DELVC

OPE

KB230
.A3
T45
1726
v.2
c.1

JO. BAPTISTÆ

DE LUCA

VENUSINI,

S. R. E. Presbyteri Cardinalis;

THEATRUM

VERITATIS & JUSTITIÆ,

SIVE DECISIVI DISCURSUS PER MATERIAS, SEU TITULOS distincti, & ad veritatem editi in forensibus controversiis Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus pro una partium scripsit, vel consultus respondit.

LIBER SECUNDUS,

De Regalibus, hoc est Officiis venalibus, locis Montium, aliisque Juribus cum Principe seu Republica, Vectigalibus & gabellis, salinis & mineralibus, monetis, viis publicis, fisco, & aliis, de quibus *in cap. unic. Quæ sint Regaliæ.*

CUM NONNULLIS RECENTISSIMIS SACRÆ ROTÆ Romanæ Decisionibus ad materiam spectantibus; nec non Annotationibus, ac Discursibus, qui antea in Supplementis extabant, suis locis optimè adiectis.

VENETIIS, MDCCXXVI.
Ex Typographia Balleoniana.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

49465

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
ALERE FLAMMAM VERITATIS
UANL
UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN ®
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

1080045713
KB230
-A3
T45
1726
v.2

INDEX ARGUMENTORUM,

IN DISCURSIBUS,

Qui habentur in hoc Secundo Libro de Regalibus, hoc est Officiis venalibus, locis Montium, aliisque juribus cum Principe, seu Republica, vectigalibus, & gabellis, salinis, & mineralibus, monetis, viis publicis, fisco, & aliis, de quibus *in cap. unico, quæ sint Regalia*.

DISC. I.

Romana hæreditatis seu Officii.

Officium emptum sub nomine unius cum pecunia alterius, cum reservatione decreti ad istius favorem, de cujus dominio esse dicatur, & quando censeatur donatum titulati, Et de pluribus speciebus seu formulis reservationis decreti, acessectibus exinde resultantibus. Et aliqua de re succedente necne loco pecuniæ hæreditariæ cum qua quæsita sit, & quando hujusmodi subrogatio sit operativa contra tertium possessorem titulo singulari.

DISC. II.

Neapolitana pretii Officiorum.

De natura & qualitate officiorum venalium Romanæ Curiæ, eorumque pretio, administratione, præeminentiis & vacatione, præsertim illa resultante ex promotione officialis ad Cardinalatum; Quomodo isto vacatio per promotionem sequatur; Et de eorumdem officiorum commercio, & facultate disponendi.

DISC. III.

Romana Officiorum de Maximis.

An Conservatores Populi Romani prorogare possint Officia vacabilia Capitolina de una persona ad aliam, sive concedere futuram officiorum successionem; Et de materia, quando id fieri possit per Principem vel inferiorem magistratum in supplantationem Successoris.

DISC. IV.

Romana pretii Officiorum.

An creditor in tempore posterior qui habeat reservationem decreti super officio, præferatur in officii pretio creditoribus in tempore anterioribus; Et quomodo officia Romanæ Curiæ dicantur esse in commercio, ac veniant sub hypothecis, & obligationibus.

DISC. V.

Romana officii Secretariatus.

Officia, quando non terminent cum persona, sed sint transitoria ad hæredes quoscumque, vel sint cessabilia; Et sub nomine hæredum, qui veniant in officiorum concessione.

DISC. VI.

Romana Portionis Ripæ.

Regula de viginti, sive de infirmis resignantibus, an habeat locum in officiis; Et de invaliditate licentiæ resignandi officium, obtentæ dum officialis est morti proximus.

DISC. VII.

Romana pecuniaria de Evtera, & Costa.

De reservatione Decreti super officiis quid importet, & an ille ad cujus favorem facta est reservatio, habeat officii dominium; & liberam dispositionem, & de differentia inter reservationem, quæ fit jure dominii, & eam quæ fit jure hypothecæ seu cautelæ creditoris, & quid isto secundo casu creditor facere possit, an vendere officium vel illud transferre de una persona ad aliam; Et quatenus transferat, cujus sit periculum.

Card. de Luca Lib. II.

DISC. VIII.

Romana extinctionis locorum Montium.

Facta Officii resignatione ad favorem alterius sub conventione, ut resignatarius subintret ad omnia onera, & debita officii, resignans autem teneatur ad ea onera, & debita, quæ sibi ex propria persona incumbunt, an & ad quæ officialis prædecessor resignans, & ad quæ officialis successor, & resignatarius teneatur.

DISC. IX.

Alia Romana extinctionis locorum Montium.

De eadem materia obligationis incumbentis officiali, vel ejus hæredi solvenda de proprio onere per ipsum in propriam, & privatam cautam, imposita super officio postmodum vacato, quomodo intelligenda sit, & ad quid officialis dimisso officio teneatur.

DISC. X.

Romana concursus creditorum.

An potioritas competens super pretio officii creditoribus posterioribus habentibus decretum pro eorum creditis in sorte principali, competat etiam pro usuris seu fructibus.

DISC. XI.

Romana pecuniaria de Valerinis.

An illa potioritas, quæ competit super officio, ejusque pretio creditoribus habentibus reservationem decreti adversus creditores Officialis, competat etiam super ejusdem officii fructibus. Et an reservatarius decreti dicatur dominus officii, & ad quos effectus.

Et aliqua de cursu fructuum ad favorem eorumdem reservatariorum post disdictas societates.

DISC. XII.

Romana diminutionis.

Diminuto pretio officii, ad quod emendum plures cum reservatione decreti pecuniam mutuarunt, quorum damno diminutio cedere debeat; Et an inter habentes reservationem decreti diverso tempore factam detur anterioritas, & concursus &c.

DISC. XIII.

Romana officii Notariatus A. C.

De venditione officii facta per judicem, qui ex auctoritate Papæ suppleat consensum officialis ejusque creditorum habentium reservationem decreti, an ob non servatam formam in chirographo Pontificio præscriptam, sit invalida; Et an forma impleri debeat præcise, vel sufficiat ejus implementum per æquipollens; Et ad validitatem translationis officii, an attendi debeat instrumentum venditionis inter partes, vel potiùs supplicatio signata per Papam.

DISC. XIV.

Romana officii Vagilis.

An possidens officia vel alia Regalia cogi possit ad docendum de titulo, aliàs privari; Et quando sit locus privationis, ad quam Princeps, vel alter procedere possit.

DISC. XV.

Romana portionis Ripæ.

Si reperiantur duæ personæ ejusdem nominis, atque adjectum quod uni congruit explicatum sit in altera,

In qua istarum personarum dicatur residere officium, ad effectum vacationis, vel potiùs actus ratione incertitudinis remaneat invalidus.

DISC. XVI.

Romana pecuniaria seu officii.

Officia Romanæ Curiæ, an & quando possint vendi, vel in contractum deduci absque Beneplacito Apostolico, cum distinctione inter substantiam officii, ejusque fructus, & utilitatem; Et de eorumdem officiorum periculo, & vacatione per obitum Officialis, an damno emptoris, vel venditoris; Et data facultate disdicendi emptionem, ac ab ea recedendi, quando disdicta dicatur bene facta pro periculo evitando.

DISC. XVII.

Romana officii agricolturæ.

Si ex Apostolica provisione officium non vacat, sed transmittitur ad hæredes officialis, an transmitti dicatur ipsa officii substantia, vel potiùs solum pretium; Et quatenus istud transmittatur, an pendente illius solutione transmissarius participare debeat de ejusdem officii emolumentis pro rata; Et quod tempus attendi debeat in regulando valore officii.

DISC. XVIII.

Romana, seu Macerateu. fructuum.

Quomodo probetur perfecta alienatio commoditatis officii Et an in his juribus vitalitiis habentibus periculum amissionis potiùs per mortem unius, quàm alterius personæ; dentur contractus præsumpti, & taciti, vel debeant esse expressi.

DISC. XIX.

Rotalia Cancellariæ.

An reservatarius dispositionis officii ex decreto apponi solito, possit dictum decretum seu dispositionem sine Beneplacito Apostolico remittere eidem officiali, etiam in præjudicium creditorum hypothecariorum.

DISC. XX.

Macerateu. officii Secretariatus.

Officialis, qui manualiter, & non in titulum ex electione, alicujus Universitatis, assumptus est ad officium, an possit removeri etiam sine causa, & an talis officialis petere possit manutentionem in quasi possessione.

DISC. XXI.

Romana salarii.

Onera incumbentia officiis, quæ ab uno possidentur in dominio, sed ab altero exercentur titulo conductionis, ad quem pertineant, præsertim illud salarii judici debiti; Et an judex non satisfactus de salario à Notario exercente, habeat regressum contra officii dominum.

DISC. XXII.

Romana emolumentorum.

Si Officialis cedit alteri commoditatem seu emolumenta officii sub assertione quod importarent certam quantitatem, an cedens teneatur de superventa diminutione sequuta ex facto Principis vel Superiorum.

DISC. XXIII.

Romana fructuum locorum Montium.

Depositarii locorum Montium an teneantur esse soliciti de vincula, seu investimento fructuum locorum destinatorum multiplicis, itaut liberè solvendo, teneantur, necnè ad iteratam solutionem.

Deputatis à Superiore pluribus depositariis Montis in solidum, & cum jure accrescendi, an possit unus ex eis absque eorumdem superiorum licentia cedere consortibus suum jus depositariæ, atque ita se liberare; Et de diversis hujusmodi cessionum speciebus.

DISC. XXIV.

Romana locorum Montium de Falconeriis.

Facta resignatione locorum Montium vacabilium sub reservatione facultatis disponendi ad favorem resignantis quatenus in vita disponere velit; si resignatarius prædecedat resignanti; qui nulla facta dispositione etiam moriatur, ad quem dicta loca de vacabilibus facta perpetua pertineant.

DISC. XXV.

Florentina locorum Montium.

Resignans loca Montium, sibi reservata facultate disponendi, si non disponat expressè, an censeatur disposuisse per solam institutionem hæredis universalis; & quando.

DISC. XXVI.

Mediolanen. seu Januen. locorum Montium.

De materia locorum Montium seu jurium, quæ habentur cum Principe vel Republica, an & quomodo sint in commercio, & de uno in alium transferantur, & an retineant hypothecas vel alia vincula.

De retentione seu compensatione competente creditori posteriori vel chirographario in præjudicium creditoris anterioris vel hypothecarii, quando intret, & practicari possit, & præsertim post mortem debitoris; Et an in prohibitis alienari sine assensu, quatenus iste accedat alienationi, sed non pacto de retrovendendo, istud valeat, & sit operativum.

Et de effectu dicti pacti pro reviviscentia antiqui dominii.

DISC. XXVII.

Romana locorum Montium.

Resignatarius locorum Montium continentium aliquod vinculum, an ab aliis sit tutus, itaut teneatur solùm pro expresso; Et quæ actio competere valeat ad loca Montium contra tertium possessorem ex resignatione.

DISC. XXVIII.

Romana dotis.

An loca montium hæreditaria translata in faciem hæredis cum expressione in litteris, quod essent hæreditaria, & subjecta vinculo fideicommissi per defunctum ordinati, subjaceant aliis vinculis in litteris non expressis, à dicta hæreditaria, & fideicommissaria qualitate consecutivis, itaut emptor non sit tutus.

DISC. XXIX.

Romana legati.

An libertas locorum Montium penes tertium in quem translata sunt, procedat ubi translatio sequatur ex causa legati, seu aliàs lucrativa.

DISC. XXX.

Romana locorum Montium de Orcellariis.

De pretio locorum Montium vinculatorum, quando dicatur esse justum, vel respectivè læsivum, & quæ læsio attendi debeat in juribus vitalitiis, & quomodo æstimetur vita hominis.

Venditor locorum montium, quam evictionem in casu extractionis præstare teneatur, si extractio fieret in minori summa, quàm venditio facta sit, sive in diversa moneta.

DISC. XXXI.

Romana locorum Montium de Panesis.

Vendens ad ejus vitam loca Montium cum eorum vinculo fideicommissi per venditorem sperati, per ipsum tamen possessa jure assignationis sibi factæ à patre pro alimentis, an sequuta morte patris, ac facto casu fideicommissi ad ejus favorem, venditioni contravenire valeat, ipsaque loca vendicare. Et quatenus id non concedatur, an aperto fideicommisso, tam ad favorem ipsius venditoris, quàm aliorum ipsius fratrum, possint isti pro eorum virili dicta loca vendicare; Et quatenus possint, an dictus venditor ad evictionem, vel aliud teneatur.

DISC.

DISC. XXXII.

Romana de Mutis.

An & quando pretium locorum Montium vinculatorum, dicatur injustum, & læsivum.

Et an venditio cum pacto de retrovendendo, juncta cum modicitate pretii, sit foeneratitia.

DISC. XXXIII.

Romana locorum Montium Religionis.

An & quando augmentum, seu pretium extrinsecum locorum Montium sit restituendum; Et quid ubi erectio facta est in scutis auri, an possit immutari, & reduci ad scutos monetæ.

DISC. XXXIV.

Romana, seu Januen. Locorum Montium.

Assignatis filiis Religiosis fructibus locorum Montium vacabilium, sub eorumdem Religiosorum vitæ periculo existentium, pro illis vitalitiis subventionibus, quæ Religiosis, præsertim Monialibus, dari solent, si hujusmodi locorum extinctio sequatur mediante pretii restitutione, an istud pertineat ad Monasterium, vel ad assignantem.

DISC. XXXV.

Romana fructuum, seu dotis.

Marito exigente fructus locorum Montium vocabilium uxoris, dotalium, & extradotalium, quid in uno vel altero casu restituere teneatur soluto matrimonio; Ex quo infertur etiam ad officia, vel alia hujusmodi jura vacabilia, quæ dantur in dotem, vel paraphernum, an & quid soluto matrimonio sit à viro restituendum, atque ex cujus persona, & cujus periculo hujusmodi officia, vel jura vitalitia in dotem data vacare dicantur.

DISC. XXXVI.

Januen. Legati.

Legatis locis Montium vacabilibus, vel similibus juribus vitalitiis, an veniant fructus decursi in vita testatoris.

DISC. XXXVII.

Romana locorum Montium de Alveris.

De locis Montium subrogatis in locum rei alienatæ, & cum eisdem vinculis, quibus ipsa res subjacebat, si tertio resignata fuerint, quale jus ad illa habeant creditores resignantis.

Et de cessione vel hypotheca commoditatis in feudis, vel aliis alienari vel hypothecari prohibitis, quid importare dicatur, & an hoc jus sit exercibile contra tertium, & postquam ipsa res desiit esse de dominio debitoris vel cedentis.

DISC. XXXVIII.

Romana Salviani.

De motu proprio Urb. VIII. super libero transitu locorum Montium in resignatarium, quando locum habeat, & quomodo sit intelligendus.

An super locis Montium competant Salvianum vel alia interdicta possessoria, ut in aliis bonis; Et quid in eis operetur clausula constituti.

DISC. XXXIX.

Romana locorum Montium de Herreris.

An creditores, ad quorum favorem attergata sunt loca Montium, sint in istis potiores, ac vincant alios anteriores, hujusmodi attergationem non habentes, seu venientes cum sola hypotheca generali anteriori; Et an in locis Montium hæreditariis ad favorem creditorum hæredis attergatis, jus habeant creditores defuncti ex beneficio separationis bonorum.

DISC. XL.

Mediolanen. seu Neapolitana.

De juribus, quæ in Civitate, & Regno Neapolis habentur cum Principe, & Regia Curia, super illis vectigalibus, & arrendamentis, an liberè transeant in tertium, in cujus faciem intestantur, itaut iste sit tutus à creditoribus, vel aliis antea jus habentibus.

DISC. XLI.

Romana locorum Montium de Monaldensibus.

Promissio de vendendo loca Montium, an & quando sit perfecta, itaut jus vel actionem tribuat emptori; Et quid si postea fuerint alteri resignata.

DISC. XLII.

Bononien. Assignamentorum.

Cognitio causarum super Montibus Bononiæ, & Ferrariæ, an spectet ad Thesaurarium, & Congregationem Montium, vel potiùs ad Cameram.

In qua moneta solutio fructuum locorum Montium facienda sit; Et quid in hoc operetur observantia, & cujus beneficio cedat monetæ augmentum.

DISC. XLIII.

Ferrarien. gabellæ locorum Montium.

An loca Montium circumscribantur loco, & veniant sub nomine stabilium.

Et an pro alienationibus locorum Montium debeatur gabella contractuum.

DISC. XLIV.

Spoletana Gabellæ.

Annona Urbis an gaudeat privilegio sisej circa exemptionem à gabellis, & vectigalibus; Et an idem sit Camera, & Annona.

DISC. XLV.

Ferrarien. Gabellæ frumenti.

An gabella frumenti vel panis, debeatur pro eo frumento, quod ipsa Civitas de tempore pecuniæ introducit pro beneficio Annonæ.

DISC. XLVI.

Civitatis Castelli portus litterarum.

Emolumenta, quæ pro litterarum portu solvuntur, an dicantur importare simplicem mercedem laboris, & operæ, vel vectigal seu gabellam. Et an exemptio ex consuetudine per aliquos quæsita à dicta solutione, cadat sub Constitutionibus Apostolicis revocatoriis omnium exemptionum, & franchitiarum; Qua occasione agitur incidenter de appaltu nivis, an importet vectigal vel emolumentum fiscale, idemque de appaltu impressionis librorum.

Et de officio Cursoris, seu Magistri Postarum, ejusque inventione, & utilitate; Et an sit de Regalibus.

DISC. XLVII.

Sabinen. exemptionis.

De constitutionibus Apostolicis exemptionum, & franchitiarum revocatoriis. Quando obstent, necnè.

An & quando productio tituli exemptionis obstet præscriptioni immemorabili, illamque cessare faciat tanquam ex apparente initio.

Exemptionis privilegium ab oneribus, quando dicatur ex causa meritoria & onerosa, itaut non cadat sub generali revocatione. Et an exemptio suffragetur pro oneribus impositis ex magna necessitate.

Verbum *fodrus* qui significet.

DISC. XLVIII.

Spoletana onerum.

An Ratiocinatores Cameræ gaudeant exemptionibus Cameralium ab oneribus, & gabellis. Et de materia præscriptionis à gabellis, & oneribus decursi, quomodo, & per quantum tempus inducatur.

DISC. XLIX.

Ferrarien. gabellæ contractuum.

De Constitutione Urb. VIII. revocatoria exemptionum, an & quando comprehendat gabellarum moderationes jam concessas.

Et aliqua de non usu gratiæ, seu privilegii.

Et quando contractus dicatur venditionis, vel permutationis, ad effectum gabellæ.

DISC. L.

Hydruntina exemptionis seu onerum.

An & ad quæ onera laicalia teneantur Clerici, & Ecclesiastici pro bonis emptis vel aliàs acquisitis à laicis.

DISC. LI.

Mediolanen. imbottatur.

De eadem materia discursus præcedentis, an scilicèt Ecclesiastici pro bonis à laicis in eos obventis, teneantur ad onera eisdem bonis incumbentia; Et ad quæ onera laicalia teneantur laici coloni Ecclesiasticorum.

DISC. LII.

Perusina gabellæ vini.

An & quando Clerici, & Ecclesiastici vendere possint vinum aliosque fructus ex eorum bonis collectos ad minutum absque solutione gabellæ, vel potiùs ista debita sit, & quando.

DISC. LIII.

Mantuæ exemptionis.

De exemptione à gabellis, & oneribus laicalibus competente colonis, conductoribus, & emptoribus bonorum Ecclesiasticorum eorumque fructuum, quomodo, & quando locum habeat. Et an exemptio competens pro vino competat pro aqua vita.

DISC. LIV.

Nullius Baren. gabellæ farinæ.

De franchitia Ecclesiasticis competente, à gabella farinæ seu macinatus, quomodo competat, & ad quam rationem. Et an Ecclesiastici pagellas seu bullettas franchitiæ concedere seu vendere possint laicis, & gabellæ subjectis.

DISC. LV.

Ferrarien. exemptionis.

Gabellæ Status Ecclesiastici, an & quando exigi possint à Clericis, & Ecclesiasticis, Et de ratione ob quam in hoc Statu, etiam Ecclesiastici subjciuntur publicis oneribus, ac immunitas Ecclesiastica non suffragatur.

DISC. LVI.

Ferrarien. prætensæ exemptionis.

Gabella imposita cum Apostolica auctoritate, sub lege, ut etiam per Clericos, & Ecclesiasticos solvi debeat, sive sæculares sive Regulares, an comprehendat Congregationes Ordinis Sancti Benedicti amplissimè exemptas, cum speciali privilegio, quod earum exemptioni, utpotè ex causa onerosa concessæ, derogatum non censeatur, absque specifica mentione.

DISC. LVII.

Romana exemptionis Mendicantium.

Religiosi mendicantes per veritatem cum quæstuatione, an teneantur pro rebus aliàs gabellabilibus, quas ex eleemosynis acquirunt in ipsa specie, vel emunt cum pecuniis eleemosynaliter obventis, solvere illas gabellas, quas Pontifex voluit solvi per omnes Ecclesiasticos, & Regulares, etiam mendicantes.

Et quatenus non teneantur, an saltem obligati sint distinctè denunciare gabellario ipsas res, quas introducunt, itaut aliàs præteudi possit commissum.

DISC. LVIII.

Barchinon. exemptionis.

In locis, in quibus exigitur gabella carnis, an ad fraudes evitandas statui possint vel debeant unum vel plura macella particularia, cum præfinito numero animalium mactandorum absque solutione gabellæ pro usu Ecclesiasticorum.

An & quando Ecclesiastici teneantur ad contributiones, vel taxas pro refectione murorum, pontium, viarum, aquæductuum, & similium publicam utilitatem, ac usum concernentium; Et quæ requisita pro hujusmodi contributione concurrere debeant.

Et incidenter, an gabellæ inseparabiles ratione mercium, & victualium indefinitè exigi possint etiam ab Ecclesiasticis, quibus in fine anni, vel alterius temporis gabellæ æquivalentia reficiatur in pecunia, cum aliis circa Ecclesiasticorum exemptionem.

DISC. LIX.

Ravennaten. collectæ.

De contributione Ecclesiasticorum ad publicas expensas principaliter concernentes singulorum privatam utilitatem, secundariò verò publicam, ut sunt, refectiones aggerum pro impediendis inundationibus, & similes; Quomodo talis contributio seu repartitio facienda sit pro rata bonorum; Et aliqua de expensis concernentibus annonam, vel aquas, & fontes, an, & quando etiam Ecclesiastici ad eas teneantur.

DISC. LX.

Hydruntina collectarum.

An Clerici Orientales, seu Græci conjugati in minoribus solaque prima tonsura initiati, sint exempti à collectis, aliisque oneribus laicalibus, vel potiùs jure aliorum Clericorum conjugatorum ritus latini in hoc proposito censendi sint.

Et de probatione Clericatus, quando dicatur adesse sufficiens; Et de differentia inter probationem unius vel alterius qualitatis ejusdem Clericatus, posita ejus substantia, an scilicèt esset in uno, vel altero ritu.

DISC. LXI.

Velliterna Panis.

De jure privativo faciendi furnos, & vendendi panem, an jus vectigalis importare dicatur; Et an cives, etiam Ecclesiastici habentes facultatem faciendi panem in eorum domibus pro familiæ, & famulorum usu, possint in præjudicium furnorum publicorum, dare panem operatiis diurnis.

DISC. LXII.

Ferrarien. gabellæ carnis.

An gabella imposita carni venali in frusta ad certam rationem pro qualibet libra vel pondere, debeatur pro illis animalibus, quæ viva introducantur ad effectum mactandi in propria domo, & pro usu proprio. Et an gabellarius incurrat censuras inflictas contra exigentes gabellas ab Ecclesiasticis ob indebitam vel excessivam ejus exactionem, si ipsi Ecclesiastici eidem gabellæ in genere subjecti sint, & sola quæstio sit super interpretatione vel super comprehensione casus.

DISC. LXIII.

Romana gabellæ ferri.

An gabella imposita pro introductione mercium in Civitatem vel Ditionem, solvenda sit per emptorem, vel per venditorem, & quis dicatur introductor, & quomodo introductio capienda sit.

Gabella pro introductione non debetur de mercibus, quæ introducuntur per transitum, & quando secus.

DISC. LXIV.

Romana Solidationis computorum.

An Appaltatori vectigalium seu aliorum jurium, & bonorum Regalium seu Principis debeatur defalcum etiamsi non fit intolerabile, sed quale &c. ob impedimentum belli habiti per eumdem Principem locatorem.

Immunitas competens fisco à vectigalibus, an competat pro mercibus, & bonis, non ab ipso fisco introductis, sed emptis à mercatoribus aliisque privatis, qui jam gabellam solverant, seu ejus debitores effecti erant.

DISC. LXV.

Romana defalchi.

De Dohanis, unde illarum nomen derivet, earumque natura, & qualitate, & in quo illarum, seu alterius vectigalis substantia consistere dicatur.

An nova introductio artium in Civitate, unde deficiat concursus mercium exterarum, dicatur percutere substantiam dohanarum, seu vectigalium.

Et quando damnum dicatur esse in substantia, vel in fructibus.

De defalco seu remissione pensionis competente Appaltatori dohanarum, seu vectigalium ob impedimentum causatum à bello, & quale damnum ad istum effectum requiratur de jure, & quid in casu pacti; an illud attendatur habita ratione fructuum, vel solum pensionis.

DISC.

DISC. LXVI.

Romana seu Albanen. defalchi.

An locator vel respectivè conductor, & appaltator vectigalium aliorumque jurium Principis vel Reipublicæ, possit altera parte invita, ad certificandam quantitatem damni, quod timetur, vel lucri quod speratur, petere à judice deputari controscriptorem, qui fructus colligendos describat loco probationis; Et aliqua de materia judicii præventivi de futuro.

In restauro seu remissione conductori facienda ratione damni intolerabilis, an reficiendum sit totum damnum usque ad suppletionem integræ pensionis, vel id solum quod deficit ad æquandam dimidiam seu respectivè sextam, itaut cessante hujus ratæ excessu tollatur damni intolerabilitas.

DISC. LXVII.

Romana Dohanæ.

An dohana solvenda ex mercibus (quæ præsertim per flumen introducuntur) habita proportione illarum valoris ad rationem tot pro centenario, debeatur de integro valore non detractis expensis, vel potiùs istæ sint priùs detrahendæ.

Item eligente mercatore, ex facultate sibi tributa in capitulis dohanæ illam solvere, non in pecunia, sed in ipsarum mercium rata, an de ista solvi etiam debeat dohana.

Et sive in pecunia sive in specie solvenda ad tot pro centenario, an dohana detrahenda sit ex 100. scut. itaut reliquum sit mercatoris, vel supra 100. quod scilicèt mercatori remaneant 100. gabellarius verò percipiat dohanam de eo pluri.

Gabella quæ exigitur pro quolibet dolio ad Urbem per flumen introducendi, quomodò exigatur, & quæ detractio facienda sit pro quolibet dolio ratione fœcium, & diminutionis.

DISC. LXVIII.

Romana, seu Velliterna Aquævitæ.

Aquavita an dicatur merces, vel potiùs vinum, itaut pro ea solvi debeat dohana tanquam pro merce, vel gabella tanquam pro vino, vel potius utraque.

Et aliqua de repetitione gabellæ indebitè solutæ.

DISC. LXIX.

Romana fraudatæ gabellæ.

Defraudata gabella, seu dohana, quomodo probetur, tam ad effectum commissi, & pœnæ, quàm ad effectum exactionis ipsius gabellæ, seu dohanæ; Et de præscriptione tam gabellæ, quàm pœnæ.

DISC. LXX.

Terracinen. gabellæ carnis.

Disponente Statuto seu capitulis gabellæ carnis, illam solvendam non esse pro porcis, in proprils, & privatis domibus occidendis pro eorum usu; an exemptio suffragetur dominis porcorum, illos ex industria, & mercimonio vendentibus particularibus, qui in privatis domibus eos mactarent ad usum proprium.

DISC. LXXI.

Romana Appaltus gabellæ carnis.

An Appaltator gabellæ exigens in excessu, non ex nova introductione, sed ex præterita observantia, teneatur ad restitutionem indebitè, & excessivè exacti necne; Et quatenus teneatur, cui dicta restitutio facienda sit.

Et an & quale defalcum competat Appaltatori gabellę pro immutatione consueti status.

DISC. LXXII.

Romana gabellæ equorum, seu plani.

De gabella equorum aliàs plani, an possit exigi in toto districtu Urbis. Et de dicto districtu antiquo, & moderno quantum se extendat respectivè; Et de plano Urbis quid significet.

DISC. LXXIII.

Perusina seu Assisien.

An concordia inita super modo solvendi onera pro bonis, quæ forenses possident in territorio alicujus Civitatis, servanda sit, si tractu temporis onera notabiliter augeantur, itaut, id quod solvi consuevit, reddatur oneribus incongruum.

DISC. LXXIV.

Camerinen. gabellæ.

Gabella imposita pro una specie, an debeatur pro altera, in qua admixta sit aliqua pars illius materiæ, ex qua dicta species gabellata constat, itaut in toto vel in parte faciat eamdem operationem; Et in specie, an gabella saponis debeatur pro aqua composita ex aliqua parte olei, aliisque rebus, ex quibus sapo conficitur.

DISC. LXXV.

Romana gabellę fœni.

Solutio novæ gabellæ impositæ super fœno, vel aliis victualibus, an solvi debeat per eum, qui fœnum vel alia victualia menstruatim sub certo pretio subministrare tenetur, vel per eum, qui eadem victualia recipit.

DISC. LXXVI.

Romana gabellę vini.

Pro gabella solvenda in ingressu portæ pro introductione vini, an cogi possint introductores accedere ad illam solvendam in domo gabellarii, ac relinquere pignus portæ custodi, vel potiùs teneatur gabellarius oblatam gabellam in ipsa porta recipere.

DISC. LXXVII.

Urbinaten. collectę.

De consuetudine collectandi forenses duplo pluris, quàm fiat cum civibus, an valeat.

DISC. LXXVIII.

Perusina appaltus.

An & quando novus Appaltator gabellæ prætendere possit gabellam de mercibus habentibus bullum appaltatoris prædecessoris; Et quando dicatur quod prædecessor supplantet successorem in appaltu.

DISC. LXXIX.

Romana bulli alearum.

Conductores seu Appaltatores gabellarum seu vectigalium, an possint in fine appaltus, gabellam, seu vectigal diminuere, ut ita frequentior fit rerum gabellabilium usu, ex quo locatoris vel Appaltatoris successoris præjudicium, & supplantatio resultet.

DISC. LXXX.

Romana bulli alearum.

An ille, cui aliquo vectigal seu aliud jus concessum est pro universo Statu Ecclesiastico, valeat idem vectigal seu jus exigere in ea parte seu ditione, quæ de tempore concessionis, tanquam infeudata non reputabatur de statu, deinde verò per devolutionem, vel ex alio titulo cum illo incorporata est, seu aliàs eodem modo regitur.

DISC. LXXXI.

Romana appaltus lignorum.

De solemnitatibus necessariis in locatione vectigalium, quando non à fisco, sed à privato possidentur.

Et quid si ab Hospitali, vel pio loco; Et de locatione bonorum, & jurium Ecclesiæ.

Quando Regalia possessa per privatum desinant esse Regalia, eorumque nomen, & prærogativam amittant.

Et aliqua de materia novæ additionis post factum appaltum.

DISC. LXXXII.

Ferrarien. Datii.

De gabella exigi solita pro transitu salis, ad quam mensuram, seu rationem exigenda sit.

Et aliqua de materia ponderum, & mensurarum.

DISC. LXXXIII.

Senen. Gabellę.

An gabella solvenda per forenses pro legatis, & relictis, debeatur pro successione ab intestato, vel etiam testata universali jure hæreditario directo.

Et an dicta gabella debeatur per conjunctos, quibus ex ratione, seu ordine naturæ, vel sanguinis, successio, vel dispositio morientis conveniat.

Qui dicantur in proposito forenses, & an mulier originaria, quæ occasione matrimonii degit in domicilio viri, amittat civilitatem naturalem, itaut dicenda sit civis, vel forensis.

De validitate ituiusmodi Statutorum excludentium forenses à successione, vel eos ratione successionis, & acquisitionis bonorum gravantium ad certum onus, an fieri possint per Civitates recognoscentes Superiorem; Et an illa sint favorabilia, vel odiosa.

DISC. LXXXIV.

Forolivien. Gabellæ.

De Statuto Civitatis disponente, de bonis extradotalibus, constante matrimonio delatis mulieri nuptæ viro forensi, certam gabellam à viro solvendam esse, an tale Statutum valeat, & liget, & quatenus valeat, quando ista gabella solvi debeat.

DISC. LXXXV.

Romana gabellæ statera.

An gabella duorum pro centenario ratione ponderis cum statera grossa Populi Romani, debeatur pro ponderatione ferri, vel alterius materiæ mineralis & satis pôderosæ.

DISC. LXXXVI.

Romana redditionis rationum.

De Appaltatore gabellæ, quæ appaltu durante per Principem supprimatur seu tollatur, quam actionem adversus Cameram locantem, & econverso ad quid ipse erga Cameram teneatur. Et quatenus de Appaltatore declaretur Administrator obligatus ad redditionem rationum, an ad eas teneatur pro subappaltatoribus, & inferioribus ministris.

DISC. LXXXVII.

Romana prætensæ fraudis.

An & quando locus additus Provinciæ vel Gubernio subjaceat gabellis, quibus reliqua Provinciæ, seu Gubernii loca subjacebant; Et aliqua de sententia nulla, sed justa, an debeat infirmari, vel confirmari.

DISC. LXXXVIII.

Spoletana commiss.

An excusetur transiens per locum gabellæ, illa non soluta, neque habita solita bulletta, allegando quod faciendi solutionem, vel capiendi bullettam curam dedisset famulo vel alteri, qui neglexit.

DISC. LXXXIX.

Perusina Plumbi, seu commiss.

An & quando dicatur factum esse locum commisso, & pœnæ ob contrectationem materiæ, in qua appaltatori tantùm competat jus contrectandi privative ad omnes.

Et an ad incursum pœnæ, & commissi requiratur dolus verus, vel sufficiat præsumptus.

Et aliqua de bannimentis Thesaurarii Generalis, vel alterius officialis, quantum durent.

DISC. XC.

Viterbien. Gabellæ.

De exemptione à solutione gabellæ ex privilegio alicui concessa in præmium inventionis, vel introductionis alicujus novæ artis vel mercaturæ, an suffragetur ejus sociis, vel aliàs in negotio participantibus, etiam dissoluta societate per mortem unius, dum cum hæredibus non continuatur.

DISC. XCI.

Romana Appaltus fœni.

De societate vectigalium, an sit quandocumque dissolubilis, & quid agendum sit super vectigalium exactione & administratione, sociis inter se discordantibus.

DISC. XCII.

Romana, seu Tudertina collectæ.

An & quando forenses collectari possint per Communitates pro bonis ibi possessis. Et quid pro censibus cum eadem Communitate impositis super bonis particularium Et aliqua de exemptione civium Romanorum.

Ad collectas debitas ratione fundi censiti, an creditor censuarius cum debitore fundi domino contribuere teneatur.

DISC. XCIII.

Carpen. Transactionis.

De constitutionibus, seu decretis revocatoriis exemptionum, & franchitiarum, an complectantur transactiones initas super litibus, & controversiis, quæ vertebantur super onerum, & gabellarum solutione, vel franchitia respectivè.

DISC. XCIV.

Romana fidei.

Fidæ onus quid sit, quomodo introductum, quando, & pro quibus animalibus debeatur.

De districtu Urbis, & an cives Romani dicantur cives in toto districtu quoad omnia jura civica, necnè.

DISC. XCV.

Sutrina fidei.

Quando incolæ unius loci, depasci dicantur cum animalibus in pascuis alienis, itaut intret necnè Constitutio *Gregor. XIII.* super solutione fidæ.

Et an plura loca ad unum Statum, seu dominium spectantia, constituere dicantur unum Territorium.

Et de societate Territoriorum, ac promiscui usus pascendi inter plures Civitates, Oppida, vel loca.

DISC. XCVI.

Sabinen. Focatici.

An & quando filius dicatur vivere seorsum à patre, ut diversum focular constituat, ac pater familias censeatur ad effectum onerum, collectarum, & contributionum.

DISC. XCVII.

Prænestina Plazzatici.

De onere, seu vectigali quod nuncupatur *plazzaticum seu plateaticum*, quid significet, & impositum pro animalibus aliisque bonis, quæ vendantur, an debeatur pro animalibus vel aliis rebus venditis extra locum seu territorium.

DISC. XCVIII.

Romana taxæ Nursinorum.

De contributione debita Universitati alicujus artis vel exercitii per homines illam artem exercentes, an debeatur licèt artem non exerceant, vel alteri Universitati sint adscripti. Et an conventiones habitæ per prædecessores obligent successores idem habentes exercitium.

DISC. XCIX.

Romana contributionis.

An contributio debita per revenditores picturarum, vel aliarum rerum intret, ubi pictura vel res venditur accessoriè ad aliud opus.

DISC. C.

Romana collectæ Hebræorum.

Facto juramento, seu æstimo bonorum Hebræorum pro datiis solvendis per quinquennium, si isto durante, bona possessa per unum, ex causa dotis vel alia, transeant in alium, an & quomodo datium augeri, ac respectivè minui, seu aliàs variari debeat.

DISC. CI.

Romana collectæ Hebræorum.

In datiis seu collectis Hæbreorum, an sit habenda ratio bonorum sub juramento cadentium in sorte principali, vel in fructibus.

DISC. CII.

Romana datiorum.

An & quando Hebræi non possidentes bona cadentia sub juramento seu æstimo, possint collectari pro lucris ex industria, & labore personali. Et quid in hoc operetur observantia præsertim respectu onerum ex causa extraordinaria omnes tangente, pestis vel belli, aut simili.

DISC. CIII.

Alia Romana datiorum.

An Universis impedire possit Hebræis, ne ab Urbe extrahant, alioque traducant in notabili quantitate pecunias, merces, aliaque bona in præjudicium collectarum & datiorum ipsius Universitatis.

DISC.

DISC. CIV.

Anconitana onerum Hebræorum.

De immunitate ab oneribus concessa Hebræis exteris Orientalibus ad Civitatem Anconæ accedentibus, an competat illis, qui longo tempore in eadem Civitate incolatum habuerunt, sive iis, qui ex orientalibus procreati sunt, & ibidem nati. Et an isti potius Itali censendi veniant, quàm Orientales.

DISC. CV.

Romana defalchi salis.

An deficientia hominum ob bellum divinum vel humanum, deficere faciat in parte substantiam appaltus salis ad effectum defalchi.

Et de materia vectigalis salis, & salinarum, earumque origine & usu, ac jure, quod Princeps in eis habet, Et an salinæ dicantur de Regalibus.

DISC. CVI.

Tudertina salis.

Sub appaltator certæ quantitatis salis singulis annis levandæ, an teneatur ad integrum pretium conventum, quamvis integram quantitatem non levaverit, itaut obstet necnè exceptio rei non traditæ, & de ratione.

Pretium salis per Appaltatorem augeri non potest, & si exigatur in excessu, est restituendum. Et quando excessus in aliquo loco exigi solitus per Communitatem, dicatur potius gabella Communitativa.

DISC. CVII.

Fulginaten. salium.

Concesso appaltu salariæ cum obligatione præstandi, & respectivè recipiendi singulis annis certam quantitatem salis consueti, & certæ qualitatis pro certo pretio; si deficiente sale consueto, tradatur sal diversæ regionis, & qualitatis an possint Appaltatores pretendere aliquod defalcum, vel interesse ex immutata specie, seu qualitate resultans.

DISC. CVIII.

Cerviens. seu Ravennaten. remissionis pensionis.

De remissione pensionis facienda Appaltatori salinarum ob istarum sterilitatem, unde consueta salis quantitas percipi non potuit; Et quando hujusmodi sterilitas casui, vel potius Appaltatoris culpæ tribuenda sit.

DISC. CIX.

Ferrarien. salis.

Obligatio præstandi Appaltatori certam quantitatem salis ex consuetis salinis, an dicatur stare taxativè, vel demonstrativè, itaut dicatur obligatio speciei, vel generis; Et locatore non adimplente, ad quid erga conductorem teneatur, an scilicet ad solam remissionem pensionis, vel etiam ad interesse; Et quatenus istud prætendi possit, an debeatur solùm interesse intrinsecum, vel etiam extrinsecum, & quale.

DISC. CX.

Spoletani pretii salis.

An aliqua Communitas, vel populus ex temporis observantia præscribere possit sibi deberi salis distributionem pro minori pretio, quàm alibi distribuatur; Et an in Regalibus seu vectigalium exemptione competat manutentio.

DISC. CXI.

Urbinaten. pretii salis.

Salis consignatio, an fit facienda in pondere, vel in mensura, ubi præsertim variatur species, itaut nova & insolita sit ponderosior; Et quando conventum in mensura possit dari in pondere.

DISC. CXII.

Cerviens. salium.

An Appaltator circa finem Appaltus distribuere possit Communitatibus, & populis salem excedentem usum temporis, quo ejus Appaltus durare debet, ideòque dicti excrescentis salis pretium, an cedere debeat commodo ipsorum Appaltatorum distribuentium, vel potius successorum pro rata temporis sub eorum novo appaltu cadentis; Et an Camera teneatur in hoc novis Appaltatoribus assistere, ac aliàs teneri ad quanti interest.

DISC. CXIII.

Romana pecuniaria.

De diminutione quæ sequi solet in sale, tam pro asportatione de loco ad locum, quàm ex mora in repositoriis, & ex diminutis venditionibus, ad effectum bonificandi administratori dictam diminutionem.

De materia liquidationis, & quando ab ista detur appellatio suspensiva etiam in executivis.

DISC. CXIV.

Urbinaten. pretii salis.

De augmento monetæ, in qua salis pretium solvi solitum vel statutum est, cujus damno cedat; Et an scuti aurei attendi debeant juxta antiquum valorem, non attento eorum intrinseco augmento, vel potius in ipsis scutis seu æquivalenti valore ad præsens currenti.

DISC. CXV.

Anconitanæ salium.

De pretio salis quomodo liquidandum & solvendum sit vero illius domino per eum, qui à non domino emit, & ipsam speciem consumptam restituere non potest.

Mandatum datum corresponsali ad merces vendendas quomodo probetur, & quomodo probetur etiam ejus revocatio, & an illa resultare dicatur ex corresponsali decoctione.

Revocatio mandati corresponsali, an præjudicet tertio cum eo contrahenti.

Quando quis dicatur decoctus vel decoctioni proximus, & de nullitate actus gesti à proximè decocturo.

Quæ actio detur mercium domino contra tertium emptorem, ubi illæ sunt consumptæ, vel commixtæ.

DISC. CXVI.

Perusina compensationis.

An Dominus salariæ actionem habeat contra eos, qui salem habuerunt ab Appaltatore eorum debitore cum quo compensarunt.

DISC. CXVII.

Romana locationis vasa ferri.

De pretio seu valore mineralium, in quo consistere dicatur, an in ipsa materia tanquam valor intrinsecus, vel potiùs in ejitatione seu jure vendendi; Et an recipiat augmentum vel decrementum ex qualitate venditionum seu appaltuum, itaut differat pretium, ubi agitur de generalibus & magnis, ac respectivè parvis & diminutis.

An in hujusmodi mineralibus detur, quod venditor licitè solvat, vel petat pretium, & retineat rem statuto tempore ab emptore non perceptam, & in quo istæ materiæ differant ab aliis mercibus & rebus indifferentibus.

Appaltator, seu administrator generalis fodinæ ad quid teneatur, & in quo consistere dicatur fodinarum fructus seu redditus.

Et an & quando contractus locationis, & venditionis admixtus cum mutuo dicatur usurarius.

DISC. CXVIII.

Romana ferracii.

Periculum rerum venditarum consistentium in pondere, numero, vel mensura, an & quando sit venditoris vel emptoris, & quando venditori, non obstante exceptione rei non traditæ, jus competat consequendi pretium ex peculiari natura mineralium.

Casus belli, cujus damno cedere debeat, & an dicatur sequutus ex culpa venditoris seu locatoris, itaut emptorem vel conductorem liberet.

DI-

DISC. CXIX.

Ferrarien. decupli.

De pœna decupli impoſita per Bullam Pauli Tertii contra fraudantes fiſcum & Cameram, quando incurratur, & quid ad hunc effectum requiratur; Et an petatur mortuo delinquente, & de præſcriptione dictæ pœnæ.

DISC. CXX.

Bononien. decupli.

De eadem materia pœnæ decupli contra dantes minus fideles rationes adminiſtrationis, vel appaltus rerum fiſcalium.

DISC. CXXI.

Romana decupli.

De eadem materia pœnæ decupli reſultan. ex Bulla Pauli III.

Et aliqua de adminiſtratione cuſſionis monetarum, & expenſarum deſuper currentium.

DISC. CXXII.

Romana ſeu Viterbien. appaltus.

An fiſcus ſit in aliquo privilegiatus circa facultatem jurandi ſuſpectos ejus debitores & Appaltatores diverſimodè quàm cuilibet privato creditori competat.

Facto appaltu bonorum & jurium fiſcalium ad certum tempus ſub certa penſione in ſingulos annos diſtributa, ſub dilatione tamen majoris temporis circa ſolutionem, an dicta dilatione durante Appaltator dici poſſit debitor penſionis pro rata temporis decurſi, & quomodo hujuſmodi appaltus conſiſtens in Regalibus & juribus fiſcalibus reguletur.

Et aliqua de utroque pretio intrinſeco, & extrinſeco locorum montium, quomodo hæc pretia differant.

DISC. CXXIII.

Romana prætenſæ confiſcationis.

An fiſcus ex perſona, & juribus banniti capitalis, actionem habeat ad fideicommiſſum bannito ante vel poſt bannum reſpectivè delatum, ſed non agnitum.

Et de juribus de ſui natura tranſmiſſibilibus ad hæredes, quæ non tranſmittuntur in fiſcum.

DISC. CXXIV.

Perufina participationis pœnarum.

Appaltatori pœnarum, ſeu proventuum ex maleficiis, an debeantur pœnæ, ſeu proventus provenientes ex condemnatione ſeu multa, aut compoſitione ſequuta in Curia Principis pro delicto in loco appaltus.

DISC. CXXV.

Neapolitana frumenti.

De obligatione Principis, ejuſque poteſtate circa concernentia Annonam, atque de iſtius adminiſtratione penes quem reſideat; Et quando ex iſta cauſa Fiſcus obligetur.

Prorex an poſſit facere fidejuſſiones & aſſecurationes pro annona ad favorem dominorum frumenti, & victualium Civitatis, obligando Fiſcum Regium ejuſque bona.

Periculum rei venditæ cujus ſit, & quando inducatur diſtractus, vel novatio contractus jam perfecti.

DISC. CXXVI.

Melevitana quinque Canonicatuum.

De qua moneta intelligenda ſit erectio facta per Sedem Apoſtolicam de Canonicatibus, vel aliis beneficiis noviter erectis, & de obligatione Principis circa monetæ cuſſionem.

DISC. CXXVII.

An moneta unius Regni vel Principatus attendi debeat in altero diverſo, ex eo quod ibi ob alterius Regni adjacentiam de facto eſſet in uſu; Et in ſpecie, reſervata penſione in ſcutis monetæ regionis ſuper Eccleſia exiſtente in Provincia Calabriæ, an debeatur in ſcutis monetæ Regni Neapolitani, vel in illis monetæ Regni Siciliæ ultra Pharum; Et aliqua de hujuſmodi Regnorum origine, unitate, ac diverſitate reſpectivè.

DISC. CXXVIII.

Romana, ſeu Januen. dotis.

De eadem materia monetarum, an ſcilicet edicta, vel aliæ Proviſiones Principis loci, in quo initus eſt contractus ſuper earum valutatione, afficiant creditorem, vel reſpectivè debitorem extra ejus ditionem, quomodo, & quando.

DISC. CXXIX.

Romana, ſeu Civitatis Vetulæ merclum.

De materia ſalviconductus, & portus franchi; Et an emens à non domino merces in portu, ſive in nundinis vel alio publico emporio, ſit tutus, itaut per illarum dominum vendicari non poſſint ſaltem non reſtituto pretio ſoluto, vel econtra.

Emens à non domino merces furtivas, an & quando eiſdem mercibus diſtractis, & non extantibus teneatur domino illarum valorem reſtituere.

DISC. CXXX.

Romana, ſeu Civitatis Vetulæ ſtateræ.

De materia ponderum & menſurarum, ac jure privativo alicui Communitati competente ponderandi, vel menſurandi merces in loco contractandas, an illi ſubjaceant forenſes, præſertim in Portu ementes, & vendentes. Et an hoc dicatur ſpecies vectigalis & gabellæ; Et aliqua de immunitate portus.

DISC. CXXXI.

Nazarenum Pedagiorum, & Nundinarum.

Facta per Principem ſæcularem conceſſione juris nundinarum alicui Eccleſiæ, an exemptio à vectigalibus, & pedagiis competere dicatur mercatoribus ad hujuſmodi nundinas accedentibus jure Eccleſiaſticæ immunitatis, quæ violari dicatur per vectigalium, & pedagiorum exactionem; Et de franchitiis, & exemptionibus competentibus in nundinis, & mercatis.

DISC. CXXXII.

Imolen. Nundinarum.

De nundinis, ſeu mercatis, an fieri poſſint abſque auctoritate Principis. Et an conceſſio loci nundinarum facta per Principem imporret jus privativum, & neceſſarium, itaut mutari non poſſit.

Et de foro, in quo hujuſmodi quæſtiones cognoſci debent.

DISC. CXXXIII.

Ferrarien. Extractionis, ſeu Tractæ.

De tracta conceſſa alicui Appaltatori, an exerceri poſſit finito appaltu in frugibus emptis eo durante.

DISC. CXXXIV.

Romana Piſcheriarum, ſeu Defalchi.

De Regalia conſiſtente in piſcheriis enunciatis *in cap. unico quæ ſint Regalia*, qualis ſit, & in quo conſiſtere dicatur; Et an impedimentum ſuperveniens ſuper conſueto uſu piſcium dicatur percutere ſubſtantiam appaltus piſcheriarum, vel potiùs damnum in fructibus, ad effectum defalchi faciendi hujuſmodi Regaliæ Appaltatori, cum aliquibus ad defalchi materiam pertinentibus in hac ſpecie Regalium.

DISC. CXXXV.

Romana plateæ S. Joannis.

De platea, quando dicatur publica vel privata; Et de privilegio habendi uſum plateæ, quamvis publicæ, privativè ad alios circa venditionem aliquorum bonorum.

Via

Via publica exiens in plateam, an deſinat eſſe via, & fiat platea, vel potius retineat qualitatem viæ; Et aliqua de jure privativo in aliquo loco publico.

DISC. CXXXVI.

Sabinen. viæ, ſeu Tranſitus.

Via quando dicatur publica, & de illius requiſitis, pluribuſque viarum ſpeciebus, & cui incumbat onus probandi eam eſſe talem, vel eſſe potiùs privatam; Et quando requiratur immemorabilis necne.

DISC. CXXXVII.

Spoletana viæ.

De materia viæ publicæ, quando hæc dicatur conſtitui etiam in fundo privato, à cujus domino impediri non poſſit.

DISC. CXXXVIII.

Romana Situs.

Ripa fluminis, vel alter ſitus propè flumen, an dicatur juris publici, & de Regalibus.

Et an iis, quæ prætenduntur eſſe de Regalibus, & juris publici, locum habeant inter dicta poſſeſſoria ſine juſtificatione tituli.

DISC. CXXXIX.

Reatina Taxæ.

De contributione, ſeu taxa pro refectione pontium, & viarum, quomodo per dominos prædiorum vel alios facienda ſit.

DISC. CXL.

Romana Taxæ viarum.

De eadem materia contributionis, ſeu taxæ pro refectione viarum, ad quem hujuſmodi onus pertineat, an ad dominos, & locatores prædiorum, vel ad conductores; Et quid accedente pacto, ut ad conductores ſpectare debeat, quomodo illud intelligendum ſit.

DISC. CXLI.

Reatina viarum.

De Juriſdictione Magiſtrorum, ac Præſidis Viarum circa contributiones pro refectionibus viarum, quantum ſe extendat; Et quando Communitates, & populi teneantur ad hujuſmodi contributiones, & collectas pro vſus publicis reficiendis.

DISC. CXLII.

Romana plateæ Rotundæ.

De jure privativo competente in aliqua platea, quid importet; Et an per illud impediri poſſint privati domorum & apothecarum domini vendere bona in ipſis domibus, earumque ſtillicidio, ſeu area in ipſam plateam reſpondente.

DISC. CXLIII.

Tiburtina Hoſpitii.

An Communitas prohibere poſſit Domino loci, ſeu Baroni novum hoſpitium, ex eo quod ipſa ſolum de præterito illud habuerit; Et de differentia inter ſubditos ipſius Communitatis, & ipſum Dominum.

DISC. CXLIV.

Cornetana Molendini.

An Communitates Civitatum, & locorum ſubditorum condere poſſint ſtatuta prohibentia acceſſum ad aliena molendina, ſeu alienos furnos, & ſucceſſivè cogendi ad acceſſum ad propria. Et quando data etiam poteſtate ita ſtatuendi cum civibus tanquam propriis ſubditis, hujuſmodi ſtatuta, vel edicta corruant ex eo, quod domini furnorum vel molendinorum à ſtatuentis juriſdictione exempti ſint; Et an ubi hoc jus competat, poſſint exinde prohiberi novæ molendinorum, vel furnorum conſtructiones remiſſivè.

DISC. CXLV.

Farfen. Molendini.

De eadem materiam juris prohibendi acceſſum ad aliena molendina, & reſpectivè cogendi ad acceſſum ad propria competentis Baroni, ſeu Domino contra vaſallos.

DISC. CXLVI.

Amerina ſervitiorum.

De angariis, & perangariis, quæ dicantur, & an & quando competant Baronibus & inferioribus Dominis non habentibus jura Regalia; Et generaliter de ſervitiis per vaſallos domino, ſeu Baroni præſtandis. Et quid in poſſeſſorio, quando poſſeſſio ſit manutenibilis; Et an in propoſito adſit differentia inter Barones poſſidentes caſtra in feudum, & illos, qui ea poſſidente in allodium.

DISC. CXLVII.

Romana ſeu &c. Rerum exiſtentium poſt ſuperficiem.

An & quæ res exiſtentes poſt ſuperficiem terræ, ſive ſubtus ſolum ſint de Regalibus, vel reſpectivè juris privati; Et quando privato liceat abſque publica auctoritate facere fodinas, ſeu excavationes: Et poſito jure privato in toto vel in parte, an hujuſmodi res pertineant ad Dominum directum, vel potius ad Dominum utilem ſive ſubalternum.

DISC. CXLVIII.

Romana, ſeu Salernitana Reuocationis Demanii.

De poteſtate Principis concedendi aliis in feudum vel allodium ſubditos, ſeu vaſallos invitos, non obſtante privilegio eiſdem tributo, ne concedi poſſint; Et ut vulgò dicitur de poteſtate revocandi demanium. Qua occaſione obiter habetur de hoc jure Regali poteſtatis tollendi jus tertii, de qua Regalium ſpecie ſit, & quibus competat; Et quando revocari poſſint gratiæ, privilegia, & conceſſiones officiorum, ac beneficiorum, & ſimilium jurium; Et quid de contractibus, & de poteſtate tollendi bona privatorum; Et de habilitatione inhabilium in præjudicium juris aliis habilibus, & capacibus quæſiti, vel quærendi; Et generaliter de jure tertio quæſito tollendo, vel non tollendo.

DISC. CXLIX.

Sancti Domini bonorum vacantium.

Moriente Clerico abſque legitimo ſucceſſore, cuinam debeatur ſucceſſio in ejus bonis ſtabilibus, ſeu quæ pro ſtabilibus habentur; ac loco circumſcribuntur, an fiſco Principis ſæcularis, vel potius fiſco Eccleſiaſtico, ſive ejus loco Eccleſiæ.

DISC. CL.

Romana hereditatis de Rivaldis.

An officium Prælatitium veniale acquiſitum per filium familias præſumatur quæſitum de pecunia patris; Et quatenus hæc præſumptio, ſeu etiam probatio intret, an dictum officium vel pretium in ejus acquiſitione erogatum cenſeatur donatum, itaut veniat necnè in collatione, ſive in imputatione.

DISC. CLI.

Romana exhibitionis librorum.

An & quando gabellarius conſervare teneatur libros gabellæ, eoſque cuicumque intereſtato petenti exhibere; an hujuſmodi libri dicantur publici vel privati, tam ad effectum probandi pro vel contra tertium, quàm etiam ad alium effectum; Et an gabellarius eos lacerando, ſeu caſſando, aut aliàs alterando criminaliter puniri poſſit, ſeu civiliter ad aliquid teneri.

DISC. CLII.

Romana prætenſæ fraudis.

An & quando dicatur conſtare de contraventione bannimentorum gabellæ, & de fraude, itaut intrent commiſſum, & aliæ pœnæ, necnè.

DI-

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

DISC. CLIII.

Camerinen. fraudis.

De eadem materia discursus præcedentis, an scilicet, & & quando constare dicatur de fraude, itaut sit locus commisso, & pœnis fraudatæ gabellæ.

DISC. CLIV.

Florentina gabellæ.

De gabella debita pro successione in hæreditatem alicujus extranei, vel remotioris conjuncti, an debeatur pro successione mediata, seu fideicommissaria, & quæ persona in proposito spectari debeat, an illa fideicommittentis, vel potiùs illa gravari ultimò morientis, ad interpretationem statuti Florentini excipientis aliquos casus successionis proximiorum.

DISC. CLV.

Tranen. gabellæ.

De gabella farinæ seu molituræ, an & quando debeatur per colonos & laboratores Clericorum, & Ecclesiasticorum; Et an isti dare possint colonis panem non gabellatum; sive istius ratione ipsi Ecclesiastici ad aliquam gabellam teneantur.

DISC. CLVI.

Nepesina gabellæ passus.

De gabella passus, seu pedagii exigenda à transeuntibus per territorium ob onus refectionis pontium & viarum; Et de concordia inter duas Communitates, seu populos super reciproca exemptione à gabellis, quando valeat, & quæ ad ejus validitatem requirantur. Et an rescindatur, si tractu temporis efficiatur nimium læsiva, & præjudicialis.

DISC. CLVII.

Imolen. societatis vectigalium.

Quomodo computari debeat annus in illis appaltibus vectigalium, quæ uniformem fructuum in omnibus anni partibus non reddunt, ut est appaltus gabellæ carnis, quæ est infructifera de tempore quadragesimali, cum similibus.

DISC. CLVIII.

Imolen. seu Faventina datii.

Si Civitas subdita habeat jus exigendi aliquod datium pro omnibus rebus & mercibus transeuntibus per ejus territorium, an exigere possit datium prædictum pro transitu illius salis, quem Civitates, & loca recipiunt de necessitate à salaria Principis, cum prohibitione habendi aliunde, & cum onere solvendi cariori pretio, sub quo vectigal Principi solvi dicitur.

DISC. CLIX.

Ferrarien. defalchi.

An diminuto solito pretio salis in una provincia, possit Appaltator salariæ alterius provinciæ ejusdem Principatus dicere se damnificatum ex facto locatoris, atque ita petere resectionem damnorum, vel remissionem pensionis; Et generaliter, an & quando damna provenientia Appaltatoribus vectigalium aliorumque jurium Regalium ex augmentis, vel diminutionibus eorumdem vectigalium sive ex aliis provisionibus refici debeant necne; Et de differentia inter casum quo innovatio sit causa proxima, & immediata damni, vel sit occasio, seu causa remota.

DISC. CLX.

Romana, & Firmana confiscationis.

De pluribus ad materiam confiscationis seu publicationis bonorum; Primò nempè an valeant privationes vel substitutiones factæ delinquentibus in exclusionem Fisci; Secundò, an hujusmodi substitutiones vel privationes capiant legitimam, tam in ordine ad voluntatem, quàm in ordine ad potestatem; Tertiò, an & quando numerus filiorum cessare faciat confiscationem: Quartò, de inhabilitatione, seu incapacitate filiorum rei læsæ Majestatis; Et quintò, an & quando restitutus in gratiam recuperet bona confiscata translata in tertium; Et incidenter de aliis fisci pœnalis seu confiscatoris materiam concernentibus.

EX SUPPLEMENTO.

DISC. CLXI.

Romana Incamerationis.

An Confiscatio intret in bonis subjectis fideicommisso, & quando.

Et de propositione, quando quilibet confiscat in suo territorio, quando, & quomodo procedat.

Et de probatione delictis ad hunc effectum confiscationis, an sufficiat sententia sine actis.

DISC. CLXII.

Romana Quindenniorum.

An pro officiis venalibus, quæ ex concessionibus Apostolicis possidentur per Ecclesias, & pia loca, aliasque similes manus mortuas, debeantur quindennia, eo modo, quo debentur pro beneficiis unitis.

DISC. CLXIII.

Romana locorum Montium de Justinianis.

De libertate locorum Montium penes novum emptorem, an procedat etiam in dominio tertii, qui indebitè fuerit eis spoliatus per subhastationem, seu aliàs cum Judicis auctoritate, vel potiùs libertas intelligatur de libertate ab hypothecis, aliisque vinculis adjectis per eorum dominum, & possessorem.

DISC. CLXIV.

Romana evictionis locorum Montium.

Vendens loca Montium vinculata, an & quando teneatur ad evictionem, vel ad pretii restitutionem ob factum casum vinculi, si ex facto ipsius venditoris id processit.

DISC. CLXV.

Interamnen. juris collendi.

An, & quando Castra subjecta Civitati, dicantur de ejus Comitatu, vel territorio, ut propterea constituant unum corpus, atque participare debeant de juribus, & proventibus Civitatis pro supportatione onerum; vel econversò, an debeant Castra contribuere in oneribus majoribus, quæ supportentur per ipsam Civitatem.

DISC. CLXVI.

Romana Gabellæ Cadaveris.

An debeatur Gabella, seu aliud vectigal pro extractione, vel introductione, sive transitu cadaveris.

DISC. CLXVII.

Fanen. Molendini.

De eadem materia, de qua suprà *disc.* 144. & 145. juris prohibendi constructionem novi Molendini; Et incidenter de iisdem, de quibus *disc.* 165. an scilicet Castra existentia in districtu, veniant sub nomine territorii.

DISC. CLXVIII.

Placentina introductionis Salis.

De facultate introducendi salem, illumque vendendi privativè, an sit de Regalibus, adeòut competere non valeat feudatariis, & Domicellis inferioribus; Et quatenus competat, an concessio istius juris in appaltum sub aliqua pensione, vel mercede, importet novam impositionem gabellæ, vel abusum ejusdem juris.

DI-

DISC. CLXIX.

Romana Portæ S. Pauli.

De eadem materia, de qua suprà *disc.* 5. an officia sint ad vitam, vel tranfmissibilia ad successores; & quando omissa mentio litis obstet gratiæ, & aliqua de Constitutionibus revocatoriis.

DISC. CLXX.

Molevitana Deprædationis.

De repræsaliis, vel deprædatione bonorum, quæ jure belli fiant contra subditos infidelium, vel inimicorum, quamvis ipsi bonorum Domini sint fideles, vel respectivè bellum non exerceant; Et quid inter subditos Principum Christianorum, inter quos vigeat bellum.

DISC. CLXXI.

Cracovien. Navigii.

An, & quando in juribus regalibus competant remedia possessoria sine titulo habito à Principe supremo, vel potiùs iste sit necessarius; Et ad quos effectus flumina navigabilia dicantur de regalibus.

DISC. CLXXII.

Romana Proxenetici.

De jure privativo concesso aliquibus personis exercendi in Civitate, vel in Emporio, artem proxeneticam super contractatione mercium, an importet etiam jus coactivum, ut propterea mercatores, aliique contractare volentes, teneantur eorumdem proxenetarum operam adhibere.

DISC. CLXXIII.

Farsen. Gabellæ Macinatus.

An, & quando pro eadem re duplex gabella solvi debeat; Et in specie, an debeatur pro illo frumento, quod solvitur pro molitura gabellæ macinatus, quæ per accedentes ad molendum jam soluta sit.

DISC. CLXXIV.

Romana gabellæ lignorum.

An, & quando regalia penes privatos retineant suam naturam, ut possideri non possint sine titulo, quodque sola possessio non sufficiat; Et de interpretatione concessionis gabellæ, quid comprehendat; Et de bannimentis Camerarii in Urbe.

DISC. CLXXV.

Romana Appaltus, vel Defalchi.

De eadem materia, de qua suprà *disc.* 159. an scilicet, & quando Appaltatoribus gabellarum, & vectigalium competat defalchum, ob fraudes, & contrabanna, ex eo, quod locator, vel ejus officiales illis aliquam dederint causam, sive negligant ea impedire, atque opportunas tradere provisiones.

DISC. CLXXVI.

Nullius fortificationum, vel concessionis.

De eadem materia, de qua suprà *disc.* 148. potestatis Principis tollendi jus tertii, vel disponendi de bonis alienis, & præsertim occupandi bona privatorum pro mœniis, vel fortificationibus; Et quatenus id de facto sequatur, deindeque fortificationes demoliantur, vel earum necessitas cesset, an bona occupata prioribus dominis restitui debeant, sive ab eis vendicari possint.

DISC. CLXXVII.

Pisaurien. Indulti.

De eadem materia, de qua *disc.* 148. super potestate Principis tollendi jus tertii, ac de regulatione voluntatis, ac aliis ad hanc materiam; Et de alia materia concessionis, & revocationis gratiarum vel earum nullitatis.

DISC. CLXXVIII.

Romana juris doctorandi.

De facultate, vel jure doctorandi, cui competat; Et an & quando secunda concessio desuper facta, priori præjudicet; Et præsertim de differentia inter doctoratum in utroque jure, & illum in aliis scientiis, vel facultatibus.

Et incidenter de administratione Universitatis divisa inter plurium facultatum Collegia, an Medici, & Philosophi diversa constituant Collegia, vel unum tantum, quod sit utriusque facultatis complexivum.

DISC. CLXXIX.

Romana Datiorum.

De eadem materia, de qua suprà *disc.* 100. an scilicet, & quando durante quinquennio juramenti præstiti inter Hebræos pro regulatione Datiorum, locus sit defalcho, ob superventa infortunia, ex quibus bona notabilem diminutionem passa sint.

DISC. CLXXX.

Pisana, seu Florentina deprædationis.

De materia deprædationis indebitè factæ per navim piraticam, ejusque Magistrum, seu Capitaneum; an de illa teneatur Dominus navis, qui talem magistrum præpositus ab ipso Domino, seu ab altero per eum præposito.

DISC. CLXXXI.

Perusina Repræsaliarum.

De repræsaliis, à quibus, & contra quos exerceri possint, & de earum diversis speciebus.

DISC. CLXXXII.

Romana libertatis.

An Hebræi Orientales domicilium habentes in locis de dominio Turcarum, efficiantur servi Christianorum, à quibus vi bellica in terra, vel mari capiantur; Et quid de ipsimet Christianis subditis infidelium; Et de Christianis apostatis.

DISC. CLXXXIII.

Januen. seu Mediolanen. locorum Montium.

Augmentum, vel diminutio locorum montium sequuta intermedio tempore inter venditionem, & translationem, cujus commodo, vel incommodo, cedat, an emptoris, vel venditoris.

DISC. CLXXXIV.

Firmana Bullettæ.

In qua specie onerum suffragetur possessio exemptionis, etiam in Statu Ecclesiastico, absque eo, quod obstent Constitutiones revocatoriæ exemptionum.

DISC. CLXXXV.

Romana Montis Cere.

De eadem materia, de qua suprà *disc.* 148. & 177. idest de potestate Principis tollendi jus tertii, & præsertim de suspensione, vel remotione hypothecarum, aliorumque vinculorum à bonis assignatis pro erectione Montis baronalis.

DISC. CLXXXVI.

Romana Supplementi.

An officia vacabilia in prohibitoriis, veniant sub genere contractuum vitalitiorum, quos illa persona prohibita fit facere ob præjudicium tertii.

DISC. CLXXXVII.

Romana Palatii.

De Fiscalibus Regni Neapolitani, eorumque natura, & qualitate, & quomodo transeant deuno in alterum, sive quomodo amittantur; Et incidenter de pacto resoluti-

lutivo, an sit transmissibile ad hæredes, vel potiùs personale.

DISC. CLXXXVIII.

Romana officii Cursoratus.

An, & quando reservatarius officii dicendus sit dominus, vel potiùs creditor; Et de effectibus exinde resultantibus pro augmento, vel diminutione valoris, cujus commodo, vel incommodo cedat.

DISC. CLXXXIX.

Spoletana, seu Reatina Collectæ.

An, & ad quæ onera teneantur Forenses pro bonis, quæ in territorio possident.

DISC. CXC.

Assisien. Collectarum.

An, & quando castrum, quod aliàs sit de districtu Civitatis, alteri concedatur in feudum proprium, vel improprium, sive in baroniam cum jurisdictione, & imperio, dicatur ab eadem Civitate omninò dismembratum, etiam ad effectum collectarum, aliorumque publicorum onerum.

DISC. CXCI.

Taurinen.

De eadem materia confiscationis, de qua *disc.* 160. & 161. an scilicet per delinquentem in Fisci præjudicium, bona donari, vel aliàs alienari possint; Et an donatarius, vel alter possessor bonorum, sive delinquentis creditores, aliique interessati admittendi veniant ad exculpationem, vel defensionem Inquisiti absentis, & contumacis; Et quid cessante interesse.

DISC. CXCII.

Forosempronien. Appaltus.

De obligatione, quam habet Appaltator juris privativi vendendi victualia minutatim, emendi eadem victualia à possessoribus prædiorum illa producentium, quomodo, & quando procedat.

DISC. CXCIII.

Mutinen. legitimationis.

De eadem materia, de qua *disc.* 148. & 177. super potestate Principis tollendi jus tertii cum ejus gratiis, & habilitationibus nobilium, ipsoque declarante, non habuisse animum præjudicandi tertio, quomodo hæc declaratio intelligenda veniat.

Et in specie de legitimatione illegitimorum, an attendatur, & operativa sit extra territorium, & legitimantis jurisdictionem.

DISC. CXCIV.

Taurinen. Renunciationis.

De eadem materia potestatis Principis præjudicandi tertio: Et incidenter, quando Princeps judex laicus sit competens in causis Ecclesiasticorum, sive istorum jus tollat; Et aliqua ad materiam renunciationis factæ per ingressuros in Monasterium.

DISC. CXCV.

Pisana, seu Liburnen. deprædationis.

An, & quando pyratica deprædatio sit licita, necne: Et quatenus illicita detegatur, an deprædator teneatur erga deprædatum ad damna, & interesse; Et de modo justificandi casum deprædationis, & liquidandi valorem rerum deprædatarum.

DISC. CXCVI.

Senen. Gabellæ, seu Contractus.

De gabella solvenda pro contractibus, quando debeatur, necne, & de annullatione contractuum in causa non denunciatæ, & non solutæ gabellæ, quomodo, & quando procedat.

DISC. CXCVII.

Avenionen. Redditionis rationum.

An, & quando Officialis cum pecunia fiscali possit ad sui commodum facere lucrum cum negotiationibus, vel cum agiis, & permutationibus monetarum, vel alias, &c.

DISC. CXCVIII.

Romana Officii.

De eadem materia, & puncto de quo suprà *disc.* 3. prorogationis officii ad vitam alterius; Et vendens officium non vacatum, ad quidem officiali teneatur, an ad pretium, vel ad fructus donec vixit.

Et incidenter ad quid teneatur ille, qui concessionem à Principe obtinuit de re alterius.

DISC. CXCIX.

Taurinen. bonorum.

An Fisco competant remedia possessoria, & præsertim illud adipiscendæ ad bona, & jura delata delinquenti, vel indigno. Et de donatione facta per patre filio, quando sit revocabilis, vel onerari possit fideicommisso in exclusionem confiscationis bonorum filii donatarii.

DISC. CC.

Romana extinctionis montis.

Quomodo fieri debeat depositum pecuniæ restituendæ pro extinctione locorum Montium cum illis Montis, qui citati, non curant in termino comparere, & recipere pecuniam.

DISC. CCI.

Romana Appaltuum.

De eadem materia, de qua suprà *disc.* 81. super privilegio Fisci addictionis in diem, vel rescissionis ex capite læsionis. Et incidenter, an Princeps successor obligetur facto prædecessoris.

INDEX CAUSARUM

De quibus habetur hoc titulo de Regalibus per illarum Diœceses.

A

ALbanen. seu Romana defalchi, *Vid.* Romana, seu Albanen.
Amerina servitiorum, disc. 146.
Anconitana onerum Hebræorum, disc. 104.
Salium, disc. 115.
Assisien. collectarum, disc. 190.
Avenionen. redditionis rationum, disc. 197.

B

BArcinonen. exemptionis, disc. 58.
Bonon. assignamentorum, disc. 42.
Decupli, disc. 120.

C

CAmerinen gabellæ, disc. 74.
E. fraudis, disc. 153.
Carpen. transactionis, disc. 93.
Cervien. seu Ravennaten. remissionis pensionis, disc. 108.
Salium, disc. 112.
Civitatis Castelli portus litterarum, disc. 46.
Cornetana Molendini, disc. 144.
Cracovien. Navigii, disc. 171.

F

FAnen. Molendini, disc. 167.
Farfen. Gabellæ Macinatus, disc. 173.
Farfen. Molendini, disc 145.
Faventina, seu Imolen. *Vid.* Imol.
Ferrarien. Datii, disc. 82.
Decupli, disc. 119.
Defalchi, disc. 159.
Exemptionis, disc. 55.
Prætensæ exemptionis, disc. 56.
Extractionis, seu Tractæ, disc. 133.
Gabellæ carnis, disc. 62.
Gabellæ contractuum, disc. 49.
Gabellæ frumenti, disc. 45.
Gabellæ locorum montium, disc. 43.
Salis, disc. 109.
Firmana confiscationis, *Vid.* Romana.
Firmana Bullettæ, disc. 184.
Florentina locorum montium, disc. 25.
E gabellæ, disc. 154.
Forolivien, gabellæ, disc 84.
Forosempronien. Appaltus, disc. 192.
Fulginaten. salium, disc. 107.

H

HIdruntina exemptionis seu onerum, disc. 50.
Eadem Collectarum, disc. 60.

I

JAnuen. legati, disc. 36.
Januen. seu Mediolanen. locorum montium, disc. 183.
Imolen. Nundinarum, disc. 132.
E. Societatis Vectigalium, disc. 157.
E. seu Faventina datii, disc. 158.
Interamn. juris collectandi, disc. 165.

M

MAceraten. officii secretariatus, disc. 20.
Mantuana exemptionis, disc. 53.
Mediolan. Imbottatus, disc. 51.
Seu Neapolitana, disc. 40.
Seu Januen. locorum montium, disc. 26.
Melevitana quinque Canonicatuum, disc. 126.
Melevitana deprædationis, disc. 170.
Mutinen. legitimationis, disc. 193.

N

NAzarena pedagiorum, disc. 131.
Neapolitana frumenti, disc. 125.
Pretii Officiorum, disc 2.
Nepesina gabellæ passus, disc. 15.
Nullius Baren. gabellæ farinæ, disc. 54.
Nullius Fortificationum, vel concessionis, disc. 176.

P

PErusina, seu Assisien. disc. 73.
Appaltus, disc. 78.
Compensationis, disc. 116.
Gabellæ vini, disc 52.
Participationis pœnarum, disc. 124.
Plumbi seu commissi, disc. 89.
Perusina Repræfaliarum, disc. 181.
Pisana, seu Florentina deprædationis, disc. 180.
Seu Liburnien. deprædationis, disc. 195.
Pisauren. Indulti, disc. 177.
Placentina Introductionis Salis disc. 168.
Prænestina plazzatici, disc. 97.

R

RAvennaten. Collectæ, disc. 59.
Reatina Cancellariæ, disc. 19.
Taxæ, disc. 139.
Viarum, disc. 141.
Rheginen. pensionis, disc. 127.
Romana Appaltus gabellæ carnis, disc 71.
Appaltus Fœni, disc. 91.
Appaltus lignorum, disc 81.
Seu Viterbien. appaltus, disc. 122.
Romana Appaltus, vel Defalchi, disc. 175.
Appaltuum, disc. 201.
Seu Veliterna aquæ vitæ, disc. 68.
Bulli alcarum, disc. 79.
Alia, disc. 80.
Collecta Hebræorum, disc. 100.
Alia, disc. 101.
Seu Tudertina Collectæ, disc. 92.
Concursus Creditorum, disc. 10.
Et Firmana confiscationis, disc. 160.
Prætensæ confiscationis, disc. 123.
Contributionis, disc. 99.
Datiorum Hebræorum, disc. 102.
Datiorum, disc 179.
Alia, disc 103.

Decupli, disc. 121.
Defalchi, disc. 65.
Defalchi salis, disc. 105.
Seu Albanen. Defalchi, disc. 66.
Diminutionis, disc. 12.
Dohanæ, disc. 67.
Dotis, disc. 28.
Seu Januen. dotis, disc. 128.
Emolumentorum, disc. 22.
Evictionis locorum montium, disc. 164.
Exemptionis mendicantium, disc. 57.
Exhibitionis librorum, disc. 151.
Extinctionis locorum montium, disc. 8.
Extinctionis montis, disc. 200.
Alia etiam extinctionis locorum montium, disc 9.
Ferracii, disc. 118.
Fidæ, disc. 94.
Fraudatæ gabellæ, disc. 69.
Prætensæ fraudis, disc. 87.
Alia etiam prætensæ fraudis, disc. 152.
Fructuum, seu dotis, disc. 35.
Fructuum locorum montium, disc. 23.
Seu Maceraten. fructuum officii, disc. 18.
Gabellæ Cadaveris, disc. 166.
Gabellæ Equorum, seu plani, disc. 72.
Gabellæ fœni, disc. 75.
Gabellæ ferri, disc 63.
Gabellæ lignorum, disc. 174.
Gabellæ stateræ, disc. 85.
Gabellæ vini, disc. 76.
Hæreditatis seu officii, disc. 1.
Hereditatis de Rivaldis, disc. 150.
Incamerationis, disc. 161.
Juris Doctorandi, disc. 178.
Legati, disc. 29.
Libertatis, disc. 182.
Locationis venæ ferri, disc. 117.
Locorum Montium de Alveris, disc. 37.
Locorum Montium de Erreris, disc. 39.
Locorum Montium de Falconeriis, disc. 24.
Locorum Montium de Justinianis, disc. 163.
Locorum Montium de Francionis, disc. 27.
Locorum Montium de Monaldensibus, disc. 41.
Locorum Montium de Oricellariis, disc. 30.
Locorum Montium de Panesiis, disc. 31.
Locorum Montium Religionis, disc. 33.
Seu Januen. locorum Montium, disc. 34.
Seu Civitatis Vetulæ mercium, disc. 129.
Montis Ceræ, disc. 185.
De Muris, disc. 32.
Officii Agriculturæ, disc. 17.
Officii Notariatus, disc. 13.
Officii Secretariatus, disc. 5.
Officii Cursoratus, disc. 188.
Officii, disc. 198.
Officii de Vajis, disc. 14.
Officiorum de Maximis, disc 3.
Pecuniaria, seu Administrationis, disc. 113.
Palatii, disc. 187.
Pecuniaria de Errera. & Costa, disc. 7.
Pecuniaria, seu Officii, disc. 16.
Pecuniaria de Valtrinis, disc. 11.
Pischeriarum, disc 134.
Plateæ Rotundæ, disc. 142.
Plateæ S. Joannis, disc. 135.
Portæ S. Pauli, disc. 169.
Portionis Ripæ, disc. 6.
Alia etiam portionis Ripæ, disc. 15.
Pretii officiorum, disc. 4.
Proxenetici, disc. 172.
Quindenniorum, disc. 162.
Redditionis rationum, disc. 86.
Rerum existentium post superficiem, disc. 147.
Seu Salernitana revocationis demanii, disc. 148.
Salarii, disc. 21.
Salviani, disc. 38.
Situs, disc. 138.
Solidationis computorum, disc. 64.
Seu Civitatis Vetulæ stateræ, disc. 130.
Supplementi, disc. 186.
Taxæ Nursinorum, disc. 98.
Taxæ Viarum, disc. 140.

S

SAbinen. exemptionis, disc. 47.
Focatici, disc. 96.
Viæ, seu transitus, disc. 136.
Sancti Donini bonorum vacantium, disc. 149.
Senen. Gabellæ, disc. 83.
Senen Gabellæ, seu Contractus, disc. 196.
Spoletana, seu Reatina Collectæ, disc. 189.
Spoletana Commissi, disc. 88.
Gabellæ, disc. 44.
Onerum, disc. 48.
Pretii salis, disc. 110.
Viæ, disc. 137.
Sutrina fidæ, disc. 95.

T

TAurinen. disc. 191.
Bonorum, disc. 199.
Renuntiationis, disc. 194.
Terracin. gabellæ carnis, disc. 70.
Tiburtina Hospitii, disc. 143.
Tranen. gabellæ, disc. 155.
Tudertina Salis, disc. 106.
E. Collectæ, *Vid.* Romana seu Tudertina.

V

VEliterna Aquævitæ, *Vid.* Romana, seu Veliterna.
Panis, disc. 61.
Viterbien. gabellæ, disc. 90.
Urbinaten. Collectæ, disc. 77.
Pretii Salis, disc. 111.
Alia etiam pretii salis, disc. 114.

JO: BAPTISTÆ CARD. DE LUCA

Liber Secundus.

DE REGALIBUS.

ROMANA HÆREDITATIS SEU OFFICII PRO MARCO ANTONIO JUSTINIANO, CUM FLORAVANTE MARTINELLO.

Casus decisus per Rotam pro Martinello.

Officium emptum sub nomine unius cum pecunia alterius, cum reservatione decreti ad istius favorem, de cujus dominio esse dicatur, & quando censeatur donatum titulari. Et de pluribus speciebus, seu formulis reservationis decreti, ac effectibus exindè resultantibus.

Et aliqua de re succedente necne loco pecuniæ hæreditariæ, cum qua quæsita sit, & quando hujusmodi subrogatio sit operativa contra tertium possessorem titulo singulari.

SUMMARIUM.

1 *FActi series cum decisione casus.*
2 *De articulis in disputatione deductis.*
3 *Distinguuntur plures species, seu formulæ reservationis decreti super facultate disponendi de officio in alterius persona empto, & de variis effectibus indè resultantibus.*
4 *Facultas ex decreto reservata disponendi in vita, an exerceri possa in morte per ultimam voluntatem.*
5 *Habens facultatem disponendi, quando censeatur illa usus, & an per actum compatibilem illa deducatur.*
6 *Quando prohibitio alienationis non dicatur continere onus, sed potius favorem prohibiti.*
7 *Hæres putativus bonæ fidei ad quid teneatur erga verum hæredem.*
8 *Quando res probetur quæsita de pecunia hæreditaria.*
9 *In particularibus an, & quando res quæsita ex pecunia hæreditariæ fiat talis, & competat hæredi vendicatio contra tertium.*
10 *Pecunia data simpliciter, an censeatur mutuata, vel potius donata.*
11 *Ingratitudo dicitur vitium aptum etiam ad peccatum mortale.*
12 *Ob ingratitudinem donatarii revocatur donatio, atque donatio remuneratoria dicitur onerosa.*
13 *Capienda est interpretatio pro exclusione ingratitudinis.*

DISC. I.

1 CUm juxta facti seriem magis distincte enarratam *sub tit. de testamentis in Romana Hæreditatis de Justinianis*, Cardinali Justiniano successisset Julianus germanus frater, legitimus etiam ab intestato hæres, qui se testamentarium donec vixit credidit, in vim Schedulæ ad formam indulti Cardinalitii confectæ, distraxit iste bona hæreditaria, in suppellectilibus consistentia, pretii partem in varios usus pios erogando, partem verò præsumptivè, & absque certa probatione, ut infra, in emptionem cujusdam officii vacabilis Cancellariæ Apostolicæ in personam Marci Antonii Justiniani pupilli, aliqualiter attinentis, cum reservatione decreta, super libera ejusdem officii, & fructuum dispositione, ad favorem ipsius Juliani donec viveret, itaut eo in vita non disponente, illud esset liberum ejusdem Marci Antonii, quem (absque eo quod vivens de officio prædicto disposuerit) reliquorum ejus bonorum hæredem universalem instituit, eidem prohibendo dicti officii alienationem usque ad completam ætatem 25. annorum.

Cumque post sequutam mortem Juliani, Martinellus obtinuisset per tres conformes se declarari verum hæredem Cardinalis ex priori testamento condito ante Cardinalatum, stante posteriori imperfectione, *ut d. tit. de testamentis*, atque in executionem trium conformium reportasset mandatum executivum contra bona hæreditaria ejusdem Juliani pro scut. 9. m. ad quæ ex judicio peritorum liquidatus fuit valor bonorum hæreditariorum Cardinalis, post illud consumatum in omnibus reliquis bonis hæreditariis ejusdem Juliani, prætendere cœpit illius executionem super dicto officio tanquam hæreditario, vel Juliani, vel Cardinalis, & dato dubio in Rota coram Ninot. *an ad dictam executionem procedendum esset*, illoque proposito sub die 9. Aprilis 1663. quamvis non essent concordantia vota super articulis in hac disputatione deductis, an scilicèt Julianus dicto decreto usus esset, atque disponendi facultatem ad exercitium deduxisset, & quatenus adesset volantas, an concurreret potestas, ut infra.

Prodiit tamen resolutio, Martinello favorabilis, ex eo quod hujusmodi officium utpotè emptum de pecunia hæreditaria Cardinalis, ad istius hæreditatem potiùs, quàm iliam Juliani hæredis putativi spectare diceretur, proindeque stante sufficientia bonorum dicti Juliani, competeret verò hæredi subsidiaria vendicatio, etiam contra tertium, utpotè titulum lucrativum foventem, ita confirmando decisiones super ejusdem mandati executione præcedenter editas 10. Decembris 1660. & 13. Junii 1662. coram Celso, *inter suas decis. 337. & 356. atque in decisi perfectum fuit 3. Decembris ejusdem anni 1663. coram eodem Ninot.*, decidendo in hac secunda, id quod in præcedenti remanserat indecisum, tam circa voluntatem, quàm circa potestatem disponendi, itaut ubi etiam officium prædictum non spectaret ad hæreditatem Cardinalis, adhuc tanquam

Decupli, disc. 121.
Defalchi, disc. 65.
Defalchi salis, disc. 105.
Seu Albanen. Defalchi, disc. 66.
Diminutionis, disc. 12.
Dohanæ, disc. 67.
Dotis, disc. 28.
Seu Januen. dotis, disc. 128.
Emolumentorum, disc. 22.
Evictionis locorum montium, disc. 164.
Exemptionis mendicantium, disc. 57.
Exhibitionis librorum, disc. 151.
Extinctionis locorum montium, disc. 8.
Extinctionis montis, disc. 200.
Alia etiam extinctionis locorum montium, disc 9.
Ferracii, disc. 118.
Fidæ, disc. 94.
Fraudatæ gabellæ, disc. 69.
Prætensæ fraudis, disc. 87.
Alia etiam prætensæ fraudis, disc. 152.
Fructuum, seu dotis, disc. 35.
Fructuum locorum montium, disc. 23.
Seu Maceraten. fructuum officii, disc. 18.
Gabellæ Cadaveris, disc. 166.
Gabellæ Equorum, seu plani, disc. 72.
Gabellæ fœni, disc. 75.
Gabellæ ferri, disc 63.
Gabellæ lignorum, disc. 174.
Gabellæ stateræ, disc. 85.
Gabellæ vini, disc. 76.
Hæreditatis seu officii, disc. 1.
Hereditatis de Rivaldis, disc. 150.
Incamerationis, disc. 161.
Juris Doctorandi, disc. 178.
Legati, disc. 29.
Libertatis, disc. 182.
Locationis venæ ferri, disc. 117.
Locorum Montium de Alveris, disc. 37.
Locorum Montium de Erreris, disc. 39.
Locorum Montium de Falconeriis, disc. 24.
Locorum Montium de Justinianis, disc. 163.
Locorum Montium de Francionis, disc. 27.
Locorum Montium de Monaldensibus, disc. 41.
Locorum Montium de Oricellariis, disc. 30.
Locorum Montium de Panesiis, disc. 31.
Locorum Montium Religionis, disc. 33.
Seu Januen. locorum Montium, disc. 34.
Seu Civitatis Vetulæ mercium, disc. 129.
Montis Ceræ, disc. 185.
De Muris, disc. 32.
Officii Agriculturæ, disc. 17.
Officii Notariatus, disc. 13.
Officii Secretariatus, disc. 5.
Officii Cursoratus, disc. 188.
Officii, disc. 198.
Officii de Vajis, disc. 14.
Officiorum de Maximis, disc 3.
Pecuniaria, seu Administrationis, disc. 113.
Palatii, disc. 187.
Pecuniaria de Errera. & Costa, disc. 7.
Pecuniaria, seu Officii, disc. 16.
Pecuniaria de Valtrinis, disc. 11.
Pischeriarum, disc 134.
Plateæ Rotundæ, disc. 142.
Plateæ S. Joannis, disc. 135.
Portæ S. Pauli, disc. 169.
Portionis Ripæ, disc. 6.
Alia etiam portionis Ripæ, disc. 15.
Pretii officiorum, disc. 4.
Proxenetici, disc. 172.
Quindenniorum, disc. 162.
Redditionis rationum, disc. 86.
Rerum existentium post superficiem, disc. 147.
Seu Salernitana revocationis demanii, disc. 148.
Salarii, disc. 21.
Salviani, disc. 38.
Situs, disc. 138.
Solidationis computorum, disc. 64.
Seu Civitatis Vetulæ stateræ, disc. 130.
Supplementi, disc. 186.
Taxæ Nursinorum, disc. 98.
Taxæ Viarum, disc. 140.

S

SAbinen. exemptionis, disc. 47.
Focatici, disc. 96.
Viæ, seu transitus, disc. 136.
Sancti Donini bonorum vacantium, disc. 149.
Senen. Gabellæ, disc. 83.
Senen Gabellæ, seu Contractus, disc. 196.
Spoletana, seu Reatina Collectæ, disc. 189.
Spoletana Commissi, disc. 88.
Gabellæ, disc. 44.
Onerum, disc. 48.
Pretii salis, disc. 110.
Viæ, disc. 137.
Sutrina fidæ, disc. 95.

T

TAurinen. disc. 191.
Bonorum, disc. 199.
Renuntiationis, disc. 194.
Terracin. gabellæ carnis, disc. 70.
Tiburtina Hospitii, disc. 143.
Tranen. gabellæ, disc. 155.
Tudertina Salis, disc. 106.
E. Collectæ, *Vid.* Romana seu Tudertina.

V

VEliterna Aquævitæ, *Vid.* Romana, seu Veliterna.
Panis, disc. 61.
Viterbien. gabellæ, disc. 90.
Urbinaten. Collectæ, disc. 77.
Pretii Salis, disc. 111.
Alia etiam pretii salis, disc. 114.

JO: BAPTISTÆ CARD. DE LUCA

Liber Secundus.

DE REGALIBUS.

ROMANA HÆREDITATIS SEU OFFICII PRO MARCO ANTONIO JUSTINIANO, CUM FLORAVANTE MARTINELLO.

Casus decisus per Rotam pro Martinello.

Officium emptum sub nomine unius cum pecunia alterius, cum reservatione decreti ad istius favorem, de cujus dominio esse dicatur, & quando censeatur donatum titulari. Et de pluribus speciebus, seu formulis reservationis decreti, ac effectibus exindè resultantibus.

Et aliqua de re succedente necne loco pecuniæ hæreditariæ, cum qua quæsita sit, & quando hujusmodi subrogatio sit operativa contra tertium possessorem titulo singulari.

SUMMARIUM.

1 *FActi series cum decisione casus.*
2 *De articulis in disputatione deductis.*
3 *Distinguuntur plures species, seu formulæ reservationis decreti super facultate disponendi de officio in alterius persona empto, & de variis effectibus indè resultantibus.*
4 *Facultas ex decreto reservata disponendi in vita, an exerceri possa in morte per ultimam voluntatem.*
5 *Habens facultatem disponendi, quando censeatur illa usus, & an per actum compatibilem illa deducatur.*
6 *Quando prohibitio alienationis non dicatur continere onus, sed potius favorem prohibiti.*
7 *Hæres putativus bonæ fidei ad quid teneatur erga verum hæredem.*
8 *Quando res probetur quæsita de pecunia hæreditaria.*
9 *In particularibus an, & quando res quæsita ex pecunia hæreditariæ fiat talis, & competat hæredi vendicatio contra tertium.*
10 *Pecunia data simpliciter, an censeatur mutuata, vel potius donata.*
11 *Ingratitudo dicitur vitium aptum etiam ad peccatum mortale.*
12 *Ob ingratitudinem donatarii revocatur donatio, atque donatio remuneratoria dicitur onerosa.*
13 *Capienda est interpretatio pro exclusione ingratitudinis.*

DISC. I.

1 CUm juxta facti seriem magis distincte enarratam *sub tit. de testamentis in Romana Hæreditatis de Justinianis*, Cardinali Justiniano successisset Julianus germanus frater, legitimus etiam ab intestato hæres, qui se testamentarium donec vixit credidit, in vim Schedulæ ad formam indulti Cardinalitii confectæ, distraxit iste bona hæreditaria, in suppellectilibus consistentia, pretii partem in varios usus pios erogando, partem verò præsumptivè, & absque certa probatione, ut infra, in emptionem cujusdam officii vacabilis Cancellariæ Apostolicæ in personam Marci Antonii Justiniani pupilli, aliqualiter attinentis, cum reservatione decreta, super libera ejusdem officii, & fructuum dispositione, ad favorem ipsius Juliani donec viveret, itaut eo in vita non disponente, illud esset liberum ejusdem Marci Antonii, quem (absque eo quod vivens de officio prædicto disposuerit) reliquorum ejus bonorum hæredem universalem instituit, eidem prohibendo dicti officii alienationem usque ad completam ætatem 25. annorum.

Cumque post sequutam mortem Juliani, Martinellus obtinuisset per tres conformes se declarari verum hæredem Cardinalis ex priori testamento condito ante Cardinalatum, stante posteriori imperfectione, *ut d. tit. de testamentis*, atque in executionem trium conformium reportasset mandatum executivum contra bona hæreditaria ejusdem Juliani pro scut. 9. m. ad quæ ex judicio peritorum liquidatus fuit valor bonorum hæreditariorum Cardinalis, post illud consumatum in omnibus reliquis bonis hæreditariis ejusdem Juliani, prætendere cœpit illius executionem super dicto officio tanquam hæreditario, vel Juliani, vel Cardinalis, & dato dubio in Rota coram Ninot. *an ad dictam executionem procedendum esset*, illoque proposito sub die 9. Aprilis 1663. quamvis non essent concordantia vota super articulis in hac disputatione deductis, an scilicèt Julianus dicto decreto usus esset, atque disponendi facultatem ad exercitium deduxisset, & quatenus adesset volantas, an concurreret potestas, ut infra.

Prodiit tamen resolutio, Martinello favorabilis, ex eo quod hujusmodi officium utpotè emptum de pecunia hæreditaria Cardinalis, ad istius hæreditatem potiùs, quàm iliam Juliani hæredis putativi spectare diceretur, proindeque stante sufficientia bonorum dicti Juliani, competeret verò hæredi subsidiaria vendicatio, etiam contra tertium, utpotè titulum lucrativum foventem, ita confirmando decisiones super ejusdem mandati executione præcedenter editas 10. Decembris 1660. & 13. Junii 1662. coram Celso, *inter suas decis. 337. & 356. atque in decisi perfectum fuit 3. Decembris ejusdem anni 1663. coram eodem Ninot.*, decidendo in hac secunda, id quod in præcedenti remanserat indecisum, tam circa voluntatem, quàm circa potestatem disponendi, itaut ubi etiam officium prædictum non spectaret ad hæreditatem Cardinalis, adhuc tanquam

hæreditarium Juliani debitoris caderet sub dicti mandanti executione.

Potissimum verò, ad principale fundamentum fuit, quod revera officium prædictum censendum esset hæreditarium Cardinalis, utpotè quæsitum ex pecunia hæreditaria, itaut locus esset subsidiariæ vendicationi adversus possidentem ex causa lucrativa, ex deductis apud Duran. *dec.* 63. Burat. *dec.* 784. & 874. ut liquet ex decisionibus de super editis præsertim secunda 3. Decembris 1663. atque actore solùm informante, in parte confirmata, & in parte declarata 19. Januarii 1655. coram eodem Ninot, qua ultima decisione edita concessa fuit expeditio cum subsequuta executione.

2 De pluribus igitur articulis in hujusmodi disputationibus actum fuit, potissimè autem de prædicti officii dominio, penès quem esse diceretur, an scilicet penès hæreditatem Juliani, & successivè penès Marcum Antonium tanquam hæredem, vel potiùs penès ipsum tanquam tertium possessorem titulo donationis, quod pendebat à dictis punctis voluntatis, & potestatis, copulativè verificandis, quod scilicèt Julianus potuerit moriens in vim reservationis decreti disponere, quodque disposuerit. Et quatenus in his difficultas subesset, an potius idem officium censendum esset hæreditarium Cardinalis, quod pariter à duplici puncto pendebat, uno facti, an scilicet constaret illud de pecunia hæreditaria emptum esse, & altero juris, an constito, competeret hæredi vendicatio adversus tertium, super quibus omnibus, dictæ resolutiones (reflectendo ad veritatem) partim probabiles, partim verò improbabiles videbantur.

Distinguendo siquidem causam in quatuor inspectiones, unam scilicet, an dictus Julianus, qui sub nomine Marci Antonii officium cum sua pecunia emerat, potuisset moriens in testamento sibi reservatam disponendi facultatem ad exercitium deducere. Alteram, an voluerit, itaut disposuisse dicatur. Tertiam an constaret pecuniam in dicti officii emptionem erogatam, esse hæreditariam Cardinalis. Et quartam hoc posito, & quæ actio ejusdem Cardinalis verò heredi competeret adversus ejusdem officii titularem & possessorem habentem causam ab hærede putativo.

3 Quatenus pertinet ad primum punctum potestatis disponendi resultantis ex reservatione decreti, pro tollendis æquivocis, (in quæ scribentes hinc inde incidisse forè videbantur, applicando auctoritates, & decisiones unos terminos percutientes, aliis omninò diversis) observabam plures casus distinguendos esse, utpotè diversos, & diversam rationem habentes, ideòque non bene auctoritates de uno loquentes, aliis applicari.

Primus casus est, ubi quis cum propria pecunia simpliciter, absque reservatione decreti, vel alia declaratione, emit officium sub nomine, seu in personam alterius. Et tunc non solùm officii substantia residere dicitur in persona titularis, sed etiam eidem acquisitum pretium, quod per actum occultum, censetur sibi per acquirentem liberè donatum, itaut illicò titularis efficiatur plenus, & liber officii dominus, tam quoad substantiam, quam quoad pretium, & utilitatem, Grat. *discept.* 50. & 221. Seraph. *decis.* 1303. *num.* 3. & 11. & admittitur apud Cavaler. *dec.* 635. *num. fin.* & in aliis decisionibus, de quibus infra.

Solumque isto casu inerat quæstio imputationis pretii in legitimam, quando titulari ista competit in bonis acquirentis juxta *dec.* 273. Merlin. *alias decis.* 54. *par.* 5. *recent.* & *dec.* 650. *par.* 4. *rec. tom.* 3. in quibus deciditur affirmativè. Ac altera, an referri debeat in executionem legati, seu alterius præcedentis dispositionis juxta casum in *Romana legati scut.* 50. *m. coram Dunozetto, & Cerro, quarum aliquæ habentur impressæ dec.* 41. & 309. *par.* 9. *rec.* ex quibus, aliis in ea causa editis liquet, Rotam variasse, usquequo concordia illam quæstionem terminaverit.

Alter casus est, ubi de annis pecunia sit emptio officii in persona alterius, sub simplici ac indefinita reservatione decreti, seu facultatis disponendi in sorte, & fructibus, ad favorem Domini pecuniæ. Et tunc licet substantia officii residere dicatur in persona titularis, quem Princeps in eius officialem agnoscit, tam ad effectum vacationis per illius mortem naturalem vel civilem, quam circa ejusdem officii exercitium, præeminentias, & alia personis officialium incumbentia, quia in regalibus, vel feudis, aliisque similibus bonis, vel juribus differentibus, locum non habet titulus, *plus valere quod agitur, quam quod simulatè concipitur*, sed ipsum nudum factum spectatur, ut in proposito feudorum habetur cæteris allegatis per Rotam *dec.* 100. *num.* 30. & *seqq. par.* 9. *rec.* repetit. apud Marin. *lib.* 2. *var. post resolut.* 38. ubi idem auctor concordantes colligit, & habetur sæpius in sua materia *sub tit. de feud.* præsertim *in Tiburtina Castrorum, decis.* 62. & *Romana seu Status Ecclesiastici infeudationum disc.* 61.

Nihilominus, quod ejusdem officii utilitatem, tam in sorte, quam in fructibus seu emolumentis, dicitur esse in pleno, & totali dominio reservatarii, itaut persona titularis, dicatur solum demonstrata, ad effectum vacationis, vel similes effectus, taleque dominium est transmissibile ad hæredes reservatarii, per cujus mortem vacatio non sequitur, sed per illam titularis. Atque licèt sub hoc dominio non cadat substantia officii, attamen adhuc cadere dicitur facultas cogendi titularem ad vendendum, seu jus implorandi ab eodem Principe, ut titulari etiam invito, illud officium alteri conferat, Cavaler. *decis.* 603. & 635. Burat. *decis.* 863. Romana officii 2. Junii 1636. & 25. Junii 1657. Dunozetto, quod reservatarius ad effectum illius facultatis vendendi habetur tanquam Dominus, atque hic emendi usus in Curia Romana est frequentissimus. Licèt iste decisiones regera percutiant casum proxime sequentem in quo de hoc assumpto potest dubitari.

Tertius est casus, pariter in Curia frequentissimus, præsertim in officiis notariorum A. C. vel Cameralium, ubi scilicèt officium verè emitur in persona titularis, tam quoad substantiam, quam quoad utilitatem, sed quia emptor non habet pecuniam ad ejus acquisitionem necessariam, illam sub Societatis, vel cambii, seu alterius contractus nomine recipit ab uno, vel pluribus, mutuantibus sub reservatione decreti ad eorum favorem, & tunc ista reservatio non importat dominium, neque quoad substantiam, neque quoad utilitatem (ut plerique non benè opinantur,) sed solùm importat quandam hypothecam, seu Jus reale, & privilegiativum adversus quoscumque ejusdem officialis creditores in ipso officio cum facultate cogendi ad venditionem, ut superiùs hoc eod. tit. ad hanc materiam officiorum præsertim in *Romana diminutionis pretii pro creditoribus Curiæ, disc.* 12. & *in alia Romana pro creditoribus Volterini, disc.* 11. ubi de dictis decisionibus in præcedenti casu allegatis coram Dunozetto.

Quartus est, ubi (juxta primum, & secundum) de pecunia unius acquiritur officium ubi persona alterius, sub reservatione decreti ad favorem Domini pecuniæ, sed limitata ad vitam, quia nempè sibi reservata sit facultas liberè disponendi in vita, alio non expresso, & tunc hujusmodi reservationis formula, seu species, continere dicitur casum mixtum, participantem de primo, & secundo, & sic quandam donationem conditionalem ad favorem titularis, sub conditione scilicèt, quatenus in vita non disponat, itaut eo non disponente, officium pleno jure, tam quoad substantiam, quam quoad utilitatem, juxta primum casum, remaneat penès titularem, ob implicitam donationem de tali pecunia sibi factam, Gratian. *d. discept.* 50. *numer.* 28. & 221. *numer.* 3. admittitur apud Burat. *d. decis.* 863. *nu.* 3. & 6. *Romana legati scut.* 50. *m.* 11. *Maii* 1640. *Dunozetto*, à qua circa istam propositionem recessum non est in supra insinuatis decisionibus revocatoriis 41. & 309. *par.* 9. *recent.* in quarum prima *num.* 41. & *seqq.* potiùs comprobatur. Solumque isto casu dubitari solet de natura, seu qualitate hujusmodi occultæ donationis, an scilicèt censenda sit inter vivos ab initio perfecta, resolutioni solùm subjecta, ut mihi probabilius videtur, vel potiùs causa mortis, in cujus tempus, donationis substantia, seu perfectio collata sit, ex iis, quæ hoc eod. tit. ad materiam locorum montium habentur in *Romana de Falconeriis dec.* 14. ac etiam in aliis.

Quintus demum est casus clarior, ubi ultra dictam facultatis limitationem ad vitam, exprimitur etiam, quod si reservatarius in vita non disposuerit, officium liberè, ac pleno jure remaneat penes titularem, & tunc magis de plano intrat dicta donatio conditionalis in quarto casu firmata, ob clariorem, magisque expressam voluntatem reservatarii, & fortiùs intrant allegatæ auctoritates, & decisiones, neque hujus dispositionis occasione quidquam in contrarium per scribentes hanc indè deducebatur.

In hoc autem ultimo casu versabamur, quia juxta hanc ultimam speciem, seu formulam, reservatio facta erat, undè posito quod non constaret de valida dispositione, indubitatum remanebat, rem conventum possidere officium, non ex titulo hæreditario, sed jure particulari donationis, ideòque considerandus veniebat tertius possessor titulo singulari, contra quam impossibile erat exercere directam actionem personalem executivam, absque

dubio

dubio non competentem contra tertium, cum quo solùm exercibilis est actio realis, vel rei persecutoria, cùm actio personalis, tanquam filia obligationis, absque ista tanquam sine matre dari non possit, ut etiam agnoscit Rota in ultima decisione 19. Januarii 1665. coram Ninot.

4 His positis, dum non constabat de aliqua dispositione per actum inter vivos, sed ea implicitè deducebatur solùm ex testamento, dicebam, scribens pro reo tanquam Advocatus, quod cùm reservata facultas concerneret dispositionem in vita, exerceri non poterat in morte, & per actum ultimæ voluntatis, ut in his specialibus terminis facultatis disponendi de officiis, ut fieri non possit in morte, Marta *voto* 40. *nu.* 5. Grat. *discept.* 530. *per tot.* Et generaliter de facultate disponendi in vita, non trahenda ad ultimas voluntates, Peregr. *de fideicommiss. artic.* 40. *num.* 62. & cæteri apud Fusar. *qu.* 549. *nu.* 10.

Verùm, in sensu veritatis, putabam hoc esse minùs rutum fundamentum, undè propterea resolutio in hac parte visa est probabilis. Nimis enim dura esset conditio mentium cum sua pecunia hujusmodi officia sub alieno nomine, ut illam facultatem, quam per actus inter vivos habent liberè disponendi tanquam de bonis suis, habere, non debeant morientes, & per actus ultimæ voluntatis, cùm nulla differentiæ ratio excogitabilis adesse videatur, ut habetur apud eundem Grat. *discept.* 252. *nu.* 15. Dicta verò propositio generalis de facultate concessa in vita, non extendenda ad actus per ultimam voluntatem, recipienda est in prohibitis disponere de bonis, tanquam alienis, vel ita quæritis, quod eorum dispositio libera non sit, tunc enim quia permissio stare dicitur tanquam alienis, vel ita quæritis, quod eorum dispositio libera non sit, tunc enim quia permissio stare dicitur tanquam dispensatio, seu limitatio regulæ prohibitoriæ, non mirùm si ad ejus præcisos limites restringenda est, cùm extra casum limitatum urget regula. Secùs autem ubi agitur de dispositione rei propriæ, alteri ita implicitè donatæ, quatenùs alias disponere non placeat, cum tunc nil videatur urgere, quod prohibeat uno, vel altero modo disponendi.

Fundamenta verò, quibus innititur Grat. percutiunt magis voluntatem, quàm potestatem, an scilicèt hujusmodi facultas dicatur ad exercitium deducta per solam institutionem hæredis, seu aliam dispositionem generalem, vel potiùs requiratur mentio specialis. Et in hoc benè Grat. loquitur, ut habetur in *Florentina locorum montium discurs.* 25. & *in aliis hoc eod. titulo*. Sed ubi constat de voluntate clara, itaut quæstio reducatur ad potestatem, casus videtur indubitatus pro disponente, ut idem Gratian. *d. discept.* 252. ubi reprobatur contraria opinio Thesauri, Marta verò, ut lectura vori liquet, se involuit in materia, ejusque parum informatum se ostendit, dum confundit facultatem disponendi de ipsomet officio, ac de pretio, undè meritò in eo casu contrarium decisum fuit, quia videtur certa veritas.

5 Minùs tamen probabilem credebam resolutionem, circa alterum punctum voluntatis, ex eo deductum, quod Julianus, Marco Antonio titulari prohibuerit, ne ante completam ætatem 25. annorum officium alienare posset. Cùm enim talis dispositio importare dicatur donationis jam perfectæ revocationem, ad istam inducendam, requiritur actus, cum ejusdem donationis observantia, & duratione incompatibilis, per quem constet de pœnitentia, & voluntatis mutatione, seu ademptione, pro qua excludenda omnis possibilis compatibilis intellectus capiendus est, ex iis, quæ in his proximis terminis, & peculiari materia officiorum habentur in allegata Romana legati scutor. 50. coram Dunozetto. Et in his terminis procedunt decisiones in Romana dotis coram Cerro *decis.* 205. *per tot. par.* 9. *rec.* & 15. *Maii* 1656. *coram eodem*, in quibus duæ priores decisiones 9. Aprilis, & 3. Decembris 1663. fundantur, ubi scilicèt ille; qui disponendi facultatem habebat, debita contraxit, seu alios actus gessit, cum præcedenti revocabili donatione incompatibiles, secus autem, ubi actus est compatibilis, tendens in ejusdem donationis observantiam, ac majorem firmitatem.

Et in his ultimis terminis in hac facti specie versari credebam, quoniam Julianus non adjecit dictam prohibitionem tanquam onus, seu vinculum ad favorem alterius, per quod libera disponendi facultas ex donatione resultans

6 sublata, vel impedita esset, ut credunt dictæ decisiones, quasi quod, adiciendo vinculum, videatur revocasse donationem, sed eadem prohibitio continet solùm quemdam favorem, ac providum consilium ejusdem donatarii, ne

scilicèt, durante minori ætate, impudentiis, & dissipationibus subjecta, se privaret ejusdem donationis commodo, & effectu. Ad instar eorum, quæ habemus in prohibitione alienandi, vel alio onere non cadentibus super legitima, admittendis tamen ubi restrictionem haberent ad minorem ætatem, quia tunc non dicitur onus, sed potiùs favor, & providum consilium ipsiusmet prohibiti ex deductis per Merlin. *de legat. lib.* 3. *tit.* 2. *qu.* 11. *cum simil.* Et hic proprié videbatur casus, undè in hac parte decisiones prædictas nullatenus substantiales esse dicebam, quod agnovit etiam Rota in dicta ultima decisione 19. Januarii 1655. eas in hac parte reformando, seu declarando, ut scilicèt per dictam prohibitionem limitatam ad minorem ætatem, non censeatur revocata dicta donatio, sed officium ita penès titularem continuaret.

Item posito, quod ob dispositionem à Juliano factam de 7
hoc officio tanquam suo, illud seu ejus pretium dicendum esset hæreditarium ejusdem, adhuc tamen mandatum contra istam hæreditatem videbatur parum tutum, utpotè relaxatum pro integra summa, quam importabat valor bonorum hæreditatis Cardinalis de tempore mortis, dum non constabat, quid & quantum de tempore, quo verus hæres detectus est, reperiretur extare in specie, vel in equipollenti penès hæredem putativum bonæ fidei, non obligatum restituere hæredi vero, nisi id quod habet, & in quo retinendo contenderet de lucro captando. Idque adeò verum, ut etiamsi imprudenter, & malè aliqua bona dissipasset, neque de his teneretur: Imò si esset hæredes in parte, neque in judicio familiæ erciscundæ teneretur in portionem propriam imputare id, quod dissipatum, seu alias in statu bonæ fidei consumptum esset, sed admittendus veniret ad æqualem divisionem extantium, juxta textus claros *in fine & fi lege, §. eos autem, & l. item veniunt, §. consuluit. ff. de petit. hæred.* ubi glos. allegat concordantia, & fine discrepantia firmant DD. ibid. præsertim Angel. & Castr. *and. & Siconsulte* Faber. *in Cod. lib.* 3. *tit.* 21. *de fin.* 8. *in fin.* & agnovit etiam Rota in decisione edita in hac eadem causa coram eodem Ninot. 23. Junii 1662. neque in hoc potui unquam audire adæquatam responsionem. Licèt enim, ut infra, quoad istius officii pretium, illud utpotè satis probabiliter veniens ex venditione bonorum hæreditariorum Cardinalis, diceretur extans, & non consumptum, attamen de hac re ita extante, hæres verus jam satisfactus erat cum aliis bonis propriis hæredis putativi ad id non obligati.

Quo verò ad aliam dictarum decisionum partem, an scilicèt officium prædictum censendum potiùs esset hæreditarium Cardinalis, quamvis multa per defensores rei conventi dicerentur circa probationem versionis, an scilicèt constaret, vel ne, illud quæstium esse ex pecuniis retractis à venditione bonorum hæreditariorum Cardinalis, attamen inspecta veritate, credebam justas esse resolutiones, quoniam stante præcedenti insufficientia dicti Juliani, proximitate actuum, aliisque facti circumstantiis, abundans adesse videbatur probatio, quæ in proposito sufficit præsumptiva, *ut firmatur in decisionibus desuper editis in hac parte benè fundatis*. 8

Difficultas autem erat in ultima inspectione juris, an scilicèt concurrerent duo requisita copulativè desiderata, ut in particularibus res succedat loco pretii, seu pecuniæ, cum qua per alterum nomine proprio quæsita est, quod nempè adsit casus subsidii, quodque possessor foveat causam lucrativam ex deductis in allegatis decisionibus Burat. 784. & 874. & Duran. *dec.* 63. Quando enim essemus in casu, tunc dicta demandata executio subsistentabilis esset, non quidem in vim trium conformum contra hæreditatem, & bona hæredis putativi, sed in vim mandati de immittendo in eisdem sententiis conceso ad bona hæreditaria ipsius Cardinalis, quæ immissio practicabilis est contra tertium possessorem titulo singulari, contra quem tamen omninò impracticabilis est executio alteriùs mandati, ut agnoscit, ac declarat dicta ultima decisio 19. Januarii 1665. 9

Quando igitur reus aliam non haberet possidendi causam, nisi illam à dicta occulta conditionali donatione, quæ adesse dicitur sub emptione officii per aliquem ad alteriùs favorem facta, tunc stante jam probata inopia Juliani hæredis putativi, quoties non obstaret dictum alterum irrefragabile fundamentum, cui decisiones non respondent, de cessante ejusdem hæredis putativi debito, ultra id, quod probetur adesse de tempore detecti veri hæredis, justas, ac probabiles dicerem resolutiones, quas tamen minùs probabiles credebam, ex cessante hoc secundo requisito causæ lucrativo, cùm probabilius videretur prætatum

Marcum Antonium, onerosam, & eorrespectivam causam potiùs fovere.

Ad id probandum dicebam, concludenter in facto justificari, Josephum Marci Antonii patrem, quamvis fortunæ bonis non multum provisum, ac numerosa familia oneratum, diversis vicibus dedisse eidem Cardinali scut. ter mille pro necessariis expensis, quando ab Oratorio Sancti Philippi Nerii in Vallicella promotus fuit ad Episcopatum Montis alti, atque ab isto translatus fuit ad Nucerinum, ac etiam occasione Cardinalatus, unde propterea, non constito de titulo donationis, in dubio non præsumendæ, Cardinalis remanebat ejusdem Marci Antonii prætati Josephi interim defuncti filii, & hæredis debitor in dicta summa, adæquante, & forsan absorbente dicti officii valorem, unde causa possidendi remanebat onerosa, non autem lucrativa.

10 Et quamvis Rota occasione consimilis summæ scut. 3. m. post promotionem ad Cardinalatum datæ eidem Cardinali per Lucam Justinianum, censuerit eam, donationis titulo datam esse, ut liquet ex decisionibus editis in Romana pecuniaria coram Cerro, & Celso, quarum prima impressa est post Zuffum *de legitim. processib. decis.* 10. & 315. *part.* 13. *recent.* & altera inter proprias Celsi *decis.* 389. cum quibus decisionibus pro exclusione motivi absque formali discussione articuli processum fuit.

In hoc tamen credebam consistere hujus partis gravamen, quoniam eædem decisiones admittunt, ac firmant regulam exclusivam donationis, quoties istius probationes saltem adminiculativæ non concurrunt, in eo tamen casu inductæ ob facti circumstantias à præsenti omninò diversas, ibi enim agebatur de pecuniis traditis per Lucam virum opulentissimum, & tunc illius Reipublicæ Ducem, Cardinali postquam ad illam dignitatem promotus fuerat, undè ob ætatem, aliasque conspicuas qualitate, proximas sperari poterat illi majori dignitati, cujus intuitu hujusmodi donativa libenter ob speratas majores remunerationes fieri soleant. Non sic est in hac facti specie, dum Joseph erat fortunæ bonis, inspecta ejus conditione, ac numerosa familia destituta, atque potiùs pauper quàm dives, dictæque pecuniæ date non fuerunt in dicto statu majoribus fortunis proximo, sed in altero, quando spes erat multum remota, unde personarum, & temporum circumstantiæ erant satis diversæ, atque ex istis pendere hujusmodi quæstionis determinationem habetur in eisdem proximè allegatis decisionibus, & priùs latè Rot. apud Merlin. *decis.* 692. *alias decis.* 69. *part.* 7. *recent.*

Propterea ubi etiam in hac pecunia data per Josephum, admittendus esset idem titulus donationis, firmatus in dicta altera pecunia data per Lucam, observabam tamen, negari non posse, istud magnum fuisse beneficium, obligans ad antidora, & ad condecentem remunerationem, dum Joseph, vel nullatenus conjunctus, vel satis remotus, in malo potiùs, quàm bono fortunæ statu constitutus, ac numerosa familia oneratus, adeò notabili summa se privavit, ut amicum, vel remotum agnatum indigentem adjuvaret ad majores fortunas parandas, itaut non improbabiliter dici posset, Cardinalem ad meliorem statum deventum, prorsus irrationabilis, ac damnabilis ingratitudinis notæ judicandum esse, si sciens adeò grati benefactoris defuncti filium in ætate pupillari, & in aliquo indigentiæ statu constitutum, istum moriens omninò ipteviisset, ut prorsus extraneum famulum, ab eo etiam vivente satis benè provisum ditaret.

11 Ingratitudinem verò, utpotè oppositam virtuti gratitudinis, dici vitium tale, quod aptum etiam sit ad justitiæ legem offendendam, ac peccatum mortale pro facti circumstantiis inducendum ex D. Thom. *q.* 107. *art.* 3. sentit Silvester *in summa verbo ingratitudo nu.* 4. cum quo cæteri moderniores morales transeunt. Et de ingratitudine plura habentur.

12 Quodque ingratitudo sit causa revocationis donationis, itaut donatarius effectus indignus liberalitate cum eo exercita, evadat debitor ejus, quod accepit, est text. *in l. fin. C. de revoc. donat. cum ibi not.* Atque donationem, vel alium actum gestum ex motivo gratitudinis, & in remunerationem meritorum, satisfaciendumque obligationi antidotali, censeri potiùs onerosam, & correspectivam, probatum habetur *in Romana donationis pro Castellano sub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum disc.* 94. & in sua materia *sub tit. de donationib.*

13 Quare ad hujusmodi adeò turpem notam excludendam in dicto Cardinali tantæ pietatis, & virtutum viro, omninò probabilius credendum esse insinuabam, Julianum, virum etiam piissimum, ac Sacerdotem ejusdem Oratorii, vitæ nimis exemplaris, de fratris voluntate informatissimum, cum esset etiam ejus Confessarius, emisse istud officium in persona dicti Marci Antonii cum dicta magis stricta reservationis decreti formula, ut ita dictam antidoralem obligationem impleret, ac debito gratitudinis satisfaceret ad excludendam ingratitudinem, pro cujus exclusione omnis interpretatio facienda est, Menoch. *lib.* 1. *præsumpt.* 18. *n.* 5. & 6. & *lib.* 5. *presumpt.* 4. *n.* 11. de quibus tamen consideration ibus nulla in decisionibus ratio habetur.

SUMMARIUM.

1 *De Regalium origine, introductione, & distinctione in genere remissivè.*
2 *De præsumpta, vel implicita donatione pretii erogati in emptione officii.*
3 *De quæstionibus inter hæredem verum, & putativum.*
4 *De testamento, & de quo agitur in discursu.*

ANNOT. AD DISC. I.

1 SUper iis, quæ Regalium in genere, originem, vel introductionem, ac naturam, diversasque species concernunt, videnda sunt, quæ infrà *in principio Summæ, seu Compendii* insinuantur, ac etiam aliquid incidenter habetur *sub tit. de feud. disc.* 2.

2 Ea verò, quæ hujus discursus particularem concernunt materiam, super præsumpta, vel implicita donatione prætii erogati in emptionem officii in alterius persona. Quamvis in dubio pro simplici juris præsumptione ab hic recensita distinctione, regulam accipiant. Nihilominus dicenda potiùs est quæstio facti, & voluntatis, quam juris ex facti circumstantiis principaliter decidenda, ut etiam advertitur *infrà disc.* 24.

3 In idem conferentibus iis, quæ habentur *sub tit. de feud. disc.* 75. & 113. super puncto præsumptæ, vel implicitæ donationis favore filiorum, & defendentium, aliorumque comprehensorum in investitura feudali, vel emphyteotica acquisita titulo oneroso, & ex causa correspectiva, cùm in omnibus eadem procedere videantur.

Alia verò in discursu contenta, super quæstionibus inter hæredem verum, & putativum ad istam Regalium materiam non pertinent, sed illam percutiunt hæredis, & hæreditatis, ideòque in sua peculiari sede agitur *sub tit. de hærede.*

4 Et de hoc ultimo testamento, cujus ratio habita non fuit favore secundi testamentarii, qui erat etiam ab intestato successor, substituendo primum testamentum ad favorem extranei, contra omnem æquitatem, ac probabilitatem, agitur *sub tit. de isto testam. disc.* 7.

NEAPOLITANA PRETII OFFICIORUM PRO PRINCIPE LUDOVISIO, CUM ALMA DOMO ANNUNTIATÆ NEAPOLIS.

Casus decisus per Sac. Consilium Neapolitanum pro Ludovisio, & pendet.

De natura, & qualitate officiorum venalium Romanæ Curiæ, eorumque pretio, administratione, præeminentiis, & vacatione, præsertim illa resultante ex promotione officialis ad Cardinalatū. Quomodo ista vacatio per promotionem sequatur. Et de eorumdem officiorum commercio, & facultate disponendi.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Fundamenta scribentium hinc inde.*
3 *Non datur repetitio turpiter dati, ubi turpitudo concurrit etiam in dante.*
4 *Officia vacabilia, frequentia etiam in antiqua Republica Romana sub nomine militarium in Jure nuncupata.*
5 *Hodie etiam frequentia in Regno Neapolitano, & in Hispania.*
6 *Officia Romanæ Curiæ aliquam habent peculiarem qualitatem ab aliis diversam.*
7 *Describuntur officia dictæ Curiæ Romanæ cum eorum qualitatibus, pretiis, & muniis incumbentibus.*
8 *Officia Curiæ Romanæ sunt in commercio, quomodo id intelligatur, & quando assensus Papæ requiratur.*
9 *Quando assensus prædictus negetur.*
10 *Quomodo dicta officia vendantur, seu de uno in alium transferantur.*
11 *Vacantia sunt ad liberam dispositionem Papæ.*
12 *Ex quibus causis contingat officiorum vacatio in Clericis Camerę.*
13 *Quare clerici Cameræ promoveantur ad Cardinalatum, & in ratione officii.*
14 *De Rotæ Auditoribus.*
15 *In quo consistat valor Clericatuum Cameræ, & qua ratione tantum sit eorum pretium.*
16 *De Viris insignibus, qui fuerunt Clerici Cameræ.*
17 *Venditor officiorum non tenetur inquirere de qualitatibus emptoris.*
18 *Quæ simulatio detur in his officiis.*
19 *Qui dat sub spe, non habet actionem, vel exceptionem, si sua spe frustratus remanet.*
20 *Heres allegans defuncti delictum sit indignus.*
21 *In facultate, quę officiali concedatur disponendi de officio, etiam in gravi ętate, vel infirmitate, quomodo intelligenda, & exercenda sit.*
22 *Quis sit talis facultatis effectus, & an suffragetur simulè exerceatur.*

DISC. II.

1 MArchio Corati, Antonius Caraffa, vendito feudo prædicto satis qualificato, in satis gravi, ac penè decrepita ætate, Clericalem, ac Prælatitiam vitam assumendo in Curia Romana, præter omnes prudentiæ leges, Clericatum Cameræ, ac etiam Protonotariatum Apostolicum emit, atque his non contentus, de mensibus Junii, & Septembris anni 1622. à Cardinali, & Principe de Ludovisiis, Gregorii XV. tunc Pontificis ex fratre germano nepotibus, emit 62. officia vacabilia minora, eisdem à patruo elargita pro pretio scut. 83755. hoc est 39. à Cardinali pro scutis 58425. & 23. à Principe pro scut. 25330. ex quibus à Cardinali venditis remanserunt solvenda scut. 82355. omninò tamen perfecta emptione sequuta, nedum per supplicationes juxta solitum manu Papæ signatas, sed etiam per admissionem in Cancellaria, & descriptionem officiorum in ejus faciem, cum participatione etiam emolumentorum, itaut aliud ad actus perfectionem non remaneret desiderandum.

Cùm autem de mense Februarii præcedentis, ab eodem Gregorio per Chirographum obtinuisset facultatem disponendi de officiis, vel locis montium vacabilibus in futurum acquirendis, quod scilicet posset illa resignare, quamvis in gravissima ætate, vel infirmitate constitutus, itaut præsens per se ipsum, ac absens per procuratorem, dare posset in manibus Datarii consensum, quod præstito, ea censerentur translata in resignatarium, quamvis resignatio non esset admissa, minusque resignans per 40. vel 20. dies superviveret. Hinc infirmatus graviter versus finem mensis Octobris sequentis in Civitate Neapolis, testamentum condidit, in quo hæredem scripsit Insignem Almam Domum Sanctissimæ Annunciatæ ejusdem Civitatis, ad cujus favorem, in vim dictæ facultatis, particulariter disponere professus est de officiis, & locis montium vacabilibus de proximo infra summam ducatorum circiter 100. mill. per eum emptis, Quare sequuta ejus more, dictoque Cardinali pro residualis pretii assequutione, de anno 1627. judicium instituente in Sacro Consilio Capuanæ contra dictam hæredem, hæc ipsum reconvenit, prætendendo repetitionem soluti, ex causa dictæ emptionis, stante quod idem Papa, seu officiales Camerales dicta officia tanquam vacata aliis vendiderant, vel concesserant, defunctoque Cardinali, lite adhuc pendente, scripto hærede dicto Principe ejus germano fratre, hic de anno 1635. ex ministrorum incuria, judicium nomine proprio pro dicto residuo instituit. Unde propterea de anno 1648. referente Consiliario Miraballo, prodiit sententia dictæ Almæ domus reæ conventæ absolutoria ex defectu actionis, quoniam in actis justificabatur ipsum actorem pro officiis ab eo venditis integrè satisfactum esse. Ideoque idem Princeps restaurata per insufflationem spiritus dicta priori instantia cœpta per Cardinalem, istius hæreditario nomine eam prosequutus est, atque de anno 1659. referente Consiliario Raitano, prodiit sententia condemnatoria Almæ Domus ad solvendum hæreditati Cardinalis dictum residuum scut. 82355. unà cum interesse, absolvendo eamdem hæreditatem Cardinalis à petita reconventione. Et quoniam à sententiis illius Sacri Consilii, sive quia

proferantur nomine Regio, sive quia dicantur sententiæ Præfecti prætorio, denegatur ordinarium remedium appellationis, idcircò ex parte Almæ Domus condemnatæ, intentatum fuit extraordinarium remedium restitutionis in integrum, cujus disputatione pendente, an scilicet petitæ restitutioni deferendum esset, necne, cùm informationes hinc inde per utriusque partis defensores essent editæ, atque per dictis Principis agentes ad Urbem pro meo consilio transmissæ.

Ex parte Almæ Domus reæ conventæ insistebatur in 2
eo, quod cùm dictus Antonius de tempore emptionis officiorum esset, ut dictum est, in penè decrepita ætate, referri non poterat hujusmodi emptio ad lucrum, & industre investimentum pecuniarum, ut per juvenes, & robustos fieri solet, minusque ad honorificentiam, vel gradum, quem hujusmodi officia minuta, & popularia nullatenus tribuebant ei, qui jam erat Prælatus, & Cameræ Clericus, unde propterea inferebatur unicam, ac finalem causam fuisse illam, ita solvendi, ac respectivè promittendi hanc ingentem summam scut. 83755. dictis duobus Papæ nepotibus, ex causa assequutionis Cardinalitiæ dignitatis, quam ipsi turpem dicebant, ita sub hoc simulato venditionis officiorum contractu cohonestatam, insistentes in regulis generalibus, præsumptivæ, seu adminiculatæ, & imperfectæ probationis, admittendæ in materia simulationis difficilis probationis, cùm actus simulari, & in fraudem legis, clam fieri soleant. Exinde etiam inferentes ad cessantem actionem perendi, quod ex turpi causa promissum est, quinimò ad repetitionem ejus, quod in eadem datum esset, magnum etiam constituendo fundamentum in dicto Chirographo Pontificio super facultate disponendi, nulla tamen expressa ratione, ob quam d. Chirographum in proposito esset considerabile, & hæc in substantia erant dictæ Domus reæ conventæ fundamenta.

Econverso autem scribentes pro actore, insistentes etiam in regulis generalibus super simulatione in dubio non præsumenda, sed probanda per allegantem, ex deductis potissimè in his terminis officiorum per Gratian. *discept.* 252. (quam auctoritatem, tanquam punctualem nimium magnificabant) magnum ac potissimum fundamentum in eo constituebant, quod etiam datum ex turpi causa non reperitur, quando ex parte dantis, turpitudo quoque concurrit, quia in pari causa, ob mutuam delicti compensationem, potior est conditio possessoris, *l.* 3. & *l. pen. ff. de condict. ob turpem caus. l.* 2. & *l. Mercalem, C. eodem* & hæc in substantia erant fundamenta hujus partis. 3

Cùm ergo ex his dignoscerem (excusabiliter quidem ob cessantem subjectæ materiæ notitiam,) procedi hinc inde in obscuro, ac aliquo æquivoco laborari, oportunum prohinde censui, ad causæ dilucidationem, super hujusmodi Romanæ Curiæ officiorum vacabilium natura, & qualitate, eorumque vacatione, ac modo, quo sunt in commercio informationem potiùs historicam, seu instructivam edere, ut ita dignosceretur, omnes terminos, tam simulationis, quàm turpitudinis, omninò impropriosse, ac extraneos à casu controversiæ, scribendo ut sequitur.

Quamvis officia venalia ad vitam, in antiqua etiam Ro- 4
mana Republica, seu Romano Imperio frequentia essent, sub militiarum nomine in Jure explicata ad text. *in l. Lucius Titius, ff. de leg.* 2. *l. fideicommissa, §. si servo, ff. de leg.* 3. *l. omnimoda, §. imputari, C. de inoff. testam. & l. fin. C. de pign. cum concord.* Atque etiam hodie, nedum in Curia Romana, sed in omnibus Principatibus usu existant, ut in specie de eis in ipsomet Regno Neapolitano, Apost. *decis.* 5
28. & 37. & *de potestate Proreg. tit. de diversi. provis. rub. de potestate subsistuendi in officiis*, Rovit. *decis.* 45. & 72. Capyc. Latr. *decis.* 6. 26. & 182. Reverter. ibique Marin. *in addit. decis.* 230. 285. 551. & 554. Pratus *disceptat.* 18. *tom.* 2. & *respons. crimin.* 2. Amichangel. *in tract. de regal. off. & cæteris*, Et de illis Hispaniarum Salgad. alios colligens *in labyrint. par.* 2. *cap.* 27. & *part.* 1. *cap.* 35. Et frequentiora quàm alibi sint in Gallia.

Attamen ob qualitatem hujus Pontificii Principatus electivi, ac etiam utrumque gladium spiritualem, & temporalem habentis, cùm Papa duplicem personam constituere dicatur, unam Summi Pontificis, & Episcopi Ecclesiæ 6
universalis, alteram Regis, seu Principis sæcularis in Urbe, & Statu Ecclesiastico mediato, & immediato ad text. *in cap. cum inter, II. secondo, in fin. de electione.* Necnon ob eam officiorum vacationem, quę singulariter ad alios Principatus, in isto resultat ex possessorum promotione ad Cardinalatum, cum eis incompatibilem, mortis effectum in

propositò operantem. Hinc proindè Romanam Curiam non benè versantes, incredibile est quam erroneas habeant super hoc opiniones, ideòque quædam magis specifica, & distincta notitia necessaria est hujusmodi officiorum, eorumque peculiaris naturæ, ac dictæ accidentalis vacationis, ob quam, cum nimis evidenti æquivoco, ignarus vulgus aliquam finistram opinionem super interventu pretii pro assequutione Cardinalitiæ dignitatis habere solet.

7 Triplicis ergo generis, seu qualitatis sunt ea officia venalia ad vitam, seu vacabilia, quæ ad Papam, ejusque Cameram Apostolicam, ex utroque Principatu constituta pertinent, ultra ea, quæ spectant ad populum Romanum ejusque Cameram particularem, de quibus nil ad rem in propositò facientibus agitur *in Romana officiorum de Maximis disc. seqq.*

Primi generis sunt ea, quæ Prælaturam, ac justitiæ, vel alterius muneris administrationem annexam habent, itaut eligatur industria personæ, ideòque frequentius conferri solent viris jam benemeritis, vel respectivè talibus, quod ex natalium conspicua qualitate, animique dotibus, Sedis Apostolicæ, & Ecclesiæ servitium, de benemerentia probabiliter sperari valeant, & juxta officiorum qualita tem, cùm alia sint, quæ non nisi Prælatis provectis, jam benemeritis conferantur, alia verò, quæ occasione adeptionis Prælaturæ obtinentur, & hæc sunt.

Primò duo majora, & primaria officia, Auditoris Cameræ, & Thesaurarii Generalis, quorum pretium, intuitu magnorum emolumentorum, quæ per possessores obtinentur, est scut. 56. m. auri stamparum pro quolibet stante moderno augmento scut. 6. m. ad quæ officia assumi non solent, nisi ex Collegio Clericorum Cameræ, atque in isto munere jam versati, cum facultate se reintegrandi de pretio Clericatus ab eo, cui Clericatus ita vacans per Papam concedatur.

Secundò sunt 12. Clericatus Cameræ, constituens Tribunal procuratoris Cæsaris, eo modo, quo in dicto Regno Præsidentes constituunt illud, quod ibi dicitur *Regiæ Cameræ Summariæ*, illorumque singulorum valor, intuitu etiam magnorum emolumentorum, stante dicto moderno augmento scut. 6. m. est scut. 42. m. auri, pariter stamparum.

Et tertiò sunt alia officia Prælaritia venalia, diversum habentia valorem majorem, vel minorem, juxta majora, vel minora emolumenta, ad quorum proportionem pretium regulatur, omnia tamen Clericatibus Cameræ, etiam infra dimidium minora, prout sunt, Præsidens Cameræ, Regens, & Abbreviatores, aliique officiales Cancellariæ, seu de parco, Protonotarii Apostolici, Auditores confidentiarum, & contradictarum, cum similibus, aliquam respectivè annexam habentia administrationem justitiæ, circa expeditionem Bullarum Apostolicarum, aliaque munera.

Secundi generis officia sunt illa, quæ annexam non habent Prælaturam, vel justitiæ administrationem, habent tamen annexam aliquam administrationem, circa Bullas, & litteras Apostolicas, vel circa alia, ac etiam aliquam respectivè tribuunt prærogativam, quid medium constituentia inter dicta officia primi generis, & alia minora popularia tertii generis, de quo infrà, atque in istis, partim electa censetur industria personæ, itaut exerceri oporteat per se ipsos, partim verò secus, quia exercitium admittitur per peritos substitutos, eorumque valor, major vel minor, pariter pendet à quantitate, & proportione emolumentorum, ob quorum solum rationem emuntur, & possidentur, etiam à sæcularibus, & uxoratis, quamvis non implicet, etiam à Clericis, & Prælatis acquiri, & possideri, prout sunt, Secretarii, & Scriptores Apostolici, Plumbatores, Correctores, seu Revisores, & similes, ac etiam Notarii Tribunalium Cameræ, & Auditoris Cameræ, Cursores, & alii.

Tertii demùm generis sunt officia minora, & merè popularia, nullam, vel satis modicam administrationem habentia, quorum aliqua antiquum nomen militiarum, vulgò equitatuum, adhuc retinent, eorumque valor, totus etiam pendet ab emolumentis, & commodo bursali, absque aliqua honorificentia, istorumque sunt capaces omnes de populo civico, & forensi cujuscumque qualitatis, sive Clerici, & Prælati, sive magnates, & nobiles, sive populares, tam præsentes, quàm absentes, etiam infantes, & mulieres, juxta eorum respectivè diversas qualitates. Et hæc secundi, & tertii generis officia, juxta distinctionem, de qua infrà, utpotè in magno numero, sunt in quotidiano commercio, itaut ferè major populi subsistatio in eis consistat, pretium penè certum, ac determinatum à publico foro juxta temporum conditionem habentia, & publicè contractari solita per proxenetas, eodem modo, quo reliqua negotia tractantur, præsertim loca montium vacabilia, quorum Jure ita officia, ferè in omnibus censentur.

Hinc volitat per ora scribentium, officia Romanæ Curiæ esse in commercio, adinstar aliarum rerum indifferentium, ut liquet ex deductis per Gratian. *discept. 670. num. 12. cum seq.* Setaph. *decis. 1294.* Capyc. Latr. *decis. 26. nu. 8.* Jaté Salgad. *dicta part. 1. cap. 35. nu. 5. decis. 116. nu. 14. & 15. part. 4. rec. tom. 2. & in aliis.* Quod tamen procedit cum recepta distinctione, de qua in originali *Romana officii Scriptoriæ, prima Aprilis 1588. coram Pamphilio*, & in aliis, de quibus *hoc tit.* ad istam officiorum materiam frequenter, eodem modo; quo habemus in feudis, & aliis hujusmodi bonis differentibus. Quod aut agitur de alienanda officiorum commoditate, & emolumentis, firma remanente eorum substantia penès venditores, seu cedentes, ex quorum persona vacatio regulanda est, & id fieri potest ex privatis conventionibus, eodem modo, quo in reliquis rebus indifferentibus, absque aliquo Papæ assensu, quia non tangitur officii substantia, neque acquiritur jus in re, vel ad rem, quod etiam in ipsimet pensionibus Ecclesiasticis, aliis in commercio pecuniario sine dubio non existentibus, receptum habemus.

Aut agitur de transferendo titulo, seu substantia officii de uno in alterum, itant venditor desinat esse, ac emptor fiat officialis, sive de jure reali, quod ipsius officii substantiam tangat, & tunc quia hæc dicuntur jura regalia, non sunt in commercio absque assensu Papæ, ad quem pertinet officiales jam creatos absolvere, aliosque de novo in eorum locum creare, qui tamen assensus nemini solet negari, 9
præterquam in casu infirmitatis, vel gravis ætatis, itaut subsit occasio fraudandi imminentem vacationem juxta ea, quæ habentur hoc *eod. tit. in Romana pro Zonga disc. 6.*

Quando autem juxta hanc secundam speciem acquirenda sunt, tunc aut agitur de officiis *jam plenis*, ab eorum possessoribus acquirendis, & proceditur per supplicationes 10
resignationum manu Papæ signatas, eodem modo, quo præticatur resignatio beneficii ad favorem certæ personæ, quos terminos parificatur in proposito Doctores, ut liquet ex deductis per Salgad. *in Labyrinth. ubi supra.* Aut agitur de jam vacantibus, & ista acquiruntur à Papa ejusque Dataria, mediantibus etiam supplicationibus, ut supra signatis per Papam, ad cujus beneficium cedit pretium, quod primo casu cedit ad beneficium resignantium, & utraque contractatio fit publicè, & palam, mediantibus proxenetis hanc artem pro principali instituto exercentibus, cum certa mercede per consuetudinem taxata.

Vacantia sunt ad liberam dispositionem Papæ, qui eodem modo, quo de locis montium vacabilibus, prius quam sub Alexandro VII. supprimerentur, erogare solet pretium 11
vel in Sedis, & Cameræ necessitates, vel in subventionem Principum Catholicorum adversus Infideles, & Hæreticos, aliaque pia, & publica opera, & quandoque solet eadem officia vacantia gratis concedere, & elargiri ejus conjunctis, familiaribus, & benevolis pro seipsis ea retinentibus, vel accepto pretio aliis vendentibus, & resignantibus, ut est casus officiorum, de quibus in hac facti specie agitur, cum 62. officia minuta, & popularia tertii generis vacantia, Gregor. XV. ejus nepotibus elargitus esset, ad eorum liberam dispositionem, & commodum.

Omnium autem prædictorum, primi, secundi, & tertii generis officiorum vacatio, ultra resignationem ad favorem ut supra, ex tribus causis contingit. Primò scilicet per mortem naturalem. Secundò per delictum in of- 12
ficio; & Tertiò per promotionem ad Cardinalatum, cùm hæc dignitas ex antiqua consuetudine, clariùs comprobata ex constitutione 148. Urb. VIII. reputetur cum dictis officiis incompatibilis, ideòque per ejus assequutionem, adinstar mortis naturalis, vacatio ad beneficium Cameræ sequi dicitur, professio autem in religione, vel alia species mortis civilis vacationem non inducit, ut *dec. 547. part. 2. rec. & in aliis.*

Quia verò Pontificum consuetudo est, in Cardinalium promotionibus frequenter assumendi præfatos duos pri- 13
marios officiales, Auditorem scilicet Cameræ, & Thesaurarium, ob eorum muneris conspicuam qualitatem, itaut quando Papa confert alicui Prælato unum ex his duobus officiis, ita eum jam destinasse videatur, ob ejus merita in Cardinalem, necnon quandoque honorandi duo primaria Curiæ Tribunalia ad justitiæ administrationem principaliter deputata, prætatum scilicet Camerę, constitutum ex 12. Clericis, & alterū Rotę, gerens proprie eas partes, & figuram, quas in dicto Regno gerit idem S. Consilium, in quo præsens controversia tractatur, constitutum ex 12. Prælatis, qui dicuntur Capellani Papæ, vulgò

14 Auditores nuncupati, gratiæ assumpti ex variis nationibus, (inter quas, vel ex majorum nostrorum consuetis negligentiis, modicoque zelo ad bonum publicum, vel ex regionis malo fato, non adsunt de dicto nostro Regno adeò Sedis Apostolicæ benemerito, Romanamque Curiam penè subsistinente,) tres scilicet Romani, duo Hispani, Gallus, Germanus, Venetus, Mediolanensis, Bononiensis, Ferrarensis, & Etruscus, promovendo ad Cardinalatum unum ex quolibet Tribunali magis benemeritum, vel magis gratum, & benevolum, eodem modo, quo in isto Regno, solet Rex dicta Tribunalia Consilii, & Cameræ honorare assumendo ex eis ferè alternatim, ad magis supremum munus Reasentis Regiam Cancellariam, vel ad supremum Italiæ consilium, seu duos majores Magistratus, Præfidis Sacri Consilii, & Locumtenentis Regiæ Cameræ.

Hinc proinde, apud ignarum vulgus, vel apud ambitionis febre laborantes, parum verò in Curia versatos, viget opinio verè fallax nullique fundamento innixa, quod magna vacatio aliorum officiorum, ultra Clericatum Cameræ resultans ex promotione, causare possit, potiùs unius quàm alterius ex dicto duodenario numero prælectionem, proindeque aliquando, licèt raro, illi, quorum vices suppetunt, ultra Clericatum, alia quoque officia emere solent, quam crudelitatem forte habuit ille parum Curiæ expers, ac nescio quantum prudens senex, qui emendo supradicta officia, æquè se exposuit exoptato periculo vacationis, resultare debentis ex ejus promotione, ac ex morte, per omnes etiam juvenes, & validos ad horam timenda, multo magis per senem, ac ferè decrepitum.

Prorsus autem erronea est exterorum inexpertorum, seu infimi, & ignari vulgi opinio, quod adeò ingens, Au- 15
ditoratus, Thesauriatæ, & Clericatum Cameræ valor, resultet à spe assequendæ dictæ dignitatis, eamque facilitandi. Papæ nepotes sibi gratos ita reddere voluis- 19
se, emendo ab eis hæc officia, non inde tamen, quod sua spe eluisus remanserit, sequitur aliquam actionem, vel exceptionem competere ad textum litteralem *in l. 3. §. fi quis quasi, ff. de condit. caus. dat.* ibi, *qui ea spe dedit, ut ab eo, qui accepit remuneraret, existimaret, vel magis earum cum sibi esse videret, si sua spe, vel falsa opinione acceptus est*, &c. de quo textu habetur apud Mantica m *decis. 266. num. 6. & 7.* ubi concordantes.

Et ulteriùs, eidem sub dicto fine officia menti, rectè dici potest, quod non debebat ita citò mori, sed expectare tuitivam promotionem, in qua, juxta morem, dicta tribunalia Rotæ, & Cameræ per assumptionem unius ex quolibet honorarii solent, ideòque sibi imputet dum ex parte sua provenit impedimentum, quo non sequuto, forsan attentis ejus ætate, conspicua notabilitate, aliisque partibus, exoptatum finem obtinuisset, sed hæc ad superabundantiam, cùm verè id nihil faciat ad rem.

Omnisque demum difficultas penitus cessat ex eo, quod ipsemet emptor moriens, in testamento, ex quo Alma Domus totum sum Jus meritur, ingenuè rei veritatem agnoscendo, declaravit se hujusmodi emptionem fecisse, atque credens sibi in vim dicti Chirographi licere disponere, eo modo quo fecit, de eis disposuit ad favorem ejusdem Almæ Domus, unde propterea ex dicto motivo allegatæ turpitudinis potiùs resultare videtur ipsius hæredis indignitas, obliciendi proprio auctori, & benefactori hanc turpitudinem *ad text. in l. prima, ff. de his, quæ ut indign.* per quem indignus reputatur ille hæres, qui proprium auctorem, & benefactorem, quasi illicitæ mercis negotiatorem detrahit, multò magis ubi hæc nota, & turpitudo gravior obiicitur.

Quo verò ad dictum Chirographum, non videtur ad quid illud deducatur contra officiorum venditorem, ad quem, ut supra, nil pertinet inquirere, an emptor haberet facultatem disponendi necne; Adhuc tamen tres dantur responsiones; Primò, quod ita cessat objectum ex 22
parte Almæ Domus deductum, quod emptio prædicta utpotè non referibilis, nec ad lucrum, nec ad honorificentiam, aliam non haberet causam, nisi ut supra oppositum turpitudinis ac simulationis; ita enim stante dicta facultate, rectè dici potest, emptionem esse ad lucrum, & industriam, quoniam magis expedit in gravi ætate, vel mala valetudine emere hæc officia cum dicta facultate, quam sine illa eamdem emptionem facere in juventute, seu valido, & robusto statu; Secundò, quod gratia prædicta non continet liberam facultatem disponendi in ultima voluntate de officiis tanquam de re propria libera, & allodiali, sed facultatem illa resignandi mediante solito consensu præstando coram Datario, vel ejus officialibus; quamvis ab eis ille non acceptaretur, quia nempè ratione ætatis, vel infirmitatis juxta consuetum Datariæ stylum respueretur,

tibus supplicationibus, aliisque servari solitis, & per proxenetas consuetam etiam mercedem obtinentes, non videtur ubinam caderet simulatio, potissimè quia venditio facta est pro illo eodem consueto pretio, pro quo absque aliqua differentia, tunc quibuscumque aliis privatis emptoribus, quorum copia semper prompta est, vendi poterant, itaut istum aliis prætulisset, benevolæ gratificationi potiùs referendum sit.

Ad venditorem autem, inquirere non pertinet de intentione emptoris, seu fine ob quem officia emat, an ad industriam, & emolumenta, vel ad spem, & facilitatem alicujus dignitatis, sive an sit senex, vel juvenis, validus, vel infirmus, ad hæc enim cogitare pertinet ad ipsum emptorem, qui si imprudenter huic aleæ se exponit, sibi imputet, cum venditor eo ipso, quod resignationi consensum præstat, accepto pretio, statim excat de Scena, non curato futuro eventu vacationis ex persona emptoris.

Illaque solùm simulatio, de jure non damnata, in hujusmodi officiis cadit, quæ frequenter etiam in feudis cadere solet, juxta casum, de quo *in Rossanen. decimarum decis. 100. part. 9. recent.* & post Marin. *resol. 38. lib. 2.* & sæpiùs *sub tit. de feud.* ac etiam frequenter hoc *eod. tit.* ad istam materiam officiorum, præsertim *disc. præced.* ubi scilicet quis de propria pecunia ad proprium commodum emit officium sub nomine alterius, cujus, & non sui periculum vult currere, de reliquo autem remanent termini omninò alieni.

Et nihilominus, ubi etiam dicendum esset per possibile, Antonium sub spe assequendæ dictæ dignitatis, eamque facilitandi, Papæ nepotes sibi gratos ita reddere voluis- 19
se, emendo ab eis hæc officia, non inde tamen, quod sua spe eluisus remanserit, sequitur aliquam actionem, vel exceptionem competere ad textum litteralem *in l. 3. §. fi quis quasi, ff. de condit. caus. dat.* ibi, *qui ea spe dedit, ut ab eo, qui accepit remuneraret, existimaret, vel magis earum cum sibi esse videret, si sua spe, vel falsa opinione acceptus est*, &c. de quo textu habetur apud Mantica m *decis. 266. num. 6. & 7.* ubi concordantes.

Et ulteriùs, eidem sub dicto fine officia menti, rectè dici potest, quod non debebat ita citò mori, sed expectare tuitivam promotionem, in qua, juxta morem, dicta tribunalia Rotæ, & Cameræ per assumptionem unius ex quolibet honorarii solent, ideòque sibi imputet dum ex parte sua provenit impedimentum, quo non sequuto, forsan attentis ejus ætate, conspicua notabilitate, aliisque partibus, exoptatum finem obtinuisset, sed hæc ad superabundantiam, cùm verè id nihil faciat ad rem.

Omnisque demum difficultas penitus cessat ex eo, quod ipsemet emptor moriens, in testamento, ex quo Alma Domus totum sum Jus meritur, ingenuè rei veritatem agnoscendo, declaravit se hujusmodi emptionem fecisse, atque credens sibi in vim dicti Chirographi licere disponere, eo modo quo fecit, de eis disposuit ad favorem ejusdem Almæ Domus, unde propterea ex dicto motivo allegatæ turpitudinis potiùs resultare videtur ipsius hæredis indignitas, obliciendi proprio auctori, & benefactori hanc turpitudinem *ad text. in l. prima, ff. de his, quæ ut indign.* per quem indignus reputatur ille hæres, qui proprium auctorem, & benefactorem, quasi illicitæ mercis negotiatorem detrahit, multò magis ubi hæc nota, & turpitudo gravior obiicitur.

Quo verò ad dictum Chirographum, non videtur ad quid illud deducatur contra officiorum venditorem, ad quem, ut supra, nil pertinet inquirere, an emptor haberet facultatem disponendi necne; Adhuc tamen tres dantur responsiones; Primò, quod ita cessat objectum ex 22
parte Almæ Domus deductum, quod emptio prædicta utpotè non referibilis, nec ad lucrum, nec ad honorificentiam, aliam non haberet causam, nisi ut supra oppositum turpitudinis ac simulationis; ita enim stante dicta facultate, rectè dici potest, emptionem esse ad lucrum, & industriam, quoniam magis expedit in gravi ætate, vel mala valetudine emere hæc officia cum dicta facultate, quam sine illa eamdem emptionem facere in juventute, seu valido, & robusto statu; Secundò, quod gratia prædicta non continet liberam facultatem disponendi in ultima voluntate de officiis tanquam de re propria libera, & allodiali, sed facultatem illa resignandi mediante solito consensu præstando coram Datario, vel ejus officialibus; quamvis ab eis ille non acceptaretur, quia nempè ratione ætatis, vel infirmitatis juxta consuetum Datariæ stylum respueretur,

undè gratia in hoc consistere dicitur, quod suppleat istum defectum, ac alium superviventiæ per 40. vel 20. dies, sed non ultrà se extendit. Ideòque ubi habens istas facul-
22 tates, eas non deducit ad exercitium, sibi imputet, & gratia non suffragatur ex collectis per Salgad. *in labyrint. p. 2. c. 10. n. 65. & seq. & n. 94. & seq.*

Et tertiò, quod hujusmodi resignationes fieri non possunt nisi certis personis morti subjectis, ex qua vacatio resultare valeat, ideòque facultas intelligitur de similibus, non autem de manibus mortuis, in quibus casus vacationis non datur; Quod jure clarè probari videtur, tum ex iis, quæ frequenter habemus in materia facultatum transferendi pensiones, quia nisi exerceantur juxta formam præscriptam, nil suffragantur, *ut decis. 38. part. 6. recent.* & pluries in sua materia *sub tit. de pension.* præsertim in Imolen. tum ex iis, quæ habentur in Senogallien. Castrorum *sub tit. de feudis, disc. 2.* in materia facultatis subinfeudandi, quia intelligitur, quatenus facultas, sincerè, & ad formam præscriptam exerceatur, & cum personis paris conditionis, ex ibi deductis. Et hæc dico, ideoque prorsus incongruum videtur, ne dicam scandalosum, ut adeò insignis, & celeberrimus pius locus, ad tanta pietatis opera exercenda destinatus, litem adeò insubsistentem 40. & ultra annorum spatio subsistineat, & quod suum est alteri deneget.

Ponderabam item post hæc scripta, quod ubi etiam esemus in casu quo venditor evictionem aliquam præstare deberet, cujus contrarium omninò verius est, quia hic dicitur casus sequutus ex natura rei, adhuc illa non intraret ob dilemma clarum; Aut enim dictus Auctor, legitimè, & validè usus erat dicta facultate, aut non, si non usus vel malè, sibi imputet, atque dicitur evictio sequuta ejus culpa de jure non præstanda, ex deductis præsertim in Arjminen. evictionis Castrorum *sub tit. de feud. disc.* 44. ubi etiam de materia non præstandæ evictionis de natura rei. Etsi validè usus est, agere debebat ipse hæres contra Cameram, vel Datariam pro reintegratione officiorum, seu eorum valore; Et quatenus agendo, suasque diligentias faciendo id obtinere non posset, esset evictio per injuriam superioris, pariter non præstanda, dum præsertim non à simplici judice, sed à Principe, cujus factum reputatur casus fortuitus, multò magis, dum neque dictæ diligentiæ factæ erant.

Datam in hoc practicum exemplum loco controversiæ satis adaptatum; Si enim possessor feudorum habens legitimos successores, & volens illa vendere cum regio assensu, qui habenti legitimum feudorum successorem non denegatur, inter plures emptores, quos promptè habere potuisset, illa vendiderit alicui, qui non habens legitimos feudorum successores, timensque proinde de facili, ac brevi devolutionis casum curet etiam mediante opera, & intercessione ipsius feudatarii venditoris obtinere Regiam facultatem disponendi de feudis etiam in extraneos, ac præter leges communes, vel municipales feudales, deindequè eo moriente, ac disponente, Regia Camera capiat possessionem feudorum, illaque tanquam devoluta aliis vendat, non curata dicta Regia facultate, vel quia malè ad exercitium deducta fit, vel quia malè obtenta, seu quod ipsis Cameralibus, etiam injustè ita placeat, & de facto, non exindè tamen resultat adversus feudatarium venditorem pro pretio competere aliquam actionem repetitionis, vel exceptionem denegationis solutionis illius ratæ, quæ adhuc debenda superesset, & hic est casus.

SUMMARIUM.

1 *De statu causæ.*
2 *De alto casu controversiæ.*
3 *Quale pretium solvi debeat in emptione coacta.*
4 *Quale sit hodie pretium Clericatuum Cameræ.*

ANNOT. AD DISC. II.

CAusa contenta in hoc discursu adhuc pendet in Sacro Consilio in eodem statu, cum istius domus infortunia recensita *sub tit. de feud. disc. 118. & sub tit. de cred. dif. 13*
1 *& 151.* Omnia favorabilia, & proficua filere fecerint, odiosis verò, & præjudicialibus, velocissimam dederint curitationem, talis est mundanarum rerum vicissitudo; Sed quò magis ad hujus controversiæ casum reflectere occasio præbet, eo magis crescit admiratio, ut id in quæstione positum sit, tanquam diuturnam habuerit, ac habeat litem, cui tam magna dos attributa fuerit, cum revera sit disputatione indigna, etiam coram exiguæ Villæ pedaneo Judice.

Quo verò ad pretium officiorum in genere, & præsertim Clericatuum Cameræ; hoc medio tempore, in forma
2 potiùs extrajudiciali, coram tribus Cardinalibus arbitris ex voluntario compromisso, disputatio habita fuit super illo augmento scutorum sex mille auri, quod sequutum fuit sub Pontificatu Alexandri Septimi, ut in discursu insinuatur, quoniam cum Clemens Nonus immediatus successor, Clericatus sub eo vacatos concessisset pro consueto pretio antiquo scut. 36. mil. auri, sine dicto augmento, atque in fine ejusdem Pontificatus, ille, qui Clericatum obtinuerat sub Alexandro cum prætato augmento, occasione suæ assumptionis ad majus munus Thesaurarii Generalis, illum resignasset alteri Prælato ab eodem Clemente nominato, juxta stylum; Hinc orta est controversia super dicto augmento, an esset solvendum necne, atque rationabiliter quidem, & fundatè juxta meum sensum, favore resignantis prodiit laudum pro solutione illius integri pretii, quod ipse solverat, ex conclusione, de qua pluries *sub tit. de serv.* in materia Retractus, ac etiam *sub tit. de emphyt. disc. 12.* & aliqui, quod scilicèt, cùm ista
3 sit species venditionis necessariæ, & per quandam similitudinem retractus, retrahens teneatur possessori rei retractæ refierre totum etiam expensas extrinsecas.

Cessat autem hodie ista quæstio, dum ex Clem. X. suc-
4 cessoris decreto generali præfinitum est pretium Clericatus cum dicto augmento, sine cujus distinctione, pretium ordinarium est quadraginta duorum mille auri.

ROMANA OFFICIORUM DE MAXIMIS, PRO MARIO DE MAXIMIS, ET JACOBATIIS, CUM CAMERA POPULI ROMANI.

Casus non decisus.

An Conservatores Populi Romani prorogare possint officia vacabilia Capitolina de una persona ad aliam, sive concedere futuram officiorum successionem; Et de materia, quando id fieri possit per Principem, vel inferiorem magistratum in supplantationem successoris.

SUMMARIUM.

1 *Acti series.*
2 *Decuriones seu officiales inferiores Principe an possint concedere officia vacatura, seu viventis cum futura successione.*
3 *Quid in Principe.*
4 *Declaratur conclusio, de qua n. 2.*
5 *Unum, & idem officium potest eodem tempore pluribus conferri cum jure non decrescendi inter eos.*
6 *A feudis ad officia validum est argumentum.*
7 *Communis error facit jus, & antiqua consuetudo concedit id, quod alias non competeret.*
8 *Ubi officialis aliquid gerit publicè palam, & pluries, intrat præsumptio potestatis.*
9 *Confirmatio actus invalidi sapit speciem novæ concessionis, ejusque effectum operatur.*
10 *De nullitate ex capite erroris, vel falsi præsuppositi in conformitate an, & quando procedat.*
11 *Ignorantia, vel error in iis, quæ juris sunt non datur in Papa.*

DISC. III.

OBtinens Dominicus de Jacobatis ultimis de hac familia, quædam officia Capitolina, seu Populi Romani in ejus persona residentia; & cum ejus morte vacabilia, obtinuit de anno 1636. ab ejusdem Populi Conservatoribus, tanquam per viam novæ concessionis insolidum, sibi, necnon Mario de Maximis, & cuidam alteri cum jure accrescendi eadem officia concedi, itaut in ultimo superstite omnia consolidarentur, dictamque concessionem confirmari obtinuit de anno 1637. ab Urbano VIII per litteras in forma Brevis. Innocentius autem X. Successor, prohibuit de anno 1649. Conservatoribus in futurum hujusmodi concessiones, ac moriente demum Dominico de anno 1661. scripto hærede supradicto Marlo, Camera Populi Romani prætendere cœpit dictorum officiorum vacationem, atque superiorum auctoritate sibi assistente, de facto illa sequestravit.

Prætensionem fundabat Camera in auctoritate Socin. 2
conf.

conf. 53. lib. 3. alias conf. 188. lib. 2. qui loquens de concessione officii viventis cum futura successione facta per Priores Civitatis Senarum, concludit fieri non potuisse, ex duplici ratione, una, nempè quod officia viventium concedi non possunt absque consensu possidentis, etiam per Principem de potestate ordinaria, propter votum captandæ mortis, multò minus per Decuriones, aliosque inferiores magistratus, & altera quod quatenus etiam possessoris consensus accederet, adhuc tamen fieri non potest ex ratione supplantandi successorem, ad quem officii collatio, quando casus vacationis evenerit, spectare debet. Unde esset conferre provisionem in tempus inhabile, quando hujusmodi præventivam concessionem facientes non erunt amplius Officiales.

Ex cujus consilii auctoritate, ita in puncto consimilis concessionis officii vacaturi factæ per Conservatores populi Romani, decisum fuit per Rotam in una Romana officii æstimatoris Ripæ 24. Aprilis 1570. coram Lancellotto, relata per Fenzon. *ad statut. 15. lib. 1. in fine*, & per Gratian. *discept. 167. num. 4.* Et est recepta propositio generalis de prohibitis concessionibus officii, vel rei vacaturæ in supplantationem successoris, ex deductis in Fulginat. emphyteusis, seu domus *sub tit. de Emphyteus.*, ubi de hac materia supplantandi successorem, ac præventivis concessionibus latius.

3 Ego pro Maximo scribens dicebam, præmissa in Decurionibus, & inferioribus magistratibus esse vera, non solum ubi possessoris consensu desistere, utraque ratio militat, cum tunc sit absolutum, quia etiam in Principe, de ordinaria potestate, propter votum captandæ mortis, id negatur, quamvis de potestate absoluta, ex magis communi, & recepta opinione concedatur, ex deductis per Mastrill. *de magistrat. lib. 1. cap. 25.* Fontanell. *decis. 212. & sequent.* Cabedo *decis. 2. Capyc. Latr. consultat. 145. nu. 30. & sequent. & num. 147. & seq.* & in Beneficialibus habemus circa gratias expectativas; sed etiam ubi tali consensu accedente obstaret solùm secunda ratio supplantandi successorem, quia hæc non obstat Principi ex isto solo motivo præventivas concessiones de officiis, vel rebus vacaturis facere non prohibito, sed benè in Decurionibus, vel aliis inferioribus magistratibus, ut etiam in dicta Fulginat.

4 Verùm credebam non esse in casu, ideòque omnia præmissa cessare ex defectu applicationis, procedunt etenim in illis concessionibus, quæ ad formam expectativæ, sive coadjutoriæ cum futura successione sunt, itaut provisus, non nisi post mortem possidentis officium sit assecuturus, in quibus terminis loquuntur Soccin. & Rotæ decisiones ubi supra, quali non erat casus, in quo Dominico officiorum possessore consentiente, & supplicante, Conservatores eadem officia, quæ prius in una persona residebant, ex tunc pluribus insolidum concesserunt, itaut omnes ex
5 tunc effecti fuerint Officiales. Neque implicat, ut unum & idem officium in plurium personis eodem tempore insolidum resideat, itaut per unius mortem, vel delictum, tanquam individuum, ratione Juris non decrescendi, in superstite remaneat, non per viam successionis, vel novæ acquisitionis, sed per viam retentionis, & continuationis proprii juris, Lanar. *conf. 59. n. 27.* & 28. Reverter. *dec. 168.* Merlin. in voto edito in Romana officii Rinconti 5. Junii 1623. de quo in Romana fideicommissi de Boncompagnis 14. Decembris 1663. Bevilaqua *§. fin.* & conferunt in terminis feudorum deducta in Mutinen. feudi de Rangonis *sub tit. de feudis disc. 8.*

Unde quemadmodum, si tunc hujusmodi officiis vacantibus per mortem, vel resignationem Dominici, Conservatores ex Statuto Urbis 15. illorum collationem habentes, non fuissent prohibiti illa pluribus insolidum eodem tempore concedere, itaut resultaret jus non decrescendi, quod sequi non dicitur ex potestate concedentis, sed ex dispositione Juris, & propter subjectam materiam individuam, ita non videtur, quid prohibuerit per actum occultum resignationis à Dominico factæ in manibus Conservatorum, quando consensum præstitit, ut ab istis dicta officia, tanquam per resignationem vacantia, pluribus personis (illa etiam ejusdem Dominici inter eas comprehensa) potuerint conferri.

6 Eodem modo, quo officia vel beneficia in una persona residentia, de istius consensu in alteram transferuntur, quia fingitur possessorem dimittere officium, vel beneficium in manibus Superioris, & ab isto tanquam vacans alteri conferri, ex deductis per Larream *allegat. 22.* Salgad. *in Labyrinth. par. 2. cap. 35. num. 21. 23. & 26.* cum aliis in materia locorum montium sæpius deductis *hoc eod. tit.* & habetur etiam deductum *sub tit. de feudis*, à quibus ad officia validum est argumentum Larrea *dicta alleg. 22. nu. 31. & 32.* Mastrill. *de Magistr. lib. 1. cap. 25. n. 7. & 10. cum seq.* Noguerol. *allegat. 33. n. 5.* Et sic dicebam, in effectu nostram concessionem non continere expectivam, seu futuram concessionem juxta objecta, sed concessionem officiorum tanquam tunc vacantium, alterato solùm consueto, quod scilicet, quemadmodum plus in una tantum persona residebant, ita deinde in pluribus constituta sint.

Et quando de potestate Conservatorum faciendi hujus- 7
modi collationes in plurium personis, aliqua dubitatio haberi posset, quasi quod ita per indirectum fraus fieri posset legi, atque induci supplantatio successoris (de quo cessante consuetudine satis dubitarem,) in præsenti tamen omnem difficultatem cessare dicebam stante consuetudine à magnam consimilium actuum frequentia ab antiquissimo tempore benè probata, quæ propterea attendenda est, vel ratione communis erroris, qui jus facere dicitur ad text. *in l. Barbarius, ff. de officio prætoris*, ubi DD. Rot. *decis. 608. n. 12. par. 2. recent.* cum aliis per Salgad. *in Labyrinth. par. 2. cap. 9. n. 144. ubi distinguit.* Vel clarius quia ubi ma- 8
gistratus, publicè, palam, & frequenter plures actus exercet, cum subsecuto effectu, præsertim in faciem Principis, intrat potestas præsumpta, quæ sufficiat ad actum substinendum, ut benè Baldus, qui dicit notandum, & menti tenendum in *l. exemplo, nu. 8. vers. extra quæritur, Cod. de probat.* Felin. *in cap. cum in Jure peritus, n. 11. vers. limito nis, de offic. legat.* Paris. *cons. 104. n. 54. lib. 1. add. ad decis. ult. nu. 11. de consuetud. in novis*, & confert dispositio textus *in cap. nobilissimus 97. dist.*

Et in puncto, quod ubi aliquod officium solitum est conferri per magistratum substineatur, quamvis de jure talem potestatem non habeat, & collatio non ad ipsum, sed ad Principem pertineat; firmat decisum refert Amicangel. *in tract. de Regalibus offic. quæst. 10. n. 15.* dictamque consuetudinem de præterito comprobari dicebam, etiam per eandem Innocentii prohibitionem de futuro, quia sic tacitè, & implicitè approbare, & fateri videbatur, quod ita de præterito factum esset, ac fieri soleret.

Nec obstare videbatur, quod in dicta decisione Rotæ coram Lancellotto, hujusmodi consuetudinibus morivum deductam, ac rejectum esset ex defectu illius non benè probatæ, cum quia ab eo tempore ad præsentem, effluxit spatium centum annorum, per quod legitima consuetudo tunc non benè inducta induci potuit, sive tunc non benè probata, nunc probari. Tum etiam quia casus est diversus, ubi enim agebatur de concessione in forma vera expectiva seu coadjutoriæ cum futura successione, cui in Decurionibus, & inferioribus magistratibus lex expressè resistit, ideò requiritur formalis consuetudo præscriptiva, & sufficiens ac acquirendum id, quod à lege est prohibitum. Hic autem agitur de diverso casu, qui prætenditur in puncto Juris validus, & legitimus, non indigens consuetudine præscriptiva, per quam Juris prohibitio seu resistentia tollatur, ideòque dicebam eam capiendam esse tanquam observantiam interpretativam illius Juris, quod dubium prætendi posset, atque ita omnem difficultatem cessare, cum observantia interpretativa non egeat formali præscriptione, sed sufficiat ita aliquando observatum fuisse. Unde de uno casu ad alium non rectè inferebatur.

Demum omnem difficultatem tollì dicebam ex Apostoli- 9
ca confirmatione, concessa per Urbanum VIII. omnium defectuum suppletiva, cum enim Papæ potestas sit indubitata, sequitur confirmationem actus quantumvis nulli, stare loco novæ concessionis, ejusque vim habere, Decius *cons. 341. nu. 7.* Cassador. *decis. unica de confirmat. utili, vel inutili*, Seraph. *dec. 1432. n. 1.* Rota *dec. 157. n. 9. par. 6. rec. & 145. n. 4. & 5. par. 7.* & in aliis frequenter.

Adversus hujusmodi confirmationem dicebatur ex parte 10
Cameræ, illam esse invalidem, utpotè concessam sub erroneo prætextu, seu falso præsupposito potestatis Conservatorum. Verùm respondebam cum distinctione Felin. *in cap. inter dilectos, nu. 6. de fide instrumentorum*, quod aut confirmans innititur simpliciter concessioni, quæ falsa, vel defectiva reperiatur, non subjungendo alia verba suppletiva, defectuumque sanativa, & tunc confirmatio nihil prodest, aut dicta verba adiiciuntur, itaut aliquid ultra confirmatam agatur, & confirmatio habet vim novæ concessionis, quia ex isto modo liquet fuisse dubitatum de concessionis invaliditate vel defectu, ad quem sanandum vel supplendum, Principis auctoritas implorata est.

Quod

Quod clarius in præsenti procedere videbatur, quia in litteris expeditis per conservatores, expresse & conditionaliter cum clausula, *& non aliàs*, reservatur Beneplacitum Apostolicum proinde obtentum, quasi quod concedentes & recipientes, ita de actus validitate dubitantes, noluerint illum perficere nisi cum Principis approbatione. Unde corruit objectum falsi præsupposita, quod scilicet Papam præsupposuerit Conservatores habuisse potestatem hujusmodi actum faciendi, quia si tam ipsi, quàm partes id credidissent, incongruus erat Beneplaciti reservatio cum clausulis conditionem, & præcisam illius necessitatem importantibus, ita ut actus, à dicto Beneplacito magis, quàm ab ipsa concessione animari, & informari diceretur.

11 Eoque magis hoc objectum falsi præsupposita cessare videbatur, quia defectus potestatis Conservatorum non consistit in facto, sed in jure, ipsi etenim tanquam Decuriones ex Statuto *cap. 15.* ac etiam forte ex Juris communis dispositione facultatem habent conferendi ea Populi, & Capitolii officia, quæ de tempore eorum Decurionatus vacare contingit, defectus autem conferendi officia vacatura, seu faciendi hujusmodi prorogationes provenit à mera dispositione Juris, cujus ignorantia in Papa non datur.

Hinc adducebam simile, quòd si Episcopus, vel alius inferior collator, sub reservatione Beneplaciti Apostolici cum clausula, *& non aliàs*, concedat super beneficio coadjutoriam cum futura successione, sive pensionem reserver, vel aliud faciat, quod sine ordinariæ potestati de jure non concedatur. Papa verò dictum actum approbet, & confirmet, cum verbis importantibus suppletionem omnium, tam juris, quàm facti defectuum, utique vanum esset, adversus hujusmodi beneplacitum, seu confirmationem allegare in Papa credulitatem, vel præsuppositum, quod inferior ordinarius collator hujusmodi actum facere potuisset, quia esset in eo supponere manifestam fatuitatem in iis, quæ Juris sunt, quæ non datur.

Et ex his, credebam meliora Jura fovere Maximum, quam Cameram, stante præsertim dicta Apostolica confirmatione, cum omnium defectuum, tam juris, quàm facti suppletione, sine qua tamen, cum solo fundamento concessionis Conservatorum dubitabam, quia stante comprehensione ejusdem Dominici, cessare videntur considerationes de præsentanea vacationes per dimissionem, & nova concessione ex tunc tanquam de vacanti, ut supra, jam enim dimittens donec vivit, adhuc perseverat in officio, aliorum adjunctio, aliud in effectu importare non videtur, nisi illorum futuram successionem, quatenus officialis antea deficeret, quia si supervivit, nihil ex aliorum deficientia plus acquirere dicitur, ac etiam cessat altera ratio, quæ hujusmodi actum salvare posset resultans ab incerto eventu præmorientiæ illorum, in quos officium transferretur. Casus non fuit formiter in judicio discussus, ne decisus, sed remanendo sub silentio, succumbentiam in Maximo forte causavit, unde cum non fuerit formiter discussus, non potuit super eo efformari maturum judicium pro veritate.

ANNOT. AD DISC. III.

12 IN præcisis terminis hujus discursus, super præventiva scilicet concessione facta per Magistratum Civitatis, officii adhuc non vacati, extat moderna *consult. 64. Rosæ*, qui testatur ita decisum, quamvis in eo casu aliquæ particulares accederent circumstantiæ super defectu potestatis, quæ rem faciunt magis claram, super qua dictus Scriptor insistit. Ex duabus autem rationibus, illa vori captandæ mortis, generaliter videtur levis, & forte contemptibilis, multo verò magis ubi accedat consensus possessoris officii, ex iis, quæ in hac materia habentur *sub titul. de Emphyteus, discurs. 1. & 2.* Ideòque remanet solùm firma, & considerabilis in subditis altera ratio supplantationis successoris, super quo, ultra deducta *in hoc disc.* & in supra allegatis *discurs. 1. & 2. de Emphyt.* plenius, magisque ex professo agitur *sub tit. de pens. disc. 1.* & licet contra ibi deducta, plura deducantur per quendam scribentem apud Torre *de patt. fut. succ. in fine operis, ante decisiones Rotæ ibi registratas.* Adhuc tamen verius, ac firmum esse videtur id, quod *in d. disc. 1. de pens.* firmatur, ut in hujus Annotatione advertitur.

ROMANA PRETII OFFICIORUM PRO CREDITORIBUS VALERII DE MAXIMIS.

CUM HÆREDE CARDINALIS CEVÆ.

Casus decisus per Rotam pro creditoribus.

An creditor in tempore posterior, qui habeat reservationem decreti super officio, præferatur in officii pretio creditoris in tempore anterioribus. Et quomodo officia Romanæ Curiæ dicantur esse in commercio, ac veniant sub hypothecis, & obligationibus.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Ubi debitor est defectus non idoneus, pecunia exacta per creditores semper dicitur extare, & potest avocari per anteriores.*
3 *Creditores habentes reservationem decreti super officio vincunt anteriores & n. 8.*
4 *Quid in pretio Officii, an reguletur eodem jure, quo ipsum officium.*
5 *Resolutio causæ.*
6 *Rejicitur unum fundamentum resolutionis.*
7 *Pretium quando succedat loco rei, ac ejus reguletur.*
8 *De conclusione de qua n. 3. an procedat pro fructibus.*
9 *Reservatio decreti concessa mutuantibus ad officium emendum est naturalis, & non tollit jus tertii.*
10 *Princeps præsertim Papa non censetur velle tollere jus tertii.*
11 *Gratia sub falsa narrativa est invalida.*
12 *In gratiis, quæ solent concedi, & non denegantur, non attenditur surreptio.*
13 *In specie de gratia derogationis fideicommissi, ut sit nulla ex defectu surreptionis.*
14 *Facilius ista conceditur quàm illa tollen. jus creditorum, & de ratione differentiæ.*
15 *Quando assensus, vel facultas non percutiat substantiam contractus, neque illum annullet, declaratur.*

DISC. IV.

SUper duobus officiis Cancellariæ quæstis per Valerium de Maximis usque ab anno 1609. curavit iste ad cautelam Cardinalis Cevæ de anno 1620. certam pecuniam sibi mutuantis, fieri super dictis officiis consuetam decreti reservationem sub narrativa, quod de ejusdem Cardinalis pecuniis quæsita essent. Atque sequuta in vim dicti decreti eorumdem officiorum venditione, obventoque pretio in dictum Cardinalem, contra istius hæredem, dicti Valerii creditores hypothecarii in tempore anteriores, judicium instituerunt in Rota coram Bevilaqua pro dicti pretii avocatione absque dubio regulariter intrante, dum exactio sequuta erat facto judicis, post jam detectam debitoris decoctionem seu insufficientiam, quo casu pecuniæ habentur pro extanti, neque ejus bona fide consumptio allegari potest. *Gait. de cred. c. 4. an. 11. v. 1319. cum seq.* Rota *decis. 317. par. 3. recent. 526. n. 6 par. 4.* & est conclusio plana, de qua sæpè in sua materia *sub tit. de credito.*

Non negabantur hæc per scribentes pro hærede eo convento, sed dicebatur, quod cùm officia, utpote est Regalibus non sint in commercio absque Papæ beneplacito, quod ita per hanc decreti reservationem concedi dicitur, hinc ad instar borum quæ passim, & absque dubio recepta habemus in feudis, aliisque alienari, vel obligari prohibitis, habentes assensum, seu beneplacitum, quamvis posteriores, vincunt anteriores illo carentes in ipsa re prohibita, cujus respectu dicuntur simplices creditores chirographarii, ut clarè occasione locorum montium disponitur in constitutione 154. Urbani VIII. ac declarant Gratian. *discept. 560. n. 27.* Pacificus de Salv. *in spell. 3. c. 2. n. 637.* Seraphi *decis. 1229. n. 4.* Rota *dec. 116. n. 12. p. 4. rec. to 2.* & conferunt quæ latè habentur apud Salgad. *in labyrint. par. 2. c. 27. per tot. dec. 206. n. 7. & 8. par. 11. recent.* ex ea clara ratione, quod ita creditor habens assensum dicitur sequi fidem Principis, atque ipse est primus, qui suum jus imprimit in officio, usque nunc libero, & immuni.

E converso Ego, & cæteri scribentes pro actoribus, non negabamus dictæ conclusionis, veré incontrovertibilem veritatem. Dicebamus tamen eam procedere, quod ipsa officia, eorumque substantiam, secus autem quoad eorum pretium, quod censetur tanquam allodiale, ac jure aliorum bonorum indifferentium regulatur, undepropterea

propterea cum hac distinctione officia Romanæ Curiæ dicuntur esse in commercio, Gratian. *discept. 670. n. 12. cum seq.* Pacific. *loco cit. num. 647.* Seraphin. *decis. 389. nu. 6. & 7. & 1254. n. 3.* Millin. *dec. 251. n. 9. dicta dec. 116. n. 12. & 13. p. 4. recent. tom. 2. dic. 338. n. 12. & seq. par. 11.* & ita distinguendo habetur supra in Neapolitana *disc. 2. & alibi hoc tit. sæpius.*

5 Et ex hoc fundamento sub die 27. Novembris 1658. prodiit resolutio actoribus favorabilis, confirmata prima Decembris 1659. ut patet ex decisionibus desuper editis coram Bevilaqua.

6 Quamvis autem dictæ resolutiones ex alio motivo infectionis dictæ reservationis, ut infra probabiles essent, ac fundatæ; nihilominus istud fundamentum, mihi licèt pro parte obtinente scribenti, reflectendo ad veritatem, videbatur periculosum, parumque tutum. Licèt enim dicta distinctio inter substantiam officii, ejusque pretium sit vera, eodem modo, quo est in feudis, quia pretium feudi non est feudale, neque cadit sub juribus feudalibus eorumque prohibitionibus, attamen, ut habemus receptissimum in materia feudali, id non procedit, quando officium, vel feudum venditur de mandato judicis, ad effectum, ut exindè satisfiat creditoribus jus habentibus in officio, vel feudo, tunc enim pretium succedit loco rei, ejusque naturam in omnibus fortitur, ut apud Franch. *decis. 64.* Surd. *decis. 306.* & habetur particulariter actum in Romana locorum montium *sub tit. de feud.* ad materiam bullæ Baronum, *disc. 98.*

8 Idque agnovit etiam postmodum Rot. in Romana concursus 10. Junii 1661. coram Cerro, ubi firmatur potioritas in pretio officiorum ad favorem creditorum posteriorum habentium reservationem decreti, solùmque ibi dubitatum fuit, an id procedat in credito ex causa fructuum, atque ibi deciditur negativè, cujus tamen contrarium esse probabiliùs habetur infra in eadem Romana concursus *hoc eodem tit. disc. 10.*

Probabiles autem, benèque fundatæ mihi, reflectendo etiam ad veritatem, visæ fuerunt dictæ resolutiones, 9 ex alio motivo infectionis dictæ reservationis decreti, utpotè concessæ sub falsa narrativa, quod pecunia data esset ad ipsa officia emenda, quo casu, justè ac rationabiliter Papa decreti reservationem concessisset absque aliquo creditorum anteriorum præjudicio, dum aliàs eadem officia non fuissent in bonis debitoris, de cujus patrimonio nil diminuitur ad terminos text. *in l. licet, Cod. qui potior. in pignor. hab. cum ibi communiter. notat.* Et in terminis assensus dati mutuantibus ad officium emendum, Aponte *dec. 34.* Galeot. *lib. 1. controv. 21.* Salgad. *in labyrint. part. 2. cap. 21.* cum aliis deductis in Romana diminutionis pretii pro creditoribus Curti hoc eodem tit. *disc. 12.* secus autem, ubi ut in præsenti officia per decennium, & ultra erant in bonis debitoris, cujus creditoribus, licèt nullum quæsitum esset jus reale, quod ipsorum officiorum substantiam percuteret, quæsitum tamen erat jus in pretio erogato in emptionem, utpotè de bonis debitoris, & quod contra distinctum ab ipsis officiis, vel cecideret sub hypotheca, vel affectum esset ejusque creditoribus in spe satis proxima, resultante ab illa imploratione officii judicis, quæ datur etiam creditoribus sine assensu ad cogendum feudi, vel officii possessorem in actione personali ad illud vendendum, ut ex pretio exindè retradendo tanquam libero, allodiali, possit eis satisfieri juxtà *decis. 704. Franchi*, & frequenter *sub tit. de feudis.*

10 Ideòque ita esset tollere jus tertii, quod, omissa quæstione potestatis, de qua Gabr. *de jure tertii quæsito non tollend. qu. 1.* Gomes. *ad regul. de jure tertii quæsito non tollen.* Capyc. Latr. *decis. 188. seq.* Galeot. *responso Fiscali 23. addent. ad decis. 666. part. 4. recent. tom. 3.* illa etiam admissa, non solet per Principem tolli, ideòque intrat defectus voluntatis, qui si regulariter intrat in quocumque Principe, multò magis in Papa, qui per dictam regulam de jure tertii quæsito non tollendo specialiter, & expresse id profitetur, nisi expresse dicat, & cum dictæ regulæ derogatione, nisi agatur de gratia de sui natura, & perneccessæ præjudiciali.

11 Et consequenter intrat clara regula text. *in c. super litteris, c. si proponente, c. ad audientiam, &c. postulasti, de rescript.* quod falsus orator precibus, ac impetratis gaudere non debet, ut latiùs in hujus causæ decisionibus.

12 Et quamvis in ratione dubitandi videretur dicendum, quod cùm Papa quoties præservatur ejus, ac datariæ præjudicium soleat esse facilis ad hujusmodi gratiæ concessionem, idcircò non videantur intrare rigorosi termini surreptionis, ex iis quæ in proposito derogationis Sixtinæ dotium moderatoriæ habetur in Romana dotis coram Verospio *decis. 213. par. 11. recent. num. 7.* & est actum in Spoletana dotis pro Polo, ac aliis frequenter *sub tit. de dotis, cum similibus.* Nihilominus id percutere videtur ipsummet debitorem, seu habentem causam ab eo, ne assensus, vel decreti nullitatem allegare valeat, secus autem quoad tertium, cujus præjudicium aliàs gratia contineret, ejusque jus tolleret, tunc enim strictè, ac rigorosè procedendum est super narrativa, quæ est fundamentum gratiæ, aliàs, vel nullatenus, vel difficiliùs concedendæ, ut passim habemus in materia derogationis fideicommissorum, & majoratuum, ut ea non suffragetur quoties ex falsa causa, vel ob taciturnitatem aliquarum circumstantiarum gratia patitur defectum surreptionis, vel obreptionis, seu defectus 13 intentionis, ex plene collectis *decis. 41. & 363. par. 10. recent.* Firmana fideicommissi 31. Januarii & 20. Junii 1653. Peutingero, & 17. Maij 1657. Priolo, & habetur in nullius vendicationis feudi *sub titul. de feud. disc. 50.* ac frequenter in sua materia *sub titul. de fideicommiss.*

Et nihilominus ista gratia non videtur adeò præjudicia- 14 lis, minusque jus tertii adeò radicatum, vel quia successor fideicommissi certet magis de lucro captando, quàm de damno vitando, vel quia sit jus incertum, & eventuale, cùm substituti præmori possint gravato, qui interim, juxta veriorem, & receptam opinionem, est verus Dominus, vel demùm quia jus vocatorum ad fideicommissum resultat magis ex quadam indulgentia juris positivi à temporibus Augusti citrà, ex iis quæ habentur frequenter deducta *sub titul. de feud.* ad materiam Bullæ Baronum præsertim in Romana contributionis de Cessis *disc. 89.* & in Romana pecuniaria de Pallavicinis *disc. 74.* & in aliis; secus autem in præsenti, dum creditores certant de damno vitando, atque eorum jus quæsitum videtur ex eorum providentia, & ex jure naturæ, vel gentium magis, quàm positivo, saltem in pretio, juxta communem distinctionem in proposito potioritatis resultantis ex dispositione text. *in l. Assiduis, Cod. qui potior. in pign. hab.* ut plenè per Add. *ad dictam dec. 666. par. 4. recent. tom. 3.* & in dicta materia *sub tit. de dote.* Accedentibus etiam aliis defectibus in commissionibus à dicto creditore obtentis super facultate subhastandi dicta officia, ut in dictis causæ decisionibus deducitur, ideòque resolutiones fuerunt omninò justæ, & probabiles.

Atque considerabam intrare clarum dilemma inevitabile. Aut enim gratia hujusmodi decreti, seu assensus erat præcisè necessaria, utpotè percutiens substantiam contractus, & de plano intrabant præmissa. Aut non percutiebat substantiam contractus, qui sine illa validus esset, & perfectus, sed solùm quodam implementum illius modi, quem Princips pro jure suorum officialium circa emolumenta desideravit, ut habetur apud Salgad. *in labyrinth. par. 1. cap. 35. nu. 65.* in qua auctoritate scribentes in contrarium magnum constituebant fundamentum, tunc quæsitum esset jus creditoribus anterioribus ab initio per hypothecam generalem. Revera tamen versabamur in prima parte, cùm Salgad. *loco cit.* percutiat terminos diversos, ubi scilicet præcedit assensus, seu facultas, jam perfecta cum signatura supplicationis, solùmque supereft expeditio litterarum tanquam conditio, vel modus præscriptus à Principe concedente pro interesse officialium ratione emolumentorum, quod nil commune cum his terminis.

ANNOT. AD DISC. IV.

SUper contentis in hoc discursu, & in pluribus aliis sequentibus, concernentibus materiam concursu creditorum, inter eos, qui habeant reservationem decreti, & illos, qui non habeant, hoc medio tempore defuit occasio disputandi in his præcisis terminis officiorum, benè tamen ad rem faciunt ea, quæ super concursu in bonis jurisdictionalibus, & aliis, alienari, vel obligari prohibitis, absque alterius licentia, vel assensu, habentur postmodum disputata *sub tit. de Credit. disc. 13. & 151.* & conferunt, quæ habentur *sub tit. de feud. disc. 78.* & *sub tit. de Emphyt. disc. 58.* cum omnia hujusmodi bona, vel jura pari passu ambulare videantur, ideòque ea, quæ in uno hujusmodi bonorum genere dicuntur, generaliter aliis similis naturæ, vel qualitatis congruè videntur, cum eædem intrant rationes.

RO-

ROMANA OFFICII SECRETARIATUS PRO PHILIPPO BONCOMPAGNO, CUM DATARIA APOSTOLICA.

Casus sopitus per Concordiam.

Officia, quando non terminentur cum persona, sed sint transitoria ad hæredes quoscumque, vel sint cessibilia. Et sub nomine hæredum, qui veniant in officiorum concessione.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *Officiorum concessio dicitur personalis, & durante tantum vita concessionarii.*
3 *Ampliat, etiamsi in perpetuum facta esset concessio, quia intelligitur de perpetuitate vitæ.*
4 *Princeps verò potest illa concedere in perpetuum, itaut sint alienabilia, & ad quoscumque hæredes transmissibilia.*
5 *Maximè in officiis non creatis pro justitia administranda, sed pro œconomica administratione sine Jurisdictione, & cum certo emolumento.*
6 *Industria personæ non requiritur de necessitate in istis officiis œconomicis.*
7 *Itaut possint vendi adhibita licentia Principis, & in hæredes extraneos transferri.*
8 *In officiis Jurisdictionem habentibus dicitur electa industria personæ.*
9 *Officia, quæ transeunt ad hæredes imputantur in legitimam.*
10 *Capitolina officia Romanæ Curiæ prius erant vacabilia, sed nunc facta sunt perpetua, & ad hæredes transferibilia.*
11 *Vacationis verò decretum horum officiorum per mortem civilem, & naturalem, apponitur propter emolumenta Dotariæ, & solutiones Regaliarum, non quod ex illo fiant verè vacabilia.*
12 *Emphyteusis concessa in perpetuum de una vita in alteram seu de 29. in 29. ann. non dicitur limitata ad dictum tempus, sed ad effectum faciendi renovationes propter laudemia consequenda, ac alia emolumenta.*
13 *Super officiorum perpetuitate cadit solùm quæstio voluntatis in Principe.*
14 *Concessio officiorum pro solis hæredibus sanguinis, an efficiat, ut isti veniant jure proprio, vel tanquam hæredes primi acquirentis.*
15 *De natura feudorum est, ut ad hæredes sanguinis restringantur.*
16 *Feudum hæreditarium dicitur feudum corruptum, cum potiùs, ut alia bona hæreditaria reputetur.*
17 *Concessio officii facta pro se, & hæredibus simpliciter non restringitur ad solos hæredes sanguinis, sed etiam ad extraneos transit.*
18 *Maximè si dictio, quibuscumque, adjecta fuisset.*
19 *Vel alię clausulę omnimodam translationem dominii, & alienabilitatem importantes apponantur in concessione.*
20 *Ex observantia verò colligitur, an hæredes solùm sanguinis, vel etiam extranei sint in concessione officii comprehensi.*
21 *Regula Cancellariæ 64. & Constitutiones Sixti V. & Pauli V. de officiis non alienandis non habent locum in officiis, quę alterata eorum natura sunt in purum allodium concessa.*
22 *Quę, & qualia emolumenta debeantur pro translatione officii perpetui de una in alium.*

DISC. V.

1 IN erectione facta de anno 1563. per Pium IV. Montis Pil vacabilis recuperati nuncupati, deputatus fuit depositarius Hieronymus Ceulus pro se, hæredibus, & successoribus quibuscumque in perpetuum, cum facultate deputandi Secretarium, & ratiocinatorem, prout de facto, tam ipse, quàm Tiberius filius, ac Lælius nepos, & hæredes, deputarunt dictos officiales usque ad annum 1608. quo per Lælii creditores dictum depositariæ officium pro certo pretio retrocessum fuit Camerę, quæ illud deindè vendidit cum eisdem facultatibus Aicanio Costaguto, pariter pro se ejusque hæredibus, & successoribus, qui deputavit in Secretarium quendam Bandinum, quo resignante, de anno 1630. tertio pretio soluto, deputavit Philippum Boncompagnum, contra quem de anno 1653. Camera, seu Dataria Apostolica prætendere cœpit vacationem per Costaguti obitum, quare pro Boncompagno scribens dicebam, ut sequitur.

2 Quamvis officiorum natura sit personalis, unde facta simpliciter illorum concessione absque alia expressione, censeantur concessa in administrationem, durante vita concessionarii, cujus personæ industria electa dicitur ad text. *in l. antepenultima, ff. de tutelis, cap. fin. §. 1.* ubi Gloss. *de Testamentis in sexto*, cum concordantibus per Bald. *cons. 150. n. 5. lib. 3.* Cyriac. *controv. 398. n. 1. & 2.* adeont etiamsi dicatur concessionem fieri in perpetuum, intelligatur de perpetuitate vitæ, ex deductis per Pratum *discept. 18. n. 52. vol. 2.* ubi concordantes. Non est tamen hæc natura immutabilis, quin propterea possint per Principem alterari, & concedi etiam in dominium, atque ad instar allodii fieri alienabilia, vel ad hæredes transmissibilia, quia tempus est de officiorum naturalibus, non autem de substantialibus, cùm toto pendeat à voluntate concedentis, quomodo, & ad quantum tempus concedere velit, Bald. *disc. cons. 159. num. 3.* benè aliis allegatis Montanus *de regalibus officiis, nu. 3. fol. 167.* Rota in Romana officii notariatus 2. Martii, & 22. Junii 1668. Bourlemont, de qua causa habetur *hoc tit.* in Romana officii agriculturæ *disc. 17.* Quod maximè procedit in hujusmodi officiis mixtis non creatis ad justiciam administrandam, vel expediendam, 5 sed habentibus quandam, œconomicam potius, quàm politicam administrationem, cùm certo emolumento sine jurisdictione, quam distinctionem ex Saliceto ponderat Rota *dec. 338. n. 2. par. 11. rec.*

In istis etenim non videtur præcisè necessaria personæ 6 industria, sicut in illis, quæ ad Reipublicæ regimen, & justitiæ administrationem creata sunt. Unde quemadmodum licitè venduntur, ac more bonorum indifferentium, cum sola necessitate adhibendi Principis auctoritatem, sunt in commercio, ita nil repugnare videtur, concedi magis ad vitam quàm in perpetuum, ac transferri in hæredes de tempore concessionis ignotos, quorum industria electa dici non potest, cùm ex hoc justitia non lædatur, neque Respublica patiatur detrimentum, sicuti sequeretur, si id in officiis habentibus jurisdictionem, & publicam administrationem fieret Salicet. *in l. 3. n. 13. C. ad legem Juliam de* 8 *ambitu*, Mastril. *de magistrat. lib. 1. cap. 20. n. 22. & 24.* Joan. Andr. de Georgio *de feudis cap. 54. n. 50.* Staiban. jun. *resol. 100. n. 42. & seqq.* Montanus ubi supra *n. 7. fol. 170. col. 2.* & habemus in jure cummuni statutum in militiis, quarum loco hujusmodi, vel alia officia subrogata sunt, ut supra *disc. 2.* nam ad hæredes transeunt, in legitimam imputantur, atque de eis tanquam de cæteris bonis judicatur ad text. *in l. omnimodo, §. Imputari, C. de inoff. testam. & l. illud, C. de collat.* cum concordantibus per Montan. *de regal. off. d. n. 7.* Rovit. *cons. 106. n. 6. lib. 2.* Arias de Mesa *lib. 3. variar. c. 49. n. 26.*

Idque in Curia Romana de facto in praxi videmus, in 10 officiis præsertim Notariorum fori Capitolini, quæ antiquitus, juxta officiorum regularem naturam vacabilia, facta sunt perpetua, & ad instar allodialium ad hæredes transitoria, Gratian. *decis. 380. nu. 1. & 6. & dis. 736. nn. 8.* Rota *decis. 14. post* Fenzon. ad statuta in Romana off. notariatus 6. Februarii 1654. coram Celso, *inter suas decis. 178. & decis. 245. par. 4. recen. n. 14.* ubi benè notatur, decreta vacationis hujusmodi officiorum per mortem naturalem, vel civilem apponi propter emolumenta Datariæ, & solutione regaliarum, non autem respectu Dominii. Quodque reverà hujusmodi decreti appositio illa non faciat vacabilia, & habetur præsertim in dicta Romana agriculturæ *hoc tit. disc. 17.*

Quod in simili habemus in materia emphyteutica, quia fieri solet concessiones de 29. in 29. annis, sive de una vi- 12 ta in alteram in perpetuum, sed hujusmodi temporis limitatio adjecta dicitur ad effectum petendi renovationem, pro qua Laudemia, sive capofolda solvi solent; & pro hujusmodi emolumentorum assecutione, non autem ad terminandam concessionem, itaut illa temporalis censeatur, Duran. *decis. 402. n. 7. 381. n. 14. par. 5.* Otthobon. *decis. 103. & seqq.* multò magis ubi dictum vacationis Decretum adjectum non est, ut in præsenti.

Quapropter nulla in proposito cadere videtur quæstio potestatis, an scilicet possit, nec ne Princeps hujusmodi 13 officia facere perpetua, cessibilia, & ad hæredes transmissibilia, sed tota est quæstio voluntatis, an scilicet voluerit. Et quatenus respectu transitus ad hæredes, & successores voluntas esset certa, quia expresse diceretur concessionem alicui fieri ejusque hæredibus, & successoribus, an intelligatur de solis hæredibus sanguinis, vel etiam de extraneis quibuscumque rei familiaris, effectus autem

14 quæstionis est valdè notabilis, ubi enim concessio est pro solis hæredibus sanguinis, quicquid sit, an isti jure proprio veniant, vel primi acquirentis hæreditarium qualitatem habere debeant, de quo in specie Cyriac. *controv. 398.* (cujus tamen opinio minùs tuta videtur, ubi tractatur de acquisitione titulo oneroso, & pretio mediante) exinde resultat, quod illis deficientibus, officia revertuntur ad Principem, ac etiam eis extantibus, non per hoc fiunt alienabilia, quia vocatio hæredum sanguinis facit, ut dici non posset electa industria personæ, & in hac parte alteratur officiorum natura, sed non alteratur quoad inalienabilitatem, quia censetur, sequuto officialis obitu, hæredem sanguinis, illud directè habere à Principe per actum occultum novæ concessionis, ex nunc in prima concessione explicatæ, Ad instar concessionis feudorum, cujus natura est, ut ad sanguinis hæredes restringatur, nec proindè inalienabilitas immutetur ex deductis per Peregrin. *de* 15 *jure fisci lib. 1. tit. 2. num. 102.* Capyc. *dicta controv. 398.* Secùs autem, ubi intelligitur de quibuscumque hæredibus rei familiaris, quia tunc officiorum natura omninò corrupta, seu impropriata censetur, itaut redacta ad naturam cæterorum bonorum, & jurium merè allodialium, & indifferentium sint in libero commercio, & inalienabilitate, eodem modo, quo habemus in feudis merè hæreditariis, quorum natura corrupta, dicitur, itaut allodialia magis quàm feuda censenda sint, ut sæpè *in tit. de feud.*

Ista voluntatis quæstio cadit ubi agitur de concessione 16 facta pro se ejusque hæredibus simpliciter, an scilicet sub hoc nomine veniant solùm illi sanguinis, vel etiam extranei, & pro restrictione ad illos sanguinis, latissimè agit Galeot. *responso fiscali 12. n. 104. & seq.* contrarium autem verùs firmant Montan. *de regal. offic. n. 7. fol. 171. & in repetitione Capituli Imperialem, §. Ducatus, n. 33. & 34.* A Ponte *decis. 28. post n 62.* Lanar. jun. in add. ad Lanar. sen. *in cap. 1. de successione feudi, n. 59. §. & advertatur,* Rovit. *decis. 72. nu.* 17 *41. & seq.* Itaque doctrina magnificienda videtur, nedum ob auctoris gravem auctoritatem, sed quia ibi concludentè hoc firmatur post naturam difficultionum in arduissima causa, in qua prodiit dictum responsum fiscale 12. Galeoti, qui pariter *n. 134.* id admittere videtur, ex ea declaratione, quia dum hæredes etiam sanguinis erant concedenti ignoti) non dicitur electa industria personæ, qua ratione cessante, nulla subest ratio differentiæ, maximæ in hujusmodi officiis, quæ non gratis, & ex Principis munificentia, vel ex aliquo personæ particulari respectu, sed pretio mediante ad terminos justitiæ commutativæ, & in specie contractus correspectivi conceduntur, & hæc videtur veritas.

18 Sed ubi aliqua subesse posset difficultas in abstracto, ubi scilicet agitur de hujusmodi concessionę pro se, & hæredibus simpliciter, in concreto cessat, quia verbo *hæredum*, adjecta erat dictio, *quibuscumque*, ob cujus universalitatem apud omnes receptum est, etiam in feudis aliisque materiis indifferentibus venire etiam extraneos, ut latè in terminis feudorum habetur in Sarsinten. feudi 22. Junii, & 14. Decembris 1643. coram Dunozetto, & post Contrarium *decis. 18. & 19.* & apud Otthobon. *decis. 263.* Capyc. Latr. *consult.* & alios, & habetur in eisdem terminis feudalibus in Camerinen. Castrorum *sub tit. de feudis, disc. 49.* Undè stante hujusmodi dictione, casus videbatur extra controversiam.

19 Multò magis accedentibus aliis clausulis, & verbis omnimodam dominii translationem, & alienabilitatem importantibus, ibi, *transferens omnia jura, &c. nullo jure reservato, & cum clausula ad habendum*, quam etiam in feudis hujusmodi effectum operari, habetur in Mantuana feudi *d. tit. de feud. disc. 10.*

20 Omnisque difficultas tolli videtur ex subsequuta observantia, quæ in omnibus dubiis materiis dicitur optima interpres, ut ultrà generalia, in his terminis Galeot. *dicta responsa. 12. num. 110.* Lanar. *cons. 34. nu. 2. cum seqq.* Rovit. *dicta disc. 72. num. 26.*

21 Neque obstant regula 64. Cancellariæ, & Constitutiones Sixti V. & Pauli V. quæ in contrarium allegantur, facilis enim est replicatio, illas scilicet de officiis simpliciter loquentes, intelligendas esse de illis, quæ in suo naturali officiorum statu existunt, non autem de iis, quæ alterata, & corrupta eorum natura concessa sunt in purum allodium, Gratian. *discept. 730. nu. 51. & seqq.* Et in simili habemus in feudis, à quibus ad officia datur in jure argumentum, Nogueroll. *allegat. 33. n. 5.* Larrea *alleg. 22. n. 31. & 32.* Mastrill. *de Magistrat. lib. 1. cap. 25. n. 7. & 10. cum seqq.* quod licèt feudales, præsertim *cap. Imperialem de prohibita feudi alienatione* per Federicum rigorosè prohibeant feudorum alienationem, vel transitum ad hæredes extraneos, non tamen conveniant illis feudis, quæ in forma puri hæreditarii pro hæredibus quibuscumque concessa sunt, quia tunc feudalis qualitas alterata, seu corrupta dicitur, ut in dictis Mantuana, & Camerinen. *sub tit. de feudis*, & passim.

Minusque obstare videtur Datariæ prætensio, quod sal- 22 tem fieri debent novæ expeditiones, cum solutionibus emolumentorum, eo modo, quo practicatur in officiis Capitolinis, quamvis essent ad quoscumque extraneos hæredes transmissibilia, respondetur enim id procedere, quoniam ita in eorum concessionibus ex decreto disponitur, *ut d. decis. 244. part. 5. recent.*

Quamvis autem hæc de jure solida, & vera crederem, etiam cum aliquo sensu veritatis adhuc tamen, ex prudentialibus motivis, consulni concordiam, quæ controversiæ finem dedit.

ROMANA PORTIONIS RIPÆ, PRO JOANNE ZONGA, CUM DATARIA APOSTOLICA.

Casus per Concordiam sopitus.

Regula de viginti, sive de infirmis resignantibus, an habeat locum in officiis. Et de validitate licentiæ resignandi officium obtentæ dum officialis est morti proximus.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *An Regula de infirmis, seu de 20. intres solion in Beneficiis, vel etiam in officiis laicalibus.*
3 *De praxi Datariæ in resignatione officiorum.*
4 *Admissa resignatione post relationem officialis si citò sequatur mors, an actus remaneat validus.*
5 *Infirmitatis mentio ubi sit de Jure communi, de qua intelligatur.*
6 *Feudi refutatio, an dicatur fraudulenter facta ubi sit ab infirmo.*
7 *Quid ubi mors provenit ex alia causa, quàm ex primæ infirmitate.*
8 *Medicorum judicio deferendum est.*
9 *Quando in licentia resignandi adesse, vel abesse dicatur fraus.*

DISC. VI.

1 CAtherina Zonga possidens quoddam officium vacabile, portionis Ripæ nuncupatum, pretio mediante, juxtà hujusmodi officiorum naturam acquisitum, agnoscens se aliquibus infirmitatibus subjectam, quamvis in florida ætate constituta esset, supplicavit pro licentia resignationis ad favorem Joannis. Unde Datariæ Officiales, fraudem timentes, illam visitari curarunt, deindèque licentiæ concessionem differentes per duos menses, stantibus continuatis instantiis, aliam visitationem demandarunt, qua sequuta, admissa fuit resignatio, post cujus perfectionem, casus dedit, quod ex superventa febre infrà paucos dies decessit, undè Dataria prætendere cœpit resignationis nullitatem, ideòque expeditionem litterarum negabat. Ego autem pro Joanne resignatario scribens, dicebam hujusmodi prætensionem nullum habere juris fundamentum. Aut enim hujusmodi resignatio nulla prætendebatur ex regula Cancellariæ de infirmis resignantibus, vulgò nuncupata regula de 20. aut ex dispositione juris communis.

2 Primò casu, vana erat prætensio, quia regula prædicta loquens de Beneficiis Ecclesiasticis, locum non habet in hujusmodi officiis laicalibus, quæ Viris uxoratis, ac mulieribus conferri solent, Gomez. *in dicta regula qu. 22.* Paris. *de resignat. lib. 12. qu. 1. in fin. & plenius qu. 3. num. 62. & 64.* Gongal. *ad regulam octavam. gloss. 5. §. ult. n. 24.* & licet Salgad. ex Garzia *in labyrint. part. 1. cap. 35. num. 2.* dicat contrarium, attamen de eo non videtur habenda ratio, quia in hoc loquatur sine fundamento.

Secundo verò casu minùs, quia cùm hujusmodi officia ex causa merè onerosa, & correspectiva concedantur, cum facultate illa liberè, & quandocumque resignandi, Princeps non ex gratia, & benignitate, ut est in Beneficiis, vel offi-

ROMANA OFFICII SECRETARIATUS PRO PHILIPPO BONCOMPAGNO, CUM DATARIA APOSTOLICA.

Casus sopitus per Concordiam.

Officia, quando non terminentur cum persona, sed sint transitoria ad hæredes quoscumque, vel sint cessibilia. Et sub nomine hæredum, qui veniant in officiorum concessione.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *Officiorum concessio dicitur personalis, & durante tantum vita concessionarii.*
3 *Ampliat, etiamsi in perpetuum facta esset concessio, quia intelligitur de perpetuitate vitæ.*
4 *Princeps verò potest illa concedere in perpetuum, itaut sint alienabilia, & ad quoscumque hæredes transmissibilia.*
5 *Maximè in officiis non creatis pro justitia administranda, sed pro œconomica administratione sine Jurisdictione, & cum certo emolumento.*
6 *Industria personæ non requiritur de necessitate in istis officiis œconomicis.*
7 *Itaut possint vendi adhibita licentia Principis, & in hæredes extraneos transferri.*
8 *In officiis Jurisdictionem habentibus dicitur electa industria personæ.*
9 *Officia, quæ transeunt ad hæredes imputantur in legitimam.*
10 *Capitolina officia Romanæ Curiæ prius erant vacabilia, sed nunc facta sunt perpetua, & ad hæredes transferibilia.*
11 *Vacationis verò decretum horum officiorum per mortem civilem, & naturalem, apponitur propter emolumenta Dotariæ, & solutiones Regaliarum, non quod ex illo fiant verè vacabilia.*
12 *Emphyteusis concessa in perpetuum de una vita in alteram seu de 29. in 29. ann. non dicitur limitata ad dictum tempus, sed ad effectum faciendi renovationes propter laudemia consequenda, ac alia emolumenta.*
13 *Super officiorum perpetuitate cadit solùm quæstio voluntatis in Principe.*
14 *Concessio officiorum pro solis hæredibus sanguinis, an efficiat, ut isti veniant jure proprio, vel tanquam hæredes primi acquirentis.*
15 *De natura feudorum est, ut ad hæredes sanguinis restringantur.*
16 *Feudum hæreditarium dicitur feudum corruptum, cum potiùs, ut alia bona hæreditaria reputetur.*
17 *Concessio officii facta pro se, & hæredibus simpliciter non restringitur ad solos hæredes sanguinis, sed etiam ad extraneos transit.*
18 *Maximè si dictio, quibuscumque, adjecta fuisset.*
19 *Vel alię clausulę omnimodam translationem dominii, & alienabilitatem importantes apponantur in concessione.*
20 *Ex observantia verò colligitur, an hæredes solùm sanguinis, vel etiam extranei sint in concessione officii comprehensi.*
21 *Regula Cancellariæ 64. & Constitutiones Sixti V. & Pauli V. de officiis non alienandis non habent locum in officiis, quę alterata eorum natura sunt in purum allodium concessa.*
22 *Quę, & qualia emolumenta debeantur pro translatione officii perpetui de una in alium.*

DISC. V.

1 IN erectione facta de anno 1563. per Pium IV. Montis Pil vacabilis recuperati nuncupati, deputatus fuit depositarius Hieronymus Ceulus pro se, hæredibus, & successoribus quibuscumque in perpetuum, cum facultate deputandi Secretarium, & ratiocinatorem, prout de facto, tam ipse, quàm Tiberius filius, ac Lælius nepos, & hæredes, deputarunt dictos officiales usque ad annum 1608. quo per Lælii creditores dictum depositariæ officium pro certo pretio retrocessum fuit Camerę, quæ illud deindè vendidit cum eisdem facultatibus Aicanio Costaguto, pariter pro se ejusque hæredibus, & successoribus, qui deputavit in Secretarium quendam Bandinum, quo resignante, de anno 1630. tertio pretio soluto, deputavit Philippum Boncompagnum, contra quem de anno 1653. Camera, seu Dataria Apostolica prætendere cœpit vacationem per Costaguti obitum, quare pro Boncompagno scribens dicebam, ut sequitur.

2 Quamvis officiorum natura sit personalis, unde facta simpliciter illorum concessione absque alia expressione, censeantur concessa in administrationem, durante vita concessionarii, cujus personæ industria electa dicitur ad text. *in l. antepenultima, ff. de tutelis, cap. fin. §. 1.* ubi Gloss. *de Testamentis in sexto*, cum concordantibus per Bald. *cons. 150. n. 5. lib. 3.* Cyriac. *controv. 398. n. 1. & 2.* adeont etiamsi dicatur concessionem fieri in perpetuum, intelligatur de perpetuitate vitæ, ex deductis per Pratum *discept. 18. n. 52. vol. 2.* ubi concordantes. Non est tamen hæc natura immutabilis, quin propterea possint per Principem alterari, & concedi etiam in dominium, atque ad instar allodii fieri alienabilia, vel ad hæredes transmissibilia, quia tempus est de officiorum naturalibus, non autem de substantialibus, cùm toto pendeat à voluntate concedentis, quomodo, & ad quantum tempus concedere velit, Bald. *disc. cons. 159. num. 3.* benè aliis allegatis Montanus *de regalibus officiis, nu. 3. fol. 167.* Rota in Romana officii notariatus 2. Martii, & 22. Junii 1668. Bourlemont, de qua causa habetur *hoc tit.* in Romana officii agriculturæ *disc. 17.* Quod maximè procedit in hujusmodi officiis mixtis non creatis ad justiciam administrandam, vel expediendam, 5 sed habentibus quandam, œconomicam potius, quàm politicam administrationem, cùm certo emolumento sine jurisdictione, quam distinctionem ex Saliceto ponderat Rota *dec. 338. n. 2. par. 11. rec.*

In istis etenim non videtur præcisè necessaria personæ 6 industria, sicut in illis, quæ ad Reipublicæ regimen, & justitiæ administrationem creata sunt. Unde quemadmodum licitè venduntur, ac more bonorum indifferentium, cum sola necessitate adhibendi Principis auctoritatem, sunt in commercio, ita nil repugnare videtur, concedi magis ad vitam quàm in perpetuum, ac transferri in hæredes de tempore concessionis ignotos, quorum industria electa dici non potest, cùm ex hoc justitia non lædatur, neque Respublica patiatur detrimentum, sicuti sequeretur, si id in officiis habentibus jurisdictionem, & publicam administrationem fieret Salicet. *in l. 3. n. 13. C. ad legem Juliam de* 8 *ambitu*, Mastril. *de magistrat. lib. 1. cap. 20. n. 22. & 24.* Joan. Andr. de Georgio *de feudis cap. 54. n. 50.* Staiban. jun. *resol. 100. n. 42. & seqq.* Montanus ubi supra *n. 7. fol. 170. col. 2.* & habemus in jure cummuni statutum in militiis, quarum loco hujusmodi, vel alia officia subrogata sunt, ut supra *disc. 2.* nam ad hæredes transeunt, in legitimam imputantur, atque de eis tanquam de cæteris bonis judicatur ad text. *in l. omnimodo, §. Imputari, C. de inoff. testam. & l. illud, C. de collat.* cum concordantibus per Montan. *de regal. off. d. n. 7.* Rovit. *cons. 106. n. 6. lib. 2.* Arias de Mesa *lib. 3. variar. c. 49. n. 26.*

Idque in Curia Romana de facto in praxi videmus, in 10 officiis præsertim Notariorum fori Capitolini, quæ antiquitus, juxta officiorum regularem naturam vacabilia, facta sunt perpetua, & ad instar allodialium ad hæredes transitoria, Gratian. *decis. 380. nu. 1. & 6. & dis. 736. nn. 8.* Rota *decis. 14. post* Fenzon. ad statuta in Romana off. notariatus 6. Februarii 1654. coram Celso, *inter suas decis. 178. & decis. 245. par. 4. recen. n. 14.* ubi benè notatur, decreta vacationis hujusmodi officiorum per mortem naturalem, vel civilem apponi propter emolumenta Datariæ, & solutione regaliarum, non autem respectu Dominii. Quodque reverà hujusmodi decreti appositio illa non faciat vacabilia, & habetur præsertim in dicta Romana agriculturæ *hoc tit. disc. 17.*

Quod in simili habemus in materia emphyteutica, quia fieri solet concessiones de 29. in 29. annis, sive de una vi- 12 ta in alteram in perpetuum, sed hujusmodi temporis limitatio adjecta dicitur ad effectum petendi renovationem, pro qua Laudemia, sive capofolda solvi solent; & pro hujusmodi emolumentorum assecutione, non autem ad terminandam concessionem, itaut illa temporalis censeatur, Duran. *decis. 402. n. 7. 381. n. 14. par. 5.* Otthobon. *decis. 103. & seqq.* multò magis ubi dictum vacationis Decretum adjectum non est, ut in præsenti.

Quapropter nulla in proposito cadere videtur quæstio potestatis, an scilicet possit, nec ne Princeps hujusmodi 13 officia facere perpetua, cessibilia, & ad hæredes transmissibilia, sed tota est quæstio voluntatis, an scilicet voluerit. Et quatenus respectu transitus ad hæredes, & successores voluntas esset certa, quia expresse diceretur concessionem alicui fieri ejusque hæredibus, & successoribus, an intelligatur de solis hæredibus sanguinis, vel etiam de extraneis quibuscumque rei familiaris, effectus autem

14 quæstionis est valdè notabilis, ubi enim concessio est pro solis hæredibus sanguinis, quicquid sit, an isti jure proprio veniant, vel primi acquirentis hæreditarium qualitatem habere debeant, de quo in specie Cyriac. *controv. 398.* (cujus tamen opinio minùs tuta videtur, ubi tractatur de acquisitione titulo oneroso, & pretio mediante) exinde resultat, quod illis deficientibus, officia revertuntur ad Principem, ac etiam eis extantibus, non per hoc fiunt alienabilia, quia vocatio hæredum sanguinis facit, ut dici non posset electa industria personæ, & in hac parte alteratur officiorum natura, sed non alteratur quoad inalienabilitatem, quia censetur, sequuto officialis obitu, hæredem sanguinis, illud directè habere à Principe per actum occultum novæ concessionis, ex nunc in prima concessione explicatæ, Ad instar concessionis feudorum, cujus natura est, ut ad sanguinis hæredes restringatur, nec proindè inalienabilitas immutetur ex deductis per Peregrin. *de* 15 *jure fisci lib. 1. tit. 2. num. 102.* Capyc. *dicta controv. 398.* Secùs autem, ubi intelligitur de quibuscumque hæredibus rei familiaris, quia tunc officiorum natura omninò corrupta, seu impropriata censetur, itaut redacta ad naturam cæterorum bonorum, & jurium merè allodialium, & indifferentium sint in libero commercio, & inalienabilitate, eodem modo, quo habemus in feudis merè hæreditariis, quorum natura corrupta, dicitur, itaut allodialia magis quàm feuda censenda sint, ut sæpè *in tit. de feud.*

Ista voluntatis quæstio cadit ubi agitur de concessione 16 facta pro se ejusque hæredibus simpliciter, an scilicet sub hoc nomine veniant solùm illi sanguinis, vel etiam extranei, & pro restrictione ad illos sanguinis, latissimè agit Galeot. *responso fiscali 12. n. 104. & seq.* contrarium autem verùs firmant Montan. *de regal. offic. n. 7. fol. 171. & in repetitione Capituli Imperialem, §. Ducatus, n. 33. & 34.* A Ponte *decis. 28. post n 62.* Lanar. jun. in add. ad Lanar. sen. *in cap. 1. de successione feudi, n. 59. §. & advertatur,* Rovit. *decis. 72. nu.* 17 *41. & seq.* Itaque doctrina magnificienda videtur, nedum ob auctoris gravem auctoritatem, sed quia ibi concludentè hoc firmatur post naturam difficultionum in arduissima causa, in qua prodiit dictum responsum fiscale 12. Galeoti, qui pariter *n. 134.* id admittere videtur, ex ea declaratione, quia dum hæredes etiam sanguinis erant concedenti ignoti) non dicitur electa industria personæ, qua ratione cessante, nulla subest ratio differentiæ, maximæ in hujusmodi officiis, quæ non gratis, & ex Principis munificentia, vel ex aliquo personæ particulari respectu, sed pretio mediante ad terminos justitiæ commutativæ, & in specie contractus correspectivi conceduntur, & hæc videtur veritas.

18 Sed ubi aliqua subesse posset difficultas in abstracto, ubi scilicet agitur de hujusmodi concessionę pro se, & hæredibus simpliciter, in concreto cessat, quia verbo *hæredum*, adjecta erat dictio, *quibuscumque*, ob cujus universalitatem apud omnes receptum est, etiam in feudis aliisque materiis indifferentibus venire etiam extraneos, ut latè in terminis feudorum habetur in Sarsinten. feudi 22. Junii, & 14. Decembris 1643. coram Dunozetto, & post Contrarium *decis. 18. & 19.* & apud Otthobon. *decis. 263.* Capyc. Latr. *consult.* & alios, & habetur in eisdem terminis feudalibus in Camerinen. Castrorum *sub tit. de feudis, disc. 49.* Undè stante hujusmodi dictione, casus videbatur extra controversiam.

19 Multò magis accedentibus aliis clausulis, & verbis omnimodam dominii translationem, & alienabilitatem importantibus, ibi, *transferens omnia jura, &c. nullo jure reservato, & cum clausula ad habendum*, quam etiam in feudis hujusmodi effectum operari, habetur in Mantuana feudi *d. tit. de feud. disc. 10.*

20 Omnisque difficultas tolli videtur ex subsequuta observantia, quæ in omnibus dubiis materiis dicitur optima interpres, ut ultrà generalia, in his terminis Galeot. *dicta responsa. 12. num. 110.* Lanar. *cons. 34. nu. 2. cum seqq.* Rovit. *dicta disc. 72. num. 26.*

21 Neque obstant regula 64. Cancellariæ, & Constitutiones Sixti V. & Pauli V. quæ in contrarium allegantur, facilis enim est replicatio, illas scilicet de officiis simpliciter loquentes, intelligendas esse de illis, quæ in suo naturali officiorum statu existunt, non autem de iis, quæ alterata, & corrupta eorum natura concessa sunt in purum allodium, Gratian. *discept. 730. nu. 51. & seqq.* Et in simili habemus in feudis, à quibus ad officia datur in jure argumentum, Nogueroll. *allegat. 33. n. 5.* Larrea *alleg. 22. n. 31. & 32.* Mastrill. *de Magistrat. lib. 1. cap. 25. n. 7. & 10. cum seqq.* quod licèt feudales, præsertim *cap. Imperialem de prohibita feudi alienatione* per Federicum rigorosè prohibeant feudorum alienationem, vel transitum ad hæredes extraneos, non tamen conveniant illis feudis, quæ in forma puri hæreditarii pro hæredibus quibuscumque concessa sunt, quia tunc feudalis qualitas alterata, seu corrupta dicitur, ut in dictis Mantuana, & Camerinen. *sub tit. de feudis*, & passim.

Minusque obstare videtur Datariæ prætensio, quod sal- 22 tem fieri debent novæ expeditiones, cum solutionibus emolumentorum, eo modo, quo practicatur in officiis Capitolinis, quamvis essent ad quoscumque extraneos hæredes transmissibilia, respondetur enim id procedere, quoniam ita in eorum concessionibus ex decreto disponitur, *ut d. decis. 244. part. 5. recent.*

Quamvis autem hæc de jure solida, & vera crederem, etiam cum aliquo sensu veritatis adhuc tamen, ex prudentialibus motivis, consulni concordiam, quæ controversiæ finem dedit.

ROMANA PORTIONIS RIPÆ, PRO JOANNE ZONGA, CUM DATARIA APOSTOLICA.

Casus per Concordiam sopitus.

Regula de viginti, sive de infirmis resignantibus, an habeat locum in officiis. Et de validitate licentiæ resignandi officium obtentæ dum officialis est morti proximus.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *An Regula de infirmis, seu de 20. intres solion in Beneficiis, vel etiam in officiis laicalibus.*
3 *De praxi Datariæ in resignatione officiorum.*
4 *Admissa resignatione post relationem officialis si citò sequatur mors, an actus remaneat validus.*
5 *Infirmitatis mentio ubi sit de Jure communi, de qua intelligatur.*
6 *Feudi refutatio, an dicatur fraudulenter facta ubi sit ab infirmo.*
7 *Quid ubi mors provenit ex alia causa, quàm ex primæ infirmitate.*
8 *Medicorum judicio deferendum est.*
9 *Quando in licentia resignandi adesse, vel abesse dicatur fraus.*

DISC. VI.

1 CAtherina Zonga possidens quoddam officium vacabile, portionis Ripæ nuncupatum, pretio mediante, juxtà hujusmodi officiorum naturam acquisitum, agnoscens se aliquibus infirmitatibus subjectam, quamvis in florida ætate constituta esset, supplicavit pro licentia resignationis ad favorem Joannis. Unde Datariæ Officiales, fraudem timentes, illam visitari curarunt, deindèque licentiæ concessionem differentes per duos menses, stantibus continuatis instantiis, aliam visitationem demandarunt, qua sequuta, admissa fuit resignatio, post cujus perfectionem, casus dedit, quod ex superventa febre infrà paucos dies decessit, undè Dataria prætendere cœpit resignationis nullitatem, ideòque expeditionem litterarum negabat. Ego autem pro Joanne resignatario scribens, dicebam hujusmodi prætensionem nullum habere juris fundamentum. Aut enim hujusmodi resignatio nulla prætendebatur ex regula Cancellariæ de infirmis resignantibus, vulgò nuncupata regula de 20. aut ex dispositione juris communis.

2 Primò casu, vana erat prætensio, quia regula prædicta loquens de Beneficiis Ecclesiasticis, locum non habet in hujusmodi officiis laicalibus, quæ Viris uxoratis, ac mulieribus conferri solent, Gomez. *in dicta regula qu. 22.* Paris. *de resignat. lib. 12. qu. 1. in fin. & plenius qu. 3. num. 62. & 64.* Gongal. *ad regulam octavam. gloss. 5. §. ult. n. 24.* & licet Salgad. ex Garzia *in labyrint. part. 1. cap. 35. num. 2.* dicat contrarium, attamen de eo non videtur habenda ratio, quia in hoc loquatur sine fundamento.

Secundo verò casu minùs, quia cùm hujusmodi officia ex causa merè onerosa, & correspectiva concedantur, cum facultate illa liberè, & quandocumque resignandi, Princeps non ex gratia, & benignitate, ut est in Beneficiis, vel offi-

officiis gratuitis, sed ex debito justitiæ, & ex lege contractus, resignationem admittere tenetur, præterquàm
3 in casu infirmitatis, ut in eisdem litteris concessionis disponitur. Undè propterea mos est Datariæ, quando hujusmodi resignationes petuntur, faciendi per aliquem ejus Officialem exploprationem Status resignantis, cujus relatione habita, licentiam concedere, vel denegare solet, Seraphin. *decis.* 1294. *n.* 5. Rota *decis.* 605. *num.* 15. & 615. *num.* 11. *par.* 5. *recent.* Undè dum in casu, de quo agitur, bina exploratio, sequuta erat, cum intervallo temporis duorum mensium, & in secunda exploratione resignans reperta fuerat in statu salutis, ut Officialis retulit, ideòque jam signata esset dupplicatio, & admissa resignatio, hinc proinde non videbatur subesse ratio pretendendi ejus invaliditatem, & impediendi effectuationem.

4 Ubi etenim resignans est infirmus, sive aliàs suspicio fraudis habetur, potest Datarius sequendo ejus Officialis relationem, absque læsione justitiæ, & conventionis denegare licentiam, sed si post exploprationem factam, illam concedit, tunc quicumque suo juri, & denegandi facultati, quam habebat, jam præjudicavit, nisi probaretur collusio inter resignantem, & officialem exploprantem, qui fraudulenter ad partis instantiam, falsam relationem dedisset, sive de personæ suppositione constaret.

5 Eò magis, quia verè, & realiter, quamvis dicta mulier aliquibus uteri passionibus esset subjecta, ex quibus quandoque in mortis articulo constituta videri soleret, de eo tamen tempore, quo tam prima, quàm secunda exploratio sequuta est, fuit semper in statu salutis. Et nihilominùs attenta dispositione Juris communis, ubi de infirmitate sit mentio, intelligitur, non de qualibet, sed de gravi, ex qua probabilis mortis timor habeatur, ad text. *in cap.* 2. *de renunciationibus in sexto*, ubi Franch. *n.* 2. & cæteri per Paris. *de resignatione dicto lib.* 12. *quæst.* 6. *n.* 10.
6 & faciunt, quæ notant feudistæ de refutatione feudi præsumenda in fraudem relevii ubi sit ab infirmo, ut intelligatur de infirmitate gravi, & ex qua mors tunc timeri valeat, non de illa, quæ solet esse longæva, ac potiùs, non perfectam sanitatem, quàm actualem periculosam infirmitatem sapere dicitur, ex deductis per Capan. *de jure relevii par.* 4. *qu.* 18. & *qu.* 21. & habetur de hac materia fraudis in refutatione, vel subinfeudatione actum in Senogallien. Castrorum *sub titul. de feud. discurs.* 1.

7 Nec obstare videbatur, quod illinc ad paucos dies mors sequuta esset, tum quia casus ita dedit, nam etiam validi, & robusti ex improviso morti solent, undè sufficit de tempore admissæ resignationis non fuisse in eo statu. Tum etiam clariùs, quia probatur, mortem sequutam non esse ex uteri affectionibus, vel ex hydropisi, cujus initium in ea prætendebatur, sed ex febre acuta postmodum supervenita, ut tessabantur, medici, quibus tanquam in arte peritis deferendum esse, admonet text. *in l. septimo mense, ff. de statu hominum*, Gregor. *dec.* 125. *nu.* 9.

8 Undè intrat criminalistarum traditio, quod si vulnerato superveniat febris à vulnere immediatè non causata, ex qua sequatur mors, vulnerans non tenetur de homicidio, quia non ex vulnere, sed ex febre mors sequuta fuit, & in his terminis, vel proximis Gomez *ad dictam regulam de viginti q.* 11. Capan. *de jure relevii dicta p.* 4. *q.* 21. *n.* 6. & 8.

9 Eò magis, quia non agebatur de licentia concessa illicò postquam petita fuit, undè ex brevi morte, Datariæ Officiales se deceptos dicere possent, quia petita fuit per duos menses anteà, itaut si tunc concessa esset, satisfactum esset regulæ de viginti superabundè. Ac etiam quia licentia non conceditur ad solam petentis assertionem, ut sequitur in resignationibus beneficiorum, sed prævia visitatione, & recognitione Datariæ per suos Officiales, in quibus fraus, vel ineptia non præsumitur, atque in dubio præsumptio est pro exclusione delicti ad communiter not. *in l.* 1. *de dolo*, concordia verò dedit finem controversiæ.

ANNOT. AD DISC. VI.

DE ista regula de viginti, quæ percutit materiam beneficialem, agitur præsertim *sub titul. de Benefic. discurs.* 34. Reflectendo autem denuò ad casum præsentis controversiæ, an scilicet eadem regula locum habeat in resignationibus hujusmodi officiorum. Adhuc probabilior videtur negativa, ex pluribus rationibus, de quibus etiam in discursu. Primò nempè ex ratione, seu regula generali, quod in exorbitantibus non datur extensio de casu ad casum, ex iis, quæ in materia statutorum habentur plures *sub tit. de Success.* Secundò, ob adeò frequenter insinuatam distinctionem personarum formalium in una, eademque persona materiali Papæ, pro diversitate respectuum, quod scilicèt alia sit persona Summi Pontificis, & Episcopi Ecclesiæ universalis. Alia verò sit persona Principis temporalis Status Ecclesiastici, ideòque cum regula de viginti edatur in materia beneficiali per Papam, juxta primam personam, ista verò officia venalia saltem pro majori parte, præsertim popularia, & non Prælatitia, neque spectantia ad negotia Datariæ, & Cancellariæ, pertineant ad alteram personam Principis temporalis, ut præcisè erat in casu, de quo in discursu, idcircò una lex connexionem non habet cum altera.

Et tertiò fortius, ob diversitatem rationis, quoniam dicta regula procedit in beneficiis universi Orbis Catholici, etiam remotarum Regionum, & super quarum provisione, vel resignatione defertur assertionibus partium, unde propterea de facili Papa decipi potest. Secùs autem in præsenti, in quo agitur de officiis in ipsamet Urbe, in qua sunt præsentes illi, qui resignationes facere volunt, & quod magis est, non defertur partium assertionibus, sed per officiales, & deputatos visitatur, & recognoscitur status personæ, juxta modum in discursu enunciatum, & per consequens longè diversa est ratio, rectèque dici potest, quod Dataria imputat ejus officialibus, si benè non implent suas partes. Atque ad id conferre videntur ea, quæ habentur infrà *hoc eodem tit. disc.* 69. in materia fraudatæ gabellæ circa differentia inter casum, in quo Gabellarius sequatur fidem deferentium merces, eorumque attestationibus, deferat & casum, quo ipsi Gabellarii, vel eorum ministri revolvant sarcinas, cum similibus.

ROMANA PECUNIARIA DE ERRERA, ET COSTA, PRO HÆREDIBUS QUORUMDAM NOTARIORUM.

CUM ILLIS DE ERRERA, ET COSTA.

Casus disputatus coram Cardinali Judice Commissario.

De reservatione Decreti super officiis quid importet, & an ille ad cujus favorem facta est reservatio habeat officii dominium, & liberam dispositionem, & de differentia inter reservationem, quæ fit jure dominii, & eam quæ fit jure hypothecæ, seu cautelæ creditoris, & quid isto casu creditor facere possit, an vendere officium, vel illud transferre de una persona ad aliam, & quatenus transferat, cujus sit periculum.

SUMMARIUM.

1 *Facti species.*
2 *Creditor in vim Decreti non potest transferre officium in aliam personam, si officialis non fuit in mora solvendi.*
3 *Disponens de re aliena dicitur in delicto, & tenetur Domino rei ad quantum interest id non esse factum.*
4 *Etiamsi damnum à casu procedat.*
5 *Creditor habens à debitore facultatem vendendi pignus Etiam propria auctoritate, si vendat tenetur pretium imputare in ipsius creditum.*
6 *Nec talis creditor potest vendere habita fide de pretio.*
7 *Creditor in vim Decreti potest resignare officium, & periculum vitæ transmutare de persona ad personam etiam contradicente officiali.*
8 *Reservatio Decreti tunc importat dominium ad favorem reservatarii, ubi ille de propris pecuniis emit officium sub nomine alterius cum libera reservatione Decreti ad ejus favorem.*
9 *Secus est ad favorem Creditoris mutuantis pro officio emendo.*

DISC. VII.

QUatuor Notarii Camerales, qui pro eorum officiis 1
emendis pecunias ad Cambium, sive Societatem officii acceperant, ut à gravioribus usuris se liberarent. summam scut. 24. mil. acceperunt ad cambium sub minoribus usuris ab Errera, & Costa Urbis mercatoribus cum obligatione insolidum, & tum reservatione decreti super dictis officiis ad favorem creditorum, data eis facultate in casu non sequutæ solutionis pagarum, seu terminorum conventorum, dicta officia, seu eorum aliquod pro eorum arbitrio vendendi, resignandi; & alienandi, ita tamen, quod dicta facultate uti non possent nisi in casu moræ, & inobservantiæ. Cùm autem dicti creditores ob unius ex dictis notariis moram in sui debiti portione solvenda, ipsius officium transtulissent in aliam personam, ob cujus mortem brevi tempore sequutam, officium ad favorem Cameræ, seu Datariæ vacavit, hinc proindè creditores prædicti ab aliis tribus notariis, à quibus de eorum ratis integrè satisfacti erant, prætendere experunt tanquam insolidum obligatis solutionem ratæ non solutæ per dictum quartum notarium defectum, cujus officium, ut suprà translatum vacaverat, Undè post varias coram inferioribus judicibus controversias, commissa per Papam causa Cardinali Petro Aloysio Caraffa.

Pro dictis Notariis, vel eorum hæredibus scribens, dicebam minus justam videri creditorum petitionem, atque periculum dictæ vacationis officii, cujus pretium, residualem debiti summam excedebat, cedere debere ipsorum creditorum, non autem fidejussorum, sive debendi correorum damno.

2 Aut enim Notarius, cujus officium per creditores in vim decreti in aliam personam translatum fuit, erat in mora, aut non. Si non erat, ut per scribentes in facto pro hac parte prætendebatur, utique facultatem non ha-
3 bebant creditores utendi dicto decreto, & faciendi hujusmodi translationem, quæ fuit causa periculi. Ideòque dato defectu potestatis, resultat Juris propositio, quod indebitè disponens de re aliena dicitur in delicto, tenetur rei domino ad quantum interest id non esse factum ad text. in *l. locato. §. quod illicitè, ff. de Publicanis, & l.* 2. *ff. de privatis delictis, cum pluribus concordantibus*, etiamsi dam-
4 num proveniat à casu, quia ubi culpa præcedit casum aliàs non eventurum, nisi illa præcessisset, culposus etiam de casu tenetur ad text. *in l. non omne* 38. *ff. de St. liber. l.* 155. *ff. de act. & oblig. cum concordant.* per Surd. *cons.* 12. *n.* 20. & latius ista conclusio examinata habetur *sub tit. de locato, & conducto* in Messanen. damnorum, & Bonon. mercium.

Aut juxta eorumdem creditorum prætensionem aderat mora, itaut factus esset locus usui decreti, ac facultatibus sibi concessis, & adhuc idem resultabat effectus, quia cre-
5 ditor, cui in casu moræ data est facultas vendendi, etiam propria auctoritate pignus à debitore traditum, illud vendit, tenetur pretium in ejus creditum imputare ad textum *in l. Quamvis, §.* 1. *seq. & eleganter, §. si vendiderit. ff. de pignoratitia actione*, cum pluribus concordantibus per Neguzant. *de pignor. par.* 6. *membr.* 1. *n.* 37. *& seqq.* Merl. *de pig.*
6 *lib.* 4. *q.* 99. per quos & alios passim firmatur, venditionem fieri non posse pecunia credita sub periculo, & damno debitoris, qui vendendi pignoris facultatem creditori dedisse censetur, ut ita se à debito liberaret, aliàs enim nimis iniquum esset ut debitor facto ejusdem creditoris bonis privatus, adhuc debito subjectus remanere deberet.

Hinc dicebam non obstare conclusionem, quæ pro uni-
co, & præcipuo fundamento per creditores deducebatur.
7 Eum scilicet, ad cujus favorem reservatum est decretum, habere liberam officii dispositionem, illudque posse resignare, sive vitæ periculum transmutare de persona ad personam pro ejus libito, quamvis invito, & contradicente officiali, ex deductis per Gratian. *discept.* 900. Buratt. *de-*
cis. 863. Coccin. *decis.* 481. & alios, de quibus infrà.

8 Dupliciter enim dicebam hujusmodi decreti reservationem fieri solitam esse uno scilicet modo, ubi quis de propria pecunia emit officium sub nomine alterius cum libera reservatione decreti ad ejus favorem, & tunc hujusmodi reservatio importare dicitur dominium ad favorem reservatarii, itaut officium in ejus bonis esse dicatur, persona verò Officialis præstare dicitur solùm nudum nomen, solumque demonstrata tanquam illa, sub cujus vita periculum currere debet, & in his terminis procedunt deducta per Gratian. & alios supra allegatos, benè Millin. *dec.* 380. *dec.* 262. *par.* 1. *divers. decis.* 550. *par.* 4. *recent. tom.* 3. Romana legati scut. 50. mil. 11. Martii 1640. coram Dunozetto, & 26. Julii 1641. coram Cerro, *quarum prima est* 157. post Merlin. *de legit. ac habetur dedutum supra hoc tit.* in Romana hæreditatis *disc.* 1. Sed hic dici non poterat casus noster quia Notarii, quando contraxerunt debitum, & consenserunt reservari decretum ad favorem creditorum, jam possidebant officia de aliis pecuniis ad proprium commodum, vel periculum acquisita.

9 Alter modus est, ubi emere volens officium nomine, & commodo proprio, pro illo emendo, sivè possidens jam officium, pro aliis ejus occurrentiis indiget pecuniis mutuò accipiendis ab aliquo mercatore, pro cujus securitate ipsum officium ejusque pretium, & emolumenta obligare velit, officium ejusque pretium, & emolumenta obligare velit, & tunc quia hujusmodi officia non sunt in commercio, neque veniunt sub hypotheca, nisi Principis auctoritate accedente, idcircò loco dictæ hypothecæ, & pro securitate creditoris, ne Officialis debitor, officium in creditoris præjudicium resignare valeat, atque ut in casu moræ jus habeat creditor illud vendendi, ad effectum sibi satisfaciendi de pretio, eo modo, quo de pignore facere posset, hinc proinde invenit ista cautela reservandi de consensu Officialis hujusmodi decretum ad favorem creditoris, quo casu, reservatio importare non potest dominium, ut in præcedenti, quia implicat, ut quis esset dominus, & creditor, sed importat quandam hypothecam specialem, sive vinculum, & securitatem adversus quoscumque alios Officialis creditores, vel cessionarios, ut per Millin. *dicta decis.* 380. & alios allegatos, & habetur in Romana pretii officiorum *disc.* 4. & in aliis hoc tit. frequenter. Et hic est casus noster, unde semper firmum remanet, creditores non potuisse transferre officium de persona debitoris in alteram, nisi mediante venditione, ut ex pretio debitor liberationem consequeretur, ac alias totum periculum esse deberet ipsorum. Et hanc dicebam esse veritatem; Causa tamen non fuit decisa per Cardinalem ob ejus discessum ad legationem Bononiæ. Et licèt Rota in Romana officii 2. Junii 1556. & magis ex professo 25. Junii 1657. Dunozetto, etiam illo casu appellet creditores habentes reservationem decreti condominos, ac habentes dominum, attamen id intelligendum venit impropriè, ad effectum dictæ licitæ venditionis invito officiali, seu etiam ad effectum alicujus participationis fructuum, nullatenus autem propriè, & per veritatem, *ut pluries hoc eodem tit. & ad istam materiam*, observatum habetur, quoniam est implicantia manifesta, & præsertim in Romana pecuniaria de Ultrinis *disc.* 11.

ANNOT. AD DISC. VII.

DE facultate creditoris vendendi pignus, habetur actum *sub titul. de Cred. disc.* 22. Et de periculo vacationis hujusmodi officiorum, quæ remanent in alicujus hæreditate *sub tit. de fideicomm. disc.* 192. & de imputatione, vel collatione, agitur infrà *disc.* 150. *& tit. de legitim. & detraction. disp.* 15.

ROMANA EXTINCTIONIS LOCORUM MONTIUM, PRO RUFFINO PLEBANO, CUM DOMINICO DE NICCOLIS.

Casus decisus per Cameram ad favorem Plebani.

Facta Officii resignatione ad favorem alterius sub conventione, ut resignatarius subintret ad omnia onera, & debita officii, resignans autem teneatur ad ea onera, & debita, quæ sibi ex propria persona incumbunt. An & ad quæ officialis prædecessor resignans, & ad quæ officialis successor, & resignatarius teneatur.

SUMMARIUM.

1 *Facti species.*
2 *In claris non intrant argumenta.*
3 *Ad quæ debita contracta per Officialem teneatur officii successor, vel ipsius Officialis hæres, etiam dimisso officio. Distinguuntur plures casus.*
4 *De tertio possessore fundi censiti ad quos census, seu fructus dimissa re teneatur.*
5 *Et de hærede gravato post restitutum fideicommissum.*
6 *Clausulæ præservativæ intelligendæ sunt de aliis, quam expressis.*
7 *Ex pretii quantitate colligitur, quid veniat in contractu.*

DISC. VIII.

SUb Gregorio XV. aliqui Cameræ Apostolicæ Notarii licentiam obtinuerunt, ut pro pecuniis mutuò accipiendis, officia obligare possent. Superveniens autem Urbanus Octavus, vidensque hujusmodi facultatem, jam ad exercitium deductam, Cameræ, seu Datariæ nimis esse præjudicialem in casu vacationis officiorum, mandavit cogi dictos Notarios ad extinctionem debiti, eorum verò precibus inductus, concessit dilationem ad id faciendum dimi-

diminuté solvendo scilicèt singulis annis scut. 250. & facta obligatione de relevando indemnem Cameram à præjudicio in officiis vacaturis, quæ libera ad ipsam reverti deberent, itaut non existente idonea hæreditate Notarii morientis obligati, teneantur alii Notarii ad dictæ ratæ solutionem, vel accollationem, cum declaratione, ut obligatio remanere debeat fixa, & indefinita ad hæredes transitoria, respectu illorum Notariorum, qui debita contraxerunt, ac pecunias in eorum privatos extraneos usus erogarunt. Respectu verò successorum in officio, eorum obligatio duraret durante officio, quo in eis cessato, transire deberet in successorem, de consensu tamen Thesaurarii admittendum. Cùmque ob temporum calamitates, dictas annuas solutiones scut. 250. pro quolibet dicti Notarii integrè facere non potuissent, ex nova gratia obtinuerunt ab eodem Urbano admitti ad quemdam Montem, destinato quodam multiplico pro extinctione locorum montium pro dicto debito erigendorum.

Unum ex dictis officiis devenit in Ruffinum Plebanum, qui illud emens mediatè, vel immediatè ab eo Notario, qui debitum contraxerat, omnia officii onera, etiam ex dicto debito contracta, vel ad illud augmentum, quod pro Notarii morientis rata accreverat, in se assumpsit, deindeque Ruffinus post plurium annorum exercitium, idem officium, pretio mediante, resignavit, cum Papæ Beneplacito, Dominico de Niccolis, quoniam officii onera, illa præsertim locorum montium, tam antiqua, quam ex lavit, cum obligatione eximendi resignantem à quocumque damno, & molestia. Et è converso resignans quoque promisit solvere onera, & debita ad ipsum usque ad diem dimittendæ possessionis spectantia. Unde cum Cameræ Officiales urgerent ad dictorum Montium extinctionem, orta est inter prædictos quæstio, prætendente Nicolao resignatario, Plebanum teneri ad extinctionem onerum, seu locorum, quæ ob aliorum officiorum vacationem accreverunt, quasi quod hujusmodi onus annexum non esset officio, sed incumberet personæ ipsius Officialis resignantis, qui in culpa dicendus erat, non solvendo suis temporibus id quod pro rata dictorum officiorum vacantium ex chirographo Papæ solvendum erat.

Improbabilem tamen dicebam (pro Plebano scribens) hujusmodi prætensionem, qualem etiam Thesaurarius, & in gradu appellationis Cameræ judicavit, quia ubi verba conventionis, vel cujuscumque alterius dispositionis sunt clara, locus non est argumentis, vel illationibus, & 2 interpretationibus ad text. *in l. ille, aut ille, ff. de legatis* 3. cujus dispositionem procedere in omni materia, & præsertim in contractibus firmant communiter scribentes latè congesti per Rot. *decis. 44. part. 1. recent. n. 14.* Unde dum in apoca conventionis clarissimis verbis dicitur, resignatarium in se assumere omnia onera, etiam illud resultans ex dicto augmento ob aliorum officiorum vacationem, idcircò casus remanebat extra omnem controversiam, neque dabatur locus disputationibus super intelligentia contractus, adversus quem ubi est clarus, intrare quidem potest remedium rescissionis ex capite læsionis, vel alia causa, sed non intrat quæstio comprehensionis.

Nil obstante, quod resignans promiserit adimplere onera pro tempore suæ possessionis sibi incumbentia, quia in 3 hujusmodi debitis, tres species distinguendas esse dicebam, una est illius debiti in sorte, quod ab initio sub Gregorio Decimo quinto infimul primi Notarii contraxerant, non ratione officii, sed privatis nominibus, in proprios, & privatos usus pecunias convertendo, cum obligatione officiorum; Et hoc verè, istorum contrahentium respectu, dicendum non est debitum causativum, & occasionale, sed proprium, & personale, non contractum ratione officii, sed ratione pecuniæ in alios proprios usus erogatæ, quod propterea dimisso officio non cessat, cùm adhuc post hujusmodi dimissionem, penes eum remaneat causa debiti productiva, itaut in effectu, persona contrahentis dicatur debitor principalis, Officialis verò in eodem subjecto tanquam diversa persona reduplicativè consideratus, dicatur merus fidejussor; Sed hæc prima species convenire non poterat Plebano resignanti, qui non fuit ex primis contrahentibus debitum, neque pecuniam habuit in privatos usus erogatam, sed solùm considerandus erat debitor occasionalis, seu causativus, eatenus obligatus, quatenus esset possessor officii, quod dimisso, tanquam ex cessante causa liber evaserat, non solùm ex chirographo Papæ, ita expressè disponente, sed etiam de jure, cujus dispositione attenta, debitor causativus seu occasionalis, cessante causa remanet absolutus, quamvis cum personali obligatione se adstrinxisset, nisi dolo, culpa vel causa meré voluntaria, & jure non probata habere desierit, ut in emptore in se accollante debita venditoris, seu aliàs ad pretium se obligante, ut sequuta evictione ex facto venditoris, vel ex natura rei, absolutus remaneat; Sive de tertio possessore rei censuatæ, vel aliis oneribus obnoxiæ, cum similibus Tiraquell. *cessante causa p. 1. nu. 224.* plenè Amat. *var. resol. c. 21. n. 1. & per tot.* Capyc. Latr. *dec. 200. n. 75.* Rota *dec. 428. par. 1. recent. dec. 190. n. 17.* post Zacch. *de oblig. in Bonon. Census 4. Februarii 1654. coram Mellio, & in aliis*, ac habetur specialiter in sua materia *sub tit. de emptione, & venditione*, præsertim in Sutrina census pro Butio; Quod etiam exemplificari potest in possessore fideicommissi, majoratus, feudi, beneficii, &c. Unde in hac specie dici non poterat debitum proprium resignantis.

Altera species est fructuum, qui singulis annis per officii possessorem ex causa dicti debiti, & locorum montium solvendi erant, & hoc admittebam esse debitum proprium resignantis, ad illud solvendum, dimisso etiam officio obligati, cum respectu possessoris intret eadem ratio, quæ militat contra primos Notarios in causam propriam debitum contrahente; Fructus enim passivi alicui prædio, vel rei incumbentes, solvendi sunt singulis annis ex ejusdem prædii vel rei fructibus activis, quos possessor percipit, ideòque pro tempore possessionis officii possessor, eos rata onerum, indebitè fecit suos, eosque in alios privatos usus convertit, & consequenter dimisso etiam officio remanet debitor, & non cessat causa debendi, quia illa non consistit in ipso officio, vel rei proprietate, sed consistit in fructibus penes eum, sequuta etiam dimissione, remanentibus.

Unde tertius possessor rei censuatæ, quamvis cessante 4
rei possessione liberatus remaneat ab oneribus in futurum, non per hoc tamen consequitur liberationem à fructibus temporis decursi, in quo ipse rei fructus percepit Amat. *d. resol. 21. n. 8.* Ruin. *pragm. 1. de cens. n. 21.* Et in terminis hæredis gravati vel fideicommissarii, ut facto casu restitutionis, adhuc remaneat debitor fructuum, & onerum decursorum durante suo jure, uti solvendorum ex fructibus 5
quos ipse percepit Otthob. *dec. 146. n. 9. dec. 260. p. 11. rec. Romana fideicommissi de Martiaulx 28. Januarii 1661. Albergato.* Et ex rationis identitate idem procedit in possessore feudi, beneficii ecclesiastici, & similium jurium resolubilium circa onera causativa, seu occasionalia.

Tertia debiti species est, oriens ex illo augmento, quod in officiis non vacatis supervenit, propter aliorum officiorum vacationem, dum Papa voluit, officium debere liberum reverti ad Cameram, itaut debitum, quod super eo aderat, accrescere deberet superstitibus Notariis, ad illius extinctionem obligatis, quatenus à Notarii morientis hæredibus se reintegrare non possent, & in hac tertia specie consistebat difficultas, dicebat enim resignatarius, ex ejusdem chirographi dispositione, debuisse Notarios tunc superstites, & possidentes, quando casus vacationis advenit, extinguere istam ratam cum illis pecuniis, quas singulis annis ad rationem scutorum 250. pro quolibet solvere renebantur, ideoque non solvendo, à propria, & privata obligatione defecisse dicuntur; Verùm in casu difficultas cessabat ex facto dum expressè, & litteraliter resignatarius istud onus in se assumperat, unde obligatio resignantis de solvendis debitis propriis, intelligenda veniebat de aliis quam de expressis, in quibus tanquam in claris non intrant argumenta & ratiocinia ut supra.

Quod adeò verum est, ut etiam si adessent clausulæ, seu verba jurium præservationem importantia, intelligenda 6
venirèt de aliis, quam de expressis ad evitandam repugnantiam, & subitam contradictionem Barbos. *claus. 157. nu. 5.* Burat. & adden. *dec. 293. n. 21. 375. n. 6. 442. n. 5. & 541. n. 3. dec. 549. par. 5. recent. decis. 222. n. 26. & 27. part. 6.*

Verùm ubi etiam conventionis verba fuissent dubia, adhuc pro resignante, inspecta etiam veritate, respondendum esse dicebam, quia licèt Papa, officiorum possessores ad hujusmodi debitum obligasset, semper tamen dicitur debitum occasionale, seu causativum ratione officii, non autem ratione propriæ, & privatæ personæ, si enim numquam fuisset officialis, utique ad illud nullam obligationem haberet, neque illius respectu intrat ea ratio utilitatis quæ cadit in secunda specie fructuum penès Notarium dimittentem, etiam post dimissionem remanentium. Et sic

sic nulla subest causa obligatoria, quæ faciat debitum proprium; In effectu enim dictum debitum est Notariorum morientium, per quorum obitum vacatio sequuta est, aliorum autem Notariorum obligatio est fidejussoria, quatenus deficientis hæreditas idonea non esset, ut in eodem chirographo disponitur, consequenter semper est debitum officii, & occasionale.

Omnemque difficultatem cessare dicebam ex quantitate pretii, pro quo officium resignatum erat, ex ista namque 7
colligitur partium voluntas, & quid in contractum deductum sit Alex *cons. 26. l. 4.* Mantic. *de tacit. l. 4 tit. 9. n. 8.* Menoch *de præsumpt. l. 3 præsumpt. 73.* Greg. & add. *dec. 126. n. 9.* Burat. *dec. 181. n. 4. & 697. n. 3.* plenè in Romana Apothecæ, seu pecuniaria 8. Junii 1654. & 25. Junii 1655. coram Bichio in eadem 7. Februarii 1656. coram Bevilaqua, & in aliis frequenter; Pretium enim solutum, unitum cum eo quod importabat omnia dicta onera, adamussim correspondebat pretio, quo hujusmodi officia ab oneribus libera vendi solent; Igitur clarum remanebat, onera prædicta fuisse accollata tanquam pretii partem, perinde ac si resignatarius totum pretium resignanti solvisset, denique ab eo brevi manu recepisset, ut dictorum onerum extinctionem in se assumeret, cùm hic sit effectus accollationis, & hoc motivum apud Judices omnem substulit dubitationem.

His stantibus, prætendere cœpit resignatarius, regressum habere posse contra hæredes illius notarii, qui pecunias acceperat, & officium deinde Plebano ejus auctori resignaverat, quæ molestiæ, per directum percutiebant eumdem resignantem, qui recipiendo officii resignationem, atque onera in se assumendo, se obligaverat indemnem eximere ejus auctorem ab omni obligatione, & molestia; Sed oppositum justè judicatum fuit, quia primus Notarius resignans pro eo minori pretio, quod dicta onera importabant, verè acceptam pecuniam restituisse dicitur, habendo illud minus; Si enim pro integro pretio vendidisset, potuisset cum ea rata dimissa, tunc onus extinguere, Unde quemadmodum, ille Notarius, qui pro integro pretio officium ab alio acquirit, subjacet periculo vacationis super toto pretio soluto, ita subjacere debet iste pro eodem pretio partem soluto, & partim accollato, aliàs sequeretur, quod resignatarius ita esset in lucro de alieno, quia rem plus valentem, ita minus absque causa, & sine Domini voluntate obtineret; Solumque regressum habere dicebam adversus hæredes illorum Notariorum, per quorum obitum officia vacaverant, & onera pro ratis eis incumbentibus aliis officiis accreverant, cùm apud prædictorum hæreditates remanenat acceptæ pecuniæ in privatos usus erogatæ, & hæc videbatur veritas.

ANNOT. AD DISC. VIII. & IX.

Contenta in his discursibus, revera non pertinent ad istam materiam Regalium, neque percutiunt peculiarem naturam officiorum, sed cadunt sub generali, & indifferenti materia obligationis causativæ, an, & quando cesset, cessante causa, de quo agitur infra *disc. 98. & tit. de feud. disc. 57. & 57. de Cens. disc. 28. de empt. & vend. disc. 23. & 39. dec. Credito disc. 71. & de fideicommiss. disc. 175.*

Et de materia novationis, agitur infra *disc. 22. & 23. tit. de Dote disc. 28 & 139.* & pluries *tit. de cred. protest. disc. 67.*

ALIA ROMANA EXTINCTIONIS LOCORUM MONTIUM,

PRO NOTARIIS AUDITORIS CAMERÆ,

CUM HÆREDITATE VATELLI.

Casus disputatus in Congregatione Camerali, postea concordatus.

De eadem materia obligationis incumbentis officiali, vel ejus hæredi solvendi de proprio onera per ipsum in propriam, & privatam causam imposita super officio postmodum vacato, quomodo intelligenda sit, & ad quid officialis dimisso officio teneatur.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Officialis in causam privatam contrahens debitum, & cum assensu Principis obligans officium, dicatur principalis debitor, & officium sit loco fidejussoris.*
3 *Declaratur conclusio, ut debitor occasionalis dimissa re, quæ est causa debiti, declaratur.*
4 *Novatio excluditur ex contraria animi declaratione.*
5 *Quando novatio induci dicatur.*

DISC. IX.

Eadem facti specie, de quo in præcedenti retenta, cum 1
Notarii Camerales, tam sub Gregorio, quàm sub Urbano, idem quoque in omnibus fecissent, atque Vatellus unus ex illis Notariis, qui pecunias acceperat, ejus officium resignasset cuidam alteri omnia onera in se assumenti, qui paulo post obiit, unde officium liberum ad Cameram seu Datariam reversum fuit, accreto onere illi incumbente superstitibus Connotariis, isti post aliquod tempus, eorum præjudicium agnoscentes, pulsare cœperunt dicti Vatelli hæredes ad eorum relevationem, atque extinctionem illorum locorum montium, quæ officio per ipsum jam possesso incumbebant, stante quod ultimi morientis hæreditas erat non solvendo.

Adversus quam prætensionem pulsati hæredes, excipiebant de novatione resultante à chirographo Urbani, expresse disponente, Notarios ad onera teneri, donec officia retinerent, itaut eis de consensu Thesaurarii dimissis liberi remanerent, transfuso onere in successorem, Unde cùm Vatellus ita officium dimisisset, eum liberum effectum esse aiserebant, neque alia adversus ejus hæreditatem competere actionem.

Verùm pro Notariorum Collegio scribens dicebam fundatam esse intentionem Notariorum agentium, quia cùm Vatellus, in privatam, & propriam causam debitum contraxisset sub officii obligatione, ipse dicendus erat principalis debitor, officium verò ex Principis indulgentia faciebat partes fidejussoris, quem debitor de suo relevare tenetur, cùm officii obligatio esset solùm species cautionis pro cautela creditoris, Ut in similibus terminis possessoris majoratus, vel fideicommissi obligantis de Principis licentia pro ejus privatis debitis bona ad fideicommissum, vel majoratuum spectantia, ut intrent dicti termini fidejussoris relevandi Molin. *de primog. l. 4. c. 7. n. 16.* & ibi plenè add. Avendan *de cens. c. 65.* Salg. *in Labyr. credit. p. 2. c. 7. n. 36. & 57.* & non semel dictum fuit sub tit. de feudis in materia Bullæ Baronum, quæ pariter obligat Barones ad supplendum de suis bonis liberis, id quod pro eorum debitis in vim ejusdem Bullæ de bonis fideicommissariis alienatum esset; Dictam autem fidejussoriam obligationem, quæ ex concessione Gregorii incumbebat officio per ipsum officialem obligantem possesso, Urbanus in casu ejusdem officii vacationis, ut illud liberum ad Cameram reverteretur, transtulit in alia officia per superstites officiales possessa, tanquam in confidejussores, & sic semper istis indubitanter competere dicebam illam relevationis actionem, quæ fidejussori contra principalem debitorem competit.

Nec referre videbatur, Vatellum alteri resignasse officium cùm accollatione eorum, quæ tanquam pars pretii in accollatarium transierant ex deductis *disc. præc.* Id enim est verissimum resignantem, & resignatarium, ad effectum, ut iste illum omninò relevare teneatur, sed polita resignatarii insufficientia, non inde resultat, principalem debitorem remanere liberatum ab obligatione erga tertium cui gesta inter ipsum, & alium in ejus locum succedentem præjudicare non debent, Adinstar imponentis sub alterius fidejussione censum super bonis emphiteuticis, vel aliàs devolutioni subjectis; Si enim eadem bona alteri vendit, qui censum in se accullet cum obligatione extinctionis, deindeque ista non sequuta, per obitum emptoris, bona ad Domini directum libera revertantur, atq; creditor censuarius cogat fidejussorem ad solutionem, utique non posset principalis debitor effugere obligationem relevationis, ex eo quod rem censuatam alteri cessisset cum oneris accollatione, cum id solùm sibi actionem præstet contra accollatarium pro relevatione, non autem ejus liberationem à propria obligatione erga fidejussorem.

Conclusio enim de qua *disc. præced.* ut possidens rem censui vel alteri oneri obnoxiam, dimisso onere liberetur, cum duplici temperamento intelligenda venit, primò nempè, nisi dimissio sit omninò voluntaria, & indebita, quod in præsenti dici non poterat, cum Papæ auctoritate resignatio sequuta sit; Secundò ubi obligatio possessoris non est personalis, & propria, sed merè causativa seu occasionalis, eatenus contra eum militans, quatenus sit rei obligatæ possessor, itaut agatur de onere merè reali, & non alia

accasione, quam ex ipsius rei possessione debendo, & in his terminis procedunt omnes auctoritates super hujusmodi constitutione in dicto præcedenti discursu deductæ, quod dici non potest in casu, dum obligatio principaliter erat personalis, contracta in causam propriam, & privatam, ut in terminis impositoris census, quod translata re censuata in alium, adhuc duret ejus obligatio personalis, atque per creditorem conveniri valeat. Cenc. *de Censib. qu.* 73. *nu.* 13. & *qu* 96. *nu.* 10. *cum seqq.* de Marin. *resp.* 109 *num.* 3. & 10. *l. 1.*

Atque in hoc sensu accipiendum esse dicebam chirographum Urbani, quatenus disponat, Notarios non teneri ad onera nisi durante officiorum retentione, respectu scilicet successorum, de quibus propriè chirographum loquitur, quorum obligatio erat solùm causativa, sive occasionalis, non alia ratione quàm ex officii acquisitione, & possessione contracta, cum Principis decreta, & provisiones passivam interpretationem semper recipiant à juris dispositione.

Novatio autem quæ per hæredes allegabatur pariter non subsistebat, Aut enim illa attendabatur respectu Cameræ, & de plano cessabat ex facto, cum idem chirographum expressam contineret reservationem jurium Cameræ, & ne in eis prejudicium aliquid innovatum censeretur; Novatio enim est actus pendens à voluntate, sine qua dari non potest, Unde hujusmodi protestatione accedente semper excluſa remanet *dec.* 425. *num.* 18. *par.* 5. *rec.* Otthobon. *dec.* 131. *num.* 10.

Aut prætendebatur respectu Notariorum, quasi quod admittendo resignatarium eorum Collegium, ita illum in debitorem agnoverint, ac sibi præjudicaverint, & hoc assumptum, nec jure, nec ratione probari dicebam, quia dum tuti erant de eorum jure, quod salvum esse sciebant cum Vatellio resignante, quatenus resignatarius suum onus non impleret, nihil eorum intererat aliam personam subrogari, quinimo ipsarum cautela crescebat, quia sic duos habebant obligatos; Novatio enim hodiè de jure non inducitur, nisi expresse dicatur juxta text. clarum *in leg. final. Codic. de novat.* Et licèt etiam hodie ista regula limiretur, ubi conjecturæ accedunt novam voluntatem præferentes, sive ob actum incompatibilitatem ex deductis per Menoch. *lib.* 3. *præsumpt.* 134. Mantic. *de tacit. lib.* 17. *tit.* 3. Amat. *variar. resol c.* 30. Capyc. Latr. *consult.* 120. *nu.* 1. *cum seqq. & dec.* 200. adden. ad Gregor. *dec.* 76. Romana donationis de Stellis 8. Martii 1606. coram Pamphilio postea Innoc X. apud quos habetur de materia, neutrum tamen concurrebat, quia nullæ militabant urgentes conjecturæ, nullaque considerabatur incompatibilitas respectu notariorum admittentium ad Collegium resignatarium à Papa admissum, quia rectè sciebant durare obligationem personalem Vatelli, atque tunc ex admissione præjudicium resultare potuisset, ubi resignans non fuisset ex primis Notariis contrahentibus debitum, sed successor, ideòque debitor causativus, sive occasionalis, quem Papa in dicto chirographo voluit dimisso officio remaneret libertatum, quia si resignatarius non fuisset idoneus sicut resignans, scientes istius obligationem solvi, potuissent, ac debuissent se opponere admissioni resignatarii pro eorum indemnitate, ideoque id respectu successorum, qui sunt solùm debitores occasionales non autem illorum, qui debita contraxerunt intelligendum erat. Quamvis autem Congregatio Cameralis inclinaret ad favorem Collegii, attamen satis honesta concordia me laudante, & consulente, controversiam terminavit.

ROMANA CONCURSUS CREDITORUM,

PRO CREDITORIBUS POSTERIORIBUS OFFICIALIBUS HABENTIBUS RESSERVATIONEM DECRETI.

CUM CREDITORIBUS ANTERIORIBUS DICTAM RESSERVATIONEM NON HABENTIBUS.

Votum decisivum pro veritate.

An potioritas competens super pretio officii creditoribus posterioribus habentibus Decretum pro eorum creditis in sorte principali, comperat etiam pro usuris, seu fructibus.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Assensus præstitus super obligatione feudi vel alterius prohibitæ pro certo debito an suffragetur etiam quoad fructus seu usuras.*
3 *An auth. res, quæ suffragetur quoad usuras dotales, & n.* 9.
4 *Datur distinctio quando assensus prosit etiam quoad usuras, & quando non.*
5 *Examinantur auctoritates hinc inde de hoc articulo agentes*
6 *Quid importet reservatio decreti super officiis.*
7 *Fidejussor præstitus pro sorte, an censeatur etiam obligatus ad fructus seu usuras.*
8 *An summa debiti contenta in decreto, vel assensu dicatur stare taxativè.*
9 *De eadem conclusione, de qua n.* 3.
10 *Creditores habentes reservationem decreti super officio, an dicantur habere condominium.*

DISC. X.

CUm Dominicus Petrucolus unus ex Notariis Aud. C. quamplura debita contraxisset triplicis generis, quædam scilicet, mutui, vel Cambii anteriora sine aliqua Decreti reservatione super officio per eum possesso, quædam alia Societatum super eodem officio, sed pariter sine Decreto, & quædam alia Societatum vel Cambiorum, sed cum dicti Decreti reservatione, ipso jam effecto non solvendo, formatoque in ejus bonis concursu creditorum, ac vendito ad eorum instantiam per Datariam officio, de illius pretio in S. Monte Pietatis depositato, absque difficultate satisfacti fuerunt creditores habentes reservationem Decreti, utpotè indubitatè potiores in sorte principali, ex rationibus, & fundamentis, de quibus in Romana prætii officiorum *hoc eod. tit. disc.* 4. Cum autem orta esset quæstio, an eadem potioritas competeret etiam pro usuris, seu fructibus, aeq; in ejusdem officii pretio residuali, altera exorta est controversia inter creditores anteriores ex causa mutui, vel cambii, & posteriores ex causa societatum contractarum super eodem officio, prætendentibus istis potioritatem, ex ea juris propositione, quod creditores Societatis in negotio sociali, & bonis ad illud spectantibus, vincant quoscumque creditores quantumvis anteriores, & potiores socii privato nomine considerati, visum fuit Datario hujusmodi quæstiones Rotæ decidendas remittere, unde assumpta hac ultima disputatione inter creditores æque Decreto carentes, An scilicet causa Societatis potioritatem induceret sub 12. Junii 1661. coram Cerro prodiit resolutio creditoribus anterioribus favorabilis, ut constat ex decisione desuper edita. Deinde verò assumpta altera disputatione super priori controversia, sub die 24. Martii 1662. coram eodem Cerro resolutum fuit contra creditores posteriores habentes Decretum, eorum scilicet potioritatem ex Decreti reservatione resultantem, pro constanti firmatam quoad sortem principalem, tam in prima, quam in hac secunda decisione non competere pro fructibus seu usuris, sequendo opinionem Affricti relatam, & amplexam per Precc. *de subfeud. l.* 2. *qu.* 20 *n.* 6. *cum seq.* & quam sequuntur Cannetius, & cæteri relati per Staiban. jun. *ref.* 61. *nu.* 24. *cum seq.* & Larrea *dec.* 37. quod scilicet assensus à Principe præstitus super obligatione feudorum, officiorum, majoratuum, vel simillium bonorum inalienabilium, & in commercio non existentium, operatur quoad solam sortem, non autem quoad fructus, seu usuras præsertim ubi debitum, super quo assensus interpositus est, expressum fuit sub certa summa, quo casu dicta opinio Affricti, & Frecciæ omnino verior reputatur, quamvis de illa dubitari posset in altero casu, quo assensu, super debito simpliciter contrahendo, absque alicujus certæ Summæ expressione præstitus esset.

Et quod magis Rotâ impulit ab hujusmodi resolutionem (ut ipia decisio ostendit) fuit recepta ab eodem Tribunali propositio, quod licèt dispositio *auth res quæ* importans favore dotis quemdam legis assensum generalem super obligatione bonorum fideicommissariorum aliàs inalienabilium, juxta magis communem & receptam, procedat etiam in fructibus seu usuris, Nihilominus pro illis non competit actio ad ipsam sortem bonorum fideicommissariorum, sed solùm ad illorum fructus, cum axiomate per ora pragmaticorum volitare soliro, ut sors ex sorte, fructus ex fructibus *ut sæpè in sua materia sub tit. de dote, ac plenè in Romana restitutionis pecuniarum pro Caffarellis sub tit. de feud. ad materiam Bullæ baronum disc.* 79.

Edita ista decisione. Cùm ego pro neutra partium in causa scripserim, quidam magnus Officialis, cui incumbebat resolutionis subitinentiam inquirere, meum votum pro veritate requisivit, tanquam à Viro neutrali, Unde habita desuper omni, quæ magis possibilis fuit matura consideratione, captivare non potui intellectum, in obsequium à voluntate professatum dictæ ultimæ resolutionis, super qua tantùm de proprio judicio respondere debebam, ideòque respondi, eam periculosam videri, cùm ageretur de contractibus bona fide, & sui natura fructiferis, itaut fructus seu usuræ non venirent accidentaliter, ex eo solo Judicis officio post motam litem, ut contingit in contractibus stricti juris, sed veniant nedum ex intrinseca natura contractus seu crediti qualitate, sed etiam ex implicita, vel explicita partium stipulatione, itaut creditum fructuum non sit accidentale, neque omninò diversum, & separatum ab altero sortis, ut est in primo casu, sed sit unum, & idem cum sorte, tanquam intrinsecus, & naturalis effectus ejusdem contractus.

Et cum qua distinctione recipienda est opinio Frecciæ, ut scilicet vera sit in primo casu interesse accidentalis; In altero autem, qualis erat controversus, minus vera, & omninò reprobata sit, quia contrarium ubique, ubi istæ controversiæ sunt frequentes, receptum est ut constat ex Apont. *conf.* 64 *n.* 19. & *melius n.* 31. & 32. & *conf.* 76. *numer.* 14. *cum seq. vol.* 1. & *dec.* 34. *n.* 38. Paschal. *de patr. potest. part.* 2. *c.* 7. *n.* 44. & *seq.* Prat. *obser.* 79. *n.* 46 de Marin. *resp. quotid.* 76. *n.* 8. & 9. *vol.* 1. & *ref.* 166. *num.* 29 & 34. *volum.* 2. & *in additionibus ad dec.* 66. Reverter. *numer. six.* benè Anniehin. *de prævent. c.* 2. *n.* 40.

Qui omnes agunt de assensu vel speciali, vel generali competente favore dotis super obligatione feudalium; Et in terminis assensus super obligatione majoratum, & fideicommissorum, ac etiam feudorum, latissimè relatis omnium opinionibus, & fundamentis, juxtà consuetum prolixum stylum Castill. *de alim. alias* 8. *tom. controv. c.* 36. §. 5. ex quibus liquet hanc opinionem, juxtà distinctionem prædictam esse magis communem, atque in foro receptam, melioribusque fundamentis innixam.

Quinimò observabam, consideratis, vel rationibus, vel circumstantiis, in quibus fundantur tenentes contrariam, in proposita facti specie, auctoritates prædictas, vel potiùs creditoribus assensum habentibus assistere, vel saltem non adversari, sicuti est potissimè decisio Senatus Granatensis apud Larream *loc. cit.* in qua decisione constat Rotam satis se fundasse, quoniam *n.* 16. ubi Senatus determinatio refertur, proceditur cum dicta distinctione, ut scilicet in assensu non veniat illud interesse, quod ab initio conventum est, neque à Principe concedente cogitatum fuit, sed est accidentale, oriens tanquam novum debitum ex mora, quod his terminis convenire non poterat, dum agebatur de creditis ex causa cambiorum vel Societatum officii de sui natura fructiferis, & sub quibus fructus veniunt ex conventione ab initio, & ex natura contractus, itaut absque dubio Princeps concedendo assensum seu decretum, de illis cogitare potuerit ac debuerit, unde cessat illud præcipuum contrariæ sententiæ fundamentum, resultans ex cessante voluntate Principis concedentis assensum.

Præterea Freccia *loc. cit.* eatenus veriorem credit negativam, quatenus agatur de ipsius Domini præjudicio, & supplantatione super feudo in casu devolutionis, ut constat *n.* 6. ubi rationem assignat, quod aliàs Dominus in re sua ex alieno delicto pœnas lueret, quia ex culpa debitoris non solventis fructus usuras, Dominus in casu devolutionis totum feudum creditori assignare cogetur; Igitur loquitur solùm pro evitando præjudicio Domini, quem censendum est voluntatem restrictam habuisse, sibi quominus fieri potest præjudicandi, quæ ratio nullatenus cadebat in propolita facti specie, in qua nullum aderat Datariæ præjudicium, dum in hujusmodi Decretis, illud etiam respectu sortis præservatur, itaut in casu vacationis, officium devolvatur liberum, ideòque non intrant difficultates excitatæ per feudistas super eo assensu, qui ita feudum afficiat, ut in casu devolutionis, affectum transeat ad Dominum ad debiti solutionem obligatum.

Eademque difficultatis ratio ex cujusdam æquitatis seu humani discursus motivo cadit in altero casu assensus interpositi super obligatione feudorum vel majoratuum, & fideicommissorum in præjudicium agnatorum seu successorum, jure proprio, & independenter à debitore venientium, quia pariter gratia assensus tali casu dicitur à jure exorbitans, & præjudicialis, utpotè tollens jus tertii, proindeque quo magis strictè fieri potest intelligenda, & non extendenda, sed restringenda, juxta regularem naturam exorbitantium, & præjudicialium, in quibus terminis procedunt deducta per Larream *d. decis.* 37. & alios per eum deductos.

Et nihilominus, etiam isto casu, probabilius est, assensum, non in ratione extensiva, sed in ratione comprehensiva, suffragari etiam quoad fructus sed usuras, juxta dictam distinctionem, ex natura contractus, sive explicita vel implicita conventione venientes, unum, & idem debitum constituentes, ut constat apud Castill. *loc. cit.* Salgad. in Labyr. *part.* 2. *cap.* 8. *n.* 15. & *seq.* & ex iis quæ in terminis assensus legalis resultantis *ex auth. res quæ* suffragantis etiam quoad usuras seu fructus habentur *in d. Romana restitutionis pecuniarum sub tit. de feudis ad materiam bullæ baronum disc.* 79. ac etiam in sua materia *sub tit. de dote pluries.*

Sed in nullo istorum casuum in proposito versari observabam, nullamque dictum decretum continebat exorbitantantiam vel præjudicium tertii, cujus jus tolleretur. Non quidem illud ipsius Principis assentientis, quod remanet præservatum ut supra, neque alterum eorum, qui jus in officio haberent, quia creditores, Decreti reservationem non habentes, quoad officium reputantur nudi Chirographarii, nullum jus in eo vel illud habentes, neque officii iidem vel cautelam sequentes ut *in dicta Romana pretii officiorum hoc tit. disc.* 4.

Unde quemadmodum lex facultatem concedit ipsimet debitori, ut contra bonam fidem, in præjudicium creditorum chirographorum, quibus jam præmebatur, hypothecare valeat ad favorem posteriorum ejus bona, tam pro sorte, quàm pro fructibus seu usuris in stipulationem explicitam vel implicitam deductis juxta terminos textus *in l. Lucius, ff. qui potior in pign habeantur*, quia creditoribus in ipsis rebus jus non habentibus injuria inferri non dicitur, nec aliquod jus quæsitum tolli; Ita omninò in præsenti dicendum esse considerabam, cum effectu assensus seu Decretum (quod sonat in idem,) aliud importare non videatur, nisi habilitationem officialis ad commercium super officio ad favorem illius creditoris, & sic approbationem actus, sive remotionem obstaculi prohibitivi, per quam, tanquam à cessante prohibitione, seu ob dissolutionem vinculi, officium reducitur ad naturam bonorum indifferentium, & liberæ dispositionis, in quibus tanquam ex remoto obstaculo, ex sola juris communis dispositione, creditores cum assensu, utpotè hypothecati, quamvis posteriores, tam pro sorte, quàm pro fructibus vincunt chirographarios, quamvis anteriores, de propria negligentia imputandos, cur de eadem cautela sibi non consuluerint, Ut de assensu removente obstaculum, Apont. *de potest. Prorog. tit. ul. de refut. feud. §.* 11. *n.* 17. Capyc. Latr. *consultat.* 82. *n.* 15.

Et quod hæc esset genuina veritas, ponderabam, Doctores contrariam sententiam tenentes, ut præsertim constat apud Frecc. & Larream, satis inniti pro eorum fundamento iis quæ in jure habentur de obligatione fidejussoris, non extendenda ad usuras, seu fructus; Et nihilominus id procedit cum dicta distinctione, usurarum scilicet accidentalium, judicis officio resultantium; non autem venientium ex intrinseca natura contractus, & quæ ab initio deductæ sunt explicitè in conventione, vel etiam implicitè sub clausula, *pro quibus omnibus observandis, vel æquipollenti*, cum non dubitetur fidejussorem, ubi ejus obligatio non habet expressam restrictivam, ad id teneri, ut per Rosental. *de feud. cap.* 9. *conclus.* 19. *num.* 3. & 4. Igitur juxta hoc simile, & ad limites dictæ distinctionis contraria opinio recipienda est.

Prout nullius momenti ponderabam expressionem certæ summæ, tum quia hujusmodi assensus nunquam indefinitè concedi solent, sed semper certam summam habent expressam, tum etiam quia, ubi non accedunt verba præcisam taxationem importantia, summa expressa dicitur stare demonstrativè ad eam pecuniæ quantitatem, quæ in contractum deducitur, & pro qua contrahitur bonorum prohibitorum obligatio, sed sub ea tanquam de necessario, seu connaturali consequenti veniunt accessiones, ut dictum est, non accidentaliter, & extrinsecè, sed intrinsecè, & connaturaliter, ex ratione comprehensiva, non autem extensiva, & in hoc ponderabam esse punctum inevitabilem; Conclusio enim de qua Salgad. *in labyr. p.* 2. *c.* 4. ut summa censeatur stare taxativè, rectè procedit ne excedat sortem, sive ut sub assensu non veniat interesse extrinsecum à concedente assensum non præcogitatum, non autem intrinsecum, veniens de necessaria consequentia, seu de natura contractus, cui adjectus est.

Demum ponderationem factam per decisionem (tanquam forte resolutionis præcipuum fundamentum) de similibus terminis assensus legalis resultantis in obligatione bonorum fideicommissariorum *ex auth. res quæ*, observabam potius retorqueri, quia ex ejusdem Rotæ sensu, omnino verius, ac magis receptum est, dispositionem d. authenticæ, ita suffragari per sorte, ac pro fructibus, atque temperamentum satisfaciendi fructus ex fructibus, percutit fideicommissi, vel rei majorem conservationem, quoties dicta satisfactio est cum fructibus practicabilis, secus autem ubi ipsa res vendita, in concursu ad pretium, ageretur de excludendo creditore cum assensu, ad favorem creditoris illo destituti; ut *d. disc. 79.* Et hanc retuli mihi y ideri veritatem; Potissimè verò respectu illorum creditorum, qui pecuniam dederunt ad officium emendum cum reservatione decreti, cum isti videantur condomini, vel quasi ex deductis in Romana de Valtrinis *disc. seq.* & in aliis hoc tit. pluries.

ANNOT. AD DISC. X. & XI.

SUper puncto, de quo principaliter agitur in his discursibus, an scilicet eadem potioritas, vel anterioritas, pro sorte, competat pro fructibus, vel usuris, agitur pluries in sua materia *sub tit. de Credit. disc. 5. & 6. 14. 19. 37. & in aliis.*

Et de fructibus dotalibus, an habeant idem privilegium, eamdemque potioritatem adversus creditores Baronis in bonis fideicommissarils, quando fideicommissum destruitur in vim Bullæ Baronum, habetur *sub tit. de feud. disc. 79. & sub tit. de dote disc. 145.*

An autem damna, & interesse, vel fructus recompensativi hujusmodi vacabilium, seu aliàs periculo subjectorum, debeantur ad eandem rationem, cum considerationibus, de quibus in his discursibus habetur *sub tit. de Soget. Offic. disc. 4. 9. & 11.* & incidenter *tit. de Legat. disc. 21.* & apud. Cyriac. *contr. 259.* ubi de fructibus animalium.

Et de altero puncto, an assensus præstitus super obligatione feudi, suffragetur etiam quoad fructus, ultra hic deducta, de Marin. ad Revert. *decis. 290.*

ROMANA PECUNIARIA DE VALTRINIS PRO CREDITORIBUS RESERVATARIIS MATHIÆ VALTRINI, CUM JOACHINO PARITER VALTRINO.

Casus disputatus coram Vicecancellario, & resolutus pro creditoribus, pendet in gradu appellationis.

An illa potioritas, quæ competit super officio, ejusque pretio creditoribus habentibus reservationem Decreti adversus creditores anteriores Officialis, competat etiam super ejusdem officii fructibus. Et an reservatarius Decreti dicatur Dominus officii, & ad quos effectus.

Et aliqua de cursu fructuum ad favorem eorumdem reservatariorum post disdictas Societates.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Creditores habentes decretum posteriores, vincunt in pretio officii anteriores.*
3 *Fructus feudi, & officii dicuntur allodiales, & non cadunt sub dicta regula.*
4 *Commoditas fructuum in prohibitis est alienabilis.*
5 *Declaratur conclusio, de qua n. 3.*
6 *Solutum per debitorem decoctum habetur pro extanti, & advocatur.*
7 *Idem de eo, quod à creditore exactum est manu sua.*
8 *Fructus dicuntur pars rei, & censentur eodem jure, quo ipsa res, & quando.*
9 *De ratione, ob quam creditores habentes decretum, vincunt alios etiam anteriores.*
10 *Fructus beneficii quomodo veniant in concursu.*
11 *Quid de fructibus feudi.*
12 *De concursu legatarii, & creditoris hæredis in fructibus bonorum hæreditariorum.*
13 *Creditores habentes reservationem Decreti, an dicantur Domini officii.*
14 *Declarantur plures species reservationum Decreti.*
15 *An post disdictam societatem effectu currant fructus favore ejus, qui dedit pecuniam ad effectum emendum.*

DISC. XI.

PRiusquam Mathias obtineret quædam officia Cancellariæ Apostolicæ, convenit cum Joachino patruo pro eo fidejubere debente pro fructibus societatum contrahendarum cum creditoribus daturis pecuniam ad eorumdem officiorum emptionem, de ejus relevatione, ac aliis interesse inter eos vertentibus, sub pacto etiam, quod ipse Joachim percipere deberet ipsorum officiorum fructum; Postmodum verò Mathias obtentis officiis, pro pecunia ad eorum emptionem necessaria, plures iniit Societates super eisdem officiis, super quibus ad favorem creditorum prodiit reservatio Decreti in forma. Cùmque post aliquod tempus ære alieno pressus, facta Societatum disdicta fugam arripuisset, Joachim verò, qui fidejussor erat in fructibus tantùm, per aliquod spatium, antequam ad officiorum venditionem ad instantiam creditorum procederetur, fructus in vim mandati ejusdem Mathiæ, percepisse; Hinc orta est controversia, inter ipsum, & dictos fructus creditores super duobus, primo super concursu ad dictos fructus per eum exactos, an scilicet ipse tanquam creditor in tempore anterior sine Decreto, vincere deberet posteriores reservatarios in residuo sortis, stante venditione officiorum pro minori pretio; Et secundò, an post disdictas Societates, donec officia retenta sunt sub nomine debitoris, eisdem creditoribus deberentur fructus; Et super primo puncto per V. Cancellarium, seu Judicem ab eo deputatum prodiit sententia cred toribus reservatariis favorabilis, à qua pendet appellatio; Secundus autem, adhuc non est, quod sciam determinatus.

Quatenus igitur pertinet ad primum punctum concursus, seu potioritatis, scribentes pro Joachino in tempore anteriori, non negabant potioritatem creditorum habentium reservationem Decreti, quamvis posteriorum super ipsis officiis, eorumque pretio, utpotè incontrovertibilem, ex his quæ habentur in Romana concursu *disc. præc. & in aliis hoc cod. tit.* cum officia tanquam de Regalibus non sint in commercio, neque sub privatorum hypothecis, & conventionibus cadant sine Principis assensu, ita per hujusmodi reservationem Decreti præstari solito, unde propterea intrat propositio inter feudistas receptissima, huic materiæ quoque congruè applicabilis, quod creditores quamvis posteriores cum assensu, vincunt anteriores sine assensu, ex cujus tempore in hujusmodi bonis differentibus, & non existentibus in commercio hypotheca, initium desumit, ac exigentiam recipit quoniam assensus animat.

Secus autem dicebant in eorumdem officiorum fructibus jam perceptis, & ab ipsa causa eorum productiva separatis, illi enim, ex eorumdem feudistarum pariter recepta propositione, non remanent feudales, sed cum reliquo paganico seu allodiali patrimonio comprehenduntur, ejusque naturam assumunt, ut in proposito fructuum feudi, majoratus, officii, vel beneficii cadentium sub concursu creditorum amplè Salg. *in labyr. p. 3. c. 15. ubi concord.* Et consequenter in eis intrat regula text. *in cap. qui prior. de reg. Jur. in 6.* tanquam in bonis liberis, & indifferentibus, in quibus anterioritas desumitur ex tempore.

Et ex qua ratione receptum pariter habemus, tam in feudis, ac officiis, aliisque hujusmodi in commercio non existentibus, quàm etiam in ipsismet Beneficiis, & pensionibus Ecclesiasticis, esse in commercio commoditatem fructuum, utpote percutientem ipsos fructus, ab eorum causa productiva separatos tanquam allodiales, absq; eo quod ipsa rei substantia tangatur, ex recepta theor. Bart. *in l. si qui, §. usufructus, ff. de pignor. de qua Rosental. de feud. c. 9 conclus. 9. n. 1.* Amichangel. *feudal. quæst. 18. n. 10. decis. 481. nu. 10. dec. 481. p. 4 rect. 2. 167. p. 9. & habetur frequenter sub tit. de feudis, ac etiam sub aliis de emphyteus, & de pensionibus.*

Quamvis autem omnes dictæ conclusiones, tanquam veræ quoad fructuum à causa productiva separatorum allodialitatem ac liberum commercium, per me scribentem pro creditoribus reservatariis admitterentur; Dicebam tamen, etiam cum sensu veritatis, in hac facti specie in hujusmodi fructibus, pro creditoribus reservatarii respondendum esse, unde propterea, justa, & probabilis fuit determinatio, præmissa enim procedunt, quoties, vel fructus à solo seu causa productiva separati, ita confusi essent cum reliquo patrimonio allodiali feudatarii, vel officialis, quod eorum vendicatio practicabilis non esset, vel quod eis distractis voluntariè non autem de mandato Judicis, concursus esset in pretio, quod juxta regulam non succederet lorei, ejusque naturam non assumeret; Sive quod in eisdem fructibus ipse principalis debitor, feudatarius, vel officialis solvisset creditoribus bona fide recipientibus, & consumentibus, unde ab eis danda non esset avocatio, juxta ea, quæ generaliter habemus de pecunia creditori posterioribus bona fide soluta, & consumpta, per anteriores non avocanda.

Non autem ubi fructus extant verè, vel æquipollenter, quia nempè percepti, & consumpti mala fide, itaut habeantur pro extantibus, ut in præsenti, absque dubio dicendum erat, tum ob decoctionem debitoris, ex quo tempore non datur amplius bona fides in creditore recipiente solutionem de pecunia, & bonis debitoris Seraph. Penia *dec. 1074. de cis. 338.* cum aliis per add. *ad dec. 9. n. 43. & seqq p. 3 rec.* Tum etiam quia non agebatur de solutione, quam debitor, habens suorum bonorum administrationem, per gratificationem fecisset alicui creditori bona fide consumenti, seu receptam pecuniam cum reliquo eius patrimonio commiscenti, quo casu ex quadam æquitate magis, quàm de stricto jure à commercii libertate derivata denegatur avocatio, juxtà receptam decisionem 190. Afflicti, sed de creditore resté sciente adesse alios, vel anteriores, vel potiores, exigentes effectus debitoris manu sua, quo casu dicta æquitas non intrat, quia non datur translatio dominii in recipientem, Rot. *dec. 516. n. 4. p. 4. rec. Capyc. Latr. dec. 24. n. 24. & in sua materia sub tit. de cred. pluries.*

Fructus autem, vel pendentes, vel adhuc extantes, seu habendi pro extantibus, quia legatarium eodem jure ipsius rei principalis seu causæ productivæ, eadunque sub eadem hypotheca, cui ipsa res affecta est, quoties nascuntur de tempore quo eadem res est in dominio debitoris, juxt. text. expressum *in l. Paulus 29. §. 1. de pign.* ibi, *si mancipia in causam pignoris cesserint, ea quoque, quæ ex his nata sunt eodem jure habentur*, & probatur etiam *in l. 1. §. cum prædium, & l. grege in principio. ff. tod. l. in prædis, ff. in quib. caus. tacitè hypotheca contrahatur, l. quamvis, C. eod. l. 1. C. de partu pign. cum concor.*

Ideoque cum creditores reservatarii, ipsum officium affectum habeant per quamdam speciem hypothecæ vallatæ assensu Principis, cæteri verò desticuti decreto nullam desuper habeant hypotecam, quæ ipsam rei substantiam tangat, utpotè in jure Regali non existente in commercio, exindè de plano dicebam resultare illam anteriorìtatem, vel potioritatem, quam creditor hypothecarius habet adversus chirographarium, & in sola actione personali. Et ex qua ratione prodita est conclusio, de qua in Romana pretii officiorum, & in Romana concursu *disc 4 & 10.* & in aliis *hoc. tit.* quod in hujusmodi officiis, vel feudis, aliisque prohibitis, & in commercio non existentibus, habentes assensum quamvis posteriores vincunt anteriores sine assensu, ista enim conclusio, seu ejusdem conclusionis ratio, ita militat in ipsa re, sicuti in ejusdem rei fructibus, qui in dominio debitoris nascatur, eodemque jure regulandi sint, quia dicuntur pars rei.

Quod evidenter probari dicebam ex eo, quod quotidiana praxis docet in terminis satis proximis fructuum beneficii Ecclesiastici, qui ablessis ab ipso beneficio ejusque causa productiva, jure aliorum bonorum privatorum, & indifferentium beneficiari censetur, atque in creditorum concursu veniunt, non tamen in præjudicium pensionarii, seu alterius ex auctoritate Papæ habentis affectum ipsum beneficium ejusque fructus, quoniam hic omnes alios vincit ex deduct. per Salg. *in labyr. p. 1. c. 42. per tot. præsertim n. 12. cum seq. & n. 23. cum seq. & est de jure planum.*

Idemque praxis docet in concursibus, qui habentur in bonis feudatarii habentis duplex patrimonium feudale, & allodiale, seu militare, & paganicum, quoniam in feudalibus, creditores cum assensu vincunt alios absque assensu, nedum in sorte pretii ex feudi venditione trahendi, sed etiam in fructibus, quæ interim, donec feuda sunt sub concursu, ex eis percipiuntur, Idemque in bonis fideicommissariis, & majoratuum, quoniam creditores, vel ex defuncti judicio, vel ex Principis auctoritate, habentes jus, vel hypothecam in ipsis bonis, quæ aliàs hypotecabilia non sunt, vincunt alios, etiam in fructibus, quoties existunt, & confusi non sunt cum reliquo patrimonio libero ut suprà cum similibus.

Quæ omnia magis de plano procedunt, quoties immutata non est persona possessoris, ideoque agerur de fructibus nascentibus in dominio ejusdem debitoris, quo casu non intrat ea difficultas, quæ cadere solet, quoties agitur de fructibus nati penes hæredem in concursu creditorum defuncti, seu legatariorum, & creditorum hæredis juxta casum, de quo apud Minadoum *dec. 20.* & Apont. *cons. 33. lib. 1.* Ubi de concursu legatarii, & creditoris hæredis in fructibus bonorum hæreditariorum, de quo habetur actum in specie *sub tit. de legatis*, ideòque videbamur esse extra omnem controversiam, cum nulla suppetat ratio, ob quam creditor nullum penitùs jus habens, in re, vel ad rem, vincere deberet creditores tale habentes, in illis fructibus, qui ipsius rei pars dici possunt, ejusque jure regulantur.

Dicebam quoque scribens tanquam Advocatus, neque intrare istos terminos concursus inter cred tores super bonis debitoris, sed potiùs terminos dominii, quod sine dubio vincit quamcumque hypothecam quantumvis antiquam & privilegiatam, ut quotidianum habemus in venditoribus habentibus reservationem dominii ipsius rei vendit æ pro pretio, Sive in creditoribus defuncti ex beneficio separationis bonorum adversum creditores hæredis quamvis anteriores, hypothecarios, & priviligiatos cum similibus, eo quia creditores habentes reservationem decreti dicuntur habere officii dominium, & tanquam domini illud invito titulari, ac fine eius assensu vendere possunt, ut firmavit Rota in Romana officii 2. Junii 1656. & 25. Junii 1657. coram Dunozetto inter suas *dec 986. & 1005.* prius in Romana officii Notariatus 4. Decembis 1651. coram Verospio *decisson. 206. par. 11. recent. acin aliis ibidem tumultatis*, ideòque posito dominio ipsius officii, resultat dominium fructuum, qui sint ejus sequela ad text. *l. si dominum, de pign. l. fructus, & leg. ex diverso, ff. de usuris cum concord.* & habetur *infra disc. 17.*

Verùm reflectendo ad veritatem, illud motivum ita precisè sumptum videbatur minus tutum, quoniam in iis, quæ *hoc cod. tit. in ista materia officior.* iæpiùs habentur, præsertim in Romana hæreditatis, & in Romana diminutionis pretii *disc. 1. & 12. ac in aliis*, diversa est illa decreti reservatio, quæ fit jure dominii, ad favorem scilicet ejus, qui ad proprium commodum vel incommodum, cum ejus pecunia emit officium in faciem, & sub nomine alterius, cujus persona pro regulando tantùm periculo, seu casu vacationis demonstrata est, ab illa reservatione, quæ fit ad favorem creditoris mutuantis pecuniam ad officium emendum ei, qui idem officium acquirit ad proprium commodum vel incommodum, proprumque periculum; itaut si per ejus mortem, vel delictum, casus vacationis contingit, creditor non desinat esse talis, sibique integra remaneat actio adversus personam vel bona Officialis, atque officii augmentum vel decrementum, non ipsorum creditorum, sed ipsius Officialis tantum damno vel respectivè commodo cedat, Et consequenter impossibile est dare verum dominium, quod habeat fructus tanquam ejus sequela dare oportereat dictos effectos ejusdem periculi vel commodi; Ac etiam quia in eadem persona, cessante diversitate respectuum seu reduplicatione, implicat dari dominium, & creditum, cum nemo sit creditor vel debitor sui ipsius, ideòque illud dominium, quod in allegatis decisionibus favore reservatariorum firmatur, dicendum potius est improprium, & quasi dominium, eo modo, quo datur in venditione illud jus reservante pro conservatione pretii, cujus fides habita sit, ad effectum scilicet potioritatis adversus omnes creditores, ac etiam ad effectum licentiæ, & facultatis vendendi quoque fine consensu ipsius Titularis, cujus ad hunc effectum mandatarii, & procuratores irrevocabiles reservatarii esse videntur, & hæc viderur vera distinctio.

Quo verò ad aliud punctum cessationis fructum post disdictas societates, modica, & ferè nulla habita fuit disputatio ob cessantem effectum, stante debitoris inopia, quæ inanem reddebat actionem, cum fructus activi, super quibus erat concursus, neque sufficerent ad adæquandum creditum in sorte ob sequutam pretii officiorum diminutionem in nova venditione; Dicebam temen, casum esse decisum in Signatura Gratiæ sub Gregorio XIII. de anno 1578. ut testatur Boccacc. *in tract. de Societat. officii num. 158.* ex eo quod dans pecuniam officiali ad officium emendum, ita viderur condominus, atque ejus favore contra officialem intret æquitas, seu ratio text. *in l. Curabit, C. de action empt.* ne eodem tempore habeatur res & pretium, & quam æquitatem receptam est, ita procedere favore venditoris contra emptorem, ficut è converso Leotar. *de usuris q 26. n. 45. & seqq.* Surd. *cons. 101. n. 26.* Gregor. *dec. 347. n. 7.* ubi Add. *num 18. apud quos concordantes.*

Verùm, ut advertitur in Romano officii agriculturæ,

disc. seq. & in aliis hoc tit. ad istam materiam id mihi semper visum est durum, quod scilicet ita cessante periculo amissionis fortis, quod in societatibus officiorum unicè salvat, ac liciram reddit perceptionem fructuum in adeò excessiva summa, eorumdem fructuum cursus dari debeat, nisi id salvet ea ratio, quæ habetur ponderata in Romana inter Olginanum, & Pasquetrum *sub tit. de Societ. officii*, quod scilicet, quando sequuta dilecta, contingente casu vocationis officii per mortem officialis, sub cujus vitæ periculo frequentius hujusmodi societas iniri solent, creditor de jure non currat periculum, illud tamen currit de facto, quoniam ementes hujusmodi officia, quorum majus emolumentum in manuali exercitio, ac industria personæ consistit, ut sunt Notarii Cameræ, vel Auditoris Cameræ, & similes, ac plures Officiales Datariæ, & Cancellariæ, frequentius, ut praxis docet, sunt quidem industres, & periti, sed pauperes juvenes, nihil proprium habentes, totamque eorum formam ita fabricantes, sub periculo mutuantium pecuniam pro officii acquisitione necessaria, ad Societatem officii, cujus vacatio producit amissionem pecuniæ mutuatæ, sive de jure durante Societate, sive etiam de facto ob debitoris insufficientiam, & ex qua ratione inolevit usus, quod frequentiùs hujusmodi Societates non fiunt sub periculo vitæ ipsius mutuantis, vel alterius sibi benè visæ personæ, ut fit in illis Societatibus, quæ verè contrahuntur inter privatos non officiales bonam fidem recognoscentes, sed fiunt super periculo vitæ ipsiusmet Notarii, seu alterius Officialis, quæ distinctio, seu distinctionis ratio ponderatur in dicto Decreto Gregorii XIII. relato per Boccac. ubi supra.

ROMANA DIMINUTIONIS, PRO CREDITORIBUS ANTIMI CURTI, CUM HÆREDIBUS DOMINICI VAINI.

Casus resolutus per Aud. Cam. contra Creditores.

Diminuto pretio officii, ad quod emendum plures cum reservatione Decreti pecuniam mutuarunt, quorum damno diminutio cedere debeat: Et an inter habentes reservationem decreti diverso tempore factam detur anterioritas, & concursus &c.

SUMMARIUM.

1 Facti series.
2 *Reservatio decreti super officio importat dominium favore reservatarii.*
3 *Declaratur distinguendo plures species reservationis, & quæ sit illa importans dominium.*
4 *De altera importante speciem hypothecæ ad favorem creditoris.*
5 *De concursu æquali creditorum habentium eamdem reservationem, licèt in tempore crediti sint inæquales.*
6 *Secus respectu illius, qui obtinuit reservationem separatam posteriorem.*
7 *De concursu creditorum diverso tempore mutuantium in eadem causam, an ratione causæ sint æquales.*
8 *De potioritate mutuantis ad rem cinendam, quando interest.*
9 *Si Dominus efficti illud vendat habito fide de pretio pro quo sibi reservet dominium absque decreto, an creditores emptoris cum decreto ei præferantur.*

DISC. XII.

1 UT Antimus Curtus officium Notariatus acquireret, diversas pecuniarum summas, illam scut. 17500. constituentes, à pluribus accepit ad Societatem officii, atque eodem tempore in eadem supplicatione, per quam sibi officium collatum fuit, reservatum quoque fuit Decretum ad favorem dictorum creditorum, cum expressione, quod omnium ad dictum officium emendum pecuniam credentium, æqualis esse deberet conditio, nulla inter eos, anterioritatis, vel potioritatis differentia constituta; Die verò sequenti idem Antimus, aliam summam scut. 500. accepit ad Societatem officii à Vaino, sub pacto reservationis decreti, quæ per separatam supplicationem, præsupposito jam sequitæ collationis subsequuta fuit, dictaque pecunia erogata quoque fuit in officii prædicti pretium resignante conventum in scut. 18 mil. Cumque ad breve tempus Antimo defuncto, ad creditorum instantiam officium venditum esset pro scut. 16500. orta est dubitatio, an deficientia 1500. omnium creditorum damno cedere deberet, admittendo ad æqualem concursum prædictum Dominicum, vel potiùs cedentibus integris scut. 16500. commodum dictorum priorum creditorum, deberent isti sentire solam jacturam scut. mille ad eorum creditæ supplenda deficientium, Vainus autem totius crediti posteriores jacturam pati.

Et introducta causa coram A. C. seu Prælato deputato, scribentes pro Vaini interim defuncti hæredibus, in eo constituebant fundamentum, quod cùm reservatio decreti importaret reservationem dominii, ex deductis *dec. 151.* 2
post Pacific. de Salv. & dec. 16. post Fenzon. *ad Stat.* ita omnes reservatarii dicebantur effecti consocii, eamdem rem pro communi possidentes, & consequenter omnes proportionabiliter, & pro rata sentire debebant diminutionis damnum, quod est dominii sequela, allegantes auctoritatem Rom. *cons. 89. num. 1. & seq.* Ac etiam quia ubi tanquam creditores considerandi essent, omnium æqualis debebat esse conditio, dum erant æquales in causa, quia tota pecunia in ejusdem officii acquisitionem erogata erat, in id allegantes deducta per Galeot. *l. 1. controv. 21.*

Contrarium, cum aliquo etiam sensu veritatis, credebam scribens pro creditoribus, esse probabilius, quodque ab hac facti specie remmerent extranei termini dominii, cum quibus processerant scribentes in contrarium; Ad quod clarè dignoscendum, dictumque æquivocum convincendum, reflectendam observabam ad diversas hujusmodi decreti reservationis species, diversosque effectus ex eis resultantes, juxta ea quæ *in Rom. hæreditatis seu officii disc. 1. & in aliis hoc cod. tit.* pluries deducta habentur. Prima enim species est, quando decretum reservatur ad favorem ejus, qui cum sua pecunia, & ad proprium commodum emit officium, in faciem, seu ejus alterius, tunc enim licèt substantia officii residere dicatur penes illam personam, in cujus faciem acquisitum est, itaut per istius mortem, vel delictum vacet, quia hunc Princeps illud contulit, ipseque in rotulo, seu libris Officialium est descriptus, nihilominus dominium pretii, ac etiam emolumentorum totiusque utilitatis, est Domini pecuniæ habentis Decreti reservationem, solúmque in proposito cadit quæstio super reservata facultate disponendi ad exercitium non redacta, num per reservatarii mortem evanescat, & officium remaneat jure cujusdam implicitæ donationis penes titularem, nec ne, *ex iis, quæ sæpius habentur hoc tit. ad istam materiam officiorum, præsertim in dicta Romana hereditatis, vel off. is disc 1.* ubi de pluribus hujusmodi reservationis formulis, seu speciebus. Atqui isto casu officii augmentum, vel decrementum cedit commodo, & respectivè incommodo reservatarii tanquam Domini: Etsi sunt plures, cogquale est damnum, vel respectivè lucrum, atque benè intrant termini Societatis, vel possessionis plurium pro communi, cum dominium pretii, & utilitatis reputetur, quid mere allodiale omninò distinctum ab ipsa officii substantia, unde nil impedit esse penes plures pro communi.

Altera species reservationis decreti est illa, quæ existente officio, tam in substantia, quàm in pretio, & utilitate in dominio officialis, cujus commodo, vel respectivè incommodo cedat ejusdem officii augmentum, vel decrementum, reservatio sit ad favorem creditorum, qui Officiali pecunias ad societatem officii, vel sub alterius contractus nomine juxtà frequentissimum Cutiæ usum crediderunt, ut est dictus casus in Romana pretii officiorum 17. Novemb. 1685. & prima Decembris 1659. Bevilaqua, in Romana concursus creditorum 10. Junii 1661. Cerro, de quarum utraque habetur etiam hoc tit. ad hanc eandem materiam *disc. 4. & 10.* Et tunc omninò extranei sunt dicti termini, dominii, & Societatis, quoniam reservatarii gerunt personam creditoris, implicantem cum persona Domini, atque accidentale officii augmentum, vel decrementum cedit commodo, & respectivè incommodo Officialis, creditores autem certæ quantitatis, semper sunt tales, neque ista ex officii alteratione alteratur, existentibus solùm creditoribus subjectis periculo vacationis ex natura contractus societatis officii magis, quàm reservationis Decreti, itaut si officium vacet per privationem, & delictum, seu etiam per mortem, cujus casus non inducat lucrum, adhuc creditoribus salvum remanet jus contra officialem ejusque hæredes, & bona, ideoque absolutum videri dicebam, eos censeri non posse officii dominos.

Unde isto casu dicta reservatio, aliud importare non dicitur, nisi quadam speciem assensus præstiti per Papam

pam super officii hypotheca aliàs prohibita, quoque creditoribus absque præjudicio Cameræ in casu vocationis, jus acquiratur super eodem officio, adinstar illius assensus, qui cum clausula sine præjudicio, per Dominum directum præstatur super obligatione bonorum feudalium, vel emphyteuticorum, aliàs ex jure generali feudorum, vel ex lege particulari Investituræ in commercio non existentium absque Domini licentia, vel assensu, solumque dominium, seu societas impropriè considerari potest ad effectum cursus fructuum societatum officii, etiam post illarum dissolutionem, ex eis quæ habentur *disc. præced.*

5 His sic stantibus, cessabant termini damni diminutionis cadentis inter plures condominos, sed benè eadebant termini contributionis inter plures concreditores cæquales ex eodem jure venientes, quales erant omnes isti, ad quorum favorem in summa scut. 17500. prior decreti reservatio, ut supra facta erat, cum quia ita in ipso decreto expresse disponitur, cum etiam, hujusmodi etiam provisione cessante, ita de jure subintelligeretur, dum eodem tempore, æqualiter cum unico decreto omnes ad idem jus per Principem habilitantur, juxta exemplum aliàs datum in Romana restitutionis pecuniarum pro Caffarellis *sub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum discur. 78.* de pluribus existentibus ante januas domus claustræ, ad quam jus ingrediendi aliàs non habetent, nisi ex gratia concedat ille, qui habens claves, januas eis aperiat, quia si eas eodem tempore in gratiam omnium congregatorum aperit, æqualis, & simultaneus est ingressus, & fruitio domus, non curato quisnam priùs, & quis posteriùs approximaverit. Et licèt idem exemplum procedere deberet in terminis Bullæ Baronum, in quibus contrarium servat praxis, tamen, ut proximè insinuato loco habetur, id procedit, quia sic disponit eadem Bulla, mandans tactiseri creditoribus juxta ordinem anterioritatis, & potioritatis, nam aliàs æqualis esse deberet eorum conditio, adinstar plurium pensionariorum ex eadem reservatione venientium, & similium, de quibus apud Salg. *in labyr. p. 2. c. 4.*

6 Inter illos autem concurrentes, venire non poterat cum cæquali jure dictus ultimus creditor, secundam posteriorem reservationem habens, quoniam de tempore, quo ipse Jus in officio acquisivit, jam illud ex præcedenti reservatione aliis affectum erat, unde quemadmodum in bonis indifferentibus attenditur prioritas temporis deducta ex die contractus per quem hypotheca, vel aliud jus reale ipsis bonis impressum fuit, ita dicendum est inter plures eumdem assensum, seu eadem reservationem per priùs, & posteriùs habentes, cum eadem respectivè sit ratio, metiendo tempus à die assensus, qui animat, & informat, ideòque creditor anterior in assensu vincit absque dubio posteriorem in assensu, quamvis esset anterior in conventione, ex deductis per Salg. *d. p. 2 c. 21. & passim*, quia est principium receptissimum, & in feudali materia quotidianum.

Ex etiam differentiæ ratione inter unam, & alteram reservationem ponderata, quod prima facta fuit simultaneè cum collatione officii in eadem supplicatione, & in ipso actu conferendi, itaut officium in actu acquirendi, transierit in officialem ita affectum, quod non est in secunda facta de tempore, quo jam officium collatum erat, ejusq; substantia in persona officialis debitoris residebat, adinstar illius reservationis, quæ concedi solet credentibus pecunias officialibus, & postquam diu officium possederunt, & sic magna erat differentia inter unum casum, & alterum.

7 Quare sola difficultas restringebatur ad æqualem concursum de jure resultantem ex identitate causæ, dum omnium pecunia equaliter erogata erat in officii pretium solvendum, ex firmatis apud Aponte *decis. 34.* & Galeot. *lib. 1. controvers. 21.* cum aliis per Salg. *dicto cap 21.* sed illa removeri videbatur ex facto, in quo ceteri creditores benè justificabant, eorum pecuniam expresse in istam causam datam fuisse, antequam concessio officii sequeretur, in alios usus non convertibilem; E converso autem hæc ultima partita scut. 500. data erat simpliciter ad Societatem officii, nulla expressa causa, in quam daretur, unde poterat debitor eam pro libito in alios usus convertere. Et licet in istam quoque erogata esset, attamen id à casu potiùs quàm à conventione
8 veneret, ideoque non intrat potioritas competens, *ex l. litet, Cod. qui potior. ut probatur ibidem, & §. his consequens, authent. de equal. dot.* Gratian. *discept. 670.* adden. ad Buratt. *decision. 62 decis. 93 numer. 12. & 13* post Merlinum *de pignor.*

Prout ex eadem ratione non subintrat in locum dimissi creditoris illi, cum cujus pecunia dimissio facta est, ubi non à conventione, sed à casu id accidit, ex firmatis per Aponte *cons. 87. l. 1.* & per Rot. *d. dec. 93.* post Merlin. *de pign. repetit. decis. 324. p. 9 rec. num. 22. cum seq.* & in Romana Salviani 5. Febr. 1665. cor. Albergato, & in eadem 19. Novembris 1666. coram Carpineo. Licèt enim dicta decisio in suo casu non videtur omninò ruta, ex iis quæ feribendo in contrarium habentur deducta in eadem causa pro Marchione Lancea *sub tit. de cred.* ob facti circumstantias in eo casu concurrentes, nihilominus ubi factum non assistit, non negatur conclusio, ut ibi.

Scribentes pro hoc ultimo creditore insistebant in dictæ conventionis probatione deducta ex pacto reservationis decreti cum subsequuto effectu, verùm id non concludebat, quoniam ex præmissis, hujusmodi reservatio, utpote importans quandam speciem assensus præstiti obligationi bonorum, aliàs in commercio non existentium, rectè convenire potuit pro debito ex alia causa contracto, etiamsi accepta pecunia in alios usus erogata esset, ut docet praxis quotidiana in reservationibus, quæ fiunt pro cautela creditorum, & super officiis jam diu per debitorem possessis juxta casum de quo in *Romana prioli officiorum hoc eodem titulo disc. 4.*

Cæterùm, ubi etiam dici posset, hunc ultimum creditorem ad rem emendam quoque mutuasse, undè sibi convenire possent termini text. *in leg. litet, C. qui potior. in pign. hab.* adhuc tamen in proposito ratione subjectæ materiæ id non videbatur suffragari. In officiis enim utpotè de Regalibus, atque non existentibus in commercio sine assensu Principis, privatæ partium conventiones nihil faciunt, sed solum ejusdem Principis factum, eo modo, quo ipse gessit attendendum est, quamvis id de consensu officialis, & ad ejus instantiam sequatur, quoniam adhuc jus obtinens super officio, non ab officiali, sed à Principe jus meriri dicitur, adinstar obtinentis pensionem voluntariam super beneficio pleno de consensu titularis, ex deductis per Salgad. *in labyr. p. 1. c. 33. n. 17. & seqq. & p. 2. c. 27. per tot. & in aliis hoc cod. tit. sæpius.*

Unde propterea si daret casus, quod possessor officii habita fide de pretio convento, illud resignaret alteri sub pacto inter eos reservationis dominii, ac potioritatis, id autem non exprimeretur in supplicatione, atque resignanti libentum daret consensum in Dataria, cujus consensus vigore signaretur suppositio, vel signata relaxaretur ad favorem resignatarii, iste ex tunc esset officialis, qui si alia contraheret debita etiam pro aliis usibus, & curaret ad istorum creditorum favorem fieri reservationem decreti, utique isti reservatarii super officio vincerent ipsummet resignantem creditorem pro pretio, non obstante quacumque conventione, quia non ipetatur factum partium, sed Principis, ejusque assensus, qui animat, & informat actum, totumque jus tribuit, unde propterea in similibus terminis feudorum receptum habemus, quod non intrat titulus *plus valere quod agitur, quàm quod simulate concipitur*, minusque alter titulus *de separatione bonorum*, sed creditores hæredis cum assensu vincant creditores defuncti sine assensu, quamvis feudum esset hæreditarium, ut in sua feudali materia pluries, quidquid teneat Grat. *discept. 730.* quia vel ejus opinio de jure non subsistit, vel subsisteret potest in eo casu cum præsupposito, quod officia Notariorum Capitolii, inter non vacabilia, & transitoria ad hæredes jure allodialium, & indifferentium bonorum censeri debeant.

Ideòque cùm per primam reservationem, jus quæsitum esset primis creditoribus, non potuit illis per secundam præjudicare, intrantibus etiam terminis, *capit. qui prior.* inter plures assensus Principis, eo modo, quo inter plures reservationes pensionis super eodem beneficio cum similibus.

Quod clarius procedere observabam, stante Datariæ styło ab anno 1630. circiter habendi duos hujusmodi decretorum libros, unum in quo registrantur decreta super officiis conferendis, & in ipso actu quo conferunt, alterum super officiis jam collatis, & plenis, cum decreti juxta unam, vel alteram speciem, quæ discretiva in præsenti concurrebat, atque in secunda revelatione fiebat mentio primæ, cui Papæ intentio fuit non præjudicandi.

Neque præmissis obstare videbantur firmata per Aponte *dicta decis. 34.* & Galeot. *lib. 1. controvers. 21.* & Salgad. *dicta part. 1. cap. 21.* super æqualis concursu regulando ab identitate causæ, non curata diversitate temporis, quoniam id rectè procedit quando unicum est pretium ab ini-

sio conventum, in cujus causam plures diversis temporibus diversas credunt pecunias insimul conflandas pro assequutione ejusdem officii aliàs non obtinendi, sub eadem formale essensus, itant quilibet mutuans sciret, vel scire deberet habere socios, seu correos credendi in tota summa pro officii acquisitione necessaria, & cuilibet cognita, unde quoad assensum, & voluntatem Principis, dici poterat illum esse unicum, omnibus, & pro tota summa æqualiter concessum in eamdem cœqualem causam, quod non videbatur ad hanc facti speciem applicabile. His autem non obstantibus, incertum est ex quo fundamento, contrarium in prima instantia fuit judicatum, cui intellectus non acquiescebat; cum inspecta etiam veritate probabiliores viderentur partes creditorum etiam veritatem reservationem habentium.

ANNOT. AD DISC. XII.

Circa concursum creditorum, qui diversis temporibus mutuarunt in eadem causam, agitur in sua peculiari materia *sub tit. de Cred. disc. 3. & 4.* Neque super aliis discursibus sequentibus in hac materia officiorum vacabilium occasio dedit hoc medio tempore disputare, vel aliud adnotare. Potissimè quia est materia unita, quæ circà jam adnotata, ut plurimum circumfertur, cum ea sola variatione, quæ resultat à diversis factis circumstantiis, ex quibus in omnibus ferè aliis materiis, forensium controversiarum decisiones hodie pendere videntur. Ideòque ex jam deductis, rectè desumi valent regulæ, seu Theoricæ generales: Sed punctus est applicandi congruè activa passivis: in hoc certa regula statui non potest, dum totum pendet ex singulorum casuum qualitate, & circumstantiis, ad quas principaliter per Judices, & consulentes est reflectendum.

An autem major pars creditorum cogere possit minorem ad præstandum consensum in resignatione officii, ad quod emendum omnes pecuniam crediderint, etiam quod agatur de reductione Societatum, habetur *sub titul. de Cred. in Supplemento in una Romana Resignationis Officii pro Creditoribus Antonii de Blanchis.*

ROMANA OFFICII NOTARIATUS A. C. PRO ANTONIO FELICE PEDROCCA, CUM ANTONIO BOSSIO, EJUSQUE CREDITORIBUS.

Casus disputatus coram A. C. & resolutus pro Antonio Felice.

De venditione officii facta per Judicem, qui ex auctoritate Papæ, suppleat consensum officialis ejusque Creditorum habentium reservationem Decreti, an ob non servatam formam in Chirographo Pontificio præscriptam, sit invalida: & an forma implerì debeat præcisè, vel sufficiat ejus implementum per æquipollens. Et ad validitatem translationis officii, an attendi debeat Instrumentum venditionis inter partes, vel potius supplicatio signata per Papam.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Alienatio bonorum inalienabilium sine assensu Principis corruit non servata dicti assensus forma.*
3 *Venditio per Judicem fieri non potest nisi præsenti pecunia, & de ratione.*
4 *Ubi forma respicit certum effectum, sufficit impleri per æquipollens.*
5 *Præjudicium accidentale, & consequutivum tertii non tollit implementum formæ.*
6 *De distinctione inter substantiam, & emolumenta officii, ut primum non fit in commercio, secundum verò sic.*
7 *Ubi agitur de substantia, gesta partium non attendun tur, sed continent simplicem tractatum.*
8 *Pro validitate gratiæ attenditur, quid Papæ narratum sit.*

DISC. XIII.

PResso Antonio Bossio Notario A. C. gravi ære alieno, pro quo latitare cogebatur, neque officium exercere poterat, Papa, aliquibus creditoribus instantibus, per Chirographum commisit A. C. quod ad prædicti officii venditionem procedere ad favorem Antonii Felicis Pedrocchæ, qui inter plures meliorem fecerat oblationem scutor. 12200. quæ deponi deberent in monte Pietatis, vel in banco Sancti Spiritus, ad effectum, ut satisfactis oneribus Cameralibus officio incumbentibus, reliquum solveretur creditoribus, dando facultatem supplendi consensum ipsius officialis, illorumque creditorum, qui habentes decreti reservationem consentire nollent. Cùmque post dictum Chirographum, aliqui ex creditoribus in summa scutor. 6110. cum dicto Pedrocca futuro officiali Societates renovassent, ita jure novationis satisfactos se vocantes, ob transfusionem pretii in diversum contractum, idcircò in executionem Chirographi, *sub die 9. Februarii 1664.* processum est ad confectionem Instrumenti venditionis, in quo, stante dicta accollatione pro scutis 6100. conventum est, reliqua scuta 6100. in uno ex dictis banchis deponi debere, prout *sub die 20. Martii*, quando ad beneficium novi officialis relaxata fuit supplicatio, signata sub die 11. ejusdem mensis, ex aliquibus tamen impedimentis retenta, sequutum fuit.

Ex dicta verò pecunia sic deposita, idem A. C. mandavit solvi integra onera, quæ per contributum solvenda erant per omnes creditores, etiam alios per novationem, ut suprà satisfactos. Hinc proindè isti creditores non consentientes, atque idem Bossius prior officialis, prætendentes ob non servatam formam in Chirographo præscriptam deponendi integra scuta 12200. actum remanere invalidum, in eodem Tribunali A. C. sed coram successore illius, qui hæc omnia gesserat, judicium instituerunt reintegrationis ad officium, ejusque possessionem.

Nullitatem dictæ venditionis officii cum omnibus indè sequucis, fundabant actores dupliciter, primò in vera & recepta conclusione, quam frequentem, & quotidianam habemus in materia alienationis bonorum Ecclesiæ, ac etiam in illa alienationis bonorum fideicommissariorum, seu aliàs inalienabilium, super nullitate actus ob non servatam formam in beneplacito Apostolico, seu Principis licentia, vel assensu præscriptam, cùm parta sint, nullum adesse beneplacitum, & adesse, sed malè exequutum, ejusque formam non servatam *dec. 319. p. 5. rec. tom 2. dec. 375 p. 3. 41. & 363. p. 10. & passim.* Et secundò in altera pariter vera, & recepta conclusione, quod ubi Judex instantibus creditoribus vendit bona debitoris non consentientis, vendere non potest habita fide de pretio, sed venditio faciendo est præsenti pecunia, per quam illicò creditoribus solutam, vel ad eorum favorem depositatam, debitor liberationem obtineat, quia nec justum est, nec rationabile, ut debitor spolietur bonis suis, & adhuc remaneat creditoribus obnoxius, ac aliàs venditio nulla remanet, tanquam ex deficiente potestate, nisi eorumdem creditorum accedat assensus, per quem resultare dicitur debitoris liberatio, proindèque cessat ratio conclusionis, Greg. & adden. *dec. 23.* Duran. *dec. 237.* Royas *dec. 185. & sæpiùs.*

Eòque magis præmissis locum fore dicebant, tum quia non unicus erat defectus, fortè sanabilis, sed duplex, unus resultans à jure communi, alter à jure speciali formæ præscriptæ in Chirographo; tum etiam quia ex dicta forma non servata, creditorum præjudicium à Papa nolitum resultavit, quia si tota pecunia depositata fuisset, id quod ex depositio idem A. C. mandavit percipi pro satisfaciendis oneribus Cameralibus, omnium creditorum damno proportionaliter cessisset, non autem in solùm damnum medietatis creditorum, aliis integrum creditum obtinentibus.

Contrarium verò, his non obstantibus, cum sensu etiam veritatis, dicebam esse probabilius, pro Notario emptore scribens, quia ubi etiam cum Chirographo procedendum esset, illius tenor ostendebat, depositum non fuisse præscriptum præcisè pro forma priùs adimplenda, & tanquam species conditionis, sine qua facultas data non esset, ut est in casibus suprà exemplificatis, & similibus, sed remittendo eorum arbitrio, & discretioni ejusdem A. C. id respiciebat solum finem, seu effectum, ut pecunia ex tali venditione redigenda, in alios usus erogari non posset, nisi in satisfactionem onerum Cameralium, & creditorum. Ideoque intrabat pariter vera conclusio, quod ubi forma respicit certum effectum, sufficit istum sequi, ideòque attenditur etiam implementum per æquipolens, ex plenè deductis per addentes ad *dec. 542. n. 84. & seq. p. 4. rec. tom. 3. dec. 149. n. 3. & fin. p. 6.* Salgad. *in labyr. p. 1. c. fin. n. 135. & seq.*

Et in specialibus terminis depositi faciendi ex præscripto Chirographi Pontificii in monte Pietatis ad commodum creditorum, ut eidem Chirographo satisfactum dicatur, si pecunia consentientibus creditoribus remaneret penes eumdem campsorem, à quo solvenda erat ad effectum deponendi, quia sufficit obtineri effectum, habetur *In Romana cambiorum 14. Junii 1660. & fin. 10. Martii, & 4. Decemb. 1662. Verospio, quarum secunda est decis. 93.* post Bonden. *collect. & in altis.* Unde cùm illi creditores, quibus erat deliberandum pretium deponendum, se habendo pro satisfactis, renovassent Societates cum novo Officiali, depositum aliud non contineret, nisi circuitum merè inanem, non percutientem effectum, ob quem demandatum fuit.

5 Et quamvis exindè aliquod præjudicium resultasset aliis creditoribus non consentientibus, dum ex reliqua pecunia depositata, detractum est totum id, quod pro oneribus Cameralibus ex integra summa extrahendum erat, in damnum omnium creditorum, nihilominùs hæc potiùs dicenda est injuria Judicis, qui debebat dictos alios creditores, qui novaverant tanquam jam satisfactos cogere ad contributum, neque id ex post sequutum, aptum esse poterat ad inficiendum actum jam perfectum, & validum, potissimè quia dicto creditorum præjudicio incontinenti occurri poterat, cogendo dicto alias creditores notoriæ, & promptæ idoneitatis ad refectionem: Vel dicebam ad eamdem promptè cogi posse eumdem Notarium, cujus nil intererat solvere hanc ratam ex ejus debito, cum dictis aliis creditoribus contracto detrahendam, & sic præjudicium accidentale non in toto, sed in parte cui sic promptè occurri poterat, non videbatur aptum ad annullationem totius actus.

Discurrebam præmissa ex abundanti, procedendo etiam cum dictis regulis, & conclusionibus generalibus, quas habemus in materiis indifferentibus. Verùm clarum æquivocum videbatur cum dictis regulis procedere, atque regulare subsistantiam officii ex dicto Chirographo, seu ex subsequuto Instrumento venditionis facto per Judicem supplentem consensum, & vices Officialis principalis debitoris, & creditorum habentium reservationem decreti, pro qua suppletione verè, & propriè dictum Chirographum prodierat.

6 Ut enim satis frequenter ad hanc officiorum, & locorum montium materiam deductum habetur, duo in eis considerantur, unum est ipsius officii jus, seu substantia, alterum verò est ejusdem officii utilitas, seu emolumentum bursale; Ista secunda species dicitur sapere allodium, & est in privato commercio, itaut super ea dentur cessiones, venditiones, Societates, obligationes, aliæque privatæ conventiones in rebus allodialibus, & in commercio existentibus cadentes, prima verò species dicitur de Regalibus omninò pendens à potestate Papæ tanquam species gratiæ conferti solitæ, per supplicationes, ejus manu, per organum tamen Datariæ ejusque officialium signatas, neque alio modo officia auferuntur ab uno, & transferuntur in alterum, itaut, quæcumque Instrumenta aliaque gesta, vel Judicum, continete solùm dicantur quandam promissionem de resignando, seu præparationem futuræ resignationis, qua mediante, prior officialis tollat se de medio, atque jus suum extinguat, refutando officium in manu Papæ, à quo, adinstar beneficiorum, per quandam speciem novæ collationis obtinere dicitur resignatarius.

Quibus sic stantibus, quatenùs pertinet ad substantiam officii, & an collatio, per quam, privato antiquo Offi-
7 ciali, novus creatus est, dicenda esset valida, vel invalida, dicebam spectandum non esse, quid chirographum, vel Instrumentum continerent, quia his attentis, novus officialis creatus non fuit, neque officium ab uno ablatum, & in alterum translatum, sed hoc totum pendet à supplicatione per organum Datariæ signata, dotata, & perfecta. Ideòque cùm hæc esset illa, quæ animabat, & informabat actum, cum ea procedendum erat. ejusque tenor solùm attendendus, dum præcedentes actus prædicti respiciebant, vel præparationem futuri consensus in Dataria præstandi super resignatione, vel interesse bursale, cadens super utilitate officii, non autem super substantia.

Undè cùm in supplicatione, adamussim narratum esset Papæ, id quod, ut suprà sequutum fuerat, quod scilicet ex oblato, & stabilito pretio scut. 12200. sola medietas de-
8 poni deberet, tanquam super actu de futuro explicando instantanee cum effectuatione gratiæ, ut sequutum fuit, reliqua verò medietas habenda esset pro effectivè soluta, utpotè novata per Societates cum isto novo futuro Officiali initas, & Papa totum id probaverit, itaut nulla suppreptio, vel obreptio caderet in supplicatione, in qua gratiæ substantia residet, vanum dicebam prætendere invaliditatem collationi officii, quoad istius substantiam, sed si qui defectus erat, ille erat circa interesse bursale, circa quod aliud prætendi non poterat, nisi quanti partis interesse-rat, & sic solum actio ad suppletionem interesse. Et ex his justè novus officialis absolutus fuit, cum condemnatione dictorum creditorum, qui cum isto novaverant ad contributionem prædictam, cui resolutioni non acquiescentes tam Bossius, quàm creditores, adierunt signaturam gratiæ pro aperitione oris, adversus clausulas Chirographi, & commissione causæ in Rota, sed rejecti fuerunt nihil refcribendo.

ROMANA OFFICII DE VAIIS, PRO VAIIS CUM SERTORIO THEOPHILO.

Casus variè decisus per Rotam.

An possidens officia, vel alia Regalia cogi possit ad docendum de titulo, aliàs privari. Et quando sit locus privationi, ad quam Princeps, vel alter procedere possit.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Possessores officiorum, & regalium cogi possunt ad justificationem tituli, aliàs privari, declaratur n. 8.*
3 *Negativa, ubi est fundamentum intentionis est probanda.*
4 *Quid requiratur, ut negativa probetur ex revolutione.*
5 *Officiali de re spectante ad ejus officium quando sit credendum.*
6 *De attestatione Datarii post finitum officium.*
7 *De adminiculis exhibitionem tituli officii suadentibus.*
8 *Pœna privationis non inducenda, nisi ubi expressè ita disponitur.*
10 *Et ubi admittur in officiis emptitiis intelligendum quoad fructus, & quoad exercitium tantùm.*

DISC. XIV.

EMpto de anno 1646. per Stephanum Vaium Hospitali Sancti Spiritus majorem Commendatarium, officio Computistæ, seu ratiocinatoris populi Romani pro scut. 1000. sub nomine Francisci Portii, cum decreto liberæ dispositionis ad ejus favorem 1646. Cùm de anno Innocent. X. per Chirographum mandasset, titulares, vel reservatarios officiorum Capitolii exhibere teneri titulos, cum quibus illa possiderent infrà sex menses, quibus elapsis ad opportunas provisiones procederetur, mandando pro dictis sex mensibus tantùm, & non ulterà eorumdem officiorum fructus, seu emolumenta persolvi; Atque post dictos sex menses cum aliquo intervallo objerit dictus Stephanus reservatarius, scripto hærede Valo fratre cum perpetuo fideicommisso ad favorem ejus descendentium, dictus hæres per annum, & ultrà dicti officii emolumenta (justificato coram Conservatoribus titulo hæreditario) pacificè exegit, ejusque etiam obitu ad breve tempus sequuto, superstite Joanne filio, seu ex altero fratre nepote, in dicta hæreditate Stephani Jure fideicommissi succedente, idem Innocentius per Breve, prævia narrativa, quod stante exhibitione tituli infrà sex menses non facta, officium prædictum per mortem Vaii vacasset, illud tamquam vacans concessit, cum subsequta possessione, Sertorio Theophilo, contra quem dictus Joannes, cum Franciscus Portius Titularis adhuc viveret, judicium instituit pro dicti officii vendicatione, & introducta causa in Rota coram Verospio *sub die 9. Maii* 1659. resolutio Joanni favorabilis prodiit, sub fundamentum deficientis intentionis Papæ procedentis juxta Brevis narrativam, cum falso præsuppositio, quod officium vacaverit per mortem Vaii, quod liquidò constabat non subsistere, dum illud residebat in persona Portii, adhuc viventis, pro cujus, non autem per reservatarii mortem vacatio sine dubio sequi dicitur; Ponderando etiam neque aliquam vacationem deduci posse ex non exhibitione tituli infrà terminum, ut suprà præfixum, stante quod non constabat ad titularis, vel reservatarii notitiam hujusmodi præceptum devenisse.

Verùm

Verùm concessa adversus dictam decisionem nova audientia, & reassumpta disputatione *sub die* 14. *Februarii* 1661. recedendo à decisis, contrarium pro Theophilo noviter proviso resolutum fuit, ex eo fundamento, quod vacatio per Papam præsuppositæ, & decreta fuerit, non per mortem Vaii, solùm incidenter enunciatam, sed per non exhibitionem tituli, itaut mors prædicta fuerit occasio excitativa, ob quam ad Papæ notitiam vacatio devenerit, Et ad primæ decisionis fundamentum non habitæ notitiæ dicti præcepti, respondetur, eam satis præsumptivè, ac verisimiliter deduci ex chirographi prædicti affixione in Aula Secretarii, seu Scribæ Populi, ubi omnibus patebat aditus, præsertim huic Officiali, qui erat ejusdem Populi Computista, seu ratiocinator, in Capitolio, & in dicta Scribæ Aula pro sui muneris exercitio frequentare debens.

Negativam verò exhibitionis tituli, dixit Rota probari ex attestatione ejus, qui tunc erat Fiscalis Capitolinus, penès quem, titulorum exhibitionem fieri debere idem chirographum disponit, & qua exhibitione non sequuta, infertur ad privationem seu vacationis decretum, rectè
2 processum esse, quia possessores officiorum aliorumque Regalium, quæ sine Principis concessione possideri non possunt, ab eodem Principe cogi valent ad docendum de titulo, alias ad officia, & Jura dimittendum, ubique eo quod sola possessio sustragetur, ex originali dicto Lucæ de Penna *in l. quicunque n. 2. C. de fundis limitrophis. lib. 11.* cum quo transeunt Affict. *in cap. 1. §. illud. n. 32. de probibita feudi alienatione*, Roland. *cons. 89. n. 24. lib. 2. decis. 335. num. 3.* apud Posthium *de manutent. quæ est repetita decis. 352. p. 11. rec. cum aliis in decisione*.

Adversus hanc secundam decisionem, concessa etiam juxta ftylum audientiæ præfixi Joannis interim defuncti filii, & dato dubio, *an in primo, vel in secundo loco decisis standum esset*, in hoc statu ad causæ defensionem per dictos de Vaiis assumptus, in disputatione desuper habita, *de mense Maii 1664.* (cum sensu etiam veritatis) dicebam patum probabilem videri hanc ultimam resolutionem, ideòque standum esse in primo loco decisis, ubi etiam, juxta ejusdem decisionis desuper editæ sensum, procedendum esset cum præsuppositio, quod Papa vacationem narraverit, & decreverit, non per obitum Vaii, sed ex dicta alia causa, quod scilicet, nec per Stephanum reservatarium, nec per Vajum primum hæredem, nec per Franciscum Titularem, infrà sex menses ad chirographi præscriptum facta esset tituli exhibitio.

Ad quod probandum, duas constituebam inspectiones; uniam facti, an scilicet constaret de hujusmodi exhibitionis negativa, per Papam præsupposita, alteram verò Juris, an ea etiam probata, resultasset officii vacatio, cum unius, vel alterius puncti insubsistentia pro vacationis exclusione sufficere.

3 Quatenus igitur pertinet ad primam, cum negativa prædicta esset fundamentum vacationis, indubitatum de jure dicebam, illam probandam esse abeo, cujus fundamentum in ipsa consistebat, ex deductis per Gabr. *de probationib. concl.* 9. Gregor. & adden. *dec. 13. n. 210. 242. & 262.* Burat. & adden. *decis. 10. & omnes passim*, quæ probatio non aderat, licèt enim Theophilus doceret de productione 18. titulorum per alios officiales facta, hæc tamen species probationis nullatenus concludebat, cum officia essent in totum 150. & non constaret alios titulos exhibitos, registratos, seu in aliquam scripturam redactos esse, itaut
4 exhibitio tituli pernecesse contineri deberet in tali registro, seu scripeura, cujus revolutio negativam probaret, ut ad hunc effectum requiritur ex theor. Bal. *in l. finali n. 7. C. de rebus reditis cum concord.* per Buratt. *decis. 10. n. 6.*

Minus eamdem negativam probatam dicebam per illam
5 fiscalis attestationem, in qua secunda decisio totum fundamentum constituit, ex eo quod officiali de re ejus officium concernente deferendum sit, ex deductis per DD. *tit. post testionem de probationibus*, Coccin. *dec. 88. n. 2 & 404. n. 3.* Greg. *dec. 426. n. 5. & alibi frequenter*.

Id enim procedit cum duplici temperamento, primò nempè quod officialis perseveret in officio, itaut attestetur tanquam officialis, & secundò, quod de re ad ejus officium spectante, in quibus terminis allegati, & cæteri loquuntur, quorum utrumque in proplito cessabat, quia attestans non erat ampliùs in officio, sed in statu privato, ideoque faciebat solùm figuram simplicis testis, cui unico, non jurato, nec formiter examinato, sed cum privata extrajudiciali attestatione deponenti, nulla fides de jure præstanda erat, ut in specialibus, ac majoribus terminis cujusdam, qui fuerat Datarius, deponentis de re spectante ad ejus factum, & officium post illud dimissum, Buratt. *decis. 835. n. 14.* & admittitur per Rotam *decis. 5. part. 10. rec. n. 9. & seqq.* ubi benè distinguitur inter voluntariam attestationem, quæ parte petente fiat, & alteram, quæ fiat Judici ex officio pro ejus informatione interroganti, ut primo casu tanquam simplex privata attestatio nullum constituat probationis gradum, secundo autem resideat in Judicis arbitrio illi deferre, prout exigit attestantis qualitas, quæ ubi agitur de exercente officium satis Insigne, ut est illud Datarii, supponenda est conspicua, cujus contrarium dicendum erat in hoc non adeò qualificato officio Fiscalis Capitolini comparativè ad dictum munus Datarii, dum præsertim versabamur in prima parte distinctionis.

Et nihilominus, etiamsi hujusmodi attestationi plenè 6
deferendum esset, adhuc tamen dicebam, illam nihil concludere ad effectum de quo erat quæstio, attestabatur enim notificasse Stephano chirographum, illumque nec infrà sex menses; nec postea curasse tituli exhibitionem facere, sed hoc nil concludebat, quia dum exhibitio fieri potuit per titularem, cui magis quam reservatario congruit privilegium exhibere, & Papa loquitur alternativè, de titulari, vel reservatario, nil concludit esse denunciatum uni, qui non exhibuit, ad negativam exhibitionis, quæ ab alio fieri potuit, ut in proximis terminis publicationis faciendæ, à resignante, vel à resignatario, Greg. *decis. 210. cum similib.* unde intrat receptum axioma, quod sola contraria possibilitas, præsertim in negativis tollit probationem concludentem.

Et quidem cum dictus Fiscalis, cui per chirographum demandabatur titulorum exhibitionem faciendam esse, 7
registrum non fecisset, ex cujus inspectione devenire posset ex intervallo ad notitiam, quinam tituli exhibiti essent, necne, omnino improbabile erat, ut post decennium, dimissoque jam officio, quando sua nil intererat hæc menti retinere, posset pro certo id affirmare in 150. officiis, quorum tituli partim producti erant, & partim non, ut ad rem benè ratiocinatur Alex. *cons. 215. num. 5. lib. 2.*

Clarius urgentibus pluribus adminiculis factam exhibitionem fundentibus, ex quibus indubitatum videbatur, obfcutam reddi negativæ probationem, quod in proposito sufficiebat; Primum enim adminiculum resultabat ex primordio veritatis, quia verè, & realiter aderat titulus habitus ex causa onerosa; Alterum ex brevitate temporis; cùm illud emptum fuisset pro notabili pretia scutorum 2. mill. de anno 1646. triennio antea, itaut videretur species notorii apud fiscalem, & alios officiales; Tertium ex qualitate Stephani reservatarii viri doctissimi, & ex primariis Curiæ Prælatis, quem omnino improbabile videbatur negligere voluisse adimplere rem adeò facilem, & promptam; Quorum satis urgens deducebam ex continuata solutione fructuum, seu emolumentorum per annum, & menses post elapsum terminum semestris in chirographo præfinitum; Cum enim in eo mandaretur fructus per dictos sex menses tantùm solvi, ad effectum, ut non exhibentibus titulos, denegaretur solutio, atque ita, vel urgerentur ad exhibendum, vel de facto privationem sentirent, nihilominus ejusdem officii emolumentorum solutio pacifice continuata fuit, cum scientia & consensu ejusdem fiscalis, qui tunc, quando memoria erat recens, recté sciebat, qui tituli exhibiti essent, & qui non.

Et quintum demùm fortissimum, quia subsequuta morte Stephani, non potuisset Vajus hæres admitti ad participationem dictorum fructuum, seu emolumentorum, nisi benè legitimata ejus persona, cùmque reservationis titulo justificato, undè properetur istam circumstantiam solam importare dicebam clarum impedimentum chirographi; Atque ex his duobus ultimis adminiculis, clariùs observabam omninò ademptam remanere eam fidem, quam alias dicta attestatio fiscalis mereri potuisset, dum ita deregebat ejus turpitudinem, ac se declarabat in officio delinquentem, mandando solutionem emolumentorum tam reservatario viventi, quam successivè ejus hæredi contra formam chirographi, si exhibitio facta non fuisset, quod omninò videbatur inverisimile, ideoque in isto homine, quem hujusmodi circumstantiæ ita defectivum ostendebant, potiùs attendendus erat defectus magis verisimilis minusque criminosus resultans à lapsu memoriæ, ob quem dictam attestationem facere potuit, quam aliæ causæ per principalem interessatum susp catæ.

Hinc

Hinc superfluas dicebam disputationes, in quibus principaliter insistebant utriusque partis defensores, super puncto scientiæ, an scilicet illa probaretur, necne, & num ad effectum privationis, & pœnæ sufficeret præsumpta, vel requireretur vera, super quo articulo, quasi quod in eo tota causa resideret, inani labore chartæ implebantur, quia pro meo judicio punctus non erat, an probaretur scientia chirographi, necne, sed erat, an constaret de negativa exhibitionis, quæ erat fundamentum vacationis.

Quo verò ad alteram inspectionem, an scilicet posita etiam certa probatione tam scientiæ chirographi, quàm
8 non exhibitionis prædictæ, resultaret officii vacatio, pariter dicebam omninò certam videri negativam; Licèt enim regulariter vera videretur contrariæ decisionis propositio (suas tamen habens declarationes ad rem non facientes) quod scilicet in hujusmodi officiis, aliisque juribus Regalibus, quæ sine titulo à Principe habito per privatum possideri non possunt, non sufficiat sola possessio, ideòque possessores cogi possint, vel ad legitimos titulos ostendendum, vel ad dimittendum ex supra allegatis, cum aliis per Rovit. *super pragm. 1. de jurisd. invicem non turban. n. 29. & seqq.*

Nihilominus id rectè procedit, ad effectum, ut titulo destitutus, non possit ex sola possessione in officio se confovere, itaut privatio non resultet ex sola contumacia, seu negligentia in non exhibendo titulum, quem verè habet in tempore præfinito, sed ex ejusdem tituli carentia, ut benè probari observabam ex eodem Luca de Penna *n. 2. vers. sic etiam*, ubi dicit, quod si quis spolietur beneficio ecclesiastico, & petat restitui, non est restituendus, nisi probet, quod auctoritate Superioris habuerit installationem, Ergo Lucas admittit, quod etiam si post privationem de titulo docear, restituendus est, quia privatio resultat ex deficiente substantia tituli non ex accidentali contumacia exhibitionis in tempore; Et clarius, quia chirographum prædictum adversus non exhibentes nullam adiiciebat, vel comminabatur pœnam, sed solùm quod elapso termino præfinito, ad opportunas provisiones procederetur.

9 Pœna enim privationis officii, præsertim emptitii, & titulo oneroso habiti, nunquam inducenda est, nisi ubi expressè dicatur, ut benè in specialibus terminis officiorum, Rota *decis. 769. n. 1. part. 1. divers.* Quinimò ubi etiam illa adiiceretur, adhuc intelligenda veniret de privatione quoad exercitium, & emolumenta, non autem quoad proprietatem, non enim de facili admittenda est privatio hujusmodi officiorum empitiorum privatio continerer potius violationem contractus, & justitiæ commu-
10 tativæ, quam denegationem gratiæ, seu justitiæ distributivæ, quæ in officiis gratuitis considerantur, ut benè *d. dec. 769. n. 11. & seq. & dec. 812. n. 19. & seq. cad p. 1. divers.* quæ reputari solent in materia magistrales, & habetur apud Farinac. *cons. 5. n. 39. & seq. & n. 49. & seq.* Rovit. *cons. 104. & 105. lib. 2.* Mell. *lib. 2. controver. 30.* Capyc. Latr. *consult. 33. n. 36. & seqq. & consul. 34. n. 48.* Aponat. *dec. 7. n. 12. & dec. 16. per tot.* apud quos controversia est, quoties agitur de privationis pœna resultante ex delicto, & mala administratione in officio.

Quidquid enim sit de veritate assumpti in eo casu, id indubitatè recipiendum videtur in præsenti, in quo, admissa etiam probatione scientiæ, & negativæ, ut supra, agebatur de simplici negligentia, seu mora, quæ vel remissa videbatur per subsequutas emolumentorum solutiones; quasi quod in hoc titulo tanquam de recenti habito, & noto, non procederet ratio tollendi usurpationes, seu intrusiones, ob quam dicta exhibitio demandata erat, vel quod admitti deberet ir moræ purgatio, Et clarius, quia ejusdem chirographi tenor ostendebat, mentem dictissimi Pontificis fuisse, dictæ juris dispositioni conformem, mulctandi solùm non exhibentes cum pœna denegationis fructuum, & emolumentorum, dum hæc pro solo termino præfinito, & non ultra in eodem chirographo solvi præcepit. Proposita causa, ut supra non fuit capta resolutio, ex eo quod Theophylus agnitis difficultatibus petiit dilationem de stylo Tribunalis facilè concedi solitam. Reproposita verò causa post diuturnum silentium sub die 7. Maii 1668. coram Bevilaqua in locum Verospi interim defuncti subrogato prodiit resolutio justa præmissa, recedendo scilicet ab ultimo loco, ac perstitendo in primo loco decisis, & quidem justè, ac satis probabiliter.

ROMANA PORTIONIS RIPÆ
PRO VALENTE.
CUM GENTILE.

Casus disputatus coram Datario, & resolutus pro Valente.

Si reperiantur duæ personæ ejusdem nominis, atque adjectum quod uni congruit, explicatum sit in altera, in qua istarum personarum dicatur residere officium, ad effectum vacationis, vel potiùs actus ratione incertitudinis remaneat invalidus.

SUMMARIUM.

1 *Alii scribent.*
2 *Incertitudo personæ potest certificari ex adminiculis, & indiciis.*
3 *Resignatio ad favorem certæ personæ non abdicatur à resignante, nisi illa effectuetur in resignatario, quæ declaratur n. 7.*
4 *De incertitudine personæ vide ante allum.*
5 *Quando præcedat conclusio, de qua n. 2.*
6 *In feudis, vel officiis non attenditur similatio.*
8 *Declaratio etiam ex intervallo fieri potest.*
9 *Datarius est organum Papæ, & quando ejus declarationi standum sit.*

DISC. XV.

Jacobus Gentilis — Flaminia Uxor,

Joannes Baptista

Joannes Stephanus — Flaminia

CUm Jacobus Gentilis Januensis emisset in faciem 1
Joannis Stephani, ejus ex Joanne Baptista filio nepotis officium portionis Ripæ, cum reservatione decreti super ejus libera dispositione, sequuta ejusdem Jacobi morte, executores testamentarii (qui in ea Civitate fideicommissarii vocantur) facultatem opportunam à testatore habentes, procuratorem constituerunt ad transmutandum vitæ periculum, dictumque officium transferendum à persona dicti Joannis Stephani, (de cujus valetudine forsan timebatur) in illam Flaminiæ ejusdem Jacobi ex eodem Jo. Baptista nepoti; Unde procurator sub nomine Joannis Stephani de anno 1631. consensum in forma consueta præstitit ad favorem Flaminiæ, pro qua signata fuit supplicatio, in qua loco dicendi *Flaminiam natam Joannis Baptistæ*, dictum fuit *Flaminiam natam Jacobi*, sub quo nomine *Flaminiæ Jacobi*, facta fuit descriptio in rotulo officialium, dictique officii emolumenta exacta fuerunt usque ad annum 1638. de quo tempore, denunciato Datariæ officialibus obitu Flaminiæ senioris dicti Jacobi uxoris, alterius Flaminiæ junioris ariæ, cessatum fuit à solutione emolumentorum usque ad annum 1646. quando Datarius, post plures disputationes, decrevit officium prædictum vacasse usque à dicto anno 1638. per obitum præfatæ Flaminiæ senioris, & in cujus decreti executionem, de eodem anno Dataria officium alteri vendidit, Atque Philippus de Valentibus appaltator fructuum, & emolumentorum officiorum vacantium, ejusdem officii fructus, seu emolumenta hoc medio tempore decuria exigit; quibus ita peractis, post annos ferè quindecim, comparuit hæres dicti Jacobi reservatarii, & prætendens officium non vacasse per mortem Flaminiæ senioris, sed vel residisse in persona Flaminiæ junioris, vel habendo dictam mutationem pro infecta perseverasse in persona dicti Joannis Stephani adhuc viventis, judicium instituit coram Datario, tam contra Datariam pro reintegratione officii, vel pretii cum fructibus ab anno 1646. citra, quàm contra Valentem pro restitutione fructuum, ut supra decursorum ab anno 1638. ad 1646.

Et pro actore scribentes dicebant, quod licèt ob duplicitatem personarum ejusdem nominis, quarum neutræ adjectum in supplicatione contentum conveniebat, quia Flaminia senior dici non poterat *nata Jacobi*, cujus uxor relicta erat, non autem filia, minusque Flaminia junior, quæ Joannis Baptistæ non autem Jacobi nata erat, incertitudo

Verùm concessa adversus dictam decisionem nova audientia, & reassumpta disputatione *sub die* 14. *Februarii* 1661. recedendo à decisis, contrarium pro Theophilo noviter proviso resolutum fuit, ex eo fundamento, quod vacatio per Papam præsuppositæ, & decreta fuerit, non per mortem Vaii, solùm incidenter enunciatam, sed per non exhibitionem tituli, itaut mors prædicta fuerit occasio excitativa, ob quam ad Papæ notitiam vacatio devenerit, Et ad primæ decisionis fundamentum non habitæ notitiæ dicti præcepti, respondetur, eam satis præsumptivè, ac verisimiliter deduci ex chirographi prædicti affixione in Aula Secretarii, seu Scribæ Populi, ubi omnibus patebat aditus, præsertim huic Officiali, qui erat ejusdem Populi Computista, seu ratiocinator, in Capitolio, & in dicta Scribæ Aula pro sui muneris exercitio frequentare debens.

Negativam verò exhibitionis tituli, dixit Rota probari ex attestatione ejus, qui tunc erat Fiscalis Capitolinus, penès quem, titulorum exhibitionem fieri debere idem chirographum disponit, & qua exhibitione non sequuta, infertur ad privationem seu vacationis decretum, rectè
2 processum esse, quia possessores officiorum aliorumque Regalium, quæ sine Principis concessione possideri non possunt, ab eodem Principe cogi valent ad docendum de titulo, alias ad officia, & Jura dimittendum, ubique eo quod sola possessio sustragetur, ex originali dicto Lucæ de Penna *in l. quicunque n. 2. C. de fundis limitrophis. lib. 11.* cum quo transeunt Affict. *in cap. 1. §. illud. n. 32. de probibita feudi alienatione*, Roland. *cons. 89. n. 24. lib. 2. decis. 335. num. 3.* apud Posthium *de manutent. quæ est repetita decis. 352. p. 11. rec. cum aliis in decisione*.

Adversus hanc secundam decisionem, concessa etiam juxta ftylum audientiæ præfixi Joannis interim defuncti filii, & dato dubio, *an in primo, vel in secundo loco decisis standum esset*, in hoc statu ad causæ defensionem per dictos de Vaiis assumptus, in disputatione desuper habita, *de mense Maii 1664.* (cum sensu etiam veritatis) dicebam patum probabilem videri hanc ultimam resolutionem, ideòque standum esse in primo loco decisis, ubi etiam, juxta ejusdem decisionis desuper editæ sensum, procedendum esset cum præsuppositio, quod Papa vacationem narraverit, & decreverit, non per obitum Vaii, sed ex dicta alia causa, quod scilicet, nec per Stephanum reservatarium, nec per Vajum primum hæredem, nec per Franciscum Titularem, infrà sex menses ad chirographi præscriptum facta esset tituli exhibitio.

Ad quod probandum, duas constituebam inspectiones; uniam facti, an scilicet constaret de hujusmodi exhibitionis negativa, per Papam præsupposita, alteram verò Juris, an ea etiam probata, resultasset officii vacatio, cum unius, vel alterius puncti insubsistentia pro vacationis exclusione sufficere.

3 Quatenus igitur pertinet ad primam, cum negativa prædicta esset fundamentum vacationis, indubitatum de jure dicebam, illam probandam esse abeo, cujus fundamentum in ipsa consistebat, ex deductis per Gabr. *de probationib. concl.* 9. Gregor. & adden. *dec. 13. n. 210. 242. & 262.* Burat. & adden. *decis. 10. & omnes passim*, quæ probatio non aderat, licèt enim Theophilus doceret de productione 18. titulorum per alios officiales facta, hæc tamen species probationis nullatenus concludebat, cum officia essent in totum 150. & non constaret alios titulos exhibitos, registratos, seu in aliquam scripturam redactos esse, itaut
4 exhibitio tituli pernecesse contineri deberet in tali registro, seu scripeura, cujus revolutio negativam probaret, ut ad hunc effectum requiritur ex theor. Bal. *in l. finali n. 7. C. de rebus reditis cum concord.* per Buratt. *decis. 10. n. 6.*

Minus eamdem negativam probatam dicebam per illam
5 fiscalis attestationem, in qua secunda decisio totum fundamentum constituit, ex eo quod officiali de re ejus officium concernente deferendum sit, ex deductis per DD. *tit. post testionem de probationibus*, Coccin. *dec. 88. n. 2 & 404. n. 3.* Greg. *dec. 426. n. 5. & alibi frequenter*.

Id enim procedit cum duplici temperamento, primò nempè quod officialis perseveret in officio, itaut attestetur tanquam officialis, & secundò, quod de re ad ejus officium spectante, in quibus terminis allegati, & cæteri loquuntur, quorum utrumque in proplito cessabat, quia attestans non erat ampliùs in officio, sed in statu privato, ideoque faciebat solùm figuram simplicis testis, cui unico, non jurato, nec formiter examinato, sed cum privata extrajudiciali attestatione deponenti, nulla fides de jure præstanda erat, ut in specialibus, ac majoribus terminis cujusdam, qui fuerat Datarius, deponentis de re spectante ad ejus factum, & officium post illud dimissum, Buratt. *decis. 835. n. 14.* & admittitur per Rotam *decis. 5. part. 10. rec. n. 9. & seqq.* ubi benè distinguitur inter voluntariam attestationem, quæ parte petente fiat, & alteram, quæ fiat Judici ex officio pro ejus informatione interroganti, ut primo casu tanquam simplex privata attestatio nullum constituat probationis gradum, secundo autem resideat in Judicis arbitrio illi deferre, prout exigit attestantis qualitas, quæ ubi agitur de exercente officium satis Insigne, ut est illud Datarii, supponenda est conspicua, cujus contrarium dicendum erat in hoc non adeò qualificato officio Fiscalis Capitolini comparativè ad dictum munus Datarii, dum præsertim versabamur in prima parte distinctionis.

Et nihilominus, etiamsi hujusmodi attestationi plenè 6
deferendum esset, adhuc tamen dicebam, illam nihil concludere ad effectum de quo erat quæstio, attestabatur enim notificasse Stephano chirographum, illumque nec infrà sex menses; nec postea curasse tituli exhibitionem facere, sed hoc nil concludebat, quia dum exhibitio fieri potuit per titularem, cui magis quam reservatario congruit privilegium exhibere, & Papa loquitur alternativè, de titulari, vel reservatario, nil concludit esse denunciatum uni, qui non exhibuit, ad negativam exhibitionis, quæ ab alio fieri potuit, ut in proximis terminis publicationis faciendæ, à resignante, vel à resignatario, Greg. *decis. 210. cum similib.* unde intrat receptum axioma, quod sola contraria possibilitas, præsertim in negativis tollit probationem concludentem.

Et quidem cum dictus Fiscalis, cui per chirographum demandabatur titulorum exhibitionem faciendam esse, 7
registrum non fecisset, ex cujus inspectione devenire posset ex intervallo ad notitiam, quinam tituli exhibiti essent, necne, omnino improbabile erat, ut post decennium, dimissoque jam officio, quando sua nil intererat hæc menti retinere, posset pro certo id affirmare in 150. officiis, quorum tituli partim producti erant, & partim non, ut ad rem benè ratiocinatur Alex. *cons. 215. num. 5. lib. 2.*

Clarius urgentibus pluribus adminiculis factam exhibitionem fundentibus, ex quibus indubitatum videbatur, obfcutam reddi negativæ probationem, quod in proposito sufficiebat; Primum enim adminiculum resultabat ex primordio veritatis, quia verè, & realiter aderat titulus habitus ex causa onerosa; Alterum ex brevitate temporis; cùm illud emptum fuisset pro notabili pretia scutorum 2. mill. de anno 1646. triennio antea, itaut videretur species notorii apud fiscalem, & alios officiales; Tertium ex qualitate Stephani reservatarii viri doctissimi, & ex primariis Curiæ Prælatis, quem omnino improbabile videbatur negligere voluisse adimplere rem adeò facilem, & promptam; Quorum satis urgens deducebam ex continuata solutione fructuum, seu emolumentorum per annum, & menses post elapsum terminum semestris in chirographo præfinitum; Cum enim in eo mandaretur fructus per dictos sex menses tantùm solvi, ad effectum, ut non exhibentibus titulos, denegaretur solutio, atque ita, vel urgerentur ad exhibendum, vel de facto privationem sentirent, nihilominus ejusdem officii emolumentorum solutio pacifice continuata fuit, cum scientia & consensu ejusdem fiscalis, qui tunc, quando memoria erat recens, recté sciebat, qui tituli exhibiti essent, & qui non.

Et quintum demùm fortissimum, quia subsequuta morte Stephani, non potuisset Vajus hæres admitti ad participationem dictorum fructuum, seu emolumentorum, nisi benè legitimata ejus persona, cùmque reservationis titulo justificato, undè properetur istam circumstantiam solam importare dicebam clarum impedimentum chirographi; Atque ex his duobus ultimis adminiculis, clariùs observabam omninò ademptam remanere eam fidem, quam alias dicta attestatio fiscalis mereri potuisset, dum ita deregebat ejus turpitudinem, ac se declarabat in officio delinquentem, mandando solutionem emolumentorum tam reservatario viventi, quam successivè ejus hæredi contra formam chirographi, si exhibitio facta non fuisset, quod omninò videbatur inverisimile, ideoque in isto homine, quem hujusmodi circumstantiæ ita defectivum ostendebant, potiùs attendendus erat defectus magis verisimilis minusque criminosus resultans à lapsu memoriæ, ob quem dictam attestationem facere potuit, quam aliæ causæ per principalem interessatum susp catæ.

Hinc

Hinc superfluas dicebam disputationes, in quibus principaliter insistebant utriusque partis defensores, super puncto scientiæ, an scilicet illa probaretur, necne, & num ad effectum privationis, & pœnæ sufficeret præsumpta, vel requireretur vera, super quo articulo, quasi quod in eo tota causa resideret, inani labore chartæ implebantur, quia pro meo judicio punctus non erat, an probaretur scientia chirographi, necne, sed erat, an constaret de negativa exhibitionis, quæ erat fundamentum vacationis.

Quo verò ad alteram inspectionem, an scilicet posita etiam certa probatione tam scientiæ chirographi, quàm
8 non exhibitionis prædictæ, resultaret officii vacatio, pariter dicebam omninò certam videri negativam; Licèt enim regulariter vera videretur contrariæ decisionis propositio (suas tamen habens declarationes ad rem non facientes) quod scilicet in hujusmodi officiis, aliisque juribus Regalibus, quæ sine titulo à Principe habito per privatum possideri non possunt, non sufficiat sola possessio, ideòque possessores cogi possint, vel ad legitimos titulos ostendendum, vel ad dimittendum ex supra allegatis, cum aliis per Rovit. *super pragm. 1. de jurisd. invicem non turban. n. 29. & seqq.*

Nihilominus id rectè procedit, ad effectum, ut titulo destitutus, non possit ex sola possessione in officio se confovere, itaut privatio non resultet ex sola contumacia, seu negligentia in non exhibendo titulum, quem verè habet in tempore præfinito, sed ex ejusdem tituli carentia, ut benè probari observabam ex eodem Luca de Penna *n. 2. vers. sic etiam*, ubi dicit, quod si quis spolietur beneficio ecclesiastico, & petat restitui, non est restituendus, nisi probet, quod auctoritate Superioris habuerit installationem, Ergo Lucas admittit, quod etiam si post privationem de titulo docear, restituendus est, quia privatio resultat ex deficiente substantia tituli non ex accidentali contumacia exhibitionis in tempore; Et clarius, quia chirographum prædictum adversus non exhibentes nullam adiiciebat, vel comminabatur pœnam, sed solùm quod elapso termino præfinito, ad opportunas provisiones procederetur.

9 Pœna enim privationis officii, præsertim emptitii, & titulo oneroso habiti, nunquam inducenda est, nisi ubi expressè dicatur, ut benè in specialibus terminis officiorum, Rota *decis. 769. n. 1. part. 1. divers.* Quinimò ubi etiam illa adiiceretur, adhuc intelligenda veniret de privatione quoad exercitium, & emolumenta, non autem quoad proprietatem, non enim de facili admittenda est privatio hujusmodi officiorum empitiorum privatio continerer potius violationem contractus, & justitiæ commu-
10 tativæ, quam denegationem gratiæ, seu justitiæ distributivæ, quæ in officiis gratuitis considerantur, ut benè *d. dec. 769. n. 11. & seq. & dec. 812. n. 19. & seq. cad p. 1. divers.* quæ reputari solent in materia magistrales, & habetur apud Farinac. *cons. 5. n. 39. & seq. & n. 49. & seq.* Rovit. *cons. 104. & 105. lib. 2.* Mell. *lib. 2. controver. 30.* Capyc. Latr. *consult. 33. n. 36. & seqq. & consul. 34. n. 48.* Aponat. *dec. 7. n. 12. & dec. 16. per tot.* apud quos controversia est, quoties agitur de privationis pœna resultante ex delicto, & mala administratione in officio.

Quidquid enim sit de veritate assumpti in eo casu, id indubitatè recipiendum videtur in præsenti, in quo, admissa etiam probatione scientiæ, & negativæ, ut supra, agebatur de simplici negligentia, seu mora, quæ vel remissa videbatur per subsequutas emolumentorum solutiones; quasi quod in hoc titulo tanquam de recenti habito, & noto, non procederet ratio tollendi usurpationes, seu intrusiones, ob quam dicta exhibitio demandata erat, vel quod admitti deberet ir moræ purgatio, Et clarius, quia ejusdem chirographi tenor ostendebat, mentem dictissimi Pontificis fuisse, dictæ juris dispositioni conformem, mulctandi solùm non exhibentes cum pœna denegationis fructuum, & emolumentorum, dum hæc pro solo termino præfinito, & non ultra in eodem chirographo solvi præcepit. Proposita causa, ut supra non fuit capta resolutio, ex eo quod Theophylus agnitis difficultatibus petiit dilationem de stylo Tribunalis facilè concedi solitam. Reproposita verò causa post diuturnum silentium sub die 7. Maii 1668. coram Bevilaqua in locum Verospi interim defuncti subrogato prodiit resolutio justa præmissa, recedendo scilicet ab ultimo loco, ac perstitendo in primo loco decisis, & quidem justè, ac satis probabiliter.

ROMANA PORTIONIS RIPÆ
PRO VALENTE.
CUM GENTILE.

Casus disputatus coram Datario, & resolutus pro Valente.

Si reperiantur duæ personæ ejusdem nominis, atque adjectum quod uni congruit, explicatum sit in altera, in qua istarum personarum dicatur residere officium, ad effectum vacationis, vel potiùs actus ratione incertitudinis remaneat invalidus.

SUMMARIUM.

1 *Alii scribent.*
2 *Incertitudo personæ potest certificari ex adminiculis, & indiciis.*
3 *Resignatio ad favorem certæ personæ non abdicatur à resignante, nisi illa effectuetur in resignatario, quæ declaratur n. 7.*
4 *De incertitudine personæ vide ante allum.*
5 *Quando præcedat conclusio, de qua n. 2.*
6 *In feudis, vel officiis non attenditur similatio.*
8 *Declaratio etiam ex intervallo fieri potest.*
9 *Datarius est organum Papæ, & quando ejus declarationi standum sit.*

DISC. XV.

Jacobus Gentilis — Flaminia Uxor,

Joannes Baptista

Joannes Stephanus — Flaminia

CUm Jacobus Gentilis Januensis emisset in faciem 1
Joannis Stephani, ejus ex Joanne Baptista filio nepotis officium portionis Ripæ, cum reservatione decreti super ejus libera dispositione, sequuta ejusdem Jacobi morte, executores testamentarii (qui in ea Civitate fideicommissarii vocantur) facultatem opportunam à testatore habentes, procuratorem constituerunt ad transmutandum vitæ periculum, dictumque officium transferendum à persona dicti Joannis Stephani, (de cujus valetudine forsan timebatur) in illam Flaminiæ ejusdem Jacobi ex eodem Jo. Baptista nepoti; Unde procurator sub nomine Joannis Stephani de anno 1631. consensum in forma consueta præstitit ad favorem Flaminiæ, pro qua signata fuit supplicatio, in qua loco dicendi *Flaminiam natam Joannis Baptistæ*, dictum fuit *Flaminiam natam Jacobi*, sub quo nomine *Flaminiæ Jacobi*, facta fuit descriptio in rotulo officialium, dictique officii emolumenta exacta fuerunt usque ad annum 1638. de quo tempore, denunciato Datariæ officialibus obitu Flaminiæ senioris dicti Jacobi uxoris, alterius Flaminiæ junioris ariæ, cessatum fuit à solutione emolumentorum usque ad annum 1646. quando Datarius, post plures disputationes, decrevit officium prædictum vacasse usque à dicto anno 1638. per obitum præfatæ Flaminiæ senioris, & in cujus decreti executionem, de eodem anno Dataria officium alteri vendidit, Atque Philippus de Valentibus appaltator fructuum, & emolumentorum officiorum vacantium, ejusdem officii fructus, seu emolumenta hoc medio tempore decuria exigit; quibus ita peractis, post annos ferè quindecim, comparuit hæres dicti Jacobi reservatarii, & prætendens officium non vacasse per mortem Flaminiæ senioris, sed vel residisse in persona Flaminiæ junioris, vel habendo dictam mutationem pro infecta perseverasse in persona dicti Joannis Stephani adhuc viventis, judicium instituit coram Datario, tam contra Datariam pro reintegratione officii, vel pretii cum fructibus ab anno 1646. citra, quàm contra Valentem pro restitutione fructuum, ut supra decursorum ab anno 1638. ad 1646.

Et pro actore scribentes dicebant, quod licèt ob duplicitatem personarum ejusdem nominis, quarum neutræ adjectum in supplicatione contentum conveniebat, quia Flaminia senior dici non poterat *nata Jacobi*, cujus uxor relicta erat, non autem filia, minusque Flaminia junior, quæ Joannis Baptistæ non autem Jacobi nata erat, incertitudo

2 tudo exinde resultaret juxta terminos text. *in l. duo sunt Titii, ff. de testam. ut l. si tria, ff. de reb. dub. cum concord.* Nihilominus ex adminiculis, & conjecturis, ac facti circumstantiis, rectè ad certitudinem personæ deveniri potest, etiam ad effectum vacationis, vel alios in hujusmodi vacabilibus deduci solitos, juxta punctualem *decis. nouum* 245. *par.* 5. *recent.* ubi de societate officii contracta super periculo personæ habentis idem nomen, & cognomen, quibus alter etiam utebatur; Et generaliter de certificatione personæ aliàs incertæ ob nominis duplicitatem hæredis institutæ, ex conjecturis haberur *dec.* 310. & 350. *par.* 10. *rec.* & *ibi actum in Urbevetana, seu Orbetelli testamenti sub tit. de testament.*

Conjecturæ autem, ac circumstantiæ plures deducebantur, prima nempè ex mandato procuræ facto per dictos fideicommissarios cantante pro translatione officii in personam *Flaminiæ natæ Joannis Baptistæ quod Jacobi*, quod conveniebat juniori non autem seniori; Secundò, quia verbum *natæ Jacobi*, nullatenus convenire poterat Flaminiæ seniori, rectè autem juniori, quæ legaliter dici etiam poterat nata Jacobi avi, à quo mediatè nascebatur, cùm verbum *nata*, non incongruat etiam medietas, ut sæpius habetur formiter actum *sub tit. de fideic.* præsertim in Firmana primogenituræ, & in Bonon. fideicommissi de Barberis; Et tertio ratione maximæ inverisimilitudinis, cùm prorius inverisimile esset, ut officium cantans in persona Joannis Stephani adulescentis, ab isto removeri debuerit, ut transferretur in mulierem senem morti proximam, accedente quoque observantia circa plura consimilia officia ad eamdem dicti Jacobi hæreditatem pertinentia.

3 Et in omnem eventum, quando ratione incertitudinis personæ, dicta nova collatio officii sub nomine Flaminiæ dicenda esset invalida, juxta not. *in d. l. duo sunt Titii*, ita proindè officium perseverabat in persona Joannis Stephani jam viventis, cum hic resignationem fecerit ad favorem certæ personæ, cujus resignationis utpotè conditionalis natura est, ut jus non auferat à resignante, neque effectuata dicatur, nisi officium, vel beneficium cadat in persona resignatarii, ex deductis per Burat. & adden. *dec.* 136. *n.* 36. & per beneficialistas passim, cum sit propositio in materia beneficiali plana, & recepta.

Pro Valente autem scribens, quamvis more Advocati, plura deducerem circa rem judicatam resultantem ex decreto Datarii prolato, & exequuto usque ab anno 1646. impediente proindè, ne idem tribunal de hoc cognoscere posset, ac etiam deducerem motivum usucapionis triennalis, cujus beneficio tertius possessor bonæ fidei tutus redditur, ad text. *in §. 1. Instit. de usucapion.* præsertim, dum quæstio erat de fructibus non extantibus, sed jam consumptis, quorum respectu, regula est, tertium bonæ fidei possessorem excusari, quinimò neque bonam fidem positivam necessariam esse, sed sufficere abesse malam, ex deductis per Greg. & adden. *dec.* 74. Burat. & adden. *dec.* 184. & *passim*.

Nihilominus, his etiam circumscriptis, quæ ex facti circumstantiis parum tuta fundamenta videbantur, cum sensu etiam veritatis, credebam actori competere forte actionem contra Datariam ad dicti officii per eam venditi pretium, defalcatis fructibus ab eodem actore, vel ejus auctoribus perceptis ab anno 1632. quo Joannes Stephanus resignationem fecit usque ad 1638. Sed contra Valentem legitimo titulo percipientem fructus officiorum vacantium, omninò injustam, maleque fundatam esse prætensionem, eum attenta etiam lectura ipsius actoris, quam probabilem reputabam, ut de Flaminia seniore nullatenus partium intentio fuerit intelligendi. Exindè resultet quod ob non certam, & benè explicatam personam Flaminiæ junioris, de qua intelligere voluerunt, officium verè fuerit in statu vacationis ab ipsa die, quo resignatio Joannis
4 Stephani admissa, & perfecta fuit, stante invaliditate novæ collationis in persona incerta, juxta terminos text. *in d. l. duo sunt Titii, ff. de testamentar. tutela, & l. si ita, ff. de reb. dub.*

5 Nil refragantibus supra insinuatis, quæ ex parte actoris deducebantur ex *dicta decision.* 245 *p.* 4. *recent.* firmante, ut ex conjecturis, & circumstantiis haberi possit certitudo illius personæ, quæ aliàs videtur incerta; Republicam enim, ac replicatio verè solida videbatur, id admitti posse in rebus indifferentibus, & in actibus à solo contrahentium voluntate regulandis, non autem in hujusmodi Regalibus, in quibus principaliter spectanda est, ac totum facit voluntas Principis, à cujus facto totum pendet, ut in proposito habemus in feudis, in quibus non procedit titulus *plus valere quod agitur, quàm quod simulatè concipitur*, sed ille dicitur feudatarius, quem Princeps investivit, & sub cujus nomine Investitura cantat, quamvis illius persona simulatè adjecta esset, ac verè feudum de aliena pecunia ad istius domini commodum, & utilitatem quæsitum esset, quia non curantur gesta inter partes, & quid ipsæ voluerint, sed solum spectatur, quid egerit, & voluerit Princeps, cujus assensus, seu voluntas hujusmodi actus animat, & informat, Aponr. *consil.* 45. *nu* 14. *cum seqq. lib.* 2. Merlin. *lib.* 2. *controv.* 67. *num.* 17. Capyc. Latr. *dec.* 168. *n.* 45. *cum seqq.* de Marin. *resol.* 38. *lib.* 2. & dixit etiam Rota in Rossanen. Decimarum coram Bichio *impress.* post Marin. *dict. resol.* 38. & *dec.* 1000. *par.* 9. *rec.*

Ita in proposito, cum feuda, & officia simbolizent, spectanda non est persona, de qua ipsæ partes sentire vo- 6
luerint, sed illa, de qua sensit Papa officii Collator, unde cum ipse senserit *de Flaminia Jacobi*. Idcircò, vel in ea dicendum est officium fuisse substantiatum, proindeque per ejus obitum sibi ipsis imputando partes, cur unam personam loco alterius malè expresserint, vel saltem, ita Papam fuisse incertum, & consequenter collationem remaneret invalidam, quod idem importabat ad effectum controversum, quamvis respectu Datariæ, satis interesse, ut supra.

Agnoscentes actoris defensores difficultatem, dicebant, stante hujusmodi nullitate ratione incertitudinis resultante, officium continuasse in persona Joannis Stephani resignantis adhuc viventis, à quo ita nunquam abdicatum erat ex dicta regula apud Beneficialistas recepta, ut resignatio ad favorem certæ personæ habeatur pro infecta, neque tol- 7
lat Jus resignantis, nisi regnatio suum plenum sortiatur effectum in persona, ad cujus favorem facta est, ex ea clara ratione, quod dicitur conditionalis, effectum proindè non sortitura, nisi conditione impleta, sed facilis fuit responsio, conclusionem scilicet, regulariter veram, rectè procedere, quando ineffectuatio provenit à facto, & voluntate Superioris nolentis admittere resignationem, seu ab alio casu non culposo, per quem ineffectuatio impediatur, secùs autem, ubi resignatario per Superiorem admissa fuit, sed infectio resultat ex facto, & culpa ipsarum partium, vel unius ipsarum, quia tunc conditio suspensiva resignationi adjecta, dicitur jam impleta, quamvis deindè actus ex alio casu cesset, ex deductis per Adden. ad Burat. *dec.* 163. *n* 36. & 37. & latius in dicta sua fede *de benef.* ac etiam *sub tit. de pension.* Et hic erat casus, quoniam Papa resignationem admisit, & officium contulit, cum subsequuto etiam effectu perceptionis emolumentorum personæ ab ipso resignante explicatæ, unde si hæc erat incerta, per ipsum erroneè significata, id non impedit resignationis perfectionem, nam aliàs de facili, studiosè hujusmodi errores committi possent, ad evitandum vacationis periculum, quatenus contingeret resignatarium resignanti prædecedere.

Et quamvis meæ non essent partes jura Datariæ tuendi, pro ipsa nihilominus ponderabam, ad effectum vacatio- 8
nis officii per mortem dictæ Flaminiæ senioris, quod cùm ex præmissis, voluntas Papæ totum faciat, idcircò, quamvis probabilius esset, partes sentiisse de Flaminia juniore, ex errore tamen narratum esset illud adjectum, quod seniori conveniebat. Nihilominus si constat de voluntate Papæ, quod de ista senserit, cessat omnis disputatio, & hæc voluntas etiam ex post facto declarari potest, quia non est dispositio, sed apertio veritatis ex intervallo, etiam admissa in eo qui in contrarium disponere non posset, ex deductis per Cyriac. *controvers.* 295. *num* 30. *cum seqq.* Otthob. *dec.* 119. *n.* 8. & 195. *num.* 18. Unde cum de anno 1645. Datarius declaraverit officium resedisse in persona Flaminiæ senioris, proindeque per ejus obitum vacasse, ita dicitur declarata voluntas Papæ, cujus Datarius dicitur organum apcum ad talem voluntatem declarandam, & probandam, præsertim dum est in officio, cum difficultas cadat post illud cessatum, Burat. *dec.* 883. *n.* 10. Roc. *dec.* 115. *p.* 10. *rec.* & in aliis; Sed quicquid esset de his, respectu Jurium actoris cum Datatia, claram tamen etiam cum sensu veritatis, dicebam actoris prætensionem non subsistere contra reum conventum, pro quo resolutio prodiit.

RO-

ROMANA PECUNIARIA SEU OFFICII PRO CAMASSEO CUM CHRISPOLTO SPOLIO.

Casus disputatus coram A. C. & sopitus per concordiam.

Officia Romanæ Curiæ, an & quando possint vendi, vel in contractum deduci absque Beneplacito Apostolico, cum distinctione inter substantiam officii, ejusq; fructus, & utilitatem; Et de eorumdem officiorum periculo, & vacatione per obitum Officialis, an damno emptoris, vel venditoris: Et data facultate discedendi emptionem ac abea recedendi, quando disdicta dicatur bene facta pro periculo evitando.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Quando terminus dicatur stare pro dilatione, vel causa terminandi.*
3 *Officia an sint in commercio, & vendi possint absque Beneplacito Apostolico, datur distinctio.*
4 *De disdicta vel declaratione animi recedendi à contractu, quando bene facta sit.*

DISC. XVI.

1 JOseph Camasseus possessor cujusdam officii venalis Ripæ, illud sub die 25. Novembris anni 1662. puré, & liberè vendidit Chrispolto Spolio, cum fructibus à Kalendis dicti mensis jam currere cæptis, pro certo pretio convento, & soluto, cum verbis, & clausulis, perfectam venditionem, ac traditionem, seu translationem in forma consueta importantibus; Quibus ita peractis, in eodem instrumento per novum capitulum, seu periodum, venditor promisit infrà annum consentire ejusdem officii translationi in aliam personam emptori benè visam, ac Beneplacitum Apostolicum desuper necessarium obtinere, ita tamen, quod elapso anno, & dicta translatione non facta, esset in arbitrio emptoris, vel continuare periculum vitæ in persona venditoris vel recedere à contractu, pretiumque solutum repetere.

Nulla sequuta fuit infra annum translatio officii, quod semper continuavit in persona venditoris, atque in fine anni, Chrispoltus per quosdam actus, & denunciationes extrajudiciales, per scipsum venditori factas, patefecit voluntatem recedendi à contractu, ac rehabendi pretium in alios ejus usus convertendum, hoc autem non obstante continuavit in exactione fructuum, seu emolumentorum ad totum mensem Januarii, & sic ultra jam completum annum, de mense Novembris præcedentis cæptum; Cumque de mense Februarii Joseph venditor graviter ægrotaret, Chrispoltus sub die 16. ejusdem, fecit distinctam formalem, domi dimissa copia ad januam, seu in manibus domesticorum exequutam, & in actis reproductam, ad duos verò, vel tres, dies subsequentes Josephus obiit, quæ morte sequuta, dictoque officio exindè vacato, Chrispoltus pulsare cœpit filios, & hæredes dicti Josephi ad restitutionem pretii.

Et introducta causa coram A. C. actor dicebat habere intentionem fundatam in conventione, ut elapso anno, esset in ejus arbitrio, vel continuare, vel recedere, inde cum ipse arbitrium exercendo, declaraverit nolle amplius continuare tam cum benevolis extrajudicialibus declarationibus, quàm cum formali interpellatione, ac dissidia judiciali, idcircò ex tunc contractus habendus erat pro resoluto, ac factus locus repetitioni pretii, procedendo cum terminis generalibus emptionis, & venditionis cum pacto de retrovendendo; Et è converso alii defensores reorum dicebant, quod cum elapso anno emptor continuaverit in contractu, percipiendo fructus per duo, vel tres menses, ita videbatur immutata voluntas recedendi à contractu, quem ita firmatum, non poterat amplius impugnare.

Judex autem, neutri complacendo, motivabat de nullitate actus ex defectu Beneplaciti Apostolici, sine quo hæc officia, utpotè de Regalibus, in commercio esse non possunt, neque in contractum emptionis, & venditionis deduci; Et hoc stante inferebat, periculum vacationis cessisse damno venditoris tanquam Domini, cum periculum sit sequela dominii, cujus etiam sequela sunt fructus post contractum decursi, ad eundem venditorem spectantes, proindeque sua opinio erat, condemnandi reos ad restitutionem pretii, deducta rata, quam importabant fructus ab emptore recepti in sortem imputandi, cum absque vacationis periculo non potuerit fructus percipere, ac suos facere.

Ego verò scribens pro reis conventis, non laudabam mo- 2
tivum aliorum hujus partis defensorum, quoniam terminus anni, adjectus non erat causa terminandæ facultatis eligendi continuationem, vel dissolutionem contractus, sed potius causa differendi hujusmodi facultatem, non antea exercibilem; unde si eo elapso, per brevem continuationem præclusa esset via exercendi tale arbitrium, seu facultatem, sequeretur ad id gerendum aliud tempus datum non fuisse, nisi momentaneum, quod utique esset absurdum, verisimili contrahentium voluntati contrarium, ut in specie ponderatur per Rotam *dec.* 233. *par.* 4. *recent. n.* 8. & *seqq.* & habetur etiam latius actum in materia juris redimendi infra certum terminum in Romana, seu Jansen. juris redimendi pro Catanen. cum Casta *sub tit. de empt. & vendit.* Ideòque dicebam, terminum anni stare pro dilatione, seu necessitate, intra quem, utrique, vel eorum alter, licèt invitus stare cogeretur contractui, exinde verò, remanere in facultate quandocunque pro arbitrio exercibili ab ea recedendi, adinstar Societatis officii solitæ contrahi ad annum, vel sex menses, & exindè ad beneplacitum, quia pro primo tempore est necessaria, exinde autem voluntaria, & licèt tacitè prorogabilis, seu renovata perceptione fructuum, attamen id procedit pro solo tempore solutionis proportionato, ut in sua materia *sub tit. de Societate officiorum*, præsertim in Romana Societatis officii pro Cesarino.

Quo verò ad motivum Judicis, credendo primo aspectu indebitè recipiendam esse conclusionem (in suo casu veriissimam,) ut hæc officia, utpotè de Regalibus, non sint in commercio absque Principis placito, putabam exindè ad excludendum dictum usuræ aliàs ex perceptione fructuum sine periculo in datore pecuniæ resultantis, istum contractum resolvi in quamdam Societatem officii, per quam pecuniæ dator, licitè percipit fructus, quia periculo subjacet, proindeque credebam causæ difficultatem restringi ad punctum, an benè, vel malè facta esset dissdicta, juxta terminos Societatum officii.

Attentius autem deindè casum considerando agnovi, ne- 3
que Judicem, neque me benè dicere, quia versabamur in puris terminis contractus emptionis, & venditionis de jure validi, & liciti, itaut non concurrente legitima dissdicta, seu interpellatione, super ejusdem contractus resolutione, periculum juxta naturam perfectæ emptionis, esse deberet emptoris, *ad notas terminat. tot. tit. ff. & C. de peric. & commodo rei venditæ*, neque de sectum Beneplaciti Apostolici in aliquo præmissis relagari.

In hac etenim officiorum vacabilium contractione, quicquid antiquitus dubitatum sit, illa videtur vera, & recepta distinctio, quod aut agitur de translatione ipsius officii ejusque substantiæ, seu tituli de una persona ad 5
effectum mutationis periculi vacationis per mortem naturalem, vel civilem, & tunc omninò sit necessarium Beneplacitum Apostolicum, seu assensus illius, ad quem spectat officia conferre, & ad quem solùm spectat unum officialem absolvere, & alium creare, ac eriam agnoscere, suos Officiales, & personas, per quarum mortem naturalem, vel civilem officiorum vacatio sequi debeat, neque privatorum conventio ad hunc effectum est alicujus operationis, Idemque dicendum est ad acquirendam super eodem officio hypothecam, vel aliud jus reale, unde propterea receptum est, creditores habentes assensum super officii hypotheca, seu decreti reservationem, quæ stat loco dicti assensus, vincere creditores absque assensu, utpotè solam personalem respectu officii habentes, ut *disc.* 4. & 10. *& plurics*.

Aut verò agitur de alienatione juris percipiendi officii emolumenta, considerati non tanquam jus percutiens substantiam officii, sed tanquam commoditas, seu nudum factum perceptionis emolumentorum, & tunc dicuntur in commercio, & contractatione absque aliquo assensu, eum substantia officii residear in persona officialis venditoris, per cujus obitum, vel delictum vacat, periculo emptoris, qui venditoris vitam emisse dicitur eo modo quo emitur commoditas pensionum Ecclesiarum, ut benè ita distinguendo firmatur in Romana officii Scriptoriæ 1. Aprilis 1588. coram Pamphilio, quæ reputari solet in materia Magistralis, sæpè canonizata, præsertim in Tudertina officii Cancellariæ 19. Januarii 1598. coram Lancell.

apud

apud Seraph. *dec.* 389. *n.*6. & 7. Millin. *dec.*251. *n.*9. & 10. *dec.*116. *n.*14. & 15. *p.*5. *rec. tom.*2. in quibus primis decisionibus coram Pamphilio, & Lancellotto, benè quoque firmatur, in dubio, non constito de contraria voluntate, hoc jus censeri in contractum deductum, quia præsumptio est, partes seciſſe id quod licitè facere poterant, & ut actus sit validus, non autem inutilis, & illicitus.

Fortiùs id procedere dicebam in præsenti, dum ultra dictam præsumptionem, concurrebat clara voluntas ita contrahendi, quia emptor voluit esse dominus emolumentorum, etiam per multos dies ante contractum, ac ulteriùs voluit esse in ejus libito continuare infrà annum, & posteà, periculum super vita venditoris, vel illud transmutare, transferendo cum Papæ licentia officium in aliam personam; Et his stantibus difficultas tota restringebatur ad punctum distinctæ, seu validæ declarationis, recedendi à contractu, ac utendi conventa facultate, ut suprà.

Duo autem hujus distinctæ, seu declarationi animi actus
4 per auctorem deducebantur, unus extrajudicialis probatus per testes, dicentes emptorem dixisse venditori, ut sibi restitueret pecunias ad alios usus convertendas, quia non intendebat in contractu perseverare, data sibi intentione per venditorem res restituendi; Alter verò judicialis, continens formalem distinctam, ut suprà intimatam, & reproductam.

De primo actu nullum dicebam habendam esse rationem, tumquia ad evitandas fraudes usurarum, & ne dator pecuniæ ita magnos fructus absque periculo percipere satagat, distincta debet esse hinc inde certa, & invariabilis, ut ex reformatione Pauli V. habemus in materia Societatum officii, ex deductis in Romana Societatis Officii 2. Maii 1659. coram Meltio, & habetur actum in eadem causa pro Cæsare Columna in sua materia *sub tit. de Societ. offic.*

Tum etiam, quia siquem habuit emptor animum recedendi à contractu, ille fuit in via, non in termino, & sic simplex velleitas, non deducta ad voluntatem determinatam hinc inde stabilitam; Et clariùs, quia si quæ adfuisset voluntas deducta ex dictis actibus sequutis de mensibus Novembris, & Decembris, ab ea recessum fuit per actum contrarium facti, prævalentem verbis, cum exactione fructuum, seu emolumentorum pro alio mense subsequuto, ex quo actu dicitur immutata prior voluntas, quia non possunt stare simul, contractum esse dissolutum, ac fructus percipi, ut frequenter in dicta materia societatis officii præsertim in dicta Romana Societatis officii pro Cesarino.

Quo verò ad alium actum judicialis distinctæ, ex duobus dicebam illam non suffragari, primò quia interpellatio non erat personalis, prout requiritur ad effectum inducendi veram, & certam scientiam in altero contrahente, qui certus ita reddatur de dissolutione contractus, licèt enim in Societatibus officii contrarium servetur, attamen id procedit stante pacto, ut observat Zacch. *de Societ. offic. n.*222. *cum seq.*

Et secundò clariùs, quia stante gravi infirmitate, cum imminenti periculo mortis, jam ad duos, vel tres dies subsequutæ, actus dicitur continere fraudem manifestam, ad text. *in c.*2. *de renunciationib. in* 6. ubi Franch. & *cæteri*, Paris. *to. resp. lib.*12. *q.*6. Gomez. *in regula de viginti*, & in terminis feudalibus, de refutatione, vel subinfeudatione facta in infirmitate Capan. *de jure relevii quæst.*18. & 21. *p.*4. cum aliis in Senogallien. Castr. *sub tit. de feud. disc.* 1. Et in terminis mutationis periculi vitæ Societatis offic. in infirmitate *decis.*145. *n.*10. *p.*5. *rec.* Unde propterea in beneficialibus, renunciationes factæ per 20. dies ante mortem judicantur fraudolentæ per regulam de 20. Et in terminis Societatis officii, reformatio Pauli V. Præscripsit terminum 15. dierum, & ad quam materiam fraudis in his terminis conferunt deducta in Romana pro Zonghis *hoc titul. ad hanc eamdem materiam officiorum disc.*6. Unde propterea actor, visis his difficultatibus assumpsit onus probandi distinctam extrajudicialem in tempore congruo factam, quam non negabam ita fieri posse, ut advertit Zacchias *de Societ. offic. n.*285. & *seqq.* ubi allegantur Salustius, & cæteri, sed deinde causa fuit concordata.

ROMANA OFFICII AGRICULTURÆ PRO CÆCILIA PAGNA CUM BENEDICTO FRATRE.

Discursus pro veritate super casu posteà decisо per Rotam, ut infrà.

Si ex Apostolica provisione officium non vacat, sed transmittitur ad hæredes officialis, an transmitti dicatur ipsa officii substantia, vel potius solùm pretium, & quatenus illud transmittatur, an pendente illius solutione transmissarius participare debeat de ejusdem officii emolument is pro rata. Et quod tempus attendi debeat in regulando valore officii.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *De fructibus recompensativis debitis per emptorem officii creditori pretii ex l. curabit.*
3 *An dispositio d. l. procedat aliàs, quàm ad favorem venditoris, ad favorem scilicet creditoris ipsius venditoris.*
4 *Declaratur conclusio, quod favore dicti creditoris non currant fructus recompensativi.*
5 *De fructibus debitis per primogenitum de pretio feudi novi communicando secundogenitis.*
6 *Dominus partis officii non vacabilis, post mortem officialis, an dicatur habere condominium ipsius officii, vel solùm pretii, & de effectibus.*
7 *Officium concedi potest duobus insolidum.*
8 *Quando & ad quos effectus officia sint in commercio, & reputentur jure allodialium.*
9 *In officiis, & feudis non attenditur simulatio, neque locum habet titulus plus valere quod agitur, &c.*
10 *Damna, & interesse, seu fructus recompensativi, an debeantur ad rationem fructuum officii vacabilis.*

DISC. XVII.

OFficium Notariatus agriculturæ, Sixtus V. adempta facultate, aliàs Consulibus competente conferendi, applicavit Cameræ Apostolicæ, illudque mediante cujusdam summæ solutione contulit, sub decreto, quod si mors officialis contingeret infrà proximum triennium, ejus vacatio sequi non deberet, sed pro integro valore ad ejusdem officialis hæredes transmitteretur, abindè verò citrà per mortem, sequi deberet vacatio pro sola medietate, pro alia verò transmitteretur ad hæredes, quibus successor de officio provisus pretium pro hac rata solvere teneretur; Cùm autem Benedicti, & Cæciliæ pater aliquam dicti officii portionem possideret, atque sequuta ejus vacatione, illud per Papam collatum esset dicto Benedicto, post plures annos, in quibus fuit possessor, & emolumenta percepit, ortæ fuerunt inter eosdem Benedictum, & Cæciliam communis parentis hæredes plures controversiæ, super paternæ hæreditatis divisione, compromisse in arbitros, inter quas per istos decisas, fuit illa super dicti officii fructibus, seu emolumentis, an scilicet pro rata non vacata, quæ ad hæreditatem pertinebat, in hoc judicio familiæ erciscundæ venirent dicta emolumenta, necnon officii valor, ut de præsenti, vel potius attento tempore mortis communis parentis, & in omnibus, ad favorem Cæciliæ decisum fuit, venire scilicet emolumenta, & attendendum esse valorem de præsenti.

Non acquievit in hac parte laudo Benedictus, prætendens in hæreditate remansisse solum creditum pecuniarum infructiferum pro rata ab Officiali successore aliquendum, attento valore de tempore vacationis, emolumenta verò, utpotè sequelam dominii, spectare ad ipsum tanquam officii dominum; Et introducta desuper lite coram A. C. seu Prælato deputato ad laudi executionem, ex parte Cæciliæ, ac etiam arbitrorum, pro veritate de meo judicio requisitus fui, super solo puncto participationis emolumentorum.

Pro laudi justitia censui respondendum, ex duplici fundamento, primò quia ubi etiam, juxta officialis prætensionem, jus hæreditatis consisteret in solo credito pro rata pretii, adhuc tamen ad effectum de quo erat con- 2
troversia, id rejicidebat in idem, quia cùm esset creditum ex causa pretii rei fructiferæ, intraret æquitas text. *in l. curabit*, *Cod. de action. empti*, cùm non debeat emptor eodem tempore habere rem, & pretium; Licèt enim

enim istas æquitas procedat favore domini fructus rei venditæ alias percepturi, & quorum fructuum loco subrogatæ dicuntur usuræ resultantes ex dicta æquitate, recompen-
3 sativæ proindè nuncupatæ, secus autem favore creditoris pecuniarii venditoris, per emptorem accollati, ex ea ratione, quod si actus venditionis sequutus non esset, de ipsius rei venditæ fructibus, quorum loco istæ usuræ subrogatæ sunt, ipse non participasset, ideoque dari non potest subrogatum sine principali, ut in his terminis firmatur apud Millin. *decis.* 378. & *decis.* 258. *num.* 3. *par.* 10. *recent.* non obstante quod ab hac decisione recessum sit, ut *decis.* 366. *eadem par.* 10. quoniam id fuit ex alio facti fundamento, non quod impugnetur dicta conclusio potius approbata, & de qua solùm dubitari potest in casu posito per Leotar. *de usur. qu.* 78. *n.*18. & 19. de quo in præsenti opus non fuit agere.

Attamen hanc difficultatem intrare dicebam in eo, qui
4 esset creditor venditoris ex causa mutui, veri, vel interpretativi, sine quo receptum est non dari usuram, quam ita creditor ex dicta causa committeret, recipiendo istos fructus, de quibus utpotè non suis inspicere non pertinet ad creditorem, an illi percipiantur per venditorem, vel per emptorem, & an hic ob retardatam sibi debitæ pecuniæ solutionem sit in lucro, necne, quia in materia usuraria non spectatur utilitas debitoris, sed solùm id, quod interest creditoris, Leotar. *de usur. q.* 32. *n.fin.* 9. 78. *n.*14. & *qu.*80. *n.*18. & sæpius in sua materia *sub tit. de usur.* Secus autem ubi creditum, nullum sub se continet mutuum verum, vel interpretativum, sed provenit à condominio rei, ob cujus individuitatem, illud per mortem officialis pro rata non vacante resolvitur in pretium, ipsius rei loco subrogatum, quia tunc occultari videtur quidam actus emptionis, & venditionis, quod scilicet, illa officii rata non vacabilis, quæ jure dominii per officialem viventem possidebatur, ob impeditam divisionem ab ipsa subjecta materia resultantem, censeatur per hæreditatem Officialis morientis vendita Officiali successori, ita proinde effecto debitori in pretio rei fructiferæ, ideoque dicta difficultas, quam à scribentibus pro Benedicto non tactam, ego pro ratione dubitandi deducebam, non videbatur ad facti speciem applicabilis.

5 Ponderabam ad id probandum, simile de pretio feudi novi acquisiti titulo oneroso in forma individua juris francorum, per primogenitum, communicando secundogenitis, juxta ea, quæ habentur sæpius deducta in sua materia *sub tit. de feudis*, præsertim in Parmen. *disc.* 12. quoniam in locis, in quibus hæc materia est frequens, receptissimum est, pro dicta rata pretii, deberi secundogenitis interesse recompensativum fructum feudi, ad eam rationem, quam illud fructavit; Prout si legitima, quæ debetur filiis in corporibus, ob istorum individuam naturam, seu ex alia probabili causa assignetur in pecunia, debentur adhuc fructus ad eam ratam, quam importent fructus ipsorum bonorum, quorum loco subrogata est dicta pecunia, tanquam pretium illorum jure venditionis, quam ita lex occultat, cum similibus, stante præsertim observantia ipsius Cameræ, quæ pro tempore vacationis istius officii, plurium annorum spatio ignotæ, ob sequutam in Germaniæ partibus mortem illius, in cujus faciem cantabat, repetit ut solùm fructus pro medietate vacata, agnoscendo reliquæ medietatis fructus, non ad ipsam, sed ad hæredes officialis pertinere.

Alterum erat solidum fundamentum, quod (prædicto
6 etiam cessante) sufficiens erat ad laudi justificationem, quod hæc rata officii non vacabilis pertinere diceretur ratione dominii productivi fructuum, & pertinentiæ emolumentorum; Ad quod probandum, reflectendum esse dicebam ad receptissimam distinctionem, quam in hac materia habemus, quod aliud est agere de ipsius officii substantia, ad effectum, ut ejus possessor dicatur officialis, ac exercere possit munia officio incumbentia, aliud verò agere de ejusdem officii commodo, & utilitate tam in sorte, quàm in fructibus.

Primo casu, & ad primum effectum, admittebam benè dici per scribentes pro Benedicto, officium non residere, nisi penès eum, cui Papa concessit, ipsumque dici officialem, quoniam ut hic dicatur talis, opus est, quod per Principem, vel eum, quem Princeps deputavit, cognoscatur & reputetur idoneus ad exercendum illud munus, quod officio incumbit, illumque solum Princeps in suis libris, vel rotulis officialium descriptum habet, ad effectum etiam sciendi personam, per cujus mortem, vel delictum est vacaturum, atque isto casu, & ad effectus prædictos, benè procedit conclusio, quod officia, utpotè de Regalibus, non sunt in commercio, neque transeunt de uno in alterum absque beneplacito Principis, prout quod in officiis, adinstar feudorum non inerat titulus *plus valere quod agitur, quàm quod simulatè concipitur* ut infrà, & his omnibus spectatis, admittebam, quod solus Benedictus esset officialis.

Licèt enim non implicet officium concedi, etiam quoad 7
hanc substantiam pluribus eodem tempore insolidum, ut per Reverter. *decis.*168. Lanar. *cons.*59. *nu.*27. & 28. & in voto Merlin. Datarii in Rom. officii Rinconni 5. Junii 1623. de quo in Rom. fideicommissi de Boncompagnis 14. Sept. 1663. coram Bevilaqua, in fin. etiam habetur in Romana officii de Maximis *hoc tit. disc.* 3. nihilominus Papa id non fecit, neque Domini hujus ratæ non vacabilis, qui possunt esse infantes, vel mulieres dici possunt officiales.

Secundo autem casu, & ad dictum effectum commodi 8
ex ejusdem officii emolumentis resultantis, secus dicendum est, quia hæc reputantur tanquam merè allodialia, sunt in commercio absque Principis beneplacito, & possideri possunt per quemcumque, licèt inhabilem ab officii exercitium, etiam infantes, & mulieres, cum quibuscumque aliis dominii, & liberæ dispositionis effectibus, ut in Magistrali Romana officii scriptoriæ 13. Maii 1583. Aldobrandino, & 1. Aprilis 1588. coram Pamphilio confirmata 27. Maii 1591. coram eodem, in Tudertina officii Cancellariæ 19. Januarij 1598. cor. Lancell. apud Seraph. *dec.*389. *n.*6. & 7. Millin. *dec.*251. *nu.*9. & 10. *dec.* 14. post Fenzon. *ad Statut. dec.*116. *nu.*14. & 15. *p.*4. *rec. tom.*2. *decis.* 335. *nu.*15. apud Postium *de manut.* Romana pretii officiorum 27. Novembr. 1655. & *non obstat in fin.* & §. *seqq.* & 1. Decembris 1659. coram Bevilaqua, & habetur sæpius hoc tit. ad hanc eamdem materiam.

Istud secundum dominium, verè, & propriè non consi- 9
stit in ipsa substantia, seu titulo officii, sed solum consistit in ejus pretio. Unde Sixtus V. benè loquutus est, dicendo, ad hæredes Notarii defuncti transmitti pretium portionis non vacabilis, hoc verò pretium non dicitur spectare jure simplicis crediti, sed jure dominii productivi fructuum, & emolumentorum, & sic stant simul, dominium esse in pretio, & ex eo resultare dictum effectum.

Hinc si Mevius cum sua pecunia, & ad proprium commodum emit officium in faciem Titii, absque dubio, quoad Principem, Titius, non autem Mevius est officialis, quem solùm Princeps in talem agnoscit, & tamen officii emolumenta pertinent ad Mevium, qui est dominus pretii, quia quoad utilitatem hic est dominus officii, quamvis ille sit officialis quoad nomen, & potestatem exercendi munia personalia officio incumbentia.

Habemus hoc in feudis, quæ fraternizant cum officiis, quæ pari passu ambulant, quoniam in eis non datur simulatio, ideoque locum non habet titulus *plus valere quod agitur &c.* unde si ego cum mea pecunia emo feudum ad proprium commodum, sub simulato nomine Tertii, expresse declarantis se habere nudum nomen, adhuc tamen ille est verè feudatarius, & Baro, ut latè *decis.* 100. *par.* 9. *recent. repetit.* post Marin. *resol.* 38. *lib.* 2. ubi idem frequenter in Mantuana bonorum, & in aliis in sua materia *sub tit. de feud.* & tamen tota utilitas feudi est Domini pecuniæ, non autem illius, quem Princeps de feudo investivit, quamvis ille sit feudatarius.

Comprobari dicebam hæc evidenter ex duplici circumstantia una scilicèt jam dictæ observantiæ Datariæ, quæ pro tempore vacationis, ut suprà, per plures annos ignotæ, fructus repetit à possessore pro sola medietate vacata, pro absoluto præsupponendo, reliquos pertinere ad officiales hæredes, seu dictæ ratæ non vacabilis, dominos, ob jam dictum dominum utilitatis; Et altera, quod idem Sixtus sub eadem lege erexit vel reformavit officia Notariorum Curiæ Capitolinæ, ut scilicet succedente morte officialis infra primum triennium, non sequeretur vacatio, ab inde verò sequatur solùm pro medietate pro qua emolumenta deberentur hæredibus, donec successor pretium solveret.

Neque novum est vacationem ita non sequi, nam etiam in antiquis militiis, quorum loco ista moderna officia subrogata sunt, seu speciem habent, idem quoque decerni solebat, ut scilicet infra certum tempus non vacarent, vel solùm in parte, ut *in l. omnimodo*, §. *imputari*, *C. de inoff. testam.* ubi optima glos. verbo in morte testatoris.

Quodque etiam in officiis vacabilibus, damna, & inte- 10
resse

resse, debeantur ad rationem fructuum ipsorum officiorum, habetur apud Seraph. *decis. 714. n. 4* quod in parte vacabili videtur parum probabile, quia, nec justum, nec æquum est, ut absque periculo, fructuum adeò excessivum percipere debeat, qui fortem habet salvam, de quo tamen habetur actum in Romana pecuniaria Valtrini *hoc tit. disc. 12.* sed quoad partem non vacabilem, ob cessantem dictam dubitandi rationem casus videtur planus.

Edito isto responso, neque Benedictus acquievit, sed introducta postmodum causa in Rota coram Bourjemont, me pro neutra partium scribente, ut frequenter contingere solet in respondentibus pro veritate, assumpta fuit disputatio super valore, an scilicet in hæreditate communis parentis adesset pretium, pro quo medietas non vacabilis acquisita fuit, & quod tempus esset attendendum, an scilicet illud mortis, vel potius præsens, fraus augmentum ex temporis beneficio cessuratum, hæreditas, à successivè utriusque hæredis commodo cedere deberet, necne, & sub diebus 2. Martii, & 22. Junii 1668. ad favorem Cæciliæ pro attendendo de tempore præsenti prodierunt resolutiones, ex quibus de consequenti resultat altera circa fructus, super qua solùm requisitus fueram, dictæque resolutiones mihi justæ, & probabiles visæ sunt, ex dicta ratione, quod licèt officium quoad ejus substantiam sit de Regalibus, & non possit residere nisi penes eum, quem Princeps deputavit, ad effectum ut isse in officialium rotulo sit descriptus, ipseque dicatur persona publica, officii exercitium, & præeminentias, ac juris dictiones habens, nihilominus non impliciat, etiam sine Principis placito, utilitatem burfalem esse alterius, multò magis ac inhabitanter, ejusdem Principis auctoritate accedente, commodi pecuniarii, & utilitatis, vel damni effectus, officium dicitur in dominio reservatarii, non autem titularis, & consequenter ipsius debet esse augmentum, sicut e converso fuisset decrementum, ex *regula secundum naturam*, &c. Individua verò officii natura percutit titulum seu substantiam ad dictos alios effectus exercitii, ac fidei præstandæ exercenti tanquam publico officiali, necnon amissionis ob delictum, seu mutationis personæ ob mortem naturalem vel civilem, cum similibus, non autem dictos alios effectus compatibiles cum individuitate ac jure Regaliæ, ut ita conciliandò contrarias auctoritates ac decisiones habetur in decisionibus desuper sub dictis diebus editis coram Bourlemont, præsertim secunda 22. Junii 1668. licèt in ea pro meo judicio non benè dicatur idem officium esse diversæ naturæ pro medietate scilicet personale, & pro alia medietate hæreditarium, & non vacabile, quoniam quoad ipsum titulum ejusque substantiam hoc est incompatibile, dum ita dare oporteret, quod officialis defuncti plures essent hæredes pueri, & mulieres, seu alias inepti, omnes essent officiales, & Notarii, ac ea, quæ ad officium pertinent exercere possent, quod utique dicendum non est, quia unicus debet actualis officialis, in cujus persona titulus, & substantia officii resideat cum exercitio, & præeminentiis, & transmissibilitas verò partis percutit commodum, & utilitatem ut supra.

ROMAMA SEU MACERATEN. FRUCTUUM PRO VALENTE, CUM CAMERA APOSTOLICA.

Casus disputatus coram Thesaurario.

Quomodo probetur perfecta alienatio commoditatis officii, Et an in his juribus vitalitiis habentibus periculum amissionis potius per mortem unius, quam alterius personæ, dentur contractus præsumpti, & taciti, vel debeant esse expressi.

SUMMARIUM.

1 *Falli series.*
2 *Commoditas officiorum etiam sine beneplacito est in commercio.*
3 *In juribus vitalitiis, & vacationi subjectis contractus debet esse expressus, & non attenditur tacitus seu præsumptus, & de ratione.*
4 *Examinantur adminicula tacitusiva, vel exclusiva consensus.*

DISC. XVII.

OFficium Notariatus Macetatæ, ex consuetudine solitum retineri in dominio seu commoditate Thesaurariorum Marchiæ pro tempore, per prædecessorem Thesaurarium cessum fuit Hadriano Honorato in Thesauraria successori, non curanti personam officialis maturé, sub cujus vitæ periculo repositum erat; Mortuo autem dicto Hadriano, ac deputato administrationi Thesaurariæ, cujus appaltus adhuc durabat, Quintiliano Valente, cum Cecolini, & Silvestri novum ejusdem Thesaurariæ appaltum suscepissent, factis quibusdam calculis dati, & accepti inter dictos novos Thesaurarios, & dictum administratorem; inita fuit per istum sub die Septembris 1653. apoca, per quam declaravit Honoratum, seu negotium debitorem in scut. 2125. ex quibus, bonificatis scut. 1350. pro pretio officii Notariatus, promisit solutionem residui, quando Camera bonificaret eas partitas, ex quibus dictum creditum proveniebat, quibus peractis, ratio bancaria Philippi de mense Martii 1656. se compotuit cum Camera, subintrando in universum Jus activum, & passivum dicti Honorati, & Cameræ, & successivè sub credulitate, quod inter Honorati effectus adesset dictum officium; De anno 1650. curavit mutari personam, sub cujus nomine, & periculo illud staret, atque de anno 1665. illud cum Beneplacito Apostolico alteri, pro pretio scut. mille circiter vendidit.

Cùm autem Camera esset in notabili summa creditrix prædictorum de Cicolinis, & Silvestris ex eadem causa Thesaurariæ, prætendere cœpit dicti residui solutionem à Valente excipiente de solutione cum dicti officii fructibus, seu emolumentis in Thesaurariæ causam obventis, quod non solum per Camerales impugnabatur, sed per viam reconventionis petebantur etiam pretium dicti officii per Valentem venditi, utpotè ad prædictos Cecolinum, & Silvestrum pertinentis à dicto anno 1653. in quo illud venditum, seu in solutum datum fuit, de cujus venditionis vel darionis in solutum imperfectione seu ineffectuatione replicabatur, unde propterea.

Introducta causa coram Thesaurario Generali, Camerales fundatam dicebant eorum intentionem, in eo quod ad perfectionem contractus emptionis, & venditionis, sufficit intervenire tria consueta requisita, nempè rem, pretium, & consensum, absque necessitate justificandi traditionem, quamvis necessariam ad translationem dominii, cùm hæc non exigantur in juribus incorporalibus, in quibus sola cessio stat loco traditionis, ac etiam, quia hæc sequuta dicitur, dum iidem Cicolini, & Silvestri ejusdem officii emolumenta exegerant, & in qua præsertim exactione tanquam observantis, & effectuatione actus magnam vim faciebant, subjungendo (in hac parte benè) ad hujusmodi dominii translationem non fuisse desiderandum Beneplacitum Apostolicū, quia illud necessarium est, ubi agitur de ipsa substantia officii transferenda de una persona ad aliam, secùs autem ubi persona Officialis non immutata, tractatur de sola translatione commoditatis, ex iis, quæ habentur in Romana officii seu pecuniaria pro Camasseo *disc. 16.* & in aliis *hoc tit.* ad hanc materiam officiorum, cùm sit hodie conclusio plana.

Scribens pro dicta ratione bancaria rea conventa, non negabam, quod ubi in facto verificaretur legitimus concursus dictorum trium requisitorum, resultaret perfectio contractus absque alio requisito traditionis, ex premissis in jure vers; Sed ultrà defectum potestatis vendendi concurrentem in Quintiliano administratore, super quo puncto, utpotè in nudo facto consistente partes non erant Advocati, sed causæ Patroni, dicebam difficultatem residere in verificatione tertii requisiti consensus, qui debet esse utriusque contrahentis insimul junctus, cùm aliud non sit contractus, nisi duorum consensus in idem tendens, itaut quando sequitur conjunctio consensuum; cum dicatur ille perfici, *ut decis. 395 numer. 2. part. 5. recent.* & passim, cum sint Principia certa; De ista vero consensuum conjunctione non constabat, quoniam apoca facta erat per solum Quintilianum, personam venditoris gerentem, absentibus illis, qui personam emporum gerere debeant, de quorum subsequuto consensu nullibi docebatur.

Et quamvis, Camerales replicarent de consensu præsumpto, seu implicito deducto ex dicta observantia in percipiendis dicti officii emolumentis, nec non ex silentio in petendo residui debito, quod alias non acceptata dicti officii venditione, seu datione in solutum in vim ejusdem apocæ solvi debuisset, Nihilominus dicebam, id rectè

rectè sufficere, ubi ageretur de contractu super rebus & bonis indifferentibus, cùm voluntas, non minùs verbis, quàm facti probari possit; secus autem in hujusmodi officiis, & juribus vitalitiis, periculo vacationis subjectis, & cujus periculi ratione, magnum solet esse eorum emolumentorum longè supra fructum bonorum indifferentiū, dicto periculo non subjectorum, tunc enim consensus debet esse clarus, & expressus, alteri contrahenti innotescens, ita & taliter, quod actus remaneat omninò irretractabilis hinc indè, & ex ea clara ratione, quod aliàs de facili posset fraus fieri per eum, de cujus expresso consensu non apparet, dum ita posset se regulare ab eventu longævæ vel respectivè brevis vitæ officialis, à qua pendet periculum vacationis, atque contingente vacatione de proximo, negare contractum, ut in consimilibus terminis Societatis officii Zanch. *de Societ. n. 395. & seq.* Cyriac. *controv. 252. n. 4. & 5.* Rota *decis. 960. par. 1. divers.* & habetur deductum in sua materia *sub tit. de Soc. off.* præsertim in Romana pro Cæsare Columna, & in aliis.

Clarius accedente adminiculo, dicti consensus potiùs exclusivo, dum præfati Cicolini & Silvestri, nunquam curarunt, vel mutare personam officialis, vel obtinere reservationem, decreti ad eorum favorem, & è converso id gestum fuit per Valentem de anno 1658. & qui deindè tanquam dominus ad venditionem etiam processit.

Contrarium verò adminiculum deductum ab exactione emolumentorum erat æquivocum, quia cùm dicti Thesaurarii essent creditores Honorati, & successivè Valentis, utpotè in universum Jus activum, & passivum istius subrogati, prædicti residui, rectè potuerunt dicta emolumenta sub manu exigere in satisfactionem, & sic non est observantia univoca quæ concludat perneccessè; potissimè quia officium prædictum ex consuetudine præterita, erat quodammodò annexum Thesaurariæ, cujus Capserio, seu Depositario, substituti dictum officium exercentes; cum præsuppositio dictæ annexionis, continuantes antiquam consuetudinem, menstruatim emolumenta solvebant, Undè erat actus æquivocus non sufficiens ad illum consensum, qui debet esse expressus, ex dicta ratione, quam cum sensu etiam veritatis credebam probabilem.

REATINA CANCELLARIÆ PRO JOANNE DE BONIS CUM CAMERA APOSTOLICA.

Casus disputatus coram Thesaurario, Incertus est exitus.

An reservatarius dispositionis officii ex Decreto apponi solito, possit dictum decretum seu dispositionem sine Beneplacito Apostolico remittere eidem officiali, etiam in præjudicium creditorum hypothecariorum.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Quando officia sint in commercio, & alienari vel obligari possint absque assensu.*
3 *In Titulari an dari possit cessio translativa reservationis decreti, & quid hæc cessio operetur.*
4 *Quid in præjudicium creditorum cedentis, qui habebat decreti reservationem.*

DISC. XIX.

EMit Mutius Orsinus de ejus pecunia, officium Cancellariæ Reatinæ, sub nomine, & in faciem Joannis de Bonis, cum reservatione Decreti super pura, & libera dispositione ad ejus favorem, & postquam debitum cum Camera Apostolica contraxerat per susceptionem Appaltus Status Castri, omne Jus, quod ipse in dicto officio habebat, eidem Joanni vendidit seu cessit pro eodem pretio, pro quo officium emptum fuerat, coram Notario, & testibus effectivè numerato; Cùmque post aliquod breve tempus idem Mutius prætenderetur Cameræ debitor in notabili summa juxtà seriem, de qua in Romana seu Viterbiensi appaltus hoc titulo *disc. 122.* Hinc proindè Camerales molestare cœperunt dictum Joannem cor. Thesaurario Judice ordinario causarum Cameralium in prima instantia, prætendentes in vim dicti decreti procedere ad alienationem officii, tanquam de bonis debitoris non obstante prædicta cessione, utpotè invalida, & habenda pro infecta ex defectu Beneplaciti Apostolici.

Pro reo convento scribens, cum sensu etiam veritatis, nisi facti circumstantiæ concurrerent probantes fraudem, & collusionem in dubio non præsumendam, dum præsertim actus publicè, & sinceré factus apparebat mediante effectiva solutione pretii in pecunia numerata coram Notario, & testibus in ipso actu alienationis, parum probabilem dicebam Cameralium prætensionem, cùm ageretur de re indifferenti in libero commercio existente, quam nil impediebat in alium transferri.

Licèt enim officia dicantur de Regalibus, neque sint in commercio sine Principis beneplacito, attamen id procedit quoad ipsius officii substantiam ejusque translationem de una persona in alteram; itaut agatur de creando novo Officiali, vel ubi agitur de acquirendo Jure realī super ipso officio in præjudicium Principis in casu vacationis, vel tertii, ex ejusdem Principis concessione, vel assensu Jus acquirentis, secus autem ubi de solo commodo, & interesse bursali circa pretium, vel circa fructus, & emolumenta, ut ita distinguendo firmatur in Romana officii Scriptoriæ prima Aprilis 1588. coram Pamphilio, quæ reputatur in materia magistralis, sæpius canonizata, præsertim in Tudertina officii Cancellariæ 9. Januarii 1598. coram Lancellotto apud Seraphin. *dec. 389. n. 9. & 7.* Millin. *dec. 251. n. 9. & 10. dec. 116. n. 14. & 15. p. 4. recentiorum 2. & in aliis*, ut in Romana pecuniaria, seu officii pro Camassèo *hoc cod. tit. disc. 16.*

Si ergo hujusmodi facultatis alienatio, utpotè concernens merum commodum bursale super affectione pretii, & emolumentorum, Officialis persona non immutata, cùm non percuteret officii substantiam, fieri poterat sine beneplacito, etiam per viam translativè cessionis in quemcumque tertium, multò magis fieri potuisse dicebam ad favorem ipsiusmet officialis, cujus respectu, alienatio seu cessio prædicta, potius extinctiva, quam translativa dicenda erat, importans solùm liberationem officii ab ea servitute, seu vinculo, cui ex decreto obnoxium erat, cum aliàs dari non posset actio, & pactio in eodem subjecto, ex iis quæ ad rem facere videntur apud Buratt. *dec. 91. n. 6. 7. & 8.* Et ad instar cessionis, seu alienationis usufructus, quæ fiat ad favorem proprietarii ad text. *in l. usufructu, ff. solut. matrim. & leg. cum in fundo, ff. de jure dotium cum concord.* per Genc. *qu. 114.* ubi de Domino fundi censiti acquirente censum, vel è converso de creditore censuario, qui fiat dominus fundi, & conferunt quæ habentur apud Greg. *decis. 68. num. 4. & 5.* de cessione non reportanda à creditoribus satisfacti de pretio bonorum debitoris, itaut illa resolvatur in simplicem quietantiam, cum similibus.

Verùm licèt tanquam Advocatus hæc deducerem, non tamen in ordine ad omnimodam incompatibilitatem in hujusmodi officiis, & Juribus differentibus illa reputabam omnino tuta, ex iis quæ de compatibilitate possessori beneficii ad acquirendam translativè commoditatem pensionis super eodem beneficio reservatæ, habentur in Albanen. pensionis 4. Decembris 1658. coram Priolo, & latius in ea causa in sua materia *sub tit. de pensionibus*. Sed opus non fuit hæc discutere in hujusmodi disputatione, dum in ea strictè satisfaciendo Cameralium objecto, agebatur de solo puncto, num in hujusmodi cessionibus, vel alienationibus requisitum esset necne Beneplacitum Apostolicum.

Examinandus tamen veniret hic punctus, quando admissa etiam validitate cessionis, prætenderent Camerales, vel alii cedentis creditores super hujusmodi pretio, seu commodo pecuniario ex dicto reservationis decreto resultante, hypothecam jam contractam exercere, quia ex eodem principio ex parte cessionarii, ut supra deducto quod officia respectu commodi bursalis (ipsorum substantia non immutata) sint in libero commercio, adinstar quorumcumque bonorum allodialium, sequitur sub hypotheca etiam creditorum cadere, & consequenter illam exercibilem contra quemcumque tertium, in quem res hypothecata transierit, cum non potuerit debitor alienando, juri per creditores quæsito præjudicare, & in hoc puncto parti meum patrocinium requirenti, pro veritate juxta stylum, insinnabam residere majorem difficultatem cum ita conclusiones ut supra ex hac parte deductæ retorqueri possent.

Ad hanc autem difficultatem evitandam, cogebam con-

gruum esse dictum motivum cessionis extinctivæ seu liberationis ab onere, seu vinculo, tanquam per dicti Juris confusionem, seu annihilationem, cum tunc hypothecæ resolvantur ex cessante subjecto. Adinstar hypothecæ competentis censui, quem debitor activum habeat, quia si translativè in alterum alienetur, hypothecæ adhuc durant, sed si per debitorem extinguatur, evanescunt, quod pariter procedit in hypotheca competente super usufructu extincto, & cum proprietate consolidato, sive in pensione Ecclesiastica extincta cum similibus.

In hoc autem, cum verba acquisitionis concepta essent per viam emptionis, & translativæ cessionis, intrare poterat aliqua difficultas, quatenus id esset compatibile; Et sic pro meo judicio totus punctus erat in ista compatibilitate, de qua satis dubitabam contra clientem, ex iis, quæ habentur in d. Albanen. pensionis, quia tamen adhuc formiter punctum disputare occasio non præbuit, his ita per modum motivandi insinuatis, maturius judicium reservatur, quod in ista disputatione efformari non potuit, cùm communicatæ non essent informationes Cameralium &c.

MACERATEN. OFFICII SECRETARIATUS PRO DOMINICO STAMPETTO CUM FRANCISCO TALLEONO

Casus disputationis in Congregatione boni Regiminis, sed non resolutus ob mortem Stampetti.

Officialis, qui manualiter, & non in titulum, ex electione alicujus Universitatis, assumptus est ad officium, an possit removeri etiam sine causa, & an talis officialis petere possit manutentionem in quasi possessione.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Remotus ab officio debet in possessione manuteneri, donec videatur, an potuerit removeri.*
3 *An Officialis possit removeri ab officio, negativè.*
4 *Declaratur, quando id procedit.*
5 *Capellani manuales possunt amoveri etiam sine causa.*
6 *Infirmitas vel senectus an sit justa causa remotionis, & præsertim de morbo podagræ.*
7 *Declaratur, quando illa amovendi facultas aliàs de jure libera, non sit absque exercabilis.*

DISC. XX.

1 COngregatio generalis Provinciæ Marchiæ Anconitanæ, solita habere Secretarium, qui apud illum Præsidem, seu Gubernatorem resideret, ejusdemque Provinciæ negotia gereret, de anno 1622. ad hujusmodi officium, simpliciter, & absque aliqua temporis præfinitione, elegit Dominicum Stampettum, qui continuato spatio ann. 43. illud accuratè, ac laudabiliter exercuit, obtento consueto Salario ann. scut. 150. Cum autem de anno 1665. eadem Congregatio illum amovisset, atque ad idem officium elegisset Francisc. Talleonum, assignata ratione inhabilitatis Stampetti ob podagræ morbum quo laborabat, habito per amotum recursu ad Congregationem Boni Regiminis, ac petendo in primis, & ante omnia manutentionem in sua longæva quasi possessione, assumptaque desuper dispositione.

Pro isto scribens dicebam, quod ex infra dicendis, negari
2 non poterat probabiliter dubium reddi facultatem dictæ Congregationis removendi de facto, & sine causa illum Officialem, qui laudabiliter officium exercuerat spatio an. 43. quod sufficiebat, ut in summarissimo possessorio retinendæ pro eo respondendum esset, ut in specialibus terminis manutentionis dandæ Officiali de facto remoto, donec videatur, an remotio fieri potuerit necne, habetur firmatum per Rotam *dec.* 229. *p.* 9. *rec. n.* 17. *& seq. & per tot.* ubi de rationibus, & auctoritatibus ibi de facili videndis.

Quod autem dicta remotio fieri non potuerit, vel saltem
3 id esset probabiliter dubium, in petitorio discutiendum, itaut resultaret dictus effectus principaliter desideratus manutentionis, hac discussione pendente, obtinendæ, deducebam tanquam Advocatus, latè firmata per Mastrill. *de Magistr. lib.* 1. *c.* 27. *n.* 16. *& seqq.* Larrea *dec.* 2. *n.* 5. *& seqq.* Fregos. *de reg. Reipublicæ p.* 1. *lib.* 3. *disp.* 5. *n.* 42. *& seq.* per quos, cæteris allegatis, firmatur hujusmodi remotiones ab officiis, de facto, & sine demerentia fieri non posse, quod in iis qui sint Principe inferiores admittit etiam, Capyc. Latr. *consult.* 47. *n.* 27. *& seqq.* ubi remotionem substinendo, totum se fundat in suprema, & absoluta potestate Principis, cui dici non potest, cur ita facis, admittendo veriorem esse negativam in reliquis Principe inferioribus in quibus dicta ratio non urgeat, & in specialibus terminis officii tabellionatus concessi absque limitatione temporis, non amovendi sine causa, Gratian. *discept.* 167. *n.* 15. *cum segg. &* 590. *n.* 12. *cum seqq.*

Verum quidquid esset de præmissorum veritate in suis casibus, eorum tamen applicatio cessabat in hac facti specie, unde propterea reflectendo ad veritatem, motivum remanebat periculosum, quoniam dicta etiam opinione retenta, pro meo etiam judicio veriori, in iis, qui jura Supremi Principis non habent, eo procedit in illis officiis, quæ de sui natura, ex consuetudine saltem impressa, perpetuò, & ad vitam conferri solent, cùm tunc inter dantem, & officialem, initus videatur quidam quasi contractus, per quem 4
uterque obligatus dicitur pro toto tempore vitæ; Adinstar illius quasi contractus, qui contrahi dicitur inter beneficiatum, & Ecclesiam, seu Beneficii collatorem, ex deductis per Barbos. *de univers. Jur. Eccles. lib.* 3. *c.* 15. *n.* 14. *& 15. ad omnes Beneficialitas*; Secus autem in hujusmodi muneribus manualibus jure simplicis famulatus, non autem officii regulandis, ex iis, quæ procedendo cum similibus terminis beneficialibus, habemus de Capellanis manualibus, quę jure simplicis famulatus regulandæ sunt, ideoque sunt amovibiles etiam sine causa juxta veriorem ac magis receptam opinionem Cardin. *in Clem. prima, §. præmissa de supplen. neglig. Prælat. n.* 41. Rot. *dec.* 778. *p.* 1. *divers.* 325. *par.* 2. *rec.* Hilipalen. juris amovendi Curatos, 20. Aprilis 1640. 21. Junii 1641. & 22. Junii 1642. Peutingerio, *quarum ultima est* 116. *p.* 9. *rec.* Pampilon. Vicariæ 28. Martii 1659. Albergato, Sulmonen. juris amovendi Capellanos 5
10. Januarii 1655. Priolo, & in aliis de quibus *sub tit. de Benef.* in genere, ac etiam sub altero de Parochis non obstante longævo servitio, quoniam istud non obligat dominum invitum ad retinendum famulum, & è converso non obligat illum ad serviendum, cùm solùm tempus non sit aptum ad inducendam, vel tollendam obligationem ad communiter notat. *in l. ficertis annis, C. de pact.*

Potissimè quia in præsenti, neque omninò dici poterat re- 6
motionem esse sine causa, stante senectute juncta cum morbo podagræ, & sic dupliciter hic dici poterat morbosus, minusque aptus ad servitium; Licèt enim scribens tanquam Advocatus dicerem, podagram, ubi præsertim non est continua, non inhabilitare ad officia, & munera publica ad text. *in l. unic. C. qui morbo se excusant. & l. à muneribus. C. de decur. lib.* 10. & in specie de non removendo officiali ex causa infirmitatis, Fagnan. *in c. cæterum nu.* 36. *& segq. de rescript.* Nihilominus id pariter est recipiendum, ubi ageretur de remotione ab officio de sui natura perpetuo, & ad vitam seu ad certum tempus concedi solito, itaut possessor quoddam jus, & quasi dominium ejus vita seu præfinito tempore durante habere videatur, secus autem in istis meré manualibus, quibus juridicè, non officii sed famulatus titulus congruentius convenit, Aponte *de potestate Proreg. tit.* 3. *de elect. official. num.* 8. Reverter. *dec.* 511. *n.* 2. ubi de Marin. in addit.

Id autem, quod in proposito aliquam probabilitatem habere videbatur, erat, quod ubi non agitur de simplici fa- 7
mulatu privato, in quo unus gerat personam famuli, alter autem Domini habentis liberam suæ domus ejusque bonorum administrationem, sed de quibusdam muneribus publicis, ad quæ deputatio vel respectivè remotio fiat, non per dominum jure privato de rebus suis disponentem, sed per alios pariter Officiales, & administratores, tunc licet verum sit, competere in stricto jure facultatem amovendi sine causa, nihilominus hoc arbitrium videtur aliqualiter refrænatum à ratione, qua cessante potest haberi recursus ad Superiorem, saltem per viam querelæ, præsertim ubi remotio aliquam injuriam vel notabile præjudicium remoto causaret, ex deductis per Merlin. *dec.* 882. *n.* 20. *vers. cessat autem difficultas*, quod etiam receptum est, ac vidi sæpius practicatum in Capellanis manualibus, ut in sua materia *sub tit. de Benef.* in genere, ac sub altero de Canonicis & Capitulo ubi præsertim in una Materanen. Cum enim iste laudabiliter se gesserit in officio spatio ann. 43. neque senectus vel podagra impedimentum afferrent, quia duos instruxerat filios, omnia necessaria satis benè exercentes, ac etiam daretur fumus alicujus livoris in aliquibus Provinciæ deputatis, considerabam restè posse intrare dictæ Congregationis arbitrium pro dicta facultate refrænanda.

Pro-

Proposita causa, Congregatio scripsit Gubernatori pro informatione ad effectum sciendi, an hæc remotio ex præsupposito livore prodiisset, dictæque Congregationis sensus erat expectandi novam Congregationem pro indaganda vera intentione provinciæ, sed subsequuta mors Stampetti, liti finem dedit.

ROMANA SALARII PRO FRANCISCO ET MAURITIO DE ASTE CUM HÆREDE OCTAVII JOTH.

Casus disputatus coram Judice particulari.

Onera incumbentia officiis, quæ ab uno possidentur dominio, sed ab altero exercentur titulo conductionis, ad quem pertineant, præsertim illud salarii judici debito, an judex non satisfactus de Salario à Notario exercente, habeat regressum contra officii dominum.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Qui propriè, & secundùm communem usum dicantur notarii.*
3 *Verba legum, & Constitutionum intelligenda sunt juxta communem usum loquendi.*
4 *Judices tractant cum Notariis in exercitio, non cum Notariis in dominio.*
5 *Observantia satis attendenda præsertim in materia Salarii, an ab uno vel altero debeatur.*

DISC. XXI.

1 DUo Officia Notariorum Civilium Gubernatoris Urbis, ex Apostolica concessione onerosa possidebantur per Jo. Baptistam de Aste, seu dictos Franciscum, & Mauritium ejus hæredes, qui utpotè Viri nobiles, ad solum redditum seu industriam possidentes, illa juxta antiquam consuetudinem, pro certa annua seu monstrua pensione locare solebant duobus Notariis, omnia eorumdem officiorum onera in se assumentibus, eo modo, quo practicatur etiam in majori officio Notariatus Criminalis ejusdem Gubernatoris, quod in dominio pertinet ad Insignem Archiconfraternitatem Charitatis in Ecclesia S. Hieronymi, exercitium verò residet penès unum Notarium conductorem.

Cùm autem inter alia onera dictis duobus officiis incumbentia, illud esset à reformatione Pauli V. præscriptum, ut singuli Notarii tenerentur singulis mensibus anticipatè solvere Locumtenenti causarum civilium Gubernatoris scut. sex pro ejus Salario, atque discesso ab Urbe quodam Notario, qui tanquam conductor per plures annos unum ex dictis officiis exercuerat, Octavius Tostus Locumtenens, ab altero Notario conductore pro sua rata integrè satisfactus, prætenderet à d. Notario jam absente consequi debere integrum Salarium unius anni, pro isto, vivens molestare cœpit dictos de Astæ Officii dominos, quam molestiam post annos 20. & plus, ejus jam defuncti hærede reassumendo; Ultra facti circumstantias, ex quibus præsumpta solutio deducebatur, assumptus fuit disputandus articulus in Curia novus, nunquam antea pro notitia disputatus, nec decisus; An reformatio loquens de Notariis, intelligenda sit de habentium officium in dominio, & pro solo emolumento, vel de Notariis officium actu exercentibus, itaut pro officii oneribus actio contra Dominum competat necne.

Pro dictis de Aste Officiorum Dominis scribens dicebam, Reformationem Pauli V. *in Bullar. Constit. 72. tit. de Gubernatore Urbis*, §. 7. disponere, quod Locumtenens habere debeat scut. auri quinque à quolibet ex duobus Notariis causarum civilium hujus Curiæ quolibet mense in ejus principio solvenda.

Istud autem Notarii verbum, indubitanter in proposito
2 dicendum est ambiguum, seu æquivocum, utpotè aptum convenire, tam habenti Notariatus officium in dominio, quàm alteri illud habenti in exercitio, Potius autem convenire videtur huic quam illi, quia secundùm communem usum loquendi, Notarii propriè dicuntur illi qui tales creantur à Principe vel aliquo magistratu ad id deputato, ad effectum conficiendi Instrumenta vel alia acta per Notarios, & publicos tabelliones confici solita, & sub quorum vocabulo juxta dictum communem usum, venire non so-

lent habentes hujusmodi officia in dominio ad hæredes etiam transmissibilia pro sola emolumentorum utilitate, cùm sæpè haberi soleant per viros qualificatos, quibus Notariatus omninò est incongruus, sive per Infantes vel ignaros ad illud ineptos, quia Notarius propriè est scriptor glos. *in l. 5 tibi notarium C. de pign. & in l. defens. C. de jurisd. lib.* 10. ideoque dicebam verba Constitutionis intelli- 3
genda esse juxta communem usum loquendi ad not. *in c. ex litteris de sponsal. & l. liberorum, §. quod autem Cassius, ff. de legat.* 3. Mantic. *dec.* 59. *n.* 3. latè Rota *dec.* 135. *n.* 4. *& 5. p.* 10. *rec. & in aliis*

Clarius verò observabam, dictam Constitutionem loqui voluisse de Notariis exercentibus, quia Judex non tractat cum Dominis hujusmodi officiorum sibi probabiliter igno- 4
tis, sed verùm tractat cum Notariis exercentibus, per quorum manus concedit sententias vel mandata, pro quibus singulis, ab eorumdem Notariorum manibus de jure recipere deberet sportulas seu emolumenta, quorum loco, ad tollendos abusus vel contentiones, reformatio certam summam præscripsit, ab ipsis Notariis quolibet mense anticipatè solvendam, subrogatum enim sapit naturâ ejus, cujus loco subrogatur, unde quemadmodum sportulæ seu quotidiana emolumenta pro singulis actis seu expeditionibus præstanda essent Judici per manus illius Notarii actualis, qui expeditiones, & acta facit, ita per easdem manus recipere debet hanc mercedem, de cujus inexactione conqueri non potest, nisi de seipso, quia cùm reformatio mandet illam à Notariis præstari quolibet mense anticipatè, promptum habet modum exactionis absque aliquo coactionis actu, cum sola denegatione subscriptionis, & concessionis decretorum, & expeditionum, ideoque nullam dicebam suppetere legalem, vel naturalem rationem, cur hujus negligentiæ pœnam, non ipse negligens, sed officii Dominus innocens luere deberet.

Et nihilominus, sufficere observabam, ex præmissis casum dici posse dubium, ut propterea omnino deferendum veniret observantiæ, quæ ab ipso initio editæ reformationis usque ad præsens semper fuit uniformis, ut hujusmodi Locumtenentes exegerint Salarium à Notariis exercentibus, non autem ab habentibus officii dominium in sola utilitate emolumentorum; Semper enim in ambiguis attendenda est observantia tanquam optima interpres ad notat. *in leg. si de interpret. ff. de legibus*, Greg. & adden. *dec.* 184. Cæraraugustana portionum 16. Junii 1659. Albergato, & aliàs quotidiè; Et in specie salarii præstandi officialibus, ut satis deferendum sit consuetudini seu observantiæ, Mastrill. *de magistrat. lib.* 1. *cap.* 32. *ex n.* 17. *& n.* 25. *cum seqq.*

Barones vel Communitates, ut plurimum habent in dominio cancellarias, quas singulis annis locant Notariis illas exercentibus, & istorum generalis observantia docet onus esse solvendi officialium emolumenta, vel quotidiana, vel menstrua, atque scio in Regno Neapolitano aliquas adesse familias privatas ex Regia concessione possidentes aliquarum Civitatum vel locorum cancellarias in in dominio seu utilitate, itaut tale jus aliquando resideat etiam in mulieribus vel infantibus, & tamen nomine Notariorum seu actuariorum, absque dubio non veniunt hujusmodi Domini seu possessores, sed illi actuarii, vel Notarii qui conductionis vel administrationis titulo Cancellariam exercent; Et hanc dicebam saltem ex communi usu, mihi videri veritatem.

ROMANA EMOLUMENTORUM PRO JOAN. ANTONIO TERRIBIO CUM SERTORIO THEOPHILO

Casus disputatus coram A. C. credo concordatus.

Si Officialis cedit alteri commoditatem seu emolumenta officii sub assertione quod importarent certam quantitatem, an cedens teneatur de superventa diminutione sequta ex facto Principis vel Superiorum.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Quando periculum casus provenientis ex facto Superiorum sit cedentis vel cessionarii.*
3 *Et quid de absentatione censuum.*
4 *Quando cessa commoditate officii cum expressione cer-*

tæ summæ, videatur hæc stare taxativè vel demonstrativè.

5 *Scienti futurum casum, & cadens, tenetur de casu.*

DISC. XXII.

1 POssidens Teophilus officium litigiosum, *de quo disc. 14.* illius commoditatem, & emolumenta ad ejus vitam pro pretio correspectivo cessit Terribio, sub narrativa, quod emolumenta importarent scut. 58. in anno, quo sal fabricatur, & 28. in anno, quo non fabricatur, & in qua perceptione cessionarium manutenere promisit; Cùm autem post mensem, de Superiorum mandato, salis pretium notabiliter diminutum esset, unde propterea resultavit eorumdem emolumentorum diminutio, itaut ex scut. 58. quæ in anno fabricationis importabant, redacta essent ad 28. circiter, Terribius cessionarius, vigore dictæ promissionis de manutenendo, cedentem pulsavit ad refectionem.

Et introducta causa coram A. C. reus conventus, injustam dicebat actori prætensionem, ex recepta juris propositione, quod factum Principis, vel aliorum Superiorum, quibus resisti non potest, reputatur casus fortuitus, qui cedere debet periculo cessionarii tanquam domini juris cessi, cum periculum sit sequela dominii; Et quoad manutentionem promissam dicebatur, illam intelligendam esse respectu ipsius cedentis, & habentium causam ab eo; Ad quod
2 probandum adducebatur punctualis auctoritas *Cyr. contr.* 458. ubi firmatur, quod facta cessione fructuum domus existentis in ghetto hebræorum ascendentium ad certam summam, quam cedens manutenere promisit, si ex facto Principis, restricto ghetto, domus extra illum remaneat, unde fructus diminuantur, id cessionarii, non autem cedentis damno, tanquam casus fortuitus cedere debeat ad text. *in l. Lucius, ff. de eviction.* & ex his Judex dicebat casum indubitatum pro reo.

3 In hoc statu ad actoris defensionem assumptus, primo aspectu, solita credebam rei conventi fundamenta, tam ex prædictis, quàm in aliis in proximis terminis deductis per Oleam *de cessione tit. 7. q. 3. n. 31. & seqq.* & Leotar. *de usur. q. 80. n. 31. & seqq.* per quos agendo de cessione censuum, qui habeantur cum communitatibus, cum promissione manutentionis, & exigibilitatis, distinguitur, & benè: Quod autem censuum diminutio, seu, ut vulgò dicitur, sbassatio, provenit ex injustitia, seu alio defectu contractus, seu etiam ex inopia debitoris, & cedens stante talli promissione teneatur; Aut provenit ex provisione Principis, vel alicujus majoris magistratus talem potestatem habentis, ob publicam utilitatem, seu calamitates belli divini vel humani, seu alia publica infortunia, ut frequenter contingit, & secus, ex jam dicta ratione, quod casus fortuitus, qualis dicitur provenjens ex facto Principis absque culpa vendentis vel cedentis, nunquam ab isto præstandus est, nisi expresè convenisset.

Cogitabam tamen pro ratione motivandi tanquam Advocatus, an dici posset, quod cum venditum non sit ipsum officium, quod utpotè de Regalibus non est in commercio absque Principis placito, sed solùm cessum esset nudum emolumentum pecuniarum; An licèt stante illius expressione in certa uniformi summa singulis annis respectivè percipienda, & quam cedens manutenere promisit, hujusmodi expressio censeretur solum gratia demonstrationis, quanti tunc officium fructaret, vel potius gratia ta-
4 xationis hincinde, itaut augmentum cederet ab beneficium cedentis non autem cessionarii; Isto enim secundo casu, justum non esset, ut qui non poterat sperare augmentum, subjacere deberet diminutioni, & è contra ad regulam *secundum naturam &c.* Atque tali casu potius quædam annua præstatio cesta ad vitam cedentis in contractum deducta videretur, cujus solutio super dicti officii fructibus esset assignata, secus è contra.

Et quod essemus in casu taxationis, desumi observabam ex præcisa taxatione summæ, quæ subjectæ materiæ incongrua sive superflua videbatur, quia sufficiebat cedere simpliciter fructus, seu emolumenta officii, talia qualia essent; Eo etiam potissimè considerato, quod obligatio manutentionis in tanta summa, ad alium casum non videbatur referibilis, cum nemo possit officiorum emolumenta augere vel minuere, nisi Princeps, ad quem solùm pertinet salis pretium taxare, illud augendo vel minuendo, & ex cujus pretii quantitate resultat, major, vel minor emolumentorum perceptio.

5 Illud verò quod pro meo judicio, reflectendo ad veritatem, tollebat in præsenti dictas difficultates, atque probabilem reddere videbatur causam actoris, consistebat in mala fide cedentis, quæ satis verisimilis reddebatur, ex nimia temporis brevitate inter cessionem ac respectivè diminutionem, attenta præsertim qualitate personarum, cedentis, ac cessionarii respectivè; Cùm enim hujusmodi innovationes fieri non soleant ex abrupto, sed prævio discursu, ac maturo consilio, (quamvis occultè,) per menses, atque cedens esset Vir nobilis, in Populi, & Capitolli negotiis versatus, verisimiliter de hujusmodi futura innovatione conscius; E converso autem cessionarius esset mercator ab his materiis alienus, idcircò, probabile omninò videbatur, cedentem in aliqua fraude versatum esse, cedendo pro majori pretio illam rem, quam ad dies sciebat esse diminuendam, ad instar contrahentis cum pecunia, quam sciebat de proximo reprobandam vel diminuendam esse, sive quod cessionarius de hoc suspicans, studiosè de certæ summæ manutentione convenerit. Quod motivum Judici etiam probabile videbatur, cupiebat tamen aliquam adminiculativam probationem, quod scilicet de tempore factæ cessionis, in Consilio Capitolino, seu etiam apud Officiales Camerales, de hujusmodi innovatione jam agi cœptum esset, cùm in his materiis, etiam ex adminiculativa, & conjecturata scientia mala fides deducatur, ut apud Mascard. *de probat. concl. 1003. n. 39. & seq.* quod, ut censeo, ansam dedit concordiæ, dum post unicam disputationem amplius de causa tractatum non fuit.

ROMANA FRUCTUUM LOCORUM MONTIUM

PRO FIDEICOMMISSO DE BELLIS HOMINIBUS

CUM ORATIO FALCONERIO.

Casus variè decisus per Cameram.

Depositarii locorum montium, an teneantur esse solliciti de vinculo, seu investimento fructuum locorum destinatorum multiplicis, itaut liberè solvendo, teneantur, necne ad iteratam solutionem.

Deputatis à Superiore pluribus depositariis montis in solidum, & cum jure accrescendi, an possit unus ex eis absque eorumdem superiorum licentia, cedere confortibus suum jus depositariæ, atque ita se liberare: Et de diversis hujusmodi cessionum speciebus.

SUMMARIUM.

2 *Facti series.*

2 *Dividuntur puncti, seu inspectiones controversiæ.*

3 *Repudiatio habet vim mortis ad effectum juris accrescendi vel non decrescendi.*

4 *Feudatarius vel emphyteuta licitè alienat sine assensu in confortes, seu comprehensos in investitura, & n. 9.*

5 *Quando ex pluribus consortibus, unus dicatur alienare, vel potius omnes alienent in aliquos ex eis diversam personam repræsentantes.*

6 *Una, & eadem persona materialis potest repræsentare diversas personas, etiam cum concursu incompatibilium inter eas.*

7 *Cessio officii sine assensu Papæ importat cessionem commoditatis, non autem substantiæ, & tituli.*

8 *Officialis tenetur de facto substituti, seu cessionarii voluntarii.*

9 *Examinatur conclusio, de qua n. 4. distinguendo plures casus, seu effectus.*

10 *Termini feudo vel emphyteusis in proposito non patiscantur cum illis officiorum, & de ratione differentiæ.*

11 *Unus ex pluribus tutoribus cedendo tutelam vel administrationem contutoribus non liberatur.*

12 *Idem de pluribus Officialibus.*

13 *In negotiis socialibus exprimi solet solùm nomen unius vel aliquorum, & non omnium.*

14 *Novatio non inducitur, nisi expresè dicatur, vel per actus omninò incompatibiles.*

15 *Deputationes depositariorum montium fieri solent per literas patentes, aut Chirographum Pontificum.*

16 *De vera solutione resultante à novatione, seu transfusione crediti de una specie ad aliam.*

17 *Depositarius vel debitor solvens contra formam præscriptam non liberatur, & tenetur ad iteratam solutionem.*

18 *Loca montium sunt debitum annui redditus, seu Census cum Principe, vel Republica.*

19 *Litteræ patentes, & libri sunt loco instrumentorum.*

20 *De ratione ob quam depositarii montium non possunt liberè solvere fructus locorum vinculatorum pro multiplicis.*

21 *Quando quietantiæ cum transfusione crediti in aliam speciem, non importent novationem, sed solùm fieri dicantur pro accommodatione scripturæ, vel ad alium effectum.*

22 *De conclusione, quod depositarius montium non tenetur esse solicitus de investimento, vel de multiplico, ad quem effectum procedat.*

23 *Obligatus ad investiendum, seu multiplicandum, si non adimplet, tenetur ad quanti interest id esse sequutum.*

24 *De defectu investimenti, seu multiplici quis opponere posse, an solus emptor, vel etiam alii interessati.*

25 *Emptor bonorum fideicommissariorum cum derogatione fideicommissi sub certa forma servanda in investimento, & multiplico pretii, an sibi præjudicet, si remittat dictæ formæ implementum.*

DISC. XXIII.

1 APerta ante annum 1611. ratione bancaria in Urbe per Horatium Falconerium, & Camillum Palagium, Thesaurarius Generalis in vim facultatis sibi ex Pontificio Chirographo competentis, per litteras patentes deputavit Depositarios montis *Subsidii* nuncupati dictos Horatium, & Camillum socios, necnon Guidum Camilli filium ad eorum vitam insolidum, & cum jure accrescendi, vel non decrescendi inter eos, facta per Camillum nomine omnium obligatione, de bene, & fideliter administrando, ac rationem reddendo, necnon de solvendo fructus Montistis, sive exigeret assignamenta, sive non, quæ est consueta formula obligationis hujusmodi depositariorum; Cumque prævia derogatione Apostolica fideicommissi ordinati per N. de Bullis hominibus, per ejusdem fideicommissi possessorem venditum fuisset Principi, seu Cardinali Burghesio quoddam Casale fideicommittentis, sub lege, in hujusmodi derogationibus apponi consueta, ut pars pretii investiri deberet in tot loca Montium, quorum fructus, ac fructuum fructus, per fideicommissi possessores investiri deberent, neque ad alium usum converti possent, usquequò conflata esset integra summa, quæ dicti Casalis valorem pro fideicommissi reintegratione adæquaret; Casus dedit, quod plura ex dictis locis montium erant de cadentibus sub hac depositaria, quam unà cum ratione bancaria à dicto anno 1611. usque ad 1625. Horatius, & Camillus exercuerunt, itaut sub eorum nomine consueta mandata Cameralia directa essent; De dicto autem anno 1625. sociale negotium rationis bancariæ dissolutum fuit, novumque apertum sub nomine Camilli, & Guidi, cui novæ rationi, dicta antiqua ratio sub nomine Horatii Camilli, & Guidi, cessit pro pretio scut. 3. m. ad commune commodum converso dictam depositariam, exindeque de facto mandata Cameralia directa fuerunt sub nomine Camilli, & Guidi, omisso illo Horatii.

Ab hoc autem anno 1625. usque ad 1635. quo hæc nova ratio defecit, aliqui procuratores deputati per dicti fideicommissi possessores, consueverunt in aliquibus annis facere in libris, seu listis solitis receputas fructuum dictorum locorum montium, tanquam de solutis, eodemque contextu, nullo solutionis actu verè intercedente, curarunt pro eisdem fructibus, dictum fideicommissum, seu ejus possessores eorum principales describi creditores in libris dictæ rationis bancariæ, tanquam ex causa depositi, unde ob subsequutam deficientiam desperata fuit actio recuperationis.

Quia verò in litteris patentibus præscripta est lex, ut hujusmodi fructus exigi non possent, nisi ad effectum investiendi unico contextu, vel ad effectum eos deponendi in S. Monte pietatis cum vinculo investimenti pro multiplico, ut consueta est formula litterarum patentium in hujusmodi locis montium, quæ multiplicis destinata sunt. Hinc proinde Petrus Franchinus dicti fideicommissi possessor, judicium instituit coram Thesaurario contra dictum Horatium tanquam depositarium, pro dictorum fructuum malè solutorum reiterata solutione, & obtinuit decretum favorabile, à quo introducta per appellationem causa in Camera, & judicium prosequente Ascanio Canfacco in eodem fideicommisso per obitum Franchini succedente, pro confirmatione, & executione dicti mandati, cum bina, seu trina resolutione coram Ginetto responsum fuit, sed denuò commissa causa appellationis coram Aquino, bis responsum fuit pro infirmatione, cum absolutione hæreditatis dicti Horatii hoc medio tempore defuncti.

In hujusmodi autem tot reiteratis disputationibus, tres 2
erant inspectiones. Una super cessata, vel respectivè durante obligatione Horatii, postquam de anno 1625. dissoluto dicto negotio sociali, ipse tollendo se de medio, cesserat hoc depositariæ officium Camillo, & Guido Consortibus: Altera, posito quod duraret ejus obligatio, an hæc dissoluta esset per possessores fideicommissi, quibus ad formam derogationis Apostolicæ onus, & cura multiplici incumbebat, & tertia, num hoc Jus dicendi de nullitate hujusmodi solutionum præter legem litterarum patentium, competeret solùm Burghesio emptori, & in multiplico interessato, ut prætendebat reus, vel etiam possessori fideicommissi, ut prætendebat actor.

Quatenus autem pertinet ad primum, scribentes pro Falconerio reo convento dicebant, quod cùm istud officium concessum esset Horatio, Camillo, & Guido insolidum cum jure accrescendi, vel non decrescendi inter eos, exindè resultabat, licitè potuisse Horatium tollere se de 3
medio, & cedere ejus portionem consortibus, duplicem in hoc deducendo conclusionem: Unam scilicet, quod repudiatio æquiparatur morti, ejusque effectum Juris accrescendi, vel decrescendi operatur, ut plenè colligit Bellon. jun. *de Jur. accresc. c. 7. q. 35. n. 1. cum seq.*

Et alteram, quod licèt feudatarius, vel emphyteuta sit 4
prohibitus alteri feudum, vel emphyteusim cedere, seu aliàs alienare sine Domini assensu, attamen id licitè fieri potest in consortes in eadem investitura vocatos, quoties pluribus concessio facta est insolidum, & cum jure accrescendi, vel non decrescendi inter eos, quia non dicitur alienari ad politos, & ignotos; Ac etiam quia data concessione in solidum, totum jus habitualiter esse dicitur penes singulos, juxtà *cons. 10. Calder. de locat.* & sequuntur cæteri collecti per Ciroch. *discept. 60. n. 57. Fulg. de emphyt. de alien. q. 1. n. 193. & seq. Surd. dec. 345. n. 11. & seq.*

Multòque magis id procedere dicebant, quia dictæ cessioni, assensus quoque Thesaurarii aliorumque officialium accessisse videbatur, dum à d. anno 1625. citra, immutata, ut supra forma mandatorum Cameralium, ista non fuerunt amplius directa in Horatium, & Camillum, ut prius, sed in Camillum, & Guidum, unde inferebant, ita inductam seu approbatam esse novationem; Et fortiùs, quia de anno 1635. vel sequenti, post dictorum Camilli, & Guidi defectum; Camera dictam depositariam alteri concesserat, non citato, vel audito Horatio quamvis adhuc vivente.

His tamen non obstantibus, cum sensu etiam veritatis 5
dicebam veriùs videri, obligationem Horatii dissolutam non esse, ideòque probabiliores esse primas resolutiones, dictaique conclusiones, quamvis in suis casibus veras, incongruè tamen ad rem adaptari, esseque à casu extraneas; Illud in primis advertendo, clarum æquivocum continere dictum facti præsuppositum, quod ex tribus officialibus, ut supra insolidum deputatis, unus tollendo se de medio, consocii jus suum cessisset per quemdam speciem repudiationis, ob quam locum aparuerit juri accrescendi, vel non decrescendi; Id enim tunc procedere dicitur, quando unus ex pluribus habet se abstentivè, ita fictè faciendo se mortuum, atque casum, seu effectum mortis naturalis præveniendo, aliis locum præbeat, itaut superstites, non ex jure cesso, tanquam ex novo titulo, defectam portionem obtinere dicantur, sed ex primævo, & proprio Jure, ita per quandam cessationem consortis accretam seu non decretam, juxta ea, quæ in proposito feudi individui, vel Jurispatronatus, cum similibus, habentur deducta in Mutinen. feudorum de Rangonis *sub tit. de feud. disc. 8.* Sed non erat iste casus, quoniam ex articulis ab eodem Horatio datis, ac testibus desuper ab ipso inductis constabat, omnes tres, prioremque rationem bancariam ad commune omnium commodum, cessisse hoc officium novo negotio, seu novæ rationi erectæ per Camillum, & Guidum, ideoque isti, utpotè repræsentantes novam, ac diversam personam formalem, emerant officium à seipsis, & ab Horatio alium repræsentantibus personam officialium, cùm aliàs dari non potuisset, citrà implicantiam, ut iidem essent emptores, & venditores, atque mediante pretio accepto emisisset rem propriam, illamque ex novo titulo dominii translativo acquisissent.

Neque novum est in jure, imo satis frequens, & quoti- 6
dianum, ut in eadem persona materiali concurrere, seu repræ-

repræsentari valeant, diversis respectibus, plures personæ formales, inter se omnino diversæ, cum concursu actuum incompatibilium inter eas, itaut unus, & idem, sit sui ipsius debitor & creditor, emptor, & venditor, mandans, & mandatarius, ex collectis per Surd. *cons.* 300. *n.* 13. *dec.* 536. *p.* 3. *rec. n.* 3. 273. *n.* 8. & 9. *p.* 4. *tom.* 2. *dec.* 174. post Zacch. *num.* 9. *& seqq.* & habetur frequenter *sub tit. de credito*, & *sub altero de Cambiis*, præsertim in Romana Cambiorum de Valentibus, ac in decisionibus in ea causa editis, & ibidem allegatis 10. Junii 1660. 10. Martii, & 4. Septembris 1662. coram Verospio, & non negabant, quinimò his decisionibus allegatis, deducebant, ac firmiter insistebant iidem scribentes in contrarium super secunda inspectione, ut infra, distinguendo in eisdem Camillo, & Guido duas personas diversas, unam scilicet depositarii, qui fructus statutis temporibus procuratoribus fideicommissariorum, ut supra tolvisset, & alteram Bancherii recipientis in depositum in ejus banco pecuniam ex dictorum fructuum exactione provenientem.

7 Hinc proinde resultare dicebam, quod cùm dicta cessio per quandam speciem venditionis, seu translativæ renunciationis, per omnes tres, tanquam repræsentantes unam personam Depositarii, facta esset dictæ novæ rationi bancheriæ, tanquam diversæ, ac extraneæ personæ absque assensu Papæ, aliud iste actus non importabat nisi cessionem commoditatis, & exercitii, non autem substantiæ ipsius officii, quod ita cessionarius tanquam procurator in rem propriam exercere dicitur nomine officialis cedentis, & tanquam ejus substitutus, & vicesgerens. Cùm enim hujusmodi officia sint de Regalibus, & proinde extra commercium sine Principis assensu, idcircò receptissima est distinctio, de qua in magistrali Romana officii scriptoriæ 1. Aprii. 1588. coram Pamphilio, Millin. *dec.* 251. *decis.* 116. *n.* 14. *par.* 4. *rec. tom.* 2. & sæpius in præcedentibus *hoc tit.* ad materiam officiorum, quod scilicet, aut agitur de cedenda substantia officii ejusque translatione de una persona ad alteram, & omnino necessarius est Papæ assensus, sine quo cessio est inefficax, nulliusque operationis, ratione subjectæ materiæ non existentis in commercio privato; Aut agitur de cessione commoditatis, & exercitii, firmis remanentibus, & continuantibus in persona ipsius Officialis cedentis, substantia, & titulo officii, cujus vacatio ex ejus persona regulanda sit ad cessionarii commodum vel incommodum, & tunc id absque assensu fieri potlit ex sola privata conventione, in cujus casu, defumendo voluntatem à potestate, præsumptio est ita gestum esse.

8 Et hic erat casus, quoniam omnes tres officiales, utpotè unam socialem, seu collegiativam Depositarii personam repræsentantes, absque assensu Papæ, vel Officialium, ad quos pertinet, ex privata conventione officium cesserunt novæ rationi, omnino diversam, & extraneam personam repræsentanti, unde cessio remanebat in terminis simplicis commoditatis, proindeque officium semper continuavit in cedentibus, quorum vice & nomine, cessionarii tanquam eorum procuratores, & consequenter ipsi tenentur de facto illius substituti, quem non ex officii necessitate, sed voluntariè deputarunt ad text. cum ibi notatis *in l. nullus*, & *l. neminem*, *C. de decurion. lib.* 10. & habetur plenè deductum apud Rovit. *dec.* 79. Gregor. *dec.* 232. Reverter. *& add. dec.* 205. & 325.

Quare extraneæ remanebant dictæ conclusiones, quæ in contrarium deducebantur, vel super effectu mortis resultante à repudiatione, vel super cessione juris proprii ad beneficium consortium, ita obtinentium totum jure proprio, & ex beneficio juris accrescendi vel non decrescendi, ut supra, cùm in neutro casu versaremur, quoniam Horatius non cesserat abstentivè relinquendo pinguiorem locum consortibus, sed diverso modo ut supra, & ad quam renunciandi speciem contradistinguendum benè conserunt ea, quæ habentur in Marsicana successionis, in Sabinen. & in aliis pluries *sub tit. de renunciat.* circa renunciationes reales vel personales, sive translativas, & extinctivas.

9 Ad superabundantiam tamen, quatenus pertinet ad dictam conclusionem feudatarii vel emphiteutæ, licitè absque Domini assensu contrahentis, seu disponentis cum consortibus, seu successoribus in eadem Investitura vocatis, dicebam ad quatuor effectus de hoc in jure agi: Primò scilicet ad illum caducitatis aliàs incurrendæ ob alienationem sine assensu Domini factam, & sic ad solum effectum evitandi pœnam, & tunc rectè procedit conclusio, quamvis non in proximiorem, sed in remotiorem alienatio fieret, cùm id nil Domini interfit, sed solùm concernat jus, & interesse ipsorum vacatorum inter se, & de hoc propriè agunt Calderin. *d. cons.* 10. *& cæteri* apud Fulgin. Cyroc. & Surd. *locis citatis*.

Alter est effectus divisionis, an scilicet res feudalis, vel emphiteutica pluribus concessa, inter eos absque Domini assensu dividi possit, & tunc posita competentia omnibus insolidum cum jure accrescendi vel non decrescendi, regulariter admittitur facultas dividendi ex deductis per Clar. *in §. emphyteusis q.* 14. Fulgin. *ead. q.* 1. *sub tit. de alien. n.* 204. *& seq.* Burattr. *& adden. dec.* 50. sed cum eodem præsupposito, quod nil interfit Domini, ad cujus favorem omnes remaneant obligati, ut explicitè habetur apud Clar. *d. q.* 14. *in fine*, & apud Cephal. *cons.* 195. *n.* 25. & supponitur apud alios, de quibus Burattr. & Fulgin. ubi supra.

Tertius est effectus unionis in una persona, num scilicet in bonis feudalibus vel emphyteuticis, quæ pluribus, vel quorum successio pluribus, attenta natura Investiturę, deferenda est, erigi valeat primogenitura, juxta casum, de quo in Mantuana feudi *disc.* 10. in Mutinen. feudi *disc.* 9. & in aliis *sub tit. de feudis*. Et tunc ut patet ex ibi deductis, conceditur quidem id fieri posse, quoties pariter nullum exinde resultet Domini directi interesse vel præjudicium, secùs ubi immutatio naturę concessionis sibi præjudicat, quia nempè sua interesset plures habere Vassallos actuales quàm unum.

Quartus demum est effectus circa liberationem resultantis seu cedentis suam portionem, itaut de Vassallo fiat non Vassallus, ac eximatur à servitio aliisque oneribus feudo vel emphiteusi incumbentibus, & tunc juxta ea, quæ discursa habentur in Romana seu &c. refutationis *disc.* 71. *cod. tit. de feudis*, difficultas cadit respectu feudorum, ob eorum peculiarem legem *in c. ultimo de Vassallo qui contra Constitutionem Lotarii*, per quam id permittitur, & nihilominus etiam isto casu, ubi Domini interest, neque id admittitur ex ibi deductis, sed respectu emphyteusis, vel aliorum contractuum indifferentium ex juris communis dispositione regulandorum, indubitata est negativa, quoniam cum inter dantem, & recipientem sit initus perfectus contractus vel quasi correspectivus ex mutuo consensu, idem omninò necessarius est in distractu, quia unumquodque solvi debet eodem modo, quo ligatum est; Unde propterea quando etiam versaremur in casu per dictos scribentes in contrarium ut supra præsupposito, ut scilicet unus ex pluribus officialibus per viam repudiationis seu extinctivæ cessionis, tollendo se de medio, aliis locum integrum ex beneficio juris accrescendi relinquere voluerit, adhuc tamen, respectu Principis vel aliorum interessatorum, in quorum gratiam Princeps hujusmodi officiales deputat, dici non poterat soluta ipsius cedentis obligatio.

Fortius verò ac extra difficultatem, ob terminorum seu 10
rationis diversitatem, ob quam dicta conclusio in materia feudali, vel emphyteutica remanebat etiam extranea; Cùm enim, ut advertitur quoque in d. Romana refutationis, à frequentius contingentibus, feudum vel emphyteusis, majoris utilitatis seu valoris esse soleat, quàm servitii vel præstationis onus importet, idcircò, nihil vel parum Domini interesse videtur, rem pluribus concessam, penes aliquos tantùm remanere; Secus verò est in hujusmodi officiis, in quibus principaliter tractatur de idoneitate, & integritate personarum, quorum industria electa censetur, unde ex unius vel alterius mutatione, satis grave præjudicium, vel inconveniens resultare potest, & sic termini non sunt æquales, potissimè quia juxta frequentem praxim, hujusmodi negotia socialia exerceri solent per plures diversæ qualitatis, quia nempè unus notoriè dives, & idoneus, ut eos quos aliàs ministros, & famulos habere deberet, utpotè agentes causam propriam, ad majorem diligentiam aliceret, assumit in socios, & particepes, unde quando Princeps, vel ejus officiales hujusmodi sociis hæc officia concedunt, principaliter respiciunt ad illum, quem certò sciunt probum, & idoneum, cujus fidem sequuntur, & sine quo aliàs non sequerentur illam consortium, quibus facto casu mortis dicti socii principalis, probabiliter officium adimerent, ideoque repositum esse non debet in partium libito, ex privata conventione se eximere, ac deputationem alterare.

Proindeque dicebam, magis proximos, ac proprios vi- 11
deri terminos textus *in l.* 2. *C. de dividenda cautela*, ut scilicet plures tutores à Judice, vel testatore deputati insolidum, ac munus demandatum acceptantes, non possint ex eorum privatis conventionibus se eximere, ac tollere pupillo actionem contra omnes competentem, saltem in subsidium, ex deductis per Sard. *cons.* 170. *nu.* 11. *cum seq.* Gratian. *discept.* 760. Capyc. Latr. *consult.* 58. Merlin. *dec.* 500. *num.* 12. *aliàs dec.* 3. *n.* 18. *& seq. par.* 6. *rec. dec.* 69. *n.* 6. *cum seq. p.* 11. *& in aliis*.

Et magis proximè, ac in individuo convenire dispositionem text. *in l.* 3. *C. de conventendis Fisci debitoribus lib.* 10. ubi clarè dispositur, quod pluribus ad idem officium assumptis, non potest unus ex privata conventione, absque deputantis consensu ab eo se eximere, ex dicta ratione, quod unumquodque dissolvendum est eo modo, quo est ligatum.

Neque consensus Papæ aut Thesaurarii, vel aliorum 13
officialium desumi poterat ex dicta immutatione mandatorum Cameralium ut supra, quoniam necessarium non est in socialibus negotiis, omnium sociorum nomina exprimi, cum frequentius sub aliquorum, imo unius tantùm nomine illa explicari soleant, prout ipsis sociis videatur Magon. *dec. Lucens. prima nu.* 27. Gratian. *discept.* 638. *in principio*, Capyc. Latr. *dec.* 189. *nu.* 31. Rocch. *in notabil. de societ. mercatorum post primum vol. cons. notab.* 66. *n.* 138. Rota *dec.* 193. *n.* 1. post Zacch. *de obligat.* Ideoque non ex eo, quod ipsi socii nomen varinverint, sequitur inferri posse ad hujusmodi innovationis scientiam, approbationem, cùm novatio hodiè non inducatur, nisi dicatur expressè, vel per actus omnino incompatibiles illam permet- 14
tere inducentes ad text. *in l. fin. C. de novat. cum concord.* per Amat. *resol.* 50. Capyc. Latr. *consult.* 120. Ac propterea necessaria erat certa publicatio dissolutionis prioris societatis, juxta decisiones in Romana societatis de Rotignis coram Ghislerio apud Marin. *resol.* 207. *lib.* 2. *& dec.* 151. *p.* 10. *rec. aliàs* 30. post Salgad. cum aliis in Romana creditorum Lugi, Serenæ *sub tit. de credito*.

Potissimè quia, etiam durante primo negotio, quamvis 15
tres essent socii in hoc officio depositariæ, attamen duorum tantùm, Horatii scilicet, & Camilli nomen exprimebatur, neglecto illo Guidi. Ergo à nomine desumi non potest concludens argumentum: Ac etiam quia, hujusmodi deputationes fieri non solent tacitè, & per actus præsumptos, sed à Papa per litteras in forma Brevis, vel Chirographum, aut à Thesaurario per litteras patentes prævio implemento obligationis de bene, & fideliter administrando, & solvendo fructus, quæ de forma, ante officii assequutionem implenda adjici solet, ut *decis.* 388. *num.* 2. *par.* 9. *rec.* ubi quod depositarii montium deputantur auctoritate publica.

Argumentum autem deductum ex eo, quod Papa, seu 18
ejus officiales, adhuc vivente Horatio, eo non citato, nec audito, post sequutam defectionem Camilli Guidi, concessissent alteri idem officium, non concludebat, tum quia est allegante inconveniens, tum etiam, quia quoad ipsas partes inter se, officium præfatum in ordine ad commodum, jam abdicatum erat ab uno, & translatum in alterum, sed punctus erat in non translata substantia, ob quam officialis tenebatur de facto cessionarii tanquam ejus substituti, ut supra. Unde quoad hanc primam inspectionem, reflectendo etiam ad veritatem, clarum videbatur, Horatii obligationem dissolutam non esse.

Quo verò ad secundam inspectionem alterius dissolutio- 19
nis obligationis, ob solutionem, ob quam bene, & validè factam non dubitatur dissolvi quamcumque obligationem, dicebant scribentes pro reo convento, quod cùm procuratores constituti per eos, quibus ex ejusdem Apostolicæ derogationis tenore incumbebat onus, & cum multiplici, fecissent in listis, seu libris consuetas quietantias, tanquam de recepto, ita personæ depositariorum liberata remanebat, non obstante, quod unico contextu pecunia depositata esset in eodem solventium banco, quoniam, ita affinguntur in eisdem personis materialibus duę
16 personæ formales, una scilicet debitorum ratione officii depositariæ montis solventium fructus, altera verò bancheriorum recipientium in eorum banco pecunias in depositum, ut posctualiter firmatur in Romana Cambiorum 10. Junii 1660. 10. Martii, & 4. Decembris 1662. Verospio, de qua causa habetur actum *sub tit. de Cambiis*, ubi penes illum, qui tanquam campsor, seu cedulista ementis castra à Congregationem Baronum faciebat solutiones, remanebant pecuniæ solutæ tanquam penes bancherium, seu depositarium, & sic diversam personam, quamvis actus numerationis non intercederet, ita ex legis ministerio verè subintellectus, ex collectis in dictis decisionibus, & in discursu desuper edito in dicta sua materia.

Non negabam ego dictam personarum duplicitatem in eadem persona materiali, quodque data potestate in Depositario montis solvendi liberè dictos fructus ipsis principalibus, vel eorum procuratoribus, ita etiam sine actuali numeratione inducta dicerètur solutio, quæ virtualiter inesse dicitur novationi, seu transfusioni crediti ab una specie ad aliam, cum liberatione primæ personæ solventis, ac nova obligatione secundæ recipientis in depositum. Verum punctum difficultatis consistere dicebam in eo, quod id procederet, quando ille, cui per depositarium montis fit fructuum solutio, sive sit principalis, sive procurator, libertatem haberet pecunias exindè retractas in eodem banco deponendi, vel secum asportandi pro libito voluntatis, & ubi magis placuerit deponendas, aut in propria arca reponendas, seu in alios usus convertendas, secus autem ubi depositarius solvere non posset nisi sub certa forma, seu lege, ad effectum scilicet investiendi, & in ipso actu investimenti, vel ad effectum deponendi directè, & immediate in Sacro Monte Pietatis, cum eodem vinculo investimenti.

Isto enim secundo casu, solvens alias, quam juxta di- 17
ctam formam, quoad eum, qui solutionem recipit, remanet liberatus, secùs autem quoad tertium, cujus interest dictam formam servari, ut in terminis depositarii, seu banci aliàs malè solventis, & ad reiteratam solutionem obligati ad favorem tertii, ex cujus solutione aliàs facta præjudicatum remanet, contra montem pietatis Urbis decisum fuit in Romana census, seu depositi 8. Martii, & 21. Junii 1641. coram Dunozetto, *inter suos dec.* 604. & successivè in aliis instantiis, & de qua causa habetur pro dicto Monte Pietatis *sub tit. de credito*.

Et de debitore census creati de pecuniis spectantibus ad fideicommissum, sub ea lege, ut in casu redemptionis, pecunia sortis principalis deponi deberet in Sac. Monte Pietatis vinculata, ad effectum reinvestiendi, pro fideicommisso, quod si liberè, ac aliàs restituatur hæredi gravato, seu fideicommissi possessori, malè soluta sit, & consequenter successoribus ad fideicommissum vocatis competat actio ad reiteratam solutionem, ac si extinctio facta non esset, ex Cencio *de Cens. q.* 59. *n.* 35. *& seqq.* Gratian. *discept.* 45. & aliis ibidem allegatis firmatur per Rotam in Romana fructuum Census 22. Junii 1646. coram Cerro *passim recepta dec.* 175. *n.* 7. *& 9. p.* 11. *rec. & in aliis*.

Et hic erat casus quoniam ut habetur hoc titulo frequenter ad hanc materiam locorum Montium, & in proposito jurium Hispaniæ apud Larream *allegat.* 22. *& alios*, illa loca montium non sunt aliud nisi quedam species redditum, 18
seu Censuum, qui emuntur à Principe, seu Republica, mediantibus litteris patentibus, ac registris publicis, quæ sunt loco instrumenti aliàs inter privatos iniri soliti. Ideo- 19
que sicuti in casu, quo debitor solvit, spretæ lege, seu forma in ipso debiti instrumento contenta, malè solvere dicitur, ut supra, ita etiam malè solvit Camera, quæ proindè damnificata remanere non debet ex culpa, & facto officialium ad id deputatorum, contra quos interessati, vel directè, & immediatè ex juribus Cameræ debitricis actionem habent.

Idemque omninò convincenter docente viva ratione 20
impracticabilitatis hujusmodi multiplicorum, ac facilis supplantationis, & destructionis omnium fideicommissorum, eludendo, & fraudando mentem Summi Pontificis, vel alterius ad id potestatem habentis, cum hac lege, & non aliàs derogantis fideicommisso, cujus præjudicium ita credit solùm temporale, ob reintegrationem à multiplico partis pretiis querendam. Ex tali enim lege non solvendi, nisi vel ad effectum investiendi, vel deponendi in Sacro Monte Pietatis, conflat evidenter Papam noluisse sequi fidem ipsorum fideicommissi possessorum, minusque aliorum bancheriorum sibi ignotorum, & privatorum, qui tam de facili decoctioni subjacent, sed solùm voluisse sequi fidem, vel ipsorum depositariorum tanquam publicorum officialium in montis administratione deputatorum quorum fidem ipse Papa sic probatam habet, vel illam Sac. Montis Pietatis probabiliter non delecturi, & tuti, hic videbatur punctus solidissimus, ac pro meo judicio inevitabilis.

Unde propterea dicebam, quod metiendo voluntatem à potestate, non intrabat dicta novatio, seu crediti tranmutatio de persona ad personam diversam, sed solùm transmutatio crediti de causa ad causam, penes eamdem tamen personam officialium, & depositariorum montis, quod scilicet, cum hujusmodi fructus solvi debeant, & soleant singulo quoque bimestri, pro quo absque alterius

bimestris confusione, receputæ per creditores eorumque
21 mandatarios fiunt, isti autem fructus liberè solvi non possint, sed eos cumulare oporteat usquequò conflaretur summa, congruo, & opportuno investimento apta, idcircò pro accomodatione scripturæ, fieri solent dictæ quietantiæ, sed unico contextu, nulla verè interveniente solutione, efformatur partita depositi penès eosdem depositarios, non tanquam tertios, & diversos, sed tanquam tales, & non immutata ista persona, itaut verè, & realiter solutio habeatur pro non facta, eo modo, quo ad effectum liquidandi servata forma ritus M. C. V. inolevit in Regno Neapolitano mos, quod viri faciunt dotantibus quietantiam de recepta dote, & unico contextu dotans se constituit viri debitorem in æquivalenti summa ex causa mutui, quia talis transmutatio facti ad dictum effectum, verè non inducit novationem, neque operatur illos effectus, qui alias ex ea resultare solent, *ut in sua materia sub tit. de depositis*.

22 Satis quoque insistebatur per scribentes pro reo, quod cura, & onus multiplici injuncta essent venditori, alitique fideicommissi pro tempore possessoribus, quorum fidem Papa sequi voluit, ideoque depositarius montis non tenebatur de tali multiplico esse solicitus, cum id ipsi demandatum non esset. Verùm & hoc motivum ex defectu applicationis non videbatur habere probabilem subsistentiam: Aliud enim est agere, cuinam incumbat onus, & cura multiplici, ad effectum, ut eo debitis temporibus non facto, ac pecunia retenta otiosa, seu in alios usus erogata, jus competat interessatis petendi damna, & interesse, ac si investimentum debitis temporibus ad formam multiplici sequutum esset, juxta decisiones *in Romana multiplici dec. 85. & 668. par. 4. rec. tom. 2. & 3. & in eadem 18. Martii 1654. coram Meltio*, ac habetur pluries *sub tit. de usuris*, & ad hunc effectum, rectè dicebatur depositarios non teneri de hoc esse solicitos, neque ipsis hoc onus incumbere, itaut etiamsi per 100. annos pecunia penès eos remansisset, nihil exindè prætendi debuisset, præterquam ipsum debitum. Secus verò, quoad ipsius debiti bonam, vel malam solutionem, eodem modo, quo habetur *in d. Romana Census, seu depositi Montis Pietatis, sub tit. de credito*; si enim deponitur pecunia cum aliquo vinculo, seu alia forma, non tenetur Mons, seu alter depositarius curare, an illud vinculum, seu forma statutis temporibus impleatur, necne, sed benè sollicitus esse debet, ne pecunia deposita solvatur aliàs, quam juxta formam præscriptam, qua neglecta habetur, ac si solutio facta non esset, ut in decisionibus in ea causa editis, cum aliis supra allegatis.

Demum quoad tertiam inspectionem, an scilicet de prædictæ formæ violatione solùm opponere posset emptor, in multiplicio interessatus pro cautela evictionis, fallacia motivi erat etiam clara, id enim procederet, quando vin-
24 culum, alium interessatum non respiceret, quam emptorem, itaut circumscripto pacto pro istius cautela adjecto, pretium esset liberum, & ad liberam venditoris dispositionem, cùm tunc ipsemet venditor, qui solutionem ita malè factam recipit, seu ejus hæres, aut alias ab eo causam habens, absque dubio de hoc opponere non valeat, cùm sit solum interesse emptoris, qui potest illud negligere, suisque cautelis renunciare, ut advertitur in Romana Salviani 23. Januar. 1643. coram Dunozetto *inter suas dec. 699.* & habetur pluries deductum præsertim ad materiam Bullæ Baron. *sub tit. de feudis*, secus verò est, ubi agitur de hujusmodi investimentis, & respectivè multiplicis ad præscriptum derogationis Apostolicæ pro reintegratione fideicommissi, cui derogatum est, tunc enim quamvis in verbis dici soleat, quod effectus exindè acquirendi, stare deberent primariò affecti ipsi emptori in casu evictionis, & molestiarum, secundariò verò pro fideicommisso, ac vocatis ad illud, nihilominùs, quoties, ut in præsenti, derogatio continet eam formulam, quam Pontifices quandoque adjicere solent, in gratiam emptoris, istum scilicet non teneri de investimento, & multiplico respectivè esse solicitum, eximendo ipsam rem ab omnibus vinculis, & hypothecis, illaque transferendo in pretium, tunc hujusmodi investimentum, quoad ipsum emptorem est, vel superfluum, vel parum necessarium, undè propterea, quidquid ut supra dicatur in verbis, in rei tamen substantia, principale interesse est vocatorum ad fideicommissum.

25 Idque adeò verum, quod Rota in Romana Vineæ coram Bichio *dec. 10. & 278. p. 9. rec.* fuerit in sensu, emptorem neque posse hujusmodi vinculis, & investimentis in Apostolica derogatione demandati expressè renunciare, quasi quod ita, violando formam in dicta derogatione præscriptam, reddatur indignus, illaque sibi non suffragetur. Quicquid enim sit de veritate istius assumpti, quoties præsertim consensus taxativè præstatur *pro eo, quod concernit proprium interesse, propriamque cautelam tantùm, & non aliàs aliter, nec alio modo*, ut consueta cautela est illum prædandi. Attamen id satis considerabile videtur in proposito, per argumentum à fortiori, ad insp iciendum quod primarium, ac principale interesse in substantia sit vocatorum ad fideicommissum. Dictarumque decisionum ratiocinium, seu discursus optimè comprobat rationem superiùs insinuatum, quod scilicet ob impracticabilitatem alias resultantem, atque hujusmodi multiplicorum facilem fraudem, quæ aliàs sequi posset, ut supra, pernecesse dare oportet in Montium Depositariis hanc obligationem adimplendi dictam formam, quoties tamen per eorumdem montium Secretarios, in litis, quæ eis dari solent, insinuatur vinculum, secùs autem si negligatur, cum tunc depositarius rectè solvat, obligatio autem ad damna transfundatur in Secretarium in suo munere deficientem.

Ut enim advertitur *in d. Romana census, seu depositi pro Monte Pietatis sub tit. de credito*, principalis interessatus, in cujus præjudicium solutionis forma neglecta est, actionem habet contra ipsum corpus inanimatum Camerę, seu Montis, &c. sed quia illud est incapax culpæ, pernecesse supponendę in aliquo ex ejus officialibus super hoc deputatis, obligatis proindè ad ejus indemnitatem, idcircò sicuti in banco culpa supponenda est, vel ratiocinatore, vel in capserio, ita in præsenti, danda est, in Secretarios, vel in Depositarios, prout respectivè aliquis eorum culposus fuerit. Verùm eis non obstantibus perlitum fuit in ultimo loco decisis ad favorem rei conventi, incertum autem est, quænam fuerint fundamenta resolutionis cui intellectus reflectendo etiam ad veritatem non acquievit, dum hoc Tribunal non habet stylum Rotæ edendi decisiones rationem reddentes de resolutis.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE FALCONERIIS, PRO HÆREDE ALEXANDRÆ FALCONERIÆ, CUM HÆREDE HORATIO ETIAM FALCONERII.

Casus sopitus per Concordiam.

Facta resignatione locorum montium vacabilium sub reservatione facultatis disponendi ad favorem resignantis, quatenus in vita disponere velit, si resignatarius prædecedat resignanti, qui nulla facta dispositione etiam moriatur, ad quem dicta loca de revocabilibus facta perpetua pertineant.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Quando loca montium de aliena pecunia acquisita in faciem alterius, ad illum spectent, & censeantur donata.*
3 *Quando dicatur donatio causa mortis, & substantia donationis collata in tempus mortis.*
4 *Dari potest donatio pura, & inter vivos, subjecta revocationi, seu resolutioni.*

DISC. XXIV.

HOratius Falconerius creditor in satis notabili summa 1
montis Salis vacabilis; loca decem cum fructibus ex tunc decurrendis, resignavit ad favorem Alexandræ, ejus ex fratre neptis, sibi reservata dispositione sortis principalis tantùm, sub conditione, quod si in vita non disposuerit, post ejus mortem, libera dictæ Alexandræ remanerent. Extinctoque monte prædicto, pretium in alia loca montium non vacabilia, cum ejusdem conditionibus investitum.

Objit potiùs Alexandra, & deindè post aliquod tempus, nulla facta dispositione, objit etiam Horatius, undè inter utriusque hæredes orta est controversia super hujusmodi locorum pertinentia. Et commissa concorditer causa in Rota, ibique assumpta disputatione. Pro hæredibus dictæ Alexandræ scribens (cum aliquo etiam sensu veritatis) dicebam pro istis probabilius respondendum esse, pro-

procedendo enim cum distinctione tradita etiam in proposito officiorum *in Romana hæreditatis hoc eod. tit. discur. 1.*
2 Quatuor casus distinguendos esse advertebam, quorum primus est, ubi quis cum propriis pecuniis emit hujusmodi jura, sub nomine, & in faciem alterius absque aliqua reservatione, & tunc censetur inducta pura, & libera donatio ad favorem ejus, in cujus faciem acquisitio facta est, Seraph. *decis. 1303. nu. 3. & 9.* Gratian. *discept. 50. & 221. Romana legati scut. 50. n. 11. Maii 1640.* coram Dunozet. *inter suas decis. 569. & in aliis*, solumque isto casu cadit difficultas, de qua *decis. 54. part. 5. recent. & in aliis*, quoties illi, ad quorum favorem hujusmodi acquisitio facta est, sint tales, quod eis debita sit legitima in bonis acquirentis, an scilicet hujusmodi donatio in eam imputanda sit.

Alter est casus, ubi facta dicta emptione, fit etiam reservatio dispositionis ad favorem acquirentis, & Domini pecuniæ, simpliciter, & indeterminatè, & tunc omnimodum dominium esse dicitur acquirentis, nullo jure quæsito resignatario, cujus persona, tantum electa seu demonstrata dicitur pro periculo vitæ, seu pro vacationis casu, & non aliàs, Caval. *decis. 603. & 635.* Buratt. *decis. 863. Romana officii 2. Junii 1656. & 25. Maii 1657.* Dunozetto, & in aliis, quia est propositio plana, qua nil frequentius in Curia, undè moriente reservatario, tale jus seu dominium remanere dicitur in ejus hæreditate, absque eo, quod Titularis quicquam prætendere valeat.

Tertius casus est mixtus, ubi scilicet acquirens sibi reservat disponendi facultatem, sed limitatam ad ejus vitam, alio non expresso, & tunc receptum est, hujusmodi sic limitatam reservationem importare ad favorem Titularis quandam donationem conditionalem sub conditione resolutiva, quatenus scilicet acquirens non disponat, Gratian. *d. discept. 50. num. 110. & 221. nu. 3.* admittitur apud Buratt. *d. decis. 863. num. 5. & 6. in Romana legati scut. 50. mil. 11. Maii 1640.* coram Dunozet. *inter suas decis. 560. & est decis. 157.* post Merlin. *de legit. & in Romano Hæreditatis 9. Aprilis, & 3. Decembris 1663.* coram Ninot, *de qua causa hoc tit. ut supra disc. 1.*

Quartus demum est casus minus dubitabilis, ubi ultra dictam limitationem adjectam facultati disponendi in vita, adiicitur etiam declaratio, quod si non disposuerit, remaneat jus prædictum in dominio, & libera dispositione Titularis, & tunc res est indubitata non admittens disputationem juxta terminos text. *in l. ille, aut ille, ff. de legat. tertio*, ut in specie habetur in Romana Scripturæ coram Marcomontio registrata apud Gratian. *d. discept. 221. n. 12.* & post Pacif. de Salviano *decis. 150.* & admittitur in proximè allegatis decisionibus Romana legati coram Dunozetto, & Romana Hæreditatis coram Ninot, undè cum versaremur in his ultimis terminis, dicebam casum esse planum.

Alterius partis defensores, agnoscentes hujus distinctionis veritatem, illam non controvertebant, sed se restringebant ad punctum, quod hæc esset donatio causa mortis, cujus substantia post donatoris mortem collata erat, quo posito inferebant, quod cum donataria donatori præcesserit, donatio remansit caducata, neque proindè ad donatarii hæredes transmitti potuit ex deductis per Menoch. *lib. 3. præs. 37. n. 43.* Noal. *de transmiss. casu 45. num. 1. & alios passim in sua materia sub tit. de donat.* cum esset juris principium, quod ego non impugnabam.

Ideòque tota controversia restringebatur ad hunc punctum, an dicenda esset donatio causa mortis, cujus substantia post mortem acquirentis collata esset, vel potius pura & inter vivos, sub facultate revocandi, sive sub alia qua conditione resolutiva concepta. Et omninò probabilius dicebam in his ultimis terminis versari, cum agatur de actu puro & perfecto, subsequuta etiam actuali traditione, itaut ipsius juris Dominium jam residere diceretur
4 in persona Titularis quamvis resolutioni subjectum, cùm non implicet fieri donationem inter vivos puram, & perfectam sub diffutationis reservatione, sive sub aliqua conditione vel pacto resolutivo, ex deductis apud Thesaur. *decis. 97.* in Mediolanen. donationis 10. Junii 1643. 16. Martii 1646. coram Ghislerio, & in aliis.

Quod si procedit in omni materia indifferenti, multò magis procedere dicebam in hujusmodi juribus cum Principe, quæ quoad ipsorum substantiam, verè, & propriè residere dicuntur in persona Titularis, à cujus vita eorum vacatio seu cessatio pendet, quamvis dispositio pretii & emolumentorum esset alterius; Donatio enim causa mortis, licèt in fieri habeat figuram contractus, attamen in facto esse dicitur potius ultima voluntas, quod hic ratione subjectæ materiæ nullatenus congruere poterat, dum vita reservatarii adjecta solum erat pro tempore in quo voluit donator reservatam facultatem posse exercere, & sic non donatio collata erat ad tempus mortis, sed potius disponendi facultas restricta ad tempus vitæ.

Adducebantur per alteram partem decis. in Romana legati scut. 50. mil. 16. Jan. & 11. Maii 1640. coram Dunoz. inter suas *decis. 560. & 579.* quarum secunda est impressa *decis. 150.* post Merlin. *de legitim.* firmantes hujusmodi reservationes post mortem, & in casu non factæ dispositionis, importare donationem causa mortis, & istæ magnam judicantibus inferebant difficultatem istante abusu, quod auctoritates speciales magni fieri solet, non examinando circumstantias in quibus Joquantur earumque fundamenta; Replicabam tamen dictas decisiones (in eorum casu etiam revocatas in alia instantia coram Cerro, *ut decis. 41. part. 9. recent.*) percutere terminos diversos, quia Marchio Justinianus emerat officia & loca montium sub nomine diversarum personarum, cùm decreto reservationis dispositionis ad ejus favorem, quodque eo non disponente in vita, censeretur idem decretum post ejus mortem reservatum ad favorem Camilli de Maximis, cujus respectu benè dicitur talem reservationem factam esse per speciem donationis causa mortis, quia nil in vita ei traditum erat, sed tota dispositionis substantia residens penes Marchionem collata erat post ejus mortem, ante casus cùm nil penitus nisi nuda spes transierat in donatarium, sed non erat iste casus controversiæ, dum loca montium jam perfectè resignata erant Alexandræ, cui etiam fructuum perceptio ac dispositio illico data erat, undè facultas disponendi Horatio reservata, in effectu importabat solùm speciem conditionis seu pacti resolutivi, ut admittitur *decis. 149. post num. 9.* post Pacif. de Salviano, & quod sit conditio potius resolutiva quam suspensiva habetur in terminis *d. decis. 41. n. 6. part. 9. recent.*

Quodque dicta donatio esset verè perfecta & translativa dominii ab initio, subjecta solum resolutioni, considerabam quod hæc non erat acquisitio mediante resignatione ab alio facta, sed facta per eumdem Horatium priorem Dominum, undè implicare videbatur, quod idem dominium continuaret in eadem persona, quæ esset resignans, & resignatarius, cum claro concursu actionis & passionis in eodem subjecto, Item quod donec Horatius disponeret de sorte, fructus currebant ad favorem Alexandræ, quæ donec vixit per plures annos percepit, atque de eis nulla erat controversia, igitur ipsa erat Domina, cum fructus sequantur dominum, ideòque non videbantur verificabiles termini donationis causa mortis, cujus substantia collata esset in tempus mortis donatoris, penes quem dominium ita perseverare dicitur, minusque applicabiles termini dictarum decisionum, quæ adducebantur tanquam punctuales, quia in Camillum reservatarium nil de præsenti translatum fuerat, atque ad nullam traditionem facti deventum, sed erat sola spes eventualis, ac actus expectans perfectionem à futuro eventu.

Dicebatur etiam per alteram partem, quod contractus initus sub conditione merè protestativa, dicitur imperfectus, recipiens perfectionem ex tempore purificationis absque retrotractione, cùm hæc sit differentia inter conditionem potestativam, & casualem vel mixtam, sed de facili tolli putabam objectum cum eadem responsione, ut id scilicet procedat in conditione suspensiva, quæ se opponat principio acquisitionis, ac perfectionem actus impediat, secus autem in conditione resolutiva, quæ supponit actum perfectum, & purum licèt resolubilem ex ded. per Mantic. *de conject. lib. 1. tit. 3. num. 20.* Causa bis proposita, ob difficultates capta non fuit resolutio. Undè, eadem Rota insinuante, concordia terminavit quæstionem.

ANNOT. AD DISC. XXIV. Cum pluribus sequentibus.

SUMMARIUM.

1 *De implicita donatione emendo loca montium in faciem alterius.*
2 *De securitate emendis loca Montium.*
3 *De volubilitate locorum Montium vinculatorum.*
4 *De fructibus locorum vacabilium.*
5 *De evictione præstanda in venditione locorum vinculatorum.*

Super

bimestris confusione, receputæ per creditores eorumque
21 mandatarios fiunt, isti autem fructus liberè solvi non possint, sed eos cumulare oporteat usquequò conflaretur summa, congruo, & opportuno investimento apta, idcircò pro accomodatione scripturæ, fieri solent dictæ quietantiæ, sed unico contextu, nulla verè interveniente solutione, efformatur partita depositi penès eosdem depositarios, non tanquam tertios, & diversos, sed tanquam tales, & non immutata ista persona, itaut verè, & realiter solutio habeatur pro non facta, eo modo, quo ad effectum liquidandi servata forma ritus M. C. V. inolevit in Regno Neapolitano mos, quod viri faciunt dotantibus quietantiam de recepta dote, & unico contextu dotans se constituit viri debitorem in æquivalenti summa ex causa mutui, quia talis transmutatio facti ad dictum effectum, verè non inducit novationem, neque operatur illos effectus, qui alias ex ea resultare solent, *ut in sua materia sub tit. de depositis*.

22 Satis quoque insistebatur per scribentes pro reo, quod cura, & onus multiplici injuncta essent venditori, alitique fideicommissi pro tempore possessoribus, quorum fidem Papa sequi voluit, ideoque depositarius montis non tenebatur de tali multiplico esse solicitus, cum id ipsi demandatum non esset. Verùm & hoc motivum ex defectu applicationis non videbatur habere probabilem subsistentiam: Aliud enim est agere, cuinam incumbat onus, & cura multiplici, ad effectum, ut eo debitis temporibus non facto, ac pecunia retenta otiosa, seu in alios usus erogata, jus competat interessatis petendi damna, & interesse, ac si investimentum debitis temporibus ad formam multiplici sequutum esset, juxta decisiones *in Romana multiplici dec. 85. & 668. par. 4. rec. tom. 2. & 3. & in eadem 18. Martii 1654. coram Meltio*, ac habetur pluries *sub tit. de usuris*, & ad hunc effectum, rectè dicebatur depositarios non teneri de hoc esse solicitos, neque ipsis hoc onus incumbere, itaut etiamsi per 100. annos pecunia penès eos remansisset, nihil exindè prætendi debuisset, præterquam ipsum debitum. Secus verò, quoad ipsius debiti bonam, vel malam solutionem, eodem modo, quo habetur *in d. Romana Census, seu depositi Montis Pietatis, sub tit. de credito*; si enim deponitur pecunia cum aliquo vinculo, seu alia forma, non tenetur Mons, seu alter depositarius curare, an illud vinculum, seu forma statutis temporibus impleatur, necne, sed benè sollicitus esse debet, ne pecunia deposita solvatur aliàs, quam juxta formam præscriptam, qua neglecta habetur, ac si solutio facta non esset, ut in decisionibus in ea causa editis, cum aliis supra allegatis.

Demum quoad tertiam inspectionem, an scilicet de prædictæ formæ violatione solùm opponere posset emptor, in multiplicio interessatus pro cautela evictionis, fallacia motivi erat etiam clara, id enim procederet, quando vin-
24 culum, alium interessatum non respiceret, quam emptorem, itaut circumscripto pacto pro istius cautela adjecto, pretium esset liberum, & ad liberam venditoris dispositionem, cùm tunc ipsemet venditor, qui solutionem ita malè factam recipit, seu ejus hæres, aut alias ab eo causam habens, absque dubio de hoc opponere non valeat, cùm sit solum interesse emptoris, qui potest illud negligere, suisque cautelis renunciare, ut advertitur in Romana Salviani 23. Januar. 1643. coram Dunozetto *inter suas dec. 699.* & habetur pluries deductum præsertim ad materiam Bullæ Baron. *sub tit. de feudis*, secus verò est, ubi agitur de hujusmodi investimentis, & respectivè multiplicis ad præscriptum derogationis Apostolicæ pro reintegratione fideicommissi, cui derogatum est, tunc enim quamvis in verbis dici soleat, quod effectus exindè acquirendi, stare deberent primariò affecti ipsi emptori in casu evictionis, & molestiarum, secundariò verò pro fideicommisso, ac vocatis ad illud, nihilominùs, quoties, ut in præsenti, derogatio continet eam formulam, quam Pontifices quandoque adjicere solent, in gratiam emptoris, istum scilicet non teneri de investimento, & multiplico respectivè esse solicitum, eximendo ipsam rem ab omnibus vinculis, & hypothecis, illaque transferendo in pretium, tunc hujusmodi investimentum, quoad ipsum emptorem est, vel superfluum, vel parum necessarium, undè propterea, quidquid ut supra dicatur in verbis, in rei tamen substantia, principale interesse est vocatorum ad fideicommissum.

25 Idque adeò verum, quod Rota in Romana Vineæ coram Bichio *dec. 10. & 278. p. 9. rec.* fuerit in sensu, emptorem neque posse hujusmodi vinculis, & investimentis in Apostolica derogatione demandati expressè renunciare, quasi quod ita, violando formam in dicta derogatione præscriptam, reddatur indignus, illaque sibi non suffragetur. Quicquid enim sit de veritate istius assumpti, quoties præsertim consensus taxativè præstatur *pro eo, quod concernit proprium interesse, propriamque cautelam tantùm, & non aliàs aliter, nec alio modo*, ut consueta cautela est illum prædandi. Attamen id satis considerabile videtur in proposito, per argumentum à fortiori, ad insp iciendum quod primarium, ac principale interesse in substantia sit vocatorum ad fideicommissum. Dictarumque decisionum ratiocinium, seu discursus optimè comprobat rationem superiùs insinuatum, quod scilicet ob impracticabilitatem alias resultantem, atque hujusmodi multiplicorum facilem fraudem, quæ aliàs sequi posset, ut supra, pernecesse dare oportet in Montium Depositariis hanc obligationem adimplendi dictam formam, quoties tamen per eorumdem montium Secretarios, in litis, quæ eis dari solent, insinuatur vinculum, secùs autem si negligatur, cum tunc depositarius rectè solvat, obligatio autem ad damna transfundatur in Secretarium in suo munere deficientem.

Ut enim advertitur *in d. Romana census, seu depositi pro Monte Pietatis sub tit. de credito*, principalis interessatus, in cujus præjudicium solutionis forma neglecta est, actionem habet contra ipsum corpus inanimatum Camerę, seu Montis, &c. sed quia illud est incapax culpæ, pernecesse supponendę in aliquo ex ejus officialibus super hoc deputatis, obligatis proindè ad ejus indemnitatem, idcircò sicuti in banco culpa supponenda est, vel ratiocinatore, vel in capserio, ita in præsenti, danda est, in Secretarios, vel in Depositarios, prout respectivè aliquis eorum culposus fuerit. Verùm eis non obstantibus perlitum fuit in ultimo loco decisis ad favorem rei conventi, incertum autem est, quænam fuerint fundamenta resolutionis cui intellectus reflectendo etiam ad veritatem non acquievit, dum hoc Tribunal non habet stylum Rotæ edendi decisiones rationem reddentes de resolutis.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE FALCONERIIS, PRO HÆREDE ALEXANDRÆ FALCONERIÆ, CUM HÆREDE HORATIO ETIAM FALCONERII.

Casus sopitus per Concordiam.

Facta resignatione locorum montium vacabilium sub reservatione facultatis disponendi ad favorem resignantis, quatenus in vita disponere velit, si resignatarius prædecedat resignanti, qui nulla facta dispositione etiam moriatur, ad quem dicta loca de revocabilibus facta perpetua pertineant.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Quando loca montium de aliena pecunia acquisita in faciem alterius, ad illum spectent, & censeantur donata.*
3 *Quando dicatur donatio causa mortis, & substantia donationis collata in tempus mortis.*
4 *Dari potest donatio pura, & inter vivos, subjecta revocationi, seu resolutioni.*

DISC. XXIV.

HOratius Falconerius creditor in satis notabili summa 1
montis Salis vacabilis; loca decem cum fructibus ex tunc decurrendis, resignavit ad favorem Alexandræ, ejus ex fratre neptis, sibi reservata dispositione sortis principalis tantùm, sub conditione, quod si in vita non disposuerit, post ejus mortem, libera dictæ Alexandræ remanerent. Extinctoque monte prædicto, pretium in alia loca montium non vacabilia, cum ejusdem conditionibus investitum.

Objit potiùs Alexandra, & deindè post aliquod tempus, nulla facta dispositione, objit etiam Horatius, undè inter utriusque hæredes orta est controversia super hujusmodi locorum pertinentia. Et commissa concorditer causa in Rota, ibique assumpta disputatione. Pro hæredibus dictæ Alexandræ scribens (cum aliquo etiam sensu veritatis) dicebam pro istis probabilius respondendum esse, pro-

procedendo enim cum distinctione tradita etiam in proposito officiorum *in Romana hæreditatis hoc eod. tit. discur. 1.*
2 Quatuor casus distinguendos esse advertebam, quorum primus est, ubi quis cum propriis pecuniis emit hujusmodi jura, sub nomine, & in faciem alterius absque aliqua reservatione, & tunc censetur inducta pura, & libera donatio ad favorem ejus, in cujus faciem acquisitio facta est, Seraph. *decis. 1303. nu. 3. & 9.* Gratian. *discept. 50. & 221. Romana legati scut. 50. n. 11. Maii 1640.* coram Dunozet. *inter suas decis. 569. & in aliis*, solumque isto casu cadit difficultas, de qua *decis. 54. part. 5. recent. & in aliis*, quoties illi, ad quorum favorem hujusmodi acquisitio facta est, sint tales, quod eis debita sit legitima in bonis acquirentis, an scilicet hujusmodi donatio in eam imputanda sit.

Alter est casus, ubi facta dicta emptione, fit etiam reservatio dispositionis ad favorem acquirentis, & Domini pecuniæ, simpliciter, & indeterminatè, & tunc omnimodum dominium esse dicitur acquirentis, nullo jure quæsito resignatario, cujus persona, tantum electa seu demonstrata dicitur pro periculo vitæ, seu pro vacationis casu, & non aliàs, Caval. *decis. 603. & 635.* Buratt. *decis. 863. Romana officii 2. Junii 1656. & 25. Maii 1657.* Dunozetto, & in aliis, quia est propositio plana, qua nil frequentius in Curia, undè moriente reservatario, tale jus seu dominium remanere dicitur in ejus hæreditate, absque eo, quod Titularis quicquam prætendere valeat.

Tertius casus est mixtus, ubi scilicet acquirens sibi reservat disponendi facultatem, sed limitatam ad ejus vitam, alio non expresso, & tunc receptum est, hujusmodi sic limitatam reservationem importare ad favorem Titularis quandam donationem conditionalem sub conditione resolutiva, quatenus scilicet acquirens non disponat, Gratian. *d. discept. 50. num. 110. & 221. nu. 3.* admittitur apud Buratt. *d. decis. 863. num. 5. & 6. in Romana legati scut. 50. mil. 11. Maii 1640.* coram Dunozet. *inter suas decis. 560. & est decis. 157.* post Merlin. *de legit. & in Romano Hæreditatis 9. Aprilis, & 3. Decembris 1663.* coram Ninot, *de qua causa hoc tit. ut supra disc. 1.*

Quartus demum est casus minus dubitabilis, ubi ultra dictam limitationem adjectam facultati disponendi in vita, adiicitur etiam declaratio, quod si non disposuerit, remaneat jus prædictum in dominio, & libera dispositione Titularis, & tunc res est indubitata non admittens disputationem juxta terminos text. *in l. ille, aut ille, ff. de legat. tertio*, ut in specie habetur in Romana Scripturæ coram Marcomontio registrata apud Gratian. *d. discept. 221. n. 12.* & post Pacif. de Salviano *decis. 150.* & admittitur in proximè allegatis decisionibus Romana legati coram Dunozetto, & Romana Hæreditatis coram Ninot, undè cum versaremur in his ultimis terminis, dicebam casum esse planum.

Alterius partis defensores, agnoscentes hujus distinctionis veritatem, illam non controvertebant, sed se restringebant ad punctum, quod hæc esset donatio causa mortis, cujus substantia post donatoris mortem collata erat, quo posito inferebant, quod cum donataria donatori præcesserit, donatio remansit caducata, neque proindè ad donatarii hæredes transmitti potuit ex deductis per Menoch. *lib. 3. præs. 37. n. 43.* Noal. *de transmiss. casu 45. num. 1. & alios passim in sua materia sub tit. de donat.* cum esset juris principium, quod ego non impugnabam.

Ideòque tota controversia restringebatur ad hunc punctum, an dicenda esset donatio causa mortis, cujus substantia post mortem acquirentis collata esset, vel potius pura & inter vivos, sub facultate revocandi, sive sub alia qua conditione resolutiva concepta. Et omninò probabilius dicebam in his ultimis terminis versari, cum agatur de actu puro & perfecto, subsequuta etiam actuali traditione, itaut ipsius juris Dominium jam residere diceretur
4 in persona Titularis quamvis resolutioni subjectum, cùm non implicet fieri donationem inter vivos puram, & perfectam sub diffutationis reservatione, sive sub aliqua conditione vel pacto resolutivo, ex deductis apud Thesaur. *decis. 97.* in Mediolanen. donationis 10. Junii 1643. 16. Martii 1646. coram Ghislerio, & in aliis.

Quod si procedit in omni materia indifferenti, multò magis procedere dicebam in hujusmodi juribus cum Principe, quæ quoad ipsorum substantiam, verè, & propriè residere dicuntur in persona Titularis, à cujus vita eorum vacatio seu cessatio pendet, quamvis dispositio pretii & emolumentorum esset alterius; Donatio enim causa mortis, licèt in fieri habeat figuram contractus, attamen in facto esse dicitur potius ultima voluntas, quod hic ratione subjectæ materiæ nullatenus congruere poterat, dum vita reservatarii adjecta solum erat pro tempore in quo voluit donator reservatam facultatem posse exercere, & sic non donatio collata erat ad tempus mortis, sed potius disponendi facultas restricta ad tempus vitæ.

Adducebantur per alteram partem decis. in Romana legati scut. 50. mil. 16. Jan. & 11. Maii 1640. coram Dunoz. inter suas *decis. 560. & 579.* quarum secunda est impressa *decis. 150.* post Merlin. *de legitim.* firmantes hujusmodi reservationes post mortem, & in casu non factæ dispositionis, importare donationem causa mortis, & istæ magnam judicantibus inferebant difficultatem istante abusu, quod auctoritates speciales magni fieri solet, non examinando circumstantias in quibus Joquantur earumque fundamenta; Replicabam tamen dictas decisiones (in eorum casu etiam revocatas in alia instantia coram Cerro, *ut decis. 41. part. 9. recent.*) percutere terminos diversos, quia Marchio Justinianus emerat officia & loca montium sub nomine diversarum personarum, cùm decreto reservationis dispositionis ad ejus favorem, quodque eo non disponente in vita, censeretur idem decretum post ejus mortem reservatum ad favorem Camilli de Maximis, cujus respectu benè dicitur talem reservationem factam esse per speciem donationis causa mortis, quia nil in vita ei traditum erat, sed tota dispositionis substantia residens penes Marchionem collata erat post ejus mortem, ante casus cùm nil penitus nisi nuda spes transierat in donatarium, sed non erat iste casus controversiæ, dum loca montium jam perfectè resignata erant Alexandræ, cui etiam fructuum perceptio ac dispositio illico data erat, undè facultas disponendi Horatio reservata, in effectu importabat solùm speciem conditionis seu pacti resolutivi, ut admittitur *decis. 149. post num. 9.* post Pacif. de Salviano, & quod sit conditio potius resolutiva quam suspensiva habetur in terminis *d. decis. 41. n. 6. part. 9. recent.*

Quodque dicta donatio esset verè perfecta & translativa dominii ab initio, subjecta solum resolutioni, considerabam quod hæc non erat acquisitio mediante resignatione ab alio facta, sed facta per eumdem Horatium priorem Dominum, undè implicare videbatur, quod idem dominium continuaret in eadem persona, quæ esset resignans, & resignatarius, cum claro concursu actionis & passionis in eodem subjecto, Item quod donec Horatius disponeret de sorte, fructus currebant ad favorem Alexandræ, quæ donec vixit per plures annos percepit, atque de eis nulla erat controversia, igitur ipsa erat Domina, cum fructus sequantur dominum, ideòque non videbantur verificabiles termini donationis causa mortis, cujus substantia collata esset in tempus mortis donatoris, penes quem dominium ita perseverare dicitur, minusque applicabiles termini dictarum decisionum, quæ adducebantur tanquam punctuales, quia in Camillum reservatarium nil de præsenti translatum fuerat, atque ad nullam traditionem facti deventum, sed erat sola spes eventualis, ac actus expectans perfectionem à futuro eventu.

Dicebatur etiam per alteram partem, quod contractus initus sub conditione merè protestativa, dicitur imperfectus, recipiens perfectionem ex tempore purificationis absque retrotractione, cùm hæc sit differentia inter conditionem potestativam, & casualem vel mixtam, sed de facili tolli putabam objectum cum eadem responsione, ut id scilicet procedat in conditione suspensiva, quæ se opponat principio acquisitionis, ac perfectionem actus impediat, secus autem in conditione resolutiva, quæ supponit actum perfectum, & purum licèt resolubilem ex ded. per Mantic. *de conject. lib. 1. tit. 3. num. 20.* Causa bis proposita, ob difficultates capta non fuit resolutio. Undè, eadem Rota insinuante, concordia terminavit quæstionem.

ANNOT. AD DISC. XXIV. Cum pluribus sequentibus.

SUMMARIUM.

1 *De implicita donatione emendo loca montium in faciem alterius.*
2 *De securitate emendis loca Montium.*
3 *De volubilitate locorum Montium vinculatorum.*
4 *De fructibus locorum vacabilium.*
5 *De evictione præstanda in venditione locorum vinculatorum.*

Super

SUper puncto particulari contento in hoc discursu 24. implicitæ scilicet donationis, quæ ineſſe dicitur, quando per unum emuntur cum ſua pecunia loca Montium in faciem, vel in perſonam alterius, eſt actum ſupra in Annot. *ad diſc.1.* occaſione agendi de eodem puncto circa emptiones officiorum, cùm intrent iidem termini.

Quæſtiones autem magis frequentes, quæ in hac peculiari materia contingere ſolent, percutiunt libertatem, & quando tertius poſſeſſor reddatur tutus ab hypothecis, aliiſque vinculis, & oneribus, quinimò etiam à jure dominii prioris poſſeſſoris, ultra deducta in his diſcurſibus, diſtinguendo plures caſus pro materiæ dilucidatione, adverſitur infrà in Rom. locorum Montium de Juſtinianis *diſc.163.*

3 De valutatione autem locorum Montium vinculatorum, juxta deducta *diſc.30. & ſeq.* quando præſertim agatur de venditione juris poſſeſſoris ad vitam, quomodo ſcilicet vita hominis æſtimetur, plenè agitur *ſub tit. de donat. diſc.54.* & de contentis *diſc.32.* ſuper pacto redimendi, an cauſet uſuram, in ſua materia *ſub tit. de Uſuris.*

4 Et de contentis *in diſc.33.* ſuper fructus locorum Montium vacabilium exactis per virum, conſerunt deducta *ſub tit. de Dote diſc.148. & diſc.168. n.42.*

Ad caſum, de quo *diſc.37.* an, & ad quid teneatur venditor locorum Montium vinculatorum, quatenus ab emptore avocentur per alium, agitur in ſpecie cum eodem Alvaro venditore infrà *diſc.164.* ubi etiam declarantur ea, quæ habentur ſuprà *diſc.31.* an ſcilicet, & quando eidem venditori, ex novo jure ſupervento, liceat venire contra factum proprium, & revocare alienationem non reſtituto pretio.

FLORENTINA LOCORUM MONTIUM PRO JACOBO, ET VINCENTIO DE QUARATESIIS.

Diſcurſus pro veritate.

Reſignans loca montium, ſibi reſervata facultate diſponendi, ſi non diſponat expreſsè, an cenſeatur diſpoſuiſſe per ſolam inſtitutionem hæredis univerſalis, & quatido.

SUMMARIUM.

1 2 *Facti ſeries.*
Damnatur ſtylus pragmaticè immorandi in ſolis auctoritatibus.
3 *Facultas diſponendi, an cenſetur deducta ad exercitium per inſtitutionem hæredis.*
4 *Translatio locorum montium cum reſervatione facultatis diſponendi, an importet donationem, & quam.*
5 *Donatio cenſetur revocata per alterius inſtitutionem, & num.8.*
6 *Quando dicatur donatio inter vivos, vel cauſa mortis.*
7 *Dari poteſt donatio inter vivos revocabilis, ſeu reſolubilis.*
8 *Declaratur concluſio, de qua num.5.*

DISC. XXV.

1 POſſident Antonius Quarateſius loca 36. montis pii Florentiæ, de anno 1664. ex reſignavit, atque ab ejus perſona transferri mandavit in illam Franciſcæ Alemannæ, ad effectum, ut ſequuta ipſius morte, dicta Franciſca eſſet eorum uſufructuaria ad vitam, qua finita, tranſire deberent in Tereſiam Capponiam, cùm reſervatione ad favorem ipſius Antonii, uſusfructus, & facultatis quandocumque de dictis locis montium ad libitum diſponendi, & per illa verba, *ad ogni ſuo piacere.*

Obiit Antonius de anno 1666. condito teſtamento, in quo *in omnibus ejus bonis, mobilibus, ſtabilibus, ſemoventibus, Juribus, actionibus, & creditis montium cujuſcumque generis, & ubicumque exiſtentibus*, inſtituit hæredes, Jacobum, & Vincentium de Quarateſiis nepotes, unde propterea orta eſt controverſia ſuper dictis locis 36. an ſcilicet per dictam generalem diſpoſitionem de illis diſpoſitam cenſeretur, itaut ad hæredes pertineret, vel potius ob dictam reſervatam facultatem ad exercitium non deductam pertinerent ad Alemannam, vel Capponiam.

Scribens tanquam Advocatus ad cauſæ opportunitatem pro dictis Jacobo, & Vincentio hæredibus, ſciendumque ubi
2 que invaluiſſe damnabilem uſum pragmaticum, immorandi in auctoritatibus individualibus, non perſcrutando, an ſint veræ vel fallaces, & fortius non curato, an veræ in caſu ſuo applicentur necne ad caſum controverſiæ, & in quo malæ applicationis puncto totus effectus perniciosus hujuſmodi abuſus conſiſtit, adducebam tanquam individuales, ac præciſas tres Rotæ deciſiones in Romana locorum montium 16. Junii 1659. & 5. Martii 1660. coram Priolo, & 10. Decembris ejuſdem anni coram Taja, quarum duæ priores ſunt impreſſæ apud Altogrand. junior *poſt controver. 48.* in quibus firmatur, facultatem à teſtatore hæredi gravato tributam diſponendi de locis montium ad exercitium deductam cenſeri, per ſolam inſtitutionem univerſalem.

Quas deciſiones dicebam loqui in terminis fortioribus, in quibus agebatur de diſponendi facultate conceſſa hæredi gravato fideicommiſſi onere, multò magis in præſenti, dum agebatur de talis facultatis reſervatione ad favorem ipſiuſmet Domini, qui ſic feciſſe dicebatur quandam donationem cauſa mortis valituram, quatenus donator in 4
eadem voluntate perſeveraſſet uſque ad mortem, à qua perfectionem recipiebat, ut in his ſpecialibus terminis officiorum habetur in Romana legati, ſcut.50. n.16. Januarii, & 11. Maii 1640. coram Dunozetto inter ſuas *deciſ.260.* & 579. quarum poſterior eſt impreſſa *deciſ.157.* poſt Merlin. *de legit.* & habetur diſcurſum in Rom. locorum montium de Falconeriis *hoc cod. diſc. præced.*

Ponderando etiam aliquas majores circumſtantias in præſenti caſu concurrentes, quæ deerant in allegatis de- 5
ciſionibus coram Priolo, & Taja, quod ſcilicet ibi tota hæreditas conſiſtebat in illis locis montium, itaut quando facultas diſponendi importaret illam libertatem, quam ibi Rota credidit, fideicommiſſaria diſpoſitio eſſet inanis, & fatua, ut habetur deductum in caſu dictarum deciſionum ſub tit. fideicommiſſ., in Romana locorum montium de Boncompagnis. Et altera, quod in hac inſtitutione hæredis ſpecialiter dicitur eam fieri, etiam in locis, ſeu creditis Montium, quæ verba in aliis verificari non poterant, dum alia hujuſmodi jura in hæreditate non aderant. Ponderando etiam circa tacitam, & implicitam diſpoſitionem, ſeu dictæ facultatis uſum, firmata in Romana hæreditatis 9. Aprilis, & 3. Decembris 1663. coram Ninot, de qua cauſa habetur pariter hoc titul. ad materiam officiorum *diſc.1.* Et de implicita revocatione donationis revocabilis per generalem diſpoſitionem *deciſ.27. num.7. & part.7. recent.*

Quamvis autem hæc deducerem tanquam Advocatus, addendo illas alias regulas, & concluſiones generales, quas Advocatorum conſuetudo eſt deducendi pro ornatu conſiliorum, ſeu informationum, ita ignaro vulgo placentium, liberè tamen requirentibus, juxta ſtylum, inſinuavi, ne non levem difficultatem contra eos ſentire, tum quia dictas deciſiones coram Priolo; neque in eo caſu cutas credebam, ex iis, quæ in ea cauſa habentur deducta *ſub d. tit. de fideicommiſſ.* Tum etiam quia, neque verum credebam aſſumptum, ut dicta translatio, ſub reſervata facultate diſponendi, importaret donationem cauſa mortis expectantem perfectionem à morte; Hujuſmodi enim donationis natura eſt, ut interim bonorum donato- 6
rum dominium non abdicetur à donante, donec vivit, itaut licèt illa in fieri ſpeciem contractus habeat, attamen in facto eſſe eſt potius ſpecies ultimæ voluntatis, quod repugnat translationi locorum Montium, quæ fit ab uno in alterum, cum tunc in translatarium, tanquam ex novi Juris efformatione, inſtantia ipſorum locorum, ſeu jurium tranſire dicatur, ut in propoſito habetur in dicta Romana locorum Montium de Falconeriis *hoc tit. diſcurſ. præced.*

Fortius verò accedente reſervatione uſufructus ad favorem ipſius donatoris, ſeu reſignantis, hoc enim de directo adverſatur donationi cauſa mortis, ac perneceſſe ſupponit donationem inter vivos ab initio perfectam, & translativam dominii, & poſſeſſionis bonorum donatorum in donatarium, quia cùm uſusfructus ſit ſervitus, quæ dari non poteſt in re propria, non poteſt quis eſſe eodem tempore Dominus, & uſufructuarius, ut in proximè allegata de Falconeriis, ac non ſemel in ſua materia *ſub tit. de donationibus*, ideòque probabilius dicendum venit, hanc eſſe donationem ab initio validam & perfectam inter vivos, ſub certa conditione reſoluriva conceptam.

Regulariter enim, & attenta ſola juris diſpoſitione, in hoc differunt donatio inter vivos, & cauſa mortis, ut iſta ſit revocabilis, illa verò ſecus, ſed nulla implicantia adeſt, ut etiam illa de ſui natura irrevocabilis, attamen ex conventione poſſit eſſe revocabilis, vel ſub certa conditione reſolubilis ad text. *in l.1. C. condit. quæ ſub mod. & l. fin. C. de donat.* ubique ſcribentes, de quibus in Mediolanen. donationis 20. Junii 1647. 16. Martii, & 15. Decembris 1646. Ghiſlerio; Et de emptione officiorum, vel locorum Montium in faciem unius ſub reſervatione decreti, ſeu facultate diſponendi limitata in vita, quod importet donationem reſolutivam, habetur etiam ad materiam officiorum in dicta Romana hæreditatis, ſeu officii *diſc.1.* & in aliis frequenter hoc *cod. tit.*

Poſito autem, quod donatio ſit ab initio perfecta, & translativa dominii in reſignatarium, ſub certa conditione reſolutiva, quatenus non diſponatur, tunc requiſita videtur diſpoſitio ſpecialis, per quam declaretur mutatio animi, in dubio non præſumenda; Extenus enim per ſub-
8 ſequentem teſtamentaria, ſeu aliam generalem diſpoſitionem cenſetur à priori donatione receſſum, ac probatur animus adimendi, quatenus præcedens donatio ſit univerſalis omnium bonorum, itaut ſubſequens diſpoſitio ſit cum donatione incompatibilis, & in his terminis loquitur *deciſ. 27. part.7. recent.* quæ data compatibilitate *eodem n.7. & 8.* contraria potius firmat per text. *in l. cum hic ſtatus, §.1. ff. de donat. inter virum, & uxor.* Et de ſequenti diſpoſitione generali non complectente revocationem reſervationis decreti, ſeu alterius diſpoſitionis in terminis officiorum, Pacific. de Salviano *inſpect.3. cap.2. num.666. & ſeqq.*

Et licèt mentio ſpecifica locorum ſeu jurium Montium, aliquam inſerret difficultatem, attamen teſtamenti tenor oſtendebat, id provenire à cauſa ſuperflua formula Notariorum exprimendi ſub hæredis inſtitutione bona ſtabilia, mobilia, aurum, argentum, jura, actiones, nomina debitorum, jura Montium, & quæcumque alia, itaut hæc generalis expreſſio ſufficere non videretur, dum aderat poſſibilitas acquirendi alia loca Montium ante mortem, niſi alia accederent adminicula mutatæ voluntatis, quodque ex iis deſumi poſſet immutata voluntas, & ſine quibus credebam hæredes malum jus potius fovere, quamvis Menoch. *conſ.210. per tot. & conſ.1130. num.8. & ſeq.* latè diſcurrant generalem expreſſionem hujuſmodi comprehendere ea, quæ erant ſub facultate diſponendi ad beneplacitum; Quod tamen mihi non ſatisfacit, incertus eſt exitus, quia cauſa extra Curiam.

MEDIOLANEN. SEU JANUEN. LOCORUM MONTIUM, PRO JOSEPHO MARIA ET MARCELLO DE DURATIS.

Reſponſum pro veritate extra Curiam.

De materia locorum montium ſeu jurium, quæ habentur cum Principe, vel Republica, an & quomodo ſint in commercio, & de uno in alium tranſferantur, & an retineant hypothecas vel alia vincula.

De retentione ſeu compenſatione competente creditori poſteriori vel chirographario in præjudicium Creditoris anterioris vel hypothecarii, quando intret, & præticati poſſit, & præſertim poſt mortem debitoris; Et an in prohibitis alienari ſine aſſenſu, quatenus iſte accedat alienationi, ſed non pacto de retrovendendo, illud valeat, & ſic operativum.

Et de effectu dicti pacti pro reviviſcentia antiqui domini.

SUMMARIUM.

1 2 *Facti ſeries.*
De natura locorum montium, eorumque libero tranſitu ad reſignatarium, & de ratione.
3 *Locorum montium dominium non tranſiertur ex ſolo facto partium, niſi accedat auctoritas officialis.*
4 *Emptor cum pacto de retrovendendo interim eſt perfectè Dominus.*
5 *De venditione feudi cum pacto de retrovendendo, ſuper quo non adſit aſſenſus, præſtitus ſuper ſola venditione.*
6 *Compenſatio non datur de ſpecie ad quantitatem.*
7 *An detur compenſatio in præjudicium creditoris intermedii.*
8 *Emptor cum pacto de retrovendendo, an habeat re-*
ſentionem adverſus venditorem pro aliis creditis.
9 *An pro litteris Cambii competat hypotheca.*

DISC. XXVI.

1 OLim Auguſtinus Ayrolus ſub nomine Joannis Baptiſtæ Balbi poſſidebat duas partitas Montium Sancti Caroli Mediolani, unam ſcutorum 60. m. alteram ſcutorum 23236. quorum omnium dominium & utilitatem ſpectare ad Ayrolum, atque Balbum habere nudum nomen, hìc per publicum inſtrumentum declaravit.

Sub ejuſdem Balbi nomine de menſe Julii 1654. vendita fuit dicta ſecunda partita ſcutorum 23236. Cæſari Ayroldo cum pacto redimendi, atque pro hujuſmodi redemptionis effectu aſſignati fuerunt præfato Ayroldo fructus primæ partitæ ſcutorum 60. m. conventione habita, quod ſingulis annis temporibus pro rata dictorum fructuum exigenda, retrocedi debeat rata dictorum Montium.

De menſe Octobris 1656. Ayrolus vendidit Joanni Philippo Spinulæ dictam primam partitam ſcutorum 60. m. cum jure percipiendi fructus, poſtquam tamen ſequuta erit ſatisfactio Ayroldi pro retrovenditione prædictæ alterius partitæ ſcutorum 23236. Et de menſe Julii 1657. idem Ayrolus mediante publico inſtrumento ceſſit Spinulæ ratas montium Ayroldo ut ſupra venditorum. Et cum dictis fructibus pro tempore remediorum, nulla facta expreſſione cauſæ, ob quam hujuſmodi ceſſio fieret; Atque de præcedenti menſe Maii idem Ayrolus accepit ad Cambium à Duratiis ſcut. m. auri marcharum.

De menſe Novembris 1658. Ayroldus ratam dictorum Montium adhuc non redemptam importantem ſummam ſcutorum 12879. vendidit ſeu ceſſit Duratiis, cum jure ſibi competente exigendi fructus dictæ alterius partitæ ſcutorum 60. m. pro dictæ reſtantis ratæ redemptione, ac de tempore ceſſionis prædictæ, tam Ayroldus cedens, quàm Duratii ceſſionarii, erant ignari præfatæ ceſſionis, quam Ayrolus de menſe Julii 1657. fecerat Spinulæ.

Mortuo demum Ayrolo gravi æris alieni mole preſſo, quamvis in vita non eſſet declaratus decoctus, itaut hæreditas defecta, & creditoribus minus idonea detecta ſit; Cùm Durarii dictos fructus ſcutorum 60. m. exegerint in tanta quantitate, quod dictorum aliorum Montium pretium jam adæquarint, Unde propterea factus eſt locus obligationi Ayroldi, in qua ipſi ſucceſſerunt, reſtituendi Ayrolo, ſeu ejus hæreditati dicta loca Montium utpotè jam redempta.

Orta eſt difficultas, an ſidem Duratii pro dicto alio credito ſcutorum 8000. Cambii prædicta loca montium retinere, ſibique appropriare potuerint, vel poſſint in præjudicium Spinulæ ceſſionarii, & quæ actio dicto Spinulæ competeret, ac deſuper per Duratios pro veritate conſultus reſpondi, ut ſequitur.

Pro clariori reſolutione prænotanda eſt peculiaris qualitas, & natura hujuſmodi Montium, quæ tanquam jure 2
cum Principe vel Republica, non ſunt in libero commercio, abſque ejuſdem Principis vel Reipublicæ aſſenſu, præſtari ſolito per Officialem ad id deputatum, quo accedente, tranſeunt in emptorem, ſeu reſignatarium libera ab omni hypotheca, alioque vinculo, cui penès venditorem, prioremque poſſeſſorem affecta eſſent, quia fingitur, vendentem ſeu reſignantem illa refutare in manu ipſius Principis, itaut ſequatur extinctio, deindeque per actum occultum novæ efformationis, illa de novo conſtitui, & conferri emptori ſeu reſignatario, illa recipienti immediatè ab ipſo Principe vel Republica, itaut conſenſus venditoris aliud non ſit, niſi inſtrumentum ſeu cauſa effectiva conceſſionis, Adinſtar reſignationum Beneficiorum Eccleſiaſticorum, quæ fiunt apud Papam ad favorem certæ perſonæ, quia reſignatarius obtinet beneficium directè à Papa, non autem à reſignatario obtinet beneficium directè à Papa, non autem à reſignante, qui ſolùm tollendo ſe de medio cauſat vacationem, quæ cauſa eſt collationis, ideòque aliud non retinet vinculum niſi illud, quod ab eodè Principe vel ejus officiali, in litteris ſeu decreto translationis continetur, Larrea *alleg.22.* Salgag. *in labyr. par.2. c.2 §. n.39. & ſeq.* qui loquuntur de Juribus Hiſpaniarum.

Et de locis Montium Urbis Gratian. *diſcept.330. n.48.* Cenc. *de Cenſ. q.29. num.13.* Merlin. *de pignor. lib.2. tit.1. qu.14. n.28.* Rota *deciſ.77. n.20. part.6. recent.* quod etiam ad uberiorem cautelam expreſsè declaravit Urbanus VIII. in ejus motu proprio de anno 1639. & ſæpius habetur In aliis hoc eodè titulo ad iſtam materiam locorũ Montium.

Unde

Undè si quis alteri vendat, seu cedat hujusmodi Jura, non dicitur perfecta venditio translativa dominii, sed tantùm tractatus, vel promissio de vendendo, inducens solum obligationem personalem ad factum, non tamen tribuens jus in re, ut benè in his terminis Rota in Romana laudi seu locorum Montium 19. Maii 1641. Verospio, & in Romana locorum Montium 29. Novembris 1660. Bevilaqua, & hoc *eod. tit. in Romana de Monaldensibus disc.42. & in aliis*; Et ex hoc in proposito resultat, quod cessio hujusmodi locorum redimendorum ab Ayrolo facta Spinulæ, nullum in istum transtulit dominium vel jus reale.

His prænotatis, videndum est, an in ipso decreto translationis seu intestationis hujusmodi Montium, à persona Balbi ad illam Ayroldi, contineatur, necne reciproca obligatio redimendi, & respectivè retrovendendi, vel potius existente intestatione libera, istud jus resultet ex privata ipsarum partium conventione.

Si enim in ipsius translationis decreto seu litteris hoc redemptionis vinculum utrimque obligatorium adjectum est, itaut, Principis vel officialis ad id deputati assensus accedat, tunc eorumdem jurium seu Montium dominium non videtur omninò abdicatum à venditore, & translatum in emptorem, sed retinere dicitur prioris dominii aptitudinem, atque jus redimendi afficit ipsam rem ejusque substantiam, itaut sequuto casu reimbursationis pretii, tanquam ex purificata conditione resolutiva, res dicatur eo ipso effici de dominio venditoris, seu verius antiquum dominium, sublato impedimento, continuare jure suo primævo, tanquam à summo excitatum.

4 Quamvis etenim emptor cum pacto de retrovendendo, interim non sequuta redemptione, ad effectum perienli, & alios quoscumque, ex veriori sententia dicatur perfectè Dominus, ex plenè deductis per Buratt. *decis.677. num.1.* Rovit. *super pragm.1. de jur. & exact. fiscal. num.81. cum seq.* attamen sequuto casu redemptoris, causa reducitur ad non causam, atque per speciem retrotractionis, excitatur antiquum dominium, quod continuare dicitur, non autem novum acquiri, illudque excitatur eo ipso quod pretium est restitutum absque aliquo facto hominis, sed solo ministerio legis.

Si verò translatio, seu intestatio est libera, pactum autem redemptionis resultat ex privata conventione, tunc ipsa loca Montium sunt in libero, pleno, & non resolubili dominio refignatarii, neque refignanti remanet aliquo jus reale, quod prioris dominii conservationem importet, seu ipsius rei substantiam tangat, sed solùm tale pactum obligat personam pacificentis, cogendam in actione personali ad præstandum factum promissum, quia in hujusmodi bonis, & juribus indifferentibus, absque Principis vel alterius superioris assensu, de uno in alium non transmissibilibus, sola partium conventio non operatur. Ut habemus in similibus terminis feudorum in commercio sine
5 Principis assensu existentium ex dispositione *cap. Imperialem de prohib. feud. alien. per Fedric.* quia si quis vendat feudum cum pacto de retrovendendo, cum Principis assensu, præstito super venditione, non autem super pacto, itaut in regestris seu quinternionibus Domini, emptor describatur liberè; & simpliciter absque dicto vinculo, tunc quidquid sit de quæstione inter feuditas, an ob nullitatem pacti, propter individuum voluntatis vitiatur etiam ipsa venditio, quamvis habeat assensum, vel potius illa valida existente, ipsum solum pactum vitiatum remanet, de quo *sub tit. de feud. in Rom. de Guelfo disc.69. in Camerinen. jurisdictionis disc.67. & in aliis.* Hoc unum tamen certum est, omnesque concordat, per hujusmodi pactum à Principe non approbatum, & in ipso assensu non contentum, nullum jus remanere venditori, & priori Domino ad ipsam rem ejusque substantiam, sed solùm juxta opinionem aliquorum, (à Regnicolis tamen non admissam,) ex eo resultat actio personalis ad factum, sive ejus loco actio interesse, ut constat ex deductis in specie per Afflict. *in Constitutione Constitutionum divæ memoriæ num.31.* & generaliter per Hodiern. *controv.26. num.55. & seqq.*

Effectus hujus distinctionis in proposito est maximus, quia si pactum redimendi continetur, juxta primam distinctionis partem, in ipso decreto seu litteris translationis, stante subsequuta reimbursatione pretii, per quam purificata est conditio resolutiva, dominium Montium remanet in hæreditate Ayroli defuncti, atque Ayroldus, sive Duratii in ejus locum subrogati, dicuntur debitores ipsorum Montium in specie per resolutionem eorum dominii, con-
6 sequenter suffragari eis non potest beneficium compensationis, quæ non datur de specie ad quantitatem, *l. divortio, §. ob donationis*, ubi Bald. *& cæteri, ff. solut. matr.* Franch. *decis.53. num.1. & omnes*, ideòque in eis tanquam in bonis hæreditariis debitoris, Creditores prætendere possunt concursum, in quo Spinula tanquam hypothecarius, quatenus tamen se creditorem justificet, vincere poterit absque dubio Duratios chirographarios, qui quantumvis antiquiores, semper locum cedunt hypothecariis.

E' converso autem, ubi translatio esset libera, tunc Ayroldus, & ex ejus persona Spinula seu alii creditores, prætendere non possent dominium ipsorum Montium, vel aliud jus reale, sed solùm prætendere possent contra Ayroldum, & successivè contra Duratios in istius locum subrogatos, actionem ad implementum, sivè ad interesse, quod aliud non importat nisi creditum quantitatis, undè propterea rectè cadere possunt termini compensationis cum alio credito pervento.

Nec de jure dubitatur, pro rata fructuum perceptorum in causam redemptionis ex alio assignamento, intrare 7
compensationem, durante vita Ayroldi debitoris, quamvis Duratii utpotè chirographarii tantùm essent posteriores, quoniam quicquid dubitaverint Franch. *decis.53.* & cæteri apud Salgad. *in labyrint. par.2. cap.28. n.31. & seqq.* magis communis, & in foro recepta est opinio, ut intret compensatio etiam in præjudicium creditoris anterioris, quoties cessat debitoris decoctio, vel collusio, & mala fides, ut constat ex deductis per Capyc. Latr. & Adden. *decis.25.* apud Otthobon. *decis.55. n.13. cum seqq. & decis.183. part.9. recent. & pluries sub tit. de credito.*

Benè verùm, quod ubi etiam essemus in casu secundæ partis distinctionis, quæ Duratiis est favorabilior, itaut istis suffragari valeat compensatio, ea tamen solum relevaret pro ratis obventis usque ad obitum Ayroldi debitoris, quem supponitur pro tempore vitæ nunquam fuisse declaratum decoctum. Ab instanti autem subsequutæ mortis, ob quam decoctio illicò detecta fuit, ob superventam malam fidem, nō est amplius locus compensationi in præjudicium creditorum anteriorum, ut cum Franch. & Salg. concordant omnes pro compensatione supra allegati.

Et quidem, à tempore mortis ac detectæ decoctionis, compensatio vel retentio nullatenus est subsistentabilis, dum redemptio sequuta est ex fructibus alterius assignamenti scutorum 60. m. qui ex dicto tempore, utpotè existentes in hæreditate debitoris, affecti erant creditoribus, neque in eorum præjudicium potuerunt sibi appropriare, ideòque satis dubito de juribus Durationum ab hoc tempore citra.

Neque in hoc suffragari possunt firmata per Fabrum *in C. lib.8. tit.16. defin.4.* circa retentionem competentem 8
emptori cum pacto de retrovendendo, pro credito ex alia causa sibi obvento, ex ea bona ratione, quod si retentio datur possidenti jure pignoris, multò magis danda est possidenti jure dominii, quia id rectè procederet contra ipsum venditorem exercere volentem jus redemptionis, seu habentes causam ab eo, non autem contra creditores anteriores, cum quibus est punctus difficultatis.

Quare pro substentatione Durationum, ac repellendo Spinula, seu alio ex ejus jure veniente, unicus punctus esse videtur in negando istum esse creditorem hypothecarium, præfatis Duratiis chirographariis anteponendum, si enim verum est facti præsuppositum, quod cessio facta per Ayroldum Spinulæ de anno 1657. nullam contineat causam onerosam, & correspectivam, absque dubio Spinula dici non poterit creditor hypothecarius anteponendus Duratiis chirographariis, etiamsi adesset expressa promissio evictionis cum hypotheca, quia cessante causa correspectiva, Spinula gereret figuram donatarii seu cessionarii ex causa lucrativa, qui concursum prætendere non potest cum creditoribus onerosis, de tempore factæ cessionis jam existentibus, quamvis chirographariis, dum cedens derectus est decoctus, per exceptionem doli resultantem ex edicto *de iis, quæ in fraudem &c.* Si verò cessio haberet causam onerosam, & correspectivam, itaut cessionarius propter dictæ cessionis observantiam dici possit creditor hypothecarius ex causa verè onerosa, tunc ut dixi, non levem sentio difficultatem contra Duratios.

Et quando subsistentabilis esset opinio *Bursatti, Paschalis, & sequacium* quod pro litteris cambii comperat hypotheca, omnes supradictæ inspectiones remanerent superfluæ, cùm litteræ continentes creditum Durationum habeant datam anteriorem, atque difficultas resultans, *ex l. scripturas, C. qui pot. in pign. hab.* effet superabilis, cùm veri-

veritas datæ posset de facili aliundè comprobari, quia ex veriori sententia sufficit satisfacere dictæ legi per æquipollens; Verùm non videtur hæc opinio subsistentabilis, cùm contraria sit magis communiter in foro recepta, ut per Merlin. *de pignor. lib.3. qu.16. n.7. & seqq.* Acosta *de privil. cred. regul.3. limit.12.* per quos cumulantur Surd. Gaitus, cæteri.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE FRANCIONIS PRO NICOLAO FRANCIONO CUM VICTORIA PECORINA.

Casus decisus per Rotam pro Nicolao.

Resignatarius locorum Montium continentium aliquod vinculum, an ab aliis sit tutus, itaut teneatur solùm pro expresso. Et quæ actio competere valeat ad loca Montium contra tertium possessorem ex resignatione.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Loca montium transeunt libera in emptorem, & de ratione.*
3 *Intellige, ubi acquiruntur per resignationem admissam ab officiali ad id deputato, secus si à patre, vel etiam à judice.*
4 *Partium conventio super locis Montium quid importet.*
5 *Vendita vel cessa re duobus quis præferatur.*
6 *Vinculum contentum in litteris patentibus solùm est attendendum, & ad cujus favorem.*

DISC. XXVII.

1 DEfunctis Ovidia, & Aurelia de Franguellis donatariis Dominici patrui decem locorum Montium ad eas translatorum, germani fratres de Sacchis, nepotes ac hæredes testamentarii Aureliæ, quæ supponebatur hæres ab intestato Ovidiæ, obtinuerunt immitti ad dicta loca Montium in eorum faciem translata cum clausula *dummodo possessio sit vacans, & sine præjudicio habentium meliora, & potiora jura in hæreditate Ovidiæ ab intestato defunctæ*, quibus sequutis, fratres prædicti præfata loca Montium resignarunt Francisco cum dicto vinculo.

Insurrexit post plures annos Victoria Pecorina, & prætendens in vim cujusdam concordiæ, loca Montium prædicta, per dictos fratres de Sacchis fuisse sibi cessa per biennii, antequam ab eis ad favorem Francioni resignarentur, obtinuit ab A.C. mandatū de transferendo, à quo interposita appellatione ad Rotam, me pro Franciono scribente, emanavit sub die 29. Novemb. 1660. corā Bevilaqua resolutio huic parti favorabilis, infirmando per Judicem primæ instantiæ, & resolutio, justa, beneque fundata visa est.

2 Quia ex particulari privilegio locorum Montium, resultante ex motu proprio Urbani VIII. de ann. 1639. *in Bullar. Const.154.* illa transeunt libera in tertium acquirentem titulo particulari, à quibuscumque nexibus, vinculis, hypothecis, aliisque juribus, præterquam ab expressis ipsis litteris attentibus. Quod ultra dictum motum proprium, ad majorem ementium cautelam emanatum, prius de jure seu consuetudine firmant Gratian. *discept.730. n.48.* Cenc. *de Censib. q.29. n.13.* Merlin. *de pign. lib.2. q.14. n.27.* & 29. ac etiā dixit Rot. *dec.14. in fin.* post Fenz. *ad Statuta*, Merlin. *decis.333. n.16. & seqq. alias 77. p.6. rec.* & confe-runt in proposito firmata per Salgad. *in labyr. p.2. c.27. n.29.*

Ex ea manifesta ratione, quod acquirens mediante formali resignatione, non dicitur acquirere à resignante, sed à Principe, penes quem resignans illa dimittit, ad instar resignationis beneficii Ecclesiastici seu translationis pensionis, ut sæpius in aliis hoc eodem tit. habetur.

Hinc propterea dicebam non obstare prætensam eorumdem locorum cessionem à stricti factam biennio antea, tum quia de illa docebatur per simplicem apocam privatam non recognita, juxta formam præcisam, vel saltem æquipollentem traditam per text. *in l. Scripturas, C. qui potiores in pignore habeantur*, undè ob possibilem antidatam, concursus prætendi non poterat cum habente publicum instrumentum resignationis penes acta Secretarii Mētium. Tum clarius quia data etiam dicta recognitione, translatio hujusmodi locorum Montium, vel jurium, non pendet à voluntate & facto partium, quinimò nec etiam Judicum; Undè si de mandato judicis subhastentur, licitator
3 non erit tutus, sed contra eum exerceri potuerunt hypothecæ, aliaque jura, quæ aliis præambula venditionis seu subhastationis hora competere poterant contra priorem possessorem, ut in Januen. pecuniaria seu attentatorum coram Dunozett. *inter suas decis.480. & 574.* & apud Posium *de subhast. decis.112.* quia penès eum adhuc dominium residere dicitur, cùm illud ab uno auferatur, neque transferatur in alterum, nisi sequatur consensus Principis, explicandus per organum Secretarii admittentis resignationem, per cujus admissionem ille præstari dicitur, ac aliàs quæcumque partium conventiones important simplicem velleitatem, sive promissionem de præstando consensu, sed non perfectionem actus & translationem dominii, ut benè habetur explicatum in Romana laudi seu locorum 4
montium 19. Maii 1641. coram Verospio, & in Januen. fructuum dotis coram Cerro, quarum secunda est impressa apud Posium de subhastationibus *decis.197.* & habetur in Romana locorum montium de Monaldens. *disc.41. & aliis hoc eod. tit. pluries.*

Undè ad summum, ex tali conventione resultare poterit contra promittentem actio personalis ad præstandum factum promissum, sive ad interesse, nullum verò jus in re, neque ad rem non existentem in commercio absque certa prævia solemnitate, ut declaratur in dicta Constit. 154. Urb. VIII. adinstar eorum, quæ habemus in feudis, ac etiam in Beneficiis, &c. Quod etiam in jure communi 5
habemus in usufructu, cujus jus formale absque proprietarii consensu in alium per cessionem transferri nō potest, itaut facta cessione seu venditione, illa, vel resolvatur in simplicem commoditatem prout facti est, firma remanente juris substantia penès cedentē, per cujus cessationem expirare dicitur, vel actus remanet invalidus, ex deductis apud Merlin. *decis.843. & in Albanen. pensionis sub tit. de pension.*

Et si de jure communi, in rebus etiam indifferentibus, statutum habemus, ut vendita vel cessa re duobus, potior sit conditio ejus, cui traditio facta est, quamvis esset posterior, non curata cessione præcedenti, quæ sine traditione producit quidem actionem ad tradendum, vel ad interesse, non autem dominii translationem juxta text. *in l. quotes C. de rei vindic.* quem benè exornat Rota apud Merlin. *decis.568. n.30. aliàs decis.174. part.6. recent. & decis.273. part.11. recent. n.2.* in quarum prima habentur etiam dictæ legis limitationes, & tamen translatio dominii est in potestate cedentis, à cujus solo facto pendet traditionem sequi, quod etiam habemus in promissione de vendendo seu de donando ex deductis *decis.58. part.6. recent.* Multò magis in præsenti, in quo formalis traditio non est in potestate cedentis, nec ab ejus facto pendet.

Vinculum verò adjectum in litteris patentibus, continet solùm præservationem jurium competentium hæredi- 6
tati Ovidiæ, unde competentium hæredi-tati jus à prædicta Ovidia dependeret, cum hujusmodi præservatio faciat extare bona in eadem hæreditate, perinde ac si adhuc in ejus faciem cantarent, ut habetur *in disc. sequenti*, vincula etenim in proposito non attenduntur nisi ad favorem eorum, quorum interesse respiciunt, in reliquis autem loca reputantur libera, perindè ac si ea adjecta non essent, ut in eodem motu proprio Urbani clarè disponitur. Et firmatur *in decisione dicta die in causa edita*, cui hucusque altera pars acquievit.

ROMANA DOTIS PRO JOANNA GADINA CUM NICOLAO SPINOLA.

Casus disputatus coram Prælato Judice commissario, & sepius per concordiam.

An loca montium hæreditaria translata in faciem hæreditatis, cum expressione in litteris, quod essent hæreditaria & subjecta vinculo fideicommissi per defunctum ordinati, subjaceant aliis vinculis in litteris non expressis à dicta hæreditaria & fideicommissaria qualitate consecutivis, itaut emptor non sit tutus.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De libertate locorum Montium & securitate emptoris.*
3 *De ratione dictæ libertatis.*
4 *Translatio locorum Montium à persona defuncti ad illam hæredis quid operetur.*

5 Substituti avocant ab emptore loca Montium habentia vinculum fideicommissi.

6 In quo operativa remanent libertas, quando solum vinculum fideicommissi expressum est.

DISC. XXVIII.

1 TEstator instituto unico ejus filio hærede cum perpetuo successivo fideicommisso ad favorem descendentium, legavit dotem quibusdam puellis quatenus nuberent. Cùmque in hæreditate quædam loca Montium remansissent, illaque juxta solitum, translata fuissent in faciem hæredis cum vinculo in litteris patentibus adjecto, ut remanere deberent obnoxia dicto fideicommisso, sub cujus vinculo hæres illa deinde resignasset ad favorem Nicolai Spinolæ, contra istum ad dicta loca Montium, Joanna una ex dictis puellis, facto casu nuptiarum, pro dicto legato dotis judicium instituit exequutivum, quod ex Statuto Urbis 85. competit etiam contra tertium in bonis, quæ debitoris fuerunt. Excipiente autem reo & possessore de motu proprio Urbani VIII. de quo *disc. præcedenti*, & frequenter, emptorem tutum reddente ab omnibus vinculis, præterquam iis, quæ exprimerentur in litteris patentibus, in quibus continebatur solùm illud fideicommissi. Hinc orta est difficultas, an adversus dictum possessorem solùm & privativè competeret actio substitutis seu vocatis ad fideicommissum postquam ejus casus factus erit, non autem creditoribus defuncti vel legatariis. Et quoniam articulus reputatus fuit novus, cùm per scribentes hinc inde nulla de super deduceretur specialis auctoritas, vel decisio, idcirco Judex diu stetit indeterminatus, mandando solùm revocationem quorumdam attentatorum, undè propterea partes devenerunt ad concordiam, quæ controversiæ finem dedit.

Scribens autem pro legataria actrice, cum sensu etiam 2 veritatis, credebam pro ipsa probabilius respondendum videri. Admittendo siquidem; generaliter & in abstracto ea, quæ per scribentes in contrarium dedücebantur, circa omnimodam hujusmodi locorum Montium libertatem, tam ex dispositione, seu Intentione juris communis, ob eorum peculiarem naturam, & ratione subjectæ materiæ, quàm etiam ex dicto motu proprio *Urb. 8. in jus Constitut. 154.* ad majorem declarationem emanato ex deductis *dict. disc. præcedenti*, & alibi, firmis solùm & privativè remanentibus illis vinculis, quæ in ipsis litteris expressa sunt.

Dicebam tamen, fallaciam consistere in applicatione ad factum, quoniam expressio in eisdem litteris contenta, quod hæc loca Montium essent hæreditaria, ideòque subjecta remanere deberent dictæ fideicommissariæ dispositioni per defunctum ordinatæ, implicitè continet vinculum subjectionis omnibus creditoribus defuncti, & legatariis, perinde ac ipsa loca adhuc in hæreditate, & in faciem defuncti continuarent, ob claræ cessantem rationem dictæ libertatis productivam.

3 Ut enim habetur in præcedenti & sæpius in aliis, ideò loca Montium empta cum formali resignatione admissa per Secretarium seu officialem ad id deputatum, transeunt libera in resignatarium, quia hic non agnoscit in auctorem resignantem, sed ipsum Principem seu Rempublicam, prævio actu occulto extinctionis prioris juris resignanti competentis, ac novæ efformationis cum eo, ideòque aliud vinculum non remanet, nisi illud, quod ipse concedens adjecit. Quæ ratio cessat in præsenti, quoniam quando Secretarius transfert loca Montium hæreditaria à nomine defuncti ad illud hæredis, non intendit aliquid novare, neque sequitur hujusmodi extinctio & respectivè nova efformatio, sed solùm, gratia exactionis fructuum, & ut satisfieret consuetudini, si dicta translatio in hæredem, non nomine proprio, sed cum dicta qualitate, quæ eum tanquam administratorem potius constituit, itaut loca, cõtinuare dicuntur in ipsa hæreditate, dum adiicitur expressio vinculi fideiõmissi, per quod officialis redditus fuit certus, illa non posse liberè transferri in præjudicium jus habentiũ in hæreditate, utpotè tanquam jus consequutivum & accessorii dicto vinculo reservato, juris hæreditarii conservativo.

5 Quemadmodum enim si substituti, facto casu restitutionis, vendicassent à possessore hujusmodi loca, ut absque dubio vendicare potuissent, *ut decis. 83. n. 14. part. 6. recent. 144. n. 1. par. 8. 231. in princip. part. 10. & passim*, utique legataria prædicta, contra hujusmodi fideicommissarios, tanquam pro debito testatoris, ad hæc loca Montiũ agere posset, ita ratione evitandi circuitus, eamdem actionem indubitanter competere dicebam adversus dictum possessorem repræsentantem hæredem gravatum, cujus jura tantum ita emisse dicitur. Undè propterea libertas rectè operativa remanet quoad hypothecas aliaque vincula resultantia ex facto ipsius hæredis, non autem quoad reliqua concernentia ipsam hæreditatem, cùm ita resignatarius sciat loca Montium remanere hæreditaria, & consequenter subjecta vinculis per defunctum adjectis, cùm Principis seu officialis ab eo deputati intentio non adfit, hujusmodi vincula, cum formali extinctione prioris juris extinguendi. 6

Quando enim emuntur loca Montium libera, emptor sequatur principaliter fidem publicam officialis admittentis resignationem, non curata notitia personæ resignantis, vel juris illi competentis, undè propterea, quando quis vult emere loca Montium libera, dirigit pro pretio ordines Monti pietatis, vel alteri banco pro solutione pretii faciendi ei qui liberè tot loca sibi resignasset, cùm sola fide Secretarii, ignorando quis futurus esset venditor, ideòque nullius privati fidem, sed solùm publicam emptor sequitur, & consequenter, ubi qualitas hæreditaria, enunciatur, ac præservatur vinculum hæreditati injunctum, Officialis denunciat resignatario, se non publicam, sed resignantis privatam fidem sequi, solùmque acquirere jura ipsi resignanti competentia, cum securitate ab hypothecis & vinculis, ex ipsius resignantis facto resultantibus, explicato solum vinculo fideicommissi, tanquam universali & conservativo juris hæreditarii, perinde ac si, ut dictum est, ipsa loca, in hæreditate adhuc perseverarent, cùm deficiat voluntas novandi, Adinstar eorum, quæ habemus in pecunia soluta creditoribus cum obligatione seu cautione de restituendo &c. quoniam fingitur non soluta, ac habetur pro adhuc extanti, & in dominio, & patrimonio debitoris, cum similibus. Et istam credebam veritatem, adhuc tamen occasio non præbuit eam maturiùs inquirere & examinare, cùm præsens controversia unicam tantùm habuerit dispvtationem.

ROMANA LEGATI
PRO CONGREGATIONE ORATORII
CUM FLORAVANTE MARTINELLO.

Discursus pro directione ad concordiam.

An libertas locorum Montium penès tertium in quem translata sunt, procedat ubi translatio sequatur ex causa legati, seu aliàs lucrativa.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De libertate locorum Montium penès tertium.*
3 *De avocatione pecuniæ solutæ posteriori per anteriorem.*
4 *De eadem libertate de qua num. 2. quando procedat.*
5 *An illam obtineat Acquirens loca montium facto judicis.*
6 *Et quid de translatione facta in hæredem vel legatarium an inducat libertatem.*
7 *Hæres putativus quid restituere teneatur hæredi vero.*

DISC. XXIX.

CArdinalis Horatius Justinianus emit loca quinque 1
Montium sub nomine Juliani fratris Presbyteri Oratorii, cum reservatione liberæ dispositionis tam de sorte, quàm de fructibus ejus vita durante, ita tamen, quod eo non disponente, libera remanerent dicti Juliani, qui dicto Cardinali non disponenti superstes, in ejus testamento, illa jure legati reliquit dicto Oratorio, cum onere preces Deo fundendi pro anima ipsius, & ejusdem Cardinalis, qui pariter in eadem Congregatione, antequam ad Episcopatum assumeretur, diu & laudabiliter vixerat, unde sequta morte testatoris, eadem Congregatio dicta loca Montium vendidit, ad effectum erogandi pretium in Oratorii seu habitationis ipsorum presbyterorum fabricam, quàm in licentia vendendi per Thesaurarium concessa, dictum fuit remanere debere subrogatam loco dictorum locorum Montium pro indemnitate omnium in eis jus habentium. Cùm autem juxta seriem de qua supra *in Romana hæreditatis seu off. disc. 1.* Floravantes Martinellus, in vim trium conformium, declaratus fuisset creditor dicti Juliani, ejusque hæreditatis in scutis 9. m. pro pretio bonorum hæreditariorũ dicti Cardinalis, cujus ipse hæres testamentarius declaratus fuit, proindeque, eodem modo quo egit contra possessorem officii per dictum Julianum empti, judicium quoque instituit contra dictam Congregationem pro restitutione pre-

pretii dictorum locorum Montium hæreditariorum dicti Juliani sui debitoris. Idcircò dictæ Congregationis Patres, plurium Advocatorum judicium, tam in scriptis, quàm oretenus in congressu pro veritate expetierunt, ad effectũ determinandi, an litigare deberent, vel potius amplecti honestam concordiam ab actore oblatam, post congressum ob votorum veritatem, me præsertim consulente, acceptatam, undè propterea controversia ulteriorem non habuit dispvtationis progressum.

In dicto igitur congressu, ac etiam in discursibus in scriptis editis, varia fuerunt vota, aliqui enim principaliter insistebant in privilegio, & connaturali libertate locorum 2
Montium resultante, tam ex dispositione seu intentione juris communis, quàm ex motu proprio *Urbani Octavi in ejus Constitutione 154.* ut in præcedentibus, undè propterea dicebant, quod cum sequuta morte testatoris, dicta loca Montium, liberè & absque vinculo translata essent in dictam Congregationem legatariam, ita hæc effecta erat immunis, & exempta ab omnibus vinculis & molestiis, deducendo firmata *in Romana locorum Montium 29. Novemb. 1660.* coram Bevilaqua, ubi non solùm pro hujusmodi libertate fundamentum constituitur in dicto motu proprio Urbani VIII. sed etiam in peculiari natura hujusmodi jurium, ex eis, quæ habentur apud Gratian *discept. 730. n. 48.* Cenc. *de Cens. q. 29. n. 13.* Larrea *alleg. 22. n. 26.* Salgad. *in labyr. p. 1. c. 35. n. 20. cum seqq.* Rota *decis. 77. n. 20. p. 6. rec.*

Alii insistebant super impugnanda avocatione pecuniæ, bona fide consumptæ per creditorem quamvis posteriorem, 3
juxta opinionem ex æquitate & ratione commercii in foro magis receptam, verùm de hoc alii dubitabant, ex eo quod dicta æquitas procedat favore creditoris ex causa onerosa, secus autem ex causa lucrativa ex deductis per Amat. *tract. resol. c. 51. n. 21.* & 22. de Marin. *resp. 31. n. 3. lib. 1.* Rot. *dec. 395. n. 3. & 760. n. 3. p. 2. rec.* Et in specie subsidiariæ avocationis locorum Montium à legatario *in Romana lucri dotis* coram Ghislerio, & Albergato *dec. 43. n. 49. p. 10. & decis. 25. n. 5. & seqq. p. 11. rec.* Et de qua causa habetur actum *sub tit. de dote* pro PP. S. Caroli ad Catinarios, atque super hoc puncto magna inter eos erat quæstio.

Neutra ex his opinionibus mihi placebat, Quatenus enim pertinet ad hanc secundam, inanis videbatur dicta quæstio; dum de mandato judicis subrogata erat fabrica, in quam pretium dictorum locorum Montium erogatum fuit, undè propterea pecunia dicebatur extare in æquipollenti, in quo saltem ex æquitate text. *in l. sine & Titium, ff. de fi certum petatur*, sive ex æquitativa actione de in rem verso, aut condictionis sine causa, vel doli, & locupletationis de alieno, fovens causam lucrativam tenetur erga foventem causam onerosam. Atque tunc foventi causam lucrativam consumptio suffragari posset, quando illa esset omnimoda, itaut, nec in specie, nec in æquipollenti adesset, juxta ea quæ habentur *in Romana seu Volaterana spoli. sub tit. de donat.*

Quo verò ad alteram, dicebam tunc intrare privilegium 4
prædictum, quando militaret ratio ejus inductiva, quod scilicet, aliàs publicum commercium in hujusmodi juribus præjudicatum remaneret, sive præjudicata remaneret fides publica per Principem interposita, quàm potius ementes hujusmodi loca Montium, vel jura, sequi dicuntur, agnoscendo ipsum Principem in auctorem, ut contingit in illis, qui cum pretio currenti mandant banco solutionem certæ summæ personæ ignotæ, cui Secretarius Montium, seu alter officialis ad id deputatus testetur solvi posse, ob liberam resignationem, ut in præcedenti, & frequenter in aliis *hoc tit. ad hanc materiam.* Secus autem ubi quis, non publicam fidem ut supra sequitur, neque Principem in auctorem immediatum agnoscit, sed directam & immediatam causam habet à privato jure hæreditario, seu legati, aut simili, juxta ea, quæ habentur *d. disc. præced.*

Idque adeò verum, quod etiamsi hujusmodi loca Montium emantur subhasta de mandato Judicis, sive etiam ex eadem judiciali auctoritate adjudicentur, adhuc in libris cantare dicuntur sub nomine prioris montistæ, qui reputatur eorum dominus, undè propterea super eis exerceri possunt hypothecæ, aliaque jura, quæ alias contra dictum 5
priorem Dominum exerceri possent, si dicta alienatio sequuta non esset; *ut decis. 112.* apud Post. *de subhast.* aliàs apud Dunoz. *decis. 642. Januen. fructuum dotis. 29. Januarii 1646.* Cerro, & admittitur in dicta Romana locorum Montium 29. Novemb. 1660. Bevilaqua, cum eatenus hujusmodi libertas resultet, quatenus sequantur illi duo actus, qui in hujusmodi resignationibus occultari dicuntur, formalis scilicet extinctionis prioris juris resignantis, per quandam retrovenditionem, & efformationis novi juris cum resignatario, quod sequi non dicitur, nisi ubi accedit factum ipsius Principis, seu Officialis ad id deputati.

Et quamvis in hac facti specie adesset factum officialis, circa translationem locorum Montium, à persona Juliani 6
testatoris, in personam, seu nomen Congregationis legatariæ, nihilominus ista translatio, utpotè facta non animo innovandi, ac retinens titulum hæreditarium, neque realiter continens dictos actus occultos, sive non habens rationem, cui hæc libertas innititur, non videtur in proposito considerabilis juxta ea, quæ habentur *in dicta Romana dotis disc. præc.* nisi in ordine ad tertium, cui deindè ex causa correspectiva, & sub interpositione publicæ fidei, ut supra per hujusmodi translatarium, eorum resignatio facta esset.

Clarius verò ista opinio non videbatur subsistentabilis, cum hodiè non ageretur de ipsis locis Montium, ad quæ etiam contra legatarium utpotè foventem causam lucrativam dari subsidiarium regressum habetur *in d. Romana lucri dotis decis. 43. p. 10. & decis. 25. par. 11.* sed ageretur de pretio, & sic de re indifferenti, in qua non urgebat ratio libertatis, verè militans favore tertii, & commercii ut suprà.

Unicum ergo motivum, quod attenta veritate, mihi videbatur omninò probabile, erat illud deficientis crediti in actore in bonis propriis dicti Juliani, quoniam juxta ea, 7
quæ habentur deducta supra *in d. Romana hæreditatis hoc eod. tit. disc. 1.* hæres bonæ fidei putativus, non est debitor hæredis veri, in toto eo, quod constat ad ejus manus pervenisse, sed solùm in eo, quod extat in specie, vel in æquipollenti, sive in eo, quod dolo desiisset possidere, ac mala fide consumpsisset, secus autem in eo, quod consumptum fuit in statu bonæ fidei, etiamsi imprudenter, & dissipatoriè, ex claris juribus ibi deductis, & sic non ex eo, quod probabatur, bona remansia in hæreditate Cardinalis importare scuta 9. m. sequebatur, in tanta summa hæreditatem Juliani remanere debitricem, ut condemnata fuit. In hoc enim mihi videbatur gravamen consistere, cum exceptis bonis hæreditariis dicti Cardinalis, existentibus, vel in specie, vel in æquipollenti, ut erat officium, de quo supra *in d. Romana hæreditatis disc. 1.* in reliquis bona fide consumptis, verè alia non competeret actio, nisi in eo, in quo constaret hæredem putativum effectum esse locupletiorem; Nimis enim asperum ac irrationabile videbatur, ut dictus hæres putativus teneri deberet de proprio ad restituendum illud, quod in statu bonæ fidei, ut attenta qualitate personæ satis probabile erat, ergasset in eleemosynas, aliaque pia opera pro suffragio animæ ejusdem Cardinalis; Verùm quia in dicta alia causa, jam expertus eram, istud motivum, quamvis reputatum verum, utpotè tardè, & post tres conformes deductum, parum profuisse. Idcircò, quamvis crederem illud esse solidum, cum in ista causa non obstaret dicta consideratio mali status causæ jam finitæ, cum actor satis honestam concordiam offerret, eam pro evitandis saltem litis sumptibus, & incommodis, amplectendam consului.

ROMANA LOCORUM MONTIUM
DE ORICELLARIIS
PRO PAULO SFORTIA
CUM ORATIO ORICELLARIO.

Casus disputatus in Rota, & sopitus per concordiam.

De pretio locorum Montium vinculatorum, quando dicatur esse justum, vel respectivè læsivum, & quæ læsio attendi debeat in juribus vitalitiis, & quomodo æstimetur vita hominis.

Venditor locorum montium, quam evictionem in casu extractionis præstare teneatur, si extractio fieret in minori summa, quam venditio facta sit, sive in diversa moneta.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De valutatione Jurium ad vitam ex dispositione l. hæreditatum ad l. falcid. & num. 5.*
3 *Restitutio fructuum venit in casu nullitatis, non autem in casu rescissionis ob læsionem.*
4 *De nullitate ex dolo præsumpto ratione læsionis enormissimæ in magno excessu.*
5 *De conclusione de qua num. 2.*

6 *Æstimatio jurium vitalitiarum quomodo facienda sit.*
7 *Pecunia prompta, & unita, plus æstimatur quàm diminuta.*
8 *Distinguuntur plures casus circa valutationem locorum Montium vinculatorum.*
9 *Pluralitas vinculorum minuit de pretio.*
10 *In vitalitiis difficilè est concludere læsionem.*
11 *De contractu sortis nuncupato Lotto.*
12 *De læsione in venditione subhastæ.*
13 *De alio casu valutationis locorum vinculatorum.*
14 *Emens loca montium cum vinculo fideicommissi, an isto caducato, seu cessato, remaneat eorum Dominus.*
15 *Si loca montium vendita sunt juxta unam monetam, & fundata sunt in alia minori restituenda in casu extractionis, ad quid venditor teneatur.*
16 *De pretio extrinseco, augente, vel minuente pretium intrinsecum locorum Montium.*

DISC. XXX.

1 PAulus Sfortia, Horatii Oricellarii creditor, ser. fer. exequi, & subhastari fecit quædam loca Montium spectantia ad fideicommissum Horatii Oricellarii senioris, provenientia ex pretio Palatii venditi Duci Caetano; Cumque subhasta posita esset sola commoditas, pro vita, seu jure dicti Horatii debitoris; firmo remanente vinculo fideicommissi, non reperto majori oblatore, sibimet tanquam extraneo licitatori, & plus offerenti deliberata fuerunt, pro pretio scutorum 13. circiter pro quolibet loco, undè propterea post aliquod temporis intervallum, Horatius prædictus, in exequutionem quarumdam litterarum Apostolicarum, de quibus non ad rem, judicium instituit prius coram A. C. deinde in Rota coram Celso, super dictorum locorum Montium recuperatione, ob dicta venditionis nullitatem, resultantem ab enormissima læsione, cujus ratione prætendebat restitutionem fructuum medio tempore perceptorum, sive illorum imputationem in dictum creditum, ita satisfactum, atque post binam propositionem in Rota absque resolutione, ex ejusdem Rotæ sensu, deventum est ad concordiam, quæ controversiæ finem dedit.

In hujusmodi autem disputationibus, scribentes pro actore, cùm ageretur de venditione juris vitalitii, læsionem regulabant ex dispositione textus *in l. hæreditatum, ff. ad l. falc.* quam in proposito attendendam esse, habetur in specie apud Cavaler. *decis.* 387. *num.* 4. qua valutatione facta, attendendo ætatem dicti Horatii, inferebatur ad læsionem longè ultra dimidiam, cùm tamen in Urbe ex Statuto, sufficiat ultra tertiam.

Quia verò controversia erat principaliter super puncto restitutionis fructuum medio tempore perceptorum, cum de reliquo, reus conventus, & possessor non curaret substinere actum, ac offerret restitutionem locorum Montium, restituto pretio. Idcircò scribens pro dicto reo, & possessore dicebam, quod ubi etiam dicta prætensa læsio probata esset, itaut intrarent termini textus *in l. 2. C. de rescind. vendit.* non inde tamen inferri poterat ad restitu-3 tionem fructuum, intrantem in casu nullitatis, non autem in casu rescissionis ex dicto remedio, juxta veriorem magisque receptam opinionem, de qua Franch. & Adden. *decis.* 495. *& seq.* Fab. de Ann. *cons.* 24. Hodiern. *controv.* 3. *n.* 87. *& seqq.* Rota *in Romana domus* 14. *Maii* 1637. Bevilaqua, ubi in hac materia fructuum distinguitur, an actus impugnetur ex capite nullitatis, vel ex capite rescissionis, ut primo casu intret eorum restitutio, secus autem secundo.

4 Prætendebant scribentes pro actore, adesse nullitatem resultantem ex dolo præsumpto, ratione læsionis in magno excessu, qui adesse dicitur, ubi est in besse, ut per Fontanel. *decis.* 66. cujus opinionem tenuit Rota *in Romana transactionis* 19. *Aprilis*, & 28. *Junii* 1660. coram Verospio. Verùm, reflectendo etiam ad solam veritatem, credebam hujusmodi prætensionem omni prorsus carere fundamento, tum quia ex infra deducendis, impossibile erat probare læsionem, & statuere justum pretium, nedum quia agebatur de jure vitalitio, sed etiam ob alia vincula, & pericula ut infra. Tum etiam quia, ex iis, quæ habentur super hoc puncto magis particulariter deducta *in d. Romana transactionis sub titul. de empt. & vendit.* contrarium probabilius videtur per textus *in cap. 3. de empt. & vendit.* ubi res quæ valebat 52. libris, vendita fuit pro solis *decem*, tamen decidit intrare solùm rescissionem, cum electione emptoris, vel restituendi rem recepto pretio soluto, vel supplendi justum pretium, quæ electio utique non intrat, quoties accedit dolus importans nullitatem, ideòque verius est, hujusmodi dolum non resultare, nisi ex satis magno excessu, itaut nec quinta, vel sexta pars justi pretii solvatur, ut benè aliis allegatis probant Bargal. *de dolo lib. 2. cap. de dolo reipsa fol.* 159. *& seqq.* & plenè Castill. *lib. 6. controversiarum cap.* 18. *n.* 108. *& seqq.* qui in specie reprobat Fontanellam, & observat istum motum esse auctoritate Fabri in Codice, qui deinde palynodiam canendo, contrariam sententiam, magis secure affirmandum esse dixit *de erroribus pragmaticorum decade prima errore septimo*, ut per Castill. *n.* 109. Et hanc veritatem agnovit etiam postmodum Rota in dicta Romana tranfactionis 19. Februarii 1661. coram Verospio, ubi persistendo in sententia, quod in ea transactione intraret læsio (quod tamen in eo casu adhuc minus probabile mihi videtur) ut habetur in dicta causa *sub tit. de empt. & vendit.* Attamen recedendo ab antecedenter supra decisis, firmatur intrare electionem, juxta terminos text. *in d. cap. 3. de empt. & vend.*

Quatenus igitur ad punctum læsionis pertinet, prorsus erroneum dicebam assumptum actoris, ut pretium hujus- 5
modi locorum, quæ cum vinculo fideicommissi, ad solam vitam fideicommissarii, five aliorum jurium vitalitiorum, venduntur, æstimandum esset juxta taxam textus *in dict. l. hæreditatum*, ut incidenter, & non discusso articulo sentire visa est Rota apud Cavaler. *d. decis.* 387. Dicta etenim taxa, est solùm præsumpta ad firmandum statum hæreditatis, & pro faciendis detractionibus, firma tamen in suo esse remanente incertitudine commodi vel incommodi ex longiori vel breviori vita resultante, quia si legatarius usufructus, annuæ præstationis ad vitam, vivit ultra tempus à dicta lege taxatum, adhuc pro subsequentibus annis legatum consequitur, & è contra, si brevi tempore moritur, legatum cessat, juxtà opinionem, quæ videtur magis communis, & probabilis, licèt non desint tenentes contrariam, ex deductis hinc inde per Franch. *decis.* 186. *n.* 6. *& per tot.*

Et quidem omninò improbabile dicebam, ita generaliter & indistinctè applicare dispositionem dicti textus istis terminis, ex duplici manifesta ratione. Una, quia, non omnium hominum salus, & vitæ periodus est uniformis, cum id pendeat, ex magis, & minus robusta, vel exili complexione, necnon ex valida vel infirma valetudine, & ex moderato vel irregulato vivendi modo, ac etiam ex aeris majori vel minori salubritate, & similibus, cùm fæpè res ad vitam vilius vendatur juveni exilis, & delicatæ complexionis, ac malæ habitudinis, quam seni valido, & robusto, ut quotidiè experimur.

Ideòque prudentis judicis arbitrio, inspectis singulorum casuum particularibus facti circumstantiis, hujusmodi pre- 6
tium regulandum esse, occasione regulandi justum pretium in censibus vitalitiis, melius dixit Rota in Bononien. Salviani 25. Junii 1629. coram Virili, & in Romana Domus tertia Decembris ejusdem anni coram Pirovano, & benè prosequitur Leottard. *de usuris qu.* 49. *num.* 6.

Altera, quia pecunia diminutè singulis annis in plurium annorum spatio colligenda, multò minus æstimanda est, 7
quàm unita & prompta ab initio, ex deductis *decis.* 41. *n.* 12. *p.* 9. *rec. & sæpius*. Ideòque, non ex eo, quod vendens tem ad vitam præsumatur vivere tot annis, in quibus tot fructus percipere posset. Ergo tanti res vendenda est; Hoc enim videbatur merum figmentum propter incertitudinis periculum, quia potest venditor ad horam mori, undè emptor nihil penitus percipiendo, totum pretium amitteret. Ac etiam quia nullus unquam reperiretur adeò fatuus, qui ab initio solvere debeat, quantum plurium annorum spatio cum diminutis perceptionibus assequuturus erit.

Clariùs verò, ac ad nimiam evidentiam; quoniam aliàs jus percipiendi fructus ex aliqua re ad vitam, plus æstimandum esset, quam ipsiusmet rei proprietas in perpetuum vendenda esset. Si quidè in juvene, dicta lex præsumit ætatem etiam usque ad 30. annos, ut ibidem disponitur, & tamen ipsius rei pretium justum dicitur, ubi adæquatum est fructibus 20. annorum spatio percipiendis, juxtà receptam gloss. *in auth. perpetua, C. de Sacrosanctis Ecclesiis*. Et sic res quæ pleno jure & in proprietate fructùdo annua scuta 100. valeret scutis bis mille, ita ad solam vitam valeret 3000. quo nil absurdius, ideòque hujusmodi assumptum verè fabulosum dicendum est, ac leguleicam continet simplicitatem, potissimum verò stante quotidiana praxi, & observantia, quam ubique habemus in venditionibus ad vitam, frequentius verò in extinctionibus pensionum, sive in cessionibus

bus illarum commoditatis, quia fiunt pro sex, quinque, quatuor, & quandoque etiam pro duabus annatis, prout personarum qualitas, aliæque facti circumstantiæ exigunt, idemq; quotidiana praxis docet in ipsis locis Montium, ut etiam infra Romana locorum montium de Panesiis *hoc eod. tit. disc. seq.*

Ad judicandum igitur justum pretium hujusmodi loco- 8
rum Montium vinculatorum, plures casus distinguendos esse, inadvertebam. Unus est, ubi venduntur loca Montium in proprietate in perpetuum absque aliquo vinculo fideicommissi, sed solùm cum vinculo alicujus evictionis, vel restitutionis creditoribus anterioribus, ut quotidiè in Curia practicatur, quia loca cautionis de evictione vel de restituendo anterioribus, investiuntur pecuniæ in loca Montium cum isto vinculo, & tunc pretium regulatur à numero vinculorum, atque ab illorum, magis vel minus probabili timore, juxtà facti circumstantias, cùm plura vincula magis minuant de pretio, Altograd. *cons.* 102. *n.* 9
70. *lib.* 2. Surd. *dec.* 30. *n.* 15. Buratt. *dec.* 675. *n.* 10. *& seqq.* Rot. apud Postium *de subhastatione in addit. dec. ultima, alias dec.* 264. *n.* 5. *p.* 11. *rec.* Ideoque certa regula dari non potest, sed attendendum est judicium proxenetarum, & negotiatorum, per quorum manus in dies hujusmodi venditiones transeunt, inspiciendo scil. quanti hujusmodi loca in banchis, seu publico foro venalia exposita, verisimiliter attento tempore contractus vendi possent, & ex hujusmodi quantitate regulanda est circumventio seu læsio.

Ista etenim vincula, solùm casum evictionis, vel restitutionis concernentia, non habent eam resolutionis, certitudinem, & determinationem ad solam vitam, quam habent ex loca, quæ venduntur cum fideicommisso, quorum venditio à communiter contingentibus, in effectu est potius de sola commoditate percipiendi fructus, durante vita seu jure venditoris, unde casus evictionis potest non contingere, stante præsertim Bulla Baronum, ideòque pretium solet esse multò majus; Atque *in Romana cambiorum* 28. *Januar.* 1664. coram Verospio taxata fuerunt ad scut. 60. pro quolibet, cùm tamen illa cum vinculo fideicommissi vendantur ad 25. vel ad summum pro 30. *ut in d. Romana de Panesiis disc. seqq.*

Alter casus est, ubi venduntur loca Montium cum vinculo fideicommissi, & tunc, neque certa, & uniformis regula dari potest, sed totum pendet à circumstantiis facti, quibus attentis, exquirendum pariter videtur, prox enetarum, & negotiantium judicium, eodem modo quo supra, inspiciendo nempè, an fideicommissum sit clarum, vel turbidum, & disputabile, itaut prætendi possit ejus non existentia, & locorum libertas. Et quatenus sit clarum, inspiciendum pariter, an sit omninò extiturum, quia nempè substituta sit Ecclesia, vel aliud corpus, quod nunquam perit, sive aliquod genus personarum verisimiliter non defuturum ante venditorem. Vel potiùs è converso sperari possit fideicommissi caducatio, ejusque conditionis defectus.

Prout spectandum est quoque, an posito fideicommisso certo, emptoris periculum sit solùm in vita venditoris, itaut fieri non debeat casus restitutionis, nisi ejus morte sequuta, vel potius eo etiam vivente, aliud caducitatis periculum subsit ex dispositione legis, vel testatoris, ratione delicti, vel alienationum seu dissipationum resultante; Quibus omnibus pensatis, quatenus periculum restringatur ad solam vitam vendentis, tunc spectanda est ejus ætas, nec non bona vel mala valetudo, ac moderata vel irregulata vita, cumaliis ut supra.

Ex quibus omnibus, nisi aliæ concurrant circumstantiæ, dolum & positi vam deceptionem redolentes, impossibilis videtur probario læsionis, quæ non datur in actu omninò 10
incerto, ex quo commodum vel incommodum resultare potest, quia in effectu est emere aleam, sive jactum retis, ad communiter notata per DD. *in l. de fideicommisso C. de transactionib.* & latè habetur *in Signina Cassrorum disc.* 12. 192. & 320. *p.* 6. *rec.* ubi futura spes fideicommissi importans scutor. 200. m. & ultra, cessa fuit pro solo pretio scut. 25. m. Quod etiam firmatur apud Otthob. *dec.* 182. *& dec.* 11
23. *par.* 11. *rec.* Et ex qua ratione resultat, apud morales subsistineri contractum sortis vulgò nuncupato Lotto, in quo cum uno denario, centum vel mille denarios quis lucrari potest, ut habetur *in Romana fideicommissi* 24. *Martii* 1662. coram Taja, *ubi cæteri*.

Applicando igitur ad casum, hujusmodi loca Montium, pluribus subjacebant vinculis & periculis, non solùm enim habebant illud fideicommissi omninò certi, & extituri

post mortem Horatii venditoris, itaut ejus vita spectanda esset, sed habebant etiam alterum, quod in dies contingere poterat casus ejusdem fideicommissi, vivente etiam venditore, ob multas caducitates ab eodem testatore in casu delicti, alienationis, vel continuatæ assumptionis cognominis, & insignium demandatas, ut eventus docuit; Ac ulterius aderat etiam aliud vinculum evictionis palatii, ex cujus pretio hujusmodi loca proveniebant, nec non aliud sub erat periculum creditorum anteriorum ejusdem venditoris, qui poterant emptorem molestare, cùm non intret privilegium locorum Montium favore ementis subhasta solum jus venditoris, penes quem ejusdem loci substantia perseverat, quia nempè per formalem resignationem à Secretario admissam processum non fuerit, ut in præcedentibus habetur; Quibus omnibus pensatis, verisimiliter nec emptor inventus esset, qui decem pro quolibet loco solvisset.

Eo magis quia non tractabatur de venditione voluntaria, resultante ex privata conventione, in qua terminus circumventionis, & doli faciliùs cadit, & frequenter contingit, sed de emptione judiciali, publicè & palam subhasta non reperto meliori oblatore. Licèt enim etiam hujusmodi venditiones ex capite læsionis rescindantur, ac in eis locum habeat dispositio textus *in l. 2. C. de rescindenda vendi-* 12
tione, eodem modo, quo locum habet in venditione conventionali, Quinimò juxta opinionem Regnicolarum, sufficit in his venditionibus subhasta læsio in sexta, quam tamen Rota & Curia Romana, licet discrsivè deducat *in Romana læsionis* 15. *Junii* 1654. coram Bichio, nunquam recipere voluit, ut te pluries declaravit præsertim *Fulginaten. subhastationis* 14. *Martii* 1655. *Alberg. Famen. separationis bonorum* 14. *Febr.* 1656. *Bevilaqua, Imolen. bonorum.* 6. *Martii* 1665. Verospio & in aliis post dictum discursum coram Bichio editis. Adhuc tamen hujusmodi circumstantia considerabilis decebatur, ad effectum tollendi dolum & formalem circumventionem, quæ inter versutum emptorem, ad faciem, & imprudentem, sive inexpertum venditionem datur stante libertate cujuscumque absque oblatoris tractatu, & conventione venditoris qui se circumventum dicat.

Bis proposita & disputata causa coram Celso, capta non fuit resolutio, sed mediante ejusdem Ponentis opera; me laudante, & cooperante, controversia per honestam concordiam sopita fuit.

In alio autem casu converso, disputato per Me coram A. C. cujus tamen exitus est incertus, inter Bartholomæum Rotam & Christophorum Cinium, actum fuit de eodem puncto quia cùm Rota emisset à Cincio aliqua loca Mon- 13
tium ad rationem integri valoris intrinseci scutor. 100. pro quolibet, in quorum litteris aderat vinculum fideicommissi, cujus casus detectus fuit, unde dictus emptor illis remansit spoliatus, dicebatur, vel venditorem teneri de dolo, dum sub verborum involucro asseruit se cessionarium fisci, qui ob notorium paricidii infortunium in ista aliàs ditissima domo eventum, omnia confiscare prætendebat, credere potuit, se hoc cessionario nomine vendidisse, tanquam per jus fisci effecta libera, ut ostendit qualitas pretii, ex quo semper desumi solet intentio contrahentium, & quid veniat in contractu Alex. *cons.* 23. *lib.* 4. Greg. *dec* 126. Burat. *dec.* 471. *& 667. ac cæteri*. Vel saltem locum esse læsioni ultra tertiam, quæ in Urbe sufficit ex Statuto, cùm tamen adesse etiam ultra dimidiam juxta teminos *l. 2. C. de rescind. vend.* dum ex communi usu, ac etiam particulari observantia ejusdem venditoris ostendebatur, pretium hujusmodi locorum vinculatorum, sub vinculo fideicommissi certi, itaut sola vita venditoris acquiri dicatur, non excedere scut. 30. pro quolibet. Et quamvis pro dicto pretio regulando deduceretur dicta taxa facta per text. *in hæreditatum ff. ad l. Falcid.* respondebatur cum eisdem, de quibus supra.

Contigit etiam mihi disputandus casus in alia Romana, cujus exitum ac partium nomina memoria non suggerit, 14
quod facta venditione locorum Montium ita vinculatorum cum vinculo fideicommissi clari, casus dedit, quod ob plurium vocatorum tunc viventium præceessum, fideicommissum remansit caducatum, bonaque effecta libera; Num scil. sequuta morte venditoris, loca Montium reverti deberent ad ejus hæredes. Et respondi negativè, si venditionis verba percuterent ipsa loca eorumque subsistantiam, quia fideicommissarius ejus jure durante dicitur Dominus, juxta veriorem opinionem, quam tenet Rota, & Curia, ideoque ipsorum bonorum dominium, cessante expressa hominis dispositione, in alium transfert, quamvis facto

casu restitutionis, resolubile, unde per cessationem objecti, seu casus aliàs inducentis resolutionem, remanere dicuntur bona empta penes emptorem jure continuationis dominii jam quæsiti, reportando commodum aleæ seu fortunæ, quam ita emere voluit, nisi verba contractus vel aliæ facti circumstantiæ ostenderent, deductam esse in conventionem solam commoditatem percipiendi fructus, durante vita alienantis, ac propterea esse quæstionem facti potiùs quàm juris, ex pretii quantitate satis regulandam.

Et *in alia Romana* pro Urbano Rosario, alter casus in
15 proposito coram A.C. mihi pro Rosario scribenti contigit disputandus, sed non absque ratione succubui, quod cùm Rosarius emisset ad rationem scut. 100. monetæ Romanæ tot Loca Montium bené fructantia Civitatis Ferrariæ, quorum tamen erectio facta erat ad rationem consueti valoris intrinseci scutor. 10. monetæ Ferrariæ importantis quid minus, quam moneta Romana, atque facto casu extinctionis in ea moneta inferiori, cum qua erecta fuerunt emptor remansisset damnificatus, idcircò prætendere cæpit à vendítore hujusmodi damni emendationem. Ad quod addocebam intrare actionem quanti minoris resultan. ex text. *in l. cum ab eo in fi. ff. de contraben. empt. cum concord.* per Surd. *dec.* 164. Cyriac. *controv.* 54. *n.* 6. Greg. *dec.* 119. *n.* 3. *decis.* 136. *post secundum vol. cons.* Farinac. Sed replicabatur dupliciter & non malè. Primò, quia dum venditer professus est vendere loca Montium Ferrariæ, in nihilo decepit emptorem, qui sibi imputet propriam erroneam credulitatem, quod illa moneta esset æqualis Romanæ, quoties credulitas non fundatur in ejusdem venditoris diversa assertione, quo casu intrare dicitur actio quanti minoris vel doli, & secundo clarius, quia etiam apud eos, qui hanc circumstantiam sciebant, erant hujusmodi loca ob eorum bonitatem in commercio ad rationem monetæ Romanæ, cujus major valor erat species illius augmenti extrinseci, quod frequenter habetur etiam in locis Montium Urbis, quæ licèt extinguibilia ad rationem scutor. 100. pro quolibet, vendi vidimus etiam ad
16 rationem scutor. 115. Ac etiam in censibus pro certo pretio constituris, datur cum tertio non emptore augmentum vel diminutio pretii extrinseci resultantis à bona vel mala debitoris qualitate ex deductis per Cenc. *de Cens. q.* 72. Roder. *de omn. reddit. lib.* 1. *q.* 8. *n.* 22. Cyriac. *controv.* 170. *n.* 13. Salgad. *in labyr. p.* 1. *c.* 14. *§.* 2. *n.* 36. *C. seqq. c.* 27. *n.* 8. *& seq.* Atque ubique docet quotidiana praxis, nam videmus fiscalia & jura super arrendamentis Neapolis, ac jura Hispaniarum vel loca Montium Florentiæ, Venetiarum, & aliorum locorum, & etiam quædam Baronalia malè dotata in Urbe, vendi ad rationem 50. 40. & 30. ac multò minus pro centenario, ut habetur in Januen. separationis thori 28. *Junii* 1646. & 22. *Junii* 1650. coram Meltio, Capyc. Latr. *dec.* 188. Olea *de cessione iur. q.* 9. *n.* 32. ubi quod augmentum vel decrementum est cessionarii non autem cedentis. Et ad materiam pretii locorum vinculatorum habetur *in alia Romana locorum Montium de Panesiis hoc tit. disc. seq.*

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE PANESIIS

PRO HÆREDITATE FRANCISCI CICOGNINI

CUM JOANNE BAPTISTA, ET STEPHANO DE PANESIIS

Casus variè decisus per Cameram ubi pendet.

Vendens ad ejus vitam, loca Montium cum eorum vinculo fideicommissi, per venditorem sperati, per ipsum tamen possessa jure assignationis sibi factæ à patre pro alimentis. An sequuta morte patris, ac facto casu fideicommissi ad ejus favorem, venditioni contravenire valeat, ipsaque loca vendicare. Et quatenus id non concedatur. An aperto fideicommisso, tam ad favorem ipsius venditoris, quàm aliorum ipsius fratrum, possint isti pro eorum virili dicta loca vendicare. Et quatenus possint, An dictus venditor ad evictionem, vel aliud teneatur.

SUMMARIUM.

1 FACTI series.
2 *Causæ resolutio.*
3 *De casu, in quo vendens loca Montium cum vinculo fideicommissi, ipsemet admittitur ad ea vendicanda.*
4 *Venditio facta ad certum tempus, vel sub certa conditione, resolvitur defecta die vel conditione.*
5 *Venditor censetur vendidisse pro eo jure, quod tunc habebat, non pro altero diverso superveniente.*
6 *Evictio de natura rei non præstatur.*
7 *Emens rem vinculatam scienter, non agit de evictione.*
8 *De eadem conclusione, de qua n.* 5.
9 *Quando intret dicta conclusio, & quod ista sit quæstio cadens solùm in dubio, ubi voluntas est ambigua.*
10 *In claris non intrant præsumptiones & argumenta.*
11 *Vendi etiam potest res, tam pro jure de præsenti, quàm de futuro sperato.*
12 *Venditor jure vitalitio, censetur vendita tota vita naturalis, unde si res cesset ex facta venditoris, ipse tenetur ad quanti interest.*
13 *Idem si sequatur ejus mors violenta per manus Justitiæ.*
14 *Moriens per manus Justitiæ dicitur voluntariè mori.*
15 *Ex pretii quantitate resultat argumentum voluntatis partium, & quid in contrarium sit.*
16 *Quomodo æstimetur pretium locorum Montium vinculatorum, ac furtim ad vitam.*
17 *Declarantur decisiones Rotæ in Romana locorum Montium coram Ninot.*
18 *Frater non obligat fratrem, neque ejus bona alienat.*
19 *Alienationes factæ per gravatum cedunt in causam legitimæ, allarumque detractionum, & substituentur.*
20 *Gravatus possidens bona propria pro communi cum fideicommisso, si alienat aliquam rem, in totum substituitur alienatio, & de ratione.*

DISC. XXXI.

POssidente Hieronymo Panesio Januense, Urbis incola quam plura loca Montium, aliqua bona subjecta 1
perpetuo descensivo fideicommisso per ejus patrem ordinato, cum Joanne Baptista ejus filius primogenitus, jam adultus & major, ex aliquibus causis in paterna domo vivere, ac alimenta suscipere non posset, ex Judicis auctoritate obtinuit, ab eodem patre pro alimentis sibi assignati nonnulla ex dictis locis Montium fideicommissariis, cum ipso vinculo fideicommissi, cum quo idem Joannes Baptista 19. loca Montium, seu eorum fructus, & commoditatem ad ejus vitam, juxta consuetas hujusmodi locorum vinculatorum venditiones, cessit seu resignavit ad favorem Francisci Cicognini, cum pacto redimendi pro pretio scut. 613. & sic ad rationem scutor. 32. circiter pro quolibet. Cùm autem ad breve tempus biennii sequuta esset mors dicti Hieronymi, proindeque dictum fideicommissum delatum, tam dicto Joanni Baptistæ, quàm Stephano alteri ejusdem Hieronymi filio. Hinc uterque judicium instituit coram Thesaurario contra dicti Francisci interim defuncti hæreditatem, sub quibusdam administratoribus pro ejus erogatione in pios usus existentem, pro dictorum locorum Montium vendicatione, super qua sententia actoribus favorabilis prodiit, & introducta per appellationem causa in Camera coram de Mari, datoque dubio, *an dicta sententia Thesaurarii sit confirmanda vel infirmanda*, pro infirmatione prodiit resolutio, quæ in propositione coram eodem reformata fuit pro medietate, ut 2
scilicet dicta vendicatio non competeret Joanni Baptistæ venditori pro ejus virili, secus autem quoad portionem Stephani alterius fideicommissarii in dicta venditione non intervenientis, adversus quam secundam resolutionem pendet nova audientia dictæ hæreditati concessa. Atque ex meo judicio, in reproposítione probabiliter sperandus creditur recessus ab hac ultima, confirmando primam resolutionem in totum, vel saltem declarando, quod ubi etiam dicto Stephano competeret jus vindicandi propriam portionem, teneretur Joannes Baptista venditor præstare evictionem, seu quanti interest.

Fundamentum scribentium pro actoribus, principaliter, consistebat in duabus Rotæ decisionibus, quæ videbantur nimis punctuales *in Romana locorum Montium 16. Januarii* 1662. & 23. *Januarii* 1664. coram Ninot, in quo 3
rum casu cum Christophorus, & Franciscus fratres de Cincis vendidissent insimul quædam loca Montium cum vinculo fideicommissi eorum majorum, sequuto casu mortis Francisci absque filiis, apertoque proindè in ejus portione fideicommisso ad favorem Christophori fratris. Hic non impugnando venditionem propriæ portionis, admissus fuit ad vendicanda loca Montium cadentia sub portione dicti Francisci defuncti, ex auctoritate Romani *cons.* 503. *n.* 10. & 11. & Surd. *cons.* 70. cum aliis deductis in præfatis decisionibus, & hoc respectu portionis spectantis ad Stephanum non venditorem.

Quo verò ad portionem propriam ipsius venditoris, adhuc dicebant pro eo scribentes, licitè factum proprium impugnari posse, dictamque vendicationem competere, quoniam loca prædicta ab ipso Joann. Baptista non possidebatur jure fideicommissi vivente patre adhuc non aperti, neque delati sed jure alimentorum, quæ sibi, vel à patre ex paterna obligatione, vel ex bonis avitis adinstar, & ex ratione textus in *auth. res, quæ C. commun. de legat* tanquam descendenti, & ad fideicommissum vocato per hæredem gravatum debebantur, quæ assignationis causa utpotè militans durante vita patris, ita cessaverat, & consequenter resolutum erat jus temporis, qui stante expressa reservatione v nculi fideicommissi in litteris patentibus, censebatur solùm emisse hanc incertam aleam, seu jus venditori competens, durante dicta causa suæ possessionis, qua cessata resolutum erat ad regulam text. *in l. ex vestigali ff. de pignor.* & magis ad rem facit regula text. *in l. fin. & tot tit. de lege commissoria*, super cessante jure ementis rem ad certum tempus seu sub certa conditione facto istius casu ex deduct. per Leotar. *de usur. q.* 69. & 70. Censetur enim venditum illud jus quod tunc venditori competebat, non autem alterum postea ex diverso titulo de novo superventum, quia in eo consideratur tanquam novus & diversus homo ex deduct. per Rom. *d. cons.* 503. Surd. *d. cons.* 70. cū aliis in allegatis decisionibus *Romana locorū Montium* cor. Ninot.

Hinc proinde dicebant excludi quamcumque evictionis obligationem, vel quia hæc sit evictio de natura rei, quæ de jure prætanda non est juxta glos. magistralem *in l. si familiæ C. famil. ercisc.* quam sequuntur communiter DD. plenè collecti per Thes. jun. *lib.* 2. *q. forens.* 23. & habetur actum *in Arimin. evictionis castrorum sub tit. de feudis disc.* 44. Vel quia emptor sciret vitium seu vinculum rei, utpotè expressum in ipsa resignatione ac litteris patentibus, quo casu neque intrat evictio, minusque, juxta magis communem opinionem, restitutio pretii, nisi conventum sit, ad text. *in l. fundum scienti C. de evict. ion.* & plenè firmatur *dec.* 453. 457. & 469. *p.* 9. *rec.* ubi concordantes, ac in spe- 4
cie advertitur in dictis decisionibus coram Ninot. Atque comprobat communis usus, & quotidiana Curiæ observantia, tam circa hujusmodi venditiones locorum Montium vinculatorum, quoniam contingente casu vinculi, venditor est tutus, neque emptor aliam habet actionem, dum solum illud jus seu aleam emisse dicitur, quam etiam habemus frequentissimum in venditionibus seu cessionibus
5 commoditatis pensionis.

Scribens pro hæreditate rea conventa dicebam, etiam cum senium veritatis, præmissas conclusiones, generaliter, & in abstracto esse veras, fallaciam verò manifestam consistere in applicatione ad casum. Quare distinguendo dispu-
6 tationem in duas inspectiones, unam circa medietatem dictorum locorum Montium cadentem sub propria portione fideicommissaria ipsius venditoris, alteram verò circa reliquam medietatem cadentem sub portione, ejus fratris non venditoris. Quatenus pertinet ad primam, dicebam quod tunc difficultas caderet, quando venditor, facta nar-
7 rativa caulæ, ob quam dicta loca Montium possidebat, alio non expresso, simpliciter cum vinculo in litteris patentibus contento, illa seu illorum commoditatem cessisset, cum tali casu cenleatur deductum in contractum jus, quod tunc venditori competebat non autem illud postmodum superventum ex diverso titulo, per quem repræsentari dicitur novus, & diversus homo, & consequenter cum reduplicatione personarum non prohibetur evincere ab emptore ab ipsomet causam habente, juxta *d. cons.* 503. Roma-
8 ni cum aliis allegatis.

Secus autem dum expresse professus vendere dicta loca Montium ad ejus vitam, illaque durante, quoniam hoc est tempus, quod deductum est in contractum, neque ad emptorem pertinet inquirere de causa, ob quam venditor rei venditæ dominium, vel possessionem obtinuerit, sed attendit ad substantiam temporis, vel conditionis, sub
9 qua ille vendere professus est. Quæstio enim, an vedens rem, seu alias de ea disponens, censeatur eam vendere totam, vel solum pro parte seu jure ad ipsum spectante, seu ubi ea est aliena, etiam in gratuitis dispositionibus puta legatis &c. ac intret æstimatio cum similibus, tota est voluntatis, quoties hæc est ambigua, ad notat. *in l. qui tabernas*

ff. de contrab. empt. & in cap. pastoralis de donat. cum concord. per Gregor. & Add. *decis.* 225. Genc. de Cens. *quæst.* 20. Rota *in Romana pecuniaria seu apothecæ 8. Junii* 1654. & 25. *Junii* 1655. coram Bichio, *& in eadem 7. Februarii* 1656. coram Bevilaqua Melevitana territorii coram Otthobono *inter suas decis.* 145. ac habetur pluries actum *sub titul. de legatis*, & *sub titul. de empt. & vendit.* Sed ubi verba sunt clara, quia nempè quis expresè dicat, vendere seu aliàs concedere totum, tunc illa quæstio cessat, ut patet ex eisdem mox allegatis auctoritatibus ex vulgari regula text. *in l. illæ, aut ille §. cùm in verbis ff. de legatis tertiâ* generaliter intrante in omni materia, etiam in actibus inter vivos, ut cæteris collectis advertitur *dec.* 44. *num.* 14. *p.* 11. *rec.*

Et ideò cùm expresè dictum sit vendi hæc loca Mon- 10
tium, ad ipsius venditoris vitam, eaque durante, versabamur in claris, dum ipse adhuc vivebat, & sic durabat conditio sub qua venditio facta est, non obstante tunc viveret pater venditoris, qui possidebat fideicommissum, atque possessio ipsius venditoris esset ex diversa causa assignationis alimentorum, quoniam cùm ipse venditor vocatus esset, ad fideicommissum post mortem patris, unde esset pro- 11
ximè successurus, rectè suam vitam vendidit, quoniâ aut patri præmoriebatur, priusquàm fieret casus fideicommissi, & jus emptoris resolvebatur tanquam ex defecta conditione, aut supervivebat, & ipsemet venditor ad ejus vitam, ex dicto jam prævisæ, & de recenti sperato titulo fideicommissi futurus erat dominus, & possessor, unde ita utrumque jus in contractum deduxit, actuale scilicet, & habituale seu sperátum, quod exceptis casibus, in quibus ob votum captandæ mortis, in jure prohibitum est, non prohibetur vendi, seu aliàs in contractum deduci ad text. *in l. spem. C. de donat.* & habetur frequenter deductum in sua materia *sub tit. de Renuntiationibus*.

Adeoque ubi venditur res ad vitam, durat jus empto- 12
ris, ac respectivè obligatio venditoris, quod id censeatur durante vita naturali, quæ in contractum deducta dicitur, adeò ut si per venditoris felloniam, vel aliud factum, devolvatur feudum, sive amittatur pensio, aut aperiatur fideicommissum pœnale, cùm similibus, ipse teneatur emptori ad quanti interest, ut bené ex Bald. Thom. de Marin. *& alii feudistæ*, Rosental. *de feudis cap.* 9. *concl.* 99. *in gl. lit. L.* Unde propterea *in Melphiten. pensionis* de qua habetur in sua materia *sub tit. de pensionibus* subtilinui, quod si pensionarius, qui pensionis commoditatem alteri cessit ad ejus vitam, illam amittat violenter per manus justitiæ, ob ejus delictum, tenetur emptori ad quanti interest, quia mo- 13
riens per manus justitiæ, dicitur voluntariè mori, & ex facto proprio, ob quasi contractum, quem, contrahen- 14
do delictum, inìit cum Republica, vel Justitia, Castracan. *de Societ. officii cap.* 29. *n.* 11. *& per tot.* Rot. *dec.* 54. post Zacch. *de Societ. offic.*

Omnisque pœnitus difficultas, pro meo judicio, in hac facti specie cessare videbatur ex quantitate pretii, pro quo hujusmodi venditio facta erat, quod est omnium clarius, & fortissimum argumentum voluntatis partium, 15
& quid in contrarium deductum sit, Alex. *consil.* 26. *lib.* 4. Mantic. *de tac. lib.* 4. *tit.* 9. *num.* 8. Gregor. *dec.* 126. *num.* 9. Buratt. *dec.* 471. *num.* 4. & latè in dicta *Romana apothecæ seu pecuniaria 8 Junii* 1654. & 25. *Junii* 1655. Bichio, & 7. *Februarii* 1656. *Brulaqua*.

Pretium etenim hujusmodi locorum Montium vincula- 16
torum, seu furtim ad vitam, non recepit certam & uniformem æstimationem, sed regulandum est ex facti circumstantiis, ac juxta majorem probabilitatem periculi, ex iis, quæ in proposito super hoc puncto habentur particulariter, & ex professo tractata *in Romana locorum Montium de Oricellaris pro Paulo Sforza hoc eod. tit. disc. præced.* Unde cùm pater dicti venditoris esset in statu fatis malæ valetudinis, itaut ad menses, & dies timeri, seu verius à filio sperari deberet ejus mors. Nullatenus probabile erat, quod pro pretio scut. circiter 32. quòd in hujusmodi venditionibus ad vitam est omnium majus, dum consuetum pretium, etiam ubi juvenes, et robusti vendunt, vix & rarò ad scuta 30. ascendere soleat, emi voluerit alea sub duplicato periculo, uno penè imminenti mortis patris, altero mortis ejusdem juvenis venditoris ante patrem, cùm sæpè agni ovibus prædecedere soleant, juxtà frequentem traditionem beneficialistarum in materia translationis pensionis; Adeoque alea prædicta, neq; pro scutis decem & minus invenissent emptorem. Et si partium intentio fuisset deducendi in contractum vitam patris,

ista expressa fuisset, non autem illa filii, unde propterea casus mihi videbatur dubitatione ac disputatione indignus, & tamen adeò dubitatum fuit, undè edoceamur, quanta sit ingeniorum varietas, & quantum ex ista ratione varietatis ingeniorum, incerti ac periculosi sint litium eventus.

Decisiones autem prædictæ *in Romana locorum Montium* 16. *Januarii* 1662. & 23. *Januarii* 1664. coram Ninot.

17 sunt vere in casu suo, quoniam ibi quilibet ex fratribus in propria portione, aleam sui juris, suæque vitæ vendiderat, unde facto casu mortis unius, jam in ea portione purificata erat conditio, & resolutum jus emptoris, cujus proindè nihil interest, an bona, in quibus ipse amplius jus non habebat, transirent in extraneum, vel in eum, qui suam etiam portionem, & vitam sibi vendiderat, cum venditio vitæ superveniens percuteret solùm portionem propriam. Quæ omnia nil penitùs commune habent cum casu præsentis controversiæ, in quo unicus erat venditor, qui omnia loca, sub unica conditione ejus vitæ vendiderat, unde, sive ea essent propria, sive aliena, iste tenebatur conservare emptorem in possessione juris venditi, aliàs ad evictionem, seu ad quanti interest, ex vulgari juris propositione, quod etiam res aliena vendi potest.

Hinc proindè, quatenus pertinet ad alteram inspectionem portionis spectantis ad venditoris fratrem, qui in

18 venditione non intervenerat, neque ex facto fratris præjudicium pati poterat juxta textum expressum *in l.* 3. *Cod. res inter alios acta*, Buratt. *dec.* 810. *numer.* 1. & passim. Dicebam inane opus esse disputationem assumere, quoniam parum vel nihil interat, ipsa loca pro medietate vindicari, si venditor ad evictionem, vel ad quanti interest tenebatur, cum effectus esset idem.

Verùm cum in hac fideicommissaria hæreditate pleraque alia adessent loca Montium, bona, & jura, in quibus integram suam portionem dictus alter frater percipere poterat, atque hæc integra 19. loca rectè caderent sub portione venditoris. Idcircò venditio in totum subsistineri debebat, ex recepta æquitate, seu ratione circuitus, ut quotidianum, & receptum in foro habemus circa alienationes; quæ fiunt per hæredes gravatos, quibus legitima, vel alia detractio competit, & in cujus causam alienatio facta censetur juxta regulam textus *in l. Marcellus ff. ad trebell.* Licèt enim de stricto jure, legitima pro ejus quota debeatur de singulis bonis & corporibus hæreditarii, atque, ut nostri dicunt, ex qualibet gleba, nihilominus ex quadam recepta æquitate, quoties non agitur de bonis melioribus, quæ in fideicommisso conservare expediat, substinetur alienatio in tota re, quamvis in ea solam tertiam partem pro legitima, ille qui alienavit, haberet, ex deductis per Adden. ad Greg. *decis.* 380. *num.* 7. *cum seqq.* & haberur frequenter *sub tit. de fideicomm.* ac etiam sub altero *de legitima*, & *detractionibus*.

Ad quod etiam confert concludo, de qua Honded. *cons.* 58. *num.* 18. & 23 *lib.* 1. Fusar. *q.* 718. *n.* 58. benè Rot. *dec.* 429. *p.* 4. *divers.* & habetur pluries actum *sub tit. de fideic.*

19 præsertim *in Eugubina fideicommissi de Benamatis*, quod si fideicommisso gravatus possideret plura bona pro communi cum fideicommittente, itaut singulorum corporum, & bonorum medietas, ad ipsum pertineret tanquam libera, altera verò medietas esset fideicommissaria, si ipse unam vel plures res in totum alienat, subsistinetur alienatio, quoniam ad excludendum delictum alienationis rei non suæ, lex præsumit quamdam occultam divisionem, per quam gravatus alienans, ipsa bona alienata elegisse dicatur integrè in portionem propriam liberam, & reliqua æquivalentia integrè assignasse in portionem fideicommissariam. Qui termini ad rem benè facere videbantur, cùm loca Montium videantur sapere speciem bonorum recipientium functionem in genere, undè propterea nil refert, una vel alia loca habere, & sic cessat illa difficultas, quæ in proposito cadere solent inter bona meliora, & deteriora, ideòque omninò justa, & probabilis videbatur dicta prima resolutio super infirmatione sententiæ in totum.

ROMANA DE MUTIS.

PRO HÆREDITATE HIERONYMI MUTI

CUM ANNA CRESCENTIA.

Casus resolutus per Judicem particularem pro hæreditate.

An & quando pretium locorum Montium vinculatorum, dicatur injustum, & læsivum.

Et an venditio cum pacto de retrovendendo, juncta cum modicitate pretii si fœneratitia.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De Statuto Urbis reducente læsionem ad tertiam partem.*
3 *De requisitis ad faciendum Contractum fœneratitium.*
4 *Statuta Urbis non ligant Ecclesiasticos.*
5 *Tales dicuntur milites militiarum à Sede Apostolica probatarum.*
6 *Vincula minuunt valorem locorum Montium.*
7 *Loca Montium transeunt libera in resignatarium.*
8 *Quando ex causa læsionis venitur restitutio fructuum.*
9 *Læsio quando dicatur in magno excessu, ut dolum redoleat.*
10 *De differentia inter emptionem, & venditionem, ac dationem in solutum ad effectum judicandi contractum fœneratitium.*
11 *Bona fama creditoris attendenda est ad exclusionem fœneris.*
12 *Statutum Urbis disponens de læsione, an inducat præsumptionem doli.*

DISC. XXXII.

ANna Crescentia hæres N. Crescentii debitoris Hieronymi Muti in annuo censu, pro illius fructibus decursis in summa scut. circiter 400. mediante ejus procuratore de mandato tamen expresso non docente, in solutum dedit loca octo Montium vinculata pro evictione quorumdam bonorum, & sub aliis vinculis cum pacto redimendi infra triennium, sed quia non docebatur de mandato procuræ, ideircò conventum est, quod in eventum, in quem ex causa vinculorum evinceretur, posset creditor ad eius primæva jura redire prodictorum fructuum consecutione, pacto etiam adjecto, ut fructus currere non deberent ad favorem resignatarii, nisi post sex menses à die cessionis. 1

Post annos 15. & ultra, prætendens anna dictum contractum, vel esse nullum ratione enormissimæ læsionis redolentis dolum, vel esse fœneratitium ob pretii modicitatem, ac pactum de retrovendendo, ideòque, sive uno, sive alio modo, fructus hoc medio tempore perceptos esse impurando, ac respectivè restituendos; Hinc judicium introduxit contra dicti Hieronymi jam defuncti hæredes coram Vicario Sanctæ Mariæ Majoris, ex eo quod unus ex hæredibus esset illius Basilicæ Canonicus. Atque ad læsionem, seu pretii modicitatem probandam, deducebat locorum Montium valorem intrinsecum consistentem in scutis 100. pro quolibet, & qui potiùs major, quàm minor erat ratione valoris extrinseci, dum etiam pro 104. & ultra eo tempore vendi solita esse dicebat, unde propterea inferebat ad pretii diminutionem notabilem, cùm data essent in solutum ad rationem scut. 40. & minus, quæ diminutio enormissima dici poterat attento Statuto Urbis 154. per quod, reformata dispositione juris, *in l.* 2. *C. de rescind. vend.* illa læsio, quæ non judicatur enormis nisi dimidium excedat, ad solum excessum in tertia parte reducitur.

Ulterius dicebatur, dictum Statutum inducere dolum, 2 quo concurrente contractus remanet ipso jure nullus, itaut fructus etiam debeantur, quamvis læsio esset infra dimidiam, ut latè alios cumulando probat Capyc. Latr. *consult.* 34. *num.* 25. *cum seq.* Atque hinc, stante pacto de retrovendendo, inferebatur ad fœneratitiam qualitatem, pro qua licèt plerique, ultrà duo necessaria requisita consistentia in pacto de retrovendendo, ac pretii diminutione, aliud desiderent, quod emptor solitus esset fenerari. Magis tamen communis, & recepta opinio est, istud tertium non esse necessarium, atque duo priora sufficere, ut aliis allegatis Menoch. *lib.* 3. *præsumpt.* 122. *n.* 30. *& seq.* Rovitt. *pragmat.* 1. *de fid. memorial. n.* 50. plenè Adden. ad Burat. *dec.* 761. Rot. *dec.* 17. *p.* 6. *rec. n.* 3. Romana simulationis contractus 29. Maii 1648. Dunozetto *inter suas dec.* 801.

Accedentibus præsertim conjecturis, quibus concurrenti-

4 bus, concors est scribentium sententia, dictum tertium requisitum non esse desiderandum, quia in usuris, quæ in fraudem prohibitionis, clam, & occultè, sub alia licita specie ut plurimum palliari solent, receptissima omnium est propositio conjecturas, & præsumptiones admitti, ut in Savonen. & in aliis in sua materia *sub tit. de usuris*. Conjecturæ autem plures deducebantur, primò scilicet dolus à dicto Statuto Urbis 154. præsumptus, secundo pactum regressus ad primæva jura, & tertiò quod incertum esset, an fructus decursi, & debiti ascenderent ad tantam summam, pro qua datio in solutum facta erat, unde conventum fuit, ut illud plus, quod fortè excederet, cedere deberet in causa maturandorum, licèt enim aliæ deducerentur, attamen cessabant evidenter ex facto, in quo fuerat æquivocatum, ideò discursu indignæ.

Pro reis conventis autem scribens, pro clariori veritatis indagatione, distinguebam inspectionem læsionis, ab altera fœnoris, quarum quælibet diversos habet terminos, & rationes. Unde quatenus ad primam læsionis pertineret, dicebam locum non esse Statuto Urbis præscribenti læsionem in tertia parte, sed procedendum esse cum dispositione juris communis *in l.* 2. *C. de rescind. vend. & c.* 2. *& 5. de empt. & vend.* quia juxta opinionem, in qua hodie residet Rota, & Curia, Statuta Urbis tanquam Laicalia non capiunt personas Ecclesiastica, nisi ubi explicita, vel implicita ipsorum mentio habeatur, ut ultra generalia, in specialibus terminis hujus Statuti 154. habetur *dec.* 69. post Fenzon. *ad Statut.* & in Romana læsionis 12. Junii 1654. coram Bichio, unde cùm dictus Hieronymus esset Eques Sancti Jacobi de Spatha, censendus erat in proposito persona Ecclesiastica, ut in terminis istorum Equitum non cadentium sub Statutis Urbis, habetur in Romana dotis 11.

5 Febr. 1647. coram Bichio, & de quo puncto habetur formiter actum in Lucana *sub tit. de Jurisd.* ubi de his militibus S. Jacobi de Spatha, de Calatrava, de Alcantara, & S. Stephani, ac similibus.

Læsio autem, attento jure communi, ultra dimidiam non aderat, quia valor intrinsecus locorum Montium ad rationem scutor. 100. pro quolibet de anno 1644 quo hæc datio in solutum sequuta est, ob bellum inter Sedem Apostolicam, & aliquos Italiæ Principes adhuc urgens, vel de proximo cessatum, potiùs diminutus erat, itaut excessus in dimidia verè considerari non posset, quamvis ageretur de locis liberis nullum habentibus annexum vinculum, quod valoris diminutionem importaret, unde quæstio cessabat ex facto.

Multò magis, dum non agebatur de locis liberis, sed vin-

6 culatis, quorum pretium, satis notorium est, esse longè inferius, quia vincula, & onera minuunt de valore, ut in specie firmatur *dec* 249. *n.* 5. apud Postium *de subhast. in addit.* in Romana Cambiorum 4. Decembris 1662. *§. fin.* coram Verospio, & in aliis *hoc tit. præsertim disc.* 30. & 31. Nil obstante replicatione, quod de vinculis habenda non esset ratio, stante pacto regressus ad primæva jura in casu quo illorum ratione sequeretur evictio, unde cessabat periculum, cujus ratione pretii diminutio resultat, quia posito etiam dicto libero regressu, qui tamen utpotè ad certum casum restrictus in facto cessabat ut infra, adhuc vincula operantur notabilem pretii diminutionem.

Longa siquidem differentia est inter loca Montium, quæ liberè absque aliquo vinculo resignantur, & loca vinculata, quamvis in casu vinculorum cedens promittat cessionario accepti pretii restitutionem. Ubi enim sunt libera,

7 emptor omninò tutus est à quibuscumque hypothecis, obligationibus, fideicommissis, vel aliis nexibus, quibus penès venditorem obnoxia erant, tum ex juris dispositione, ob hujusmodi jurium naturam ex deductis per Grat. *dec.* 730. *n.* 48. Merl. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 1. *q.* 14. *n.* 28. Rot. *dec.* 77. *n.* 19. & 20. *p.* 6. *rec.* & est sæpiùs deductum hoc titulo; Tum clariùs attento motu proprio Urb. VIII. inter ejus constitutiones la 154 ut firmat Romana locorum Montium 29. Novembr. 1660. Bevilaq. *& satis frequenter hoc tit.*

Econverso autem ubi non resignantur tanquam omninò libera, remanent obnoxia prioribus vinculis, & oneribus, & quamvis contingente casu vinculi remaneat actio evictionis, attamen adhuc duo concurrunt mala, valorem minuentia, unum nempè litis, quàm in casu evictionis contra venditorem agere oportet, alterum periculi, quod interim venditor fiat seu detegatur non solvendo, itaut actio evictionis remaneat inanis.

Altera notabilis est differentia, quod loca Montium libera habentur loco pecuniæ numeratæ in arca prompte exi-

8 stentis, in quocumque fortunæ statu illorum possessor reperiatur, dum illico invenitur emptor, ad quem indagare non pertinet, an venditor, vel ejus auctor sit idoneus necne, dum transeant in resignatarium libera ab omni nexu ac supra. Non sic est in vinculatis, pro quibus distrahendis, necessarium esset emptori seipsum obligare ad evictionem, ac etiam se offendere divitem, & omninò idoneum, ut emptor sua obligatione contenetur, aliàs in malo statu constitutus, vel forensis non possidens in loco bona stabilia, emptorem non inveniret absque idonea cautione. Et nihilominus etiamsi dives, & idoneus, adhuc absque dubio nunquam inveniret emptorem pro eo pretio, quo currunt loca libera, unde mera stultitia videtur velle asserere, quod ob cautelam evictionis, seu regressus ad primæva jura, idem censeri debeat valor locorum liberorum, & vinculatorum cum promissione evictionis.

Et his circumstantiis minuentibus, aliæ duæ accedebant relevantes una nempè pacti de retrovendendo, quod minuit de justo pretio juxta beniniorem opinionem in sexta parte, & altera, quod in casu evictionis, alia non competeret actio, nisi ad regressum ad primæva jura, itaut quodcumque augmentum medio tempore occurrens amitteretur, cum quibus omnibus circumstantiis, si hujusmodi loca Montium in banchis venalia tunc expositæ fuissent, utique non invenissent emptorem pro scut. 60. circiter, itaut nedum dimidia, sed neque in tertia parte læsio considerari posset.

Fortius quia de læsione in proposito non agebatur ad effectum à jure præscriptum *in d. l.* 2. *C. de rescind. vend. & c.* 3. *de empt. & vend.* ut scilicet rescisso contractu, sit in electione emptoris, vel justum pretium supplere, vel rem recepto pretio soluto restituere, cùm hanc restitutionem, etiam non concurrente sufficienti læsione, emptor vivens, ejusque hæredes ex benevolentia non semel obtulerint; quam oblationem in specie ad effectum excludendi læsionem ac depravatum emptoris animum ponderat Rota *decis.* 211. & 249. *utrobique in fin.* apud Postium *de subhast.* Sed agebatur ad effectum restitutionis fructuum, ad quem effectum, omninò verior ac recepta est opinio; fructus medii temporis non venire ex simplici enormi læsione, quamvis ad rescissionem idoneam, sed necessariam esse enormissimam in tam magno excessu, quod dolum redoleat annullantem actum ab initio, qui excessus, juxta opinionem pro venditore beniniorem, saltem esse debet ultra bessem, & sic ultra duas tertias partes, juxta *dec.* 64. *& seqq.* Fontanellæ, cum quibus processit Rota in Romana transactionis 28. Junii 1660. coram Verospio, quæ tamen opinio neque in puncto juris subsistit, ut ex Bargal. *de dolo*, & aliis latè habetur per Castill. *lib.* 6 *contr. c.* 18. *n. n.* 108. *& seq.* & est dictum in d. Romana de Oricellariis *hoc tit. disc.* 30. & ex professo probatur in d. Romana transactionis pro Honorato *sub titul. de empt. & vendit.* Unde quoad fructuum restitutionem, prorsus improbabilis erat prætensio ex capite læsionis.

Idque etiamsi admitteretur facti præsupposirum, quod emptor seu cessionarius, vinculorum periculo subjacere noluisset, sed in eorum casu, liberè, & simpliciter de regressu ad primæva jura sibi consuluisset, multo magis hoc præsuppositio cessante, quia verè pactum dicti regressus conceptum esse ostendebatur ex lectura instrumenti, ob defectum mandati procuræ, quo, seu ratificatione accedente evanuerat, ut emptor seu hæredes ita contra seipsos pacta interpretabantur, neque interim venditor in vim pacti prædicti aliquod damnum, vel molestiam passus erat.

His stantibus, corruere dicebam de consequenti alterum fœnoris objectum, quia hoc dari non potest absque notabili pretii diminutione, quæ est ejus fundamentum, ut observat Leotar. *de usur. q.* 9. *n.* 12. Et nihilominus ea concurrente, dubitare facilius posse observabam de fœnore in contractu emptionis, & venditionis, secus autem in illo dationis 10 in solutum, ex ea differentiæ ratione, quod usura non datur absque mutuo vero, vel interpretativo, quod de facili cadit in emptione, & venditione, ob pecuniam indigenti sub nomine pretii datam, non autem in datione in solutum, in qua nullus adest promptæ pecuniæ usus, ut benè Fulgos. *cons.* 133. Dec. *cons.* 166. *n.* 6. Menoch. *cons.* 343. *n.* 17. & cæteri simpliciter negantes hoc fœnus in datione in solutum.

Et quamvis hæc opinio non videatur tuta, quia etiam in datione in solutum ob creditum pecuniarum, verificari potest mutuum implicitum seù interpretativum, ob suffocationem debitoris inferendam à depravato fœneratore, ita usuras sub hoc speciosо titulo extorquere volente, ut habetur latè deductum in Tiburtina Castri S. Angeli 26. Januar. 1594. & 14. Febr. 1656. coram Meltio, de qua causa habetur actum *sub tit. de usur.* attamen major pretii diminutio, ac majores fœneris conjecturæ desiderantur, ut aliis allegatis adverturtur, & probant Mantic. *de tacit. lib. 8. tit. 23.* Leotar. *de usur. q 40. n. 24. & seqq.*

Accedebat bona fama integritatis dicti Hieronymi,
11 emptoris de fœnore non suspecti, quam in proposito, & pro fœneris exclusione, satis esse spectandam observant Mant. *d. l. 8. tit. 25. n. 3.* & Leotar. *q 94. n. 57.* qui alios adducunt, & quia verè venditor nullum damnum, vel præjudicium exinde passus est.

Conjecturæ autem erant lævissimæ, utpotè solàm percu-
12 tientes diminutionem pretii, quæ est principale requisitum, non aptum operari etiam aliàs extrinsecas conjecturas; Et dolus præsumptus à Statuto Urbis 154. omninò cessabat, tum quia emptor tanquam Ecclesiasticus ei non subjacebat ut supra, tum clarius, quia statutum non præsumit contractum dolosum, neque ex sola læsione in tertia parte doli præsumptionem inducit, sed solàm ad enervandam vim juramenti, istud præsumit dolo extortum, eodem modo, quo in omnibus contractibus sub certa solemnitate non confectis disponit. Et sic dolus præsumptus non est in contractu, sed in juramento pro istius inefficacia. Et propterea satis justè, cum sensu veritatis, mihi visum est, dictis reis absolutoriam concessam esse.

ROMANA LOCORUM MONTIUM RELIGIONIS.

PRO MONTISTIS CUM CAMERA.

An & quando augmentum, seu pretium extrinsecum locorum Montium sit restituendum: Et quid ubi erectio facta est in scutis auri; an possit immutari, & reduci ad scutos monetæ.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Pacta per Principem etiam servari debent.*
3 *Pro extinctione locorum Montium sufficit solvere pretium intrinsecum.*
4 *Quale dicatur pretium extrinsecum.*
5 *Idem in censibus.*
6 *Cessionarius census repetit totum pretium sortis, licèt pro minori acquisierit.*
7 *De cessione ad terminos text. in* l. per diversas, & l. ab Anastasio, C. mandat.
8 *Pretium extrinsecum restituendum est accedente pacto.*
9 *Transmutatio locorum Montium de una specie monetæ ad alteram non tollit obligationem.*
10 *Quid operetur dicta transmutatio.*
11 *Novatio censetur facta cum eisdem qualitatibus.*
12 *Subrogatum assumit naturam ejus in, cujus locum facta est subrogatio.*
13 *Extinctio Montium fatienda est in specie monetæ, in qua facta est erectio.*
14 *Datur novatio circa modum solvendi fructus absque novatione in sorte principali.*
15 *Quando hodie detur novatio.*
16 *Procurator ad exigendum fructus non potest recipere sortem, neque novare.*

DISC. XXXIII.

1 PIus V. erexit Montem Religionis in scutis aureis, ad rationem centum pro quolibet loco, pro quo pretio, sub ipso, & successoribus, Camera partem dictorum locorum vendidit, partem autem adhuc inventam in summa locorum 2188. sub Sixto V. vendidit ad rationem scutorum 180. cum pacto, ut in casu extinctionis eadem summa scutorum 108. auri restituenda esset, quamvis aliis primis emptoribus sola centum restituerentur.

De anno 1651. Thesaurarius ex Papæ oraculo, ut est probabile, mandavit dicti Montis Secretario, ut loco cujuslibet Montis in auro, quemlibet Montistam loci Montis unius cum dimidio monetæ in lista creditorem constitueret, prout etiam in sorte, tunc tanti importabant scuta 108. auri; quàm locus unus, cum dimidio monetæ, computato etiam augmento extrinseco, cum ista loca valerent ad rationem scutor. 110. pro quolibet, an demum de anno 1656. facta fuit dictorum locorum extinctio, quo tempore attento, adhuc dictum pretium extrinsecum ad rationem scutorum 110. pro quolibet continuabat, & potius majus.

Prætendente autem Camera, generaliter, & indefinitè, juxtà omnium locorum Montium regularem naturam restituere solum valorem intrinsecum scutor. 110. pro quolibet, hinc orta fuit difficultas respectu dictorum locorum 1188. quæ ut supradictum est, vendita fuerunt cum pacto expresso restituendi illud idem pretium scut. 108. auri pro quo empta fuerant, unde assumpta desuper amicabili, & extrajudiciali, ad veritatem potius, quàm contentiosa disputatione in Congregatione Camerali.

Ego scribens pro aliquibus Januensibus, qui pro majori parte dicta loca possidebant, distinguebam disputationem in duos puncios, quorum primus erat super restitutionem augmenti extrinseci in genere, sive esset in auro, sive in moneta, Alter verò, posita obligatione restituendi dictum augmentum, an restitutio facienda esset in scutis 108. aureis pro uno loco, vel ad rationem scut. 110. monetæ juxtà valutationem unius loci cum dimidio.

Quoad primum, dicebam rem esse planam, disputatione indignam, stante pacto expresso, quod etiam à Prince 3 servandum est ad notata per Canonist. *in c. 1. de prob. & Civilist. in l. digna vox, C. de legib. & l. 1. ff. de pact.* cum concord. deductis in his terminis per Capyc. Latr. *dec. 188. n. 5. & seqq. & 192. n. 42.* Licèt enim, ubi hujusmodi loco-
3 rum montium extinctio sequitur, Camera, vel alter montis debitor, regulariter restituere non soleat, nec debeat, nisi intrinsecum pretium scut. 100. pro quolibet loco, non autem augmentum extrinsecum, attamen id provenit, quia ipse debitor aliud non recepit nisi dictum intrinsecum valorem, ad tantundem propterea obligatus, cum extrin-
4 secum dicatur pretium affectionis, seu negotiationis in privatis venditionibus inter ipsos Montistas, adinstar census, qui impositus per debitorem in mille cum primævo emptore, quamvis pro majori pretio alteri ratione bonitatis vel affectionis credatur, quod de jure fieri posse, jam
5 in foro est receptum, nihilominus debitor volens censum redimere, non tenetur nisi ad sola mille, & sic ad quanti recepit, quia è converso si cessionarius pro minori pretio illum acquisivit, adhuc debitor cessus non liberatur nisi
6 restituendo totum, Salg. *in labyr. p. 1. c. 26. n. 80. & seqq.* quoniam in cessionibus hujusmodi jurium non litigiosorum non intrat dispositio text. *in l. per diversas, & l. ab Anastasio C.*
7 *mandati ex deduct. per Oleam de cess. tit. 6. q. 10. num. 53. & seqq. & frequenter sub tit. de cred.*

Attamen ubi expressum pactum accedit, è reipsa, seu justitia commutativa restitutum, quia nempè eadem Camera in ipsa prima venditione recepit hujusmodi augmen-
8 tum, tanquam speciem pretii intrinseci, cum obligatione restituendi tantundem, tunc nulla penitus, nec legalis, nec naturalis sub esse videtur ratio, quæ ab hujusmodi restitutione excusaret, Ut de pretio extrinseco restituendo in casu pacti, Cravett. *cons. n. 1.* Aliàs enim sequeretur, quod emptores inæqualiter ementes, æqualiter tractarentur, contra omnem justitiæ rationem, ut benè in his terminis Capyc. Latr. *d. dec. 188. n. 92. & seqq.* ubi testatur, prævia magna discussione, resolutum fuisse, ut cui plus solvit, plus restitui deberet, juxtà terminos, & proportionem justitiæ commutativæ.

Nec referre dicebam, quod per hujusmodi transmuta-
9 tionem de uno loco auri in unum cum dimidio monetæ, inducta esset novatio dictæ conventionis, tum quia hæc negabatur ut infra in sequenti puncto, tum etiam quia ea admissa, semper obstabat, non restitui tantundem, neque satisfieri justitiæ commutativæ.

Per novationem enim fingitur actus extinctionis primi contractus, & creationis novi, perindè ac si tunc Camera restituisset Montistis scuta 108. aurea pro quolibet lo-
10 co, Montistæ cum eadem moneta incontinenti denuò emissent ab eadem Camera locum unum cum dimidio in moneta ad rationem scut. 110. pro quolibet, & sic semper firmum remanet, pretium extrinsecum perveniisse ad manus primi venditoris, tanquam pretium intrinsecum, ac propterea Montis debitorem, seu venditorem cum pacto redimendi, redimere, seu extinguere volentem, teneri restituere totum acceptum.

Novatio enim censetur facta cum omnibus qualitatibus, quæ

quæ ex conventione vel juris dispositione insunt in actu
11 novato favore creditoris, quicquid sit in illis, quæ insunt in solùm odium debitoris, juxtà theor. Bart. communiter receptam *in l. si quis cum alter 36. n. 4. ff. de verb. oblig.* ubi Alex. *n. 3.* Jas. *n. 12.* & cæteri per Surd. *cons. 269. n. 17.* Mantic. *de tacit. l. 3. tit. 3. n. 14.* Capyc. Latr. *cons. 120. num. 47. & seqq.* Suffragante quoque alia juris regula, ut subrogatum assumat naturam & qualitatem ejus, in cujus locum fit
12 subrogatio, etiam in materia stricta & correctoria, itaut qualitates censeantur repetitæ, Dec. *cons. 189. alias 190. n.*
13 *3. & 5.* Menoch. *cons. 117. n. 70.* Capyc. Latr. *d. cons. 120. n. 62. & seqq.* latè Barb. *axiom. 213.* Rota *dec. 232. n. 14.* post Zacch. *de oblig. Com.* ideòque in hoc primo puncto dicebam versari omninò in claris, Montistæ siquidem, videntes loco unius Montis aurei, tunc communiter vendi soliti pro scut. 165. monetæ, sibi assignari locum unum cum dimidio monetæ importans eamdem summam scut. 165. juxtà valorem tunc currentem, tanquam in æquivalenti satisfacti, non habebant causam contradicendi hujusmodi novationi, cui propterea acquieverunt, justè credentes, dictum augmentum, tanquam effectum ex pacto intrinsecum, manere in sua natura, atque loca subrogata, esse in hac parte ejusdem naturæ & qualitatis, qualia erant in illa pro quibus subrogatio facta erat.

Hoc firmato, modica disputationis occasio remanebat super secundo puncto, quia inter scuta 108. auri & 165. monetæ ferè nulla vel satis modica verfabatur differentia: Et nihilominus, in stricta juris censura dicebam, restitutionem in auro esse potius faciendam juxtà primævam conventionem; Nil obstante novatione per Cameram prætensa, quia ordo Thesaurarii non loquebatur de sorte, ut scilicet qui erat creditor unius loci in auro, crearetur creditor unius loci cum dimidio in moneta, sed loquebatur solùm de modo solvendi fructus, ut scilicet fructus, qui priùs ad formam erectionis solvebantur uno modo, tunc solverentur ad illam rationem, quam importa-
14 rent fructus unius loci cum dimidio ex illis monetæ, & sic Montistæ credere potuerunt hujusmodi innovationem fuisse solùm circa modum solvendi fructus, qui non alterata debiti substantia in sorte principali rectè innovari potest & solet ad notata per DD. *in c. cum olim de cens. disc. 126.* & habetur *hoc eod. tit. ad materiam monetarum*, ac etiam *sub tit. de pension.* non semel deductum; Ideòque hæc sola possibilitas, seu compatibilitas sufficit ad excludendam novationem, quæ hodie non inducitur nisi expresse dicatur, juxtà text. clarum *in l. fin. C. de novation.* qui licèt limitetur
15 ubi accedit incompatibilitas, cujus ratione, etiam hodiè ex actu tacito resultat novatio, attamen sola compatibilitatis possibilitas sufficit pro illa excludenda, saltem in parte compatibili, Grat. *discept. 290. n. 23. & seqq* Capyc. Latr. *cons. 120. n. 43.*

Eo magis respectu Montistarum absentium, quales erant Januenses, in quibus nullus proprius consensus considerari poterat, dum exegerant juxtà formam immutatam per eo-
16 rum procuratores, qui tanquam deputati ad exigendum solos fructus, sicuti absque speciali mandato sortem exigere non poterant, ex plenè deduct. *in Rom. censur. 10. Februarii 1659. & 31. Maii 1660. Meltio*, Cenc. *de cens. q. 109. n. 49. & seq.* & formiter disputatum habetur *sub tit. de Cens. in ead. Rom. Census pro PP. Jesuitis domus professæ*; Ita neque novare, vel alium actum præjudicialem facere potuerunt, cùm prohibitus recipere solutionem veram & expressam, non possit facere actum, ex quo illa ficta & tacita resultet, Surd. *dec. 229. n. 27.* Seraph. *dec. 831. n. 1. & seqq.* Greg. *decis. 311. n. 1. & seqq.* Rot. *dec. 374. n. 1. & seqq. par 5. rec. & decis. 44. n. 8.* post Merlin. *de pign.*

Et quamvis replicaretur de præsumpta verisimili certio-
ratione, stante longæva acquiescentia, dicebam tamen id percutere fructus, non autem sortem, circa quam impossibile videbatur, novationem, respectu præsertim absentium, induci posse, quia neque id ipsorum procuratorum seu exactorum vera scientia constabat, sed illa solùm præsumptivè deducebatur ex actu exactionis fructuum, ideòque ex scientia præsumpta procuratoris inferri non poterat ad alteram scientiam præsumptam principalium, quia esset dare cumulum præsumptionum de jure prohibitum. Camerales igitur agnoscentes justitiam Montistarum honestam obtulerunt concordiam, libenter acceptatam per quam controversia ulteriorem disputationis progressum non habuit, unde inspici non potuit, pro melius eruenda veritate, quid in contrarium his responderetur.

ROMANA SEU JANUEN. LOCORUM MONTIUM.

PRO ILLIS DE PAVIA.

Responsum pro veritate.

Assignatis filiis Religiosis fructibus locorum Montium vacabilium, sub eorumdem Religiosorum vitæ periculo existentium, pro illis vitalitiis subventionibus; quæ Religiosis, præsertim Monalibus dari solent, si hujusmodi locorum extinctio sequatur mediante pretii restitutione, An illud pertineat ad monasterium, vel ad assignantem.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *In juribus vitalitiis sors principalis dicitur mori à*
3 *Restitutio sortis jurium vitalitiorum dicitur quædam anticipatio solutionis fructuum futurorum.*
4 *Pensio Ecclesiastica extincta per Titularem cum Beneplacito Apostolico dicitur soluta loco fructuum futurorum.*
5 *Si loca Montium vacabilia assignata Religioso extinguantur, cui debeatur pretium pro extinctione restitutum, & quatenus debeatur Monasterio, & an qualem actionem habeant conjuncti religiosi pro istius subventione.*

DISC. XXXIV.

JOannes Thomas Pavia Januen. duobus filiis religio- 1
sis, & tribus filiabus monialibus, pro ea vitalitia subventione, quæ ex tolerata Ecclesiæ consuetudine, Religiosis per parentes, præsertim nobiles, vel divites præstari solet, & quæ in Monialibus reputatur dos, vel dotis pars, ut apud Merlin. *decis. 671. num. 29. & seqq. aliàs decis. 30 pur. recent.* & habetur *sub tit. de dote*, & alibi, emit in faciem cujuslibet, tot loca Montium vacabilia, ut ex eorum fructibus dictam subventionem consequerentur.

Cùm autem, præter omnem credulitatem, constiterit hujusmodi Montium vacabilium extinctio, cum restitutione pretii tunc currentis in pecunia, vel istius vice, in uno loco cum dimidio montis non vacabilis noviter erecti; Orta est dubitatio, an dicta sors restituta pertineret ad Religiosos, & successivè ex eorum persona ad Monasterium, vel potiùs ad assignantem, obligatum proinde continuare dictam vitalitiam præstationem, ad eamdem rationem primævæ assignationis.

Contra assignantem, favore monasterii censui respondendum, quia restitutio, quàm Camera fecit Montistis, verè, & proprié non est restitutio sortis debitæ, quia in juribus vitalitiis illa ab initio, & incontinenti absque spe 2
repetitionis omninò moritur ex deductis per Leotar. *de usur. quæst. 49. num. 7.* Sed est quædam compensatio seu 3
anticipata solutio illorum fructuum, quos plurium annorum spatio Montistæ pro ejus vita percipere debuissent; Eodem modo, quo cum beneplacito Apostolico, cum certa summa ab initio soluta, extinguitur pensio Ecclesiastica per titularem ad illius solutionem obligatum, ideòque tanquàm soluta loco futurorum fructuum, debita videtur ei, cui fructus debebantur; Undè nullam dignosci dicebam rationem, quæ contrarium suaderet.

Eò magis, quia pater ad hujusmodi vitalitiam præ- 4
stationem, loco alimentorum, seu dotis, erga filios obligatus, quando assignavit loca, cùm eorumdem filiorum vita vacare debentia, jam cogitavit, se suamque hæreditatem; totaliter privare illa pecunia, quam in dictorum locorum Montium acquisitionem erogavit, cum attenta præterita observantia, nulla subesset ipsi illius repetitionis, quæ licèt practicari solita esset in æquipollenti mediante eorumdem locorum venditione, cum licentia Papæ de facili concedi solita, quoties mala valetudo, vel gravis ætas ex præsumpta fraude impedimentum non præstat, eo modo, quo in officiis, nihilominus assignans, hujusmodi voluntatem non habuit, dum nullam dispositionem sibi reservavit, ut fieri solet, ideòque hoc jus percipiendi ad vitam quandam annuam præstationem, in quo jure adinstar census vitalitis proprié, loca Montium vacabilia consistere dicuntur, quæsitum fuit assignatario, & successivè Monasterio.

Et quamvis hæc opinio non videatur tuta, quia etiam in datione in solutum ob creditum pecuniarum, verificari potest mutuum implicitum seù interpretativum, ob suffocationem debitoris inferendam à depravato fœneratore, ita usuras sub hoc speciosо titulo extorquere volente, ut habetur latè deductum in Tiburtina Castri S. Angeli 26. Januar. 1594. & 14. Febr. 1656. coram Meltio, de qua causa habetur actum *sub tit. de usur.* attamen major pretii diminutio, ac majores fœneris conjecturæ desiderantur, ut aliis allegatis adverturtur, & probant Mantic. *de tacit. lib. 8. tit. 23.* Leotar. *de usur. q 40. n. 24. & seqq.*

Accedebat bona fama integritatis dicti Hieronymi,
11 emptoris de fœnore non suspecti, quam in proposito, & pro fœneris exclusione, satis esse spectandam observant Mant. *d. l. 8. tit. 25. n. 3.* & Leotar. *q 94. n. 57.* qui alios adducunt, & quia verè venditor nullum damnum, vel præjudicium exinde passus est.

Conjecturæ autem erant lævissimæ, utpotè solàm percu-
12 tientes diminutionem pretii, quæ est principale requisitum, non aptum operari etiam aliàs extrinsecas conjecturas; Et dolus præsumptus à Statuto Urbis 154. omninò cessabat, tum quia emptor tanquam Ecclesiasticus ei non subjacebat ut supra, tum clarius, quia statutum non præsumit contractum dolosum, neque ex sola læsione in tertia parte doli præsumptionem inducit, sed solàm ad enervandam vim juramenti, istud præsumit dolo extortum, eodem modo, quo in omnibus contractibus sub certa solemnitate non confectis disponit. Et sic dolus præsumptus non est in contractu, sed in juramento pro istius inefficacia. Et propterea satis justè, cum sensu veritatis, mihi visum est, dictis reis absolutoriam concessam esse.

ROMANA LOCORUM MONTIUM RELIGIONIS.

PRO MONTISTIS CUM CAMERA.

An & quando augmentum, seu pretium extrinsecum locorum Montium sit restituendum: Et quid ubi erectio facta est in scutis auri; an possit immutari, & reduci ad scutos monetæ.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Pacta per Principem etiam servari debent.*
3 *Pro extinctione locorum Montium sufficit solvere pretium intrinsecum.*
4 *Quale dicatur pretium extrinsecum.*
5 *Idem in censibus.*
6 *Cessionarius census repetit totum pretium sortis, licèt pro minori acquisierit.*
7 *De cessione ad terminos text. in* l. per diversas, & l. ab Anastasio, C. mandat.
8 *Pretium extrinsecum restituendum est accedente pacto.*
9 *Transmutatio locorum Montium de una specie monetæ ad alteram non tollit obligationem.*
10 *Quid operetur dicta transmutatio.*
11 *Novatio censetur facta cum eisdem qualitatibus.*
12 *Subrogatum assumit naturam ejus in, cujus locum facta est subrogatio.*
13 *Extinctio Montium fatienda est in specie monetæ, in qua facta est erectio.*
14 *Datur novatio circa modum solvendi fructus absque novatione in sorte principali.*
15 *Quando hodie detur novatio.*
16 *Procurator ad exigendum fructus non potest recipere sortem, neque novare.*

DISC. XXXIII.

1 PIus V. erexit Montem Religionis in scutis aureis, ad rationem centum pro quolibet loco, pro quo pretio, sub ipso, & successoribus, Camera partem dictorum locorum vendidit, partem autem adhuc inventam in summa locorum 2188. sub Sixto V. vendidit ad rationem scutorum 180. cum pacto, ut in casu extinctionis eadem summa scutorum 108. auri restituenda esset, quamvis aliis primis emptoribus sola centum restituerentur.

De anno 1651. Thesaurarius ex Papæ oraculo, ut est probabile, mandavit dicti Montis Secretario, ut loco cujuslibet Montis in auro, quemlibet Montistam loci Montis unius cum dimidio monetæ in lista creditorem constitueret, prout etiam in sorte, tunc tanti importabant scuta 108. auri; quàm locus unus, cum dimidio monetæ, computato etiam augmento extrinseco, cum ista loca valerent ad rationem scutor. 110. pro quolibet, an demum de anno 1656. facta fuit dictorum locorum extinctio, quo tempore attento, adhuc dictum pretium extrinsecum ad rationem scutorum 110. pro quolibet continuabat, & potius majus.

Prætendente autem Camera, generaliter, & indefinitè, juxtà omnium locorum Montium regularem naturam restituere solum valorem intrinsecum scutor. 110. pro quolibet, hinc orta fuit difficultas respectu dictorum locorum 1188. quæ ut supradictum est, vendita fuerunt cum pacto expresso restituendi illud idem pretium scut. 108. auri pro quo empta fuerant, unde assumpta desuper amicabili, & extrajudiciali, ad veritatem potius, quàm contentiosa disputatione in Congregatione Camerali.

Ego scribens pro aliquibus Januensibus, qui pro majori parte dicta loca possidebant, distinguebam disputationem in duos puncios, quorum primus erat super restitutionem augmenti extrinseci in genere, sive esset in auro, sive in moneta, Alter verò, posita obligatione restituendi dictum augmentum, an restitutio facienda esset in scutis 108. aureis pro uno loco, vel ad rationem scut. 110. monetæ juxtà valutationem unius loci cum dimidio.

Quoad primum, dicebam rem esse planam, disputatione indignam, stante pacto expresso, quod etiam à Prince 3 servandum est ad notata per Canonist. *in c. 1. de prob. & Civilist. in l. digna vox, C. de legib. & l. 1. ff. de pact.* cum concord. deductis in his terminis per Capyc. Latr. *dec. 188. n. 5. & seqq. & 192. n. 42.* Licèt enim, ubi hujusmodi loco-
3 rum montium extinctio sequitur, Camera, vel alter montis debitor, regulariter restituere non soleat, nec debeat, nisi intrinsecum pretium scut. 100. pro quolibet loco, non autem augmentum extrinsecum, attamen id provenit, quia ipse debitor aliud non recepit nisi dictum intrinsecum valorem, ad tantundem propterea obligatus, cum extrin-
4 secum dicatur pretium affectionis, seu negotiationis in privatis venditionibus inter ipsos Montistas, adinstar census, qui impositus per debitorem in mille cum primævo emptore, quamvis pro majori pretio alteri ratione bonitatis vel affectionis credatur, quod de jure fieri posse, jam
5 in foro est receptum, nihilominus debitor volens censum redimere, non tenetur nisi ad sola mille, & sic ad quanti recepit, quia è converso si cessionarius pro minori pretio illum acquisivit, adhuc debitor cessus non liberatur nisi
6 restituendo totum, Salg. *in labyr. p. 1. c. 26. n. 80. & seqq.* quoniam in cessionibus hujusmodi jurium non litigiosorum non intrat dispositio text. *in l. per diversas, & l. ab Anastasio C.*
7 *mandati ex deduct. per Oleam de cess. tit. 6. q. 10. num. 53. & seqq. & frequenter sub tit. de cred.*

Attamen ubi expressum pactum accedit, è reipsa, seu justitia commutativa restitutum, quia nempè eadem Camera in ipsa prima venditione recepit hujusmodi augmen-
8 tum, tanquam speciem pretii intrinseci, cum obligatione restituendi tantundem, tunc nulla penitus, nec legalis, nec naturalis sub esse videtur ratio, quæ ab hujusmodi restitutione excusaret, Ut de pretio extrinseco restituendo in casu pacti, Cravett. *cons. n. 1.* Aliàs enim sequeretur, quod emptores inæqualiter ementes, æqualiter tractarentur, contra omnem justitiæ rationem, ut benè in his terminis Capyc. Latr. *d. dec. 188. n. 92. & seqq.* ubi testatur, prævia magna discussione, resolutum fuisse, ut cui plus solvit, plus restitui deberet, juxtà terminos, & proportionem justitiæ commutativæ.

Nec referre dicebam, quod per hujusmodi transmuta-
9 tionem de uno loco auri in unum cum dimidio monetæ, inducta esset novatio dictæ conventionis, tum quia hæc negabatur ut infra in sequenti puncto, tum etiam quia ea admissa, semper obstabat, non restitui tantundem, neque satisfieri justitiæ commutativæ.

Per novationem enim fingitur actus extinctionis primi contractus, & creationis novi, perindè ac si tunc Camera restituisset Montistis scuta 108. aurea pro quolibet lo-
10 co, Montistæ cum eadem moneta incontinenti denuò emissent ab eadem Camera locum unum cum dimidio in moneta ad rationem scut. 110. pro quolibet, & sic semper firmum remanet, pretium extrinsecum perveniisse ad manus primi venditoris, tanquam pretium intrinsecum, ac propterea Montis debitorem, seu venditorem cum pacto redimendi, redimere, seu extinguere volentem, teneri restituere totum acceptum.

Novatio enim censetur facta cum omnibus qualitatibus, quæ

quæ ex conventione vel juris dispositione insunt in actu
11 novato favore creditoris, quicquid sit in illis, quæ insunt in solùm odium debitoris, juxtà theor. Bart. communiter receptam *in l. si quis cum alter 36. n. 4. ff. de verb. oblig.* ubi Alex. *n. 3.* Jas. *n. 12.* & cæteri per Surd. *cons. 269. n. 17.* Mantic. *de tacit. l. 3. tit. 3. n. 14.* Capyc. Latr. *cons. 120. num. 47. & seqq.* Suffragante quoque alia juris regula, ut subrogatum assumat naturam & qualitatem ejus, in cujus locum fit
12 subrogatio, etiam in materia stricta & correctoria, itaut qualitates censeantur repetitæ, Dec. *cons. 189. alias 190. n.*
13 *3. & 5.* Menoch. *cons. 117. n. 70.* Capyc. Latr. *d. cons. 120. n. 62. & seqq.* latè Barb. *axiom. 213.* Rota *dec. 232. n. 14.* post Zacch. *de oblig. Com.* ideòque in hoc primo puncto dicebam versari omninò in claris, Montistæ siquidem, videntes loco unius Montis aurei, tunc communiter vendi soliti pro scut. 165. monetæ, sibi assignari locum unum cum dimidio monetæ importans eamdem summam scut. 165. juxtà valorem tunc currentem, tanquam in æquivalenti satisfacti, non habebant causam contradicendi hujusmodi novationi, cui propterea acquieverunt, justè credentes, dictum augmentum, tanquam effectum ex pacto intrinsecum, manere in sua natura, atque loca subrogata, esse in hac parte ejusdem naturæ & qualitatis, qualia erant in illa pro quibus subrogatio facta erat.

Hoc firmato, modica disputationis occasio remanebat super secundo puncto, quia inter scuta 108. auri & 165. monetæ ferè nulla vel satis modica verfabatur differentia: Et nihilominus, in stricta juris censura dicebam, restitutionem in auro esse potius faciendam juxtà primævam conventionem; Nil obstante novatione per Cameram prætensa, quia ordo Thesaurarii non loquebatur de sorte, ut scilicet qui erat creditor unius loci in auro, crearetur creditor unius loci cum dimidio in moneta, sed loquebatur solùm de modo solvendi fructus, ut scilicet fructus, qui priùs ad formam erectionis solvebantur uno modo, tunc solverentur ad illam rationem, quam importa-
14 rent fructus unius loci cum dimidio ex illis monetæ, & sic Montistæ credere potuerunt hujusmodi innovationem fuisse solùm circa modum solvendi fructus, qui non alterata debiti substantia in sorte principali rectè innovari potest & solet ad notata per DD. *in c. cum olim de cens. disc. 126.* & habetur *hoc eod. tit. ad materiam monetarum*, ac etiam *sub tit. de pension.* non semel deductum; Ideòque hæc sola possibilitas, seu compatibilitas sufficit ad excludendam novationem, quæ hodie non inducitur nisi expresse dicatur, juxtà text. clarum *in l. fin. C. de novation.* qui licèt limitetur
15 ubi accedit incompatibilitas, cujus ratione, etiam hodiè ex actu tacito resultat novatio, attamen sola compatibilitatis possibilitas sufficit pro illa excludenda, saltem in parte compatibili, Grat. *discept. 290. n. 23. & seqq* Capyc. Latr. *cons. 120. n. 43.*

Eo magis respectu Montistarum absentium, quales erant Januenses, in quibus nullus proprius consensus considerari poterat, dum exegerant juxtà formam immutatam per eo-
16 rum procuratores, qui tanquam deputati ad exigendum solos fructus, sicuti absque speciali mandato sortem exigere non poterant, ex plenè deduct. *in Rom. censur. 10. Februarii 1659. & 31. Maii 1660. Meltio*, Cenc. *de cens. q. 109. n. 49. & seq.* & formiter disputatum habetur *sub tit. de Cens. in ead. Rom. Census pro PP. Jesuitis domus professæ*; Ita neque novare, vel alium actum præjudicialem facere potuerunt, cùm prohibitus recipere solutionem veram & expressam, non possit facere actum, ex quo illa ficta & tacita resultet, Surd. *dec. 229. n. 27.* Seraph. *dec. 831. n. 1. & seqq.* Greg. *decis. 311. n. 1. & seqq.* Rot. *dec. 374. n. 1. & seqq. par 5. rec. & decis. 44. n. 8.* post Merlin. *de pign.*

Et quamvis replicaretur de præsumpta verisimili certio-
ratione, stante longæva acquiescentia, dicebam tamen id percutere fructus, non autem sortem, circa quam impossibile videbatur, novationem, respectu præsertim absentium, induci posse, quia neque id ipsorum procuratorum seu exactorum vera scientia constabat, sed illa solùm præsumptivè deducebatur ex actu exactionis fructuum, ideòque ex scientia præsumpta procuratoris inferri non poterat ad alteram scientiam præsumptam principalium, quia esset dare cumulum præsumptionum de jure prohibitum. Camerales igitur agnoscentes justitiam Montistarum honestam obtulerunt concordiam, libenter acceptatam per quam controversia ulteriorem disputationis progressum non habuit, unde inspici non potuit, pro melius eruenda veritate, quid in contrarium his responderetur.

ROMANA SEU JANUEN. LOCORUM MONTIUM.

PRO ILLIS DE PAVIA.

Responsum pro veritate.

Assignatis filiis Religiosis fructibus locorum Montium vacabilium, sub eorumdem Religiosorum vitæ periculo existentium, pro illis vitalitiis subventionibus; quæ Religiosis, præsertim Monalibus dari solent, si hujusmodi locorum extinctio sequatur mediante pretii restitutione, An illud pertineat ad monasterium, vel ad assignantem.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *In juribus vitalitiis sors principalis dicitur mori à*
3 *Restitutio sortis jurium vitalitiorum dicitur quædam anticipatio solutionis fructuum futurorum.*
4 *Pensio Ecclesiastica extincta per Titularem cum Beneplacito Apostolico dicitur soluta loco fructuum futurorum.*
5 *Si loca Montium vacabilia assignata Religioso extinguantur, cui debeatur pretium pro extinctione restitutum, & quatenus debeatur Monasterio, & an qualem actionem habeant conjuncti religiosi pro istius subventione.*

DISC. XXXIV.

JOannes Thomas Pavia Januen. duobus filiis religio- 1
sis, & tribus filiabus monialibus, pro ea vitalitia subventione, quæ ex tolerata Ecclesiæ consuetudine, Religiosis per parentes, præsertim nobiles, vel divites præstari solet, & quæ in Monialibus reputatur dos, vel dotis pars, ut apud Merlin. *decis. 671. num. 29. & seqq. aliàs decis. 30 pur. recent.* & habetur *sub tit. de dote*, & alibi, emit in faciem cujuslibet, tot loca Montium vacabilia, ut ex eorum fructibus dictam subventionem consequerentur.

Cùm autem, præter omnem credulitatem, constiterit hujusmodi Montium vacabilium extinctio, cum restitutione pretii tunc currentis in pecunia, vel istius vice, in uno loco cum dimidio montis non vacabilis noviter erecti; Orta est dubitatio, an dicta sors restituta pertineret ad Religiosos, & successivè ex eorum persona ad Monasterium, vel potiùs ad assignantem, obligatum proinde continuare dictam vitalitiam præstationem, ad eamdem rationem primævæ assignationis.

Contra assignantem, favore monasterii censui respondendum, quia restitutio, quàm Camera fecit Montistis, verè, & proprié non est restitutio sortis debitæ, quia in juribus vitalitiis illa ab initio, & incontinenti absque spe 2
repetitionis omninò moritur ex deductis per Leotar. *de usur. quæst. 49. num. 7.* Sed est quædam compensatio seu 3
anticipata solutio illorum fructuum, quos plurium annorum spatio Montistæ pro ejus vita percipere debuissent; Eodem modo, quo cum beneplacito Apostolico, cum certa summa ab initio soluta, extinguitur pensio Ecclesiastica per titularem ad illius solutionem obligatum, ideòque tanquàm soluta loco futurorum fructuum, debita videtur ei, cui fructus debebantur; Undè nullam dignosci dicebam rationem, quæ contrarium suaderet.

Eò magis, quia pater ad hujusmodi vitalitiam præ- 4
stationem, loco alimentorum, seu dotis, erga filios obligatus, quando assignavit loca, cùm eorumdem filiorum vita vacare debentia, jam cogitavit, se suamque hæreditatem; totaliter privare illa pecunia, quam in dictorum locorum Montium acquisitionem erogavit, cum attenta præterita observantia, nulla subesset ipsi illius repetitionis, quæ licèt practicari solita esset in æquipollenti mediante eorumdem locorum venditione, cum licentia Papæ de facili concedi solita, quoties mala valetudo, vel gravis ætas ex præsumpta fraude impedimentum non præstat, eo modo, quo in officiis, nihilominus assignans, hujusmodi voluntatem non habuit, dum nullam dispositionem sibi reservavit, ut fieri solet, ideòque hoc jus percipiendi ad vitam quandam annuam præstationem, in quo jure adinstar census vitalitis proprié, loca Montium vacabilia consistere dicuntur, quæsitum fuit assignatario, & successivè Monasterio.

Benè verum, quod cùm ex hujusmodi pretio restituto, per Monasterium investiendo, sive in aliam locorum montium speciem investito, percipi non possit tantus fructus, quantenus ex locis vacabilibus percipiebatur, unde assignatarii non habuissent eam integram subventionem, quam pater eis assignare voluit; Hinc proinde dicebam, justè ab isto, vel ejus hæredibus prætendi posse, quod Monasterium dictam sortem lucrari volens, cogi posset ad præstandam assignatariis dictam subventionem, ad eamdem rationem, vel ad investiendam dictam pecuniam in emptionem alterius redditus vitalitiis consimilis, quia finalis causa, & intentio assignantis, non fuit ditandi Monasterium, neque ei aliquid dandi, sed pinguius providendi filiorum necessitatibus, in quam causam, & non aliàs dedit; Ideòq; etiam ipsum Patrem, vel ejus hæredes, dictorum religiosorum fratres rectè ad id agere possunt.

Ad instar donationis factæ contemplatione matrimonii Sponsi, ut commodiùs vivat, nam Sponsæ, & filiorum conjuncti, ad illius implementum, etiam invito donatario agere possunt ex deductis per Franch. *dec.* 205. Rot. *dec.* 44. *p.* 6. *rec.* & in aliis, de quibus *in Rom. donationis de Jordanis, & in Urbinaten. sub tit. de donation.*

Quinimò dictorum patris, vel fratrum interesse, isto casu videtur esse primarium, quia cùm per monasteria suppeditari non soleant omnia ad commodiorem usum necessaria, hinc sequitur, quod in casu indigentiæ, onus redundat in ipsos, saltem ex debito charitatis, vel ex ratione convenientiæ, supplendi totum id quod deest, ut frequens experientia comprobat, unde propterea esset locupletatio cum aliena jactura, & usurpatio rei alienæ invito Domino; Sufficere igitur debere Monasterio sibi concedi electionem, unum vel alterum, prout sibi magis expediret faciendi; Et hoc mihi visum fuit in ista non multum tractata controversia respondere.

ROMANA FRUCTUM, SEU DOTIS PRO FRANCISCA PENNACCHIA CUM VANNINIS.

Casus fupitus per concordiam.

Marito exigente fructus locorum Montium vacabilium Uxoris, dotalium, extradotalium, quid in uno, vel altero casu restituere teneatur soluto matrimonio; Ex quo infertur etiam ad officia, vel alia hujusmodi jura vacabilia, quæ dantur in dotem, vel paraphernum, An & quid soluto matrimonio sit à Viro restituendum; Atque ex cujus persona, & cujus periculo hujusmodi officia, vel jura vitalitia in dotem data vacare dicantur.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *De fructibus bonorum extradotalium, quando maritus faciat suos.*
3 *Usus fructuarius jurium vitalitiorum finito usufructu quid restituere teneatur.*
4 *De imputatione Census vitalitii in legitimam.*
5 *Soluto matrimonio quid maritus teneatur restituere de fructibus locorum montium vacabilium, aliorumque jurium vitalitiorum dotalium.*
6 *Loca montium vacabilia, seu alia jura vitalitia data in dotem, per cujus mortem vacent, Viri, vel Uxoris, & cujus periculo.*
7 *Casus in quo officium cantans in faciem Viri, per ejus mortem non vacet.*
8 *De pensionibus Hispaniæ conferri solitis Italis sub nomine Hispanorum.*
9 *Et de pensionibus confidentiariis.*
10 *Distinguuntur plures casus de quæstione, de qua n.6.*
11 *Valor jurium vitalitiorum quomodo æstimandus in sorte principali.*

DISC. XXXV.

1 NUbens Francisca, simpliciter ejus bona in dotem dedit, inter quæ aderant quædam loca montium vacabilia, officiis, sive censibus vitalitiis assimilata, & quæ per Hispanos dicuntur *Juros por vida*, & post matrimonium alia similia loca Montium vacabilia, ex conjunctorum successionibus quæsivit, quorum omnium, tàm dotalium, quàm extradotalium fructus, vir exigit constante matrimonio, quo per Viri obitum dissolutio, inter istius hæredes, & mulierem, orta est quæstio coram A. C. super dictorum fructuum restitutione, atque in disputationibus desuper habitis, distinguendo extradotalia à dotalibus.

Quatenus ad primam speciem pertinet, pro muliere scribens dicebam, quod quicquid sit de fructibus illorum bonorum, quorum proprietas, & substantia salva remanet, ut sunt prædia, domus, Vineæ, census perpetui, loca Montium non vacabilia, & similia, num scilicet maritus, de expresso, vel tacito uxoris mandato illos percipiens faciat suos, de quo Thes. *dec.* 187. Surd. *cons.* 390. *ex num.* 29. Fontan. *de pact. claus. 6. gl. 2. p. 7.* Arias de Mesa *1 2. variarum cap.* 30. Merlin. *lib. 2 controv. 92. num. 31. cum seqq.* & non semel in sua materia *sub tit. de dote.*

In istis tamen locis Montium vacabilium, res videtur 2
plana pro restitutione, quia cum eorum proprietas non remaneat salva, dum per possessoris mortem extinguuntur, & vacant, itaut tanquam jura vitalitia, cum terminus usufructus, seu census vitalitii regulanda sint; Hinc sequitur, quod talis annua perceptio, proprietatis potius, quàm fructuum jure censenda est, unde quicquid sit in dotalibus, in quibus maritus habet dominium, vel quasi, & emolumenta percipit jure suo, & ex causa onerosa in compensationem onerum matrimonii, de quo infra.

In extradotalibus tamen, cum habeat solùm, ex præsumpto mulieris consensu, quandam legalem administrationem, cujus ratione in casibus, de quibus per DD. supra allegatos ex dispositione text. *in l. fin. C. de pactis conventis*, suos facit fructus, seu usuras consumptas, quia Uxori consultum dicitur per conservationem proprietatis ex Viri administratione resultantem, nullatenus dici posse videtur, ut suos facere debeat istos fructus, in quibus ipsa proprietas, seu substantia consistit, quia non esset administrator, sed Dominus, qui totam administratam substantiam in suos usus converteret.

Ad quod probandum deducebam firmata per Surd. *cons.* 3
575. per terminos usufructuarii hujusmodi jurium, & emolumentorum ad vitam, ut finito usufructu, teneatur emolumenta percepta restituere tanquam sortem, considerato solùm usufructu in ea commoditate, seu fruitione medii temporis, adinstar usufructus pecuniæ sive bonorum, quæ usu consumuntur; Et nihilominus absolutum est, longè potentius esse jus usufructuarii quam Viri in extradotalibus, quia ille percipit jure suo, iste verò jure alieno, & simplicis administrationis, secum ferentis hujusmodi licentiam, & utilitatem, ex sola tacita, & præsumpta Domini voluntate.

Atque in idem conserunt, quæ in fortioribus etiam terminis habentur de imputatione per filios facienda in legiti- 4
mam fructuum ex censibus vitalitiis, vel officiis vacabilibus, ad paternam hæreditatem spectantibus perceptorum, ut in Romana fideicommissi de Marianis pro Alicorna *sub tit. de legitima, seu detractionibus*; Ideòque doctus Judex super jus nullam difficultatem habebat, quæ solùm erat in ordine ad extradotalia, circa fructus locorum Montium non vacabilium, aliorumque bonorum fructiferorum, quorum proprietas salva remanebat, stante quod ex parte mulieris prætendebatur, illos in æquipollenti adhuc extare, tanquam investitos in census, & alia bona ad favorem Viri, quiexinde locupletior remanebat, quos virum non facere suos probant superius allegati, & super quibus, me approbante honesta emanavit concordia.

Quo verò ad fructus illorum locorum Montium vacabilium, quæ dotalia erant, discerni non poterat, an essemus in terminis text. *in l. usufructu ff soluto matrim. & l. si convenerit ff. de pact. dotal.* per quos disponitur, fructus, vel emolumenta ex vitalitiis juribus uxoris percepta, soluto matrimonio restituenda esse tanquam sortem; Vel potius essemus in casu text. *in l. dotis fructum vers. Si usufructus, ff. de jur. dot.* in quo disponitur, maritum soluto matrimonio, fructus, & emolumenta percepta ex usufructu, vel juribus vitalitiis uxori competentibus, non teneri restituere, sed suæ satisfacere obligationi, si restituat ipsum usumfructum, sive ipsum jus dictorum emolumentorum productivum, quatenus adhuc extet, & duret.

Istarum autem legum contrarietatem nostri scribentes communiter conciliant, cum ea distinctione, quod aut in dotem dati sunt principaliter ipsi fructus, seu emolumenta, & procedat jura primo loco allegata, ut fructus restituantur tanquam sors, aut datum est ipsum jus usufructus, seu percipiendi annua emolumenta, & procedant

dant jura secundo loco allegata pro non restitutione, ut post antiquiores Barb. *in d. l. usufructu ff. sol. matrim.* Thes. *l. 3. q. for.* 42. plenè Rot. apud Merlin. *dec.* 483. *num.* 5. & 6. ubi loculenter & doctè iste articulus examinatur, ideòque ista videtur potius quæstio facti, & applicationis quàm juris, an scilicet in una vel altera distinctionis parte versaremur.

In casu autem, de quo agebatur, non poterat ex facto percipi, in qua distinctionis parte versaremur, quia nulla specialis conventio super hujusmodi bonorum specie legebatur, cum simpliciter mulier, sub generica dispositione, omnia bona jura, quæ tunc habebat in dotem dederit; Unde propterea in casu ambiguo, ubi scilicet incertum est, an uno vel altero modo talia jura data sint, recurrendum esse ad conjecturas, & præsumptiones, benè aliis allegatis habetur apud Merlin. *d. dec.* 843. *n.* 12.

Inter conjecturas autem, & præsumptiones, ea fortis & frequens videtur, resultans ex conjugum qualitate, dictorumque jurium, aliorumque bonorum quantitate, cum regula vulgari, quod ex pretii quantitate desumitur contrahentium voluntas, & quid in contractum deductum sit; Si enim conjugum conditio est talis, quod hujusmodi jurium emolumenta, unita cum aliorum bonorum dotalium fructibus, matrimonii onera adæquent, sive parum excedant, itaut dici non valeat, solum usumfructum dictorum fructuum seu emolumentorum esse matrimonii oneribus adæquatum, & tunc fine dubio præsumendum est, hujusmodi jura censeri data ad formam text. *in l. dotis fructus ff. de jur. dot.* ut scilicet non ipsa emolumenta tanquam sors in dotem data censeantur, sed ipsum jus illorum productivum, quod solùm restituere sufficit.

Aut è converso dicta emolumenta sint in magna quantitate, & talia, quod illorum sola fruitio, juncta cum fructibus aliorum bonorum, matrimonii oneribus præponderet, & tunc secus; Et casus est dubius, tunc præsumptio assistere videtur magis viro, quàm uxori, ut potius ipsum jus, quam ipsa emolumenta data censeantur, ut probare videtur text. *in d. l dotis fructuum vers. si usufructus*, ibi, *& nisi appareat aliud putare seipsum jus in dotem esse, non etiam fructus*, & observat Menoch. *l. 3. præs. 9. n. 8.* qui ad id allegat Joannem Andream ad Speculatorem, quantum videre potuí id non afferentem; Et sic in summa concludebam, istam esse quæstionem facti, juxta ejus circumstantias, pro judicis prudenti arbitrio terminandam.

Incidenter verò, ad docti Judicis satisfactionem potius, quam ad causæ necessitatem, cum præmissa omnia procedant, ubi loca Montium vacabilia, sive officia, vel alia hujusmodi jura vitalitia viro dantur in dotem ad solam fruitionem, sive emolumentorum perceptionem, ipsius jure tubstantiam ejusdem mulieris persona adhuc remanente, & perseverante.

Assumpta fuit disputatio, quid ubi eadem jura formaliter 5
viro dentur, itaut Principis seu proprietarii, vel alterius, ad quem pertinet, accedente consensu, illa in ipsum virum transferantur, atque in ejus persona, per actum cujusdam novæ creationis, ut dici solet, intestentur; Quid scilicet soluto matrimonio veniat restituendum, & cujus damno seu periculo ejusdem officii vel juris vacatio seu extinctio cedat; atque ex cujus persona, an scilicet ipsius viri, vel mulieris, hujusmodi vacatio sequi dicatur.

In hoc autem, spectandam in primis esse dicebam par- 6
tium voluntatem, quia clara accedente, aliud non est inquirendum juxta terminos textus *in l. ille aut ille, ff. de legat. 3. cum concordan.* Unde si in faciem viri officia vel loca Montium, & similia descripta sunt, eo animo, & intentione, ut persona viri solùm demonstrata sit, remanente duratione utilitatis penes mulierem, & tunc damnum, seu periculum vacationis erit mulieris, cujus in effectu erat officii vel alterius juris vacabilis dominium; Eo modo quo practicamus quotidiè in vacationibus seu cessationibus officiorum, locorum Montium, societatum officii, & censuum vitalitiorum, quorum dominium est unius, vitæ autem periculum in alterius personis extraneæ personæ nomine apponi solet, juxta distinctiones de quibus in propósito officiorum *hoc eodem tit. disc.* 1 & in aliis; Atque tali casu circa restitutionem à viro de perceptis faciendam, procedendum etiam videtur cum eadem superius tradita distinctione usufructus, vel similis rei, quæ residens persona mulieris, viro in dotem tradatur.

Nisi quoad vacationem intret ratio confidentiæ, quod 7
scilicet Princeps tradere voluerit officium mulieri, ut ista donec vixerit commodum consequatur, sed ob ejusdem officii qualitatem non aptam in muliebri sexu residere, illud concessum sit sub nomine viri, quia ipso naturaliter vel civiliter moriente, tunc ex eadem Principis tacita, seu præsumpta voluntate, vacare non dicitur, sed in alterius masculi persona, cum eodem confidentiæ titulo admittenda est situatio, donec mulier vivat, ut benè in his terminis habetur apud Capyc. Latr. *dec.* 182. ex rationibus ibidem deductis, quamvis valdè remotis.

Quibus magis proximè addi possunt, quæ habemus in materia pensionum Ecclesiasticarum, quę super beneficiis Hispaniarum quotidiè per Papam reservantur ad favorem Italorum, vel Romanæ Curię Curialium; Ex privilegiis enim, 8
nec beneficia, nec pensiones in Hispaniis haberi possunt ab aliis, quàm à naturalibus, unde propterea usus inolevit, quod pensiones per Papam reservantur super illis beneficiis ad favorem unius Hispani confidentiarii nudam nomen præstantis, vulgò nuncupati *testa di ferro*, ad commodum tamen alterius, cui Papa gratificari voluerit, & cujus persona spectatur, itaut, naturaliter vel civiliter moriente Hispano reservatario, non per hoc pensio extinguatur, ut plenè aliis allegatis habetur in Toletana pensionis 15. Januarii 1646. coram Dunozetto *inter suas dec.* 761. repetita apud Dian. *par. 8. resp.* & latius explicatum habetur in sua materia *sub tit. de pensionibus.*

Prout etiam in Italia datur casus hujusmodi confiden- 9
tiariæ reservationis, quia nempè volens Papa uni gratificari, qui sit incapax pensionis, illam reservat sub nomine capacis, ad commodum tamen & utilitatem ejus, qui gratificari voluit, juxta casum positum per Buratt. *dec.* 724. 791. & 835. in quarum ultima firmatur, id solùm admittendum, quatenus scientia & voluntas saltem tacita accedat Papæ, ex cujus defectu, recedendo à duabus præcedentibus, firmatur contra prætendentem commodum, & de qua materia pensionis confidentiariæ in Italia habetur præfertim actum in Imolen. pensionis *sub tit. de pension.*

Ex qua ratione, idem quod de officiis ob Principis voluntatem dicitur, adaptabile dicebam quoque usufructui, Societati officii, vel censui vitalitio, quoties proprietarii, vel Officialis seu debitoris voluntas accedit, quia nulla dignosci videtur ratio differentiæ, nisi facti circumstantiæ suadeant in fraudem usurarum, ac ad evitandum periculum, per calidum creditorem ita conventum esse, quod ex facti qualitate judicandum est.

Aut formaliter, & verè officium sive usufructus vel 10
aliud jus vitalitium, & de consensu Principis, sive proprietarii, vel alterius interessati, substantiatur in persona viri, & tunc per istius, non autem per mulieris cessationem vacatio sequi dicitur, juxta dispositionem text. *in l. 2. ff. de novationib.* Barb. *Usufructus ff. soluto matrim. num.* 40. & cæteri apud Cassill. *de usufructu c. 69. num. 7.* Salgad. *in labyr. p. 1. c. 43. num. 24. & seqq.* Merlin. *dec.* 843. cùm per illius cessationem hujusmodi jura cessare dicantur, in cujus persona ipsius juris substantia resident, non autem illius, cujus sit commoditas, vel utilitas, ut latius habetur *sub tit. de pension. & sub altero de societatibus offic.*

Atque tali casu, ad effectum restitutionis, dicebam, mihi videri, non esse restituenda emolumenta percepta, quia ea vir accepit, non tanquam dotalia, sed tanquam sua, neque restituendum esse ipsum jus, cujus durat io dari potest, casu quo matrimonium morte mulieris, vel ex divortio dissolvatur, sive etiam matrimonio constante, alter restitutionis casus eveniat.

Cum tunc dos dicatur consistere in ea quantitate, quam 11
dicti officii seu juris valor, attento tempore hujusmodi transmutationis importaret, regulandus, vel juxta unam opinionem (meo judicio minus veram) juxta computationem text. *in l. hæreditatum, ff. ad l. falcidiam*, vel juxta alteram veriorem, peritorum judicio, & prout hujusmodi jura attento eo tempore, attentisque particularibus facti circumstantiis, vendi seu æstimari solebant, ex deductis *supra in Rom. locorum montium de Oricel. disc* 30. quia in effectu videtur dictum jus ita datum æstimatum vera æstimatione, itaut insit illeactus occultus emptionis & venditionis, qui in bonis, quæ in dotem æstimata dantur, subintelligitur; Et hanc dixi mihi videri veritatem, circa theoricam in abstracto, absque eo quod certa, & determinata regula seu decisio cadat in concreto, cum ut supra, totum pendeat ex singulorum casuum particularibus circumstantiis, ex quibus contrahentium voluntas desumenda est.

JA-

JANUEN. LEGATI AD INTERROGATIONEM SUPPRESSIS NOMINIBUS.

Responsum pro veritate.

Legatis locis Montium vacabilibus, vel similibus juribus vitalitiis, an veniant fructus decursi in vita Testatoris.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Fructus decursi in vita testatoris debentur legatariis.*
3 *Contrarium.*
4 *Distinguitur.*
5 *Fructus censuum habentur tanquam debitum sortis stans de per se.*
6 *An ex fructibus censuum debeatur interesse.*
7 *Redditus vitalitii decursi in vita defuncti non debentur legatariis.*
8 *Sors census vitalitii demortua dicitur, & repeti non valet.*
9 *Testator mandans solvi redditus annuos legatariis non dicitur legasse decursos vita sua.*

DISC. XXXVI.

1 TEstatur possidens quædam loca Montium vacabilia, seu annuum redditum vitalitium super vectigalibus & juribus Reipublicæ Venetæ, sub divertarum personarum nominibus cantantia, & sub quarum vitæ periculo acquisivit, ut frequenter etiam in Urbe in officiis, & locis vacabilibus practicatur, dictos redditus legavit diversis personis, quæ prætendere cœperunt, sibi etiam deberi fructus sive annualitates in vita Testatoris decursas & non exactas; Unde orta inter eos, & hæredes extrajudiciali controversia, utriusque partis nomine pro veritate interrogatus.

Respondi primo aspectu pro legatariis respondendum videri per text. *in l. nemen debitoris ff. de leg. 3.* ubi decidit, quod sub legato nominis debitoris, veniunt etiam usuræ decursæ in vita Testatoris, per quem text. Paulus de Castro *in l. si tibi bonis, §. cum servus ff. de leg. 1. num. 3.* dicit consuluisse, quod legata sorte, quam quis habebat super Montibus Florentiæ, vel Venetiarum, censetur etiam legasse fructus, vel usuras vivente Testatore decursas, quæ auctoritas videtur individualis, & Castrens. sequuntur Alex. *ibid. n. 8.* Jas. *n. 1.* & alii deducti per Surd. *dec. n. 18.*

In contrarium tamen dixi mihi videri veritatem, quoniam auctoritates prædictæ procedunt in usuris, seu accessionibus crediti pecuniarii, mutui vel imprædictæ naturam retinentis, & per creditorem repetibilis, itaut veniant sub nominibus debitorum, de quibus propriè loquitur text. cum tali casu hujusmodi fructus dicantur omninò accessorii; In pluribus enim locis practicatur, quod publicum 4 banchum, vel pius locus recipit pecunias sub quadam specie mutui, vel depositi, solvendo deponentibus quandam fructuum, seu usurarum moderatam quantitatem pro tempore quo pecuniam retinent, habita ratione ad majus emolumentum, quod ex hujusmodi pecuniæ retentione & tracto reportant (quod an licitè fieri possit necne, utpotè extra casum, non censui examinandum) ut præsertim practicare solet Bancum Insignis Hospitalis Sanctissimæ Annuntiatæ Neapolis, & in his terminis bene procederet legatariorum prætensio.

Sed ubi agitur de annuis redditibus legitimè constitutis sub titulo census vel simili, itaut sors, quæ pro eis soluta est, non sit repetibilis, neque depositi vel mutui naturam retineat, sed potius dicatur pretium illius juris exigendi annuam præstationem; Et tunc fructus, sive annualitates hujusmodi, non dicuntur accessiones, neque sub usurarum nomine veniunt, sed reputantur tanquam species sortis stantis de per se, itaut quot sunt anni, tot sint credita, Merlin. *dec.* 585. & 663. alias *dec. 3. n. 6. & seqq. dec. 281. n. 4. & seqq. p. 8. rec.* Idque etiamsi ageretur de censibus vel redditibus perpetuis non redimibilibes, nisi mediante ejusdem prætii restitutione, quia interim sors dicitur demortua, neque acquirens redditum dicitur ejus creditor, sed solùm consideratur tanquam pretium à venditore restituendum, quatenus rem venditam in vim pacti de retrovendendo redimere velit, ut benè dictis auctoribus declaratis firmant Franc. *dec. 254. n. 9. & seqq.* Castill. *decis. 4. n. 13. & seqq.* Mastril. *dec.* 115. Hodiern. ad Surd. *dec. 88. n. 5.* Cens. *de Cens. q. 72. n. 28.* Duard. *cod. tract. in princip. q. 26. n. 75. & §. 3. q. 19. n. 12.* De Marin. *res. 10. volum. 1.* Mantic. *dec. 14. num. 7.* firmante sub legato census non venire fructus decursos in vita Testatoris.

Adeòque tenaciter dictam propositionem veram habent 6 DD. dictos scilicet annuos redditus non reputari accessiones, & veros fructus, sed considerari tanquam sortem stante de per se, quod plerique, præsertim Regnicolæ, licèt tanquam absolutam teneant opinionem, ut non dentur fructus fructuum, neque usuræ usurarum, attamen ex hujusmodi annualitatibus, quas vocant tertias, pro constanti tenent, & practicant, dari usuras sive interesse, licitèque converti posse in sortem principalem, & constitui novum censum sive redditum aliorum fructuum productivum, quod tamen Curia Romana non recipit, ut habetur in sua materia *sub tit. de Censib. & in altero de usur.*

Longè clarius in hujusmodi juribus, seu redditibus vitalitiis, in quibus sors, neque tanquam pretium amplius existit, neque illius probabilis spes pro casu redemptionis 7 viget, nam quod ab initio solvitur, consideratur tanquam pretium aleæ, & spei rehabendi majorem sortis quantitatem, diminutè exigendam in tot annis, quot acquirentis vita importabit, sub periculo consequendi parum vel nihil, ob mortem brevi contingentem, & per quod compensatur illa major utilitas, quæ ex longæva vita reportatur, ut benè in terminis census vitalitii, ut ejus sors omninò demortua sit absque illa spe repetitionis, quæ viget in censu perpetuo, Leotar. *de usur. q. 49. n. 7.* Rovit. *in prag. 2. de Censib. n. 4.* qui alios allegant, & rationes expendunt.

Hæc procedere dixi generaliter, sed fortiùs in casu, de quo agebatur, quia testator non reliquerat hujusmodi redditus, seu jura directè legatariis, itaut transeunte in eos 8 illorum dominio, dici posset, accessoriè & consequutivè transire fructus decursos, & non exactos in vita testatoris, Mantic. *dec. 14.* Cenc. *de cens. q. 72. n. 28.* Sed mandaverat quibusdam exequutoribus, quos in Civitate Januæ nuncupant fideicommissarios, ut hujusmodi annuos redditus exigerent, & legatariis distribuerent, & sic legatum non 9 consistebat in ipsius juris exigendi substantia, sed in singulis annuis distributionibus, itaut tot essent legata, quot sunt anni, undè casum dicebam indubitatum pro hærede contra legatarios.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE ALVERIS.

PRO ABB. ANGELO LANA ET CONSORTIBUS.

CUM CREDITORIBUS GASPARIS ALVERI.

Casus disputatus coram A. C. resolutus pro creditoribus.

De locis montium subrogatis in locum rei alienatæ, & cum eisdem vinculis quibus ipsa res subjacebat: Si tertiò resignata fuerint, quale jus ad illa habeant Creditores resignantis.

Et de cessione vel hypotheca commoditaris in feudis vel aliis alienari vel hypothecari prohibitis, quid importare dicatur, & an hoc jus sit exercibile contra tertium, & postquam ipsa res desiit esse de dominio debitoris vel cedentis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Loca Montium quando subrogata loco rei subjaceant eisdem vinculis.*
3 *Regulariter transeunt libera in resignatarium.*
4 *Ubi prohibitioni legis accedit etiam prohibitio hominis, alienatio est ipso jure nulla.*
5 *De prohibitione alienandi, vel obligandi bona jurisdictionalia, & an capiat etiam impositiones censuum.*
6 *An dicta prohibitio capiat alienationem commoditatis.*
7 *De dictæ commoditatis alienatione vel hypotheca in prohibitis.*
8 *An dictæ commoditatis cessio vel hypotheca sit exercibilis contra tertium possessorem titulo singulari.*
9 *Explicatur natura seu ratio dictæ commoditatis, & quid ejus vatione acquiratur, cessionario vel creditori.*
10 *Fructus quando cadant sub hypotheca, cui res affecta est.*
11 *Quod jus competat in feudis, creditoribus sine assensu.*
12 *De distinctione feudi, vel emphyteusis ad effectum commoditatis.*

DISC.

DISC. XXXVII.

1 GAspar Alverus possidens Castrum dirutum jurisdictionale nuncupatum *Castel Romano*, suorum majorum fideicommisso subjectum, cum strictissima prohibitione alienationis, & hypothecæ, illud cum Beneplacito Apostolico vendidit Cardinali Sacchetto pro scut. 60. m. quorum pars erogata fuit in extinctionem æris alieni ipsius venditoris, altera pars destinata fuit multiplico usque ad integri valoris suppletionem pro reintegratione fideicommissi, & residuum in summa scut. m. investitum fuit in loca montium, prævia per Papæ chirographum derogatione quibuscumque fideicommissis, dictique castri liberatione à quibuscumque hypothecis, oneribus & vinculis, quæ omnia Papa transtulit in pretium, tam remanens, ut supra in loca montium investitum, quàm alterum ex multiplicio adæquandum, itaut pretium, in omnibus loco rei subrogatum remaneret; Cùm autem idem Gaspar loca montium ex dictis scut. 20. m. comparata, cum dictis vinculis, mediante resignatione, pro modico pretio scutorum circiter 25. pro quolibet, juxtà naturam vinculatorum, alienasset in Lanam, & alios, post hæc alii ejus creditores, dictos locorum montium possessores coram A. C. molestarent cum remedio associationis in vim clausulæ constituti, vel pacti de capiendo adjecti in ipsius castri obligatione.

Pro dictis possessoribus scribens, dicebam, loca mon- 2 tium, de quibus agitur, ex chirographo, esse quidem in omnibus subrogata loco castri, unde admittebam illa subjacere omnibus illis oneribus, vinculis, & hypothecis, quæ ad ipsum castrum competerent, quatenus istud in reos conventos distractum fuisset, perindè ac si ipsi essent dicti castri possessores, quod in locis montium emptis ex pretio castri alienari de ordine Congregationis Ba- 3 ronum, in specie dixit aliquando Rota præsertim *decis 343. & 171. part. 1. recent.* & sæpè ad materiam Bullæ Baronum *sub tit. de feud.*

Verùm ultra vincula in ipsis litteris expressa, aliud prætendi non poterat, quia loca montium de peculiari eorum natura & privilegio tàm ex intentione juris communis, quàm ex motu proprio Urban. VIII. *ex const. 154.* aliud non recipiunt vinculum, nisi illud, quod in ipsis litteris patentibus exprimitur, ut per Grat. *discept. 730. n. 48.* Cenc. *de cens. q. 26. n. 13.* Merl. *n. de pign. l. 2. tit. 1. q. 14. n. 23. decis. 77. n. 19. & 20. p. 5. rec.* in Romana locorum Montium 29 Novembris 1660. §. Injustitia contra Bevilaqua edita in causa de qua *hoc eod tit. pro Franconio disc. 26.*

Quare punctus in eo consistebat quid dicendum esset, si ipsum castrum ab Alvero absque liberatione vinculorum, cum eis intrinsecis vinculis, & oneribus distractum esset in dictorum locorum montium emptores, qui essent illius tertii possessores, an scilicet, & quæ actio actoribus competeret contra eos.

Et nullam competere dicebam, quia dictum castrum erat cujuscumque hypothecæ generalis vel specialis incapax, itaut creditores, nullum jus reale de super haberent, tam ex ratione fideicommissi, cui subjacere supponebatur habentes strictissimam & expressam prohibitionem alienationis latissimè sumpto vocabulo, sub qua venit etiam hypotheca, cujus specialis, & expressa prohibitio quoque supponebatur, ideòque de jure dubitandum non erat de nullitate 4 actus, & rei incapacitate, etiam pro vita fideicommissarii, nam quoties prohibitioni legis, accedit etiam prohibitio hominis, ne ista stare videatur otiosa, & inanis, operatur hunc effectum, juxtà conclusionem hodie receptissimam, amplius testimoniis non indigentem de qua non semel *in sua materia sub tit. de fideicom.* Quàm etiam, quia tractaba- 5 tur de castro Jurisdictionali, quod ex Constitutionibus Clemen. VIII. Pauli V. & Urb. VIII. nullatenus alienari vel alicui oneri subjici potuit absque beneplacito Apostolico, quas Constitutiones, procedere etiam in impositione census, expressè declaratum fuit in Constitutione 65. Urb. VIII. de qua Rot. *dec. 211. & 328. p. 5. rec. & in aliis*, ideòque dicti creditores habere non poterant in subrogato, plus juris quàm in principali, ex vulgari axiomate subrogatorum, de quo Barbos. *axiom. 213.* Greg. *dec. 215 &c.*

Neque obstare videbatur unicum objectum, quod scilicet sub creditorum hypotheca, saltem veniret dicti castri com- 6 moditas, quoniam istam conclusionem procedere insinuabam, qui concurreret solùm obstaculum resultans à fideicommisso, ex privata prohibitione fideicommittentis, secùs autem concurrente altero Constitutionum Apostolicarum, quæ in hac materia nimis latè & rigorosè disponunt, ut præsertim constat ex dictis Constitutionibus Clem. & Urban. & ex alia ejusdem Urbani la 131. & strictiùs ex Constitutione Innoc. per Alex. VII. innovata, ex quibus liquet, omnem & quamcumque speciem contrahendi, directam & indirectam prohibitam esse, itaut per generalem prohibitionem cujuscumque contractus, ac etiam tractatus, prohibitum quoque videatur id quod respectu commoditatis etiam in feudis, & aliis boni alienati prohibitis permissum, ut proximè infra.

Prætereà quatenus pertinet ad dictam conclusionem su- 7 per alienatione commoditatis etiam in feudis, & aliis prohibitis, derivatam ex theor Bart. *in l. si is qui, §. usus fructus ff. de pign. & l. Godicillis §. instituto num. 4. ff. de leg. 2.* & de qua Specul. *2. p. tit. de primo decreto, §. 3. incip.* Restat. *nu. 8. circa med. vers Item in Vassallo, cum quibus transeunt cæteri communiter*, congesti per Rosenth. *de feud. c. 9 concl 9. num 1. & concl. 10. n. 5.* Barb. *in l. usus fructu n. 15 ff. solut. in matr.* Giurb. *ad consuet. Messan. c. 1 gl. 1. p. 1. n. 110.* Amichang. *q. feud. 18. n. 20. & seqq* & Rot. *in Romana Salviani 17. Aprilis 1643. & latius 9 Decembris 1644. coram Cerro, quarum prima est decis. 238* post Zacch. *de oblig. n. 5 & dec. 57* post Merlin. *de pignor. & 167. p. 9. rec cum aliis in Rom. seu status Ecclesiastici infeudationum, & in Tiburt. Castrorum sub tit. de feud. disc. 61. &* 62. circumspectè procedendum esse, neque ita generaliter, & indefinitè illam capi debere; Procedit enim donec ipsa bona possidentur per ipsum debitorem hypothecantem, seu ejus hæredem & successorem universalem, quem afficit etiam eadem actio seu obligatio personalis, quæ afficiebat personam principalis debitoris, ab hærede in omnibus tanquam eamdem repræsentatam.

Secus autem ubi res transit in tertium titulo singulari 8 translativo dominii, quia tunc ista commoditas nullius remanet operationis, neque creditori datur actio contra tertium exercibilis, ut optimè Specul. *d. tit. de primo decreto, §. tertio restat, n. 8 circa med.* ibique Jo. Andr. *in add. litt. B. ad quem locum se remittit*, idem Jo. Andr. ad eumd. Spec. *p. 4. in rubr. de pign. n. 30. lit. G.* benè Afflict. *in Const. Regni incipente si quis post item nu. 18.* Cenc. *de cens. q. 19. n. 27. in fin.* Salg. *in labyr. p. 3. c. 15. n. 25.* & declaravit Rota quam vis subobiecuré in Romana Census 8. Junii 1634. coram Bichio, quidquid priùs dixerit in dicta Romana Salviani coram Cerro, & Tusculana Salviani 22. Maii 1634. coram Zarata, quia verè assumptum in dictis decisionibus contentum non videtur tutum, ut latius habetur deductum in dicta Tusculana *sub tit. de emphyt.*

Viva etenim ac nimis evidens hujus assumpti ratio ea videtur, quod cõmoditas in proposito, non consideratur tanquam jus afficiens ipsam rem ejusque substantiam, quia stante prohibitione, dicitur incapax hujus oneris, seu vinculi, à 9 quo remanet omninò libera, sed consideratur tanquam nudum factum merè personale, respiciens rei fructus, & emolumenta, tanquam bona libera, & indifferentia, ab ipsa re separata, ipsique personæ cedentis annexa, quia lex tingit, ut eo ipso, quod fructus percipiuntur, in ipso instanti perceptionis, tanquam ab ipsa re prohibita separati, efficiantur de bonis liberis & indifferentibus debitoris, seu cedentis, cujus vice & nomine, cessionarius vel creditor hypothecarius, tanquàm ejus procurator in rem propriam eos capit, seu ejus hypotheca illos afficit, ut constat apud Rosenth. & alios allegatos, & benè Aponte *cons. 34. nu. 8. cum seqq. vol. 2.* & est ratio, ob quam salvantur quotidiè practicatæ cessiones commoditatis pensionum Ecclesiasticarum mediante pecunia sine beneplacito Apostolico, absque labe simoniæ, ut in sua materia *sub tit. de pension.* præsertim in Albanen. pensionis.

Ut autem istos fructus seu commoditatem, cessionarius vel creditor capiat tanquam bona sui debitoris vel cedentis, omninò necessarium est, ut nascantur & existant in dominio sui auctoris, nam aliàs est impossibile, cùm hæc nativitas dari non possit absque dominio ipsius rei tanquam causæ fructuum productivæ; Atque de jure est impossibile, 10 ut dominium rei sit unius, & fructus nati post dictam dominii translationem sint alterius, juxta text. claros *in l. 1. §. cum prædium, & l. Paulus in princip. ff. de pign.* quæ jura docte in proposito allegantur per Jo Andr. ad Spec. ubi supra *tit. de primo decreto*, quod etiam probatur *in l potior §. de futura, ff. qui potior. in pign.* ubi gl. communiter approbata per Bart. Salic. & alios ibidem, ac cæteros, de quibus Merlin. *l. l. controv. 24. n. 5.* & alter Merlin. *de pign. l. 2. q. 11. n. 48. & seqq. & q. 53. n. 27. & habetur supra in Romana de Valtrinis ad materiam officiorum disc. 11.*

Atque

Atque antiquitus in utriusque Siciliæ Regnis, præsertim in nostro citeriori, id erat receptissimum, & quotidianum quia creditoribus sine assensu, nullum jus, nullamque actionem habentibus ad feudum, ex dicta theorica Specul. *loc. cit.* dabatur facultas habendi istam commoditatem, quam ibi tenutam dicebant, de qua loquuntur Afflict. *loc. cit.* Apont. *d. conf. 34. n. 8. cum seqq. vol. 1.* Amichang. *d. q feud. 1 8. n. 50 cum seqq.* ex traditione Bart. *in l. fi finita, C. fi de vectigali, ff. de damn. infect.* ubi Jas. *n. 16.* Castr. *n. 6.* & cæteri, quæ tamen hodie per prohibitionem Regiam recessit ab aula, sed solùm talibus creditoribus consulitur de remedio implorandi officium Judicis, ut feudatarium vel ejus hæredem cogat in actione personali ad vendendum feudum, ut de illius pretio tanquam allodiali & effecto libero istis creditoribus satisfiat, ut per Franch. *dec. 704.* & *alios*.

Absolutum autem dicebam, absque principio dubitandi, quod unum, vel alterum remedium sit solùm exercibile ad rem possessam ab ipso debitore vel ejus hærede universali, non autem à tertio possessore, quem non afficit actio personalis, sed solùm actio realis ipsi rei infixa, unde ad istum effectum omnino necessarium est, ut hypotheca ipsam rei substantiam afficiat, quod stante prohibitione dari non potest, & hanc dicebam videri genuinam veritatem.

Ad distinctionem autem in proposito traditam in dict. Romana Salviani coram Cerro, & in dicta Tusculana Salviani coram Zarata inter concessionem hæreditariam, vel ex pacto & providentia, satisfactum est in dicta Tusculana *sub tit. de emphyt.* ubi ostenditur in hoc videri forte procedi cum aliquo æquivoco; Substulit autem hanc controversiam nova prætensio uxoris ejusdem Galparis agentis ad hæc loca montium in exclusionem utriusque partis pro ejus dote, pro qua in vim *auth. res quæ*, actionem habebat, non obstante fideicommisso, unde ita cessat totus dictus discursus.

ROMANA SALVIANI
PRO STEPHANO PALLAVICINO
CUM JULIANO ORICELLARIO.

Casus disputatus in Congregatione Montium, & resolutus pro Juliano.

De motu proprio Urb. VIII. super libero transitu locorum montium in resignatarium, quando locum habeat, & quomodo sit intelligendus.

An super locis montium competant Salvianum, vel alia interdicta possessoria, ut in aliis bonis: Et quid in eis operetur clausula constituti.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Super locis montium non exequuntur mandata aliorum Judicum, nisi cum licentiæ Thesaurarii.*
3 *De motu proprio Urbani VIII. locis montium quod disponat.*
4 *An super locis montium competat Salvianum.*
5 *In bonis prohibitis adhuc cadit hypoteca super commoditate.*
6 *Libertas locorum montium resultat etiam de jure & ex ipsorum natura, de ratione.*
7 *An constitutum transferat possessionem locorum montium in constituentem, suosque effectus operetur.*
8 *Loca montium dicuntur possideri ab eo, in cujus faciem cantant.*
9 *In feudis non datur simulatio.*

DISC. XXXVIII.

1 INter bona spectantia ad fideicommissum ordinatum ab Honoratio Oricellario seniore, ac possessum per Horatium juniorem, sive Aloysium ejus filium ex forsan collusiva caducitate adversus patrem volentem intentata, adsunt quædam loca montium, quæ prædicti Horatius & Aloysius resignarunt cum vinculo fideicommissi prædicti, ad favorem Philippi de Aste illorum creditoris scut. circiter 1500. non tamen in solutum, & jure domini, sed in pignus & loco cautionis; donec de eorundem fructibus satisfieret, itaut eorum augumentum vel decrementum, resignantium, non autem resignatarii commodo vel respectivè damno cederet, Cumque Philippus in parte ex dictis fructibus satisfactus, in solo residuo scut. circiter 750. creditor esset, Julianus alter Horatii filius, hanc summam solvendo, ea sibi resignari obtinuit cum eadem lege; Quia verò Horatius obtinuerat Apostolicum indultum obligandi bona fideicommissi prædicti in summa scut. 8. m. dictique indulti vigore quandam pecuniarum summam habuerat ad cambium à Stephano Palavicino, hic pro dicti crediti, in tempore etiam anterioris, assequutione, obtinuit ab A. C. in vim interdicti Salviani immitti ad loca montium prædicta, contra Philippum, & successivè contra Julianum, in quem hac lite pendente ut supra fuerant resignata, Verùm quia super locis montium, quorumcumque judicum sententiæ, & mandata exequi non possunt, nisi cum licentia Thesaurarii Generalis, qui in casibus dubiis, votum Congregationis montium semper exquirere solet; Idcircò remisso negotio ad Congregationem prædictam.

Assumpta desuper disputatione, rei conventi defensores unicè insistebant super motu proprio Urb. VIII. edito de anno 1629. impress. in Bull. Const. 154. per quem explicitè declaratur, omnes, & quascumque privatorum conventiones super locorum montium obligatione, hypotheca, vel quocumque alio vinculo, vel nexu, afficere quidem ipsos contrahentes quoad obligationem personalem, ac actionem ad interesse, nullatenus verò in ipsa loca Montium, neque super eis aliquod jus acquiri, nisi de licentia Pontificis, vel Officialium ad id deputatorum, ad quos pertinet conficere litteras patentes, in quibus talia vincula, vel opera exprimi debeant, adinstar officiorum, in quibus in eodem motu proprio declaratur, nullum jus ex privatis conventionibus quæri, nisi decretum, seu beneplacitum Apostolicum accedat.

Ex quo motu proprio, Curiæ opinio est, libertatem omnimodam hujusmodi locorum montium resultare, itaut omnino libera transeat in resignatarios, præterquam à vinculis in litteris patentibus expressis, unde tam ad incompetentiam dicti remedii ob defectum hypothecæ, sine qua non datur Salvianum, quam ad possessoris omnimodam securitatem inferebant, non curatis firmatis per Rotam. *dec. 29.* post Pacif. de Salv. & per Grat. *discep. 943. n. 22.* & *seq.* Super competentia Salviani, etiam ad loca montium, quasi quod id procederet antequam dictus motus proprius emanaret, non autem posteà.

Scribens in contrarium pro actore, dicebam punctum difficultatis consistere in secunda exceptione securitatis resignatarii, seu transitus liberi; Ista siquidem non subsistente, parvificandia erat prima exceptio incompetentiæ Salviani, quoniam licèt in hujusmodi bonis differentibus in commercio sine Principis, vel alterius licentia non existentibus, non detur hypotheca, neque ex facto privatorum jus reale quæ ratur, adhuc tamen exercibilis est hypotheca, & successivè execeri possunt remedia ejus vigore competentia, ad illorum commoditatem, quę tanquam quid sepa ratum ab ipsa re, & non tangens ejus substantiam, sed inhærens personæ debitoris, cadit sub commercio, & hypotheca, Unde propterea nil prohibet, Salvianum, vel aliud remedium exerceri posse, non ad ipsorum locorum proprietatem, seu substantiam, itaut jus in re acquiratur, sed ad dictam commoditatem; Adinstar eorum quæ in feudo, emphyteusi pactionata, & similibus habemus, ex deductis *dec. 167. par. 9. rec.* & sæpius *sub tit. de emphyteusi*, præsertim *in Tusculana Salviani*, ac etiam *sub tit. de feudis in Romana, seu Status Ecclesiastici infeudationum, in Tiburtina Castror. disc. 61.* & *62.* & *in aliis*; Ideòque stante benè simul, ad loca montium ex privata conventione jus reale non acquiri, & tamen interdictum prædictum, vel aliud remedium, cum dicto temperamento exerceri posse super eorum commoditate.

Restringebatur igitur tota difficultas ad secundam exceptionem liberi transitus in resignatarium, qui verè non resultat directè ex dicto motu proprio, id in verbis non disponente, sed potius consecutivè, dum ipsa re non recipiente vinculum, resultat de consequenti libertas, quæ potius resultare dicitur ab ipsius rei, seu subjectæ materiæ natura, & ex juris communis, vel intentione, vel ratione, etiam sine dicto motu proprio, dum ante ejus editionem id infirmavit etiam Rota *dec. 77. n. 19.* & *20. p. 6. rec.* ac dixerunt Grat. *discept. 730 n. 48.* & alii de quibus in Romana locorum montium 29. Novembris 1660. Bevilaqua, in qua causa, & in aliis sæpius dictum est hoc eodem tit. Et in termini jurium Hispaniæ, quæ sunt idem, ac nostra loca montium, Larrea *alleg. 22. Salg. in labyr. p. 1. c. 35.* & *p. 2. c. 27.*

Ex

Ex ea vera ratione, quod cùm hæc sint jura regalia, quæ cum Principe habentur, ab isto super vectigalibus aliisque regaliis imposita, nemo posset ea obtinere, nisi ille, cui ipse Princeps concordat, unde quando unus privatus illorum possessor alteri resignet, non est ille qui transfert, neque resignatarius agnoscere dicitur in auctorem resignantem, sed hic refutando suum jus ipsi Principi, illud extinguit, atque idem Princeps per actum occultum extinctionis, novæque efformationis, tale jus, tanquam ex integro, & de novo confert resignatario, qui Principem in auctorem directum, & immediatum agnoscit, ut per Cohell. *ad Bull. boni Regim. 34. art. 23. n. 1.* & *seqq.* & satis frequenter in aliis *hoc tit.* Resignantis verò est causa, seu instrumentum, ut id sequatur, Adinstar beneficii Ecclesiastici per unum ad alterius favorem resignati, quia resignatarius illud, non resignare, sed à Papa dicitur obtinere, solùmque resignans est causa, ut obtineat; Et hoc stante dum prius jus extinguitur, ac novum efformatur, durare non possunt priora vincula, nisi ea in hac nova collatione repetantur.

Altera in idem concurrente ratione, quod qui hujusmodi loca montium, vel jura publica Principis, seu Reipublicæ emit, sequi non dicitur fidem privatam possessoris, sed publicam ipsius Principis, vel Reipublicæ, unde praxis docet, quod volentes emere hujusmodi loca, vel jura, non sunt soliciti de persona venditoris, & quisnam esset resignaturus, an pauper, vel dives, sed simpliciter fiunt ordines directi monti pietatis, vel alteri publico banco, ut solvatur tanta pecunia ei, qui liberè loca montium resignasset, solvenda cum fide secretarii super libera resignatione, absque aliqua notitia personæ, quæ resignat; unde propterea dicta libertas est præcisè necessaria, ne aliàs fides publica remaneret illam sequentes.

Posita verò ista verissima theorica, dicebam scribendo tanquam actoris Advocatus, eam recipiendam esse in dicto suo casu, quando scilicet emptor, non alicujus privatam fidem, sed solùm publicam Principis sequitur, atque ad praxim reducitur dicta prioris juris extinctio, cum nova efformatione, itaut resignatarius efficiatur dictorum jurium dominus & titularis, quorum neutrum in præsenti concurrebat, ideòque cessabat dictæ theoricæ, seu motus proprii applicatio ad factum, dum Asius resignatarius, potius privatam fidem Horatii, & Aloysii sequutus erat, neque loca montium in resignatarium jure dominii translata erant, sed jure pignoris, & hypotecæ, remanente dominio penes debitores, quorum deberet esse augmentum vel diminutio, ac etiam fructus, dum Astius volebat fructus cambli ad ejus favorem currere, unde casus erat omissus.

Verùm reflectendo ad veritatem, dubitabam de motivo, quoniam licèt creditor, cum privato potius contraxisset, neque cum eo dicta omnimoda nova efformatio sequeretur, attamen noluit privatam fidem sequi, nisi illa etiam Principis, vel officialis ab eo deputati accederet, admittendo resignationem cum solo vinculo fideicommissi, quo excepto creditor ita credidit ejus pecuniam, aliàs eam non dat rus, itaut iste actus esset species assensus, præstitus obligationi rei alias non obligabilis, ex iis, quę in proposito attergationis, quæ est quid minus, habetur *hoc eod. tit disc. 26. 28.* & *disc. seq.* & adinstar illius reservationis decreti, quæ super officiis etiam sine ipsorum officiorum translatione de uno in alium fieri solet, ut pariter *hoc tit.* sæpiùs, & ita judicatum fuit cum justitiæ fundamento.

7 In vim autem dicti motus proprii, dixi alias, & subsequi coram A. C. in una Auximana bonorum pro Abbate Petro Stephano Gallo, quod licet clausa constituti esset apta ad translationem possessionis in constitutarium, cui proinde adversus constituentem, vel habentes causam ab eo, competit etiam manutentio, ut est hodie receptissima, & in foro quotidiana conclusio, nihilominus id recipiendum non venit in locis montium, in quibus factum Privatorum nil facere potest, quod eorum substantiam perscutiat, donec sequatur auctoritas Principis, vel illius Officialis, ad quem pertinet, ut in specie *dec. 197. nu. 10.* &
8 11. apud Post. *de subhast. in add.* ex ea clara ratione, quod ille dicitur Montista, seu hujusmodi jurium possessor, quem ipse Princeps, vel officialis descriptum habet in ejus libris, ac litteris patentibus cantant, ut *dec. 434. p. 9.* & *244. p. 10. rec.* Quare scribens in hoc puncto, assimilabam hos terminos feudalibus, in quibus spectatur illa persona, in cujus faciem cantat Investitura, & quæ descripta est in quinternionibus, seu libris Principis, etiamsi facta esset acquisitio de aliena pecunia, & sub simulato nomine alterius, quia in his materiis non attenditur *tit. plus valere, quod agitur*, ut cæteris allegatis plenè firmatur per Rot. *dec. 100. p. 9. rec. repet.* post Marin. *res. 38. l. 2.* ubi idem Marin. Unde cùm soror dicti Galli nubendo Guarnerio secundo viro, dedisset in dotem quamplura bona, & præsertim 40. loca montium, cum clausula constituti, atque brevi tempore sequuta dictæ mulieris morte, instituto hærede usufructuario viro, in vim dicti constituti, mutata causa possidendi peteret manutentionem, dixi eam denegandam esse, ut sequutum fuit, quia manutentio in aliis concessa, in istis denegata fuit.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE HERRERIS,
PRO FABRITIO SBORDONIO, ET ALIIS
CUM HÆREDITATE JULIÆ

Casus disputatus coram A. C.

An creditores, ad quorum favorem attergata sunt loca montium, sint in istis potiores, ac vincant alios anteriores, hujusmodi attergationem non habentes, seu venientes cum sola hypotheca generali anteriori, Et an in locis montium hæreditariis ad favorem creditorum hæredis attergatis, jus habeant creditores defuncti ex beneficio separationis bonorum.

SUMMARIUM.

2 *Casus controversiæ.*
1 C *An privilegium locorum montium competens ei cui resignata sunt, competat ei, ad cujus favorem sunt attergata.*
3 *In feudis, officiis, & juribus in commercio non existentibus, creditores posteriores cum assensu vincunt anteriores eo carentes.*
4 *De beneficio separationis bonorum competenti creditoribus defuncti adversus creditores hæredis, an procedat in feudis, & locis montium.*

DISC. XXXIX.

1 NIcolaus Herrera Romanę Curię Prælatus, quem adolescens, & scholaris, in Civitate Neapolis Nuntium Apostolicum cognovi, moriens in ejus testamento sibi scripsit hæredes, Paulum, & Joannem Philippum ex defuncto fratre nepotes, quorum primo ab intestato defuncto, alter superstes nonnulla loca montium hæreditaria in sui faciem, juxta solitum, transferri curavit, litteræque patentes obtinere, quorum locorum partem de licentia & consensu Thesaurarii Generalis, tanquam Supremi Gubernatoris, & officialis montium, specialiter obligavit ad favorem Sbordonii, aliorumque creditorum, cum consueta attergatione in dorso ipsarummet litterarum patentium; Cùm autem ad instantiam aliorum creditorum dicti Joannis Philippi fieret in ejus bonis concursus, inter cæteros se oppofuerunt administratores hæreditatis Juliæ ejusdem Joannis Philippi matris, quæ pro credito suarum dotium omnes vincebat tanquam creditrix dicti Nicolai defuncti, à quo bona per debitorem possessa provenisebant, ex vera & passim recepta propositione, quod creditores defuncti, quantumvis posteriores vel in sola personali, in istius bonis ex beneficio separationis bonorum, vincunt creditores hæredis, quamtumvis hypotecarios, anteriores & privilegiatos multo magis, dum ipsa, etiam in tempore erat omnibus anterior.

Inter plures autem disputationes, quæ in hujusmodi controversia habitæ fuerunt, illa erat præsertim super dictis locis montium, ut supra attergatis, an scilicet dicta creditrix anterior, & privilegiata excluderet eos, ad quorum favorem attergatio facta erat; Et claram dicebant affirmativam pro dicta hæreditate scribentes, licet enim agnoscerent peculiarem qualitatem locorum montium, tam ex juris communis intentione, quam clarius ex motu proprio Urbani Octavi, ut ea nullam reciperent hypothecam, nullumque vinculum, nisi in ipsis litteris patentibus expressum, itaut omninò libera transeant in eum, cui de consensu superiorum, ad quos pertinet, translata sunt, quia resignatarius, potius Principem, quàm resignantem in ejus auctorem, adinstar beneficiorum Ecclesiasticorum, agnoscere dicitur, ex iis, quæ sæpius *hoc eod. tit.*

tit. deducta habentur; Nihilominus id procedere dicebant, quoties agitur de totali translatione dominii in tertium, per viam formalis refignationis, fecus autem ubi illis perfeve rantibus in dominio deb toris, agitur de eorum fimplici obligatione, quia dum privilegium prædictum fundatum eft in ratione libertatis commerci, procedere folùm debet, quoties agitur de refignatione, cùm aliàs loca montium cadant fub hypotheca poffidentis, itaut ad ea competant Salvianum, aliaq. remedia competentia creditoribus in bonis debitorum.

Quinimò etiamfi de mandato judicis, exequuta, & fubhaftata alienentur in tertium, non per hoc iffe remanet tutus à
2 moleftis vel ejufdemmet poffeffioris, adverfus judicis factum nullum, vel injuftum venientis vel creditorum feu aliorum jus habentium ex deductis *dec.* 70 & 305 *rec.* In Januen. pecuniaria feu attentatorum 24. Jan 1642. coram Dunoz. inter fuas *dec.* 642. & in aliis, quæ occafione aliarum controverfiarum pluries *hoc cod. tit.* ad iftorum locorum montium materiam deducta funt, præfertim in Romana dotis pro Gadina *difc.* 28. ubi egomet, cùm hac diftinctione procedebam.

Pro creditoribus autem fcribens, admiffa tanquam indubitata in aliis bonis indifferentibus à dicto Nicolao provenientibus præfatæ Juliæ anterioribus feu potioritate ex beneficio feparationis bonorum, Quatenus ad hæc loca montium attergata pertiner, probabilius dicebam, pro attergatariis refpondendum effe, quia dictæ propofitiones per alteram partem deductæ, fuper hypotheca, aliifque vinculis in locis montium perfeverantibus, rectè procedunt contra eos, in quos eadem loca montium diftracta vel affecta funt ex privato facto ipfius poffeffioris, vel etiam judicis, in cafu quo ejus factum, dicatur factum partis, & in his terminis rectè prædicta omnia procedere videntur, fecus autem ubi accedit auctoritas Principis, vel illius officialis, ad quem ex ejufdem Principis commiffione id pertinet, tunc enim ille tertius qui, vel per viam acquifitionis dominii, vel per viam hypothecæ jus in ipfis locis montium de Principis affenfu, & auctoritate acquirere curat, dicitur fequi non fidem privatam poffeffioris, fed publicam ipfius Principis, qua proinde eiufus remanere non debet, unde propterea eadem ratio, ob quam tutus eft refignatarius, debet reddere tutum attergatarium, tanquam fequentem potius fidem publicam, quàm privatam ut fupra.

Ut in propofito habemus in officiis, cùm locis montium fymbolizantibus, cùm omnia fint jura Regalia, eifdem regulis metienda, quia donec funt penes officialem, illorum pretium & emolumenta dicuntur omnibus creditoribus, vel jus habentibus affecta, adinftar quorumcumque bonorum allodialium, fed fi firmo remanente officio penes eundem debitorem, fiat refervatio decreti ad favorem alicujus creditoris, iffe quantumvis pofterior alios vincit,
3 Adinftar creditoris habentis obligatum feudum cum affenfu, vincentis omnes alios creditores anteriores fine affenfu, quantumvis omnibus creditoribus jus competeret cogendi debitorem ad vendendum feudum, in cujus pretio deindè ordo anterioritatis, vel potioritatis, ad inftar aliorum bonorum allodialium, fervandus eft, ut non femel hoc *cod. tit.* habetur in materia officiorum ac etiam *fub tit. de feudis*, & fub altero *de emphyteuf*; Ex ea clara ratione, quòd fubftantia feudorum, officiorum, ac hujufmodi jurium Regalium, quæ cùm Principe habentur, non eft in commercio fine Principis affenfu, neque cadit fub hypotheca, cujus effectus, imprimis, & remotè fuper illis exercetur, vel cogendo ad venditionem, ut creditoribus fatisfiat ex pretio tanquam in re allodiali, et indifferenti, vel fuper eorundem fructibus, emolumentis, et commoditate tanquam pariter allodialibus, & ab ipfa rei fubftantia feparatis, itaut in ordine ad ipfam, creditores ex folo facto privato poffeffioris venientes, non dicantur hypothecarii, fed in perfonali, cedere proindè debentes locum habentibus hypothecam in ipfa fubftantia ex publica Principis auctoritate.

Quando autem ageretur de concurfu plurium ejufdem
4 hæredis creditorum, cùm fenfu etiam veritatis; difficultas tamen mea erat refpectu creditorum defuncti, venientium ex beneficio feparationis bonorum, quod importare non dicitur concurfum in fola ratione hypotheeæ, fed avocationem jure dominii, perindè ac fi illud nunquam fuiffet in bonis hæredis. Super quo cafu novo, et quantùm mea notitia præbeat, formiter non difputato, nifi aliqualiter in dicta Romana dotis pro Gadina *difc.* 28. cogitabam adhuc probabiliter pro dictis attergatariis reiponderi poffe, ex iis quæ in terminis feudorum firmantur per Georgium *alleg.* 18. & Theodorum *alleg.* 83. ut in feudis locum non habeat, *tit. de feparatione bonorum*, ideòque creditores hæredis cùm affenfu vincant illos defuncti affenfum non habentes fuxtà magis probabilem opinionem, quàm Sac. Concil um Neapolitanum non femel canonizavit, rejecta contraria opinione, de qua Anna *alleg.* 30. Aponr. *de poteft Prorog. tit. de refut feudorum* § 8. & alii per Capyc. Latr. *conful* 99. qui fcribens pro creditoribus defuncti in eodem cafu, in quo fcripfit Theodorus, fuccubuit; Verùm hæc in unica difputatione defuper habita, quafi ex improvifo motivatâ fuerunt, maturius examinanda, fi occafio, in ifta, vel alia controverfia alteriorem difputationem præbebit. Quod autem contra præmiffa dubitandi occafionem præbeat, quòdque inter refignatarium, & attergatarium notabilis effet differentia, in eo conftitebat, quod refignatarii ignorant, atque curare non folent qui fint refignantes, & à quibus emant, cum ut plurimum pretio folvantur, cùm ordinibus directis publico banco, *a chi avrà aſſegnato*, &c. itaut emptor, fo lius Principis, vel Secretarii publicam fidem fequatur. Non fic eft in altero cafu, in quo attergatarius fcit cum quo contrahit, & quàm fpeciem locorum Montium obligatam habet, unde videns illa effe hæreditaria, rectè fcire potuit, ac debuit oneribus hæreditariis fubjacere, ex ponderatis in dicta Romana dotis pro Gadina *difc.* 28. ac etiam, quia fic infinitæ fraudes, & creditorum hæreditariorum fupplantationes fieri poffent.

MEDIOLANEN. SEU NEAPOLITANA PRO CONGREGATIONE OLIVETANA, SEU MONASTERIO SANCTI VICTORIS MEDIOLANI. CUM CARDINALI HOMODEO.

Difcurſus pro veritate ſuper caſu concordato.

De juribus, quæ in Civitate, & Regno Neapolis habentur cum Principe, & Regia Curia, fuper illis vectigalibus, & arrendamentis. An liberè tranſeant in Tertium, in cujus faciem inteftantur, ita ut iſte ſit tutus à creditoribus, vel aliis antea jus habentibus.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Jura ſuper vectigalibus, & arrendamentis Neapolis ſunt idem, ac loca Montium Urbis, & cum eis fraternizant.*
3 *Tranſeunt perindè libera in reſignatarium, & de ratione.*
4 *In feudis non attenditur ſimulatio, ſed ille dicitur feudatarius, qui eſt deſcriptus in libris Principis.*
5 *Quando iſtorum Jurium reſignatarius, & poſſeſſor moleſtari poſſit ex actionibus competentibus contra reſignantem.*

DISC. XL.

HAbens Cardinalis Homodeus quamdam gravem litem in Regia Camera Neapolis, ſuper recuperatione plurium effectuum, præfertim quorumdam jurium ſuper vectigalibus, & arrendamentis Regiis, fatigatus ex temporis longitudine, ac non parvis expenſis, quas ibi litigantes pati oporter, determinaverat litem deſerere, ſed cum P. Abbas Homodeus Congregationis Olivetanæ in dicta Civitate commorans, & qui prius dictæ litis aliquam curam habuerat, cum incitaſſet ad proſequendum cœptum opus bono fini proximum, Cardinalis, dato idem P. Abbati ampliſſimo mandato, tàm ad dictam litem proſequendam, quàm ad tranſigendum, necnon ad alienandum, ac reſignandum jura, quæ recuperari ſperabatur, per binas epiſtolas eidem ſcripſit, quod libenter opus proſequeretur cùm præmio ſcut. 4. mill. ex recuperandis.

Sequuta exindè fuit alicujus partis recuperatio, atque ex effectibus recuperatis dictus Abbas vigore mandati quod habebat, ceſſit ac reſignavit ad favorem fui Monaſterii originarii Sancti Victoris Mediolani tot jura pro rata ducat. 4. mil. quæ in faciem, ſeu nomen dicti Monaſterii in illis libris inteſtata fuerunt, cùmque paulò poſt ſequuta eſſet mors dicti Abbatis, habita de his notitia per Cardinalem, hic prætendere cœpit reſtitutionem dictorum jurium, utpotè ad ſe ſpectantium; Aſſumptoque benevolo tractatu cùm ejuſdem Congregationis ſuperioribus, aliqui iſtius conſultores, credebant, ipſam ſeu dictum Monaſterium eſſe tutum à moleſtiis Cardinalis ex privilegio ſeu natura dictorum jurium, quæ poſtquàm ab una perſona ad aliam tranſierunt, atque in iſtius novæ perſonæ faciem, ſeu nomen inteſtata ſunt, tranſeunt immunia, & libera à quibuſcumque nexibus, & vinculis, quibus penes priorem poſſeſſorem ſubjacebant; Atque de hoc pro veritate conſultus ab eiſdem dictæ Congregationis ſuperioribus.

Reſpondi quoad ea, quæ juris ſunt, generaliter, & in
2 abſtracto, veram eſſe dictam propoſitionem, quoniam hæc jura, quæ cum Principe, vel Republica habentur, adinſtar noſtrorum locorum Montium cùm quibus in omnibus fraternizare videntur, ex eorum peculiari natura, ac ratione ſubjectæ materiæ, libera tranſeunt ad reſignatarium, quem Princeps, vel Reſpublica, ſeu ejus offi-
3 ciales in creditorem, ſeu dominum deſcripſerint, cùm hæc jura dicantur de Regalibus, quæ directè, et immediatè per reſignatarium obtineri dicuntur à Principe, vel Republica per actum occultum extinctionis antiqui juris competentis reſignanti, ſeu cedenti, et creationis juris omninò novi in reſignatario, itaut reſignans ſit ſolùm inſtrumentum, ſeu cauſa, ut hæc ita ſequantur; Adinſtar beneficiorum Eccleſiaſticorum, ſeu officiorum, ut de noſtris locis Montium, vel officiis ſatis frequentet habetur *hoc cod. tit.* & de conſimilibus juribus Hiſpaniarum, Larrea *alleg.* 22. Salgad. *in labyrint. p. 2. c. 27.*

Atque illa regulanda videntur jure feudorum, in qui-
4 bus Princeps alium non agnoſcit poſſeſſorem vel jus habentem, niſi eum, quem in ſuis libris, & quinternionibus deſcriptum habet non curatio, an ille ſimulatè ad alterius commodum, aliena pecunia quæſierit, ex deductis per Rot. *deciſ.* 100. *p. 9 rec. repetit.* poſt Marin. *reſol. 38. lib. 2.* & per eundem Marin. *ib.* ubi concordantes, et frequenter in ſua materia *ſub tit. de feudis*. Unde quando dictus Abbas tanquam legitimus procurator Cardinalis dict. jura reſignaſſet Monaſterio ex cauſa onerofa & correſpectiva accepti pretii, dicebam Monaſterium eſſe tutum, licèt procurator accepti pretii nullam mandanti redderet rationem, ſed conſtaret illud profuiſſe, quia de hoc nil ad tertium emptorem.

Mea tamen non levis difficultas contra Monaſterium
5 erat, quod ipſum foveret cauſam lucrativam, dictaque jura obtineret ex induſtria, et liberalitate dicti Abbatis, qui ea credendo eſſe ſua elargiri voluit, ſeu juxtà juris diſpoſitionem acquiſita eſſe declaravit ſuo Monaſterio, quòd proindè ſuum auctorem repreſentabat, neque majus jus habere poterat, quàm ille haberet, & propterea quando ſubſiſteret prætenſio Cardinalis, quòd ſuæ politicationis, vel promiſſi præmii caſus non eveniſſet, neque conditio purificata eſſet, itaut dictus Abbas actionem contra eum non haberet, tunc contra Monaſterium dixi reſpondendum videri, non quidem, ut Cardinalt, jus vel actio realis competeret ad ipſa jura tanquam ſua, ſed in pretio, actione de dolo, vel ex conditione ſine cauſa, vel ex æquitate deſumpta, ex *l. ſi me, & Titium. ff. ſi cert pet* cùm aliàs Monaſterium poſſideret hæc jura ſine cauſa, & locupletaretur cùm aliena jactura, quòd ſi cuicumq, privato eſt prohibitum, multò magis Eccleſiæ, quæ fortius juſtitiæ, & æquitatis eſt cultrix, & ne quod laicis Religioſi, & Eccleſiaſtici prohibent, pro ſeipſis practicent; Dictamque æquitatem intrare in his terminis habetur *dec. 77. n. 24. & ſeq. p. 6. rec.*

Ideòque mea ſententia fuit, quòd videretur, an lis proſequuta fuiſſet cura, & ſumptu dicti P. Abbatis, necnon inſpiceretur effectus ex victoria judiciali, vel concordia recuperati, ad effectum inſpiciendi, an factus eſſet locus promiſſo præmio in toto, vel ſaltem proportionabiliter, et pro rata, itaut Monaſterium foveret cauſam onerofam, & correſpectivam, in qua pro ipſo Monaſterio juſtitiam aſſiſtere dicebam, ſecus verò in ea rata, in qua foveret cauſam lucrativam, & indebitam, ideòque dicebam, quod ita benevolè inſpecta veritate controverſia terminari poterat per concordiam, ut ſequutum fuit.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE MONALDENSIBUS PRO PANTASILEA MONALDENSI CUM ANTONIO DE PHEDERICIS.

Caſus deciſus per Rotam pro Antonio.

Promiſſio de vendendo loca Montium, an & quando ſit perfecta, itaut jus, vel actionem tribuat emptori: Et quid ſi poſteà fuerint alteri reſignata.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Promiſſio de vendendo, an importet venditionem.*
3 *Producit dicta promiſſio obligationem perſonalem ad obſervantiam, vel ad intereſſe.*
4 *Ubi poteſt præſtari ſpecies, non admittitur præſtatio intereſſe, quæ ſolùm eſt ſubſidiaria.*
5 *Quid requiratur, ut loca Montium dicantur perfectè venditа, & de uno in alium transferantur.*
6 *Privatæ conventiones partium ſine conſenſu Officialis nil operantur, quoad loca Montium.*
7 *Ex duobus, quibus permiſſum eſt vendi loca Montium, potior eſt conditio primi.*

DISC. XLI.

POſſidens Antonius de Phedericis 46. loca Montium 1
vinculata, fibi vendita per Joannem Rainaldum Monaldenſem requiſitus fuit per Pantaſileam dicti venditoris germanam ſororem, & hæredem ad ea fibi revendenda, & Antonius promiſit id agere, dicendo pluries, etiam in fide Sacerdotis, velle fibi complacere, deindè verò requiſitus per Mariannam alteram ſororem, & cohæredem, ut reſervando dictæ Pantaſileæ ratam cadentem pro ſua virili, ac alteram ſpectantem ad virilem alterius ſororis, fibi venderet ſuam ratam importantem loca circiter 16. Antonius judicans petitionem eſſe juſtam, ei annuit, & per publicum inſtrumentum dictam ratam Mariannæ retrovendidit, quamvis ambo inhibiti eſſent ad inſtantiam dictæ Pantaſileæ, quæ prætendens id agi non potuiſſe in præjudicium promiſſionis ſibi factæ de integra omnium 46. locorum retroventitione, judicium inſtituit contra prædictos, priùs coram A. C. & deindè in Rota coram Cerro, coram quo dato dubio, *an Antonius teneretur vendere loca Montium*.

In congreſſu ex parte Pantaſileæ, juxtà ſtylum habito, pro examinandis meritis cauſæ ejuſque directione, ego magnam habebam difficultatem, latiſq; contra votum aliquorum dubitabam de ſuccumbentia, qualem eventus declaravit, nam propoſita cauſa ſub die 15. Januar. 1666. reſolutum fuit non teneri, & reſolutio mihi viſa eſt probabilis, non quidem ex concluſionibus juris, ſed ex facto; Dicebam etenim in dicto congreſſu, prout etiam in Rota ſcribendo tanquam Advocatus, quòd poſita in facto perfecta promiſſione vendendi, reſultabat exindè clarum eſſe de jure, Antonium promittentem teneri, atque Mariannæ poſteriori emptrici nullum jus quæſitum eſſe.

Licèt enim ſatis controverſa ſit quæſtio inter Doctores, 2
an promiſſio de vendendo importet, necne perfectam venditionem, in qua pro utraque ſententia plures colliguntur, Tiraquell. *de retract. convent. § fin. num. 40. & ſeqq.* Barz. *deciſ. 111. in princ.* Fachin. *lib. 2. controv. cap. 7.* Theiaur. *dec. 233.* Seraph. *dec. 805.* Attamen id percutit effectum translationis dominii, vel acquiſitionis juris realis in præjudicium tertii, in quem deindè, ex perfecta venditione, vel alio titulo translativo dominii, res ad alium devenifſet, atque ad iſtum, vel ſimiles effectus dicta quæſtio cadit.

Secus autem quoad obligationem ſaltem perſonalem ipſius promittentis, cùm tunc data perfecta promiſſione, 3
intret talis obligatio ad obſervantiam, vel in ſpecie, vel in æquipollenti conſiſtente in præſtatione intereſſe, ad text. *in l. ſi ſterilis, § ſi tibi fundum, ff. de action. empti*, & *l. qui fundum, ff. de contrahen. empt.* Surd. *conſil. 52. num. 21.* Gratian. *diſcept. 887. num. 32.* Capyc. Latr. *conſult. 21. numer. 11.* Seraph. *deciſ. 805. num. 1. & per tot.* Et in terminis promiſſionis de donando late *deciſ. 58. par. 6. recent.* quæ videtur in materia magiſtralis; Atque in ipſiſſimis terminis promiſſionis de vendendo loca Montium facta ab eodem Antonio, tanquam certum ſupponitur per Rotam in Romani laudi, ſeu locorum Montium 19. Maii 1641. coram Veroſpio, cujus deciſionis pro eo ſolùm informante editæ fundamentum, fuit pariter illud facti, imperfectæ ſcilicet, ſeu non benè probatæ promiſſionis, qua poſita, admittitur de plano juris concluſio.

Hinc reſultare dicebam, nullum jus quæſitum eſſe Mariannæ ſecundæ emptrici, ſed loca Montium adhuc eſſe in dominio, & poſſeſſione ipſius Antonii promittentis, cogendi proindè ad ipſam ſpeciem præſtandam, quæ 4
dum præſtari poteſt, non admittit intereſſe, Gregor. & Adden. *deciſ. 241. & deciſ. 284. num. 32. cum ſeqq. par. 9. rec.* ubi concordantes; Siquidem loca Montium non ſunt in commercio, neque de uno in alterum transferri poſſunt, niſi

nisi de beneplacito Papæ, cujus vices in hac parte gerere
5 dicuntur Thesaurarius, qui possessori alienandi licentiam tribuit, & Secretarius qui resignationem admittit, ut in dicta Romana laudi coram Verospio, et sæpius in aliis hoc tit. itaut partium conventiones nihil in hoc operentur, neque sint aptæ ad dominii translationem, seu aliud jus reale
6 acquirendum, ideòque sive conventio concipiatur per viam promissionis de vendendo, sive per puram, & perfectam venditionem, semper est promissio faciendi, ac præparatio futuri actus, perfectionem ab admissione Secretarii recipiens, ideòque utraque concurrens dici æqualiter poterat promissaria, ut de promissione nominandi ad officium non operativa, donec sequatur assensus, de Marin. *ref.* 148. *lib.* 2. & Revert. *dec.* 214. *num.* 1. Et consequenter in earum con-
7 cursu, stante mala fide posterioris, melior erat conditio prioris, ut benè *decis.* 12. *num.* 2. & 3. post Merlin. *de pign.* Burat. *dec.* 772. *num.* 7.

Sed scribentes in contrarium dicebant, & benè, omnia hæc rectè procedere in jure, præsuppositio facto, cui jus est adaptandum, quod scilicet constaret de promissione facta per viam determinatæ voluntatis, & animo se obligandi, non autem ubi agitur de quadam insinuata velleitate, explicata cum verbis urbanis hunc animum præseferentibus, unde refolutio prodiit juxta votum, & reflectendo ad veritatem visa est probabilis.

Ea potissimum circumstantia notabili accedente, quod Antonius, non ex motivo violandi fidem, vel secundo emptori complacendi, id egerat, sed ex satis æquo, & rationabili motivo restituendi dicta loca Montium hæreditati venditoris, & fic ejus fororibus, & hæredibus, cuilibet pro virili, putans quando promissionem fecit Pantasileæ, vel illam esse unicam, vel commune negotium gerere, ac nomine omnium id petere, unde propterea non intrabant illi rigores aliàs de jure cadentes contra promissæ fidei violatorem sine causa.

BONONIEN. ASSIGNATORUM PRO MARCHIONE BARBATIA THESAURARIO APPALTUS VINI CUM MONSTISTIS EJUSDEM APPALTUS.

Casus decisus per Cameram pro Montistis.

Cognito causarum super Montibus Bononiæ, & Ferrariæ, An spectet ad Thesaurarium, & Congregationem Montium, vel potius ad Cameram.

In qua moneta, solutio fructuum locorum Montium facienda sit; Et quid in hoc operetur observantia, & cujus beneficio cedat monetæ augmentum.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Bononiæ varii scuti aurei.*
3 *Causæ Montium Bononiæ, & Ferrariæ, an spectent ad Congregationem Montium, vel ad Thesaurarium.*
4 *In quibus locis Montium procedant Constitutiones Apostolicæ super facultatibus Congregationis Montium.*
5 *In judicio manutentionis non quæritur de justitia, vel injustitia, sed attenditur nudum factum possessionis.*
6 *Debitor est manutenendus in quasi possessione solvendi ad minorem rationem.*
7 *De varietate scutorum auri Bononiæ, & an dici possint moneta imaginaria.*
8 *Possessio prædecessoris ratione officii suffragatur successor.*
9 *An & quando per longævam solutionem in moneta minoris valoris, seu bonitatis, inducatur præscriptio solvendi in futurum.*
10 *Ubi contractus tractu temporis fit injustus, & notabiliter læsivus reducendus est ad justitiam.*

DISC. XLII.

1 SUb Paulo IV. duæ sequutæ fuerunt erectiones Montium super Datio vini Bononiæ, una, quæ dicitur *montis veteris* in ducatis, altera, quæ dicitur *montis novi* in scutis auri nuncupati *d'Italia*, ad rationem octo pro centenario, sed quia moneta ducati non currit, nec reperitur, illa verò scutorum, vel etiam non reperitur, vel est rara, ac etiam incerta, quia duæ scuti aurei species diversi valoris antiquitus habebantur, ut deductum habetur per Rot. *dec.* 119. post Merlin. *de pignor. & decis.* 398. *n.* 8. *p.* 9. *rec.* Id-circò consuetum semper fuit solvi per Thesaurarium dicti Datii hujusmodi Montium fructus ad rationem librarum quinque, & quorundam solidorum pro quolibet ducato, & librarum sex pro quolibet scuto, & præcipuè ad annis 2
feré 30. citra, quibus hujusmodi Thesaureria tenta fuit in Appaltum per Marchiones Patrem, & filium de Tanariis, ita servatum fuit absque controversia, usquequò eadem Thesauraria concessa fuit Marchioni Barbatiæ, à quo Montistæ, præteritæ observantiæ non acquiescentes, prætendere cœperunt solutionem fructuum ad formam erectionis in ipsis scutis auri, vel æquivalenti, juxtà valorem nunc currentem, qui stante auri excrescentia notabiliter crevit; Sed introducta causa coram V. Legato, hic mandavit servari solitum, cui provisioni Montistæ non acquiescentes, adierunt Thesaurarium Generalem, qui mandatum decrevit contra dictum Thesaurarium juxtà Montistarum prætensionem, atque ab hoc decreto interposita appellatione in Camera, orta est in primis controversia jurisdictionis, seu competentiæ fori, prætendentibus Montistis, causam spectare, ac remittendam esse ad Congregationem Montium, quàm privativè ad quoscumque Judices, dicebatur per Summos Pontifices erectam esse ad decidendas controversias super locis Montium orientes.

Pro Barbatia scribens dicebam, causam spectare ad Cameram, tum quia juxtà judiciorum ordinem, ordinarius 3
judex appellationis à sententiis, vel decretis Thesaurarii, qui in causis Cameralibus est judex primæ instantiæ, alius non est, nisi Tribunal Cameræ, Scaccia *de appell. q.* 8. *n.* 151. *& seqq.* Ridolf. *in praxi p.* 1. *c.* 13. *n.* 225. & est expressè determinatum per constitutionem 100. Sixti V. super Thesaurarii facultatibus. Tum etiam, quia cùm hujusmodi causa non ageretur inter privatos hinc inde, sed pro Montistis contra Cameram, cujus principaliter interest, fructuum solutionem in una, vel altera monetæ specie fieri, cùm juxtà novam prætensionem onus notabiliter creseeret; Hinc sequi dicebam, quod causa esset Phiscalis; ideòque non alibi tractanda, quàm in hoc Tribunali, quod loco Procuratoris Cæsaris ubique subrogatum est ad hujusmodi causarum privativam cognitionem, ut expressè disponitur disponitur per Constitutionem 9. Pauli III. & per reformationem Pii IV. quæ in Bullario inter suas est constit. 55. renovata per reformationem Pauli V. in ejus Constit. 71. Et de consimili Tribunali Cameræ in Regno Neapolitano plenè habetur per Rovit. *super pragm. in rubr. & toto tit. de offic. Procuratoris Cæsaris*, ubi hujusmodi observantiam, à juris communis dispositione derivantem benè ostendit.

Nec obstare dicebam, Constitutiones Apostolicas, illam præsertim Clementis VIII. editam 15. Maii 1600. à 4
qua cæteræ derivant, per quas in causis Montium tribuitur privativè cognitio Thesaurario, & alteram Pauli V. editam 13. Septembris 1608. super erectione Congregationis Montium, cùm omnes dictæ, & aliæ subsequentes Constitutiones, loquantur de locis Montium Urbis, utpotè erectis in Urbe, ubi etiam solvuntur fructus, unde de ejus territorio existere, ejusque loco circumscribi dicuntur, quamvis bona pro ejus dote assignata per universum Statum Ecclesiasticum sparsa essent; quia locus erectionis attenditur, ut firmatur in Viterbien. de Chisiis apud Royas *decis.* 66. *num.* 10. & in aliis, quia est hodie receptum, & in similibus terminis latè Rovit. *super pragm.* 1. *de jur. & exaction. fiscal.* ideò non comprehendunt loca Montium Bononiæ, & Ferrariæ ibi erecta, et ubi etiam fructus solvuntur, quia censentur de loco ipsarum Civitatum, non autem Urbis, de qua dictæ Constitutiones cæteræque provisiones loquuntur.

Eo magis accedente magna rationis disparitate, quia in causis Montis Curiæ Romanæ, Thesaurarius est judex primæ instantiæ, ideò non mirum si secunda instantia tribuitur Congregationi Montis, quia adhuc remanet tertia, quæ in Camera cognosci potest, in illis autem Bononiæ, & Ferrariæ, prima instantia pertinet ad Legatum, in secunda appellatur ad Thesaurarium, unde si tertia spectaret ad Congregationem sequeretur quod, vel Tribunali Cameræ hujusmodi causarum cognitione omninò destitutum remaneret, vel opus esset dare quartam instantiam in jure prohibitam, ut toto tit. *C. ne liceat tertio provocare.* Ideòq; dicebam in hujusmodi locis Montium, quæ non Urbis, vel Curiæ Romanæ, sed Bononiæ, sed Ferrariæ dicuntur, Congregationem præfictã, vel nullam habere cognitionem, vel illam esse solùm in secunda instantia cum Thesaurario, itaut in proposito Congregatio, et Thesaurarius unũ, & idem Tribunal constituãt.

Et

Et ita resolutum fuit, causam scilicet ad ipsam spectare, non autem ad Congregationem Montium, ideoque ad ulteriora in ea procedendum esse.

Firmato puncto jurisdictionis, atque assumpta disputatione super meritis; Ego pro Barbatia scribens, agnoscendo petitorii difficultatem, cùm juris regulæ resisterent, insistebam in possessorio, super manutentione scilicet in statu solvendi in dicta monetæ specie, & quantitate, in qua constabat, per annos feré 30. solvi consuetum esse, & in hoc dicebam Appaltatorem à Thesaurario fuisse gravatum quia in hoc judicio non quæritur de justitia, vel injustitia
5 possessionis, sed spectatur nudum factum possessionis, Seraph. *dec.* 581. *nu.* 5. & 1471. *nu.* 7. & in aliis per Positum *de manut. observ.* 42. Et in specie, quod debitor sit manute-
6 nendus in quasi possessione solvendi ad minorem rationem, in qua reperitur *dec.* 354. *nu.* 1. *par.* 1. *rec.* Post. *dicto tract. observ.* 10. *num.* 77.

Quam possessionem eo magis attendendam esse dicebam
7 quia ducatus est moneta imaginaria, quæ Bononiæ non reperitur, scutus verò aureus Italiæ in dicta Civitate de eo tempore erat varius, duplicis scilicet speciei, majoris, & minoris valoris, ut in specie habetur *in d. dec.* 119. post Merlin. *de pignor. aliàs* 398. *part.* 9. *rec. n.* 8. ideoque stante dubitate qualitatis monetę, de qua erectiones loquuntur, rectè observantia tanquam interpretativa potius, quàm præscriptiva spectanda erat, ad not. in his terminis per DD. *in cap. cum olim de consibus, de quibus infra*, unde dici non poterat esse in casu possessionis, cui justitia petitorii resisteret, vel adeò non assisteret.

Et quamvis ex parte Montistarum opponeretur hujus-
8 modi possessionem quæsitam per illos de Tanariis, non suffragari Barbatiæ tanquam diversæ personæ, facilis tamen erat solutio, possessionem scilicet quæsitam, non ratione personæ, sed ratione officii, suffragari etiam successori, qui ex persona prædecessoris eam allegare potest, quia possessio quæsita dicitur ipsi officio, seu dignitati, ad communiter not. *in cap. cùm super, de causa possessionis, & proprietatis*, & est receptissima propositio, de qua copiosè Postius *observ.* 55. *n.* 90.

Difficultas etiam in possessorio tam apud Thesaurarium, quàm apud Cameram, quę his non obstantibus Thesaurarii decretum approbavit, consistebat in novatione contenta in obligatione facta per Barbatiam, quando suscepit appaltum, de solvendo (sunt verba precisa) *li assignamenti soliti pagarsi alli Ministri nella moneta, e nel modo, e forma, che si deve secondo l'erettione di detti Monti*; Quasi quod rectè Superiores conscii de Montistarum conquæstionibus super præterito modo solvendi in specie monetæ diminutę, & diversæ ab erectione, ita per novam conventionem, cujuscumque contrariæ observantiæ destructivam novum Thesaurarium obligare voluerint; Et quamvis replicarem, per hujusmodi verba non cessare efficaciam observantię, attento quod erectio non est clara, sed dubia, dum continet monetam adhuc incertam, seu variam, ut supra, nihilominus apud Judices habita fuit pro clara, quia erectio non loquitur de scuto aureo Bononiæ, sed de scuto aureo Italiæ, quæ monetæ species est certa, unde ob hujusmodi innovativam conventionem, judicarum fuit cessasse quamcumque contrariam possessionem à prædecessoribus quæsitam.

De petitorio non fuit actum, nisi incidenter, stantibus
9 ejus non levibus difficultatibus, quia ob Montistarum contradictiones, aliasque facti circumstantias, justificari non poterat pacifica observantia tricennalis, qua concurrente inducitur præscriptio solvendi in moneta diversa, quamvis minoris valoris, juxta terminos text. *in cap. cum olim, de consibus*, ubi Gloss. Innocen. Abb. & cæteri, de quibus Surd. *cons.* 335. *n.* 28. *cum seqq. & n.* 56. & latius habetur in Melevitana *disc.* 126. & in aliis *hoc tit.* ad materiam monetarum ac etiam *sub tit. de pensionibus*, qua præscriptione cessante, juris regula est, solutionem faciendam esse in moneta, quæ est in obligatione, sive ubi difficile debitori redditur in ipsa individuali moneta, utpotè parum frequenti, eam facere in alia specie, quæ tamen æquivaleat, habita etiam ratione augmenti intrinseci, ad commodum creditoris cedere debentis, ex deductis locis proximè citatis.

Ponderabam tamen in proposito, spectandam esse magnam injustitiam, ex hujusmodi augmento, in Cameræ præjudicium resultantem, quia attento valore, pro quo hujusmodi loca Montium empta fuerunt, nunc fructarent feré 15. pro cent., unde licèt regula sit, quod in contractibus spectanda est origo, seu tępus, in quo confecti sunt non

ANNOT. AD DISC. XLII.

COntenta in hoc discursu circa competentia fori, cadunt sub sua peculiari sede *sub tit. de jurisdict. & for. compet.* ac etiam *disc.* 3. *de judic.* In hac tamen speciali materia locorum Montium, quæ in jure non est cognita, & quæ localis dici potest in Curia, dum adest Congregatio particularis, de qua conjuncta cum altera Baronum sic fermo in relatione Curiæ *disc.* 28. certa regula de super statui non potest, cùm totum pendeat à Constitutionibus, vel Chirographis Pontificiis particularibus, ac etiam ab observantia, tanquam optima interprete.

De materia verò alterationis monetæ, ultra insinuata infrà *disc.* 42. agitur plenius *disc.* 126. *& seq. tit. de cred. disc.* 140. *& tit. de pens. disc.* 34. *& seqq.*

FERRARIEN. GABELLÆ LOCORUM MONTIUM PRO FRANCISCO RIMBALDESIO APPALTATORE CUM DIVERSIS.

Casus sopitus per Concordiam.

An loca Montium circumscribantur loco, & veniant sub nomine stabilium.

Et an pro alienationibus locorum Montium debeatur gabella contractuum.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Loca Montium veniunt appellatione stabilium, & loco circumscribuntur, & de quo loco dicantur.*
3 *De pluribus effectibus resultantibus ex dicta conclusione, loca Montium habeantur loca stabilium.*
4 *In qua specie locorum Montium dicta conclusio procedat.*
5 *Hodierna vectigalia subrogata sunt loco antiqui tributi.*
6 *Vectigalia spectantia ad Principem, vel Rempublicam dicuntur de Regalibus, & sunt exempta à gabellis.*
7 *An & quando gabellæ, & vectigalia non sint de Regalibus.*
8 *Quare pro locis Montium erectis à Principe non debeatur gabella.*
9 *Dicta exemptio non procedit, quando venditio locorum fit inter privatos, & num.* 12.
10 *Regalia desinunt esse talia penes privatum.*
11 *De exemptione Laicorum ementium à Clericis.*
12 *Declaratur conclusio, de qua num.* 9.
13 *Quomodo dominium locorum Montium ab uno in alium transferri dicatur.*

DISC. XLIII.

ERecto per Civitatem Ferrariæ, prævia Papæ licentia, super quodam eius gabellarum augmento, aliisque redditibus, uno Monte locorum mille, ad effectum extinguendi æs alienum, de anno 1643. occasione belli contracti; Cùm in ea Civitate, inter alias gabellas reperiatur illa contractum, Franciscus Rimbaldesius Appaltator generalis, prætendere cepit de venditionibus dictorum locorum Montium factis, & faciendis, tam prima vice per Civitatem personis privatis, quàm deindè in uno privato in alium, sibi ratione contractus deberi gabellam; Unde assumpta desuper disputatione.

Pro Rimbaldesio scribens, ad clariorem materiæ resolutionem, in tres inspectiones causam dividebam; Primò nempè, An statuta super gabella contractuum comprehendant venditiones, seu resignationes locorum Montium in genere, abstrahendo à peculiari qualitate Regalium, de quibus dicuntur loca Montium, quæ per Principem super Vectigalibus, & publicis redditibus eriguntur, cùm habeamus etiam de Principis auctoritate multas Montium erectiones per Barones, vel etiam privatos super Castris, tenutis, & bonis allodialibus.

Secundò, an posita generali comprehensione, illa cessaret in casu speciali, de quo agebatur, propter prætensam qualitatem Regalium; Et tertiò, an generalis exemptio à quibuscumque oneribus favore Montistarum contenta in Brevi Apostolico erectionis Urbani VIII. suffragaretur ad effectum, de quo erat quæstio.

Quoad primum, cùm statuta disponant, gabellam solvi debere de quibuscumque contractibus tam stabilium, quàm mobilium, ac jurium, & actionum, casus videbatur planus, quia de necessitate hujusmodi loca Montium sub una ex his tribus speciebus veniunt, retenta siquidem opinione ut veniant sub nomine jurium, & actionum, sive quod tertiam speciem constituant, ita comprehenderentur.

Probabilius tamen, ac receptum est reputari tanquam stabilia, itaut stabilium appellatione veniant, ac loco etiam circumscribantur, Civitatis scilicet Metropolis in qua
2 sit erectio, ut in specie firmant Gabr. *consl.* 141. *n.* 23. *lib.* 2. Alex. *consl.* 179 *n.* 3. *lib.* 6. & *consl.* 15 *n.* 3. *lib.* 7. Thes. *jun. lib.* 2. *qu. forens. 5. in fin.* Burat. *dec.* 474. *n.* 1. & 913. *n.* 10. Rovit. *in pragm.* 1. *de juribus*, & *exactionibus Fiscalibus nu.* 66. & 80. ubi de Fiscalibus Neapolis, sive aliis juribus super Arrendamentis, quæ idem sunt, ac loca Montium Urbis, Barbos. *de Episcopo alleg.* 95. *n.* 44. Rota in Veneta pretii, seu nullitatis contractus 13. Novembris 1602. coram Pamphilio, ubi de Montibus Venetiarum *dec.* 177. *nu.* 38. *p. 5. rec.* aliàs apud Merlin. *dec.* 353. & plenè in Viterbien. hæreditatis de Ghisiis coram Royas inter suas *dec* 66. *nu.* 10.

Hinc venire sub legato immobilium habetur apud Gabrielem, Thes. & Burat. ubi supra, & *d. dec.* 177. & 355. *n.*
3 28. *part.* 5. In eis locum habere statuta exclusiva à successione stabilium, nisi excipiantur *d. dec.* 177. *n.* 38. Adden. ad Burat. *dec.* 535. Et competere interdicta possessoria, illud præsertim quorum bonorum, Burat. *dict. dec.* 474. & illud Salviani, Gratian *discept* 943. *nu.* 22. & *seqq* Rota *dec.* 29. post Pacis. de Salviano; In eis habere locum Statuta Urbis 213. & 151. tanquam super alienatione stabilium, nisi excipiantur, ut ratione commercii frequenter solet *decis.* 114. *nu.* 11. post Merlin. *de pignor.* Et comprehendi sub *extravaganti ambit.*, *de reb. Eccles. non alien.*, nisi per Papam in erectione pro commercii libertate aliud dilponatur, ut frequentissimè solet Rota in dicta Veneta pretii, seu nullitatis 3. Novembris 1602. coram Pamphilio, & 184. *nu.* 15. & 16. *part.* 9. *rec.* Atque super eis imponi posse census tanquam super stabilibus, Cenc. *de cens. par.* 1. *cap.* 3. *qu.* 1. *ar.* 1. *num.* 12 & 13. *alias quæst.* 29 Burat. *d. dec.* 913. *nu.* 10. Rota *dec.* 133. *nu.* 13. post Merlin. *de pignor.*

Et quamvis replicaretur, id procedere in locis Montium fundatis super bonis stabilibus, de quorum natura tanquam
4 jura super illis competentia participare dicuntur, adinstar censuum, de quibus in proposito gabellarum agitur in Romana, seu Tudertina Collectæ *infra hoc tit. dis.* 92. Nihilominus dicebam Doctores indistinctè prædicta firmare in locis Montium, quæ ut plurimum, & frequentius consistunt in Vectigalibus, aliisque juribus Principis, ut in specie de Fiscalibus, Rovit. *loc. cit.* & de pecuniis super Montibus Venetiarum, Rota in dicta Veneta coram Pamphilio, quicquid dicat in contrarium Peregr. *consl.* 43 *lib.* 1.

Ut enim benè advertit Rovit. *loc. cit. nu.* 68. & *seqq.* ho-
5 dierna vectigalia, & collectæ Principis, & Reipublicæ subrogata sunt loco antiqui tributi, seu indicti, quod erat onus reale, & tanquam solo inhæreus propter bona, ex quibus solvebatur, sub stabilium specie veniebat, ideò ejusdem naturæ esse debent subrogata, ex vulgari axiomate, quod subrogatum, &c. Quamvis enim ex communi hominum opinione de facto reputentur stabilia aerea, inter mobilia magis computanda, propter satis periculosam eorum conditionem, ac brevem durationem, ut idem Rovit. *num.* 72. & *seqq.* Attamen quod effectus juris, Doctores nimis concorditer illa situant inter stabilia, unde quoad hunc primum punctum, nisi duo sequentes, vel eorum alter obstarent, planum videbatur, Appaltatorem habere intentionem fundatam.

Quo verò ad secundum, super quo acrior fuit disputatio, an scilicet pro locis Montium tanquam de Regalibus
6 deberetur gabella, quæstio videbatur cessare ex facto, seu defectu applicationis, cùm procedat in illis locis Montium quæ per Principem, vel Rempublicam non recognoscentem Superiorem, super vectigalibus, aliisque publicis juribus eriguntur, in quibus terminis loquuntur Lassar. *de decim. c.* 10. *n.* 43. Guttier. *de gabellis q.* 57. *nu.* 17. Cabedo *dec.* 13 *n.* 7. *lib.* 2. Fragos. *de Republica lib.* 3. *disp.* 8. *n.* 48. Larrea *alleg.* 23. *n.* 50. & alii loquentes in iis juribus Hispaniarum, quæ sunt Principis, & vocantur *los juros del Rey*; Secus autem in erectis super gabella imposita per Communitatem, quia tanquam imposita per Civitatem subditam, non dicitur de Regalibus.

Licèt enim jus indicendi collectas, & gabellas, regulariter sit de Regalibus, non semper tamen, & perpetuò ga-
7 bellæ sunt tales, nam etiam Barones, vel Communitates subditæ, ex antiqua consuetudine, vel Principis privilegio generali, seu licentia particulari, toties, quoties concedenda, collectas, & gabellas imponunt, ut per Franch. *dec.* 56. *n.* 11. & *seqq.* Capyc. *dec.* 148. cum aliis per Cohell. *ad Bullam boni regiminis c.* 47. *n.* 5. & 15. ac passim in dies videmus in Statuto Ecclesiastico, & frequentius in Regno Neapolitano, ubi omnes ferè gabellæ imponuntur, non per Principem directè, sed cum ejus assensu, & licentia per Communitates, & Populos, ad effectum solvendi onera eidem Principi, & alia communitativa ex copiosè deductis per Marottam *in ejus tractatu de collectis*, *seu bona tenentia*.

Idcircò enim pro locis Montium, quæ Princeps super ejus publicis juribus erigit, ac aliis vendit, quæ per Hispa-
8 nos, ut supra dicuntur *Juros del Rey*, iidem dicunt tanquam de Regalibus non deberi gabellam, quia Princeps, seu Fiscus qui est gabellæ Dominus, eamque aliis exigendam in Appaltum concedit, est de jure ab illa exemptus juxta text. *in l. locatio aliàs lxitatio* 9. *§. Fiscus. ff. de vectigal. cum concordan.* Ideò extendendum non est ad Communitatem, quæ privatam personam potiùs repræsentare dicitur, & de facto in hac Civitate adsunt gabellę Civitatis contradistinctæ à Cameralibus.

Et nihilominus, ubi etiam ab ipso Principe super publicis Juribus Montes eriguntur, adhuc dicebam, emptio-
9 nem procedere circa primam venditionem ab ipso Principe privatis faciendam, secus autem quoad sequentes contractus, & resignationes inter ipsos privatos, ut distinguendo habetur apud Cyriac. *controvers.* 141. *nu.* 62. Idque triplici clara ratione, prima nempè, quod jura Regalia dicuntur talia, donec resident penes Principem, sive penes privatum, quatenus ad ipsius Principis ius, & interesse pertinet, secus autem quoad solum interesse privatum, quia desinunt esse talia, Isernia *in c.* 1. *quæ sint Regalia, verb. Angariæ ad finem n.* 52. Afflict. *in Constit. quia frequenter n.* 4. Peregr. *de jure Fisci lib.* 6. *tit.* 5. *n.* 26. Lanar. *consl.* 34. *n.* 8. & *consl.* 39. *nu.* 6. Marta *consl.* 145. *nu.* 1. & *seqq.* Avendan. *de censibus cap.* 93. *num.* 6. Franch. *decis.* 56. *num.* 36. & cæteri, de quibus *hoc eod. tit.* sæpius, præsertim in Romana Appaltus lignorum ad materiam Vectigalium *disc.* 81. ac etiam sub altero de feudis præsertim in Pisauren. Molendinorum *disc.* 3.

Altera, quia gabella non solvitur ratione rei, sed ratione contractus, qui cùm geratur inter privatos, nullatenus jus Principis lædi dicitur, Gabr. *consil.* 156. & 161. *lib.* 2. Et tertia, quia ideò de jure exempti pro hujusmodi contractibus, reddunt etiam privatos emptores immunes, quia in effectu onus ementis redundaret in damnum vendentis, cum gabella dicatur pars pretii, quod majus esse solet; ubi non solvitur, quàm ubi præstanda est.

Ex qua ratione inferunt Canonistæ, & Morales, laicos
11 ementes à clericis, beneficio exemptionis, & immunitatis gaudere, ex deductis per Sperell. *dec.* 55. *n.* 7. & *per tot. dec.* 412. *n.* 36. & *seqq. par.* 9. *rec.* & 139. *in fin. part.* 10. & nonsemel hoc tit. ad materiam franchitiarum præsertim in Mantuana exemptionis *disc.* 53. quæ ratio cessat, ubi perfecta jam venditione per clericos, atque effectis bonis de dominio laici, per istum alteri laico venduntur, quia tunc vendi dicuntur bona merè laicalia, & nihil interest clerici, an prius propter onus gabellæ sit diminutum necne, quod rectè convenire dicebam discretivè terminis nostris, ubi scilicet prima vice vendit Princeps, deinde verò vendunt privati.

His stantibus, etiam quoad hunc secundum punctum, fundata videbatur Appaltatoris intentio; Verùm non levem difficultatem faciebat Breve Apostolicum amplissima verba, & clausulas exemptionis continens, præsertim ratione subjectæ materiæ, cum hujusmodi loca Montium ob commercii oportunitatem, tanquam species bonorum differentium, soleant esse magis privilegiata, & exempta ab illis nexibus, & oneribus, quibus alia bona indifferentia subjacent.

Aliam etiam majorem difficultatem, per scribentes pro Civitate, & Montistis non deducam, ponderabam contra
12 Appaltatorem urgere, quod scilicet in hujusmodi locorum Montium alienationibus, nullus inter privatos verè, & propriè interveniat contractus, sed simplex traclatus super consensu præstando, quia ut semel habetur *ad istam materiam locorum Montium hoc eod. tit.* dominium locorum Montium non transfertur de uno in alium per simplicem partium voluntatem cum subsequta traditione, ut in aliis bo-
13 nis indifferentibus sequi dicitur, sed non nisi Principis, vel Officialis per eum ad id deputati auctoritas accedat, unde emptor acquirere magis dicitur ab ipso Principe, quem in ejus auctorem immediatum agnoscit, cùm fingatur venditorem resignare hujusmodi jura in manibus Principis, vel etiam Civitatis concedentis, & ab ipso per actum oculum novæ creationis seu effornationis de novo concedi resignatario, Unde propterea, inter ipsos privatos, nullus intervenire dicitur contractus dominii translativus, sed uterque actus est respectivè inter Principem, & privatum; Quare ob materiæ exemplaritatem, & contrariam communem observantiam, dictaque provisas difficultates honesta concordia laudata fuit, & de facto sequta, approbante Camera, quæ causa pluries proposita, remanebat satis perplexa in capienda resolutione.

SPOLETANA GABELLÆ, PRO THESAURARIIS SPOLETI CUM ANNONA URBIS.

Casus sopitus per Concordiam.

Annona Urbis an gaudeat privilegio fisci circa exemptionem à gabellis, & vectigalibus; Et an idem sit Camera, & Annona.

SUMMARIUM.

1 *Affli series.*
2 *De Privilegio fisci super exemptione à gabellis.*
3 *Princeps dicitur maritus Reipublicæ.*
4 *Quid sit annona, & an sit de rebus ad fiscum pertinentibus.*
5 *De juribus loquentibus de re frumentaria quoad Principem vel fiscum, in quibus casibus procedant.*
6 *De distinctione inter annonam œconomicam pro usu Civium, & annonam Principis pro subventione pauperii.*
7 *Quid sit fiscus, de ejus origine, & denominatione, & nu.* 20.
8 *De origine, & introductione annonæ.*
9 *Ad quem pertineat administratio annonæ.*
10 *Quid in Urbe, & de introductione præfecti annonæ.*
11 *De casibus in jure expresso super Immunitate à gabellis.*
12 *An, & quando competat exemptio pro frumento, & aliis victualibus necessariis protexercitu, & militibus.*
13 *Fiscus non est exemptus pro mercatura, & industriis.*
14 *Explicatur text. in l. 1. Cod. de navicular. lib.* 11. *quando procedat circa exemptionem frumenti.*
15 *Cives cogi possunt ad emendum frumentum publicum, quod corrumpitur vel superat.*
16 *Princeps vel Superior cogere potest cives diviles, ut emant frumentum distribuendo populo.*
17 *An, & quando magistratus, & officiales statuere possint, ut deferentes frumentum, & victualia sint exempti.*
18 *Declaratur quando pro frumento annonæ publicæ debeatur gabella vel ne.*
19 *Quomodo annona debeat administrari, & de ratione, ob quam permittitur, ut vendat carius frumentum, quod vilius emit.*
20 *Sub nomine Jurium, & bonorum fisci, & Principis quid veniat.*
21 *De decisione Reverter. ut gabella non debeatur pro frumento publicæ introducto per Civitatem.*

DISC. XLIV.

OB penuriam, quam de anno 1648. Annona Urbis patiebatur, emerunt illius Officiales in Provincia Marchiæ Anconitanæ notabilem tritici quantitatem in
1 dorso animalium evectam, mediante necessario transitu per Civitatem Spoleti, in cujus ingressu, pro quolibet animali onusto, solvenda est quædam gabella, quam Gabellariis petentibus, annonæ verò Officialibus recusantibus ex privilegio fisci juxta dispositionem text. *in l. licitatio aliàs locatio ff. de publicanis*, quali quod fiscus, & annona essent idem; Hinc introducta fuit desuper disputatio in Congregatione computorum, in qua pro Thesaurariis seu gabellariis scribens.

Dicebam, fisci privilegium procedere in iis, quæ spectant ad Cameram Principis, seu Reipublicæ, ad quam
2 spectare dicuntur ea, quę Populus seu Respublica ei assignavit pro publicis Principatus oneribus sustinendis, adinstar dotis, quam mulier pro matrimonii oneribus assignat marito, cui Princeps respectu Reipublicæ comparatur Peregr. *de jure fisci lib.* 1. *tit.* 1. *in princ. n.* 7. & *seqq.* Mant. *de tacit. lib.* 11. *titul.* 18. *nu.* 2.

Sub hujusmodi autem assignamentorum seu bonorum
3 cie non videtur venire annonam, cùm hæc non contineat aliquem redditum seu emolumentum, sed sit quædam prudens œconomica administratio demandata Magistratibus pro conservanda in Civitate abundantia victualium emendorum à Civibus volentibus, eoque liberandi ab inedia, sive à dardanica oppressione *tot. tit. ff. ad l. Julium de annona l.* 1. *§. Cura cornis*, *ff. de officio Præfecti Urbis*, *l.* 2. *ff. de administratione rerum ad Civitatem pertinentium*; *cum concordantibus per Paulum de Castro consil.* 40. *n.* 3. *lib.* 1. sequuntur Ripa *de peste tit. de remediis ad conservandam ubertatem num.* 1. & *seqq.* Decian. *tract. criminal. part.* 1. *lib.* 7. *tit.* 22. *de fraudantibus Annonam*, Colerus *de alimentis lib.* 1. *cap.* 17. Borell. *de magistratuum edictis lib.* 3. *c.* 14. Aponte *de potest. prorog. tit. tit. de abundantia Civitatis*, *§.* 1. Rovit. *super rubr. & pragmat.* 1. & 16. *de annona*, & *consl.* 73. *lib.* 2. Bobadil. *polit. tom.* 2. *cap.* 3. *n.* 3. & *seqq.*

In hoc enim nullum lucrum vel damnum Camera Principis sentit, quia eadem pecunia, quæ in emptionem frumenti, & aliorum victualium erogatur, (& quæ pecunia frumentaria in jure appellari solet) eadem recuperatur à Populo illa emente, itaut sit solùm quędam provida cura œconomica, ne Populi à dardanariis in victualium emptione suffocetur, originaliter derivata ab exemplo Josephi in Ægypto; Et quamvis aliquando Camera Principis aliquam pecuniarum quantitatem pro hujusmodi provisionibus faciendis accomodare soleat, est tamen purum mutuum de quo, ex eorumdem victualium conditione se reintegrat ut probat text. *in l.* 2. *§. quid de frumentaria*, & *l. fin §. item rescripserunt. ff. de administratione rerum ad Civitatem pertinentium*, & *l. fin. §. qui annonam*, *ff. de muneribus & honoribus*, Ripa ubi supra *n.* 176. Rovit *d. pragm.* 16. *de annona n.* 3. & *seqq.* & *d. consl.* 73. *lib.* 2. Igitur dici non potest esse de bonis, & emolumentis fisci, quia hęc tanquam fructus dotis, in onera Principatus dies erogantur, & consumuntur, absque spe recuperationis, eo modo quo vir consumit fructus dotis, in oneribus matrimonii supportandis.

Officiales Annonę, & Camerales eis adhærentes, se fundabant in dispositione text. *in l.* 1. & 10. *tit. C. de erogatione militaris Annonæ lib.* 12. *in tit. de Annonis Civilibus lib.* 11. *tit. de conditis in horreis publicis lib.* 10. *tit. de frumento Urbis Constantinopolitanæ lib.* 11. *tit. de Canone frumentario Urbis Romanę cod. lib. tit. de navicularitis lib.* 10. & *tit. ut nemini liceat ab emptione spectacul.*, &c.

Verùm dicebam procedi in hoc eum equivoco claro, quoniam in dictis legibus agitur, vel de illo frumento, quod ad Principis Cameram pertinet, ex cujus prędiis vel tributis, & respondonibus collecto, vel de eo frumento, quod eadem Camera Principis emere, & providere solet pro militum, & Palatinorum substentatione, sive etiam tem-

pore penuriæ, pro alimonia pauperum, & pane ex Principis munificentia, & pietate eis elargiendo, ut in eisdem juribus explicant Bald. Joann. de Platea, Alciat. Rebuff. & benè Ripa *loc. cit. num.* 176.

Alia enim est Annona, quæ conservatur pro usu pauperum, alia verò pro majore commoditate civium, & ad
6 providè consulendum inopiæ; Prima enim species erogatur de pecunia Principis absque recuperatione, unde propriè conveniunt termini fructuum dotalium erogandorum in onera matrimonii, qualia hæc dicuntur in Principe circa subsistentationem sui ipsius ejusque familiarium, & Palatinorum, ac militum, & pauperum; Secus autem in secunda specie, in qua simplex administratio œconomica, omnium civium nomine per Magistratum fieri dicitur: In ista enim onus gabellæ pro hujusmodi frumento, veré solvi dicitur ab ipso Principe, ejusque Camera, sed à civibus & populo eo plus solvente eorumdem victualium pretium cujus para tam vecturarum, horreorum, & laborantium, quàm gabellarum, expensæ dicuntur; Aliàs enim sequeretur, quod totus populus esset exemptus, nullæque victualium gabellæ exigi possent, cùm in qualibet ferè Civitate, ex Principis proviso præcepto, hujusmodi provisiones pro Annona fieri soleant.

Clarè id comprobari dicebam ex utriusque stationis di-
7 versitate tam in origine, quàm in administratione; Fiscus enim sub Cameræ Principis, seu publici Erarii nomine antiquitus nuncupatus, originem habuit ab initio nascentis dominationis, seu Principatus, ut ex Peregr. *de jure fiscali lib. 1. tit. 1. nu. 2. cum seqq.* itaut sine dubio adfuerit per multa fæcula in omnibus Monarchiis, & Principatibus, antequam per Josephum in Ægypto ex divina providentia hujusmodi Annonæ introductio haberetur; Atque in Romana Republica, à qua nostræ leges derivant, certum adfuisse fiscum, seu publicum Erarium ab ipso ejus exordio.

Hujusmodi autem Annonæ introductio, & præfectura,
8 vel juxta unam opinionem, quam tenet Livius Decade 1. *lib. 4.* initium habuit in Lucio Minutio anno 315. ab Urbe condita, vel juxta aliam post electos ædiles Curules, quorum officium cognitum solùm fuit post Regum expulsionem, seu verius juxta historiam legalem (quam nos præcæteris in foro attendere debemus) duos ædiles, qui frumento præessent, *Cereales* à Cerere dictos, primus omnium instituit Cajus Julius Cæsar, *ut in l. 2. §. capta deinde Sardinia, ff. de origine juris*, ut benè Bovadill. *de his agens d. c. 3. polit. tom. 2. nu. 3.* Ex quo textu *in §. Deinde cum Ærarium* constat, officium quæstorum circa fisci, & Cameræ administrationem, longè antea erectum esse, unde liquet, attenta origine diversam esse unam rem ab altera.

Eadem diversitas defumitur ex administratione, quia
9 fisci administratio rectè pertinet ad Principem, & ad Quæstores, aliosque Officiales ab ipso Principe deputatos, & in qua administratione, Populi, vel Civitates nullam habent participationem; Annonæ verò regimen, & administratio, tanquam concernens commodum, & utilitatem civium, de jure est de spectantibus ad Civitatem ejusq; Decuriones, *ut in l. 2. ff. de administratione rerum ad Civitatem pertinentium, & l. Decuriones 6. eodem tit. & in aliis*; Quodque Civitatum cura esse soleat Annonæ providere, probant Bart. Lucas de Penna, & cæteri *in l. unica, C. ut nemini liceat ab emptione se excusare lib. 11.* ubi exemplificando loquuntur de frumento Civitatis *nu. 176.* Bovadill., Rovit. & Ganaverr. *loc. cit.* Capobl. *de Baronibus tom. 2. cap. 9. nu. 1. & seqq.* Ripa *ubi supra*, ubi quod de consuetudine potius, quàm de jure, & constat apud Rotam in Firmana pecuniaria 14. Junii 1647. & 3. Junii 1650. coram Bichio: *quorum secunda est decis. 49. part. 1. rec.* in quibus præcedentes decisiones referunt, tractantes de administratione Annonæ penès Civitatem, quod ubique, & præsertim in Italia docet communis observantia. Et habetur in Neapolitana *hoc tit. disc. 125.*

Et licèt in Urbe à temporibus Gregorii XIII. citra hoc
10 munus demandari soleat Prælato per Papam deputato, Annonæ Præfecto nuncupato, qui esse solet unus ex Cameræ Apostolicæ Clericis. Non inde tamen sequitur intrare privilegia fisci, præsertim istud, quod in effectu, non fisci, sed Civium ementium victualia, utilitatem contineret, quia Princeps voluit demandare Prælato illam curam, quæ aliàs Decurionibus incumbebat, & sic immutare solùm personam administratoris, non autem speciem administrationis.

Observandum etiam dicebam, in jure fuisse expressos
11 eos casus, in quibus lex immunitatem à vectigalibus concedere voluit, quos congerit glos. *in l. si publicanus, §. ff. de vectigalibus*, inter quos iste describitus non reperitur, neque prætendi potest comprehensus sub nomine fisci. Tum quia præmissa repugnant, ut suprà. Tum etiam, quia res pro exercitu paratas, seu ad præsidium, aliorumque publicorum Officialium usus necessarias, seu exprimit, tanquam cõtradistinctas à rebus fiscalibus, *ut in d. l. publicanus, §. 1. & l. licitatio aliàs locatio, §. res exercitui, ff. de publicanis*; Et tamen absque dubio, sub nomine fisci, magis hujusmodi res venire deberent, commodum, & damnum sint ipsius Principis, ejusque Cameræ.

Ponderando potissimè, quod quamvis de jure verius sit, pro victualibus, & bonis necessariis pro exercitu, vel armamento Principis, vectigal exigi non posse, ut in specie deductum habetur apud Reverterium, & addentes *decis. 548.* & Burfatt. *consil. 335.* non est tamen sine controversia, ut constat apud allegatos; Atque cùm hujusmodi quæstio habita esset in Congregatione computorum inter Cameram, & Appaltatorem generalem Ferrariæ, sub die 4. Augusti 642. resolutum fuit pro frumento parato pro commeatu Exercitus, sive pro Arcium munitionibus, nullam gabellam deberi, illam tamen debitam esse pro eo frumento, quod ex- 12
planatur pro pane militum tam præsidiariorum, quàm de leva, dum extra Exercitum permanent in Civitatibus, & Oppidis, ex ea clara ratione, quod tunc ex pecuniario stipendio, quod per Principem præstatur, isti panem sibi emunt, unde ex gabellæ solutione, vel exemptione respectivè, nullum damnum, vel utilitatem fiscus reportat.

Et quod pro rebus paratis pro servitio Exercitus debeatur gabella, tenet Larrea *allegat.* 54. ubi sic dicit decisum, licèt totum fundamentum sit in legibus particularibus Hispaniæ, supponendo contrarium de jure communi, ex Peregrin. *de jure Fisci, & aliis*, quos allegat. Unde in hac auctoritate nullum fundamentum in proposito puncto constitui posse videtur.

Atque unum de duobus aliàs resultaret, vel scilicet quod exemptio in effectu redunderet in commodum, & utilitatem
13 subditorum, qui ad gabellarum solutionem tenentur, vel quod ita Princeps sibi ipsi hujusmodi utilitatem applicando, mercaretur, & lucrifaceret, quo casu suæ exemptionis privilegium non intrat, ad text. *in l. universi, C. de vectigalibus*, ubi omnes, Natta *cons. 139. n. 4.* Roland. *consil. 61. n. 23. lib. 4.* Addens. ad Revert. *d. dec. 548. n. 2.* ubi reprobantur tenentes contrarium.

Nec obstare dicebam text. *in l. 1. Cod. de naviculariis lib.* 11 14
quia vel loquitur de immunitate personali concessa ipsis naviculariis in compensationem periculi, quod subeunt se exponendo navigationi pro bono publico, ut probat text. *in semper §. Negotiatores, ff. de Jure immunitatis*, quod non est speciale in Annona, sed procedit in quacumque specie; Vel quatenus intelligatur de ipsis rebus, seu mercibus asportandis, intelligendus est de Annona, quæ transvehitur de horreis publicis, in quibus conservabatur frumentum pro Exercitu, vel pro Domo Principis, ut Bart. *ibidem num. 4. 6 & 7. & in l. 1. Cod. de conditis in horreis public.* & sic exemptio non oritur ratione Annonæ, sed quia tractatur de re Principis, & in his terminis loquitur Surd. *consil. 239.* atque in eisdem terminis intelligenda sunt deducta per Gattier. *de gabell. quæst. 33.* ubi scilicet ipsa Civitas est domina gabellæ, quę ex retractu panis non exigatur, ut particulariter habetur infrà in Ferrarien. gabellæ frumenti *disc. seqq.*

Observando etiam text. *in l. 1. & toto tit. ut nemini liceat* 15
in emptione specierum lib. 11. disponere, quod si frumentum à fisco emptum corrumpitur, vel superat, cogi possunt cives ad illud emendum; Ergo intelligi non potest de frumento publico, quod emitur pro Annona Civitatis, & usu omnium civium, sed frumento privato per fiscum empto pro
16 usibus sibi incumbentibus, ut suprà; Et quandoque Princeps, vel Magistratus tempore penuriæ, ut pauperibus, vel populo provideat, eumque à mercatorum, & diriorum oppressionibus liberet, cogere solet cives idoneos pro numero, & quantitate bonorum ad emendum frumentum, ut pauperibus pro certo taxato pretio minuatim vendant, ut observant Joannes Rebuff. *in d. l. 1. ut nemini liceat ab emptione specierum n. 2.* & Bovadill. *d. tom. 2. politic. cap. 3.*

Obstare tamen videbatur Theorica tradita per Bart. *in l. ff. quod quisque jur. in princ.* ibique clarius Gattrens. *num. 8.* & ceteri apud Paschal. *de part. potest. part. 2. cap. 3. num 31.* & Capobl. *de Baron. dicto cap. 9. n. 3.* quod scilicet Magistratus Annonę possint de tempore carestię statuere, ut deferentes victualia sint exempti ab omni onere gabellarum,

rum, & pedagiorum; Verùm replicari posse dicebam, quod ubi hoc Statutum ab Annonæ Præfecto fieri potuisset, attamen factum non erat, ac ulterius, quod extra Urbem, pro qua Præfectus est deputatus, ejus auctoritas absque Papæ participatione, & assensu extendi non videtur; Sive quod id intelligendum sit, quando penuria est talis, quod oporteat victualia vendere minus, quàm valeant; itaut non integret reintegratio impensi, in qua est punctus.

Judices inclinabant pro Gabellariis, sed punctus tunc decisus non fuit, dato solùm referipto, *cum Thesaurario ad mentem*, quæ erat concordandi cum medio temperamento, sed vel ex partium negligentia, vel ex immutato rerum statu, ad effectuationem deventum non fuit.

Post annos autem circiter 13. occasione solidationis computorum, quæ ita in suspenso remanserunt, excitata denuò fuit ista quæstio, atque omnibus ferè officialibus immutatis, novi Camerales, visis informationibus tunc editis, præsertim mea, prædicta fundamenta continente dicebant difficultatem consistere in diversi facti præsuppositis; ex quibus conclusionum applicatio negabatur; Illa 18
siquidem procedunt cum præsupposito, quod ageretur de sola œconomica administratione, erogandi pecuniam publicam, vel Fiscalem in emptione frumenti, rehabendam ex pane venali civibus, & incolis distribuendo, juxta deducta, præsertim per Rovit. *d. cons. 73. num. 1. & 2.* ubi quod Annona jacturam facere non debet. Sed hoc præsuppositum cessare dicebant, dum factis calculis pecuniæ cameralis pro emptione frumenti Annonæ diversis temporibus accomodatæ, constabat Cameram Apostolicam remanere damnificatam in satis notabili summa, de qua nunquam reintegrata fuit.

Verùm isto etiam præsuppositio admisso, adhuc cum sensu veritatis, dicebam parum probabilem videri eorumdem Cameralium oppositionem, cùm dictæ pecuniæ non sequuta reintegratio, tribuenda esset malæ administrationi Officialium non benè suum officium exercentium, quia 19
ut dictum est, Annona ita debet administrari, quod non fiat quidem lucrum, & mercatura, non autem ut patiatur proprium damnum, cùm ageretur de meræ œconomica administratione; Atque idcircò toleratur alteratio pretii, quod scilicet quando frumentum emitur pro scutis quinque distribuatur pistoribus pro scut. 10. ut istud lucrum compenset præteritum damnum passum in anni sterilibus, quando oportuit distribuere frumentum pro minori prætio, quàm emptum esset, vel conservaretur pro eadem compensatione faciendæ futuri damni ex eadem causa resultantis; Et sic semper firmum remanet, hanc esse putam administrationem, in qua solùm dici potest, Cameram remanere pro rali administratione creditricem ejusdem Annonæ, à qua forte occasione continuantis obertatis poterit se reintegrare. Non inde tamen inferri potest, quod idem sint Fiscus, & Annona, quia id solùm verificabile est in eo frumento, quod Princeps suo ære emit, ut gratis, & eleemosynaliter, tanquam pater pauperum subditorum distribuat, ex ea obligatione, quæ sibi ratione Principatus incumbit, subsistentandi de tempore penuriæ pauperes subditos aliundè non habentes.

Atque ut hæc differentia inter Fiscum, seu Cameram Apostolicam, & Annonam Urbis clarè dignosceretur, co-
20 gebar, deveniendo ad terminorum explicationem, subjungere, quod sub Fisci, seu Cameræ nomine, veniunt illa bona, & jura, quæ competunt in universum Principi, seu ipsi Reipublicæ, ac Principatui constituto ex Civitatibus, Oppidis, & locis in eo existentibus, quæ tanquam membra insimul concurrunt ad efformandum istud corpus universale, seu politicum, cujus juxta unam opinionem, ipse Princeps est Caput, sive juxta alteram ejusdem integri corporis ex ipsis Civitatibus, & locis constituti, Civitate Metropolitica capitis figuram faciente, Princeps dicitur supremus Gubernator, vel administrator, seu Reipublicæ, quæ confideratur tanquam mulier Maritus, cui eadem Respublica omnia ejus bona, & jura dederit in dotem pro supportandis publicis oneribus, ad instar onerum matrimonialium, & sic quoad concernentia ipsum corpus in universum.

Membra verò prædicta, quę insimul, & unitim concurrentia, dictum corpus constituunt, singulariter, & distinctim considerata, constituunt tot universitates, sunt corpora politica separata, constituta ex cujuslibet Civitatis, vel loci respectivè civibus, & incolis; Ideoque ea, quæ concernunt singularum Civitatum, eorumque civium, & incolarum particularem videndi modum, non dicuntur spectare

ad Fiscum, quamvis omnia sub Principis directione, ac auctoritate fiant, nam aliàs particulares Annonæ omnium Civitatum, Oppidorum, & locorum, dicerentur idem, ac Fiscus, atque istius privilegiis gaudere deberent, neque inter Urbem, & alias Civitates in proposito aliqua subesse videtur considerabilis ratio differentiæ.

Difficultatem aliquam inferre poterat *dec. 277.* Reverterii, hoc medio tempore impressa, per Camerales tamen non allegata, in qua punctualiter firmatur, gabellam solvendam pro tranitu, vel introductione frumenti, non deberi pro eo quod Civitas pro Annonæ servitio introducit, 21
& fortè dicta decisio est in casu in quo scripsit, & succubuit Rovit. *dict. cons. 73. lib. 2.*

Verùm de facili credebam, ad dictam decisionem ex defectu applicationis posse responderi, quoniam ea gabella non debebatur pro quocumque frumento, sed pro eo solùm, quod introducebatur mercimonii causa, itaut introductum pro usu proprio civium esset immune; Unde propterea benè dicitur illud frumentum per Civitatis, vel Annonæ Officiales tempore penuriæ introductum ad evitandam famę, ac mercatorum, & dardanariorum oppressionem, dicendum potiùs esse ad usum proprium civium, & incolarum, quorum nomine Civitas tanquam suorum civium œconomica administratrix potiùs, quam pro mercatura, & lucro id egisse dicitur, ut prætendebatur per Rovit. *d. cons. 73* cujus dicta, quamvis abstracte, ac in puncto juris essent vera, laborabant tamen in concreto de defectu applicationis; Et ista ratio benè deducta per Revert. potius congrua est, quàm altera ponderata in additionibus, nam si esset mercatura, nil relevaret, eandem Civitatem esse gabellæ dominam; Et conferunt ad eandem materiam deducta in Ferrarien. *disc. seqq.*

Verùm adhuc urgebat difficultas, quæ etiam apud me non levis erat, quoniam in facto docebatur, de dicto anno 1648. ob magnam victualium penuriam, Papam uti Principem, suę Metropolis subditis subvenire volentem, non quidem ex mutuo animo se reintegrandi, ed gratuitò elargitam esse magnam pecuniarum summam pro emendo hoc frumento, quod gratuitum ab Annona habitum; compensavit magnam jacturam, quam eadem faciebat in altero proprio, quod in pane explanabat, unde propterea si de hoc solvenda esset gabella, illa per Principem, ejusque Fiscum solvi deberet; Et quia plures aliæ partitæ in computorum solidatione erant in controversia, ideò super omnibus transactum fuit, satis tamen modica ratione habita de hac prætensione.

ANNOT. AD DISC. XLIV. & XLV. & CXXV.

De materia publicæ Annonæ, de qua agitur in his duobus discursibus, agitur quoque infra *disc. 125.* ubi de ejus regimine, ad quem de jure pertineat, & aliquid insinuatur in Relatione Curiæ *disc. 40.* ubi de Congregatione, seu de Præfecto Annonæ, de quo etiam Sanfelic. *dec. 290.*

Quo verò ad punctum, de quo principaliter in his discursibus disputatur, an scilicèt pro frumento, quod emitur vel explanatur pro servitio Annonæ publicæ debeantur gabellæ, aliaque victigalia, vera, nimiumque rationabilis videtur distinctio, de qua in his discursibus, inter illud scilicet frumentum, quod publici officiales emunt, ut revendant, vel explanent, in sola ratione œconomica, seu administratoria, & illud frumentum, quod ipse Princeps, vel Respublica, pro levamine populorum distribuat gratis omninò, vel diminuto pretio, ex rationibus ibi ponderatis.

Super privilegiis autem, & favoribus publicæ Annonæ antiquioribus relatis, plura colligunt Rovit. *cons. 73. lib. 2.* Sanfelic. *d. decis. 290.* & alii relati in his discursibus, ac etiam cum aliqua eruditione, Amayd. *in l. unic. Cod. ut nemini liceat, in empt. specier. lib.* 10. & aliqua adverte Massin. *de confiscat. q. 17. n. 1. & seqq.*

Et in specie propositionis insinuatæ supra *hoc cod. tit. disc. 133. in fine, disc 134. n.* 14. quod scilicet denegari, seu impediri possint tractæ, quamvis essent concessæ Appaltatoribus, vel aliis, ex causa onerosa, & correspectiva in forma contractus, quando id præiudicare possit Annonæ, ac inducere valeat penuriam in Regione, cum semper hujusmodi concessiones sub se contineant hanc implicitam conditionem, quatenus scilicet victualia exuberent usum proprium, Reverter. ibique de Marin. in addit. *dec. 425.* & advertitur *infra disc. 148. n. 30.* Roccus *de effectis, §. 7. de tractis n. 20.* addent. ad Rovit. *super pragm. in rubr. de extraction.* Cohell. *ad Bull. Boni Regim. cap. 50 n. 29. & seqq.*

Hinc sequitur, quod isto casu non potest Appltator, vel alter contrahens præcedere rigorosam resectionem

pore penuriæ, pro alimonia pauperum, & pane ex Principis munificentia, & pietate eis elargiendo, ut in eisdem juribus explicant Bald. Joann. de Platea, Alciat. Rebuff. & benè Ripa *loc. cit. num.* 176.

Alia enim est Annona, quæ conservatur pro usu pauperum, alia verò pro majore commoditate civium, & ad
6 providè consulendum inopiæ; Prima enim species erogatur de pecunia Principis absque recuperatione, unde propriè conveniunt termini fructuum dotalium erogandorum in onera matrimonii, qualia hæc dicuntur in Principe circa subsistentationem sui ipsius ejusque familiarium, & Palatinorum, ac militum, & pauperum; Secus autem in secunda specie, in qua simplex administratio œconomica, omnium civium nomine per Magistratum fieri dicitur: In ista enim onus gabellæ pro hujusmodi frumento, veré solvi dicitur ab ipso Principe, ejusque Camera, sed à civibus & populo eo plus solvente eorumdem victualium pretium cujus para tam vecturarum, horreorum, & laborantium, quàm gabellarum, expensæ dicuntur; Aliàs enim sequeretur, quod totus populus esset exemptus, nullæque victualium gabellæ exigi possent, cùm in qualibet ferè Civitate, ex Principis proviso præcepto, hujusmodi provisiones pro Annona fieri soleant.

Clarè id comprobari dicebam ex utriusque stationis di-
7 versitate tam in origine, quàm in administratione; Fiscus enim sub Cameræ Principis, seu publici Erarii nomine antiquitus nuncupatus, originem habuit ab initio nascentis dominationis, seu Principatus, ut ex Peregr. *de jure fiscali lib. 1. tit. 1. nu. 2. cum seqq.* itaut sine dubio adfuerit per multa fæcula in omnibus Monarchiis, & Principatibus, antequam per Josephum in Ægypto ex divina providentia hujusmodi Annonæ introductio haberetur; Atque in Romana Republica, à qua nostræ leges derivant, certum adfuisse fiscum, seu publicum Erarium ab ipso ejus exordio.

Hujusmodi autem Annonæ introductio, & præfectura,
8 vel juxta unam opinionem, quam tenet Livius Decade 1. *lib. 4.* initium habuit in Lucio Minutio anno 315. ab Urbe condita, vel juxta aliam post electos ædiles Curules, quorum officium cognitum solùm fuit post Regum expulsionem, seu verius juxta historiam legalem (quam nos præcæteris in foro attendere debemus) duos ædiles, qui frumento præessent, *Cereales* à Cerere dictos, primus omnium instituit Cajus Julius Cæsar, *ut in l. 2. §. capta deinde Sardinia, ff. de origine juris*, ut benè Bovadill. *de his agens d. c. 3. polit. tom. 2. nu. 3.* Ex quo textu *in §. Deinde cum Ærarium* constat, officium quæstorum circa fisci, & Cameræ administrationem, longè antea erectum esse, unde liquet, attenta origine diversam esse unam rem ab altera.

Eadem diversitas defumitur ex administratione, quia
9 fisci administratio rectè pertinet ad Principem, & ad Quæstores, aliosque Officiales ab ipso Principe deputatos, & in qua administratione, Populi, vel Civitates nullam habent participationem; Annonæ verò regimen, & administratio, tanquam concernens commodum, & utilitatem civium, de jure est de spectantibus ad Civitatem ejusq; Decuriones, *ut in l. 2. ff. de administratione rerum ad Civitatem pertinentium, & l. Decuriones 6. eodem tit. & in aliis*; Quodque Civitatum cura esse soleat Annonæ providere, probant Bart. Lucas de Penna, & cæteri *in l. unica, C. ut nemini liceat ab emptione se excusare lib. 11.* ubi exemplificando loquuntur de frumento Civitatis *nu. 176.* Bovadill., Rovit. & Ganaverr. *loc. cit.* Capobl. *de Baronibus tom. 2. cap. 9. nu. 1. & seqq.* Ripa *ubi supra*, ubi quod de consuetudine potius, quàm de jure, & constat apud Rotam in Firmana pecuniaria 14. Junii 1647. & 3. Junii 1650. coram Bichio: *quorum secunda est decis. 49. part. 1. rec.* in quibus præcedentes decisiones referunt, tractantes de administratione Annonæ penès Civitatem, quod ubique, & præsertim in Italia docet communis observantia. Et habetur in Neapolitana *hoc tit. disc. 125.*

Et licèt in Urbe à temporibus Gregorii XIII. citra hoc
10 munus demandari soleat Prælato per Papam deputato, Annonæ Præfecto nuncupato, qui esse solet unus ex Cameræ Apostolicæ Clericis. Non inde tamen sequitur intrare privilegia fisci, præsertim istud, quod in effectu, non fisci, sed Civium ementium victualia, utilitatem contineret, quia Princeps voluit demandare Prælato illam curam, quæ aliàs Decurionibus incumbebat, & sic immutare solùm personam administratoris, non autem speciem administrationis.

Observandum etiam dicebam, in jure fuisse expressos
11 eos casus, in quibus lex immunitatem à vectigalibus concedere voluit, quos congerit glos. *in l. si publicanus, §. ff. de vectigalibus*, inter quos iste describitus non reperitur, neque prætendi potest comprehensus sub nomine fisci. Tum quia præmissa repugnant, ut suprà. Tum etiam, quia res pro exercitu paratas, seu ad præsidium, aliorumque publicorum Officialium usus necessarias, seu exprimit, tanquam cõtradistinctas à rebus fiscalibus, *ut in d. l. publicanus, §. 1. & l. licitatio aliàs locatio, §. res exercitui, ff. de publicanis*; Et tamen absque dubio, sub nomine fisci, magis hujusmodi res venire deberent, commodum, & damnum sint ipsius Principis, ejusque Cameræ.

Ponderando potissimè, quod quamvis de jure verius sit, pro victualibus, & bonis necessariis pro exercitu, vel armamento Principis, vectigal exigi non posse, ut in specie deductum habetur apud Reverterium, & addentes *decis. 548.* & Burfatt. *consil. 335.* non est tamen sine controversia, ut constat apud allegatos; Atque cùm hujusmodi quæstio habita esset in Congregatione computorum inter Cameram, & Appaltatorem generalem Ferrariæ, sub die 4. Augusti 642. resolutum fuit pro frumento parato pro commeatu Exercitus, sive pro Arcium munitionibus, nullam gabellam deberi, illam tamen debitam esse pro eo frumento, quod ex- 12
planatur pro pane militum tam præsidiariorum, quàm de leva, dum extra Exercitum permanent in Civitatibus, & Oppidis, ex ea clara ratione, quod tunc ex pecuniario stipendio, quod per Principem præstatur, isti panem sibi emunt, unde ex gabellæ solutione, vel exemptione respectivè, nullum damnum, vel utilitatem fiscus reportat.

Et quod pro rebus paratis pro servitio Exercitus debeatur gabella, tenet Larrea *allegat.* 54. ubi sic dicit decisum, licèt totum fundamentum sit in legibus particularibus Hispaniæ, supponendo contrarium de jure communi, ex Peregrin. *de jure Fisci, & aliis*, quos allegat. Unde in hac auctoritate nullum fundamentum in proposito puncto constitui posse videtur.

Atque unum de duobus aliàs resultaret, vel scilicet quod exemptio in effectu redunderet in commodum, & utilitatem
13 subditorum, qui ad gabellarum solutionem tenentur, vel quod ita Princeps sibi ipsi hujusmodi utilitatem applicando, mercaretur, & lucrifaceret, quo casu suæ exemptionis privilegium non intrat, ad text. *in l. universi, C. de vectigalibus*, ubi omnes, Natta *cons. 139. n. 4.* Roland. *consil. 61. n. 23. lib. 4.* Addens. ad Revert. *d. dec. 548. n. 2.* ubi reprobantur tenentes contrarium.

Nec obstare dicebam text. *in l. 1. Cod. de naviculariis lib.* 11 14
quia vel loquitur de immunitate personali concessa ipsis naviculariis in compensationem periculi, quod subeunt se exponendo navigationi pro bono publico, ut probat text. *in semper §. Negotiatores, ff. de Jure immunitatis*, quod non est speciale in Annona, sed procedit in quacumque specie; Vel quatenus intelligatur de ipsis rebus, seu mercibus asportandis, intelligendus est de Annona, quæ transvehitur de horreis publicis, in quibus conservabatur frumentum pro Exercitu, vel pro Domo Principis, ut Bart. *ibidem num. 4. 6 & 7. & in l. 1. Cod. de conditis in horreis public.* & sic exemptio non oritur ratione Annonæ, sed quia tractatur de re Principis, & in his terminis loquitur Surd. *consil. 239.* atque in eisdem terminis intelligenda sunt deducta per Gattier. *de gabell. quæst. 33.* ubi scilicet ipsa Civitas est domina gabellæ, quę ex retractu panis non exigatur, ut particulariter habetur infrà in Ferrarien. gabellæ frumenti *disc. seqq.*

Observando etiam text. *in l. 1. & toto tit. ut nemini liceat* 15
in emptione specierum lib. 11. disponere, quod si frumentum à fisco emptum corrumpitur, vel superat, cogi possunt cives ad illud emendum; Ergo intelligi non potest de frumento publico, quod emitur pro Annona Civitatis, & usu omnium civium, sed frumento privato per fiscum empto pro
16 usibus sibi incumbentibus, ut suprà; Et quandoque Princeps, vel Magistratus tempore penuriæ, ut pauperibus, vel populo provideat, eumque à mercatorum, & diriorum oppressionibus liberet, cogere solet cives idoneos pro numero, & quantitate bonorum ad emendum frumentum, ut pauperibus pro certo taxato pretio minuatim vendant, ut observant Joannes Rebuff. *in d. l. 1. ut nemini liceat ab emptione specierum n. 2.* & Bovadill. *d. tom. 2. politic. cap. 3.*

Obstare tamen videbatur Theorica tradita per Bart. *in l. ff. quod quisque jur. in princ.* ibique clarius Gattrens. *num. 8.* & ceteri apud Paschal. *de part. potest. part. 2. cap. 3. num 31.* & Capobl. *de Baron. dicto cap. 9. n. 3.* quod scilicet Magistratus Annonę possint de tempore carestię statuere, ut deferentes victualia sint exempti ab omni onere gabellarum,

rum, & pedagiorum; Verùm replicari posse dicebam, quod ubi hoc Statutum ab Annonæ Præfecto fieri potuisset, attamen factum non erat, ac ulterius, quod extra Urbem, pro qua Præfectus est deputatus, ejus auctoritas absque Papæ participatione, & assensu extendi non videtur; Sive quod id intelligendum sit, quando penuria est talis, quod oporteat victualia vendere minus, quàm valeant; itaut non integret reintegratio impensi, in qua est punctus.

Judices inclinabant pro Gabellariis, sed punctus tunc decisus non fuit, dato solùm referipto, *cum Thesaurario ad mentem*, quæ erat concordandi cum medio temperamento, sed vel ex partium negligentia, vel ex immutato rerum statu, ad effectuationem deventum non fuit.

Post annos autem circiter 13. occasione solidationis computorum, quæ ita in suspenso remanserunt, excitata denuò fuit ista quæstio, atque omnibus ferè officialibus immutatis, novi Camerales, visis informationibus tunc editis, præsertim mea, prædicta fundamenta continente dicebant difficultatem consistere in diversi facti præsuppositis; ex quibus conclusionum applicatio negabatur; Illa 18
siquidem procedunt cum præsupposito, quod ageretur de sola œconomica administratione, erogandi pecuniam publicam, vel Fiscalem in emptione frumenti, rehabendam ex pane venali civibus, & incolis distribuendo, juxta deducta, præsertim per Rovit. *d. cons. 73. num. 1. & 2.* ubi quod Annona jacturam facere non debet. Sed hoc præsuppositum cessare dicebant, dum factis calculis pecuniæ cameralis pro emptione frumenti Annonæ diversis temporibus accomodatæ, constabat Cameram Apostolicam remanere damnificatam in satis notabili summa, de qua nunquam reintegrata fuit.

Verùm isto etiam præsuppositio admisso, adhuc cum sensu veritatis, dicebam parum probabilem videri eorumdem Cameralium oppositionem, cùm dictæ pecuniæ non sequuta reintegratio, tribuenda esset malæ administrationi Officialium non benè suum officium exercentium, quia 19
ut dictum est, Annona ita debet administrari, quod non fiat quidem lucrum, & mercatura, non autem ut patiatur proprium damnum, cùm ageretur de meræ œconomica administratione; Atque idcircò toleratur alteratio pretii, quod scilicet quando frumentum emitur pro scutis quinque distribuatur pistoribus pro scut. 10. ut istud lucrum compenset præteritum damnum passum in anni sterilibus, quando oportuit distribuere frumentum pro minori prætio, quàm emptum esset, vel conservaretur pro eadem compensatione faciendæ futuri damni ex eadem causa resultantis; Et sic semper firmum remanet, hanc esse putam administrationem, in qua solùm dici potest, Cameram remanere pro rali administratione creditricem ejusdem Annonæ, à qua forte occasione continuantis obertatis poterit se reintegrare. Non inde tamen inferri potest, quod idem sint Fiscus, & Annona, quia id solùm verificabile est in eo frumento, quod Princeps suo ære emit, ut gratis, & eleemosynaliter, tanquam pater pauperum subditorum distribuat, ex ea obligatione, quæ sibi ratione Principatus incumbit, subsistentandi de tempore penuriæ pauperes subditos aliundè non habentes.

Atque ut hæc differentia inter Fiscum, seu Cameram Apostolicam, & Annonam Urbis clarè dignosceretur, co-
20 gebar, deveniendo ad terminorum explicationem, subjungere, quod sub Fisci, seu Cameræ nomine, veniunt illa bona, & jura, quæ competunt in universum Principi, seu ipsi Reipublicæ, ac Principatui constituto ex Civitatibus, Oppidis, & locis in eo existentibus, quæ tanquam membra insimul concurrunt ad efformandum istud corpus universale, seu politicum, cujus juxta unam opinionem, ipse Princeps est Caput, sive juxta alteram ejusdem integri corporis ex ipsis Civitatibus, & locis constituti, Civitate Metropolitica capitis figuram faciente, Princeps dicitur supremus Gubernator, vel administrator, seu Reipublicæ, quæ confideratur tanquam mulier Maritus, cui eadem Respublica omnia ejus bona, & jura dederit in dotem pro supportandis publicis oneribus, ad instar onerum matrimonialium, & sic quoad concernentia ipsum corpus in universum.

Membra verò prædicta, quę insimul, & unitim concurrentia, dictum corpus constituunt, singulariter, & distinctim considerata, constituunt tot universitates, sunt corpora politica separata, constituta ex cujuslibet Civitatis, vel loci respectivè civibus, & incolis; Ideoque ea, quæ concernunt singularum Civitatum, eorumque civium, & incolarum particularem videndi modum, non dicuntur spectare

ad Fiscum, quamvis omnia sub Principis directione, ac auctoritate fiant, nam aliàs particulares Annonæ omnium Civitatum, Oppidorum, & locorum, dicerentur idem, ac Fiscus, atque istius privilegiis gaudere deberent, neque inter Urbem, & alias Civitates in proposito aliqua subesse videtur considerabilis ratio differentiæ.

Difficultatem aliquam inferre poterat *dec. 277.* Reverterii, hoc medio tempore impressa, per Camerales tamen non allegata, in qua punctualiter firmatur, gabellam solvendam pro tranitu, vel introductione frumenti, non deberi pro eo quod Civitas pro Annonæ servitio introducit, 21
& fortè dicta decisio est in casu in quo scripsit, & succubuit Rovit. *dict. cons. 73. lib. 2.*

Verùm de facili credebam, ad dictam decisionem ex defectu applicationis posse responderi, quoniam ea gabella non debebatur pro quocumque frumento, sed pro eo solùm, quod introducebatur mercimonii causa, itaut introductum pro usu proprio civium esset immune; Unde propterea benè dicitur illud frumentum per Civitatis, vel Annonæ Officiales tempore penuriæ introductum ad evitandam famę, ac mercatorum, & dardanariorum oppressionem, dicendum potiùs esse ad usum proprium civium, & incolarum, quorum nomine Civitas tanquam suorum civium œconomica administratrix potiùs, quam pro mercatura, & lucro id egisse dicitur, ut prætendebatur per Rovit. *d. cons. 73* cujus dicta, quamvis abstracte, ac in puncto juris essent vera, laborabant tamen in concreto de defectu applicationis; Et ista ratio benè deducta per Revert. potius congrua est, quàm altera ponderata in additionibus, nam si esset mercatura, nil relevaret, eandem Civitatem esse gabellæ dominam; Et conferunt ad eandem materiam deducta in Ferrarien. *disc. seqq.*

Verùm adhuc urgebat difficultas, quæ etiam apud me non levis erat, quoniam in facto docebatur, de dicto anno 1648. ob magnam victualium penuriam, Papam uti Principem, suę Metropolis subditis subvenire volentem, non quidem ex mutuo animo se reintegrandi, ed gratuitò elargitam esse magnam pecuniarum summam pro emendo hoc frumento, quod gratuitum ab Annona habitum; compensavit magnam jacturam, quam eadem faciebat in altero proprio, quod in pane explanabat, unde propterea si de hoc solvenda esset gabella, illa per Principem, ejusque Fiscum solvi deberet; Et quia plures aliæ partitæ in computorum solidatione erant in controversia, ideò super omnibus transactum fuit, satis tamen modica ratione habita de hac prætensione.

ANNOT. AD DISC. XLIV. & XLV. & CXXV.

De materia publicæ Annonæ, de qua agitur in his duobus discursibus, agitur quoque infra *disc. 125.* ubi de ejus regimine, ad quem de jure pertineat, & aliquid insinuatur in Relatione Curiæ *disc. 40.* ubi de Congregatione, seu de Præfecto Annonæ, de quo etiam Sanfelic. *dec. 290.*

Quo verò ad punctum, de quo principaliter in his discursibus disputatur, an scilicèt pro frumento, quod emitur vel explanatur pro servitio Annonæ publicæ debeantur gabellæ, aliaque victigalia, vera, nimiumque rationabilis videtur distinctio, de qua in his discursibus, inter illud scilicet frumentum, quod publici officiales emunt, ut revendant, vel explanent, in sola ratione œconomica, seu administratoria, & illud frumentum, quod ipse Princeps, vel Respublica, pro levamine populorum distribuat gratis omninò, vel diminuto pretio, ex rationibus ibi ponderatis.

Super privilegiis autem, & favoribus publicæ Annonæ antiquioribus relatis, plura colligunt Rovit. *cons. 73. lib. 2.* Sanfelic. *d. decis. 290.* & alii relati in his discursibus, ac etiam cum aliqua eruditione, Amayd. *in l. unic. Cod. ut nemini liceat, in empt. specier. lib.* 10. & aliqua adverte Massin. *de confiscat. q. 17. n. 1. & seqq.*

Et in specie propositionis insinuatæ supra *hoc cod. tit. disc. 133. in fine, disc 134. n.* 14. quod scilicet denegari, seu impediri possint tractæ, quamvis essent concessæ Appaltatoribus, vel aliis, ex causa onerosa, & correspectiva in forma contractus, quando id præiudicare possit Annonæ, ac inducere valeat penuriam in Regione, cum semper hujusmodi concessiones sub se contineant hanc implicitam conditionem, quatenus scilicet victualia exuberent usum proprium, Reverter. ibique de Marin. in addit. *dec. 425.* & advertitur *infra disc. 148. n. 30.* Roccus *de effectis, §. 7. de tractis n. 20.* addent. ad Rovit. *super pragm. in rubr. de extraction.* Cohell. *ad Bull. Boni Regim. cap. 50 n. 29. & seqq.*

Hinc sequitur, quod isto casu non potest Appltator, vel alter contrahens præcedere rigorosam resectionem

interesse pretii quanti plurimi, etiam ratione lucri amissi, eo modo, quo prætendi potest, quando impedimentum proveniat à facto voluntario, & culposo locatoris, qui promissa non impleat; Minusque è converso dici posset casus omninò fortuitus, qui pro remissione pensionis regulandus veniat ad terminos text. *in cap. propter sterilitatem cum concordan.* sed erit justa causa, quæ excusat quidem locatorem ab interesse extrinseco, illum verò obligat ad refectionem interesse intrinseci, idest ad remissionem pensionis, pro ea rata, quæ verisimiliter in hujusmodi tracta, debita proportione conventa fuit, nisi conventio aliter suadeat, juxta distinctiones, de quibus pluries *hoc eod. tit.* & præsertim *dict. disc. 159.* ubi recensentur alii præcedentes.

Et in specie solutionis pretii frumenti habiti, ex necessitate annonæ ab Appaltatoribus fiscalibus, qui illud ad majus lucrum, ex jure tractarum alibi vendere destinaverant, cum hac distinctione agit Mastrill. *decis.* 357. ubi plura de materia.

Cadit item in hac materia annonæ quæstio, an Cives, vel Mercatores cogi valeant, etiam inviti ad venditionem frumenti, aliorumque victualium, etiam pro minori pretio, quod Princeps, vel Magistratus taxent; Et quoad pretium punctum coactionis in genere, quoties justa causa publicæ annonæ ita suadeat, videntur magis communiter Doctores concordare, atque videtur ubique receptum, ut etiam advertitur in his discursibus, & alibi, & patet apud proximè allegatos.

Difficultas verò est in secunda parte diminutionis pretii, Quamvis etenim à pluribus id quoque firmetur, ex plenè relatis per Giurb. *observ.* 1. Massin. *de confiscat. d. qu.* 18. *addition.* ad Franch. *dec.* 9. quos referunt Mexia *de taxa panis*, & *alios*, contrarium tamen ex professo subsinet Amaya *in dict. l. unic. C. ut nemini liceat in emptione speciem lib.* 10.

In hoc autem etronеum videtur, ita generaliter, & in abstracto examinare quæstionem, sive unam, vel alteram opinionem sequi, cum solis generalitatibus, quæ per utriusque sequaces ponderari solent, cum verius videatur, decisionem pendere à facti circumstantiis, ac debitis distinctionibus; Ubi etenim certi pretii taxa justum habeat motivum reprimendi dardanarias, vel monopolia Mercatorum, seu virorum potentium qui habentes frumentum, aliasque victualia, indebitè attentis facti circumstantiis, populum suffocare satagunt, illumque compellere ad emendum victualia, pro injusto, nimiumque alterato pretio, & tunc rectè procedat prima opinio. Ubi verò pretium carius, pro locorum, & temporum qualitate, aliisque circumstantiis sit justum, & currens, quia nempè tanti in eodem loco, aliisque convicinis frumentum, aliaque victualia communiter vendantur, unde propterea reductio, seu diminutio fiat ex solo motivo sublevandi populum è majori pressura, & tunc procedat secunda opinio; Ex ea nimium congrua ratione, quod istæ partes levandi populum in tempore penuriosо pertinent ad Principem, vel ad Rempublicam, cum publicis redditibus, in quibus consistunt fructus dotis hujus politici matrimonii, in his discursibus advertitur, idque solùm erga pauperes, non autem divites, vel benè provisos; Atque ubi publici redditus, utpotè aliis indigentiis destinati, desuper erogari non possint, id faciendum est cum collectis, & contributionibus omnium pro rata virium, & juxta Regionum qualitates, & mores, non autem ita tollendis aliquibus, id, quod suum est, juxta ponderationes, de quibus infrà *hoc eod. tit. disc.* 148. occasione agendi de venditionibus, vel concessionibus Civitatum, & locorum, quæ ex causa onerosa provocarunt ad demanium; Ita etenim duo dignoscuntur inconvenientia. Primò, nempè quod divites, & idonei Cives, qui non indigent hoc beneficio, vel subsidio, locupletarentur de alieno, immò etiam exteri, & transeuntes, seu viatores. Et secundò, quod illud pauperum subsidium, seu levamen, quod erogandum est ex redditibus publicis, vel ex universalibus contributionibus, & collectis, ita præstaretur per aliquos particulares tantùm, contra omnes Justitiæ, & æquitatis regulas, & rationes, ideoque cum hac distinctione ista quæstio terminanda videtur.

FERRARIEN. GABELLÆ FRUMENTI, PRO FRANCISCO RIMBALDESIO APPALTATORE, CUM CIVITATE FERRARIÆ.

Casus decisus per Cameram pro Appaltatore, postea concordatus.

An gabella frumenti vel panis, debeatur pro eo frumento, quod ipsa Civitas de tempore penuriæ introducit pro beneficio Annonæ.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De gabella non solvenda pro frumento introducto pro publica annona.*
3 *Proviso quam facit Civitas frumenti pro publica annona non dicitur mercatura.*
4 *Text. in l. locatio, ff. de publican. inducens exemptionem Principis procedit etiam in Civitate Domina gabellæ.*
5 *Cives cogi possunt ad emendum frumentum publicum, quòd timetur corrumpi.*
6 *Potest etiam diminuto pretio frumenti vendi panis pretio altero, si frumentum carius emptum est.*
7 *De casu in quo pro frumento, & aliis pro annona non debeatur gabella.*
8 *Princeps est maritus Reipublicæ, & tenetur providere subditos tempore famis, & pestis.*

DISC. XLV.

Ultrà gabellam contractuum in Civitate Ferrarien. existentem, de qua supra in Ferrarien. gabellæ locorum Montium *disc.* 43. aliàs ex antiquis Statutis exigebatur per Duces, & nunc per Cameram exigitur, pro omnibus frumenti speciebus, quæ ibi introducuntur, sive ad panem reducantur, sive alias contractentur, quam antiquitus exigi solitam ad rationem decem pro centenario, Clemens VIII. in ejusdem Civitatis recuperatione, inter quamplura privilegia, reduxit ad quinque. Cùm autem de anno 1648. ob universalem penuriam, quam passa est Italia, Civitatis Administratores pro bono publico, & ad consulendum fami, seu annonæ, necessariam frumenti quantitatem cum publica pecunia emissent, illudque distribuissent pistoribus pro certo pretio adæquato omnibus expensis emptionis, vecturæ, custodiæ, ac etiam gabellæ, à cujus onere pistores, quibus distributio facta est, fuerunt expressè exempti; Appaltator verò generalis dictam gabellam peteret à Civitate eam solvere recusante; Hinc introducta fuit lis in Camera, ubi assumpta disputatione, quamvis Appaltator prætenderet, duplicem gabellam sibi deberi, unam nempè specialem frumento, seu verius sub ejus nomine, pani impositam, & alteram generalem contractuum ex ejusdem frumenti venditione, quam Civitas fecit pistoribus; Ego tamen pro Appaltatore scribens, censui ab hac secunda petitione, tanquam indebita, omninò abstinendum fore, ne illius incongruitas, apud Judices stomacum faciendo, alteri justæ, & fundatæ petitioni præjudicaret.

Unde aliis pro eodem scribentibus in eamdem sententiam concurrentibus, assumpta solùm fuit disputatio super dicta gabella particulari introductionis, seu explanationis frumenti, circa quam, cum Appaltator haberet clare intentionem fundatam in antiquis Statutis, & in ipsomet privilegio reductivo concesso per Clementem, atque in continuata observantia; Tota vis disputationis consistebat in exceptione Civitatis, non negantis regulariter gabellam deberi, prætendentis autem regulam limitari in hoc frumento, quod ratione penuriæ, ipsa Civitas pro bono publico, & ad consulendum annonæ emere, & distribui curavit, allegando ad id comprobandum firmata in his terminis per Guttier. *de gabellis q.* 33. *per tot.* & Bovadill. *in polit. ica tom.* 2. *c.* 3. *n.* 58. qui alios pariter Hispanos adducunt; Ultrà quas auctoritates ex parte Civitatis deductas, observabam deduci posse *decis.* Revert. 277. quam tunc habebam manuscriptam, postmodum verò impressam, quæ idem satis punctualiter firmat cum addit. Marin & Rovit. *cons.* 73. *lib.* 2. ubi admittitur immunitas, quoties fiat ad consulendum publicæ necessitati absque mercatura.

Verùm pro responsione dicebam, in auctoritate Guttier. & Bovadill. aliorumque Hispanorum, nullum constitui debere fundamentum, cum omnes loquantur in terminis cujusdam Regiæ pragmaticæ illius Regni, & sic jure municipali, quod extra illam ditionem curandum non est Ac ulterius loquuntur in terminis gabellæ generalis ratione contractuum, quæ etiam de frumento aliisque mercibus regulariter ibi deberetur ratione contractus emptionis, & venditionis, qui adesse dicitur, dum mercatores, vel pistores, frumentum emunt, ut populo in ipsamet frumenti specie, minuatim, vel in pane vendant.

Respectu enim istius gabellæ admittebam, etiam ex regulis juris communis, dictos Hispanos auctores benè lo- 3 qui, cùm verè istud non sit mercimonium, qui Civitas non emit, ut venderet, unde propterea in his terminis eam mercaturam non benè dicit Rovitus *dicto cons.* 73. sed est œconomica provisio, quam singuli de populo pro cujuslibet necessariò usu ita facere dicuntur per organum Decurionum, tanquam totius Populi administratorum, itaut, non venditio censenda sit ea, quæ per Civitatem sit pistoribus, sed solùm distributio inter eos, quorum nomine frumentum in alienis provinciis emptum est, & in Civitatem introductum.

Et ex qua ratione, injustam dicebam alteram Appaltatoris prætensionem, à qua abstinendum consului, ut supra; Verùm præfati Doctores non percutiunt terminos hujus gabellæ specialis, quæ etiam per singulos, pro quocumque frumento, sive extero, sive in regione recollecto, in Civitatem introducendo, & in ea explanando debita est, & quam verè dicebam gabellam potius personalem quàm realem, impositam scilicet ipsis civibus, & incolis, ita eam solventibus occasione usus hujus necessarii victualis, eo modo quo de sale, & aliis habetur *hoc eodem tit.* frequenter, & in specie de gabella panis, seu macing, & de gabella vini in Nullius Baren. & in Perusina gabellæ vini *hoc tit. disc.* 52. & 54.

Magis ad rem pro Civitate faciebat dicta decisio Reverterii, ubi individualiter agitur de gabella speciali imposita super frumento, quod in Civitatem introducitur; Verùm adhuc facili negotio ejus applicationem tolli dicebam, quia in eo casu gabella erat ipsius Civitatis, à qua tanquam Domina Appaltator conduxerat, unde intrabant termini text. *in l. locatio, §. Fiscus, ff. de publicanis*, quem non 4 solùm in Principe, sed etiam in Civitate, & quocumque alio gabellæ Domino locum habere ex Boer. *dec.* 213. & aliis observat de Martinis in addit. *ad dict. dec. Reverterii*, quod nil commune cum casu nostro, quia gabella non est ipsius Civitatis, sed Principis.

Item in eo casu, à gabella exempti erant cives, frumentum pro eorum usu introducentes, cùm solùm exigeretur pro eo frumento, quod cives, vel exteri, non ad privatum usum, sed mercimonii causa introducerent, ex qua ratione fundatissima est decisio, quia ut supra dictum est, Civitas non lucrui, & mercimonii causa hujusmodi provisiones, & introductiones facere solet, sed solùm, ut civium necessitati, seu œconomicæ provisioni tempore penuriosо consuleret, præsertim ubi nullum lucrum exinde reportat, sed distribuit pro eodem pretio, quod emptionis, vecturæ, & custodiæ expensæ important, quia in effectu Civitas dicitur gerere partes institoris, seu administratoris singulorum de populo, pro quorum usu emptio, & introductio facta dicitur, ut plenè explicat idem Reverter.

5 Et ex qua ratione cum justitiæ fundamento prodit propositio, quod Cives idonei cogi possunt quamvis inviti ad recipiendam distributionem hujusmodi frumenti pro publica annona per Civitatem empti, quoties ejus corruptio timeretur, Bovadill. *in polit. dict. tom.* 2 *c.* 3. Paschal. *de patr. potest. par.* 2. *c.* 3. *n.* 73. ubi *num. seqq.* desumendo ab eodem Bovadill. multa deducit ad annonæ materiam notabilia.

6 Sive etiam ubi ex superventa ubertate pretium esset diminutum, ut hoc secundo casu, etiam juxta antiquum alteratum pretium publicus panis venalis vendi possit, quia dum Civitas gestit partes administratoris, non debet esse in damno, sed ab ipsis civibus, quorum nomine negotium possit reintegrari; Sicuti enim ipsi de tempore penuriosо, ex hujusmodi provida administratione notabile commodum reportant, ita & incommodum sentire debent, ex regula text. *in l. secundum naturam de reg. juris*, dummodo tamen Civitas, vel alter Magistratus, id agat more simplici, & fidelis administratoris, ex solo motivo charitatis, & publici boni, ut populo prosit, non autem ad industriam, gravando populum ad alteratum panis pretium, tam tempore penuriæ quàm ubertatis.

Omnemque difficultatem in proposito cessare dicebam, quia facto calculo juxta pretium, pro quo Civitas distributionem fecit pistoribus, inclusa etiam erat gabella, quam

ita proinde, pistores, seu verius cives à pistoribus panem ementes, solvebant, unde aliàs Civitas fuisset in lucro, sibi appropriando gabellam Principi debitam, quam de facto populus solverat; Et licet revera Civitas, habita ratione omnium frumentorum, quæ pro annonæ beneficio eo anno providerat, quamvis dictam gabellam sibi appropriaret, non remaneret in lucro, sed in damno notabili, Attamen id proveniebat ob jacturam, quam deinde passa est alicujus quantitatis frumenti ex vi maritimæ tempestatis, sed hoc infortunium tollere non debet jus legitimè jam quæsitum gabellario in ipso instanti introductionis; Ideòque meritò ita judicatum fuit, quamvis deinde concordia litem dirimerit.

Uno autem casu dicebam non deberi gabellam, quam- 7 vis Principi debitam ex hujusmodi frumento, quod per Civitatem pro publica annona providetur, quando scilicet penuria est talis, quod Civitas ad consulendum civium, & incolarum necessitati, & ne ob excessivum panis pretium, populus minutus cogatur fame perire, distribuit panem pro minori pretio, quàm ipsa emat vel impendat, itaut ejus publica burla notabile patiatur detrimentum, Tunc enim rectè dici potest gabellam non deberi, non quidem, ut aliqui credunt ex traditis per Bart. *in l. 1. ff. quod quisque juris in principio*, & clarius Castrens. *n.* 8. cum aliis apud Boer. *dec.* 296. *num.* 7. & Pascal. *de patr. potest. par.* 2. *cap.* 3. *n.* 71. quod scilicet officiales ad annonam deputati statuere possunt, ut deferentes victualia turi sint ab omni onere gabellarum, & pedagiorum, quia id venit intelligendum, ubi Officialis deputatur ab eo, ad quem pertinet gabella, & sic in gabellis ipsius Civitatis; Sed quia cùm hæc sit species eleemosynæ, quam Civitas, adimplendo eam obligationem, quæ ipsi Principi incumberet, facit ejus civibus, & populo, iniquum esset, quod Princeps obligatus ad hujusmodi subventionem subditis tempore penuriæ præstandam, gravare deberet ad gabellam Civitatem, quæ ipsius Principis obligationem implet.

Cùm enim Princeps dicatur Reipublicæ meritus, ha- 8 bens publicos redditus, collectas, & vectigalia à subditis pro Reipublicæ oneribus, eo modo quo maritus ob onera matrimonii habet dotem ab Uxorem, ut habetur supra in Spoletana gabellæ *disc. præced.* Inter alia Reipublicæ onera, videtur illud computandum, subveniendi populo subdito tempore penuriæ, eodem modo quo tempore pestis, vel belli, coram indemnitati providere tenetur, Ac etiam quia Civitas, ita ejusdem Principis utile negotium facere dicitur, conservando subditos aliàs fame perituros, à quibus collectarum, & onerum emolumenta percipit; Ac demum quia in casu hujusmodi necessitatis, cessare videtur Principis potestas à subditis impotentibus gabellas exigendi, Atque isto casu, in quo verè agitur de publico frumento gratis civibus distribuendo, admittit idem Rovitus *consil.* 73. *lib.* 2. quamvis ipse pro gabellariis scribat.

CIVITATIS CASTELLI PORTUS LITTERARUM.

PRO EPISCOPO. CUM MAGISTRO POSTARUM.

Casus decisus per Cameram contra Episcopum.

Emolumenta, quæ pro litterarum portu solvuntur, An dicantur importare simplicem mercedem laboris & operæ vel Vectigal seu gabellam. Et an exemptio ex consuetudine per aliquos quæsita à dicta solutione, cadat sub Constitutionibus Apostolicis revocatoris omnium exemptionum, & franchitiarum; Qua occasione agitur incidenter de appaltu nivis, an importet vectigal vel emolumentum fiscale, idemque de appaltu impressionis librorum. Et de officio Cursoris, seu Magistri Postarum, ejusque inventione, & utilitate. Et an sit de Regalibus.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Ex actibus facultativis favore piæ causæ inducitur obligatio in futurum.*
3 *Episcopi an congruat titulus eleemosynæ.*
4 *De Constitutionibus revocatoriis exemptionum, & an tollatur immemorabilis.*

5 *Quæ dicantur vectigalia, gabellæ, & publica onera in dictis Constitutionibus præservata.*
6 *Pontus litterarum an sit vectigal seu gabella.*
7 *Officium Cursoris distitur de Regalibus.*
8 *Ac potest dari in feudum.*
9 *De inventione, & ratione cursus publici.*
10 *De participatione Principis, utilitatis Cursoris, & quid hoc importet.*
11 *De appaltu nivis, & jure privativo illam vendendi.*
12 *De jure privativo impressoris Cameralis an importet vectigal.*
13 *Deperatur abusus deferendi simpliciter dictis Doctorum.*
14 *Verbum*, vectigal, *quibus oneribus propriè conveniat.*
15 *Quomodo loquendum sit per juristas.*
16 *Conductores non possunt præjudicare Domino.*

DISC. XLVI.

1 COnsuevit ab antiquo tempore cursor, seu magister portiarum Civitatis Castelli dare Episcopo litteras, quas ab Urbe, vel aliunde asportat, ubique alicujus mercedis solutione; Recusata verò hujusmodi exemptionis observantia, Episcopus obtinuit à Thesaurario in ea manuteneri, sed per appellationem introducta causa in Camera, assumptaque disputatione in petitorio, ex duobus fundamentis curior prætendebat, ad id non teneri, Primò, quod hic fuisset actus pœ decessorum meræ facultativus, non aptus inducere præscriptionem, vel obligationem in futurum; Et secundò quod obstarent Constitutiones Apostolicæ diversorum Summorum Pontificum, præsertim novissimæ Innocentii, & Alexandri, revocatoriæ quarumcumque exemptionum, & franchitiarum ex quocumque privilegio, vel consuetudine, quamvis antiquissima, & immemorabili nisi in Camera justificetur, illam ex causa verè onerosa concessam esse.

2 Utrumque fundamentum, pro Episcopo scribens, dicebam non subsistere; quatenus enim pertinet ad primum, ultra multas limitationes, quas patitur regula de actibus facultativis, illa præsertim recepta est favore Ecclesiæ, & causæ piæ, ut longissimi temporis observantia præscriptionem obligatoriam inducat, ut auctoritate Bartol. Innocentii, Abbatis, & aliorum, probat in terminis eleemosynarum Aponte *cons.* 144. *num.* 9. *vol.* 2. & generaliter Rota apud Peniam *dec.* 1135. *nu.*2 *cum seqq.* ubi quod sufficiat observantia decennalis *decis.* 389. *par.* 5 *rec.* repetita post Marin. *resol.* 78. *lib.* 1 *dec.* 105. *par.* 9. 186. & 380. *par* 11. Tribui enim potest ista consuetudo titulo eleemosynæ, eodem modo, quo cum Patribus Capuccinis, alinque Religiosis pecuniarum usus incapacibus exercetur.

Neque incongruum dicebam hunc eleemosynæ titulum erga Episcopum, quamvis redditus habentem, quia dicitur
3 Pater pauperum, ac redditus, quos in ejus necessarios usus non impendit, erogare debet in pauperum alimoniam, itaut in effectu, quod Episcopo datur vel remittitur, pauperibus dari dicatur (quatenus tamen Episcopus suum munus, prout tenetur impleat; Et verè in hoc motivo Camera non figebat pedes, sed instiebat in secundo constitutionum revocatoriarum, ex quibus major pars fuit in voto contra Episcopum, contra quem pronunciatum fuit, denegata etiam remissoria ad probandam immemorabilem, stante quod nunc etiam per ultimam Constitutionem derogatur, quod aliquam administrationem præbuit; Cùm enim inter alios immemorabiles effectus, ille sit præcipuus ut ejus
4 vigore allegari possit quicumque titulus de mundo melior, etiam ex contractu correspectivo, & causa verè onerosa, itaut ex isto, non autem ex præscriptione, habens immemorabilem possidere dicatur, idcircò non videtur, quomodo stent simul, ut præservetur conventio correspectiva, & quod tollatur hæc species præscriptionis, cujus vigore dicta conventio allegari potest.

Huic tamen fundamento meus intellectus, reflectendo etiam ad veritatem non acquiescebat, quoniam constitutiones revocatoriæ loquuntur de exemptionibus à solutione vectigalium, dohanarum, collectarum, gabellarum,
5 & quorumlibet onerum cameralium, sub quorum nomine absque dubio non videtur istam mercedem portus litterarum venire quoniam vectigalia, & onera sunt illa, quæ per subditos proprio Principi vel Civitati quamvis invitos solvuntur, ex deductis per Gutterez *de Gabellis quæst.* 1. *num.* 12. Ganaverr. *decis.* 16. *num.* 23. itaut etiam onera, quæ per exteros, & non subditos ob mercium introductionem fatione dohanæ seu portorii solvi solent, ab ipsis subditis, verè, & cum effectu solvi dicantur, ut habetur *hoc eod. tit.* in Rom. Gabel. ferri in Rom. dohanæ, *disc.* 63. & 67. & in aliis, hoc autem dici non potest in hujusmodi solutione, tum quia per totum Orbem Christianum Catholicum, etiam ubi Ecclesiastica immunitas est in omnimoda, & rigorosa observantia, per cursores à Principibus laicis deputatos, exiguntur hujusmodi emolumenta, quod Ecclesiastici non supportarent, si esset vectigal vel collecta, seu aliud minus publicum; Tum etiam quia videmus in Urbe, cursores à diversis Principibus deputatos, exigere hujusmodi emolumenta pro litteris, & rebus à quolibet Principatu respectivè evectis, quod utique omninò incongruum esset, si vectigalis speciem haberent, cùm illud, utpotè de Regalibus, non nisi à proprio Principe in ejus ditione indici, & exigi valeat. 6 7

Verè igitur dicebam, hanc esse mercedem laboris, seu vecturæ, ut observantia comprobat, quia ubi major est distantia, majus est emolumentum proportionabiliter; Nil obstante, quod officium cursoris dicatur de Regalibus, juxta plurium sententiam, de qua Sanch. *cons. moral. lib.* 2. *cap.* 31. *dub.* 38. *n.* 3 Larrea *alleg. fiscal.* 50. *n.* 14. Aponte *decis.* 28. *n.* 55. & 48. Rota *decis* 338. *n.* 14. *part.* 11 *recent* Atque hujusmodi officium dari in feudum habetur apud Bald. *in prœmio feudorum n.* 48. ubi excitat quæstionem, an concedi possit claudo; Siquidem Regalia consistunt in concessione ipsius officii, consistentis in jure privativo vehendi litteras, & res Principis, accessoriè autem privatorum, sub ejusdem Principis publico nomine, & publica fide. 8

Et sic jus Regale consistit in ipso cursu publico, qui inventus fuit principaliter pro servitio Principis, & politico
9 Reipublicæ gubernio, ut quoties aliquod repentinum accideret, mutatione equorum citissimè quo vellet, Princeps Nuntium mittere posset, vel ita citius de Mundi rebus certiorari, ut egregiè Alciat. *super tribus libris Codicis, tit. de cursu publico lib.* 12. *tom.* 2. *fol. mihi* 135. & cæteri apud Larream *allegat.* 50. *n.* 4 *cum seqq.* Transportatio autem litterarum, & rerum ad privatas personas spectantium, est quid accessorium per accidens, quia ille cursor, qui pro servitio Principis currit, portat etiam litteras privatorum, eorum gratiam potius, & commoditatem, quàm in onus & gravamen, cùm volens privatus mittere litteras de loco ad locum utique longè majoribus expensis, & periculis subjaceret.

Et quamvis ex hujusmodi officio, seu jure privativo fa-
10 ciendi cursum, ob litterarum multiplicitatem, magna cursoris resultet utilitas, de qua Princeps participare dicitur, Vel concedendo officium pro certo pretio unica vice soluto, ut alicubi practicatur, Vel sub certa diuturna emolumentorum participatione, ut practicatur alibi; Non inde tamen resultat esse vectigal, sed potius speciem industriæ, ac utilitatem accidentaliter resultantem ab eo officio, quod principaliter pro publico bono deputatum fuit.

Ad quod comprobandum dabam exemplum de appaltu nivis: Cum enim populorum commoditati, & saluti, experientia docuerit, nivis usum congruum, & proficuum esse, libertatem verò cujuslibet illam reponendi, & vendendi, eadem experientia probaverit incongruam, & publico bono præjudicialem; cum ispe accideret, ita debitas provisiones, vel necessariam conservationem pro integro tempore non fieri, seu pretia notabiliter alterari; Idcircò rationabiliter usus introduxit jus privativum, quod scilicet alteri non liceret nivem colligere, & vendere, nisi ei, quem Princeps, vel Civitas deputaret, assumenti in se onus suo sumptu, & per culo pro integro tempore, sub certo uniformi, & inalterabili pretio populum providere ex deductis per Ganaverr. *dec.* 16. quamvis aliàs cuilibet liberum esset illam colligere, ex deductis in hac materia nivis per Gizzarell. & add. *dec.* 34. Fontanell. *decis.* 150. Barbat. *de divis. fructuum cap.* 17. *num.* 124. Rota in Toletana nivis coram Celso *inter suas decis.* 114. *aliàs dec.* 116. *part.* 11 *recent.* 11

Pro hujusmodi onere seu officio assumendo Princeps
12 vel Civitas, de suo antiquitus hujusmodi Officiali seu appaltatori huc onus cum jure privativo assumenti quamdam subventionem dare solebat, unde inter onera publica id computabatur; Hodie autem, cum luxu nimium excreto, ac etiam quia in aliquibus regionibus experientia probavit id nimium salubritati conferre, magnus ac popularis iste usus effectus esset, Hinc sequutum est, Principem, vel Civitatem notabile emolumentum ex isto appaltu reportare, non inde tamen inferri potest, ementes nivem à dicto appaltatore, aliquod vectigal subire, quia revera id quod solvitur, est pretium materiæ humano usui præ-

præcisè non necessariæ, ut sunt panis, vinum, caro, sal, & similia, quo casu monopolium seu jus privativum contineret vectigal consistens in eo majori pretio accidentali, quod ultra consuetum intrinsecum, & connaturale pretium ita augetur, ex deductis in Veliterna panis *hoc eodem tit. disc.* 61.

13 Et quamvis Ganaverr. *d. decis.* 16. dubitatum fuerit, an illud emolumentum, quod ex appaltu nivis percipitur, dicendum sit vectigal de Regalibus pertinentibus ad Principem, nihilominus fundamenta, quæ ibi ex parte fisci deducebantur, non videntur relevantia, ut etiam exitus in eo casu comprobavit. 7

14 Prout in eisdem terminis appaltus nivis, seu juris prohibendi, quod in eo concedit Princeps vel Republica, Magrettus *in observationibus ad pragmaticas Siciliæ* longè post hæc scripta editus *in prælud. quæst.* 7. *nu* 31. referendo decisionem sequutam contra Cardinalem de Torres Archiepiscopum Montis Regalis, volentem introducere nivem in Civitatem Panormitanam, id adnotare videatur, tanquam consequentiam propositionis per eum firmatæ, ibidem *n.* 15. quod quando statutum est rationabile, & est generale, ac publicam respicit utilitatem, ligat etiam clericos saltem vi directiva, quod reperit *n.* 18 & *seqq.* Atque *ex nu.* 23. *cum pluribus seqq.* infert etiam ad provisiones circa Annonam, cum monopolio, seu jure privativo, Nihilominus, pace ducti amici, tales propositiones videntur parum probabiles, solùmque id quod, laudabiliter quidem, per ecclesiasticos superiores toleratur circa hunc appaltum nivis cum jure privativo non dependet ex dicta ratione, sed ex altera publici boni, ac naturalis dictaminis ita exigentium, cum aliis provideri non posset, cum publico præjudicio, etiam ecclesiasticorum, dummodo tamen sit pretium adequatum materiæ, habita ratione nedum expensarum, & incommodi, sed etiam periculi, tam circa materiæ liquefactionem, quàm pro illis annis, in quibus propè civitatem non ningeret, unde cum magno sumptu, & jactura oportet eam habere à longè, & vendere pro eodem uniformi pretio, itaut non intret illud extrinsecum, seu accidentale pretium alteratum, sub quo implicitè vectigal inesse possit, ita per indirectum exigendum, ut agnoscit Magrett. *num.* 37. & 40. *cum seq.* tunc enim casus esset extra dubitationem, quod ecclesiastica immunitas violaretur.

Ita pariter observabam exemplificari posse in Impressore Camerali principaliter deputato ad imprimendum Constitutiones Apostolicas, edicta, bannimenta & alia ad principatum spectantia cui conceditur etiam jus privativum, tam circa præmissa, quàm circa decisiones Rotæ, & alia forum concernentia in capitulis appaltus contenta, nam ob utilitatem impressori resultantem ex privato jure vendendi constitutiones, bannimenta, & alia hujusmodi, certam annuam pensionem pro hujusmodi officio obtinendo, adinstar aliorum appaltuum solvit, non inde tamen sequitur, ut id quod populus solvit pro hujusmodi scripturis impressis emendis, dicatur vectigal, vel species gabellæ, nisi quoties accederet notabilis alteratio, itaut caderet contra distinctio utriusque pretii naturalis, & accidentalis, seu intrinseci, & extrinseci, ut cadit in sale, & similibus.

15 Credebant aliqui ex judicibus, istud dicendum esse vectigal, moti ex verbis moderni Germani, Faust. *in consilio pro Ærario class.* 4. *ordinat.* 362. & *class.* 6. *ordinat.* 555. ubi loquendo de hujusmodi cursitationum usu dicit per verba præcisa, *quod non tantùm summam utilitatem, præbent iter facientibus litteræque alicubi mittentibus, sed etiam non parvum vectigal fisco inferunt.* Verùm hæc videbatur satis levis difficultas, ex eo quod hujusmodi Doctor, grammaticali potiùs, quàm legali elocutioni inhærendo, accepit vectigal pro quacumque utilitate, seu quocumque emolumento, eo modo, quo Cicero dixit, quod *parsimonia magnum vectigal est.*

16 In terminis autem legalibus istud vocabulum, in stricta, & præcisa significatione, importat solùm illam quotam, quæ Principi solvitur pro introductione mercium, juxta terminos text. *in l.* 7. & *tot. tit. Cod. de Vectigal.* largè autem, & impropriè usurpatur pro omnibus gabellis, & publicis oneribus, sed non inde sequitur, quod conveniat cuicumque Principis vel Reipublicæ emolumento; Unde propterea edocemur in hac legali facultate, præsertim in foro, adhibendam esse elocutionem nostrorum majorum, & Præceptorum Accur. Bart. Bald. & similium, non autem, inhærendum rigoribus grammaticalibus.

Aliqui magis solidè duas excitabant difficultates, unam, quod cum hujus Civitatis Episcopatum possederint aliquid Prælati, qui fuerunt Camerales, portum litterarum ex privilegio gratuitum habentes, idcircò ex hujusmodi accidentali circumstantia potuerit induci hæc observantia; Et alteram, quod cum officium sit de Regalibus Principis, cujus interest esse magis vel minùs lucrosum, non potuerint ejusdem officii pro tempore possessores, vel appaltatores in præjudicium Principis ignari, & non consentientis, hujusmodi liberalitatem exercere, eodem modo, quo habemus de arrendatoribus, seu conductoribus decimarum & similium præstationum, non præjudicantibus locatori, ex eo quod ab aliquibus decimas vel jura exigere negligant, Rota *decis.* 22. *part.* 10. *recent.* & 142. *part.* 11. & 1æpiùs.

Ista mihi videbantur motiva legalia, præsertim secundum, quod fatebar magni ponderis, sed dicebam, quod posito, ut casus non comprehenderetur sub constitutionibus revocatoriis tollentibus etiam immemorabilem, illoque remanente in terminis juris communis, utrumque objectum sublatum remaneret ab immemorabili, cujus natura est non dari principium; Unde quoad primum motivum, Aut de hoc principio constabat, & improbabilis reddebatur immemorabilis, Aut non constabat, & motivum cessabat ex facto; Et quoad secundum, Aut Episcopus cum suis requisitis benè probaret immemorabilem, aut non, si non probaret, profitebar ex hoc motivo dare manus, & si probabat, allegari poterat quicumque titulus melior de mundo, etiam contractus correspectivi cum ipso Principe, cùm iste sit præcipuus ac peculiaris immemorabilis effectus; Ideòque reflectendo ad veritatem, solum gravamen consistere videbatur in denegatione facultatis probandi, quodque factis probationibus de his videndum esset.

ANNOT. AD DISC. XLVI.

Cum plur. seqq.

SUMMARIUM.

1 *De vectigalibus in genere, & quæ sub eorum nomine veniant.*
2 *De impositione vectigalium, & de regalibus.*
3 *De exemptionibus, & franchitiis.*
4 *De modo collectandi.*
5 *De defalchis.*

EX hoc discursu usque ad 104 inclusivè, agitur de materia Vectigalium, sub quorum genere, juxta communem practicum usum loquendi, veniunt non solùm ea, quæ propriè sunt vectigalia, sub nomine Dohanæ, vulgò explicari solita, sed etiam Gabellæ, Collectæ, Datia, contributiones, & similia onera publica, super quibus, pro frequentiori praxi, tres controversiarum species cadere solent. Primò nempè, super facultate indicendi hujusmodi 2
onera, cum regulariter id sit de Regalibus, ut advertitur *tit. de feudis disc.* 63. & 64. & alibi; ideoque, neque per Communitates sine Principis licentia imponi possunt; Verùm desuper certa regula generalis, ubique applicabilis statui non potest, ob diversas Regionum, & Principatum leges, vel consuetudines; Secundò super exemptionibus, 3
& franchitiis, præsertim Ecclesiasticorum, & aliorum, & de his ultrà deducta in suprà allegatis discursibus *hoc tit.* agitur *in Miscellan. Ecclesiastc. lib.* 14. *disc.* 2. *cum pluribus sequentibus*, ubi reassumitur pene universa materia Immunitatis realis, ideòque ibi videri potest, cum recensenturque etiam deducta in hoc titulo; Et tertiò super modo collectandi, vel exigendi hæc onera, atque pariter in hoc certa re- 4
gula statui non potest, cùm totum pendeat ex singulorum casuum particularibus circumstantiis.

Reliqua verò in his discursibus contenta super defalchis, quæ per Appaltatores vectigalium, & gabellarum peti solent, & de quo etiam agitur infrà *disc.* 159. percutiunt potiùs materiam locationis, & conductionis, in cu- 5
jus peculiari sede, seu titulo, de hoc quoque agitur.

Super iis autem, quæ habentur *in hoc disc.* 46. *num.* 2. super actibus facultativis favore piæ causæ, habetur infrà *sub tit. de Decimis, Oblationibus, & Eleemosynis.*

SABINEN. EXEMPTIONIS, PRO COMMUNITATE ARCIS SEU ROCCHÆ ANTIQUÆ, CUM CAMERA

Casus decisus per Cameram contra Communitatem.

De constitutionibus Apostolicis exemptionum, & franchitiarum revocatoriis. Quando obstent, nec ne.

An, & quando productio tituli exemptionis obstet præscriptioni immemorabili, illamque cessare faciat tanquam ex apparente initio.

Exemptionis privilegium ab oneribus, quando dicatur ex causa meritoria & onerosa, itaut non cadat sub generali revocatione. Etiam exemptio suffragetur pro oneribus impositis ex magna necessitate.

Verbum fodrus quid significet.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De veritate consuetudinis immemorabilis ut allegari possit quicumque titulus de mundo melior.*
3 *Negativa solutionis gabellarum probatur ex inspectione librorum.*
4 *Requisitum immemorabilis est, ut non constet de initio.*
5 *Quando productio tituli operetur restrictionem, ac excludat contrariam immemorabilem.*
6 *De qua mala fide intelligat jus Canonicum impediens præscriptionem.*
7 *Quando privilegium, & immemorabilis sint compatibilia.*
8 *Consuetudo stare potest pro interpretatione privilegii, vel e contra.*
9 *Potest etiam consuetudo operari in eo, quod non continetur in privilegio.*
10 *An, & quando ad effectum præscribendi exemptionem à gabellis requiratur scientia Principis.*
11 *Scientia officialium sufficit.*
12 *Quid significet fodrum seu foderum.*
13 *Exemptio à gabellis non suffragatur pro illis quæ imponuntur pro expensis extraordinariis pestis vel belli.*
14 *Quid declaratur.*
15 *A constitutionibus revocatoriis exemptionum etiam de jure intelligitur excepta exemptio ex causa onerosa.*
16 *Quando dicatur causa onerosa.*

DISC. XLVII.

1 CAstrum dirutum Arcis seu Rocchæ antiquæ nuncupatum, Nicolaus Secundus quibusdam ad reædificandum concessit, cum solo onere ipsius & successoribus injuncto, solvendi Romanis Pontificibus, juxta eorum possibilitatem, quoddam tributum, ac præstandi seu faciendi fodrum, cum promissione in reliquis liberationis & exemptionis à quacumque molestia, quod privilegium confirmarum fuit à duobus Alexandris III. & IV. Gregorio XI. Innocentio IV. Urbano VI. Bonifacio VIII. Pio V. Gregorio XIII. Atque observantia dedit, quod ab ipso initio reædificationis usque ad Pontificatum Innocentii X. illud Castrum reputatum semper fuit exemptum ab oneribus Camerálibus, aliisque gabellis, & impositionibus.

2 Cùm autem circa finem Pontificatus Urbani VIII. ob belli necessitates, impositæ fuissent gabellæ, ita nuncupatæ, julii macinatus, & quatreni carnis, Innocentius verò successor, ampliorem Constitutionem edidisset revocatoriam quarumcumque franchitiarum, & exemptionum, illis exceptis, quas ex causa verè onerosa justificarentur in Camera concessas fuisse; Hinc proinde dictarum gabellarum Appaltator molestare cœpit istam Communitatem, cujus imprudens procurator, ad molestias exicandas, dictum originale privilegium cum prænarratis confirmationibus produxit; Unde assumpta disputatione in Camera, Ego & cæteri pro Communitate scribentes, agnoscentes privilegii fundamentum satis debile, vel ob superventas constitutiones revocatorias, Pauli V. & Urbani VIII. & dictam ampliorem Innocentii, vel quod privilegium non haberet verba tam ampla, quod aptum esset importare exemptionem à gabellis, quas ob insolitas, & urgentes Sedis Apostoliæ necessitates imponi contingeret, Oportunum credidimus recurrere ad probationem immemorabilis per dictas constitutiones præservatæ, & cujus principalis operatio est, tribuendi facultatem allegandi quemcumque titulum de mundo meliorem, etiam contractus, & causæ onerosæ, & correspectivæ juxta glos. *finalem in cap. 1. in aliquibus verbi. quia Clerici de Decimis, & in cap. super quibusdam, §. præterea de verborum significatione*, ac firmant communiter scribentes, de quibus Roland. *cons. 66. nu. 4. lib. 2.* Menoch. *lib. 3. præsumpt. 131. n. 44.* Buratt. *decis. 673. in fin.* & cæteri latè deducti *d. decis. 101. par. 10. recent.* Dicteque consuetudinis probatio, vel magnus fumus pro remissoria etiam in exequutivis concedenda, deducebatur ex inspectione librorum super exactionibus onerum, & gabellarum, ex quibus probari exemptionem, seu solutionis negativam, eo ipso quod in eis non reperitur scriptum firmant Bart. *in l. 1. C. de exact. tribut. lib. 10.* & cæteri collecti per Fabium de Anna *cons. 59. n. 56.* Capyc. Latr. *cons. 68. n. 10.* 3

Verum se acriter opposuerunt Camerales concessioni dictæ remissoriæ, ratione irrelevantiæ seu improbabilitatis, quasi quod per productionem privilegii, Communitas se restrinxerit ad illum titulum, ac docuerit de initio, ex quo cessat immemorabilis, cujus præcipuum requisitum est, initii negativa, sive incertitudo ex cumulatis per add. *ad decis. 14. part. 3. recent. n. 52. & seqq.* Beneventana jurisdictionis 13. Maii 1652. coram Zarata sæpiùs confirmata, ubi latè de ista conclusione regulariter vera, & recepta.

Assumpta proinde fuit disputatio super hoc puncto, An 4
fellicet dictorum privilegiorum productio obstaret immemorabili, ejusque effectus, & operationes tolleret. In qua disputatione dicebam scribens pro Communitate, conclusionem ut tituli productio importare dicatur restrictionem ad illum utpotè meliorem, ac inducere præsumptionem exclusivam alterius validioris, qui vigore immemorabilis allegari potest, non ita simpliciter, & absolutè procedere, sed multa desiderari requisita ad effectum ut illa 5
procedat, inter quæ illud est præcipuum, quod productio facta sit ab ipsomet principali, sive à procuratore cum speciali mandato ad illam faciendam, ex ea potissima ratione, quod non potest plus operari tacitum quàm expressum, unde quemadmodum expressa voluntaria confessio procuratoris ad litem generaliter deputati non præjudicat principali, ita minùs tacita ex productione resultans, ut in specie advertit Rota apud Gregor. *decis. 467. num. 11.* Buratt. *decis. 294. num. fin. decis. 44. part. 10. recent. num. 9.* in quibus concordantes.

Adversùs hoc motivum respondebant Camerales, satis constare de mandato speciali ad producendum ex qualitate scripturarum, quæ tanquam originales non potuerunt aliunde haberi per procuratorem, quàm ab ipso principali, ut in specie apud Gregor. & add. *decis. 331. num. 12.* Add. ad Buratt. *decis. 294.* Replicabam tamen non negari penes Communitatem adesse ista privilegia, data procuratori ad propriam institutionem, sive etiam ad effectum illa ostendendi Superioribus, ad probandum qualitatem hujus Castri alis diruti, & per incolas reædificati, aliaque præfica, & oportuna in eis contenta deducendi, non autem ad illa producendum tanquam titulum restrictum, & meliorem, alterius validioris exclusivum, cùm jure probari non videatur, ut per traditionem scripturarum, & juritum per principalem factam ejus procuratori vel sapienti, ut meliora eligat & consulat, resultare dicatur mandatum speciale ad faciendum illorum productionem, ex qua effectus adeò præjudicialis resultet, præsertim cùm agatur de Communitate, cujus Administratores, qui hujusmodi scripturas procuratori dederunt, non possunt ita corpori administrato præjudicare ac animum declarare, sicut quilibet privatus, qui sit in causa principalis potest in ejus præjudicium facere, Unde propterea dicebam, auctoritates de privato, & principali collitigante in proposito loquentes, non de facili applicandas esse hujusmodi corporum politicorum Administratoribus, qui non principales, sed procuratores potiùs censendi sunt.

Præterea tunc tituli productio, quam vis ab ipso principali facta, immemorabilem excludit, quando titulus est 6
apertè vitiosus, peccans in forma, vel in potestate, quia nempè sit concessio spiritualium facta per laicum, cum similibus, juxta casum text. *in cap. Dudum de Decimis*, à quo dicta conclusio trahit originem, ut advertunt Bal. *de præscriptionibus 2. part. 3. partis principalis quæst 3. nu 23.* benè Lanar. *cons. 94. nu. 3.* Capoblanc. *de Baronibus tom. 1. pragmat. 11. nu. 148.* Atque de tituli infectione seu vitio constare debet, per probationes veras & certas, non autem, dubias vel præsumptas, ne detur præsumptio præsumptionis, ut advertit Capoblanc. *cod. tract. tom. 2. cap. 7. n. 6.*

Ideò enim titulus infectus, & vitiosus excludit præscri- 7
ptionem, quia ejus scientia, & retentio juxta *cons. 96.* Geminiani inducit malam fidem, qua concurrente, nunquam ex juris dispositione canonici datur præscriptio, juxta notum text. *in cap. fin. de præscript.* cujus tamen dispositio procedit in mala fide vera, & positiva, non autem in ficta, & præsumpta, in qua juris civilis dispositionem immutatam non esse, firmant aliis allegatis Covar. *in cap. possessor part. 2. §. 8. nu. 3.* & cæteri per Rotam *decis 270. nu. 10. part. 6. recent.* ubi quod respectu malæ fidei præsumptæ nulla est differentia inter jus civile, & canonicum, quæ infectio in proposito prætendi non poterat, cum ageretur de privilegio concesso per legitimum Pontificem, de cujus potestate non est dubitandum, Accedentibus præsertim adeò justa causa, & tot successorum Pontificum spatio annorum 500. & ultra, expressis, vel tacitis approbationibus, & cujus privilegii tenor observatæ exemptioni generali non adversatur, unde motivum infectionis, ex eodem titulo resultantis, omninò cessare videbatur.

8 Ita dicebam, tunc dictam conclusionem procedere in præjudicium consuetudinis seu præscriptionis immemorabilis, quando privilegium, & præscriptio ad invicem non compatiuntur sed pugnant, itaut, dato privilegio seu alio titulo, impossibile sit dare præscriptionem, secus autem accedente utriusq; tituli incompatibilitate, quia nempè præcedente immunitate ex immemorabili resultante, obtentum etiam posteà fuerit privilegium, quod obtineri potuit ad majorem corroborationem, & firmitatem, non excluso priori jure per immemorabilem jam quæsito; Sive etiam quod post privilegium, alter titulus ex causa onerosa allegatur, post lapsum centenariæ vel immemorabilis allegabilis, nisi constet in hoc centenarii vel immemorabilis temporis intervallo, vigore primi tituli seu privilegii, & non aliàs possessum fuisse, cùm non sit prohibita titulorum multiplicatio, atque concursus privilegii & præscriptionis, quoties possunt stare simul, ut ex mente textus *in c. auditis de præscriptionibus, & glos. in cap. nullus de regulis Juris in 6.* Abbas *in c. Abbate n. 12. de verborum significatione*, & cæteri, de quibus optimè in materia Lanar. *d. cons. 94. n. 1. & seqq.* Capyc. Latr. *consult. 2. n. 23.* & plenè ac magistraliter Rot. *decis. 218. n. 7. & seqq. par. 6. recent. dec. 29 part. 7 & dict. dec. 101 part. 10. recent. & in aliis.*

Immemorabilis enim, etiamsi posterior sit privilegio (ut in præsenti erat, cùm privilegium natum sit in ipso initio renascentis Oppidi seu Castri) concurrere potest cum privilegio ad plures effectus, præcipuè ad illius confirmationem, nam si illud infringi posset, remanet præscriptio Abbas *in cap. Abbate nu. 12.* Sive ad interpretationem, vel ampliationem, quod scilicet si privilegium est dubium, illud interpretationem recipiat ab antiquissimi, & immemorabilis temporis consuetudine, & observantia, ut generaliter idem Abbas ubi supra, Butr. *in c. si diligenti in fin. de præscriptionibus*, & cæteri communiter *in c. cùm dilectus de consuetudine*, & observat Rot. *d. decis. 228. n. 17. part. 6.* & in his terminis specialibus, Bart. *cons. 59. n. 6.* Franc. *decis. 56. n. 6. & 10.* Capyc. Latr. *consul. 2. n. 15. & 16. consul. 48 n. 4.* Unde cùm privilegium Nicolai, litteraliter, & explicitè non contineat exemptionem à gabellis, & oneribus Cameralibus (tunc ut probabilius est ignotis) sed dicat, quod hujus Castri habitatores ab omni ipsestatione quieti, & ab omni molestatione securi erunt, de quibus verbis tanquam æquivocis, dubitari potest, an intelligatur de molestiis illicitis, & de facto, vel de illis licitis, quæ nomine Principis, in onerum, & gabellarum exactione tribuuntur, idcircò rectè intrare potest præscriptio concedens, id quod privilegium non tribuit, seu verùs declarans ac interpretans privilegium dubium.

10 Aliud enim est agere de præscriptione ejus, quod in privilegio continetur, aliud verò de præscriptione illius pluris quod in privilegio non continetur, in primo enim casu facilius intrat contraria conclusio, secus autem in secundo, quia cessante incompatibilitate, prohibitum non est, ut id, quod à privilegio non conceditur, per præscriptionem fuerit acquisitum, ut benè Lana. *cons 94. n. 5.*

11 Replicant Camerales, hujusmodi præscriptionem Cameræ juribus præjudicialem, induci non potuisse, sine Papæ scientia, sine qua, ejus tacitus consensus vel approbatio dari non potest; Sed facilis erat responsio, siquidem id rectè procedit in ordinaria præscriptione 30. vel 40. annorum, secus autem in centenaria, vel immemorabili, quæ inter alios effectus, illum operatur, ut Principis scientia non requiratur, vel eam præsumere faciant Iseri. *in c. 1. §. Præterea de prohibita feudi alienat.* per Feder. Capoblanc. *d.*

pragmat. 1. de Baronibus n. 220. & in terminis præscribendi pedagia Balb. *de præscriptionibus 2. part. 3. part. qu. 6. n. 22.* quia dato hujusmodi temporis intervallo, inexcusabilis est saltem scientia officialium, ex qua illa ejusdem Principis resultat, ut in terminis, post Guttier. & alios, Francus *dec. 36. num. 10. in fin.*

Objiciebatur etiam ex parte Cameralium, de incompa- 12
tibilitate inter privilegium, & præscriptionem, quasi quod in eodem privilegio expressè demandaretur onerum solutio, dum in eo dicebatur quod futuri hujus Castri incolæ facere deberent fodrum, sub quo vocabulo quæcumque onera, & gabellas contineri dicebant; Sed pariter satis factlis erat responsio, hoc enim fodri, seu foderi vocabulum, in jure communi, atq; apud antiquos linguæ latinæ professores ignotum, ex barbara Longobardorum loquutione originaliter 13
habetur *in cap. sententiæ verbi.* nobis autem intrantibus Lombardiam, *de pace Constantiæ*, illudque juxta ejusdem textus intellectum passim usurpantur pro annona militari, seu pro ea frumenti aliarumque fruguum præstatione, quam populus Imperatori seu Regi Italiam intranti solvere tenebatur, ut ex Sigonio, & aliis Calvin. *in lexicon verbo fodrum, & Laurentium in Amaltea Onomastica verbo foderum*, quod etiam ex nostris probare videtur Cravett. *cons. 294. in principio*, ubi agit de concordia inter duas Communitates super exemptione à collectis, & oneribus ordinariis, & extraordinariis per verba satis generalia importantia quarumcumque gabellarum, & onerum speciem, quibus deinde additur etiam conventio super exemptione à contribuendo *pro fodro* annuo debito Domino loci, & sic illud vocabulum cap tur pro certa annuali præstatione determinato tempore faciendæ, ut quid distinctum ab oneribus, collectis & gabellis; Et nihilominus dicebam sufficere, quod hujsmodi vocabulum perneccesse non importet alia onera, ut vel deferendum sit observantiæ tanquam interpreti, vel tollatur incompatibilitas, seu mala fides positiva resultans ex scientia, & retentione privilegii expressè continentis contrarium ejus, quod præscribi prætendebatur, juxt. *d. cons.* Geminian. 96. cùm mala fides debeat esse vera ut suprà.

Demum objiciebatur quod exemptionis privilegium ge- 14
neraliter concessum, intelligendum esset de gabellis, & muneribus ordinariis, non autem de extraordinariis, quæ præsertim ex causa belli, vel simili urgenti, & insolita imponuntur ad notata per DD. *in l. si ex toto, §. 1. ff. de legatis 1.* sed in hoc repetebatur principium circa immemorabilem, ista enim data, cùm allegari possit quicumque titulus de mundo melior, & alleganti benè visus, idcircò rectè poterat dici, quod sub conventione correspectiva etiam de hac onerum specie actum esset.

Accedente etiam observantia, dum ex chronicis docemur, Sedem Apostolicam circa temporalia fuisse retroactis temporibus in longè majoribus angustiis, & nihilominus nunquam istam Communitatem gravatam fuisse ad solutionem onerum, ex bellorum, vel aliorum urgentium necessitatum causa impositorum, Considerando potissimè calamitosa tempora Alexandri III. qui tamen hujus Communitatis privilegia approbavit; Ac etiam quia conclusio de exemptione non suffragante in casu magnæ, & insolidæ necessitatis, procedit, ubi aliàs imminenti necessitati con- 15
suli non potest, ut aliis allegatis Burat. *dec. 391. n. 9.*

Subjungebam etiam ex parte Communitatis, quod ubi immemorabilis cessaret, atque cum solis privilegiis procedendum esset, capiendo solum præscriptionem tanquam eorumdem privileg orum observantiam, & interpretationem, adhuc revocatoriæ constitutiones non obstant, stante causa onerosa, quæ in eisdem constitutionibus litteraliter excipiunt, ac etiam de jure excepta intelligitur, Cyriac. 16
controv. 154. num. 17. Rota *in d. decis. 101 part. 10. recent. nu. 30.* & in terminis privilegii exemptionis gabellarum, Otthobon. *dec. 229. num. 19.*

Causa onerosa videbatur certa ob reædificationem Oppidi seu Castri jam diruti per incolas sub hac lege, cum sumptu & incommodo, tanquam ex contractu reædificati, cùm aliàs non reædificasset, Unde locus, quem tanquam dirutum Sede Apostolica amplius non habebat, ita ab istis acquisivit, ideoq; dicitur causa meré onerosa, & correspecti- 17
va, ut in his terminis Bart. *cons. 59.* Aretin. *cons. 123. nu. 10. cum seqq.* Decian. *cons. 2. n. 8. lib. 1.* Quod in simili habemus de jure patronatus, quod ita ex causa onerosa acquiri dicitur per novam Ecclesiæ constructionem, ac per antiquæ penitus dirutæ reædificationem ad nonat. *in c. 3. de jure patr. & in sua materia sub tit. de jur. patr.*

His non obstantibus denegata fuit remissoria, præsupponen-

ponendo immemorabilem esse improbabilem, stante initio Privilegii producti, ad quod proinde uti meliorem titulum, producentem se restrinxisse judicatum fuit, illudque cadere sub Constitutionibus revocatoriis; Qualia verò fuerint fundamenta, est incertum, cùm Tribunal Cameræ non soleat de suis resolutionibus publicas rationes reddere, ut ex laudabili stylo facit Rota; Visa fuit tamen satis rigorosa resolutio, violando immunitatem, quæ potius nativa, quam dativa dici poterat, dum ab initio ipsius renascentis Oppidi orta fuit, ac spatio annorum 500. & ultra, cum approbatione tot Pontificum observata, præsertim cùm contineret satis modicum Cameræ præjudicium, stante loci exiguitate, itaut onera per ipsam solvenda modicæ considerationis essent quoad Cameræ levamen, maxima verò viderentur quoad ipsos incolas ob loci paupertatem; Omnis autem ulterioris defensionis spes deinde cessavit ob superventam aliam constitutionem revocatoriam Alexandri, per quam etiam immemorabilis fuit sublata.

ANNOT. AD DISC. XLVIII.

DE operatione, & effectibus centenariæ possessionis, & an, & quando illi obstet initium vitiosum, quod resultet ex productione tituli, ad quem tanquam meliorem, possessor se restrinxisse censeatur, videnda sunt deducta *sub tit. de Alien. & contract. prohib. disc.* 3.

Et circa consuetudines revocatorias franchitiarum, & exemptionum, illis exceptis, quæ concessæ fuerint ex causa onerosa, & contractu correspectivo, conferunt, quæ habentur *sub titulo de feudis disc.* 63. ubi de illis, vel oneribus, quæ sub istis Constitutionibus non cadunt.

SPOLETANA ONERUM, PRO HÆREDITATE JOANNIS DE CUPPIS, CUM COMMUNITATE MONTIS FALCHI.

Casus disputatus in Congregatione boni Regiminis, pendet in Rota.

An Ratiocinatores Cameræ gaudeant exemptionibus Cameralium ab oneribus, & gabellis, Et de materia præscriptionis à gabellis, & oneribus decursis quomodo, & per quantum tempus inducatur.

SUMMARIUM.

1 FActi series.
2 *Ratiocinatores Cameræ seu Computistæ sunt familiares Papæ, ac exempti ab oneribus, & gabellis.*
3 *Possessio exemptionis per 30. annos illam inducit in futurum.*
4 *An ista conclusio procedat in statu Ecclesiastico, & de ratione dubitandi.*
5 *De quinquennali præscriptione gabellarum quando procedat.*
6 *Onera Cameralia dicuntur species decimæ solvendæ Principi ex fructibus bonorum.*
7 *Bona vel non mala fides scuti excusat à fructibus consumptis ita à gabellis, & oneribus non solutis.*
8 *Idem in decimis spiritualibus.*
9 *De ratione ob quam bona fides excusat ab oneribus præteritis.*

DISC. XLVIII.

1 OLim Pompilius de Cuppis, & successivè Joannes ejus filius, per multos annos usq; ad obitum, laudabiliter obtinuerunt officium Ratiocinatoris Cameræ Apostolicæ vulgò *Computistæ* nuncupatum, cum brevibus Apostolicis eorum deputationis, per quæ conceduntur consulta privilegia, emolumenta, immunitates, & exemptiones, Unde cum ex constitutionibus Apostolicis, Officiales Camerales exempti essent à quibuscumq; vectigalibus, gabellis, & oneribus, etiam Cameralibus, idcirco præfati de Cuppis, utpotè sub Cameralium genere venientes, dicta franchitia potiti sunt in omnibus, etiam in Urbe, & in dohana, quæ omnium rigorosius exigitur, & præsertim à contributione onerum Cameralium, aliàs debitorum Communitati Montis Falchi, probonis stabilibus in eo territorio possessis.

Defuncto Joanne, filiis minoribus, & pupillis superstitibus, dicta Communitas istos pulsavit in Congregatione boni regiminis ad solutionem onerum pro toto tempore decursо, etiam viventibus dictis Pompilio, & Joanne, quos prætendebatur non esse exemptos, neque venire sub nomine, & genere Cameralium, stante constitutione 28. Urbani VIII. revocatoria omnium franchitiarum, & exemptionum, excepta illa Camerallium sedentium, sub quibus dicebatur non venire Ratincinatores dictam qualitatem sedendi in Camera non habentes, & cum hoc fundamento, non attentis inferius deducendis, Congregatio processit ad condemnationem, Unde habitus fuit recursus ad Signaturam gratiæ, quæ gustato gravamine commisit causam in Rota, ubi pendet absque prosequutione, itaut silentium forte, reorum victoriæ æquipolleat.

Quatenus autem ex parte Communitatis actricis prose- 2
quatur judicium, cum sensu etiam veritatis, credebam omninò contrarium esse resolvendum, ex solo motivo facti, competentiæ scilicet franchitiarum Ratiocinatoribus, dicta constitutione non obstante; Licèt enim Ratiocinatores non sedeàt in Camera unde satis probabiliter dubitari posset, an venirent sub dicta exceptuatione Cameralium, Attamen eadem constitutio excipit etiam Papæ familiares, & commensales, quales dicendi sunt Ratiocinatores, qui ad instar familiarium, & commensalium Palatii Apostolici in rotulo describi sunt, habentes, non solùm portiones panis & vini, sed etiam pecuniam pro ferculis, aliisque ad mensam necessariis, unde non videtur dubitandum de vera familiaritate, concurrentibus omnibus ejus requisitis, de quibus non semel habetur occasione reservationum *sub tit. de Beneficiis*.

Cæterùm, circumscripto etiam isto motivo, atque ad- 3
misso quod de stricto jure Ratiocinatoribus utpotè in Camera non sedentibus dictum franchitiæ privilegium non competeret, adhuc tamen pro Cuppis scribens dicebam, antiquam, & continuatam contrariam observantiam, etiam Urbis, absque dubio causasse in supradictis Pompilio, & Joannes justam credulitatem, quod tanquam Officiales Camerales essent exempti, unde propterea fuerint in bona fide, qua postea, & concurrente possessione annorum 30. & ultrà, sequitur non posse amplius molestari, quia possessio exemptionis per spatium 30. annorum inducit illius præscriptionem, non solùm de præterito sed etiam de futuro, itaut bona, quæ per tantum tempus exempta fuerunt remaneant de jure perpetuò talia, ex deductis per Eugen. *cons.* 92. *n.* 25. *& seqq. vol.* 1 Surd. *cons.* 234. *n.* 10. Capyc. Latr. *consult.* 68. *n.* 4. *& seqq.* Farinac *q.* 173. *n.* 101.

Et licitè hæc juris propositio in Statu Ecclesiastico suas 4
graves patiatur difficultates, eamque dicta Congregatio non admittat, ob ecrerum irritans contentum in Constitutionibus Apostolicis exemptionum revocatoriis Pauli V. & successorum, per quod inficitur quæcumque contraria possessio, Nihilominus id recipiendum esse dicebam pro impediendа libertate bonorum in futurum, pro quo tempore Communitas pro onoribus Cameralibus habere dicitur jus reale successivum, secus autem ad inducendam liberationem personæ pro tempore decursо, ad quem effectum, etiam solum lapsum quinquennii sufficere, cessante dolo, firmant text. *in l.* 2. *C. de publicanis ubi DD.* de 5
quibus Guttier. *de gabellis q.* 119. *nu.* 4. Ferett. *cod tract. n.* 253. Farinac. *d. qu.* 173. *n.* 49. de qua tamen quinquennali præscriptione quomodo, & quando procedat particulariter habetur in Romana fraudatæ gabellæ *hoc eod tit. disc.* 69.

Verùm neque videbatur opus esse immorari in lapsi temporis, & in beneficio formalis præscriptionis, cùm hæc procedant, ubi agitur de præscriptione juris clari, & in casu quo non dubitetur onera solvenda esse, secus autem ubi observantia deducitur tanquam interpretativa potius quàm præscriptiva, quia tunc sufficit ita quandoque servarum esse, juxta distinctionem receptissimam, & in foro quotidianam.

Propterea cùm ex præmissis negari non posset dictos 6
Pompilium, & Joannem fuisse in bona, vel saltem non in mala fide, id sufficere dicebam ad effectum; de quo agebatur; Hujusmodi enim onera Cameralia utpotè per æs, & libram ex bonorum fructibus supportanda, continent in effectu quandam decimæ, seu tributi speciem, quæ Principi debetur ex bonorum fructibus, adinstar decimæ spiritualis ad text. *in l. unica, C. de annonis*, Bart. *in leg. interdum, §. quoties, ff. de publicanis*, & cæteri apud Surd. *cons.* 146. *n.* 6. Guttier. *de gabellis q.* 1. & habetur in præcedentibus, & sequentibus hoc tit. pluries deductum, itaut ex octo, vel decem unciis, seu portionibus fructuum, quos bona producunt, unam per æquipollens capere dicatur Princeps, reliquæ remaneant penes dominum, qui ubi scit ad hujusmodi onera teneri, in mala fide dicitur, integros fructus percipiendo, & consumando cùm percipiat portionem, in effectu non suam, ac propterea, consumptione non obstante, remanet debitor, per quinquennii lapsum non excusabilis, cùm dicta conclusio de quinquennio procedat in diversa specie gabellarum diversam habentium rationem, ut infrà in dicta Romana fraudatæ gabellæ *disc.* 69.

7 Secus autem ubi bona fide, vel cum non mala dictos fructus consumpsit in currentes, & quotidianos usus, itaut ex eis non sit effectus locupletior, ut in præsenti, quia si non dominus percipiens fructus ex re aliena, quam bona fide, non mala credidit suam, urgeri non potest ad restitutionem consumptorum ex deductis per Gregor. & Adden. *decis.* 74. Buratt. & Add. *dec.* 184. & alios passim, multò minus ille, qui verè est dominus, & consumpsit fructus rei suæ, non facta detractione quotæ destinatæ publicis oneribus, à quibus bona fide credebat se esse exemptum.

8 Quod in dies habemus in praxi in materia decimarum non solutarum per Regulares, vel alios prætendentes vigore privilegiorum, seu præscriptionis se exemptos, quia licèt ad instantiam Curati, vel Episcopi declaratum sit, privilegium vel præscriptionem non suffragari, ut non semel habetur in sua materia *sub tit. de decimis*, nunquam tamen auditum est, sequutam esse condemnationem, nisi à die motæ litis, seu alterius actus æquipollentis, ex quo mala fides inducta sit, ideòque non versabamur in terminis præscriptionis onerum, & gabellarum, quæ aliàs certitudinaliter deberentur.

9 Atque ultrà Juris regulares, id ad sensum probari dicebam & humana ratione, quia habens mille in redditu, si scit, ex istis solvere debere 100. Principi pro publicis oneribus, ideòque sibi sola 900. expendibilia in suos usus remanere, curat se restringere, ac vivere eo modo, cum quo redditus sibi remanentes sufficiant; E converso autem credens integra mille esse ad ejus liberam dispositionem, aliquantulum lautius vivit, ac aliquas facit expensas, aliàs non facturus, Unde iniquum esset, quod Communitate acquiescente, post longissimi temporis intervallum, cogi debeat, qui in bona fide versatus est, solvere una vice cum maximo incommodo ea onera, quæ aliàs singulis annis minutatim absque incommodo solvisset, quod utique omninò est irrationabile.

FERRARIEN. GABELLÆ CONTRACTUUM, PRO FRANCISCO RIBALDESIO APPALTATORE, CUM MARCHIONE MIROLO.

Casus decisus per Cameram pro Mirolo.

De Constitutione Urbani VIII. revocatoria exemptionum, An & quando comprehendat gabellarum moderationes jam concessas.
Et aliqua de non usu gratiæ, seu privilegii.
Et quando contractus dicatur venditionis, vel permutationis, ad effectum gabellæ.

SUMMARIUM.

1 CAsus controversiæ.
2 *Quando concessio in emphyteusim dicatur potius venditio.*
3 *Contractus regulatur à denominatione partium.*
4 *Potius attendi debet substantia voluntatis quàm verba.*
5 *Et ideo dicitur venditio, si talis est substantia, licèt dicatur permutatio.*
6 *Quando dicatur potius permutatio quam venditio.*
7 *De Constitutione Urbani VIII. revocatoria exemptionum, ejusque intellectu.*
8 *Gabella quando dicatur extincta.*
9 *De regula revocatoria unionum.*
10 *Lex nova, an & quando capiat præterita.*
11 *Voluntas Papæ desumitur ex usu, seu stylo datariæ.*
12 *Reformatio gabellæ, an importet novam impositionem.*
13 *Observantiæ in materia gabellarum est deferendum.*
14 *Quando decretum irritans impediat non usum.*
15 *Particulares non possunt præjudicare Communitati, & an exemptus solvendi gabellam sibi præjudices.*
16 *Privilegia quando amittantur per non usum.*

DISC. XLIX.

1 CUm in Civitate Ferrariæ ex antiquis statutis, pro quibuscumque contractibus quæcumque gabella solvi debeat, ut occasione illius solvendæ ex venditione locorum Montium habetur supra in alia Ferrarien. *hoc tit. disc.* 42. Greg. XV. de anno 1622. eadem Civitate supplicante, concessit Indultum, ut pro contractibus permutationum, hujusmodi gabella solvi non deberet pro eo bonorum valore, quæ invicem permutantur, sed solùm pro ea rata, quæ in pecunia vel merce refunditur pro rerum permutatarum adequatione, ita tamen quod hujusmodi gratia practicari non deberet, neque effectum sortiri durante appaltu tunc currente, duraturo usquad ann. 1628. Cùm autem de anno 1624. per Urbanum VIII. edita fuerit Constitutio 28. revocatoria quorumcumque privilegiorum, & gratiarum Cameræ prædjudicialium super exemptionibus ab oneribus, & gabellis, atquè quatriennio post Appaltator tunc existens, exactionem juxta antiquum morem continuaverit, hinc etiam per successores appaltatores, absque eo quod pro parte Civitatis de dicto Brevi Gregorii opponeretur, in eadem exactione continuatum fuit, Cùmque Marchio Mirolus plures inierit permutationum contractus, quorum uno, obtento ab altero contrahente conspicuo palatio, dedit quædam bona longè minoris valoris, ad cujus adæquationem refusit pecunias, & merces, & in altero dedit quædam bona sub titulo emphyteusis cum pacto francandi pro certo pretio ab initio constituto, ad rationem tot pro centenario, Appaltator autem cum congeret ad integræ gabellæ solutionem, ipseque prætenderet ad eam non teneri nisi ad formam dicti privilegii Gregorii XV. pro solo pretio refuso in pecunia, seu mercibus.

Hinc introducta lite, prius coram Camerario, deinde per appellationem in Camera, in utroque Tribunali decisum fuit contra appaltatorem, non deberi scilicet gabellam, nisi juxta modum in dicto Gregoriano privilegio præscriptum; Et quia per Cameram edi non solent decisiones, in quibus resolutionis ratio reddatur, incertum est, quibus fundamentis innixa sit decisio, quæ tamen mihi pro Appaltatore scribenti, etiam ad veritatem, seclusa clientis affectione reflectenti, non omninò satisfecit.

Dicebam enim, quod admisso etiam ex abundanti dicto 2
privilegio Gregorii, adhuc tamen non eramus in casu permutationis, sed emptionis & venditionis, sub dictis permutationis & emphyteusis nominibus ad fraudandam gabellam palliatæ. Quatenus enim pertinet ad bona, quæ partes dixerunt dare in excambium sub titulo emphyteusis, videbatur istum contractum nullatenus adesse, nisi in solo nomine, in substantia verò esse emptionis & venditionis, stante pacto francandi pro certo pretio ab initio constituto, ut punctualiter firmant Franch. *decis.* 392. *num.* 2. *& seqq.* & Merlin. *decis.* 210. *numer.* 7. qui aliosque cumulant, atque huic motivo nulla dabatur relevans responsio, undè in hac parte imperscrutabile remanet fundamentum, cum quo processum fuerit.

Quo verò ad alium contractum assertæ permutationis 3.
rei satis pretiosæ cum altera longè inferioris valoris, pro cujus adæquatione, pecuniæ & merces refusæ sunt, dicebam quod quamvis vera sit regula generalis, in qua præcipuum pro Mirolo constituebatur fundamentum, talem scilicet censeri debere contractum, qualem partes denominarunt ex deductis *decis.* 14. *num.* 4 & 10. *num.* 7. *part.* 6. *recent. & in aliis frequenter sub titul. de emphyteusi*; occasione inspiciendi, an esset contractus emphyteuticus, vel censualis, aut perpetuæ locationis. Ea tamen de facili admitteuda est inter ipsas partes contrahentes, non autem respectu tertii, cujus fraus, vel præjudicium admixtum esse posset. Tunc enim, non cortex & figura verborum, sed substantia veritatis attendenda est, ex punctuali theorica, Bald. *in l.* 1. *num.* 5. *& seqq. Cod. de rerum permutatione*, ubi 4
habetur, quod si in instrumento per Notarium scribatur permutatio, & in effectu sit venditio, dicitur contractus venditionis, non autem permutationis, quam theoricam in præcisis terminis gabellæ sequitur Paulus de Castro *in l.* 1. *num.* 20. *in fin. ff. de rerum permutatione*, cum quo per- 5
transit Guttier. *de gabellis quæst.* 25. *nu.* 4. Et in proximis terminis laudemii solvendi pro venditione rei emphyteuticæ, sive ad effectum juris congrui cum similibus, cæteri communiter, de quibus Decius *cons.* 159. *seu.* 160. *num.* 2. benè Boer. *decis.* 144. Afflict. *de Jur. protomis. §* 3. *notabil.* 9. *n* 15. Corbul. *de causis prævalentis ob alienationem limitat.* 12. *num.* 9. Fulgin. *de emphyt. tit. de alienat. quæst.* 1. *num.* 255. *& cæteri*, ac generaliter, Mantica *de tacit. lib.* 2. *num.* 13 quia in puncto juris propositio est verissima, esset enim aliàs in libera partium voluntate, sub sola verborum figura tertio præjudicare, ac laudemii vel gabellæ solutionem eludere, sive jus retractus tollere.

Ideòque sola difficultas consistere solet in facto, super 6
congrua scilicet prædictæ theoricæ applicatione, circa quam

distin-

distinctio adhibetur, quod aut res quæ permutantur non dantur æstimatæ, neque illarum pretium taxatur, sed propter inæqualitatem per unam partium refunditur pecunia vel alia merces, & tunc quidquid aliqui variaverint, verior ac magis recepta opinio videtur, attendi debere præponderantiam, si enim major est pecunia, quàm species, tunc potius emptio, & venditio, quàm permutatio judicanda est, juxta casum Decii *dicto cons.* 159. ut firmant Boer. *dec.* 144. Corbul. *loco citato limitat.* 12. *nu.* 6. *& ampliat.* 22. Fulgin. *dicto titul. de alienatione quæst.* 1. *num.* 72. & 254. Mantic. *de tacit. lib.* 23. *titul.* 28. *nu.* 76. *& lib.* 25. *titul.* 2. *nu.* 4. Dec. *cons.* 57. *num.* 34. *vol.* 3. Cyriac. *controv.* 69. *n.* 12. & 16. & alii apud eoldem. Aut verò res, quæ permutari dicuntur, dantur hinc inde pro certo pretio æstimatæ, & tunc omnes concordare videntur, dici potius emptionem & venditionem, quæ ab æstimatione constituitur, ut per Mantic. Corbul. Fulgin. & alios supra citatos.

In quorum utroque casu versabamus, quia rerum permutatarum pretium inter partes constitutum fuit, pecuniæ autem, gemmæ, & merces pro pretii adæquatione, ut volgo dicitur *pro refuso* datæ, præponderabant valori speciei, quæ dicitur permutata, cum longè excederent illius medietatem, ex qua desumitur præponderantia, ex iis, quæ habentur in materia jurispatronatus ex privilegio ob dotis augmentum ad regulandum, an sit ex gratia vel justitia in Lucana Prioratus & in aliis *sub tit. de jurepatron.* Et hoc secundum fundamentum solidum, & tutum credebam, quasi quod illa modici valoris species, pro pallio & in fraudem gabellæ subjecta sit.

Accedente potissimum alia circumstantia æstimationis, quæ infimul unita magnifacienda est, quamvis de ea sola & simpliciter sumpta satis probabiliter sit dubitandum, cùm æstimatio fieri possit etiam impropriè, ad sciendum nempè rei valorem, & ad effectum regulandi peræquationem, juxta terminos quos habemus in materia dotis æstimatę, nam alia est æstimatio vera, & propria, quæ importaret venditionem, alia verò impropria, quæ fiat ad sciendum valorem pro regulanda congruitate, vel lucro, quæ non operatur hunc effectum, itaut etiam retentis terminis privilegii, videretur illud in proposito casu non suffragari.

8 Verùm neque de dicto privilegio videbatur habendam esse rationem, stante superventa, ante illius effectuationem, dicta Constitutione revocatoria Urbani circa quam, ex alia parte opponebatur, eam tollere privilegia super exemptionibus & franchitiis à gabellis, & oneribus jam existentibus, non autem reintegrare gabellas in toto vel in parte jam extinctas, in quibus terminis versari dicebatur, quia per dictum breve Gregorii, gabella contractus permutationis intra strictas ejus limites commutandi speciem, extincta & abolita fuerat, & cum hoc fundamento, quantum desumi potuit, Judices processerunt.

9 Quod esse considerabile admittebam, quoties Breve ante dictam Constitutionem revocatoriam suum effectum fortitum esset, itaut quando Constitutio supervenit, inveniret respectu hujus contractus gabellam jam extinctam & ampliùs in rerum natura non existentem. Sed punctus difficultatis erat in defectu applicationis motivi ad factum, quia ex eodem indulto liquet, hujusmodi gabellam durare debere durante appalto tunc currente, terminando de anno 1628. unde interim, ac de tempore quo dicta Constitutio supervenit, gratia erat ineffectuata, & gabella durabat, eratque in rerum natura, quod implicat cum extinctione, ideoque rectè convenire observabam terminos regulæ revocatoriæ unionum effectum non fortitarum.

Ideò enim dicta regula non capit uniones effectuatas, quia beneficium unitum, jam extinctum est, neque amplius in rerum natura existit, tanquam effectum prædium Ecclesiæ, cui facta est unio, unde propterea de privatione ad habitum non datur regressus, secus autem si unio effectum fortitura sit post certum tempus, sive post mortem beneficiati, quia interim beneficium dicitur existere, neque ab instanti unionis extinguitur, sed solum unio continet futuram extinctionem statuto tempore sequendam ex deductis per Caval. *decis.* 403. & est receptum apud beneficialistas ut habetur in sua materia *sub titul. de beneficiis* in Sorana Beneficiorum, & in aliis.

Ad hujusmodi objectum tollendum, deducebatur per alteram partem firmata apud Lotter. *de benef. lib.* 1. *quæst.* 29. *n.* 29. & 30. ubi ex Oldrad. *cons.* 223. *nu.* 7. *&* 8. habetur posse stare simul, ut gratia dicatur statim effectuata, & tamen ejus effectus seu utilitas in aliquod tempus differatur, itaut tempus non sit adjectum substantiæ, sed solùm executioni actus jam à principio perfecti, juxta ea, quæ habetur in materia donationis bonorum post mortem donatoris, ut spectetur, an mors adjecta sit substantiæ donationis, quo casu facit eam imperfectam, & causa mortis, vel adjecta sit executioni, quo casu dicitur inter vivos, & perfecta ab initio, dilato solùm effectu, sive magis proximè juxta ea, quæ habetur in Ravennaten. pensionis *sub tit. de pension.* de pensione reservata ad favorem illius post factum casum extinctionis alterius pensionis cum similibus.

Sed pariter replicabam de defectu applicationis, in qua in judicando & confulendo tota vis hodie consistit, Oldr. enim à quo Lotter. & cæteri derivant, loquitur de unione, quam ex tunc Papa voluit effectum fortiri, reservatis solum fructibus, & emolumentis ad commodum ejus, qui beneficii uniti possessor erat, quia tunc iste non dicitur amplius beneficiatus, sed solum consideratur, tanquam simplex usufructuarius illius rei, quæ effecta est prædium Ecclesiæ, cui facta est unio, Adinstar donationis reservato usufructu ad vitam donatoris, quia donatio, ex tunc absque aliqua dilatione dicitur executa, & effectum fortita, reliquæ donatæ dominium translatum in donatarium, remanente ipsa re, penes donatorem tanquam usufructuarium.

Verùm observabam non esse istos terminos nostros, quibus magis conveniunt, quæ habentur de unione effectum fortiendæ sequuta vacatione, quia si Appaltator continuare debebat in exactione hujusmodi gabellæ usque ad annum 1628. de necessitate pro isto tempore danda est ejus existentia, cùm impossibile videatur esse & non esse, atque gabellam jam extinctam existere, ejusque exactionem continuari. Neque comparibiles essent terminis usufructus, vel similes, cum quibus procedunt Oldrad. & cæteri, quia usufructus penes unum existens, de necessitate supponit existentiam proprietatis penes alterum, neque ille dari potest de re vel jure jam extincto, & in rerum natura amplius non existente.

Ideoque rectè intrare dicebam dictos terminos regulę revocatoriæ unionum, adhuc effectum non fortitarum. Ac etiam cadere verè juris conclusionem, quod quamvis novæ legis natura sit capere solum futura, attamen rectè capiat etiam præterita expectantia perfectionem à futuro, Bart. *in l. omnes populi n.* 44. *ff. de justitia & jure glos.* & Abbas *in clementina* 2. *de æstate & qualitate*, Mulcard. *de statutis concluf.* 13. *n.* 51. ubi pluribus modis exemplificat, Farin. *in fragmentis verbo lex n.* 36. Rota *decis.* 35. *n.* 9. post Merlin. *de pignor.* & in aliis frequenter.

Præsertim quia dicta Constitutio revocatoria, non solùm revocat exemptiones & franchitias, sed omnia privilegia, omnesque gratias Cameræ prædiciales. Unde quando etiam dictum indultum non contineret simplicem exemptionem, sed formalem extinctionem gabellæ in hac specie, adhuc cum Constitutio revocatoria inveniat gabellam existentem & non extinctam, remaneret operativa, tanquam auferens de medio illam gratiam, seu illud privilegium, cujus vigore futura extinctio sequi debuisset. Pondetando etiam; quod Gregorii intentio non fuit extinguendi, cùm ex stylo Papæ, cum multis aliarum gabellarum extinctionibus comprobato liqueret, quod quando aliquam gabellam, extinguere vel supprimere voluit, expressè usus est istis terminis seu vocabulis. Ex consuetudine autem Papæ in rescribendo, desumitur qualis fuerit ejus voluntas in concedendo Penia *decis.* 1117. Buratt. *decis.* 613. *num.* 4. Rot. *decis.* 250. *num.* 9. *par.* 7. *recent decis.* 25. *part.* 10. *recent. & in aliis.*

Nec dici poterat, ex hujusmodi reformatione, resultare novi vectigalis speciem, priori extincto ex dispositione text. *in l. vectigalia ff. de publican. ubi glos. verbo reformare*, Salicet. *in l.* 2. *Cod. nova vectigal.* Eugen. *cons.* 72. *num.* 8. *& seqq. lib.* 2. quia id procedit, ubi antiquæ gabellæ forma totaliter alteratur, itaut agendo vel minuendo, ad novam omninò ac diversam formam redigatur, secus ubi firma remanente antiqua gabella, fit aliquod novum augmentum, ut practicavimus in Urbe & Statu Ecclesiastico in gabellis salis & carnis, quia dicitur novum augmentum, non autem omninoda immutatio antiquæ.

Et è converso in casu diminutionis, remanere dicitur eadem gabella sed diminuta. Si enim gabella macinatus solvi consueta ad rationem sex juliorum pro quolibet rubro, reduceretur ad julios quatuor, dici non posset istam esse novam gabellam, quia verius est esse eandem reductam ad minorem summam. Eodem modo quo in diebus præsentibus in censibus, qui constituti ad rationem sex vel septem pro centenario, reducuntur ad quatuor, quia est idem census, diminuta solum oneris quantitate. Ita in casu nostro, remanet eadem gabella contractuum, exempta solum à toto illorum genere hac specie, itaut sit potius exemptio certæ speciei ab onere generis. Et quod gabella aucta non dicatur nova, Menoch. *cons.* 1105. Rot. *decis.* 118. *n.* 13. *part.* 11. ubi quod exemptus à gabella est etiam exemptus ab augmento, nisi dicatur.

13 Atque in omnem eventum, negari non poterat, ex his reddi dubium, an dicta Constitutio revocatoria capiat, necne hujusmodi indultum, ut propterea deferri deberet observantiæ, tanquam interpretativæ, ad communiter notata *in l. si de interpretatione ff. de legibus*, præsertim quia si in omni materia observantia attendenda est, atque in interpretando obtinet Principatum, multò magis in ista materia gabellarum, ex cujus peculiari natura totum consuetudini & observantiæ est deferendum, ut pluries *hoc cod. tit.* deductum habetur.

Pro isto gravi scopulo evitando, confugiebat reus conventus ad virtutem clausulæ, *sublata & decreti irritantis*, ex quibus impeditur quicumque contrarius usus, quia sic infecta remanet quæcumque contraria possessio. Sed facilis erat responsio, id scilicet rectè procedere in Constitutionibus generalibus emanatis per viam legis, ut propte-
14 rea ex non usu vel usu contrario earum efficacia non tollatur, nisi accedente Papæ præsumpta scientia & tolerantia, non autem in privilegiis particularibus, quia potest illa persona, seu illud corpus, cui concessum est, nolle uti in præcisis terminis privilegii super materia gabellarum habetur apud Otthob. *dec.* 229. *n.* 5. & 6. Grat. *discep.* 516. *n.* 8. & alii, generaliter istam conclusionem ita distinguentes.

15 Replicabatur item, aliquorum civium non usum non posse præjudicare Civitati, accedente etiam regula desumpta ex tex. *in l.* 2. *& C. de his qui sponte lib.* 10. de qua Capyc. Latr. *consult.* 68. *n.* 31. ut exempti solvendo aliquando gabellam, non per hoc sibi præjudicent in futurum. Sed triplici responsione tolli dicebam hoc fundamentum, primò nempè, ut procedat ubi agitur de tollendo, seu præscribendo exemptionis privilegio claro & certo, itaut contrarius usus attendatur tanquam observantia, secus autem ubi agitur de casu dubio, in quo usus attendatur tanquam observantia interpretativa, & de his ultimis terminis agebatur, quia licet privilegium sit certum, est tamen incertum & dubium, an veniat sub dicta Constitutione revocatoria, de cujus, non autem privilegii interpretatione agitur.

Secundò, ut conclusio procedat, quando privilegium exemptionis est jam executioni cœptum demandari, itaut agatur de destructione status præcedentis exemptionis jam firmati, ut in his terminis per argumentum à contrario probari videtur ex deductis per Capyc Latr. *dicta consult.* 68. *n.* 29. & 30. Ac demum tertiò, quia procedit conclusio in observantia modici temporis, non autem longissimi annorum 30. publicè & palam, itaut omninò concurrat verisimilis scientia totius Universitatis, seu corporis privilegiati, ut admittitur apud eumdem Capyc. Latr. per aliam partem adductum *dicta consult.* 68. *n.* 31.

ANNOT. AD DISC. XLIX.

SUper puncto concernente naturam contractus, & quando censeri debeat emptionis, & venditionis, vel permutationis ad effectum retractus, de quo frequentius agi solet, conferunt, quæ habentur *fub tit. de servit.* ubi agitur de hac materia retractuum *disc.* 73. & 76.

HYDRUNTINA EXEMPTIONIS SEU ONERUM

PRO DUCE TERRÆ SANCTI DONATI CUM CLERO EJUSDEM LOCI.

Casus decisus per Rotam pro Clero.

An & ad quæ onera laicalia teneantur Clerici, & Ecclesiastici pro bonis emptis vel aliàs acquisitis à laicis.

SUMMARIUM.

1 FActi series.

2 *An & quando Ecclesiastici pro bonis in eos obventis à laicis teneantur ad collectas.*

3 *De decima, quæ per Dominos temporales exigitur ut non sit collecta, sed onus reale ratione dominii bonorum.*

4 *De consuetudine aliquarum regionum, ut Barones habeant dominium totius Territorii.*

5 *Barones in Regno an imponant collectas.*

6 *Nova onera quando dicatur in locum antiquorum subrogata.*

7 *Transactio non tribuit novum jus vel titulum, sed confirmat antiquum*

DISC. L.

1 BAro oppidi Sancti Donati, possidens illud feudum, Ducatus dignitate decoratum, cujus Territorium, juxta communem illius Hydruntiæ Provinciæ usum, totum vel pro majori parte, olivarum arboribus, silvarum adinstar, plenum est, ex antiquissima consuetudine decimam omnium olearum percipit, à qua tamen loci cives, vel incolæ prætendebant se ex privilegiis immunes. Unde lites, & controversiæ exortę sunt, ad quas componendas emanavit concordia, per quam cives, & incolæ, dictæ exemptionis prætento privilegio renunciantes, declararunt etiam eorum bona decimabilia, itaut huic servituti in perpetuum, tanquam oneri reali, & infixo, illa subjacent, ac affecta transeant in eorum hæredes & successores. E converso autem Baro plures gratias, Communitati & Populo fecit, & quædam onera, & jura sibi debita remisit. Cùm autem tractu temporis, & post 40. annorum, & ultra observantiam, Ecclesiastici, in quos ex successionibus, vel emptionibus, aliisque acquisitionum titulis, multa bona obvenerunt, istam decimam solvere recusarent. Hinc orta desuper controversia in S. Congregatione immunitatis, ab ista fuit bis resolutum pro Ecclesiasticorum exemptione.

Recurrente autem denuò Barone, controversia remissa fuit confulenda Rotæ coram Celso, atque in dicto Tribunali formiter disputato articulo, idem quoque ad favorem Ecclesiasticorum pro immunitate resolutum fuit sub die 24. Maii 1658. ut patet ex *dec.* 259. inter illas Celsi confirmata solis Ecclesiasticis informantibus sub die 5. Julii 1660. ut apud eundem *dec.* 332. sequendo distinctionem in Romana Curia, & Congregatione immunitatis receptissimam, alias traditam per Rotam in Brundusina Gabellæ coram Penia inter suas *decis.* 1079. *repetita dec.* 42. *p.* 4. *rec.* & in Alben. Gabellæ coram Merlino inter suas *dec.* 902. *repetita dec.* 339. *p.* 6. *recent* quæ in materia sunt magistrales, quod scilicet in Ecclesiasticos transeunt solùm onera verè realia, perpetua, invariabilia, & fixa, quæ principaliter solvuntur propter ipsas res, non propter personas, secus autem mixta, imposita personis propter res, quod desumitur, ubi sunt temporalia, seu variabilia.

Dictam verò distinctionem applicando, credidit Rota, 2 istam decimam esse juxta secundam speciem, utpotè per cives, & incolas impositam loco aliorum onerum personalium, seu mixtorum, quæ per dictam concordiam remissa fuerunt, nullatenus curata dicta conventione, cum hæc naturam onerum immutare non possit, neque attendenda veniat in præjudicium Ecclesiasticorum, ad quos directè oneribus subjacendos, quilibet Princeps vel Dominus laicus, hujusmodi conventiones cum laicorum communitatibus facere posset. Unde esset facere per indirectum, quod directè fieri non potest.

Ad quod comprobandum, magnum fundamentum constitutum fuit in altera decisione edita in Albinganen. Avenæ 12. Februarii 1644. coram Ghiselerio, ubi cùm loci Dominus exigeret à qualibet familia, seu foculari laicorum quamdam spatulam porci, & quosdam panes ibi dictos annexarios, nec non prætenderet, subditorum successione ab intestato, sibi debitas esse, conventum fuit, loco dictorum onerum quandam avenæ quantitatem pro quolibet pariter foculari, sive pro bonorum quantitate præstari debere, & decidit ur, quod quamvis dicta concordia expressam conventionem contineret, quod dictum avenæ onus esset perpetuum, invariabile, reale, & in bonis infixum, attramen cum verè esset subrogatum loco aliorum onerum, quæ non dubitatur esse personalia, vel mixta merè laicalia, idcircò verborum formulæ, & cautelæ, substantiam veritatis in fraudem, & præjudicium Ecclesiasticæ Immunitatis immutare non potuerunt, sic à pari, ut patet ex decisionibus desuper editis.

Mihi pro Barone in Rota solùm scribenti, dicto facto retento, resolutio non omninò placuit, non quidem ex aliqua fallacia conclusionum juris, quoniam quicquid super hoc articulo de bonis laicorum ad Ecclesiasticos transeuntibus acriter cernent DD. hodie fatuitas esset, præsertim in Curia Romana impugnare supradictam distinctionem firmatam in allegatis Brundusiana & Albenpassim receptis,

&

& cum quibus procedit S. Congr. immunitatis. Verum dicebam fallaciam videri consistere in facto, & super incongrua dictæ distinctionis applicatione.

Hujusmodi enim decimam à Barone universaliter de hujusmodi fructum specie in ejus territorio nascente, dicebam exigi, non ratione gabellæ, seu alterius oneris jurisdictionali à subditis, sed ratione dominii, quod in universo Territorio, ex illius præsertim Provinciæ consuetudine, 8 Barones habere dicuntur, quod scilicet ipsi habent dominium directum seu subalternum omnium bonorum in universum, privati autem illorum possessores, habent solum utile, solventes proinde Domino quamdam præstationem in 4 decima, vel alia quota, de qua consuetudine testatur Freccia *de subfeud. p. 2. auctoritate 46. nn. 11.* cum quo pertranseunt cæteri apud Capyc. Latr. *cons 83. n. 14* & de ista decima per Barones ratione dominii directi, vel subalterni in ea Provincia exigi consueta habetur apud Annam *alleg.* 94. Franc. *dec. 103. in princip.* Capobl. *de baronibus tom. 2. c. 78.* Rovit. *dec. 97.* Et decima per Barones in aliis locis exigi solita à Vassallis propter Territorii culturam, & possessionem, Franch. *dec. 117. & 124. in princip.*

Quod in hac facti specie evidenter probari observabam, dum hujusmodi decima universaliter exigitur ab omnibus exteris & non subditis, cives autem & subditi exemptionem prætendebant, non de jure, sed ex gratiis, & privilegiis, quæ omnia repugnare videntur munerum & onerum jurisdictionalium qualitati, quia hæc exiguntur à subditis, non autem à forensibus, & non subditis, ut latè *dec. 3. post Cen. de Genf. & frequenter in aliis hoc cod. tit.*

Eo magis quia, licet ex recepta Italiæ consuetudine, etiam forenses pro bonis in territorio possessis collectari possint *ut d. dec. 3. in Rom. seu Tudertina collectæ & in aliis hoc tit.* attamen hujusmodi collectæ imponuntur, vel per Principem, vel juxta Regni consuetudinem per ipsius Communi- 5 tates cum Regis assensu, & licentia, ad effectum solvendi eidem tributa & onera. Nullum verò jus in hoc habent Barones, quorum aliqui satis rari in toto Regno aliquas collectarum species ex privilegio, vel legitima præscriptione exigunt, constat apud Franch. *dec. 56.* Barbatum plenè de materia discurrentem in eius tractatu *de divisione fructuum p. 1. c. 8.* Marot. *in tract. de collect. seu bonatenentia post ejus resol.*

His positis dicebam, Baronem habere regulam seu causam universalem exigendi decimam ratione dominii ex omnibus bonis in ejus Territorio existentibus. Exemptionem verò, quæ per cives & incolas ex privilegiis prætendebatur, continere limitationem dubiam, & litigiosam, quam substulit concordia, quæ proinde aliquod novum onus non induxit, sed solùm, remoto obstaculo privilegiorum per eorum renuntiationem, bona quæ tanquam ex limitatione prætendebatur exempta, ita reversa fuerunt ad eorum primævam, & antiquam naturam, & causam universalem, itaut ex die emanatæ concordiæ, Baro ex civium & incolarum bonis decimam exigeret, non jure vel titulo novo, sed jure primævo alias à privilegiis impedito, tanquam per remotionem obstaculi ad suam primævam operationem restituto juxta theor. Bald. *in c. cum accissent de Const n. 17.* & tradita per Anchar. *cons 131. in princip.* Ac passim habemus apud beneficialistas circa indulta, quæ juxta antiquam formulam concedebantur Episcopis de conferendo beneficia in omnibus mensibus, non obstantibus reservationibus refultantibus ex regulis cancellariæ, quia stante hujusmodi indulti concessione, Episcopus in mensibus alias reservatis, conferre non dicitur ratione privilegii, & jure delegato, sed jure suo ordinario, quod de jure communi competebat, tanquam per remotionem obstaculi, ad instar habentis membra valida ab aliquibus vinculis impedita, quia vinculis solutis, operatur jure suo primævo, & naturali, licèt ob modernam indultorum formulam, dicta propositio in materia beneficiali suas patiatur difficultates, ut in sua materia *sub tit. de benefic.*

Nec referre dicebam, quod istius conventionis intuitu, Baro Communitati, & subditis remiserit quædam onera personalia vel mixta, quoniam, non inde inferri poterat, hujusmodi decimam dici novum onus de novo impositum loco antiquorum subrogatum, tanquam per ipe- 6 ciem commutationis, ut propriè erat in casu dictæ decisionis Albiganen. Avenæ coram Ghislerio, quam in suo casu verissimam dicebam, incongruam verò esse ejus applicationem ad casum. Quia dictorum onerum remissio, fuit quidem causa, ob quam Communitas, & Populus se induxit, ac faciliorem reddidit ad renunciandum liti, dictisque prætensis privilegiis, & ut transactionis terminus cadere posset, quod scilicet aliquid hinc inde detur, vel remittatur juxta transactionis naturam, sed non inde inferri potest ad novum onus novo jure inductum loco antiquorum per viam subrogationis seu commutationis, ex jam dicta ratione cessantis solùm obstaculi.

Per transactionem enim, novus titulus novi Juris seu domini inductivus non inducitur, sed transigens, cui ex collitigantibus cessione, bona vel jura remanserunt, illa 7 obtinere dicitur jure suo antiquo, & primævo, sublato solum obstaculo, quod ex collitigantis molestiis & prætensionibus patiebatur ad text. *in l. si pro fundo C. de transactionibus* ubi Bart. *nu. 3.* Castrens. *n. 7.* & cæteri, Suarez *alleg. 19. nu. 19* Molin. *de primogenitis l. 4. c. 9. n. 22. in fin.* ibique Add. Rota *dec. 306. n. 6 p. 5 recent.* in Romana Casalis 18. Junii 1660. coram Cerro & in aliis.

Et nihilominus, etiamsi præmissis omnibus cessantibus, ageretur de jure novo ex dicta concordia resultante, Adhuc tamen dicendum videbatur non adversari jam dictæ distinctioni traditæ in allegatis Brundusina & Alben. cum bonorum possessores, & domini expressè professi fuerint imponere super eorum bonis hujusmodi decimam, tanquam servitutem, ac onus reale, & perpetuum, ipsis bonis infixum, & ad eorum hæredes transitorium. Cùm etenim quilibet dicatur rei suæ moderator, & arbiter, ac possit, etiam ex actu voluntario, & gratuito, super ejus bonis servitutes vel annuas præstationes reales ad alterius favorem imponere, obligando ejus hæredes, vel alios ab eo causam habentes, nulla certè videbatur excogitabilis ratio, cur successores, ex eo quod sint Ecclesiastici, servare non debeant obligationem, & factum sui auctoris, qui poterat tota ipsam rem suo Baroni donare; Et quemadmodum si annuum censum, vel livellum constituisset, non possent successores evitare solutionem ex motivo immunitatis Ecclesiasticæ, nil commune cum privatis debitis habentis, sic à pari, cùm nulla dignosci videatur differentiæ ratio, neque de jure prohibitum sit bona propria in feudum, vel emphyteusim sub obligatione alicujus annuæ præstationis in quota vel in quanta ab alio cognoscere, *ut habetur sub tit. de feudis in Mast.* Cast. *disc. 55 & 56. & in alib.* Unde reflectendo ad veritatem decisionis, retento facto ut supra præsupposito, non placebat, ob incongruam applicationem conclusionum quæ alias in suo casu sunt veræ. Difficultatem tamen majorem apud me contra Baronem faciebat defectus justificationis facti, quod scilicet non benè probaretur hoc dominium universale territorii, cujus ratione Baro ex omnibus hanc decimam exigeret in recognitionem dominii, & tanquam speciem portionis dominicalis, & eo hanc fortè difficultatem causa ulteriorem prosequutionem non habuit, quamvis attestationes Doctorum ut supra de consuetudine hujus provinciæ satis conferrent.

ANNOT. AD DISC. L. & seq.

SUper materia immunitatis Ecclesiasticæ, sive exemptionis realis Clericorum, & personarum Ecclesiasticarum, ut supra infinuatum est, magis in Miscell. Eccles. *in l. 14. discurs. 2. cum plur. seqq.* cum quibus prælentes discursus connectendi veniunt pro aliqua notitia materiæ.

Præsertim verò circa distinctionem, de qua hoc *disc.* 50. & 51. trium specierum onerum, personalium scilicet, ministrorum, & realium, ut ad hanc ultimam speciem teneantur Ecclesiastici, aliique exempti, ad quos transierint bona possessa per non exemptos. In una Pennen. disputata coram A. C. an onus, quod in Regno Neapolitano nuncupatur bonatenentia, super quo particularem edidit tractatum Marotta post ejus disputationes dicendum esset tale, ut propterea etiam Clerici successores ex titulo universali, vel particulari ad id teneatur.

Pro affirmativa ponderabam ea, quæ in hoc proposito deducuntur per Marott. *d. tract. c. 5.* ac etiam tres species onerum, quæ supportantur in Regno, quod scilicet, alia sunt illa, quæ imponuntur pro oneribus communitativis ordinariis, puta pro Medicis, Chirurghis, Hospitalibus, Horologiis, & aliis hujusmodi. Alia quæ etiam pro oneribus communitatis, sed extraordinariis, putà pro transitu, vel Hospitatione militum, pro persequutione bannitorum, & malefactorum, ac etiam pro illis taxis, & contributionibus extraordinariis, quæ fiunt pro donativis, per Regnum fieri solitis Regi, & similibus; Et demum alia sunt onera fixa in summa uniformi, quæ ibi dicuntur fiscalia solvenda Regi, ad certam taxam tot carolenorum pro focu- & Barones, ut per Rovit. *pragm. 4. Imm. Neap. n. 2.* cum aliis per Marott. *d. tr. de Bonat. c. 16. n. 1.*

In contrarium tamen ponderabam, quod id rectè procederet, quando istud onus uniformiter solveretur, tanquam merè reale in summa inalterabili, puta ad rationem tot granorum, vel tot carolenorum, pro quolibet jugere, seu modio terræ, sive in aliqua quota fructuum fixa, & inalterabili, secus autem stante praxi Regni; quod tenetur quidem Communitates solvere Regi hæc fiscalia, ad rationem certam tot carolenorum, pro foculari, sed exactio à Civibus & incolis fit difformiter, dum alicubi per Gabellas super victualibus, præsertim super farina seu molitura tritici, aliisque frugibus, juxta qualitatem Regionum, & alicubi per collectas personales, seu per consequens dici non potest onus mere reale, juxta dictam tertiam speciem.

MEDIOLANEN. IMBOTTATUS PRO PRINCIPE TRIULTIO CUM CLERO, ET ECCLESIASTICIS.

Causa pendet in Rota.

De eadem materia discursus præcedentis, An scilicet Ecclesiastici pro bonis à laicis in eos obventis, teneantur ad onera eisdem bonis incumbentia. Et ad que onera laicalia teneantur laici coloni Ecclesiasticorum.

SUMMARIUM.

1 DE *antiquo Vestigali Status Mediolani nuncupato* Imbottato *an ad illud teneantur Ecclesiastici.*
2 *Rota Romana de stylo non exequitur sententias aliorum Tribunalium nisi cognito de illarum justitia.*
3 *An dictum sit reale.*
4 *Collecta an debeatur de portione Coloni spectante ad Colonos laicorum bonorum Ecclesiæ.*
5 *De Civitatis Mediolani depopulatione, & reædificatione.*
6 *De origine Vestigalis, quod nuncupatur* Imbottatus.
7 *Historiæ quam fidem faciant.*
8 *De Doctoribus dicentibus hoc esse onus reale.*
9 *Hoc vocabulum* Imbottatus *frequens in Lombardia explicandi sub eo vestigalia & onera.*

DISC. LI.

1 ANtiquissima est in Civitate, & aliqua parte Status Mediolani quædam publicæ præstationis species, quæ per Principem, vel ejus concessionarios exigitur, adinstar decimæ in certa fructuum quota, postquam collecti sunt, & in colonorum domibus repositi vulgò nuncupata *Imbottatus*, quam communiter chronistæ dicunt esse minus antiquissimum, longè ante Ducum Mediolanensium introductionem, initium habens, de tempore quo Civitas Mediolani cum adiacentibus confœderatis pro Republica se gerebat, ut præsertim constat ex Chronica Cavarii *fol. 677. & 681.* quæ species præstationis, in quadam præfertim territorii parte, in qua eam ex Ducali concessione possidet Princeps Trivultius, exigi ab antiquo semper consuevit indistinctè de omnibus bonis, sive per Ecclesiasticos, sive per laicos possiderentur. Cùm autem dicto loco pleraque essent bona per ordinem Humiliatorum antiquitus possessa, per cujus suppressionem, ex concessione Pii Quinti sub præsulatu Sancti Caroli, obvenerunt in Capitulum Ecclesiæ Metropolitanæ, ab isto per plures annos ejusdem præstationis solutio continuata fuit, eodem modo, quo Humiliati prædecessores facere consueverant, sed cum circa annum 1585. illam solvere recusaret, orta controversia coram Ordinario, de anno 1586. emanavit sententia Trivultio favorabilis, quæ de anno 1605. prævia formali discussione in plena Curiæ Archiepiscopalis Congregatione, denuò approbata fuit, & in secunda Instantia de anno 1608. confirmata per Vicarium Generalem Papien. delegatum Apostolicum, qui tunc erat Marinus Antonius Maceraten. doctus Canonista, & Ecclesiasticæ immunitatis propugnator, ut ejus volumen variarum resolutionum ostendit, in tertia etiam instantia confirmata per Vicarium Generalem Lauden. pariter Apostolicum delegatum, A quibus sententiis, postquam in judicatum transierant, commissa in Rota causa restitutionis in integrum, eaque post longum temporis interstitium reassumpta coram Albergato, putabant Ad-

vocati, & Consultores Principis in dicta Mediolanen. Civitate existentes, pro victoria sufficere tres, imò quatuor supradictas sententias transactas in rem judicatam allegare, ac rei judicatæ executionem petere.

Sed ad ejusdem Principis defensionem assumptus, dicebam dictos consulentes, utpotè de stylo non informatos, ideòque excusabiles, in hac parte æquivocare, quia Tribunal Rotæ, ex ejus invererato stylo profitetur non exe- 2 qui sententias aliorum Judicum, & Tribunalium, nisi pius de illarum justitia ex integro cognoscat, ut testantur Cæsar de Grass. *dec. 10. n. 12. & 13. de sententia & re judicata*, Mantic. *dec. 136.* Cavaler. *dec. 62. n. 1. & 270 in fin. dec. 132. n. 1. & 2. p. 6. rec.* & in aliis frequenter, itaut neque sententiarum numerus, neque rei judicatæ qualitas quidquam prodesse soleat, quia sub specie restitutionis in integrum ex capite injustitiæ, passim adversus rem judicatam, vel tres conformes, etiam Rotales discutiuntur merita causæ ex integro. Unde perpetuò remanet litigantibus timor & ansa dubitandi.

Rescriptum proinde fuit eisdem Advocatis, & Consiliariis de partibus, ut tanquam de causæ meritis instructi, istos Curiæ non informatos de illis certiores redderent. Unde per eos, docta, & erudita adita fuerunt responsa, in quibus deducendo, ex Chronistis Mediolanensibus, præsertim ex Cavatio loco citato, hujus præstationis antiquitatem, descendendo deinde ad punctum juris, cumulabant ea, quæ post antiquos Canonistas firmantur per Rotam in Brundusina gabellæ coram Penia, & in Albanen. gabellæ coram Merlino, circa obligationem Ecclesiasticorum solvendi pro bonis à laicis in eos obventis onera merè realia perpetua, & invariabilia, quas decisiones reassumit Pater Gattig. *de immunit. Ecclesiastica, part. 1.* qui, sive scribens apud eum *n. 12. fol. 50.* in puncto firmat istum *imbottatum* esse onus reale, perpetuum, & invaria- 3 bile, adinstar decimæ. Eodemque tempore deducebant ea, quæ juxta unam opinionem per DD. firmantur circa obligationem laicorum, qui sint Ecclesiasticorum coloni, super solutione vectigalium, aliorumque laicalium onerum pro fructibus sibi pro colonica parte spectantibus.

Visis hujusmodi responsis, habitoque desuper, juxta laudabilem curiæ stylum, plurium Advocatorum, & causæ Patroni congressu. Ego observabam, ista duo fundamenta esse invicem pugnantia, ideòque nullatenus infimul deducenda esse, cùm uno ab altero debilitato, de facili utrumque corruere posset. Primò enim casu oneris realis ipsis bonis infixi, exactio fieri dicitur ex ratione ipsius rei, & in quota ejus fructuum, adinstar decimæ, sive à Domino, sive à colono, sive ab utroque percipiantur, cùm nulla ratio habeatur de personis, sed solum de bonis. In secundo autem casu exactio munerum laicalium, quæ juxta unam opinionem fit à colonis clericorum, tanquam laicis ex fructibus ad eos pro parte colonica spectantibus, dicitur de oneribus personalibus, vel mixtis, quæ Princeps à suis subditis juridictionaliter exigit. Unde non videbatur quomodo hæc insimul stare possent, ideòque dicebam, determinandum esse, quale ex duobus fundamentis tanquam tutius vel probabilius deducendum esset, proponendo mihi tutius videri assumere potius primum quàm secundum, quia majorem haberet facti assistentiam, & probabilitatem, ut infra, tum etiam quia in puncto juris, firmato facto, est certum & tutum ex deductis *in Hydruntina onerum disc. præced. & aliis hoc tit.*

E converso autem alterum videbatur periculosum, in Curia ubi (& rationabiliter) quo magis fieri potest subsistinetur opinio canonistarum, & moralium immunitati fa- 4
vorabilis, juxta quam, etiam portio colonica prætenditur exempta, quasi quod exemptionis vel solutionis effectus redundet in utilitatem vel respectivè damnum ipsius Ecclesiastici, qui est dominus ex plenè deductis per Sperellum *dec. 41. cum seqq.* cum quo pertranseunt cæteri moderniores de materia tractantes, de quibus in Mantuana exemptionis *hoc titul. dicurs. 53.*

Maximè quia hujusmodi exactio fieri consuevit, dum fructus adhuc inter dominum, & colonum non divisi, retinentur in domibus colonicis eorumdem prædiorum, quod impossibile videtur adaptari posse laicali colonorum oneri, tum quia fructus adhuc esse dicuntur in bonis, & solo clericorum, quorum sunt domus, quamvis coloni tanquam instrumenta fundi, & pro istius cultura in eis habitent, tum etiam quia, recipiendo de omnibus quotam, est etiam exigere de portione clerici, itaut non verificetur casus, in quo juxta opinionem Legistarum,

ac aliquorum etiam canonistarum, ex portione colonica exigi poteſt collecta, ubi ſcilicet dicta portio ſeparata eſt à portione dominicali, & ad laici coloni dominium translata, ita quod, commixta ſit cum cæteris ejus bonis, ideòque conſideranda tanquam ejus patrimonium, cùm non implicet bona eſſe exempta, & tamen colonos, ſeu conductores ſubditos ex fructibus ab eis perceptis de per ſe conſideratis, tanquam ex bonis propriis, ex eorum labore, & induſtria provenientibus, ſolvere onera, ut in propoſito decimarum habetur *in ſua materia ſub tit. de decimis, & in his terminis* Catol. de Graſſ. *eff. cler. 3. num. 57.* Cohell. *ad bull. boni regim. cap. 50. n. 247. & ſeq. cum aliis in d. Mantuana exemptionis diſc. 53.*

Et in terminis feudalibus, quamvis fructus, dum ſunt pendentes, vel à feudo non ſeparati ejus naturam habeant, multiſque potiantur exemptionibus, quæ bonis allodialibus non competunt, à feudo tamen ſeparati, dicuntur bona allodialia, aliorum bonorum indifferentium jure regulanda, Roſenth. *de feud. c. 10. concl 42. n. 33. & ſeqq.* & haberur ponderatum in Romana Creditorum Valtrini *hoc tom. tit. ad materiam officiorum diſc. 11.* Quæ omnia in congreſſu inſinuabam per diſcurſum, nihil tamen determinando ſuper hoc articulo, cujus difficultates ſolum ita incidenter inclebam, ad oſtendendum, motivum eſſe periculoſum, atque ſubjectæ materiæ omninò incongruum.

Laudabam igitur primum fundamentum, aſſumendo ſcilicet, iſtud eſſe onus antiquiſſimum, perpetuum, invariabile, ac mere reale, ipſis bonis infixum, utpotè in certa, & uniforme fructuum quota conſiſtens, adinſtar decimæ, ideòque per Eccleſiaſticos, in quos bona tranſierunt etiam præſtandum juxta dictas deciſiones Brunduſin. & Alben paſſim receptas, & in dicta Hydruntina onerum admiſſas per Ror. in deciſionibus deſuper editis.

Quare omnibus in eamdem ſententiam concurrentibus, & aiunmpra, cum hoc ſolo fundamento diſputatione, propoſita cauſa, capta non fuit reſolutio ob varietatem, cum qua ſcribente hinc inde proceſſerant. Pro parte ſiquidem Capituli inſiſtebant ſolùm in probando exemptionem colonorum, quaſi quod ab iſtis, utpotè laïcis, & ſubditis, tanquam onus pertonale, vel mixtum, hujuſmodi exactio prætenderetur. Unde opus non fuit ſcribentium fundamentis reſpondere ex defectu applicationis ſimpliciter negatæ, dicendo ſolùm non eſſe iſtum caſum controverſiæ.

Ex parte igitur Trivultii in hac diſputatione, ad probandam oneris antiquitatem, & realitatem, adducebam Hiſtoricorum concordem traditionem, quod circa annum 1162. Civitas Mediolani, poſt paſſam diuturnam, & generoſam obſtidionem per Imperatorem Federicum) *Ænobarbum nuncupatum*) omninò depopulata, & ſolo æquata fuit, omnibus ejus civibus, & incolis, partim fugę, & partim morti traditis, partim verò in captivitatem traductis, ut habetur præſertim in compendio Hiſtorico Tarcagnotæ *l. 13. pag. mihi 492.* De anno autem 1166. Federico in Germaniam reverſo, & propè eadem tempora defuncto, per novum populum, ex adjacentibus Civitatibus conflatum, & in quibus fortè plerique antiqui nobiles, & cives Mediolanenſes ſe cuſtodierant, & ex aliis civibus mortuo Federico à captivitate reverſis, dicta Civitas ex integro reædificata fuit, atque ad formam Reipublicæ, ex ipſa, aliis adjacentibus confœderatis Civitatibus conſtituræ, ſe regere, ut eodem Tarcagnota *folio 496.* pro qua Reipublica conſervanda, & in illis adeò bellicoſis temporibus à novo excidio defendenda, utique neceſſarium erat aliquod vectigal habere; quod fama ſatis verſimilis eſt inter cætera fuiſſe iſtud impoſitum bonis tunc in ipſa reædificatione vacantibus, ac de nullius dominio exiſtentibus, in ipſamet primæva diſtributione, ſeu aſſignatione, quæ novis civibus, & incolis, per quandam legis agrariæ ſpeciem facta fuit, itaut onus fuerit inſitum ip ſis bonis, dum erant de publico dominio, & antequam tranſirent in illud privatorum, hac lege iſtud acquirentium; Quod rectè probari dicebam *per Chronicam Cavatii fol. 677. ibi, Raccontano l'hiſtorie, ed ordini antichi, che tal Datio era uſitato avanti la Signoria de' Duchi, e che era carico impoſto dal ſupremo Dominio per mantenimento, e conſervazione del Stato, & fol. 681. ibi, a bello ſtudio ſi tralaſciia il carico dell' imbottato, ſi per non far torto alla terra &c. come per eſſer tenue, antico e nato da vera e legitima recognizione dovuta a natural Patrone.*

Hiſtorici enim antiquis, & in regione receptis, fidem adhibend am eſſe ad probationem in antiquis, concurrentibus præſertim adminiculis, firmatur per Gratian. *diſceptat. 883. n. 6. cum ſeqq.* & Rot. *dec. 93. n. 14. & 15. & deciſ. 353. n. 25. part. 5. recent. dec. 106. part. 20. rec. n 9.* & in aliis frequenter.

Adminicula verò plura, & quidem urgentia ponderabantur hujuſmodi veritatem comprobantia, primum nempè reſultans ex antiqua & generali obſervantia omnium aliorum Eccleſiaſticorum, tam Sæcularium, quàm Regularium, quantumvis privilegiatorum, etiam Religionis S. Joannis Hieroſolymitani, à quibus generaliter & pacificè iſta præſtatio exacta fuit, quæ obſervantia deducebatur, non tanquam præſcriptiva, & novi juris inductiva, ſed tanquam adminiculativa, & comprobativa dictæ veritatis, cùm nullatenus verſimile ſit, tot Religiones, Eccleſiaſticæ immunitatis eorumque privilegiorum conſervationi adeò incumbere ſolitas, hujuſmodi præjudicium pati voluiſſe, attenta fortiùs circumſtantia, quam dicebam notabiliſſimam, iſtam ſcilicet Eccleſiam per multos annos rectam fuiſſe per S. Carolum accerrimum, & zelantiſſimum Eccleſiaſticæ immunitatis defenſorem & reſtitutorem, qui multos abuſus, in hac præſertim ſpecie, cum graviſſimis ejus incommodis & ærumnis ſubſtulit. Unde nullatenus eſt probabile, quod hujuſmodi exactionem toleraſſet à manu privata, quàm longè facilius impedire poterat argumento ducto *ab auth. multo magis, C. de ſacroſ. Eccleſ.* quæ conſideratio viget quoque in Archiepiſcopis ſucceſſoribus, zelo & paſtoralis vigilantia conſpicuis.

Alterum reſultare dicebam adminiculum, ex dictis quatuor ſententiis emanatis in Tribunalibus Eccleſiaſticis, duabus nempè de annis 1586. & 1605. ab ipſo ordinario, cauſa cognita & prævia formali diſcuſſione in plena Congregatione Curiæ Archiepiſcopalis. Tertia de anno 1608. per Vicarium Paplen. qui erat Marius Antonius Maceratenſis practicus Curialis, & in his materiis verſatiſſimus, ut ejus opera docent, præſertim cùm tunc per quatuor annos præcedentes jam edita eſſet dicta deciſio Brunduſina coram Penia, per quam hujuſmodi articulus fuerat determinatus, Et quarta demum de anno 1614. per Vicarium Lauden. unde improbabile omninò videbatur, tot Judices Eccleſiaſticos fuiſſe ita indoctos, vel perditos, niſi talis eſſet veritas.

Tertium deducebam ex obſervantia individua iſtorum bonorum per longiſſima tempora, illa ſiquidem non tranſierunt ad Capitulum, & Eccleſiaſticos à manibus laicorum, itaut dici poſſet immutaſſe naturam, quoniam per plura ſæcula poſſeſſa fuerunt per ordinem Humiliatorem pariter Eccleſiaſticum, & exemptum, à quo tranſierunt in Capitulum, & tamen iſtud onus ſemper ſolutum fuit. Et quarum demum deſumebam adminiculum ex auctoritate DD. regionis ſcribentium apud Gattigum *de Immun. Eccleſ. ſive in aurea Catena par. 1. num. 12. fol. 58.* firmantium hoc eſſe onus reale, & fixum adinſtar decimæ, quod ſemper, & uniforme temporibus pacis & belli exactum fuit, non obſtantibus tot Principum & dominorum varietatibus, quas illa Civitas paſſa eſt.

Adducebatur in contrarium litteræ emanatę per S. Congregationes Epiſcoporum & Concilii de annis 1617. & 1621. per quas Archiepiſcopo ſtrictè injungitur, ne permitteret Eccleſiaſticos eorumque colonos pati ſolutionem munerum laicalium in eis enumeratorum, inter quæ iſtud præſertim *imbottatus* ennunciatur. Reſpondebam tamen, enunciativam prædictam non eſſe in ſpecie de hoc onere, quod prævia particulari notitia, una, vel altera Congregatio prohibere voluerit, cùm ſolùm in dictis litteris enuncientur generaliter, & in abſtracto omnia illa gabellarum; vectigalium, & laicalium munerum nomina, cum quibus juxta regionum mores ea explicari ſolent, inter quæ eſt iſtud vocabulum *imbottatus* in Lombardia uſitatum, & de quo mentionem habet Alex. *conſ. 118. n. 1. in fin. vol. 7.* & ſic litteræ continebant prohibitiones genericas, & in abſtracto, prout de jure. Quinimò ſubjungebam, ex illis non leve reſultare adminiculum huic parti favorabile, quia cum hujuſmodi litterarum vigore, Archiepiſcopi, aliorum laicalium onerum exactiones rigoroſè prohibuiſſent, iſtius tamen continuationem tolerarunt contra omnem verſimilitudinem, cùm alia onera exigerentur per Regios officiales, iſta verò per manum privatam, quæ eſt longè facilioris coerctionis.

Dictæ autem litteræ non levem dubitandi anſam Rotæ dederunt, cùm pro parte Capituli negaretur contraria generalis obſervantia poſt illarum editionem. Unde ad omnem difficultatem removendam, dum in dicta propoſitione capta non fuit reſolutio, judicatum fuit oportunum

num petere remiſſoriam, ad effectum probandi dictam obſervantiam, ac etiam famam, et antiquam traditionem ſuper dicti oneris origine, et introductione. Neque ulterius mihi notum eſt cauſam à Trivultio proſequutam fuiſſe, forſan concordia ei finem dederit, vel de ſenſores mutati fuerint, ut ſæpè contingit, eveniente caſu mutationis cauſæ patroni, à quo Advocatorum electio, ut plurimum pendet.

PERUSINÆ GABELLÆ VINI PRO THESAURARIIS CUM ECCLESIASTICIS PERUSII

Caſus deciſus per Cameram pro Eccleſiaſticis.

An & quando & Clerici, & Eccleſiaſtici vendere poſſint vinum, alioſque fructus ex eorum bonis collectos ad minutum abſque ſolutione gabellæ, vel potius iſta debita ſit, & quando.

SUMMARIUM.

1 *Acti ſeries.*
2 *Obſervantia eſt optima interpres.*
3 *Per obſervantiam 30. annorum acquiritur Immunitas à gabellis, & oneribus, & num. 5.*
4 *Negligentia affictuariorum non præjudicat locatori.*
5 *De concluſione de qua num. 3. ut non procedat in ſtatu Eccleſiaſtico ob Conſtitutiones revocatorias.*
6 *Clerici poſſunt vendere vinum, alioſque fructus etiam ad minutum, & non tenentur ad gabellas.*
7 *Impugnatur, ſeu declaratur hæc concluſio cum diſtinctione caſuum.*
8 *Clericus, an dicatur tabernarius vendendo proprium vinum.*
9 *Clerici non ſubjacent juri privativo, ſeu prohibendi venditionem vini, & aliarum rerum ad minutum.*
10 *Sunt etiam exempti à gabella, quæ directè imponitur ipſis fructibus eorumque Dominis.*
11 *A qua gabella venditionis rerum ad minutum non ſint exempti.*
12 *Gabella, quæ exigitur pro venditione victualium dicitur perſonalis, & exigitur potius ab emptoribus.*
13 *Declaratio Papalis ſuper hoc.*
14 *In quo conſiſtat Immunitas Eccleſiaſtica.*
15 *Dantur ſimilia de pane, carne, & ſale.*
16 *Eccleſiaſtici ementes victualia ad minutum ſolvunt illud minus quod importat gabella.*

DISC. LII.

1 INter cætera Vectigalia Cameralia Theſauriæ Peruſii annexa, illud adeſt nuncupatum *gabellæ quinti*, quod exigitur à vendentibus vinum ad minutum, ſive in cauponis, & hoſpitiis, ſive in privatis dominibus in dicta Civitate, & territorio, quam gabellam ſolvendam quoque eſſe ab Eccleſiaſticis, decrevit Sixtus IV. Sed cum tractu temporis id de facto non ſervaretur, Gregorius XIII. idem decretum renovavit, quod neque effectum ſortitum eſt, quoniam Sixtus V. ſucceſſor conceſſit Capitulo, & Clero Cathedralis indultum exemptionis pro vino collecto in propriis vineis, cujus indulti vigore omnes Eccleſiaſtici de facto eamdem exemptionem habuerunt. Cùmque moderni Theſaurarii ſub Alexndro VII. ſtante dicta reſtrictiva indulti Sixtini ad Capitulum, & Clerum Cathedralis, ad praxim reducere vellent dicta Decreta Apoſtolica Sixti IV. & Gregorii XIII. cum aliis Eccleſiaſticis, ſæcularibus, & Regularibus; Hinc introducta cauſa coram Theſaurario Generali, prodiit ſententia dictis Eccleſiaſticis favorabilis, quæ in gradu appellationis cum unica diſputatione (in qua ſolum pro Theſaurariis ſcripſi) confirmata fuit per Cameram, neque quod ſciam, cauſam ulteriorem progreſſum habuit.

Incertum autem eſt, qualia fuerint Cameræ fundamenta, dum ab hoc Tribunali deciſiones edi non ſolent, potiſſimum verò creditur fuiſſe illud tam diuturnę obſervantiæ, ita interpretantis dictum Indultum Sixtinum, quod ſcilicet quamvis de Capitulo, & Clero Cathedralis loquatur, ita diſponeret, potiùs demonſtrativè, quàm taxativè, quaſi quod ſub nomine Cleri Cathedralis, univerſus Clerus Civitatis, & diſtrictus ex intentione Papæ venirent, ſtante dicta obſervantia, quæ in omnibus reputari ſolet optima interpres, & interpretationum regina, etiamſi verba in ſenſu litterali aliter ſignificaret, quam-

vis non accederet tempus conſiderabile, multò magis ubi eſt tam diuturna annorum 60. & ultra, proindeque apta etiam ad præſcriptionem, juxta communem diſtinctionem, de qua Barbol. *in leg. poſt dotem, n. 47. & ſequent. ff. ſolut. matrimon.* Rota *deciſ. 319. & 352. part. 6. recent.* & ſæpiſſimè, cùm ſit quotidiana, & receptiſſima propoſitio, qua fortè nil frequentius in Rota, & Curia.

Fortius verò in hac materia gabellarum, in qua, ex frequenter ad ejus materiam *hoc titul.* deductis, obſervantia totum facit, & quamdam majorem, ac peculiarem virtutem, ac operationem habet, præſertim ubi eſt longiſma, & tricennaria major, cùm per hujuſmodi tempus 30. vel 40. annorum acquiratur exemptio, ſeu immunitas etiam in futurum Bart. *conſ. 59. & in l. licitatio §. eorum ff. de publican.* ſequuntur cæteri, de quibus plenè Eugen. *conſ. 92. ex n. 25. cum plur. ſeqq. tom. 1.* Cohell. *ad bull. c. 50. n. 230. & ſeq.* & ex hoc fundamento, mihi quamvis pro gabellariis ſcribenti, reſolutio viſa eſt probabilis, niſi obſtarent conſtitutiones revocatoriæ, de quibus infrà, de quo tamen in hac diſputatione actum non fuit.

Quamvis enim ſcribens tanquam Advocatus dicerem, negligentiam Appaltatorum, ſeu Theſaurariorum, non poſſe nec debere præjudicare Cameræ, vel Civitati ad text. *in l. locatio §. eorum ff. de publican. cum comm.* per Capyc. Latr. *conſultat. 66. numer. 36. & conſultat. 68. n. 29.* & alibi hoc titul. ſæpius. Ac etiam dictam concluſionem de inducenda præſcriptione Immunitatis per longiſſimum tempus 30. annorum, non eſſe de facili practicabilem in Statu Eccleſiaſtico, tam ob decretum irritans contineri ſolitum in Conſtitutionibus, vel Chirographis ſupra gabellarum impoſitione, vel renovatione, quàm etiam ob Conſtitutiones Apoſtolicas à Paulo Quinto citra omnium exemptionum revocatorias, de quibus *in Sabinen. exemptionis diſcurſ. 47 in Civitatis Caſtelli portus litterarum diſc. 46. & in aliis hoc cod. tit. frequenter.*

Nihilominus obſervabam, id rectè procedere, quando immunitas deduceretur ex ſolo beneficio temporis, ſeu obſervantiæ, tanquam per ſpeciem præſcriptionis, ſecus autem accedente dicto legitimo titulo indulti Apoſtolici non revocati, atque ita ſolùm interpretati, cùm tunc ceſſent difficultates aliàs cadere ſolitæ, ut apud Eugen. ubi ſupra, & benè Balb. *de præſcript 2. p. 5. p. principalis quæſt 6.* Et quia improbabile eſt, tam diuturno temporo omnes Theſaurarios, ſeu Appaltatores, in quibus negligentia non de facili præſumenda eſt, eorum utilitatem negligentia non de facili præſumenda eſt, eorum utilitatem neglexiſſe, niſi ab initio, ejuſdem indulti uſus docuiſſet, talem fuiſſe Pontificis concedentis intentionem.

His autem particularibus circumſtantiis circumſcriptis, Quatenus pertinet ad articulum in genere, an ſcilicet clerici, & Eccleſiaſtici in eorum domibus, ſeu aliàs vendere poſſint vinum ad minutum abſque ſolutione gabellæ; ſcribentes pro eiſdem dicebant, hodie hanc videri communem, & receptam propoſitionem, quam ex communi traditione gloſ. Joannis Andræ, Gemin. Franchi, & aliorum canoniſtarum *in c. unico de vita, & honeſtate clericorum in 6.* ac Lambertino *de jure patronatus l. 2. par. 1. q 9. art. 26. n. 4. & aliis*, veram ac receptam dicunt, plenè aliis colligentes, Marcabr. Abanguill. *conſ. 18. ex nu. 86. cum ſeq.* Bellet. *diſquiſ. Clerical. tit. de exempt clericorum à muneribus §. 4. n. 2. & 5. & tit. de diſcipl na clericali, §. 21. num. 16.* Lezzana *in ſumma verbo gabella*, Sperell. *deciſ. 94. nu. 10.* Cohell. *ad Bullam Boni Regiminis cap. 47. nu. 56. cum ſeqq.* & cæteri generaliter firmantes, clericos, & eccleſiaſticos pro introductione, vel venditione fructuum ſuorum bonorum, nedum Eccleſiaſticorum, ſed etiam patrimonialium, non teneri ad aliaquam gabellam, ſeu aliud onus laicale, de quibus plene in Barchinonen. exemptionis *dec. 156. par. 7. & 412 par. 9. rec.* & in aliis editis in eadem cauſa, de qua habetur quoque actum *hoc cod. titul. diſc. 57.*

Verùm quatenus pertinet ad hunc punctum, tam iſta, quàm alia occaſione, cum ſenſu etiam veritatis, obſervabam, iſtud videri æquivocum clarum, atque iſtius cauſæ diſputario, quæ mihi præbuit occaſionem videndi dictas litteras Sixti IV. aſſignantes rationem, de qua infrà, me ſatis confirmavit in hac opinione, quam aliàs habebam.

Pro hujus autem æquivoci ſolutione dicebam, dictos antiquos canoniſtas *in c. unico de vita, & honeſtate clericorum*, à quibus moderni canoniſtæ, & morales, quaſi unus alterum tranſcribendo hujuſmodi propoſitionem deſumunt, non percutere caſum quæſtionis circa exemptio.

ac aliquorum etiam canonistarum, ex portione colonica exigi poteſt collecta, ubi ſcilicet dicta portio ſeparata eſt à portione dominicali, & ad laici coloni dominium translata, ita quod, commixta ſit cum cæteris ejus bonis, ideòque conſideranda tanquam ejus patrimonium, cùm non implicet bona eſſe exempta, & tamen colonos, ſeu conductores ſubditos ex fructibus ab eis perceptis de per ſe conſideratis, tanquam ex bonis propriis, ex eorum labore, & induſtria provenientibus, ſolvere onera, ut in propoſito decimarum habetur *in ſua materia ſub tit. de decimis, & in his terminis* Catol. de Graſſ. *eff. cler. 3. num. 57.* Cohell. *ad bull. boni regim. cap. 50. n. 247. & ſeq. cum aliis in d. Mantuana exemptionis diſc. 53.*

Et in terminis feudalibus, quamvis fructus, dum ſunt pendentes, vel à feudo non ſeparati ejus naturam habeant, multiſque potiantur exemptionibus, quæ bonis allodialibus non competunt, à feudo tamen ſeparati, dicuntur bona allodialia, aliorum bonorum indifferentium jure regulanda, Roſenth. *de feud. c. 10. concl 42. n. 33. & ſeqq.* & haberur ponderatum in Romana Creditorum Valtrini *hoc tom. tit. ad materiam officiorum diſc. 11.* Quæ omnia in congreſſu inſinuabam per diſcurſum, nihil tamen determinando ſuper hoc articulo, cujus difficultates ſolum ita incidenter inclebam, ad oſtendendum, motivum eſſe periculoſum, atque ſubjectæ materiæ omninò incongruum.

Laudabam igitur primum fundamentum, aſſumendo ſcilicet, iſtud eſſe onus antiquiſſimum, perpetuum, invariabile, ac mere reale, ipſis bonis infixum, utpotè in certa, & uniforme fructuum quota conſiſtens, adinſtar decimæ, ideòque per Eccleſiaſticos, in quos bona tranſierunt etiam præſtandum juxta dictas deciſiones Brunduſin. & Alben paſſim receptas, & in dicta Hydruntina onerum admiſſas per Ror. in deciſionibus deſuper editis.

Quare omnibus in eamdem ſententiam concurrentibus, & aiunmpra, cum hoc ſolo fundamento diſputatione, propoſita cauſa, capta non fuit reſolutio ob varietatem, cum qua ſcribente hinc inde proceſſerant. Pro parte ſiquidem Capituli inſiſtebant ſolùm in probando exemptionem colonorum, quaſi quod ab iſtis, utpotè laïcis, & ſubditis, tanquam onus pertonale, vel mixtum, hujuſmodi exactio prætenderetur. Unde opus non fuit ſcribentium fundamentis reſpondere ex defectu applicationis ſimpliciter negatæ, dicendo ſolùm non eſſe iſtum caſum controverſiæ.

Ex parte igitur Trivultii in hac diſputatione, ad probandam oneris antiquitatem, & realitatem, adducebam Hiſtoricorum concordem traditionem, quod circa annum 1162. Civitas Mediolani, poſt paſſam diuturnam, & generoſam obſtidionem per Imperatorem Federicum) *Ænobarbum nuncupatum*) omninò depopulata, & ſolo æquata fuit, omnibus ejus civibus, & incolis, partim fugę, & partim morti traditis, partim verò in captivitatem traductis, ut habetur præſertim in compendio Hiſtorico Tarcagnotæ *l. 13. pag. mihi 492.* De anno autem 1166. Federico in Germaniam reverſo, & propè eadem tempora defuncto, per novum populum, ex adjacentibus Civitatibus conflatum, & in quibus fortè plerique antiqui nobiles, & cives Mediolanenſes ſe cuſtodierant, & ex aliis civibus mortuo Federico à captivitate reverſis, dicta Civitas ex integro reædificata fuit, atque ad formam Reipublicæ, ex ipſa, aliis adjacentibus confœderatis Civitatibus conſtituræ, ſe regere, ut eodem Tarcagnota *folio 496.* pro qua Reipublica conſervanda, & in illis adeò bellicoſis temporibus à novo excidio defendenda, utique neceſſarium erat aliquod vectigal habere; quod fama ſatis verſimilis eſt inter cætera fuiſſe iſtud impoſitum bonis tunc in ipſa reædificatione vacantibus, ac de nullius dominio exiſtentibus, in ipſamet primæva diſtributione, ſeu aſſignatione, quæ novis civibus, & incolis, per quandam legis agrariæ ſpeciem facta fuit, itaut onus fuerit inſitum ip ſis bonis, dum erant de publico dominio, & antequam tranſirent in illud privatorum, hac lege iſtud acquirentium; Quod rectè probari dicebam *per Chronicam Cavatii fol. 677. ibi, Raccontano l'hiſtorie, ed ordini antichi, che tal Datio era uſitato avanti la Signoria de' Duchi, e che era carico impoſto dal ſupremo Dominio per mantenimento, e conſervazione del Stato, & fol. 681. ibi, a bello ſtudio ſi tralaſciia il carico dell' imbottato, ſi per non far torto alla terra &c. come per eſſer tenue, antico e nato da vera e legitima recognizione dovuta a natural Patrone.*

Hiſtorici enim antiquis, & in regione receptis, fidem adhibend am eſſe ad probationem in antiquis, concurrentibus præſertim adminiculis, firmatur per Gratian. *diſceptat. 883. n. 6. cum ſeqq.* & Rot. *dec. 93. n. 14. & 15. & deciſ. 353. n. 25. part. 5. recent. dec. 106. part. 20. rec. n 9.* & in aliis frequenter.

Adminicula verò plura, & quidem urgentia ponderabantur hujuſmodi veritatem comprobantia, primum nempè reſultans ex antiqua & generali obſervantia omnium aliorum Eccleſiaſticorum, tam Sæcularium, quàm Regularium, quantumvis privilegiatorum, etiam Religionis S. Joannis Hieroſolymitani, à quibus generaliter & pacificè iſta præſtatio exacta fuit, quæ obſervantia deducebatur, non tanquam præſcriptiva, & novi juris inductiva, ſed tanquam adminiculativa, & comprobativa dictæ veritatis, cùm nullatenus verſimile ſit, tot Religiones, Eccleſiaſticæ immunitatis eorumque privilegiorum conſervationi adeò incumbere ſolitas, hujuſmodi præjudicium pati voluiſſe, attenta fortiùs circumſtantia, quam dicebam notabiliſſimam, iſtam ſcilicet Eccleſiam per multos annos rectam fuiſſe per S. Carolum accerrimum, & zelantiſſimum Eccleſiaſticæ immunitatis defenſorem & reſtitutorem, qui multos abuſus, in hac præſertim ſpecie, cum graviſſimis ejus incommodis & ærumnis ſubſtulit. Unde nullatenus eſt probabile, quod hujuſmodi exactionem toleraſſet à manu privata, quàm longè facilius impedire poterat argumento ducto *ab auth. multo magis, C. de ſacroſ. Eccleſ.* quæ conſideratio viget quoque in Archiepiſcopis ſucceſſoribus, zelo & paſtoralis vigilantia conſpicuis.

Alterum reſultare dicebam adminiculum, ex dictis quatuor ſententiis emanatis in Tribunalibus Eccleſiaſticis, duabus nempè de annis 1586. & 1605. ab ipſo ordinario, cauſa cognita & prævia formali diſcuſſione in plena Congregatione Curiæ Archiepiſcopalis. Tertia de anno 1608. per Vicarium Paplen. qui erat Marius Antonius Maceratenſis practicus Curialis, & in his materiis verſatiſſimus, ut ejus opera docent, præſertim cùm tunc per quatuor annos præcedentes jam edita eſſet dicta deciſio Brunduſina coram Penia, per quam hujuſmodi articulus fuerat determinatus, Et quarta demum de anno 1614. per Vicarium Lauden. unde improbabile omninò videbatur, tot Judices Eccleſiaſticos fuiſſe ita indoctos, vel perditos, niſi talis eſſet veritas.

Tertium deducebam ex obſervantia individua iſtorum bonorum per longiſſima tempora, illa ſiquidem non tranſierunt ad Capitulum, & Eccleſiaſticos à manibus laicorum, itaut dici poſſet immutaſſe naturam, quoniam per plura ſæcula poſſeſſa fuerunt per ordinem Humiliatorem pariter Eccleſiaſticum, & exemptum, à quo tranſierunt in Capitulum, & tamen iſtud onus ſemper ſolutum fuit. Et quarum demum deſumebam adminiculum ex auctoritate DD. regionis ſcribentium apud Gattigum *de Immun. Eccleſ. ſive in aurea Catena par. 1. num. 12. fol. 58.* firmantium hoc eſſe onus reale, & fixum adinſtar decimæ, quod ſemper, & uniforme temporibus pacis & belli exactum fuit, non obſtantibus tot Principum & dominorum varietatibus, quas illa Civitas paſſa eſt.

Adducebatur in contrarium litteræ emanatę per S. Congregationes Epiſcoporum & Concilii de annis 1617. & 1621. per quas Archiepiſcopo ſtrictè injungitur, ne permitteret Eccleſiaſticos eorumque colonos pati ſolutionem munerum laicalium in eis enumeratorum, inter quæ iſtud præſertim *imbottatus* ennunciatur. Reſpondebam tamen, enunciativam prædictam non eſſe in ſpecie de hoc onere, quod prævia particulari notitia, una, vel altera Congregatio prohibere voluerit, cùm ſolùm in dictis litteris enuncientur generaliter, & in abſtracto omnia illa gabellarum; vectigalium, & laicalium munerum nomina, cum quibus juxta regionum mores ea explicari ſolent, inter quæ eſt iſtud vocabulum *imbottatus* in Lombardia uſitatum, & de quo mentionem habet Alex. *conſ. 118. n. 1. in fin. vol. 7.* & ſic litteræ continebant prohibitiones genericas, & in abſtracto, prout de jure. Quinimò ſubjungebam, ex illis non leve reſultare adminiculum huic parti favorabile, quia cum hujuſmodi litterarum vigore, Archiepiſcopi, aliorum laicalium onerum exactiones rigoroſè prohibuiſſent, iſtius tamen continuationem tolerarunt contra omnem verſimilitudinem, cùm alia onera exigerentur per Regios officiales, iſta verò per manum privatam, quæ eſt longè facilioris coerctionis.

Dictæ autem litteræ non levem dubitandi anſam Rotæ dederunt, cùm pro parte Capituli negaretur contraria generalis obſervantia poſt illarum editionem. Unde ad omnem difficultatem removendam, dum in dicta propoſitione capta non fuit reſolutio, judicatum fuit oportunum

num petere remiſſoriam, ad effectum probandi dictam obſervantiam, ac etiam famam, et antiquam traditionem ſuper dicti oneris origine, et introductione. Neque ulterius mihi notum eſt cauſam à Trivultio proſequutam fuiſſe, forſan concordia ei finem dederit, vel de ſenſores mutati fuerint, ut ſæpè contingit, eveniente caſu mutationis cauſæ patroni, à quo Advocatorum electio, ut plurimum pendet.

PERUSINÆ GABELLÆ VINI PRO THESAURARIIS CUM ECCLESIASTICIS PERUSII

Caſus deciſus per Cameram pro Eccleſiaſticis.

An & quando & Clerici, & Eccleſiaſtici vendere poſſint vinum, alioſque fructus ex eorum bonis collectos ad minutum abſque ſolutione gabellæ, vel potius iſta debita ſit, & quando.

SUMMARIUM.

1 *Acti ſeries.*
2 *Obſervantia eſt optima interpres.*
3 *Per obſervantiam 30. annorum acquiritur Immunitas à gabellis, & oneribus, & num. 5.*
4 *Negligentia affictuariorum non præjudicat locatori.*
5 *De concluſione de qua num. 3. ut non procedat in ſtatu Eccleſiaſtico ob Conſtitutiones revocatorias.*
6 *Clerici poſſunt vendere vinum, alioſque fructus etiam ad minutum, & non tenentur ad gabellas.*
7 *Impugnatur, ſeu declaratur hæc concluſio cum diſtinctione caſuum.*
8 *Clericus, an dicatur tabernarius vendendo proprium vinum.*
9 *Clerici non ſubjacent juri privativo, ſeu prohibendi venditionem vini, & aliarum rerum ad minutum.*
10 *Sunt etiam exempti à gabella, quæ directè imponitur ipſis fructibus eorumque Dominis.*
11 *A qua gabella venditionis rerum ad minutum non ſint exempti.*
12 *Gabella, quæ exigitur pro venditione victualium dicitur perſonalis, & exigitur potius ab emptoribus.*
13 *Declaratio Papalis ſuper hoc.*
14 *In quo conſiſtat Immunitas Eccleſiaſtica.*
15 *Dantur ſimilia de pane, carne, & ſale.*
16 *Eccleſiaſtici ementes victualia ad minutum ſolvunt illud minus quod importat gabella.*

DISC. LII.

1 INter cætera Vectigalia Cameralia Theſauriæ Peruſii annexa, illud adeſt nuncupatum *gabellæ quinti*, quod exigitur à vendentibus vinum ad minutum, ſive in cauponis, & hoſpitiis, ſive in privatis dominibus in dicta Civitate, & territorio, quam gabellam ſolvendam quoque eſſe ab Eccleſiaſticis, decrevit Sixtus IV. Sed cum tractu temporis id de facto non ſervaretur, Gregorius XIII. idem decretum renovavit, quod neque effectum ſortitum eſt, quoniam Sixtus V. ſucceſſor conceſſit Capitulo, & Clero Cathedralis indultum exemptionis pro vino collecto in propriis vineis, cujus indulti vigore omnes Eccleſiaſtici de facto eamdem exemptionem habuerunt. Cùmque moderni Theſaurarii ſub Alexndro VII. ſtante dicta reſtrictiva indulti Sixtini ad Capitulum, & Clerum Cathedralis, ad praxim reducere vellent dicta Decreta Apoſtolica Sixti IV. & Gregorii XIII. cum aliis Eccleſiaſticis, ſæcularibus, & Regularibus; Hinc introducta cauſa coram Theſaurario Generali, prodiit ſententia dictis Eccleſiaſticis favorabilis, quæ in gradu appellationis cum unica diſputatione (in qua ſolum pro Theſaurariis ſcripſi) confirmata fuit per Cameram, neque quod ſciam, cauſam ulteriorem progreſſum habuit.

Incertum autem eſt, qualia fuerint Cameræ fundamenta, dum ab hoc Tribunali deciſiones edi non ſolent, potiſſimum verò creditur fuiſſe illud tam diuturnę obſervantiæ, ita interpretantis dictum Indultum Sixtinum, quod ſcilicet quamvis de Capitulo, & Clero Cathedralis loquatur, ita diſponeret, potiùs demonſtrativè, quàm taxativè, quaſi quod ſub nomine Cleri Cathedralis, univerſus Clerus Civitatis, & diſtrictus ex intentione Papæ venirent, ſtante dicta obſervantia, quæ in omnibus reputari ſolet optima interpres, & interpretationum regina, etiamſi verba in ſenſu litterali aliter ſignificaret, quam-

vis non accederet tempus conſiderabile, multò magis ubi eſt tam diuturna annorum 60. & ultra, proindeque apta etiam ad præſcriptionem, juxta communem diſtinctionem, de qua Barbol. *in leg. poſt dotem, n. 47. & ſequent. ff. ſolut. matrimon.* Rota *deciſ. 319. & 352. part. 6. recent.* & ſæpiſſimè, cùm ſit quotidiana, & receptiſſima propoſitio, qua fortè nil frequentius in Rota, & Curia.

Fortius verò in hac materia gabellarum, in qua, ex frequenter ad ejus materiam *hoc titul.* deductis, obſervantia totum facit, & quamdam majorem, ac peculiarem virtutem, ac operationem habet, præſertim ubi eſt longiſma, & tricennaria major, cùm per hujuſmodi tempus 30. vel 40. annorum acquiratur exemptio, ſeu immunitas etiam in futurum Bart. *conſ. 59. & in l. licitatio §. eorum ff. de publican.* ſequuntur cæteri, de quibus plenè Eugen. *conſ. 92. ex n. 25. cum plur. ſeqq. tom. 1.* Cohell. *ad bull. c. 50. n. 230. & ſeq.* & ex hoc fundamento, mihi quamvis pro gabellariis ſcribenti, reſolutio viſa eſt probabilis, niſi obſtarent conſtitutiones revocatoriæ, de quibus infrà, de quo tamen in hac diſputatione actum non fuit.

Quamvis enim ſcribens tanquam Advocatus dicerem, negligentiam Appaltatorum, ſeu Theſaurariorum, non poſſe nec debere præjudicare Cameræ, vel Civitati ad text. *in l. locatio §. eorum ff. de publican. cum comm.* per Capyc. Latr. *conſultat. 66. numer. 36. & conſultat. 68. n. 29.* & alibi hoc titul. ſæpius. Ac etiam dictam concluſionem de inducenda præſcriptione Immunitatis per longiſſimum tempus 30. annorum, non eſſe de facili practicabilem in Statu Eccleſiaſtico, tam ob decretum irritans contineri ſolitum in Conſtitutionibus, vel Chirographis ſupra gabellarum impoſitione, vel renovatione, quàm etiam ob Conſtitutiones Apoſtolicas à Paulo Quinto citra omnium exemptionum revocatorias, de quibus *in Sabinen. exemptionis diſcurſ. 47 in Civitatis Caſtelli portus litterarum diſc. 46. & in aliis hoc cod. tit. frequenter.*

Nihilominus obſervabam, id rectè procedere, quando immunitas deduceretur ex ſolo beneficio temporis, ſeu obſervantiæ, tanquam per ſpeciem præſcriptionis, ſecus autem accedente dicto legitimo titulo indulti Apoſtolici non revocati, atque ita ſolùm interpretati, cùm tunc ceſſent difficultates aliàs cadere ſolitæ, ut apud Eugen. ubi ſupra, & benè Balb. *de præſcript 2. p. 5. p. principalis quæſt 6.* Et quia improbabile eſt, tam diuturno temporo omnes Theſaurarios, ſeu Appaltatores, in quibus negligentia non de facili præſumenda eſt, eorum utilitatem negligentia non de facili præſumenda eſt, eorum utilitatem neglexiſſe, niſi ab initio, ejuſdem indulti uſus docuiſſet, talem fuiſſe Pontificis concedentis intentionem.

His autem particularibus circumſtantiis circumſcriptis, Quatenus pertinet ad articulum in genere, an ſcilicet clerici, & Eccleſiaſtici in eorum domibus, ſeu aliàs vendere poſſint vinum ad minutum abſque ſolutione gabellæ; ſcribentes pro eiſdem dicebant, hodie hanc videri communem, & receptam propoſitionem, quam ex communi traditione gloſ. Joannis Andræ, Gemin. Franchi, & aliorum canoniſtarum *in c. unico de vita, & honeſtate clericorum in 6.* ac Lambertino *de jure patronatus l. 2. par. 1. q 9. art. 26. n. 4. & aliis*, veram ac receptam dicunt, plenè aliis colligentes, Marcabr. Abanguill. *conſ. 18. ex nu. 86. cum ſeq.* Bellet. *diſquiſ. Clerical. tit. de exempt clericorum à muneribus §. 4. n. 2. & 5. & tit. de diſcipl na clericali, §. 21. num. 16.* Lezzana *in ſumma verbo gabella*, Sperell. *deciſ. 94. nu. 10.* Cohell. *ad Bullam Boni Regiminis cap. 47. nu. 56. cum ſeqq.* & cæteri generaliter firmantes, clericos, & eccleſiaſticos pro introductione, vel venditione fructuum ſuorum bonorum, nedum Eccleſiaſticorum, ſed etiam patrimonialium, non teneri ad aliaquam gabellam, ſeu aliud onus laicale, de quibus plene in Barchinonen. exemptionis *dec. 156. par. 7. & 412 par. 9. rec.* & in aliis editis in eadem cauſa, de qua habetur quoque actum *hoc cod. titul. diſc. 57.*

Verùm quatenus pertinet ad hunc punctum, tam iſta, quàm alia occaſione, cum ſenſu etiam veritatis, obſervabam, iſtud videri æquivocum clarum, atque iſtius cauſæ diſputario, quæ mihi præbuit occaſionem videndi dictas litteras Sixti IV. aſſignantes rationem, de qua infrà, me ſatis confirmavit in hac opinione, quam aliàs habebam.

Pro hujus autem æquivoci ſolutione dicebam, dictos antiquos canoniſtas *in c. unico de vita, & honeſtate clericorum*, à quibus moderni canoniſtæ, & morales, quaſi unus alterum tranſcribendo hujuſmodi propoſitionem deſumunt, non percutere caſum quæſtionis circa exemptio.

pționem à gabellis, sed diversum, Cùm enim per sacros
8 canones prohibitum esset clericis tabernas tenere, vel eas frequentare, hinc proindè per dictos canonistas excitata fuit quæstio, an dictæ prohibitioni contravenirent clerici in eorum domibus, vel alibi vendentes vinum, aliosque fructus in eorum bonis collectos ad minutum, istud exindè tabernarii dicendi essent, & concluditur negativè, dummodo non per seipsos, sed per alios id, itaut non committatur sordidum, vel aliud clericali decori incongruum, quia non est mercatura vel illicita vendere proprios fructus, etiam ad minutum, & hoc est quod dicunt dicti canonistæ, ac etiam Lambert *loc. cit.* Redoan. *de Spoliis clericorum q. 2. n. 47.* Barbos. *de Jur. Eccles. lib. 1. c. 40. n. 126.* & cæteri, sed istæ auctoritates nihil faciunt ad rem, cùm percutiant solum exclusionem illiciti, & prohibiti usus tabernæ.

Quatenus igitur pertinet ad punctum onerum, vel prohibitionum laicalium super hujusmodi fructuum, & victualium venditionibus ad grossum, vel ad minutum respectu Ecclesiasticorum. Obiervabam plures casus distinguendos esse, quorum primus est, ubi agitur de jure privativo seu jure prohibendi hujusmodi fructuum, & victualium venditio-
9 nem ad minutum, quia nempe ex statuto vel privilegio disponatur, neminem posse tenere tabernas, nisi eum, qui habuerit licentiam à magistratu, vel appaltatore, certa recognitione soluta, vel non nisi in certis locis, & modis, & cum rectè canonistæ, & morales firmant, hujusmodi statuta, vel edicta laicalia non afficere, nedum ipsos Ecclesiasticos fructuum, & victualium dominos ad minutum vendere volentes, sed neque laicos eorum famulos, & operarios, per quorum organum hujusmodi venditiones fierent, nã alias esset lædere immunitatem Ecclesiasticam, atque per indirectum cogere Ecclesiasticos ad onera laicalia, seu ad patiendam subjectionem Edictorum, & Statutorum laicalium, atque istos terminos percutiunt plerique de materia agentes, de quibus Delbene *de immun. tom. 1. cap. 5. dubit. 7. sect. 16. & sect. 22. cum aliis ibi proximis.*

10 Alter casus est, ubi agitur de gabella directè imposita ipsis fructibus, & victualibus, puta pro introductione, vel pro facultate vendendi, quia nempe disponatur, neminem introducere posse vinum in Civitatem, nisi soluta certa summa pro quolibet cado vel alia mensura, sive neminem posse vendere, tam ad grossum, quàm ad minutum, seu aliàs contrectare nisi cum eadem solutione, itaut, ut supra gabella, directè ipsis fructibus, & bonis imposita sit, & tunc pariter admittebam, certam esse Ecclesiasticorum exemptionem, cùm gabella directè imposita sit ipsis bonis, seu fructibus, & hic est casus, de quo agit Gratian. *dec. 110.* ubi de gabella introductionis vini Civitatem Salerni, à qua decisione moderniores pene totum desumunt. Solumque intrat quæstio, an Ecclesiastici hujusmodi exemptionem communicent emptoribus sive colonis laicis, de quo habetur actum *in Mantuan exemp. disc. seq.* Tunc enim rectè intrat ratio assignari solita, quod gabella minuit de pretio, atque tollit à rerum domino illud majus emolumentum, quod ex rebus suis perciperet, nisi tale onus adesset. Et in quibus terminis procedunt deducta per Menoch. *cons. 136.* & Gratian. *discept. 390. cum similibus.*

Tertius demum est casus illius gabellę, quæ imponitur
11 pro minuto, & quotidiano usu victualium, unius scilicet oboli vel quadrantis pro qualibet amphora vini, seu olei, quæ vendatur ad minutum, vel pro qualibet libra carnis quæ vendatur in macello, cum similibus, itaut si ipsa bona extrahantur, vel introducantur, seu aliàs retineantur, vel contractentur, ista gabella non debeatur, An scilicet Ecclesiastici, vendentes eorum vinum, oleum, carnes, & similia, vendere possint ad minutum pro eo pretio, pro quo communiter in foro venduntur dicto onere gabellę incluso, abique ipsius solutione Et tunc omninò probabilior mihi videbatur negativa contra Ecclesiasticos, quoniam verè, & in effectu ista gabella seu aliud onus, solvi non dicitur per venditorem, itaut aliàs intrinsecum, & consuetum victualium, vel aliarum rerum pretium, ita in eo diminutionem recipiat, sed potius solvi dicitur per emptores in eo pluri, ita ex sola ratione gabellæ carius ementes, itaut in effectu dicatur species gabellæ personalis, quam Princeps à suis subditis, & laicis in sua ditione commorantibus magis commo-
12 dè ita insensibiliter exigit occasione hujus necessarii usus victualium, & mercium, ut satis frequenter habetur *in aliis hoc eod. tit.* & præsertim occasione dohanę, seu gabellæ introductionis in Romana gabellæ ferri, & in Romana dohanæ *disc. 63. & 67.*

Quam rationem optimè assignat, & Canonizat Pontifex *Sixtus IV.* in dictis ejus litteris per hæc verba præcisa. *Et insuper cum veritate inspecta hujusmodi gabella ponitur ab emptoribus vini, quàm à venditoribus exsolvatur, nam vendentes* 13
scientes se ad gabellam teneri, studeant eorum vinum tanto cavius vendere, quanta est quantitas gabellæ prædictæ, idcircò eisdem motu proprio, & auctoritate decernimus, &c.

Immunitas enim Ecclesiastica consistit in eo, ne clerici graventur oneribus laicalibus, atque ita directè, vel indirectè pati cogantur diminutionem illius suarum rerum pre- 14
tii intrinseci, & consueti, quod alias absque tali onere quilibet eorum dominus perciperet, non autem locupletationem de alieno, seu jus exigendi ad propriam utilitatem à populo illud vectigal, quod est Principis, & de Regalibus, ut in Nullius Baren. *discurs. 54. & in aliis hoc eodem tit.* Ideòque punctus est in eo, an gabella sit causa diminutionis illius majoris pretii, & valoris communis per quecumque dominum ex rerum venditione percipiendi, si gabella non adesset, & tunc pro Ecclesiasticis omninò respondendum est, sive ab ipsis, sive ab emptionibus vel à colonis exigatur dummodo iste effectus præjudicialis sequatur juxta deducta per Menoch. *dict. cons. 136.* Gratian. *dict. discept. 390. & alios.* Secus si pretium intrinsecum, commune, & connaturale non minuitur in domino victualium, sed solùm augetur in subditis, volentibus eorum usum, cùm aliud non sit immunitas Ecclesiastica, nisi conservatio nativæ libertatis ab accidentali servitute onerum introducta per Principem laicum, & sic ut præservet à damno non ut præbeat lucrum de alieno.

Quod docet praxis quotidiana in illis præsertim regionibus, in quibus habetur grave onus gabellę farinæ seu panis, frumentum enim juxta communem fori valorem vendi so- 15
let, e.g. ad rationem scutorum quinque pro quolibet rubro, sive scuti unius pro quolibet tumulo, & hoc est pretium intrinsecum, & commune, redactum verò in pane importat, juxta ejusdem panis pretii taxam commune, scutum unum cum dimidio pro quolibet tumulo, quoniam gabella molituræ causat illud majus pretium.

Igitur Ecclesiastico sufficit obtinere, integrum pretium intrinsecum, & currens frumenti, non autem illud plus, quod solvitur à populo emente panem ratione gabellę; Idemque respectivè de animalibus, quæ venduntur in foro, & carnibus, quæ in frusta venduntur in macello, siquidem in regione una vacca communiter vendi solet decem scutis, & tanti est ejus pretium consuetum, & commune, ideòque si gabella est talis, quod eam solvendo minuantur istam decem scuta, rectè Ecclesiasticus ab ea erit exemptus, & neque ipse, neque emptor ad eam tenebitur, sed si eam macellando extrahantur duodecim scuta, tunc quia gabella est causa dicti augmenti, istud cedere non debet ad commodum Ecclesiastici.

Et habemus etiam frequens in sale, cujus pretium intrinsecum, & naturale, prout colligitur in salinis tanquam illarum fructus, est quid modicum, vix excedens unum quadrantem pro libra, & tamen populus illum emit longè cariori pretio ratione vectigalis, seu Regaliæ Principis frequenter hoc *tit. ad materiam salinarum.* Ideòque prorius absonum esset, ut Ecclesiastici colligentes salem in eorum Salinis, pro tali majori pretio alterato Regaliæ vendere vellent. Et hic est casus etiam in vino.

Illud etiam considerando, quod clerici emptores ex hujusmodi gabellis prætendunt exemptionem, & quidem rationabiliter, utpotè de jure debitam, & de facto practicatam, quod scilicet de victualibus, quæ emunt, diminuitur illa rata, quam importat gabella, emendo pro eo minus, & 16
quantum importat pretium intrinsecum seu naturale, præterquam in magnis Civitatibus, in quibus ob impracticabilitatem, reficitur in fine anni Ecclesiasticis in pecunia id quod gabellæ victualium importent, ut in Barchionen. exemptionis hoc tit. *disc. 58.* Igitur istud majus pretium non est ratione rei, sed ratione vectigalis, quod est Principis, & non debet in privatam utilitatem converti.

Ex ea vero ratione ego cùm essem Superior Ecclesiasticus, substinui in Ecclesiasticis vendentibus vinum ad minutum hanc exemptionem, quia iidem Ecclesiastici ementes vinum ingabellatum non gaudebant exemptione, atque ita intrabat compensatio, de qua in dicta nullius Baren. *disc. 54.*

MAN-

MANTUANA EXEMPTIONIS PRO PAULO RIVA.

Responsum pro veritate extra curiam.

De exemptione à gabellis, & oneribus laicalibus competente colonis, conductoribus, & emptoribus bonorum Ecclesiasticorum eorumque fructuum, quomodo, & quando locum habeat, Et an exemptio competens pro vino, competat pro aquavita.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Distinguuntur plures species laicorum conducentium, ementium, vel colentium bona Ecclesiastico-rum.*
3 *De colonorum partiariorum exemptione, pluribusque quæstionibus remissivè.*
4 *De emptoribus fructuum & bonorum Ecclesiæ.*
5 *De conductoribus bonorum Ecclesiæ an sint immunes à gabellis, & oneribus laicalibus.*
6 *Adhibetur distinctio, quæ videtur pro veritate tenenda.*
7 *Gabella imposita vino, debetur etiam pro aquavita.*
8 *Aquavita dicitur species diversa à vino, & pro ea debetur gabella tanquam pro merce.*
9 *An pro merce, ad quam fructus bonorum Ecclesiæ vendi-ti sunt cum industria, debeatur gabella.*
10 *Quæ dicatur mercatura clericis prohibita.*

DISC. LIII.

1 COnduxit quidam laicus ad triennium sub annua pensione pecuniaria, fructibus proportionata, quædam bona Ecclesiastica colì solita per colonos partiarios, fructuum medietatem pro eorum labore & cultura retinentes, alteram medietatem domino præbentes pro parte dominicali, quæ in dictum locationis contractum deducta est, unde dubitari contigit, an dicta fructuum portio dominicalis gaudeat penes conductorem laicum eadem exemptione è collectis, gabellis, aliisque laicalibus oneribus, qua penes Ecclesiam locatricem gaudere deberet.

Item cum pars vini, quod ex dictis bonis percipitur, in stillatitium seu aquamvitam converti soleret, posita immunitate pro vino. An eadem pro hac altera specie competeret, Super quibus pro veritate consultus respondi ut sequitur.

Quoad primum, moderni canonistæ ac morales ex una, & civilistæ ex altera, sive Ecclesiastici, & laici, quasi ad invicem certantes, propriamque causam singuli tuentes, ad æmulationem potiùs, quàm ad veritatem scripsisse videntur, multa etiam exorbitantia firmantes, cum præjudicio potiùs, quàm cum beneficio illius partis, quam tueri profitentur, unos terminos cum aliis quoque confundendo, unde non leve in his materiis confusionem induxisse videntur, præsertim juxta modernorum transcribentium corruptelam, auctoritates de uno casu loquentes, ad alium omninò diversum trahentes.

Pro veritate igitur, quo magis fieri potest sinceré indaganda, æquivocisque tollendis, ad casuum, ac terminorum distinctionem reflectendum, omninò congruum, quinimò necessarium videtur.

Atque omissis terminis colonorum sub diurna vel menstrua mercede bona Ecclesiastica colentium, ac aliorum, qui perpetuò illis ad omnimodam domini utilitatem adscripti sunt, vel qui sub titulo perpetuæ coloniæ, omnes fructus ad proprium commodum, sub recognitione pecuniaria percipiunt, utpotè ad rem nostram non facientibus.

Tres in proposito distinguendæ sunt laicorum species;
2 Alii enim sunt laici coloni, qui prædia Ecclesiastica colentes, partem fructuum pro portione colonica retinent, & partem domino pro portione dominicali præbent, *partiarii* nuncupati; Alii sunt laici emptores fructuum, qui ex bonis ecclesiasticis jam percepti sunt per ipsos ecclesiasticos dominos; Et alii sunt laici, qui eadem bona certa pensione pecuniaria vel in frugibus conducunt, *affictuarii* nuncupati.

In prima specie colonorum partiariorum, plures cadunt
3 quæstiones, una præsertim, an cum personis, animalibus, & plaustris, cogi valeant ad operandum in arcium fortificatione, arginum, puntium, murorum, & viarum refectione, & similibus, de qua ex professo plenissimè agit Sperell. *dec. 41. cum duobus seq.* ubi ad satietatem utriusque opinionis rationes & auctoritates expendit.

Altera est, num cogi valeant ad collectas, vel taxas, quæ loco hospitationis militum subrogatæ sunt, & de qua plenè ac doctè agit insignis J. C. & hujus Curiæ sua tempestate primarius Advocatus Spada in tribus ejus responsis regiistratis *in primo vol. ejus consiliorum cons. 131.* ubi diligenter, ac singillatim omnes Doctores hincindè de ista materia tractantes examinat & declarat, ut ibi videri potest.

Tertia est frequentior, an itidem coloni teneantur ad collectas, & onera laicalia pro fructibus ad eorum portionem colonicam spectantibus, qui est propriè casus *consil. 111.* Federic. de Sen. *num. 10.* & de qua agunt Thesaur. *& adden. decis. 116.* Sperel. *dec. 44.* ac etiam *decis. 41. & seq.* Cohell. *ad Bull. Bon. Regim. §. 50. n. 247. cum seq.* Marotta *in tract. de Collectis seu bonatenentia cap. 14. num. 8.* Ciarlin. *controvers. 22.* qui latè alios cumulant, & cæteri moderniores præsertim morales cuicumque mediocriter versato de facili cogniti.

Sed omnes prædictæ ac similes quæstiones pereutiunt portionem colonicam, ad ipsum laicum spectantem, non autem portionem dominicalem spectantem ad ipsam, vel dominum Ecclesiasticum, cujus respectu nemo, etiam ex civilistis, vel laicis dubitat de exemptione, unde propterea, omnia, quæ in his terminis colonorum per DD. hincindè dicuntur, sunt extra casum nostræ quæstionis, neque in propolito habenda sunt in consideratione.

In secunda specie locorum ementium fructus ac redditus 4
bonorum Ecclesiasticorum, qui per ipsos Ecclesiasticos dominos jam percepti sunt, An scilicet dicti emptores gaudeant illis immunitatibus, quibus ipsi Ecclesiastici gaudererent, contendunt scribentes; Negativam enim ex auctoritate Specul. *lib. 4 tit de Immunit. Eccles. in fin.* Archidiac. *in c. penult. de Cons.* Anchar. *in Clem. 1. n. 6. de decim.* & aliorum gravium Auctorum, & tenent & probant Guttier. *de gabell. q. 44. n. 3. cum seqq.* Rovit. *dec. 71. de Marian. resol. quotid. 169. n. 6 lib 1.* & latius in addit. ad Revertet. *decis. 192. & 373. utrobique in fine,* Fontan. *decis. 301. cum plurib. seq.* Marotta *dict. tract. de collectis seu bonatenentia cap. 14. n. 6 impress.* post ejus disceptationes, qui alios cumulant de facili videndos

Affirmativam verò, ut eadem immunitas emptoribus competat, latè tuentur & probant Riminal. jun. *cons. 724. num. 21.* Grat. *discept. 390.* Menoch. *cons. 136.* Lotter. *de re benef. lib. 1. q. 31. ex n. 57.* & aliis relatis per Sperell. *dec. 41. n. 7.* & Ciarlin. *d. controv. 22.*

Alii verò inhærentes distinctioni Bald. *cons. 31. vol. 1.* distinguunt, an agatur de onere intrinseco seu correspectivo ad contractum emptionis cum Ecclesiastico initum, vel potius de onere separato ab ipso actu emptionis, ut constat apud Belet. *disquis. cler. tit. de exempt. cler. à mun. §. 8. n. 4.* Squillant. *de privil. Cler. c. 8. n. 27. & 28.* Sperel. *d. dec. 41. n. 8.* Ciarl. *d. controv. 22. n. 9.*

Quamvis autem iste casus emptionis fructuum, & redditus, fraternizare videatur cum nostro, itaut Feder. de Sen. *cons. 111. num 10.* Archidiac. Ancharan. & cæteri, istos casus de emptore, vel affictuario, pariformiter tanquam synonymos in proposito tractare videantur, ut constat ex eisdem regiistratis apud Rovit. *dicta dec. 71.* Nihilominus, cùm plures rationes, magis uni, quàm alteri casui adaptabiles videantur, idcircò tanquam distincti videntur tractandi, ac propterea iste etiam casus emptoris, eodem modo, quo præcedens coloni, extraneus videtur à casu controversiæ.

Tertia, demum ad rem est species laicorum conducen- 5
tium bona Ecclesiastica, qui tamen in duas alias species subdistinguendi videntur, una est conducentium sub annua pensione pecuniaria ipsa bona, proprio sumptu, & industria colenda, cum omnimoda omnium fructuum ad proprium commodum perceptione, ut frequentior ac connaturalis est hujusmodi contractus locationis, & conductionis praxis; Altera est conducentium pariter sub annua pecuniaria pensione solam portionem dominicalem locatori competentem, absque aliqua sumptuum, & industriæ erogatione in bonorum cultura, quæ tota incumbat colono partiario, portionem colonicam proindè obtinenti, qualis est præcisè casus controversus, itaut contractus locationis consistere dicantur in juribus portionis dominicalis.

Et licèt in utraque specie, pro immunitatis competentia militare videatur eadem ratio utilitatis, ac respectivè præjudicii Ecclesiæ, quod scilicet ratione immunitatis bona locentur pro majori pensione, quæ alias pro-

pter onus gabellarum ex fructibus solvendarum esset longè minor, & quàmin dicta secunda specie ementis fructus bonorum Ecclesiasticorum ponderat Bald. *d.cons. 31. vol. 1.* quem cæteri sequuntur superiùs allegati; Aliqua tamen differentia esse videtur inter unum casum, & alterum, quia in primo inesse videtur quædam magis explicita mercaturæ species, cùm fructus exindè per conductorem percipiendus, non totus dici valeat fructus ipsius rei Ecclesiasticæ, dum saltem dimidia dicitur potiùs producta ab expensis, & industria ipsius conductoris in cultura, undè aliqua major dubitandi ratio contra conductorem cadere videtur.

Generaliter autem, dictas species non distinguendo, ut laici conductores seu affictuarii bonorum Ecclesiasticorum non gaudeant privilegiis Ecclesiæ vel Ecclesiasticis competentibus quoad immunitatem à datiis & gabellis pro fructibus quos percipiunt, auctoritate glos. *in Clement. præsenti, verbo negotiandi de Censibus*, firmant Archid. Ancharan. Federic. de Sen. *& cæteri* superiùs in casu emptoris allegati, quos in præcisis terminis affictuarii referunt, ac ita firmant Rovit. *dec. 71.* ubi quæstionem tractat occasione affictuariorum bonorum feudalium Revert. *dec. 192. in fin.* ubi Marin. in addit. qui hanc conclusionem undique receptissimam dicit, quod etiam repetit in addit. *ad decis. 373.* Guttier. *de gabell. dicta q. 44. numer. 3. cum seqq.* Marotta *dict. tract. de collecta seu bonatementia cap. 14. num. 7.* Fontanell. *decis. 307. ubi numer. 3.* dicit, quod totus mundus est pro hac opinione, & quod vix est unus ex scribentibus qui contrarium tenta verit, & ex modernis Ecclesiasticis, Bellet. *disquis. Cler. dict. tit. de exempt. cler. à n. 6. 8. num. 1.*

Eadem tamen conclusionem limitantes, quando gabella esset ita gravis, quod Ecclesiæ vel Ecclesiastici, cùm magna difficultate ac detrimento conductores invenirent, atque pro minori pensione locare cogerentur, ut admittit idem Feder. de Sen. *dict. consil. 111.* & sequuntur cæteri collecti per Bellet. *dict. num. 1. in fin.* Glorit. *resp. 5. nu. 56. cum seqq.* Marot. *dict. cap. 14. num. 6. in fin.* Ciarlin. *dict. controv. 22.* idem Fontan. *dict. decis. 307. numer. 18.* ubi tamen *numer. 19.* satis hanc limitationem restringit, ubi scilicet gravamen est tale, quod plus exigatur à colonis Ecclesiasticorum quàm laicorum, quod nullum habere videtur fundamentum.

5 Mihi autem pro veritate ita distinguendum videtur; Quod aut agitur de illis gabellis, & oneribus impropriè realibus, vel mixtis, quæ Princeps laicus in quantitate vel in quota, directè & immediatè exigit ex fructibus, qui ex bonis in suo territorio possessis percipiuntur, quia nempè, pro quolibet modo frumenti, qui colligitur, vel collectus ad certum locum introducitur, solvantur tot solidi, vel certa ejusdem frumenti portio, itaut sit species decimæ temporalis, quàm Princeps laicus exigit à suis subditis, vel ratione bonorum in sua ditione existentium, vel utraque ratione bonorum et personarum, adinstar decimæ spirituatis, quæ Deo solvitur.

Et tunc, quicquid sit in prima specie conductoris pro parte colonica, quàm ratione sumptuum ac propriæ industriæ magis, quàm ratione ipsorum bonorum percipere dicitur, et in qua procedendum videtur cum eisdem terminis, cum quibus proceditur cum colonis partiariis in portione colonica.

In portione tamen dominicali, quæ propriè ipsius rei Ecclesiasticæ fructus dicitur, omninò, & absolutè pro conductoris exemptiones respondendum videtur, quoniam aliàs ita verè & propriè per indirectum esset exigere onus laicale ex fructibus, & bonis Ecclesiasticis, quos Ecclesia, immutato solùm percipiendi modo, percipit in pensione, quæ cùm à fructuum quantitate regulam seu proportionem recipiat, absque dubio major erit, si fructus prout recipiuntur, integrè ad percipientem absque aliqua detractione directa vel indirecta pertineant, minor autem, si fructus diminutionem patiantur, itaut in effectu onus laicale, non per laicum conductorem, sed per Ecclesiam vel Ecclesiasticum locatorem solvi diceretur, ut egregiè Bald. *d. cons. 31.* & sequuntur cæteri plenè deducti apud Sperell. *dicta decis. 41.* & alios, ut suprà. Atque isto casu censeo veram esse opinionem, de qua Grat. *d. discept. 390.* Spad. *dict. cons. 131.* et Sperell. *loco cit.* ut privilegium sit potius reale, quàm personale.

Neque huic considerationi obstat text. *in clem. 1. de decim.* in quo potissimè se fundant, contrariæ sententiæ auctores præsertim Fontanell. *d. dec. 307. n. 8.* quia in casu decimarum non obstat omnimoda incompatibilitas seu incapacitas exigentis, prout obstat in præsenti, itaut ibi dominus bonorum locando bona, videatur se privare illo privilegio, cui volens potest renunciare, cùm aliàs de jure Ecclesiastici etiam decimis spiritualibus subjaceant, quod in his terminis dici non potest, quia nec volentes Clerici, et Ecclesiastici possunt istis oneribus se submittere, ideòque termini sunt æquales, à quibus argui valeat.

Aut agitur de illis gabellis & oneribus, verè personalibus, & quæ principaliter exiguntur propter personam, non autem propter rem, occasione solùm usus rei, utputa pro molitura frumenti ad victum solvenda est certa gabella, ut frequens est in Regno Neapolitano, ut in nullius Baren. *hoc tit.* ac etiam habetur in Statu Ecclesiastico, et tunc indubitatum videtur, quod privilegium Ecclesiasticorum non transfundatur in conductores laicos, sed pro talium fructuum usu solvenda sit gabella, quamvis ex bonis Ecclesiasticis percepti sint, atq; Ecclesiastici locatores eam non solvant, quia in effectu, non est onus reale, nec mixtum, quod solvatur ex fructibus propter res, sive ex eisdem propter personas, sed est onus merè personale, quod Princeps à suis subditis exigit occasionaliter, seu mediante tali usu, atque ita passim ubique servat praxis indubitata, quia si Ecclesiastici non solvunt gabellam, id non provenit ratione qualitatis, & exemptionis bonorum, sed ratione exemptionis personarum, itaut etiamsi frumentum à sæcularibus emptum, pro eorum usu molere vellent, neque ad tale onus Ecclesiastici tenerentur, ut de hujusmodi gabella pro molitura habetur in dicta nullius Baren *hoc eod. tit. disc. 54.*

Aut demum agitur de gabella, quæ imposita non est ipsis fructibus, neque pro eorum perceptione de necessitate solvenda est, itaut si conductor eos convertere velit in propriam, suæque familiæ alimoniam, vel alios usus, nullam gabellam solvere teneretur, sed solùm illa præstanda sit pro eorumdem fructuum venditione in foro, sive pro extractione de loco ad locum, vel pro alia contractatione, quæ mercimonii potius ac industriæ speciem sapiat, et tunc concors videtur antiquorum, et modernorum opinio, conductorem non gaudere illa exemptione, qua gauderet locator, si eosdem fructus vendere seu contractare vellet, juxtà traditionem Speculator. Archidiac. et aliorum, de quibus apud Rovit. *dicta decis. 71.* de Marin. apud Revert. *decis. 292. & 373. utrobique in fin.* et per alios superiùs allegatos; Et ex Ecclesiasticis admittunt Bellet *d. tit. de exempt. cap. 8. num. 4.* Squillant. *de priv. Cleric. c. 8. n. 28.* del Bene *in tract. de immun. tom. 1. c. 5. dubit. 7 sect. 18. n. 9 fol. 236.*

Prout admittunt etiam omnes, cum eadem distinctione, in colono partiario vendente portionem colonicam, quia in effectu laicus dicitur vendere bona propria, et effecta jam laicalia, atque in eum obventa ex dictæ communicationis defectu pensio esset minor; Nihilominus isto casu rectè intrare videtur ponderatio Bald. *cons. 496. lib. 3. num. 3. & 4.* ut attendendum non sit illud munus lucrum, quod accessorie, et consequutivè ita privilegiatis resultat, quia sufficit onus non esse directum ad ipsa bona, neque quod arctet laicum percipientem ex sola perceptione ad illud solvendum.

Quod tamen ex eadem ratione, in primo casu ex tribus proximè distinctis posito, declarandum seu temperandum venit, nisi, vel ex qualitate fructuum, vel ex more regionis, gabella solvenda pro eorumdem fructuum contractatione, si non directè, saltem indirectè eos percuteret, itaut effectus esset idem, quia nempè nisi vendi possent immunes, nullius vel modicæ essent utilitatis, unde Ecclesia conductorem pro justa pensione non inveniret, proindeque gravata remaneret, atque ita in effectu onus gabellæ per ipsam locatricem potiùs, quàm per laicum conductorem sufferri videretur, tunc enim, ex eisdem rationibus, & auctoritatibus de quibus in primo casu, idem omninò dicendum est.

Ideòque decisio quæstionis tota videtur esse facti, & applicationis, an scilicet Ecclesiastici agant de damno vitando vel de lucro captando, convertendo gabellam ad proprium commodum juxtà ea quæ habentur in Perusina gabellæ vini *hoc cod. tit. disc. præcedenti 1*, super quo certum judicium dare non potuit, cum facti circumstantiarum notitiam non habere, Hanc autem theoricam juxta meum sensum pro veritate insinuabam, ut juxta facti circumstantias requirens applicaret, indeque dignosceret, an ejus prætensiones haberent necne subsistentiam.

Quo verò ad alium punctum stillatitii, seu aquævitæ, dicebam, quod aut agitur de gabella vini, num scilicet exigi etiam possit pro aquavita, & decisio pendet à jam
7 dicta distinctionem debeatur gabella pro vino, & non adsit alia gabella particularis pro hujusmodi merce, & certum est eamdem pro acquavita deberi, vel è contra, cum gabella debita pro simplici, debeatur etiam pro mixto, quando istius tota substantia vel major pars à simplici provenit, ut in individuo gabellæ vini, ut comprehendat etiam aquam vitam firmavit Rota *decis. 118. part. 11. recent.* Et in similibus terminis gabellæ olei exigendæ pro farina, vel serici exigenda pro contentis benè doctus Mantuanus Cyriac. *controv. 468. n. 28. cum seq.* & habetur latiùs deductum sub hac eadem materia in aliis, *hoc tit.* præsertim de aquavita in Romana seu Veliterna *disc. 68.* & de sapone in Camerinen *disc. 74.*

Aut agitur de gabella particulari, quę debeatur pro aqua-
8 vita, tanquam merces diversa à vino, ut practicatur in Urbe, ubi à moderno tempore de mandato Innocentii X. non exigitur gabella vini pro aquavita, prout antea exigebatur, sed exigitur dohana tanquam de merce, utpotè in effectu constituente diversam speciem à vino juxtà text. *clar. in l. si quis vinum 9. ff. de tritico, vino, & oleo legatis ut in dicta Romana seu Veliterna, disc. 68.* & tunc decisio tota videtur esse facti, & applicationis, inspiciendo scilicet, an Ecclesiastici locatores, ad faciliorem vini venditionem, seu aliàs regionis consuetudine ita exigente, ex vino quod
9 à bonis locatis pro portione dominicali percipitur, dictum stillatitium facere consueverint, sive illud facere soleat colonus partiarius qui deinde, colonica portione pro se retenta, dominicalem tribuat Ecclesiasticis locatoribus, & consequencer huic laico conductori eosdem locatores repræsentanti; Vel potius iste laicus conductor, ex propria peculiari industria, ad majorem utilitatem à bonis conductis reportandam, ex vino stillatitium componat.

Primò enim casu, dicendum in omnibus venit de gabella hujus merci idem, quod dictum est in antecedenti quæsito de gabella fructuum in genere, cùm fructus dicatur in hanc speciem pro commodiori, & uriliori perceptione conversus; Neque respectu Ecclesiasticorum dici potest mercatura eis prohibita, cùm potius dicatur artificium ad fructuum per-
10 ceptionem ordinatum; Mercatura enim propriè dicitur, ubi eadem res venditur, ut non immutata forma revendatur, secus autem ubi artificium est ad mixtum, ut in puncto religiosorum ementium venam ferream insulæ Ilvæ, eamque ad ferrum elaboratum cum industria reducentium, Federic. de Sen. *cons. 207.* plenè aliis colligens Surd. *decis. 313.* multò magis dum id geritur pro meliori perceptione fructuum proprii fundi; Ut de clericis sæcularibus vel regularibus, licitè ementibus animalia, ad effectum ea impugnandi cum glandibus, & piscuis prædiorum Ecclesiæ vel patrimonialium, sive de nutrientibus bombices cum foliis arborum in propriis prædiis existentium, ad effectum componendi, & vendendi sericum, cum similibus, adsunt decreta generalia Sac. Congreg. Concilii de quibus Barbos. *de univers. jur. Eccles. lib. 1. c. 40. n. 127.* & cæteri moderni collectores hujusmodi passim.

Et sic punctus est, an iidem Religiosi locatores, eamdem conversionem vini in aquam vitam facerent necne; Si enim non facerent, itaut esset mera industria conductoris, absolutum crederem sufragari non posse exemptionem, quia duplex concurreret obstaculum, unum nempè jam dictum, quod fructus non sunt bona ecclesiastica, sed laicalia, de laici conductoris dominio existentia alterum quod immutarunt speciem, & non dicuntur percipi eo modo, quo ecclesiastici locatores percipere solebant, & in ea specie, in qua dici posset impressum privilegium reale exemptionis, secus autem è converso, quia tunc, & ista species dicitur ipsorum bonorum Ecclesiasticorum fructus.

Et hanc dixi esse meam sententiam pro veritate, de qua tantùm extra Curiam, mea est consuetudo de jure respondendi.

NULLIUS BAREN. GABELLÆ FARINÆ

PRO GABELLOTIS OPPIDI TERLITTII, ET UNIVERSITATE ILLIS ADHÆRENTE CUM ARCHIPRESBYTERO EJUSDEM LOCI,

Casus disputatus in Sacra Congregatione immunitatis, & resolutus ut infrà.

De franchitia Ecclesiasticis competentes, & gabella farinæ seu macinatus, quomodo competat, & ad quam rationem, & an Ecclesiastici pagellas seu bullettas franchitiæ concedere seu vendere possint laicis, & gabellæ subjectis.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversæ, & quomodo practicetur franchitia gabellæ farinæ cum Ecclesiasticis.*
2 *Immunitas Ecclesiastica competit Ecclesiasticis à gabellis, & oneribus, ut præservantur à damno, non ut lucrentur.*
3 *Ecclesiastici an, & quando possint aliis exemptis vendere vel concedere eorum franchitiam.*
4 *Ubi taxa generalis franchitiæ non sufficit, an sit danda pro toto usu.*
5 *An Clerici absentes possint prætendere franchitiam gabellæ farinæ.*
6 *Gabella farinæ seu macinatus dicitur personalis, quam Princeps occasione hujus usus exigit à Subditis.*

DISC. LIV.

FRequens est, ac satis gravis in Regni Neapolitani Civitatibus, Oppidis, & Castris, nullo forsan excepto, 1
gabellæ farinæ seu macinatus, ut scilicet volentes moliri frumentum ad farinam pro usu panis, vel alterius comestibilis reducendam, solvere debeant quamdam pecuniarum summam pro quolibet modio ibi *tumulo* nuncupato, præbente gabellario solventi in signum solutæ gabellæ quamdam parvam pagellam seu bullettam, sine qua, molientes, vel aliàs farinæ usum adhibentes aut panem introducentes ab extra, gravibus pœnis mulctantur; Quia verò Ecclesiastici ab hujusmodi gabella exempti sunt, sidcircò ut farinæ usum sine illius solutione habeant, evitentur tamen fraudes, totius Regni consuetudo introduxit, ex antiquis etiam (ut fertur) concordatis, concedendi singulis mensibus personis Ecclesiasticis gratis dictam bullettam seu pagellam limitatam ad certam frumenti quantitatem, puta unius vel duorum tumulorum, plus & minus, ut singulorum locorum consuetudo induxit, quæ in hoc loco, & ferè generalis est, ut clericis in minoribus detur ad rationem unius tumuli, simplicibus sacerdotibus ad rationem duorum, personis Ecclesiastica dignitate constitutis, utpotè majori famulatu verisimiliter indigentibus, ad rationem trium, Episcopis verò, vel Prælatis inferioribus Episcopalem jurisdictionem in loco habentibus, absque hac taxa uniformi, in summa discreta & proportionata familiæ quam retinent, ac eleemosynis, quas in pane pro sui muneris debito faciant pauperibus.

Cùm autem hujus Oppidi Archipresbyter, saltem de facto, sit in possessione exercendi ordinariam & quasi Episcopalem jurisdictionem, tanquam in loco *Nullius* & territorii separati, cum usu Pontificalium, itaut Episcopi apud vulgus figuram faciat, casus quoque dedit, quod aliqui Archipresbyteri familiam numerosam adinstar divitum Episcoporum retinere studuerunt, ut præsertim fecerat Archipresbyteri moderni prædecessor mediatus supremas etiam vices gerens Domini temporalis absentis, unde propterea franchitiam ad rationem 14 tumulorum pro quolibet mense obtinere consuevit, quia forè tanta quantitas pro familiæ usu & eleemosynis tunc esset proportionata; Hodiernus autem quamvis modico famulatu sit contentus, ad eamdem tamen rationem consuetam cum prædecessore franchitiam prætendere cœpit, atque aliquo tempore defacto obtinuit, vendendo laicis eadem bullettas seu pagellas, suum usum in tribus ex quatuor partibus & ultra superantes; Verum gabellariis, ipsaque Universitate ad talem exuberantem rationem continuare renuentibus, offerentibus tamen dare totam quantitatem suo usui congruam; Hinc propterea eosdem gabellarios excommunicavit, à quibus censuris interpositam appellationem ad C.A. atque eodem Archipresbytero curante causam reassumi per Sac. Congregationem immunitatis, assumpta coram ista disputatione

Pro Universitate & gabellariis scribens, injustas dice-
2 bam censuras, illicitamque hujus Archipresbyteri prætensionem, quia exemptio seu immunitas Ecclesiastica per sacros canones præscribitur, ut clerici, & ecclesiastici tanquam exempti à jurisdictione indicentis gabellam, vel alia onera publica, non cogantur eam solvere, seu panem aliaque victualia ingabellata comedere, vel aliàs de proprio, directè vel indirectè gravari, ac damnificari, Non autem ut gabellas per laicos & subditos proprio Principi vel Civitati pro publicis oneribus solvendas, ipsi ad lucrum & privatam utilitatem exigant, quoniam ita esset, non solùm obtinere exemptionem passivam à sacris canonibus demandatam, sed etiam jura Regalia usurpare, ac exercere jus activum exigendi à laicis ea vectigalia & onera publica, quæ Principi vel Civitati pro publicis oneribus debentur, contra omnem juris dispositionem ac rationem, ideòque sufficere debet, ut pro eorum usu exemptione potiantur, ut in Barchinonen. exemptionis *disc.* 58. in Perusina gabellæ vini *disc.* 52. & in aliis *hoc titulo*.

3 Et licèt consuetudo præbeat Ecclesiasticis facultatem concedendi laicis, vel etiam pro tanto pretio, quantum gabella importat, vendendi hujusmodi franchitiæ bulletas seu pagellas, Attamen id aliquod habere videtur rationis fomentum, quia cùm plerique Ecclesiastici, commoditatem non habeant proprium frumentum macinandi, ac panem faciendi in propria domo, unde propterea coguntur pro eorum personæ, & familiæ usu emere panem venalem ingabellatum, Idcircò justum est, ut de gabella, quam ita solvunt, se reintegrent ex dictæ franchitiæ venditione, quæ nullum gabellariis præjudicium inferre dicitur, dum illa franchitia, quam ita obtinent laici & subditi dictas bullettas ementes, compensata remanet ab ea gabella, quam ipsi Ecclesiastici exempti solvunt, emendo panem venalem ingabellatum, & sic undique concurrit compensatio.

4 Est bene verum, quod hujusmodi compensatio dici non potest æqualis & omnimoda, quia sæpè facerdotes, duos franchitiæ tumulos obtinentes, utpotè nullum habentes famulatum, pro eorum personæ usu emunt panem, ad unum tumulum non ascendentem, quinimò in quibusdam regionibus præsertim in Apulia, & aliquibus Lucaniæ partibus, ubi ob frumenti nimiam aridatem, & pondus, major panis quantitas obtinetur, vix usus unius personæ medietatem tumuli excedit, unde totum plus cedit lucro Ecclesiastici vendentis franchitiam, ac respectivè damno gabellarii; Quod etiam contingit in iis, qui proprium frumentum machinantes, panem in propria domo fabricant, quia vel panem francum eorum usum excedentem præbent conjunctis, ac aliis gabellam aliàs solvere deb entibus; vel utendo bulletta pro sola quantitate usui necessaria, reliquam partem vendunt, idque passim à laicis toleratur; Sed hæc observantia pariter dictæ rationi mutuæ compensationis tribuenda videtur, quia è converso multi etiam adsunt Ecclesiastici onerati numerosa familia, ipsorum Ecclesiasticorum sumptibus subsistentata, pro qua hæc taxa generalis, & uniformis non sufficit, unde coguntur panem ingabellatum emere, vel solvere gabellam pro mollitura quantitatis exuberantis, quæ sibi necessaria est contra juris dispositionem, cum exemptio clericorum trahatur etiam ad eos, qui licèt subditi, vivunt tamen sumptu Ecclesiasticorum, atque sunt de illius familia, non tamen ad industriam, & mercimonium retenta, ut tanquam certum admittit etiam iplamet Regia Camera in illis locis, in quibus, cessante ista taxa consuetudinaria, datur franchitia ad rationem tot unciarum panis pro qualibet persona & die respectivè juxta ejusdem Cameræ taxam (ea tamen moderatione per illam adjecta, ut famuli esse debeant exteri, ut ita cesset præjudicium Universitatis, & ne ejus cives & subditi vivant sine gabella,) Sed ubi dicta consuetudo viget, tunc sicuti toleratur, ut ecclesiastici nullam habentes familiam, pro solo usu eorum personæ obtineant franchitiam longè excedentem, quàm laicis, & subditis cum gabellæ præjudicio manifesto venditant, ita è converso, ecclesiastici majorem familiam tenentes, ac majori panis quantitate indigentes, ex dicta ratione commodi, & respectivè incommodi, pati debent gabellæ solutionem, nam aliàs gabellariis isto casu præstare debentibus toram franchitiam, quamvis consueta taxa majorem, concedenda esset facultas denegandi non indigentibus partem excedentem eorum usu, quod utique resultaret in majorem gabellæ utilitatem, & ecclesiasticorum in universum præjudicium, Et ita ego, cum essem Vicarius Capitularis, & successivè Generalis in patria, respondebam illis Ecclesiasticis, qui ratione majoris familiæ majorem franchitiam petebant,

Atque in proposito casus controversi, in quo agentes pro Archipresbytero magnam vim faciebant in consuetudine, seu præterita observantia, Dicebam, tunc illam judicari posse alicujus momenti, quando esset talis, quod obligaret omnes Archipresbyteros pro tempore ad se continendum intra hujus quantitatis limites, itaut majori, pro familiæ, ac eleemosynarum usu indigentes, cogerentur pro excessu solvere gabellam, unde dici posset species taxæ conventionalis concordiæ, se habenti ad lucrum, & damnum, Sed cùm in facultate Prælati pro tempore repositum esset, majorem familiam retinere, atque eleemosynas distribuere, unde propterea majorem petere posset franchitiam, idcircò omninò injustum dicebam, ut ita Universitas esset semper in damno, & præjudicio, nonquam in lucro contra regulam text. *in c. secundum naturam*.

Hinc proinde credidi aliquas declarationes Sac. Congregationis Episcoporum, vel Immunitatis editas super ista franchitia frumenti competente Ecclesiasticis, quamvis à propria patria absentibus, prodiisse absque distincta notitia, & perceptione qualitatis hujus gabellæ, & franchitiæ respective; Cùm enim hæc sit exemptio ab onere, non solvendo pro eo pane, quem ipsi Ecclesiastici comedunt, non videtur quomodo non comedentes debeant habere hanc franchitiam ad solum lucrum, ut sæcularibus vendant; Idèoque dicebam hanc franchitiam per absentes prætendi solùm posse pro illis personis, quæ ab ipsis aluntur, atque eorum quamvis absentium sumptu vivunt, cum aliàs esset exigere gabellam ab Ecclesiasticis; Æquivocum autem super hujusmodi declarationibus in eo consistere judicabam, quod Sac. Congregatio crediderit, istam esse gabellam solvendam, pro frumento quod vendatur, seu aliàs contractetur, nam ab ista clerici quamvis absentes deberent pro eorum frumento ex propriis prædiis collecto, vel aliàs quam ex mercimonio obvento, esse exempti, quod liquet ex eisdem declarationibus, præsertim prima, quæ videtur originalis in una Viglien. in qua dicitur *deberi Clericis absentibus franchitiam à gabella frumenti*; Sed non est iste casus, cum hæc gabella in effectu non solvatur pro frumento, sed pro usu panis, quem unusquisque comedit, itaut adinstar eorum, quæ sæpiùs habentur hoc tit. de pretio salis, ista dicatur gabella personalis, quàm Princeps vel Civitas exigit à personis subditis occasione hujus necessarii victualis, ideòque Ecclesiasticis sufficere debet habere hunc usum liberum, & comedere panem non ingabellatum, sed injustum est, ut lucrum faciant, atque activè jus Regale, & publicum, ad privatam utilitatem convertant.

Sacra Congregatio de ann. 1664. censuit justam esse Universitatis, & gabellariorum petitionem, sed quia ex parte Archipresbyteri dicebatur hoc emolumentum ex dicta excrescente franchitia resultans dari in compensationem decimarum, quas non exigit, cum hic punctus non percuteret materiam immunitatis Ecclesiasticæ, & consequenter ad ipsam Congregationem non pertineret, idcircò rescripsit quod suspensis censuris, partes utantur eorum juribus coram Judicibus competentibus.

In hoc etiam proposito franchitiæ, quæ clericis præstatur in pagellis ut supra pro exemptione à gabella farinæ, seu macinatus, pluries scio controversum fuisse, An clerici vel presbyteri intervenientes Episcopo, in cujus domo panem à gabella exemptum comedunt, habere debeant hanc franchitiam, ut aliis vendant; Et quamvis punctum ego adhuc formiter in judicio non disputaverim, de meo tamen judicio pluries oretenus requisitus, dicere consuevi, quod aut iste clericus habet matrem, seu alios conjunctos suo sumptu viventes, & pro ista rata intret idem, quod supra dictum est de clericis, etiam absentibus, Aut ista circumstantia cessat, & tunc de stricta juris censura verior sit negativa contra clericum, quia istud non emolumentum affirmativum, sed exemptio negativa ab onere, ne scilicet cogatur comedere panem ingabellatum, atque ita onera laicalia ferre, ideòque sufficit, quod iste finis impleatur, solumque ex ratione dictæ compensativæ consuetudinis per quam clerico habenti minorem familiam datur excessiva franchitia in taxa uniformi etiam pro habente majorem familiam, ut ei debeatur illa rata excedens usum proprium, quàm aliàs venderet si in propria domo viveret, ne servitium Episcopi eum reddat deterioris conditionis, sed pro rata adæquata suo usui, dum in domo Episcopi co-

comedit panem franchum, non debet Civitas duplici onere gravari, cum nulla penitus ratio suppetat.

Diu verò post hæc reperii casum in specie tractatum per Modernum Pignatellum *in quadam Miscellanea variarum Consultationum Canonicarum tom. 1. consult. 52.* ubi substinet affirmativam, sed ejus fundamenta non placent, quia ut dictum est, istud verè non est emolumentum, seu jus activum; Datio autem pagellarum, est quidam actus positivus, in effectu continens actum negativum à solutione oneris, & ne clericus pro se, & familia comedat panem ingabellatum, unde propterea omninò extraneæ sunt à casu regulæ, & propositionis ibi deductæ.

FERRARIEN. EXEMPTIONIS PRO CARDINALI ROSSETTO CUM APPALTATORE GENERALI FERRARIÆ.

Casus disputatus in Congregatione Camerali, & sopitus ut infrà.

Gabellæ Status Ecclesiastici, An & quando exigi possint à Clericis, & Ecclesiasticis; Et de ratione ob quam in hoc Statu, etiam Ecclesiastici subiiciuntur publicis oneribus, ac immunitas Ecclesiastica non suffragatur.

SUMMARIUM.

1 *Acti series.*
2 *Cardinales an veniant sub dispositionibus generalibus remissivè.*
3 *Clerici, & Ecclesiastici sunt exempti à gabellis, & oneribus laicalibus.*
4 *Papa duplicem gerit personam, Papæ, & Regis, seu Domini temporalis.*
5 *Ea quæ disponit tanquam Dominus temporalis regulariter non ligant Ecclesiasticos ex defectu voluntatis.*
6 *Sub Constitutionibus revocatoriis privilegiorum super exemptionibus non venit privilegium resultans à jure communi.*
7 *Verba præsuppositiva non inducunt dispositionem.*
8 *De ratione, ob quam Papa subiicit etiam Ecclesiasticos gabellis, & oneribus laicalibus, & quando id procedat.*

DISC. LV.

1 QUando Civitas cum tota ditione Ferrariæ infeudata erat sub ejus Ducibus, per isto ab antiquo imposita fuit quædam gabella, pro tritici aliarumque frugum extractione, quæ aliquando de facto per gabellarios & ministros, etiam à clericis & ecclesiasticis exigi consuevit, itaut sub Nicolao V. Dux absolutionem à censuris propterea incursis obtinuerit, atque per particulare decretum hujusmodi exactionem ab Ecclesiasticis in futurum omninò interdixerit; Cum autem sub Clemente VIII. ob feudi devolutionem, Status prædictus ad Sedem Apostolicam rediisset, unà cum omnibus antiquis juribus datis, & gabellis, in aliqua parte per eundem Clementem moderatis, Cameræ Apostolicæ appaltatores vel ministri, sive ob antiquum abusum prædictum, qui apud vulgi opinionem invaluerat; ut ab ista gabella extractionis, neque ecclesiastici essent exempti, sive quia in statu ecclesiastico, quandoque cessat ecclesiasticorum exemptio à vectigalibus & gabellis, idcircò de facto eam indistincte exigere consueverunt, præterquam à Cardinalibus extrahere volentibus fructus suorum beneficiorum & Abbatiarum, unde in appaltus capitulus, illud præsertim quarto loco adiici consuevit, quod Cardinales, & alii exemptionis privilegium habentes, esse debeant exempti pro extractionibus eorum nomine faciendis, de fructibus ad eorum dominicalem portionem tantùm spectantibus, ne sub eorum nomine, colonj eorum portionem colonicam extraherent; Sed deinde etiam Cardinalibus Appaltator generalis istam exemptionem denegare cœpit, præsertim Cardinali Rossetto extrahere volenti fructus sibi commendatæ Abbatiæ in dicto Statu existentis.

Quare habito recursu ad Congregationem Cameralem, pro removendis illis impedimentis, quæ per Appaltatorem de facto præstabantur; Pro Cardinali scribens, dicebam, opus non esse agere de qualitate Cardinalitia, ejusque peculiari privilegio, ut illi non veniant sub generalibus dispositionibus odiosis odio irrationabili, ut ita distinguendo habetur apud Otthob. *dec.* 257. ubi concordantes, cum sufficiat generale privilegium clausum in corpore juris communis civilis & canonici, provenientes etiam à jure divino, per quod omnes clerici & ecclesiastici sunt exempti à gabellis, & muneribus laicalibus, ex copiosè congestis apud Merl. *dec.* 902. Rot. *dec.* 412. *p. 6. rec.* Hydruntina onerum 24. Maii 1650. Cesio *inter suas dec.* 256. passi, multò magis dum non agebatur de simplici clerico contendente de exemptione bonorum patrimonialium, sed de illo, qui erat Episcopus, & Cardinalis, atque agebat de immunitate bonorum Ecclesiasticorum, unde *in sensu* etiam laicorum, ex illis qui magis ecclesiasticæ immunitati sunt intensi, casus remanebat indubitatus, ac ab omni limitatione immunis, dum agebatur de gabella originariè laicali impolita per Ducem Ferrariæ, Principem absque dubio laicum.

Et licèt ob devolutionem dicti Status ad Sedem Apostolicam, ista gabella effecta esset cameralis, per Papam etiam approbata, dum Clemens VIII. cognito omnium vectigalium & onerum statu, aliqua suppressit, & alia moderatus fuit, reliqua verò continuari voluit, Nihilominus totum id gestum fuit à Papa tanquam Rege, seu Principe sæculari, ob reduplicationem personarum in eo concurrentem, de qua *in c. cum inter de elect. in fin. &c. licet de foro compet.* Unde nisi appareat, actum Papali etiam, & ec- 4
clesiastica auctoritate gerere voluisse, cum utriusque gladii mixtura, tunc gesta tanquam à Domino temporali Status Ecclesiastici non capiunt clericos & ecclesiasticos, non quidem ex defectu potestatis, sed voluntatis, ex iis, quæ habemus de confirmatione vel extensione Ægidianæ facta per Sixtum IV. & Paulum III. & de confirmatio- 5
ne statutorum Urbis, *ut dec. 58. p. 6. rec.* & in Romana pecuniaria de Sanctacruce 28. Junii 1655. & 22. Januarii 1657. coram Cerro, *de qua fusiùs dec. dote.*

Prætendebant Camerales adesse Papæ voluntatem comprehendi sub ista gabella etiam Ecclesiasticos, stantibus capitulis appaltus à Pontificibus pro tempore in quocumque appaltu per chirographum confirmari solitis, in quibus, præsertim in quarto dicitur, quod privilegium competens Cardinalibus super extinctione absque solutione gabellæ, suffragetur pro sola eorum portione dominicali, unde propterea inferebant, exemptionem firmare regulam generalem in contrarium ad text. *in l. nam quod liquidè, ff. de penu legata*; Sed satis debile videbatur fundamentum ex triplici responsione. Primò, quia capitulum prædictum non loquitur solùm de Cardinalibus, sed de omnibus aliis 6
privilegiatis, quorum nomine, venire debebant, absque dubio omnes ecclesiastici privilegium habentes de jure communi, adest latum, & pingue, quod sub constitutionibus Apostolicis revocatoriis omnium, & quorumcumque privilegiorum super exemptionibus, & immunitatibus à vectigalibus & gabellis, exceptuatum est privilegium competens de jure communi, ut præsertim liquet ex ultima Constitutione revocatoria Alexandri VII. regnantis dum hæc disputabantur.

Secundò, quia dictum capitulum non loquitur dispositivè, sed præsuppositivè, quod non importat aliquam no- 7
vam dispositionem, quia qui præsupponit non disponit, ex deductis per Gregor. & adden. *dec.* 208. *n.* 2. & 7. & in specie reicripti præsuppositivi Papæ vel Sac. Congregationis in Romana hæreditatis 28. Aprilis 1659. coram Melio ubi concordantes, potissimè quia verè dictum capitulum, ejus tenore inspecto, non prodiit circa substantiam exemptionis, aliquid super ista disponendo, sed solùm circa modum, juxta quem, ad tollendas fraudes practicandum esset, quod à jure canonici dispositione vel intentione non exorbitat, neque ecclesiasticæ immunitati præjudicat, ex iis, quæ habentur præsertim in Barchinonen. exemptionis *hoc tit. dis.* 58.

Tertiò, demum clarius, quia in hac materia spectanda non est tacita & implicita Papæ voluntas, neque illa deducenda est per argumenta & illationes, sed debet esse expressa & talis, quod denotet, ita causa benè cognita & probata, Papam uti Papam, & Christi Vicarium statuisse.

Cum enim immunitas ecclesiastica, juxta magis com- 8
munem, & saltem apud canonistas & morales receptam opinionem, sit de jure divino, ex congestis apud Merlin. *d. dec.* 902. *dec.* 412. *p. 9. rec. ubique Adden.* Papa non potest ei directè derogare, dictamque immunitatem tollere, sed solùm, idem jus interpretando, ei conceditur eam

ex

ex juxta causa moderari, ac declarare attendendam non esse in illis gabellis & oneribus, quæ ob urgentes Sedis Apostolicæ necessitates imponuntur, quasi quod subsidium ex hujusmodi gabellis resultans, redundet in beneficium Reipublicæ Catholicæ, ac servitium Ecclesiæ universalis; Atque hæc est unica ratio, ob quam plures gabellæ temporales Status Ecclesiastici, etiam à Clericis & Ecclesiasticis exiguntur; Igitur opus est, ut id feriò, & causa cognita expresiè fiat, non autem tacitè, & super gabella, quæ originem non habet à dicta causa universali, dum provenit à Duce Ferrariæ; Et ex his cum sensu etiam veritatis credebam, ita providendum esse; Casus autem non fuit judicialiter decisus, fortè, ne faceret exemplum, sed per speciale chirographum Pontificium Cardinali concessum fuit, id quod petebat.

FERRARIEN. PRÆTENSÆ EXEMPTIONIS PRO CIVITATE FERRARIÆ CUM UNDECIM CONGREGATIONIBUS BENEDICTINIS.

Casus disputatus coram Camerario, & resolutus pro Civitate.

Gabella imposita cum Apostolica auctoritate, sub lege, ut etiam per Clericos, & Ecclesiasticos solvi debeat, sive sæculares sive Regulares, An comprehendat Congregationes Ordinis S. Benedicti amplissime exemptas, cum speciali privilegio, quod earum exemptioni, utpotè ex causa onerosa concessæ derogatum non censeatur, absque specifica mentione.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Privilegia & exemptiones 11. Congregationem S. Benedicti sunt ex causa onerosa.*
3 *Substantia seu verisimilitudine voluntatis accedente sufficiunt verba generalia, etiam ubi requiritur mentio specialis.*
4 *Ad metiendam voluntatem seu subreptionem attenditur stylus seu modus loquendi.*
5 *Quando confectus Papam vel comprehendere etiam Congregationes speciali nota dignas sub oneribus.*
6 *De divisione ordinum seu generum, ex quibus universa Hierarchia regularis constituitur.*
7 *Ad metiendam etiam dictam voluntatem attendi debet causa dispositionis.*
8 *De aliis argumentis comprehensionis etiam privilegiatorum præsertim quota inclusiones qualiter, & magis privilegiati.*
9 *De comprehensione mendicantium sub oneribus.*
10 *De differentia inter privilegia specialia cum privatis, & dispositione per viam legis generalis.*

DISC. LIV.

1 AD subveniendum pauperum necessitatibus, & pro substentatione Montis pietatis pene inhabilis effecti, Civitas Ferrarien. cum Apostolica auctoritate, quandam gabellam imposuit super vino aliisque rebus in ipsam introducendis, sub lege, ut nullus, quamvis exemptus, & privilegiatus, ab illa excusari posset, quamvis ageretur de introductione facienda per Dominos ex propriis prædiis pro proprio usu introducentes, vel per Ecclesiasticos & clericos, tam sæculares, quàm quorumvis Ordinum, Societatum, & Congregationum Regulares, etiam illos Sancti Joannis Hierosolymitani, undè propterea ab ipso die impositionis, per spatium annorum circiter 20. omnes Ecclesiastici indistinctè etiam Regulares ex undecim seu duodecim Congregationibus S. Benedicti solverant dictam gabellam, cujus solutionem deinde recusantes, inhibitionem obtinuerunt à Cardinali Camerario per eorum privilegiorum observantia, eo freti fundamento, quod ipsorum exemptio non esset meræ privilegiativa, & ex sola gratia Sedis Apostolicæ, sed esset onero-
2 sa, & ex causa correspectiva subventionis, quam eidem Sedi ipsæ Congregationes præstiterunt, ac præstant, habentes proinde speciale indultum, ut eorum exemptio non veniat sub generali aliarum exemptionum revocatione, sed particulari ac specifica mentione indigeat, non curata contraria observantia; Tum quia aliquorum Abbatum seu inferiorum administratorum negligentia ipsis Congregationibus præjudicare non potuit; Tum etiam, quia, cum eorum privilegia essent clara, non intrabat observantia interpretativa, sed necessaria erat præscriptiva, qualis absque dubio ex dicto spatio temporis resultare non poterat, præsertim dum iste ordo inter cætera privilegia, prætendit habere illud centenariæ, quod de jure competit Ecclesiæ Romanæ, Ac etiam ob decretum irritans contentum in eorum Apostolicis privilegiis, quod inficiens quemcumque titulum, & possessionem, impedit contrariam præscriptionem seu consuetudinem, ne oriatur, & super his omnibus propositionibus, generaliter & abstractè veris, scribens pro eisdem Congregationibus longissimas, juxta modernum abusum, allegationes retexebant.

Pro Civitate, ex improviso scribens in locum ordinarii ejusdem Advocati à Curia absentes & amici, cum sensu etiam veritatis, dicebam minus justam videri hujusmodi excitatam prætensionem, qualem quoque causæ eventus declaravit, quoniam hujusmodi quæstio non est potestatis in Papa, de qua nefas est dubitare, stante præsertim observantia, quæ habetur in plerisque aliis gabellis Apostolica auctoritate impositis, quas etiam istæ Congregationes absque dubio solvunt; Sed est voluntatis, ad quam inquirendam immorandum non est in formulis, & cortice verborum, sed in ejus substantia, & quid verisimiliter Pa- 3
pa voluerit, qua verisimili voluntate concurrente, attenduntur & sufficiunt verba generalia, etiam in iis casibus, in quibus alias necessaria essent specialia, Cravet. *cons.* 126. *n.* 4. & 5 Rot. *dec.* 452. *n.* 27. & 28. *p.* 5. *rec.* Et in puncto indulti Apostolici concessi Civitati Mediolani, exigendi etiam ab Ecclesiasticis quædam onera, seu subsidia pro illis publicis necessitatibus, super comprehensione etiam Cardinalium, qui aliàs speciali nota digni esse solent, benè apud Otthob. *dec.* 257. *n. fin.*

Ad metiendam verò dictam voluntatem, principaliter spectandum esse dicebam loquendi usum seu stylum Papæ concedendi vel denegandi, cum ex his desumi soleat vo- 4
luntas inclusiva vel exclusiva subreptionis, obreptionis, vel defectus intentionis, Mant. *dec.* 214. Greg. & add. *dec.* 150. *dec.* 115. *n.* 6. *par.* 10. *rec.* & *frequenter*. Quando igitur Papa vult omnes Ecclesiasticos Regulares, nullo excepto, sub 5
hujusmodi oneribus comprehendere, talis est ejus consuetudo loquendi, qualem in hoc indulto abhibuit, ut scilicet teneantur *omnes etiam Ecclesiastici, tam Sæculares quàm quorumvis ordinum etiam mendicantium ac Congregationum & Societatum, necnon Hospitalium etiam S. Joannis Hierosolymitani*, ut ostendebam ex verbis dicti Indulti Mediolani de quo apud Otthob. *d. dec.* 257. *nu* 2. & ex qua pluribus chirographis super modernis impositionibus gabellarum in Urbe, & sic in verbis expressæ erant Congregationes.

Meritò autem ita Papa loquitur, quoniam universa Hierarchia Regularis has quatuor nuncupationes habere 6
solent, utpotè in istas quatuor species divisa, aliæ enim dicuntur constituere ordines, ut sunt ex. gr. Prædicatores, Minores, Eremitæ S. Augustini & similes, aliæ Congregationes, ut sunt istæ ita nuncupatæ, contradistinctæ vel à reliquis Congregationibus ab eodem ordine S. Benedicti derivantibus ultra montes, vel ab ipsomet ordine omnium complexivo, seu conveniente Monacis nigris per universum Ordinem, juxta ea quæ habentur in Colonien. *sub tit. de Jurisd. disc.* 28. Alii verò in Societate, ut est præsertim illa Jesuitarum, Et alii in Hospitalia seu Militias, ut sunt. Hierosolymitani, Theutonici, Templarii & similes, unde propterea, tunc rectè verificabile remanere videtur privilegium istarum Congregationum super mentione speciali, quo etiam potiuntur Religio Hierosolymitana, Societas Jesu, & pleræque aliæ, quando ageretur de dispositionibus generalibus loquentibus de Regularibus indefinitè; Et nihilominus etiam isto casu, si ex facti circumstantiis, vel ratione subjectæ materiæ liqueat verisimiliter Papam de illis quoque intelligere voluisse, adhuc dicta generalitas sufficit ut supra.

Ad eandem voluntatem desumendam, principaliter quo- 7
que spectandam esse dicebam causam concessionis seu dispositionis, An scilicet illa esset universalis ac talis, quod congruè conveniant necnè illis, quæ se prætendunt à lege generali exemptos, ut benè cæteris allegaris apud Otthob. *d. dec.* 257. *n.* 1. *& seqq.* Quia causa in hac facti specie spectata, magis Ecclesiastici & Regulares, isti præsertim aliis Regularibus ditiores, quam laici, sub hujusmodi onere comprehensi esse debebant, cum non ageretur de opere laicali pro publicis laicalibus seu communitativis necessitatibus impositis, sed pro substentatione ac supplemento Montis pietatis, ut subveniretur pauperibus, & egentibus quæ pars magis congruit Ecclesiasticis & Regularibus, quorum bona dicuntur Christi, & pauperum; Unde propterea versabamur in terminis longè clarioribus, quàm illis, de quibus apud Otthob. *d. dec.* 257.

Item quia, ut in eadem decis. Otthob. *n.* 8. ponderatur, onus impositum non ex personis, sed rebus introducendis, ideò ad ipsas res indistinctè absque distinctione personarum Papa respexit; Ac etiam quia sub hujusmodi onere comprehendebantur Domini introducentes victualia recollecta in bonis propriis & pro usu proprio, qui de jure regaliter est exemptus; Nec non comprehendere voluit Religionem S. Joannis Hierosolymitani, habentem privilegia ex causa magis onerosa, quæ præ cæteris omnibus magis privilegiata est, unde intrat argumentum text. *in auth. multo magis &c.* ut in specie apud Otthob. *dict. dec.* 257. *n.* 16.

Quodque causa impositionis seu effectus per imponentem consideratus attendi debeat, ponderabam ea, quæ in ter- 9
minis specialibus onerum Papalium comprehendentium eriam Ecclesiasticos tam Sæculares quàm Regulares habentur apud Ancharan. *cons.* 109. cui se subscribit Butr. *cons.* 53 & de quibus occasione comprehensionis Mendicantium sub gabellis habetur *disc. seq.* Cum enim Papa pro expensis recuperatæ vel recuperandæ Civitatis Bononiæ, à manibus Tyrannorum, mandasset per omnes Ecclesiasticos, tam sæculares, quàm Regulares, quoddam subsidium Legato Sedis Apostolicæ persolvi, atque exorta esset dubitatio, an sub hujusmodi generalitate comprehenderentur Mendicantes, regulariter sub hujusmodi contributionibus ob eorum pauperiatem non venientes, Deciditur, & benè, venire illos, qui mendicantes nomine, attamen re tales non essent, utpote possidentes bona ac fructus & redditus ex eis percipientes, quoniam spectanda non est formalitas verborum, sed substantia voluntatis, desumenda ex causa impositionis, quæ fuit exigendi quamdam decimæ speciem ex bonis Ecclesiasticis, ideò ipsa bona spectanda sunt, non curata qualitate seu nuncupatione possidentium, & hic videbatur casus.

Accedente etiam observantia, quæ in quibuscumque 10
ambiguis est optima interpres, præsertim verò in hac materia onerum, & gabellarum totum facit, ut *hoc eodem tit.* ad istam materiam satis frequenter cùm ex præmissis negari non posset saltem casum reddi ambiguum, cui proinde convenirent, magis terminis observantiæ interpretativæ, quam præscriptivæ, & hæc videbantur specialia, magis præcisè casum controversiæ percutientia, ideoque præponenda conclusionibus generalibus, quæ in contrarium deducebantur, quia illa percutiebat terminos privilegiorum, quæ uni conceduntur in alterius læsionem & sic ubi agitur de concursu in particularium præjudiciorum vel favorum respectivè, seu de concursu privilegiorum hinc inde; Secus autem ubi de dispositione concepta per viam legis generalis pro causa publica omnium complexiva, atque ut dictum est, Ecclesiasticis, & religiosis privilegiatis magis quàm non privilegiatis congrua, quoties tamen sola quæstio sit voluntatis, itaut non concurrat illa potestatis, prout est in oneribus laicalibus per Civitates vel Principes sæculares impositis, in quibus publicitas vel congruentia causæ non spectatur circa Ecclesiasticorum comprehensionem ex defectu jurisdictionis seu potestatis ex deductis in Barchinonen. exemptionis *disc.* 58. & in aliis *hoc cod. tit.*

ROMANA EXEMPTIONIS MENDICANTIUM PRO GABELLARIIS CUM MINORIBUS OBSERVANTIBUS.

Casus resoluti per Cameram, & respectivè Thesaurarium pro Observantibus.

Religiosi mendicantes per veritatem cum quæstuatione, An teneantur pro rebus aliàs gabellabilibus, quas ex eleemosynis acquirunt in ipsa specie, vel emunt cum pecuniis eleemosynariter obventis, solvere illas gabellas, quas Pontifex voluit solvi per omnes Ecclesiasticos, & Regulares, etiam mendicantes. Et quatenus non teneatur, An saltem obligati sint distinctè denuntiare gabellario ipsas res, quas introducunt, itaut aliàs præcendi possit commissum.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De distinctione inter mendicantes per veritatem, & per fictionem seu privilegium.*
3 *Ubi gabellarius habet pro se regulam onus est allegantis pro se limitationem, vel exemptionem eam probare.*
4 *In quibus casibus procedat exemptio Principis ejusque fisci.*
5 *Expenditur auctoritas Ancharan. cons.* 109.
6 *An & quando paupertas seu impotentia excuset à solutione gabellæ pro iis rebus, quæ obtinentur ex eleemosyna.*
7 *Exempti tenentur denunciare gabellario res quas introducunt, & de ratione.*

DISC. LVII.

IN plerisque Status Ecclesiastici gabellis, ex Pontificiis diplomatibus statutum est, eas indistinctè solvi debere 1
per omnes, etiam clericos sæculares, vel regulares, quorumvis ordinum, etiam mendicantium, quibuscumque privilegiis non obstantibus, præsertim verò in gabella carnis imposita per Urbanum VII. de anno 1642. & in novo augmento gabellæ vini in Urbe imposito per Alexandrum VII. de anno 1665. quarum secunda latiorem habet quarumcumque exemptionum derogationem etiam respectu cameralium, quinimò ipsiusmet Palatii Apostolici; Unde propterea occasione utriusque gabellæ contingit dubitari, an ad eam tenerentur Minores de observantia, rigorosum paupertatis votum strictè, juxta primævum institutum, profitentes, qui incapaces bonorum stabilium, redituum, præterquam pro infirmaria, fabrica, & Sacristia, ad limites *cap. exit. de verb. signific. & clem. exivi eodem, ac Sac. Concil. Trident.* ex quotidiana oitiaria questione & eleemosynis vivunt, an scilicet solvere deberent gabellam pro carnibus, vel respectivè vino eleemosynaliter eis datis, seu pro ejusdem victualibus, per eosdem religiosos, eorumque syndicos, & procuratores sæculares emptis cum pecuniis, quæ vel in ratione simplicis eleemosynæ, vel pro celebratione missarum eis elargiantur; Atque tam in prima disputatione habita in Camera occasione gabellæ carnis inter gabellarios Civitatis Reatinæ, dictosque religiosos in eadem Civitate commorantes, quàm etiam in secunda disputatione habita coram Thesaurario occasione gabellæ vini inter gabellarios, & dictos religiosos præsertim Conventus Aracœli de Urbe, casus dedit, quod Ego ad scribendum requisitus fuerim ex parte gabellariorum, contra quos tamen in utroque casu pro religiosis judicatum fuit, cum obligatione ipsis vel eorum ministris per Cameram injuncta in dicta Reatina, denunciandi gabellario distinctæ quantitatem carnis, quæ ab extra introduceretur. Cùmque consimilis controversia habita esset in congregatione boni regiminis, inter gabellarios Civitatis Viterbii, & eosdem Minores vel Capuccinos, super carnibus, quæ etiam ab extra introducerentur atque isto casu scriberem pro religiosis, Congregatio diversum habuit sensum, decernendo gabellam non deberi pro illa carne, quæ in ipsa specie daretur, directè pro eleemosyna, secus autem pro ea, quæ emeretur in macello cum pecunia, ideòque videatur, quomodo judicium super veritate efformari valeat.

In hujusmodi autem disputationibus, reflectendo etiam ad veritatem, dicebam, quod cùm in materia non caderent termini immunitatis ecclesiasticæ, ac religiosæ seu clericalis qualitatis, ob expressem decretum Papæ, de cujus potestate non est dubitandum, dum immunitas ecclesiastica fundata non est in paupertate vel divitiis, sed in qualitate Ecclesiastica in genere tribuente exemptionem ab oneribus laicalibus, ideòque æque procedit in una ac altera religiosorum specie; Idcircò, solus dubitandi punctus consistebat in qualitate mendicantis, an scilicet ista excusaret ab oneribus, aliàs etiam per ecclesiasticos & religiosos solvendis.

Et in hoc, ex parte religiosorum primò constituebatur 2
potissimum fundamentum in auctoritate Ancharani *cons.* 109. cui etiam se subscribit in eodem casu, Butr. *cons.* 34. ubi agendo in specie de quodam onere imposito per Papam etiam clericis & religiosis, dicitur illud supportandum esse ab illis religiosis, etiam mendicantibus, qui tales in solo nomine etiam per privilegium existentes, re tamen quoad statum mendicitatis non sunt tales, quia bona & redditus possideant, admittendo è converso tanquam absolutam exem-

exemptionem illorum mendicantium per veritatem, qui bona non possidentes, ex mendicitate et quæstuatione vivant, deducendo etiam auctoritatem Bart. *in tract. Minoritarum*, de qua Bertachin. *de gabel. par. 7. num. 27.* in specie de collectis non solvendis per istos Minores, quamvis reliqui Ecclesiastici & Regulares illas solverent.

Secundò, dicebant scribentes pro Religiosis, quod cum ipsi possideant, itaut totum quod eis datur, dicatur esse in dominio Papæ & Ecclesiæ universalis, juxtà disposita *in dicto cap. exiit, & clementina exivi*, exinde resultabat exemptio, qua potitur ipse Princeps ad not. text. *in leg. locatio aliàs licitatio, ff. de publican.* & ibi plus in aliis ad hanc materiam hoc tit. Et tertiò deducebatur regula impossibilium, quorum nulla est obligatio ex deduct. per Barbos. *axiom. 11. numer. 7.* stante formali paupertate ac prohibito usu pecuniarum, sine quibus gabellarum solutio est impossibilis.

His tamen non obstantibus, quidquid esset de quadam non scripta æquitate, ac naturalis discursus repugnantia, cogendi ad gabellam pauperes, de iis quæ eleemosynaliter obtinent, & ex quo motivo verè dictæ resolu- 3 tiones prodierunt, non omninò improbandæ; In stricta tamen juris censura dicebam, pro gabellaris responderi debere. Cùm enim ipsorum intentio jam fundata esset in regula generali firmata per Pontificia diplomata, ut gabellæ solvi deberent per quorumcumque Ordinum Regulares, etiam Mendicantium, unde verba erant clara, in quibus non intrant præsumptiones & argumenta ad vulgarem regulam text. *in l. ille aut ille, ff. de legat. 3. cum concord. decis. 44. num. 14. part. 11. recent.* Idcircò punctus erat in limitationibus, quibus sublatis, vel non probatis, fundata est intentio habentis pro se regulam quam sufficit allegare, Mantic. *decis. 251. num. 4.* Et sic totus punctus erat in expendendis dictis limitationibus, quas singulas examinando.

Quatenus pertinet ad primam, verè nullum fundamentum habebat, tum quia exemptio, quæ datur Principi seu Fisco, procedit in iis, quæ sunt de publico patrimonio, ac Reipublicæ usui publicisque necessitatibus destinata, tanquam in dote, quæ Principi uti Reipublicæ matito datur pro supportandis oneribus istius politici matrimonii, non autem in iis, quæ sunt solùm sub Principis regimine & protectione, de facto autem cedunt ad commodùm privatum ex deductis in Spoletana gabellæ *disc. 44. & aliis hoc eodem tit.* Unde dum agebatur de quodam dominio intellectuali cujus nullius effectus redundabat in Principis, ejusque Fisci utilitatem, sed tantùm intellectualiter, ne aliàs ob incapacitatem possessorum dominium remaneret in aere, non videbatur intrare dicta ratio; Tum etiam quia, præsertim respectu secundæ gabellæ vini, ipsemet Papa pro ejus palatio Apostolico ejusque familiaribus & Cameralibus noluit esse exemptus, ideòque multominus pro istis.

Quo verò ad secundam limitationem deductam à qua- 5 sitate mendicantium juxtà dictas auctoritates Ancharani & Butrii, revera dictæ auctoritates non intrabant, quinimo potius videbatur benè retorqueri; Cùm enim Papa pro expensis ab eius Legato factis, vel faciendis pro liberanda Civitate Bononien. à manibus Tyrannorum, imposuisset quandam gabellam per æs & libram, seu pro modo bonorum & facultatum per Ecclesiasticos etiam & regulares solvendam, Excipere verò religiones mendicantes, de quibus nulla fiebat mentio ad eas non teneri ex mendicitatis instituto; Respondent Ancharan. & Butr. & bene, exemptionem competere debere mendicantibus per veritatem, qui verè & de facto tales essent, non autem illis per privilegium vel nuncupationem, qui tamen de facto non essent tales, utpotè adinstar aliorum regularium capacium, ex indultis & habilitationibus Apostolicis, possidentes bona stabilia et redditus, ut sunt, Prædicatores, Eremitani, Minores conventuales, & Carmelitæ, unde propterea spectandus est effectus seu subsistantia veritatis, non autem verbalis nuncupatio, cum Papæ intentio fuerit recipiendi illam subventionem, magis ex ipsis bonis & redditibus Ecclesiasticis, quàm ex personis illa possidentibus, *ut disc. præced.*

Quare applicando ad rem, eatenus talis quæstio ibi intrabat, quatenus nulla facta mendicantium mentione dubitaretur, an Papæ voluntas ad eos traheretur, & sic erat quæstio voluntatis, quæ cessat, ubi illa clara est & expressa juxtà dictam regulam text. *in l. ille aut ille, ff. de legat. tertio.* Unde cùm in his diplomatibus seu chirographis, clara et expressa mentio haberetur, etiam de mendicantibus cujuscumque qualitatis et conditionis, cessabat dicta ratio dubitandi, ob quam ibi ad interpretandam verisimilem Papæ voluntatem, in hoc ambiguam, et ignotam, (et in quo casu regula potius mendicantibus assistebat,) opus fuit recurrere ad dictam distinctionem.

Item quia, sicuti ibi dicitur, Papam demandasse subventionem ex ipsis bonis & redditibus, non curata nuncupatione vel qualitate possessorum, Ita in præsenti rectè dicendum videbatur, eumdem Papam pro urgentibus Sedis Apostolicæ necessitatibus, demandasse quamdam speciem decimæ (cui ex frequenter deductis super hac eadem materia, gabellæ & vectigalia assimilantur,) de vino, carnibus aliisque victualibus, non curatis personis, penes quas illa existant, vel eorum usum habere debeant; Potissimè dum loquendo de mendicantibus, expresè dicitur *cujuscumque qualitatis & conditionis*, quæ verba ad oculum destruunt dictam distinctionem inter possidentes, & non possidentes, seu illos per veritatem, et alios per fictionem et nuncupationem, quia cum duplicis tantùm generis seu qualitatis essent, talis sermo non erat aliàs, citrà fatuitatem, verificabilis.

Quare tota difficultas resultabat in tertia limitatione 6 seù motivo impotentiæ resultans à stricta paupertate, Verum neque de juris rigore istud fundamentum subsistentiam habere videbatur; Distinguendo etenim inter victualia prædicta, quæ in ipsa specie directè & immediatè à piis benefactoribus dantur extra Urbem, seu respectivè Civitatem, in locis, in quibus non solvitur gabella, solvendam in ipsa introductione in Civitatem, ab aliis victualibus, quæ adinstar omnium de clero & populo per eosdem religiosos seu eorum sindicos, & procuratores emuntur cum pecuniis, quæex eleemosynis, vel pro celebratione missarum, seu ex piis montium dispositionibus, aut aliàs obveniant, & cum quibus æque benè emi possint eadem victualia jam ingabellata in Civitate, itaut illorum emptio extra, et in locis, ubi non solvitur gabella, sit solùm ad industriam & œconomiam pro evitando illo pretii augmento, quod gabella producit.

Primo casu, quamvis in introductione impossibilis esset solutio gabellæ in pecunia, cujus usum hujusmodi religiosi non habent, Nil tamen impedire dicebam, eamdem gabellam solvi in ipsorum victualium quota seu quantitate proportionata; retinendo pro se id minus, adinstar decimæ spiritualis Parocho solvendæ, cui hæc materia assimilatur, ut supra, Verum agnoscebam esse nimium rigorem, qui ipsi naturali sensui & Christianę pietati quodammodo repugnare videbatur, unde in hac parte, quamvis scriberem pro gabellariis, dabam quodammodo manus ad favorem religiosorum, & resolutiones placuerunt.

E converso autem, in altero casu emptionis mediante pecunia, reflectendo etiam ad veritatem, magis probabilis videbatur dicta resolutio Congregationis boni regiminis, quoniam cum cessaret ratio militans in precedenti, quod scilicet cum in Civitate non possent ita promptè & facilè à piis & devotis benefactoribus haberi hujusmodi victualium eleemosynæ, eo modo quo ab extra in villis, castris, & vineis habentur, impium, ac inhumanum esset eleemosynas impedire; In emptionibus etenim mediante pecunia, nulla dignoscitur differentia inter potentes & impotentes, atque religiosos capaces vel incapaces, eademque victualia, æquè & benè haberi possunt in Civitate ac extra, undè talis emptio fieri dicitur extra, ad industriam & fraudandam gabellam, quod contra expressam determinationem Papæ concedendum non est.

Et quamvis replicaretur, quod illa eleemosynalis pecunia, quæ extra Civitatem sufficit ad majorem victualium emptionem, sufficere non potest in emptione victualium in Civitate, ob pretii augmentum ex gabella resultans, unde esset indirectè tollere vel diminuere eleemosynas, seu ipsorum religiosorum alimenta, & in quo argumento judices, sequendo quamdam naturalem æquitatem, ut supra se fundarunt; Nihilominus videbatur leve fundamentum, quoniam etiam in Regularibus capacibus et possidentibus bona, et redditus eadem ratio urgeret, quia cum præfinitus esset religiosorum numerus juxtà reddituum quantitatem, et proportionem, exinde et etiam sequitur, quod solvendo onera, istis religiosis minuuntur ea meliora alimenta, quæ resultarent ex majori victualium affluentia, seu minori eorumdem pretio, quatenus gabella non adesset; Sic à pari, cum eadem esset ratio, pecu-

pecunia enim æqualiter recipit functionem in genere, sive in religiosis capacibus proveniat à redditibus prædiorum per veritatem, sive in capacibus proveniat à devotorum pietate, in qua hujusmodi mendicantium prædia, & redditus consistere dicuntur.

Et quemadmodum in casu sterilitatis, & penuriæ vitio cœli & naturæ, seu ex alio accidenti, omnes pariformiter coguntur, cum eadem pecunia sentire notabilem diminutionem illorum victualium, quæ tempore ubertatis, seu aliàs non accidentali, in longè majori quantitate ob inferiorem valorem obtinerentur; Ita dicebam non subesse rationem, cur Princeps habens utramque potestatem, non posset ad consulendum Reipublicæ necessitatibus, & occurrendum, ne dicta accidentia circa ipsamet victualia occurrerent, facere id, quod facere solet natura vel casus, pariformiter (data potestate) ab omnibus supportandum.

In casu verò licitæ introductionis ut suprà, adhuc dicebam, & Camera decrevit, omninò de justitia injungendum 7 esse onus ipsis religiosis introducentibus etiam sub pœna commissi, distincte denunciandi in quantitate & loco, victualia, quæ introducerent, cùm ita expresè dispositum sit de jure per text. *in l. finali, §. divus quoque pius, ff. de publican.* ubi Bart. & cæteri Bald. *cons. 79. n. 4. lib. 2.* Ferrett. *de gabell. n. 172.* & admittitur per Rotam in Barchinonen. exemptionis coram Corrado *decis. 412. num. 20. p. 9. recent.* ubi solùm de hoc dubitatur, an id præcipi possit per Principem, vel Magistratum sæcularem, ratione omnimodi defectus jurisdictionis & potestatis in ecclesiasticos, quæ dubitatio in præsenti cessabat ob utriusque gladii concursum, ac etiam præsupponitur per Gratian. *discept. 148. & Amat. dec. 35.* apud quos sola quæstio est circa commissum, an scilicet exempti non denunciantes, in illud incidant necne, uno tenente affirmativam, altero negativam.

Non solum autem dictam denunciandi necessitatem, justam & probabilem dicebam, quia sic in jure dispositum sit ut suprà, sed etiam ex clara & convincenti ratione evitandi fraudes, quæ alias nimis de facili fieri possent gabellis etiam per laicos, ita mediantibus hujusmodi religiosis introducere curantes ab extra victualia absque solutione gabellæ, quoniam ubi gabellario cognitus est numerus religiosorum, tunc habita tali denuncia, rectè devenire potest ad aliquam probabilem cognitionem, an fieret nec ne introductio excessiva in fraudem, quæ sub velamine pietatis vel ecclesiasticæ immunitatis permittenda non est, cùm Sacri canones eam potiùs abhorreant, ex iis quæ in proposito macelli particularis destinandi pro ecclesiasticis cùm præfinito arietum, seu aliorum animalium numero habentur in Barchinonen. exemptionis *hoc eod. tit. disc. seq.* ubi etiam de permittenda, in magnis præsertim Civitatibus, ad tollendas fraudes, quibus alias consuli non potest, indefinita exactione gabellarum ab omnibus etiam ecclesiasticis, & exemptis, reficiendo deinde in annos vel menses in pecunia eisdem ecclesiasticis, id quod dictum onus importaret, ut de facto in pluribus magnis Civitatibus aliisque locis, in quibus aliàs occurri non potest, practicari videmus.

De auctoritate autem Bart. *in tract. Minoritarum* de qua supra, nulla veniebat habenda ratio, cum nullatenus percuteret casum, dum ipse loquitur de illis collectis, quæ solvendę sunt rationes bonorum per æs & libram, & solvi non debeant pro domibus, quas isti Minores absque fructuum perceptione inhabitant, vel illis hortis, quos ad propriam necessitatem & victum excolunt, unde nihil ad rem.

BARCHINONEN. EXEMPTIONIS PRO CIVITATE CUM ECCLESIASTICIS.

Casus decisus per Rotam, ut infrà, & respectivè pendet.

In locis, in quibus exigitur gabella carnis; An ad fraudes evitandas, statui possint vel debeant, unum vel plura macella particularia, cum præfinito numero animalium mactandorum absque solutione gabellæ pro usu Ecclesiasticorum.

An & quando Ecclesiastici teneantur ad contributiones vel taxas pro refectione murorum, pontium, viarum, aquæductuum & similium publicam utilitatem ac usum concernentium; Et quæ requisita pro hujusmodi contributione concurrere debeant.

Et incidenter, An gabellæ inseparabiles ratione mercium, & victualium indefinite exigi possint etiam ab Ecclesiasticis, quibus in fine anni vel alterius temporis gabellæ æquivalentia reficiatur in pecunia, cum aliis circa Ecclesiasticorum exemptionem.

SUMMARIUM.

1 Facti species.

2 *Resolutiones super exemptione ecclesiasticorum pro victualibus, & mercibus introducendis, vel extrahendis, & super praxi reficiendi franchitiam in pecunia solutis gabellis indefinitè.*

3 *Rota non sententia, neque decernit nisi ad limites decisionum, aliàs nulliter agitur.*

4 *Immunitas ecclesiasticorum à gabellis laicalibus est hodie notoria, & non oportet allegare auctoritates.*

5 *Observantiæ in materia gabellarum est deferendum.*

6 *Conventionibus licitis, & approbatis in materia immunitatis per ecclesiasticos est deferendum.*

7 *Immunitas competit ecclesiasticis ut præserventur à damno, non ut faciant lucrum, & committant fraudes.*

8 *Quæ concernunt publicum bonum impleri etiam debent per Ecclesiasticos ex vi directiva non autem coactiva.*

9 *An deputatio certi loci sit præjudicialis ecclesiasticæ libertati.*

10 *Ecclesiastici inferiores debent se regulare eo modo quo se regulant Episcopus, & Capitulum.*

11 *Quæ sint expensæ primario respicientes publicum bonum in universum.*

12 *De requisitis quæ concurrere debent, ut ecclesiasticis teneantur contribuere ad publicas expensas.*

13 *De ratione ob quam cessantibus dictis requisitis, Ecclesiastici non tenentur ad expensas etiam publicam utilitatem vel necessitatem concernentes.*

14 *Quando dicta requisita verificari dicantur, & præsertim illud consensus Episcopi, & Cleri, an possit suppleri per superiorem.*

15 *De ratione ob quam, verificato requisito subfidii, & impotentiæ sæcularis, Ecclesiastici debeant contribuere.*

DISC. LVIII.

1 Antiquissimæ fuerunt controversiæ inter Civitatem Barchinonen. & Ecclesiasticos, super istorum exemptione a gabellis, & publicis oneribus, præsertim occasione introductionis, vel extractionis mercium, & victualium, atque initio compromisso in Archiepiscopum Tarraconen. & quemdam civem Barchinonen. usque ab anno 1338. prodiit laudum decernens, pro bonis separabilibus, idest penes ecclesiasticos existentibus, absque mixtura cum bonis alienis, nullam gabellam exigendam esse, pro inseparabilibus autem, idest commixtis cum alienis bonis, & mercibus, indefinitè gabellas solvi, ac respectivè exigi debere, restituendo eisdem Ecclesiasticis circa initium cujuslibet mensis, quicquid solvisse constaret ex eorumdem notulis juratis exhibendis, atque ita servatum fuit usque ad initium sæculi currentis, in quo, occasione forsan aliarum gabellarum, seu notabilis augmenti earum, quæ jam extabant (ut in hoc sæculo tota Europa experta est) dictæ controversiæ scriter excitatæ fuerunt, atque re delata ad Clementem VIII. hic de anno 1603. causam commisit in Rota coram Coccino absque alia disputatione usque ad 20. Junii 1636 in quo, prævia nova delegatione eidem de anno præcedenti per Urbanum VIII. facta, assumpta disputatione super hoc puncto.

2 Prodiit resolutio, firmans indefinitè Ecclesiasticorum exemptionem à quibuscumque gabellis, & publicis oneribus laicalibus pro quibuscumque bonis, sive ecclesiasticis, sive patrimonialibus, aut aliàs obventis, præterquam ex causa mercaturæ & negotiationis, ut patet ex decisione desuper edita impressa *decis. 159. p. 7. recent.* in qua tamen dictum fuit placere temperamentum seu praxim relatam per Azorium *instit. moral. p. 2. lib. 9. cap. 11. §. quintum privilegium*, ut scilicet in magnis Civitatibus, seu aliàs ubi de facili fraudibus consuli non potest, liceat, gabellas, dohanas & alia onera, pro mercium, victualium, aliorumque bonorum hujusmodi introductione, vel extractione, ab omnibus enim ecclesiasticis exigere, cum refectione in fine anni in pecunia id quod hujusmodi gabellæ verisimiliter importarent, dummodò Sedis Apostolicæ approbatio accedat; Ac etiam quod juramentum per ecclesiasticos præstandum tam super quantitate dictæ refectionis, quàm su-

super aliis controversiis, occasione dictæ introductionis vel extractionis, non nisi coram judice ecclesiastico competenti præsletur, quàm praxim servari videmus in pluribus Italiæ Civitatibus, præsertim Metropoliticis, seu magnis emporiis, ut de Civitate Neapolis, tanquam de re notoria, possum ego testari, ubi adest concordia per Sedem Apostolicam approbata super taxa ejus, quod singulis clericis sive ecclesiasticis reficiendum est, quadam etiam sumpta conventa, quoad clericos exteros & vagos in dies accedentes & recedentes, seu aliàs incertos, quæ ratione incertitudinis, pro Sedis Apostolicæ arbitrio piis usibus applicatur, Et de Civitate Januen. aliisque locis testantur Sperell. *decis.* 37. *num.* 84. *in fine*, Castill. *decis.* 105. *n.* 57. Diana *part.* 1. *de immunit. resol.* 44. *in fine*, & *cæteri*.

Siluit autem causa usque ad annum 1646. in quo instante Capitulo & Clero pro expeditione sententiæ cor. Corrado, in locum Coccini interim defuncti subrogato, instantibus verò defensoribus Civitatis iterum audiri, concessaque juxta laudabilem hujus tribunalis stylum nova audientia, & assumpta disputatione super dubio, an standum esset in decisis cor. Coccino. Sub die 13. Junii 1646. prodiit resolutio affirmativa, ut patet ex decisione desuper edita impressa *decis.* 412. *p.* 9. *rec.* ubi nimium fuso calamo, juxta consuetum stylum illius doctissimi quidem, & magni viri, sed nimium accurati, & elaborati, firmatur immunitas ecclesiasticorum, respondendo omnibus objectis, itaut hæc sola auctoritas loco omnium in materia sufficere videatur, quamvis etiam studiosus & elaboratissimus decisionum compilator, plenas quoque ibidem retexuerit additiones, in qua etiam decisione ex *num.* 60. ad finem, stylo magis asiatico laudatur idem temperamentum brevius explicatum in dicta præcedenti decisione Coccini, super indefinita exactione cum refectione ecclesiasticis ejus quod interest in pecunia ut supra. Ad cujus decisionis normam expedita sententia, hæc in alia instantia confirmata fuit coram Bichio, prævia decisione coram eodem 20. Maii 1647. impressa *inter recent. p.* 10. *decis.* 56. in qua compendiosè approbantur omnia fundamenta contenta in dictis præcedentibus decisionibus; Idemque sequutum fuit in altera decisione, quæ in tertia instantia cor. Verospio prodiit subdie 16. Decembris ejusdem anni 1647. pariter impressa inter *recent. dicta part.* 10. *decis.* 139.

Cum autem usque ab anno 1615. ad tollendas, fraudes, quæ committebantur in gabella carnis, per translactionem conventum esset, ut pro usu Capituli, aliorumque de Clero, statueretur macellum particulare, in quo singulis diebus 15. arietes in frusta scindi seu macellari deberent, cum facultate augendi, vel respectivè minuendi, prout eorumdem Ecclesiasticorum usus, numerus, & necessitas in tempora exigerent, cum subsequuta observantia; Prætendere ceperunt, Beneficiati Ecclesiæ S. Severi, aliique Ecclesiastici libertatem habere emendi carnem in quibuscumque macellis sibi bene visis, absque necessitate adeundi dictum macellum particulare; Unde introducto desuper lite prius coram Ordinario & deinde per appellationem in Rota coram Taja, ex parte Civitatis per quamdam speciem reconventionis, excitata etiam fuit prætensio super Ecclesiasticorum contributione ad illas publicas expensas, quæ publicam omnium tam Ecclesiasticorum, quàm sæcularium utilitatem & usum concernunt, ut sunt præsertim illæ quæ fiunt pro refectione portus, murorum, & arcium Civitatis, viarum, pontium, aquæductuum, & fontium, cum similibus.

Et assumpta desuper disputatione sub die 4. Julii 1664. incertum est ex qua ratione, prodiit satis brevis decisio super generali Ecclesiasticorum exemptione à gabellis & operibus laicalibus, præterquam ubi quæstio adesset, vel super qualitate clericatus, vel super mercatura & negotiatione, quo casu vel ipsius ecclesiastici juramento, vel judicis ecclesiastici judicio referendum esset; Approbando idem temperamentum indefinitæ exactionis cum refectione in pecunia, juxta dictas præcedentes decisiones, nihil tamen determinando tam super puncto macelli, quàm super altero contributionis ad publicas expensas, ut supra; Cujus decisionis vigore Agentes pro Ecclesiasticis, amplam curarunt obtinere sententiam determinantem ferè omnia ab ipsis prætenia, & Civitati præjudicialia, quamvis in decisione non deducta, eisdemque prætendentibus dictam sententiam, ob appellationem in tempore non interpositam, feciste transitum in judicatum; Hinc proinde ex parte Civitatis obtenta fuit commissio restitutionis in integrum coram Bourlemont, datoque consueto nubio ex eadem commissione resultante; An constaret de re judicata, vel potius de causis restitutionis in integrum, sub die 29. Mali 1665. prodiit resolutio Civitati favorabilis, ex solo fundamento nullitatis resultantis à Constitutione 44. Pii IV. & Constitutione 71. Pauli V. editis super reformationibus Tribunalium, in quibus sub decreto irritanti dispo- 3
nitur, sententias vel decreta Rotalia transcendere non posse ea quæ in decisionibus præcedenter editis continentur, & ad quarum limites sententiandum vel decernendum est, nihil decernendo circa merita, undè propterea dicti puncti adhuc remanent indecisi, neque, quod sciam, causa hucusq; ulteriorem habuit disputationis progressum.

In dictis igitur disputationibus, tam cor. Taja, quam coram Bourlemont, scribentes, pro Ecclesiasticis, aliud non deducebant, nisi satis fuso calamo, & per quamdam speciem transcriptionis ea, quæ super ecclesiasticorum exemptione in genere habentur in allegatis decisionibus coram Coccino, Corrado, Bichio, & Verospio, præsertim in secunda, quæ est omnium plenior, non descendendo ad puncta speciales, super quibus erat quæstio, unde propterea super eisdem, non omnino maturum ac determinatum judicium super veritate efformari potuit.

Scribens autem pro Civitate, ac distinguendo disputationem in duas inspectiones, unam super dicto macello particulari, ac prohibitione ecclesiasticorum, ne alibi carnem francam à gabella emant, alteram verò super dicta contributione ad publicas expensas, non impugnatis, sed præsuppositis dictarum decisionum fundamentis super 4
ecclesiasticorum exemptione in genere à gabellis laicalibus, laicali auctoritate impositis, de qua præsertim in Curia Romana, omnibusque ecclesiasticis tribunalibus, species latuitatis esset hodie disputare, undè propterea illæ coplosæ allegationes, quæ desuper per modernos retexi solent, continere videntur illum superfluum improbum laborem, ignaro vulgò placentem, qui apud litteratos reddere solet legistarum opera insipida & nauseativa.

Quatenus igitur pertinet ad dictum primum punctum, seu inspectionem pro continuatione macelli juxta retroactam observantiam annorum 40. Dando manus varitioni numeri in plus & minus, prout ecclesiasticorum numerus, ac temporum necessitas, seu opportunitas exigerent, Dicebam, etiam cum sensu veritatis, pro dicta continuatione omninò respondendum esse; Tum ex regula generali, de qua *hoc tit.* ad istam materiam frequenter, quod si in omni materia consuetudini, & observantiæ tanquam optimæ interpreti deferendum est, multò magis id sequi debet in materia gabellarum, & vectigalium, in quibus illa totum facit; Tum etiam quia id non proveniebat ex laicorum Magistratuum auctoritate, sed, ex conventione & concordia habente, vel expressam Sedis Apostolicæ approbationem, vel etiam præsumptam resultantem à lapsu temporis cum observantia; Ut in proposito contributionis solvendæ per contractum licitum, & approbatum advertitur in celebri Alben. gabellæ cor. Merlino inter suas 6
dec. 902. *n.* 53. repetita *dec.* 339. *p.* 6. *rec.* sæpiùs hoc eod. tit. enunciata, præsertim in Hydruntina onerum, in Mediolan. Imbottatus, & in aliis, & cum qua & altera Brundusina gabellæ coram Penia procedit S. Congreg. immunitatis, ex deductis in proxime insinuatis locis, & per Adden. *ad d. dec.* 412. *p.* 9. *rec.*

Ac etiam quia ubi res est integra, & in fieri, adhuc idem, vel de justitia, vel de non deneganda æquitate, per 7
Ecclesiasticos superiores Civitatis concedendum esset, ad tollendas fraudes, quibus aliàs non de facili occurri potest; Sacri enim Canones, atque Conciliorum & Pontificum decreta, inhærendo, juxta unam opinionem, dispositioni vel intentioni juris divini, concedunt ecclesiasticis exemptionem, ut ipsi præserventur à damno gabellarum, & onerum, et conserventur in primæva naturali libertate; Non autem, ut cum fraude per eosdem Canones omninò abhorrita ditentur, ac lucrum reportent de alieno cum duplici alterius præjudicio, potiùs publico, quàm privato, uno scilicet Principis, exigendo activè Regalia ad ipsum spectantia, et altero populi, quia ob hujusmodi vectigalium diminutionem, ex fraudibus resultantem, nova onera, et vectigalia imponere oportet, ut publicis necessitatibus provideatur; Atque Sacri Canones declararunt, Ecclesiasticam immunitatem non sustragari pro lucro, quod absque alterius injuria, vel præjudicio, ex propria industria mercando reportatur, multò magis non debet eadem immunitas sustragari fraudibus, pro quibus evitandis, ubi aliàs commodè provideri non potest, omninò ra-

nò rationabilia ac justa videntur hujusmodi temperamenta, ex regula, seu axiomate, ut quod uni non nocet, & alteri prodest, denegari non debeat, dummodo tamen id fiat cum beneplacito, & consensu superiorum Ecclesiasticorum, à quibus ex vi directiva, potiùs quàm coactiva id non est denegandum, cum sola difficultas, tam in hac materia, quàm in aliis concernentibus publicum bonum 8
tempore belli divini vel humani, sive in aliis publicis occurrentiis cadat, an ipsis magistratibus laicis id concedatur, itaut cadat vis coactiva cum non subditis, quod negandum est, juxta communem & receptam canonistarum, & moralium distinctionem, de qua plenè apud Sperell. *dec.* 2. & 13.

Et licèt *in stricto* rigore, cum hujusmodi restrictione videatur quodammodo impedita libertas Ecclesiasticorum, illisque saltem impositum quodam onus personale circa incommodum emendi illa victualia, quæ in loco magis adiacenti, & congruo habere possunt, ita ut in hoc proposito videantur inferioris conditionis, quàm sæculares; 9
Nihilominùs hic videtur nimius rigor, qui cedere debet epichejæ seu æquitati consulendi fraudibus, ac majori damno, ex regula, quod de duobus malis eligendum est minus, potissimè quia si ob Civitatis amplitudinem, seu aliàs ex facti circumstantiis incommodum esset magnum, consuli potest, deputando duo vel tria loca, diviso eo animalium numero, qui totus destinatus erat pro uno, prudenti arbitrio eorumdem Superiorum Ecclesiasticorum, à quibus id decerni peratur, & in quo est punctus inevitabilis, cum ut dictum est, difficultas intret solùm, ne à laicis id propria auctoritate decernatur.

Plura enim incommoda patiuntur exempti à gabellis, & vectigalibus, quæ non patiuntur subditi, & non exempti ea solventes, quoniam, e. g. non exempti introducendo merces, & solvendo pedagium seu vectigal in ingressu portæ vel alio loco custodibus & ministris deputatis ad nudum factum exactionis, aliud non habent incommodum, exempti verò coguntur accedere ad domum gabellarii, seu alterius deputati circa ea, quæ consistunt magis in judicio intellectus, pro justificatione scil. quod victualia & alia bona, quæ introducuntur sunt propria cadentia sub exemptione, & non ad mercaturam, ac etiam pro justificatione illius qualitatis, ex qua resultat exemptio, reportando bulletram seu signum, cujus vigore inferiores ministri & executores tollunt impedimenta cum similibus, quia est satis modicum incommodum comparativè ad illud quod sentit laicus solvendo gabellam, & quia non potest aliàs materia practicari.

Eoque magis in hac facti specie dicebam pro hac parte omninò respondendum esse pro hujusmodi continuatione (prout, quantum desumi potuit, occasione dictæ ultimæ disputationis habitæ cor. Bourlemont, erat sensus Rotæ) 10
quia non agebatur de inducenda novitate, quo casu magis circumspectè procedendum esset, sed de continuanda observantia antiqua annor. 50. Et quod magis, originem non habente ab aliquo facto laicorum, itaut esset principium infectum, sed ex conventione inita cum Capitulo per Superiores probata, & observata; Ac etiam quia magnum mali animi inditium videbatur, illud quod hujusmodi beneficiati, aliique inferiores Ecclesiastici non acquiescerent eo temperamento, cui acquiescebant Episcopus et Capitulum, à quibus principaliter constitui dicitur corpus Ecclesiasticorum, sive caput, et membra majora, cum quorum regula vivere debent etiam alia membra inferiora; Id enim solet potiùs concernere favorem et privilegium Ecclesiasticorum, ut scil. eis liceat habere furnum seu macellum particulare, et super hoc vidi pluries disputari in S. Congr. Immunitatis, et in Camera, ac etiam in Congregatione boni regiminis, sed non è contra, undè malum signum esse dicebam effugere id quod reputatur favor et privilegium.

Quo verò ad alium punctum contributionis Ecclesiasticorum pro expensis, publicam, et communem omnium 11
utilitatem primariò in universum respicientibus, secundariò autem in particulari, et sic principaliter pro communi, non autem privato commodo, et utilitate singulorum, juxta distinctionem, de qua *in Ravennat. collectæ disc. seq.* prout sunt, ut supra, refectio pontium, et viarum publicarum, aquæductum, et fontium publicorum, murorum Civitatis, et arcium, cum similibus; Et tunc licet magna sit contentio inter canonistas, et morales ex una, et civilistas seu sæculares ex altera contendentes quasi per classes, et in quorum aliquibus fortè adesse videtur aliquod vitium in utroque extremo, seu contraventio illi adeò morali & necessario præcepto, *ne quid nimis*, itaut magnam tractationem exigeret, utriusque opinionis examen, expendendo, auctoritates, & rationes; Attamen cùm ageretur de disputatione in Rota & Curia, ubi fabulosum esset in deferente jura Civitatis vel Principis sæcularis, assumere aliquas propositiones, veré non commendandas, sed improbandas, aliquorum civilistarum, seu sæcularium; Ac etiam quia nimium commendandus Curiæ stylus prohibet hujusmodi superfluas, & evagatorias disputationes assumere, sed strictè & conclusivè scribendo, agere ad punctum, multa etiam præsupponendo consistentia in receptis regulis, & propositionibus.

Idcircò isto stylo retento, admittebam, ac pro certo supponebam, ad hunc effectum necessarium esse concur- 12
sum copulativum sex requisitorum, quæ ex communi sensu canonistarum & moralium desumitur *ex conf.* Abb. *p.* 1. quod reputatur in materia magistrale; Primò nempè assensus Pontificius; Secundò consensus simultaneus Episcopi, & Clerici; Tertiò, justa causa publicæ necessitatis, vel utilitatis; Quartò, quod illa promiscuè respiciat tam laicos, quàm Ecclesiasticos; Quintò, ut subsidii ratio ita exigat, quia nempè laicorum vires non superant; Et sextò, quod hujusmodi exactio fiat cum auctoritate judicis Ecclesiastici, & competentis, non autem magistratuum sæcularium, ut cæteris collectis benè habetur apud Fagn. *in cap. non minus, de Imm. Eccles. n.* 23. *cum seq.* Et quibus requisitis cessantibus admittebam, veriorem, ac omninò recipiendam esse canonistarum & moralium opinionem pro Ecclesiasticorum exemptione, non obstantibus declarationibus civilistarum, & sæcularium, quod hujusmodi expensæ utpotè concernentes commune Reipublicæ bonum, & conservationem, in omnium gratiam, commodum, & utilitatem æqualiter cederent, quoniam cum ad idem commune bonum, & Reipublicæ conservationem requiratur etiam Divina protectio, & custodia pro 13
his obtinendis; Hinc proindè Ecclesiastici supportant vectigalia, & onera spiritualia, vigiliarum, orationum, jejuniorum, aliorumque spiritualium operum, & laborum, tam circa preces Deo fundendas, quàm circa administrationem Sacramentorum, & curam animarum pro ipsius populi sæcularis salute, & sic divisa sunt onera communia Reipublicæ, nam ita laici fuerunt laicalia, & clerici fuerunt spiritualia cum mutua, & reciproca compensatione.

Undè propterea dicebam, istam hodiè videri quæstionem potiùs facti, quàm juris, non recipientem proindè certam ac generalem determinationem, sed in singulis casibus pro superiorum Ecclesiasticorum prudenti arbitrio decidendam, ex eorum particularibus, & individuis circumstantiis, super dictorum requisitorum concursu; Atque alias fabulæ species videtur id prætendere ex solo motivo publicæ necessitatis vel utilitatis, quoniam sine hoc requisito Princeps, vel Civitas, neque ipsis sæcularibus, & subditis, gabellas, aliaque onera imponere potest, undeproptereà si talis causa sufficeret etiam pro Ecclesiasticis, numquam istorum exemptio seu immunitas effectum sortiri deberet; Cessanteque dictorum requisitorum concursu, sola quæstio, pariter facti, cadere videtur super qualitate necessitatis vel utilitatis, an scil. esse illa, quæ principaliter percuteret publicum bonum in universum, accessoriè verò, et consecutivè privatorum, ut erat in casu præsentis controversiæ, et in quo dicta requisita desiderantur, vel potiùs principaliter percuteret utilitatem privatam singulorum, accessoriè autem, et consecutivè resultaret etiam Reipublicæ bonum in universum juxta casum, de quo *in Ravennat. disc. seq.*

Applicando igitur ad casum, non dubitabatur de verifi- 14
catione tertii et quarti requisiti, quod scil. causa esset justa, et necessaria, omnium promiscuam utilitatem concernens; Ac pro certo supponebatur in facto alterum requisitum subsidii, dum ob notorias illius Civitatis calamitates, ille populus ad nimiam paupertatem et miseriam redactus supponebatur, neque controvertebatur observantia sexti super exactione facienda cum auctoritate Superioris Ecclesiastici, primum verò beneplaciti Apostoli pendebat à canonizatione per Rot. facienda aliorum requisitorum, quibus accedentibus, Sedes Apostolica satis benignè se habere solet, recipiendo in hoc hujus Tribunalis resolutiones, tanquam votum consultivum, Ideòque tota difficultas, unicè restringebatur ad secundum requisitum consensus Episcopi et Clerici, qui denegabatur; Verùm dicebam,

ham, etiam cum sensu veritatis, quod ubi alia requisita ut supra concurrunt, tunc talis denegatio dicitur injusta, & irrationabilis, ideòque intrat recursus ad superiorem per viam querelæ pro supplerione, ex juris propositione, qua forte nil in Curiæ praxi frequentius quod judex supplet atq; pro præstito declarat illum consensum, Greg. *dec. 117. nu. 9.* Mant. *dec. 238. n. 9. dec. 360. n. 6. p. 6. rec. & passim*.

Injustam verò, ac irrationabilem dicebam, stante dicto depauperationis ac insufficientiæ populi sæcularis præsupposito, dictam denegationem, ex pluribus rationibus; Una deducta ex *l. fin. C. de revocan. don.* super donatarii obligatione alendi seu aliàs in necessitatibus sublevandi donatorem, cùm omnia bona, quæ possident Ecclesiasticæ, & Ecclesiastici, ex largitionibus ac piis dispositionibus sæcularium obveniant, Altera in idem ex eadem subventione debita per Ecclesiam seu beneficiatum Patrono, & fundatori; Et tertia ducto argumento à dispositione text. *in cap. suggestum de decim.* atque ab eo quod in hac materia frequentes firmatum habemus per Rotam, & DD. circa Regularium exemptionem à decimis, per Parochos, & Episcopos toleratam circa ea initia, in quibus religiosi erant pauci, ac pauca erant bona per eos possessa; Parochi verò aliique Clerici sæculares divites, & bene provisi, cujus contrarium hodie cernitur, ut in dicta sua materia *sub tit. de decim.* pluries actum habetur; Quod propriè ad rem facere videtur, quoniam antiquitus satis exiguus erat numerus Ecclesiasticorum, ac exigua bona per eos possessa, & è converso populus sæcularis erat longè major in numero, & opibus, atque satis minora erant vectigalium, gabellarum, & collectarum onera, quia ipsæ Communitates erant divites, de communi bursa facientes has expensas, quas nunc per privatorum collectas facere oportet; Quæ omnia ob bella, aliasque calamitates nimiumque excretum Ecclesiasticorum numerum, & peculium, sunt in oppositum; Quæ tamen omnia consideranda sunt, tanquam justum motivum superiorum Ecclesiasticorum, ut ex æquitate, ac pietate, id juxta indigentiam decernant & concedant; Non autem ut sæculares ex his rationibus auctoritate sua id assumant, Ideòque ut dictum est in hac materia totum malum consistit in vitio utriusque extremi, atque super inobservantia dicti præcepti, *ne quid nimis* hinc inde.

RAVENNATEN. COLLECTÆ PRO DEPUTATIS REGIONIS, SEU CONTRADÆ NUNCUPATÆ ARCÆ BONONIÆ. CUM ECCLESIASTICIS.

Casus decisus per Rotam ut infrà.

De contributione Ecclesiasticorum ad publicas expensas principaliter concernentes singulorum privatam utilitatem, secundariò verò publicam; Ut sunt, refectiones aggerum pro impediendis inundationibus, & similes; Quomodo talis contributio seu repartitio facienda sit pro rata bonorum; Et aliqua de expensis concernentibus Annonam, vel aquas & fontes; An & quando etiam Ecclesiastici ad eas teneantur.

SUMMARIUM,

1 Facti series.
2 Resolutio causæ.
3 *De distinctione inter expensas publicas pro utilitate omnium in universum in particulari.*
4 *Ad primam speciem Ecclesiastici non tenentur, nisi concurrentibus requisitis.*
5 *Secus autem ad secundam, & de ratione.*
6 *Sed exactio facienda est auctoritate Judicis Ecclesiastici.*
7 *Non intrat in his materia immunitatis Ecclesiasticæ.*
8 *Decima debetur etiam de pascuis, atque bona solum pascuiva dicuntur fructifera & collectabilia.*
9 *Collectæ solvendæ sunt pro modo fructuum.*
10 *An & quando Ecclesiastici teneantur ad contributiones expensarum pro aquæductibus, & fontibus.*
11 *Quomodo istæ quæstiones, & à quibus decidendæ sint.*

DISC. LIX.

1 OB inundationes, quibus frequenter subjacet territorium Ravennatense, necessitas exigit, cùm summa diligentia & notabili sumptu, aggeres construere, vel constructos reficere, & manutenere, ut ita ea prædia, & bona præserventur ab inundationibus, quæ non solum perceptionem fructuum illius anni impediunt, sed etiam sterilitatem pro aliquo futuro tempore inducunt; Quia verò impossibile est, id singulariter, & distinctè per prædiorum Dominos petici, proindeque omninò necessaria est pro majori utilitate singulorum, & consequenter prætensa exemptio ab hujusmodi contributionibus, non importaret ecclesiasticam immunitatem, quæ propriè est conservatio ecclesiasticorum in primæva naturali libertate ab oneribus per Principem laicum indictis, sed esset velle locupletari de alieno, ita evitando illas expensas, quæ alias de necessitate prædiorum domini, sive Ecclesiastici, sive sæculares facturi essent, etiamsi sublatis omnibus oneribus, restitutio sequeretur primævæ naturali libertati, cum istud non sit onus proveniens à facto Principis vel alterius Magistratus sæcularis, sed de nenessitate naturæ, ipsisque bonis insitum.

Ut in specie aggerum, quæ fiunt propè mare vel flumen ad evitandas inundationes, Ancharan. *in d. c. non minus n. 8. de immu. Eccl.* & sequitur Abb. *ibid. n. 18. vers. hinc dicit.* Et de refectione viæ ante propriam domum, seu expurgatione putei deservientis ad totius vicinæ usum, Fagnan. *in eod. c. non minus n. 12. & 13.* & hâc distinctionem sequuntur etiam morales & canonistæ, ut constat ex deducti. per Delbene *in tract. de Immu. tom. 1. c. 5. dubit. 16. & 17.*

Ad quod considerabam etiam conferre ea, quæ in jure habemus de melioramentis necessariis, vel utilibus, etiam quantumcumque malæ fidei possessori reficiendis, quoties non constat de voluntate, quod animo donandi facta essent, ex dicta ratione, quod nisi per dictum possessorem facta fuissent, fieri debuissent per ipsum dominum, respectu necessariorum, & respectu utilium, quia esset locupletari de alieno cum similibus.

5 Solumque isto casu Ecclesiasticæ libertatis præjudicium versari posset, quando Magistratus sæculares cum eorum propria & laicali auctoritate hujusmodi collectarum exactiones facere vellent, cum ex deducti. *disc. præc.* faciendum sit auctoritate judicis Ecclesiastici id denegare non debentis, eodem modo, quo ex vi directiva magis, quàm coactiva, idem sequi debet circa alia concernentia publicam utilitatem in universum, quæ tamen omnium, sive Ecclesiasticorum, sive sæcularium uniformem observan-6 tiam exigunt; Ut sunt ea, quæ concernunt casus belli divini vel humani, salubritatem aeris, & similia ex collectis per Sperell. *dec. 12. & 13.* & frequenter habetur actum, præsertim per modernos morales.

Hinc proinde, inane videbatur opus scribentium pro Ecclesiasticis, qui desumendo collecta per Rot. *dec. 412. p.* 7 *9. rec.* & Fagnan. *in c. non minus de Immu. Eccles.* longas retexebant allegationes super clericorum & ecclesiarum immunitate à collectis, & oneribus laicalibus, ex defectu applicationis, quia non eramus in casu, dum ista non sunt onera per Principem vel Rempublicam in suam causam indicta, sed potius prudentes & œconomicæ provisiones pro majori ipsorum privatorum utilitate, quamvis exinde, accessoriè & consecutivè, publica quoque utilitas resultet.

Quo verò ad alium punctum super modo contributionis, ac distinctionis bonorum cultorum & incultorum, non cadebat consideratio qualitatis seu immunitatis Ecclesiasticæ, ut suprà cessantis, cum id etiam laicos indifferenter percuteret; Videbatur autem, utrumque extremum esse vitiosum, illud scil. hujus partis super æquali concursu bonorum sterilium, & incultorum, cum cultis fertilibus, & illud alterius super omnimoda contributionis denegatione, ex eo quod bona non essent culta, quoniam etiam inculta & solùm pascuiva dicuntur fructifera in fructu merè naturali, unde habemus, quod etiam de pascuis debetur decima sicuti de aliis fructibus ad text. *in c. commissum de decim.* Rebuff. *de decim. q. 8. n. 22.* Barbos. *de parocho c. 28. §.* 8 *1. nu. 14.* & habetur pluries in sua materia *sub tit. de decim.* Licet ista frequentius exigi soleat in ipsis fœribus, & fructibus animalium depascentium ibi; Quinimò ista prædia solis pascuis destinata, in plerisque locis solent esse magis æstimabilia, & majoris fructus, vel quia plus fructent, vel ob securitatem à periculo sentiendi etiam damnum de proprio, cui dominus bonorum cultorum subjacet, ideòque mihi videbatur intrare terminos text. *in l. 1. & seqq. C. de annon. & tribut. lib. 10. l. fin. C. de immu. æmini conced.* Monoch. *cons. 1. 144. n. 6.* cum aliis, de quibus *in Rom. collectæ hebræorum hoc tit. disc. 80. & 101.* de solvendis collectis & datiis pro modo fructuum, & tanquam per speciem decimæ spiritualis, cui isti termini affimilantur.

Sive quod intrarent alii termini expensarum, quæ fiunt

isto præsertim casu resectionis arginum, incurrerent, ut ob aliquorum particularium neglectam, vel malè factam resectionem tota aliorum impensa inutilis remaneret, ideòque hæc publica provisio, in ratione etiam œconomica omninò necessaria est pro majori utilitate singulorum, & consequenter prætensa exemptio ab hujusmodi contributionibus, non importaret ecclesiasticam immunitatem, quæ propriè est conservatio ecclesiasticorum in primæva naturali libertate ab oneribus per Principem laicum indictis, sed esset velle locupletari de alieno, ita evitando illas expensas, quæ alias de necessitate prædiorum domini, sive Ecclesiastici, sive sæculares facturi essent, etiamsi sublatis omnibus oneribus, restitutio sequeretur primævæ naturali libertati, cum istud non sit onus proveniens à facto Principis vel alterius Magistratus sæcularis, sed de nenessitate naturæ, ipsisque bonis insitum.

Ut in specie aggerum, quæ fiunt propè mare vel flumen ad evitandas inundationes, Ancharan. *in d. c. non minus n. 8. de Immu. Eccl.* & sequitur Abb. *ibid. n. 18. vers. hinc dicit.* Et de refectione viæ ante propriam domum, seu expurgatione putei deservientis ad totius vicinæ usum, Fagnan. *in eod. c. non minus n. 12. & 13.* & hâc distinctionem sequuntur etiam morales & canonistæ, ut constat ex deducti. per Delbene *in tract. de Immu. tom. 1. c. 5. dubit. 16. & 17.*

Ad quod considerabam etiam conferre ea, quæ in jure habemus de melioramentis necessariis, vel utilibus, etiam quantumcumque malæ fidei possessori reficiendis, quoties non constat de voluntate, quod animo donandi facta essent, ex dicta ratione, quod nisi per dictum possessorem facta fuissent, fieri debuissent per ipsum dominum, respectu necessariorum, & respectu utilium, quia esset locupletari de alieno cum similibus.

5 Solumque isto casu Ecclesiasticæ libertatis præjudicium versari posset, quando Magistratus sæculares cum eorum propria & laicali auctoritate hujusmodi collectarum exactiones facere vellent, cum ex deducti. *disc. præc.* faciendum sit auctoritate judicis Ecclesiastici id denegare non debentis, eodem modo, quo ex vi directiva magis, quàm coactiva, idem sequi debet circa alia concernentia publicam utilitatem in universum, quæ tamen omnium, sive Ecclesiasticorum, sive sæcularium uniformem observan-6 tiam exigunt; Ut sunt ea, quæ concernunt casus belli divini vel humani, salubritatem aeris, & similia ex collectis per Sperell. *dec. 12. & 13.* & frequenter habetur actum, præsertim per modernos morales.

Hinc proinde, inane videbatur opus scribentium pro Ecclesiasticis, qui desumendo collecta per Rot. *dec. 412. p.* 7 *9. rec.* & Fagnan. *in c. non minus de Immu. Eccles.* longas retexebant allegationes super clericorum & ecclesiarum immunitate à collectis, & oneribus laicalibus, ex defectu applicationis, quia non eramus in casu, dum ista non sunt onera per Principem vel Rempublicam in suam causam indicta, sed potius prudentes & œconomicæ provisiones pro majori ipsorum privatorum utilitate, quamvis exinde, accessoriè & consecutivè, publica quoque utilitas resultet.

Quo verò ad alium punctum super modo contributionis, ac distinctionis bonorum cultorum & incultorum, non cadebat consideratio qualitatis seu immunitatis Ecclesiasticæ, ut suprà cessantis, cum id etiam laicos indifferenter percuteret; Videbatur autem, utrumque extremum esse vitiosum, illud scil. hujus partis super æquali concursu bonorum sterilium, & incultorum, cum cultis fertilibus, & illud alterius super omnimoda contributionis denegatione, ex eo quod bona non essent culta, quoniam etiam inculta & solùm pascuiva dicuntur fructifera in fructu merè naturali, unde habemus, quod etiam de pascuis debetur decima sicuti de aliis fructibus ad text. *in c. commissum de decim.* Rebuff. *de decim. q. 8. n. 22.* Barbos. *de parocho c. 28. §.* 8 *1. nu. 14.* & habetur pluries in sua materia *sub tit. de decim.* Licet ista frequentius exigi soleat in ipsis fœribus, & fructibus animalium depascentium ibi; Quinimò ista prædia solis pascuis destinata, in plerisque locis solent esse magis æstimabilia, & majoris fructus, vel quia plus fructent, vel ob securitatem à periculo sentiendi etiam damnum de proprio, cui dominus bonorum cultorum subjacet, ideòque mihi videbatur intrare terminos text. *in l. 1. & seqq. C. de annon. & tribut. lib. 10. l. fin. C. de immu. æmini conced.* Monoch. *cons. 1. 144. n. 6.* cum aliis, de quibus *in Rom. collectæ hebræorum hoc tit. disc. 80. & 101.* de solvendis collectis & datiis pro modo fructuum, & tanquam per speciem decimæ spiritualis, cui isti termini affimilantur.

Sive quod intrarent alii termini expensarum, quæ fiunt

gratia fructuum colligendorum, aut alii de in rem verso, sive utili negotiorum gestorum; Quibus omnibus attentis, sicuti justum non est, ut qui aliquem fructum percipit, omninò sit immunis, ita neque justum est, ut qui modicum percipit, debeat ferre idem ac æquale onus cum iis, qui percipiunt multum; Et licet dicta antiqua concordia jamdiu observata, indifferenter hanc æqualitatem statuat, spectata solùm quantitate, seu mensura bonorum in sorte; Considerabam tamen tunc temporis forte non adesse hanc inæqualitatem postmodum accidentaliter sequutam, unde intrarent duæ propositiones; Una quod actus initus censetur rebus in eo statu permanentibus; Et altera, quod ubi contractus tractu temporis reducitur ad injustitiam vel iniquitatem, justè peti potest ejus reformatio seu reductio ad æqualitatem, & justitiam *ad not. in c. dudum de decim.* cum concord. per Thes. *dec. 236.* Capyc. Latr. *dec. 18.* & alios frequenter; Potissimè verò favore Ecclesiæ pro qua, obtinente omnia jura & privilegia minorum & pupillorum, facilius intrat allegatio læsionis.

In ordine autem ad primum punctum contributionis Ecclesiasticorum, affirmativæ, vel negativæ in publicis expensis, omnium communem ac promiscuam utilitatem concernentibus; Retenta suprà dicta distinctione circa utilitatem principaliter communem in universum, & secundariò privatam vel è contra. Major difficultas cadere solet, non quidem theoricè super dictæ distinctionis veritate, quia in effectu est vera, magisque communiter recepta, atque in juris principiis benè fundata, sed practicè quoad ejus applicationem, quando scil. in uno vel in altero casu esse dicamur, præsertim ubi agitur de iis expensis publicis, 10 quæ magis proximè respiciunt privatos, ut sunt, conductiones medicorum, resectiones aquæductuum pro fontibus, tam publicis, quàm consequenter privatis, nec non provisiones circa annonam, in qua præsertim major est controversia, ut patet ex deductis per Fagn. *in d. c. non minus de Immun. Eccl.* ubi fatetur magis communem esse pro contributione, quamvis ipse contrarium teneat.

Mihi autem, tam occasione istius controversiæ, ac alterius de qua *disc. præc.* quàm etiam aliarum contingentiarum, videbatur periculosum esse, generaliter & in abstracto hujusmodi punctum tractare, seu generalem, ac indefinitam decisionem super tradere, ut facere videntur Doctores hinc inde disputantes collecti per Fagnan. *ubi sup.* sed procedendum esse retenta eadem distinctione generali; Si enim, e. g. aquæductus principaliter constructi essent, vel ad publicum ornatum resultantem ex publicis, & amenis fontibus, vel ad quandam majorem, & exuberantem incolarum commoditatem, itaut, etiam sine illis, necessarius, vel sufficiens usus hujus elementi cum non magno sumptu, vel incommodo haberetur, & tunc ista dicitur impensa, juxta primam partem, principaliter respiciens bonum publicum in universum, quamvis exindè, accessoriè & consecutivè resultet utilitas, seu major commoditas privatorum, atque pro contributione respondendum; Si verò ob situs qualitatem, ubi non habeatur aqua per aquæductus à longe traducta, incolæ magnum sentiant incommodum, & impensam in singulari pro hujusmodi necessario elemento obtinendo, itaut constructio vel refectio, principaliter concernat singulorum utilitatem pro evitando majori sumptu aliàs faciendo pro dicto usu aquæ obtinendo, & tunc dicimur esse in secunda parte distinctionis, atque intrant termini negotiorum gestorum, sive æquitativæ actionis de in rem verso &c.

Prout si essemus etiam in præcedenti casu, in quo aquæ- ductus principaliter constructi essent ad publicum ornatum, 11 majoremque commoditatem, sed aliqui privati Ecclesiastici non contenti illa accessoria & consecutiva commoditate, quam ita obtinent, hauriendo aquam ex publicis fontibus obtinerent à Magistratu facultatem ducendi aquam à publicis aquæductibus, ac faciendi fontes particulares pro usu domus, vel pro irrigandis viridariis. Et tunc proportionabiliter, & pro rata, contributioni sine dubio locus est, tanquam in secunda parte distinctionis, ut ubique, præsertim verò in Urbe observantia docet.

Ita pariter circa annonam, si enim à publico consulitur, vel irruentiæ locustarum, vel agrorum inundationibus, aut latronum seu militum incursionibus, unde pro- 12 pterea, ob non impeditam consuetam fructuum perceptionem, resultet ubertas, seu evitetur penuria, unde singulis accessoriè utilitatem quoque reportent, eos emendo pro consueto, non autem cariori insolito pretio; Tunc quoad Ecclesiasticos in universum, dicimur esse in prima parte

ham, etiam cum sensu veritatis, quod ubi alia requisita ut supra concurrunt, tunc talis denegatio dicitur injusta, & irrationabilis, ideòque intrat recursus ad superiorem per viam querelæ pro supplerione, ex juris propositione, qua forte nil in Curiæ praxi frequentius quod judex supplet atq; pro præstito declarat illum consensum, Greg. *dec. 117. nu. 9.* Mant. *dec. 238. n. 9. dec. 360. n. 6. p. 6. rec. & passim*.

Injustam verò, ac irrationabilem dicebam, stante dicto depauperationis ac insufficientiæ populi sæcularis præsupposito, dictam denegationem, ex pluribus rationibus; Una deducta ex *l. fin. C. de revocan. don.* super donatarii obligatione alendi seu aliàs in necessitatibus sublevandi donatorem, cùm omnia bona, quæ possident Ecclesiasticæ, & Ecclesiastici, ex largitionibus ac piis dispositionibus sæcularium obveniant, Altera in idem ex eadem subventione debita per Ecclesiam seu beneficiatum Patrono, & fundatori; Et tertia ducto argumento à dispositione text. *in cap. suggestum de decim.* atque ab eo quod in hac materia frequentes firmatum habemus per Rotam, & DD. circa Regularium exemptionem à decimis, per Parochos, & Episcopos toleratam circa ea initia, in quibus religiosi erant pauci, ac pauca erant bona per eos possessa; Parochi verò aliique Clerici sæculares divites, & bene provisi, cujus contrarium hodie cernitur, ut in dicta sua materia *sub tit. de decim.* pluries actum habetur; Quod propriè ad rem facere videtur, quoniam antiquitus satis exiguus erat numerus Ecclesiasticorum, ac exigua bona per eos possessa, & è converso populus sæcularis erat longè major in numero, & opibus, atque satis minora erant vectigalium, gabellarum, & collectarum onera, quia ipsæ Communitates erant divites, de communi bursa facientes has expensas, quas nunc per privatorum collectas facere oportet; Quæ omnia ob bella, aliasque calamitates nimiumque excretum Ecclesiasticorum numerum, & peculium, sunt in oppositum; Quæ tamen omnia consideranda sunt, tanquam justum motivum superiorum Ecclesiasticorum, ut ex æquitate, ac pietate, id juxta indigentiam decernant & concedant; Non autem ut sæculares ex his rationibus auctoritate sua id assumant, Ideòque ut dictum est in hac materia totum malum consistit in vitio utriusque extremi, atque super inobservantia dicti præcepti, *ne quid nimis* hinc inde.

RAVENNATEN. COLLECTÆ PRO DEPUTATIS REGIONIS, SEU CONTRADÆ NUNCUPATÆ ARCÆ BONONIÆ. CUM ECCLESIASTICIS.

Casus decisus per Rotam ut infrà.

De contributione Ecclesiasticorum ad publicas expensas principaliter concernentes singulorum privatam utilitatem, secundariò verò publicam; Ut sunt, refectiones aggerum pro impediendis inundationibus, & similes; Quomodo talis contributio seu repartitio facienda sit pro rata bonorum; Et aliqua de expensis concernentibus Annonam, vel aquas & fontes; An & quando etiam Ecclesiastici ad eas teneantur.

SUMMARIUM,

1 Facti series.
2 Resolutio causæ.
3 *De distinctione inter expensas publicas pro utilitate omnium in universum in particulari.*
4 *Ad primam speciem Ecclesiastici non tenentur, nisi concurrentibus requisitis.*
5 *Secus autem ad secundam, & de ratione.*
6 *Sed exactio facienda est auctoritate Judicis Ecclesiastici.*
7 *Non intrat in his materia immunitatis Ecclesiasticæ.*
8 *Decima debetur etiam de pascuis, atque bona solum pascuiva dicuntur fructifera & collectabilia.*
9 *Collectæ solvendæ sunt pro modo fructuum.*
10 *An & quando Ecclesiastici teneantur ad contributiones expensarum pro aquæductibus, & fontibus.*
11 *Quomodo istæ quæstiones, & à quibus decidendæ sint.*

DISC. LIX.

1 OB inundationes, quibus frequenter subjacet territorium Ravennatense, necessitas exigit, cùm summa diligentia & notabili sumptu, aggeres construere, vel constructos reficere, & manutenere, ut ita ea prædia, & bona præserventur ab inundationibus, quæ non solum perceptionem fructuum illius anni impediunt, sed etiam sterilitatem pro aliquo futuro tempore inducunt; Quia verò impossibile est, id singulariter, & distinctè per prædiorum Dominos petici, proindeque omninò necessaria est pro majori utilitate singulorum, & consequenter prætensa exemptio ab hujusmodi contributionibus, non importaret ecclesiasticam immunitatem, quæ propriè est conservatio ecclesiasticorum in primæva naturali libertate ab oneribus per Principem laicum indictis, sed esset velle locupletari de alieno, ita evitando illas expensas, quæ alias de necessitate prædiorum domini, sive Ecclesiastici, sive sæculares facturi essent, etiamsi sublatis omnibus oneribus, restitutio sequeretur primævæ naturali libertati, cum istud non sit onus proveniens à facto Principis vel alterius Magistratus sæcularis, sed de nenessitate naturæ, ipsisque bonis insitum.

Ut in specie aggerum, quæ fiunt propè mare vel flumen ad evitandas inundationes, Ancharan. *in d. c. non minus n. 8. de immu. Eccl.* & sequitur Abb. *ibid. n. 18. vers. hinc dicit.* Et de refectione viæ ante propriam domum, seu expurgatione putei deservientis ad totius vicinæ usum, Fagnan. *in eod. c. non minus n. 12. & 13.* & hâc distinctionem sequuntur etiam morales & canonistæ, ut constat ex deducti. per Delbene *in tract. de Immu. tom. 1. c. 5. dubit. 16. & 17.*

Ad quod considerabam etiam conferre ea, quæ in jure habemus de melioramentis necessariis, vel utilibus, etiam quantumcumque malæ fidei possessori reficiendis, quoties non constat de voluntate, quod animo donandi facta essent, ex dicta ratione, quod nisi per dictum possessorem facta fuissent, fieri debuissent per ipsum dominum, respectu necessariorum, & respectu utilium, quia esset locupletari de alieno cum similibus.

5 Solumque isto casu Ecclesiasticæ libertatis præjudicium versari posset, quando Magistratus sæculares cum eorum propria & laicali auctoritate hujusmodi collectarum exactiones facere vellent, cum ex deducti. *disc. præc.* faciendum sit auctoritate judicis Ecclesiastici id denegare non debentis, eodem modo, quo ex vi directiva magis, quàm coactiva, idem sequi debet circa alia concernentia publicam utilitatem in universum, quæ tamen omnium, sive Ecclesiasticorum, sive sæcularium uniformem observan-6 tiam exigunt; Ut sunt ea, quæ concernunt casus belli divini vel humani, salubritatem aeris, & similia ex collectis per Sperell. *dec. 12. & 13.* & frequenter habetur actum, præsertim per modernos morales.

Hinc proinde, inane videbatur opus scribentium pro Ecclesiasticis, qui desumendo collecta per Rot. *dec. 412. p.* 7 *9. rec.* & Fagnan. *in c. non minus de Immu. Eccles.* longas retexebant allegationes super clericorum & ecclesiarum immunitate à collectis, & oneribus laicalibus, ex defectu applicationis, quia non eramus in casu, dum ista non sunt onera per Principem vel Rempublicam in suam causam indicta, sed potius prudentes & œconomicæ provisiones pro majori ipsorum privatorum utilitate, quamvis exinde, accessoriè & consecutivè, publica quoque utilitas resultet.

Quo verò ad alium punctum super modo contributionis, ac distinctionis bonorum cultorum & incultorum, non cadebat consideratio qualitatis seu immunitatis Ecclesiasticæ, ut suprà cessantis, cum id etiam laicos indifferenter percuteret; Videbatur autem, utrumque extremum esse vitiosum, illud scil. hujus partis super æquali concursu bonorum sterilium, & incultorum, cum cultis fertilibus, & illud alterius super omnimoda contributionis denegatione, ex eo quod bona non essent culta, quoniam etiam inculta & solùm pascuiva dicuntur fructifera in fructu merè naturali, unde habemus, quod etiam de pascuis debetur decima sicuti de aliis fructibus ad text. *in c. commissum de decim.* Rebuff. *de decim. q. 8. n. 22.* Barbos. *de parocho c. 28. §.* 8 *1. nu. 14.* & habetur pluries in sua materia *sub tit. de decim.* Licet ista frequentius exigi soleat in ipsis fœribus, & fructibus animalium depascentium ibi; Quinimò ista prædia solis pascuis destinata, in plerisque locis solent esse magis æstimabilia, & majoris fructus, vel quia plus fructent, vel ob securitatem à periculo sentiendi etiam damnum de proprio, cui dominus bonorum cultorum subjacet, ideòque mihi videbatur intrare terminos text. *in l. 1. & seqq. C. de annon. & tribut. lib. 10. l. fin. C. de immu. æmini conced.* Monoch. *cons. 1. 144. n. 6.* cum aliis, de quibus *in Rom. collectæ hebræorum hoc tit. disc. 80. & 101.* de solvendis collectis & datiis pro modo fructuum, & tanquam per speciem decimæ spiritualis, cui isti termini affimilantur.

Sive quod intrarent alii termini expensarum, quæ fiunt

isto præsertim casu resectionis arginum, incurrerent, ut ob aliquorum particularium neglectam, vel malè factam resectionem tota aliorum impensa inutilis remaneret, ideòque hæc publica provisio, in ratione etiam œconomica omninò necessaria est pro majori utilitate singulorum, & consequenter prætensa exemptio ab hujusmodi contributionibus, non importaret ecclesiasticam immunitatem, quæ propriè est conservatio ecclesiasticorum in primæva naturali libertate ab oneribus per Principem laicum indictis, sed esset velle locupletari de alieno, ita evitando illas expensas, quæ alias de necessitate prædiorum domini, sive Ecclesiastici, sive sæculares facturi essent, etiamsi sublatis omnibus oneribus, restitutio sequeretur primævæ naturali libertati, cum istud non sit onus proveniens à facto Principis vel alterius Magistratus sæcularis, sed de nenessitate naturæ, ipsisque bonis insitum.

Ut in specie aggerum, quæ fiunt propè mare vel flumen ad evitandas inundationes, Ancharan. *in d. c. non minus n. 8. de Immu. Eccl.* & sequitur Abb. *ibid. n. 18. vers. hinc dicit.* Et de refectione viæ ante propriam domum, seu expurgatione putei deservientis ad totius vicinæ usum, Fagnan. *in eod. c. non minus n. 12. & 13.* & hâc distinctionem sequuntur etiam morales & canonistæ, ut constat ex deducti. per Delbene *in tract. de Immu. tom. 1. c. 5. dubit. 16. & 17.*

Ad quod considerabam etiam conferre ea, quæ in jure habemus de melioramentis necessariis, vel utilibus, etiam quantumcumque malæ fidei possessori reficiendis, quoties non constat de voluntate, quod animo donandi facta essent, ex dicta ratione, quod nisi per dictum possessorem facta fuissent, fieri debuissent per ipsum dominum, respectu necessariorum, & respectu utilium, quia esset locupletari de alieno cum similibus.

5 Solumque isto casu Ecclesiasticæ libertatis præjudicium versari posset, quando Magistratus sæculares cum eorum propria & laicali auctoritate hujusmodi collectarum exactiones facere vellent, cum ex deducti. *disc. præc.* faciendum sit auctoritate judicis Ecclesiastici id denegare non debentis, eodem modo, quo ex vi directiva magis, quàm coactiva, idem sequi debet circa alia concernentia publicam utilitatem in universum, quæ tamen omnium, sive Ecclesiasticorum, sive sæcularium uniformem observan-6 tiam exigunt; Ut sunt ea, quæ concernunt casus belli divini vel humani, salubritatem aeris, & similia ex collectis per Sperell. *dec. 12. & 13.* & frequenter habetur actum, præsertim per modernos morales.

Hinc proinde, inane videbatur opus scribentium pro Ecclesiasticis, qui desumendo collecta per Rot. *dec. 412. p.* 7 *9. rec.* & Fagnan. *in c. non minus de Immu. Eccles.* longas retexebant allegationes super clericorum & ecclesiarum immunitate à collectis, & oneribus laicalibus, ex defectu applicationis, quia non eramus in casu, dum ista non sunt onera per Principem vel Rempublicam in suam causam indicta, sed potius prudentes & œconomicæ provisiones pro majori ipsorum privatorum utilitate, quamvis exinde, accessoriè & consecutivè, publica quoque utilitas resultet.

Quo verò ad alium punctum super modo contributionis, ac distinctionis bonorum cultorum & incultorum, non cadebat consideratio qualitatis seu immunitatis Ecclesiasticæ, ut suprà cessantis, cum id etiam laicos indifferenter percuteret; Videbatur autem, utrumque extremum esse vitiosum, illud scil. hujus partis super æquali concursu bonorum sterilium, & incultorum, cum cultis fertilibus, & illud alterius super omnimoda contributionis denegatione, ex eo quod bona non essent culta, quoniam etiam inculta & solùm pascuiva dicuntur fructifera in fructu merè naturali, unde habemus, quod etiam de pascuis debetur decima sicuti de aliis fructibus ad text. *in c. commissum de decim.* Rebuff. *de decim. q. 8. n. 22.* Barbos. *de parocho c. 28. §.* 8 *1. nu. 14.* & habetur pluries in sua materia *sub tit. de decim.* Licet ista frequentius exigi soleat in ipsis fœribus, & fructibus animalium depascentium ibi; Quinimò ista prædia solis pascuis destinata, in plerisque locis solent esse magis æstimabilia, & majoris fructus, vel quia plus fructent, vel ob securitatem à periculo sentiendi etiam damnum de proprio, cui dominus bonorum cultorum subjacet, ideòque mihi videbatur intrare terminos text. *in l. 1. & seqq. C. de annon. & tribut. lib. 10. l. fin. C. de immu. æmini conced.* Monoch. *cons. 1. 144. n. 6.* cum aliis, de quibus *in Rom. collectæ hebræorum hoc tit. disc. 80. & 101.* de solvendis collectis & datiis pro modo fructuum, & tanquam per speciem decimæ spiritualis, cui isti termini affimilantur.

Sive quod intrarent alii termini expensarum, quæ fiunt

gratia fructuum colligendorum, aut alii de in rem verso, sive utili negotiorum gestorum; Quibus omnibus attentis, sicuti justum non est, ut qui aliquem fructum percipit, omninò sit immunis, ita neque justum est, ut qui modicum percipit, debeat ferre idem ac æquale onus cum iis, qui percipiunt multum; Et licet dicta antiqua concordia jamdiu observata, indifferenter hanc æqualitatem statuat, spectata solùm quantitate, seu mensura bonorum in sorte; Considerabam tamen tunc temporis forte non adesse hanc inæqualitatem postmodum accidentaliter sequutam, unde intrarent duæ propositiones; Una quod actus initus censetur rebus in eo statu permanentibus; Et altera, quod ubi contractus tractu temporis reducitur ad injustitiam vel iniquitatem, justè peti potest ejus reformatio seu reductio ad æqualitatem, & justitiam *ad not. in c. dudum de decim.* cum concord. per Thes. *dec. 236.* Capyc. Latr. *dec. 18.* & alios frequenter; Potissimè verò favore Ecclesiæ pro qua, obtinente omnia jura & privilegia minorum & pupillorum, facilius intrat allegatio læsionis.

In ordine autem ad primum punctum contributionis Ecclesiasticorum, affirmativæ, vel negativæ in publicis expensis, omnium communem ac promiscuam utilitatem concernentibus; Retenta suprà dicta distinctione circa utilitatem principaliter communem in universum, & secundariò privatam vel è contra. Major difficultas cadere solet, non quidem theoricè super dictæ distinctionis veritate, quia in effectu est vera, magisque communiter recepta, atque in juris principiis benè fundata, sed practicè quoad ejus applicationem, quando scil. in uno vel in altero casu esse dicamur, præsertim ubi agitur de iis expensis publicis, 10 quæ magis proximè respiciunt privatos, ut sunt, conductiones medicorum, resectiones aquæductuum pro fontibus, tam publicis, quàm consequenter privatis, nec non provisiones circa annonam, in qua præsertim major est controversia, ut patet ex deductis per Fagn. *in d. c. non minus de Immun. Eccl.* ubi fatetur magis communem esse pro contributione, quamvis ipse contrarium teneat.

Mihi autem, tam occasione istius controversiæ, ac alterius de qua *disc. præc.* quàm etiam aliarum contingentiarum, videbatur periculosum esse, generaliter & in abstracto hujusmodi punctum tractare, seu generalem, ac indefinitam decisionem super tradere, ut facere videntur Doctores hinc inde disputantes collecti per Fagnan. *ubi sup.* sed procedendum esse retenta eadem distinctione generali; Si enim, e. g. aquæductus principaliter constructi essent, vel ad publicum ornatum resultantem ex publicis, & amenis fontibus, vel ad quandam majorem, & exuberantem incolarum commoditatem, itaut, etiam sine illis, necessarius, vel sufficiens usus hujus elementi cum non magno sumptu, vel incommodo haberetur, & tunc ista dicitur impensa, juxta primam partem, principaliter respiciens bonum publicum in universum, quamvis exindè, accessoriè & consecutivè resultet utilitas, seu major commoditas privatorum, atque pro contributione respondendum; Si verò ob situs qualitatem, ubi non habeatur aqua per aquæductus à longe traducta, incolæ magnum sentiant incommodum, & impensam in singulari pro hujusmodi necessario elemento obtinendo, itaut constructio vel refectio, principaliter concernat singulorum utilitatem pro evitando majori sumptu aliàs faciendo pro dicto usu aquæ obtinendo, & tunc dicimur esse in secunda parte distinctionis, atque intrant termini negotiorum gestorum, sive æquitativæ actionis de in rem verso &c.

Prout si essemus etiam in præcedenti casu, in quo aquæ- ductus principaliter constructi essent ad publicum ornatum, 11 majoremque commoditatem, sed aliqui privati Ecclesiastici non contenti illa accessoria & consecutiva commoditate, quam ita obtinent, hauriendo aquam ex publicis fontibus obtinerent à Magistratu facultatem ducendi aquam à publicis aquæductibus, ac faciendi fontes particulares pro usu domus, vel pro irrigandis viridariis. Et tunc proportionabiliter, & pro rata, contributioni sine dubio locus est, tanquam in secunda parte distinctionis, ut ubique, præsertim verò in Urbe observantia docet.

Ita pariter circa annonam, si enim à publico consulitur, vel irruentiæ locustarum, vel agrorum inundationibus, aut latronum seu militum incursionibus, unde pro- 12 pterea, ob non impeditam consuetam fructuum perceptionem, resultet ubertas, seu evitetur penuria, unde singulis accessoriè utilitatem quoque reportent, eos emendo pro consueto, non autem cariori insolito pretio; Tunc quoad Ecclesiasticos in universum, dicimur esse in prima parte

distinctionis; Sed si Ecclesia & Ecclesiastici possidissent Casalia, & prædia, unde propterea ex hujusmodi provisionibus reportant utilitatem in particulari, super majori collectione fructuum, quam alias non fecissent, sive super præservatione à majoribus impensis, quas aliàs ipsi particulares singulariter facere debuissent, & tunc dicimur esse in secunda parte, ut moderno tempore videmus practicari in Urbe super contributionibus pro expurgatione locustarum, de quibus habetur pluries *sub tit. de servitutibus ad materiam damni infecti*, ac etiam *sub tit. de locat. & conduct.*

Et quoad provisiones tritici, aliarumque frugum pro publica annona, si sunt expensæ prudentialiter factæ pro evitanda fame, & omnimoda carentia, & sic principaliter pro bono Reipublicæ in universum, sive pro evitandis dardanariorum suffocationibus, & tunc videmur esse in prima parte distinctionis, ac sequenda opinio Fagn. *ubi sup.* & aliorum; Sed si existente communiter victualium pretio cariori, Civitas, vel alter Magistratus, ad quam pertinet, commiserando populum impotentem ad emendum panem, seu alia victualia tam caro pretio, emat frumentum pro majori pretio, sine quo aliàs haberi non potest, revendat autem, seu explanet pro minori, juxta casum, de quo habetur actum *in Ferrar. hoc eod. tit. disc. 45.* & in aliis, & tunc videtur, quod simus in secunda parte privatæ actionis negotiorum gestorum, quoniam non esset præservari à damno resultante ab accidentali indictione collectarum & onerum, quæ per Magistratus sæculares laicali auctoritate fiant cum conservatione in pristina naturali libertate, in quo propriè immunitas consistit, sed est velle facere lucrum de alieno, atque illum panem, quem aliàs emere oporteret pro decem, obtinere pro quinque alieno sumptu; Et sic in summa, ista videtur quæstio potius facti, & applicationis, quàm juris, uniforme generalem determinationem non recipiens, sed prudentis judicis arbitrio, juxta singulorum casuum particulares circumstantias, ita tamen quod Ecclesiasticorum condemnatio & coercitio, dictæque quæstionis terminatio, fiat auctoritate judicis Ecclesiastici, & competentis, non autem Magistratus sæcularis suam auctoritatem adhibeat, & sic in vi directiva, non autem coactiva, *ut disc. præc.*

HYDRUNTINA COLLECTARUM PRO COMMUNITATE OPPIDI, SEU LOCI ZULLINI CUM DOROTHEO STISIO.

Casus disputatus in S. Congregatione Immunitatis, & resolutus pro Communitate.

An Clericis Orientales, seu Græci conjugati in minoribus, solaque prima tonsura initiati, sint exempti à collectis, aliisque oneribus laicalibus, vel potius jure aliorum clericorum conjugatorum ritus latini in hoc proposito censendi sint.

Et de probatione clericatus, quando dicatur adesse sufficiens; Et de differentia inter probationem clericatus in genere, & probationem unius, vel alterius qualitatis ejusdem clericatus, posita ejus substantia, an scil. esset in uno, vel altero ritu.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio S. Congreg.*
3 *Litteræ Episcopi probant Clericatum.*
4 *Clericus conjugatus non est exemptus à collectis.*
5 *Quid in Clerico conjugato Græco, seu orientali.*
6 *De ratione, ob quam Clerici etiam in minoribus gaudent exemptione, & privilegiis, etiamsi non habeant requisita Conc. Trid.*
7 *Habens regulam habet intentionem fundatam, donec probetur limitatio, quam sufficit reddere dubiam.*
8 *Diversa est forma ordinum Ritus Græci, ac latini.*
9 *Episcopus latinus nil confert ordines, juxta ritu Græcum.*
10 *Declaratur conclusio, quod Clericatus admittat imperfectas probationes, & quando debeant esse plenæ.*
11 *Clerici conjugati orientales in minoribus non gaudent Immunitate ab oneribus.*
12 *In Clericis conjugatis in minoribus nulla differentia est inter Græcos, & Latinos, & de differentia.*
13 *An Clerici in minoribus de jure sint exempti à collectis, & oneribus.*
14 *Declaratur conclusio, quod Clerici Græci non subjacent decretis, & Canonibus Apostolicis.*

DISC. LX.

RE nente Dorotheo clerico conjugato, loci fortè ditiori cive, solvere collectas, aliaque publica & Communitativa onera, sub eo prætextu, quod esset clericus orientalis, seu ritu græco ordinatus, introducta inter ipsum & Communitatem loci Zullini causa coram Ordinario, prodiit sententia Cummunitati favorabilis, in gradu appellationis revocata per A. C. in contumaciam tamen, & per contradictas; Atque in hoc statu reassumpta causa per S. Congr. immunitatis, ac disputato dubio, an locus esset prætensæ exemptioni, nec ne, sub die 12. Junii 1668. negativa prodiit resolutio communitati favorabilis; Ex eo principaliter fundamento, quod non constaret de qualitate clericatus juxta ritum græcum, unde propterea regulandus esset jure aliorum clericorum conjugatorum ritus latini, quo non dubitatur, collectis, & oneribus laicalibus subjacere; Sed quatenus etiam hujusmodi qualitas sufficienter justificata esset, adhuc sensus S. Cong. fuit, eam in proposito non suffragari; Et sic duæ fuerunt hujus disputationis partes, seu inspectiones, una scil. super probatione clericatus juxta dictam qualitatem, & altera, posito quod de illa constaret, an suffragaretur; Et in utraque mihi scribenti pro Communitate. reflectendo etiam ad veritatem, justa, & probabilis visa est resolutio.

Quatenus enim pertinet ad primam, quæstio erat magis facti quàm juris, an scilicet adesset sufficiens probatio clericatus, in quo scribentes pro Dorotheo dicebant, ejus intentionem fundatam esse in litteris testimonialibus Episcopi *Alessanen.* vicinioris, qui in vim dimissorialium proprii Ordinarii, eum prima tonsura initiaverat; Recepta enim propositio est, clericatum per hujusmodi litteras rectè, ac sufficienter justificari, Caval. *decis.* 483. & 502. Greg. *dec.* 78. Buratt. *decis.* 540. *dec.* 31. *num.* 2. 9. 10. *rec.* & admittunt Merlin. *lib.* 2. *contr.* 91. & Sanfel. *dec.* 7. & 143. ubi disputant, an probetur per testes, & adminicula; Multò magis, ac extra difficultatem, accedentibus pluribus adminiculis id reddentibus indubitatum, tum quia in pluribus visitationibus factis per Ordinarium, ipse tanquam clericus ad obedientiam evocatus fuerat, & in clericorum cathalogo descriptus; Tum clarius ob duplicem dispensationem Apostolicam, una scil. alterius revalidatoriam super duplici bigamia, dum secundam uxorem viduam duxerat.

E converso ex parte communitatis non negabatur veritas clericatus in genere, sed controversia erat super ejusdem clericatus qualitate, an scil. ille, latino, vel græco ritu susceptus esset, cùm in hoc resideret substantia quæstionis, quoniam si esset ritu latino, nil referebat ad effectum controversum, dum absolutum est, clericatum in statu conjugali non excusare à collectis, & oneribus realibus, vel mixtis cum sola controversia sit circa exemptionem à meræ personalibus, prout est capitatio, quæ vulgò *la testa* nuncupari solet, ac etiam sunt servitia personalia, ex deductis in materia hinc inde per Marin. *resp.* 59. *l.* 1. Fagnan. *in c. pervenit n.* 15. *de imm. Eccles.* Cobell. *ad bullhoni Regim. c.* 50. *n.* 157. Delbene *de imm. c.* 1. *dubit.* 5. *sect.* 3. Unde Rota *in una Rom. amissionis ad c. Odoardus* 5. *Martii* 1688. coram Otalora, & de qua habetur actum *sub tit. de cred.* dixit clericos conjugatos, excepto privilegio fori, in omnibus haberi tanquam laicos.

Hoc autem, scribentes in contrarium non negabant, sed dicebant procedere in clericis conjugatis ritus latini, secus autem in Orientalibus, in quibus qualitas conjugalis, utpotè licita, & rectè compatibilis cum clericatu, illum non diversificat, neque ejus connaturalia privilegia tollit; Ut in specie exemptionis à collectis, & oneribus clericorum Orientalium conjugatorum Caroli de Grass. *de eff. clericat.* 3. *numer.* 45. Delbene *de immun. capit.* 1. *dubit.* 8. *numer.* 2. ubi quod etiamsi in illis non concurrerent requisita Sac. Concil. Triden. quæ in clericis in minoribus ritus latini non beneficiatis necessaria sunt ad fori privilegium, adhuc tamen privilegiis clericalibus gaudere debeant, assignata ratione, quod post diversum sub Leone III. Imperium orientale ab occidentali, & sic separatam utramque Ecclesiam, quamvis etiam clerici, & subditi Ecclesiæ orientalis, adhuc subdantur Pontifici tanquam Episcopo Ecclesiæ universalis, non tamen subjacent novis legibus Pontificiis, quæ etiam in Concilijs generalibus fierent super statu clericorum, & Ecclesiasticorum, & consequenter exempti sunt à Concilio Tridentino inducente in clericis in minoribus requisita incessus in habitu, & tonsura, & servitii alicujus Ecclesiæ, cui per Ordinarium adscripti essent.

Cùm igitur punctus quæstionis non esset in substantia clericatus in genere, sed esset in hujusmodi qualitate, quæ ex parte clerici prætendentis exemptionem deducebatur, ratio quam limitatio dictæ regulæ generalis assistentis Communitati volenti exigere collecta adversus clericos conjugator, Hinc proinde ejusdem Communitatis intentio fundata remanebat in regula, quam sufficit allegare pro actione fundanda, donec probetur exceptio, quæ utpotè non præsumenda, bene, & concludenter per allegantem probanda est, itaut allegans exceptionem adversus actorem, qui bene suam actionem fundavit, gerere dicatur partes actoris, è converso alter partes rei, cui sufficit vincere per non jus. Mantic. *dec.* 251. *n.* 8. & 274. *n.* 4. Buratt. & Add. *dec.* 298. *n.* 2. & 3. Quinimò sufficit, quod dubia reddatur probatio ejus, qui vices actoris gerit, Surd. *cons.* 305. *n.* 6. Merl. *dec.* 587. *n.* 34. *dec.* 158. *n.* 2. & 270. *n.* 1. & *seq. par.* 2. *rec.*

Plures autem circumstantiæ, & præsumptiones concurrebant, hujusmodi probationem excludentes, vel debilitantes, primò scil. quod illa verba *juxta ritum græcum*, in litteris dicti Episcopi adjecta essent per apostillam marginalem, de cujus fallitate suspicio erat; Secundò, quia in registro emunciabatur, istum nullo cum aliis promotum esse ad clericatum juxta ritum S. R. E. absque eo quod fieret aliqua mentio ritus græci, ut probabatur emunciari in iis, qui juxta dictum ritum ordinati essent. Tertiò, quia in visitationibus, emunciatus erat simpliciter clericus inde cum aliis ritus latini, absque dicta qualitate, enunciata in aliis, qui revera erant illius ritus clerici vel presbyteri; Et quarto fortiter ob incongruentiam Episcopi ordinantis, qui erat latinus; Licèt enim orientales græco ritu viventes, qui domicilium habent in his partibus occidentalibus, subjaceant locorum ordinariis, atque non nisi de istorum licentia, & auctoritate ad ordines promoveri valeant, nihilominus quia diversa est forma ordinandi in uno ac altero ritu ex deducta per Fagn. *in c. cum venissent de Sac. unctione*, idcircò de Episcopi latini licentia, & cum eius litteris dimissorialibus, ordines conferuntur per Episcopum græcum ad text. *in cap.* 9. & 11. *de temporibus ordinat.* ibid. Barb. *in collect.* Azor. *Instit. mor. par.* 2. *l.* 3. *cap.* 9. *q.* 4. atque ita docet inconcussa praxis; Unde propterea, quidquid esset de hujusmodi adminiculis, an sufficerent nec ne ad convincendam dictarum litterarum fallitatem, seu alterationem, dicebam id sufficere ad reddendam dubiam probationem dictæ qualitatis, quæ erat fundamentum intentionis prætendentis exemptionem.

Et quamvis in materia probationis clericatus, magis communiter receptum sit, non adeò modicus, & rigoroso procedendum esse, sed sufficere etiam probationes imperfectas, & adminicularias ex deduct. apud Greg. & Add. *decis.* 20. 23. & 78. & *par. benefic. latissime passim*, ac disputant Merl. & Sanfel. *ubi sup.* Nihilominus advertebam, etiam cum tenui veritatis, in hoc specialem esse effectum, ad quam hujusmodi probatio facienda est, ac scil. incidenter, ut quotidie contingit in justificationibus litterarum Apostolicarum super collatione beneficii, ad effectum illas exequendi, vel etiam ubi de eodem clericatu ageretur, ad effectum fori juridicæ lanci, quo casu benigè procederetur, ac sufficiret casum reddi probabilitèr dubium, ut in dubio pro clericatu suspendendum sit, quia non incongruit judicem Ecclesiasticum, cognoscere & punire eum, qui possit esse non clericus, sed laicus; sed è converso incongruit judicem laicum cognoscere & punire eum, qui potest esse clericus, idcircò ratione dicti convenientis, tutior via eligenda est; Quæ ratio non adaptatur, ubi agitur ad effectum præsentis controversiæ, cùm nullum adsit inconveniens, ut clericus connumeratus ferat onera laicalia, ideòque qualitas regulæ limitativa plenè probanda est, & sic magna est differentia inter unum effectum, & alterum.

Verùm ubi etiam dicta probatio omninò perfecta admitteretur, Quatenus ad alteram inspectionem pertinet, adhuc, cum sensu etiam veritatis, dicebam veriorem videri opinionem Baldi, & aliorum relatam per Jo. Ant. de Nigris *super Cap. Regni* 38. *n.* 17. & 18. & Caroli de Grass. *d. eff.* 3. *n.* 45. negantia ejus dubitatione, ex pluribus; Primò quia in Ecclesia orientali, seu ritu græco, non videtur in usu ille clericatus in minoribus cum sola tonsura, quæ revera non est ordo, sed solum initium, seu introductio ad ordines, atque adscriptio militiæ cœlesti pro futuris ordinibus suscipiendis; Unde propterea quando illi orientales ex antiquo domicilio in his partibus occidentalibus & intra viscera Ecclesiæ latinæ viventes, inter odunt clericalem statum suscipere, usus est, quod hanc militiæ inore aliorum clericorum ritus latini adscribuntur per ipsamet ordinarium loci, seu alterum Episcopum latinum; Quando verò intendunt ad alium ritum in majoribus ordinibus transitum facere, ita per quandam mutationem status, dictos ordines, sub diverso ritu ab Episcopo græco suscipiant, Ideòque quoad clericos in minoribus, præsertim pleno tonsuræ, nulla videtur inter unos & alios clericos subesse differentia, quæ solum cernitur in promotis ad ordines majores, in quibus hujusmodi orientalibus, quamvis intra viscera Ecclesiæ occidentalis viventibus, ex quadam permissione Sedis Apostolicæ, toleratur status conjugalis prohibitus clericis ritus latini; Et sic ea quæ dicuntur per Graff. & alios, ut clerici orientales quamvis uxorati, adhuc veri clerici sint, atque jure nostrorum clericorum exellium censendi, procedunt in illis qui sunt in ordinibus majoribus, & in omninò fixo, & irrevocabili statu clericatur, ad effectum ut prætendi non possit eos venire sub canonibus & decretis loquentibus de clericis conjugatis.

Secundò, quia in jure expressè determinatum non est, an clerici in minoribus tantùm constituti gaudeant illa immunitate à collectis & gabellis, aliisque publicis oneribus, qua indubitanter gaudent existentes in sacris seu majoribus, plerisque id negantibus in bonis privatis, seu patrimonialibus, ut de facto aliquarum provinciarum, seu locorum nius docet. Et quamvis magis communis & recepta DD. opinio, à frequentiori etiam Catholici Orbis observantia comprobata, clericis in minoribus quoque assistat, ex deductis per Fagnan. *in d. c. pervenit de immu. Eccles. nu.* 15. Delbene *de imm. c.* 1. *dubit.* 5. *sect.* 1. Attamen est exemptio qualificata, quatenus scilicet clerici in minoribus sint cœlibes, & non conjugati, ex auctoritatibus supra initio allegatis, ideòque cuicumque clerico in minoribus hujusmodi exemptionem prætendenti, rectè dici potest, nullum habet canonem, vel decretum Apostolicum, quod tibi pro immunitate assistat.

Atque scribendo in causa dicebam, insulsam mihi videri differentiæ rationem ab aliquibus assignari solitam, quod clerici orientales quamvis conjugati, sint veri clerici, nam clerici occidentales conjugati sunt etiam tales, o desinti tamen ea qualitate, quæ causat aliqua majora privilegia.

Tertiò quia ratio assignata à Delbene *ut sup.* quod scilpost divisionem Imperii, ac divisionem Ecclesiarum Græcæ, & Latinæ, clerici orientales comprehensi esse non deberent sub decretis Apostolicis, quæ exinde ferent etiam in Concilijs Generalibus, congruè adaptabilis est illis, qui tam in origine, quàm in domicilio, vere & de facto vivunt in partibus orientalibus, ac intra illius Ecclesiæ limites, cum eorum particularibus legibus, etiam Conciliaribus, ad tollendam confusionem, quæ ex legum diversitate oriri posset, & quia non debent duplici diversæ legi subjacere; Quæ ratio omninò incongrua est illis, qui licet ex antiqua origine sint orientales, de facto tamen vivunt in his partibus occidentalibus, & intra viscera Ecclesiæ latinæ, absque simili & participatione aliquarum legum, & Conciliorum, atque sub omnimoda subjectione & correctione Episcoporum, seu Ordinariorum Ecclesiæ latinæ, ituut, excepta tolerantia circa ritum, in reliquis, in nihilo differre videantur à reliquis clericis; Et quidem priorius adnotum dicebam, ut inter æque existens in eodem statu clericatus in minoribus, magis privilegiati, ac melioris conditionis esse deberent illi, qui in his partibus vivente, à nostræ Ecclesiæ instituto magis deviant, atque græcorum schismati quodammodo, magis approximant, quàm nostri, magis Ecclesiæ obedientes & Subditi, unde propterea justa, benèque fundata visa est resolutio, communis quoque observantiæ fomentum habens.

VELITERNA PANIS PRO COMMUNITATE CIVITATIS VELLETRI SEU APPALTATORE FURNORUM CUM CIVIBUS, & ALIIS PARTICULARIBUS.

Casus decisus per Congregationem Boni Regiminis pro Appaltatore.

De jure privativo faciendi furnos, & vendendi panem; An Jus vectigalis importare dicatur; Et an cives, etiam Ecclesiastici habentes facultatem faciendi panem in eorum domibus pro familiæ & familo

mulorum usu, possint in præjudicium furnorum publicorum, dare panem operariis diurnis.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Capitula appaltus servanda sunt pro lege.*
3 *Exceptio firmat regulam in contrarium.*
4 *Jus habendi furnos panis venalis privativè ad omnes, an sit de regalibus, & habeatur per Civitates subditas.*
5 *Famulorum appellatione qui veniant, & an operarii diurni.*
6 *De exemptione & privilegio famulorum, & servientium Episcoporum, & Regularium.*
7 *Spectanda est consuetudo in materia operariorum, an eis dentur alimenta vel pecunia.*
8 *Jus privativum vendendi victualia, an importet vectigal.*
9 *De ratione Ecclesiasticæ Immunitatis, ne Clerici cogantur emere panem publicum venalem.*

DISC. LXI.

1 IN Civitate Veliterna duæ species furnorum habentur; Una est in quibus coquitur panis civium habentium facultatem illum faciendi in propriis domibus pro usu ipsorum eorumque familiæ, & famulorum, qui vulgò *Garzoni* nuncupantur; Altera publicorum, in quibus coquitur panis venalis, non ab alio faciendus, & vendendus, quam ab eorumdem furnorum appaltatore, qui pro hujusmodi jure privative solvit Communitati illorum dominæ singulo quoque anno notabilem summam scut. mil. & ultra.

Cùm autem aliqui cives pretenderent panem in propriis domibus confectum distribuere posse etiam diurnis operariis in eorum bonis laborantibus, quorum major pars est forensium, adhoc territorium collendum certis anni temporibus accedentium, Pro Appaltatore scribens dicebam, id eis esse illicitum, ac jure prohibendum ex capitulis appaltus, quæ pro lege in hac materia habenda sunt, ut in
2 specie capitulorum appaltus Corn. *cons.* 339. *in princ. l. 1.* In illis enim expresse cavetur neminem, excepto appaltatore, vendere vel distribuere posse panem, pistoribus, operariis, & aliis in territorio laborantibus, unde quoties habemus verba clara, locus non est argumentis & interpretationibus ad text. *in l. ille ant ille, ff. de legat. 3.* cujus dispositionem procedere in omni materia, late firmatur *decis. 44. p. 11. vec. num. 14.*

Maximè quia post hujusmodi dispositionem adjicitur exceptuario illorum operariorum, qui essent cives, ac etiam famulorum, qui vulgò *Garzoni* nuncupantur, quibus declaratur licitum esse comedere panem privatum, exceptio enim firmat regulam in contrarium ad text. *in l. nam quod liquidò. ff. de pœna legata cum concord.* per Barb. *axiom. 85. n. 4. decis. 24. n. 1. & seqq. part. 6. rec.*

3 Neque super hujusmodi capitulorum observantia cadere poterat difficultas, num hujusmodi jus privativum, & prohibendi, utpotè concernens speciem vectigalis, dicen-
4 dum esset de Regalibus, & compereret necne Communitati, ut occasione appaltus nivis, & juris privativi illam vendendi disputarur hinc inde apud Ganav. *decis. 16.* & Galeot. *resp. fiscal. 10.* Et de quo jure prohibendi accessum ad aliena molendina competenti Civitati habetur *in Cornetana, & Farsen. sub tit. de serv. ad materiam juris prohib.* quia in casu, de quo agebatur, appaltus cum omnibus istis capitulis approbatus fuerat per Congregationem Boni Regiminis, cum Beneplacito etiam Papæ, cum quo Congregatio, verbum fecerat, unde cessabat oppositio, quæ fieri posset ex parte Principis, cujus potius concurrebat approbatio.

Prætendebatur per cives, & alios bona in Territorio possidentes, operarios venire sub nomine famulorum, ideòque suffragari dictam exceptionem, sed minus fundata-
5 tam dicebam hujusmodi prætensionem, tam ex discretiva in eisdem capitulis contenta, quia excipiuntur operarii cives, & famuli, ergo isti considerantur ut quid distinctum ab illis, respectu enim famulorum exceptio est indefinita, sive sint cives, sive exteri, respectu verò operariorum, excipiuntur soli cives, quibus nihil refert, an panis detur per ipsos dominos, & conductores, cùm tanquam cives generaliter sint exempti à necessitate emendi panem publicum, atque jus habeant faciendi panem privatum in propriis domibus, & hoc sufficit sufficere videbatur.

Sed ubi etiam hujusmodi discretiva non adesset, dicebam, sub famulorum nomine diurnos operarios non venire, famuli enim excipiantur, quia sunt de domini familia, de qua non censentur, nisi qui pro anno vel mensruo stipendio semper, quibuscumque diebus, horis, & temporibus alieno servitio addicti sunt, non autem diurni operarii, vel alii in aliqua diei vel temporis parte tanquam conductitii aliquod servitium præstantes, Menoch. *de arb. cas. 552. n. 8. & 9.* Grat. *disceptat. for. c. 340. n. 20* plene Ventur. *cons. 22. per tot.* ubi agitur de legatis, quæ per Cardinales, & alios fiunt, eprum famulis distribuenda; Ad quod conferunt, quæ in materia familiarium habentur *sub tit. de benef.* occasione reservationis resultantis ex familiaritate Cardinalium vel Papæ.

Quod in dies praxis docet in materia immunitatis Ecclesiasticæ, quia famuli, & familiares Cardinalium, Episcorum, aliorumque Ecclesiasticorum, juxta opinionem, 6
quam ex sensu canonistarum, & moralium tenet Curia Romana, gaudent pluribus exemptionibus, immunitatibus, & privilegiis, quibus tamen non gaudent operarii sub diurna mercede conducti, quia verè non sunt tales, ut latius deductum habetur *in una Lauretan. sub tit. de jurisd. & foro comper. disc. 33.* occasione privilegiorum competentium familiaribus, & servientibus S. Domus Lauretanæ, & jurisdictionis Protectoris in eos.

Quod in subjecta materia clarius probari dicebam ex ratione, quæ, juris dispositione non refragante, magis juxta meam sententiam spectanda venit, Consuetudo enim inveterata est in loco, præstandi hujusmodi operariis, non alimenta, sicut præstantur famulis, sed mercedem diur- 7
nam in pecunia, quam regionis consuetudinem in hac operariorum materia spectandam esse, an scilicet eis præstanda sint alimenta; vel merces pecuniaria, notat in specie Rebuff. *in l. faciendum 70. §. Idem dicitur, ff. de verborum signif. vers. operarius qui operatur.*

Jus autem privativum circa venditionem panis, vel alia- 8
rum rerum humano usui necessariarum, importare dicitur speciem vectigalis, ex late duct. per Galeot. *d. resp. fiscal. 20. num. 30. cum seqq.* Ganav. *ver. d. dec. 16. num. 39. & seq.* quidquid sit respectu eorum, quæ sunt ad luxum ut distinguendo habetur *disc. 46.* Itaut panis, vel alia res quæ venditur per habentes hujusmodi privativum, duplex pretium habere dicatur, unum nempè intrinsecum, & naturale, quanti verè importat naturalis valor frumenti, & operarum pro illo ad formam panis reducendo, alterum verò extrinsecum, & accidentale, consistens in eo, quod plus venditur, ut in hoc casu proprie vectigal consistere dicitur Bossius *de vectigal. n. 4.* Galeot. *dict. resp. 10. n. 39.* bene Saccin. *cons. 156. lib. 2.* ubi quod appaltus talis consistere dicitur, non in ipsa talis materia, sed illo privativo jure vendendi, quod sæpius deductum habetur infra *hoc eodem titulo ad materiam mineralium.*

Quibus sic stantibus, si conducentibus operas, immutata antiqua consuetudine, licitum esset dare panem eorum operariis, id in effectu aliud non contineret, nisi implicitam venditionem, quam de pane cives facerent eisdem operariis, illum dando pro currenti pretio loco pecuniæ alias præstandæ. Unde resultaret inconveniens, quod privati cives exigerent ab hujusmodi exteris operariis, cum illicita negotiatione, & lucro de alieno, illud vectigal, quod non nisi per Communitatem ex Principis concessione exigi potest.

Ex qua ratione, idem dicendum videtur, absque aliquo 9
Ecclesiasticæ Immunitatis præjudicio, etiam respectu clericorum, & ecclesiasticorum hujusmodi operarios conducentium, ideò enim ipsi ab hujusmodi necessitate emendi publicum panè rationabiliter exempti sunt pro eorum famulis & familia, quia cùm ab ipsa persona Ecclesiastica præstanda sint eis alimenta, ita per indirectum solverent gabellas & onera laicalia, emendo victualia eo cariori pretio, quod jus privativum, seu gabella importat, ut occasione gabellæ macinæ seu farinæ habetur in nullius Baren. *disc. 54.* & occasione gabellæ vini in Perus. *disc. 52.* & in aliis *hoc tit.* Quæ ratio non cadit in operariis diurnis quibus ex more regionis certa merces in pecunia præstari solet, quia nihil interest conductoris, an ille operarius cum mercede, quam ab ipso obtinet, cariori, vel viliori pretio victualia emat, & an totâ consumat vel retineat mercedem, quam sibi sat est solvisse; Atque alias ut dictum est, esset exigere publicum vectigal in privatam utilitatem, quod importaret lucrum de alieno, ac negotiationem magis quàm immunitatem, quæ in Ecclesiasticis magis quàm in laicis est damnabilis; Et ita pro Communitate seu ejus appaltatore respondit Congregatio boni

boni regiminis. Prout etiam S. Congreg. immunitatis ita distinguendo respondere solet, quod scilicet immunitas Ecclesiasticorum suffragetur pro famulis, non autem pro hujusmodi operariis & laboratoribus, ut scio præsertim fuisse ita responsum in una Lucerina, & in aliis.

ANNOT. AD DISC. LXI.

De jure privativo habendi furnos, habetur *infrà disc. 144. & 145.* ubi de Molendinis, & similibus.

Et de propositionibus, de quibus etiam supra *disc. 53. & 54.* quod scilicet exemptio sive immunitas præservare debet à damno personas immunes, ut pro solutione gabellæ, vel alterius oneris, nullum patiatur detrimentum, neque diminutionem intrinseci, & naturalis pretii fuorum bonorum, & victualium, perinde ac si quoad eos nullæ in rerum natura adessent gabellæ, sed viveretur, ut in primævis temporibus, ante illarum introductionem, & usum, non autem, ut personæ exemptæ exigere possint ad proprium lucrum illud extrinsecum augmentum pretii, quod subditi impositoribus gabellæ persolvunt proprio Principi, vel propriæ Civitati, pro publicis oneribus, quoniam ita est manifesta contractatio rei alienæ, invito domino, & locupletatio cum aliena jactura, ut plenius advertitur *in Miscell. Ecclesiast. disc. 5. & 6.*

FERRARIEN. GABELLÆ CARNIS PRO APPALTATORIBUS GABELLÆ CUM ALIQUIBUS MONASTERIIS, ALIISQUE ECCLESIASTICIS.

Casus disputatus coram Camerario, & resolutus ut infrà.

An gabella imposita carni venali in frusta ad certam rationem pro quolibet libra de pondere, debeatur pro illis animalibus, quæ viva introducantur ad effectum mactandi in propria domo, & pro usu proprio. Et an gabellarius incurrat censuras inflictas contra exigentes gabellas ab indebitam vel excessivam ejus actionem, si ipsi Ecclesiastici eidem gabellæ in genere subjecti sint, & sola quæstio sit super interpretatione vel super comprehensione casus.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio casus.*
3 *An & quando incurrantur censuræ & pœnæ Bullæ Cœnæ ob exactionem onerum ab Ecclesiasticis.*
4 *Gabellæ exigi possunt ab Ecclesiasticis ex auctoritate Papæ.*
5 *Quando exigens gabellam excessivè vel indebitè ab Ecclesiasticis, excusetur à Censuris.*
6 *Gabella odiosa, & in dubio contra eam.*
7 *Gabellæ non debetur pro rebus ad usum proprium, & n. 12.*
8 *Declaratur quando id procedat quoad gabellam carnis.*
9 *Gabellæ impositæ victualibus sunt potius personales.*
10 *Attenditur effectus seu usus, non autem forma verborum, & multa similia dantur.*
11 *Gabella imposita carni venali quomodo intelligenda.*
12 *Declaratur concluso, de qua num. 7.*

DISC. LXII.

1 IMposita cum Apostolica auctoritate in Civitate Ferrariæ pro subsidio Montis pietatis gabella super carne venali, ad rationem duorum quadrantium pro libra, cum expresso decreto Pontificio, quod ad eam teneri deberent omnes Ecclesiastici, tam sæculares, quàm quorumcumque ordinum Regulares, ut habetur in alia Ferrarien. pro Civitate Ferrariæ cum undecim Congreg. Benedictinis hoc eodem titul. *disc. 56.* Cùm Patres S. Dominici, aliaque Monasteria, tam virorum, quàm mulierum introducerent in Civitatem vitulos in proprio Monasterio mactandos pro usu ipsorum religiosorum, ac personarum inibi viventium, Gabellarii autem pro hujusmodi introductione exigere voluissent eam gabellam, quæ ultra istam impositam carni venali per frusta, in eadem Civitate exigitur pro inductione animalium, & sub qua Ecclesiastici non sunt compresi; Hinc proinde Ordinarius, eosdem gabellarios declaravit incursos in censuras Bullæ Cœnæ contra exigentes vectigalia, & onera laicalia ab Ecclesiasticis; Et introducta, nescio quomodo, causa per appellationem coram Camerario, assumpta; desuper disputatione, duo fuerunt puncti. Unus super validitate vel invaliditate censurarum; Alter verò super negotio principali, an scilicet hujusmodi gabella debitè vel indebitè exacta esset, dum animalia introducta fuerant à propriis prædiis; Et pro utraque parte respectivè judicatum fuit, gabellariorum scilicet favore, declarando censuras invalidas, ac indebitè promulgatas; Et Ecclesiasticorum, declarando pro animalibus viventibus, quæ præsertim à propriis prædiis & pro usu proprio introducuntur, gabellam non deberi; Atque mihi scribenti pro gabellariis, utraque determinatio vita est probabilis, Quatenus tamen secunda pars exemptionis à solutione gabellæ pro introductione animalium viventium, restricta esset ad ea, quæ nata essent in propriis prædiis, secus autem quoad ea, quæ empta essent extra Civitatem pro usu macellandi in propria domo, cum istorum respectu, probabilius mihi videretur, debitam esse illam gabellam duorum quadrantium pro libra, cui ex chyrographis seu indultis Pontificiis subjacent etiam Ecclesiastici, absque dubio exempti ab aliis duabus gabellis super carne in eadem Civitate existentibus, una scilicet introductionis animalium, & altera augmenti duorum aliorum quadrantium pro qualibet libra carnis venalis in macello.

Quatenus igitur pertinet ad primum punctum censura- 2
rum, scribentes pro Ecclesiasticis, transcribendo copiosè deducta per Rot. *in Barchinon. exemptionis* coram Corrado *dec. 412. p. 9. & addendis ibidem*, insistebant super immunitate eorumdem Ecclesiasticorum à gabellis & oneribus laicalibus sub censuris per Bullam Cœnæ inflictis in contravenientes, & cum quo fundamento Ordinarius ad hujusmodi censurarum declarationem processerat; Sed reverà malè 3
fundata fuit dicta declaratio, tum quia ad effectum incursus in censuras Bullæ Cœnæ, non sufficit simplex exactio gabellarum & onerum laicalium ab Ecclesiasticis, cum isto casu possint quidem exactores excommunicari de jure, tanquam violatores immunitatis, sed non intrat dicta Bulla, exigens copulativè cum exactione, indictionem, quod scilicet impositio nominatim Ecclesiasticis facta sit, Ricc. *in prax. resol. 136. l. 3.* Quaranta *in summa Bullar. verb. vectigal. vers. ut autem* Duard. *ad Bulla Cœnæ lib. 2. con. 18. qu. 15. n. 12.* Vivald. *candelabr. aur. bull. 4. n. 5. fol. 357.* Nicol. *resol. canon. lib. 5. tit. 39. n. 126. tum. 2.* & cæteri communiter.

Et ulterius eadem Bulla ad litteram, excipit gabellas & onera imposita cum auctoritate Summi Pontificis & Sedis Apostolicæ, unde cum in casu nostro per *Clementem VIII.* 4
ista gabella duorum quadrantium, utpotè ex causa pia, magis ecclesiasticos quàm sæculares tangentes, ipsis quoque expressè imposita esset idemque confirmatum sit per *Paulum V.* & *Alexandr. VII.* nulla adesse videbatur ecclesiasticæ immunitatis violatio, cum de potestate Papæ dubitandum non esset, juxta individualem determinationem ab hoc eodem Tribunali jam factam ad favorem Civitatis contra undecim Congregationes Benedictinas, *ut in d. alia Ferrar. disc. 56.*

Et quamvis iidem scribentes in contrarium super hoc puncto censurarum, & ad effectum illas substinendi, de- 5
ducerent motiva respicientia merita negotii principalis, an scilicet ista gabella imposita pro carne, quæ venditur in frustia, deberetur necne pro animalibus, quæ pro usu proprio introducuntur viva, & propriæ domi mactantur; Dicebam tamen id esse extra punctum quæstionis, quoniam ob dictum Apostolicum decretum, ecclesiastici in propositio in omnibus exæquati fuerunt sæcularibus, nullaque differentia inter eos constituta est, unde exemptio animalium introducendorum pro usu proprio, quatenus subsisteret, non resultaret ex aliquo ecclesiasticorum privilegio, seu ratione ecclesiasticæ immunitatis, sed ex dispositione juris, pariformiter tangente Ecclesiasticos ac Sæculares; Et nihilominus, cùm non adesset temeritas, seu infectio exactionis in radice, seu substantia, sed solùm in prætenso excessu, ac in ratione interpretationis, id sufficere dicebam pro excusatione à censuris, quæ delictum & temeritatem exigunt, donec per Superiorem declaretur casum non esse comprehensum sub decreto afficiente etiam Ecclesiasticos.

Quoverò ad alterum punctum concernentem merita negotii principalis, scribentes in contrarium vim constituebant; Primò in eo, quod chyrographum Pontificium super hujusmodi gabellæ impositione, loqueretur de carne venali, & sic de illa, quæ emitur in macellis in frustia, ideòque complecti non deberet casum, de quo agebatur, cum gabella sit materia odiosa, non attendenda

denda nisi ad limites verborum, quæ sufficit esse dubia, ut in dubio pro ejus exclusione fit respondendum, ut ex Cyriaco *controv. 370. num. 24. firmatur in Bonon. gabellæ*, coram Albergato *decis. 118. in fin. p. 11. rec.* Et secundò corollariè & in comprobationem in regula, quod gabella non
7 debetur de iis, quæ pro usu proprio introducuntur *ad text. in l. fi publicanus, §. primo, ff. de publicanis, & l. universi, C. vectigalia nova cum concord.* per Surd. *cons. 307. n. 1. & seq.* & alios communiter. Pontificè verò accedente observantia, nedum Ecclesiasticorum, sed etiam sæcularium habentium prædia, ubi retinentur, & educantur animalia, vulgo in regione nuncupata *Casetne*, quod pro vitulis aliisque animalibus quæ viventia introducuntur pro usu proprio, nulla gabella solvi consuevit, cum in hac materia præsertim gabellarum, observantia totum faciat, ex deductis *in Romana appaltus gabellæ carnis disc. 61.* & in aliis ad hanc materiam frequenter.

Ex hoc ultimo præsertim motivo observantiæ credebam, reflectendo ad veritatem, probabilem esse dictam prætensionem, omnibus aliis, etiam sæcularibus communem, quoties agitur de animalibus in propriis prædiis educatis pro usu propriæ domus juxtà morem regionis, ad quem effectum in chyrographo impositionis actum fuit
8 de carne venali, ne aliàs prætenderetur inclusio etiam pullorum, aliorumque volatilium, quæ à propriis prædiis introducuntur sive silvestrium &c. Ac etiam quia consuetum est ab hujusmodi carnibus excipere illa animalia, quæ propriæ domi ad usum mactantur, ex iis quæ habentur *in Terracinen. gabellæ carnis, hoc eod. tit. disc. 70.* ubi de porcis in domibus mactari solitis pro usu carnis salitæ totius anni, atque in hoc sensu, seu ista circumstantia accedente, credebam veritatem magis alteri parti, quàm gabellariis assistere; Secus autem quoad ea animalia, quæ pro usu quotidiano emerentur extra Civitatem, ad effectum macellandi in propria domo, quoniam juxta ea quæ latiùs habentur examinata *in d. disc. 71.* verius est in hac materia immorandum non esse in cortice, & formalitate verborum, sed in rei substantia, ac effectu, veré, & propriè consi-
9 stente in eo, quod populus volens hujus necessarii victualis usum, illum non habeat quotidianum, frequentius haberi solitum à carne, quæ emitur in macello, nisi cum hoc onere, quod ita potius dicitur personale & impositum personis occasione usus hujus victualis, quàm ipsimet rei, ex auctoritatibus specialibus ac rationibus ibidem deductis.

Quodque spectandus sit effectus, non autem immoran-
10 dum in cortice seu figura verborum, Deducebam ea, quæ habemus de gabella imposita pro frumento moliendo in molino, quod debeatur etiam pro farina, seu etiam pro pane, qui minutatim introduceitur, *ut dec. 423. in fin. & per tot. p. 9. rec.* & de gabella imposita pro vino, ut debeatur etiam pro aquavita, quoties pro ista tanquam merce non solvatur alia gabella particularis habetur *d. dec. 118. p. 11. rec. & in Romana seu Velitrna aquævitæ hoc eod. tit. disc. 67.* Prout etiam de gabella imposita pro oleo, solvenda pro migna seu sapone, & de gabella imposita pro sapone debenda pro quadam aqua proportionabiliter spectato effectu habetur *in Camerinen. gabellæ hoc eod. tit. disc. 74.* cum similibus.

Ideòque dicebam illud verbum *carnis quæ venditur*, moraliter, non autem physicè intelligendum esse, illud interpretando à communi consuetudine, idest pro illa carne,
11 quæ ex quotidiano usu communiter in frusta in macello quotidiè emi solet, ad differentiam illius, quæ retinetur domi pro usu totius anni ut supra; Sive quæ non solet emi ad usum quotidianum in macello, ut sunt pulli, caro porcina sale condita, & carnes sylvestres &c. Nam aliàs diceretur lex imposita verbis potiùs quàm rebus, atque esset species gabellæ irridibilis & nullius emolumenti, quoniam non solùm Regulares utriusque sexus collegialiter viventes, nunquam hujusmodi gabellam solverent, dum ob copiam insimul viventium, etiam ad usum quotidianum, congruum est mactare integrum animal propriæ domi, sed etiam personæ nobiles seu habentes numerosam familiam idem practicare possent, quinimò & artifices ac populares inferioris ordinis, conjuncti vel vicini, unum animal inter se repartiendo, quo nil absurdius in hac subjecta materia.

Ad conclusionem verò de vectigalibus non solvendis de iis, quæ pro usu proprio introducuntur, dicebam eam in
12 casu suo esse veram, sed procedi cum æquivoco in applicatione; Jura enim superiùs allegata & concordantia dicta disponunt de vectigalibus, quæ propriè consistunt in illa octava parte, vel alia quota, quæ Principi solvitur pro mercibus in portum vel Civitatem gratia negotiationis introducendis, quod vectigal aliàs *portorium* seu *telonia*, hodie verò communi vocabulo *dohana* nuncupatur ex deductis *in Romana defalchi pro Ravenna disc. 65. & in alia Rom. dohanæ pro Mercatoribus Ripalibus disc. 67. ac in aliis hoc eodem tit. frequenter*, & quæ gabellæ species verificabatur in ea, quæ in hac Civitate solvitur pro introductione animalium viventium, ut supra diversa ab ista solvenda minutatim & proportionatè ad pondus, quoniam hujusmodi gabellæ species, ut supra dictum est, censetur magis personalis & respiciens usum proprium, utpotè imposita populo & personis, ita insensibiliter & commodius exigenda occasione necessarii usus hujus victualis, eodem modo, quo frequenter in aliis habetur de vectigali consisten. in alterato seu extrinseco pretio salis cum jure privativo, ac etiam in gabellis macinatus seu panis, vicini, olei, aliorumque victualium, & rerum humano usui deservientium, Et illam credebam, rationem subjectæ materiæ & communis usus, esse genuinam veritatem, cum dicta scilicet distinctione animalium, quæ sincerè, & citra fraudem quandoque in aliquibus anni temporibus, vel in extraordinariis occasionibus à propriis prædiis viva introducuntur pro usu propriæ domus, ab illis, quæ fraudolenter & affectatè emuntur pro usu quotidiano ad fraudandam gabellam aliàs in macello solvendam.

ROMANA GABELLÆ FERRI

PRO PRINCIPE LUDOVISIO CUM BETTIS

Casus decisus per Cameram pro Principe.

An gabella imposita pro introductione mercium in Civitatem vel Ditionem, solvenda sit per emptorem, vel per venditorem, & quis dicatur introductor, & quomodo introductio capienda sit.

Gabella pro introductione non debetur de mercibus, quæ introducuntur per transitum, & quando secus.

SUMMARIUM.

1 *Facti species.*
2 *In articulo ad quem pertineat solvere gabellam introductionis, an emptorem vel venditorem, & quis dicatur introductor, distinguuntur plures casus.*
3 *Hæres tenetur solvere gabellam pro acquisitione rei legatæ præstandæ legatario.*
4 *De distinctione inter introductionem materialem seu momentaneam, ac alteram formalem seu permanentem.*
5 *Venditor seu vector tenetur ad gabellas ratione passuum seu ob scapham vel pontem.*
6 *De vectigali seu Dohana solvenda ob introductionem mercium.*
7 *Illud vectigal non debetur pro mercibus transeuntibus.*
8 *Qui dicatur introductor mercium ad effectum solvendi vectigal.*
9 *Quomodo & à quibus verè dictum vectigal mercium solvi dicatur.*
10 *Rei dominus tenetur solvere gabellam introductionis, & quis in proposito dicatur Dominus.*
11 *Quando periculum rerum consistentium in pondere, numero, & mensura sit emptoris vel venditoris.*
12 *Reservatio dominii mercium venditarum pendente solutione pretii, quid in proposito gabellæ operetur.*
13 *In materia gabellarum satis defertur consuetudini.*
14 *Pretii quantitas regulat conventionem, & quid in contractum deductum sit.*

DISC. LXIII.

IMposita sub Urbano VIII. gabella pro qualibet ferri vel 1
ferraccii specie in Statum Ecclesiasticum introducenda, cum facultate gabellario illam, ab emptore venditore exigendi ad rationem unius quadrantis pro libra; Cum Plumbini Princeps Ludovisius vendidisset Bettis, Patrimonii & Status Castri Thesaurariis, seu Appaltatoribus magnam ferraccii quantitatem, singulis annis spatio novennii, ipsius venditoris cura, sumptu, & periculo ab Insula Iluæ asportandam, & in littore maris certis præscriptis locis à navibus exoneratam tradendum; Observantia dedit, quod totius novennii spatio, gabella prædicta per venditorem nunquam soluta fuit, sed pro eo tempore quo per alium appaltata erat, emptores post longam dispendiosam litem inter ipsos & appaltatorem, per viam

viam concordiæ illam solverunt; Pro restanti verò tempore cessavit occasio solvendi, quia iidem Betti gabellam conduxerunt; Mortuis autem principalibus conductoribus, eorum hæredes & Camerales eis adhærentes pro interesse crediti ex causa dictorum appaltuum consequendi, ad effugiendam solutionem residuali notabilis summæ ex casu dicti ferraccii debitæ, prætendere cœperunt, solutionem dictæ gabellæ pro toto tempore ad venditorem spectare, atque ita Thesaurarius Generalis primæ instantiæ judex sententiam protulit, à qua introducta per appellationem causa in Camera, & assumpta desuper disputatione, cùm plures auctoritates, de quibus infra hinc inde deducerentur super hoc articulo, an gabella introductionis, vel alia spectaret ad emptorem vel ad venditorem, & quis in proposito esset introductor; Pro venditore scribens, ad articulum dilucidandum, tollendaque æquivoca dicebam, sequentes casus esse distinguendos.

Primus est de gabella, in Civitate vel extra, solvenda ad acquisitionem rei, quæ sine illius solutione obtineri non
2 potest, ut exempli gratia, est in Urbe gabella equorum, quos nemo acquirere potest nisi illa soluta, & de qua gabella habetur etiam particulariter actum *hoc tit. in Rom. gabellæ plani seu æquorum disc. 72.* & tunc solvenda est ab eo, qui rem acquirendam alteri tradere tenetur, Ideòque testatore gravante hæredem ad tradendum Titio equum in hæreditate non existentem, itaut illum acquirere oporteat, gabellæ solutio pertinet ad hæredem, qui traditionem facere tenetur, quoniam ipse illam acquirit, ut tradat, undè quando sequitur actus traditionis legatario, res
3 est jam acquisita, & gabella in actu acquisitionis est jam soluta, vel solvi debita, & hic est propriè casus, de quo loquitur Bartolus *in l. 1. n. 3. ff. de alimentis & cibariis legatis*, ubi est theorica originalis materiæ, & in his etiam terminis loquuntur Soccin. *cons. 247. n. 2. & 3. lib. 2.* Tusch. *lit. G. concl. 6. n. 6. & 7.* Sed istas auctoritates extra propositum deduci infinitabam in casu controverso, tanquam ab eo penitus extraneas.

Alter casus est, de gabella solvenda pro mercibus, quæ ab alienis regionibus vel locis, in Civitatem, locum, vel provinciam introducuntur, & tunc subdistinguendum est, inter introductionem materialem & momentaneam, ac
4 alteram formalem & permanentem; Prima species verificatur in ea gabella, quæ solvitur per transvehentem pro passu per certum pontem, scapham, seu locum, sive in ingressu alicujus portæ &c. & quæ generaliter & indefinitè solvitur, sive merces in eo loco permanere debeant, sive sint per transitum, prout est gabella, de qua habetur supra in Spoletan. *disc. 44.* & satis frequenter practicatur in Italia, & de qua agit Bart. *in q. 4 quæ incipit Publicanus*, solvenda Perusii per capita animalium, quæ veniunt ab Apulia, & transeunt per illum pontem; Et hæc solvenda est per Introductorem seu vectorem, neque de ea curare tenetur emptor, cui merces consignandæ sunt in Civitate vel loco, quia quando sequitur actus confignationis, jam merces transierunt per pontem, scapham, vel portam; & de hac gabella loquitur Bald. *in l. acceptam n. 42. C. de usur.* dum allegat *text. in l. cum in plures §. vehiculum, ff. locati*, qui loquitur de gabella ratione transitus de loco ad locum, ut explicat Salicet. *in eadem l. acceptam n. 11.* & dicit etiam Socc. *d. cons. 247. n. 3.* & de hac pariter gabella loquuntur incidenter Surd. *cons. 307.* & Cohell. *ad Bullam Boni Regim. cap. 47. n. 23.* Sed pariter hujusmodi auctoritates extraneas observabam à casu controverso, atque ad eum malè allegari.

Admittebam enim venditorem, qui suo sumpto promi-
5 serat tradere emptori venam, vel ferraccium à navibus exoneratam in littore maris, teneri ad omnes illas gabellas, & onera, quæ in itinere, & per transitum per loca solvenda essent, ut in terminis proximis, imò præcisis Alex. *cons. 51. lib. 3.* ubi de venditore ferri, qui promiserat illud conducere ac tradere emptori in portu Pisano ad suum sumptum & periculum, & supponit hujusmodi gabellæ solutionem spectare ad venditorem, quem tamen excusat à gabella debita ratione contractus, regulariter solvenda per emptorem, quia hoc onus est pars vecturæ, itaut observantia doceat, quod si mulionibus & vecturalibus dantur merces vel bona pro certa mercede asportanda de loco ad locum, ipsi solvunt pedagia seu gabellas passuum per viam, sed hic non erat casus.

Altera est species gabellæ solvendæ pro introductione formali, & permanente, quæ propriè est illa octava vel decima seu altera portio valoris mercium Principi solvenda, & quæ in jure *vectigal*, à vehendo, seu *portorium* di-
citur, quam vulgò *Dohanam* nuncupamus, de qua loquuntur *text. in l. 6. 7. & 8. Cod. de vectigalibus*, Bertachin. *de* 6
gabellis in præludiis n. 2. Guttier. *eodem tractatu q. 1. n. 8. cum seqq.* Signoroll. de Omodeis *cons. 185. n. 1. & 2.* & omnium latius Balzaran. *de feudis in cap. 1. quæ sint regalia n. 2. & seqq.* Rot. *decis. 412. par. 9. rec.* & de hac agit latè Ventur. *in cons. 39. per tot. præsertim nu. 44. & seqq.* & hic est casus noster.

In hujus autem gabellæ solutione, non attenditur actus introductionis materialis, & momentaneæ, sed spectatur effectus, quod scilicet, illæ merces, in ea Civitate vel loco permaneant, ibi vendendæ, itaut introductor in eo loco mercimonium exerceat; Si enim introductio fiat per 7
transitum, ut ad alium locum vel provinciam asportentur, hujusmodi gabella solvenda non est, Alex. *cons. 86. n. 3. l. 4.* Ruin. *cons. 112. n. 4. lib. 5.* Bertachin. *de gabellis par. 8. membr. 1. n. 1.* Venturin. *d. cons. 39. nu. 2.* Balzaran. *ubi supra n. 6.* ubi benè dicit, quod circa jus dohanæ, non inspicitur locus per quem res transit, sed ad quem vadit; Et hujusmodi qualitatis est præsens gabella, in cujus capitulis expressè cautum est, pro ferro introducendo per transitum, nullam gabellam deberi, itaut postquam est jam introductum in Statum, superfit introductoribus spatium quatuor dierum ad declarandum gabellariis, an illud transitare velint ad alium locum, vel retinere, & mercari in Statu.

Ideòq; introductor in proposito, non dicitur ille, qui nu- 8
dum vectoris officium gerit usque ad oras seu littus, sed ille, in cujus gratiam fit introductio in locum, ut ibi mercetur, vel alias utatur, quales in proposito erant emptores, Idque ex manifesta ratione, quod in effectu hujusmodi gabella introductionis per Principem, non exigitur ab exteris non subditis, merces in suam ditionem introducentibus, sed veré solvitur à suo populo, ejusque subditis, cæsitem merces minutatim propter gabellæ onus cariori pretio ementibus quia si introductor vel mercator nullam solvisset gabellam, viliori pretio venderet, & sic attenditur effectus, non autem actus momentaneus introductionis materialis.

Hujusmodi enim vectigalia, verè imponi dicuntur, non ipsis rebus, sed personis pro rebus, seu pro earum mercimo- 9
nio & usu, juxta magistralem traditionem Bart. *in l. prima §. 1. n. 4. in fine, ff. de publicanis*, Bertach. *eod. tract. in præludiis n. 16.* Cephal. *cons. 553. n. 16.* Venturin. *d. cons. 39. n. 47.* Atque docet quotidiana praxis & observantia, quia introductores vini, aliarumque mercium, quoties illas vendunt in navibus antequam exonerentur, & in dohanam introducantur, viliori pretio vendunt, quia non solverunt dohanam, ab emptoribus solvendam.

Ac etiam pro mercibus, quæ in gratiam mercatorum, per venditores usque ad Urbem asportantur, non ipsi venditores dohanam solvunt, sed illi, in quorum usum, & mercimonium in Civitate servire debent, adeout si emptor, in cujus gratiam per venditorem asportantur, sit Cameralis, vel aliàs à vectigalium & gabellarum onere exemptus, expediuntur mandata franchitiæ; Ergo hujusmodi gabellæ solutio tanquam solvenda pro introductione formali, & cum effectu futuri usus seu mercimonii, solvi debet ab emptore in cujus gratiam res asportatur, quia venditor in effectu dicitur solum introductor materialis, gerens partes simplicis vectoris, emptor autem est introductor formalis habens rerum usum, pro quo verè gabella solvitur.

Majorem difficultatem apud judicantes faciebat genera- 10
lis propositio deducta ex theor. Bart. *in d. l. 1. ff. de alimentis, & cibariis legatis in fine*, quam sequuntur cæteri deducti per Surd. *d. cons. 239.* & 307. & Ventur. *d. cons. 39. n. 49.* ut nempè qui est rei dominus, gabellam introductionis solvere debeat unde inferebatur, quod cùm de tempore introductionis in statum, venditor adhuc retineret ferraci dominium in emptores non transferendum, nisi sequuta consignatione, idcircò ad istum spectare deberet onus, quia in rebus consistentibus in pondere, numero, & mensura; dominium in emptorem non transfertur, sed penes venditorem remanet; donec ponderatio, vel numeratio sequatur, *l. quod sæpè, §.* 11
in iis. ff. de contrah. empt. l. 2. C. de period. & commod. rei vend. & in sua materia sub tit. de empt. ac vend. ac etiam in Rom. Ferracii hoc eod. tit. ad materiam Mineralium, disc. 118.

Sed facilis erat responsio, quod cum consignatio mediante ponderatione, facienda esset in littore maris in ipso actu exonerationis navium, quarum accessum ad oras maritimas conventas denunciare ex pacto sufficiebat, ut emptor per se ipsum vel ministros promptus esse deberet ad receptionem, itaut in eo denunciata die non comparente, posset venditor ferraccium in littore relinquere periculo

culo emptoris, in quem non curantem ad formam conventionis statuto tempore recipere, juris ministerio translatum dicitur dominium etiam rerum consistentium in pondere, numero, & mensura, quoties per emptorem stat, quominus mensuratio vel ponderatio sequatur *ad text. in l. si qer emptorem, & l. illud, ff. de peric. & commodo rei venditæ dict. l. 2. C. eodem ubi glos.* & cæteri Gomez *var. resol. lib. 2. tit. de empt. & vend. n. 32.* Medices *de casibus fortuitis qu. 10. p. 2. nu. 306 & in d. disc. 118. hoc tit.*

Hinc proinde sequitur, quod in ipso instanti exoncrationis, merces efficiuntur de dominio emptoris, qui illas in Urbem vel Statum introducit mercandas cum populo & subditis, a quibus verè, per mercatoris organum, Princeps gabellam exigere dicitur, cùm propter eam subditi emant merces pretio cariori.

Clarius quia non eo ipso, quod ferrum vel ferracium à navibus exoneratum, materialiter, & de facto introducitur ad oras maritimas, statim acquiritur jus gabellario, quia liberum remanet ipsimet venditori, vel emptori illud transvehendi ad alienas provincias, ac declarandi introductionem esse per transitum, pro quo nulla gabella detur; Ut ultra juris dispositionem ut supra, expresè disponunt ejusdem gabellæ capitula, tribuentia introductori terminum dierum quatuor post jam sequutam introductionem ad deliberandum, & gabellario denunciandum, an eam mercem transitare velit ad alienas provincias, vel mercari in statu, ideoque gabellarii actio non statim oritur, sed ex tempore declarationis expressæ, vel tacitæ resultantis ex lapsu termini, & sic post jam emptori quæsitum dominium per quatuor dies præcedentes, unde attenta etiam dicta theorica Bart. ut gabella introductionis debeatur per rei dominum, adhuc absque dubio solutio pertinet ad emptorem, qui jam effectus est dominus de tempore quo ex gabellabili introductione oritur obligatio illam solvendi.

Obiciebatur de pacto reservationis dominii adjecto ad favorem venditoris, donec sequeretur solutio, quæ post plures menses à die consignationis sequi debebat; Unde inferebatur quod de tempore solutæ vel solvendæ gabellæ, dominium adhuc resideret in venditore, sed leve videbatur objectum, quia hujusmodi reservatio fit in gratiam & cautelam venditoris, ad solum effectum potioritatis adversus omnes quamvis privilegiatos creditores emp-
12 ptoris, stante habita fide de pretio; In reliquis autem quoad omnes effectus, illum præsertim periculi & onerum, dominium transferri dicitur in emptorem, juxta veriorem ac ubique receptam opinionem (quidquid aliqui sophistici dubitaverint) ex deductis per Franch. *dec. 506.* Rot *decis. 135. n. 25. p. 6. rec.* Et in individuo fabricati habetur apud Revert. *decis. 186.* ubi quod spectatur persona emptoris, in cujus gratiam venditur hanc mercem ad locum introducit, quæ doctrina tanquam individualis captivavit intellectum alicujus, ex hoc levi fundamento contrarium aliàs sentientis; (deplorandus quidem est hic modernus abusus, quasi quod si Reverterius non scripsisset, vel ejus decisiones non essent impressæ, sive casus non dedisset inveniri istam doctrinam, deficeret in mundo lex vel legis ratio, quinimò ea esse deberet in contrarium, itaut privatus doctor magis quàm Justinianus, legis condendæ facultatem sic habere dicatur.

Ex his autem in solo puncto juris, abstrahendo à quacumque alia facti circumstantia, dicebam sine dubio respondendum fore contra emptorem; Clarius verò attenta consuetudine generali per mercatorum & negotiantium Urbis attestationem probata, quod hujusmodi gabella, nunquam per venditores ferraccii, sed per emptores, in quorum gratiam ab illis ad solas oras maritimas introducitur, soluta esset, atque in materia gabellarum satis spe-
13 ctatur consuetudo & observantia ex deductis per Surd. *cons. 297. n. 8. & 470. n. 15.* Venturin. *d. cons. 39. nu. 17. & 38.* Coccin. *dec. 354. n. 6. & alios*, cum ad litteram id probet *text. in l. si publicanus §. fin. ff. de vectigalibus.*

Et ultra observantiam generalem, concurrebat particularis, ex eorumdem emptorum facto dupliciter resultans. Primò quia cùm post aliquos annos hujus introductionis emptores molestarentur per gabellarium seu appaltatorem, orta inter eos controversia, exagitata fuit per plures menses acerrima & dispendiosa lis, per concordiam sopita, mediante solutione notabilis summæ scut. 2400. absque eo quod venditori aliquid denunciassent, vel conquesti essent; Et tamen facillimè ab initio, tam lis, quàm solutio evitari poterant cum sola denunciatione facienda Præfecto domus dicti venditoris, obtinendo mandatum franchitiæ, qua ex Indulto tanquam Nepos Innocentii X. tunc regnantis amplissimè potiebatur.

Secundò, quia suscepto per eosdem emptores prædictæ gabellæ appaltu, per plures annos in hujusmodi introductione continuatum fuit, absque eo quod gabellam à venditore peterent, vel eum debitorem in libris constituerent, sive compensationem opponerent, quando etiam judicialiter urgebantur cum non levi incommodo & molestiis ad solutionem pretii ejusdem ferraccii; Unde clarum resultat argumentum, quod agnoverint eorum, & non venditoris onus esse.

At demum id clarissimè comprobari dicebam ex pretii quantitate, ex qua contrahentium intentio colligitur, Alex. *cons. 26. lib. 4.* Gregor. *dec. 146. n. 9.* Buratt. *dec. 471.* 14
n. 4. quia ferraccium venditum fuit pro eodem pretio, quo in ipsamet Insula Iluæ vendi solet, eo modico pluris, quod vecturæ impensa importat, ideòque impossibile videbatur potuisse comprehendi onus gabellæ, quod notabilem pretii diminutionem importaret; Et ex his meritò pro venditore per Cameram resolutum fuit, ac resolutio mihi, ad solam veritatem reflectenti, justa, beneque fundata visa est; Quia verò concessa fuit nova audientia de stylo non denegari solita, idcircò pendet revisio, in cujus casu credo quod de justitia, pro dictæ resolutionis confirmatione responderi debeat.

ROMANA SOLIDATIONIS COMPUTORUM PRO ACHILLE TERTIO CUM CAMERA.

Casus sopitur per concordiam.

An Appaltatori vectigalium seu aliorum jurium, & bonorum Regalium seu Principis debeatur defalcum etiamsi non sit intolerabile, sed quale quale &c. ob impedimentum belli habiti per eundem Principem locatorem.

Immunitas competens fisco à vectigalibus, an competat pro mercibus & bonis, non ab ipso fisco introductis, sed emptis à Mercatoribus aliisque privatis, qui jam gabellam solverant, seu ejus debitores effecti erant.

SUMMARIUM.

1 *FActi series.*
2 *Ubi defalcum debetur ex pacto, non attenditur an sit intolerabile, sed sufficit quale quale.*
3 *Ex pacto censetur appaltatorem noluisse conducere tempus accidentale.*
4 *Pactum non suffragatur si non adimpletur interpellatio, vel alia qualitas illi adiecta.*
5 *Ubi agitur de notorio non requiritur protestatio, vel interpellatio.*
6 *An appaltatori competat contra locatorem actio ad interesse vel alia exceptio ob damna passa à bello agitato per ipsum locatorem.*
7 *Quando in materia defalchi defectus interpellationis aliàs requisitæ non attendatur.*
8 *Concurrente justitia evictionis, quam venditor impedire non potuisset, competit ejus actio etiam sine denunciatione.*
9 *Solus timor vel rumor belli vel pestis causare solet appaltatoribus damnum remissione dignum.*
10 *Gabella pro introductione mercium à quo sit solvenda.*
11 *Per quas verè gabella introductionis solvi dicatur.*
12 *Si gabella est jam soluta per introductorem mercium, adhuc ea est deducenda introductori pro rata deserviente pro fisco vel exemptis.*

DISC. LXIV.

SUscepto per Achillem Tertium per plures annos appal- 1
tu gabellæ ferri universi Status Ecclesiastici à Camera Apostolica pro annua pensione scut. 7100. sub eo præsertim pacto, quod in casu pestis, vel belli, pro eo tempore, quo tale infortunium durabit in iis locis ubi irrepserit, facta interpellatione Commissario Cameræ, fieri debeat defalcum pensionis pro rata importante emolumenta in locis prædictis percipi consueta, neque aliud pro eis Camera prætendere posset nisi id, quod detractis ministrorum, & aliis impensis percipietur.

Inter

Inter alia loca seu membra, in quibus gabella notabiliter exigi solet, sunt Ferrariæ Ronciglioni Status Castri subappaltari solitæ pro annuis scutis 1600. Cùmque de anno 1654. per Sedem Apostolicam motum esset bellum adversus Ducem Parmæ dicti Status possessorem, unde sequuta est Civitatis Castri seu ejus fortalitii demolitio, dicique Status incameratio, idcircò dicti belli casus dedit Ferrerias prædictas omninò claudas, & otiosas pro eo integro anno remansisse.

Item cum Dux Bracchiani notabilem ferri seu ferraccii quantitatem introduxisset importantem gabellam in summa scut. 800. illamque vendidisset cuidam Joanni de Sanctis, qui in partem pretii, gabellæ onus in se assumpsit, & gabellarii debitorem se constituit; Idemque Joannes ferè equivalentem ferri quantitatem vendidisset Camere sub pacto franchitiæ, quam à gabellæ solutione fiscus obtinet ex dispositione *text. in l. licitatio alla locatio. §. fiscus ff. de publican.*

In solidatione computorum dicti appaltus, duæ inter ministros camerales, & appaltatorem, ex præmissa facti serie, ortæ sunt controversiæ; Una nempè super defalco prædictorum scut. 1600. ob impeditas ferrerias Ronciglioni; Altera super bonificatione scut. 900. debitorum appaltatori per Joannem de Sanctis, cujus onus Camera in se susceperat, unde cùm Camerales utramque partitam controverterent, assumpta de super disputatione in Congregatione computorum.

Pro appaltatore scribens dicebam, quatenùs ad primam defalchi partitam pertinet, opus non esse aggredi materiam remissionis pensionis resultantis ex dispositione *text. in l. licet, C. locati, &c. propter sterilitatem extra eod.* stante pacto claro, quo concurrente cessat requisitum intolerabilitatis, sed tale quale fit, reficiendum venit juxta *cons. Angel.* 2 *312.* admissum per Coccin. *dec. 422.* & alios de materia tractantes, de quibus sæpiùs habetur *hoc tit.* & pluries in sua materia, *præsertim in Romana Defalchi pro Ravenna, hoc tit. dis. seq.* maximè quia pactum est purum, & simplex nullam habens qualificationem à verbo *notabile*, seu alia circumstantia, prout erat *in d. dis. seq.* neque ad aliud referri poterat, itaut esset in aliquo operativum, consequenter ne inane remaneret, de plano dicta operatio intrahat, ut apud Cocind. *dec. 422.* cùm aliis *in Romana defalchi pro Faciolo sub tit. de locatione*, ubi latiùs de hac materia remissionis pensionis.

Et clariùs quia expresè conventum erat, non solùm de defalco simpliciter, itaut intrare posset difficultas, an hoc verbum indeterminatè prolatum à juris dispositione regulandum esset, sed expresè fuerat declaratum; Cameram pro locis infortunium patientibus nihil ab appaltatore prætendere posse, nisi id, quod detractis expensis constaret fuisse perceptum, unde manifestum erat, Appaltatorem tali ca-
3 su noluisse conductoris partes gerere, sed potiùs per actum occultum resolutionis contractus, pro rata temporis, & locorum, gerere partes administratoris juxta consil. Socc. jun. *78. nu. 19. & 20. lib. 2.* Ganaver. *dec. 21. lib. 2.* ac non semel alibi *hoc eod. tit.* deductum fuit.

Non impugnabant Camerales dictarum conclusionum 4
veritatem, negabant verò applicationem, ob non servatam pacti formam, qua cessante dicebant pacisentem non posse uti pacto, nisi cum sua causa, & qualitate, dum prætermiserat interpellationem, sub cujus lege dicta conventio inita fuit; Et quamvis ad versus hoc objectum Appaltator exclamaret cum responsione facti, interpellationem scilicèt verè sequutam fuisse, & Cameræ ratiocinatori hoc medio tempore defuncto traditam, quia tamen non justificatur, idcircò opus fuit assumere juris inspectionem, an scilicèt præsupposita dictæ interpellationis omissione, adhuc tamen pactum Appaltatori debeat suffragari.

Et in hoc affirmativè respondendum dicebam, stante facti notorietate, qua concurrente opus non erat interpellationem adhibere, quia notorium, nec probatione, 5
nec protestatione indiget, ad tradita per Grat. *discept. 574. nu. 27.* Surd. *dec. 326. nu. 82.* præsertim quia non tractatur de facto alieno, in quo respectu locatoris solùm notorietatis motivum allegari possit, sed de facto proprio, cujus quamvis non notorii scientia est indubitata, cum bellum quod fuit causa damni, ab ipsomet Principe locatore motum, & actum esset, adeòut non desint D.D. volentes ex hujusmodi facto utpotè ex parte locatoris proveniente, conductori competere actionem ad interesse ob sibi non præstitam, vel impeditam patientiam, ut alii pro eodem appaltatore scribentes mordicus insistebant ex Bart. *in l. cotem ferro, §. qui maximos nu. 7. ff. de publican.* Boer. *dec. 149. n. 6. cum seq.* Surd. *dec. 326. n. 24. & 36.*

Et quamvis ex deductis per Larream *allegat. 17 cum seqq.* 6
Et in d. disc. seq. istud assumptum minus verum à Me crederetur, quia in Principe præsertim Ecclesiastico, qualis est Papa, non de facili dandum est bellum injustum, & culposum, undè propterea hoc motivum in ista, & similibus causis ab aliis Advocatis excitatum, mihi nunquam arrisit; Nihilominùs illud in proposito dicebam satis ponderandum esse, ad effectum interpellationis, cùm prorsùs vanum videatur, aliquem interpellandum ac certiorandum fore de eo facto; quod ab ipso originaliter moveatur, & successivè geritur.

Prætereà tunc interpellationis defectus videtur considerabilis, quando illa esse potuisset profutura; Secus ubi cer- 7
tum est nullius fuisse operationis, quia adhibendo non sunt illæ diligentiæ, quæ adhibitæ non relevant, ut in proposito habemus de interpellatione faciendæ per emptorem venditori super intentata evictione, quia si de clara evictionis justitia constet, itaut venditor interpellatur illam impedire non potuisset, adhuc emptori quamvis non interpellanti competit actio evictionis, Afflict. *dec. 49.* de Marin. *resol.* 8
108. nu. 4. & 5. lib. 1. Rot. *dec. 339. in fin. & 390. nu. 2. p. 5. rec. Mediolanen. Bonorum 7. Junii* 1647. coram Bichio, & in aliis frequenter, quia est conclusio recepta.

Finis enim interpellationis illi videtur, ut ita interpellatur de impedimento illi occurrere valeat, ideòque ejus requisitum necessarium est in eo casu, in quo ex parte locatoris provideri potuisset, atque impedimentum removeri, quod in præsenti pro eo anno ex facti serie constabat esse omninò impossibile, dum ob amicorum, & inimicorum militum incursus, certum est in dictis Ferperiis laborari non potuisse, cum nihilominùs in proposito, etiam belli amor 9
impedimentum irreparabile caulare soleat ex deductis per Surd. *d. dec. 326. n. 18.* Buratt. *dec. 398* ubi de damno proveniente à timore pestis, de quo etiam Medices *cons. 23.* Thorus *in compendio dec. tom. 1. verbo remisso mercedis fol. 462. & tom. 2. verbo Conductor alicujus Dohanæ fol. 193.*

Quo verò ad alium controversiæ punctum, super partita scilicèt scut. 900. debita pro introductione ferri, seu ferraccii facta per Ducem Bracchiani, dicebatur pro parte Appaltatoris, per dictum Ducem originaliter gabellam deberi tanquam introductiorem, non momentaneè, & materialiter, sed effectivè, & formaliter, quia ipse nullam habens fodinam, ab aliis emit, ut introduceret, & contractaret, prout deinde cum Joanne de Sanctis contractavit, unde 10
propterea ab ipso gabella solvi debuit juxta distinctionem plenè suprà deductam *in Romana gabellæ ferri discursu præced.* itaut quando ejusdem mercis venditio post consumatam introductionem ab ipso Duce introductore facta est, jam factus esset casus solutionis gabellæ, & gabellario quæsitum jus exigendi gabellam ab ipso introductore, cujus vice, & nomine emptor vigore accollationis tanquam in partem pretii solvere debebat, & se debitorem constituit, undè, ut quod quando emptor ferrum vendidit Cameræ, jam erat gabellatum, & gabellario jus quæsitum, cum actus, ex quo gabellæ solutio resultat, gestus non esset à Fisco vel Fisci ministris, sed à privato, pro mercimonio, & privata contractatione, undè videbatur non intrare dispositionem *text. in l. licitatio aliàs locatio 9. §. fiscus ff. de publican.*

Verùm in hoc non levem sentiebam difficultatem, ac meo judicio probabilis videbatur Cameralium oppositio, quia ut sæpiùs tam *in dicta Romana gabellæ ferri*, quàm in 11
aliis *hoc titulo* deductum habetur, hujusmodi vectigalia, seu gabellæ, non exiguntur ratione solius introductionis materialis, & de facto, sed ratione usus, & contractationis cum populo, & subditis, à quibus Princeps mediante hujusmodi mercium usu gabellam exigere dicitur, itaut si de facto fiat introductio, sed deinde merces ad aliam provinciam, seu Principatum asportentur, nulla gabella solvenda sit, quia spectatur effectus contractationis in Civitate, seu provincia subdita, consequenter habetur magis ratio de emptore, quàm de venditore; Undè si emptor, cujus usui in effectu merces introducta deservit, sit immunis, non videtur locum esse gabellæ, nam aliàs 12
esset per indirectum dare in fisco, sive in aliis exemptis solutionem ejus gabellæ, quam solvere non debent, cùm venditor ratione hujusmodi oneris vendat pro majori pretio, cujus pars esse dicitur, atque ita docet praxis, & observantia, quia introductis ad portum, seu Civitatem mercibus, exigitur indefinitè ab introducentibus dohana, sed si post introductionem aliqua earumdem mercium pars servire debet pro Camera vel Cameralibus aliisque exemptis, datur mandatum franchitiæ, cujus vigore dohane-

rius

rius istam ratam defalcat, seu restituit, igitur spectatur magis persona emptoris quàm introductoris ratione effectus consistentis in usu mercium, quæ introducuntur; Utraque tamen controversia cum honesta concordia finem habuit.

DISC. LXIV. & seqq.

IN materia defalchi competentis Appaltatoris gabellarum, & vectigalium cum pluribus distinctionibus, videnda sunt deducta inferiùs *disc. 159. & tit. de Locat. disc. 1. & seqq.*

ROMANA DEFALCHI PRO FRANCISCO RAVENNA APPALTATORE DOHANARUM, CUM CAMERA.

Casus sopitus per Concordiam.

De Dohanis, undè illarum nomen derivet, earumque natura, & qualitate, & in quo illarum, seu alterius Vectigalis substantia consistere dicatur.

An nova introductio artium in Civitate, undè deficiat concursus mercium exterarum, dicatur percutere substantiam dohanarum, seu vectigalium.

Et quando damnum dicatur esse in substantia, vel in fructibus.

De defalco, seu remissione pensionis competente Appaltatori Dohanarum, seu vectigalium ob impedimentum causatum à bello, & quale damnum ad istum effectum requiratur de jure, & quid in casu pacti: An illud attendatur habita ratione fructuum, vel solùm pensionis.

Et de regulatione anni damnificati cum annis præcedentibus, vel subsequentibus fertilibus, & qui dicantur anni fertiles, vel steriles.

SUMMARIUM.

1 *Alii sortes.*
2 *Dohanæ nomen seu vocabulum, quid significet, & undè derivet.*
3 *Unde dictum sit vectigal, & quid importet.*
4 *De vocabulis Armandia, & Telonia quid significent.*
5 *De Vectigali nuncupato scaricatura.*
6 *Substantia Dohanæ consistere dicitur in mercibus pro quarum introductione solvitur.*
7 *Quando dicatur cessare, seu deficere vel substantia.*
8 *Substantia vectigalium dicitur consistere in ipso jure excgendi.*
9 *Conductor vectigalium aleam futuræ spei, vel eventus emisse, seu conduxisse dicitur.*
10 *Quod in nostro usu, & consueta utilitate amplius non est, dicitur esse in deperdito.*
11 *Casus belli an aliquando importet lucrum, & utilitatem conductoribus vectigalium.*
12 *Animus contrahentium censetur esse de rebus in eodem statu permanentibus.*
13 *Ad effectum vestauri seu remissionis pensionis non attenditur, an damnum sit intolerabile, quoties accedit pactum.*
14 *De prædicti pacti operatione, & virtute.*
15 *Verbum* notabile, *quid importet.*
16 *Quale dicatur damnum intolerabile, ut intret remissio pensionis. Quod sit, ubi est ultra dimidiam.*
17 *In contractibus cum fisco sufficit esse ultra sextam.*
18 *An damnum regulandum sit habita ratione pensionis, vel potius habita ratione fructuum.*
19 *Ubi accedit pactum de attendendo damno in fructibus, arguitur voluntas conductoris non conducendi pro tempore accidentali.*
20 *An casus belli moti per Principem locatorem dicatur proventre ex ejus facto, ita ut teneatur conductori ad damna, & interesse.*
21 *Et quid in bannimentis, & prohibitionibus commercii ob suspicionem pestis, vel ex alia publica causa.*
22 *De compensatione anni fertilis cum sterili, quomodo procedat, & quomodo annorum per æquatio, seu lucri, & damni calculus fieri debeat.*
23 *Quando dicatur annus sterilis, & quando damnosus tantum.*
24 *Quando id quod superest dicatur modicum, vel notabile ad effectum dicendi annum uberem vel lucrosum tantum.*
25 *Annus Sedis Papalis vacantis, qui magnum, & insolitam utilitatem Dohanerico causare solet, an veniat in calculo ad compensandam sterilitatem aliorum annorum.*

DISC. LXV.

SUscepit Franciscus Ravenna ad annos 15. appaltum dohanarum Urbis pro annuo censu, seu pensione scut. 225. m. sub diversis pactis, & capitulis, præsertim duobus, uno nempè, quod ubi aliqualiter nova introductio artium lanæ, & ferici in Urbe, jam initium habens, notabilem progressum haberet, unde propterea damnum dohanis resultaret, fieri deberet Appaltatori proportionabiliter defalcum; Alterum, quod in casu belli humani vel divini, seu longævæ absentiæ Papæ ab Urbe, unde dohanæ notabile damnum sentirent, fieri pariter deberet defalcum, regulandum, non inspecto toto tempore appaltus, sed singulis triennis, regulando scilicèt annum damnificatum cum proximè præcedenti, & altero proximè subsequenti.

Cùm autem uterque casus contigisset, quia dictarum artium introductio satis notabiliter excrevit, atque evenit etiam casus belli de anno 1642. inter Sedem Apostolicam, & aliquos Italiæ Principes; Hinc proindè terminato appaltu, in solidatione computorum, super defalco ex dicta utraque causa orta est controversia in Congregatione camerali, seu computorum super pluribus punctis; Primò nempè quoad artium propagationem, ob quam exterarum mercium introductio satis diminuta est, an exinde diceretur illarum damnum in fructibus, itaut illud ad effectum defalchi esse deberet intolerabile, vel potiùs esset in substantia, ita in parte perempta, itaut totum damnum, tale quale sit, refici deberet.

Secundò in ordine ad casum belli, quale dicatur damnum notabile ad effectum testauri, seu defalchi, & an illud regulandum esset habita ratione fructuum vel solius pensionis, & quid in proposito operetur pactum.

Tertiò demum circa compensationem, seu regulationem anni damnificati cum præcedenti, & subsequenti fertilibus, seu non damnificatis, quomodo ista conventa peræquatio intelligenda, seu practicanda sit.

Quoad primum, pro Appaltatore scribens tanquam Advocatus ad probandum, quod ita rei substantia in parte defecisset, capiendo rem ab alto, seu principiis dicebam, quod *dohanæ* nomen, seu vocabulum, tam apud Juris consultos, quàm linguæ latinæ professores ignotum, sive dicamus derivatum à corrupto vocabulo legali, *ducenarii*, quales dicebantur vectigalium exactores, *ut in l. 1. Cod. de exactore tributorum lib. 10.* Alciat. *in Lexm qui 16.* & Rebuff. *in l. qui 16.* & Rebuff. *in l. qui neque 48. ff. de verbor. signific.* quasi quod *ducenarii* corrupta pronunciatione *dohanerii* fuerint nuncupati; Sive, veriùs, illud dicamus vocabulum barbarum à Longobardis, vel Normandis introductum, & usitari ceptum in Constitutionibus utriusque Siciliæ, in quibus originaliter scriptum reperitur, *ut in Constit. 1. & 2. sub tit. de officio secreti, & in aliis*, utpotè denotans cumulationem quandam omnium jurium regalium, ut per Rovit. *ad pragm. in rubr. de officio bajuli nu. 5.*

Hoc unum certum est, quod *dohana* verè, & propriè aliud non importat, nisi illud antiquum vectigal, quod de jure communi exigebatur in octava parte mercium, in portum, vel Civitatem introducendarum, nuncupatum vectigal *à vehendo* ad text. *in l. 6. 7. & 8. Cod. de vectigalibus*, quod alio Longobardorum vocabulo apud feudistas inter Regalia enumeratum, *armandia*, seu *telonia*, nuncupatur, ut constat apud Bertachin. *de gabellis in præludiis n. 2.* Guttier. *eodem tract. q. 1. nu. 8. & seqq.* Signorol. de Homod. *cons. 185. nu. 1. & 2.* ac omnium latius, & melius Balzaran, *de feud. in cap. 1. quæ sint regalia verbo vectigalia n. 2. & seqq.*

Consistit igitur hoc vectigal in mercibus propter illarum introductionem, seu ut vulgò dicitur, *scaricatura*, quo termino utitur in specie Bald. *cons. 172. nu. 3. vol. 1. & cons. 254. vol. 4.* Balzaran. ubi supra *nu. 4. & 6.* Camill. de Medic. *cons. 23. per tot.* ubi quod dohana consistit in mercibus introducendis, quibus cessantibus, certum est hoc vectigal esse prorsus inutile.

Quo posito inferebam, ejus substantiam, consistere in ipsis mercibus ab extra introducendis, & consequenter, sicuti omnium mercium introductione generaliter cessante, ipsius dohanæ substantia in totum sine dubio cessare diceretur, ita illis in parte deficientibus, deficere etiam dicitur pars substantiæ. Ad instar fundi, qui in toto vel in parte chasmate vel alluvione pereat, sive infructuosus reddatur, vel in totum, vel etiam in aliqua specie fructuum,

ctuum, Ut puta attento ejus antiquo statu producere solitus erat duas vel tres fructuum species; Deinde verò casus dedit, quod non immutata soli facie, neque illo redditu prorsus infructifero, unam speciem amplius non producat, tunc enim dicitur in ea specie absque dubio peremptà substantia, dum cessat causa productiva, in qua consistere dicitur rei substantia, quia eadem est ratio totius quoad totum ac partis quoad partem, atque istos dicebam esse nostros terminos, dum ob novarum artium exercitium, & introductionem in Urbe, cessabat circa illas merces in perpetuum causa productiva vectigalis. 7

Adversus hujusmodi assumptum acriter insurgentes Camerales dicebant, vectigalium, & pedagiorum substantiam, verè consistere in ipsa Regalia, seu jure exigendi mercium certam quotam, adinstar decimæ, majorem verò vel minorem mercium quantitatem percutere fructus, adinstar fundi, qui si uno anno ob accidentale impedimentum efficitur sterilis, vel minus fructuosus, non per hoc ejus substantia deficere dicitur, cum causa productiva adhuc perseveret, & existat in suo naturali statu; Ut in proposito damni contingentis in vectigalibus, & gabellis ob casum belli divini vel humani, seu alterius impedimenti, ita firmant Riminald. jun. *cons. 282.* Galeot. *responso Fiscali 17. & 18.* plenè Larrea *allegat. 17. & pluribus seqq.* qui hodiè esse solet Fiscalium achilles, & magnum propugnaculum. 8

Replicabam tamen, prædictorum, & aliorum Doctorum assumptum, rectè procedere in suo casu, de quo agunt, ubi scilicèt ageretur de impedimento accidentali consuetæ perceptionis fructuum in uno vel pluribus annis, firma remanente spe reversionis, causæ productivæ ad suam consuetam naturam seu statum; Secus autem ubi deficit spes, quia accidens habeat causam successivam, & perpetuam, & cum hac distinctione videtur posse contrariantes auctoritates conciliari, sive ex defectu applicationis removeri; Omnes etenim procedunt cum originali doctrina Bart. *in l. cotem, §. qui maximos, num. 4. & 7. ff. de publicanis*, ubi ponit exemplum de conducente pedagium per quinque vel decem annos, si contingat uno anno propter guerram in Apulia non venire equos ad nundinas Perusii, & sic loquitur de impedimento accidentali propter guerram, qua cessante cessat; Et in eisdem terminis loquitur Bald. *in l. licèt, C. locat. num. 8.* ponens exemplum de modico transitu unius anni propter mortalitatem, assignando 9 uterque rationem, quod conductor aleam futuræ spei, seu eventus emisse dicitur, super quibus Bart., & Baldi auctoritatibus tota fiscalium machina in hac materia circumferri solet. Sed non est iste casus noster, quia impedimentum est perpetuum eradicans spem in futurum illius majoris fructus, qui precipiebatur ab exteris mercibus, quæ cessant ob dictam introductionem habentem causam perpetuam, & successivam.

Sublata enim renascentia seu spe celeris reversionis rei ad suum primævum statum, dicitur deficere substantia, quia quod in nostro usu vel consueta utilitate non est, dicitur esse in deperdito ad text. *in l. 16. qui rem, §. is, qui ff. de furtis, & l. qui universos, §. item, ff. de acquirenda possessione cum concordantibus* per Barbos. *de remissione mercedis num. 10.* unde licèt perseveret eadem causa percipiendi, attamen illa effecta est perpetuo sterilior, ejusque potentia productiva diminuta; Utputa fundus ob majorem effluentiam aquarum illum irrigantium plures olerum, & fructuum species, ac in majori vel meliori quantitate, seu qualitate producere solebat, proindeque pro majori pensione locabatur, si casu aliqui aquarum rivuli perpetuò devientur, vel deficiant, itaut non possit producere eam olerum quantitatem, vel qualitatem, quam priùs ex majori aquarum affluentia producebat, utique, licèt materialiter idem fundus remaneat, attamen dici potest defecta in parte ejus substantia seu causa productiva illius majoris quantitatis, vel melioris qualitatis, quàm amplius producere non potest; Ita pariter in molendino ex majori aquarum affluentia magis molente, quam aquis postea in parte perpetuò deviatis vel excitatis cum similibus.

Clarius hæc procedere dicebam in præsenti ex deficienti ratione considerata per Bart. & Bald. *loc. cit.* quod scilicèt publicanus aleam emisse dicatur, dupliciter enim istam rationem à casu extraneam esse ponderabam; Primò quia emens aleam, seu fortunam, dicitur emere tam bonam, quàm malam, itaut futurus casus, ita producere possit inopinatum damnum ac inopinatum lucrum, quodf verificabile non est in præsenti, dum ex novarum artium introductione nunquam resultare poterat casus lucri, quod multoties resultare vidimus ex casu belli, vel sterilitatis regulariter damnosi, cùm aliquando eventus dederit, ut hic 11 idem casus, publicanis seu appaltatoribus magnam utilitatem causa verit.

Et secundò, quia appaltator in præsenti istam aleam emere noluit, neque casus est inopinatus, dum illi jam proviso sibi consulere voluit cum pacto expresso indicativo voluntatis aliter non contrahendi, quam rebus tunc in eo statu permanentibus, qui animus, etiam sine hujus- 12 modi expressione de jure præsumiturex copiosè congestis per Adden. *ad decis. 523 nu. 5. p. 4. rec. tom. 3.*

Et in his terminis benè probatur per Ancharan. *in cons. 402.* approbato per Crave. *cons. 95.* & admisso ab eodem Fiscali Galeota *dicto responso 18. n. 2.* ubi agitur de Appaltatore Vectigalium Pistorii de tempore, quo in ea Civitate residebat Papa Alexander III. cùm sua Curia, & firmatur, quod propter discessum Papæ, & Curiæ absque spe reversionis, deficere dicitur substantia appaltus, quia deficiebat causa productiva illius majoris fructus seu emolumenti, non temporaliter, sed perpetuò, & sublata spe renascentiæ, in qua proprie substantia consistit, & nihilominùs ipsa vectigalia adhuc extabant, & in hoc sensus judicantium inclinabat, juxta præmissa pro hac parte, cui probabilitas stante quod casus erat prævisus assistere videbatur.

Quo verò ad secundum punctum super qualitate damni remissione digni, quando scilicèt illud esset tale, dicebam hujusmodi inspectionem in puncto juris non intrare 13 stante pacto, quod ne inane remaneat, temperare videtur juris rigorem, ac operatur, ut damnum, quale quale sit, quamvis non intolerabile refici debeat juxta traditionem Angeli *consil. 312. num. 6.* quem cæteri sequuntur latiùs deducti in Romana defalchi pro Pacinis *sub tit. de locat.* & admittitur apud Coc. *decis. 422. nu. 9. 11. & per tot.* quæ in hac materia defalchi circumfertur in Curia tanquam magistralis, & in specialibus terminis appaltatoris dohanarum habetur, Camill. de Medices *cons. 23.* juxta quod fuisse decisum, testatur Thor. *in compendio decis. tom. 1. verbo remissio mercedis fol. 462. & tom. 3. verbo conductor alicujus dohanæ fol. 393.*

Excipiebant tamen Camerales; Primò pactum non esse in hac parte operativum, dum non faciebat operationem 14 circa per æquationem seu compensationem annorum singulo quoque triennio, in qua parte alteratam dicebant juris dispositionem, juxta quam, compensatio seu peræquatio fieri aliàs deberet attento toto tempore appaltus, juxta praxim quam tenaciter servant fiscales; Undè dum ita pactum remanebat operativum, itaut dici non posset inane extendendum non erat ad aliam operationem in duplicem juris correctionem non admittendam ex copiosè deductis per Surd. *cons. 43.* & in his terminis apud Coccin. *dicta decis. 422. num. 17. de qua in dicta Romana defalchi pro Pacinis sub tit. de locat.*

Eo magis, quia pactum non erat simpliciter conceptum de quocumque damno, sed de *notabili*, ex quo verbo inferebant Camerales ad contrahentium intentionem non alte- 15 randi in hac parte dispositionem juris; Hinc proinde per scribentes hinc inde plures habitæ fuerunt disputationes super intelligentia hujus verbi *notabile*; An scilicèt intelligendum esset de intolerabili, prout de jure ad effectum remissionis requiritur, vel solùm pro exclusione modici, & non considerabilis damni, itaut in proposito negotiantium, seu vulgi opinio attendi debeat; Quia tamen judices inclinabant disputari super qualitate damni intolerabilis, quando scilicet illud in proposito diceretur tale, ad effectum fortè gustandi de tota materia, & exindè regulandi concordiam, prout sequutum fuit.

Idcircò assumpta strictè disputatione super hoc puncto, dicebant camerales, in Curia Romana esse receptam dictam *decis. 422.* Coccin. *ubi n. 5. & 7.* firmatur, damnum tunc dici intolerabile, quando fructus, qui deductis expensis eo anno percipitur, non ascendit ad medietatem pensionis eodem anno solvendæ, quoniam ita conductor enormiter læsus remanere dicitur ultra dimidium, regulando materiam cum terminis text. *in l. 2. C. de rescindenda venditione*, ut esse videtur sensu Bart. Bald. & aliorum *in l. licèt, C. locati*, & tenent Menoch. *de arbitr. casu 76. num. 5.* Sud. *cons. 34. num. 7.* Capyc. Latri. *consult. 40. num. 41.* Barbos. *in cap. propter sterilitatem num. 3.* Grevei ad Gaill. *lib. 3. conclus. 23. num. 4.* Marchin. *de bello divino p. 9. cap. 5. num. 10.* (Et verè in Curia cum hac opinione procedunt) Undè cùm damnum non ascenderet de medietate pensionis,

fionis, sed esset multo inferiùs, inferebant nullatenus petito defalco locum esse.

E converso pro parte Appaltatoris duas Ego, & cæteri pro eo scribentes assumpsimus propositiones; Unam circa damni quotam, ut scilicèt admissa etiam inter privatos *detisione Coccini*, in appaltibus tamen fiscalibus sufficiat damnum in sexta parte, Alteram verò, ut in præsenti ca-
17 su, ex pactorum, & conventionum qualitate damnum regulari non debeat à pensione, sed à fructibus.

Quatenus igitur pertinet ad primam, quidquid sit inter privatos, attenta etiam ratione læsionis, ex qua damnum ultra dimidiam juxta supradictam opinionem requiritur, attamen in appaltibus fiscalibus sufficere dicebam damnum ultra sextam partem, quia tanta lesio dicitur enormis, ac sufficit ad contractus rescissionem juxta receptam traditionem Bar. *in l. si duo societatem, §. arbitrorum, ff. pro socio*, sequuntur cæteri, de quibus Urfil. ad Affict. *decis.* 340. *n.* 8. de Marin. *resol.* 147. *n.* 1. *lib.* 1. Amat. *resol.* 38. *n.* 21. benè Galeot. *resp. fiscali* 25. *nu.* 47. & *seqq.* apud quos cæteri. Et huic opinioni ipsimet Camerales manus dederunt, itaut hujusmodi causæ occasione id firmatum fuerit tanquam certa propositio, cum qua apud eosdem fiscales, & in Congregatione camerali sæpiùs procedi practicavi; Præsertim quia nullus ferè datur appaltus cameralis, in quo non detur pactum huic consimile, quod juris rigorem in aliquo temperare debet circa intolerabilitatem generaliter inter privatos, & cessante pacto regulandam; Sed è converso non omne modicum damnum attendendum videtur, nisi notabile, seu considerabile dici possit, prudentis judicis arbitrio, ex singulorum casuum particularibus circumstantiis regulando spectatis scilicèt, more regionis, qualitate, & materia appaltus, quantitate pensionis, retroacta observantia, cum similibus.

Acrior fuit disputatio circa alterum assumptum; An scilicèt damni quantitas regulanda esse habita ratione pen-
18 sionis, vel potiùs fructuum; Quamvis enim cessante pacto ex sola dispositione juris juxta terminos text. *in cap. propter sterilitatem, & cap. potuit extra locari*, quicquid Doctores variaverit, receptum videatur ex deductis apud Coccin. *decis.* 422. & alios supra deductos, regulandum esse habita proportione ad pensionem, quia in ea consistit pretium contractus, in quo adest læsio.

In præsenti tamen secus dicendum videbatur, stante pacto particulari, in quo exprimitur, regulandum esse fructuum anni damnificati, ex fructu annorum præcedentis, & subsequentis, ibi, *Con regolare il danno di quell' anno con il fruttato dell' anno antecedente, e susseguente, computato il fertile con il sterile &c.* Et sic videbatur per partes habitam fuisse rationem ad fructus non autem ad pensionem, ut firmant Surd. *cons.* 383. *num.* 9. & *seqq.* Laderch. *cons.* 15. *num.* 1. Peregr. *consil.* 98. *lib.* 1. & cæteri, quos colligit Cyriac. *controv.* 151.

19 Stante siquidem pacto ita concepto, intrare dicebam firmata per Soccin. jun. *cons.* 78. *num.* 19. & 20. *lib.* 2. quod scilicèt appaltatoris intentio fuerit fumendi appaltum pro solis annis pacificis, seu exemptis ab hujusmodi infortuniis, & accidentibus prævisis, pestis, belli, vel absentiæ Papæ ab Urbe, unde locator teneatur suo periculo reddere æstimum annum accidentalem, aliis duobus proximis non accidentalibus æqualem, quod utique importare dicitur calculationem in fructu, itaut tantus debeat esse fructus istius anni, quantum importat ille anterioris, & posterioris facta peræquatione.

Sed quamvis attento sono verborum, non improbabile esset hoc Appaltatoris assumptum, nullatenus tamen judicare debentibus arridebat, & meo judicio reflectendo ad veritatem, non immerito, quoniam si ita esset, sequeretur quod ex accidenti casuali teneretur Camera reficere Appaltatori etiam, damnum lucri amissi, quod in perceptione fructuum perceptorum ex duobus annis proximis feciße ostenderet, quod juris dispositioni ac verisimili intentioni omninò repugnare videtur, cum refectio damni consistentis etiam in amissione lucri solùm detur, ubi illud provenit facto, & culpa locatoris juxta receptam distinctionem Bart. de qua Soccin. *cons.* 156. *l.* 2. & sæpiùs in aliis *hoc tit. & in altero de locat.*

Et licèt aliqui ex aliis scribentibus pro appaltatore replicarent, nos esse in casu dictæ distinctionis, cùm casus
20 provenerit ex facto ejusdem Principis locatoris, qui bellum movere voluit, ideòque totum damnum quale quale sit reficiendum esset, & ultrà Socc. *ubi sup.* firmant Eug. *cons.* 50. *num.* 38. *l.* 1. Mastr. *dec.* 299. *num.* 123. & *seqq.* ubi de communi, & in judicando recepta Amat. *resp.* 18. *n.* 23. Hier. Phantasm. *q. jur. de locato conducto q.* 14. *n.* 15. & *per tot.* ubi exactè confutat Surd. contrarium tenentem refert, & sequitur Ventur. *cons.* 15. *n.* 9. & 10. Med. *d. cons.* 23. & Thor. *loc. sup. cit. in comp. dec.* 7. *tom.* 1. *verbo remiss. mercedis, & tom.* 2. *verbo conductor alicujus dohanæ.*

Rejectum tamen fuit hoc assumptum quia theorica Bart. à qua dicta distinctio derivat, procedit in facto locatoris culposo, seu aliàs merè voluntario, ideòque vana assertio dicebatur, quod Papa, & Sedes Apostolica, culposè, & sine justa causa bellum adversus Principes Christianos movere voluerit, cùm verè id gestum esset impellente necessitate originata à motivo justitiæ, ut unicuique daretur, quod suum erat, atque potiùs dando manum armatam judici seu executori, ad tollenda impedimenta seu reprimendam resistentiam, quam indicendo bellum potiùs ab aliis indi-
21 ctum, undè meritò in hac parte apud Lart. *alleg.* 17. & *seqq.* reprehenduntur asserentes, quod bannimenta prohibentia commercium aliquarum nationum ob inimicitias, & bellum, sive ob suspicionem pestis, utpotè provenientia ab eodem Principe locatore vel ejus officialibus, contineant impedimentum à locatore præstitum ad effectum prædictæ distinctionis Bar. Atque in hac parte mihi verè nunquam placuit opinio de Medic. *d. cons.* 23. ubi loquitur in specie prohibitionis nundinarum Salerni propter suspicionem pestis, licèt ex aliis motivis in ea facti qualitate non improbabiliter pro dohanerio judicatum fuerit, cùm gesta per Principem, in proposito dicantur necessaria, pro recta Reipublicæ administratione, & gubernio.

Demùm quoad tertium, & ultimum punctum peræquationis duorum annorum præcedentis, & subsequentis non accidentalium cum anno damnificato ad formam pacti, Dicebant Camerales istam peræquationem idem importare 22
quàm compensationem, juxta dispositionem juris volentis, sterilitatem unius anni compensandam esse cum ubertate alterius, ut clarè dispositur *in d. c. propter sterilitatem*, & ex hoc inferebant, omnes fructus in integro triennio perceptos esse insimul cumulandos, ac facta omnium distributione æquali in singulos annos, videndum, an quilibet remaneret ita damnificatus, quod juxta unam opinionem ultrà dimidiam, & juxta alteram ultra sextam, habita ratione pensionis, non autem fructuum enormiter læsus remaneret, juxta modum calculandi derivatum à gl. *in l. si uno, ff. locati*, juxta quem calculum non remanebat damnum remissione dignum, attenta etiam opinione, quod sufficiat læsio ultra sextam.

Replicabam tamen pro conductore, etiam cum sensu veritatis, istam calculandi formam nullatenus admittendam esse, cùm prædicta glossæ opinio communiter reprobata sit, ut benè constat ex Imola *in c. propter sterilitatem nu.* 15. & Salyc. *in l. si uno nu.* 2. *ff. eod. & in l. licèt nu.* 6. *C. eod.* cùm quibus omnium meliùs materiam tractantibus pertransit Boss. *de remiss. mercedis num.* 26. Atque probari dicebam ad sensum ex irrefragabili, & viva ratione naturali, quia si ita esset, sequeretur, quod annus uber seu lucrosus remaneret damnosus, atque naturæ vel fortunæ beneficium redundaret in damnum, & maleficium, contra principium juris naturalis, & scripti.

Ad faciendam igitur hujusmodi compensationem, ac dignoscendum, quę dicatur ubertas, cum sterilitate compensanda, dicebam ex mente Imolæ, Salycet. & aliorum, qui in hoc proposito varias referunt opiniones reassumptas per Boss. *ubi sup. nu.* 27. Verum, rationabilem, ac magis receptam opinionem videri, ut de fructibus perceptis in eo anno, qui prætenditur sterilis, detrahatur ea rata, quæ juxta ordinarium, & naturalem cursum percipi solet, itaut tam expensis, quàm remunerationi laboris, & industriæ conductori ac pensioni respondeat, Dictaque detractione facta, inspiciendum est id quod supereat, an sit modicum seu notabile, Si enim est modicum, cedere debet ad commodum conductoris, neque de eo haberi debet ratio pro hujusmodi compensatione facienda, quia tunc verè non dicitur annus uber, sed solùm lucrosum, eodem modo quo è converso si damnum non est notabile, seu modicum, non dicitur annus sterilis, sed damno'us, ut ex Salyc. & Imola *ubi* 23
sup. qui satis benè loquuntur Boss. *loco cit. nu.* 25. & 28. Si verò excrescens lucrum est notabile, tunc importare dicatur ubertatem cum sterilitate compensandam.

Quando autem id, quod superest dicatur modicum, vel notabile, variæ sunt opiniones; Boss. *enim d. n.* 28. in ea 24
residet, ut notabile dicatur, quando tertiam partem ultra solitum excedit, Salyc. autem tenet repositum esse in judi-

judicis arbitrio, attenta hominum opinione; Mihi tamen veriùs videri dicebam, quod idem operari debeat propositum in proposito, ac oppositum in opposito, ideòque eadem esse debeat mensura damni ac lucri. Unde quemadmodum annus non dicitur sterilis, neque damnum dicitur notabile nisi inter privatos excedat dimidium pensionis, vel cum fisco sextam, ita è converso, annus dici non debeat uber, nisi habita eadem proportione, lucrum tanti importet, factis tamen priùs detractionibus expensarum, quarum appellatione non solùm veniunt illæ, quæ pro cultura sunt necessariæ, sed etiam pro refarciendo laborem, & industriam conductoris, habita etiam conveniti ratione pericli, cui se subjecit sentiendi damnum de proprio, ubi illud limites intolerabilitatis non excederet, ut aliis allegatis observat in specie Barb. *in collect. ad d. c. propter sterilitatem n.* 19. & hęc in effectu videbatur veritas.

Quia tamen casus dederat, post terminatum bellum, vacationem Sedis ob mortem Pontificis, itaut annus immediatè sequens bellicoso, & accidentali, ratione Sedis
25 vacantis fuisset uberrimus, Hinc proinde alia excitata fuit quæstio, an de hujusmodi ubertate habenda esset ratio compensanda, seu peræquanda sterilitate præcedentis anni accidentalis, ut Camerales prætendebant; In quo puncto, etiam cum sensu veritatis, negativè omninò respondendum dicebam, quia hujusmodi ubertas dici non potest inperatum seu insolutum naturæ vel fortunæ beneficium, sed est casus prævisus, cujus intuitu, & contemplatione appaltator tantam pensionem promisit, quia cùm de tempore suscepit appaltus duraturi per annos 15. jam curreret annus 16. Pontificatus Urbani, idcircò stante quadam traditione, quam tamen usque ad hæc tempora saltem de facto veram experti sumus, nullum Pontificem excessurum dies Petri, qui attento solùm tempore, quo in Ecclesia Romana residit, calculatur ad an- 25
certam supponebat appaltator saltem unam Sedis vacationem, ac probabiliter plures (stante quadam observantia sæculorum antecedentium) quod post longum Pontificatum plures breves succederent; Et sic istud lucrum insolitum, quod dohanis ratione Sedis vacantis, & creationis novi Pontificis in eo anno contingere solet, dicendum est pars pretii seu pensionis, Adinstar illius lucri, quod in una totius anni hebdomada vel die ex domo seu caupona percipi solet ratione nundinarum, seu alicujus festivitatis vel spectaculi ob insolitum hominum concursum, quia dicitur lucrum prævisum, cujus ratione major pensio solvitur, unde propterea per Doctores ob istam circumstantiam solent hujusmodi domus vel prædia urbana rusticia assimilari juxta traditionem Bart. *in leg. item quæritur, §. qui impleto, ff. locat.* & sequuntur cæteri, de quibus Menoch. *1. 2. præs.* 85. ac habetur actum *in Rom. seu Viterbien. appaltus pro Orsino hoc cod. tit. ad materiam fuisse disc.* 122.

Nulla super omnibus præmissis prodiit resolutio, eorum tamen relevantia per Camerales ponderata, ita etiam Judicibus inclinantibus, oblata fuit satis honesta concordia per Appaltatorem, Me, & aliis Advocatis consulentibus acceptata, quæ controversiæ finem dedit.

ROMANA SEU ALBANEN. DEFALCHI,

PRO PHILIPPO DE ASTE APPALTATORE NEPTUNI. CUM CAMERA.

Casus sepitus per Concordiam.

An locator vel respectivè conductor, & appaltator vectigalium aliorumque jurium Principis, vel Reipublicæ, possit altera parte invita, ad certificandam quantitatem damni quod timetur, vel lucri quod speratur, petere à judice deputari controscriptorem, qui fructus colligendos describat loco probationis; Et aliqua de materia judicii præventivi de futuro.

In restauro seu remissione conductori facienda ratione damnii intolerabilis, An reficiendum sit totum damnum usque ad suppletionem integræ pensionis, vel id solum quod deficit ad æquandam dimidiam seu respectivè sextam, itaut cessante hujus ratæ excessu tollatur damni intolerabilitas.

SUMMARIUM.

1 *Falsi species.*
2 *An judicium præventivum, seu de futuro sit de jure permissum, & quando.*
3 *An circa fructuum quantitatem fieri debeat libro publicani.*
4 *Sæpe publicani non describunt omnes fructus, & emolumenta in eorum libris.*
5 *An locator deputare posse controscriptorem pro adnotandis fructibus, qui ex appaltu percipiuntur, & 2 contra num deputatio fieri debeat ad instantiam Appaltatoris.*
6 *Ille cui decima spiritualis vel temporalis debetur, an contra posse custodem vel ministrum pro fructibus describendis.*
7 *Debitor, an idem prætendere posse super fructibus, qui percipiuntur per creditorem immissum in Salviano.*
8 *Fiscales ad evitandam deputationem controscriptoris solent consentire, ut creditur libris publicani.*
9 *Remissio pensionis ratione damni an faciendæ sit pro toto damno, vel potius in eo tantum, quod excedit dimidium, vel sextam partem, cujus ratione resultat intolerabilitas.*
10 *Quando dicatur damnum intolerabile ad effectum remittendi, referuntur variæ opiniones.*
11 *Veritas firmatur, quod possit intolerabilitate remisso faciendo est in toto, & ponitur modus calculandi.*
12 *Data læsione in emptione, venditione vel alio contractu suppletur totum, & non solum id, in quo læsio consistit.*

DISC. LXVI.

COncesso appaltu vectigalium, aliorumque redditum 1
Cameralium Oppidi Neptuni cum annexis Philippo de Aste, cum consuetis capitulis, & præsertim, quod in casu pestis, vel belli, ex quo damnum notabile resultaret, illud reficì deberet, eventoque casu pestis, ex quo appaltator se notabiliter damnificaturum pro certo prævidebat, idcircò ad suæ indemnitati consulendum, tollendasque eas difficultates, quæ cum fiscalibus haberi solent in justificatione damni, præsertim cum ageretur de appaltu complexivo plurium jurium, & redditurum etiam modicæ quantitatis, ita proveniendo, & ne de veritate faciendę collectionis dubitari posset, instetit apud Thesaurarium provideri cum uno de duobus modis, vel scil. injungi ministris Cameræ, ut deputarent controscriptorem, vulgò, *rincontro*, nuncupari solitum, cùm cujus interventu, & assistentia fructus colligerentur, & collecti describerentur, vel eis id agere reluctantibus, ex tunc decerneret stari debere libris, & notulis ejusdem appaltatoris, ejusque institorum, & ministrorum, cum aliis probandi modus, stante subjecta materia esset adeò difficilis, quod impossibilis speciem haberet.

Dictæ autem petitioni se acriter opponentibus Camera- 2
libus, dicentibus judicia de futuro esse regulariter de jure prohibita, neque hujusmodi praxim (cujus nulla habebatur memoria) contra fiscum de novo indici debere, Assumpta proindè defuper disputatione Congregatione Camerali.

Pro appaltatore scribens, indebitam dicebam oppositionem Cameralium, quibus optio dabatur, unum vel alterum 3
modum eligendi; Quamvis enim regulariter judicium de futuro seu præventivum in jure non sit permissum, attamen id procedere dicebam ad effectum judicandi, & judicatum exequendi, ubi præsertim nulla necessitas vel justa causa intercedit, quæ hujusmodi præventionem congruè postulet, secùs autem ad effectum parendi eas probationes, quę lapsu temporis amitti, vel difficiliores reddi possint, cum tunc à juris regulis licitè recedatur *ad not. in cap. quoniam frequenter, ut lite non contestata*, & quotidiè practicatur in receptione testium, de quorum ablentia, morte vel alio impedimento dubitetur, Veltrius *in praxi l. 6. c. 2. nu. 3. & seqq.*

Et generaliter, ut judicium præventivum admittatur, ubi justa causa concurrit, & actio est certò extitura, quidquid dubitent Rom. *cons.* 95. *l.* 2. & cæteri apud eum, est verius, & Surd. *dec.* 120. *n.* 12. & *per tot.* ibique post Hodier. *in add. ad los cumul.* Rot. *dec.* 40. *n.* 7. Merl. *de pign. in Camer. fideicom.* 21. *Maii* 1649. coram Dunoz. *inter suas dec.* 828. Fab. de Anna *cons.* 126. *nu.* 1. Amat. *resp.* 49. *nu.* 26. latè ac magistraliter Rot. in *Rom. fideicomm.* 31. *Januarii* 1631. *Matmanno*, ubi satis benè expenduntur rationes, & respondetur objectis, Ubi enim de hujusmodi præventivo judici non causantur molestiæ ante tempus, neque agitur ad effectum condemnandi, & exequendi, sed tantùm declarandi, sive ita providendi, ut adveniente casu vel tempore facilior fit actionis vel exceptionis executio, nihil deperit alteri parti, proindeque intrat norum axioma, ut quod uni non nocet, & alteri prodest, denegari non debeat, ut in proposito considerant Surd. *d. dec.* 120. *nu.* 12. & cæteri *ubi sup.*

De

De justa verò, & congrua causa petendi hujusmodi provisionem dubitandum non esse dicebam, stante subjecta materia, cum concurreret primum requisitum actionis omninò exeritura, quia stante notorio casu pestis supra modum confuetum in dicto loco craffantis, utique certum erat in fine anni actionem vel exceptionem defalchi competere debere, atque concurrere etiam alterum difficilis, ac terè impossibilis probationis perceptionis fructuum, ex quorum quantitate damni qualitas retulitat, aliàs quam per descriptionem in libris, cum fructus, & redditus appaltus consisterent in multis diminutis exactionibus, & respondionibus, quæ impossibile erat per telles justificare.

Ponderando etiam, quod publicanus de jure prætendere potest circa perceptorum quantitatem fieri debere eius libris, ut in specie Boss. *de remiss. mercedis publicanor. n. 45*
3 Burlatt. *consil. 409. n. 4.* Sed quia fiscales id controvertere solent, atque reputant fisco præjudiciale, quia sæpè publicani non omnes fructus in eorum libris describunt Boss. *ubi*
4 *sup.* Capyc. Latr. *consil. 40. n. 40.* ideò prætendere solent, invito etiam Appaltatore, hujusmodi controscriptorum judici apponere posse, & prætensio videtur juridica, ut in specie tribetur practicatum apud Burlatt. *cons. 409.* Ideòque cum debitor, & creditor, seu locator, & conductor sint correlativi, ut apud Cyriac. *contr. 131. & annes.*, quod uni licet, debet etiam alteri licere.

6 Ad quod comprobandum, dabam exemplum decimarum spiritualium, quas exigunt Parochi, sive temporalium quas exigunt Barones, quod ille cui decimæ debentur, volens, potest apponere cassodem, seu ministrum pro fructibus describendis ut de quantitate decimę seu alterius quotæ sibi debitæ certus reddatur, ex autem non curante, standum est notulis debitoris per text. *in l. 8 ita. §. Donatus, ff. de usu & habit.* Anna *alleg. 94. num. 8.* Franch. *dec. 215.* Thesaur. *l. 1. q. for. 9. per tot.* Ita pariter in creditore immisso in vim interdicti Salviani ad bona sibi hypothecata, ad effectum sibi satisfaciendi ex fructibus, quia potest debitor,
7 vel bonorum possessor, invito etiam creditore, apponere eo eodem seu describtorem fructuum, ut certus reddatur de illorum quantitate, atque ita occultationi occurratur, sed si debitor vel possessor id agere non curat, standum est notulis ipsius creditoris, *ut dec. 151. in fine par. 6. vers.* Otthob. *dec. 226.* Sic à pari, ac propterea fisco sufficere debebat offerri partium, ut unum de duobus eligeret.

Verùm Camerales se convictos, credentes tamen hujusmodi praxim positivam posse in futurum aliquod præjudi-
8 cium Cameræ inferre, curarunt defuper nullam fieri judicialem provisionem, quæ futuris successivis temporibus allegari posset in exemplum, sed oretenus habita extrajudicialis informatione integritatis ministrorum, ac librorum fidelitet, & bene tentorum, affecurarunt Appaltatorem, quod ejus librorum fidem non essent impugnaturi, & promissa servarunt.

Deinceps autem in fine anni damno satis intolerabili, longè ultra dimidiam pensionis excedente, ita ut opus non fuerit assumere quæstiones, an damnum esset in substantia vel in fructibus, & an læsio debeat esse ultra dimidiam, vel sufficiat ultra sextam, & quidnam operaretur pactum, quia facti qualitas, quacumque opinione retenta, restaurum omninò postulabat.

Assumpta fuit ex parte Cameralium disputatio, An remissio facienda esset de toto damno, vel de eo tantùm quod
9 excedit sextam, quam in appaltibus fiscalibus, ex firmatis occasione disputationis habitę cum Ravenna *discursu præcedenti*, iam admittebant, itaut illud damnum quod erat intra sextam cedere deberet damno conductoris, & econverso damno locatoris illud solum quod erat ultra seu supra sextam. Ad quod probandum adducebant Menoch. *de arbitrar. casu 77. num. 2. vers. secunda opinio*, ubi nullo relato Doctore, qui hujusmodi opinionem teneat, asserit eam esse, ut remissio fiat solum in eo, quod deficit ad ficiendum, ut læsio non excedat eam quotam, quæ damnum intolerabile cauſat, atque ad idem adducebantur etiam Barbos. *in collect. in ad cap. propter sterilitatem nu. 16.* Molin. *de contractibus disp. 495. n. 10. vers. intelligeem*, & Vasquez *controv. p. 2. c. 54.*

Contrarium tamen omninò verius (etiam cum sensu veritatis) constanter asserebam, cùm tam inter civilistas *in l. licet, Cod. locati*, quàm canonistas *in d. cap. propter sterilitatem, & cap. potuit*, veretur solùm quæstio super quota constituente damnum intolerabile, & remissione dignum, nam
10 alii volunt, ut esse debeant ultra dimidiam, alii ultra tertiam, alii ultra quartam, alii ultra sextam, alii juxta vulgi opinionem, & alii demum arbitrio judicis; sed firmata, juxta unam ex dictis opinionibus in regione receptam, qualitate damni remissione digni, tunc omnes concordare videntur, ut remissio facienda sit in toto eo quod deficit, quoniam illa quota attenditur pro inducenda ea qualitate, quæ necessaria est ad consequendum totum hujusmodi effectum ut egregiè Imola, (qui meo judicio omnium meliùs de hac 11
materia scripsit) *in dict. cap. propter sterilitatem n. 16. & ex eo Bossius de remissione mercedis nu. 4. & 11.* firmantes, quod si damnum est in toto; sit remissio de tota pensione, si verò est in parte sit pro rata partis, Dantes exemplum, quod si consueverunt percipi 30. & percipiuntur 10. atque pensio consistat in tribus solidis, sit remissio pro duobus tertiis pensionis, & sic unus solidus solvitur, alii duo remittuntur, quod etiam ibidem probant Jo: Andreas *n. 2.* Abbas *n. 13. in fin.* Butrius *remissione n. 22.* Nevizan. *cons. 90. n. 18. & seqq.* Capra *in equitis lit. R. regula 9.* Burlatt. *cons. 409. n. 3.* Neque contrarium dicit Barbos. *loc. cit.* dum juxta terminos dicti text. generaliter dicit remissionę faciendam esse, præsertim quia ille potiùs magnus quidem collector, non de facili hęc ratiocinia assumebat; Molina verò *d. disp. 495.* clarè decidere videtur casum ad favorem conductoris, dum dicit quod computatis fructibus perceptis unà cum expensis, etiam ipsimet conductori pro ejus labore, & industria solvendis, demendum est de pensione totum id quod deest ad illam integram solvendam, & sic clarus est ejus sensus, ut fiat suppletio ejus quod deest, prout volunt Imola, & cæteri ubi supra. De auctoritate autem Menoch. *d. casu 77. n. 2. vers. secunda opinio* nullam dicebam haberi debere rationem, quia ipse in hoc nihil firmat, neque suam interponit sententiam, sed solùm refert hanc esse unam ex opinionibus, nullis tamen relatis auctoribus eam admittentibus, neque relatis fundamentis, quibus ipsa innixa esse possit; Et quamvis ipse teneat, & ante eum Barbatia *cons. 21. n. 18. lib. 2. & seqq.* hujusmodi remissionem judicis arbitrio faciendam esse, nullatenus tamen huic sententię deferendum dicebam, cùm in contrarium fiet maxis communis, & recepta ut supra, clarum habens fundamentum *in l. 2. C. de rescindenda venditione*, cum cujus terminis ista materia regulatur, quia si læsio 12
non excedit dimidiam, tota cedit damno emptoris, seu venditoris respectivè, sed dato excessu, integrum justum pretium supplendum est, vel contractus rescindendus, & sic excessus in quota per legem præfinita, dicitur qualitas necessaria ad actionis vel exceptionis competentiam, sed posita qualitate, integer effectus est attendendus.

Agnoscebant judices hanc veritatem juxta quam certè pronunciatum esset, nisi juxta Cameralium stylum, ad evitandas judiciales determinationes, exemplum in futurum inducentes, obtulissent Appaltatori satis congruam, & honestam concordiam libenter acceptatam, quia non expedit cum fisco contendere, maximè mercatoribus, & iis, qui hujusmodi appaltibus incumbunt, quibus Cameralium benevolentia nimis oportuna est, imò necessaria.

ROMANA DOHANÆ PRO MERCATORIBUS URBIS, CUM DOHANERIO.

Discursus pro veritate super casu sopito per concordiam.

An Dohana solvenda ex mercibus, quæ (præsertim per flumen introducuntur) habita proportione illarum valoris ad rationem rot pro centenario, debeatur de integro valore non detractis expensis, vel potiùs istæ sint primò detrahendę.

Item eligenter mercatore, ex facultate sibi tributa in Capitulis dohanæ illam solvere, non in pecunia, sed in ipsarum mercium rata. An de ista solvi etiam debeat dohana.

Et sive in pecunia sive in specie solvenda ad rot pro centenario, An dohana detrahenda sit ex 100. scuris, itaut reliquum sit mercatoris, vel supra 100. quod scilicèt mercatori remaneant 100. gabellarius verò percipiat dohanam de eo pluri.

Gabella quę exigitur pro quolibet dolio vini ad Urbem per flumen introducendi, quomodo exigatur, quæ detractio facienda sit pro quolibet dolio ratione fecium, & diminutionis.

SUM-

SUMMARIUM.

1 *Gabella seu Dohana debita pro mercibus pro certa quota valoris an debeatur attento integro valore.*
2 *Datur distinctio.*
3 *Quid sit Dohana, explicatur ejus vocabulum, & origo.*
4 *Non est quantitativum, sed quotitativum ipsarum mercium.*
5 *An intret partificatio gabellarum, & decimarum.*
6 *De differentia istius Vectigalis ab aliis gabellis, & quis verè dicatur solvere Dohanam.*
7 *Quæ expensæ deducendæ sint à solutione Dohanæ.*
8 *De modo detrahendi quotam pro dohana, an sit facienda infra centum vel supra.*
9 *Decima exigitur intra non ultra decem.*
10 *Quomodo exigenda sit gabella vini imposita ad rationem tot fustorum pro dolio.*

DISC. LXVII.

1 ORtis pluribus controversiis inter Dohanerium, & mercatores super modo solvendi Dohanam, atque per istos requisitus pro consilio in Congregatione cum aliis Advocatis, juxta laudabilem Curiæ stylum eis præstando, ad effectum benevolam concordiam cum dicto Dohanerio tractandi, plures erant casus controversiæ, quarum primus erat, An dohana seu aliud vectigal debeatur de toto mercium valore, vel potiùs de eo, quod superest detractis expensis in earum hæstitatione, & mercimonio necessariis, habitaque etiam ratione futuri periculi, quod pretium diminuit.

Super hoc autem quæsito dicebam, Doctores præsertim Hispanos in hoc variare, ut constat ex deductis per Garziam *de expensis cap. 1. nu. 20. & cap. 11. nu. 60.* & Guttier. *de Gabellis quæst. 52.* apud quos cæteri habentur, Non tamen in eorum dictis juxta unam vel alteram sententiam in propolito constitui posse solidum fundamentum, cùm satis ibi quæstionis decisio pendeat, vel ex illarum gabellarum qualitate, vel ex particularium legum dispositione, seu intellectu, quamvis etiam rationes ex juris communis dispositione resultantes, benè deducant, & ponderent.

Quare in hujusmodi quæstionis decisione in abstracto, eram in sensu, quod sequenda esset magistralis distinctio Bart. *in l. sed si hoc 61. §. 1. nu. 1. ff. de condit. & demonstr.* quam
2 esse communiter receptam ex Gomes *var. resol.* dicunt Cyriac. *controvers. 265. num. 19.* Lassart. *de decimis cap. 19. nu. 2. & seqq.* Guttier. *d. cap. 52. num. 5. in fine*; quod aut statutum mandat solvi gabellam à Domino rei venditæ pro pretio, quod vendendo percipit, & deducendæ sunt omnes expensæ, quia venditor verè percipere non dicitur nisi id quod detractis impensis, & oneribus in ejus manibus, & ad propriam utilitatem remanet; Aut dicit solvi gabellam pro pretio, quo res venditur, & tunc nulla facta deductione attenditur totum illud pretium, quod venit in contractu; Aut verba sunt dubia, & prima pars benignior distinctionis attendenda est pro expensarum deductione.

Qua distinctione seu theorica sic stante, quatenus pertinet ad applicationem, cum in proposito supponeretur non haberi statutum vel aliam legem editam super solutione dohanæ, itaut desumi posset, an in primo, vel in secundo distinctionis casu versaremur, inferebam proinde rem esse dubiam, atque dici posse versari in tertio casu, qui idem est ac primus pro expensarum, aliorumque onerum deductione.

Verùm attenta subjecta materia, observabam hujusmodi distinctionem, alioquin veram, & in aliis gabellis, illa præsertim contractuum attendendam, non applicari circa exactionem dohanæ, cujus barbarum vocabulum à
3 Longobardis sive à Normandis, seu aliàs à linguæ latinæ corruptione derivatum, importat verum vectigal, quod licèt in larga, & grammaticali significatione, quamcumque gabellam, sive publicum redditum, & emolumentum importet, In stricta tamen, & vera significatione legali, est idem ac *portorium*, sive juxta corruptum feudorum loquendi usum à Longobardis etiam derivatum, *arimandia*, dictum à vehendo, utpotè importans octavam, seu nonam vel aliam portionem, quam Princeps vel Respublica tanquam decimæ speciem capit ex mercibus ad ejus portum evehendis causa contractandi, & mercandi in sua dictione, & cùm ejus subditis juxta textum *in l. 7. Cod. de vectigal. cum concordan.* per Cyriac. *controv. 26. num. 8. & 9.* late Balzaran. *de feudis in cap. 1. quæ sint regalia num. 2. & seqq. & alios, de quibus in Romana gabellæ ferri, & in aliis hoc cod. tit.*

Itaut non sit onus quantitativum præcisè solvendum in pecunia, cujus quantitas pendeat à pretii valutatione, sed sit onus quotitativum consistens in septima vel nona portione, quam dohanerius percipit de illis mercibus, prout 4
reperiuntur, dum in portum seu Civitatem vel Ditionem invehuuntur, & sic attenditur illud tempus invectionis, atque merces considerantur, prout existentes in eo loco, non curatis expensis vel oneribus itineris, ex quibus jam advectæ effectæ sunt pretiosiores.

Et licèt ut plurimùm istud onus, non in quota, sed in quanto exigi soleat, id sequitur in gratiam mercatorum pati nolentium mercium scissuram, unde propterea ad majorem commoditatem sit æstimatio mercium, prout valent 5
consideratæ in eo statu, & loco, in quo jam reperiuntur, ad effectum ut eam quotam, quam in specie dohanerius percipere deberet, per quemdam actum occultum emptionis, & venditionis inter ipsum, & mercatorem recipiat pretium, idcòque quidquid sistin terminis aliarum gabellarum, de pacificatione cum decimis spiritualibus, quam acriter impugnat Garzia *ubi supra de expensis cap. 1. nu. 20. & cap. 11. nu. 60.* Ita benè intrare videtur in hac specie juxta opinionem *Avendani, & aliorum*, quam rejecto nominatim *Garzia* veriorem profitetur Guttier. *d. quæst. 52.*

Idem clarè suaderi dicebam ex peculiari ratione hujusmodi vectigalis, quæ non convenit aliis gabellis, illi præsertim contractuum, quæ per vendentem, vel acquirentem solvitur absque reintegratione; Ut enim dictum est 6
in *d. Romana gabellæ ferri*, istud vectigal verè non solvitur ab inductore, ratione materialis introductionis, sed mediante introductore, seu occasione usus mercium, & rerum, exigitur à populo, ejusdemque Principis subditis minuatatim easdem merces pro eorum usu ementibus, quia solutio dohanæ, quam introductor facit, cauſat, ut cæteri pretio subditi emant illas merces, quas absque hujusmodi onere vilius empturi essent, unde introductor ex pretii alteratione verè se reintegrat de vectigali soluto, atque in substantia obtinet eorum illud pretium intrinsecum, quod ex integris mercibus fuisset aliàs percepturus, si dicto onere non existente vilius vendidisset, idcireò cessant omnes rationes per Garziam, & sequaces in suo casu ponderatæ.

Quia verò Dohanerius contra antiquam observantiam prætendebat, pro regulanda quantitate suæ quotæ æstimare merces in fundachis vel magazenis postquam introductæ sunt, ac mercimonio adaptatæ & expositæ, Dicebam injustam esse hanc prætensionem, tum quia adversabatur præteritæ observantiæ, quæ in hac materia totum facit, ut sæpiùs in ista gabellarum materia hoc titulo habetur. Tum etiam quia jus dohanæ consistit in perceptione quotæ in ipso actu advectionis, seu introductionis, unde valutatio facienda est attento eo tempore, & 7
statu, Vel fi faciendа est, dum merces sunt in fundachis, & magazenis accommodatæ, deducendæ sunt omnes expensæ, quæ ab ipso actu introducendi erogatæ sunt, habita etiam ratione laboris, & industriæ ipsius mercatoris, necnon periculi cui interim mercator subjectus fuit circa mercium corruptionem, subtractionem, vel alium casum, illum præsertim sæpè contingibilem inopinatæ diminutionis valoris ob illarum affluentiam, hæc enim omnia extranea sunt ab ipsa introductione, tanquam ex post facto sequuta.

Et quemadmodum, si Dohanerius in ipso actu introducendi, suam quotam in specie percepisset, sibi fuisset necessarium proportionabiliter easdem expensas facere, eidemque periculo subjacere, ut eam reduceret ad statum illius majoris valoris, in quo merces constituuntur, postquam in fundachis venditioni, & mercimonio accomodatæ sunt à mercatore. Ita nulla subest ratio, cur dictæ expensæ isto casu, detrahi non debeant, cum sint expensæ necessariæ quantumvis malæ fidei possessori etiam bonificandę, ex ea viva ratione, quod si factę non essent ab isto, debuissèt fieri à domino, qui aliàs locuplectaretur de alieno.

Secundus controversię casus erat, An scilicèt illa septima, seu nona portio, importans respectivè 14. vel novem pro centenario 14. scilicèt per flumen & 9. per ter- 8
ram, detrahenda sit intra summam scutorum 100. ad quam fit quantitatis peræquatio, vel supra eam, ideſt de aliis mercibus exuberantibus; Dicebam, sine dubio respondendum esse contra mercatores, quod scilicèt ex singulis 100. distributis in 7. vel 9. uncias seu portiones, Dohanerius capiat unam, reliquæ autem sex vel octo mercatori remaneant, Adinstar decimarum, cui hoc onus, utpotè

quoti-

De justa verò, & congrua causa petendi hujusmodi provisionem dubitandum non esse dicebam, stante subjecta materia, cum concurreret primum requisitum actionis omninò exeritura, quia stante notorio casu pestis supra modum confuetum in dicto loco craffantis, utique certum erat in fine anni actionem vel exceptionem defalchi competere debere, atque concurrere etiam alterum difficilis, ac terè impossibilis probationis perceptionis fructuum, ex quorum quantitate damni qualitas retulitat, aliàs quam per descriptionem in libris, cum fructus, & redditus appaltus consisterent in multis diminutis exactionibus, & respondionibus, quæ impossibile erat per telles justificare.

Ponderando etiam, quod publicanus de jure prætendere potest circa perceptorum quantitatem fieri debere eius libris, ut in specie Boss. *de remiss. mercedis publicanor. n. 45*
3 Burlatt. *consil. 409. n. 4.* Sed quia fiscales id controvertere solent, atque reputant fisco præjudiciale, quia sæpè publicani non omnes fructus in eorum libris describunt Boss. *ubi*
4 *sup.* Capyc. Latr. *consil. 40. n. 40.* ideireò prætendere solent, invito etiam Appaltatore, hujusmodi controscriptorum judicem apponere posse, & prætensio videtur juridica, ut in specie tribetur practicatum apud Burlatt. *cons. 409.* Ideòque cum debitor, & creditor, seu locator, & conductor sint correlativi, ut apud Cyriac. *contr. 131. & annes.*, quod uni licet, debet etiam alteri licere.

6 Ad quod comprobandum, dabam exemplum decimarum spiritualium, quas exigunt Parochi, sive temporalium quas exigunt Barones, quod ille cui decimæ debentur, volens, potest apponere cassodem, seu ministrum pro fructibus describendis ut de quantitate decimę seu alterius quotæ sibi debitæ certus reddatur, ex autem non curante, standum est notulis debitoris per text. *in l. 8 ita. §. Donatus, ff. de usu & habit.* Anna *alleg. 94. num. 8.* Franch. *dec. 217.* Thesaur. *l. 1. q. for. 9. per tot.* Ita patitur in creditore immisso in vim interdicti Salviani ad bona sibi hypothecata, ad effectum sibi satisfaciendi ex fructibus, quia potest debitor,
7 vel bonorum possessor, invito etiam creditore, apponere eo eodem seu describtorem fructuum, ut certus reddatur de illorum quantitate, atque ita occultationi occurratur, sed si debitor vel possessor id agere non curat, standum est notulis ipsius creditoris, *ut dec. 151. in fine par. 6. vers.* Otthob. *dec. 226.* Sic à pari, ac propterea fisco sufficere debebat offerri partium, ut unum de duobus eligeret.

Verùm Camerales se convictos, credentes tamen hujusmodi praxim positivam posse in futurum aliquod præjudi-
8 cium Cameræ inferre, curarunt defuper nullam fieri judicialem provisionem, quæ futuris successivis temporibus allegari posset in exemplum, sed oretenus habita extrajudicialis informatione integritatis ministrorum, ac librorum fidelitet, & bene tentorum, affecurarunt Appaltatorem, quod ejus librorum fidem non essent impugnaturi, & promissa servarunt.

Deinceps autem in fine anni damno satis intolerabili, longè ultra dimidiam pensionis excedente, ita ut opus non fuerit assumere quæstiones, an damnum esset in substantia vel in fructibus, & an læsio deberet esse ultra dimidiam, vel sufficiat ultra sextam, & quidnam operaretur pactum, quia facti qualitas, quacumque opinione retenta, tellaurum omninò postulabat.

Assumpta fuit ex parte Cameralium disputatio, An remissio facienda esset de toto damno, vel de eo tantùm quod
9 excedit sextam, quam in appaltibus fiscalibus, ex firmatis occasione disputationis habitę cum Ravenna *discursu præcedenti*, iam admittebant, itaut illud damnum quod erat intra sextam cedere deberet damno conductoris, & econverso damno locatoris illud solum quod erat ultra seu supra sextam. Ad quod probandum adducebant Menoch. *de arbitrar. casu 77. num. 2. vers. secunda opinio*, ubi nullo relato Doctore, qui hujusmodi opinionem teneat, asserit eam esse, ut remissio fiat solum in eo, quod deficit ad ficiendum, ut læsio non excedat eam quotam, quæ damnum intolerabile cauſat, atque ad idem adducebantur etiam Barbos. *in collect. in ad cap. propter sterilitatem nu. 16.* Molin. *de contractibus disp. 495. n. 10. vers. intelligeem*, & Vasquez *controv. p. 2. c. 54.*

Contrarium tamen omninò verius (etiam cum sensu veritatis) constanter asserebam, cùm tam inter civilistas *in l. licet, Cod. locati*, quàm canonistas *in d. cap. propter sterilitatem, & cap. potuit*, veretur solùm quæstio super quota constituente damnum intolerabile, & remissione dignum, nam
10 alii volunt, ut esse debeant ultra dimidiam, alii ultra tertiam, alii ultra quartam, alii ultra sextam, alii juxta vulgi opinionem, & alii demum arbitrio judicis; sed firmata, juxta unam ex dictis opinionibus in regione receptam, qualitate damni remissione digni, tunc omnes concordare videntur, ut remissio facienda sit in toto eo quod deficit, quoniam illa quota attenditur pro inducenda ea qualitate, quæ necessaria est ad consequendum totum hujusmodi effectum ut egregiè Imola, (qui meo judicio omnium meliùs de hac 11
materia scripsit) *in dict. cap. propter sterilitatem n. 16. & ex eo Bossius de remissione mercedis nu. 4. & 11.* firmantes, quod si damnum est in toto; sit remissio de tota pensione, si verò est in parte sit pro rata partis, Dantes exemplum, quod si consueverunt percipi 30. & percipiuntur 10. atque pensio consistat in tribus solidis, sit remissio pro duobus tertiis pensionis, & sic unus solidus solvitur, alii duo remittuntur, quod etiam ibidem probant Jo: Andreas *n. 2.* Abbas *n. 13. in fin.* Butrius *remissione n. 22.* Nevizan. *cons. 90. n. 18. & seqq.* Capra *in equitis lit. R. regula 9.* Burlatt. *cons. 409. n. 3.* Neque contrarium dicit Barbos. *loc. cit.* dum juxta terminos dicti text. generaliter dicit remissionę faciendam esse, præsertim quia ille potiùs magnus quidem collector, non de facili hęc ratiocinia assumebat; Molina verò *d. disp. 495.* claré decidere videtur casum ad favorem conductoris, dum dicit quod computatis fructibus perceptis unà cum expensis, etiam ipsimet conductori pro ejus labore, & industria solvendis, demendum est de pensione totum id quod deest ad illam integram solvendam, & sic clarus est ejus sensus, ut fiat suppletio ejus quod deest, prout volunt Imola, & cæteri ubi supra. De auctoritate autem Menoch. *d. casu 77. n. 2. vers. secunda opinio* nullam dicebam haberi debere rationem, quia ipse in hoc nihil firmat, neque suam interponit sententiam, sed solùm refert hanc esse unam ex opinionibus, nullis tamen relatis auctoribus eam admittentibus, neque relatis fundamentis, quibus ipsa innixa esse possit; Et quamvis ipse teneat, & ante eum Barbatia *cons. 21. n. 18. lib. 2. & seqq.* hujusmodi remissionem judicis arbitrio faciendam esse, nullatenus tamen huic sententię deferendum dicebam, cùm in contrarium fiet maxis communis, & recepta ut supra, clarum habens fundamentum *in l. 2. C. de rescindenda venditione*, cum cujus terminis ista materia regulatur, quia si læsio 12
non excedit dimidiam, tota cedit damno emptoris, seu venditoris respectivè, sed dato excessu, integrum justum pretium supplendum est, vel contractus rescindendus, & sic excessus in quota per legem præfinita, dicitur qualitas necessaria ad actionis vel exceptionis competentiam, sed posita qualitate, integer effectus est attendendus.

Agnoscebant judices hanc veritatem juxta quam certè pronunciatum esset, nisi juxta Cameralium stylum, ad evitandas judiciales determinationes, exemplum in futurum inducentes, obtulissent Appaltatori satis congruam, & honestam concordiam libenter acceptatam, quia non expedit cum fisco contendere, maximè mercatoribus, & iis, qui hujusmodi appaltibus incumbunt, quibus Cameralium benevolentia nimis oportuna est, imò necessaria.

ROMANA DOHANÆ PRO MERCATORIBUS URBIS, CUM DOHANERIO.

Discursus pro veritate super casu sopito per concordiam.

An Dohana solvenda ex mercibus, quæ (præsertim per flumen introducuntur) habita proportione illarum valoris ad rationem rot pro centenario, debeatur de integro valore non detractis expensis, vel potiùs istæ sint primò detrahendę.

Item eligenter mercatore, ex facultate sibi tributa in Capitulis dohanæ illam solvere, non in pecunia, sed in ipsarum mercium rata. An de ista solvi etiam debeat dohana.

Et sive in pecunia sive in specie solvenda ad rot pro centenario, An dohana detrahenda sit ex 100. scuris, itaut reliquum sit mercatoris, vel supra 100. quod scilicèt mercatori remaneant 100. gabellarius verò percipiat dohanam de eo pluri.

Gabella quę exigitur pro quolibet dolio vini ad Urbem per flumen introducendi, quomodo exigatur, quæ detractio facienda sit pro quolibet dolio ratione fecium, & diminutionis.

SUM-

SUMMARIUM.

1 *Gabella seu Dohana debita pro mercibus pro certa quota valoris an debeatur attento integro valore.*
2 *Datur distinctio.*
3 *Quid sit Dohana, explicatur ejus vocabulum, & origo.*
4 *Non est quantitativum, sed quotitativum ipsarum mercium.*
5 *An intret partificatio gabellarum, & decimarum.*
6 *De differentia istius Vectigalis ab aliis gabellis, & quis verè dicatur solvere Dohanam.*
7 *Quæ expensæ deducendæ sint à solutione Dohanæ.*
8 *De modo detrahendi quotam pro dohana, an sit facienda infra centum vel supra.*
9 *Decima exigitur intra non ultra decem.*
10 *Quomodo exigenda sit gabella vini imposita ad rationem tot fustorum pro dolio.*

DISC. LXVII.

1 ORtis pluribus controversiis inter Dohanerium, & mercatores super modo solvendi Dohanam, atque per istos requisitus pro consilio in Congregatione cum aliis Advocatis, juxta laudabilem Curiæ stylum eis præstando, ad effectum benevolam concordiam cum dicto Dohanerio tractandi, plures erant casus controversiæ, quarum primus erat, An dohana seu aliud vectigal debeatur de toto mercium valore, vel potiùs de eo, quod superest detractis expensis in earum hæstitatione, & mercimonio necessariis, habitaque etiam ratione futuri periculi, quod pretium diminuit.

Super hoc autem quæsito dicebam, Doctores præsertim Hispanos in hoc variare, ut constat ex deductis per Garziam *de expensis cap. 1. nu. 20. & cap. 11. nu. 60.* & Guttier. *de Gabellis quæst. 52.* apud quos cæteri habentur, Non tamen in eorum dictis juxta unam vel alteram sententiam in proposito constitui posse solidum fundamentum, cùm satis ibi quæstionis decisio pendeat, vel ex illarum gabellarum qualitate, vel ex particularium legum dispositione, seu intellectu, quamvis etiam rationes ex juris communis dispositione resultantes, benè deducant, & ponderent.

Quare in hujusmodi quæstionis decisione in abstracto, eram in sensu, quod sequenda esset magistralis distinctio Bart. *in l. sed si hoc 61. §. 1. nu. 1. ff. de condit. & demonstr.* quam
2 esse communiter receptam ex Gomes *var. resol.* dicunt Cyriac. *controvers. 265. num. 19.* Lassart. *de decimis cap. 19. nu. 2. & seqq.* Guttier. *d. cap. 52. num. 5. in fine*; quod aut statutum mandat solvi gabellam à Domino rei venditæ pro pretio, quod vendendo percipit, & deducendæ sunt omnes expensæ, quia venditor verè percipere non dicitur nisi id quod detractis impensis, & oneribus in ejus manibus, & ad propriam utilitatem remanet; Aut dicit solvi gabellam pro pretio, quo res venditur, & tunc nulla facta deductione attenditur totum illud pretium, quod venit in contractu; Aut verba sunt dubia, & prima pars benignior distinctionis attendenda est pro expensarum deductione.

Qua distinctione seu theorica sic stante, quatenus pertinet ad applicationem, cum in proposito supponeretur non haberi statutum vel aliam legem editam super solutione dohanæ, itaut desumi posset, an in primo, vel in secundo distinctionis casu versaremur, inferebam proinde rem esse dubiam, atque dici posse versari in tertio casu, qui idem est ac primus pro expensarum, aliorumque onerum deductione.

Verùm attenta subjecta materia, observabam hujusmodi distinctionem, alioquin veram, & in aliis gabellis, illa præsertim contractuum attendendam, non applicari circa exactionem dohanæ, cujus barbarum vocabulum à
3 Longobardis sive à Normandis, seu aliàs à linguæ latinæ corruptione derivatum, importat verum vectigal, quod licèt in larga, & grammaticali significatione, quamcumque gabellam, sive publicum redditum, & emolumentum importet, In stricta tamen, & vera significatione legali, est idem ac *portorium*, sive juxta corruptum feudorum loquendi usum à Longobardis etiam derivatum, *arimandia*, dictum à vehendo, utpotè importans octavam, seu nonam vel aliam portionem, quam Princeps vel Respublica tanquam decimæ speciem capit ex mercibus ad ejus portum evehendis causa contractandi, & mercandi in sua dictione, & cùm ejus subditis juxta textum *in l. 7. Cod. de vectigal. cum concordan.* per Cyriac. *controv. 26. num. 8. & 9.* late Balzaran. *de feudis in cap. 1. quæ sint regalia num. 2. & seqq. & alios, de quibus in Romana gabellæ ferri, & in aliis hoc cod. tit.*

Itaut non sit onus quantitativum præcisè solvendum in pecunia, cujus quantitas pendeat à pretii valutatione, sed sit onus quotitativum consistens in septima vel nona portione, quam dohanerius percipit de illis mercibus, prout 4
reperiuntur, dum in portum seu Civitatem vel Ditionem invehuuntur, & sic attenditur illud tempus invectionis, atque merces considerantur, prout existentes in eo loco, non curatis expensis vel oneribus itineris, ex quibus jam advectæ effectæ sunt pretiosiores.

Et licèt ut plurimùm istud onus, non in quota, sed in quanto exigi soleat, id sequitur in gratiam mercatorum pati nolentium mercium scissuram, unde propterea ad majorem commoditatem sit æstimatio mercium, prout valent 5
consideratæ in eo statu, & loco, in quo jam reperiuntur, ad effectum ut eam quotam, quam in specie dohanerius percipere deberet, per quemdam actum occultum emptionis, & venditionis inter ipsum, & mercatorem recipiat pretium, idcòque quidquid sistin terminis aliarum gabellarum, de pacificatione cum decimis spiritualibus, quam acriter impugnat Garzia *ubi supra de expensis cap. 1. nu. 20. & cap. 11. nu. 60.* Ita benè intrare videtur in hac specie juxta opinionem *Avendani, & aliorum*, quam rejecto nominatim *Garzia* veriorem profitetur Guttier. *d. quæst. 52.*

Idem claré suaderi dicebam ex peculiari ratione hujusmodi vectigalis, quæ non convenit aliis gabellis, illi præsertim contractuum, quæ per vendentem, vel acquirentem solvitur absque reintegratione; Ut enim dictum est 6
in *d. Romana gabellæ ferri*, istud vectigal verè non solvitur ab inductore, ratione materialis introductionis, sed mediante introductore, seu occasione usus mercium, & rerum, exigitur à populo, ejusdemque Principis subditis minuatatim easdem merces pro eorum usu ementibus, quia solutio dohanæ, quam introductor facit, cauſat, ut cæteri pretio subditi emant illas merces, quas absque hujusmodi onere vilius empturi essent, unde introductor ex pretii alteratione verè se reintegrat de vectigali soluto, atque in substantia obtinet eorum illud pretium intrinsecum, quod ex integris mercibus fuisset aliàs percepturus, si dicto onere non existente vilius vendidisset, idcireò cessant omnes rationes per Garziam, & sequaces in suo casu ponderatæ.

Quia verò Dohanerius contra antiquam observantiam prætendebat, pro regulanda quantitate suæ quotæ æstimare merces in fundachis vel magazenis postquam introductæ sunt, ac mercimonio adaptatæ & expositæ, Dicebam injustam esse hanc prætensionem, tum quia adversabatur præteritæ observantiæ, quæ in hac materia totum facit, ut sæpiùs in ista gabellarum materia hoc titulo habetur. Tum etiam quia jus dohanæ consistit in perceptione quotæ in ipso actu advectionis, seu introductionis, unde valutatio facienda est attento eo tempore, & statu, Vel fi faciendа est, dum merces sunt in fundachis, 7
& magazenis accommodatæ, deducendæ sunt omnes expensæ, quæ ab ipso actu introducendi erogatæ sunt, habita etiam ratione laboris, & industriæ ipsius mercatoris, necnon periculi cui interim mercator subjectus fuit circa mercium corruptionem, subtractionem, vel alium casum, illum præsertim sæpè contingibilem inopinatæ diminutionis valoris ob illarum affluentiam, hæc enim omnia extranea sunt ab ipsa introductione, tanquam ex post facto sequuta.

Et quemadmodum, si Dohanerius in ipso actu introducendi, suam quotam in specie percepisset, sibi fuisset necessarium proportionabiliter easdem expensas facere, eidemque periculo subjacere, ut eam reduceret ad statum illius majoris valoris, in quo merces constituuntur, postquam in fundachis venditioni, & mercimonio accomodatæ sunt à mercatore. Ita nulla subest ratio, cur dictæ expensæ isto casu, detrahi non debeant, cum sint expensæ necessariæ quantumvis malæ fidei possessori etiam bonificandę, ex ea viva ratione, quod si factę non essent ab isto, debuissèt fieri à domino, qui aliàs locuplectaretur de alieno.

Secundus controversię casus erat, An scilicèt illa septima, seu nona portio, importans respectivè 14. vel novem pro centenario 14. scilicèt per flumen & 9. per ter- 8
ram, detrahenda sit intra summam scutorum 100. ad quam fit quantitatis peræquatio, vel supra eam, ideſt de aliis mercibus exuberantibus; Dicebam, sine dubio respondendum esse contra mercatores, quod scilicèt ex singulis 100. distributis in 7. vel 9. uncias seu portiones, Dohanerius capiat unam, reliquæ autem sex vel octo mercatori remaneant, Adinstar decimarum, cui hoc onus, utpotè

quoti-

quotitativum rectè per DD. supra allegatos, & alios assimilatur, quia decima non percipitur ultra, sed infra 10. Et sic non constituuntur 11. unciæ, seu portiones, ex quibus Curatus unam percipiat, colono autem decem remaneant, sed constituuntur 10. ex quibus Curatus percipit unam, reliquæ novem remanent colono, alias enim, non septimam, vel nonam, sed octavam seu decimam, ita præstaret, & in hoc sensu, quamvis aliqui primo aspectu id non de facili caperent, fuerunt cæteri.

Tertiùs erat controversiæ casus circa gabellam vini debitam ad rationem tot juliorum pro dolio constituto ex octo cadis, & solvenda proportionabiliter pro vino existente in puro vase, quod medietatem, vel quartam partem dolii contineret, Cum antiqua observantia daret, ex quolibet dolio detrahendam esse quartam partem pro fæcibus, & floribus ac diminutione ratione subollitionis, Dohanerii autem id controverterent; Dicebam cum modica vel nulla difficultate respondendum esse contra Dohanerium, quia non agitur de ea gabella, quæ solvitur pro simplici transitu per pontem, scapham, vel locum, in qua sola materialitas attendi solet, cum impossibile sit in ipso actu transeunt hujusmodi deductiones, & calculationes facere, sed agitur de eosdem vectigali seu dohana debita in quota, in qua tamen non exigitur, sed in quantitate ratione subjectæ materiæ, quia impracticabile quodammodo videtur percipere dohanam in ipsa specie de facili corruptibili, & quæ ob tot varias mixturas penès Dohanerium inutilis remaneret, ac evidens periculum corruptionis in restanti quantitate in doliis dimidiatis induceret; Unde faciendo intellectualiter id quod verè, & materialiter fieri non potest dicebam, à Dohanerio aliud prætendi non posse, nisi quantum valeret septima ipsius speciei portio quam perciperet, quæ septima portio esset solùm illius vini, quod purum à dolio extrahitur, detractis fæcibus, & calo; Igitur nulla, nec legalis, nec humana ratio subesse poterat, quæ negaret hujusmodi detractionem, ob cujus varietatem, cum fæcium, & cali diminutiones esse soleant diformes, juxtà vini diversas, & qualitates ac tempora, undè ferè impossibilis esset singularum specierum in singulis casibus diminutiones individuas facere, Idcircò dicebam, Dohanerium omninò stare debere illi uniformi diminutioni, quam usus, & antiqua consuetudo induxit, ut scil. ex quatuor singulorum doliorum partibus, tres censeantur continere vinum purum, & in commercium deducibile, reliqua verò quarta cedat pro fæcibus, & calo; Et hanc ego, & cæteri diximus videri veritatem, cum semper in dubio, in materia gabellarum observantiæ sit deferendum; Sed quodam concordè temperamentum istas quæstiones terminavit.

ROMANA, SEU VELITERNA AQUÆVITÆ PRO GABELLARIO VINI, ET DOHANERIO, CUM MERCATORIBUS VELITERNI, ET ALIIS.

Incertus est exitus, forsan per concordiam.

Aquavita an dicatur merces, vel potiùs vinum, itaut pro ea solvi debeat dohana tanquam pro merce, vel gabella tanquam pro vino, vel potiùs utraque.

Et aliqua de repetitione gabellæ indebitè solutæ.

SUMMARIUM.

1 *Falli ferkes.*
2 *De dohana, seu vectigali importante quotam mercium, seu earum valoris.*
3 *De differentia inter observantiam interpretativam, & præscriptivam.*
4 *An in materia vectigalium detur præscriptio ex facto appaltatorum.*
5 *Observantia æquivoca non est attendenda.*
6 *Quæ propriè dicantur merces.*
7 *Aquavita an sit vinum, & sub ejus nomine veniat, vel potius sit merces.*
8 *De repetitione gabellæ indebitè exactæ.*
9 *Quomodo probandum sit indebitum pro illius repetitione.*
10 *Excessiva solutio gabellarum, & vectigalium non dicitur voluntaria, sed coacta.*
11 *An, & quando gabella imposita pro simplici debeatur pro mixto, puta pro aquavita gabella vini, pro sapone gabella olei, pro pane gabella farinæ vel tritici cum similibus.*
12 *Pro eadem re non est solvenda duplex gabella.*
13 *In dubio contra gabellam.*

DISC. LXVIII.

CUm pro mercibus, quæ in Urbem per terram introducuntur solvatur dohana ad rationem novem pro centenario, ac etiam adsit gabella super vino, quod in eamdem Urbem introducitur ad rationem tot juliorum pro quolibet cado; Atque à moderno tempore satis inoleverit usûs aquævitæ, quæ in magna quantitate conficitur in Civitate Veliterna, unde ad Urbem introducitur; Observantia induxit, quod pro ea duplex gabella exacta fuit, illa scil. dohanæ, tanquam de merce ad solam rationem juliorum quatuor pro quolibet cado, & altera vini usque ad an. 1651. in quo de mandato Inn. X. particularis appaltus super ea erectus fuit pro exactione dohanæ, tanquam de merce, prohibita exactione alterius gabellæ tanquam de vino; Ex quo tempore dohanerius exigere cæpit dohanam ad dictam rationem novem pro centenario importan. julios octo circiter pro cado. Vnde mercatores Veliterni prætendere cœperunt à Baldinotto, qui erat Dohanerius, & fuerat etiam Appaltator gabellæ vini, quod respectu dohanæ in futurum non deberent teneri, nisi ad consuetam solutionem juliorum quatuor pro dohana, agendo etiam ad repetitionem gabellæ vini de præterito indebitè solutæ; Sed utramque prætensionem, pro Baldinotto scribens dicebam injustam, & non benè fundatam.

Quatenus enim pertinet ad primam circa solutionem in futurum faciendam de dohana, Dicebam haberi legem scriptam, ut illa esse debeat ad rationem novem pro centenario quod idem est ac illa octava, seu nona portio, quæ de jure communi exigebatur pro vectigali, in quo propriè consistit dohana, ita corrupto vocabulo nuncupata ex text. *in l. à legatis 8. C. de vectig. cum concord.* per Balzar. *de feud. c. 1. quæ sint regalia verbo vectigalia n. 2. & seqq.* & alios allegatos in præcedentibus, in quibus hoc sæpiùs habetur, itaut sit quædam quota, quæ pro majori mercatorum commoditate exigitur in pecunia, cum ex ejusdem dohanæ capitulis, & decretis, in eorum arbitrio repositum fit, illam solvere in ipsarum mercium quota, quæ juxta currentem valorem idem importabat, ac julios octo.

Nec obstare videbatur, quod prædecessores appaltatores eam exegerint ad solam rationem juliorum quatuor, quia ubi dubium esset quantum solvi deberet, tunc observantia diceretur interpretativa, eique satis deferendum esset, cum in omni materia observantiæ interpretativæ deferri debeat, multò magis in gabellis, in quibus illa totum facit, ut sæpius *hoc tit.* in ista gabellarum materia habetur, sed cùm taxa sit certa, in qua non cadit terminus interpretationis, non congruus, nisi in rebus dubiis, idcircò observantia potiùs dicenda est præscriptiva, juxta distinctionem, de qua benè Barbos. *in l. posse dotem 41. ff. sol. matr. decis. 319. & 351. p. 6. rec. ubi cæteri;* Contra Principem verò præscriptio induci non potest absque ejus scientia, & patientia, in hac præsertim specie vectigalium, ex solo facto appaltatorum juxta text. clarum *in l. locatio 9. §. eorum ff. de publico.* Quod generaliter in quocumque conductore, ut non præjudicet locatori, vel successori in afflictu circa modum exigendi, habetur frequenter à Rota firmatum in terminis consimilibus decimarum, præsertim *dec. 22. & 212. p. 10. & 242. p. 11. recen.*

Clariùs quia diminuta solutio de præterito practicata, aliquam habere potuit rationem nunc cessantem, quod scil. pro eadem merce solveretur etiam gabella vini, quodque adhuc declaratum non esset, an illa veniret, magis sub nomine mercium, quàm vini, qua dubitatione nunc ex erectione appaltus particularis cessante, ac etiam cessante altera duplicati oneris alterius gabellæ vini; Hinc proinde dicebam, nullam subesse rationem, cur consueta dohanæ quantitas correspondens debitæ quotæ exigi non deberet, & cujus oneris ratione declaratum est aliam gabellam non deberi, ob quam præterita observantia redditur æquivoca, non apta proinde ad firmandum statum, quia observantia æquivoca non attenditur, ac nihil operatur *dec. 294. n. 6. p. 2. divers. Burat. dec. 464. n. 6.*

Quodque aquavita dicatur merces, atque sub mercium nomine venirent, dicebam non esse amplius dubitandum, stante dicta expressa determinatione de mandato Papæ sequuta de anno 1651. Ac etiam in solo puncto juris, ex cujus dispositione merces dicitur quæcumque res mobilis mercimonio exposita, & venalis, ut per Reb. & Alciat. *in l. mercis appellatio, ff. de verb. sign.* præsertim quia est materia mixta pendens ex artificio, ex quo res naturalis recepit alterationem, & non remanet in simplicibus terminis vini, quod à dohana est exemptum, cum vere non sit vinum, sed diversam speciem constituat ad text. *in l. si quis vinum 9. ff. de tritico, vino, & oleo legatis,* Atque respectu istius primi puncti, puto ita per Thesaurarium judicem primæ Instantiæ judicatum esse, cum ita de facto exigatur ad dictam rationem novem pro centenario, juxta quam de omnibus mercibus exigitur.

Quo verò ad alium punctum repetitionis gabellæ vini, quæ prætendebatur indebitè exacta, Dicebam quod text. *in l. locatio 9. §. quod illicitè, & l. simulti 6. ff. de public.* in quibus de hujusmodi repetitione gabellæ indebitè solutæ agitur, supponunt pro certo illicitum, ex quo sequuta fit exactio cum injuria, ut verba text. clarè disponunt præsertim *in d. l. locatio, §. fin.* ibi, *passus injuriam,* Unde sufficere videtur bona fides, & probabilis credulitas, seu dubietas, præsertim ubi agitur de re exacta non extante, sed consumpta, pro qua non doceatur de gabellarii clara locupletatione, cujus ratione per æquipollens res exacta extare dicatur, juxta terminos fructuum, quos non dominus re aliena bona fide, seu mala percepit, & consumpsit ex deductis in his terminis in Spolet. oneruni *disc. 48. & in Rom. appalti gabellæ carnis disc. 51. hoc tit.*

Deducebam etiam regulam generalem in jure traditam de repetitione indebitè soluti, illud scilicet non præsumi, sed ab allegante esse perfectè, & concludenter probandum, itaut probationes dubiæ, & æquivocæ non sufficiant, ac sola possibilitas debita excludat indebitum, ad notata *in l. cum de indebito, ff. de prob. & c. fin. de solut.* Feder. de Sen. *cons. 54. n. 2.* Burat. & Add. *dec. 592.* Rot. *dec. 38. & 130. p. 5. rec.* & sæpius *sub tit. de cred. & sub altero de usur.*

Verum agnoscebam id esse minus tutum, & non benè applicabile, cum dicta conclusio procedat in spontanea, & voluntaria solutione, non autem in coacta, qualis semper censenda est illa, quæ fit de gabellis, quas in ingressu portæ vel alio loco destinato rigorosè exigunt publicani auctoritativè, & manu regia; Licèt enim mercium introductores sponte, & nulla prævia coactione solvere soleant, attamen id agunt, Vel quia fortiùs posse incontinenti copi, idcòque ex causa necessaria facere dicitur, qui sciens imminere molestam coactionem, ista non expectata faciat, Mantic. *dec. 313. n. 11.* Greg. *dec. 236. n. 3.* Vel (& sæpius) ad evitandas pœnas commissi, aliasque molestias, & damna, quæ sub prætextu fraudatæ gabellæ ab hujusmodi duris exactoribus diligenter inquiri, & affectari solent, unde terminus indebiti volùtarii ab hac materia omnino extraneus videtur.

De bona fide, & justa credulitate gabellarii vini exigendi istam gabellam, quinimò de juris fundamento, satis constare dicebam, nedum ex præterita observantia, non ab ipso gabellario introducta, sed à multis prædecessoribus appaltatoribus practicata, ex iis quæ in proposito habentur supra *in d. Rom. appaltus gabellæ carnis disc. 71.* Sed etiam quia licet aqua vita propriè non sit vinum, sed diversam speciem constituat ad text. *in d. l. si quis vinum 9. ff. de tritico, vino, & oleo legatis,* attamen est liquor, qui provenit à vitibus, & à vino, ideòque intrat regula, quod gabella imposita simplici, debetur etiam pro mixto, quando istius tota substantia, vel major pars à simplici provenit; Ut in terminis individualibus gabellæ vini solvendæ de aquavita, firmatum fuit per Rot. in Bonon. gabellæ 6. Martii 1551. coram Alberg. *decis. 118. p. 11. rec.* Et gabella olei, solvenda etiam pro migna seu sapone Cyriac. *contr. 468. n. 28.* atque ita scio in facti contingentia decisum per Tribunal Cameræ; Et de gabella imposita super frumento solvenda etiam pro introductione farinæ, vel panis Medic. *cons. 97.* Hodiern. ad Surd. *dec. 139.* Cyr. *contr. 468. nu. 26. & seqq.* Rota *dec. 335. p. 9. rec. & in d. Bonon.* Et de gabella sterici debita etiam pro serico contexto Med. *d. cons. 97.* Cyr. *ubi sup. n. 30.* cum similibus, cum sit propositio, tam theoricè, quàm practicè ubique recepta, quoties alia gabella particularis pro eo mixto non est solvenda, & de qua *in Camera gabellæ disc. 74.* & in aliis *hoc cod. tit.*

Unde major difficultas, quæ considerari poterat, consistebat in duplicitate oneris, quod una, & eadem res de jure pati non debet; Un in specie duplicatæ gabellæ non solvendæ pro eadem re, Soc. *cons. 1. n. 28. l. 1. & cons. 158. n. 49. l. 2.* & Menoc. *l. 4. præs. 181. n. 16. & 17.* Rot. *d. dec. 118. p. 11.* Et tanquam de merce, & quæ non exigitur pro vino, injustum videbatur in odiosis eam venire sub nomine vini, & non in favorabilibus.

Duplici autem medio difficultatem prædictam tolli dicebam, primò nempè ex observantia, quæ in his materiis totum facere videtur, nam pro carne sale condita exigi solet dohana tanquam de merce, ac etiam gabella carnis, quia res de utraque specie participat, præsertim quia excessivum onus gabellæ, verè redundare non dicitur in damnum introductorum illam solventium, sed in damnum populi merces introductas ementis, à quo cum alterazione pretii ratione gabellæ resultantis; mercatores se reintegrant, ut in Rom. *gabellæ ferri disc. 63.* & in aliis habetur *hoc cod. tit.* sæpiùs.

Secundò clariùs, quia in effectu hujusmodi mercatores duplex onus passi non fuerant, dum intitu fortè istius oneris, aliud dohanæ non integrum, ut de jure tenebantur, sed ferè dimidiatum solverunt; Unde dicebam, quod, aut mercatores attendere volunt observantiam, & illam dividere non possunt, sed eam attendere, ut jacet; Aut ei stare nolunt, & supplere debent id, quod minus solverunt pro dohana, quod absorbet, & superat gabellam vini, unde appaltator esset potiùs in lucro quàm damno; Et ex hoc ultimo motivo, ad veritatem etiam reflectendo, credebam justitiam huic parti assistere; Quamvis eo cessante, ubi mercatores, si vellent integram dohanam, tunc indebita mihi videretur exactio gabellæ vini, quia cum istud ad effectum exactionis dohanæ non veniat sub nomine mercium, quod importat privilegium, dum longè majus est onus dohanæ, quàm illud gabellæ, irrationabile omnino videbatur, ut aquavita venire debeat sub hoc specie in odiosis, & non in favorabilibus, ac ita duplici onere gravari, præsertim quia gabella est materia odiosa, cùtra quam in dubio est judicandum, Cyr. *contr. 297. n. penul.* & fus. Rot. *dec. 118. p. 11. rec. in fin. & hoc tit.* satis frequenter.

ANNOT. AD DISC. LXIX.

DE hoc puncto, an aquavita dicatur merx, vel vinum, agitur etiam supra *disc. 53.* occasione agendi, an Clericis, & Religiosis licitum sit ex vino recollecto in eorum vineis, vel prædiis conficere aquavitam ad effectum vendendi, adeoùt dici valeat mercatura prohibita, ad quod conferunt etiam deducta *sub tit. de Regular. disc. 60.*

ROMANA FRAUDATÆ GABELLÆ PRO FRANCISCO RAVENNA APPALTATORE DOHANARUM, CUM ALIQUIBUS MERCATORIBUS.

Casus decisus per Cameram contra Appaltatorem.

Defraudata gabella, seu dohana, quomodo probetur, tam ad effectum commissi, & pœnæ, quàm ad effectum exactionis ipsius gabellæ, seu dohanæ; Et de præscriptione tam gabellæ, quàm pœnæ.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Graviter puniendi sunt mercatores ob minus fidelem denunciam mercium, super quibus gabellarius ejus fidem sequitur.*
3 *De pœna commissi ob fraudatam gabellam.*
4 *Pœna fraudatæ gabellæ spectat ad appaltatorem.*
5 *De præscriptione quinquennali in materia gabellarum, & commissi.*
6 *Distinguntur species gabellarum ad effectum defumendi dolum in illorum fraudatione.*
7 *De probationibus quæ exiguntur fraudis gabellæ.*
8 *Libri Gabellarii probant negativum solutæ gabellæ.*
9 *Libri mercatorum probant contra eos.*
10 *Fraus exigit probationem concludentem, & quomodo.*
11 *Declaratur.*

DISC. LXIX.

CUm vectigal, quod *portorium*, seu *dohana*, nuncupatur, inhærendo atiquæ juris dispositioni, exigatur ad rationem quotitativam, seu etiam in quantitativa, habita ratione valoris, ut fusiùs habetur *in Rom. pro mercatoribus Ripalibus disc. 67.* & in aliis *hoc tit.* ac propterea opus esset in omnium mercium introductione, ballas seu fascinas diligenter, & minutatim revolvere, ad effectum regulandi valorem, ex ipsarum mercium meliori, vel inferiori qualitate resultantem, dictaque perquisitio non leve introductorum incommodum, ipsarumque mercium præjudicium, & detrimentum induceret; Hinc proinde in eorumdem mercatorum, & introductorum gratiam, per capitula

dohanæ disposítum est, dohanerium sequi debere ipsorum fidem, stando eorum relationi circa mercium quantitatem, & qualitatem, gravibus tamen pœnis, ut par est, ejusdem impositis in casu violatæ fidei, & minùs veridicæ relationis, quod etiam de jure dispositum habetur *in l. interdum, §. Divi il 1. ff. de publite.* ubi DD. de quibus Maieard. *de probat. concl.834. n.2.* Farin. *q.173. n.17. cum seqq.*

Prætendens autem Dohanerius, aliquos mercatores, tam in quantitate, quàm in qualitate mercium, dohanas fraudasse, eos pulsavit, tam ad debitæ dohanæ supplementum, quàm etiam ad commissum & pœnam, quam ad se spectare disponitur expressè in capitulis appaltus, atque non data contraria conventione, est de jure dispositum ad text. *in l. si quis sive, C. de vectigalibus*, ubi Bald. Salicet. & cæteri, de quibus Surd. *cons. 58. n.20.* Capyc. Latr. *consult. 18. n.1. & 2.* Farinac. *d. quæst. 173. n.2.* Et quod pœnæ fraudatæ gabellæ spectent ad eum, cui ipsa gabella in appaltum vel aliis concessa est, benè aliis allegatis Revert- 4 *& adden. dec. 28.*

Mercatores allegabant præscriptionem resultantem ex 5 lapsu quinquennii juxta text. *in l. 2. C. de vectigalibus commissis* Bertachin. *de gabellis*, Peregr. & cæteri per Farinac. *d. q. 173. n.49.* Respondebam tamen ex parte Dohanetii, aliud esse circa gabellam, seu dohanam ratione mercium occultatarum solvendam, aliud circa commissum, seu pœnam ratione occultationis, ut per Vermigliol. *cons. 128. n.1. & 177. num.2.* Textus enim prædictus inducens quinquennalem præscriptionem, procedit in jure vindicandi ipsa bona, quæ in commissum ceciderunt, Dicebam dispositionem dicti textus non suffragari, cum ad litteram ibidem excipiatur casus doli, quod latè probat Guttier. *de gabellis qu.123. per tot.* ubi firmat, legalem vel statutariam præscriptionem inductam contra gabellarium non petentem gabellam, non currere, si dolo vel culpa illam solvere debentis impeditus esset, quod clarè probari videtur ex text. *in l. fin. C. de annali præscriptione*, ubi disponitur, quod non valenti agere non currit præscriptio, cujus text. dispositio benè convenire videtur istis terminis, quia nisi Dohanerius detegat relationem minus fidelem, nullam habet actionem, quæ tunc nasci dicitur, quando infidelitas detegitur.

Ad probationem autem doli, ac etiam non prius competentis actionis ponderabam, diversus esse terminos illius gabellæ, quæ juxta gabellarum regularem naturam solvenda est pro mercibus, quæ per certum locum transeunt, sive introducuntur, juxta illam quantitatem, quàm gabellarii diligentia convenire detegat, itaut iste non teneatur sequi fidem introductoris, ejusque relationi stare, sed possit, & soleat farcinas diligenter revolvere, ac mercium qualitatem, & quantitatem inquirere, ut in eadem dohana practicatur respectu mercium, & honorum, quæ per privatos in modica quantitate introducuntur in capsulis seu sareinulis, Isto enim casu, cum quilibet ex quodam naturali instinctu, quo magis fieri potest hujusmodi onus effugere, vel diminutum solvere studeat, neque ex parte introductoris vel transeuntis concurrat factum positivum mendacii, & falsæ assertionis, sed solùm factum negativum, curando scilicet à gabellario merces non videri, & tunc rectè gabellario opponi posse videtur id, quod firmant Cravett. *cons. 969. n.4.* Vermigliol. *cons. 278. n.6. & cæteri*, ut sibi imputet, cur ballas seu farcinas non aperuerit, earumque quantitatem, & qualitatem non benè indagaverit, aliasque diligentias non adhibuerit, sive etiam crediderit introductori, cui ex lege vel consuetudine credere non solet, nec tenetur, juxta quotidianam praxim aliorum privatorum, qui non sint cogniti mercatores loci.

Secus autem respectu mercatorum, frequenter & in ma- 6 gna quantitate merces introducentium, in quorum gratiam consuetudo introduxit non revolvendi ballas seu farcinas, ob præjudicium, quod ex hujusmodi revolutione mercibus generatur, sequendo eorum fidem; Tunc enim mercatores in expresso, & manifesto dolo esse dicuntur cum mendacio positivo, fallendo eam fidem, quam in eorum gratiam, & minus detrimentum gabellarius sequitur, itaut non solùm concurrat vitium mendacii, & falsæ assertionis, sed etiam illud ingratitudinis, & violatæ fidei, proindeque non intrat ratio superius considerata, ut gabellario imputandum sit, cur suas diligentias non adhibuerit, neque farcinas benè perquisierit; Et consequenter nullo jure dicendum est, quod præscriptio suffragari possit, stante dolo positivo, qui expresse à dicto textu excipitur, ideòque saltem respectu supplentionis gabellæ seu dohanæ, in hoc motivo, difficultas per judices in puncto juris non constituebatur.

Tota igitur difficultas, cujus ratione Camera contra Dohanerium judicavit, mercatores, tam à gabella, quàm à pœna simpliciter absolvendo, fuit circa defectum probationum, quas credidit minus perfectas, & concludentes; Quamvis enim ex parte Dohanerii diceretur, gabellæ fraudationem non requirere plenam, & exactam probationem; sed conjecturalem, & præsumptivam sufficere, cum agatur de actu, qui in occulto, & furtim committi solet, ut ultra generalia quæ habemus in terminis simulationis, & similium, In specialibus terminis fraudatæ gabellæ firmant Alex. *cons. 188. n.2. lib. 7.* quod in hac materia tanquã ma- 7 gistrale circumfertur, Cravet. *cons. 115.* in principio, Mascard. *de probat. conclus. 834. n.1. & 31. cum seqq.* Farinac. *qu. 173. n.10. & cæteri*; Quod etiam naturali ratione evidenter probari dicebam ex subjecta materia, dum Dohanerius sequi solet fidem ipsorum mercatorum, intra quorum domesticos parietes ballæ, seu farcinæ aperiuntur, ideòque ipsi solùm sciunt merciis in eis existentium distinctam quãtitatem, & qualitatem, quàm per testes aliasque perfectas, & concludentis probationis species impossibile est justificare, undè esset aperire latissimã ac satis facilè viam fraudibus, & deceptionibus, ob quas Dohanerius, cum magno eorumdem mercatorum, & commercii præjudicio, cogendus esset, sublata hujusmodi laudabili consuetudine, singulas ballas seu farcinas revolvere, & minutatim perquirere.

Et nihilominus, in casu de quo agebatur, probatio videbatur evidens ex combinatione librorum dohanæ, ac librorum eorumdem mercatorum, ex quorum utraque specie perfecta probatio resultat; Ex libris enim dohanæ seu 8 gabellæ probari negativam, quod illa solura non sit, firmant Bart. *& cæteri in l. Titiæ Textores. ff. de legat. 1.* Mascard. *d. conclus. 834. num. ult. & concl. 976. num. 39. & 40.* Genua *de script. priv. lib. 4. de libris gabellarii num. 1. cum seqq.* Cyriac. *controv. 512. num. 1. & 2.*

Prout libros mercatorum probare contra ipsos scribentes non dubitatur, ut in specie probandi transmissionem 9 mercium Rota Genuen. *decis. 321. n.7.* & generaliter de libro probante contra scribentem, Cavaler. *decis. 626.* Buratt. *& adden. decis. 344. decis. 251.* post Zacchiam *de obligatione Camerali, & passim aliis*; Undè cum ex eorumdem mercatorum libris constaret, ad eorum manus pervenisse, ac in eorum fundachis contractas fuisse merces majoris 10 quantitatis, & qualitatis, quàm in libris dohanæ, eorumque relationibus describtæ sint, hinc satis clarè probata dicebantur fraudatio, ac minus fidelis relatio.

Judicatum tamen fuit contrarium, quòd scilicet probatio non esset perfectè concludens, ut ad hunc effectum requiri firmat in his terminis Cyriac. *d. controvers. 512.* stante contraria possibilitate, quo scilicet illæ merces, quæ in diversa quantitate vel qualitate reperiuntur in libris mercatorum, & non sunt in libris dohanæ in eorumdem mercatorum relationibus & partitis, ad eos obvenire potuerint per manus aliorum mercatorum, vel correspondalium in Urbe existentium, sub quorum nomine fuerint introductæ, ac per eos soluta dohana, cum sæpè soleant mercatores exteri habere in Urbe correspondalem, cui transmittunt merces in magna quantitate, per istum deinde pluribus mercatoribus Urbis distribuendas, seu in propriis domibus etiam privatis minutatim vendendas, Ac etiam quia solent aliquando in ejusdem dohanæ repositorio seu magazeno vendi merces forensibus per transitum, pro quibus nulla solvitur dohana, unde stant simul, quod mercatores, qui merces modo supradicto vendunt, illas in eorum libris adnotent, & tamen quod adnotatæ non reperiantur in libris dohanæ.

Istud fundamentum dicebam considerabile ad effectum commissi seu pœnæ, ad quem effectum causa dicitur potius criminalis quàm civilis, unde rationabile videtur aliquam magis concludentem probationem requiri, & quia proclivia sunt jura ad absolvendum à pœnis, & in his terminis loquuntur Cyriac. *dict. controv. 512.* & cæteri apud eum; Sed ad effectum civilem solutionis gabellæ seu dohanæ, quæ respicere videtur, magis debitum in terminis justitiæ commutativæ quam pœnam, resolutio non placuit, stante dicta consuetudine sequendi eorumdem mercatorum relationem, & fidem, absque eo quod in singulis mercium petiis apponantur bulli dohanæ, quia sic nimis facilis, & lata induceretur via fraudibus, nullo modo concibilibus, si sola allegatio dictæ possibilitatis absque alia probatione sufficeret, ideòque dicebam saltem debere mercatores indicare, à quibus, seu per quorum manus dictas merces in Urbe jam introductas habuerint; Atque satis eorum fraus convincebatur, dum describendo in libris cum magna diligentia ipsarum mercium singulas quãtitates, & qualitates, ac etiam minutias, non descripserunt modum, quo mediante ad eorum manus illa pervenerint.

Eo magis stante discretiva in mercatorum libris continenti solita in meribus per absentes transmissis, ab aliis, quæ præsentialiter in Urbe consignantur, In illis enim uti solent verbo, *mandatici*, in istis verò verbo *Consignatici*, quam consuetudinem isti mercatores ad reddendam impossibilem fraudis probationem omiserunt, Undè propterea fraudis præsumptio, & inditium resultat, omittendo facere id, quod cæteri mercatores communiter facere solent; Atque aliàs nunquam verificabilis esset supradicta recepta conclusio, fraudatam scilicet gabellam etiam præsumptionibus, indiciis, & conjecturis probari, cùm impossibile sit à conjecturali, & præsumptiva probatione excludere contrariam possibilitatem, cujus sola allegatio, saltem absque aliquibus inditiis vel vehementi fumo nullo pacto admittenda videtur præcipuè in judicio civili solutionis gabellæ, Ista enim propositione retenta, esset impossibile servare dictam laudabilem consuetudinem, sed de necessitate oporteret, ea immutata, singulas ballas seu farcinas revolvere, quod eorumdem mercatorum, ac publici commercii notabile præjudicium contineret.

Igitur probationis perfectæ rigor est solùm attendendus in judicio criminali, quando nempè agitur ad pœnam, & in quibus terminis propriè loquuntur DD. non autem in 11 judicio civili, quale effe illud, in quo agitur solùm de solutione gabellæ, non autem de pœna, benè distinguendo habetur apud Capyc. Latr. *consult. 18. n.4. & 5.* Undè sufficit cogi debeant ad indicandas personas, à quibus merces in dohana sub eorum nomine non descriptas habuerint, ut ita Dohanerio consultum esse possit, perquirendo originarium illarum introductorem, & hæc quoad possibilem receptionem in Urbe, in qua totum erat fundamentum.

Alia verò excusatio possibilis venditionis à forensibus per transitum, nullius erat ponderis, quia in ejusdem dohanæ libris, ad formam capitulorum, hujusmodi merces, quæ extrahuntur per transitum, distinctè adnotantur, Ideòque laudavi quidem resolutionem quoad absolutionem à pœna, & commisso, sed laudare non potui quoad absolutionem à debito gabellæ, absque aliquo saltem vehementi bonæ fidei fumo.

TERRACINEN. GABELLÆ CARNIS, PRO GABELLARIO, CUM PARTICULARIBUS.

Casus disputatus in Camera, incertus est exitus.

Disponente Statuto in capitulo gabellæ carnis, illam solvendam non esse pro porcis, in propriis, & privatis domibus occidendis pro eorum usu; An exemptio suffragetur dominis porcorum, illos, ex industria, & mercimonio vendentibus particularibus, qui in privatis domibus eos mactarent ad usum proprium.

SUMMARIUM.

1 CAsus controversiæ.
2 A gabella censentur excepta bona deservientia pro usu proprio.
3 Gabella carnis vel aliorum victualium potius ab emptoribus ad minutum quàm à venditore solvi dicitur.

DISC. LXX.

1 CUm in statuto, seu capitulis gabellæ carnis loci Sezziæ, aliorumque locorum adjacentium disponatur carnes porcinas subjectas esse gabellæ, exceptis porcis non emptis in macello, qui per rusticos vel alias personas in propriis domibus, & pro familiæ usu occiderentur, ad rationem unius porci pro qualibet familia; Hinc orta est controversia, an istud capitulum intelligeretur solùm de illis porcis, quos rustici vel alii in domibus seu villis nutriunt, Vel etiam procedat in illis, qui per mercatores, vel alios ad industriam & mercimonium in notabili quantitate vendunt particularibus, qui in privatis domibus, & pro privato usu eos occidant, ac saliant.

Et pro gabellario scribens, dicebam intelligendum esse de illis animalibus, quæ rustici, aliæque privatæ personæ, more parvorum locorum, in propriis domibus seu villis nutriunt ad futurum totius anni usum, qui cessante 2 ita quacumque mercatura, regulariter ex juris dispositione exemptus est à gabellis ad text. *in l. universi. C. de vectigalibus*, ubi Bald. Salicet. & cæteri Bertacchin. *de gabellis secundo membro octavæ partis n.1.* & habetur in his terminis gabellæ carnis actum in Ferrarien. *hoc cod. tit. disc. 62.* Data enim mercatura, quæ ex parte venditoris concurrit, semper cessat exemptio sive ex privilegio sive ex juris dispositione competat, Ut de exemptione clericorum, quàm nulla datur major, firmant DD. congesti per Carolum de Grassis *de effectib. clericatus effectu tertio n.176.* Et de exemptione fisci habetur suprà *in Spolet. gabellæ disc. 44.* Ponderando præsertim illa verba, *I porci non comprati al macello*, quali quod non de emptis, in quibus saltem ex parte venditoris adest industria, & mercatura, sed juxtà morem educatis, intellectum sit, stantibus etiam illis aliis verbis, *in contadini o altre persone*, principaliter enim habetur sermo de villicis, qui ut plurimum hujusmodi animalia ad proprium usum nutrire solent, & licèt subjungantur verba generalia de aliis personis, intelligi videtur de similibus, cum regulariter verbum *altus* denotet similitudinem; Aliàs enim multæ fraudes committi possent, & quodammodo gabella eludi, nam ita per universum populum de uno in alium distribui posset caro porcina pro eo hyberno tempore, quo illius usus habetur, absque eo quod macellum adeatur.

Ad veritatem tamen reflectendo, contrarium mihi probabilius videbatur, prout juxta meam consuetudinem rehabilius videbatur, prout juxta meam consuetudinem requirenti insinuabam, quia verus sensus, capitulorum esse 3 videtur, eximendi populos ab hujusmodi gabella, pro ea carne, quæ ad totius anni usum sale condi solet, illum solùm gravando ad solvendum pro ea, quæ pro usu quotidiano emitur in frustà, in macello, de qua discrerivè capitula loquuntur, cum assignatione unius porci pro qualibet familia; Ita etenim exemptio, habens aliquod fomentum rationis, ex qua etiam antiqui Pontifices in universum eõsimilem concesserunt exemptionem, licèt postea revocatã per Constit. 14. Gregor. XIII. ita remaneret inutilis, si per illos qui hujusmodi porcos singulis mensibus vendunt, gabella solvenda esset, cùm deductis in præcedentibus, hujusmodi gabella, quamvis per gabellarium exigatur à venditore in ipso actu vendendi, in effectu tamen solvatur ab emptoribus, carnis usum habentibus, quàm ita cariori pretio emunt, ita venditor de soluta gabella se reintegret, nam aliàs absque illius onere tanto minus fuisset venditurus.

Considerando potissimè, quod capitula unum solùm casum excipiunt emptionis à macello ob multum fraudes, quæ sub hoc prætextu per macellarium committi possent, undè intrat vulgata propositio, quo unius casus exceptio firmat regulam generalem in contrarium in casibus non exceptuatis, ad text. *in l. nam quod liquidè, ff. de pœna legata cum concordantibus decis. 24. n.1. & seq. part. 6. recent. Barbos. axiom. 83. num. 4.* ideòque dixi Me habere aliquam difficultatem contra gabellarium, quem proindè amplius non vidi; vel quia acquieverit, vel quia sè concordaverit, vel quod alium adierit ex genere professorum ob turpe lucrum auribus prurientium, atque ut vulgò dici solet non expellentium pipiones à columbaria; Undè propterea ignotus est eventus controversiæ pendentis in Camera in gradu appellationis à sententia, quæ in prima instantia eorum Thesaurario ad gabellarii favorem emanaverat.

ROMANA APPALTUS GABELLÆ CARNIS, PRO FRANCISCO RAVENNA CUM CAMERA CAPITOLII SEU POPULI ROMANI.

Casus disputatus in Congregatione particulari, & resolutus pro Camera.

An appaltator gabellæ exigens in excessu, non ex nova introductione, sed ex præterita observantia, teneatur ad restitutionem indebitè, & excessivè exacti, necne, Et quatenus teneatur, cui dicta restitutio facienda sit.

Et an, & quale defalcum competat Appaltatori gabellæ pro immutatione consueti status.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio causæ.*
3 *De quæstionibus disputatis.*
4 *Gabellarius exigens gabellam in excessu tenetur ad restitutionem, & pœnæ puniri.*
5 *Neque consuetudo excusat.*
6 *Conventio derogat contrariæ consuetudini.*
7 *Quod in materia gabellarum deferendum sit consuetudini.*
8 *Appaltus censetur factus juxta solitum.*
9 *Declaratur conclusio, de qua num.5.*
10 *De ratione ob quam in Appaltibus attendendum est solitum, ac satis defertur consuetudini.*
11 *Excusatur excessus, & quod potius exactio sit diminuta ejus, quod vigorose exigi potuit.*
12 *De origine hujus gabellæ, & quomodo imposita sit.*
13 *Gabella imposita pro quolibet animali, vel bestia quomodo intelligenda sit.*
14 *Quomodo debeatur decima imposita super certo numero animalium, si ille numerus sit minor.*
15 *De absurdo resultante, si gabella exigeretur solum habita ratione duorum specierum.*
16 *Quibus competat actio repetendi à gabellario gabellam excessive exactam.*
17 *Quibus actio competat Domino gabellæ contra Appaltatorem in excessu eam exigentem.*
18 *Publicani an sint administratores fisci, vel potius usufructuarii, & cessionarii.*
19 *Si Princeps exigit indebitum incertum ratione personæ quibus facienda est restitutio.*
20 *An & quando ex innovatione, seu alteratione status rerum competat Appaltatori defalcum, vel alia actio.*

DISC. LXXI.

1 IMposita retroacto sæculo, in Urbe gabella carnis ad rationem ponderis, tot scilicet quatrantium pro qualibet libra cum pendi impossibile esset singula animalia ponderare, hinc proinde ad dictæ gabellæ exactionem regulandam, facta verisimili valutatione ponderis, ac peræquatione majorum vel minorum animalium ejusdem generis, ab initio statuta fuit quædam tariffa præscribens taxam pro quolibet genere seu specie animalium, præsertim verò in genere porcorum statutæ fuerunt duæ species, una quæ dicitur *porci*, idest animalis grossi in juliis 17. & altera *porcastri*, in medietate. Quia verò explicatum non fuit, qualis dicendus esset porcus, & qualis porcastre, unde continuæ controversiæ, & dissensiones inter gabellarium, & venditores animalium antiquitus oriebantur super iis animalibus, quæ medium quid inter unam, & alteram speciem constituebant, dum gabellarius prætendebat venire debere sub nomine porci, venditores autem sub nomine porcastri, Ac etiam super illis parvis, quibus habita ratione ponderis, neque congrua erat summa taxata pro porcastro; Idcircò pariter ab antiquo, & prope ipsam impositionem, ad hujusmodi controversias dirimendas, observantia introduxit divisionem quatuor specierum, nempè *porci*, *porcastri*, & *trium quartorum*, circa ea, quæ incertum erat, an de majoris vel minoris specie participarent, cõstituendo quid medium seu tertiam speciem, ac etiam *medii porcastri* circa animalia parva, cum declaratione facienda per peritum ab eodem populo deputatum, sub qua ex dictis speciebus animalia quæ venduntur, respectivè veniant.

Rebus in hoc statu existentibus, Franciscus Ravenna in Urbe negotiator, hujus gabellæ appaltum suscepit, cum hac distinctione illam exigendo ad plures annos, usque ad 1645. in quo, macellariis, & Norcinis conquerentibus de hujusmodi exactione contra formam tariffæ duas tantum species præscribentis, prodiit ex determinatione cujusdam Congregationis edictum Præfidis gratiæ, quod non nisi in dictis duabus speciebus exactio fieret, declarando, porcastrum esse illum, qui excederet libras 100. porcum verò, qui excedere 200.

Terminato appaltu, cum Ravenna exhibuisset ejus computa ad effectum illa cum Camera Capitolii seu Populi Romani locatrice, juxta solitum solidandi, pluries in eis deduxit partitas defalcandas sive bonificandas, inter quas fuit una refectionis damnorum, quæ facta peræquatione cum annis præcedentibus, compertum fuerat, causa ea esse per dictam innovationem à quatuor ad duas species porcorum ut suprà; E converso autem procurator ejusdem Cameræ, nullum prætendebat ex hujusmodi causa nullum defalcum deberi, sed potiùs eundem condemnandum esse ad restituendum id, quod sub nomine dictarum aliarum specierum, extra tariffam, in annis præcedentibus exegerat.

Et deputata desuper particulari Congregatione aliquorum Prælatorum, sub die 23. Octobris 1659. prodiit resolutio in omnibus Cameræ favorabilis, non solùm rejiciendo dictam Appaltatoris prætensionem circa defalcum, sed eum condemnando ad restitutionem dicti excessus valutari in scut. circiter 20. mill. ex quibus, detractis aliquibus partitis, in quibus idem Appaltator ex aliis causis erat Cameræ creditor, executivè, & manu regia, denegata appellatione, etiam ad devolutivum, coactus fuit solvere summa scut. 17. circiter erogatam, ut dicebatur in quosdam usus publici ornatus. 2

In pluribus igitur disputationibus habitis in dicta Congregatione, à qua ad instar Rotæ decisio seu votum, docte quidem, & elaboratè editum fuit, ultra concernentia plures aliàs partitas, nullam, vel modicam juris inspectionem habentes, sed totam facti; Quoad ea quæ juris fuit, de tribus disputatum fuit, Primò, an Appaltator posito etiam excessu in exactione gabellæ ob duas alias species in tariffa non contentas ut suprà, teneri deberet ad restitutionem exacti, vel potiùs esset excusandus; Secundò, posito quod locus esset restitutioni, cuinam illa facienda esset; seu cui competeret actio repetendi hujusmodi indebitum, Et tertiò, posito econverso quod Appaltator licitè dictam exactionem facere potuerit, An ob immutationem soliti status, sibi competeret de falcum, vel alia actio, & quæ. 3

Quoad primam, super qua major ac penè tota fuit disputatio, scribentes pro Camera dicebant, prout in dicto voto deducitur, casum esse expressè determinatum per text. *in l. locationibus licitatio 9. §. quod illicitè, ff. de publicanis, & l.3. C. vectigalia nova, &c.* per quæ jura deciditur, publicanum exigentem gabellam in excessu, & ultra modum, teneri ad restitutionem, Quinimò, & puniri posse disponit text. *in l.4. C. eod. titul. Vectigalia nova, &c.* Bajard. ad Clar. *§. furtum num.9.* Galeot. *respons. fiscal. 10. num.17. cum seq.* 4

Nil obstante consuetudine, seu justa credulitate, quoniam ista tanquam contra legem, censenda est potiùs corruptela, frequenter, & de facili per hujusmodi publicanos, & appaltator inducì solita, ideòque ubi etiam, non per ipsosmet, sed per prædecessores introducta esset, id operari posset excusationem à delicto, & pœna, non autem à restitutione exacti, Franch. Marc. *decis.421.* Facchin. *cons.61. lib.2.* Gutter. *de gabell. q.3. n.14.* apud quos cæteri. Ponderando etiam deducta per Larream *alleg.20. n.21. in fine*, ubi quod observantia nihil prodest, si ex veritate tituli appareat aliquid in gabella non fuisse concessum, Corneus *cons.181. lib.3.* ubi etiam si dicatur *a patti vecchi, e modi usitati*, quia intelligitur de licitis, non de illicitis. 5

Quæ fortius procedere dicebatur, stante quod in ipso instrumento appaltus inserta fuerat tariffa, juxtà quam dictum fuit gabellam esse exigendam, ita enim ex pacto, & conventione, sublata quacumque retroacta observantia, præscripta fuit lex dictæ consuetudinis abrogativa, Atque illud motivum forte fuit causa potissima resolutionis, ita respondendo iis, quæ ex parte Appaltatoris deducebantur circa observantiam ut infrà. 6

His tamen non obstantibus, reflectendo etiam ad veritatem, contrarium mihi probabilius videbatur, undè propterea resolutioni intellectus non acquievit; Eoque magis in hoc sensu me confirmavi, postquam ad breve tempus, etiam sub eodem Pontificatu agnita fuit illa veritas, quàm idem Appaltator, dum hæc disputabantur, exagerabat, etroneam scilicet irrationabilem fuisse dictam innovativam determinationem factam de anno 1645. quod que oportebat regredi ad priorem observantiam quatuor specierum, prout sequntum fuit, & de facto servatur.

Pro excusando siquidem gabellario, Ego, & cæteri pro eo scribentes dicebamus, omninò sufficere debere dictam retroactam observantiam, dum illa non erat per ipsum inducta, sed talis fuerat apud plures prædecessores appaltatores; quinimò, & apud ipsosmet Populi, & Cameræ ministros, quando gabella fuit in administratione, idque ab antiquo, & continuato tempore, saltem certitudinaliter, totius

totius sæculi currentis; Et quod magis est publicè & palam, nedum approbante ejusdem populi ministro, qui tanquam peritus deputari consuevit pro dijudicandis dictis quatuor respectivè speciebus, sed etiam præsentibus Præfide aliisque gratiæ officialibus, qui in quolibet mercato intervenire solent.

7 Ideòque deferendum est consuetudini, quæ in ista præsertim gabellarum & vectigalium materia est magis peculiaris, eique potissimum deferendum est ad text. *in l. finali dict. tit. C. vectigalia nova*, ibi, *& probatum fuerit ultra antiquam consuetudinem, &c.* & text. *in l. si publicanus, §. finali, ff. de publican.* ibi. *In omnibus vectigalibus ferè consuetudo spectari solet*, in terminis solutionis gabellæ, Jas. *cons.* 20. *n.14. lib.1.* Menoch. *cons.*189. *n.*20. Marcabrun. *cons.*9. *n.*18. Bertazzoll. *cons. crim.*479. *n.*12. Surd. *cons.*470. *n.*15. Et quod appaltus censeatur factus juxta solitum, Ruin. *cons.*74. *n.1. lib.1.* Silvan. *cons.*35. *n.*2. Barsatt. *cons.*190. 8 *n.*26. & 37. Cavaler. *decis.*60. *n.*4. & cæteri communiter; Quibus non adversantur Franch. March. Guttieres, & 9 cæteri ut suprà in contrarium deducti, utpotè loquentes de consuetudine illicita, moderno tempore per ipsum gabellarium, vel aliquem prædecessorem clandestinè, & præter voluntatem Domini gabellæ introductam, cui proindè nomen abusus, & corruptelæ congruat; Secùs autem ubi agitur de consuetudine antiqua, ab ipso initio imposita gabellæ per tot prædecessores, publicè, & palam observati, scientibus, & videntibus Officialibus; Et quod magis, observata ab eadem Camera locatrice, ejusque Officialibus, & ministris in illis intermediis spatiis, in quibus quandoque inter unum appaltum & alterum, gabella stetit in administratione.

Tunc enim, non solùm urget ratio justæ credulitatis, ac bonæ fidei, regulariter excusantis à restitutione ejus, quod etiam de bonis non suis perceptum, & consumptum est ex collectis *decis.3. p.tt.7. recent.* & passim, Sed etiam urget alia major ratio deficientis voluntatis Appaltatoris aliàs non suscepturi appaltum pro tanta pensione; Quando 10 enim conductores, seu appaltatores hujusmodi appaltus suscipiunt, respiciunt ad ipsum statum, in quo tunc res existunt, atque correspectivè ad ea emolumenta, quæ tunc exigi solent, & quantum tempore proximè præcedenti fructuare consuevit, regulant oblationes, quas cum eadem regula acceptat locator, non habendo oculos tam retrò, indagando scilicet originem gabellæ, seu juris apices, ut communis observantia docet, & advertunt Silvan. Surd. Ruin. & cæteri ubi suprà; Ad quod conferunt ea, quæ habentur *hoc eod. tit.* in Romana appaltus lignorum *disc.*81. ac etiam in altero de locatione, in Romana officii Notarii Ripæ super diminutione emolumentorum officii de mandato Superiorum, ex eo quod ex mala introductione ita exigerentur *ad consil.* Cravett. 95. *cum similib.* & conferunt deducta per Anchar. *consil.*402. de Appaltatore vectigalium Pistorii, de tempore quo Papa ejusque Curia ibi residebat, quod scilicet attendatur ille status, & quanti tunc res in appaltum suscepta fructare soleat.

11 Præterea pro meo judicio omnis difficultas cessare videbatur, quoniam neque versabamur in casu excessus, seu indebiti, ex sola consuetudine, & observantia excusandi, in quibus terminis præmissa locum sibi vendicant; Sed potius dici posse observabam versari in casu, quo gabellarius ita aliquam benevolentiam, & majorem æquitatem, per quamdam transactionis speciem, cum populo exercuerit, exigendo minus eo, quod rigorosè, & ad formam tariffæ exigere potuisset; Cùm enim per eandem tariffam determinatum non esset, qualis esset porcus, & qualis porcaster; Hinc propterea quoties agebatur de illo medio statu inter unam speciem, & alteram, itaut incertum esset, de qua potius participaret, prætendere potuisset integram gabellam tanquam pro porco, ita venditores, & populum magis gravando; Prout quando agebatur de parvis, justè pro illis ad litteralem sensum tariffæ, integram porcastri gabellam exigere potuisset, unde propterea exigendo primo casu tres quartos, dicebam non videri cur judicandum esset, quod gabellarius exegisset in excessu unum quartum, & non potius, quod ita remisisset de integro, quod rigorosè exigere poterat; Idemque respectivè quoad remissionem medietatis gabellæ, quam etiam pro parvis animalibus tanquam pro porcastris exigere potuisset, ita dimidiatam exigendo.

Verius siquidem videbatur, hanc fuisse speciem transactionis, ita dirimentis dictam incertitudinem, & continuas controversias inter gabellarium, & populum, ideò- 4 que non fuit contravenire tariffæ, sed eam melius interpretari, sed cum hoc temperamento componere casus ab ea omissos, & in controversia cadentes; Atque ita satis de facili cessabat dictum motivum, quod forte fuit potissima causa resolutionis, quod scilicet per insertionem dictæ tariffæ in instrumento cum conventione super illius observantia, recessum esset à præterita consuetudine, dum hæc ita non remanet contraria, sed potius compatibilis cum eadem tariffa, potissimè quia etiam in præcedentibus appaltibus, idem servatum fuit circa dictam insertionem tariffæ, & tamen hoc non obstante, continuatum est cum dicta consuetudine.

Clariùs verò, ac extra difficultatem, dum ita exigebat 12 subjecta materia, undè propterea, rationabiliter, & pernecesse, moderando dictam innovationem, utpotè irrationabilem, tunc dicebatur, ita etiam in futurum continuari debere, prout eventus ad breve tempus docuit, ut suprà; Siquidem hujusmodi gabella in sui origine ex Constitutionibus 31. & 34. Julii III. & ex Constitutione 14. Gregorii XIII. ac etiam ex novis augmentis impositis sub Urbano VIII. imposita non est animalibus viventibus, & per eorũ capita, juxta casum, quem Bart. & cæteri nostri majores exemplificare solent in animalibus venientibus ab Apulia, & transeuntibus per pontem Perusii, cum similibus; Sed imposita est in ratione ponderis, & pro qualibet libra carnis distributivè, & sic est potius gabella personalis imposita populo, à quo ita magis insensibiliter, & promptius exigitur occasione usus hujus necessarii victualis, ut in proposito salis, & gabellæ macinatus, vel vini, ac etiam carnis habetur in aliis *hoc eod. tit.* frequenter; Ideòque exactio facienda est distributivè ad ratam ponderis, atque tariffa, quãvis de integro animali loquatur, intelligenda est, non physicè, & ad litteram, sed moraliter juxta debitam proportionem, attendendo magis rei substantiam, seu effectum, quàm formulam, seu figuram verborum ex deductis per Ferrettũ *de gabellis n.*414. & alios apud Surd. *cons.*297. *n.*9. *cum seqq.* ubi habetur, quod dictante statuto, ut pro qualibet bestia, quæ venditur, solvi debeant decem pro gabella, in sensu litterali verborum non deberet solvi, nisi pro animali vi- 13 vente, & non mansueto, cui hoc nomen *bestiæ* convenit, & tamen si per macellarium, vel alium, etiam animal mansuetum venderetur in partes, & per frusta, eadem gabella debetur pro rata ponderis, & ad proportionẽ; Quod etiam in simili probari dicebamus, Ego, & cæteri scribentes per gloss. *in cap.1. de decimis cum concord.* per Roman. *cons.*434. *n.*2. & 3. Franch. *dec.*228. *n.*3. quod si pro singulis centum 14 ovibus certa quota, vel quantitas solvenda est, ille qui non habet centum oves, sed viginti, vel triginta, adhuc solvere debeat proportionaliter, & pro rata, cum similibus; Quod docet etiam observantia ejusdem gabellæ, quando ab extra introducitur in Urbem caro porcina in frusta, etiã in modicà quantitate, quoniã exigitur gabella ad rationem tot quadrantium pro libra, non distinguendo an esset porcus, vel porcaster, ergo attendenda non est littera tariffæ in solis speciebus, de quibus loquitur, sed proportio ponderis.

Alio etiam claro inconvenienti resultante à dicta litte- 15 rali intelligentia tariffæ, & à moderna innovatione, ut suprà facta de anno 1645. cum declaratione, quod porcaster dici non posset, nisi qui excederet libras 100. & porcus nisi excedens 200. quibus ponderibus respectivè respondet integra, vel media gabella, Quoniam ita, quando porcus est parvus librarum 80. vel 90. nulla exigeretur gabella, & quando est status medii, ita ut excedat 100. sed non ascendat ad 200. sed sit 180. vel 190. &c. totum id quod excedit 100. remaneret sine gabella, contra omnem rationem, ac etiam contra voluntatem Summorum Pontificum impositorum, quoniam cùm antiquitus concessa esset immunitas pro 50. libris hujus carnis porcinæ pro qualibet familia in toto anno, adhuc ista franchitia sub Gregorio XIII. revocata fuit, ideòque ita in dies major pars carnis venderetur sine gabella, pro illa rata excedente, ut clarè ad sensum.

Et quod magis, id non redundat in beneficium, & levamen populi, sed macellariorum, quoniam populus, pariformiter & indefinitè solvit carnem consueto pretio per gabellam alteratо; Ideòque ex dictis fundamentis, quibus votum editum non videtur satisfacere, etiam post sopitam causam, & refrigeratum defensionis calorem, seu cessatam ejusdem causæ affectionem, intellectus dictæ determinationi acquiescere non potuit, potissimè dum, ut dictum est, ad breve tempus habitus fuit regressus ad antiquum statum, juxta præfatam observantiam, utpotè rationabilem, quinimò necessariam.

Hinc proindè opus non videbatur assumere dictam se-
16 cundam inspectionem, cui scilicet competeret actio repe-
tendi hoc indebitum, dum illud non aderat; Sed quatenus
ex præsuppositio, de hoc agendum esset, dicebam illam nō
competere ipsi Cameræ locatrici in hoc nullatenus damni-
ficatæ, sed vel macellariis, & Norcinis, vel populo, à quo
indebita, vel excessiva gabella exacta fuit per text. *in l. lo-
catio, §. quod illicitè, ff. de public. & in l. unica, C. desuper
exaction. l.*10. ubi quod hæc actio competit damnificatis,
non autem ei qui nullum damnum sensit; Tunc enim do-
mino, seu locatori gabellarum ob indebitam, & excessivam
17 illarum exactionem actio competit, quando ipse ita rema-
neret damnificatus in futurum, quia nempè ob extorsiones
gabellarii, mercatores, & negotiantes deviati fuerint,
Bertacchin. *p.4. n.18. n.15.* Franc. March. *d. decis.421. in
fin.* & tunc non actione repetitionis indebiti, sed potius re-
fectionis damnorum, & interesse; Cùm de reliquo, publi-
18 cani, & appaltatores gabellarum considerantur eanquam
usufructuarii illius temporis quo appaltus durat, seu tan-
quam cessionarii commoditatis, & administratores, vel
procuratores in rem propriam, ut benè Dec. *cons.4.num.2.*
quem cæteri sequuntur; Undè propterea non damno, vel
supplantatione in futurum, nulla ipsi locatori, seu domino
actio competere videtur, sed solùm damnificatis, à quibus
excessiva, seu aliàs indebita exactio facta est.

Verùm quia incerti omninò sunt illi, à quibus hæc exa-
ctio facta est, atque penè impossibilis est praxis reficiendi
19 singulos damnificatos; Idcircò posito excessu benè potuit
Princeps ratione hujusmodi incertitudinis, & tanquam
res, quæ dici potest nullius, vel sibi, suoque fisco applica-
re, vel aliis publicis usibus, ut habetur in Barchinon. *hoc
cod. tit. disc.*58. de illa franchitia, quæ in magnis Civita-
tibus reficitur pro Ecclesiasticis vagis, & incertis, undè in
hoc parum, vel nihil ego immorabar, quamvis meus Col-
lega nimium desuper laboraret, quoniam nil interat Ap-
paltatoris hujusmodi indebitum restituere debentis, an uni,
vel alteri pecunia per ipsum solvenda applicanda esset, sed
punctus erat in deficiente indebito, ejusque actione, cui-
cumque illa competeret.

Demum quoad tertiam inspectionem, petitæ scilicet
bonificationis damnorum à dicta innovatione resultantis,
& quæ petitio fuit causa hujus damni, dicebam initio, & in
prima disputatione super hujusmodi computorum solida-
tione habita, casum esse planum pro Appaltatore, quoniā
ex supra deductis, appaltus censetur susceptus juxta soli-
tum, & in eo statu, in quo tunc res existunt; Undè pro-
pterea quælibet innovatio voluntaria proveniens ex facto
ipsius locatoris, vel ejus officialium, & ministrorum, seu
20 eorum quos prohibere potest, producit in Appaltatore
actionem refectionis damni exindè resultantis, quale qua-
le sit, quinimò etiam lucri amissi, juxtà magistralem di-
stinctionem, Bart. *in quæst.4. incipien. publicanus, vers.
solutio n.3. & in l. fi uno, §. cum quidam n.3. ff. locati*, benè
Socc. in terminis appaltus falsium cum Camera *cons.*156.
*n.4. l.*2. Marcian. *cons.7. n.3. & seqq. lib.*2. in puncto appal-
latoris gabellæ carnis, Eugen. *cons.*50. *lib.*1. Ann. *allegat.*21.
& habetur in Fulginaten. Salis *disc.*107. & in aliis *hoc tit.*
frequenter, quoniam nedum innovatio, sed etiam rumor
in his materiis attenditur, ut apud Ann. & Eugen. *ubi sup.*
Et in specie alterius appaltus Cameræ, seu Populi Roma-
ni habetur in Romana appaltus coram Justo *decis.*285.
apud Pacif. de Salviano.

Et quamvis per scribentes pro Camera, satis insisteretur in eo, quod præmissa procederent, ubi innovatio pro-
venit ex facto omninò voluntario locatoris, non autem
ubi ex justa causa, & ad corrigendos abusus, seu ob alia
accidentia superventa, & fortiùs ubi, non ab ipso locato-
re directè, & immediatè, sed ab aliis Superioribus, quos
prohibere non potest, ut in præsenti contingebat; Attamen responsio mihi placebat in ordine ad evitandam refe-
ctionem damni consistentis etiam in amissione lucri, juxta
dictam decisionem 285. post Pacif. secus autem in ordine
ad remissionem pensionis, nam aliud est una actio tanquā
ad damna, & interesse, aliud est altera amissionis pensio-
nis, tanquam exceptio ob patientiam non præstitam, five
ob deficientem rem conductam, ac cessantem voluntatem
conducendi pro tanta pensione conventa, rebus in eo statu
permanentibus, juxtà dictum casum positum per Anchar.
conductoris gabellarum Pistorii, quando Curia ibi resside-
bat, sed super hoc puncto disputatio ulteriorem progres-
sum non habuit, dum tota fuit super dicto judicio recon-
ventionis pro restitutione excessivè exacti, ut suprà.

ANNOT. AD DISC. LXXI.

SUper casu contento in isto discursu, (& quæ ulterio-
rem prosequutionem non habuit) habetur votum im-
pressum inter decisiones Rotæ *p.12. recent. decis.*414. Idcò-
que combinando rationes hinc indè deductas, judicium
efformari poterit, cuinam justitia assistat.

ROMANA GABELLÆ EQUORUM SEU PLANI PRO DISTRICTUALIBUS URBIS CUM GABELLARIIS.

Casus decisus per Cameram pro Districtualibus.

De gabella equorum aliàs plani, An possit exigi in
toto districtu Urbis. Et de dicto districtu antiquo,
& moderno quantum se extendat respectivè; Et
de plano Urbis quid significet.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Districtus antiquus Urbis quantum se extenderet, & num.*8.
3 *In dubio contra gabellam.*
4 *Observantiæ deferendum est in materia gabellarum, & de differentia inter observantiam pro gabella, vel pro libertate.*
5 *De differentia inter observantiam præscriptivam, & interpretativam.*
6 *Observantia proxima est attendenda non remota.*
7 *Planum Urbis quid significet.*
8 *De eadem materia districtus, de qua num.*2.
9 *De differentia salti, & focatici.*
10 *Quod districtus sic quid minus, quàm ager Romanus, seu planum.*

DISC. LXXI.

ABantiquo exigi consuevit in Urbe pro contractatio- 1
nibus equorum quædam gabella, de cujus originaria
impositione non constat, sed prima ejus notitia habetur
ex quadam Constitutione Innoc. VIII. impress. in Bullario
antiquo Sixti V. *constit.*9. ubi quando fit taxa contributio-
nis præstandæ scriptoribus archivii taxatur, *gabellarius
plani, seu equorum.* Deindè verò Julius II. de anno 1507.
istam gabellam concessit Collegio Scriptorum prædictorū,
eamque nuncupavit *gabellam plani Urbis*, eodemque voca-
bulo usus est Leo X. qui anno 1538. eandem concessionem
confirmavit; Mox Pius V. hujusmodi concessiones revo-
cando, dictam, & aliàs gabellas, vel jura Cameralia, Ca-
meræ restituit; Sed deindè de anno 1570. recepta à dicto
Collegio quadam pecuniarum summa, illud ad omnia re-
integravit, mandando insuper gabellam prædictam, per
omnes quantumvis exemptos debere solvi, atque in consti-
tutione, seu motu proprio desuper edito, illam enunciavit
gabellam urbis, ejusque districtus, & plani; Cumque in
postmodum sequuta nova Statutorum reformatione sub
Gregor. XIII. sublatis antiquis differentiis, & dubietati-
bus, ac distinctione salis, & focatici, firmatum esset Urbis
districtum protrahi ad 40. milliaria circum circa; Hinc ab
aliquo moderno tempore, anno scilicet 1631. circiter, ga-
bellarii ex illo verbo *districtu* in dicto Pii V. motu proprio
contento, cœperunt ab aliquibus districtualibus gabellam
hujusmodi exigere, sed pro majori parte locorum in distri-
ctu existentium exacta non fuit; Verùm ab anno 1655. d.
gabellarii magis eorum fimbrias dilatare cœperunt undè
propterea introducta ad instantiam districtualium causa
coram Camerario, ab isto sententia eis favorabilis pro li-
bertate prodiit; Introductaque per appellationem causa in
Camera, habitoque juxta laudabilem Curiæ morem, Ad-
vocatorum, & Patronorum congressu pro causæ directio-
ne, ejusque meritis examinandis.

Plerique satis de hujus partis justitia dubitabant, stante
quod constitutio, seu motus proprius Pii V. explicitè agit 2
de districtu, qui se extendit ad 20. milliaria, non solùm ex
novis reformationibus editis sub Gregor. XIII. & sic post
Pium, sed etiam antèà, cùm idem firmatum fuerit antiquio-
ri tempore per Rotam coram Puteo *inter suas dec.*24. *lib.*3.

Diversa erat mea sententia, ut scilicet, exceptis locis, in 3
quibus ab antiquo talis gabella exigi consuevit, non posset
in aliis prætendi; Odibiles enim in jure sunt gabellæ
tanquam serviture, & onera, non extendendæ de casu ad
casum, vel de loco ad locum, sed potiùs restringendæ, ita-

ut

ut sufficiat rem non esse omninò claram, ut in dubio con-
tra eas veniat respondendum, Bart. *in l. si pupillus, ff. ad
l. falcid.* Beccius *cons*96. *n.*5. *& fin.* Surd. *cons.*307. *in fin.*
Cyriac. *controv.*197. *n. penult. & fin.* Rota *decis.*118. *p.*11.
recent. in fin. Clarius verò ubi casus est dubius in verbis
gabellam inducentibus, vel probantibus, atque intelle-
ctui, qui pro libertate facit, assistit observantia, quæ si in
omni materia est optima interpres, ac interpretationum
Regina, magis in ista materia gabellarum, & vectigalium,
4 in qua majorem, ac peculiarem habet operationem, &
totum facit, ut satis frequenter *hoc cod. tit.* potissimè ubi
observantia est pro libertate.

Magna enim differentia est inter unam, & alteram ob-
servantiam, quia cùm publicani, qui in Evangelio inter
peccatores, & malos homines reputantur, soleant esse pro-
clives ad extorsiones, atque ad ampliandas exactiones eis
faciles, utpotè manum Regiam, & jurisdictionem haben-
tes, idcircò non de facili solent negligere, id quod eis ju-
ridicè competit; E converso autem populus, præsertim
minutus, & rusticus, cùm quo frequentius hujusmodi exa-
ctiones contingunt, perhorrescens, non solùm pœnam
commissi, sed istorum gabellariorum nimias asperitates,
non de facili sibi usurpat possessionem libertatis, quæ diu
continuare posset, quia cùm hujusmodi gabellæ soleant
singulis annis, vel aliis statutis temporibus concedi in ap-
paltum, si unus appaltator negligit, non negligit alter,
& sic magna differentia est inter unam, & alteram obser-
vantiæ speciem.

Adeòque in hoc materia defertur observantiæ, quod
5 etiam ubi gabella clarè deberetur; adhuc tamen per tricen-
nalem observantiam inducitur præscriptio exemptionis, &
libertatis, Eugen. *cons. lib.*1. & cæteri communiter, ut su-
perius in aliis *hoc cod. tit.* Multò igitur magis ei deferen-
dum est pro interpretatione casus dubii, ad quem effectum,
certum ac determinatum temporis spatium, aliaque præ-
scriptionis requisita non desiderantur, sed sufficit ita ali-
quando servatum fuisse, cum ista sit nimium vulgata, &
recepta distinctio inter observantiam interpretativam, &
præscriptivam, Barbos. *in l. post decem n.*47. *& seqq. ff. solut.
matr. decis.*319. & 351. *part.*9. *recent. & possim.*

Et licèt per dubitantes inspiceretur huc observantiæ
argumentum posse retorqueri, cùm à moderno tempore in
aliquibus locis districtus illa regnare videatur, undè infe-
rebatur ad universum, ex regula causæ universalis, in qua
ex possessione respectu aliquorum actuum, locorum, vel
personarum, infertur ad omnes, ex deductis in Tolet. juri-
sd. *sub tit. de jurisd. disc.*1. Replicabam tamen, quod ubi
observantia dici non potest præscriptiva, & novi juris in-
ductiva, sed attendenda est tanquam interpretativa, tunc
non attenditur moderna, sed remota spectari debet, utpo-
6 tè proxima dictæ constitutionis Pii V. ex qua ob mentio-
nem districtus prætenditur quædam ampliatio ad illum, ut
de attendenda observantia tunc proxima non autem mo-
derna, utpotè remota, Otthob. *decis.*26. *n.*14. & 15.

Quod autem ex prænarratis Constitutionibus etiam ul-
tima Pii V. vel nulla per districtuales gabella deberetur,
vel saltem esset satis dubium; Pro clarioris veritatis noti-
tia, duas constituebam inspectiones, unam spectato anti-
quo Statuto ante dictam Pii Constitutionem, vel motum
proprium, alteram isto attento; Quatenus ad primam spe-
ctat, Constitutiones Innoc. VIII. Julii II. & Leonis X. ex
quibus præsuppositivè deducitur istius gabellæ antiquus
usus, loquuntur solum de *plano Urbis*, sub quo vocabulo
dicebam absque dubio, *districtum* non contineri, quoniam,
planum alium non significat, nisi planitiem, ubi non sint
montes, ac loca elevata, ut per Calepin. *verbo planum, &
verbo planities*; ideòque convenire non potest universo di-
strictui, in cujus pleriisque partibus, etiam asperi montes
de apennini partibus reperiuntur.

Quodque planum sit quid diversum à districtu, atque
non capiat, nisi agrum Romanum, ex oculari inspectione
in planitie existentem à montium, seu collium radicibus
usque ad mare, justificari observabam, non solùm ex as-
sertionibus multorum peritiam in arte agraria habentium,
dicentium sub nomine plani, semper de hac parte, ex ma-
lorum traditionibus, fuisse intellectum, sed etiam ex ipsa-
met Constitutione Pii, in qua planum, & districtus ponun-
tur tanquam diversa, ut infrà in alia inspectione; atque
cum plures adhibuissem diligentias cum pluribus viris
eruditis grammaticæ, seu eruditionis professoribus, om-
niumque verborum, & vocabulorum diligentissimis inda-
gatoribus, adhuc invenire non licuit, undè hoc vocabu-
lum plani originem traxerit, & quid præcisè significet,
cùm in jure illud ignotum videatur.

Quo verò ad aliam inspectionem derivantem ex dicta
ultima Constitutione Pii V. in quo totum erat gabellarii, 7
seu Collegii sibi adhærentis fundamentum, difficultas erat
in illo verbo *districtus*, quo eadem Constitutio utitur, dum
ex allegata *decis*24. Putei *lib.*3. liquet etiam ante novas
reformationes statutorum, illud protrahi ad 40. milliaria,
unde inferebatur, in hoc per dictas novas reformationes
nil de novo inductum esse.

Pro congrua igitur hujus termini, seu vocabuli intelli-
gentia, dicebam advertendum esse, illud non esse vocabu- 8
lum univocum, sed æquivocum, quod etiam agro Roma-
no, quantum se protendit ejus ambitus decem milliarium
circumcirca, convenire potest, dum eodem termino utun-
tur Constitutiones Apostolicæ istum solùm recinctum ex-
plicantes, ut præsertim liquet ex constitutione 18. Pauli V.
§.2. 3. 4. & 5. ubi eximendo à spoliis morientes in Urbe,
ejusque recinctu per decem milliaria, sæpiùs utitur hoc ter-
mino *districtus*, tanquam dicti agri, seu recincti significati-
vo; Igitur non est verbum univocum concludens perneces-
se districtum comitativum, seu jurisdictionalem.

Præterea districtu jurisdictionalis Urbis de jure est 100.
milliarium, Bald. *in l.*1. per illum text. *ff. de officio Præfe-
cti Urbis*, Fenz. *ad Stat.*197. *n.*95. & habetur latius dedu-
ctum in Urbinaten. juris Metropolitici *sub tit. de præro-
disc.*1. ubi quod hæc est Provincia Papæ, non tanquam Pa-
pæ, & Episcopi Ecclesiæ universalis, sed tanquam Episco-
pi Urbis (quidquid anonimi geographi somniaverint circa
hæc loca suburbicaria, quibus Alexander, & cæteri benè
responderunt,) ac etiam habetur in Romana Canonicatus
pro Cardinali Urfino *sub tit. de beneficiis*.

Quia verò ob incursiones barborum, omnium rerum or-
do præsertim in Italia perversus est, atque dominia, juxta
contingentes usurpationes distinguebantur, ut etiam infra
mediocritatem versatis in historiis est valdè notum; Idcir-
cò istius districtus quasi memoria perierat, solùmque Po-
pulus Romanus, qui ob Papæ absentiam ab Urbe, & Italia,
quando sedes in Civitate Avenionensi fuit, quandam ru-
dem, ac paucam imaginem antiqui dominii, & jurisdictio-
nis de facto sibi assumpserat, exercebat ejus potestatem in
quibusdam locis suburbicariis, cum distributione salis, &
exactione cujusdam vectigalis quod nuncupabatur *focati-
cum*. Unde propterea dicti loci dicebantur de ipsius populi
ac Urbis comitatu, & districtu, ut liquet ex Statutis anti- 9
quis *l.*3. *c.*257. ubi explicitè declaratur, qui sit districtus Ur-
bis, idest illæ Terræ, quæ solvunt Cameræ populi *sal*, &
focaticum, sive *impositam salis*, & *focatici*; Atque istius Sta-
tuti thematæ retento dictum fuit coram Puteo *d. dec.*24.
*lib.*3. districtum ad effectum comprehensionis sub statuto
protendi ad 40. milliaria, ac etiam ultrò, dummodò probe-
tur, quod locus, de quo disputari contingat super Statuto-
rum subjectione, capere sal, & solveret focaticum Cameræ
Urbis, ut ex eadem decisione.

Et sic eo tempore attento, priusquam ederentur novæ
reformationes, iste terminus *districtus*, non capiebat uni-
versum ambitum 40. milliarium circumcirca, sed solùm
illa loca, quæ ob dictam subjectionem dicebantur de distri-
ctu, ita sumpto tanquam designativo comitatus, ac loco-
rum sub jurisdictione, & superioritate populi viventium,
& consequenter quando Pius V. de districtu loquutus est,
intelligere non potuit de illo, qualem hodie habemus, ita
constitutum ex novis reformationibus, ex quibus sublata
differentia salis, & focatici, universus ambitus in districtè
dicitur de districtu, ut in Veliterna fideicommissi 29. Junii
1632. Verospio Rubeo *tom.*2. *singularium in observ. ad
Stat. Urb.* 178. *seu* 180. *de duabus nu.*24. *& seqq. & in rubr.
Statutorum eædem* 2. *tom. n.*10.

Quinimò observabam, ex eadem constitutione Pii, liqui- 10
dò patere, districtum sumptum esse pro recinctu vinea-
rum, & prædiorum recinctorum Urbis, tanquam quid mi-
nus, quam planum, nullatenus verò eumdem terminum
sumptum fuisse pro districtu jurisdictionali, idque triplī-
citer; Primò, quia in ea parte, in qua mandatur istam ga-
bellam solvi per omnes, etiam exemptos *planum* ponitur
ampliativè, & ut quid latius, quam districtus, ibi, *Prete-
rea supradictum vectigal nullis prorsus exceptis tam in Urbe,
& districtu, quàm etiam in reliquo ejus plano*, &c. Ergo pla-
num latiùs patet; Secundò, quia mandatur, etiam am-
pliativè ad districtum, solvi in Civitatibus, & locis circum
circa Urbem, in quibus solvi consuevit, & tamen intra
districtum jurisdictionalem, non solùm continentur dictæ

Civitates, & loca in circuitu, sed etiam quamplura alia loca ultra circuitum, & quæ ab Urbe non cernuntur, prout cernuntur existentia circum circa; Et tertiò, quia ampliativè, seu extensivè, ultra districtum, loquitur etiam de casalibus, tamen indubitatum est, casalia non esse ultra, sed longè infrà districtum jurisdictionalem, & pro majori parte in ipso agro Romano, undè clarum resultat, hoc vocabulum *districtus* hic sumptum esse, non latè pro jurisdictionali, sed strictè pro recinctu vinearum, & prædiorum exclusivè ad casalia, reliquumque planum, ac loca, in Urbis circuitu existentia; Ideòque jungendo cum his observantiam, de qua suprà, pro meo judicio, cum sensu etiam veritatis, clarum videbatur malum jus gabellariorum, & consequenter bonorum districtualium, addito etiam forti argumento ducto à quantitate fructus, qui ex hoc Vectigali antè hujusmodi modernas usurpationes percipi solebat, quia respondet huic recinctui, non autem universo districtui, ex quo satis longè majus emolumentum percipereturr, Et juxta præmissa resolutum fuit, atque concessa nova audientia persistum in decisis.

ANNOT. AD DISC. LXXI. & XCIV.

DE hac materia Districtus Urbis agitur quoque *sub tit. de præeminent. disc. 1. in Miscellan. Eccles. disc. 1. in relat. Curiæ disc. 2. & alibi pluries*; & conferunt, quæ habentur infrà *in annot. ad disc.* 144. & 145. circa differentiam territorii, & agri, vel districtus.

PERUSINA SEU ASSISIEN.

PRO PERUSINIS POSSIDENTIBUS BONA IN TERRITORIO ASSISSIEN.

CUM COMMUNITATE DICTÆ CIVITATIS.

Casus resolutus per Congregationem boni Regiminis pro Communitate.

An concordia inita super modo solvendi onera pro bonis, quæ forenses possident in territorio alicujus Civitatis servanda sit, si tractu temporis onera notabiliter augeantur, itaut, quod solvi consuevit, reddatur oneribus incongruum.

SUMMARIUM.

2 *Alibi series.*

2 *Laudum acceptatum habet vim transactionis, & est observandum ac exequendum.*

3 *Observantia tricennalis inducit justificationem etiam sine actis.*

4 *Ad metiendam læsionem vel justitiam seu injustitiam, attenditur tempus actus gesti, non quod postea contigerit.*

5 *Limitatur.*

6 *Declaratur limitatio.*

7 *Forenses de jure sunt exempti ab oneribus, quibus subjacent ex consuetudine, & quando hæc cessat.*

8 *Datur distinctio, quando læsio postea contingens attendi debeat.*

9 *Ad quæ onera forenses teneri non debeant.*

DISC. LXXIII.

1 AD sedandas controversias inter Communitatem Assisii, & Perusinos in eo Territorio bona possidentes, super oneribus ratione dictorum bonorum solvendis, prodiit de anno 1544. laudum à partibus acceptatum, & usque ad hæc tempora servatum Cardinalium Ariminensis, & Sfortiæ, per quod certus solvendi modus præscribitur, cum declaratione, ut dicto modo adimpleto, à quibuscumque aliis datis, vectigalibus, gabellis, gravaminibus, & oneribus ex quacumque causa, tam per Principem quàm per ipsam Civitatem impositis, & imponendis, Perusini exempti esse deberent; Cùm autem dicta Civitas prætenderet, ob onerum, & gravaminum nimiam excrescentiam, solutionem per dictum laudum demandatam nimis exiguã, & incongruam, esse, itaut laudum ad manifestam injustitiam, & iniquitatem tractu temporis redactũ esset, Hinc introducta desuper causa in Congregatione Boni Regiminis.

2 Pro Perusinis scribens, dicebam, istorum intentionem fundatam esse in laudo, quod tanquam à partibus emologatum vim habet transactionis, pro quastat præsumptio, ideòque sicuti adversus transactionem veniri non potest, ita neque adversus laudum, ut in specie laudi acceptati Burat. & Adden. *decis.* 657. Rota *decis.* 65. *num.* 3. *part.* 7. *recent. decis.* 72. *part.* 11. *recent. num.* 8. & 9. Et de consimili transactione Tobias Nonius *cons.* 45. quod in quibusdam assumptis refellit Cohell. *ad Bullam Boni Regim. cap.* 35. *n.* 34. Accedente præsertim observantia longissimi temporis annorum 100. & ultrà, ex qua justificationis præsumptio resultat, cum ad hunc effectum solus lapsus 30. annorum sufficiat etiam sine actis, Puteus *dec.* 328. *lib.* 2. Mantic. *decis.* 196. *n.* 6. & 7. Cavaler. *decis.* 22. *num.* 5. Burat. & Addit. *decis.* 276. concurrente etiam eximia arbitrorum 3
qualitate, undè dubitandum non veniebat, laudum justum, & rationabile reputandum esse.

Non negabantur hæc ex parte Civitatis attento tempore, quo laudum emanavit, sed dicebatur, tractu temporis ob aliorum onerum in separatam, & forsan tunc nullatenus cogitatam adeò magnam excrescentiam, dictum laudum, consideratum etiam tanquam conventionem seu concordiam, redactum esse ad iniquitatem, & injustitiam, undè quamvis regula sit, ut ad effectum læsionis attendendum sit tempus initi contractus, & non quod deindè casualiter contingit, quia sicut casus dedit damnum, ita poterat etiam dare commodum ad text. *in l. de fideicommisso, C. de transact.* Mantic. *de tacitis lib.* 4. *tit.* 7. *n.* 30. Afflict. *decis.* 17. Surd. *de alimentis tit.* 9. *qu.* 41. *n.* 21. & 22. Rota in Papien. manutentionis 13. Martii 1654. Peuting. Calaguritana decimarum Sancti Ascentii, & Davalilio 26. Junii 1658. coram Cerro, *§. fin. & in aliis*.

Attamen id procedere dicebatur in iis conventionibus, 5
quæ unica vice seu actu terminantur, secus autem in habentibus tractum successivum, & perpetuum, quia si tractu temporis rerum status ita immutatur, quod antiqua conventio, attento tempore præsenti, satis injusta & iniqua efficiatur, intrat judicis officium, pro illa ad justitiam, & æquitatem reducenda, ut benè Natta *cons.* 574. *n.* 36. Thesaur. *decis.* 226. Capyc. Latr. *decis.* 18. Theodor. *alleg.* 22. Martin. Andr. *decis.* 48. *num.* 14. Et magis proximè in terminis decimarum in dicta Calaguritana decimarum Sancti Ascentii, & Davalillo 6. Februarii 1649. *§. Tum quia demum*, coram Cerro.

Adversus hoc monitum replicabam, conclusionem prædictam procedere posse in actibus successivis obligatoriis, in quibus singulis annis, ille qui ad aliquid solvendum obligatus est, ob oneris inseparatam excrescentiam, ita gravamen sentit, ac iniquitatem patitur; Secus autem in actibus continentibus liberationem, & exemptionem, quia in istis dicitur unica vice perfectus, & consumatus actus, absque alio tractu successivo, cum ita bonis impressa fuerit qualitas exemptionis, quæ sive ex conventione, sive etiam ex longissimi temporis præscriptione, semel inducta perpetuò durat, ideòque diversa est ratio actus obligatorii continentis successivum onus, & gravamen singulorum annorum, ac actus continentis libertatem, quæ semel quæsita, semper perseverat, ac etiam quia favorabiliora sunt jura pro libertate, quàm pro servitute, ut fusiùs de ista conclusione actum habetur in dicta Calaguritana Decimarum *sub tit. de Decimis*.

Ponderabam etiam, attenta juris communis dispositione, Perusinos tanquam forenses ab hujusmodi oneribus exemptos esse, eatenus verò eis esse subjectos, quatenus ex generali consuetudine contrarium servetur, ex deductis *decis.* 3. per Cencium *de censibus*, ubi allegantur Bart. & cæteri tellantes hanc esse generalem consuetudinem Italiæ, Sperell. *decis.* 35. *n.* 17. Cohell. *ad Bull. Boni Regiminis c.* 35. *n.* 30. *cum seqq.* & habetur hoc titulo sæpiùs deducti, præsertim *disc.* 92. Unde cùm consuetudo specialis, sive conventio prævaleat consuetudini generali, maximè ubi ista juris dispositioni adversatur, cùm tunc illa favorabilior reputetur, utpotè reducens rem ad terminos juris communis. Idcircò dicebam, dicti laudi, seu conventionis actum fuisse illicò perfectum, & consummatum, tollendo, seu moderando dictam contrariam consuetudinem, ac redudendo rem ad terminos juris, quibus attentis, bona forensium sunt exempta, præterquam ob oneribus merè realibus non excretis.

Verùm hæc, & si primo aspectu aliquam probabilitatem haberent, minùs tamen solida mihi videri, juxta consuetum stylum fincerè partibus insinuabam; Tum quia rectè dici coterat, dicti laudi, seu concordiæ observantiam continere gravamen successivum singulorum annorum respectu civium, & aliorum bona in Territorio possidentiũ, qui ob Perusinorum exemptionem, qui satis modicam contributionem plus gravabantur, quàm æqualis contributio importaret, & sic adest gravamen successivum; Tum etiam

etiam quia, tam in ipsis arbitris laudantibus, quàm in partibus laudum emologantibus, manifestus adesse videtur defectus voluntatis, quod scilicet in casu adeò magnæ excrescentiæ, nunquam speratæ, vel cogitatæ, tam modica contributione contenti esse voluerint, ita ut rectè intrare videatur dicta conclusio, de reducendo ad justitiam & æquitatem illum contractum, qui tractu temporis ad injustitiam, & iniquitatem reducatur, maximè quia non sumus in casu, in quo intret ratio textus *in l. de fideicom. C. de transact.* quod scilicet actus tractu temporis ita potest esse utilis, ac damnosus, unde si casus importat damnum, illud spectandum non est, quia poterat utilitatem importare,

Ista enim quæ est unica, & vera ratio, in qua dicta conclusio fundatur, non intrabat, quoniam Civitas utilitatem sperare nunquam poterat, dum probabiliter, juxta præteritam, & futuram observantiam, magna, & notabilis onerum diminutio speranda non erat.

8 Unde propterea, ad veritatem magis reflectendo dicebam, pro hujusmodi contro versiæ justa determinatione, atque ad inspiciendum, an conventio injustitiam, & iniquitatem contineret, necne, firmandum esse statum antiquum onerum, atque sumpta proportione, tunc per arbitros, attento eo statu, habita, inspiciendam esse novorum excrescentium onerum quantitatem, atque ita cum debita aritmetica proportione videndum, an adesset talis læsio, quæ iniquitatem, & magnam injustitiam redoleret, ut necessarium est ad effectum, ut suprædicta conclusio intret.

9 Observabam quoque in novis excretis oneribus metiendis, habendam esse solùm rationem de realibus, vel mixtis, quæ per æs, & libram, ac ratione bonorum solvenda sunt, & ad quæ juxta dictam generalem Italiæ consuetudinem, forenses cogi possunt, non autem de meré personalibus impositis super comestibilibus, prout in specie sunt gabellæ salis, carnis, & macinatus, quę licèt per Communitates, vel ad majorem civium, & incolarum commoditatem, vel ex aliis respectibus enm alia collectarum specie solvantur, veré tamen indebitæ videntur per forenses, dum in locis ubi vivunt, & victualia sumunt eadem onera fuerunt, ne ita eadem duplicata onera solvant; Verùm Congregatio boni regiminis, cui peculiaris cura est Communitates sublevare, censuit laudum non suffragari.

ANNOT. AD DISC. LXXIV.

CAusa contenta in hoc discursu, plures passa est variationes tam in Camera, quàm in Signatura Gratiæ, Revera tamen tantam disputationis dotem non merebatur, cùm penderet à puncto nudi facti potius, quàm juris, circa quantitatem scilicet materiæ gabellabilis, quæ adhibetur in hujus aquarelli compositione, ut fieret proportio ad materiam saponis, ejusque gabellam, unde propterea variationes resolutionum provenerunt potius à vario judicio peritorum, ac etiam à variationibus testium super his circumstantiis facti.

CAMERINEN. GABELLÆ

PRO UNIVERSITATIBUS ARTIS LANÆ FABRIANI

CUM GABELLARIO.

Casus varió decisus per Cameram.

Gabella imposita pro una specie, An debeatur, pro altera, in qua admixta sit aliqua pars illius materiæ, qua dicta species gabellata constat, itaut in toto, vel in parte faciat eandem operationem, Et in specie, an gabella saponis debeatur pro aqua composita ex aliqua parte olei, aliarumque rerum, ex quibus sapo conficitur.

SUMMARIUM.

1 *Alibi series.*

2 *Gabella olei debetur pro sapone.*

3 *Gabella vini debetur pro aquavita, & frumenti pro pane cum similibus.*

4 *Gabella salis non debetur pro aqua salita, seu salamora.*

5 *Gabella carnis salitæ an debeatur pro adipe dimixto in alia majori materia.*

6 *In gabellis inspicitur in verbis, sed attenditur effectus, seu operatio.*

7 *Quando clausula sublata, & decretum irritans non obstet.*

8 *De aqua, & alia materia non gabellata solvenda non est gabella.*

9 *Quod in gabellis spectatur effectus, seu operatio.*

DISC. LXXIV.

IMposita gabella saponis, ad rationem unius solidi vulgò 1
baiocco, pro qualibet libra saponis solidi, & unius quadrantis pro qualibet libra studii vulgò nuncupato *de spurgo* Cùm in oppido Fabriani exercentes artem lanæ, vel pro expurgandis pannis, & caligis, seu pro meliùs præparanda & facilitanda expurgatione, adhiberent quandam aquam, admixtam habentem aliquam quantitatem olei, & cineris aliarumque rerum hujusmodi, vulgò *acquarello* nuncupatam, Prætendere cœpit gabellarius, sibi deberi de hujusmodi *acquarello* gabellam, ad rationem unius quadrantis pro libra, tanquam pro sapone studio, & inducta per appellationem à quodam decreto Thesaurarii causa in Camera coram Pallavicino, dato que dubio, *an d. gabella debeatur*, resolutum fuit, eam deberi pro rata illius operationis, quam facit dicta aqua respectivè ad saponem, idest quod si decem libræ hujusmodi aquæ faciant tantam operationem, quantam una libra saponis, debeatur gabella, tanquam pro una libra, & sic ad proportionẽ, & pro rata; Verùm gabellario non acquiescente, obtentaque nova audientia, cum aliquas dedissem justificationes, quod ibi non reperiretur illa species fluidi saponis, quæ dicitur *da spurgo*, non verificabilis, nisi in hujusmodi specie per artifices, *acquarello* nuncupata; Hinc recedendo à decisis, dictum fuit, deberi integram gabellam, ad rationem unius quadrantis pro libra; Et replicantibus Artificibus, id nullatenus subsistere posse ob magnam quantitatem aquę & modicam operationem, unde propterea oportet etiam ad perfectam expurgationem adhibere alteram speciem saponis solidi; Quamvis id per Cameram agnosceretur; Nihilominus credebant Domini, in eis concurrere defectum potestatis, alterandi taxam gabellæ, factam per chirographum Pontificium, unde propterea opus fuit adire Signaturam gratiæ pro removenda hujusmodi difficultate.

Quæ tamen mihi pro Artificibus scribenti, ad solam etiam veritatem reflectendi, non videbatur subsistens, quodque justitia suaderet, omninò servandum esse modum præscriptum in prima resolutione, solvendi scilicet gabellam proportionabiliter, & pro rata; Quamvis enim scribens tanquam Advocatus, ad clientis oportunitatem substinerem, nullam gabellam deberi, tanquam de specie omissa, & sub ejusdem gabellæ impositione non comprehensa, nihilominus credebam eam deberi, sed ad solam ratam operationis, spectato effectu.

Dicebam siquidem, quod aut stare volumus in verbis, prout in materia gabellarum, tanquam exorbitanti, & odiosa standum esse videtur, ad instar eorum quæ habemus in materia statutorum exorbitantium; Et tunc de stricta juris censura, ista materia venire non deberet, cum gabella imposita sit pro sapone, qui constituitur pro majori parte ex oleo, quamvis adsit mixtura cineris, aliarumque rerum unde gabella imposita super oleo, debetur etiam pro sapone, Medices *cons.* 97. *n.* 9. *in fin.* Hodiern. ad Surd. *dec.* 339. *n.* 5. Ciriac. *contr.* 468. *n.* 28. Giurb. *observ.* 50. *n.* 1. ex eo, 2
quia actio sit à prædominante, sub quo mixtum venire dicitur; Unde propterea habetur in Romana, seu Velitrna *hoc cod. tit. disc.* 68. gabellam vini deberi etiam pro aquavita, utpotè ex solo vino compositam, ac pariter gabellam frumenti deberi pro pane, illam serici pro drappis 3
cum similibus deductis apud Medices, Hodiern. & Ciriac. *ubi sup.* & per Rot. in Bonon. gabellæ *dec.* 118. *p.* 11. *rec.*

Secus autem, ubi controversia species ex alia materia non gabellabili pro majori parte constituta est, admixtam solùm habens aliquam modicam partem materiæ gabellabilis, ut in specie gabellæ salis non debitæ pro aqua salita, 4
naturali vel etiam artificiali, *muria*, vulgò *salamora* nuncupata, Strac. *de mercatura p.* 4. *n.* 72. Rovit. *super prag. in rub. de sale n.* 2. Et de gabella imposita super carne salita, ut non 5
debeatur pro illo modico adipe, quamvis salæ condito, qui adhibetur, pro componendis artocreis, vulgò *pasticci*. Giurba *d. observ.* 50. *n.* 5. *cum seqq.* & *n.* 14. quoniam ut dictum est, actio fit a prædominante, à qua species vocabulum assumit, & juxta cujus naturam regulanda est.

Et quamvis inspecta veritate, crederem, prædictis non obstantibus, hujusmodi gabellam, etiam de ista materia deberi ad proportionem operationis, ex rationibus, & auctoritatibus, de quibus in Rom. appaltus, seu gabellæ carnis *hoc tit. disc.* 71. ubi quod in hac materia immorandum non

est

est in cortice, & figura verborum, sed spectandus est effectus, juxta exempla ibi deducta: Nihilominus dicebam, id non provenire ex vi verborum, seu ex justa interpretatione, seu mente, & ratione legis pro judicis prudenti arbitrio & consequenter parum fundatam dicebam dictam difficultatem super defectu potestatis, quoniam juxta ea, quæ frequenter recepta habemus in materia clausulæ *subleta*, & decreti irritantis, quamvis ex illis claudatur os judici, & parti, neque in contrarium judicari possit, ac de directo veniri in casu claro, nihilominus prohibitum non est interpretari, seu judicare super non comprehensione casus sub eis, ex deduct. per Buratt. & Adden. *dec.* 659. & 720. & in terminis gabellæ, Otthob. *decis.* 158. & in eadem Bononiæ gabellæ 26. Junii 1648. Bich. & aliàs passim.

Attenta verò ratione, illa non intrat, nisi ad limites operationis, & pro ea rata, in qua præjudicatur materiæ ingabellatæ, & consequenter nonnisi pro dicta rata solvenda est gabella, non autem pro aqua, de qua utpotè vilissima, & communi materia, nulla debetur gabella, ut per Gutier.
8 *de gabellis q.* 35. *n.* 33. & benè habetur apud Medices *d. cons.* 97. *n.* 9. quæ videtur in hoc puncto doctrina magistralis, à qua mutuant Cyriac. & cæteri ubi supra, quod scilicet pro sapone debeatur gabella ad ratam olei, non autem cineris, vel aquæ, seu alterius rei non gabellatæ, & habemus in praxi in gabella vini, quia si fiat aquatum, seu raspatum, cum aliqua parte vini pro majori verò aquæ, gabella solùm exigitur pro rata vini, & ad proportionem.

Quod in individuo benè comprobari observabam ex eadem impositione hujus gabellæ, dum pro sapone solido, utpotè majoris operationis solvitur unus solidus, & pro fluido unus quadrans, & tamen utraque species idem habet
9 vocabulum, ergo spectatur effectus, seu attenditur operatio, potissimè, quia dicebatur in facto, alibi componi diversam speciem hujus aquarelli cum longè majori quantitate olei, & respectivè minori quantitate aquæ, & sic majoris operationis. Ideòque omnino solus effectus, seu rata operationis in proposito attendenda videbatur; Ad quod conferre dicebam deducta in Fulginaten. salis *hoc eod. tit. disc.* 107. de attendenda majori, vel minori mixtura terræ insallæ cum sale, cum similibus; Et hanc dicebam veritatem qualem cum summo judicio agnovit Sanctiss. Clem. IX. occasione recursus ad signaturam gratiæ 4. Decemb. 1668. pro interpretatione chyrographi super d. gabellæ impositione, dum ita declaravit, unde credo quod lis finita sit.

ROMANA GABELLÆ FOENI PRO PRINCIPE BURGHESIO CUM JUSTO QUARANTA

Discursus pro veritate.

Solutio novæ gabellæ impositæ super fœno, vel aliis victualibus, An solvi debeat per eum, qui fœnum, vel alia victualia menstruatim sub certo pretio subministrare tenetur, vel per eum, qui eadè victualia recipit.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Gabella pertinet ad emptorem.*
3 *Onus collectarum pertinet ad dominum, & locatorem, non autem ad conductorem.*
4 *Ob augmentum gabellæ licitum est recedere à contractu.*
5 *Gabella introductionis solvenda est per dominum, qui merces introducit tanquam suas.*
6 *Declaratur dicta conclusio.*
7 *Qui tenetur præstare rem, solvere debet gabellam, sine qua illa res haberi non potest.*
8 *Qui suscipit onus præstandi alimenta, non petit expensas causatas à gabellis impositis super victualibus.*
9 *Gabella est causa, ut alterentur pretia, & de effectibus exindè resultantibus.*
10 *Ubi contractus efficitur læsivus, & satis injustus, reducitur ad justitiam.*
11 *In tacita reconductione, seu renovatione contractus, an habenda sit ratio novi oneris, de quo durante primo contractu, protestatum fuit.*

DISC. LXXV.

1 ABannis quindecim circiter Justus Quaranta conducere consueverat de triennio in triennium quandam tenutam Principis Burghesii pro annua pensione scut. 1850. cum oblatione subministrandi fœnum, & paleas pro necessaria subsistentatione equorum, & animalium in prædicti Principis stabulo existentium, ad rationem scut. quinque pro binis equis singulis quibusque mensibus, in dictam pensionem computandis sub pacto, ut fœnum esse deberet illud, quod colligebatur in ejusdem tenutæ pratis. Cùm autem de mense Marti 1664. dicta conventione durante, supervenisset nova impositio gabellæ solvendæ pro fœni pretium aliquam alterationem reciperet; Hinc proindè dubitari contingit, ad quem dictæ superventæ gabellæ onus spectaret.

Ex parte Justi dicebatur, quod non facta in contractu mentione gabellæ, ista de jure pertinet ad emptorem, qualis erat Burghesius, non autem ad ipsum venditorem, ad text. *in l. debet, ff. de ædili edict.* atque plurium antiquorum au- 2
ctoritate, rejectis contrarium tenentibus, pro eo scribentes dicebant firmari per Girard. *de gabell. p.* 4. §. 1. *num.* 1. Grat. *discept.* 549. *n.* 32. *cum seqq.* Ludov. *dec. Perusin.* 113. *n.* 2. Larrea *alleg.* 57. *n.* 12. & tanquam doctrina satis proxima, & specialis adducebatur Alex. *cons.* 51. *lib.* 3. ubi habetur, quod venditor ferri, qui omni suo sumptu, & periculo promiserat illud in portu Pisano tradere, non teneatur ad gabellam contractus, qualis in hac specie ista præsupponebatur.

Et his addebatur conclusio firmata per Alex. *cons.* 4. *lib.* 5. Roland. *cons.* 79. *lib.* 4. Osasch. *dec.* 83. *n.* 6. *cum seqq.* apud 3
quos concordantes, quod onus collectarum debitum ratione bonorum pertineat ad dominum, & locatorem prædiorum, non autem ad conductorem; Subjungendo etiam, quod ob dictæ gabellæ supervenientiam fuisset, ac esset licitum recedere à dicto contractu, allegando Capyc. Latr. *dec.* 194. *n.* 1. & 4. *cum seqq.* & *per tot.* Larrea *alleg. fisc.* 30. 4
n. 5. & *seqq.* & *n.* 17. & 26. & *alleg.* 32. *n.* 8. firmantes quod in effectu hujusmodi gabellæ imponi potius dicuntur emptoribus, quàm venditoribus, & introductoribus à quibus gratia facilioris exactionis, gabellarii exigunt, dum ejus ratione alteratur pretium, cujus ratione potius emptor, quàm venditor illam solvere dicitur, ut advertit Fontanell. *dec.* 266. *n.* 199. addendo etiam justificationes facti, quod scilicet menstrua præstatio equorum post gabellam, proportionabiliter aucta esset, atque ista erant conductoris fundamenta.

His verò non obstantibus, ex parte dicti Principis pro veritate consultus, communicato consilio cum altero ejusdem docto Advocato: Contrarium verius de jure censui, quoniam gabella imposita est pro introductione fœni in Urbem, quæ introductio facta est per Justum, non tanquam simplicem vectorem, & introductorem materialem rei alienæ, sed tanquam dominum, & introductorem formalem rei propriæ, ideò ad ipsum spectat solvere gabellam introductionis, quæ solvenda est à Domino, juxta theor. Bart. 5
in l. 1. *ff. de alimen. & cibar. legat.* ut per Surd. *cons.* 239. & 307. & latè per Ventur. *cons.* 39. *n.* 49. & *per tot.* apud quos concordantes, de quibus habetur particulariter in Romana gabellæ ferri *hoc eod. tit. disc.* 63.

Clariùs quia non agitur de illa introductione, quæ facta 6
per venditorem, & dominum, consumetur in ipso actu traditionis, itaut introductæ mercis usus, & contractatio ad emptorem potius pertineant, ut est illa introductio, quam faciunt venditores vini, vel mercium usque ad portum Ripæ, vel alium locum, ut traderent mercatoribus, suo lucro, & damno merces in Urbe contractantibus, quo casu probabilius dicendum veniret, gabellam introductionis, spectato effectu, ad emptorem potius, quàm ad venditorem, & introductorem de facto spectaret, cum in effectu hujusmodi gabellæ, per Principem impositæ dicantur personis subditorum, à quibus occasione usus talis necessarii victualis exiguntur, ut habemus de gabellis salis, tritici, carnis, vini, & similium ex iis, quæ sæpius ad istam gabellarum materiam habentur *hoc tit.* præsertim in d. Rom. gabellæ ferri *disc.* 63.

Sed agitur de illo, qui materialiter, & formaliter est mercis introductor, & contractator, itaut illa, etiam post introductionem, in ejus dominio, & periculo perseveret, dum Burghesius dici non potest emptor fœni, cujus dominium nunquam in eum transiisse dicitur, ideòque de plano intrare videtur dicta traditio, Bart. *in l.* 1. *n.* 5. *ff. de alim. & cibar.* 7
legat. quæ est originalis theorica materiæ, quod scilicet ubi agitur de præstanda certa re, vel certo actu perficiendo, tunc per eum, qui præstare, vel perficere tenetur, solvenda est ea gabella, absque cujus solutione res præstari, vel actus perfici non potest, & de qua theorica Socc. *cons.* 247. *num.* 3. *lib.* 2. & Surd. *locis citatis*; Unde testatore gravante hæredem ad tradendum Titio equum in hæreditate non existentem, hæredis onus erit, non solùm emendi equum, sed etiam solvendi gabellam pro equi emptione solvendam, quoniam quando sequitur actus traditionis, & implementi, tunc res est jam ingabellata, & gabella soluta tanquam per antecedens necessarium.

Et hic est casus, in quo verè intrare non videntur termini emptionis, & venditionis, sed potius alii susceptionis oneris alimentandi suo sumptu in palea, & fœno equos pro
8 certa summa; Adinstar illius oneris, quod aliqua Collegia, & Seminaria, vel Dozinæ suscipiunt de alendis pueris, eisque subministrando omnia ad victum necessaria pro menstrua conventa præstatione, quoniam si super pane, vino, cæpe, & aliis victualibus aliquæ gabellæ de novo imponantur, vel augeantur vetere, non per hoc dicendum est, hujusmodi gabellarum onus ad pueros alimentandos, vel eorum parentes spectare, dum hic dicendus est casus fortuitus, cedens damno ejus, qui victualium dominus est, vel ea præstare tenetur; Et quemadmodum, qui hujusmodi oneris speciem suscipit ob victualium penuriam, ex qua nimia eorum pretii alteratio resultet, istius casus damnum sentire debet, ita & ipsum, qui utpotè à facto Principis proveniens, casus fortuitus in jure censetur.

Et quamvis benè diceretur per scribentes pro Justo,
9 quod gabellæ sunt causa alterationis pretii, itaut spectato effectu, potius ab iis, qui rei ingabellatæ usum habent, quam ab introductoribus, & venditoribus, solvi dicantur ut de facto in hac specie probavit observantia, quæ dedit alterationem menstruæ præstationis solvi consuetæ pro quibusque bonis equis, de fœno, & palea subsistendis; Attamen id recte procedit, ubi res est in fieri, & in ordine ad regulandum pretium novæ conventionis, in qua justè, rationabiliter consueti pretii alteratio peti posset.

Secus autem durante tempore prioris conventionis obligatoriæ, & irretractabilis, quoniam tunc, licèt notabiliter immutato rerum statu, per quem contractus aliàs justus ad injustitiam, & iniquitatem reducatur, succurrendum sit illi contrahenti, qui ex hujusmodi styli immutatione le-
10 sus remanet ad regulam text. *in l. cum quodam, ff. de usur. & juxta q.* 48. *Pilei*, de pistore promittente coquere panem pro tota familia, ut per Thesaurar. *dec.* 226. *n.* 2. *& alios*; Attamen id intelligitur, ubi rerum immutatio causat alterationem satis notabilem, itaut contractus reducatur ad magnam injustitiam, quæ iniquitatem sapiat, quod absque dubio in præsenti dici non poterat, cum gabella solvenda pro fœno necessario ad subsistentationem unius equi fit quid satis modicum comparativè ad id, quod ex dicta causa per equi dominium solvitur.

Hinc propterea dicebam non obstare superiùs deducta, præsertim contrariam observantiam in facto justificatam, & quæ tanquam notoria, justificatione non egebat, super alteratione consuetæ menstruæ mercedis, quoniam id recte procedit in ordine ad regulandam novam conventionem pro tempore futuro, in quo utrique partium liberum est continuare, vel recedere, nam etiam ex accidentalibus casibus sterilitatis, & pœnuriæ fœni, seu magni numeri exterorum, ut est præsertim de tempore sedis vacantis, vel in anno jubilæi, dicta alteratio sequi solet, sed hoc non influit ad contractum necessarium, & obligatorium pro tempore illius durationis.

Prout omnino extraneæ videbantur dictæ conclusiones, & auctoritates ex parte Justi allegatæ, quoniam earum lectura ad oculum offendit, eas percutere casus, & terminos penitus diversos, itaut inanis labor videretur immorari super eis refellendis, cùm sola lectura tolleret difficultatem.

Requisitiones autem factæ apud ministros, nullius pariter momenti videbantur, durante eo triennio, quo pendente, prædicta novæ gabellæ impositio supervenit, quoniam non potest plus operari potestatio, vel requisitio benevola extrajudicialis facta ministris, quàm operaretur formalis interpellatio judicialis facta ipsi principali; Unde cum ista nihil afficeret, multominùs operativa, & afficiens esse poterat altera; Proindèque dixi Justo aliud remedium non superesse, nisi illud recurrendi ad Burghesii benignitatem, illumque supplicandi pro alicujus æquitativæ condonationis concessione.

Quatenus autem elapso eo triennio, in quo ista rerum immutatio supervenit, casus dedisset, quod post dictas extrajudiciales requisitiones, Justus consisus de justitia, &
11 rectitudine dicti Principis Burghesii, ejusque ministrorum jure tacitæ reconductionis continuasset in contractu per aliud triennium, tunc ob ejus declaratam voluntatem, etiam de rigore justitiæ pro hoc novo tempore dixi, quod meruisset exaudiri, & fortè probabilius pro eo respondendum videretur, sed opus non fuit assumere hujusmodi inspectionem facti assistentiam non habentem, dum triennium, quod de tempore impositæ gabellæ currebat, adhuc durabat.

ROMANA GABELLÆ VINI PRO UNIVERSITATE HOSPITUM SEU CAUPONARUM CUM APPALTATORE NOVÆ GABELLÆ VINI.

Casus discursus coram Conservatoribus, & resolutus pro gabellario.

Pro gabella solvenda in ingressu portæ pro introductione vini, An cogi possint introductores accedere ad illam solvendam in domo gabellarii, ac relinquere pignus portæ custodi, vel potius teneatur gabellarius oblatam gabellam in ipsa porta recipere.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Provisiones, & Capitula super gabellis habent suum finem, ut evitentur fraudes, & gabellæ solutio sequatur.*
3 *Non sunt curanda media, ubi habetur finis.*
4 *Relatio Capitulorum unius gabellæ ad capitula alterius gabellæ quomodo intelligenda sit.*
5 *Quando gabellarius justè prætendat, introductores teneri accedere ad solvendam gabellam in certo loco, & non solvere in ingressu portæ.*
6 *De differentia gabellæ, quæ solvitur uniformis, vel illa, quæ solvitur in quota, seu juxta mercium valorem.*

DISC. LXXVI.

CUm populus Romanus, ultra antiquas gabellas impositas super vino extero in Urbem introducendo, & dohanæ Ripæ non subjecto, aliam novam imposuerit ba- 1
joccorum quinque pro quolibet cado, solvendam à quibuscumque nemine excepto, cum derogatione (prævio Papæ Chirographo) cujuscumque franchitiæ etiam Cameralium. Atque in capitulis appaltus hujus novi augmenti conventum esset cum appaltatoribus, eis competere debere eadem privilegia, quibus frui consueverunt cæteri appaltatores aliarum gabellarum vini, eodemque modo istud augmentum exigi posse; Prætendere cœperunt appaltatores, quod vecturales, aliique introductores vini, eo modo quo super antiquis gabellis præticari consuevit, ac etiam præticatur in mercibus dohanæ subjectis, teneretur relinquere portarum custodibus aliquod pignus majoris valoris, cum obligatione accedendi ad domum gabellarii, ibique solvendi gabellam; E converso autem prætendente Universitate Cauponarum, super hoc puncto principaliter interessata, sufficere oblationem gabellæ in ipso portus ingressu, absque necessitate ulterioris incommodi introducta causa in prima instantia coram ejusdem populi Conservatoribus.

Appaltatores fundatam dicebant eorum intentionem in capitulis appaltus, quæ pro lege servanda esse firmatur apud Corneum *cons.* 339. *lib.* 1. *in princ.* & sæpius deductum habetur *hoc tit.* Cùm enim in dictis capitulis conventum esset, servari debere idem, quod per præcedentes aliarum gabellarum appaltatores servatum fuit, atque per istos gabella exacta esset in propria domo, seu loco destinato, cum dicta praxi relinquendi pignus portarum custodibus, Ideircò versari dicebant in casu claro non admittente glossas & interpretationes per text. *in l. ille aut ille, ff. de legat. tertio*, cujus regula utimur in omni materia *ut decis.* 44. *num.* 14. *p.* 12. *rec.*

Pro dicta verò universitate scribens, etiam cum aliquo 2
sensu veritatis, injustam dicebam gabellariorum prætensionem, cum omnia capitula gabellariis favorabilia, & introductorum obligatoria, illum solùm percuterent finem ac effectum consulendi, ne fraudes committantur, atque gabella integrè solvatur, præsertim dum fraudandi occasio de facili subesse poterat, stante exemptione vini Romanensis, sub cujus pallio, seu nomine, vina extera, & gabellæ subjecta introduci possent; Unde propterea quando vini introductores integram gabella offerunt, ac solvere parati sunt, cessat quæcumque suspicio vel occasio fraudis, cùm ad summum gabellarius aliud prætendere non possit, nisi solutionem ejus quod offertur, ideoque obtento fine seu effectu, ob quem aliqua forma seu modus præscribi-

scribitur, tunc ista media non curantur ad not. *in l. jubemus, C. de testamentis, plenè cæteris alleg.* Mantic. *de tacit. lib. 7. tit. 25. n. 42.* Rot. *dec. 149. n. 5. p. 6. rec.* late addendo *ad dec. 542. n. 84. cum seqq. p. 4. rec. tom. 3.* Præsertim cùm agatur de materia odiosa, & gravatoria, benignius quàm fieri potest pro populo intelligenda, & strictius contra gabellarium, qui ita obtinens integram gabellam, atque à fraudibus exemptus, non debet populum duplici onere, seu incommodo gravare.

4 Neque obstare dicebam observantiam tentam per gabellarios antiquarum gabellarum, ad quam observantiam in capitulis hujus appaltus, relatio habita est, quoniam ista intelligi debet proportionatè, & in eis in quibus eadem ratio exigit ita observandi ad consulendum fraudibus non autem super hoc puncto, stante manifesta rationis diversitate, quoniam ejusdem vini gabellæ veteres non sunt in summa uniformi, sed variabiles, magis & minus, prout melior, vel inferior vini conditio seu valor exigeret, un-

5 de cùm quantitas esset incerta, & determinanda esset à qualitate, seu valore vini, quod consistit in judicio intellectus, idcircò rationabiliter per gabellarium prætendi potest, id à seipso faciendum esse, non autem à portarum custodibus, qui tanquam inferiores ministri deputantur ad ea quæ sunt nudi facti, & in quodam sensu corporis potius, quàm in judicio intellectus consistentia; Quæ ratio cessat in ista gabella, in summa uniformi, & invariabili solvenda, itaut nulla discussio, nullumque judicium desuper cadat, nisi in casu, quo introductores, recusando gabellæ solutionem, prætenderent vinum esse Romanense exemptum, cùm tunc, non à custode portæ, sed ab ipso gabellario interessato inspiciendum sit.

6 Ideòque observandum esse dicebam (ad mentem Doctorum de gabellarum materia tractantium,) magnam esse differentiam inter illam gabellam, quæ tanquam species vectigalis solvitur pro introductione mercium in earumdem quota, seu juxta ipsarum valorem, ut est propriè dohana ex deductis in Rom. pro Mercatoribus Ripæ *disc. 67. & in aliis hoc eod. tit.* & illam gabellam, quæ in summa certa, & invariabili solvitur in ingressu portæ, sive in transitu per pontem, per scapham, vel alium locum; In hac enim secunda specie, solutio est uniformis, atque attenditur nuda materialitas, quia nempè solvi debeant tot denarii pro qualibet balla, vel sarcina mercium, non distinguendo, an sint magis vel minus pretiosæ, seu pro quolibet cado vini, non distinguendo, an sit græcum, latinum, vel phalernum, sive pro quolibet equo, non distinguendo, an sit generosus, & magni maloris, vel imbecillis, & ad fastum, cum similibus, & hæc est propriè gabella, de qua loquitur Bart. *in 9. 4. incipien. Publicanus* ac alibi de animalibus transeuntibus per pontem Perusii, *ut supius hoc tit.* ideòque nil remanet disputandum, unde gabellarius de judicio simplicis custodis portæ confidere non debeat.

Non sic est in prima specie, in qua propriè consistit antiquum vectigal importans quotam adinstar decimæ, & quæ in pecunia, quotæ proportionata, solvi solet pro majori commoditate introducentium merces ex magis distincte habitis in d. Romana *disc. 67. & alibi hoc eod. tit.* Quia tunc oportet inspicere diligenter mercium qualitatem, ealque cum peritorum judicio æstimare, quod explicari non potest cum portarum vel pontium custodibus in ipso momentaneo ingressu, vel transitu, ideò longa rationis diversitas militat inter unum casum, & alterum, neque ab observantia unius inferre licet ad alterum, diversam rationem habentem, nec de facili multiplicanda sunt populorum onera, & gravamina, dum etenim gravantur ad novam gabellam, eos gravandos non esse dicebam ad hoc grave incommodum absque aliqua necessitate vel ratione, Et hanc dicebam mihi videri veritatem, cum tamen sufficeret rem esse dubiam, ut ex sæpius infinuatis contra gabellam esset respondendum; Conservatores tamen, coram quibus hæc disputata fuerunt, attendentes solùm corticem ac literalem sensum capitulorum, ut servari deberet idem quod in veteribus gabellis servatur, ita decreverunt, quod mihi, reflectendo ad veritatem, parum probabile videbatur.

URBINATEN. COLLECTÆ PRO LIVIO BONAVENTURA CUM COMMUNITATE MONTIS AVII.

Casus disputatus in Congregatione boni regiminis, & decisus pro Livio.

De consuetudine collectandi forenses duplo pluris quàm fiat cum civibus, an valeat.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Forenses de jure collectari non possunt.*
3 *Fallit de consuetudine, quæ declaratur.*
4 *Communitates subditæ non possunt statuere contrarium.*
5 *Qui non potest statuere, non potest inducere consuetudinem.*
6 *Declaratur quando subsistneantur statuta plus gravantia forenses quàm Cives.*

DISC. LXXVII.

PRætendente Communitate Montis avii, alias Monda- 1
vii, in eo loco vigere consuetudinem exigendi à forensibus in illo territorio bona possidentibus collectam duplicatam seu in medietate pluris, quàm à civibus exigeretur; Introducta causa in partibus, sententia Communitati favorabilis prodiit contra dictum Livium Urbinatensem, qui bona in eo territorio possidebat, sed habito per Livium recursu ad Congregationem Boni Regiminis, de mense Martii 1663. pro recurrente resolutum fuit. Pro isto tunc scribente in partibus docto & laborato *Consilio*, ut liquet ex ejus informatione impressa inter *suas allegationes civil. 28.* ubi constituit fundamentum, tam in defectu legitimæ probationis dictæ consuetudinis, quàm in ejus irrationabilitate ac infectione, & demum in clericatu Livii, ut apud eum est latius videre; Obtento verò per Communitatem adversus dictam resolutionem iterum audiri, & assumpta nova disputatione de mense Sept. 1665. ex parte ejusdem Livii ad scribendum requisitus, cum genio ac stylo perpetuò repugnaverit aliena dicta transcribere, idcircò dum dicti Auctoris allegationes nuper essent impressæ, illius citatione contentus, ejusque benè comprobata fundamenta laudando, solùm compendiosè insinuabam, quod in puncto juris forenses in nihilo possent collectari, tanquam non subditi collectantibus ex copiosè congestis *dec. 3.* post Cenc. de cens. Rota in Ariminen. gabellæ 25. Junii 1657. Bevilaqua, & habetur sæpius deducta *hoc eod. tit.* præsertim in Romana seu Tudertina collectæ *disc. 92.*

Et licet de communi consuetudine Italiæ attestata etiam 3
per Bart. hæc juris dispositio non servetur, sed forenses etiam in territorio bona possidentes collectentur, ut in proximè allegatis *decisionibus ac in d. disc. 83. & in aliis habetur.* Attamen hæc est consuetudo exorbitans à juris dispositione, strictè intelligenda & practicanda in collectis impositis vel imponendis pro illis oneribus quæ Principi, vel aliàs solvuntur loco antiqui tributi, seu pro publicis necessitatibus pro facultatum modo, & habita bonorum ratione ferendis, juxta naturam antiquorum onerum. Non autem pro oneribus privatis habitatorum loci, & quę ad differentiam Cameralium, seu publicorum Communitativa dici solent, qualia sunt, subsistentatio Medici, Chirurgi, Magistri scholæ, horologii, & similia, incolarum loci utilitatem vel commoditatem concernentia, & quæ quoad illos singulos dicuntur publica, sed in universum sunt potius privata, quàm publica, Thes. *dec. 149.* Cohell. *ad Bullam Boni Regiminis c. 28. n. 125.* Unde propterea, ista etiam consuetudine attenta, semper majus est onus collectæ respectu civium & incolarum, quam respectu forensium; Quo sic stante inferebam per prædictæ asserte consuetudinis (quamvis probata admitteretur) omnimodam exorbitantiam, & irrationabilitatem, cum ita plus gravarentur, qui minus gravari debent.

Unde quemadmodum dicta Communitas, ejusque populus id statuere non posset, quia Communitatibus Superiorem recognoscentibus, tam de jure communi, quàm fortius in statu Ecclesiastico ob Ægidianam non conceditur sta- 4
tuere contra jus, Burat. *dec. 6. & passim*, & quatenus id concedatur, intelligendum veniret cum subditis, cum quibus habent jurisdictionem; Idcircò neque consuetudo desuper induci potuit, quia quod fieri non potest expressè, minus 5
tacitè fieri potest, glos. *in l. 1. ff. de jurisd. omn. judic.* quam sequuntur cæteri congesti *per add. ad dec. 20. n. 28. & seqq. part. 2. rec.* nisi ageretur de immemorabili, quo casu neque operativa esset, tanquam lex ab eo tacitè ordinata, sed potius tanquam privilegium Supremi Principis ad id potestatem habentis, vel virtute immemorabilis, ut ejus vigore quicumque titulus melior de mundo allegari valeat. Qua immemorabili benè probata cessante, (quod satis rarum ac difficile est ad praxim reducere,) abusui potius, & injustæ forensium concussioni est tribuendum.

Ad fundamentum verò Communitatis, constitutum in auctoritate Curt. jun. *cons. 129. Dec. cons. 44. n. 102. lib. 4.* & 6
allorum de quibus apud Concio. *loc. cit.* ultra responsionem ab eo datam, cum contrariis auctoritatibus Thomati, Boccaccii, & aliorum, de quibus apud eum, Dicebam Curtium, & Decianum agere de quæstione super validitate Statutorum, plus forenses, quam cives gravantium in terminis diversis, in quibus nempè statuto aliqua justa vel honesta ratio assistat, ut est, ex. gr. statutum inhabilitans forenses ad acquisitionem bonorum in loco, sive concedens civibus & incolis prælationem cum similibus, quale est illud de quo Senen. gabellæ *hoc eod. tit. disc. 83.* gravans ad certam gabellam forenses, qui in loco bona acquirere volunt, tanquam in pretium seu compensationem habilitationis; Ista etenim Statuta principaliter emanasse videntur potius in gratiam & privilegium civium, atque in compensationem onerum, quibus cives & incolæ subjacent, non autem forenses; Et quia ipsamet ratio naturalis docet, ut fructus, quos in eo loco natura producit, potius ejusdem incolas nutriat & foveat, quam exinde ad extraneos alendos extrahantur, ut aliàs in materia hujusmodi statutorum prohibentium acquisitionem forensibus habetur *sub tit. de successoribus*, secus autem ubi hæc ratio cessaret.

Ponderabam tamen pro ratione dubitandi, hoc onus duplicatæ collectæ, dictæ rationi quoque tribui posse, quasi quod esset pretium habilitationis forensium ad possidendum bona in territorio, & compensativum incommodi civibus & incolis resultantis ex eo quod utilitas bonorum in eorum territorio existentium fit extraneorum, qui licet solvendo collectam æqualiter cum civibus æqualem onerum supportationem pari dicantur, adhuc tamen non sentiunt onera & incommoda personalia, quibus soli cives & incolę subjacent; Prout sunt, custodia territorii ab hostibus vel latronibus, excubiæ, hospitationes militum, & similia; Verum pro responsione ponderabam; hanc rationem non esse talem, quod duplicatæ collectæ exactionem licitam reddat, sed benè dicta ratio esse videtur operativa ad subsistnendam dictam consuetudinem generalem, ut forenses contra juris communis regulas & dispositionem collectentur, itaut ratio prædicta in hoc rectè suum faciat congruum operationem; Ideòque nisi constet de benè probata immemorabili, cujus vigore, Principis privilegium allegari valeat, contra hujusmodi consuetudinem, quamvis cessaret alteta particularis circumstantia clericatus, probabilius respondendum mihi videbatur; Sed propolita causa varia fuerunt vota, Et quia plures dubitabant de cessante probatione dictæ consuetudinis, unde difficultas cessabat ex facto, ideò dilata fuit resolutio, & dictum quod coadjuventur probationes ex parte Communitatis, neque scio causam alium progressum habuisse.

ANNOT. AD DISC. LXXVII.

SUper hoc puncto, an scilicet forenses possint collectari ad majorem rationem, quam collectentur cives, seipsi in Congregatione Boni Regiminis pro forensibus possidentibus bona in Territorio Thiferni, quod vulgò dicitur Civitas Castelli, de tempore tamen, quo causa erat adeò vulnerata cum duabus, vel tribus resolutionibus favore Communitatis contra forenses, quod dici posset mortua; ideòque obtineri non potuit recessus à jam resolutis; Talisque frequentior est conditio Advocatorum in Curia, quod ut plurimùm non vocantur nisi ad causam mortuam, vel graviter vulneratam, seu aliàs in malo statu continuatum, unde propterea nimium difficile est, eam reponere in bono statu.

Ultra igitur fundamenta in hoc discursu contenta, & alia plenè deducta per elaboratum amicum meum Conciol. *alleg. 28.* Dicebam, quod forenses collectari non possunt pro oneribus communitativis, dum illa supportant in propria patria, ideòque justum non est, ut duplex onus pro eodem patrimonio ferre debeant; Potissimè intra eumdem Principatum, quidquid sit respectu bonorum existentium in diversis Principatibus independentibus, cùm tunc quemadmodum quot sunt Principatus, tot censentur esse imperia, vel mundi, ita censentur tot patrimonia omnino diversa, in quorum singulis, possessor consideratur tanquam diversus homo, ut nimium frequenter infinuatur, præsertim infra in Romana confitcationis *disc. 161. & tit. de jurisd. disc. 90. & tit. de Hæred. disc. 3. & alibi*, unde propterea forensium collectia intrat solum pro oneribus Cameralibus.

Ista verò onera sunt in hoc Principatu potius realia, quam personalia, vel mixta, unde propterea in eis non datur exemptio, quamvis clausa sit in corpore juris communis, nimiumque favorabilis esset, ut est illa patris duodecim filiorum, vel illa Clericorum, & Ecclesiarum, (nisi observantia eis suffragetur;) Minusque illa, quam ex statuto Urbis obtinent Cives Romani intra districtum, ut advertitur *disc. 25. de serv.* Idque comprobatur ex eo, quod quando Paulus III. vel respective Paulus IV. istud onus imposuit, mandavit mensurari totum territorium status Ecclesiastici, adeòut Communitates in hac onerum specie, gerant potius personam administratoris, nomine Cameræ, etsi Communitas sit dives, non per hoc cives, & incolæ, vel exteri possidentes bona in territorio, ab hac solutione excusantur; Ideòque nulla dignosci videtur differentia inter cives, & exteros, sive inter privilegiatos, & non privilegiatos, cùm non spectetur qualitas possessoris, sed qualitas ipsorum bonorum, exindeque resultat, quod dictæ resolutiones probabilis videantur carere fundamento; Atque earenus essent subsistentabiles, quatenus, juxta distinctionem, de qua *in annot. ad disc. 1. de serv.* illud statutum esset valdè antiquum, & conditum, & tempore, quo juxta antiquos mores, pleræque Civitates, in his præsertim Regionibus, libertatem sibi usurpaverant, atque pro Republica se gerebant, unde propterea concedant leges etiam juri communi contrarias, atque ita inhabilitare poterant forenses ad obtinendum, & possidendum bona in territorio, quodque ista esset conditio adjecta dispensationi, sive habilitationi forensium; Id autem per scribentes pro forensibus in facto negabatur, præsupponendo, quod esset statutum moderum, & de casu, ut forenses possint, ac debeant plus gravari, quam subditi, habetur infra *disc. 203.*

PERUSINA APPALTUS PRO HORATIO SALVATORIO CUM APPALTATORE CORAM INUM PERUSII.

Casus disputatus in Congregatione Boni Regiminis, & credo concordatus.

An & quando novus appaltator gabellæ prætendere possit gabellam de mercibus habentibus bullum appaltatoris prædecessoris; Et quando dicatur quod prædecessor supplantet successorem in appaltu.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Conductor in fine conductionis non potest facere ea, quæ præjudicent novo conductori.*
3 *Datur distinctio, quomodo hæc materia sit intelligenda.*

DISC. LXXVIII.

INter alia capitula appaltus gabellæ coraminum seu pel- 1
lium Civitatis Perusii, illud præsertim legitur, quod terminato uno appaltu, omnes pelles, quæ de eo tempore per appaltatorem bullatæ seu gabellatæ reperirentur, per novum Appaltatorem controsignari solùm debeant ad evitandas fraudes, absque eo quod novus Appaltator aliam gabellam consistenteum in uno obolo pro qualibet pelle prætendere possit; Cùm autem de anno 1661. Horatius fuisset hujusmodi appaltum ad triennium terminandum in fine anni 1664. atque initio mensis Septemb. hujus ultimi anni quidam Dominicus Bellucius emisset à diversis mercatoribus Pergulanis multas ballas coraminum pro pretio scut. 16. m. ex quibus jam ingabellatis, & bullatis hoc appaltu durante, aliqua pars esitata fuerit. Atque Carolus Vermigliolus novus Appaltator prætenderet hujusmodi emptionem in tam magna quantitate sub simulato nomine dicti Bellucci factam fuisse per ipsum Salvatorium Appaltatorem circa finem sui appaltus ad supplantandum successorem, ideoque prætenderet de residualibus ballis, quæ invenditæ remanserant, quamvis bullatis, novam gabellam deberi, atque desuper à judice de partibus sententiam obtinuisset; Introducta per apellationem seu recursum causa in Congregatione Boni Regiminis, assumpteque desuper disputatione, ultra ea quæ per causæ Patronum deducebantur, circa dictæ sententiæ nullitatem, ob ordinem judiciarium male servatum, de quibus ex frequentiori stylo, ad Advocatos agere non pertinet.

Quatenus ageretur de concernentibus ejusdem sententiæ

scribitur, tunc ista media non curantur ad not. *in l. jubemus, C. de testamentis, plenè cæteris alleg.* Mantic. *de tacit. lib. 7. tit. 25. n. 42.* Rot. *dec. 149. n. 5. p. 6. rec.* late addendo *ad dec. 542. n. 84. cum seqq. p. 4. rec. tom. 3.* Præsertim cùm agatur de materia odiosa, & gravatoria, benignius quàm fieri potest pro populo intelligenda, & strictius contra gabellarium, qui ita obtinens integram gabellam, atque à fraudibus exemptus, non debet populum duplici onere, seu incommodo gravare.

4 Neque obstare dicebam observantiam tentam per gabellarios antiquarum gabellarum, ad quam observantiam in capitulis hujus appaltus, relatio habita est, quoniam ista intelligi debet proportionatè, & in eis in quibus eadem ratio exigit ita observandi ad consulendum fraudibus non autem super hoc puncto, stante manifesta rationis diversitate, quoniam ejusdem vini gabellæ veteres non sunt in summa uniformi, sed variabiles, magis & minus, prout melior, vel inferior vini conditio seu valor exigeret, un-

5 de cùm quantitas esset incerta, & determinanda esset à qualitate, seu valore vini, quod consistit in judicio intellectus, idcircò rationabiliter per gabellarium prætendi potest, id à seipso faciendum esse, non autem à portarum custodibus, qui tanquam inferiores ministri deputantur ad ea quæ sunt nudi facti, & in quodam sensu corporis potius, quàm in judicio intellectus consistentia; Quæ ratio cessat in ista gabella, in summa uniformi, & invariabili solvenda, itaut nulla discussio, nullumque judicium desuper cadat, nisi in casu, quo introductores, recusando gabellæ solutionem, prætenderent vinum esse Romanense exemptum, cùm tunc, non à custode portæ, sed ab ipso gabellario interessato inspiciendum sit.

6 Ideòque observandum esse dicebam (ad mentem Doctorum de gabellarum materia tractantium,) magnam esse differentiam inter illam gabellam, quæ tanquam species vectigalis solvitur pro introductione mercium in earumdem quota, seu juxta ipsarum valorem, ut est propriè dohana ex deductis in Rom. pro Mercatoribus Ripæ *disc. 67. & in aliis hoc eod. tit.* & illam gabellam, quæ in summa certa, & invariabili solvitur in ingressu portæ, sive in transitu per pontem, per scapham, vel alium locum; In hac enim secunda specie, solutio est uniformis, atque attenditur nuda materialitas, quia nempè solvi debeant tot denarii pro qualibet balla, vel sarcina mercium, non distinguendo, an sint magis vel minus pretiosæ, seu pro quolibet cado vini, non distinguendo, an sit græcum, latinum, vel phalernum, sive pro quolibet equo, non distinguendo, an sit generosus, & magni maloris, vel imbecillis, & ad fastum, cum similibus, & hæc est propriè gabella, de qua loquitur Bart. *in 9. 4. incipien. Publicanus* ac alibi de animalibus transeuntibus per pontem Perusii, *ut supius hoc tit.* ideòque nil remanet disputandum, unde gabellarius de judicio simplicis custodis portæ confidere non debeat.

Non sic est in prima specie, in qua propriè consistit antiquum vectigal importans quotam adinstar decimæ, & quæ in pecunia, quotæ proportionata, solvi solet pro majori commoditate introducentium merces ex magis distincte habitis in d. Romana *disc. 67. & alibi hoc eod. tit.* Quia tunc oportet inspicere diligenter mercium qualitatem, ealque cum peritorum judicio æstimare, quod explicari non potest cum portarum vel pontium custodibus in ipso momentaneo ingressu, vel transitu, ideò longa rationis diversitas militat inter unum casum, & alterum, neque ab observantia unius inferre licet ad alterum, diversam rationem habentem, nec de facili multiplicanda sunt populorum onera, & gravamina, dum etenim gravantur ad novam gabellam, eos gravandos non esse dicebam ad hoc grave incommodum absque aliqua necessitate vel ratione, Et hanc dicebam mihi videri veritatem, cum tamen sufficeret rem esse dubiam, ut ex sæpius infinuatis contra gabellam esset respondendum; Conservatores tamen, coram quibus hæc disputata fuerunt, attendentes solùm corticem ac literalem sensum capitulorum, ut servari deberet idem quod in veteribus gabellis servatur, ita decreverunt, quod mihi, reflectendo ad veritatem, parum probabile videbatur.

URBINATEN. COLLECTÆ PRO LIVIO BONAVENTURA CUM COMMUNITATE MONTIS AVII.

Casus disputatus in Congregatione boni regiminis, & decisus pro Livio.

De consuetudine collectandi forenses duplo pluris quàm fiat cum civibus, an valeat.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Forenses de jure collectari non possunt.*
3 *Fallit de consuetudine, quæ declaratur.*
4 *Communitates subditæ non possunt statuere contrarium.*
5 *Qui non potest statuere, non potest inducere consuetudinem.*
6 *Declaratur quando subsistneantur statuta plus gravantia forenses quàm Cives.*

DISC. LXXVII.

PRætendente Communitate Montis avii, alias Monda- 1
vii, in eo loco vigere consuetudinem exigendi à forensibus in illo territorio bona possidentibus collectam duplicatam seu in medietate pluris, quàm à civibus exigeretur; Introducta causa in partibus, sententia Communitati favorabilis prodiit contra dictum Livium Urbinatensem, qui bona in eo territorio possidebat, sed habito per Livium recursu ad Congregationem Boni Regiminis, de mense Martii 1663. pro recurrente resolutum fuit. Pro isto tunc scribente in partibus docto & laborato *Consilio*, ut liquet ex ejus informatione impressa inter *suas allegationes civil. 28.* ubi constituit fundamentum, tam in defectu legitimæ probationis dictæ consuetudinis, quàm in ejus irrationabilitate ac infectione, & demum in clericatu Livii, ut apud eum est latius videre; Obtento verò per Communitatem adversus dictam resolutionem iterum audiri, & assumpta nova disputatione de mense Sept. 1665. ex parte ejusdem Livii ad scribendum requisitus, cum genio ac stylo perpetuò repugnaverit aliena dicta transcribere, idcircò dum dicti Auctoris allegationes nuper essent impressæ, illius citatione contentus, ejusque benè comprobata fundamenta laudando, solùm compendiosè insinuabam, quod in puncto juris forenses in nihilo possent collectari, tanquam non subditi collectantibus ex copiosè congestis *dec. 3.* post Cenc. de cens. Rota in Ariminen. gabellæ 25. Junii 1657. Bevilaqua, & habetur sæpius deducta *hoc eod. tit.* præsertim in Romana seu Tudertina collectæ *disc. 92.*

Et licet de communi consuetudine Italiæ attestata etiam 3
per Bart. hæc juris dispositio non servetur, sed forenses etiam in territorio bona possidentes collectentur, ut in proximè allegatis *decisionibus ac in d. disc. 83. & in aliis habetur.* Attamen hæc est consuetudo exorbitans à juris dispositione, strictè intelligenda & practicanda in collectis impositis vel imponendis pro illis oneribus quæ Principi, vel aliàs solvuntur loco antiqui tributi, seu pro publicis necessitatibus pro facultatum modo, & habita bonorum ratione ferendis, juxta naturam antiquorum onerum. Non autem pro oneribus privatis habitatorum loci, & quę ad differentiam Cameralium, seu publicorum Communitativa dici solent, qualia sunt, subsistentatio Medici, Chirurgi, Magistri scholæ, horologii, & similia, incolarum loci utilitatem vel commoditatem concernentia, & quæ quoad illos singulos dicuntur publica, sed in universum sunt potius privata, quàm publica, Thes. *dec. 149.* Cohell. *ad Bullam Boni Regiminis c. 28. n. 125.* Unde propterea, ista etiam consuetudine attenta, semper majus est onus collectæ respectu civium & incolarum, quam respectu forensium; Quo sic stante inferebam per prædictæ asserte consuetudinis (quamvis probata admitteretur) omnimodam exorbitantiam, & irrationabilitatem, cum ita plus gravarentur, qui minus gravari debent.

Unde quemadmodum dicta Communitas, ejusque populus id statuere non posset, quia Communitatibus Superiorem recognoscentibus, tam de jure communi, quàm fortius in statu Ecclesiastico ob Ægidianam non conceditur sta- 4
tuere contra jus, Burat. *dec. 6. & passim*, & quatenus id concedatur, intelligendum veniret cum subditis, cum quibus habent jurisdictionem; Idcircò neque consuetudo desuper induci potuit, quia quod fieri non potest expressè, minus 5
tacitè fieri potest, glos. *in l. 1. ff. de jurisd. omn. judic.* quam sequuntur cæteri congesti *per add. ad dec. 20. n. 28. & seqq. part. 2. rec.* nisi ageretur de immemorabili, quo casu neque operativa esset, tanquam lex ab eo tacitè ordinata, sed potius tanquam privilegium Supremi Principis ad id potestatem habentis, vel virtute immemorabilis, ut ejus vigore quicumque titulus melior de mundo allegari valeat. Qua immemorabili benè probata cessante, (quod satis rarum ac difficile est ad praxim reducere,) abusui potius, & injustæ forensium concussioni est tribuendum.

Ad fundamentum verò Communitatis, constitutum in auctoritate Curt. jun. *cons. 129. Dec. cons. 44. n. 102. lib. 4.* & 6
allorum de quibus apud Concio. *loc. cit.* ultra responsionem ab eo datam, cum contrariis auctoritatibus Thomati, Boccaccii, & aliorum, de quibus apud eum, Dicebam Curtium, & Decianum agere de quæstione super validitate Statutorum, plus forenses, quam cives gravantium in terminis diversis, in quibus nempè statuto aliqua justa vel honesta ratio assistat, ut est, ex. gr. statutum inhabilitans forenses ad acquisitionem bonorum in loco, sive concedens civibus & incolis prælationem cum similibus, quale est illud de quo Senen. gabellæ *hoc eod. tit. disc. 83.* gravans ad certam gabellam forenses, qui in loco bona acquirere volunt, tanquam in pretium seu compensationem habilitationis; Ista etenim Statuta principaliter emanasse videntur potius in gratiam & privilegium civium, atque in compensationem onerum, quibus cives & incolæ subjacent, non autem forenses; Et quia ipsamet ratio naturalis docet, ut fructus, quos in eo loco natura producit, potius ejusdem incolas nutriat & foveat, quam exinde ad extraneos alendos extrahantur, ut aliàs in materia hujusmodi statutorum prohibentium acquisitionem forensibus habetur *sub tit. de successoribus*, secus autem ubi hæc ratio cessaret.

Ponderabam tamen pro ratione dubitandi, hoc onus duplicatæ collectæ, dictæ rationi quoque tribui posse, quasi quod esset pretium habilitationis forensium ad possidendum bona in territorio, & compensativum incommodi civibus & incolis resultantis ex eo quod utilitas bonorum in eorum territorio existentium fit extraneorum, qui licet solvendo collectam æqualiter cum civibus æqualem onerum supportationem pari dicantur, adhuc tamen non sentiunt onera & incommoda personalia, quibus soli cives & incolę subjacent; Prout sunt, custodia territorii ab hostibus vel latronibus, excubiæ, hospitationes militum, & similia; Verum pro responsione ponderabam; hanc rationem non esse talem, quod duplicatæ collectæ exactionem licitam reddat, sed benè dicta ratio esse videtur operativa ad subsistnendam dictam consuetudinem generalem, ut forenses contra juris communis regulas & dispositionem collectentur, itaut ratio prædicta in hoc rectè suum faciat congruum operationem; Ideòque nisi constet de benè probata immemorabili, cujus vigore, Principis privilegium allegari valeat, contra hujusmodi consuetudinem, quamvis cessaret alteta particularis circumstantia clericatus, probabilius respondendum mihi videbatur; Sed propolita causa varia fuerunt vota, Et quia plures dubitabant de cessante probatione dictæ consuetudinis, unde difficultas cessabat ex facto, ideò dilata fuit resolutio, & dictum quod coadjuventur probationes ex parte Communitatis, neque scio causam alium progressum habuisse.

ANNOT. AD DISC. LXXVII.

SUper hoc puncto, an scilicet forenses possint collectari ad majorem rationem, quam collectentur cives, seipsi in Congregatione Boni Regiminis pro forensibus possidentibus bona in Territorio Thiferni, quod vulgò dicitur Civitas Castelli, de tempore tamen, quo causa erat adeò vulnerata cum duabus, vel tribus resolutionibus favore Communitatis contra forenses, quod dici posset mortua; ideòque obtineri non potuit recessus à jam resolutis; Talisque frequentior est conditio Advocatorum in Curia, quod ut plurimùm non vocantur nisi ad causam mortuam, vel graviter vulneratam, seu aliàs in malo statu continuatum, unde propterea nimium difficile est, eam reponere in bono statu.

Ultra igitur fundamenta in hoc discursu contenta, & alia plenè deducta per elaboratum amicum meum Conciol. *alleg. 28.* Dicebam, quod forenses collectari non possunt pro oneribus communitativis, dum illa supportant in propria patria, ideòque justum non est, ut duplex onus pro eodem patrimonio ferre debeant; Potissimè intra eumdem Principatum, quidquid sit respectu bonorum existentium in diversis Principatibus independentibus, cùm tunc quemadmodum quot sunt Principatus, tot censentur esse imperia, vel mundi, ita censentur tot patrimonia omnino diversa, in quorum singulis, possessor consideratur tanquam diversus homo, ut nimium frequenter infinuatur, præsertim infra in Romana confitcationis *disc. 161. & tit. de jurisd. disc. 90. & tit. de Hæred. disc. 3. & alibi*, unde propterea forensium collectia intrat solum pro oneribus Cameralibus.

Ista verò onera sunt in hoc Principatu potius realia, quam personalia, vel mixta, unde propterea in eis non datur exemptio, quamvis clausa sit in corpore juris communis, nimiumque favorabilis esset, ut est illa patris duodecim filiorum, vel illa Clericorum, & Ecclesiarum, (nisi observantia eis suffragetur;) Minusque illa, quam ex statuto Urbis obtinent Cives Romani intra districtum, ut advertitur *disc. 25. de serv.* Idque comprobatur ex eo, quod quando Paulus III. vel respective Paulus IV. istud onus imposuit, mandavit mensurari totum territorium status Ecclesiastici, adeòut Communitates in hac onerum specie, gerant potius personam administratoris, nomine Cameræ, etsi Communitas sit dives, non per hoc cives, & incolæ, vel exteri possidentes bona in territorio, ab hac solutione excusantur; Ideòque nulla dignosci videtur differentia inter cives, & exteros, sive inter privilegiatos, & non privilegiatos, cùm non spectetur qualitas possessoris, sed qualitas ipsorum bonorum, exindeque resultat, quod dictæ resolutiones probabilis videantur carere fundamento; Atque earenus essent subsistentabiles, quatenus, juxta distinctionem, de qua *in annot. ad disc. 1. de serv.* illud statutum esset valdè antiquum, & conditum, & tempore, quo juxta antiquos mores, pleræque Civitates, in his præsertim Regionibus, libertatem sibi usurpaverant, atque pro Republica se gerebant, unde propterea concedant leges etiam juri communi contrarias, atque ita inhabilitare poterant forenses ad obtinendum, & possidendum bona in territorio, quodque ista esset conditio adjecta dispensationi, sive habilitationi forensium; Id autem per scribentes pro forensibus in facto negabatur, præsupponendo, quod esset statutum moderum, & de casu, ut forenses possint, ac debeant plus gravari, quam subditi, habetur infra *disc. 203.*

PERUSINA APPALTUS PRO HORATIO SALVATORIO CUM APPALTATORE CORAM INUM PERUSII.

Casus disputatus in Congregatione Boni Regiminis, & credo concordatus.

An & quando novus appaltator gabellæ prætendere possit gabellam de mercibus habentibus bullum appaltatoris prædecessoris; Et quando dicatur quod prædecessor supplantet successorem in appaltu.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Conductor in fine conductionis non potest facere ea, quæ præjudicent novo conductori.*
3 *Datur distinctio, quomodo hæc materia sit intelligenda.*

DISC. LXXVIII.

INter alia capitula appaltus gabellæ coraminum seu pel- 1
lium Civitatis Perusii, illud præsertim legitur, quod terminato uno appaltu, omnes pelles, quæ de eo tempore per appaltatorem bullatæ seu gabellatæ reperirentur, per novum Appaltatorem controsignari solùm debeant ad evitandas fraudes, absque eo quod novus Appaltator aliam gabellam consistenteum in uno obolo pro qualibet pelle prætendere possit; Cùm autem de anno 1661. Horatius fuisset hujusmodi appaltum ad triennium terminandum in fine anni 1664. atque initio mensis Septemb. hujus ultimi anni quidam Dominicus Bellucius emisset à diversis mercatoribus Pergulanis multas ballas coraminum pro pretio scut. 16. m. ex quibus jam ingabellatis, & bullatis hoc appaltu durante, aliqua pars esitata fuerit. Atque Carolus Vermigliolus novus Appaltator prætenderet hujusmodi emptionem in tam magna quantitate sub simulato nomine dicti Bellucci factam fuisse per ipsum Salvatorium Appaltatorem circa finem sui appaltus ad supplantandum successorem, ideoque prætenderet de residualibus ballis, quæ invenditæ remanserant, quamvis bullatis, novam gabellam deberi, atque desuper à judice de partibus sententiam obtinuisset; Introducta per apellationem seu recursum causa in Congregatione Boni Regiminis, assumpteque desuper disputatione, ultra ea quæ per causæ Patronum deducebantur, circa dictæ sententiæ nullitatem, ob ordinem judiciarium male servatum, de quibus ex frequentiori stylo, ad Advocatos agere non pertinet.

Quatenus ageretur de concernentibus ejusdem sententiæ

tiæ justitiam vel injustitiam, scribentes pro obtinente, ad justitiam demonstrandam, quodque non potuerit prædecessor Appaltator circa finem sui appaltus, tam notabilem hujusmodi mercium quantitatem bullare in fraudem, & supplantationem Appaltatoris successoris, adducebant
1 text. *in l. & hæc distinctio §. fundum, ff. locati*, ubi Bart. & cæteri de quibus plenè Ludov. *decis. Perus. 62.* Surd. *decis. 131.* Et in terminis specialibus, Franch. *dec. 96.* Adden. ad Surd. *d. dec. 131.* Cobell. *ad Bullam Boni Regiminis cap. 46. n. 42.* quod etiam deductum habetur in Romana bulli alearum, *disc. seqq. & in aliis* præsumptionibus, & adminiculis ac etiam testibus, licet non omnino integris, justificabatur dicti Bellucci filii familias, & pauperis juvenis nomen simulatè in dicta emptione appositum fuisse, revera tamen dictam incertationem factam esse ab eodem Salvatorio pro supplantatione Appaltatoris successoris.

Pro Salvatorio scribens, quamvis Advocati more, ut consuetudo est, multa deducerem, quia sæpius apud aliquos judices solida & bona motiva non callentes, minus solidam impressionem facere solent Nihilominus ad veritatem reflectendo, (& quam ipsis partibus juxta styl um liberè insinuabam) pro meo judicio credebam decisionem pendere à puncto, an emptio prædicta verè ac sinceriè facta esset per dictum Bellucciam, vel alios mercatores sub ejus nomine, absque dicti Appaltatoris prærordinatione, vel é converso subsisteret alterius partis præsuppositum; Primò, enim casu dicebam in tuto esse jura dicti Salvatorii, ac etiam mercatorum, qui pelles emerant, atque soluta gabella appaltatoris, bullum obtinuerant.

Quatenus enim pertineat ad ipso tertius mercium introductores, eis assistebat clara lex capitulorum appaltus, quæ pro lege servanda sunt, ut præsertim admonet Corn. *consul. 339. in principio vol. 1.* ac etiam assistebat legis communis ratio vel dispositio. Cùm una & eadem res duplici onere gravari non debeat, proindeque gabella semel soluta, non sit denuò solvenda, ut tanquam absolutum supponitur apud Franch. *d. dec. 96.* ubi quod gabellarius antiquus prohiberi potest, ut ne in fine afflictus ex ratione dicti text. *in l. distinctio, §. cum fundum*, remissa seu diminuta gabella, merces insolitas ingabellare valeat; Secus autem respectu tertii, qui non prohibitus (cessante collusione, & fraude positiva) cum legitimo gabellæ possessore seu administratore contraxit, illamque solvit, eum ad tertios non pertineat indagare an ille, qui gabellæ exactioni præpositus est, esset affectuarius vel administrator nomine Civitatis, seu an esset in principio vel fine sui appaltus, quamvis aliquam remissionem pro ejus industria, & diligentia obtinuisset.

Neque tali casu aliqua actio competeret contra ipsum Appaltatorem prædecessorem, dum ita ingabellando usus est jure suo, & ad propriam utilitatem, quæ principaliter spectanda est, licet in consequentiam id redundaret in alterius damnum seu præjudicium, quoniam illud tanquam accessorium & consequitivum non attenditur, ut ultra regulam generalem deductam ex text. *in l. aditus, C. de servit. & aqua cum ibi notatis*, in his specialibus terminis appaltuum benè Ruin. *cons. 74. lib. 1.* cujus dicta rectè procedunt ubi cessante fraude deducta ex notabili gabellæ diminutione, gabellarius utitur jure suo, quoniam ut distinguendo habetur *in d. Rom. bulli alearum disc. seq.* Eatenus contrarium procedit juxta *dict. dec. 96.* Franchi quatenus concurrat rei abusus, remittendo in toto vel in parte gabellam, juxta dispositionem textus prædicti cum ibi notatis per DD. de quibus Ludov. & Surd. ubi supra, exemplificantes in conductore vineæ, qui in ultimo anno plura capita dimitteret, sive in conductore prædii, qui præter consuetudinem non fineret terram quiescere, sed sereret, ut pro sequenti anno ex fructuaret, quoniam ita esset percipere fructum temporis non sui, atque abutire conducta præter consuetudinem patris familias, cum Appaltator dicatur procurator locatoris in rem suam, seu dominus illius juris pro eo tempore, juxta tamen modum quo ipse locator ipsa re uti solitus est. Secus autem cessante abusu & fraude, ex altera consuetudine à jure, præsumpta, quia si fortuna præbet, per aliquos mercatores circa finem unius appaltus, magnam mercium quantitatem introduci, non videtur prohibendus ejus beneficio uti, etiamsi fortuna prædicta coadjuvata esset ab aliqua ipsius Appaltatoris industria, & diligentias; Quoties enim cessat ratio abusus ut supra, & successivè fraudis ex illo resultantis tunc hoc fortunæ beneficium sibi non est tollendum, ideòque curandum non est de accessorio seu consequitivo præjudicio successori Appaltatori resultante, & hanc dicebam veram ac genuinam distinctionem, quoties actus esset sincerus, à casu, & fortunæ beneficio proveniens, & non alias ut infra.

Difficultatem tamen levem habebam in id, quod ex plurium testium, quamvis non integram fide dignorum, & depositione, à pluribus tamen conjecturis, & præsumptionibus adminiculata, satis constare videbatur, dictam incertationem factam fuisse ab ipsomet appaltatore, qui nullam bullo solvendo, ita videtur id egisse in evidentem fraudem appaltus, cum tanta mercium quantitas verisimiliter esti-
3 abilis non esset in suo tempore, unde esset conferre suum jus in tempus inhabile, ac percipere fructum anni futuri, aut casus esset fortior quam ille de quo apud Franch. *d. dec. & in Cervien. solutum disc. 112.*

Unam tantùm responsionem (quatenus præsuppositum facti assisteret) pro hujusmodi objecto evitando subsistere credebam, quod scilicet quamvis dicta incertatio fuisset notabilis quantitatis, attamen illa sequuta non erat in ipso limine expirantis appaltus, sed per quatuor menses antea, in quorum interstitio, si non in totum, saltem in magna parte merces prædictæ consumi, vel esitari verisimiliter potuissent, ut eventus comprobaverat; unde si aliqua minor pars invendita remanserat, præjudicium remanebat modicum, juxta subjectam materiam non considerabile, cum consueta hujusmodi appaltuum natura sit, ut prima tempora, ob Appaltatoris prædecessoris diligentias, sterilis minusque fructifera sint, compensanda cum ubertate ac majori utilitate ultimorum annorum seu mensium, ut habetur in Fulginaten. Salium *hoc cod. tit. disc. 107. & in aliis*, Atque tunc Appaltoris successoris præjudicium in propolito consideratur, quando illud est magnum, satisque notabile, ut liquet ex Cobell. *ad Bullam d. c. 46. n. 42.* Alias enim cessante magno damno, ex quo etiam resultat præsumptio fraudis, & supplantationis, esset involvere mundum litibus, ac pervertere communem usum hujusmodi appaltuum, qui sic alias esset impracticabiles, unde totum discreté, atque cum debita moderatione intelligendum est sumpto semper principio à ratione abusus ut supra.

Quodque in præsenti damnum non esset magnum, ideòque fraudis, & supplantationis præsumptio non urgeret, justificari videbatur, ex eo quod idem Salvatorius, nedum se offerebat onus appaltus in se suscipere, ac successorem indemnem conservare, sed etiam lucrum sciet. centum in singulis annis ei præstare, quæ oblatio, proposita causa, magnam fecit impressionem, unde referiptum fuit pro concordia.

In consimili autem controversia coram me tanquam judice S. Sixti oretenus disputata absque formali discussione inter novum Appaltatorem bulli alearum, & eorumdem alearum revenditores, quibus ille prætendebat impedire venditionem alearum bullatarum per Appaltatorem prædecessorem, ob ingentem numerum, ex quo resultabat sui moderni appaltus supplantatio; Motivando dicebam quod contra revenditores ac similes nullum jus competeret neque impedimentum præstari posset, nisi probaretur collusio seu fraudis participatio, benè tamen, posita veritate asserti excessus, actio competeret contra Appaltatores prædecessores, ita prænaturum fructum colligentes pro tempore, quod non erat suum, juxta ea quæ habentur in Romana bulli alearum & *in d. Cervien. hoc eod. tit. disc. seq. & 112.* quia emptoribus vel chartariis sufficit solvisse gabellam bulli legitimis appaltatoribus; Ideoque mandavi quod viderentur tam libri prædecessorum Appaltatorum, quam etiam liberculi ipsorum revenditorum, ad duplicem effectum. Primò, nempè suspiciendi quantitatem alearum quæ vendi ac respectivè revendi solitæ sunt singulis mensibus, & secundò in quo tempore venditiones factæ sunt, ut ita ad fraudis, & supplantationis notitiam deveniretur. Potissimè quia in hac materia non cadit illa consideratio quæ in appaltibus dohanarum vel aliorum vectigalium cadere solet, ut scilicet casus præbeat appaltatori, etiam circa finem sui appaltus, traductionem magnæ quantitatis mercium quia nempè tunc ad venerint flottæ ab Indiis, vel ab aliis regionibus appulerint naves mercibus onustæ, ex quarum introductione magnum Dohanerio seu Appaltatori lucrum resultet; Quia hic dici potest effectus aleæ, ac beneficium fortunæ quo Appaltator non est privandus, quamvis esset circa finem sui appaltus; Et in hac distinctione bonæ vel malæ fidei, ac sinceritate actus, vel fraudis, consistere videtur hujus materiæ veritas; Non tamen audivi amplius de controversia actum, quia forsan hæc theorica ita genericè motivata, dedit causam concordandi, vel acquiescendi, ob congruam dictæ theoricæ applicationem ad factum.

ANNOT.

ANNOT. AD DISC. LXXVIII. LXXIX. ET CXII.

Contenta in his discursibus super facultatibus appaltatorum, circa finem appaltus remittendo gabellam in totum, vel in parte, sive alia faciendi ea, quæ præjudicare possent appaltatori successori; revera continent quæstionem potius facti, quàm juris, ex singulorum casuum circumstantiis decidendam; ideòque non de facili admittunt regulam certam, & generalem, atque error est procedere cum solis generalitatibus, cùm totum pendeat à bona, vel mala fide; Istaque potissimum regulanda venit à stylo, seu consuetudine appaltus, quonium si appaltator in fine sui appaltus, id agat, quia idem passus sit à prædecessore, adeout pro naturali consuetudine appaltuum, pluries enunciata, præsertim infra *disc. 107.* habendi scilicet primos annos ex ista causa potius steriles, & damnosos, compensandos cum ultimis annis ex eadem causas lucrosis, & uberis, ita propcium damnum compensare voluerit; tunc justum non esset, ut illi denegaretur hujusmodi compensatio; secus autem cessante hac ratione, quæ propterea materiam, seu quæstionem regulare debet.

ROMANA BULLI ALEARUM PRO OSPITALE SANCTI SIXTI CUM JOANNE AZEVEDO APPALTATORE.

Casus non decisus ob concordiam.

Conductores seu Appaltatores gabellarum seu vectigalium, An possint in fine appaltus gabellam, seu vectigal diminuere, ut ita frequentior fit rerum gabellabilium usus, ex quo locatoris vel appaltatoris successoris præjudicium, & suplantatio resultet.

SUMMARIUM.

1 *Facti species.*
2 *Conductor durante conductione nihil facere potest quod præjudices locatori, vel successori in conductione.*
3 *De ratione, ob quam Appaltatores gabellarum, & vectigalium non possunt diminuere gabellas, & onera.*
4 *Augmentum oneris seu gabellæ continent conductoris præjudicium, itaut pensionis remissionem præcendere valeat.*
5 *Utilitas appaltuum consistit in jure vendendi ac majori, vel minori venditione.*
6 *Vectigal quod solvitur pro bullo alearum lusoriarum est potius pœna quam gabella.*
7 *Appaltator salis an possit in fine appaltus illum vendere pro minori pretio.*
8 *Auctoritas consulentium suspecta, & modicæ fidei.*
9 *De differentia venditionis minoralium, & mercium subjectarum appaltui, quæ sit forensibus non subditis, & quæ sit subditis.*
10 *Conductor potest uti re conducta, sed non abuti, quoties abusus alteri præjudicet.*
11 *Pretia taxata per Principem vel magistratus non possunt per venditores quamvis volentes minui.*
12 *Quomodo practicanda sit hæc prohibitio.*

DISC. LXXIX.

1 Erecto per Sixtum V. Hospitale ad eximium charitatis opus subsistentandi pauperes, qui ob decrepitam ætatem vel infirmam valetudinem victum proprio labore sibi parare non possunt, inter alios redditus dicto Hospitali ultra aliud vectigal lignorum, de quo in Romana appaltus lignorum *hoc cod. titul. disc. 81.* assignavit etiam ac elargitus fuit quoddam vectigal, consistens in bullo alearum lusoriarum, unius nempe julii pro quolibet bullo, seu figilo sine quo, sub gravibus pœnis, in Urbe & Statu Ecclesiastico, prohibitum est ludi posse. Cùm autem de anno 1647. Gubernatores Hospitalis concessissent Joanni Azevedo ad novennium in appaltum bullum prædictum seu jus bullandi sub annua pensione scut. circiter 5. mill. sub eo pacto inter cætera, quod in ultimo quatrimestre, dictum jus bullandi exercere nullatenus posset, consuetum verò alearum pretium, præsertim in Urbe, esset juliorum duorum pro quolibet fasciculo, vulgò *mazzo* nuncupato, ex quibus unus julius constituitur ex pretio extrinseco ratione dicti vectigalis seu bulli, sine quo nec vendi possunt neque cum eis ludi; Circa ultimum annum appaltus, conductor curando fabricari extra Urbem in aliquibus locis Status, & præsertim in Oppido Ronciglioni, quasdam aleas inferioris conditionis, quarum intrinsecum pretium erat dimidio inferius illis quæ in Urbe fabricantur, atque ingenti hujusmodi generis quantitate introducta & bullata, illas vendere cœpit ad rationem unius tantum julii pro quolibet fasciculo, de qua innovatione conquerentibus Gubernatoribus Hospitalis, ac etiam alearum artificibus Urbis, utpotè utriusque partis supplantationem continente, Judex dicti Hospitalis, qui tunc erat insignis I. C. & hujus Curiæ Advocatus Consistorialis *Vermiglolus* auctor consiliorum Appaltatori prædicto inhibuit, ne consuetum pretium in aleis vendendis diminuere posset, eoque petente moderationem dictæ inhibitionis utpotè restrictivæ illius facultatis, quæ durante appaltu liberè ab eodem Hospitali sibi concessa fuerat, hinc proinde introducta desuper disputatione.

Pro Hospitali scribens, etiam cum sensu veritatis, justam dicebam inhibitionem, vero juris assumpto, ut con- 2
ductor non possit durante conductione aliquid facere, quod ea finita præjudicare possit locatori, vel successori in conductione, quia esset conferre suam facultatem in tempus inhabile, ac percipere ex re conducta fructum ultra tempus suæ conductionis ad text. *in l. & hæc distinctio, §. cum fundum, ff. locati*, ubi Bart. Castrens. Salicet. & alii, idem Castrens. *cons. 310. lib. 2.* Ludovic. *dec. Perusina 62.* Marta *toto 149. n. 4.* Surd. *dec. 131. num. 6.* Franch. *dec. 96.* ubi in specie appaltatoris gabellæ farinæ seu macinatus, ut non possit remittere partem gabellæ, si ex hujusmodi remissione præjudicium appaltui pro tempore futuro resultet, cujus auctoritate ita generaliter firmat Cobell. *ad Bullam boni regiminis c. 46. n. 42.*

Præjudicia verò multa deducebam, primum nempè ex consuetudine, quæ inducebatur emendi aleas longè minori pretio, cum quo populi assueti, difficilus deinde inducerentur, finito appaltu ad illas emendas pro cariori pretio antiquo cujus alteratio videretur species novæ gabellæ seu augmenti, quod nedum populus à frequentiori usu retrahere, sed etiam communicationem parere solet; Unde propterea omnium Europæ Principatuum observantia 3
docet, Publicanis seu vectigalium appaltatoribus prohibitum esse facere diminutiones generales, utpotè Principis præjudicium continentes, ex jam dicta ratione, ratione, quod populi diminuto oneri assueti, non de facili inducuntur ad statum antiquum, ut præsertim de hujusmodi prohibitionibus habetur in legibus Hispaniarum, de quibus Guttier. *de Gabella q. 136. n. 27. & per tot.*

Hinc habemus, quod si durante appaltu vectigalis, seu alterius oneris, Princeps illud augeat, quinimò augmenti rumor exoriatur, id reputarur Appaltatori præjudiciale, ex jam dicta ratione, quod populi ob majus gravamem, abstinent ab earum rerum frequentiori usu, ex quo vectigal exigitur ex deductis per Annam *allegat. 21.* Eugen. *cons. 51. lib. 1.* Marcian. *cons. 7. tom. 2.* & alios Igitur certum erat præjudicium Hospitalis pro tempore futuro circa venditionem alearum consueto pretio, ubi populi cum longè viliori assueti sunt.

Alterum locatoris in appaltu præjudicium dicebam illud, consideratum apud Franch. *d. dec. 96.* quod lusores, 4
& alii hoc infimo pretio allecti, ad superabundantiam de hujusmodi aleis se providerent, ita & taliter, quod pro primis annis novi appaltus, nulla vel satis modica futura esset alearum de novo bullatarum venditio, unde appaltus remaneret inutilis, cum ejus utilitas tota consistat in jure vendendi, ac majori vel minori smaltimento, juxta *cons. 156.* Soccin. *lib. 2.* ut in præcedentibus discursibus *hoc cod. tit.* occasione appaltus Salium, vel aliorum mineralium frequenter deductum habetur; Quod evidenter convinci dicebam ex pacto expresse adjecto, ut non posse Appaltator in ultimo quatrimestre jus bullandi exercere, cum hoc ad aliud referri non posset nisi ad occurrendum dicto præjudicio, quod est indubitatum.

Tertium præjudicium resultabat ex opificii destructio- 5
ne, quia cùm impossibile esset artificibus, & alearum compositoribus illas conficere, & vendere pro illo solo julio, quem pro bullo seu gabella solvere debebant, neque pro majori pretio invenirentur emptores, dum isti eamdem mer-

mercem pro dicto vilori ab eodem appaltatore habere poterant, de necessitate artifices cogebantur opus dimittere, aliamque artem assumere, unde finito isto appaltu, jus bullandi ex defectu materiæ remaneret, saltem per aliquod tempus.

Quarto, etiam ponderabam Sixtum V. hujusmodi onus non imposuisse per viam vectigalis seu gabellæ, sed per viam pœnæ, ut scilicet populi ab alearum usu abstinerent, vel facilius retrahorentur *ut dict. seqq.* proindeque ludentes hujusmodi pœnam sentirent piis usibus applicatum, ex eadem forte ratione; Ideoque cùm id respiciat bonum publicum, nec Appaltator, neque ipsimet Gubernatores Hospitalis, inconsulto Principe hujusmodi pœnam remittere poterant.

Hanc nullatenus obstare dicebam auctoritate Ruini *cons. 74. vol. 1.* quæ in contrarium pro unico fundamento adducebatur, ubi in specie agitur de Appaltatore salis non prohibendo per locatorem in ultimo semestri vendere salem in in ea majori quantitate, qua potest, assignata ratione, quod actum licitum faciat rem suam vendendo, Omisso enim, nihil, vel modicum in judicando deferendum esse auctoritati hujusmodi consulentium, non ad veritatem, sed pecuniæ & clienti servitium, multaque non vera pro ingenii ostentatione assumentium, ut quotidie experimur; Unde propterea consulentium auctoritatem suspectam meritò dicunt nostri, ut apud Cafanatt. *cons. 23. num 26 lib. 1.* Franch. *decis. 442. numer. 4.* Cabali *resolcirm. 287. num 85. decis. 428. part. 9. prætior. num 12.* atque apud me semper nulla visa est, parum laudando judices cum consulentibus eorum vota esformantes, cum distinctione tamen inter consilia ad veritatem, & alia ad clientis seu causæ servitium.

Dicebam Ruinum loqui in casu diverso, de venditione scilicet talis forensibus non subditis, quorum respectu nul-
8 la militabat ratio vectigalis, seu juris publici, cùm illi non subjaceant necessitati emendi privative à manibus Appaltatoris talem pro pretio alterato, in quo vectigal consistit, ut sæpè ad materiam salinarum hoc tit. Sed emunt hujusmodi materiam tanquam simplicem mercem, quam suo libito alibi emere possunt, itaut major vel minor venditio resultet à diligentia, & industria Appaltatoris; Quo impedito, non per hoc exteri impediuntur aliunde eamdem mercem habere, nec propterea coguntur illam à successore in appaltu suscipere, ut est in populis subditis, Ideoque casus est omninò diversus, longè diversam habens rationem. Licèt enim etiam forentes superabundèprovisi de hac merce in appaltu præcedenti, abstineant ab illa emptione, quam in tempore subsequenti fortè aliàs facturi essent. Nihilominus hoc est quodam præjudicium temotum ac omninò incertum & eventuale, quia possent etiam non emere ab eo, sed in aliis locis, & provinciis, & sic non est dare casum, quod conductor supplantet locatorem, seu successorem in conductione cùm præmatura collectione illorum fructuum consistentium in Regalia magis quàm in ipsa materia, quos in tempore sequenti esset successor omninò percepturus. Et ex qua ratione, in appaltibus præsertim salis, observantia docet, quod Appaltatoribus, imminente fine appaltus permittuntur pro quocumque pretio venditiones salis invenditi extra provinciam seu Principatum nullatenus verò intra provinciam, & cum subditis, & hæc videtur veritissima distinctio.

9 Replicabat Appaltator se non diminuere bullum, seu vectigal, quod integrum exigebat, se condonare materiam, quam utpotè suam, etiam in mare proicere poterat, ex vulgato axiomate quod quilibet est rei suæ moderator, & arbiter. Sed satis frivola videbatur replicatio quia hoc non
10 esset uti sed abuti, quod conductor facere non potest, ut admittit idem Ruin. *dict. cons. 74.* quoties abusus potest alteri præjudicium inferre. Quilibet enim potest proiicere suum in ejus solum præjudicium, non autem alterius. Unde quando actus facienti non prodest, & alteri nocet, continere dicitur fraudem, & æmulationem ad communiter notata *in l. altius C. de servitutibus & aqua.* Accedente præsertim omnimoda improbabilitate, quod vir sagax & industrius ita suum proiicere velit, atque donare incognitis nullas gratias referentibus, ideoque lex imposita diceretur verbis, & non rebus. Siquidem appaltatores salis & aliarum hujusmodi rerum diminuendo pretium consuerum, dicere posset, ita exigere integrum vectigal Principis, sed condonare ipsam materiam, ejusque pretium intrinsecum, quod est suum, sed quia hoc Principi præjudicat, permittendum non est.

Ad quod, cum fortioribus terminis probandum, deducebam, id quod in praxi receptum habemus in victualibus, aliisque rebus humani usus, nam taxato per Principem vel Magistratum certo rerum pretio, non licèt pro minori vendere, non obstante ratione prædicta, quod quisque potest suum profundere, ex alia validiori ratione boni seu favoris publici, quia manutenendi & invicandi sunt mercatores, ut Civitas omni tempore abundet, aliàs enim rustici vel transeuntes, certo tempore venderent vilìori pretio, hujusmodi verò affluentia deficiente, Civitas periret, ex deductis per Bovadil. *lib. 3. politicorum cap. 4. n. 65. cum seqq.* & vidimus practicatum in Urbe, quòd cùm aliqui pistores vendere vellent panem pro vilìori pretio, danduodecim vel quindecim panes pro quolibet julio, cujus pretium pro decem tantùm panibus; certi & determinati ponderis taxatum est, fuit eis prohibitum.

Subjungebam tamen, eodem sensu veritatis retento, prohibendam non esse Appaltatori industriam, & diligentiam, habendi & vendendi aleas exteras pro minori pretio, quàm vendant chartarii Urbis; Aut enim dictæ aleæ exteræ sunt æqualis bonitatis, & laudanda est industria, & diligentia Appaltatoris in reprimendo artificum monopolium, & injustitiam, Aut sunt inferioris conditionis, & non præjudicat fabricantibus cartas bonas, quod inferiores minori pretio vendantur, ut de mercibus, & victualibus passim habemus, habentibus varia pretia, juxta eorum majorem, vel minorem bonitatem; Neque ex hujusmodi pretii diminutione lusores ab onere, seu pœna relevantur, quia hujusmodi aleæ inferioris qualitatis facilius consumuntur, atque minori tempore durant, unde id quod solvunt intensivè, solvunt extensivè; Ideoque dicebam, pro meo judicio capiendam esse diligentem informationem de vero valore dictarum alearum exterarum, quanti scilicet Appaltator in earum constructio seu emptione, & vectura impendat, eique inhibendum, ne minori pretio vendat, quam importet pretium extrinsecum ratione bulli, & dictum pretium intrinsecum ratione materiæ; Et in hoc perstiebat etiam doctus Judex. Sed quæstio finem habuit quia idem Appaltator ad aliud novennium renovavit appaltum.

ROMANA BULLI ALEARUM PRO HOSPITALI S. SIXTI, ET SOCIETATE CONFALONIS, CUM CAMERA SEU OPPOSITORIBUS.

Discursus loco supplicis libelli ad Sanctissimum.

Anille, cui aliquod vectigal seu aliud jus concessum est pro universo Statu Ecclesiastico, valeat idem vectigal seu jus exigere in ea parte seu ditione, quę de tempore concessionis, tanquam infeudata non reputabatur de statu, deinde verò per devolutionem, vel ex alio titulo cum illo incorporata est, seu aliàs eodem modo regitur.

SUMMARIUM.

1 Facti series.
2 *An Civitas, seu provincia addita Regno cadat sub legibus Regni.*
3 *Quando est per viam devolutionis; seu reversionis ad primævum statum, non dicitur additio.*
4 *Bullus alearum non vectigal sed pœna.*
5 *De ratione, ob quam in ditione Bononien. Ferrarien. & Urbinaten. non exigantur hæ bullus alearum, & alia onera.*

DISC. LXXX.

1 Juxta seriem de qua *disc. præced.* Sixtus V. ad reprimendum ludum alearum, atque ita aliqualiter punendum illos lusores, cum quibus ex defectu probationum, seu aliàs practicari non possint aliæ pœnæ in banniments contentę, imposuit pro Urbe, & universo Statu Ecclesiastico quodam vectigal, seu onus unius julii pro quolibet fasciculo, vulgò *Mazzo* nuncupato, sub gravibus pœnis adjectis iudentibus cum aleis non habentibus Appaltatoris bullum, quod designat dicti julii solutionem; emolumenta verò exindè percipi consueta, nunquam Cameræ incorporavit, sed tanquam speciem mulctæ applicavit per aliquos annos

annos diversis locis, vel operibus piis, deinde verò perpetuò illud jus concessit Hospitali pauperum mendicantium Sancti Sixti, & Societatis Confalonis pro quibusdam respectivè ratis inter se. Cùm autem de eo tempore Status Castri usque à temporibus Pauli III. infeudatus Duci Parmæ, ab isto regeretur omninò independenter ab Officialibus, & Ministris Papæ, itaut, tam quoad justitiæ administrationem, quàm quoad vectigalia aliaque onera, sive de jure, sive de facto (quod mihi ignotum est,) reputaretur pars distincta à Statu Ecclesiastico, & sub eo non comprehensa, eodem modo, quo reputatur Ducatus Parmæ, & Placentiæ, ideireò in Statu prædicto, usus alearum habitus fempet fuit à dicto bullo immunis; Præbente autem casu in chronicis notorio, quod idem Status committeretur gubernio, & administrationi Gubernatoris Viterbii sub directione Sac. Consultæ, ita & taliter quod reputaretur tanquam pars reliqui Status Ecclesiastici immediati, proindeque appaltatores dicti bulli istum exigerent, & praticarent, eo modo quo in reliquo Statu, Hinc post aliquos annos prætendere cæperunt, vel ejusdem Status populi, vel Camerales, ibi continuari debere usum alearum absque dicto bullo, sicuti retroactis temporibus practicatum fuerat, sub eo prætextu, quod sub dicta impositione, vel respectivè concessione facta per Sixtum V. ista pars comprehensa non esset, utpotè de eo tempore à Statu dismembrata.

Unde occasione recurrendi ad Papam, in supplici libello legali porrecto eidem, qui justam reputando Hospitalis, & Societatis peritionem, oretenus Thesaurario mandavit, ut continuaretur in exactione dicti bulli, eo modo, quo per plures annos post dictam unionem, seu incorporationem practicatum fuerat; Cùm sensu etiam veritatis, scribens pro dictis locis piis, dicebam ex duplici fundamento improbabilem esse dictam oppositionem. Primò, quia non agebatur de novi dominii acquisitione per viam unionis, seu formalis additionis, itaut intraret quæstio; de qua in Urbinaten. prædii *sub tit. de feud.* ad materiam bullæ Baronum *dis.* 83. & in decisionibus desuper editis post Paitell. *disc.* 50. & 51. An scilicet provinciæ, vel Civitates de novo additæ Regno, vel Principatui, cadant sub legibus, privilegiis, vel respectivè oneribus antiqui Regni, vel Principatus ante additionem, Sed agebatur de reversione ad priorem causam, seu statum, tanquam per remotionem obstaculi resultantis
3 ab infeudatione, causante quamdam accidentalem separationem, itaut facto casu devolutionis, seu incameronationis, fevera dici non posset additio novæ provinciæ vel ditionis, juxtà ea quæ habentur in eadem Urbinaten. ac etiam Romana seu Status Ecclesiastici infeudationum *eodem tit. de feud. disc.* 61.

Et sic dum concessio est pro universo Statu Ecclesiastico, ista pars venire dicitur tanquam membrum sub corpore, quamvis de tempore concessionis, tunc sub eo non comprehenderetur, quoniam attenditur causa universalis, non autem accidentalis alteratio, quæ sicuti potest se habere ad augmentum, ita etiam ad decrementum. Unde quemadmodum si per Papam successorem aliquam Civitas, vel provincia, in qua hujusmodi vectigal exigi consueverat, infeudata esset per viam feudi dignitatis, ita & taliter quod, excepto alto dominio, in reliquis quoad onera & alia, important separatio nem à reliquo Statu, non posset concessionarius conqueri de diminutione, ita sibi denegandum non est augmentum, vel regulam text. *in leg. secundum naturam &c.* seu juxtà receptam propositionem quam habemus *ex l. Præses, Cod. de fideicommiss. cum concord.* ut læsio vel præjudicium allegari non possit ex actu, vel alteratione, quæ æquè poterat se habere ad commodum, vel incommodum, seu damnum, vel utilitatem.

Secundò, magis ad rem quod non ageretur de simplici vectigali, seu gabella impositа in loco, itaut intraret quæstio, An extenderetur ad loca addita, & per impositorem non contemplata, sed potius de quadam pœna seu mulcta, quam cumulativè ad aliàs pœnas contentas in banniments, Papa lusoribus, ad eos reprimendos, infligere voluit, ut
4 in puncto advertitur per Rotam in Romana appaltus 22. Junii 1657. coram Dunoz. impress. apud Censal. *in repet. l. unic. C. si quis Imperatori maledix. fol. 98. & inter suas decis. 1003.* ubi ex dicta ratione deciditur, hujus bulli Appaltatori non competere prætensum defalcum ob bannimenta prohibentia ludum alearum in anno Jubilæi.

Si ergo est species pœnæ adjectę pro bono regimine subditorum, ut ita coerceantur ab eo actu, qui per Papam reputatur illicitus, criminosus, non dicitur onus locale, vel reale, sed potius personale impositum omnibus subditis sub ejus-

dem Principis regimine viventibus cum quibus pariter mitter justitiam ministranda est, & consequenter ista ratio, seu causa universalis debet solum spectari, Absurdum esset, ac aliàs omninò incongruum esset, quod inter pariformiter Papæ subditos, quinimò sub eodem gubernio viventes, aliquibus ludus esset prohibitus, & non exercibilis, nisi saltem cum hujus oneris solutione, aliis verò licitus, ex recepto juris axiomate, quod dispositio æquè respiciens plura determinabilia, debet ea pariformiter determinare.

Neque alicujus momenti videbatur, quod hujusmodi locorum incolis dictus alearum usus absque hujusmodi onere supportatione aliàs esset permissus, quodque ob justas redimendi dari posset casus reversionis hujus Status ad priorem naturam; & sub regimine feudatarii. Quoniam ubi Papa committit feudatario majori regimen aliquorum populorum, sollicitus non est, quomodo vivant, sed confidit de Domino mediato, ut practicatur in Regno Neapolitano, In Ducatu Parmæ, & Placentiæ, ac practicatur in Ducatibus Ferrariæ, & Urbini; Sed quando ipse per seipsum ejusque Præsides, & Officiales tale regimen habet, tunc istud est uniforme quoad omnes sub eisdem legibus, & prohibitionibus vivere debentes, donec ista causa, seu ratio universalis durat.

Major difficultas resultabat ex contraria observantia 5
Ducatum Ferrariæ, & Urbini quorum devolutio post dicti oneris indictionem sequuta est, itaut jure reversionis ad priorem causam effecti sunt de Statu Ecclesiastico ex deductis in Urbinaten. *sub tit. de feud. disc.* 83. & tamen non veniunt sub hoc onere, tollebatur verò difficultas ex particularibus facti circumstantiis, ex quibus etiam Civitas Bononiæ cum ejus comitatu, seu legatione non venit, tam sub isto, quàm sub reliquis oneribus, & collectis Status Ecclesiastici, Quod scilicet Pontifices dictam Civitatem aliàs pro Republica se gerentem, seu sub propriis Tyrannis rectam, & ad Sedis Apostolicæ obedientiam reversam, relinquere voluerunt in suo consueto statu, etiam cum monetis diversis, & sub diverso modo supportationis publicorum onerum, Cardinali Legato faciente quandam figuram Principis particularis illius ditionis; Idemque & fortè cum amplioribus privilegiis concedere voluit Clemens VIII. Ferrariensibus, ut continuarent in eorum primævo statu, quodammodo separato à reliquo, per ipsum Papam, directè, & immediatè gubernato, Atque adinstar, idem concessit etiam Urbanus Octavus pro Statu Urbini, in quibus Cardinalis legatus facit eam figuram, quam respective Dux ante devolutionem faciebat, ex iis, quæ habentur Ferrarien *sub tit. de Jurisdict. & foro compet.* itaut licet revera sint de Statu Ecclesiastico, qui est unus & idem, cùm non possit Papa esse Dominus, & Feudatarius, attamen ex quadam fictione censentur durare in antiqua separatione, quod in præsenti dici non potest de hac parte, dum regitur sub S. Consulta, tanquam reliquus Status immediatus.

ANNOT. AD DISC. LXXX. & LXXXVII.

Ad materiam hujus discursus, ut in eodem quoque advertitur, conferunt ea, quæ habentur *l. 1. de Feud. disc.* 83. in proposito legum, & edictorum Regni, vel Principatus, an comprehendant Civitates, vel Provincias de novo additas; Ac etiam circa modum additamenti, conferunt distinctiones deductæ *disc.* 29. *de Præem.* an scilicet fit per viam reversionis, vel omnimodæ incorporationis, tanquam per speciem alluvionis, ut omnes partes constituant unum, & idem corpus, vel potius per alteram speciem unionis, per quam quælibet Provincia, vel pars constituit suum corpus distinctum, ex ibi ponderatis.

ROMANA APPALTUS LIGNORUM, INTER HOSPITALE S. SIXTI, ET VENANTIUM MAJOREM OBLATOREM CUM ANTONIO SCARONIO, & SOCIIS.

Motiva, & votum.

De solemnitatibus necessariis in locatione vectigalium, quando, non à fisco, sed à privato possidentur.

Et quid si ab Hospitali, vel pio loco; Et de locatione bonorum, & jurium Ecclesiæ.

Quando Regalia possessa per privatum desinant esse Regalia, eorumque nomen & prærogativam amittant.

Et aliqua de materia novæ additionis post factum appaltum.

SUMMARIUM.

1 2 Actis series.

Appaltus debetur illi, qui majorem validam oblationem fecit.

3 *Quando scriptura conventa non est ad substantiam, sed ad probationem contractus, ejus omissio non tollit perfectionem actus.*

4 *Inhibitio* prout de Jure, *non afficit, nisi quatenus de jure afficere deberet.*

5 *De solemnitatibus necessariis in locatione vectigalium, & num. 14.*

6 *Quid ubi vectigalia non sunt penes fiscum, sed penes privatum.*

7 *De solemnitatibus requisitis in locatione bonorum Ecclesiæ vel Hospitalis, & n. 9. 13. & 16.*

8 *Hospitalia, & pia loca videntur regulanda jure Universitatum.*

9 *An solemnitates requisitæ in alienatione bonorum Ecclesiæ sint in usu, & n. 13.*

10 *Negativa solemnitatum inhibitarum quando probetur.*

11 *De differentia inter observantiam interpretativam, & præscriptivam, & n. 18.*

12 *De privilegiis additionis in diem competente fisco, vel minori, an competat Hospitali, & Ecclesiæ, & quando dictæ additioni sit locus, & n. 24.*

13 *De solemnitatibus requisitis in locatione vel alienatione bonorum Ecclesiæ, & n. 16.*

14 *Declarantur, quando in locatione vectigalium vel rerum fiscalium non requirantur solemnitates, & n. 19.*

15 *Regalia an amittant suam naturam, & privilegia, quando possideantur per privatum, & n. 20.*

16 *De conclusione, de qua n. 9. & 13.*

17 *An solemnitates de jure requisitæ in alienationibus bonorum minorum hodie sint in usu.*

18 *De differentia inter observantiam præscriptivam, & interpretativam, & n. 11.*

19 *De conclusione, de qua n. 7. & 14.*

20 *De conclusione, de qua n. 15. & 22.*

21 *Vectigalia licet sint de Regalibus, possunt esse privatorum, & Communitatum.*

22 *De eadem conclusione, de qua n. 15. & 20.*

23 *De ratione dictæ conclusionis, quare scilicet penes Principem dicantur Regalia, & penes alios non.*

24 *De additione, de qua n. 12.*

25 *Actus minus solemnis de æquitate substinetur, quando constat tum bona fide gestum esse.*

26 *An & quando in judicando sequenda sit æquitas non scripta omissis vigore juris scripti.*

DISC. LXXXI. MOTIVA.

1 Erexit Sixtus V. de ann. 1587. Hospitale pauperum mendicantium Sancti Sixti, cui pro dictorum pauperum substentatione, inter cætera assignavit duas gabellas, unam scilicet lignorum combustibilium, & non combustibilium, quæ ad Urbem per flumen, vel per terram introducuntur, & alteram bulli alearum lusoriarum, quæ per ejusdem Hospitalis Gubernatores concedi solent in appaltum, ad septem, ac plus vel minus annos. Et quando ad hujusmodi appaltus faciendos procedendum est, servatum aliquando constat præcessisse edicta impressa per aliquod tempus publicè affixa.

Ut super appaltibus lignorum de annis 1602. 1610. 1621. 1638. & 1636. habentur edicta impressa, quæ pariter habentur impressa super appaltibus bulli alearum de annis 1636. 1645. & 1656. & in quo appaltu constat etiam de consuetudine faciendi edicta, *ex dec. 376. p. 4. rec.* ubi in specie de uno ex his appaltibus, neque constat, quod in aliis id servatum non fuerit, itaut probetur hujusmodi solemnitatis negativa, ut infra.

Terminato autem de anno 1657. ultimo appaltu lignorum, ac non repetto forsan novo oblatore pro convenienti pensione, gabella prædicta tenta fuit per Hospitale in administratione usque ad hunc annum 1665. in quo de mense Maii, Gubernatores, judicantes magis expedire illam concedere in appaltum, ad praxim id reduxerunt, concedendo gabellæ prædictæ appaltum Scariono & sociis ad septennium, pro annua pensione scutorum 5830. dictusque contractus, conclusus ac perfectus fuit sub die Mercurii 27. mensis prædicti in Congregatione habita in privata domo unius Gubernatoris, omittendo instrumenti stipulationem in gratiam ipsorum Gubernatorum pro aliquorum capitulorum reformatione, expresse tamen conveniendo, ut hoc non obstante, ex tunc contractus censeretur perfectus, & utriusque partis obligatorius.

Die 30. ejusdem mensis Consarinus obtulit in actis Notarii Hospitalis super dicto appaltu pensionum scut. 5900. & sic augmentum scutor. 50. atque dicto Scariono & Gubernatoribus oblationem intimando, protestatus fuit non procedi ad confectionem instrumenti, & à me judice hospitalis obtinuit decretum, dictam intimationem afficere prout de jure, qua inhibitione non obstante, sub die 2. Junii processum fuit ad dicti instrumenti celebrationem, unde Consavinus prætendens hoc fuisse attentatum, litem instituit coram dicto Judice, eaque pendente, Venantius sub die 7. Julii sequentis aliam fecit in dictis actis oblationem scutorum 5950. petendo dictam ejus oblationem tanquam majorem recipi, ac appaltum sibi adjudicari; Unde ego tanquam dicti hospitalis Judex auditis pluries partibus hinc inde, habitoque colloquio in Congregatione cum Gubernatoribus, sub die 7. Septembris per modum provisionis, ac sine præjudicio jurium partium, decrevi affigi edicta pro nova accensione candelæ cerris die, hora, & loco facienda, & recipi oblationes, ad effectum, ut de eis haberetur ea ratio, quæ de jure habenda erit; In cujus decreti executionem, affixis edictis, atque statuta die & hora, facta accensione candelæ, idem Venantius ibidem præsens, approbando dictam oblationem aliàs factam, alio non comparente remansit major oblator.

His stantibus, introducta causa coram me ad veritatem eruendam edidi motiva ut sequitur.

Decisio hujus controversiæ pendere videtur à puncto validitatis vel invaliditatis dicti primi appaltus, Si enim esset invalidus, de plano resultaret, nullum jus conductoribus quæsitum esse, ideòque instrumentum initum cum Gubernatoribus non suffragari, sed appaltum debitum esse illi, qui validè, & cum debitis solemnitatibus est major oblator. Ut in individuo consimilis appaltus dictæ alterius gabellæ bulli alearum facti per Gubernatores istius Hospitalis habetur *d. dec. 136. par. 4. rec.* & pro absoluto supponitur apud Marin. aliosque scribentes apud eum *resol. 46. & 147. lib. 1.* & Cohel. *ad Bullam boni Regim. c. 49. n. 8.* ubi agitur de materia additionis in diem admittenda vel neganda, quoniam semper præsupponitur, actum validè, & cum debitis solemnitatibus initum esse, in quo tantùm casu intrat quæstio additionis, nullatenus cadens in casu nullitatis. 2

Pro invaliditate duo fundamenta ponderari possunt, unum quod re integra, & antequam ad instrumenti confectionem processum esset, spreta fuerit major oblatio, præsertim dum aderat inhibitio per Judicem admissa, prout de jure; Alterum verò, quod servatæ non essent debitæ solemnitates, illa præsertim affixionis edictorum, quibus mediantibus ad omnium notitiam futurus appaltus devenire potuerit.

Primum fundamentum, etsi primo aspectu magis speciosum, non tamen videtur considerabile, quia cum contractus esset jam perfectus usque à die 27. mensis Maii, non poterant Gubernatores abeo recedere, datamque fidem violare, atque tollere jus Appaltatori jam quæsitum, nam quo magis agitur de Ecclesia, vel loco pio, eo magis data fides est servanda, ut puncktualiter *d. dec. 376. n. 7. p. 4. rec.* Nil obstante quod adhuc processum non fuisset ad confectionem instrumenti, quoniam istud non est de substantia contractus locationis, & conductionis, qui sine scriptura confici potest, eaque ad tolam meliorem proptationem efficacioremque obligationem, ac magis promptam executionem, fieri solet. 3

Et quando constat futuræ scripturæ conventionem initam esse, non ad substantiam, sed ad probationem contractus, actus ad text. cum ibi not. *in l. contractus, C. de fid. instrum.* & post antiquiores Gizzarellus *dec. 75.* Thesaur. *dec. 197.* Rovit. *dec. 88.* Capyc. Latr. *consult. 11.* Buratt. & adden. *decis. 640. dec. 20.* post Mangil. *de subhastat.* Romana pecuniaria 26. Junii 1654. Bichio, & passim.

Et ideò cùm ipsimet Gubernatores testentur de omnimoda perfectione contractus sub die 27. suspensa scriptura, gratia accomodationis aliquorum capitulorum, illisque nullum proprium interesse habentibus ob eximiam eorum nobilitatem, integritatem, & optimam conscientiam, omninò deferendum videatur, potissimè quia de eodem facto alii quoque ejusdem Hospitalis ministri testantur; Sequitur proindè dictam oblationem, cum inhibitione omnibusque subsequutis, tanquam in tempore inhabili, nullius esse ponderis, solumque cadere posse quæstionem additionum in diem, de qua infrà, cum decretum Judicis esset, quod inhibitio afficeret, prout de jure, quo casu eatenus afficit, quatenus de jure offerentis petitio admittenda esset, ex deductis in terminis clausulæ *prout de jure*, per Barbos. *claus. 115. num. 12.* Rota *decis. 94. part. 11. recentior. in fin.* ubi de obligatio *prout de jure*, & in proximis appellationis admissæ cum clausula, *si & quantum*, add. ad Vestr. *lib. 7 cap. ult. n. 22.* & adden. Buratt. *dec. 171. n. 9.* ubi concordantes. 4

Difficultas autem esse videtur in altero fundamento omissarum solemnitatum, illius præsertim edictorum, cum subsequuta subhastatione, seu alio actu de consuetudine æquipollenti, qui loco subhastationis ratione consuetudinis reputari solet sufficiens, ex deductis per Cohell. ad Bullam *dict. cap. 46. n. 5. & seq. & n. 10.*

Dictam verò solemnitatem esse necessariam, plura suadent. Primò, quia tractatur de locatione gabellarum, in qua subhastationis solemnitatem esse necessariam, statuitur *in l. lectatio, ff. de publican. & vectigal. l. penult. C. de vectigal. & Commiss.* & firmant DD. de quibus Mauson. *de subhast. executat. lib. 1. ampliat. 30. n. 11.* & Post *de subhast. inspect. 3. n. 54.* Unde cùm in præsenti agatur de appaltu gabellæ, videmur esse in casu. 5

Nil obstante, quòd dictæ auctoritates, & aliæ, supponant gabellam esse penes fiscum vel Rempublicam, seu Communitatem, ut est earum natura, & consuetudo, quoniam esse penes privatum ex Supremi Principis concessione, tollere non videtur naturam Regaliæ, siquidem jus exigendi gabellam utpotè de Regalibus adhuc residet penes ipsum Principem, à quo jus abdicatum non dicitur, sed in Hospitale, vel alium privatum, videtur solum translatum ipsius Regaliæ commodum, firmo remanente ipso jure penes Principem, quem ita censetur exigere à populo gabellarum, dando brevi manu & per actum occultum ejus emolumentum pro elemosyna huic hospitali, eodem modo quo dicendum esset, si super alicujus gallellæ vel vectigalis emolumentis Papa erigeret Montem, assignando Montistis ipsum vectigal, ut per seipsos administrarent, ac emolumenta perciperent, quia non per hoc vectigal desineret esse fiscale, & de Regalibus, ac pertinentiis Principis; Quod etiam comprobat observantia, quia ista vectigalia exiguntur manu regia, & cum bannimentis Camerarii eodem modo, quo reliqua vectigalia cameralia. 6

Potissimè quia Papa Sixtus, potius actum justitiæ, quàm puræ gratiæ & liberalitatis ita exercuisse videtur, quia cùm Princeps dicatur Reipublicæ maritus & populorum pater, sibi incumbit onus providendi populum omni alio auxilio destitutum ac alere eos, qui cum proprio labore victum sibi comparare non possunt, ut sunt illi mendicantes ob decrepitam ætatem vel infirmam valetudinem ad hunc statum redacti, qui permittendi non sunt ut ex ostiaria mendicitate vivant, neque per eos practicabili, ideòque est de rebus ad Principem spectantibus. Et nihilominus, loquendo etiam pragmaticè, juxta nostri sæculi abusum, sufficit dicere, conclusionem generaliter agere de gabellarum locatione, ideòque onus esse allegantis hanc limitationem, etiam cum specialibus auctoritatibus probare, Mantic. *dec. 251. n. 4.* 7

Secundò quia de jure statutum etiam est, eamdem solemnitatem requiri in alienatione, vel locatione bonorum Ecclesiarum & Hospitalium ut ex Munoz. & aliis plenè congestis per Post. *eodem tract. de subhast. inspect. 2. n. 3.* ubi licèt declarare videatur, ut non procedat in locatione ad modicum tempus, attamen quicquid esset antiquitus in terminis *cap. Nulli, de rebus Eccles. non alien. & concord.* hodie dici non potest locatio ad modicum tempus, nisi ea, sit infra triennium, ubi verò illud excedit, venit sub nomine prohibitæ alienationis, neque jure locationis ad longum tempus reputatur per satis notam extravag. Ambitiosæ *de rebus Eccl. non alien.* ubi omnes, de quibus Merlin. *decis. 826. decis. 219. p. 11. rec.* Bojanen. affictus 5. Junii 1662. Albergato, & passim. 8

Tertiò quia iste pius locus continere videtur quamdam universitatem, seu communitatem per regalcs administratores rectam, ideòque dicta solemnitas requiratur, ex deductis per Post. *d. inspect. 3. n. 40. cum seq.* Cohel. *ad Bullam d. c. 46. n. 3. cum seq.*

Neque præmissis obstare videtur, quod, vel de jure canonico, vel de consuetudine, solemnitates aliàs de jure civili desideratæ, non requirantur in alienatione vel locatione bonorum Ecclesiæ ex deductis per Post. *d. inspect. 2. n. 13. & 18.* quoniam hæc responsio percutere potest secundum fundamentum, non autem primum, & tertium, quorum unum subsistere sufficit, præsertim quia in Statu Ecclesiastico, in quo jus canonicum, etiam in temporalibus potius attendendum est, in proposito non servatur, sed potius usu recepta est dispositio juris civilis in bonis Universitatum, ut per Cohell. *d. c. 46.* 9

Ac ulterius, motivum contrariæ consuetudinis generalis, tollitur ex contraria observantia, seu consuetudine particulari hujus loci, de qua in præmatrata facti serie. Nil obstante replicatione, quod dicta observantia non probetur uniformis, & continuata in omnibus appaltibus, ut de jure requiritur ad consuetudinem inducendam, quinimò potius docetur de contrario, quod plerique adsint appaltus absque istis solemnitatibus initi.

Tum quia hoc ultimum assumptum nullatenus in facto justificatur, non per hoc enim, quod in aliquibus instrumentis dicitur præcessisse edicta, in aliis autem id non dicitur, ergo sequitur probari negativam, quoniam nulla necessitas cogebat id in instrumento asserere, atq; possunt infimul stare, edicta præcessisse, & de illis in instrumentis non fieri mentionem, ideòque dici non potest probata negativa, quæ tunc demum ex instrumentis vel scripturis probata dicitur, quando agitur de actu de necessitate justificando ex ipsa scriptura, ex qua & non alias de affirmativa constare deberet Surd. *dec. 300. n. 11.* Buratt. *dec. 10. n. 5. & seq. dec. 20. n. 7. & dec. 120.* & est axioma quotidianum. 10

Tum clarius, quia non agitur de probanda vel inducenda observantia præscriptiva, vel consuetudine contra jus, ac novi juris inductiva, in quibus terminis hæc rigorosa probatio necessaria est, sed potius de observantia juris interpretativa vel corroborativa, seu impeditiva contrariæ consuetudinis, unde dum constat ita servatum esse usque ab anno 1610. ut supra, si qui diversi moderni actus contrarii, darentur, elset potius allegare inconveniens, atque dici posse videtur fuisse in eis erratum, sicut in isto actu controverso erratum prætenditur. 11

Cæterum ubi etiam ob dictæ solemnitatis omissionem actus non omninò nullus censendus esset, adhuc tamen dicendum videtur esse locum additioni in diem, cùm agatur de gabella, quæ dicitur de rebus fiscalibus ac Regalibus supremo Principi competentibus, in quibus videtur locum esse additioni in diem, proindeque recipiendas esse novas majores oblationes ad text. *in l. si tempora*, ubi glos. Bart. & cæteri *C. de fid. instrum. & jure hast. fiscal. l. 10. l. Lucius §. fin. ff. ad municip.* Alfar. *de offic. fiscal. glos. 34. 9. speciat.* de Marin. *resol. 46. n. 2. l. 1. & scribentes ibidem n. 13.* Non obstante quod non agatur de fisco, sed de Hospitali, quia videtur adaptabilis eadem responsio, de qua supra *versicul. Non obstante*, &c. 12

Item Ecclesiæ, Hospitalia, & pia loca absque dubio gaudent omnibus privilegiis minorum DD. communitet *in l. in minorum C. in quibus caus. in integr. restit. non est necess.* Tiraquell. *privil. piæ caus. n. 142.* ubi Riec in addit. Rovit. *dec. 90. n. 7.* unde cùm hoc privilegium concedatur minori per text. *in l. & si sine dolo §. quæsitum ff. de minor.* de Marin. *d. resol. 46. n. 7. & 147. n. 13.* & de consequenti competit huic pio loco.

Et licèt utroque casu, tam respectu minoris, quàm fisci, de hoc assumpto dubitetur, ubi præsertim res non est adhuc integra, quia deventum esset ad executionem contractus, nihilominus difficultas admittitur cum triplici temperamento. Primò nempè, ubi augmentum non est notabile. Secundò, ubi res non est integra. Et tertiò potissimè, ubi locatio facta est legitimis subhastationibus præcedentibus, atque congruo loco, & tempore, ut per Marin. *dicta resolut. 46. n. 8. & resolut. 147. n. 23. & in fin. ac per tot.*

Et ideò quicquid sit de primo extremo augmenti notabilis, quod in præsenti videtur dici non posse, cùm neque sit centesima portio, & sic quid modicum in jure non consideratur, cessante alia duo, quia de tempore facti additamenti res erat integra, cùm appaltus initiari deberet die prima Junii, atque dupliciter deficit alterum extremum necessarium, quod scilicet solemnitates, vel legales, vel consuetæ non præcesserunt, quodque appaltus factus non est in loco congruo, quia cùm omnes congrega-

tiones fieri soleant certis statutis, loco, die, & hora, in quadam scilicet mansione ipsius Hospitalis, & in die lunæ de manè, incongruè in omnibus ita gestum videtur, faciendo dictum appaltum extra locum & diem consuetum, dum id actum fuit in domo privata unius Gubernatoris die Mercurii, & forsan non in hora consueta.

Hæc sunt, quæ in sola ratione motivandi ad veritatem eruendam in præsenti controversia videntur hinc inde facere difficultates, pro quibus respectivè tollendis esse debebit munus utriusque partis defensorum, ut eis visis possit judex adhuc interminatus à doctis scribentibus magis illuminatus veritatem dignoscere, atque unicuique quod suum est, præbere. Desiderantur tamen responsiones categoricæ, ac strictè percutientes difficultates, cum auctoritatibus specialibus, quia regulæ generales possunt presupponi. His autem motivis communicatis, ac ponderatis responsionibus datis per scribentes, hinc indè edidi votum, ut sequitur,

VOTUM.

Editis motivis hujus controversiæ præcipuam difficultatem restringentibus ad punctum nullitatis primi appaltus, ob non servatas solemnitates in locationibus bonorum Ecclesiæ & Hospitalium, sive in appaltibus vectigalium requisitas, scribentes pro Scarione & sociis primis Appaltatoribus, quos motiva feriebant, plures dederunt responsiones, atque distinguendo primam speciem solemnitatum requisitarum in locationibus bonorum Ecclesiæ, vel Hospitalis, ab altera illarum, quæ in vectigalium appaltibus requiruntur.

Quarenus pertinet ad primam, dixerunt solemnitates de
13 jure civili in alienatione bonorum Ecclesiæ requisitas, super quibus ample auctoritates colligit Post. *de subhast. inspect. 2. n. 1.* hodie non requiri, vel de consuetudine, vel quia jus canonicum eas non curat, Redoan. *de rebus Eccles. non alien. q. 24. n 39.* Grat. *discept. 479. n. 16.* Mangil. *de subhast. q. 29. n. 3.* Post. *d. inspect. 2. n. 13.* quibus addi potest Ridolphin. *in praxi p. 1. cap. 25. num. 60.* quodque in omnem eventum id non procederet in locatione ad modicum tempus ex eodem Post. *n. 4. & 5.*

Quo verò ad alteram, dupliciter responderunt, primò scilicet id procedere in appaltibus vel alienationibus, quæ
14 fierent per procuratorem fisci, cujus facultas ita restricta est, non autem ubi stunt per alium ad id deputatum à Principe, ex Aponte *cons. 53. & 54. l. 1. & de potest. Proreg. tit. 4. de regal. impositi. § 5. n. 30. cum seq.*

Et secundò, ut id procedat, quando vectigal possidetur, & in appaltum conceditur per ipsum fiscum, secus autem si per privatum, cui Princeps concesserit, quia Regalia possessa per privatum amittunt Regalium naturam
15 & privilegia, & regulantur jure privatorum bonorum, allegando Isern. *tit. quæ sint regalia n. 52. in fin.* Lanar. *cons. 34. n. 8. & cons. 39. n. 6.* Rovit. *dec. 72. n. 33.* Franch. *dec. 56. num. 16.* Cutel. *dec. 29. num. 3.* Hodiern. *controv. 45. n. 26. & 28.* Montan. *de regal. in prælud. n. 35. & 39.* Lanar. jun. in addit. ad Lanar. Sen. *in c. 1. de success. feud. n. 57. in fin.* Quibus addi possunt Mastrill. *de magistrat. l. 3. c. 10. nu. 335. & l. 1. cap. 21. n. 13.* Bilott. *concluss. feudal. 38. nu. 10.* Amichang. *in rub. quæ sint regalia cap 2. n. 16. & 17. & c. 1. n. 59.* Et magis ad rem Cuman. *cons. 162.* Roland. *consil. 42. n. 33. & sequent. lib. 2.* Venturin. *cons. 21. num. 47.* ubi quod hæc Regalia penes privatos venduntur & locantur jure aliorum privatorum bonorum.

Ad aliam verò difficultatem super addictione, cui re integra locum esse probatur in motivis adinstar minoris. Responderunt cessante læsione, id non esse admittendum post locationis contractum jam perfectum, ex collectis per Amat. *vot. cap. 38. n. 19.* & de Marin. in locis allegatis in eisdem motivis.

Responsiones autem prædictæ, quamvis & doctæ & elaboratæ, nullatenus tamen satisfacere videntur, neque motivorum vim enervare; singulas etenim juxta præmissum ordinem examinando.

16 Prima responsio percutit solemnitatem provenientem ex *auth. hoc jus porrectum, Cod. de Sacrosc. Eccles.* & in corpore unde sumit, & in hoc credo quod benè scribentes dicant, potissimè quia hodie post extravag. Ambitiosæ, omnes aliæ solemnitates etiam præscriptæ à jure canonico *in cap. nulli de rebus Eccles. non alien.* & *concordan.* dici possunt antiquatæ, cùm sufficiat servari formam dictæ extravag. consistentis potissimè in beneplacito Apostolico, quod justa causa concurrente, omnes aliàs solemnitates supplet Franch. *dec. 163. n. 13.* Duran. *dec. 397. n. 8. & 459. n. 4. dec. 260. n. 6. par. 4. sec. tom. 2. 222. par. 7.* & passim. Et ex hoc etiam pendet distinctio inter locationem ad longum vel breve tempus, ad effectum scilicet inspiciendi, quando cadat necne sub vocabulo alienationis, de qua loquitur text. *in d. auth. hoc jus porrectum.*

Verum non est iste casus, quoniam necessitas subhastationum, seu edictorum, aliorumque actuum publicationis, ac diligentiarum, non provenit ex dispositione dicti textus, sed ex ea necessitate, quæ tutoribus aliisque legalibus administratoribus incumbit, publicè & palam, ac prævils debitis & consuetis diligentiis vendendi seu locandi bona pupillorum, aliorumque sub legali administratione viventium, ut ita omnis deceptionis, & fraudis suspicio absit, & ne in administratorum arbitrio repositum sit hujusmodi actus clandestinos facere, ut benè Plottus *in tract. de in litem jurando § 5. n. 3 & 5.* à quo desumit Munoz. *de ratioc. cap. 16. n. 3.* qui punctualiter agunt de Hospitalibus, eorumque administratoribus.

Et licèt etiam in minoribus ista subhastationis solemnitas videatur antiquata, ex deductis per Clarlin. *controvers. 217. n. 48. & 49.* Ridolphin. *dicta part. 1. cap. 15. n. 61. & sequent.* Baron. *de effect. minor. ætat. effect. 3. n. 171. & seq.* apud quos cæteri. Nihilominus rectè utraque opinio conciliari posse videtur, ut quælibet substineatur juxta usum, Si enim consuetum est dictas diligentias adhiberi, possunt illæ per administratorem sperni, si verò non sit consuetum, ad eas non tenetur. Unde cùm in hac facti specie prædecessores Gubernatores ita facere consueverint, non videtur quod ab isto laudabili usu deviari potuerit. Non capiendo mordicus consuetudinem tanquam hujus solemnitatis inductivam, itaut eam justificare oporteat cum suis rigorosis requisitis, sed tanquam interpretativam, seu 18
corroborativam ejus, quod de jure dispositum est. Sive ad impediendum illum contrarium usum, per quem juris dispositio cesset, ad quem effectum sufficit ita aliquando fuisse servatum, Caval. *dec. 80.* Cæsaraugustana portionum 16. Junii 1659. Albergato, & quotidie, cùm sit propositio qua nulla frequentior.

Fortius verò urgere videtur aliud motivum omissæ solemnitatis requisitæ in locatione vectigalium, quam ad solum triennium faciendam esse cum solemnitate subhastationis vel alia æquipollenti, ad litteram probant text. *in l. penes 4. C. de vectig. & l. locatio aliàs licitatio ff. eod.* & firmant DD. allegati in motivis, ac alii, de quibus infrà.

Illud autem enervari non videtur ex prima responsione deducta ex Apont. *cons. 53. & 54. & de potest. Proreg. ubi* 19
supra, quoniam, ut clarè patet ex eodem Apont. præsertim hoc secundo loco, ipse loquitur de illa venditione, vel concessione, quæ fieret per procuratorem specialem ad id deputatum per ipsum Principem, quia sicuti iste non est ligatus solemnitatibus, ita videtur noluisse ligare ejus procuratorem, cujus fidem ad illum actum probavit, & sequutus est; Ac etiam quia Princeps ita dicitur contrahere jure privati, atque procurator gerere actum jure mandati dati ab homine, quod differt à mandato dato a lege; Sed hoc nil commune habet cum casu nostro, in quo agitur de Oeconomis hospitalis, quos non dubitatur esse administratores legales, *l. Orphanotrophos, C. de Episcopis, & clericis cum concord.* Igitur hæc responsio corruit ex totali defectu applicationis ad casum; Tunc enim dicta conclusio procedere videtur, quando ipse Princeps, volens aliquam particularem concessionem, seu venditionem facere, ad illum actum præcium deputat procuratorem, ut frequenter practicatur in Urbe in appaltibus dohanarum, seu thesauriariarum, quia ubi Papa solemnitates subhastationum non adhiberi mandat, facit Chirographum particulare Thesaurario, concedendo ei mandatum seu facultatem id agendi; Sed hic non est casus, cùm agatur de administratione generali & legali.

Minus relevare videtur altera responsio deducta ex con-
clusione, quod Regalia, ubi non sunt amplius penes Prin- 20
cipem, sed penes privatum amittunt Regalium qualitatem, quoniam tunc ista responsio esset considerabilis, quando necessitas solemnitatum provenirer ratione Regaliæ, vel ex privilegio fisci, itaut lex disponeret in Regalibus, vel bonis fiscalibus talem solemnitatem servari, sed non sumus in his terminis, quoniam text. *in l. locatio aliàs licitatio 9. ff. de vectigal. & in d. leg. penes 4. C. eod.* ita simpliciter, & indehnitè disponunt in locatione vectigalium, non distinguendo, an illa sint de Regalibus, & possideantur à Rege, vel possideantur à Civitate, vel privato, dum dictæ leges hoc disponunt, neque DD. ibidem descendunt ad hanc distinctionem, ideòque dicta conclusio extranea videtur à casu quæstionis, cujus vis non est in Regalia, sed in eo quod ageretur de vectigali, cujus peculiaris qualitas de jure ita exigit.

21 Quamvis enim vectigalia sint regulariter de Regalibus Principis, hoc tamen non impedit, quin ex ejusdem Principis concessione vel alio jure sint in dominio Civitatis, vel alterius, quæ propterea non amittunt vectigalium nomen, & naturam, ut ad litteram probant text. *in vectig. 10. & leg. exceptis fin. C. de vectig.* ubi habentur, vectigalia pertinentia ad Civitates vel ordines, contra distincta ab iis, quæ spectant ad patrimonium Principis, & tamen indefinitè disponitur vectigalia ita locari.

Et in individuo solemnitatem, de quibus *in d. leg. 4. C. de vectig. & l. licitatio ff. eod.* ut requirantur etiam in locatione gabellarum & vectigalium, quæ sunt communitatem, Bertach. *de gabell. p. 2. n. 17.* ibi, *& debet fieri talis subhastatio præsentibus officialibus communis*. Et sic supponit vectigal esse communitatis, ibidemque contradistinguit alia bona fisci, vel communitatis.

Idem clarè Mausin. *de caus. execut. l. 1. ampliat. 20. nu. 11.* 17
vers. in prædicta Civitate & n. 12. & clarius Vivius *dec. 359. n. 1.* ubi de gabella Communitatis, in cujus locatione hanc solemnitatem supponit, & tamen indubitatum est penes communitatem, vel Baronem gabellas non esse de Regalibus, quæ solùm dicuntur, ubi sunt penes ipsum Regem juxtà dictum cons. Cuman. 162. ubi in specie agitur de salinis, & vectigalibus, Frecc. *de subfeud. l. 2. auctor. 13. n. 8. post med. fol.* 210. in meis Franch. *dicta dec. 56. num. 16.* Neque super hoc aliqua datur auctoritas, quæ dicat, ut text. *in d. l. 4. C. de vectig. cum concord.* procedat solùm, quando locatur vectigal possessum à Principe, non autem quando illud possidetur à Communitate vel pio loco, sed potius habemus auctoritates in contrarium, dum vis non est in Regalia, sed in qualitate vectigalis. Accedente potissimum observantia capienda tanquam interpretativa seu corroborativa dispositionis legalis, ut supra.

Clarius quia tunc dicta conclusio de cessante qualitate
22 Regaliæ procedit, quando à Principe jus Regale omninò abdicatur, & in privatum transfertur perpetuò, & irrevocabiliter, secus autem ubi est quædam species precariæ concessionis ad Principis libitum revocabilis, quia tunc non desinit esse de Regalibus, ut per Rovit. *dicta dec. 72. num. 33.* hic est casus, quia cùm agatur de meræ gratiosa concessione pro sola provisione loci pii, hæc est revocabilis quandocumque, ut de facto comprobavit observantia in revocatione alterius vectigalis eidem loco concessi, vulgò nuncupati *del tiro*.

Quinimò neque dici posse videtur hoc vectigal exiisse à manu Principis, & transiisse in manum privatam, quoniam non sumus in aliqua privata persona hoc vectigal possidente, minusque in aliqua Universitate, vel corpore habente privatum dominium contradistinctum ab illo Principis, sed agitur de pauperibus, quos in eo loco collectos, Princeps ex debito sui officii substentat cum emolumentis suorum vectigalium, & publicorum reddituum, ut in motivis insinuatum est.

23 Ideò enim Regalia dicuntur penes Principem, & quando transeunt ad privatum desinunt esse talia, quia quando sunt penes Principem, deservire dicuntur publicæ utilitati, publicisque necessitatibus. Quando verò ad alium transferuntur, deficit dicta ratio, quia deserviunt ad privatam utilitatem concessionarii, ut per Amichangel. *dicto cap. 5. n. 59.* Unde cum in præsenti usus hujus vectigalis deserviat ad publicam utilitatem, & pro eo sumptu, qui incumbit Principi tanquam Principi ratione Principatus, ideò dici non potest cessare Regaliam.

Si enim Papa aliquod vectigal, vel publicum redditum assignaret Eleemosynario pro eleemosynis distribuendis, vel pro pauperibus alendis, non dubitaretur jura assignata retinere qualitatem Regaliæ, quamvis essent sub administratione procuratoris fisci. Sic à pari, cùm nulla videatur subesse differentiæ ratio. Ideòque hujus hospitalis Gubernatores, ita esse videntur eleemosynarii seu administratores deputati per Papam ad distributionem hujus eleemosynæ, quæ fit per ipsum jure Principatus, & consequenter illud hospitale, regulandum non videtur eo jure, quo generaliter alia regulantur ex piis privatorum viventium, vel morientium dispositionibus. Ideòque ex jure & ex facto cessare videtur applicatio dictæ conclusionis, in qua totum est dictorum scribentium fundamentum.

Subsistere etiam videtur motivum additionis ob communicationem privilegii minoris, quod non dubitatur competere Hospitali, ut per Plot. *dict. tract. de in litem jurando,* 24
§. 5. num. 5. per text. in d. l. Orphanotrophos C. de Episc. & Cler. & Clem. *quia contingit de religios. dom. utrobique* DD. Nil relevante responsione ex deductis per Amat. *resol. 39. num. 19.* Cohell. ad Bullam *cap. 46. num. 8.* Guttier. *lib. 1. pract. quæst. civil. 38. num. 2.* & alios allegatos, quoniam ut patet ex lectura, loquuntur, quando servatis servandis, ac prævils subhastationis, aliisque solemnitatibus, locationis contractus est jam perfectus, & validus, atque addictio non fit re integra. Quæ omnia in præsenti cessant, nam locatio erat solùm conclusa oretenus, itaut forsan non improbabiliter, dici posset etiam imperfecta ob reservationem accommodationis capitulorum, ex firmatis *dec. 20.* apud Mangil. *de subhast.*

Et licet stante attestatione Gubernatorum, quibus omninò deferendum est, Ego haberem actum pro perfecto, ut in motivis, attamen videtur circumstantia satis considerabilis ad hunc effectum, ut res adhuc quodammodo integra dici posset, potissimè quia non solùm ad possessionis traditionem deventum non erat, sed quod magis est, neque cesserat dies, quo appaltus intrare debebat. Et sic magna differentia est inter actus perfectionem ad unum effectum pœnitentiæ ac liberi recessus, & ad istum admittendi addictionem.

Et in una Veliterna appaleus furnorum Civitatis Velitemæ disputata hoc anno in Sac. Congregatione boni regiminis; præcipua disputatio, me scribente pro appaltatoribus in rejectionem novæ oblationis, fuit super solemnitatibus benè servatis, quibus cessantibus pro absoluto habebatur addictioni locum esse debere, firmaroque pun-
cto validitatis actus, evitata fuit addictio prædicta, non solùm quia facta 20. diebus post jam initiatum appaltum, & adeptam illius possessionem, sed potissimè, ac principaliter ob provisiones framenti, quas cum notabili sumpcu, incommodo, & periculo fecerant appaltatores, qui notabiliter damnificati remanerent, ex punctuali auctoritate Guttier. *dicto lib. 1. pract. quæst. civil. 38. num. 2. in fin. cum de dict. in dicta Veliterna sub tit. de locato.* Quæ omnia cessant in præsenti, quia nullæ servatæ sunt solemnitates, res erat omninò integra, dum neque ad instrumenti confectionem processum erat, non erat gradita possessio, quinimò neque cesserat dies, quo appaltus initiari deberet, atque conductores in nullo erant damno. Igitur non videtur subesse ratio, ob quam nova oblatio cum loci pii præjudicio retpui debuerit.

Quod autem solùm in præsenti causa mihi inferebat difficultatem adversus hanc novam majorem oblationem, fatisque me tenuit ancipitem, in eo consistebat, quod vere hic actus, prudenter, sinceré, & cum bono fine per Gubernatores gestus esset, itaut cesset illa mala suspicio, cujus rationes leges & DD. hujusmodi solemnitates desiderant, & qua bona fide posita, subsilineri de æquitate actum etiam sine solemnitatibus, habetur in terminis minoris, apud Sera- 25
phin. *decis. 358. nu. 1.* Rot. *decis. 1446. n. 2 par. 1. recent.* add. ad Greg. *d. 585. n. 13.*

Cùm enim consuetum non esset fieri subhastationes cum publicis licitationibus ad extinctum candelæ, sed prævils edictis, oblationes fierent per schedulas sigillatas in actis Notarii Hospitalis exhibitas, ut liquet *ex dec. 376 par. 4. rec.* individualiter firmante hujus Hospitalis obligationem deliberandi appaltum ei, quem comperietur fecisse majorem oblationem in dicta forma schedularum.

Suspicari poterat de colusione inter negotiantes huic appaltui vacare volentes, quod scilicet plures facerent schedulas inferiores, quarum comparatione una earum esset major, sed Hospitalis læsiva, ut quandoque in aliis appaltibus vel rebus licitandis experientia docuit. Cui periculo ita prudenter Gubernatores occurrere voluerunt, ponendo in tuto illam pensionem, quam ex præcedentium annorum experimento, justam, & congruam crediderunt. Eo etiam addito, quod non erat à suspicione alienum, has novas majores oblationes factas fuisse ex motivo æmulationis per aliquos dictis appaltatoribus infensos.

Istud solùm motivum videtur pro primis appaltatoribus considerabile, atque attenta præsertim Gubernatorum qualitate, si in judicando daretur arbitrium, seu licentia egrediendi stricti juris cancellos, ex eo, pro primi appaltus validitate libenter judicassem. Sed non potui ad id captivare intellectum, cùm hoc motivum videatur æquitati non scriptæ seu legi convenientiæ potius quam

juris dispositioni innixum, ideoque prævalere non debet dicti juris propositionibus, quoniam ubi habemus legem scriptam, quamvis rigorosam, locus non est æquitati non scriptæ, ut apud Merlin. *dec.* 386. *num.* 2. *alias* 243. *par.* 5. *vers. & dec.* 367. *n.* 59. *& seqq. alias* 172. *par.* 6. *rec. cum concord. per addon. ad dec.* 28. *n.* 41. *par.* 3. *rec.*

Ac etiam quia numquam locus est æquitati cum præjudicio tertii, cujus jus exinde deterius fiat, ut est vulgaris propositio in materia purgationis moræ cum similibus. Ideòque dum lex ità disponit, attrendenda non est dicta non scripta ratio cum notabili præjudico Hospitalis, non solum in scut. 700. quantum importa hæc nova major obtatio, quæ est summa notabilis, sed etiam quia hæc major pensio constituit appaltum in statu meliori pro tempore futuro, quod est satis considerabile, itaut Hospitale contendat de damno, Appaltatores autem de lucro, igitur ubi imputent, cur servatis servandis non contraxerint, quoniam in omnibus alienationibus bonorum Ecclesiæ, quæ fiunt per Episcopos, aliosque Prælatos qualificatos, seu sacerdotes sæculare, vel regulares, præsupponenda est in eis integritas, & optima fides. Sed ea etiam posita, non sufficit, nam si alienationes fiant sine debitis solemnitatibus, eas lex infringit.

Eo magis quia dicta ratio æquitatis seu legis convenientiæ, sustincta remanere videtur ab altera potentiori ratione æquitatis & convenientiæ, non aperiendi hanc novam portam, ut contra antiquam laudabilem observantiam, in arbitrio administratorum esse debeat hos appaltus clandestine concedere pro pretio sibi bene visо. Licet enim actus de quo agitur, fuerit sinceríssimus, neque de integritate ac zelo Gubernatorum immaginabilis quidem dubitandi umbra cadere videatur, attamen videtur res mali exempli, ex quo notabilia præjudicia resultare possent hospitali in futurum, quando incerrum est, qualis esset morum, & temporum conditio, ideòque ita utique rationi congruè consultum esset, satis desiderabilem, quod primi Appaltatores aliquam maiorem, vel æqualem oblationem in accensione candelæ fecissent, prælationem absque dubio obtenturi, vel saltem tunc proximè, & ante causam discussam, & instructam eamdem prælationem pertissent. Intrare siquidem videtur dilemma. Aut sequi volumus strictum juris rigorem, & hic urget pro invaliditate actus; Aut sequi volumus æquitatem, & hæc magis assistit Hospitali contendenti de damno, ac etiam ob malum exemplum, malamque ac præjudicialem introductionem.

Hactenus motiva, & votum edita per me tanquam judicem dicti Hospitalis, atque ita sententiam protuli, cui non acquieverunt priores appaltatores, unde causa per Cardinalem Protectorem commissa fuit in gradu Appellationis quia partes se concordarunt, cum præjudicio Hospitalis, ita amittentis hoc augmentum. Verum adhuc exinde notabile beneficium Hospitali resultasse videtur, dum in futurum dicta forma in appaltibus utriusque vectigalis bulli oleárum, & lignorum seervanda erit.

ANNOT. AD DISC. LXXXI.

DD addictione in diem, de qua agitur in præsenti discursu, videnda sunt ea, quæ habentur *sub tit. de Locat. & Conduct. disc.* 46.

Et de altero assumpto, quod Vectigalia, aliaque jura Regalia affignata huic Hospitali, non amittant naturam, seu qualitatem Regalium, eamque retineant perinde, ac si essent penes ipsam Cameram, habetur infra in Romana Gabellæ lignorum pro eodem Hospitali *disc.* 174. ubi declaratur conclusio, quod jura Regalia penes privatos, desinant esse Regalia, atque efficiantur bona privata, & indifferentia.

FERRARIEN. DATII PRO THESAURARIIS ROMANDIOLÆ CUM IMPRESSARIIS SALIUM MEDIOLANI.

Casus variè decisus per Camerarium, & Cameram.

De Gabella exigi solita pro transitu salis, ad quam mensuram, seu rationem exigenda sit.

Et aliqua de materia ponderum, & mensurarum.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ, & de gabella pro transitu salis.*
2 *De mensuris & ponderibus in contractum deductis, de quibus intelligatur.*
3 *Mensurarum vel ponderum probatio in antiquis quomodo facienda sit.*
4 *Libris gabellarum est deferendum.*
5 *Casus alterius controversiæ super eadem gabella.*

DISC. LXXXII.

PEr antiquos Duces Ferrariæ exigi consuevit quædam gabella pro sale per Padi flumen transitari solito, à Statu Veneto, ad Statum Mediolanensem, de qua gabella loquuntur in specie Florian. de Sancto Petro *cons.* 10. Natt. *cons.* 661. & 662. Et generaliter, an Appaltatores pro transitu salis teneantur solvere gabellam Bertacchin. *de gabellis par.* 7. *q.* 13. *n.* 32. *& seqq.* Eaque post devolutionem hujus Status ad Sedem Apostolicam redacta ad novem julios pro quolibet modio, exigi solita est, non per Appaltatorem generalem Ferrariæ, ut cætera omnia vectigalia, & gabellæ, aliaque ad Cameram in eo Statu pertinentia ex iguntur, sed per Thesaurarium Romandiolæ, cui annexus est Appaltus Salinarum Cervіæ. Unde inter istum orta est quæstio, & impressarios salis dicti Status Mediolanen. super modi qualitate, ex qua major, vel minor gabellæ quantitas resultat, de quo scilicet modio chirographum Clementis, & capitula appaltus loquerentur. An scilicet de illo importante pondera 120. ut impressarii prætendebant, vel altero importante pondera 55. ut erat Thesaurarii prætensio, cum juxta hoc secundum inferius ponderus importaret Ferrariæ.

Pro Thesaurario scribens dicebam, quod ubi etiam legem scriptam particularem non haberemus, adhuc de jure attendi deberet modius Ferrariæ, quia ubi de ponderibus, vel mensuris fit sermo, intelligitur de illis loci contractus, seu in quo actus explicandus est, ex Theor. Bart. *in l. semper in stipulationibus de regulis juris*, Roland. *cons.* 100. *n.* 7. *& seqq. lib.* 3. Afflict. *decis.* 363. *n.* 5. Cenc. de cens. *qu.* 85. *n.* 40. Durand. *eodem tract.* § 3. *q.* 6. *n.* 50. Cirlac. *controv.* 131. ubi eruditè de hac materia mensurarum, Mantic. qui plures in hac materia refert varias opiniones, *de tacitis, & ambiguis lib.* 3. *tit.* 13. *à num.* 19. *ad* 30. Cum enim in Civitate, seu Territorio Ferrarien. explicetur actus exactionis dictæ gabellæ, de qua mentionem ut supra faciunt Florian. de Sancto Petro *d. cons.* 10. Nata *dicto cons.* 661. *& seqq. & alii*, idcircò istius loci modius attendendus videbatur.

Clarius autem attenta lege chirographi, & capitulorum appaltus, in quibus expressè disponitur, exactionem faciendam esse juxta illum modium, quo utebatur Dux Ferrariæ. Unde cum ex Testibus examinatis, & aliquibus ejusdem Cameræ Ducalis Officialium enunciativis, aliisque probationibus constaret, modium Civitatis Ferrariæ, quo Duces utebantur esse ponderum 55. istis probationibus deferendum esse dicebam, quamvis illæ non omninò perfectæ, & concludentes prætendi possent, quia in hac materia, quoties agitur de facto antiquo, testes de publica voce, & fama, ac leviores probationes etiam per inditia, & conjecturas sufficiunt, ut ultra generalia, in terminis individualibus ponderum, & mensurarum sunt decisiones Seraphini 1461. & 1499. in quibus etiam firmatur, quod ubi de una specie mensuræ constat, & de alia non apparet, ad istam de qua constat referenda sunt verba Statuti, contractus, vel alterius dispositionis de mensura loquentis.

Contrarium fuit judicatum per Camerarium, non quia de dictis conclusionibus dubitaretur, sed quia ab ipso initio reductionis hujusmodi gabellæ factæ per Clem. VIII. repertus fuit liber, tunc confectus per quemdam administratorem, seu Appaltatorem, in quo enunciatur ex concordia inita cum impressariis, statutum fuisse modium esse debere ponderum 120. juxta mensuram onerationis salium Venetiis. Et posita dicti libri veritate, itaut esset fide dignus, resolutio habuisset probabile fundamentum, dum agebatur de enunciativa contenta in libris ejusdem gabellæ modum solvendi, quinimò & exemptionem probanti bus, Cohell. ad Bull. Bon. Regim. *c.* 47. *n.* 101. Et quod magis est, percutiebant proximum tempus, sive initium, quo modus hujusmodi exactionis post devolutionem Status innovatus fuit, cum subsequuta longæva observantia, quæ in hujusmodi gabellarum, & victigalium materiis totum facit, ac perpetuo attendenda est, ut sæpius habetur in præcedentibus ad hanc materiam gabellarum.

Et quamvis pro Thesaurario Ego & cæteri scribentes replicaremus, dictam observantiam, quinimò & ipsum principium deductum ex præfato libro non esse ipsius Cameræ eorumque Officialium, sed Appaltatorum, quorum factum, vel negligentia juribus Cameræ præjudicare non potest ad text. *in l. locatio §. earum ff. de publicanis, ubi omnes*. Replicabatur tamen, & benè, id procedere ubi ageretur de re clara, istud observantia contraria, esset potius præscriptiva, seu destructiva jurium Cameræ competentium, quo etiam casu, stante lapsu longissimi temporis annorum 30. & ultra, & quod de aliquo initio, seu statu contrario non constabat, adhuc posset satis dubitari. Secus autem in casu dubio, & æquivoco, in quo observantia pro interpretatione magis attendenda est, ut pariter de hac observantiæ, vera, & receptissima distinctione habetur læpè hoc tit. Sed punctus gravaminis consistebat in minus probanti forma libri prædicti, qui supponebatur confectus à quodam Zotrino asserto Ministro Camerali, quem non justificabatur esse talem. Et quod magis est, neque constabat ejus manu illum tunc temporis confectum esse, itaut neque haberetur certitudo temporis, quodque confingi potuerit post motam controversiam. Unde propterea delata per appellationem, causa ad Cameram coram Cætano ex hoc fundamento prodiit resolutio pro dictæ sententiæ infirmatione, & pendet revisio.

Super hac eadem gabella transitus salis, aliam practicavi controversiam inter dictos impressarios Mediolani, & Appaltatorem generalem Ferrariæ; Cùm enim de anno 1643. auctoritate Urbani VIII. ac sublevandam dictæ Civitatem ab ære alieno scut. 100. m. contracto occasione belli in illis partibus per Sedem Apostolicam habiti, impositum esset quodam augmentum super omnibus, & quibuscumque gabellis, quæ per Cameram in dicta Civitate, & Statu exiguntur. Prætendebat Appaltator generalis, ad quem dicti augmenti exactio etiam spectabat, illud quoque percutere dictam gabellam transitus salis, tanquam spectantem ad Cameram, & sic speciem cadentem sub universo genere, de quo impositio loquebatur ex regula juris ut qui omne dicit nihil excludat. Contrarium tamen fuit judicatum, & resolutio mihi quamvis pro Appaltatore scribenti visa fuit justa, quia licet hujusmodi gabella exigatur pro transitu per Padum in ditione Ferrarienfi, atque per antiquos Ferrariæ Duces exigi solita esset. Nihilominus post devolutionem affignata fuit Thesaurario Romandiolæ, & sic constituta sub diversa statione, & provincia. Unde ex verisimili, Papæ intentione sub dicta impositione non veniebat, cum verba chirographi percutere viderentur illas gabellas, quæ exiguntur in ipso Statu Ferrariæ, ac veniunt sub ejus appaltu generali.

SENEN. GABELLÆ PRO SIDONIA DE CIOLIS CUM GABELLARIO CHANCIANI.

Responsum extra Curiam.

An gabella solvenda per forenses pro legatis, & relictis, debeatur pro successione ab intestato, vel etiam testata universali jure hæreditario directo.

Et an dicta gabella debeatur per conjunctos, quibus ex ratione, seu ordine naturæ, vel sanguinis, successio, vel dispositio morientis conveniat.

Qui dicantur in proposito forenses, & an mulier originaria, quæ occasione matrimonii degit in domicilio viri, amittat civilitatem naturalem, itaut dicenda sit civis vel forensis.

De validitate hujusmodi Statutorum excludentium forenses à successione, vel eos ratione successionis, & acquisitionis bonorum gravantium ad certum onus. An fieri possint per Civitates recognoscentes Superiorem. Et an illa sint favorabilia, vel odiosa.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Gabella imposita pro successionibus vel legatis, an debeatur per sanguine conjunctos.*
3 *Statutum Civitatis dominantis quomodo, & quando attendendum sit in loco habente Statutum particulare.*
4 *Statuto particulari mandante in casu omisso recurri ad Jus commune, an intelligatur de Jure Romanorum, vel jure Civitatis dominantis.*
5 *Statuta prohibentia forensibus acquisitiones in loco, an sint favorabilia vel odiosa.*
6 *Quid de statutis non excludentibus, sed gravantibus ad gabellam.*
7 *De stricta hujusmodi Statutorum intelligentia. Et quod loquentia de legatis non præcedant in hæreditatibus.*
8 *In dubio contra gabellam.*
9 *Civitates recognoscentes Superiorem, an possint facere Statuta excludentia forenses à successionibus, vel pro eis gravantia ad onus.*
10 *Declaratur, quando forenses possint collectari.*
11 *An quis possit esse Civis plurium locorum.*
12 *Mulier sequens virum alibi habitantem, non amittit civilitatem patriæ.*

DISC. LXXXIII.

DIsponente statuto Oppidi Chanciani Senen. Diœcesis, forenses aliquod in eo territorio acquirentes vigore (sunt verba statuti) *di legato, fascito o Codicillo*, pro hujusmodi acquisitione teneri ad solutionem certæ gabellæ. Cùm per obitum fratris ab intestato, dicti Oppidi civis & incolæ, delata esset ejus successio Sidoniæ Sorori bona in dicto loco cum fratre pro communi possidenti, quæ tamen longo tempore domicilium habebat in patria viri, Prætendere cæpit Communitas, seu ejus gabellarius, pro hujusmodi successione deberi gabellam à Sidonia tanquam forense, atque ex dictæ Sidoniæ parte requisitus.

Dicebam injustam esse prætensionem, quamvis admitteretur eam esse forensem, quia hujusmodi statuta quamvis generaliter & amplè de quacunque successione, vel acquisitione loquentia, non comprehendunt personas adeò conjunctas, ut in terminis filiæ succedentis patri, plene Surd. *cons.* 461. cujus opinio, licet generaliter & abstractè sumpta, tuta non sit, cùm acriter impugnetur per Altrogad. *cons.* 97. *vol.* 1. ad quos relatio sufficiat pro veritatis examine, dum temporis penuria non concedebat formiter examinare. In casu tamen, de quo agitur, eam recipiendam dicebam, stante statuto Senarum, per quod declaratur, à consimili onere exemptos censeri, partes, matres, filios, fratres, sorores &c. Licet enim recepta conclusiosit, statutum particulare loci subordinantis, ac illud & non istud attendendum esse, nihilominus in casu omisso, istud subintrat, & attendendum venit, Barz. *dec.* 117. *nu.* 23. Burat. *dec.* 332. *n.* 1. *& plenè decis.* 10. *part.* 10. *recent.* ubi concordantes, Nil refragante, quod per aliud hujus locis statutum disponatur, ut in ejus defectum recurrendum sit ad jus commune, cujus appellatione, quamvis aliquorum opinio esset, venire statutarium Civitatis dominantis. Verior tamen, ac recepta opinio est, venire jus commune Romanorum quod juxta compilationem Justiniani habemus, ut aliis allegatis Burat. *d. decis.* 332. *n.* 11. 12. & 13. *decis.* 198. *n.* 5. & 6. post Merlin. *de legit. addon. ad dec.* 378. *par.* 4 *rec. t.* 2.

Quoniam id admittendum est, quoties jus commune Romanorum desuper statuisset, sed si est casus ab eo etiam omissus, tunc subintrat statutum loci dominantis, ut ex Decio *cons.* 686. *n.* 7. & in aliis, probant *addon. ad dictam decis.* 378. *p.* 4. *rec. tom.* 2. *n.* 17 *& seqq.* Eo magis quia cum etiam attento statuto particulari dubium si, stante discrepantia Doctorum. An personæ adeò conjunctæ sub eo comprehensæ intelligantur necne, attendendum omninò videtur tale statutum Civitatis dominantis, si non in ratione dispositiva, & auctoritativa, in ratione tamen interpretativa, seu declarativa, cùm etiam Civitatum & locorum adjacentium, seu vicinorum statuta & consuetudines attendi poleant pro interpretandis propriis statutis & consuetudinibus dubiis, quinimo etiam pro decidendo aliquo juris articulo dubio ex collectis apud Pratum *responsumcrim.* 46. *n.* 53. *& seqq.* ac habetur deductum *in Romana legitimæ de vitali sub tit. de legitima & detractionibus* & alibi.

Ex alio etiam capite dicebam, hujusmodi statutum non obstare, quamvis ejus validitas, atque forensitatis qualitates admitterentur, quia utpotè loquentes delegatis, relictis, seu lascitis, & codicillis, non capiat casum successionis universalis, tam ex testamento, quam ab intestato. Quidquid enim sit de illa quæstione, an statuta excludentia forenses à successione vel acquisitione bonorum in loco, favorabilia vel odiosa censenda sint, in qua fortè verior, & magis recepta opinio videtur censeri favorabilis, & benignè interpretanda, tanquam emanata in publicum bonum civium & incolarum, atque ut Civitates & loca habitatoribus impleantur, nec bona ab eis exeant, ex plenè deductis per Surd. *cons.* 2. *num.* 33. Barbatia *cons.* 43. *num.* 11.

*n.11 seqq.vol.*1.Rot.*dec.*252.*num.*5.&6.*par.*8.*rec.* Ubi tamen agitur de statuto, quod non inhabilitat, nec excludit forenses, sed solùm eos gravat ad aliquod onus, vel gabellam, tunc sine dubio dicendum videtur odiosum, quia cessat illa ratio publici boni, & repletionis Civitatum vel locorum, de qua supra, & quæ unicè juxtà dictam opinionem facit ea censeri favorabilia, solumque habet onus gabellæ, quod in jure reputatur odiosum. Ut ultra generalia, in individuo hujusmodi statutorum gravantium forenses ad gabellas pro hæreditatibus & acquisitionibus,Rom.*conf.* 464. in princ.Tuscus lit.S.*concl.*562.*n.*77.

Ideòque posita odibilitate, ob quam stricta quo magis fieri potest interpretatio facienda est, sequitur, quod loquens de legatis, relictis, & codicillis, intelligendum sit de successionibus jure particulari, & obliquo, ex solo hominis judicio obventis, non autem de successionibus universalibus jure directo, quamvis ex hominis judicio, & multo minus de successionibus ab intestato ex judicio legis, ut punctualiter firmant Fulgos.*conf.*215.*num.*1. & *seqq.* Ruin. *conf.*139.*num.*17.18.& 19. *vol.* 5. ubi quod hoc est fundamentum verissimum & firmissimum, Rimínald. jun. *conf.*15.*num.*59. & 63.*cum seqq.* Et de simili stricta intelligentia hujusmodi statutorum, etiam simpliciter excludentium, ut sequentia de bonis stabilibus non capiant mobilia, vel jura, tertiam speciem constituentia, Cyriac. *controv.*14.*n.*30 *& seq.*Rota in Ferrarien. de Pendasiis coram Royas inter ejus impressas *dec.*332.*n.*4 *& dec.*355.*n.*9.

Et nihilominus sufficit hæc esse dubia, ut in ambiguo contra gabellam, et pro ejus exclusione respondendum sit, Dec.*conf.*457.*n.*8.*& seqq.*Surd *conf.*307.*n.*22. Cyriac. *controv.*370.*n.*24. Rota *dec.*118.*p.*11.*rec.in fine*.

Præterea, retento etiam præsupposito forensitatis, ac omissa inspectione, an per Civitates, vel loca recognoscentia Superiorem fieri possint hujusmodi statuta inhabilitantia forenses ad successiones vel acquisitiones bonorum in loco, in quo negativam in specie firmant Grat. *disceptat.* 245.*num.*37 & 44.& cæteri apud eum,ac particulariter habetur actum *sub tit.de successionibus*. Quatenus tamen pertinet ad statuta non prohibentia forensibus acquisitionem, sed eos gravantia ad onera & gabellas, defectum potestatis dicebam videri certum, quia cùm forenses non sint statuenti subditi, & jure collectari non possunt, neque oneribus subjici, cum jus collectandi dicatur munus jurisdictionale, præsertim ubi principaliter directum est in personam, & non in bona, ut in præsenti juxta traditionem Bartoli. *in l. libertus § sola ratio n.*1.*ff.ad municipalem*,quem cæteri communiter sequuntur apud Gabr.*tit.de immunit concl.*2.*per tot.* Sperell.*decis.*35.*num.*17. Rota *dec.*3.*num.*1 *& seqq.* post Cenc.de Censibus in Arimin.gabellæ 25. Junii 1637.coram Bevilaqua.

Et quamvis de communi Italiæ consuetudine relata per Bart. collectentur etiam bona forensium, ex cujus consuetudinis potestate admittuntur statuta quamvis Civitatum & locorum inferiorum Superiorem recognoscentium, ut aliis allegatis admittitur *dicta decis.*3.*post Cencium*, *& in dicta Arminen. coram Bevilaqua*, ac est deductum pluries hoc *eod. tit.* ad istam materiam gabellarum. Nihilominus hujusmodi consuetudo intelligenda videtur de collectis & oneribus realibus, vel etiam mixtis, quæ tamen principaliter imponantur pro rebus, sive eorum fructibus, generaliter et indefinitè respectu omnium, tam civium, quàm forensium bona possidentium, quia rationabile est, ut Commune ex fructibus ab ejus territorio productis, aliquam habeat subventionem pro publicis oneribus supportandis, quorum pleraque eorumdem bonorum et fructuum custodiam et securitatem concernere solent, et in his procedit dicta generalis consuetudo. Secus autem in hujusmodi gabellis, quæ præter communem Italiæ morem imponuntur personis forensium, quia nullo pacto dictæ generalis consuetudinis assistentiam vel fomentum habent.

Cæterum omnem difficultatem in casu cessare dicebam ob cessantem qualitatem forensitatis, dum Sidonia ab annis 18. citra cum fratre defuncto bona stabilia, de quibus agitur, in hoc loco pro communi possedit, et successivè domum apertam cum fratre habuisse dicitur, atque publica onera more aliorum Civium vel incolarum supportavit. Unde propterea civilitatis vel incolatus requisita concurrere videbantur. Nil obstante, quod in eodem loco continuam habitationem non habuerit, quia non implicat, quem esse civem vel incolam duorum locorum, ac pro civitate seu incolatu, retinendo sufficit in loco possidere bona cum domo aperta, in qua ejus conjuncti, familiares vel ministri morentur, ut bene Hieronymus Lauratius *dec.*250.*n.*4.& 5. Et in specialibus terminis hujusmodi statutorum prohibentium forensibus acquisitiones, Surd.*cons.*461.*n.*20.Cyriac.*controv.*292. *n.* 39. ac data allibratione bonorum, & supportatione onerum,in eisdem terminis statuti inhabilitativi forensium, pro absoluto admittitur in allegatis Ferrarien. de Pendasiis coram Royas inter eius impressas *dec.*332.*num.*7.*cum seqq.*& *dec.*355. *num.* 5.*& seqq.* ubi firmatur ad hunc effectum necessariam non esse veram, & præsentem civilitatem, sed etiam fictam et impropriam sufficere, nisi aliàs expressè disponatur, ut faciunt Constitutiones Apostolicæ, de quibus habetur *sub tit. de præeminentiis* ad materiam civilitatis in Britinorien. pro Marchione Capponio, et in aliis.

Multò magis cum ista mulier nupta sit viro in alio loco incolatum habenti, quem propterea ex obligatione matrimonii coacta est sequi, ideòque ejus absentia tanquam necessaria,seu causativa non facit amittere civilitatem vel incolatum alterius loci juxta receptam theoricam Bald.*in l. fin.§.item rescripserunt ff.ad municipalem sub num.*5.& in terminis hujusmodi statutorum benè Cyriac.*d.controv.*262. *n.* 33.*& seqq.* ubi alios cumulat Altogrd.*dict.conf.*97.*num.*16. *& seqq. vol.*1.Rot.*dec.*166.*n.*23.*& seqq.p.*9.*rec.*& est propositio passim in praxi admissa.

Iniquum enim videretur, mulierem quæ ut legi obediat, virum sequitur, ex hujusmodi actu laudabili et necessario; amittere debere ea, quæ sibi natura vel sua providentia comparavit. Et quemadmodum per occasionalem absentiam ratione officii, beneficii, vel militiæ, civilitas non amittitur, ita fortius ex ista causa, quæ magis necessaria est, quàm voluntaria.

FOROLIVIEN. GABELLÆ PRO EQUITE PAULO SALECCHIO CUM GABELLARIIS CIVITATIS FOROLIVIEN.

Responsum pro veritatem extra Curiam.

De statuto Civitatis disponente, de bonis extradotalibus, constante matrimonio delatis mulieri nuptæ viro forensi, cerram gabellam à viro solvendam esse. An tale Statutum valeat, & liget, & quatenus valeat, quando ista gabella solvi debeat.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Bona extradotalia tàm in proprietate, quàm in fructu pertinent ad Uxorem.*
3 *Communitates inferiores recognoscentes Superiorem facere non possunt Statuta juri contraria.*
4 *Ex statuto Arminen. maritus est usufructuarius etiam bonorum extradotalium.*
5 *Tale Statutum potius favorabiliter, & benignè intelligendum est.*
6 *Idem disponitur per statutum Forolivien.*
7 *De jure forenses collectari non possunt pro bonis in Territorio possessis.*
8 *Fallit de communi consuetudine.*
9 *Statutum gravans maritum forensem ad gabellam pro bonis extradotalibus in uxorem obventis intelligitur, quatenus maritus ex bonis prædictis percipiat fructus, quorum ratione, & non aliàs solutio onerum subsistere poterit.*
10 *Equites Sancti Stephani, an sint exempti à Statutis & oneribus localibus.*

DISC. LXXXIV.

1 Disponente Statuto, seu verius nova reformatione per Consilium Civitatis Forolivien. ordinata de anno 1604. quod mulier nupta viro forensi acquirente alia bona præter dotem quovismodo, certa gabella ad rationem tot quadrantium pro libra per virum solvi debeat. Cùm ob mortem Philippi Merlini, ejus hæreditas delata esset in Margheritam, Theresiam, & Mariam ejus germanas sorores, quarum ultima nupta reperiebatur Equiti Paulo Salecchio Faventino prætendentibus gabellariis supradictam gabellam exigere Salecchius, Me pro veritate consuluit. Et primo aspectu omninò iniquum ac exorbitans dicebam hujusmodi Statutum, utpotè directum ad solum virum, cum quo nulla hujusmodi exactionis ratio concurrebat. Non poterat enim exigi tanquam onus personale, cum ad id absque principio difficultatis non possit Civitas urgere forensem in propria patria habitantem, eique nullatenus subditum. Neque exigi tanquam onus reale vel mixtum ratione bonorum in Territorio existentium, cum absolutum sit, dominium bonorum extradotalium spectare ad mulierem, cujus etiam sunt fructus, & administratio, quatenus nolit istam esse penes virum, qui aliud de jure in hujusmodi bonis prætendere non poteit, nisi excusationem à restituendis fructibus, ex expresso, vel conjecturali mulieris consensu in communes usus consumptis, itaut nec in specie, nec in æquipollenti extare dicantur, *ad communiter notat. in l.fin.C.de pact. convent.* ubi DD. & *in l.maritus C.de procur.*de quibus Fontan.*de pact.clausul.*6.*gl.*2.*p.*7.Arias de Mesa *l.*2.*var.c.*30.Sota *dec.* 63. post Merlin. *de pign.* in Arimínen.fructuum 29.Januarii 1654. coram Verospio, & eadem 7.Junii 1655. coram Bichio, & habetur latius deductum supra hoc titulo in materia locorum montium in Romana fructuum *disc.*35.& in sua materia *sub tit. de dote.* Nec de jure dubitandum dicebam, Civitates inferiores Superiorem recognoscentes, prohibitas esse absque speciali confirmatione Apostolica facere hujusmodi ordinationes exorbitantes, & juri contrarias, ex deductis per Bratt.& add.*dec.*6.& alios passim.

Pro notitia verò, quam occasione dictarum decisionum in dicta Arminen. fructuum coram Verospio, & Bichio habebam de Statuto Arminensi, disponente ad virum spectare debere fructus, seu usumfructum omnium bonorum mulieris, etiam extradotalium, & constante matrimonio obventorum. Quod Statutum benignè Rota in dictis decisionibus interpretata est, ut scilicet locum habeat etiam in fructibus extantibus, ac dissentiente muliere percepris, respondendo ad contrarias auctoritates firmantes consimilium Statutorum diversam intelligentiam. Idcircò stante istarum Civitatum adjacentia, seu situatione in eadem Provincia, inspicere volui ejusdem Civitatis Forolivienfis Statuta, num idem disponerent, & inveni, *quod lib.* 5.*rub.*43. idem statuitur, sed cum magnis et generalibus verbis.

Quo stante, satis dubitabam contra dictum virum requirentem, cùm Statutum super solutione gabellæ fundatum sit in ea utilitate, quàm vir forensis ex bonis in ejus Territorio existentibus percipit ratione dicti usufructus, unde cessat illa irrationabilitas, et exorbitantia, quàm attentis terminis juris communis, rationabiliter, ut supra conceperam.

Licèt enim in puncto juris, verissima sit conclusio, utramque subjectionem, personarum scilicet & bonorum requiri, ut Civitas hujusmodi onera, non merè realia, sed mixta exigere valeat, unde propterea collectare non potest forenses, quamvis in Territorio bona possidentes, ut per Bart *in l.libertas § sola ratio n.*1.*ff.ad municip.*Alex.*cons.*12. *n.*5.15. & alios plenè deductos per Rot.*dec.*3.post Cenc.*de cens. nu.* 1.*cum seqq.*& in Arimínen.gabellæ 25. Junii 1637. coram Bevilaqua; Nihilominus de consuetudine ferè per totam Italiam,ac etiam per aliàs Provincias contrarium receptum est, ut testantur Bart. Bald. & cæteri collecti *d.dec.* 3. post Cenc.& in eadem Arimínen & est sæpius in præcedentibus deductum. Unde propterea satis dubitabam.

Quia tamen dictus Testator, cujus judicio hæc bona in dictam mulierem obvenerunt, usufructuariam reliquerat Luciam Socrum, unà cum filia & uxore; per quam deficientiam dicta legataria prætendebat ex jure accrescendi, vel non decrescendi, integrum usumfructum ad ipsam spectare, super quo lis pendebat in Rota,ut habetur in Forolivien.sub tit. de Servitutibus ad materiam Usufructus. Idcircò ex hoc cum sensu veritatis,scripsi,intempestivam esse gabellariorum prætensionem,non exercibilem,nisi dicta lite finita, quia cùm ejus eventus dare possit integram fructuum pertinentiam ad legatariam, cujus vita durante posset matrimonium dissolvi,proindeque efficì,quod vir ex hujusmodi bonis nullum fructum, nullamque utilitatem perciperet, cessabat ratio, cum qua unicè hujusmodi Statutum ab exorbitantia, & irrationabilitate salvari posset,cum collecta dicatur species decimæ, Principi, vel Civitati pro bonis in Territorio existentibus solvenda, ex fructibus, seu eorum, vel utilitatis ratione, ad text.*in leg* 1. & 2.*C. de Annonis*, & sæpiùs habetur hoc tit. Unde cessante utilitate, cum cujus præsupposito, stante dicto alio Statuto, censendum est hujusmodi novam ordinationem emanasse, nulla suberat ratio, ob quam vir forensis ad hujusmodi gabellam urgeri deberet.

Ponderabam etiam,num dictus vir ab hujusmodi onere esset exemptus, attento quod erat miles S. Stephani ideò que vel Religiosus, vel saltem Ecclesiasticus à laicorum Statutis, jurisdictione & oneribus exemptus, ex iis quæ in specie istorum militum S. Stephani firmant,Navar.*cons.*10. *de reg.l.*3.juxtà parvam impressionem Venetam anni 1600. *aliàs cons.*23.Caball.*tract.crim.cas.*225.*n.*15.& *seqq.* Barb. *de Episc.alleg.*12.*n.*45.Novar.*de elect.for.q* 69.*p.*2.*num.* 31. Et generaliter de professoribus hujusmodi Religionum militantium,Carlev.*de Judic.tom.*1.*disp.*2.Sperell.*dec.*2. & cæteri deducti in Lucana sub tit. de jurisdict. & foro competenti. Hoc tamen deduxi solùm motivando, subjungendo pro veritate, deferendum esse observantiæ utpotè interpretativæ, ex iis, quæ cum sensu etiam veritatis latius deduxi in dicta Lucana.

ANNOT. AD DISC. LXXXIV.

De materia bonorum extradotalium, eorumque fructuum, ultra deducta supra *disc.* 35. particulariter, magisque ex professo agitur *sub tit.de dote disc.*168.

ROMANA GABELLÆ STATERÆ PRO JOANNE FRANCISCO ZANOLO CUM APPALTATORE GABELLÆ STATERÆ.

Casus decisus in prima instantia per gabellario, & pendet in Camera.

An gabella duorum pro centenario ratione ponderis cum statera grossa Populi Romani, debeatur pro ponderatione ferri, vel alterius materiæ mineralis & satis ponderosæ.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Negligentia appaltatorum in non exigendo gabellam an præjudicet & inducat præscriptionem.*
3 *Vestigalia sunt de regalibus, ideò non nisi per Principem imponi possunt.*
4 *In hac materia spectantia est consuetudo.*
5 *In causa universali per aliquos actus acquiritur, & conservatur possessio in totum, & declaratur conclusio.*
6 *De non usu impeditivo oneris, vel præscriptivo, seu sublativo.*
7 *Quæ veniant sub nomine metallorum.*

DISC. LXXXV.

Cum in Urbe adesset statera populi Romani per ejus ponderatorem privativè ad quoscumque alios in ea forma practicabilis, per quam emptoribus mercium utilitas resultat in quatuor pro quolibet centenario pluris quam ponderatio cum aliis usualibus stateris, vel ponderum speciebus importet, itaut centum libræ juxtà pondus dictæ stateræ, importent in aliis ponderum speciebus libras 104. Hinc per Sixtum Quintum super hoc augmento impolita fuit quædam gabella nuncupata duorum pro centenario, quod scilicet; ex illis quatuor libris, quas emptor in ponderatione cum dicta statera lucratur, duas pro se retineat, & duas aliàs solvat dictæ gabellæ, seu participationes Appaltatori, imposita necessitate ponderandi in Urbe cum hac statera omnes merces excedentes libras 50. quod in mercibus indistinctè practicatum fuit, præterquam in ferro, ære aliisque similibus satis ponderosis materiis, pro quibus retroactis temporibus, nihil per dictum Appaltatorem exigi consuevit, quamvis frequentius ex partium conventione cum eadem statera populi ponderationes hujusmodi metallorum fierent. Verum, à moderno tempore excitata per Appaltatorem hujusmodi prætensione contra Zanolum ferri mercatorem, & introducta causa coram Dohanarum Præside.

Pro appaltatore hic judicavit, innixus generalitati impositionis gabellæ, sei participationis prædictæ omniam mercium ponderandarum, quia ferrum vel alia similis materia dicitur venire sub nomine universali mercium, tanquam res in mercimonio per viam ponderationis consistens, Ac etiam quia in quibusdam bannimentis editis de annis 1639. & 1644. expressa mentio habetur de ferro, ære,auricalco, & metallis.

Pro Zannolo autem in gabellæ exclusionem scribens, dicebam hujusmodi motiva esse nimis generalia, illudque præsertim bannimentorum, tunc esse considerabile, quando

do in ipsa gabellæ impositione facta sub Sixto V. expressa fieret mentio ferri & metallorum, sive quod observantia impositioni proxima hujusmodi comprehensionem declarasset, itaut mercatores ex successiva contraria observantia prætenderent exemptionis præscriptionem, pro qua impedienda sive interrumpenda, benè suffragari possunt hujusmodi bannimenta, patientiam Domini gabellæ excludentiam, malamque fidem in mercatoribus
2 inducentia. Rectè siquidem tali casu per gabellæ Dominum vel successorem Appaltatorem allegari posset conclusio in aliis hoc eodem titulo sæpius deducta ex text. *in l. locatio 6. §. fin. ff. de publicanis*, ut prædecessorum appaltatorum negligentia præjudicare non debeat Domino, neque apta sit ad exemptionem inducendam.

Sed quia satis probabiliter dubitari potest, an sub genere mercium venalium cum hac statera de necessitate ponderandarum, veniant, ferrum, aliaque metalla, & mineralia nimis ponderosa, ut infra, atque ab ipso initio nascentis gabellæ observantia longissimi temporis annorum 50. & ultra, calculando usque ad dictum ann. 1639. docuit hanc speciem sub dicto genere non venire, unde resultavit, nedum interpretatio, sed etiam perfecta præscriptio, quæ ex solo lapsu 30. annorum non dato initio contrariæ observantiæ absque dubio sufficit juxtà distinctionem pluries in aliis
3 super hac eadem materia traditam. Idcirco, non potuerunt dicta bannimenta per Appaltatores seu Magistratus Populi edita dictam observantiam, sive interpretativam, sive præscriptivam jam perfectam tollere, quia esset species impositionis novæ gabellæ, quod utpotè de Regalibus, non nisi per Principem fieri potest, *l. 3. & tot. tit. C. vectigal. nov. imp. non pos. cum concord.* per Farin. *q. 173. n. 102.* Revert. *dec. 338. n. 2.* Bellon. *jun. cons. 14. n. 1. & seqq.*

Eo magis quia secundùm bannimentum de anno 1644. factum à Magistratibus Populi, in corpore ejusque dispositiva expresè loquitur de rebus & mercibus solitis, se
4 conformando cum dispositione juris, ut in hac materia solitum seu consuetudo spectanda sit, ac totum faciat ad text. *in l. si publicanus §. fin. ff. de vectigal.* & satis frequenter in aliis hoc cod. tit. ad istam materiam, unde clara resultat bannientis voluntas non indicendi novam gabellam, vel includendi novas, & insolitas species, quamvis faciendi potestas adesset, multò magis ista cessante, ex qua voluntas regulari debet. Et quòd magis est, ita declaravit successiva eorumdem bannimentorum observantia, quia etiam post illorum editionem in eodem statu continuatum fuit, præsertim cum mercatoribus notabilem & magnam ferri, aliorumque metallorum quantitatem contractantibus, cùm solùm ex parte Appaltatoris pro eorumdem bannimentorum observantia adducerentur quædam satis raræ, & modicæ exactiones ab exteris, vel non informatis, sequutæ potius per viam illius concussionis, quæ gabellaris solet esse connaturalis.

Et quamvis pro Appaltatore scribentes, insisterent in regulis generalibus, quas absque congruo ratiocinio, judices quandoque sequi solent, quod scilicet in hujusmodi causis universalibus, per aliquos actus modicos inducitur, & conservatur possessio in totum, ac impeditur non
5 usus ex pleno deductis per Post. *de manuten. observ. 18. per tot. & observ. 73. num. 73. & seqq.* Replicabam tamen, conclusionem generaliter & abstractè esse verissimam, fallaciam verò consistere in applicatione. Tunc enim id procederet, quando posita in Bannientibus potestate imponendi gabellam, seu tollendi legitimam præscriptionem exemptionis respectu istarum specierum, prætenderetur eorumdem bannimentorum vim, & efficaciam tollere cum solo motivo non usus, vel usus contrarii, & in his terminis rectè dicta conclusio procederet. Secus autem ubi bannimenta de per se nullam habent operationem, eatenus resultantem, quatenus successiva observantia illis robur tri-
6 buisset. Et sic non usus adduceretur, non tanquam destructivus actus validi & perfecti, sed tanquam impeditivus, ne actus imperfectus, ex usu perfectionem reciperet, atque in hoc dicebam fiare æquivocum, ut benè in specie hujusmodi bannimentorum super gabellis, ut satis eorum non usus veniat attendendus, quoties non appareat fuisse aliquando usu recepta Cyriac. *controv. 312. n. 42. & seqq.*

Quod autem, ultra motivum observantiæ ab ipso initio impositionis usque ad præsens, vel saltem usque ad annum 1639. quo emanavit primum bannimentum, attendendum tanquam exclusio successivæ patientiæ ut supra, etiam de jure, attento tenore ipsius impositionis probabiliter dubitari posset, an sub genere mercium venalium veniant ferrum & alia metalla, satis probari dicebam. Primò ex observantia adhuc inconcussa, auri, argenti, aurichalchi, & simi-
7 lium. Et nihilominus hæc sunt metalla eodem modo quo est ferrum quod sub metallorum appellatione pariformiter venit, Lucas de Penna *in rub. C. de metallariis lib. 11.* Rebuff. *in leg. inter publicos 27. ff. de verborum significat.* verbo metallorum.

Secundò ab observantia Dohanarum, quæ utpotè importantes antiquum portorium seu vectigal, exiguntur de omnibus mercibus venalibus, quæ in Civitatem introducuntur, & tamen pro introductione ferri rudis non elaborati, vel aliorum metallorum illa non solvitur, sed à moderno rempore particularis gabella super hujusmodi specie imposita est, ut in *Rom. gabellæ ferri hoc cod. tit. dec. 63.* Igitur clarè docemur, sub mercium genere hujusmodi speciem non venire, nisi quoties agitur de ferro, vel metallis elaboratis ad mercium speciem redactis.

Tertiò, ex ipsa naturali ratione deducta ex qualitate materiæ nimis ponderosæ, quæ proindè subjecta non est necessitati faciendi ponderationem cum dicta statera populi privativè ad quamcumque aliam ponderis speciem, cui necessitati subjacent aliæ merces. Ut passim videmus in ponderationibus calcis, farinæ, lapidum, & similium, ideòque on us istius gabellæ dicebam esse consequutivum dictæ necessitatis, cui merces subjacent faciendi ponderationes cum ista statera privativè ad quascumque aliàs ponderum species, qua necessitate cessante, quamvis partes quamcunq; aliam stateram adhibere valentes istam ex voluntaria conventione adhibeant tanquam benè regulatam, id tamen provenit ex voluntaria partium conventione, eo modo, quo exteri etiam dictæ necessitati non subjecti, & extra Urbis districtum faciunt, ut habetur in Romana seu Civitatis Vetulæ stateræ pariter *hoc tit. dec. 130.* Et tamen isto casu dicta gabella non solvitur. Expectatur igitur judicium Cameræ, quod probabiliter juxtà præmissa, & contra judicatum in prima instantia credebam posse sperari.

ROMANA REDDITIONIS RATIONUM PRO ANTONIO FRANCISCO FARSETTO CUM CAMERA APOSTOLICA

Casus decisus pro Farsetto per Congregationem computorum.

De Appaltatore gabellæ, quæ appaltu durante per Principem supprimatur seu tollatur, quàm actionem habeat adversus Cameram locantem, & econversò ad quid ipse erga Cameram teneatur. Et quatenus de Appaltatore declaretur Administrator obligatus ad reddi tionem rationum, an ad eas teneatur pro subappaltatoribus, & inferioribus ministris.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Conductor impeditus re conducta ex facto locatoris non solùm liberatur à solutione pensionis, sed habet actionem ad interesse etiam ratione lucri amissi.*
3 *Fallit ubi Princeps id faciat ex causa publica, vel alia justa.*
4 *Appaltator alicujus vectigalis, vel gabellæ, quæ durante appaltu extinguatur, remanet administrator obligatus reddere rationes.*
5 *Appaltatore an teneatur de facto sub appaltatorum.*
6 *Publicanus an teneatur de facto & culpa famulorum, & ministrorum. Et quomodo intelligatur Juris dispositio, ut eo exhibere teneatur.*
7 *Præponens, & quando teneatur de culpa & facto præpositi.*
8 *Duæ sunt species publicanorum, una administrantium nomine proprio, altera conducentium & administrantium ad propriam utilitatem.*
9 *Ministri inferiores deputati per Tutores an convenirepossint directè per pupillos, & an tutor ex istorum facto teneatur.*

DISC. LXXXVI.

IMposita sub Urbano VIII. de anno 1643. quadam gabella super ferro per universum Statum Ecclesiasticum, eaque concessa in appaltum Farsetto, ob plures difficultates in ejus exactione exortas, & ex aliis rationibus ob temporum qualitatem tunc ita exigentibus, idem Urbanus de mense Julii 1644. ejus obitu jam imminente, illam extinxit, atque Appaltatorem à quacumque obligatione liberavit, mandando ipsum ejusque subappaltatores teneri solùm adinstar administratorum, reddere rationem Cameræ de actis, & ad eorum manus obventis.

Reddit Farsettus rationes de actis per ipsum ejusque fa-
2 mulos vel ministros, negligentibus autem cameralibus plurium annorum intervallo easdem rationes exigere à quibusdam subappaltatoribus interim minus idoneis effecti, Prætendere cœperunt iidem Camerales, pro istis quoque Farsettum teneri debere; Unde assumpta defuper disputatione in Congregatione computorum; Minus probabilem hujusmodi prætensionem dicebam, cùm ita esset inferre damnum innocenti ad beneficium culposi, & constituere reum & debitorem cum; qui de justitia esse deberet actor & creditor.

Ubi enim conductori promissa patientia non præstatur,
2 itaut ex culpa vel alio pacto voluntario locatoris ipse re conducta frui non valeat, tunc non solùm efficitur liber à quacumque pensionis obligatione, sed actionem habet ad damna & interesse, etiam ratione lucri amissi, juxtà receptam distinctionem Bart. *in q.* quæ incipit, *Publicanus, & in l. si uno, §. item cum quidam, ff. locat.* de qua in specie appellatum cameralium, Soccin. *cons. 156. n. 4 & per tot. vol. 2.* benè Rota *dec. 295* post Pacif. de Salviano, Ideòque cùm contractus fuerit resolutus ex facto voluntario ipsius Principis locatoris, tantùm abesse dicebam debere appaltatorem in aliquo remanere damnificatum de suo, prout sequeretur, si pro subappaltatoribus defectis teneri deberet, quod potius sibi de justitia competeret actio, tam ad damnum, quàm ad lucrum amissum reficiendum.

Est benè verum, quod in sensu veritatis, de applica-
3 tione dictæ distinctionis satis dubitabam, quia ubi Princeps, publici boni ac status, justis & politicis rationibus exigentibus, ad hujusmodi gabellarum suppressiones descendit, non voluntariè, sed coactè facere dicitur, unde potius casui fortuito quam culpæ, vel facto meré voluntario tribuendum est, ac propterea Appaltator resoluto appaltu, ne quod ad ejus manus pervenit sine causa remaneat, mutata persona, remanet purus administrator, obligatus restituere id, in quo aliàs remanetet de
4 alieno locupletatus juxtà terminos seu rationem text. *in l. si me, & Titium ff. si certum petatur*, ex cujus textus dispositione, ita in specie practicatum habetur apud Ganaver. *decis. 21.* ubi de Appaltatore, qui ex lege conventionis in certis casibus efficiebatur administrator; Et magis proximè, in punctualibus terminis gabellæ extinctæ habetur apud Thorum *in compendio decis. tom. 2. verb. gabella locata*; Sed cum Appaltator, totum id, quod ad ejus manus pervenit jam restituisset, atque de eis rationem reddidisset, jam satisfacere dispositionis seu rationi text. prædicti, consequenter ad aliud urgeri non debebat, cum etiam ex tenore chirographi, talem fuisse Pontificis intentionem liquidò constaret.

5 Prætendebant Camerales, Appaltatorem teneri de facto subappaltatorem, eodem modo quo deputatus ad
6 officium tenetur de ejus famulis, vel ministris ab ipso deputatis juxtà deducta per Rovit. *decis. 79.* & in specie publicanorum dispositur *in l. 1. §. penult. & fin. ff. de publican.* ubi quod eos saltem exhibere tenetur, Respondebam tamen, textum prædictum loqui de servis propriis vel alienis, qui privata auctoritate, tanquam in potestate constituti, carcerari, exhiberi possunt, itaut hujusmodi exhibitionis implementum esset in facultate Publicani vel Officialis illud facere debentis, ideòque termini dicti textus verificabiles non sunt in iis subappaltatoribus vel ministris, qui sunt liberi homines, privata auctoritate non exhibibiles, dictamque exhibitionem sufficienter fieri dicebam per æquipollens mediante indicatione nominis, & cognominis, ac editionis instrumentorum, aliorumque documentorum, quorum vigore Camera habens eam coercendi facultatem, quam non habet Appaltator, eos cogere.

Verùm quia ob debitorum inopiam hujusmodi coercendi facultas inanis remanebat, idcirco prætensio Cameralium in eo versabatur, Appaltatorem utpotè præponentem personas minus idoneas, dici in culpa, proindeque de præpositis
7 teneri juxta terminos text. *in l. si servum, §. fornacarius, ff. ad legem Aquiliam cum concordan.* per Rovit. *dicta decis. 79.* Farinac. *quæst. 110. num. 111.* Sed replicabam tunc hujusmodi difficultatem intrare, ubi Farfettus ab initio fuisset per Cameram deputatus, tanquam ejus administrator, & officialis major.

Duplicis enim qualitatis publicanos in jure habemus;
8 Alii enim sunt, qui nomine fisci tanquam simplices administratores vectigalia exigunt & gubernant ad omnimodam ejusdem fisci utilitatem; Alii verò frequentius sunt, qui tanquam conductores, certa pensione fisco soluta, illa exigunt & gubernant ad propriam utilitatem, itaut bonum vel malum gubernium fisci locatoris, sed ipsius Publicani conductoris commodum, vel respectivè incommodum concernat, ut benè probat text. *in l. 1. §. 1. ff. de publican.* In prima specie, quamvis Publicanus deputans ministros interiores, quoties non ex voluntate, sed ex officii necessitate, & ratione eos deputat, ad aliud non teneatur nisi ad eorum exhibitionem, per quam liberatur, attamen cum ab initio sciat se esse administratorem, ac teneri de omnibus per eos gestis reddere rationes, ideò invigliare tenetur, ac diligenter inquirere quos ministros & inferiores officiales eligat, seu deputet, Ideòque teneri debec de culpa in malè eligendo, ut probare videtur text. *in l. 3. ff. eodem tit. de publicanis.*

Secus autem in secunda specie, quia cum tota negotii utilitas, vel jactura sit ipsius Publicani, hinc proinde ipse certo sciens ad aliquam rationum redditionem non teneri, sed solum ad conventæ pensionis solutionem, qua sequuta remanet omninò liber, non tenetur hanc diligentiam respectu fisci adhibere, quia sibi subappaltatores essent idonei, sive minus, suum erat periculum, quod frequenter negotiatores suscipiunt sub spe majoris lucri, quia nempè hujusmodi personæ minus idoneæ pro majori pensione subappaltus facere solent; Ideòque de nulla culpa redargui debebat ob non adhibitam eam diligentiam, ad quam se non teneri sciebat.

Hanc veritatem clarè agnitam esse dicebam ab eodem Pontifice, dum in chirographo suppressionis gabellæ præcepit Cameralibus, ut rationes exigerent, tam ab Appaltatore, quàm à subappaltatoribus, quos alias Camera ad id urgere non potuisset, quia ministri & substituti tutorum vel curatorum non pulsantur directè à pupillo, qui eorum bona hypothecara non habet, sed solum tutor tenetur reddere rationes de universa administratione, ipse verò exigit rationes à suis factoribus & ministris subordinatis, ut per Munoz. *de ratiocin. cap. 4. & 39. utrobique n. 16.* Merlin. *decis. 473. n. 9. & 10.* ubi benè firmatur, quod si principalis, cujus bona administrata sunt, pulsat ministros inferiores, & subordinatos ad rationum redditionem, illos ita agnoscit in principales administratores, qui termini non videntur nostris satis applicabiles; Et juxta præmissa rationabiliter & justè fuit relolutum.

ROMANA PRÆTENSÆ FRAUDIS PRO PACE DE SORANO HEBRÆO CUM GABELLARIO TABACCI.

Casus sopitus per concordiam.

An & quando locus additus Provinciæ vel Gubernio subjaceat gabellis, quibus reliqua Provinciæ, seu Gubernii loca subjacebant; Et aliqua de sententia nulla, sed justa, an debeat infirmari vel confirmari.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Sententia nulla, sed justa an sit infirmanda vel confirmanda.*
3 *Bannimenta super gabellis non extenduntur ad loca non expressa.*
4 *Civitas vel provincia dismembrata à Regno vel ditione, an reversa in dominium prioris domini vel concedentis, dicatur reversa ad priorem naturam, vel potius reputetur tanquam pars dismembrata.*
5 *Quando feudum vel emphyteusis esse possit penes Dominum directum, retenta ejus qualitate.*
6 *Appaltus tabacci, quæ loca comprehendat, & cujus vectigalis loco illud subrogatum sit.*
7 *Quælibet causa probabiliter opinata excusat à pœna: præsertim frudatæ gabellæ.*

DISC. LXXXVII.

CUm ad supplendam diminutionem vectigalis seu augmenti sali pro Urbe, & locis ejus salariæ annexis, imposita esset gabella tabacci, quam cum jure privativo in appaltum acceperunt Nerlii ejusdem Salariæ Appaltatores, atque Pacis de Sorano Hebræus quamdam tabacci quantitatem introduxisset in Oppidum Montis Alti, ibique

DIGITALIZADO POR USAL

do in ipsa gabellæ impositione facta sub Sixto V. expressa fieret mentio ferri & metallorum, sive quod observantia impositioni proxima hujusmodi comprehensionem declarasset, itaut mercatores ex successiva contraria observantia prætenderent exemptionis præscriptionem, pro qua impedienda sive interrumpenda, benè suffragari possunt hujusmodi bannimenta, patientiam Domini gabellæ excludentiam, malamque fidem in mercatoribus
2 inducentia. Rectè siquidem tali casu per gabellæ Dominum vel successorem Appaltatorem allegari posset conclusio in aliis hoc eodem titulo sæpius deducta ex text. *in l. locatio 6. §. fin. ff. de publicanis*, ut prædecessorum appaltatorum negligentia præjudicare non debeat Domino, neque apta sit ad exemptionem inducendam.

Sed quia satis probabiliter dubitari potest, an sub genere mercium venalium cum hac statera de necessitate ponderandarum, veniant, ferrum, aliaque metalla, & mineralia nimis ponderosa, ut infra, atque ab ipso initio nascentis gabellæ observantia longissimi temporis annorum 50. & ultra, calculando usque ad dictum ann. 1639. docuit hanc speciem sub dicto genere non venire, unde resultavit, nedum interpretatio, sed etiam perfecta præscriptio, quæ ex solo lapsu 30. annorum non dato initio contrariæ observantiæ absque dubio sufficit juxtà distinctionem pluries in aliis
3 super hac eadem materia traditam. Idcirco, non potuerunt dicta bannimenta per Appaltatores seu Magistratus Populi edita dictam observantiam, sive interpretativam, sive præscriptivam jam perfectam tollere, quia esset species impositionis novæ gabellæ, quod utpotè de Regalibus, non nisi per Principem fieri potest, *l. 3. & tot. tit. C. vectigal. nov. imp. non pos. cum concord.* per Farin. *q. 173. n. 102.* Revert. *dec. 338. n. 2.* Bellon. *jun. cons. 14. n. 1. & seqq.*

Eo magis quia secundùm bannimentum de anno 1644. factum à Magistratibus Populi, in corpore ejusque dispositiva expresè loquitur de rebus & mercibus solitis, se
4 conformando cum dispositione juris, ut in hac materia solitum seu consuetudo spectanda sit, ac totum faciat ad text. *in l. si publicanus §. fin. ff. de vectigal.* & satis frequenter in aliis hoc cod. tit. ad istam materiam, unde clara resultat bannientis voluntas non indicendi novam gabellam, vel includendi novas, & insolitas species, quamvis faciendi potestas adesset, multò magis ista cessante, ex qua voluntas regulari debet. Et quòd magis est, ita declaravit successiva eorumdem bannimentorum observantia, quia etiam post illorum editionem in eodem statu continuatum fuit, præsertim cum mercatoribus notabilem & magnam ferri, aliorumque metallorum quantitatem contractantibus, cùm solùm ex parte Appaltatoris pro eorumdem bannimentorum observantia adducerentur quædam satis raræ, & modicæ exactiones ab exteris, vel non informatis, sequutæ potius per viam illius concussionis, quæ gabellaris solet esse connaturalis.

Et quamvis pro Appaltatore scribentes, insisterent in regulis generalibus, quas absque congruo ratiocinio, judices quandoque sequi solent, quod scilicet in hujusmodi causis universalibus, per aliquos actus modicos inducitur, & conservatur possessio in totum, ac impeditur non
5 usus ex pleno deductis per Post. *de manuten. observ. 18. per tot. & observ. 73. num. 73. & seqq.* Replicabam tamen, conclusionem generaliter & abstractè esse verissimam, fallaciam verò consistere in applicatione. Tunc enim id procederet, quando posita in Bannientibus potestate imponendi gabellam, seu tollendi legitimam præscriptionem exemptionis respectu istarum specierum, prætenderetur eorumdem bannimentorum vim, & efficaciam tollere cum solo motivo non usus, vel usus contrarii, & in his terminis rectè dicta conclusio procederet. Secus autem ubi bannimenta de per se nullam habent operationem, eatenus resultantem, quatenus successiva observantia illis robur tri-
6 buisset. Et sic non usus adduceretur, non tanquam destructivus actus validi & perfecti, sed tanquam impeditivus, ne actus imperfectus, ex usu perfectionem reciperet, atque in hoc dicebam fiare æquivocum, ut benè in specie hujusmodi bannimentorum super gabellis, ut satis eorum non usus veniat attendendus, quoties non appareat fuisse aliquando usu recepta Cyriac. *controv. 312. n. 42. & seqq.*

Quod autem, ultra motivum observantiæ ab ipso initio impositionis usque ad præsens, vel saltem usque ad annum 1639. quo emanavit primum bannimentum, attendendum tanquam exclusio successivæ patientiæ ut supra, etiam de jure, attento tenore ipsius impositionis probabiliter dubitari posset, an sub genere mercium venalium veniant ferrum & alia metalla, satis probari dicebam. Primò ex observantia adhuc inconcussa, auri, argenti, aurichalchi, & simi-
7 lium. Et nihilominus hæc sunt metalla eodem modo quo est ferrum quod sub metallorum appellatione pariformiter venit, Lucas de Penna *in rub. C. de metallariis lib. 11.* Rebuff. *in leg. inter publicos 27. ff. de verborum significat.* verbo metallorum.

Secundò ab observantia Dohanarum, quæ utpotè importantes antiquum portorium seu vectigal, exiguntur de omnibus mercibus venalibus, quæ in Civitatem introducuntur, & tamen pro introductione ferri rudis non elaborati, vel aliorum metallorum illa non solvitur, sed à moderno rempore particularis gabella super hujusmodi specie imposita est, ut in *Rom. gabellæ ferri hoc cod. tit. dec. 63.* Igitur clarè docemur, sub mercium genere hujusmodi speciem non venire, nisi quoties agitur de ferro, vel metallis elaboratis ad mercium speciem redactis.

Tertiò, ex ipsa naturali ratione deducta ex qualitate materiæ nimis ponderosæ, quæ proindè subjecta non est necessitati faciendi ponderationem cum dicta statera populi privativè ad quamcumque aliam ponderis speciem, cui necessitati subjacent aliæ merces. Ut passim videmus in ponderationibus calcis, farinæ, lapidum, & similium, ideòque on us istius gabellæ dicebam esse consequutivum dictæ necessitatis, cui merces subjacent faciendi ponderationes cum ista statera privativè ad quascumque aliàs ponderum species, qua necessitate cessante, quamvis partes quamcunq; aliam stateram adhibere valentes istam ex voluntaria conventione adhibeant tanquam benè regulatam, id tamen provenit ex voluntaria partium conventione, eo modo, quo exteri etiam dictæ necessitati non subjecti, & extra Urbis districtum faciunt, ut habetur in Romana seu Civitatis Vetulæ stateræ pariter *hoc tit. dec. 130.* Et tamen isto casu dicta gabella non solvitur. Expectatur igitur judicium Cameræ, quod probabiliter juxtà præmissa, & contra judicatum in prima instantia credebam posse sperari.

ROMANA REDDITIONIS RATIONUM PRO ANTONIO FRANCISCO FARSETTO CUM CAMERA APOSTOLICA

Casus decisus pro Farsetto per Congregationem computorum.

De Appaltatore gabellæ, quæ appaltu durante per Principem supprimatur seu tollatur, quàm actionem habeat adversus Cameram locantem, & econversò ad quid ipse erga Cameram teneatur. Et quatenus de Appaltatore declaretur Administrator obligatus ad reddi tionem rationum, an ad eas teneatur pro subappaltatoribus, & inferioribus ministris.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Conductor impeditus re conducta ex facto locatoris non solùm liberatur à solutione pensionis, sed habet actionem ad interesse etiam ratione lucri amissi.*
3 *Fallit ubi Princeps id faciat ex causa publica, vel alia justa.*
4 *Appaltator alicujus vectigalis, vel gabellæ, quæ durante appaltu extinguatur, remanet administrator obligatus reddere rationes.*
5 *Appaltatore an teneatur de facto sub appaltatorum.*
6 *Publicanus an teneatur de facto & culpa famulorum, & ministrorum. Et quomodo intelligatur Juris dispositio, ut eo exhibere teneatur.*
7 *Præponens, & quando teneatur de culpa & facto præpositi.*
8 *Duæ sunt species publicanorum, una administrantium nomine proprio, altera conducentium & administrantium ad propriam utilitatem.*
9 *Ministri inferiores deputati per Tutores an convenirepossint directè per pupillos, & an tutor ex istorum facto teneatur.*

DISC. LXXXVI.

IMposita sub Urbano VIII. de anno 1643. quadam gabella super ferro per universum Statum Ecclesiasticum, eaque concessa in appaltum Farsetto, ob plures difficultates in ejus exactione exortas, & ex aliis rationibus ob temporum qualitatem tunc ita exigentibus, idem Urbanus de mense Julii 1644. ejus obitu jam imminente, illam extinxit, atque Appaltatorem à quacumque obligatione liberavit, mandando ipsum ejusque subappaltatores teneri solùm adinstar administratorum, reddere rationem Cameræ de actis, & ad eorum manus obventis.

Reddit Farsettus rationes de actis per ipsum ejusque fa-
2 mulos vel ministros, negligentibus autem cameralibus plurium annorum intervallo easdem rationes exigere à quibusdam subappaltatoribus interim minus idoneis effecti, Prætendere cœperunt iidem Camerales, pro istis quoque Farsettum teneri debere; Unde assumpta defuper disputatione in Congregatione computorum; Minus probabilem hujusmodi prætensionem dicebam, cùm ita esset inferre damnum innocenti ad beneficium culposi, & constituere reum & debitorem cum; qui de justitia esse deberet actor & creditor.

Ubi enim conductori promissa patientia non præstatur,
2 itaut ex culpa vel alio pacto voluntario locatoris ipse re conducta frui non valeat, tunc non solùm efficitur liber à quacumque pensionis obligatione, sed actionem habet ad damna & interesse, etiam ratione lucri amissi, juxtà receptam distinctionem Bart. *in q.* quæ incipit, *Publicanus, & in l. si uno, §. item cum quidam, ff. locat.* de qua in specie appellatum cameralium, Soccin. *cons. 156. n. 4 & per tot. vol. 2.* benè Rota *dec. 295* post Pacif. de Salviano, Ideòque cùm contractus fuerit resolutus ex facto voluntario ipsius Principis locatoris, tantùm abesse dicebam debere appaltatorem in aliquo remanere damnificatum de suo, prout sequeretur, si pro subappaltatoribus defectis teneri deberet, quod potius sibi de justitia competeret actio, tam ad damnum, quàm ad lucrum amissum reficiendum.

Est benè verum, quod in sensu veritatis, de applica-
3 tione dictæ distinctionis satis dubitabam, quia ubi Princeps, publici boni ac status, justis & politicis rationibus exigentibus, ad hujusmodi gabellarum suppressiones descendit, non voluntariè, sed coactè facere dicitur, unde potius casui fortuito quam culpæ, vel facto meré voluntario tribuendum est, ac propterea Appaltator resoluto appaltu, ne quod ad ejus manus pervenit sine causa remaneat, mutata persona, remanet purus administrator, obligatus restituere id, in quo aliàs remanetet de
4 alieno locupletatus juxtà terminos seu rationem text. *in l. si me, & Titium ff. si certum petatur*, ex cujus textus dispositione, ita in specie practicatum habetur apud Ganaver. *decis. 21.* ubi de Appaltatore, qui ex lege conventionis in certis casibus efficiebatur administrator; Et magis proximè, in punctualibus terminis gabellæ extinctæ habetur apud Thorum *in compendio decis. tom. 2. verb. gabella locata*; Sed cum Appaltator, totum id, quod ad ejus manus pervenit jam restituisset, atque de eis rationem reddidisset, jam satisfacere dispositionis seu rationi text. prædicti, consequenter ad aliud urgeri non debebat, cum etiam ex tenore chirographi, talem fuisse Pontificis intentionem liquidò constaret.

5 Prætendebant Camerales, Appaltatorem teneri de facto subappaltatorem, eodem modo quo deputatus ad
6 officium tenetur de ejus famulis, vel ministris ab ipso deputatis juxtà deducta per Rovit. *decis. 79.* & in specie publicanorum dispositur *in l. 1. §. penult. & fin. ff. de publican.* ubi quod eos saltem exhibere tenetur, Respondebam tamen, textum prædictum loqui de servis propriis vel alienis, qui privata auctoritate, tanquam in potestate constituti, carcerari, exhiberi possunt, itaut hujusmodi exhibitionis implementum esset in facultate Publicani vel Officialis illud facere debentis, ideòque termini dicti textus verificabiles non sunt in iis subappaltatoribus vel ministris, qui sunt liberi homines, privata auctoritate non exhibibiles, dictamque exhibitionem sufficienter fieri dicebam per æquipollens mediante indicatione nominis, & cognominis, ac editionis instrumentorum, aliorumque documentorum, quorum vigore Camera habens eam coercendi facultatem, quam non habet Appaltator, eos cogere.

Verùm quia ob debitorum inopiam hujusmodi coercendi facultas inanis remanebat, idcirco prætensio Cameralium in eo versabatur, Appaltatorem utpotè præponentem personas minus idoneas, dici in culpa, proindeque de præpositis
7 teneri juxta terminos text. *in l. si servum, §. fornacarius, ff. ad legem Aquiliam cum concordan.* per Rovit. *dicta decis. 79.* Farinac. *quæst. 110. num. 111.* Sed replicabam tunc hujusmodi difficultatem intrare, ubi Farfettus ab initio fuisset per Cameram deputatus, tanquam ejus administrator, & officialis major.

Duplicis enim qualitatis publicanos in jure habemus;
8 Alii enim sunt, qui nomine fisci tanquam simplices administratores vectigalia exigunt & gubernant ad omnimodam ejusdem fisci utilitatem; Alii verò frequentius sunt, qui tanquam conductores, certa pensione fisco soluta, illa exigunt & gubernant ad propriam utilitatem, itaut bonum vel malum gubernium fisci locatoris, sed ipsius Publicani conductoris commodum, vel respectivè incommodum concernat, ut benè probat text. *in l. 1. §. 1. ff. de publican.* In prima specie, quamvis Publicanus deputans ministros interiores, quoties non ex voluntate, sed ex officii necessitate, & ratione eos deputat, ad aliud non teneatur nisi ad eorum exhibitionem, per quam liberatur, attamen cum ab initio sciat se esse administratorem, ac teneri de omnibus per eos gestis reddere rationes, ideò invigliare tenetur, ac diligenter inquirere quos ministros & inferiores officiales eligat, seu deputet, Ideòque teneri debec de culpa in malè eligendo, ut probare videtur text. *in l. 3. ff. eodem tit. de publicanis.*

Secus autem in secunda specie, quia cum tota negotii utilitas, vel jactura sit ipsius Publicani, hinc proinde ipse certo sciens ad aliquam rationum redditionem non teneri, sed solum ad conventæ pensionis solutionem, qua sequuta remanet omninò liber, non tenetur hanc diligentiam respectu fisci adhibere, quia sibi subappaltatores essent idonei, sive minus, suum erat periculum, quod frequenter negotiatores suscipiunt sub spe majoris lucri, quia nempè hujusmodi personæ minus idoneæ pro majori pensione subappaltus facere solent; Ideòque de nulla culpa redargui debebat ob non adhibitam eam diligentiam, ad quam se non teneri sciebat.

Hanc veritatem clarè agnitam esse dicebam ab eodem Pontifice, dum in chirographo suppressionis gabellæ præcepit Cameralibus, ut rationes exigerent, tam ab Appaltatore, quàm à subappaltatoribus, quos alias Camera ad id urgere non potuisset, quia ministri & substituti tutorum vel curatorum non pulsantur directè à pupillo, qui eorum bona hypothecara non habet, sed solum tutor tenetur reddere rationes de universa administratione, ipse verò exigit rationes à suis factoribus & ministris subordinatis, ut per Munoz. *de ratiocin. cap. 4. & 39. utrobique n. 16.* Merlin. *decis. 473. n. 9. & 10.* ubi benè firmatur, quod si principalis, cujus bona administrata sunt, pulsat ministros inferiores, & subordinatos ad rationum redditionem, illos ita agnoscit in principales administratores, qui termini non videntur nostris satis applicabiles; Et juxta præmissa rationabiliter & justè fuit relolutum.

ROMANA PRÆTENSÆ FRAUDIS PRO PACE DE SORANO HEBRÆO CUM GABELLARIO TABACCI.

Casus sopitus per concordiam.

An & quando locus additus Provinciæ vel Gubernio subjaceat gabellis, quibus reliqua Provinciæ, seu Gubernii loca subjacebant; Et aliqua de sententia nulla, sed justa, an debeat infirmari vel confirmari.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Sententia nulla, sed justa an sit infirmanda vel confirmanda.*
3 *Bannimenta super gabellis non extenduntur ad loca non expressa.*
4 *Civitas vel provincia dismembrata à Regno vel ditione, an reversa in dominium prioris domini vel concedentis, dicatur reversa ad priorem naturam, vel potius reputetur tanquam pars dismembrata.*
5 *Quando feudum vel emphyteusis esse possit penes Dominum directum, retenta ejus qualitate.*
6 *Appaltus tabacci, quæ loca comprehendat, & cujus vectigalis loco illud subrogatum sit.*
7 *Quælibet causa probabiliter opinata excusat à pœna: præsertim frudatæ gabellæ.*

DISC. LXXXVII.

CUm ad supplendam diminutionem vectigalis seu augmenti sali pro Urbe, & locis ejus salariæ annexis, imposita esset gabella tabacci, quam cum jure privativo in appaltum acceperunt Nerlii ejusdem Salariæ Appaltatores, atque Pacis de Sorano Hebræus quamdam tabacci quantitatem introduxisset in Oppidum Montis Alti, ibique

DIGITALIZADO POR USAL

que aliquam, partem vendidisset, Appaltator autem, cujus appaltus subsistantia, adiastar mineralium, esse dicitur in jure privativo introducendi & vendendi pro aliquo alterato pretio, in quo Principis vectigal consistit, prætendereat commissam esse fraudem, proindeque factum locum commisso, aliisque pœnis in bannimentis comminatis; Hinc à judice sibi ad hoc specialiter deputato, sententiam ejus prætensionibus conformem reportavit, à qua introducta causa per viam appellationis coram Thesaurario, hinc dictam sententiam infirmavit, Hebræum absolvendo, introductaque causa appellationis in Camera, ista infirmavit sententiam Thesaurarii ex solo capite nullitatum, referendo deinde videre de justitia.

Quamvis enim, pro Hebræo scribens, diceremus, quod de
2 stylo magnorum præsertim Tribunalium Curiæ, ubi sententia est nulla, sed justa, solitum esset eam infirmare stantibus nullitatibus, eodem tamen tempore tanquam justam confirmare, seu verius ex integro tanquam in prima ita sententiare Puteus *dec. 72. lib. 3.* Seraph. *decis. 857. num. fin. & 878. per tot.* Rovit. *progm. 5. de officio S.R. Consil. nu.* 30. *& alii*, de quibus infrà Replicabatur tamen, & bene, id verum esse, parte ab initio formiter non opponente de nullitatibus, secus autem data hujusmodi oppositione, cum protestatione, ut in primis & ante omnia procedendum sit ad informationem, eaque sequuta ex integro agi debeat de meritis, Tunc etenim ubi nullitas est clara, dictus stylus non intrat, sed pronunciandum prius est super informatione, dummodo tamen hujusmodi oppositio fiat in principio causæ, antequam illa sit instructa, secus autem postquam merita sunt discussa, & causa instructa, & fortius post servatos terminos substantiales juxta decis. Cocin 206. Gregor. *decis.* 131. & ita distinguendo inter utilitatem claram, & oppositam à principio, vel dubiam, seu non oppositam, sæpè Rota declaravit, ut præfertim habetur *dec.* 340. & 380. *part. 9. rec.* in Baren. Salviani 10. Junii 1652. & 24. Martii 1653. coram Bichio, Placentina nullitatis professionis 31. Martii 1656. Albergato & in aliis. Unde dicta informatione sequuta, Appaltator sentiens difficultates in meritis negotii principalis occasione hujusmodi disputationis excitatas, se facilem reddidit honestæ concordiæ, cui altera para pro evitandis litium dispendiis, eorumque perpetuo & connaturali periculo incerti eventus; Me etiam consulente acquievit.

Quatenus verò ad justitiam & merita causæ pertinet,
3 dicebam, bannimenta prohibentia introductionem, & contractationem tabacci, loqui solum de locis subjectis salariæ Urbis, qualis dicti non potest Oppidum Montis Alti, quod tanquam de pertimentiis Status Castri per Paulum Tertium à Provincia Patrimonii dismembrati, dictæ salariæ non subiacebat unde propterea non examus in casu bannimentorum, quæ ex consueta odibili natura pœnalium & exorbitantium non extenduntur ultra expressa, Farinac. *in fragmen. verbo bannimenta n. 4.*

Et quamvis ex altera parte diceretur, quod in vim contractus initi inter Cameram & Ducem Parmæ dicti Status feudatarium, ille ad eamdem Cameram pro extinctione locorum Montium sub pacta redimendi infrà certum terminum reversus fuerit; Unde appaltator dicebat, dictam partem aliàs dismembratam à Provincia, reversam esse per remotionem obstaculi ad suam primævam naturam, ex iisquæ habentur *in Urbinaten. sub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum disc. 83.* & magis ad rem *in Romana bullit alearum hoc eodem tit. disc 80.* ubi de hoc Statu.

Nihilominus (quidquid esset de hujusmodi reversione seu incorporatione post expiratum terminum concessum ad redimendum, & subsequutam formalem incameration-nem, de quo cum tunc casus non evenisset, incongruum erat agere, integrumque locum veritati desuper relinquendo.) Eo tamen tempore attento, quo pactum de retrovendendo adhuc durabat, dicebam hujusmodi incorporationem seu reversionem ad primævam naturam tunc demum procedere, quando sequitur formalis devolutio cum omnimoda cessatione investituræ ex capite linææ finitæ,
4 vel alia causa, quæ ex feudorum natura eandem effectum operaretur, itaut qualitas feudalis extingui ac mori dicatur, ac reduci de esse ad non esse, quod in præsenti dici non poterat, dum investitura adhuc durante, Dominus directus, non ex capite formalis devolutionis, sed ex contractu venditionis seu dationis insolutum cum jure redimendi, ad formam Bullæ Baronum, acquiserat.

Tunc etenim durare dicitur jus feudalitatis, atque Do-
5 minus possidere non ex ejus primævo jure & per viam consolidationis dominii utilis cum directo, sed potiùs tanquam cessionarius feudatarii, ut firmant Frecc. *de subfeudis lib. 2. auth. 29. n. 9.* Boer. *decis. 181. n. 7.* & cæteri quos cumulant Surd. *dec. 102. sub n. 14. verse. inferunt autem*, Hodiern. *in addit. ad eumdem decis. 160. n. 3.*

Multò magis stante dicto jure redimendi, quo durante, indubitatum dicebam, feudum retinere suam naturam, & continuare in antiqua qualitate, suspensis solùm in feudatario, possessione & utilitate; Si enim extinctio feudi cum vera consolidatione sequura esset, non potuisset amplius jus redimendi exerceri, per quod subsequito exercitio fingitur rem nunquam de priori, venditoris dominio exisse, undè propterea resolvuntur & evanescunt omnes hypothecæ, servitutes, & onera, quæ per emptorem vel cessionarium intermedio tempore contracta vel imposita essent, Surd. *decis. 286. n. 12.* Rota *decis. 86. n. 3. part. 5. recent.* & sæpius ex recepta regula text. *in l. lex vectigal. ff. de pignor.*

Præterea quidquid esset de præmissis quoad alios effectus, ad illum tamen, de quo agebatur, casum dicebam indubitatum circa hujus loci non comprehensionem sub
6 appalto, tam à priori quam à posteriori; A priori etenim, quia hujusmodi vectigal restrictum est ad loca subjecta salariæ, non ex sola vi verborum, sed ex ratione subrogationis, cum illud impositum esset loco diminutæ gabellæ salis, & pro hujusmodi diminutione supplenda, unde cùm dictus locus esset à præfata salaria exempto, ac propterea non sentiret commodum diminuti oneris salis, subjectum esse non debeat gravamini novi oneris in compensationem dictæ immunitatis impositi, tum ex regula, ut subrogatus regulari debeat jure illius rei, in cujus locum facta est subrogatio, tum ex altera, ut eum sequi debeant incommoda, quem sequuntur commoda, & è converso.

A posteriori etiam, quia post dicti Status acquisitionem seu reversionem ad Cameram, ista eumdem Statum locavit cum eadem prærogativa exemptionis à salaria, & cum facultate providendi de sale aliunde unde duo resultabant; Unum nempè cessantis rationis seu causæ hujusmodi novi vectigalis; Alterum, quod eadem Camera ita declaravit dictum Statum retinere suam primævam naturam, & constituere corpus diversum à reliqua Provincia.

Et nihilominus sufficiebat id esse probabiliter dubium, 7
sive aptum ad inducendam in hominibus justam & probabilem causam ita credendi & opinandi, ad effectum evitandi pœnam, à qua quælibet causa quamvis injusta, justè tamen & probabiliter opinata excusat Cavaler. *decis. 81. n. 3.* Rot. *decis. 293. n. 5. part. 6. recent.* Et in terminis evitandi pœnam fraudatæ gabellæ Cyriac. *controv. 612.* & eadem Camera judicatum fuit in alia Rom. fraudatæ gabellæ pro Ravenna *hoc tit. disc. 69.* Et ita pro certo credebam judicandum esse, nisi concordia controversiæ finem dedisset.

SPOLETANA COMMISSI PRO THESAURARIIS UMBRIÆ CUM QUODAM VECTURALI.

Exitus est incertus, forsan causa sopita per concordiam.

An excusetur transiens per locum gabellæ, illa non soluta, neque habita solita bulletta, allegando quod facienti solutionem, vel capiendi bullettam curam dedisset famulo vel alteri qui neglexit.

ARGUMENTUM EST LOCO SUMMARII.

DISC. LXXXVIII.

PRætendentibus Thesaurariis Umbriæ ad formam ca- 1
pitulorum eorum appaltus, & gabellæ in Civitate Spoletana solvendæ, cecidisse in commissum aliquas merces per vecturalem introductas vel transvectas, non facta in debito loco denunciatione gabellario, neque soluta gabella. Introductaque proindè causa coram Thesaurario generali, prætendebat Vecturalis ab hujusmodi pœna excusari, ex eo quod ejus famulo, qui vulgò in regione nuncupatur *vegatur*, commissionem dedisset faciendi consuetam bullettam ex dicti famuli negligentiam omissam, quam causam dicebat sufficientem ad ipsum excusandum à dolo necessario ad pœnam incurrendam, à qua juxta generales regulas quælibet causa & probabilis opinatio excusat.

Pro Thesaurariis autem scribens, dicebam hujusmodi punctum esse exemplarem, ideòque satis cautè per judicem in eo procedendum esse, non solùm ratione individualis

dualis controversiæ, in qua Egomet, ex aliquibus factis circumstantiis, credebam illum vecturalem aliqua commiseratione dignum, & ad satis suavem concordiam admittendum esse (ut credo juxta consilium sequutum,) sed ratione mali exempli, quia si aperiretur hæc porta, ut sola assertio vel probatio commissionis datæ ejus famulo sufficeret, actum prorsus esset de hujusmodi vectigalibus & gabellis. Quilibet enim tutè posset illas fraudare absque aliquo periculo, quia si transeundo per locum destinatum à gabellario non detegatur, erit immunis à gabella, & si detegatur, erit immunis à pœna cùm dicta excusatione, unde inanis redaneret necessitas denunciandi.

Fundatam igitur dicebam intentionem Gabellarii, quod merces ob introductionem vel transitum, non soluto debito vectigali, ceciderint in commissum, tum ex bannimentis particularibus ejusdem gabellæ, tum etiam ex dispositione juris communis *in l. 1. & 2. C. de vectigal. & commissis, l. commissa, ff. de publicanis*, Bertacchin. *de gabellis part. 9. n. 7.* Farinac. *q. 173. n. 2.* ubi cæteri.

Nec relevare dicebam quod ad hujusmodi pœnæ incursum requiratur dolus, quoniam iste per gabellarium probatus dicitur eo ipso, quod vecturalis transivit ultra locum destinatum, non soluta gabella, vel non facta debita denunciatione, qui dolus præsumptus sufficit, donec à transeunte probetur justa & legitima excusationis causa, Bertacch. *dicta part. 9. n. 3.* & alii communiter apud Farinac. *dicta quæst. 173. n. 17.*

Inter causas autem excusationis congestas à Farinaccio *dicta q. 173. n. 45.* non reperitur ista credulitatis, quod famulus seu ragacius gabellam solverit, cùm DD. exemplificare soleant probabilem errorem, ubi transiens esset forensis in regione non versatus, & verisimiliter gabellæ ignarus, vel quia justè credere potuit personæ probatæ, & fidei dignæ asserenti gabellam non solvi, sive quia gabellarius non esset in loco destinato, sive quia bulletta facta esset ab eo, qui justè credebatur gabellarius vel gabellarii officialis, habens sufficientem facultatem. Et nihilominus etiam in istis vel similibus casibus, ferè unquam vel satis rarò hujusmodi excusationes prosunt in praxi ad totalem pœnam evitandam, sed benè ad temperandum illius rigore, ac honestam concordiam facilitandam, ut pluries vidi practicari.

Sed prorsus vanum dicebam, solam commissionem datam famulo, etiamsi illa probaretur ad id sufficere, cùm de facili collusio ita inter eos ad fraudandam gabellam fieri posset, ut ita transiens extra periculum esset, dictaque mala præsumptio de facili tutrat in hujusmodi personis ex deductis per Alciat. *de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 40.* Magon. *dec. Florentina 111. post n. 56.*

Sed quando etiam verè dominus hujusmodi commissionem dedisset famulo, ex cujus culpa bullerta capta non esset, adhuc tamen non excusaretur ex juris regula, quod dominus seu præponens tenetur de facto famuli seu præpositi, si iste erravit vel deliquit circa opus cui præpositus fuit, maximè ubi scit qualitatem personæ *ad l. videamus ff. locati* cum concordantibus plenè deductis per Farinac. *q. 110. n 120. cum seqq.* & ad aliud propositum fusius deductum habetur *sub tit. de locato* in Romana Incendii pro Confraternitate Spiritus Sancti; potissimè ubi culpa consistit in omittendo, quo casu etiam negligentia, famuli vel procuratoris, aut similis ministri præjudicat, juxta receptam distinctionem quam habemus in quæstione, an & quando procuratoris factum causet præjudicium, & incurtum pœnæ in principali.

PERUSINA PLUMBI, SEU COMMISSI PRO APPALTATORIBUS PLUMBI CUM QUIBUSDAM SUBAPPALTATORIBUS.

Casus decisus per Cameram pro sub appaltatoribus.

An & quando dicatur factum esse locum commisso, & pœnæ ob contrectationem materiæ in qua Appaltatori tantùm competat jus contrectandi privativè ad omnes.

Et an ad incursum pœnæ, & commissi requiratur dolus verus, vel sufficiat præsumptus.

Et aliqua de bannimentis Thesaurarii Generalis vel alterius officialis quantum durent.

SUMMARIUM.

1 FActi series.
2 *An bannimenta Thesaurarii vel alterius officialis cessent per cessationem officii.*
3 *Capitula appaltus habenda sunt pro lege.*
4 *Statuta obligant non subditos ratione conventionis ob quam illi se subjecerunt.*
5 *In quo consistere dicatur appaltus verum cum jure privativo vendendarum.*
6 *An in introductione vel contrectatione merchum prohibitarum requiratur dolus pro pœna.*
7 *Pœna fraudatæ gabellæ consistit in commisso.*
8 *Ad pœnam conventionalem non requiritur dolus.*

DISC. LXXXIX.

APpaltatores generales plumbi in toto districtu Perusi- 1
no, aliisque forsan locis adjacentibus, concesserunt aliquibus personis subappaltum pro loco nuncupato *Diruta* in districtu Perusino existente sub variis legibus, illis præsertim, quod certam plumbi quantitatem ab ipsis Appaltatoribus singulis annis recipere deberent, solvendam ad rationem scut. 45. pro singulis mille libris, & si majori quantitate ultra prædictam indigerent, solvere deberent ad rationem scut. 40. quodque introducere non possint vel contractare plumbum exterum seu elaboratum, sed solùm illud, quod ab ipsis Appaltatoribus habebunt, sub pœnis contentis in bannimentis.

Post aliquod tempus, eisdem subappaltatoribus concessus fuit ab Appaltatoribus totus appaltus generalis, seu ejus administratio ad biennium tantùm, quo expleto, dictoque appaltu generali per ipsos Appaltatores reassumpto; Cùm ad illorum notitiam devenisset, in dicto loco *Dirutæ*, ac in sub appaltatorum magazenis, notabilem reperiri plumbi quantitatem, ac etiam plumbum elaboratum ab eis contractatum esse, prætendentis ita contraventum esse capitulis sub appaltus, ideòque commissa fraudem, atque factum locum pœnis contentis in bannimentis, amissionis scilicet ipsius plumbi & solutionis unius scuti pro qualibet libra; Idcircò de facto cum ea manu Regia, quæ per Cameram ipsis concessa sint, totum dictum plumbum in dicto loco repertum, tanquam commissum acceperunt, sub appaltatores etiam ad pœnæ solutionem urgendo; Vnde introducta causa coram Thesaurario, ab isto sub appaltatores fuerunt absoluti, demandando plumbi restitutionem, idemque in gradu appellationis approbatum fuit à Camera.

In hujus igitur causæ disputatione, scribentes pro sub ap- 2
paltatoribus, satis insistebant in duobus fundamentis pro pœna & commisso evitandis, uno nempè quod hujusmodi pœna imposita esset in bannimentis emanatis per Cardinalem Franzonum tunc Thesaurarium, cujus officium per promotionem ad Cardinalatum expiraverat, proindeque ejus edicta & bannimenta ceisaverant, Afflict. *decis.* 290. & ubi Vrsill. Farinac. *in fragmen. verbo bannimenta nu. 5.* Rota *dec. 194. n. fin. par. 4. recent. tom. 2.* Altero, quod ad pœnæ, & commissi incursum requiratur dolus verus, vel saltem præsumptus ex parte agentis probandus.

Vtrumque tamen facili negotio ceisare pro Appaltatoribus scribens dicebam; Quatenus enim pertinet ad primum expirationis bannimentorum ob cessatum officium Bannientis, quidquid sit de conclusione in abstracto, in qua etiam dici potest, quod non procedat, ubi officialis edit bannimenta de mandato Principis, vel alterius superioris, cujus potestas durat, ut per Farinac. ubi supra *nu. 7.* Supervacaneum observabam hujusmodi disputationem in puncto juris assumere, stantibus facti circumstantiis omnem quæstionem dirimentibus, quia in capitulis appaltus, per viam pacti & conventionis cum Camera initis, atque cum Papæ chirographo approbatis, expresè conventum erat, contra introducentes, vendentes, vel alias contractantes plumbum intra limites appaltas, posse Appaltatores ad hujusmodi pœnæ exactionem procedere; Vnde facultas exigendi pœnam non resultabat ex solis bannimentis Thesaurarii, sed ex capitulis, quæ pro lege habenda esse firmat in terminis capitulorum consimilis appaltus cameralis, 3
Corn. *cons. 339. in principio vol. 1.* cùmque duraret appaltus, ejus etiam capitula & conventiones tanquam pars contractus durare necesse erat, maximè quia munita erant ejusdem Papæ auctoritate.

Sed quando etiam hujusmodi bannimenta, ob cessatum officium Bannientis expirassent, id suffragari posse dicebam

bam aliis, aliam prohibitionem non habentibus, nisi illam ex eis resultantem, non autem istis sub appaltatoribus ad id obligatis ex lege contractus, quia in capitulis subappaltus, expresse conventum est, ipsos non posse introducere, vendere, vel aliàs contractare aliud plumbum, quam illud, quod haberetur ab Appaltatoribus ac alias censeantur esse in fraude, & incursi in pœnas contentas in bannimentis, & sic quatenus bannimenta tanquam talia post expiratum officium eos non afficerent, affecti tamen remanebant eisdem ex lege conventionis & pacti; Ut in proposito habemus de non subditis alicui statuto vel con-
4 suetudini ad illius formam pacificentibus, eiq; se subiicientibus, quia licèt illud statutum vel consuetudo eos non obliget ratione potestativa & jurisdictionali tanquam lex, obligat tamen tanquam conventio, Abbas *cons.* 33. *sub n.* 2. & *seqq. vol.* 2. Surd. *decis.* 13. *n.* 4. Galeot. *lib.* 2. *controv.* 20. *n.* 39. & *sequent.* Et quoties non concurrat præjudicium Ecclesiasticæ Immunitatis, vel simile, super quo nec volentes partes pacisci possunt, admittitur per Rotam in Baren. seu nullius pecuniaria coram Cerro post Zacchiam *de obligatione Camerali decis.* 180. *n.* 16. *cum seq.* repertа *dec.* 348. *part.* 9. *recent.*

Eo magis attenta ejusdem conventionis evidenti ratio-
5 nabilitate propter subiectam materiam de negotii natura id postulantem; Appaltus enim plumbi, seu aliorum hujusmodi mineralium, qui per Principem vel ejus Cameram conceditur, & cujus ratione notabilis pensio solvi solet, in alio non consistit nisi in jure privativo vendendi in ea Civitate vel Provincia eam speciem, quam proinde, ultra ejus intrinsecum valorem cariori pretio Appaltator vendit; & in quo jure vendendi ejusque extrinseco augmento, appaltus consistit, ut bene in puncto appaltus Ilium Marchiæ Soccin. *cons.* 156. *vol.* 1. Galeot. *respons. fiscal* 10. *n.* 39. & habetur non semel in aliis *hoc tit.* de ductum ad materiam salinarum, & mineralium; Atque de facto in præsenti constabat, quia intrinsecus valor plumbi, comprehensis etiam omnibus expensis, non excedebat scutos 34. & tamen conventum est solvi debere scut. 45. & 40. respective. Igitur de necessitate supponenda est prohibitio pœnalis introducendi vel contractandi aliud plumbum, quoniam aliàs jus privativum inutile remaneret, atque inanis esset conventio, dum habentes aliunde eandem mercem vilsori pretio, absque dubio illam Appaltatoris pro longè cariori non emerent.

6 Quò verò ad aliud fundamentum doli veri vel præsumpti, dicebam illius quæstionem hodie in hujusmodi mineralium, vel aliarum rerum speciebus, quæ in appaltum cum jure privativo per solum Principem concedi solent, prorsus cessare, quoniam apud populos ex longæva observantia, nimis notoria est prohibitio, hujusmodi merces, & bona introducendi & contractandi alias quam per manus appaltatorum vel officialium ad id à publico destinatorum; Unde data diversa introductione, dicitur eo ipso probatus dolus sufficiens ad contraventionem, cùm absque dubio non sit amplius allegabilis justa ignorantia, & bona fides, atque ita ubique in Orbe Christiano docet praxis, nam aliàs actum esset de hujusmodi appaltibus & juribus privatis, si in quolibet contraventionis casu, ad doli probationem appaltator cogendus esset.

7 Et nihilominus adhuc in præsenti hæc difficultas cessabat ex facto, stante dicta expressa conventione non introducendi vel contractandi aliud plumbum, quam habendum ad appaltatoribus sub pœna fraudis, quæ etiam ex sola juris dispositione importat commissum rei, super qua fraus commissa est ad text. *in l.* 1. & 2. *Cod. de vectigalib. & commiss., l. commissaff. de publicanis*, Bertacchin. *de gabellis p.* 9. *n.* 7. Farinac. *q.* 173. *n.* 2. & cæteri, & sic adest
8 pœna conventionalis, pro qua opus non est ex parte agentis probari dolum verum vel præsumptum, sed sufficit probari contraventionem, ut plenè firmatur apud Cartarium *decis. criminal.* 18. *n.* 35. & *seqq.* & fusius habetur in Ferrarien. decupli *hoc eodem tit. disc.* 119. ubi ista conclusio doli veri, vel præsumpti circa pœnas conventionales examinatur.

Solidum igitur fundamentum, cujus ratione ab initio de juribus Appaltatorum dubitavi (unde resolutio à justitia visa non est aliena) consistebat in eo, quod iidem sub appaltatores per biennium antecedens universum appaltum habuerunt, sive administrarunt, unde ista occasione utentes, sibi quamvis in aliquo excessu pro eorum subappaltu providerunt, ideòque cessabat contraventio, dum ad formam capitulorum in locum subappaltus aliud plumbum non introduxerunt, nisi illud quod à se ipsis tanquam appaltatoribus habuerunt.

Et quamvis scribendo tanquam Advocatus replicarem, eos tanquam diversam personam appaltatorum repræsentantes, non potuisse sibi ipsis tanquam subappaltatoribus tradere insolitam, & excessivam plumbi quantitatem ultra necessitatem illius biennii, cùm ita supplantatus remaneret appaltator successor pro annis sequentibus, in quibus novi plumbi emendi necessitas ita cessabat ex deductis per Franch. *decis.* 96. in Romana bulli alearum, & in Romana locationis venæ ferri *hoc eodem tit. discurs.* 117. dictumque assumptum, verum, ac solidum crederem; Nihilominus, ut Egomet in congressu cum aliis Advocatis dicebam, id suffragari poterat ad effectum prohibendi dictæ excessivæ quantitatis contractationem, ac jus cogendi subappaltatores ad restituendum eisdem appaltatoribus quantitatem excessivam, eodem modo, quo in sale, & aliis hujusmodi materiis practicatur, ut locis citatis, Non autem ad effectum inferendi ad contraventionem, & pœnam, quia dum merx habita est modo legitimo, & à manibus eorum, qui tunc erant appaltatores, dici non potest contraventum, nec bannimentis, nec legibus conventionis, cum jus appaltatorum respiciat, magis prohibitionem retentionis quam infectionem acquisitionis & inductionis. Ideòque hanc solam actionem intentare sanius consilium judicassem, sed ad causam evocatus fui post hæc jam sequuta. Voluerunt autem Appaltatores mutatis defensoribus prosequi causam in Camera, sed adhuc succubuerunt.

VITERBIEN. GABELLÆ PRO GABELLARIIS VITERBII CUM CIOFIS.

Casus resolutus per Thesaurarium contra gabellarios.

De exemptione à solutione gabellę ex privilegio alicui concessa in præmium inventionis, vel introductionis alicuius novę artis vel mercaturę. An suffragetur eius sociis, vel aliàs in negotio participantibus, etiam dissolutа societate per mortem unius, dum cum hęredibus non continuatur.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Gabellarius habet intentionem fundatam in causa generali exigendi gabellas à quibuscumque.*
3 *Limitatio est probanda ab allegante.*
4 *Decimæ & gabellæ fraternizant.*
5 *Societas per mortem dissolvitur.*
6 *Si continuetur cum hæredibus, dicitur nova.*
7 *An ex pacto præfertim jurato fieri possit, ut societas continuare debeat etiam post mortem.*
8 *Privilegium reale transit in quemcumque rei possessorem.*
9 *Et quando dicatur reale, vel personale.*
10 *Socii quando, & qua ratione gaudeant privilegio uni ex sociis concesso. Et an eo gaudere possint finita societate.*
11 *Concesso privilegio, vel alio jure pro persona nominanda, facta nominatione, nominatus dicitur illud directè, & immediatè habere à primo concedente.*
12 *Aliud est societas appaltus, aliud verò participatio utilium.*
13 *Iliud privilegium quod est transmissibile ad hæredes an sit cessibile.*

DISC. XC.

CUm Vincentius Galera modum dealbandi ceram croceam didicisset, istudque negotium in Civitate Viterbien. introducere vellet, eadem Civitas in præmium hujusmodi inventionis, vel introductionis, prudenter ei concessit pro se ipso, ejusque hæredibus, & successoribus, ac etiam sociis in negotio assumendis, exemptionem per annos 20. à solutione gabellæ introductionis ceræ, quæ in dicta Civitate exigi solet, quod privilegium auctoritate etiam Apostolica communitum fuit, nec non eidem concessit appaltum pro vilissimo pretio gabellæ bombicis. Post cujus concessionem, apertum fuit dictum negotium dealbationis ceræ in quodam horto mensæ Episcopalis unà cum illis de Ciofis, tanquam dominis instrumentorum. quæ ad hujusmodi opus necessaria sunt. Inita inter eos sub quibusdem capitulis societate ad novennium, intra quod defuncto Galeta, Ciofi nullam cum morientis hæredibus societatem continuantes, vel renovantes, ad solum proprium nomen, & commodum dictum negotium continuarunt, etiam post dictum novennium. Unde petentibus gabellariis Civitatis solutionem consuetæ gabellæ non introductione ceræ & bombicis, eis autem excipientibus de præfato privilegio exemptionis, & appaltu, utpotè ad viginti annos concessis. Orta fuit controversia, num privilegium & appaltus, Galeræ ejusque hæredibus & sociis concessa, suffragari possint Ciofis à die mortis dicti Galeræ citra. Introductaque proinde causa coram Thesaurario.

2 Pro Gabellaris scribens, dicebam fundatam esse illorum intentionem in jure seu causa universali exigendi gabellam à quibuscumque, donec proberur exemptio, quæ tanquam species limitationis ab allegante concludenter probanda est, Mantic. *decis.* 251. *n.* 4. Quod habemus quotidianum in materia decimarum, quarum termini cum istis gabellarum fraternizant, cùm gabellæ, & onera publica
4 dicantur species decimæ, quam populus solvit Principi pro protectione, & gubernio temporali, eodem modo quo solvit decimam Curato pro gubernio spirituali, ut pluries hoc eodem titulo, quia Parochus habet intentionem fundatam in causa universali contra omnes ad decimas, donec doceatur de exemptione, *ut in sua materia sub tit. de decimis.*

Privilegium autem exemptionis dicto Galeræ concessum, suffragari non posse dicebam Ciofis; quia illud concessum legitur pro hæredibus vel sociis, quorum neutram personam ipsi à tempore dictæ mortis gerebant. Non erant enim ejus hæredes minusque dici poterant socii post sequu-
5 tam consocii mortem, per quam certum est societatem dissolvi §. *solvitur instit. de Societ. l. actione* §. *morte. ff. pro socio, Doctores communiter*, de quibus Michalor. *de fratribus par.* 2. *cap.* 40. *n.* 1. *cum seqq.* Capyc. *Latr. decis.* 26. *num.* 20. *cum seqq. & decis.* 189. *n.* 17. *cum seqq.* ubi verius probat,
6 quod etiamsi cum hæredibus societas continuetur, non erit eadem, sed nova societas in Bononien. pilarum coram Celso, *inter suas decis.* 345. *& in aliis coram Taja*, in qui-
7 bus adeò tenaciter id firmatur, ut accedente etiam juramento non possit ex pacto fieri, ut Societas morte non dissolvatur, & in hæredes transeat (quod tamen non leves habet difficultates per generalem dispositionem textus *in cap. cum contingat de jure jurando*, super observantia juramenti, quoties absque interitu æternæ salutis servari potest, nec favor publicus principaliter, non autem secundariò consideratus obstat.) Quorum neutrum tamen hic examinare opus erat, quia nec pactum aliquod de continuando post mortem aderat, & deficiebat continuatio de facto cum hæredibus, quibus omninò neglectis ipsi soli reconventi negotium continuarunt.

Prætendebatur à reis, exemptionis privilegium concessum fuisse ipsi negotio, & cum eo incorporatum, itaut
3 tanquam privilegium reale transierit in quemcumque ipsius rei possessorem ex plenè deductis per Menoch. *lib.* 3. *præsumpt.* 103. quem solùm in hac materia privilegii, an sit reale, personale, vel mixtum allegare sufficit, & per
9 Rot. *decis.* 400 *part.* 9. *recent.* & in eadem Cæsenaten. seu Sarsinaten. Laudemiorum 19. Junii 1656. coram Albergato decis. 35. post colluctationes Bondeni, in quibus de hac materia privilegii realis, vel personalis. Sed absque fundamento facti, vel juris adducebatur hæc prætensio, cùm ex tenore privilegi constaret, illud principaliter concessum esse personæ ipsius Vincentii in præmium inventionis, seu introductionis hujus novi artificii in Civitatem, communicatum ejus sociis in ejusdem inventoris gratiam, & commoditatem, quia cùm pro hujusmodi negotio explicando multa instrumenta, & utensilia necessaria essent, ac notabile peculium super eo implicatum habere oporteret, quibus omnibus ipse destitutus erat, inanis fuisset inventio, & successivè inane privilegium, nisi adhibere potuisset socios, quorum opera, & auxilio explicaretur negotium sibi aliàs impossibile, ideòque socii tanquam ab ipso dependentes, & accessorii, per quamdam speciem
10 communicationis dicto privilegio potiebantur ex causa onerosa, & correspectiva, cum in societate ipsi ponerent pecunias, & instrumenta, alter verò solam operam; atque hoc privilegium, ex istius parte, peculii seu capitalis species dici poterat, ideòque injustum, ac juris principiis omninò contrarium dicebam, ut socii accessorię ad istud privilegium admissi, post dissolutam societatem illo gaudere deberent absque causa, nullaque data participatione lucrorum hæredibus illius, cui principaliter, & in præmium suæ virtutis concessum fuit.

Hæc omnia benè procedent, & secundum ea debuisset de justitia judicari, nisi ex parte reorum exhibita fuisset declaratio per eundem Galeram viventem facta, quod privilegium prædictum, ac appaltus, eorumque totum commodum, ad ipsos eorumque negotium omninò spectare deberet, contentus ea lucrorum participatione, quæ sibi dicto statuto tempore promissa erat. Licèt enim privilegium exemptionis, ac etiam appaltus pro introductione bombicis pro levissimo pretio ab eadem Civitate tanquam privilegii species concessa non essent pro persona nominanda, quo casu nominans facta nominatione tollitur omninò de medio, & actus dicitur subsistantiatus cum per-
11 sona nominata, perindè ac si ab initio cum ista initus fuisset per instrumentum, seu organum nominantis ex deductis per Surd. *dec.* 182. *n.* 16. & *seqq.* Gregor. & Add. *dec.* 157. *n.* 7. & 24. & 227. *n.* 3 *cum seqq.* sed erat per admissionem ad societatem seu participationem, quod non tollit
12 existentiam appaltus, seu privilegii in prima persona, solùmque operatur in aliis participationem utilium, & effectuum exinde resultantium, ut benè in his terminis appaltus ita distinguendo habetur per Rotam *dec.* 208. *part.* 4 *recent.* & apud Orthobon. *decis.* 40. *n.* 36. itaut verè actus ab initio in ipsius Galeræ persona subsistantiatus esset; Nihilominus cum concessio esset pro ejus hæredibus, & succes-
13 soribus quibuscumque, id quod erat ad hæredes transmissibile, potuit esse cessibile in successorem particularem; Et ex hoc motivo mihi quamvis pro altera parte scribenti visum fuit, justè reis conventis concessam fuisse absolutoriam, præsertim quia constabat de continuato animo Civitatis, dum in novo appaltu idem privilegium eis confirmavit.

ROMANA APPALTUS FOENI PRO JO. BAPTISTA BULLA, ET JO. BARTHOLOMÆO CUM ANTONIO SCARIONO.

Casus decisus per Cameram ut infrà.

De societate vectigalium an fit quandocumque dissolubilis, & quid agendum super vectigalium exactione, sociis inter se discordantibus.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Societas appaltus dissolvi non potest durante tempore, pro qua suscepta est, limitatur n.* 6.
3 *Hæc societas dicitur collegiativa, ab aliis diversa.*
4 *Non dissolvitur per mortem unius, sed transit ad hæredes.*
5 *An unus ex sociis admitti debeat ad ponendum ministrum loco sui.*
6 *Limitatur conclusio, de qua n.* 2.
7 *Quæ sit justa causa, remittitur Judicis arbitrio.*
8 *Quando concurreret justa causa dissolvendi societatem, quomodo facienda sit divisio.*
9 *Appaltus dicitur individuus.*
10 *In individuis divisio facienda est per partitum, seu licitationem.*
11 *Fisci vel reipublicæ dominæ vectigalis interest appaltatores esse in lucro, & de ratione.*
12 *Et de ratione, eb quam debent tenere libros fideles, & benè tentos.*
13 *Explicatur cons.* 220. *Baldi lib.* 2.
14 *Habens participationem in fructibus ratione decimæ vel alterius portionis potest apponere custodem vel ministrum.*
15 *Aliud est societas appaltus, aliud participatio utilium.*

DISC. XCI.

SUsceperunt, Bulla, Bartholomæus, & Scarionus, ad annos 14. à Camera Apostolica appaltum gabellarum noviter impositarum super palea, fœno, & vino, sed ortis inter eos, ipso administrationis initio discordiis, ad terminos inimicitiæ deventis, itaut impracticabilis absque scandalorum & inconvenientium timore judicaretur hujusmodi societatis continuatio. Idcircò pro ejus dissolutione, Bulla, & Bartholomæus insteterunt, offerentes licitationem, seu partitum, quod scilicet, vel ipsis dimitteretur appaltum, contenti idonea cautione per Scarionum præstanda pro eorum relevatione à molestiis per Cameram inferendis, vel è contra ipsi ad eorum onus appaltum susciperent, præstita pro relevatione Scarioni dimittentis eadem idonea cautione. E converso autem Scarionus respondendo partitum, petebat continuationem commodè practicandam per ministrum ab eo deputandum, qui cum

cum consociis appaltum administrare deberet absque necessitate insimul conveniendi.

Et introducta causa in Camera, pro Scariono scribentes allegabant regulam eis assistentem, ut scilicet societas ad certum tempus inita, non possit per unum, vel plures socios aliis invitis statuto tempore durante dissolvi juxta text. *in l. si convenerit, & l. actione §. diximus, ff. pro Soc.* 2 idque maximè in societate vectigalium, in qua illius dissolutio, non solùm percutit interesse ipsorum sociorum inter se, sed etiam illud fisci, vel Reipublicæ locantis, unde propterea dicitur societas collegiativa ut observat Salicet. 3 *in l. tandiu in fin. ff. pro Soc. & in rubr. ibidem.* Ista enim vectigalium societas aliquid peculiare habere videtur, itaut à reliquis societatibus differat. Aliæ tiquidem, per mortem unius ex sociis dissolvuntur etiam quoad superstites, 4 istæ verò secus, nam durant, & in hæredes transeunt ad text. *in l. adeò, ff. pro socio, l. verum §. in hæredem, ff. eodem Petr. de Ubald. de duob. fratr. part. 11. in princip.* Felin de Societ. *cap. 32. n. 19.* Mantic. *de tacit. lib. 6. tit. 24. nu. 22.* Michalor. *de fratr. par. 2 cap. 40. n. 26. cum seqq.* ubi plura congerit requisita pro dicta conclusione, ac per totum illud capitulum iatè agit de materia societatis per mortem dissolvendæ.

Et in specie plurium sociorum vectigalis, vel pedagii, quod unus eorum admitti debeat ad ponendum loco sui unum ministrum, allegabatur tanquam punctuale *consil.* Baldi 220. *lib. 2.* atque inculcabatur ipsius Cameræ præjudicium, & ex quo forsan motivo petitione dissolutionis societatis cum dicto temperamento locationis, seu partiti, resolutum fuit pro continuatione, sub ea lege quod Scarionus non deberet per se ipsum administrare, sed deputare alium, qui ejus vices gereret, ac partes suppleret.

Mihi pro Bulla, & Bartholomæo scribenti, reflectendo ad veritatem, etiam ante causæ propositionem in congressu pro illius directione habito insinuatam videbatur super hoc, certum determinatumque judicium dari non posse, itaut resolutio, sive uno, sive altero modo de positiva injustitia redargui non posset.

Licet enim regula prædicta de non dissolvenda societate ad certum tempus inita, certam limitationem patiatur 5 ex justa causa de novo superventa, qualis in jure reputatur illa, quod unus socius esset rixosus ad text. *in d. l. convenerit in fine*, ubi Bart. *in l. cum satis sub numer. 6. Cod. de agricol. & Censit. lib. 10.* Simoncell. *de decreto, lib. 2. tit. 4. n. 6.* Felic. de Societ. *d. cap. 39. n. 63. cum seq.* Duard. *de Societ. lib. 3. cap. 4. q. 2. n. 7.* Michalor. *de fratr. part. 2. cap. 36. nu. 23.* Nihilominus quando dicatur adeò rixosus, quod ad id sufficiat, seu alia causa reputatur ad hoc idonea, non habetur in jure scriptum, sed totum remissum est prudentis judicis arbitrio ex facti circumstantiis regulando, Menoc. *de arbitr. casu 183. n. 8. & casu 271. n. 36.* Simoncell. *dict. tit. 4. n. 7.* Felic. *dicto cap. 39. n. 64.* in arbitrariis autem non de facili convinci potest judex de injustitia.

Insinuabam verò, pro dicto arbitrio regulando, quod licet textus prædictus utatur termino *facti rixosi*, non tamen præcisè desiderentur rixæ formales, quales reputari solunt illæ quæ sint formalium inimicitiarum productivæ, sed intelligitur, sano & discreto modo, ita & taliter quod consociis reddatur molestus, quodque in societate continuari non possit cum ea concordi voluntate, quæ communionis potissimum est fundamentum, unde Bald. *in eadem l. si convenerit n. 1.* utitur verbo seu termino socii molesti, ibi, *& in quantum socius sit molestus*, quod etiam repetit *n. 2. & in utraque additione.*

8 Ubi autem causa videretur ex facti circumstantiis justa pro interpositione arbitrii ad hujusmodi societatem dissolvendam. Quatenus pertinet ad modum, non placebat ille propositus per scribentes in oppositum, dividendi scilicet officia, ut unus faceret causam, alter teneret scripturam, alter alia expleret, quoniam hoc non esset dissolvere societatem adhuc ita durantem, sed solùm dividere exercitium, unde esset petere principium non admittendi dissolutionem, in cujus casu punctus erat de modo, quia alter magis congruus dari non poterat, nisi ille licitationis seu partiti.

Quamvis enim super modo faciendi divisionem bonorum vel jurium, quæ pro communi possidentur, nimis apud scribentes varietur, itaut tresdecim diversas opiniones diligenter colligat Capyc. Latr. *decis. 28.* Attamen id procedit in rebus dividuis, in quibus rectè aliquis ex dictis dividendi modis est practicabilis, secùs autem in individuis, quæ possideri quidem possunt à pluribus pro communi, sed nonnisi insolidum, itaut quilibet totum possidere dicatur, sed practicabilis non est possessio vel dominium per partes, nisi quoad solum exercitium vel fructum, quoniam appaltus est unicum jus individuum, ad instar juris patronatus & similium; Undè propterea societas appaltus dicitur collegiativa, quia totum penes singulos, tanquam unum corpus constituentes, esse dicitur, ut per Salicet. *loco supr. cit.* 9

Posita verò individuitate, alius non adest dividendi 10 modus, nisi ille per licitationem seu partitum ad text. *in l. 1. & l. ad officium, C. commun. divid. l. arbor. §. Judex ff. eodem*, ibique DD. de quibus Capyc. Latr. *decis. 28. n. 9.* latè Buratt. *dec. 350.* Neque exindè Cameræ locatrici præjudicium aliquod inferebatur, cum ejus respectu duraret sociorum obligatio, perinde ac si societas continuaret, cadente obligatione in eo cui appaltus remanet, per idoneam cautionem socios exeuntes relevandi indemnes; Neque in hoc considerabile videbatur objectum, quod fragili cautioni fidendum non esset, quoniam hoc rectè procedere dicebam, quando actores peterent appaltum, ac prætenderent ab eo reum excludere cum sola cautionis oblatione, cum enim offerretur optio, idcircò deductum præjudicium potiùs remanebat in actoribus, cum ita reus eligere potuisset appaltus retentionem atque dictum præjudicium retorquere.

Quinimò observabam, Cameræ potius expedire, ut ad 11 divisionem deveniretur, quam quod administratio fieret per ministros, & deputatos; Interest enim fisco, vel Reipublicæ, vectigalium appaltus diligenter ac fideliter administrari, atque appaltatores esse in lucro potiùs quàm in jactura, pro novis appaltibus in futurum cum pensionis augmento potius quàm diminutione faciendis; Et ex qua 12 potissimùm ratione appaltatores, quamvis proprium negotium durante appaltu geruntur, eorumque sit lucrum, & damnum, nihilominus libros fideliter facere, & conservare tenentur, ut ex eis liquere possit, quid perceptum sit pro futuro appaltu regulando; Ideòque interest appaltum administrari per ipsos principales interessatos, non autem per famulos & ministros salariatos non adeò diligentes, etiamsi fideles præsupponendi sint, quia de dominorum jactura eis caput dolere non solet, Multò magis concurrente suspicione fraudis & occultationis, quam frequenter experimur.

Ad consilium autem 200. Baldi *lib. 2.* facilis erat respon- 13 sio, declarando æquivocum cum quo dicebam scribentes in contrarium procedere super dictæ auctoritatis allegatione, Siquidem Bal. seu verius Christoph. de Castillon. cui Bald. *subscribit*, agit de habente quamdam participationem temporaneam in commoditate seu emolumentis pedagii, & dicunt justè posse petere non procedi ad concessionem appaltus absque ejus participatione, seu posse deputare suum ministrum & factorem, ut videat quantum percipiatur ad confulendum fraudibus, quæ aliàs sibi fieri pos- 14 sent ex auctoritate Specul. *tit. de decim. §. fin. n. 14.* ubi de Parocho, ut possit deputare assistentem perceptioni fructuum pro jure suæ decimæ, Quod in Baronibus vel aliis, quibus aliqua competit participatio fructuum ex prædicto colligendorum, ex eadem Speculatoris auctoritate firmant Franch. *decis. 117.* ubi add. Ann. sen. *alleg 94. n. 8.* ibique adden. Capobl. *de Baron. tom. 2. c. 78.* ubi cæteri; Sed hoc nihil commune cum terminis præsentis controversiæ, quoniam habens participationem non dicitur appaltator, vel socius appaltus, atque magna differentia est inter societatem, & participationem utilium, ut *decis. 208. part. 4. recent.* Otthobon. *decis. 40. n. 28.* ubi concordantes.

ROMANA SEU TUDERTINA COLLECTÆ PRO ANGELO ANDOSILLA CUM COMMUNITATE TUDERTI.

Casus disputatus in Congregatione Boni Regiminis, & in Signatura Gratiæ, pendet in Rota indecisus.

An & quando forenses collectari possint per Communitates pro bonis ibi possessis. Et quid pro censibus cum eadem Communitate impositis super bonis particularium. Et aliqua de exemptione civium Romanorum.

Ad collectas debitas ratione fundi censiti, an creditor censuarius cum debitore fundi domino contribuere teneatur.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Forenses de jure non possunt collectari.*
3 *Secus de consuetudine.*
4 *Ab oneribus Cameralibus Clerici non sunt exempti, cum declaratione.*
5 *De exemptione Civium Romanorum.*
6 *Onera Cameralia, quare debeantur, & à quibus.*
7 *Census ad alios effectus reputantur stabilia, & circumscribuntur loco annorum censitorum.*
8 *Secus ad effectum collectarum, quia sequuntur personam creditoris.*
9 *Collectæ ad debeantur pro nominibus debitorum juribus, actionibus.*
10 *An creditor censuarius teneatur contribuere in collecta reali ratione participationis fructuum rei.*
11 *An census sit onus reale, vel personale ad dictum effectum.*

DISC. XCII.

1 SUper aliquibus bonis stabilibus particularium Civitatis Tudertinæ, & de illorum consensu, illa Communitas, ad formam Bullæ Pii V. aliisque servatis servandis imposuit censum ad favorem Angeli Andosillæ senioris, inito contractu in Urbe, ubi etiam destinata fuit solutio fructuum, qui plurium annorum spatio integrè, & absque deductione vel protestatione soluti fuerunt eidem Angelo, cui etiam restituta sors principalis. Eoque defuncto, scripto hærede Angelo juniore filio Raphaelis ex fratre nepotis prædefuncti, contra istum pupillum Communitas prædicta prætensionem excitavit pro collectis totius temporis, quo dictus Angelus senior censum possedit, & Congregatio Boni Regiminis, non obstantibus infrascriptis ex parte dicti rei convenit deductis, ex prudentialibus magis, quàm legalibus motivis, ut istam satis oppressam Communitatem in aliquo relevaret, pro dictæ collectæ solutione respondit. Quare habito recursu ad Signaturam gratiæ, per istam causa appellationis commissa fuit in Rota, ubi pendet, ut opinor, absque ulteriori prosecutione, itaut silentium stet loco victoriæ dicti rei conventi.

In his igitur disputationibus habitis, tam in dicta Congregatione, quàm in Signatura, scribens pro Angelo, duas constituebam inspectiones, Unam quoad onera Communitativa, seu collectas eis proportionatas, Alteram pro collecta debita pro oneribus Cameralibus.

Quatenùs pertinet ad primam, inanis remanebat disputatio quæstionis excitatæ per scribentes pro Communitate super facultate collectandi forenses pro bonis in territorio possessis, quoniam admissa etiam affirmativa, cessabat difficultas ob exemptionem resultantem à clericatu, dum præfatus Angelus erat Prælatus, & Vaticanæ Basilicæ Canonicus, undè propterea quando etiam fuisset civis, neque ad eas urgeri potuisset; Cessante autem hujusmodi 2 circumstantia admittebam probabiliorem esse affirmativam; Licèt enim in puncto juris verior sit negativa, quia collecta dicitur onus quod imponitur personis propter bona, ideòque requiritur subjectio personalis erga Communitatem collectantem. Nihilominus ex consuetudine, quam Bart. receptam dicit per totam Italiam, practicatur affirmativa, ut cæteris collectis plenè firmatur *decis. 3.* post Cenc. de Censibus, per Marott. ad satietatem colligen- 3 tem *in tract. de collectis seu bonatenentia c. 9. nu. 1.* Cohell. *ad Bullam boni regiminis c. 35. nu. 31.* & admittitur in Arimin. gabellæ 25. Junii 1657. coram Bevilaqua, ubi firmatur dicta regula negativa in puncto juris vera.

4 Quare tota disputatio fuit super secunda specie onerum cameralium, quorum respectu, exemptio ratione clericatus non suffragatur, ita expressè disponente Constitutione 39. Pauli Tertii seu ejus declaratione §. 1. quæ in praxi recepta est juxta singularum Communitatum usum, si enim de præterito clerici nunquam collectari consueverunt, adhuc dictam exemptionem obtinent, secus autem econtra; in hac autem communitate observantia supponebatur clericorum inclusiva.

Motivabatur per alios pro hac eadem parte scribentes de exemptione civium Romanorum; Verùm istud motivum nullum habebat fundamentum. Tum quia talis exemptio non provenit ab aliquo privilegio Apostolico generali, sed solùm à statuto Urbis, quod vires non porrigit extra suum Territorium seu districtum. Tum etiam quia tam Congregatio boni regiminis, quàm etiam Camera pluries censuit, atque hoc jure vivitur, hujusmodi exemptionem, etiam intra districtum, suffragari quoad onera Communitativa tantùm, non autem quoad Cameralia, quæ dicuntur realia ipsis bonis imposita per æs, & libram, non autem Communitatibus, à quibus jure 6 cujusdam administrationis, & gratia majoris commoditatis ministri Camerales illa exigunt, adeòut si communitas satis dives, & idonea sit, illaque de suo de facto solvat, adhuc repetitionem habeat à possessoribus bonorum, ut in tribus instantiis acriter discussum fuit in Nepesina collectæ de qua *sub tit. de servit.* ad materiam pascuorum.

Verùm quia rei conventi auctor in eo territorio nulla 7 possederat bona stabilia per veritatem, idcircò dicebam ita omnem difficultatem cessare. Licèt enim magis communis, & recepta opinio sit, non tamen multis contradictoribus destituta, census consignativos ad formam Bullæ Pii V. super bonis stabilibus fructiferis impositos, quamvis verè tertiam speciem constituentes, reputari tanquam stabilia, & circumscribi loco illorum bonorum, super quibus illi impositi sunt, ex plenissimè collectis per Marott. *dicto tract. de collecta seu bonatenentia cap. 6. num. 7. cum seq.* Rota *dec. 144. & 290. part. 8. rec.* in dicta Ariminen. gabellæ 25. Junii 1657. Bevilaqua, & sæpius, quia est propositio recepta. Nihilominus ea procedit ad ef- 5 fectum comprehensionis sub statutis, alioquse similes effectus, in quibus attenditur loci circumscriptio, secus autem ad effectum collectarum, quoties creditor est foren- 8 sis, & contractus alibi initus est, prout & alibi destinata est solutio, in ejusdem scilicèt creditoris domicilio, ut in præsenti contingebat, quia contractus celebratus erat in Urbe, ibique solutio destinata. Ad istum enim effectum, verius est constituere tertiam speciem, atque sequi personam creditoris, ubi præsertim in ejus domicilio solutio destinata est, cùm tunc cessare videatur omnis quæstio ex firmatis, *dicta decis. 3.* post Cenc. & apud Gratian. *discep. 26. n. 3.* cùm quibus proceditur ut in dicta Ariminen. coram Bevilaqua, ac videtur recepta opinio in Curiè Tribunalibus, licèt Congregatio boni regiminis quandoque vacaverit, & in contraria sententia residere soleat. Et quæ opinio etiam recepta est in Regno Neapolitano, ubi non sub nomine collectivæ civium, sed bonætenentiæ, qui terminus convenit solum forensibus, pro censibus solvitur collecta ut apud Marott. *d. c. 6. & seqq.*

Non negabantur hæc per scribentes pro Communitate, sed dicebatur collectam deberi, non ratione bonorum stabilium, sed ratione hujus juris seu actionis in loco possessi, & hoc fuit fundamentum resolutionis, quoniam collecta debetur etiam de nominibus debitorum ac jurium, & actionum. Ut in specie censuum, vel aliorum reddituum in propósito habetur apud Leotar. *de usuris quæst.* 9 *57. num. 13.* Sed hoc videbatur æquivocum, quoniam id procedit in collectis personalibus, quæ propriis civibus, & subditis imponuntur per æs, & libram habita ratione bonorum, quæ possident, quoniam habetur etiam ratio de nominibus debitorum, juribus, & actionibus, mercibus, & pecuniis, juxta ea quæ habentur in Romana Datiorum pro Universitate Hebræorum *hoc eod. tit. disc.* 102. & 103. Secus autem respectu forensium, & non subditorum, à quibus prætendi solùm potest collecta merè realis, & ratione bonorum stabilium.

Alterum erat fundamentum, quod creditor censuarius 10 utpotè participans de fructibus ipsorum bonorum, quorum ratione collecta solvitur, ad illam contribuere debet ad text. *in l. hactenus Cod. de usufructu, l. fructus Cod. de action. empti, l. 1. & 2. Cod. de annonis, & tributis lib.* 10. cùm concordan. plenè collectis per Marott. *dicto tract. de collecta seu bonatenentia dicto cap. 6. num. 1. cum sequent. usque ad 7. ubi num. 8. cum seq.* in specie hoc plenè subsistinet, atque *in cap. sequenti*, credit in æstimo possessori bonorum deducenda esse hujusmodi onera, utpotè in eodem æstimo ponenda in faciem censuarii participantis de fructibus, *& cap. 10.* descendit in individuo ad collectas debitas pro bonis possessis per eandem Communitatem impositricem census, & respectivè pro censu possesso cum eadem Communitate, quamvis adesset pactum franchitiæ, quasi quod ita perciperetur majus emolumentum ex censu contra dispositionem Bullæ Nicolai, vel Pii V.

Unde infert aliàs esse usurarium, implendo super singulis propositionibus integras columnas allegationum.

Verùm & hoc motivum nullam habet subsistentiam ex solo facto, quoniam census impositus non erat super bonis collectalibus ipsiusmet Communitatis, unde intraret duplex gravamen ponderatum per dictum auctorem *d.cap.10* sed impositus erat super bonis aliquorum privatorum, qui integrum illorum fructuum perceperant ad proprium commodum, & ex quibus ista communitas integram exegerat collectam. Et consequenter nulla ex dictis quæstionibus cadebat, quoniam Communitas non poterat ex eisdem bonis duplicatam collectam prætendere, ideòque dum ex eis integram exegerat, alia non remanebat actio. Possessoribus verò bonorum neque competere poterat jus vel actio ad contributum contra creditorem censuarium, utpotè fructuum participem, dum ipsi nullum onus ratione census sensérat, atque integros fructus perceperant. Unde propterea in hujusmodi disputationibus verificabatur ille satis frequens pragmaticus abusus, ignaro vulgo adeò gratus, replendi cartas cùm inanibus quæstionibus, & copiosissimis allegationibus super singulis, extra tamen casus opportunitatem, ac cessante applicatione ad factum.

Sed ubi de hujusmodi quæstione inter debitorem & creditorem censuarium agendum esset, sive quod re integra ipsa Communitas vellet utrumque proportionabiliter collectare, adhuc favore creditoris probabilius mihi respondendum videbatur, quodque hujusmodi oneris solutio spectare debeat integrè ad dominum & possessorem, juxta opinionem, quam veriorem dicunt Leo *in thesaur. for. Eccles. part.2 qu.æst.30.nu.49.* qui sic in Urbe & ubique servari testatur Surd. *cons.162.nn.25.& seqq.* Leotard. *de usuris quæst.57.n.8.* ex ea ratione, quod census non importat onus meræ
11 reale, seu participationem dominii, aut fructuum rei censitæ, ut aliqui non benè opinantur, sed onus personale deserviens fundo censito pro subjecto census, ad effectum, ut creditor subjaceat periculo illius peremptionis ex deductis per Cene. *quæst.1.n.23.& quæst.23.n.3.& 4.decis.211.nu.5. part.5 recentior.* Leotar. *d.quæst.57.nu.10.* & habetur particulariter actum in Romana pro Maximis *sub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum disc.92.* ubi de quæstione, an re censita legata vel donata, onus census pertineat ad legatarium vel donatarium.

Præmissa verò de participatione fructuum congruum censui reservativo, qui importat onus meræ reale percipiendum à censuario ex jure sui primævi dominii, quæ tamen ita obiter insinuabantur absque eo quòd desuper judicium pro veritate efformaretur, cùm causæ necessitas id non exigeret ex facti qualitate ut supra, Unde propterea, reflectendo etiam ad veritatem, parum probabilis videbatur dicta resolutio, quodque in casu profectionis contrarium per Rotam probabilius respondendum esset, ex eo potissimum, & irrefragabiliter, quia non agitur de inducenda exemptione ab hujusmodi onere in futurum, minusque de illo deducendo à fructibus, qui remanerent exigendi, sed de repetendo id quod est jam solutum ac bona fide consumptum, cùm negari non possit dictam juris dubietatem, unà cum silentio Communitatis, & integra solutione sortis, & fructuum causasset in creditore bonam fidem, quæ immò non mala sufficit etiam non domino ad faciendos suos fructus ex re aliena perceptos, & consumptos, ut in propositio collectarum habetur in Spoletana onerum pro Cuppis *hoc eodem tit.disc.48.*

CARPEN. TRANSACTIONIS PRO COMMUNITATE TERRÆ SANCTÆ CÆCILIÆ CUM CAMERALIBUS STATUS VENAYSINI.

Responsum pro veritate.

De constitutionibus seu Decretis revocatoriis exemptionum, & franchitiarum, An complectantur transactiones initas super litibus, & controversiis, quæ vertebantur super onerum, & gabellarum solutione, vel franchitia respectivè.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Sub generali revocatione gratiarum, & privilegiorum non veniunt contractus ex causa correspectiva.*
3 *Princeps obligatur pactis, & contractibus, & quando revocare possit.*
4 *Constitutiones revocatoriæ exemptionum non tollunt concessiones ex causa correspectiva.*
5 *Concordiæ non veniunt sub generali dispositione.*
6 *Sub generali revocatione concordiarum non veniunt illæ, quæ sunt specificè confirmat & à Sede Apostolica.*
7 *Confirmatio quando dicatur in forma specifica.*
8 *Concordia quando afficiat successores jure proprio venientes.*
9 *Transigens, id quod obtinet, dicitur obtinere jure proprio antiquo, non autem novo.*
10 *De potestate Principis revocandi concessiones remissivè.*
11 *Ubi adest transactio oportet prius eam tollere de medio.*

DISC. XCIII.

PLuribus diu vertentibus controversiis inter Cameram 1
Apostolicam Comitatus Venaysini, & Communitatem, & particulares Terræ S. Cæciliæ, super oneribus, & contributionibus, & servitiis. De anno 1625. cum interventu, & auctoritate V. Legati Avenionen. omniumque illorum officialium ac ministrorum Cameralium, cum quorum interventu vel respectivè consensu ea negotia Cameralia explicari solent, deventum est ad quamdam concordiam ab Urbano Octavo tunc Regnante approbatam vivæ vocis oraculo, de quo Cardinalis Legatus, vel Prolegatus Avenionensis per litteras Vicelegatum certioravit, dictaque concordia effectum sortita est, cum pacifica observantia annorum 42.

Cùm autem de anno 1667. ob motus populares sequutos in Civitate Avenionensi, aliaque inconvenientia in eo Statu exorta, particularis Congregatio erecta esset super dicti Status negotiis, & hæc per decretum revocasset, omnes franchitias, exemptiones, gratias, & reductiones onerum per V. Legatos pro tempore in Cameræ præjudicium concessas, quod in subsistantia fuit, vel imitari, vel exequi Constitutiones Apostolicas exemptionum, & franchitiarum revocatorias; Hinc proinde Judex Cameræ dicti Comitatus, concordiam quoque prædictam sub dicta revocatione comprehensam esse declaravit, unde desuper ex parte Communitatis pro veritate consultus.

Respondi pro non comprehensione, & successivè pro 2
dictæ sententiæ infirmatione probabilius judicandum esse, ex regula quod sub revocatoriis exemptionum, gratiarum, & privilegiorum non veniunt concordiæ, aliique contractus initi ex causa onerosa, & correspectiva, utpotè sapientes magis de justitia commutativa, in qua Princeps jure privati contrahentis censendus est, quàm de gratia seu justitia distributiva, in qua Princeps jure publico, & tanquam gratiarum, & privilegiorum auctor considerator; Ideòque adinstar cujuslibet privati, & fortiùs, hujusmodi conventionibus stare debet, quoniam si pacta ex jure naturæ vel gentium in ratione justitiæ obligant quoscumque, multò magis obligare debent ipsum Principem, qui est fons justitiæ, aliisque exemplar esse tenetur ad justitiam servandam seu exercendam, ne ab eo, à quo justitia scaturire debet, injuria, & justitia emanent ad text. *in l. Cæsar, ff. de publican. leg. donationes, Cod.* 3
de donat. inter vir. & uxor. l. digna vox, C. de legibus cap. 1. de probat. utrobique scribentes, de quibus Roman. *cons.252. numer.3.& 352. numer.22.* & cæteri collecti per Capyc. Latr. *dec.588. numer.4. cum seq.* & admittunt rigorosissimi fiscales, ac Principum potestatem nimium dilatantes, Larrea *alleg.5.* & Galeot. *responso fiscali 23.* apud quos, & Capyc. Latr. *dicta dec.188.* agitur de dicta potestate revocandi gratias, & privilegia, seu reformandi contractus, illosque reducendi ad justitiam, & æqualitatem, sive ubi causa publica ita exigeret.

Et comprobant ipsæmet Constitutiones exemptionum revocatoriæ Pauli V. Urbani VIII. Innoc. X. & Alexandri VII. dum per eas expressè præservantur contractus & con- 4
cessiones ex causa onerosa & correspectiva, multò magis ubi agitur de transactione, cujus inter cæteras specialis prærogativa est, ut non veniat sub generalibus dispositio- 5
nibus absque speciali mentione ad text. *in l. causas, C. de transact.* ubi communiter scribentes, Burat. *dec.405.n.7.*

Quinimò ubi etiam per novas, aliasque provisiones ex- 6
pressè derogatur concordiis, adhuc tamen intelligitur de concordiis non habentibus confirmationem Sedis Apostolicæ, seu illam habentibus in forma communi, ex qua ad Papæ scientiam inferri non possit, secus autem ubi habent confirmationem Apostolicam in forma specifica, ut ita distinguendo in terminis Sac. Conc. Trid. *sess.24.de reform. cap.20.& sess.25. de reform. cap.6.* Gonzal. *ad reg.8. glos.*

glos.25.nu.14. Lotter. *de benef. lib.1.q.25.n.86.& seq.* Barbos. *in collect. ad dictum cap.6.sess.25.num.57.& dicto cap.20.sess. 24.nu.82.decis.99.nu.7.& 8.part.11.rec.& sæpiùs.*

Unde cùm ista concordia haberet confirmationem Apostolicam in forma specifica, ex eo quod totum sequutum esset per organum Legati, prævia relatione V. Legati, maturè ponderando negotium, dicebam esse in casu dictæ conclusionis, Ut de confirmatione explicata per organum Cardinalis Pœnitentiarii, seu Legati, aut prævio examine, & cognitione unius seu plurium Cardinalium, 7
quod dicatur de forma specifica habetur *dec.193. num.3.& 210. per totum p.1.rec.decis.339.num.1.p.2.dec.44.num.5. p.10.* cùm ad hunc effectum sufficiat, ut quomodocumque, etiam per testes, vel adminicula constet Papam habuisse certam, & specificam scientiam eorum, quæ ab ipso confirmata, seu approbata sunt.

Ponderando etiam in proposito ea quæ frequenter habemus *sub tit.de fideicommissis, & sub altero de emphyteusi, & alibi* de transactione inita per feudatarium, fideicommissarium, emphyteutam & similes, afficientem etiam successores independenter ac jure proprio venientes, quoties non 8
collusivè inita est, sed bona fide cum interventu, & approbatione alicujus magistratus vel alterius superioris, ex deductis in Romana successionis de Comitibus coram Ghisterio *decis.44.& 48.* post Censal. ad Peregr. cum aliis in Camerinen. castrorum *sub tit.de feud.disc.49.* & satis frequenter; Stante præsertim longæva observantia annorum 40. & ultra, satis quoque attendenda, cùm transactio effectuata ac diu observata majoris ponderis & efficaciæ reputetur ut in proximè allegatis decisionibus, & in aliis.

Clariùs quia attentis dictis motibus popularibus, aliisque circumstantiis, ob quas ad hujusmodi Congregationis erectionem deventum erat, ipsiusque decreti tenore attento, ad evidentiam constare videbatur, dictam provisionem emanasse, ad tollendas illas gratias, & reductiones, quas V. Legati forsan inviti facere coacti sunt, non autem quod comprehendere debeat concordiam de tempore omninò pacifico, & non suspecto initam, prævia informatione data per V. Legatum aliosque officiales de mandato Cardinalis Legati, & communicato, ut dictum est, negotio cum ipsumet Pontifice approbante; Unde pro- 9
pterea penitus cessabant omnes illæ rationes, & motiva, ex quibus ad hujusmodi provisionem deventum est; Atque de jure dici non poterat hanc esse gratiam vel reductionem, unde propterea, nec verba, nec ratio dicti decreti conveniebant; quoniam transactio dicitur species rei judicatæ, per quam, tanquam per concordem determinationem ità deciditur litis eventus, & consequenter id quod partes inimul collitigantes ejus vigore respectivè obtinent, non dicuntur obtinere ab altero contrahente, & ex jure novo, sed à seipso ex jure proprio & antiquo, ita ab incerta litis alea per quamdam speciem remotionis obstaculi assecurato ad text. *in l.si pro fundo, C. de transact.* ubi Bart. *n.3.* Castrens. *n.7.* & cæteri, de quibus Menoch. *cons.381 n.2.* Molin. *de primog. lib.4.c.9.n.22.infin.* ibique Aden. Noguerol. *alleg.37.n.4* Rota *dec.306.n.6.p.5.rec.* Romana Casalis 18. Junii 1660. Cerro. Nemo enim revelavit, an futurus litis eventus potiùs damnosus Cameræ esse deberet, eique etiam tollere ea, quæ per hujusmodi concordiam obtinuerat, & possidebat; Unde propterea nisi aliæ ignotæ facti circumstantiæ adessent, in solo sensu veritatis, omninò injustam credebam hujusmodi Cameralium prætensionem.

Neque necessarium censui aggredi materiam potestatis, an scilicet, & quando Princeps tollere possit jus tertii ac 10
revocare ea, quæ per viam contractus correspectivi, & ex causa onerosa privato dedit, de qua materia plenè apud Larream *dict. alleg.3.* Galeot. *responso fiscali 23.* & Capyc. Latr. *decis.188.* & habetur formiter actum in Rom. reintegrationis *sub tit.de jurisdictione disc.95.* cùm hujusmodi inspectio intret, quando voluntas est clara, itaut non dubitetur de comprehensione casus, solumque intret quæstio potestatis; Secus autem ubi agitur de revocationibus seu derogatoriis generalibus, regulariter complectentibus concessiones gratiosas non autem onerosas, & ex justitia, ut præsertim frequens habemus in Constitutionibus revocatoriis Innoc. VIII. & Adriani VI. ac etiam in revocatoria Conc. Trident. patronatuum cum similibus.

Super eodem decreto revocatorio, in eadem Congregatione Avenionensi, Idem ex eisdem fundamentis dicebam, scribens pro Collegio Avenionensi, cum Camera; Cùm enim illud possideret quædam bona in statu Venaysino, quæ ab eo prætendebantur libera, per Cameram autem dicti Status Venaysini prætenderentur subjecta quibusdam oneribus, quibus supponitur generaliter ea bona subjecta esse ratione universalis dominii directi; Hinc de anno 1657. deventum est ad concordiam, quam pariter de facto illi officiales Camerales utpotè sub dicto decreto comprehensam pro cassa, & infecta habuerunt, Sed habito recursu ad dictam Congregationem, dicebam injustè id practicari de facto, quoniam cùm non ageretur de gratiosa, & privilegiativa concessione, sed de contractu correspectivo jure privato inito, oportebat priùs illum tollere de medio servatis servandis, parte audita, causaque cognita effectivè, si adesset necne læsio, Interim verò; ubi adest transactio, exerceri non possunt primæva jura, 11
prioresque actiones, nisi priùs transactione per rem judicatam de medio sublata, Cavaler. *decis.330.nu.4.decis.86. nu.9.p.6.rec.* Mier. *de Majorat.p.3.cap.15.nu.105.* Valeron. *de transact.tit.6.part.3.nu.36.* Rota in Faventina primogenituræ 21. Junii 1666. Bevilaqua, & sæpiùs.

ROMANA FIDÆ PRO CIVIBUS ROMANIS, CUM DOHANERIO PATRIMONII.

Casus resolutus per Præsidem Dohanæ pro Civibus.

Fidæ onus quid sit, quomodo introductum, quando & pro quibus animalibus debeatur.
De districtu Urbis, & an Cives Romani dicantur Cives in toto districtu quoad omnia jura civica, necne.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Quid sit fida quam exigit dohana patrimonii.*
3 *Districtus Urbis quantum se extendat.*
4 *Districtus, & territorium an differant.*
5 *Cives habent jus pascendi jure civico in proprio territorio.*
6 *Declaratur de quibus pascuis id intelligatur.*
7 *An Cives Romani dicantur tales in toto districtu etiam quoad jus pascendi.*
8 *Quid de ipsis districtualibus.*
9 *De differentia inter cives, & districtuales.*
10 *In materia pascuorum deferendum est consuetudini.*
11 *Jus pascendi competens in alieno territorio intelligitur ultra usum dominî, seu civium.*

DISC. XCIV.

DIsponente Constitutione Gregor. XIII. in antiquo Bul- 1
lario Sixti V. la 43. quod habentes animalia, quæ de loco ad locum ob temporum necessitatem pro pascuis sumendis transvehuntur, dum intra limites dohanæ Patrimonii veniunt, vel de stanga ad stangam transeunt, fidam dohanerio solvere debeant; Cùm cives, & incolæ Urbis animalia in agro Romano habentes, illa æstivo tempore transmitterent ad montes intra districtum existentes, Prætendere cœpit Dohanerius, de illis, vel in accessu, vel in recessu, utpotè de ingredientibus limites dohanæ, seu transeuntibus de stanga ad stangam solvendam esse fidam, cujus contrarium pro animalium dominis scribens, verius esse dicebam, & ità puncto pluries discusso, per dohanarum Præsidem judicatum fuit.

Fida enim vectigal est, apud antiquos Romanos etiam 2
cognitum, sico solvendum ob pastum, qui in publicis pascuis, ovibus, aliisque animalibus de alienis regionibus illuc confluentibus hyberno tempore ob caliditatem, vel æstivo ob frigiditatem à Principe conceditur, ut satis benè Frecc. *de subfeud.lib.2.auctorit.46.num.12.& seqq.* & Jacob. Rebuff. *in l.1.num.1.C. de pascuis publicis lib.11.nu.1.* ubi adamussim casum figurant, & fidæ originem tradunt, præsertim verò Freccia eruditè probat, usum dohanæ Apuliæ originem trahere ab antiqua Romanorum Republica, quod etiam benè comprobatur ab iis, quæ ex Horatio, Plinio, & Martiali tradit Chassaneus *in Catalogo gloriæ mundi part.12. consider.95. fol.324. a ter. in ultima col.* de excellentia lanæ Apuliæ, ubi proindè supponitur ovium concursus; Ideòque dictum vectigal potiùs est pretium pascuorum, quæ exterorum animalia sumunt in alieno territorio, in quo aliàs jus pascendi non haberent, quàm verum vectigal vel gabella.

Quod civibus vel incolis Urbis applicari non posse dicebam, quoties transitus eorum animalium æstivo tempore ad montes, non egreditur limites districtus Urbis, 3

qui hodie juxta moderna statuta est infrà ambitum 40. milliarium circumcirca, *ut per statut.* 195. ubi Fenzon. antiquitus verò ob majorem populum erat 100. milliarium, Bald. 3 *in l. 1. in principio, ff. de officio Præfecti urbis*, Fenzon. ubi supra, & habetur latiùs actum in Romana gabellæ equorum *hoc tod. tit. disc.* 72. & in Urbinaten. juris metropolitici *sub tit. de præeminentiis disc.* 1. Unde cùm districtus, & territorium sint synonyma, & sonent in idem, ut clarè probat text. *in cap. ubi periculum, §. porrò de electione* 4 *in 6. & clementina ne Romani, §. sanè eodem tit. de electione, glos. in cap. licèt causam de probationibus*, Felin. *in cap. Rodulphus sub num. 18. de rescript.* benè Napodan. *ad consuetudines Neapolis in proœmio num. 334.* & in specie, Fenzon. *loco cit.* Lotter. *de benef. lib. 2. quæst. 35. num. 19.* & *seqq.* Sequitur quod cives Romani transportando eorum animalia de loco ad locum intra eorum territorii limites, non dicantur exire à territorio proprio, & ingredi in alienum, sed tanquam in propria patria sumere pascua tanquam cives, quibus id de jure conceditur ad text. *in l.* 5 *in tantum, §. Universitatis; ff. de rerum divisione, & §. Universitatis Instit. eodem cum concordant.* per Covaruv. *practicarum quæst. 37. nu. 1.* Otter. *de Pascuis cap. 1. nu. 5. & per tot. & cap. 4.* & frequenter *sub tit. de servitutibus ad materiam pascuorum*, ubi de hac facultate pascendi jure civico.

Adversus hæc, pro parte Dohanerii dicebatur, districtum Urbis se protendentem ad 40. milliaria circumcirca, intelligendum solùm esse pro territorio tanquam jure terrendi, & sic ad solum effectum jurisdictionis, quam in eo Urbis Senator, ac Vicarius, cæterique Magistratus exercent, Sive ad effectum extensionis statutorum, non autem ad istum, de quo agitur sumendi ubique pascua jure civico, nam ita civibus, & incolis licitum esset cum eorum animalibus pascua sumere in territorio Portuensi, & aliorum locorum absque aliqua solutione, cujus contrarium docet observantia, cùm ea, more aliorum forensium absque aliqua differentia ab agrorum dominis emantur.

6 Verùm in hoc dicebam satis æquivocari, cùm distinguenda sint pascua campestria, & communalia, quæ civico juri absque aliqua solutione sumi possunt, à pascuis privatis, in quibus procedat regula juris, ut herba quæ in solo meo nascitur, mea fit, de qua distinctione habetur *d. tit. de Servitutibus ad materiam juris pascendi*, sæpiùs, præsertim verò in Nepesina collectæ, & in Tuscul. ac etiam in Cusentina *sub tit. de jurisdict. disc.* 48. & in aliis. In secunda enim specie procedit praxis in contrarium allegata, quia etiam in ipsomet agro Romano, si cives vel incolæ Urbis volunt sumere pascua pro eorum animalibus in casalibus, & prædiis privatorum, illa emunt eodem modo, quo forenses, neque civica qualitas quidquam in hoc operatur, & tamen forenses ad agrum Romanum venientes, tanquam transeuntes de regione ad regionem, sive de stanga ad stangam solvunt fidam, seu dohanam, quam non solvunt cives, quoniam aliud est pretium herbæ, quod solvitur privato domino, aliud verò id quod Principi solvitur pro facultate introducendi animalia in regionem, ibiq; pascendi.

7 In prima verò specie, verius videtur, cives, & incolas Urbi per totum districtum civico jure uti posse, quamvis intra eumdem districtum multæ adsint Civitates, Oppida, & loca, quorum singula distincta habent territoria, itaut incolæ unius loci, nec civilitatem habeant, nec pascua sumere possint in territorio alterius. Quia stant benè simul, comitatenses, seu districtuales habere per quamdam divisionis speciem limites, ac terminos inter se distinctos, & tamen hujusmodi distinctionem non intrare respectu Civitatis dominantis, cujus respectu totus districtus dicitur unum territorium. Eo modo, quo videmus in materia statutorum quia si unus locus condit statutum particulare, illud non egreditur suos limites, neque in alio loco districtus est servandum, & tamen illud Urbis robur habet indistinctè in toto districtu. Ita pariter in jurisdictione, quoniam Gubernator Tusculi nullam habet jurisdictionem in Oppido Mareni, vel in Civitatibus Velterna, & Albanensi, & è converso, sed quilibet habet suos limites, & tamen Senator, seu Vicarius Urbis indistinctè habent jurisdictionem in omnibus locis intra districtum, cum similibus.

8 Dubium enim est in jure, an comitatenses, seu districtuales possint jure civico sumere pascua, aliasque civilitatis prærogativas habere, tam in Civitate, quàm in toto territorio ex deductis per Otter. *de pascuis d. c.* 3. Franch. *decis.* 129. *ubi add.* Rovit. *in pragm. 1. de immun. Neapol.* & in quo deferendum est observantiæ. Sed è converso, de civibus, vel incolis Civitatis dominantis, ut sint cives, ac civicas prærogativas habeant in universo territorio, dicebam saltem exadverso non allegari dubitantem, cum non sit æqualis ratio.

Habitatores enim alicujus castri, oppidi vel pagi in di- 9
strictu existentis, tanquam ut plurimum non in magno numero, neque in conspicua qualitate, contenti esse possunt propriis terminis, in quibus quamvis angustis utpotè parvo, & ignobili populo, terra suppeditare potest necessaria. Quæ ratio adaptari non potest magnæ Civitati, præsertim Urbi, in qua necessaria cum lautiori usu suppeditanda sunt non solùm populo civico & naturali, qui est magnus & nobilis, sed etiam Curiæ Papæ, ac tot Magnatibus, & Nobilibus, occasione Curiæ in ea viventibus. Unde omninò incongruum, ac ferè impossibile esset ejus terminos ita angustos esse, quales designat Romanus ager, ita dictus ad distinctionem reliqui territorii, in quo districtuales contradistinctè, & respectivè habent jus civium, quod in dicto agro eis denegatur, sed non è contra. Ut etiam in inferioribus Civitatibus Bononiæ, Ferrariæ, Perusiæ, & aliis videmus, quod sub eis, ac earum territorio, seu districtu plura adsint castra, & villæ, seu pagi, quorum quodlibet habet suos terminos distinctos inter se respectu ipsorum comitatensium, sed respectu Civitatis, unum est territorium.

Et comprobari etiam dicebam ex statuto Urbis *lib. 3. c.* 15. ubi disponitur, neminem civem Romanum intra districtum ad aliquod onus gravari posse, neque pro bonis, quæ possidet in locis in eo existentibus posse collectari, præterquam respectu oneum Cameralium peculiarem qualitatem habentium, ut in Romana, seu Tudert. collectæ *hoc tit. disc.* 92. & Nepesina collectæ *dict. de servit. ad materiam pascuorum*. Unde liquidò constat, cives vel incolas Civitatis dominantis, intra totum districtum dici non posse forenses, sed reputari cives.

Quodque ad mensuram, & proportionem populi regulatur districtus, tanquam Civitatis territorium ad ejus incolarum usum necessarium, liquet ex eo, quod antiqua Roma, quæ majorem populum, nutriebat, ad centum milliaria ejus territorium extendebat, moderna verò illum habens longè minorem, solo 40. milliarium ambitu contentatur.

Quæ omnia clarè comprobari dicebam ex observantia, quæ in omnibus est optima interpres, dum à die emanatæ dictæ bullæ, cives vel incolæ pro transmissione eorum animalium de loco ad locum intra districtum, nusquam hujusmodi fidam solvere consueverunt, quia stant benè simul, eos non habere liberum, & gratuitum pascuorum usum, quia de jure vel consuetudine illa sunt privatorum, itaut civica qualitas à solutione pretii non excuset, & tamen non esse forenses, neque dici, quod egrediantur de proprio territorio, etiamsi ex consuetudine in aliquibus districtualibus locis non habeant illud liberum, & gratuitum jus pascendi, quod in aliquorum castrorum communalibus, & campestribus de facto habeant illius loci habitatores, quia cum in hac materia pascuorum spectanda sit consuetudo, ut observat Otter. *c. 3. n. 2. & alibi*, potuit hæc inducere per 10
quamdam (ut supra dictum est) divisionem, ut quisque proprios ac distinctos habeat pascuorum terminos, eodem modo, quo etiam in individuali eodem loco, & territorio, consuetudo vel statutum inducere solet, ut cives unius partis depascantur in una contrata, & illi alterius in altera, sive quod in una parte territorii quamvis alias campestris, & communalis, etiam ipsi cives depasci non possint certis annis temporibus, seu nisi certa quantitate ex deductis per Abbatem *cons. 6. part. 1.* Mastrill. *dec. 49.* Franch. *dec. 197.* & pluries in dicta sua materia pascuorum *sub tit. de servitutibus*.

Et hoc potissimè ubi campestria, & communalia pascua alicujus loci districtualis sunt adeò exigua, quod ipsorum loci incolarum usum non excedunt, quia tunc consuetudo non admittendi ad liberum, & gratuitum pascuum habitatores Urbis, quamvis jus civilitatis habentes, videtur habere juris fomentum, ut prius sumere debeant necessaria, qui vivunt in loco, & sine quibus vivere non possent, quam qui in eodem loco non vivunt, sed civicam prærogativam habet, ut in terminis habentium jus pascendi, lignandi, vel aquandi in aliquo territorio, quod intelligatur in eo, quod superest ultra usum civium, seu habitatorum illius loci, & non alias Rovit. *super pragm. in rubrica* 11
de pascuis n. 17. & habetur in dicta sua materia juris pascendi *sub tit. de servitutibus*. Hoc enim non tollit jus civilitatis sed solùm concernit quamdam distinctionem circa modum

utendi

utendi territorio, & exercendi discretè civicum, ut confusiones tollantur, ideòque ad forensem qualitatem inferri non potest. Unde Præsidis determinatio rationabilis, ac benè fundata visa est. De hac autem distinctione districtus, & agri seu plani Urbis habetur in dicta Romana gabellæ equorum *hoc cod. tit. disc.* 72.

ANNOT. AD DISC. XCIV. & XCV.

AD contenta in his discursibus conferunt ea, quæ ad materiam pascuorum, & juris pascendi habentur pluries *sub tit. de servit. & præsertim disc.* 35. *cum seqq.*

SUTRINA FIDÆ PRO UNIVERSITATE, ET HOMINIBUS STATUS BRACCHIANI CUM DOHANERIIS PATRIMONII.

Causa pendet in Camera.

Quando Incolæ unius loci, de pasci dicantur cum animalibus in pascuis alienis, itaut intret necne Constitutio Gregorii XIII. super solutione fidæ.

Et an plurà loca ad unum Statum, sed dominium spectantia, constituere dicantur unum Territorium.

Et de societate Territorium, ac promiscui usus pascendi inter plures Civitates, Oppida vel loca.

SUMMARIUM.

1 *CAsus controversiæ.*
2 *De fida, per quos solvi debeat, ac de intelligentia Constitutionum Apostolicarum de ipsa agentium.*
3 *De origine, antiquitate, & causa fidæ.*
4 *Plura loca separata, num ad unum statum vedalia, ex destinatione dici possint constituere unum, & idem corpus, & territorium, & nu. 7.*
5 *Civibus, & Incolis in suo Territorio licitum est de pasci jure civico.*
6 *De communione plurium Civitatum vel locorum in promiscuo usu territorium, & pascuorum.*
7 *De eadem conclusione, de qua nu. 4.*
8 *An hujusmodi communiones vel destinationes fieri possint in præjudicium alterius.*
9 *Observantia tanquam interpretativa in proposito attendenda.*

DISC. XCV.

1 CUm attentis antiquis constitutionibus, Pii II. Alexandri VI. & aliorum Pontificum, plures essent exortæ difficultates circa solutionem fidæ, quæ debetur dohanæ patrimonii pro pascuis animalium, Gregorius XIII. in ejus constitutione 46. in Bullario veteri Sixti V. ad omnes controversias dirimendas, expressè declaravit (sunt verba præcisa) *quod non solum forenses, & qui extra provincias Dohanæ subjectas degunt, fidam prædictam solvere tenentur, sed etiam omnes, & singuli provinciales in prædictis provinciis quomodolibet subjectis tam intra stangam, quàm extra, & tam si bullettam sibi dari fecerint, quàm non, pro quibusvis eorum animalibus in pascuis aliis aut pascentibus &c.*

Prætendentibus autem Dohanerii exigere fidam ab incolis plurium Oppidorum, & locorum, Bracchiani Statum constituentium, ex eo quo ab unius loci territorio ad illud alterius ejusdem Status ad pascendum cum animalibus accederent, prodiit de anno 1633. sententia Præsidiis Dohanarum condemnans dictos incolas ad solutionem fidæ eo ipso quod pascua sumant in alieno territorio extra illud propriæ Terræ seu loci, quamvis accedant ad Terras, vel loca ejusdem Status Bracchiani, quæ tamen sententia ob interpositam appellationem ad Cameram amplius non prosequutam, nullum habuit effectum, neque executioni demandata fuit, vel aliud motivatum usque ad annum 1664. quando moderni Dohancrii prætendentes appellationem desertam dictæ rei judicatæ executionem petierunt. Unde datum fuit per Cameram solitum dubium, an constaret de re judicata, vel potiùs de causis restitutionis in integrum. Et pro negativa resolutione primæ partis dubii & successivè pro affirmativa secundæ, plures adducebantur nullitates super quibus utpotè consistentibus in facto, atque concernentibus non benè servatum ordinem judiciarium, non multum Advocatis incumbebat immorari, cum juxta Curiæ stylum ad causæ patronum potiùs id pertinere soleat.

2 Quatenus verò, cessantibus nullitatibus, recurrendum esset ad injustitiam, cujus ratione receptum est rem judicatam impediri, quia sententia injusta nunquam transit in judicatum, vel saltem sit locus restitutioni in integrum. Licèt alii hujus Universitatis, & hominum defensores in eo insisterent, hanc fidam, vel per exteros vel subditos, esse solùm solvendam pro illis animalibus, quæ à locis extra dohanam ad illam introducuntur, sive pro animalibus eorum, qui plerisque fidæ ac dohanæ privilegiis, & franchitiis uti volentes affidantur, secus autem ubi una vel altera ratio cessat, quia cessante ratione, cessare quoque debet onus solutionis, adducendo in his terminis auctoritatem Otterii de pascuis, *cap. 34. num. 11. cum seqq.*

Et his ego pro eadem Universitate contra Dohanerios 3
scribens, pro hujusmodi intellectus comprobatione, ac Apostolicarum constitutionum congrua interpretatione adderem peculiarem ac originariam fidæ naturam, ut nempè sit vectigal apud antiquos etiam Romanos cognitum, sive solvendum ob pastum, qui in publicis, vel alias à Principe destinatis locis conceditur ovibus, aliisque animalibus ab una regione ad alteram pro aeris caliditate vel respectivè frigiditate confluentibus, ut ex Rebuff. *in l. 1. nu. 1. Cod. de pascuis publicis lib. 11.* & Frecc. *de subfeud. lib. 2. author. 46. num. 11. & 12. ac aliàs* deducebam in consimili controversia inter hos Dohanerios & Cives Romanos depascentes intra districtum, ut in Romana fide *discurs. sequent.* itaut propriè requiratur transmigratio de regione ad regionem, quodque peculiaris qualitas loci, in quo sunt pascua sibi per Principem reservata, vel alias destinata, sit causa solutionis hujusmodi oneris.

Nihilominus prædictæ Gregorianæ Constitutionis verba superiùs registrata magnam difficultatem mihi inferebant, cùm generaliter & indefinitè statuatur, omnes in pascuis alienis depascentes ad hujusmodi solutionem teneri, sive sint exteri, sive comprovinciales, ac sive sumant bullettam sive non (quod est uti vel non uti privilegiis fidæ,) unde propterea concurrentibus verbis claris, locum non esse dicebam glossis, argumentis & illationibus ad regulam text. *in l. ille aut ille §. cum in verbis ff. de leg. 3.* quam receptum habemus in omni materia procedere *ut dec. 44. nu. 14. part. 11. recent.*

Proindeque causæ punctus in eo consistere videbatur. An scilicèt hujusmodi homines exeuntes à propriæ patriæ finibus, & depascentes intra fines alterius loci ad eumdem statum spectantis, dicantur depasci in suo vel in alieno, cum hoc solum requisitum pro fidæ solutione à dicta Gregoriana Constitutione desideratum videatur respectu animalium intra dohanæ terminos existentium, ut scilicèt exeundo à proprio sumant pascua in alieno territorio.

Ex duplici autem fundamento dicebam non esse in casu 4
dictæ Constitutionis, proindeque non verificari dictum requisitum depascendi in alieno. Vel quia scilicèt ex antiquorum Ducum Bracchiani destinatione, incolarum etiam consensu munita, totus hic Status, quamvis complexivus plurium Oppidorum & castrorum, quorum singula erant antiquitus separata proprium territorium habentia, effecta essent unum corpus, itaut esset unum & idem territorium, in quo omnes dicantur cives depascentes in suo territorio jure civico ad text. *in l. in tantum, §. Universitatis ff. de rerum divis. §. Universitatis Instit. eodem, l. omnes Cod.* 5
de oper. publ. l. dum virum Cod. de decurion. lib. 10. cum concordant. per Covar. *practicarum q. 37. nu. 1.* Bertran. *cons. 37. vol. 1.* Otter. *de pascuis c. 3.* & 4. & habetur in d. Romana fide *disc. præced.* & in Spoletana, ac in Tusculana, & aliis, *sub tit. de servitutibus ad materiam pascuorum.*

Vel quod posito etiam, ut ista essent loca omninò distincta, quarum singula proprium ac separatum haberent ter- 6
ritorium, adhuc tamen inter eadem induci potuerit in jure non prohibita societas seu communio territoriorum & pascuorum, de qua communione Thesaur. *decis. 71.* & 72. Rovit. *super pragmat. in rubr. de pascuis num. 13.* & 17. *cum seqq.* & *in pragmat. 1. de Salario eorum nu. 30.* & 31. ubi Laganarius in additionibus. Qua communione posita, pariter resultat cessare dictum extremum depascendi in alieno, quia socii dicuntur domini insolidum pro communi illius rei, quæ in communione possidetur.

Quod autem ea loca, quæ prius erant separata, proprium territorium constituentia, vel ad alienum territorium 7
pertinentia, efficiantur de altero territorio, ac naturam immutent ex destinatione patris familias, ultra generalem dispositionem text. *in l. si cui ædes de leg. 3.* & *l. ex facto, ff. de hæred. institut. cum concord.* per Fab. de Anna *cons. 121.* Rovit. *cons. 101. lib. 2.* & Rot. in Melevitana fideicommissi

13 Maii 1652. Bichio, & Bonon. liquidationis 4 Julii 1664. Emerix., de qua causa habetur actum *sub tit. de legatis*, ubi an prædium materialiter separatum dicatur cum altero ex destinatione idem vel connexum. Adducebam in terminis magis approximantibus plenè deducta per Menoch. *cons.* 147. Decian. *cons.* 40. *lib.* 4. & Cephal. 438. & *seqq.* in quibus firmatur, castra, Vallis, & Monthionis quæ priùs erant de finibus & territorio Messanæ Civitatis, effecta esse de Statu & territorio Plumbini, dum ab istius Domino acquisita erant, & huic Statui incorporata, & de quo in Messanen. *sub tit. de feud. disc.* 54. & *seqq.*

3 Quando autem unus vel alter actus, incorporationis scilicet, vel communionis, haberet recens initium post dictam Gregorianam Constitutionem, jam in proposito servari cæpiam, quia nempè ista territoria ad effectum de quo agitur eo tempore jam habita fuissent pro separatis. Et tunc, ad veritatem reflectendo, tam de unius, quàm de alterius motivis viribus satis dubitarem, cùm hæc à subditis in prædicium superioris, atque ad ejus legem fraudandam fieri non posse probabilius videatur. Verùm quia tractabatur de facto antiquo, & longè prius quàm dicta Constitutio emanaret, cum sensu etiam veritatis, hæc motiva vel eorum alterum, præsertim secundum communionis magis jure probatum, atque in Orbe, præsertim verò in Italia frequens subsistentiam habere credebam, accedente etiam observantia, non tanquam præscriptiva, sed tanquam interpretativa, quo casu non obstat decretum irritans, in Constitutione contentum.

SABINEN. FOCATICI
AD PETITIONEM PRINCIPIS BURGHESII.

Responsum pro veritate.

An & quando filius dicatur vivere seorsum à patre, ut diversum focular constituat, ac pater familias, censeatur ad effectum onerum, collectarum, & contributionum.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *An de jure cognitum sit onus collectæ quod solvitur per focularia.*
3 *Pater & filii insimul viventes unam domum seu unum focular constituunt.*
4 *Distinguuntur plures casus ad effectum videndi, quando filius vivens seorsum à patre dicatur pater familias necne.*
5 *De distinctione ad hunc particularem effectum onerum, & contributionum.*
6 *Unio vel separatio vitæ attenditur magis formaliter quàm materialiter.*
7 *Filii familias possunt esse Decuriones, ac habere alia officia publica civitatis.*

DISC. XCVI.

1 CUm in aliquibus castris de temporali dominio Principis Burghesii, ex antiquissima consuetudine, vasalli cives & incolæ solverent quodam onus seu recognitionem per focularia, vulgò *foraticum* nuncupatum, ad rationem unius fcuti pro foculari, seu plus vel minus, ut singulorum consuetudo exigit. Exorta est dubitatio inter ejusdem Principis Affectuarium, & aliquos vasallos, qui habentes patrem adhuc viventem, & solventem dictum onus, vivebant cum propria uxore, & filiis in domo separata cum proprio labore, & industria. An scilicet ab istis etiam deberetur focaticum, quod ab eorum patre respectivè solvebatur, præsertim in castro nuncupato de *Porcilli*. Unde propterea ex parte dicti Principis, integerrimè nolentis, vasallos præter jus, & justitiam gravari, pro veritate consultus. Ad ejusdem, ejusque Affectuarii favorem fiantibus facti circumstantiis respondendum esse credidi.

Ad quod probandum censui præmittendum, hanc oneris speciem per focularia seu domus fumantes Domino vel
2 communitati solvendam esse antiquam, cum de ea mentionem habeant, Bal. *in l. prima §. quod si nemo, ff. quod cujusque univers. nom. nu.* 5. & Boer. *decis.* 212. *nu.* 4. Et ex modernis Apont. *de potest. Prorog. tit. de regal. impos. §. 8. num.* 33. & 35. Rovit. *progm. prima de jur. & exact. fiscal. num.* 1. Capobl. de Baron. *progm.* 10. *num.* 36. & *per tot.* Marott. *de collect. seu bonatenentia cap.* 3. *nu.* 6. 7. & 11. apud quos & alios per eos allegatos habetur, hanc speciem usitatam esse etiam antiquis temporibus Romanorum, & comprobatur etiam ex eo onere salis, & focatici quod Camera Populi exigere solebat in aliquibus locis adjacentibus Urbi, juxta deducta in Romana gabellæ plani, seu equorum *hoc eodem tit. disc.* 72. ideòque ista consuetudo alias antiquissima, & immemorabilis, dici non poterat exorbitans, potissimè quia super illa nulla aderat suspicio concussionis, non de facili admittenda in Statu Ecclesiastico, & fortiùs intra districtum Urbis ob vicinitatem Papæ ejusque officialium majorum, ut sunt Gubernator Urbis A. C. Vicarius, & Senator, prætendentes habere cumulativam, ac de facili recipientes vasallorum querelas, & recursus, ad quos hujusmodi castrorum habitatores sunt satis prompti, & faciles, ut pluries in sua materia *sub tit. de jurisdictione, & foro competenti*, & advertitur in Sabinen. Status montis libretti *sub tit. de feud. disc.* 65.

Hoc igitur præmisso, Quatenus pertinet ad punctum controversiæ, admittebam regulam ex parte vasallorum deductam, quod idem est focular ac familia, quæ unica 3
dicitur patris, & filiorum insimul viventium, quamvis filii quoque uxores haberent, ac filios procreassent, quia id operabitur ejusdem familiæ numerositatem, non autem multiplicitatem, ideòque adhuc etiam ad hunc effectum unica dicitur, ut non nisi uno foculari onus solvi debeat, ut ex Bald. *in dicta l. prima, quod cujusque univers. nom.* Capobl. *dicta pragm.* 10. & aliis allegatis Marotta *dicto cap.* 3. *nu.* 8. Dicebam verò punctum esse in applicatione, quando scilicet pater, & filii dicantur ita insimul vivere, quod unam familiam vel unum foculare constituant, vel potiùs duo seu plura separata.

Quia verò agentes pro vassallis deducebant ea, quæ apud Doctores habentur super quæstione præsumptæ emancipationis, seu super actibus constituentibus aliquem patrem 4
familias, ad effectum validitatis contractuum, aliosque effectus exinde resultantes. Idcircò ad æquivoca tollenda advertebam, distinguendos esse casus seu quæstiones. Aliud enim est agere de quæstione, quę inter ipsos patrem & filium principaliter agatur super statu patriæ potestatis, vel respectivè emancipationis, quam unus eorum altero invito ex habitatione seorsum aliisque actibus deducere prætendat. Et in his terminis, cessante emancipatione expressa, non sufficit sola habitatio seorsum, nisi concurrant alia indicia, quod patre sciente, & patiente, filius se gesserit pro patre familias, cum lapsu temporis notabilis, super quo discrepant DD. an requiratur tempus viginti, vel sufficiat decem annorum, ut liquet ex deductis per Menoch. *lib.* 3. *præsumpt.* 131. Mascard. *de probat. concl.* 599. Franch. & *addendo dec.* 10. de Marin. ad Revert. *dec.* 354. Polidor. Rip. *singular. obser.* 102. ubi benè.

Aut agitur incidenter ad alios effectus, putà validitatis contractus seu obligationis cum tertio, cum similibus. Et tunc sufficit quasi possessio status patris familias cum bona fide contrahentis, Franch. *dicta decis.* 10. *num.* 4. Otthob. *dec.* 16. ubi de distinctione inter bona vel mala fide contrahentem, Rot. *dec.* 184. post Zacch. *de oblig.* & in sua materia *sub tit. de credito*, ac sub altero *de contractibus &c.*

Ad istum verò præcisum effectum onerum solvendorum per focularia, seu per domos fumantes apud Boer. *dicta decis.* 212. *numer.* 4. Capoblan. *dicta pragm.* 10. *numer.* 37. Marott. *dicto cap.* 3. *numer.* 8. *cum seqq.* & alios apud eosdem, proceditur cum distinctione, quam credebam juridicam, & veram, Quod aut pater, filii, & nepotes vivunt sub unico tecto, & ad unicam mensam, sub illa vitæ societate, cum qua pater, filii, & descendentes insimul vivere solent, & omnes habendi sint pro unico foculari, quia in effectu est unica familia, quamvis haberent proprium peculium castrense vel quasi, seu adventitium, cum id non repugnet qualitati filii familias. Aut vivunt sub proprio tecto, & propria mensa seu vita separata à patre, itaut non vivant omnes sub dicta societate vitæ, atque, ut nostri dicunt, ad unum panem, & unum vinum. Et tunc licèt quo ad alios effectus non sit solutum vinculum patriæ potestatis, reputantur tamen diversa focularia, quia in effectu sunt diversæ familiæ, quarum pater, & filius respectivè sunt caput, dictaque onera propriè solvuntur per capita domorum.

Dictam verò vitæ societatem vel separationem, intelligendam esse dicebam potiùs formaliter, ac spectata ratione oneris, quàm materialiter. Si enim ob angustiam domus paternæ, contingat unum vel plures filios, qui uxorem duxerunt, ad filios procreandos familiam augent,
6 cogi aliam contiguam domum habitare, non dissoluta tamen in effectu dicta vitæ communione, tunc ista separatio domorum materialium non videtur considerabilis. E converso autem si omnes vivant in eadem domo materiali sed quilibet distinctè cognoscat suum, ac se suamque familiam regat, habendi sunt pro pluribus, ut per Rovit. *progm. prima ad Sen. Consil. Maced. Surd. cons.* 459. *num.* 22. Rot. *decis.* 527. *part.* 1. *recent. num.* 6. & per tot. addendo Gregor. *dec.* 182. *num.* 9. Et sic punctus est in modo vivendi, & an verè una vel duæ familiæ dicantur, habentes unum, vel respectivè duo capita.

Motivabatur ex parte Affectuarii, quod isti patrem ha-
7 bentes gererent munia publica Communitatis, unde inferebant, quod ita se gererent pro patribus familias. Sed non videatur hoc motivum considerabile, quando in effectu sub patre ut supra vixissent, quoniam id non adversatur patriæ potestati ad text. *in l. filio in potestate, C. de Decur. lib.* 10. Bertachin. *in repertor. verbo Syndicus*, Rovit. *progm. 5. de dimissis nu.* 10. *n.* 27.

Hinc proinde, attenta præsertim qualitate personarum, & locorum, & observantia locorum adjacentium, concludendo respondi, dictos filios uxoratos, & vitam formaliter separatam ducentes, constituere diversa foculania, & teneri ad focaticum, ultra illud quod solvit pater, eumdemque sensum habuit alter Advocatus pariter pro veritate requisitus, unde ita exequutum fuit.

ANNOT. AD DISC. XCVI.

DE ista materia filii familias, quando habendus veniat pro patre familias, agitur *sub tit. de alien. & contract. prohibit. disc.* 37.

PRÆNESTINA PLAZZATICI
AD PETITIONEM PRINCIPIS BURGHESII

Responsum pro veritate.

De onere seu vectigali nuncupato plazzaticum seu plateaticum quid significet, & impositum pro animalibus aliisque bonis, quæ vendantur, an debeatur pro animalibus, vel aliis rebus venditis extra locum seu territorium.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Licèt allegare Calepinum, ad quem etiam in causarum decisione recurrendum est.*
3 *Plateaticum quid significet.*
4 *Quid significet onus nuncupatum* la piazza.
5 *De verbo* vectigal *quid significet, & quod in his materiis non stetur in stricta significatione verborum.*
6 *Bona, quæ colliguntur in propriis prædiis non veniunt sub nomine mercium, & sub bannis.*
7 *De loco, in quo solvenda sit gabella de bonis, quæ contrahantur remissivè.*
8 *Gabellæ assimilantur decimis, & eis licèt arguere.*
9 *Decimæ animalium, quæ in diversis locis pascua sumunt, cui debeantur.*
10 *Pro eadem re, duplicata gabella solvenda non est.*
11 *Absentia causativa seu occasionalis non causat absentiam neque tollit domicilium.*
12 *In materia gabellarum, & vectigalium satis deferendum est observantiæ.*
13 *Etiam observantiæ locorum vicinorum.*
14 *De considerationibus, ex quibus onus dicatur personale, ac attendatur sola subjectio personarum.*

DISC. XCVII.

1 IN Oppido seu Castro Olevani, per loci Dominum exigi solent quodam onus vulgò nuncupatum *Plazzatico*, pro frumento, vino, aliisque frugibus, quæ extrahantur, ac etiam pro animalibus, lana, & aliis, quæ vendantur ad formam antiqui Statuti, cujus præcisus tenor talis est. *Item quod quicumque extraxerit de dicto Castro granum, vinum, hordeum, & generaliter quodcumque bladum, teneatur pro qualibet salma Curiæ denarios quatuor pro plazzatico. Pro animalibus verò, lana, panno, & generaliter pro omni mercantia teneatur pro plazzatico denarios decem pro libra pretii, quo venduntur salvis rebus Nobilium, & Eccleſiarum, de quibus non teneantur solvere plazzaticum, ut consuetum est.*

Cùm autem juxta feré omnium locorum necessariam consuetudinem, oves in quadam anni parte à territorio extrahi, & ad alia loca traduci soleant pro sumendis pascuis, quæ tunc in proprio loco congrua non habentur, juxta ea, quæ adnotantur *in Romana fidæi hoc eodem tit. disc.* 94. atque casus frequenter præbeat hujusmodi animalia, in toto vel in parte vendi, dum in diverso loco, ut supra morantur. Hinc orta est dubitatio, an de hoc pretio plazzaticum deberetur. Et pro veritate desuper consultus per Principem Burghesium dicti loci Dominum, in eo modico spatio quod juxta Curiæ stylum Advocatis, in quolibet respective negotio conceditur, memoria, vel diligentia non tribuit tractantem casum in specie seu in individuo.

Quare discurrendo punctum per generalia, vel similia, ut juxta nostrorum majorum exemplum, quando specialia desunt, in judicando vel consulendo facere oportet, curavi indagare hoc vocabulum, ejusque usum vel significationem, ut exinde ad decisionem inferri posset. Verum id parum profuit, quoniam tam attenta significatione quam usu, congruere non videbantur ad rem.

In jure siquidem apud Alberic. *in dictionario, Calvinum in lexicon*, ac Alciat. & Rebuff. *sub tit. de verb. signif.* illud non reperitur, minusque apud Calepinum, ad quem etiam per juristas & pro causis decidendis recurrendum esse, ac 2
licitè posse allegari admonet Franch. *decis.* 662. *num.* 17. folumque *in Almathea Onomastica*, ita tamen quod non de facili desumatur locus unde traxerit, dicitur plateaticum esse tributum, viarum publicarum nomine impositum, qua significatione attenta ad rem, non faciebat, dum intra di- 3
strictum illarum viarum, quæ verè publicæ sunt, alias Consulares seu Prætoriæ, cura non est Baronum seu Domicellorum, minusque in reliquo Statu, sed Ædilium & Præsidis viarum, juxta ea quæ habentur in Rentina viarum, ac in aliis hoc eod. tit. *ad materiam viarum dilc.* 141. ideòque non congruit, quod Baro exigeret onus vel tributum pro ea re, quæ sibi non incumbit, & in cujus causam nihil erogat, nisi in ratione taxæ vel contributionis more aliorum possidentium.

Usitatum est istud vocabulum in investitura feudali Regnorum utriusque Siciliæ, ut patet apud Cayc. *in sua investitura*, verbo *plateæ*, & *juribus plateorum fol.* 115. *columna* 1. & relativè ad eum Borell. *de præstantia Regis Catholici cap.* 23. *num.* 23. ac etiam eumdem terminum enunciat Capobl. *de Baron. tom.* 2. *cap.* 9. *num.* 12. nemo autem ad ejus vocabuli significationem descendit, atque Capyc. se refert ad dicta vel dicenda sub verbo *Vectigalibus*, ac sub verbo *Dohanis vel gabellis*, unde liquet ipsum hæc omnia habere pro synonymis. De hoc autem *plateatici* vocabulo habetur per Rotam in Rom. plateatici 25. Junii 1650. 22. Maii 1651. & 12. Junii 1656. Meltio, sed ad alium effectum.

Desumendo autem hanc significationem à praxi vel usu, neque ad rem facere videbatur, in Regno enim Siciliæ citra seu Neapolis istud onus seu vectigal vulgò nuncupatum 4
la Piazza est frequens, alicubi possessum per Barones ut frequentius, alicubi verò ex Regia etiam concessione per Episcopos vel Ecclesias, ut præsertim est in Civitate Bovini ex deductis *in Bovinen. sub tit. de jurisdictione*, ubi de puncto, an pro hujusmodi oneris exactione Episcopus adhibere possit censuras & arma spiritualia, & de altro puncto, an Baro vel Communitas in præjudicium Episcopi concedere possit forensibus ibi mercantibus civitatem inducentem exemptionem ab hoc onere, quod juxta communem usum solvitur per solos forenses pro industriis & mercantilibus contractationibus, non autem per Cives, unde propterea desumendo significationem ab hoc usu, neque congruebat, dum attenta loci qualitate, ac etiam observantia, civium potiùs onus est, quam exterorum, quorum nulli vel rari in loco mercandi causa esse solent.

Quare dicebam in his materiis vim constituendam non esse in verbis seu vocabulis, eorumque stricta, & propria significatione, sed potiùs in usu seu observantia, à quibus pendet, pro qua specie oneris usurpetur, quoniam in jure, vectigalia, collectæ, tributa, super indicta, 5
gabellæ, & similia, suas habent proprias ac peculiares significationes inter se distinctas, & tamen ex communi usu, unum vocabulum pro altero usurpatur, ac habentur pro synonymis, ut in specie vectigalis, *habetur in Romana Dohanæ, & in aliis hoc tit.* quod propriè importat illam

septimam seu octavam partem, quæ Principi vel Reipublicæ solvitur pro mercibus, quæ ad portum, Civitatem, vel emporium vehuntur, & introducuntur, propriè dictum à vehendo, & quod alias *telonæ*, seu *armandia*, & frequentius *Dohana* dicitur, & tamen passim usurpatur pro quacumque publici oneris specie, ut per Capyc. *in dicta investit. feudali* verbo *vectigalibus*, plenè Balzaran. *de feudis in cap. unico*, *quæ sint regalia* verbo *vectigalia nu.* 1. *& seq.* Borell. *de præstant. Regis Catholici c.* 11. *& communiter*, ideòque jus non est in verbis, sed in re.

6 Quatenus igitur ad rem pertinet, observabam istud dici non posse onus civibus, & incolis impositum ratione industriæ, seu mercaturæ, dum illud debetur etiam de frumento alijsque frugibus, quæ in prædiis, & fundis colliguntur, quod non importat mercaturam, neque regulariter venit sub bannis prohibentibus extractionem, ut benè cæteris allegatis, Ann. *singul.* 49 & 50.

Minusque dici posse videbatur esse gabellam contractus, cum restricta non esset ad solam venditionem, sed percuteret etiam extractionem ut supra. Ideòque mihi probabilius videbatur istud esse onus meré personale impositum ipsis civibus, & incolis, ita commodius & magis insensibiliter exigendum ex bonis, & frugibus quæ extrahuntur seu venduntur. Quo posito non spectatur locus, ubi actus

7 venditionis sequatur, sed spectatur persona, quàm bona sequuntur, & sic non intrant quæstiones, de quibus Guttierez *de gabellis q.* 104. *& seqq. in specie q.* 107. de animalibus, quæ ducuntur de loco ad locum, cum revera intrare non videatur localitas, præsertim verò si in loco, in quo fiat vèditio, nulla gabella vel aliud onus, ipsius venditionis ratione solvatur.

8 Probari hæc mihi videbantur cum terminis decimarum congruè ad rem facientibus, quoniam *ut hoc eod. tit. ad hanc vectigalium materiam frequenter habetur*, juxta magis communem, & receptam opinionem, gabellæ & vectigalia dicuntur quædam species decimæ temporalis, quæ principi solvitur adinstar decimæ spiritualis, quæ præstatur Deo, ejusque loco Parochis, & aliis divina ministrantibus.

9 In terminis etenim decimarum solvendarum ex ovibus, aliisque animalibus, quæ non per integram anni partem pascua sumunt in patria, seu in domicilio domini, sed in aliis regionibus, disputant DD. cui Parocho illæ debeantur, & dato concursu alterius decimatoris, necnon præsupposito, quod hæc esset decima potiùs realis seu prædialis, quam personalis, magis communiter concludi videtur eas spectare ad utrumque decimatorem pro rata, secus autem ubi cessaret dictus duplicis decimatoris concursus, tunc enim reputantur potiùs decimæ personales solvendæ per Dominum ratione industriæ, ideòque ejus persona, seu subjectio attendenda est, non curato, an in uno vel altero loco animalia morentur, & pascua sumant, ut patet ex collectis per Barbos. de Parocho *cap.* 28. §. 2. *nu.* 38. *cum seqq.*

10 Ideòque cum supponeretur, in loco venditionis aliam solutam non esse gabellam, videbatur cum his terminis procedendum esse, spectata persona Domini, & possessoris, secus autem ubi alteram gabellam ibi solvere oportuisset, cum tunc obstare videretur conclusio, quod pro eadem re, seu eodem actu duplicata gabella præstanda non est, Cyriac. *controv.* 646. *num.* 7. ubi allegantur Alex. *cons.* 143. *num.* 6. *lib.* 6. Corneus *cons.* 106. *num.* 6. *vol.* 4. Licèt super hoc nihil determinatè affirmaverim, utpotè extra quæsiti oportunitatem, dum ex facto cessabat difficultas.

11 Clariùs verò hæc sibi locum vendicare dicebam, quia hujusmodi animalium absentia à loco erat occasionalis, pro necessitate scilicèt sumendi pascua, quæ in propria patria certa anni parte haberi non possunt, animo redeundi. Hæc autem absentia non tollit domicilium, ac permanentiam in loco, utpotè causativa seu occasionalis juxta communem, & receptam conclusionem, de qua Felin. *in c. Rodulphus nu.* 13. & 14. *de rescriptis*, ubi loquitur de seipso, Cyriac. *contr.* 292. *nu.* 31. apud quem cæteri, & habetur pluries, ad materiam civilitatis *sub tit. de præeminentiis*.

12 Et si quæ superesset difficultas, illam omninò cessare dicebam ex observantia, quæ in omni materia est optima interpres, magis verò in hac materia vectigalium & gabellarum, in qua habet aliquid peculiare ac totum facit ad text. *in l. fin. Cod. Vectigalia nova l. fi publicanus §. finali*, *ff. de publicanis* DD. communiter, de quibus Bertazzol. *cons. crim.* 256. *n.* 12. Surd. *cons.* 470. *nu.* 15. Cyriac. *controv.* 222. *nu.* 18. *& frequenter in aliis hoc eod. tit. ad hanc materiam*. Potissimè quia ista observantia seu consuetudo particularis conformare videtur cum observantia seu consuetudine generali Provinciarum præsertim adjacentium in utroque Abrutio ultra & citra, ubi major assis illorum incolarum consistit in gregibus ovium quæ pro notabiliori parte anni morantur, vel in Apulia, vel in maritimis Status Ecclesiastici, & tamen in supportatione onerum de eis habetur ratio, ac si loco, inspecta persona Domini & possessoris. Ideòque tanquam in casu expressè in jure non deciso, re- 13
ctè confugiendum est ad observantiam seu consuetudinem adjacentium regionum, ex collectis per scribentes apud Prat. *responso crimin.* 46. *nu.* 56. *cum seq.* & de consuetudine vicinarum Civitatum seu regionum aut Ecclesiarum habetur in Forosempronien. seu Eugubina emphyteusis coram Coccino *decis.* 237. *nu.* 9. *& seqq. par.* 11. *recent.* & est conclusio tam hoc tit. quàm in aliis frequenter deducta, utpotè frequens, & recepta.

Satisque ad ita sentiendum me impulit consideratio, quod si tutum demandat hujusmodi oneris solutionem, etiam pro extractione frumentis, vini, aliarumque frugum, quæ colliguntur in propriis prædiis, & in quibus non intrant termini industriæ seu mercaturæ, ut apud Ann. *d. singul.* 49. & 50. *cum ibi allegatis*, si enim pro istis hoc onus solvitur, multò magis pro industriis, & negotiationibus.

Ac etiam spectata qualitate loci, cùm non sit Emporium, vel locus mercantilis, ad quem concurrunt negotiantes, itaut ibidem probabiliter omnium bonorum, & mercium, vel saltem majoris partis contractatio sequatur, sed quasi perneccsse oporteat, tam fruges & bona, quam animalia, lanas, pannos, & alia hujusmodi extrahere, ac alio traducere, ut vendantur; unde propterea istud onus alias ferè in nihilo remaneret verificabile, atque facilimè, occasione hujusmodi extractionis exclusivæ fraudis, ita eludere solutionem ejusdem oneris, absque eo quod dici possit id factum esse in fraudem, stante dicto justo motivo, seu causa extrahendi, ut in proposito extractionis animalium vel bonorum de loco ad locum ponderatur apud Guttier. *loco supra citato*, unde remaneret lex omninò elusoria imposita potiùs verbis, quam rebus. Ideòque ex pluribus ita concluendum censui, attenta potissimè qualitate loci, in quo non nisi pro modo facultatum, & ista occasione incolæ videntur collectabiles, seu habiles ad supportationem hujusmodi oneris Domino præstandi. Ac etiam stante exceptuatione Ecclesiarum, & Nobilium, quod propriè comprobare videtur istud esse onus meré personale ipsorum subditorum, & incolarum, ita cum his occasionibus commodius ferendum, ideòque ad solas personas respectus habendus est.

Post hæc scripta reperi gravem Doctorem Sebastianum de Neap. *ad Capit. Regni* 193. *incip. in singul.* juxta compilationem Jo: Anton. de Nigr. *nu.* 8. ubi procedit cum eisdem distinctionibus, & an ocasione nundinarum seu alia occasione alibi animalia vendantur, & an in loco in quo venduntur, aliud supporterur onus necne, unde lætatus fum, quod etiam fine speciali auctoritate dixi idem, quod nostri majores dixerunt, & cum hoc Doctore, solùm eum laudando, pertransit de Marin. *resol.* 35. *num. fin. lib.* 2.

ROMANA TAXÆ NURSINORUM
PRO UNIVERSITATE NURSINORUM, ET CASSIANORUM VENDENTIUM AVES, ET CARNES SILVESTRES NUNCUPATOS CAMPIFLORÆ.
CUM NURSINIS, ET CASSIANIS PISCIUM VENDITORIBUS NUNCUPATIS PISCARIÆ

Casus decisus per Cameram pro Universitate Campiflorę.

De contributione debita Universitati alicujus artis vel exercitii per homines illam artem exercentes. An debeatur licèt artem non exerceant, vel alteri universitati sint adscripti. Et an conventiones habitæ per prædecessores obligent successores idem habentes exercitium.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *Obligatio illorum de Universitate proprio etiam nomine se obligantium an subsistineatur, si obligatio ipsius Universitatis non subsistat.*
3 *De pluribus exemplis, ut una obligatio respectu unius sit valida, & respectu alterius invalida.*
4 *Obligatio quando dicatur causativa seu occasionalis, itaut cessante causa cesset.*

5 *Artifex*

5 *Artifex vel alter se adscribens alicui universitati vel Collegio, an perpetuo sit additus illis oneribus.*
6 *Notarius si efficiatur Doctor an remaneat Doctor.*
7 *Universitas semper est eadem, licet personæ immutentur.*
8 *Quando dicantur una vel plures universitates, & an una formalis divisa esse possit in plures materiales.*
9 *Unus & eidem an possit esse civis plurium Civitatum, seu adscriptus pluribus vel universitatibus.*

DISC. XCVIII.

1 NUrsini, & Cassiani ab antiquissimo tempore artem venditorum avium, & carnium silvestrium in Urbe exercentes, suamque Universitatem, more aliarum artium vel ministeriorum constituentes, cum tempore quadragesimali, ne otiosi manerent, exercitium vendendi pisces per Civitatem assumere cœpissent, se illis oppositos fuit Universitas fori piscarii complexiva omnium pisces vendentium vel aliàs contractantium, prætendendo ex privilegiis, vel antiqua consuetudine, hujusmodi exercitium absque ipsius Universitatis ejusque Consultum licentia explicari non posse. Unde litem habuit cum dicta Universitate Nursinorum, & Cassianorum, cum qua de anno 1583. deventum est ad concordiam, per quam conventum fuit, ut soluta singulis annis per dictam Universitatem Nursinorum, & Cassianorum dictæ Universitati fori piscarii quadam præstatione, liberum eis esset absque alia Consulum licentia pisces vendere.

Tractu temporis, plerique ex dictis Nursinis, & Cassianis, huic novo exercitio magis quam antiquo se tradentes, constituere cœperunt quamdam speciem Universitatis distinctæ ab illa venditorum avium, & carnium silvestrium, itaut vulgò dicerentur Nursini Campifloræ, & Nursini piscarii, ac propterea isti denegare cœperunt antiquæ Universitati omnium hujusmodi nationalium dictas artes exercentium complexivæ taxas, & collectas pro ejus onerum supportatione, per singulos singulis annis solvi consuetas. Sed de anno 1627. deventum est ad concordiam, per quam illi in foro piscario existentes, promiserunt solvere Universitati nuncupatæ Campifloræ singulis annis scut. 15. pro reficienda jactura mensæ Conservatorum, & quasdam alias summas pro aliis oneribus, & de anno 1637. ortis denuò dissidiis, plerique ex dictis nationibus piscium venditores, denuò promiserunt dictam concordiam observare, obligando se ipsos, eorumque hæredes, & bona etiam propriis, & privatis nominibus, prout de facto per plures annos continuarunt.

Defunctis autem pro majori parte dictis obligatis, atque per alios superstites mutato exercitio, vendendo scilicèt pisces, non per Urbem ut priùs, sed in petris, & apotecis, unde prætendere cœperunt fecisse transitum in Universitatem generalem omnium piscariorum. Novis autem nationalibus tanquam non obligatis prætendentibus se non teneri ad dictam collectam de facto denegatam. Hinc propterea ortæ fuerunt novæ controversiæ, super quibus introducta lite in Camera, emanarunt duæ sententiæ contra Universitatem Campiflorę, declarando nullam ei ad dictam taxam seu collectam competere actionem contra dictos Nursinos, & Cassianos piscium venditores.

In hoc autem statu in tertia instantia ad causæ defensionem per dictam Universitatem Campifloræ evocatus, visis præcedentium instantiarum scripturis hinc inde datis, credidi dictas sententias utpotè injustas non posse substineri, dictamque Universitatem Campifloræ, non benè defensam, justam fovere causam. Pro faciliori tamen resolutione distinguendas censui inspectiones inter personas propriis nominibus obligatas adhuc viventes, & alias non obligatas, solo jure universali adstringendas.

2 Primo casu clarum videri dicebam illos teneri, quamvis etiam admitterentur respectu successorum. Et corporis universalis obligationem non subsistineri. Stant enim benè simul obligationem Civitatis esse invalidam, & tamen validam esse illam civium particularium juxta text. *in l. Civitas ff. si cert. pet.* & tanquam absolutum de jure communi admittitur per DD. Regnicolas, de quibus Marin. *lib.* 1. *var. cap.* 77. *& lib.* 2. *cap.* 59. dum in vim *pragm.* 11. *de administratione Universitatum* agunt de invalida civium obligatione in causam Universitatis ob expressam pragmaticæ dispositionem, qua non ostante de jure ita sæpè dixit Rota, præsertim in Brundusina census 18. Junii 1660. Priolo, & Tarentina census 15. Junii & 5. Decembris 1663. Taja.

3 Stant enim benè simul, unum eumdemque contractum, in quo plures personæ interveniant, respectu unius esse invalidum, respectu verò alteriùs validum, & obligatorium, Cancer. *par.* 3. *var. c.* 2. *num.* 227. Rota in Bononullitatis Concordiæ 1. Julii 1646. coram Bichio. Unde videmus obligationem contractam per pupillum, & tutorem etiam nomine proprio, non subsistineri respectu pupilli, sed benè respectu tutoris, ex plenè deductis *dec.* 510. *p.* 5. *recent. ibique adden. dec.* 42. post Merlin. *de pign. & in aliis*. Ita pariter de obligatione duorum correorum, quorum unus sit filius familias, vel alias ad contrahendum inhabilitatus, alter verò non impeditus, quia si obligatio respectu primi est nulla, remanet tamen valida, & obligatoria respectu secundi, quamvis in effectu negotium spectare ad primum, itaut iste secundus gereret partes fidejussoris, quoties non tanquam fidejussor, & accessorié, sed tanquam principalis correus principaliter, & insolidum se obligavit, quia distinctio, an negotium spectet ad unum vel alterum, & quis dicatur principalis, vel fidejussor, rectè procedit inter seipsos, non autem quoad creditorem, cujus respectu tali casu omnes dicuntur principales correi debendi Greg. *dec.* 321. 560. & 564. *d. dec.* 510. *par.* 5. *rec. ad dec.* 42. post Merlin. *de pign. dec.* 216. & 242. post Zacc. *de oblig.* in quibus concordantes. Et in concordia, vel contractu absque solemnitatibus initio per Prælatum vel alios Ecclesiæ administratores, quia non obligat Ecclesiam, & successores, sed benè obligat personas ipsorum contrahentium, si proprio & privato nomine se obligaverint, quatenus tamen concernat ipsorum præjudicium non Ecclesiæ, constat ex deductis per Greg. & adden. *dec.* 153. Burat. & adden. *dec. pariter* 132. *ubi cæteri*.

Opponebant obligati, eorum obligationem fuisse causativam, sive occasionalem, ob exercitium scilicèt vendendi aves, & carnes silvestres ac pisces per Civitatem, unde cum primam artem vendendi aves ampliùs non exercerent, sed se restringentes ad illam venditionis piscium, tranfierint in alteram Universitatem generalem piscariorum, cessare 4
debebat eorum obligatio ex regula text. *in c. cum cessante*, de qua plenè Amatus *resol.* 21. *dec.* 428. *par.* 1. *rec. & sæpè hoc tit. ad materiam officiorum*. Alia etiam regula accedente, quod pro uno eodemque exercitio non debet quis duplici onere gravari, ac per duas Universitates collectari.

Sed facilis visa est responsio, quia cum in vim dictæ concordiæ ab hac Universitate dicti obligati ita utriusque artis exercitium acquisierint, si nolebant unam exercere, sibi imputent, nec præterea cessata dicitur eorum obligatio, cum suprædicta regula cessantis obligationis causativæ, de qua præsertim in Romana extinctionis locorum montium *hoc tit. ad materiam officiorum disc.* 8. procedat, ubi causa cessat ex casu vel facto tertii, seu natura rei, secus autem si ex voluntate, & mero arbitrio obligati ex deductis per eumdem Amat. *d. resol.* 21. *n.* 2. 3. & 5. Dando exemplum de se adscribente in matricula Notariorum sub obligatione solvendi aliquam præstationem, quia si non vult exercere notariatum, retinet potentiam. Sic pariter desumente licentiam portandi ensem vel alia arma cum similibus. Sicut enim si ipsi vellent exercere dictam duplicem artem, non posset Universitas eos impedire, ita durare debet obligatio ratione istius habitus, & facultatis ex regula correlativorum.

Et Nihilominus cum hæc Universitas sit complexiva istorum nationalium utramque artem exercentium, si aliqui unam non exercent, sufficit quod alteram retineant, præsertim quia de tempore obligationis, apud eosdem obligatos in confesso erat, nonnisi unam artem venditoris pisciumtunc exerceri, ideòque istius tantum intuitu principaliter inita fuit obligatio, cujus causa non cessabat, dum in eodem exercitio continuabatur.

Nec referre dicebam, quod ipsi transierint in alteram Universitatem generalem piscariorum, cui taxam solvebant, quia cùm id proveniret ex eorum voluntate, & mero arbitratu, id suffragari non debet, ut supra; non quod hujusmodi obligationes factæ intuitu alicujus officii, vel exercitii debeant aliquem invitum afficere usque ad mortem, cum id jure non subsistere crederem, sed quod durent durante illa causa, quamvis ex eadem alteri universitati, vel Collegio obligati se etiam addicant; Utputa Canonicus alicujus Cathedralis, vel Collegiatæ, ratione illius Canonicatus se obligat etiam proprio nomine ad aliquam annuam præstationem à Capitulo, & Canonicis illius Ecclesiæ, & ratione Canonicatus solvendam, si eodem Canonicatu retento, alium alterius Ecclesiæ suscipiat, vel alicui Congregationi omnium Canonicorum complexivæ se adscribere velit, & istius onera solvere, non

inde

septimam seu octavam partem, quæ Principi vel Reipublicæ solvitur pro mercibus, quæ ad portum, Civitatem, vel emporium vehuntur, & introducuntur, propriè dictum à vehendo, & quod alias *telonæ*, seu *armandia*, & frequentius *Dohana* dicitur, & tamen passim usurpatur pro quacumque publici oneris specie, ut per Capyc. *in dicta investit. feudali* verbo *vectigalibus*, plenè Balzaran. *de feudis in cap. unico*, *quæ sint regalia* verbo *vectigalia nu.* 1. *& seq.* Borell. *de præstant. Regis Catholici c.* 11. *& communiter*, ideòque jus non est in verbis, sed in re.

6 Quatenus igitur ad rem pertinet, observabam istud dici non posse onus civibus, & incolis impositum ratione industriæ, seu mercaturæ, dum illud debetur etiam de frumento alijsque frugibus, quæ in prædiis, & fundis colliguntur, quod non importat mercaturam, neque regulariter venit sub bannis prohibentibus extractionem, ut benè cæteris allegatis, Ann. *singul.* 49 & 50.

Minusque dici posse videbatur esse gabellam contractus, cum restricta non esset ad solam venditionem, sed percuteret etiam extractionem ut supra. Ideòque mihi probabilius videbatur istud esse onus meré personale impositum ipsis civibus, & incolis, ita commodius & magis insensibiliter exigendum ex bonis, & frugibus quæ extrahuntur seu venduntur. Quo posito non spectatur locus, ubi actus

7 venditionis sequatur, sed spectatur persona, quàm bona sequuntur, & sic non intrant quæstiones, de quibus Guttierez *de gabellis q.* 104. *& seqq. in specie q.* 107. de animalibus, quæ ducuntur de loco ad locum, cum revera intrare non videatur localitas, præsertim verò si in loco, in quo fiat vèditio, nulla gabella vel aliud onus, ipsius venditionis ratione solvatur.

8 Probari hæc mihi videbantur cum terminis decimarum congruè ad rem facientibus, quoniam *ut hoc eod. tit. ad hanc vectigalium materiam frequenter habetur*, juxta magis communem, & receptam opinionem, gabellæ & vectigalia dicuntur quædam species decimæ temporalis, quæ principi solvitur adinstar decimæ spiritualis, quæ præstatur Deo, ejusque loco Parochis, & aliis divina ministrantibus.

9 In terminis etenim decimarum solvendarum ex ovibus, aliisque animalibus, quæ non per integram anni partem pascua sumunt in patria, seu in domicilio domini, sed in aliis regionibus, disputant DD. cui Parocho illæ debeantur, & dato concursu alterius decimatoris, necnon præsupposito, quod hæc esset decima potiùs realis seu prædialis, quam personalis, magis communiter concludi videtur eas spectare ad utrumque decimatorem pro rata, secus autem ubi cessaret dictus duplicis decimatoris concursus, tunc enim reputantur potiùs decimæ personales solvendæ per Dominum ratione industriæ, ideòque ejus persona, seu subjectio attendenda est, non curato, an in uno vel altero loco animalia morentur, & pascua sumant, ut patet ex collectis per Barbos. de Parocho *cap.* 28. §. 2. *nu.* 38. *cum seqq.*

10 Ideòque cum supponeretur, in loco venditionis aliam solutam non esse gabellam, videbatur cum his terminis procedendum esse, spectata persona Domini, & possessoris, secus autem ubi alteram gabellam ibi solvere oportuisset, cum tunc obstare videretur conclusio, quod pro eadem re, seu eodem actu duplicata gabella præstanda non est, Cyriac. *controv.* 646. *num.* 7. ubi allegantur Alex. *cons.* 143. *num.* 6. *lib.* 6. Corneus *cons.* 106. *num.* 6. *vol.* 4. Licèt super hoc nihil determinatè affirmaverim, utpotè extra quæsiti oportunitatem, dum ex facto cessabat difficultas.

11 Clariùs verò hæc sibi locum vendicare dicebam, quia hujusmodi animalium absentia à loco erat occasionalis, pro necessitate scilicèt sumendi pascua, quæ in propria patria certa anni parte haberi non possunt, animo redeundi. Hæc autem absentia non tollit domicilium, ac permanentiam in loco, utpotè causativa seu occasionalis juxta communem, & receptam conclusionem, de qua Felin. *in c. Rodulphus nu.* 13. & 14. *de rescriptis*, ubi loquitur de seipso, Cyriac. *contr.* 292. *nu.* 31. apud quem cæteri, & habetur pluries, ad materiam civilitatis *sub tit. de præeminentiis*.

12 Et si quæ superesset difficultas, illam omninò cessare dicebam ex observantia, quæ in omni materia est optima interpres, magis verò in hac materia vectigalium & gabellarum, in qua habet aliquid peculiare ac totum facit ad text. *in l. fin. Cod. Vectigalia nova l. fi publicanus §. finali*, *ff. de publicanis* DD. communiter, de quibus Bertazzol. *cons. crim.* 256. *n.* 12. Surd. *cons.* 470. *nu.* 15. Cyriac. *controv.* 222. *nu.* 18. *& frequenter in aliis hoc eod. tit. ad hanc materiam*. Potissimè quia ista observantia seu consuetudo particularis conformare videtur cum observantia seu consuetudine generali Provinciarum præsertim adjacentium in utroque Abrutio ultra & citra, ubi major assis illorum incolarum consistit in gregibus ovium quæ pro notabiliori parte anni morantur, vel in Apulia, vel in maritimis Status Ecclesiastici, & tamen in supportatione onerum de eis habetur ratio, ac si loco, inspecta persona Domini & possessoris. Ideòque tanquam in casu expressè in jure non deciso, re- 13
ctè confugiendum est ad observantiam seu consuetudinem adjacentium regionum, ex collectis per scribentes apud Prat. *responso crimin.* 46. *nu.* 56. *cum seq.* & de consuetudine vicinarum Civitatum seu regionum aut Ecclesiarum habetur in Forosempronien. seu Eugubina emphyteusis coram Coccino *decis.* 237. *nu.* 9. *& seqq. par.* 11. *recent.* & est conclusio tam hoc tit. quàm in aliis frequenter deducta, utpotè frequens, & recepta.

Satisque ad ita sentiendum me impulit consideratio, quod si tutum demandat hujusmodi oneris solutionem, etiam pro extractione frumentis, vini, aliarumque frugum, quæ colliguntur in propriis prædiis, & in quibus non intrant termini industriæ seu mercaturæ, ut apud Ann. *d. singul.* 49. & 50. *cum ibi allegatis*, si enim pro istis hoc onus solvitur, multò magis pro industriis, & negotiationibus.

Ac etiam spectata qualitate loci, cùm non sit Emporium, vel locus mercantilis, ad quem concurrunt negotiantes, itaut ibidem probabiliter omnium bonorum, & mercium, vel saltem majoris partis contractatio sequatur, sed quasi perneccsse oporteat, tam fruges & bona, quam animalia, lanas, pannos, & alia hujusmodi extrahere, ac alio traducere, ut vendantur; unde propterea istud onus alias ferè in nihilo remaneret verificabile, atque facilimè, occasione hujusmodi extractionis exclusivæ fraudis, ita eludere solutionem ejusdem oneris, absque eo quod dici possit id factum esse in fraudem, stante dicto justo motivo, seu causa extrahendi, ut in proposito extractionis animalium vel bonorum de loco ad locum ponderatur apud Guttier. *loco supra citato*, unde remaneret lex omninò elusoria imposita potiùs verbis, quam rebus. Ideòque ex pluribus ita concluendum censui, attenta potissimè qualitate loci, in quo non nisi pro modo facultatum, & ista occasione incolæ videntur collectabiles, seu habiles ad supportationem hujusmodi oneris Domino præstandi. Ac etiam stante exceptuatione Ecclesiarum, & Nobilium, quod propriè comprobare videtur istud esse onus meré personale ipsorum subditorum, & incolarum, ita cum his occasionibus commodius ferendum, ideòque ad solas personas respectus habendus est.

Post hæc scripta reperi gravem Doctorem Sebastianum de Neap. *ad Capit. Regni* 193. *incip. in singul.* juxta compilationem Jo: Anton. de Nigr. *nu.* 8. ubi procedit cum eisdem distinctionibus, & an ocasione nundinarum seu alia occasione alibi animalia vendantur, & an in loco in quo venduntur, aliud supporterur onus necne, unde lætatus fum, quod etiam fine speciali auctoritate dixi idem, quod nostri majores dixerunt, & cum hoc Doctore, solùm eum laudando, pertransit de Marin. *resol.* 35. *num. fin. lib.* 2.

ROMANA TAXÆ NURSINORUM
PRO UNIVERSITATE NURSINORUM, ET CASSIANORUM VENDENTIUM AVES, ET CARNES SILVESTRES NUNCUPATOS CAMPIFLORÆ.
CUM NURSINIS, ET CASSIANIS PISCIUM VENDITORIBUS NUNCUPATIS PISCARIÆ

Casus decisus per Cameram pro Universitate Campiflorę.

De contributione debita Universitati alicujus artis vel exercitii per homines illam artem exercentes. An debeatur licèt artem non exerceant, vel alteri universitati sint adscripti. Et an conventiones habitæ per prædecessores obligent successores idem habentes exercitium.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *Obligatio illorum de Universitate proprio etiam nomine se obligantium an subsistineatur, si obligatio ipsius Universitatis non subsistat.*
3 *De pluribus exemplis, ut una obligatio respectu unius sit valida, & respectu alterius invalida.*
4 *Obligatio quando dicatur causativa seu occasionalis, itaut cessante causa cesset.*

5 *Artifex*

5 *Artifex vel alter se adscribens alicui universitati vel Collegio, an perpetuo sit additus illis oneribus.*
6 *Notarius si efficiatur Doctor an remaneat Doctor.*
7 *Universitas semper est eadem, licet personæ immutentur.*
8 *Quando dicantur una vel plures universitates, & an una formalis divisa esse possit in plures materiales.*
9 *Unus & eidem an possit esse civis plurium Civitatum, seu adscriptus pluribus vel universitatibus.*

DISC. XCVIII.

1 NUrsini, & Cassiani ab antiquissimo tempore artem venditorum avium, & carnium silvestrium in Urbe exercentes, suamque Universitatem, more aliarum artium vel ministeriorum constituentes, cum tempore quadragesimali, ne otiosi manerent, exercitium vendendi pisces per Civitatem assumere cœpissent, se illis oppositos fuit Universitas fori piscarii complexiva omnium pisces vendentium vel aliàs contractantium, prætendendo ex privilegiis, vel antiqua consuetudine, hujusmodi exercitium absque ipsius Universitatis ejusque Consultum licentia explicari non posse. Unde litem habuit cum dicta Universitate Nursinorum, & Cassianorum, cum qua de anno 1583. deventum est ad concordiam, per quam conventum fuit, ut soluta singulis annis per dictam Universitatem Nursinorum, & Cassianorum dictæ Universitati fori piscarii quadam præstatione, liberum eis esset absque alia Consulum licentia pisces vendere.

Tractu temporis, plerique ex dictis Nursinis, & Cassianis, huic novo exercitio magis quam antiquo se tradentes, constituere cœperunt quamdam speciem Universitatis distinctæ ab illa venditorum avium, & carnium silvestrium, itaut vulgò dicerentur Nursini Campifloræ, & Nursini piscarii, ac propterea isti denegare cœperunt antiquæ Universitati omnium hujusmodi nationalium dictas artes exercentium complexivæ taxas, & collectas pro ejus onerum supportatione, per singulos singulis annis solvi consuetas. Sed de anno 1627. deventum est ad concordiam, per quam illi in foro piscario existentes, promiserunt solvere Universitati nuncupatæ Campifloræ singulis annis scut. 15. pro reficienda jactura mensæ Conservatorum, & quasdam alias summas pro aliis oneribus, & de anno 1637. ortis denuò dissidiis, plerique ex dictis nationibus piscium venditores, denuò promiserunt dictam concordiam observare, obligando se ipsos, eorumque hæredes, & bona etiam propriis, & privatis nominibus, prout de facto per plures annos continuarunt.

Defunctis autem pro majori parte dictis obligatis, atque per alios superstites mutato exercitio, vendendo scilicèt pisces, non per Urbem ut priùs, sed in petris, & apotecis, unde prætendere cœperunt fecisse transitum in Universitatem generalem omnium piscariorum. Novis autem nationalibus tanquam non obligatis prætendentibus se non teneri ad dictam collectam de facto denegatam. Hinc propterea ortæ fuerunt novæ controversiæ, super quibus introducta lite in Camera, emanarunt duæ sententiæ contra Universitatem Campiflorę, declarando nullam ei ad dictam taxam seu collectam competere actionem contra dictos Nursinos, & Cassianos piscium venditores.

In hoc autem statu in tertia instantia ad causæ defensionem per dictam Universitatem Campifloræ evocatus, visis præcedentium instantiarum scripturis hinc inde datis, credidi dictas sententias utpotè injustas non posse substineri, dictamque Universitatem Campifloræ, non benè defensam, justam fovere causam. Pro faciliori tamen resolutione distinguendas censui inspectiones inter personas propriis nominibus obligatas adhuc viventes, & alias non obligatas, solo jure universali adstringendas.

2 Primo casu clarum videri dicebam illos teneri, quamvis etiam admitterentur respectu successorum. Et corporis universalis obligationem non subsistineri. Stant enim benè simul obligationem Civitatis esse invalidam, & tamen validam esse illam civium particularium juxta text. *in l. Civitas ff. si cert. pet.* & tanquam absolutum de jure communi admittitur per DD. Regnicolas, de quibus Marin. *lib.* 1. *var. cap.* 77. *& lib.* 2. *cap.* 59. dum in vim *pragm.* 11. *de administratione Universitatum* agunt de invalida civium obligatione in causam Universitatis ob expressam pragmaticæ dispositionem, qua non ostante de jure ita sæpè dixit Rota, præsertim in Brundusina census 18. Junii 1660. Priolo, & Tarentina census 15. Junii & 5. Decembris 1663. Taja.

3 Stant enim benè simul, unum eumdemque contractum, in quo plures personæ interveniant, respectu unius esse invalidum, respectu verò alteriùs validum, & obligatorium, Cancer. *par.* 3. *var. c.* 2. *num.* 227. Rota in Bononullitatis Concordiæ 1. Julii 1646. coram Bichio. Unde videmus obligationem contractam per pupillum, & tutorem etiam nomine proprio, non subsistineri respectu pupilli, sed benè respectu tutoris, ex plenè deductis *dec.* 510. *p.* 5. *recent. ibique adden. dec.* 42. post Merlin. *de pign. & in aliis*. Ita pariter de obligatione duorum correorum, quorum unus sit filius familias, vel alias ad contrahendum inhabilitatus, alter verò non impeditus, quia si obligatio respectu primi est nulla, remanet tamen valida, & obligatoria respectu secundi, quamvis in effectu negotium spectare ad primum, itaut iste secundus gereret partes fidejussoris, quoties non tanquam fidejussor, & accessorié, sed tanquam principalis correus principaliter, & insolidum se obligavit, quia distinctio, an negotium spectet ad unum vel alterum, & quis dicatur principalis, vel fidejussor, rectè procedit inter seipsos, non autem quoad creditorem, cujus respectu tali casu omnes dicuntur principales correi debendi Greg. *dec.* 321. 560. & 564. *d. dec.* 510. *par.* 5. *rec. ad dec.* 42. post Merlin. *de pign. dec.* 216. & 242. post Zacc. *de oblig.* in quibus concordantes. Et in concordia, vel contractu absque solemnitatibus initio per Prælatum vel alios Ecclesiæ administratores, quia non obligat Ecclesiam, & successores, sed benè obligat personas ipsorum contrahentium, si proprio & privato nomine se obligaverint, quatenus tamen concernat ipsorum præjudicium non Ecclesiæ, constat ex deductis per Greg. & adden. *dec.* 153. Burat. & adden. *dec. pariter* 132. *ubi cæteri*.

Opponebant obligati, eorum obligationem fuisse causativam, sive occasionalem, ob exercitium scilicèt vendendi aves, & carnes silvestres ac pisces per Civitatem, unde cum primam artem vendendi aves ampliùs non exercerent, sed se restringentes ad illam venditionis piscium, tranfierint in alteram Universitatem generalem piscariorum, cessare 4
debebat eorum obligatio ex regula text. *in c. cum cessante*, de qua plenè Amatus *resol.* 21. *dec.* 428. *par.* 1. *rec. & sæpè hoc tit. ad materiam officiorum*. Alia etiam regula accedente, quod pro uno eodemque exercitio non debet quis duplici onere gravari, ac per duas Universitates collectari.

Sed facilis visa est responsio, quia cum in vim dictæ concordiæ ab hac Universitate dicti obligati ita utriusque artis exercitium acquisierint, si nolebant unam exercere, sibi imputent, nec præterea cessata dicitur eorum obligatio, cum suprædicta regula cessantis obligationis causativæ, de qua præsertim in Romana extinctionis locorum montium *hoc tit. ad materiam officiorum disc.* 8. procedat, ubi causa cessat ex casu vel facto tertii, seu natura rei, secus autem si ex voluntate, & mero arbitrio obligati ex deductis per eumdem Amat. *d. resol.* 21. *n.* 2. 3. & 5. Dando exemplum de se adscribente in matricula Notariorum sub obligatione solvendi aliquam præstationem, quia si non vult exercere notariatum, retinet potentiam. Sic pariter desumente licentiam portandi ensem vel alia arma cum similibus. Sicut enim si ipsi vellent exercere dictam duplicem artem, non posset Universitas eos impedire, ita durare debet obligatio ratione istius habitus, & facultatis ex regula correlativorum.

Et Nihilominus cum hæc Universitas sit complexiva istorum nationalium utramque artem exercentium, si aliqui unam non exercent, sufficit quod alteram retineant, præsertim quia de tempore obligationis, apud eosdem obligatos in confesso erat, nonnisi unam artem venditoris pisciumtunc exerceri, ideòque istius tantum intuitu principaliter inita fuit obligatio, cujus causa non cessabat, dum in eodem exercitio continuabatur.

Nec referre dicebam, quod ipsi transierint in alteram Universitatem generalem piscariorum, cui taxam solvebant, quia cùm id proveniret ex eorum voluntate, & mero arbitratu, id suffragari non debet, ut supra; non quod hujusmodi obligationes factæ intuitu alicujus officii, vel exercitii debeant aliquem invitum afficere usque ad mortem, cum id jure non subsistere crederem, sed quod durent durante illa causa, quamvis ex eadem alteri universitati, vel Collegio obligati se etiam addicant; Utputa Canonicus alicujus Cathedralis, vel Collegiatæ, ratione illius Canonicatus se obligat etiam proprio nomine ad aliquam annuam præstationem à Capitulo, & Canonicis illius Ecclesiæ, & ratione Canonicatus solvendam, si eodem Canonicatu retento, alium alterius Ecclesiæ suscipiat, vel alicui Congregationi omnium Canonicorum complexivæ se adscribere velit, & istius onera solvere, non

inde

inde sequitur cessare primam ejus obligationem, dum adhuc durat qualitas Canonicalis, quæ est illius causa; Sed si Canonicatum dimittat, itaut exeat de illo genere, atque Canonicalem qualitatem nullatenus retineat, tunc non videtur ejus obligationem durare, quamvis Canonicatus dimisso fuisset voluntaria cum similibus.

Sic à pari, si artifex unius artis Universitati, seu matriculæ se adscribat, & pro adscriptione aliquid una vice in inculæ se adscribat, & pro adscriptione aliquid una vice in ingressu solvat pro facultate illam artem exercendi toto ejus vitæ tempore, si deindè mutata voluntate illam amplius exercere nolit, non per hoc repetit solutum; Adinstar suscipientis Doctoratum in jure civili, vel Canonico, quia si unum, & non alterum, vel neutrum exercere velit, non per hoc repetit solutum, quod dicitur pretium susceptæ facultatis, sive habitus ad exercendum; Sed si se obliget ad solvendas annuas taxas, & collecta per artifices solvi consuetas, nisi expresse dicat ad id se obligare pro tempore ejus vitæ, non videtur sibi præclusa facultas relinquendi dictam artem, & transeundi ad sphæram omninò diversam, se priyando non solum exercitio, sed etiam habitu, & facultate, ne alias dici contingat successionem alicujus artis, vel exercitii esse speciem solemnis professionis emissiæ in Religione, sive quod se faciat servum adscriptitium.

Tunc enim procedunt ea, quæ dicunt DD. de Notario
6 effecto Doctore, quod non definit esse Notarius, quamvis Notariatum amplius non exerceat, ex deductis per Rovit. *super pragm. de notar.* quando vult retinere potentiam, & facultatem exercendi etiam Notariatum, quia sola potentia, seu facultas est causa obligationis, neque implicat, ut unius artis, vel exercitii professor, illa saltem habitu retenta, alteram etiam suscipiat; Ut de una, & eadem persona addicta duabus artibus, ac utriusque legibus, & oneribus subjecta, benè Roman. *cons.* 422. Secus si etiam dicto habitu, & facultate se privet, quia tunc exire omninò dicitur ex illo genere, seu sphæra, in qua proindè habetur pro mortuo, seu non extante; Secus autem dicta potentia retenta, quæ sola spectatur, quamvis voluntariè ad actum, seu exercitium non deducatur.

Et ex præmissis in particulari disputatione habita super solo puncto obligationis singulorum, ad favorem Universitatis recedendo ab alias resolutis, contra obligatos judicatum fuit, ac punctus habitus pro claro.

Assumpta deindè in separata disputatione alia inspectione super obligatione corporis universalis, & consequenter successorum, quamvis propriis nominibus obligati non essent; Dicebam adhuc idem esse respondendum, quia posita obligatione Universitatis, nihil refert immutatas
7 esse personas, quæ se obligarunt, cum Universitas dicatur semper unum, & idem corpus, quod ex personarum mutatione non immutatur, Calderin. *cons.* 21. *de præbend.* Merlin. *dec.* 663. *num.* 64. *& 65. alias decis.* 3. *par.* 7. *recent.* ubi concordantes, unde successores in Universitate remanent sine dubio obligati ad corporis universalis onera, quoties ibius valida obligatio datur.

Pro valida autem obligatione totius corporis, dicebam istam esse unicam Universitatem utriusque artis, vel exercitii complexivam, quamvis ratione diversitatis exercitiorum, ac etiam locorum, seu quarteriorum, ubi vivunt, & exercent, illa materialiter divisa appareat, quia formaliter est una; Neque de jure implicat, unam eamdemque Universitatem formaliter constitui ex pluribus corporibus
8 materialiter divisis, ex theor. *in leg. omnes populi num.* 7. *ff. de justit. & jure*, ubi cæteri, de quibus Loseus *de jure Universitatis par.* 3. *cap.* 15. *n.* 4. Anna *singul.* 83. Rota in Comen. Collegii 14. Februarii 1653. coram Zarata. Quod etiam habemus in Ecclesiis, ut dari possit una Cathedralis formalis constituta ex pluribus Ecclesiis materialibus inter se distinctis, & in diversis locis constitutis, ex deductis apud Peniam *dec.* 696. Othobon. *dec.* 4. Cæsaraugustana Cathedralis 21. Junii 1655. & 6. Martii 1656. coram Bichio, ut latius habetur in eadem Cæsaraugustana, & in Syppontina *sub tit. de Præeminentiis*.

Obiiciebatur in contrarium, solam naturalitatem hujusmodi obligationem non inducere, neque ex eo, quod quis sit Cassianus, vel Nursinus resultare, quod debeat invitus esse de hac Universitate; Replicabam tamen id esse verissimum respectu illorum Nursinorum, & Cassianorum, qui hoc exercitium vandendi pisces non habent, sed aliis artibus, & exercitiis se addicunt, secus autem respectu illorum, qui hujusmodi artem exercere volunt, nam eo ipso, quod illam faciunt, efficiuntur ipsius artis Universitatis subditi; Ideòque taxa non prætendebatur ab omnibus hujusmodi nationalibus in Urbe commorantibus ex sola ratione patriæ, seu nationis, sed ab illis exercere volentibus hanc artem dictæ Universitati respectu istorum nationalium subjectam; Et ad ea, quæ dicebantur de transitu ad aliam Universitatem generalem discriorum, respondebam cum eisdem superius dictis, respectu eorum, qui se particulariter obligaverant; Quæ omnia visa sunt relevantia, ideòque revocatis contrariis sententiis præcedentibus, pro Universitate concordibus votis judicatum fuit.

Difficultas, & quidem relevans, solum fuit in eo, quod prætendebatur huic Universitati in vim concordiæ initæ cum dicta Universitate generali piscariorum, non competere, nisi facultatem vendendi pisces per Urbem, non autem in petris, & apothecis, sive emendi more mercatorum, ut vulgò dicitur, *al cottio*; Unde propterea illi Nursini, & Cassiani, qui juxta hunc modum artem exercere volebant, dicebant se ab hac Universitate exemptos, sed difficultas sublata fuit ex facto, in quo cum observantia ab ipsius concordiæ tempore probatum fuit, hujus Universitatis nationales liberum habere exercitium tam uno, quam altero modo; Quodque adscriptio Universitati magnæ, seu generali omnium piscariorum erat voluntaria, & gratia obtinendi artis Consulatus, & officia, aliasque honorificentias, quia non implicat unam, eamdemque personam duabus artibus addictam esse juxta *d. cons.* 422. Romani, Franch. & Add. *dec.* 175. Cabedo *dec.* 158. *par.* 1. Rovit. *super pragm. in rubr. de Magistris artium*.

Ac magis proximè, non implicat unum esse civem duarum Civitatum, in quarum una retineat civilitatem naturalem, in altera eam acquirat per allectionem, itaut utriusque prærogativis gaudeat, & oneribus subjaceat, ut *sub d. tit. de præeminentiis, ubi de materia civilitatis*, ita in præsenti possunt isti esse de Universitate minori complexiva dictorum nationalium tantum dictas duas artes, vel earum alteram exercentium, & tamen esse etiam de Universitate generali, & majori, solumque difficultas caderet, quando id, quod ob adscriptionem Universitati majori facere possunt, esse eis interdictum, si huic tantum Universitati adscripti essent.

ROMANA CONTRIBUTIONIS PRO UNIVERSITATIBUS REGATTERIORUM, ET ALIORUM ARTIFICUM CUM ACADEMIA PICTORUM.

Casus resolutus, ut infra.

An contributio debita per revenditores picturarum, vel aliarum rerum intret, ubi pictura, vel res venditur accessoriè ad illud opus.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Mandatum de faciendo non exequutum non importat factum.*
3 *Imposita gabella exercentibus aliquam artem, de quibus intelligatur.*
4 *In edictis mixtum non venit sub simplici.*
5 *De distinctione artium, & artificum.*
6 *In dubio contra gabellam.*
7 *Qui dicantur mercatores, & qui artifices.*

DISC. XCIX.

CUm Academia pictorum, ac sculptorum, de anno 1
1633. decrevisset, quod omnes hujusmodi professiones exercentes, seu alii artifices circa idem opus cooperantes dictæ Academiæ aggregati, tenerentur quamdam mensfruam collectam, seu contributionem dictæ Universitati pro ejus indigentiis solvere, atque in eundem effectum de facili assequendum, judicem particularem cum oportunis facultatibus à Sanctissimo deputatum obtinendi, porrectisque desuper precibus Urbano VIII. Hic per litteras in forma brevis Cardinali Barberino ejusdem Academiæ Protectori facultatem dedit dictum decretum approbandi, & confirmandi, omnesque ejus defectus supplendi, necnon judicem particularem deputandi, ac etiam ordinandi, præcipiendi, & mandandi, quod singuli lapicidæ, calceolarii, barbitonsores, propali, vulgò *regatterii*, & alii tabulas pictas revendentes, seu eas confici facientes, ut venderent, scuta decem singulis annis eidem Academiæ solvere tenerentur, Cardinalis autem in vim dictæ facultatis

decretum prædictum approbavit, ac judicem deputavit, sed in ultima parte cogendi alios, ut supra ad annuam contributionem scut. decem mil. decrevit, atque spatio annorum 30. & ultra nil de hac ultima contributione exactum fuit usque ad annum 1644. in quo Academia prædicta eam exigere velle tentavit à propalis, seu regatteriis generalibus omnium supellectilium, & mobilium diversi generis, tabulas pictas unà cum dictis aliis bonis vendentibus, & ab illis artificibus, qui frequentius in via coronariorum existentes, cornices seu alia ornamenta, æris, auricalchi vel argenti, ad formam parvarum iconarum cum tabulis pictis admixtis conficiunt, & vendunt.

Unde pro utraque Universitate, licet seperatim scribens, injustam dicebam Academiæ actricis prætensionem, ex eo præcipuè fundamento utrique Universitati, ac omnibus aliis revenditoribus communi, quod deficeret legitima facultas exigendi ab invitis, & non existentibus de
2 corpore Academiæ dictam collectam, quam utpotè de Regalibus, nemini quam Principi, vel cui Princeps concesserit, indicere ac exigere licet; Et quamvis in præsenti hæc facultas per Papam concessa esset, quia tamen non erat pura, & dispositiva, sed in forma commissaria, itaut potius mandatum de indicendo, quam indictionem contineret, idcircò non sequuta ejusdem facultatis executione, perindè habendum erat, ac si concessa non esset, quia mandatum de providendo, seu faciendo, non sequuto facto, seu provisione nullum jus format, seu tribuit, ad notat. per Card. & Vital. *in Clem. unic. de excess. Prælat. in regul. de* Mand. *cancel. q.* 55. *n.* 3. Rebuff. *in prax. benef. sit. de resc. in forma dignum n.* 2. 3. Lotter. *de benef. lib.* 3. *qu.* 8. *n.* 138. *& seq.* Rot. in Tridentina Parochialis 5. Decembris 1646. coram Cetro, & in aliis, cum sit propositio in materia beneficiali quotidiana, quoties ad executionem deventum non est, licet ea exequuta, seu exequutione de jure non deneganda, etiam gratia in forma dignum, seu mandatum de providendo dicatur jus tribuere, ut non semel habetur in sua materia *sub tit. de beneficiis*.

Plura enim motiva concurrere potuerunt in Cardinali Protectore ad denegandam executionem hujus ultimæ gratiæ, dictaque facultate non utendum, atque dum ex pluribus in eadem commissione contentis, aliqua approbavit, signum est, quod in omissis noluit, accedente præsertim tricennali observantia hujusmodi voluntatem corroborante; Si enim longæva observantia annorum 30. est apta ad inducendam exemptionem à collectis, & contributionibus, quamvis aliàs legitimè indictis, & de jure exigibilibus, *ut non semel deductum habetur hoc titulo*, multò magis attendenda est ad inducendam hujus gratiæ ineffectuationem.

Cæterum, ubi etiam talis contributio dispositivè per Papam demandata esset, sive per Cardinalem Protectorem indicta, adhuc tamen respectu Universitatis regatteriorum, dicebam id intelligendum esse de illis, qui principaliter,
3 seu simpliciter artem emendi, & revendendi tabulas pictas exercent, ut plerique in Urbe adsunt, non autem de illis regatteriis generalibus, quorum institutum est emendi omnia mobilia, seu supellectilia, ornamenta, & massaritias domorum, sub quibus emuntur, & revenduntur etiam tabulæ pictæ, vel statuæ, tanquam venientes sub uni-
4 versitate supellectilium, & ornamentorum, quia in odiosis, & præjudicialibus, ut absque dubio sunt hujusmodi contributiones, & onera, sub simplici non venit mixtum, ex plenè deductis per Barbos. *axiom.* 152. *nu.* 11. & Surd. *dec.* 174. *nu.* 14. *cum seqq.*

Magna enim differentia est inter artes, quæ considerantur, & exercentur tanquam distinctæ, distincta Collegia, seu Universitates habentes, & illas artes, quæ constituunt
5 circa res mixtas, plurium artium complexivas; Primò enim casu exercens plures artes, omnium statutis, & oneribus subjacet, ac privilegiis, & favoribus respectivè, seu distributivè potitur, *juxta cons. Roman.* 422. cum aliis in Romana taxæ pro Universitate Nursinorum Campisfori *hoc tit. disc.* 99. In secundo autem casu, qualis est ille hujusmodi regatteriorum ementium, & revendentium bona diversarum specierum spectantium ad plures artes separatas, dicitur quædam ars mixta, continens tertiam speciem, & de nulla dictarum inter se distinctarum artium sapiens, nam aliàs duo sequerentur absurda; Unum quod isti regatterii, nullam constituere possent universitatem repræsentantem propriam artem; Alterum, quod cogerentur subjecti esse omnibus universitatibus, seu collegiis singularum artium, ad quas pertinent respectivè singulæ species suppellectilium, & ornamentorum domorum, quæ per istos ita in confuso contractantur.

Atque saltem ex hoc negari non posse dicebam, casum 6
redii dubium, ut pro eis conventis esset respondendum; Tum ex observantia, quæ in omni materia interpretationis primatum obtinet, præcipuè verò in illa gabellarum, & onerum totum facit, ut sæpius *hoc tit.* Tum quia in dubio contra gabellas, & onera respondendum est, Cyriac. *controv.* 350. *nu.* 24. Rota *dec.* 118. *p.* 11. *rec. in fine*.

Respectu verò alterius Universitatis illorum, qui fabricabant cornices, seu ornamenta, ut supra, adhuc dicebam eos sub tali dispositione non comprehendi, ex eadem superius dicta regula, ut sub simplici non veniat mixtum, ac etiam, quia per istos, tabulæ pictæ non revenduntur pro mercatura, itaut in hujusmodi revenditione eorum institutum consistat, sed cum ipsorum ars principaliter versetur circa prædictorum ornamentorum constructionem, adjiciuntur deindè tabulæ pictæ, accessoriè, & consequativè ad operis perfectionem, ideòque illarum mercatores, seu revenditores dici non possunt.

Mercatores enim, seu revenditores, propriè dicuntur illi, qui bona, seu merces emunt, ut eadem, non immutata speciæ revendant, secus autem, ubi cum eorum opi- 7
ficio in diversas species reducunt, & vendunt, præsertim ubi opificium est principale, res autem empta est accessoria, itaut regulando actum à præponderanti, institutum in opificio magis consistere dicitur, ad text. *in cap. ejiciens 88. dist.* Feder. de Sen. *cons.* 204. & cæteri apud Surd. *dec.* 313. *n.* 1. concurrente etiam diuturna observantia optima interprete; Audio quod de facto tunc pro unica vice ex quibusdam respectibus demandata fuit quædam solutio.

ROMANA COLLECTÆ HEBRÆORUM PRO UNIVERSITATE HEBRÆORUM CUM HEBRÆIS PARTICULARIBUS,

Habentibus bona juramento subjecta.

Responsum pro veritate.

Facto juramento, seu æstimo bonorum Hebræorum pro datis solvendis per quinquennium, si isto durante bona possessa per unum ex causa dotis, vel alia transeant in alium, An & quomodo datium augeri, ac respectivè minui, seu aliàs variari debeat.

SUMMARIUM.

1 *Facti series, & quomodo fiat juramentum, seu æstimum Hebræorum.*
2 *Casus controversiæ circa dicti juramenti intelligentiam.*
3 *Juramentum, seu æstimum importat quemdam contractum inter Universitatem collectantem, & eum, cujus bona æstimantur.*
4 *Durante quinquennio illius æstimi collectæ sunt invariabiles, nec alterari possunt ex facto privatorum in præjudicium Universitatis.*
5 *Alienatis bonis positis in æstimo de uno in alterum, est in electione Universitatis exigere collectas ab uno, vel altero possessore.*
6 *De augmento, vel diminutione bonorum allibratorum, an durante quinquennio, vel alio tempore habenda sit ratio.*
7 *Æstimum faciendum est quolibet quinquennio, & ita servat Universitas Hebræorum.*
8 *Faciendum est defalcum bonorum, quæ pereant, vel diminuantur ex incendio, furto, vel infortunio.*

DISC. C.

IN capitulis conditis per Universitatem Hebræorum su- 1
per juramento universali per singulos in eo quinquennio præstando pro solutione collectarum, præsertim in cap. 26. dispositum fuit, ut jurantes infra summam sc. 500. solverent bajoc. 12. cum dimidio pro quolibet centenario, eamdemque ratam solvere deberent exercentes bancum, quamvis nihil haberent juramento subjectum, illi vero, qui jurarent possidere bona supra dictam summam scut. 500. sed infra mille, solvere deberent ad rationem bajocor. 15. ad quam etiam rationem tenerentur exercētes bancum, quamvis nihil haberent juramento subjectum, quoties habeant in banco pignora excedentia summam scut. mille, jurantes vero ultra summam scutorum mille tenerentur solvere juxta bonorum quantitatem absque alio augmento.

Item in capitulo 19. dispositum fuit, eos qui pecunias receperunt ex causa dotis ante dictorum capitulorum confectio-

fectionem, teneri de illis præstare juramentum, tanquam de bonis propriis, de dotibus autem solutis post capitulationem, dandam esse notulam Universitatis, factoribus, qui summam solutam defalcare deberent solventi, & adscribere viro, qui recepit, excepto casu quo integra dos de tempore nuptiarum solveretur, quo casu tota defalcanda esset solventi, viro autem recipienti solùm imputanda pro duabus tertiis, detracta restanti tertia parte, habito respectu ad expensas nuptiales, & ratam, quæ recipi solet in pannis, & jocalibus.

His ita stantibus, cum contingeret, quod hebræus, 2 qui juravit infra summam scutorum mille, post juramentum præstitum uxorem duceret, dotemque reciperet in summa, quæ unita etiam cum bonis propriis jam juratis non excedat mille, ut puta jurat quis possidere scuta 600. & sic ultra 500. sed infra mille, unde teneatur solvere ad rationem bajoccorum 25. perinde ac simille possideret, deinde recipit pro dote scut. 350. seu etiam 400. itaut dos recepta, unita cum bonis antea possessis, & juratis, non excedat scuta mille; Hinc proinde dubitatum fuit, an teneatur solvere solum bajoccos 25. prout solvebat antea, vel potius, ultra summam de bonis propriis debitam, teneatur etiam solvere aliud datium pro dicta dote sibi obventa; Atque cùm desuper pro veritate interrogatus essem ex parte Universitatis.

Mihi videbatur pro ipsa Universitate, respondendum esse, quod licitet utrumque ipsa exigere posset; Atque ad id sentiendum movebar, quia de tempore quo præstatur juramentum (quod idem importat, ac æstimum, seu allibratio inter Christianos,) acquisitum illico fuit Uni- 3 versitati quoddam jus quasi invariabile pro illo quinquennio circa solutionem collectarum, cum dictum æstimum importet quemdam contractum inter Universitatem, & illum, cujus bona æstimantur, ut per Thomaz. *de collect., vers. si negatum num. 22. inter tract. magnos tom. 12. fol. 152. à tergo*; Ec sic cum jurante jam firmatus est, status toto illo quinquennio invariabilis.

De illa vero dote, quæ postmodum solvitur, Univer- 4 sitas pariter acquisivit jus exigendi collectas à dotante, quod ex facto partium postea sequuto non videtur minuendum, vel alterandum, dum retenta quantitate collectarum jam taxata, variatur solùm persona, quia summa soluta diminuitur solventi, & imputatur recipienti, tanquam patrimonium novum, & diversum ab illo, super quo juramentum præstitum fuit, & ex cujus præstatione jam Universitas in bonis antea possessis jus acquisiverat exigendi ad rationem bajoccorum 25. Unde allibratis, seu positis in æstimo omnibus bonis territorii pro bonis Titii, & Caii, itaut contra utrumque sit firmata quantitas collectarum, si deinde Titius vendat Cajo aliquod prædium, 5 utique illud non erit computandum inter antiqua bona Caii, sed iste solvere debet nomine Titii venditoris, id quod ille solvere debebat si non vendidisset, & hoc arbitrio Universitatis, ut per Thomat. *loco sup. cit.*

Alias sequeretur, quod Universitas defalcaret dotanti summam ex causa dotis solvendam absque relevatione, 6 contra expressum tenorem capitulorum, & præsertim dicti cap. 19. ubi disponitur, quod si uni detrahitur, alteri imputetur absque defalco; Et meritò, quia ut dixi, dictum juramentum, quod importat allibrationem, seu æstimum, firmat statum invariabilem, itaut si durante quinquennio bona augeantur, vel minuantur, nulla augmenti, vel diminutionis ratio habeatur, nisi in novo juramento, seu æstimo pro sequenti quinquennio faciendo, ad text. *in l. fin. C. de alluv.* ubi Bald. & bene incertus auctor *cons. 1. impress.* post Perr. de Ubaldis *in tract. de gabellis num. 1. & 8. inter tractat. magn. dict. tom. 12. fol. 99.* Et de æstimo 7 faciendo quolibet quinquennio, ad effectum attendendi variationem bonorum medio tempore sequutam, quia interim status est invariabilis, Menoch. *consil. 1144. num. 89. & 90. Cyriac. controv. 156. num. 5. & seq. hoc tit. disc. sequenti.*

Quodque status bonorum jam firmatus de tempore juramenti, sit invariabilis, & solùm concedatur commutatio de persona ad personam, constat etiam ex cap. 21. ubi in casu restitutionis dotis disponitur, ut summa, quæ restituitur, defalcetur restituenti, & adscribatur recipienti, & sic semper debet esse idem, & conformis bonorum sta- 8 tus, variata solum persona, quæ non facit cessare conventam quantitatem, nisi in casu incendii, furti, vel alterius infortunii gravis, ob quod notabilis diminutio sequatur, quo casu remissam est arbitrio factorum, quale defalcum faciendum sit, ut in cap. 16. & sic semper stare firmum videtur, quod jus Universitati jam quæsitum ex facto contractu resultante à juramento, non deberet ex facto partium pati diminutionem.

Et idem, quod dictum est de jurantibus supra 500. sed infra mille, procedit proportionabiliter de jurantibus infra 500. seu infra 200. cum eadem sit ratio in omnibus, & hanc dixi mihi videri veritatem.

ROMANA COLLECTÆ HEBRÆORUM PRO EADEM UNIVERSITATE HEBRÆORUM CUM JOSEPHO TOSCANO ETIAM HEBRÆO.

Casus resolutus per Locumtenentem Vicarii pro Universitate.

In datiis, seu collectis Hebræorum, an sit habenda ratio bonorum sub juramento cadentium in forte principali, vel in fructibus.

SUMMARIUM.

1 FACTI species.
2 *Collectæ de jure debentur pro modo fructuum.*
3 *Declaratur.*
4 *Quod non sit practicabile cum hebræis.*
5 *Etiam pro pecuniis, mercibus, aliisque bonis ad industriam retentis solvendæ sunt collectæ.*
6 *Prout solvendæ sunt per capita ratione laboris, & industriæ personalis.*
7 *Æstimum faciendum est juxta consuetudinem & præteritam observantiam, à qua non est recedendum.*
8 *Illud tamen quibusque temporibus est renovandum non ad effectum immutandi modum consuetum in genere, sed ad effectum adæquandi variationes medio tempore contingentes.*
9 *Quod per Universitatem Judæorum practicatur singulis quinquennibus, prout practicatur in Statu Mediolani.*
10 *Vbi æstimum fit per æs, & libram habita ratione valoris bonorum in forte principali non inspicitur, an ex illis possessor majorem, vel minorem utilitatem percipiat.*
11 *Valor intrinsecus locorum montium, vel aliorum jurium ob accidentia sæpe minuitur.*

DISC. CL.

CUm hæc Universitas soleat singulis quinquenniis pro publicis taxis, & collectis renovare juramentum, 1 quod idem est, ac facere novum æstimum, ut in aliis discursibus pro eadem universitate hoc pariter titulo, atq; retroactis temporibus Tuscanus possidens in Civitate Florentiæ loca cētum duodecim illius montis falsim in valore intrinseco importantia summam scutorum 12. mil. prætenderet ob illorum diminutos fructus, ac difficultatem exactionis, consuetum intrinsecum valorem esse notabiliter diminutum (ut in effectu diminutus erat,) idcirco concordavit cum Universitate jurandi hanc bonorum speciem pro summa scut. 5. mil. ad cujus rationem datia, seu collectas ad illam rationem tot pro centenario, ad quam taxa fieri solet, solvere deberet, atque ita per tria quinquennia servatum fuit; Cumque non obstante, quod dictorum locorum valor hoc medio tempore notabiliter auctus esset, Universitas ad eandem summam concordatam in novo juramento continuaret, prætendere cœpit Tuscanus, se in hoc notabiliter læsum esse, eo quia ejus Consultores calculando cum evidenti equivoco fructus, qui ex dictis Montibus pro rata scut. 5. mil. percipiebantur, ostendebant collectas importare majorem summam, integros fructus excedentem, quod prorsus injustum ac irrationabile dicebant, cumulando cum incongrua applicatione magnam Doctorum catervam ad probandum, collectas & datia taxanda esse per æs, & libram, habita ratione ad fructus, qui ex bonis percipiuntur, & pro istorum rata tanquam species decimæ, non autem ad valorem bonorum in forte principali, & prout taxantur pecuniæ, quas Hebræi retinent sub industriis, mercimoniis, vel usuris, ex quibus longè majorem fructum percipiunt.

Sed pro Universitate scribens dicebam, jura disponentia, collectas, & onera publica ferenda esse pro modo facultatum habita ratione fructuum, præsertim *in l. 1. & seqq. C. de annon. & tribut. lib. 10. leg. ultim. Cod. de immunit. nemin. conced. cum concord.* per Menoch. *consil. 1144. n. 6.* 2

atque

atque auctoritates juxta dictarum legum dispositionem loquentes, prorsus extraneas esse à casu controversiæ, ut- 3
potè procedentes in illis ordinariis muneribus realibus, quæ per subditos solvuntur loco antiqui tributi, quod tanquam pars, seu quota fructuum Principi solvebatur ratione bo- 4
norum, & tanquam onus prædiale; Quæ onerum species inadaptabilis est Judæis non possidentibus bona stabilia fructifera, ex quorum fructu tale munus Principi solvendum sit cùm tantùm eis conveniant, vel illa munera extraordinaria, quæ etiam inter Christianos solvuntur propter 5
pecuniam, merces aliaque bona mobilia sub industria, & mercimonio retenta, ex deductis per Menoch. *dict. cons. 1144. n. 31. & seq.* Natt. *cons. 433. n. 5.* vel illa munera per- 6
sonalia, quæ in singula capita ob quotidianum laborem, & industriam etiam inter Christianos solvuntur sub capitationis vocabulo in jure nuncupata, & de quibus Menoch. *dict. cons. 1144. nu. 40. cum seqq.* & de qua onerum specie etiam inter Hebræos habetur *disc. seqq.*

Quodque dum ab annis 100. & ultra, quantum hominum memoria suggeret constabat, ad formam capitulorum ab eadem Universitate; Sede Apostolica approbante editorum, semper hujusmodi juramenta, seu æstima facta esse habita ratione bonorum in forte principali, de- 7
viandum non erat ab observantia, & consuetudine in hac materia Principatuum obtinente, ut benè in his terminis faciendi æstimum, cæteris allegatis Menoch. *de cons. 1144. nu. 89 seqq.* Cyriac. *controv. 156. n. 8. cum seq.*

Qui solùm bene observant singulis quibusque congruis 8
temporibus renovanda esse æstima, non ad effectum immutandi modum consuetum illa faciendi, cùm in hoc omnes concordent omninò deferendum esse consuetudini, sed ad effectum reducendi onera ad justitiam, & æqualitatem, cum tractu temporis bonorum pretia variari soleant, prout variari possessorum facultates, ut qui de uno tempore est dives, tractu temporis fiat pauper, & contra; Et ex 9
qua ratione ex Bossio, & aliis testantur inductam esse praxim in Statu Mediolani renovandi æstimum singulis quinquenniis, prout hæc Uniuersitas etiam ab antiquo prudenter servavit, & servat, ideoque prorsus vanam dicebam hujusmodi prætensionem.

Neque posito hoc modo æstimandi & collectandi, inspi- 10
ciendum est, an bona, quæ per Hebræos possidentur fructent multum, vel modicum cum id esset impracticabile, atque inextricabilem confusionem induceret, sufficit enim, quod bona tanti valoris possideat Hebræus, qui sibi imputet, cur non magnum, sed modicum fructum percipiat, itaut si casus daret pecunias retineri otiosas in arca, non inde resultet datiorum exemptio; Proindèque dicebam, quod si hic opponens credebat pecuniam in dicta loca montium investitam parum fructiferam esse, illa venderet, atque pretium in pignorando sub usuris, vel in alia mercimonia more aliorum hebræorum converteret, ut ita majus emolumentum perciperet.

Verum adhuc spectata fructuum quantitate, videbatur manifestum esse æquivocum, quia fructus, qui ex omnibus dictis locis 120. percipiebatur ad rationem scut. quatuor pro quolibet loco, redacto eorum valore ad solam summam scut. 5. mil. ob extrinsecam, & accidentalem intrinseci valoris diminutionem, improbat ad rationem circiter decem pro centenario, itaut spectandus esset fructus 11
integræ summæ scut. 12. mil. ad hanc minorem summam redactę ob accidentia istorum jurium intrinsecum valorem diminueptia, eo modo quo practicatur in juribus Hispaniarum, aliorumque Principatuum, ut præsertim constat apud Capyc. Latr. *dec. 188.* ac supra hoc eodem titulo in Romana locorum montium de Oricellariis *disc. 30.*

Quinimo cum hoc intermedio tempore, postquam dicta conventionalis reductio sortis ad dictam summam scut. 5. m. facta fuit, dictorum locorum valor notabiliter excrevit, itaut de præsenti valerent fere ultrà dimidiam ejus, quod tunc valebant, intrinsecum valorem fere adæquando ex jam dicta ratione variandi æstimum pro ratione augmenti, vel respectivè diminutionis bonorum eorumque valoris, potius dicebam, ex hujusmodi continuatione gravatam esse Universitatem, quæ istis reclamantibus onera juxta præsentem statum augere poterat, & debebat; Et ex his juste mandavit Judex servari solitum rejecta dicta reclamatione, reservando Universitati jus agendi pro augmento ad portionem excreti oneris, pro quo credebam ei bonum jus, ac justitiam assistere; Appellavit Tuscanus, & commissa fuit causa in Rota, sed prosecutio usque adhuc cessat.

ROMANA DATIORUM PRO EADEM UNIVERSITATE HEBRÆORUM CUM HEBRÆIS BONA NON POSSIDENTIBUS.

An & quando Hebræi non possidentes bona cadentia sub juramento, seu æstimo, possint collectari pro lucris ex industria & labore personali; Et quid in hoc operetur observantia, præsertim respectu onerum ex causa extraordinaria omnes tangente, pestis vel belli, aut simili.

SUMMARIUM.

1 *UNiversitatibus etiam inferioribus, & recognoscentibus Superiorem competit de jure facultas imponendi collectas pro publicis oneribus.*
2 *Universitas hebræorum id habet in facultatibus ex indulto Apostolico.*
3 *Vbi collectæ solitæ sunt exigi per æs, & libram an possit solitum alterari, & inducì solutio per capitationem.*
4 *Collectæ propriè sunt, quæ solventur Principi ex fructibus bonorum tanquam tributum, seu species decimę in quota fructuum solvenda.*
5 *Ex qua causa solvantur per hebræos datia, & onera.*
6 *Onera personalia, vel mixta, seu aliàs omnibus de Universitate communia, ab omnibus solvenda sunt.*
7 *Capitatio est collecta imposita per capita personarum, & ratione laboris, & industriæ personalis.*
8 *Quomodo intelligendi sunt damnantes modum collectandi per capitationem volentes fieri debere per æs, & libram.*
9 *Pauperes non sunt collectandi, & quomodo id intelligatur, & qui in proposito dicantur pauperes,*
10 *Pro artificio, seu labore, & industria personali imponi possunt collectę, & contributiones.*
11 *Judei non possident bona stabilia, & fructifera, sed solùm pecunias, & merces, quorum ratione solvunt collectas.*
12 *Collectę dicuntur species decimę, quibus equiparantur, earumque more regulandę sunt.*
13 *Decimę debentur etiam ex opificio, industria, & labore personali.*
14 *In facultate Universitatis est vivere per collectas, vel per gabellas, ac onera uno, vel altero modo exigere.*
15 *Quoties ex preterita observantia resultat injustitia, & gravamen circa modum collectandi, ab ea est recedendum.*
16 *Immunes, & exempti ab oneribus, & collectis tenentur ad illas, quę imponuntur ex causa pestis, vel alia omnibus communi.*

DISC. CII.

UNiversitas Hebræorum Urbis pro solvendis tributis, 1
aliisque oneribus Cameralibus, vel Communitativis, imponere solita est singulis quinquenniis collectam per æs, & libram, ut in præcedenti habetur; Cum autem ob graves impensas, quas pati coacta est ex causa pestis in Urbe grassantis anno 1656. æs alienum contraxisset, pro quo consuetas collectas augere, vel novas imponere cogeretur, atque advertere et multos Hebræos, ne juramento, & oneri contributionis subjacerent, licèt alioquin industrios, in dies cum quotidiano labore, vel industria vivere, non curando cum parsimonia aliquod peculium sibi constituere; Hinc proindè determinavit istos etiam ita viventes proportionabiliter collectare, quibus se opponentibus, ac introducta causa in Tribunali Vicarii.

Pro Universitate scribens dicebam illius intentionem fundatam esse, tum in dispositione juris, per quam etiam inferioribus Universitatibus conceditur ejus subditis imponere collectas pro supportandis oneribus Communitatis, ac solvendis tributis, aliisque contributionibus Principi, Alex. *cons. 78. n. 4. l. 6.* Capyc. *in investit. feud. verbo cum collectis*, Thesaur. *dec. 257.* Farinac. *q. 173. n. 72.* Baratt. *decis. 751. n. 4.* Marot. *in toto ejus tractatu de collect. seu bonatenentia*, apud quos concordantes; Tum certiùs, dum concurrebat expressa facultas, quæ concessa legitur in capitulis hujus Universitatis confirmatis à Clemente VII. & successivè ab aliis Pontificibus, præsertim ab Innocentio X. in erectione, seu aggregatione Montis pro ejusdem Universitatis debitis, & oneribus solvendis.

Neque

Neque obstare dicebam præteriti temporis observantiam, ostendentem hujusmodi collectas imponi tantùm consuevisse per æs, & libram, & sic juxta quantitatem bonorum, ideoque solitum alterari non posse, neque permittendam esse capitationem, ex deductis per Beroum *cons.* 150. *lib.* 3. Paris. *cons.* 25. *lib.* 1. & *alios*, quoniam isti loquuntur de illa collecta, quæ imponitur pro oneribus meræ realibus, quæ ut potè perpetua, & uniformia solvuntur Principi, tanquam tributum, seu verius, & tanquam decima, seu portio fructuum prædiorum, & bonorum sub ejus ditione existentium, & quæ verè, & propriè collectarum appellatione veniunt, juxta text. *in l. fin. ff. de muneribus*, Asal. *cons.* 43. *n.* 24. & quæ onera, fixa, perpetua, & invariabilia sunt illa, quæ transeunt cum ipsis bonis, etiam in exemptos juxta receptam distinctionem, de qua in Bunduſina gabellæ coram Penia *inter suas dec.* 1079. & in Alben. gabelle coram Merlino, & *pariter inter suas dec.* 902. de quibus in Hydruntina onerum *disc.* 50. & *in aliis hoc tit.* Quæ tamen collecta, seu onerum species in hac Universitate non datur, cùm Hebræi non possideant bona stabilia, tanquam ad illa obtinenda, & possidenda inhabilitati.

Quare cum agatur de oneribus personalibus, quæ omnes, & singulos tangunt, vel quia solvantur Principi pro eorum tolerazione, & protectione, quod tamen est quid satis modicum, vel quia ipsorum publicos usus percutiant, & in quo ferè omnia onera consistunt, ideòque regula juris est, ab omnibus supportanda esse, *cum ea onera, quæ omnibus communia sunt, ab omnibus ferri debeant, atque à summis sarcina usque ad infimos decurrere debet*, ut sunt verba text. *in l. 1. fine. Cod. de quibus muneribus nemini, &c. lib.* 10. ideòque solvi potius debent per capitationem, quę prorie est collecta imposita per capita personarum, ac ratione laboris, & industriæ personalis, ad text. *in leg. fin. C. si propter publicam penitentiam cum concord.* per Alex. *cons.* 68. *num.* 3. *lib.* 2. Bertacchin. *de gabell. in præl. ud. nu.* 11. Bovadill. *in politic. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 25. & 26. Rovit. *super pragm. in rubr. de appretio*.

Et quamvis plerique DD. etiam pro oneribus communitativis, vel aliis, quæ personalia, vel mixta fint, damnent hujusmodi collectandi speciem per capitationem, atque magis laudent alteram per æs, & libram, seu pro quantitate bonorum, attamen id procedit ad tollendum inconveniens, ne idem, & æquale sit onus divitum, ac pauperum, tunc enim intraret injustitia considerata per DD. cumulatos per Barbatum *in tr. de divis. fructuum par.* 1. *cap.* 8. *num.* 38. & in hoc admittebam non pariformiter collectandum esse divitem, ac pauperem, sed proportionatam rationem haberi debere, nedum ad industriam personalem, sed etiam ad bona.

Prout admittebam traditionem Bald. *in l. etiam, C. de execut. rei judic. nu.* 17. ut collectari pro publicis oneribus debeant bona possidentes, ac etiam mercatores, & fœneratores ex pecunia lucrum reportantes, non autem pauperes ex quotidiano labore viventes, ubi adeò sunt pauperes, ac minus industrii, quod diurnus labor vix alimentis, & substentationi sufficiat, cum tunc cesset etiam onus decimarum, quibus collectæ assimilantur, ut infrà.

Non inde tamen dicebam inferri posse, artifices, & alios industrios in summa paupertate non conflitutos, & ad contributionem idoneos, remanere debere omninò exemptos sub hoc prætextu, quod bona cumulata non habeant, quia etiam pro industria, & labore personali debet proportionabiliter aliqua contributio fieri, ut in specie firmant Dec. *cons.* 334. Natt. *cons.* 418. *n.* 3. Bellon. *sen. consil.* 12. *n.* 16. Cyriac. *controv.* 156. *nu.* 21. *& per tot.* Menoch. *cons.* 1144. *ubi de materia*; Aliàs enim esset inducere maximum inconveniens alliciendi istos hebræos, quamvis industrios, & ex labore notabile lucrum comparantes, ad imitandam potiùs cicadam, quàm formicam, atque in turpi otio, seu in imprudenti, & damnata profusione totius lucri vivendum, itaut melioris essent conditionis otiosi, vel malè viventes eorum lucrum quotidie consumantes in cauponis, & luxibus, quàm illi, qui cum debita diligentia & parsimonia aliquod peculium ex industria, & labore acquirere curant, & sic esset punire virtutem, & præmiare vitium, dictamque Universitatem ita tractu temporis omninò inhabilitare ad publica onera non supportanda.

Clariùs hæc procedere dicebam, ponderando collectas juxta præteritam observantiam per æs, & libram, non solvi ratione fructuum, qui ex bonis percipierentur, cùm per istos nulla possideantur bona fructifera, sed totum eorum æs consistat in pecunia, & mercibus de sui natura infructiferis, eatenùs fructum, seu utilitatem producentibus, quatenùs possessoris industria concurrat, igitur totus est effectus industriæ, & laboris, cum hac solùm differentia, quod isto casu dicitur fructus mixtus, comparatus nempè partim ex industria personali, partim ex commodo, & usu pecuniæ, in aliis verò pecuniam, vel merces non habentibus dicitur emolumentum simplex ex mera industria, seu labore personali resultans, unde nulla subest ratio, cur de una, & non de altera industriæ specie contributiones, & collectæ juxta debitam proportionem solvi debeant.

Idem comprobari dicebam ex altera juris propositione, quod collectæ, quæ per subditos Principi solvuntur, seu alia onera, quæ pro Republica supportantur; æquiparantur decimis, earumque more data proportione regulari debent, Lucas de Penna *in l. annonas nu.* 3. *C. de erogatione militaris annonæ lib.* 12. Ansald. *de jurisd. par.* 5. *tit.* 2. *de tributis n.* 30. & est sæpiùs hoc eodem titulo deductum; Decimæ autem non solùm sunt prædiales, & quæ de bonorum fructibus debentur, sed etiam personales debitæ, ex industriæ, opificio, & labore personali, *c. Pastoralis de decimis*, ubi DD. Bart. *dec.* 582. *n.* 10. Barbos. *de Parocho c.* 28. *& cæteri passim*; Igitur sicut decimæ deberentur, ita intrant hujusmodi contributiones illis assimilate.

Hinc dicebam non obstare præteritam observantiam, tum quia in facultate Universitatis repositum est vivere per collectas, vel gabellas, atque onera uno, vel altero modo solvere, Capyc. *dec.* 148. de Marin. *resol.* 63. *n.* 3. *vol.* 1. unde in facultativis non datur præscriptio absque notis requisitis prævie prohibitionis, seu respective petitionis cum subsequuta acquiescentia, seu denegatione; Tum etiam, quia forsan antiquitus hominum malitia non adeò excrescente, non dabatur hoc inconveniens, quia quilibet validus, & industrius, cum debita parsimonia, & diligentia aliquod peculium sibi parare satagebat; Vel in omnem eventum prædecessorum administratorum negligentia, vel culpa Universitati prajudicare non debuit, neque exindè permittenda erat certa injustitia, qua concurrente, à præterita observantia super modo collectandi recedendum est, ut post Dec. 234. & alios bene probat Cyriac. *controv.* 156. *n.* 20. *cum seqq.*

Demum ubi etiam præmissa cessarent, itaut ex observantia, immunitas non habentium bona, & successivè juramento, seu æstimo non subjacentium inducta esset; Adhuc tamen respectu hujus collectæ, quæ controversiæ causam dedit, dicebam casum esse extra controversiam, cum illa imposita esset pro satisfaciendo ære alieno contracto ex causa pestis, quæ pro eorundem hebræorum præservatione, & subsidio magnas produxit impensas, ideòque ad eam etiam immunes tenebantur, ut in specie aliis allegatis firmatur per Thesaurum juniorem *lib.* 1. *qu. forens.* 13. *num.* 5. *cum seqq.* Et ita justè, ac fundatè judicatum fuit, quia istæ impensæ magis pro pauperibus, quàm pro divitibus fiunt, Sed judicatum quoad effectum remansit ferè inane, quia dictum fuit collectari debere pro eo, quod lucrum excederet necessaria alimenta, qui casus vel nunquam, vel satis de raro datur; Unde propterea Universitas nullum levamen exindè sentit.

ALIA ROMANA DATIORUM PRO EADEM UNIVERSITATE HEBRÆORUM CUM LEONE CAMIZ.

Casus terminatus per Concordiam.

An Universitas impedire possit Hebræis, ne ab Urbe extrahant, alioque traducant in notabili quantitate pecunias, merces, aliaque bona in præjudicium collectarum, & datiorum ipsius Universitatis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Forenses non tenentur pati gabellas pro debitis universitatis.*
3 *Universitas an possit impedire hebræis exteris extractionem pecuniarum, & bonorum in præjudicium datiorum, & collectarum.*
4 *Datia hebræorum licèt sint personalia, attamen ob Camerae, & aliorum cautelam videntur realia, itaut pro eis sint affectu bona hebræorum.*
5 *Quomodo intelligenda sit dicta propositio de bonis affectis pro oneribus, & datiis.*
6 *Multa, quæ aliàs de jure permissa sunt, prohibentur ex capite publicæ necessitatis, seu utilitatis.*
7 *De prohibita extractione victualium ratione publicæ annonæ.*
8 *An Baronibus, & Civitatibus competat jus revocandi Cives, seu Vassallos, ut ad patriam redeant.*
9 *An Episcopus impedire possit simplices Presbyteros, vel Clericos onus residentiæ non habentes, ne à Diœcesi discedant.*

DISC. CIII.

1 COntracto matrimonio inter quendam Leonem Camiz hebræum Anconæ commorantem, & filiam Josephi Thoscani hebræi habitantis in Urbe cum dote scut. 5000. dictoque matrimonio dissoluto per mortem mulieris, superstite unica filia infante, cum Leo vir prætenderet, sive ex Statuto Urbis, sive ex Hebræorum ritibus, & traditionibus, dotem superlucratum esse, vel saltem se tanquam patrem filiæ ex matrimonio superstitis esse ejusdem dotis administratorem, & usufructuarium, atque volens ad patriam reverti, intenderet dotem prædictam in pecunia consilentem, à socero debitore viribus præturæ compulso jam depositatam, secum asportare; Se opposuit Universitas, prætendens adeò notabilem pecuniarum quantitatem ejus æstimo, seu juramento pro collectis jam affectam à Ghetto Urbis extrahi non posse, ideòq; investitam remanere debere pro collectarum, & onerum contributione, unde introducta lite cor. Vicario, seu ejus V. Gerente.

Ex parte Leonis pecuniam extrahere volentis insistebatur in eo, quod cum ipse esset forensis occasione matrimo-
2 nii solùm aliquo tempore in Urbe commoratus, teneri non debebat ad datia, & onera Universitatis, præsertim pro debitis antè contractis, ad id allegando auctoritates latè congestas *dec.* 3. post Cenc. *de cenſib. ac sæpius hoc tit. in aliis deductas*, dictæque propositioni adjungebantur regulæ generales, quemlibet esse rei suæ liberum administratorem, & arbitrum, neque naturalem libertatem transmutandi personam, & bona de loco ad locum, non concurrente aliquo legitimo titulo servitutis, impediendam esse.

Pro universitate autem scribens dicebam, quod omissa
3 etiam inspectione, an dictus Leo in Urbe in colatum contraxerit, ut scribens in facto pro Communitate prætendebat, atque admissa forensitate; Adhuc tamen dictam extractionem adeò notabilis pecuniarum quantitatis justè impediendam esse, non ex jure collectandi ipsum Leonem forensem, & tanquam ejus bona, sed tanquam bona Josephi Toschani hujus Universitatis subditi, & quæ sub juramento, quod inter Judæos est idem, ac æstimum, seu allibratio, jam posita fuerunt, itaut affecta essent oneribus publicis, & præsertim debitis jam contractis per Universitatem in summa scut. 180. m. pro qua Innoc. X. ad eandem Universitatem à gravioribus usuris sublevandam, illam admiserat ad quendam Montem Cameralem, pro cujus dote, & fundo obligavit omnes pecunias, merces, aliaque bona, quæ à singulis Judeis possiderentur, itaut licet in puncto juris hæc non sint onera meræ realia, sed vel personalia, vel mixta, ut habetur in præcedenti, nihilominùs prodictorum onerum implemento, ac Montis fundo,
4 & cautela videntur speciem realium habere, ideòque in meræ realibus bona illis subjecta transeunt in quemcumque quamvis exemptum cum sua causa, ex plenè deductis in Brunduſina gabellæ cor. Penia *dec.* 1079. & Alben. gabellæ cor. Merlino *dec.* 902. de quibus in Hydruntina onerum *disc.* 50. *& in aliis hoc tit.*

Sive stante expressa hujusmodi bonorum, pecuniarum, & mercium obligatione pro dicti Montis, seu creditorum cautela, recte intrabant, quæ in jure habentur de bonis hypothecatis penès quemcumque tertium cum hujusmodi affectione transeuntibus; Licèt enim hujusmodi propositio ita generaliter, & abstractè sumpta recipienda non videatur, utpotè impeditiva commercii, quod aliàs cum Hebræis nullatenus haberi possit, unde restringenda venit ex illa æquitate, quam præter juris dispositionem forus ex traditione Doctorum passim admittit in quibuscumq; mercibus, & mobilibus, ut scilicet, quamvis creditorum hypothecis affecta sint, attamen in tertium libera, & immunia transeant, & ex deductis per Capyc. Latr. *dec.* 24. *nu.* 12. Otthobon. *dec.* 55. *num.* 9. *alliis* 107. post Merlin. *de pignor. ubi cæteri*; Nihilominùs ista ratio non urget in constitutione dotis, quam nihil publico commercio interest in tuto poni, & non extrahi ab Urbe, præsertim dum quila urget necessitas, ut hebræi Urbis maritent filias potius aliis hebræis forensibus, quàm concivibus.

Ideòque propositio prædicta, nec generaliter recipienda, nec generaliter respuenda videtur, sed sano modo, & discreté juxta facti circumstantias intelligenda, nam aliàs, si ita de facili cuicumque hebræo liberum esset pecunias, & merces in tam notabili quantitate pro libito extrahere, stante gravitate onerum, quæ in Urbe per eos solvuntur per æs, & libram, quilibet ad onera effugienda sub figuratis prætextibus curaret ejus pecunias, & merces extrahere alibi occultò sub industria retinendas, itaut Universitas redderetur impotens ad onerum supportationem, & quod magis est eluſi remanerent creditores, qui sub hujusmodi bonorum, & mercium cautela Universitatis fidem sequuti sint, sub assecuratione etiam, & fide publica Principis, qui Montis erectionem, seu aggregationem concessit, ex deductis in Romana usurarum judicatarum *sub tit. de usur. disc.* 6.

Multa enim ex justa causa publicæ utilitatis, vel neces-
6 sitatis præter juris regula, & contra naturalem libertatem conceduntur, unde licet quilibet sit rei suæ moderator, & arbiter, ejusque bona ex naturali libertate quocumque velit, ducere valeat, nihilominùs si ratio publicæ annonæ, vel altera secus exigat, prohibita est extractio, ut passim
7 de victualibus, & aliis ubique videmus, ac de jure aliis allegatis probant Rovit. *super pragm. in rubr. de tractis seu extractionibus*, Apont. *de potest. Proreg. tit. de variis provisionibus, eadem rubr. de tractis*, Mauſon. *in tract. de contraban. post tract. de causa executivi*, ubi plenè de materia.

Prout conceditur Baronibus, vel Civitatibus jus revocandi vaſſallos, seu cives patriam deserentes, ut ad illam
8 redeant, quoties discessus est talis, quod illius desertionem, seu notabile præjudicium causet, ex deductis per Marin. *resol. quætid.* 107. *lib.* 1. & addit. ad Reverter. *decis.* 398. ubi etiam observat, quod licèt Episcopus impedire
9 non possit simplices presbyteros vel clericos residentiæ beneficium non habentes ne discendant à Diœcesi, attamen ex justa causa desertionis Ecclesiarum id facere potest cum similibus.

Eòque magis præmissa in proposita facti specie procedere dicebam, ob illius particularem circumstantiam, quod sive ex statuto Urbis 131. sive ex dispositione Juris communis *in auth. uxore mortua, C. de secundis nupt.* quamvis vir hujusmodi dotem lucratus esset, illius tamen proprietatem reservare tenebatur filiæ superstiti adhuc infanti, pro cujus cautela rectè Joseph avus, & dotans, ac eadem Universitas se opponere poterant, ut hujusmodi summa poneretur in tuto, neque permitteretur extractio sub dissipationis periculo, Et ad ita decernendum, judex inclinabat, sed concordia controversiæ finem dedit, quia pecunia data fuit ad cambium ipsi universitati.

ANCONITANA ONERUM HEBRÆORUM, PRO UNIVERSITATE HEBRÆORUM ORIENTALIUM ANCONÆ COMMORANTIUM, CUM UNIVERSITATE HEBRÆORUM ITALORUM SEU OCCIDENTALIUM EJUSDEM CIVITATIS.

Causa pendet in Rota.

De immunitate ab oneribus concessa Hebræis exteris Orientalibus ad Civitatem Anconæ accedentibus, An competat illis, qui longo tempore in eadem Civitate incolatum habuerunt, sive iis, qui ex orientalibus procreati sunt & ibidem nati, Etan istis potiùs Itali censendi veniant, quàm Orientales.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *An executio aliàs competens litteris Apostolicis procedat respectu limitationis, seu exceptuationis contra eum, in cujus gratiam, & privilegium dictæ litteræ emanarunt.*
3 *Litteræ Apostolicæ tunc habent paratam executionem, quando agitur de facto executoris meri, secus autem non executoris mixti procedentis tanquam Judicis.*
4 *In exceptuationibus, & limitationibus, quæ continentur in privilegiis, Princeps dicitur habere se negativè, ac nihil*

nihil disponit, sed relinquit casum exceptuatum extra privilegium, & sub dispositione furis.

5 *Domicilium non contrahitur sine animo, & per habitationem occasionalem, quamvis longævam.*

6 *Ex quibus excluditur animus non contrahendi domicilium per habitationem.*

7 *Græci longo tempore viventes, vel etiam nati in Italia seu aliis partibus Ecclesiæ latinæ sub quo ritu vivere debeant.*

8 *Commorantes in aliqua Civitate occasione mercaturæ vel artis, an fiant domiciliarii, vel potiùs dicantur continuare civilitatem originariam.*

DISC. LIV.

1 Ad allíciendo ad portum, & Civitatem Anconæ exteros mercatores, præsertim hebræos in Orientalibus partibus commorantes, consueverunt antiquitus Pontifices eis concedere varias exemptiones, & privilegia, per Paulum III. demùm confirmata, & ampliata, inter quæ illud habetur, ut Hebræi orientales ultra exemptionem à dohanis, & oneribus pro mercium introductione seu contractatione solvi consuetis, immunes etiam esse deberent à collectis, & taxis imponi solitis per Universitatem Hebræorum in dicta Civitate, & locis adjacentibus cum perpetuò incolatu commorantium pro solvendis oneribus Cameralibus, & aliis eidem Universitati incumbentibus, exceptis tamen illis hebraicis, quos in dicta Civitate clarè constiterit juxta juris communis, non autem statutorum dispositionem domicilium elegisse, & contraxisse, Undè propterea sequutum est, per unam, & alteram hebræorum speciem duas diversas constitui Universitates, unam nuncupatam Orientalium, alteram verò Italorum, duasque haberi diversas Scholas seu Synagogas. Cùm autem tractu temporis aliqui ex Orientalibus occasione mercaturæ longevum incolatum in dicta Civitate contraxerint, atque ibidem filios procreaverunt, idem parentum exercitium continuantes, easdemque Orientalium Universitatem, & Scholam sequentes, prætendere cœperunt dohanerii, istos utpotè in dicta privilegiorum exceptuatione comprehensos ad dohanarum aliorumque onerum solutionem teneri, & introducta causa sub Paulo V. coram Gubernatore Anconæ, prodiit sententia hebreis favorabilis, in gradu appellationis confirmata in Urbe per Thesaurarium Generalem, & in tertia Instantia per Cameram, quæ sententiæ munitæ etiam fuerunt cum Brevi Pauli V. qui prævia narrativa prædicti privilegii cum dicta exceptuatione per Paulum III. concessi, illud confirmavit ac servari voluit, A quo tempore citra dicti originarii Orientales quamvis in dicta Civitate, seu aliis Italiæ locis orti, utpotè sub Orientalium non autem Italorum Schola, & Universitate viventes, dictis exemptionibus potiti sunt, donec nuper Universitas Hebræorum Italorum prætendere cœpit, illos utpotè Italos sibi esse subjectos, & ad ejus onera, & contributiones teneri, atque ita Orientalium Universitate indefensa, ab A. C. tanquam litterarum Apostolicarum executore, & sub titulo executionis dictarum litterarum Pauli V. sententiam obtinuit, qua prodita, occasione adeundi Signaturam ad effectum videndi, an locus esset appellationi suspensivæ regulariter ab executione litterarum Apostolicarum denegandæ.

2 Ex parte dictæ Universitatis Orientalium in hoc statu ad Causæ defensionem assumptus, quoad ea quæ ordinem seu appellationem respiciunt, prorsus vanam dicebam dictæ Universitatis Italorum prætensionem super appellationis suspensivæ denegatione, quia litteræ Pauli V. continent favorem, & privilegium Orientalium, in quorum gratiam tantùm emanarunt, undè absonum in jure videtur, ut privilegia contra ipsos privilegiatos exequi, & rigorosè practicari debeant; Et quamvis replicaretur non impugnari privilegium, sed peti solùm executionem limitationis seu exceptuationis in eo contentæ adversus eos, qui domicilium in dicta Civitatem contraxerunt, Adhuc tamen dicebam chimericam remanere appellationis denegationem sub prætextu executionis litterarum, hæc enim tunc intrare dicitur ita privilegiata, ubi agitur de nuda illarum executione in iis, quæ ibidem explicitè demandantur absque aliqua Juris inspectione, & judicatur, ac legitimo contradictore cessante, itaut executor dicatur merus, secus autem ubi ille assumere debet partes Judicis cum legitimo contradictore, itaut dicatur executor mixtus, quia tunc intrat sine dubio appellatio, ac procedendum est juxta judiciarium ordinem, cum tali casu appellari non dicatur ab ipsis litteris earumque dispositione, sed à mala judicis declaratione seu executione, Scacc. *de appell. qu. 17. limit. 4. n. 64. & 65.* Mantic. *dec. 324. n. 3. dec. 701. par. 2. recent. dec. 352. par. 10. & sæpius*, quia est propositio plana, satisque frequens in materia beneficiali. 3

Clarius, quia Paulus V. in ejus litteris circa dictam exceptuationem nihil disponit, sed tantùm narrat tenorem litterarum Pauli III. dictam exceptuationem continentium, Et nihilominus etiamsi dispositivè, & ex integro dictam exceptuationem continerent, non indè tamen inferri posse dicebam quod in hac parte hujusmodi litteræ aliquid disponerent, vel præciperent, itaut executionem mereantur, sed tantùm exceptuant casum, quod idem est, ac declarare illum non esse comprehensum sub privilegio, sed remanere sub dispositione juris, itaut in hac parte Papa se habeat solùm negativè; Exceptio enim vel prærervativa nihil de novo continere dicitur, nec aliquid dare, vel tollere, sed solùm relinquit res in suo statu naturali, perindè ac si privilegium, vel alia dispositio, in qua continetur, non adesset, Gregor. & adden. *decis. 158. n. 5.* Royas *decis. 132. n. 16. decis. 100. p. 10. rec.* 4

Quo verò ad justitiam, & merita negotii principalis, cum sensu etiam veritatis, dicebam injustam esse prætensionem Universitatis Italorum, quia Papa exceptuat eos orientales, qui juxta dispositionem juris communis domicilium elegerint, & contraxerint, Quod sequutum dici non poterat ex solo longævo incolatu, seu etiam ex nativitate in loco absque declaratione animi expressa vel etiam implicito, & præsumpta resultante à conjecturis à jure probatis, aliàs enim hoc animo cessante solus incolatus, seu nativitas occasionalis, occasione scilicet mercaturæ, officii, militiæ, feudi, vel similii, non importat domicilium, vel civilitatem, etiamsi per mille annos, invito eo de cujus domicilio vel civilitate agitur, ad text. *in l. Cives*, ubi glos. *verbo larem, C. de Incol. lib.* 10. quam communiter sequuntur DD. congesti per Barbos. *de Episcopo vlleg. 4. n. 22. cum seqq.* Baratt. & *adden. dec. 75. n. 19.* Otthobon. *dec. 145. n. 30. & 31.* 5

De hoc autem animo contrahendi domicilium non constabat, quinimmò de contrario, dum isti quamvis in dicta Civitate nati, seu longævo tempore commorantes, non sub Italorum Universitate vel Schola vixerunt, sed illam eorum parentum, & orientalium sequuti sunt, & sequuntur, undè clarè declararunt animum non contrahendi domicilium in loco, sed occasionaliter tantum in eo permanentes, continuandi antiquam, & paternam civilitatem; Quod etiam inter Christianos ejusdem vel diversi ritus in dies ubique practicari videmus, Multi siquidem, præsertim in Italia, adsunt Græci, qui ab illis partibus venientes, longo tempore in istis commorati sunt, filiosque, & nepotes procrearunt, qui in Italia nati, ac Italiæ idioma, & mores habentes, potiùs Itali, quàm Græci dicendi venirent, & tamen si juxta Græcorum ritum vivere continuant, eis ille permittitur, & pro Græcis, non autem pro Latinis reputantur. 6 7

Item plures, præsertim in Italia nationes habemus mercaturæ occasionem per omnes ferè Christiani orbis partes, & primarias Civitates versantes, ut in specie sunt Januenses, Florentini, Bergomenses, Lucenses, & alii sparsi, nedum per omnes conspicuas Italiæ Civitates, sed etiam per Galliam, Hispaniam, Germaniam, Poloniam, Angliam, ac etiam in Indiis, & nihilominus, quamvis ibi longam moram trahant, itaut ibidem habeant ortos patres, & avos, attamen utpotè sub propriæ nationi Consulatu viventes, ejusque Universitatem, & Ecclesiam sequentes, antiquam propriæ patriæ originariæ civilitatem retinent, nec proindè inter cives locorum, in quibus occasionaliter commorantur, computandi sunt, quia ut dictum est, occasionalis incolatus vel nativitas, cessante præsertim animo, novam non inducit civilitatem, nec antiquam cessare facit. Accedente potissimè in præsenti longæva observantia, quæ tàquam optima interpres quamcumque dubietatem, si quæ adesset omninò tollebat; Et juxta præmissa fuit sensus signaturæ Justitiæ, quæ proindè causam appellationis commisit ad utrumque in Rota, ubi post has annotationes semel proposita causa coram Carpineo pendet absque resolutione, quod sciam. 8

RO-

ROMANA DEFALCHI SALIS, PRO NERLIIS APPALTATORIBUS SALARIÆ URBIS, CUM CAMERA.

Casus disputatus in congregatione Camerali, & sopitus per concordiam.

An deficientia hominum ob bellum divinum vel humanum, deficere facit in parte substantiam appaltus salis ad effectum defalchi.

Et de materia vectigalis salis, & salinarum earumque origine, & usu, ac jure, quod Princeps in eis habet, & an salinæ dicatur de Regalibus.

SUMMARIUM.

1 *Defalcum non competit, nisi pro damno intolerabili, & quale illud dicatur ubi est in fructu.*

2 *Ubi verò est in substantia vertitur tale, quale sit.*

3 *Quando dicatur damnum esse in substantia vel in fructu.*

4 *Distinctio prædicta procedit in bonis naturaliter fructiferis, non autem in salaria, quæ ob hominum deficientiam dicitur cessare in substantia.*

5 *Salaria seu appaltus salis, in quo consistere dicatur.*

6 *Appaltus salis dicitur continere quamdam speciem gabellæ, seu vectigalis.*

7 *An substantia salariæ dicatur esse in hominibus salem emendis, vel in ipso jure vendendi.*

8 *In quibus vectigalium, vel aliorum appaltuum substantia consistat.*

9 *Pretium salis est inalterabile.*

10 *Appaltus salis potius speciem administrationis continere dicitur, & de differentia inter illum, & alios appaltus.*

11 *Ubi accedit pactum non requiritur damnum esse intolerabile.*

12 *Declaratur, ubi pactum esset relativum ad juris dispositionem.*

13 *De differentia inter salinas, & salariam.*

14 *Salinæ possunt esse de dominio privato.*

15 *Salinæ computantur inter Regalia, sed declaratur, in quo hoc jus Regulariæ consistat.*

16 *De origine salinarum Urbis seu Hostiæ.*

DISC. CV.

Concesso per Cameram Apostolicam Nerliis appaltu salinarum Urbis, ac salinarum ad ostia Tiberina existentium, in quibus sal pro usu Urbis, & locorum adjacentium fabricari solet pro annua pensione sc. 94500. cum ob pestem grassantem in Urbe, & locis adiacentibus de annis 1656. & 1657. magna personarum diminutio contigisset, undè consequenter salaria prædicta notabile passa est detrimentum circa consuetam salis esitationem, ac propterea dicti Appaltatores peterent defalcum, Prætendebat Camera damnum contigisse in fructu, ideòque non intrare remissionem mercedis, nisi quatenus probaretur damnum esse intolerabile, quod juxta unam opinionem dicitur, ubi non remanet quantum sufficiat ad solvendam medietatem pensionis, juxta *dec. 422.* Coccini, & juxta aliam in hujusmodi appaltibus fiscalibus receptam, ubi læsio est in sexta parte, ut fusiùs habetur in Romana defalchi pro Ravenna *disc. 65. & in aliis hoc tit.* 1

E converso autem Appaltatores prætendentes damnum fuisse in rei substantia, undè remissio competit pro toto damno, quale quale sit, itaut restringerctur disputatio ad hunc punctum, an scilicet damnum causatum ex peste, & hominum mortalitate in appaltu salis, dicatur circa fructum, vel circa substantiam rei. 2

Dicebant Camerales, censeri debere in fructibus, quia tunc dicitur perire substantia rei, quando destruitur seu deficit ipsa potentia seu causa productiva fructuum, & emolumentorum, quia nempè conducto molendino, illud impetu fluminis destruatur, sive conducto prædio, domo, vel alia re, illa in toto vel in parte chasmate peteat, seu ex alio accidenti perpetuò inutilis, & infructifera fiat, quia sic deficere, vel diminui dicitur ipsa rei substantia, Secus autem si ipsa re, seu causa productiva in suo naturali, & consueto esse continuante, ex aliquo accidenti proveniat temporanea minor fructuum perceptio, itaut impedimentum non percutiat potentiam, seu causam productivam, ac jus perceptionis fructuum, sed solùm ipsum actum alicujus minoris consequutionis, juxta distinctionem, de qua sepiùs *in aliis hoc tit.* & in alio *de locatione, & conductione*; Unde cum salinæ non defecerint, sed in eorum naturali cursu continuaverint, neque defecissent salaria, idest jus distribuendi seu vendendi salem, sed solùm ex diminutione populi causata esset aliqua minori venditio, in qua majori, vel minori consistere dicitur salariæ fructus, seu utilitas, utique damnum non in substantia, sed in fructibus contigisse videtur, & consequenter dicebant, locum non esse pretio restauro, nisi damnum probetur intolerabile, ut suprà. 3

Pro Appaltatoribus autem scribens dicebam, hujusmodi distinctionem esse veram, ac rectè procedere in prædiis, aliisque bonis indifferentibus naturaliter fructiferis, non autem in hac salaria tanquam re ab aliis differente, & in qua hominum, & populi deficientia substantiæ peremptionem sive diminutionem causare dicitur. 4

Appaltus etiam salis non consistit in ipsa materia, quæ de per se, ac juxta suam intrinsecam qualitatem nullus vel satis modici valoris sit, sed consistit in ipso jure privativo vendendi salem populis pro pretio à Principe locatore taxato, quod satis longè superat pretium seu valorem intrinsecum, & in quo jure privativo vendendi, ac extrinseco pretii argumento consistere dicitur vectigal, quod ita occasione hujus necessarii victualis Princeps à subditis, vel aliis in sua ditione commorantibus exigere dicitur, & cujus ratione pensio per appaltatorem solvitur, ut benè in puncto appaltuum salium Marchiæ, Soccin. *consil. 156. vol. 2.* quod est in materia magistrale, & de alio appaltu salium, Surd. seu verius alter scribens apud eum *consil. 607. numer. 7. & per tot.* quod etiam constat ex Anchar. *consil. 414.* ubi quod interesse Appaltatoris consistit in jure vendendi salem aliquibus populis, qui emere recusabat, & *ex consil.* Beroi *143. nu. 1. & seqq. vol. 1.* ubi pariter de appaltatore salium, qui damnum patiebatur ob redditam difficiliorem consuetam salis venditionem; Idemque habetur apud Corneum *consil. 139. vol. 1. in principio*, ubi de appaltu salis considerato circa distributionem faciendam populis. 5

Quodque vectigal salis dicatur species capitationis, quia respicit personas, & distribuitur per buccas, Bellon. *consil. 12. n. 9.* quod etiam dicit Bossius *de Principe n. 100. in fine.* Et in individuo appaltus salis diminuti ob exinanitum populum ex causa pestis, & novi appaltus regulandi ad propositionem populi, & buccorum comedentium, Cyriac. *controv. 461.* Quod etiam probari videtur ad sensum ex ratione naturali, quia salis materia de per se considerata est inutilis, nullumque vel satis exiguum habet pretium, quod totum in proposito hujusmodi appaltuum consistere dicitur in ipso jure vendendi populis, quibus salis usus est necessarius, unde si populus non adesset, etiam dictum jus vendendi esset inutile, ac nullius fructus productivum, ideòque dicebam rectè per Surd. sive scribentem apud eum *dict. consil. 507. nu. 7.* asseri, quod deficientibus hominibus dicitur deficere substantia hujusmodi salariam. 6

Quamvis autem hæc, quæ tanquam Advocatus deducebam, aliquam probabilitatem habere videretur, stante præsertim dicta individuali auctoritate Surdi, seu alterius apud eum scribentis *dicto consil. 507. numer. 7.* Mihi tamen minus fundata videbatur, quia licèt verum sit appaltum non consistere in ipsis salinis materialibus, sive in ipsa materia salis, sed in jure privativo vendendi pro pretio alterato, quod vectigal potius, seu gabellam continere dicitur, ut supra itaut emolumentum consistat in majoris, vel minoris quantitatis esitatione pendente à numero populi, quod diminuto absque dubio minor remanet æstimatio, & notabilis pars salis vendi consueti remanet inutilis; Nihilominus semper verum erit hæc omnia percutere fructum, ejusque majorem, vel minorem perceptionem, non autem substantiam, seu causam fructuum productivam consistentem in ipso jure vendendi, quod est idem, nullumque recipit impedimentum; Ac aliàs in omni materia etiam indifferenti idem dici posset, nam triticum, vinum, oleum, aliique terræ fructus, eatenus valorem habent, & pro eis conductores prædiorum pensiones solvunt, quatenus adsit homines, qui comedant, unde ob victus necessitatem eos emere cogantur, itaut diminuto populo, adhuc fructuum consuetorum pars excrescens remaneat inutilis, sive omnium valor ex ista excrescentia notabiliter minuatur, & tamen vanum est ex hoc motivo prærendi per prædiorum aliorumq; bonorum indifferentium conductores restaurum, nisi damnum sit intollerabile; juxta termi- 7

nos text. in cap. potuit & cap. propter sterelitatem; cum substantia non sit diminuta, vel perempta.

Non sic est in casu Soccini, Ancharani, & Beroni, de quibus supra, quia ibi impeditum erat ipsum jus privativum in aliquibus locis, aliqué ita impedimentum erat in ipsa substantia consistente in jure privativo vendendi; Ea etiam concurrente circumstantia, quod impedimentum providebat ex facto locatoris, seu tertii, cui locator præcipere poterat, unde non removendo impedimentum quod poterat removere, dicebatur non præstare patientiam, ad quam de jure locator tenetur, & sic termini erant diversi.

Et quidem, licét hunc punctum perenntis substantiæ ob impedimentum contingens in fructuum æstimatione non semel disputaverim, seu disputatum viderim, nunquam tamen illum vidi admissum, ut præsertim disputavi in Romana defalchi pro Ravenna, de qua *hoc tit. disc. 65.* ubi de appaltu dohanarum consistentium in vectigali portorii, seu introductionis mercium exterarum, unde substantiam deficeret, Ego & cæteri Appaltatores scribentes assumebamus ob introductionem aretium in Urbe, ob quam longé minores merces exteræ introducuntur, sive ob impeditum commercium ratione pestis, unde merces introduci non potuerunt; Sed hoc motivum semper fuit rejectum, quamvis ex aliis motivis in eo casu satis honesta concordia prodierit.

Idemque assumpsi disputandum in una Bonon. Cursitationis, ubi de conductore Cursitationis, sive postarum prætendente defectam appaltus substantiam ob impeditum commercium; unde cursus haberi non poterat; Nihilominus contrarium judicatum fuit, ac etiam in una Romana pischeriarum *disc. 134.* ubi de conductoribus cujusdam lacus dicentibus substantiam *defectam*; vel diminutam esse, stante impedimento introducendi pisces in Urbem ex causa pestis, ac etiam majori accidenti, quod ex eadem causa dispensatum fuerat vesci carnibus, aliisque cibis paschalibus in Quadragesima; Ac idem, quamvis in causa non scriberem, scio disputatum, & decisum in Camera in una Tusculana, in qua conductor macelli pro conducta pensione intuitu magni emolumenti percipi soliti ex concursu incolarum Urbis, & locorum adjacentium ad quasdam nundinas, & festivitates ex dicta causa pestis prohibitas, & nihilominus non probato damno irrolerabili, prætensio rejecta fuit, quia verè impedimentum est in causa fructuum productiva consistente in ipsa potentia, seu jure vendendi, ut in terminis appaltus vectigalium, & similium, quod appaltus consistere dicatur in ipso jure, seu potentia, latè probat Larrea *allegat. fiscal. 17. cum pluribus seqq.*

Solidum autem in ista causa Appaltatorum fundamentum consistere putabam in ea particulari circumstantia hujus appaltus salis, quod materiæ usus esse non potest ad luxum, & oblectamentum, sed ad solam necessitatem, quia nemo emit salem, illoque in condendis cibis utitur, nisi quantum necessitas postulat; Ac etiam quia ejusdem materiæ pretium semper est uniforme, ex accidentibus bonis, vel malis non alterabile etiam sub pœnis, ut in specie considerat Soccin. *d. cons. 156. num. 9. lib. 2.* Unde propterea quando fit appaltus, est moraliter certum emolumentum inde percipiendum, quia ad pensionem regulandam, tam ex parte locatoris, quàm conductoris habetur ratio ad quantitatem, seu numerum populi, ad cujus verisimilem proportionem pensio constituit, unde Appaltatoris damnum, vel respectivè lucrum versari dicitur circa eam variationem, quam præter opinatam verisimilitudinem ipsa veritas, sive rei eventus tribuit, quod nec magnum lucrum, nec magnum damnum importare solet, ac propterea administrationis potius, quàm locationis, & conductoris naturam iste appaltus habere dicitur; Neque in eo intrare videntur termini, seu ratio textus *in l. licèt, C. locati, & c. potuit, & cap. propter sterilitatem extra eodem*, quod scilicet conductor aleam, seu fortunam conduxisse dicatur, ex qua, sicut ratione sterelitatis, vel alterius mali eventus, damnum reportare potest, ita ratione nimiæ fertilitatis, vel alterius boni eventus, aut alterationis pretii victualium, magnum lucrum obtinere; Ut nedum in conductionibus prædiorum, & bonorum, quæ sunt naturaliter fructifera, sed etiam dohanarum, & vectigalium frequenter practicatur, & contingit; Ideòque sicut in casu fertilitatis, & lucri locator pensionis augmentum non petit, ita conductor in casu sterelitatis, & damni diminutionem petere non debet, ut æqualis sit contrahentium conditio, atque sentiat damnum, qui lucrum sentire potest.

Hæc autem ratio huic appaltui salis ex supradictis convenire non potest, ut benè ratiocinatur Surd. seu scribens apud eum *dicto cons. 307. num. 6* cujus auctoritas in hac parte videtur vera, & benè fundata; Et in terminis appaltus transitus salis cum narrativa, seu præsuppositio, quod singulis annis tanta modiorum quantitas transire soleat, ut tanta quantitate non transeunte, habenda sit ratio ad faciendum defalcum, supponitur apud Burfatt. *cons. 104.* licèt ejus disputatio aliòs terminos percutiat; Ac etiam, quia in casu sterelitatis fructuum istorum valor notabiliter augetur, unde majus pretium competat illorum minorem quantitatem, quod in sale non est adaptabile.

Aliam item in hac materia considerabam diversitatis rationem, ob quam casus pestis cum terminis sterilitatis illarum rerum naturaliter fructiferarum regulandus non venit, ut sæpiùs in aliis consimilibus controversiis hoc eodem titulo contentis, vel sub altero de locat. dicere solebam, quod scilicet in casu sterelitatis vitio Cœli, vel naturæ, sperari potest ab eodem Cœlo, vel natura compensatio damni cum subsequenti nimia fertilitate; Prout impedita in uno anno mercium introductione ex causa belli, vel alio accidenti, potest in anno sequenti fieri duplicata introductio, cum similibus, itaut unius anni damnum cum alterius lucro, & utilitate compensetur, ut in eisdem jus ribus suprà allegatis disponitur.

Hoc autem verificabile non est, ubi damnum provenit ex causa pestis in hac præsertim materia salis, quia diminuto populo ob pestem, sperari non potest, quod in anno sequenti ille adeò crescat, ut major solitò quantitas esitetur, cum neque fœculum sufficiat ad re farciendum damnum, quod in populi diminutione pestis infert; Quinimò ubi etiam, non ex causa pestis, sed ex alio accidenti in uno anno consueta salis esitatio impeditur, adhuc populo etiam non diminuto, sperari non potest compensatio damni cum utilitate anni sequentis, quia usus salis, ut supra, non est ad luxum, & oblectamentum, sed ad solam naturæ necessitatem, unde homines, & bruta, quibus anno præcedenti impeditus est usus salis dandi per Appaltatorem, consumere non possunt in anno subsequenti non impedito duplicatam quantitatem; Ideòque huic subjectæ materiæ nullatenus convenire posse dicebam dispositionem, vel rationem dictorum jurium, quorum applicatio verè continere videtur æquivocum manifestum, Quod tamen difficile est judicibus suadere, maximè hodiernis temporibus, in quibus insistitur solùm in auctoritatibus, rejectis solidis, & legalibus rationibus, quibus doctrinæ passim prævalent quales illæ sint.

Aderat etiam pactum expressum faciendi defalcum in casu belli divini, vel humani, vel absentiæ Papæ ab Urbe; Unde dicebant Appaltatores, & cæteri pro eis agentes, ex hoc cessare omnem difficultatem, quia cum pactum non debeat esse otiosum, sed aliquid operetur ultra juris dispositionem, opus non est damnum esse intollerabile, sed sufficit tale quale, juxta *consil. Angeli 312. num. 6. & per tot.* ut admittitur apud Cocein. *decis. 422. numer. 11. & 12.* & in terminis appaltus salis, Sord. *dicto consil. 307. numer. 2. & 3.* & fusiùs habetur in Romana defalchi pro Pacinis *tit. de locat.* Sed ego de viribus hujus motivi dubitabam, stantibus illis verbis pactum qualificantibus, *Conforme sarà di ragione*, ex quibus *cons. Angeli*, non intrare, neque pactum habere suam consueram operationem, sed attendendam esse juris dispositionem circa damnum intollerabile firmant in specie Mantica *de tacitis lib. 5. tit. 8. numer. 21.* & Tondut. *qu. civili 31. numer. 12. & 13.* & nihilominus aliqui pro Appaltatoribus agentes in istis verbis majus fundamentum constituebat, ac forsan probabile est, quod credentes adhibere majorem cautelam, illa in capitulis apponi curaverint, ut consuetæ sunt cautelæ inducrorum.

Super puncto autem peremptæ, vel diminutæ substantiæ, de quo supra, Camerales ad motivum evitandum insistebant, appaltum non consistere in ipsa salaria, sed jure vendendi salem, sed in ipsis salinis tanquam prediis fructifetis, & causa salis productiva, quæ semper eadem continuavit, ac produxit fructum consuetum, cujus venditionem, seu corruptionem, vel aliud accidens locator curare non tenetur; Si enim locato prædio productivo tritici, vini, olei, vel aliorum fructuum, conductor percipit fructus consuetos, qui deindè à solo separari distrahentur, seu aliàs corrumpantur, vel inutiles fiant, non per hoc iutrat remissio mercedis, sic à pari.

Verùm nisi leve videbatur istud Cameralium fundamentum, si quidem retroactis temporibus etiam modernis, salinæ licuit solebant distinctæ à salaria pro satis modica pensione, cùm modicus sit earum fructus, seu utilitas naturalis; Inspecto enim valore intrinseco salis, qui in eis fabricatur, detractis expensis in salinarum cultura, & salis fabricatura necessariis; satis modica remanet utilitas; Pensio autem hujus appaltus in adeò notabili quantitate scutorum ferè 100. mill. juxtà consuetum solvitur pro salaria, idest pro eo vectigali, quod exigi dicitur à populis cum extrinseco; & alterato pretio salis, non aliundè habendi, sed de necessitate emendi à Principe, seu cui Princeps dederit.

Salinæ siquidem de privato dominio esse possunt, ad text. *in l. forma, §. Salinæ quoque, ff. de Censibus, l. magis puto, §. sed & si salinæ, ff. de reb. eorum, l. generali, §. uxori, & §. 1. dum quæsivit, ff. de usu & usufructu legat. l. sed & si, ff. de publican. cum concord.* per Borell. *de præstantia Regis Catholici cap. 23. num. 8. & seqq.* Altograd. *in appendice ad cons. 70. volum. 1. vers. Planè fol. 749.* Barbosa *l. divortio, §. vir num. 27. in fine, ver. Juxta hæc, & c. ff. solut. matrim.* Rosenthal. *de feud. cap. 5. conclus. 89. num. 2.* Atque antiquitus, quando juxta dictum Sanazarii boves loquebantur, cuilibet salem in proprio fundo fabricatum vendere licebat; Principes verò deindè optimum vectigal exindè capere volentes, introduxerunt jus privativum, quod hodiæ computatur inter Regalia *in cap. 1. quæ sint regalia*, verbo *Salinæ*, sub quo verbo, verè, & proprié non veniunt salinæ materiales, quia hæ etiam privatorum, ut supra esse possunt, sed vel jus exigendi decimam à salinarum privatis, vel verius hoc jus privativum vendendi populis pro pretio sibi benè viso, in cujus pretii alteratione, & de necessitate solvendi, propriè consistit vectigal Principis, qui propterea emere solet à privatis salinarum dominis ipsam materiam salis pro vili pretio, & ipse deindè per suos Appaltatores cariori vendit populis, quibus aliàs, quam ab ejus manibus salem habere prohibetur, ut egregiè Barbosa *in dict. l. divortio, §. si vir num. 29. & 30.* ubi mentionem facit de Constitutionibus Pauli III. & Greg. XIII. ita disponentibus, & Borell. ubi supra *n. 10.*

Et in individuo istarum salinarum propè Hostiam Tiberinam, eas instituere Ancus Martius Tertius Romanorum Rex, ut salis congiarium populo daret, hoc est donativum de eo faceret, Post longum autem temporis intervallum, expulsis Regibus M. Livius Censor, cui exindè Salinatoris nomen datum fuit, introduxit salis vectigal consistens in dicto jure vendendi alterato pretio, ut ex Livio, aliis Borell. *d. c. 25. num. 1.* Igitur utilitas non est in ipsis salinis, sed in jure privativo vendendi pro alterato pretio, quod vectigalis speciem habet; Dictumque vectigal esse antiquissimum etiam temporibus Machabæorum habetur *lib. 1. Machab. c. 10. & cap. 12.* & ubique reputari tale habetur latè collectum per Solorzan. *de jure Indiarum tom. 2. lib. 5. cap. unic.* Larrea *alleg. 77. n. 7.* & alios.

Quia tamen non expedit cum fisco litigare, consului Appaltatoribus, ut eam quam possent amplecterentur concordiam; seu pensionis remissionem concorditer faciendam, & ita sequutum fuit.

ANNOT. AD DISC. CV. & CVI.

In his discursibus, occasione diversarum quæstionum, agitur de materia salis, & salinarum, de qua etiam agitur infrà *disc. 158. & 159.* ac etiam infra in Piacentina salis *disc. 168.* cum revera omnia videatur coincidere in idem, ac propterea procedi non potest cum solis generalitatibus, cùm totum pendeat ex facti circumstantiis, pro diversis legibus, stylis Regionum, vel Principatuum.

TUDERTINA SALIS PRO COMMUNITATE TUDERTI CUM PETRO NERLIO APPALTATORE SALARIÆ URBIS.

Casus respectivè desuper per Cameram per Appaltatore, postea concordatus.

Subappaltator certæ quantitatis salis singulis annis levandæ, An teneatur ad integrum pretium conventum, quamvis integram quantitatem non leaverit, itaut obstet, necne exceptio rei non traditæ, & de ratione.

Pretium salis per Appaltatorem augeri non potest, & si exigatur in excessu, est restituendum. Et quando excessus in aliquo loco exigi solitus per Communitatem, dicatur potius gabella Communitativa.

SUMMARIUM.

1 Facti series.
2 De exceptione rei non traditæ quando venditori non obstet, itaut etiam re non tradita pretium ab emptore consequatur.
3 Pretium salis ultra valorem intrinsecum materiæ dicitur importare vectigal consistens in augmento, seu pretio extrinseco.
4 Exceptio compensationis admittenda est etiam adversus rem judicatam, & post factam executionem.
5 Compensatio concurrente æquitate admittenda est etiam in casibus, in quibus aliàs non intraret.
6 Purgatio attentatorum quando reservetur in fine litis.
7 Pretium salis per Appaltatorem augeri non potest.
8 Et exactum in excessu est restituendo, & quando augmentum spectet ad Civitatem.
9 Pretium salis neque minui potest, & quomodo intelligenda sit facultas data Appaltatori vendendi salem extraordinarium pretio benè viso.
10 Æquitas non est attendenda, ubi juris dispositio vetuit.
11 Princeps, vel ejus Appaltator habens facultatem cogendi Communitates ad accipiendum salem: non potest ad id per Communitates cogi, & sic necessitas est reciproca.

DISC. CVI.

1 Ab antiquo, duorum circiter sæculorum spatio, solita fuit Communitas Tudertina sumere subappaltum salis esitandi in ipsa Civitate, ejusque Castris in quantitate rubrorum 500. singulis anni solvenda (juxta subjectæ materiæ naturam) sive salis quantitas levaretur, sive non; Sed quia aliqua Castra à dictæ Civitatis jurisdictione exempta, seu dismembrata fuerunt, prætendere cœpit Communitas, nolle ampliùs ad tantæ quantitatis suscepionem teneri. Unde de anno 1647. deventum est cum Appaltatore salariæ ad concordiam, per quam Communitas ad septenium suscepit subappaltum salis pro ejus Civitate, & Castris subjectis pro rubris 360. singulis annis solvendis, sive levetur, sive non, ad rationem scut. septem cum dimidio pro quolibet rubro, quorum scuta sex, importabant tria nova augmenta imposita per Urbanum VIII. reliquum verò pro ætiquo vectigali admixto cum valore intrinseco ipsius materiæ, & cum obligatione Appaltatoris in fine appaltus consignandi vel deponendi salis quantitatem non levatam; Cum autem in hoc septenio Communitas non levasse rubra circiter mille, per Appaltatorem factis aliquibus intimationibus depositata in quodam horreo, dictique salis non levati prætenderet pretium non solvere ab Appaltatore petitum; Hinc proindè introducta fuit causa in prima instantia coram Thesaurario generali, qui pro Communitate pronunciavit, eo sub fundamento, in quo Communitatis defensores insistebant, quod venditori agenti ad pretium obstaret exceptio rei non traditæ, juxta terminos textus *in leg. Julianus, §. offerri, ff. de action. empt.* quodque iniquum esset velle consequi pretium, & rem in manibus habere ex iis, quæ habetur in Romana Locationis venæ ferri 6. Junii 1644. coram Verospio, de qua *hoc cod. tit. disc. 117.* Ponderando hujusmodi pacta non esse obligatoria, utpotè continentia pœnam de æquitate canonica hodie non exigendam ultrà id quod interest, ut *d. disc. 117.*

Et quamvis ex parte Appaltatoris replicaretur se ex parte sua impleviisse, faciendo depositum salis exuberantis in fine appaltus, & quem promptus erat præstare, itaut cessare diceretur dictum inconveniens obtinendi rem, & pretium; Replicabant tamen agentes pro Communitate, depositum ob non benè factas intimationes, eaque servata, quæ de jure pro depositorum validitate servanda sunt, haberi pro infecto; Et in hoc stantibus facti circumstantiis benè dicebant, præsentaneam scilicet oblationem salis non suffragari; Tum quia ob imminutum ejus pretium de mandato Superiorum longè minus valebat, itaut res non esset integra; Tum etiam, quia finito appaltu, & cessato consequenter jure privativo vendendi (in quo substantia appaltus, ac ferè totum pretium, vel major pars consistere dicitur) sal remanebat inutilis, itaut oporteret proiicere, vel illum vendere pro vilissimo pretio intrinseco solius materiæ, ideòque firmum remanebat, solvi debere pretium rei non habitæ.

Introducta verò per appellationem causa in Camera, hæc in contraria fuit sententia, atque per binas resolutiones (implicitè circumscripta dicta sententia Thesaurarii) pro Appaltatore respondit etiam in processu executivo, non curata vulneratione, regulariter ex sententia absolutoria resultante, ob illius insubsistentiam, quam credidit manifestam.

In hoc statu ad Communitatis prædictæ defensionem assumptus, cupiens pro mea informatione, & causæ directione congressum Advocatorum ex laudabilissimo Curiæ stylo frequentem, & vetè in causis nimis proficuum, exagerantibus aliis defensoribus hujusmodi resolutionum injustitiam ob dicta juris clara principia Communitatis assistentia, contrarium Ego sentiebam, resolutiones scilicet videri justas, & benè fundatas.

Licèt enim supradictæ propositiones essent de jure verissimæ, difficultatem tamen consistere observabam in applicatione; Illæ siquidem rectè procedunt in emptione, & venditione mercium, & rerum habentium de per se valorem intrinsecum, itaut remanentes penes venditorem, illum de æquivalenti ditare dicantur; Secus autem in hujusmodi rebus, quarum valor intrinsecus, nullus, vel satis modicus est, & quæ penès vend tores remanentes ei non prosunt, cum pretium consistere dicatur in jure privativo vendendi cum subsequuto effectu venditionis statutis temporibus ex eisdem rationibus, & auctoritatibus, quæ deductæ habentur in dicta Romana locationis *disc.* 117.

Prædicta enim exuberans quantitas salis remanebat penes Appaltatorem inutilis, solúmque ejus intererat quantum importaret solus valor intrinsecus materiæ, quia licet ipse renovato appaltu salariæ cum Camera, ejusdem juris vendendi exercitium continuaret, in hoc tamen reputabatur novus homo, diversus ab eo primo, quem in præcedenti appaltu repræsentabat, itaut esitatio hujus salis pro integro pretio constituto ex vectigali ad commodum Communitatis empiricis, vel sui ipsius tanquam appaltatoris prædecessoris, importaret supplantationem appaltus currentis, atque esset percipere fructus rei conductæ post finitam conductionem ad novum conductorem pertinentis; Et ex qua ratione, ubique terrarum receptum est, in quibuscumque appaltibus rerum mineralium, & præsertim frequentius in hoc salis, Appaltatorem finito appaltu, extuberantem materiam amplius vendere non posse intra illam Provinciam, seu d tionem in qua appaltus consistit, ut non semel *hoc tit.* & est praxis ubique indubitata.

Idque dilucrebam non solùm fundari in ratione prædicta, sed etiam in altera, ut pretium salis, quod ultrà ejus intrinsecum valorem à populis solvitur, dicatur vectigal, seu onus publicum personale, quod Princeps ab ejus subditis, vel aliis in ejus ditione comorantibus, ita commodè, & insensibiliter exigit occasionem hujus victualis adeò
3 humano usui necessarii, ut habetur etiam deductum in Romana Defalchi, seu appaltus pro eodem Nerlio *hoc eod. tit. disc. præced.* ubi concordantes auctoritates cumulatæ habentur, & in aliis. Unde quando Communitas dictum subappaltum in certa, & determinata salis quantitate suscepit, aliud in effectu feciſſe non dicitur, (prout antecedenter longo continuato tempore consuevit,) nisi se componere cum Appaltatore in eo vectigali, quod per ejus cives, & incolas occasione predicta, forsan in majori quantitate solvi debuisset, expediendo ipsi Communitati ejusdem vectigalis diminutam exactionem à singulis facere, ob exactionem alterius oneris Communitativi, quod ipsa in augmento pretii ejusdem materiæ à subditis exigere consueverat, ut infrà.

Quibus stantibus, inevitabilem remanere dicebam solutionem dicti pretii, tanquam vectigalis, seu oneris illorum annorum, non commiscendi cum allo vectigali, seu onere solvendo in annis sequentibus; Quibus auditis cæteri cum jam dictis regulis generalibus rerum indifferentium procedentes acquieverunt, proindèque conclusum fuit, hujusmodi punctii disputationem ulteriùs prosequendam non esse.

Verùm quia eadem Communitas vigore indulti sibi concessi à Summis Pontificibus indicendi pro publicis occurrentiis collectas, & onera, pro minori civium, & comitatensium incommodo, ab antiquo consueverat vendere salem ad minutum pro tribus quadrantibus ultra id, quod vel antiquum vectigal, vel deindè nova augmenta importarent, ex quo majori pretio percipiebatur utilitas singulis annis scutorum mille, & ultrà, atque completo dicto subappaltu de anno 1654. ab eo tempore usque ad illud, in quo hæc agebatur, spatio decennii idem Nerlius appaltator, cessante ulteriori subappaltu, salem in dicta Civitate, ejusque districtu vendiderat juxta consuetum pretium, sicut suprà per Communitatem alteratum, itaut sic haberet in manibus de bonis Communitatis longè, ultrà quam præfatum ejus creditum importabat; Opportunum proindè censui, derelicta priori via, novam aggredi, petendo in eodem Tribunali admitti ad compensationem unius debiti cum altero, cum reconventione ejusdem Appaltatoris ad restitutionem illius pluris; Licèt enim Appaltator haberet resolutiones pro consequentione
4 sui crediti in processu exequutivo, & cum ea manu Regia, quæ Appaltatoribus Cameralibus competere solet, adhuc tamen in hoc statu non incongruam dicebam allegationem compensationis, quæ etiam post rem judicatam opponi potest, cùm non sit exceptio impugnativa, sed modificativa, Otthob. *decis.* 235. *num.* 15. Et quod opponi possit etiam ad effectum satisfaciendi clausulæ, *pariter*, Greg. *decis.* 342. *num.* 1. *cum seqq.* Et de ejus admissa oppositione post jam factam exequutionem, Rota in Romana expensarum 15. Decembris 1653. §. 1. coram Bichio.

Fortùs concurrente æquitate, ob quam compensatio saltem jure retentionis admittenda est, quamvis alias in
5 stricta juris censura non deberet admitti, Gregor. *d. decis.* 342. *num.* 3. & 4. Zacch. *de oblig. Camer. quæst.* 18. *num.* 23. *cum seqq.* Æquitas autem in præsenti dupliciter concurrebat; Primò nempè quod, ut suprà Tribunal æquitatem cum actore exercuerat, dando locum processui executivo, quia ex sententia absolutoria declarante viam executivam non competeret, de stricta juris censura vulneratus erat, juxtà, *decis.* 78. *Coccini*, & 42. *Martini Andr. cum concord. in Romana pecuniaria* 5. *Julii* 1665. *coram Bevilaqua*, & *in alia Romana pecuniaria* 19. *Januarii* 1661. *coram Albergato*; Et secundò, quia cùm impossibile esset Communitati cum bonis, vel redditibus communalibus solutionem summæ adeò notabilis facere, unde propterea opus esset illam exigere per viam collectæ à singulis, cum maximis totius populi in his calamitosis temporibus, incommodis, molestiis, clamoribus, & scandalis, iniquum dicebam, cum irreparabilibus præjudiciis permittere istum inanem circuitum, dum è converso actor erat ejusdem Communitatis, vel populi debitor in longè majori summa; Unde etiam in rigorosissima attentatorum materia receptum habemus, quod licèt illa in primis, & ante omnia, quocumque bono jure non obstante purgari debeant, nihilo-
6 minùs ubi purgatio fieri non potest sine scandolo, vel ubi concurrit paupertas purgare debentis, gustato bono jure admittitur æquitas pro illorum rejectione ad finem litis.

Bonum jus Communitatis in proposito dicebam clarum, quoniam Appaltatori licitum non est alterare pro libito pretium salis, ex deductis in Spoletana salis *hoc tit.* 110.
7 ex jam dicta convincenti ratione, quod non est vendere ipsam mercem pro eo majori, vel minori pretio, quod vel partium conventio, vel rerum, & temporum variæ circumstantiæ exigat, ut contingit in tritico, vino, oleo, & similibus, sed est exigere vectigal, seu gabellam à populo subdito sub occasione necessarii usus hujus victualis; Et ideò cum gabella sit de Regalibus, non imponenda nisi per Principem, illicitum est Appaltatori pretium alterare, cum concessum sibi solùm videatur jus exigendi id, quod Princeps locator, seu Camera ejus nomine exigere solita est, tum ex regula, ut semper appaltus concessi censeatur juxtà solitum, Cavaler. *decis.* 60. & *frequenter hoc tit.* ad materiam vectigalium, eorumque appaltum; Tum etiam, quia esset ita cum privata auctoritate novum vectigal indicere, vel consuetum augere.

Multò magis, quia constabat de causa augmenti, quod scilicet Civitas solita per viam subappaltus hujusmodi vectigal à singulis exigere, istud augmentum adiecerit tanquam onus Communitativum, quod aliàs ab eisdem civibus, & incolis pro supplendi publicis necessitatibus aliundè solvendum esset, itaut duplici onere hic populus alias gravaretur.

Et si replicaretur de defectu protestantis in Communitate super augmento pretii in hujusmodi Regalis Principi reservatis; Ultrà responsionem resultantem ex facto centenariæ observantiæ, ob quam quicumque melior titulus allegari, potest; Ponderabam, replicantem convinci posse cum inevitabili dilemmate, quod aut Communitas hujusmodi augmentum imponere potuit, aut non; Si potuit, ergo ad ipsam pertinet, & consequenter eidem restituendum est ab appaltatore, quod suum non est exigente;

Et

Et si non potuit, ergo fuit gabella indebitè exacta, restituenda proindè eidem populo indebitè illam solventi, ex deductis in Romana appaltus gabellæ carnis *hoc eod. tit. disc.* 71. & consequenter dicebam magis de plano intrare debere compensationem pro evitando verè inani, & adeò
10 incommodo, ac scandaloso circuitu exigendi minutatim à singulis de populo per viam collectæ debitum solvendum Appaltatori, qui deindè eandem, & majorem summam pariter minutatim eidem populo restituere deberet, quod esset impracticabile, ac magnas pareret confusiones.

Assumpta igitur desuper disputatione, Appaltator Ma-
9 gnum constituebat fundamentum in quodam capitulo appaltus, per quod facultas sibi conceditur vendendi salem extraordinarium pro pretio sibi benè viso; Respondebam tamen hujusmodi capitulum loqui de illa emptione, & venditione, quæ sequeretur ex meré voluntaria partium conventione, in qua cadere potest industria emptoris, vel venditoris, atque unus potest alterum circumvenire, juxtà text. *in l.* 2. *Cod. de rescind. vendit.* ut clarè probant illa verba capituli, *per il prezzo, che saranno d'accordo*, ideòque intelligendum de venditionibus, quæ fierent non subditis, & extra appaltus limites, seu ditionem; Vel etiam inter subditos salis extraordinarii, de quo propriè capitulum loquitur, qui sal extraordinarius dicitur ille, qui populi necessitatem, & consuetum usum exuberans, emitur per subditos voluntariè, & ad industriam pro saliendis carnibus porcinis in magna quantitate pro mercatura, vel simpliciter, itaut esset in utriusque partis omnimoda libertate emere, & respectivè vendere, necne; Secus autem in sale ordinario, idest consueto, & usui necessario, qui pro certo pretio taxato per ipsum Appaltatorem venditur in publico foro, quia neque hic dicitur sal extraordinarius, neque venditur pro pretio conventionali, sed coacto cum sola taxa posita per ipsum Appaltatorem, qui si longè majus posuisset, adhuc stare jure privativo, populus coactus fuisset illum emere tanquam victuale humano usui necessarium, unde propterea, ut superiùs dictum est, istud pretium dicitur potius gabella personalis, quæ per Principem à subditis occasione hujus necessarii victualis exigitur, itaut esset alterare vectigal, vel novum imponere, quod per Appaltatorem fieri non potest, cum hic dicatur Procurator Principis in rem propriam exigens illud vectigal, quod ipse Princeps vult, & solet exigere, & non ultrà; Quæ ratio non militat in eo sale extraordinario, qui vendatur non subditis, vel etiam subditis ad industriam, & ex mera facultativa partium conventione, quacumque necessitate cessante; Atque hunc dicebam, cum sensu etiam veritatis, verum ac germanum dicti capituli intellectum à communi totius orbis observantia comprobatum.

Præterea eadem communi observantia suadente, dicta facultas vendendi quamcunque quantitatem salis extrardinarii pro pretio concordando cum emere volentibus, verè in capitulis appaltuum adiici solet in gratiam appaltatorum, ut ita majorem quantitatem esitare possent etiam pro minori pretio, cùm in hoc smaltimento verè, & propriè consistat appaltatoris lucrum, quamvis prodimidiato, vel longè minori pretio, quam vendatur sal ordinarius, seu necessarius populis subditis; Ideoque apponitur hoc pactum ad tollenda impedimenta, quæ aliàs Princeps locator dare posset, prohibendo hujusmodi venditiones, utpote supplantantes appaltum pro tempore futuro ex iis, quæ habetur deducta in Rom. bulli alearum *hoc eod. tit. disc.* 79. Nunquam vero, nec theoricè, nec practicè dici potest, quod in vim hujusmodi facultatis licitum esset appaltatori populus suffocare, atque salis pretium pro libito alterare.

Agnoscentes Appaltatoris defensores in prima disputatione, (quæ absque resolutione sequuta est) hujus fundamenti insubsistentiam, convolarunt ad alterum refectionis damnorum per Communitatem sibi debitæ ob non sequutam esitationem consuetæ quantitatis rubrorum 500. vel respectivè 350. ad quam Communitas juxta longissimam observantiam annorum circiter 200. tenebatur, dum in facto ostendebat ex venditione salis in hoc novenio ad dictam alteratam rationem quadrantium 12. fuisse potius in damno, atque non percepisse illam pecuniarum summam, quam percepturos fuisset si Communitas ejus rifico fuscepisset rubros 350. singulis annis, ut antecedenter factum fuerat, sed longe minorem, itaut nullum adesset lucrum, vel excessiva vectigalium exactio, minusque aliquod Communitatis damnum; Et ex hoc fundamento, quod procedendo cum quadam non scripta æquitate, seu naturali discursu, visum fuit subsistens, prodiit resolutio Appaltatoris favorabilis.

Resolutio mihi non placuit quia ubi juris regulas, & dispositionem habemus, attendenda non est ista non scripta æquitas apud rusticos, & idiotas attendi solita, non autem attendenda per eos, qui judicare debent, prout de 10
jure *decis.* 243. *num.* 22. *part.* 5. *recent.* 172. *num.* 57. & *seqq. par.* 6. & in aliis per Adden. *ad decis.* 28. *par.* 3. *recent. n.* 437. & *seqq.* Quicquid enim sit de obligatione Communitatis, & an hæc finito præcedenti appaltu cogi potuisset ad suscipiendam suo rifico consuetam summam rubrorum 350. juxta ultimam conventionem, eorumque pretium solvendi sive esitaret, sive non, ut suprà, quod tunc examinatum non fuit.

Attamen hoc erat privilegium Cameræ ejusque Appal- 11
latoris, in cujus facultate positum erat ad id cogere Communitatem, sed econverso ipse ad id cogi non poterat, ex deduct. per Jas. *consil.* 117. *num.* 4. & 5. *lib.* 1. Castill. *decis.* 270. *num.* 12. *cum seqq. lib.* 3. & conferunt, quæ in simili habentur de pacto resolutivo apud Merlin. *de pignor. lib.* 5. *q.* 7. Oleam *de cess. tit.* 5. *q.* 3. *num.* 26. *decis.* 422. *par.* 4. *recent.* & *in aliis*. Et sic poterat Appaltator uti hac facultate, quatenus voluisset, sed dum usus non est aliamque viam eligere voluit, sibi patere debebat via, quam elegerat, & ex qua sicuti facere potuisset majus lucrum esitando majorem quantitatem, illudque fuisset suum, ita suum esse debebat damnum, sed non per hoc dici poterat licitum fuisse pretium consuetum alterare; Si enim sibi competente facultate usus esset, atque Communitatem interpellaſſet ad continuandum solitum, ista sibi consuluisset distribuendo saltem per cives, vel aliàs providendo; Nunquam vero jure dici posse videbatur, quod ignarus, & non interpellatus, quinimo videus expressum non usum facultatis sibi competentis teneatur ad damna, & interesse, ad quorum effectum præcisè necessaria est memoria; Ideoque resolutio nullum habere videbatur probabile juris fundamentum; Nihilominus opus fuit se concordare eo meliori, seu minus malo modo, quo potuit.

FULGINATEN. SALIUM.

PRO PETRO ANGELINO, ET HIERONYMO LILIO SUBAPPALTATORIBUS SALARIÆ FULGINEI

CUM HONORATO THESAURARIO MARCHIÆ.

Casus disputatus in Camera, sopitus per concordiam.

Concesso appaltu salariæ cum obligatione præstandi, & respectivè recipiendi singulis annis certam quantitatem satis consueti, & certæ qualitatis pro certo pretio; Si deficiente sale consueto, tradatur sal diversæ regionis, & qualitatis. An possint Appaltatores prætendere aliquod defalcum, vel interesse ex immutata specie, seu qualitate resultans.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*

2 *Sal majorem habens mixturam terræ est minoris ponderis, seu operationis.*

3 *In quo consistere dicatur damnum Appaltatoris salariæ resultans ex mutatione consueti salis, ejusque diversa specie.*

4 *Conventio de præstando salem in genere, censetur juxta solitum, & in genere, seu specie consueta.*

5 *Et ita judicavit Camera.*

6 *Ubi conductori non præstatur implementum, seu usus vel conductæ, si provenit sine culpa locatoris, debetur remissio pensionis damni quale qualesit, & si cum culpa, debetur totalis refectio damni etiam rationi lucri amissi.*

7 *De defalco competente Appaltatori vectigalium, ob illorum immutationem, vel quamcumque alterationem, seu etiam immutationis rumorem, & suspicionem.*

8 *Quando impedimentum conductoris dicatur provenire ex culpa locatoris.*

9 *Dicitur in culpa, ubi non adhibet tas diligentias, ex quibus conductoris impedimentum removeri possit.*

DISC. CVII.

Conduxerunt Angelinus, & Lilius ab Honorato Marchiæ Thesaurario ad novennium salatiam Fulginei cum obligatione fumendi, & respective præstandi singulis annis 80. mil. libras, seu ut vulgò dicitur 800. milliaria salis per conductores solvendi ad rationem scutorum 7. cum altero julio pro quolibet milliare, ad quorum solutionem teneri voluerunt, sive habuerint conventam salis quantitatem, sive non dummodo ex culpa locatoris id non proveniat, quoque salem in fine appaltus, vel non habitum, vel apud eos remansum inventum, juxta hujus appaltus consuetam naturam restituere tenerentur ipsi locatori, vel alteri in Thesauraria successori, soluto tantùm ejus pretio intrinseco, & naturali, quod est quorundam paucorum julionum pro quolibet milliare.

In primis tribus, vel quatuor annis, juxta hujus, & fere omnium similium appaltuum naturam conductores integram quantitatem quinimo neque mediotatem levarunt, nec estimarunt, stantibus populorum provisionibus in fine appaltus præcedentis factis; Cùm autem incipierent anni boni, in quibus, nedum currentem quantitatem singulorum annorum, sed etiam excrescentem in præcedentibus, ac extraordinariam conductores levare, & estimare sperabant, dedit casus sterilitatem salinarum Cerviæ, unde defecto sale consueto dictarum salinarum, quo fere totus status Ecclesiasticus utitur, opus fuit, ut prævia Papæ licentia, dictus Thesaurarius Marchiæ introduceret salem externum Barlettæ, illumque subappaltatoribus distribueret, cujus salis longe diversa qualitas magnum causavit consuetæ, ac vetissimiliter speratæ estimationis impedimentum; Tum quia utpote magis aridum, minusque terrosum, majorem habet attrimoniam cum minori quantitate eandem condiendi operationem faciendo, itaut una libra istius salis fere condiret, quantum ducti consueti salis Cerviæ, ex ea clara ratione, quod dum minore habet terram insulsam, & aquam admixtam, majoris est condimenti, ut in specie observat Rovit. *super pragmaticis in rubr. de sale, & salinis num. 4.* Tum quia populi hujusmodi salis magis asperi usui non assueti facto dubitantes illum esse præjudicialem ovibus, aliisque animalibus viventibus, ac minus aptum carnibus, caseis, & piscibus saliendis, que magis fieri potuit, abstinuerunt ab ejus usu, Tum demum, quia ob satis diversam coloris qualitatem, cum iste esset albus, nostralis verò Cerviæ niger, ac similis salis, quo uti solent Principatus, & Provinciæ adjacentes, ista coloris diversitas totaliter prohibuit forenses in notabili quantitate, quamvis clandestinè emere solitos, cum ex colore facis de facili convinci potuissent de contraventione, atque publici pœnis, quæ ubique habentur adversùs introductores salis exteri, & ab alio emendi quam à proprio Princeps, vel quem Princeps in loco deputavit.

Hinc finito apaltu, prætendente locatore solutionem pretii pro integra conventa quantitate, quamvis juxta formam pacti non levata; E converso autem prætendentibus condutoribus, non solùm à solutione salis non habiti excusari, sed actionem habere adversus locatorem ad interesse pro eo lucro, quod in venditione conventæ quantitatis fecissent, si consueta salis qualitas nostralis continuata fuisset; Introducta causa in Camera, locator tuitam dicebat ejus intentionem in conventione clara, quam adimplevisse dicebat, dum ejus obligatio erat consignandi tantùm salem in genere absque alicujus specie restrictione, ideòque suæ obligationi satisfecerat præstando idem genus, quod erat in obligatione.

Pro conductoribus autem scribens, dicebam conventionem, quamvis genericè de sale loquentem, omninò intelligendam esse de nostrali consueto Cerviæ, quo & non alio populi, & Appaltatores uti solent, ac debent privativè ad quamcumque aliam speciem, etiam sub gravibus pœnis ex Constitutionibus Pauli III. Gregorii XIII. & Clement. VIII. de quibus duabus primis mentionem facit Barbos. *in l. divortio, §. si vir num. 29. & 30. ff. solut. matrim.* ideòque appaltus censetur factus juxta solitum, & eo modo, quo de prætio est consuetum, Cavaler. *decis. 60. num. 4.* Burfatt. *consil. 190. num. 37.* & cæteri ad materiam gabellarum non semel hoc eod. tit. deducti.

Ideòque cum à sæculo citrà alia salis species cognita, non usitata non habetur, quinimò sub gravibus prohibitionibus, & pœnis, neque haberi posset; Hinc videbatur de aliquo partes non sentisse, tum ex dicta regula, quod appaltus censetur factus juxta solitum, tum ex alia, quod omnes actus, & conventiones censentur rebus in eodem statu permanentibus, ac etiam, quia nunquam censetur deductum in contractum, id quod continet delictum, & gravis pœnæ incursum, prout est introductio salis externi, & diversæ qualitatis, ut in specie, quod contractus initus super traditione salis intelligatur de illo Cerviæ, utpote solito, Surd. *cons. 563.*

Atque super hoc Camera nullam habuit difficultatem, sed concorditer judicavit partes intellexisse de sale nostrali consueto, unde deputavit peritos ad referendam differentiam inter unam, & alteram speciem, & quanti interesset conductoribus dictam immutationem sequutam esse, mandando interim supersederi in paghis.

Qua resolutione sequuta, dum peritorum judicium pendebat, assumpta disputatione super effectibus ex dicta variatione resultantibus, de duobus tractari contigit. Primò nempe, an conductoribus competeret defalcum pensionis, seu conventi pretii pro rata non factæ estimationis ex dicta causa. Et secundò, an eisdem competeret actio ad totale interesse etiam pro lucro, quod in diminutis venditionibus fecissent, cum in jure privativo vendendi, & in utilitate ex hujusmodi venditione resultante consistat substantia hujusmodi appaltuum, juxta punctuale *consil. 156. Soccin. lib. 3.* cum aliis in discursu proximè præcedenti.

Quoad primum, etiam cum sensu veritatis nullam cadere dicebam difficultatem super conductorum instantia, quia ubi conductori non præstatur implementum, ac liberi, & consuetus rei conductæ, sive proveniat à casu, sive à facto tertii, vel alias quomodocumque, etiam sine culpa, & facto locatoris, certum est pensionis remissionem intrare pro parte deficiente, quia sic deficere dicitur substantia rei conductæ, sive præstatio patientiæ; Accedente verò culpa locatoris, non solum intrat remissio pensionis sed actio ad interesse etiam ratione lucri, ut ex magistrali theorica Bart. firmant in terminis individualibus appaltus salis, Soccin. *d. consil. 156. lib. 2.* & Ancar. *consil. 414.* Et in consimilibus terminis appaltuum aliorum vectigalium, Alberic. *in rub. Cod. de vectigalib.* & plenius *in tract. de statut. quæst. 123.* & Rota *decis. 285.* post Pacific. de Salv. ubi de appaltatore vini obtinere debente remissionem ex immutato consueto statu, quia impositum sit novum onus, ob quod consueta vini quantitas vendita non fuit; Et de Appaltatore macelli, seu gabellæ carnis ob novi oneris impositionem, & consueti statu immutationem Eugen. *consil. 50. lib. 1.* & Anna senior *allegat. 22.* qui fortius firmat in his materiis sufficere solam famam, seu rumorem novi oneris vel alterationis consueti status, quamvis deinde non sequatur effectus, quia solus rumor Appaltatori notabiliter præjudicat, ut quotidiana experientia docet; Et in terminis Appaltatoris gabellæ farinæ, Marcian. *consil. 7. tom. 2.* Atque in hoc primo puncto Camera pro conductoribus sentiebat, quia iniquum esset, nedum privari lucro, sed absque propria culpa sentire debere damnum solvendi id quod haberi non potuit.

Et quamvis locator diceret, quod qui præstare tenetur deterius, longè magis ejus obligationem explicare dicitur, præstando melius; Facili tamen negotio replicabam, meliorem qualitatem respectu conductorum consistere in deteriori ex qua resultat major estimatio, ut habetur fusius in Urbinat. pretii salis *hoc eod. tit. disc. 112. seu 114.* quia quo magis sal est bonus, & perfectus, magis condit, ideoque minor quantitas venditur, & in hoc consistit damnum Appaltatoris, cujus utilitas in majori venditione consistit, ob illud extrinsecum pretium resultans à privativo jure vendendi in quo consistit appaltus, ut per Soccin. *dicto consil. 156. lib. 2.*

Difficultas igitur tota residebat in secundo puncto, an scilicet conductoribus competeret actio ad interesse passum, etiam ratione lucri, cujus decisio attenta magistrali, ac recepta distinctione Bart. *in leg. si uno, §. item cum quidam, ff. locat.* de qua in his terminis salis non traditi habetur in Ferrarien. salis pro Rimbaldesio *hoc eod. tit. disc. 109.* Pendebat ab eo, an conductoris impedimentum, seu implementum à locatore non præstitum, provenerit à casu fortuito, seu facto tertii, cui locator providere non poterat, vel potius ab ipsius locatoris culpa, seu alterius facto, cui locator poterat providere, ut primo casu intret solùm remissio pensionis, neque allud à conductore prætendi possit, secus autem in secundo, in quo recte conductor actionem habet adversus locatorem ad interesse non solùm ratione damni passi, sed etiam lucri amissi, ut apud allegator, & bene *dict. decis. 285.* post Pacificum de Salvi ano, ideoque tota quæstio versabatur in facto, & super dictæ distinctionis applicatione.

Dicebat enim locator, sterelitatem salinarum Cerviæ, utpote provenientem vitio Cœli, seu naturæ, casui tribuendam esse, ut habetur in Cervien. seu Ravennaten. *disc. seqq.* Et quatenus etiam negligentiæ, & malæ culturæ tribui posset, non per hoc tamen ipsius culpæ tribuendum erat, cum dictarum salinarum administratio, & cultura non incumberet Thesaurario Marchiæ locatori, sed Thesaurariis Æmiliæ, seu Romandiolæ, certam salis quantitatem præstare obligatis Thesaurario Marchiæ pro hujus Provinciæ usu.

E converso conductore, non ex hoc locatoris culpam deducebant, sed ex eo, quod cum ex Thesaurariæ capitulis haberet in facultatibus, in casu deficientiæ hujusmodi salinarum, se aliunde providendi de salis quantitate necessaria, seu consueta, non debebat ob aviditatem lucri facere hujusmodi provisionem de sale *Barlettæ* in Apulia omnino diversæ qualitatis, utpote vilioris pretii, vel minoris impensæ in conducendo, sed providere de sale *Paghi* in Dalmatia, quod est nostrali similimum, ac ejusdem ferè qualitatis, sive ab aliis locis, ubi consimile reperitur; Unde propterea dicebatur in culpa non faciendo diligentias, quibus adhibitis impedimentum conductoris removeri poterat, ut in his terminis appaltus salis, pro conductore contra locatorem latè deducit Soccin. *disc. 156. lib. 2.* Rigorosa tamen, & exorbitans videbatur, nedum Cameræ, sed etiam mihi licet eorum Advocato hujusmodi conductorum prætensio, præsertim quia provisio salium *Barlettæ* de Superiorum etiam consilio, & consensu fuit universalis, etiam per Thesaurarios Romandiolæ pro aliis Provinciis, & in locis ex salinis Cerviæ providerì solitis, sed non fuit opus de his disputare, quia ex compromisso inito in ipsos partium Advocatos sequuta est concordia.

CERVIEN., SEU RAVENNATEN. REMISSIONIS PENSIONIS PRO LUCATELLIS, ET MAJOLIS JAM THESAURARIIS ROMANDIOLÆ CUM CAMERA APOSTOLICA.

Casus sopitus per Concordiam.

De remissione pensionis facienda Appaltatori salinarum, ob istarum sterelitatem, unde consueta salis quantitas percipi non potuit; Et quando hujusmodi sterilitas casui, vel potius Appaltatoris culpæ tribuenda sit.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Attestationibus magnatum, & Cardinalium ob excellentiam dignitatis est diferendum.*
3 *De contingibili salinarum Cervensium sterelitate.*
4 *De distinctione Bartoli circa actionem competentem conductori impedito inter impedimentum culposum, & casuale.*
5 *Quando dicatur deficere, vel impediri substantia rei vel potius damnum esse in fructu.*
6 *Appaltus distributo pretio in singulos annos, an dicatur importare locationem, vel venditionem. Distinguitur.*
7 *Locator non tenetur conductori de non implemento, seu non præstatione illius rei, quam est in facultate conductoris accipere, ac habere potesti à seipso.*
8 *Non sunt adhibendæ diligentiæ verisimiliter non profuturæ.*

DISC. CVII.

1 THesaurariæ generali Provinciæ Æmiliæ vulgo *Romandiola* nuncupatæ, annexus esse solet appaltus salinarum Cerviæ, Cesenatici, & Comacli, sub suo tamen censu separato cum propriis, & separatis capitulis, inter quæ illud in appaltu concesso cum dicta Thesauraria Lucatellis, & Majolis continetur, quod ubi ob malam temporum qualitatem non fabricaretur consueta quantitas salis, neque Camera aliunde suppleret usque ad summam saccorum 57. m. in singulis annis, diminui debebat census pro rata salis deficientis; Unde cum de annis 1650. & duobus sequentibus ob maris tempestatis, temporumque intemperiem, dictæ salinæ Cervienses omninò steriles effectæ essent, itaut ferè nulla quantitas salis ex eis percipi potuerit; Perebant idcircò dicti Appaltatores à Congregatione Camerali in computorum sol datione defalcum, seu bonificationem census ex dicta causa, dictæque petitioni de more contradicentibus Cameralibus, pro dictis Thesaurariis scribens dicebam omninò indebitam esse oppositionem.

Salinarum enim sterilitas notoria erat, ac etiam probabatur per attestationes Cardinalium Donghi, & Cibi, qui fuerant in ea Provincia Legati, quibus ob conspicuam qua- 2
litatem, & dignitatis excellentiam deferendum erat, ut *decis. 181. num. 14 & 15.* post Zacchiam *de obligat. decis. 594. num. 16. par. 5. recent. decis 92. par. 10. recent.* & sæpiùs, præsertim cum ageretur de re verisimili, & contin- 3
gere solita, ut de alia earumdem salinarum sterelitate habetur apud Surd. *cons. 563. post. num. 5. vers. secunda excussationis causa &c.* & comprobari dicebam ex eisdem capitulis expressè providentibus de isto casu præviso, utpotè contingibili, & contingere solito.

Quo posito, ex recepta distinctione Bart. quem cæteri communiter sequuntur *in l. si uno, §. item cùm quidem, ff. locati*, & de qua in puncto appaltus salium, Soccin. *consil. 156. lib. 2.* & Surd. *consil. 507.* dum rei conductæ usus ex 4
casu impeditus fuerat, quamvis conductori non competat actio ad interesse, prout competeret, si culpæ locatoris casus adscribi posset, competebat tamen exceptio diminutionis pensionis, præsertim quia ad tollendum omnem juris ambiguitatem, id expressè conventum fuit per pactum, per quod etiam in terminis consuetis remissionis pensionis, juxta terminos textus *in cap. potuit, & cap. propter sterelitatem extra locati*, cessat omnis dubietas juxta cons. Angeli 312. & aliorum traditionem admissam apud Coccin. *decis. 422* atque habetur sæpiùs deductum in hac materia defalchi *hoc eod. tit.* præsertim *disc. 63.* & altero *de locato disc. 1.*

Et clariùs dicebam procedendum non esse cum terminis consuetis remissionis faciendæ ex causa damni obventi in fructibus juxta dictorum jurium dispositionem, quia in alio capitulo de hoc impedimento in fructuum estimatione, sive impedimento ex causa pestis, belli vel alia, expressè & distinctè conventum fuit, unde per partes agnitum fuit in isto casu tractari de peremptione, seu deficientia substantiæ.

Licèt enim ex alias hoc titulo deductis substantia tunc propriè perire, seu deficere dicatur, quando deficit, vel 5
impeditus est usus ipsius causæ productivæ fructuum, secus ubi ex accidenti impeditur; vel diminuitur effectus ipsius causæ, ipsa nempè fructuum perceptio, firma remanente ipsa causa productiva, ut in præsenti pro ratione dubitandi dici posse videbatur, dum sterilitas solùm consueti fructus perceptionem impederat, eo modo, quo in vinea, vel alio prædio, vitio Cœli antiquo anno, vel tempore, siccitas, inundatio, vel imbres consuetam fructuum perceptionem impedire solent; Nihilominus in præsenti procedendum erat cum terminis deficientis substantiæ, vel quia ita partes ex conventione agnoverunt, ut suprà, vel etiam quia in effectu locatæ non erant salinæ ad integrum fructum percipiendum, eo modo, quo locatur vinea, vel ager, cujus integer fructus à natura productus conductoris commodo, & utilitati cederet, quo casu conductor futuram aleam, seu fortunam emisse dicitur, itaut quemadmodum ex naturæ beneficio, & liberalitate magnum lucrum in casu fertilitatis consequitur, ita ex ejusdem naturæ defectu damnum sterilitatis patiatur, juxta regulam text. *in l. secundum naturam de regulis juris.* Et ex qua ratione denegatur conductori remissio pensionis ob damnum sterilitatis in fructibus, nisi esset intolerabile.

Non tamen ita est in præsenti conductione, quia si in casu fertilitatis, salinæ magnam salis quantitatem producerent, non possunt Appaltatores in proprios usus convertere, nisi dictam præscriptam quantitatem saccorum 57. mil. reliquum verò, detractis expensis culturæ, & fabricationis, cedit juxta formam Capitulorum commodo Cameræ, quæ reponere, & conservare solent in horreis ea conservis, ut ita in aliquo salinarum accidenti populorum necessitati consuleret, donec aliundè provideret. Igitur nulla ratio patitur, ut qui commodum fertilitatis sentire non debet, sterilitatis incommodo subjaceat.

Atque licet ob distributum pretium in singulos annos, ex magis recepto Doctorum sensu, hujusmodi appaltus

septimam seu octavam partem, quæ Principi vel Reipublicæ solvitur pro mercibus, quæ ad portum, Civitatem, vel emporium vehuntur, & introducuntur, propriè dictum à vehendo, & quod alias *telonæ*, seu *armandia*, & frequentius *Dohana* dicitur, & tamen passim usurpatur pro quacumque publici oneris specie, ut per Capyc. *in dicta investit. feudali* verbo *vectigalibus*, plenè Balzaran. *de feudis in cap. unico*, *quæ sint regalia* verbo *vectigalia nu.* 1. *& seq.* Borell. *de præstant. Regis Catholici c.* 11. *& communiter*, ideòque jus non est in verbis, sed in re.

6 Quatenus igitur ad rem pertinet, observabam istud dici non posse onus civibus, & incolis impositum ratione industriæ, seu mercaturæ, dum illud debetur etiam de frumento alijsque frugibus, quæ in prædiis, & fundis colliguntur, quod non importat mercaturam, neque regulariter venit sub bannis prohibentibus extractionem, ut benè cæteris allegatis, Ann. *singul.* 49 & 50.

Minusque dici posse videbatur esse gabellam contractus, cum restricta non esset ad solam venditionem, sed percuteret etiam extractionem ut supra. Ideòque mihi probabilius videbatur istud esse onus meré personale impositum ipsis civibus, & incolis, ita commodius & magis insensibiliter exigendum ex bonis, & frugibus quæ extrahuntur seu venduntur. Quo posito non spectatur locus, ubi actus

7 venditionis sequatur, sed spectatur persona, quàm bona sequuntur, & sic non intrant quæstiones, de quibus Guttierez *de gabellis q.* 104. *& seqq. in specie q.* 107. de animalibus, quæ ducuntur de loco ad locum, cum revera intrare non videatur localitas, præsertim verò si in loco, in quo fiat vèditio, nulla gabella vel aliud onus, ipsius venditionis ratione solvatur.

8 Probari hæc mihi videbantur cum terminis decimarum congruè ad rem facientibus, quoniam *ut hoc eod. tit. ad hanc vectigalium materiam frequenter habetur*, juxta magis communem, & receptam opinionem, gabellæ & vectigalia dicuntur quædam species decimæ temporalis, quæ principi solvitur adinstar decimæ spiritualis, quæ præstatur Deo, ejusque loco Parochis, & aliis divina ministrantibus.

9 In terminis etenim decimarum solvendarum ex ovibus, aliisque animalibus, quæ non per integram anni partem pascua sumunt in patria, seu in domicilio domini, sed in aliis regionibus, disputant DD. cui Parocho illæ debeantur, & dato concursu alterius decimatoris, necnon præsupposito, quod hæc esset decima potiùs realis seu prædialis, quam personalis, magis communiter concludi videtur eas spectare ad utrumque decimatorem pro rata, secus autem ubi cessaret dictus duplicis decimatoris concursus, tunc enim reputantur potiùs decimæ personales solvendæ per Dominum ratione industriæ, ideòque ejus persona, seu subjectio attendenda est, non curato, an in uno vel altero loco animalia morentur, & pascua sumant, ut patet ex collectis per Barbos. de Parocho *cap.* 28. §. 2. *nu.* 38. *cum seqq.*

10 Ideòque cum supponeretur, in loco venditionis aliam solutam non esse gabellam, videbatur cum his terminis procedendum esse, spectata persona Domini, & possessoris, secus autem ubi alteram gabellam ibi solvere oportuisset, cum tunc obstare videretur conclusio, quod pro eadem re, seu eodem actu duplicata gabella præstanda non est, Cyriac. *controv.* 646. *num.* 7. ubi allegantur Alex. *cons.* 143. *num.* 6. *lib.* 6. Corneus *cons.* 106. *num.* 6. *vol.* 4. Licèt super hoc nihil determinatè affirmaverim, utpotè extra quæsiti oportunitatem, dum ex facto cessabat difficultas.

11 Clariùs verò hæc sibi locum vendicare dicebam, quia hujusmodi animalium absentia à loco erat occasionalis, pro necessitate scilicèt sumendi pascua, quæ in propria patria certa anni parte haberi non possunt, animo redeundi. Hæc autem absentia non tollit domicilium, ac permanentiam in loco, utpotè causativa seu occasionalis juxta communem, & receptam conclusionem, de qua Felin. *in c. Rodulphus nu.* 13. & 14. *de rescriptis*, ubi loquitur de seipso, Cyriac. *contr.* 292. *nu.* 31. apud quem cæteri, & habetur pluries, ad materiam civilitatis *sub tit. de præeminentiis*.

12 Et si quæ superesset difficultas, illam omninò cessare dicebam ex observantia, quæ in omni materia est optima interpres, magis verò in hac materia vectigalium & gabellarum, in qua habet aliquid peculiare ac totum facit ad text. *in l. fin. Cod. Vectigalia nova l. fi publicanus §. finali*, *ff. de publicanis* DD. communiter, de quibus Bertazzol. *cons. crim.* 256. *n.* 12. Surd. *cons.* 470. *nu.* 15. Cyriac. *controv.* 222. *nu.* 18. *& frequenter in aliis hoc eod. tit. ad hanc materiam*. Potissimè quia ista observantia seu consuetudo particularis conformare videtur cum observantia seu consuetudine generali Provinciarum præsertim adjacentium in utroque Abrutio ultra & citra, ubi major assis illorum incolarum consistit in gregibus ovium quæ pro notabiliori parte anni morantur, vel in Apulia, vel in maritimis Status Ecclesiastici, & tamen in supportatione onerum de eis habetur ratio, ac si loco, inspecta persona Domini & possessoris. Ideòque tanquam in casu expressè in jure non deciso, re- 13
ctè confugiendum est ad observantiam seu consuetudinem adjacentium regionum, ex collectis per scribentes apud Prat. *responso crimin.* 46. *nu.* 56. *cum seq.* & de consuetudine vicinarum Civitatum seu regionum aut Ecclesiarum habetur in Forosempronien. seu Eugubina emphyteusis coram Coccino *decis.* 237. *nu.* 9. *& seqq. par.* 11. *recent.* & est conclusio tam hoc tit. quàm in aliis frequenter deducta, utpotè frequens, & recepta.

Satisque ad ita sentiendum me impulit consideratio, quod si tutum demandat hujusmodi oneris solutionem, etiam pro extractione frumentis, vini, aliarumque frugum, quæ colliguntur in propriis prædiis, & in quibus non intrant termini industriæ seu mercaturæ, ut apud Ann. *d. singul.* 49. & 50. *cum ibi allegatis*, si enim pro istis hoc onus solvitur, multò magis pro industriis, & negotiationibus.

Ac etiam spectata qualitate loci, cùm non sit Emporium, vel locus mercantilis, ad quem concurrunt negotiantes, itaut ibidem probabiliter omnium bonorum, & mercium, vel saltem majoris partis contractatio sequatur, sed quasi perneccsse oporteat, tam fruges & bona, quam animalia, lanas, pannos, & alia hujusmodi extrahere, ac alio traducere, ut vendantur; unde propterea istud onus alias ferè in nihilo remaneret verificabile, atque facilimè, occasione hujusmodi extractionis exclusivæ fraudis, ita eludere solutionem ejusdem oneris, absque eo quod dici possit id factum esse in fraudem, stante dicto justo motivo, seu causa extrahendi, ut in proposito extractionis animalium vel bonorum de loco ad locum ponderatur apud Guttier. *loco supra citato*, unde remaneret lex omninò elusoria imposita potiùs verbis, quam rebus. Ideòque ex pluribus ita concluendum censui, attenta potissimè qualitate loci, in quo non nisi pro modo facultatum, & ista occasione incolæ videntur collectabiles, seu habiles ad supportationem hujusmodi oneris Domino præstandi. Ac etiam stante exceptuatione Ecclesiarum, & Nobilium, quod propriè comprobare videtur istud esse onus meré personale ipsorum subditorum, & incolarum, ita cum his occasionibus commodius ferendum, ideòque ad solas personas respectus habendus est.

Post hæc scripta reperi gravem Doctorem Sebastianum de Neap. *ad Capit. Regni* 193. *incip. in singul.* juxta compilationem Jo: Anton. de Nigr. *nu.* 8. ubi procedit cum eisdem distinctionibus, & an ocasione nundinarum seu alia occasione alibi animalia vendantur, & an in loco in quo venduntur, aliud supporterur onus necne, unde lætatus fum, quod etiam fine speciali auctoritate dixi idem, quod nostri majores dixerunt, & cum hoc Doctore, solùm eum laudando, pertransit de Marin. *resol.* 35. *num. fin. lib.* 2.

ROMANA TAXÆ NURSINORUM
PRO UNIVERSITATE NURSINORUM, ET CASSIANORUM VENDENTIUM AVES, ET CARNES SILVESTRES NUNCUPATOS CAMPIFLORÆ.
CUM NURSINIS, ET CASSIANIS PISCIUM VENDITORIBUS NUNCUPATIS PISCARIÆ

Casus decisus per Cameram pro Universitate Campiflorę.

De contributione debita Universitati alicujus artis vel exercitii per homines illam artem exercentes. An debeatur licèt artem non exerceant, vel alteri universitati sint adscripti. Et an conventiones habitæ per prædecessores obligent successores idem habentes exercitium.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *Obligatio illorum de Universitate proprio etiam nomine se obligantium an subsistineatur, si obligatio ipsius Universitatis non subsistat.*
3 *De pluribus exemplis, ut una obligatio respectu unius sit valida, & respectu alterius invalida.*
4 *Obligatio quando dicatur causativa seu occasionalis, itaut cessante causa cesset.*

5 *Artifex*

5 *Artifex vel alter se adscribens alicui universitati vel Collegio, an perpetuo sit additus illis oneribus.*
6 *Notarius si efficiatur Doctor an remaneat Doctor.*
7 *Universitas semper est eadem, licet personæ immutentur.*
8 *Quando dicantur una vel plures universitates, & an una formalis divisa esse possit in plures materiales.*
9 *Unus & eidem an possit esse civis plurium Civitatum, seu adscriptus pluribus vel universitatibus.*

DISC. XCVIII.

1 NUrsini, & Cassiani ab antiquissimo tempore artem venditorum avium, & carnium silvestrium in Urbe exercentes, suamque Universitatem, more aliarum artium vel ministeriorum constituentes, cum tempore quadragesimali, ne otiosi manerent, exercitium vendendi pisces per Civitatem assumere cœpissent, se illis oppositos fuit Universitas fori piscarii complexiva omnium pisces vendentium vel aliàs contractantium, prætendendo ex privilegiis, vel antiqua consuetudine, hujusmodi exercitium absque ipsius Universitatis ejusque Consultum licentia explicari non posse. Unde litem habuit cum dicta Universitate Nursinorum, & Cassianorum, cum qua de anno 1583. deventum est ad concordiam, per quam conventum fuit, ut soluta singulis annis per dictam Universitatem Nursinorum, & Cassianorum dictæ Universitati fori piscarii quadam præstatione, liberum eis esset absque alia Consulum licentia pisces vendere.

Tractu temporis, plerique ex dictis Nursinis, & Cassianis, huic novo exercitio magis quam antiquo se tradentes, constituere cœperunt quamdam speciem Universitatis distinctæ ab illa venditorum avium, & carnium silvestrium, itaut vulgò dicerentur Nursini Campifloræ, & Nursini piscarii, ac propterea isti denegare cœperunt antiquæ Universitati omnium hujusmodi nationalium dictas artes exercentium complexivæ taxas, & collectas pro ejus onerum supportatione, per singulos singulis annis solvi consuetas. Sed de anno 1627. deventum est ad concordiam, per quam illi in foro piscario existentes, promiserunt solvere Universitati nuncupatæ Campifloræ singulis annis scut. 15. pro reficienda jactura mensæ Conservatorum, & quasdam alias summas pro aliis oneribus, & de anno 1637. ortis denuò dissidiis, plerique ex dictis nationibus piscium venditores, denuò promiserunt dictam concordiam observare, obligando se ipsos, eorumque hæredes, & bona etiam propriis, & privatis nominibus, prout de facto per plures annos continuarunt.

Defunctis autem pro majori parte dictis obligatis, atque per alios superstites mutato exercitio, vendendo scilicèt pisces, non per Urbem ut priùs, sed in petris, & apotecis, unde prætendere cœperunt fecisse transitum in Universitatem generalem omnium piscariorum. Novis autem nationalibus tanquam non obligatis prætendentibus se non teneri ad dictam collectam de facto denegatam. Hinc propterea ortæ fuerunt novæ controversiæ, super quibus introducta lite in Camera, emanarunt duæ sententiæ contra Universitatem Campiflorę, declarando nullam ei ad dictam taxam seu collectam competere actionem contra dictos Nursinos, & Cassianos piscium venditores.

In hoc autem statu in tertia instantia ad causæ defensionem per dictam Universitatem Campifloræ evocatus, visis præcedentium instantiarum scripturis hinc inde datis, credidi dictas sententias utpotè injustas non posse substineri, dictamque Universitatem Campifloræ, non benè defensam, justam fovere causam. Pro faciliori tamen resolutione distinguendas censui inspectiones inter personas propriis nominibus obligatas adhuc viventes, & alias non obligatas, solo jure universali adstringendas.

2 Primo casu clarum videri dicebam illos teneri, quamvis etiam admitterentur respectu successorum. Et corporis universalis obligationem non subsistineri. Stant enim benè simul obligationem Civitatis esse invalidam, & tamen validam esse illam civium particularium juxta text. *in l. Civitas ff. si cert. pet.* & tanquam absolutum de jure communi admittitur per DD. Regnicolas, de quibus Marin. *lib.* 1. *var. cap.* 77. *& lib.* 2. *cap.* 59. dum in vim *pragm.* 11. *de administratione Universitatum* agunt de invalida civium obligatione in causam Universitatis ob expressam pragmaticæ dispositionem, qua non ostante de jure ita sæpè dixit Rota, præsertim in Brundusina census 18. Junii 1660. Priolo, & Tarentina census 15. Junii & 5. Decembris 1663. Taja.

3 Stant enim benè simul, unum eumdemque contractum, in quo plures personæ interveniant, respectu unius esse invalidum, respectu verò alteriùs validum, & obligatorium, Cancer. *par.* 3. *var. c.* 2. *num.* 227. Rota in Bononullitatis Concordiæ 1. Julii 1646. coram Bichio. Unde videmus obligationem contractam per pupillum, & tutorem etiam nomine proprio, non subsistineri respectu pupilli, sed benè respectu tutoris, ex plenè deductis *dec.* 510. *p.* 5. *recent. ibique adden. dec.* 42. post Merlin. *de pign. & in aliis*. Ita pariter de obligatione duorum correorum, quorum unus sit filius familias, vel alias ad contrahendum inhabilitatus, alter verò non impeditus, quia si obligatio respectu primi est nulla, remanet tamen valida, & obligatoria respectu secundi, quamvis in effectu negotium spectare ad primum, itaut iste secundus gereret partes fidejussoris, quoties non tanquam fidejussor, & accessorié, sed tanquam principalis correus principaliter, & insolidum se obligavit, quia distinctio, an negotium spectet ad unum vel alterum, & quis dicatur principalis, vel fidejussor, rectè procedit inter seipsos, non autem quoad creditorem, cujus respectu tali casu omnes dicuntur principales correi debendi Greg. *dec.* 321. 560. & 564. *d. dec.* 510. *par.* 5. *rec. ad dec.* 42. post Merlin. *de pign. dec.* 216. & 242. post Zacc. *de oblig.* in quibus concordantes. Et in concordia, vel contractu absque solemnitatibus initio per Prælatum vel alios Ecclesiæ administratores, quia non obligat Ecclesiam, & successores, sed benè obligat personas ipsorum contrahentium, si proprio & privato nomine se obligaverint, quatenus tamen concernat ipsorum præjudicium non Ecclesiæ, constat ex deductis per Greg. & adden. *dec.* 153. Burat. & adden. *dec. pariter* 132. *ubi cæteri*.

Opponebant obligati, eorum obligationem fuisse causativam, sive occasionalem, ob exercitium scilicèt vendendi aves, & carnes silvestres ac pisces per Civitatem, unde cum primam artem vendendi aves ampliùs non exercerent, sed se restringentes ad illam venditionis piscium, tranfierint in alteram Universitatem generalem piscariorum, cessare 4
debebat eorum obligatio ex regula text. *in c. cum cessante*, de qua plenè Amatus *resol.* 21. *dec.* 428. *par.* 1. *rec. & sæpè hoc tit. ad materiam officiorum*. Alia etiam regula accedente, quod pro uno eodemque exercitio non debet quis duplici onere gravari, ac per duas Universitates collectari.

Sed facilis visa est responsio, quia cum in vim dictæ concordiæ ab hac Universitate dicti obligati ita utriusque artis exercitium acquisierint, si nolebant unam exercere, sibi imputent, nec præterea cessata dicitur eorum obligatio, cum suprædicta regula cessantis obligationis causativæ, de qua præsertim in Romana extinctionis locorum montium *hoc tit. ad materiam officiorum disc.* 8. procedat, ubi causa cessat ex casu vel facto tertii, seu natura rei, secus autem si ex voluntate, & mero arbitrio obligati ex deductis per eumdem Amat. *d. resol.* 21. *n.* 2. 3. & 5. Dando exemplum de se adscribente in matricula Notariorum sub obligatione solvendi aliquam præstationem, quia si non vult exercere notariatum, retinet potentiam. Sic pariter desumente licentiam portandi ensem vel alia arma cum similibus. Sicut enim si ipsi vellent exercere dictam duplicem artem, non posset Universitas eos impedire, ita durare debet obligatio ratione istius habitus, & facultatis ex regula correlativorum.

Et Nihilominus cum hæc Universitas sit complexiva istorum nationalium utramque artem exercentium, si aliqui unam non exercent, sufficit quod alteram retineant, præsertim quia de tempore obligationis, apud eosdem obligatos in confesso erat, nonnisi unam artem venditoris pisciumtunc exerceri, ideòque istius tantum intuitu principaliter inita fuit obligatio, cujus causa non cessabat, dum in eodem exercitio continuabatur.

Nec referre dicebam, quod ipsi transierint in alteram Universitatem generalem piscariorum, cui taxam solvebant, quia cùm id proveniret ex eorum voluntate, & mero arbitratu, id suffragari non debet, ut supra; non quod hujusmodi obligationes factæ intuitu alicujus officii, vel exercitii debeant aliquem invitum afficere usque ad mortem, cum id jure non subsistere crederem, sed quod durent durante illa causa, quamvis ex eadem alteri universitati, vel Collegio obligati se etiam addicant; Utputa Canonicus alicujus Cathedralis, vel Collegiatæ, ratione illius Canonicatus se obligat etiam proprio nomine ad aliquam annuam præstationem à Capitulo, & Canonicis illius Ecclesiæ, & ratione Canonicatus solvendam, si eodem Canonicatu retento, alium alterius Ecclesiæ suscipiat, vel alicui Congregationi omnium Canonicorum complexivæ se adscribere velit, & istius onera solvere, non

inde

inde sequitur cessare primam ejus obligationem, dum adhuc durat qualitas Canonicalis, quæ est illius causa; Sed si Canonicatum dimittat, itaut exeat de illo genere, atque Canonicalem qualitatem nullatenus retineat, tunc non videtur ejus obligationem durare, quamvis Canonicatus dimisso fuisset voluntaria cum similibus.

Sic à pari, si artifex unius artis Universitati, seu matriculæ se adscribat, & pro adscriptione aliquid una vice in inculæ se adscribat, & pro adscriptione aliquid una vice in ingressu solvat pro facultate illam artem exercendi toto ejus vitæ tempore, si deindè mutata voluntate illam amplius exercere nolit, non per hoc repetit solutum; Adinstar suscipientis Doctoratum in jure civili, vel Canonico, quia si unum, & non alterum, vel neutrum exercere velit, non per hoc repetit solutum, quod dicitur pretium susceptæ facultatis, sive habitus ad exercendum; Sed si se obliget ad solvendas annuas taxas, & collecta per artifices solvi consuetas, nisi expresse dicat ad id se obligare pro tempore ejus vitæ, non videtur sibi præclusa facultas relinquendi dictam artem, & transeundi ad sphæram omninò diversam, se priyando non solum exercitio, sed etiam habitu, & facultate, ne alias dici contingat successionem alicujus artis, vel exercitii esse speciem solemnis professionis emissiæ in Religione, sive quod se faciat servum adscriptitium.

Tunc enim procedunt ea, quæ dicunt DD. de Notario
6 effecto Doctore, quod non definit esse Notarius, quamvis Notariatum amplius non exerceat, ex deductis per Rovit. *super pragm. de notar.* quando vult retinere potentiam, & facultatem exercendi etiam Notariatum, quia sola potentia, seu facultas est causa obligationis, neque implicat, ut unius artis, vel exercitii professor, illa saltem habitu retenta, alteram etiam suscipiat; Ut de una, & eadem persona addicta duabus artibus, ac utriusque legibus, & oneribus subjecta, benè Roman. *cons.* 422. Secus si etiam dicto habitu, & facultate se privet, quia tunc exire omninò dicitur ex illo genere, seu sphæra, in qua proindè habetur pro mortuo, seu non extante; Secus autem dicta potentia retenta, quæ sola spectatur, quamvis voluntariè ad actum, seu exercitium non deducatur.

Et ex præmissis in particulari disputatione habita super solo puncto obligationis singulorum, ad favorem Universitatis recedendo ab alias resolutis, contra obligatos judicatum fuit, ac punctus habitus pro claro.

Assumpta deindè in separata disputatione alia inspectione super obligatione corporis universalis, & consequenter successorum, quamvis propriis nominibus obligati non essent; Dicebam adhuc idem esse respondendum, quia posita obligatione Universitatis, nihil refert immutatas
7 esse personas, quæ se obligarunt, cum Universitas dicatur semper unum, & idem corpus, quod ex personarum mutatione non immutatur, Calderin. *cons.* 21. *de præbend.* Merlin. *dec.* 663. *num.* 64. *& 65. alias decis.* 3. *par.* 7. *recent.* ubi concordantes, unde successores in Universitate remanent sine dubio obligati ad corporis universalis onera, quoties ibius valida obligatio datur.

Pro valida autem obligatione totius corporis, dicebam istam esse unicam Universitatem utriusque artis, vel exercitii complexivam, quamvis ratione diversitatis exercitiorum, ac etiam locorum, seu quarteriorum, ubi vivunt, & exercent, illa materialiter divisa appareat, quia formaliter est una; Neque de jure implicat, unam eamdemque Universitatem formaliter constitui ex pluribus corporibus
8 materialiter divisis, ex theor. *in leg. omnes populi num.* 7. *ff. de justit. & jure*, ubi cæteri, de quibus Loseus *de jure Universitatis par.* 3. *cap.* 15. *n.* 4. Anna *singul.* 83. Rota in Comen. Collegii 14. Februarii 1653. coram Zarata. Quod etiam habemus in Ecclesiis, ut dari possit una Cathedralis formalis constituta ex pluribus Ecclesiis materialibus inter se distinctis, & in diversis locis constitutis, ex deductis apud Peniam *dec.* 696. Othobon. *dec.* 4. Cæsaraugustana Cathedralis 21. Junii 1655. & 6. Martii 1656. coram Bichio, ut latius habetur in eadem Cæsaraugustana, & in Syppontina *sub tit. de Præeminentiis*.

Obiiciebatur in contrarium, solam naturalitatem hujusmodi obligationem non inducere, neque ex eo, quod quis sit Cassianus, vel Nursinus resultare, quod debeat invitus esse de hac Universitate; Replicabam tamen id esse verissimum respectu illorum Nursinorum, & Cassianorum, qui hoc exercitium vandendi pisces non habent, sed aliis artibus, & exercitiis se addicunt, secus autem respectu illorum, qui hujusmodi artem exercere volunt, nam eo ipso, quod illam faciunt, efficiuntur ipsius artis Universitatis subditi; Ideòque taxa non prætendebatur ab omnibus hujusmodi nationalibus in Urbe commorantibus ex sola ratione patriæ, seu nationis, sed ab illis exercere volentibus hanc artem dictæ Universitati respectu istorum nationalium subjectam; Et ad ea, quæ dicebantur de transitu ad aliam Universitatem generalem discriorum, respondebam cum eisdem superius dictis, respectu eorum, qui se particulariter obligaverant; Quæ omnia visa sunt relevantia, ideòque revocatis contrariis sententiis præcedentibus, pro Universitate concordibus votis judicatum fuit.

Difficultas, & quidem relevans, solum fuit in eo, quod prætendebatur huic Universitati in vim concordiæ initæ cum dicta Universitate generali piscariorum, non competere, nisi facultatem vendendi pisces per Urbem, non autem in petris, & apothecis, sive emendi more mercatorum, ut vulgò dicitur, *al cottio*; Unde propterea illi Nursini, & Cassiani, qui juxta hunc modum artem exercere volebant, dicebant se ab hac Universitate exemptos, sed difficultas sublata fuit ex facto, in quo cum observantia ab ipsius concordiæ tempore probatum fuit, hujus Universitatis nationales liberum habere exercitium tam uno, quam altero modo; Quodque adscriptio Universitati magnæ, seu generali omnium piscariorum erat voluntaria, & gratia obtinendi artis Consulatus, & officia, aliasque honorificentias, quia non implicat unam, eamdemque personam duabus artibus addictam esse juxta *d. cons.* 422. Romani, Franch. & Add. *dec.* 175. Cabedo *dec.* 158. *par.* 1. Rovit. *super pragm. in rubr. de Magistris artium*.

Ac magis proximè, non implicat unum esse civem duarum Civitatum, in quarum una retineat civilitatem naturalem, in altera eam acquirat per allectionem, itaut utriusque prærogativis gaudeat, & oneribus subjaceat, ut *sub d. tit. de præeminentiis, ubi de materia civilitatis*, ita in præsenti possunt isti esse de Universitate minori complexiva dictorum nationalium tantum dictas duas artes, vel earum alteram exercentium, & tamen esse etiam de Universitate generali, & majori, solumque difficultas caderet, quando id, quod ob adscriptionem Universitati majori facere possunt, esse eis interdictum, si huic tantum Universitati adscripti essent.

ROMANA CONTRIBUTIONIS PRO UNIVERSITATIBUS REGATTERIORUM, ET ALIORUM ARTIFICUM CUM ACADEMIA PICTORUM.

Casus resolutus, ut infra.

An contributio debita per revenditores picturarum, vel aliarum rerum intret, ubi pictura, vel res venditur accessoriè ad illud opus.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Mandatum de faciendo non exequutum non importat factum.*
3 *Imposita gabella exercentibus aliquam artem, de quibus intelligatur.*
4 *In edictis mixtum non venit sub simplici.*
5 *De distinctione artium, & artificum.*
6 *In dubio contra gabellam.*
7 *Qui dicantur mercatores, & qui artifices.*

DISC. XCIX.

CUm Academia pictorum, ac sculptorum, de anno 1
1633. decrevisset, quod omnes hujusmodi professiones exercentes, seu alii artifices circa idem opus cooperantes dictæ Academiæ aggregati, tenerentur quamdam mensfruam collectam, seu contributionem dictæ Universitati pro ejus indigentiis solvere, atque in eundem effectum de facili assequendum, judicem particularem cum oportunis facultatibus à Sanctissimo deputatum obtinendi, porrectisque desuper precibus Urbano VIII. Hic per litteras in forma brevis Cardinali Barberino ejusdem Academiæ Protectori facultatem dedit dictum decretum approbandi, & confirmandi, omnesque ejus defectus supplendi, necnon judicem particularem deputandi, ac etiam ordinandi, præcipiendi, & mandandi, quod singuli lapicidæ, calceolarii, barbitonsores, propali, vulgò *regatterii*, & alii tabulas pictas revendentes, seu eas confici facientes, ut venderent, scuta decem singulis annis eidem Academiæ solvere tenerentur, Cardinalis autem in vim dictæ facultatis

decretum prædictum approbavit, ac judicem deputavit, sed in ultima parte cogendi alios, ut supra ad annuam contributionem scut. decem mil. decrevit, atque spatio annorum 30. & ultra nil de hac ultima contributione exactum fuit usque ad annum 1644. in quo Academia prædicta eam exigere velle tentavit à propalis, seu regatteriis generalibus omnium supellectilium, & mobilium diversi generis, tabulas pictas unà cum dictis aliis bonis vendentibus, & ab illis artificibus, qui frequentius in via coronariorum existentes, cornices seu alia ornamenta, æris, auricalchi vel argenti, ad formam parvarum iconarum cum tabulis pictis admixtis conficiunt, & vendunt.

Unde pro utraque Universitate, licet seperatim scribens, injustam dicebam Academiæ actricis prætensionem, ex eo præcipuè fundamento utrique Universitati, ac omnibus aliis revenditoribus communi, quod deficeret legitima facultas exigendi ab invitis, & non existentibus de
2 corpore Academiæ dictam collectam, quam utpotè de Regalibus, nemini quam Principi, vel cui Princeps concesserit, indicere ac exigere licet; Et quamvis in præsenti hæc facultas per Papam concessa esset, quia tamen non erat pura, & dispositiva, sed in forma commissaria, itaut potius mandatum de indicendo, quam indictionem contineret, idcircò non sequuta ejusdem facultatis executione, perindè habendum erat, ac si concessa non esset, quia mandatum de providendo, seu faciendo, non sequuto facto, seu provisione nullum jus format, seu tribuit, ad notat. per Card. & Vital. *in Clem. unic. de excess. Prælat. in regul. de* Mand. *cancel. q.* 55. *n.* 3. Rebuff. *in prax. benef. sit. de resc. in forma dignum n.* 2. 3. Lotter. *de benef. lib.* 3. *qu.* 8. *n.* 138. *& seq.* Rot. in Tridentina Parochialis 5. Decembris 1646. coram Cetro, & in aliis, cum sit propositio in materia beneficiali quotidiana, quoties ad executionem deventum non est, licet ea exequuta, seu exequutione de jure non deneganda, etiam gratia in forma dignum, seu mandatum de providendo dicatur jus tribuere, ut non semel habetur in sua materia *sub tit. de beneficiis*.

Plura enim motiva concurrere potuerunt in Cardinali Protectore ad denegandam executionem hujus ultimæ gratiæ, dictaque facultate non utendum, atque dum ex pluribus in eadem commissione contentis, aliqua approbavit, signum est, quod in omissis noluit, accedente præsertim tricennali observantia hujusmodi voluntatem corroborante; Si enim longæva observantia annorum 30. est apta ad inducendam exemptionem à collectis, & contributionibus, quamvis aliàs legitimè indictis, & de jure exigibilibus, *ut non semel deductum habetur hoc titulo*, multò magis attendenda est ad inducendam hujus gratiæ ineffectuationem.

Cæterum, ubi etiam talis contributio dispositivè per Papam demandata esset, sive per Cardinalem Protectorem indicta, adhuc tamen respectu Universitatis regatteriorum, dicebam id intelligendum esse de illis, qui principaliter,
3 seu simpliciter artem emendi, & revendendi tabulas pictas exercent, ut plerique in Urbe adsunt, non autem de illis regatteriis generalibus, quorum institutum est emendi omnia mobilia, seu supellectilia, ornamenta, & massaritias domorum, sub quibus emuntur, & revenduntur etiam tabulæ pictæ, vel statuæ, tanquam venientes sub uni-
4 versitate supellectilium, & ornamentorum, quia in odiosis, & præjudicialibus, ut absque dubio sunt hujusmodi contributiones, & onera, sub simplici non venit mixtum, ex plenè deductis per Barbos. *axiom.* 152. *nu.* 11. & Surd. *dec.* 174. *nu.* 14. *cum seqq.*

Magna enim differentia est inter artes, quæ considerantur, & exercentur tanquam distinctæ, distincta Collegia, seu Universitates habentes, & illas artes, quæ constituunt
5 circa res mixtas, plurium artium complexivas; Primò enim casu exercens plures artes, omnium statutis, & oneribus subjacet, ac privilegiis, & favoribus respectivè, seu distributivè potitur, *juxta cons. Roman.* 422. cum aliis in Romana taxæ pro Universitate Nursinorum Campisfori *hoc tit. disc.* 99. In secundo autem casu, qualis est ille hujusmodi regatteriorum ementium, & revendentium bona diversarum specierum spectantium ad plures artes separatas, dicitur quædam ars mixta, continens tertiam speciem, & de nulla dictarum inter se distinctarum artium sapiens, nam aliàs duo sequerentur absurda; Unum quod isti regatterii, nullam constituere possent universitatem repræsentantem propriam artem; Alterum, quod cogerentur subjecti esse omnibus universitatibus, seu collegiis singularum artium, ad quas pertinent respectivè singulæ species suppellectilium, & ornamentorum domorum, quæ per istos ita in confuso contractantur.

Atque saltem ex hoc negari non posse dicebam, casum 6
redii dubium, ut pro eis conventis esset respondendum; Tum ex observantia, quæ in omni materia interpretationis primatum obtinet, præcipuè verò in illa gabellarum, & onerum totum facit, ut sæpius *hoc tit.* Tum quia in dubio contra gabellas, & onera respondendum est, Cyriac. *controv.* 350. *nu.* 24. Rota *dec.* 118. *p.* 11. *rec. in fine*.

Respectu verò alterius Universitatis illorum, qui fabricabant cornices, seu ornamenta, ut supra, adhuc dicebam eos sub tali dispositione non comprehendi, ex eadem superius dicta regula, ut sub simplici non veniat mixtum, ac etiam, quia per istos, tabulæ pictæ non revenduntur pro mercatura, itaut in hujusmodi revenditione eorum institutum consistat, sed cum ipsorum ars principaliter versetur circa prædictorum ornamentorum constructionem, adjiciuntur deindè tabulæ pictæ, accessoriè, & consequativè ad operis perfectionem, ideòque illarum mercatores, seu revenditores dici non possunt.

Mercatores enim, seu revenditores, propriè dicuntur illi, qui bona, seu merces emunt, ut eadem, non immutata speciæ revendant, secus autem, ubi cum eorum opi- 7
ficio in diversas species reducunt, & vendunt, præsertim ubi opificium est principale, res autem empta est accessoria, itaut regulando actum à præponderanti, institutum in opificio magis consistere dicitur, ad text. *in cap. ejiciens 88. dist.* Feder. de Sen. *cons.* 204. & cæteri apud Surd. *dec.* 313. *n.* 1. concurrente etiam diuturna observantia optima interprete; Audio quod de facto tunc pro unica vice ex quibusdam respectibus demandata fuit quædam solutio.

ROMANA COLLECTÆ HEBRÆORUM PRO UNIVERSITATE HEBRÆORUM CUM HEBRÆIS PARTICULARIBUS,

Habentibus bona juramento subjecta.

Responsum pro veritate.

Facto juramento, seu æstimo bonorum Hebræorum pro datis solvendis per quinquennium, si isto durante bona possessa per unum ex causa dotis, vel alia transeant in alium, An & quomodo datium augeri, ac respectivè minui, seu aliàs variari debeat.

SUMMARIUM.

1 *Facti series, & quomodo fiat juramentum, seu æstimum Hebræorum.*
2 *Casus controversiæ circa dicti juramenti intelligentiam.*
3 *Juramentum, seu æstimum importat quemdam contractum inter Universitatem collectantem, & eum, cujus bona æstimantur.*
4 *Durante quinquennio illius æstimi collectæ sunt invariabiles, nec alterari possunt ex facto privatorum in præjudicium Universitatis.*
5 *Alienatis bonis positis in æstimo de uno in alterum, est in electione Universitatis exigere collectas ab uno, vel altero possessore.*
6 *De augmento, vel diminutione bonorum allibratorum, an durante quinquennio, vel alio tempore habenda sit ratio.*
7 *Æstimum faciendum est quolibet quinquennio, & ita servat Universitas Hebræorum.*
8 *Faciendum est defalcum bonorum, quæ pereant, vel diminuantur ex incendio, furto, vel infortunio.*

DISC. C.

IN capitulis conditis per Universitatem Hebræorum su- 1
per juramento universali per singulos in eo quinquennio præstando pro solutione collectarum, præsertim in cap. 26. dispositum fuit, ut jurantes infra summam sc. 500. solverent bajoc. 12. cum dimidio pro quolibet centenario, eamdemque ratam solvere deberent exercentes bancum, quamvis nihil haberent juramento subjectum, illi vero, qui jurarent possidere bona supra dictam summam scut. 500. sed infra mille, solvere deberent ad rationem bajocor. 15. ad quam etiam rationem tenerentur exercētes bancum, quamvis nihil haberent juramento subjectum, quoties habeant in banco pignora excedentia summam scut. mille, jurantes vero ultra summam scutorum mille tenerentur solvere juxta bonorum quantitatem absque alio augmento.

Item in capitulo 19. dispositum fuit, eos qui pecunias receperunt ex causa dotis ante dictorum capitulorum confectio-

fectionem, teneri de illis præstare juramentum, tanquam de bonis propriis, de dotibus autem solutis post capitulationem, dandam esse notulam Universitatis, factoribus, qui summam solutam defalcare deberent solventi, & adscribere viro, qui recepit, excepto casu quo integra dos de tempore nuptiarum solveretur, quo casu tota defalcanda esset solventi, viro autem recipienti solùm imputanda pro duabus tertiis, detracta restanti tertia parte, habito respectu ad expensas nuptiales, & ratam, quæ recipi solet in pannis, & jocalibus.

His ita stantibus, cum contingeret, quod hebræus, 2 qui juravit infra summam scutorum mille, post juramentum præstitum uxorem duceret, dotemque reciperet in summa, quæ unita etiam cum bonis propriis jam juratis non excedat mille, ut puta jurat quis possidere scuta 600. & sic ultra 500. sed infra mille, unde teneatur solvere ad rationem bajoccorum 25. perinde ac simille possideret, deinde recipit pro dote scut. 350. seu etiam 400. itaut dos recepta, unita cum bonis antea possessis, & juratis, non excedat scuta mille; Hinc proinde dubitatum fuit, an teneatur solvere solum bajoccos 25. prout solvebat antea, vel potius, ultra summam de bonis propriis debitam, teneatur etiam solvere aliud datium pro dicta dote sibi obventa; Atque cùm desuper pro veritate interrogatus essem ex parte Universitatis.

Mihi videbatur pro ipsa Universitate, respondendum esse, quod licitet utrumque ipsa exigere posset; Atque ad id sentiendum movebar, quia de tempore quo præstatur juramentum (quod idem importat, ac æstimum, seu allibratio inter Christianos,) acquisitum illico fuit Uni- 3 versitati quoddam jus quasi invariabile pro illo quinquennio circa solutionem collectarum, cum dictum æstimum importet quemdam contractum inter Universitatem, & illum, cujus bona æstimantur, ut per Thomaz. *de collect., vers. si negatum num. 22. inter tract. magnos tom. 12. fol. 152. à tergo*; Ec sic cum jurante jam firmatus est, status toto illo quinquennio invariabilis.

De illa vero dote, quæ postmodum solvitur, Univer- 4 sitas pariter acquisivit jus exigendi collectas à dotante, quod ex facto partium postea sequuto non videtur minuendum, vel alterandum, dum retenta quantitate collectarum jam taxata, variatur solùm persona, quia summa soluta diminuitur solventi, & imputatur recipienti, tanquam patrimonium novum, & diversum ab illo, super quo juramentum præstitum fuit, & ex cujus præstatione jam Universitas in bonis antea possessis jus acquisiverat exigendi ad rationem bajoccorum 25. Unde allibratis, seu positis in æstimo omnibus bonis territorii pro bonis Titii, & Caii, itaut contra utrumque sit firmata quantitas collectarum, si deinde Titius vendat Cajo aliquod prædium, 5 utique illud non erit computandum inter antiqua bona Caii, sed iste solvere debet nomine Titii venditoris, id quod ille solvere debebat si non vendidisset, & hoc arbitrio Universitatis, ut per Thomat. *loco sup. cit.*

Alias sequeretur, quod Universitas defalcaret dotanti summam ex causa dotis solvendam absque relevatione, 6 contra expressum tenorem capitulorum, & præsertim dicti cap. 19. ubi disponitur, quod si uni detrahitur, alteri imputetur absque defalco; Et meritò, quia ut dixi, dictum juramentum, quod importat allibrationem, seu æstimum, firmat statum invariabilem, itaut si durante quinquennio bona augeantur, vel minuantur, nulla augmenti, vel diminutionis ratio habeatur, nisi in novo juramento, seu æstimo pro sequenti quinquennio faciendo, ad text. *in l. fin. C. de alluv.* ubi Bald. & bene incertus auctor *cons. 1. impress.* post Perr. de Ubaldis *in tract. de gabellis num. 1. & 8. inter tractat. magn. dict. tom. 12. fol. 99.* Et de æstimo 7 faciendo quolibet quinquennio, ad effectum attendendi variationem bonorum medio tempore sequutam, quia interim status est invariabilis, Menoch. *consil. 1144. num. 89. & 90. Cyriac. controv. 156. num. 5. & seq. hoc tit. disc. sequenti.*

Quodque status bonorum jam firmatus de tempore juramenti, sit invariabilis, & solùm concedatur commutatio de persona ad personam, constat etiam ex cap. 21. ubi in casu restitutionis dotis disponitur, ut summa, quæ restituitur, defalcetur restituenti, & adscribatur recipienti, & sic semper debet esse idem, & conformis bonorum sta- 8 tus, variata solum persona, quæ non facit cessare conventam quantitatem, nisi in casu incendii, furti, vel alterius infortunii gravis, ob quod notabilis diminutio sequatur, quo casu remissam est arbitrio factorum, quale defalcum faciendum sit, ut in cap. 16. & sic semper stare firmum videtur, quod jus Universitati jam quæsitum ex facto contractu resultante à juramento, non deberet ex facto partium pati diminutionem.

Et idem, quod dictum est de jurantibus supra 500. sed infra mille, procedit proportionabiliter de jurantibus infra 500. seu infra 200. cum eadem sit ratio in omnibus, & hanc dixi mihi videri veritatem.

ROMANA COLLECTÆ HEBRÆORUM PRO EADEM UNIVERSITATE HEBRÆORUM CUM JOSEPHO TOSCANO ETIAM HEBRÆO.

Casus resolutus per Locumtenentem Vicarii pro Universitate.

In datiis, seu collectis Hebræorum, an sit habenda ratio bonorum sub juramento cadentium in forte principali, vel in fructibus.

SUMMARIUM.

1 FACTI species.
2 *Collectæ de jure debentur pro modo fructuum.*
3 *Declaratur.*
4 *Quod non sit practicabile cum hebræis.*
5 *Etiam pro pecuniis, mercibus, aliisque bonis ad industriam retentis solvendæ sunt collectæ.*
6 *Prout solvendæ sunt per capita ratione laboris, & industriæ personalis.*
7 *Æstimum faciendum est juxta consuetudinem & præteritam observantiam, à qua non est recedendum.*
8 *Illud tamen quibusque temporibus est renovandum non ad effectum immutandi modum consuetum in genere, sed ad effectum adæquandi variationes medio tempore contingentes.*
9 *Quod per Universitatem Judæorum practicatur singulis quinquennibus, prout practicatur in Statu Mediolani.*
10 *Vbi æstimum fit per æs, & libram habita ratione valoris bonorum in forte principali non inspicitur, an ex illis possessor majorem, vel minorem utilitatem percipiat.*
11 *Valor intrinsecus locorum montium, vel aliorum jurium ob accidentia sæpe minuitur.*

DISC. CL.

CUm hæc Universitas soleat singulis quinquenniis pro publicis taxis, & collectis renovare juramentum, 1 quod idem est, ac facere novum æstimum, ut in aliis discursibus pro eadem universitate hoc pariter titulo, atq; retroactis temporibus Tuscanus possidens in Civitate Florentiæ loca cētum duodecim illius montis falsim in valore intrinseco importantia summam scutorum 12. mil. prætenderet ob illorum diminutos fructus, ac difficultatem exactionis, consuetum intrinsecum valorem esse notabiliter diminutum (ut in effectu diminutus erat,) idcirco concordavit cum Universitate jurandi hanc bonorum speciem pro summa scut. 5. mil. ad cujus rationem datia, seu collectas ad illam rationem tot pro centenario, ad quam taxa fieri solet, solvere deberet, atque ita per tria quinquennia servatum fuit; Cumque non obstante, quod dictorum locorum valor hoc medio tempore notabiliter auctus esset, Universitas ad eandem summam concordatam in novo juramento continuaret, prætendere cœpit Tuscanus, se in hoc notabiliter læsum esse, eo quia ejus Consultores calculando cum evidenti equivoco fructus, qui ex dictis Montibus pro rata scut. 5. mil. percipiebantur, ostendebant collectas importare majorem summam, integros fructus excedentem, quod prorsus injustum ac irrationabile dicebant, cumulando cum incongrua applicatione magnam Doctorum catervam ad probandum, collectas & datia taxanda esse per æs, & libram, habita ratione ad fructus, qui ex bonis percipiuntur, & pro istorum rata tanquam species decimæ, non autem ad valorem bonorum in forte principali, & prout taxantur pecuniæ, quas Hebræi retinent sub industriis, mercimoniis, vel usuris, ex quibus longè majorem fructum percipiunt.

Sed pro Universitate scribens dicebam, jura disponentia, collectas, & onera publica ferenda esse pro modo facultatum habita ratione fructuum, præsertim *in l. 1. & seqq. C. de annon. & tribut. lib. 10. leg. ultim. Cod. de immunit. nemin. conced. cum concord.* per Menoch. *consil. 1144. n. 6.* 2

atque

atque auctoritates juxta dictarum legum dispositionem loquentes, prorsus extraneas esse à casu controversiæ, ut- 3
potè procedentes in illis ordinariis muneribus realibus, quæ per subditos solvuntur loco antiqui tributi, quod tanquam pars, seu quota fructuum Principi solvebatur ratione bo- 4
norum, & tanquam onus prædiale; Quæ onerum species inadaptabilis est Judæis non possidentibus bona stabilia fructifera, ex quorum fructu tale munus Principi solvendum sit cùm tantùm eis conveniant, vel illa munera extraordinaria, quæ etiam inter Christianos solvuntur propter 5
pecuniam, merces aliaque bona mobilia sub industria, & mercimonio retenta, ex deductis per Menoch. *dict. cons. 1144. n. 31. & seq.* Natt. *cons. 433. n. 5.* vel illa munera per- 6
sonalia, quæ in singula capita ob quotidianum laborem, & industriam etiam inter Christianos solvuntur sub capitationis vocabulo in jure nuncupata, & de quibus Menoch. *dict. cons. 1144. nu. 40. cum seqq.* & de qua onerum specie etiam inter Hebræos habetur *disc. seqq.*

Quodque dum ab annis 100. & ultra, quantum hominum memoria suggeret constabat, ad formam capitulorum ab eadem Universitate; Sede Apostolica approbante editorum, semper hujusmodi juramenta, seu æstima facta esse habita ratione bonorum in forte principali, de- 7
viandum non erat ab observantia, & consuetudine in hac materia Principatuum obtinente, ut benè in his terminis faciendi æstimum, cæteris allegatis Menoch. *de cons. 1144. nu. 89 seqq.* Cyriac. *controv. 156. n. 8. cum seq.*

Qui solùm bene observant singulis quibusque congruis 8
temporibus renovanda esse æstima, non ad effectum immutandi modum consuetum illa faciendi, cùm in hoc omnes concordent omninò deferendum esse consuetudini, sed ad effectum reducendi onera ad justitiam, & æqualitatem, cum tractu temporis bonorum pretia variari soleant, prout variari possessorum facultates, ut qui de uno tempore est dives, tractu temporis fiat pauper, & contra; Et ex 9
qua ratione ex Bossio, & aliis testantur inductam esse praxim in Statu Mediolani renovandi æstimum singulis quinquenniis, prout hæc Uniuersitas etiam ab antiquo prudenter servavit, & servat, ideoque prorsus vanam dicebam hujusmodi prætensionem.

Neque posito hoc modo æstimandi & collectandi, inspi- 10
ciendum est, an bona, quæ per Hebræos possidentur fructent multum, vel modicum cum id esset impracticabile, atque inextricabilem confusionem induceret, sufficit enim, quod bona tanti valoris possideat Hebræus, qui sibi imputet, cur non magnum, sed modicum fructum percipiat, itaut si casus daret pecunias retineri otiosas in arca, non inde resultet datiorum exemptio; Proindèque dicebam, quod si hic opponens credebat pecuniam in dicta loca montium investitam parum fructiferam esse, illa venderet, atque pretium in pignorando sub usuris, vel in alia mercimonia more aliorum hebræorum converteret, ut ita majus emolumentum perciperet.

Verum adhuc spectata fructuum quantitate, videbatur manifestum esse æquivocum, quia fructus, qui ex omnibus dictis locis 120. percipiebatur ad rationem scut. quatuor pro quolibet loco, redacto eorum valore ad solam summam scut. 5. mil. ob extrinsecam, & accidentalem intrinseci valoris diminutionem, improbat ad rationem circiter decem pro centenario, itaut spectandus esset fructus 11
integræ summæ scut. 12. mil. ad hanc minorem summam redactę ob accidentia istorum jurium intrinsecum valorem diminueptia, eo modo quo practicatur in juribus Hispaniarum, aliorumque Principatuum, ut præsertim constat apud Capyc. Latr. *dec. 188.* ac supra hoc eodem titulo in Romana locorum montium de Oricellariis *disc. 30.*

Quinimo cum hoc intermedio tempore, postquam dicta conventionalis reductio sortis ad dictam summam scut. 5. m. facta fuit, dictorum locorum valor notabiliter excrevit, itaut de præsenti valerent fere ultrà dimidiam ejus, quod tunc valebant, intrinsecum valorem fere adæquando ex jam dicta ratione variandi æstimum pro ratione augmenti, vel respectivè diminutionis bonorum eorumque valoris, potius dicebam, ex hujusmodi continuatione gravatam esse Universitatem, quæ istis reclamantibus onera juxta præsentem statum augere poterat, & debebat; Et ex his juste mandavit Judex servari solitum rejecta dicta reclamatione, reservando Universitati jus agendi pro augmento ad portionem excreti oneris, pro quo credebam ei bonum jus, ac justitiam assistere; Appellavit Tuscanus, & commissa fuit causa in Rota, sed prosecutio usque adhuc cessat.

ROMANA DATIORUM PRO EADEM UNIVERSITATE HEBRÆORUM CUM HEBRÆIS BONA NON POSSIDENTIBUS.

An & quando Hebræi non possidentes bona cadentia sub juramento, seu æstimo, possint collectari pro lucris ex industria & labore personali; Et quid in hoc operetur observantia, præsertim respectu onerum ex causa extraordinaria omnes tangente, pestis vel belli, aut simili.

SUMMARIUM.

1 *UNiversitatibus etiam inferioribus, & recognoscentibus Superiorem competit de jure facultas imponendi collectas pro publicis oneribus.*
2 *Universitas hebræorum id habet in facultatibus ex indulto Apostolico.*
3 *Vbi collectæ solitæ sunt exigi per æs, & libram an possit solitum alterari, & inducì solutio per capitationem.*
4 *Collectæ propriè sunt, quæ solventur Principi ex fructibus bonorum tanquam tributum, seu species decimę in quota fructuum solvenda.*
5 *Ex qua causa solvantur per hebræos datia, & onera.*
6 *Onera personalia, vel mixta, seu aliàs omnibus de Universitate communia, ab omnibus solvenda sunt.*
7 *Capitatio est collecta imposita per capita personarum, & ratione laboris, & industriæ personalis.*
8 *Quomodo intelligendi sunt damnantes modum collectandi per capitationem volentes fieri debere per æs, & libram.*
9 *Pauperes non sunt collectandi, & quomodo id intelligatur, & qui in proposito dicantur pauperes,*
10 *Pro artificio, seu labore, & industria personali imponi possunt collectę, & contributiones.*
11 *Judei non possident bona stabilia, & fructifera, sed solùm pecunias, & merces, quorum ratione solvunt collectas.*
12 *Collectę dicuntur species decimę, quibus equiparantur, earumque more regulandę sunt.*
13 *Decimę debentur etiam ex opificio, industria, & labore personali.*
14 *In facultate Universitatis est vivere per collectas, vel per gabellas, ac onera uno, vel altero modo exigere.*
15 *Quoties ex preterita observantia resultat injustitia, & gravamen circa modum collectandi, ab ea est recedendum.*
16 *Immunes, & exempti ab oneribus, & collectis tenentur ad illas, quę imponuntur ex causa pestis, vel alia omnibus communi.*

DISC. CII.

UNiversitas Hebræorum Urbis pro solvendis tributis, 1
aliisque oneribus Cameralibus, vel Communitativis, imponere solita est singulis quinquenniis collectam per æs, & libram, ut in præcedenti habetur; Cum autem ob graves impensas, quas pati coacta est ex causa pestis in Urbe grassantis anno 1656. æs alienum contraxisset, pro quo consuetas collectas augere, vel novas imponere cogeretur, atque advertere et multos Hebræos, ne juramento, & oneri contributionis subjacerent, licèt alioquin industrios, in dies cum quotidiano labore, vel industria vivere, non curando cum parsimonia aliquod peculium sibi constituere; Hinc proindè determinavit istos etiam ita viventes proportionabiliter collectare, quibus se opponentibus, ac introducta causa in Tribunali Vicarii.

Pro Universitate scribens dicebam illius intentionem fundatam esse, tum in dispositione juris, per quam etiam inferioribus Universitatibus conceditur ejus subditis imponere collectas pro supportandis oneribus Communitatis, ac solvendis tributis, aliisque contributionibus Principi, Alex. *cons. 78. n. 4. l. 6.* Capyc. *in investit. feud. verbo cum collectis*, Thesaur. *dec. 257.* Farinac. *q. 173. n. 72.* Baratt. *decis. 751. n. 4.* Marot. *in toto ejus tractatu de collect. seu bonatenentia*, apud quos concordantes; Tum certiùs, dum concurrebat expressa facultas, quæ concessa legitur in capitulis hujus Universitatis confirmatis à Clemente VII. & successivè ab aliis Pontificibus, præsertim ab Innocentio X. in erectione, seu aggregatione Montis pro ejusdem Universitatis debitis, & oneribus solvendis.

Neque

Neque obstare dicebam præteriti temporis observantiam, ostendentem hujusmodi collectas imponi tantùm consuevisse per æs, & libram, & sic juxta quantitatem bonorum, ideoque solitum alterari non posse, neque permittendam esse capitationem, ex deductis per Beroum *cons.* 150. *lib.* 3. Paris. *cons.* 25. *lib.* 1. & *alios*, quoniam isti loquuntur de illa collecta, quæ imponitur pro oneribus meræ realibus, quæ ut potè perpetua, & uniformia solvuntur Principi, tanquam tributum, seu verius, & tanquam decima, seu portio fructuum prædiorum, & bonorum sub ejus ditione existentium, & quæ verè, & propriè collectarum appellatione veniunt, juxta text. *in l. fin. ff. de muneribus*, Asal. *cons.* 43. *n.* 24. & quæ onera, fixa, perpetua, & invariabilia sunt illa, quæ transeunt cum ipsis bonis, etiam in exemptos juxta receptam distinctionem, de qua in Bunduſina gabellæ coram Penia *inter suas dec.* 1079. & in Alben. gabelle coram Merlino, & *pariter inter suas dec.* 902. de quibus in Hydruntina onerum *disc.* 50. & *in aliis hoc tit.* Quæ tamen collecta, seu onerum species in hac Universitate non datur, cùm Hebræi non possideant bona stabilia, tanquam ad illa obtinenda, & possidenda inhabilitati.

Quare cum agatur de oneribus personalibus, quæ omnes, & singulos tangunt, vel quia solvantur Principi pro eorum tolerazione, & protectione, quod tamen est quid satis modicum, vel quia ipsorum publicos usus percutiant, & in quo ferè omnia onera consistunt, ideòque regula juris est, ab omnibus supportanda esse, *cum ea onera, quæ omnibus communia sunt, ab omnibus ferri debeant, atque à summis sarcina usque ad infimos decurrere debet*, ut sunt verba text. *in l. 1. fine. Cod. de quibus muneribus nemini, &c. lib.* 10. ideòque solvi potius debent per capitationem, quę prorie est collecta imposita per capita personarum, ac ratione laboris, & industriæ personalis, ad text. *in leg. fin. C. si propter publicam penitentiam cum concord.* per Alex. *cons.* 68. *num.* 3. *lib.* 2. Bertacchin. *de gabell. in præl. ud. nu.* 11. Bovadill. *in politic. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 25. & 26. Rovit. *super pragm. in rubr. de appretio*.

Et quamvis plerique DD. etiam pro oneribus communitativis, vel aliis, quæ personalia, vel mixta fint, damnent hujusmodi collectandi speciem per capitationem, atque magis laudent alteram per æs, & libram, seu pro quantitate bonorum, attamen id procedit ad tollendum inconveniens, ne idem, & æquale sit onus divitum, ac pauperum, tunc enim intraret injustitia considerata per DD. cumulatos per Barbatum *in tr. de divis. fructuum par.* 1. *cap.* 8. *num.* 38. & in hoc admittebam non pariformiter collectandum esse divitem, ac pauperem, sed proportionatam rationem haberi debere, nedum ad industriam personalem, sed etiam ad bona.

Prout admittebam traditionem Bald. *in l. etiam, C. de execut. rei judic. nu.* 17. ut collectari pro publicis oneribus debeant bona possidentes, ac etiam mercatores, & fœneratores ex pecunia lucrum reportantes, non autem pauperes ex quotidiano labore viventes, ubi adeò sunt pauperes, ac minus industrii, quod diurnus labor vix alimentis, & substentationi sufficiat, cum tunc cesset etiam onus decimarum, quibus collectæ assimilantur, ut infrà.

Non inde tamen dicebam inferri posse, artifices, & alios industrios in summa paupertate non conflitutos, & ad contributionem idoneos, remanere debere omninò exemptos sub hoc prætextu, quod bona cumulata non habeant, quia etiam pro industria, & labore personali debet proportionabiliter aliqua contributio fieri, ut in specie firmant Dec. *cons.* 334. Natt. *cons.* 418. *n.* 3. Bellon. *sen. consil.* 12. *n.* 16. Cyriac. *controv.* 156. *nu.* 21. *& per tot.* Menoch. *cons.* 1144. *ubi de materia*; Aliàs enim esset inducere maximum inconveniens alliciendi istos hebræos, quamvis industrios, & ex labore notabile lucrum comparantes, ad imitandam potiùs cicadam, quàm formicam, atque in turpi otio, seu in imprudenti, & damnata profusione totius lucri vivendum, itaut melioris essent conditionis otiosi, vel malè viventes eorum lucrum quotidie consumantes in cauponis, & luxibus, quàm illi, qui cum debita diligentia & parsimonia aliquod peculium ex industria, & labore acquirere curant, & sic esset punire virtutem, & præmiare vitium, dictamque Universitatem ita tractu temporis omninò inhabilitare ad publica onera non supportanda.

Clariùs hæc procedere dicebam, ponderando collectas juxta præteritam observantiam per æs, & libram, non solvi ratione fructuum, qui ex bonis percipierentur, cùm per istos nulla possideantur bona fructifera, sed totum eorum æs consistat in pecunia, & mercibus de sui natura infructiferis, eatenùs fructum, seu utilitatem producentibus, quatenùs possessoris industria concurrat, igitur totus est effectus industriæ, & laboris, cum hac solùm differentia, quod isto casu dicitur fructus mixtus, comparatus nempè partim ex industria personali, partim ex commodo, & usu pecuniæ, in aliis verò pecuniam, vel merces non habentibus dicitur emolumentum simplex ex mera industria, seu labore personali resultans, unde nulla subest ratio, cur de una, & non de altera industriæ specie contributiones, & collectæ juxta debitam proportionem solvi debeant.

Idem comprobari dicebam ex altera juris propositione, quod collectæ, quæ per subditos Principi solvuntur, seu alia onera, quæ pro Republica supportantur; æquiparantur decimis, earumque more data proportione regulari debent, Lucas de Penna *in l. annonas nu.* 3. *C. de erogatione militaris annonæ lib.* 12. Ansald. *de jurisd. par.* 5. *tit.* 2. *de tributis n.* 30. & est sæpiùs hoc eodem titulo deductum; Decimæ autem non solùm sunt prædiales, & quæ de bonorum fructibus debentur, sed etiam personales debitæ, ex industriæ, opificio, & labore personali, *c. Pastoralis de decimis*, ubi DD. Bart. *dec.* 582. *n.* 10. Barbos. *de Parocho c.* 28. *& cæteri passim*; Igitur sicut decimæ deberentur, ita intrant hujusmodi contributiones illis assimilate.

Hinc dicebam non obstare præteritam observantiam, tum quia in facultate Universitatis repositum est vivere per collectas, vel gabellas, atque onera uno, vel altero modo solvere, Capyc. *dec.* 148. de Marin. *resol.* 63. *n.* 3. *vol.* 1. unde in facultativis non datur præscriptio absque notis requisitis prævie prohibitionis, seu respective petitionis cum subsequuta acquiescentia, seu denegatione; Tum etiam, quia forsan antiquitus hominum malitia non adeò excrescente, non dabatur hoc inconveniens, quia quilibet validus, & industrius, cum debita parsimonia, & diligentia aliquod peculium sibi parare satagebat; Vel in omnem eventum prædecessorum administratorum negligentia, vel culpa Universitati prajudicare non debuit, neque exindè permittenda erat certa injustitia, qua concurrente, à præterita observantia super modo collectandi recedendum est, ut post Dec. 234. & alios bene probat Cyriac. *controv.* 156. *n.* 20. *cum seqq.*

Demum ubi etiam præmissa cessarent, itaut ex observantia, immunitas non habentium bona, & successivè juramento, seu æstimo non subjacentium inducta esset; Adhuc tamen respectu hujus collectæ, quæ controversiæ causam dedit, dicebam casum esse extra controversiam, cum illa imposita esset pro satisfaciendo ære alieno contracto ex causa pestis, quæ pro eorundem hebræorum præservatione, & subsidio magnas produxit impensas, ideòque ad eam etiam immunes tenebantur, ut in specie aliis allegatis firmatur per Thesaurum juniorem *lib.* 1. *qu. forens.* 13. *num.* 5. *cum seqq.* Et ita justè, ac fundatè judicatum fuit, quia istæ impensæ magis pro pauperibus, quàm pro divitibus fiunt, Sed judicatum quoad effectum remansit ferè inane, quia dictum fuit collectari debere pro eo, quod lucrum excederet necessaria alimenta, qui casus vel nunquam, vel satis de raro datur; Unde propterea Universitas nullum levamen exindè sentit.

ALIA ROMANA DATIORUM PRO EADEM UNIVERSITATE HEBRÆORUM CUM LEONE CAMIZ.

Casus terminatus per Concordiam.

An Universitas impedire possit Hebræis, ne ab Urbe extrahant, alioque traducant in notabili quantitate pecunias, merces, aliaque bona in præjudicium collectarum, & datiorum ipsius Universitatis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Forenses non tenentur pati gabellas pro debitis universitatis.*
3 *Universitas an possit impedire hebræis exteris extractionem pecuniarum, & bonorum in præjudicium datiorum, & collectarum.*
4 *Datia hebræorum licèt sint personalia, attamen ob Camerae, & aliorum cautelam videntur realia, itaut pro eis sint affectu bona hebræorum.*
5 *Quomodo intelligenda sit dicta propositio de bonis affectis pro oneribus, & datiis.*
6 *Multa, quæ aliàs de jure permissa sunt, prohibentur ex capite publicæ necessitatis, seu utilitatis.*
7 *De prohibita extractione victualium ratione publicæ annonæ.*
8 *An Baronibus, & Civitatibus competat jus revocandi Cives, seu Vassallos, ut ad patriam redeant.*
9 *An Episcopus impedire possit simplices Presbyteros, vel Clericos onus residentiæ non habentes, ne à Diœcesi discedant.*

DISC. CIII.

1 COntracto matrimonio inter quendam Leonem Camiz hebræum Anconæ commorantem, & filiam Josephi Thoscani hebræi habitantis in Urbe cum dote scut. 5000. dictoque matrimonio dissoluto per mortem mulieris, superstite unica filia infante, cum Leo vir prætenderet, sive ex Statuto Urbis, sive ex Hebræorum ritibus, & traditionibus, dotem superlucratum esse, vel saltem se tanquam patrem filiæ ex matrimonio superstitis esse ejusdem dotis administratorem, & usufructuarium, atque volens ad patriam reverti, intenderet dotem prædictam in pecunia consilentem, à socero debitore viribus præturæ compulso jam depositatam, secum asportare; Se opposuit Universitas, prætendens adeò notabilem pecuniarum quantitatem ejus æstimo, seu juramento pro collectis jam affectam à Ghetto Urbis extrahi non posse, ideòq; investitam remanere debere pro collectarum, & onerum contributione, unde introducta lite cor. Vicario, seu ejus V. Gerente.

Ex parte Leonis pecuniam extrahere volentis insistebatur in eo, quod cum ipse esset forensis occasione matrimo-
2 nii solùm aliquo tempore in Urbe commoratus, teneri non debebat ad datia, & onera Universitatis, præsertim pro debitis antè contractis, ad id allegando auctoritates latè congestas *dec.* 3. post Cenc. *de cenſib. ac sæpius hoc tit. in aliis deductas*, dictæque propositioni adjungebantur regulæ generales, quemlibet esse rei suæ liberum administratorem, & arbitrum, neque naturalem libertatem transmutandi personam, & bona de loco ad locum, non concurrente aliquo legitimo titulo servitutis, impediendam esse.

Pro universitate autem scribens dicebam, quod omissa
3 etiam inspectione, an dictus Leo in Urbe in colatum contraxerit, ut scribens in facto pro Communitate prætendebat, atque admissa forensitate; Adhuc tamen dictam extractionem adeò notabilis pecuniarum quantitatis justè impediendam esse, non ex jure collectandi ipsum Leonem forensem, & tanquam ejus bona, sed tanquam bona Josephi Toschani hujus Universitatis subditi, & quæ sub juramento, quod inter Judæos est idem, ac æstimum, seu allibratio, jam posita fuerunt, itaut affecta essent oneribus publicis, & præsertim debitis jam contractis per Universitatem in summa scut. 180. m. pro qua Innoc. X. ad eandem Universitatem à gravioribus usuris sublevandam, illam admiserat ad quendam Montem Cameralem, pro cujus dote, & fundo obligavit omnes pecunias, merces, aliaque bona, quæ à singulis Judeis possiderentur, itaut licet in puncto juris hæc non sint onera meræ realia, sed vel personalia, vel mixta, ut habetur in præcedenti, nihilominùs prodictorum onerum implemento, ac Montis fundo,
4 & cautela videntur speciem realium habere, ideòque in meræ realibus bona illis subjecta transeunt in quemcumque quamvis exemptum cum sua causa, ex plenè deductis in Brunduſina gabellæ cor. Penia *dec.* 1079. & Alben. gabellæ cor. Merlino *dec.* 902. de quibus in Hydruntina onerum *disc.* 50. *& in aliis hoc tit.*

Sive stante expressa hujusmodi bonorum, pecuniarum, & mercium obligatione pro dicti Montis, seu creditorum cautela, recte intrabant, quæ in jure habentur de bonis hypothecatis penès quemcumque tertium cum hujusmodi affectione transeuntibus; Licèt enim hujusmodi propositio ita generaliter, & abstractè sumpta recipienda non videatur, utpotè impeditiva commercii, quod aliàs cum Hebræis nullatenus haberi possit, unde restringenda venit ex illa æquitate, quam præter juris dispositionem forus ex traditione Doctorum passim admittit in quibuscumq; mercibus, & mobilibus, ut scilicet, quamvis creditorum hypothecis affecta sint, attamen in tertium libera, & immunia transeant, & ex deductis per Capyc. Latr. *dec.* 24. *nu.* 12. Otthobon. *dec.* 55. *num.* 9. *alliis* 107. post Merlin. *de pignor. ubi cæteri*; Nihilominùs ista ratio non urget in constitutione dotis, quam nihil publico commercio interest in tuto poni, & non extrahi ab Urbe, præsertim dum quila urget necessitas, ut hebræi Urbis maritent filias potius aliis hebræis forensibus, quàm concivibus.

Ideòque propositio prædicta, nec generaliter recipienda, nec generaliter respuenda videtur, sed sano modo, & discreté juxta facti circumstantias intelligenda, nam aliàs, si ita de facili cuicumque hebræo liberum esset pecunias, & merces in tam notabili quantitate pro libito extrahere, stante gravitate onerum, quæ in Urbe per eos solvuntur per æs, & libram, quilibet ad onera effugienda sub figuratis prætextibus curaret ejus pecunias, & merces extrahere alibi occultò sub industria retinendas, itaut Universitas redderetur impotens ad onerum supportationem, & quod magis est eluſi remanerent creditores, qui sub hujusmodi bonorum, & mercium cautela Universitatis fidem sequuti sint, sub assecuratione etiam, & fide publica Principis, qui Montis erectionem, seu aggregationem concessit, ex deductis in Romana usurarum judicatarum *sub tit. de usur. disc.* 6.

Multa enim ex justa causa publicæ utilitatis, vel neces-
6 sitatis præter juris regula, & contra naturalem libertatem conceduntur, unde licet quilibet sit rei suæ moderator, & arbiter, ejusque bona ex naturali libertate quocumque velit, ducere valeat, nihilominùs si ratio publicæ annonæ, vel altera secus exigat, prohibita est extractio, ut passim
7 de victualibus, & aliis ubique videmus, ac de jure aliis allegatis probant Rovit. *super pragm. in rubr. de tractis seu extractionibus*, Apont. *de potest. Proreg. tit. de variis provisionibus, eadem rubr. de tractis*, Mauſon. *in tract. de contraban. post tract. de causa executivi*, ubi plenè de materia.

Prout conceditur Baronibus, vel Civitatibus jus revocandi vaſſallos, seu cives patriam deserentes, ut ad illam
8 redeant, quoties discessus est talis, quod illius desertionem, seu notabile præjudicium causet, ex deductis per Marin. *resol. quætid.* 107. *lib.* 1. & addit. ad Reverter. *decis.* 398. ubi etiam observat, quod licèt Episcopus impedire
9 non possit simplices presbyteros vel clericos residentiæ beneficium non habentes ne discendant à Diœcesi, attamen ex justa causa desertionis Ecclesiarum id facere potest cum similibus.

Eòque magis præmissa in proposita facti specie procedere dicebam, ob illius particularem circumstantiam, quod sive ex statuto Urbis 131. sive ex dispositione Juris communis *in auth. uxore mortua, C. de secundis nupt.* quamvis vir hujusmodi dotem lucratus esset, illius tamen proprietatem reservare tenebatur filiæ superstiti adhuc infanti, pro cujus cautela rectè Joseph avus, & dotans, ac eadem Universitas se opponere poterant, ut hujusmodi summa poneretur in tuto, neque permitteretur extractio sub dissipationis periculo, Et ad ita decernendum, judex inclinabat, sed concordia controversiæ finem dedit, quia pecunia data fuit ad cambium ipsi universitati.

ANCONITANA ONERUM HEBRÆORUM, PRO UNIVERSITATE HEBRÆORUM ORIENTALIUM ANCONÆ COMMORANTIUM, CUM UNIVERSITATE HEBRÆORUM ITALORUM SEU OCCIDENTALIUM EJUSDEM CIVITATIS.

Causa pendet in Rota.

De immunitate ab oneribus concessa Hebræis exteris Orientalibus ad Civitatem Anconæ accedentibus, An competat illis, qui longo tempore in eadem Civitate incolatum habuerunt, sive iis, qui ex orientalibus procreati sunt & ibidem nati, Etan istis potiùs Itali censendi veniant, quàm Orientales.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *An executio aliàs competens litteris Apostolicis procedat respectu limitationis, seu exceptuationis contra eum, in cujus gratiam, & privilegium dictæ litteræ emanarunt.*
3 *Litteræ Apostolicæ tunc habent paratam executionem, quando agitur de facto executoris meri, secus autem non executoris mixti procedentis tanquam Judicis.*
4 *In exceptuationibus, & limitationibus, quæ continentur in privilegiis, Princeps dicitur habere se negativè, ac nihil*

nihil disponit, sed relinquit casum exceptuatum extra privilegium, & sub dispositione furis.

5 *Domicilium non contrahitur sine animo, & per habitationem occasionalem, quamvis longævam.*

6 *Ex quibus excluditur animus non contrahendi domicilium per habitationem.*

7 *Græci longo tempore viventes, vel etiam nati in Italia seu aliis partibus Ecclesiæ latinæ sub quo ritu vivere debeant.*

8 *Commorantes in aliqua Civitate occasione mercaturæ vel artis, an fiant domiciliarii, vel potiùs dicantur continuare civilitatem originariam.*

DISC. LIV.

1 Ad allíciendo ad portum, & Civitatem Anconæ exteros mercatores, præsertim hebræos in Orientalibus partibus commorantes, consueverunt antiquitus Pontifices eis concedere varias exemptiones, & privilegia, per Paulum III. demùm confirmata, & ampliata, inter quæ illud habetur, ut Hebræi orientales ultra exemptionem à dohanis, & oneribus pro mercium introductione seu contractatione solvi consuetis, immunes etiam esse deberent à collectis, & taxis imponi solitis per Universitatem Hebræorum in dicta Civitate, & locis adjacentibus cum perpetuò incolatu commorantium pro solvendis oneribus Cameralibus, & aliis eidem Universitati incumbentibus, exceptis tamen illis hebraicis, quos in dicta Civitate clarè constiterit juxta juris communis, non autem statutorum dispositionem domicilium elegisse, & contraxisse, Undè propterea sequutum est, per unam, & alteram hebræorum speciem duas diversas constitui Universitates, unam nuncupatam Orientalium, alteram verò Italorum, duasque haberi diversas Scholas seu Synagogas. Cùm autem tractu temporis aliqui ex Orientalibus occasione mercaturæ longevum incolatum in dicta Civitate contraxerint, atque ibidem filios procreaverunt, idem parentum exercitium continuantes, easdemque Orientalium Universitatem, & Scholam sequentes, prætendere cœperunt dohanerii, istos utpotè in dicta privilegiorum exceptuatione comprehensos ad dohanarum aliorumque onerum solutionem teneri, & introducta causa sub Paulo V. coram Gubernatore Anconæ, prodiit sententia hebreis favorabilis, in gradu appellationis confirmata in Urbe per Thesaurarium Generalem, & in tertia Instantia per Cameram, quæ sententiæ munitæ etiam fuerunt cum Brevi Pauli V. qui prævia narrativa prædicti privilegii cum dicta exceptuatione per Paulum III. concessi, illud confirmavit ac servari voluit, A quo tempore citra dicti originarii Orientales quamvis in dicta Civitate, seu aliis Italiæ locis orti, utpotè sub Orientalium non autem Italorum Schola, & Universitate viventes, dictis exemptionibus potiti sunt, donec nuper Universitas Hebræorum Italorum prætendere cœpit, illos utpotè Italos sibi esse subjectos, & ad ejus onera, & contributiones teneri, atque ita Orientalium Universitate indefensa, ab A. C. tanquam litterarum Apostolicarum executore, & sub titulo executionis dictarum litterarum Pauli V. sententiam obtinuit, qua prodita, occasione adeundi Signaturam ad effectum videndi, an locus esset appellationi suspensivæ regulariter ab executione litterarum Apostolicarum denegandæ.

2 Ex parte dictæ Universitatis Orientalium in hoc statu ad Causæ defensionem assumptus, quoad ea quæ ordinem seu appellationem respiciunt, prorsus vanam dicebam dictæ Universitatis Italorum prætensionem super appellationis suspensivæ denegatione, quia litteræ Pauli V. continent favorem, & privilegium Orientalium, in quorum gratiam tantùm emanarunt, undè absonum in jure videtur, ut privilegia contra ipsos privilegiatos exequi, & rigorosè practicari debeant; Et quamvis replicaretur non impugnari privilegium, sed peti solùm executionem limitationis seu exceptuationis in eo contentæ adversus eos, qui domicilium in dicta Civitatem contraxerunt, Adhuc tamen dicebam chimericam remanere appellationis denegationem sub prætextu executionis litterarum, hæc enim tunc intrare dicitur ita privilegiata, ubi agitur de nuda illarum executione in iis, quæ ibidem explicitè demandantur absque aliqua Juris inspectione, & judicatur, ac legitimo contradictore cessante, itaut executor dicatur merus, secus autem ubi ille assumere debet partes Judicis cum legitimo contradictore, itaut dicatur executor mixtus, quia tunc intrat sine dubio appellatio, ac procedendum est juxta judiciarium ordinem, cum tali casu appellari non dicatur ab ipsis litteris earumque dispositione, sed à mala judicis declaratione seu executione, Scacc. *de appell. qu. 17. limit. 4. n. 64. & 65.* Mantic. *dec. 324. n. 3. dec. 701. par. 2. recent. dec. 352. par. 10. & sæpius*, quia est propositio plana, satisque frequens in materia beneficiali. 3

Clarius, quia Paulus V. in ejus litteris circa dictam exceptuationem nihil disponit, sed tantùm narrat tenorem litterarum Pauli III. dictam exceptuationem continentium, Et nihilominus etiamsi dispositivè, & ex integro dictam exceptuationem continerent, non indè tamen inferri posse dicebam quod in hac parte hujusmodi litteræ aliquid disponerent, vel præciperent, itaut executionem mereantur, sed tantùm exceptuant casum, quod idem est, ac declarare illum non esse comprehensum sub privilegio, sed remanere sub dispositione juris, itaut in hac parte Papa se habeat solùm negativè; Exceptio enim vel prærervativa nihil de novo continere dicitur, nec aliquid dare, vel tollere, sed solùm relinquit res in suo statu naturali, perindè ac si privilegium, vel alia dispositio, in qua continetur, non adesset, Gregor. & adden. *decis. 158. n. 5.* Royas *decis. 132. n. 16. decis. 100. p. 10. rec.* 4

Quo verò ad justitiam, & merita negotii principalis, cum sensu etiam veritatis, dicebam injustam esse prætensionem Universitatis Italorum, quia Papa exceptuat eos orientales, qui juxta dispositionem juris communis domicilium elegerint, & contraxerint, Quod sequutum dici non poterat ex solo longævo incolatu, seu etiam ex nativitate in loco absque declaratione animi expressa vel etiam implicito, & præsumpta resultante à conjecturis à jure probatis, aliàs enim hoc animo cessante solus incolatus, seu nativitas occasionalis, occasione scilicet mercaturæ, officii, militiæ, feudi, vel similii, non importat domicilium, vel civilitatem, etiamsi per mille annos, invito eo de cujus domicilio vel civilitate agitur, ad text. *in l. Cives*, ubi glos. *verbo larem, C. de Incol. lib.* 10. quam communiter sequuntur DD. congesti per Barbos. *de Episcopo vlleg. 4. n. 22. cum seqq.* Baratt. & *adden. dec. 75. n. 19.* Otthobon. *dec. 145. n. 30. & 31.* 5

De hoc autem animo contrahendi domicilium non constabat, quinimmò de contrario, dum isti quamvis in dicta Civitate nati, seu longævo tempore commorantes, non sub Italorum Universitate vel Schola vixerunt, sed illam eorum parentum, & orientalium sequuti sunt, & sequuntur, undè clarè declararunt animum non contrahendi domicilium in loco, sed occasionaliter tantum in eo permanentes, continuandi antiquam, & paternam civilitatem; Quod etiam inter Christianos ejusdem vel diversi ritus in dies ubique practicari videmus, Multi siquidem, præsertim in Italia, adsunt Græci, qui ab illis partibus venientes, longo tempore in istis commorati sunt, filiosque, & nepotes procrearunt, qui in Italia nati, ac Italiæ idioma, & mores habentes, potiùs Itali, quàm Græci dicendi venirent, & tamen si juxta Græcorum ritum vivere continuant, eis ille permittitur, & pro Græcis, non autem pro Latinis reputantur. 6 7

Item plures, præsertim in Italia nationes habemus mercaturæ occasionem per omnes ferè Christiani orbis partes, & primarias Civitates versantes, ut in specie sunt Januenses, Florentini, Bergomenses, Lucenses, & alii sparsi, nedum per omnes conspicuas Italiæ Civitates, sed etiam per Galliam, Hispaniam, Germaniam, Poloniam, Angliam, ac etiam in Indiis, & nihilominus, quamvis ibi longam moram trahant, itaut ibidem habeant ortos patres, & avos, attamen utpotè sub propriæ nationi Consulatu viventes, ejusque Universitatem, & Ecclesiam sequentes, antiquam propriæ patriæ originariæ civilitatem retinent, nec proindè inter cives locorum, in quibus occasionaliter commorantur, computandi sunt, quia ut dictum est, occasionalis incolatus vel nativitas, cessante præsertim animo, novam non inducit civilitatem, nec antiquam cessare facit. Accedente potissimè in præsenti longæva observantia, quæ tàquam optima interpres quamcumque dubietatem, si quæ adesset omninò tollebat; Et juxta præmissa fuit sensus signaturæ Justitiæ, quæ proindè causam appellationis commisit ad utrumque in Rota, ubi post has annotationes semel proposita causa coram Carpineo pendet absque resolutione, quod sciam. 8

RO-

ROMANA DEFALCHI SALIS, PRO NERLIIS APPALTATORIBUS SALARIÆ URBIS, CUM CAMERA.

Casus disputatus in congregatione Camerali, & sopitus per concordiam.

An deficientia hominum ob bellum divinum vel humanum, deficere facit in parte substantiam appaltus salis ad effectum defalchi.

Et de materia vectigalis salis, & salinarum earumque origine, & usu, ac jure, quod Princeps in eis habet, & an salinæ dicatur de Regalibus.

SUMMARIUM.

1 *Defalcum non competit, nisi pro damno intolerabili, & quale illud dicatur ubi est in fructu.*

2 *Ubi verò est in substantia vertitur tale, quale sit.*

3 *Quando dicatur damnum esse in substantia vel in fructu.*

4 *Distinctio prædicta procedit in bonis naturaliter fructiferis, non autem in salaria, quæ ob hominum deficientiam dicitur cessare in substantia.*

5 *Salaria seu appaltus salis, in quo consistere dicatur.*

6 *Appaltus salis dicitur continere quamdam speciem gabellæ, seu vectigalis.*

7 *An substantia salariæ dicatur esse in hominibus salem emendis, vel in ipso jure vendendi.*

8 *In quibus vectigalium, vel aliorum appaltuum substantia consistat.*

9 *Pretium salis est inalterabile.*

10 *Appaltus salis potius speciem administrationis continere dicitur, & de differentia inter illum, & alios appaltus.*

11 *Ubi accedit pactum non requiritur damnum esse intolerabile.*

12 *Declaratur, ubi pactum esset relativum ad juris dispositionem.*

13 *De differentia inter salinas, & salariam.*

14 *Salinæ possunt esse de dominio privato.*

15 *Salinæ computantur inter Regalia, sed declaratur, in quo hoc jus Regulariæ consistat.*

16 *De origine salinarum Urbis seu Hostiæ.*

DISC. CV.

Concesso per Cameram Apostolicam Nerliis appaltu salinarum Urbis, ac salinarum ad ostia Tiberina existentium, in quibus sal pro usu Urbis, & locorum adjacentium fabricari solet pro annua pensione sc. 94500. cum ob pestem grassantem in Urbe, & locis adiacentibus de annis 1656. & 1657. magna personarum diminutio contigisset, undè consequenter salaria prædicta notabile passa est detrimentum circa consuetam salis esitationem, ac propterea dicti Appaltatores peterent defalcum, Prætendebat Camera damnum contigisse in fructu, ideòque non intrare remissionem mercedis, nisi quatenus probaretur damnum esse intolerabile, quod juxta unam opinionem dicitur, ubi non remanet quantum sufficiat ad solvendam medietatem pensionis, juxta *dec. 422.* Coccini, & juxta aliam in hujusmodi appaltibus fiscalibus receptam, ubi læsio est in sexta parte, ut fusiùs habetur in Romana defalchi pro Ravenna *disc. 65. & in aliis hoc tit.* 1

E converso autem Appaltatores prætendentes damnum fuisse in rei substantia, undè remissio competit pro toto damno, quale quale sit, itaut restringerctur disputatio ad hunc punctum, an scilicet damnum causatum ex peste, & hominum mortalitate in appaltu salis, dicatur circa fructum, vel circa substantiam rei. 2

Dicebant Camerales, censeri debere in fructibus, quia tunc dicitur perire substantia rei, quando destruitur seu deficit ipsa potentia seu causa productiva fructuum, & emolumentorum, quia nempè conducto molendino, illud impetu fluminis destruatur, sive conducto prædio, domo, vel alia re, illa in toto vel in parte chasmate peteat, seu ex alio accidenti perpetuò inutilis, & infructifera fiat, quia sic deficere, vel diminui dicitur ipsa rei substantia, Secus autem si ipsa re, seu causa productiva in suo naturali, & consueto esse continuante, ex aliquo accidenti proveniat temporanea minor fructuum perceptio, itaut impedimentum non percutiat potentiam, seu causam productivam, ac jus perceptionis fructuum, sed solùm ipsum actum alicujus minoris consequutionis, juxta distinctionem, de qua sepiùs *in aliis hoc tit.* & in alio *de locatione, & conductione*; Unde cum salinæ non defecerint, sed in eorum naturali cursu continuaverint, neque defecissent salaria, idest jus distribuendi seu vendendi salem, sed solùm ex diminutione populi causata esset aliqua minori venditio, in qua majori, vel minori consistere dicitur salariæ fructus, seu utilitas, utique damnum non in substantia, sed in fructibus contigisse videtur, & consequenter dicebant, locum non esse pretio restauro, nisi damnum probetur intolerabile, ut suprà. 3

Pro Appaltatoribus autem scribens dicebam, hujusmodi distinctionem esse veram, ac rectè procedere in prædiis, aliisque bonis indifferentibus naturaliter fructiferis, non autem in hac salaria tanquam re ab aliis differente, & in qua hominum, & populi deficientia substantiæ peremptionem sive diminutionem causare dicitur. 4

Appaltus etiam salis non consistit in ipsa materia, quæ de per se, ac juxta suam intrinsecam qualitatem nullus vel satis modici valoris sit, sed consistit in ipso jure privativo vendendi salem populis pro pretio à Principe locatore taxato, quod satis longè superat pretium seu valorem intrinsecum, & in quo jure privativo vendendi, ac extrinseco pretii argumento consistere dicitur vectigal, quod ita occasione hujus necessarii victualis Princeps à subditis, vel aliis in sua ditione commorantibus exigere dicitur, & cujus ratione pensio per appaltatorem solvitur, ut benè in puncto appaltuum salium Marchiæ, Soccin. *consil. 156. vol. 2.* quod est in materia magistrale, & de alio appaltu salium, Surd. seu verius alter scribens apud eum *consil. 607. numer. 7. & per tot.* quod etiam constat ex Anchar. *consil. 414.* ubi quod interesse Appaltatoris consistit in jure vendendi salem aliquibus populis, qui emere recusabat, & *ex consil.* Beroi *143. nu. 1. & seqq. vol. 1.* ubi pariter de appaltatore salium, qui damnum patiebatur ob redditam difficiliorem consuetam salis venditionem; Idemque habetur apud Corneum *consil. 139. vol. 1. in principio*, ubi de appaltu salis considerato circa distributionem faciendam populis. 5

Quodque vectigal salis dicatur species capitationis, quia respicit personas, & distribuitur per buccas, Bellon. *consil. 12. n. 9.* quod etiam dicit Bossius *de Principe n. 100. in fine.* Et in individuo appaltus salis diminuti ob exinanitum populum ex causa pestis, & novi appaltus regulandi ad propositionem populi, & buccorum comedentium, Cyriac. *controv. 461.* Quod etiam probari videtur ad sensum ex ratione naturali, quia salis materia de per se considerata est inutilis, nullumque vel satis exiguum habet pretium, quod totum in proposito hujusmodi appaltuum consistere dicitur in ipso jure vendendi populis, quibus salis usus est necessarius, unde si populus non adesset, etiam dictum jus vendendi esset inutile, ac nullius fructus productivum, ideòque dicebam rectè per Surd. sive scribentem apud eum *dict. consil. 507. nu. 7.* asseri, quod deficientibus hominibus dicitur deficere substantia hujusmodi salariam. 6

Quamvis autem hæc, quæ tanquam Advocatus deducebam, aliquam probabilitatem habere videretur, stante præsertim dicta individuali auctoritate Surdi, seu alterius apud eum scribentis *dicto consil. 507. numer. 7.* Mihi tamen minus fundata videbatur, quia licèt verum sit appaltum non consistere in ipsis salinis materialibus, sive in ipsa materia salis, sed in jure privativo vendendi pro pretio alterato, quod vectigal potius, seu gabellam continere dicitur, ut supra itaut emolumentum consistat in majoris, vel minoris quantitatis esitatione pendente à numero populi, quod diminuto absque dubio minor remanet æstimatio, & notabilis pars salis vendi consueti remanet inutilis; Nihilominus semper verum erit hæc omnia percutere fructum, ejusque majorem, vel minorem perceptionem, non autem substantiam, seu causam fructuum productivam consistentem in ipso jure vendendi, quod est idem, nullumque recipit impedimentum; Ac aliàs in omni materia etiam indifferenti idem dici posset, nam triticum, vinum, oleum, aliique terræ fructus, eatenus valorem habent, & pro eis conductores prædiorum pensiones solvunt, quatenus adsit homines, qui comedant, unde ob victus necessitatem eos emere cogantur, itaut diminuto populo, adhuc fructuum consuetorum pars excrescens remaneat inutilis, sive omnium valor ex ista excrescentia notabiliter minuatur, & tamen vanum est ex hoc motivo prærendi per prædiorum aliorumq; bonorum indifferentium conductores restaurum, nisi damnum sit intollerabile; juxta termi- 7

nos text. in cap. potuit & cap. propter sterelitatem; cum substantia non sit diminuta, vel perempta.

Non sic est in casu Soccini, Ancharani, & Beroni, de quibus supra, quia ibi impeditum erat ipsum jus privativum in aliquibus locis, aliqué ita impedimentum erat in ipsa substantia consistente in jure privativo vendendi; Ea etiam concurrente circumstantia, quod impedimentum providebat ex facto locatoris, seu tertii, cui locator præcipere poterat, unde non removendo impedimentum quod poterat removere, dicebatur non præstare patientiam, ad quam de jure locator tenetur, & sic termini erant diversi.

Et quidem, licét hunc punctum perenntis substantiæ ob impedimentum contingens in fructuum æstimatione non semel disputaverim, seu disputatum viderim, nunquam tamen illum vidi admissum, ut præsertim disputavi in Romana defalchi pro Ravenna, de qua *hoc tit. disc. 65.* ubi de appaltu dohanarum consistentium in vectigali portorii, seu introductionis mercium exterarum, unde substantiam deficeret, Ego & cæteri Appaltatores scribentes assumebamus ob introductionem aretium in Urbe, ob quam longé minores merces exteræ introducuntur, sive ob impeditum commercium ratione pestis, unde merces introduci non potuerunt; Sed hoc motivum semper fuit rejectum, quamvis ex aliis motivis in eo casu satis honesta concordia prodierit.

Idemque assumpsi disputandum in una Bonon. Cursitationis, ubi de conductore Cursitationis, sive postarum prætendente defectam appaltus substantiam ob impeditum commercium; unde cursus haberi non poterat; Nihilominus contrarium judicatum fuit, ac etiam in una Romana pischeriarum *disc. 134.* ubi de conductoribus cujusdam lacus dicentibus substantiam *defectam*; vel diminutam esse, stante impedimento introducendi pisces in Urbem ex causa pestis, ac etiam majori accidenti, quod ex eadem causa dispensatum fuerat vesci carnibus, aliisque cibis paschalibus in Quadragesima; Ac idem, quamvis in causa non scriberem, scio disputatum, & decisum in Camera in una Tusculana, in qua conductor macelli pro conducta pensione intuitu magni emolumenti percipi soliti ex concursu incolarum Urbis, & locorum adjacentium ad quasdam nundinas, & festivitates ex dicta causa pestis prohibitas, & nihilominus non probato damno irrolerabili, prætensio rejecta fuit, quia verè impedimentum est in causa fructuum productiva consistente in ipsa potentia, seu jure vendendi, ut in terminis appaltus vectigalium, & similium, quod appaltus consistere dicatur in ipso jure, seu potentia, latè probat Larrea *allegat. fiscal. 17. cum pluribus seqq.*

Solidum autem in ista causa Appaltatorum fundamentum consistere putabam in ea particulari circumstantia hujus appaltus salis, quod materiæ usus esse non potest ad luxum, & oblectamentum, sed ad solam necessitatem, quia nemo emit salem, illoque in condendis cibis utitur, nisi quantum necessitas postulat; Ac etiam quia ejusdem materiæ pretium semper est uniforme, ex accidentibus bonis, vel malis non alterabile etiam sub pœnis, ut in specie considerat Soccin. *d. cons. 156. num. 9. lib. 2.* Unde propterea quando fit appaltus, est moraliter certum emolumentum inde percipiendum, quia ad pensionem regulandam, tam ex parte locatoris, quàm conductoris habetur ratio ad quantitatem, seu numerum populi, ad cujus verisimilem proportionem pensio constituit, unde Appaltatoris damnum, vel respectivè lucrum versari dicitur circa eam variationem, quam præter opinatam verisimilitudinem ipsa veritas, sive rei eventus tribuit, quod nec magnum lucrum, nec magnum damnum importare solet, ac propterea administrationis potius, quàm locationis, & conductoris naturam iste appaltus habere dicitur; Neque in eo intrare videntur termini, seu ratio textus *in l. licèt, C. locati, & c. potuit, & cap. propter sterilitatem extra eodem*, quod scilicet conductor aleam, seu fortunam conduxisse dicatur, ex qua, sicut ratione sterelitatis, vel alterius mali eventus, damnum reportare potest, ita ratione nimiæ fertilitatis, vel alterius boni eventus, aut alterationis pretii victualium, magnum lucrum obtinere; Ut nedum in conductionibus prædiorum, & bonorum, quæ sunt naturaliter fructifera, sed etiam dohanarum, & vectigalium frequenter practicatur, & contingit; Ideòque sicut in casu fertilitatis, & lucri locator pensionis augmentum non petit, ita conductor in casu sterelitatis, & damni diminutionem petere non debet, ut æqualis sit contrahentium conditio, atque sentiat damnum, qui lucrum sentire potest.

Hæc autem ratio huic appaltui salis ex supradictis convenire non potest, ut benè ratiocinatur Surd. seu scribens apud eum *dicto cons. 307. num. 6* cujus auctoritas in hac parte videtur vera, & benè fundata; Et in terminis appaltus transitus salis cum narrativa, seu præsuppositio, quod singulis annis tanta modiorum quantitas transire soleat, ut tanta quantitate non transeunte, habenda sit ratio ad faciendum defalcum, supponitur apud Burfatt. *cons. 104.* licèt ejus disputatio aliòs terminos percutiat; Ac etiam, quia in casu sterelitatis fructuum istorum valor notabiliter augetur, unde majus pretium competat illorum minorem quantitatem, quod in sale non est adaptabile.

Aliam item in hac materia considerabam diversitatis rationem, ob quam casus pestis cum terminis sterilitatis illarum rerum naturaliter fructiferarum regulandus non venit, ut sæpiùs in aliis consimilibus controversiis hoc eodem titulo contentis, vel sub altero de locat. dicere solebam, quod scilicet in casu sterelitatis vitio Cœli, vel naturæ, sperari potest ab eodem Cœlo, vel natura compensatio damni cum subsequenti nimia fertilitate; Prout impedita in uno anno mercium introductione ex causa belli, vel alio accidenti, potest in anno sequenti fieri duplicata introductio, cum similibus, itaut unius anni damnum cum alterius lucro, & utilitate compensetur, ut in eisdem jus ribus suprà allegatis disponitur.

Hoc autem verificabile non est, ubi damnum provenit ex causa pestis in hac præsertim materia salis, quia diminuto populo ob pestem, sperari non potest, quod in anno sequenti ille adeò crescat, ut major solitò quantitas esitetur, cum neque fœculum sufficiat ad re farciendum damnum, quod in populi diminutione pestis infert; Quinimò ubi etiam, non ex causa pestis, sed ex alio accidenti in uno anno consueta salis esitatio impeditur, adhuc populo etiam non diminuto, sperari non potest compensatio damni cum utilitate anni sequentis, quia usus salis, ut supra, non est ad luxum, & oblectamentum, sed ad solam naturæ necessitatem, unde homines, & bruta, quibus anno præcedenti impeditus est usus salis dandi per Appaltatorem, consumere non possunt in anno subsequenti non impedito duplicatam quantitatem; Ideòque huic subjectæ materiæ nullatenus convenire posse dicebam dispositionem, vel rationem dictorum jurium, quorum applicatio verè continere videtur æquivocum manifestum, Quod tamen difficile est judicibus suadere, maximè hodiernis temporibus, in quibus insistitur solùm in auctoritatibus, rejectis solidis, & legalibus rationibus, quibus doctrinæ passim prævalent quales illæ sint.

Aderat etiam pactum expressum faciendi defalcum in casu belli divini, vel humani, vel absentiæ Papæ ab Urbe; Unde dicebant Appaltatores, & cæteri pro eis agentes, ex hoc cessare omnem difficultatem, quia cum pactum non debeat esse otiosum, sed aliquid operetur ultra juris dispositionem, opus non est damnum esse intollerabile, sed sufficit tale quale, juxta *consil. Angeli 312. num. 6. & per tot.* ut admittitur apud Cocein. *decis. 422. numer. 11. & 12.* & in terminis appaltus salis, Sord. *dicto consil. 307. numer. 2. & 3.* & fusiùs habetur in Romana defalchi pro Pacinis *tit. de locat.* Sed ego de viribus hujus motivi dubitabam, stantibus illis verbis pactum qualificantibus, *Conforme sarà di ragione*, ex quibus *cons. Angeli*, non intrare, neque pactum habere suam consueram operationem, sed attendendam esse juris dispositionem circa damnum intollerabile firmant in specie Mantica *de tacitis lib. 5. tit. 8. numer. 21.* & Tondut. *qu. civili 31. numer. 12. & 13.* & nihilominus aliqui pro Appaltatoribus agentes in istis verbis majus fundamentum constituebat, ac forsan probabile est, quod credentes adhibere majorem cautelam, illa in capitulis apponi curaverint, ut consuetæ sunt cautelæ inducrorum.

Super puncto autem peremptæ, vel diminutæ substantiæ, de quo supra, Camerales ad motivum evitandum insistebant, appaltum non consistere in ipsa salaria, sed jure vendendi salem, sed in ipsis salinis tanquam prediis fructifetis, & causa salis productiva, quæ semper eadem continuavit, ac produxit fructum consuetum, cujus venditionem, seu corruptionem, vel aliud accidens locator curare non tenetur; Si enim locato prædio productivo tritici, vini, olei, vel aliorum fructuum, conductor percipit fructus consuetos, qui deindè à solo separari distrahentur, seu aliàs corrumpantur, vel inutiles fiant, non per hoc iutrat remissio mercedis, sic à pari.

Verùm nisi leve videbatur istud Cameralium fundamentum, si quidem retroactis temporibus etiam modernis, salinæ licuit solebant distinctæ à salaria pro satis modica pensione, cùm modicus sit earum fructus, seu utilitas naturalis; Inspecto enim valore intrinseco salis, qui in eis fabricatur, detractis expensis in salinarum cultura, & salis fabricatura necessariis; satis modica remanet utilitas; Pensio autem hujus appaltus in adeò notabili quantitate scutorum ferè 100. mill. juxtà consuetum solvitur pro salaria, idest pro eo vectigali, quod exigi dicitur à populis cum extrinseco; & alterato pretio salis, non aliundè habendi, sed de necessitate emendi à Principe, seu cui Princeps dederit.

Salinæ siquidem de privato dominio esse possunt, ad text. *in l. forma, §. Salinæ quoque, ff. de Censibus, l. magis puto, §. sed & si salinæ, ff. de reb. eorum, l. generali, §. uxori, & §. 1. dum quæsivit, ff. de usu & usufructu legat. l. sed & si, ff. de publican. cum concord.* per Borell. *de præstantia Regis Catholici cap. 23. num. 8. & seqq.* Altograd. *in appendice ad cons. 70. volum. 1. vers. Planè fol. 749.* Barbosa *l. divortio, §. vir num. 27. in fine, ver. Juxta hæc, & c. ff. solut. matrim.* Rosenthal. *de feud. cap. 5. conclus. 89. num. 2.* Atque antiquitus, quando juxta dictum Sanazarii boves loquebantur, cuilibet salem in proprio fundo fabricatum vendere licebat; Principes verò deindè optimum vectigal exindè capere volentes, introduxerunt jus privativum, quod hodiæ computatur inter Regalia *in cap. 1. quæ sint regalia*, verbo *Salinæ*, sub quo verbo, verè, & proprié non veniunt salinæ materiales, quia hæ etiam privatorum, ut supra esse possunt, sed vel jus exigendi decimam à salinarum privatis, vel verius hoc jus privativum vendendi populis pro pretio sibi benè viso, in cujus pretii alteratione, & de necessitate solvendi, propriè consistit vectigal Principis, qui propterea emere solet à privatis salinarum dominis ipsam materiam salis pro vili pretio, & ipse deindè per suos Appaltatores cariori vendit populis, quibus aliàs, quam ab ejus manibus salem habere prohibetur, ut egregiè Barbosa *in dict. l. divortio, §. si vir num. 29. & 30.* ubi mentionem facit de Constitutionibus Pauli III. & Greg. XIII. ita disponentibus, & Borell. ubi supra *n. 10.*

Et in individuo istarum salinarum propè Hostiam Tiberinam, eas instituere Ancus Martius Tertius Romanorum Rex, ut salis congiarium populo daret, hoc est donativum de eo faceret, Post longum autem temporis intervallum, expulsis Regibus M. Livius Censor, cui exindè Salinatoris nomen datum fuit, introduxit salis vectigal consistens in dicto jure vendendi alterato pretio, ut ex Livio, aliis Borell. *d. c. 25. num. 1.* Igitur utilitas non est in ipsis salinis, sed in jure privativo vendendi pro alterato pretio, quod vectigalis speciem habet; Dictumque vectigal esse antiquissimum etiam temporibus Machabæorum habetur *lib. 1. Machab. c. 10. & cap. 12.* & ubique reputari tale habetur latè collectum per Solorzan. *de jure Indiarum tom. 2. lib. 5. cap. unic.* Larrea *alleg. 77. n. 7.* & alios.

Quia tamen non expedit cum fisco litigare, consului Appaltatoribus, ut eam quam possent amplecterentur concordiam; seu pensionis remissionem concorditer faciendam, & ita sequutum fuit.

ANNOT. AD DISC. CV. & CVI.

In his discursibus, occasione diversarum quæstionum, agitur de materia salis, & salinarum, de qua etiam agitur infrà *disc. 158. & 159.* ac etiam infra in Piacentina salis *disc. 168.* cum revera omnia videatur coincidere in idem, ac propterea procedi non potest cum solis generalitatibus, cùm totum pendeat ex facti circumstantiis, pro diversis legibus, stylis Regionum, vel Principatuum.

TUDERTINA SALIS PRO COMMUNITATE TUDERTI CUM PETRO NERLIO APPALTATORE SALARIÆ URBIS.

Casus respectivè desuper per Cameram per Appaltatore, postea concordatus.

Subappaltator certæ quantitatis salis singulis annis levandæ, An teneatur ad integrum pretium conventum, quamvis integram quantitatem non leaverit, itaut obstet, necne exceptio rei non traditæ, & de ratione.

Pretium salis per Appaltatorem augeri non potest, & si exigatur in excessu, est restituendum. Et quando excessus in aliquo loco exigi solitus per Communitatem, dicatur potius gabella Communitativa.

SUMMARIUM.

1 Facti series.
2 De exceptione rei non traditæ quando venditori non obstet, itaut etiam re non tradita pretium ab emptore consequatur.
3 Pretium salis ultra valorem intrinsecum materiæ dicitur importare vectigal consistens in augmento, seu pretio extrinseco.
4 Exceptio compensationis admittenda est etiam adversus rem judicatam, & post factam executionem.
5 Compensatio concurrente æquitate admittenda est etiam in casibus, in quibus aliàs non intraret.
6 Purgatio attentatorum quando reservetur in fine litis.
7 Pretium salis per Appaltatorem augeri non potest.
8 Et exactum in excessu est restituendo, & quando augmentum spectet ad Civitatem.
9 Pretium salis neque minui potest, & quomodo intelligenda sit facultas data Appaltatori vendendi salem extraordinarium pretio benè viso.
10 Æquitas non est attendenda, ubi juris dispositio vetuit.
11 Princeps, vel ejus Appaltator habens facultatem cogendi Communitates ad accipiendum salem: non potest ad id per Communitates cogi, & sic necessitas est reciproca.

DISC. CVI.

1 Ab antiquo, duorum circiter sæculorum spatio, solita fuit Communitas Tudertina sumere subappaltum salis esitandi in ipsa Civitate, ejusque Castris in quantitate rubrorum 500. singulis anni solvenda (juxta subjectæ materiæ naturam) sive salis quantitas levaretur, sive non; Sed quia aliqua Castra à dictæ Civitatis jurisdictione exempta, seu dismembrata fuerunt, prætendere cœpit Communitas, nolle ampliùs ad tantæ quantitatis suscepionem teneri. Unde de anno 1647. deventum est cum Appaltatore salariæ ad concordiam, per quam Communitas ad septenium suscepit subappaltum salis pro ejus Civitate, & Castris subjectis pro rubris 360. singulis annis solvendis, sive levetur, sive non, ad rationem scut. septem cum dimidio pro quolibet rubro, quorum scuta sex, importabant tria nova augmenta imposita per Urbanum VIII. reliquum verò pro ætiquo vectigali admixto cum valore intrinseco ipsius materiæ, & cum obligatione Appaltatoris in fine appaltus consignandi vel deponendi salis quantitatem non levatam; Cum autem in hoc septenio Communitas non levasse rubra circiter mille, per Appaltatorem factis aliquibus intimationibus depositata in quodam horreo, dictique salis non levati prætenderet pretium non solvere ab Appaltatore petitum; Hinc proindè introducta fuit causa in prima instantia coram Thesaurario generali, qui pro Communitate pronunciavit, eo sub fundamento, in quo Communitatis defensores insistebant, quod venditori agenti ad pretium obstaret exceptio rei non traditæ, juxta terminos textus *in leg. Julianus, §. offerri, ff. de action. empt.* quodque iniquum esset velle consequi pretium, & rem in manibus habere ex iis, quæ habetur in Romana Locationis venæ ferri 6. Junii 1644. coram Verospio, de qua *hoc cod. tit. disc. 117.* Ponderando hujusmodi pacta non esse obligatoria, utpotè continentia pœnam de æquitate canonica hodie non exigendam ultrà id quod interest, ut *d. disc. 117.*

Et quamvis ex parte Appaltatoris replicaretur se ex parte sua impleviisse, faciendo depositum salis exuberantis in fine appaltus, & quem promptus erat præstare, itaut cessare diceretur dictum inconveniens obtinendi rem, & pretium; Replicabant tamen agentes pro Communitate, depositum ob non benè factas intimationes, eaque servata, quæ de jure pro depositorum validitate servanda sunt, haberi pro infecto; Et in hoc stantibus facti circumstantiis benè dicebant, præsentaneam scilicet oblationem salis non suffragari; Tum quia ob imminutum ejus pretium de mandato Superiorum longè minus valebat, itaut res non esset integra; Tum etiam, quia finito appaltu, & cessato consequenter jure privativo vendendi (in quo substantia appaltus, ac ferè totum pretium, vel major pars consistere dicitur) sal remanebat inutilis, itaut oporteret proiicere, vel illum vendere pro vilissimo pretio intrinseco solius materiæ, ideòque firmum remanebat, solvi debere pretium rei non habitæ.

Introducta verò per appellationem causa in Camera, hæc in contraria fuit sententia, atque per binas resolutiones (implicitè circumscripta dicta sententia Thesaurarii) pro Appaltatore respondit etiam in processu executivo, non curata vulneratione, regulariter ex sententia absolutoria resultante, ob illius insubsistentiam, quam credidit manifestam.

In hoc statu ad Communitatis prædictæ defensionem assumptus, cupiens pro mea informatione, & causæ directione congressum Advocatorum ex laudabilissimo Curiæ stylo frequentem, & vetè in causis nimis proficuum, exagerantibus aliis defensoribus hujusmodi resolutionum injustitiam ob dicta juris clara principia Communitatis assistentia, contrarium Ego sentiebam, resolutiones scilicet videri justas, & benè fundatas.

Licèt enim supradictæ propositiones essent de jure verissimæ, difficultatem tamen consistere observabam in applicatione; Illæ siquidem rectè procedunt in emptione, & venditione mercium, & rerum habentium de per se valorem intrinsecum, itaut remanentes penes venditorem, illum de æquivalenti ditare dicantur; Secus autem in hujusmodi rebus, quarum valor intrinsecus, nullus, vel satis modicus est, & quæ penès vend tores remanentes ei non prosunt, cum pretium consistere dicatur in jure privativo vendendi cum subsequuto effectu venditionis statutis temporibus ex eisdem rationibus, & auctoritatibus, quæ deductæ habentur in dicta Romana locationis *disc.* 117.

Prædicta enim exuberans quantitas salis remanebat penes Appaltatorem inutilis, solúmque ejus intererat quantum importaret solus valor intrinsecus materiæ, quia licet ipse renovato appaltu salariæ cum Camera, ejusdem juris vendendi exercitium continuaret, in hoc tamen reputabatur novus homo, diversus ab eo primo, quem in præcedenti appaltu repræsentabat, itaut esitatio hujus salis pro integro pretio constituto ex vectigali ad commodum Communitatis empiricis, vel sui ipsius tanquam appaltatoris prædecessoris, importaret supplantationem appaltus currentis, atque esset percipere fructus rei conductæ post finitam conductionem ad novum conductorem pertinentis; Et ex qua ratione, ubique terrarum receptum est, in quibuscumque appaltibus rerum mineralium, & præsertim frequentius in hoc salis, Appaltatorem finito appaltu, extuberantem materiam amplius vendere non posse intra illam Provinciam, seu d tionem in qua appaltus consistit, ut non semel *hoc tit.* & est praxis ubique indubitata.

Idque dilucrebam non solùm fundari in ratione prædicta, sed etiam in altera, ut pretium salis, quod ultrà ejus intrinsecum valorem à populis solvitur, dicatur vectigal, seu onus publicum personale, quod Princeps ab ejus subditis, vel aliis in ejus ditione comorantibus, ita commodè, & insensibiliter exigit occasionem hujus victualis adeò
3 humano usui necessarii, ut habetur etiam deductum in Romana Defalchi, seu appaltus pro eodem Nerlio *hoc eod. tit. disc. præced.* ubi concordantes auctoritates cumulatæ habentur, & in aliis. Unde quando Communitas dictum subappaltum in certa, & determinata salis quantitate suscepit, aliud in effectu feciſſe non dicitur, (prout antecedenter longo continuato tempore consuevit,) nisi se componere cum Appaltatore in eo vectigali, quod per ejus cives, & incolas occasione predicta, forsan in majori quantitate solvi debuisset, expediendo ipsi Communitati ejusdem vectigalis diminutam exactionem à singulis facere, ob exactionem alterius oneris Communitativi, quod ipsa in augmento pretii ejusdem materiæ à subditis exigere consueverat, ut infrà.

Quibus stantibus, inevitabilem remanere dicebam solutionem dicti pretii, tanquam vectigalis, seu oneris illorum annorum, non commiscendi cum allo vectigali, seu onere solvendo in annis sequentibus; Quibus auditis cæteri cum jam dictis regulis generalibus rerum indifferentium procedentes acquieverunt, proindèque conclusum fuit, hujusmodi punctii disputationem ulteriùs prosequendam non esse.

Verùm quia eadem Communitas vigore indulti sibi concessi à Summis Pontificibus indicendi pro publicis occurrentiis collectas, & onera, pro minori civium, & comitatensium incommodo, ab antiquo consueverat vendere salem ad minutum pro tribus quadrantibus ultra id, quod vel antiquum vectigal, vel deindè nova augmenta importarent, ex quo majori pretio percipiebatur utilitas singulis annis scutorum mille, & ultrà, atque completo dicto subappaltu de anno 1654. ab eo tempore usque ad illud, in quo hæc agebatur, spatio decennii idem Nerlius appaltator, cessante ulteriori subappaltu, salem in dicta Civitate, ejusque districtu vendiderat juxta consuetum pretium, sicut suprà per Communitatem alteratum, itaut sic haberet in manibus de bonis Communitatis longè, ultrà quam præfatum ejus creditum importabat; Opportunum proindè censui, derelicta priori via, novam aggredi, petendo in eodem Tribunali admitti ad compensationem unius debiti cum altero, cum reconventione ejusdem Appaltatoris ad restitutionem illius pluris; Licèt enim Appaltator haberet resolutiones pro consequentione
4 sui crediti in processu exequutivo, & cum ea manu Regia, quæ Appaltatoribus Cameralibus competere solet, adhuc tamen in hoc statu non incongruam dicebam allegationem compensationis, quæ etiam post rem judicatam opponi potest, cùm non sit exceptio impugnativa, sed modificativa, Otthob. *decis.* 235. *num.* 15. Et quod opponi possit etiam ad effectum satisfaciendi clausulæ, *pariter*, Greg. *decis.* 342. *num.* 1. *cum seqq.* Et de ejus admissa oppositione post jam factam exequutionem, Rota in Romana expensarum 15. Decembris 1653. §. 1. coram Bichio.

Fortùs concurrente æquitate, ob quam compensatio saltem jure retentionis admittenda est, quamvis alias in
5 stricta juris censura non deberet admitti, Gregor. *d. decis.* 342. *num.* 3. & 4. Zacch. *de oblig. Camer. quæst.* 18. *num.* 23. *cum seqq.* Æquitas autem in præsenti dupliciter concurrebat; Primò nempè quod, ut suprà Tribunal æquitatem cum actore exercuerat, dando locum processui executivo, quia ex sententia absolutoria declarante viam executivam non competeret, de stricta juris censura vulneratus erat, juxtà, *decis.* 78. *Coccini*, & 42. *Martini Andr. cum concord. in Romana pecuniaria* 5. *Julii* 1665. *coram Bevilaqua*, & *in alia Romana pecuniaria* 19. *Januarii* 1661. *coram Albergato*; Et secundò, quia cùm impossibile esset Communitati cum bonis, vel redditibus communalibus solutionem summæ adeò notabilis facere, unde propterea opus esset illam exigere per viam collectæ à singulis, cum maximis totius populi in his calamitosis temporibus, incommodis, molestiis, clamoribus, & scandalis, iniquum dicebam, cum irreparabilibus præjudiciis permittere istum inanem circuitum, dum è converso actor erat ejusdem Communitatis, vel populi debitor in longè majori summa; Unde etiam in rigorosissima attentatorum materia receptum habemus, quod licèt illa in primis, & ante omnia, quocumque bono jure non obstante purgari debeant, nihilo-
6 minùs ubi purgatio fieri non potest sine scandolo, vel ubi concurrit paupertas purgare debentis, gustato bono jure admittitur æquitas pro illorum rejectione ad finem litis.

Bonum jus Communitatis in proposito dicebam clarum, quoniam Appaltatori licitum non est alterare pro libito pretium salis, ex deductis in Spoletana salis *hoc tit.* 110.
7 ex jam dicta convincenti ratione, quod non est vendere ipsam mercem pro eo majori, vel minori pretio, quod vel partium conventio, vel rerum, & temporum variæ circumstantiæ exigat, ut contingit in tritico, vino, oleo, & similibus, sed est exigere vectigal, seu gabellam à populo subdito sub occasione necessarii usus hujus victualis; Et ideò cum gabella sit de Regalibus, non imponenda nisi per Principem, illicitum est Appaltatori pretium alterare, cum concessum sibi solùm videatur jus exigendi id, quod Princeps locator, seu Camera ejus nomine exigere solita est, tum ex regula, ut semper appaltus concessi censeatur juxtà solitum, Cavaler. *decis.* 60. & *frequenter hoc tit.* ad materiam vectigalium, eorumque appaltum; Tum etiam, quia esset ita cum privata auctoritate novum vectigal indicere, vel consuetum augere.

Multò magis, quia constabat de causa augmenti, quod scilicet Civitas solita per viam subappaltus hujusmodi vectigal à singulis exigere, istud augmentum adiecerit tanquam onus Communitativum, quod aliàs ab eisdem civibus, & incolis pro supplendi publicis necessitatibus aliundè solvendum esset, itaut duplici onere hic populus alias gravaretur.

Et si replicaretur de defectu protestantis in Communitate super augmento pretii in hujusmodi Regalis Principi reservatis; Ultrà responsionem resultantem ex facto centenariæ observantiæ, ob quam quicumque melior titulus allegari, potest; Ponderabam, replicantem convinci posse cum inevitabili dilemmate, quod aut Communitas hujusmodi augmentum imponere potuit, aut non; Si potuit, ergo ad ipsam pertinet, & consequenter eidem restituendum est ab appaltatore, quod suum non est exigente;

Et

Et si non potuit, ergo fuit gabella indebitè exacta, restituenda proindè eidem populo indebitè illam solventi, ex deductis in Romana appaltus gabellæ carnis *hoc eod. tit. disc.* 71. & consequenter dicebam magis de plano intrare debere compensationem pro evitando verè inani, & adeò
10 incommodo, ac scandaloso circuitu exigendi minutatim à singulis de populo per viam collectæ debitum solvendum Appaltatori, qui deindè eandem, & majorem summam pariter minutatim eidem populo restituere deberet, quod esset impracticabile, ac magnas pareret confusiones.

Assumpta igitur desuper disputatione, Appaltator Ma-
9 gnum constituebat fundamentum in quodam capitulo appaltus, per quod facultas sibi conceditur vendendi salem extraordinarium pro pretio sibi benè viso; Respondebam tamen hujusmodi capitulum loqui de illa emptione, & venditione, quæ sequeretur ex meré voluntaria partium conventione, in qua cadere potest industria emptoris, vel venditoris, atque unus potest alterum circumvenire, juxtà text. *in l.* 2. *Cod. de rescind. vendit.* ut clarè probant illa verba capituli, *per il prezzo, che saranno d'accordo*, ideòque intelligendum de venditionibus, quæ fierent non subditis, & extra appaltus limites, seu ditionem; Vel etiam inter subditos salis extraordinarii, de quo propriè capitulum loquitur, qui sal extraordinarius dicitur ille, qui populi necessitatem, & consuetum usum exuberans, emitur per subditos voluntariè, & ad industriam pro saliendis carnibus porcinis in magna quantitate pro mercatura, vel simpliciter, itaut esset in utriusque partis omnimoda libertate emere, & respectivè vendere, necne; Secus autem in sale ordinario, idest consueto, & usui necessario, qui pro certo pretio taxato per ipsum Appaltatorem venditur in publico foro, quia neque hic dicitur sal extraordinarius, neque venditur pro pretio conventionali, sed coacto cum sola taxa posita per ipsum Appaltatorem, qui si longè majus posuisset, adhuc stare jure privativo, populus coactus fuisset illum emere tanquam victuale humano usui necessarium, unde propterea, ut superiùs dictum est, istud pretium dicitur potius gabella personalis, quæ per Principem à subditis occasione hujus necessarii victualis exigitur, itaut esset alterare vectigal, vel novum imponere, quod per Appaltatorem fieri non potest, cum hic dicatur Procurator Principis in rem propriam exigens illud vectigal, quod ipse Princeps vult, & solet exigere, & non ultrà; Quæ ratio non militat in eo sale extraordinario, qui vendatur non subditis, vel etiam subditis ad industriam, & ex mera facultativa partium conventione, quacumque necessitate cessante; Atque hunc dicebam, cum sensu etiam veritatis, verum ac germanum dicti capituli intellectum à communi totius orbis observantia comprobatum.

Præterea eadem communi observantia suadente, dicta facultas vendendi quamcunque quantitatem salis extrardinarii pro pretio concordando cum emere volentibus, verè in capitulis appaltuum adiici solet in gratiam appaltatorum, ut ita majorem quantitatem esitare possent etiam pro minori pretio, cùm in hoc smaltimento verè, & propriè consistat appaltatoris lucrum, quamvis prodimidiato, vel longè minori pretio, quam vendatur sal ordinarius, seu necessarius populis subditis; Ideoque apponitur hoc pactum ad tollenda impedimenta, quæ aliàs Princeps locator dare posset, prohibendo hujusmodi venditiones, utpote supplantantes appaltum pro tempore futuro ex iis, quæ habetur deducta in Rom. bulli alearum *hoc eod. tit. disc.* 79. Nunquam vero, nec theoricè, nec practicè dici potest, quod in vim hujusmodi facultatis licitum esset appaltatori populus suffocare, atque salis pretium pro libito alterare.

Agnoscentes Appaltatoris defensores in prima disputatione, (quæ absque resolutione sequuta est) hujus fundamenti insubsistentiam, convolarunt ad alterum refectionis damnorum per Communitatem sibi debitæ ob non sequutam esitationem consuetæ quantitatis rubrorum 500. vel respectivè 350. ad quam Communitas juxta longissimam observantiam annorum circiter 200. tenebatur, dum in facto ostendebat ex venditione salis in hoc novenio ad dictam alteratam rationem quadrantium 12. fuisse potius in damno, atque non percepisse illam pecuniarum summam, quam percepturos fuisset si Communitas ejus rifico fuscepisset rubros 350. singulis annis, ut antecedenter factum fuerat, sed longe minorem, itaut nullum adesset lucrum, vel excessiva vectigalium exactio, minusque aliquod Communitatis damnum; Et ex hoc fundamento, quod procedendo cum quadam non scripta æquitate, seu naturali discursu, visum fuit subsistens, prodiit resolutio Appaltatoris favorabilis.

Resolutio mihi non placuit quia ubi juris regulas, & dispositionem habemus, attendenda non est ista non scripta æquitas apud rusticos, & idiotas attendi solita, non autem attendenda per eos, qui judicare debent, prout de 10
jure *decis.* 243. *num.* 22. *part.* 5. *recent.* 172. *num.* 57. & *seqq. par.* 6. & in aliis per Adden. *ad decis.* 28. *par.* 3. *recent. n.* 437. & *seqq.* Quicquid enim sit de obligatione Communitatis, & an hæc finito præcedenti appaltu cogi potuisset ad suscipiendam suo rifico consuetam summam rubrorum 350. juxta ultimam conventionem, eorumque pretium solvendi sive esitaret, sive non, ut suprà, quod tunc examinatum non fuit.

Attamen hoc erat privilegium Cameræ ejusque Appal- 11
latoris, in cujus facultate positum erat ad id cogere Communitatem, sed econverso ipse ad id cogi non poterat, ex deduct. per Jas. *consil.* 117. *num.* 4. & 5. *lib.* 1. Castill. *decis.* 270. *num.* 12. *cum seqq. lib.* 3. & conferunt, quæ in simili habentur de pacto resolutivo apud Merlin. *de pignor. lib.* 5. *q.* 7. Oleam *de cess. tit.* 5. *q.* 3. *num.* 26. *decis.* 422. *par.* 4. *recent.* & *in aliis*. Et sic poterat Appaltator uti hac facultate, quatenus voluisset, sed dum usus non est aliamque viam eligere voluit, sibi patere debebat via, quam elegerat, & ex qua sicuti facere potuisset majus lucrum esitando majorem quantitatem, illudque fuisset suum, ita suum esse debebat damnum, sed non per hoc dici poterat licitum fuisse pretium consuetum alterare; Si enim sibi competente facultate usus esset, atque Communitatem interpellaſſet ad continuandum solitum, ista sibi consuluisset distribuendo saltem per cives, vel aliàs providendo; Nunquam vero jure dici posse videbatur, quod ignarus, & non interpellatus, quinimo videus expressum non usum facultatis sibi competentis teneatur ad damna, & interesse, ad quorum effectum præcisè necessaria est memoria; Ideoque resolutio nullum habere videbatur probabile juris fundamentum; Nihilominus opus fuit se concordare eo meliori, seu minus malo modo, quo potuit.

FULGINATEN. SALIUM.

PRO PETRO ANGELINO, ET HIERONYMO LILIO SUBAPPALTATORIBUS SALARIÆ FULGINEI

CUM HONORATO THESAURARIO MARCHIÆ.

Casus disputatus in Camera, sopitus per concordiam.

Concesso appaltu salariæ cum obligatione præstandi, & respectivè recipiendi singulis annis certam quantitatem satis consueti, & certæ qualitatis pro certo pretio; Si deficiente sale consueto, tradatur sal diversæ regionis, & qualitatis. An possint Appaltatores prætendere aliquod defalcum, vel interesse ex immutata specie, seu qualitate resultans.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*

2 *Sal majorem habens mixturam terræ est minoris ponderis, seu operationis.*

3 *In quo consistere dicatur damnum Appaltatoris salariæ resultans ex mutatione consueti salis, ejusque diversa specie.*

4 *Conventio de præstando salem in genere, censetur juxta solitum, & in genere, seu specie consueta.*

5 *Et ita judicavit Camera.*

6 *Ubi conductori non præstatur implementum, seu usus vel conductæ, si provenit sine culpa locatoris, debetur remissio pensionis damni quale qualesit, & si cum culpa, debetur totalis refectio damni etiam rationi lucri amissi.*

7 *De defalco competente Appaltatori vectigalium, ob illorum immutationem, vel quamcumque alterationem, seu etiam immutationis rumorem, & suspicionem.*

8 *Quando impedimentum conductoris dicatur provenire ex culpa locatoris.*

9 *Dicitur in culpa, ubi non adhibet tas diligentias, ex quibus conductoris impedimentum removeri possit.*

DISC. CVII.

Conduxerunt Angelinus, & Lilius ab Honorato Marchiæ Thesaurario ad novennium salatiam Fulginei cum obligatione fumendi, & respective præstandi singulis annis 80. mil. libras, seu ut vulgò dicitur 800. milliaria salis per conductores solvendi ad rationem scutorum 7. cum altero julio pro quolibet milliare, ad quorum solutionem teneri voluerunt, sive habuerint conventam salis quantitatem, sive non dummodo ex culpa locatoris id non proveniat, quoque salem in fine appaltus, vel non habitum, vel apud eos remansum inventum, juxta hujus appaltus consuetam naturam restituere tenerentur ipsi locatori, vel alteri in Thesauraria successori, soluto tantùm ejus pretio intrinseco, & naturali, quod est quorundam paucorum julionum pro quolibet milliare.

In primis tribus, vel quatuor annis, juxta hujus, & fere omnium similium appaltuum naturam conductores integram quantitatem quinimo neque mediotatem levarunt, nec estimarunt, stantibus populorum provisionibus in fine appaltus præcedentis factis; Cùm autem incipierent anni boni, in quibus, nedum currentem quantitatem singulorum annorum, sed etiam excrescentem in præcedentibus, ac extraordinariam conductores levare, & estimare sperabant, dedit casus sterilitatem salinarum Cerviæ, unde defecto sale consueto dictarum salinarum, quo fere totus status Ecclesiasticus utitur, opus fuit, ut prævia Papæ licentia, dictus Thesaurarius Marchiæ introduceret salem externum Barlettæ, illumque subappaltatoribus distribueret, cujus salis longe diversa qualitas magnum causavit consuetæ, ac vetissimiliter speratæ estimationis impedimentum; Tum quia utpote magis aridum, minusque terrosum, majorem habet attrimoniam cum minori quantitate eandem condiendi operationem faciendo, itaut una libra istius salis fere condiret, quantum ducti consueti salis Cerviæ, ex ea clara ratione, quod dum minore habet terram insulsam, & aquam admixtam, majoris est condimenti, ut in specie observat Rovit. *super pragmaticis in rubr. de sale, & salinis num. 4.* Tum quia populi hujusmodi salis magis asperi usui non assueti facto dubitantes illum esse præjudicialem ovibus, aliisque animalibus viventibus, ac minus aptum carnibus, caseis, & piscibus saliendis, que magis fieri potuit, abstinuerunt ab ejus usu, Tum demum, quia ob satis diversam coloris qualitatem, cum iste esset albus, nostralis verò Cerviæ niger, ac similis salis, quo uti solent Principatus, & Provinciæ adjacentes, ista coloris diversitas totaliter prohibuit forenses in notabili quantitate, quamvis clandestinè emere solitos, cum ex colore facis de facili convinci potuissent de contraventione, atque publici pœnis, quæ ubique habentur adversùs introductores salis exteri, & ab alio emendi quam à proprio Princeps, vel quem Princeps in loco deputavit.

Hinc finito apaltu, prætendente locatore solutionem pretii pro integra conventa quantitate, quamvis juxta formam pacti non levata; E converso autem prætendentibus condutoribus, non solùm à solutione salis non habiti excusari, sed actionem habere adversus locatorem ad interesse pro eo lucro, quod in venditione conventæ quantitatis fecissent, si consueta salis qualitas nostralis continuata fuisset; Introducta causa in Camera, locator tuitam dicebat ejus intentionem in conventione clara, quam adimplevisse dicebat, dum ejus obligatio erat consignandi tantùm salem in genere absque alicujus specie restrictione, ideòque suæ obligationi satisfecerat præstando idem genus, quod erat in obligatione.

Pro conductoribus autem scribens, dicebam conventionem, quamvis genericè de sale loquentem, omninò intelligendam esse de nostrali consueto Cerviæ, quo & non alio populi, & Appaltatores uti solent, ac debent privativè ad quamcumque aliam speciem, etiam sub gravibus pœnis ex Constitutionibus Pauli III. Gregorii XIII. & Clement. VIII. de quibus duabus primis mentionem facit Barbos. *in l. divortio, §. si vir num. 29. & 30. ff. solut. matrim.* ideòque appaltus censetur factus juxta solitum, & eo modo, quo de prætio est consuetum, Cavaler. *decis. 60. num. 4.* Burfatt. *consi. 190. num. 37.* & cæteri ad materiam gabellarum non semel hoc eod. tit. deducti.

Ideòque cum à sæculo citrà alia salis species cognita, non usitata non habetur, quinimò sub gravibus prohibitionibus, & pœnis, neque haberi posset; Hinc videbatur de aliquo partes non sentisse, tum ex dicta regula, quod appaltus censetur factus juxta solitum, tum ex alia, quod omnes actus, & conventiones censentur rebus in eodem statu permanentibus, ac etiam, quia nunquam censetur deductum in contractum, id quod continet delictum, & gravis pœnæ incursum, prout est introductio salis externi, & diversæ qualitatis, ut in specie, quod contractus initus super traditione salis intelligatur de illo Cerviæ, utpote solito, Surd. *consi. 563.*

Atque super hoc Camera nullam habuit difficultatem, sed concorditer judicavit partes intellexisse de sale nostrali consueto, unde deputavit peritos ad referendam differentiam inter unam, & alteram speciem, & quanti interesset conductoribus dictam immutationem sequutam esse, mandando interim supersederi in paghis.

Qua resolutione sequuta, dum peritorum judicium pendebat, assumpta disputatione super effectibus ex dicta variatione resultantibus, de duobus tractari contigit. Primò nempe, an conductoribus competeret defalcum pensionis, seu conventi pretii pro rata non factæ estimationis ex dicta causa. Et secundò, an eisdem competeret actio ad totale interesse etiam pro lucro, quod in diminutis venditionibus fecissent, cum in jure privativo vendendi, & in utilitate ex hujusmodi venditione resultante consistat substantia hujusmodi appaltuum, juxta punctuale *consil. 156. Soccin. lib. 3.* cum aliis in discursu proximè præcedenti.

Quoad primum, etiam cum sensu veritatis nullam cadere dicebam difficultatem super conductorum instantia, quia ubi conductori non præstatur implementum, ac liberi, & consuetus rei conductæ, sive proveniat à casu, sive à facto tertii, vel alias quomodocumque, etiam sine culpa, & facto locatoris, certum est pensionis remissionem intrare pro parte deficiente, quia sic deficere dicitur substantia rei conductæ, sive præstatio patientiæ; Accedente verò culpa locatoris, non solum intrat remissio pensionis sed actio ad interesse etiam ratione lucri, ut ex magistrali theorica Bart. firmant in terminis individualibus appaltus salis, Soccin. *d. consil. 156. lib. 2.* & Ancar. *consil. 414.* Et in consimilibus terminis appaltuum aliorum vectigalium, Alberic. *in rub. Cod. de vectigalib.* & plenius *in tract. de statut. quæst. 123.* & Rota *decis. 285.* post Pacific. de Salv. ubi de appaltatore vini obtinere debente remissionem ex immutato consueto statu, quia impositum sit novum onus, ob quod consueta vini quantitas vendita non fuit; Et de Appaltatore macelli, seu gabellæ carnis ob novi oneris impositionem, & consueti statu immutationem Eugen. *consil. 50. lib. 1.* & Anna senior *allegat. 22.* qui fortius firmat in his materiis sufficere solam famam, seu rumorem novi oneris vel alterationis consueti status, quamvis deinde non sequatur effectus, quia solus rumor Appaltatori notabiliter præjudicat, ut quotidiana experientia docet; Et in terminis Appaltatoris gabellæ farinæ, Marcian. *consil. 7. tom. 2.* Atque in hoc primo puncto Camera pro conductoribus sentiebat, quia iniquum esset, nedum privari lucro, sed absque propria culpa sentire debere damnum solvendi id quod haberi non potuit.

Et quamvis locator diceret, quod qui præstare tenetur deterius, longè magis ejus obligationem explicare dicitur, præstando melius; Facili tamen negotio replicabam, meliorem qualitatem respectu conductorum consistere in deteriori ex qua resultat major estimatio, ut habetur fusius in Urbinat. pretii salis *hoc eod. tit. disc. 112. seu 114.* quia quo magis sal est bonus, & perfectus, magis condit, ideoque minor quantitas venditur, & in hoc consistit damnum Appaltatoris, cujus utilitas in majori venditione consistit, ob illud extrinsecum pretium resultans à privativo jure vendendi in quo consistit appaltus, ut per Soccin. *dicto consil. 156. lib. 2.*

Difficultas igitur tota residebat in secundo puncto, an scilicet conductoribus competeret actio ad interesse passum, etiam ratione lucri, cujus decisio attenta magistrali, ac recepta distinctione Bart. *in leg. si uno, §. item cum quidam, ff. locat.* de qua in his terminis salis non traditi habetur in Ferrarien. salis pro Rimbaldesio *hoc eod. tit. disc. 109.* Pendebat ab eo, an conductoris impedimentum, seu implementum à locatore non præstitum, provenerit à casu fortuito, seu facto tertii, cui locator providere non poterat, vel potius ab ipsius locatoris culpa, seu alterius facto, cui locator poterat providere, ut primo casu intret solùm remissio pensionis, neque allud à conductore prætendi possit, secus autem in secundo, in quo recte conductor actionem habet adversus locatorem ad interesse non solùm ratione damni passi, sed etiam lucri amissi, ut apud allegator, & bene *dict. decis. 285.* post Pacificum de Salvi ano, ideoque tota quæstio versabatur in facto, & super dictæ distinctionis applicatione.

Dicebat enim locator, sterelitatem salinarum Cerviæ, utpote provenientem vitio Cœli, seu naturæ, casui tribuendam esse, ut habetur in Cervien. seu Ravennaten. *disc. seqq.* Et quatenus etiam negligentiæ, & malæ culturæ tribui posset, non per hoc tamen ipsius culpæ tribuendum erat, cum dictarum salinarum administratio, & cultura non incumberet Thesaurario Marchiæ locatori, sed Thesaurariis Æmiliæ, seu Romandiolæ, certam salis quantitatem præstare obligatis Thesaurario Marchiæ pro hujus Provinciæ usu.

E converso conductore, non ex hoc locatoris culpam deducebant, sed ex eo, quod cum ex Thesaurariæ capitulis haberet in facultatibus, in casu deficientiæ hujusmodi salinarum, se aliunde providendi de salis quantitate necessaria, seu consueta, non debebat ob aviditatem lucri facere hujusmodi provisionem de sale *Barlettæ* in Apulia omnino diversæ qualitatis, utpote vilioris pretii, vel minoris impensæ in conducendo, sed providere de sale *Paghi* in Dalmatia, quod est nostrali similimum, ac ejusdem ferè qualitatis, sive ab aliis locis, ubi consimile reperitur; Unde propterea dicebatur in culpa non faciendo diligentias, quibus adhibitis impedimentum conductoris removeri poterat, ut in his terminis appaltus salis, pro conductore contra locatorem latè deducit Soccin. *disc. 156. lib. 2.* Rigorosa tamen, & exorbitans videbatur, nedum Cameræ, sed etiam mihi licet eorum Advocato hujusmodi conductorum prætensio, præsertim quia provisio salium *Barlettæ* de Superiorum etiam consilio, & consensu fuit universalis, etiam per Thesaurarios Romandiolæ pro aliis Provinciis, & in locis ex salinis Cerviæ providerì solitis, sed non fuit opus de his disputare, quia ex compromisso inito in ipsos partium Advocatos sequuta est concordia.

CERVIEN., SEU RAVENNATEN. REMISSIONIS PENSIONIS PRO LUCATELLIS, ET MAJOLIS JAM THESAURARIIS ROMANDIOLÆ CUM CAMERA APOSTOLICA.

Casus sopitus per Concordiam.

De remissione pensionis facienda Appaltatori salinarum, ob istarum sterelitatem, unde consueta salis quantitas percipi non potuit; Et quando hujusmodi sterilitas casui, vel potius Appaltatoris culpæ tribuenda sit.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Attestationibus magnatum, & Cardinalium ob excellentiam dignitatis est diferendum.*
3 *De contingibili salinarum Cervensium sterelitate.*
4 *De distinctione Bartoli circa actionem competentem conductori impedito inter impedimentum culposum, & casuale.*
5 *Quando dicatur deficere, vel impediri substantia rei vel potius damnum esse in fructu.*
6 *Appaltus distributo pretio in singulos annos, an dicatur importare locationem, vel venditionem. Distinguitur.*
7 *Locator non tenetur conductori de non implemento, seu non præstatione illius rei, quam est in facultate conductoris accipere, ac habere potesti à seipso.*
8 *Non sunt adhibendæ diligentiæ verisimiliter non profuturæ.*

DISC. CVII.

1 THesaurariæ generali Provinciæ Æmiliæ vulgo *Romandiola* nuncupatæ, annexus esse solet appaltus salinarum Cerviæ, Cesenatici, & Comacli, sub suo tamen censu separato cum propriis, & separatis capitulis, inter quæ illud in appaltu concesso cum dicta Thesauraria Lucatellis, & Majolis continetur, quod ubi ob malam temporum qualitatem non fabricaretur consueta quantitas salis, neque Camera aliunde suppleret usque ad summam saccorum 57. m. in singulis annis, diminui debebat census pro rata salis deficientis; Unde cum de annis 1650. & duobus sequentibus ob maris tempestatis, temporumque intemperiem, dictæ salinæ Cervienses omninò steriles effectæ essent, itaut ferè nulla quantitas salis ex eis percipi potuerit; Perebant idcircò dicti Appaltatores à Congregatione Camerali in computorum sol datione defalcum, seu bonificationem census ex dicta causa, dictæque petitioni de more contradicentibus Cameralibus, pro dictis Thesaurariis scribens dicebam omninò indebitam esse oppositionem.

Salinarum enim sterilitas notoria erat, ac etiam probabatur per attestationes Cardinalium Donghi, & Cibi, qui fuerant in ea Provincia Legati, quibus ob conspicuam qua- 2
litatem, & dignitatis excellentiam deferendum erat, ut *decis. 181. num. 14 & 15.* post Zacchiam *de obligat. decis. 594. num. 16. par. 5. recent. decis 92. par. 10. recent.* & sæpiùs, præsertim cum ageretur de re verisimili, & contin- 3
gere solita, ut de alia earumdem salinarum sterelitate habetur apud Surd. *cons. 563. post. num. 5. vers. secunda excusationis causa &c.* & comprobari dicebam ex eisdem capitulis expressè providentibus de isto casu præviso, utpotè contingibili, & contingere solito.

Quo posito, ex recepta distinctione Bart. quem cæteri communiter sequuntur *in l. si uno, §. item cùm quidem, ff. locati*, & de qua in puncto appaltus salium, Soccin. *consil. 156. lib. 2.* & Surd. *consil. 507.* dum rei conductæ usus ex 4
casu impeditus fuerat, quamvis conductori non competat actio ad interesse, prout competeret, si culpæ locatoris casus adscribi posset, competebat tamen exceptio diminutionis pensionis, præsertim quia ad tollendum omnem juris ambiguitatem, id expressè conventum fuit per pactum, per quod etiam in terminis consuetis remissionis pensionis, juxta terminos textus *in cap. potuit, & cap propter sterelitatem extra locati*, cessat omnis dubietas juxta cons. Angeli 312. & aliorum traditionem admissam apud Coccin. *decis. 422* atque habetur sæpiùs deductum in hac materia defalchi *hoc eod. tit.* præsertim *disc. 63.* & altero *de locato disc. 1.*

Et clariùs dicebam procedendum non esse cum terminis consuetis remissionis faciendæ ex causa damni obventi in fructibus juxta dictorum jurium dispositionem, quia in alio capitulo de hoc impedimento in fructuum estimatione, sive impedimento ex causa pestis, belli vel alia, expressè & distinctè conventum fuit, unde per partes agnitum fuit in isto casu tractari de peremptione, seu deficientia substantiæ.

Licèt enim ex alias hoc titulo deductis substantia tunc propriè perire, seu deficere dicatur, quando deficit, vel 5
impeditus est usus ipsius causæ productivæ fructuum, secus ubi ex accidenti impeditur; vel diminuitur effectus ipsius causæ, ipsa nempè fructuum perceptio, firma remanente ipsa causa productiva, ut in præsenti pro ratione dubitandi dici posse videbatur, dum sterilitas solùm consueti fructus perceptionem impederat, eo modo, quo in vinea, vel alio prædio, vitio Cœli antiquo anno, vel tempore, siccitas, inundatio, vel imbres consuetam fructuum perceptionem impedire solent; Nihilominus in præsenti procedendum erat cum terminis deficientis substantiæ, vel quia ita partes ex conventione agnoverunt, ut suprà, vel etiam quia in effectu locatæ non erant salinæ ad integrum fructum percipiendum, eo modo, quo locatur vinea, vel ager, cujus integer fructus à natura productus conductoris commodo, & utilitati cederet, quo casu conductor futuram aleam, seu fortunam emisse dicitur, itaut quemadmodum ex naturæ beneficio, & liberalitate magnum lucrum in casu fertilitatis consequitur, ita ex ejusdem naturæ defectu damnum sterilitatis patiatur, juxta regulam text. *in l. secundum naturam de regulis juris.* Et ex qua ratione denegatur conductori remissio pensionis ob damnum sterilitatis in fructibus, nisi esset intolerabile.

Non tamen ita est in præsenti conductione, quia si in casu fertilitatis, salinæ magnam salis quantitatem producerent, non possunt Appaltatores in proprios usus convertere, nisi dictam præscriptam quantitatem saccorum 57. mil. reliquum verò, detractis expensis culturæ, & fabricationis, cedit juxta formam Capitulorum commodo Cameræ, quæ reponere, & conservare solent in horreis ea conservis, ut ita in aliquo salinarum accidenti populorum necessitati consuleret, donec aliundè provideret. Igitur nulla ratio patitur, ut qui commodum fertilitatis sentire non debet, sterilitatis incommodo subjaceat.

Atque licet ob distributum pretium in singulos annos, ex magis recepto Doctorum sensu, hujusmodi appaltus

sonent in locationem magis, quam in venditionem juxta dictum punctuale conf. 136. Soccini, locatio tamen potiùs residere videtur in jure administrandi salinas, & privativè ad quoscumque vendendi, sed distribuendi dictam salis quantitatem, sed respectu ipsius materiæ videtur potius species emptionis, & venditionis, quod scilicet census sit pretium dictorum saccorum 37. mil. cum privilegio dicti juris privativis, ltaut interent termini rei non traditæ per venditorem emptori, ut pro rata ejus, quo non traditur, dummodò non ex ipsius emptoris facto pretium solvendum non sit, cum declarationibus tamen, de quibus in Romana locationis Venæ ferri hoc titulo ad materiam minerarium *disc.* 117.

Ponderabantur hæc concernentia materiam defalchi, non quod in illis annis, in quibus fuit sterilitas, damnum esset intolerabile, cum ferè ferè in totum, sed ad tollendam Camerarium prætensionem, super totius novennii, quo appaltus durat pertequatione, ut scilicet compensata utilitate omnium annorum fertilium, inspiciatur, an singuli remaneant ita damnificati, quod dici posset damnum intolerabile, de quo peræquationis, seu compensationis puncto particulariter habetur *d. disc.* 66. & *in aliis hoc cod. tit.*

Prætendebant Camerales sterilitatem adscribendam esse ipsorum Appaltatorum culpæ ob minùs diligentem salinarum culturam, sed de facili objectum remotum fuit in facto, cum attestationibus dictorum Cardinalium Legatorum, ac depositionibus multorum testium peritorum; Quas probationes dicebam adminiculatus esse solito, dum novum non est, hujusmodi salinas ex temporum intemperie his accidentibus subiectas esse, ut haberetur apud Surd. *dict. consil.* 563. Unde Camerales ad aliud objectum recurrebant, quod cum in appaltu contineretur non solum salinæ Cervienses, sedetia Cesenatenses, & Comaclenses, debebant in sitis illis impeditis adhibere diligentias, ac necessariam salis quantitatem fabricare; cum locator non teneatur pro ea re non tradita, quam conductor ex lege conventionis sibi ipsi præstare debet, ac per se stat, quo minus recipiat, ut in hujusmodi mineralium materiis deductum habetur in dicta Romana locationis Venæ *disc.* 117. & *alibi*.

Sed facilis etiam erat responsio cum solo facto, quod scilicet, quamvis salinæ Cesenatici, & Comaeli juxta antiquorum capitulorum formam venirent sub hoc appaltu, consuetudo tamen dedit eas non fuisse coli solitas, itaut adeò steriles, & ineultæ essetæ essent, quod nonnisi magno sumptu ad priorem formam reduci possent, & adhuc inutiliter pro primis annis, unde diligentiæ fuissent inanes, propterea non adhibendæ, quia non tenetur quis adhibere diligentias verisimiliter non profuturas; ut benè in his proximis terminis Surd. *decis.* 87. *num.* 9. & *seqq.* Magon. *decis. Flor.* 67. *n.* 22. quinimò fuisset se exponere verisimili, ac probabiliter certo periculo, seu damno magnorum sumptuum inutilium, quia cum dictæ alienæ eandem habere situationem, nec adsit aliqua promontorii diversitas, ob quam dici posset, quod tempestates maris unas devastantes, alias immunes relinquerent, itaut causa, seu sterilitatis esset omnibus æqualis, utique satuitas fuisset videndo ex eadem causa effici steriles salinas uberiores, & benè cultas, assumere colendas cum magno sumptu ineultas naturaliter sterliores, & eidem infortunio pariformiter subjectas; quia tamen in dictorum computorum solidatione, pleræque alienæ aderant controversiæ, idcircò pro omnibus deventum fuit ad satis honesta in concordiam, cum cujus medio consuetudo ferè omnes controversias inter Cameram, & Appaltatores terminari; Habita tamen fuit ratio quasi ex integro hujusmodi remissionis, cujus petitio verè justa, & fundata videbatur.

FERRARIEN. SALIS PRO FRANCISCO RIMBALDESIO APPALTATORE GENERALI FERRARIÆ CUM CAMERA APOSTOLICA.

Casus decisus per Congregationem Capturum pro Appaltatore.

Obligatio præstandi Appaltatori certam quantitatem salis ex consuetis salinis, An dicatur stare taxativè vel demonstrative, itaut dicatur obligatio speciei, vel generis, Et locatore non adimplente, ad quid erga conductorem teneatur, An scilicet ad solam remissionem pensionis, vel etiam ad interesse, & quatenus istud prætendi possit, An debeatur solum interesse intrinsecum, vel etiam extrinsecum, & quale.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *De distinctione Bart. super actione competente conductori impedito uti re locata.*
3 *Ubi impedimentum est culpa locatoris, competit actio etiam ad lucrum amissum.*
4 *Debitor speciei peremptæ specie liberatur, nisi peremptio sit ex culpa, sed debitor generis non liberatur.*
5 *Promisso salis in genere, intelligitur tamen de consueto.*
6 *Princeps prohibens subditis salis fabricationem, vel provisionem, tenetur eos providere, & non excusatur ob sterilitatem, vel aliud impedimentum suarum salinarum.*
7 *Princeps tanquam subditorum pater, & Reipublicæ magnius tenetur providere de victualibus, & aliis humano usui necessariis.*
8 *Culpa officialium, & ministrorum tribuenda est præponenti.*
9 *Distinguuntur species interesse, & quale sit extrinsecum, vel extrinsecum.*
10 *De pretiorum variatione, & quando dicatur invariabile.*
11 *In rebus, quorum pretia alterationem non recipiunt, interesse intrinsecum dicitur totum illud, pro quo vendi solent.*
12 *Pretium intrinsecum salis, respectu Appaltatoris dicitur etiam illud, quod provenit ex augmento extrinseco ratione Regaliæ.*

DISC. CIX.

AD tollendam dissentionum occasionem inter Sedem Apostolicam, & Duces Ferratiæ super usu salinarum Comacli, & salis fabricatione in eis, vel aliis dicti Statu Ferrariæ locis faciendæ, inita fuit conventio sub Julio II. ac deindè sub Adriano VI. per quam promisit Camera Apostolica singulis annis providere dictum Ducem à prædicta salis fabricatione abstinentem; sed sale sibi, & ejus populi necessario in quantitate saccorum 20. m. per Thesaurarios Romandiolæ gratis ex sale fabricato in salinis Cerviæ præstanda, Devoluto autem dicto Statu, ejusque possessione per Sedem Apostolicam adepta sub Clemente VIII. omne publici, & fiscales redditus vectigalium, aliorumque jurium inclusis etiam Vallibus, seu Pischeriis Comaclenfibus, in appaltum per Cameram Apostolicam dari consuerunt conductoris, qui nunc upari solet Appaltator generalis, cui in capitulis appaltus Camera pro fornitura, seu usu Civitatis Ferrariæ, & aliquorum locorum adjacentium, promittit dare gratis singulis annis saccos 5. mil. salis, declarando esse quartam partem illorum saccorum 20. mil. qui Ferrariæ Ducibus, ut suprà præstari solebant, cum facultate illum populi vendendi, seu distribuendi pro certo pretio inalterabili in tabellis præscripto; Nec non pro faliendis piscibus Comacli, illiusque Civitatis usu præstare alios saccos 2000. soluta quadam modica summa Thesaurariis Romandiolæ pro valore trateriæ.

Concesso autem dicto appaltu de anno 1659. pro annis novem cum dimidio Francisco Ribaldesio cum consuetis capitulis, præsertim supradicto præstationis dicti salis per dictos Thesaurarios Romandiolæ ex salinis Cerviæ juxta solitum faciendæ; Cum ob dictarum salinarum sterelitatem in primis tribus subsequentibus annis, Appaltator prædictus, non obstantibus diligentiis, ac protestationibus tam contra dictos Thesaurarios, quam contra eadem Cameram, integram solitam quantitatem habere non potuisset, itaut usque ad mensem Augusti anni 1653. (quando idem Appaltator, ut populorum necessitati consuleret non sine labore obtinuit facultatem se providendi propriam auctoritate de sale externo) deficerent ad integrum implementum sacci 4000. circiter; Idcircò in redditione, sed solidatione computorum, petiit ex censu, seu pensione scut. circiter 100. m. singulis annis pro dicto appaltu debita, defalcari pretium dictæ ratæ salis non tradidit in summa scut. circiter 13. mil. Cui petitioni se opponentibus de more Camerálibus, assumpta desuper disputatione in Congregatione computorum.

Dice-

Dicebant Camerales, quod cum deficientia provenerit à fortuito casu sterelitatis salinarum ex maris tempestatibus, seu aeris intemperie resultantis, ad aliud Camera teneri non debebat, nisi ad se abstinendum ab exactione pensionis, seu pretii, per Appaltatorem alias pro re tradita solvendi, si traditio sequuta esset, cum actio ad interesse solùm intret, ubi ex culpa locatoris implementum non sequitur, juxta magistralem, & receptam distinctionem Bart. *in l. si uno, §. item cum quidam ff. locati* Unde cum pro saccis 5000. præstandis pro fornitura Ferrariæ Appaltator nihil solvisset, quia dantur gratis, & pro aliis saccis 2000. Comacli solvendum esset quid modicum, sufficere debebat Appaltatori se non constitui debitorem de eo, quod alias ex dicta causa soluere debuisset.

Pro Appaltatore autem scribens dicebam, quod admisso etiam dictarum salinarum sterilitatem non fuisse culposam, sed casualem, adhuc tamen Camera locatrix dicebatur in culpa, qua concurrente, ex eadem recepta theorica Bartoli, tenebatur nedum ad remissionem pretii, seu pensionis, sed ad totale interesse etiam ratione lucri amissi, ut in individuo Appaltatoris salium Marchiæ cum Camera, Soccin. *consil. 156. lib. 2.* & in terminis Appaltatoris gabellæ vini Urbis, cui ex facto Cameræ locatricis defectum est in implemento promissorum, est bona *decis.* 285. post Pacificum de Salviano, ubi de reficiendo interesse etiam ratione lucri.

Culpam verò dicebam incontrovertibilem, quia promissio præstandi dictam salis quantitatem non erat præcisè restricta ad speciem salium Cerviæ, itaut esset obligatio speciei, quam peremptam, regula est debitorem liberari, sed erat obligatio generis, quod nunquam perit, cum tamen etiamsi obligatio esset speciei, ejus peremptio data culpa non liberet, ad text. *in l. si ex ligati, l. inter stipulantem, §. sacram, & l. ubi autem, §. aliud, ff. de verb oblig cum concord.*

Et quamvis stante uiu propriarum salinarum, ex quibus solùm, & non aliundè ista salis quantitas semper præstari solita est, Cameræ promissio intelligenda veniat de hac specie solita, ut in individuo ratiocinatur, & firmat Surd. *cons. 563. num. 14. & habetur disc. præced.* Hoc tamen verum dicebam ad effectum, ut Appaltator recusare non posset hanc salis speciem, neque aliam ista existente prætendere posset, secus autem ad effectum inducendi promissionem taxativam ad istam speciem, itaut ea peremptа liberetur; Quidquid enim sit de subsistentia opinionis Surdi loco citato in casu suo, in quo tractatur de obligatione cujusdam privatæ personæ verisimiliter ex facti circumstantiis ad hanc speciem taxativè restricta; In casu nostro id asseri non poterat ex diversa facti qualitate.

Cum etenim salis usus, hominum, ac aliquorum animalium victui sit præcisè necessarius, atque Princeps subditorissimis pœnis populis sibi subditis proibeat hanc speciem fabricare, vel aliundè sibi providere, quam ab ejus manibus privativè ad quoscumque; Utique de necessitate resultat ejusdem Principis obligatio eosdem subditos providendi de hac specie per ipsum prohibita, & usui adeò necessaria, cum alias nimis iniquum, & humanæ rationi contrarium esset, ut Principi licita sit dicta prohibitio absque hujusmodi correspectiva obligatione, dum etiam dictæ prohibitionis particulari ratione cessante, adhuc generaliter Principi tanquam subditorum patri, & Reipublicæ marito, necessitas incumbit, ubi victualium, rerum humano usui necessarium penuria occurrat aliundè providere, quoniam correspectivè ad hanc obligationem vectigalia, tributa, obsequia, & alia jure à subditis exigit, arg. text. *in l. 1. Cod. ut nemini liceat in emptione spectrum lib. 10.* & aliis allegatis, Tuschus *in verbo Princeps conclus. 679 num. 17.* Capolanc. *de Baronib. progn. 1. num. 185.* & habetur in Spolet gabellæ *disc. 44. ac in aliis hoc tit.* Et sic culpam consistere dicebam in eo, quod cognita salinarum accidentali sterilitate provisum non fuerit de sale aliundè, maximè quia istam obligationem rectè agnoscunt Constitutiones Apostolicæ de hac salis materia loquentes, præsertim ultima Clementis VIII. *inter suas la 49. §. 3.* ac etiam ejusdem Appaltus salinarum capitula, in quibus prævisо casu sterilitatis, disponitur de providendo sale aliundè.

Dabam in hoc exemplum practicum de habente cauponam in regione unicam, cum prohibitione tam conductori, quàm loci incolis emendi aliundè vinum, quàm illud quod ex consuetis vineis domini in dicta caupona vendi solet; Si enim illius dominus eam in appaltum concedat cum dicto jure privativo, & cum obligatione præstandi singulis annis, vel mensibus certam vini quantitatem, utique obligatio intelligitur de vino, quod ex domini vineis colligi solet, quod appaltator recusare non potest; Sed si ob dictarum vinearum sterilitatem vinum non colligatur, non inde tamen inferri potest locatoris obligationem remanere solutam tam erga appaltatorem, quàm erga illum populum aliundè de hujus necessarii victualis specie se providere prohibitum.

Et quamvis ex parte Cameræ replicaretur, hujusmodi verè inevitabilem culpam non providendi de sale aliundè, non sibi adscribendam esse, sed Thesaurariis Romandiolæ, quibus utpotè salinarum Appaltatoribus in eorum Capitulis datum erat in commissis; Replicabam tamen, quod quidquid sit hujusmodi Appaltum obligatione, de qua Camera cum ipsis videret; Ad nostrum tamen Appaltorem non pertinebat de his inspicere, cùm ipse cum Camera contraxisse, ejusque obligationem suscepisset, ac fidem sequutus esset, acceptando solùm conventi traditionem à dictis Thesaurariis tamquam ipsius Cameræ officialibus, & ministris, quorum proindè culpa eidem imputanda erat, ad text *in l. si servus servum, §. si fornicarius, ff. ad l. videamus, ff locato, l. nullus, & l. neminem, C. ad Decurionibus*, in quibus juribus claré probatur dominium teneri de facto famuli sive preponentem de culpa præpositi, & sequuntur communiter DD. de quibus plenè Farinac. *q. 110.* Rovit. *dec. 79.* Greg. *dec. 233. n. 1. & per tot.* Ottob. *dec. 202. n. 9. & seqq. & cæteri*; Atque in specie satis conferunt deducta per Socc. *d. consil. 156. lib. 2.* ubi firmat Cameram locatricem teneri erga Appaltatorem salis de culpa tertii ab eadem Camera causam habentis, vel quem prohibere potest.

Licèt autem hæc in puncto juris vera videantur, itaut in controversia inter duos privatos probabiliter conductor totale interesse etiam lucri amissi juxta dictam Bart. distinctionem prætendere posset; Attamen ex prudentialibus motivis ad computorum solidationem facilitandam, ex omnium pro Appaltatore scibentium consilio, suspensa prætensione, quam ratione culpæ Appaltator habere posset super totali interesse etiam extrinseco lucri amissi restricta fuit prætensio ad solùm interesse intrinsecum, seu remissionem illius ratæ census, vel pensionis, quæ correspectivè ad hanc salis traditionem solvebatur, perindè ac si non implementum à casu, non autem à culpa provenisset.

Prætendebant Camerales, juxta supradictam Bartholi theoricam, ad aliud non teneri, nisi ad interesse, seu pretium intrinsecum salis, quod consistere dicebant in illis quatuor, vel quinque juliis, qui ob fabricaturæ, & custodiæ expensas salinarum Romandiolæ Thesaurariis pro rata saccorum 2. m. salis Comacli solvuntur, quasi quod istud sit ipsius promissæ materiæ pretium intrinsecum; Verùm hujusmodi prætensionem nimis injustam, minusque fundatam dicebam.

In hac enim materia interesse, aliud est illud extra rem, seu ut alii dicunt extrinsecum, & accidencale, aliud verò intra rem, quod alii dicunt intrinsecum, & naturale; Illud extra rem, quatenus ad hanc speciem pertinet, exemplificari posse dicebam in eo majori lucro, quod Appaltatoris industria, & diligentia reportare poterat in vendendo salem exteris, cum quibus certam taxam præscriptam non habebat, sive in eo lucro, quod facere potuisset in carnibus, vel piscibus sale conditis, tanquam per speciem mercaturæ, & industriæ, quàm ex non implemento locatoris exercere non potuit, & hoc est illud interesse, quod non venit, nisi in casu culpæ; Illud verò intra rem, in cæteris speciebus, & victualibus, prout sunt frumentum, vinum, oleum, & similia, dicitur incertum, & variabile, utpotè pendens à majori, vel minori æstimatione juxta temporum varietates, & accidentia, sive juxta venditoris industriam, ad notata per scribentes, præsertim Rebuff. & Caball. *in l. unica, C. de eo quod interest*, & alios deductos *dec. 304. par. 9. rec.* ubi benè de his terminis interesse discurritur, itaut necessaria sit liquidatio.

Sed in his materiis habentibus à publico pretium determinatum, & uniforme, illud dicitur certum, & invariabile, utpotè pendens à Principis taxa nunquam variabili, itaut tempore varietates, & accidentiæ, vel hominis industria nihil operetur, nullamque causent alterationem, ideòque absque alia liquidatione, totum id pro quo vendi potuisset quantitas salis non traditi, dicitur pretium intrinsecum, cujus amissio ex non implemento resultans, damni certi potius, quam lucri amissi speciem habere dicitur, atque in eo consistere dicitur pretium census, seu pensionis, ut egregiè in his præcisis terminis ita distinguendo, Socc. *d. consil. 156. l. 2. nu. 10. & 11.*

Si qui-

Siquidem licet pretium ipsius materiæ sit satis modicum, & vile, nihilominus respectu tam Camerę locatricis, quàm
12 Appaltatoris, pretium conventum principaliter consistere dicitur in jure privativo vendendi pro majori pretio, in cujus extrinseca alteratione Principis Regalia, necnon vectigal, & substantia appaltus consistere dicitur, ut per Socc. *d. consil.* 156. & sæpiùs hoc tit. ad eamdem materiam habetur deductum, unde quando Appaltator conventam pensionis, seu census quantitatem solvere promisit, inter alios appaltus effectus, respectum habuit ad hanc salis gratuitam quantitatem, cujus emolumentum, stare pretii taxa, & rei necessario usu erat certum, & sine quo tantùm censum non promisisset.

Juxta præmissa judicatum fuit, bonificando scilicet Appaltatori totum id, quod ex dictæ deficientis quantitatis venditione juxta taxam retractum esset, si traditio sequuta fuisset, quamvis hæc resolutio post plurium annorum decursum causavit potius præjuditium hæredibus dicti Appaltatoris, ex iis quæ habetur in Ferrarien. decupli *hoc eod. tit. disc.* 119.

SPOLETANA PRETII SALIS PRO THESAURARIIS MARCHIÆ CUM COMMUNITATE NURSIÆ

Casus decisus per Cameram pro Communitate.

An aliqua Communitas, vel populus ex temporis observantia præscribere possit sibi deberi salis distributionem pro minori pretio, quam alibi distribuantur; Et an in regalibus, seu vectigalium exemptio competat manutentio.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Pretium pro quo sal vendi solet, distinguitur in tres species.*
3 *Quod tempus requiratur ad præscriptionem exemptionis à gabella, vel illius diminutionis.*
4 *Gesta per conductores in committendo, vel omittendo non præjudicant locatori.*
5 *In juribus incorporalibus non acquiritur possessio sine scientia, & patientia ejus, contra quem acquiri prætenditur.*
6 *Appaltator salium, seu salariæ duplicem personam gerere dicitur, & quomodo.*
7 *Novum augmentum vectigalis, vel gabellæ supervenientis durante appaltu exigitur per appaltatorem tanquam administratorem.*
8 *Ultra augmentum gabellæ salis, quod exigitur per Cameram, solvendum est id, quod importat diminutio, seu calum.*
9 *Pretia rerum in appaltibus, seu venditionibus generalibus diversa esse solent à venditionibus particularibus, & diminutis.*
10 *Vectigal est de Regalibus Principis.*
11 *In Regalibus non datur remedia possessoria contra Principem sine titulo.*
12 *Declaratur.*
13 *In exactione vectigalium spectanda semper est consuetudo.*
14 *De constitutionibus revocatoriis exemptionum.*

DISC. CX.

1 ANtequam per Urbanum VIII. tres gabellæ nuncupatæ *primi, secundi, & tertii augmenti* super sale imponerentur, itaut in ejus venditione per Appaltatorem facienda haberetur solùm ratio valoris intrinseci, consistenti in expensis fabricaturæ, vecturæ, custodiæ, & diminutionis vulgò *calo* nuncupatæ, ac etiam aliqua ratio, sed modica illius antiqui vectigalis, quod in jure privativo vendendi hanc speciem consistit, ut infrà; Incertum est ex quo initio, quave ratione, in Oppido Nursiæ, & Castris adjacentibus sub eadem Communitate venientibus, antiqua observantia dederit salis venditionem, seu distributionem per Thesaurarium Marchiæ fieri pro satis minori pretio, quàm in aliis locis dictæ Thesaurariæ subjectis fieri solitum esset, nempè ad rationem librarum 24. pro quolibet julio, quod idem est, ac duorum quadrantium, & duodecimæ partis alterius quadrantis pro qualibet libra; Postquam verò supervenerunt dicta nova augmenta, prædictæ Communitatis industria effecit, quod plurium annorum spatio, in ejusdem materiæ venditione continuatu esset ad solam rationem quadrantium octo pro qualibet libra, & sic pro longè minori pretio, quàm in aliis locis, eo quia eadem Communitas curavit sub nomine alicujus civis absque aliquo privato lucro, ad solam publicam utilitatem sumi subappaltum salis pro dicto loco, & pluribus adjacentibus, atque venditionem ad minutum fieri solùm pro eo pretio, quod subappaltus importaret.

Cùm autem Thesaurarii, terminato forsam subappaltu, voluissent per seipsos, sive eorum ministros salis venditionem ad minutum facere pro eo pretio, quo juxta taxam à superioribus factam in aliis locis Thesaurariæ subjectis vendi solet, se acriter opposuit Communitas, introducendo causam in Camera, per quam non obstantibus deductis, tam ex parte Appaltatoris, quàm Cameralium illi adhærentium, concessa fuit manutentio Communitati, cum sensu etiam, quod bonum jus in petitorio eidem assisteret, reassumptaque pluries disputatione, perstitum semper fuit in decisis; Resolutionis autem fundamenta, quæ fuerint, incertum est, cùm ab hoc Tribunali edi non soleant decisiones de quibuscumque resolutionibus causam reddentes, ut ex laudabili stylo practicat Rota; Et verè disputando istam causam, tanquam Thesaurariorum Advocatus, dictæ resolutionis probabile fundamentum percipere non potuit, unde intellectus non acquievit.

2 Distinguebam siquidem pretium salis in tres species, quarum prima consistit in intrinseco, & naturali, constituto ex solo valore ipsius materiæ, prout emitur in salinis, ac important expensæ, vecturæ, custodiæ, diminutiones, seu cali, & ministrorum, & hoc pretium ex calculo diligenter, per peritissimos viros facto ostendebatur importare quadrantes duos, & aliquid plus pro qualibet libra; Secunda species consistit in pretio accidentali ratione Regaliæ, seu antiqui vectigalis consistentis in eo privativo jure vendendi sub certo censu, seu annua pensione per Cameram in Appaltum concedi solito, de quo agit Soccin. *sæpius citato cons.* 156. *l.* 2. & hoc ex eorundem peritorum calculo importat quadrantem unum, & quartam partem alterius; Tertia species est pretii constituti ex superindicto, seu tribus augmentis, ut suprà per Urbanum VIII. impositis, importantibus quadrantes septem pro qualibet libra, & forsam plus; Licèt enim dicta tria augmenta juxta arithmeticam computationem ad commodum Principis importantem solùm quadrantes 6. cùm quodlibet augmentum impositum fuerit ad rationem duorum quadrantium, nihilominus donec procedatur ad diminutam venditionem, in qua Princeps hoc vectigal hoc medio à subditis exigere dicitur, diminutiones, aliæque causæ, unum quadrantem, & ultrà important, ut in dicto calculo convincenter ostendebatur.

Quo facto sic stante, impossibile dicebam tam in possessorio, quàm in petitorio, canonizari debere dictam prætensam possessionem Communitatis, cogendi Cameram, vel ejus Appaltatorem ad vendendum ad solam rationem quadrantium 8. quamvis admitteretur à dicto populo ex longæva observantia quæsitum esse jus continuandi in distributione pro diminuto, & longè inferiori pretio librarum 24. pro quolibet julio, idest duorum quadrantium, & duodecimæ partis alterius pro qualibet libra, ita enim addendo istis solùm tertiam pretii speciem consistenti in tribus novis augmentis, adhuc solutio ad minus facienda esset ad rationem quadrantium novem, & aliquid plus, ut suprà, cùm respectu novorum augmentorum dari non posset observantia habilis ad inducendam aliquam præscriptionem exemptionis in toto, vel in parte, quia augmenta erant moderna, & infrà spatium 30. annorum, quod ad 3 minus ad hujusmodi præscriptionem inducendam est necessarium, ex deductis apud Capyc. Latr. *consult.* 66. & 68. & *non semel in aliis hoc tit. ad materiam gabellarum.*

Prout neque in possessorio, tam ex decreto irritandi appositio in chirographis super dictorum augmentorum impositione emanatis, cujus decreti natura est inficere quemcumque titulum, & possessionem; Unde propterea juxta receptissimam quotidianam propositionem, ubi certum est illud intrare, impendit remedium manutentionis; Quam etiam, quia hæc modici temporis possessio quæsita prætendebatur ex observantia unius Appaltatoris prædecessoris, qui solùm spatio novennii intermediaverat, cujus gesta præjudicare non potuerunt Cameræ, juxta text. clarum *in Locatio 9. §. earum, ff. de publicanis*; Et in puncto manutentionis non dandæ adversus dominum ratione possessionis resultantis ex actibus gestis per conductores, Burat. *decis.* 753. & cæteri apud Postium *de manutenendo obser. 35. num.* 64. Et confert regula generalis, ut ex facto conductoris, seu arrendatarii non præjudicetur domino, sive illud consistat in committendo, sive in omittendo, ut præsertim habetur in materia decimarum *sub eo tit.* deductum, & alibi etiam hoc titulo ad materiam gabellarum.

Præsertim ubi agitur de juribus incorporalibus, in quibus non datur vera, & materialis possessio de facto, sed solùm quasi possessio ficta, habens pro fundamento scientiam, & patientiam, quæ stat loco possessionis, & sine qua impossibile est istam dari, ubi præcipuè non intercedit tempus longissimum, ex quo illa præsumpta resultet; Unde ubi etiam ex infra dicendis ista Communitas ex privilegio, vel consuetudine censenda esset exempta ab antiquo vectigali, itaut pretium de præterito solvi solitum ad rationem unius julii pro quibuslibet 24. libris, ad solum materiæ intrinsecum valorem referendum esset (cùm circa dictum valorem respicientem justitiam merè commutativam inter Appaltatorem, & emptores salis cadere non videantur termini exemptionis, & privilegii;) Adhuc tamen inevitabiliter dicebam prætensam possessionem, seu observantiam ad istos limites regulandam, substineri non posse in quadrantibus 8. stantibus dictis novis augmentis importantibus quadrantes 7. & ultra, circa quæ augmenta nulla considerari poterat exemptio ex privilegio, vel antiqua præscriptio quæsita, ut supra.

Et quamvis plerique judicantium in eo se fundarent, quod augmenta prædicta importarent solùm quadrantes 6. qui juncti cum antiquo pretio consueto prædictis quadrantibus 8. respondebant, cum sola differentia unius duodecimæ partis alterius quadrantis, de qua tanquam re minima curandum non erat; Attamen hoc videbatur æquivocum clarum; Appaltator enim in hoc duplicem personam repræsentare dicitur; Unam salinatoris, sive Appaltatoris solius privativi juris vendendi, seu antiqui vectigalis juxta
6 cum statum, qui in specie consideratur apud Soccin. *d. cons.* 156. *lib.* 2. Alteram administratoris, sive diversi Appaltatoris hujusmodi trium augmentum, quæ utpotè continentia novam, & separatam gabellam, novum ac diversum negotium constituere dicebantur, itaut tam in dominio, quam
7 in administratione, vel appaltu, penes diversam personam esse valeant, ut de novo augmento gabellæ super ferico, & similibus, habetur apud Revert. *dec.* 238. *n.* 2. ubi quod hoc augmentum dicitur nova, & diversa gabella, atque in dies ubique practicatum videmus.

Huic igitur diversæ personæ habenti in administrationem, vel appaltum dicta nova augmenta, ponuntur in calculo ad ejus gravamen quadrantes sex, habita ratione quantitatis salis, prout in salinis ei traditur; Unde cùm antequam deveniatur ad actum diminutæ venditionis, qua mediante dicta augmenta à singulis de populo exiguntur, sal notabilem faceret diminutionem juxta materiæ naturam
8 de qua in specie in Rom. Malgotti *hoc tit. disc.* 143. idcircò istud decrementum, quod juxta experimentum importat unum quadrantem, & ultra, etiam à populis est exigendum in pretio, cùm Camera illud administratori non bonificet; Neque aliqua justitiæ commutativæ ratio postulat, ut appaltator consideratus tanquam simplex administrator in hoc damnum pati debeat de suo.

Magnam fecit impressionem apud judices demonstratio ex parte Communitatis deducta, quod Appaltatores ab ipso initio impositionis augmentorum usque ad innovationem, quæ liti causam dedit, vendiderint hujus loci subappaltatori salem ad rationem scut. 14. cum dimidio pro quibuslibet 1000. libris, quod pretium computatis etiam expensis, vecturę, & aliis à subappaltatore faciendis in singulas libras repartitum importat solùm quadrantes septem & quartam partem alterius, ut ipsi dicebant, unde continuando Appaltator venditionem ad rationem quadrantium 8. erat potius in lucro, quam in damno, ideoque curare ad eum non pertinebat de illo majori lucro, quod per subappaltatorem fieri deberet.

Sed hoc pariter videbatur equivocum magis clarum,
9 cùm à diminutis venditionibus, ad appaltus generales, seu venditiones, quæ insimul in magna quantitate fiunt in his materiis, non rectè arguere licitare ratione periculi, cui emptor, sive subappaltator se exponit, cum suo rifico se obliget levare, & solvere certam quantitatem hujusmodi materiæ, quæ potest non integrè vendi, & ea rata, quæ superest invendita elapso tempore appaltus, remanere inutilis, in flumen projicienda, vel locatori pro vilissimo pretio restituenda, ideò in hujus periculi compensationem locator, sive Appaltator generalis pro longè minori pretio hanc materiam vendere solet, quam in diminutis venditionibus soleat, cùm ita reddatur certus de illius quantitatis smaltimento, in quo majori, vel minori tota utilitas hujusmodi mineralium consistere dicitur, ut in specie de hoc fusius actum habetur in Romana locationis venæ ferri *decis.* 117. *hoc tit.* Et talis erat casus in præsenti, quia subappaltatores, qui pro dicto minori pretio salem a Thesaurariis emerant, se obligaverant solvere singulis annis pretium milliarium 345. sive levaverint, & vendiderint, sive non, unde pretii diminutio est pura compensatio hujus oneris, & periculi, ac propterea omninò fallax videbatur hoc argumentum.

Procedunt hæc, admittendo etiam antiquam observantiam, quodque iste populus legitimè quæserit, distributionem salis sibi faciendam esse ad dictam rationem unius julii pro quibuslibet 24. libris; Sed neque id admittendum esse acriter insistebant Camerales, & cæteri pro Thesaurario scribentes, quia detractis etiam novis augmentis, atque discurrendo in solis terminis status antiqui, cùm pretium salis, attento tam valore intrinseco materiæ, quàm extrinseco vectigalis ad Principem spectantis, importet quadrantes 3. & quartam partem alterius quadrantis, neque præscriptio, vel præsumptum privilegium solvendi minus referri posset ad valorem intrinsecum consistentem in justitia merè commutativa ratione expensarum, quæ in ipsius materiæ fabricatione, & custodia de facto fiunt; Idcircò de necessitate referenda ad vectigal Principis, quod non dubitatur esse de Regalibus, ex deductis in terminis sa- 10
lis, & salinarum per Altar. *de officio fiscali gloss.* 20 *§.* 4. *n.* 82 *cum seqq.* Solorz. *de jure Indiarum tom.* 2. *l.* 5. *c. unico n.* 34. Larrea *alleg.* 77. *n.* 7. & *alleg.* 20. *n.* 15. Montan. *de regal. tit. piscationum redditus, & salinarum n.* 2. *fol.* 294. Borell. *de præstantia Regis Catholici c.* 25. & *cæteri*; Unde inferebant ad conclusionem, quod in Regalibus non datur contra Principem manutentio, vel aliud remedium possessorium sine 11
titulo, ex plenè deductis per Galeot. *responso fiscal. 12. n.* 393. & 444. *cum seqq.*

Verùm de hujus motivi relevantia Ego satis dubitabam, quia Regalia consistit in ipso jure privativo vendendi salem alterato pretio, sub quo publicum vectigal ab emptoribus solvi dicitur; Unde ubi privatus hoc jus prætenderet, rectè intraret in fectio, an sine legitimi tituli justificatione sibi remedia possessoria competere valeant, necne; Sed de hoc non agebatur in præsenti, quia solùm iste populus prætendebat ex longissima possessione, & observantia acquisivisse franchitiam, seu exemptionem à vectigali, seu onere, quæ exemptio cum hujusmodi regulis non procedit, sed consuetudo in vectigalium exactione spectanda est, ex deductis per Capyc. Latr. *consult.* 66. & 68. & sæpius in aliis *hoc titulo.*

Eo magis, quia talis erat ejusdem Cameræ voluntas, dum in capitulis appaltus cum Thesaurariis, expressè illis injungebatur, quod salem pro consueto pretio distribuere deberent, neque solitum alterare possent; Nec videbatur à verisimilitudine alienum, huic populo Sedem Apostolicam, ob aliquod fidelitatis meritum, vel servitium, concessisse gratuitam salis distributionem, soluto tantùm eo intrinseco valore, quem ipsius materiæ impensæ importarent, & cui consueta quantitas adamussim respondere videtur.

Solidius autem motivum in hoc consistere dicebam in Constitutionibus revocatoriis franchitiarum, & exemptionum, sed hoc motivum, quod postea in mentem venit, tunc deductum non fuit.

URBINATEN. PRETII SALIS PRO ANDREA ANGELO VALENTE CUM LUCATELLIS, ET MAJOLIS ALIAS THESAURARIIS ROMANDIOLÆ.

Casus sopitus per concordiam.

Salis consignatio, an sit facienda in pondere, vel in mensura, ubi præsertim variatur species, itaut nova, & insolita sit ponderosior; Et quando conventum in mensura possit dari in pondere.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *De differentia inter observantiam interpretativam, & præscriptivam.*

3 *De modio, seu modiolo, ut sit species mensuræ.*
4 *Quando species deducta in contractum adest, illa est præstanda, & non admittitur æquipollens.*
5 *Observantia consignandi in ponere, an tollat obligationem præstandi cum mensura, quandoque numerabilia, vel mensurabilia ponderantur, & econtrà.*
6 *Quid intersit frumentum esse ponderosius.*
7 *Substantia, & utilitas appaltus salis, in quo consistant.*

DISC. CXI.

1 COncessa per Cameram *Valenti* Thesauraria Urbini, cum obligatione præstandi, & respectivè levandi certam quantitatem modiolorum salis salinarum Cerviæ, juxtà consuetam mensurarum præstandam à Thesaurariis Romandiolæ, quibus dictæ salinæ sunt annexæ; Observantia dedit, quod loco mensurandi salem cum modiolo, Ille consignari solitus fuit in ponere, ad rationem scil. librarum 292. pro quolibet modiolo, quem tanti importare experientia dederat; Cùm autem ob dictarum salinarum Cerviæ sterelitatem, opus fuisset salem exterium salinarum *Barlettæ* introducere, ac subappaltatoribus, & aliis distribuere longè ponderosiorem, unde propterea attento pondere ad dictam rationem librarum 292. pro quolibet modiolo, daretur satis minor consueti salis quantitas, quæ attenta mensura esset majoris ponderis; Hinc orta est quæstio, an juxtà mensuram, vel potius juxta pondus, dicti salis exteri quantitas ponenda esset in calculo, dum illa modioli mentura, quæ in sale Cerviæ importabat in pondere libras 292. in hoc sale extero importabat libras 366. Et introducta causa in Camera.

Pro *Valente* scribens dicebam, consignationem faciendam esse ad rationem mensuræ non ponderis, quia sic in contractu appaltus conventum fuit, ibi, *di farli consegnare mogetti 6. mil. di sale alla misura solita*. Unde cùm verba contractus sint clara, illa debent attendi ad regulam text. *in l. semper in stipulationib. 35. de regulis juris*, cùm in hac materia ponderum, & mensurarum controversia cadat inter DD. circa speciem, seu qualitatem generis conventi, quæ scilicet mensuræ species attendenda sit, quoties diversæ habentur, juxta deducta in Ferrarien. Datii salis *disc.* 82. non autem circa substantiam, seu genus conventum, quia cùm expressè dictum sit, consignationem fieri debere ad mensuram, dici non potest faciendam esse in pondere, quod est genùs omninò diversum ab eo, quod expressè, & claré conventum est, ac propterea cùm conventio sit clara, locus non est argumentis, & conjecturis, ad text. *in l. ille, aut ille, ff. de legatis tertio*, cujus dispositionem procedere in omni materia, etiam in actibus inter vivos plenè firmatur *dec. 44. p. 11. rec. num.* 14. ubi concordantes.

Hinc propterea dicebam non obstare consuetudinem, seu observantiam faciendi hujusmodi consignationem in
2 pondere, & non in mensura, quia observantia magnificienda est in ambiguis, & dubiis, in quibus optima interpres reputatur, secus autem in claris, in quibus non cadit terminus interpretationis, unde potius præscriptiva, seu destructiva status præcedentis, & novi status inductiva dicenda est, ad communiter notata *in l. fi de interpret. ff. de legib.* Barb. *in l. quæ datis nu. 47. & seqq. ff. solut. matrim.* Greg. *dec. 184. dec. 319. & 351. p. 6. rec.* & benè in proposito *decis. 430. numer. 3. part. 4 recent.*

Clara etenim erat conventio, tum quia verba appaltus expressè sonabant in mensuram, ut suprà, tum etiam quia
3 relationem habebat ad modiolum quem esse mensuræ genus ex Plauto, & aliis observat Calep. *in verbo modiolus, & de verbo modius*, quod contineat mensuram, habemus in jure nostro dispositum *in l. 1. C. de canonibus civilibus lib. 11. & in l. C. de conditis in horreis publicis eodem l. 11.* ac alibi; Et de facto sales *Barlettæ* in illis salinis, earumque membris, & subappaltibus, vendi, & consignari solent ad mensuram cujusdam parvi modii, ut Ego tanquam in ea Regione versatus, testabar tanquam de notorio incontrovertibili.

Nec obstare dicebam, in salinis Cerviæ consignationem fieri solitam esse in dicto pondere librarum 292. quanti experientia, seu perequatio facta ostenderat modiolum importare, quia eadem perequatio probat existentiam in rerum natura hujusmodi mensuræ, sine qua impossibile fuisset illam facere, ac scire quantitatem ponderabam, unde posito, quod mensuræ genus non sit omninò immaginarium, sed cujus existentia in rerum natura habeatur, tunc dum ipsa species promissa adest, illa est præstanda, neque admittitur æquipollens, nisi in casu impotentiæ, quando scilicet impossibile est ipsam conventam speciem præstare, juxtà Gloss. *in l. stipulatio, §. opus autem, ff. de novi operis nuntiatione cum concordantib.* per Rot. *decis. 192. num. 18.* post Zacchiam *de obligatione Camerali*; Et in specialibus terminis mensuræ, quod ubi illa in rerum natura reperitur, juxta eam solutio facienda sit, habemus decisiones Seraphini 1461. & 1499. 4

Et quamvis in pondere non in mensura consignatio salium Cerviæ fieri solita esset, in quo solito altera pars totum constituebat fundamentum, stantibus illis verbis, *alla misura solita*, dicebam tamen nunquam adjectivum 5
posse destruere substantivum, ut ita sequeretur, quod juxtà hunc intellectum ipsa substantia mensuræ omninò tolleretur, quæ tamen ex dicto solito verè non cessat, cùm illud inductum solùm sit gratia majoris commoditatis, seu facilioris expeditionis in consignando, stante qualitate dicti salis Cerviæ, qui tanquam nimis humidus, & terrosus, non est ita de facili aptus ad expeditam consignationem per mensuram, sicuti est per pondus, atque hæc est ratio differentiæ, cur in hac salina consignatio fiat per pondus, & in illa *Barlettæ* fiat per mensuram, quia illa salis species tanquam arida, & minus terrosa facilior est ad mensuram, quàm ad pondus, & sic totum circa unam, vel alteram observantiam resultat à majori commoditate, & faciliori expeditione.

Ad quod comprobandum adducebam quotidianum exemplum, seu præxim in materia monetarum, quia ubi frequens est usus monetæ æreæ, quamvis omnes solutiones, utpotè quantitativæ in numero, non autem in pondere, vel mensura faciendæ sint, attamen gratia majoris commoditatis, & expeditionis frequenter fiunt, vel in pondere, vel in mensura, quæ juxta experimentum numerationi æquipolleat, quod non semel etiam in moneta aurea in Monte Pietatis Urbis, & aliqui, quoties agitur de notabili quantitate practicari solet, unde si ob deficientiam monetæ regionis minus ponderosæ, eadem summa scut. exempli gratia 1000. solvi debeat, nullatenus dicendum videtur debitorem posse admitti ad præstandum idem pondus, quod in alia moneta præstari solebat, quia stante monetarum diversitate idem effectus non resultat, cùm pondus istius monetæ non contineat illam numericam quantitatem, quæ ex debito obligationis præstanda est.

Sic pariter exemplificari posse dicebam in frumento, seu, farina cujus consignatio, quamvis de rei natura fieri soleat, & debeat in mensura, sæpè tamen, ac frequentiùs fit in pondere, ut præsertim in farina passim practicatur, quod ex experimento certarum librarum pondus equipollet mensuræ rubri, seu modii, & tamen si deficiente frumento istius regionis, quod est levius, cogatur debitor, ut suam impleret obligationem, loco illius dare frumentum Marchiæ, vel Apuliæ, quod est longè ponderosius, utique vanum esset dicere, quod loco centum modiorum, vel rubrorum illius frumenti levioris, quod est in obligatione, admittendus esset debitor ad præstandum in pondere tantam dicti frumenti exteri quantitatem, quæ eidem ponderi frumenti nostralis correspondeat, quoniam ita non esset dare integra rubra centum, quæ sunt in obligatione, sed solùm 90. vel 80. quæ tantùm ponderant, quantum 100. alterius frumenti levioris.

Et nihilominus iste casus est fortior, ac aliquam probabilitatem forte habere videretur debitoris prætensio, quia alterius frumenti qualitas ponderosior producit effectum 6
majoris utilitatis, cùm ob magis aridam qualitatem, ejus farina majorem recipiat aquam, ideòque majorem panis quantitatem producat, ut experientia docet, unde sequitur, quod frumentum dulce, & minoris ponderis aliquo viliori pretio ex dicta ratione venditur, quàm ponderosius, & magis aridæ qualitatis, ut frequentissimè practicatum vidi in dohanis Salerni, & Abellini, quæ sunt maxima hujus frumentariæ materiæ emporia.

Non sic est in sale, cujus magis arida, & minus terrosa qualitas prodesse quidem potest ementibus, seu revendentibus ad minutum, tam ratione majoris ponderis, quàm etiam majoris condituræ, cùm experientia docuerit eundem effectum facere in carnibus, vel caseis condiendis unam libram dictis salis exteri *Barlettæ*, ac unam cum dimidio, & plus salis Cerviæ, ut habetur suprà in Folginaten. salium *disc.* 107. Sed hoc nullam affert utilitatem, quinimò damnum notabile salariæ Appaltatori, cujus utilitas non consistit in intrinseca bonitate materiæ, quæ de per se satis modicum habet intrinsecum, & naturalem 7

lem valorem, sed consistit in majori, vel minori esitatione & sic in ipso jure privativo vendendi, cujus ratione solvitur pensio, ut in puncto Appaltatoris salium Marchiæ, Socc. *cons. 156. lib. 2.* & latius habetur *d. disc. 107 & discur. 105.* Sæpè enim contingit, quod terminato tempore appaltus, remanet Appaltatori aliqua salis quantitas invendita, quam ex lege appaltus, vel proiicere debet, vel successori pro vilissimo pretio revendere, ne novum appaltum impediat, ut fusius habetur in Romana locationis venæ ferri pro Principe Ludovisio *hoc tit. disc. 117.* Et sic major salis bonitas, & salsedo præjudicat Appaltatori in esitatione, seu smaltimento, quia quo magis sal condit, eo minor quantitas per populos emitur, ideoque Appaltatori expedit esse minus bonum, quia in minori bonitate sua utilitas consistit. Eo magis, quia ut *in d. disc. 117.* habetur, non solùm Appaltator ex majoris salis exteri acrimonia præjudicatus remanet ex jam dicta ratione, sed etiam ex alia, quod populi hujus salis usui non assueti, illum videntes nimis aridum, & mordacem, crediderunt caseis, præsertim & piscibus condiendis minus aptum, & præjudicialem, ac etiam periculosum, ut daretur ovibus, & animalibus viventibus, unde ab illius usu quantum possibile fuit abstinere curarunt, ideoque duplex damnum ita Appaltator sentiret, recipiendo scilicet ratione ponderis minorem quantitatem, quam sibi debita esset, & istam minus aptam illi majori esitationi, seu smaltimento, in quo ejus utilitas consistit; Et ex his satis probabiles credebam partes Valentis; Concordiam tamen controversiam terminavit.

CERVIEN. SALIUM
PRO BONIFACIO GRANARA THESAURARIO ROMANDIOLÆ
CUM CAMERA, ET LUCATELLIS, ET MAJOLIS THESAURARIIS PRÆDECESSORIBUS.

An Appaltator circa finem Appaltus distribuere possit Communitatibus, & populis salem excedentem usum temporis, quo ejus Appaltus durare debet; Ideoque dicti excrescentis salis pretium, an cedere debeat commodo ipsorum Appaltatorum distribuentium, vel potius successorum pro rata temporis sub eorum novo appaltu cadentis; Et an Camera teneatur in hoc novis Appaltatoribus assistere, ac aliàs teneri ad quanti interest.

SUMMARIUM.

1 FAlli series.
2 *In qua dicatur consistere appaltus salinarum, & salis.*
3 *Appaltator salis non potest illum vendere pro usu cadente post suum appaltum finitum, & terminatum.*
4 *Datur similia de usufructuario, conductore, Prælato, appaltatore gabellarum, & similibus.*
5 *Ubi quis facit actum principaliter ad suam utilitatem, non spectatur damnum, quod accessoriè, & consecutivè alteri resultat.*
6 *Declaratur in usu licito, & non protracto in tempus prohibitum.*
7 *Locator tenetur removere impedimentum proveniens à tertio, quem ipse prohibere potest.*

DISC. CXII.

POst terminatam in Lucatellis, & Majolis Thesauriam Romandiolæ, & successivè appaltum salinarum Cerviæ eidem Thesaurariæ annecti solitum, ut habetur in præcedenti; utrumque appaltum suscepit pariter ad novennium Bonifacius Granara cum consuetis capitulis, in quibus quoad concernentia appaltum salinarum, conventum est de dicta consueta quantitate saccorum 57. m. Appaltori præstanda, & per ipsum communitatibus, & locis in solita tabella descriptis distribuenda, juxta diversa pretia in eadem tabella præscripta, ut singularum Provinciarum, vel locorum diversa antiqua consuetudo introduxit; Cùm autem dicti prædecessores appaltatores, reversis salinis ad fertilitatem, in ultimo anno talem fecerint salis distributionem, præsertim in Provincia Marchiæ, & Statu Urbini, quod ferè ad totius primi anni novi appaltus provisionem sufficeret, unde in eodem anno impedita remanebat novo Appaltatori consuetæ quantitatis esitatio; Hic prætendere cepit, quod dicti salis in excrescenti quantitate distributi pretium extrinsecum, seu accidentale, illud scilicèt, quod fabricaturæ, vecturæ, & custodiæ expensas superat, deberet ejus commodo cedere prætendendo etiam Cameram locatricem teneri sibi assistere cum subsequuto effectu, aliàs ad quanti interesset non sequi; Unde introducta causa in Camera coram Pallavicino.

Pro dicto Granara novo Appaltatore scribens, dicebam petitionem esse justam, & rationi consonam, quia hujusmodi appaltus substantia juxta sæpius allegatum consilium 2
156. Socc. *l. 2.* consistit, non in ipsa materia salis, sed in jure privativo vendendi, ac percipiendi illud extrinsecum, & majus pretium, in quo, ut in præcedentibus pluries deductum est, consistere dicitur illud vectigal, quod Princeps ab ejus subditis mediante hujus materiæ usu exigit; Unde cùm hoc vectigal à populis solvi videatur singulis diebus, 3
& temporibus, in quibus utuntur dicta materia de necessitate ab Appaltatore tanquam Principis officiali pro alterato pretio emenda, idcircò sequitur, quod prædecessor Appaltator ejus jure jam resoluto, & expirato officio, idem vectigal ad privatam utilitatem exigat, unde intrare dicebam terminos usufructuarii non valentis imminente sui juris expiratione ita agere, quod proprietarium supplantet, 4
atque in istius præjudicium præventivos fructus percipiat, post suum jus expiratum per successorem percipiendos; Sive terminos Prælati, vel Beneficiati non valentis percipere anticipatas solutiones, vel colligere immaturè fructus post suum jus expiratum per successorem percipiendos; Quod etiam habetur in specialibus terminis conductoris, ut non possit in fine conductionis ita prædium conductum erodere, ut locatori, vel novo conductori præjudicet, quia esset percipere fructus pro tempore non suo.

Et in terminis magis specialibus Appaltatoris gabellarum, ut non possit in fine sui appaltus gabellæ pretium diminuere, ut successori præjudicet est magistralis decisio Franch. 96. cujus auctoritate id generaliter firmat Cohell. *ad Bullam boni regiminis. c. 46. n. 42.* ubi in specie exemplificat in Appaltatore salis, & agitur in Romana Bulli aleārum *hoc eod. tit. disc. 79. & 80.* Et aliqua ad hujusmodi minerālium materiam in proposito habentur in Romana locationis venæ *hoc pariter tit. disc. 117.*

Unde propterea suffragari non dicebam prædecessoribus Appaltatoribus genericam regulam, pro unico fundamento adductam, ipsos eorum jure usos esse, non ut successori præjudicarent, sed principaliter, ut sibi ipsis prodessent, ideoque spectandum non esse consequentivum præjudicium alteri resultans ex actu ad propriam utilitatem, utendo jure suo principaliter ordinato, juxta communem nostrorum traditionem *in l. altius, C. de servitutibus, & aqua*; Quo- 6
niam istam propositionem procedere dicebam in sui juris usu licito, non autem in abusu, percipiendo id quod sibi non competit, ac respicit tempus in quo jam suum jus expiravit, nam conductor, vel usufructuarius vineæ, relinquens, ut nostri exemplificant, in ejus ultimo anno vires longiores, actum gerit de tempore, quo suum jus durat, illumque agit principaliter ad suam utilitatem, ut ita majorem vini quantitatem percipiat, sed non inde sequitur benè agere, cùm ita abuti dicatur jure sibi competenti, quo differetè, & juxta solitum uti debet, ne locatorem, vel successorem in appaltu supplanter; Ac etiam quia ita esset percipere fructus pro tempore non suo; Ad quod etiam conferunt ea, quæ habentur deducta in Romana officiorum pro Maximo *hoc tit. disc. 3.* & in Senogall. *sub tit. de feudis disc. 1.* sub facultate subinfeudandi cum similibus.

Hujusmodi verò petitioni assistere teneri dicebam Cameram locatricem, aliàs ad quanti interest obligatam esse, etiam ratione lucri amissi ob patientiam non præstitam; 7
Ipsa enim concessit appaltum per novennium, cujus integro tempore durante promisit, Provincias, Civitates, & loca in tabella descripta ab Appaltatore sumere debere salem eorum usui necessarium, vel consuetum, & non posse habere aliundè; Unde cùm hoc jus privativum ita impeditum remaneret facto tertii ab eadem Camera locatrice jus habere prætendentis, & quem tanquam subditum ipsa poterat prohibere, dicebam versari in casu præciso consiliorum 156. Soccini *l. 2.* & Ancharani 414. in quibus agitur in individuo de interesse Appaltatori per Cameram locatricem reficiendo, ex eo quod aliqui populi, vel loca non emerent consuetam, seu debitam salis quantitatem ex facto ejusdem locatoris, seu tertii, cui ipse providere poterat, ac impedimentum removere; Ad favorem Granaræ prodiit sententia coram Pallavicino, in alia instantia confirma-

firmata coram Aquino, & introducta causa coram Caetano, Lucatelli cesserunt liti acceptando sententias, solumque remansit disputandum super liquidatione quantitatis salis, & pretii.

ROMANA PECUNIARIA SEU ADMINISTRATIONIS PRO JO: BAPTISTA MAGALOTTO CVM APPALTATORE SALARIÆ VRBIS.

Casus resolutus per Cameram cum quodam temperamento postea concordatas.

De diminutione quæ sequi solet in sale, tam pro asportatione de loco ad locum, quàm ex mora in repositoriis, & ex diminutis venditionibus, ad effectum bonificandi administratori dictam diminutionem.

De materia liquidationis, & quando ab ista detur appellatio suspensiva etiam in executivis

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *A liquidatione datur appellatio etiam in executivis.*
3 *Quando dicatur vera liquidatio, vel non ad ipsum, & alios effectus.*
4 *Quando sal dicatur magis, vel minus ponderosus.*
5 *Debitor speciei, vel generis condemnari non debet ad pretium, nisi quando aliàs obligatio impleri non potest.*
6 *Ad favorem Appaltatorum procedi solet cum subappaltatoribus eadem manu Regia, & via executiva, cum qua Camera procedit contra eos.*
7 *Judex, an & quando teneatur judicare secundùm allegata, & probata, vel procedere possit per extrajudiciales informationes.*
8 *Sententia excessiva, an annulletur in totum, vel substituatur in parte debita.*

DISC. CXIII.

COnsuevit Appaltator generalis salariæ urbis in Provinciis, seu locis ad eam spectantibus, salis venditiones facere, ut vulgò dicitur, *all'ingrosso*, mercatoribus,
1 vel tabernariis, illum deindè ad minutum revendentibus, pro satis minori pretio, quam diminutæ venditiones importent, cùm ex istis retrahantur scut. 18. pro quolibet sacco, qui ab Appaltatore generali solitus erat vendi revenditoribus ad rationem scut. 12. habita ratione diminutionis quæ fit pro transportatione de loco ad locum, mora in magazenis, seu repositoriis, & in minutis venditionibus, necnon habita ratione expensarum vecturæ, ac mercedis revenditorum; Cùm autem Appaltatores ad facilitandam salis esitationem, in qua majori, vel minori utilitas, vel respectivè jactura appaltus consistere dicitur,) deputassent Magalottum ministrum Narniæ residentem ad dictam esitationem faciendam, cum mercede scuti unius pro quolibet rubro: Hic autem tractu temporis expertus esset, magis Appaltatoribus expedire, ut in singulis locis, pro quibus dicti revenditores salem emebant, venditio fieret ad minutum nomine ipsorum Appaltatorum, & per eorum ministros; Idcircò ita per plures annos sub ejus generali administratione, & superintendentia practicatum fuit; Terminata verò dicta administratione, ortisque inter eos pluribus controversiis, & præsertim super deficiente quantitate salis traditi ob diminutionem, seu calum ab administratore prætensum, ab Appaltatoribus autem impugnatum; Introducta lite in prima instantia coram Thesaurario generali, hic bonificata diminutione, seu calo salis in certa sibi visa quantitate, pro residuo alterius quantitatis deficientis mandatum executivum relaxavit in quadam quantitate pecuniaria, perinde ac si dicta deficiens quantitas vendita esset ad dictam rationem scut. 12. pro quolibet rubro, unde interposita appellatione in Camera, ibique assumpta disputatione, an admittenda esset appellatio etiam ad effectum suspensivum.

In hoc statu ad causæ defensionem à Magalotto assumptus, dicebam quod absque aliqua justitiæ, & meritorum inspectione, appellatio de plano intrabat ratione liquidationis, à qua etiam in exequutivis datur appellatio suspensiva, quia hæc dari non dicitur ab executione, seu subipsius obligationis, sed ab isto incidenti liquidationis, in qua Judex decipi potuit, declarando majorem summam,
2 quam verè debitam, ex deductis per Scacc. *de appellation. qu. 17. limit. 9. nu. 36. & seqq.* Greg. *dec. 232. nu. 2.* Rot. *dec. 379. nu. 2. & 3. par. 9. rec.*

Præsertim quia non tractabatur de liquidatione intrinseca, & in sui substantia certa ex solo calculo arithmetico certificanda, quę in effectu non dicitur vera liquidatio, ex deductis *dec. 608. nu. 5. par. 3. rec. 586. n. 3. par. 5.* Otthob. *dec. 201. n. 4.* Tusculana Salviani 22. Maii 1654. coram Zarata, & in aliis, cùm ista liquidatio, utpote consistens in solo judicio intellectus, à solo judice absque extrinsecis probationibus fieri possit, ac assimilitet liquidationi, seu exceptioni pendenti à puncto juris, sed agebatur de liquidatione extrinseca, & varia, pendente ex testium depositionibus, vel peritorum judiciis, & relationibus juxta varias facti circumstantias. 3

Salis enim decrementum non est semper uniforme, quia cùm illud resultet ab exsiccatione illius aquæ, seu terræ cum sale admixtę, quæ ubi magis adest, reddit materiam ponderosiorem, & ubi deficit illam reddit leviorem, ut in specie observat Rovit. *super pragmaticis in rubr. de sale n. 4. & 15.* idcircò una, & eadem quantitas & qualitas, majus decrementum pati potest, quam altera ex accidentibus, & facti circumstantias, vel scilicet ratione aeris magis, & minus exsiccantis, seu ipsiusmet salis materiam liquefacien- 4
tis, dum asportator de loco ad locum, vel ratione majoris, & minoris permanentiæ in magazenis, ac repetitæ mutationis de uno repositorio in alterum, cùm soli, & murorum ariditas, humiditatis, materiæ, exsiccationem notabiliter causare soleat, unde de necessitate hujusmodi liquidationem faciendam esse dicebam judicio peritorum, pensatis omnibus dictis facti circumstantiis, majorem vel respectivè minorem diminutionem causantibus, ideòque dupliciter suspensivam appellationem intrare; tum ex ratione, & natura liquidationis extrinsecæ facienda per testes, & peritos, qui prout, & idem Judex decipi potuerunt; Tum etiam ratione manifesti gravaminis, quod Judex in dicta liquidatione intulerat, non eligendo fortiter peritos, qui partibus auditis, & servatis servandis eorum judicium dederint, sed ex ejus capite, & per solas extrajudiciales informationes.

Ac etiam quia, ubi de justitia non esset admittenda tanta diminutio, quanta per dictum administratorem in reditione ejus rationum deducebatur; Adhuc tamen condemnatio sequi debuisset in reliquatu in ipsa specie salis tradita, dum non probabatur sequutam esse illius venditionem, ideòque indebitè condemnatio sequuta fuerat in quantitate, cum debitor generis, vel speciei condemnari non possit, nisi ad ipsam speciem, vel genus, non autem ad pretium, nisi concurrentibus mora, & ipsius rei peremptione, 5
itaut obligatio adimpleri aliàs non possit, quam in æquivalenti, ad communiter notat. *in l. virum, ff. si cert. petat. cum concordan.*

Quamvis autem ex præmissis, in stricta juris censura, appellatio sine dubio admittenda esset, atque partes Cameræ solùm esse debuissent in hoc puncto determinando; Ex 6
quodam tamen istius Tribunalis stylo, præsertim in causis Appaltatorum Cameralium, quibus justum, & conveniens videtur, ut cum suis subappaltatoribus eadem summaria justitia administretur, cum qua ipsi manu Regia, & sola facti veritate intpecta per Camerales urgentur; idcircò per extrajudiciales informationes à peritis exquirere voluit, quantum ver similiter juxta experientiam, pensatis omnibus facti circumstantiis, dictum decrementum importaret, dictaque informatione habita, decisivum judicium super ea non formando, sed utriusque partis jura in ulteriori discussione prę servata relinquendo, in parte admisit appellationem ad utrumque effectum, in parte verò, in qua debitoris prætensio circa dictam diminutionem visa est excessiva, admisit ad solùm devolutivum, itaut interim executio non retardaretur.

Resolutio mihi, quamvis pro debitore scribenti visa non est à justitia aliena; Licèt enim in stricta juris censura, ju- 7
procedere debeat secundùm allegata, & probata, non autem per extra judiciales informationes, itaut quod non est in actis dicatur non esse in mundo, ex deductis per Gregor. & Adden. *dec. 1.* Adden. ad Buratt. *dec. 251. dec. 197. n. 12. & seqq. par. 5 rec.* Quod adeò rigorosè nostri asserunt, ut judex, qui propriis oculis viderit delictum commissum esse à Titio, condemnare teneatur Cajum, in actis, & processu convictum, sive à judicando abstinere Jas. *in §. finimus Inst. de actionib.* Rovit. *pragm. 15. de ordine Judiciorum nu. 4.*

Attamen in magnis præsertim Tribunalibus, & præcipuè in his materiis fiscalibus, receptum est, ubi non agitur de probatione ipsius substantiæ, sed de hujusmodi liquidationibus, vel aliis incidentibus, procedi etiam per extrajudiciales informationes, Felin. *in c. Pastoralis, §. quia verò de officio deleg.* Apost. *cons. 83. n. 4. vol. 2.* Franch. *dec. 240. n. 5.* Gramat. *dec. 62.* Capyc. Latr. *cons. 6. n. 75. & seqq.* Quod etiam non semel vidi practicatum in Rota, præsertim in materiis cambiorum, & mercantilibus pendentibus ab inspectione spaciorum, sive librorum, ac benè, & mercantiliter justificentur, si verà calculis dati, & accepti quod ad evitandas dilationes, & longos anfractus resultantes à formalibus, & judicialibus electionibus peritorum hinc inde perpetuò invicem discordantium, (unde causæ redduntur immortales,) habentur extrajudiciales informationes à peritis, qui Tribunali videantur probatæ fidei & juxta illas proceditur, præsertim in his materiis pendentibus à regulis generalibus, & invariabilibus, ut in specie fuit practicatum in Romana cambiorum inter Valentem, & Raymundum, *de qua sub tit. de cambiis disc. 1. & 2.*

Prout licèt etiam de juris rigore, sententia vel decretum excessivum condemnans ultra debitum admittat appellationem in totum, etiam in parte debita, ratione individuitatis, ob quam non potest in parte valere, & in parte non, Buratt. *dec. 368. nu. 7.* & ibi Adden. *nu. 8. & 9.* Nihilominus de stylo originaliter in Tribunali Auditoris Cameræ, & deindè per alia Tribunalia amplexo, in materiis executivis, & de sui natura suspensivam appellationem non admittentibus, ubi aliqua pars debiti in decreto contenta videatur indebita, vel turbida, in hac tantùm admittitur appellatio suspensiva, demandando executionem pro parte debita, quoties adhuc res est integra, & processum non est ad executionem, in cujus casu stylus cessat, & excessus quamvis in minimo in totum vitiat, Salust. Tiber. *in prax. lib 1. c. 37. n. 4.* Adden. ad Buratt. *dec. 91. nu. 6.* Ducan. *decis. 388. n. 3. & 4. & aliàs sæpè*; Licèt à moderno tempore Signaturæ Justitia practicare cœperit dictum stylum, etiam post factam, non tamen consumatam executionem, mandando illam subsistineri, & consumari in parte, quæ sibi liquida, & debita, concedendo suspensivam appellationem in parte indebita, vel turbida, ut ita reorum, & solvere debentium subterfugia evitentur, quod non est à justitia, & ratione alienum; Causa verò ulteriorem non habuit prosequutionem, utpotè per concordiam sopita.

URBINATEN. PRETII SALIS PRO VALENTE APPALTATORE SALARIÆ URBINI CUM LUCATELLIS, ET MAJOLIS THESAURARIIS ROMANDIOLÆ.

Casus decisus per Cameram pro Thesaurariis.

De augmento monetæ, in qua salis pretium solvi solitum, vel præscriptum est, cujus damno cedat, Et an scuti aurei attendi debeant juxta antiquum valorem, non attento eorum intrinseco augmento, vel potius in ipsis scutis, seu æquivalenti valore ad præsens currenti.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De distinctione, an & quando augmentum monetæ cedat commodo, vel incommodo creditoris, seu respectivè debitoris.*
3 *Quando summa, seu valor monetæ fiet taxativè, vel demonstrativè.*
4 *Observantia debet esse clara, & liquida, non autem dubia, & æquivoca.*
5 *An diminutio pretii ob anticipatam solutionem importet usuram, & econverso dilatio ob retardatam.*
6 *Ex alteratione monetarum alterantur pretia rerum.*

DISC. CXI.

1 COnduxit Philippus Valente à Camera per novennium salarias Status Urbini cum conventione, quod sal ei traderetur in salariis Cerviæ per illarum Appaltatores, quibus solvi deberet illud idem pretium, quod solvere solebat Dux Urbini, quodque Appaltator revendere teneretur salem populis ejusdem Status pro eodem pretio, quo vendebatur vivente Duce; Cùm autem de anno 1629. per Thesaurarium generalem aliosque Camerales confecta esset tabella salinarum Cerviæ, cum taxatione pretiorum, prout antiquæ consuetudines, vel conventiones singularum Civitatum, vel Provinciarum diversimodè induxerunt; Atque in dicta tabella pretium Status Urbini descriptum haberetur in scutis 19. aureis ad rationem juliorum 11. cum dimidio pro quolibet sacco, de præsens autem scutus aureus curreret juxta ejus intrinsecum valorem ad rationem juliorum 15. Hinc orta est quæstio inter dictos Thesaurarios Romandiolæ, & Appaltatorem occasione solidationis computorum, non quidem super quantitate numerica, cùm concordarent esse 19. sed super qualitate scutorum, an scilicet essent immaginarii in rerum natura non existentes, solvendi in moneta currenti ad dictam rationem juliorum 11. cum dimidio pro quolibet, itaut ex auri alterato, & excreto valore nullam alterationem recipere deberent, vel potius essent scuti aurei veri, & reperibiles, solvendi in ipsa specie vel in alia moneta æquivalenti juxta eorum currentem valorem, itaut auri alteratio alterationem pretii induxerit, & Thesaurarius Generalis in prima instantia judicavit pro Valente, pretium scilicet esse scut. 19. ad rationem juliorum 11. cum dimidio, in gradu verò appellationis, Camera contrarium sentiit.

In hac igitur disputatione concordabamus hinc inde super juris theorica generali, quam in hac materia habemus fundatam in recepta distinctione, quod aut moneta in con- 2
ventionem deducta, attento ipsius conventionis tempore erat in rerum natura, & reperibilis quamvis etiam rara, Aut è converso esset meré immaginaria, & irreperibilis, ut primo casu spectandum sit intrinsecum ejus augmentum vel decrementum, itaut solutio, vel in ea monetę specie facienda sit, vel quatenus esset in regione rara, fieri debeat cum alia moneta in æquivalenti, secundo autem casu valor sit inalterabilis ac solvi debeat in eo æquivalenti, quod currebat de tempore conventionis ex deductis per Thesaur. jun. *in ejus tract. de augmento monetæ per tot.* Gregor. *decis. 42.* Buratt. *dec. 625. dec. 430. n. 2. p. 4. rec. dec. 119.* post Merl. *de pignoribus*, & in aliis de quibus habetur infra ad materiam monetarum *disc. 126. & 128.* sed sola controversia erat super applicatione.

Dicebant enim Thesaurarii, monetæ augmentum prætendentes, quod cùm habeamus in rerum natura scutos aureos in una tantùm specie in Statu Ecclesiastico, ac præsertim in Provincia Romandiolæ currentes, cum sola differentia stamparum novarum vel veterum importante quid modicum augmentum agii pro usu mercatorum, idcirco locus non erat monetę imaginariæ, quia nunquam intrat fictio, ubi habetur veritas; Nil obstante specificatione valoris ad rationem juliorum 11. cum dimidio pro quolibet scuto, quia id sæpè contingere solet pro partium commoditate, & ad tollendas differentias super modica alteratione agii seu valoris, auri singulis hebdomadis contingere solita, ideòque stare potius demonstrativè, non autem taxativè, ac proinde non impedire effectum intrinseci augmenti vel decrementi, Ut in puncto pensionis impositæ in scutis aureis cum expressione ad rationem juliorum 12. pro quolibet scuto, ut dicta summa ster demonstrativè, quia tunc tanti scutus currebat, non autem taxativè, neque tollat debitum solvendum in ipsis scutis, habetur in specie *d. dec. 430. p. 4. rec.* & benè declaratur *d. dec. 119* post Merl. *de pignor.* & agitur hoc tit. in supra insinuatis *disc. & 128.* 3

Verùm pro Valente scribens dicebam, hæc abstractè quidem vera, non tamen applicari ad factum, quinimò ex ejus circumstantiis potiùs retorqueri, quia tabella confecta fuit de anno 1629. quando intrinsecus valor scuti aurei importabat julios 14. neque attento eo tempore habebatur in rerum natura, præsertim in his partibus scutus aureus cujus valor esset juliorum 11. cum dimidio, undè propterea de necessitate dicendum erat, tabellam loqui de moneta immaginaria, Prout ità inevitabiliter judicari debuisset, si tabella tunc ex integro formata esset, neque aliud in contrarium obstaret.

Difficultas autem in eo consistebat, quod supponebatur de dicto anno 1629. fuisse solùm renovatam tabellam an- 4
tiquam, confecta forsan de tempore quo scutus aureus ad dictam rationem juliorum 11. dum dimidio currebat, Et quod magis obstabat, quod capitula appaltus de pretio loquentia relationem non habent ad tabellam, sed ad pretium, quo Dux Urbini solvere solebat, atque ex prædecessorum Thesaurariorum libris constare supponebatur Ducem solvisse ad rationem scut. 19. auri in moneta vera, unde dicebant Thesaurarii cessare omnes juris inspectiones, ubi in facto clara partium conventio aderat ad text. *in l. ille aut ille ff. de legat. 3. cum concordantibus in Romana seu Florentina*

venti na Cambiorum 3. Junii 1650. coram Corrado dec. 44. num. 14. par. 11. rec.

Super hoc facto controversia erat inter partes, cùm solutiones factæ per ministros Ducis Urbini, ex eisdem libris, aliisque justificationibus apparerent in moneta currenti, redactæ deinde juxta ordinem scripturæ ad scutos aureos, sed moneta soluta non correspondebat adamussim illi quantitati, quam importarent 19. scuti aurei imaginarii ad dictam rationem juliorum 11. cum dimidio pro quolibet, neque correspondebat illi quantitati, quam importarent 19. scuti auri veri ad rationem juliorum 14. quanti tunc valebant, quia quantitas soluta correspondebat valori scut. 16. cum dimidio scuti auri veri, unde propterea dicebatur ex hac parte versari in ambiguo, dictamque observantiam esse æquivocam, ideòque non attendendam ad
4 versus legem claram tabellæ, cùm ad effectum, ut observantia suas consuetas faciat operationes, esse debeat certa clara, & liquida, non autem æquivoca, & dubia, Gregor. *dec. 184. num. 5. & 6.* Burate. *dec. 464. nu. 6.*

Removebatur tamen hæc difficultas per aliam partem, ostendendo ex libris, aliisque justificationibus, quod licèt pretium salis esse solcat ad dictam rationem 19. scat. aurei veri, antiqua tamen consuetudo dedit, quod hujus quantitatis solutio secum ferat dilationem unius anni cum dimidio, cujus beneficio nolente emptore uri, eoque in prompta, & numerata pecunia solvente in ipso actu confignationis salis, remissio fieret scut. duorum cum dimidio, ratione commodi repræsentationis pecuniæ, atque ita solutio sequeretur cum dictis scut. 16. cum dimidio, in quorum æquivalenti præfatus Dux dictam dilationem non curando solam emere consuevit; Et ex hoc motivo corroborato ab epistolis, & libris ejusdem Valentis se constituentis debitorem ad rationem scut. aurei veri, atque agnoscentis hujusmodi differentiam inter pretium numeratum, vel cum dicta dilatione solvendum, prodiit resolutio, quæ propterea ex præmissis visa non fuit à probabilitate aliena, quia dum conventio non habet relationem ad tabellam, sed ad id quod facere consuevit Dux Urbini, atque idem contrahens tantùm verbis, quàm factis ita observando conventionem interpretatus est, sibi proprium factum obstare debuit.

Et quamvis replicarem diminutionem pretii ob qualita-
5 tem anticipationis continere usuram, quæ in tam probo, & qualificato Principe, qualis fuit ultimus Dux non est præsumenda, ex deductis per Molin. *de contractibus disp 355.* & Leotar. *de usur. qu. 8. nu. 26. & seqq. & quæst. 30. n. 14.* apud quos, & alios ab eis allegatos communis distinctio est, quod aut agitur de rebus habentibus pretium incertum, & variabile recipient alterationem juxta temporum, & casuum contingentiam, quodque habere dicitur suam latitudinem infimi, medii, & maximi, & tunc ratione futuræ incertitudinis admittitur currentis pretii alteratio ob anticipatam vel posteipatam pretii solutionem, dummodò augmentum, vel respectivè decrementum sit verisimile, & futuro damno, vel lucro adaptabile, ad not. *in c. in Civitate, c. fin. de usuris* prout sunt frumentum, vinum, oleum, & alia hujusmodi; Aut de rebus habentibus pretium legitimum invariabile à lege, vel consuetudine in uniformi summa stabilitum, itaut ex tempore, vel aliis accidentibus nullam recipiat alterationem, & tunc augmentum, vel decrementum ob anticipatam, vel posticipatam solutionem continere dicitur usuram claram, quia illud provenit ex sola dilatione, in qua tanquam sub virtuali, & implicito mutuo propriè usura consistit, itaut sit accessio pecuniæ de sui natura sterilis, cùm ad aliam causam referri non possit, ut in sua materia *sub tit. de usuris.*

Ponderabam tamen hoc motivum parum esse relevans ad effectum, de quo agebatur, tum quia tam de jure, quàm de communi usu, in rerum venditionibus aliisque contractationibus pecunia prompta de facto magis æstimatur, quam dilata, dum præsertim, ista est consuetudo publica, antiqua & notoriè practicata, itaut deficiant depravata intentio feneratoris, & suffocatio debitoris, quæ sunt usuræ bases, & fundamenta. Tum etiam quia in proposito spectandum non est, quid de jure faciendum esset, sed quid de facto gestum sit ad regulandam observantiam, ac assignandam rationem, cur summa per dictum Ducem soluta, nec uni, nec alteri scutorum speciei responderet.

Verumtamen videbatur in hoc proposito considerabile fundamentum fundens monetam imaginariam, & consequenter invariabilem potius, quàm veram in auro, quia in dies aurum variationem recipit, & tamen tractator de materia per Appaltatorem populis vendenda pro uniformi, & invariabili pretio, quod nullatenus etiam sub pœnis ab ipso alterari potest, unde esset dare inconveniens, quod data auri alteratione, Appaltator, vel non reperto Appaltatore Camera cogeretur pacti jacturam de suo, vendendo populis salem pro minori pretio, quam emerit, cùm tamen in hujusmodi pretii taxa per Superiores facta habita fuerit ratio ad pretium, pro quo Appaltator emere debet, necnon ad expensas vecturæ, & custodiæ, ac aliquod istius lucrum propter periculum, quod suscipit, & operam, quam in hujusmodi negotio impendit.

Ideò enim in aliis materiis parum curatur de monetæ alteratione, quia ex eadem alteratione, etiam rerum pretia alterantur, ad text. *in l. 4. C. de veterum numismatum potestate*, ubi Bart. & cæteri Grat. *dec. 85. nu. 2. cum seqq.* quæ ratio in hac specie inalterabili non cadit, atque istud motivum videbatur satis considerabile; Attamen stante dicta observantia, & ejusdem Valentis agnitione, de hoc motivo non fuit habita ratio, sed dictum, quod Appaltator stante monetæ alteratione debebat procurare à Superioribus alterationem pretii, ac aliàs sibi imputare, cur non fecerit.

ANCONITANA SALIUM

PRO BONIFACIO GRANARIA THESAURARIO ROMANDIOLÆ

CUM PETRO MIRANDA.

Casus decisus per Cameram contra Granariam.

De pretio salis quomodo liquidandum, & solvendum sit vero illius domino per eum, qui à non domino emit, & ipsam speciem consumptam restituere non potest.

Mandatum datum corresponsali ad merces vendendas quomodo revocetur, & quomodo probetur etiam ejus revocatio, & an illa resultare dicatur ex corresponsalis decoctione.

Revocario mandati dat corresponsali, an præjudicet tertio cum eo contrahenti.

Quando quis dicatur decoctus, vel decoctioni proximus & de nullitate actus gesti à proximè decocturo.

Quæ actio detur mercium domino contra tertium emptorem, ubi illæ sunt consumptæ, vel commixtæ.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Mandatum etiam per epistolas familiares dari potest.*
3 *Probatur etiam ex præsumptionibus, & conjecturis.*
4 *Sola transmissio mercium dicitur importare mandatum.*
5 *De facili præsumitur mandatum in eo, qui alia negotia gerere solet.*
6 *Ad merces in tertium distractas non competit hypotheca.*
7 *Quando domino mercium non detur jus eas vindicandi à tertio emptore bonæ fidei.*
8 *Revocatio, vel restrictio mandati quando præjudicet contrahenti cum mandatario.*
9 *Dissolutio societatis facta inter socios, an præjudicet correspondalibus postea cum socio contrahentibus.*
10 *Decocturus habetur pro decocto.*
11 *Quando dicatur decocturus.*
12 *Mandans an sit obligatus per actum gestum per mandatarium decoctum.*
13 *Scientia decoctionis in dubio non præsumitur.*
14 *Citatæ, & contrapositiones partitarum inter mercatores habentur pro solutione numerata.*
15 *Duplex est pretium salis, vel allarum rerum, quæ per officialem, vel appaltatorem fiscalem cum jure privativo venduntur, & de specialitate in materia salis ratione Regaliæ.*

DISC. CXV.

PEtrus Miranda mercator in Civitate Barii commorans, certam quantitatem salis Barlettæ per mare transmisit Anconam Invitto mercatori in ea Civitate commoranti, ut de eo exitum faceret, quatenus per Tallecarnem, & Cassionum mercatores Venetos aliàs non disponeretur 1

neretur, unde istis eumdem sensum habentibus, vendidit modiolos 8. mill. ad rationem juliorum quatuor cum quarta parte alterius julii in numerata pecunia Granaræ Thesaurario Romandiolæ; Cumque post quinque dies dictus Invitus defecisset, prætendens Miranda salem non potuisse ab eo vendi, egit pro ejus restitutione, vel eo consumpto pro solutione pretii contra emptorem, introductaque de super causa in Camera, de quatuor dispatutum fuit.

Primò, An constare diceretur de sufficienti mandato in persona Invitti ad vendendum salem; Secundò, an stante mandatarii decoctione, censeretur revocatum mandatum, quatenus adesset; Tertiò, stante consumptione salis ex cessante mandato per mandatarium malè venditi, quæ actio, vel quale remedium competeret rei venditæ domino contra tertium, qui emit, & consumpsit; Quartò, demum posito quod competeret actio ad pretium, quomodo illud liquidandum esset.

Quoad primum, pro Granaria emptore scribens dicebam rem esse in claris pro affirmativa, dum exhibebantur litteræ Mirandæ directæ Invitto, in quibus injungebatur cura faciendi finem salium, quatenus ab illis de Talliacarne, & sociis aliter non disponeretur, qui à Venetiis scribentes eumdem sensum habuerunt faciendi finem, nec de jure dubitatur mandatum etiam per epistolas familiares dari posse, ad text. *in l. 1. ff. mandati, l. si procuratorem, ff. de procurat.* Mantic. *dec. 100. n. 1.* Rota *dec. 198. p. 11. rec.*
2 Quinimò etiam ex præsumptionibus, & conjecturis illud probatur, Mantic. *de tacit. l. 7. tit. 7.* Greg. & add. *dec. 44. & cæteri*, maximè quia non agebatur de mandato ad tra-
3 ciendam formalem alienationem alicujus rei stabilis, pro qua juxta communem observantiam dari soleat formale, & solemne mandatum per instrumentum, ad effectum obligandi mandantem ad evictionem aliasque ementis cautelas, sed de venditione mercium de uno emptorio, vel loco ad aliud transmissarum, in quibus solus actus transmissionis ab uno mercatore ad alium dicitur importare
4 mandatum, ut per Rotam Genuæ *decis. 14. nu. 4. cum seq.* ubi de tacito mandato inter mercatores, & circa res mercantiles, præsertim quia in facto docebatur Invittum in aliis negotiis fuisse ejusdem Mirandæ correspondalem, de facili enim præsumitur mandatum in eo, qui in aliis negotiis procurator esse solet, ut in Avenionen. pecuniaria 15. Januarii 1648. coram Dunozet. inter suas *decis. 786.* atque
5 aliàs actum esset de publico commercio præcipuè inter mercatores, si commissiones, quæ dantur pro distrahendis mercibus ad eos transmissis, essent per emptores formiter probandæ per scripturas publicas, quinimò etiam per privatas apocas, vel epistolas, quas mercium empto. res requirere non solent, neque tenentur, ubi à noto mercatore, palam, & publicè mercaturam exercente emptionem fieri contingat.

Multa enim ratione publici commercii in mercibus aliisque in quotidiana contractione consistentibus concedantur, quæ juris rigori, & regulis repugnant, Ut præsertim habemus, quod quamvis hypothecæ privilegium sit persequendi bona debitoris hypothecata penes quecumque tertium, etiamsi per mille manus transierint, nihilominus æquitas, sive commercii ratio induxit hujus regulæ limitationem in mercibus, quæ licèt sub hypotheca cadentes, donec sunt penes debitorem, attamen penes tertium fo-
6 ventem causam onerosam, cessante fraude, & mala fide, remanent ab illa immunes, nisi ageretur, non de mercibus singularibus, sed de integra illarum taberna confiterata tanquam corpore universali, juxta theoricam Bald. *l. ubi adhuc, C. de jure dotium*, quam cæteri sequuntur apud Gizar. *dec. 62.* Capyc. Latr. *dec. 24. n. 12.* Rot. *dec. 107. nu. 6.* post Merl. *de pign.* Caval. *dec. 239.* Ganav. *dec. 3.* apud quos habetur dicta distinctio, de qua fusius in titulo de credito.

Prout licèt rei Domino detur illius vendicatio à quocumque, penes quem inveniturr, quamvis iste, in portu, in nundinis, vel alio publico emptorio emerit, ad text. *in l. incivilem, C. de fur. & habetur actum in Januen. venæ sub tit. de feud. disc. 58. & in Rom. merciun pro Cucurno hoc eod. tit. discur. 129.* Attamen si emator à probato mercato-
7 re, cui idem dominus eas transmiserit, itaut non agatur de rebus furtivis, quamvis correspondalis, mandati sibi traditi limites excesserit, ex eadem ratione, de qua supra in creditore dictum est, nullatenus intrare videntur termini text. *in l. incivilem*, de quibus supra, quia amentes à mercatoribus merces in eorum tabernis, vel repositoriis existentes, non videntur obligari exquirere, an sint suæ vel alienæ, & quale mandatum habeant advertendum, ideoque sibi imputet illarum dominus, cur correspondali minus fideli eas transmiserit, cùm penes istum reperiantur de ipsius domini voluntate, electione, quod non esset in casu *d. l. incivilem*, in cujus etiam terminis ementes à mercatoribus, quibus justè credi potuit, adhuc probabilius videtur, concurrente bona fide, non debere molestari, ut habetur locis citatis, nam aliàs actum esset de publico commercio.

Et quamvis ex parte actoris diceretur, mandatum per primas litteras datum fuisse per subsequentes limitatum vel revocatum, replicabam tamen, mandati revocationem, 8
sive modificationem deduci debuisse ad publicam omnium notitiam per edicta, vel alios publicatos modos, stante precedenti mandato puro, & libero, cujus vigore emptores ignari de subsequuta modificatione, recte mandatarii fidem sequuti sunt, Secus autem si restrictio, seu modificatio contineretur in ipso primo mandato ab initio, quia cùm mandatario contrahens de istius facultatibus inquirere debet, ad text. *in l. sed si Pupilli, §. quod palam, ff. mandati & l. inter causas, §. si quis debitori, ff. cod. cum concord.* per Mantic. *de tacit. l. 7. tit. 23. n. 18. & tit. 26. n. ult.* Rocc. *resp. 17. l. 1.* & ita benè distinguendo habetur in Romana Societatis de Rotignis 10. Febr. 1648. coram Ghislerio apud Salg. *in Labyr. dec. 30. & 351. p. 10. rec. & in eadem 19. Junii 1645.* apud Ant. de Marin. *resol. 207. tom. 2.* in quibus agitur de 9
societate simpliciter, & indeterminatè per litteras circulares ad negotiantium notitiam deducta, & deindè per apocam privatam inter ipsos socios ad certum tempus restricta, ut hujusmodi restrictio non præjudicet negotiantibus habentibus prohindè omnes socios obligatos, quamvis contractus initus esset cum uno post expiratam societatem, sive revocatum complementum, nisi revocatio per litteras circulares, aliosque modos ad publicam notitiam deducta sit, quod habetur latius tractatum in Romana creditorum Lugi, & Serenæ *sub tit. de cred.*

Et hoc etiam in illis casibus, in quibus cum mandatario, vel socio alieno nomine contrahitur, itaut sufficiens contrahendi potestas inquirenda sit, Multò magis ubi ageretur de emptione, quæ à publico mercatore, & negotiante fit de mercibus tanquam propriis, & proprio nomine, seu simpliciter alio non expresso, quia ex communi usu, quando à mercatoribus emuntur merces in eorum tabernis vel repositoriis existentes, non inquiritur, an sint suæ vel alienæ, unde quoties emptio est bona fide, itaut fraudis, & collusionis suspicio cesset, nimis publico commercio præjudiciale videretur, rigorosas juris regulas in hujusmodi mercantilibus contractationibus attendere; Atque præsupposita bona fide Judices hæc admittebant, sed punctus difficultatis erat in hujusmodi præsuppositi deficientia, à qua omnes aliæ inspectiones pendebant, ut infra.

Quo verò ad secundum punctum subsequutæ decoctionis Invitti mandatarii, an scil. per illam revocatum esset mandatum, itaut malè cum eo contractum sit, non solùm post detectam, & publicatam decoctionem, quo casu res esset plana) sed etiam ubi erat proximè decocturis, cum tali casu etiam pro decocto habeatur Burat *dec. 9.* ubi add. Fen- 10
zon. *ad stat. c. 114. l. 1. cum aliis in Romana seu Neapolitana litterarum cambii, & in aliis sub tit. de cred. vel camb.* Pro actore scribentes toti insistebant in probando quando quis dicatur proximè decocturus, & quale temporis intervallum ad hujusmodi effectum requiratur, cum terminum 11
unius mensis attenderit, Senatus valentiæ apud Leon. *dec.* ... ac terminum 14. dierum ante detectam decoctionem attenderit Rota apud Burat. *d. dec. 9.* Alii verò solum triduum, vel aliud simile modicum tempus attendant, ex allegatis per Rocc. *de decoct. mercator. notab. 37. n. 108. & seqq. post secundum. vol. cons.* Et alicubi etiam longum plurium annorum præcedentium intervallum attendatur, præsertim in Civitatem Bononiæ, ubi ex Statuto fori mercatorum, omnes qui intra quatriennium ante decoctionem contraxerunt, veniunt æqualiter per concursum, non curato privilegio vel tempore, ut *in Bonon. census 27. Martii 1647. Ghisler. Bonon. discussionis 14. Decemb. 1654. & 5. Maii 1655.* Bich. de qua causa habetur actum *In Bonon. Creditorum Crippæ sub d. tit. de cred.* Sed in præsenti causa omnem difficultatem cessare dicebant, stante Statuto Anconitano disponente, omnes actus per octo dies ante detectam decoctionem censeri gestos à decocturo, ideòque invalidos remanere.

Verùm dicebam quod in hoc scribentes laborabant in æquivoco, dictaque inspectio incongrua erat terminis. Aliud enim est, ubi agitur de actibus gestis per decoctu-

rum nomine proprio cum ejus creditoribus, sive cum aliis in istorum fraudem, & supplantationem, Aliud verò de actibus gestis cum eodem tanquam alterius mandatario, institore, seu negotiorum gestore.

Primò casu, quicquid nostri Doctores varient, veritas esse videtur, certam regulam tradi non posse, sed totum repositum esse in prudentis judicis arbitrio, ex singulis facti circumstantiis regulando, Multoties enim casus decoctionis est talis, quod etiam per plures menses à creditoribus, & alii cum mercatore contractibus prævidetur, & multò magis ubi agitur de actibus ab ipso decocturo gestis ad favorem uxoris, filiorum, seu aliorum conjunctorum in creditorum fraudem, & supplantationem, quia ut plurimum isti infames, & perditi homines, de eorum statu benè conscii, cum fallacibus apparentis negotiatores eludentes per annos, eorum futuram decoctionem prævident, itaut quo magis affectent pompas, & apparentias, eo magis augeatur suspicio; Multoties verò etiam ipsis decocturis, aliisque negotiantibus casus contingit novus, itaut actus etiam per diem vel horâ anteà gesti, bonæ fidei, & in statu habili censendi sint, quia nempè casus proveniat ab insperato infortunio naufragii mercium, sive decoctionis alicujus mercatoris, vel correspondalis in diversa Civitate, vel provincia commorantis, ex quo ultimo casu probatissimos, satis idoneos mercatores scio plurimos innocenter propriæ decoctionis damnum, & injuriam passos esse; Sive ex morte naturali ejusdem mercatoris alioquin probi, & idonei ob pecuniarum, & bonorum occultationem à conjunctis vel famulis, ut est casus *in Rom. seu Bonon. litterarum Cambii pro Federico sub eodem tit. de cred. vel camb.* Unde erroneum dicebam in ista materia certi, & determinati temporis regulam dare.

Secus autem ubi agitur de contractu inito cum decocturo, tanquam alterius mandatario, seu negotiorum gestore, quia tunc, cessante in tertio contrahente collusione, vel mala fide positiva, ille qui, non mandatarii, sed mandantis fidem sequutus est, cum habet obligatum, quamvis mandatarius vel institor esset decoctus vel aliàs in malo statu, contrahenti tamen ignoto, quia mandanti imputandum est, cur personæ minus idoneæ mandatum dederit, vel merces distrahendas commiserit, ejusque statum diligentius non inquisierit; Ideòque in æquali concursu ipsius mandantis, & tertii, qui cum mandatario contraxit, quamvis uterque de damno vitando ageret, melior est conditio tertii, utpotè magis innocentis, quam mandantis culposi, ut per Jo. de Evia *l. 2. commerc. terrestris c. 11. n. 44. cum seqq.* Strac. *de decoct. p. 3. n. 52.* Rocc. *in notabil. post secundum vol. cons. tit. de decoct. notabili 48. nu. 148.* unde nisi in tertio emptore probetur futuræ decoctionis, & præparatæ fugæ scientia, quæ in dubio non præsumitur, ex plene deductis per Surd. *cons. 128. n. 40. & seqq.* & per Rocc. *ubi sup. & notab. 49. nu. 150.* contra mandante judicandum venit. Præsertim ubi non agitur ad effectum agendi contra mandantem, qui excipiendo allegare possit cessationem mandanti ex immutato statu mandatarii, juxta ea, quæ in proposito habentur *In d. Rom. seu Bonon. litterarum Cambii Federici*, sed ad effectum excipiendi atque excutiendi malam fidem emptoris mercium jam consumptarum ned dici valeat dolo, & culpa desisse possidere, ut contra eum competere valeat actio subsidiaria ad pretium juxta ea, quæ habentur *In d. disc. 129.*

Omnia hæc in puncto juris abstractè considerata videntur vera, & tanquam talia, per majorem ac faniorem Judicum partem admittebantur, sed punctus difficultatis erat in applicatione ad factum ob deficientem bonam fidem, cum cujus præsuppositio, & non aliàs præmissa omnia procedunt; Facti siquidem circumstantiæ unitim considerate, cum consueta regula, ut singula, quæ non prosunt, &c. collusionem, & malam fidem satis clarè convincere videbantur, quia Invitrus reperiebatur debitor Castelli Mercatoribus Veneti, qui erat socius Granaræ in Thesauraria, five utilium particeps, atque tractatus de hujusmodi salium emptione facienda, per menses absque conclusione ob discordantiam in pretio præcesserat, nolente Invitro venditionem concludere pro oblato pretio sine certioratione, & approbatione principali, & tamen ista non expectata, ex abrupto intra brevem terminum detectæ decoctionis dicta venditio pro eodem pretio aliàs non acceptata conclusa fuit, unde magna resultare visa fuit suspicio collusionis, quod scil. id actum esset pro reintegatione Castelli de dicto ejus credito consequendo, Quæ suspicio major reddebatur, ex eo quod conventio super solutione pretii fuerat cum dilatione sex mensium, & deinde illa non curata, cum deductione sex pro centenario, simulatum fuit fieri in pecunia numerata, quæ nec verè intercesserat, cùm processum fuerit per simplicem contrapositionem cum dicta partita Castelli; Unde nobis bonam fidem Granariæ absentis ac ementis mediante ejus agente, & procuratore exagerantibus, ac etiam inculcantibus nullam adesse posse malam fidem Castelli Venetiis commorantis, & sic longa distantia absentis de Invitri infortunio ignari, Replicabant Judices, quod doceremus de vera, effectiva pretii solutione, quia se promptos declarabant ad admittendas omnes propositiones ex parte nostra deductas.

Et quamvis replicaretur de vera, & recepta propositione, quod inter mercatores, & negotiantes, giratæ seu partitarum contropositiones, ad evitandos inanes circuitos habentur loco veræ, & effectivæ solutionis in pecunia numerata, Gabr. *cons. 155. n. 21. & 26. l. 1.* Scacc. *de camb. §. 2. gl. 5. n. 55.* Buratt. *dec. 546. num. 1.* Rot. *in Rom. Cambii. 23. Jan. 1645. coram Peruttgerio*; Replicabatur tamen, & bene, id esse verum ad effectus solutionis inducendos, quoties nulla fraudis vel collusionis accedit suspicio, quæ in præsenti magis augebatur ex quadam alia coriorum venditione inter eosdem apparentur facta cum pecunia numerata, quæ per eorumdem contrahentium apocam declarabatur ficta & simulata; Ideòque resolutio justa, & tionabilis visa fuit, qualem in Advocatorum congressibus contra sensum aliorum pro hac parte scribentium, semper prædixeram, ideòque exitus causæ fuit juxta meum votum, quamvis ob clientis affectionem desiderassem proprii judicii fallaciam.

Hinc deficiente præsupposito bonæ fidei, inanis remanebat altera inspectio super qualitate actionis domino rei malè distractæ competentis contra tertium ipsam rem amplius non possidentem, utpotè consumptam seu distractam de quo puncto in his etiam terminis mercium emptarum in portu, vel emporio à non domino, & per emptorem distractum, an ipsarum domino contra istum aliqua competat actio ad pretium, habetur *in d. disc. 129.*

Præsupposita verò competentia actionis ad pretium, ex eo præsertim, quod verè illud solutum non esset tanquam malè compensatum cum debito proprio mandatarii decocti, seu decocturi, Altera disputata fuit quæstio super pretii quantitate, seu liquidatione, cum actor non acquiescens conventioni desuper habitæ cum mandatario ad jam dictam rationem juliorum quatuor, & quartæ partis alterius julii, longè majorem quantitatem prætenderet, atque ad eam rationem, pro qua ipsemet emptor eamdem mercem aliis vendiderat, quasi quod in tanta quantitate remaneret de alieno locupletatus.

Hoc tamen assumptum, injustum, & sine fundamento, etiam cum sensu veritatis, dicebam, quia licèt emptor tanquam salinarum Cameræ Appaltator pro majori pretio salem Communitatibus, & populis vendidisset, non indè tamen inferri poterat illud integrè ab extero mercatore prætendi posse, quia in venditione, quæ fit per Appaltatorem Cameralem tanquam officialem Principis Communitatibus, & populis, duplex pretium adesse dicitur, unum intrinsecum consistens in valore ipsius materiæ, alterum extrinsecum in jure privativo vendendi pro pretio à publico determinato, in quo consistit Regalia seu vectigal Principis, cujus ratione Appaltator pensionem solvit juxta magistrale in hac materia consil. Sacc. 159. l. 2. & sæpiùs habetur in aliis *hoc eod. tit.* Igitur prorsus vanum est dicere, quod mercator ad privatam utilitatem consequi velit istam secundi pretii extrinseci speciem à solo Principe, vel ab eo causam habente exigendam, Ideòque solùm habenda erat ratio valoris intrinseci, quantum scilicet importent pretium emptionis in salinis *Barlettæ*, necnon expensæ vecturæ, & non aliud, habita aliqua ratione periculi in itinere, ac industriæ.

Quinimò si istæ expensæ excederent valorem materiæ salis nostralis, adhuc dicebam istum valorem attendendum esse, cùm enim non ageretur de merce indifferenti existente in libero commercio, quam mercator cum eis industria, & majori diligentia, plus & minus uni vel alteri personæ vendere posset, sed de re differenti in commercio non existente, & quam ipsius dominus aliis quam appaltatori vendere non poterat ex Apostolicis Constitutionibus Greg. XIII. & Clem. VIII. id expressè prohibentibus utique nisi appaltator emisset, mercator cogebatur vel habere mercem prorsus inutilem, vel illam majori sumptu ad aliàs Provincias, & Principatus vendendâ asportare, ideoq; non

non videbatur emptorem ad plus teneri debere, quàm ad id quod impendere debuisset in salinis Cameralibus pro æquivalentis quantitatis materiæ fabricatione, aliisque expensis, quia tanti, & non ultra sua intererat, & in hoc tantùm dicebatur effectus de re aliena locupletior, cùm illud plus, pro quo venditio facta fuit percutiat vectigal seu regaliam ut supra, & ista consideratione habita processum fuit in dicta pretii liquidatione, addendo aliquid supradicto pretio convento ad rationem scilic. si memoria non fallit, juliorum quinque.

PERUSINA COMPENSATIONIS PRO THESAURARIIS UMBRIÆ CUM CIVITATE PERUSII.

Casus disputatus coram Thesaurario Generali incertus est exitus.

An Dominus salariæ actionem habeat contra eos qui salem habuerunt ab appaltatore eorum debitore cum quo compensarunt.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Compensatio fit etiam in præjudicium creditorum anteriorum.*
3 *Quæ actio competat locatori contra subconductorem.*
4 *Quid contra habentem fructus rei conductæ titulo lucrativo.*
5 *Quando compensatio non intret in alterius præjudicium.*

DISC. CXVI.

CUm Camera Apostolica solita esset singulis annis certam salis quantitatem gratis distribuere aliquibus religiosis, & locis piis, istud onus injungere consuevit Thesaurariis Umbriæ salem prædictum ementibus, vel à Civitate, quæ est illius salariæ domina, vel ab ejusdem Civitatis appaltatoribus, bonificando ut plurimum pretium in onera per eamdem Civitatem, Cameræ vel ejus nomine d. Thesaurariis solvenda. Cùm autem salariæ prædicta per Civitatem data fuisset in appaltum, primò cuidam Ridolphino, & deinde cuidam Codanti, qui ex causa mutui vel alia debitores dd. Thesaurariorum effecti sunt, isti pro eorum crediti consequutione, compensarunt in propriis liberis pretium dicti salis de eorum ordine per præfatos appaltatores respectivè distributi; Verùm quia Civitas, appaltus integram pensionem à d. Appaltatoribus consequi non potuit, idcircò pro residuo recuperando egit contra dictos Thesaurarios tanquam debitores salis ad ipsam spectantis, & introducta causa coram Thesaurario generali hujusmodi controversiarum judice competenti in prima instantia, cum sensu etiam veritatis.

Injustam mihi videri dicebam Civitatis prætensionem, quia compensatio dicitur ficta solutio, ejusque vicem habet, ideòque rectè compensatur cum eo, cui liberè solvi potest, non obstante præjudicio creditoris anterioris, cui tale nomen debitoris affectum esset quoniam quicquid dubitaverint Franch. *decis. 53.* ejusque sequaces, de quibus Giurb. *observ. 106.* Salg. *in Labyr. p. 3. cap. 5. §. unic.* magis communis, ac in foro recepta est opinio contraria, quoties fraudis, vel collusionis suspicio deest, atque legis vel hominis inhibitio non concurrit ex deductis per Capyc. Latr. *dec. 25.* Giurb. *d. obs. 106.* Rot. *decis. 107.* post Merl. *de pign.* quæ est eadem apud Otthob. *dec. 55. nu. 13. & p. 9. rec. dec. 183.* ac frequenter deductum habetur in sua materia *sub tit. de cred.* Unde quemadmodum ementes salem ab appaltatoribus numerata pecunia tuti sunt, sic à pari, quia sibi imputet salariæ dominus, cur personæ minus idoneæ illam appaltaverit.

Adinstar ementis à conductore fructus prædii conducti, quod adversus eum foventem causam onerosam nulla locatori competit actio ad text. *in l. solutum, §. solutam, ff. de pign. act.* Rov. *dec. 23.* Cancer. *p. 1. var. tit. 14. de locato sub n. 3.* in terminis appaltuum Otthob. *dec. 40. num. 51.* & repetita post Merl. *de pign. decis. 99.* Quinimò etiamsi appaltator alicui gratuitum salem dedisset amplius non extantem, sed bona fide consumptum, adhuc salariæ dominus nullam adversus eum haberet actionem, cum nulla competat personalis adversus tertium ex contractu, vel quasi non obligatum, actio autem realis non datur nisi ad rem extantem, solumque officium judicis re non extante adversus tertium intrat, vel ubi dolo desiit possidere, vel

ubi res extet in æquipollenti, quia nempè sit factus effectus locupletior, cum tunc intret, vel condictio sine causa, vel æquitas desumpta ex text. *in l. fi ne, & Titium, ff. si cert. pet. cum concord. in Rom. pro Cucurno hoc eod. tit. disc. 129.* cùm de reliquo sufficiat rem non mala fide consumptam habitam esse ab eo, qui reputabatur ejus dominus, vel disponendi facultatem habebat, qualis dicitur appaltator, quem sive dicamus dominum fructuum rei conductæ durante locatione, sive dicamus locatoris procuratorem in rem propriam ex iis, quæ habentur *in Rom. appaltus gabellæ carnis hoc eod. titul. disc. 71.* semper fateri oportet eum habere liberam dispositionem fructuum seu emolumentorum appaltus eo durante.

Difficultatem aliquam faciebat capitulum appaltus, in quo civitas locatrix assumebat in se onus exigendi à Camera Apostolica pretium illius salis, quem de Cameralium, vel aliorum Superiorum ordine appaltator personis, vel locis piis distribueret, eidem appaltatori bonificandum, quasi quod hujus salis pretium in certam causam ab initio destinatum sit, quia civitas illud cum oneribus eidem Cameræ debitis compensare seu contraponere solita erat, quod Thesaurariis innotescebat, dum eis in locum Cameræ succedenti ut incumbebat eadem onera exigere, Et in hoc motivo ex parte Civitatis non deducto aliqnam dubitandi rationem subesse ponderabam, sed incertum est, ex qua causa desuerit occasio ulterius disputandi, dum post unicam disputationem amplius de causa actum non fuit, forsan concordia illam terminavit.

ROMANA LOCATIONIS VENÆ FERRI PRO PRINCIPE PLUMBINI NICOLAO LUDOVISIO CUM MARCHIONE CAROLO, ET JOANNE DE RINUGGINIS.

Casus variè decisus per Rotam, deinde concordatus.

De pretio seu valore mineralium, in quo consistere dicatur, an ipsa materia tanquam valor intrinsecus, vel potius in estimatione seu jure vendendi, Et an recipiat augmentum vel decrementum ex qualitate venditionum seu appaltuum, itaut differat pretium, ubi agitur de generalibus & magnis, ac respectivè parvis, & minutis.

An in hujusmodi mineralibus detur, quod venditor licitè solvat, vel petat pretium, & retineat rem statuto tempore ab emptore non perceptam, & in quo istæ materiæ differant ab aliis mercibus, & rebus indifferentibus.

Appaltator, seu administrator generalis fodinæ ad quid teneatur, & in quo consistere dicatur fodinarum fructus seu redditus.

Et an, & quando contractus locationis, & venditionis admixtus cum mutuo dicatur usurarius.

SUMMARIUM.

1 *Facti species.*
2 *Distinguntur puncti seu inspectiones controversiæ.*
3 *De quæstione, an contractus locationis, vel venditionis admixtus cum contractu mutui sit usurarius.*
4 *Quando intret consideratio variationis, & incertitudinis pretii maximi, medii, & infimi.*
5 *Pretium appaltuum, seu venditionum generalium est longè inferius pretio appaltuum, seu venditionum particularium, & minutarum.*
6 *De ratione, ob quam resultat dicta pretii differentia inter venditiones, seu appaltus generales, & particulares ac minutos.*
7 *De ratione, ob quam appaltus generalis cum jure privativo debet esse minus vel respectivè majus pretio.*
8 *Jus privativum est de Regalibus, & auget pretium.*
9 *Monopolium est prohibitum.*
10 *An in contractu cambii dicatur adesse mutuum verum, vel interpretativum remissivè.*
11 *Venditor non potest obtinere pretium rei non traditæ.*
12 *De jure canonico non exigitur pœna conventionalis ultra interesse.*
13 *Fallit accedente juramento, ubi obligatio consistit in faciendo.*

rum nomine proprio cum ejus creditoribus, sive cum aliis in istorum fraudem, & supplantationem, Aliud verò de actibus gestis cum eodem tanquam alterius mandatario, institore, seu negotiorum gestore.

Primò casu, quicquid nostri Doctores varient, veritas esse videtur, certam regulam tradi non posse, sed totum repositum esse in prudentis judicis arbitrio, ex singulis facti circumstantiis regulando, Multoties enim casus decoctionis est talis, quod etiam per plures menses à creditoribus, & alii cum mercatore contractibus prævidetur, & multò magis ubi agitur de actibus ab ipso decocturo gestis ad favorem uxoris, filiorum, seu aliorum conjunctorum in creditorum fraudem, & supplantationem, quia ut plurimum isti infames, & perditi homines, de eorum statu benè conscii, cum fallacibus apparentis negotiatores eludentes per annos, eorum futuram decoctionem prævident, itaut quo magis affectent pompas, & apparentias, eo magis augeatur suspicio; Multoties verò etiam ipsis decocturis, aliisque negotiantibus casus contingit novus, itaut actus etiam per diem vel horâ anteà gesti, bonæ fidei, & in statu habili censendi sint, quia nempè casus proveniat ab insperato infortunio naufragii mercium, sive decoctionis alicujus mercatoris, vel correspondalis in diversa Civitate, vel provincia commorantis, ex quo ultimo casu probatissimos, satis idoneos mercatores scio plurimos innocenter propriæ decoctionis damnum, & injuriam passos esse; Sive ex morte naturali ejusdem mercatoris alioquin probi, & idonei ob pecuniarum, & bonorum occultationem à conjunctis vel famulis, ut est casus *in Rom. seu Bonon. litterarum Cambii pro Federico sub eodem tit. de cred. vel camb.* Unde erroneum dicebam in ista materia certi, & determinati temporis regulam dare.

Secus autem ubi agitur de contractu inito cum decocturo, tanquam alterius mandatario, seu negotiorum gestore, quia tunc, cessante in tertio contrahente collusione, vel mala fide positiva, ille qui, non mandatarii, sed mandantis fidem sequutus est, cum habet obligatum, quamvis mandatarius vel institor esset decoctus vel aliàs in malo statu, contrahenti tamen ignoto, quia mandanti imputandum est, cur personæ minus idoneæ mandatum dederit, vel merces distrahendas commiserit, ejusque statum diligentius non inquisierit; Ideòque in æquali concursu ipsius mandantis, & tertii, qui cum mandatario contraxit, quamvis uterque de damno vitando ageret, melior est conditio tertii, utpotè magis innocentis, quam mandantis culposi, ut per Jo. de Evia *l. 2. commerc. terrestris c. 11. n. 44. cum seqq.* Strac. *de decoct. p. 3. n. 52.* Rocc. *in notabil. post secundum vol. cons. tit. de decoct. notabili 48. nu. 148.* unde nisi in tertio emptore probetur futuræ decoctionis, & præparatæ fugæ scientia, quæ in dubio non præsumitur, ex plene deductis per Surd. *cons. 128. n. 40. & seqq.* & per Rocc. *ubi sup. & notab. 49. nu. 150.* contra mandante judicandum venit. Præsertim ubi non agitur ad effectum agendi contra mandantem, qui excipiendo allegare possit cessationem mandanti ex immutato statu mandatarii, juxta ea, quæ in proposito habentur *In d. Rom. seu Bonon. litterarum Cambii Federici*, sed ad effectum excipiendi atque excutiendi malam fidem emptoris mercium jam consumptarum ned dici valeat dolo, & culpa desisse possidere, ut contra eum competere valeat actio subsidiaria ad pretium juxta ea, quæ habentur *In d. disc. 129.*

Omnia hæc in puncto juris abstractè considerata videntur vera, & tanquam talia, per majorem ac faniorem Judicum partem admittebantur, sed punctus difficultatis erat in applicatione ad factum ob deficientem bonam fidem, cum cujus præsuppositio, & non aliàs præmissa omnia procedunt; Facti siquidem circumstantiæ unitim considerate, cum consueta regula, ut singula, quæ non prosunt, &c. collusionem, & malam fidem satis clarè convincere videbantur, quia Invitrus reperiebatur debitor Castelli Mercatoribus Veneti, qui erat socius Granaræ in Thesauraria, five utilium particeps, atque tractatus de hujusmodi salium emptione facienda, per menses absque conclusione ob discordantiam in pretio præcesserat, nolente Invitro venditionem concludere pro oblato pretio sine certioratione, & approbatione principali, & tamen ista non expectata, ex abrupto intra brevem terminum detectæ decoctionis dicta venditio pro eodem pretio aliàs non acceptata conclusa fuit, unde magna resultare visa fuit suspicio collusionis, quod scil. id actum esset pro reintegatione Castelli de dicto ejus credito consequendo, Quæ suspicio major reddebatur, ex eo quod conventio super solutione pretii fuerat cum dilatione sex mensium, & deinde illa non curata, cum deductione sex pro centenario, simulatum fuit fieri in pecunia numerata, quæ nec verè intercesserat, cùm processum fuerit per simplicem contrapositionem cum dicta partita Castelli; Unde nobis bonam fidem Granariæ absentis ac ementis mediante ejus agente, & procuratore exagerantibus, ac etiam inculcantibus nullam adesse posse malam fidem Castelli Venetiis commorantis, & sic longa distantia absentis de Invitri infortunio ignari, Replicabant Judices, quod doceremus de vera, effectiva pretii solutione, quia se promptos declarabant ad admittendas omnes propositiones ex parte nostra deductas.

Et quamvis replicaretur de vera, & recepta propositione, quod inter mercatores, & negotiantes, giratæ seu partitarum contropositiones, ad evitandos inanes circuitos habentur loco veræ, & effectivæ solutionis in pecunia numerata, Gabr. *cons. 155. n. 21. & 26. l. 1.* Scacc. *de camb. §. 2. gl. 5. n. 55.* Buratt. *dec. 546. num. 1.* Rot. *in Rom. Cambii. 23. Jan. 1645. coram Peruttgerio*; Replicabatur tamen, & bene, id esse verum ad effectus solutionis inducendos, quoties nulla fraudis vel collusionis accedit suspicio, quæ in præsenti magis augebatur ex quadam alia coriorum venditione inter eosdem apparentur facta cum pecunia numerata, quæ per eorumdem contrahentium apocam declarabatur ficta & simulata; Ideòque resolutio justa, & tionabilis visa fuit, qualem in Advocatorum congressibus contra sensum aliorum pro hac parte scribentium, semper prædixeram, ideòque exitus causæ fuit juxta meum votum, quamvis ob clientis affectionem desiderassem proprii judicii fallaciam.

Hinc deficiente præsupposito bonæ fidei, inanis remanebat altera inspectio super qualitate actionis domino rei malè distractæ competentis contra tertium ipsam rem amplius non possidentem, utpotè consumptam seu distractam de quo puncto in his etiam terminis mercium emptarum in portu, vel emporio à non domino, & per emptorem distractum, an ipsarum domino contra istum aliqua competat actio ad pretium, habetur *in d. disc. 129.*

Præsupposita verò competentia actionis ad pretium, ex eo præsertim, quod verè illud solutum non esset tanquam malè compensatum cum debito proprio mandatarii decocti, seu decocturi, Altera disputata fuit quæstio super pretii quantitate, seu liquidatione, cum actor non acquiescens conventioni desuper habitæ cum mandatario ad jam dictam rationem juliorum quatuor, & quartæ partis alterius julii, longè majorem quantitatem prætenderet, atque ad eam rationem, pro qua ipsemet emptor eamdem mercem aliis vendiderat, quasi quod in tanta quantitate remaneret de alieno locupletatus.

Hoc tamen assumptum, injustum, & sine fundamento, etiam cum sensu veritatis, dicebam, quia licèt emptor tanquam salinarum Cameræ Appaltator pro majori pretio salem Communitatibus, & populis vendidisset, non indè tamen inferri poterat illud integrè ab extero mercatore prætendi posse, quia in venditione, quæ fit per Appaltatorem Cameralem tanquam officialem Principis Communitatibus, & populis, duplex pretium adesse dicitur, unum intrinsecum consistens in valore ipsius materiæ, alterum extrinsecum in jure privativo vendendi pro pretio à publico determinato, in quo consistit Regalia seu vectigal Principis, cujus ratione Appaltator pensionem solvit juxta magistrale in hac materia consil. Sacc. 159. l. 2. & sæpiùs habetur in aliis *hoc eod. tit.* Igitur prorsus vanum est dicere, quod mercator ad privatam utilitatem consequi velit istam secundi pretii extrinseci speciem à solo Principe, vel ab eo causam habente exigendam, Ideòque solùm habenda erat ratio valoris intrinseci, quantum scilicet importent pretium emptionis in salinis *Barlettæ*, necnon expensæ vecturæ, & non aliud, habita aliqua ratione periculi in itinere, ac industriæ.

Quinimò si istæ expensæ excederent valorem materiæ salis nostralis, adhuc dicebam istum valorem attendendum esse, cùm enim non ageretur de merce indifferenti existente in libero commercio, quam mercator cum eis industria, & majori diligentia, plus & minus uni vel alteri personæ vendere posset, sed de re differenti in commercio non existente, & quam ipsius dominus aliis quam appaltatori vendere non poterat ex Apostolicis Constitutionibus Greg. XIII. & Clem. VIII. id expressè prohibentibus utique nisi appaltator emisset, mercator cogebatur vel habere mercem prorsus inutilem, vel illam majori sumptu ad aliàs Provincias, & Principatus vendendâ asportare, ideoq; non

non videbatur emptorem ad plus teneri debere, quàm ad id quod impendere debuisset in salinis Cameralibus pro æquivalentis quantitatis materiæ fabricatione, aliisque expensis, quia tanti, & non ultra sua intererat, & in hoc tantùm dicebatur effectus de re aliena locupletior, cùm illud plus, pro quo venditio facta fuit percutiat vectigal seu regaliam ut supra, & ista consideratione habita processum fuit in dicta pretii liquidatione, addendo aliquid supradicto pretio convento ad rationem scilic. si memoria non fallit, juliorum quinque.

PERUSINA COMPENSATIONIS PRO THESAURARIIS UMBRIÆ CUM CIVITATE PERUSII.

Casus disputatus coram Thesaurario Generali incertus est exitus.

An Dominus salariæ actionem habeat contra eos qui salem habuerunt ab appaltatore eorum debitore cum quo compensarunt.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Compensatio fit etiam in præjudicium creditorum anteriorum.*
3 *Quæ actio competat locatori contra subconductorem.*
4 *Quid contra habentem fructus rei conductæ titulo lucrativo.*
5 *Quando compensatio non intret in alterius præjudicium.*

DISC. CXVI.

CUm Camera Apostolica solita esset singulis annis certam salis quantitatem gratis distribuere aliquibus religiosis, & locis piis, istud onus injungere consuevit Thesaurariis Umbriæ salem prædictum ementibus, vel à Civitate, quæ est illius salariæ domina, vel ab ejusdem Civitatis appaltatoribus, bonificando ut plurimum pretium in onera per eamdem Civitatem, Cameræ vel ejus nomine d. Thesaurariis solvenda. Cùm autem salariæ prædicta per Civitatem data fuisset in appaltum, primò cuidam Ridolphino, & deinde cuidam Codanti, qui ex causa mutui vel alia debitores dd. Thesaurariorum effecti sunt, isti pro eorum crediti consequutione, compensarunt in propriis liberis pretium dicti salis de eorum ordine per præfatos appaltatores respectivè distributi; Verùm quia Civitas, appaltus integram pensionem à d. Appaltatoribus consequi non potuit, idcircò pro residuo recuperando egit contra dictos Thesaurarios tanquam debitores salis ad ipsam spectantis, & introducta causa coram Thesaurario generali hujusmodi controversiarum judice competenti in prima instantia, cum sensu etiam veritatis.

Injustam mihi videri dicebam Civitatis prætensionem, quia compensatio dicitur ficta solutio, ejusque vicem habet, ideòque rectè compensatur cum eo, cui liberè solvi potest, non obstante præjudicio creditoris anterioris, cui tale nomen debitoris affectum esset quoniam quicquid dubitaverint Franch. *decis. 53.* ejusque sequaces, de quibus Giurb. *observ. 106.* Salg. *in Labyr. p. 3. cap. 5. §. unic.* magis communis, ac in foro recepta est opinio contraria, quoties fraudis, vel collusionis suspicio deest, atque legis vel hominis inhibitio non concurrit ex deductis per Capyc. Latr. *dec. 25.* Giurb. *d. obs. 106.* Rot. *decis. 107.* post Merl. *de pign.* quæ est eadem apud Otthob. *dec. 55. nu. 13. & p. 9. rec. dec. 183.* ac frequenter deductum habetur in sua materia *sub tit. de cred.* Unde quemadmodum ementes salem ab appaltatoribus numerata pecunia tuti sunt, sic à pari, quia sibi imputet salariæ dominus, cur personæ minus idoneæ illam appaltaverit.

Adinstar ementis à conductore fructus prædii conducti, quod adversus eum foventem causam onerosam nulla locatori competit actio ad text. *in l. solutum, §. solutam, ff. de pign. act.* Rov. *dec. 23.* Cancer. *p. 1. var. tit. 14. de locato sub n. 3.* in terminis appaltuum Otthob. *dec. 40. num. 51.* & repetita post Merl. *de pign. decis. 99.* Quinimò etiamsi appaltator alicui gratuitum salem dedisset amplius non extantem, sed bona fide consumptum, adhuc salariæ dominus nullam adversus eum haberet actionem, cum nulla competat personalis adversus tertium ex contractu, vel quasi non obligatum, actio autem realis non datur nisi ad rem extantem, solumque officium judicis re non extante adversus tertium intrat, vel ubi dolo desiit possidere, vel

ubi res extet in æquipollenti, quia nempè sit factus effectus locupletior, cum tunc intret, vel condictio sine causa, vel æquitas desumpta ex text. *in l. fi ne, & Titium, ff. si cert. pet. cum concord. in Rom. pro Cucurno hoc eod. tit. disc. 129.* cùm de reliquo sufficiat rem non mala fide consumptam habitam esse ab eo, qui reputabatur ejus dominus, vel disponendi facultatem habebat, qualis dicitur appaltator, quem sive dicamus dominum fructuum rei conductæ durante locatione, sive dicamus locatoris procuratorem in rem propriam ex iis, quæ habentur *in Rom. appaltus gabellæ carnis hoc eod. titul. disc. 71.* semper fateri oportet eum habere liberam dispositionem fructuum seu emolumentorum appaltus eo durante.

Difficultatem aliquam faciebat capitulum appaltus, in quo civitas locatrix assumebat in se onus exigendi à Camera Apostolica pretium illius salis, quem de Cameralium, vel aliorum Superiorum ordine appaltator personis, vel locis piis distribueret, eidem appaltatori bonificandum, quasi quod hujus salis pretium in certam causam ab initio destinatum sit, quia civitas illud cum oneribus eidem Cameræ debitis compensare seu contraponere solita erat, quod Thesaurariis innotescebat, dum eis in locum Cameræ succedenti ut incumbebat eadem onera exigere, Et in hoc motivo ex parte Civitatis non deducto aliqnam dubitandi rationem subesse ponderabam, sed incertum est, ex qua causa desuerit occasio ulterius disputandi, dum post unicam disputationem amplius de causa actum non fuit, forsan concordia illam terminavit.

ROMANA LOCATIONIS VENÆ FERRI PRO PRINCIPE PLUMBINI NICOLAO LUDOVISIO CUM MARCHIONE CAROLO, ET JOANNE DE RINUGGINIS.

Casus variè decisus per Rotam, deinde concordatus.

De pretio seu valore mineralium, in quo consistere dicatur, an ipsa materia tanquam valor intrinsecus, vel potius in estimatione seu jure vendendi, Et an recipiat augmentum vel decrementum ex qualitate venditionum seu appaltuum, itaut differat pretium, ubi agitur de generalibus & magnis, ac respectivè parvis, & minutis.

An in hujusmodi mineralibus detur, quod venditor licitè solvat, vel petat pretium, & retineat rem statuto tempore ab emptore non perceptam, & in quo istæ materiæ differant ab aliis mercibus, & rebus indifferentibus.

Appaltator, seu administrator generalis fodinæ ad quid teneatur, & in quo consistere dicatur fodinarum fructus seu redditus.

Et an, & quando contractus locationis, & venditionis admixtus cum mutuo dicatur usurarius.

SUMMARIUM.

1 *Facti species.*
2 *Distinguntur puncti seu inspectiones controversiæ.*
3 *De quæstione, an contractus locationis, vel venditionis admixtus cum contractu mutui sit usurarius.*
4 *Quando intret consideratio variationis, & incertitudinis pretii maximi, medii, & infimi.*
5 *Pretium appaltuum, seu venditionum generalium est longè inferius pretio appaltuum, seu venditionum particularium, & minutarum.*
6 *De ratione, ob quam resultat dicta pretii differentia inter venditiones, seu appaltus generales, & particulares ac minutos.*
7 *De ratione, ob quam appaltus generalis cum jure privativo debet esse minus vel respectivè majus pretio.*
8 *Jus privativum est de Regalibus, & auget pretium.*
9 *Monopolium est prohibitum.*
10 *An in contractu cambii dicatur adesse mutuum verum, vel interpretativum remissivè.*
11 *Venditor non potest obtinere pretium rei non traditæ.*
12 *De jure canonico non exigitur pœna conventionalis ultra interesse.*
13 *Fallit accedente juramento, ubi obligatio consistit in faciendo.*

14 *Declaratur regula pœnæ conventionalis, de qua n.12.*
15 *In quæ differant minerallia ab aliis bonis, & mercibus.*
16 *Fructus minerlæ, & fodinarum in quo consistat, & n.18.*
17 *Quando locatur fodina, quid locari dicatur.*
18 *In fodinis constituitur fideicommissum, & usus fructus, imponuntur census, dantur in dotem, cum similibus.*
19 *De suspecta consulentium auctoritate.*
20 *An appaltus contineat locationem vel venditionem.*
21 *Suscipiens appaltum vel administrationem fodinæ, ad quid teneatur, & quando dicatur esse in culpa.*

DISC. CXVII.

1 CUm Venusii Princeps Nicolaus Ludovisius, prompté satisfacere deberet aliquibus mercatoribus Venetis, qui pro eo assecuraverant, vel facerant solutionem Camerę Imperiali duodecies centenorum millium florenorum Rheni pro nominatione ad subfeudum Plumbini, de qua *in Massan. Castrorum sub tit. de feud. disc. 54.* De ann. 1633. initio adeptæ possessionis d. Status, contractum iniit cum Marchione Carolo, & Joanne fratribus de Renuccinis nobilibus Florentinis, per quem ad decennium eis concessit appaltum generalem venæ ferreæ Ilvæ sub prętio scut. 38. & quartæ partis alterius scuti pro quolibet pondere vulgò *cento* nuncupato, sub diversis pactis, eo præsertim, quod ipse locator non posset quoquo modo, hujusmodi appaltu durante, dictam venam contractare, etiam pro usu proprio, quinimò in se assumere deberet onus curandi, ne quicumque alii ibi habentes venam excavatam, seu minutos, hujusmodi merces contractare possent, itaut super ea jus omnino privativum esset ipsorum appaltatorum, qui è converso promiserunt (utendo in Italico idiomate, vocabulo *prestare*) dare vel ab aliis dari facere promptè scuta 175. m. retinenda sub cambiis ad rationem septem pro centenario, cum pacto, ut tam de forte, quàm de cambiis, satisfieri deberent ex ejusdem venæ prętio, de quo singulis annis constituere tenerentur cum creditorem in scut. 22500. sive tantam venam eo anno levassent, sive non, quam in annis sequentibus levare possent, dummodo singulo quoque triennio fieret perequatio, & cum aliis pactis, de quibus partim in discursu & partim neglectis utpotè ad rem non facientibus.

Cùm autem inter cætera ferri ædificia in Italia existentia, quæ hujusmodi venam elaborare solent, sit illud Magni Ducis Etruriæ, vulgò *Magona Florentiæ* nuncupatum, quod satis notabilem quantitatem ponderum 250. circiter singulis annis percipere, & elaborare solet, atque de prætorito consuetum esset pro hoc ędificio hujusmodi mercem vendi ad solam rationem scut. 42. & sic longè inferiori prętio, quam pro aliis locis, & ędificiis, pro quibus, facta peræquatione, prętium erat scut. 50. circiter; Dicti verò Appaltatores hujusmodi consuetudinem continuare nolentes, prętium alterare vellent, hinc hujusmodi innovatio causavit, quod dictæ *Magonæ* administratores per triennium abstinuerunt à laborerio, curando etiam facere experimentum cujuslam fodinæ existentis in ibi proxima Insula nuncupata *de Giglio*, quæ tamen inutilis detecta fuit; Indeque sequutum est, quod hæc fodina ob hujusmodi adeò notabilis esticationis deficientiam, satis modicum redderet fructum, longè consueto inferius, Unde propterea in anno quarto dicti appaltus, Princeps prędictus, illum de facto reassumpsit, denegando continuationem ob ejus invaliditatem, introductaque de super lite coram A. C. de voto Rotæ, ac assumpta disputatione coram Verospio super dubio, *an contractus esset usurarius, & invalidus*, sub die 23. Martii 1639. de quo tempore Ego adolescens addicebam praxim in S. Consilio Neapolitano affirmativa prodiit resolutio. Deinde verò ob varios intermedios tractatus concordiæ ac etiam ob quoddam compromissum siluit causa usque ad an. 1659. quando reassumpta disputatione coram altero Verospio subrogato super dubio, *An esset standum, vel recedendum à decisis*, sub die 2. Mali ejusdem anni pro recessu, & sic pro validitate contractus responsum fuit, & hæc resolutio confirmata sub diebus 20. Febr. & 26. Novemb. 1660. quæ duæ posteriores decisiones sunt impressæ post Zuff. *de legitim. processf. dec. 44. & 49.* & omnes tres *post collectiones Bonderi dec. 63. 71. & 82.* Deindeque aliæ assumptæ fuerunt disputationes super variis punctis concernentibus inter easdem partes data, & accepta, seu debitum, & creditum, variæque prodierunt resolutiones, uni vel alteri respectivè paarti favoraviles sub diebus 10. Junii 1661. 6. Martii, & 12. Junii 1661. & 6. Junii 1664. quarum prima est *dec. 88.* post Bondenum, Ac demum prævio compromisso in tres ejusdem Rotæ Auditores, prodiit concordia, per quam controversia finem accepit.

In hujusmodi autem disputationibus, de pluribus artilis seu quæstionibus actum fuit, de quorum aliquibus, circa relationem præsertim aliquarum solutionum in unam vel alteram causam debendi, habetur actum sub hoc etiam causæ nominæ *sub tit. de cred.* Potissimè verò ac principales fuerunt tres, Primò scil. super hujus contractus usuraria qualitate ex parte Principis locatoris prætensa ob mutui mixturam, Secundò an vena suscepta, seu levata per appaltatores in anno quarto referenda esset in suppletionem illius venæ, quam in præcedenti triennio non susceperant ad proportionem scut. 22500. in quibus singulo quoque anno ad formam pacti locatorem constituere debebant creditorem, vel potius tenerentur ejus prętium bonificare pro dicto anno quarto absque jure petendi dictam venam deficientem; Et tertiò, de quo solùm disputatum fuit coram arbitris, non tamen in plena Rota, unde propterea decisiones de eo non tractant) an scil. dicti Appaltatores tenerentur bonificare id, quod importabat prętium venæ elaborari solitæ per *d. Magonam Florentiæ*, quæ ob dictam innovationem, ipsorumque appaltatorum factum otiosa steterat.

Quatenus igitur pertinet ad primum punctum prætensæ invaliditatis contractus ex capite usuræ, scribentes hinc inde, ac etiam dictæ decisiones, quamvis inter se variæ, concordabant in principio, seu theorica juris solaque controversia fuit facti, seu applicationis; In hac etenim quæstione, an contractus locationis, seu venditionis, admixtus cum mutuo dicatur usurarius, & quæ antesignanos habet pro una opinione Abbatem *cons. 16.* & pro altera Geminian. *cons. 15.* Quisquid aliqui variaverint, ex iis quæ habentur in hac eadem causa *sub tit. de usuris disc. 4.* Attamen, magis communis, & recepta est distinctio contrariantium opinionum consiliativa, spectandam scilicet esse justitiam, vel injustitiam prętii deducti in locationis, & conductionis, seu emptionis, & venditionis contractum, cum altero mutui correspectivum.

Si enim prętium est justum, quamvis aliqui nimium rigorosè credant adesse usuram, ob illud emolumentum saltem affectionis, quod mutuans ex ea locatione, vel emptione, & venditione percipit, ac respectivè, ob necessitatem, quam mutuatarius adstringitur ad dictum allum contractum faciendum; Nihilominus verius est oppositum, Secus autem è converso ubi accedit injustitia; ut opiniones conciliando, ac declarando doctrinam Covar. *l. 3. var. c. 2. n. 5. ver sic tertio tamen Adrian.* firmant. Rub. *cons. 20. n. 3. & seq.* Mant. *de tacit. l. 8. tit. 18. nu. 19.* Menoch. *cons. 109.* scribentes apud Far. *cons. 191. l. 2. n. 16. 24. & 27. cum seq.* Mastr. *dec. 106. n. 7. cum seq.* Caltil. *dec. 143. n. 1. & 2.* Mill. *dec. 88. repet. post primum vol. cons.* Far. *dec. 119.* & cæteri deducti in prima hujus causæ decisione 23. Martii 1639. & non negant aliæ ipsius revocatoriæ, rejectis traditis per Crav. *cons. 143. n. 10.* & Add. *ad d. dec. 119. post d. primum vol. cons.* Farin. cum aliis *d. disc. 4. de usur.*

Quare tota quæstio erat facti, & applicationis, an scil. adesset necne injustitia, quam Ego, & cæteri pro hac parte scribentes dicebamus claram, dum in facto justificabatur, plurium præcedentium annotum spatio, venæ prętium, facta peræquatione, majoris, minoris, ac medii, juxta singularum provinciarum, seu locorum respectivè consuetudinem, importare scuta 50. circiter pro quolibet pondere, unde cùm hujusmodi appaltus, sive contineret locationem, sive venditionem, haberet prętium in scut. 38. & quarta parte alterius scuti, injustitia erat evidens, dum in singulis scut. 100. mutuantes erant in lucro, & mutuatarius respectivè in damno scut. circiter 27. ultra alia septem pro cambiis.

Neque in hac merce dicebam intrare posse distinctionem in materia usuraria tradi solitam prętii, maximi, medii, & infimi, sive confideriationem incertitudinis super ejus majori vel minori alteratione, Quoniam hæc intrant in victualibus, aliisque mercibus, juxta temporum, & casuum contingentias, seu ob earumdem meliorem, vel inferiorem qualitatem, notabilem variationem recipientibus, Non autem in hac materia, quæ ob quoddam jus privativum à natura hujus fodinę domino traditum in Italia, habet prętium penè certum juxta singularum provinciarum consuetudinem, & consequenter dici potest prętium civile, seu necessarium, in quo non datur dicta distinctio, tt per Molin. *de contract. disput. 347. & 364.* Leotar. *de usur. q. 59. n. 23.* apud quos concordantes; Quod habemus in sale, cujus prętium juxta singulas provincias, vel Civitates varium, in singulis tamen respectivè est certum & uniforme, unde dici potest prętium necessarium, seu civile, facta peræquatione.

Unicum autem fundamentum, cui revera innixæ sunt hujusmodi resolutiones pro injustitia prętii excludenda, consistit in eo, quod justificationes ex hac parte deductæ percaterent appaltus, seu venditiones diminutas, & particulares, à quibus inferri non potest ad appaltus, seu emptiones generales, in quibus prętium longè inferius esse solet, ut ex originali sententia Corradi firmant Reginald. *in praxi l. 25. n. 281.* Lessius *de just. & jur. l. 2. c. 21. de empt. & vend. dub. 4.* Bonac. *de contr. disp. 3. q. 2. puncto 4. n. 21.* Filiuc. *q. moral. contract. 35. c. 3. nu. 58.* & cæteri, de quibus in causæ primis decisionibus super hoc puncto usuræ editis impressis ut supra.

Ita etiam docente totius Orbis observantia, & praxi, præsertim circa appaltus generales salinarum, in quibus prętium, pro quo salinæ dominus illum vendit appaltatori, esse solet longè inferius eo, pro quo populus diminutè eamdem mercem emit, & tamen est prętium necessarium, seu civile, ex iis quæ frequenter habentur *hoc cod. tit. ad materiam salinarum*, præsertim *disc. 113.* Et quod magis, ita comprobante observantia individua duorum appaltuum generalium hujus fodinæ, unius scil. initi de anno 1577. inter tunc Principem Appianum, & M. Ducem Etruriæ, duraturi ad ann. 45. pro prętio scut. 29. pro quolibet pondere, & alterius initi de anno 1627. inter Regiam Cameram Neapolis ipsum Statum tunc administrantem, & quemdam Sanguinettum ad triennium pro prętio plastrarum 40. pro quolibet pondere usque ad certam quantitatem, ordinariam nuncupatam, & plastrarum 39. pro quantitate ekuberanti, quæ extraordinaria dici solet, ut etiam in appaltibus salis, & salinarum practicatur, ex deductis *in Fulginat. salis disc. 107. & in aliis hoc tit. ad illam materiam.*

Non negabam, scribens pro locatore, hujus assumpti seu distinctionis veritatem in abstracto; Verùm cum sensu etiam veritatis, dicebam fallaciam consistere in applicatione, unde propterea, etiam post hujusmodi cautam concordatam, refrigeratumque illum affectionis calorem qui Advocatorum intellectum frequenter fascinare solet, adhuc ad eamdem veritatem reflectendo, intellectus posterioribus resolutionibus acquiescere non potuit, potissimè postquam recessum fuit à decisione 12. Junii 1662. per alteram 6. Junii 1664. super vena non levata in primo triennio, supplenda cum venna anni 4. de qua infra in fine, quod in laudo, seu concordia, nulla habita esset ratio de tertio puncto damnorum resultantium ab acquiescentia Magonæ Florentiæ per triennium, ut etiam infra.

Ideò enim, in hujusmodi præfertim materiis mineralibus, pretium appaltuum, seu partitorum generalium, rationabiliter esse solet longè inferius pretio, particularium, & diminutarum venditionum, quia ipsa materia de per se considerata nullum habet prętium, seu valorem intrinsecum, sed totus valor consistit in jure vendendi statuto tempore, juxta magistrale consilium 156. Socc. *l. 2.* de quo satis frequenter *hoc cod. tit. ad materiam salinarum*, Ideòque cùm appaltator generalis in se suspiciat onus solvendi certam salis, seu consimilis materiæ quantitatem singulis annis, sive eam levaverit, & esitaverit, sive non, sub periculo quod finito appaltu, & cessato jure vendendi, illa materia sibi remaneat inutilis, projicienda in flumen, seu mare, vel restituenda appaltatori successori pro eo satis modico, & infimo prętio, quod importat ipsius materiæ valor intrinsecus, ideirco istud periculum compensat commodum resultans ex pretii diminutione, ac propterea hujusmodi mineralium appaltatores adinstar appaltatorum vectigalium, & gabellarum, emere quoque dicuntur incertam aleam, ex qua ditari vel depauperari possunt, juxta majorem vel minorem materiæ esticationem, in qua verè, & propriè consistit valor, seu substantia appaltus juxta *d. consil.* Socc. *156. l. 2. cum aliis supra disc. 105. & 107.*

Eademque ratio, proportionabiliter, ac respectivè cadit etiam in emptionibus, vel partitis generalibus, seu magnis victualium, & mercium, quamvis valorem intrinsecum habeant, ob incommoda, & expensas super earumdem mercium conservatione, & diminuta venditione, ac etiam ob periculum corruptionis, seu diminutionis consueti pretii ob superventam ubertatem, sive insolitum, insperatum concursum earumdem mercium ad locum, ob quas rationes allegati auctores, & cæteri communiter hanc notabilem pretii differentiam ab injustitia salvant ratione compensationis cum periculo, incommodo, & expensis respectivè ut supra.

Iste rationes conveniebant dictis aliis appaltibus generalibus, præsertim secundo inito de an. 1627. per Sanguinettum cum Regia Camera, quoniam ipse in se susceperat onus, & risicum solvendi singulis annis pretium 800. ponderum, idemque respectivè procedit in altero priori appaltu Magni Ducis, in quo alia etiam ratio accedebat, ob quam illud deservire non poterat pro regula pretii, quoniam in eo sæculo, ut generaliter erat in omnibus aliis mercibus, & rebus, etiam pretium particularium, & diminutarum venditionum erat inferius, ad rationem scut. 33. circiter pro quolibet pondere, ut in facto justificabatur.

In hoc autem appaltu, nullum conductores susceperunt onus, vel periculum circa esticationem, vel aliud, dum etiam ab illo naufragii in itinere erant exempti, stante pacto (quod tamen est consuetum, & connaturale) ut naufragata aliqua venæ quantitate, deberet suppleri tantumdem cum sola resectione expensarum pro effusione, seu cavatura, Et sic cessat illa ratio oneris, expensarum, & periculi, quæ unicè substinet dictam pretiorum differentiam inter appaltus generales, & particulares, seu diminutos.

Alia etiam notabili differentia concurrente inter dictum appaltum initum per regiam Cameram, & istum, quod in eo appaltator, non omninò obtinebat illud jus privativum, quod est in hujusmodi appaltibus connaturale, & necessarium, dum præcluśa non erat facultas sororum de Appianis hæredum ultimi feudatarii, vendendi minutos tanquam fructus jam à feudo separatos, & de quibus habetur actum in *Rom. annuæ præstationis, seu minutorum sub tit. de feud. disc. 57.* quæ prohibitio in præsentia accedebat.

Unde propterea hujusmodi ratione cessante, dicebam, etiam cum sensu veritatis, quod hujusmodi qualitas appaltus generalis, cum omnimodo jure privativo, quod natura in hac regione ad favorem hujus fodinæ induxit, potius retorqueretur, ac deberet producere majorem prętii alterationem, quàm in particularibus, & diminutis venditionibus, ex ea clara, & convincenti ratione, quod particularis negotiator, qui certam venæ quantitatem in hac fodina emit, cum lege traducendi ad certam Civitatem, seu provinciam (ut est hujus materiæ, seu fodinæ consuetudo) incertus est, an alter negotiator eamdem mercem introduxerit, vel sit introducturus, unde ob ejusdem mercis affluentiam impediatur esitatio, seu pretii consueti diminutio causetur, Cujus oppositum est in appaltatore generali cum dicto jure privativo, quoniam ita certus est de negativa alterius introductionis, & successivè tutus de esitatione, etiam pro sibi benè viso, & alterato pretio, tanquam de re humano usui necessaria, quę aliunde haberi non potest.

Hinc propterea habemus, quod jus prohibendi reputatur species vectigalis, & de Regalibus, pretio, æstimabile, unde auget pretium, cùm importet privilegium Galeot. *resp. fisc. 10. nu. 39.* & habetur frequenter *hoc cod. tit. in d. materia salinarum*; Et ex qua ratione, in jure, etiam sub gravibus pœnis, prohibetur dardanaria, vulgò *Monopolium* nuncupata, ob jus privativum, quod neque ita certum redditur, ob possibilitatem introductionis earumdem mercium, & rerum ab extra, ac etiam quia non de facili practicabile est, ut dardanarius omnes merces acquirat itaut resultet illud certum, & omnimodum jus privativum, quod in isto Appaltatore adesse dicitur, ubi est generalis, & cum dicto jure privativo satis strictè in conventionem deducto.

Ut de dardanaria, seu monopolio habetur, cæteris allegatis, apud Menoch. *de arb. casu 367.* Farin. *in repert. crim. verbo Monopolium* Bovad. *in polit. l. 3. c. 4. nu. 54.* Rovit. *dec. 17. n. 5.*

Huic autem motivo nunquam per scribentes in contrarium vel in decisionibus data fuit adæquata responsio, quę Intellectum captivare posset; Quamvis enim tunc dicti scribentes dicerent, ac decisiones admitterent, quod dictum onus, seu periculum subintelligeretur pro quantitate consueta, juxta ea, quæ inferius in secundo, & tertio puncto habentur, Vel quod saltem intelligeretur susceptum onus pro illa venæ quantitate, quæ caderet in dicta summa scutor. 22500. quæ singulis annis ponenda erat ad credi-

creditum locatoris, ut supra, Nihilominus post sopitum istum punctum, iidem scribentes cecinerunt palidoniam, atque in ultima decisione 6. Junii 1694. ac in laudo, seu concordia id neglectum fuit, ut infra.

10 Consideratum etiam fuit pro exclusione usuræ, quod nulla adesset mixtura mutui sine quo illa non datur, cùm summa pecuniaria 775. in data esset, non sub contractu mutui, sed sub altero cambii, verum, & hoc fundamentum, etiam in sensu veritatis, omninò fragile, nulliusque ponderis videbatur, ex iis, quæ habentur deducta in hac eadem causa in sua materia *sub tit. de cambiis*, ubi clarè ostenditur, quod mutui mixtura datur etiam in cambio, vel ob diversorum contractuum multiplicitatem in ista specie cambii obliqui concurrentem, ut in ista causa, & in altera *Rom. Cambiorum disc. 1. & 2.* vel ob conversionem in mutuum interpretativum, quæ nedum datur in cambio, sed etiam in contractibus emptionis, & venditionis, permutationis, locationis, & quocumque alio contractu; Quinimo, & in sententiis, & laudis, in legatis, & ultimis voluntatibus, omnique alio humano actu ex circumstantiis alterativis, & corrumpentibus naturam contractus eumque in aliam diversam transmutantibus, ut in dictis causis *sub tit. de comb.* & in sua materia *sub tit. de usur.*

Ponderabantur etiam plura pacta pretium augentia, vel respectivè minuentia, de quibus tam in prima decisione, quàm in subsequentibus, & super quibus scribentes hinc inde nimis elaboraverunt præsertim nostri; Sed pro meo judicio erant levitates, ac inanes labores resultantes à modica peritia hujus negotii, & subjectæ materiæ, cùm ferè omnia essent huic negotio connaturalia, mutuamque compensationem continerent, absque eo quod notabilem prætii alterationem, sive in plus, sive in minus produceretur.

Quo verò ad secundum punctum, seu inspectionem an scil. appaltatoribus licitum esset petere supplementum illius venæ, quæ cadebat sub pretio scut. 67500. de quibus in triennio, ad formam pacti, creverant locatorem credi-
11 torem, ad rationem scut. 22500. pro quolibet anno, ut supra, itaut vena habita in anno quarto, referenda esset ad suppletionem anni tertii; Dicebant scribentes pro Appaltatoribus, sibi assistere conclusiones, ac regulas generales juris, quod scil. venditor obtinere non potest rem, & pretium, atque illud ex re non tradita consequi, unde propterea in isto contractu, & quocumque simili, semper venditori petenti pretium, obstat exceptio rei non traditæ ad text. *in l. Julianus, §. offerri, & l. ex præditi, ff. de act. empti*, in puncto hujus venæ Decius *cons. 297.* & confert regula text. *in l. curabit. cum ibi notatis, C. de act. empti*, Aliàs enim esset inducere pœnam, quæ hodie de jure canonico non exigitur, ultra, id, quod interest, Afflict. *dec. 235. n. 4.* Rota in Rom. lignorum 9. Junii 1603. coram Justo, ubi de
12 probatione pacti adjecti, quod emptori silvæ cædux licitum non esset levare ligna statuto tempore non levata, quorum pretium solutum vel solvendum esset, quoniam esset species pœnæ, & cum his, & aliis generalibus deductis in dicta ultima dec. 6. Junii 1664. processum fuit, interpretando verba contractus, ut pactum venæ non levate percuteret retardationem pagarum, seu cessationem cambiorum, non autem restitutionem facultatis levandi venam non levatam, sed solutam.

Verùm in hac etiam parte, probabilior mihi videbatur prima resolutio anni 1662. & consequenter minus probabilis hæc posterior, Quoniam quantum pertinet ad terminos pœnæ conventionalis non exigendæ, duæ cadebant limitationes ad rem facientes, una ubi accedit juramentum ex deductis *dec. Bonon. 22. num. 20. & 41.* & per Rot. *dec. 170. p. 11. rec.* ubi concordantes; Et altera ubi pœna
13 non adjicitur solutioni quantitatis, seu alteri obligationi consistenti in dando, itaut inesse possit mutuum verum, vel interpretativum, & successivè fraus usurarum, Sed adjicitur non implemento consistenti in faciendo, unde dictæ fraudis suspicio abest, ut erat in præsenti, ut firmatur *in d. dec. Bonon. 22. n. 6. cum seq.* Surd. *dec. 259. n. 9. & 10. d. dec. 170. p. 11. rec.* Et conferunt, quæ habemus in materia pacti commissorii apud Leotar. *de usuris, q. 69. & 70.* quoniam illud reprobatum est in casu dictæ suspicionis seu fraudis, secus autem ea cessante, & de quo *in Tubertina Castri S. Angeli sub tit. de usuris disc. 8.*

Verùm quicquid sit de prædictarum limitationum subsistentia, & intelligentia, quomodo scilicet, & quando procedant ac recipiendæ sint, cum incidenter solùm deducerentur, absque eo quod formiter examinarentur, quia nulla suberat necessitas ad eas recurrendi; Credebam in proposito cessare omnem difficultatem ex cessante applicatione ipsius regulæ principalis, procedentis quando stipulatoris nihil interest, itaut pœna conventa sit ad exor- 14
bitantiam, & concussionem adimplere debentis, unde creditor eam exigendo esset in mero lucro, Secus autem ubi subjecta materia seu natura rei in contractum deductæ ita exigit, itaut hujusmodi pacta redolentia speciem pœnæ, soleant esse potius connaturalia, & consueta, ad præservandum alterum contrahentem à damnis, & interesse aliàs resultantibus, ut in eisdem terminis pacti non extrahendi ligna à sylva cædua post statutum tempus, explicando d. decisionem in Romana lignorum 9. Junii 1603. coram Justo habetur *in una Rom. sub tit. de locato.*

Id autem rectè, ut infra, congruit huic subjectæ materiæ, unde propterea, etiam in sensu Rotæ, nulla cadebat quæstio potestatis, sed tota erat voluntatis, seu interpretationis dictæ conventionis, an scil. illa tanquam ambigua referenda veniret, magis ad prohibitionem non levandi amplius venam singulo quoque triennio non levatam, ut prima vice resolutum fuit sub die 12. Junii 1662. vel potius ad suspensionem interusuriorum, ut credidit secunda dec. 6. Junii 1664.

Mihi autem, nedum in calore hujusmodi disputationum, sed etiam post controversiam sopitam, omnino probabilior videbatur prior intellectus per Rot. concordibus votus datus, non autem secundus, in quem non absque votorum scissura deventum fuit, Quoniam ista materia regulanda non mercibus, bonis indifferentibus, prout sunt, triticum, vinum, saccharum, piper, & similia, habentia pretium seu valorem intrinsecum, non amittendum in totum ex tempore, sed solùm in aliquo alterabile unde propterea intrat jam dictum inconveniens, quod venditor seu locator locupletetur cum aliena jactura.

Non sic enim est in hac merce, quoniam cùm agatur de materia, quæ de per se nihil valet, nullumque habet 15
valorem intrinsecum, quia totus valor consistere dicitur in temporaneo usu seu fmaltimento, dum agitur de magna, & indeficienti fodina, idcircò, excepta modica impensa essossionis, seu excavationis, nihil venditoris seu locatoris interest conventum quantitatem statuto tempore levatam esse necne, quoniam levando nihil minuitur, & relinquendo nihil crescit, ut benè in his præcisis, & individualibus terminis hujus fodinæ, ita distinguendo habetur apud Cotn. *cons. 152. l. 4.* Et in simili pacto non negat (loquendo pariter de hac eadem fodina) Dec. *cons. 297. & 555.* in quibus non impugnat pacti validitatem, sed curat excusare appaltatorem ob impedimenta, Dictique pacti, seu conventionis validitas ratione consuetudinis, ex mercatorum, & negotiantium testimonio probatæ, firmatur in specie per Rot. in una Rom. venæ ferri 24. Februarii 1592. coram Blanchetto, quæ in proposito est satis punctualis, & notabilis decisio.

Siquidem fructus seu redditus, qui ex hujusmodi fodi- 16
nis percipi dicitur, consistit, non in perceptione materiæ renascentis, ut consuetudo est fructuum, qui dicuntur illi qui renascuntur, & percipiuntur salva rei substantia, sed in ipsa esitatione substantiæ seu rei principalis singulis annis, unde quemadmodum in aliis bonis, & prædiis fructiferis, quando natura copiosum præbet fructum, dicitur annus fertilis, seu uber, & è contra sterilis, vel damnosus, quando modicum ita in præsenti, ubertas, vel respectivè sterilitas pendet à majori vel minori esitatione.

Hinc proinde habemus, quod quando fodinæ dominus illam locat seu concedit in appaltum, aliud concedere non dicitur, nisi facultatem utendi pro eo tempore, quo elapso cessat, ut benè Gutt. *de gab. q. 36. n. 10. cum seqq.* Et conferunt, quæ apud Socc. *cons. 156. l. 2.* & sæpius *hoc tit. ad materiam salinarum* habentur de appaltu salium, seu salinarum, quod non importat aliud nisi jus, seu facultatem privativè vendendi eam mercem statuto tempore, emendo aleam lucri, vel respectivè damni resultantis à majori, vel respectivè minori esitatione in tempore statuto.

Et licèt in stricta juris censura, id quod ex hujusmodi fodinis singulis annis percipitur, potius pars sortis quàm fructus dicatur, quoniam fructus verè, & propriè dicitur ille, qui renascitur, ac singulis annis vel temporibus, salva rei substantia seu causa productiva, percipitur, Nihilominus ubi non agitur de parvis, & superficialibus mineriis modico tempore duraturis, sed de hujusmodi magnis, atque juxta tot seculorum experimentum indeficientibus, tunc earù fructus consistere dicitur in ipsius substantiæ, annuli,

nuli, seu temporanea consumptione, & esitatione; Unde propterea in eis cadit usufructus, Ordinantur fideicommissa, Dantur in dotem pro matrimonio carnali seu pro dote Ecclesiæ vel beneficii, imponuntur super eis census, atque intrant pro pretio termini text. *in l. curabit, C. de act. empti, cum similib.* ut per Garz. *de expensis c. 22. nu. 47.* Barb. *in l. divortio, §. si vir num. 9. & 10. ff. sol. matr.* Barbat. *de divis. fruct. p. 1. c. 17. nu. 39.* Mol. *de primog. l. 1. c. 23. nu. 8. in fin.* Castil. *de usufr. c. 37. nu. 16.* Gutt. *de gabel. d. q. 36. nu. 11. & seq.*

Igitur quot sunt anni, tot sunt locatores, neque fructus unius anni commiscendi sunt fructibus alterius ad text. *in l. hæc distinctio, §. 1. ff. locat. cum concor.* per Barb. *de divis. fruct. p. 2. c. 7. n. 5. cum seqq.* Neque ex eo quod conductor prædii, vel vineæ non percipit integros consuetos fructus anni præteriti remanios inutiles, & absque locatoris utilitate, sequitur eum non debere solvere pensionem, seu quod fructus anni sequentis referendi sint ad suppletionem fructuum alterius præcedentis anni, & hunc dicebam esse casum.

Clariùs vero, ac extra difficultatem, quia non integra perceptio seu esitatio venæ consuetæ, non provenerat ab aliquo casu, vel justo impedimento, seu ex facto tertii, sed à facto ipsorummet appaltatorum, qui volentes alterare consuetum pretium magonę Florentinę, retraxerunt istius ædificii administratores à consueto laborerio; Quidquid enim sit, an id præberet actionem contra eosdem ad damna, & interesse, ut infra in tertia inspectione, Ad effectum tamen præsentium, ne fructus unius anni referri debeant ad fructus in anno præcedenti non integrè perceptos, ista circumstantia videbatur ponere rem in claris.

Adversus hæc, deducebatur per scribentes in contrarium auctoritas punctualis Cabal. *cons. 86. l. 2.* ubi in individuo pro M. Duce hujus fodinæ appaltatore generali ratio-
19 ne appaltus ut supra initi ad ann. 45. de anno 1577. substinet contra tunc Plumbini Dominum locatorem, quod M. Dux appaltator non teneretur ad solvendum pretium venæ non habitæ, ex dictis regulis generalibus prohibentibus petere pretium rei non traditæ.

Verùm in hac auctoritate satis verificari observabam id, quod mea est frequens consuetudo dicendi, ut nulla fides adhibenda sit Consulentibus, utpotè ad solùm causæ servitium, seu opportunitatem clientis, & ad pecuniam scribentibus, ut clarè verificabatur in isto scribente, qui erat etiam minister stipendiatus, Ideòque benè dicit Franch. *dec. 260. num. 5.* quod quando allegantur consilia, videre oportet decisiones desuper editas, quod etiam dixit Rota in Lauden. census 21. Jun. 1666. Taja.

Probabilius autem est in dicto casu Caballi decisionem fuisse in contrarium, dum ibem Appaltator in controversia postmodum habita cum subappaltatoribus, prævia formali probatione hujusmodi consuetudinis ratione subjectæ materię, obtinuit eam canonizari per Rotam in d. Rom. venę ferri 24. Feb. 1592. coram Blanchetto, ad ejus favorem edita.

Dicebant ulteriùs scribentes in contrarium, ad evitandum dictum motivum, quod fructus unius anni confundendi non essent cum illis alterius, quod hujusmodi appaltus, verè, & propriè non contineret locationem ipsius fodinæ, dum præfinita erat quantitas ponderum, distributo pretio
20 in singula pondera, sed quod potiùs dicendus esset contractus emptionis, & venditionis; Hoc autem erat æquivocum clarum, quoniam in hujusmodi materiis mineralibus, in quibus fiat appaltus generalis cum jure privativo, determinatur numerus, seu quantitas materiæ levandæ, & solvendæ, cum distributione pretii in singulas mensuras, vel singula pondera, quia sic exigit subjecta materia, & ad tollendas fraudes, quas Appaltator facere posset in supplantationem locatoris, vel successoris in Appaltu, ut practicatur in appaltibus salis seu salinarum, qui tamen ubi fiunt per plures annos, distributis respectivè pretio, & quantitate in singulos annos, dicitur locatio, ut punctualiter Socc. in *d. consil. 156. lib. 2. in princip.*

Et nihilominùs, ubi etiam contraria fundamenta essent majoris ponderis, dicebam ea prodesse posse, considerando Appaltatorem in suis puris, & simplicibus terminis Appaltatoris, ad effectum, ut urgeri non posset ad solvendum pretium rei non habitæ, juxta casus, de quibus agunt Dec. *d. cons. 297.* & Cab. *d. cons. 82.* Sed hoc admisso, perneccsse exindè resultabat destructio fundamenti, cui innixæ sunt priores decisiones circa punctum usuræ, cujus inspectio pendebat à justitia vel injustitia pretii, firmando quod pretium, etsi inferiùs, non esset injustum.

Eatenus enim pretium appaltum seu venditionum generalium absque injustitia est inferiùs venditionibus particularibus, & diminutis, quatenus Appaltatoribus, seu emptor suscipiat in se aleam futuræ incertitudinis, & periculi, quod pars mercis solutæ remaneret inutilis, cum aliis incommodis, damnis, & periculis ut supra; Cessante autem hujusmodi periculo, tunc, neque legalis, neque humana ratio subesse videtur, quæ pretii injustitiam salvet, Atque hìc mihi videbatur punctus inevitabilis, quod scil. non possent insimul stare, diminutio pretii ratione appaltus generalis, hujusmodi facultas levandi quandocumque mercem non levatam, & non esitatam in suis temporibus, ideòque unum de duobus perneccsse dare oportebat.

Demùm quoad tertiam, & ultimam inspectionem damnorum, & interesse, ob denegatam consuetam venditionem venæ magonæ Florentiæ pro solito inferiori pretio, Dicebam scribens in causa, adhuc certum videri bonum jus locatoris, stante pacto prædicto ipsius prohibitivo, ne aliquo modo durante appaltu in venæ contrectatione se ingerere posset etiam pro usu proprio, unde sequutum est, quod acquisitis per Principem locatorem furnis, & ædificiis ferri, coactus fuit emere rem suam ab eisdem Appaltatoribus cum augmento scut. 10. circiter pro quolibet pondere.

Ita enim dicti Appaltatores suscepisse dicuntur hujusmodi fodinæ generalem administrationem, ac mandatum ad vendendum, unde propterea præstare debebant diligentiam, ut perciperentur consueti fructus juxta solitum Carrocc. *de loc. tit. de consuet. nu. 3. & 4.* Carpan. *ad Stat. Mediol. c. 379. nu. 41. & seq. vol. 2.* Ponderando etiam regulam generalem obligantem mandatarium erga mandantem ad culpam latam, & levem, de quibus nemo dubitat, ac juxta unam opinionem etiam ad levissima ex latè deductis per Harpprect. *in §. 11, qui Instit. de mand. nu 21. cum seq.* & quam conductoris obligationem de percipiendo fructus consuetos, admittunt etiam primæ tres decisiones, ad effectum excusandi usuram, & injustitiam pretii, quibus terminis retentis, hujusmodi damnorum resectio resultare dicitur de consequenti, quia non potest mandatarius vel administrator pro ejus libito, & ratione proprii majoris lucri ita sperati negligere consuetam venditionem, quinimò eam positivè denegare.

Maturius tamen post causam sopitam, reflectendo ad veritatem, mihi videbatur hoc fatum dici non posse culposum, sed potiùs prudens, & benè ordinatum ad eam utilitatem, quæ tunc, & temporaliter, fuisset quidem ipsorum appaltatorum, cogendo scil. hujusmodi ædificii dominum, vel administratores ad emendam venam pro eo majori pretio, pro quo reliqua ædificia emere solent, Sed principaliter, & perpetuò redundasset in ipsum fodinæ dominum, ut comprobavit experientia longi appaltus, quem ut supra spatio 45. annorum tenuit M. Dux Etruriæ, quoniam cùm tunc consuetum pretium esset scut. 33. circiter pro quolibet pondere, dicti Appaltatoris diligentia, & parcitas in primis annis vendendi, ob jus privativum, quod ut supra natura hujus fodinæ dedit, causarunt, quod etiam antiquiori tempore, quando rerum pretia erant inferiora, vendita fuit vena ad rationem scut. 53. auri, ut patet ex decisione in alia Rom. venæ *dec. 555. p. 4. rec. tom. 3.* Et sic aliud est, ut tanquam ex actu culposo teneretur ad damna, & interesse, Aliud verò quod deberent currere ad quod periculum consuetæ seu præfinitæ quantitatis singulorum annorum ad effectum regulandi justitiam vel injustitiam pretii, ut supra. Sed concordia à me etiam laudata, & consulta his omnibus finem dedit.

ROMANA FERRACCII PRO PRINCIPE LUDOVISIO CUM FRATRIBUS DE SIRIS.

Casus decisus per A.C. pro Principe, & deinde concordatus.

Periculum rerum venditarum consistentium in pondere, numero, vel mensura, An & quando sit venditoris vel emptoris, Et quando venditori non obstante exceptione rei non traditæ jus competat consequendi pretium ex peculiari natura mineralium.

Casus belli, cujus damno cedere debeat, & an dicatur sequutum ex culpa venditoris, seu locatoris, itaut emptorem vel conductorem liberet.

SUMMARIUM.

1 Facti series.
2 De exceptione rei non traditæ, & an ex pacto venditor agere possit ad pretium, quamvis traditio sequuta non esset.
3 In rebus consistentibus in pondere, numero, & mensura his non sequutis periculum est venditoris.
4 Fallit, ubi emptor est morosus in accipiendo, ac per eum stat.
5 Extenditur limitatio, ut venditor posse etiam bona vendita projicere.
6 Quando dicatur incursa mora, & an dilatio conventionalis concessa emptori illam non tollat.
7 An bellum motum in odium venditoris, seu locatoris excuset emptorem seu conductorem à mora in rei perceptione.
8 Bellum inter casus fortuitos computandum est.
9 De differentia proveniente ex casu belli moti per hostes locatoris, vel venditoris, & ex causa privatæ inimicitiæ.
10 Quæ requirantur, ut emptor vel conductor actionem habeat contra venditorem seu locatorem pro damnis illatis ab ejus inimicis.

DISC. CXVIII.

1 PLumbini Princeps Nicolaus Ludovisius ingentem ferraccii quantitatem vendidit fratribus de Siris tunc Appaltatoribus Status *Castri*, & ferrariarum *Roncigloni* spatio novem annorum, juxta distributas in singulos annos ratas percipiendam, eo adjecto pacto, quod tenerentur pretium statutis temporibus solvere, sive mercem receperint sive non; Ipsis autem in duobus, vel tribus annis ante Status invasionem, consuetum ferraccium recipere negligentibus, casus dedit, quod ferraccium ibi in magna quantitate existens à Gallis occupatum, & distractum fuit; Quare Princeps prædictus de anno 1648. occupatione adhuc durante, eos pulsavit coram A. C. ad solvendum residuum pro integro tempore decurso ex causa dictæ venditionis debitum, eisque opponentibus rei non traditæ exceptionem, assumpta fuit disputatio.

In qua scribens pro Principe (atque hujus causæ occa-
2 sione Advocationis muneri formiter, & publicè initium in ista Romana Curia dando) Dicebam pactum esse clarum, emptores teneri ad conventi pretii solutionem statutis temporibus, quamvis venditam mercem non accepissent, unde licèt de jure venditori ad pretium rei venditæ agenti obstet exceptio rei non traditæ, ad text. *in l. Julianus, §. offerri, ff. de act. empti*, Nihilominus idem jus non prohibet ex partium conventione recedi posse; Ut omissis generalibus, in specie ementis venam à Domino Plumbini, seu appaltatore generali hujusmodi fodinæ, ut non obstante hujusmodi exceptione, etiam in casu, quo certum sit rem amplius tradi non posse, teneatur ad pretium, firmavit Rota in una Rom. venæ ferri 24. Febr. 1592. coram Blanchetto, *de qua disc. præc.*

Et quamvis Dec. *cons.* 297. *alias* 298. in eisdem præcisis terminis (in quibus tamen poterat volens venditor rem tradere, sed ob lapsum temporis prætendebat vigore pacti amplius non teneri) non negando pacti validitatem, curet excusare emptorem, quasi quod conventio intelligenda sit de re amplius non petenda per viam actionis soluto jam pretio, secus autem per viam exceptionis ad venditorem pretii petentem repellendum; Et tamen in specie respondet Rot. *in d. decis.* ac latius in terminis venæ, etiam ubi est in facultate venditoris tradere, agitur assignata ratione in Rom. locationis venæ ferri *disc. præced.* Nos autem verfebamur in terminis clarioribus, quia in venditoris facultate amplius non erat tradere mercem venditam, utpotè casu belli ab hostibus occupatam, ideoque periculum debuit esse ipsius emptoris tanquam domini, ut in specie ista ratio quamvis ex diverso casu deducitur per Rot. *in alleg. dec.* coram Blanchetto.

Ex parte emptorum acriter insistebatur, quod in rebus
3 consistentibus in pondere, numero, & mensura, in emptorem non transfertur dominium, & successivè illius non est periculum antequam mensuratio, numeratio, vel ponderatio sequatur, sed utrumque ad venditorem pertinet ad text. *in l. quod sapè, §. in his, ff. de contrab. empt. & l. 2. C. de periculo, & commodo rei venditæ cum plur. concord.* Nihilominus non negata regula, illam limitari dicebam, ubi mora emptoris intercedit, atque per eum stat, quo minus traditio, seu mensuratio, vel ponderatio sequatur ut probat idem text. *in d. l. 2. in l. si per emptorem, & l. illud, ff. eod. tit. de pericul. & comm. rei venditæ*, ibique gl. & DD. communiter Gom. *l. 2. var. res. tit. de empt. & vend.* 4
n. 32. Medices *de casib. fortuitis q. 10. p. 2. n. 106.*

Quod adeò verum est, ut lapso statuto tempore, ac emptore rei traditionem non curante, si venditori impedimentum præstet, possit etiam rem venditam projicere, vel emptoris sumptu ex ejus fundo tollere, ut in terminis emptoris lapidum est text. *in l. si is lapides, ff. de act. empti* Et in terminis venditoris vini, quod imminente nova vindemia, non curante emptore vinum accipere, possit venditor pro evacuandis doleis, ut vinum novum reponeret, illud etiam projicere, est text. clarus *in l. 1. §. licèt autem, ff. de peric. & comm. rei vend.*

Unde cum statutis temporibus venditores ferraccium accipere, & levare non curaverint, quando in libera facultate venditoris erat illud tradere, eorum debuit esse periculum; Accedente præsertim pacto, quod cessare facit rationem supradictæ regulæ, quod scil. venditio rerum consistentium in pondere, numero, & mensura, eam habere censeatur conditionem, si ponderatio, numeratio, vel mensuratio sequatur, quia hæc juris præsumptio in dubio admittenda cedit contrariæ veritati ex pacto resultanti; Et fortius ratione subjectæ materiæ, quia de hujusmodi mineralium est, ut eorum æstatio fiat in singulos annos, & statuta tempora, in quibus est vis, cum venditoris nil vel parum interfit rem invenditam remanere, ejusque massam fieri, ut in d. Rom. locationis venæ ferri *disc. præc.*

Negabatur ex parte emptorum mora, (quam dicebam singulis annis contractam ex lapsu conventi temporis juxta text. *in l. magnum, Cod. de contrab. & commit. stipul.*) 6
stante alio pacto, quod si singulis annis ferraccium non levaverint, teneantur quidem statutis temporibus solvere pretium, sed intra integrum novennium ac alium annum post illud expletum levare possent mercem emptam, unde propterea stante hujusmodi conventa dilatione adhuc durante, moram in illis considerari non posse contendebant; Sed minus tutum erat refugium, siquidem dies adjecta perfectioni, & executionis contractus, ac traditioni rei in eum deductæ consistebat in fine cujuslibet anni, per cujus lapsum mora, hinc inde respective inducebatur; Subsequens autem pactum importabat unum ex tribus, vel scilicet, quod annus post expletum novennium esset terminus adjectus gratia omninò terminandæ, & extinguendæ obligationis venditoris, itaut quamvis pretium recepisset, ac in ejus libera facultate esset rem tradere, adhuc tamen amplius non teneretur, prout verè tam verba contractus quàm subjecta materia, & negotii natura suadebant, ut in præcedenti, ideóque intrat regula, quod mora non oritur ex die adjecta gratia extinguendæ obligationis ad text. *in l. exempto aliàs l. emptore, §. Cassius ff. de act. empti.*

Aut quod contineat gratiosam dilationem emptoribus 7
concessam ad faciendum id, quod alias facere non possent de merce singulo quoque anno non levata, ita suadente hujus negotii natura, seu consuetudine, *ut plenius d. disc. præced.* Vel demum id fuisse concessum in gratiam eorumdem emptorum, ne venditor lapso statuto tempore illos cogere potuisset ad disbrigandum magazenos seu repositoria, quodque alias venditor licitum esset mercem projicere juxta terminos *text. in d. l. prima §. licet autem ff. de periculo & commodo rei venditæ & l. si is qui lapides ff. de actionibus empti*, Nunquam verò tolli posse videbatur fundamentum, de quo supra, quod scilicet per emptores steterit, quominus statuto tempore receperint ad inducendam in eis moram, non quidem culposam aliquam pœnam irrogantem sive interesse producentem, sed tantum causantem effectum prædictum habendi rem ex parte venditoris pro tradita, itaut emptoris periculo remaneret, prout regularis natura est hujusmodi contractus post illum perfectum, exceptis hujusmodi rebus, in pondere, numero, vel mensura consistentibus cum modificatione ut supra.

Aliud ex parte emptorum, solutionem effugere curantium, excitatum fuit motivum, quod casus belli & invasionis adscribendus esset culpæ venditoris, quasi quod in ejus odium id gestum esset, allegando Bald. *in l. fica lege num. 12. & seqq. C. de usuris* Corn. *cons. 23. lib. 2.* firmantes casum belli moti contra locatorem, sive ex injusta causa conductorem excusare; Pluribus tamen mediis huic objecto de facili occurrebam, Primò nempè quod illud

illud percuteret casum illius mercis, quæ levanda esset de tempore quo Status occupatus erat, itaut considerando emptores tanquam species conductorum (sub quorum seu Appaltatorum nomine etiam hujusmodi particulares emptores nuncupari solent) dictum impedimentum justam prærere posset causam ad petendam remissionem, in quibus terminis loquuntur allegati, in quibus tamen neque procederet, nisi facta aliorum annorum peræquatione, damnum esset intolerabile juxta terminos text. *in cap. propter sterilitatem*, quia verè bellum inter casus fortuitos computandum est, neque ad praxim deduci potest, ut culpæ positivæ id adscribatur, ut benè considerant Mandos. *cons. 79. n. 9.* & alii apud Larream *allegat. 17. cum seqq.* Et secundò quia quidquid vulgus diceret de armis Regis Christianissimi motis ad dicti Status occupationem ob excitationem, & instantiam aliquorum privatorum inimicorum, seu æmulorum ipsius Principis, attamen id merebatur inter fabulas reponi, quia verè mota fuerunt ex causa publicæ inimicitiæ inter Reges & ad fines ponderatos *in Januen. venæ sub tit. de feud. disc. 58.* Undè quoad dicti Status possessoretn aliosque interessatos mero casui referendum erat.

Considerato siquidem culpæ cadit in eo damno, quod à
9 privatis inimicis venditoris vel locatoris infertur, quo casu inspicitur cujus culpa inimicitiæ provenerint, sed manifestum æquivocum esse dicebam ut ea quæ Doctores dicunt de damno illato ab inimicis applicanda sint bello publico, quod semper tribuendum est casui fortuito, cujus periculum in præsenti fuit commune, venditoris scilicet pro rata illarum mercium, in quibus dici non poterat per emptores stetisse, quominus illas reciperent, & emptorum pro rata illorum annorum decursorum, in quibus eos stetit, quominus tempore non impedito reciperent mercem.

Præterea, ut emptor adversus venditorem, vel conduc-
10 tor adversus locatorem actionem vel exceptionem habeat ad interesse pro damno, quod ab ejus inimicis illatum infertur, duo copulativè requiruntur, Primò quod damnũ datum sit in odium venditoris seu locatoris ab ejus inimicis ut ipsum in bonis suis damnificarent, aliàs non damnificaturi, & secundò, ut inimicitia seu causa damni fuerit præexistens de tempore contractus, secus autem si superveneret, quia quæ sequuntur post contractum, non habent causam retro, sed emptoris damno cedunt *l. Lucius, ff. de evictionibus*, Alex. *in l. stipulatio ista num. 15. ff. de verbor. obligationibus*, ibique benè Jason. *num. 14.* Mantic. *de tacitis lib. 4. titul. 27. num. 41.*

Et nihilominus etiam in præexistente de tempore contractus, limitandum censeretur, ubi venditoris seu locatoris inimicitia esset publica & notoria, quia conductor casum prævidere potest, undè censetur periculo se exponere voluisse, neque casus indè contingens dicitur inopinatus, Ut de conducente bona propè flumen, cujus inundationes ex ipso rei aspectu, & frequenti contingentia prævideri possunt, ut ob damnum inde contingens remissionem non petat, nisi accedat pactum, *est pœna decisio* Coccini 222. & de conductore tempore pestis vel belli actualis vel jam imminentis cum similibus Cavaler. *decis. 618. n. 7.* Capyc. Latr. *consult. 40. n. 24. & seqq. ubi cæteri.*

Juxta præmissa judicatum fuit ab A. C. proindeque relaxatum mandatum contra emptores, à Signatura Justitiæ canonizatum, sed plures deindè exortæ sunt controversiæ super calculis dati & accepti, præsertim occasione cujusdam magni ovilis per debitores creditoris annis præcedentibus simpliciter & absque aliqua tituli expressione traditi, quod ex quodam morbo satis notabiliter diminutum fuit, an scilicet diminutio cedere deberet damno creditoris vel debitoris, quod pendebat à puncto, an debitore simpliciter dante bona creditori, censeatur in pignus, vel in solutum; Admittebatur enim hinc inde, ex magis communi, & recepta sententia, præsumptionem esse in pignus, ut creditor prætendebat, unde sequebatur periculum esse debitoris, ex cujus tamen parte allegabatur hujusmodi regulæ limitatio ex conjecturis aliisque adminiculis & circumstantiis dationem insolitum inducentibus, & successivè periculum in creditorem ex deductis *in Anconitana sub titul. de credite, & in Tiburtina Castri S. Angeli sub titulo de usur. disc. 8.* Quare post plures discussiones satis honesta concordia controversiæ finem præbuit.

ANNOT. AD DISC. CXVIII.

Contenta in hoc discursu percutere videntur potius materiam emptionis, & venditionis, quando scilicet periculum sit emptoris, vel venditoris, ideóque videndum in sua sede *sub tit. de Empt. & vend. disc. 16. & 8.*

FERRARIEN. DECUPLI PRO HÆREDIBUS FRANCISCI RIMBALDESII CUM CAMERA.

Casus sopitus per concordiam.

De pœna decupli imposita per Bullam Pauli Tertii contra fraudantes fiscum & Cameram, quando incurratur, & quid ad hunc effectum requiratur; Et an petatur mortuo delinquente, & de præscriptione dictæ pœnæ.

SUMMARIUM.

1 Facti series.
2 An & quando administrator exhibens computus infideles dicatur in dolo.
3 Ad pœnam conventionalem sufficit dolus præsumptus.
4 Ut confessio præjudicet, & convincat de mendacio, debet esse clara, dilucida, & concludens perneccsse.
5 Confitens potest declarare confessionem propriam dubiam & æquivocam.
6 Donator donationem irrevocabilem potest declarare, si est dubia.
7 Mandans potest declarare mandatum dubium.
8 Convincì non potest de mendacio vel dolo, qui erravit in modo calculandi, & ordinem temporum pervertit.
9 Salis configuratio anticipatè appaltatori facienda est, & de ratione, & implementum post tempus non attenditur.
10 Aquo tempore appaltus initium habere ac regulari debet, & annus dimidiatus quomodo attendendus.
11 Vinearum locationes incipere solent post vindemias.
12 In regulandis annis appaltum & locationum quale initium spectandum sit.
13 Ad excusandum à pœna Decupli ob mendacium vel fraudem in computis, quælibet probabilis causa est admittenda.
14 Bulla Pauli III. super pœna decupli ob rationes infideliter datas, habet solum locum in partitis omissis introitus.
15 Assignatur ratio dictæ propositionis.
16 Quod ad effectus decupli requiratur dolus verus.
17 Ultra dolum requiritur perseverantia usque ad partitæ minus fidelis bonificationem, quia datur pœnitentia.
18 Distinctio, quando in his terminis requiratur dolus & quando non inter pœnam mitiorem & graviorem.
19 In duplo, triplo, vel decuplo an contineatur simplum.
20 Probatur de jure dicta distinctio inter pœnam graviorem & mitiorem.
21 De pœna creditoris debitum bis petentis.
22 Ad effectum hujus pœnæ decupli vel similis spectandus est effectus, an scilicet Camera Principis remaneat defraudata.
23 Mors extinguit delictum & pœnam, & quando contra mortuum procedi possit.
24 Morienti præsumitur memor æternæ salutis.
25 Crimen peculatus cessat per mortem.
26 Declaratur conclusio, quod pœna conventionalis non postulat dolum, ac non cessat per mortem.
27 Morientes per manus justitiæ dicitur voluntariè mori, & occidi à seipso.

DISC. CXIX.

1 TErminato primo appaltu generali Ferrariæ, suscepto per Franciscum Rimbaldesium in fine anni 1647. atque non reperto novo appaltatore, stetit appaltus in administratione Officialium Cameræ usque ad mensem Augusti ejusdem anni, de quo tempore illum denuo suscepit idem Rimaldesius, ea lege, ut initium habere deberet à prima Julii præcedentis, & terminare in fine Decembri 1657. & sic per annos novem cum dimidio, cum consuetis pactis, illo præsertim, quod Camera singulis annis teneatur sibi gratis tradere saccos 7000. salis, nempè 5000. pro Statu Ferrariæ & 2000. pro usu Civitatis & vallium

Co-

Comacli, aliàs Ciomachi, ut in alia *Ferrarien. hoc eodem titulo disc.*109.

Cùm autem salinæ Cerviæ, ex quibus dicta salis quantitas præstari debebat, sterilitatem passæ essent, alia occasione enarratâ, *in Cervin. disc.* 112. ideòque de anno 1650. & parte anni 1651. integram consueti salis quantitatem consequi non potuerit, hinc propterea in computis aliquorum annorum, quos ad præscriptum *Bullæ* 40. *Pauli Tertii*, juratos dedit in Camera de anno 1653. in ejus creditum, & à Camera bonificandam posuit partitam sacorum 4169. salis in anno 1650. & parte anni 1651. sibi non traditi, eoque mortuo hæredes prosequentes dictorum computorum solidationem de anno 1658. obtinuerunt dictæ partitæ bonificationem, *ut dict. disc.*112.

De anno autem 1662. supponentes ministri Camerales dictam partitam esse minus fidelem, ex eo quod pro fornitura anni 1650. integram salis quantitatem habitam fuisse constaret, quodque pro anno 1651. licentiam habuisset se providendi de sale extero, hinc prætendere cœperunt, non solùm delendam esse partitam ex dicta causa ut supra bonificatam, importantem pro rata minus fideliter posita scuta circiter 14. m. sed etiam incursum pœnæ decupli inflictæ per dictam *Constitutionem* 40. *Pauli Tertii*.

Et introducta causa coram Thesaurario, Agentes pro Rimbaldesiis, cum calculis in facto ostendebant, minus fundatam esse Cameræ prætensionem, quodque calculando usque ad diem 23. Augusti 1651. in quo Appaltatori concessa fuit facultas se providendi de sale extero per totum dictum tempus decursum, verè deficiebat summa prædicta; Econverso autem Camerales contendebant non debere ita calculari quodque de anno 1651. nulla ratio haberi deberet, attento quod ipso Appaltatore pendente, sibi concessa fuerat facultas providendi de sale extero.

Verùm ubi etiam sine veri præjudicio modus calculandi per Camerales prætensus subsisteret, proindeque constaret dictam partitam esse in computis malè positam, ac non moveri jam sequutam bonificationem, itaut quæstio restringeretur ad punctum juris, an scilicet locus esset dictæ pœnæ decupli, vel potius remota bonificatione intraret illius excusatio.

Dicebam scribens pro Rimbaldesiis, punctum principaliter pendere ab eo, num ad hujusmodi pœnæ incursum requireretur dolus verus, vel sufficeret præsumptus, quem Camerales prætendebant sufficere, itaut probata infidelitate partitæ, Camera fundatam intentionem haberet ad pœnæ incursum absque alia probatione, donec per alteram partem concludenter probaretur non dolus seu ejus excusatio, ex eo quod qui supponit non verùm dicitur esse
2 in mendacio, habente in se dolum præsumptum, ut ultra generalia vel similia, in specie ad effectum incursus hujusmodi pœnæ, Larrea *alleg.*38. *num.*6. *& per tot.* ubi allegat Cabreram *de Tripliciis c.*14. *n.*7. *cum seqq.*

Et ultra prædictos, qui per Camerales allegabantur, idem in his terminis individualibus tenet & probat Sousa *decis. Lusitan.*76. *n.*12. ubi licèt constituat regulam, ut dolus non præsumatur, sed ab allegante probandus veniat, firmat tamen, ad hunc effectum, nisi probetur excusatio, illum præsumi, quæ auctoritates sunt speciales; Et generaliter allegabatur Chartar. *decis. Mediolan.*81. ubi latè
3 probat, vel non requiri dolum, vel sufficere præsumptum, ad incurrendam pœnam conventionalem, qualem Camerales dicebant istam, stante quod per contractum Appaltator se obligaverat reddere rationes, undè implicitè se obligasse videbatur ad pœnas à prædicta Constitutione inflictas, non benè & fideliter rationes reddentibus.

Contrarium verò omninò verius dicebam, tam in facto quàm in jure, in facto siquidem negabatur mendacium, de quo impossibile erat Appaltatorem convincere, dum in partita jurata narravit deficientiam salis pro anno 1650. & parte anni 1651. indeterminatè absque expressione mensis vel partis hujus ultimi anni, ideòque in facultate ipsius confitentis erat declarare, de qua parte intellexerit, & usque ad quod tempus deficientiam includeret, quia ut confessio præjudicet confitenti, illumque convincat de mendacio, debet esse clara, dilucida, & pernecesse concluden-
4 dens, Mantic. *decis.*199. *num.*6. & 205. *num.*2. *decis.*218. *num.*9. *part.*6. *recent. decis.*54. *n.*fin. & 164. *n.*13. *part.*9. *recent.* & in aliis frequenter; Atque sufficit confitenti pro excludendo præjudicio, confessionem esse æquivocam seu
5 dubiam, ut ipsius declarationi deferendum sit, cùm nemo melius declarare possit verborum sensum, quam ille, qui ea protulit; Undè etiam in actibus irrevocabilibus & obligatoriis (qualis est exempli gratia donatio inter vivos) quamvis donator non possit perfectam donationem revocare, neque aliud indirectè agere, ob quod revocatio resultet, attamen si concepta est per verba dubia & æquivoca, ad eum pertinet declaratio, quæ est attendenda Otthobon. *decis.*119. *num.*8. & *decis.*195. *num.*18. *decis.*402. 6
*num.*21. & *seqq. part.*9. *recent. Romana scutorum* 30. *m.* 9. *Aprilis* 1660. & 21. *Junii* 1661. Albergato *quæ sunt decis.* 77. & 90. *post collectiones Bondeni*.

Ita pariter in mandato, quod mandantem obligat ad ea, quæ illius vigore mandatarius gessit, quia si est dubium, ad ipsum pertinet declaratio Soccin. jun. *cons.*52. *num.*21. *lib.*3. Mantic. *de tacit. lib.*7. *tit.*14. *n.*11. & *fuit dictum in Romana pecuniaria de Vincentinis sub titulo de credito* cum similibus, Unde cum calculando usque ad diem 7
23. Augusti, quando concessa fuit Appaltatori facultas se providendi de sale extero, deficeret summa in computis posita, omninò cessabat in facto mendacium.

Neque de illo convinci poterat Appaltator, ex eo quod non esset in ejus facultate ita calculare, quasi quod calculari debuerit ad totam ultimam diem Junii ejusdem anni 1651. in quo annus terminabat, ne unus annus cum altero confunderetur (quod erat præcipuum, & fortè totum Cameralium fundamentum, & in quo Judex primæ in- 8
stantiæ suam sententiam fundavit;) Hanc enim dicebam fallaciam nimis claram, quoniam, aliud est agere, quomodo computa dari debuerint, & an pars anni novi commiscerì potuerit cum annis præcedentibus jam decursis; Aliud verò agere, quid dicere voluerit ille, de cujus mendacio convincendo agitur, præsertim ad effectum pœnæ; Stant enim benè simul, quod calculari debuerit eo modo, quo Camerales asserebant, itaut computa alias data reformationem mererentur, & tamen quod ille, qui rationes non benè ordinatas exhibuit, juxta suum calculandi modum veritatem dixerit, atque à mendacio immunis esset.

Clarius quia attenta subjecta materia, ita & non aliàs calculandum erat, deficientia enim salis debito tempore 9
non habiti, non est reparabilis cum suppletione post præfinitum tempus faciendâ, quia eo ipso, quod sal debitis temporibus non habetur, itaut populis præventivè distribui non potuerit, vel in condiendis piscibus converti; Appaltator illicò passus est damnum irreparabile, cui subsequens traditio non providet, cùm dari non possit usus talis pro tempore jam decurso, quia hodie non utimur sale externa die consumando, neque cum eo tarde tradito condi possunt pisces jam capti & corrupti, vel alias ob salis deficientiam inutiles redditi, ideòque meritò in capitulis Appaltus conveniri solet de anticipata traditione, quæ omnino necessaria videtur, ut scilicet adveniente tempore, quo Appaltator ex distributione utilitatem reportare debet, jam sit in magazenis, & repositoriis singulorum locorum promptus ex ipsa prima die distribuendus; Quod etiam clarè suader ipsum vocabulum *fornituræ*, quod idem est ac præventiva munitio, seu provisio pro futuri temporis prompto usu, itaut in satis bona fide versatus diceretur Appaltator, restringendo deficientiam usque ad diem 23. Augusti, quando facultatem habuit se providendi de sale extero *Barlettæ*, cum dictæ facultatis effectus ob regionis distantiam & navigationis intervallum, aliaque impedimenta contingere solita, vix ad totum mensem Septembris obtineri potuerit, undè hoc medio tempore, ob salis penuriam Appaltator remansit irreparabiliter damnificatus, ac etiam istud damnum ponere potuisset in calculi.

Ponderabam quoque Ego specialiter in facto, non benè 10
regulari annum à die prima Julii, sed illum regulandum esse juxta consuetam appaltus naturam à prima Januarii, quia cum appaltus esset pro annis novem cum dimidio, annus dimidiatus referri debebat ad primum, quem pro reducendo appaltu ad suum consuetum cursum; Appaltator ita dimidiatum suscipere voluit, cum juribus tamen pro anno integro competentibus tanquam partem pretii, dum Appaltatores salinarum Cerviæ pro eo primo anno nihil de consueta fornitura dederant, stante quod pro usu populorum in eo medio anno, quo appaltus stetit in administratione, distributus fuerat sal appaltus præcedentis remansus in magazenis; Atque isto calculandi modo attento, pro decem scilicet fornituris, non autem pro novem cum dimidio, ut dicebant Camerales, non solùm usque ad dictam diem 23. Augusti deficiebat data quantitas, sed longè major saccorum ferè 7. m.

Ad hoc assumptum probandum, dabam simile de locatione 11

tione & conductione vineæ, cujus initium ex consuetudine, spectata prædii natura, incipere solet post collectas uvas à prima die Novembris, ut de consuetudine, quod locationes vinearum incipiant à die S. Michaelis, & terminent in eadem die, habetur in specie apud Munoz. *in tract. de computat. comput.*21. *n.*7. & 8. Si enim daret casus, quod non reperto conductore, locator vineam coleret, & intra annum versus menſem Aprilis illam locaret pro uno anno cum dimidio, itaut afflictus terminare deberet in festo Sancti Michaelis anni secundi, utque dicendum est, annum dimidiatum referendum non esse ad secundum, sed ad primum, in quo continuando annum jam exceptum, cum sola possessione sex mensium, integras uvas, sive integros fructus percipit tanquam partem pretii seu tanquam conditionem, sine qua conductor non conduxisset, itaut duas recollectas, non autem unam cum dimidio obtineret.

Quodque in regulandis annis præsertim afflictuum, spe- 12
randa sit consuetudo, eaque cessante spectetur annus solaris seu naturalis, incipiens juxta communem usum à die Nativitatis Domini, Munoz. *d. tract. de comput. post tract. de ratiocin. comput.*21. *n.*1. & *seqq.* Rot. *decis.*196. *num.*1. apud Post. *de manut. Melevitana pensionis* 14. *Maii* 1649. coram Bichio *post Contrium decis.*84. Quamvis ista computatio anni naturalis rectè procedat in regulandi afflictibus seu fructuum perceptionibus hujusmodi appaltuum seu vectigalium, quorum fructus est civilis, secus autem in prædiis rusticis quorum fructus naturalis certa anni parte percipitur, quia tunc juxta exemplum vineæ supra traditum, annus novus incipere dicitur à prima die post collectos fructus per naturam produci dicuntur *ad nat. per DD. in l. divortio, ff. sol. matrim.* & non semel habetur *sub tit. de pension.* ad effectum regulandi onus pensionis inter prædecessorem & successorem, sive inter titularem & pensionarii hæredem.

Et nihilominus ad effectum, de quo agebatur, dicebam sufficere ex præmissis dictam confessionem seu partitam reddi æquivocam & probabiliter dubiam, ad excusandum à mendacio & dolo, ex quibus aliàs satis gravis pœna resultaret, præsertim mortuo ipso principali confitente, qui suam voluntatem declarare non poterat, neque adducere causas excusationis forsan veras & solidas, hæredibus autem ignotas; Et ex qua præsertim ratione dicebam, du-
13 rum videri contra mortuum relinquentem hæredes pupillos & non informatos post plures annos hujusmodi pœnale judicium agere, proindeque de facili probabilem excusationis caniam in proposito attendendam esse, latè habetur in his terminis apud Sousam *d. decis.*76. *cum seqq.*

Verùm ubi etiam factum ut supra non assisteret, itaut dicta deficientia, quæ in computis præsuppositа fuit, non
14 subsisteret; Adhuc tamen, etiam cum sensu veritatis, omnino improbabilem dicebam Cameralium prætensionem circa pœnæ incursum, quia dicta bulla *Pauli tertii*, decupli, & censurarum pœnas adiicit reddentibus rationes ad *pro qualibet partita crediti Cameræ omissa seu non soluta*, ut sunt ejus verba præcisa, ideòque locum habet, ubi defectus computorum est circa introitum, quia nempè non introiretur partita habita & introitanda, ut benè Afflict. *in Constit. Regni incipien. officiales num.*1. ubi exemplificat in omissione introitus, & in his etiam terminis omissione introitus ad effectum istius pœnæ agunt Reverter. *decis.* 523. Larrea *alleg.* 38. Ganaverr. *decis.*27. Munoz. *de ratiocin. cap.*42. *num.*17. Sousa *d. decis.*76. *cum seqq.* de materia tractantes.

Et individuo hujus Bullæ, Vermigliol. *cons.*136. *num.*6. 137. *num.*5. & 8. & 339. atque semper ab ipsa prima die, qua Curiam ingressus fui, audivi dictam Bullam procedere circa partitas introitus omissas, in quibus verè dolus seu occultatio consistere dicitur, non autem circa hujusmodi prætensiones concernentes potius defalcum seu diminutionem pensionis, cum communis sit appaltatorum consuetudo, multas deducendi prætensiones pro majori parte in computorum solidationibus relici, vel ad quid moditum reduci solitas.

15 Quodque in solis partitis omissi introitus id procedere debeat, assignabam claram rationem, quod scilicet ubi Camera concedit alicui Officiali vel Appaltatori generalem administrationem negotii, sub quo multi veniunt effectus, ac redditus, ut plurimum, incerti, eventuales, & varii, impossibile redditur scire omnes partitas exactas, ac detegere quænam sint omissæ, Ideòque omnino necessaria est summa fidelitas, quæ hodie magis formidine pœnæ quam virtutis amore obtinetur, nam aliàs in facultate Officialium seu Appaltatorum esset plures redditum & emolumentorum partitas occultare, de quibus vix convinci possent; Ubi verò defectus non est in introitu, sed est circa assertum non implementum ab eadem Camera ejusque officialibus & ministris præstandum, tunc non est occultare id quod Appaltator per se ipsum administravit, & circa ea, in quibus Camera ipsius fidem sequuta est, sed potius est non fateri implementum, quod ex parte adimplere debentis probandum est, ac de facili probari potest per officiales & ministros ad id destinatos cum eorum libris & partitis, unde cessat dicta potissima ratio violatæ fidei, quam Camera de necessitate circa introitum sequi solet ipsius Appaltatoris seu administratoris, præsertim quia de sale non solent per Appaltatores reddi rationes distinctæ, sed solùm ejus non tradita quantitas enunciatur, tanquam prætensio seu causa, ob quam debita sit pensionis diminutio, ideòque nullatenus intrabat dictæ Bullæ dispositio.

Præterea ubi etiam admitteretur Bullam prædictam 16
istum quoque casum complecti; Adhuc tamen ex præmissis videbatur satis excusari dolum, quem constanter asserebam requiri verum, ex quo resultet delictum positivum, sine quo non datur pœna, *ad text. in l. Sancimus, C. de pœnis*, ut in individuo firmat Vermigliol. *cons.*136. *num.*2. & 3. *cons.*137. *num.*3. & 4. & *cons.*399. *num.*11. in quibus allegat auctoritatem Nattæ de consimili lege loquentis *cons.*452. *num.*24. ponderando verba Bullæ, ibi, *nè audeant aliquid pro se retinere*, quæ ad oculum probant temeritatem circa retentionem, & sic in occultatione introitus; Ac etiam deducit chirographum Pauli V. emanatum in consimili causa agitata cum *Ceulo*, cujus originale repertum fuit & in quo licèt ageretur de partitis omissis in introitu, attamen Papa liberando inquisitum, assignat rationem deficientis doli, quem necessarium esse asserit.

Et quod ad hujusmodi pœnam incurrendam requiratur dolus, explicitè firmant, vel tanquam absolutum supponunt, ultra Nattam & Vermigliol. locis citatis, Afflict. *in Constit. Regni Officiales num.*1. Reverter. *decis.*523. Ganaver. *decis.*27. *num.*5. & *per tot.* loquentes de consimili lege Regni Neapolitani imponente pœnam nonupli, Et in terminis legum Hispaniæ Munoz. *de ratiocin. cap.*42. *num.*17. & 19.

Quinimò neque solùm mendacium ac dolosam partita- 17
rum omissione sufficere, sed necessariam esse perseverantiam usque ad computorum solidationem, & postquam partitæ fuerunt attinctæ, quia interim pendente rationum discussione locus est pœnitentiæ, benè firmat in specie Afflict. *dict. Constit. officiales num.*1. ubi quod possunt errores corrigi & emendari, & plenè Ganaverr. *d. decis.*27. ubi testatur de observantia, quod etiam firmant Munoz. *d. cap.*42. *num.*18. & Vermigliol. *cons.*399. *num.*55. Ideòque impossibile videbatur procedi posse ad pœnam contra Appaltatorem, qui post datas rationes ad paucos menses obiit, neque illarum solidationem obtinuit, cùm illas prosequuti fuerint hæredes pupilli, in quibus delictum dari non poterat.

Et quod ad effectum hujus Bullæ requiratur verus do- 18
lus, dicebam expresè firmari per eundem rigidissimum, nimisque affectatum fiscalem Larream unicum Cameralium Achillem *dict. alleg.*38. *num.*13. *& per tot.* ubi duas considerat leges Hispanicas, unam imponentem solam pœnam tripli, alteram imponentem graviorem pœnam septupli; Ad primum effectum sentire videtur non requiri dolum, quia est levis pœna à jure communi etiam impositа, *in l. excellentia tua, C. de erogatione militaris annonæ lib.*2. undè lex municipalis dici non potest exorbitans, cum hujusmodi pœnam lex imponat etiam in privatis aliena occultantibus *ad text. in l. fin. §. licentia, C. de jur. deliber. cum concordan. decis.*181. *part.*6. *recent.* in qui- 19
bus passim habetur pœna dupli, quàm in effectu dicta Hispanica lex continet, quamvis loquatur de triplo, quia in eo continetur simplum debiti civilis resultantis ex occultatione partitæ, undè pœna in solo duplo consistere dicitur, ut idem Larrea *dict. alleg.*38. *num.*6. & 13. & plenius ex professo Sousa *dicta decis.*77. ideò non mirum, si dolus positivus non requiritur.

Ad secundum autem effectum pœnæ gravioris septupli à jure communi ignotæ, ac propterea exorbitantis, admittit Larrea requiri dolum, Multò igitur magis in terminis hujus Bullæ irrogantis, non solùm longè graviorem pœnam pecuniariam decupli, sed etiam aliàs, falsi scilicet, perjurii, & excommunicationis majoris, quas impossibile vide-

videtur posse incurri absque dolo positivo, ut Paulus V. declaravit ut suprà.

10 Quam differentiam inter mitiorem & graviorem pœnam, in proposito clarissimè probari dicebam de jure *per text. in dicta l. excellentia tua, & in l. quilibet 40. C. de decurionibus lib.10.* In prima enim, per quam sola levis pœna pecuniaria dupli adiicitur, nulla fit mentio fraudis vel doli; Sed in altera, ubi pro eadem causa imponitur gravior pœna corporalis, expressè postulatur fraus, ibi, *vel fraudolentus in adscriptionibus*.

Replicabant Camerales, mendacium esse clarum ex præmissis factì considerationibus non excusabile, quia partita jurata loquitur de salaria Ferrariæ, pro qua ostendebatur nihil deficere, cùm deficientia esset in sale debito pro Civitate Comacli; Sed esse satis leve fundamentum replicabam, tum quia calculando pro decem fornituris, non autem pro novem cum dimidio ut suprà, adhuc pro sola fornitura Ferrariæ consistente in saccis 5. m. pro singulis annis deficientia remanebat major. Tum etiam quia licèt essent duæ salariæ seu fornituræ diversæ in ordine ad quantitatem singulis locis destinatam, ac etiam ob aliquam differentiam circa solutionem pretii intrinseci faciendam vel non faciendam Salinarilis Cerviæ, Attamen in effectu unum erat debitum, ex uno eodemque contractu resultans, itaut una esset persona debitoris, & una etiam persona creditoris ex eodem principio, & consequenter ista verborum formalitas nullius considerationis videbatur; Et nihilominus etiamsi credita provenirent ex diversis causis attamen stante identitate personarum, nil referebat ut creditor, illud debitum, quod ex una causa consequi debebat, ad aliam retulerit, quia spectanda non est figura verborum, sed substantia veritatis, ejusque effectus consistens in eo, quod Camera non esset damnificata, seu prætjudicata, dum nihil occultabatur, sed petebatur id quod verè erat debitum, nil referendo, an ex una vel ex altera causa deberetur.

21 Hinc habemus in jure, pœnam falsi vel stellionatus impositam esse creditori idem debitum bis petenti, ex deductis per Farinacc. *in fragm. verbo creditor num.725.* & Rovit. *pragm.7. de falsis*; Et tamen si ille, qui duas partitas ex diversis causis consequi debet, referendo erroneè vel indebitè solutionem sequutam ad unum magis quam ad alteram, non petendo debitam, loco illius petat alteram indebitam, & ad quam solutio referri debuerat; Nullatenus dicendum est dictas pœnas intrare, quia debitor non remanet in aliquo damnificatus, neque in substantia concurrit fraus petendi debitum jam exactum, sed solùm adesse dicitur error petendi rem pro re absque debitoris præjudicio, cum in proposito spectandus sit solus effectus, an scilicet verè Camera defraudata remaneat, Mandell. *dict. cons.452. n.48.* Vermigliol. *d. cons.399. num. fin.*

Atque ex hoc simili de debito bis petito, benè probari dicebam suprà dictum assumptum Afflicti & Ganaverr. *locis cit.* ut ad hujusmodi pœnæ incursum non sufficiat sola partita indebitè posita, nisi concurrat perseverantia in ea substinenda, & postquam attincta esset cum subsequuto effectu bonificationis, & in qua perseverantia dolus consistere dicitur, quia licèt impositæ sint pœnæ pro debito bis petito, attamen ad illarum incursum sola indebita petitio absque effectu exactionis non sufficit, ut firmat Rovit. *in d. pragm.7. de falsis*, quia in his non videtur puniendus affectus sine effectu.

23 Demum ubi etiam constaret de dolo, itaut locus esset pœnæ, adhuc tamen dicebatur super ea judicium agi non posse contra defunctum, dum contra ipsum viventem, neque inquisitio formata fuerat, neque lis contestata, cùm mors omne delictum & pœnam extinguat, *ad text. in l. defuncto, ff. de publ. judic.* cum concordan. per Farinacc. *qu.10. num.36. cum seqq.* Pro cujus assumpti ab aliis Advocatis deducti comprobatione, Ego (qui nunquam illud deducere volui, ne ita admitterem illud delictum, quod nec per somnium adesse videbatur) ponderabam duo esse
24 genera delictorum; Unum nempè eorum, quæ dicuntur perfecta & consumata eo ipso quod committuntur, itaut subsequens pœnitentia non possit ea retractare, nec facere, ut id quod est delictum, non sit tale, prout sunt, homicidium, sacrilegium, stuprum, & similia; Et in his terminis dubitari potest, an per mortem cesset actio fisci ad pœnam pecuniariam quam non cessare plerique contendunt; Alterum est genus delictorum, quæ ex primævo actu non sunt consumata & perfecta, sed admittunt pœnitentiam re integra, itaut perfectio delicti stet in pendulo, pendens à futura perseverantia, & usu usque ad consequutionem finis, ad quem illud est ordinatum, & tunc casus videtur indubitatus contra fiscum, ut scilicet per mortem omnia cessent, quia non adest delictum adhuc perfectum & consumatum, sed solùm initiatum, quod per mortem sublatum dici potest, tanquam per tacitam & subintellectam pœnitentiam, cùm quilibet moriens præsumatur memor æternæ salutis ac pœnitens *ad text. in cap. significavit de homicid. & cap. litteras de præsumpt.* Alciat. *reg.3. præsumpt.4. in fin.* Menoch. *lib.5. præsumpt.5. n.1. & 2. & per tot.* Farinac. *de hæresi quæst.196. num.31.* ubi quod in moriente non intrat præsumptio pertinaciæ & perseverantiæ.

Et in hac ultima specie delicti versari dicebam, quia ut ex Afflict. Ganaverr. & aliis supra probatum fuit, hoc est delictum postulans ad incursum pœnæ perseverantiam, ex qua doli probatio resultare dicitur, ut in proximis, & specialibus terminis pœnè *peculatus* contra Officialem in 25 officio delinquentem, quæ cum his terminis fraternizat, ut à fisco prætendi non valeat post mortem, quoties in vita non est formata inquisitio, & lis non contestata, fundat Anellus Amat. *cons.55.* qui proinde testatur fiscum destitisse à molestiis remoto sequestro; Et tamen ibi agebatur de fisco Principis laici, multò magis in illo Papæ, qui alios Principes ad æquitatem, & mansuetudinem invitare debet, eorumque exemplar est.

Ad ea verò, quæ à Cameralibus inculcabantur de pœna conventionali dolum non postulante ex Chartar. *decis.81.* 26 *cum ibi alleg.* & per mortem non cessante, satis facilis erat responsio; Id scilicet procedere de illa certa pœna, ad quam ex contractu quis expressè se obligat, ut est casus Chartarii, in quo quidam clericus expressè se obligaverat sub pœna centum scut. non conversari cum quadam muliere; Hoc autem nullatenus applicabile erat terminis nostris, in quibus nulla aderat expressè promissa pœna conventionalis, ille verò quasi contractus, quem delinquens facere dicitur cum justitia eo ipso, quod delictum committit, & per quod, per quamdam occultam conventionem, dicitur se subliecre pœnis à lege præscriptis, procedit in quocumque delicto, itaut moriens per manus justitiæ dicatur mori voluntarie, & occidi à se ipso, ut per Castracan. *de Sochet. eff. cap.29. num.11. in fine* Rot. apud 27 Zacch. *de Societ. decis.54. num.5. & per tot.* & est particulariter actum *in Melphitten. pensionis sub tit. de pension.* ubi de casu singulari; Sed hæc est conventio large, & impropriè sumpta, cui vanum est limitationem applicare, quoniam ita prorsus fatua, & nunquam verificabilis remaneret regula, dum idem procederet in omnibus pœnis pro quibuscumque delictis.

His non obstantibus, Judex primæ instantiæ processit ad sententiam dictæ pœnæ condemnatoriam, sed interposita appellatione ad Cameram, concors erat omnium opinio pro dictæ sententiæ, utpotè evidenter injustæ revocatione, ex quibusdam tamen provisionibus impedita fuit resolutio, atque non expectata reprapositione inita fuit concordia super solidatione computorum, ac prætensionibus, quæ habebantur hinc inde super appaltu, atque ista etiam prætensio sub eadem concordia comprehensa fuit; Sed reflectendo ad veritatem, etiam post causam sopitam, dictæ pœnæ nullatenus locum fore mihi videbatur.

BONONIEN. DECUPLI PRO N. CUM CAMERA.

Casus disputatus coram Thesaurario, incertus est exitus.

De eadem materia pœnæ decupli contra dantes minus fideles rationes administrationis, vel appaltus rerum fiscalium.

SUMMARIUM.

1 *Acti series.*
2 *Ad incursum pœnæ decupli an requiratur dolus vel fraus.*
3 *Errores computorum malè traditorum possunt emendari.*
4 *In pœnalibus quælibet pœna probabiliter opinata excusat.*
5 *Camera Principis agit conora administratorem pro creditis inexactis.*
6 *Quando causa excusationis non dicatur justa.*
7 *Ubi causa non est omnino excusatione digna, sed aliquem colorem habet, an debeat pœna minorari.*

DISC. CXX.

1 SEquuta applicatione ad beneficium Cameræ Apostolicæ nonnullorum bonorum, quæ dismembrata fuerunt à Collegio Bonon. nuncupato *Montis Alti*, consuevit Camera, & ejus nomine Thesaurarius pro dictorum bonorum administratione deputare œconomum, qualis per plures annos fuit Comes Carolus Antonius de Fibulis, quo defuncto, deputatus fuit Titius, cui post jam transmissas litteras deputationis in forma consueta, idem Thesaurarius per epistolas familiares injunxit, ut salvo jure Cameræ contra Fibulum pro juribus, & redditibus decursis inexactis, eorumdem effectuum exactioni incumberet, prout fecit, efformando tamen de istis computum ad partes diversum à libro œconomiæ & administrationis super juribus & effectibus currentibus, atque post plurium annorum administrationem exhibendo computa jurata ad formam constitutionis Pauli III. ut per omnes Cameræ administratores vel appaltatores faciendum est, fideliter descripsit omnes effectus currentes ad dictam ejus œconomiam, seu administrationem spectantes, omisit autem exactiones per eundem factas de nominibus debitorum, aliisque effectibus ad œconomiam sui prædecessoris pertinentibus; Undè camerales ad hujusmodi defectum advertentes cœperunt incursum pœnæ decupli in dicta Pauli III. constitutione inflictæ, asserentes non posse isto casu allegari excusationem, de qua *discursu præcedenti*, quod scilicet Bulla solùm procederet in partitis introitus omissis, cùm de istis in specie ageretur, unde casus occultationis asserebatur planus.

Pro Titio verò scribens dicebam, adhuc eum ab incur-
2 su pœnæ excusabilem censendum esse, quia retento eodem præsuppositio, de quo *in præcedenti*, ut scilicet ad hujusmodi pœnæ incursum utpotè gravissimæ, & à juris dispositione nimis exorbitantis requiratur fraus, sive dolus positivus, quodque iste incurri dicatur, non ex solo actu momentaneo exhibendi computos defectivos, sed ex perseverantia in illis substinendis, ac reportando effectum, ad quem defectus directus est; Omnia hæc requisita in præsenti cessabant, quia computorum solidationem, & liberatoriam adhuc non reportaverat, undè adhuc res erat in-
3 tegra cotrigendi errorem, quem corrigi posse ex Afflict. Ganaverr. & aliis habetur *in præcedenti*, quia solus actus exhibitionis computorum videtur delictum initiatum, sed non perfectum, seu delinquendi affectus non sequuto effectu, pro quo, præterquam in atrocioribus, non intrat pœna ordinaria, ex deductis per Farinac. *quæst.124. part.1. n.2. & seqq. & part.2. n.117. cum seqq.* præsertim ubi agitur de pœna statutaria à jure communi exorbitante.

4 Præterea recepta propositio est, in pœnalibus quamlibet causam quamvis injustam, sed probabiliter opinatam excusare à dolo, & pœna, Cavaler. *decis.81. num.2. decis.293. n.5. part.6. recent.* Et in specialibus terminis hujus pœnæ Sousa *decis.77.* ubi regulæ generales cumulantur, quæ fortius in nostris terminis quàm in illis, de quibus Sousa loquitur, procedunt, quia *ut in præcedenti* dictum fuit, pœna tripli inflicta per leges Hispaniarum, utpotè duplum in effectu continens, dum subest etiam ipsum simplum partitæ omissæ continetur, non exorbitat à jure communi, prout exorbitat nostra continens decuplum, nec non perjurium, falsum, & excommunicationem majorem, unde clarior dolus omnino requisitus videtur, & per consequens facilius excusatio admittitur.

Excusationis autem causa nimis probabilis videbatur in præsenti, quia pro nominibus & effectibus à Fibula
5 prædecessore inexactis, Camera contra eundem directam actionem habebat *ad text. in l. fin. §. item, ff. de administr. rerum ad Civit. pertinentium, & in l.1. C. de periculo nominatorum lib.11. cum concord.* per Cyriac. *controv.433. nu.6. cum seqq.* quod etiam idem Thesaurarius in dictis ejus epistolis declaravit, committendo exactionem dictorum effectuum sine præjudicio dictæ actionis, itaut potuerit probabiliter Titius credere, istos effectus non esse Camerales, sed potius privatos dicti Fabulæ prædecessoris, exigendos per Cameram tanquam nomen debitoris sui debitoris, & consequenter non cadere sub computis suæ œconomiæ & administrationis percutientis effectus in futurum post ejus deputationem decurrendos, unde justè potuit de his tanquam ab ejus œconomia diversis, & utpotè diversam personam constituens tenere computum separatum ad partes.

Replicabant Camerales, non sine aliqua probabilitate, 6
hujusmodi excusationem rectè procedere, quando ageretur de computis singulis annis distinctè præstandis itaut administrator dicere posset, ordinem scripturæ non postulare hujusmodi decursorum mixturam, secus autem dum agebatur de redditione generali plurium annorum, ab anno scilicet 1653. quo deputatus fuit usque ad 1661. in quo computa exhibuit, cum nullus subesse videretur prætextus, cur in dicta generali redditione hujusmodi partitæ neglectæ fuerint, præsertim quia in tam longo intervallo (stante forsan Fibulæ insufficientia) idem administrator agnoscere potuit Cameram, vel negligendo, vel inanem reputando actionem contra dictum Fibulam, istos effectus reputasse suos. Unde casus patiebatur suas difficultates atque si ageretur de miti pœna adeò à jure non exorbitanti, & juxta terminos legum Hispaniæ conformantium cum dispositione juris communis *in l. excellentia tua, C. de erogat. militaris annonæ lib.12.* satis dubitari potuisset quod causæ excusationis non essent sufficientes, sed quia tractatur de pœna nimis gravi & exorbitanti, cujus incursum, tam de jure, quàm ex declaratione Pauli V. *in præcedenti* enunciata, dolus positivus requiri videtur, probabiliter excusatio à pœna ordinaria intrabat; Sed adhuc dubitabam 7
non posse cum prætendi ab alicujus minoris & extraordinariæ pœnæ incursu omnino immunem; Concurrente siquidem aliqua probabili excusatione, quæ delictum omnino non tollat, neque totalem innocentiam redoleat, intrat quidem excusatio à pœna ordinaria, sed non per hoc remanet delinquens omnino immunis, ut habetur in proposito falsitatis non aptæ ad nocendum, sive affectus ad delinquendum non sequto effectu cum similibus; Et in specie hujus pœnæ ex aliqua causa minorandæ plenè agit Sousa *decis.78.* ex regulis generalibus traditis per Tiraquell. *in ejus tract. de pœnis legum temperandis*; Causa filuit, atque ignotus est eventus, cum aliqua suavi concordia fortè sequutus &c.

ROMANA DECUPLI PRO ANTONIO FRANCISCO FARSETTO, CUM CAMERA.

Casus decisus pro Farsetto.

De eadem materia pœnæ decupli resultan. ex Bulla Pauli III.

Et aliqua de administratione cussionis monetarum, & expensarum super currentium.

SUMMARIUM.

1 *Acti series.*
2 *An intret pœna decupli, ubi reddens rationes habet fundatam intentionem, eligibilem solùm per exceptionem Cameræ.*
3 *An & quando diminuto labore vel opere, diminuendum sit salarium, & econtra eo aucto sit augendum.*
4 *Salarium debetur prompto operario, & per quem non fiat præstare operam.*
5 *Ex quantitate pretii desumitur, quid in contractum deductum sit.*
6 *Tunc ex diminuto opere diminuendum est salarium, quando eo aucto competere posset augmentum, & non aliàs.*

DISC. CXXI.

CUm ad parandam pecuniam belli indigentiis necessa- 1
riam, Urbanus VIII. publico edicto mandasset, ut omnes exhibere tenerentur argenta in sicla Camerali, ad effectum cudendi & reducendi ad monetam, solvendo argentorum dominis valorem in tot locis montium tunc erectis; Camera inlit partitum cum Farsetto tunc ejus Depositario Generali, & Siclæ Appaltatore, super dictorum argentorum cussione per solitos ministros & operarios facienda, sibi solvendo seu bonificando pro affinatura, fusione, & cussione, omnibusque aliis necessariis, julios tres pro qualibet libra, qui deinde in stipulatione instrumenti redacti fuerunt ad julios duos, ad quam rationem in ejus computis Appaltator se creditorem constituit; Quia tamen plures argentorum domini existimantes ita sibi magis expedire, ad tollendas fraudes per inferiores ministros inscio Appaltatore in fusione & affinatura fieri solitas, propriis expensis extra Zeccham curarunt ea fundi & affinari, atque in massam redigi, Ideircò prætendere cœperunt Camerales ad instigationem cujusdam secre-

secreti denuntiatoris, defectivos ac fraudulentos esse computos dicti Appaltatoris in partita scutorum 4247. posita *pro toto ro, quod sibi debeatur pro raffinatura, calo, battitura, & quacunque alia impensa, seu rischio & periculo librarum 21237. argenti per particulares introducti ad rationem juliorum duorum ad formam instrumenti*; Quasi quod supponendo in omnibus argentis impensam fusionis & raffinaturæ, ita fuerit in fraude, dum illorum notabilis pars per illorum dominos proprio fumptu fusa & raffinata fuerat, undè propterea restituere deberet Cameræ totum id, quod dicta impensa importaret, atque pro ista rata, in qua fraus prætendebatur, incurrisse pœnam decupli à Constitutione Pauli Tertii inflictam, introductaque causa coram ficlarum Præside.

Pro Appaltatore scribens, deducendo easdem conclusiones jam in terminis hujus Bullæ superius deductas *in Ferrarien. decupli, disc.* 119. tam scilicet super dolo ejusque excusatione ex qualibet causa probabiliter opinata, quàm super ejusdem Bullæ intellectu, ut scilicet procedere deberet in partitis omissis in introitu, in quibus verè & propriè occultatio consistere dicitur, non autem in præsenti, ubi Appaltator ad formam publici instrumenti fundatam habebat intentionem in generali actione consequendi de omnibus argentis indefinitè julios duos pro qualibet libra, qua ratione accidentalis defalcatio per Cameram prætensa, continere dicebatur quandam exceptionem, seu prætensionem, quam actor seu creditor nec deducere nec fundare tenetur, Ideòque nullo jure nullaque positiva vel humana ratione dici posse asserebam, ut creditor habens fundatam ejus actionem in conventione clara, dici posset in fraude & pœna, ex eo quod aliquam defalchi exceptionem accidentalem, & à conventione extrinsecam non deduxerit; Atque ex hoc solùm absque dubio locus esse deberet absolutoriè à pœna, quamvis etiam circa simplum Cameræ prætensio fundamentum haberet, prout, ita judicatum fuit, quia concessa absolutoria à pœna, credidit judex aliquid per Appaltatorem ex dicta causa restituendum esse, ideòque eũ condemnavit ad restituenda scuta 400. circiter.

Sed adhuc parum fundata visa est condemnatio, quæ proinde nullum effectum fortita fuit, quia interposita appellatione ad Cameram, illdem Camerales agnoscentes prætensionis insubsistentiam, eam deseruerunt, & sic tacitè litì cederunt, & merito; Siquidem tunc hujusmodi prætensio aliquam subsistentiam habere posset, quando versaremur in mercede, quæ distinctè pro singulis dictarum operarum speciebus præscripta esset, quo casu intrat quæstio, 3
de qua Bart. *& cæteri in l. ex eo, ff. de annuis legatis, & l. idem functo, ff. de officio assessoris*, Menoch. *de arbitr. casu* 223. Zacch. *de salar. quæst.* 11. *n.* 2. *& seqq.* An scilicet diminuta parte laboris seu non præstita aliqua specie operis minuenda sit merces, & econverso, labore vel operis specie excrescente, illa sit augenda; Sed versabamur in mercede generaliter pro toto opere ad certam summam per quamdam transactionis speciem conventa quo casu sufficit locantem operas fuisse paratum ad præstandum quicquid pro opere perficiendo erat necessarium, neque per eum stetisse, quominus promissa adimpleret; Ut in specie de conducto indefinitè ad servitium, & ad faciendum quicquid facere opus erit, ut non augeatur salarium ob augmentum laboris, neque minuatur ob illius diminutionem habetur *in Romana mercedis* 26. *Januarii* 1604. *coram Pamphilio*, cum qua pertransivit Rota *in Interamnen. mercedis* 15. *Maii* 1645. *§. fin. coram Peutingerio*, & observant add. ad Buratt. *decis.* 508. *in fine*, Zacch. *de salario dict. qu.* 11. *num.* 22. Et generaliter de conducto ad aliquod opus pro certa mercede, ut illam consequatur, si ex parte sua promptus est, nec 4
per eum stat, quominus faciat bene Galeot. *lib.* 2. *contr.* 69. *n.* 3. *cum seqq.* Cavaler. *decis.* 520. *num.* 1. Zacch. *dict. tract. qu.* 22. *n.* 8. *cum seqq.* & late Rota *in Urbinaten. salarii* 26. *Junii* 1652. *coram Zarata*, & 20. *Aprilis* 1654. *coram Albergato, quæ sunt registratæ apud Zacch. ubi suprà quæst.* 23. *& prima est repetita decis.* 286. *part.* 11. *recent.*

Quod in proposito dicebam omninò rationabile, ac humano discursui adaptatum, si enim faber ex lapidibus per cives ad certum locum asportandis promittat pro certo pretio aliquod ædificium construere assumendo in se onus calcis, arenæ lignorum, mercedis fabrorum, & polituræ seu quatraturæ lapidum in confuso; Aliqui autem asportent ad locum destinatum nonnullos lapides jam positos & quatratos, habebit quidem iste partitarius hoc beneficium à casu seu fortuna, sed non inde inferri posse videbat, conventum pretium esse minuendum, quia casus potuit prævideri, ejusque ratione merces minui ab initio.

Idque omnino probabile in præsenti videbatur tum quia inspecto valore singularum expensarum & operum, necnon periculi & curæ in hujusmodi cussione ad perfectionem reducenda, merces esset longè major, quàm duorum juliorum, pro quibus conventa erat; Tum quia ultra singulas expensas singulorum operum, in quibus solum camerales insistebant, ponendus erat in æstimatione valor periculi notabilis super hujusmodi materiæ pretiosæ subtractione per ministros, & operarios, necnon curæ & industriæ perficiendi operis; Et clarius stante differentia inter chirographum desuper expeditum, & instrumentum ad plures dies postea celebratum, quia in primo merx conventa erat ad rationem juliorum trium pro qualibet libra, in instrumento autem redacta est ad julios duos, quæ notabilis superveniens diminutio ad aliam causam referenda non erat, nisi quod Camerales experti hoc medio tempore argentorum asportationem in parte fieri in massa, itaut impensa necessaria in fusione & raffinatura in parte cessaret, ira merecm jam conventam diminuere voluerint, cum aliàs habita ratione omnium expensarum esset incongrua, undè intrat juris propositio, quod ex pretii quantitate desumitur partium intentio, & quid & quantum in contractum deductum sit, Alex. *cons.* 26. *lib.* 4. Mantic. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 9. *num.* 8. Gregor. *decis.* 126. *n.* 9. Buratt. *decis.* 471. *n.* 4. *& 697. num.* 5. *& passim*. 5

Ponderando demum, quod tunc ex diminutione laboris minuendum est salarium, quando illud ex illius augmento esset augendum, ex communiter firmatis *per DD. in d. l. ex eo, ff. de annuis legat. & l. idem functo, ff. de off. assess.* Menoch. *de arbitr. dicto casu* 223. Zacch. *de salario dicta quæst.* 11. Undè cum stante generalitate conventionis pro omni & toto eo &c. Appaltator nunquam sperare potuisset augmentum pro eo damno vel impensa, quod eum malo eventu sibi dedisset, mala & corrupta qualitas argentorum, seu alia pericula in subjecta materia de facili contingibilia, ita juxta regulam juris naturæ canonizatam à jure positivo *in l. secundum naturam, ff. de reg. jur.* suum debebat esse commodum, quod bonus eventus sibi tribuerit, cùm verè processum esset non per viam taxationis expensarum quæ in singulis operibus essent necessariæ, sed per viam transactionis super omnibus casibus dubiis ad commodum & incommodum se habentibus, & hæc videbatur veritas. 6

ROMANA SEU VITERBIEN. APPALTUS PRO MUTIO ORFINO CUM CAMERA.

Casus disputatus in Congregatione Camerali.

An fiscus sit in aliquo privilegiatus circa facultatem jurandi suspectos ejus debitores & Appaltatores diversimodè quàm cuilibet privato creditori comperat.

Facto appaltu bonorum & jurium fiscalium ad certum tempus sub certa pensione in singulos annos distributa, sub dilatione tamen majoris temporis circa solutionem, an dicta dilatione durante appaltator dici possit debitor pensionis pro rata temporis decursi, & quomodo hujusmodi appaltus consistens in Regalibus & juribus fiscalibus regulentur.

Et aliqua de utroque pretio intrinseco, & extrinseco locorum montium, quomodo hæc pretio differant.

SUMMARIUM.

1 *Acti series.*
2 *Debitor non potest jurari suspectus nisi pro debito liquido & maturato, & si adest excessus actus corruit.*
3 *De distinctione pretii intrinseci, & extrinseci locorum montium vel censuum inter tertios.*
4 *Quid quoad ipsum Cameram vel debitorem census.*
5 *Quando Camera admittit aliquem particularem ad montem dicitur pro eo se obligare seu fidejubere.*
6 *Fidejussor non est creditor debitoris nisi quantum sua interest, & in damno quod patitur, sed non petit interesse extrinsecum nisi cum requisitis.*
7 *Pretium intrinsecum locorum montium quandoque minuitur.*
8 *De fisci privilegiis cum eorum debitoribus remissivè, inter quæ non adest illud allegandi debitorem suspectum sine causa.*
9 *Fiscus non est regulariter privilegiatus, sed ultra casus expressos in jure utitur jure privati.*
10 *Fiscus potest convenire suum debitorem ante tempus.*
11 *Ille qui de tempore contracti debiti erat suspectus & parum idoneus, non potest jurari suspectus de fuga.*
12 *Declaratur concluso de qua, num.* 10.
13 *Pensionis debitum non regulatur juxta tempora in quibus solutio conventa est, sed juxta perceptionem fructuum, quorum ratione conductor ad eam tenetur.*
14 *Quomodo fructuum perceptio reguletur.*
15 *In specie appaltuum fiscalium quomodo reguletur fructus, & in quibus eorum fructus consistat.*

DISC. CXXII.

1 SUscepit Orsinus à Camera appaltum redditum & proventium Ducatus Castri, & Status Roncilionis ad novennium, incipiendum sub die 29. Septembris 1659. & ut sequitur, terminandum pro annua pensione scut. 70. m. solvendorum quolibet bimestre pro rata, sub conventione tamen, ut solutio initium habere deberet die prima Julii sequentis, itaut terminante appaltu sub die 29. Septembris 1668. solutio pensionis terminare deberet ultima die Junii 1669.

Item, ut animalia, aliaque instrumenta in hujusmodi appaltu necessaria, vel oportuna Appaltator parare posset, loco illius mutui, quod vulgò *imprestantia* nuncupatum, per Cameram in pecunia numerata alias fieri solet, illum admisit ad additionem cujusdam Montis pro locis mille per ipsam Cameram sub ejus fide erigendis, & quæ per ipsum Appaltatorem ad libitum vendi & resignari possent sub obligatione conservandi ipsam Cameram indemnem pro fructibus, ac etiam dicto appaltu durante, reemendi totidem loca ejusdem montis, ad effectum, ut illa, appaltu terminante, suppressa & extincta remanerent, cum obligatione alias ad quanti ejusdem Cameræ interesset id non sequi; Cùm autem paulò post biennium dicti appaltus, ministri Camerales, ad quos pertinet, prætenderent dictum Appaltatorem non bené appaltum administrasse, neque pensiones decursas solvisse, atque per publicam vocem & famam dictam impræstantiam integrè erogatam non esse in causam conventam; Hinc proindè illum de deterioratione status suspectum habere jurarunt, ideòque de mense Januarii 1662. declarando uti velle omnibus privilegiis Cameræ, præcipuè agendi pro executione etiam ante cessam diem solutionis, insteterunt procedi ad dicti Appaltatoris carcerationem, omniumque bonorum & effectuum sequestrum, interdicta etiam sibi administratione, ut de facto sequutum fuit. Cùmque ex præmissis ingentia damna sequuta essent dicto Appaltatori, hic post aliquod tempus, occasione solidationis computorum, atque ut ejus personæ & bonorum liberationem obtineret instetit pro eorum refectione, seu bonificatione, utpotè ex dictis indebitis actibus sequutorum; Undè assumpta desuper disputatione in Congregatione Camerali, cui ultra eos, qui in ea intervenire solent, duo alii Clerici Cameræ de mandato Papæ adjuncti fuerunt.

Punctus pendebat ab eo, an de tempore, quo dictus Appaltator juratus fuit suspectus, esset necne Cameræ debitor in sumpto qua juratus fuerat, isto enim debito cessante; Dicebam scribens pro dicto Appaltatore, & Camerales non negabant, dictam allegationem suspicionis cum omnibus inde sequutis nullam utpotè excessivam, cùm ad hunc effectum requiratur debitum liquidum, pro quo tunc debitor urgeri poterat, itaut si pro summa excessiva vel illiquida juretur, tale mandatum dicatur nulliter concessum & executum, ut cæteris allegatis firmatur apud Buratt. *decis.* 531. *num.* 5. *& 653. num.* 5. apud Otthob. *decis.* 205. *num.* 6. *in Interamnen. seu Romana nullitatis mandati* 11. *Decembris* 1652. coram Albergato, de qua causa habetur actum in sua materia *sub titulo de credito*, ubi plures de ista conclusione, & aliis spectantibus ad materiam debitoris de fuga suspecti jurandi. 2

Hoc autem duplici inspectione pendebat; Primò ab eo quod ministri Camerales, ad quos pertinet juraverant dictum Appaltatorem ex causa dictæ impræstantiæ seu aggregationis Monti debitorem, nedum in eorundem locorum pretio intrinseco importante scut. 100. m. ad rationem scut. 100. pro quolibet, sed etiam in scutis 9. m. pro pretio seu valore extrinseco & accidentali, cùm tunc illa species locorum montium contractaretur ad rationem scut. 109. pro quolibet; An scilicet dici posset debitor Cameræ in prætatis scut. 9. m. Et secundò dum juratus fuerat debitor ex causa pensionis decurſæ in scutis 43. m. circiter ad ratam temporis, non habita ratione dictæ dilationis novem mensium, qua durante dici non poterat esse debitum liquidum, pro quo tunc urgeri posset, ut ad hunc effectum requiritur; Et in utroque, pro appaltatore probabilius respondendum esse dicebam.

Quatenus enim pertinet ad primum, licèt quando loca montium inter privatos contractantur, ejusdem naturæ videatur utrumque pretium, intrinsecum, & extrinsecum, nulla adhibita dictorum pretiorum distinctione, quoniam quoad ipsas partes, tanti valere dicuntur, quanti communiter in foro currunt & contrectari solent, sive plus sive minus, quam importet eorum naturale & intrinsecum pretium pro quo erecta sunt, scut. 100. ita ex accidentibus ac temporum qualitate alterabile, eodem modo, quo licitè in commercio inter tertios, absque debitoris mixtura & præjudicio, pro alterato majori vel minori pretio contrectari potest census, quia nempè impositus pro sorte scut. mille, ob bonam qualitatem debitoris, aliasque circumstantias, licitè per creditorem alteri cedi valeat pro mille & centum, & econverso ob suspicionem debitoris, vel creditoris indigentiam, aut alias circumstantias, cedatur pro 900. &c. juxta magis communem opinionem in foro receptam de qua cæteris allegatis Cenc. *de Cens. quæst.* 72. *num.* 17. *& seq.* Cyriac. *controv.* 170. *n.* 13. Salgad. *in labyrint. creditorum part. prima cap.* 13. *secundo num.* 36. *& seq. & cap.* 27. *num.* 8. *& seqq.* & habetur plures in aliis hoc eodem titulo ad materiam locorum montium, in quibus vel similibus juribus cum Principe aut Republica totius Europæ inconcussa praxis id comprobat. Ex ea clara ratione, quia id nil interest debitoris, cuius debitum, tam in forte, quàm in fructibus nullam recipit alterationem, dum in casu extinctionis, ab ejus electione ac facultate pendentis, ad aliud non tenetur, nisi ad restituendum pretium intrinsecum ab ipso acceptum, non curato, an census vel juris possessio, plus, vel minus erogaverit pro ejus acquisitione à creditore. 3

Secus verò est ipsa Camera Montis debitrice, quoniam aut non vult extinguere, & ejus interesse non versatur nisi in solutione fructuum, quorum respectu nulla intrat alteratio, aut vult extinguere, & non curato, an Montium possessores, illa pro majori vel minori pretio ab aliis montistis acquisierint, cogi non potest ad majus pretium quam intrinsecum & naturale scut. 100. pro quolibet, licèt possessor plus emerit, & econverso idem intrinsecum pretium diminuere non potest, licèt possessor minus emisset, excepto casu, in quo extrinseci seu alterati pretii augmentum vel decrementum ipsius Cameræ seu Reipublicæ commodo vel respectivè damno cessisset, juxta casum, de quo *in Romana Religionis hoc eodem titulo disc.* 33. ubi Camera etiam pro extrinseco & alterato pretio vendiderat, tantumdem restituitura, & casum conversum, quando eadem pro minus vendidisset, de quo plenè agitur apud Capyc. Latr. *decis.* 180. quorum neutrum in præsenti concurrebat, quoniam dicta additio facta erat juxta consuetam formam pro solo intrinseco pretio scut. 100. 4

Hinc proinde resultabat, ad effectum, de quo erat quæstio, eamdem Cameram dici non posse dicti Appaltatoris creditricem in dicta rata pretii extrinseci seu accidentalis, quoniam ipsa in hac parte gerere solùm videbatur, vel partes fidejussoris hujus Appaltatoris, pro cautela montistarum suam fidem pro alieno debito adhibendo, eo modo, quo facere solet, quando aliquos Barones, five etiam particulares, aut Communitates admittit ad Montes Camerales, ut fecit præsertim pro Universitate hebræorum cum similibus, Seu verius gerere dicitur partes imponentis censum super ejus bonis in gratiam alterius, qui ipsum impositorem relevare debet juxta casum, de quo *decis.* 46. *in fine part.* 7. *recent.* & sæpiùs. 5

Quo posito, fidejussor aliud à principali debitore prætendere non potest, nisi relevationem, & quantum importaret suum damnum in casu quo ille suam obligationem non impleret, ad communiter notata *in l. unica, Cod. de sententia pro eo quod interest*; Undè propterea fidejussor neque actionem habet ad interesse extrinsecum 6

secreti denuntiatoris, defectivos ac fraudulentos esse computos dicti Appaltatoris in partita scutorum 4247. posita *pro toto ro, quod sibi debeatur pro raffinatura, calo, battitura, & quacunque alia impensa, seu rischio & periculo librarum 21237. argenti per particulares introducti ad rationem juliorum duorum ad formam instrumenti*; Quasi quod supponendo in omnibus argentis impensam fusionis & raffinaturæ, ita fuerit in fraude, dum illorum notabilis pars per illorum dominos proprio fumptu fusa & raffinata fuerat, undè propterea restituere deberet Cameræ totum id, quod dicta impensa importaret, atque pro ista rata, in qua fraus prætendebatur, incurrisse pœnam decupli à Constitutione Pauli Tertii inflictam, introductaque causa coram ficlarum Præside.

Pro Appaltatore scribens, deducendo easdem conclusiones jam in terminis hujus Bullæ superius deductas *in Ferrarien. decupli, disc.* 119. tam scilicet super dolo ejusque excusatione ex qualibet causa probabiliter opinata, quàm super ejusdem Bullæ intellectu, ut scilicet procedere deberet in partitis omissis in introitu, in quibus verè & propriè occultatio consistere dicitur, non autem in præsenti, ubi Appaltator ad formam publici instrumenti fundatam habebat intentionem in generali actione consequendi de omnibus argentis indefinitè julios duos pro qualibet libra, qua ratione accidentalis defalcatio per Cameram prætensa, continere dicebatur quandam exceptionem, seu prætensionem, quam actor seu creditor nec deducere nec fundare tenetur, Ideòque nullo jure nullaque positiva vel humana ratione dici posse asserebam, ut creditor habens fundatam ejus actionem in conventione clara, dici posset in fraude & pœna, ex eo quod aliquam defalchi exceptionem accidentalem, & à conventione extrinsecam non deduxerit; Atque ex hoc solùm absque dubio locus esse deberet absolutoriè à pœna, quamvis etiam circa simplum Cameræ prætensio fundamentum haberet, prout, ita judicatum fuit, quia concessa absolutoria à pœna, credidit judex aliquid per Appaltatorem ex dicta causa restituendum esse, ideòque eũ condemnavit ad restituenda scuta 400. circiter.

Sed adhuc parum fundata visa est condemnatio, quæ proinde nullum effectum fortita fuit, quia interposita appellatione ad Cameram, illdem Camerales agnoscentes prætensionis insubsistentiam, eam deseruerunt, & sic tacitè litì cederunt, & merito; Siquidem tunc hujusmodi prætensio aliquam subsistentiam habere posset, quando versaremur in mercede, quæ distinctè pro singulis dictarum operarum speciebus præscripta esset, quo casu intrat quæstio, 3
de qua Bart. *& cæteri in l. ex eo, ff. de annuis legatis, & l. idem functo, ff. de officio assessoris*, Menoch. *de arbitr. casu* 223. Zacch. *de salar. quæst.* 11. *n.* 2. *& seqq.* An scilicet diminuta parte laboris seu non præstita aliqua specie operis minuenda sit merces, & econverso, labore vel operis specie excrescente, illa sit augenda; Sed versabamur in mercede generaliter pro toto opere ad certam summam per quamdam transactionis speciem conventa quo casu sufficit locantem operas fuisse paratum ad præstandum quicquid pro opere perficiendo erat necessarium, neque per eum stetisse, quominus promissa adimpleret; Ut in specie de conducto indefinitè ad servitium, & ad faciendum quicquid facere opus erit, ut non augeatur salarium ob augmentum laboris, neque minuatur ob illius diminutionem habetur *in Romana mercedis* 26. *Januarii* 1604. *coram Pamphilio*, cum qua pertransivit Rota *in Interamnen. mercedis* 15. *Maii* 1645. *§. fin. coram Peutingerio*, & observant add. ad Buratt. *decis.* 508. *in fine*, Zacch. *de salario dict. qu.* 11. *num.* 22. Et generaliter de conducto ad aliquod opus pro certa mercede, ut illam consequatur, si ex parte sua promptus est, nec 4
per eum stat, quominus faciat bene Galeot. *lib.* 2. *contr.* 69. *n.* 3. *cum seqq.* Cavaler. *decis.* 520. *num.* 1. Zacch. *dict. tract. qu.* 22. *n.* 8. *cum seqq.* & late Rota *in Urbinaten. salarii* 26. *Junii* 1652. *coram Zarata*, & 20. *Aprilis* 1654. *coram Albergato, quæ sunt registratæ apud Zacch. ubi suprà quæst.* 23. *& prima est repetita decis.* 286. *part.* 11. *recent.*

Quod in proposito dicebam omninò rationabile, ac humano discursui adaptatum, si enim faber ex lapidibus per cives ad certum locum asportandis promittat pro certo pretio aliquod ædificium construere assumendo in se onus calcis, arenæ lignorum, mercedis fabrorum, & polituræ seu quatraturæ lapidum in confuso; Aliqui autem asportent ad locum destinatum nonnullos lapides jam positos & quatratos, habebit quidem iste partitarius hoc beneficium à casu seu fortuna, sed non inde inferri posse videbat, conventum pretium esse minuendum, quia casus potuit prævideri, ejusque ratione merces minui ab initio.

Idque omnino probabile in præsenti videbatur tum quia inspecto valore singularum expensarum & operum, necnon periculi & curæ in hujusmodi cussione ad perfectionem reducenda, merces esset longè major, quàm duorum juliorum, pro quibus conventa erat; Tum quia ultra singulas expensas singulorum operum, in quibus solum camerales insistebant, ponendus erat in æstimatione valor periculi notabilis super hujusmodi materiæ pretiosæ subtractione per ministros, & operarios, necnon curæ & industriæ perficiendi operis; Et clarius stante differentia inter chirographum desuper expeditum, & instrumentum ad plures dies postea celebratum, quia in primo merx conventa erat ad rationem juliorum trium pro qualibet libra, in instrumento autem redacta est ad julios duos, quæ notabilis superveniens diminutio ad aliam causam referenda non erat, nisi quod Camerales experti hoc medio tempore argentorum asportationem in parte fieri in massa, itaut impensa necessaria in fusione & raffinatura in parte cessaret, ira merecm jam conventam diminuere voluerint, cum aliàs habita ratione omnium expensarum esset incongrua, undè intrat juris propositio, quod ex pretii quantitate desumitur partium intentio, & quid & quantum in contractum deductum sit, Alex. *cons.* 26. *lib.* 4. Mantic. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 9. *num.* 8. Gregor. *decis.* 126. *n.* 9. Buratt. *decis.* 471. *n.* 4. *& 697. num.* 5. *& passim*. 5

Ponderando demum, quod tunc ex diminutione laboris minuendum est salarium, quando illud ex illius augmento esset augendum, ex communiter firmatis *per DD. in d. l. ex eo, ff. de annuis legat. & l. idem functo, ff. de off. assess.* Menoch. *de arbitr. dicto casu* 223. Zacch. *de salario dicta quæst.* 11. Undè cum stante generalitate conventionis pro omni & toto eo &c. Appaltator nunquam sperare potuisset augmentum pro eo damno vel impensa, quod eum malo eventu sibi dedisset, mala & corrupta qualitas argentorum, seu alia pericula in subjecta materia de facili contingibilia, ita juxta regulam juris naturæ canonizatam à jure positivo *in l. secundum naturam, ff. de reg. jur.* suum debebat esse commodum, quod bonus eventus sibi tribuerit, cùm verè processum esset non per viam taxationis expensarum quæ in singulis operibus essent necessariæ, sed per viam transactionis super omnibus casibus dubiis ad commodum & incommodum se habentibus, & hæc videbatur veritas. 6

ROMANA SEU VITERBIEN. APPALTUS PRO MUTIO ORFINO CUM CAMERA.

Casus disputatus in Congregatione Camerali.

An fiscus sit in aliquo privilegiatus circa facultatem jurandi suspectos ejus debitores & Appaltatores diversimodè quàm cuilibet privato creditori comperat.

Facto appaltu bonorum & jurium fiscalium ad certum tempus sub certa pensione in singulos annos distributa, sub dilatione tamen majoris temporis circa solutionem, an dicta dilatione durante appaltator dici possit debitor pensionis pro rata temporis decursi, & quomodo hujusmodi appaltus consistens in Regalibus & juribus fiscalibus regulentur.

Et aliqua de utroque pretio intrinseco, & extrinseco locorum montium, quomodo hæc pretio differant.

SUMMARIUM.

1 *Acti series.*
2 *Debitor non potest jurari suspectus nisi pro debito liquido & maturato, & si adest excessus actus corruit.*
3 *De distinctione pretii intrinseci, & extrinseci locorum montium vel censuum inter tertios.*
4 *Quid quoad ipsum Cameram vel debitorem census.*
5 *Quando Camera admittit aliquem particularem ad montem dicitur pro eo se obligare seu fidejubere.*
6 *Fidejussor non est creditor debitoris nisi quantum sua interest, & in damno quod patitur, sed non petit interesse extrinsecum nisi cum requisitis.*
7 *Pretium intrinsecum locorum montium quandoque minuitur.*
8 *De fisci privilegiis cum eorum debitoribus remissivè, inter quæ non adest illud allegandi debitorem suspectum sine causa.*
9 *Fiscus non est regulariter privilegiatus, sed ultra casus expressos in jure utitur jure privati.*
10 *Fiscus potest convenire suum debitorem ante tempus.*
11 *Ille qui de tempore contracti debiti erat suspectus & parum idoneus, non potest jurari suspectus de fuga.*
12 *Declaratur concluso de qua, num.* 10.
13 *Pensionis debitum non regulatur juxta tempora in quibus solutio conventa est, sed juxta perceptionem fructuum, quorum ratione conductor ad eam tenetur.*
14 *Quomodo fructuum perceptio reguletur.*
15 *In specie appaltuum fiscalium quomodo reguletur fructus, & in quibus eorum fructus consistat.*

DISC. CXXII.

1 SUscepit Orsinus à Camera appaltum redditum & proventium Ducatus Castri, & Status Roncilionis ad novennium, incipiendum sub die 29. Septembris 1659. & ut sequitur, terminandum pro annua pensione scut. 70. m. solvendorum quolibet bimestre pro rata, sub conventione tamen, ut solutio initium habere deberet die prima Julii sequentis, itaut terminante appaltu sub die 29. Septembris 1668. solutio pensionis terminare deberet ultima die Junii 1669.

Item, ut animalia, aliaque instrumenta in hujusmodi appaltu necessaria, vel oportuna Appaltator parare posset, loco illius mutui, quod vulgò *imprestantia* nuncupatum, per Cameram in pecunia numerata alias fieri solet, illum admisit ad additionem cujusdam Montis pro locis mille per ipsam Cameram sub ejus fide erigendis, & quæ per ipsum Appaltatorem ad libitum vendi & resignari possent sub obligatione conservandi ipsam Cameram indemnem pro fructibus, ac etiam dicto appaltu durante, reemendi totidem loca ejusdem montis, ad effectum, ut illa, appaltu terminante, suppressa & extincta remanerent, cum obligatione alias ad quanti ejusdem Cameræ interesset id non sequi; Cùm autem paulò post biennium dicti appaltus, ministri Camerales, ad quos pertinet, prætenderent dictum Appaltatorem non bené appaltum administrasse, neque pensiones decursas solvisse, atque per publicam vocem & famam dictam impræstantiam integrè erogatam non esse in causam conventam; Hinc proindè illum de deterioratione status suspectum habere jurarunt, ideòque de mense Januarii 1662. declarando uti velle omnibus privilegiis Cameræ, præcipuè agendi pro executione etiam ante cessam diem solutionis, insteterunt procedi ad dicti Appaltatoris carcerationem, omniumque bonorum & effectuum sequestrum, interdicta etiam sibi administratione, ut de facto sequutum fuit. Cùmque ex præmissis ingentia damna sequuta essent dicto Appaltatori, hic post aliquod tempus, occasione solidationis computorum, atque ut ejus personæ & bonorum liberationem obtineret instetit pro eorum refectione, seu bonificatione, utpotè ex dictis indebitis actibus sequutorum; Undè assumpta desuper disputatione in Congregatione Camerali, cui ultra eos, qui in ea intervenire solent, duo alii Clerici Cameræ de mandato Papæ adjuncti fuerunt.

Punctus pendebat ab eo, an de tempore, quo dictus Appaltator juratus fuit suspectus, esset necne Cameræ debitor in sumpto qua juratus fuerat, isto enim debito cessante; Dicebam scribens pro dicto Appaltatore, & Camerales non negabant, dictam allegationem suspicionis cum omnibus inde sequutis nullam utpotè excessivam, cùm ad hunc effectum requiratur debitum liquidum, pro quo tunc debitor urgeri poterat, itaut si pro summa excessiva vel illiquida juretur, tale mandatum dicatur nulliter concessum & executum, ut cæteris allegatis firmatur apud Buratt. *decis.* 531. *num.* 5. *& 653. num.* 5. apud Otthob. *decis.* 205. *num.* 6. *in Interamnen. seu Romana nullitatis mandati* 11. *Decembris* 1652. coram Albergato, de qua causa habetur actum in sua materia *sub titulo de credito*, ubi plures de ista conclusione, & aliis spectantibus ad materiam debitoris de fuga suspecti jurandi. 2

Hoc autem duplici inspectione pendebat; Primò ab eo quod ministri Camerales, ad quos pertinet juraverant dictum Appaltatorem ex causa dictæ impræstantiæ seu aggregationis Monti debitorem, nedum in eorundem locorum pretio intrinseco importante scut. 100. m. ad rationem scut. 100. pro quolibet, sed etiam in scutis 9. m. pro pretio seu valore extrinseco & accidentali, cùm tunc illa species locorum montium contractaretur ad rationem scut. 109. pro quolibet; An scilicet dici posset debitor Cameræ in prætatis scut. 9. m. Et secundò dum juratus fuerat debitor ex causa pensionis decurſæ in scutis 43. m. circiter ad ratam temporis, non habita ratione dictæ dilationis novem mensium, qua durante dici non poterat esse debitum liquidum, pro quo tunc urgeri posset, ut ad hunc effectum requiritur; Et in utroque, pro appaltatore probabilius respondendum esse dicebam.

Quatenus enim pertinet ad primum, licèt quando loca montium inter privatos contractantur, ejusdem naturæ videatur utrumque pretium, intrinsecum, & extrinsecum, nulla adhibita dictorum pretiorum distinctione, quoniam quoad ipsas partes, tanti valere dicuntur, quanti communiter in foro currunt & contrectari solent, sive plus sive minus, quam importet eorum naturale & intrinsecum pretium pro quo erecta sunt, scut. 100. ita ex accidentibus ac temporum qualitate alterabile, eodem modo, quo licitè in commercio inter tertios, absque debitoris mixtura & præjudicio, pro alterato majori vel minori pretio contrectari potest census, quia nempè impositus pro sorte scut. mille, ob bonam qualitatem debitoris, aliasque circumstantias, licitè per creditorem alteri cedi valeat pro mille & centum, & econverso ob suspicionem debitoris, vel creditoris indigentiam, aut alias circumstantias, cedatur pro 900. &c. juxta magis communem opinionem in foro receptam de qua cæteris allegatis Cenc. *de Cens. quæst.* 72. *num.* 17. *& seq.* Cyriac. *controv.* 170. *n.* 13. Salgad. *in labyrint. creditorum part. prima cap.* 13. *secundo num.* 36. *& seq. & cap.* 27. *num.* 8. *& seqq.* & habetur plures in aliis hoc eodem titulo ad materiam locorum montium, in quibus vel similibus juribus cum Principe aut Republica totius Europæ inconcussa praxis id comprobat. Ex ea clara ratione, quia id nil interest debitoris, cuius debitum, tam in forte, quàm in fructibus nullam recipit alterationem, dum in casu extinctionis, ab ejus electione ac facultate pendentis, ad aliud non tenetur, nisi ad restituendum pretium intrinsecum ab ipso acceptum, non curato, an census vel juris possessio, plus, vel minus erogaverit pro ejus acquisitione à creditore. 3

Secus verò est ipsa Camera Montis debitrice, quoniam aut non vult extinguere, & ejus interesse non versatur nisi in solutione fructuum, quorum respectu nulla intrat alteratio, aut vult extinguere, & non curato, an Montium possessores, illa pro majori vel minori pretio ab aliis montistis acquisierint, cogi non potest ad majus pretium quam intrinsecum & naturale scut. 100. pro quolibet, licèt possessor plus emerit, & econverso idem intrinsecum pretium diminuere non potest, licèt possessor minus emisset, excepto casu, in quo extrinseci seu alterati pretii augmentum vel decrementum ipsius Cameræ seu Reipublicæ commodo vel respectivè damno cessisset, juxta casum, de quo *in Romana Religionis hoc eodem titulo disc.* 33. ubi Camera etiam pro extrinseco & alterato pretio vendiderat, tantumdem restituitura, & casum conversum, quando eadem pro minus vendidisset, de quo plenè agitur apud Capyc. Latr. *decis.* 180. quorum neutrum in præsenti concurrebat, quoniam dicta additio facta erat juxta consuetam formam pro solo intrinseco pretio scut. 100. 4

Hinc proinde resultabat, ad effectum, de quo erat quæstio, eamdem Cameram dici non posse dicti Appaltatoris creditricem in dicta rata pretii extrinseci seu accidentalis, quoniam ipsa in hac parte gerere solùm videbatur, vel partes fidejussoris hujus Appaltatoris, pro cautela montistarum suam fidem pro alieno debito adhibendo, eo modo, quo facere solet, quando aliquos Barones, five etiam particulares, aut Communitates admittit ad Montes Camerales, ut fecit præsertim pro Universitate hebræorum cum similibus, Seu verius gerere dicitur partes imponentis censum super ejus bonis in gratiam alterius, qui ipsum impositorem relevare debet juxta casum, de quo *decis.* 46. *in fine part.* 7. *recent.* & sæpiùs. 5

Quo posito, fidejussor aliud à principali debitore prætendere non potest, nisi relevationem, & quantum importaret suum damnum in casu quo ille suam obligationem non impleret, ad communiter notata *in l. unica, Cod. de sententia pro eo quod interest*; Undè propterea fidejussor neque actionem habet ad interesse extrinsecum 6

cum seu accidentale, nisi prævia intimatione aliisque concurrentibus requisitis, ex deductis per Cenc. *de Cens. qu.75.n.7.* Duard. *eodem tract. §.3. quæst.13. num.32.* Rota post utrumque *decis.324.* & tanquam absolutum supponitur apud Otthob. *decis.289. & decis.270. par.11. recent.*

Replicabatur per Camerales, idque faciebat impressionem quod Appaltator se obligassет reemere totidem loca montium, ut illorum extinctio in fine appaltus, seu alias quando sibi videretur sequi posset, undè propterea inferebatur, quod dum ab aliis privatis Montistis acquisitionem per viam emptionis faceæ oportebat, utrumque pretium perneceſſe ſolvendum erat, quoniam ut ſupra dictum eſt, quoad ipſos Montiſtas inter ſe contractantes, nulla differentia eſt inter pretium intrinſecum, & extrinſecum; Sed mihi, reflectenti etiam ad veritatem, iſta reſponſio ad effectum de quo agebatur, videbatur parum probabilis, quoniam fidejuſſor inquirere non debet, quomodo, & pro quanto ſuam obligationem diſſoluturus eſſet, ſed reſpicere debet ad proprium intereſſe, & quanti ſua intereſt, ſeu in quo damnificatus remanere poſſet, & de quo incumbit ſe aſſecurare; Adinſtar eorum, quæ habemus in materia uſuraria, in qua in ordine ad creditorem, non inſpicitur quanti intereſt debitoris, ſed quanti intereſſe ſua, cum ſimilibus; Potiſſimè verò quia hoc novennio durante, incertum erat, quale juxta accidentales temporum varietates futurum eſſet hujuſmodi pretium extrinſecum, quod Appaltator ſperare adeò diminuendum, quod etiam pretium intrinſecum diminueret, ut de facto contigit de anno 1664. in quo ob aliqua accidentia, loca Montium Cameralia contractabantur ad rationem ſcut.90. circiter pro quolibet, diminuto valore intrinſeco in ſcutis circiter decem, cum hic ſit effectus temporis reſpectivè pacifici & uberis, ac bellicoſi, vel alias calamitoſi. Ut etiam in bello habito per Sedem Apoſtolicam de anno 1643. vidimus loca Montium Cameralia paſſa eſſe diminutionem valoris intrinſeci in ſcutis 20. & forſan 30. circiter pro quolibet; Unde propterea ſemper firmum remanere dicebam, ceſſare præcipuum ac eſſentiale requiſitum ſuſpicionis fugæ, quod ſcilicet ageretur de debito certo & liquido, juxta ſuperius allegatas auctoritates cum aliis apud eas, Neque in hoc dicebam (& aliquis doctiſſimus Cameralis non negabat) fiſcum habere aliquod privilegium à præfata juris diſpoſitione exorbitans, quoniam inter plura privilegia, quæ fiſcus habet contra ejus debitores recenſita, cæteris allegatis, per Peregr. *de Jure fiſci lib.6. tit.7.* iſtud non videtur connumerari; Atque recepta propoſitio eſt, eodem modo quo ex magis vera & communi habemus in dote, ut pluries in ſua materia ſub *titulo de dote* fiſcum non eſſe generaliter in omnibus privilegiatum, ſed ſolùm in caſibus in jure expreſſis, quibus ceſſantibus, ejuſdem juris generalibus more privatorum ſubjacet ad text. cum ibi notatis *in l. idem, ff. de compenſat. cum concord.* per Peregr. *de Jure fiſci diſt. lib.6. tit. primo num.1.* Farinac. *quæſt.33. num.88.* Rovit. *deciſ.83. num.5.* & cæteri communiter.

Quo verò ad aliam creditipartitam, pro qua Appaltator juratus fuerat ſuſpectus, Cameralium fundamentum conſiſtebat in eo, quod calculando ratam temporis decurſi à die ſuſcepti appaltus, ac repartiendo cenſum ſeu penſionem cum regulis aritmeticis pro rata dicti temporis, ita remanebat debitor in tanta ſumma, cùm ageretur de fructu civili currente ſingulis diebus, imò horis, & momentis, non obſtante dilatione novem menſium ad formam conventionis Appaltatori conceſſa, quoniam dicebant, mandatum relaxatum non fuiſſe ad effectum ſolvendi, ſed ſolùm pro aſſecuratione; Ac ulteriùs dicebant, fiſcum in hoc eſſe privilegiatum, quod ſcilicet ante diem ejus debitorem cogere poteſt ad ſolvendum, detracto tamen ſeu bonificato intereſſe medii temporis, *ad text. in l. prima, Cod. de conditione ex lege, ubi gloſ.* Bald. & cæteri, Afflict. *in cap. primo verbo Veſtigialia n.51. tit. quæ ſint regalia*, Peregr. *de jure fiſci diſt. lib.6. tit.7. n.21.* & communiter.

Verùm & in hoc parum probabilem dicebam Camerarium prætenſionem, quoniam quoad primum aſſumptum facultatis petendi aſſecurationem, etiam antequam cederet dies ſolutionis, id non eſt privilegium particulare fiſci, ſed adinſtar eorum, quæ habentur *in l. ſi conſtante, ff. ſoluto matrimonio, cum concord.* petitur aſſecuratio, ut adveniente tempore ſequi poſſit ſolutio, eodem modo quo conceditur etiam judicium præventivum, non pro ſolutione ſeu executione, ſed pro declaratione, ut adveniente tempore executio ſequi poſſit; Verùm ad hunc effectum requiritur accidentalis deterioratio, & ſic mutatio ſtatus debitoris, itaut non ſit in eo ſtatu, in quo erat de tempore contractus; Si enim debitoris ſtatus immutatus non eſſet, neque ejus conditio interim deteriorata, tunc etiamſi ſuſpectus parumque idoneus eſſet, non per hoc intraret facultas eum jurandi ſuſpectum, quoniam ſibi imputare debet alter contrahens, cur tunc ad ejus conditionem non reſpexerit, atque minus idonei fidem ſequutus ſit, Alex. *conſ.241. lib.6. per tot.* & cæteri per Thomat. *deciſ.85.n.3. & 4.* concordantibus *in diſt. Interammen. ſeu Romana nullitatis mandati 11. Decembris 1632.* coram Albergato. Unde cùm in propoſito nulla concurreret immutatio, ſed Appaltator eſſe idem, qualis ab initio fuerat, eademque bona poſſideret, nullo modo jurari poterat.

Et quoad alterum punctum de jure in ſuo caſu verum, ceſſabat applicator ad factum, quoniam ut patet ex allegatis & aliis iſtud privilegium fundatum eſt in ratione publicæ neceſſitatis, qua imminente id conceditur, & non aliàs, ut ita publicæ cauſæ conſuleretur, itaut ceſſante iſta neceſſitate, fiſcus reguletur etiam jure privati circa duplicationem inducirum, ut cæteris allegatis advertit Peregr. *diſt. lib.6. tit.7. eodem num.21.*

Præterea obſervabam, erroneum videri dictum aſſumptum, quod ſcilicet Appaltator eſſet jam debitor dictæ ſummæ, quæ cum regulis aritmeticis cadebat habita ratione temporis decurſi, itaut dici poſſet, ut Camerales dicebant, quod veniſſet, non autem ceſſiſſet dies debiti; In hac etenim materia regulandi debitum penſionis pro locatione rei fructiferæ, juxta communem traditionem ſcribentium *in l. divortio, ff. ſoluto matrimonio*, frequentiorem verò beneficialiſtarum exinde deſumentium, ad effectum regulandi, vel penſionem, vel diviſionem fructuum, inter prædeceſſorem & ſucceſſorem, non attenduntur tempora, in quibus penſio maturat, quia poteſt eſſe anticipata, & poſticipata in gratiam unius vel alterius contrahentis, ſed attenditur ipſa perceptio fructuum ex deductis per Honded. *conſ.85. n.13. & ſeqq. lib.2.* Lotter. *de benef. par.1. cap.44. n.24. & ſeqq.* Gluth. *obſer.24. num.7. & per tot.* Fontanell. *de pactis clauſ.6. gl.2. part.2. num.41.* & communiter; Et ideò ubi agitur de prædiis urbanis, ſeu ruſticis jure urbanorum regulandis, ut ſunt horti, in quibus fructus ſingulis temporibus pariformiter percipitur, & tunc rectè penſionis debitum regulatur pro rata temporis tanquam ſpecies fructus civilis, habita ratione ſingulorum menſium, dierum, & horarum; Ubi verò agitur de prædiis, & bonis non uniformem fructum redolentibus, quia magis fructent in una parte anni, quàm in altera, ſive magis in uno anno, quàm in alio, tunc dicta regula non intrat ſuper æquali rata temporis, ſed totum tempus, in quo omnium fructuum perceptio perficitur, regulatur pro uno anno ad notata per Bart. Caſtrenſ. & allos *in diſt. l. divortio, §. quod in anno, & in l. item quæritur, §. ultimo, ff. locati*, cum concord. per Menoch. *lib.3. præſumpt. 85.* & per Barboſ. *de Epiſcopo alleg.95. num.4.* Rota *deciſ. 219. num.7. & 8. par.10. recent.* ubi in propoſito regulandi triennalem locationem bonorum Eccleſiæ permiſſam *per extravag. ambitioſæ de rebus Eccleſiæ non alien.*

Talis autem naturæ ſunt hujuſmodi appaltus Camerales complexivi, non ſolùm fructuum naturalium, induſtrialium & civilium, qui ſingulis annis, ſeu in ſingula tempora percipiuntur, ſed etiam jurium ac Regalium emolumentorum provenientium à privilegiis, quæ Appaltatoribus conceduntur, privatis non competentia, ut ſunt, incertæ frugum & mercium, quæ in hoc Principatu, tanquam venientes ſub prohibitione dardanariæ, privatis non permittuntur, conceduntur verò Appaltatoribus ſolventibus pro eis partem penſionis. Ac etiam ſunt extractiones frugum aliàs prohibitæ, vulgò *trattæ* nuncupatæ, de quibus habetur in Ferrarien. extractionis *hoc cod. titul. diſcur.133.* & in aliis. Iſte autem fructus per Appaltatorem non percipitur in primo anno, in quo ob incertas & tractas prædeceſſoris, remanet in hac parte penè inutilis, unde recipiendo utilitatem in fine anni, ita adeſſe dicitur annorum poſſicipatio, ita & taliter, quod fructum ultimi anni, de facto percipiat poſt jam finitum appaltum, eodem modo, quo regulata materia à dicta *l. divortio*, cum concord. ſi vir de tempore contracti matrimonii habet vineam, vel alium fundum vacuum, quia fructus de proximo recollecti ſint, percipit fructum etiam

etiam poſt tempus diſſoluti matrimonii, ſeu aliàs factum caſum reſtitutionis dotis. Ac etiam, quia in primo anno Appaltator magnas impenſas facere debet tanquam per ſpeciem ſegetum pro directione & præparatione negotiorum, & induſtriarum, in quibus major hujuſmodi appaltuum nervus conſiſtere dicitur. Unde propterea, ut habetur in Fulginaten. ſalium *diſc. 107.* hoc eodem titulo, experientia docet, quod in appaltibus ſalium, & ſimilibus, primi anni ſolent eſſe damnoſi parumque fructiferi, ultimi verò uberes & compenſativi, quoniam hujuſmodi appaltus in ipſo jure vendendi, ſeu prærogativa faciendi id quod alii non faciunt, magis conſiſtere dicitur, juxtà magiſtrale *conſil.156.* Soccin. *lib.2.* Et conſequenter dictus modus ſolutioni penſionis adjectus, non erat gratia dilationis ſolvendi debitum jam maturatum pro fructibus perceptis, ſed erat correſpectivus ad fructuum percipiendum, ideòque reverà Appaltator dici non poterat debitor.

ROMANA PRÆTENSÆ CONFISCATIONIS PRO ANTONIO BORANO CUM FISCO.

Diſcurſus pro veritate.

An fiſcus ex perſona & juribus Banniti capitalis, actionem habeat ad fideicommiſſum Bannito ante vel poſt bannum reſpectivè delato, ſed non agnito.

Et de juribus de ſui natura tranſmiſſibilibus ad hæredes, quæ non tranſmittuntur in fiſcum.

SUMMARIUM.

1 *Affectio ſeries.*
2 *Creditores jus non habent ad jura debitori delata, ſed non agnita.*
3 *Fortius tale jus non habet fiſcus.*
4 *Fiſcus pœnalis eſt deterior omnibus creditoribus.*
5 *Fiſcus ubi confiſcatio eſt generalis habetur loco hæredis.*
6 *An & quando in fiſcum tranſmittatur fideicommiſſum non agnitum.*
7 *De pluribus quæ concedantur hæredi, vel creditoribus, ſed denegantur fiſco.*
8 *Quid attenta Conſtitutione Sixti V. & bannimentis generalibus.*
9 *Fiſcus ſuccedit in fideicommiſſo jam agnito.*

DISC. CXXIII.

1 MArius Gironus, inſtitutis Cæſare, & Julio filiis maſculis, relicta ſolùm dote quatuor filiabus, poſt reciprocam inter eos ordinatam, ſubſtituit ultimo ſive poſt reciprocam inter eos ordinatam, ſubſtituit ultimo ſive ne filiis morientibus dictas fœminas ſuperſtites, ac iſtis Claudiam ſororem, vel iſtius præmortuæ filios, unde facto caſu dictæ ſubſtitutionis ad favorem Octavii de Bubalo filii Claudiæ per mortem omnium dictorum filiorum teſtatoris abſque prole, qui tamen tunc de tempore facti caſus, per mortem ultimæ fœminæ oblatæ in Monaſterio Turris ſpeculorum, per Curiam Vicarii in criminalibus capitaliter bannitis fuerat cum confiſcatione bonorum, Prætendere cœpit fiſcus ſibi deberi bona ad dictum fideicommiſſum pertinentia poſſeſſa per Antonium Boranum hæredem dicti Julii ultimi maſculi defuncti, ſed quæſtio ceſſabat ex facto potiùs quàm ex jure, quia ubi etiam agnitio præceſſiſſet, ſive idem Octavius nunquam bannitus eſſet, vel in gratiam reſtitueretur, adhuc inanis remanebat prætenſio, dum detractis ære alieno, legitima, & dotibus quatuor filiabus conſtituris in facto docebatur, nil penitus in hæreditate fideicommiſſaria remanere.

2 Verùm ubi etiam hac facti circumſtantia ceſſante, remaniſſent bona, in quibus dicta fideicommiſſaria ſucceſſio verificabilis eſſet, Conſultus pro veritate à dicto Antonio, cùm de reliquo in criminalibus non facilem, ac frequentem haberem ſcribendi conſuetudinem, ut à claſſicis Curiæ Advocatis ferè communiter ſervatur; Reſpondi omninò vanam, ac improbabilem videri fiſci prætenſionem, quoniam ſola fideicommiſſi delatio, ſeu apertura ſine agnitione non transfere dominium in vocatum, qui poteſt non agnoſcere. Unde propterea receptum eſt, creditoribus ejus, ad cujus favorem fideicommiſſaria vel alia ſucceſſio eſt aperta, nullum jus competere ad talia bona, non prævia agnitione, ſine qua dicuntur eſſe in terminis nudæ facultatis pendentis ab animo principalis, non exercibilis per creditorem vel alium jus habentem in bonis, & juribus debitoris ad communiter notat. in *l. qui autem, ff. quæ in fraud. cred.* Capic. Latr. *& adden. dec.8. & 34.* Prat. *obſer.15. & 16.* Salgad. *in labyrinth. par.2. cap.10. nu.103. & ſeqq.* Rota in Firmana fideicommiſſi de Formonis 9. Junii 1634. Panzirolo, ſæpiſſimè in aliis canonizata, ut non ſemel *ſub tit. de credito*, ita ut ſit hodie concluſio plana & præſupponenda quoad creditores. Et in ſpecialibus terminis fiſci ad ſatietatem in cæteris collectis cum conſueto elaborato, ſed infelici prolixo ſtylo Caſtill. *tom 5. controv. c.112.* ubi concordantes.

Si enim id procedit in præjudicium creditorum, 3 etiam hypothecariorum, ſoventium cauſam verè onerоſam & correſpectivam, cujus cauſa favorabilis eſt, ac æquitatem fovet; Multò magis dicebam id recipiendum eſſe in Fiſco contendente de lucro, ac agente de pœna, & ſic de materia odioſa, cui æquitas potiùs reſiſtit, itaut in dubio contra eum ſit judicandum, atque in concurſu 4 creditorum vel aliorum, etiam ſolam perſonalem habentium, deterioris eſt conditionis, nullatenus gaudens illis privilegiis, quæ ſibi tanquam creditori conceduntur, ex deduct. per Coſtant. *in l. 1. C. de pœn. Fiſcal. lib. 10.* Capic. Latr. *conſult. 33. & 34.* Salgad. *in labyrinth. part.1. cap. 7.* ubi de hac differentia Fiſci creditoris, & Fiſci pœnalis.

Quando Fiſcus veniret tanquam creditor pro certa pœna, id videbatur abſolutum. Difficultas verò conſiſtebat in eo, quod ipſe veniebat ob confiſcationem univerſalem, tanquam hæres anomolus, ſuccedent in univerſum jus activum, & paſſivum delinquentis, Duran. *deciſ. 380.* Staiban. *reſol.69.* Rovit. *pragm prima de bon. prodit.* Capic. Latr. *diſta conſul.34. & 131.* Salgad. *in labyrint. par.1. diſto cap.7.* Peregr. *de jur. Fiſc. lib.5. tit.1. num. 68. & ſeq.* 5 unde quemadmodum fideicommiſſum purificatum in vita ſubſtituti, licet non agnitum, abſque dubio tranſmittitur ad hæredem, licet tanquam agnoſcendum, itaut neceſſaria etiam ſit agnitio tranſmiſſarii ad effectum dominii, & poſſeſſionis ut in materia *ſub titulo de fideicommiſſii*, & poſſeſſionis ut in materia *ſub titulo de fideicommiſſii*, ac etiam in Mediolanen. Juriſpatronatus *ſub titulo de Jurepatronatus*, ac in deciſionibus in ea cauſa editis, ita videbatur, Fiſcum tanquam hæredem poſſe hujuſmodi tranſmiſſionem prætendere.

Quidquid autem ſit de puncto, quando ageretur de fideicommiſſo jam dicto ante bannum, itaut quando caſus dictæ anomolæ ſucceſſionis in fiſco verificatus eſt, in ea iſtud jus, ſaltem in terminis facultatis exiſtere diceretur, 6 quo etiam caſu ex infra dicendis, adhuc contra fiſcum factis dubitari poſſet. In hac tamen facti ſpecie omnis difficultas ceſſabat, quoniam fideicommiſſi caſus factus erat poſt bannum, quo caſu concordare videntur omnes, ut hæc tranſmiſſio non detur ut ex Bal. Angel. Boſſio, & aliis, Natt. *conſ.472.* Peregr. *de jure fiſci, lib.5. tit.1. n.93. & de fideic. art.31. n.fin.* Noal. *de tranſmiſſ. caſu 1. n.60. cum ſeq.* quia ſicuti naturaliter moriens pendente adhuc conditione, ſuam vocationem non tranſmittit, ita dicendum videtur de moriente civiliter, & quia publicatio bonorum non capit futura.

Sed quando etiam ageretur de jure delato ante bannum non tamen agnitio, quamvis Peregr. *de jure fiſci diſto lib.5. tit.1. n.84. in principio*, ex Bald. Alex. Jaſ. & aliis quos allegat, affirmativam tenere videatur, quod clarius explicat *de fideicomm. diſi. art.31. nu.fin.* Nihilominus mihi videbatur probabilior opinio contraria, quam tenent Aretin. Decius, Riminal. Cepolla, & alii relati per eumdem Peregr. *cod.n.84.* Nedum ex ratione quod confiſcatio trahitur ad quæſita per damnatum, non autem ad acquirenda. Sed ex alia, quod fiſcus non eſt verus hæres, ſed habetur loco hæredis, unde propterea multa fiſco denegantur, quæ conceduntur hæredi ut infra. Ac etiam fortiùs ex verifimili deficiente utraque voluntate, tam fideicommittentis quam ipſius damnati, tranſmittendi hanc facultatem in adeò odibilem ſucceſſorem, cùm ferè omnium fideicommittentium conſuetudo ſit ordinandi fiſci excluſionem, imò etiam eorum, qui nullum ordinant fideicommiſſum reſtitutorium, *juxta dec.258.* Otthob. & ſæpè in ſua materia *ſub tit. de fideicommiſſis.*

Hinc habemus, rectè ſubſtineri onus fideicommiſſi, etiam ſuper legitima in caſu delicti ad excluſionem fiſci, 7 *ut in Romana ſeu Januen. officiorum pro Regiis, & in Parmen. fideicommiſſi de Scuffonis ſub tit. de fideicommiſſis, & ſub altero de legitima & detractibus.* Item jus contrahendi teſtamentum ex cauſa præteritionis vel exhære-

dationis, seu jus rejiciendi onus de legitima transmittuntur ad hæredem, & tamen non transmittuntur ad fiscum ex deductis per Capyc. Latr. *d. consult.* 33. & *seq.* Giurb. *conf. crim.* 56. Farinac. *conf.* 173. *lib.* 2. Vermiglio. *conf.* 51. *n.* 3. Atque licet ex magis communi, facta donatione omnium bonorum sub reservatione facultatis testandi de certa summa, ista transmittatur ad hæredes intestatos facultatarii, quamvis dicta facultas ad exercitium non deducatur, nihilominus hæc transmissio non datur ad Fiscum Mastrill. *dec.* 277. Castill. *dec.* 142. Hodiern. ad Surd. *dec.* 272. *n.* 3. ex dicta ratione cessantis veritimilis voluntatis transmittentis in talem hæredem, qui non verus ex præsumpta voluntate morientis, sed potiùs anomalus dicitur, per annihilationem magis, quam per successionem.

8 Motivabatur ex parte fisci *de Consist. 6. Sixti V. §. 8.* ubi disponitur confiscationi locum fieri non obstantibus fideicommissis. Sed facilis erat responsio, cùm dictæ Constitutionis contextus ostendat, eam loqui de bonis jam possessis à damnato, atque pro fruitione pro tempore ejus vitæ, quæ transit in fiscum tanquam de bonis jam quæsitis, non autem de quærendis, juxta ea, quæ habentur collecta apud Salgad. *par* 3. *c.* 15. & pro absoluto habetur per Peregr. & alios locis citatis, nisi expressa consueta cautela fisci exclusiva per fideicommissi ordinatorem adjecta sit. Ideòque dicta Bulla prodiit pro tollendis omnibus his juris ambiguitatibus in prædicto casu in quo in bonis jam possessis & quæsitis, prætendatur exclusio Fisci ex causa fideicommissorum, secus autem in jure quærendo, de quo Bulla non loquitur, atque ad ejus limites, & relativè disponunt bannimenta generalia, & hanc dixi mihi videri veritatem.

ANNOT. AD DISC. CXXIII.

Videnda sunt ea, quæ habentur infra *disc.* 160.

PERUSINA PARTICIPATIONIS POENARUM PRO THESAURARIIS UMBRIÆ CUM CAMERA.

Casus disputatus in Congregatione Camerali, & concordatus.

Appaltatori pœnarum seu proventuum ex maleficiis an debeantur pœnæ seu proventus provenientes ex condemnatione seu mulcta, aut compositione sequuta in Curia Principis pro delicto in loco appaltus.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Conductori pœnarum loci debetur ea quæ in alia curia decreta est.*
3 *De concursu plurium Baronum, vel officialium ad pœnam pecuniariam.*

DISC. CXXIV.

1 CUm inter effectus comprehensos sub appaltu Thesauriariæ Umbriæ, essent mulctæ seu pœnæ maleficiorum illius Provinciæ, atque casus dedisset, quod ob delictum ibi commissum, pars offensa ex privilegio *l. unicæ C. quando Imperator &c.* causam traxisset ad Curiam Romanam, in qua reus ad quamdam pœnam pecuniariam condemnatus fuit Cameræ applicatam. Hinc orta est controversia in Congregatione computorum, inter dictos Thesaurarios & Camerales, cui nam dicta pœna applicanda esset, prætendentibus Cameralibus spectare ad Cameram, quasi quod non sit pœna delata in loco appaltus, quod tamen doctissimus Cameræ Advocatus nullatenus cum terminis specialibus probabat, sed solùm ad id probandum insistebat in conclusione, quod privilegium dictæ *leg. unicæ*, tanquam insertum in corpore juris non venit sub generalitate verborum, sed expressa mentione indiget.

2 Pro Thesaurariis scribens, dicebam conclusionem esse in suo casu veram, ubi scilicet agitur de præjudicio illorum, quibus tale privilegium competit, & ad effectum inspiciendi, an illud intret necne. A nostræ autem controversiæ casu extraneam esse, quia non erat quæstio super privilegii competentia, sed an pœna dici possit de loco comprehenso sub appaltu. In quo puncto affirmativam omninò veriorem dicebam, quia eo ipso, quod maleficium committitur, acquiri dicitur jus conductori foventi præsertim causam onerosam, non curato, an condemnatio in uno vel alio loco sequatur. Ad quod probandum adducebam individualem auctoritatem Vermigl. *conf.* 437. 438. & 440. in quibus in specie id firmatur, ac deducuntur fundamenta quæ ibidem videri possunt.

Quod clarè observabam probari ex capitulis ejusdem appaltus, in quibus disponitur, ad Thesaurarios spectare pœnas pro quibuscumque delictis etiam læsæ majestatis, & tamen de istis non cognoscunt judices inferiores, sed solus Princeps ejusque suprema Curia, etiam in prima instantia Farinac. *qu* 118. *n.* 15. *cum seqq.* ergo attendi non debet locus cognitioni causæ, & condemnationis, seu delicti.

Præterea hujusmodi quæstiones cadere solent inter diversos Principes seu Officiales, & Barones, itaut contentio sit, An pœna in unam vel alteram bursam intrare debeat, & de quo agunt Constantius *in l.* 1. *C. pœn. fiscal cred. præferr. lib.* 10. *n.* 22. *cum seqq.* Franch. *dec.* 454. Apont. *de potestate Proreg. tit.* 1. *§.* 3. Rovit. *pragm.* 5. *de administr. Universi. & progm.* 1. *de prohib. vend. Thes. & adden. decis.* 132. & 266. Sanfel. *dec.* 29. Merlin. *dec.* 125. & 168. *aliàs* 449. *par.* 5. *rec.* Secus autem ubi unus, & idem est utriusque loci fiscus, itaut in unam eamdemque bursam pœna intrare dicatur, sive in uno sive in altero loco sequatur condemnatio, quia tunc idem fiscus ex delictis in ista Provincia contingentibus duplicem utilitatem reportaret, pensionem scilicet ab Appaltatoribus, & pœnam à delinquentibus ex sola formalitate mutationis loci ab ipsius Principis facto pendente, cum ita omnes causas graves posset ad ejus curiam avocare. Et secundùm præmissa, quibus veritas assistebat, resolutum fuit, licet juxta solitum computa per concordiam solidata essent.

Et ex eisdem rationibus *in una Urbinaten. appaltus pro Perlibertis*, idem dicebam in Congregatione Camerali, ut scilicet Thesaurariis deberetur conventa participatio tractarum ad rationem decem pro centenario, quamvis Thesaurarius Generalis decrevisset quod obtinentes tractas in dicto statu deberent solvere illarum emolumentum, quia non potest locator ex facto ejus voluntario tollere consueta emolumenta Appaltatori, per quem sufficit non stare, ut in simili habetur in Urbinaten. salarii 26. Junii 1652. Zarata & 20. Novembris 1654. Albergato apud Zacch. *de salar. q.* 23. *& prima est repetit.* apud Paitell. *dec.* 40. & generaliter habetur *hoc tit.* & in altero *de locato* de locatore debente præstare patientiam, ac nihil faciente quod conductori præjudicet.

ANNOT. AD DISC. CXXIV.

AD hanc materiam participationis pœnarum, de qua aliis relatis, habetur apud Mastrill. *dec.* 12. Farinac. *conf.* 107. & 148. *lib.* 2. Larrea *alleg.* 37. de pœnis scilicet incursis, & declaratis de tempore unius officialis, exactis autem de tempore alterius, habentur in hoc Statu Ecclesiastico Constitutiones 93. Sixti V. 5. Clementis VIII. & 88. Pauli V. ex quibus quæstio decisa remanere videtur, quod scilicet in participatione, seu repartitione, attendi debeat tempus, in quo incameratio cum effectu sequatur, quasi quod illud sit præmium, quod ex pecuniis, vel bonis jam obtentis fiscus præbeat officialibus, aliisque participantibus, tanquam per speciem admissionis ad convivium, seu ad mensam, ut in ea accumbant illi officiales, qui reperiuntur de tempore, quo cibi sunt jam præparati, non autem illi, qui erant officiales de tempore, quo apertum fuit jus ad cibos assequendos, cum potius id videatur importare quandam præparationem futuri convivii, cujus tempus attendendum venit.

Quare in hoc proposito, quæstio cadere videtur in casu, quo pœna jam declarata, & cognita sit, sed fiscus, vel ejus officiales concesserint reo, qui pœnam passus est, vel alteri, qui eam solvere debet, aliquam dilationem ad solvendum, & de hoc agitur apud Farinac. *d. conf.* 107. *lib.* 2. ubi quod tunc habetur pro jam incamerata ad favorem primi officialis, dum dilatio non percutit substantiam, neque isto casu intrat ratio incertitudinis, quod scilicet prius incertum esset, an pœnam effectum sortiri deberet, necne, ob gratiam Principis, vel ob aliud accidens, ob quod licèt de jure incursa sit, potest effectum non sortiri.

Ideòque in casus contingentia, in una Romana Centesimæ, inter prædecessorem, & successurem in officio substituti Commissarii Cameræ, dicebam, consultus pro veritate circa participationem emolumenti resultantis ab incameratione quarumdam secretariarum montium, quod si Camera effectivè obtinuerat secretarias, eas tamen pro ejus commoditate distulisset vendere ad aliquod tempus, intra quod sequuta erat mutatio officialium, quod tunc pro primo officiali respondendum esset, cùm tali casu pœna esset jam consumata, & exacta in ipsis bonis, quæ Camera poterat non vendere, sed pro se retinere, ideòque ejus voluntaria dilatio in vendendo non debebat præjudicare officiali. Secus è converso; dando, in hoc exemplum confiscationis, de qua infra *disc.* 161. quod scilicet cum illa consisteret in Castro, ac etiam in castalibus, quæ Camera poterat vendere, vel pro se retinere, si determinasset retinere, & postea mutato consilio ex intervallo vendidisset, & pretium in pecunia recepisset, illudque incamerasset, tunc dicendum non est, ut attendi debeat istud ultimum tempus, sed potius primum, quoniam tunc verè, & effectivè pœna exacta fuit. Cum præsupposito tamen, quod actus sit jam perfectus, & consumatus, adeòut nulla vigeat dubietas, vel incertitudo circa substantiam, sed sit solum circa exactionem, & in sola ratione dilationis, secus autem si adhuc vigeret dubietas circa substantiam; adeòut res adhuc esset in pendulo, quia nempè à sententia lata super incamerationc, vel super incursu pœnæ, penderet appellatio, vel recursus, unde propterea licet fiscus ex ejus privilegio obtinuerit in possessorio, ob denegationem appellationis suspensivæ, nihilominus rationabiliter abstinuerit à venditione, & ab effectiva incameratione, ob dubietatem, quod in gradu appellationis, condemnatio retractari possit, atque tunc intrare videntur ea, quæ habentur favore illius officialis, qui reperiatur de tempore, quo effectiva incameratio sequatur, ideòt, quod actus sit perfectus.

Ad hanc materiam quoque conferre videntur ea, quæ habentur *dec.* 322. *par.* 4. *recent. tom.* 2. *repetit.* apud Coccin. *dec.* 1839. in proposito participationis munerum, & emolumentorum, quæ solvi solent per noviter promotos ad Cardinalatum, familiaribus Papæ, occasione susceptionis piles, vel receptionis birreti, quod eis absentibus ultra montes, per unum ex familiaribus transmittitur, an scilicet debeantur familiaribus illius Pontificis, qui creavit Cardinales, vel potiùs familiaribus Pontificis successoris, ac regnantis de tempore, quo fiat effectiva distributio massæ ex hujusmodi muneribus conflatæ.

NEAPOLITANA FRUMENTI PRO COLLEGIO ROMANO SOCIETATIS JESU CUM REGIO FISCO, ET CIVITATE NEAPOLIS.

Discursus pro directione causæ.

De obligatione Principis, ejusque potestate circa concernentia Annonam, atque de illius administratione penes quem resideat. Et quando ex ista causa Fiscus obligetur.

Prorex an possit facere fidejussiones, & assecurationes pro annona ad favorem dominorum frumenti, & victualium Civitatis, obligando Fiscum Regium ejusque bona.

Periculum rei venditæ cujus sit, & quando indicatur distractus, vel novatio contractus jam perfecti.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Periculum rei venditæ confidentis in pondere, numero, vel mensura, cujus sit.*
3 *Quando contractus emptionis, & venditionis sit perfectus.*
4 *An, & quando incertitudo pretii obstet necne perfectioni contractus.*
5 *De differentia inter pretium stabilitum, vel aliorum non existentium in publico quotidiano usu, & victualium.*
6 *De probatione valoris frumenti.*
7 *Ubi traditio sequata non est culpa emptoris, habetur pro sequata.*
8 *Annonæ cura, seu administratio principaliter incumbit Principi, cujus mandatarii dicantur Decuriones, & alii officiales.*
9 *Princeps dicitur Reipublicæ maritus, & pater Subdi-*

torum, quos de tempore penuriæ tenetur providere, & subvenire.
10 *Quando Prorex possit vel non fidejubere, & obligare Fiscum Regium.*
11 *Civitas dicitur corpus, & à quibus constituatur, & an defecta parte à devotione Principis, dicatur deficere corpus.*
12 *Ad effectum distractus, seu novationis quæ requirantur.*
13 *Venditor frumenti vel rerum corruptibilium, quando possit propria auctoritate vendere in damnum emptoris.*
14 *Quare requiruntur in contractu, necessaria etiam sunt in distractu.*
15 *An, & quando rectè distrahi possit cum eo, cum quo fuit cont ractum.*

DISC. CXXV.

CUm magna Civitas Neapolis de anno 1647. tum ob generalem Italiæ sterilitatem tum ob motus populares secutos de mense Julii ejusdem anni, gravem frumenti penuriam pateretur, Princeps Rocchæ Aspidis Officialis per Proregem deputatus ad præsidendum, & assistendum nomine Regio in concernentibus annonam, & grassiam dictæ Civitatis, vulgo *Grasserius* nuncupatus, sub die 6. Septembris, de ordine ejusdem Proregis convenit cum procuratore Collegii Romani de emendis tumulis 12. m. frumenti existentis in Apulia in feudo Ortæ ejusdem Collegii, promittendo solutionem pretii ad illam eamdem rationem, qua solveretur quibusdam aliis pariter in eadem Apulla frumentum habentibus, in cujus conventionis executionem, eadem die dictus procurator per epistolam familiarem dedit ordinem superiori Ortæ pro dicti frumenti consignatione, cui demandaret dictus Princeps, qui in dorso ejusdem epistolæ mandavit eidem Superiori, quod dictam consignationem faceret cuidam personæ in Oppido Baroli commoranti, cujus onus & cura esse deberet illud conduci faciendi ad Oppidum prædictum, & exinde transmittendi Neapolim cum navibus.

Sequuta fuit consignatio dicto adjecto tumulorum 2. m. circiter, de quibus utpotè solutis nulla erat quæstio, reliquorum autem 10. m. suspensa fuit ob novum ordinem à dicto *Grasserio* datum, stantibus novis motibus popularibus sequutis sub die 5. Decembris.

Magis autem ob dictos motus crescente penuria, tam illius partis Civitatis, quæ fidelitatem Regi conservabat, quam arcium, ac terreitris, & maritimi exercitus Regii; Idcircò, Prorex dedit in mandatis Gubernatori Baroli, ut omnino curaret consignationem frumentorum, eorumque onerationem in duabus navibus in eo portu existentibus, ut quamprimum ducerentur pro servitio Civitatis, arcium, & exercitus, eidem injungendo, ut ipsius nomine frumentorum dominos de pretii solutione assecuraret. In cujus mandati exequutionem Gubernator prædictus comminando etiam violentias cum militum transmissione, curavit per dictum Superiorem Ortæ sibi consignari dictos tumulos 10. m. quos conductos ad portum oneravit in dictis duabus navibus, atque in apocis, vulgò nuncupatis *polizè di Carico*, expressum fuit, dictum frumentum esse idem contentum in dicto partito tumulorum 12. m. facto per dictum *Grasserium*, ad effectum consignandi eidem, vel cui Prorex mandaret.

Sequuta oneratione, dum naves suum iter progrederentur, ex parte dicti Superioris Ortæ porrectus fuit supplex libellus Proregi in Collaterali Consilio, in quo facta præmissorum narrativa, supplicatum fuit impartiri facultatem habendi dictum frumentum, postquam ad portum advenerit, ad effectum distribuendi pistoribus Civitatis, atque ab eis sua manu pretium exigendi, & juxta petita rescriptum fuit, sed hoc nullum habuit effectum, quoniam ex dictis duabus navibus, una, in qua major pars dicti frumenti onerata erat, ab hostibus vel pyratis depræda fuit, ea verò modica pars, quæ reperiebatur in altera navi ad portum deventa, applicata fuit per Proregem munitioni arcium & fortalitiorum, tam ejusdem Civitatis Neapolis, quam Gaetæ, ac etiam pro servitio classis maritimæ, sed de hac parte utpotè soluta nulla pariter erat quæstio, quæ solum erat pro dicta rata frumenti perempti, pro qua Advocati, & Agentes dicti Collegii, circa eadem tempora judicium instituerunt *in Regia Camera summariæ* contra Fiscum; Quo opponente, nullam contra eum competere actionem, sed contra Civitatem, seu

Annonam, ejusdemque Annonæ peculium, stante quod cum ipsa mediante persona dicti Officialis initus fuerat contractus, in cujus exequutionem sequuta erat traditio, Replicabant quod licet sub hoc simulato nomine præmissa sequuta essent, nihilominus in rei veritate, Proregis intentio fuerat frumentum prædictum capiendi pro servitio Fisci, seu Curiæ Regiæ; Quod probare conabantur cum multis argumentis, & verisimilitudinibus in materia simulationis ponderari solitis, sta nte etiam dicta subsequuta observantia in ea modica frumenti parte, quæ ad portum devenerat; Atque super hoc puncto, per annos circiter 17. subsistentata fuit absque aliqua decisione dispendiosa lis usque ad annum 1665. Quando in Hebdomada majori, partim recreationis, partim negotiorum gratia Ego dictam Civitatem, post 22. annorum moram in ista Curia, revidendo, per PP. Jesuitas hospitio receptus, de hujusmodi causa de proprio judicio consultus, cùm, habita aliquali facti informatione dixissem, pro mea sententia, justam, ac fundatam videri fisci oppositionem, atque hujusmodi judicium ineptè formatum videri, cum directè instituì debuisset contra Civitatem, seu Annonam, vocando tamen ad causam tam Regium fiscum pro actione subsidiaria (quatenus Civitas vel Annona esset non solvendo) quam etiam ipsummet Grasserium contrahentem, ad effectum, de quo infra, Causæ verò defensoribus non placeret; Hinc determinatum fuit desuper convocare congressum, qui ibi *Collegium*, in Curia verò *Congregatio* nuncupatur.

In quo, eruditè quidem, ac benè ordinatè, cum magno verborum apparatu ab aliquo tamen superfluitatis defectu non alieno, defensores prædicti curarunt, eodem modo quo in causa scripserant, probare dictam frumenti consignationem, & respectivè onerationem, verè factam esse pro servitio Regiæ Curiæ, non autem Civitatis, quamvis istius nomen ex simulatis polyticis respectibus expressum fuisset, ideòque insistebant in juris regula *plus valere quod agitur &c.* super qua plures cumulabant auctoritates; Ac etiam super altera regula, quod verisimilitudo imaginem habet veritatis, sicuti econverso inverisimilitudo imaginem habet falsitatis.

Eoque magis hæc procedere dicebant, ex eo quod ob motus populares, tunc, neq; Civitas adesse dicebatur, neq; ejus, Annona, vel ejusdem Officiales, dum omnium rerum ordo sic immutatus erat. Atque ad oretenus per Me ante congressum motivata, quod dum contractus initus erat cum dicto Annonæ Præfecto, actio directa competere debebat contra Civitatem, vel Annonam, subsidiaria vera contra Fiscum, ob dictam assecurationem à Prorege promissam; Replicabant neutrum habere posse subsistentiam; Non quidem primum de actione contra Civitatem, seu Annonam, quoniam ex privilegiis *Ladislai*, aliorumque Regum, administratio illius Annonæ residet penes Civitatis Decuriones, qui *Electi* nuncupantur, penes quos tantùm residet auctoritas desuper contrahendi, ac Civitatem vel Annonæ peculium obligandi, Officialis verò, *Grasserius*, nuncupatus, per Proregem à moderno tempore deputari solitus, nullum in hoc habet votum vel partem, cùm solum præsideat jure cujusdam superintendentiæ.

Minusque alterum de actione subsidiaria contra Fiscum ratione dictæ assecurationis per Proregem promissæ, quoniam Prorex, sive illum consideremus Regis Vicarium, & Procuratorem, sive antiquis Proconsulibus, vel Provinciarum Præsidibus assimilatum, quemadmodum liberè donare non potest bona Fisci, ita minus hidejubere, cùm & hic actus speciem donationis, seu perditionis sapere videatur, absque speciali mandato non faciendus, & in his omnibus absque minima dissonantia, contra communem hujusmodi congressum consuetudinem, omnes erant concordes.

His auditis meum proferendo votum, quamvis ex improviso, & in otio sine libris, dicebam iis non obstantibus in mea persistere sententia, donec methodicas, ac adæquatas responsiones infra deducendis fundamentis audirem.

Atque ut strictè ac methodicè, juxta Romanæ Curiæ laudabilem stylum procederetur, dicebam, quod cum sola quæstio esset super frumento perempto, causa reducebatur ad punctum, de quo *in toto titulo ff. & Cod. de periculo, & commodo rei venditæ*, an scilicet, & cujus damno hujusmodi periculum cedere deberet; In quo puncto constituebam certam juris theoricam deductam præsertim in *l. si peremptorem, & l. illud ff. dicto tit. in l.2. Cod eodem, in l. quod sæpè, §. in his ff. de contrahen. emptione, ibique glos. & DD. communiter*, de quibus Gomez *lib. 2. variar. titulo de emptione & venditione nu. 32.* Medices *de casibus fortuitis q. 10. Par. 3. n. 106. cum aliis in Romana seu Messanen. Ferraceli hoc eodem titulo dise. 118.*

Quod scilicet in hujusmodi rebus consistentibus in pondere, numero vel mensura, periculum sit venditoris, donec sequatur ponderatio, numeratio, vel respectivè mensuratio, qua sequuta periculum est emptori, nisi per istum steterit, quominus illa sequatur, cùm tunc habeatur pro sequuta, idemque resultet effectus; Cùm enim periculum sit sequela dominii, ad effectum ut illud spectare possit ad emptorem, præcedere debet legitimus, ac perfectus contractus emptionis, ac venditionis, cum subsequuta traditione in hujusmodi rebus practicabili.

Qua juris certa theorica ita constituta, & per omnes Congregatos admissa, causæ punctum consistere dicebam in applicatione, cùm enim Collegium haberet absque dubio radicale hujus frumenti dominium utpotè in ejus prædiis & territoriis Ortæ collecti, Idcircò ut ejus actionem fundare posset, oportebat concludere ejusdem frumenti venditionem cum subsequuta consignatione per mensurationem, per quos actus dici posset rei dominium ab uno abdicatum esse, ac translatum in alterum, cui periculum imputandum veniret, & qui pretii jam debitor, antequam casus contingeret, dicendus esset.

Examinando igitur dictos duos actus ad hunc effectum necessarios, unum scilicet perfecti contractus emptionis, & venditionis, alterum verò consignationis; Quatenus pertinet ad primum, de illo constare dicebam cum suis tribus requisitis substantialibus inter procuratorem Collegii, & dictum Principem Rocchæ Præfectum Annonæ seu Grasserium nomine Civitatis contrahentem, dum concurrebant, consensus, certa res, & pretium; Et quamvis obstare videretur aliquis defectus in tertio requisito, dum de certo pretio conventum non fuerat *ad text. in l. finali Cod. de contraben. empt. cum concordan.* per Surd. *dec. 14. n. 6.* & finali latè Merlin. *dec. 367. alias 172. par. 6. recen.* Nihilominus hanc dubitandi rationem ex pluribus cessare dicebam; Primò quia id procedit, ubi nullum pretium conventum est, minusque explicatus modus illud taxandi, vel collatum fuit in voluntatem unius ex contrahentibus; Secus autem ubi conventum est de pretio, quod licet in ipsa conventione appareat incertum, attamen in sui substantia est certum, quia conventum sit per relationem, ex qua certificari potest, Surd. *dec. 82. n. 3. & 13.* Franch. *dec. 23. nu. 3. & per tot.* ibique Adden. Mantic. *de tacit. lib. 4. tit. 19. n. 18. & 21. cum sequ.* & hic erat casus, dum conventum fuit de illo pretio, quod solvetur pro aliis partitis, & maximè quia ex summa tumulorum 2. m. jam consignatorum, & in quibus nulla erat controversia, hæc certitudo patefacta dicebatur.

Secundò quia deventum jam fuerat ad consignationem rei venditæ cum subsequuta consumptione ac respectivè peremptione, itaut contractus fuerit jam exequutus, ac redactus ad terminos irretractabilitatis, quo casu dicitur inesse pretium certum, utpotè judicis arbitrio taxandum, ex motivatis apud Merlin. *dec. 367. alias 172. par. 6. recen. n. 3. cum sequen.* & conferunt, quæ in materia locationis absque conventione certæ pensionis, ubi jam contractus effectum habuit irretractabilem, habentur *dec. 88. par. 2. divers. & in Romana locationis pro Luccio sub tit de locato & conducto*; Sed in hoc secundo fundamento utpotè altioris indaginis, & habente multas inspectiones, ad causam facilitandam, monebam non esse insistendum, dum clariora habebantur.

Tertiò clarius, quia hoc objectum circa pretii incertitudinem, procedere videtur in bonis stabilibus vel aliis, in quibus ob particulares circumstantias, etiam illam affectionis seu deceptionis inter contrahentes de jure permissæ, est omninò incertum, atque ex partium conventione potest esse notabiliter varium, secus autem in hujusmodi victualibus habentibus pretium ferè certum, & uniforme à publico foro & communi usu in dies taxatum, cum tunc venditio simpliciter facta, habere dicatur relationem ad pretium commune, ubi præsertim sequuta est traditio, ut communis praxis docet, atque isto casu absolutum viderur secundum fundamentum, de quo supra; Unde propterea in jure habemus debitorem frumenti vel aliorum victualium hujusmodi, non solventem in tempore teneri ad pretium quanti plurimi de facili taxabilem à publico foro

foro *ad not. in l. vinum, ff. si cert. pet.* Giurb. *decis. 115.* Duran. *dec. 346. dec. 421. par. 9. rec.*

Prout in æstimatione bonorum stabilium vel aliorum, quorum major vel minor valor pendet à singularibus circumstantiis, requiritur judicium peritorum, qui sive gerant personam peritorum, sive illam testium, etiam non interrogati congruas & concludentes rationes allegare debent, cùm id consistat in judicio intellectus *ut in Pisauren. resessionis contractus sub tit. de emptione*, secus autem in æstimatione hujusmodi victualium & rerum in quotidiano humano usu & commercio existentium, quia sufficiunt etiam testes non periti, & quamvis aliquam rationem non adducant, quia potius tanquam res notoria consistere dicitur in sensu corporis, quàm in judicio intellectus add. ad Buratt. *dec 538. nu. fin.*

Quodque frumenti pretium taxationem seu liquidationem recipiat à foro, & prout circa ea tempora idem genus vendi consueverat, Afflict. *dec. 316. n. 6. & 7.* Mantic. *dec. 220. n. 4.* Buratt. *dec. 865. in fine dec. 223. p. 11. rec. Romana afflictus seu frumenti 17. Aprilis 1634. Peating. & in alijs.*

Dum igitur constabat de contractu perfecto inter Civitatem seu annonam, & Collegium, de nullo autem contractu constabat inter idem Collegium, & Cameram Regiam, non videbatur ubinam fundaretur actio directè intentata contra fiscum, dum deficiebat contractus translativus dominii, ex quo resultabat periculum, seu fundamentum actionis.

Quo verò ad alterum requisitum subsequutæ mensurationis, quod ad effectum periculi ut supra est quoque necessarium, ubi etiam subsisterent motivata per alios, quod hæc facta non esset cum emptore vel ejus mandatario, sed cum Gubernatore Baroli mandatario Proregis, quem à contractu extraneum supponebant tanquam tertium per vim & auctoritativè potius, quam ex voluntaria conventione hujusmodi frumentum capientem; Adhuc posito contractu dicebam esse in casu periculi in damnum emptoris ex cujus facto voluntario consignatio cum mensuratione, antequam iste casus contingeret sequuta non erat, dum cœpta jam consignatione tumulorum 2. m. & in actu illam in totum perficiendi, super veneratur ordo ejusdem emptoris dicto correspondali seu mandatario, ut superiederet; Ubi enim fiat per emptorem, quominus ponderatio, numeratio, vel mensuratio sequatur tunc illa habenda est pro jam sequuta, atque suum est periculum, ex supra allegatis juribus & auctoritatibus occasione constituendi theoricam, à qua præsens controversia pendet, ideòque dato quod hic fuisset casus fortuitus, qualis dicitur factum Principis vel cujuscumque procedentis per violentiam, cui resisti non potest, adhuc alterum requisitum verificatum remanebat.

Verùm hæc ex abundanti, quoniam verè tradito cum mensuratione sequuta erat cum ipso emptore recipiente in executionem præcedentis contractus, ut explicitè declaravit Gubernator Baroli in apocis onerationis vulgo nuncupatis *polize di carico*; Licet enim contractus initus esset cum dicto Annonæ Præfecto, seu Grasserio, nihilominus potius ille initus dicendus erat cum ipso Prorege, cujus ministri, seu mandatarii personam dictus Grasserius gerere dicitur, unde contrahens cum procuratore, si tradat rem in contractum deductam ipsi principali, rectè contrahit absque dubio implere dicitur.

Annonæ siquidem cura, seu administratio principaliter incumbit Regi, & ex istius persona Proregi, qui omnes Regis absentis partes implet; Decuriones autem vel Præsecti, aliique officiales Annonæ administrationi deputati, dicuntur ipsius Regis officiales, ac ministri seu mandatarii, eius nomine administrantes, absque eo quod sua potestas abdicata dicatur, ut benè per Apont. *de potestate Prorg. tit. de abundantia Civitatis §. primo nu. 13. cum sequen.*

Atque hinc cessare dicebam objectum, ut supra per congregatos excitatum de defectu potestatis dicti Grasserii absque Decurionibus, quoniam id rectè procederet, quando ipse solus proprio marte contraxisset, sibique rei venditæ traditio facta esset, vel habenda esset pro facta, secus ubi de mandato Proregis ratum habentis, & cum quo seu altero ejus mandatario contractus mediante consignatione exequutus fuit.

Ad hunc tamen effectum laudabam ad causam vocari debere dictum Grasserium, privato nomine satis idoneum, & quem potius Collegio expediebat habere debitorem, quoniam aut ipse sufficientem habebat facultatem contrahendi nomine Civitatis vel Annonæ, ejusque peculium obligandi, aut non; Si habebat, intrabant de plano præmissa, & si non habebat, sequebatur, ipsum tanquam falsum mandatarium actione de dolo teneri ad quanti interest, & sic posito contractu venditionis jam perfecto, atque data persona venditoris, de necessitate dare oportebat personam emptoris, obligatam ad solutionem pretii, quæ dicenda erat, vel illa Civitatis seu Annonæ, vel illa dicti Grasserii malè ut supra contrahentis, non autem illa fisci, cum de istius contractu non appareret, dum persona Proregis interveniisse videbatur, potius tanquam Supremi administratoris ipsius Annonæ, quam uti administratori Regii fisci ac rerum fiscalium.

Subjungebam tamen, quod ubi facta excussione peculii Civitatis vel Annonæ, hæc reperiretur non solvendo, tunc rectè prærendi posset actio subsidiaria contra fiscum seu Cameram Regiam ob expressam assecurationem ab ipso Prorege promissam in litteris directis Gubernatori Baroli ut supra. Ac etiam ex dispositione juris, quia cùm Princeps dicatur maritus Reipublicæ, ac pater subditorum, sibi obligatio incumbit de tempore penuriæ providere de frumento, aliisque victualibus, quæ in casu indigentiæ, populis etiam gratis & de proprio distribuere tenetur, ex deductis in hac materia Annonæ frumentariæ per Rovir. *Ferrarien. hoc eodem titulo, dise. 44. & 45.* in quibus de ista materia annonæ tractatur, ac de obligatione Principis & fisci.

Unde propterea ita de plano cessabat excitatum motivum super defectu potestatis Proregis obligandi Regium fiscum ex causa fidejussionis absque mandato speciali, quoniam id rectè procederet in actibus merè voluntariis importantibus speciem donationis ac perditionis, secus in concernentibus debitum ac sui officii necessitatem, ipsi Regi, si præsens esse incumbentem, cùm etiam in casu, quo Princeps non gerat partes patris gratuito victualia subditis tanquam filiis subministrantis, sed gerat alias partes prudentis œconomi, ita providentis populum, à quo reintegretur de expensis juxta alteram distributionis speciem, de qua locis citatis; Adhuc tamen perneccesse suam fidem interponere debet pro assecuratione mercatorum aliorumque dominorum victualium, qui alias ea daturi non essent sub incertitudine recuperationi pretii à populo, præsertim de tempore revolutionum & mortuum popularium, ideòque Prorex rectè versatus fuerat circa concernentia ejus officium, ac ea, quæ ipsi Regi de necessitate incumbebant.

Ad motivum autem exceptum per eosdem hujus partis Advocatos, quod stantibus motibus popularibus, ex quibus major pars Civitatis defecerat à fide erga Regem, atque se pro Republica gerebat, defecisse diceretur corpus Civitatis, proindeque resolutè essent contractus per ejus Decuriones & Officiales initi, dicebam dupliciter facillimè tolli, nullamque subsistentiam habere; Primò nempè, quia dum hæc immutatio provenerat facto & culpa ipsius Civitatis, id non debebat sibi prodesse, ac alteri præjudicare contra omnia scripti & naturalis juris principia; Et secundo clarius, quia verè hoc assumptum deficientiæ Civitatis nullum habebat fundamentum.

Civitas enim subdita, dicitur corpus politicum, cujus caput est Princeps, membra verò sunt cives, unde si aliqui cives, etiam in parte notabili à sui capitis & reliqui corporis antiqua natura & unitate discedant, id non operatur Civitatis dictique corporis dissolutionem, sed eis ita se facientibus alienos ac extraneos, totum corpus constitui dicitur ex capite & membris validis remanentibus; Ut habemus de Capitulo Cathedralis, cujus sunt caput Episcopus, & membra Canonici, quia si aliqui ex eis, vel ex voluntaria absentia, vel allo accidenti sint impediti, seu aliàs cum Episcopo & reliquis Canonicis uniti esse non possint, totum jus consolidatum dicitur penes reliquo non impeditos, etiam unum, *ut in Cæsaraugustana Canonicatus 30. Maii 1650. Dunnocetto inter suas dec. 856. & In eadem 16. Junii 1653. Albergato*, & 4. Febr. 1654. Bichio, *quarum secunda est dec. 114.* post Tondut. *de pension.* & in aliis etiam instantiis confirmat. in qua scribebam pro Alaieto, *ut habetur in ea causa sub tit. de Canonicis*; Ideòque non curatis illis civibus, qui se fecerant membra putrida, & à suo capite ac reliquo corpore abscissa, totum corpus repræsentabatur in ea parte, quæ fidelitatem ac unitatem suo capiti conservabat, & cui reliqui cives respiscentes

tes, tanquam per remotionem impedimenti, denuò uniti sunt, utpotè ad suam unitatem redeuntes.

12 Major difficultas, quæ vel ex parte Civitatis, vel fisci fieri posset, resultabat ex dicto supplici libello, qui juxta enarratam facti seriem porrectus fuerat ex parte superioris Ortæ in Collaterali Consilio, dum naves essent in itinere, quasi quod exinde deduci posset distractus, atque prioris conventionis novatio; Sed in hoc omnes concordabamus difficultatem non obstare, ex eo potissimo fundamento, quod hodie novatio non inducitur nisi expresè dicatur *juxta text. expressum in l. finali Cod. de novationibus*; Et licet etiam hodie tacita, & implicita novatio admittatur, nihilominus ad hunc effectum requiritur omnimoda incompatibilitas, aliàs ubi novus actus potest esse compatibilis cum præcedenti, tunc illa semper excluditur, quia sufficit quæcunque possibilis conciliatio, ut ex Mantic. Menoch. & cæteris habetur apud Amat. *var. resol. cap.* 50. Capyc. Latr. *cons.* 120. *n.* 1. *cum seqq.* Nulla verò incompatibilitas dignoscebatur inter præcedentem contractum ac petitionem in dicto supplici libello contentam, itaut exindè distractus resultare posset, quoniam petebatur solum facultas distribuendi frumentum pistoribus, postquam ad portum advenerit, ad effectum exigendi propria manu pretium, quod pernecesse non importat recessum à priori contractu, sed potius referri potest ad illius executionem, cum quadam cautela venditoris pro faciliori consequutione precii, quæ aliàs stantibus temporum calamitatibus aliisque circumstantiis reddi potuisset difficilis ac satis periculosa ob notoria impeditimenta concurrentia in Protege & regiis Officialibus vel magistratibus Civitatis.

Ubi enim ex parte emptoris aliquod concurrit impedimentum, sive justum sive injustum, tunc in hujusmodi mer-13 cibus peremptioni subjectis, licitum est venditori, absque aliquo recessu à contractu, illas vendere propria auctoritate, etiam minori pretio quam convento, dummodo bona fides intercedat in damnum emptoris, ut in puncto frumenti firmatur per Rotam *dec.* 219. *nu. fin. par.* 5. *rec.* ubi allegatur Cyriac. *contr.* 226. *n.* 62.

Et nihilominus ubi etiam dicta petitio contineret incompatibilitatem ex qua resultaret distractus, adhuc observabam istum prætendi non posse, dum petitio hujusmodi facultatis erat conditionalis, si & postquam frumentum ad portum devenisset, unde liquet, venditorem non nisi tunc voluisse mercis venditæ dominium reassumere, non autem dum esset in itinere, atque in se suscipere illud periculum, quod emptori de jure incumbebat, dum actus voluntarii non possunt plus operari nec protrahi quam voluntas est. Et potissimè quia ex parte emptoris, licet verbaliter in rescripto super dicto supplici libello dicta facultas concessa fuerit, realiter tamen & de facto denegata, nam illa frumenti rata, quæ in alia navi ad portum salva venit, data non fuit venditori distribuenda ad formam petitionis & rescripti, sed erogata in usus vel Civitatis 14 vel fortalitiorum, & classis maritimæ; Unumquodque enim dissolvitur eo vinculo, quo ligatum est, unde quemadmodum contractus non perficitur, neque hujusmodi mercium dominium transfertur à venditore in emptorem, nisi utriusque consensus jungatur, ac ulterius sequatur traditio mediante actu mensurationis, numerationis vel ponderationis, ut supra; Ita dicendum econverso respectu distractus seu novationis, quæ (dum præfertim res non est integra, sed ad traditionem deventum est) importare dicitur novum contractum novi dominii translativum.

Concurrente etiam alia circumstantia, quod non constabat dictum supplicem libellum porrectum fuisse cum mandato speciali dicti Superioris Ortæ sub cujus nomine cantabat? Quicquid enim esset de mandato præsumpto, quod adhuc negari poterat, dum nulla concurrebat impensa vel alia circumstantia, ex qua ejus præsumptio resulter, dicebam hujusmodi præsumptionem suffragari posse, vel ad substinenda acta judicialia, vel ad interpretationem alicujus rei ambiguæ, similesque effectus non adeò gravis præjudicii, secus autem ad effectum formalis distractus exigentis pro præcipuo & essentiali requisito consensum certum & determinatum.

Motivatus etiam fuit defectus potestatis an scilicet dictus superior tanquam procurator seu institor Collegii potuisset etiamsi voluisset huic præjudicare, atque dictum distractum facere sine mandato speciali, sed in hoc Ego habebam difficultatem, cùm non ageretur de mandatario seu institore specialiter deputato ad vendendum, itaut sequuta venditione ejus facultas consumpta remaneret, neque distrahere posset, eodem modo quo procurator deputatus ad emendum, post perfectam emptionem retrovendere non potest, sed de institore & administratore generali, cujus facultas ad certum actum limitata non erat, unde quemadmodum, liberè & absque principalis consensu speciali contrahere potuit, ita & distrahere, quoniam cessante dicta ratione facultatis limitatæ, & jam consumptæ, juris regula est, distrahi posse cum eo, cum quo contractum fuit; Et ex his juxta meum votum conclusum fuit, evocandos esse ad causam Civitatem & dictum Principem Rochæ; Sed officiales Regiæ Cameræ agnita veritate decreverunt verbaliter tamen, nullo hucusque sequuto effectu, refectionem à Regio fisco faciendam esse.

ANNOT. AD DISC. CXXV.

DE contentis in hoc discursu ad materiam annonæ, actum est supra *in Annot. ad disc.* 44. & 45.

MELEVITANA QUINQUE CANONICATUUM PRO CANONICIS NOVIS CUM CAPITULO CATHEDRALIS.

Casus decisus per Rotam pro Canonicis.

De qua moneta intelligenda sit erectio facta per Sedem Apostolicam de Canonicatibus vel aliis beneficiis noviter erectis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Ubi sit mentio monetæ, de qua intelligatur.*
3 *De differentia inter observantiam interpretativam, & præscriptivam.*
4 *Ubi haberi potest moneta deducta in obligationem, in ea facienda est solutio.*
5 *Etiamsi rara sit, & cum magna difficultate inveniatur, quia tutè admittitur solutio in æquivalenti.*
6 *Princeps tenetur facere monetam bonam cum justo pondere, & valere ubique expendibilem.*
7 *Quando concedatur Principi valorem monetæ augere.*
8 *Deratione postulante prohibitam monetæ.*
9 *Principis laici lex super moneta non obligat exemptos.*
10 *Causæ decisio.*

DISC. CXXVI.

EXcrescentibus redditibus Ecclesiæ Cathedralis Melevitanæ in annuis scutis mille monetæ Romanæ & ultra, Urbanus VIII. de anno 1633. erigi jussit alios quinque canonicatus, quorum singulis in singulos annos præstari deberent scuta biscentum monetæ hujusmodi, prout sequuta erectione servatum fuit usquequo in ea Insula de mandato Magni Magistri, ejusque Consilii fabricata fuit quædam species monetæ æreæ, seu alterius inferioris materiæ, cujus valor ex ejusdem M. Magistri edicto longè supra illius intrinsecum valorem præscriptus fuit cum inscriptione *non æs sed fides*, unde propterea sequuta est satis notabilis cambiorum alteratio, itaut centum scut. illius monetæ neque quinquaginta monetæ aureæ vel argenteæ ubique currentis constituerent; quod etiam frequens habentur in Hispaniis de moneta nuncupata de *Vellon.* & alibi. 1

Hinc propterea orta est controversia inter Capitulum, & dictos quinque novos canonicos, illo prætendente solvere dicta scut. 200. in ea monetæ specie, istis autem pertentibus eadem scut. 200. sed in moneta Romana ad præscriptum litterarum Apostolicarum, pro quarum exequutione favore quinque canonicorum pronunciavit in prima instantia Inquisitor, à cujus decreto introducta per appellationem causa in Rota, Agentes pro Capitulo insistebant in propositionibus generalibus, ut scilicet dum hæc præstatio erat merx laboris à Canonicis in ea Civitate, & pro illius Ecclesiæ servitio præstanda, ibidem cum ejusdem regionis moneta solvenda esset, cumulando beneficialistarum propositiones, tam occasione congruæ, quæ Episcopo vel Curato, per S. C. T. reservatur, seu alterius, quæ ex constitutione Pii V. ad favorem Vicariorum præscribitur, quàm etiam reservationis pensionum, 2

ut

ut quotiesrumque de scutis seu aliis monetarum vocabulis, & speciebus mentio habetur intelligendum sit de illa regionis; Quibus propositionibus addebantur, tum omnimoda monetæ Romanæ deficientia in ea Insula, itaut impossibilis præstatio redderetur, tum inconvenientia eximde resultantia, quod scilicet melioris conditionis esset hujusmodi novi Canonici antiquioribus, quorum redditus in dicta monetæ specie exacti ita longè minores remanerent, Ac demum adducebatur observantia tum particularis per aliquos prædecessores, qui de dictis novis canonicatibus provisi sunt, tum generalis præsertim ipsius Religionis, quia cum ex ejus stabilimentis certa annua præstatio militibus pro alimentis, seu aliis ministris in tot scutis solvenda sit, illa solvitur in hac moneta, & juxta ejus valorem à Principis edictis præscriptum.

Pro Canonicis autem junioribus scribens dicebam, omnia præmissa aliquod probabile fundamentum habere, quoties Bulla erectionis de scutis simpliciter loqueretur absque alio adjuncto, secus autem isto accedente, tunc etenim utpotè in claris non intrant ratiocinationes & argumenta, juxta notam regulam *text. in l. ille aut ille ff. de leg.* 3. Prout neque consueta operatio tribuitur observantiæ, quæ magnifacienda est in ambiguis, tanquam optima interpres, non autem in claris, in quibus non dicitur amplius interpretativa, sed præscriptiva & novæ dispositionis inductiva, indigens proinde omnibus requisitis ad præscriptionem 3 necessariis, juxta receptissimam distinctionem, de qua Barbos. *in l. post dotem* 41. *sub nu.* 47. *& seqq. ff. sol. matrim.* Penia *dec.* 154. *num.* 5. & 6. & 1145. *nu.* 4. *dec.* 319. & 234. *par.* 6. *recen.* & punctualiter in inferius allegan. *Mantuana pensionis.*

Posita verò clara obligatione præstandi singulis canonicis annuo scut. 200. monetæ Romanæ, ut litteraliter in litteris Apostolicis disponitur, & clarius redditur ex subsequuta declaratione Sac. Congregationis, Episcoporum & Regularium negotiis præpositæ, de cujus prævio voto *Urbanus* hujusmodi erectionem fecerat, sequitur verissima juris propositio in similibus terminis pensionis Ecclesiasticæ læpius canonizata, quod ubi species monetæ in obligationem deductæ in rerum natura existit, & haberi 4 potest, tunc in ea facienda est solutio juxta traditionem Bart. *in l. Paulus* 99. *n.* 4. *ff. de solut.* Afflict. *dec.* 194. Rot. *dec.* 686. *n.* 1. *par.* 4. *divers. benè dec.* 430. *par.* 4. *recent.* Penia *dec.* 3. *n.* 6. Gregor. & adden. *dec.* 42. Buratt. & adden. *decis.* 626 & 790. benè de materia Larrea *decis.* 21. *cum pluribus seqq. Mantuana pensionis* 12. *Junii* 1615. *coram Dunozetto inter suas dec* 139. *Toletana pensionis* 31. *Maii* 1660. *coram Albergato*, & in aliis cumulatis *per add. ad dec.* 67. *n.* 29. & *seqq. & n.* 71. & *seqq. par.* 9. *recent.*

In quibus auctoritatibus & decisionibus firmatum ha-5 betur id procedere, quamvis ea monetæ species parum vel nihil esset in commercio, itaut non nisi cum magna difficultate & incommodo haberi possit, quia non per hoc cessat obligatio, quæ in ea constituta est, sed solùm ex quadam æquitate intrat officium judicis, ut debitor admittatur ad solvendum in altera specie monetæ, quæ currat in regione, ita tamen quod æqui valentem valorem constituat, atque id quod solvitur præponderet monetæ in obligationem deductæ, ut ultra allegata habetur *dec.* 688. *par.* 4. *divers. dec.* 215. & *seq.* post Cencium *de Cens. apud Larream d. dec.* 21. *cum seqq.* & in aliis. Unde cùm notus ac certus sit valor scuti monetæ Romanæ constituti ex decem julis, quorum æquivalens rectè solvi potest in alia moneta argentea vel aurea habente valorem intrinsecum correspondentem, seu etiam in hac moneta æreа, regulando tamen valorem intrinsecum ipsius materiæ, non autem extrinsecum à Principe attributum, ita solutio facienda erat, Ut in specie de moneta noviter cussa solvenda pro veteri in tanta quantitate, quod veterem adæquet, Lotter. *de Benef. lib.* 1. *q.* 59. *n.* 214. ubi benè de materia monetarum & *pluries sub tit. de pension.* ubi hæc materia est frequens *ac etiam sub tit. de credito*.

6 Eoque magis præmissa procedere dicebam, stante injustitia hujusmodi Edicti; Princeps enim vel alter Superior, qui jus cudendæ monetæ in loco habet, tenetur illam probam facere cum justo pondere, & valore æquali in massa seu materia non elaborata *ad not.* per Andr. de Barulo, Jo: de Platea, & *alios in l. prima Cod. de veteris numismatis potestate lib.* 10. Borell. *de præstantia Regis Catholici cap.* 12. *n.* 28. & *seqq.* ubi multa ad monetarum materiam notanda deducit, & præsertim, an expensæ necessariæ, pro cussione ponendæ sint in valore, de quo etiam, & aliis ad materiam monetæ benè agit Lotter. *de Benef. lib.* 1. *quæst.* 39. *n.* 189. & *sequen.* 7

Et quamvis in historiis habeatur, probos etiam Princi-pes aliquando improbam & inferioris valoris materiæ monetam cussisse, cui longè majorem valorem extrinsecum ex eorum auctoritate tribuerint, Attamen id fuit tanquam species signi obligantis eumdem Principem, cessante necessitate, supplendi de materia bona, nam aliàs esset subditorum bona ita surripere, illisque commercium cum aliis regionibus omnium auferre, Inter cæteras etenim rationes monetæ pretitatem postulantes, illa videtur potissima, conservationis commercii, quod aliàs dari non 8 potest, nisi intrinsecus monetæ valor sit ubique uniformis, itaut cum quacumque alia probæ monetæ specie sit commutabilis, Lotter. *dicta quæst.* 39. *num.* 180. & *sequen.* ubi cæteri allegantur; Unde quatenus aliàs de facto indebitè fieret, id obligaret quidem de facto ejusdem Principis subditos, non autem istos Canonicos à M. Magistri supe 9 rioritate & jurisdictione exemptos, ut in specie Lotter. *loco citato num.* 219. & habetur *in Rom. seu Januen. restitutionis dotis hoc cod. tit. disc.* 128. Atque ita tolli dicebam objectum deductum ex observantia Religionis, ejusque militum & stipendiatorum, quia ab istis utpotè subditis præceptum eorum Principis & Superioris, sive bonum, sive malum servari oportet, quæ ratio cessat in non subditis.

Quoverò ad inconvenientia, illud præsertim magni incommodi Mensæ Capitularis exinde resultantis, quodque contra verisimilem Papæ intentionem, melioris conditionis essent isti Canonici juniores antiquioribus, Respondebam hæc quidem censeri posse valida motiva deducenda eidem Papæ pro dictæ erectionis moderatione in futuris vacationibus, nullius autem ponderis esse apud Judicem ad formam litterarum Apostolicarum ita expressè disponentium judicare debentem.

Et juxta præmissa per Rotam determinarum fuit *sub* 10 *die* 4. *Aprilis* 1661. *coram Albergato*, ut constat ex decisione desuper edita, atque resolutio justa beneque fundata videtur, stante præsertim inconcussa observantia, quæ ubique habetur, præsertim in Hispaniis, super solutione pensionum Ecclesiasticarum, quæ in scutis monetæ Romanæ reservari solent, Atque ponderabatur etiam observantia individualis pensionum, quæ solvuntur ab ejusdem Insulæ Episcopo, & aliis beneficiatis; Et in specie de anno 1656. Sac. Congregat. S. Officii universalis Inquisitionis determinavit, pensionem ab Episcopo solvendam esse Inquisitori in eadem Insula existenti, in scutis auri, vel in moneta regionis ad proportionem valoris intrinseci scutorum auri non obstante longissima observantia ex eisdem fundamentis, ex quibus idem judicavit in *Imolen. pensionis*, de qua in sua materia *sub tit. de pension.*

ANNOT. AD DISC. CXXVI. & seq.

DE hac materia monetarum, earumque alteratione, cujus damno, vel commodo cedat, agitur *sub tit. de Credito disc.* 140. *tit. de Benef. disc.* 89. & *tit. de Pension disc.* 34. & *seq.* ubi videndum est; Et in specie de hac inferiori moneta Insulæ Melevitanæ *in Miscell. Ecclesiast. lib.* 14. *disc.* 4. ubi quod cussio monetæ inferioris materiæ, cujus pretium intrinsecum, & naturale, ipsius monetæ valori non respondeat, sit species occultæ gabellæ, quæ ita insensibiliter exigitur à subditis, eo modo, quo exigitur cum pretio extrinseco, & alterato salis, aliorumque victualium, quorum jus privativum Princeps habeat; Et de legatorum, aliarumque dispositionum interpretatione, de qua scilicet specie monetæ, vel scutorum intellectum sit *sub tit. de Legat. disc.* 40. & *in ejus Supplemento*, ubi pariter videndum est.

RHEGINEN. PENSIONIS PRO EMANUELE MONTOYA. CUM ARCHIEPISCOPO.

Casus disputatus coram A. C. & resolutus pro Emanuele.

An moneta unius Regni vel Principatus attendi debeat in altero diverso, ex eo quod ibi alterius Regni adjacètiam de facto esset in usu; Et in specie, reservata pensione in scutis monetæ regionis super Ecclesia existente in Provincia Calabriæ, An debeatur in scutis monetæ Regni Neapolitani, vel in illis monetæ Regni Siciliæ ultra Pharum; Et aliqua de hujusmo-

di Regnorum origine, unitate, & diversitate respectivè.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De prima erectione Regnorum utriusque Siciliæ, tunc unicum Regnum constituebant.*
3 *De illorum divisione.*
4 *Quomodo post divisionem Regnum Siciliæ citra nuncupetur.*
5 *In Regno Neapolitana, seu Siciliæ citra, unum est regimen sub eisdem legibus, eademque uniformi moneta.*
6 *Regnum Siciliæ ultra est in omnibus diversum ab illo Siciliæ citra.*
7 *Unio Regnorum sub una Corona non causat eorum unitatem.*
8 *Jus cudendi monetam est de Regalibus, & spectat ad Principem.*
9 *De materia monetarum.*
10 *Si moneta in qua debetur solutio est rara, an admittatur debitor ad solutionem in altera specie.*

DISC. CXXVII.

1 REservata auctoritate Apostolica, ad nominationem Regis Catholici, super fructibus Ecclesiæ Metropolitanæ Rheginen. in Calabria de Regio jurepatronatus ad favorem Emanuelis Montoyæ annua pensione ducatorum 300. monetæ illarum partium, Orta est controversia inter Archiepiscopum, & pensionarium super qualitate monetæ, prætendente Archiepiscopo illam deberi in scutis monetæ Regni Siciliæ ultra, constitutis ex quibusdam *tarenis* ibi nuncupatis, utpotè in dicta Civitate, & Diœcesi in extremis partibus Calabriæ existente, & cum dicto Regno satis proximè confinante, magis frequentata, quàm esset moneta Regni Neapolitani, & introducta desuper causa coram A. C.

Scribens pro Emanuele pensionario, cum sensu etiam veritatis, qualem etiam causæ eventus comprobavit, dum ita judicatum fuit, Dicebam improbabilem, nullique fundamento innixam esse hujusmodi prætensionem, quoniam cum reservatio facta esset de moneta illarum partium, intelligenda erat de illa hujus Regni Siciliæ citra, seu Neapolis, cujus pars, seu membrum est dicta Provincia Calabriæ, omninò separata, & independens à dicto altero Regno Siciliæ ultra.

Quamvis enim inspecta primæva hujusmodi Regnorum 2 erectione sub *Anacleto Antipapa*, seu *Innocentio II.* in persona *Rugerii II.* juxta unam opinionem, sive diverso tempore juxta alteram prius in persona Ruggerii I. Normandi, unicum esset Regnum *Siciliæ* nuncupatum sub unico Rege, complexivum omnium illarum partium, & regionum, quæ hodie utrumque Regnum Siciliæ, & Neapolis constituunt, unde propterea Constitutiones per Federicum Imperatorem compilatæ circa annum 1320. aliæque leges usque ad extrema tempora Regni Caroli Primi Andegavensis, erant, ut de facto remanserunt communes, ac probabiliter una eademque erat moneta.

Nihilominus, postquam, in Vespere siculo, Gallis expulsis, illa Insula se dedit dominio Regis Aragoniæ, 3 duo efformata fuerunt Regna, quorum unum à dicta Insula, & ab altera Melevitana sibi annexa constitutum, & ab Hispanis possessum, nuncupari cœpit Regnum Siciliæ ultra Pharum, alterum verò in reliquis Provinciis seu regionibus mediteraneis, perseverans sub eadem dominatione Gallorum, usquequo per adoptionem factam à Regina Joanna II. de Alphonso Primo Aragonensium Rege, non per viam antiquæ unitatis, sed quoliber ejus naturam retinente, sub eadem Corona unitum fuit, Nuncupari cœpit *Regnum Siciliæ citra Pharum*, deinde autem frequentius apud feudistas, & in investituris apostolicis Regnum *Apuliæ*, A quodam verò moderno tempore abusivè vulgò *Regnum Neapolitanum* ob residentiam, quàm 4 Reges in ea Civitate facere consueverunt, & ex tunc habitum fuit pro omninò separato.

Istud verò Regnum, quod legaliter & discretivè ad reliquam Regis Catholici Monarchiam, unica est Provincia, ob uno Præside seu V. Rege sub eisdem legibus regi- 5 tur, eademque est moneta, quæ sub diversis speciebus in dicta Metropolitica, seu residentiali Civitate fabricari solita, omnibus dicti Regni partibus æqualis est, & uniformis, itaut non detur regio, Civitas, vel locus, quæ particularem, & ab aliis diversam habeant monetam; Licèt enim idem Regnum, facilioris regiminis gratia, divisum sit in duodecim Provincias, ita impropriè dictas, quarum singulæ proprium habent Præsidem; Non tamen diversa corpora constituunt, neque diversas habent leges vel monetas, ut contingit in Statu Ecclesiastico juxta Legationum diversitatem, sed ubique pariformiter vivitur cum eisdem legibus & monetis, exceptis consuetudinibus locorum particularium circa leges.

Regnum verò Siciliæ ultra, diversam habet monetam sub diverso cuneo & impressione, tanquam diversi Regni seu Principatus; Licèt enim Regna post mortem Alphon- 6 si primi denno divisa sint, ac demum sub Rege Ferdinando, *Cattolico*, nuncupato, ad ejusdem Coronæ Aragoniæ unionem redierint, attamen adhuc duo diversa remanent Regna inter se distincta. Quoniam unio sub eadem Corona non inducit ipsorum Regnorum unitatem, juxta ea quæ habentur deducta in Pampilonen. decimarum de Tassalla *sub titul. de præeminentiis*. Unde propterea banniti 7 vel inquisiti unius Regni, in altero tanquam in diverso territorio, ac omninò diverso Principatu esse dicuntur. Atque ut patet ex deductis in Panormitana successionis feudorum *disc. 13. & in aliis sub tit. de feud.* diversas habent leges, imò eædem Constitutiones antiquæ utrique communes, diversam habent interpretationem, & praxim, ut loco citato.

Cùm igitur jus cudendi monetam sit de Regalibus, itaut nonnisi ad loci Principem spectet ad text. *in c. 1. quæ* 8 *sint regalia*, ubi Iiernia, Bald. Alvarot. Afflict. & cæteri, Capic. *in Investitur. feud. vers. feudorum regalium verbo monetæ*, & cæteri communiter, de quibus amplè Borell. *de præstantia Regis Catholici cap. 12. nu. 2. cum seqq.* ubi juxta consuetam eruditionem benè agit de monetæ origine usu, 9 tonsione, falsificatione, ac probitate, itaut suum debitum pondus, suumque intrinsecum valorem habeat, quorum plura deducit etiam Lotter. *de benef. lib. lib. 1. q. 39.* & habetur in Melevitana *disc. præced.*

Hinc proinde, cùm reservatio esset de moneta regionis seu illarum partium, atque ista regio, seu provincia sit membrum, seu pars hujus Regni, de hac moneta sine dubio reservatio intelligenda est, quia hæc dicitur moneta regionis non altera diversi Principis, in hoc Regno non habeatis jurisdictionem, & Regalia.

Et quamvis in illa Civitate ac Diœcesi, utpotè in extre- 10
ma parte Regni, & ob magnam adjacentiam dicto alteri Regno, magis in usu & commercio esset dicta moneta Siciliæ ulterioris, rara verò altera propriè Regni. Nihilominus id est accidens, quod non alterat, ut etiam praxis docet in aliquibus extremis partibus Aprutii confinantibus cum Statu Ecclesiastico. Urbi magis approximantibus, distantibus verò a Civitate Neapolis, quoniam in commercio, magis est moneta Papalis, quàm Regnicola, non per hoc tamen dicitur moneta propriè Principis, seu propriæ regionis, ideòque juxta ea quæ frequenter habentur in hac materia *sub tit. de pensionibus Ecclesiasticis, præsertim in Calaritana pensionum*, aliud prærendi non potest, nisi quod ubi moneta, quæ est in obligatione non reperitur, vel est nimis rara, itaut notabile incommodum debitori causet in ea præcisè solvere, ex æquitate admittatur debitor ad solvendum in alia moneta, quæ importet æquivalentiam, itaut creditor obtineat eorum id quod interest, solutionem fieri in ea moneta, quæ est in obligatione, ut habetur etiam in d. Melevitana *disc. præced.*

ROMANA SEU JANUEN. DOTIS
PRO MARIA CATANEA COSTA
CUM OCTAVIO COSTA FILIO.

Casus decisus per Rotam pro Octavio.

De eadem materia monetarum. An scilicet edicta, vel aliæ provisiones principis loci, in quo initus est contractus super earum valutatione, afficiant creditorem vel respectivè debitorem extra ejus ditionem, quomodo, & quando.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Decisio causæ ejusque fundamenta.*
3 *Sæpè à magnis Tribunalibus prodeunt resolutione ex ignotis motivis.*

4 *De*

4 *De quæstione, quale tempus in materia monetarum attendi debeat, an obligationis, vel solutionis.*
5 *In valore & usu monetarum Principis auctoritas totum facit, & dat regulam.*
6 *Contractus jurati non subjacent statutis, & legibus sæcularibus.*
7 *Leges vel provisiones Principis in materia monetarum locum non habent cum non subditis.*
8 *Declaratur conclusio, de qua num. 6.*
9 *Incolatus occasionalis non facit cessare civilitatem originis.*
10 *Potest quis esse Civis duorum locorum.*
11 *Quando statuta sint operativa, & attendantur etiam extra territorium.*

DISC. CXXVIII.

1 INito matrimonio de anno 1631. in Civitate Januen. inter Mariam Cataneam ejusdem Civitatis, & Benedictum Costam in Urbe, filium Octavii pariter Januen. seu Albinganen. in Urbe moram trahentis occasione negotiationis, cùm dote librarum 60. m. eoque ad plures annos dissoluto per mortem viri. Cùm pro dicta quantitate data essent quædam jura Hispaniarum, & super datio Mediolani, notabiliter hoc medio tempore deteriorata, ac effecta penè nullius valoris. Hinc occasione restitutionis dictæ dotis, orta in primis fuit quæstio inter dictam Mariam, & Octavium ejus filium, legatarium, seu hæredem fideicommissarium Octavii senioris. An dos consisteret in quantitate, vel in specie, ex quo pendebat, num hujusmodi jurium deterioratio, viri, vel mulieris damno cederet.

Et introducta causa in Rota, prodierunt coram *Otalora*, & *Tasia* resolutiones mulieri favorabiles pro restitutione dotis in quantitate, ut habetur actum in hac eadem causa in sua materia *sub tit. de dote*. Deinde verò assumptum fuit disputandum alterum dubium, super ejusdem quantitatis liquidatione, ob alterationem valoris librarum Januensium, dum inter partes non dubitabatur hanc monetam esse imaginariam. An scilicet attendendum esse tempus contractus, ut debitori expediebat, vel tempus solutionis, ut expediebat mulieri creditrici. Et proposita coram Taja sub die 25. Junii 1668. 2 prodiit resolutio debitori favorabilis, attendendum scilicet esse tempus contractus, quo attento, debitum liquidandum erat in minori summa.

Resolutio magis prodiit potius ex quadam æquitate non scripta, quàm ex discussione conclusionum juris, habita consideratione, quod ad ejusdem Mariæ favorem benignè processum fuerat in dicto altero dubio seu puncto magis importante. Ac etiam quia Tribunal cum eadem, alteram exercuerat æquitatem circa contraventionem præcepto Octavii senioris *juxta dec. 204 apud Royas*, & sic, ut cum eodem motivo æquitatis aliqua fieret hinc inde compensatio. Unde propterea in hujusmodi causa, ut frequenter in aliis, 3 practicatum fuit id quod advertunt Apont. *dec. 34. in fin.* & melius Rovitus *dec. 49. n. 13.* quod sæpius à magnis & Collegialibus Tribunalibus prodeunt resolutiones, vel ex illis causis quas recensent & declamat *Aponte*, vel ex aliis motivis à partibus earumque Advocatis non deductis, neque excogitatis, unde propterea resultat tam frequens legulejorum & pragmaticorum error, insistendi mordicus in decisionibus, non distinguendo casus, & non considerando diversas circumstantias.

Quatenus verò pertinet ad ea, quæ juris sunt, Scribens pro muliere creditrice, dicebam quod licet ista quæstio, 4 An scilicet attendendum esset tempus obligationis, vel illud solutionis, esset apud antiquiores nimium controversa, itaut elaboratus additionator *ad dec. 67. p. 9. rec.* ubi multa in hac materia colligit, *num. 10.* dicat, eam nuncupari à Doctoribus quæstionem altam, antiquam, profundam, confusam, & involutam, habentem à tergo lupos, & à fronte præcipitium. Nihilominus admittebam, magis communem, ut & hodie receptam esse, attendendum sit tempus contractus, quoties agitur de moneta imaginaria, ut in præsenti, ut apud Afflict. *decis. 194. in principio*, Thesaur. *de augmento monetæ part. 1.* Rot. *decis. 214. post Cenc.* & in aliis collectis per eosdem Adden. *ut supra, & in Melevitana disc. 126.* ac in hujus causæ decisione, ac habetur pluries *sub tit. de credito*, & in altero *de pensionibus*, ubi est propria hujus materiæ sedes.

Dicebam tamen, hujusmodi propositionem, quæ hodiè recepta est pro regula, non procedere in casu contro- verso, ob decreta seu statuta edita per Rempublicam Januensem de annis 1637. & 1638. in contrarium expressè disponentia. Ideòque cum jus monetarum sit de Regalibus majoribus supremo Principi reservatis *ut in duobus discur. proximè præcedentibus*. Hinc sequitur quod in valutatione ac usu monetarum, Principis auctoritas totum facit ad text. *in l. prima ff. de contrahen. empt. cum concord.* apud Latream *dec. 12. num 9.* & per dictos Adden. *ad dec. 5 67. n. 21. cum seq. p. 9 rec.*

Non negabant scribentes in contrarium dictam propositionem, quod scilicet Principis decretis, vel statutis in propria ditione, circa usum, & valorem monetarum deferendum sit. Insistebant tamen in duabus limitationibus, una, quod ageretur de contractu jurato regulariter non subjacente statutis & decretis Principis sæcularis ex utroque defectu voluntatis & potestatis ex deductis per Lambertengh. 6 *de contract. gl. fin. q. 2. n. 4. & 9.* Burat. & Adden. *dec. 44. & 422. dec. 387. n. 6. cum seq. par. 9 rec.* & passim, ut frequenter habetur *sub tit. de contract.* ac altero *de credito*, Et secundò quod id procederet cum propriis subditis, & in propria ditione, quorum utrumque in præsenti cessabat, dum Benedictus virnatus erat in Urbe, in qua judicium agebatur, ac objerat Octavius senior, à cujus hæreditate hujus dotis restitutio petebatur. Potissimè quia in dictis aliis præcedentibus disputationibus, eadem actrix potita fuerat beneficio statutorum Urbis pro obtinenda via executiva illorum vigore pro dote competente, ex deductis in hac eadem causa. *sub dicto tit. de dote*.

Quodque hujusmodi provisiones in materia monetarum 7 non afficiant non subditos, sed locum habeant solùm cum propriis subditis, ultra propositiones generales in materia statutorum, de quibus præsertim in Romana pecuniaria, seu dotis de Santacruce *sub dicto tit. de dote & alibi*. In specialibus terminis monetarum habetur in dicta Melevitana *disc. 126.* In præsenti autem dupliciter cessabat subjectio, quia extra territarium seu ditionem, & quia cum civibus Romanis, dum actrix, effecta erat domiciliaria viri, idem domicilium retinendo in statu viduitatis.

Quidquid autem sit de dicto motivo æquitatis, compensativo alicujus rigoris adhibiti in altera quæstione, ob quod resolutio non omninò improbabilis videbatur. Isto circumscripto, prædicta alia motiva, reflectendo etiam ad veritatem, parum probabilia mihi videbantur. Præsertim verò nulla penitus considerationc dignum erat primum de contractibus juratis sub laicalibus statutis, & provisionibus non cadentibus, unde meritò per Rotam spretum fuit. Conclusio enim est vera de jure, sed omninò cessabat applicatio ad factum, procedit siquidem quando statutum vel alia laicalis provisio, directè tolleret juramentum, atque enervando substantiam actus, eximeret jurantem ab observantia juramenti, quod ubi non tendit contra bonos mores naturales, sed absque interitu æternæ salutis servari potest, semper servandum est. Secus ubi agitur de exceptione modificativa, quæ non percutiat substantiam actus sed accidentia, & sic interpretationem actus dubii super magis & minus, sive non comprehensionem casus, vel præsumptum implementum, aut etiam defectum probationis ejusdem juramenti, adimendo fidem scripturæ, cum similibus, ut in foro quotidianum habemus.

Juramentum siquidem in hac facti specie, interpositum est super ipsa dotis solutione vel restitutione respectivè in summa librarum 60. m. unde contra illud veniri diceretur, quando ipsa restitutio in genere, sive ipsa summa impugnaretur. Sed si utraque firma manente, oriatur quæstio, etiam de ipso jure communi dubia, super ejusdem summæ liquidatione, & quantum illa consistens in moneta imaginaria importet in moneta vera, quodve tempus attendi debet, id omissum est conventione, & consequenter provisiones super hujusmodi casibus omissis, ac de jure, vel de facto dubiis, nullatenus percutiunt ipsum juramentum.

Quo verò ad aliud motivum deficientis potestatis, illud pariter non videbatur habere subsistentiam ex defectu applicationis, quoniam ambo contrahentes origine erant Januenses, seu illi ditioni subjecti, ibique initus erat contractus. Et quamvis, tam vir, quàm ejus pater in- 9 colatum haberent in Urbe. Nihilominus iste erat accidentalis occasione negotiationis, qui non tollit naturalem civilitatem, neque inducit verum domicilium in loco tanquam occasionalis seu causativus ex deductis apud Otthob. *dec. 89. & 145. dec. 436. n. 16. cum seq. p. 5. rec.* & habetur præsertim actum in Anconitana onerum hoc tit. ad materiam

Ve-

Vectigalium *disc.* 104. & pluries *sub tit. de præeminentiis*, ubi de hac materia civilitatis.

Nil obstante quod eadem actrix usa esset beneficio statutorum Urbis, tum quia id esset allegare inconveniens, quia si statuta non intrabant, eorum dispositio admitti non debebat. Neque ex pingui remedio concernente solùm ordinatoria judicii, & intentato per causidicos & procuratores, debet mulier, hujusmodi forensium subtilitatum ignara, remanere præjudicata in substantia, seu forte principali ejus dotis. Tum etiam quia de jure non implicat, aliquem habere duplicem civilitatem, unam scilicet ratione originis, alteram verò ratione domicilii seu incolatus, ac utramque respectivè retinere ex deductis per Burat. *dec.* 804. *n.* 4. Adden. *ad eum dec.* 811. *n.* 7. *dec.* 187. *in fine*, post Zacch. *de obligat. Camerat.*

Et in specie consimilis negotiatoris Januensis in Urbe commorantis *dec.* 175. *n.* 20. *p.* 9. *rec.* Et in terminis ulterius negotiatoris exteri ad effectum comprehensionis sub statutis *dec.* 137. *per tot part.* 5. *rec.*

Præterea considerabam, recte applicari posse ea quæ habentur apud Merlin. *decis.* 447. *alias decis.* 353. *p.* 5. *rec. nu.* 15. *cum seq.* de operatione statuti unius loci extra territorium, & cum non subditis, non in ratione auctoritativa, sed in ratione probativa vel interpretativa voluntatis disponentis seu contrahentium. Cum enim alteratio monetarum in Civitate & ditione Januensi, tanquam de Regalibus & spectantibus ad Principem, facta esset per ipsam Rempublicam, Hinc proindè ista faciendo talem actum, ita declaravit ejus animum, quod scilicet intendebat id agere, quoad contractus futuros, non autem præteritos. Unde propterea dicta decreta seu provisiones attendi non debent in ratione auctoritativa, & tanquam lex exorbitans, seu correctoria ejus, quod de jure dispositum est, sed tanquam declaratio ejus animi, & voluntatis, & quid per immutatum monetarum valorem facere voluerit, ideòque ista ratio, cui principaliter innititur decisio, videbatur parum probabilis, neque in decisione desuper edita respondetur huic motivo, quod ego deducebam.

ROMANA SEU CIVITATIS VETULÆ MERCIUM PRO FRANCISCO CUCURNO CUM ALIQUIBUS MERCATORIBUS VENETIS.

Casus resolutus per Thesaurarium contra Cucurnum.

De materia Salvi conductus, & portus franchi, & an emens à non domino merces in portu, sive in nundinis vel alio publico emporio sit tutus, itaut per illarum dominum vendicari non possint saltem non restituto pretio soluto, vel è contra.

Emens à non domino merces furtivas, an & quando eisdem mercibus distractis, & non extantibus teneatur domino illarum valorem restituere.

SUMMARIUM.

1 FACTI *series.*
2 *De salvo conductu, qui conceditur ingredientibus in portum vel alium locum, quomodo sit servandus, & de quibus bonis intelligatur.*
3 *Emens rem alienam in portu vel publico emporio an sit tutus, itaut rei domino competat Jus vendicandi non restituto pretio.*
4 *Hypotheca competens super bonis mobilibus, an sit exercibilis super mercibus penes tertium distractis.*
5 *Portus essentia principaliter consistere videtur in libertate commerciì.*
6 *Contra tertium, An & quando dari possit actio personalis pro bonis in eum obventis & non extantibus.*

DISC. CXXIX.

TRadiderunt in Civitate Venetiarum plures mercatores eorum merces Capitano Petro Bruè, cum ejus navi vehendas ad Civitatem Alexandriæ Ægypti, ad effectum ibi vendendi, ac de pretio emendi alias merces illarum partium, ad eamdem Venetiarum Civitatem asportandas. Cùm autem Bruè prætenderet in dicta Civitate Alexandrina injustè accusatum, passum esse duas graves *vanias*, aliasque impensas, integrum dictarum mercium pretium absorbentes, ideòque à mercatoribus Alexandrinis merces pecunias credita ad has partes vertendas habuisse. Hinc appulit ad portum Centum cellarum seu Civitatis Vetulæ, ubi his omnibus narratis, *salvum conductum* obtinuit, eoque obtento merces vendere cœpit variis mercatoribus, præsertim Francisco Cucurno Mercatori Urbis pro summa scut. 4. m. ex quibus 3. m. circiter in prompto soluta esse ex ejusdem Bruè apocis apparebat.

Consignata mercium parte, comparuerunt dicti mercatores Veneti, qui docentes per legitima documenta, merces in dicta navi existentes esse suas, sive ex aliarum mercium pretio emptas, obtinuerunt illas sequestrari, etiam cum dicti Capitanei carceratione. Unde exorta inter eos lite in Camera, per istam, (Me tamen in causa non scribente,) acerrimè discusso articulo, pluries decisum fuit ad favorem Bruè, quod scilicet illi per mercatores reficiendæ essent vaniæ, & expensæ, ut supra passæ, quibus refectis ipse mercium dimissionem promptè offerebat, vel quod reponendus esset ejus pristinæ libertati cum *salvi conductus* observantia, ne publica fide contra jus gentium ita deceptus remaneret.

Ex quo præsertim ultimo motivo non violandæ fidei portus Camera semper in hujusmodi sententia constanter perstitit, etiam super mercibus & bonis, quæ dicebantur aliena, non obstante auctoritate Bal. *cons.* 400. *lib.* 1. Petr. Bellin. *de re militar. p.* 9. *tit. unico & aliis* firmantibus *salvum conductum* intelligendum esse de rebus propriis non de alienis, quia cùm ille fuisset generalis & indefinitus, debebat in totum servari, etiamsi dicti Portus Gubernator ad id potestatem non habuisset, dum agebatur de non subdito, qui sub hac fide portum ingressus erat aliàs non ingressurus, unde reputandus erat pro non ingresso, ac suæ libertati reponendus ex iis quæ de hac materia *salvi conductus* habentur apud Surd. *dec.* 307. & *cons.* 281. & 298. Cyriac. *controv.* 399. *ex nu.* 20. Franch. *dec.* 590. & 673. Fontanell. *decis.* 267. Farinacc. *q.* 29. Tappia *decis.* 21. & 55. Spetell. *dec.* 148. *par.* 2. Rovit. *super pragm. de gutdatis*, & alios de materia tractantes. Unde propterea revocavit sententiam in prima instantia latam.

Verùm habito per mercatores recursu ad Alexandrum VII. ab isto, forsan ex justis, ignotis tamen motivis, avocata causa à Camera, emanavit chirographum, per quod, circumscriptis. Cameræ resolutionibus, demandabatur prædictæ primæ sententiæ executio. Quare vigore prædicti chirographi directi Thesaurario, dicti mercatores, postquam merces in portu ejusque repositoriis adhuc existentes, sive venditas, sive inventitas sibi consignari obtinuerant, pulsarunt etiam coram dicto Thesaurario varios mercatores, quibus aliquæ ex dictis mercibus traditæ fuerât præsertim dictum Cucurnum, unde assumpta disputatione.

Pro isto scribens dicebam, causam in duas inspectiones dividendam esse. Unam scilicet super mercibus adhuc existentibus jure dominii, probata identitate, per dictos mercatores earum dominos vendicabilibus. Alteram super jam consumptis, & non extantibus. Super prima quamvis pro mercatoribus urgeret dispositio textus *in l. Incivilem C. de furtis*, ut rei furtivæ domino illam vendicare licitum sit à quocumque possessore, quamvis hic bona fide emisset, nullo sibi restituto pretio, quia bona fides excusat tantum emptorem à pœnis, quibus alias mala fide ementes res furtivas subjacere debent, non autem ut de pretii soluti consequutione excipere valeat ex deduct. per Farinac. *de furt. q.* 177. *n.* 15. *& seqq.* Menoch. *lib.* 5. *præsumpt.* 29. Spadam *cons.* 149. *vol.* 1. Rot. Lucen. *diver.* 151. Rovit. *super pragm.* 1. *de empt. & vendit.* & habetur in Romana gemmarum pro Puteo & in Romana pro Terentiana *sub tit. de empt. & vend.* Quod Doctores nostri extendunt etiam si emptionis factæ essent in nundinis vel publicis emporiis, ut per Menoch. Farinac. & Rovit. *loc. cit.* qui alios adducunt.

Attamen, præsuppositâ bona fide, dicebam hujusmodi conclusiones non esse istis terminis applicabiles, ubi agitur de mercibus, in quibus ratione libertatis commercii speciale esse videtur, ut à Juris consuetis regulis recedatur. De jure siquidem creditori hypothecario conceditur ad bona sibi hypothecata agere contra quoscumque illorum possessores etiamsi per mille manus transierint, & nihilominus ubi agitur de mercibus, quæ distractæ sint, non tanquam universitas cum ipsa taberna, seu toto corpore negotii, sed tanquam singulares, receptum est jam dicta ratione publici commercii, tertium in quem distractæ sunt molestari non posse, sed illas transire liberas ab omnibus gravaminibus

eulis & hypothecis, quibus subjacebant, dum erant penes venditorem ad communiter notata per DD. per ipsum tex. *in l. cum tabernam ff. de pignoribus*, Bald. *in l. ubi adhuc n.* 37. *C. de jure dotium*, Merlin. *de pign. lib.* 2. *q.* 45. *n.* 35. *& seq.* Capic. Latr. *dec.* 24. *n.* 12. Rot. post Pacit. de Salv. *dec.* 125. 126. & 205. & *dec.* 107. post Merlin. *ubi supra num.* 6. apud Otthobon. *dec.* 55. *n.* 9. *& in alis.* Ita à pari, dum eadem in utroque casu militare videtur ratio publici commercii aliàs impediti, cùm non soleant mercatores, & negotiantes in mercium emptionibus exquirere à venditoribus eorum dominii, & possessionis titulos, quos etiam respectu venditorum, magnum & impracticabile onus esset, ut in singulis mercium venditionibus justificare deberent, ut dictum etiam fuit in Anconitana Salium *hoc tit. disc.* 115.

Fortiùs, quia venditor per Principis officiales ad id destinatos in portum receptus fuerat, & publicè ad merces vendendas admissus, ex qua ratione mercatores in bona fide existentes, ab eodem Principe ejusque publica fide contra omnem juris gentium & positivi dispositionem decepti remanerent, cùm credere non debuerint furem & alienarum rerum prædonem illum, qui in portu tanquam dominus & mercator admissus fuit ad merces publicè vendendas.

Ad quod comprobandum adducebatur communis aliorum portuum observantia, præsertim in nostra Italia, Venetiarum, & Liburnii, cum hujusmodi portuum anima sive essentia principaliter in hujusmodi commercii libertate, ibique mercantium securitate consistere videatur. Ideòque ubi cum summa æquitate ad favorem actorum procedendum esset, dicebam admitti quidem posse ad mercium suarum vendicationem, sed restituto pretio per mercatorem bona fide ementem soluto.

Quo verò ad merces consumptas, in quibus rei vendicatio vel alia actio realis exercibilis non erat, dicebam actores omni prorsus actione vel remedio destitutos esse, quia contra tertium dari non potest actio personalis, cùm desciat obligatio, quæ est hujusmodi actionis mater, nisi duobus tantum casibus, vel ubi scilicet dolo & mala fide possidere deserit, quia nempè ad eludendam rei propriæ vendicationem domino competentem, illius distractionem vel consumptionem affectaverit, ex deductis per Menoch. *d. lib.* 5. *præsumpt.* 29. Spada *d. cons.* 149. *vol.* 1. Farinac. *d. q.* 177. Vel ubi rei consumptæ pretium penes ipsum remaneret titulo lucrativo, & sine causa, juxta terminos text. *in l. sine & Titium ff. si cert. petat.* vel *de in rem verso.* Quorum neutrum in præsenti applicari videbatur, quia pretium mercium venditarum penes istum mercatorem remanebat titulo oneroso, dum pretio mediante illas emerat, & non probabatur dolus vel mala fides, quæ utpotè delictum importantia non præsumuntur, præsertim dum bonæ fidei præsumptiones, & argumenta concurrebant, quia publicè, & palam in publico portu emptæ fuerant.

Verùm ex eisdem præsuppositis ab illis extrajudicialibus notitiis sive prudentialibus rationibus ex quibus infirmato judicio duodecim Virorum Tribunal Cameræ constituentium, unus solus pro dictis mercatoribus contra Bruè judicavit, sive talis judicati exequutio demandata fuit. Ex eisdem etiam judicatum fuit contra istum mercatorem, quia processum est cum præsupposito, quod in ipso actu emendi, & antequam ad aliquam pecuniæ solutionem procederetur, fuisset sibi ad aures denunciatum à personis in eadem navi existentibus, ut ab emendo abstineret, quia merces erant alienæ. Item quia nonnullæ merces distractæ fuerant post inhibitiones & sequestra, & quod magis est, præsuppositum etiam fuit, verè nullam pecuniam solutam esse, sed apocas continere simplices confessiones sub spe futuræ solutionis, ut ita mercatoribus præcluderetur via agendi ad suorum bonorum recuperationem. Et quando præsuppositâ essent vera, resolutio non esset injusta, sed dubium est, quod in actis non bene justificabantur.

ANNOT. AD DISC. CXXIX.

AD contenta in hoc discursu super securitate mentis in portibus, vel publicis emporiis, conferunt, quæ habentur *sub tit. de Empt. & Vend. disc.* 13. & 42. *ac etiam sub tit. de Credito disc.* 22.

Et de emente rem furtivam, an, & quando ex æquitativa exceptione de utili in rem verso, seu negotiorum gestorum repetat pretium ab ipso solutum conferunt ea, quæ habentur *sub tit. de usur. disc.* 5. & *d. disc.* 13. *de Empt. & Vend.*

ROMANA SEU CIVITATIS VETULÆ STATERÆ. PRO JOSEPHO ROGERIO PONDERATORE POPULI ROMANI CUM COMMUNITATE CIVITATIS VETULÆ.

Casus decisus per Thesaurarium, & Camerain ad favorem ponderatoris.

De materia ponderum, & mensurarum, ac jure privativo alicui Communitati competente ponderandi vel mensurandi merces in loco contractandas. An illi subjaceant forenses præsertim in Portu ementes, & vendentes. Et an hoc hoc dicatur species vectigalis & gabellæ. Et aliqua de immunitate portus.

SUMMARIUM.

1 FACTI *series.*
2 *Ponderum, & mensurarum usus utpotè publico commercio necessarius de jure divino demandatus est.*
3 *Idem de jure canonico, & civili.*
4 *Jus adæquandi, & retinendi pondera, & mensuras competat, solet inter Regalia competentia Principi vel Civitati.*
5 *De inventione ponderum, & mensurarum remissivè.*
6 *Introductio juris privativi ponderandi vel mensurandi an sit rationabilis.*
7 *Dictum jus privativum competens Civitati procedit inter cives, & incolas, non autem cum forensibus.*
8 *Portus Civitatis Vetulæ ex indulto Apostolico est exemptus ab omnibus gabellis, & oneribus.*
9 *Jus privativum est species vectigalis, & gabellæ.*
10 *Portus dicitur de Regalibus majoribus Principi competentibus, & alia dicuntur vectigalia, & contra, quæ in portu exiguntur.*
11 *Barones vel inferiores Civitates non habent jus portus nisi ex Privilegio vel Immemorabili.*

DISC. CXXX.

POpulus Romanus quandam habet stateram *greffi pondéris* nuncupatam, importantem utilitatem emptori quatuor pro centenario, ut supra in Romana Gabellæ stateræ *disc.* 85. Quia tamen, tam respectu gabellæ super ea existentis, quam ex eo quod illius usus diligenti personæ in officium concedi soleat, exteri mercatores illam magis commodam, & fidelem judicant. Hinc propterea ut plurimum, antequam ad portum Civitatis vetulæ accedant, in ipsismet eorum regionibus, per litteras cum correspondentibus Urbis, pacisci solent de mercibus ponderandis cum dicta statera, cum qua, cessante etiam dicta præcedenti conventione, in ipsomet portu libentiùs vendunt, prout etiam libentius Mercatores Urbis emunt, undè aliqua navi mercibus onusta ad portum appulsa, vocari solet ab Urbe Ponderator Populi ad mercium ponderationem cum dicta statera faciendam. Cùm autem Communitas Civitatis Vetulæ, suam pariter haberet stateram quam in officium seu appaltum cum jure privativo ponderandi sub certa pensione seu emolumento concedere solet, ideòque prætenderet prohibendum esse dictum Populi Ponderatorem, ne in suo Territorio in præjudicium dicti ejus juris privativi hujusmodi ponderationem faceret, orta desuper controversia coram Thesaurario.

Pro Urbis Ponderatore scribens (cum sensu etiam veritatis, ita ipsomet judice Me requirente) credebam utramque partem discretivè, & juxta diversos respectus, bonum jus fovere. Cum enim in ponderum, & mensurarum adæquatione multæ fraudes committi soleant, atq; publica utilitas, quinimò commercii necessitas, ponderum & mensurarum justitiam requirat, adeòut etiam de jure divino id demandatum habeamus Deuteron. *cap* 25. *proverb.* 16. & ibi, *nec erit in domo tua modius major, & minor*, & ibi, *pondus habebis justum & verum*, & ibi *modius æqualis*, & *justus sit tibi*. Quod etiam de jure canonico statutum habemus *in cap.* 2. *de emptione & venditione.* Atque de jure civili *in l. medios 9. C. de susceptoribus*, & *cryptariis lib.* 10 & *in auth. de Collatoribus §. eos autem circa finem*, præcipitur in unoquoque loco vel Civitate, in Ecclesia, vel loco publico, justum pondus & justam mensuram conservari, ex quibus aliàs regulari valeant.

Hinc

Hinc ferè ubique, vel per leges particulares, vel per
4 consuetudines, inductum est jus privativum penes Principem vel Baronem, seu Civitatem, adæquandi pondera & mensuras, eaque retinendi, atque hoc jus inter Regalia computari solet, ut benè Guido Papa *dec.* 490. quæ reputatur in materia magistratali, & notant Affict. *in Constit. Regni* ad legitima tempora, *& in Constit.* Mercatores, Niger. *in cap. Regni* inter prædicti 65. Bovadil. *in politica lib. 3. cap.* 10. *num.* 33. Citriac. *controv.* 131. *n.* 3. & 4. Flamin.
5 de Rubeis *conf.* 69. *n.* 26. *cum seqq. vol.* 2. ubi etiam eruditè, agit de ponderum, & mensurarum inventione, de quo agunt quoque Alciat *in tract. de ponderibus, & mensuris*, & Borell. *de magistratuum dictis lib.* 3. *c.* 15.

Prout in praxi videmus *in* Urbe, Præfectu Stelæ & Populi Magistratui privativè injunctum esse jus adæquandi pondera & mensuras, necnon jus ponderandi merces ve-
6 nales in summa notabili excedente libras 50. in dicta specie stateræ grossæ nonnisi ponderatori ab eodem Populo deputato competere, *ut dec.* 85. dictique juris privativi introductio non videtur à publici boni ratione extranea, ne scilicet ex generica mensurandi seu ponderandi libertate, fraudes committantur, præsertim cum exteris, qui de loci ponderum, & mensurarum usu informationem non habent.

Ex quâ ratione, ad exemplum Urbis & Populi Romani, rectè ex consuetudine potuit etiam in Oppido Centum Cellarum seu Civitatis Vetulæ hoc jus privativum
7 ponderis, & mensuræ introduci, ut nonnisi uni personæ per Communitatem deputandæ competeret. Verùm hoc restringendum esse dicebam inter cives & incolas, seu alios ejusdem Communitatis subditos, quorum respectu rectè verificabantur instrumenta appaltuum aliæque probationes, ex quibus Communitas suum jus & possessionem justificare prætendebat.

Secus autem respectu portus, ac mercium, quæ ab
8 omnibus mundi partibus per mare ad portum appellunt, ibique, vel in eisdem navibus, vel in repositoriis occasione contractationis ponderantur. In hoc enim prorsus vanam dicebam Communitatis prætensionem, tum ex amplissimo privilegio huic portui concesso per Urbanum VIII. per quod sublatis omnibus, & quibuscumque vectigalibus, gabellis & oneribus, omnimoda franchitia exemptio conceditur, cum hujusmodi jus privativum ponderandi merces cum una solùm statera per quemdam Officialem tenta, utpotè tollens naturalem libertatem sit species servitutis, vel oneris, quinimò species vectigalis ex deductis per Menoch. *de arbitrariis casu* 389. Gaeot. *resp. fiscal.* 10. *n.* 39. Rovit. *dec.* 17. *n.* 5. Farinac.
9 *in fragment. verbo* Monopolium ac habetur in dicta Romana Gabellæ staterææ *dec.* 85. Quod etiam in specie probabatur ex eisdem appaltibus à Communitate productis, in quibus dicitur, concedi *gabellam staterææ seu juris ponderandi*, unde liquet hoc jus habitum fuisse inter gabellas, & emolumenta publica.

Tum clarius, quia circumscripto etiam privilegio, attentaque sola juris dispositione, portus dicitur de ma-
10 joribus Regalibus Principi competentibus, & sub ejus immediata jurisdictione, gubernio, & protectione existentibus, ideòque vectigalia, & quæcumque onera, quæ in portu exiguntur, dicuntur de Regalibus majoribus, soli Principi competentibus, ut clarè disponitur *in cap. primo quæ sint Regalia*, ubi Andreas, Alvarot. & cæteri Capic. *in investitura feudali verbo* portubus, Frecc. *de subfeudis lib.* 1. *tit. de offic. magni Admirati num.* 26. *cum seqq.* Losfred. *conf.* 24. *in principio & per tot.* Borell. *in tract. de præstantia Regis Catholici c.* 9. *n.* 1. *& n.* 60. *cum seqq.* Aponte *de potestate Proregis tit.* 10. *de diversis provisionibus rubr. de portu num.* 1. *cum seqq.* Apud quos habetur, Barones, vel inferiores Communitates jus portus non habere, nisi ex Principis Privilegio, vel accedente immemorabili, cujus vigore privilegium, & quicumque alius titulus de mundo
11 meliori allegari potest. Quorum neutrum in casu, de quo agitur justificabatur, & quatenus justificaretur, sublatum remanebat ex dicto novo exemptionis privilegio per Urbanum concesso, per quod expresè omnia, & quæcumque onera revocantur.

Ac propterea eram in sensu, sententiandum esse, non quidem ad favorem ponderatoris Populi Romani, ut sibi licitum esset in portu cum ejus statera ponderare, (ut in hac parte forsan non benè factum fuit, undè propterea id non levem dubitandi ansam præbuit in gradu appellationis in Camera) sed pronunciandum esse ad favorem mercatorum, & quorumcumque in portu merces contrectantium, ut juxta ejusdem portus libertatem, eis licitum esset merces ponderare cum illis stateris, & ponderum speciebus, quæ partibus visæ essent, dummodò sint pondera legitima, &c. ...ta auctoritate Superioris, qualis est Syndicarum Præfectus, itaut esset in mercatorum arbitrio uti dicta statera Communitatis, vel illa Populi Romani, seu quacumque alia Superioris approbationem habente, quoniam aliàs portus sibi concessa exemptione, & libertate potiri non diceretur, atque esset dare infubdita Communitate jus exercendi jurisdictionem in portu, ita dupliciter sibi usurpando Regalia majora vectigalis speciem ab exteris, & non subditis ac in portu exigendo, quæ omnia juris dispositioni advertantur. De hac autem materia ponderum, & mensurarum agitur in dicta Romana gabellæ staterææ *dec.* 84. *ac in Ferrarien. dattì. & Urbinaten. pretii salis dec.* 82. *&* 111. *seu* 114.

NAZARENA PEDAGIORUM SEU NUNDINARUM

PRO DUCE REGINÆ

CUM ARCHIEPISCOPO NAZARENO.

Casus pendet in Rota indecisus.

Facta per Principem sæcularem concessione juris nundinarum alicui Ecclesiæ. An exemptio à vectigalibus, & pedagiis competere dicatur mercatoribus ad hujusmodi nundinas accedentibus jure Ecclesiasticæ immunitatis, quæ violari dicatur per vectigalium, & pedagiorum exactionem, & de franchitiis & exemptionibus competentibus in nundinis & mercatis.

SUMMARIUM.

1 *Alii servies.*
2 *Jus exigendi pedagia est de Regalibus, & à privato non possidetur nisi ex privilegio vel immemorabili.*
3 *Castra & jura etiam Regalia donata per Principes Ecclesiis sunt bona Ecclesiastica, & n.* 7.
4 *Nundinæ sunt de regalibus, & non competunt nisi ex privilegio vel immemorabili.*
5 *Inter privilegia nundinarum est illud exemptionis à vectigalibus.*
6 *Princeps non revocat privilegia, & jura concessa Ecclesiæ.*
7 *Decernitur concluso, de quæ n.* 3.
8 *Multæ nundinæ sunt Ecclesiarum.*
9 *Privilegium exemptionis nundinarum, de quibus vectigalibus intelligatur.*
10 *Pedagium solvitur per vectorem ratione vecturæ.*
11 *Qua ratione exigatur pedagium seu gabella passus.*
12 *Quale interesse non habeatur in considerazione circa Immunitatem Ecclesiasticam.*
13 *Clerici negotiatores pro mercibus non sunt immunes.*
14 *Quando Ecclesia vel Ecclesiastici teneantur ad hujusmodi pedagia seu gabellam passus.*

DISC. CXXXI.

Archiepiscopo Nazareno ab ejus Cathedra & Diœcesi, utpotè ab infidelibus occupata profugo, Sedes 1
Apostolica Ecclesiam concessit sub titulo S. Mariæ de Nazareth in insigni Oppido Barolitano Tranen. Diœcesis, ubi Sedem fixam habere posset, eidemque tractu temporis univit Ecclesias Cathedrales, Cannen. & Montis Viridis, cum plerisque privilegiis, jurisdictionibus, & prærogativis, de quibus in Nazarena Jurisdictionis *sub tit. de Jurisdictione disc.* 20. *& per Ughellum* 7. *t. Italiæ Sacræ*, ubi de hac Ecclesia tractat. Cumque ad Solemnitatem B. Mariæ in die Annunciationis, nedum ejusdem Oppidi sed aliorum adjacentium locorum incolæ, cum magna devotione concurrerent. Hinc proindè *Rex Ferdinandus Primus* de anno 1458. privilegium concessit nundinarum, quarum jurisdictionem, administrationem, & emolumenta dictus Archiepiscopus haberet cum officio Magistri nundinarum, ac immunitatibus, exemptionibus, & privilegiis; quibus potiri solent aliæ publicæ nundinæ, quæ Regno celebrantur. Cumque de anno 1495. per *Regem Alphonsum Secundum* concessum fuisset in feudum Leonardo Como ejus Scribæ, & Consiliario jus exigendi pedagium,

gium, vulgò *passo*, à transeuntibus, prius per Regiam Curiam exigi consuetum in ponte Cannarum propè dictum Oppidum Baruli, satis celebri ob excidium quod Exercitus Romanus ab Annibale ibi passus est. Atque Dux Reginæ de familia Galeota nepos ex filio Fabii auctoris controversiarum, responsorum fiscali, ex dicto Leonardo descendens, in hujusmodi juris seu pedagii possessione esset, ejusque ministri seu affictuarii indefinitè illud exigerent à quibuscumque; etiam illis qui ad prædictas ibi satis proximas nundinas accedere profitebantur. Prætendere cepit Archiepiscopus, id adversari Ecclesiasticæ immunitati, undè propterea præfatos ministros seu affictuarios, tanquam dictæ immunitatis violatores excommunicavit, sed interposita appellatione ad Sanctissimum, & commissa per breve causa Episcopo Bituntino, hic dictas Censuras revocavit, undè Archiepiscopo recurrente ad Sacram Congregationem immunitatis, eoque solum informante, de mense Martii 1660. prodiit sibi favorabile rescriptum super dicta violatione immunitatis. Verùm altera parte recurrente, suaque jura deducente, cognito quod esset causa merè judicialis, exigens formalem processum, remissa fuit ad Rotam coram *Otalora*, & proposita semel causa, absque resolutione, super solo incidenti attentatorum, quæ hinc inde prætendebantur, ulteriorem progressum non habuit, ob superventam mortem dicti Archiepiscopi, in cujus locum post biennalem vacationem ad dictam Ecclesiam ad meas preces meorumque servitiorum remunerationem per Alexandrum VII. de anno 1667. translato Francisco Antonio de Luca Episcopo Anglonen. mihi benevolentia plusquam fratre conjuncto, huic consului quod nisi mellus fundarentur jura Ecclesiæ, abstineret à protecutione hujusmodi litis, quæ mihi scribenti pro dicto; Duce parum probabilis videbatur.

Non dubitabatur enim de competentia dicti juris exigendi hoc pedagium, quod est de Regalibus, non obti-
2 nendum, nisi per habentes hoc jus ex Principis privilegio vel ex immemorabili, quæ eidem privilegio æquipollet, cùm docerentur de dicta Regia concessione in feudum, cum subsequuta observantia pluries canonizata, & demandata per Regiam Cameram Summariæ. Et quod magis, ad occurrendum fraudibus, & extorsionibus, quæ per hujusmodi pedagiorum, & passuum exactores vel affictuarios committi solebant, ex generali Regia provisione in toto Regno, de anno 1570. præscripta fuit taxa insculpta in marmore ad formam epitafii in eodem ponte seu loco, in quo exactiò fieri solet. Et nihilominus id deducebatur ex abundanti, quoniam cum ut dictum est, jus exigendi hujusmodi pedagia sit de Regalibus supremo Principi reservatis, ad istum ejusque Magistratus, & Officiales pertinet inspicere, an illa per privatos ab ipsius Regis subditis exigi possent necne. Undè cum ipsdem Regis Officialibus scientibus, approbantibus, ac demandantibus, publicè, & palam hujusmodi exactio fieret, prorsus extraneum, ac inanem laborem dicebam illum scribentium hinc inde, super hujusmodi juris competentia, de qua inspicere non pertinebat ad istum judicem ecclesiasticum, cujus partes tantum erant agendi de censuris, quarum causa per appellationem commissa erat, quod pendebat à puncto violationis Ecclesiasticæ immunitatis, an adesset necne.

Quatenus igitur ad istum punctum pertinet, scribentes
3 pro Archiepiscopo insistebant in generalibus latè deductis per Spad. *conf.* 5. *&* 6. *lib.* 1. quod scilicet ea, quæ per Reges & Principes sæculares Ecclesiæ conceduntur, etiamsi sint castra, & bona jurisdictionalia, seu alias jura Regalia & de sui natura laicalia, efficiuntur Ecclesiastica, atque ut nostri dicere solent, *Sancta Sanctorum*, ut in proposito deducitum habetur in Lucana jurisdictionis seu Imperii sub tit. de feudis *disc.* 60.

Ideòque admittentes, quod nundinæ sunt de Regali-
4 bus, ac Principi reservatis, exigentibus proindè, vel jusdem Principis privilegium, vel immemorabilem illi æquipollentem, cum ejus vigore quilibet titulus de mundo melior allegari valeat ad text. *in l. prima ff. de nundinis*, *l. prima C. eodem*, ubi Bald. Salicet. & cæteri de quibus latè Borell. *de præstantia Regis Catholici cap.* 36. *n.* 11. *& seqq.* Apont. *de potestate Proregis titul. de diversi. provisi. rubr. de mercat. seu nundinis nu.* 1. Ripoll. Christin. & cæteri, de quibus in Immolen. nundinarum *disc. seqq.* Attamen dicebant, quòd penès Ecclesiam effectæ erant ecclesiasticæ, & successivè quod earum perturbatores seu violatores dicerentur Ecclesiasticam immunitatem violare. Ipsæque nundinæ perturbari dicuntur eo ipso, quod ab accedentibus ad eas, vectigalia & pedagia exiguntur, cum inter nundinarum privilegia collecta per Borell. 5
dict. capit. 38. sit istud exemptionis à vectigalibus & pedagiis,

Nec referre dicebant, quod jus pedagii exactio fieret ex privilegio, & auctoritate Regis ejusque Officialium, quoniam Princeps sæcularis revocare non potest ea bona, seu jura & privilegia, quæ Ecclesiæ concessit, utpotè effecta de diverso jure & dominio, etiamsi expresè diceret, transcribendo cum copiosis allegationibus ea, quæ desuper collecta habentur per Thom. *del Bene in tract. de immunit. tom.* 1. *part. prima dub.* 2. *sect.* 2. *num.* 7. *& num.* 6
16. *cum seqq.* ubi quod privilegium concessum non subditis transit in contractum irrevocabilem, multò magis ubi expresè non dicitur, cum tunc, regulando voluntatem à potestate, neque volitum præsumatur.

His tamen non obstantibus, reflectendo etiam ad veritatem, contrarium dicebam probabilius esse. Quidquid enim sit de veritate dicti assumpti, quod scilicet jura Regalia ex Principis largitione ita fiant Ecclesiastica, quod 7
ab ejusdem Principis alto dominio, & suprema potestate exempta fiant, quod saltem de facto, & in praxi non transiit absque magna difficultate, ubi præsertim non assistit, sed potius resistit observantia, cui satis in proposito deferendum est ex iis, quæ habentur deducta in dicta Lucana jurisdictionis seu Imperii *sub tit. de feudis disc.* 60. Et quæ observantia in contrarium urgere videtur, quoniam major pars nundinarum Regni, utpotè introductarum occasione devotionis ac solemnitatum, ex Regiis privilegiis
pertinet ad Ecclesias, earumque Prælatos, Capitula vel 8
Monasteria, nedum quoad emolumenta burlalia, sed etiam quoad jurisdictionalia, facultatem scilicet deputandi Magistrum nundinarum aliosque Officiales, licèt in hoc privilegia non sint conformia, cum in plerisque, jus seu dominium Ecclesiæ sit quoad emolumenta tantùm, non autem quoad dictam facultatem, & jurisdictionem. Et nihilominus juxta inconcussam observantiam nundinæ prædictæ, earumque Magistri & Officiales, quoad concernentia laicalia, tam in personis, quam in bonis, ipsi Regi ejusque Officialibus subliciuntur.

Adhuc tamen prædicta percuterent casum, in quo ageretur de revocatione ipsarum nundinarum, earumque privilegiorum, quia nempè exigi vellent in istis nundinis illa 9
vectigalia, & pedagia, quæ in aliis nundinis non exigunt, itaut laicalis provisio esset in odium Ecclesiæ, ejusque præjudicium, directè, vel indirectè tenderet. Quod in præsenti dici non poterat, illa enim exemptio, quæ juxta communem usum, præsertim in Regno, conceditur in nundinis, percutit illa vectigalia & onera, quæ alias extra tempus nundinarum in eo loco per mercatores, & negotiantes ratione introductionis vel contractationis mercium sub nomine dohanæ seu plateæ, aut alio vocabulo solvi solent, non autem ea pedagia, quæ in itinere per pontes, scaphas, vel alia loca, potiùs ratione transitus materialis, quam ratione introductionis vel contractatio- 10
nis mercium solvuntur, quoniam ista, ex iis, quæ habentur in Romana gabellæ ferri *hoc eod. tit. disc.* 63. juxta doctrinam Bart. *in l. prima §. hic titulus num.* 7. *ff. de public. & l. cum plures §. vehiculum ff. locati, & conducti* solvuntur potius à vectoribus quàm à dominis.

Ea etiam ponderata ratione, quod hujusmodi pedagia seu passus, introducta fuerunt, ac exigi consueverant, pro expensis refectionis, vel custodiæ illius pontis vel loci. Ac etiam quia non exiguntur ratione accessus ad 11
unas vel alias nundinas, sive ad unum vel alterum locum, sed indefinitè ob illum actum passus seu transitus materialis, non curando ad quem locum transeuntes accessuri sint. Et sic vectigal non percutit ipsas nundinas, earumque particulare privilegium, quod ita intactum remanet, neque Ecclesia dici potest præjudicata, seu de suo damnificata per hujusmodi oneris solutionem. Licèt enim considerari posset quoddam remotum interesse majoris concursus negotiantium ad hujusmodi nundinas, quando nedum in ipso loco, sed per omnes passus, & in toto itinere negotiantes essent immunes. Nihilominus 12
istud videtur quoddam interesse nimis remotum, & accidentale, non habendum in consideratione, quoniam interessatæ etiam dici possunt Ecclesiæ in omnibus oneribus, quæ per Principes laicos imponuntur eorum subditis, qui ita pauperiores ac minus potentes effecti, dare

non

Hinc ferè ubique, vel per leges particulares, vel per
4 consuetudines, inductum est jus privativum penes Principem vel Baronem, seu Civitatem, adæquandi pondera & mensuras, eaque retinendi, atque hoc jus inter Regalia computari solet, ut benè Guido Papa *dec.* 490. quæ reputatur in materia magistratali, & notant Affict. *in Constit. Regni* ad legitima tempora, *& in Constit.* Mercatores, Niger. *in cap. Regni* inter prædicti 65. Bovadil. *in politica lib. 3. cap.* 10. *num.* 33. Citriac. *controv.* 131. *n.* 3. & 4. Flamin.
5 de Rubeis *conf.* 69. *n.* 26. *cum seqq. vol.* 2. ubi etiam eruditè, agit de ponderum, & mensurarum inventione, de quo agunt quoque Alciat *in tract. de ponderibus, & mensuris*, & Borell. *de magistratuum dictis lib.* 3. *c.* 15.

Prout in praxi videmus *in* Urbe, Præfectu Stelæ & Populi Magistratui privativè injunctum esse jus adæquandi pondera & mensuras, necnon jus ponderandi merces ve-
6 nales in summa notabili excedente libras 50. in dicta specie stateræ grossæ nonnisi ponderatori ab eodem Populo deputato competere, *ut dec.* 85. dictique juris privativi introductio non videtur à publici boni ratione extranea, ne scilicet ex generica mensurandi seu ponderandi libertate, fraudes committantur, præsertim cum exteris, qui de loci ponderum, & mensurarum usu informationem non habent.

Ex quâ ratione, ad exemplum Urbis & Populi Romani, rectè ex consuetudine potuit etiam in Oppido Centum Cellarum seu Civitatis Vetulæ hoc jus privativum
7 ponderis, & mensuræ introduci, ut nonnisi uni personæ per Communitatem deputandæ competeret. Verùm hoc restringendum esse dicebam inter cives & incolas, seu alios ejusdem Communitatis subditos, quorum respectu rectè verificabantur instrumenta appaltuum aliæque probationes, ex quibus Communitas suum jus & possessionem justificare prætendebat.

Secus autem respectu portus, ac mercium, quæ ab
8 omnibus mundi partibus per mare ad portum appellunt, ibique, vel in eisdem navibus, vel in repositoriis occasione contractationis ponderantur. In hoc enim prorsus vanam dicebam Communitatis prætensionem, tum ex amplissimo privilegio huic portui concesso per Urbanum VIII. per quod sublatis omnibus, & quibuscumque vectigalibus, gabellis & oneribus, omnimoda franchitia exemptio conceditur, cum hujusmodi jus privativum ponderandi merces cum una solùm statera per quemdam Officialem tenta, utpotè tollens naturalem libertatem sit species servitutis, vel oneris, quinimò species vectigalis ex deductis per Menoch. *de arbitrariis casu* 389. Gaeot. *resp. fiscal.* 10. *n.* 39. Rovit. *dec.* 17. *n.* 5. Farinac.
9 *in fragment. verbo* Monopolium ac habetur in dicta Romana Gabellæ staterææ *dec.* 85. Quod etiam in specie probabatur ex eisdem appaltibus à Communitate productis, in quibus dicitur, concedi *gabellam staterææ seu juris ponderandi*, unde liquet hoc jus habitum fuisse inter gabellas, & emolumenta publica.

Tum clarius, quia circumscripto etiam privilegio, attentaque sola juris dispositione, portus dicitur de ma-
10 joribus Regalibus Principi competentibus, & sub ejus immediata jurisdictione, gubernio, & protectione existentibus, ideòque vectigalia, & quæcumque onera, quæ in portu exiguntur, dicuntur de Regalibus majoribus, soli Principi competentibus, ut clarè disponitur *in cap. primo quæ sint Regalia*, ubi Andreas, Alvarot. & cæteri Capic. *in investitura feudali verbo* portubus, Frecc. *de subfeudis lib.* 1. *tit. de offic. magni Admirati num.* 26. *cum seqq.* Losfred. *conf.* 24. *in principio & per tot.* Borell. *in tract. de præstantia Regis Catholici c.* 9. *n.* 1. *& n.* 60. *cum seqq.* Aponte *de potestate Proregis tit.* 10. *de diversis provisionibus rubr. de portu num.* 1. *cum seqq.* Apud quos habetur, Barones, vel inferiores Communitates jus portus non habere, nisi ex Principis Privilegio, vel accedente immemorabili, cujus vigore privilegium, & quicumque alius titulus de mundo
11 meliori allegari potest. Quorum neutrum in casu, de quo agitur justificabatur, & quatenus justificaretur, sublatum remanebat ex dicto novo exemptionis privilegio per Urbanum concesso, per quod expresè omnia, & quæcumque onera revocantur.

Ac propterea eram in sensu, sententiandum esse, non quidem ad favorem ponderatoris Populi Romani, ut sibi licitum esset in portu cum ejus statera ponderare, (ut in hac parte forsan non benè factum fuit, undè propterea id non levem dubitandi ansam præbuit in gradu appellationis in Camera) sed pronunciandum esse ad favorem mercatorum, & quorumcumque in portu merces contrectantium, ut juxta ejusdem portus libertatem, eis licitum esset merces ponderare cum illis stateris, & ponderum speciebus, quæ partibus visæ essent, dummodò sint pondera legitima, &c. ...ta auctoritate Superioris, qualis est Syndicarum Præfectus, itaut esset in mercatorum arbitrio uti dicta statera Communitatis, vel illa Populi Romani, seu quacumque alia Superioris approbationem habente, quoniam aliàs portus sibi concessa exemptione, & libertate potiri non diceretur, atque esset dare infubdita Communitate jus exercendi jurisdictionem in portu, ita dupliciter sibi usurpando Regalia majora vectigalis speciem ab exteris, & non subditis ac in portu exigendo, quæ omnia juris dispositioni advertantur. De hac autem materia ponderum, & mensurarum agitur in dicta Romana gabellæ staterææ *dec.* 84. *ac in Ferrarien. dattì. & Urbinaten. pretii salis dec.* 82. *&* 111. *seu* 114.

NAZARENA PEDAGIORUM SEU NUNDINARUM

PRO DUCE REGINÆ

CUM ARCHIEPISCOPO NAZARENO.

Casus pendet in Rota indecisus.

Facta per Principem sæcularem concessione juris nundinarum alicui Ecclesiæ. An exemptio à vectigalibus, & pedagiis competere dicatur mercatoribus ad hujusmodi nundinas accedentibus jure Ecclesiasticæ immunitatis, quæ violari dicatur per vectigalium, & pedagiorum exactionem, & de franchitiis & exemptionibus competentibus in nundinis & mercatis.

SUMMARIUM.

1 *Alii servies.*
2 *Jus exigendi pedagia est de Regalibus, & à privato non possidetur nisi ex privilegio vel immemorabili.*
3 *Castra & jura etiam Regalia donata per Principes Ecclesiis sunt bona Ecclesiastica, & n.* 7.
4 *Nundinæ sunt de regalibus, & non competunt nisi ex privilegio vel immemorabili.*
5 *Inter privilegia nundinarum est illud exemptionis à vectigalibus.*
6 *Princeps non revocat privilegia, & jura concessa Ecclesiæ.*
7 *Decernitur concluso, de quæ n.* 3.
8 *Multæ nundinæ sunt Ecclesiarum.*
9 *Privilegium exemptionis nundinarum, de quibus vectigalibus intelligatur.*
10 *Pedagium solvitur per vectorem ratione vecturæ.*
11 *Qua ratione exigatur pedagium seu gabella passus.*
12 *Quale interesse non habeatur in considerazione circa Immunitatem Ecclesiasticam.*
13 *Clerici negotiatores pro mercibus non sunt immunes.*
14 *Quando Ecclesia vel Ecclesiastici teneantur ad hujusmodi pedagia seu gabellam passus.*

DISC. CXXXI.

Archiepiscopo Nazareno ab ejus Cathedra & Diœcesi, utpotè ab infidelibus occupata profugo, Sedes 1
Apostolica Ecclesiam concessit sub titulo S. Mariæ de Nazareth in insigni Oppido Barolitano Tranen. Diœcesis, ubi Sedem fixam habere posset, eidemque tractu temporis univit Ecclesias Cathedrales, Cannen. & Montis Viridis, cum plerisque privilegiis, jurisdictionibus, & prærogativis, de quibus in Nazarena Jurisdictionis *sub tit. de Jurisdictione disc.* 20. *& per Ughellum* 7. *t. Italiæ Sacræ*, ubi de hac Ecclesia tractat. Cumque ad Solemnitatem B. Mariæ in die Annunciationis, nedum ejusdem Oppidi sed aliorum adjacentium locorum incolæ, cum magna devotione concurrerent. Hinc proindè *Rex Ferdinandus Primus* de anno 1458. privilegium concessit nundinarum, quarum jurisdictionem, administrationem, & emolumenta dictus Archiepiscopus haberet cum officio Magistri nundinarum, ac immunitatibus, exemptionibus, & privilegiis; quibus potiri solent aliæ publicæ nundinæ, quæ Regno celebrantur. Cumque de anno 1495. per *Regem Alphonsum Secundum* concessum fuisset in feudum Leonardo Como ejus Scribæ, & Consiliario jus exigendi pedagium,

gium, vulgò *passo*, à transeuntibus, prius per Regiam Curiam exigi consuetum in ponte Cannarum propè dictum Oppidum Baruli, satis celebri ob excidium quod Exercitus Romanus ab Annibale ibi passus est. Atque Dux Reginæ de familia Galeota nepos ex filio Fabii auctoris controversiarum, responsorum fiscali, ex dicto Leonardo descendens, in hujusmodi juris seu pedagii possessione esset, ejusque ministri seu affictuarii indefinitè illud exigerent à quibuscumque; etiam illis qui ad prædictas ibi satis proximas nundinas accedere profitebantur. Prætendere cepit Archiepiscopus, id adversari Ecclesiasticæ immunitati, undè propterea præfatos ministros seu affictuarios, tanquam dictæ immunitatis violatores excommunicavit, sed interposita appellatione ad Sanctissimum, & commissa per breve causa Episcopo Bituntino, hic dictas Censuras revocavit, undè Archiepiscopo recurrente ad Sacram Congregationem immunitatis, eoque solum informante, de mense Martii 1660. prodiit sibi favorabile rescriptum super dicta violatione immunitatis. Verùm altera parte recurrente, suaque jura deducente, cognito quod esset causa merè judicialis, exigens formalem processum, remissa fuit ad Rotam coram *Otalora*, & proposita semel causa, absque resolutione, super solo incidenti attentatorum, quæ hinc inde prætendebantur, ulteriorem progressum non habuit, ob superventam mortem dicti Archiepiscopi, in cujus locum post biennalem vacationem ad dictam Ecclesiam ad meas preces meorumque servitiorum remunerationem per Alexandrum VII. de anno 1667. translato Francisco Antonio de Luca Episcopo Anglonen. mihi benevolentia plusquam fratre conjuncto, huic consului quod nisi mellus fundarentur jura Ecclesiæ, abstineret à protecutione hujusmodi litis, quæ mihi scribenti pro dicto; Duce parum probabilis videbatur.

Non dubitabatur enim de competentia dicti juris exigendi hoc pedagium, quod est de Regalibus, non obti-
2 nendum, nisi per habentes hoc jus ex Principis privilegio vel ex immemorabili, quæ eidem privilegio æquipollet, cùm docerentur de dicta Regia concessione in feudum, cum subsequuta observantia pluries canonizata, & demandata per Regiam Cameram Summariæ. Et quod magis, ad occurrendum fraudibus, & extorsionibus, quæ per hujusmodi pedagiorum, & passuum exactores vel affictuarios committi solebant, ex generali Regia provisione in toto Regno, de anno 1570. præscripta fuit taxa insculpta in marmore ad formam epitafii in eodem ponte seu loco, in quo exactiò fieri solet. Et nihilominus id deducebatur ex abundanti, quoniam cum ut dictum est, jus exigendi hujusmodi pedagia sit de Regalibus supremo Principi reservatis, ad istum ejusque Magistratus, & Officiales pertinet inspicere, an illa per privatos ab ipsius Regis subditis exigi possent necne. Undè cum ipsdem Regis Officialibus scientibus, approbantibus, ac demandantibus, publicè, & palam hujusmodi exactio fieret, prorsus extraneum, ac inanem laborem dicebam illum scribentium hinc inde, super hujusmodi juris competentia, de qua inspicere non pertinebat ad istum judicem ecclesiasticum, cujus partes tantum erant agendi de censuris, quarum causa per appellationem commissa erat, quod pendebat à puncto violationis Ecclesiasticæ immunitatis, an adesset necne.

Quatenus igitur ad istum punctum pertinet, scribentes
3 pro Archiepiscopo insistebant in generalibus latè deductis per Spad. *conf.* 5. *&* 6. *lib.* 1. quod scilicet ea, quæ per Reges & Principes sæculares Ecclesiæ conceduntur, etiamsi sint castra, & bona jurisdictionalia, seu alias jura Regalia & de sui natura laicalia, efficiuntur Ecclesiastica, atque ut nostri dicere solent, *Sancta Sanctorum*, ut in proposito deducitum habetur in Lucana jurisdictionis seu Imperii sub tit. de feudis *disc.* 60.

Ideòque admittentes, quod nundinæ sunt de Regali-
4 bus, ac Principi reservatis, exigentibus proindè, vel jusdem Principis privilegium, vel immemorabilem illi æquipollentem, cum ejus vigore quilibet titulus de mundo melior allegari valeat ad text. *in l. prima ff. de nundinis*, *l. prima C. eodem*, ubi Bald. Salicet. & cæteri de quibus latè Borell. *de præstantia Regis Catholici cap.* 36. *n.* 11. *& seqq.* Apont. *de potestate Proregis titul. de diversi. provisi. rubr. de mercat. seu nundinis nu.* 1. Ripoll. Christin. & cæteri, de quibus in Immolen. nundinarum *disc. seqq.* Attamen dicebant, quòd penès Ecclesiam effectæ erant ecclesiasticæ, & successivè quod earum perturbatores seu violatores dicerentur Ecclesiasticam immunitatem violare. Ipsæque nundinæ perturbari dicuntur eo ipso, quod ab accedentibus ad eas, vectigalia & pedagia exiguntur, cum inter nundinarum privilegia collecta per Borell. 5
dict. capit. 38. sit istud exemptionis à vectigalibus & pedagiis,

Nec referre dicebant, quod jus pedagii exactio fieret ex privilegio, & auctoritate Regis ejusque Officialium, quoniam Princeps sæcularis revocare non potest ea bona, seu jura & privilegia, quæ Ecclesiæ concessit, utpotè effecta de diverso jure & dominio, etiamsi expresè diceret, transcribendo cum copiosis allegationibus ea, quæ desuper collecta habentur per Thom. *del Bene in tract. de immunit. tom.* 1. *part. prima dub.* 2. *sect.* 2. *num.* 7. *& num.* 6
16. *cum seqq.* ubi quod privilegium concessum non subditis transit in contractum irrevocabilem, multò magis ubi expresè non dicitur, cum tunc, regulando voluntatem à potestate, neque volitum præsumatur.

His tamen non obstantibus, reflectendo etiam ad veritatem, contrarium dicebam probabilius esse. Quidquid enim sit de veritate dicti assumpti, quod scilicet jura Regalia ex Principis largitione ita fiant Ecclesiastica, quod 7
ab ejusdem Principis alto dominio, & suprema potestate exempta fiant, quod saltem de facto, & in praxi non transiit absque magna difficultate, ubi præsertim non assistit, sed potius resistit observantia, cui satis in proposito deferendum est ex iis, quæ habentur deducta in dicta Lucana jurisdictionis seu Imperii *sub tit. de feudis disc.* 60. Et quæ observantia in contrarium urgere videtur, quoniam major pars nundinarum Regni, utpotè introductarum occasione devotionis ac solemnitatum, ex Regiis privilegiis
pertinet ad Ecclesias, earumque Prælatos, Capitula vel 8
Monasteria, nedum quoad emolumenta burlalia, sed etiam quoad jurisdictionalia, facultatem scilicet deputandi Magistrum nundinarum aliosque Officiales, licèt in hoc privilegia non sint conformia, cum in plerisque, jus seu dominium Ecclesiæ sit quoad emolumenta tantùm, non autem quoad dictam facultatem, & jurisdictionem. Et nihilominus juxta inconcussam observantiam nundinæ prædictæ, earumque Magistri & Officiales, quoad concernentia laicalia, tam in personis, quam in bonis, ipsi Regi ejusque Officialibus subliciuntur.

Adhuc tamen prædicta percuterent casum, in quo ageretur de revocatione ipsarum nundinarum, earumque privilegiorum, quia nempè exigi vellent in istis nundinis illa 9
vectigalia, & pedagia, quæ in aliis nundinis non exigunt, itaut laicalis provisio esset in odium Ecclesiæ, ejusque præjudicium, directè, vel indirectè tenderet. Quod in præsenti dici non poterat, illa enim exemptio, quæ juxta communem usum, præsertim in Regno, conceditur in nundinis, percutit illa vectigalia & onera, quæ alias extra tempus nundinarum in eo loco per mercatores, & negotiantes ratione introductionis vel contractationis mercium sub nomine dohanæ seu plateæ, aut alio vocabulo solvi solent, non autem ea pedagia, quæ in itinere per pontes, scaphas, vel alia loca, potiùs ratione transitus materialis, quam ratione introductionis vel contractatio- 10
nis mercium solvuntur, quoniam ista, ex iis, quæ habentur in Romana gabellæ ferri *hoc eod. tit. disc.* 63. juxta doctrinam Bart. *in l. prima §. hic titulus num.* 7. *ff. de public. & l. cum plures §. vehiculum ff. locati, & conducti* solvuntur potius à vectoribus quàm à dominis.

Ea etiam ponderata ratione, quod hujusmodi pedagia seu passus, introducta fuerunt, ac exigi consueverant, pro expensis refectionis, vel custodiæ illius pontis vel loci. Ac etiam quia non exiguntur ratione accessus ad 11
unas vel alias nundinas, sive ad unum vel alterum locum, sed indefinitè ob illum actum passus seu transitus materialis, non curando ad quem locum transeuntes accessuri sint. Et sic vectigal non percutit ipsas nundinas, earumque particulare privilegium, quod ita intactum remanet, neque Ecclesia dici potest præjudicata, seu de suo damnificata per hujusmodi oneris solutionem. Licèt enim considerari posset quoddam remotum interesse majoris concursus negotiantium ad hujusmodi nundinas, quando nedum in ipso loco, sed per omnes passus, & in toto itinere negotiantes essent immunes. Nihilominus 12
istud videtur quoddam interesse nimis remotum, & accidentale, non habendum in consideratione, quoniam interessatæ etiam dici possunt Ecclesiæ in omnibus oneribus, quæ per Principes laicos imponuntur eorum subditis, qui ita pauperiores ac minus potentes effecti, dare

non

non possunt illas eleemosynas, & oblationes, quas aliàs darent, cum similibus indirectis, & remotis præjudiciis, in consideratione non habendis. Stante etiam contraria praxi, & communi consuetudine, quia accedentes ad nundinas, præsertim publicas & magnas, à Mettropolitica Civitate Neapolis, seu aliunde cum mercibus, plurium dierum iter habent, atq; per plures hujusmodi passus pertranseunt accessurí ad plures nundinas, & de una in alteram, sivé de nundinis ad aliam Civitatem vel locum pro contractandis mercibus, quæ in nundinis venditæ non essent, unde dicta exemptio esset impracticabilis. Ideòque nundinarum exemptio intelligitur de oneribus in ipso loco extra illarum tempus ferri solitis. Cumque transitus per ipsum pontem sit communis duabus vel tribus Provinciis, non pertinet ad gabellarium inquirere, unde transeuntes veniant, & quo vadant, sed solùm attenditur ipse transitus materialis.

Illud etiam considerando, quod neque clerici & personæ ecclesiasticæ in mercimoniis, ac bonis, quæ negociationis causa transvehuntur, seu contractantur, sunt immunes à
13 vectigalibus aliisque oneribus ad text. *in c. quamquam de censibus in sexto*, *Clementina præsenti eod. tit.* Canonistæ communiter collecti per Bellet. *disquis. Clerical. tit. de Clericorum exemptione à muneribus §. 4. n. 1.* Igitur nil dicebam commune habere in proposito Ecclesiasticam immunitatem cum isto casu, in quo immunitas seu exemptio provenit ex mero privilegio laicali, quod proinde intelligendum est, prout intelligit & practicat ipsemet Princeps, qui privilegium concessit.

In proposito item hujusmodi pedagii seu oneris solvendi
14 ratione transitus per aliquem locum, concorditer consultus de anno 1665. in Civitate Neapolis per agentes Principis Ludovisii Domini passus Montisulcoli, seu Venticani, spectantis ad Statum seu Principatum Venusinum, & agentes Collegii Romani Societatis Jesu; An scilicet deberetur dictum pedagium pro frumento, quod à feudis ejusdem Collegii in Apulia asportatur ad dohanas Avellini & Atripaldæ, sive ad Civitatem Neapolis. Tanquam utriusq; partis in Curia Advocatus & benevolus respondi. Quod aut agitur de illo pedagio, quod nulla habita ratione valoris, & qualitatis, mercium in summa uniformi solvitur ex sola ratione transitus materialis pro quolibet animali onusto, & tunc istud non debeatur pro animalibus propriis ipsius Collegii, sed benè pro illis vectorum, qui juxta frequentiorem usum pro certa mercede frumentum de loco ad locum asportant, cùm hujusmodi onera spectent ad ipsos vectores, non autem ad mercium dominos juxta dictam doctr. Bart. *& habetur in d. Romana gabellæ ferri dic.* 63. unde propterea nihil Ecclesiæ interest, neque ea in aliquo remanet damnificata, cùm sufficiat solvere consuetam mercedem. Secus autem ubi agitur de illo onere, quod solvitur ratione mercium, & juxta earum qualitatem vel valorem, cum istud pertineat ad dominum, non autem ad vectorem, ideòque Ecclesia debet esse exempta, cùm hujusmodi frumentum recollectum in propriis fundis transportetur de loco ad locum gratiam facilioris, & melioris estationis, unde dici non potest mercatura, in casu casu, pro frumento scilicet empto in Apulia, ad effectum revendendi in alio loco, etiam Collegium teneri deberet. Et licet respectu dicti oneris solvendi per vectores dici posset, quod illud indirectè solvi dicitur per Ecclesiam, quæ aliàs minorem solveret vecturam, nihilominus istud dicitur interesse potiùs lucri de alieno, quàm damni de proprio juxta distinctionem de qua in Mantuana seu nullius exemptionis *disc. 53. & in aliis hoc eod. tit.*

ANNOT. AD DISC. CXXXI. & CXXXII.

IN materia nundinarum, juxta ea, quæ in his discursibus habentur super conclusione, ut nundinæ sint de Regalibus, pluries in facti contingentia, præsertim in una Recanaten. dicere consuevi, quod Regalia constituntur in illis qualitatibus, quæ verè, & propriè contradistinguunt nundinas publicas, & solemnes, ab aliis nundinis privatis, quas ad differentiam vulgò appellamus Mercatus, juxta distinctionem, de qua in his discursibus, & in auctoritatibus ibi relatis. Circa immunitatem scilicet à Dohanis, aliisque vectigalibus, ac etiam circa alia privilegia, quæ præter, vel contra dispositionem juris competere solent emptoribus, & venditoribus, aliisque negotiatoribus, ut ad constituendam primam speciem nundinarum publicarum, cùm prædictis, & aliis privilegiis, requirarur privilegium Principis, quodque id sit de Regalibus, cum illa jurisdictione, & summaria cognitione causarum, de qua plenè agit Maran. *in specul. seu prax. verb. ut judicium mercatorum*, & advertitur *tit. de Judic. disc. 42.* recensendo processus, seu causas executivas. Secus autem pro secunda specie mercati privati, occasione alicujus festivitatis, vel alterius concursus populi, cum tunc eatenus non liceat facere privata auctoritate hos mercatus sine licentia Gubernatoris, vel alterius judicis ordinarii loci sæcularis, vel respectivé Ecclesiastici, juxta qualitatem dierum feriatorum, & non feriatorum, in quibus illi fiant, vel utriusque etiam in diebus feriatis, quatenus ad alios effectus dicta licentia requiratur superioris, scilicet Ecclesiastici ob contractationes in die festivo, & sæcularis ob prohibitas adunantias, ex quibus inconvenientia resultare possunt, juxta ea, quæ de conventiculis in jure disponuntur, sed hoc non est de Regalibus, cùm pertineat ad quemcunque judicem inferiorem ordinarium loci. Ideoque magna differentia est inter unam speciem, & alteram. Est benè verum, quod ista dici mererur una ex materiis incapacibus regulæ certæ, & generalis, dum Regionum, seu Principatuum leges, vel styli, quibus principaliter deferendum venit, nimiam diversitatem habere videntur. Ac propterea intrat consuetus error procedendi cum generalitatibus, vel attendendi auctoritates, & doctrinas in sola littera, earumque aritmetico cumulo, vel consarcinatione, non distinguendo loca, & tempora, aliasque circumstantias, cum quarum præsupposito, diversarum Regionum scriptores loquuntur, quoniam stant benè simul, quod omnes benè loquantur, & tamen quod malè aliqua applicentur.

IMOLEN. NUNDINARUM PRO FRANCISCO MONTANARIO CUM COMMUNITATE .....

Causa pendet cum Camera.

De nundinis seu mercatis an fieri possint absque auctoritate Principis. Et an concessio loci nundinarum facta per Principem impoetet jus privativum, & necessarium, itaut mutari non possit.

Et de foro in quo hujusmodi quæstiones cognosci debent.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Causæ in quibus Fiscus habet interesse cognoscendæ sunt in Camera.*
3 *Nundinæ, seu mercatus sunt de regalibus, & non possunt fieri nisi de Principis concessione.*
4 *Quid, de mercatis fieri solitis singulis hebdomadis vel mensibus.*
5 *De privilegiis, exemptionibus, & prærogativis nundinarum.*
6 *An locus nundinarum possit mutari.*
7 *Loca publica Principis quæ sint in communi usu, si uti concedantur, definit usus.*

DISC. CXXXII.

QUemdam locum seu situm de dominio Cameræ Apostolicæ, in quo nundinæ singulis annis celebrari solebant Urbanus VIII. concessit Christophoro Ronconio aliàs in ista Curia eximio Advocato, tunc Subdatario, ad effectum, ut ibi constituerentur casulæ seu capannæ pro usu mercatorum, & aliorum ad nundinas accedentium. Cumque orta esset controversia inter dictum concessionarium, & Communitatem loci . . . . in cujus territorio hujusmodi nundine fiunt, atque situs est locus concessus. An aliidictas casulas facere possent. Idem Urbanus per alias litteras declaravit se fecisse dictam concessionem cum jure privativo faciendi dictas casulas seu capannas. Devoluto autem per mortem dicti Christophori præfato loco ad Cameram, ab ista per consimilem investituram emphyteuticam concessus fuit Francisco Montanario, quo parante pro minori sumptu ac majori commoditate dictas casulas seu capannas in forma domorum, ne ita de facili perirent, dicta Communitas prætendens ad se spectare jus nundinarum, earumque jurisdictionem, & administrationem, ut hujusmodi concessionem eluderet, prætenderet cœpit immutare locum, atque 1

atque in altera ejusdem territorii parte nundinas prædictas celebrare, ipsaque recurrente ad Congregationem Boni Regiminis, in qua utpotè in dubio Communitatibus favorabili, expedit earum causas tractari, assumpta disputatione, & cognito non esse de causis ipsi Congregationi congruis, illa remissa fuit ad Tribunal Cameræ, ubi pendet.

In hujusmodi autem disputatione principaliter actum fuit de fori competentia, & remissione dictæ causæ ad dictum Tribunal Cameræ, ob Fisci seu Cameræ Apostolicæ interesse. Incidenter verò, ac ad eumdem finem, juxta consuetum stylum, summatim & pro gustu, deducta fuerunt concernentia merita negotii principalis, & jus Regale nundinarum seu mercatorum, cùm exindè resultaret quoque interesse Cameræ, cujus ratione ad dictum Tribunal causa remittenda erat.

De jure siquidem omnes causæ, quæ directè vel indirectè pertinent interesse Fisci, cognoscendæ sunt cor. Pro-
2 curatore Cæsaris, cujus loco succedit hodiè illud Tribunal, quod ubique Cameræ dicitur ex deductis per Peregr. *de Jur. Fisci lib. 7. tit. 1.* Franch. *dec. 132.* ubi in proximis terminis controversiæ inter Communitatem & feudatarium, seu ab eo causam habentes Rovit. *pragm. 62. de off. Procuratoris*, Cæsaris Marchesi. *de commiss. par. 1. fol. 158. num. 63.* Clarius verò id Urbe & Statu Ecclesiastico ob Constitutionem nonam Pauli III. ita expresè disponentem, & per quam cessat quæcumque dubitandi occasio.

Dupliciter autem Fiscus seu Camera in hujusmodi controversia interessata erat, Primò quia cùm hujusmodi situs esset de ejus directo dominio, sua principaliter intererat, nundinarum locum non immutari, cùm aliàs idem situs inutilis remaneret, undè in casu devolutionis novum emphyteutam non inveniret cum tanti canonis solutione. Quinimò etiam ipsa Investitura durante ob immutatum rei statum, posset emphyteuta se prætendere ab obligatione exemptum, ut de interesse Fisci in re feudali ob casum devolutionis habetur apud Franch. *d. dec. 132.*

Et secundò quia nundinæ sunt de Regalibus ac Principi reservatis, neque celebrari possunt absque ejusdem Princi-
3 pis privilegio explicito, vel consuetudine immemorabili, cujus vigore quicumque titulus de mundo melior allegari valeat ad text. *in l. 1. ff. de Nundinis*, *l. unica C. eod.* ubi Bald. *& cæteri*, de quibus Natta *cons. 311. & seq.* ubi latè de materia Franch. Marc. *dec. 53. repet. dec. 513. & dec. 415.* Borell. *de præstantia Regis Catholici c. 36. n. 11 & 12. ubi n. 1. seq.* juxta consuetam eruditionem agit de usu Romanorum circa nundinas Apont. *de potest. Proreg. tit. de mercatis, & mundinis n. 1.* Ripoll. *de Reg. c. 42. n. 1. & seq.* Christin. *dec. belg. 99. n. 3. & seqq. vol. 3. cons. 14. par. 1. inter consil. Academ. illustr. & omnes*; Ideòque Fisci, seu Cameræ Principis interest, an Communitas habeat necné tale jus, quod est ipsius Principis proprium, & peculiare.

Potissimè quia non agebatur de aliquo privato mercatu occasione alicujus solemnitatis fieri solito, sive de illo
4 mercatu, qui singulis hebdomadis circa victualia pro majori commoditate in aliquo determinato loco fieri soleat, quo casu intrat quæstio examinata per Borell. *dicto cap. 36. num. 19. cum seq.* an dicatur, necné de Regalibus. Sed agebatur de formalibus, & solemnibus nundinis publicis, semel in anno celebrari solitis, ad quas comprovinciarum, aliorumque negotiantium concursus habetur, quo casu indubitatum est id esse de Regalibus, ob praxim, & usum illorum privilegiorum, quibus potiri solent ad hujusmodi nundinas concurrentes, circa exemptionem sci-
5 licèt vectigalium, & pedagiorum, necnon assecurationem à represariis, aliisque molestis, quæ in loco privato aliàs inferri possent, Ac etiam circa summariam cognitionem causarum, & processum executivum inter ipsos negotiantes juxtà plenè deducta per Marant. *in praxi, seu speculo*, verbo *ut judicium mercatorum*, & Borell. *dicto cap. 36. n. 35. cum seqq.* ubi hujusmodi privilegia recensentur. Et cum qua distinctione observabam decidendam videri dictam quæstionem super mercatibus privatis ut suprà, an scilicet essent de Regalibus, & perneceſſe exigerent privilegium Principis, vel immemorabilem, quia si prætenderentur, seu essent in usu dicta privilegia, & prærogativæ nundinarum solemnium peculiares, atque ad ipsum effectum, censerentur de Regalibus, secus econversò, quia tunc essent potiùs quædam privatæ adunantiæ ementium & vendentium pro majori commoditate.

Verùm ubi etiam in hac facti specie admittenda esset,
6 ratione longæ consuetudinis habentis vim taciti privilegii, facultas in dicta Communitate celebrandi, & administrandi nundinas prædictas, etiam cum aliqua jurisdictione, quæ per Magistrum nundinarum haberi solet, Adhuc tamen, stante concessione facta per Pontificem de dicto loco cum jure privativo mihi faciendi casulas, seu capannas, ad alium usum non servientes, nisi ad illum nundinarum cum sensu etiam veritatis, credebam eidem Communitati illicitum esse, inconsulto Principe, atque in præjudicium ipsius, vel ejus cui ipse concederet, dictum locum immutare, quoniam eadem antiqua consuetudo dividi non potest, neque eam Communitas ad sui favorem deducere valet tanquam speciem privilegii, & reiicere ejus qualitatem circa locum, cujus immutatio continet præjudicium ipsius Principis tanquam domini loci, quoniam ita esset multiplicare specialitates, & præjudicia.

Et quamvis ante hujusmodi concessionem, hujusmodi locus haberetur tanquàm publicus quasi nullius, itaut cuilibet licitum redderetur casulas, & capannas construe- 7
re, attamen id provenit ex facultate, seu indulgentia Principis, in cujus libito fuit aliquando tolerare, sed post quam suo jure uti voluit, atque hoc jus privativum alteri concedere, utique licitum non est subditis, & inferioribus cum immutatione loci ejusdem Principis factum eludere, ut in Urbe practicamus de mercatu, qui fit singula hebdomada in platea Agonis, & in Campo Boario, cum similibus.

Prætendebatur etiam per Communitatem, quod ista concessio utpotè relativa ad primam factam Ronconio, non contineret jus privativum concessum per alias litteras post annum, & ultrà, Verùm difficultas tollebatur ex facto, quoniam revera secundæ litteræ prodierant potiùs in declarationem animi Pontificis, & ejus quod virtualiter, & de jure in prima concessione continebatur, juxtà exemplum excutientis grana à spicis contentum *in l. adeò 7. ff. de acquir. rer. dominio.*

FERRARIEN. EXTRACTIONIS, SEU TRACTÆ PRO RIMBALDESIO APPALTATORE GENERALI FERRARIÆ. CUM CAMERA APOSTOLICA.

Casus sopitus per Concordiam.

De tracta concessa Alicui Appaltatori, an exerceri possit finito appaltu in frugibus emptis eo durante.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Concessa tracta pro uno anno an suffragetur in alio anno.*
3 *Fallit, ubi adest clausula refectionis.*
4 *Bona servata, & prohibita, si semel effecta sunt libera, semper talia remanent.*
5 *Bona venientia ab extra non subjacent prohibitioni extractionis.*
6 *Libertas extractionis ex pacto concessa viro de fructibus bonorum dotalium, durat soluto etiam matrimonio.*
7 *Quomodo sit practicanda extractio competens appaltatori post finitum appaltum.*
8 *Facultas extrahendi intelligitur, quatenus regionis necessitas non urgeat, & victualia abundent.*

DISC. CXXXIII.

IN Capitulis initis inter Cameram, & Rimbaldesium 1
super appaltu generali Ferrariæ, illud inter cætera continetur, ut Appaltatori liceat quolibet anno inceptare, ac extrà Ducatum Ferrariæ universumque Statum Ecclesiasticum liberè extrahere rubros mille frumenti, & 500. marzatelli ad quemcumque locum, præterquam ad partes infidelium, eo etiam adjecto, quod si dicta tracta in uno anno non uteretur, uti posset in sequentibus; Cùm autem in ultimo anno appaltus, facta dicti frumenti, & marzatelli confueta inceptatione, vellet Rimbaldesius, post jam expiratum appaltum dicta extrahendi facultate uti, per Camerales autem, seu successorem Appaltatorem impediretur, Orta desuper controversia in Camera, Pro suæ oppositionis fundamento adducebant Camerales doctrinam Camilli de Carte relatam por Cancer. *part. 3. var. resol. cap. 13. de juribus exstro-*

rum

rum num. 264. *in fin.* ubi firmat, quod concessa extractione pro uno anno, si in illo non utatur, non prodest in sequenti, & hoc solum adducebatur in specie; reliqua enim consistebant in regulis generalibus, quòd nempè concessum ad tempus, post illud censeatur denegatum, quodque una pars contractus alteram declaret, Undè cum respectu facultatis inceptandi expresè dictum esset illam concedi appaltu durante, ita pariter intelligi debeat facultas extrahendi, quæ in eodem contractu concessa fuit.

Pro Rimbaldesio autem scribens dicebam non negari regulam, quod concessa extractione frugum pro uno anno, illa non suffragetur pro sequenti, cum id solùm firmetur per Camillum de Curte, quem simpliciter refert Cancer. *loc. cit.* Sed etiam per Apont. *de potestate Prorog. tit. de tractis nu.* 9. & Lagnat. in addit. ad Rovit. *super pragmaticis in rubr. de extractionibus*; Verùm hujusmodi regulam limitati, ubi adest clausula *refectionis*, quod scilicet si in uno anno extrahere non potuerit, possit in sequenti, vel sequentibus omnes sibi concessas extractiones percipere, ut benè dictam clausulam explicat Lagnat. *loc. cit.* per eadem fetè verba in capitulis appaltus contenta, ideòque videbamur versari in casu claro; Nil obstante replicatione, quòd hujusmodi clausula intelligi deberet, ac operativa esset infra novennium, in quo appaltus durare debet, secùs autem eo jam expleto ex duplici ratione, Prima quia esset aliàs conferre suæ facultatis exercitium in tempus inhabile, quando jam suum jus sive officium expiravit; Altera quia esset supplantare successorem, ac ita sibi reddere inutilem tractam in primis annis, quia sterilles regiones ab hujusmodi Provincia de frugibus providerit ol tæ, si ab Appaltatore prædecessore providentur, non curat fruges Appaltatoris successoris, juxtà ea quæ in propositio non permittendi prædecessori exercitium illorum jurium, quæ protrahantur in tempus finiti appaltus, & locatori seu successori Appaltatori præjudicant, habetur in Romana bull. alearum, & in Cervien. saltum *disc.* 79. & 112. & *in altis hoc sit.*

4 Siquidem ultra propositiones generales à simili applicabiles, quod bona aliàs serva, & prohibita, si semel effecta sunt libera, semper talia remanent ad text. *in l. cùm Pater, §. 15. ff. de legat.* 3. cum concord. per Rovit. *decis.* 6. *numer.* 7. Fusar. *de substitut. quæst.* 331. *numer.* 90. Fontanell. *de pactis clausula 5. gloss.* 1. *part.* 2. *num.* 49. & *seqq.* Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 2. *quæst.* 9. *numer.* 45. & *seq.* Rot. apud eumdem *decis.* 131. *num.* 7. & 192. *numer.* 43. *cum seqq.* ubi de bonis fideicommissariis semel à fideicomisso extractis, ut semper libera remaneant; de quo in Fanen. fideicommiss. & in aliis in suà materia *sub tit. de fideicommiss. & sub altero de dote*, sic à pari, dum hujusmodi frugum quantitas appaltu durante inceptata, extractionis libertatem acquisivit, semper eam retinere debeat.

5 Magis proximè ad speciales terminos extractionis, de bonis, quæ venerunt ab extra in regionem, ubi adest prohibitio, ut tanquam aliàs à dicta prohibitione liberta, retineant suam naturam, eorumque extractio permissa sit per text. *in leg. si quis post hanc, Cod. de ædificiis privatis*, firmant Hiernia *in rubr. quæ sint regalia post numer.* 5. Bartol. de Capua *singular.* 136. Rovit. *super pragmat. in dict. rubr. de extract. numer.* 4. & 11. & *pragmat.* 100 *numer.* 3. plenè Phenot. *de momento temporis cap.* 31. *num.* 20. Cancer. *part.* 3. *var. cap.* 13. *à numer.* 155. *præsertim num.* 264. & habetur *disc.* 63. sic in proposito, quia jus libertati, insitum videtur ipsis bonis, quandocumque propterea exercibile.

Habita præsertim consideratione absurdi aliàs resultantis, quod cùm hujusmodi facultas dicatur esse in fructu appaltus, itaut ejus intuitu solvatur pars pretii, seu pensionis, ita in ultimo anno remaneret dicta facultas inutilis, quia cum incœpta fieri soleat post recollectam intra mensem Augusti, & Septembris, quando & proximè extractio non est congrua, utpotè in tempore proximè recollectæ, dum pro illis primis mensibus quælibet sterilis regio sufficientes fructus producere solet, Appaltus autem terminet in mense Decembris, non solùm facultas ita remaneret inanis, sed esse posset damnosa, quod scilicet fruges sub hujusmodi spe inceptatæ remaneant inutiles, vel pro viliori pretio in ipso loco vendere oporteret.

6 Hinc si contracto matrimonio dentur viro bona dotalia habentia privilegium, quod eorum fructus extractionis libertatem, vel aliam immunitatem habeant, si post eos recollectos solvatur matrimonium, non per hoc dicendum videtur, viro competere non debere libertatem, seu immunitatem ipsis fructibus jam impressam, cum similibus.

Benè verum, quod id cum temperamento intelligendum esse dicebam, atque ita tolli absurda, quæ de successoris supplantatione in objectum considerabantur, ut scilicet hujusmodi facultas post terminatum appaltum exercibilis remaneat pro sola quantitate inceptata in eo anno, sive non facta in isto inceptatione pro altera anni præcedentis, itaut solam recollectam percutiat, neque detur plurium inceptationum, & recollectarum massa, cum qua supplantaretur successio, cui per extractionem solius quantitatis emptæ in ultimo anno, seu in ultima recollecta præjudicari non dicitur, cùm ipse in ejus ultimo anno idem facere possit, proindeque idem sit effectus, juxtà ea, quæ habentur de viro habente in primo anno fundum vacuum, quod in ultimo, etiam dissoluto matrimonio juxtà aritmeticam proportionem plenum habere debet, quia non est percipere fructus in tempore inhabili, & post sui juris expirationem, sed est se reintegrare de fructu, quem non percepit in primo anno, quando matrimonii onera jam supportavit, sic à pari, quia etiam Rimbaldesius in sui appaltus ingressu idem cum ejus prædecessore passus erat. 7

Quia tamen ipsa extractio, ob regionis penuriam permittenda non erat, undè tota controversia restringebatur ad defalcum seu refectionem ejus, quod interetat illam fieri, ita in casu penuriæ expresè disponentibus capitulis appaltus, ac etiam ita juris dispositione suadente, cùm hujusmodi facultates semper intelligantur cum præsuppositio superabundantiæ, quia non decet proprios agros sitem pati, ut alieni irrigentur ex deduct. in Carpen. aquarum *sub tit. de servit.* ideò honesta concordia finem controversiæ dedit.

ANNOT. AD DISC. CXXXIII.

DE hac materia tractarum, ut quamvis concessiæ sint, non solùm ex gratia, & titulo lucrativo, sed etiam ex contractu oneroso, & correspectivo, ut in præsenti, prohiberi tamen possit earum usus, vel exercitium, quando ratio annonæ, seu alia justa causa id exigat, cadente solùm controversia super refectione, an debeat esse major, vel minor, habetur actum suprà *in annot. ad disc.* 44 & 45. occasione agendi de annona.

In casibus autem contraventionis, quod scilicet victualia, aliaque prohibita extrahantur extra principatum, vel extra provinciam, sive extra privatum territorium oci, juxtà varias leges, vel stylos Principatuum, vel Præsidatuum, plures disputari solent quæstiones, & præsertim an possit procedi per inquisitionem, vel sit opus, ut capiantur in fragranti, ac etiam quodammodo in hac materia procedendum sit cum Clericis, & personis Ecclesiasticis, & de his agunt Rovit. & Novar. *super pragm. de extract.* Mauson. *in ejus tract. de Contrabann.* & nuper Rocch. *in ejus tract. de offic.* cui officiorum materia deservit solùm pro titulo, cùm re vera tota circumferatur super ista materia contrabannorum; Adhuc tamen desuper certa regula generalis statui non potest, proindeque dignoscitur in hoc idem consuetus error procedendi cum generalitatibus, sive quidquid scriptum reperitur, indefinitè applicandi quibuscumque casibus, cùm totum pendeat à legibus, & stylis particularibus Principatuum, seu guberniorum.

ROMANA PISCHERIARUM SEU DEFALCHI.

Casus varii disputati in Rota, & in Camera inter partes, & cum resolutionibus, ut infrà.

De Regalia consistente in pischeriis enunciatis *in cap. unico quæ sint Regalia*, qualis sit, & in quo consistere dicatur; Et an impedimentum superveniens super consueto usu piscium dicatur percutere substantiam appaltus pischeriarum, vel potiùs damnum in fructibus, ad effectum defalchi faciendi hujusmodi Regaliæ Appaltatori, cum aliquibus ad defalchi materiam pertinentibus in hac specie Regalium.

SUM-

SUMMARIUM.

1 *De vocabulo* Pischeriis *posito inter regalia quid significet, & de illis significatione.*
2 *Facti series.*
3 *Etiam in executivis injustitia admittit appellationem suspensivam, & retardat.*
4 *De regula quod quisque juris &c. etiam de jure dicino.*
5 *Æqualitas de jure servanda est.*
6 *Ubi adest pactum super defalco, non oportet, quod damnum sit intolerabile.*
7 *Dispositio relativa ad aliam, illius jure regulatur.*
8 *Ubi cessat rei substantia, reficitur damnum quale quale sit.*
9 *De differentia inter damnum, quod tempus calamitosum, vel accidentale causat in una ac altera specie vectigalium.*
10 *Casus dispensationis quadragesimæ de tempore pestis.*
11 *Casus omninò insolit, & verisimiliter non cogitati non veniunt sub suscepitone casuum, & renunciatione relauri, & quando casus dicantur tales.*
12 *Ubi Appaltator impedimentum recipit facto locatoris agit ad omnem refectionem damni etiam ratione lucri possit.*
13 *Declaratur quomodo, & quando id procedat.*
14 *Alter casus controversiæ super appaltu pischeriæ.*
15 *Si damnum contingit in fructibus quos fundus locatus jam produxit, non intrat restaurum.*
16 *Non petitur defalcum, nisi in fine appaltus, quia anni uberes possunt compensare damnum.*
17 *Refertur resolutio, sed impugnatur, & de ratione.*
18 *Damnosus, & sterilis dicitur annus, si de facto est uber, attamen expensæ sunt magnæ, &c. n. 21.*
19 *Declaratur conclusio de qua n. 16.*
20 *Anni pestis, vel belli dicuntur damnosi.*
21 *De eodem, de quo n. 18.*
22 *De alio casu pischeriæ remissivo.*

DISC. CXXXIV.

1 QUamvis textus *in cap. unico, quæ sint Regalia in usibus feudorum*, inter jura Regalia enumeret *pischerias*; controversia tamen est inter DD. super hujusmodi verbi intelligentia vel significatione, Aliquibus, non improbabiliter, volentibus esse impressionis mendum, potiusque dicere debere *pischarias*, ideòst loca in quibus pix conficitur; Aliis verò volentibus verificari in illis maris partibus, seu lacubus, & stagnis, in quibus natura quamdam particularem, ac solito longè majorem liberalitatem exercuit super piscium productione, ut occasio ne vallium Comaclensium habetur actum in Comaclen. aliàs Clomacen. vallium *sub tit. de feudis disc.* 2. ubi de hac Regalia satis agitur, sub ea tamen feudali materia, ob feudales quæstiones in eadem causa cadentes, quasi quod magis dignum attrahat ad se minus dignum, seu principale trahat accessorium, cùm quæstio ibi tractata, num illæ vales piscatoriæ essent juris publici, & de Regalibus, directa esset ad finem feudi, Ubique enunciatur, incongruè hoc vocabulum juris Regalis significativum, adaptari posse illi significationi, quàm ei tribuunt regulæ grammaticales, quibus attentis illud significat locum, in quo pisces venduntur.

Occasione autem controversiæ habitæ in Camera inter Christophorum Panzerium Appaltatore dohanæ piscium, & Appaltatorem generalem dohanarum Urbis, comperii etiam in ista significatione Regaliam verificari, dum in Urbe habetur dohana piscium, vulgò *pischaria* nuncupata, super jure exigendi vectigal ex piscibus, qui ad Urbem vendendi vehuntur, pro satis prudenti grafciæ ordinatione in certum locum statutis horis traducendi, ut ibi pretium constituatur, ut vulgò dicitur: *al cottio*, Et sic est vectigal piscium, adinstar vectigalis aliarum mercium, quod solvitur pro introductione juxtà ea, quæ de hoc vectigali vulgò *dohana* habentur *disc.* 65. & 67. & alibi hoc eodem titulo.

Suscepto siquidem per Zenobium Baldinorum in 2
2 Urbe negotiatorem appaltu generali dohanarum, sublocavit iste Vincentio, & Honuphrio de Panzeriis dohanam piscium, quæ vulgò dicitur *pischariæ*, pro annua conventa pensione scut. 22. mil. cum eisdem pactis, & juribus, cum quibus ipse omnes dohanas à Camera con-

duxerat; Cùm autem ob pestilentiam in Urbe, ac pluribus Italiæ partibus crassantem, de annis 1656. & 1657. dohanæ magnum senserint damnum, obtinuit dictus Dohanerius generalis à Camera defalcum, seu remissionem in summam scutorum 155. mil. Ipse verò dictis annis calamitosis, sequendo exemplum, quod Camera cum ipso servabat, tenuit in suspenso pagas cum dictis subappaltatoribus pro summa scutorum 7500. pro quibus deinde ad plures annos, cùm illo processu summario, & executivo, qui more Camerali hujusmodi Appaltatoribus conceditur, obtinuit à Thesaurario Generali mandatum executivum contra Christophorum, & alios prædictorum sub appaltatorum interim defunctorum hæredes, per quos in vim appellationis introducta causa in Camera coram Columna, datoque solito dubio à decretis Thesaurarii, ex *constitutione* 100. Sixti V. aliisque Apostolicis provisionibus habentis in facultatibus procedendi executivè & appellatione remotâ; *An & quomodò sit inhibendum*; Cùm hujusmodi dubii resolutio ad favorem appellantis pro retardanda executione pendere soleat ab injustitia, qua concurrente, etiam in executivis & privilegiatis, appellatio 3
suspensiva aliàs prohibita admittitur, Et ex qua ratione adeò frequentes disputationes super judiciis executivis habentur in Signatura justitiæ, ac etiam quandoque in illa gratiæ.

Hinc proindè scribens pro dicto Christophoro, & consortibus appellantibus, injustam dicebam dictam condemnationem, ex fundamento resultante ab omni jure divino, naturali & scripto, stante remissione, quam ex eadem accidentali causa pestilentiæ ipse principalis conductor à locatore obtinuerat in dicta summa, quæ repartita, proportionabiliter, & pro rata, absorbebat summam controversiam, itaut potius in majori, habita debita proportione, istis subconductoribus remissio seu defalcum deberetur.

De jure siquidem divino, præcisè, ac in individuo decidit in Evangelio secundùm Matthæum *cap.* 18. ubi de injustitia & iniquitate damnatus fuit, atque severè punitus 4
ille major servus, qui obtenta à domino liberatione à debito 10. mil. talentorum, suffocabat suum conservum debitorem in centum denariis, quos ille petebat sibi remitti ex eadem causa, seu eum eodem modo, cum quo ipse major conservus à domino remissionem petierat & obtinuerat; In idem faciente altero Evangelico Oraculo, *quod eadem mensura qua mensi eritis, mentietur & vobis*, cui juri conformat juris positivi ac etiam naturalis regula, *quod quisque juris &c.* ut in rubrica & toto titulo, *ff. Quod quisque juris*, ob quam in omnibus correlativis, tam in judicio quàm extra, generaliter receptum habemus, inter litigantes vel contrahentes, æqualitatem servandam esse, ex iis quæ plenè colligit Barbosa *axiomate* 16. Rota *decis.* 232. *num.* 23 *part.* 6. *recent.* Honded. *consil.* 29. *num.* 95. & *seqq.* & *cons.* 59. *num.* 60 & *seqq. lib.* 1. ubi plura colligit favore æqualitatis servandæ.

Clarius verò dicebam hæc procedere, quoniam in hoc vectigali piscium major urgere videbatur ratio remissionis pensionis, ob dictum accidens pestilentiæ, quam in alio vectigali mercium; Aut enim remissionem ipse 5
principalis appaltator obtinuit ratione pacti, in cujus casu non attenditur, an damnum sit intolerabile nec ne juxtà rigorosos terminos textus *in cap. potuit*, & *cap. propter sterilitatem extra loc. cit.* cum ibi notatis, & *in l. licet*, *Cod. eodem*, sed ut pactum in aliquo operativum sit ultrà juris dispositionem, sufficit tale quale damnum considerabile juxtà magistrale *cons.* 312. Angeli admissum apud Coccin. *decis.* 422. *cum concord.* in his specialibus terminis dohanarum suprà *disc.* 65. & in aliis *hoc tit.* ac etiam in altero de locato, præsertim *disc.* 1. Et tunc eadem ratio assistebat, dum hic subappaltus expresè factus erat cum eisdem privilegiis, conditionibus & pactis, cum quibus ipse generalis Appaltator generalis cum Camera contraxerat; Conventio enim, vel quælibet alia dispositio relativa ad aliam conventionem seu dispositionem, juxtà eam in omnibus regulatur, perindè ac si illa inserta esset in ista de verbo ad verbum, ad regulam text. *in leg. asse toto*, *ff. de hæred. institut. cum concord.* apud Otthobon. *decis.* 97. *num.* 6. *decis.* 272. *num.* 4 *part.* 10. *recent.* & ad facietatem Barbos. *axiomat.* 201. *num.* 1 ac habetur præsertim frequenter deductum *sub tit. de fideicommissis* occasione fideicommissorum, quæ ordinata sunt relativè ad alia fideicommissa majorum.

Aut prætendebat ipse principalis Appaltator, quod ob

impeditum commercium ita cessasset saltem in parte rei substantia, seu ipsius rei conductæ usus, quo casu neque damni intolerabilitas attenditur, sed illud quale quale sit reficitur ex deductis per Bossi. *de remiss. merced. numer.* 104. *cum seq.* Surd. *cons.* 400. *num.* 26. *& seq.* Mastr.
8 *decis.* 299. *num.* 111. *& 116. cum seqq.* Venturin. *cons.* 15. *num.* 7. cum aliis juxtà consuetam nauseam cumulatis per Amat. *resol.* 18. *num.* 22. ac habetur in terminis dohanarum occasione belli humani *dicto disc.* 65. & occasione appaltus falsis damnificati ob hoc idem accidens pestilentiæ supra *disc.* 105. & in aliis *hoc cod. tit.* & in damno sub appaltus postarum ob hanc eandem pestem Contrius *contr.* 99. *num.* 7. Et tunc ista ratio magis congruit huic appaltui piscium, quàm illi dohanarum, quoniam ob hujusmodi impedimenta temporalia merces in quibus dictum vectigal consistit, non pereunt, sed benè conservari pos-
9 sunt, atque cessato impedimento, in Civitatem introduci in longè majori quantitate, quàm solitum esset, undè ita Appaltator, si non omnimodam, saltem aliquam compensationem, vel restaurationem reportare potest. Non sic est in isto vectigali, in quo non solùm urget ratio in proposito falsis ponderata *dicto disc.* 105. quod scilicet impossibile est, ut diminuto populo propter pestem, cessato hoc accidenti, possit Appaltator cum futuro majori lucro reintegrari, quoniam homines mortui non possunt salem consumere, & viventes non excedunt usum consuetum, ut ibi; Sed etiam quia urget alia ratio corruptionis ipsius materiæ, quæ conservari non potest, vel ad alienas regiones transmitti pro exitatione, sicuti fieri potest de sale, retrahendo saltem pretium intrinsecum, quoniam nisi pisces comedantur ipsamet die, oportet eos proiicere in flumen, cum damno etiam expensarum in piscatione, & vectura, & sic magis congruit ratio pereuntis substantiæ, si non verè & propriè, ut credunt scribentes apud Surd. *cons.* 507. & Contrius *d. controv.* 90. *num.* 3. & 4. quia id videtur minus tutum, *ut to dict. disc.* 65. & 105. & in aliis, saltem æquipollenter, & per assimilationem.

Præterea in hac facti specie, cum sensu etiam veritatis, dicebam versari extrà omnem controversiam, longeque majorem rationem incompatibiliter isto casu militare pro remissione, quàm in aliis vectigalibus & do-
10 hanis, ex ea particulari circumstantia, quod Pontifex Alexander VII. prævio maturo consilio, tam medicorum, quàm aliorum periti simorum virorum, catholica etiam pietate insignium, ex eadem pestilentiæ causa, ob bonum publicum, dispensavit jejunio quadragesimali, in cujus tempore, exceptis feriis, quarta, sexta, & Sabbato, licuit vesci carnibus, aliisque cibis paschalibus, undè propterea duo exinde resultare dicebam, ex quibus magis de plano, ac de justitia ista remissio debita erat. Primò scilicet, quod iste casus erat omninò insolitus & incogitatus, unde propterea etiamsi conductor in se suscepisset omnes casus remissione dignos, adhuc illi locus esse debebat juxtà firmata apud Millin. *decis.* 139 & 145. ubi de insolita & verisimiliter non cogitata magna irruentia bannitorum, quæ tamen circa ea tempora non erat adeò incogitata & inaudita; Et generaliter quod casus omninò insoliti & verisimiliter non cogitati non veniant sub hujusmodi casuum susceptione ac renunciatione restauri, plenè colligit Amat. *d. resol.* 18. *num.* 2. & 5. & confert celebre *cons.* 402. Ancharani, de quo frequenter in aliis *hoc tit.* de conductore vectigalium Pistorii, de tempore quo Curia Papæ ibi residebat. Et tamen ille conductor talem Curiæ discessum verisimiliter cogitare potuit ac debuit, cùm ea Civitas non esset consueta Papæ residentia, sed proveniret per merum accidens; Prout appaltator dohanarum, aliorumque vectigalium, verisimiliter cogitare potuit ac debuit casum utriusque belli divini & humani, cùm sint contingentiæ humano generi connaturales, & solitæ, potissimè dum de recenti in Italia utrumque bellum, præcisè verò in hoc Principatu humani belli casus contigerat, unde propterea in omnium appaltuum instrumentis & capitulis, quasi de consueta formula hujusmodi casus belli divini & humani, seu absentiæ Papæ ab Urbe in conventionem deduci solent; At nemo unquam prævidere vel cogitare potuit istum adeò novum & insolitum casum dispensandi quadragesimæ, de cujus tempore majus est hujusmodi vectigalis emolumentum.
11 Et secundò quia cum dicta innovatio provenisset ex provisione ac facto voluntario ipsius Papæ locatoris, dicebam intrare quoque receptam theoricam, Bart. de qua in celebri *cons.* 156. Soccini *lib.* 2. cum aliis apud Amat. *dicta resol.* 18. *num.* 23. & 24. Ventur. *d. cons.* 15. *num.* 9. & 10. Mastrill. *d. decis.* 299. *num.* 11. *& sequen.* Camill. de Medic. *cons.* 23. latè Castill. *lib.* 3. *controv. cap.* 3. *numer.* 26. *& sequen. & num.* 39. cum aliis *dicto disc.* 65. & in aliis *hoc eodem tit.* Quod scilicet ubi impedimentum provenit à facto voluntario ipsius locatoris, vel ejus, quem ipse prohibere potest, tunc tanquam ob deficientem patientiæ præstationem, nedum intrat remissio pensionis, quæ peti non potest, sed etiam refectionem. Et tunc ista ratio magis congruit huic appaltui piscium, quam illi dohanarum, refectio omnium damnorum & interesse etiam ratione lucri amissi juxta celebrem decisionem in Romana appaltus coram Justo *dec.* 285. post Pacif. de Salviano.

Et quamvis, juxtà ea quæ plenè deducuntur per Larream *alleg.* 17. *cum pluribus seqq.* & advertitur *d. disc.* 65. & alibi, dictus rigor reficiendi conductori totali in-
13 teresse, etiam illud lucri amissi, procedat in facto meré voluntario, & quod culposum dici potest, secus autem ubi ex justa causa publicæ necessitatis vel utilitatis, cùm tunc potius necessarium dicatur, Attamen id suffragatur ad evitandam refectionem cujuscumque damni, secus autem ad effectum remissionis pensionis, ad quem effectum dicta consideratio non intrat, ut benè advertitur per Castill. *cap.* 3. *num.* 44. *cum seqq.* cum aliis *dicto disc.* 65. Et sic credebam justitiam huic parti omninò assistere, maturum tamen judicium pro veritate hucusque efformari non potuit, dum, vel ob subsequutam concordiam, vel ob alia accidentia, ad disputationis trutinam adhuc ista redacta non sunt, unde inspici non potuerunt alterius partis fundamenta, minusque audiri Tribunalis judicium, ex quibus ad meliorem veritatis notitiam deveniri solet; Credebam tamen probabiliores esse has partes; Tum ex dicta regula quod quisque juris &c. dum ipse principalis Appaltator defalcum à Camera locatrice obtinuerat; Tum etiam quia stante dicta particulari circumstantia, ob quam major urget ratio, quàm in reliquis dohanis, & vectigalibus, istis subappaltatoribus debitum videretur restaurum, etiam per Cameram ipsi principali Appaltatori facta non esset, ut in specie Soccin. *consil.* 44. *num.* 10. & 11. *lib.* 1. latè Purpuratus *cons.* 473. & cæteri collecti per Contrium *disceps. seu controv.* 90. *num.* 1. & *per tot.* ubi in puncto de defalco faciendo subappaltatori occasione istius pestis, quamvis ipsi principali Appaltatori factum non esset.

In eodem autem proposito illius pischeriarum speciei, quæ, juxtà distinctionem deductà in dicta Comaclen. vallium *sub tit. de feudis disc.* 2. consistit in jure privativo piscandi in locis, in quibus natura magnam & insolitam productionis piscium liberalitatem exercuit; Occasione etiam præfati accidentalis impedimenti pestilentiæ, aliam disputavi controversiam in Rota in una 14
Romana affictus lacus seu defalchi pro Ciriaco Theolo & sociis cum Duce Sermonetæ possessore lacus Forani, quem præfati Theolus & socii conduxerant pro annua pensione scut. 3000. ad quinquennium, quo durante dicti belli divini casus in Urbe & partibus adjacentibus contigit, Undè petentibus conductoribus defalcum, dictoque locatore denegante, introducta causa in Rota coram Taja, sub die 7. Junii 1660. prodiit resolutio locatori favorabilis super petitæ remissionis denegatione, Ex eo potissimum fundamento, quod in facto ex parte locatoris doceretur, hoc accidentali tempore, naturam fuisse magis fœcundam, atque solito majorem piscium quantitatem, facta priori annorum peræquatione perceptam esse, unde propterea cessabat, tam dispositio, quàm ratio textus *in cap. potuit & cap. propter sterilitatem extrà locati cum concord.*

Quoties enim conductor ex fundo conducto consuetos fructus percepit, si in eis deindè casus contingit, de isto locator non tenetur, Alberic. *in l. si servus, §. locavi, ff.* 15
de furtis, Bossi. *de remissione mercedis conductoris num.* 9. Mandell. *cons.* 735. *num.* 5. & 12. Panzirol. *cons.* 49. *num.* 19. Pantzham *de locato q.* 5. *num.* 17. Faber. *in Cod. lib.* 4. *tit.* 42. *defin.* 46 & 52. Ponderando etiam, quod adhuc completa non erat locatio, dum alii duo supererant anni, qui poterant esse uberes, & apti ad hujusmodi damnum compensandum, ideòque intrat conclusio, quod ad restaurum, nonnisi finito afflictu agi potest Fab. *in Cod. dicto lib.* 4.

lib. 4. *tit.* 42. *defin.* 35. ad finem Gratian. *in addit. ad dec. Marchiæ* 222. *num.* 4. & 5. Rota *dec.* 225. *numer.* 5. *part.* 4. *diversi.* & habetur supra *dict. disc.* 65. Ac etiam quod si in Urbe aderat impedimentum, præsertim ex dispensatione quadragesimæ, adhuc pisces in aliis adjacentibus partibus, in quibus tale impedimentum non aderat, vendi potuerunt, ut patet ex decisione desuper edita, quæ aliam revisionis trutinam non habuit, dum conductores ita deterriti, eo quo potuerunt modo se concordarunt.

Resolutio autem, mihi pro dictis conductoribus scribenti, non placuit, ex eisdem fundamentis de quibus suprà in dicto alio casu disputato, non obstante dicta piscium affluentia, quoniam illa nullius utilitatis est, ubi
17 eorum usus & comestio impeditur, Prorsusque improbabile credebam dictum assumptum, quod ex præfato omninò insolito & incogitato Urbis casu non resultasset damnum, ob potentiam vendendi pisces in aliis locis adjacentibus, quoniam notorium est in aliis parvis Civitatibus, Oppidis & Castris, omni tempore, præsertim verò illo calamitoso, sequi non posse hujusmodi victualis congruam estimationem, nedum in quantitate, sed quod magis, in magno & alterato pretio, pro quo in Urbe pisces præsertim nobiles venduntur.

Item quia magnum, ac intolerabile hujusmodi conductorum damnum hoc accidentali tempore, non tam pro-
18 venerat ex impedimento perceptionis, & esitationis piscium, sequutæ etiam in Urbe, in illis hebdomadæ tribus diebus, in quibus prohibitus erat usus ciborum pascalium, quàm ex magnis & solito longè majoribus impensis, quas stante impedimento commercii & hominum penuria pati oportuit, tam pro habendis retibus, aliisque piscationis instrumentis, quam pro habendis piscatoribus, & vecturalibus, aliisque operariis, quibus expensis detractis, nullus remanebat fructus, qui de jure dicitur detractis expensis; Atque in hoc pro meo judicio consistebat æquivocum, quod fuit causa resolutionis, quia scilicet eo anno pretium piscium fuit fortè majus solito, punctus enim non erat in pretio vel defectu esitationis, sed in expensis, quibus detractis parum aut nihil conductoribus remanebat.

Incongruam verò subjectæ materiæ dicebam dictam conclusionem futuræ compensationis cum subsequenti
19 ubertate; Ut enim pluries hoc eodem tit. advertitur, præsertim in proposito falsium *dicto disc.* 105. ubi sterilitas provenit vitio Cœli, seu terræ & naturæ, sperari potest compensatio, eo quia natura uno anno avara, in altero nimium liberalis, & prodiga esse solet; Sed hæc ratio non intrat in hujusmodi accidentibus resultantibus à peste vel bello ex rationibus deductis *dicto discur.* 105. atque ex Alberic. *in l. si uno, §. item cum quidem, ff. locati numer.* 13. unum casum ab altero distinguentes ponderant Sebastianus Medices *de compensat. part.* 1. *quæst.* 45. *in fine*, benè Camill. de Medic. *cons.* 23. *numer.* 13. Anni
20 enim bellicosi, & pestilentiales dicuntur de natura damnosi ex collectis *in dec.* 222. *num.* 5. *part.* 11. *recent.* Contrius *d. discept.* 90. *num.* 2. ubi concordantes; Atque in proposito non spectandi fructus perceptos, sed quid rema-
21 neat deductis expensis, ponderabam *dictas decisiones Mellini* 139. & 145. quod scilicet natura produxerat consuetum fructum frumenti, aliarumque frugum, sed damnum fructum provenerat à magnis impensis, quas pati oportuerat pro facienda recollecta, & retinendis hominibus armatis, ut se defenderent à bannitis, sive pro iisdem bannitis alendis & recognoscendis, undè propterea nil proderat uber recollecta, si detractis detrahendis, parum vel nihil remanebat pro recolligente in fructu, & utilitate, cujus effectus attenditur.

De hac autem Regalia pischeriæ, seu privativi juris
22 piscandi in certa fluminis parte concessa in feudum vel subfeudum, Et an devoluto feudo cessaret, habetur actum in Ferrarien. juris piscandi *sub tit. de feudis disc.* 40.

ANNOT. AD DISC. CXXXIV.

SUb die 16. Junii 1670. proposita causa, juxta præmissa resolutio prodiit, concessaque nova audientia, non audivi amplius actum, forsan concordia, causæ finem dedit, si defensores non mutavit.

ROMANA PLATEÆ S. JOANNIS INTER CAPITULUM LATERANENSE, ET PRINCIPEM JUSTINIANUM.

Discursus pro veritate ad instantiam judicare debentis in causa.

De platea quando dicatur publica vel privata, Et de privilegio habendi usum plateæ, quamvis publicæ privativè ad alios circa venditionem aliorum bonorum.

Via publica exiens in plateam, An desinat esse via, & fiat platea, vel potius retineat qualitatem viæ, Et aliqua de jure privativo in aliquo loco publico.

SUMMARIUM.

1 *Acti solvet.*
2 *De jure vendendi privativè in platea, vel area existente ante Ecclesiam.*
3 *Habens aliquod jus in platea, an illud habere dicatur in ejusdem plateæ ampliatione resultante à demolitione ædificiorum.*
4 *Via intrans in plateam an desinat esse via, & efficiat platea.*
5 *Considerantur diversi effectus, ob quos via potest esse juris publici, & de regalibus, ac etiam de jure, vel dominio privato.*
6 *Habens jus privativum vendendi bona in platea, an possit prohibere venditionem in stillicidiis; & areolis privatis adjacentibus.*
7 *In incorporalibus non acquiritur possessio, neque inducitur præscriptio sine scientia, & patientia.*
8 *Jus privativum vendendi bona, quæ vendi solent occasione solemnitatis in aliqua Ecclesia non incongruit, ut ad eamdem Ecclesiam spectet.*

DISC. CXXXV.

CUM antiquitus facies Basilicæ Lateranensis à parte 1
Septentrionali versus baptisterium diversam haberet structuram, quia non adhuc constructo per Sixtum V. palatio Apostolico eidem Basilicæ nunc adjacenti, capella ad Sanctæ Sanctorum erat annexa, eumdemque prospectum faciebat, Ortæ fuerunt variæ controversiæ inter Capitulum ex una, & Custodes dictæ capellæ ex altera, quas Leo Decimus, motu proprio, certis expressis modis terminavit, Et inter cætera declaravit, plateam existentem antè dictas basilicam, & capellam, & continentia ædificia spectare ad Capitulum.

Platea prædicta non erat ejus amplitudinis, qualis hodiè cernitur, quia in loco, ubi est obeliscus, & constructa est via ducens à porta Sancti Joannis ad Coliseum, supponitur tunc adesse varias domos, hortos & ædificia, quibus dirutis, Sixtus V. palatium Apostolicum ædificavit, obeliscum erexit, viam prædictam, ac alteram à dicta basilica ad illam S. Mariæ Majoris aperuit, atque capellam ad Sancta Sanctorum, cum Scala sancta, in loco separato, ubi nunc cernitur, reposuit, itaut structura in hac parte totaliter immutata fuerit.

Ex his sequuta est dictæ plateæ ampliatio, atque vinea nunc possessa per Principem Justinianum aliquam restrictionem passa fuit, quia ex vestigiis patet, antiquitus ultrò se extendere, juxtà verò hodiernum statum, quædam ejusdem vineæ parva domus angulum constituit inter viam, quæ ducit à porta Sancti Joannis ad Coliseum, & alteram ab ista basilica ad illam S. Mariæ Majoris.

In hac domo, quantum nostri sæculi memoria tradit, conductores, vel ministri eorum, qui vineæ domini fuerunt, exercere consueverunt cauponam, vendendo panem, vinum, carnes, pisces, & alia commestibilia, eademque domus habet antè se quamdam areolam latitudinis palmorum circiter octo circumseptam à quibusdam lapidibus, columnis, arboribus, & muris, & in medio areolæ adest quædam tabula lapidea, in qua accedentes ad cauponam comedere solent.

In tota verò platea, etiam ita recenter ampliata, ob populi, & peregrinorum concursum, præsertim verò in festis solemnibus, & quando Sacramentum confirmationis in eadem Basilica tanquam Urbis Cathedrali ministratur, consuetum est ab antiquo vendi aliqua commestibilia, præsertim ciambellas, ab habentibus tamen

licentiam à Capitulo, tanquam plateæ domino, privativè ad quoscumque alios, qui vendere tentantes fuerunt prohibiti, quod jus privativum locari à Capitulo consuevit pro certa pensione usibus Sacristiæ applicata.

Cùm autem casus dedisset, unam eamdemque personam conduxisse ad plures annos, tam usum dictæ plateæ, quàm cauponam Justiniani, hinc proinde consuevit in prædictæ cauponæ areola retineri continuò tabulam ciambellarum nemine contradicente, cùm utriusque loci unus & idem esset conductor, unde Capitulum credere potuit hujusmodi actum geri jure facultatis eorum plateæ conductori competentis, & Justinianus id geri per conductorem cauponæ.

Terminata dicta commixta locatione, ac prætendente novo cauponæ conductore diverso ab altero, qui jus plateæ conduxerat, venditionem ciambellarum in dicto loco continuare, orta est controversia, in quâ per utriusque partis defensores regulæ solùm generales deducebantur, super facultate faciendi in suo &c. Requisitus autem pro parte judicare debentis de mea sententia.

Dicebam, quatenus pertinet ad jus privativum vendendi, tam ciambellas, quàm quæcumque alia bona in ea parte, quæ basilicæ platea dici potest, omninò fundatam esse intentionem Capituli, non quidem ex privilegio seu jure præscriptionis hujusmodi juris privativi, contrà juris regulas competenti in locis publicis, sed ratione privati dominii, quia Leo X. expresè determinavit, plateam spectare ad Capitulum ac in ejus dominio
2 esse, ideòque intrant vulgares regulæ, ut in privato fundo nemini liceat invito domino bona immittere vel aliud gerere, ex quibus ita in præcisis terminis juris vendendi in platea antè Ecclesiam, firmat Antonin. *lib. 1. var. cap. 74.*

Solum difficultas cadere poterat circa partem ampliatam ex ædificiis demolitis, & respectivè constructis per Sixtum V. cum in facto non dubitaretur plateam, de qua loquitur Leo X. esse longè magis angustam, cui difficultati respondebant agentes pro Capitulo, ampliationem provenisse ex demolitione ædificiorum ad idem Capitulum spectantium, undè propterea ipsorum dicendum erat eorumdem ædificiorum solum, Sed istam credebam divinativam responsionem, cùm hoc suppositum in facto non justificaretur, atque diruta ædificia esse potuerint aliorum privatorum seu juris publici.

Meliorem tamen responsionem dari posse observabam de jure, quod scilicet habens jus in platea, illud habere dicatur in ejusdem plateæ ampliatione sequuta per alicu-
3 jus adjacentis ædificii demolitionem, quæ tota effecta est unica platea, undè dici potest augmentum per quamdam speciem alluvionis, nisi prioris ædificii dominus sibi dominium sibi reservaverit, cum signis illud à platea distinguentibus, quo casu in ordine ad jus privativum vendendi, vel alia jura in platea exercendi, distinguendum veniret, an tale jus in antiqua magis angusta platea competeret ratione privati dominii, vel potius ex privilegio concesso à Principe super hoc jure, seu ejusdem juris legitima præscriptione, ut primo casu de hoc dubitari posset, secus autem in secundo.

Atque hujus partis ampliatæ pertinentiam, jure probari dicebam per doctrinam Bart. *in l. fin. ff. de locis & itineribus publicis*, ubi firmat, quod ædificio diruto propè plateam, totum sit platea, etiam via quæ erat propè ædificium dirutum, præsertim quia non de facili ostendi poterat, qualis esset pars antiqua, & qualis moderna; Et fortius quia Capitulo, quatenus pertinet ad plateam, assistebat antiqua inconcussa observantia à dictis temporibus Sixti citra, apta etiam ad præscribendum favore Ecclesiæ, multò magis ad inducendam interpretationem, quod pars ampliata ob ædificiorum demolitionem, eamdem naturam sortita sit, itaut una eademque esset platea diverso jure non regulanda.

Major autem difficultas consistere videbatur in via publica ducente à porta Sancti Joannis ad Coliseum, num scilicet dicta via plateæ contigua, & quasi cum ea confusa, dicenda esset ejusdem plateæ pars, itaut esset de jure vel dominio Capituli; Et pro affirmativa stare videtur
4 doctrina Bart. *in d. l. fin. ff. de locis public. & l. fin. de servit. rustic. præd. utrobique in fine*, ubi firmat, quod via intrans in plateam, non dicitur amplius via, sed platea, adinstar viæ parvæ intrantis in magnam, sive torrentis intrantis in flumen, ac fluminis intrantis in mare, & Bartolum sequuntur Cepoll. *de servit. rustic. præd. cap. 3. num. 11. & sequen.* Cancer. *lib. 2. var. cap. 2. tit. de jurisdict. omnium judicum num. 99.* Rovit. *super pragm. in rubr. ne quid in loco publico num. 9.* Unde infertur quod statuto disponente, delicta commissa in platea gravius puniri, id procedat etiam in via, quæ in plateam intravit, quia in effectu est platea, & non via, cum similibus.

Verùm hæc doctrina, licet ad effectum statuti, de quo loquitur Bart. vel ad alios effectus æquipollentes recipienda esset, nullatenus tamen videbatur ad casum applicabilis, quia hoc jus non probabatur spectare ad Capitulum ex privilegio, vel præscriptione hujusmodi juris privativi in platea & loco publico, sed solùm competere dicebatur ratione privati dominii, de quo esse dictum antiquam plateam Leo Decimus declaravit, quod dominium dari non potest in via publica & consulari, qualis est ista ducens à porta Sancti Joannis ad Civitatem, ideòque doctrinam Bart. intelligendam videri, vel ad dictum effectum Statuti, vel de via, quæ intrat in plateam, ibique cessat, ulteriorem progressum non habens, ut clarè probare videtur idem text. *in l. finali, ff. de loc. public.* ibi, *intermoritur*; Et sic considerat textus, quod ibi via desinat, eumdemque sensum habet textus *in d. l. fin. ff. de servit. rustic. præd.* atque eodem termino utuntur Cancer. & Rovit. *ubi suprà*, supponentes, quod via moriatur in platea, à qua discerni non possit, sed cum ea omninò confundatur, itaut quamvis in aliqua ejusdem plateæ parte alia adsit via per quam ulterior progressus haberi valeat, ista censenda videatur via nova, initium habens à platea, eo modo, quo dici potest de flumine intrante in lacum, à quo deinde ex alia parte rivus vel flumen prodeat, quia erit rivulus prodiens ex lacu, non autem idem flumen, quod intravit, Quod dici non potest in via, de qua agitur, habente suam lineam rectam, & benè contradistinctam à platea, quamvis in una parte cum ista confinet, Undè quemadmodum, si per possibile daretur, ut flumen, habendo suum cursum rectum ad littus maris vel lacus, cum isto transeundo confinaret, suum tamen cursum rectum retineret, itaut cum mare vel lacu ex diversa aqua constituto non confunderetur, dici non posset, quod desinat esse flumen, & sit effectus lacus vel mare, sic à pari.

Super quo plura habemus exempla ubique, præsertim in Urbe, in plateis Agonis & Rotundæ, quia earum usus seu jus privativum in quibusdam ipsarum locis est, Camerarii, & respectivè Capituli Rotundæ, sive aliorum quibus ex privilegio concessum sit, ut de platea Rotundæ habetur in Romana plateæ *hoc eod. tit. discur. 142.* Et nihilominus via publica, recto tramite ducens à Sapientia ad Pasquinum, non est de jure vel usu Camerarii, sed subest Ædilibus, seu magistris viarum, quia confinat cum platea, sed cum ea non confunditur, dum retinet suam rectam lineam & consuetum cursum.

Est benè verum, quod cum hæc via esset de recenti constructa per Sixtum V. habens transitum per hujusmodi plateam, quæ tota supponitur de solo, seu dominio Ba- 5
silicæ, implicare non videtur, viam esse juris publici, omninò exemptam à privato dominio, quoad usum privatum, Et nihilominus ejus solum adhuc remanere in statu antiquo, quia ut magis distinctè deductum habetur in Sabinen. transitus seu viæ discursu sequenti, viæ publicæ quoad protectionem & custodiam sunt Principis, & de Regalibus, quo verò ad usum, sunt omnium seu nullius (intelligendo de usu viæ connaturali, qualis est per illam transire & iter agere,) & quoad jurisdictionem sunt ejus, in cujus territorio sitæ sunt, & quoad solum esse possunt privati dominii, verificabilis in illis partibus, quæ publico usui non repugnant, qualis est iste prohibendi, ne in hujusmodi via tanquam in parte plateæ agere liceret id, quod viæ usum non respicit, Accedente præsertim longæva observantia, quæ ut suprà dictum est, tanquam interpretativa id declaravit.

Adhuc tamen his admissis, urgebat difficultas, quia 6
Justiniani conductor, seu minister non intendebat vendere ciambellas in platea, neque in via publica, sed in domo privata ejusque areola seu stillicidio, in quibus unicuique; tanquam in suo datur liber usus in iis, quæ non sunt de genere prohibitorum, ut Urbis observantia docet in jam dictis publicis plateis, Agonis, Rotundæ, & similibus, in quibus privati domorum adjacentium domini, sub propriis stillicidiis, & areolis habent rerum commestibilium venditores, per plateæ dominos vel

vel viarum magistros non prohibitos, Atque in hoc stabat gravis punctus difficultatis, quia sicut in dicta caupona venduntur, panis, vinum, carnes, caseus, pisces, fructus, & omnia alia commestibilia, ita subesse non videbatur ratio differentiæ, cur ibidem ciambellæ, tanquam species panis electi, seu res commestibilis more aliarum rerum vendi non possent; Nil refragante, quod ante supradictam affectuum mixturam, id non esset consuetum, tum quia satis difficile dicebam posse concludenter probari negativam venditionis rei commestibilis in caupona, tum etiam quia in omnem eventum, esset actus facultativus non admittens præscriptionem, nisi præcedente prohibitione cum subsequuta acquiescentia, sine quibus, nec in petitorio, nec in possessorio quicquam prætendi potest
7 ex deductis per Thesaur. *dec. 16.* Capobl. de Baron *pragm. 1. n. 206. cum seq. & pragm 14. per tot.* Buratt. *dec. 38. Post de manut. observ. 53. ex n. 13.* & frequenter habetur in materia juris prohibendi accessum ad furnos & molendina cum similibus *sub tit. de servitutibus*.

Quare pro congrua hujus controversiæ determinatione, Mihi dicendum videbatur, spectandam esse qualitatem ciambellarum, aliarumque rerum in his locis vendendarum, Ubi enim ageretur de usualibus ciambellis, quotidiano usui deservientibus, tanquam species panis, magis grati, itaut inter quotidiana commestibilia connumerari possent, & tunc minus juridicam censendam esse credebam capituli prætensionem; Econversò autem ubi ageretur de venditione illarum rerum, sive commestibilium, sive non quæ ex antiquissima Urbis consuetudine, occasione solemnitatis vendi solent ante vel propè Ecclesias in diebus festivis, & solemnioribus, in quibus ad eamdem Ecclesiam magnus ac insolitus populi concursus habeatur, & tunc secus, quia illa venditio fieri non dicitur pro ordinario & quotidiano usu humano, sed occasione illius festivitatis, unde congruum est, quod hujusmodi emolumentum in ipsius Ecclesiæ utilitatem cedat, Et econtra incongruum est, ut in his se ingerat caupona, præsertim verò in illis ciambellis, vel aliis rebus ornatis, quarum usus tantùm esse soler pro pueris, dum Confirmationis sacramentum in eadem Ecclesia recipiunt, & in quarum rerum venditione dictarum solemnitatum occasione, veré plateæ utilitas consistit, cum omninò incongruum videatur, hujusmodi res in cauponis vendi.

Ad quod dabam exemplum antiquorum temporum, in quibus, columbæ aliaque animalia in Templo offerri & sacrificari solebant, ut incongruum non esset, accedente præsertim antiqua observantia, quod hujusmodi res vendi illicitum esset in cauponis aliisque privatis domibus, sed solùm id liceret in atrio seu area ipsius Templi, illis quibus præberent Sacerdotes, utpotè de rebus ad Templi usum destinatis, seu quæ occasione festivitatis & concursus introduci, & contractari solent. Causa quod sciam cum quodam amicabili temperamento sopita fuit, itaut jus capituli conservatum remaneat, quia ille ciambellarius utrique afficturario plateæ & cauponæ quamdam recognitionem solvit, ut antè portam dictæ cauponæ ciambellas vendere possit.

ANNOT. AD DISC. CXXXV. ET CXLII.

AGitur in his discursibus de materia publicarum platearum, quæ contradistinguntur à viis publicis ob diversitatem usus, quoniam quæstiones viarum percutiunt libertatem transitus, juxtà casus, de quibus in duobus discursibus proximè sequentibus, istæ verò quæstiones platearum, in quibus ex Principis concessione habeatur aliquod jus privativum in tota platea, vel in aliqua ejus parte, præcipuus punctus non est in usu situs materialis, sed in jure vendendi, sive in jure prohibendi, ne alii vendant absque ejus licentia, & permissione, pro qua præmium obtineatur.

Hinc propositio in quæstione disputata coram Judice particulariter deputato per Cardinalem Protectorem Hospitalis S. Sixti, quod habet hoc jus in platea Judæorum, sive ante Ghettum, & Dominos domorum adjacentium; Cùm isti prætenderent posse concedere, seu locare si tus existentes subtus stillicidia, quasi quod ista essent juris privati, atque Scribentes pro dictis Dominis, desuper allegarent deducta à me *d. disc. 142.* Dicebam, scribens pro Hospitali, quod quidquid sit de hoc puncto, an scilicet spatium existens sub stillicidio, seu tecto se protendente super platea publica, esset juris publici, vel privati; Admisso etiam quod dicendum veniret juris privati, ad hunc effectum, ut scilicet alter, invito ipsius domus domino, non possit illum occupare, sive ibi bona vendere; Eo modo, quo est juris privati sine dubio externa pars murorum domus respondentium in via, seu platea, & quæ partes deservire solent pro venditione victualium, aliorumque bonorum, juxtà ponderationes, de quibus *d. disc. 142. & sub tit. de locat. disc. 29.* non tamen exindè inferri potest, ut licitum sit ipsis dominis, vel illis, quibus ipsi concedant, ibidem tenere exposita victualia, aliave bona, pro quorum venditione, privativa facta sit plateæ concessio à Principe, nisi quatenus agatur de rebus concernentibus usum illius domus, vel privati ædificii, juxtà easdem ponderationes, de quibus *in his discursibus 135. & 142. & d. disc. 29. de locato*. Et sic quod illi, qui in hujusmodi stillicidiis, vel spatiis, victualia, aliave bona vendere volunt, duplici indigeant licentia, seu facultate, adeòut una sine altera, sufficere non videatur, nisi quatenus antiqua, & pacifica observantia contrarium doceat; Domini scilicet Plateæ, sive habentis istam concessionem juris prohibendi pro facultate vendendi in ea platea, sine distinctione, an in uno, vel in altero loco; Et domini domus, vel stillicidii, qui prohibere potest occupationem illius situs, & ne ipso invito, venditores ibi morentur, dum ita utrique consultum remanet; Neque habentis jus plateæ interest, an venditores pro obtinenda majori commoditate illius situs sub stillicidio, seu tecto protendente, vel pro commoditate murorum, solvant etiam recognitionem domorum dominis, atque ita in hac facti specie judicatum fuit, dando manutentionem in utrique parti.

SABINEN. VIÆ SEU TRANSITUS PRO PRINCIPE BURGHESIO CUM PRINCIPE BARBERINO.

Casui decisus per Cameram pro Barberino, & pendet.

Via quando dicatur publica, Et de illius requisitis, pluribusque viarum speciebus, & cui incumbat onus probandi eam esse talem, vel esse potius privatam, Et quando requiratur immemorabilis necne.

SUMMARIUM.

1 FActi series.
2 Servitus viæ vel itineris non date titulo exigit immemorabilem.
3 Quomodo istius servitutis probatio facienda sit.
4 De requisitis necessariis ad probationem viæ publicæ.
5 Quales viæ sint sub cura Ædilium, & quales sub cura Domini loci vel Civitatis.
6 Quando viquiratur probatio quod solum sit publicum.
7 Observantia declarat mentem sternentis viam, quod eam fecerit pro usu publico.
8 Successor in dominio seu Baronia, an possit revocare viæ destinationem factam à prædecessore.
9 Ea quæ semel destinata sunt pro usu publico non possunt amplius retractari, & redigi ad privatum.
10 Intentans negatoriam super libertate rei suæ adversus prætendentem servitutem non indiget probatione.
11 De quæstione, an intentans judicium jactationis seu diffamationis dicatur actor vel reus.
12 Quod longa quasi possessio annorum 50. in hac materia sufficiat.
13 Testes reducendi sunt ad concordiam.
14 Expenduntur jura distinguentia plures species viarum, & in quibus requiratur probatio immemorabilis, & in quibus non.
15 An de delictis commissis in via publica Princeps cognoscat privativè.
16 Viæ publicæ sub cura Ædilium.
17 Quomodo dignoscatur, an in una vel altera viæ specie versemur ad dictum effectum.
18 Via, quæ incipit à publico, & desinit in publicum, præsumitur publica non constito de contrario.
19 De quatuor diversis effectibus, ad quos viarum dominium in jure consideratur, & quomodo stent simul, ut solum sit publicum & privatum.

20 *Viæ & flumina solent dividere territoria & servire pro pro confinibus, sed aliquando secus.*

21 *Terminus seu confinis est diversus à confinatis, & dicitur communis utrique confinanti.*

DISC. CXXXVI.

1 IN quadam parte Tiberis in territorio Montis libertinorum, seu Montis Rotundi, adest locus (*pertus* nuncupatus (utpotè destinatus & aptus onerationi cymbarum venientium ad Urbem ligna fabrilia & combustibilia, necnon blades & alia ex sylvis & territoriis, Palumbariæ, Moriconi, Cretoni, Staffani, Castri Chiodati, & Montis Flavii, quæ ligna & bona vehi solent per quamdam viam initium habentem à dictis castris respectivè ac longo spatio sitam in eorumdem locorum territorio, & circa finem in tenuta nuncupata *del forno* territorii dicti Montis Libertinorum, inter secatam à tribus viis generaliter publicis vulgò *strade Romane* nuncupatis, quarum una dicitur *di Rieti*, altera *delle molette*, & tertia *di Correse*.

Cùm autem Princeps Prenestinorum Barberinus, ex titulo emptionis ab Ursinis, juxtà seriem de qua in Sabinen. Status Montis libretti *sub titulo de feudis, disc.* 65. effectus esset Dominus dicti loci Montis Libertinorum, aliorumq; locorum ad eumdem Statum pertinentium, ac etiam per priùs esset Dominus Montis Rotundi, Prætendere cœpit impedire transitum curvum, aliorumque instrumentorum ducentium ligna à præfatis sylvis & castris Principis Burghesii per dictam viam, utpotè privatam, de facto per ejus ministros exigendo ab affectuariis pro transitu quamdam recognitionem; Hinc propterea Burgh esius, pro sua, suorumque Vasallorum & affectuariorum libertate itinerandi, ac ligna, aliaque bona ducendi per eamdem viam tanquam publicam, ex remedio *l. diffamari*, judicium instituit coram Præside viarum, coram quo succubuit, mediante sententia declarante in hac tenuta nullam adesse viam publicam. A qua sententia interposita appellatione in Camera, & proposita causa, scissa sunt vota; quoniam ex undecim, cùm duo essent indeterminati, ac alter esset idem Præses qui sententiaverat, ex reliquis octo, quatuor erant pro confirmatione, & quatuor pro infirmatione; Sed quia ex quodam forte non commendabili, stylo Tribunalis, votat idem Præses, qui jam judicaverat, ideircò, ob illius voti accessum, capta fuit resolutio pro confirmatione, sed concessa nova audientia & pluries reproposita causa votorum scissuram nulla hucusque capta est resolutio.

In hoc statu, in Advocatorum congressu, juxtà laudabilem stylum habito per Burghesium, aliqui ex noviter assumptis, non laudantes modum usque tunc tentum, substituendi scilicet hujus viæ publicitatem, ob difficultates, quas in ejus probatione militare dignoscebant, & de quibus infrà, erant in voto assumendum esse motivum servitutis per cosstrorum Dominum & incolas quæsitæ, transeundi per hanc tenutam, ac ducendi ad dictum portum ligna & alia bona; Sed majori parti hæc sententia non placuit, utpotè longè minus tuta, majoresque patientis difficultates, Tum quia, quidquid aliqui dixerint, in contrarium magis communis & recepta videtur opinio, hujusmodi scilicet servitutem, utpotè habentem causam discontinuam, non dato titulo saltem colorato ab initio, & certitudinarie allegato, exigere immemorabilem, ut ex glos. Bart. & cæteris firmatur per Rotam *decis.* 101 *part.* 4. *recent. tom.* 2. 2 *mm.* 10. ubi *numer.* 9. refelluntur Cepoll. & cæteri volentes sufficere præscriptionem ordinariam 10. annorum inter præsentes, & 20. inter absentes, & hanc opinionem sequuta etiam fuit Rota in Romana servitutis 29. Januar. 1666. Cerro, de qua causa inter Maximum & Justinianum habetur actum *sub tit. de servitutibus*; Tum etiam quia justificandum est, usum transitus fuisse jure servitutis, credendo uti jure suo, sciente & patiente domino fundi, 3 quod in dubio non præsumitur, *ut dicta decis.* 101. *num.* 14. & 15 cum qua processum est in dicta Romana servitutis coram Cerro, quæ omnia ex facti circumstantiis non erant justificabilia.

Quare concludendo, quod insistendum esset in jam assumpto motivo libertatis transeundi tanquam per viam publicam, atque examinando fundamenta scribentium in contrarium, illud erat potissimum, quod Burghesio tanquam actori, incumberet onus probandi hanc viæ publicitatem, ad quam probandam, dicebant dicti scribentes, tria requisita copulativè justificanda esse. Primò scilicet, quod habeat utrumque caput publicum, quia incipiat à publico, & desinat in publicum. Secundò, quod longo tempore per eam publicè iter haberi constet verit. Et tertiò, quod solùm sit publicum, publica auctoritate ad id destinatum, nisi accedat immemorabilis, cujus vigore, cùm quicumque titulus de mundo melior allegari valeat, dicta publica auctoritas, cùm sola allegatione probata dicitur, ad id allegantes text. *in l.* 2. *ff. viam & ff. viæ publicæ, ff. ne quid in loco public.* Rip. *in l. quominus n.* 92. *ff. de flumin.* Bertazz. *cons. crimin.* 471. *n.* 7. Laderch. *cons.* 124. *n.* 5. Palm. *cons.* 59. *num.* 2. & 11. Menoch. *cons.* 448. *n.* 13. Surd. *d. decis.* 42. *n.* 3. Ripoll. *de regal. cap.* 40. *n.* 9. Sixtin. *de regal. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 22. Paitell. *exped.* 67. & *in annotationibus ac allos*.

De primo & secundo requisito nulla erat controversia, primum enim justificabatur per rei evidentiam, dum ista controversia via, initium habebat à dictis Castris seu à dictis duabus viis indubitatè publicis, & Romanis nuncupatis *di Rietti*, e *delle Molette*, ac desinebat, vel in altera etiam publica & Romana nuncupata *di Corese*, vel in flumine publico, Et alterum publici itineris, saltem ab anno 1633. quo, ut infrà, prætendebatur hæc via constructa per Ducem Jo. Antonium Ursinum tunc dicti Status Montis Libretti Dominum, erat pariter incontrovertibile. Undè difficultas reducebatur ad tertium, quod mordicus contendebant dicti scribentes, cessante titulo destinationis soli publica auctoritate, justificandum esse cum immemorabili, nedum ex parte actoris, non benè probata, cùm requisitis vulgaris glos. *in cap.* 2. *de præscript. in 6.* sed etiam improbabili, dum plures dabantur testes concludentes, istam dictæ tenutæ partem alias sylvatam, de dicto anno 1633. à præfato Duce Joanne Antonio, atque de ejus mandato bisboscatam fuisse, redactamque ad eam formam, quæ cernebatur, Ideòque dato tam recenti initio, prorsus exclusa remanebat immemorabilis, cujus potissimum, ac magis peculiare requisitum est, ut non constet de initio.

Ponderato etiam in contrarium urgenti adminiculo, quod in divisione confinium sequuta inter eosdem de Ursinis nunc respectivè dominos Montis Libertinorum & Montis Rotundi, ac tenutarum nuncupatarum *del forno & sacco repozzo*, in quorum extremis controversia via reperiebatur, Ac etiam in pluribus venditionibus herbarum, aliisque actibus, unum territorium ab altero seu unam tenutam ab alia distinguentibus, nulla reperiebatur mentio hujus viæ, quæ si esset antiqua & publica, verisimiliter adjecta esset tanquam confinis publicus invariabilis.

His tamen minimè obstantibus, pro Burghesio scribens, cum sensu etiam veritatis, nisi causæ affectio fascinaret intellectum, ut in Advocatis sæpè contingere solet, justitiam probabilius huic parti assistere dicebam, prout aliis quoque defensoribus videbatur, quoniam ubi etiam omnia præmissa venirent de jure admittenda, itaut stante certa justificatione duorum primorum requisitorum, Burghesio & aliis transire volentibus, incumberet onus justificandi dictum tertium requisitum soli publici, utpotè publica auctoritate ad id destinati, Adhuc admissa etiam lectura partis adversæ, ac dicto testium ab ea inductorum, id satis justificatum videbatur, quoniam Dux Joan. Antonius, de cujus mandato hæc via de anno 1633. pro commodo transitu plaustrum seu curvum & barotiarum aperta, & constructa prætendebatur, non erat dictæ tenutæ privatus dominus, illam jure privati dominii ad solam fructuum perceptionem possidens, sed erat dominus totius castri & territorii cum jurisdictione & imperio itaut penès ipsum resideret publica auctoritas sternendi & custodiendi eas vias publicas, quæ juxtà distinctionem, de qua infrà, dicuntur in jure privatæ ad differentia basilicarum seù viarum militarium, quæ solæ infrà districtum Urbis sunt sub jurisdictione & cura Ædilium, qui vulgò *viarum magistri* nuncupantur, reliquæ autem sunt sub jurisdictione & cura Baronum, & domicellorum seu Civitatum, ut communis, inconcussa & notoria observantia docet.

Undè dato quod præfatus Dux, tanquam dominus jurisdictionalis, publicam habens auctoritatem, viam prædictam in suo territorio aperuerit, juxtà ejusdem partis lecturam, istam viam curribus & barotiis aptam reddendo, exindè videbamur esse in probatis circa dictum tertium requisitum, cùm ita solum effectum esset publicum, utpotè publica auctoritate destinatum. Ideòque remanebant extrà casum dictæ & aliæ auctoritates in contrarium deduci solitæ, de quibus præsertim Surd. *decis.* 42. Paitell. *exped.* 67. Rota *decis.* 101. *part.* 4. *recent. tom.* 2. Romana servitutis 29. Januarii coram Cerro, utpotè percutientes vias vicinales per privatos agrorum dominos apertas & usitatas pro suorum agrorum privata commoditate; Sive percutientes illos scortos, quos itinerantes, ad evitandam longiorem seu incommodiorem viam publicam, facere solent per agros privatorum ignorantium seu tolerantium, atque hic est casus frequentior, de quo in allegatis Rotæ decisionibus; Idemque per agri dominum prætendebatur in casu, de quo apud Cavaler. *decis.* 631. & juxtà casum de quo in Spoletana *disc. seq.* Sed ubi habemus factum positivum ipsiusmet domini sternentis viam in proprio fundo per eum possesso, non jure privato, sed jure baroniæ, seu dominii publici, atque non ad privatam alicujus prædii commoditatem, sed ex ratione usus publici, tunc nil aliud publicitatis qualitatem desiderandum remanere viderur, unde clarum æquivocum credebatur dictas & similes auctoritates ad hanc facti speciem applicare.

7 Clarius autem, stante subsequuta observantia, comprobante talem fuisse præfati Ducis Jo: Antonii voluntatem, ex receptissimo quotidiano axiomate, quod observantia est optima omnium rerum ambiguarum interpres; Cùm enim per octo & ultra annos, idem supervixisset, atque publicè & palam, ipsomet, ejusque ministris & officialibus scientibus & videntibus, publicum iter habitum fuisset, nunquam se opposuerunt, seu actum contrariæ voluntatis ostenderunt. Idemque fecerunt, Dux Sancti Gemini successor, ejusque officiales & ministri, usquequo dicta venditio sequuta est, Atque per plures etiam annos ita continuarunt officiales & ministri ejusdem Barberini novi domini.

Item ista venditio sequuta fuit ad æstimationem regulandam, non à valore bonorum in forte, sed in redditu ad rationem scilicet duorum circiter pro centenario, undè venditores, ad reddendum quo majus possent pretium, diligentissimè dederunt notulas omnium fructuum & proventuum, etiam quarumdam gallinarum, quæ à vasallis præstari solent, necnon redditus sylvarum Montorii existentium sub lite cum illa Communitate; Et quod magis est, proventum angariarum super jure cogendi vasallos ad asportandum frumentum ad flumen & sic redditum, qui habet juris resistentiam, juxtà ea, quæ habentur in dicta Sabinen. Status Montis Libretti *sub tit. de feud. disc.* 65. ideòque omninò probabile videbatur quod istum redditum quæ apposuissent, si transitus fuisset privatus, itaut pro eo mercedem exigere licuisset.

Dicebant agentes pro Barberino, istum tanquam no-8 vum dominum non teneri servare id quod servare placuerunt Ursinis ejus prædecessoribus, qui potuerunt negligere eorum jura, ab eo non negligenda, sed ista responsio verè nullius videbatur momenti ex pluribus. Primò & principaliter, quia dicti actus deducebantur, non tanquam interpretativi seu comprobativi voluntatis, quam dictus Dux Joannes Antonius habuit in dicta via sternenda, ut scilicet id facere voluerit animo construendi viam publicam cum publica auctoritate, quo sequuto, ex tunc iste locus hujusmodi qualitatem assumpsit.

Secundò, quia tunc successor non ligatur facto prædecessoris, quando venit jure suo independenter, secus autem ubi habet ab eo causam & dependentiam, ut ita distinguendo firmant DD. de quibus apud Rovitum *decis.* 71. *n.* 62. Et tertiò quia ea, quæ semel usui publico destinata sunt, non possunt amplius retractari, atque in ejus-9 dem publici usus præjudicium redigi ad statum privatum ad text. *in l. diligenter. C. de aquæ ductu. lib.* 11. Borgnin. *decis.* 6. *n.* 49. *part.* 5. Cancer. *part.* 3. *var. cap.* 4. *de servitutibus n.* 244. *in fin.* & habetur in Urbevetana aquæ seu fontis *sub tit. de servitutibus*, in qua ex hoc motivo judicatum fuit, non licere divertere quandam aquam, etiamsi dicta destinatio facta fuisset per privatum & jure privato, multò magis dum auctoritate publica, ob quam stantibus aliis viæ publicæ requisitis, ista qualitas jam impressa fuit.

Verùm ubi hæc omnia cessarent, itaut cessante dicto facto positivo Ducis Jo. Antonii, procedendum esset cum solis terminis probationis viæ publicæ à solo usu, Plures ex judicibus credebant, quæstionis decisionem pendere ab inspectione, quisnam contendentium esset actor, vel reus, ad effectum videndi, cuinam incumberet onus probationis, an scilicet Burghesio probandi qualitatem publicam, vel Barberino istam excludendi, ac probandi solum esse privatum, Atque in hoc satis hincinde elaboratum fuit super quæstione, an intentans remedium, *l. diffamari, ff. de ingen. & manumiss.* quod vulgò in Curia *jactationis & jactationum* dicitur, censendus esset actor vel reus.

Pro meo autem judicio, dum non agebatur in possessorio, sed in petitorio, ac negotio principali, inanis vi-10 debatur iste labor, quoniam cum non dubitaretur Barberinum esse dominum pleno jure tenutæ, per quam iste transitus prætendebatur, ideircò in petitorio qui allegat negatoriam, dicitur eo ipso habere intentionem fundatam in rei suæ libertate, nisi per prætendentem onus vel servitutem probetur contrarium, ut plenè *dicta decis.* 101. *part.* 4. *rec. tom.* 2. ac habetur in Spoletana viæ *disc. seq.* Undè supponitur, quod dominus fundi sit actor intentans negatoriam, & tamen non gravatur onere probandi, ideòque dicta quæstio in aliis casibus seu terminis agitata, præsertim verò ad effectum competentiæ fori seu attentatorum, non videbatur istis terminis congrua.

De reliquo enim, satis huic parti expediisset causam reduci ad istum punctum, quoniam ita onus probationis 11 tutè transferri debuisset in alteram; Licèt enim ista quæstio antiquitus fuisset involuta, ut liquet ex deductis hincinde per Cacheran. *decis.* 151. & per Muscatell. *in praxi part.* 1. *glos. rens n.* 13. ubi latius Prat. in addit. *vers. ad quæst. fol.* 20. ubi allegantur Afflict. *decis.* 268. volens intentantem tale remedium esse actorem, & Capic. *decis.* 18. volens contrarium; Attamen hodie, præsertim in Rota & Curia, recepta videtur distinctio, ut quoad onus probandi diffamationes seu jactationes, intentans remedium sit actor, quo verò ad negotium principale, sit potius reus voluntarius, ut apud Cavaler. *decis.* 387. *decis.* 417. apud Postium *de manutent. decis.* 102. *num. fin. part.* 6. *recent.* 57. *num.* 31. & *sequent. part.* 7. & in aliis, atque non semel habetur *sub tit. de jurisdictione & foro competenti*, ac etiam in Romana legati *sub tit. de feud. disc.* 33. Sive quod procedendum sit cum distinctione, de qua *dec.* 500. *n.* 12. & *sequent. part.* 5. *recent.* & in aliis *in dicto disc.* 33. *sub tit. de feud.* ut scilicet spectetur, an intentans tale remedium sit possessor necne, ut primo casu sit reus, in secundo autem actor, & sequi videtur in Firmana beneficii 28. Aprilis 1639. Cerro, & semper hujus parti potior fuisset conditio, dum erat in possessione, sed mihi videbatur quæstio à casu extraneu.

Ideòque, pro meo judicio, restringi videbatur quæstio ad punctum, an ex parte prætendentis viæ ac soli publicitatem, docendum esset de usu immemorabili, ut probandum esse contendebant scribentes in contrarium per text. *in leg. fin. ff. de loc. publ. & l.* 2. § *vicinales. ff. ne quid in loc. publ.* ubi glos. verbo *constitutum sit*, & DD. de quibus apud Surd. *dicta decis.* 41. Paitell. *expedit.* 67. & alios superiùs allegatos super requisitis, quoniam si hujusmodi probatio huic parti incumbere deberet, ut opinabantur votantes pro altera, Egomet agnoscebam difficultatem, quia licet per enunciativas contentas in publicis Instrumentis usque ab annis 1601. & 1604. ac plures testes deponentes à 40. & 60. anis citrà, & à tempore immemorabili, constaret in loco adfuisse viam, nihilominus ob plura, quæ in contrarium deducebantur, probabilius perfecta immemorabilis probatio non aderat nec fieri poterat.

Benè tamen aderat illa longissima quasi possessio annorum 50. & ultrà, qua contenta fuit Rota apud Cavaler. 12 *decis.* 631. *n.* 2. cùm ipsa esset concludenter approbata, nedum per dictas enunciativas, aliaque adminicula, sed etiam per plures testes, bonas & concludentes scientiæ causas reddentes, quorum fides non tollebatur per testes deponentes de moderno initio anni 1633. de mandato Ducis Joannis Antonii, quoniam, ultrà plures circumstantias in isto testium conflictu primis potiùs assistentes, Ego dicebam, rectè istos testes reduci ad concordiam, pro 13 qua inducenda omnis possibilis intellectus est capiendus ad glos. & DD. *in cap. cum tu testibus*, Gregor. *decis.* 332. *n.* 37. & *seq.* Merlin. *decis.* 608. *n.* 24. ubi quod uni testes allos declarant vel supplent, Adden. ad Buratt. *decis.* 431. *in fine*, & Rota sæpius.

Cùm enim antiquiori tempore non haberetur iste commodior usus ducendi ligna cum curribus seu plaustris & barotiis, sed ducerentur in dorso animalium, sufficiebat pro publico itinere angusta via duorum vel trium pedum, neque fuberat necessitas, ut illa esset per loca magis plana & commoda, Postquam verò usu haberi cœpit iste

commodior modus, pro quo latior, & commodior via necessaria erat, Dux Jo: Antonius dicto moderno tempore eam construxit; Et sic; id quod moderno tempore gestum erat, non percutiebat subsistantiam viæ in genere, sed ejus majorem latitudinem, ac aptationem, ideòque veritatem respectivè dicebant omnes testes hinc inde inducti, licèt judices nullam fidem, neque istis, neque illis præstare vellent, itaut nec quidem eos nominati finerent, utpotè rusticos, ad cujuslibet partium oportunitatem deponentes, quod damnare non poteram.

14 Pro solutione igitur dicti objecti ex allegatis juribus, & auctoritatibus deducti, circa necessitatem probandi viæ publicum usum per tempus immemorabile dicebam, quod benè inspectis, ac ponderatis juribus de materia agentibus, istud videbatur æquivocum clarum, Pro cujus dilueidatione, advertebam, *text. in l. fin ff. de locis, & itineribus publicis*, duas tantùm constituere viarum species, unam militarium, alteram vicinalium, dicendo per verba præcisa, *Militares dicuntur, quæ habent exitum ad mare, aut in Urbem, aut in flumina publica, seu ad aliam viam militarem, Vicinales dicuntur, quæ ex privatorum agris collatæ sunt, quarum pars in militares vias exitum habet, pars autem sine ullo exitus inter mortua*, &c. atque in hac secunda specie, text. immemorabilem ad publicitatem indueendam exigit.

Ista distinctio est manca, dum totius Orbis usus docet, plures alias adesse viarum species, quare melius distinguit alter text. *in l. 2. §. viæ publicæ vers. viarum, ff. ne quid in loco publico*, ubi tres viarum species generales constituuntur, scilicet *publicæ, privatæ, & vicinales*.

Publicæ sunt illæ, quæ Græci appellant *Basilicas*, antiqui autem Jurisconsulti, juxta usum Pandectarum, & Codicis, vel linguæ latinæ professores vocant *Militares, Consulares, vel Prætorias*. Feudistæ verò, & alii eas vocant *Regales, regias, magistras, seu stratas* per antonomasiam, & in materna lingua juxta usum Urbis, & locorum adjacentium dicuntur *strade Romane*? Et hæc propriè est illa viarum species, quam text. *in c. unic. quæ sint regalia in usibus feudorum*. ponit inter Regalia, & ibidem communiter feudistæ, verbo *via publica*.

Atque in istis cadit quæstio, quæ ferè per totam Europam, præsertim in Urbe, & in Sac. Consulta frequentet habetur inter majora Tribunalia Supremi Principis, ac Barones, seu Officiales inferiores, super privativa co-
15 gnitione dispropationum aliorumque delictorum, quæ in iis committuntur, ut liquet ex Ripoll. *de Regalib. cap. 40. per tot. præsertim n. 21. cum sequ. ubi cæteri*.

Prout istæ antiquitus erant per totum Imperium Ro-
16 manum sub cura Ædilium, de quorum jurisdictione agunt Borell *de præstant. Reg. Catholici cap. 7.* & bene Rovit. *cons. 58. l. 1.* & quorum auctoritas hodie in Urbe intra districtum exercetur ut supra, & quandoque cum Præsidente per totum Statum ex iis, quæ habentur *in Reatina taxæ pro Communitate Nursiæ hoc tit. disc. 141.* quia respiciunt publicum commercium in universum, & communicationem cum toto Orbe, atque istæ sunt propriè viæ existentes sub immediata Supremi Principis protectione, sub qua tamen etiam sequentes esse non desinunt.

Privatæ sunt illæ, exeuntes à via consulari, ducunt ad vicos, colonias, & castra, & respectivè ab istis reducunt ad viam consularem; Dicuntur autem privatæ, ad differentiam dictæ præcedentis speciei, eo quia ad usum aliquorum locorum, seu populorum tantùm deserviunt, non destinatæ communicationi universali, proportionabiliter autem, & discretivè sunt etiam publicæ, respectu illorum vicorum, & coloniarum, seu populorum in eis viventium.

Utputa exit ab Urbe via consularis, vulgò dicta *strata Romana*, recto tramite ducens per agrum Tusculanum, vel Albanensem, & successivè per alia loca, usque quo ducat ad mare, Civitatem, vel flumen, ubi desinit, atq; hæc est prima species viæ; Verùm ab ista, tanquam matrice, exeunt, vel respectivè ad eam ingrediuntur plures viæ ducentes ad castra, & alia loca, ad quæ itinerando per dictam viam consularem accessus vel recessus haberi non potest, & hæc est secunda species, quæ in jure privata nuncupatur, ad differentiam consularium, sub nomine stratæ seu viæ publicæ propriæ venientium, sed in se est etiam publica.

Quinimò, & hæc secunda species subdistinguitur, quia intra ejusdem Civitatis, Oppidi, vel Castri territorium, adsunt viæ, quæ in sui genere proportionabiliter, & respectivè, dici possunt majores & consulares, ex quibus habetur ingressus, & regressus per alias parvas vias, privatorum agros interfecantes, pro commercio de una contrata ad alteram ejusdem territorii, cujus cultura, & communicatio aliàs haberi non potest, ut edocemur, non solùm ex dictis juribus, sed etiam ab ipso jure naturæ, & communi totius orbis usu necessario, & de hac secunda specie agitur apud Caval. *dec. 631.*

In istis prima, & secunda viarum speciebus, prorsus erroneum videtur in jure desiderare in transeuntibus necessitatem probandi immemorabilem, vel aliam probationē, quod illud solùm sit publicum, publica auctoritate ad id destinatum, quoniam neq; allegata jura, neque DD. id cogitant, ipse enim usus commercio necessarius, publicitatē probat, cum jura de dicta probatione loquentia, percutiant tertiam speciem viarum, de qua infrà; Cùm enim ferè omnes viæ Orbis, sive sint de prima, sive de secunda specie prædictis, intersecent per agros, & tenuras privatorum, atque sæpiùs unus sit agri dominus ab una, & altera viæ parte, Hinc sequeretur, quod ita in cujuslibet libito positū esset, claudere vias publicas, illas præsertim parvas juxta secundam partē subdistinctionis, & cogere vecturales, ac itinerantes ad probandam immemorabilem, vel destinationem soli publica auctoritate, quo nil absurdius, adhuc in jure non auditum, cum id solum procedat in illis scortis, quę propè vias publicas magis lutolas vel aliàs incommodas, itinerantes facere solent per agros privatos juxt. casum, de quo *in Spoletana disc. seq.* & in hac versatur æquivocum.

Tertia demùm est species viarum vicinalium, quæ propriè sunt illæ constitutæ ex privatorum agrorum constatione, atque aliquorum privatorum prædiorum usui, & commoditati principaliter destinatæ sunt, quamvis accidentaliter aliis quoque deserviant, prout frequenter contingere solet in illis tenutis, vel calalibus, quæ conceduntur ad vinearum constructionem, quia totum solum est juris privati, & constat de origine status privati ex ipsa rei evidentia, vel situatione, destinantur autem aliquę vię per eosdem concessionarios vel concedentem pro singularum vinearum seu prædiorum commoditate, & istæ sunt viæ, de quibus dicit text. *in d. l. fin. ff. de loc. public.* quod aliquæ inter ipsa prædia intermoriuntur, aliquæ verò exeunt ad vias consulares, vel ad mare, seu ad flumen.

De hac ultima specie agunt DD. de quibus Surd. *dec. 42.* Laderch. *cons. 124.* Menoc. *cons. 448.* Paitell. *expedit. 67.* Rot. *d. 101. p. 4. rec. t. 2. & in d. Romana servitutis* coram Cerro, quia sunt viæ per agros, & fundos privatos, introductæ principaliter pro privato usu, & commoditate, undè ad effectum, ut immutent qualitatem, atque ex privatis fiant publicæ, dicta requisita desiderantur, & hæc videtur vera theorica, & ipsissima genuina legalis veritas.

Applicando igitur istam theoricam ad præsentis controversiæ praxim, agitur in hac facti specie de multis Castris, & Oppidis, tam quoad blades aliaque victualia, quàm quoad ligna fabrilia, & combustilia, quamdam hincindè necece stariam communicationem habentibus cum Urbe per flumen, ad quem alter non habetur accessus congruus, cum curribus, seu plaustris, aliisque instrumentis, ad lignorum, aliorumque bonorum evectionem oportunis, nisi per istam viam principaliter destinatam ac deservientem, non privato usui aliquorum prædiorum, sed usui, & commercio publico Urbis, ac populorum in dictis Castris, & Oppidis viventium: Igitur perneceſsè dicendum venit, esse in casu viæ publicæ, non quidem juxta primam speciem viæ consularis, sed juxta secundam, non autem juxta tertiam viæ virinalis, in qua solum requisita exadverso deducta desiderantur.

In ista enim materia, spectanda est situatio seu finis, 17
ad quem principaliter controversa via destinata est, & deservit; Si enim principalis destinatio est ad usum, seu commodum privatum aliquorum prædiorum, itaut sit via de sui natura privata, sive quod ex rei evidentia, vel situatione pateat, agrum esse privatum propè viam publicam longiorem, vel incommodiorem, quam deserendo itinerantes, iter habuerint per talem agrum, tanquam per commodiorem scortum, juxta casus, de quo *in d. Spoletana viæ disc. sequ.* & tunc non constito de destinatione facta auctoritate publica, ob quam, solum alias privatum, efficiatur publicum, admittebam necessariam esse immemorabilem, juxta allegatas auctoritates, istos casus propriè percutientes; Sed ubi usus est, principaliter publicus, quinimò necessarius ad humanum commercium, tunc, ut evidenter patet ex lectura dictorum jurium, ac omnium Doctorum de materia agentium, atque docet usus communis, casus est indubitatus, ut posito eo requisito, quod incipiat à publico, & desinat in publicum, præsumptio stet pro publi-

publicitate, donec probetur contrarium, ut apud Caval. *dec. 631.* ac supponunt omnes firmantes jam receptam, &
18 vulgaram propositionem, ut via, quæ incipit à publico, & desinit in publicum, præsumatur publica, ut ultra Caval. *d. dec. 631.* Ifernia *in c. 1. quæ sint Regalia*, verbo *via publica n. 3.* Afflict. *ibid. n. 6.* Surd. *d. dec. 42. num. 3.* Franch. *dec. 141. n. 3.* Tondut. *qu. civil. 133. n. 10. cum seq.* & omnes.

Præsertim ex dicta circumstantia necessitatis commercii activi, & passivi cum Urbe, ad quam ligna, & alia bona hujusmodi asportari non possunt per terram in dorso animalium, minusque per aer, sed perneceſsè per flumen, ad quod non constat aliam adesse viam, ideòque cum ista castra, & nemora in eorum territorio existentia, sint antiqua etiam de tempore antiquæ triumphantis Romæ, quæ utpotè longè majorem populum in centuplo habens, majorem habebat necessitatem lignorum, & aliorum, ab his adjacentibus locis vehendorum, idcircò perneceſse supponenda est via, per quam dictus accessus haberi posset, & hoc est quod mathematicè convincere videbatur hanc veritatem circa existentiam viæ publicæ in genere, quamvis circa latitudinem, melioremque aptationem, cum aliqua etiam loci immutatione, illa quæ nunc extat dici potest moderna.

Neque per hujusmodi viam præjudicatum dicebam dominio tenutæ, à qua hincindè illa circumdata est, quoniam viarum dominium ad quatuor effectus considerari solet, Unus est usus, & dicitur omnium seu nullius, Secundus
19 est defensionis, & protectionis, & est Supremi Principis, atque ideo respectu viæ dicuntur de Regalibus, & Principi reservatis. Tertius jurisdictionis, & sunt Civitatis, vel domini loci (exceptis casibus, in quibus idem Princeps prætendit privativam, vel cumulativam,) Et quartus est quoad dominium soli, & est Civitatis, vel etiam privati, per cujus agrum viam intersecat, quia non implicat, viam ad dictos tres alios effectus esse publicam, & in reliquis esse partem, seu membrum fundi privati, *communiter feudistæ in c. primum quæ sint Regalia*, verbo *viæ publicæ*, Afflict. *de jur. protheor. §. ult. n. 3.* Borell. *de præstant. Regis Catholici c. 7. nu. 1. & 3. & per tot.* Rovit. *cons. 58. nu. 2. lib. 1.* Ripoll. *de Regal. d. c. 40.* Capoblanch. de Biron *tom. 1. pragm. 8. p. 2. n. 48.* & liquet ex *d. dec. 631.* Cavaler. ubi de via intersecante casale privatum.

Et sic quando text. *in d. l. 2. §. viam publicam, & §. viæ autem publicæ*, dicit, quod via publica dicitur ea, cujus solum est publicum, intelligitur quoad dictos alios tres effectus, præsertim circa usum, sed non implicat eam esse publicam, in agro tamen privato existentem, cum ita sine legibus, & auctoritatibus, doceat praxis totius Mundi, etiam quoad ipsamet vias militares seu consulares, & magistras, & tenutas, cùm non ageretur de fundo culto sepibus vel muris recincto, cui publicus transitus esset incongruus.

Levissimum autem videbatur contrarium argumentum, in quo aliqui adeò se fundabant, deductum ex eo quod in
20 antiquis divisionibus, hujusmodi via posita non esset pro confine, Tum quia, viæ, flumina, & similia tanquam fines publici, & invariabiles, distinguere quidem solent territoria, & jurisdictiones, sed non est confinatio, quæ concludat perneceſse, ut in proposito fluminis fortè habetur *in Sabinen. territorii* inter eosdem Principes Burghesium, & Barberinum *sub tit. de jurisdict.* Tùm clarius ex facto, quia istius viæ situs, ostendebat illam esse totam in dicta tenuta nuncupata *del forno* de territorio Montis Libertinorum, quod etiam patet ex ipsismet probationibus alterius partis, dum dicitur aperta, & constructa per Ducem Jo. Antonium de an. 1633. quando Princeps Barberinus erat jam Dominus castri confinantis Montis Rotundi, acquisiti ab alio Ursinorum Colonello, de quo habetur in Romana fideicommissi de Ursinis *sub titul. de feudis ad materiam Bullæ Baronum disc. 84.*

21 Idcircò prudenter istud confine fuit, quoniam terminus dicitur ille, qui participat de extremis, Hier. de Monte *in tract. de finibus c. 13. n. 2.* Rot. *dec. 236. n. 8 p. 6. rec.* Unde dicitur utrique confinanti communis, proindeque in delictis, quæ occurrunt in via publica confinante, seu dividente dum territoria, locus est præventioni, & sic fatuitas fuisset ita facere commune id, quod totum erat unius ex confinantibus.

ANNOT. AD DISC. CXXXVI.

Ista causa adhuc pendet in eodem statu, ut in discursu, & ad hanc materiam viarum, conferunt ea, quæ habentur *discurs. seqq. & tit. de Servit. disc. 23.*

SPOLETANA VIÆ, PRO CHRISTALINA, ET ALIIS, CUM BASILIO CHRISTALINO.

Casus resolutus per A. C. pro Basilio.

De materia viæ publicæ, quando hæc dicatur constitui etiam in fundo privato, à cujus Domino impediri non possit.

SUMMARIUM.

1 *An inducendam servitutem viæ, vel itineris requiritur immemorabilis.*
2 *Qualis dicatur via publica, & de ejus requisitis.*
3 *An sufficiat usus per 50. annos.*
4 *Via privata, seu vicinatis potest effici publica.*
5 *Ex signis juris privati excluditur usus publicus.*
6 *In facultativis non datur præscriptio, nisi præcedente prohibitione.*

DISC. CXXXVII.

CUm inter unam, & alteram viam publicam, pro majori commoditate frequentaretur quidam scortus, seu transitus intermedians prædia partium contendentium, adeoùt, etiam publicæ, & solemnes processiones per hujusmodi transitum, seu scortum fierent, præsertim illa occasione benedicendi campos, deindè verò Basilius dominus prædii, in quo dictus transitus initium habebat, cancellum appositum in quodam arcu, seu portono, ab antiquo pariter in initio dicti transitus propè viam publicam existente, itaut præfatæ Christallinæ aliique adjacentium prædiorum dominis, usus d. viæ impediretur. Hinc orta est controversia in partibus, atque examinatis plusquam 30. testibus, per eos (absque tamen formalibus requisitis immemorabilis) probatum fuit ab antiquissimo tempore solitum fuisse per dictum locum, publicè & palam, tanquam per viam publicam pertransiri, ac etiam publicas processiones haberi; Introducta verò, per 1
appellationem à quodam incidenti, causa in Curia coram A. C. Basilii defensores insistebant in eo, quod cùm ageretur de servitute habente causam discontinuam, ad illam inducendam, necessaria esset immemorabilis ex parte transire volentium non probata, ex deductis *dec. 101. p. 4. rec. tom. 2.* ubi concordantes, quia est decisio punctualis, cum qua processum est *in Romana servitutis 29. Januarii 1666.* coram Cerro.

Econverso autem pro Christallina, & aliis scribens, dicebam hic non intrare hujusmodi terminos servitutis, quia non prætendebatur ejus jure transitus per allenos fundos, sed prætendebatur illam esse viam publicam, cujus 2.
requisita habebat, dum incipiebat ab una via publica, & in alteram viam pariter publicam definebat. *juxta dec. Cavaler. 631.* cum aliis, quæ in proposito habentur *in Sabinen. transitus dict. præced.* atque stante antiqua consuetudine transeundi per hujusmodi locum, tanquam publicum, talis in dubio erat præsumptio, absque necessitate probandi formiter immemorabilem cum omnibus requisitis, 3
quia probationem per annos 50. sufficere punctualiter firmatur apud Cavaler. *d. dec. 631.* ubi in specie de via medio fundi privati.

Et quamvis ex rei facie constaret, hujusmodi viam constatam esse ex privatis prædiis vicinorum, itaut, vicinalis potiùs, quàm publica dicenda esset, adhuc tamen, dum non docebatur de contraria memoria, publica dicenda videbatur, quia non implicat, viam ab initio constituì 4
ex prædiis privatorum pro vicinorum commoditate, & deindè ex longæva observantia effici publicam, vel saltem talem, quod omnibus vicinis non consentientibus, claudi non possit, ad text. *in l. fin. ff. de locis publicis*, Surd. *dec. 42. n. 15. cum sequ.* Barz. *dec. ult.* Rimin. sen. *cons. 431. n. 22.* apud quos cæteri.

Ex his, stante præsertim dicta satis punctuali *dec. Cavaler.* videbatur probabiliora esse jura Christallinæ, aliorumque pro usu viæ insistentium; Sed ab initio, quo ad cau- 5
sæ defensionem assumptus fui, maximam mihi intulit difficultatem ille portonus semper retentus cum signis antiquæ portæ, seu cancelli ad claudendum, Hoc enim ad oculum excludebat qualitatem viæ publicæ vel etiam vicinalis, dum per dicti portoni retentionem, prædii dominus retinere dicebatur facultatem claudendi quandocumque, quod usui publico repugnat; Et quamvis satis longo tempore clausus non fuerit, neque claudi potuerit ob deficientiam portę, seu cancelli lignei, nihilominus ponderabam

commodior modus, pro quo latior, & commodior via necessaria erat, Dux Jo: Antonius dicto moderno tempore eam construxit; Et sic; id quod moderno tempore gestum erat, non percutiebat subsistantiam viæ in genere, sed ejus majorem latitudinem, ac aptationem, ideòque veritatem respectivè dicebant omnes testes hinc inde inducti, licèt judices nullam fidem, neque istis, neque illis præstare vellent, itaut nec quidem eos nominati finerent, utpotè rusticos, ad cujuslibet partium oportunitatem deponentes, quod damnare non poteram.

14 Pro solutione igitur dicti objecti ex allegatis juribus, & auctoritatibus deducti, circa necessitatem probandi viæ publicum usum per tempus immemorabile dicebam, quod benè inspectis, ac ponderatis juribus de materia agentibus, istud videbatur æquivocum clarum, Pro cujus dilueidatione, advertebam, *text. in l. fin ff. de locis, & itineribus publicis*, duas tantùm constituere viarum species, unam militarium, alteram vicinalium, dicendo per verba præcisa, *Militares dicuntur, quæ habent exitum ad mare, aut in Urbem, aut in flumina publica, seu ad aliam viam militarem, Vicinales dicuntur, quæ ex privatorum agris collatæ sunt, quarum pars in militares vias exitum habet, pars autem sine ullo exitus inter mortua*, &c. atque in hac secunda specie, text. immemorabilem ad publicitatem indueendam exigit.

Ista distinctio est manca, dum totius Orbis usus docet, plures alias adesse viarum species, quare melius distinguit alter text. *in l. 2. §. viæ publicæ vers. viarum, ff. ne quid in loco publico*, ubi tres viarum species generales constituuntur, scilicet *publicæ, privatæ, & vicinales*.

Publicæ sunt illæ, quæ Græci appellant *Basilicas*, antiqui autem Jurisconsulti, juxta usum Pandectarum, & Codicis, vel linguæ latinæ professores vocant *Militares, Consulares, vel Prætorias*. Feudistæ verò, & alii eas vocant *Regales, regias, magistras, seu stratas* per antonomasiam, & in materna lingua juxta usum Urbis, & locorum adjacentium dicuntur *strade Romane*? Et hæc propriè est illa viarum species, quam text. *in c. unic. quæ sint regalia in usibus feudorum*. ponit inter Regalia, & ibidem communiter feudistæ, verbo *via publica*.

Atque in istis cadit quæstio, quæ ferè per totam Europam, præsertim in Urbe, & in Sac. Consulta frequentet habetur inter majora Tribunalia Supremi Principis, ac Barones, seu Officiales inferiores, super privativa co-
15 gnitione dispropationum aliorumque delictorum, quæ in iis committuntur, ut liquet ex Ripoll. *de Regalib. cap. 40. per tot. præsertim n. 21. cum sequ. ubi cæteri*.

Prout istæ antiquitus erant per totum Imperium Ro-
16 manum sub cura Ædilium, de quorum jurisdictione agunt Borell *de præstant. Reg. Catholici cap. 7.* & bene Rovit. *cons. 58. l. 1.* & quorum auctoritas hodie in Urbe intra districtum exercetur ut supra, & quandoque cum Præsidente per totum Statum ex iis, quæ habentur *in Reatina taxæ pro Communitate Nursiæ hoc tit. disc. 141.* quia respiciunt publicum commercium in universum, & communicationem cum toto Orbe, atque istæ sunt propriè viæ existentes sub immediata Supremi Principis protectione, sub qua tamen etiam sequentes esse non desinunt.

Privatæ sunt illæ, exeuntes à via consulari, ducunt ad vicos, colonias, & castra, & respectivè ab istis reducunt ad viam consularem; Dicuntur autem privatæ, ad differentiam dictæ præcedentis speciei, eo quia ad usum aliquorum locorum, seu populorum tantùm deserviunt, non destinatæ communicationi universali, proportionabiliter autem, & discretivè sunt etiam publicæ, respectu illorum vicorum, & coloniarum, seu populorum in eis viventium.

Utputa exit ab Urbe via consularis, vulgò dicta *strata Romana*, recto tramite ducens per agrum Tusculanum, vel Albanensem, & successivè per alia loca, usque quo ducat ad mare, Civitatem, vel flumen, ubi desinit, atq; hæc est prima species viæ; Verùm ab ista, tanquam matrice, exeunt, vel respectivè ad eam ingrediuntur plures viæ ducentes ad castra, & alia loca, ad quæ itinerando per dictam viam consularem accessus vel recessus haberi non potest, & hæc est secunda species, quæ in jure privata nuncupatur, ad differentiam consularium, sub nomine stratæ seu viæ publicæ propriæ venientium, sed in se est etiam publica.

Quinimò, & hæc secunda species subdistinguitur, quia intra ejusdem Civitatis, Oppidi, vel Castri territorium, adsunt viæ, quæ in sui genere proportionabiliter, & respectivè, dici possunt majores & consulares, ex quibus habetur ingressus, & regressus per alias parvas vias, privatorum agros interfecantes, pro commercio de una contrata ad alteram ejusdem territorii, cujus cultura, & communicatio aliàs haberi non potest, ut edocemur, non solùm ex dictis juribus, sed etiam ab ipso jure naturæ, & communi totius orbis usu necessario, & de hac secunda specie agitur apud Caval. *dec. 631.*

In istis prima, & secunda viarum speciebus, prorsus erroneum videtur in jure desiderare in transeuntibus necessitatem probandi immemorabilem, vel aliam probationē, quod illud solùm sit publicum, publica auctoritate ad id destinatum, quoniam neq; allegata jura, neque DD. id cogitant, ipse enim usus commercio necessarius, publicitatē probat, cum jura de dicta probatione loquentia, percutiant tertiam speciem viarum, de qua infrà; Cùm enim ferè omnes viæ Orbis, sive sint de prima, sive de secunda specie prædictis, intersecent per agros, & tenuras privatorum, atque sæpiùs unus sit agri dominus ab una, & altera viæ parte, Hinc sequeretur, quod ita in cujuslibet libito positū esset, claudere vias publicas, illas præsertim parvas juxta secundam partē subdistinctionis, & cogere vecturales, ac itinerantes ad probandam immemorabilem, vel destinationem soli publica auctoritate, quo nil absurdius, adhuc in jure non auditum, cum id solum procedat in illis scortis, quę propè vias publicas magis lutolas vel aliàs incommodas, itinerantes facere solent per agros privatos juxt. casum, de quo *in Spoletana disc. seq.* & in hac versatur æquivocum.

Tertia demùm est species viarum vicinalium, quæ propriè sunt illæ constitutæ ex privatorum agrorum constatione, atque aliquorum privatorum prædiorum usui, & commoditati principaliter destinatæ sunt, quamvis accidentaliter aliis quoque deserviant, prout frequenter contingere solet in illis tenutis, vel calalibus, quæ conceduntur ad vinearum constructionem, quia totum solum est juris privati, & constat de origine status privati ex ipsa rei evidentia, vel situatione, destinantur autem aliquę vię per eosdem concessionarios vel concedentem pro singularum vinearum seu prædiorum commoditate, & istæ sunt viæ, de quibus dicit text. *in d. l. fin. ff. de loc. public.* quod aliquæ inter ipsa prædia intermoriuntur, aliquæ verò exeunt ad vias consulares, vel ad mare, seu ad flumen.

De hac ultima specie agunt DD. de quibus Surd. *dec. 42.* Laderch. *cons. 124.* Menoc. *cons. 448.* Paitell. *expedit. 67.* Rot. *d. 101. p. 4. rec. t. 2. & in d. Romana servitutis* coram Cerro, quia sunt viæ per agros, & fundos privatos, introductæ principaliter pro privato usu, & commoditate, undè ad effectum, ut immutent qualitatem, atque ex privatis fiant publicæ, dicta requisita desiderantur, & hæc videtur vera theorica, & ipsissima genuina legalis veritas.

Applicando igitur istam theoricam ad præsentis controversiæ praxim, agitur in hac facti specie de multis Castris, & Oppidis, tam quoad blades aliaque victualia, quàm quoad ligna fabrilia, & combustilia, quamdam hincindè necece stariam communicationem habentibus cum Urbe per flumen, ad quem alter non habetur accessus congruus, cum curribus, seu plaustris, aliisque instrumentis, ad lignorum, aliorumque bonorum evectionem oportunis, nisi per istam viam principaliter destinatam ac deservientem, non privato usui aliquorum prædiorum, sed usui, & commercio publico Urbis, ac populorum in dictis Castris, & Oppidis viventium: Igitur perneceſsè dicendum venit, esse in casu viæ publicæ, non quidem juxta primam speciem viæ consularis, sed juxta secundam, non autem juxta tertiam viæ virinalis, in qua solum requisita exadverso deducta desiderantur.

In ista enim materia, spectanda est situatio seu finis, 17
ad quem principaliter controversa via destinata est, & deservit; Si enim principalis destinatio est ad usum, seu commodum privatum aliquorum prædiorum, itaut sit via de sui natura privata, sive quod ex rei evidentia, vel situatione pateat, agrum esse privatum propè viam publicam longiorem, vel incommodiorem, quam deserendo itinerantes, iter habuerint per talem agrum, tanquam per commodiorem scortum, juxta casus, de quo *in d. Spoletana viæ disc. sequ.* & tunc non constito de destinatione facta auctoritate publica, ob quam, solum alias privatum, efficiatur publicum, admittebam necessariam esse immemorabilem, juxta allegatas auctoritates, istos casus propriè percutientes; Sed ubi usus est, principaliter publicus, quinimò necessarius ad humanum commercium, tunc, ut evidenter patet ex lectura dictorum jurium, ac omnium Doctorum de materia agentium, atque docet usus communis, casus est indubitatus, ut posito eo requisito, quod incipiat à publico, & desinat in publicum, præsumptio stet pro publi-

publicitate, donec probetur contrarium, ut apud Caval. *dec. 631.* ac supponunt omnes firmantes jam receptam, &
18 vulgaram propositionem, ut via, quæ incipit à publico, & desinit in publicum, præsumatur publica, ut ultra Caval. *d. dec. 631.* Ifernia *in c. 1. quæ sint Regalia*, verbo *via publica n. 3.* Afflict. *ibid. n. 6.* Surd. *d. dec. 42. num. 3.* Franch. *dec. 141. n. 3.* Tondut. *qu. civil. 133. n. 10. cum seq.* & omnes.

Præsertim ex dicta circumstantia necessitatis commercii activi, & passivi cum Urbe, ad quam ligna, & alia bona hujusmodi asportari non possunt per terram in dorso animalium, minusque per aer, sed perneceſsè per flumen, ad quod non constat aliam adesse viam, ideòque cum ista castra, & nemora in eorum territorio existentia, sint antiqua etiam de tempore antiquæ triumphantis Romæ, quæ utpotè longè majorem populum in centuplo habens, majorem habebat necessitatem lignorum, & aliorum, ab his adjacentibus locis vehendorum, idcircò perneceſse supponenda est via, per quam dictus accessus haberi posset, & hoc est quod mathematicè convincere videbatur hanc veritatem circa existentiam viæ publicæ in genere, quamvis circa latitudinem, melioremque aptationem, cum aliqua etiam loci immutatione, illa quæ nunc extat dici potest moderna.

Neque per hujusmodi viam præjudicatum dicebam dominio tenutæ, à qua hincindè illa circumdata est, quoniam viarum dominium ad quatuor effectus considerari solet, Unus est usus, & dicitur omnium seu nullius, Secundus
19 est defensionis, & protectionis, & est Supremi Principis, atque ideo respectu viæ dicuntur de Regalibus, & Principi reservatis. Tertius jurisdictionis, & sunt Civitatis, vel domini loci (exceptis casibus, in quibus idem Princeps prætendit privativam, vel cumulativam,) Et quartus est quoad dominium soli, & est Civitatis, vel etiam privati, per cujus agrum viam intersecat, quia non implicat, viam ad dictos tres alios effectus esse publicam, & in reliquis esse partem, seu membrum fundi privati, *communiter feudistæ in c. primum quæ sint Regalia*, verbo *viæ publicæ*, Afflict. *de jur. protheor. §. ult. n. 3.* Borell. *de præstant. Regis Catholici c. 7. nu. 1. & 3. & per tot.* Rovit. *cons. 58. nu. 2. lib. 1.* Ripoll. *de Regal. d. c. 40.* Capoblanch. de Biron *tom. 1. pragm. 8. p. 2. n. 48.* & liquet ex *d. dec. 631.* Cavaler. ubi de via intersecante casale privatum.

Et sic quando text. *in d. l. 2. §. viam publicam, & §. viæ autem publicæ*, dicit, quod via publica dicitur ea, cujus solum est publicum, intelligitur quoad dictos alios tres effectus, præsertim circa usum, sed non implicat eam esse publicam, in agro tamen privato existentem, cum ita sine legibus, & auctoritatibus, doceat praxis totius Mundi, etiam quoad ipsamet vias militares seu consulares, & magistras, & tenutas, cùm non ageretur de fundo culto sepibus vel muris recincto, cui publicus transitus esset incongruus.

Levissimum autem videbatur contrarium argumentum, in quo aliqui adeò se fundabant, deductum ex eo quod in
20 antiquis divisionibus, hujusmodi via posita non esset pro confine, Tum quia, viæ, flumina, & similia tanquam fines publici, & invariabiles, distinguere quidem solent territoria, & jurisdictiones, sed non est confinatio, quæ concludat perneceſse, ut in proposito fluminis fortè habetur *in Sabinen. territorii* inter eosdem Principes Burghesium, & Barberinum *sub tit. de jurisdict.* Tùm clarius ex facto, quia istius viæ situs, ostendebat illam esse totam in dicta tenuta nuncupata *del forno* de territorio Montis Libertinorum, quod etiam patet ex ipsismet probationibus alterius partis, dum dicitur aperta, & constructa per Ducem Jo. Antonium de an. 1633. quando Princeps Barberinus erat jam Dominus castri confinantis Montis Rotundi, acquisiti ab alio Ursinorum Colonello, de quo habetur in Romana fideicommissi de Ursinis *sub titul. de feudis ad materiam Bullæ Baronum disc. 84.*

21 Idcircò prudenter istud confine fuit, quoniam terminus dicitur ille, qui participat de extremis, Hier. de Monte *in tract. de finibus c. 13. n. 2.* Rot. *dec. 236. n. 8 p. 6. rec.* Unde dicitur utrique confinanti communis, proindeque in delictis, quæ occurrunt in via publica confinante, seu dividente dum territoria, locus est præventioni, & sic fatuitas fuisset ita facere commune id, quod totum erat unius ex confinantibus.

ANNOT. AD DISC. CXXXVI.

Ista causa adhuc pendet in eodem statu, ut in discursu, & ad hanc materiam viarum, conferunt ea, quæ habentur *discurs. seqq. & tit. de Servit. disc. 23.*

SPOLETANA VIÆ, PRO CHRISTALINA, ET ALIIS, CUM BASILIO CHRISTALINO.

Casus resolutus per A. C. pro Basilio.

De materia viæ publicæ, quando hæc dicatur constitui etiam in fundo privato, à cujus Domino impediri non possit.

SUMMARIUM.

1 *An inducendam servitutem viæ, vel itineris requiritur immemorabilis.*
2 *Qualis dicatur via publica, & de ejus requisitis.*
3 *An sufficiat usus per 50. annos.*
4 *Via privata, seu vicinatis potest effici publica.*
5 *Ex signis juris privati excluditur usus publicus.*
6 *In facultativis non datur præscriptio, nisi præcedente prohibitione.*

DISC. CXXXVII.

CUm inter unam, & alteram viam publicam, pro majori commoditate frequentaretur quidam scortus, seu transitus intermedians prædia partium contendentium, adeoùt, etiam publicæ, & solemnes processiones per hujusmodi transitum, seu scortum fierent, præsertim illa occasione benedicendi campos, deindè verò Basilius dominus prædii, in quo dictus transitus initium habebat, cancellum appositum in quodam arcu, seu portono, ab antiquo pariter in initio dicti transitus propè viam publicam existente, itaut præfatæ Christallinæ aliique adjacentium prædiorum dominis, usus d. viæ impediretur. Hinc orta est controversia in partibus, atque examinatis plusquam 30. testibus, per eos (absque tamen formalibus requisitis immemorabilis) probatum fuit ab antiquissimo tempore solitum fuisse per dictum locum, publicè & palam, tanquam per viam publicam pertransiri, ac etiam publicas processiones haberi; Introducta verò, per 1
appellationem à quodam incidenti, causa in Curia coram A. C. Basilii defensores insistebant in eo, quod cùm ageretur de servitute habente causam discontinuam, ad illam inducendam, necessaria esset immemorabilis ex parte transire volentium non probata, ex deductis *dec. 101. p. 4. rec. tom. 2.* ubi concordantes, quia est decisio punctualis, cum qua processum est *in Romana servitutis 29. Januarii 1666.* coram Cerro.

Econverso autem pro Christallina, & aliis scribens, dicebam hic non intrare hujusmodi terminos servitutis, quia non prætendebatur ejus jure transitus per allenos fundos, sed prætendebatur illam esse viam publicam, cujus 2.
requisita habebat, dum incipiebat ab una via publica, & in alteram viam pariter publicam definebat. *juxta dec. Cavaler. 631.* cum aliis, quæ in proposito habentur *in Sabinen. transitus dict. præced.* atque stante antiqua consuetudine transeundi per hujusmodi locum, tanquam publicum, talis in dubio erat præsumptio, absque necessitate probandi formiter immemorabilem cum omnibus requisitis, 3
quia probationem per annos 50. sufficere punctualiter firmatur apud Cavaler. *d. dec. 631.* ubi in specie de via medio fundi privati.

Et quamvis ex rei facie constaret, hujusmodi viam constatam esse ex privatis prædiis vicinorum, itaut, vicinalis potiùs, quàm publica dicenda esset, adhuc tamen, dum non docebatur de contraria memoria, publica dicenda videbatur, quia non implicat, viam ab initio constituì 4
ex prædiis privatorum pro vicinorum commoditate, & deindè ex longæva observantia effici publicam, vel saltem talem, quod omnibus vicinis non consentientibus, claudi non possit, ad text. *in l. fin. ff. de locis publicis*, Surd. *dec. 42. n. 15. cum sequ.* Barz. *dec. ult.* Rimin. sen. *cons. 431. n. 22.* apud quos cæteri.

Ex his, stante præsertim dicta satis punctuali *dec. Cavaler.* videbatur probabiliora esse jura Christallinæ, aliorumque pro usu viæ insistentium; Sed ab initio, quo ad cau- 5
sæ defensionem assumptus fui, maximam mihi intulit difficultatem ille portonus semper retentus cum signis antiquæ portæ, seu cancelli ad claudendum, Hoc enim ad oculum excludebat qualitatem viæ publicæ vel etiam vicinalis, dum per dicti portoni retentionem, prædii dominus retinere dicebatur facultatem claudendi quandocumque, quod usui publico repugnat; Et quamvis satis longo tempore clausus non fuerit, neque claudi potuerit ob deficientiam portę, seu cancelli lignei, nihilominus ponderabam

rabam hoc fuisse facultativum, in quo per quemcumque
6 temporis lapsum præscriptio non inducitur, nisi prævia prohibitione cum subsequa aquiescentia per tempus aptum ad præscriptionem inducendam, cùm non dicatur induci possessio, nisi ex die hujusmodi prohibitionis, ut sunt nimis plana juris principia.

Et fortius augebatur difficultas, quia in eodem loco, per quem transitus fieri consueverat, prope dictum portonum, ejusdem primi prædii dominus habebat aream manu factam, ad triticum aliasque blades triturandas, quod pariter viæ publicæ repugnat, cùm de tempore messium, impossibile sit dare usum viæ publicæ nemini impediendum, eodemque tempore in eodem loco areæ usum privatum habere, & ex quibus circumstantiis eandem difficultatem habuit Judex, qui pro inde Basilio manutentionem concessit in possessione retinendi cancellum, illamque suo libito claudendi, taleque judicium approbatum fuit per Signaturam Justitiæ, & resolutio mihi justa visa est, unde partibus consului, quod acquiescerent, nec ulterius appellationis, seu petitorii causam prosequerentur, quia in effectu totum provenisse constabat ex mera negligentia vel impotentia domini, non faciendo cancellum, ob cujus deficientiam, tanquam per locum apertum, vicini humaniter domino connivente hujusmodi commoditatem obtinebant, tanquam per scortum commodiorem; Continuata verò portioni retentio clarè ostendebat animum domini conservandi suum jus, & claudendi quandocumq;

ROMANA SITUS
PRO PRINCIPE BURGHESIO, CUM PROCURATORE FISCALI ÆDILIUM.

Discursus pro veritate, cum resolutione, ut infra.

Ripa fluminis, vel alter situs prope flumen, An dicatur juris publici, & de regalibus.

Et an iis, quæ prætenduntur esse de Regalibus, & juris publici locum habeant interdicta possessoria sine justificatione tituli.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *In iis, quæ sunt juris publici, vel de regalibus datur possessorium sine titulo.*
3 *Fallit, quando possessio est diuturna.*
4 *Item declaratur, ut procedas in iis, quæ sunt indubitanter publica, & de regalibus, secus ubi potest dubitari.*
5 *Ripa fluminis quoad usum est juris publici sed quoad dominium est domini prædii adjacentis.*
6 *Talis est observantia ripæ fluminis in Urbe.*
7 *Quid de illis fitibus, seu areis, quæ sunt inter ripam, & adjacentia ædificia urbana.*

DISC. CXXXVIII.

1 PAlatium olim Cardinalis de Monte prope Portam, & Ecclesiam S. Mariæ de Populo possessum à Principe Burghesio ob aeris suspicatam insalubritatem ad usum granariorum, seu ad locandum satis privatæ fortunæ viris, habet inter ejus faciem, & flumen quamdam plateam seu aream, quæ ab annis 50. & ultra jure privato ab eodem Cardinali, & successivè à Burghesio particulari successore possideri consuevit, itaut ligna, & alia bona per flumen venientia ibi exponi, seu aliàs fieri non potuerint, nisi per eos, quibus ipse, vel ejus conductores, & ministri concesserint, eodem modo, quo in plerisque consimilibus arealis, & fitibus existentibus inter fluminis ripam, & adjacentia ædificia fieri consuevit, & solet per eorumdem ædificiorum dominos, vel per alios privatos, seu loca pia, in iis partibus, in quibus tales fitus ædificiis non cohæreant. Cumq; à certo tempore citra Tribunal Ædilium aliàs Magistratorum Viarum sub nomine Cameræ possessionem dicti fitus de facto occupasset, prohibendo in eo tanquam in loco publico ligna fabrilia ad exsiccandum apponi, aliaque ibidem salita fieri, nisi cum ipsorum Magistratuum licentia, prout in aliis Urbis plateis, & locis publicis fieri solet, atque petentibus Burghesii ministris in dicto Tribunali manutentionem in possessione.

Obiiciebatur per procuratorem Fiscalem, ut in iis, quæ sunt de Regalibus, ac juris publici non competat hoc remedium absque legitimi tituli justificatione, itaut ea sola 2
possessio de facto, quæ alias in bonis privatis indifferentibus absq; alia justificatione in hoc interdicto sufficit, nis attendatur in istis ad text. *in l. quicunque, C. de fund. limitroph. l.11.* ubi Luc. de Penna, Menoch. *de retin. remed. ult. n.25.* Peregr. *de jur. fisci l.7. tit.3. n.20* Buratt. *dec.312. n. pen. & fin. dec.605. n.8. & 616. n.5. p.5. rec.* unde super his consultus ex parte Burghesii in congressu Advocatorum pro veritate inquirenda habito, mea sententia erat, cui cæteri adhæserunt, injustam videri dicti procuratoris Fiscalis prætensionem, atque de justitia locum esse debere petitæ manutentioni.

Primò quia, hujusmodi conclusio procedit in simplici possessione, quæ dici non valeat diuturna, & temporis sa- 3
tis considerabilis, secus autem ista concurrente, cum ei assistat præsumptio, proindeque huic interdicto locus est, ex ea ratione quod præsumendum non est, talem possessionem tamdiu publicè toleratam fuisse, nisi legitimus adfuisset titulus in petitorio justificandus, ut in puncto possessionis littoris maris, quod est absque dubio de Regalibus Rot. *dec.27. n.18. p.1. divers.* Et generaliter in Regalibus Giovagn. *cons.9. n.36. & seq. l.1.* Posi *de manut. observ.44. n.25.* Cabol. *de Baron. pragm.1. n.235. vers. subtilmita tamen.* Et magis generaliter de diuturna possessione manutenibili, etiam in iis, quibus jus vehementer resistit, & in quibus regulariter hoc interdictum non datur Greg. *dec.370. add. ad Bur. dec.131. n.9.* ubi concordantes.

Secundò clarius, quia dicta propositio in objectum deducta, procedit cum certo præsupposito, quod ageretur de ju- 4
re publico, & quod de sui natura sit de illis Regalibus, quæ sine Principis concessione possideri non possunt, itaut factum sit certum circa rei possessæ qualitatem, atque sola quæstio reducatur ad punctum juris, an scil. diuturna possessio absque titulo sufficiat necne, puta quia agatur de littore maris, de via Consulari, de jure exigendi vectigalia, & de similibus, quæ certam ac notoriam habeant faciem loci publici, seu qualitatem Regaliæ, secus autem ubi res esse potest juris privati, atque possessor contendat eam esse talem, itaut quæstio sit potius facti super ipsius scil. rei natura, & qualitate, quàm juris super Regaliæ acquisitione; Tunc enim dicebam, cum sensu etiam veritatis, veriari extra casum quæstionis, quoniam non datur præsumptum super præsumpto, atque dans res pernecesse non est juris publici, & de Regalibus, sed ei convenire potest jus vel dominium privatum, tunc dicta conclusio non intrat, neque ob solam prætensionem, quod sit juris publici, possessor præsertim diuturnus de facto tua possessione spoliandus est, ut ita distinguendo admittitur in consiliis 1.2. & 3. Peregrin. *l.1.* ubi Principis privilegium non litigandi manibus vacuis, neque patiendi interdicta possessoria satis probatur.

Potissimè dum subjecta materia ex sui facie, privatum potiùs quàm publicum jus præfert, itaut privato assistat præsumptio, ut in præsenti, dum agebatur de ripa flumi- 5
nis, quæ circa usum navigationis est juris publici, sed circa dominium, dicitur illius, qui est dominus prædii adiacentis, *§. riparum Inst. de rer. divis. ubi Recentes Institutiæ*, Pereg. *de Jur. Fisci l.1. n.24.* Rosenth. *de feud. c.5. concl.22. n.3.* Sixtin. *de Regal. l.2. c.5. n.3.* Montan. *tod tract. verbo ripatica, n.1.*

Tertiò corollariè, quia talis est natura omnium aliorum consimilium situum vel arearum, Exceptis enim iis, 6
qui ex antiquissimo usu reputantur juri publici, utpote publico usui destinati, reliqui omnes jure privato possidentur, ut plurimum per adjacentium ædificiorum dominos ad usum viridariorum, vel ad alios sibi placitos usus, ideoque facilius iste situs præsumitur ejusdem qualitatis, ex iis, quæ habentur *in Comacl Pallium disc.2.* & in aliis *sub tit. de feud.* ut scil. ad regulandam rei naturam, & qualitatem, an sit feudalis, vel allodialis, spectetur natura omnium vel majoris partis bonorum adjacentium cõsimilis qualitatis.

Et quamvis obicerent Camerales, seu ii, ad quos istas materias pro publicitate tueri pertinet, præmissa procedere in ipsa ripa, non autem in hujusmodi area inter ripam, & adjacentia ædificia existente, cum dici non possit ripa, hoc tamen ad rem nil facere videbatur argumento ducto à majoritate rationis ad text. *in auth. multomagis, &c.* quia si ipsa ripa publico usui destinata, & consequenter de publico jure magis participans, dicitur de privato dominio eorum qui sunt domini adjacentium prædiorum, multo magis idem dicendum est de illo situ, seu area, quæ intermediat, de jure privato magis participante, præsertim stante

stante dicta communi observantia individuali consimilium arearum, vel situum.

Dicebant quoque dicti opponentes, observantiam prædictam esse circa illos situs, qui cum muris vel sepibus sunt jam recincti, atque juris privati effecti sunt, secus autem in isto, qui publicè omnibus patet, præsertim quia cum duo adessent viculi, seu parvæ viæ ducentes à platea nuncupata populi ad flumen, transitus haberi poterat per istum situm ab una ex istis viis ad alteram, ideoq; inferebant eumdem quoque situm dici publicum, ex eo quod incipiat à publico, & desinat in publicum, Sed verè hoc levissimum videbatur fundamentum, dum loci situatio excludebat publicum transitum, & commercium de via ad viam, neque modo aliquo intrabant rationes, ob quas initam, publico cum detinentia in publicum inducit præsumptionem publicitatis, nam etiam per prata, & campos apertos habetur potest transitus ab una via publica ad alteram, multaque desiderantur ad hanc publicitatem, ut in duobus discursibus præcedentibus, Et ulterius dicebam hanc esse unam de præsumptionibus, seu adminiculis publicitatis deducendam in petitorio, sed non concludere perneceste publicitatem, & regaliam, ita & taliter quod excludat interdictum possessorium, ac exigat perneceste justificationem tituli.

REATINA TAXÆ, PRO ILLIS DE NOBILIBUS, CUM COMMUNITATE CIUITATIS REATINÆ.

Casus per compositionem sopitus

De contributione, seu taxa pro resectione pontium, & viarum, quomodo per dominos prædiorum, vel alios facienda sit.

SUMMARIUM.

1 *Possidentes bona adjacentia ad mensuram commoditatis, & bonorum tenentur ad refectionem pontium, & viarum.*
2 *Intellige in bonis sitis in territorio Civitatis collectantis.*
3 *Quælibet Communitas reficit pontes, & vias in suo territorio.*
4 *Declaratur.*
5 *Cessante utilitate cessat obligatio contribuendi ad refectionem.*

DISC. CXXXIX.

GUm pro resectione cujusdam pontis, & viæ publicæ in territorio Reatino, Communitas ejusdem Civitatis notabilem summam erogasset, ex taxis, & contributionibus privatorum, juxta consuetum, reficiendam, impositum proinde collectam, in qua taxavit illos de Nobilibus possessores cujusdam tenutæ, seu castri diruti nuncupati, *repada* ad satis gravem summam, tertiam fere partem totius expensæ importantem, sub prætextu majoris adiacentiæ tenutæ prædictæ, ponti, & viæ resectis, unde istis utpote gravatis Congregationem Boni Regiminis adeuntibus; Pro eis scribens, dicebam, quod licet pro resectione pontium, & viarum teneantur omnes bona possidentes contribuere per æs, & libram, habita proportione contiguitatis, ac majoris vel minoris commoditatis, itaut oneris incommodum regulam à commodo desumat juxta dispositionem text. *in l.2. C. de immun. nemini concedenda*, ubi recte Bart. cum quo cæteri pertransiunt collecti per Peregr. *cons.102. n.7. l.1.* Rimin. jun. *cons.10 per tot.* Kloch. *de tribut. c.9. n.71.* Cohel. *ad Ball. bon. regim. c 208. n. 50. cum seqq.* ubi late agit, an & quando Ecclesiastici ad hujusmodi contributionem teneantur, & collectari possint, *de quo in Barchinonen. hoc tit. disc.58.*

Attamen id procedit in bonis sitis in territorio ipsius 2
Civitatis collectantis, quorum respectu intrat quæstio agitata per Pereg. Kloch. & alios ubi supra; num scil. requiratur utraque subjectio personarum, & bonorum, vel sufficiat illa bonorum tantùm; Et in qua, licet in stricta juris censura dubitari possit utramque requiri, de consuetudine tamen relata per Bart. etiam pro aliis oneribus sola bonorum subjectio spectatur, multo magis pro istis, quæ ipsorummet bonorum commodum, & gratiam respicere videntur, *ut sæpius hoc titulo.*

Nemo tamen dicit Communitatem aliquam collectare posse bona extra ejus territorium existentia, in ejus æstimo non descripta, & per forenses non subditos possessa, cum in eis nullam habeat jurisdictionem vel facultatem, nec ratione bonorum, nec ratione personarum, atque hujus qualitatis erat ista tenuta, quæ per antiquissimam sententiam ab annis centum, ultra latam, declarata fuerat castrum dirutum jurisdictionale constituens proprium territorium ab illo dictæ Civitatis separatum, ideòque collectis, & oneribus ejusdem Civitatis non subjectum, prout de facto ab ejus æstimo, seu catastro delata fuit, consequenter nullo jure ejus possessores non subditi urgeri poterant ad solutionem collectæ, seu taxæ impositæ ipsius Civitatis auctoritate, ex omnimodæ jurisdictionis defectu.

Quatenus vero eadem Communitas prætenderet prædictæ tenutæ possessores ad hujusmodi impensam contribuere teneri ratione utilitatis exindè resultantis dicebam non inde posse propria auctoritate ad hujusmodi suæ prætensionis exercitium devenire, sed eam tanquam gerentem personam partis formalis, debere adire judicem competentem rei conventi, atque ab eo cum actione de utili in rem verso ad utilitatis proportionem (quatenus de illa constaret) contributionem petere, non solum ab hujusmodi tenutæ possessoribus, sed etiam ab aliis castris, locis, & tenutis extra ejus territorium utilitatem, & commodum ex dicta pontis, & viæ resectione recipientibus, Quod tamen rarò vel unquam praxis docet, quoniam quilibet re- 3
ficit in suo territorio, absque eo, quod Civitates vel loca adjacentia de diverso territorio ad contributionem cogantur, cum istis sufficiat proprias vias reficere, nam si casus nunc præberet uni, & non alteri Civitati necessitatem resi- 4
endi, in futurum idem casus præbebit eamdem necessitatem alteri, nisi ageretur de magno ponte super flumen, qui unicus esset in provincia, vel regione omnibus Civitatibus, & locis utilis, & commodus, cum tunc iniquum esset solam Civitatem, in qua situs est, ad ejus resectionem obligari, secus autem in iis in proprio territorio reaptandis, atque in parvis ponticellis super torrentibus, & foveis pro quadam meliori viæ aperitione construi solitis.

Eoque magis injustam, & excessivam dicebam hujusmodi taxam quia non constabat de utilitate, per possessores omnino negata, dum aliunde quàm per pontem, & viam reaptatam, commodiorem accessum, & recessum habebant, atque qualitas adjacentiæ, in cujus ratione major taxæ summa fundata erat, dicebatur per possessores potius causa eorum damni, quia transeuntium frequentia, non leve præjudicium eis inferebat.

Cessante autem utilitate, cessat contributionis obliga- 5
tio, ut ultra generalia, in terminis individualibus resectionis pontis, Cepoll. *de serv. rustic. præd. cap.70.* de Ponte *n.4. in fine*, ubi loquendo de ponte defetiente pro transitu distinguit, quod aut defervit omnibus de Civitate, & per omnes reficiendus est, aut defervit uni tantùm contratæ, seu viciniæ, & illi solum contribuere tenentur, quia ejus debet esse onus, cujus est utilitas ad regulam text. *in l. secundum naturam*, sed concordia litem terminavit.

ROMANA TAXÆ VIARUM, PRO ANDREA ANGELO VALENTE, CUM CAPITULO S. PETRI DE URBE.

Casus disputatus coram diversis judicibus, & variè resolutus ut infra.

De eadem materia contributionis, seu taxæ pro resectione viarum, ad quem hujusmodi onus pertineat, An ad dominos, & locatores prædiorum, vel ad conductores: Et quid accedente pacto, ut ad conductores spectare debet, quomodo illud intelligendum sit.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Onus aptandi vias, & pontes, seu contribuendi in taxis spectat ad locatorem, nisi agatur de conductore ad longum tempus.*
3 *Fallit accedente pacto, quod est strictè intelligendum.*
4 *Pacta à jure exorbitantia sunt strictè intelligenda, & non extendenda, itaut suffragetur, quod faciant unam operationem.*
5 *Conductor ad longum tempus, usufructuarius, & emphyteuta tenetur ad istas expensas, & contributiones.*
6 *Pro tempore tamen eorum juris durantis, itaut sit ei reficiendum pretium excessus.*
7 *Taxæ pro resectione pontium, & viarum licèt una vice exigantur, dicuntur in effectu solvi dictim pro usu.*

DIS-

DISC. CXL.

1 COnduxit ad sex annos Valens, seu alter, pro quo idem fidejussit, à Capitulo Sancti Petri duo casalia, sub diversis legibus, & pactis, illo præsertim ut conductor teneri deberet ad quasicumque publicarum viarum taxas, impositas, & imponendas, pro quibus conventæ pensionis defalcum nullatenus prætendi posset, Cùm autem casus dedisset, de mense Aprilis seu Maii ultimi anni, in quo de sequenti mense Septembris locatio terminabat, impositam fuisse per publicos Ædiles quamdam taxam pro viarum reaptatione facienda. Hinc orta est controversia, cuinam incumberet illius solutio, an locatori, vel potiùs conductori.

Pro parte Capituli locatoris dicebatur, casum esse planum, sub juris inspectionibus non cadentem, stante pacto claro, per quod quæcumque legis dispositio cessat dum in claris non intrat interpretationes, & argumenta, cum tunc expensæ per conductorem solvendæ, dicantur pars pretii seu pensionis, itaut in effectu solvi dicantur per locatorem, cui aliàs regulariter admittebatur onus incumbere, per manus tamen, seu organum conductoris.

Pro isto autem scribens, non impugnabam hujusmodi generales propositiones de jure veras, dicebam tamen punctum esse in earum applicatione seu congrua intelli-2 gentia; Certa enim juris regula est, hujusmodi expensas seu contributiones pro viarum publicarum refectionibus, spectare ad dominos, & locatores prædiorum, non autem ad conductores, quoties non agitur de locatione ad longum tempus, ut in terminis individualibus est text. *in l. Ædiles, ff. de via publica*, ubi Bart. & Salicet. *in summa, C. de pignor.* Affict. *in c.1. quæ sint regalia*, verbo *viæ publicæ* Rolan. *cons.83. n.2. & 3. lib.4.* Et generaliter in quacumq; expensa refectionis seu restaurationis sunt text. *in l. ex conducto, l. Dominus horreorum, §.1. l. Colonus, ff. locati cum contordan.* per Rolan. *d.cons.83. n.1.* Carocc. *de locat. tit. de expensis num.52.* Graf. *de expens.c.11.* Rot. in Romana domorum 2. Martii 1663 coram Verospio, & habetur pluries in sua materia *sub tit. de locat.*

Et benè verum, quod ab hujusmodi regula receditur 3 ex pacto, attamen illud utpotè juris correctivum seu ab ejus dispositione exorbitans strictè intelligendum est pro solo tempore durantis locationis, & sic pro ea rata, pro qua conductor refectionis comn odum percipit, & in qua parte pactum rectè facit suam operationem à juris dispositione exorbitantem, nam etiam pro hoc tempore onus aliàs esset locatoris.

4 Non sunt enim multiplicandæ juris correctiones, ac pactorum exorbitantes operationes, sed sufficit quod in aliquo pactum operativum sit, itaut superfluum vel inane non remaneat, ideóque in eo quod minus est intelligendum venit juxta subjectam materiam, ut latè Surd. qui de more alios cumulat *cons.34. n.49.* benè in his terminis locationis, & conductionis ad effectum tamen restaurari Coccin. *dec.422. n.4.* & sæpè in sua materia *sub tit. de locato, & hoc eod. tit. ad materiam Vestigalium.*

Atque hunc esse germanum hujus pacti sensum, ut scilicet intelligerentur de taxis, & contributionibus impositis, & imponendis pro ea rata temporis, quam usus seu commodum ipsius conductoris importabit. Probari de jure dicebam cum terminis conductoris ad longum tempus, cum quibus etiam proceditur in usufructuario, emphyteuta, & similibus, qui de jure tenentur ad hujusmodi impensas, ut per Carocc. *loc. cit.* Roland. *d.cons.83.l.4* Menoch. *de arbit. casu 215.* Garz. *de expens.c.11.* Castil. *de usufr.* 5 *c.36.* & alios, itaut in conductore ad breve tempus, pactum inducere videatur id, quod lex in eo largi temporis induxit; Et nihilominus si conductor ad longum tempus, vel emphyteuta, & similes, hujusmodi refectionum impensas faciant notabili tempore duraturas, itaut earum effectus futuram utilitatem locatoris, vel proprietarii magis, quàm ipsius facientis respiciat, sibi veniunt reficiendæ, detracta solùm rata suæ fruitionis ut per Garz. & Castill. 6 *loc. cit.* qui concordantes cumulant; Iniquum enim, & contra æquitatis ac justitiæ rationem videtur, ut ea impensa, quæ non ex ipsius conductoris libito, vel præsentanei usus necessitate, sed ex superioris edicto facienda est pro futura utilitate seu commoditate, quam non conductor, sed ipse locator percepturus est, debeat ita indefinitè per conductorem fieri ex sola literali, & judaica intelligentia pacti, quod à juris dispositione, ac naturali ratione congruam intelligentiam recipere debet.

Potissimè quia, licèt hujusmodi taxæ per Superiores initio destinati seu faciendi publici oneris imponantur, in una seu pluribus vicibus, gratia majoris commoditatis 7 exigendæ nihilominus in effectu est quædam anticipata solutio seu destinatio eius, quod in annos, menses vel dies minutatim solvendum esset, tanquam pretium usus seu commoditatis, quæ ex viæ vel potius refectione in futurum percipietur. Et hæc cum sensu etiam veritatis in juris terminis rectè procedere insinuabam; Variè autem desuper judicatum fuit, quia judex particularis hujus Basilicæ in prima instantia judicavit pro Capitulo, alter autem appellationes judicavit pro Valente cui Ego credebam inspecta etiam veritate justitiam assistere.

REATINA VIARUM PRO COMMUNITATE NURSIÆ, CUM PROCURATORE FISCALI ÆDILIUM, SEU MAGISTRORUM VIARUM URBIS.

Casus decisus per Cameram pro Communitate.

De Jurisdictione Magistrorum ac Præsidii Viarum circa contributiones pro refectionibus viarum, quantum se extendat: Et quando Communitates, & populi teneantur ad hujusmodi contributiones, & collectas pro viis publicis reficiendis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De potestate Ædilium Curulium tempore Imperii Romani.*
3 *Post dissolutum Imperium, qui habebant viarum curam*
4 *Quarum viarum curam habeat Princeps.*
5 *De obligatione Principis circa protectionem viarum.*
6 *De introductione officii Magistrorum viarum in Vrbe.*
7 *De Congregatione viarum, & quod extra districtum jurisdictio Magistrorum viarum non extenditur.*
8 *Viarum refectio fit per Communitates per collectam cum subditis, & quid cum non subditis.*
9 *De jurisdictione Præsidis viarum,*
10 *Particulares solvendo pro via, non possunt præjudicare Communitati.*
11 *Datur distinctio collectarum, quæ solvuntur pro refectione viarum, & quæ sit universalis, quæ verò particularis.*
12 *Illi qui sentiunt utilitatem, debent solum collectari.*

DISC. CXLI.

REaptata via militari seu consulari, ingressum ac respectivè egressum habente per Portam Piam, Ædiles Curules, vulgò *Magistri viarum* nuncupati, unà cum Præside, in repartitione collectæ pro hujusmodi expensa inde 1 ctæ, inhærentes quibusdam antiquis taxis, condemnarunt Communitatem Nursiæ ad solvendum scut. 1800. sed interposita appellatione ad Cameram coram Castaldo, & proposito dubio, *An, & ad quid dicta Communitas pro dicta contributione teneretur*, sub die 4. *Februarii* 1667. prodiit resolutio indefinitè negativa denuò occasione novæ audientiæ confirmata 26. *Martii sequentis*.

In istis autem disputationibus, scribens pro Communitate, duo deducebam fundamenta, unum ordinis seu nullitatis circa defectum potestatis seu jurisdictionis dictorum Ædilium, alterum verò justitiæ seu meritorum negotii principalis.

Quatenùs igitur pertinet ad primum, dicebam, Ædiles Curules seu viarum Curatores, Romani Imperii temporibus, omnium viarum verè publicarum, quæ aliàs *consulares*, seu *militares* dicuntur, curam habere per totum Imperium ad text. *in leg. Ædiles Curules secunda, ff. de* 2 *via publica cum concord.* per Petr. Greg. Tholos. *syntagm. jur. lib.2.c.13.* Borell. *de præstantia Regis Catholici c.7.n.* 10. *& seq.* Rovit. *cons.58.n.5.lib.1.*

Cùm dissolutione autem Imperii, dictum officium abiit in desuetudinem, atque præsertim in Italia, singulæque quæ Civitates, Oppida vel loca Communitatem constituentia, curare cœperunt eas vias, quæ quoad se sunt publicæ, comparativè autem ad dictas *consulares*, seu *militares*, privatarum potiùs nomen in jure habent, juxta distinctionem, *quæ ex text. in l.2.§. viæ publicæ, ff. ne quid in loco publico* habetur *in Sabinen. transitus hoc eod. tit. disc.* 136. Illas autem vias, quæ ut suprà tanquam magis publicæ, *consulares* vel *militares*, seu *basilicæ*, vulgò *magistræ*, *strææ*, seu *stratæ Romanæ* dicuntur, utpotè de regalibus, seu Supremi Principis cura, & particulari protectione existentes, ipse respectivè Princeps curare consuevit, vel cum Reipublicæ redditibus, vel cum uniformi subditorum collecta omnes tangente, ut ita distinguendo advertitur per Borell *d. cap.7. n.* referens praxim Regni Neapolitani, de qua etiam, occasione officii magistri portu- 4 lani Rovit. *d. con.58. & super pragm.6. ne quid. in loco publico*.

Et de Principis obligatione, nedum has vias regales reficiendi, sed etiam protegendi, & custodiendi ab incursionibus latronum, aliisque molestiis, commercii libertatem impedientibus, Zasius *cons.14.* latè Gaill. *lib.2.observ.* 5 *64.* Ripoll. *de regal.c.40.* Ex qua peculiari protectione oritur quæstio, an de delictis, quæ in hujusmodi viis committuntur privativè ad Barones vel inferiores Magistratus, cognoscat Princeps vel major magistratus ad id deputatus, de quo aliqua apud Ripoll. *ubi sup.*

Officium autem prædictum, in ipsa etiam Urbe, sicuti, & in cæteris partibus, in desuetudinem abitum *Martinus* 6 *V.* de anno 1425. restituit in eadem Urbe, & districtu per ejus *constitutionem* 9. confirmatam, & ampliatam, per *Sixtum IV. Innocent. VIII. Leonem X. & Greg. XIII.* sed in omnibus pro sola Urbe, & districtus, ut habetur apud Bardum ad interpretationem dictæ constitutionis seu *in tract. de offic. magistrorum viarum*, & ex eo Cohell. *ad bullam boni regim c.28. n.81.* Qui districtus aliàs 100. milliarium, deindè in solis locis, in quibus solvebantur sal & focaticum, demum verò sub *Greg. XIII.* indefinitè ad 40. milliaria circum circa protrahitur, ex distinctè in hac materia districtus observatis *in Rom. gabellæ equorum hoc eodem titulo discur.* 72.

Hinc proindè, cum hæc provisio solùm Urbem, & districtum caperet, *Sixtus V.* ut impleret partes Principis pro universo Principatu, inter 15. Congregationes per 7 eum erectas per *constitutionem* 74. istam 13. loco statuit, viarum, pontium, & aquarum, Indeque inferebam, quod cum istud Oppidum ejusque comitatus sint absque dubio extra districtum, nullam proinde habebant jurisdictionem dicti Magistri viarum, intra dictos limites eorum potestatem restrictam habentes; Ubi enim scribentes, agendo de intelligentia text. *in l. 1. C. de immunit. nemini concedenda lib.10.* (ubi est sedes materiæ) firmant, per æs, & libram, seu pro modo jugerum hujusmodi taxas seu contributiones faciendas esse, omnes pro absolu- 8 to supponunt, taxam fieri per collectantem intra suam jurisdictionem, & quantum ejus territorium extenditur, remanente solùm controversia circa forenses, an dici valeant subditi ratione bonorum, quæ in territorio possident, seu circa incolas, qui sint exempti ab eo magistratu, ut sunt Ecclesiastici, ut liquet ex Bart. *in cod. l.2.* ubi quod refectio viæ fit per collectam Communitatis, ac sequuntur Cepol. *de servit. rustic. præd. c.3. de servit. viæ nu.30.* Rimin. sen. *cons.31.* (quod in materia reputatur magistrale,) Rim. jun. *cons.10. n.7.* Sola *ad constit. Sabaudiæ de repar. viarum glos. viam n.12.* Peregr. *cons.102. nu.7. lib.1.* Kloch. *de contrib.c.9. n.71.* Cohell. *ad Bullam boni Regim. c.28 n.50. & seq.* & habetur *in altera Reatina taxæ hoc eod. tit. disc.139.* Ubi quod in casu quo ex utili actione de in rem verso seu aliàs, Communitati facienti expensam refectionis, competeret actio contra non subditum ad contributionem, adire deberet judicem competentem, non autem exigere manu sua ab eo qui non est suus subditus.

Quamvis autem præmissa, respectu Magistrorum viarum de jure subsisterent, attamen in nulla confideratione 9 per Cameram habita fuerunt, motivumque neglectum, propter mixturam Præsidis viarum, qui est unus ex ejusdem Cameræ Clericis, quem Tribunal præsupposuit pro certo in hac materia habere jurisdictionem per universum Statum, meritoque Ædiles ad hæc procedunt cum intervento etiam Præsidis, ad effectum scilicèt tollendi has difficultates, dum aliàs cum dicta limitata potestate intra districtum, refectio viarum non est practicabilis, atque ita servatur, atque in hac parte acquievi observantiæ, ac etiam rationi, cui illa innixa est,

Quare tota disputatio restringebatur ad alterum fundamentum justitiæ, circa quam, scribentes pro Ædilibus, ad subsidiandam collectam, satis insistebant in observantia, quam deducebant ex pluribus consimilium collectarum solutionibus factis ab ista Communitate, ac etiam illis, *Asculi, Firmi*, & aliis, cum quibus eadem habebatur controversia, sub diversis istarum defensoribus; Verùm ultra ea, quæ consistebant in facto circa probationem observantiæ, quam causæ patronus negabat, quia si quæ aderat coacta solutio, ista facta erat per aliquos par- 10 ticulares, qui non possunt publico præjudicare ex deductis in his terminis per Cavaler *dec.631.* Vel etiamsi per aliquos officiales, neque obstaret, quoties id gestum est absque consensu totius Communitatis, & populi ut requiritur ad inducendam consuetudinem præscriptivam, & in futurum obligatoriam.

Dicebam advertendum esse ad diversas refectionum, seu collectarum respectivè species, Una enim est refectio, ac successivè collecta, quæ respicit omnes subditos Principatus indefinitè, per omnes populos, & communitates pariformiter pro numero personarum vel bonorum solvenda, & hæc est illa refectio, quæ fieri consuevit singulo quoque anno Jubilæi. Et tunc admittebam istam communitatem ad eam teneri, eodem tamen modo, quo reliqua omnia Oppida, Civitates, & loca Status Ecclesiastici, juxta illam speciem collectæ, quoniam exigi in Regno ad rationem tot gravorum pro foculari habetur apud Borell. *de præstant. Reg. Catholici d. cap.* 20.

Altera verò est refectio, quæ juxta temporum necessita- 11 tem fit sumptibus illarum communitatum, & populorum, qui mercimonii causa, cum animalibus onustis frequentiorem, & quotidianum habent commercium cum Urbe, grasciam ad eam inducentes, ut sunt, Perusini, Asculani, Nursini, Firmani, & similes populi industrii, discreti à quampluribus populis non industriis, undè propterea ex utili actione de in rem verso isti tantùm collectantur, & contribuunt, reliqui autem non, qualis erat collecta seu contributio cadens sub ista controversia.

Ad istam verò injustè hic populus cogebatur, quoniam in facto docebatur, vecturales, aliosque dicta occasione continuum commercium cum Urbe habentes, non uti hac via, sed altera ingrediente per portam flaminiam, in cujus viæ refectione ista Communitas absque controversia, tanquam pro sua via contribuere solet, ideóque gravanda non erat ad collectam pro ea via, cujus dictum usum peculiarem non habebat, ob cessantem causam utilitatis, quæ est fundamentum contributionis, ut per Cepoll. *de* 12 *servit. urb. præd. c 70.* de Ponte *n.4.* ubi agendo de contributione pro refectione pontis dicit, quod si omnes utuntur, omnes debent contribuere, sed si tantùm illi de una contrata, illorum tantùm debet esse contributio ex regula text. *in l. secundum naturam, & cap. qui sentit, & c.* Undè propterea habemus, quod habentes prædia adjacentia sterilia, seu talia quod nullam ex refectione viæ vel pontis sentiant utilitatem, non debent sentire incommodum contributionis ex deductis *dicta Reatina taxæ, & in Raven. collect. hoc cod. tit. disc.59. & 139.* Non solùm enim dicti vecturales, seu alii traficantes Nursini, non utebantur hac via utpotè utentes altera ut supra, sed neque volentes poterant, quoniam inter cætera graciæ bannimenta, est illud, ut bona grasciam respicientia non possint absque licentia extrahi à Statu Ecclesiastico, & tamen, ut à dicto loco ad Urbem accederetur per hanc viam, supponebatur in facto, id non posse practicari, nisi transeundo per aliquas partes Aprutii Regni Neapolitani, Undè propterea cum justitiæ fundamento ita judicarum fuit.

ROMANA PLATEÆ ROTUNDÆ, PRO SOCIETATE SANCTISSIMI CRUCIFIXI ET CONSORTIBUS, CUM CAPITULO ROTUNDÆ.

Casus disputatus in signatura gratiæ, & resolutus ut infrà.

De jure privativo competente in aliqua platea quid importet, Et an per illud impediri possint privati domorum, & apothecarum domini vendere bona in ipsis domibus earumque stillicidio seu area in ipsam plateam respondente.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Concessio Principis de loco publico semper intelligitur sine tertii præjudicio.*
3 *Jus privativum, seu dardanaria est species gabellæ, & oneris odiosi.*
4 *Ex concessione locali inferri non potest ad jus reale.*
5 *Stillicidium seu spatium ad quod se protendit tectum dicitur juris privati.*

6 *Datur intellectus conciliativus, & quid sub stillicidio facere non liceat.*

DISC. CXLII.

1 COncessit *Sixtus V.* Capitulo, & Canonicis Ecclesiæ vulgò *Rotunda* nuncupatæ, quæ antiquitus erat celeberrimum Templum *Pantheon* totam plateam, seu aream ante dictam Ecclesiam, itaût in ea nemini concederetur vendere, carnes, pisces, fructus, olera, & alia, tam victualia, quam alterius generis, nisi quibus concederet ipsum Capitulum, quod proinde magnum consequitur emolumentum ex locatione apothecarum, vel situum in hunc effectum in ipsa platea existentium. Quia verò primæ dictæ concessionis litteræ nimis amplam verborum prægnantiam continebant, itaut posset dubitari, an hujusmodi concessio importaret jus prohibendi dominos domorum, & apothecarum adiacentium, ne in illis dicta bona vendere possent, idcircò idem *Sixtus* per litteras declaravit, suæ intentionis fuisse, concedendi plateam, & loca publica ad Cameram spectantia, non autem tollere jus privatorum, eisque præjudicare, præsertim circa ea, quæ de jure competunt; Verùm cum hac declaratione non obstante, tractu temporis in dies, inter dictum capitulum ejusq; conductores ex una, dictosque dominos domorum, vel earum conductores ex altera, continuæ adessent dissensiones, & controversiæ, Hinc propterea *Urbanus Octavus*, ad illas removendas, à dicta platea seu jure capituli excepit tres areæ palmos, domibus seu apothecis adjacentes, ita implicitè in hoc spatio, domorum præfatarum stillicidium declarando, itaut juris privati dicerentur, adjecta tamen deinde generali prohibitione, ne carnes, fructus, olera, & pisces vendi deberent, aliàs quam per eos quibus capitulum concederet. Demum verò *Alexander VII.* ad Urbis, ejusdemque Ecclesiæ majorem ornatum, per suas litteras prohibuit, ne in ea plateæ parte, quæ cum Ecclesia jungitur, usq; ad viam intermediam, quicquam victualium venderetur, neque apothecæ, vel casulæ ligneæ vulgò nuncupatæ *baracchæ* tenerentur, sed totum id fieri deberet in parte inferiori, ita tamen quod ex hujusmod innovatione, nullum fieret præjudicium dominis domorum, & alii.

Istarum litterarum ac subsequutæ innovationis occasione, novæ exortæ sunt controversiæ, prætendente Capitulo, dominos domorum, & apothecarum adiacentium, absq; dubio ex præterita observantia non prohibitos vendere, carnes, fructus, olera, & alia bona in ipsis domibus, vel apothecis, id facere non posse antè illas in dictis tribus palinis per litteras *Urbani* à platea exceptuatis, quasi quod dicta declaratio impediat capitulum, ne in ea parte, tanquam in platea facultatem aliis concedere valeat vendendi bona, & alia faciendi quæ domorum, & apothecarum dominos, & incolas impedirent, non autem quod istis licitum esset ibi res venales exponere, ac vendere; Atque V. Gerens Vicarii Urbis, tanquam executor per dictas ultimas litteras *Alexandri* deputatus, sub colore eas exequendi, ita per sententiam declaravit, unde societas Sanctissimi Crucifixi, & consortes domos habentes, ita notabiliter præjudicati, recursum habuerunt ad signaturam gratiæ, potiùs pro obtinenda dictarum ultimarum *Alexandri* litterarum, ac aliarum *Urbani* declaratione, quàm pro appellatione, quæ aliàs, etiam sine recursu ad plenam Signaturam, absque dubio admissa fuisset, stante manifesto gravamine, dum ita erat, non exequi, sed destruere ac retorquere dictas ultimas litteras, expressam præservativam continens juris privatorum, quibus Papæ intentio fuit non præjudicandi, ut expresè in eis declaratur.

Atque sine tali declaratione, de jure intelligitur in quocunque Principi ad text. *in l. 2. §. fi quis à Principe, & §. meritò ff. ne quid in loco publico cum concord.* præsertim verò in Papa ob ejus protestationem contenta *in regula de jure tertii quæsito non tollendo*.

Assumpta igitur disputatione super interpretatione dictæ prohibitionis contentæ in litteris *Urbani*, dicebam scribens pro privatis domorum dominis, etiam cum sensu veritatis, tam *Sixti*, quàm *Urbani* intentionem nunquam fuisse concedendi capitulo jus privativum vendendi in ea parte Civitatis, carnes, pisces, fructus, olera, & alia hujusmodi, hæc enim esset species dardanariæ, seu monopolii, publico commercio, & grassiæ populi nimis præjudicialis, per Principem non soliræ concedi, cùm sit species 3 vectigalis, & gabellæ, ex deductis per Galeot. *resp. fiscal.* 10. *n.* 31. *cum seqq. & hoc cod. tit. sæpius*, præsertim in *Romana locationis venæ ferri ad materiam mineralium disc.* 117. sed solum concessionem fuisse de usu ipsius plateæ, in qua utpotè juris publici, vel quilibet pro libito bona vendere, vel quilibet prohiberi posset, ideòque fuit concessio localis, ideòst quod ille usus, qui aliàs erat publicus, & cujuslibet præoccupantis illos situs pro hujusmodi bonis vendendis, esset in futurum juris privati, undè propterea, facultas affirmativa vendendi in loco, extendi non poterat ad jus negativum, seu prohibendi, ne extra eum locum, & sub proprio stillicidio bona ab aliis venderentur, cùm id tamquam non comprehensum sub concessione, remanere dicatur sub dispositione juris, dum concessio non percutiebat bona, sed locum, & sic non erat realis, sed localis. 4

Meritò autem dicebam, dictam trium palmorum exceptuationem factam esse, cum hoc spatium juridicè non dicatur de platea, neque juris publici, sed potiùs juris privati, tanquam stillicidium, quod dicitur pars ipsius domus, & consequenter juris privati, ut pro absoluto supponitur apud Cepol. *de servit. urb. prad. c.* 41. *de stillicidio seu tecto*, & in juribus ibi allegatis, dum dicitur, quod cessante statuto vel consuetudine, non possit porrigi tectum seu stillicidium supra solium publicum, quia esset illud de libero facerem servum; Et meritò, quia tectum dicitur pars domus, ac de dominio ejus, cujus est ipsa domus, undè quod est subtus tectum, dicitur esse de dominio privato; Atque ita servat praxis totius Orbis, præsertim verò inconcussa Urbis, quod in parte exteriori domorum, quantum se protendit earum tectum dicitur juris privati, atque ipsorum privatorum jus est locare illam domorum partem exteriorem, ad victualia, aliaque bona, vendenda, undè dictæ litteræ *Urbani*, nil exorbitans à jure, vel à consuetudine continebant, sed solùm, ad controversias dirimendas, statuebant uniformem mensuram tectorum seu stillicidiorum, ne domorum domini ulterius, in præjudicium plateæ, se protenderent. 5

Verùm quia post hujusmodi determinationem, in eisdem litteris subsequebatur dicta nimis ampla prohibitio, quæ juxta sensum Capituli, esset contradictoria, & contineret cum præcedenter dispositis repugnantiam, seu subitaneam correctionem, quod non est admittendum, Et econtra juxta sensum, hujus partis, contineret manifestum vitium inepti æ, & superfluitatis, pariter non dandum; Idcircò dicebam, verum, ac germanum sensum esse (ab observantia quæ est optima interpres comprobatum) ut dicta prohibitio, etiam respectu dicti situs privati sub stillicidio, intelligenda veniret circa usus ab ipsis domibus, vel apothecis extraneos, non autem circa eosdem; Utputa in apotheca exercetur aromataria, non erit prohibendus inquilinus ante illam in dicto spatio exponere venale merces ejusdem apotecæ, illasque vendere, sed permittendus non erit ibi vendere carnes, pisces vel olera, quia id extraneum est à suæ domus usu, ac præjudicium continet domini plateæ, cujus utilitas in hoc usu principaliter consistit; Sed si in apotheca exercetur ars venditionis carnium, oleorum, fructuum, & similium, prohibendus non erit apothecæ dominus, vel conductor, in dicto spatio eadem bona ad suum exercitium spectantia exponere venalia, & vendere, cum aliàs penè inutilis usus remaneret, atque esset prohibitum, ne domorum domini in eis pro libito, artes, & mercimonia exercere possent; Atque aliàs potiùs esset concessio dardanariæ, seu monopolii circa venditionem bonorum, quàm localis concessio plateæ, contra verisimilem Papæ concedentis intentionem, ita etiam observantia comprobante, & juxta præmissa declaratum fuit per Sanctissimum in signatura gratiæ. 6

TIBURTINA HOSPITII PRO DUCE BRACCHIANI, CUM CMMUNITATE VICOVARII.

Responsum pro veritate.

An Communitas prohibere possit Domino loci seu Baroni novum Hospitium, ex eo quod ipsa solum de præterito illud habuerit; Et de differentia inter subditos ipsius Communitatis, & ipsum Dominum.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De naturali facultate construendi in suo, & exclusione juris prohibendi.*
3 *Jus prohibendi est de Regalibus, & non obtinetur nisi ex privilegio vel præscriptione.*

4 *In his juribus non datur præscriptio nisi precedente prohibitione.*
5 *De differentia in hac materia inter subditos prohibentis, & alios.*
6 *Vtilitas publica satis influit ad jus prohibendi.*
7 *Inverisimilitudo attenditur in hac materia.*

DISC. CXLIII.

1 CUm in castro, seu Oppido Vicovarii, ab antiquo non nisi unum hospitium adesse consueverit, tam pro usu exterorum, & transeuntium, quàm etiam civium, & incolarum; Dux autem Bracchiani ejusdem loci dominus in quodam ejus ædificio aliàs forte inutili, ac etiam ad suorum fructuum, & bonorum meliorem estationem, alterum hospitium construxisset, se opposuit dicta Communitas, prætendens in ejus præjudicium id fieri non posse, sibique ex antiqua consuetudine competere jus prohibendi, unde propterea ex parte dicti Ducis desuper pro veritate consultus.

Respondi quod in hoc statu, & donec ex parte dictæ Communitatis fieret formalis probatio ad hujus juris privativi præscriptionem necessaria, & quam ex facti circumstantiis reputabam moraliter impossibilem, improbabilis erat ejus oppositio, cui esistit certa, & notoria juris regula deducta ex vulgari textu *in l. altius, C. de servit. & aqua*, ut 2 quilibet in suo, cessante positiva æmulatione excludenda per quamcumq; utilitatem, sibi benè visum opus construere possit, non obstante præjudicio, quod exindè aliis consimile opus seu ædificium habentibus resultaret, quoniam principaliter attenditur utilitas facientis in suo, non autem alterius damnum accessorium, & consecutivum, ut in his specialibus terminis juris prohibendi constructionem vel usum molendinorum, furnorum, macellorum, & similium ædificiorum, post antiquiores ab eis collectos habetur apud Natt. *cons.* 106. *& seqq.* Gratian. *discept.* 564. *n.* 44. *& seqq.* Capyc. Latr. *consult.* 110. *n.* 6. *cum seqq. & per tot.* Surd. *cons.* 127. Capoblanc. de Baron. *pragm.* 14. *tom.* 1. Affict. *decis.* 388. *n.* 1. *& seqq.* ubi Vrsil. Capyc. *decis.* 209. *n.* 24. *cum seqq.* Thesaur. *in celebri decis.* 16. *n.* 3. *& seqq.* Rota *nostra decis.* 30 *part.* 2. *diver.* 616. *p.* 3. *recent* & apud Buratt. *dec.* 38. quæ est in fortioribus terminis Domini loci, in cujus præjudicium Communitas vel alii subditi opus construere vellent, Et in proposito molendinorum habetur *in Cornetana, & in Farfen. hoc cod. tit. disc. proximè seq.* ubi etiam de jure prohibendi nedum ipsam constructionem, sed etiam accessum cum consequutivo jure cogendi accessum ad proprio.

Neque præmissis obstare dixi longam observantiam retroacti temporis, quoniam cum hoc jus prohibendi dicatur de Regalibus, atque ob expressam juris resistentiam 3 non competens recognoscentibus Superiorem, nisi vel ex privilegio Principis, vel ex legitima præscriptione ut habetur *in dictis Cornetana molendini, & in Farfen. molendini* privilegium verò non adesset, ideò ut præscriptio sufragaretur, dum agebatur de jure incorporali, & facultativo, qualis qualis illa requireretur, & sufficeret, dari non posset nisi concurrentibus prohibitione, & subsequita acquiescentia per tempus congruum, quæ stant loco possessionis ad præscriptionem omninò necessariæ, *ut* 4 *apud omnes allegatas cum aliis in dicta Farfen.* unde propterea neglexi assumere inspectionem super qualitate præscriptionis ad id necessariæ, an scilicet esse deberet immemorabilis, ut una est opinio, vel sufficeret tricenaria seu quadragenaria juxta alteram, quoniam qualis qualis opinio teneretur, effectus erat idem, dum ex cessante dicto necessario requisito, cessare dicebatur ejus initium, sive ingressus, sine quo inanis labor est disputare de progressu.

Clarius verò præmissa locum obtinere dicebam, quoniam contentio non erat cum Domino loci adversus vassallos, & subditos, in quibus terminis frequentius hujusmodi controversiæ haberi solent, sive inter Communitatem, & particulares cives, & incolas, eidem Communitati etiam subditos, ut patet ex supra allegatis, & alii apud eos, sed agebatur de casu conversio Communitatis subditæ volentis prohibere proprium Dominum.

Magna verò differentia est inter unum casum, & alterum, ubi enim hoc jus prohibendi prætenditur per com- 5 munitatem ad versus sibi subditos cives, & incolas, urgere non videtur tanta juris resistentia, ex quadam implicita conventione de facili subintelligenda eorumdem civium & incolarum, ita se privandi eo jure aliàs ex naturali facultate competenti ob propriam utilitatem, ut ita scilicet ex emolumentis ex hujusmodi jure privativo obvenientibus, communitas supportare posset illa publica onera, pro quibus aliàs ipsi cives, & incolæ cum majori incommodo collectandi essent eo modo, quo ex eadem ratione solent iidem cives, & incolæ se privare jure seu facultate pascendi in proprio territorio vel aliqua ejus parte juxta ca- 6 sum, de quo apud Franch. *dec.* 197. & Mastrill. *dec.* 49. & habetur frequenter hoc *in. ad materiam pascuorum*, unde propterea intrare videtur limitatio, de qua apud Thes. *d. dec.* 16. *n.* 13. *vers. sexta sequitur exceptio*, quando scilicet utilitas redundaret ad publicam utilitatem, quæ ratio congruere non potest loci Domino Communitati non subdito, & ad ejus onera non obligato, quam differentiam in specie ponderant Capobl. *d. pragm.* 14. *n.* 22. *& seqq.* & Capyc. Latr. *dicta consult.* 110. *n.* 22. *cum seqq.*

Satis etiam me movebat loci qualitas, quia congruum, & sufficiens videbatur etiam unum solum hospitium, unde propterea ob modicam utilitatem exindè resultantem in- 7 verisimilis non remanet negligentia, vel Domini, vel aliorum particularium circa hujusmodi operum, seu ædificiorum constructionem, & usum, cùm hanc innovationem potius induxerit moderni temporis qualis circa difficultatem aliàs esitandi proprios fructus, & victualia, & sic obstare non videbatur illud admiculum, quod alias vehemens reputari solet resultans ab inverisimilitudine hujusmodi neglecti operis magnæ, seu norabilis utilitatis, & emolumenti, nisi revera jus privativum obstaret, qua circumstantia concurrente, aliquam habuissem difficultatem.

ANNOT. Ad Disc. CXLIII. cum duobus seq.

SUper concernentibus istam materiam juris privativi habendi in loco furnos, & molendina, vel hospitia, uitra infinuata *l. 1. de feud. disc.* 3. & in aliis, ut suprà *disc.* 61. agitur etiam infrà in Fanen. Molendini *disc.* 167.

CORNETANA MOLENDINI PRO COMMUNITATE CORNETI CUM FANIS.

Casus decisus per Camera pro Fanis.

An Communitates Civitatum, & locorum subditorum condere possint statuta prohibentia accessum ad aliena molendina, seu alienos furnos, & successivè cogendi ad accessum ad propria. Et quando data etiam potestate ita statuendi cum civibus tanquam propriis subditis, hujusmodi statuta, vel edicta corruant ex eo, quod domini furnorum, vel molendinorum à statuentis jurisdictione exempti sint; Et an ubi hoc jus competat, possint exindè prohiberi novæ molendinorum, vel furnorum constructiones remissivè,

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio causæ.*
3 *Jus prohibendi est de Regalibus, ideoq; non competit Baronibus, & Civitatibus recognoscentibus superiorem.*
4 *Civitates subditæ non possunt condere statuta contra jus.*
5 *De auctoritatibus super defectu facultatis prohibendi accessum ad aliena molendina, & cogendi accessum ad propria.*
6 *Etiam ubi dicta facultas competit non capit molendina extra territorium, & n.* 16.
7 *De differentia inter subditos, & non subditos habentis hoc jus prohibendi, & cogendi.*
8 *De probatione immemorabilis, ejusque effectibus.*
9 *Non datur, neque suffragatur, ubi constat de initio infecto.*
10 *De controversia super dicto jure prohibendi, vel cogendi inter Dominum loci, ac cives, & incolas.*
11 *De alia controversia inter ipsos cives, eorumq; Communitatem, ac particulares habentes furnos, & molendina.*
12 *De prohibitione construendi novos furnos, vel nova molendina remissivè.*
13 *De casu præciso controversiæ, & qualis ille sit.*
14 *Quod quilibet possit sibi hanc servitutem imponere, & non curetur ter tii præjudicium accessorium.*
15 *Declaratur, ut non præjudicet aliis, in quibus ratio servitutis non urgeat.*

16 *Declaratur conclusio, de qua n. 6.*

17 *Jus prohibendi, seu privativum importat quamdam speciem vectigalis.*

18 *Habens molendinum privativè, prohibet introductionem panis, & farinæ.*

19 *Quando subditi possint prohiberi, ne accedant ad molendina aliorum.*

DISC. CXLIV.

1 CUm Civitas Cornetana aliqua molendina possideret, & istorum majorem fructum comparandum, pro publicis oneribus supportandis, de anno 1371. in publica civium adunantia, seu parlamento statutum condidit prohibitivum civibus, & incolis, ne ad alia, quam ipsius Civitatis molendina sub certa pœna accedere possent, atque ita per aliquod notabile tempus servatum fuit; Cùm autem Fani acquisiissent à Camera quoddam molendinum existens in adjacenti territorio Centum cellarum, seu Civitatis vetulæ, aliàs sub Greg. XIII. constructum pro usu triremium Pontificiarum, atque ad illud ad meliorem formam redactum, nonnulli cives, & incolæ Cornetani artem agrariam aliasque industrias ibi proximè exercentes, pro majori commoditate accederent, prætendere cœpit Communitas id prohibere, atque pœnam statutariam à contravenientibus exigere; Unde propterea introducta desuper causa in Camera, quamvis datum esset dubium in possessorio retinendæ, quia tamen illo proposito nulla capta fuit resolutio, cum rescripto, ut videretur de bono jure; Hinc super isto assumpta disputatione prodiit resolutio contra communitatem, super non obstantia scilicet dicti statuti, ac libertate civium, & incolarum, ac aliorum accidentaliter in ea Civitate, vel Territorio existentium accedendi ad quæcumque placita molendina, dictaque resolutio occasione novæ audientiæ confirmata fuit, unde propterea communitas acquievit.

2

Qualia fuerint resolutionis præcipia fundamenta, non est omninò certum, cum hoc Tribunal non habeat stylum

3 Rotæ affingnandi cum decisionibus judicati rationes; Quantum tamen desumi potuit, processum est cum infrascriptis propositionibus generalibus deductis per scribentes in contrarium.

Primò scilicet, quod civitates subditæ non habeant Regalia, inter quæ numeratur jus prohibendi, quod etiam Baronibus, & Domicellis habentibus merum, & mixtum Imperium, & gladii potestatem, & sic quod magis, cessante Principis privilegio, vel legitima præscriptione, tanquam de Principi reservatis non conceditur, multò minus communitatibus ex collectis per Capobl. *de Baron. tom. 1. prag. 14.* Novar. *de gravam. vass. p. 1. grav. 58. cum seqq.* atque *d. grav. 58. n. 3.* agit etiam de communitatibus, & supponitur absolutum apud proximè infra allegatos ex ratione tollendi jus tertii, & conserunt, quæ habentur de molendinis banderatis, & non banderatis *sub tit. de feud.* in Pisauren. molendinarum *disc. 3.*

Secundò ex altera conclusione pariter generali, quod civitatibus inferioribus, & subditis non competit facultas condendi statuta contra jus, multò minus in Statu Ecclesiastico ob Constitutionem Ægidianam id expressè prohibentem, ut per Rot. *dec. 438. par. 4. rec. tom. 2.* apud Burat. *dec. 6.* & *329.* utrobique Add. Greg. & Add. *dec. 267.*

4

Et tertiò in specie juris prohibendi accessum ad aliena

5 molendina, & alienos furnos, & successivè juris cogendi accessum ad propria, deducebant speciales auctoritates Baldi *cons. 409. l. 3.* Anchar. *cons. 12. cum plurib. seqq. & cons. 155. & 298.* Natta *cons. 106. & 107.* Surd. *cons. 127.* Capobl. *de Baron. dict. progm. 14. in princ.* Novar. *de grav. vass. d. grav. 58. cum plur. seqq.* de Marin. *res. 32. l. 1.* Grat. *discept. 564. n. 44. & seqq.* Tesaur. *dec. 16.* Rota *dec. 70. p. 2. diver. & 616. p. 3. rec.* apud Burat. *dec. 38.* ac admittitur per Casanatt. *cons. 39. & 40.* ubi ex fundamento legitimæ præscriptionis, subtilinendo partes Baronis, vel Civitatis, admittit regulam tanquam absolutam.

Quod fortiùs procedere dicebant in hac facti specie, in qua agebatur de molendino existente extra territorium ipsius Civitatis, quod non comprehenditur sub hoc jure pro-

6 hibendi, quamvis præscripto, seu aliàs legitimè competente intra proprium territorium, ut in specie firmatur per Capobl. *d. progm. 14. n. 17.* & Novar. *tom. 2. q. for. 5. nu. 3.* Et clariùs, quia agebatur de molendino ipsius Cameræ, & sic Principis supremi, in cujus locum, & jura possessores successerant, cùm quæcumque jurisdictio, seu facultas ex privilegio, vel præscriptione in hujusmodi juribus acquisita intelligenda veniat cum propriis subditis, non autem cum superiore juxta distinctionem, de qua habetur in Tiburtina Hospitii *disc. præc.* atque ut audivi, istud fuit potissimum ac principale fundamentum resolutionis. 7

Neque subjungebant iidem scribentes, Civitati suffragari posse solitum præsidium præscriptionis immemorabilis, quæ suffragatur etiam in juribus Regalibus, quæ aliàs per subditos sine Principis concessione, vel privilegio possideri non possunt ob facultatem ex illo resultantem, allegandi quemcumque titulum de mundo meliorem, & consequenter privilegium, juxta *dec. 56.* Franchi *n. 4. cum seqq.* Tum quia illa probata non erat, ut concludenter per allegantem probanda est cum requisitis vulgaris, Gl. *in c. 1. de præscript. in 6.* circa quorum concursum, seu verificationem Romana Curia nimium rigorosè procedit, ut quotidianum præsertim habemus in materia decimarum, in qua ad effectum evitandi decretum Concilii Lateranensis regiſtratum *in c. nuper de decim.* satis frequenter de hoc agitur, ut præsertim habetur in Hispalen. decimarum *in eo tit. de decim.* Tum clariùs, quia constabat de initio infecto resultante à dicto statuto condito de ann. 1371. quod ut suprà per Civitatem inferiorem condi non potuit, unda propterea dicebant, quod ubi etiam accederet centenaria, & longè major, adhuc dum constabat de initio vitioso, illa suffragari non poterat juxta receptam theoricam, Inn. *in c. dudum de decim. n. 2.* de qua cæteris collectis habetur apud Franch. *decis. 166. nu. 2.* Capobl. *de Baron. tom. 1. prag. 1. n. 227. & melius pragm. 11. n. 136. 146. & tom. 2. c. 7. n. 6.* Rota apud Burat. *dec. 551. n. 1. & 792. n. 2. & 831. num. 6.* & in aliis collectis per Adden. *ad dec. 14. nu. 52. & seqq. p. 3. rec.* quoniam est conclusio satis frequens, ac habetur in Sabinen. exemptionis *hoc eodem tit. disc. 47.* ubi quando privilegium sit cum immemorabili compatibile, eique non præjudicet, multò magis ac indubitanter, quia initium erat infrà centenariam.

8

Mihi pro communitate scribenti, ista generalia ita in confuso deducta non placebant, cùm in hac materia plures considerandi veniant diversi casus, seu effectus omninò diversam determinationem habentes, & ex qua generica, seu confusa conclusionum, ac auctoritatum consarcinatione tot æquivoca in dies resultant; Ideòque ad veritatem 9 eruendam, dictaque æquivoca evitanda advertebam, reflectendum esse ad plurium casuum distinctionem, ex qua utriusque partis bonum jus respectivè resultare videbatur, atque omnia poterant conciliari.

Primus igitur casus est in hac materia frequentior, ubi controversia est super naturali libertate, ac servitute respectivè inter ipsos locorum cives, & incolas, eorumque 10 Communitates eis adhærentes de libertate contendentes, ac Barones, vel Dominos, seu alios prætendentes habere hoc jus servitutis, quo casu triplex ratio assistit contendentibus de libertate, ac resistit contendenti de servitute; Una juris facultativi, quod est præscriptionis oppositum, quod scilicet casus desterit longo tempore jure naturalis facultatis cives, & incolas ad domini furnos, vel molendina accessisse; Altera impedimenti naturalis libertatis; Et tertia præsumptæ potentiæ, seu concussionis, ex iis quæ super isto casu contentionis inter dominum, & subditos habentur in Farsen. *disc. seqq.* Atque de isto casu agunt ferè omnes, qui ut suprà per dictos scribentes in contrarium cumulabantur, nempè Bald. *consil. 409. alias 410. lib. 5.* Natt. *consil. 106. & 107.* Surd. *consil. 127.* Thesaur. *decis. 16.* Gratian. *disceptat. 564.* Capobl. *pragmat. 14. de Baron.* Novar. *de gravam. vassal. gravam. 58. cum seqq.* de Marin. *resolut. 32. lib. 1.* & Rot. *dicta decis. 616. part. 3. recent.* & apud Burat. *decis. 38.* atque isti sunt termini quos disputat Casanatt. *consil. 39. & seqq.* ideòque dicebam istas auctoritates extraneas remanere à casu controversiæ, utpotè omninò diverso, solumque à simili propositiones ibi constitutas deduci posse, sed non decidere casum præcisum.

Alter casus est, quando ipsi cives, & incolæ voluntariè sibi ipsi hujusmodi servitutem injiciunt ad favorem propriæ communitatis, cujus utilitas exindè resultans in eorum commodum redundet, ut ita commodiùs supportari valeant publica onera, quæ aliàs ab ipsismet civibus, & incolis cum collectis supportari deberent, & ad quem effectum istud statutum conditum fuit; Et tunc iste casus in plures alios subdistinguendus est. Primò scilicet, ubi per Civitatem, vel alium Superiorem ista lex adjicitur de tempore, quo alii in eodem loco, seu territorio possideant 11 furnos, & molendina, quæ ita inutilia efficiantur, atque isto casu, etiamsi ageretur de particularibus ipsi Civitati subjectis, justè isti reclamare possent, dictumque statutum, vel aliam decretationem impugnare; Tum ex eo, quod est contra jus, atque id jus tertii tollit, quod Civitatibus, vel Baronibus, & aliis Superiorem recognoscentibus non competit, cùm sit solùm de reservatis supremo Principi, ex deductis in Romana, seu Salernitana revocationis demanii *hoc cod. titul. disc. 148.* Tum etiam quia contineret manifestam irrationabilitatem, publica enim onera supportanda sunt per omnes pro modo virium, seu facultatum, aut aliàs, ita tamen, quod inæqualitas non resultaret, unos relevando, & alios nimium gravando, ut frequenter *hoc eodem tit.* ad materiam datiorum, & collectarum, quod ita cùm maxima inæqualitate resultare diceretur, dum domini, & possessores furnorum, & molendinorum, ut alii sublevarentur, omnimodam patentur jacturam in eorum bonis, & redditibus contra positivi, & naturalis juris principia; Multò verò magis, & indubitanter, ubi molendina, & furni possiderentur per Ecclesias, & Ecclesiasticos, seu alios statuenti non subditos, cùm agatur de præjudicio positivo, ac de tollendo formiter jus alteri jam quæsitum, & competens, atque de isto casu agunt Ancharan. Calderin. Collegium Bononiense, & cæteri apud eumdem Ancharan. *dicto consil. 12. cum seqq. & consil. 155.* in quibus agitur de celebri Spalatren. inter Civitatem, & Archiepiscopum, stante statuto per Civitatem condito, ut accedens ad aliena molendina, solvere tenerentur quamdam gabellam, à qua erat per indirectum prohibere, ne accederent ad molendina Archiepiscopi, vel aliorum Ecclesiasticorum, ideòque meritò pro statuti invaliditate respondetur reprobata contraria sententia Bald. *consil. 396. lib. 4. recueil.* apud Ancharan. *consil. 11.* & benè advertitur per Marin. *dicta resolut. 32. lib. 1. ubi concordanter*; Eosdemque vel similes terminos percutiunt dictæ aliæ auctoritates, quæ deducebantur, nempè ejusdem Ancharani *consil. 298.* Cacheran. *decis. 17.* Cravett. *de antiquit. tempor. part. 4. vers. circa præmissa num. 4.* Franch. *decis. 380.* & Rota *decis. 70. part. 2. diversf. cum similibus*, quia scilicet præjudicium sit directum tollendo emolumentum illius furni, vel molendini, quod in eodem loco pro usu incolarum ejusdem constructum est. Verùm & istæ auctoritates extraneæ erant à casu controversiæ, vel saltem illum directè, ac præcisè non percutiebant, cùm nec de tempore statuti, nec postea in hac civitate, vel territorio adessent privatorum, vel Ecclesiarum molendina, istud verò, quamvis tunc constructum, attamen erat extra territorium, atque tunc non deserviebat ad hunc usum privatorum, utpotè constructum pro servitio triremium.

Alter casus est, ubi communitas, vel particulares construere volunt novos furnos, seu nova molendina in eo-

12 dem territorio, eisque se opponat aliquis prætendens habere jus privativum, & in his terminis agunt Capyc. *dec. 209.* Cyriac. *controv. 462.* Capyc. Latr. *cons. 110. & 116.* & de quo casu agitur in dicta Farsen. *disc. seqq.* sed pariter id extra casum controversiæ.

Tertiò demum est proprius, ac præcisus casus controversiæ ubi scilicet, nemine in loco ejusque territorio furnos, vel molendina possidente, seu habentibus dict. re-

13 strictioni consentientibus, aut non opponentibus, civitas de civium, & incolarum consensu præscribit hanc legem privativi accessus ad ejusdem Civitatis furnos, vel molendina, & tunc ubi non agitur de jure tertii directo, & proximo, ut est in casibus, de quibus supra agunt Ancharanus, & cæteri, quia nempe molendina essent in eodem loco, vel territorio qualis erat casus apud Franch. *decis. 380.* unde meritò illam impugnat Marin. *dict. resolut. 32. lib. 1.* sed de interesse remoto, & secundario, quale videtur illud habentium molendina in alienis territoriis, ad quæ locorum adjacentium incolæ pro commoditate accedere quandoque soleant, nulla subesse videtur congrua ratio, quæ prohibeat ipsismet civibus, & incolis quorum favorem, & commodum dicta naturalis libertas percutit, illa voluntariè se privandi, dictamque servitutem sibi ipsis pro majori eorum utilitate, vel commoditate injiciendi, ut benè ita distinguendo, Cravet. apud Franch. *dict. decis. 380.* Eo modo quo cuique licet in bonis suis, etiam ex donatione servitutem ad alterius favorem constituere, juxta ea quæ habentur deducta in Hydruntina onerum, vel exemptionis *sup. disc. 50.* & magis proximè apud Franch. *decision. 197.* Mastrill. *decision. 49.* ac sæpius *sub tit. de servit. ad materiam juris pascendi*, quando cives se privant naturali libertate pascendi jure civico eis competente in certa parte territorii, ut ex pascui pretio, vel fida commodius supportentur alia onera, quæ cum majori incommodo ab eisdem per collectas oporteret aliàs supportare, ut ponderatur in specie apud Cacher. *dec. 17.*

Et licèt id prædjudicium afferat possessoribus molendinorum in locis adjacentibus, attamen ubi ordinatio principaliter dirigitur ad proprium commodum, propriamque com- 14 moditatem id attenditur, licèt exindè alterius prædjudicium accessorie, seu in consequentiam resultet ad vulgarem regulam tex. *in l. altius, C. de serv. & aqua*, de qua satis frequenter sub *tit. de servit.* ac etiam *disc. seq.* in proposito construendi in eodem flumine novum molendinum, de quo in S. Severini molendini *sub tit. de serv. disc. 30.* Quod tamen recipiendum venit, quoad illos cives, & incolas, in quibus dicta ratio urgeat, quia scilicet sive Ecclesiastici, vel forenses, aut aliàs non subjecti Civitati statuenti, seu oneribus ob quorum levamen talis servitus 15 voluntariè imposita est, ut ponderatur in dicta Hydruntina, & in decisionibus in ea causa editis coram Celso inter *suas dec. 259. & 332.*

Ideoque in hac facti specie applicando ad rem, atque reflectendo ad veritatem, cum hac distinctione mihi procedendum videbatur, quod scilicet respectu Ecclesiasticorum, vel forensium in eo territorio accidentaliter pro arte agraria, vel pastura animalium hyberno tempore existentium, bonum jus dominis hujus molendini adversus Communitatem assisteret; Respectu autem civium, & incolarum dictum populum constituentium, & in quibus dicta ratio impositionis voluntariæ servitutis ad dictum allud onus sublevandum urget, bonum jus assisteret Communitati, neque audivi probabilem rationem in contrarium adduci, quæ captivaret intellectum.

Ad auctoritatem autem Capobl. *de Baron. prag. 14. n. 17.* 16 de qua suprà, quod scilicet illud jus prohibendi, quamvis legitimè inductum non capiat molendina extra territorium, plures dabam responsiones. Primò, quod ipse loquitur de Barone, ut scilicet vassalli non possint prohiberi accedere ad molendina extra territorium Baronis, & sic non percutit casum hujus controversiæ; Et secundò, quia dicta doctrina in specie reprobatur per Marin. *res. 118. l. 2.* ubi vocat dictum auctorem Baronibus infensissimum, Meritò autem reprobatur tam per fundamenta ejusdem auctoris, quàm etiam ex eo, quod istud jus privativum importare videtur quamdam speciem vectigalis, juxta ea, quæ in terminis juris privativi furnorum, ac vendendi panem 17 habentur in Veliterna *hoc cod. tit. disc. 61.* & generaliter in Romana locationis venæ *disc. 117.* ac frequenter in aliis ad materiam salinarum; Indeque resultat istud dici jus, vel onus potius personale, quam locale, seu territoriale, ut scilicet qui volunt habere usum aliquorum victualium, ita eorum occasione supportent illud onus, ut in proposito gabellę molituræ habetur in Nullius Baren. *disc. 54.* & in Tranen. *disc. 155.* Et in terminis satis proximis habetur per Rot. in Avenion. seu Auriacen. Molendini coram Verospio *dec. 435. p. 9. rec.* ubi de domino habente 18 Molendinum cum jure privativo, ut prohibere possit introductionem farinæ, vel panis ab extra, ergo assumptum Capobl. nullum habere videtur fundamentum; Decipitur enim cum deductis per Ann. *sing. 160.* ut vassalli non teneantur servire Baroni extra feudum, qui termini sunt diversi; De altera verò auctoritate Novarii *q. for. 5. tom. 2. n. 3.* nulla penitus ratio habenda videtur, quia tacito Capobl. ad verbum eum transcribit cum eadem imperfecta allegatione, Socc. *cons. 222.* non allegando librum, sed est *l. 2.* quem refert, & sequitur Ripa per eosdem allegatos *de reoned. ad conservandam ubertatem n. 301.* istorum enim lectura ad oculum convincit æquivocum, in quod incidit Capobl. & consequenter Novarius ejus purus transcriptor, Soccinus enim firmat conclusionem in genere, quod scilicet Dominus loci, quamvis habeat merum, & mixtum imperium, & jurisdictionem, ubi tamen non est Princeps supremus non potest prohibere vassallis, ne exeant territorium; ac non accedant ad aliena molendina, & sic non supponit competentiam juris prohibendi in genere, ejusque legitimum titulum ex præscriptione, vel privilegio, itaut eo posito intelligi debeat cum hac restrictione, cùm verè id nullum habeat fundamentum.

Considerabile quoque videbatur quoad cives, & incolas Civitati subditos motivum, de quo in Farsen. *disc. seqq.* ut scilicet quando molendina Domini, vel Communita- 19

tis in proprio territorio existentia sunt quæ commoda, ita-ut pro molitura non supportetur onus excedens mercedem congruam, quæ nihil, vel parum differat ab onere, quod supportatur in molendinis existentibus extra territorium, tunc videatur species æmulationis, vel malignitatis, ideoque etiam ex sola dispositione, vel intentione juris communis cogi possint, seu prohiberi; Cùmque contra istud motivum scribentes in contrarium nil relevans deducerent, nullamque darent congruam responsionem, aliquod admirationis motivum habebam, quod illius nulla haberetur ratio, ut dictum est quoad cives, & inculas, in quibus urgeat dicta probabilis ratio valide imposite servitutis per quamdam speciem contractus, vel quasi, vel speciem insensibilis collectæ, ut suprà.

FARNEN. MOLENDINI PRO COMMUNITATE PODII MIRTETI CUM ABBATE.

Casus disputatus coram A. C. & resolutus pro Abbate in possessorio.

De eadem materia juris prohibendi accessum ad aliena molendina, & respectivè cogendi ad accessum ad propria competentia Baroni, seu Domino contra vassallos.

SUMMARIUM.

1 FActi series,
2 *Quod in quadam specie causarum possessorium soleat importare totalem finem litis.*
3 *Baro, vel dominus non manutenetur in possessione juris prohibendi accessum ad aliena molendina, & cogendi ad accessum ad propria, contrarium n. 5.*
4 *De substimentibus partes Domini in hoc jure prohibendi, & cogendi remissivè.*
5 *Quod Baroni detur manutentio.*
6 *De regula quod possessio temporis considerabilis sit manutenibilis, etiam ubi jus resistit.*
7 *Quando in Baronibus militet præsumptio concussionis, & de differentia inter Barones status Ecclesiastici, & alios.*
8 *An in Ecclesiasticis habentibus jurisdictionem temporalem intret præsumptio usurpationis, & concussionis.*
9 *Vassalli cogi possunt accedere potius ad molendina Domini, ubi eorum jus non foret deterius.*
10 *Dominus non potest prohibere, ne per vassallos nova molendina construantur.*
11 *Ex jure prohibendi accessum ad aliena molendina, & jure cogendi accessum ad propria, an resultet jus prohibendi constructionem novorum molendinorum.*

DISC. CXLV.

1 CUm in territorio Oppidi Podii Mirteti nullum adesset molendinum, Abbas verò Farsen. in territorio adjacentis oppidi Montis Opoli aliqua haberet molendina, ad quæ isti cives, & incolæ accedere consueverunt, ob aliquas fortè asperitates afficiuariorum à moderno tempore quandoque exerceri solitas, cœperunt isti Oppidani accedere ad quædam alia molendina, quod cùm per ministros Abbatiæ prohiberetur etiam cum mulctis, & pœnis, Hinc proindè introducta desuper lite coram A. C. Abbatiæ defensores, juxta solitam prudentem cautelam, suspenso petitorio, instetissent decerni folio possessorio summariissimo retinendæ, quod manutentionis dicimus, atque de hac possessione juris prohibendi temporis considerabilis sufficienter doctum esset cum editis singulis quibusque annis renovari solitis contrectibus prohibitionem accessus ad aliena molendina, idcircò prodiit decretum Abbatiæ favorabile super manutentione, canonizatum etiam à Signatura justitiæ denegante appellationem suspensivam, ac rescribente de clausula sine præjudicio, atque in hoc statu causa pendet, probabiliter absque ulteriori prosecutione, cùm in hujusmodi controversiarum specie, prout & in altera jurisdictionalium, & præeminentialium, frequentior experientia
2 doceat hoc possessorium quodammodò absorbere petitorium eique de facto finem imponere, quoniam non libèter, qui actualiter, & de facto patitur aliquod onus, alterum gravius eodem tempore suffert, subsistinendi litem in petitorio per tres conformes, potissimè in rebus publicis, & communitativis, quæ de facili, refrigerato illo primo calore, negligi solent: ex vulgari dicterio, *quod commune est negligitur.*

In disputationibus autem habitis coram A. C. & in Signatura, ac etiam in aliquibus Advocatorum congressibus habitis pro directione, tres hujus controversiæ puncti examinati fuerunt. Primò nempè circa dictum jus prohibendi, & cogendi respectivè in solo possessorio; Secundò circa idem in petitorio; Et tertiò posito utroque ad favorem Baronis, seu Domini, an id impediret, quin ista communitas, vel ejus particulares in proprio territorio molendina pro majori eorum commoditate de novo construere possent.

Quatenus igitur pertinet ad primum; Quamvis ego scribens pro communitate tanquam Advocatus pro denegatione manutentionis insisterem in eo, quod cum hic Abbas in hujusmodi Oppidis, utramque jurisdictionem spiritualem, & temporalem habeat, sitque illorum Dominus, juxta ea quæ habentur in alia Farsen. *sub tit. de feud. disc.* 52. exindè sequeretur possessionem ex parte ejusdem Ab-3 batis probatam super accessu istorum Oppidanorum ad ejus molendina non esse manutenibilem, vel quia dictus accessus facultativus dici valeat, vel quia ubi etiam probaretur coactivus, referendus veniret ad præsumptam usurpationem, & subditorum concussionem, ut in specie cæteris allegatis habetur apud Thes. *dec.* 16. *in princ.* Capobl. *de Baron. prag.* 14. Novar. *de grav. vass. p.* 1. *grav.* 58. *cum seqq.* Et in terminis magis specialibus Baronis in Statu Ecclesiastico habetur *dec.* 616. *p.* 3 *rec.* ubi in specie de jure molendi, & cum eodem sensu occasione angariarum procedit Rota in Sabinen. Status Montis Libretti 22. Junii 1662. coram Cerro in fine. Unde propterea dicebam non intrare regulam generalem, cum qua ex collectis per Post. *de manut. obser.* 42. procedebant solùm scribentes in contrarium, quod scilicet in hoc judicio non quæratur de justitia, vel injustitia, sed spectetur nudum factum possessionis, reliquis omnibus concernentibus bonum jus, seu negotium principale, resciendis ac remittendis ad petitorium, quoniam ista regula non procedit concurrente juris resistentia, quæ ita ex præmissis adesse videtur, ut apud allegatos.

Reflectendo autem ad veritatem, agentibus pro communitate ab initio juxta stylum liberè insinuatum, resolutio in hac parte visa est probabilis, cùm possessio esset temporis nimis considerabilis, & antiqui, cum continuatis edictis, & prohibitionibus, ac subsequutis exactionibus mulctarum, aliisque actibus, qui in his terminis ad favorem Domini etiam in petitorio & ad legitimam præscriptionem omnium latiùs cæteris collectis ponderantur apud Casanatt. *cons.* 39. *& seqq.* ubi de hac materia, juxta illum satis abundantem, & fortè superfluum stylum ad satietatem; Et consequenter intrat regula, quod etiam in iis, in quibus jus resistit seu præsumptio facultatis cadit; quando possessio est diuturna, & temporis considerabilis, illa dicitur manutenibilis, ut in his individualibus terminis manutentionis concessæ Baroni, seu Domino in hoc jure prohibendi habetur apud Ann. *sing.* 557. & per Rot. in Avenion. seu Auriacen. Molendini coram Verospio *dec.* 433. *p.* 9. *rec.* ubi concordantes, ibique respondetur *ad dec.* 616. *p.* 3. *rec.* quia nempè non constaret possessionem esse diuturnam, sive quod accessus dici posset facultativus.

Et in terminis proximis possessionis temporis considerabilis, ut sit manutenibilis etiam in juribus Regalibus, quæ 6 de sui natura fine Principis privilegio, vel concessione possideri non possunt à privatis, benè Rota *dec.* 28. *p.* 1. *div.* Et generaliter ut possessio temporis considerabilis sit manutenibilis etiam in facultativis, quando probabilis dubitatio cadat, an actus jure facultatis, vel obligationis gesti sint, quoniam interim, donec id discutitur, possessor ejus possessione privandus non est, habetur in Majoricen. celebrationis missarum coram Bichio *dec.* 176. & 360. *p.* 11. *rec.* Ac de alia possessione habente juris resistentiam, ut sit etiam manutenibilis, quando est temporis considerabilis Caval. *dec.* 80. *n.* 8. Capyc. *dec.* 209. *n.* 18. Capyc. Latr. *cons.* 68. *n.* 23. Add. ad Burat. *dec.* 131. *n.* 9. *& frequenter.*

Ad auctoritates autem Capobl. Navar. & aliorum, pluribus mediis responderi posse observabam, quamvis nihil istorum deduceretur per scribentes in contrarium, ut suprà 7 cum dicta generali regula procedentes; Primò quod in Regno Neapolitano, de quo loquuntur Capobl. & Novar. ultra resistentiam resultantem ex dispositione, vel intentione juris communis, adest alia particularis magis enixa, quæ resultat *ex prag.* 14. *de Baron.* in qua principaliter præfati Authores se fundant; Et ulterius in ea regione militat fortè de facto aliqua major præsumptio violentiæ, & concussionis vassallorum, quę non detur in Statu Ecclesiastico ob facilem recursum ad summum Pontificem, ejusq; Officiales, ni-

rimium in hoc invigilantes, ut advertitur apud Cocc. *dec.* 354. *& d. dec.* 435. *p.* 9. *rec.* ac habetur in dicta Sabinen. Status Montis Libretti *sub tit. de feud. disc.* 65.

Secundò, quod etiam in dicto Regno non obstante dicta majori resistentia resultante à lege particulari, ac etiam à mala præsumptione ibi fortius urgente adhuc in possessorio ibi judicatum fuit pro Barone, ut testatur Anna *d. singular.* 557.

Tertiò, quòd in hac facti specie non ageretur de Baro-8 ne, seu Domino sæculari, sed Ecclesiastico in quo militare non solet illa mala præsumptio usurpationis, quæ urget in Dominis temporalibus, ut ad intelligentiam S. Conc. Trid. *sess.* 24. *de ref. c.* 9. habetur apud Duran. *dec.* 413. *num.* 5. *dec.* 401. *nu.* 7. *p.* 5. *rec.* cum aliis per Add. ad Burat. *dec.* 832. *num.* 5. licèt ista consideratio videretur modici, vel nullius momenti, quoniam quicquid sit ad dictum alium effectu ad decreti Conciliaris, ad istum tamen timoris, & reverentiæ vassallorum, seu subditorum, major absque dubio videtur potentia hujusmodi Prælatorum utramque potestatem spiritualem, & temporalem habentium tam in Clerum, quàm in Populum sæcularem, unde propterea deficit illam oppositio, quæ adversus Barones, & Dominos temporales in hujusmodi juribus publicis fieri solet per Clericos, & Ecclesiasticos tanquam ejus jurisdictioni, & & potestati non subjectos, quod isto casu non verificatur, sed utcumque sit, si non est circumstantia considerabilis de facto reputatur tamen talis de jure, ut suprà.

Et quartò demùm fortiùs ob aliquam probabilitatem etiam in petitorio, seu bono jure resultantem, nedum ex antiqua possessione non habente contrariam memoriam, unde legitima præscriptio deduci solet, ubi constat de præcedentibus prohibitionibus cum subsequuta longissima observantia & acquiescentia, ex deductis apud Casanatt. *d. cons.* 39. *& seq.* Anguisc. *cons.* 59. Cyriac. *controv.* 462. & eumdem Thes. *dec.* 16.

Sed etiam, quia cùm hæc molendina essent viciniora, & commodiora aliis ad quæ accedit prætendebatur, neque onus moliturę esset notabiliter gravius, intrare posse advertebam propositionem infinuatam in Cornetana *discurs. præced.* quod scilicet ubi, vel commoditas, vel onus notabiliter non alterantur, vassalli cogi possunt accedere potius ad molendina Domini, quam aliorum, cùm aliàs videretur species æmulationis, & malignitatis, ut auctoritate Divi Gregorii firmant Freccia *de subfeud. l.* 2. *aull.* 41.
9 Anna sen. *in rubr. de vass. decrep. ætat. n.* 69. Anna jun. *in add. ad sing.* 557. Lanar. jun. in add. ad Lanar. sen. *in repetit. feud. 6. si quis per* 30. *n.* 68. Novar. *de grav. vass. lib.* 2. *a.* 58. *nu.* 4. *& l.* 2. *quæst. forens. p.* Mastrill. *de Magistrat. lib.* 4. *c.* 18. *num.* 36. Rovit. *pragm.* 14. *de Baron. num.* 5. de Marin. *ref.* 118. *l.* 2. *in fine.* Unde quicquid esset de dictæ conclusionis praxi, & intelligentia in petitorio, dum illam à me deductam in dict. Cornetana Tribunal Cameræ in nulla consideratione habuit, observabam tamen illam magnificiandam esse in possessorio, ad effectum, ut cessaret positiva juris resistentia, ac dici posset possessio habens aliquod boni juris fomentum.

His stantibus, in congressibus habitis pro examinando
10 petitorio, mea sententia erat istud assumendum non esse directè, & præcisè super hac libertate, dum semper, ubi etiam ex parte Abbatis non doceretur de legitima prescriptione, obstare posset ista conclusio, juncta præsertim cum aliis ponderatis apud Casanat. *d. cons.* 39. *& seqq.* ac eamdem præscriptionem inducendam, & sic secundus punctus suprà distinctus parum examinatus fuit.

Credebam tamen meliorem viam esse illam, quatenus territorii opportunitas concederet, construendi molendinum proprium, cùm in hoc communitas haberet fundatam intentionem in regula, de qua apud Capyc. *dec.* 209. Surd. *cons.* 127. Borell. *de magist. edict. d.* 4. *c.* 7. Novar. *de grav. vass. grav.* 50. *n.* 1. ut Baro non possit prohibere subditis, ne molendina, vel furnos pro usu proprio construant.

Et quamvis posito jure prohibendi legitimè præscripto
11 accedendi ad aliena molendina, exindè in quandam consequentiam resultare videatur jus prohibendi novorum molendinorum constructionem, ex deductis per Capyc. *d. dec.* 209. Surd. *d. cons.* 127. Cyriac. *controv.* 562. Casanat. *d. cons.* 39. & 40. ac aliis apud eos; Attamen advertebam id procedere, ubi ille qui tale jus prohibendi acquisivit, & possidet, habeat molendina in eodem loco, in quo aliud de novo construi prætendatur, quasi quod antiqua observantia, quod nemo alter hujusmodi bonorum speciem posse-derit, dicatur argumentum juris privativi, ut advertitur apud Thes. *d. decis.* 16. *num.* 4. Capobl. *de Baron. d. pragmat.* 14. *n.* 14. *& seqq. ubi cæteri*, & in his terminis loquuntur allegati; Secus autem, ubi nullum molendinum in proprio territorio adesset, cum tunc nulla concurrere dicatur possessio circa prohibitionem facultatis super nova construction, sed illa solum percutiat prohibitionem accessus ad aliena molendina pariter extra territorium existentia, quæ possessio referri potest ad dictam rationem, seu conclusionem, ut scilicet dum Oppidani nulla in proprio territorio molendina habebant, sed perneceśse ad aliena extra territorium proprium accessuri erant, deberent magis ad illa Domini, quàm ad alia accedere, sed non exinde inferri posse videtur ad prohibitionem naturalis libertatis sibi parandi hanc commoditatem in territorio proprio ideoque in hac parte credebam bonum jus Communitati assistere; Defuit tamen hucusque occasio id maturius, ac formiter examinandi dum causa siluit, ideoque judicium pro veritate desuper efformari non potuit.

AMERINA SERVITIORUM PRO COMITE LAURENTIO DE MARCIANO CUM COMMUNITATE, ET HOMINIBUS CASTRI GUARDEÆ.

Casus disputatus in Sac. Consulta, seu coram Judice ab eo deputato.

De angariis, & perangariis, quæ dicantur, & an & quando competant Baronibus, & inferioribus Dominis non habentibus jura Regalia. Et generaliter de servitiis per vassallos Domino, seu Baroni præstandis. Et quid in possessorio, quando possessio sit manutenibilis. Et an in proposito adsit differentia inter Barones possidentes castra in feudum, & illos qui ea possident in allodium.

SUMMARIUM.

1 FActi series.
2 *Vassalli debent portare ad domum Domini fructus Portionis dominicalis, seu decimæ.*
3 *Quid de conductore, vel debitore censualista, ubi pensio, vel census consistit in fructibus.*
4 *Negligentia prædecessoris non præjudicat successori venienti jure proprio.*
5 *Quando observantia accipiendi fructus in ipsis bonis sit æquivoca, & non præjudicet.*
6 *De distinctione vassallorum feudi, & vassallorum civium, seu Burgensium.*
7 *Quando servitia per vassallos Domino præstanda sint realia, & non cadant sub angariis.*
8 *Quod angariæ, & perangariæ sint de Regalibus, & non competant Baronibus, nisi accedente privilegio, vel immemorabili.*
9 *De alta ratione, ob quam requiritur immemorabilis ratione servitutis habentis causam discontinuam.*
10 *De servitiis, quæ vassalli de jure præstare debent Baroni.*
11 *Quæ sint angariæ, Et quæ perangariæ.*
12 *Ubi agitur de perangariis semper adesse dicitur juris resistentia.*
13 *De rationibus ob quas in perangariis adest juris resistentia, & mala præsumptio.*
14 *Immemorabilis est difficilis probationis in Curia.*
15 *In possessorio retinendæ non quæritur de justitia, vel injustitia, sed attenditur nudum factum possessionis.*
16 *Fallit ubi jus possessioni resistit, puta in Regalibus, & similibus.*
17 *Fallit quando possessio est diuturna, & temporis considerabilis.*
18 *Conclusio de qua num.* 16. *in Regalibus procedit quando agitur de præscriptione contra dominum.*
19 *In statu Ecclesiastico non urget mala præsumptio violentiæ, & oppressionis.*
20 *In facultativis ubi possessio est diuturna datur manutentio.*
21 *Expedit vassallis servitia commutari in pecunia.*
22 *De differentia inter Barones possidentes Castra in feudum, & alios in allodium.*
23 *Respectu Principis, vel alterius habilis ad possidendo jura regalia non requiritur immemorabilis ad prescribenda servitia.*
24 *Qui verè, & propriè dicantur vassalli angarii, & perangarii.*

25 *Quando in præstatione servitiorum non requiratur immemorabilis.*

DISC. CXLVI.

1 RECurrentes Homines Castri Guardeæ ad Sacram Consultam adversus Comitem Laurentium de Marsciano eorum Dominum, plura deducebant prætensa gravamina, præsertim verò, quod eos cogeret ad asportandum ad propriam domum portionem colonicam fructuum in eo territorio collectorum, nec non ad solvendum singulis annis julios duos pro quolibet loco unius operæ ad metendum, julium unum loco unius operæ ad fodiendum, ac habentes boves julios duos loco operæ unius aratri, exigendo etiam certis statutis temporibus asportationem lignorum, paleæ & aliorum ultra alias exactiones ex singulis capitibus animalium, de quibus, ac etiam de facultate faciendi bannitas, & restringendi pascua habetur actum in Amerina juris pascendi *sub tit. de servit. disc.* 36.

Quatenus igitur pertinet ad hæc servitia, quæ per scribentes pro dictis vassallis recurrentibus generaliter involvebantur sub vocabulis angariarum, & perangariarum; Scribens pro dicto Comite coram judice à dicta Sacra Consulta deputato, dicebam, etiam cum sensu veritatis, sub inspectione servitiorum, seu angariarum, & perangariarum cadere non debere onus asportationis portionis domi-
2 nicalis ad domum Domini, quoniam ex juris dispositione, vel ratione veriùs est; colonos teneri asportare fructus cadentes sub portione, seu recognitione dominicali ad ipsius Domini domum, nisi contraria consuetudo obstet, ut in specie illius responsionis, quam vassalli solvunt Baroni, seu Domino pro culcura ejus territorii, Ann. *alleg.* 94. *n.* 11. Franch. *dec.* 124. ubi Adden. Caplob. *de Baron. tom.* 2. *cap.* 78. *n.* 7. Ideoque erroneum dicebam hoc onus involvere cum illis servitiis, seu angariis, & perangariis, in quibus utpote de Regalibus recensitis *in cunico quæ sint regalia*, jus resistere videtur Baronibus, & Domicellis inferioribus, quibus Regalia non competunt, unde propterea urget juris resistentia non comprehendens istum casum, in quo vel cessante contraria consuetudine, jus assistit Domino, ut supra, vel saltem eum regulando jure cujuscunque privati creditoris pro pensione, censu, vel responsione solvenda in certa quota, vel quantitate fructuum, dubium est inter scribentes, an asportari debeat per debitorem ad domum creditoris, necne ex deductis per Duardum
3 *de cens.* §. 3. *q.* 8. *à num.* 9. *ad* 21. & alios apud eum ideoque tanquam in casu, vel præter jus vel de jure dubio, deferendum videtur observantiæ, vel interpretativæ, quæ sufficit qualis qualis, absque præfinitione certi temporis, aliisque præscriptionis requisitis, cum hæc sit notoria differentia, quam in foro quotidie decantatam habemus inter observantiam præscriptivam, & interpretativam, vel saltem sufficit decennalis, utpote in re præter jus; Et sic magna differentia est inter istud onus, & alia onera, seu servitia superius recensita, quæ sub angariarum, & perangariarum vocabulis per DD. poni solent. Et propterea cùm in hac facti specie supponeretur talem esse observantiam ultimam, & non interruptam annorum circiter 25. & ultra, prorsus injusta remanebat quereia.

Et quamvis ex parte vassallorum opponeretur hanc esse recentem introductionem ipsius Comitis, stante quod ejus majores hanc portionem levarent in areis, vel ipsius prædiis, illam cum propris animalibus, seu alias proprio sumptu ad domum asportando; Attamen id non videbatur considerabile, quoniam iidem testes asserentes, quod aliqui prædecessores ita servarent, deponebant quoque, quod antiqua observantia huic recenti conformis erat, quod scilicet portio dominicalis per colonos, & vassallos ad domum Domini asportaretur, ideoque aliqua intermedia contraria observantia præjudicare non debebat, nisi probaretur illam esse talem, quod legitimam induxisset consuetudinem, vel præscriptionem hujus libertatis, præsertim contra successorem venientem jure suo, & independenter, cui prædecessoris negligentia etiam diuturna regulariter non præjudicat, ex deductis per Grat. *discept.* 577.
4 *nu.* 44. Peregr. *de fideic. art.* 41. *nu.* 16. & 17. Ciarl. *controv.* 107. *n.* 26. Rot. *dec.* 220. *n.* 26. *p.* 11. *rec.* & habetur frequenter in materia jurispatronatus, ac etiam in fideicommissaria, & similibus.

Considerando potissimè, quod dicta contraria observantia prædecessorum congruè referri potest ad jus facultati-
5 vum, quandoque pro industria, & majori utilitate exerceri solitum quod scilicet magis Domini interest accipere manu sua fructus ejus portionis in area; vel in ipsis prædiis, quàm quod coloni illos ad domum suo sumptu asportent, quasi quod major sit utilitas, quæ resultet habendi fructus sinceros, & non alteratos, quam sit onus, seu impensa vecturæ, ut in plerisque partibus vidi in praxi servari, unde si successor hanc meliorem œconomiam servare nolit, vel sibi proficuam non reputet, non exindè resultare debet consuetudo præscriptiva, & obligatoria, ut frequens praxis docet in Episcopatibus, ac Abbatiis, & Beneficiis, quod diversi esse solent usus Episcoporum, & Prælatorum pro tempore.

Ponderando quoque ad exclusionem hujus oneris ne scilicet veniret sub nomine illarum angariarum, & perangariarum, quæ sunt de Regalibus, & quibus jus resistit, ut infrà, quod juxta communem feudistarum distinctionem *in c. unico, quæ sint regalia*, verbo *angariis*, & de quibus apud Montan. *in cod. c. unico*, verbo *angariæ*, & *perangariæ fol.* 100. *cum seqq.* Rosenthal. *de feud. cap.* 5. *concl.* 70.
6 Novarr. *de gravam. vassallorum in prælud. num.* 6. & *seqq.* Rippoli. *de Regalib. cap.* 19. & alios, diversa sunt servitia præstanda per vassallos feudi ratione ipsius feudi, seu rei, quæ propterea etiamsi à personis præstentur realia, seu occasionalia dicuntur, à servitiis personalibus, quæ ex sola ratione subjectionis, & vassallagii jurisdictionalis exiguntur à vassallis, quos ad differentiam vassallorum feudi, seu subditorum occasione rei feudistæ vocant vassallos, cives seu Burgenses; In hac enim secunda specie cadit juris resistentia ratione Regaliæ supremo Principi regulariter competentis, ut infrà, non autem in prima, quoniam etiam inter privatos hujusmodi onera juxta conventiones, vel consuetudines dantur; Ideòque cùm ista præstatio por-
7 tionis dominicalis de jure congruat cuicumque privato, atque sit ratione rei, idcircò non cadit sub illis oneribus, & servitiis, quæ sub nomine angariarum, & parangariarum in jure explicantur.

Quatenus igitur pertinet ad alia onera, & servitia, quæ ut supra, vel in specie, vel in pecunia exigi consueverunt sub nomine angariarum, & perangariarum explicari solita; Observabam quod licèt textus *in c. unico, quæ sint Re-*
8 *galia*, angarias, & perangarias collocet inter Regalia, unde propterea feudistæ, ac alii DD. de quibus apud Montan. Rosenthal. & Ripoll. *ubi supr.* inferunt illa non competere feudatariis, & Baronibus inferioribus, quibus concessa non censentur Regalia ipsi Principi reservata, & consequenter requiritur, vel ipsius Principis privilegium, vel immemorabilis, seu centenaria, cujus vigore privilegium, vel quicumque alter titulus de mundo melior allegari potest, ut in casu immemorabilis, vel centenariæ admittitur per eundem Capoblan. *in ejus tractatu de Baron. tom.* 1. *pragm.* 16. quem Baronibus infensissimum, eorumque potestatis rigorosum censorem appellat de Marin. *resol.* 18. *lib.* 2.

Et cui rationi resistentiæ juris resultantis à qualitate Regaliæ, aliam quoque ego ponderabam addi posse, quod scilicet cùm ista dicatur servitus habens absque dubio causam
9 discontinuam, hæc etiam inter privatos, juxta magis communem, & receptam opinionem, de qua frequenter in sua materia *sub tit. de servitutib.* ac etiam in Sabinen. *hoc eodem tit. disc.* 96. non acquiritur, nisi per tempus immemorabile.

Attamen erroneum dicebam quamcumque servitiorum speciem collocare sub hoc prohibito genere juris resistentiam habente, quoniam pleraque sunt servitia, quæ hanc juris resistentiam non habent, sed potius assistentiam, quod scilicet Baro, vel Domicellus, quamvis inferior, quemadmodum de jure, vel saltem recepto usu habet
10 jus cogendi unum ex vassallis cum debita repartitione, & idoneitate ad colligendum sui feudi fructus, ac faciendum, ut vulgò dicitur, munus Ærarii, ita coloni, & laboratores, qui aliis servitia, & opera rustica locare solent, cogi possunt etiam inviti ad serviendum Domino in ejus bonis, quæ ratione feudi, vel patrimonii in loco possideant, soluta justa, & consueta mercede, ne Dominus sit inferioris conditionis quocumque alio privato, ut sæpè contingit, quia nempè vassalli ipsi Domino infensi monopolium, seu conventiculam agendo, renuant accedere ad arandum, metendum, fodiendum, aliaque opera, & servitia rustica præstandum, five asportare ligna, frumentum, vinum, paleas, & alia necessaria, nam tunc cogi possunt, ut advertit in specie Montan. *ubi supr.* & admittit, seu tanquam certum præsupponit Novarr. Capoblanc. vestigiorum spectator circa censuram potestatis Baronum *dicta ejus tractatu de gravaminibus vassallorum*
11 *à gravamine* 76. *ad* 116. ubi solùm præsupponendo dictam obligationem insistit super illius moderatione; & ne Baro abutatur, excessivè vassallos gravet.

Et tamen hæc etiam servitiorum species, quæ juris assistentiam potius, quam resistentiam habet, atque non est de Regalibus, sub nomine angariarum explicari solet, dum ex communi, & recepta istorum vocabulorum significatione legali sub nomine angariarium veniunt illa servitia personalia, quæ per vassallos domino præstari debent, soluta tamen congrua, seu consueta mercede, sub nomine verò perangariarum illa servitia, quæ nulla soluta mercede præstari debent; Ergo non omnes angariæ sunt de Regalibus, ac habent juris resistentiam, cùm aliquæ adsint permissæ, ac habentes resistentiam juris, ut supra, quoniam angariæ vocabulum dictum ab angariando tam apud Juristas, quàm apud antiquos linguæ Latinæ professores quodcumque onus, vel servitium personale significat, ut patet ex allegatis, & habemus in Evangelio de Simone Cireneo angariato ad bajulandam Crucem Domini nostri Jesu Christi.

Verum quia in hac facti specie servitia per Dominum à vassallis nulla soluta mercede in specie, vel in pecunia, ut suprà exigi consueverunt, unde propterea in eis cadit terminus perangariæ, in qua non intrat dicta ratio servitiorum ad quæ de jure vassalli cogi possunt soluta debita
12 mercede, consequenter ubi non constat de concessione, vel privilegio Principis, pernecessè desideranda est centenaria, vel immemorabilis, tam ratione, quod hoc jus est de Regalibus, quàm ex dicta alia ratione generali cadente in quacumque materia indifferenti ex dispositione juris communis, quod in servitutibus habentibus causam discontinuam requiritur immemorabilis.

Accedentibus etiam ratione subjectæ materiæ duabus aliis rationibus ob quas in istis servitiis præstandis per vassallos, vel subditos Baroni, seu superiori dicta major
13 præscriptio desideranda venit, vel scilicet ob præsumptionem facultatis, & benevolentiæ, ob quam vassalli hæc servitia grato, & benevolo domino præstare potuerint juxta casum, de quo in Feretrana servitiorum *sub tit. de feud. disc.* 51. Vel ratione malæ præsumptionis concussionis, & violentiæ, quæ in Baronibus militare solet, ut apud DD. de quibus infra, cum quibus ex dicta ratione licèt obiter, & non discussa materia processit Rot. in Sabinen. status Montis Libretti 12. Junii 1662. coram Cerro in fine, ut advertitur in eadem Sabinen. *d. tit. de feud. disc.* 65. Ideòque admittebam in petitorio, & pro canonizatione juris exigendi dicta servitia centenariæ, vel immemorabilis probationem requiri, quam supponebatur per testes probari; Licèt enim ex considerationibus, de quibus infrà
14 non improbabiliter subsistineri posset, ut ea quæ habentur in Baronibus, & Feudatariis non procedant in hac specie Dominorum allodialium; Attamen agnoscebam id esse opus difficile, dum ut plurimum judices pragmaticum stylum sequentes, has ratiocinationes reputant Advocatorum subtilitates, ut Ego præsertim sæpissimè experior.

Quia verò inspectio petitorii esse solet difficilis, ac al-
15 tioris indaginis ob rigorem cum quo in Curia procedatur circa probationem immemorabilis, cum requisitis per vulgarem glossam *in c. 1. de præscriptionib. in* 6. quæ ad litteram desiderari videntur, unde propterea in praxi rari sunt casus, in quibus immemorabilis bene probata canonizetur, Idcircò principalem dicti Comitis defensionem adversus dictos vassallorum recursus constituebam in possessorio retinendæ quod vulgò dicimus manutentionis, de cujus utpote summarii, & privilegiati natura est, ut non quæratur de justitia, vel injustitia, sed attendatur nudum factum possessionis rejectis exceptionibus boni juris non omnino claris, & indubitatis per confessionem partis, vel per rem judicatam ad peritorium ex nauseativè collectis per Post *in tract. de manut. observ.* 42. & est in foro quotidianum.

Et licèt in istis juribus, quæ sunt de Regalibus, atque præter supremum Principem per inferiores sine titulo explicito privilegii, vel implicito resultante ab immemorabili possideri non possunt ob juris resistentiam possessioni,
16 ista propositio non procedat, ut aliis allegatis in his terminis, & juribus firmant Natta *cons.* 506. *n.* 11. *& seqq.* Burratt. *dec.* 312. *n.* 12. *&* 13. Rot. *dec.* 616. *p.* 3. *rec.* Capobl. *de Baron. tom.* 1. *pag.* 16. & generaliter Capobl. *ubi sup. pag.* 1. *num.* 229. *& seq.* Rovit. *prag.* 1. *de jurisd. invicem non turban. n.* 29. *& seqq.* Rot. *dec.* 605. *&* 615. *p.* 5. *rec. ubi de difficilis.*

Attamen id non procedit quando possessio est diuturna, & temporis considerabilis, ut in specie jurium Regalium, Rot. *dec.* 28. *p.* 1. *div.* & magis in specie, Coccin. *dec.* 354. *per tot.* & confert *dec.* 28. *p.* 1. *div.* & magis generaliter de possessione temporis considerabilis, ut sit manutenibilis etiam ubi jus resistit, Capyc. *dec.* 29. *n.* 18. ex doctrina Inn. *in c. in-* 17
notuit de eo, qui ord. fuer. Capyc. Latr. *cons.* 66. *nu.* 2. *& seqq. &*
cons. 83. *n.* 45. *& seqq.* Caval. *dec.* 80. *n.* 8. Rot. *dec.* 49. *n.* 9. *p.* 7.
rec. Add. ad Burratt. *dec.* 131. *n.* 9.

Merito autem in his terminis possessio temporis considerabilis est manutenibilis, quoniam juris resistentia non
18 resultat à Regalia, quæ solùm urget, ubi agitur contra ipsum Principem ex deduct. apud Burratt. & Add. *d. dec.* 131. *n.* 4. Sed potius à contraria præscriptione, vel concussionis, & violentiæ possessivæ, & jurisdictionalis vel facultatis ratione benevolentiæ, ut supra, quæ utraque ratio cessat ubi agitur de continuata, & diuturna pacifica possessione absque conquæstibus, & recursu, quoniam prima species præsumptionis non admittitur in Statu Ecclesiastico, ubi facilis est recursus ad summum Pontificem ejusque Officiales, & Magistratus super hoc nimium invigi-
19 lantes, ut in specie advertitur apud Cocc. *d. dec.* 354. cum qua procedit *in d. dec.* 435. *p.* 9. *rec.* ideoque non intrat illa mala præsumptio, quæ cadit in illis regionibus, de quibus allegati auctores, & cæteri loquuntur in quibus Magnates, & Barones de facto aliquam majorem habent licentiam, ut etiam advertitur in dicta Sabinen. Status Montis Libretti *sub tit. de feud. disc.* 65. & in Farfen. Molendini *hoc tit. disc. præc.* dum potissimè in Regno Neapolitano, de quo plures loquuntur, adest aliqua major, & particularis resistentia juris municipalis contenti *in d. prag.* 16. *de Bar.* Altera verò præsumptio facultatis cessat, ubi concurrunt tempus notabile, & multiplicitas actuum, unde propterea
20 istò casu quicquid sit in petitorio, talis possessio remanet manutenibilis, quoniam ad effectum hujus remedii sufficit esse dubium, an jure facultatis, vel obligationis id gestum sit, ex deductis in Majoricen. Missarum coram Bichio *dec.* 186. & 380. *p.* 11. *rec.* Neque id negatur per Rotam in dicta Sabinen. Status Montis Libretti 12. Junii 1662. coram Cerro, dum ibi proceditur cum præsuppósito, quod de possessione constaret per unicum actum, & per vim cum præceptis, & coactionibus.

Neque obstare videbatur, quod aliqua ex his servitiis præstarentur in pecunia, ut supra, quoniam id magis favorabile reputatur ipsis vassallis; ut sc. per quamdam spe-
21 ciem compositionis cum modica summa pecuniaria ita redimantur ab hoc onere, atque libertatem acquirant, ut in specie habetur apud Novar. *d. tract. de grav. vassgravam.* 79. *n.* 1. & Rovit. *prag.* 16. *de Baron. n.* 5.

Cæterum quatenus pertinet etiam ad petitorium, ac bonum jus, assumendo rem aliqualiter magis ab alto, observabam, ut ea quæ generaliter per allegatos, & alios in hac materia angariarum, & perangariarum dicuntur in ordine ad Barones, & Feudatarios inferiores non habentes jura Regalia, quæ residerint penes Principem, cujus ipsi sunt
22 Barones, & milites, ut est præsertim in dicto Regno in quo omnes Barones sunt feudatarii, atque obtinent illas Civitates, Oppida, & Castra jure feudi, seu subfendi omnino subordinati, & in sola ratione jurisdictionali, unde potius perpetui Gubernatores, & Officiales à Rege deputati, quam veri Domini censendi sint, non ita congruant hujusmodi castris, & locis, quæ per Domicellos, & Barones in Statu Ecclesiastico, vel in aliis ditionibus absque investitura, & servitio feudali possidentur in allodium, cùm ea etiam circumstantia, quod nedum penes eos est dominium territorii considerati in sola ratione jurisdictionali, & territoriali, utpotè juris terrendi, seu etiam in pleno dominio etiam utilitario, adeout vassalli nihil possideant, nisi quodam jus coloniæ, ut in præsenti ex deductis in hac eadem causa *d. tit. de serv. disc.* 63. Ex hoc enim duo resultant. Primò quod isti dici possunt potius vassalli feudi, quam vassalli cives, seu burgenses, unde propterea ista sint servitia magis realia, quam personalia, quia nempè sub his oneribus per loci Dominum admissi fuerint ad inhibi inhabitandum, ac habendū usum territorii; Et secundò, quod etiam penes talem Dominum resideant hæc regalia minora, juxta ea quæ habentur in Civitatis Castelli contributionis *sub tit. de feud. disc.* 63. licèt enim, ut frequenter tam *in d. disc.* 63. quàm in aliis *d. tit. de feud.* istud non sit illud verum, & plenum allodium per quod non recognoscitur, nisi Deus, sed infit illa remota, & impropria feudalitas, quæ considerat ur per Spad. *cons.* 11. *l.* 1. in ordine ad supe-

25 *Quando in præstatione servitiorum non requiratur immemorabilis.*

DISC. CXLVI.

1 RECurrentes Homines Castri Guardeæ ad Sacram Consultam adversus Comitem Laurentium de Marsciano eorum Dominum, plura deducebant prætensa gravamina, præsertim verò, quod eos cogeret ad asportandum ad propriam domum portionem colonicam fructuum in eo territorio collectorum, nec non ad solvendum singulis annis julios duos pro quolibet loco unius operæ ad metendum, julium unum loco unius operæ ad fodiendum, ac habentes boves julios duos loco operæ unius aratri, exigendo etiam certis statutis temporibus asportationem lignorum, paleæ & aliorum ultra alias exactiones ex singulis capitibus animalium, de quibus, ac etiam de facultate faciendi bannitas, & restringendi pascua habetur actum in Amerina juris pascendi *sub tit. de servit. disc.* 36.

Quatenus igitur pertinet ad hæc servitia, quæ per scribentes pro dictis vassallis recurrentibus generaliter involvebantur sub vocabulis angariarum, & perangariarum; Scribens pro dicto Comite coram judice à dicta Sacra Consulta deputato, dicebam, etiam cum sensu veritatis, sub inspectione servitiorum, seu angariarum, & perangariarum cadere non debere onus asportationis portionis domi-
2 nicalis ad domum Domini, quoniam ex juris dispositione, vel ratione veriùs est; colonos teneri asportare fructus cadentes sub portione, seu recognitione dominicali ad ipsius Domini domum, nisi contraria consuetudo obstet, ut in specie illius responsionis, quam vassalli solvunt Baroni, seu Domino pro culcura ejus territorii, Ann. *alleg.* 94. *n.* 11. Franch. *dec.* 124. ubi Adden. Caplob. *de Baron. tom.* 2. *cap.* 78. *n.* 7. Ideoque erroneum dicebam hoc onus involvere cum illis servitiis, seu angariis, & perangariis, in quibus utpote de Regalibus recensitis *in cunico quæ sint regalia*, jus resistere videtur Baronibus, & Domicellis inferioribus, quibus Regalia non competunt, unde propterea urget juris resistentia non comprehendens istum casum, in quo vel cessante contraria consuetudine, jus assistit Domino, ut supra, vel saltem eum regulando jure cujuscunque privati creditoris pro pensione, censu, vel responsione solvenda in certa quota, vel quantitate fructuum, dubium est inter scribentes, an asportari debeat per debitorem ad domum creditoris, necne ex deductis per Duardum
3 *de cens.* §. 3. *q.* 8. *à num.* 9. *ad* 21. & alios apud eum ideoque tanquam in casu, vel præter jus vel de jure dubio, deferendum videtur observantiæ, vel interpretativæ, quæ sufficit qualis qualis, absque præfinitione certi temporis, aliisque præscriptionis requisitis, cum hæc sit notoria differentia, quam in foro quotidie decantatam habemus inter observantiam præscriptivam, & interpretativam, vel saltem sufficit decennalis, utpote in re præter jus; Et sic magna differentia est inter istud onus, & alia onera, seu servitia superius recensita, quæ sub angariarum, & perangariarum vocabulis per DD. poni solent. Et propterea cùm in hac facti specie supponeretur talem esse observantiam ultimam, & non interruptam annorum circiter 25. & ultra, prorsus injusta remanebat quereia.

Et quamvis ex parte vassallorum opponeretur hanc esse recentem introductionem ipsius Comitis, stante quod ejus majores hanc portionem levarent in areis, vel ipsius prædiis, illam cum propris animalibus, seu alias proprio sumptu ad domum asportando; Attamen id non videbatur considerabile, quoniam iidem testes asserentes, quod aliqui prædecessores ita servarent, deponebant quoque, quod antiqua observantia huic recenti conformis erat, quod scilicet portio dominicalis per colonos, & vassallos ad domum Domini asportaretur, ideoque aliqua intermedia contraria observantia præjudicare non debebat, nisi probaretur illam esse talem, quod legitimam induxisset consuetudinem, vel præscriptionem hujus libertatis, præsertim contra successorem venientem jure suo, & independenter, cui prædecessoris negligentia etiam diuturna regulariter non præjudicat, ex deductis per Grat. *discept.* 577.
4 *nu.* 44. Peregr. *de fideic. art.* 41. *nu.* 16. & 17. Ciarl. *controv.* 107. *n.* 26. Rot. *dec.* 220. *n.* 26. *p.* 11. *rec.* & habetur frequenter in materia jurispatronatus, ac etiam in fideicommissaria, & similibus.

Considerando potissimè, quod dicta contraria observantia prædecessorum congruè referri potest ad jus facultati-
5 vum, quandoque pro industria, & majori utilitate exerceri solitum quod scilicet magis Domini interest accipere manu sua fructus ejus portionis in area; vel in ipsis prædiis, quàm quod coloni illos ad domum suo sumptu asportent, quasi quod major sit utilitas, quæ resultet habendi fructus sinceros, & non alteratos, quam sit onus, seu impensa vecturæ, ut in plerisque partibus vidi in praxi servari, unde si successor hanc meliorem œconomiam servare nolit, vel sibi proficuam non reputet, non exindè resultare debet consuetudo præscriptiva, & obligatoria, ut frequens praxis docet in Episcopatibus, ac Abbatiis, & Beneficiis, quod diversi esse solent usus Episcoporum, & Prælatorum pro tempore.

Ponderando quoque ad exclusionem hujus oneris ne scilicet veniret sub nomine illarum angariarum, & perangariarum, quæ sunt de Regalibus, & quibus jus resistit, ut infrà, quod juxta communem feudistarum distinctionem *in c. unico, quæ sint regalia*, verbo *angariis*, & de quibus apud Montan. *in cod. c. unico*, verbo *angariæ*, & *perangariæ fol.* 100. *cum seqq.* Rosenthal. *de feud. cap.* 5. *concl.* 70.
6 Novarr. *de gravam. vassallorum in prælud. num.* 6. & *seqq.* Rippoli. *de Regalib. cap.* 19. & alios, diversa sunt servitia præstanda per vassallos feudi ratione ipsius feudi, seu rei, quæ propterea etiamsi à personis præstentur realia, seu occasionalia dicuntur, à servitiis personalibus, quæ ex sola ratione subjectionis, & vassallagii jurisdictionalis exiguntur à vassallis, quos ad differentiam vassallorum feudi, seu subditorum occasione rei feudistæ vocant vassallos, cives seu Burgenses; In hac enim secunda specie cadit juris resistentia ratione Regaliæ supremo Principi regulariter competentis, ut infrà, non autem in prima, quoniam etiam inter privatos hujusmodi onera juxta conventiones, vel consuetudines dantur; Ideòque cùm ista præstatio por-
7 tionis dominicalis de jure congruat cuicumque privato, atque sit ratione rei, idcircò non cadit sub illis oneribus, & servitiis, quæ sub nomine angariarum, & parangariarum in jure explicantur.

Quatenus igitur pertinet ad alia onera, & servitia, quæ ut supra, vel in specie, vel in pecunia exigi consueverunt sub nomine angariarum, & perangariarum explicari solita; Observabam quod licèt textus *in c. unico, quæ sint Re-*
8 *galia*, angarias, & perangarias collocet inter Regalia, unde propterea feudistæ, ac alii DD. de quibus apud Montan. Rosenthal. & Ripoll. *ubi supr.* inferunt illa non competere feudatariis, & Baronibus inferioribus, quibus concessa non censentur Regalia ipsi Principi reservata, & consequenter requiritur, vel ipsius Principis privilegium, vel immemorabilis, seu centenaria, cujus vigore privilegium, vel quicumque alter titulus de mundo melior allegari potest, ut in casu immemorabilis, vel centenariæ admittitur per eundem Capoblan. *in ejus tractatu de Baron. tom.* 1. *pragm.* 16. quem Baronibus infensissimum, eorumque potestatis rigorosum censorem appellat de Marin. *resol.* 18. *lib.* 2.

Et cui rationi resistentiæ juris resultantis à qualitate Regaliæ, aliam quoque ego ponderabam addi posse, quod scilicet cùm ista dicatur servitus habens absque dubio causam
9 discontinuam, hæc etiam inter privatos, juxta magis communem, & receptam opinionem, de qua frequenter in sua materia *sub tit. de servitutib.* ac etiam in Sabinen. *hoc eodem tit. disc.* 96. non acquiritur, nisi per tempus immemorabile.

Attamen erroneum dicebam quamcumque servitiorum speciem collocare sub hoc prohibito genere juris resistentiam habente, quoniam pleraque sunt servitia, quæ hanc juris resistentiam non habent, sed potius assistentiam, quod scilicet Baro, vel Domicellus, quamvis inferior, quemadmodum de jure, vel saltem recepto usu habet
10 jus cogendi unum ex vassallis cum debita repartitione, & idoneitate ad colligendum sui feudi fructus, ac faciendum, ut vulgò dicitur, munus Ærarii, ita coloni, & laboratores, qui aliis servitia, & opera rustica locare solent, cogi possunt etiam inviti ad serviendum Domino in ejus bonis, quæ ratione feudi, vel patrimonii in loco possideant, soluta justa, & consueta mercede, ne Dominus sit inferioris conditionis quocumque alio privato, ut sæpè contingit, quia nempè vassalli ipsi Domino infensi monopolium, seu conventiculam agendo, renuant accedere ad arandum, metendum, fodiendum, aliaque opera, & servitia rustica præstandum, five asportare ligna, frumentum, vinum, paleas, & alia necessaria, nam tunc cogi possunt, ut advertit in specie Montan. *ubi supr.* & admittit, seu tanquam certum præsupponit Novarr. Capoblanc. vestigiorum spectator circa censuram potestatis Baronum *dicta ejus tractatu de gravaminibus vassallorum*
11 *à gravamine* 76. *ad* 116. ubi solùm præsupponendo dictam obligationem insistit super illius moderatione; & ne Baro abutatur, excessivè vassallos gravet.

Et tamen hæc etiam servitiorum species, quæ juris assistentiam potius, quam resistentiam habet, atque non est de Regalibus, sub nomine angariarum explicari solet, dum ex communi, & recepta istorum vocabulorum significatione legali sub nomine angariarium veniunt illa servitia personalia, quæ per vassallos domino præstari debent, soluta tamen congrua, seu consueta mercede, sub nomine verò perangariarum illa servitia, quæ nulla soluta mercede præstari debent; Ergo non omnes angariæ sunt de Regalibus, ac habent juris resistentiam, cùm aliquæ adsint permissæ, ac habentes resistentiam juris, ut supra, quoniam angariæ vocabulum dictum ab angariando tam apud Juristas, quàm apud antiquos linguæ Latinæ professores quodcumque onus, vel servitium personale significat, ut patet ex allegatis, & habemus in Evangelio de Simone Cireneo angariato ad bajulandam Crucem Domini nostri Jesu Christi.

Verum quia in hac facti specie servitia per Dominum à vassallis nulla soluta mercede in specie, vel in pecunia, ut suprà exigi consueverunt, unde propterea in eis cadit terminus perangariæ, in qua non intrat dicta ratio servitiorum ad quæ de jure vassalli cogi possunt soluta debita
12 mercede, consequenter ubi non constat de concessione, vel privilegio Principis, pernecessè desideranda est centenaria, vel immemorabilis, tam ratione, quod hoc jus est de Regalibus, quàm ex dicta alia ratione generali cadente in quacumque materia indifferenti ex dispositione juris communis, quod in servitutibus habentibus causam discontinuam requiritur immemorabilis.

Accedentibus etiam ratione subjectæ materiæ duabus aliis rationibus ob quas in istis servitiis præstandis per vassallos, vel subditos Baroni, seu superiori dicta major
13 præscriptio desideranda venit, vel scilicet ob præsumptionem facultatis, & benevolentiæ, ob quam vassalli hæc servitia grato, & benevolo domino præstare potuerint juxta casum, de quo in Feretrana servitiorum *sub tit. de feud. disc.* 51. Vel ratione malæ præsumptionis concussionis, & violentiæ, quæ in Baronibus militare solet, ut apud DD. de quibus infra, cum quibus ex dicta ratione licèt obiter, & non discussa materia processit Rot. in Sabinen. status Montis Libretti 12. Junii 1662. coram Cerro in fine, ut advertitur in eadem Sabinen. *d. tit. de feud. disc.* 65. Ideòque admittebam in petitorio, & pro canonizatione juris exigendi dicta servitia centenariæ, vel immemorabilis probationem requiri, quam supponebatur per testes probari; Licèt enim ex considerationibus, de quibus infrà
14 non improbabiliter subsistineri posset, ut ea quæ habentur in Baronibus, & Feudatariis non procedant in hac specie Dominorum allodialium; Attamen agnoscebam id esse opus difficile, dum ut plurimum judices pragmaticum stylum sequentes, has ratiocinationes reputant Advocatorum subtilitates, ut Ego præsertim sæpissimè experior.

Quia verò inspectio petitorii esse solet difficilis, ac al-
15 tioris indaginis ob rigorem cum quo in Curia procedatur circa probationem immemorabilis, cum requisitis per vulgarem glossam *in c. 1. de præscriptionib. in* 6. quæ ad litteram desiderari videntur, unde propterea in praxi rari sunt casus, in quibus immemorabilis bene probata canonizetur, Idcircò principalem dicti Comitis defensionem adversus dictos vassallorum recursus constituebam in possessorio retinendæ quod vulgò dicimus manutentionis, de cujus utpote summarii, & privilegiati natura est, ut non quæratur de justitia, vel injustitia, sed attendatur nudum factum possessionis rejectis exceptionibus boni juris non omnino claris, & indubitatis per confessionem partis, vel per rem judicatam ad peritorium ex nauseativè collectis per Post *in tract. de manut. observ.* 42. & est in foro quotidianum.

Et licèt in istis juribus, quæ sunt de Regalibus, atque præter supremum Principem per inferiores sine titulo explicito privilegii, vel implicito resultante ab immemorabili possideri non possunt ob juris resistentiam possessioni,
16 ista propositio non procedat, ut aliis allegatis in his terminis, & juribus firmant Natta *cons.* 506. *n.* 11. *& seqq.* Burratt. *dec.* 312. *n.* 12. *&* 13. Rot. *dec.* 616. *p.* 3. *rec.* Capobl. *de Baron. tom.* 1. *pag.* 16. & generaliter Capobl. *ubi sup. pag.* 1. *num.* 229. *& seq.* Rovit. *prag.* 1. *de jurisd. invicem non turban. n.* 29. *& seqq.* Rot. *dec.* 605. *&* 615. *p.* 5. *rec. ubi de difficilis.*

Attamen id non procedit quando possessio est diuturna, & temporis considerabilis, ut in specie jurium Regalium, Rot. *dec.* 28. *p.* 1. *div.* & magis in specie, Coccin. *dec.* 354. *per tot.* & confert *dec.* 28. *p.* 1. *div.* & magis generaliter de possessione temporis considerabilis, ut sit manutenibilis etiam ubi jus resistit, Capyc. *dec.* 29. *n.* 18. ex doctrina Inn. *in c. in-* 17
notuit de eo, qui ord. fuer. Capyc. Latr. *cons.* 66. *nu.* 2. *& seqq. &*
cons. 83. *n.* 45. *& seqq.* Caval. *dec.* 80. *n.* 8. Rot. *dec.* 49. *n.* 9. *p.* 7.
rec. Add. ad Burratt. *dec.* 131. *n.* 9.

Merito autem in his terminis possessio temporis considerabilis est manutenibilis, quoniam juris resistentia non
18 resultat à Regalia, quæ solùm urget, ubi agitur contra ipsum Principem ex deduct. apud Burratt. & Add. *d. dec.* 131. *n.* 4. Sed potius à contraria præscriptione, vel concussionis, & violentiæ possessivæ, & jurisdictionalis vel facultatis ratione benevolentiæ, ut supra, quæ utraque ratio cessat ubi agitur de continuata, & diuturna pacifica possessione absque conquæstibus, & recursu, quoniam prima species præsumptionis non admittitur in Statu Ecclesiastico, ubi facilis est recursus ad summum Pontificem ejusque Officiales, & Magistratus super hoc nimium invigi-
19 lantes, ut in specie advertitur apud Cocc. *d. dec.* 354. cum qua procedit *in d. dec.* 435. *p.* 9. *rec.* ideoque non intrat illa mala præsumptio, quæ cadit in illis regionibus, de quibus allegati auctores, & cæteri loquuntur in quibus Magnates, & Barones de facto aliquam majorem habent licentiam, ut etiam advertitur in dicta Sabinen. Status Montis Libretti *sub tit. de feud. disc.* 65. & in Farfen. Molendini *hoc tit. disc. præc.* dum potissimè in Regno Neapolitano, de quo plures loquuntur, adest aliqua major, & particularis resistentia juris municipalis contenti *in d. prag.* 16. *de Bar.* Altera verò præsumptio facultatis cessat, ubi concurrunt tempus notabile, & multiplicitas actuum, unde propterea
20 istò casu quicquid sit in petitorio, talis possessio remanet manutenibilis, quoniam ad effectum hujus remedii sufficit esse dubium, an jure facultatis, vel obligationis id gestum sit, ex deductis in Majoricen. Missarum coram Bichio *dec.* 186. & 380. *p.* 11. *rec.* Neque id negatur per Rotam in dicta Sabinen. Status Montis Libretti 12. Junii 1662. coram Cerro, dum ibi proceditur cum præsuppósito, quod de possessione constaret per unicum actum, & per vim cum præceptis, & coactionibus.

Neque obstare videbatur, quod aliqua ex his servitiis præstarentur in pecunia, ut supra, quoniam id magis favorabile reputatur ipsis vassallis; ut sc. per quamdam spe-
21 ciem compositionis cum modica summa pecuniaria ita redimantur ab hoc onere, atque libertatem acquirant, ut in specie habetur apud Novar. *d. tract. de grav. vassgravam.* 79. *n.* 1. & Rovit. *prag.* 16. *de Baron. n.* 5.

Cæterum quatenus pertinet etiam ad petitorium, ac bonum jus, assumendo rem aliqualiter magis ab alto, observabam, ut ea quæ generaliter per allegatos, & alios in hac materia angariarum, & perangariarum dicuntur in ordine ad Barones, & Feudatarios inferiores non habentes jura Regalia, quæ residerint penes Principem, cujus ipsi sunt
22 Barones, & milites, ut est præsertim in dicto Regno in quo omnes Barones sunt feudatarii, atque obtinent illas Civitates, Oppida, & Castra jure feudi, seu subfendi omnino subordinati, & in sola ratione jurisdictionali, unde potius perpetui Gubernatores, & Officiales à Rege deputati, quam veri Domini censendi sint, non ita congruant hujusmodi castris, & locis, quæ per Domicellos, & Barones in Statu Ecclesiastico, vel in aliis ditionibus absque investitura, & servitio feudali possidentur in allodium, cùm ea etiam circumstantia, quod nedum penes eos est dominium territorii considerati in sola ratione jurisdictionali, & territoriali, utpotè juris terrendi, seu etiam in pleno dominio etiam utilitario, adeout vassalli nihil possideant, nisi quodam jus coloniæ, ut in præsenti ex deductis in hac eadem causa *d. tit. de serv. disc.* 63. Ex hoc enim duo resultant. Primò quod isti dici possunt potius vassalli feudi, quam vassalli cives, seu burgenses, unde propterea ista sint servitia magis realia, quam personalia, quia nempè sub his oneribus per loci Dominum admissi fuerint ad inhibi inhabitandum, ac habendū usum territorii; Et secundò, quod etiam penes talem Dominum resideant hæc regalia minora, juxta ea quæ habentur in Civitatis Castelli contributionis *sub tit. de feud. disc.* 63. licèt enim, ut frequenter tam *in d. disc.* 63. quàm in aliis *d. tit. de feud.* istud non sit illud verum, & plenum allodium per quod non recognoscitur, nisi Deus, sed infit illa remota, & impropria feudalitas, quæ considerat ur per Spad. *cons.* 11. *l.* 1. in ordine ad supe-

rioritatem Papæ; Attamen exceptis Regalibus majoribus, & primi ordinis, quæ nonnisi penes Principem, ac supremum Dominum residere possunt, non implicat hæc Regalia minora esse penes hujusmodi Dominos hanc dominationem habentes subordinatam quidem, sed magis plenam, atque non adeò dependentem, & limitatam, qualem habent simplices feudatarii Baronales, & inferiores, quorum respectu intrat dicta resistentia, ob jus Domini, & infeudantis, à quo hæc jura non censentur concessa, neque veniunt sub feudo; Hac autem ratione cessante, ubi agitur de jure servitiorum inter Dominum capacem Regalium, & subditos, non requiritur immemorabilis sed solùm longa præscriptio sufficit, ut per Montan. *ubi sup. n. 4. vel 5 pag. 112. col. 2. circa fin.* ubi quod resistentia consistit in eo, quod agitur de præscribenda Regalia contra Principem; Atque hunc discursum satis comprobat frequentior praxis, quod in hujusmodi locis ita sine investitura, & servitio feudali jure allodii possessis Domini habent furnos, macellos, tabernas, seu pizzicarias, & similia cum Regalia juris privativi, & prohibendi, ac etiam habent fiscum, & alia, quæ incongrua sunt feudatariis, & puris Baronibus jure feudi inferioris.

Considerabam quoque veram Regaliam in hac materia consistere in jure generali; idest in qualitate ipsorum vasallorum, quod simpliciter, & indefinitè tanquam species servorum, seu colonorum adscriptitorum censendi essent angarii, & perangarii ad plures effectus per feudistas consideratos, præsertim quod sine licentia Domini clericari non possint, neque habitationem loci deserere, atque semper, & indefinitè servitio parati esse cum similibus, atque istud in vero sensu text. *in d. c. unico quæ sint Regalia*, ac antiquorum peritorum feudistarum dicitur propriè jus Regale, secus autem ubi non agitur de imprimenda dicta generali, & indefinita servili qualitate in personis, sed isti suam naturalem libertatem retinendo habeant solùm quoddam modicum onus servitii rusticum, eorum statui, & conditioni congrui in una sola die totius anni, cum ejusdem servitii commutatione in præstatione pecuniaria, quoniam hæc dici potest quædam transactio super illis servitiis, quæ in pluribus diebus, ac anni temporibus etiam de jure, ut supra inviti præstare tenentur; Unde propterea in stricta juris censura, neque desideranda videatur illa immemorabilis, quæ necessaria est etiam in privatis servitutibus habentibus causam discontinuam, cum non agatur de inducenda formali præscriptione juris, quod certum esset non competere, sed de indicenda præsumptiva probatione concordiæ super modo præstandi servitia aliàs debita, licèt hæc apud pragmaticos videantur metaphysica ratiocinia, & subtiles distinctiones non de facili amplexæ, quando per Advocatos in causa scribentes deducuntur, eo quia non adsint Joannes, & Martinus qui id dicant.

23 24 25

ANNOT. AD DISC. CXLVI.

AD hanc materiam angariarum, & perangariarum, aliorumque servitiorum videnda sunt, quæ habentur *sub tit. de feud. disc.* 51. & 65. & de hoc eodem Castro, ejusque Dominio, agitur quoque *sub tit. de serv. disc.* 36.

ROMANA SEU &c.

RERUM EXISTENTIUM POST SUPERFICIEM.

Discursus informativus ad petitionem cujusdam Magnatis.

An & quæ res existentes post superficiem terræ, sive subtus solum sint de Regalibus, vel respective juris privati: Et quando privato liceat absque publica auctoritate facere fodinas, seu excavationes; Et posito jure privato in toto, vel in parte; An hujusmodi res pertineant ad Dominum directum, vel potius ad Dominum utilem, sive subalternum.

SUMMARIUM.

1 Occasio scribendi.
2 *Veritas benè aperitur cum disputationibus judicialibus.*
3 *Reprobatur opinio volentium omnia existentia post superficiem esse Principis, & de Regalibus.*
4 *Datur distinctio inter bona existentia post superficiem habentia opus manufactum, & non habentia.*
5 *In habentibus opus manufactum non cadit Regalia.*
6 *Statuæ, lapides, & alia reperta in fundo emphyteutico spectant ad emphyteutam.*
7 *Sed non possunt fieri excavationes sine licentia Principis.*
8 *In hac licentia consistit jus Regaliæ.*
9 *De Thesauris eorumque materia.*
10 *Quod de consuetudine sint Principis.*
11 *Inventio thesaurorum redundat in damnum inventorum.*
12 *Ubi cum cautelis procedatur quid dicendum sit.*
13 *Quod spectent ad Dominum directum, non autem utilem.*
14 *De aliis quæstionibus in materia thesaurorum remissivè.*
15 *Fodinæ dicuntur de jure communi, sed apud feudistas dicuntur minieræ.*
16 *De distinctione plurium specierum fodinarum.*
17 *De variis opinionibus super fodinis auri, & argenti, an sint de Regalibus.*
18 *Opinio Auctoris.*
19 *De ratione ob quam in hac materia procedendum non est cum regulis juris communis.*
20 *De historia legali, & introductione Regalium.*
21 *Etiam antiquo tempore minieræ auri, & argenti erant de Regalibus.*
22 *Quid serventur in Indiis.*
23 *De fodinis infimis cretæ, arenæ, & lapidum ad quem spectent.*
24 *De puteolana, ut Domini utilis.*
25 *Et quæ alio competat Domino directo.*
26 *An quod percipitur ex fodinis dicatur fructus, vel proprietas.*
27 *Super fodinis potest imponi census, vel constitui usus-fructus.*
28 *De fodinis repertis constante matrimonio, vel durante dominio utili.*
29 *De tertia specie fodinarum continentium, quid medium inter illas auri, & argenti, & infimas terræ, vel cretæ; præsertim illis aluminis salis.*
30 *De jure privativo Camerę Apostolicę in alumeriis Tulpharum.*
31 *Alumen in Regno Neapolitano, an sit de Regalibus.*
32 *Quid de jure communi.*
33 *Refertur historia circa minerlam aluminis Tulpharum.*
34 *Quod articulus sit dubius.*
35 *An sub concessione feudi veniant fodinę, quę sunt de Regalibus, seu alia Regalia in eis competant.*

DISC. CXLVII.

PLuries contingit, semper tamen in congressibus, & in forma extrajudiciali, non autem judiciali usque adhuc agere, seu discurrere de hac materia fodinarum, seu excavationum; Et an illæ res, quæ vel adhuc existentes in primævo statu naturæ, vel habentes hominis artificium, subtus solum, vel superficiem terræ, casualiter vel data opera inveniunt, sint de Regalibus, & juris publici, vel potius juris privati; Et quatenus agatur de illis juxta hanc secundam speciem existentibus in fundo, duplicem directum, ac utilem, subalternum dominium habente, ad quem pertineant; Potissima verò occasio circa initia Advocationis in Urbe, fuit illa usus affirmativi, vel negativi jam notæ venæ aluminis enunciatæ sub *tit. de feud. in Massan. disc.* 54. ubi de illius statu, ac serie, Unde propterea per quemdam Magnatem, partim ad propriam directionem, partim verò in reliquis ad curiositatem, requisitus fui, ut inter moras, & otia Villæ Tusculanæ desuper ederem discursum informativum, prout edidi in sola discursiva forma, nihil tamen maturè pro veritate determinando, cùm absque formali disputatione in judicio vix id sequi valeat, quia forenses disputationes nimium aperiant intellectum, ac frequenter detegunt nigrum id quod primo aspectu videbatur album, & è contrà; Et ob quam rationem à nimium frequenti experientia comprobatam, mea consuetudo est parum deferendi iis scriptoribus, qui aliòquin docti, & ingeniosi, nullam, vel modicam fori, in magnis præsertim, ac primariis Tribunalibus notitiam habentes, omnia dicunt theoricè, & in abstracto ex sola librorum lectura, & revolutione.

Dicebam igitur, quod neglecta illa satis adulatoria opinione deferentium Principi, atque inter Regalia enumerantium omnia, quæ post superficiem, ac intra viscera terræ existant, sive in primævo naturæ statu perseverent, sive hominis artificium habeant, & casualiter nobis abscondita reperiantur, quasi quod privatorum dominium ad solam terræ superficiem, ejusque naturales, vel industriales fructus restrictum sit, cùm revera id nullum habeat, nec positivi, nec naturalis juris fundamentum.

Atque juxta magis communem, & receptum Doctorum sensum, in conclusione potius, quam disputativa ratione juxta solidum Curiæ stylum respondendo dicebam, distinguendum esse inter ea, quæ ex humano opere, vel industria ad illum statum redacta, præsupponunt antiquum primævum dominium (nobilitatum tamen,) ac accidentaliter post terræ superficiem existentia, ut sunt pecunia, gemmæ, aurum, argentum, seu æs elaboratum, statuæ, lapides insculpti, seu aliàs quadrati, ac similia opus manufactum præseferentia; Et ea quæ sub eadem superficie in primævo naturæ statu absque aliquo facto hominis adhuc perseverant, ut sunt minieriæ, seu fodinæ auri, argenti, ferri, aliorumque metallorum, necnon aluminis, sulphuris, vitrioli, marmorum, aliumque lapidum, cretæ, arenæ, puteolanæ, & similium.

Quoad primam speciem rerum præseferentium hominis industriam, seu opus manufactum, distinguebam inter pecuniam, aurum, argentum, gemmas, & similia pretiosa, quæ sub thesauri nomine venire dicuntur, & inter statuas, aliasque res lapideas, seu æneas, ac lapides insculptos, seu laboratos, & similia, quibus thesauri terminus non conveniat.

Quatenus pertinet ad hanc secundam speciem dicebam Principes usque adhuc pro mea notitia, in fundis, ac prædiis privatorum manus non apposuisse, neque hanc bonorum speciem inter eorum Regalia collocasse, unde propterea juris communis dispositione iuntacta remanente, dicuntur de privato dominio, & spertinentia eorum, qui sunt domini fundi, seu prædii, quibus invitis non datur aliis privatis illa perquirendi, & effodiendi facultas, quę ut infrà datur in perquirendis, & effodiendis metallis; Solùmque disputatio cadit, ubi fundus duplicem habet dominum, directum scilicet, & utilem, seu subalternum, de cujusnam dominio, & pertinentia illa sint; Cùmque ista quæstio in specie disputata esset in Rota in una Romana lapidum, & statuarum coram Manzanedo sub die 14. Maii 1612. pro emphyteuta, seu domino utili decisum fuit, ducto argumento à thesauro, cum cujus terminis processum est, ut patet ex decisione desuper edita impressa post secundum vol. cons. Far. aliàs in istius decisionibus criminal. *dec.* 359. ubi in fine advertitur domino directo solum competere actionem ad quanti interest fundum ob hujusmodi excavationes deteriorem fieri, & quæ decisio usu recepta est in Urbe, ubi magis quàm in qualibet alia totius Orbis parte incorporabiliter hujusmodi effossiones, seu excavationes nimium frequentes & quotidianæ sunt, dum antiqua triumphatrix Roma adeò statuis, aliisque manufactis operibus ditata, tota sub solo est.

Quia verò sub nomine, seu pallio perquirendi statuas, lapides, & alia hujusmodi in proprio fundo, fraudes committi possent, perquirendi scilicet thesauro, sive dando excavationis initium in proprio fundo, illam prosequi in publico, vel in alieno; Hinc proinde inolevit praxis, quæ fortè toti Orbi communis est, & de qua in Catalonia testatur Ripoll. *de Regalib. capit.* 16. *numer.* 15. *cum seq.* ut hujusmodi excavationes fieri non possint absque licentia aliquorum officialium cameralium, quæ passim concedi solet, sub sola reservatione ad beneficium Cameræ, pecuniarum, ac rerum auri & argenti, aliarumque pretiosarum sub thesauri nomine venientium, atque in hac licentia, seu privativo jure prohibendi, ne ipso Principe, ejusque officialibus inconsultis, hujusmodi effossiones fiant, consistit Regalia, ut advertitur per Ripoll. *d. cap.* 16.

In prima verò specie illarum rerum quæ habent hominis industriam, seu opus manufactum, quæ sub thesauri nomine veniunt, inanem laborem, ac stultitiæ speciem semper censui immorari super quæstionibus, ac distinctionibus, quæ desuper per Doctores tradi solent, An scilicet in fundo proprio, vel in alieno, vel respectivè sacro, & religioso, vel nullius, Et an casualiter vel data opera, Atque hoc secundo casu, an opera sit honesta & licita, vel illicita cum magicis artibus & incantationibus, & an eo invento in fundo Ecclesiæ fiscus Principis laici aliquod jus habeat cum similibus, de quibus post antiquiores ab eis relatos, Farinac. *quæst.* 104. *à numer.* 1. *ad* 32. Peregr. *de jure fisci lib.* 4. *tit.* 2. Sixtin. *de Regal. lib.* 2. *cap.* 20. Ripoll. *dicto cap.* 16. *ex num.* 38. Rosenthal. *de feudis cap.* 5. *conclus.* 92. Harpprecht. *in §. Thesaurus institut. de rer. Card. de Luca Lib. II.*

divis. Fulgin. *de emphyteusi tit. de variis quæstionibus quæst.* 16. Cavalcan. *decis.* 15. *lib.* 2. & nostri Regnicolæ, Borell. *de præstat. Regis Cathol. capit.* 27. & Montanus *de Regal. In §. & dimidiam thesauri fol.* 307. *cum seqüent.* ubi plenè & doctè disputant præsertim secundus, an dispositio juris communis per jus municipale Regni in aliquo alterata sit necne.

Quoniam, vel generalis est illa consuetudo, de qua tenentur Farinac. *d. quæst.* 104. *num.* 32. *in fine & alii*, ut hujusmodi res ad fiscum seu Principem pertineant, Vel ob illam participationem, quam etiam de jure fiscus ratione publici soli, vel ratione malarum artium prætendere potest, De facto ubique experientia comprobat, potius in inventoribus hoc esse fortunæ maleficium quàm beneficium, quoties unum de duobus extremis non concurrit, Vel scilicet omnimodæ publicitatis cum qua de Superiorum ad quos pertinet licentia, ac interventu eorum, quos ipsi deputant, sperat us thesaurus effodiatur, Vel ubi cum nimia cautela ac impenetrabili occultatione inventio sequatur; Et quando præventivè ad excavationem licentia obtineatur, sive quod contingente casuali inventione, ita inventor cauté ac sincerè agat, quod consuetas rigorosas fiscalium molestias effugiat, Tunc neque certa & determinata regula dari potest, sed totum pendet à singulorum Principatuum stylis & usibus, unde propterea, vel nulli, vel rari sunt casus, in quibus hujusmodi quæstiones in foro per juris tramites, præsertim civiliter disputari contingat, & sic istæ quæstiones, atque tot distinctiones desuper per DD. traditæ, scholarium, & Academicorum potius pabulum videntur ad ingenia acuenda & exercenda.

Ubi verò casus præbeat, quod thesaurus vel in toto vel in parte pertineat ad dominum fundi, in quo repertus est, talisque fundus duplicem habeat dominium, directum scilicet & utilem sive subalternum, Et tunc receptum est, ad utilem, non autem ad directum pertinere, ut patet apud allegatos de materia agentes, & per Rotam *dicta decision.* 359. *post secundum volum. cons.* Farinac.

Pluribus etiam aliis quæstionibus in hac thesauri seu pecuniæ absconditæ materia cadentibus, inter proprietarium, & usufructuarium, emptorem, & venditorem, maritum, & uxorem cum similibus, de quibus apud supra allegatos, ac apud Barbos. *in l. divortio, §. si vir. ff. sol. matr.* Castill. *de usufr. cap.* 37. ac etiam inter fiscum sæcularem & Ecclesiasticum, ubi in locis sacris & religiosis inventio sequeretur, cum aliis de quibus curiosus apud supra allegatos ac alios apud eos videre potest, inanis autem labor est in viro forensi, concludivè, atque ad practicam & utilitatem scribente desuper immorari, tempusque terere ex ratione supra insinuata.

Quoverò ad alteram speciem rerum seu bonorum in primævo naturæ statu perseverantium, nullumque opus manufactum, seu hominis industriam habentium, quæ verè & propriè in jure communi Romanorum sub fodinarum nomine veniunt, in jure autem feudali seu apud feudistas explicari solent cum vocabulo minieriarum, dum aliæ res habentes ut supra opus manufactum sub solo existentes veniunt seu explicari solent sub nomine excavationum seu effossionum, quamvis aliqui promiscuè istis terminis seu vocabulis utantur, quoniam vis non est in verbis.

Eam in tres alias species pro clariori resolutione mihi subdistinguendam esse videtur, constituendo scilicet duo extrema, primum superius, auri & argenti, ac illorum lapidum preciosorum qui sub specie gemmarum veniunt, Alterum inferius arenæ, & cretæ, ac lapidum ordinariorum, qui sub lapicidinarum nomine explicantur, Et quid medium seu tertiam speciem mixtam illarum rerum, quæ non veniunt sub metallis pretiosis primi ordinis auri & argenti, minusque sub alia vili & inferiori materia cretæ seu terræ aliqualiter qualificatę, ac lapidum ordinariorum, sed sunt quid medium, utputa æs, aut icalcum, ferrum, & similia metalla inferiora, necnon alumen, vitriolum, bolarmenum, sulphur, ac lapides qualificati, puta marmoris, porphidi, diaspri & similes, qui etiam pretiosi ad differentiam ordinariorum dicuntur, non tamen gemmarum speciem habent.

Super prima specie variant DD. Aliqui enim volunt esse de Regalibus auctoritate D. Thomæ ac aliorum dicentium, Reges & Principes hæc pretiosa mineralia sibi reservasse, ex quibus conflatur pecunia, Principatus seu Reipublicæ defensioni rectoque regimini necessaria,

ria, nulla data distinctione, an in loco publico, vel in privato reperiantur & adsint; Alii verò promiscuè de omnibus metallis absque distinctione, an sint magis vel minus pretiosa loquentes, distinguunt, quod, Aut reperiuntur in loco publico, & sint Principis tanquam de Regalibus, Aut in loco privato, & sint domini soli; Et alii demum, retenta eadem distinctione inter solum publicum & privatum, & concedentes primo casu pertinere ad Principem, In secundò verò ubi scilicet sint in solo privato, adhuc variant, Aliquibus volentibus solam decimam spectare ad Principem, reliquum esse domini soli, Aliis verò volentibus fieri tripartitam divisionem, ut una portio sit Principis jure Regaliæ, altera domini soli, & tertia metallarii, ut post alios ab eis relatos habetur apud Peregr. *de jure fisci lib. 4. tit. 2.* Farinac. *dicta qu. 104. in spec. 2.* Rosenthal. *de feudis cap. 5. conclus. 88.* Sixtin. *de Regal. lib. 2. cap. 16.* Barbosa *in dicta lege divortio, §. si vir, ff. soluto matrim.* Solorzan. *de jure Indiar. tom. 2. lib. 5. cap. 2. & unico numer. 19.* Ripoll. *de Regal. cap. 16. num. 4. cum seqnent.* Montan. *de Regal.* verbo *argentariæ ex fol. 255.* & Borell. *de præstant. Regis Catholici cap. 28.* qui dum examinant jus Regni Neapolitani, & an per ejus Constitutiones & Capitula juris communis dispositio in aliquo alterata sit.

Mihi verò quoad hanc primam speciem mineralium pri-
18 mi ordinis auri & argenti, ac illorum lapidum pretiosorum, qui sub gemmarum nomine veniunt, videtur dicendum idem quod supra insinuatum est de thesauris, ut scilicet hujusmodi decisiones remaneant hodie potius pabulum academiarum & scholarum quàm fori; Quantum enim universalis praxis docet; istæ quæstiones non de facili audiuntur in foro, atque de facto hujusmodi fodinæ seu minerię sunt de Regalibus ad supremum Principem pertinentibus; Sive quod hæc materia non recipiat uniformem & generalem determinationem, sed tota pendeat à singulorum Principatuum legibus & stylis, auditis quandoque in foro hujusmodi quæstionibus in illis inferioribus metallis, seu qualificatis lapidibus, ac magis pretiosis terræ speciebus, in quibus tertia species constituta est ut infra.

Et quidem juxtà ea quæ in proposito Regalium exami-
19 nata habentur in Comaclen. aliàs Clomacen. vallium *sub tit. de feudis disc. 2.* leguleicæ simplicitatis speciem habere videtur procedere cum jure communi Romanorum, & cum iis quæ in aliquibus ejus legibus disponuntur, sive per inductiones & argumenta inducuntur, perinde ac si Romanum Imperium adhuc vigeret, idemque esse rerum status, qualis erat temporibus Justiniani, aliorumque prædecessorum, sub quibus Imperium magis florebat, minoremque scissuram passus fuerat; Siquidem quando Regalium usus in his partibus occidentalibus introduci cœpit, præsertim vero in Italia, ob omninò in his partibus obtitatum illud Imperium Romanum, quod ad differentiam moderni accidentalis, atque post hujus introductionem Orientale dicitur, nullus habebatur usus juris communis Romanorum juxta hodiernam compilationem, dum illius usum modernum habemus, juxta legalem hi-
20 storiam insinuatam in d. Clomacen. latius verò occasione Zenonianæ Constitutionis super aspectu maris, examinatam in Neapolitana *sub tit. de servitutibus disc. 1.* Unde propterea omninò immutato priori rerum statu hisque partibus in tot diversarum Nationum Principatus divisis, ita eorum temporum conditione exigente, Principes, vel Civitates, quæ ad libertatem provocaverant, sibi applicarunt eas partes, in quibus natura magis fœcunda & liberalis, insolita & extraordinaria emolumenta præbet, & quæ bona vel jura ita reservata de Regalibus dicta sunt, ut dicta Clomacen. de feudis *discursu 2.* Potissimè verò in his magis pretiosis ac primi ordinis metallis deservientibus ad usum illius pecuniæ, quæ Principi vel Reipublicæ pro terrestri vel maritimo exercitu, aliisque publicis necessitatibus, ac Principatus bono regimine magis necessaria est, Ideòque non solùm his modernis temporibus
21 post scissum dictum antiquum Romanum Imperium hoc ex praxi edocemur, sed etiam quod idem servaretur dicto antiquo Imperio, seu Republica durante, ut docent historiæ, præsertim omnium prima & major *sacræ Scripturæ lib. 1. Machabæorum*, ubi agendo de Romanis, cum quibus Judas Machabæus amicitiam & societatem statuit pro Græcorum jugo excutiendo, atque narrando illorum victorias & potentiam, debellatasque Provincias & Regiones, illam præsertim Hispaniæ, deducitur ad speciem, quod in eorum potestatem redegerunt metalla argenti & auri, quæ ibi sunt, Quod moderno tempore quoque practicatum est in acquisitione novi Orbis Indiarum, nam reliquis bonis in suo primo consueto statu relictis, aliquæ fodinæ argenti & auri juris Regii effectæ sunt, atque Regiæ Coronæ incorporatæ, reliquæ autem relictæ in dominio privato sub obligatione præstandi Regi quintam partem, quandoque decimam vel vigesimam juxta fodinarum, & regionum qualitatem, ut per Solorzan. *dict. tom. 2. lib. 5. cap. 1. & unic. num. 23. & seqq.* Et sic non ratione correctionis juris communis vel præscriptionis adversus ejus dispositionem ut plures opinantur, sed quia dicto jure tunc ignoto, ita illorum temporum usus & contingentiæ induxerunt, unde quando jus commune inventum est, atque usu receptum, seu primævo usui restitutum, jam ita in his Regalibus statutum erat. 22

Quoverò ad aliam bonorum speciem constitutam ex oppositò extremo infimi circa scilicet fodinas infimas cretæ, arenæ, ac ordinariorum lapidum ad ædificia servientium, receptum econversò videtur, cessante aliqua particulari 23 seu locali consuetudine, illa esse juris meré privati, nullamque Regaliam confiderari, præterquam superius enunciatam, quæ juxtà diversos Principatuum stylos & usus consistere dicitur in illa licentia, quæ pro quacumque effossione seu incavatione à supremo Principe ejusque Magistratibus concedenda est, ad fraudes evitandas, & ne sub hoc pallio, thesaurorum, seu metallorum, aliorumque jurium Regalium effossiones fiant, vel etiam hujusmodi rerum infimi ordinis existentium in loco publico, cujus ratione ad Principem pertineant, ac sint de Regalibus.

In hac autem specie rerum absque dubio juris privati existentium, intrant quæstiones, ubi fundi sive soli dominium pleno jure ad unum non pertinet, sed illud diversis respectibus est plurium, puta quia directum sit unius, utile verò vel subalternum jure feudi vel emphyteusis, aut perpetuæ locationis vel simili sit alterius, An scilicet hujusmodi fodinæ in fundo inventæ, ac de tempore concessionis ignotæ, sint unius vel alterius, Atque verius magisque receptum videtur juxtà ea quæ de statuis, lapidibus & thesauris superiùs dicta sunt, cadere sub dominio utili, ut in specie de illa terræ seu arenæ specie, quæ ædificiis nimium apta est, & quam puteolanam vulgò dici- 24 mus pro certo supponitur per Rotam apud Seraph. *decis. 1453. num. 6. & per tot.* Et de lapidicinis ac etiam metallis & aliis hujusmodi habetur apud Rosanthal. Barbos. Fulgin. & alios suprà allegatos. Remanente solùm actione domino directo ad quanti interest fundum ob hujusmo- 25 di effossiones seu fodinas deteriorem fieri, juxtà firmata per Rotam *dicta decision. 259. post secundum volum. conf.* Farinac. *in fine*, & hoc quando dominium utile est tale quod eo durante quamdam speciem proprietatis importare videtur juxta dictos exemplificatos casus feudatarii, emphyteutæ, livellarii, perpetui conductori & similes.

Aliqua major quæstio cadit in eo utili dominio magis subalterno minusque ejus præbente, ac quamdam usufructus speciem præseferente, quia nempè jus possessoris taleque subalternum seu aliàs limitatum dominium ad fojos fructus restrictum sit, utputà viri in fundo dotali, possessoris majoratus, & fideicommissi, & similium, quam quæstionem omnium latius, ac meo judicio melius examinat Barbosa *in dict. l. divortio, §. si vir, ff. solut. matrim.* 26 à quo desumunt Guttier. *de tutelis part. 3. cap. 25.* Barbat. *de divis. fructuum part. 1 cap. 17. ex num. 22.* Castill. *de usufructu dicto cap. 37. & ceteri*, apud quos distinguitur, an agatur de fodina jam extante, de tempore puta contracti matrimonii aut ordinati fideicommissi, aut de reperta constante matrimonio, aut penes fideicommissarium, vel alium habentem jus vitalitium, ut primo casu, quoties agitur de fodinis antiquis, ex quibus per majores singulis annis certa utilitas percipi consuevit, id quod percipitur, dicatur esse in fructu, & pertineat ad habentem tale jus fructuarium seu vitalitium; Licèt enim fructus verè & propriè dicatur ille, qui renascitur, ac singulis annis vel temporibus percipitur salva rei substantia, quod ad rem adaptabile non videtur, dum ita ipsa substantia consumitur, Attamen quoties agitur, ut dictum est de magnis & inexhaustis fodinis, quæ verisimiliter supponuntur perpetuę & indeficientes, tunc earum fructus consistere dicitur in eo quod singulis annis de illa materia venditur, itaut major vel minor estimatio uberem vel sterilem annum constituere dicatur, cum adinstar aquæ quæ extrahitur à puteo, parum extrahendo nihil crescat, & multum extrahendo non decrescat, dummodò extractio seu estimatio moderatè fiat, & juxtà antiquum & consuetum usum, cujus alteratio vel in excessu vel in parsimonia præjudicium respectivè causare dicitur sopinæ domino seu proprietario, ut latiùs de hac materia habetur suprà in Romana locationis venæ ferri *disc. 117.* ubi ex supra allegatis, & aliis
27 habetur, quod propterea super hujusmodi fodinis, census imponi possent, ususfructus constitui &c. in dotem dari &c.

Aut verò agitur de fodinis repertis de novo constante matrimonio, seu penès habentes jus vitalitium, & resolubile, & tunc, aut ex ipsius usu fundus deterior efficitur, quia nempè magis expediat superficiem colere, atque ex ea consuetum fructum percipere, & tali casu utili domino seu fructuario non conceditur talis fodinæ usus,
28 facere velit, prohibendus non est ob rationem præsertim publicæ cautæ seu publicæ utilitatis ex hujusmodi effossionibus resultantis id facere, dummodò reficiat proprietario, seu domino id quod interest fundum non esse effectum deteriorem, ejusque statum non esse immitatum, ut de emphyteuta seu livellario excavante lapides, & statuas habetur *dicta decis. 359. post secundum volum. consil.* Farinac. *in fine*. Si verò expediat, idque reddat fundum pretiosiorem, unde solùm reducatur quæstio, an id quod excavatur, dicatur fructus pertinens ad habentem ut supra temporale dominium utilitarium, tanquam species fructus, vel ad dominum directum, tanquam species sortis, & quæstio videtur potiùs facti quàm juris ex singulorum casuum particularibus circumstantiis decidenda, num scilicet fodina sit parva vel superficiaria longo tempore verisimiliter non duratura, vel magna, & indeficiens, ut primo casu id quod percipitur, dicatur importare fortem seu substantiam, in altero autem fructum, ut latiùs apud allegatos, præsertim Barbosa ubi suprà.

Major igitur dubietas in hoc proposito, an fodinæ inventæ in fundis privatorum sint de Regalibus necne, itaut non ad fundi dominum, sed ad Principem pertineant,
29 consistit in tertia specie superiùs distincta illorum metallorum, seu lapidum ac rerum, quæ non sunt in excessu pretiosæ, & primi ordinis, ut sunt, aurum, argentum, & gemmæ, minusque sunt alterius infimæ speciei, sed quid medium constituunt, ut sunt alia metalla, auro & argento inferiora, & lapides magis qualificati &c. ac etiam sulphur, alumen, vitriolum, & similia; Et in hoc, aut adsunt leges vel consuetudines particulares illius provinciæ seu Principatus, & cessat omnis quæstio, quoniam eis deferendum est, Aut his cessantibus, recurrendum est ad dispositionem vel rationem juris communis; Et tunc licèt non desint adulatores potestatis Principis, huic deferentes omnia quæ sub solo sunt, & consequenter firmantes esse de Regalibus, Verior tamen magisque communis videtur contraria, ut pertineant ad privatos, quodque jus publicum consistat, vel in decima quæ per aliquos fisco defertur, super quo etiam satis consuetudini vel observantiæ deferendum est, ut advertitur Rosenthal. *cap. 3. conclus. 91.* vel privilegio metallatiorum, ut ob publicam utilitatem prohiberi non possint hujusmodi effossiones facere in fundis privatis invitis dominis, quibus sufficere debet portio eis à jure delata, ut patet ex superiùs allegatis de materia agentibus, Quæ tamen ita summariè, & compendiosè insinuantur, potiùs relativè ad eos, absque eo quod maturum judicium pro veritate desuper efformetur, dum adhuc occasio non tribuerit id formiter in foro disputare, ut ex formali disputationis trutina, & judicato tale judicium efformaretur, exceptis tamen fodinis salis terrestris, ut habemus in Calabria, & in plerisque aliis locis, & præsertim sunt celebres fodinæ Poloniæ nuncupatæ *de Vilisca*, in quibus cum fortè inaudito exemplo vivit absque eo, quod solis aspectum numquam videat tanquam in subterranea Civitate, quoniam ut pluries habetur in præcedentibus ad hanc materiam salinarum, ubique hoc minerale sive sit terrestre, sive sit maritimum est de Regalibus, ac Principi reservatis; Ratum verò est hoc minerale terrestre, sed frequentius sal fabricatur ex aqua maritima, adeòut Sanctus Hilarius in homilia ad Evangelium in illis verbis, *Vos estis sal terræ*, opinatus fuerit nullum sal terræ reperiri.

In specie verò venæ aluminis, quæ potissima causa fuit hanc informationem seu relationem petendi, dicebam

inanem pariter laborem esse de hoc agere, quando subsistat illa traditio, quàm pro constanti ab initio quoad Curiam accessi audivi circa illud jus privativum, quod ex 30 communi Christianorum Principum consensu concessum fuit Sedi Apostolicæ pro vena seu fodina aluminis Tulpharum, occasione destinationis ejus emolumentorum pro cruciata contra infideles, cum ita cessaret omnis quæstio ob præclusam illam facultatem, quæ aliàs de jure competeret; Seclusa verò ista circumstantia, in his specialibus terminis, major quæstio est inter Regnicolas super intellectu illius legis municipalis in Constitutione incipien. Inter multas super vario illius intellectu, dum Af-
flict. *decis. 321.* supponit illam Constitutionem loqui *de* 31 *herbis alumiais*, unde propterea dicit derisos fuisse illos qui eam allegarunt, cum alumen non conficiatur ex herba, sed ex lapidibus coctis; Verùm Afflict. in hac parte communiter reprobatur, quia textus Constitutionis juxtà emendationem litteram contradistinctè ponit herbas, ab alumine, atque in casu illorum de Sanazariis possidentium hanc venam in montibus Agnani, de quo ipse loquitur, contrarium potiùs fuit decisum, ut per Capyc. *in investitura feudali*, verbo *feudorum clausulæ vers. alumen fol. 129.* & pertranseunt Balzaran. *super cap. 1. quæ sint Regalia*, verbo, *argentariæ num. 3. fol. 402.* à tergo Borell. *de præstantia Regis Catholici cap. 28. numer. 52. & seqq.* Montan. *de Regal.* dicto verbo, *argentariæ numer. 4. fol. 261.* ubi concludit, quod in Regno alumen est de Regalibus, sive in publico, sive in privato loco inveniatur.

De jure autem communi, & cessante lege particulari seu municipali, scribentes variant, Alii enim credunt hanc materiam regulandam esse jure metallorum, ut latè Afflict. *dicta decis. 321.* Et alii, quod cùm in jure non reperiatur desuper statutum, cadat sub regula generali non exceptuatorum, ut quicquid in fundo nascitur, meum sit, ut discurrit Montan. *d. §. argentariæ numer. 3.* ubi *numer. 4.* ex testimonio cujusdam chronistæ agentis de familia Regni de Tolpha nuncupata, ex qua solùm hodie supereret satis qualificata Matrona vidua Ducissa Gravinæ, dicit quod cum quidam nobilis de familia Frangipania seu Fragepane esset dominus castri Tulpharum, in cujus montibus ex cujusdam herbæ inditio hæc vena detecta est sub Paulo II. quod inter Cameram Apostolicam, & præfatum inferiorem dominum, quæstio fuit, super dictæ venæ pertinentia, prætendente Camera, quod tanquam de Regalibus ad ipsam spectaret, controversiæ eventus fuit per concordiam initam mediante opera, & interpositione Regis Alphonsi I. per quam dictus Frangipanius de Tolpha nuncupatus ipsummet feudum seu locum cessit Cameræ, certa summa recepta quam investivit in aliqua feuda in Regno, ubi Sedem constituit; Super quibus tamen Ego nihil firmabam, sed ita discurrendo etiam integrum locum veritati relinquebam, Et sic articulus remanet dubius, in quo ut dixi non ausus fui proprium ju- 34 dicium interponere, potissimum dum decisiones desuper non habemus, ac quia plurium sæculorum praxis, illaque controversia, quæ enunciata habetur in dicta Massanen. Castrorum *sub tit. de feudis disc. 54.* satis comprobate videntur dictam traditionem super jure privativo ex Principum consensu Sedi Apostolicæ competente.

Posita verò Regalia, & sic quod agatur de illis fodinis, quæ de jure communi, vel municipali aut consuetudinario, sint de Regalibus, cadere solet altera quæstio, An sub concessione feudi, vel castri seu loci etiam in allodium veniant hujusmodi fodinæ, seu Regalia in eis competens, de qua cæteris collectis habetur apud Rosental. *dicto cap. 5. conclus. 91.* Sixtin. *de Regalib. lib. 1. cap. 5.* Montan. *de Regalib. dicto verbo argentariæ num. 5.* Mihi verò ista quæstio videtur potiùs facti quàm juris, certam generalem determinationem non recipiens, sed ex singulorum casuum particularibus circumstantiis decidenda, inspecta principaliter formula investituræ seu concessioni, an hujusmodi Regalia contineat vel excipiat, cùm tunc in claris non intrent conjecturæ juxtà vulgarem regulam text. *in l. Ille aut ille, ff. de leg. 3.* Quatenus verò verba sint generalia seu æquivoca, in quibus probabilis dubitandi ratio cadere valeat, an ista comprehendant necne, tunc inspicienda videtur qualitas particularis ipsius feudi seu castri, an de præterito illius feudatarius, vel Dominus inferior hæc Regalia possederit, ubi verò ista quoque circumstantia deficit, recurrendum videtur ad usum generalem regionis tanquam interpretem, an scilicet feudatarii, & inferiores domini hæc jura habere soleant

necne,

necne, atque hoc etiam deficiente attendenda est qualitas feudi, seu dominii allodialis, an scilicet sit de majoribus, & primi ordinis cum jure Principatus, reservatis solùm concedenti alto dominio, ac majori superioritate vulgò Souranità nuncupata, vel potiùs de feudo vel dominio inferioris ordinis in sola jurisdictione, non autem in totali dominio, & imperio, juxtà distinctiones, de quibus pluries *sub tit. de feudis*, præsertim in Civitatis Castelli, *discurs.* 63. ut primo casu hæc jura veniant, in secundo autem non, atque ita docet praxis præsertim Italiæ. Intelligendo tamen de eo fodinæ jure, in quo jus Regale consistit, Vel scilicèt in ipsimet fodinis in totum, ut sunt illæ auri, argenti, & salinarum &c. Vel in iis quæ sunt de Regalibus, quia in solo publico, ac nullius, Vel in ea decima, quæ juxtà unam opinionem competit fisco supremi Principis in fodinis metallorum, & similium existentibus in fundis privatis, quasi quod Baro vel feudatarius in territorio feudi vel castri sibi concessi discretivè ad Dominum directum censeatur jure privati, & sic Regalia consistat solum in ea decima, vel alia quota supremo Principi debita; Nimis autem raræ sunt hujusmodi quæstiones in foro, cum vel investiturarum formulæ, vel leges municipales, vel Principatuum, & Provinciarum consuetudines, ut plurimum illas dirimere soleant.

ANNOT. AD DISC. CXLVIII.

DE contentis in hoc discursu, agitur incidenter *sub tit. de Dote disc.* 160. ac etiam *sub tit. de emphyt.* quando scilicèt ea, quæ existunt sub solo, spectent ad emphyteutam, vel ad dominum directum, & *sub tit. de Emptione disc.* 44.

ROMANA
SEU SALERNITANA REVOCATIONIS DEMANII
AD PETITIONEM PRINCIPIS NICOLAI LUDOVISII.

Discursus informativus.

De potestate Principis concedendi aliis in feudum vel allodium subditos seu vasallos invitos, non obstante privilegio eisdem tributo, ne concedi possint, Et ut vulgo dicitur de potestate revocandi demanium. Qua occasione obiter habetur de hoc jure Regali potestatis tollendi jus tertii, de qua Regalium specie sit, & quibus competat, Et quando revocari possint gratiæ, privilegia, & concessiones officiorum, ac beneficiorum, & similium jurium; Et quid de contractibus, & de potestate tollendi bona privatorum; Et de habilitatione inhabilium in præjudicium juris aliis habilibus, & capacibus quæsiti vel quærendi, Et generaliter de jure tertio quæsito tollendo, vel non tollendo.

SUMMARIUM.

1 FActi series.
2 Gratiæ, & privilegia Regis debent infrà annum executoriari, aliàs non attenduntur.
3 Principi est replicandum, neque de facili procedendum est ad exequutionem gratiarum quæ videantur exorbitantes.
4 De ratione ubi agitur de Principe absente.
5 Quod Princeps possit revocare demanium hoc est privilegium habendi subditos sub ejus immediata jurisdictione.
6 De ratione ob quam id facere potest.
7 De eadem conclusione de qua nu. 5.
8 Sacrilegium est dubitare de potestate Principis.
9 Enumerantur casus, in quibus concessiones factæ locorum demanii effectum sortitæ sunt, & quæ non.
10 An in hac materia dari possit certa regula.
11 Enumerantur Doctores tractantes, ac alios colligentes in materia potestatis Principis tollendi jus tertii.
12 Clausula, de plenitudine potestatis, est apponi solita.
13 Ad quos effectus consideretur defectus potestatis in supremo Principe.
14 An potestas tollendi jus tertii resideat solum penes Papam, & Imperatorem, & vel etiam penes alios Principes, & quos.
15 Principes infeudati quod non possint quæ Imperator in Imperio.
16 An Princeps possit concedere ut feudum dividuum erigatur in primogenituram remissivè.
17 Princeps est solutus legibus, sed debet vivere secundùm leges, atque justitiam, ac datam fidem magis servare.
18 Quod non possit revocari demanium concessum recepto pretio, & ex causa onerosa, & nu. 32.
19 In quo Principis potestati in hoc adulari soleat.
20 An, & quando Princeps revocet officium alicui concessum.
21 Officialis officii venalis non potest privari officio, sed cogi ad vendendum vel ad exercendum per alium.
22 De differentia juris quæsiti, & quærendi etiam in beneficialibus.
23 Principis concessio transfert dominium, & possessionem etiam sine traditione.
24 Quid in officiis ante admissionem, an transferat officii præeminentias.
25 De distinctione seu theorica quando Princeps tollat vel revocet id quod concessit.
26 De officiis assequutis, an Princeps eas tollat, vel revocet.
27 De ratione dubitandi quod Papa sine causa non possit tollere beneficia de sui natura perpetua.
28 Contrarium verius, & quod Papa in hoc sit Dominus absolutus.
29 De rationibus hujus assumpti.
30 De revocationibus exemptionum, franchitiarum, tractarum, & similium.
31 An, & quando Princeps tollat privatis bona per eos possessa, distinguuntur plures casus.
32 De conclusione de qua nu. 5. & 18. super revocatione demanii, & de rationibus ut non possit.
33 Vasalli possunt se redimere, & habent jus prælationis adversus emptores.
34 Quod Princeps revocare possit bona per eum donata, seu alias gratuito concessa si extant, & de rationibus.
35 Quid ubi non extant, sed sunt consumpta, an revocet æquivalentiva ex bonis propriis.
36 An tollat bona propria privati sub pretextu quod sint illicitè quæsita, & an in hoc fietur ejus assertioni.
37 An & quando deneget vel diminuat in sorte, vel in fructibus jura cum se ipso vel Republica, puta loca montium, vel fiscalia, & similia jura.
38 An, & quando tollat bona privatorum pro confruendis arcibus, & mœnibus, seu alias pro causa publica.
39 Licitum an sit demoliri domos pro publico ornatu, & quomodo.
40 Quando demolitio ex causa publica sequatur sine prompta refectione pretii.
41 De potestate tollendi bona uni, & dandi alteri, præsertim militibus.
42 De materia text. in l. benè à Zenone.
43 De retractu coactivo ex causa ornatus, vel pro Ecclesiis.
44 De restitutione banniti in gratiam an censeatur facta ad bona & jura alteri quæsita.
45 Et quatenus censeatur ita facta, an obstet defectus potestatis tollendi jus tertii.
46 Quilibet sicus confiscat in proprio territorio.
47 An restitutio facta per bannientem operetur quoad bona extra ejus territorium.
48 An restitutio obstet tertio habenti causam ab ipso restituente.
49 De differentia inter restitutum ex mera gratia, & restitutum ex contractu, puta ex capitulationibus pacis.
50 De dispensatione seu habilitatione incapacis puta illegitimi, vel clerici, aut aliàs inhabilis in præjudicium tertii in successionibus in feudis, fideicommissis, & aliis antè, vel post factum casum.

51 Dispen-

51 Dispensatio bigamiæ vel matrimonio pro retentione pensionis an inducat novum onus Ecclesiæ.
52 De articulo, an legitimatio vel alia dispensatio retrotrahatur, & operetur quoad successiones, & jura tertio delata vel quæsita, referuntur opiniones hinc inde remissivè.
53 De distinctionibus quæ in hoc articulo tradi solent.
54 Quomodo ista quæstio decidenda sit, & de distinctione inter voluntatem, & potestatem.
55 Distinguuntur plures casus cadentes sub quæstione de qua num. 52.
56 De habilitatione clerici succedendi in feudis, & de ratione ob quam clerici sint hujus successionis incapaces.
57 De habilitatione forensium inhabilitatorum per statuta, & an hæc sint favorabilia vel odiosa.
58 An Princeps possit habilitare ad fideicommissariam successionem clericos exclusos per testatorem.
59 De potestate Principis derogandi fideicommissis aliisque ultimis voluntatibus.
60 De legitimatione bastardorum ad effectum successionis in fideicommisso, & cum retrotractione, & de eadem ad omnes alios effectus successionis.
61 Distinctio legitimorum, & illegitimorum provenit à jure positivo.
62 De potestate Principis aggravandi, vel componendi de delictis sine consensu vel remissione partis.

DISC. CXLVIII.

1 CUm Rex Catholicus Philippus IV. intuitu ingentium meritorum erga ejus Monarchiam Greg. XV. patrui, vel Cardinalis Ludovici Ludovisii germani fratris Plumbini, & Venusii Principis Nicolai Ludovisii, magis verò intuitu, ac in remunerationem meritorum, & servitiorum ejusdem, quæ penè inexplicabile est, quàm maxima essent, occasione præfertim revolutionum popularium Neapolitanæ Civitatis totiusque Regni, istum de anno 1649. inseudasset de Principatu Salernitano, illa verò Civitas acriter se opponeret in Regio Collaterali Consilio executioni, seu, ut ibi dicunt executoriationi Regiarum litterarum in forma privilegii desuper expeditarum, stante altero privilegio per Reges prædecessores, etiam ex causa onerosa, eidem Civitati ejusque annexis concesso, de illam non concedendo, sed perpetuò conservando sub immediata Regia jurisdictione, & gubernio, quod in eo Regno explicatur sub vocabulo *Demanii*, Prorex autem cum ejus Collaterali Consilio, supersedendo in dicta executione, Regem de hujusmodi oppositione certiorari voluerit, ac successivè habita secunda justione, denuò replicaverit, continuando in supersessoria, Hinc dicto Ludovisio concessionario id satis ægreferente, ac opinante magnum gravamen sibi inferri, magnamque injustitiam per dictam Collaterale Consilium administrari, talem opinationem etiam nimium conventibus, nedum aulicis adulatoribus, sed etiam pluribus hujus Romanæ Curiæ doctis, ac primariis Advocatis, & Prælatis, Me autem circa initia susceptæ Advocationis in Curia, ipsoque forte primo anno utpotè aliqualem majorem suæ materiæ notitiam habente, occasione praxis illorum Tribunalium in adolescentia, in contraria sententia existente, ac opinante quod in concursu privilegiorum partes executoris essent, supersedendo in executione, Principi replicare, eidemque contendentes remittere pro controversiæ decisione, & an unum vel alterum privilegium attendere vellet, Injunctum propterea mihi fuit ab eodem concessionario onus efformandi desuper discursum pro sua aliorumque instructione, ac informatione.

Quare injunctum onus assumendo, priusquam agere de puncto principali, An scilicèt Rex potuerit revocare demanium prædictum, atque non obstante privilegio præfatæ Civitati concesso, illam infeudare, Pro tollenda admiratione concepta de Collaterali, quod renueret parere Regiis mandati, dictasque litteras exequi, Dicendam id non debere videri novum neque exorbitans, Tùm ob illius Regni peculiarem praxim rationabiliter induc-
2 ctam, cum multa per Curiam Regis concedantur, quæ exequi non expediat ob aliquas circumstantias illi Curiæ ejusque officialibus non adeò benè notas, Unde propterea in eodem Regno prodiit lex registrata inter eius pragmaticas *sub tit. de privilegiis pragm.* 1. quod litteræ, & concessiones Regiæ infrà annum non executoriatæ, nullius roboris, & momenti remaneant, Quod etiam commune est alteri Regno Siciliæ ultrà, ut præsertim insinuatum habetur in Lucana *sub tit. de jurisdictione disc.* 92. de pluribus privilegiis Regiis concessis aliquibus militaribus Religionibus, nullam vim habentibus, eo quia in Regno executoriata non sint, & de qua executoriatione, & an illa sufficiat tacita, seu implicita deducta ab observantia habetur etiam actum in Neapolitana concursus creditorum *sub tit. de feudis disc.* 106.

Tùm etiam quia de ipso jure communi id statutum habemus, ut Magistratus, & officiales faciles esse non debeant ad exequendas Principis vel alterius Superioris Magistratus gratias, ac provisiones, & justiones, nbi comperiant esse exorbitantes, ac tertiò præjudiciales, sed su- 3
persedendo in executione debent replicare, atque Principem vel superiorem Magistratum, si est præsens, oretenùs, & si est absens in scriptis benè certiorari de motivis & causis provisionis executionem denegantibus, expectando secundam justionem, quandoque, ita subjecta materia suadente, iterùm replicando, expectare tertiam ad text. *in l. scripta, Cod. de precibus Imperatori offerendis leg. finali, Cod. si contrà jus vel utilitatem publicam, §. deindè auth. de mandatis Principum, §. hoc verò auth. ut nulli judicum, & in Novella 152. Justiniani*, Ac etiam in jure canonico *in cap. si quando de rescriptis*, ex quibus, & aliis juribus concordantibus DD. illam desumunt conclusionem ut post alios ab eis allegatos Oldrad. *de rescriptis tit. de litteris Principum prælud.* 6. *numer.* 88. Thes. jun. *lib.* 1. *quæst. forens.* 4. Apont. *decis.* 23. Galeott. *respons. fiscal.* 20. *numer.* 36. & 37. Vapyc. Latr. *decis.* 190. *numer.* 33. Rugger. *cons.* 24 *numer.* 10. ubi *numer.* 13. refert Cepollam, & alios invehentes contra Prælatos nimium faciles ad exequenda mandata Papæ eique non replicantes; Quod ubi præsertim agitur de Principe in alio longè remoto 4
Principatu residente, magnam habet rationem, quia cum illi Consiliarii, & Officiales non adeò diffinctas habeant notitias morum regionis, aliarumque circumstantiarum, de facili decipi possunt, atque induci ad ea, quæ meliùs informati omninò denegarent; Ideòque dicebam præfatam renuentiam non debere videri adeò exorbitantem, quodque non in Curia Neapolitana, sed in illa Matriti principaliter insistendum esset pro concessionis effectuatione, ut eventus docuit, dum in Civitate ibi ejus jura deducente, concessio evanuit, ut in plerisque aliis similibus casibus frequens praxis docuit, infra infinuandis.

Quatenus verò pertinet ad punctum principalem potestatis Regis revocandi demanium, & concedendi in feudum Civitates, & loca, non obstante privilegio eis concesso de non infeudando, sed de retinendo in demanio, hoc est sub immediata ipsius Regis jurisdictione, & gubernio, Pro affirmativa adest magistralis traditio Isernie 5
in cap. 1. §. similiter de Capitaneo, qui Curiam vendit numer. 27. *& in leg. Imperialem, §. Nec Dominus numer.* 48. *& 49. de prohibita feudi alienatione* per Feder. ubi quod Rex non obstante promissione facta subditis de tenendo eos in demanio, & aliis non concedendo, publica causa ità exigente, revocare potest privilegium, eosque concedere alicui strenuò, & benemerito militi &c. & per quam Isernie auctoritatem, quæ in Regno maxima est, ac sequaces, ita habetur in specie apud Capyc. *decis.* 166. quæ reputatur in materia magistralis; Et in individuo concessionis ejusdem Civitatis Salerni factæ cuidam Grimaldo cum revocatione privilegii Apont. *cons.* 70. *lib.* 1. *numer.* 1. *numer.* 35. *cum sequent.* Et de alia consimili concessione facta Principi Ostiliani de Civitatibus Bironti, & Vigilarum, in recompensam Sablonetæ, idem Apont. de more magistraliter *cons.* 15. *lib.* 2. Et de concessione casalis Marcianesi intra districtum Capuanæ Civitatis Anna senior *allegat.* 50. *numer.* 1. *cum sequent.* ubi *numer.* 4. illam expendit rationem, quod quando Rex concedit alicui Civitati vel loco privilegium demanii, non abdicat à se dominium, neque illud in ipsum concessionarium trans- 6
fert, sed pro retinet, & consequenter præclusa sibi esse non debet facultas disponendi, & prosequitur latius *allegat.* 69. Et generaliter de hujusmodi facultate revocandi demanium, & concedendi, publica causa ita suadente, Ci- 7
vitates, & loca hujusmodi privilegiis non obstantibus, quamvis illa pretio mediante, & ex causa onerosa concessa essent, remanente solùm inspectione, an reficiendum esset necne id quod receptum est, plenissimè per modum consultationis generalis, deducendo quantum in materia

deduci

deduci poteſt Galeot. *reſponſ. fiſcal.* 23. ubi nimium elaborate expenduntur plures caſus ſeu ſimiles præſenti controverſiæ, quos ſuo more collectivo refert etiam Riccius *collectan.* 3370. Et de rationibus, quæ hincinde in hac materia habentur, ac de motivis pro una vel altera parte facientibus habetur plenè actum apud Tappiam *in deciſ.* 5. *ſuprem. Conſilii Italiæ*, ubi de conceſſione Civite Ducalis, & apud Capyc. Latr. *deciſ.* 199. ubi de conceſſione *Guardiæ complicari* habentis idem privilegium, cum ſimilibus.

Quamvis autem omnes præmiſſas auctoritates deducerem pro materiæ notitia, ac aliorum ut ſuprà informatione, inſinuando præſertim propoſitionem deductam per
8 Apont. utroque loco ſuprà citato, & Galeot. *d. reſponſ.* 23. *in princip.* ac frequenter per Fiſcales decantari ſolitam, ſacrilegii ſcilicèt ſpeciem eſſe de Principis poteſtate dubitare; Obſervabam tamen, quod ſpectato effectu, nimium
9 rari erant caſus, in quibus hujuſmodi conceſſiones, ac reſpectivè demanii revocationes effectum ſortirè eſſent, frequentiores verò eſſent illi, in quibus neglecta ſecunda conceſſione, firma remanſerint demanii privilegia, ut præſertim obſervabam docere praxim utriuſque caſus, de quibus agit Apont. *d. conſ.* 70. *lib.* 1. & *conſil.* 15. *lib.* 2. nam dictæ Civitates Salerni, Bitunti, & Vigiliarum de facto continuant in demanio. Et quamvis contra dictam Civitatem Salerni deciſum eſſe de anno 1573. teſtetur Anna *dicta alleg.* 50. *in principio*, cujus verba regiſtrantur apud Tappiam *dicta deciſ.* 5. *num.* 83. adhuc tamen effectus fuit diverſus, unde propterea ſemper edocemur quantum conſulentium auctoritati deferendum ſit, & fortè idem ſequutum fuit in caſu Marcianenſii, de quo agit Anna *d. alleg.* 50. & 69.

Et in caſu diſputato apud Tappiam *dicta deciſ.* 5. eventus etiam fuit pro conſervando privilegio demanii; Prout in caſu diſputato apud Capyc. Latr. *deciſ.* 199. ob votorum nimam diſcrepantiam capi non potuit reſolutio, quod demanii durationem cauſavit; Atque Ego adducebam exempla Civitatis Ariani infeudatæ Duci Bovini, Civitatis Theatinæ infeudatæ Principi Sancti Boni, ſeu D. Ferdinando Caracciolo, caſalium Cuſentiæ conceſſorum M. Duci Etruriæ, cum ſimilibus, quoniam conceſſiones effectum fortitæ non ſunt; E converſò aliquæ effectum habuerunt, ut fuerunt conceſſio Civitatis Amalphitanæ ſtrenuò ac celebri militi Octavio Piccolomineo, de cujus ſucceſſione in hoc feudo habetur in Amalphitana *ſub tit. de feudis diſc.* 18. illa Oppidi Molæ in provincia Barii Michaeli Vaez, illa Oſtunii, cujus mentionem facit de Marin. ad Reverter. *deciſ.* 22. *num.* 3.

Hinc proindè edocemur in hac materia, certam ac determinatam regulam tradi non poſſe, ſed totum pende-
10 re ex temporum, aliarumque contingentiarum opportunitate, non agitur enim cum privato per judicem præciſè cogendo, ſed cum ſupremo Principe, cui nemo dicere poteſt, cur ita facis, & qui neminem habet, qui cogat ad retractandam, quæ retractare nolit, ideòque eſt quæſtio voluntatis, nunquam recipiens uniformem determinationem.

Licèt enim, ut patet ex collectis per Gabriel. *ſub tit. de jure tertio quæſito non tollen. concluſ.* 1. *cum pluribus ſequent.* Gomel. *ad regulam Cancellariæ de jure tertio quæſito*
11 *proœmio*, Tappia *dicta deciſ.* 5. Galeot. *dict. reſponſ.* 23. Capyc. Latr. *conſult.* 38. & 47. & *deciſ.* 188. & 199. de Marin. in addit. ad Reverter. *deciſ.* 54. 183. 184. 409. & 554. Fagnan. *in cap. conſultationibus de clerico ægrotante*, Adden. *ad deciſ.* 2. *part.* 3. *recent.* & 666. *part.* 4. *tom.* 3. DD. nimium ſe involvant in hac materia poteſtatis Principis, Aliquibus illam ſimpliciter negantibus in jis quæ tangunt jus tertii, quaſi quod ſit lædere jus naturæ vel gentium, cui Princeps diſpenſare non poteſt, Aliis verò diſtinguentibus inter poteſtatem ordinariam, & abſolutam, ſive an dicat facere de plenitudine poteſtatis necne Ac aliis diſtinguentibus, an concurrat necne juſta cauſa publicæ neceſſitatis vel utilitatis, cum ſimilibus, quæ ſcribentes unum alterum tranſcribendo excogitare curarunt juxtà opportunitatem, ad quam ſcribere eis dedit occaſio; Attamen quicquid ſit de foro interno, de quo forenſium non eſt agere, & ad quem in effectu, agnoſcendo difficultatem, ſe reſtringit Fagnan. *loco citato*, Quoad ea quæ pertinent ad forum externum, hujuſmodi quæſtiones, ac diſtinctiones ſuper poſitivo defectu poteſtatis, quando voluntas eſt contrarium, mihi videtur quod contineant leguleias ſimplicitates, quoniam diſtinctio inter poteſtatem ordinariam, & ſupremam, & an fiat de plenitudine necne, remanere videtur hodie idealis, cum paſſim in hujuſmodi infeudationibus vel ſimilibus conceſſionibus revocatoriis, quaſi de ſtylo, & conſueto formu-
12 lario adici ſoleant adeò per antiquiores magnificatæ clauſulæ *ex certa ſcientia & de plenitudine poteſtatis &c.* Prout, an adſit necne juſta cauſa, non ab alterius judicio pendet, quàm ab illo ejuſdem Principis, quo aſſerente id facere ex juſtis caufis ejus animum moventibus, atque in hac aſſertione, & voluntate preſeverante, nemo adeſt qui eum convincat de mendacio, & ſic de ſimilibus.

Eſt benè verum, quod prædictæ diſtinctiones, fortius verò aliæ, de quibus infrà, inter gratuitas, & onerоſas conceſſiones, ac inter grave ſeu leve præjudicium in fama vel bonis exinde reſultans, cum aliis per DD. in
13 propoſito conſiderari ſolitis, magni momenti ſunt, Tum ad effectum fori interni, in quo Princeps quamtumvis ſupremus, jure cujuſcumque privati ſubditi regulandus Deum habet ſuperiorem, propriamque conſcientiam, quæ ipſum judicet; Tùm etiam, ut in iis caſibus in quibus de jure dignoſcitur adeſſe defectum poteſtatis, id deſervìat ad probandum juſtum motivum ipſimet Principi revocandi ea, quæ vel ad importunas preces, vel ad minùs veras ſuggeſtiones, vel calore iracundiæ, ſeu amoris ardore præter juſtitiam geſſerit; Sive ut juſtè, & rationabiliter coram ſucceſſorem eadem retractatio petatur, ideòque iſta dicatur impotentia interpretativa reſultans ex vi directiva magis quam coactiva, cum data ſuprema poteſtate abſque actuali recognitione Superioris, nemo adſit, qui coactivam exercere valeat, dum coram eodem ejuſque Magiſtratibus de his agendum eſt.

Et quamvis plerique aliam adhibeant diſtinctionem inter Principes omninò ſupremos, ac omninò independentes, nullum habentes ſuperiorem niſi Deum, ut de jure
14 DD. exemplificare ſolent in Papa, & in Imperatore, & de facto in illis Regibus, qui prætendunt ex legitima præſcriptione omnimodam exemptionem ac independentiam ab Imperatore acquiſiiſſe, aliumque pariter non cognoſcere ſuperiorem niſi Deum, ut de Regibus Hiſpaniarum, Galliarum, & ſimilibus plures exemplificant ex collectis per noſtrum eruditum Regnicolam Borell. *in tract. de præſtantia Regis Catholici cap.* 47. ſecus autem, ubi agitur de Principibus, qui licèt habeant ſupremum Imperium, ac Regalia majora cum poteſtate condendi, & reſtocandi leges, ab alio tamen dependentiam habent, eumque in ſuperiorem recognoſcunt, ſaltem cum illo altiſſimo dominio, & majori ſuperioritate, quæ vulgò *ſovranità* nuncupatur, quia nempè ab ipſo Regnum vel Principatum in feudum vel ex alio titulo recognoſcant, quaſi quod hoc ſit de Regalibus majoribus nonniſi omninò ſupremò competentibus. Nihilominùs iſta diſtinctio remanere videtur hodie congruum pabulum Scholaſticorum, & Academicorum pro acuendis ingeniis, de facto autem in foro fabulæ ſpeciem habere, cum hujuſmodi Principes, quos abſolutos vocamus, quamvis feudatarii
15 Papæ, vel Imperatoris, excepta dicta majori ſuperioritate continente quid habituale, ſeu intellectuale, cum ferè nulla vel ſatis modica actualitate, niſi ea quamvis bellica præbeat, atque extra cauſam ipſius feudi, ejuſque devolutionis, prætendant ſe Monarcas cum poteſtate faciendi in proprio Principatu omnia ea quæ facit Imperator in Imperio, quod intelligitur in univerſum quoad ipſum jus feudi non autem quoad concernentia regimen, imperium, juriſdictionem, & Regalia ut plenè, ac elaboratè multis collectis probat doctus I. C. Bellon. jun. *conſ.* 14. *per totum*, & reaſſumit *in ejus tractatu de jure accreſcendi cap.* 6. *numer.* 42. *cum ſeq.* & *cap.* 7. *numer.* 146. *cum ſequent.* Unde de facili tranſcribi poteſt magnus allegationum cumulus, atque ita docet praxis de facto.

Unde propterea in plerisque cauſis à me diſputatis, in quibus cadebat iſta quæſtio, an hujuſmodi Principes tollere poſſent jus tertii, præſertim in Mutinen. feudi, & in Mantuana feudi *ſub tit. de feudis diſc.* 9. & 10. occaſione quæſtionis, an Princeps diſpenſare poſſit, ut feudum antiquum pacti, & providentiæ, in quo omnes agnati jus quæſitum habere dicuntur, erigi poſſit in primogenitu-
16 tam, per quam dicto jure tertio quæſito derogatur, vel econtrà, aliis hujuſmodi poteſtatis defectum excitantibus ego ſemper illum negligere conſuevi, ubi præſertim in ejuſdem Principis Curiis, & Tribunalibus de actus validitate, & efficacia diſputari contingeret; Unoque caſu quandoque hujuſmodi defectum in foro deducero conſuevi,

atque

atque à ſapientibus viris deductum vidi, quando ſcilicèt devoluto feudo, atque ceſſato Principatu, de geſtis illius Principis diſputari occaſio dederit coram Domino directo, ut ſequutum fuit in proviſionibus, & decretis Ducum Ferrariæ, & Urbini coram Papa, & in ejus Curia poſt jam ſequutam devolutionem, ac ceſſatum Principatum.

Quatenus ergo pertinet ad præfatum poteſtatis defectum interpretativum, ut ſcilicèt juſtum motivum præbere debeat eidem Principi vel ſucceſſori retractandi ea,
17 quæ geſta ſunt ex regula textus *in l. digna vox*, *Cod. de legibus cum concord.* ut Princeps quamvis legibus ſit ſolutus, ſecundum leges tamen vivere debeat, in ſpecialibus terminis noſtris revocationis demanii. Vera diſtinctio videtur, an id ex mera gratia, & privilegio Civitatibus, & locis conceſſum ſit, vel ex cauſa onerоſa, & correſpectiva, accepto pretio, & tanquam per ſpeciem contractus, ut primo caſu revocatio ſit ſubſtentabilis, cùm ita Princeps tollere ſolum dicatur id quod eſt ſuum, & conſequenter revocando liberalitatem, non dicatur lædere juſtitiam, & jus naturæ vel gentium. Secus autem in alio caſu, quoniam Princeps magis, quàm privatus ligatus videtur ad obſervandum pacta, & contractus, ſervandamque juſtitiam, ac datam fidem; Cùm enim ejus præcipuæ partes conſiſtant curàndi, & invigilandi, quod ejus ſubditi iſtas virtutes colant, & ſervent, hinc proindè ipſe debet in eiſdem ſervandis eſſe illis exemplar, ut advertunt mox allegati; Et præſertim in terminis revocandi demanium conceſſum ex cauſa onerоſa, quia
18 nempè feudo alteri ex titulo venditionis pretio mediante conceſſo ipſi vaſalli ſe redemerint, ut fieri non poſſit, plures colligit de Marin. in addit. *ad dicta deciſ.* Revert. 409. *num.* 3. *cum ſequent.* & non negat doctus fiſcalis Galeotta *dicta reſponſ.* 23. ubi admittit, quod neque de juſtitia rectè procedere videtur ratione claudicationis, quia ſi rerum pretia diminuta fuiſſent, ipſæ Communitates jacturam ſentirent, ideòque juſtum non eſt, quod in caſu augmenti cogantur recipere antiquum pretium, cujus etiam reſtitutio rarò vel unquam practicatur, quoniam fiſcales Principi adulantes, ſubſtinere ſolent propoſitionem ut Princeps ex cauſa publicæ neceſſitatis vel utilitatis uti poſſit rebus alienis cum obligatione reintegrandi de valo-
19 re, quando commoditas præbuerit ad terminos text. *in l. Lucius Titius*, *ff. de evict.* atque cum hoc pretextu, conſtituendo ipſas Civitates creditrices, iſtæ de facto remanent ſine pecuniis, & ſine libertate; Et his ſtantibus concludebam, certum ac determinatum judicium deſuper tradi non poſſe. Tum quia eſt quæſtio magis voluntatis ut ſupra, Tum etiam, quia oportebat prius recognoſcere privilegia conceſſa dictæ Civitati ad effectum inſpiciendi, an eſſent ex gratia, vel ex titulo onerоſo, & correſpectivo, & hæc fuit mea ſententia cui conformis extitit rel eventus.

Occaſione autem plurium contingentiarum, ſæpius, in forma tamen magis extrajudiciali, & per modum conſilii, quàm in judicio, diſputavi de hac materia poteſtatis tollendi jus tertii, præſertim circa officia, & beneficia
20 aliaque ſimilia jura. Et quatenùs pertinet ad officia dicebam, quod aut agitur de officiis venalibus, quæ Princeps pretio mediante per ſpeciem contractus correſpectivi potiùs quàm per viam gratiæ alteri concedit, ut ſunt ſatis frequentia officia Romanæ Curiæ, de quibus eorumque ſpeciebus plenè ſupra in Neapolitana *diſc.* 2. Et tunc ut advertitur etiam ſupra in Romana officia de Vaiis *diſc.* 14. hæc poteſtas non intrat niſi in illis caſibus, in quibus de jure communi, vel municipali ita ſtatutum ſit, vel quod officii qualitas, & natura ita exigat, cum tunc inter Principem vendentem, ac officialem acquirentem ſub tali lege quaſi contractus initus videtur, unde contingente caſu amiſſionis officii, non ex voluntate, & facto Principis concedentis, ſed ex contractu ſeu purificatione implicitæ conditionis id ſequi dicitur, ſecus autem ubi dicta circumſtantia ceſſante ex facto voluntario concedentis id ſequeretur, quoniam eſſet violare jus naturæ, vel gentium, ſeu fidem, quæ inter contrahentes ſervanda eſt, etiamſi unus eorum ſit Princeps, qui contractus jure privati cenſetur, ex collectis per Capyc. Latr. *d. deciſ.* 188. de Marin. in addit. ad dictam Reverter. *deciſ.* 54. *numer.* 5. & 409. *numer.* 3. *cum ſequent.*, & in terminis officiorum Reverter. *deciſ.* 554. cum aliis ſupra *dicti diſc.* 14. Ubi quod in caſu delicti ſeu inhabilitatis, po-
21 teſt quidem Princeps privare talem officialem exercitio, illum cogendo ad deputandum ſubſtitutum ab ipſomet Principe, vel ejus Magiſtratibus nominandum, vel approbandum, ſive ad vendendum officium, ut advertit Apont. *de poteſt. Proreg. tit. de electi. officialium* §. 1. *numer.* 1. & 3. non autem ad tollendam proprietatem ſine reſtitutione acceptæ pecuniæ, quoniam eſſet locupletari de alieno.

Aut verò agitur de aliis officiis, quæ ad juſtitiam adminiſtrandam, aliaque munera exercenda gratis à Principe conceduntur, & tunc, Aut res adhuc eſt integra, quia nempè proviſus officii poſſeſſionem, vel adminiſtrationem adhuc non ſuſceperit, itaut revocatio gravem in-
22 juriam, ſeu famæ præjudicium non cauſet, & plana videtur facultas revocandi, cùm agi dicatur de jure quærendo magis quàm quæſito, & quia reintegra ad Principis notitiam devenire poſſunt illæ circumſtantiæ, quibus prius habitis proviſionem non dediſſet, ut frequens praxis docet tam in officiis, quàm etiam in beneficiis, ob notabilem differentiam inter jus quærendum, & jus quæſitum, unde propterea in materia beneficiali habemus receptam diſtinctionem, de qua in Calaguritana beneficiorum de Bilbao coram Bichio *deciſ.* 25. & 29. poſt Zuſſum *de legitim. proceſſ.* & in eadem in ſua materia *ſub tit. de Beneficiis*, ac etiam in propoſito præeminentiarum in Fanen. admiſſionis ad Conſilium *ſub tit. de præeminentiis diſc.* 38. quod ad effectum privandi jure quæſito ex cauſa delicti vel infamiæ requiritur plena, & concludens probatio, ad effectum verò repelendi ab aſſequutione, & in ordine ad jus quærendum, ſufficit ſola inquiſitio, vel diffamatio etiam de facto, etiamſi prodierit ſententia abſolutoria ex defectu probationum, itaut non ſit poſitivè declarativa, ſeu canonizatoria innocentiæ.

Et licèt ubi Princeps jam contulit officium, ita videntur agi de jure quæſito ex regula, quod Principis conceſſio transfert dominium, & poſſeſſionem ipſo jure etiam
23 ſine apprehenſione ex deductis per Gabr. *de empt. & vendit. concluſ.* 2. *numer.* 39. Rovit. *deciſ.* 82. *numer.* 5. Rota *deciſ.* 664. *numer.* 18. *part.* 2. *recent.* & *deciſ.* 81. *numer.* 6. *part.* 5. Attamen in officiis annexam habentibus adminiſtrationem juſtitiæ, ſeu alterius muneris, donec ſequatur adeptio poſſeſſionis cum præſtatione juramenti, aliiſque ſolemnitatibus præcedere debentibus, dici non poteſt jus formaliter quæſitum, ut habetur in Romana Indulti *ſub tit. de Præeminentiis diſc.* 28. occaſione diſputandi, an exemptiones, & prærogativæ conceſſæ Auditoribus Rotæ, competant illi, qui ad dictum officium per motum proprium Pontificium jam aſſumptus eſt, ſed antequam ſedeat in Rota ad Epiſcopatum, vel aliud officium aſſumitur; Ideòque rectè intrare videtur diſtinctio, quæ reputatur magiſtralis, Baldi, & Caſtrenſis, quos cætris collectis referunt Rovit. ſuper pragmaticis *in rubr. de revocat. gratiarum numer.* 22. Cancer. *lib.* 3. *var. cap.* 31. *numer.* 48. de Marin. *lib.* 2. *reſolut.* 46. latè Galeot. *dicta reſponſo fiſcal.* 23. & 27. Capyc. Latr. *dicta deciſ.* 188. & cæteri de quibus ſupra, quod ſcilicèt ubi agitur de conceſſione, quæ remanet in terminis gratiæ, & privilegii, itaut non participet de contractu ex cauſa correſpectiva, neque res conceſſa commixta eſt cum bonis, & juribus conceſſionarii, qui per revocationem pauperior effici, ſeu aliàs ejus ſtatum deteriorare non dicatur, & tunc de plano intrat dicta poteſtas, per quam non tollitur alienum, ſed reintegra reaſſumitur ſuum; Quod etiam pariter de plano procedit in illis officiis, quæ de ſui natura ſunt manualia, & abſque certi temporis præfinitione ad natum amovibilia, cum juxtà ea, quæ habemus in beneficiis, & capellaniis manualibus, cuilibet inferiori Prælato vel officiali, quinimò cullibet privato hujuſmodi poteſtas competat ut in ſua materia *ſub tit. de benef.*

Aut verò agitur de officiis jam de facto aſſequutis, & poſſeſſis, & quæ ex eorum natura, vel ex conſuetudine ſunt perpetua, ſive etiam temporalia, cum certi tamen temporis præfinitione, puta quia per biennium vel triennium ſit eorum connaturalis duratio, juxtà caſum diſputatum apud Capyc. Latr. *conſult.* 47. Et tunc ob injuriam gravem, quæ amoto reſultat, præſertim grave præjudicium famæ, nimis circumſpectè procedendum eſſe advertit Aponte *de poteſtate Proreg. dicto tit. de elect. officialium in principio nu.* 5. dictamque poteſtatem cæteris collectis plenè negant Fagnan. *in dicto cap. conſultationibus de clerico ægrotante*, Maſtrill. *de magiſtrat. lib.* 1. *cap.* 27. *num.* 16. *cum ſeq.* Fregoſ. *de Republica part.* 1. *lib.* 3. *diſput.* 5. *num.* 42. *cum ſeq.* Larrea *deciſ.* 2. Capyc. Latr. *d. conſult.* 47.

Quod

Quod tamen ut suprà reciplendum, est, Vel in ordine ad Præsidem provinciæ, seu majorem Magistratum hanc supremam potestatem exercere volentem pro justo recursu ad Principem, qualis est casus, de quo agit Capyc. Latr. *dicta consult. 47.* & de quo juxtà mores patrios agere intendit Mastrill. *loco citato*. Vel ad effectum illius deficientis potestatis, quæ percutiat forum internum, sive ut defectus potestatis justum præbeat motivum ipsimet Principi vel successori retractandi id quod gestum est, ad quod in substantia se restringit Fagnan. agnoscens in foro subsistentabilem non esse in supremo Pontifice non habente alium Superiorem, qui corrigat, defectum positivum potestatis quando voluntas perseveret.

Quo verò ad beneficia ecclesiastica circa quæ dubium
27 istius potestatis destruendi seu revocandi ea quæ sint de sui natura perpetua, non autem manualia, in alio non cadit quàm in Papa; Quidquid sit quoad forum internum, super quo nimium se involvunt Theologi, cum quibus transire solent aliqui Canonistæ ex collectis per Fagnan. *in d. cap. consultationibus numer. 24. & sequent.* quasi quod inter Pontificem collatorem nomine Ecclesiæ, & ipsum provisum iniri dicatur quidam quasi contractus correspectivus, unde propterea concessio non remaneat in simplicibus terminis gratiæ, & privilegii; Ac etiam quia Theologi credunt Papam in beneficialibus esse administratorem seu distributorem, non autem dominum, Attamen quatenus pertinet ad forum externum, omninò verior, re-
28 ceptaque sententia est canonistarum, Papam esse in beneficialibus absolutum dominum, atque Beneficia, ubi præsertim non intercedit formale matrimonium spirituale, etiam sine causa tollere seu revocare posse, ut post Gemin. *in cap. si gratiosæ de rescriptis in sexto*, Felin. Dec. & alii *in cap. qui in Ecclesiarum de constitut.* Gomes. *in reg. de jure quæsito non tollen. q. 1.* Gabr. *eodem tit. conclus. 1. numer. 9.* & cæteri latè collecti per additionatorem *ad decis. 2. part. 3. recent. numer. 215. cum seqnen.* atque ita firmatum fuit per Rotam antiquam apud Mohed. *decis. 4. de restitut. spoliatorum*, quæ reputatur in materia magistralis, & dictum etiam fuit apud Seraph. *decis. 997. numer. 7.* atque moderno tempore in quadam gravissima causa ita quoque respondit eadem Rota desuper consulta per Alexandrum VII. quamvis decisio desuper edita non sit.

Cujus causæ occasione ego ponderabam, quod ultrà dictas auctoritates Canonistarum, & Rotæ, discurrendo etiam per rationes, ita quoque omninò dicendum veniat,
29 quoniam Beneficia esse perpetua vel manualia, illæque distinctiones, quas in materia beneficiali habemus inter Beneficia sæcularia, & regularia, ut illa sint perpetua, ista verò manualia, sive in ipsismet sæcularibus; quod alia sint perpetua, & alia manualia, non provenit à jure divino vel naturæ, sed à solo jure positivo canonico, & sic ab eadem potestate Papæ, in quo propterea non videtur quomodo denegari debeat facultas revocandi id quod ex sua potestate ita statutum est; Et clarius, quia Beneficia præsertim majora, & in quibus hujusmodi quæstio cadere solet, in sui origine erant Monasteria Regularium de sui natura manualia, quæ deinde per eundem Pontificem in forma seu natura Beneficiorum sæcularium pro conservando cum decenti decore ordinem Ecclesiasticum præsertim majorem, clericis sæcularibus conferri consueverunt; Igitur sicuti neganda non est Papæ potestas in privando Regulares dictis Monasteriis Beneficiis de sui natura, & origine regularibus, & manualibus, illaque conferendi ad formam sæcularium clericis sæcularibus, ita nulla ratio urgere videtur, cur licitum esse non debeat, illa in toto vel in parte ad priorem naturam reducere; Rationes autem injuriæ, vel gravis præjudicii quæ exindè resultant in contrarium ponderari solitæ, efficaces quidem videntur ad motivum, ut nimium circumspectè in hoc procedendum sit, sive quod idem vel successor facilis exindè reddatur ad reintegrationem, non autem ad inducendum defectum positivum potestatis.

Eodemque jure regulandæ videntur illæ concessiones, quæ remanent in terminis gratiæ, & privilegii, ac de
30 juribus ipsius Principis, quæ de facto cum bonis nostris incorporari non dicuntur, juxtà dictam distinctionem Baldi, & Castrensis, ut sunt præsertim concessiones exemptionum, & franchitiarum, vel similium jurium, cùm Princeps ita tollat quod est suum, potissimè verò, ubi justa, & probabilis causa revocandi intercedat, juxtà terminos textus *in cap. nuper, & cap. suggestum de decimis*; Sive quia quandoque contingat usum gratiæ, & privilegii Reipublicæ præjudicialem esse, ut contingere solet in privilegiis, quæ conceduntur super tractis, seu extractionibus mercium, ex ils quæ habentur in his terminis revocationis tractarum apud Reverter. *decis. 425.* ubi de Marin. in addit. & de eadem materia non admittendi usum concessionis tractarum ex justa causa habetur supra in Ferrarien. *disc. 133.*

Ubi verò agitur de tollendo bona cum nostro patrimonio jam commixta seu incorporata, itaut eorum privatio positivam depauperationem, seu diminutionem patrimo- 31
nii causet; Cùm scribentes in hoc se involvere videantur, plures casus inter se diversos insimul confundendo, idcircò occasione discurrendi in congressu de materia in quadam gravissima causa dicebam plures casus distinguendos esse; Quorum primus est jam dictus revocationis demanii, per quam datur quandoque casus, ut bona, & jura per Communitates jure privato possessa tollantur, & tunc, ut suprà distinguendo dictum fuit, quoties non agitur de concessione demanii per viam puræ gratiæ, & privilegii, sed potiùs per viam contractus ex causa onerosa, 32
& correspectiva, quia nempè Rege ipsam Civitatem, vel locum alteri vendente, Communitas jure illius prælationis, quæ tanquam per speciem protomiseos vasallis, seu Communitati competit, non quidem de jure, ut benè advertitur per Reverter. *decis. 22.* sed ex quodam recepto usu, ut per Camill. de Medicis *cons. 164.* Capobl. *de Baron. tom. 1. pag. 8. part. 3. numer. 153.* de Marin. ad Re- 33
verter. *dicta decis. 22.* Capyc. Latr. *decis. 174. numer. 64.* se redemerit mediante solutione pretii restitui novo emptori; Sive quod imminente venditione, illam præveniendo se composuerit cum Regia Curia, solvendo illud pretium, quod ab aliis inveniri posset, ut fecerunt penè omnes illæ Civitates, vel Oppida quæ nunc reperiuntur in statu demanii; Et tunc etiam restituendo pretium, videtur justiciam lædi, atque intrare illum interpretativum seu directivum defectum potestatis suprà explicatum, multò magis quando neque pretium restituitur.

Et licèt fiscales, Regii, vel Regis vices gerentibus adulando, duas in ore habere soleant propositiones. Unam, ut hic defectus potestatis procedat, quando nulla causa publicæ necessitatis, vel utilitatis concurrant, secus autem ista accedente; Et alteram, quod cum jurisdictio non acquiratur ipsi Communitati, sed remaneat penes ipsum Regem, ita iste concedit, quod est suum, quodque Communitati sufficere debet, quod ei non tollantur bona ac redditus feudi, & cum hac distinctione frequenter practicari consuevit hujus contractus violatio, vendendo scilicèt solam jurisdictionem, solumque imperium, seu jus baronale, quasi quod ita intret ratio ponderata per Ann. *d. alleg. 50. num. 4.*

Attamen ut raque ratio, fiscalium sensui, & utilitati, non autem justitiæ adaptari videtur. Quatenus enim pertinet ad primam, quando Regis vel Reipublicæ necessitas, vel magna utilitas urget, illi consulere debent omnes subditi æqualiter per æs, & libram, non autem unus vel aliqui tantùm ad totum onus gravari, Assinstar eorum quæ in proposito juris prohibendi furnos, & molendina habentur suprà in Cornet. *hoc tit. disc. 144.* cum similibus. Ideòque non debent una vel aliquæ Civitate demaniales tantùm ita suo jure fuisque bonis privari, ut occurratur necessitatibus, quibus totum Regnum seu tota Respublica occurrere debet; Et quoad alteram, quamvis jurisdictio, & imperium non sint penes ipsos vasallos, eorumque Communitatem, sed remaneant penes ipsum Regem, attamen id provenit ratione incompatibilitatis, quia non possunt vasalli esse ipsorummet domini. Non inde tamen sequitur, quod Rex qui habet ex dicta ratione hujusmodi jurisdictionis, & imperii dominium, de illo liberam habeat dispositionem, dum illud ex causa correspectiva tanquam per speciem depositi seu precarii ex dicta ratione incompatibilitatis habere dicitur sub contractu, & lege non disponendi. Adinstar patientis servitutem in proprio fundo ad favorem alterius, qui per sepsum vel etiam per alios talem servitutem exercere possit, quoniam si dominus fundi servientis pretio mediante dictam servitutem redimet, solvendo integrum ejus valorem, concedendo tamen illi qui servitutem habebat, ut adhuc ejusdem fundi servientis quamdam protectionem & administrationem habeat, quoniam licet penes redimentem, ratione incompatibilitatis non remaneat ipsa servitus, non per hoc tamen illa remanere dicitur penes dominum fundi dominantis, ita, & taliter quod aliis

ejus

ejus usum concedere possit, quoniam in contractum deducta est libertas quæ pro observantia fidei manutenenda est.

Alter casus est, ubi Princeps tollit bona per ipsummet donata vel concessa adhuc extantia in specie, vel in equipollenti, quia nempè pretium extet, seu in alios effectus conversum sit. Et tunc, ut in dicta gravi causa dicebam,
34 pro revocandi potestate probabilius respondendum videtur, quoniam irrevocabilitas donationis, vel concessionis inter vivos pcovenit à mero jure positivo inducente distinctionem inter donationem inter vivos, & causa mortis, ut ista sit revocabilis, illa non, cui juri positivo Princeps derogare potest, dum solùm tollit id, quod est suum, non autem id quod ex propria providentia quis sibi comparavit, juxtà communem distinctionem traditam ad intellectum textus *in l. assiduis, Cod. qui potior. in pign.* cum concord. collectis per adden. *ad decis. 666. part. 4. recent. num. 3.* Fortius autem, ubi, ut in dicta gravi causa verificabatur, mutaretur rerum status, atque cessaret causa donationis, sive justum indignationis ac revocationis motivum concurreret; Si enim etiam inter privatos in jure habemus, quod ex cessante causa seu implemento, aut ex ingratitudine, donatio quamvis de sui natura irrevocabilis, resolvitur vel revocatur ad text. *in l. fin. Cod. de revoc. donat. & l. prima C. de donat. quæ sub modo cum concord.* Sive etiam resolvitur ob immutatum rerum statum, quia nempe donator filios suscipiat juxta terminos textus *in l. si unquam C. de revoc. donat.* Aut quod exeat à Religione, cujus ingressus intuitu donationem fecerit juxta unam opinionem, de qua in sua materia *sub tit. de renunciationibus* cum similibus. Multò magis id concedendum est in Principe, qui vel derogare potest dicto juri positivo, ex quo irrevocabilitas resultat, vel declarare talem fuisse ejus intentionem, cum in hoc consistere videatur Principis peculiare privilegium, ut non teneatur extrinseeus justificare causam talis declarationis, quæ in casu dubio etiam privatis conceditur juxta firmata apud Otthob. *decis. 119. num. 8. & 195. num. 18.* Romana donationis scutorum 30. millium 9. Aprilis 1660. & 21. Junii 1661. coram Albergato impress. post Bonden. *dec. 77. & 90.* & plurics in sua materia *sub tit. de donation.* ideòque ubi ipsa bona donata vel concessa in specie vel in æquipollenti extant, casus videtur planus, ut in dicta gravi causa verificabatur, quod pecuniæ per Principem elargitæ investitæ erant ac extabant.

Difficultas autem cadit, quando bona donata non extant, quia, bona fide consumpta sint, alias non con-
35 sumptura, unde propterea data revocatione, seu detecta invalida concessione, donatarius cogeretur diminuere proprium patrimonium, atque ita loco beneficii maleficium parl juxta casum disputatum in Romana seu Volaterrana spolii *sub tit. de donation.* in quo donatarii Principis coacti fuerunt restituere æquivalentiam bonorum à Principe eis donatorum, quamvis existentia non probaretur, ex motivo tamen præsumptæ existentiæ in æquipollenti, qua etiam cessante, intrare videtur defectus potestatis, nam esset tollere bona propria.

Tertius est casus, in dicta etiam gravi causa extrajudicialiter examinatus, quando Princeps tollit privato bona propria quæ sibi suoque fisco applicat ex motivo, quod essent malè parta, malèque quæsita occasione alicujus muneris seu officii absque eo quod id aliunde justificaretur. Et tunc dicebam intrare defectum potestatis tollendi bona
36 tertii sine causa, non obstante ejusdem Principis assertione, quando præsertim contineat turpitudinem, & delictum. In ea enim quæstione, an Principis assertioni seu narrativæ super iis, quæ in facto alieno consistunt, deferendum sit necne, communis ac probabilis distinctio est, quod, Aut agitur ad effectum tollendi ea, quæ ipsemet ex gratia, & privilegio concessit, puta officia gratuita, beneficia, exemptiones, præeminentias, &c. & tunc illi deferendum sit, quoniam etiam sine talis causæ expressione id facere posset. Aut verò de tollendo jus vel rem alterius, ut sibi ipsi, suoque fisco applicaret, sub narrativa causæ, qua vera existente, confiscatio de jure intraret, & tunc secus, ut post antiquiores ab eis relatos, Gabriel. *de probat. q. 2. num. 28. cum sequent.* Menoch. *lib. 3. præsumpt. 10. num. 55. & seqq.* Mascard. *de probat. concl. 1228. n. 106. & 114.* Farinacc. *de testibus q. 63. n. 174. cum seqq.* Rota apud Mohed. *decis. 16. de restit. spoliat. & dec. 7. de probat.* apud Put. *dec. 124. lib. 1.* apud Seraph *dec. 965. nu. 9. & in aliis* atque ad evidentiam docet ipsa naturalis ratio.

Quartus casus est, ubi Princeps auctoritatem suam interponit in juribus, quæ privatis cum seipso, seu Republica ex contractu, & causa correspectiva competunt, juxta casum latè examinatum apud Capyc. Latr. *dicta decis. 188.* quia nempè jura, quæ cum ipso Principe, vel Republica habentur, quæ in Urbe ac aliquibus aliis Italiæ Principatibus vocantur *loca montium*, in Regno au- 37
tem Neapolitano dicuntur *fiscalia, seu jura super arrendamentis*, & in Hispania vocantur *los juros del Rey*, quæ Princeps vel solvere deneget, vel diminuat, sive extinguere velit pro minori pretio, quam eorum intrinsecum importet. Et tunc in ordine ad omnimodam denegationem, de justitia id facere non potest, quamvis urgeret publica necessitas. Tùm quia raro vel unquam verificatur illa necessitas præcisa, cui alias consuli non possit justificans hujusmodi subditorum, ac privatorum oppressiones, cum prius reformari debeant inanes sumptus, ac etiam provideri, ne officiales, & ministri tam magnas divitias cum subditorum oppressionibus comparent, atque cum istis divitiis, quas notorium est ex nihilo malè partas esse, publicis necessitatibus potiùs occurri debet. Tum etiam quia ut suprà dictum est, publicis necessitatibus omnes subditi pariformiter, & pro modo jurium occurrere, & contribuere debent, non autem aliqui particulares tantùm, atque alias videtur injustitia manifesta.

Quo verò ad extinctionem, seu reductionem in sorte, probabilis videtur distinctio, cum qua proceditur apud Capyc. Latr. *dicta decis. 188.* ut scilicèt sufficiat supplere possessoribus id quod verè in acquisitiones hujusmodi jurium erogarunt, absque necessitate supplendi lucrum resultans ex pretii intrinseci diminutione, quæ vulgò *aggio* nuncupatur. Et quoad diminutionem, seu abbattionem fructuum, procedendum videtur cum eadem distinctione, quod scilicèt justa causa, seu justum motivum concurrat. Vel ob diminutionem ipsorum jurium, & effectum per quamdam speciem illius diminutionis fructuum census, quæ de jure resultat diminutis fructibus fundi censiti. Vel quia de more regionis, & inter privatos, census, & annui redditus effecti sint minores, ex iis quæ in proposito diminutionis censuum, & redditurum, qui habentur cum Communitatibus, cæteris relatis plenè habentur apud Oleam *in tract. de cess. jurium tittul. 7. quæst. 3. numer. 32.*, & Capyc. Latr. *dicta decis. 188.* apud quos concordantes.

Quintus casus est, ubi Princeps tollit bona privatorum ex causa publica, puta quia oporteat demoliri domos, vel devastare vineas, sylvas, arboreta, & præ-
dia pro mœniis, arcibus, & fortificationibus, sive pro 38
facienda area ad meliorem defensionem, cum similibus, & tunc stante causa publica non negatur hæc potestas, ut per Bal. *in l. item lapilli in addit. numer. 2. ff. de rer. divis.* Aponte *de potestate Proreg. tit. de electione official. §. 1. numer. 87.* ubi testatur de praxi, sub obligatione tamen reficiendi pretium vel à publico ærario, vel per collectam, seu contributionem, ex deductis per Aponte *loco proximè citato numer. 32. cum seq.* & in specie de refectione pretii aliquarum domorum Ecclesiarum, quæ ob mœnia Civitatis demolitæ erant, habetur per Rot. per Barchionen. murorum 24. Novembris 1617., & 16. Martii 1618. Verospio, & 14. Decembris 1618. Ubaldo, ex jam dicta ratione, quod licèt accedat causa publica, quæ justificat ipsum actum demolitionis, seu incorporationis bonorum alterius invito domino, non excusat tamen à refectione pretii, quoniam causæ publicæ occurri debet, vel cum ipsius Principatus, & Reipublicæ bonis, & effectibus ita per Rempublicam Principi ejus marito assignatis tanquam dos pro hujus politici matrimonii oneribus supportandis, vel per omnes ejusdem Reipublicæ, seu Principatus subditos, seu eos, quorum necessitatem vel utilitatem ipse actus percutiat, æqualiter, & pro modo virium, non autem ut damnum sit unius, vel aliquorum tantum, quoniam ita est offendere justitiam commutativam. Atque ita frequens praxis docet. Quam frequentiorem in Urbe, tanquam pacifico Principatu habemus circa publicum ornatum, quoniam pro viis dirigendis, seu plateis faciendis, aut alias publico ornatu exigente, privatorum domus; in toto, vel in parte demoliuntur, seu reformantur cum refectione pretii per collectam, seu contributionem habentium domos adiacentes ad proportionem majoris, vel minoris adiacentiæ ratione utilitatis, quæ eisdem domibus ex hujusmodi projectibus resultare solet, quod Principi licitum esse advertunt in specie

Bald.

Bal. *in d. l. Item lapilli ff. de rerum divis. in addit.* Lanar. *cons.* 4. quæ videtur auctoritas in hac materia magistralis. Quæ tamen praxis reficiendi pretium, ubi agitur de demolitionibus domorum, vel arborum, & prædiorum ex causa belli, & quando illud urget, rara est, cum tunc majoribus urgentibus necessitatibus, cum publico ærario, sive
40 cum subditorum collectis, & contributionibus illi occurrere oporteat, neque in eo confictu de facili cogitatur ad ea, quæ leges disponunt, quasi quod armorum strepitus non fiant audiri leges, ideòque dici potest casus fortuitus, quem fortunæ maleficio referre debent ii, quos tangit. Licèt enim DD. præsertim Morales, excusantes tali casu Principem, vel Rempublicam ejusque Magistratus à prompta refectione, ad istam obligent cessante calamitate, & quando ipsius Reipublicæ, vel aliorum vires suppetere potuerunt, nimium tamen rari sunt casus, in quibus hæc theorica reducatur ad praxim.

Sextus casus est, ubi Princeps bona uni tollit, ut det alteri, ut fuisse quandoque practicatum, etiam citra necessitatem belli, & remunerationis militum habetur in
41 Ariminen. Castrorum *sub tit. de feudis disc.* 45. In jure verò civili hæc potestas absoluta supponitur, *tam per text. in l. lucius ff. de eviction.* ubi de potestate dandi militibus bona privatorum, quoniam ita Reipublicæ causa postulet, & cum dictæ causæ præsupposito admittunt DD. collecti per Gabriel. *d. tit. de jure quæsito non tollen. concl.* 1. & *seq.* Apont. *de potest. Prorog. tit.* 2. *de prorog. fieri solitis numer.* 26. & *alii*, apud Marin. ad Reverter. *decis.* 183. *numer.* 2. *in fin.* idem Reverter. *decis.* 284. *in fine*. Quam etiam generaliter, & indefinitè, ut daret cuicumque, supponitur per textum *in l.* 4. & *l. benè à Zenone C. de*
42 *quadriennali præscrip.* ubi quod donatarius Principis tutus est à rei domino, cui solùm datur actio resectionis pretii contra fiscum, de quorum tamen jurium intelligentia, & quando locum habeant, necnè, habetur particulariter actum in dicta Romana, seu Volaterrana spolii *sub tit. de donat.* quasi quod ita reintegrato domino de pretio, non dicatur illi inferri injuria, vel grave damnum, quod solùm consistat in affectione habendi magis rem, quàm pretium, super quo Principis potestati condonandum videtur, etiam ex causa publici ornatus juxtà dispositionem
43 Constitutionis 22. Gregorii XIII. per quam vicinus alterum invitum cogit ad rei suæ venditionem, & de quo retractu coactivo habetur pluries *sub tit. de servit. ad materiam retractus*. Ubi quod ex dicta causa publici ornatus ille quandoque datur etiam ex dispositione, vel intentione juris communis, quamvis Principis potestas non accedat ad instar, & per assimilationem illius retractus, qui de jure competit Ecclesiis, vel piis, & religiosis domibus pro constructione, ampliatione, vel ornatu, ad terminos textus *in l. si quis sepulchrum ff. de relig. & sumptibus funerum, ut plures in dicta sua materia sub titulo de servitutibus*. Et de eadem demolutione pro servitio Montis Pietatis, ad effectum illum reducendi in insulam pro meliori depositorum, & pignorum custodia habetur actum in Romana Salviani *sub titul. de credit.*, & *in Romana domus sub titul. de empt.*, & *vend.* pro Monte Pietatis Urbis.

Septimus casus est, ubi factum Principis, vel illius Magistratus, qui à Principe potestatem habet, non est principaliter directum ad tollendam rem, vel jus ulterius, ut sibi vel alteri tribuat, sed est gratiosum, ac principaliter ad benefaciendum uni, ex quo accessorie, & consecutivè resultet damnum alterius, etiam in jure quæsito, ut frequenter in praxi contingere solet circa gratiosas re-
44 stitutiones, quæ fiant bannitorum, vel rebellium, quorum bona, vel jura per hujusmodi mortem civilem in alios translata sint, à quibus ita restitutus vendicare velit. Et tunc duplex cadere solet inspectio, una voluntatis, an scilicèt Princeps talem civiliter mortuum resuscitando per hujusmodi restitutionem alteri præjudicare velit, ac bannitum restituere etiam ad bona, vel jura jam alteri quæsita, & ista est quæstio facti, potius quàm juris cujus decisio pendet à verbis, & clausulis ipsius restitutionis, aliisque circumstantiis, & admiculis hujusmodi voluntatem affirmantibus, vel respectivè negantibus, cum sæpius in hujusmodi restitutionibus adiici soleat clausulæ præservativæ circa bona, & jura fisco incorporata, & alteri quæsita. In dubio autem, & quando sit restitutio simpliciter, itaut voluntas sit ambigua, præsumptio est, quod gratia censeatur facta sine tertii præjudicio, & sic non quoad bona tertio quæsita, ut plenè antiquioribus relatis supponitur, cessantibus verbis diversam voluntatem probantibus, per Rotam apud Merlin. *decis.* 125. *aliàs* 449 *part.* 5. *rec. in princ.* & firmant DD. collecti per Marin. ad Reverter. *decis.* 487. *nu.* 1. & Capyc. Latr. *consult.* 2. *nu.* 38. & *seqq.* ubi allegantur Oddo, Maistrill. Rovit. & cæteri.

Ubi verò voluntas est certa super plenaria restitutione ad statum pristinum, tanquam per speciem postliminii etiam ad bona, & jura alteri quæsita, proindeque reducitur quæstio ad defectum potestatis. Et tunc distinguendum est inter illos tertios, quibus jus quæsitum est ex sola dispositione legis positivæ communis, vel municipalis, aut etiam ex judicio testatoris, ut frequenter contingit in bonis fideicommissariis, ac feudalibus, vel emphyteuticis pacti, & providentiæ, quæ ob incapacitatem possessoris ex hujusmodi morte civili resultantem, transeunt in alios proximè agnatos, vel vocatos. Et illos tertios, quibus eadem bona, vel jura tanquam publicata, seu ita effecta vacantia, ab ipso Principe, vel altero ad id potestatem habente concessa sint. Primò enim casu plana videtur potestas, quoniam jus tertio quæsitum non provenit à propria providentia, vel causa onerosa, itaut à jure naturæ, vel gentium magis provenire dicatur, sed provenit à solo jure positivo, atque à potestate ejusdem Principis, quam sicuti talis possessor pro se admittit, ita illius quæstionem refricare non potest, ita enim Princeps tollere dicitur, quod est suum, non quod alienum, ut antiquioribus relatis Franch. *dec.* 213. Rovit. *dec.* 37. *nu.* 9. Odd. *de rest. in integr. part.* 2. *distinct.* 99. *art.* 10. de Marin. *resol.* 46. *nu.* 15. *lib.* 2. Rota apud Merlin. *decis.* 125. *aliàs* 449. *part.* 5. *recent.* atque hoc jure passim vivitur in eodem Principatu, absque difficultate.

Sola enim quæstio cadere solet, ubi agitur de bonis existentibus in diversis ditionibus, seu Principatibus, quoniam licèt non levis controversia sit inter Doctores, an confiscatio capiat bona extra territorium confiscantis, & quatenus capiat, ad quem spectent, an ad fiscum Principis bannientis seu condemnantis, vel potiùs ad quemlibet Dominum territorii, atque plures soleant dari distinctiones, an confiscatio proveniat à jure communi, vel speciali. Attamen hodie
46 communis, & in praxi recepta propositio est, quod quilibet confiscat in suo, quamvis non ex propria, sed ex aliena sententia bonorum publicatio sequatur ex collectis per Bottiglier. *de successs. theorem.* 110. *nu.* 32. de Marin. *resol.* 35. *lib.* 1. Capyc. Latr. *consult.* 131. *nu.* 41. & *seqq.* & latius per Rotam apud Merlin. *d. decis.* 125. *aliàs* 449. *part.* 5. *recen.* quæ est in materia magistralis, ubi solùm dubitatur, quoties contentio est inter Principem, & Baronem, ac interiorem. Atque ita vidi practicatum in Januen. officiorum, de qua *sub tit. de fideicommiss.*, ubi de confiscatione facta per Datariam, seu Cameram Apostolicam de officiis ejusdem Datariæ, seu Cancellariæ possessis per eum, cujus bona publicata fuerunt in alio Principatu.

Ideòque intrat quæstio, an factum restitutorium illiusmet Principis, qui per ejus sententiam dictam mortem civilem intulerat afficiat alios, quoad bona per eos confiscata per 47
seipsos possessa, vel aliis concessa, in quo ex eisdem fundamentis deductis per Rotam apud Merlinum *d. decis.* 125. *aliàs* 449. *part.* 5. *recen.* verius videtur, statum personæ trahere ad se omnia bona, tanquam accessoria, cùm per plenariam restitutionem fingatur, ac si nunquam civiliter mortuus esset, ex regula, quod bona sequuntur personam, & accessorium regulatur à natura, seu statu principalis.

In altero autem casu, quod bona alteri concessa sint ab ipsomet Principe, & tunc. Aut concessio est ex gratia, & causa lucrativa, & pariter pro competentia potestatis respondendum venit, cùm nullum præjudicium, nullaque injuria illi tertio inferri dicatur, atque Princeps revocet suum juxta auctoritates, & rationes, de quibus supra occasione officiorum, & beneficiorum, ac etiam elargitionum ab ipso Principe factarum. Aut concessio est ex causa onerosa, quia nempe idem Princeps, vel ejus fiscus bona confiscata pretio mediante alteri vendiderit juxtà casum, de quo in dicta Nullius Baren. melioramentorum *sub tit. de feudis disc.* 27. Et tunc licet, ubi accedit causa publicæ necessitatis, vel utilitatis, etiam non refuso pretio concessio non obstet restituto, ex plenè collectis per de Marin. in addit. ad Rever. *d. dec.* 487. hæc tamen potestas conceditur cum moderatione, ut ipsi Principi, qui restituit incumbat onus restituendi pretium emptori eumque conservandi indemnem, dum deducit suum jus ex contractu, & sic ex jure naturæ, vel gentium magis quàm positivo, ut advertitur per Menoch. Odd. & alios relatos per Marin. *in addit. ad d. dec.* 487. *in fine*.

Magna

Magna siquidem est differentia inter restitutionem, quæ fiat ex mera gratia Principis, ac illam, quæ fiat ex publica causa, ut ista magis justitiæ contractum, quam gratiæ speciem habere dicatur, ex deductis *d. disc.* 27. *sub tit. de feudis*, ubi de restitutione feudorum facta in vim capitulorum pacis illi feudatario, qui partes hostis Regis sequutus fuerat, quamvis illam esset alteri vendita remanente emptoris actione adversus fiscum, pro restitutione pretii. Sed ubi restitutio sequitur per viam gratiæ, tunc magis circumspectè procedendum est, saltem circa magis strictam interpretationem voluntatis Principis restituentis, quando non est plusquam clara, cum voluntas metienda sit à potestate, ac à regulis justitiæ, & æquitatis.

Octavus casus est, ubi factum Principis, principaliter etiam gratiosum, ac directum, ut uni profit, alteri verò accessorie, vel consequutivè præjudiciale sit in jure quæsito, vel quærendo sperato, puta quia existente proximè 54
30 successuro in feudo clerico, vel alias feudi incapaci. Princeps tali impedimento dispenset, eoque non obstante illum capacem faciat. Sive, quod frequentius contingere solet, natalibus restituat illegitimum, alias feudalis, vel fideicommissariæ successionis incapacem, sive habiliter forensem cum similibus. Et tunc aut agitur de dispensatione, seu capacitate, quæ concedatur præventivè, antequam fiat casus successionis feudi, fideicommissi, vel etiam alterius successionis, & plana est affirmativa. Tum quia cum istud sit impedimentum non proveniens à jure naturæ, vel gentium, sed à jure positivo, non videtur, quid prohibeat reintegra dicto juri posse per Principem derogari, ut ferè communi omnium ore firmant inferius allegandi in casu fortiori, in quo res non sit integra, & post jus quæsitum.

Tum etiam tunc non est tollere jus tertii, sed tollere virtum seu impedimentum quod repellebat proximiorem, cui alias successio debita esset, nisi illud impedimentum haberet & tanquam per remotionem obstaculi, occurrendo præventivè ne impedimentum oriatur. Vel adsit de tempore quo fiat casus, unde propterea non dicitur Princeps tollere jus tertii, sed solum removere illud impedimentum quod ipsemet, seu ejus lex positiva inferebat, ideòque proximior succedit jure suo proximitatis. Ad instar habentis membra ligata, unde contingente casu cursus ad bravium, currere non posset, quamvis illi proximior esset, sed à remotioribus vinceretur. Quoniam si antequam casus contingat, aliquis habens potestatem illa vincula solvat, tunc ita solutus currit jure suo, & tanquam proximior accipit bravium, ac si ab initio in statu libertatis fuisset. Neque per hujusmodi præventivas gua- 56
tias, per quas occurritur futuro obstaculo tolli dicitur jus tertii vel novum gravamen inferri, quamvis accessorie seu consecutivè unum vel alterum exindè sequatur, ut à
51 simili habemus in Patavina pensionis apud Celsum *decis.* 355. & 395. ac in sua materia *sub tit. de pension. in Ravennaten. & in aliis*. Quod si clericus habens pensionem, matrimonium etiam cum bigamia contrahere velit, seu militarem statum assumere, præventivè autem obtineat indultum Apostolicum retinendi pensiones dicto statu non obstante, tunc necessariæ non sunt illæ derogationes, vel aliæ formalitates, quæ requiruntur in reservationibus pensionis super Ecclesiis Cathedralibus vel Metropolitanis cum similibus, atque durant prioris cedulæ, & cautiones præstitæ in statu clericali, quoniam indultum non inducit novam pensionem, novumque & diversum gravamen, sed est eadem pensio, quæ continuat, remoto solum obstaculo, quod ob assumptionem status incompatibilis, illam alias extinguì seu cessare faceret, cum similibus.

Difficultas verò est, ubi agitur de habilitatione seu dispensatione superventa post factum casum successionis, an scilicet illa retrotrahatur in præjudicium juris tertio quæsiti. Et in hoc DD. nimium scindantur, ac se involuunt, negando etiam in Principe potestate, quasi quod esset violare jus naturale, vel gentium tollendo jus jam quæsitum,
52 ex, ex iis quæ habentur hinc inde collecta per Carol. de Grass. *de effect. clericat. effect.* 4. *num.* 167. *cum seqq.* Giovagn. *cons.* 17. *lib.* 2. ubi latè de Marin. *resol.* 46. *lib.* 2. ac habetur actum in proposito successionis bastardi legitimati ad fideicommissa aperta ante legitimationem in Bononien. fideicommissi de Nascentoriis sub tit. de fideicommissis, & in decisione in ea causa edita 16. Januari 1669. coram Carpinea, ex quibus, & aliis apud eos allegatis patet plures adhiberi distinctiones. Primò scilicet an legiti-
53 matio facta sit ab ipso supremo Principe habente potestatem tollendi jus tertii, vel ab inferiore habente hanc legitimandi facultatem ex privilegio. Secundò an legitimatio sit pura, vel potius cum clausula, *sine præjudicio venientium ab intestato* expressa vel subintellecta per Constitutionem Pii IV. Tertiò an agatur de successione delata tantum, sed non agnita, vel etiam agnita de jure non autem de facto, & absque possessione & incorporatione cum reliquo patrimonio, vel è contra. Et quartò an legitimatio fiat de consensu explicito vel implicito ejus de cujus successione agitur, cum aliis tpud eos.

Mihi autem videtur istam quæstionem duplicem habere inspectionem. Unam voluntatis Principis vel alterius Superioris legitimantis seu dispensantis, an scilicet voluerit necnè gratiam concedere cum dicta operatione retrotra- 54
ctiva, & in præjudicium tertii, cui jus quæsitum, vel saltem delatum fuit, & an in gratia simpliciter concessa absque hujus voluntatis explicatione id subintelligatur, vel potius oppositum. Et alteram potestatis, quatenus talis voluntas explicita, vel implicita favore habilitati concurrat.

Quidquid autem sit de prima inspectione circa voluntatem, de quo habetur actum in dicta sua materia sub tit. de fideicommissis, præsertim in allegata Bononien. fideicommissi de Nascentoriis. Quatenus pertinet ad alteram potestatis, quæ propriè percutit materiam hujus Regaliæ tollendi jus tertii, quamvis DD. promiscuè tractent dictos casus habilitationis clerici succedendi in feudis, ac forensis succedendi in bonis prohibitis, vel bastardi, ut jure legitimationis successiones fideicommissarias seu alias testatas, & intestatas obtineat. Attamen isti casus videntur singulariter & distinctè considerandi, cum plures distinctiones, quæ in proposito adhiberi solent, unis congruant, & aliis non, atque ita evitari posse videtur tanta contrarietas, quodque potius diversæ quam contrariæ sint auctoritates, quæ desuper pugnare videntur.

Ideòque plures casus distinguendo. Primus est habilitationis clerici sæcularis, vel Regularis ad succedendum in 55
feudis. Alter habilitationis forensium ex statuto inhabilitatorum ad acquirendum bona in loco. Tertius est habilitationis ejusdem clerici ad succedendum in fideicommissis, vel aliis hominis dispositionibus clericorum exclusionem continentibus. Quartus legitimationis bastardorum ad effectum fideicommissariæ successionis. Et quintus ejusdem legitimationis ad effectum testatæ vel intestatæ primæ successionis.

Quatenus pertinet ad primum, omninò plana videtur potestas, quoniam quicquid sit de opinione volentium leges feudales clericorum inhabilitativas tanquam ecclesiasticæ immunitati contrarias habendas esse pro casus & irritis. Atque admittendo tanquam omninò veriorem, & receptam contrariam opinionem super talium legum validitate, ex iis quæ præsertim habentur super hoc articulo in Massanen. Castrorum *sub tit. de feudis disc.* 54. Ratio cui hæc opinio innititur, ut ibi habetur, ac etiam benè ponderat de Marin. *dicta resol.* 46. *lib.* 2. *nu.* 4. & 12. consistit in ipsius Principis seu in feudantis voluntate, & favore, quod scilicet infeudare noluerit, nisi sæculares ejus subditos, & sic exclusio non provenit ab inhabilitatione resultante ab intrinseca natura seu qualitate clericatus, minùsque ab agnatorum sæcularium favore, sed à voluntate, ac favore ipsius Principis, vel infeudantis, qui etiamsi non sit supremus de jure non habens hanc Regaliam habilitandi inhabiles, ac derogandi legibus, adhuc videtur quod huic proprio favori renunciare valeat, fuamque voluntatem declarare, cum non tollat jus alterius, sed solum jus suum remittat, ut ex Carol. de Grass. Gemen. Tappia, & aliis habetur apud Marin. *dicta resol.* 46. *n.* 3. *cum seqq. & per tot.*

Idem in omnibus pariter de plano dicendum videtur in secundo casu habilitationis forensium, quoniam inhabilitatio non provenit à jure naturæ vel gentium, minùs- 57
que à jure positivo communi, aut ex favore, & privilegio conjunctorum civium, sed à mera voluntate ipsius Principis, qui voluit in sua ditione ita statuere, ac bonis sibi subjectis talem legem adjicere, unde propterea tollit solum quod est suum, atque nemini injuriam infert, neque alterius privati voluntas resistit restituendo solum rem juris communis dispositioni; ac naturali libertati. Et licet DD. discurrentes de hujusmodi statutis forensium Inhabilitativis, an favorabilia vel odiosa censenda sint, ponderent in eis favorem resultantem civibus ita recompensatis in aliis oneribus, quæ supportant, ex iis, quæ in proposito habentur in sua materia *sub tit. de successionibus*; ac etiam

Bal. *in d. l. Item lapilli ff. de rerum divis. in addit.* Lanar. *cons.* 4. quæ videtur auctoritas in hac materia magistralis. Quæ tamen praxis reficiendi pretium, ubi agitur de demolitionibus domorum, vel arborum, & prædiorum ex causa belli, & quando illud urget, rara est, cum tunc majoribus urgentibus necessitatibus, cum publico ærario, sive
40 cum subditorum collectis, & contributionibus illi occurrere oporteat, neque in eo confictu de facili cogitatur ad ea, quæ leges disponunt, quasi quod armorum strepitus non fiant audiri leges, ideòque dici potest casus fortuitus, quem fortunæ maleficio referre debent ii, quos tangit. Licèt enim DD. præsertim Morales, excusantes tali casu Principem, vel Rempublicam ejusque Magistratus à prompta refectione, ad istam obligent cessante calamitate, & quando ipsius Reipublicæ, vel aliorum vires suppetere potuerunt, nimium tamen rari sunt casus, in quibus hæc theorica reducatur ad praxim.

Sextus casus est, ubi Princeps bona uni tollit, ut det alteri, ut fuisse quandoque practicatum, etiam citra necessitatem belli, & remunerationis militum habetur in
41 Ariminen. Castrorum *sub tit. de feudis disc.* 45. In jure verò civili hæc potestas absoluta supponitur, *tam per text. in l. lucius ff. de eviction.* ubi de potestate dandi militibus bona privatorum, quoniam ita Reipublicæ causa postulet, & cum dictæ causæ præsupposito admittunt DD. collecti per Gabriel. *d. tit. de jure quæsito non tollen. concl.* 1. & *seq.* Apont. *de potest. Prorog. tit.* 2. *de prorog. fieri solitis numer.* 26. & *alii*, apud Marin. ad Reverter. *decis.* 183. *numer.* 2. *in fin.* idem Reverter. *decis.* 284. *in fine*. Quam etiam generaliter, & indefinitè, ut daret cuicumque, supponitur per textum *in l.* 4. & *l. benè à Zenone C. de*
42 *quadriennali præscrip.* ubi quod donatarius Principis tutus est à rei domino, cui solùm datur actio resectionis pretii contra fiscum, de quorum tamen jurium intelligentia, & quando locum habeant, necnè, habetur particulariter actum in dicta Romana, seu Volaterrana spolii *sub tit. de donat.* quasi quod ita reintegrato domino de pretio, non dicatur illi inferri injuria, vel grave damnum, quod solùm consistat in affectione habendi magis rem, quàm pretium, super quo Principis potestati condonandum videtur, etiam ex causa publici ornatus juxtà dispositionem
43 Constitutionis 22. Gregorii XIII. per quam vicinus alterum invitum cogit ad rei suæ venditionem, & de quo retractu coactivo habetur pluries *sub tit. de servit. ad materiam retractus*. Ubi quod ex dicta causa publici ornatus ille quandoque datur etiam ex dispositione, vel intentione juris communis, quamvis Principis potestas non accedat ad instar, & per assimilationem illius retractus, qui de jure competit Ecclesiis, vel piis, & religiosis domibus pro constructione, ampliatione, vel ornatu, ad terminos textus *in l. si quis sepulchrum ff. de relig. & sumptibus funerum, ut plures in dicta sua materia sub titulo de servitutibus*. Et de eadem demolutione pro servitio Montis Pietatis, ad effectum illum reducendi in insulam pro meliori depositorum, & pignorum custodia habetur actum in Romana Salviani *sub titul. de credit.*, & *in Romana domus sub titul. de empt.*, & *vend.* pro Monte Pietatis Urbis.

Septimus casus est, ubi factum Principis, vel illius Magistratus, qui à Principe potestatem habet, non est principaliter directum ad tollendam rem, vel jus ulterius, ut sibi vel alteri tribuat, sed est gratiosum, ac principaliter ad benefaciendum uni, ex quo accessorie, & consecutivè resultet damnum alterius, etiam in jure quæsito, ut frequenter in praxi contingere solet circa gratiosas re-
44 stitutiones, quæ fiant bannitorum, vel rebellium, quorum bona, vel jura per hujusmodi mortem civilem in alios translata sint, à quibus ita restitutus vendicare velit. Et tunc duplex cadere solet inspectio, una voluntatis, an scilicèt Princeps talem civiliter mortuum resuscitando per hujusmodi restitutionem alteri præjudicare velit, ac bannitum restituere etiam ad bona, vel jura jam alteri quæsita, & ista est quæstio facti, potius quàm juris cujus decisio pendet à verbis, & clausulis ipsius restitutionis, aliisque circumstantiis, & admiculis hujusmodi voluntatem affirmantibus, vel respectivè negantibus, cum sæpius in hujusmodi restitutionibus adiici soleat clausulæ præservativæ circa bona, & jura fisco incorporata, & alteri quæsita. In dubio autem, & quando sit restitutio simpliciter, itaut voluntas sit ambigua, præsumptio est, quod gratia censeatur facta sine tertii præjudicio, & sic non quoad bona tertio quæsita, ut plenè antiquioribus relatis supponitur, cessantibus verbis diversam voluntatem probantibus, per Rotam apud Merlin. *decis.* 125. *aliàs* 449 *part.* 5. *rec. in princ.* & firmant DD. collecti per Marin. ad Reverter. *decis.* 487. *nu.* 1. & Capyc. Latr. *consult.* 2. *nu.* 38. & *seqq.* ubi allegantur Oddo, Maistrill. Rovit. & cæteri.

Ubi verò voluntas est certa super plenaria restitutione ad statum pristinum, tanquam per speciem postliminii etiam ad bona, & jura alteri quæsita, proindeque reducitur quæstio ad defectum potestatis. Et tunc distinguendum est inter illos tertios, quibus jus quæsitum est ex sola dispositione legis positivæ communis, vel municipalis, aut etiam ex judicio testatoris, ut frequenter contingit in bonis fideicommissariis, ac feudalibus, vel emphyteuticis pacti, & providentiæ, quæ ob incapacitatem possessoris ex hujusmodi morte civili resultantem, transeunt in alios proximè agnatos, vel vocatos. Et illos tertios, quibus eadem bona, vel jura tanquam publicata, seu ita effecta vacantia, ab ipso Principe, vel altero ad id potestatem habente concessa sint. Primò enim casu plana videtur potestas, quoniam jus tertio quæsitum non provenit à propria providentia, vel causa onerosa, itaut à jure naturæ, vel gentium magis provenire dicatur, sed provenit à solo jure positivo, atque à potestate ejusdem Principis, quam sicuti talis possessor pro se admittit, ita illius quæstionem refricare non potest, ita enim Princeps tollere dicitur, quod est suum, non quod alienum, ut antiquioribus relatis Franch. *dec.* 213. Rovit. *dec.* 37. *nu.* 9. Odd. *de rest. in integr. part.* 2. *distinct.* 99. *art.* 10. de Marin. *resol.* 46. *nu.* 15. *lib.* 2. Rota apud Merlin. *decis.* 125. *aliàs* 449. *part.* 5. *recent.* atque hoc jure passim vivitur in eodem Principatu, absque difficultate.

Sola enim quæstio cadere solet, ubi agitur de bonis existentibus in diversis ditionibus, seu Principatibus, quoniam licèt non levis controversia sit inter Doctores, an confiscatio capiat bona extra territorium confiscantis, & quatenus capiat, ad quem spectent, an ad fiscum Principis bannientis seu condemnantis, vel potiùs ad quemlibet Dominum territorii, atque plures soleant dari distinctiones, an confiscatio proveniat à jure communi, vel speciali. Attamen hodie
46 communis, & in praxi recepta propositio est, quod quilibet confiscat in suo, quamvis non ex propria, sed ex aliena sententia bonorum publicatio sequatur ex collectis per Bottiglier. *de successs. theorem.* 110. *nu.* 32. de Marin. *resol.* 35. *lib.* 1. Capyc. Latr. *consult.* 131. *nu.* 41. & *seqq.* & latius per Rotam apud Merlin. *d. decis.* 125. *aliàs* 449. *part.* 5. *recen.* quæ est in materia magistralis, ubi solùm dubitatur, quoties contentio est inter Principem, & Baronem, ac interiorem. Atque ita vidi practicatum in Januen. officiorum, de qua *sub tit. de fideicommiss.*, ubi de confiscatione facta per Datariam, seu Cameram Apostolicam de officiis ejusdem Datariæ, seu Cancellariæ possessis per eum, cujus bona publicata fuerunt in alio Principatu.

Ideòque intrat quæstio, an factum restitutorium illiusmet Principis, qui per ejus sententiam dictam mortem civilem intulerat afficiat alios, quoad bona per eos confiscata per 47
seipsos possessa, vel aliis concessa, in quo ex eisdem fundamentis deductis per Rotam apud Merlinum *d. decis.* 125. *aliàs* 449. *part.* 5. *recen.* verius videtur, statum personæ trahere ad se omnia bona, tanquam accessoria, cùm per plenariam restitutionem fingatur, ac si nunquam civiliter mortuus esset, ex regula, quod bona sequuntur personam, & accessorium regulatur à natura, seu statu principalis.

In altero autem casu, quod bona alteri concessa sint ab ipsomet Principe, & tunc. Aut concessio est ex gratia, & causa lucrativa, & pariter pro competentia potestatis respondendum venit, cùm nullum præjudicium, nullaque injuria illi tertio inferri dicatur, atque Princeps revocet suum juxta auctoritates, & rationes, de quibus supra occasione officiorum, & beneficiorum, ac etiam elargitionum ab ipso Principe factarum. Aut concessio est ex causa onerosa, quia nempe idem Princeps, vel ejus fiscus bona confiscata pretio mediante alteri vendiderit juxtà casum, de quo in dicta Nullius Baren. melioramentorum *sub tit. de feudis disc.* 27. Et tunc licet, ubi accedit causa publicæ necessitatis, vel utilitatis, etiam non refuso pretio concessio non obstet restituto, ex plenè collectis per de Marin. in addit. ad Rever. *d. dec.* 487. hæc tamen potestas conceditur cum moderatione, ut ipsi Principi, qui restituit incumbat onus restituendi pretium emptori eumque conservandi indemnem, dum deducit suum jus ex contractu, & sic ex jure naturæ, vel gentium magis quàm positivo, ut advertitur per Menoch. Odd. & alios relatos per Marin. *in addit. ad d. dec.* 487. *in fine*.

Magna

Magna siquidem est differentia inter restitutionem, quæ fiat ex mera gratia Principis, ac illam, quæ fiat ex publica causa, ut ista magis justitiæ contractum, quam gratiæ speciem habere dicatur, ex deductis *d. disc.* 27. *sub tit. de feudis*, ubi de restitutione feudorum facta in vim capitulorum pacis illi feudatario, qui partes hostis Regis sequutus fuerat, quamvis illam esset alteri vendita remanente emptoris actione adversus fiscum, pro restitutione pretii. Sed ubi restitutio sequitur per viam gratiæ, tunc magis circumspectè procedendum est, saltem circa magis strictam interpretationem voluntatis Principis restituentis, quando non est plusquam clara, cum voluntas metienda sit à potestate, ac à regulis justitiæ, & æquitatis.

Octavus casus est, ubi factum Principis, principaliter etiam gratiosum, ac directum, ut uni profit, alteri verò accessorie, vel consequutivè præjudiciale sit in jure quæsito, vel quærendo sperato, puta quia existente proximè 54
30 successuro in feudo clerico, vel alias feudi incapaci. Princeps tali impedimento dispenset, eoque non obstante illum capacem faciat. Sive, quod frequentius contingere solet, natalibus restituat illegitimum, alias feudalis, vel fideicommissariæ successionis incapacem, sive habiliter forensem cum similibus. Et tunc aut agitur de dispensatione, seu capacitate, quæ concedatur præventivè, antequam fiat casus successionis feudi, fideicommissi, vel etiam alterius successionis, & plana est affirmativa. Tum quia cum istud sit impedimentum non proveniens à jure naturæ, vel gentium, sed à jure positivo, non videtur, quid prohibeat reintegra dicto juri posse per Principem derogari, ut ferè communi omnium ore firmant inferius allegandi in casu fortiori, in quo res non sit integra, & post jus quæsitum.

Tum etiam tunc non est tollere jus tertii, sed tollere virtum seu impedimentum quod repellebat proximiorem, cui alias successio debita esset, nisi illud impedimentum haberet & tanquam per remotionem obstaculi, occurrendo præventivè ne impedimentum oriatur. Vel adsit de tempore quo fiat casus, unde propterea non dicitur Princeps tollere jus tertii, sed solum removere illud impedimentum quod ipsemet, seu ejus lex positiva inferebat, ideòque proximior succedit jure suo proximitatis. Ad instar habentis membra ligata, unde contingente casu cursus ad bravium, currere non posset, quamvis illi proximior esset, sed à remotioribus vinceretur. Quoniam si antequam casus contingat, aliquis habens potestatem illa vincula solvat, tunc ita solutus currit jure suo, & tanquam proximior accipit bravium, ac si ab initio in statu libertatis fuisset. Neque per hujusmodi præventivas gua- 56
tias, per quas occurritur futuro obstaculo tolli dicitur jus tertii vel novum gravamen inferri, quamvis accessorie seu consecutivè unum vel alterum exindè sequatur, ut à
51 simili habemus in Patavina pensionis apud Celsum *decis.* 355. & 395. ac in sua materia *sub tit. de pension. in Ravennaten. & in aliis*. Quod si clericus habens pensionem, matrimonium etiam cum bigamia contrahere velit, seu militarem statum assumere, præventivè autem obtineat indultum Apostolicum retinendi pensiones dicto statu non obstante, tunc necessariæ non sunt illæ derogationes, vel aliæ formalitates, quæ requiruntur in reservationibus pensionis super Ecclesiis Cathedralibus vel Metropolitanis cum similibus, atque durant prioris cedulæ, & cautiones præstitæ in statu clericali, quoniam indultum non inducit novam pensionem, novumque & diversum gravamen, sed est eadem pensio, quæ continuat, remoto solum obstaculo, quod ob assumptionem status incompatibilis, illam alias extinguì seu cessare faceret, cum similibus.

Difficultas verò est, ubi agitur de habilitatione seu dispensatione superventa post factum casum successionis, an scilicet illa retrotrahatur in præjudicium juris tertio quæsiti. Et in hoc DD. nimium scindantur, ac se involuunt, negando etiam in Principe potestate, quasi quod esset violare jus naturale, vel gentium tollendo jus jam quæsitum,
52 ex, ex iis quæ habentur hinc inde collecta per Carol. de Grass. *de effect. clericat. effect.* 4. *num.* 167. *cum seqq.* Giovagn. *cons.* 17. *lib.* 2. ubi latè de Marin. *resol.* 46. *lib.* 2. ac habetur actum in proposito successionis bastardi legitimati ad fideicommissa aperta ante legitimationem in Bononien. fideicommissi de Nascentoriis sub tit. de fideicommissis, & in decisione in ea causa edita 16. Januari 1669. coram Carpinea, ex quibus, & aliis apud eos allegatis patet plures adhiberi distinctiones. Primò scilicet an legiti-
53 matio facta sit ab ipso supremo Principe habente potestatem tollendi jus tertii, vel ab inferiore habente hanc legitimandi facultatem ex privilegio. Secundò an legitimatio sit pura, vel potius cum clausula, *sine præjudicio venientium ab intestato* expressa vel subintellecta per Constitutionem Pii IV. Tertiò an agatur de successione delata tantum, sed non agnita, vel etiam agnita de jure non autem de facto, & absque possessione & incorporatione cum reliquo patrimonio, vel è contra. Et quartò an legitimatio fiat de consensu explicito vel implicito ejus de cujus successione agitur, cum aliis tpud eos.

Mihi autem videtur istam quæstionem duplicem habere inspectionem. Unam voluntatis Principis vel alterius Superioris legitimantis seu dispensantis, an scilicet voluerit necnè gratiam concedere cum dicta operatione retrotra- 54
ctiva, & in præjudicium tertii, cui jus quæsitum, vel saltem delatum fuit, & an in gratia simpliciter concessa absque hujus voluntatis explicatione id subintelligatur, vel potius oppositum. Et alteram potestatis, quatenus talis voluntas explicita, vel implicita favore habilitati concurrat.

Quidquid autem sit de prima inspectione circa voluntatem, de quo habetur actum in dicta sua materia sub tit. de fideicommissis, præsertim in allegata Bononien. fideicommissi de Nascentoriis. Quatenus pertinet ad alteram potestatis, quæ propriè percutit materiam hujus Regaliæ tollendi jus tertii, quamvis DD. promiscuè tractent dictos casus habilitationis clerici succedendi in feudis, ac forensis succedendi in bonis prohibitis, vel bastardi, ut jure legitimationis successiones fideicommissarias seu alias testatas, & intestatas obtineat. Attamen isti casus videntur singulariter & distinctè considerandi, cum plures distinctiones, quæ in proposito adhiberi solent, unis congruant, & aliis non, atque ita evitari posse videtur tanta contrarietas, quodque potius diversæ quam contrariæ sint auctoritates, quæ desuper pugnare videntur.

Ideòque plures casus distinguendo. Primus est habilitationis clerici sæcularis, vel Regularis ad succedendum in 55
feudis. Alter habilitationis forensium ex statuto inhabilitatorum ad acquirendum bona in loco. Tertius est habilitationis ejusdem clerici ad succedendum in fideicommissis, vel aliis hominis dispositionibus clericorum exclusionem continentibus. Quartus legitimationis bastardorum ad effectum fideicommissariæ successionis. Et quintus ejusdem legitimationis ad effectum testatæ vel intestatæ primæ successionis.

Quatenus pertinet ad primum, omninò plana videtur potestas, quoniam quicquid sit de opinione volentium leges feudales clericorum inhabilitativas tanquam ecclesiasticæ immunitati contrarias habendas esse pro casus & irritis. Atque admittendo tanquam omninò veriorem, & receptam contrariam opinionem super talium legum validitate, ex iis quæ præsertim habentur super hoc articulo in Massanen. Castrorum *sub tit. de feudis disc.* 54. Ratio cui hæc opinio innititur, ut ibi habetur, ac etiam benè ponderat de Marin. *dicta resol.* 46. *lib.* 2. *nu.* 4. & 12. consistit in ipsius Principis seu in feudantis voluntate, & favore, quod scilicet infeudare noluerit, nisi sæculares ejus subditos, & sic exclusio non provenit ab inhabilitatione resultante ab intrinseca natura seu qualitate clericatus, minùsque ab agnatorum sæcularium favore, sed à voluntate, ac favore ipsius Principis, vel infeudantis, qui etiamsi non sit supremus de jure non habens hanc Regaliam habilitandi inhabiles, ac derogandi legibus, adhuc videtur quod huic proprio favori renunciare valeat, fuamque voluntatem declarare, cum non tollat jus alterius, sed solum jus suum remittat, ut ex Carol. de Grass. Gemen. Tappia, & aliis habetur apud Marin. *dicta resol.* 46. *n.* 3. *cum seqq. & per tot.*

Idem in omnibus pariter de plano dicendum videtur in secundo casu habilitationis forensium, quoniam inhabilitatio non provenit à jure naturæ vel gentium, minùs- 57
que à jure positivo communi, aut ex favore, & privilegio conjunctorum civium, sed à mera voluntate ipsius Principis, qui voluit in sua ditione ita statuere, ac bonis sibi subjectis talem legem adjicere, unde propterea tollit solum quod est suum, atque nemini injuriam infert, neque alterius privati voluntas resistit restituendo solum rem juris communis dispositioni; ac naturali libertati. Et licet DD. discurrentes de hujusmodi statutis forensium Inhabilitativis, an favorabilia vel odiosa censenda sint, ponderent in eis favorem resultantem civibus ita recompensatis in aliis oneribus, quæ supportant, ex iis, quæ in proposito habentur in sua materia *sub tit. de successionibus*; ac etiam

insinuantur *supra hoc tit. in Urbinaten. collecta disc. 37.* occasione agendi de Statuto gravante forenses ad duplicatam collectam, Attamen dicitur hic favor accessorium, & consequutivus, ab ipso Principe ex ejus liberalitate elargitus, ideòque non aptus ad refrœnandam ejus potestatem.

Super tertiò autem habilitandi clericos vel alios per testatorem ad fideicommissariam successionem inhabilitatos, aliqua major difficultas cadere potest, cum ita non solum tollatur impedimentum ab ipso Principe ejusque lege illatum, sed etiam derogetur voluntati testatoris, ac legi 58 quam ille ejus bonis adjicere voluit, & sic in sensu aliquorum est lædere jus naturæ vel gentium. Sed quamvis isto casu magis circumspectè procedendum sit. Istaque circumstantia sit causa reddendi hujusmodi gratias difficiliores. Nihilominus de potestate pariter illius Principis qui habeat hanc majorem Regaliam derogandi juri positivo, dubitandum non videtur, ex eadem ratione, ob quam hodie receptum est, eumdem posse fideicommissis, aliisq. e defunctorum voluntatibus derogare, seu eas commutare, quod scilicet qualitas obligatoria fideicommissorum aliarumque ultimarum voluntatum proveniat magis à jure positivo, quam à jure naturæ vel gentium, ut in proposito 59 Bullæ Baronum pluries ad illam materiam advertitur *sub tit. de feudis*, præsertim in Romana pecuniaria de Palavicinis *disc. 74.* & in Romana contributionis de Cæsiis *disc. 89.* Imò non solum in fideicommissis, sed etiam in ipsismet testamentis, ac primis dispositionibus idem dici potest, quoniam antiquorum forte probabiliori sententia est has dispositiones utpotè collatas in tempus inhabile, & quando defunctus utpotè annihilatus non est amplius dominus, operativas non esse, cum ita disponat de re non sua, & sic totum provenit à jure positivo. Et quamvis in aliquibus legibus civilibus disponi videatur juri naturæ congruere, ut testatorum voluntates suum sortiantur effectum. Attamen id est per modum loquendi, & tanquam per assignationem rationis, ob quam lex positiva ita disposuit, non autem quod veré lex naturæ, vel gentium resistat, cum veré apud Romanos provenerit à legibus 12. tabularum ad text. *in l. verbis ff. de verbor. signif. cum concord.*

Super quarto casu legitimationis bastardorum ad effectum succedendi in fideicommissis & majoratibus, intrat 60 distinctio per DD. tradi solita, num testator hoc personarum genus abhorruerit necne, & an fideicommittentis voluntas assistat, vel resistat, cum similibus, sed hæc omnia in ordine ad regulandam voluntatem legitimationis. Vel scilicet pro benigna seu rigorosa interpretatione legitimationis simpliciter concessæ, vel ut gratia facilius aut difficilius concedatur ob duplicitatem obstaculi, legis scilicet, & voluntatis testatoris, non autem in ordine ad potestatem, ex eadem mox insinuata ratione, quod totum provenit à jure positivo, cui Princeps dispensare potest. Idemque in quinto casu ejusdem legitimationis ad effectum cujuscumque alterius testatæ vel intestatæ primæ successionis, cum tota difficultas cadat super regulanda Prin- 61 cipis voluntate, dum de reliquo ista distinctio legitimorum, & illegitimorum, quodque uni sint capaces, & alii non, à subtilitatibus juris positivi non autem ab illo naturæ vel gentium provenit. Idque admittendo etiam opinionem tanquam veram, quod matrimonium, à quo hæc distinctio per veritatem provenire videtur, sit de jure Divino, & naturali potius quam positivo, quoniam aliud est ipsius matrimonii substantia, aliud verò sunt isti effectus ex jure meré positivo, & civili manantes.

In proposito item hujus Regaliæ majoris derogandi juri tertii, quæri solet etiam per DD. An Princeps possit fa- 62 cere gratiam de delictis, seu ad compositiones admittere absque consensu seu remissione partis offensæ, quasi quod alias sit tollere jus tertii, ac lædere legem naturæ vel gentium. In hoc autem quamvis apud DD. Regnicolas utriusque Siciliæ citra, & ultra magna habeatur difficultas, atque magis communiter sentire videantur, ut cessante causa publica, puta publicæ quietis, quæ alias à delinquentibus, & bannitis gravè præjudicium patiatur, id fieri non possit, ut patet ex deductis per Aponte *de potestate Proreg. tit. de provis. fieri solit. §. 4. n. 6. cum seqq.* Mastrill. *de indulto generali p. 2.* Rovit. *pragm. 2. de compositi. n. 3. & pragm. 8. n. 18. & pragm. 2. deabolit. nu. 76.* & alios relatos per Sanfelic. *dec. 55.* Attamen hæc difficultas provenit à duplici circumstantia. Primò scilicet quod ibi non agitur de hac potestate in ipso supremo Principe, sed ejus Vicario, seu Prorege. Et secundo ob illas Regias pragmaticas, & leges municipales.

In terminis verò generalibus, & juris communis, ac ubi agitur de ipso Principe, probabilis videtur distinctio latè post antiquiores tradita per concivem Robertum Maranta *in praxi part. 4. distinct. 1.* verbo, *An sit judicium civile vel criminale*, cum quo pertransit Sanfelic. *dicta decis. 53. in principio, & per tot.* quod scilicet aut agitur de jure vel interesse tertii burfali, puta ob damna, & interesse ex delicto resultantia, & tunc sine causa publicæ utilitatis vel necessitatis hæc potestas saltem ordinaria non de facili admittenda sit, quoniam est lædere justitiam commutativam, ac violare jus naturæ vel gentium. Aut de jure vindictæ, & punitionis criminalis, & tunc. Aut agitur de compositione, & hæc facilius admittitur, quoniam æquipollet sententiæ condemnatoriæ ejusque speciem habet Farinac. *q. 5. num. 4. & per tot.* Spad. *cons. 120. num. 4. lib. 1.* Rot. in Romana locorum montium 2. Maii 1667. Bourlemont. §. 2. Aut de gratia, & tunc licet aliqui magis dubitent, adhuc tamen verius est potestatem intrare, quoniam hoc dicitur jus Reipublicæ non autem partis. Ideoque Princeps dicitur magis, ac principaliter interessatus. Et sic differentia num interveniat causa publica necne, percutit potestatem circa remissionem juris seu interesse civilis, & burfalis, quod ob causam publicæ utilitatis, vel necessitatis, & quietis etiam remitti potest, dum & ipsa privatorum bona dari possunt ut supra. Est benè verum quod in hac materia certa, & determinata regula tradi non potest, cum totum pendere videatur à regionum & Principatuum stylis, & moribus, ac temporum, & accidentium contingentiis, & opportunitatibus. Distinctiones autem per Doctores traditæ satis attendendæ veniunt ad regulandam Principis, vel supremi Magistratus voluntatem magis quam potestatem, eumque faciliorem, vel difficiliorem reddendum, ac regulandum ejus arbitrium à ratione, & principiis juris positivi, & naturalis, reliqua verò ad materiam in casuum occurrentia videri possunt apud allegatos.

ANNOT. AD DISC. CXLVIII.

Super ista facultate tollendi jus tertii, eique præjudicandi, incidenter agitur pluries in omni ferè materia, & præsertim in Relatione Curiæ *disc. 2.* occasione agendi de potestate Papæ, *& tit. de fidei.* occasione agendi de derogationibus fideicommissorum, de quibus etiam *sub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum, eodemque tit. de feud. in annotat. ad disc. 9. & in alii*, circa facultatem immunitatis naturam feudi, & in eo erigendi primogenituram. *& sub tit. de Credito*, occasione agendi de privilegiis, quæ concedi solent in erectionibus montium, tollendo, vel suspendendo hypothecas anteriores, *& sub tit. de legitimis*, occasione statutorum tollentium legitimam matri, cum similibus.

Quidquid enim sit de foro interno, de quo ex toties protestatis, meum non est agere. Quatenus certinet ad forum externum, ea, quæ per Doctores in hoc ponderari solent, circa justam causam publicæ utilitatis, vel necessitatis, percutunt diversos effectus, unum scilicet moniti ipsorum Principum, eorumque Consiliariorum, ut ab istius facultatibus exercitio sine justa causa abstineant. Ad alterum judicibus pro regulando defectu subsequutionis, vel obreptionis, aut intentionis. Et alterum, ut idem Princeps, vel ejus successor, facilior reddatur ad revocandum id, quod ita gestum est, dum his seclusis, in iis, quæ percutiunt jus positivum, vanum hodiè videtur in foro, & in Tribunalibus ipsiusmet Principis disputare de potestate.

SANCTI DOMINI BONORUM VACANTIUM INTER ECCLESIAM SEU EPISCOPUM, ET CAMERAM DUCALEM PARMÆ.

Votum in casu disputato in Sacr. Congregatione Immunitatis.

Moriente clerico absque legitimo successore, cuinam debeatur successio in eius bonis stabilibus, seu quæ pro stabilibus habentur, ac loco circumscribuntur. An fisco Principis sæcularis, vel potius fisco Ecclesiastico, sive ejus loco Ecclesiæ.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 De cons. 17. Oldradi *super distinctione inter mobilia, & stabilia circa fiscum.*

3 *De*

3 *De observantia attendenda in hac materia, & de regionibus, in quibus viget pro fisco sæculari.*
4 *In bonis fisco sæculari responsivis, & tributariis ille succedit.*
5 *De responsionibus ad doctrinam* Abb. & ad decis. Rotæ 7. de testam. *in antiquis, & quomodo sint intelligenda jura deferentia Ecclesiæ successionem Clerici.*
6 *Votum proprium cum distinctione inspectionum.*
7 *Quod clerico morienti sine hærede indistincte succedat Ecclesia, vel Episcopus, probatur auctoritate.*
8 *Probatur etiam per rationes, & de aliis, qui excludunt fiscum, licet non sint conjuncti remissivè.*
9 *Successio intestata dicitur testamentum factum à lege ex præsumpta voluntate morientis.*
10 *In bonis clerici morientis non attenduntur statuta laicalia, sed jus commune.*
11 *Declaratur quomodo, & quando id procedat.*
12 *Bona clericorum licet patrimonialia dicuntur ecclesiastica, & exempta ab oneribus laicalibus.*
13 *De alia ratione ob quam præsumitur clericum ab intestato decedentem velle, quod ei succedat Ecclesia.*
14 *Successio fisci in bonis vacantibus est de jure civili, ideò non ligat ecclesiasticos, & de ratione.*
15 *Respondetur ad* Oldrad. cons. 17. *& aliis fundamentis fisci sæcularis.*
16 *Dominus directus præfertur fisco in successione, & de quæstione, an Barones, & Domini inferiores habeant hanc Regaliam remissivè.*
17 *Declaratur, quando bona censita, vel tributaria cadant sub hac limitatione.*
18 *De consuetudine de qua supra n. 3.*
19 *De differentia inter casum successionis fisci ob confiscationem ex delicto, & casum successionis in bonis vacantibus.*
20 *Episcopus, vel Ecclesia non succedit ratione territorii, & jure fisci, sed jure privato.*
21 *Quando intret quæstio territorii in hac materia successionis, vel confiscationis.*
22 *De territorio Episcopi remissivè.*
23 *Quod Papa habeat fiscum, & territorium in toto mundo.*
24 *Damnatur distinctio inter clericum beneficiatum, & non beneficiatum.*
25 *Reprobatur item distinctio inter bona patrimonialia, & quæsita ratione beneficii, vel clericatus.*

DISC. CXLIX.

1 CUm de mense Maii 1667. Bernardinus Butterius presbyter originarius villæ Busseti obiisset submersus aquis fluminis Brentæ, nullo condito testamento, absque legitimo successore ab intestato, ipseque possideret aliqua bona stabilia in ejusdem villæ territorio existentia, necnon quosdam census, ac etiam aliqua mobilia, & nomina debitorum, orta est controversia super successione hujusmodi bonorum vacantium, quoad stabilia tamen & census, inter Episcopum & Cameram Ducalem. Atque re delata ad Sacram Congregationem immunitatis.

Curiales pro Camera Ducali scribentes, curiali verè 2 incomparabili stylo, paucis restringendo ea quæ nimium fuso calamo juxta exterum prolixum ac superfluum stylum deduxerant plures juristæ, & morales pro eadem Camera respondentes, procedebant cum distinctione tradita per Oldrad. *consil. 17.* quod apud laicos reputatur in materia magistrale, inter bona stabilia, quæ loco circumscribuntur, & mobilia ac nomina debitorum, quæ non circumscribuntur, sed sequuntur personam, ut in hac ultima specie, clerico nulli particulari Ecclesiæ addicto, succedat Episcopus, sub obligatione juxta unam opinionem distribuendi in pauperes aliosque pios usus pro anima defuncti. In altera verò specie succedere debeat fiscus Principis sæcularis, assignata ratione, quod illa sequi debent dominum territorii, in quo sita sunt, retento præsupposito, quod Episcopus non habeat territorium seu jus territoriale. Et cum qua distinctione procedunt, agendo in specie de clericis, ac sequendo dictum cons. Oldradi prob. ad Monach. *in cap. cum secundum de hæreticis in 6. num. 8. & 9.* Lopez *in capit. per vestras in rubr. §. 39. numer. 9.* Boss. *in pract. criminal. tit. de publicat. bonorum num. 64.* Cavalcan. *decis. 15. num. 3. part. 2.* Bajar. ad Clar. *§. final. quæst. 80. num. 2.* Peregr. *de jure fisci lib. 1. tit. 2. num. 110. & lib. 4. tit. 3. num. 10.* Et cum qua distinctione relato simpliciter Oldrad. *dicto cons. 17.* procedit etiam, licet indigestè, & articulo non examinato modernus Cortiada *decisson. 26. num. 33.*

Magnum etiam fundamentum constituendo in præsuppositа observantia, quam dicebant verisimilem, stante quod illa talis alibi esse solet, ut de illa Regnorum His- 3 paniæ, & Galliæ Alpharus *de off. fisci glos. 20. §. 9. de bonis vacantibus num. 141.* & de illo Hispaniæ Covarr. *lib. 2. var. cap. 9. n. 12. & in cap. cum in officiis num. 9. de testamentis.* Et de illa Status Veneti Peregr. *dicto lib. 4. tit. 3. num. 10. in fine.* Fortius verò respectu aliquorum bonorum stabilium, quæ supponebantur tributaria seu livellaria Cameræ ex glos. *in cap. quia diversitatem verbo præter de concess. præben.* & aliis de quibus Boss. *dicto titul. de publicat. bonorum numer. 18. & 53.* Burfatt. *cons. 43.* Carol. de Graff. *eff.* 4 *clerical. 31. num. 7.*

Et ad doctrinam Abbatis *in cap. 1. de successionibus ab intestato num. 4.* ac auctoritatem Rotæ *decis. 7. de testam. in* 5 *antiquis*, in quibus credebant consistere totum Episcopi seu Ecclesiæ fundamentum. Respondebant Abbatem loqui dubitativè, Rotam verò fundari in aliquibus juribus intelligendis de bonis quæsitis ex beneficiis Ecclesiasticis seu alias Ecclesiæ vel clericatus inruitu, atque super hoc nimium se diffundebant scribentes de partibus præsertim morales, de quorum numero erat Bordonus auctor consiliorum seu resolutionum moralium, & quorum aliqui immodestè loquebantur de auctoritate Rotæ *d. decis. 7.* Ponderando præsertim textum *in cap. quicumque 12. qu. 3. & cap. 1. de success. ab intestato, ac etiam in l. si quis presbyter. C. de Episcopis & clericis, & §. Interdicimus auth. de Eccl. titulis*, quod in eis omnibus supponatur clericus alicui particulari Ecclesiæ seu Altari addictus, quod dicebant non verificari in isto de cujus successione agebatur nullum habente ecclesiasticum beneficium, nullique Ecclesiæ vel Altari addicto.

Super his autem per unum ex dictæ Sac. Congregatio- 6 nis Cardinalibus pro veritate consultus. Quod bona in differentia, quæ non essent dictæ Cameræ Ducalis feudalia, vel emphyteutica, seu livellaria, aut censita, quoties non legitimè, ac servatis servandis non probaretur consuetudo specialis, fuit in voto, quod contra dictam Cameram respondendum esset. Ad quod clarius ac methodicè probandum tres constituebam inspectiones. Unam in parte auctoritativa seu doctrinali, firmando cum auctoritatibus hujusmodi successionis competentiam ad favorem Ecclesiæ seu Episcopi in exclusionem fisci sæcularis. Alteram in parte ratiocinativa seu discursiva, quæ ex genio & stylo mihi magis cordi esse solet, idem scilicet probando per rationes & principia. Et tertiam respondendo objectis seu fundamentis fisci sæcularis.

Quatenus igitur pertinet ad primam, dicebam casum vi- 7 deri extra controversiam, utpotè litteraliter & expressè decisum per text. *in d. l. si quis presbyter. 20. C. de Episcopis & Clericis, & §. Interdicimus auth. de Eccles. titulis, & c. 1. de success. ab intestato*, ubi absque alia distinctione firmatur, ut decedentibus clericis absque parentibus, aliisque legitimis successoribus Ecclesia succedat, & per quæ jura ita firmant ibidem communiter civilistæ & canonistæ, ut agnoscit idem Peregr. *d. lib. 4. tit. 3. num. 10.* & generaliter absque dicta distinctione firmant antiquioribus relatis Carol. de Graff. *d. effect. 31. num. 7.* ubi solùm limitat in bonis feudalibus, seu alias de alieno directo dominio, Bellet. *disquis. clerical. tit de bonis clericorum §. 14. num. 2. cum seq.* Fagnan. *in cap. presbyteri de pœnis num. 8.* ubi pertransit cum dicta auctoritate Rotæ *decis. 7. de testam. in antiquis*, Barbos. *in collectan. ad d. textum in l. si quis presbyter*, licèt juxta stylum referat in confuso DD. hinc inde, nihil discurrendo, solumque *num. 7.* referendo difficultatem excitatam per Valasc. *alleg. 57. part. 2.* an id procedat solum in clericis in sacris, vel etiam in minoribus ex novissimo jure Concilii Tridentini. Cumque dicta jura, dictæque auctoritates loquantur in specie, & de casu præciso successionis bonorum vacantium ex defectu legitimi hæredis, hinc absolutum dicebam ferè omnes auctoritates huic parti assistere, cum in contrarium alia non adsit, quæ percutiat eosdem terminos præcisos, nisi illam Peregr. *d. lib. 4. tit. 3. num. 10.* ubi loquitur de proprio judicio sine aliqua auctoritate, vel ratione, aliæ siquidem percutiunt diversum casum confiscationis ex delicto.

Quo verò ad alteram partem discursivam, seu ratiocinativam, clarius id probari dicebam ex pluribus fundamentis. Primò quia si habemus in jure juxta unam opi-

opinionem, ut tutor, vel alius administrator, seu educator in exclusionem fisci succedat pupillo, ac hospitale succedat infirmo ibi morienti. Et magis ad rem, ut militi alicujus cohortis succedant cohortales, sive cohortis nomine Dux, atque alicui de Collegio succedant collegiales, cum similibus, de quibus *glos. magistralis in l. 1. C. de bon. vacan. lib. 10.* benè Alexan. *cons. 31. num. 3. circa finem lib. 1.* & cæteris relatis Borell. *de præstantia Regis Catholici cap. 14.* ubi latè agit de hoc jure Regali bonorum vacantium. Multò magis dicendum est Ecclesiam, seu ejus nomine Episcopum succedere clerico, cum clericus præsertim in sacris, ut erat iste, dicatur absque dubio miles ecclesiasticæ militiæ adscriptus, & de cohorte, seu Collegio, aut Congregatione, alicujus particularis Ecclesiæ, vel saltem de illa diœcesi. Observando potissimè, *quod d. glos. magistralis in l. 1. Cod. de bon. vacan.* ad probandum quod Collegium succedat collegiali in exclusionem fisci allegat in specie *d. text. in l. si quis presbyter, Cod. de Episcop. & Cler.* quem etiam allegat Alexand. *d. cons. 31. nu. 3. in fin. lib. 1.*

Secundò quia intestata successio deferri dicitur ad personas per legem vocatas ex præsumpta voluntate morientis, pro quo lex ita testatur, quasi quod negligendo facere testamentum, ac eligendo decedere intestatus, ita testari
9 voluerit juxta successionis ordinem à lege præscriptum. Et ex qua ratione Rota sequitur opinionem, ut in bonis clerici ab intestato defuncti attendi non debeant statuta laicalia, quamvis de tali successione contendant solùm laici statuto subditi, quasi quod præsumatur clericum voluisse decedere, atque testari potius juxta dispositionem juris communis, cum quo ipse vivebat, quàm cum jure statutario, à quo exemptus erat, ut apud Otthob. *decis. 149.* in Tudertina successionis 29. Maii 1652. coram Meltio *decis. 256. par. 11. recentior.* & pluries in aliis enunciatis in sua materia *sub tit. d. success. ab intestato*, ac etiam sub altero *de testamentis*. Quicquid enim sit de veritate hujus as-
11 sumpti, quoties agitur de statutis se conformantibus cum jure antiquo, medio, & novo Romanorum excludente masculos propter fœminas, seu agnatos propter cognatos, solumque deviantibus à jure novissimo Authenticorum, quod est magis Græcorum, quàm Romanorum. Italorumque moribus parum adaptatum, unde propterea dicta Rotæ opinio non placet, ex iis, quæ pluries habentur dicto utroque titulo *de success. ab intestato, & de testamentis*. Certum tamen, ac absolutum videtur isto casu, præsumptam clerici morientis voluntatem assistere magis Ecclesiæ, ac piæ causæ, in quam ejus bona erogari debent, quam fisco Principis sæcularis, ut ad sensum.

Tertiò quoniam quicquid aliqui civilistæ, vel sæculares dubitaverint, hodie receptissimum, ac extra quæstionem
12 est, etiam bona patrimonialia clericorum, seu alias quam Ecclesiæ clericatus occasione quæsita, excepto casu mercaturæ, sequi conditionem personæ, atque censeri jure bonorum ecclesiasticorum, tam ad effectum fori, quàm etiam exemptionis à vectigalibus, aliisque oneribus, quæ non sint fixa, perpetua, & meræ realia juxta celebres decisiones in Brundusina gabellæ coram Penia, in Alben. gabellæ coram Merlino, in Hydruntina coram Celso, & in aliis de quibus frequenter in materia gabellarum, & vectigalium *hoc eodem tit.* Ideòque cùm successio in eisdem bonis normam, seu regulam suscipiat in ipso instanti mortis clerici, penès quem ita ex legis fictione donec ad alterius successoris dominium transeant, quodammodo bona continuare dicuntur, consequenter illa jure ecclesiasticorum magis quàm sæcularium regulanda videntur.

13 Et quartò quia cum juxta sensum Abbat. *in d. cap. 1. de success. ab intest. num. 4.* cum quo scribentes magis communiter pertranseunt Episcopus teneatur piis usibus talia bona distribuere, ita resultat, quod erogantur in suffragium animæ morientis, quod etiam resultaret si ipsi Ecclesiæ acquirantur, & consequenter intrat præsumpta ejusdem morientis voluntas, ita disponendi, magis quam ut bona transeant ad fiscum sæcularem. Et licèt hæc præsumptio generaliter militet in quocumque christiano, quem præsumere debemus sollicitum de salute, ac suffragio ejus animæ, attamen in laicis obstare videtur ratio majoris subjectionis legibus sæcularibus hanc successionem fisco deferentibus, quoties ipsi expressè in contrarium non disponunt.

Item ista successio fisci non provenit à jure divino, naturali, vel gentium, sed à mero jure civili *in l. 1. Cod. de*
14 *bon. vacan. lib. 10. cum concordan.* Dictum autem jus juxta legalem historiam sæpius enunciatam, præsertim verò magis ex professo in Neapolitana *sub tit. de servitutibus disc. 1.* post ejus casualem inventionem de recenti sequutâ obligat. Vel juxta unam opinionem ex decretis Imperatoris Occidentis. Vel juxta aliam probabiliorem, quia usu & moribus communiter est receptum, non est autem obligatorium ecclesiasticorum, nisi quia per sacros canones *in cap. 1. de novi operis nunciat.* & alibi ita statutum sit, ut scilicet ubi sacri canones in littera, vel ratione non adversantur, leges civiles attendi debeant etiam in foro ecclesiastico, & inter clericos. Et sic obligat ex approbatione, & auctoritate Papæ, quem dicendum non est approbare voluisse istas leges disponentes de bonis vacantibus ad favorem fisci sæcularis, dum apud sacros canones *in cap. 1. de success. ab intest. cum concord.* Ecclesia supponitur hæres clerici, potissimè dum eodem jure civili ita quoque statutū est *in d. l. si quis presbyter, & in d. §. interdicimus auth. de Ecclesiasticis tit.* ipsorum etiam canonum ratione, ac verisimili Pontificum contraria voluntate idem clarè suadentibus.

Demum quoad tertiam inspectionem respondendi ad fundamenta in contrarium ponderata, quatenus pertinet ad dictam majorem auctoritatem Oldradi *cons. 17.* præsupposito etiam ex abundanti, quod ipse in casu suo benè loquatur, adhuc tamen cessat applicatio ad casum ex triplici circumstantia. Primò scilicet quoniam loquitur de bonis censitis, seu livellariis, quorum directum dominium supponitur spectare ad ipsum fiscum, seu Principem sæcularē, quo casu ipsemet textus *in d. l. si quis presbyter* clarè decidit non intrare successionem in bonis vacantibus, sed illam debitam esse domino directo, tanquam domino non ta nquam fisco, & sic jure reversionis, seu consolidationis, potiùs quàm successionis in bonis vacantibus, juxta ea quæ latè, & ex professo in propolito habentur *in Tusculana bonorum vacantium sub tit. de feudis disc. 72.* ubi disputata quæstione, an
16 hujusmodi jus Regale competat necne Baronibus, seu Dominis inferioribus altum dominium, ac jura supremi imperii non habentibus pro Barone seu domino loci decidit, non ratione Regaliæ, sed ratione dominii soli, ideòque in hac facti specie eram in voto quod ex d. ratione pro Camera Ducali respondendum esset in illis bonis, in quibus verificaretur dictorum scribentium præsuppositum, quod essent dictæ Cameræ redditicia seu tributaria, dummodo
17 esset redditus seu tributū, quod redolens speciem canonis, vel census, aut livelli, præseferret dominium directum, & originariam concessionem ipsius Cameræ juxta terminos dicti textus *in l. si quis presbyt.* Secus autem si esset tributaria ratione alicujus oneris laicalis per Principem ab antiquo impositi, quod dici posset perpetuum, uniforme, & mere reale, itaut etiam in clericū transiret juxta distinctionem de qua in supra allegatis *Brundusina, Alben. & Hydrunt.* coram Penia, Merlino, & Celso cum similibus, quia tunc non intrat dicta ratio dominii directi, & consolidationis.

Secundò quia *Oldradus* loquitur de Regno Franciæ, ubi supponitur talem adesse consuetudinem legitimè inductam
18 ut supra in objectis advertitur, de qua in præsenti non docebatur, ideòque absque necessitate assumendi inspectionem super hujus consuetudinis requisitis, & quando hæc diceretur legitimè inducta necne, cessabat quæstio ex facto, cum darentur aliqui casus absque dubio non concludentes ad perfectam probationem.

Et tertiò clarius, quoniam Oldrad. loquitur de confiscatione propter delictum, in quibus etiam terminis, excepto Peregr. *d. lib. 4. tit. 3. num. 10.* qui descendit ad hanc speciem, sed est singularis nullam adducens auctoritatem vel rationem, loquuntur cæteri omnes, qui ex parte Cameræ Ducalis allegabantur, adhibentes dictam distinctionem inter mobilia, & immobilia, quæ respectivè cohærent territorio, vel personam sequuntur; Maxima verò differentia est inter unum casum, & alterum. Tum quia in illo successionis in bonis vacantibus habemus favore Ecclesiæ claram dispositionem utriusque juris canonici, & civilis ut supra, quæ non habetur in alia specie confiscationis propter delictum; Tum clarius, quoniam Ecclesia, vel ejus nomine Episcopus in isto casu bonorum vacantium ob defectum legitimi successoris, non succedit jure fisci, sed Vel ex præsumpta mente morientis, Vel ex eadem ratione, ob quam Collegium succedit collegiali, cum similibus, de quibus ex magistrali glos. *in d. l. prima C. de bonis vacantibus lib. 10.* Alex. *d. cons. 31. num. 3. in fin. lib. 1.* & latius Borell. *de præstantia Regis Catholici d. c. 14. à n. 17. ad 40. cum seqq.*

Hinc proinde in hoc proposito extranea remanet inspectio, an Episcopus habeat necne fiscum vel territorium,

rium, dum non jure fisci, seu jure territoriali succedere dicitur, sed tanquam privatus successor privilegiatus excludens fiscum, eodem modo, quo istum excludunt alii quamvis non conjuncti ut supra, Undè in hac parte aliquo æquivoco laborare videtur d. Rotæ decisio *7. de testam. in antiquis*, dum istos fisci terminos adhibet; Et consequenter, inhærendo nimium laudabili Curiæ stylo abhorrenti superfluas evagationes semper damnabiles, sed strictè immoranti super præciso casu, de quo est quæstio, (licèt quandoque moderno tempore ab hoc adeò commendabili
21 stylo deviari soleat) assumendum non censui inspectionem, an Episcopus habeat fiscum vel territorium necne, utpotè cadentem in dicto alio casu confiscationis propter delictum, occasione controversiæ inter plures diversos Principes seu Dominos temporales, in quorum respectivè dominiis ille qui bonorum publicationem patitur illa possideret, juxtà originalem quæstionem tractatam per Jacobum de Ravenna, Guglielmum de Cuneo, Cinum, Bartolum, Baldum, & alios *in leg. 1. Cod. de summa Trinitate* exemplificantes in eo Bononiensi, qui possideret bona in territorio Mutinensi, vel contrà, ut per Alex. *d. cons. 31. lib. 1. n. 4.* Clar. *in praxi criminal. §. finali quæst. 78. n. 27.* Rosenthal. *de feud. cap. 5. conclus. 52. in glos.* Ripoll. *de Regal. cap. 9. num. 20. cum seqq.* cum aliis apud Merlin. *decis. 125.* quæ videtur in materia magistralis cum aliis de quibus infrà *disc. 160.* Et sic supponitur territorium diversitas materialis & de facto, verè non cadens in casu quo agitur de clerico ejusdem Civitatis vel loci, in quo Prin-
22 ceps sit dominus territorii in temporalibus, atque Episcopus habeat legem diœcesanam passim in jure explicari solitam cum terminis territorii spiritualis, ex deductis satis frequenter *sub tit. de jurisdictione*, præsertim in Toletana *disc. 1.* cum non implicet dari ejusdem territorii duplex dominium diversis respectibus.

Verùm ubi de jure territoriali Episcopi dubitari posset, adhuc respectu clericorum extra controversiam remaneret jus territoriale Papæ in toto mundo cum jure fisci quo-
23 ad personas Ecclesiasticas, ac etiam quoad sæculares in causis Ecclesiasticis & spiritualibus, cùm sola quæstio cadat quoad personas sæculares in rebus & negotiis meré temporalibus, juxtà omninò veram & apud Catholicos non controvertendam opinionem, de qua ita ut supra distinguendo agunt, Dec. & Navarr. *in cap. novit. de judic.* Molin. *de just. & jur. tom. 1. tract. 2. disput. 29.* Restaur. Gastald. *de imper. quæst. 50.* Marta *de jurisd. part. 1. cap. 57. & seqq.* Diana *tom. 1. resolut. 121.* & cæteri plenè collecti per addit. *ad decis. 2. part. 2. recent.* & quam circa annum 1650. formiter canonizavit, atque omninò tenendam censuit Sacra Congregatio universalis inquisitionis, damnando atque hæreticam declarando propositionem, ex ignorantia fortè magis quàm studiosè & ex malitia, deductam in quadam anonyma scriptura, quod Papæ jurisdictio etiam quoad personas & causas Ecclesiasticas esset in personis absque territorio.

Inepta verò videbatur distinctio, quæ ex parte dictæ Cameræ Ducalis adducebatur inter clericos beneficiatos & non beneficiatos, seu alicui Ecclesiæ addictos vel non,
24 cum textus *in d. leg. si quis presbyter*, ita exemplificativè seu demonstrativè magis quàm taxativè loquatur, Ac etiam quia etiam clericus non beneficiatus certaque Ecclesiæ non addictus, adhuc tamen absque dubio adscriptus est ipsi cœlesti seu clericali militiæ, ac dicitur de legione seu cohorte illius Civitatis seu diœcesis, ac de illorum clericorum Collegio, Potissimè verò ex jure novissimo Sac. Conc. Trident. per quod decernitur aliquem clericali tonsura initiandum, alicujus Ecclesiæ servitio per Episcopum adscribendum esse, undè propterea istud est unum de requisitis necessariis ad privilegium fori, quando deficiunt ordines sacri vel beneficium Ecclesiasticum, ideòque ad hunc effectum ista circumstantia considerabilis est, pro concursu scilicet requisitorum Concilii in clerico in minoribus. Et sic esse clericum morientem adscriptum vel non adscriptum alicui Ecclesiæ percutit pertinentiam successionis illius Ecclesiæ particularis exclusivè ad Episcopum vel Ecclesiam formalem in genere, non autem ut aperiat locum fisco sæculari.

Magisque inepta & verè irridenda mihi videbatur altera distinctio inter bona patrimonialia & alia Ecclesiæ seu
25 clericatus intuitu quæsita, quasi quod jura tam civilia, quàm canonica superius recensita clerici successionem Ecclesiæ deferentia, de secunda non autem de prima specie disponant ac intelligenda sint; Hoc enim est æquivocum manifestum, quoniam textus *in d. leg. si quis presbyter, Cod. de Episcopis & clericis* defert Ecclesiæ successionem subsidiariam tanquam in bonis vacantibus in defectum parentum aliorumque proximiorum gradus successibilis, & sic adinstar illius successionis, quæ prælativè ad fiscum conceditur Collegio in bonis collegialium cum similibus, dum ut suprà ponderatum est, *d. glos. magistralis*, cum qua cæteri pertranseunt, agendo de successione Collegii in bonis collegialium adducit hunc eumdem textum; Hoc autem prorsus vanum est applicari bonis Ecclesiæ vel beneficii intuitu seu occasione quæsitis, cum in istis clericus quamvis habens parentes seu fratres, aliosque legitimos successores in dicto textu recensitos, habeat ipsam Ecclesiam hæredem necessariam, etiam cum prohibitione testandi, seu aliàs, dum infirmus est dispondendi, & in quibus bonis ex Constitutionibus Julii III. aliorumque Pontificum instat spolium ad commodum Cameræ Apostolicæ, ex iis quæ habentur per Redoan. & alios in particulari tractatu de spoliis clericorum & per Rotam apud Celsum *decis. 65.* & apud Rojas *decis. 280.* & 314. Igitur manifestæ fabulæ species est dictorum jurium dispositionem istis bonis applicare, sed perneceſſe intelligenda sunt de bonis patrimonialibus seu aliàs temporalibus, quorum libera disponendi facultas competat, & quorum intestata successio juxtà ordinem juris fit conjunctorum, quatenus adsint potius quàm Ecclesiæ; Unde textus in dicto *cap. 1. de success. ab intest.* nihil disponit ad favorem Ecclesiæ, sed solum declarat ut illud jus quod Ecclesia habet succedendi in bonis clericorum etiam privativè ad parentes & conjunctos non procedat in patrimonialibus vel aliàs quàm Ecclesiæ & clericatus occasione quæsitis, Atque hanc concludebam mihi videri genuinam veritatem, exceptis tantùm bonis feudalibus, emphyteuticis, seu aliàs livellariis vel respondivis ratione dominii directi ut suprà. Adhuc tamen pendet resolutio.

ANNOT. AD DISC. CXLIX.

SUper ista quæstione disputata in Congregatione Immunitatis sub die 26. Augusti 1669. plenis, & concordibus votis, prodiit resolutio, juxtà præmissa ad favorem Ecclesiæ, adeò ut ministri Cameræ Ducalis acquieverint, (quod sciam;) Et quamvis inter multos scribentes pro Camera, quidam moralis relatus *in discursu num. 5.* edito isto Regalium volumine, visoque isto discursu, pro defensione (ut ipse dicebat) suæ distinctionis, nimium copiosum, & elaboratum ediderit Responsum impressum, in specie contra hunc discursum, quod per universam ferè Italiam distribuit, & præsertim mihi in Curia idem auctor; Quinimò illud cum nimia urbanitate transmisit, nimiumque probabile est, quod illud, quod inter alia ejus opera publicæ luci sit daturus (si hucusque non dedit;) Attamen assumere nolui provinciam ei replicandi, retinendo propositum insinuatum in proœmio hujus Supplementi, quòd scilicet, cùm meum institutum non fuerit, ad propriam inanem gloriam, vel ostentationem, istos publicæ luci edere labores, minusque propriæ mordicus substinere opiniones, sed solùm veritati, & justitiæ inservire, illasque eo, quo fieri potest modo inquirere ad publicam utilitatem, ac posteritatis instructionem; Hinc proinde eidem cum debita urbanitatis correspondentia, respondi, clarum fuisse, ut pro eodem à me desiderato fine, ita melius veritas criticaretur, insinuando tamen, quod si credebat meliorem esse propriam opinionem, curaret illam canonizari ab eadem Congregatione, mediante recessu à resolutis.

Reflectendo autem denuò ad casum, non obstantibus multis ejusdem scribentis ponderationibus, adhuc probabilis, benèque fundata visa est resolutio, cùm responsiones in eadem scriptura contentæ non elidant solida fundamenta, quibus resolutio est innixa, præterquam ubi intraret illa ratio, de qua in his terminis habetur *sub tit. de feud. disc. 72.*

Quamvis verò pertinet ad casus incidenter in discursu insinuatos super successione Collegii, vel Congregationis, sive Hospitalis, in exclusionem fisci; Vera, nimiumque probabilis videtur distinctio, pariter insinuata, an scilicet mors in Hospitali proveniat accidentaliter, quia nempè ad illud accesserit infirmus, gratia curationis, vel potius sequuta sit ob continuam moram, & addictionem pro tempore vitæ, ut contingit in Hospitali senium, & mendicantium Urbis sub nomine Sancti Sixti, de quo agitur supra *disc. 79. 80. & 81.* sive sunt Orpha-

notrophia, & similia, Hospitalia, vel Collegia, quæ recipiunt pueros, & puellas orphanas, vel dispersas, cum similibus, cùm tunc Hospitale dicatur esse loco parentis; Istoque casu intrat successio in exclusionem fisci, non autem conjunctorum; Nullatenus autem in primo modo solùm accidentali, qui non inducit mutationem domicilii, juxtà ea, quæ habentur *sub tit. de Paroch. disc.* 23. & 38. cum isto casu ex quadam consuetudine generali, Hospitale succedere soleat in illis pecuniis, & vestibus quas secum ferunt.

Eademque distinctio adhibenda videtur in Collegiis, & Congregationibus, quod scilicet ad hunc effectum non fit considerabilis accidentalis adscriptio alicui Collegio, vel Congregationi occasione professionis, vel artis, sive ex causa devotionis, sed quando sit addictio formalis pro toto tempore vitæ, ut (ex. gr.) sunt Presbyteri Congregationis Oratorii S. Philippi Nerii, vel sunt illæ mulieres, quæ in figura Monialium vivunt in Conservatoriis, juxtà casum, de quo *sub tit. de jurisd. disc.* 43. & *sub tit. de Regal. disc.* 50. & *alibi*; sivè sunt milites illarum Ecclesiasticarum militiarum, in quibus professio Regularis non emittatur, juxtà casum de quo *tit. de Jurisd. disc.* 92. ad quod conferunt, & quæ in proposito militum, vel servientium alicui Ecclesiæ, vel Monasterio, seu Religioni habentur *sub eod. tit. de Jurisdict. disc.* 4. & 33. *cum similibus*.

ROMANA HÆREDITATIS DE RIVALDIS

PRO MONASTERIO PUELLARUM MENDICANTIUM

CUM PAULO LUDOVICO RIVALDO.

Casus disputatus coram Arbitris.

An officium Prælatitium venale acquisitum per filiumfamilias præsumatur quæsitum de pecunia patris, Et quatenus hæc præsumptio, seu etiam probatio intret, An dictum officium vel pretium in ejus acquisitione erogatum censeatur donatum, itaut veniat necne in collatione sive in imputatione.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *Officium emptum per filiumfamilias in dubio non præsumitur emptum de pecunia patris.*
3 *Contrarium cum distinctione.*
4 *De acquisitionibus factis per Tutores, Administratores, & Officiales.*
5 *Generaliter de acquisitionibus factis per filiosfamilias.*
6 *An pater emendo officium in persona filii censeatur illi donasse pretium erogatum.*
7 *De potestate patris volentis hoc pretium imputari filio in legitimam remittere.*
8 *Decreti reservatio super officio quando detur & quando non.*
9 *De ratione ob quam officium habens annexam prælaturam non imputatur, sed censetur donatum.*
10 *Pretium tituli seu dignitatis super feudo non venit in collatione cum secundogenitis.*
11 *Donatum filio in casum primogenituræ non imputatur.*
12 *Ista est quæstio voluntatis pro facti qualitate decidenda, & de materia remissive.*

DISC. CL.

1 CUm Gaspar Rivaldus, ultrà filias fœminas tres habuerit masculos, nempe Balthassarem, Paulum Ludovicum, & Ascanium, atque hic ultimus clericus suscepta Prælatura Referendarii utriusque Signaturæ, ipso pæne vivente, acquisiisset officium venale Regentis Cancellariæ valoris circiter scutorum 10. millium, Ad aliquos autem annos sequuta dicti Gasparis morte, adhuc durante magno appaltu Dohanarum Urbis, casus dedisset, quod ad instantiam Cameræ pro residuo census debiti ex causa dicti appaltus, nedum omnia bona stabilia, sed etiam istud officium vendita essent; Sequuta demum post mortem Balthassaris etiam illa Ascanii, scripto hærede in notabili asse Monasterio seu Conservatorio puellarum mendicantium, cujus ipse quodammodò fundator dici potest, Paulus Ludovicus alter frater superstes litem movit, prætendendo, Vel dictum assem esse communem, Vel quod cùm dictus Ascanius de bonis paternis in pecunia & mobilibus consistentibus majorem habuisset partem, illi supplere deberet propriam portionem, juxtà ea, quæ desuper acta habentur in hac eadem causa *sub tit. de hærede & hæreditate*; Quia verò ex parte Monasterii rei conventi dicebatur, quod ubi etiam constaret ad manus dicti Ascanii de pecuniis, & bonis communibus paternis plus obvenisse, id compensandum erat cum pretio officii, quod in causam communem per Cameram ut supra distractum fuerat; Hinc proindè coram tribus Prælatis arbitris concorditer electis, coram quibus hujusmodi disputationes habitæ fuerunt, cum exitu de quo *sub dicto alio titulo de hærede & hæreditate &c.* assumpta fuit hæc disputatio, An scilicet hoc officium dicendum esset proprium ipsius Ascanii, vel potius spectaret ad communem paternam hæreditatem, itaut nullum jus peculiare competeret ipsi officiali.

In hac igitur disputatione, scribens pro dicto Monasterio tanquam Advocatus pro substinenda dicta excitata prætensione, duas constituebam inspectiones, Unam, an constaret officium prædictum emptum esse de pecunia paterna, Et secundò, quatenus de hoc constaret, An tale pretium censeretur filio donatum absque eo quod veniret in collatione, & respectivè imputatione in propriam portionem hæreditariam, atque utrumque negando.

Quatenus pertinet ad primam, cum in materia habeantur celebres decisiones in Bononien. pretii clericatus coram Pirovano & Virili *impress. decis.* 660. & 679. *part.* 4. *recent. tom.* 3. & coram Merlino *inter suas decis.* 273. *repetit.* 2 *part.* 5. *recent. decis.* 54. istas pro certo sciens in contrarium deducendas esse, utpotè in Curia notorias, potius retorquebam, quoniam non obstante quòd appareret de quietantia pretii soluti per partem declarantem solvere de propriis pecuniis, plura ponderata fuerunt adminicula, ut advertitur præsertim *d. disc.* 679. *num.* 1. & *seq.* & apud Merlin. *d. decis.* 273. *alias* 54. *part.* 5. *nu.* 1. & 2. quoniam nihil in præsenti concurrebat, unde propterea inferebam fuisse habitum pro absoluto, solam juris præsumptionem non sufficere militantem in acquisitionibus, quæ fiunt per filiosfamilias, sed alia extrinseca adminicula requiri.

Verùm reflectendo ad veritatem ab initio agentibus pro Monasterio liberè insinuatam, satis dubitabam de motivo 3 ex facti circumstantiis, cùm ageretur de filiofamilias penè adolescente, non industrio, & in quo nulla alia concurrebat causa, undè tam notabilis summæ acquisitio provenire potuerit; Quicquid enim sit de illa possibilia acquisitione ex ignoto fortunæ beneficio in tutoribus ad excludendum delictum admissa per textum *in l. si de jure fiscus*, *C. arbitrium tutelæ*, cujus dispositionem DD. extendunt ad 4 quoscumque administratores, & aliena negotia gerentes, seu officiales ex plenè collectis per Cyriac. *controvers.* 91. *in principio*, & Surd. *decis.* 15. Molius verò id impugnant in officialibus præsertim justitiæ administrationem habentibus Apont. *de potestate Prorogis tit. de electi. official.* §. 7. *num.* 6. *cum seqq.*

Attamen quatenus pertinet ad acquisitiones facta per filiosfamilias, vera & recepta distinctio est, quod Aut agitur de filio industrio, in quo verisimilis causa acquisitionis concurrat, & fortius si non habeat patrem opulentum, & tunc acquisitiones censeantur propriæ, Aut econversò de filio non industrio, minusque aliàs acquisitionis occasiones habente, cujus pater econtrà sit dives, & tunc secus, ut plenè antiquioribus allegatis Becc. *cons.* 113. *num.* 9. *& per tot.* Paschal. *de patr. potest. part.* 1. *cap.* 3. *num.* 24. Rota *decis.* 420. *num.* 9. *part.* 9. *recent.* Et in hac secunda parte distinctionis versabamur, dum filius erat satis juvenis, nullas acquisitionis occasiones habens, præsertim summæ tam notabilis, pater verò dives, atque occasione appaltuum, aliarumque negotiationum pecunia numerata abundans, & sic planum videbatur hujusmodi officii emptionem à patre de propria pecunia factam esse; In dicta verò Bononien. dubitandi rationem præbebant facti circumstantiæ, quod filius haberet bona materna, aliaque adventitia per patrem administrata, cum quibus prætendebatur hujusmodi acquisitionem fieri potuisse, unde propterea dictum fuit, quod pater seu ejus hæres teneretur dictæ administrationis rationem reddere.

Aliqua magis probabilis dubitandi ratio cadere videbatur in secunda inspectione, quod scilicet censeretur dictam pecuniam in hujusmodi officii acquisitione erogatam fuisse animo donandi, dum neglexit pater decreti reservatio- 6 nem

nem ad ejus favorem, neque aliam fecit animi declarationem juxta communem & receptam distinctionem, de qua supra pluries, præsertim in Romana hæreditatis *disc.* 1. & *admittitur d. dec.* 660. *num.* 4. *part.* 4. *tom.* 3. ac etiam supponunt aliæ decisiones editæ in eadem causa, in quibus voluntas patris erat expressa & clara, solaque disputatio restringebatur ad potestatem, ponderando ibi etiam dictæ contrariæ voluntatis non donandi vehementes adminiculum resultans ab ingenti summa scut. 36. mil. auri stante præsertim numero aliorum filiorum, & quantitate reliqui patrimonii, quæ omnia in præsenti nedum cessabant, sed potius retorqueri poterant, cum attento statu patris, de tempore, quo id sequutum est, ac numero filiorum, hæc summa dici non posset adeò notabilis, quod hujusmodi inverisimilitudinem induceret.

Aliud enim est, ubi quæstio restringitur ad defectum potestatis per Nicolaum de Ubaldis aliosque DD. ponderatæ, stante quod hujusmodi officia sunt de Regalibus, ac 2 obtineri dicantur magis à Principe, neque sunt in commercio, atque ad hunc effectum intrat distinctio, de qua in allegatis decisionibus, præsertim in illa coram Merlino inter ipsum officium, ejusque pretium, ut non in primo, sed in secundo intret imputatio, clarius verò in ea facti specie, quod filius jam officium venderat, & habebat pretium in manibus, unde agebatur potius de imputatione pretii officii amplius non possessi; Aliud verò de regulanda voluntate patris in acquirendo, an scilicet fecerit animo donandi, & non imputandi, stante dicto contrario adminiculo neglectæ reservationis decreti juxta receptam distinctionem, de qua *d. disc.* 1. & *alibi*.

Istud solum adminiculum per Arbitros reputabatur leve ac modici momenti, cum reservatio decreti passim ac de facili concedi soleat in aliis officiis popularibus non ha- 8 bentibus annexam Prælaturam, Secus autem in prælatitiis juxta eorum distinctionem, de qua supra in Neapolitana *disc.* 2. quoniam non debet esse in facultate personæ privatæ deponendi aliquem à prælatura, ideòque non dantur nisi de raro & ex favore speciali.

Adhuc tamen dicebam, quod secluso isto adminiculo, urgebat aliud nullæ declarationis factæ in contrarium, atque magis apud me vim faciebat confideratio, tam ad effectum inducendi præsumptam donationem, quam ad alterum excludendi imputationem, quod ita filius non obti- 9 nebat istud officium gratuitum, & ad solam locupletationem, sed cum onere prælaturæ requirentis notabilem summam pro illius status decore & qualitate in statu privatæ fortunæ non necessarium, ideòque non esset filii ad prælaturam electi verisimiliter à patre prædilecti beneficium, sed maleficium, atque ita deterior esset ejus conditio, quàm illa aliorum filiorum minus dilectorum; Ad quod deducebam ea, quæ frequenter habentur *sub tit. de feud.* super exemptione filii primogeniti à collatione pretii per patrem erogati in acquisitionem dignitatis seu tituli super 10 feudo novo, cujus pretium conferendum est, ob dictam rationem oneris annexi titulo seu dignitati majoris summæ, quàm in statu privato; Quod etiam ponderatum habetur in Romana de Spatis *sub tit. de legit. & detract.* ac etiam in Bonon. separationis bonorum de Dondinis *sub eod. tit. vel sub altero de fidei.* super puncto, an donata per 11 patrem filio occasione erectionis primogenituræ in ejus persona, censerentur necnè liberè donata absque onere imputandi in legitimam, vel è contra, quoniam cessante expressa voluntate imputandi ob dictam rationem, potius præsumptio est pro imputationis exclusione ob majora onera incumbentia ei, qui figuram primogeniti & capitis domus facturus est ex ibi deductis; Ideòque in ista causa difficultas restricta fuit magis ad factum, ex cujus circumstantiis prætendebatur constare de voluntate donationis exclusiva; Et revera ista est quæstio voluntatis, ideòque potius facti quàm juris, certam ac uniformem determinationem non recipiens, sed ex singulorum casuum particularibus circumstantiis pro judicis prudenti arbitrio decidenda; De ista verò materia imputationis officiorum venalium aliorumque vacabilium in legitimam habetur plu- 12 ries actum in sua materia *sub tit. de legit. & detract.*

ANNOT. AD DISC. CL.

SUper hac eadem causa, occasione agendi de puncto collationis, vel imputationis, agitur *sub tit. de hærede disc.* 32. Et de eadem materia imputationis *l. n. de feud. in annot. ad disc.* 19. & *tit. de legit. disc.* 13. 15. 18. 20. 23. & 24.

& magis ad rem *sub tit. de fidei. disc.* 191. qui est in causa Bonon. separationis bonorum in hoc discursu allegata.

Quamvis autem præsens causa adhuc pendeat coram arbitris, sub aliquo tractatu concordiæ, adhuc tamen ad eam pro veritate reflectendo, perstitendum videtur in eodem sensu, quod scilicet circa primum punctum, sufficiens probatio accedat, quod pecunia erogata in acquisitionem hujus officii, proveniret à patre, dum ejus magna quantitas, ac etiam status, & quantitas patris, ac ætas, & qualitas filii, ad evidentiam id comprobare videntur; E conversò autem, quod dum pater in vita nihil declaravit, nec dispositis, ac etiam ob aliquam subsequtam observantiam fratrum, & cohæredum, adesse censeatur illa donatio, de qua *supra disc.* 1. 24. & *alibi*.

Præterea, ubi etiam in hoc proposito procedendum esset cum formalitatibus juris civilis, cum quibus Bald. & alii nostri majores processerunt, juxtà insinuata *sub tit. de feud. in hoc suppl. disc.* 131. in proposito patris acquirentis pro se, & filiis feudum ex causa onerosa, constituendo scilicet differentiam inter filios in potestate, & extraneos, vel filios sui juris, ob prohibitionem donationis inter Patrem, & Filium in potestate, congruerent ea, quæ habentur de extraneis, vel de filiis, qui non sint in potestate, stante Clericatu, ob quem cessat prohibitio juris civilis, dum quidquid in filium Clericum obvenit, fortitur naturam peculii, quasi castrensis, ex deductis occasione usufructus legalis *sub tit. de servit. disc.* 61. & occasione facultatis testandi, *sub tit. de testam. disc.* 34.

Verùm quia (*ut loc. cit. de feud.* advertitur) ista considerato parum probabilis videtur, quodque totum faciat expressa, vel præsumpta voluntas patris; Hinc proindè ad hanc rem probat illius adaptari videntur ea, quæ habentur *d. disc.* 191. *de fidei.* & in aliis locis ibidem citatis, pro regulatione voluntatis, in exclusionem imputationis, & inclusionem donationis, ex causa scilicet correspectiva, & onerosa, quam secum fert status Prælaturæ, qui videtur importare quandam necessitatem majorum sumptuum, majorisque incommodi, & laboris; Quinimò magis quàm primogenitura, vel feudum, cum titulo, seu dignitate, quoniam hæc dimitti possunt, atque ita eximi à dictis oneribus, quod non est ita practicabile in Prælatura; Vel quia non pendeat à libera voluntate Prælati, ad instar eorum, quæ habentur *sub tit. de benef.* super resignatione beneficii ob quasi contractum, qui iniri dicitur cum Papa in concessione, ac respectivè susceptione Prælaturæ; Vel quia, ubi contingat illam dimitti extra occasionem mutandi statum in longè meliùs, sed ex causa, quod in eo statu se subsistentare non possit, tunc est nimium præjudiciale decori, & existimationi, & per consequens reputatur status necessarius, si non ex necessitate præcisa, attamen ex morali, seu causativa, quæ inesse dicitur in iis, quæ obligant ex ratione convenientiæ, seu dedecoris, juxtà *decis.* 677. Franchi, cum aliis *sub tit. de dote disc.* 78. & 79. Et per consequens combinando simul occasionem, & subsequutam observantiam patris non disponendi in contrarium, ita videbatur, quod nimia probabilitas huic parti assisteret.

ROMANA EXHIBITIONIS LIBRORUM

PRO CHRISTOPHORO PANZERIO

CUM DOHANERIO.

Casus disputatus in Camera.

An & quando gabellarius conservare teneatur libros gabellæ, eosque cujuscumque interessato petenti exhibere; An hujusmodi libri dicantur publici vel privati, tam ad effectum probandi pro vel contra tertium, quàm etiam ad alium effectum; Et an gabellarius eos lacerãdo seu cessando, aut aliàs aliter ando criminaliter puniri possit, seu civiliter ad aliquid teneri.

SUMMARIUM.

1 *De provisione super abundantia piscium in Urbe.*
2 *Casus controversiæ.*
3 *Distinctio theoricæ quando quis exhibere tenatur propios libros.*
4 *De jure nemo tenetur exhibere proprios libros, vel scripturas.*
5 *Fallit de stylo Curiæ probatis interesse, & existentia.*

6 *Libri propriî & scripturæ privatæ possunt comburi & lacerari aut aliàs negligi, & num.9.*
7 *Secus in libris publicis, seu aliàs tenendis ex debito officii.*
8 *Gabellarius lacerans, vel cassans libros gabellæ, an posse puniri.*
9 *De eadem conclusione de qua num.6.*
10 *Gabellarii tenentur conficere & custodire libros, & de ratione.*
11 *De contrascriptore.*
12 *De differentia inter gabellarium appaltatorem, & gabellarium administratorem.*
13 *De fide præstanda libris gabellæ vel dohanæ.*
14 *De eadem distinctione de qua num.12.*
15 *De ratione ob quam isti libri fint publici, & debeant custodiri, ac exhiberi.*

DISC. CLI.

1 INter prudenter benèque regulatas provisiones civilis regiminis Urbis pro conservanda victualium abundantia, quæ vulgò *grassa* dicitur, tollendisque monopoliis ac dardanorum oppressionibus, illa præsertim habetur circa pisces, quorum proinde continuus adest copia in quantitate & qualitate cum omnimoda infimi populi facultate habendi etiam de magis electis supra quancumque maritimam Civitatem incomparabiliter, Quoniam erectum est particulare officium cum banco, ad effectum ut piscium vectores à piscatoribus missi, illicò absque alia mora & non expectata venditione expediantur, consignando in dicto officio pisces tam circa pondus, quàm circa diversas eorum qualitates, ac dominos diligenter ab officiali descriptos, & qui omnes quolibet manè in publico foro ad id destinato cum interventu correspondalium ipsorum piscatorum, qui *Cocciatores* vulgò nuncupantur, exponuntur sub publica hasta, atque ut vulgò dicitur *ad cotto* pro statuendo pretio ad favorem piscatorum juxta piscium qualitates, & cum eorumdem piscatorum assecuratione de pretio prædicto, quod remanet in banco ad eorum disputationem, Quinimò etiam antequam sequatur cottium, illis pecunia indigentibus subministratur, Illud autem officium quamvis distinctum, annexum tamen esse solet dohanis ob interesse dohanerii pro gabella super eisdem piscibus existente; Cùm autem, vel ex privilegio, vel ex consuetudine pisces cum quadam instrumentorum specie capti, atque ab aliis discreti aliquam haberent exemptionem à dohanerio nuper controversam, undè propterea desuper orta est lis inter eundem dohanerium ac interessatos, inter quos, erat Panzerius, per quos, vel à dohanarum,
2 vel à graseiæ Præside obtenta fuit manutentio cum condemnatione restituendi exactum, Ad cujus liquidationis effectum, instetit Panzerius pro exhibitione librorum dicti cottii, qui vulgò *bastardelli* nuncupantur, ut ex distincta piscium descriptione, tam in quantitate, quàm in qualitate & pretio in singulos dies & tempora, & cum distinctione piscatorum seu vectorum dicta liquidatio sequi posset; Præfato autem Dohanerio prætendente ad dictam exhibitionem non teneri, ac asserente eos non habere utpotè laceratos, vel neglectos. Hinc datum fuit dubium in Camera coram Mari, ubi dicta causa exemptionis introducta erat, An dohanerius ad dictam librorum exhibitionem teneretur.

Et assumpta desuper disputatione, scribens pro Panze-
3 rio dicebam, quod in hac materia exhibitionis librorum recepta distinctio est in genere, quod aut agitur de libris merè privatis, ad quorum confectionem & custodiam quis non tenetur, utpotè ad privatam memoriam, & diligentiam conscriptis & tentis, Aut de libris publicis, quos ratione officii, aut aliàs ratione subjectæ materiæ, & pro aliorum interesse quis conficere & conservare tenetur.

Primò enim casu, in puncto juris, quamvis de ipsorum existentia constaret, non intrat edendi seu exhibendi obligatio, quoniam nemo teneri debet exhibere inimico arma
4 propria contra seipsum, ad text. *in l. qui accusare, C. de edendo*, & est communis traditio DD. tanquam in principiis certo, quod absolutum supponitur in proximè allegandis decisionibus; In Curia tamen de stylo fundato in quadam æquitate, concurrentibus duobus requisitis, nempè existentia benè probata de tempore motæ litis, ac inter-
5 esse petentis, intrat dicta obligatio, tam respectu librorum, quàm aliorum jurium, cum ea tamen moderatione, quod ille, penès quem dicta existentia probatur de tempore motæ litis, admittitur ad juramentum se amplius non habere, quia laceraverit, seu aliàs neglexerit, & amiserit, quo casu non probata per petentem actuali existentia, per quam dicta jurata assertio de falsitate seu mendacio convincatur, illa sufficit, quoniam ubi agitur de libris & scripturis privatis ex debito officii non tenendis & conser- 6
vandis, semper & quandocumque per earum dominum, lacerari, comburi, seu aliàs negligi possunt, ut plenè antiquioribus allegatis probant Farin. & cæteri apud eum scribentes *consi.43. l.1.* & habetur particulariter actum in Romana census vitalitii pro domo professa Societatis Jesu *sub tit. de credit.* Et in his terminis obligationis exhibendi libros vel alias scripturas ita distinguendo plenè habetur apud Gregor. & Add. *decis.129.* Buratt. & Add. *decis.278. dec.237.par.11. rec.repet.* post Zuff. *de legit.proceffus decis.6.* in quibus etiam habetur actum circa qualitatem probationis existentiæ, quod isto casu debeat esse cõcludens & perfecta, & nõ sufficiat præsumpta, cum aliis ad rem facientibus.

Secus autem in altero casu, in quo ex debito officii seu aliàs ratione consuetudinis, vel subjectæ materiæ tenetur quis ad confectionem & conservationem librorũ, alia- 7
rumque scripturarum, Tunc enim necessaria non est probatio existentiæ ex parte petentis, minusque admittitur amissionis seu existentiæ assertio, quamvis jurata, sed rectè cogi potest, vel ad factum, vel ad quanti petentis interest, ut in proximè allegatis, præsertim *dec.237.p.11. aliàs dec.6.* post Zuff. cum concord. *ibid.* ac frequenter, quoniam juris theorica generalis & in abstracto vera est ac recepta.

Quatenus verò pertinet ad applicationem, cujus tota quæstio esset solet, adhuc non visis juribus alterius partis, pro ratione dubitandi ponderabam in terminis specialibus gabellatiorum, & publicanorum, ea quæ habentur plenè disputata apud Thes. *dec.171.* super quæstione, an gabellarius lacerans, occultans, seu cassans libros hujusmodi puniri possit criminaliter, atque *num.6.* procedi tur cum dicta distinctione, an libri essent publici de necessitate conficiendi ratione officii, vel essent merè privati ad propriam instructionem, & memoriam, ut hoc secundo casu nulla intret actio criminalis, quinimò neque civilis, cùm libri proprii ac scripturæ privatæ comburi, lacerari, cassari, seu alterari liberè possint Castr. *consi.130. l.1.* & cæteri 8
apud Farinac. *d. consi.43. l.1.* Rota *decis.146. par.4. recentiorum.2. num.7.* & 8. Adden. ad Gregor. *decis.199. in fine.*

In hac secunda specie privatorum librorum versari dici poterat, Tum quia nulla lex habetur, quæ Dohanerium 9
ad hujusmodi librorum confectionem, & conservationem obliget, Tum etiam quia ita suadere videbatur ipsorum librorum forma, & vocabulum, dum non agebatur de libris formiter ac mercantiliter tentis, sed potius in forma simplicis memorialis, sive diarii, quod vulgò, *giornale* dici solet, cui propriè tanquam simplici manuali istud *bastardelli* vocabulum congruere de communi usu solet.

His tamen non obstantibus, cum sensu etiam veritatis, contrarium dicebam probabilius, Tum quia gabellarii, & 10
publicani generaliter libros conficere & custodire tenẽtur, eosque quibuscumque petentibus exhibere, ex deductis per Peregr. *de jure fisci lib.7. tit.3. n.37.* quoniam etiam in eis tertii interesse adesse videtur ad effectũ probandi possessionem exemptionis, & franchitiæ, aliosque effectus frequenter contingibiles; Tum etiam quia, ut supra in aliis supra advertitur, præsertim in Romana bulli alearum *disc.79. vel* 80. locatoris, seu domini vectigalis interest libros per Appaltatores fideliter confici & custodiri, atque in fine appaltus restitui, cum obligatione quandocumque exhibendi, ut ita Princeps vel Reipublica certificari valeat de vectigali vel alterius juris emolumẽtis, & quomodo in futuris appaltibus se regulare debeat; Ideòque id communi usu receptũ esse advertitur apud Thes. *d. decis.17. in princ.* & Genuam *de script. priv. l.4. tit. de libris rationum gabellarii num.21.*

Quinimò cum hujusmodi publicani, & appaltatoris quan-
doque non soleant esse fideles, neque emolumenta in eo- 11
rum libris describere, idcircò licitè possunt Camerales pro dicto Principis & Reipublicæ interesse apponere contra scriptorem, ut per Boss. *de remiss. merced. publicanorum num.45.* Capyc. Latr. *consult.40. num.49.* & habetur supra in Romana seu Alben. defalchi *disc.66.* ubi de hac materia contrascriptoris.

Et licèt, ubi non agitur de publicanis administratoribus vectigalium & gabellarum, sed de appaltatoribus seu conductoribus, de stricto jure dici valeat eos posse negligere confectionem vel conservationem librorum, eo quia, sive magna sive parva sint emolumenta, eorum tantùm est interesse, non autem locatoris, aliam non habentis actionem nisi ad conventam pensionem. Quinimò locato-
ris magis interesse videtur dictos libros non confici, ut
12 ita convinci non possit damnum, ex cujus ratione appaltator restaurum, seu defalcum prætendere valeat, ut de hac differentia inter gabellarium appaltatorem, & gabellarium administratorem habetur supra in Romana redditionis rationum *disc.86.* Nihilominus dicti alii respectus ratione subjectæ materiæ id ex recepto usu exigunt, ac præponderant.

Unde propterea passim receptum habemus, etiam hujusmodi dohanarum & gabellarum libris per conductores, seu appaltatores confectis tanquam publicis quoad tertios
13 fidem adhiberi, ut cæteris relatis habetur apud Orthob. *dec.170. nu.16.* per Rotam. *dec.223. & 2236. p.11. rec. ubi concordantes.*

Et quamvis apud DD. circa hujusmodi gabellarum libros distinguatur, an confecti sint per conductores seu ap-
14 paltatores ad proprium commodum vel incommodum, cui majus vel minus emolumentum respectivè cedat, vel confecti sint per eos qui nullum proprium interesse habentes sub certa mercede in officium, vel administrationem deputati sunt, qui alicubi *Credentierii* vulgò nuncupantur, quasi quod hoc secundo casu publicorum jure habendi sint, in primo autem potiùs jure privatorum, ut ita distinguendo cæteris relatis habetur apud Mascard. *de prob. concl. 837. per tot. & 976. n.39. & seq.* Thes. *dec. 171.* Gait. *de cred. c.2. tit.2. n.66.* Capyc. Latr. *consi.66. & 68.* Attamen id procedit in ordine ad majorem vel minorem fidem dictis libris præstandam in præjudicium tertii, secus autem quoad dictam obligationem custodiæ, & exhibitionis.

Verùm in hac facti specie omnis penitus difficultas cessare videbatur, quoniam hujusmodi libri principaliter or-
15 dinantur, non pro adnotandis gabellarii seu dohanerii emolumentis, sed principaliter pro jure & interesse piscatorum seu transmittentium pisces, ut ita certificari possent de piscium quantitate, qualitate & pretio in singula tempora, atque ita etiam certificari de fide correspondalium seu cottiatorum, unde in hac parte dohanerius hujusmodi libros conficere dicitur, non tanquam dohanerius seu gabellarius pro jure gabellæ, sed tanquam officialis & bancherius ratione dicti publici officii, & respectivè banchi pro publica ubertate erecti, unde propterea videbamur esse in casu indubitabili, non obstante, quod libri non essent formales ac mercantiliter tenti, sed in forma memorialium, bastardellorum nuncupationem haberent, quoniam dum talis ex usus, neque alii libri desuper habeantur, vis non est in vocabulo vel forma, sed in rei substantia, sive effectu, ob quem illi conficiuntur ac retinentur; Eoque facilius, quia clara erat inverisimilis laceratio ob ipsius dohanerii interesse, quodque affectaretur occultatio ad eludendam dictam manutentionem, ac refectionem indebitè exacti; adhuc tamen disputatio sequta non est, unde judicium desuper efformari non potuit.

ANNOT. AD DISC. CLI.

DE contentis in hoc discursu ad materiam librorum, eorumque exibitionis, habetur actum *sub tit. de jud. disc.28. & 30. & in dec.32. & 102. p.10. rec.*

ROMANA PRÆTENSÆ FRAUDIS PRO ANTONIO MARIA LEONIO CUM DOHANERIO.

Casus disputatus in Camera.

An & quando dicatur constare de contraventione bannimentorum gabellæ, & de fraude, itaut intrent commissum & aliæ pœnæ necnè.

SUMMARIUM.

1 *De capitulis, & banumentis dohanæ ne merces relinqui possint in circu Urbis per decem milliaria.*
2 *Casus controversiæ.*
3 *Quomodo in hac materia fraudatæ gabellæ seu contrabannorum judicandum sit, & quare Advocati scribant pro una, vel altera sententia.*
4 *De circumstantiis in proposito specificandis,*
5 *Quando qualitas personæ præsertim, quod sit forensis excusat.*
6 *Generaliter quando forenses excusentur à pœnis bannimentorum.*
7 *De regula, ut singula quæ non prosunt &c. in hac materia attendenda.*
8 *Ponderantur circumstantiæ excusantes, & è contra.*
9 *Quando circumstantiæ excusantes non attendantur.*
10 *Quod cryptum sit procedere cum regulis, & doctrinis generalibus in hac materia.*
11 *De interpretatione bannimentorum de quibus num.1. eorumque ratione.*
12 *Immorandum non est in cortice, & figura verborum, sed attendi debet substantia voluntatis.*

DISC. CLII.

DIsponentibus capitulis, ac bannimentis dohanæ Urbis, ne relinqui possent merces in cauponis, vineis, casalibus aliisque locis Urbis, & propè illam spatio decem milliarium, non facta notificatione Dohanerio, vel ejus deputatis sub pœna commissi aliisque pœnis, Cùm Anto- 1
nius Maria Leonius mercator Sulmonensis duceret Urbem versus quatuor ballas serici, adhuc tamen indeter- 2
minatus, an mercem in ipsa Urbe venditurus esset, vel traducturus ad portum Centumcellarum, seu Civitatis Vetulæ, pendente determinatione à pretio in Urbe currente, Idcircò ad illam accedendo injunxit vectori, ut eam non ingrederetur, sed ipsum extra muros regredientem expectaret, quare vector muris proximus, ac incertus de domini mora in regrediendo, interim retineret animal onustum, in quadam caupona existente in ipsa via publica, animali exonerato, ac repositio in stabulo, tenebat sericum in atrio, seu cortili publicè, & palam circa meridiem, omnium oculis expositum, quod ad vigilium certiorationem per dohanæ deputatus sub prætextu contraventionis bannimentorum sequestratum fuit, ac successivè declaratum cecidisse in commissum, incamerato pretio cum decreto Thesaurarii, unde propterea ex parte dicti Leonii introducta per appellationem causa in Camera coram Gaetano.

Scribentes pro appellante, cum eodem penes rempore, ac in eodem Tribunali dedisset occasio scribendi pro alio gabellario super incursu pœnæ *In Camerin. de qua dic. seq.* ad ostendenda compatibilem facultatem scribendi super eodem articulo, modo pro affirmativo, & modo pro ne- 3
gativa, quod ignaro vulgo, ac aliquibus rerum moralium professoribus parum versatis scandalum quandoque parere solet. Dicebam istam materiam esse de illis, quæ potius facti & applicationis quàm juris esse dicuntur, unde propterea uniformis ac determinata regula tradi non potest, sed adinstar ultimarum voluntatum, aliarumque conjecturalium materiam sæpè contingit, quod in casibus, qui nedum similes, sed penè identifici videntur, diversimodè judicandum veniat ex aliquibus alterativis facti circumstantiis, ex quibus determinatio pro judicis prudenti arbitrio pendet.

Ad effectum siquidem inspiciendi, an actus ex quo commissum seu contraventio deducitur, gestus esse animo fraudandi necne, sive mercium contractator dici posset repertus infragans faciendi contrabandum, plura inspicienda sunt, juxta personarum, locorum, temporum, & mercium qualitatem, ut benè antiquioribus relatis habetur 4
apud Farinac. *q.173. ex n.10. cum seqq.* Caren. *resol.206. cum duob. seq.* Mauson. *de contrab. q.3.* Cyriac. *contr. 512.* Vermigl. *consi.277. & seq.* ac latè ad nauseam, & ultra colligit Giurb. *consi. 16.* ubi in individuo consimilis prætensi commissi, seu fraudis gabellæ ac extractionis serici.

Spectatur enim qualitas personæ, an scilicet esse bonæ vel malæ famæ, seu solitus committere fraudes & contra- 5
banna, benèque conscius hujusmodi bannimentorum, & provisionum, vel è converso vir probus non solitus committere fraudes, seu aliàs tanquam forensis hujusmodi prohibitionum ignarus. Et hanc excusationis circumstantiam in præsenti concurrere dicebam, dum agebatur de mercatore forensi, quod ponderatur per DD. collectos apud Farin. *d. q.173. n.14. & 16.* quoniam juxta generalem distinctionem traditam per criminalistas, & an & quando ignorantia bannimentorum per forenses allegata illos excuset ab incursu pœnarum in eisdem bannimentis contentarum. Aut agitur de illis, quæ sunt naturaliter & intrinsecè ma- 6
la, ac ubique prohibita, & non intrat excusatio, solumque prætendi potest, quod allegata ignorantia, quoties illa est probabilis, temperare debeat pœnam ordinariam, si ista in aliis regionibus, præsertim in illa forensis contravenientis pro tali actu, quamvis etiam ibi prohibito & naturaliter malo, non adeò gravis imposita est. Aut de iis quæ non sunt naturaliter, & ubique mala, & intret excusatio, ex

latè deductis per Farin. *In fragam. verb. bannimenta.* Unde cum relinquere merces in aliqua caupona vel loco prope Civitatem non sit de actibus naturaliter, & intrinsecè malis, utpotè proveniens à novis bannimentis & capitulis, hinc inferebam qualitatem personæ, ut in hac facti specie, sufficientem excusationem inducere. Verum reflectendo ad veritatem, advertebam hujusmodi circumstantiam esse quidem alicujus operationis, quando aliæ magis proximæ, & stringentes pro fraudis exclusione concurrerent, sola verò & de per se nullius esse momenti. Tum quia fere per totam Europam, præsertim verò in Italia generale est hoc vectigal dohanæ, quod in magnis Civitatibus seu aliis emptoriis, ut fraudibus consulatur, fere uniformiter hujusmodi risorosas prohibitiones habet. Tum etiam quia in hac facti specie agebatur de mercatore in Urbe negotiari solito, & quia de facili etiam per ipsius Urbis mercatores fraus fieri posset, ita studiosè curando merces introduci per forenses, ut in casu quo in fraganti reperirentur, hic excusationis clypeus haberetur.

Aliæ tamen plures in hac facti specie concurrebant circstantiæ seu qualitates excusantes, quæ ubi etiam solæ, & de per se insufficientes essent, insimul tamen junctæ bonam fidem ad evidentiam comprobare videbantur, proce-
7 dendo cum vulgari regula, *ut singula, sic non prosunt &c.* in omnibus ambiguis, & conjecturalibus perpetuò ac principaliter attendenda. Primò scilic. qualitas loci, quia in publica caupona existente in via publica. Secundò modus
8 cùm quo merces tenebantur ibi discooperta omnium oculis expositæ contra omnem verisimilitudinem, ubi aliqua adesset siniſtra intentio. Tertiò ejusdem loci situatio, propè scilic. portam, ubi custodes & vigiles solent esse adeò prompti, & frequentes. Quartò tempus, quia de meridie. Quintò spontanea confessio veritatis illico facta per vectorem custodibus, seu perquisitoribus. Et sextò quia per aliquos testes dicta historia justificabatur. Unde faciendo comparationem ad casum de quo supra in alia Romana fraudatæ gabellæ *disc.* 69. ubi idem Tribunal pro exclusione fraudis & commissi respondit, dicebam casum videri indubitabilem, cum in proposito per DD. ponderentur circumstantiæ oppositæ circa locum, quia nempè occultum tempus quia nocturnum, viam quia usitatam, & similia, juxta ea quæ ponderantur *disc. seq.* Atque eatenus in proposito præsertim contrabandorum pro extractionibus mer-
9 cium excusare non solet qualitas loci & temporis, quia nempe de die, & in aliqua caupona, seu sub aliqua publicè exposita capanna merces in fraganti reperiantur, quatenus aliud accidens illam moram causaverit, quia nempè ob ingentem pluviam aut aliud impedimentum ibi extractores morari coacti sint, cum similibus, & sic ista materia verè tota est facti, ex singulorum casuum individuis circumstantiis regulanda, proindeque leguleica simplicitas est, quam tamen frequenter experimur, procedere simpliciter cum doctrinis, & auctoritatibus, quæ desuper pro excusatione, vel incursu habeantur, potissimum op-
10 portunitatem scribentibus, quoniam illæ quidem per judicantes insipiendæ, & considerandæ sunt pro illuminando intellectu, beneque regulando eorum arbitrium circa particulares casus, & circumstantias metiendas, non autem in fide Doctoris ita dicentis generaliter judicandi.

11 Ponderabam demum, etiam cum sensu veritatis, quod non verebamus in casu bannimentorum prohibentium, ne merces in cauponis, vineis, casalibus, aliisque locis relinqui possent, cum aliud verbum, *relinquere*, juxta subjectam materiam, ac spectato fine seu ratione, ob quam hujusmodi prohibitiones fiunt, percutiat casum, in quo vector, exoneratis mercibus, eisque in loco occulto repositis, alio accessurus discedat, ut deinde de nocte, vel aliàs occultè & inopinato merces non soluta dohana introduci possent. Hoc autem adaptari non poterat ad rem dum adhuc vector unà cum animali in eodem loco morabatur, unde fuit potius exonerare provisionaliter, & ad tempus causa sublevandi ipsum animal, ne iterim expectando domini jussum, remaneret absque proposito onustum. Et sic etiam in stricta verum significatione casus non veniebat sub bannimentis disponentibus de illis, qui merces relinquunt, cum id non fuerit relinquere. Et nihilominus ubi etiam verba, inspecto sensu grammaticali convenire possent, dicebam attendi debere propositionem de qua apud Mantic. *de tacit. l. 2. tit. 7. n. 1. cum seqq.* Burat. *dec.* 113. *n.* 7. Merlin. *dec.* 692. *n.* 46. Romana fidejussionis 24. Maii 1660. Verospio. & frequenter, ut non cortex, & figura verborum, sed substantia veritatis attendi debeat, principaliter spectato fine seu effectu, ob quem ita statutum est, juxta ea quæ habentur apud Dunoz. *dec.* 417. *aliàs dec.* 3. *p.* 7. *rec.* & pluries advertitur, præsertim in materia ultimarum voluntatum *sub tit. de fideic.* ac alibi, proposita causa non fuit capta resolutio quæ pendet.

ANNOT. AD DISC. CLII. & CLIII.

DE materia fraudatæ gabellæ, habetur etiam actum supra *disc.* 69. 88. & 89.

CAMERINEN. FRAUDIS PRO GABELLARIIS CUM ANTONIO NEAPOLLIONE, & Soccii Cartariis.

Casus decisus per Cameram contra gabellarios.

De eadem materia discursus præcedenti. An scilicet, & quando constare dicatur de fraude, itaut sit locus commisso, & pœnis fraudatæ gabellæ.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Repertus in territorio dici non potest repertus in fraganti extractionis & contrabanni.*
3 *Distinguuntur inspectiones.*
4 *Locus est commisse eo ipso quod quis repertus est commercibus ultra locum gabellæ.*
5 *Gabellarius non tenetur moncre transeuntem cum mercibus, ut solvat gabellam.*
6 *Quid disponant capitula gabellæ.*
7 *Expenduntur tractantes de materia extractionis.*
8 *Materia fraudulæ gabellæ est potius facti quam juris, ex facti qualitate decidenda.*
9 *De circumstantiis redolentibus fraudem.*
10 *De excusatione resultante ab allegata pœnitentia.*

DISC. CLIII.

IMposita moderno tempore gabella super carta, in ejus 1
capitulis ac bannimentis in c. 3. statutum est, volentes cartas extrahere è carterlis vel aliis locis, teneri sumere bullettam continentem nomen ejus, qui extracturus est, necnon quantitatem à cartaria, ubi eam accipere debebit, ac locum quo traducturus est, necnon diem, in qua id peracturus est sub pœna commissi in casu contraventionis. Cumque quidam vector circa secundam horam noctis extra carterias loci Roraci ac propè portam ejusdem loci per gabellarios, seu eorum deputatos repertus esset cum equo onusto duabus ballis cartæ, quas idem vector dixit se mandato cartariorum deferre ad Civitatem Camerini, nullam habens bullettam, nullaque soluta gabella. Hinc gabellarii crediderunt factum esse casum commissi, atque ita judicavit in partibus judex deputatus. Introducta verò causa per appellationem in Camera coram de Mari, datoque dubio, an constaret de fraude, negativa prodiit resolutio, ex eo fundamento, quod bannimenta *d. c.* 3. alternativè loquantur de extrahentibus à carteriis vel locis, ibi, *tutti quelli, che vorranno estrarre dalle cartiere o luoghi, &c.* & consequenter quod dici non posset dictus vector repertus in fraganti dum adhuc repertus, erat intus dictum locum Roraci, quamvis extra carterias, cùm ita non verificaretur utraque pars alternativa ex iis quæ cæteris collectis habentur apud Mauson. *in tract. de contrabannis q.* 1. 2
Far. *& qu.* 124. *n.* 120. quos scribentes pro excusando commisso allegabant, quod scilicet repertus in Civitate, vel territorio cum mercibus extrahi prohibitis dici non posset repertus in fraganti faciendi extractiones & contrabanna, dum semper dicere posset, quod non intendebat exire de Civitate vel territorio, sed volebat accedere ad alium locum intra idem territorium, puta molendinum &c. sive quod antequam egrederetur statutos terminos pœnitere potuerit, & consequenter quod dici non valeat consumatum delictum productivum commissi aliarumque pœnarum.

Concessa verò adversus hujusmodi resolutionem nova audientia, in hoc statu ex parte gabellariorum assumptus cum sensu etiam veritatis, stantibus factis circumstantiis, 3
dicebam recedi debere à resolutis, quodque processum videbatur cum aliquo æquivoco, applicando dictos terminos extractionis fructuum vel mercium à territorio à casu contro-

troversiæ extraneos. Ad id autem probandum duas efformabam inspectiones. Unam particularem, & dividuam super sensu bannimentorum gabellæ quæ sunt ipsius lex. Et aliteram super dictis auctoritatibus, vel similibus, tam in proposito extractionis à territorio quam transitus per locum præfinitum cum similibus.

Quatenus igitur pertinet ad primam, æquivocum videbatur clarum, quoniam in alio cap. 5. eorumdem bannimentorum ad litteram disponitur gabellam solvendam esse, vel ante vel in ipso actu levandi cartam à carteriis, & dum ista carta reperta erat extra carterias, dicebam factum esse locum commisso, quod intrare dicitur eo ipso, quod quis repertus est cum mercibus gabellandis non soluta gabella extra locum præfinitum ad text. *in l.* 1. *& 2. C.* 4
de vectig. & comm. & firmant communiter scribentes plenè collecti per Farin. *q.* 173. *n.* 1. *& 17. ubi num.* 18. advertit, quod id procedit etiamsi gabellarius vidisset vectorem transeuntem per locum præfinitum cum mercibus, eumque non advertisset, quoniam ad id non tenetur, sed sciens
5 & prudens id pati potest ad effectum faciendi majus lucrum ex commisso resultans, ideòque dum gabella solvenda erat antequam carta levaretur à carteriis, vel in ipso actu levandi, eo ipso quod reperta erat extra carterias fundata videbatur gabellarii intentio.

Neque præmissis obstare advertebam disposita in d. c. 3. in quo alternativè sit sermo de carteria vel loco, & super quo loci vocabulo satis insistebant scribentes pro cartariis
6 quod scil. significet, Civitatem, Oppidum vel castrum, in quo ipsæ carteriæ existunt, quoniam istud capitulum loquitur de actu futuro, ac de bulletta anticipatè sumenda tanquam de actu præparatorio pro futura emptione & respectivè extractione, dum litteraliter dicitur, quod in ipsa bulletta exprimi debent, tam carteria, in qua ille intendit cartam levare, quàm persona, & quantitas levanda, necnon locus, ad quem traduci debet, ac dies, in aliqua levanda est, & sic semper per verba de futuro, & pro actu faciendo, & consequenter istud capitulum est quid diversum à dicto cap. 5. cum quo rectè compatitur, ut gabella, vel ante, vel saltem in ipso actu, quo carta levatur à carteria, solvi debeat.

Meritò autem dictum capitulum tertium alternativè de carteriis, vel locis loquitur, quoniam non semper, & necesse carta emenda est in ipsis carteriis, sed emi potest in aliis repositoriis, seu tabernis, in quibus de licentia gabellariorum, cartarii, vel alii mercatores eam retineant pro commodiori, ac faciliori esitatione, sed semper, sive in carteria sive in altero loco firmum remanet alterum capitulum quod illa solvi debet in actu levandi, absque eo adversetur dictum alterum capitulum alternativè disponens utpotè percutiens alium actum præparatorium, & de futuro, ut supra.

Hinc proinde ex solo facto extranea dicebam à casu ea
7 quæ ut supra habentur apud Mauson. & Farin. *loc. cit.* & plenius per eosdem Mauson. *q.* 3. & Farin. *d. q.* 173. *n.* 21. *cum seqq. & in fragm. verbo bannimenta nu.* 58. in proposito extractionis frugum, vel mercium à territorio, quoniam in eo casu pro fructibus, vel mercibus, donec in territorio existunt nulla solvenda est gabella, sed absque alio onere & prohibitione contractari possunt, contraventio autem consistit in ipso actu extractionis, qui verè & propriè dici non potest consumatus, nisi postquam territorii fines egressus est. Atque eatenus repertus in territorio dici potest captus in flagranti, quatenus alia urgeant indicia quod probent illum esse in itinere, ac in actu extrahendi, neque ad alium actum seu finem illam mercium seu frugum asportationem referri posse, quod nil commune habet cum terminis præsentis controversiæ, in qua punctus non est in extractione à territorio, seu Civitate, vel Oppido, sed est in ipsa contractatione, quæ absque prævia solutione gabellæ fieri non potest.

8 Et nihilominus assumendo secundam inspectionem, ut supra distinctam, quatenus pertinet ad dictos terminos extractionis vel similes, dicebam idem, quod habetur in Rom. prætensæ fraudis *disc. præc.* istam scil. materiam esse magis facti quam juris, non uniformiter decidendam cum regulis, & propositionibus generalibus, sed pro judicis prudenti arbitrio juxta singulorum casuum particulares circumstantias, fraudem redolentes, vel respectivè excludentes, ponderando qualitatem personæ, tempus, locum, & alia similia benè cæteris relatis expensa per Mauson. *d. q.* 3. ubi ita seipsum declarat circa enunciata in præcedenti *q.* 1. & latius per Farin. *d. qu.* 173. in quo loco attendi debet, dum ibi ex professo agit de materia, non autem in *q.* 124. *n.* 120. ubi aliud agendo incidenter de hac materia loquitur.

Quibus facti circumstantiis in hac specie consideratis, animus faciendi contrabannum erat evidens, potissimum ex qualitate temporis nocturni, & omnino insoliti, qui- 9
nimò attenta qualitate loci & temporis, omnino incongrui, dum erat initio mensis Februarii, & in asperis montibus, in quibus de eo tempore adhuc horrida dicitur sævire hyems satisque incommodum & periculosum est iter etiam de die, multò magis de nocte, in qua si vectores aliquando itinerari solent, id duplici casu sequitur, vel quia ob impedimenta habita in via insperato ad præfinitum locum pervenire non potuerint, vel anticipando iter de manè, quando ob diurni luminis supervenientiam congruum, & consuetum est iter anticipare, nunquam verò in ipso initio noctis. Et sic quemadmodum accessus per vias incommodas, periculosas, & insuitatas maximum est fraudis indicium, quod solùm ad commissum sufficere solet, ita pariter & magis attento hoc tempore, cum aliis circumstantiis, illa præsertim præordinationis habitæ inter vectorem & cartarios, quod nonnisi de nocte post crepusculum ad cartariam accederet, & sic fraus videbatur palpari manibus.

Præterea, ut apud allegatos patet, eatenus repertus in territorio propè confines cum inditiis denotantibus extractionem excusari solet, quatenus suffragari valeat pœnitentia per eum allegata, quia nempe, repertus sit regrediens, dicendo quod habuerat, quidem animum extrahendi non obtenta licentia seu non soluta gabella, sed quod deinde melius cogitando pœnituerat, & regrediebatur ut ab extractione abstineret, vel pagabellam solveret, dummodo tamen hujus allegatæ pœnitentiæ probabilia concurrant adminicula. Unde propterea firmum remanet totam esse quæstionem facti magis quàm juris ut supra, quæ omnia in præsenti cessabant. Quinimò in facto concurrebant circumstantiæ oppositæ dictam pœnitentiam excludentes ob depositionem vectoris dicentis, quod volebat cartam asportare ad Civitatem Camerini, atque in cartariorum fide audacter subsistebat non posse nec debere impediri, & sic cessabat omnis excusatio. His tamen non obstantibus, in secunda propositione perstitum fuit in decisis pro excusatione fraudis, & tamen in Romana *disc. præc.* proposita causa circa idem tempus dilata fuit resolutio, quæ fuit in limine, ut caperetur pro inclusione fraudis, quamvis in illa magis quam in ista incomparabiliter justæ excusationis causæ concurrant, unde propterea quotidie edocemur, causas eorum fata habere, atque frequenter verificari dictum illud, *justitiæ & veritatis semitas quis agnovit.*

FLORENTINA GABELLÆ PRO MARCHIONE JOANNE BAPTISTA DE MONTE CUM GABELLARIO.

Responsum ad causam cum sensu veritatis.

De gabella debita pro successione in hæreditatem alicujus extranei, vel remotioris consanguinei. An debeatur pro successione mediata, seu fideicommissaria. Et quæ persona in proposito spectari debeat, an illa fideicommittentis, vel potius illa gravati ultimo morientis, ad interpretationem statuti Florentini excipientis aliquos casus successionis proximiorum.

SUMMARIUM.

1 *De statuto Florentiæ circa gabellam successionum.*
2 *Facti series.*
3 *Expenditur littera statuti, quod intelligat de successione directa, & immediata non autem fideicommissaria.*
4 *Intra quantum terminum a die mortis solvi debeat hæc gabella.*
5 *Quod intelligatur de successione immediata, & libera.*
6 *An gabella successionis debeatur, ubi filius succedit patri.*
7 *Ab Intestato decedere dicitur, qui condit testamentum, sed ejus vigore testata hæreditas non aditur.*
8 *Filius institutus in sola legitima dicitur etiam hæres.*
9 *De rationibus ob quas flectuntur de successionibus immediatis intelligendum sit, & quod attendatur persona gravati ultimo morientis.*

10 *Hæres fideicommisso gravatus interim dicitur verus dominus.*
11 *Fideicommissa antiquitus non erant obligatoria.*
12 *Ubi filius succedit patri non dicitur successio, sed continuatio.*
13 *An in fideicommisso succedatur gravanti, vel gravato.*
14 *An attendatur proximitas gravantis, vel gravati, & de ratione ob quam attenditur illa gravati.*
15 *De absurdis si gabella deberetur de successione mediata.*
16 *An valeat argumentum de laudemio ad gabellam, & quando solvatur laudemium in successione.*
17 *Hæc statuta sunt odiosa, & loquentia in uno casu non capiunt alterum.*
18 *In dubio contra gabellam, secus Florentiæ.*

DISC. CLIV.

DIsponente statuto gabellarum Florentiæ *tit. 12. de gabella testamentorum, legatorum, donationum causa mortis, seu alterius ultimæ voluntatis, ac etiam successionum ab intestato rubr. 15.* pro hæreditatibus, legatis, ac aliis ex testamento, codicillis, donationibus causa mortis, aliisque ultimis voluntatibus obventis, ac etiam ex successionibus ab intestato solvendam esse quandam ibi taxatam gabellam, à qua excipiuntur, parentes, filii, fratres, & sorores, nepotes tam ex filiis, quam ex fratribus, ac patrui & avi paterni. Cum Marchio Joannes Baptista se-
2 nior Borbonius de Monte. instituto hærede Bartholomeo nepote ex fratre perpetuum fideicommissum cum ordine primogenituræ, seu majoratus in ejusdem Bartholomæi descendentia masculina ordinassset, dict. autem Bartholomeus moriens, relictis quibusdam bonis Joanni Baptistæ filio, hæredem universalem instituisset Joannem Baptistam Andream ex dicto Joanne Baptista filio nepotem tunc infantem, qui tamen factus major, ratam non habendo additionem dictæ hæreditatis per administratores factam, illam repudiavit, unde propterea in dicto Joanne Baptista filio utraque hæreditas, fideicommissaria scil. dicti Joannis Baptistæ senioris, ac altera Bartholomæi patris consolidata est. Prætendere cœpit gabellarius quod ab eodem Joanne Baptista solvenda esset præfata gabella pro fideicommissaria hæreditate Joannis Baptistæ senioris patrui magni sub dicta exceptuatione non comprehensi. Quare ex parte rei conventi requisitus ad scribendum in causa ad ejus opportunitatem.

Respondi, etiam cum sensu veritatis, improbabilem videri dicti gabellarii prætensionem, ideoque reo convento debitam esse absolutoriam. Ad quod probandum duas constituebam inspectiones. Unam inspecta littera, seu attentis verbis statuti. Alteram verò ratiocinando, ac attentis regulis & principiis juris super ejusdem Statuti interpretatione, ubi illud dubium dici posset.

3 Quatenus ergo pertinet ad primam partem, mihi videbatur Statutum ad litteram, ac in verbis loqui de immediata, & directa, non autem de mediata, & obliqua, seu fideicommissaria successione, dum in verficulo, *ed accorrendo, che alcun testatore, o donatore &c.* consideratur casus hæreditatis, & legati, vel alterius dispositionis ad favorem personæ exceptuatæ cum onere substitutionis, vel fideicommissi ad favorem personæ non exceptuatæ, & statuitur ulteriorem substitutum teneri ad gabellam, quoties caducato primo dispositioni gradu per præmorientiam, vel repudiationem primò vocati, secundus gradus efficiatur primus aliud non disponendo in casu quo prima institutione, vel substitutione effectum sortiente, subsequatur successio obliqua, seu fideicommissaria, quem casum omnino statuentes expressissent, si habuissent in animo id quod gabellarius prætendebat, dum jam cogitarunt ad dispositionem factam cum onere substitutionis, unde intrat vulgaris regula textus *in l. unica §. sin autem, C. de caduc. toll.* de qua frequenter in materia fideicommissaria *sub tit. de fideicommiss.*, quòd quando testator cogitavit casum & dixit, signum est quod noluit, quando non dixit, quæ regula, prout & omnes aliæ, quas habemus super ambiguarum voluntatum morientium, vel contrahentium interpretatione, procedunt quoque in statutis dubiis interpretandis, cum pariter de ambigua dispositionis voluntate agatur.

Eamdemque immediatam, & primam successionem clarè considerari observabam in pluribus ejusdem statuti partibus, totoque ejus contextu, dum semper utitur verbis
4 directis, *hæredis, & instituere* cum similibus non convenientibus successioni obliquæ & per fideicommissum. Et clarius, quia statuitur terminus 45. dierum tam in testamentariis, quam in intestatis successionibus, & dispositionibus à die mortis disponentis, seu ab intestato decedentis, quod ad evidentiam ostendit agi solum de casu primæ & immediatæ successionis, non autem de altero, qui dari potest etiam post unum, vel plura sæcula.

Et in specie, quod istud Statutum intelligendum sit de 5
immediata, & libera successione, non autem de mediata & cum onere, præsupponit seu admittit Caball. alias gabellarum acerrimus defensor *cons. 124. n. 5. lib. 2.*

Omnemque difficultatem cessare observabam ex eo quod *in §. seu vers. Ma tutti quelli &c.* expressè deciditur casus, ut scilicet alii successivè venientes ad antiquas hæreditates & dispositiones mediantibus personis eorum parentum, cum quorum hæreditatibus dicta antiqua bona commixta sunt, ad aliquam gabellam non teneantur. Et meritò, quoniam durum ac inhumanum videtur, ut qui per parentis, avi, vel fratris successionem bona obtinet, dicatur facere talem acquisitionem, quod pro ea gabellam solvere debeat, cum ita dicatur potius quædam bonorum continuatio jure naturæ, quam nova acquisitio.

Unde propterea plurium sententia est, quod etiam sta- 6
tuto nullum casum exceptuante, atque indefinitè de quacumque successione & hæreditate disponente, adhuc solvi non debeat per filium succedentem patri ex collectis per Surd. *cons. 461. n. 13. & 14.* Rimin. jun. *cons. 15. n. 9.* Merl. *dec. 93. n. 14. cum seqq.* Nigr. *de Laudem. q. 16. art. 1. n. 17. ubi n. 30. refert. tenentes contrarium.*

Pro hujusmodi autem statuti parte evitanda ut in notula transmissa supponebatur, gabellarii defensores potissimum constituebant in eo, quod non verificaretur ista conjunctio utriusque hæreditatis antiquæ, & recentis in eadem persona, dum Joannes Baptista filius gravati morientis obtinebat solum antiquam fideicommissariam successionem Joannis Baptistæ senioris patrui magni, non autem ultimam Bartholomæi ejus patris, qui Joannem Baptistam Andream nepotem ut supra instituerat.

Hoc objectum in quo versabatur unicum gabellarii fundamentum, de plano tolli dicebam ex solo facto, dum ob repudiationem dicti Joannis Baptistæ Andreæ ultimi testamentarii, ita in successione fideicommissi consolidata quoque remanebat recens intestata hæreditas Bartholomæi patris, unde indubitanter verificata remanebat dispositio statutaria, cum de jure intestatus dicatur, non solùm ille, qui moritur nullo condito testamento, sed etiam ille qui cum eo decessit, non adita testamentaria hæreditate, quoniam idem est aliquem nullo condito testamento decessisse ab intestato, ac decessisse condito testamento, sed hæreditatem ejus vigore aditam non esse juxta tex. litterales *in l. intestatus ff. de verb. signif. l. 1. ff. de suis & legit. §. 1.* 7
inst. de hæred. quæ ab intest. defer. Angel. *cons. 119. num. 3.* Cravett. *§. successio ab intest. q. 1. n. 1.* Fulgin. *de subtilit. q. 444. n. 4.* Rota in Perusina fideicommissi 13. Martii 1662. Verosplo §. 1. Ac etiam quia d. Bartholomæus Joannem Baptistam filium hæredem instituit in quibusdam bonis pro legitima, quæ cùm juxta opinionem dicatur quota hæreditatis, obtineri non potest absque titulo hæreditario, itaut in hac quota, seu virili adhuc dicatur patris hæres ex deductis per Merlin. *de legit. l. 5. tit. 4. q. 3. n. 4.* Capyc. Latr. *consult. 10. n. 11. cum seqq.* Quicquid enim sit de hoc assum- 8
pto ad alios effectus, & ubi alter est universaliter institutus quod, effugiendo superfluas evagationes, examinare neglectum fuit, rectè tamen procedere dicebam ad hunc effectum, dum hæc mixtura hæreditatis paternæ cum altera antiqua hæreditate fideicommissaria, non pro præciso, & essentiali requisito, sed potius pro ratione de qua infra considerandæ videtur.

Quo verò ad alteram partem ratiocinativam, omnino 9
attendendam ubi verba non assisterent, vel expressè non resisterent, plures rationes considerabam, ex quibus statutum loquens de hæreditatibus, & successionibus, aliisque dispositionibus, intelligendum veniat de immediatis non autem mediatis, & quatenus de mediatis, ut pro regulanda exceptuatione attendi debeat persona gravati ultimo morientis, per cujus mortem successio aperitur, non autem persona gravantis seu primi testatoris:

Primò ad id probandum ponderabam, quod hæres gravatus, juxta veriorem ac hodie receptam sententiam non dicitur simplex usufructuarius, ut aliqui malè crediderunt 10
sed verus ac perfectus dominus, cum aliqua tamen ejus dominii moderatione, ut scil. non habeat illam liberam dispo-

disponendi de bonis suis facultatem, quæ dominio inesse dicitur, ut per Molin. *de primog. l. 1. c. 19. n. 4. cum seq.* Duran. *dec. 155. alias dec. 200. n. 13. p. 5. rec.* ac habetur pluries in sua materia *sub tit. de fideic.* ac etiam sub altero de feudis ad materiam Bullæ Baronum, ubi ad salvandam dictam Bullam ponderatur, quod fideicommissa antiquitus non erant obligatoria, ita effecta à temporibus Augusti citra,
11 sed continebant sinplicem commissionem fidei ex sola congruentia servandæ ad text. *in l. 2. §. post deinde ff. de origine juris §. 1. ad fin. Inst. de fideic.* Peregr. *de fideic. art. 1. nu. 6.* Rot. *dec. 36. n. 44. p. 5. rec. cum aliis in d. tit. de feud. præsertim in Romana contributionis de Cessis disc. 89.* Unde propterea ubi filius succedit patri fideicommisso gravato, quamvis istud ab ulteriori ascendente vel transversali or-
12 dinatum sit, ita verificari videtur ratio ponderata apud Merlin. *d. dec. 193.* laudata in Arimin. gabellæ 25. Junii 1657. Bevilaqua, quod scil. de patre in filium dicitur potius quædam bonorum continuatio ex ordine naturæ quàm
13 successio. Quoniam licèt ex juris subtilitate, & fictione ad alios effectus propositionem habeamus, quod per fideicommissum, gravanti magis quàm gravato succedi dicatur, ne scil. successor teneatur habese ratum factum ejus cui immediatè succedit, neque per istum gesta sibi præjudicent, Attamen de facto, ac inspecta naturali veritate per gravati non autem gravantis mortem successio sibi aperitur, ac bona in eum transeunt, ideoque in proposito, ultimi, non autem primi morientis successio attendi debet.

Secundò in idem ponderabam ea quæ habemus in quæstione apud antiquos satis difficili, & involuta, apud modernos autem reditta plana, tam in fideicommissis, quam in feudis, & similibus, super regulanda proximitate, An
14 scilicet attendi debeat persona gravantis, vel illa gravati ut satis frequenter in sua materia *sub tit. de fideic.* & sub altero de feudis, quod scil. in stricta juris censura ob dictam propositionem, quod fideicommissarius, fideicommittentis potius quàm gravati hæres, & successor dicitur, ipsius gravantis persona pro regulanda proximitate attendi deberet, Et tamen receptum est contrarium ex plenè deductis apud Otthob. *dec. 21.* & in locis citatis; Tum ex ratione majoris certudinis proximitatis, ejusque facilioris probationis spectata persona ultimi morientis, ac ad evitandos inextricabiles litium labyrinthos post remotissima tempore intrantes super proximioritatis probatione, si persona gravantis attendenda esset; Tum etiam ex dicta ratione, quod successio fideicommittentis resultat potius ex juris potentia, & fictione, attenta verò naturali veritate & de facto, succedi dicitur ultimo morienti per quemdam successionis ordinem necessarium ab ipso non pervertibilem.

15 Tertiò considerabam inconvenientia exinde resultantia, quod scil. ob grave onus gabellæ de facili vocati ad fideicommissa, & majoratus retraherentur ab illorum agnitione, quatenus gabellam de proprio solvere deberent, quia cum eorum jus sit resolubile, dari posset, quod beneficium resolveretur in maleficium, atque successor remaneret in proprio patrimonio damnificatus, si ad breve tempus per ejus mortem fieret casus restitutionis; Et quatenus gabella solvenda esset de ipsis bonis, ita contingente frequenti successionum casu, ipsa bonorum proprietas perpetuæ conservationi destinata paulatim à gabella consumeretur, atque fideicommissi dissipatio sequeretur.

Quartò ponderabam receptam propositionem, quod una, & eadem res non debet duplici onere gravari, unde cùm hæc hæreditas quæ ita semper est unica jam senserit onus gabellæ, non videtur onus multiplicandum.

16 Et quintò demum ponderabam ea, quæ habemus jure censeri, itaut inter ea interet argumentum æquiparatorum habetur cæteris collectis apud Surd. *dec. 905.* Ganav. *decis. 4.* Nigr. *de Laudemio q. 5. art. 5. nu. 26. & alibi eodem tract. frequenter.* In laudemio autem communis, & recepta observantia comprobat, quod illud pro successione solvitur in primo ingressu, quando scil. bona ab una linea vel genere personarum per extinctionem vel alienationem transeunt in alteram lineam diversam, sed si deinde bona in linea, in quam ingressa sunt, continuare debent in filiis, & descendentibus, illud non solvitur, quoniam licet continuatio sit necessaria ex lege investituræ in forma pacti & providentiæ, ob quam successor concedenti vel primo acquirenti succedere dicitur, seu ab eo causam habere, attamen est potius continuatio bonorum de patre in filium, & in eadem linea seu genere personarum.

Deducebam quoque generalem propositionem super hujusmodi statutorum odio & exorbitantia, ut per Rom. *cons. 464. in princip.* quodque propterea strictè intelligenda sint, unde si loquuntur de relictis & dispositis, non capiunt successionem universalem juxta *cons. 115.* Fulgos. quod reputatur in materia magistrale, ac esse verissimam & firmissimam doctrinam dicit Rimin. *cons. 139. n. 17. cum seqq. l. 5. n. 17. & seqq.* sequuntur Cephal. *cons. 13. num. 18.* Rimin. jun. *cons. 15. num. 63.* & habetur in Senen. gabellæ *hoc titul. disc. 83.* Necnon alteram propositionem, de qua apud Cyriac. *controv. 286.* Rot. *dec. 118. in fin. p. 11.* & frequenter supra in aliis ad hanc materiam gabellarum, quod sufficiat casum esse dubium, ut in dubio respondendum sit contra gabellam, & pro ejus exclusione. Protestabar tamen hæc deducere ad superabundantiam, & per solum argumentum, ut facilius intrarent dicti alii intellectus, non tamen admittendo quod casus dici posset dubius, stante quod in statutis gabellæ hujus Civitatis dicta propositio est in oppositum, ut scilicet in dubio judicandum sit pro gabella, & istam credebam esse veritatem.

ANNOT. AD DISC. CLIV.

AN debeatur gabella de fideicommissaria, seu mediata successione videnda sunt, quæ latè super consimili statuto scribit Manzius Lucen. *consult. 18.*

TRANEN. GABELLÆ PRO ECCLESIASTICIS BAROLI CUM GABELLARIO, SEU COMMUNITATE

Casus disputatus in S. Congregatione Immunitatis, & resolutus ut infra.

De gabella farinæ seu molituræ, An & quando debeatur per colonos, & laboratores clericorum, ecclesiasticorum. Et an isti dare possint colonis panem non gabellatum, sive istius ratione ipsi ecclesiastici ad aliquam gabellam teneantur.

SUMMARIUM.

1 *UBi adest gabella farinæ seu molituræ non potest introduci seu contractari panis externus.*
2 *Casus controversiæ.*
3 *Quando famuli, & laboratores clericorum non possint comedere panem sine gabella.*
4 *De statu tenutarum Apuliæ, & ratione ob quam comedere panem francum non provenit ab immunitate ecclesiastica.*
5 *Furnus cum jure privativo vendendi panem importat quandam speciem gabellæ.*
6 *Ad quæ onera laicalia ecclesiastici teneantur.*

DISC. CLV.

EXistente in Oppido Barolitano, juxta ferè totius Regni generalem usum, gabella farinæ seu molituræ, per 1
istius Capitula statutum est, neminem in dictum Oppidum ejusque recinctum vinearum duorum millarium circumcirca introducere posse panem ab extra, seu illum non ingabellatum comedere, aut alias contractare, quod est rationabile, quoniam licet gabella imposita sit molituræ, ac vulgò dicatur gabella farinæ seu macinatus, attamen quia ejus effectus respicit usum panis, idcircò istius introductio rectè prohiberi potest ob præjudicia, & fraudes, quæ alias ipsi gabellæ resultant, ut in specie habetur per Roram in Avenionen. seu Auriacen. Molendini coram Verospio *dec. 435. p. 9. rec.* Quia verò extra dictum recinctum, tanquam in parte Apuliæ planæ, quæ est majus Italiæ, & forsan Europæ horreum, multæ adsunt magnæ tenutæ seminatoriæ, quæ ibi *massarie* dicuntur in quibus ars agraria exer- 2
cetur, atque consuetudo est conducenti bubulcos alliosque famulos, & laboratores, ex variis Regni, & extra partibus confluentes sub salario in pecunia annuorum ducatorum 30. & cum quadam diurna portione panis ex furno, seu vulgò *panetteria* ejusdem domini seu conductoris tenutæ, quod aliquod præjudicium de facto generat gabellæ dicti adjacentis Oppidi Baroli, eo quia cum ob infelicem illius Regni conditionem, ex bannitorum & latronum frequentia resultantem, etiam rustici in ipsis Civitatibus, & Oppidis vivant, plures ex hujusmodi rusticis, & plebeis

ita

ita dictarum tenutarum servitio se addicunt, ibique comedunt, unde gabella sentiet diminutionem illius majoris emolumenti, quod obtineret, si dicti rustici, & bubulci ejus incolæ non egrederentur, sed intra dictum recinctum commorando, & laborando, illum panem ingabellatum comedere cogerentur, ob quod damnum resarciendum, ab antiquo eadem Communitas indixit quamdam gabellam, vulgò nuncupatam *del pane di fuori*, hoc est ut illi cives, & incolæ ejusdem Oppidi, qui dictam artem agrariam in tenutis propriis, vel conductis exercent, teneantur solvere quamdam summam ad proportionem culturæ, puta ducatorum 10. pro quolibet curru terræ fatæ, & ducatorum quinque pro quolibet curru segretum. Observantia verò antiqua, & immemorabilis, fortè ab ipsius gabellæ introductione dedit, quod clerici, & ecclesiastici colentes tenutas proprias vel illas Ecclesiarum dictam gabellam solvere non consueverunt, minusque illi sæculares, qui à gabellis communitativis exempti sunt, ut puta affidati Regiæ Cohannæ, & cives Neapolitani ac similes. Nuper verò gabellario prætendente, per ecclesiasticos quoque dictam gabellam solvendam esse per eum adita fuit S. Congregatio immunitatis, atque cum præsuppositio, quod clerici, & ecclesiastici eorum exemptionem ab ista gabella communicare vellent eorum famulis, & laboratoribus, aliis gabellæ subjectis, obtinuit declarationem favorabilem, id scilicèt non licere, cujus declarationis vigore Ordinarius ipsi gabellario benevolus aliquos ecclesiasticos ad dictæ gabellæ solutionem cogere cœpit. Verùm istis recurrentibus ad eamdem S. Congregationem, atque me pro eis scribente, dictæ declarationis revocatio fortita esset, nisi aliquod æquivocum, cum quo in hac materia aliqui non benè de hujus gabellæ natura informati procedebant, occasione dedisset dilationi resolutionis, cum rescripto, quod interim supersederi deberet, quæ tamen provisio hucusque totalis revocationis effectum produxit, ac probabiliter producet in futurum. Quoniam gabellarius rectè sciens hanc veritatem, eamque videns detectam, aliud non tentabit, & quando tentaret mihi certa videtur ejus succumbentia.

Scribens igitur pro Ecclesiasticis dicebam, quod ubi ageretur de gabella, pernecesse ab hujusmodi famulis, & laboratoribus aliàs solvenda, quia nempè nisi haberent panem ab ipsis ecclesiasticis tenutarum dominis, cogerentur alias panem ingabellatum comedere, quodque exemptio panis à gabella de facto redunderet in utilitatem ipsius domini tenutæ juxta casum, de quo supra in Veliterna *disc.* 61. Et tunc admittebam, quod justa, & rationabilis esset gabellarii prætensio, quoniam ita non ageretur de Ecclesiasticorum exemptione passiva ab oneribus laicalibus, sed potiùs de jure activo exigendi ad proprium commodum, & utilitatem illam gabellam, quæ est Principis, seu Civitatis, ut advertitur in dicta Valiterna, ac etiam in specialibus terminis hujus gabellæ farinæ in Nullius Baren. *hoc tit. disc.* 54. esset enim ita locupletari de alieno, quod justum, & rationabile non est, potissimè stante, quod, vel ratione antiqui concordati, vel ratione consuetudinis, ut pariter *in d. disc.* 54. advertitur taxata est frumenti quantitas, in qua Ecclesiastici ab ista gabella exempti esse debent, ac etiam quia de jure exemptionem obtinent pro eorum famulis, & colonis proprio ipsorum Ecclesiasticorum sumptu viventibus, non autem laboratorum sub diurno, vel menstruo salario, cujus pars dicitur ille panis, qui eis datur, itaut dicti panis franchitia in effectu sit pars illius diurnæ, vel menstruæ mercedis, quæ aliàs in pecunia solvenda esset, *ut d. disc.* 61.

Verùm non erat iste casus controversiæ, quoniam in hujusmodi tenutis, sive intra, sive extra dicti Oppidi territorium existentibus, tam ecclesiasticorum, quàm sæcularium adest furnus, seu vulgò *panattaria* pro pane ipsius tenutæ famulis, & laboratoribus necessario, sive tenutarum domini sint Ecclesiastici, sive sæculares absque aliqua differentia, atque uniforme est salarium hujusmodi rusticorum, & laboratorum, non inspecta eorum patria, & an sint de isto Oppido, vel alio, in quo adsit ista gabella farinæ, vel panis necne, & sic nil refert tenutæ domini, an dicti laboratores sint de uno loco, vel de altero, & an in eorum patria subjaceant, vel non subjaceant hujusmodi oneri, nam non per hoc salarium crescit, vel decrescit, & consequenter non intrat dicta ratio communicationis propriæ exemptionis famulis, & laboratoribus qui alias non essent exempti.

Sive enim rustici hujus Oppidi habitatores laborarent in tenutis Ecclesiasticorum, sive in illis laicorum, nullum exemptionis privilegium habentium, adhuc pariter panem ibi non gabellatum comederent, idemque resultaret dictæ gabellæ prætudicialis effectus, qui resultare dicitur eo ipso, quod ejus incolæ exeunt à dicto recincto, atque panem in ipso Oppido explanatum non comedunt, sive in una, sive in altera tenuta, aut loco illum habeant; Et sic est damnum secundarium, & consequutivum, quod ita resultat, non directè, sed indirectè, seu occasionaliter, quod scilicèt tali occasione rustici discedunt à proprio domicilio, unde propterea minor panis quantitas ibi consumitur.

Dabam in hoc practicum exemplum Civitatis Albani, aliorumque similium locorum propè Urbem, in quibus Baro, vel Communitas habeat furnum cum jure privativo vendendi panem, quod quamdam speciem vectigalis, seu gabellæ includit, ut advertitur in d. Veliterna *disc.* 61. si enim rustici, & laboratores talis loci ab eo non discederent, ibique comederent, utique major esset panis esitatio, & successivè majus domini furni emolumentum, sed non exindè resultat, quod accedentibus dictis rusticis ad colendas vineas Urbis, seu aliàs ad laborandum in casalibus, & tenutis existentibus in agro Romano, ibique comedentibus, dicatur quod vinearum, vel casalium dominis aliquam exemptionem communicent non exemptis, cùm sit damnum accessorium, & consequutivum, quod non habetur in consideratione ad regulam text. *in l. altius, C. de servit. & aqua cum concord.* Nil enim refert domino fundi, an laboratores solvant necnè in eorum patria gabellam, quia si solvunt nil ei minuitur, & si non solvunt nil crescit, atque in hoc est punctus.

Idque solum fuit causa, seu occasio, ut Communitas indiceret istam gabellam merè personalem ejus civibus, & subditis exercentibus artem agrariam, ab eis solvendam, quamvis in eorum tenutis casus daret, quod nullus hujus loci incola ibi laboraret; Ideòque ad gabellam, istam tanquam personalem Ecclesiastici utpotè exempti à potestate illam indicentis, nullatenus tenentur, cum solùm teneantur ad merè reales eum requisitis, de quibus apud celebres decisiones Brundusina coram Penia *inter suas dec.* 1070. & Albencor. Merlino *inter suas dec.* 902. aliàs 339. *p. 6. rec.* Hydruntina coram Celso *inter suas dec.* 249. cum aliis ad satietatem *dec.* 412. *p. 9. rec.* ibique Adden. & frequenter supra in aliis *hoc tit.* Accedente potissimum observantia, quæ tanquam optima interpres omnem dirimebat difficultatem, si quæ cadere potuisset, ac etiam quod laici ex Regio privilegio exempti à gabellis communitativis, neque solvunt talem gabellam; Ergò multò minus Ecclesiastici.

ANNOT. AD DISC. CLV.

AD hanc materiam videnda sunt ea, quæ habentur in annot. *disc.* 64.

NEPESINA GABELL'ÆE PASSUS PRO COMMUNITATE CIVITATIS NEPESINÆ CUM COMMUNITATE OPPIDI CAPRAROLÆ.

Casus disputatus in Congregatione bonæ regiminis.

De gabella passus, seu pedagii exigendi à transeuntibus per territorium ob onus refectionis pontium, & viarum; Et de concordia inter duas Communitates, seu populos super reciproca exemptione à gabellis, quando valeat, & quæ ad ejus validitatem requirantur. Et an rescindatur, si tractu temporis efficiatur nimium læsiva, & prætudicialis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio causæ.*
3 *De gabellæ exactiones concessa per viam gratiæ & privilegii, vel per viam justitiæ, & de differentia.*
4 *Pontium, & viarum refectio facienda est per collectam inter habentes usum.*
5 *Pedagia quæ sint, & qua ratione exigantur.*
6 *Concordia extinguit omnia jura, & actiones.*
7 *De requisitis in concordiis; & aliis actibus concernentibus perpetuum præjudicium, qui fiant per Communitates.*

8 *An*

8 *An in concordiis inter duas Communitates, vel inter duos æque privilegiatos requirantur solemnitates?*
9 *Solemnitates requisitæ in alienatione bonorum Ecclesiæ requiruntur etiam inter duas Ecclesias.*
10 *De præsumptione solemnitatum ex lapsu longissimi temporis.*
11 *Non sufficit tempus, nisi concurrat observantia cum requisitis.*
12 *Hæc præsumptio non supplet defectum causæ, declaratur.*

DISC. CLVI.

1 OB copiam novem pontium existentium in territorio Civitatis Nepesinæ quotidiano sumptu refectionis indigentium, per Summos Pontifices Leonem X. Clement. VII. Paulum III. & Sixtum V. dictæ Civitatis communitati concessa, & respectivè ampliata fuit facultas exigendi quodam pedagium, seu gabellam passus à transeuntibus per territorium prædictum, etiam cum mercibus concernentibus grasciam; Cumque de anno 1612. inter Magistratum hujus communitatis, & illum alterius communitatis Oppidi *Caparolæ* inita esset concordia super reciproca exemptione à gabellis in utroque territorio respectivè existentibus, atque rei eventus doceret id huic communitati esse nimis præjudiciale, ob magnam inæqualitatem, cum supponeretur gabellam, seclusa dicta concordia per Cives, & incolas Nepesinos solvendam dictæ communitati Caparolæ vix importare annua scuta decem; Econverso autem istam gabellam solvendam per dictos oppidanos importare scuta circiter 1100. Hinc proinde introducta causa in Congregatione boni regiminis, ob aliquas dilationes dictæ Communitatis Caparolæ ad resolutionem, hucusque deventum non est.

Scribens autem pro communitate Nepesina, fundatam dicebam ejus intentionem in facultate exigendi hoc pedagium sibi concessa per Pontificia indulta, quæ non strictè intelligenda sunt, ut regulariter faciendum est in materia onerum, & gabellarum, quando continent privilegium, & gratiam inductivam servitutis, ac restrictionem naturalis libertatis, sed largè, & favorabiliter, cum potiùs ex justitia, quàm ex gratia hæc facultas concessa sit, & tanquam per sententiam, seu declarationem ejus, quod est de jure, utpotè concessam per Principem, potiùs tanquam supremum Magistratum justitiam administrantem, quam uti Principem tollentem jus tertii, quoniam cum hæc facultas concessa sit correspectivè ad onus refectionis tot pontium deservientium pro usu adjacentium populorum, intrat de jure onus refectionis per collectam ex regula, secundum naturam &c. ad text. *in l. 2. C. de immunit. nemini concedenda*, ubi Bart. & cæteri, de quibus per Rimaldi seniorem *cons.* 31. quod reputatur in materia magistrale, sequuntur cæteri apud Peregr. *cons.* 102. *num.* 7. *lib.* 1. Sola *ad consuet. Sabaudiæ de reparat.* glos. viam *num.* 12. Cohell. *ad Bullam boni regiminis c.* 28. *num.* 50. *& seq.* & cæteri de quibus in proposito contributionis pro refectione viarum supra in duplici Reatina *hoc tit. disc.* 139. & 841. Et de pedagio exigi solito pro transitu per aliquem pontem habetur pariter supra Nazarena pedagii *disc.* 131. ubi quod hujusmodi gabellæ passuum non sunt veræ, & propriè gabellæ indictæ tanquam onera supportanda per populos ad beneficium Principis, vel Reipublicæ, sed tanquam commodior contributio ex lege justitiæ facienda per transeuntes pro refectione pontium, & viarum, ex quibus commodum reportant, juxtà traditionem Abbatis *in c. innovamus num.* 6. *de censibus, & cap. super quibusdam de verbor. signif. cum concord.* per Borell. *de præstantia Regis Catholici c.* 11. *numer.* 43. & 44. &c. in aliis locis ut suprà, Idque per alteram partem non controvertebatur.

6 Quare unica dubitandi ratio consistebat in dicta concordia, quæ juxta vulgares propositiones habet vim rei judicatæ, omniaque jura, & actiones extinguit, neque in alio superest judicis officium, nisi in ipsius concordiæ executione.

Non negabam dictam propositionem utpotè veram, & irrefragabilem, quoties ageretur de concordia valida, & servatis servandis inita, Dicebam verò punctum esse in dicto requisito, cum quis præsupposito, & non aliàs eadem propositio locum habet, cum supponeretur dictam conventionem initam esse inter solos utriusque communitatis Magistratus, seu alios deputatos, quibus hæc facultas non competebat, quoniam in concernentibus graviora negotia, & perpetuum communitatis præjudicium nulla potestas est penes solum magistratum, cui demandata tantùm censentur concernentia currentem administrationem, 7
in hujusmodi verò actibus plures requiruntur solemnitates deductæ per D. ad materiam text. *in l. fin. C. de vendit. rerum Civitatis lib. 11. de quibus*, Cacheran. *dec.* 19. Surd. *cons.* 28. *nu.* 82. *& seq. & cons.* 65. *nu.* 17. Menoch. *cons.* 80. *nu.* 22. *cum seq.* Rot. *dec.* 447. *p.* 5. *rec.* apud Celsum *dec.* 385. *nu.* 2. *cum seq.* Adden. ad Burat. *dec.* 690. Præsertim, ut actus fiat à toto populo, vel illo majori consilio, quod populum repræsentat, ac etiam cum auctoritate superioris, & ex causa necessaria, vel utili; Quæ omnia requisita deerant, dum nulla accedat superioris auctoritas; fortius requisita in Statu Ecclesiastico, ubi juris communis dispositioni accedunt Apostolicæ Constitutiones, præsertim undecima Pauli V. deficiebat consensus populi, & quòd magis deerat justa causa necessitatis, vel utilitatis, quinimò constabat de evidenti damno, & inæqualitate.

Et quamvis ageretur cum altera communitate, in hoc pariter privilegiata, attamen id non tollit necessitatem hujusmodi solemnitatum, quoniam regula, quod inter privilegiatos privilegia conquassantur, & magis communi, magisque hodie recepta sententia locum non habet, ubi unus contendit de lucro, alter de damno, sive unus de majori damno, ut in proposito contractuum initorum inter duas mulieres, vel inter duos minores, sive inter minores, & mulieres cum similibus; plenè Picus *ad statut. Urb. glos.* 7. Gregor. *dec.* 164. ubi Adden. Burat. & adden. *dec.* 480. *dec.* 98. *nu.* 2. *cum seqq. p.* 11. *rec.* Et habemus etiam receptum in terminis *extravag. Ambitiosæ de reb. Eccles. non alien.* ut ejus dispositio pariformiter procedat in alienationibus, aliisque contractibus inter duas Ecclesias, quinimò inter duas Capellas ejusdem Ecclesiæ, quia discooperiendum non est unum altare, ut alterum cooperiatur de Marin. *resolv.* 6. *nu.* 14. *lib.* 1. Rom *dec.* 564. *num.* 7. *part.* 5. *rec. dec.* 191. *num.* 11. *part.* 7. *dec.* 336. *num.* 3. *part.* 10. *rec. & sæpissimè.* 8

Scribentes in contrarium magnam vim constituebant in hujusmodi solemnitatum præsumpto interventu resultante à longissimi temporis observantia ex deductis per Gabr. 10
de præsumpt. concl. 1. cum aliis, de quibus infrà, & est de jure passim receptum etiam in alienationibus bonorum Ecclesiæ, non obstante satis vehementi resistentia juris resultante *à d. extrav. Ambitiosæ*, quamvis hodie per Constitutiones Urbani VIII. in bonis, & juribus Ecclesiæ istud beneplacitum præsumptum, ubi non adest centenaria, sublatum sit, ut pluries *sub tit. de alienationib.* Verùm hoc fundamentum nullius momenti videbatur ex duplici responsione. Primò, quia ad effectum inducendi dictam præsumptionem, non sufficit solus lapsus temporis longissimi, sed etiam accedere debet observantia, quæ requiritur certa, univoca, continuata, & pacifica per totum dictum tempus, Coccin. *dec.* 301. *nu.* 4. Otthob. *dec.* 159. *nu.* 11. & 12. & 220. *nu penult. & finali*, *dec.* 188. *num.* 11. & *seq. p. 6. rec.* cum aliis per Adden. ad Gregor. *decis.* 355. & ad Burat. *dec.* 45. cujus observantiæ nunquam interruptæ requisitum supponebatur deficere.

Et secundò, quia non potest plus operari fictio quàm veritas, neque majoris momenti esse solemnitas præsumpta quàm vera, ideòque ubi etiam veræ, & de facto aliæ solemnitates accessissent circa consensum totius populi, & auctoritatem superioris, adhuc insuperabilis remanebat defectus causæ, quem receptum est per beneplacitum Apostolicum, seu aliàm solemnitatem non suppleri ex deductis per Greg. *dec.* 113. *nu.* 8. ubi Adden. *nu.* 11. Cavalcan. 11
dec. 215. *nu.* 2. *& passim*, licet longissima observantia induceat etiam præscriptionem utilitatis.

Præterea, ubi etiam ista concordia tunc valide, ac etiam æqualiter inita esset, itaut eo tempore attento subsistentabilis esset, adhuc tamen cum tractu temporis redacta esset ad magnam inæqualitatem, & injustitiam ut suprà dicebam locum esse ejus rescissioni; Licet enim regula sit, ut in contractibus attendi debeat tempus, in quo illi fiunt, non curato subsequenti accidentali eventu, qui æquè pòterat se habere ad lucrum, & damnum ad communiter notata *in l. præses, & l. de fideicommiss. God. de transact.* Attamen in iis quæ habent tractum successivum, si tractu temporis contractus reducatur ad iniquitatem ac magnam læsionem, seu inæqualitatem, adhuc læsio attenditur Natt. *cons.* 304. *& cons.* 548. *num.* 16. Thes. *dec.* 236. Capyt. Latr. *dec.* 28. Theodor. *illeg.* 23. Rota apud Martin. Andr. *dec.* 48. *nu.* 14. *& dec.* 70. *nu.* 3. *& 4.* Rota in Caladritana

decima-

ita dictarum tenutarum servitio se addicunt, ibique comedunt, unde gabella sentiet diminutionem illius majoris emolumenti, quod obtineret, si dicti rustici, & bubulci ejus incolæ non egrederentur, sed intra dictum recinctum commorando, & laborando, illum panem ingabellatum comedere cogerentur, ob quod damnum resarciendum, ab antiquo eadem Communitas indixit quamdam gabellam, vulgò nuncupatam *del pane di fuori*, hoc est ut illi cives, & incolæ ejusdem Oppidi, qui dictam artem agrariam in tenutis propriis, vel conductis exercent, teneantur solvere quamdam summam ad proportionem culturæ, puta ducatorum 10. pro quolibet curru terræ fatæ, & ducatorum quinque pro quolibet curru segretum. Observantia verò antiqua, & immemorabilis, fortè ab ipsius gabellæ introductione dedit, quod clerici, & ecclesiastici colentes tenutas proprias vel illas Ecclesiarum dictam gabellam solvere non consueverunt, minusque illi sæculares, qui à gabellis communitativis exempti sunt, ut puta affidati Regiæ Cohannæ, & cives Neapolitani ac similes. Nuper verò gabellario prætendente, per ecclesiasticos quoque dictam gabellam solvendam esse per eum adita fuit S. Congregatio immunitatis, atque cum præsuppositio, quod clerici, & ecclesiastici eorum exemptionem ab ista gabella communicare vellent eorum famulis, & laboratoribus, aliis gabellæ subjectis, obtinuit declarationem favorabilem, id scilicèt non licere, cujus declarationis vigore Ordinarius ipsi gabellario benevolus aliquos ecclesiasticos ad dictæ gabellæ solutionem cogere cœpit. Verùm istis recurrentibus ad eamdem S. Congregationem, atque me pro eis scribente, dictæ declarationis revocatio fortita esset, nisi aliquod æquivocum, cum quo in hac materia aliqui non benè de hujus gabellæ natura informati procedebant, occasione dedisset dilationi resolutionis, cum rescripto, quod interim supersederi deberet, quæ tamen provisio hucusque totalis revocationis effectum produxit, ac probabiliter producet in futurum. Quoniam gabellarius rectè sciens hanc veritatem, eamque videns detectam, aliud non tentabit, & quando tentaret mihi certa videtur ejus succumbentia.

Scribens igitur pro Ecclesiasticis dicebam, quod ubi ageretur de gabella, pernecesse ab hujusmodi famulis, & laboratoribus aliàs solvenda, quia nempè nisi haberent panem ab ipsis ecclesiasticis tenutarum dominis, cogerentur alias panem ingabellatum comedere, quodque exemptio panis à gabella de facto redunderet in utilitatem ipsius domini tenutæ juxta casum, de quo supra in Veliterna *disc.* 61. Et tunc admittebam, quod justa, & rationabilis esset gabellarii prætensio, quoniam ita non ageretur de Ecclesiasticorum exemptione passiva ab oneribus laicalibus, sed potiùs de jure activo exigendi ad proprium commodum, & utilitatem illam gabellam, quæ est Principis, seu Civitatis, ut advertitur in dicta Valiterna, ac etiam in specialibus terminis hujus gabellæ farinæ in Nullius Baren. *hoc tit. disc.* 54. esset enim ita locupletari de alieno, quod justum, & rationabile non est, potissimè stante, quod, vel ratione antiqui concordati, vel ratione consuetudinis, ut pariter *in d. disc.* 54. advertitur taxata est frumenti quantitas, in qua Ecclesiastici ab ista gabella exempti esse debent, ac etiam quia de jure exemptionem obtinent pro eorum famulis, & colonis proprio ipsorum Ecclesiasticorum sumptu viventibus, non autem laboratorum sub diurno, vel menstruo salario, cujus pars dicitur ille panis, qui eis datur, itaut dicti panis franchitia in effectu sit pars illius diurnæ, vel menstruæ mercedis, quæ aliàs in pecunia solvenda esset, *ut d. disc.* 61.

Verùm non erat iste casus controversiæ, quoniam in hujusmodi tenutis, sive intra, sive extra dicti Oppidi territorium existentibus, tam ecclesiasticorum, quàm sæcularium adest furnus, seu vulgò *panattaria* pro pane ipsius tenutæ famulis, & laboratoribus necessario, sive tenutarum domini sint Ecclesiastici, sive sæculares absque aliqua differentia, atque uniforme est salarium hujusmodi rusticorum, & laboratorum, non inspecta eorum patria, & an sint de isto Oppido, vel alio, in quo adsit ista gabella farinæ, vel panis necne, & sic nil refert tenutæ domini, an dicti laboratores sint de uno loco, vel de altero, & an in eorum patria subjaceant, vel non subjaceant hujusmodi oneri, nam non per hoc salarium crescit, vel decrescit, & consequenter non intrat dicta ratio communicationis propriæ exemptionis famulis, & laboratoribus qui alias non essent exempti.

Sive enim rustici hujus Oppidi habitatores laborarent in tenutis Ecclesiasticorum, sive in illis laicorum, nullum exemptionis privilegium habentium, adhuc pariter panem ibi non gabellatum comederent, idemque resultaret dictæ gabellæ prætudicialis effectus, qui resultare dicitur eo ipso, quod ejus incolæ exeunt à dicto recincto, atque panem in ipso Oppido explanatum non comedunt, sive in una, sive in altera tenuta, aut loco illum habeant; Et sic est damnum secundarium, & consequutivum, quod ita resultat, non directè, sed indirectè, seu occasionaliter, quod scilicèt tali occasione rustici discedunt à proprio domicilio, unde propterea minor panis quantitas ibi consumitur.

Dabam in hoc practicum exemplum Civitatis Albani, aliorumque similium locorum propè Urbem, in quibus Baro, vel Communitas habeat furnum cum jure privativo vendendi panem, quod quamdam speciem vectigalis, seu gabellæ includit, ut advertitur in d. Veliterna *disc.* 61. si enim rustici, & laboratores talis loci ab eo non discederent, ibique comederent, utique major esset panis esitatio, & successivè majus domini furni emolumentum, sed non exindè resultat, quod accedentibus dictis rusticis ad colendas vineas Urbis, seu aliàs ad laborandum in casalibus, & tenutis existentibus in agro Romano, ibique comedentibus, dicatur quod vinearum, vel casalium dominis aliquam exemptionem communicent non exemptis, cùm sit damnum accessorium, & consequutivum, quod non habetur in consideratione ad regulam text. *in l. altius, C. de servit. & aqua cum concord.* Nil enim refert domino fundi, an laboratores solvant necnè in eorum patria gabellam, quia si solvunt nil ei minuitur, & si non solvunt nil crescit, atque in hoc est punctus.

Idque solum fuit causa, seu occasio, ut Communitas indiceret istam gabellam merè personalem ejus civibus, & subditis exercentibus artem agrariam, ab eis solvendam, quamvis in eorum tenutis casus daret, quod nullus hujus loci incola ibi laboraret; Ideòque ad gabellam, istam tanquam personalem Ecclesiastici utpotè exempti à potestate illam indicentis, nullatenus tenentur, cum solùm teneantur ad merè reales eum requisitis, de quibus apud celebres decisiones Brundusina coram Penia *inter suas dec.* 1070. & Albencor. Merlino *inter suas dec.* 902. aliàs 339. *p. 6. rec.* Hydruntina coram Celso *inter suas dec.* 249. cum aliis ad satietatem *dec.* 412. *p. 9. rec.* ibique Adden. & frequenter supra in aliis *hoc tit.* Accedente potissimum observantia, quæ tanquam optima interpres omnem dirimebat difficultatem, si quæ cadere potuisset, ac etiam quod laici ex Regio privilegio exempti à gabellis communitativis, neque solvunt talem gabellam; Ergò multò minus Ecclesiastici.

ANNOT. AD DISC. CLV.

AD hanc materiam videnda sunt ea, quæ habentur in annot. *disc.* 64.

NEPESINA GABELL'ÆE PASSUS PRO COMMUNITATE CIVITATIS NEPESINÆ CUM COMMUNITATE OPPIDI CAPRAROLÆ.

Casus disputatus in Congregatione bonæ regiminis.

De gabella passus, seu pedagii exigendi à transeuntibus per territorium ob onus refectionis pontium, & viarum; Et de concordia inter duas Communitates, seu populos super reciproca exemptione à gabellis, quando valeat, & quæ ad ejus validitatem requirantur. Et an rescindatur, si tractu temporis efficiatur nimium læsiva, & prætudicialis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio causæ.*
3 *De gabellæ exactiones concessa per viam gratiæ & privilegii, vel per viam justitiæ, & de differentia.*
4 *Pontium, & viarum refectio facienda est per collectam inter habentes usum.*
5 *Pedagia quæ sint, & qua ratione exigantur.*
6 *Concordia extinguit omnia jura, & actiones.*
7 *De requisitis in concordiis; & aliis actibus concernentibus perpetuum præjudicium, qui fiant per Communitates.*

8 *An*

8 *An in concordiis inter duas Communitates, vel inter duos æque privilegiatos requirantur solemnitates?*
9 *Solemnitates requisitæ in alienatione bonorum Ecclesiæ requiruntur etiam inter duas Ecclesias.*
10 *De præsumptione solemnitatum ex lapsu longissimi temporis.*
11 *Non sufficit tempus, nisi concurrat observantia cum requisitis.*
12 *Hæc præsumptio non supplet defectum causæ, declaratur.*

DISC. CLVI.

1 OB copiam novem pontium existentium in territorio Civitatis Nepesinæ quotidiano sumptu refectionis indigentium, per Summos Pontifices Leonem X. Clement. VII. Paulum III. & Sixtum V. dictæ Civitatis communitati concessa, & respectivè ampliata fuit facultas exigendi quodam pedagium, seu gabellam passus à transeuntibus per territorium prædictum, etiam cum mercibus concernentibus grasciam; Cumque de anno 1612. inter Magistratum hujus communitatis, & illum alterius communitatis Oppidi *Caparolæ* inita esset concordia super reciproca exemptione à gabellis in utroque territorio respectivè existentibus, atque rei eventus doceret id huic communitati esse nimis præjudiciale, ob magnam inæqualitatem, cum supponeretur gabellam, seclusa dicta concordia per Cives, & incolas Nepesinos solvendam dictæ communitati Caparolæ vix importare annua scuta decem; Econverso autem istam gabellam solvendam per dictos oppidanos importare scuta circiter 1100. Hinc proinde introducta causa in Congregatione boni regiminis, ob aliquas dilationes dictæ Communitatis Caparolæ ad resolutionem, hucusque deventum non est.

Scribens autem pro communitate Nepesina, fundatam dicebam ejus intentionem in facultate exigendi hoc pedagium sibi concessa per Pontificia indulta, quæ non strictè intelligenda sunt, ut regulariter faciendum est in materia onerum, & gabellarum, quando continent privilegium, & gratiam inductivam servitutis, ac restrictionem naturalis libertatis, sed largè, & favorabiliter, cum potiùs ex justitia, quàm ex gratia hæc facultas concessa sit, & tanquam per sententiam, seu declarationem ejus, quod est de jure, utpotè concessam per Principem, potiùs tanquam supremum Magistratum justitiam administrantem, quam uti Principem tollentem jus tertii, quoniam cum hæc facultas concessa sit correspectivè ad onus refectionis tot pontium deservientium pro usu adjacentium populorum, intrat de jure onus refectionis per collectam ex regula, secundum naturam &c. ad text. *in l. 2. C. de immunit. nemini concedenda*, ubi Bart. & cæteri, de quibus per Rimaldi seniorem *cons.* 31. quod reputatur in materia magistrale, sequuntur cæteri apud Peregr. *cons.* 102. *num.* 7. *lib.* 1. Sola *ad consuet. Sabaudiæ de reparat.* glos. viam *num.* 12. Cohell. *ad Bullam boni regiminis c.* 28. *num.* 50. *& seq.* & cæteri de quibus in proposito contributionis pro refectione viarum supra in duplici Reatina *hoc tit. disc.* 139. & 841. Et de pedagio exigi solito pro transitu per aliquem pontem habetur pariter supra Nazarena pedagii *disc.* 131. ubi quod hujusmodi gabellæ passuum non sunt veræ, & propriè gabellæ indictæ tanquam onera supportanda per populos ad beneficium Principis, vel Reipublicæ, sed tanquam commodior contributio ex lege justitiæ facienda per transeuntes pro refectione pontium, & viarum, ex quibus commodum reportant, juxtà traditionem Abbatis *in c. innovamus num.* 6. *de censibus, & cap. super quibusdam de verbor. signif. cum concord.* per Borell. *de præstantia Regis Catholici c.* 11. *numer.* 43. & 44. &c. in aliis locis ut suprà, Idque per alteram partem non controvertebatur.

6 Quare unica dubitandi ratio consistebat in dicta concordia, quæ juxta vulgares propositiones habet vim rei judicatæ, omniaque jura, & actiones extinguit, neque in alio superest judicis officium, nisi in ipsius concordiæ executione.

Non negabam dictam propositionem utpotè veram, & irrefragabilem, quoties ageretur de concordia valida, & servatis servandis inita, Dicebam verò punctum esse in dicto requisito, cum quis præsupposito, & non aliàs eadem propositio locum habet, cum supponeretur dictam conventionem initam esse inter solos utriusque communitatis Magistratus, seu alios deputatos, quibus hæc facultas non competebat, quoniam in concernentibus graviora negotia, & perpetuum communitatis præjudicium nulla potestas est penes solum magistratum, cui demandata tantùm censentur concernentia currentem administrationem, 7
in hujusmodi verò actibus plures requiruntur solemnitates deductæ per D. ad materiam text. *in l. fin. C. de vendit. rerum Civitatis lib. 11. de quibus*, Cacheran. *dec.* 19. Surd. *cons.* 28. *nu.* 82. *& seq. & cons.* 65. *nu.* 17. Menoch. *cons.* 80. *nu.* 22. *cum seq.* Rot. *dec.* 447. *p.* 5. *rec.* apud Celsum *dec.* 385. *nu.* 2. *cum seq.* Adden. ad Burat. *dec.* 690. Præsertim, ut actus fiat à toto populo, vel illo majori consilio, quod populum repræsentat, ac etiam cum auctoritate superioris, & ex causa necessaria, vel utili; Quæ omnia requisita deerant, dum nulla accedat superioris auctoritas; fortius requisita in Statu Ecclesiastico, ubi juris communis dispositioni accedunt Apostolicæ Constitutiones, præsertim undecima Pauli V. deficiebat consensus populi, & quòd magis deerat justa causa necessitatis, vel utilitatis, quinimò constabat de evidenti damno, & inæqualitate.

Et quamvis ageretur cum altera communitate, in hoc pariter privilegiata, attamen id non tollit necessitatem hujusmodi solemnitatum, quoniam regula, quod inter privilegiatos privilegia conquassantur, & magis communi, magisque hodie recepta sententia locum non habet, ubi unus contendit de lucro, alter de damno, sive unus de majori damno, ut in proposito contractuum initorum inter duas mulieres, vel inter duos minores, sive inter minores, & mulieres cum similibus; plenè Picus *ad statut. Urb. glos.* 7. Gregor. *dec.* 164. ubi Adden. Burat. & adden. *dec.* 480. *dec.* 98. *nu.* 2. *cum seqq. p.* 11. *rec.* Et habemus etiam receptum in terminis *extravag. Ambitiosæ de reb. Eccles. non alien.* ut ejus dispositio pariformiter procedat in alienationibus, aliisque contractibus inter duas Ecclesias, quinimò inter duas Capellas ejusdem Ecclesiæ, quia discooperiendum non est unum altare, ut alterum cooperiatur de Marin. *resolv.* 6. *nu.* 14. *lib.* 1. Rom *dec.* 564. *num.* 7. *part.* 5. *rec. dec.* 191. *num.* 11. *part.* 7. *dec.* 336. *num.* 3. *part.* 10. *rec. & sæpissimè.* 8

Scribentes in contrarium magnam vim constituebant in hujusmodi solemnitatum præsumpto interventu resultante à longissimi temporis observantia ex deductis per Gabr. 10
de præsumpt. concl. 1. cum aliis, de quibus infrà, & est de jure passim receptum etiam in alienationibus bonorum Ecclesiæ, non obstante satis vehementi resistentia juris resultante *à d. extrav. Ambitiosæ*, quamvis hodie per Constitutiones Urbani VIII. in bonis, & juribus Ecclesiæ istud beneplacitum præsumptum, ubi non adest centenaria, sublatum sit, ut pluries *sub tit. de alienationib.* Verùm hoc fundamentum nullius momenti videbatur ex duplici responsione. Primò, quia ad effectum inducendi dictam præsumptionem, non sufficit solus lapsus temporis longissimi, sed etiam accedere debet observantia, quæ requiritur certa, univoca, continuata, & pacifica per totum dictum tempus, Coccin. *dec.* 301. *nu.* 4. Otthob. *dec.* 159. *nu.* 11. & 12. & 220. *nu penult. & finali*, *dec.* 188. *num.* 11. & *seq. p. 6. rec.* cum aliis per Adden. ad Gregor. *decis.* 355. & ad Burat. *dec.* 45. cujus observantiæ nunquam interruptæ requisitum supponebatur deficere.

Et secundò, quia non potest plus operari fictio quàm veritas, neque majoris momenti esse solemnitas præsumpta quàm vera, ideòque ubi etiam veræ, & de facto aliæ solemnitates accessissent circa consensum totius populi, & auctoritatem superioris, adhuc insuperabilis remanebat defectus causæ, quem receptum est per beneplacitum Apostolicum, seu aliàm solemnitatem non suppleri ex deductis per Greg. *dec.* 113. *nu.* 8. ubi Adden. *nu.* 11. Cavalcan. 11
dec. 215. *nu.* 2. *& passim*, licet longissima observantia induceat etiam præscriptionem utilitatis.

Præterea, ubi etiam ista concordia tunc valide, ac etiam æqualiter inita esset, itaut eo tempore attento subsistentabilis esset, adhuc tamen cum tractu temporis redacta esset ad magnam inæqualitatem, & injustitiam ut suprà dicebam locum esse ejus rescissioni; Licet enim regula sit, ut in contractibus attendi debeat tempus, in quo illi fiunt, non curato subsequenti accidentali eventu, qui æquè pòterat se habere ad lucrum, & damnum ad communiter notata *in l. præses, & l. de fideicommiss. God. de transact.* Attamen in iis quæ habent tractum successivum, si tractu temporis contractus reducatur ad iniquitatem ac magnam læsionem, seu inæqualitatem, adhuc læsio attenditur Natt. *cons.* 304. *& cons.* 548. *num.* 16. Thes. *dec.* 236. Capyt. Latr. *dec.* 28. Theodor. *illeg.* 23. Rota apud Martin. Andr. *dec.* 48. *nu.* 14. *& dec.* 70. *nu.* 3. *& 4.* Rota in Caladritana

decima-

decimarum Sancti Ascentii 7. Februarii 1659. coram Cerro. Et de qua conclusione ejusque declarationibus habetur particulariter actum in dicta Calaguritana *sub tit. de decim.*

ANNOT. AD DISC. CLVI.

DE hac gabella passus, seu pedagii, ultrà hic relatos, latè agit Moles *in dec. §. 14.* Et an ista debeatur de cadavere, habetur infrà *disc.166.*

Et de requisitis in concordiis, quæ fiant per communitates, habetur in specie duarum communitatum, actum *sub tit. de altern. & contr. prohib. disc.24.*

IMOLEN.
SOCIETATIS VECTIGALIUM
PRO ALEXANDRO, ET ANNIBALE DE HECTORIS
CUM JOSEPHO, ET CAROLO RUSCONO.

Casus disputatus coram Thesaurario.

Quomodo computari debeat annus in illis appaltibus vectigalium, quæ uniformem fructum in omnibus anni partibus non reddunt, ut est appaltus gabellæ carnis, quæ est infructifera de tempore quadragesimali, cum similibus.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *In quibus consistere dicatur appaltus vectigalium, & gabellarum.*
3 *Gabellæ regulariter sunt fructuariæ civiles.*
4 *Quando regulentur jure fructuum naturalium, seu industrialium more prædiorum rusticorum.*
5 *Quomodo sit regulandus annus pro distributione fructuum, & pensionis.*
6 *Annus quiescens, vel præparatorius, adhuc dicitur producere fructum.*
7 *Emolumenta initiata, seu præparata tempore durantis societatis veniunt in commune, etiam si percipiantur post illam dissolutam.*
8 *Annus insolitus, & majoris utilitatis, ut est in dohanis annus Jubilei, vel sedis vacantis quomodo sit regulandus.*

DISC. CLVII.

1 SUscepto per fratres de Hectoris à Thesaurariis Romandiolæ sub appalta gabellarum carnis, & macinatus Civitatis Imolæ, atque admissis ad dicti sub appaltus societatem vel participationem, Quaino, & Ruscono sub quibusdam legibus, & conditionibus, ob quarum non implementum ex facto, & culpa dictorum admissorum, cùm judiciali etiam auctoritate dicta societas, seu participatio dissoluta fuit ad aliquos menses ante dominicam Palmarum, à cujus tempore regulari solet gabella carnis; Atque in redditione, vel respectivè solidatione computorum inter dictos socios pro tempore, quo societas duravit, dictis de Hectoris, qui negotium administrarunt ponentibus in rationibus quidquid debitum esset, & respectivè solutum pro pensione, seu censu appaltus usque ad dictam diem dominicæ Palmarum; Prætendere coeperunt dicti alii socii, seu participes ipsos non teneri ad prædictæ pensionis contributionem, nisi pro solo tempore durantis societatis, non autem post illam dissolutam, quando præsertim cadebat tempus quadragesimale, Unde assumpta coram Thesaurario generali disputatione super hoc puncto, qui erat juris, cum plures alii essent potius facti, Scribens pro dictis de Hectoris, cum sensu etiam veritatis, dicebam injustam esse hujusmodi prætensionem, dictumque tempus quadragesimale in calculo ponendum esse in damnum omnium sociorum pro regulanda pensione in singulos annos distributa, quamvis dictum tempus caderet post dissolutam societatem.

Cùm enim subsistantia hujusmodi appaltum consistere dicatur in ipso jure exigendi vectigalia, seu gerendi ea, ex quibus appaltus emolumenta resultant, itaut ipsum jus exigendi seu privativè vendendi, aut aliud gerendi stet loco fundi, cujus fructus, & proventus locati sunt, juxta celebre *cons.* 156. Soccini *l.2.* cum aliis collectis per per Larream *ex dec.17. cum seqq.* ac satis frequenter habetur supra ad materiam hujusmodi appaltum, tam vectigalium, quàm salinarum.

2 Hinc proindè licet frequentius jure, & apud DD. ad materiam textus *in leg. divortio, §. quod in anno, ff. soluto matrim.* ubi est sedes materiæ circa repartitione fructuum inter plures illorum participes, & unde desumunt beneficialistæ in frequentibus quæstionibus, quæ habentur inter prædecessorem, & successorem in beneficio, sive inter hæredes prædecessoris, & Ecclesiam, vel Cameram Apostolicam, gabellæ enumerari soleant inter fructus civiles, adinstar prædiorum urbanorum, in omnibus anni partibus, singulisque diebus, & horis pariformiter currentes, & percipi solitos, eo modo quo fructus censuum, aliarumque præstationum enumerantur, unde propterea attenditur sola aritmetica computatio seu proportio mensium vel dierum anni solaris, seu naturalis. 3

Attamen id non procedere dicebam in illis vectigalibus, & gabellis, quæ in una parte anni fructant plus, & in altera minus, ut propriè est ista gabella carnis, quæ de tempore quadragesimali est ferè omninò inutilis, & infructifera ob prohibitum carnium usum, ac etiam est gabella piscium, quæ de eodem tempore quadragesimali longè majorem reddit fructum, quàm in reliquis anni partibus, seu temporibus ut suprà *disc.134.* ac etiam exemplicari potest in dohanis seu vectigalibus, quæ exiguntur pro introductionibus seu venditionibus mercium, quod tempore aliquarum nundinarum juxtà regionum mores, ac mercium qualitates, vel fructant plus ratione majoris introductionis, & venditionis juxta casum disputatum per Camill. de Medic. *cons.23.* ubi de defalco prætensò per appaltatores dohanarum ob prohibitas nundinas Salerni, ex quibus magnum emolumentum percipi solebat, vel respectivè fructant minus ob franchitias, quæ in nundinis habentur, unde eo tempore gabella remanet infructifera cum similibus. 4

His enim casibus procedendum non est cum regula aritmeticæ proportionis, cum qua proceditur in prædiis urbanis habitationi seu quotidiano uniformi usui destinatis, sed proceditur cum regula, quæ habetur in prædiis rusticis, quæ magis in uno quam in altero anno, sive magis in una quàm in altera anni parte fructare solent. Tunc enim non proceditur cum dicta aritmetica proportione anni solaris, sed annus constituitur ex toto eo tempore, in quo integer fructus, seu integra recollecta percipitur, facta peræquatione omnium temporum plus, & minus fructantium, ex quibus omnibus annus constituitur, ac regulandus est etiamsi triennium, vel decennium ad id requiratur, cum tale spatium pro uno anno habeatur; Et econtrà si quolibet semestre dicta integra perceptio fiat, ab eo anno constituitur juxtà receptissimam magistralem theoricam Bartoli *in leg. item quæritur, §. qui impleto, ff. locati*, ubi cæteri communiter, ac etiam *in d. l. divortio, §. quod in anno; ff. solut. matrim.* ubi post Bartol. Castr. & alios latè Petrus Barbos. quos omnes juxtà subjectæ materiæ qualitatem reassumunt Menoch. *l. 8. præsumpt. 85.* Mant. *de tacit. lib. 5. tit. 3.* & latè Barbat. in ejus tractatu de divisione fructuum, ac etiam Rota *dec. 219. nu. 7. p. 10. rec.* 5

Unde exemplificant DD. præsertim *in d. leg. divortio, §. quod in anno*, in terris, quæ ad frugum recollectionem coluntur, quod si in uno anno oportet facere segetes, ac relinquere terram otiosam, & quiescentem, in altera verò seritur, & percipitur fructus, annus constituitur ex integro biennio, nam annus quiescens, seu otiosus æquè concurrere dicitur ad fructuum perceptionem tanquam eorum præparatorius; Et econversò *in d. l. item quæritur, §. qui impleto*, advertitur in prædiis urbanis, quod in una hebdomada, vel ani i parte domus majorem fructum, vel commodum præbeat, nuta quia sit propè nundinas &c. regulatur jure prædii ru[illegible] cum similibus; Ideòque in hac facti specie dicebam, quod vel integra pensio totius anni repartienda est in illis solis mensibus, in quibus usus carnium habetur, vel etiam tempus quadragesimale reponendum est in calculo, quamvis illud caderet post dissolutam societatem, pro qua regulanda attendenda est proportio fructuum seu emolumentorum. 6

Quoniam emolumenta præparata de tempore durantis societatis veniunt sub negotio sociali, quamvis eorum actualis perceptio sequeretur post societatem dissolutam juxtà celebrem decisionem in Romana Accomandiæ cor. Pirovano *dec. 554. p. 1. rec.* cum aliis collectis per Buratt. *dec. 465. num. 1.* Unde propterea habetur supra in Romana de falchi *disc. 65.* circa finem, quod annus Jubilæi, vel Sedis vacantis verisimiliter præviæ tanquam extraordinarius, & insolitæ utilitatis productivus regulandus non est jure aliorum annorum, & cum sola proportione aritmetica, sed est repartiendus in omnibus annis appaltus, cum similibus. 7 8

ANNOT. AD DISC. CLVII.

SUper contentis in hoc discursu super modo computandi annum pro divisione fructuum, conferunt ea, quæ habentur *sub tit. de Pension. disc.24. & seqq. & sub titul. de Dote disc.160.*

IMOLEN.
SEU FAVENTINA DATII
PRO COMMUNITATE IMOLÆ
CUM COMMUNITATE FAVENTINÆ.

Casus disputatus in Congregatione Boni Regiminis, & resolutus pro Communitate Faventiæ.

Si Civitas subdita habeat jus exigendi aliquod datium pro omnibus rebus & mercibus transeuntibus per ejus territorium, An exigere possit datium prædictum pro transitus illius salis, quem Civitates & loca recipiunt de necessitate à salaria Principis, cum prohibitione habendi aliundè, & cum onere solvendi cariori pretio, sub quo vectigal Principi solvi dicitur.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De antiquo Statu Faventinæ Civitatis.*
3 *Resolutio casus.*
4 *Observantia 30. annorum in non solvendo gabellam inducit præscriptionem exemptionis in futurum.*
5 *An prædita in gabellis Cameralibus, & devatione differentiæ.*
6 *De ratione ob quam vectigal exigi solitum pro mercibus & bonis, quæ transeunt per territorium non debet solvi pro sale, & devatione differentiæ.*

DISC. CLVIII.

1 CUm ab antiquo Civitas Faventina, incertum est ex quo titulo, probabilius autem de facto, & auctoritate propria, quando juxta illorum temporum conditionem ferè omnes hujus regionis Civitates per quamdam speciem Reipublicæ, vel sub proprio Domino vel Tyranno regebantur, exigere solita esset quoddam vectigal de omnibus bonis, & mercibus per ejus territorium transeuntibus, & præsertim pro sale, qui per alias adjacentes Civitates, & loca emi solebat a Camera in salinis Cerviæ, de quo vectigali mentionem faciunt Dynus & Bart. *in leg. locatio* alias *licitatio §. mercatores, ff. de publican.* Atque sub Julio III. dicta Faventina Civitas, quæ prius vivebat sub proprio Domino seu Tyranno ut patet ex deductis per Tusc. verbo *Faventina Civitas concl. 84.* se dedisset immediatæ superioritati, ac regimini Papæ, idem Julius confirmavit omnia ejus jura & privilegia, istud præsertim exigendi hoc vect gal, quod successivè confirmavit Paulus IV. Cumq; moderno tempore ab annis 30. & ultrà supponeretur, per Civitatem Imolæ, ejusque cives incolas, & districtuales istud datium solutum non fuisse pro eo sale, qui pro ejusdem Civitatis, suique districtus usu per hoc territorium asportatur à dictis salinis Cervien sibus, nuper verò ad ejusmodi exactionem de facto procederetur; Hinc orta controversia, & introducta causa in Congregatione boni Regiminis, prodiit resolutio Faventinæ communitati favorabilis, concessaque 2 nova audientia, in qua solum Ego scripsi, perstitum fuit in decisis, incertum est ex quibus fundamentis; Quantum tamen desumi potuit, ex eo potissimum, ac principaliter generalis observantiæ, quod scilicet omnes aliæ communitates idem vectigal solverent, potissimè quia hoc Tribunal communitatum bono regimini ac levamini deputatum, quandoque cum legibus prudentialibus seu quadam non scripta æquitate procedere solet, aliqualiter egrediendo rigorosos juris cancellos juxtà singulorum casuum particulares contingentias, unde propterea non de facili judicium ex hujusmodi determinationibus super legali veritate efformari potest.

In hac igitur disputatione per alios scribentes pro hac parte, principale fundamentum constituebatur in exemptionis præscriptione resultante à tricennali observantia, cum in hac vectigalium & gabellarum materia illud favore libertatis peculiare videatur, quod etiam sine solitis requisitis præscriptionis, solùm observantia temporis longissimi inducat exemptionem & præscriptionem etiam in futurum, ut apud Eugen. *cons. 62. nu. 25. & sequ. lib. 1.* Surd. *cons. 234. n. 10.* Capyc. Latr. *consult. 68. n. 4. cum sequ.* Farinac. *qu. 173. n. 101.* Cohell. *ad Bullam boni Regiminis c. 50. n. 230. cum sequ. & in aliis hoc cod. tit.* 4

Adversùs hoc fundamentum duo objiciebantur. Primò, quod ista conclusio de facto in statu Ecclesiastico non videatur usu recepta, Et secundò, quod revera non adesset hæc pacifica observantia tricennalis ob aliquas interruptiones, quæ per alteram partem prætendebantur; De hoc autem secundo, utpotè in nudo facto consistente, quæstio fuit inter causæ patronos, cum in iis quæ facti sunt, Advocati in Curia nullas partes gerrere soleant; Quatenus verò pertinet ad primum motivum, observabam respondendo, illud continere aliquod æquivocum circa applicationem, quoniam in gabellis; & vectigalibus cameralibus non de facili ad praxim reduci potest dicta præscriptio resultans à non solutione per tempus longissimum, ut 5 alibi *hoc cod. tit.* etiam advertitur, vel ob decretum irritans contentum in Constitutionibus, seu chirographis editis super hujusmodi onerum impositione, per quod juxtà receptam & quotidianam propositionem inficitur quæcumque possessio, sine qua dari non potest præscriptio, & consequenter non solum illa tollitur, sed impeditur, ne unquam oriatur, Tum etiam ob superventas Constitutiones revocatorias, de quibus in Sabinen. exemptionis *disc.47.* & in aliis, per quas, quæcumque exemptiones & franchitiæ etiam per expressa privilegia quæsita revocata fuerunt, firmis solùm remanentibus illis, quæ competunt ex causa verè onerosa, & correspectiva justificata in plena Camera, quæ non procedunt in gabellis communitativis, de quibus Constitutiones non loquuntur. Ideòque juris dispositio incorrecta remanet, sed de hoc parum actum fuit, cum factum dictæ pacificæ observantiæ non bene assisteret.

Cæterùm ego observabam opus non esse assumere hujusmodi inspectionem super formali præscriptione gabellæ seu vectigalis aliàs certi, neque capere dictam observantiam tanquam formiter præscriptivam, unde propterea alleganti incumbat onus illam benè concludendi, sed illam capere tanquam interpretativam casus dubii, ad quem 6 effectum non requiritur certum & determinatum tempus, sed sufficit ita quandoque servatum fuisse juxtà receptissimam atque in foro quotidianam distinctionem.

Quod autem hoc vectigal pro transitu salis debitum non esset, vel saltem id esset probabiliter dubium, observabam quod tam antiquo tempore de quo loquuntur, Dinus & Bart. quàm etiam in modernioribus dictarum Apostolicarum confirmationum Julii II. & Pauli IV. quamvis Camera Apostolica esset domina, vel omnium, vel aliquarum salinarum Cerviæ, attamen adhuc pro ista provincia & aliquibus aliis partibus Status Ecclesiastici introducta non erat præcisa necessitas communitatum & populorum capiendi hunc salem cum rigorosis pœnalibus prohibitionibus se providendi aliundè, cum id provenerit à temporibus Gregorii XIII. citrà in ejus Constitutione 19. cujus mentionem facit Barbosa *in l. divortio, §. si vir n. 29. in fi. ff. solut. matrim.* unde communitates & populi facultatem habebant se providendi aliundè, quinimò quibuslibet negotiatoribus seu aliis dabatur facultas ad industriam emere & introducere salem adinstar cujuscumq; alterius mercis seu victualis, & consequenter ille cadebat sub genere mercium, ac aliarum rerum indifferentium, pro quibus non negabatur potestas exigendi hoc vectigal.

Secus autem à dicto tempore citrà ob superventam immutationem status rerum circà hanc speciem, Tum quia ita illa effecta est de Regalibus, ob implicitum vectigal quod in ipso jure privativo vendendi inesse dicitur ratione alterationis pretii extrinseci exindè resultantis juxtà celebre *consil.* Soccin. *156. lib.2.* & habetur supra satis frequenter ad hanc salis & salinarum materiam, ideòque intrare videtur privilegium fisci super exemptione à quibuscumque vectigalibus, Tum etiam quia populista per hoc novum vectigal gravati circa rem, quam pro certo, determinato ac inalterabili pretio solvere coguntur, cum prohibitione se providendi aliundè, suamque industriam adhibendi, ut antea poterant, gra-

vandi non videntur duplici onere, cum istud non sit vectigal quod specialiter impositum esset super sale, sed sit generale super omnibus mercibus & rebus, sub quo genere antiquitus meritò comprehendebatur, etiam hæc species quæ emi & traduci solebat cum industria & jure aliarum mercium, quod in præsenti ob dictam status rei immutationem dici non potest; Verùm id reputatum fuit Advocatorum acumen & ratiocinium, mihi verò videbatur motivum satis probabile & juridicum, sed contraria observantia aliarum Civitatum & locorum adjacentium magnum præstitit obstaculum.

ANNOT. AD DISC. CLVIII. & CLIX.

AD hanc materiam Salis, & defalchi videnda sunt ea, quæ habentur suprà in suis respectivè sedibus, nempè *disc.* 63. *& seq. &* 103. *cum seqq.*

FERRARIEN. DEFALCHI PRO CAMILLO CARNESECHIO ET SOCIIS CUM CAMERA.

Casus disputatus in Congregatione Camerali.

An diminuto solito pretio salis in una provincia, possit Appaltator Salariæ alterius provinciæ ejusdem Principatus dicere se damnificatum ex facto locatoris, atque ita petere refectionem damnorum, vel remissionem pensionis; Et generaliter, An & quando damna provenientia Appaltatoribus vectigalium aliorumque jurium Regalium ex augmentis vel diminutionibus eorundem vectigalium sive ex aliis provisionibus refici debeant necne; Et de differentia inter casum quo innovatio sit causa proxima, & immediata damni, vel sit occasio, seu causa remota.

SUMMARIUM.

1 *Edicti series.*

2 *De theorica Bartoli, an, & quando damnum appaltatori resultans ex facto locatoris sit reficiendum.*

3 *De damno ob extinctionem, vel diminutionem gabellæ appaltatæ.*

4 *De damno resultante ob edictis, & bannimentis prohibentibus commercium, seu aliàs verum statum alterantibus.*

5 *De specialibus terminis damni dati in appaltu salariæ.*

6 *Non attenditur, an locator sit in culpa, necnè, sed spectatur quod appaltator sentiat ex ejus facto damnum.*

7 *Declaratur juxta sensum Larreæ quando hæc procedant.*

8 *De materia damni resultantis ex casibus meræ fortuitis.*

9 *Et contrà de damno ex facto locatoris voluntario juxta exempla de quibus n.* 3 *&* 5.

10 *De distinctione, an factum locatoris sit culposum, necne, & de effectibus exinde resultantibus.*

11 *De difficultate quæ habetur adversus decisionem* 285. *post Pacificum, & quando appaltator efficiatur administrator gabellæ.*

12 *De damno resultante Appaltatoribus gabellarum, & vectigalium ex bannimentis, & provisionibus pro causa publica belli divini vel humani, aut similis.*

13 *De aliis casibus disputatis eadentibus sub eadem inspectione de qua num. præcedenti.*

14 *Quid ubi Appaltatori impraiuntur tractæ ob casum publicæ annonæ.*

15 *Quid in casu belli activi, an intret culpa Principis, & de damno ob inimicis.*

16 *Quando provisiones de quibus n.* 12. *& seqq. causent remissionem pensionis.*

17 *Quando diminutur pretium salis dicitur extingui gabella in parte, & deficere subfiantiam rei.*

18 *An gesta per Principem, vel ejus Officiales in una provincia dicantur importare factum præjudiciale in altera.*

19 *Casus omninò insoliti non veniunt sub pactis, & renunciationibus, seu regulis generalibus.*

20 *De remissione competente ex deficiente præsuppositio sub quo appaltus initus est, juxta consil.* 402. *Anconitanus.*

DISC. CLIX.

CUm in appaltu generali effectum cameralium Civitatis & Status Ferrariæ comprehendatur salaria 7. mill. rubrorum salis Cerviæ, quos Camera Appaltatori singulis annis concedit cum jure privativo vendendi, ac obligatione impediendi quamcumque aliam dictæ materiæ contractationem; Durante verò appaltu de anno 1658. ad novennium suscepto per Carnesecchium & socios, hoc est de anno 1662. per Alexandrum VII. suppressa extent augmenta sub Urbano VIII. imposita super sali pro toto Statu, excepto præfato Ferrariæ, ipsorum loco alia onera imponendo, unde propterea consuetum pretium salis notabiliter diminutum est, & consequenter ejusdem status Ferrariensis populi ob magnam differentiam pretii majoris, pro quo sal à proprio Appaltatore vendebatur, curarunt clandestinæ, atque, ut vulgo dicitur, cum contrabannis, se providere à salariis Cerviæ, quod causavit Appaltatoribus damnum scutorum 20. mil. ob impeditam consuetæ quantitatis salis esitationem in reliquo tempore appaltus; Hinc dicto appaltu terminato, ac præsentatis juxtà solitum computis in Congregatione Camerali pro solidatione computorum. Cùm inter alias partitas bonificandas adesset ista adeò notabilis, cui acriter se opponebant Camerales. 1

Assumpta desuper disputatione, scribentes pro Appaltatoribus, insistebant in magistrali theorica Bartoli *in l. si una, §. item cum quidem, ff. locati, & in q.* 4. quæ incipit Publicanus, ubi distinguitur, quod aut locator voluntariè seu aliàs culposè impedit Appaltatorem in perceptione emolumentorum appaltus, seu aliàs illius consuetum statum alterat, puta augendo, vel minuendo seu supprimendo gabellas, aut prohibendo commercium cum similibus, sive non prohibendo eum, quem prohibere potest damnum Appaltatori inferentem, & tunc quia dicitur violare legem contractus ac non præstare illam patientiam, ad quam locator ex natura hujus contractus tenetur, non solùm locus est remissioni pensionis pro rata damni tale quale sit, non curato, an ascendat ad terminos intolerabilitatis necnè, ut requiritur in casu damni accidentalis juxtà terminos textus *in leg. licet, Cod. locati, & cap. potuit, & cap. propter sterilitatem extrà eodem*, sed etiam reficiendum est totum damnum, etiam illud lucri amissi; Aut tale factum non est culposum, & tunc non intrat hæc obligatio refectionis damni, sed benè locus est remissioni pensionis ad proportionem damni quale sit, absque necessitate probandi seu liquidandi intolerabilitatem, ut ita distinguendo ac sequendo præfatam theoricam, in specialibus terminis hujusmodi appaltuum alterationem recipientium ob augmentum, sive diminutionem, aut extinctionem gabellarum, cæteris relatis Engen. *cons.* 50. *l.* 1. Marcian. *sen. cons.* 7. Anna *allegat.* 21. Burfatt. *cons.* 309. Rota in Romana appaltus coram Justo *dec.* 285. post Pacif. de Salviano; Et pluries habetur suprà *hoc tit.* præsertim in Fulginat. *disc.* 107. Et in terminis prohibitionis confueti commercii, unde propterea ob diminutas merces diminuantur dohanæ latè Menoc. *cons.* 671. quod est in materia celebre; Et de prohibitione confuetarum nundiarum, Camill. de Medic. *cons.* 23. & 141. cum aliis collectis per Amat. *resolut.* 18. *per tot. præsertim num. penult. & finali*, Castill. *lib.* 3. *controv. cap.* 3. *numer* 4. *cum sequ.* Cyriac. *controv.* 233. *num.* 12. *cum seq.* Censal. *decis. Lucen.* 14. 2

Et in magis punctualibus terminis appaltus salariæ Ancharan. *cons.* 414. & Soccin. *cons.* 156. *lib.* 2. ubi de salaria Marchiæ. Et de alio contractu istorum salium Cerviæ, in quo non servabantur consuetæ franchitiæ, Gozadin. *cons.* 20. Exinde inferendo, quod de rigore totum damnum etiam illud lucri amissi reficiendum esset, cum hæc alteratio fuerit meræ voluntaria, & consequenter culposa; Et quando super hoc aliqua subesset difficultas, illam tamen cessare dicebant circa remissionem pensionis, ad quem effectum sufficit, quod Appaltator de facto passus fuerit damnum, non curato, an factum locatoris ex justa vel injusta causa provenerit, & an esset culposum necne, quoniam quoad Appaltatorem nihil refert locatorem non esse in culpa, si ipse ex ejus facto remanet damnificatus, ut præsertim advertunt Amat. & Castill. ubi suprà, & Censal. *d. dec. Lucen* 14. *nu.* 47. *cum sequen.* ubi ita conciliare curat contrarias auctoritates respondendo præsertim ad Larream *allegat.* 17. *& sequent.* & alias auctoritates, quæ fiscalibus assistunt. Econversò autem Camerales reassumendo ea, quæ plenè in materia deducuntur 3 4 5 6 7

per Larream qui est hodie fiscalium Achilles & magister, ac etiam per Altogr. jun. *in voto seu decis. post ejus controversias*, ubi latè in materia se diffundit, Dicebant præmissa procedere, ubi Princeps vel ejus Officiales causa lucri, seu ex alio facto meræ voluntario id agunt, secus autem, ubi causa publica impellente aliquid ordinant, non directè & immediatè ad diminuendum ipsum appaltum, & damnificandum Appaltatorem, sed ad alium finem, ex quo accidentaliter & consequutivè tale damnum resultet, cum tunc factum Principis, seu ejus Officialium & Magistratuum veré & propriè non contineat violationem legis contractus, minusque sit proxima & immediata causa damni, sed solum sit causa remota seu occasio, & tanquam species casus fortuiti, qualem continere dicitur factum Principis, & consequenter quod materia regulari deberet juxtà dictos terminos dd. jurium *in leg. licet, Cod. locati cap. potuit, & cap. propter sterilitatem extra eodem*, ut scilicet damnum à casu fortuito contingens debeat esse intolerabile, ut sit remissionem dignum, cadente solùm quæstione inter DD. super dicta qualitate intolerabilitatis, quæ tamen quæstio in præsenti cessabat ex partium conventione, dum in capitulis appaltus statutum erat damnum dici intolerabile, ubi esset in quarta parte, regulando quemlibet annum de per se, atque ita tollendo solitas quæstiones super compensatione unius anni cum altero, & peræquatione omnium annorum totiusque temporis appaltus; Et hunc dicebant esse casum controversiæ, dum Papa principaliter pro levamine seu commoditate aliorum populorum extinxerat seu commutaverat hoc onus, nihil innovando in ipso Statu Ferrariæ, pro quo factus fuerat appaltus, qui proinde directè nullam receperat alterationem, ita sequutam accidentaliter seu occasionaliter, unde proposita causa, Congregatio sequendo sensum Cameralium, censuit admittendam non esse hujus partitæ bonificationem. 8

Concessa verò de more nova audientia, ego in hoc statu ad causæ defensionem assumptus, aliisque doctis defensoribus adjunctus in congressu juxtà laudabilem stylum pro causæ bona directione habito, excitavi contra clientes difficultates, de quibus infrà, & agnoscendo quod procedendo ita per dicta generalia, causa esset periculosa, fui in sensu, quod quædam media via tenenda esset, curando scilicet constituere quendam casum mixtum, cui obstare non deberent Cameralium oppositiones: Aliisque in meam sententiam devenientibus, ego ex aliorum commissione sub nomine omnium, scribendo in forma restrictus; Dicebam, quod cum in hac materia ob jurium casuum diversitatem, nimium diversa juris dispositio resulter, hinc proindè ad veritatem eruendam, ac tollenda æquivoca inducta per aliquos modernos, ut frequenter in aliis materiis, ob casuum confusionem illorum distinctio necessaria est, ut ita congruè activa passivis applicentur.

Primus igitur casus est, ubi damnum Appaltatoris provenit à meré fortuito accidenti, nullum locatoris, vel ejus officialium admixtum factum habente, utputà ex sterilitate, imbribus, locustis, inundatione, & peste, aut aliis casibus, Cœli, vel naturæ vitio, vel etiam facto tertii, quem locator prohibere non potest, atque iste dicitur casus meré fortuitus, in quo veré & propriè intrant dicti termini textus *in cap. potuit, & cap. propter sterilitatem extrà locati, & leg. licet, Cod. eod.* regulandus cum terminis generalibus, de quibus frequenter suprà, ac etiam *sub tit. de locatione*. An scilicet accidens percutiat damnum in substantia, vel in fructibus, ut primo casu intret refectio damni, seu restaurum ad proportionem, tale quale ipsum damnum sit, in altero autem debeat esse intolerabile, & super cujus intolerabilitatis qualitate intrant quæstiones, cadentes etiam, an illud potuerit prævideri necne, sive an fuerit renunciatum, & an renunciatio capiat casus omninò insolitos & incogitatos, & an ubertas, seu utilitas unius anni compenset damnum alterius cum similibus, de quibus in præsenti agere extraneum erat, dum conventio partium in capitulis appaltus super his omnibus providerit, sed non judicabatur expediens procedere per hanc viam ob nimias difficultates cadere solitas super liquidatione damni singulis annis, & an illud esset in quarta necne. 9

Alter est casus oppositus, ubi cessante quacumque necessaria, vel publica causa, damnum Appaltatoris, seu alteratio consueti status appaltus provenit à facto meré voluntario locatoris, vel ejus officialium, ac eorum quos prohibere potest, itaut non prohibendo dicatur esse in culpa, qualis supponitur casus positus per Socc. *d. cons.* 165. *lib.* 2. quod scil. officiales Camerales non prohiberent illos, qui de facto vendebant salem in aliquibus locis provinciæ Marchiæ ex pretensa concessione Pontificis, undè non præstabatur debita patientia circa jus privativum, in quo substantia appaltus consistit; Idemque vel similis est casus positus per Anchar. *cons.* 414. quod scil. locator salariæ Imolæ cum ejus districtu non cogeret aliquos, seu non prohiberet aliquos districtuales de facto sibi usurpantes libertatem introducendi salem aliundè; Ac etiam per Gozzad. *d. cons* 20. quod officiales Camerales non prohiberent gabellarios exigentes gabellas & pedagia ab emptoribus salium Cerviæ, quibus franchitia expressè promissa erat. 10

Atq; sub eodem casu venit ille extinctionis alicujus gabellæ in appaltu comprehensæ, seu augmenti ejusdem gabellæ appaltatæ, itaut factum innovativum locatoris, vel ejus officialium directè feriat consuetum statum appaltus, ac damnum Appaltatoris juxtà casum, de quo agunt Burfatt. *d. cons.* 309 ubi de extinctione gabellæ, de quo etiam Rot. *d. dec.* 285 *post Pacif.* Et de gabellæ augmento, qui nimò augmenti fama & rumore, Eugen. *d. cons.* 50. Marcian. *d. cons.* 7. Anna *allegat.* 21 *& similes*. Et tunc intret inspectio, seu distinctio, an id ex justa & rationabili causa cujuscumque culpæ & violationis fidei exclusiva sequatur, vel econversò, ut hoc secundo casu culposo intret omnimoda refectio damni, etiam ratione lucri amissi, in primo autem intret solùm remissio pensionis pro rata damni tale quale sit, non curato, an sit intolerabile necne, quoniam justum non est nec rationabile, ut locator percipiat pensionem ex re, quam ita non præstat, seu præstat diminutam, atque à consueto statu alteratam, nam esset locupletari cum aliena jactura resultante ab ipsius facto, non curato an ex justa, vel injusta causa id sequatur, quoniam justitia causæ sufficere quidem debet ad illum præservandum à damno, quod aliàs resultaret ex obligatione reficiendi conductori omnia damna & interesse ut suprà, non autem ut ipse faciat lucrum cum damno alterius, ut in ordine ad remissionem pensionis admittit idem fiscalis Larrea *alleg.* 20. 11

Stante autem hac distinctione, mihi non omninò placere consuevit *d. decisio* Rotæ in Romana appaltus coram Justo 285. post Pacif. quatenus decernatur ad favorem Appaltatoris ob extinctionem gabellæ appaltatæ totale interesse, etiam illud lucri amissi, quoniam hujusmodi provisiones, seu alterationes circa gabellarum augmenta, diminutiones, vel extinctiones fieri non solent, nisi ex justa causa publicæ necessitatis, vel utilitatis, ideòque solùm consulendum est, ut ipse Appaltator remaneat à quocumque damno præservatus, illum efficiendo simplicem administratorem obligatum ad redditionem rationum juxtà casum, de quo suprà in Romana redditionis rationum *disc.* 86. 12

Tertius casus est, ubi alteratio appaltus, vel directè & immediatè, vel indirectè & causativè provenit à facto ipsius Principis locantis jus Regale, seu vectigal, ex alio tamen motivo publicam causam concernente, & de quo prius Menoch. *d. cons.* 671. ubi de prohibitione facta per Regem Catholicum, ejusque Magistratus, ne naves Ollandensium, & Zelandensium, aliarumque inimicarum nationum suorum Regnorum portus appellerent, ibique commercium haberent, quod notabile causavit damnum appaltatoribus vectigalium, & dohanarum; Et Camill. de Medic. *d. consil.* 23. & 141. ubi de prohibitione facta per Proregem, ne fierent nundinæ Salerni ob suspicionem pestis, quod Appaltatori dohanarum nimium præjudicavit, & de quibus vel similibus casibus principaliter agit Larrea *d. allegat.* 17. *cum pluribus seqq.* Et tunc quicquid dicant Menoch. Medic. & alii consulentes, ad pecuniam, seu causæ opportunitatem potiùs quàm ad veritatem scribentes, omninò videtur id quod substinet Larrea, qui tamen juxtà illum doctum quidem, sed prolixum & non omninò distinctum stylum, aliqualiter casus confundit, ut non intret dicta distinctio, seu theorica Bartoli, de qua in secundo casu proximè præcedenti, sed potiùs iste dicatur casus fortuitus veniens sub primo, ut suprà exemplificato, quoniam licèat apparenter, seu naturaliter, & de facto præjudicialis innovatio proveniat à facto ipsius Principis, qui poterat non facere, vel ejus Magistratuum & Officialium, quos poterat prohibere, Attamen videtur factum potius necessarium quàm voluntarium, ita status vel publicæ salutis necessitate impellente ad majora mala evitanda, adeòut delinqueret in officio seu munere Princeps vel ejus Magistratus id omittendo vel differendo. 13

Idemque videtur casus, de quo agunt Cravet. *cons.* 95. & Venturin. *cons.* 15. ubi scilicet ad tollendos abusus, aut aliàs
13 bono Reipublicæ regimine ita exigente, aliquæ fiunt provisiones seu prohibitiones, ob quas emolumenta appaltus notabiliter minuantur, quoniam Princeps vel Magistratus non minuit ipsa emolumenta vel jus, cujus ratione ipsa percipiuntur, sed tollit illam occasionem, ex qua eorum major obventio proveniebat juxtà casum, quem disputavi in Congregatione Camerali in una Perusina pro Angelo Margaritonio Appaltatore Secretariæ Provinciæ Umbriæ, aliqua emolumenta percipiente ex licentiis deferendi arma ob superventam rigorosam prohibitionem Sacræ Consultæ factam illi Gubernatori ob plura inconvenientia exinde resultantia, quod ab hujusmodi licentiarum concessione vel renovatione abstineret; Ac etiam est casus, de quo in Romana afflictus officii *sub tit. de locato disc.* 3. ubi de prohibitione facta Notario Riparum, ne se ingeretet in causis per Urbem, ut ab aliquo tempore de facto facere consueverat, sed se contineret intra eas causas Ripales, quæ solum sibi de jure comperunt, unde propterea emolumenta officii notabilem diminutionem passa sunt.

Ac etiam exemplificari potest in casu de quo suprà in
14 Ferrarien. tractarum *disc.* 133. quod scilicet ratione inseratæ sterilitatis & penuriæ frumenti, aliarumque frugum, idem Princeps vel ejus Magistratus prohibere cogatur pro publica causa tractas & incertas, quæ alias Appaltatori bus seu Thesaurariis ex pacto competunt, unde resultat amissio seu diminutio emolumentorum seu utilium exindè provenientium, quoniam ubi id non sequitur ex causa meré voluntaria, sed ex necessaria saltem necessitate morali, tunc id recentendum est inter casus fortuitos, qui per Appaltatorem, quando appaltum suscipit prævideri possunt vel debent, ita emendo futuram incertam aleam potiùs quàm inter impedimenta voluntaria, quæ ab ipso locatore præstentur, dum ex hujusmodi provisionibus multa alia damna & præjudicia tam ipsi Principi, quàm ejus populis resultare solent, ideòque ad eas nonnisi necessitate impellente devenitur, & sic veré non intrat dicta theorica Bartoli.

Adeòque, vel Consulentes ad clientis opportunitatem ingenium acuendo, vel aliqui legulei in stylo mere pragmatico hujusmodi Consulentium auctoritati innitentes cum solito irridibili usu inspiciendi solùm, an ille Doctor dicat, unde frequenter in ore judicum audiri solet, *lo dice*, non reflectendo quomodo vel quare, crediderint dictam Bartoli theoricam in quocumque locatoris facto intrare, quod etiam in casu belli idem dicendum esset, quasi quod bellum activum ex parte ipsius Principis motum, dicatur ejus factum voluntarium, quod poterat non facere, juxta motiva, præsertim supra in Romana defalchi *disc.* 65. atque bellum passivum per alios contrà ipsum locatorem motum adhuc ejus facto & culpæ referendum esse tanquam damnum illatum ab ejus inimicis juxtà motivata præsertim supra in Romana seu Massanen. ferracii *disc.* 118 & in aliis, Verum ut ibidem advertitur, id fabulæ speciem potius habet, cum hujusmodi contingentiæ, vel necessariæ, vel casuales omninò dicendæ sint, Atque eatenus observabam dictam theoricam intrare, seu alias ex æquitativo judicis officio damnum quale quale sit reficiendi debere, quatenus de tempore facti novi appaltus jam urgeret causa exigens hujusmodi provisiones verisimiliter in animo habitas & præparatas, cum tunc species doli & deceptionis esset, reportando lucrum de alieno, ac faciendo appaltum pro consueta pensione congrua tempori pacifico & non accidentali cum similibus; Unde propterea quæstio videtur potius facti quàm juris ex singulorum casuum particularibus circumstantiis decidenda.

Applicando igitur ad rem, Dicebam scribens in causa
16 tanquam Advocatus, quod versabamur in secundo potius quam in tertio casu, ac propterea rectè intrabat dicta theorica Bartoli saltem in secunda parte facti voluntarii non culposi, excusantis quidem à refectione damni extrinseci, sed prohibentis exactionem census seu pensionis, quoniam ubi etiam admittendum esset id ex justa causa, justoque motivo majoris levaminis populorum actum esse, attamen certum est, quod nulla præcisa, vel moralis necessitas tunc impellebat, ac poterat non fieri, vel differri ad tempus terminati appaltus, & consequenter, quod dictæ remissioni locus esset.

17 Et quidem ubi talis innovatio sequuta esset in ipso Statu seu provincia, pro qua factus erat appaltus, motivum intrabat de plano, quoniam ita fuisset non præstare patientiam, seu immutare consuetum rei locatæ statum, Potissimè ratione subjectæ materiæ, dum ut pluries advertitur in præcedentibus ad istam salis & salinarum materiam, ipsa species seu materia salis nullum ferè vel satis modicum habet intrinsecum valorem, qui totus est intrinsecus consistens in privativo jure vendendi pro pretio alterato, cum quo exigi dicitur à populis collecta seu gabella ita insensibiliter occasione necessarii usus talis victualis, & consequenter si pretium diminuitur, dicitur extingui seu supprimi in parte ipsa gabella seu ipsum vectigal, unde dicitur deficere in parte substantia rei, atque percipi pensio ex re, quæ non præstatur.

Verùm difficultas non levis consistebat in eo, quod talis provisio sequuta non esset in ipsa provincia seu Statu, ubi proinde appaltus nullam receperat alterationem, atque jus privativum Appaltatoris vendendi salem pro consueto alterato pretio integrum & intactum remanebat; Et licet 18
diminutio pretii ejusdem materiæ in provincia adjacenti esset causa, quod populi allecti ab eo inferiori pretio curarent facere contrabanna, & fraudare Appaltatorem, attamen id erat merum accidens, quod absque dubio venire non poterat sub dicto casu facti voluntarii juxtà præfatam Bartoli theoricam, cum in dicta diversa provincia idem Princeps locator repræsenteretur diversus homo juxtà distinctiones, de quibus præsertim in Pampilonen. decimarum de Tassalla *sub tit. de Præmin. disc.* 29. ac etiam in Massanen. afflictus *sub tit. de Jurisd. disc.* 90. Ideòque gesta in uno Principatu non connectunt cum gestis in altero, Adinstar domini duorum prædiorum, quorum unum locat, alterum per seipsum colit & administrat, quoniam si irruentibus locustis, locator prædium ab ipso cultum diligenter expurgare curat, aut aliàs facere provisiones, unde resultet, quod locustæ irruant in alterum, prædium locatum, quoties id studiosè, & ad effectum nocendi non fiat, utique dici non potest damnum sequutum facto locatoris, qui in alio prædio repræsentatur tanquam diversus homo, solumque dici poterit casus fortuitus, atque appaltatori replicari potest, quod debebat fines custodire, aliasque diligentias adhibere, potissimè quia hujusmodi contraventiones seu contrabanna ratione commissi, aliarumque prætarum causare possunt majorem Appaltatoris seu gabellarii utilitatem; Ac etiam exemplificari posse in Principe seu ejus Magistratu rigorosè expellente ab una provincia vel præsidatu bannitos & latrones, aliosque facinorosos homines, qui se recipendo in altera ejusdem Principis adjacenti provincia, in qua plura mala causent illorum vectigalium & gabellarum appaltatoribus, non inde tamen dici poterit istud esse damnum proveniens ex facto ipsius locatoris, cum similibus; Solumque ad summum dici poterit istum esse casum insolitum, ac verisimi- 19
liter non cogitatum, ideòque non cadentem sub solitis renunciationibus juri petendi defalcum, & susceptionibus casuum, juxtà ea, quæ in casu magnæ & insolitæ irruentiæ bannitorum habentur per Rot. apud Millin. *dec.* 139. & 143. *cum similib.*

Considerabam, prout etiam scribendo in causa deducebam, quod iste dicendus esset casus mixtus, in quo licet nullum interveniret factum locatoris, adhuc ob immuta- 20
tum rerum statum, intraret promissio pensionis ad ratam damni tanquam ex cessante suppositio, cum quo pro tanta pensione susceptus fuit appaltus aliàs non suscipiendus, juxtà casum de quo agit Anchar. celebri *cons.* 402. ubi de Appaltatore vectigalium Pistorii de tempore, quo in ea Civitate residebat Alexander III. cum ejus Curia, unde propterea illorum vectigalium appaltus factus erat pro pensione longè majori & ultrà solitum, ut Papa ejusque Curia discedente, quam vis dici posset casus absque aliquo facto Civitatis locatricis tunc pro Republica se gerentis, atque ægreferentis talem discessum, quem utique si potuisset potius prohibere curasset, locus esset remissioni tanquam ex cessante voluntate ob cessationem præsuppositi, cum quo rebus in eo statu permanentibus initus erat appaltus pro tanta pensione.

Quod etiam ponderatur in d. Romana afflictus officii *sub titul. de locato disc.* 3. ubi de *consilio* 95. Cravettæ, quod in proposito circumferri solet, atque isti termini magis proximè ad rem facere videbantur; Et ex isto casu tanquam mixto, verè & propriè sub nullo ex supra exemplificatis casibus cadente, credebam etiam pro veritate pro judicis arbitrio remissioni locum esse debere, cum casus nullo pacto prævideri potuerit, eo modo quo prævideri

videri solent, & debent casus, belli divini, vel humani, sterilitatis & similes, utpotè contingere soliti, juxtà ea quæ in proposito alterius omninò insoliti casus dispensationis usus ciborum paschalium de tempore quadragesimali habentur suprà in Romana pischeriarum *disc.* 134. Potissimè quia pro locis præsertim apertis panè impossibile erat ob provinciæ adjacentiam impedire dictam salis introductionem, & contractationem, Ac etiam quia ob ejusdem materiæ identitatem non poterant contrabanna convinci, cùm reperti cum sale dicere possent illum emisse in repositoriis ipsius Appaltatoris, Quod etiam agnitum fuit per eosdem Camerales, de quorum consilio Clemens IX. successor eamdem augmentorum extinctionem pro hoc Statu quoque fecit, commutando istud Camerale emolumentum cum aliis oneribus, eodem modo, quo in reliquo Statu ut suprà sequutum fuerat; unde clarius intrare debet dictum arbitrium tanquam in casu non cogitato.

ROMANA
ET FIRMANA CONFISCATIONIS DE DIVERSIS CAUSIS IN DIVERSIS TRIBUNALIBUS
PRO DIVERSIS PERSONIS
CUM CAMERA ET DATARIA APOSTOLICA.

Et resolutus ut infrà.

De pluribus ad materiam confiscationis seu publicationis bonorum; Primò, nempè an valeant privationes vel substitutiones factæ delinquentibus in exclusionem Fisci; Secundò, an hujusmodi substitutiones vel privationes capiant legitimum, tam in ordine ad voluntatem, quàm in ordine ad potestatem; Tertiò, an & quando numerus filiorum cessare faciat confiscationem; Quartò, de inhabilitatione seu incapacitate filiorum rei læsæ Majestatis; Et quintò, an & quando restitutus in gratiam recuperet bona confiscata translata in tertium; Et incidenter de aliis fisci pœnalis seu confiscatoris materiam concernentibus.

SUMMARIUM.

1 *De uno casu controversiæ.*
2 *Quilibet fiscus confiscat in suo, & de materia remissivè.*
3 *An valeat dispositio exclusiva fisci.*
4 *Distinguendi casus.*
5 *Non valet ubi respicit casus delicti ipsius disponentis.*
6 *An sub generica prohibitione alienationis veniat confiscatio.*
7 *Quid ubi testator expressè disponit de casu confiscationis, quod valeat.*
8 *Quando sit necessaria expressio justæ causæ ob quam fiat dicta dispositio.*
9 *Examinantur tenentes contrarium.*
10 *Referuntur desiderantes dictam cautelam, & quando causæ expressio requiratur.*
11 *In officiis vacabilibus, ac etiam in mobilibus possunt ordinari fideicommissa.*
12 *De fideicommisso hebræorum.*
13 *A fideicommisso in casu delicti non infertur ad casum mortis.*
14 *An exhæredatio seu privatio in casu delicti capiat legitimam, quæ veniat sub fideicommisso, distinguuntur casus.*
15 *De quæstione generali, an indefinita prohibitio alienationis capiat legitimam ne cadat sub confiscatione.*
16 *De casu speciali, in quo prohibitio in casu delicti facta sit etiam super legitima ut valeat.*
17 *De rationibus ob quas valeat hæc dispositio etiam super legitima.*
18 *Expenduntur fundamenta Ciriaci contrarium tenentis, & refelluntur.*
19 *Ad materiam text. in l. Marcellus, ff. ad Trebell. quando scilicet hæres gravatus censeatur elegisse bona in casum legitimæ & aliarum detractionum.*
20 *Possidens bona propria & fideicommissaria pro communi, si unam rem in totum alienat censetur eam elegisse in portionem propriam liberam.*
21 *Translatio decreti in officii, vel intestatio locorum montium in hæredem non importat alienationem.*
22 *Ad materiam text. in l. quisquis, C. ad l. Jul. Majest. super incapacitate filiorum rei læsæ Majestatis, & quando non procedat.*
23 *De casu alterius controversiæ.*
24 *Fisco pro pœnis pecuniariis competit hypotheca legalis à die condemnationis.*
25 *An fiscus ex solo jure hypothecæ vendat rem cum alio communem.*
26 *Non sunt assumendæ quæstiones juris, ubi causa sopiri potest cum facto, atque aliàs est imprudens consilium Advocatorum.*
27 *Filio nullum jus competit etiam pro legitima in bonis patris viventis.*
28 *Neque fiscus aliquod jus habet in bonis patris ex persona filii delinquentis.*
29 *Fallit in Urbe & Statu Ecclesiastico ob Constitutiones Apostolicas, & de dictarum Constitutionum moderatione.*
30 *Judæi dicuntur cives Romani, & veniunt sub legibus & statutis quæ loquuntur de civibus.*
31 *Lex revocata attenditur pro interpretatione, & tanquam doctrina magistralis.*
32 *Generaliter Judæi dicuntur cives & veniunt sub legibus & statutis cum ampliationibus, & aliquibus casibus specialibus.*
33 *Etiam ubi ex jure municipali fiscus petere potest legitimam ex persona filii delinquentis in bonis patris viventis, cessat ubi ille habet filios.*
34 *De alio casu controversiæ, an bannitus restitutus in gratiam recuperet bona translata in tertium.*
35 *Quod restitutus recuperet bona & jura in tertium translata, & n. 37.*
36 *De differentia inter verbum restituere, & verbum indulgere.*
37 *Datur distinctio plurium casuum, & quando bona in tertium translata veniant, & quando non.*
38 *Quod restitutio non operetur contra tertium sovitentem causam oneram, & quando etiam contra istum.*
39 *Respondetur ad decisionem Cavaletti, & aliàs contrarias.*
40 *De aliis fundamentis ex quibus restitutio non operatur contra tertium titulo oneroso.*

DISC. CLX.

Cum in alio diverso Principatu, vel ex inimicorum 1
machinationibus, vel probabilius, ex suspicione concepta ex quibusdam actibus præparatoriis privatæ vindictæ magis, quàm publicæ offensæ referibilibus, quidam nobilis in contumaciam reus læsæ Majestatis cum publicatione bonorum damnatus esset, ipseque in Urbe quamplura possideret Datariæ, & Cancellariæ Apostolicæ officia venalia vacabilia provenientia ex hæreditate patris, qui fideicommissum ad favorem filiorum, & descendentium ordinavit; Hinc Camera, seu Dataria, sequendo opinionem, quæ de facto frequentiùs ubique recepta videtur, plenè enunciata per Rotam apud Merlin. *dec.* 125. aliàs 449. *part.* 3. *rec.* ut quilibet fiscus capiat in suo, de quo ali- 2
quid incidenter suprà in Sancti Donini *disc.* 149. dicta officia tanquam sub dicta bonorum publicatione venientia confiscavit, sibique applicavit; Cumque filii dicti condemnati ex persona propria venientes jure aviti fideicommissi, officia prædicta, seu eorum pretium ex venditione retractum vindicare vellent, acriter autem se opponerent tam Camerales, quàm Datariæ officiales; Assumpta proindè desuper disputatione coram Datario, qui tunc erat Cardinalis Corradus, prius eximius Rotæ Auditor, ac elaboratissimus J. C. ut ejus decisiones ostendunt, ultra aliquas oppositiones circa dicti fideicommissi subsistentiam, quæ verè probabile fundamentum non habeant; De tribus potissimum Camerales, ac Officiales prædicti adversus actorum petitionem opponebant; Primo scilicet de dispositione, seu ratione textus *in l. filius fam. §. divi Secundo, ff. de legatis secundo*, & de doctrina Bart. *in l. post contractum n. 9. ff. de donat.* super invaliditate hujusmodi privationum, seu sub- 3
stitutionum, quæ fiunt delinquentibus in fraudem fisci, quodq; propterea pro non scriptis haberi debeant; Secundò quod in omnem eventum hujusmodi officia, utpotè translata in personam dicti delinquentis primi hæredis, per ipsum electa censerentur in ejus legitimam sub tali substitutione non cadentem, ideòque tanquam bona libera ipsius delinquen-

quentis rectè caderent sub dicta publicatione, neque jus actoribus competeret ; Et tertiò opponebatur de eorumdem actorum incapacitate inducta per text. *in l. quisquis*, *Cod. ad l. Juliam Majestatis* ; Pluribusque acribus disputationibus desuper habitis, honesta concordia demùm controversiæ finem dedit.

4 In his igitur disputationibus ; Quatenus pertinet ad primam oppositionem super invaliditate dispositionis in testamento contentæ circa privationē, & respectivè substitutionem factam delinquentibus pro excludenda bonorum confiscatione, cùm per oppositores cum magno allegationum apparatu plura circumferrentur, diversos terminos, seu casus percutientia, Hinc proindè scribens Ego pro actoribus, ad eruendam veritatem, tollendaq; æquivoca, quæ de facili resultare solent, ex congerie doctrinarum, & auctoritatum, quæ diversos casus, seu terminos percutiunt, eisdemque doctrinis, quæ invicem pugnare videntur de facili conciliandis, dicebam etiam cum sensu veritatis, procedendum esse cum plurium inter se diversorum casuum distinctione.

5 Quorum primus est, ubi confiscationis prohibitio respicit personam ipsiusmet disponentis, ac bonorum liberi domini, quia nempè in eventum in quem contingeret ex ejus delicto bona publicari, ipse præventivè de eis sub tali conditione ad alterius favorem disponeret, & hic est casus, de quo propriè agit, Bart. *in d. leg post contractum*, atque benè intrat dispositio, vel ratio textus *in d. leg. filius fam. §. divi 2. ff. de legat. 2.* super hujusmodi dispositionis invaliditate, licèt juxtà generalem naturam omnium regularum, seu propositionum legalium, ista quoque ab aliquibus limitationibus, seu declarationibus exempta non sit, negligebam tamen id examinare, utpotè extra casum controversiæ, juxtà semper repetibilem commendationem styli Curiæ Romanæ abhorrendi superfluas evagationes in iis, quæ controversiæ præcisum punctum non percutiunt.

6 Aliter casus est, ubi testator simpliciter, ac genericè bonorum alienationem prohibet, ad confiscationis tamen speciem non descendit ; Et tunc super intellectu ejusdem textus verè, & propriè de isto casu agentis intrat quæstio inter DD. An hujusmodi prohibitio capiat fiscum creditorem, seu confiscantem ex delicto, atque de hoc agunt Ruin. *in eodem §. divi num.* 43. Ripa *num.* 52. Jason. *in secunda lectura num.* 19. latè Alexan. *cons.* 23. *lib.* 1. Alcint. *consil.* 208. *lib.* 9. Boss. *in praxi criminis titul. de publicat. bonorum numer.* 30. *cum seqq.* Clar. *in praxi criminal. §. finali quæst.* 78. *num.* 10. Peregrin. *de jure fisci lib.* 5. *titul.* 1. *num.* 68. *cum seqq.* Farinacc. *quæst.* 25. *num.* 22. Gabriel. *consil.* 13. *num.* 12 *lib.* 1. & cæteri ; Sed qualis esset probabilior sententia, seu quomodo una, vel altera opinio intelligenda veniret, pariter ex dicta ratione evitandi superfluas evagationes, examinare neglexi, insinuando solùm dictas auctoritates, ad effectum ostendendi, eas juxtà modernum abusum cum aliis cumulatas, à casu nostræ quæstionis extraneas esse, ideòque separandas, nullamque de eis habendam esse rationem.

7 Tertius verò est casus cadens sub controversia, ubi scilicet testator, generica prohibitione alienationis non contentus, descendit ad speciem exheredando, seu privando in casu confiscationis delinquentem, ac vocando alios ; Et tunc licèt doctus Peregrin. *de jure fisci dict. lib.* 5. *tit.* 1. *num.* 200. *cum seqq.* quæstionem ad partes examinando, pluribus deductis auctoritatibus pro validitate dispositionis, plura etiam argumenta ab ejus ingenio parta per modum motivandi in contrarium pro validitate alleget, Nihilominus dicebam, quod ubi alia extranea fraudis admiscula non concurrunt, & in quibus terminis loquitur Ripa *in d. §. divi num.* 52. quem Phisicales communiter allegare solent, omninò verius est talem dispositionem subsistere, neque in dubio intrare fraudis præsumptionem, quamvis simpliciter
8 ac indefinitè talis dispositio concepta esset absque assignatione alterius causæ, sive rationis, puta conservandi bona in familia vel agnationē, cum similibus, ut explicitè firmat Ruin. *cons.* 25. *num.* 10. *volum.* 5. Tobias Nonius *cons.* 97. *n.* 1. & *seq.* Odd. *cons.* 53. *num.* 13. Farinacc. *d. quæst.* 25. *num.* 26. Marzar. *de fideicomm. part.* 2. *quæst.* 47. *vers.* sed idem Alciatus Guazzin. *de confiscat. bonorum conclus.* 27. *in* 4. *cautela nu.* 8. Et tanquam absolutum firmant Soccin. jun. *cons.* 49. *post num.* 2. *lib.* 3. Tobias *d. cons.* 97. *num.* 1. Rolan. *cons.* 98. *nu.* 26. *vol.* 2. Ruin. *cons.* 129. *num.* 4. *volum.* 2. Odd. *d. cons.* 53. *num.* 9. Gabr. *d. cons.* 123. *nu.* 12. & *cons.* 146. *num.* 38 *lib.* 1. Menoch. *cons.* 91. *num.* 6. Vermiglio *cons.* 57. *num.* 1. Marzar. *de fideicomm. d. quæst.* 47. Boss. *loc. cit.* benè Gomez. *ad legem Tauri leg.* 40. *num.* 91. Guazzin. *de confiscat. conclus.* 13. *limit.* 17. *nu.* 22. *conclus.* 27. *nu.* 7. & 8. Farinacc. *d. quæst.* 25. *numer.* 23. & *seq.* Bajard. *ad Clarum dicto §. fin. quæst.* 78. *n.* 38. & Rota *decis.* 627. *n.* 7. *p.* 4. *rec. tom.* 2.

Econversò autem non facilè invenire potui Doctores 9
contrarium firmantes ; Licèt enim in contrarium allegaretur Bart. *in d. l. post contractum num.* 9. *ff. de donat.* Attamen, ut supra dictum est, iste loquitur de confiscatione evenienti in ipsomet qui disposuit, & sic extra casum nostrum ; Ripa verò tanquam fisci Achilles allegatus *in dict. §. Divi nu.* 52. loquitur (sunt verba præcisa) *quando constaret, quod testator in fraudem fisci prohibitionem fecisset*, & sic apertè supponit, quod de fraude debeat constare, Gabr. *lib.* 7. *de criminibus conclus.* 24. *num.* 7. pertranfit simpliciter cum Bart. ubi sup. Alciat. *verò d. cons.* 208. Alban. *cons.* 1. & alii non percutiunt terminos nostros, sed loquuntur de secundo casu, quando scilicet disputatur, an sub generali prohibitione alienationis veniat confiscatio ; Decisio autem Senatus Veneti relata per Peregr. non meretur attendi, quoniam ille Senatus profitetur inobservantiam juris communis Romanorum, atque absonum est dicere, quod in Urbe mos Venetus receptissimis Doctorum traditionibus ac juris regulis prævalere deberet, undè propterea Guazzin. *conclus.* 13. *limit.* 17. *n.* 19. observat id procedere de prticulari consuetudine illius Senatus, quàm tamen consuetudinem adhuc in casu expressæ provisionis cessare dicit.

Et licèt Marzar. *d. q.* 47 & Catell. Cott. *in suis memorabilibus verb. Testamentum*, tradant pro tutiori cautela, ut testator in hujusmodi confiscationis prohibitione adjiciat causam conservationis bonorum in familia, vel criminum perhorrescentiæ, Hoc tamen est nudum consilium, ac major cautela ad penitus tollendas omnes fiscalium tergiversationes, sed non per hoc aliquis firmat, ut hujusmodi causæ expressione cessante corruere debeat dispositio. 10

Causæ siquidem expressio ad prohibitionem salvandam requiri videtur, ubi agitur de simplici, & generica alienationis prohibitione, quasi quod nullius causæ vestimentum habens in consilium resolvatur, atque inutilis remaneat, & isti verè, & propriè sunt termini text. *in §. Divi*, ad quod reflectendum est, quoniam aliqui terminos confundendo capiunt secundum casum pro tertio cum in secundo causæ expressio desiderari videatur, in tertio autem nullo modo dispositionis nullitas prætendi possit, nisi in duobus casibus. Vel ubi scilicet dispositio tendit ad præservandam confiscationem pro delicto ejusdem disponentis eventuram juxtà distinctionem, quàm post Farinacc. *d. quæst.* 25. *num.* 26. & alios per eum allegatos absolutam refert Guazzin. *dicta conclus.* 27. *num.* 7. & 8. Vel ubi verè de fraude constaret, in cujus terminis loquitur Ripa ; Sed positiva fraudis probatione cessante, conclusio videtur indubitata pro validitate, itaut neque dispntatione digna hodie videatur, cùm solùm quæstio verè, & propriè cadat in secundo casu, ubi scilicet agitur de simplici, & generica alienationis prohibitione, non autem ubi de specifica, & individua provisione in casu delicti, & confiscationis, ut in specie Gomez *ad leges Tauri d. l.* 40. *n.* 91. ubi docte agit de quæstione, an in bonis fideicommissariis, vel majoratus intret confiscatio, atque referendo aliquorum sententiam volentium, ut saltem in crimine læsæ Majestatis aliisque, atrocissimis intrare debeat, ipse tamen nervosè etiam in his atrocissimis contrarium substinet, sed semper, ubi agitur de simplici fideicommisso, seu de generica prohibitione ; Ubi verò concurrit provisio specialis testatoris in casu confiscationis cum privatione delinquentis, tunc id supponit absolutum, & sic semper verum erit quæstionem esse in secundo casu, non autem in tertio.

Et si benè consideretur text. *in dicto §. Divi*, manifestè constabit illum non probare id, ad quod eum inducunt Ripa ubi suprà & aliqui, quoniam textus in hac parte non loquitur dispositivè, sed potius illativè tanquam de effectu resultante à prohibitione sine causa adjecta, quasi quod illa nulla existente, de consequenti resultet, ut neque creditoribus, neque fisco ita fraus fiat, æquiparat enim text. creditores, & fiscum, & tamen vanum est dicere testatorem non posse prohibere, quin ejus bona per hæredis creditores occupari, vel distrahi valeat ; Et si replicetur text. loqui de creditoribus testatoris, prout finalia verba probant, nulla tamen videtur subesse ratio, cur pariformiter non intelligat de fisco jus habente in bonis ejusdem testatoris cum eodem orationis contextu, de utraque pariter disponatur.

Quo verò ad secundam oppositionem, quamvis etiam per Cameralem diceretur fideicommissariam dispositionem verificabilem non esse in hujusmodi officiis, quæ utpotè vacabilia incapacia sunt illius perpetuæ conservationis, pro qua fideicommissa ordinari solent ; Attamen motivum ab initio etiam per Datarium negletum fuit, utpotè nulli juridico innixum fundamento ; Tum quia prohibitum non est, etiam animalia, aliaque mobilia tempore petituta, & perpetuæ conservationi non apta, sub fideicommissariis dispositionibus venire, ex collectis per Fusar. *de substitut. q.* 624. & habetur actum in sua materia *sub tit. de fideicommissis*, præsertim in Alciatana, super qua prodierunt duæ decisiones coram Celso *inter suas dec.* 308. & 344. Et comprobatur etiam ex decisione 258. Otthoboni, ubi de fideicommisso in solo casu delicti, vel
12 alienationi ordinato per hebræum, non verificabilis, nisi pecunia, & bonis mobilibus ob incapacitatem hebræorum possidendi stabilia ; Et quæ decisio est notabilis, & magistralis super conclusione, quod à fideicommisso ordinato in casu delicti, & confiscationis non infertur ad fideicommissum purum, & restitutorium in casu mortis, solumque talis dispositio, seu ratio illi assignata attendi, &
13 deservire solet pro una ex conjecturis tale fideicommissum restitutorium suadentibus, ut pluries in dicta sua materia *sub titulo de fideicommissis* ; Tum etiam quia cùm cessante motivo gravis ætatis, vel infirmæ valetudinis, passim concedatur assensus super hujusmodi officiorum alienatione, ita resultare potest perpetuitas mediante erogatione pretii in bona stabilia, & sic revera motivum videbatur discursu indignum.

Quare istud secundum objectum duas habebat partes, Unam scilicet, an dicta exhæredatio, & respectivè substitutio in casu delicti caperet etiam legitimam, quamvis eius mentio specialis non haberetur ; Et alteram, quatenus legitima non veniret, sed tanquam de bonis liberis delinquentis subjaceret confiscationis, An ob translationem dd. officiorum in personam, seu faciem ipsius hæredis, censeatur exindè tanquam per speciem implicitæ alienationis facta in illis electio suæ legitimæ, juxta terminos textus *in l. Marcellus, ff. ad Trebell.* cum concord. deductis per Adden. ad Gregor. *dec.* 580. & frequenter *sub tit. de fideicommissis*, & sub altero *de detractionibus*.

14 Quoad primum, scribentes pro Dataria totum fundamentum constituebant in authoritate Cyriaci *controvers.* 248. ubi probare conatur hujusmodi dispositiones, seu prohibitiones, ex defectu voluntatis, & potestatis, non capere legitimam à quibuscumque vinculis, oneribus, & conditionibus exemptam ad vulgatem textum *in l. quoniam in prioribus, C. de inoff. testam.* cum aliis generalibus per eum deductis ; Respondebam tamen istum Authorem, ex doctoribus quidem modernis quos habeamus in hoc loco, ut fortè requirenti mortem gereret, non benè digesta materia id ita simpliciter asserere ; Proelucidanda verò veritate infinuabam adhuc procedendum esse cum terminorum, seu casuum distinctione, ut in præcedenti objecto, ut præ cæteris benè distinguit Farinac. *qu.* 173. *n.* 9. & *seqq.* ubi egregiè materiam tractat.

15 Aliud enim est agere de quæstione, an generalis, & indefinita prohibitio alienationis facta filio cum alterius substitutione in casu contraventionis capiat, necne confiscationem, etiam respectu legitimæ juxta quæstionem, quæ ante signanos habet pro utraque sententia, Castrens. & Aretin. benè examinatam per Beroum *q.* 87. Boss. *dicto tit. de publicat. bonorum n.* 41. & alios, de quibus proximè, Talique casu intrat distinctio, an admixtus sit favor tertii, vel solum, ac principaliter prohibitio concernat favorem ipsius prohibiti, cujus interest liberam legitimæ administrationem, ac dispositionem non habere, putà quia percutiat solùm tempus minoris ætatis, sive quod agatur de filio prodigo, aut aliàs imprudente, & de hoc agunt Rimin. jun. *consil.* 50. Berous. & Bossius ubi suprà, Rolan. *consil.* 98. *n.* 29. & *seqq. lib.* 2. Dec. Ruin. Tobias, & cæteri relati per Farinac. *qu.* 25. *n.* 47 sed opus non erat istum casum formiter examinare, cùm in eo non versaremur.

16 Aut verò, juxta casum quæstionis agitur in specie, an expressa exhæredatio, seu privatio in casu delicti, cum alterius substitutione comprehendat legitimam absque dicta distinctione ætatis, vel imbecillitatis ingenii ; Et tunc etiam cum sensu veritatis, quitquid dicant Cyriac. ubi sup. & Rim. jun. procedens cum dicta distinctione dicto *consil.* 50. Dicebam veriorem esse affirmativam, ut in specie reprobando dictam distinctionem firmant Gratian. *disc. pt.* 903. *n.* 25. Mastrill. *dec.* 181. *n.* 22. *cum seqq.* & generaliter cæteris relatis, Surd. *consil.* 370. *per totum*, Vermiglio *consil.*

Duplicem rationem assignant DD. Unam quod talis 17
prohibitio continet potiùs favorem, quam odium, & gravamen ipsius prohibiti, quoties præsertim, juxta frequentiorem, ac fere generalem formulam, continet gravamen substituti restituendi bona eidem filio in gratiam reintegrato, cùm ita sibi remaneat spes recuperandi bona, quod à frequenter contingentibus non verificatur ubi fisco incorporantur, ut benè præ cæteris advertitur per Mastrill. *d. dec.* 181. *n.* 27. Et alteram, quod etiam pro gravibus delictis, & sic ultra 14. causas in jure enumeratas licitum est filium exhæredare ; Unde propterea tam attentis authoritatibus, quàm rationibus hæc opinio firma esse videtur, Siquidem quod authoritater, aliæ non adducebantur, nisi illa Cyriaci, qui neminem allegat, nisi Bossium ubi suprà *n.* 30. principale fundamentum constituit in statuto Mediolani ; Et quoad rationes, seu fundamenta, in quibus idem Cyriac. se fundat, scilicet in dispositione textus *in d. l. filius* 18
familias §. Divi, vel 2. ff. de legatis primo, & in regula generali, *quod semel hæres non potest desinere esse hæres*, non percutiunt terminos speciales legitimæ, sed complectuntur universam hæreditatem, cujus respectu certum est, quod secunda ratio, seu regula generalis, etiam cessante delicto non intrat, & quoad alteram jam suprà probatum est, dispositionem textus *in d. §. Divi* non percutere casum.

Hinc proindè superfluus remanebat altera respectio, An scilicet officia prædicta per immutationem decreti ad favorem, seu in faciem ipsius hæredis censerentur electa in causam legitimæ, quoniam etiamsi id sequntum esset, effectus erat idem, dum etiam legitima, ut suprà cadit sub dispositione ; Verùm ubi de hoc agendum esset, adhuc etiam cum sensu veritatis, dicebam hujusmodi electionem non intrare ; Ut enim ad intellectum textus *in leg. Marcellus, ff. ad Trebell.* habetur plures *sub tit. de fideicommissis*, & sub altero *de detractionibus* (cùm materia sit quoti- 19
diana) de jure legitima dicitur portio, seu quota reliquæ hæreditatis juxta unam opinionem, vel bonorum juxta alteram, quæ debetur ex singulis quibusque corporibus, seu bonis pro rata ; Est benè verum, quod hæredi gravato, cui legitima competit, aliqua bona alienante in totum, substituitur alienatio ex præsumpta electione in eam legitimæ aliarumque detractionum, quoties alienatio non sit in fraudem, & supplantationem fideicommissi, quia nempè de melioribus, sed id contra dictam regulam detrahendi legitimam ex singulis corporibus pro rata, recipimus eit ex duplici ratione, vel scilicet cujusdam æquitatis fundatæ in ratione commercii, & quia non congruit cum præfato legali rigore facere omnium corporum, seu bonorum scissuram ; Et altera, quia ad excludendum delictum, quod aliàs in hærede gravato adesset, alienando pro reliquo omne id, quod inde alienata non est finum, idcirco lex ita occultat quamdam divisionem, cujus jure gravatus, illam tem quam alienat, elegisse censetur pro illo jure legitimæ aliarumque detractionum, quod super aliis corporibus, & bonis pro rata haberet.

Quod etiam habemus in eo hærede gravato, qui bona 20
pro communi cum fideicommittente possideret, quoniam si aliquod corpus in totum alienat, pro substituendo octo, & ad excludendum delictum, lex fingit, seu occultat dictam divisionem, ut censeatur totam illam rem elegisse in portionem tuam, & totam illam assignasse fideicommisso, ut per Honded. *cons.* 58. *lib.* 1. Rot. *dec.* 429. *p.* 4. *divers.* cum aliis per Fusar. *de substitut. qu.* 718. *nu.* 68. & habetur pluries *sub tit. de fideicommissis*, præsertim in Engubina fideicommissi de Benamatis ; Undè propterea receptum pariter est, ut dicta electio, seu occulta divisio ad terminos dicti textus *in l. Marcellus*, inter solùm in veris alienationibus, quæ fiant per formalem translationem dominii, vel saltem juxta unam opinionem per impositionem census, respectu tamen fundi censiti tantùm, non autem per alienationem generalem, & impropriam, quæ sine translatione dominii, vel alterius juris, inesse dicitur sub hypotheca generali, vel speciali.

Quibus ita stantibus, applicando ad rem, istrare non poterant termini dicti textus *in leg. Marcellus*, quoniam officia non residebant in persona testatoris, minusque translata fuerant in illam hæredis gravati, cùm aliàs, uno vel altero modo eorum vacatio sequuta esset, sed residebant in alia persona fiduciaria, cum reservatione

tamen libera decreti ad favorem domini pecuniæ, ad cujus commodum, & incommodum illorum emptio facta erat, juxta distinctionem, de qua suprà *disc.* 1. & in aliis *hoc eodem tit.* frequenter, unde propterea dictus hæres gravatus
21 curando decretum alias reservatum ad favorem defuncti transferri in ejus personam, nihil gessit illicitum, sed potius fecit actum necessarium, ut ita quando opus esset, dictum decretum exercere posset, aliàs non exercibile; Eo modo quo citrà aliquem alienationis actum, loca montium hæreditaria, aliaque jura transferuntur à persona defuncti ad illam hæredis, atque novæ litteræ parentes pro exactione fructuum aliisque effectibus expediuntur.

Demùm quoad tertium objectum incapacitatis, seu in-
22 habilitationis filiorum, per text. *in l. quisquis, C. ad Julian Majestatis*, ultrà motivum, quod dicta lex non esset in usu, unde propterea etiam legitima filiis debita esset; ex deductis per Menoch. *cons.* 805. & 808. Farinacc. *qu.* 116. *n.* 92. *cum seqq.* Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *q.* 30 qui alios cumulat, Seraphin. *dec.* 802. duobus aliis fundamentis illud de plano ceffabat; Primò quia ut apud allegatos, dicta lex non capit filios ante delictum procreatos; Et secundò quia procedit, ubi de crimine læsæ Majestatis constat per veras, & legitimas probationes, ex quibus fer. fer. ad condemnationem processum est, secus autem ubi ex æquivocis indiciis cum solo processu contumaciali, ut in
23 præsenti processum est. In proposito item hujus Regaliæ confiscationis bonorum, in Romana nullitatis executionis pro Josepho Toscano hebræo cum fisco, circa professionis initia disputata coram Gubernatore Urbis, cùm fiscus prætenderet scuta 12. im. ad quæ Elias dicti Josephi filius pro quodam delicto condemnatus fuerat, atque de facto processisset ad executionem super pignoribus, & nominibus debitorum spectantibus ad bancum dicti Josephi, isto petente revocari dictam executionem utpotè in bonis alterius quàm debitoris, assumpta fuit disputatio potius facti quàm juris; An filius ex eo quod jure domini promiscuè cum patre dictum bancum exercebat, & administrabat dicendus esset condominus, dictoque condominio posito fiscales inferebant, quod etiam pro pœnis pecuniariis per judicem criminalem arbitratis fiscus habeat tacitam seu legalem hypothecam
24 in bonis rei damnati saltem à die latæ sententiæ, cùm ex tunc reus quasi contrahere dicatur cum fisco, ex deductis per Farinac. *quæst.* 25. *num.* 193. Peregrin. *de jur. fisci lib.* 5. *tit.* 1. *n.* 182. & *lib.* 6. *tit.* 6. *num.* 12. Conslan. *in l. prima num.* 107. *Cod. de pœnis fiscal. lib.* 10. Alphas. *de jure fisci gl.* 34. §. 5. *n.* 133. *cum seqq.* Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 3. *q.* 88. *n.* 17. & *seqq.*
25 Et exindè inferebant licitè posse exequi bona communia, eaque vendere ex privilegio de quo *in leg. unic. Cod. de vendit. bonorum cum privato commun. lib.* 10. licèt enim textus loquatur de communione in dominio, attamen idem ex rationis identitate dicendum esset, ubi jus in re communi competit fisco ex sola ratione hypothecæ ex Bal. *in eadem leg. unic. num.* 7. & aliis de quibus Duenn. *regul.* 375. *n.* 3. & Conslant. *in eadem leg. unic. n.* 52. cujus contrarium licèt parum digellè dicit Merlin. *de pign. lib.* 2. *q.* 36 *n.* 18.
26 Verum quidquid sit de prædictorum assumptorum veritate, noluimus ego, & cæteri in ista causa in effectu civili quamvis in criminalibus tractata scribentes pro parte assumere hujusmodi quæstionum disputationem, principaliter ac solum insistendo super negatione in facto dicti præsupposito condominii filii in bonis patris, cum semper imprudens consilium sit Advocatorum, & patrocinantium, generaliter in quibuscumque causis, fortius verò cum fisco ubique duro, & potenti adversario se trahi facere per fiscales ad disputandos articulos juris ut plurimùm dubios, & periculosos, ob tantam scribentium, & opinionum varietatem, dum quæstio removeri potest ex facto, ut in præsenti sequutum fuit, dum cum solo facto dicta prætensio superata fuit, quamvis juxta frequentiorem hujusmodi causarum exitum oportuerit, ex aliis etiam motivis mediante quadam concordia seu compositione, controversiam terminare.

Convolavit proindè fiscus ad allam prætensionem, quod in omnem eventum potuisset pro dicta pœna exequutionem facere contra patrem, & in ejus bonis pro legitima filio debita; Licèt enim in puncto juris communis, quicquid aliqui dixerint, omninò verius sit, filium in bonis patris viventis nullum jus formale habere, etiam ratione legitimæ, cujus jus quoque incertum ac eventuale est, quia ipse filius præmori potest, vel quia ob ipsius patris indigentias, aliaque infortunia, cogi potest omnia ejus bona consumere, & alienare, itaut de tempore mortis nihil 27
superfit, ut generaliter de non jure filii in bonis patris viventis ad alios effectus ex text. *in leg. pr. §. si impubes, ff. de collat. bon. & l. post emancipationem, §. 2. ff. de legat.* firmant DD. de quibus Mantic. *dec.* 289. *n.* 1. Rot. *dec.* 355. *p.* 6. *recen. n.* 3. *cum seqq. dec.* 176. *n.* 6. & 7. *par.* 7. & *sequit.* Et in specie de non jure fisci pro pœnis vel mulctis filii delin- 28
quentis in bonis patris viventis plures colligunt Merlin. *de legitima lib.* 3. *tit.* 1. *qu.* 33. *par.* 1. & *seqq.* & Giurba *ad consuet. Messanen. par.* 1. *cap.* 4. *glos.* 5. *n.* 18. & 19.

Attamen dicebant fiscales, quod in Urbe, & Statu Ecclesiastico, hæc difficultas cessabat, dum contrarium ex- 29
presè statutum est per jus municipale contentum in Constitutionibus Sixti IV. & Pii V. ad compescenda delicta, ita disponentibus, ut fiscus pro delictis filii capere possit legitimam etiam à patre vivente.

Pro hujusmodi objectio evitando, adducebatur Constitu- 30
tio 2. Innoc. IX. dictarum Constitutionum Sixti, & Pii moderatoria quoad Cives Romanos; Quodque leges editæ pro civibus, & populo suffragentur etiam Judæis, probatur cum Constitut. 48. Pii IV. §. 5. ubi expresè disponitur judæos comprehendi sub statutis, & decretis generalibus Urbis.

Et quamvis per fiscales replicaretur de Constitutione 31
Pii V. moderatoria dict. Constitutionis Pii IV. Attamen facilis erat responsio, quod dicta Constitutio quamvis moderata adhuc attendenda veniret tanquam doctrina magistralis in articulo juris dubio, cùm Constitutio moderatoria tolleret solùm exorbitantias, & privilegia, non autem hunc effectum declarandi, seu interpretandi id quod est de jure, ut in specie de lege, vel Constitutione moderata ad hunc effectum attendenda, Aldoren. Mascard. *de statutorum interpret. concl.* 2. Salgad. *In labyrint. p.* 2. *cap.* 29. *nu.* 44. & *seqq.* apud quos cæteri, ac etiam quia moderatio restringitur ad ea, quæ adversantur Constitutionibus Pauli IV. non in aliis.

De jure autem, quicquid pluries dixerint, distinguendo 32
inter leges, & statuta continentia rigorem, vel æquitatem, verius est, exceptis iis, quæ concernunt forum spirituale, seu internum, hebræos dici in omnibus cives, tam in odiosis, & onerosis, quàm etiam in favorabilibus, & privilegiativis, ideoque sub legibus, statutis, & consuetudinibus, aut indultis comprehendi, ut plenè Alex. *cons.* 75. *lib.* 5. *n.* 5. & *seqq.* & *cons.* 99. *n.* 3. & *seqq. lib.* 6. & cæteri collecti per Rotam *dec.* 269. *p.* 4. *recent. tom.* 2. ubi in specie, quod judæi comprehenduntur sub legibus, vel statutis ex æquitate cogentibus creditorem ad subministranda alimenta debitori carcerato, atque occasione juris congrui, seu prothomiseos fundati in æquitate habetur deductum in Senen. juris congrui *sub tit. de servitutibus ad materiam retrallus disc.* 70. Et in specialibus terminis confiscationis bonorum, quod judæi gaudeant beneficio authenticæ, bona damnatorum Marquard. de Judæis *par.* 2. *cap.* 1. *n.* 6. ubi ex *n.* 1. de dicta regula generali, Farinac. *in fragmen. verbo judæi n.* 635. ubi pariter ex *n.* 21. de dicta regula, seu conclusione generali; Quod fortiùs procedere dicebam, etiam cum sensu veritatis, in hac facti specie, dum non agebatur ad effectum gaudendi aliquo privilegio, seu favore alteri præjudiciali, atque à juris communis dispositione exorbitanti, quo etiam casus verius est judæos sub legibus comprehendi, ut occasione juris congrui habetur in dicta Senen. sed ad effectum moderandi dictas rigorosas, & exorbitantes leges tribuentes in fisco pro delicto filii in bonis patris, unde dicta lex moderatoria continere non dicitur privilegium, vel exorbitantiam, sed reversionem ad jus commune, ut in specie advertitur per Alexan. *dict. cons.* 75. *n.* 5. & *seqq. lib.* 5. & est generalis recepta propositio, ut statuta, seu leges municipales non veniant sub consueta regula strictæ interpretationis, & odibilitatis, quando per eam moderatis aliis legibus exorbitantibus fit reversio ad juris communis dispositionem.

Et ulteriùs dicebam omnem quæstionem cessare etiam 33
attentis dictis Constitutionibus Sixti, & Pii, ac seclusa Constitutione moderatione Innocentii, cum verius magisque communiter receptum sit, hujusmodi leges intelligendas esse, quando filius delinquens non habeat filios, quibus extantibus, istis potius quam fisco legitima debita est; Tum quia rationabilius est, filios potius quàm fiscum succedere; Tum etiam quia talis lex triplicem contineret exorbitantiam; Unam generalem dandi jus legitimæ in

in bonis patris viventis, Alteram privandi filios propter fiscum; Et tertiam ita cogendi partem ad duplicatam legitimam, dum alteram nepotibus date cogi posset, ut firmant Bald. *in l. si qua pœna nu.* 5 *ff. de his qui sunt sui, vel alieni juris*, & alii communiter, de quibus Tobias Nonius *cons.* 93. *n.* 2 & 10. Farinac. *in præx crim. q.* 24. *n.* 172. & *cons.* 52. *n.* 1. *lib.* 1. Merlin. *de legit lib.* 3. *tit.* 1. *q.* 36. Surd. *dec.* 167. ubi Hodiern. in addit. & *dec.* 324. ubi refert ita decisum; Atque hanc opinionem habuit pro absoluto Rota in Spoletana legitimæ ultima Maii 1596. coram Blanchetto *impress. post d. cons.* 52. Farinac.

In eadem quoque materia confiscationis bonorum in
34 una Firmana pro Francisca Brancadora cum hæredibus Petri Montani consultus fui pro veritate super articulo; An hannitus, qui bonorum confiscationem passus est, restitutus in gratiam recuperet bona, & jura in tertium translata, & quando cum istius præjudicio hujusmodi gratiæ restitutoriæ factæ censeantur; Cùm enim ob excidium cum morte Gubernatoris in Civitate Firmana sequutum de anno 1648. Petrus Montanus, qui unà cum pluribus aliis civibus, prudentius quàm Paccaronus, & alii se absentavit, ac posuit, in turo in contumaciam ad formam Constitutionis 7. Sixti V. condemnatus esset in pœnam ultimi supplicii, & confiscationis bonorum, istorum verò executioni, & venditioni se opponeret Franciscæ Brancadora uxor creditrix pro ejus dotibus, & lucris, ac etiam interessata, ut dissolverentur alia debita in quorum aliquibus ipsa quoque obligata erat; Hinc deventum est ad compositionem dicti banniti conjunctis prius à fisco oblatam, atque ab eis neglectam, ut retentio per fiscum pretio retracto ex venditione mobilium, atque eidem solutis aliis scut. 200. Franciscæ obtineret omnia stabilia, ita sibi vendita, vel cessa cum onere dissolvendi totum æs alienum, etiam illud suarum dotium; Cumque de anno 1666. idem Petrus mediante compositione scut. 1600. cum fisco, restituros fuisset in gratiam, atque brevi tempore ejus mors sequuta esset; Hinc inter ipsius hæredes, ac dictam Franciscam orta est controversia super dictorum bonorum stabilium vendicatione, seu pertinentia; Quare desuper ex
35 parte dictæ Franciscæ pro veritate consulteus.

Respondi primo aspectu contra ipsam pro hæredibus re- 36
spondendum videri ex punctualiter firmatis per Rotam apud Caraler. *dec.* 255. *reperit. dec.* 465. *p.* 2. *recent.* ubi in individuo resolvitur pro hæredibus banniti restituti contra uxorem fisci cessionariam assignata ratione, quod restitutus recuperat omnia, sive in fiscum, sive in tertium translata, cùm per quandam speciem postliminii ita reponatur in eo statu, in quo erat præambula hora banni, cùm hic sit effectus restitutionis, ita differentis à simplici gratia, seu indulgentia tollente solùm pœnas corporales, non autem caulantem dictam restitutionem, ut sequendo *dec.* Seraph. 965. & 998. & *dec.* 714. & 715. *p.* 4 *rec. tom.* 2. plenè habetur apud Merlin. *dec.* 125. *nu.* 1. & *seqq. repetita dec.* 449. *p.* 5. *rec.* & de qua distinctione inter verbum *restituere*, & verbum *indulgere*, habetur apud Franch. *decis.* 213. Rovit. *decis.* 77. Capyc Latr. *consult.* 21. *n.* 27. *cum seqq.* apud quos cæteri.

His tamen non obstantibus, contrarium in hac facti specie ex ejus circumstantiis credidi probabilius; Quicquid enim sit de quæstione in genere, seu in abstracto, an restitutus in gratiam recuperet bona, & jura in tertium translata, super qua scribentes nimis variatum ex deductis per Odd. *de restitut. in integr. p.* 2. *q.* 99. *art.* 6. *nu.* 40. *cum seqq.* & *art.* 10. *n.* 74. *cum seqq.* Farinac. *q.* 6. *n.* 37. *cum seq.* & Mastrill. *in comment. in dulit. cap.* 20. Vera, & rationabilis, atque in
37 praxi recepta videtur distinctio, quod aut agitur de bonorum, vel jurium obventione ex delicto, vel banno resultante ad favorem tertii ex legis ministerio, seu ex dispositione hominis, ut frequenter contingit in fideicommissis, quæ in casu delicti ordinantur, & tunc ubi agitur de restitutione plenaria, verius est illam suffragari, etiam quoad bona, & jura in tertium translata, & in his terminis loquuntur Seraph. *in d. dec.* 965. & 998. Gregor. *dec.* 114. *n.* 7. *d. dec.* 714. & 715. *par.* 4. *recent. tom.* 3. Franch. *dec.* 213. *nu.* 40. *cum seqq.*

Aut verò agitur de bonis, quæ tanquam fisco incorpo-
rata, seu delata, per istum tertio conceduntur, & tunc, aut agitur de alienatione, seu concessione facta per viam gratiæ, itaut tertius contendat magis de lucro, quàm de damno, & pariter probabilior videtur opinio, quæ restituto assistit, cum hujusmodi gratiæ, seu concessiones istam conditionem implicitè continere videantur, pro jure scilicet fisci, eoque durante, & nisi Princeps restituat, ex deductis apud Farinac. & Odd. ubi suprà.

Aut verò, ut in præsenti bona, & jura in tertium translata sunt per contractum onerosum, & correspectivum, & tanquam per speciem emptionis, & venditionis hujus hæ- 38
reditatis, seu universitatis bonorum, in cujus pretii partem fiscus recepit pretium mobilium, & scut. 200. per emptricem solutos, reliquum verò pretium assignatum est æris alieni dissolutioni, & tunc secus, ubi restitutio est meré voluntaria, & absque causa concernente publicam necessitatem, vel utilitatem, secus autem ubi esset ex dicta causa, ut ponderatur apud Farinac. *d. q.* 6. *n.* 33. & habetur in Nullius Baren. melioramentorum *sub tit. de feudis disc.* 27 ubi de restitutione concessa in capitulis pacis, & pro publica pace, & quiete, de quo etiam apud Menoch. *cons.* 103. ubi latè cum similibus; Ubi enim agitur de gratia meré voluntaria, & sine causa, tunc intrare videntur, ea quæ deducta habentur supra *disc.* 148. de defectu potestatis, vel saltem non præsumendæ voluntatis Principis tollendi jus tertii foventis causam onerosam, atque violandi jus gentium super iis, quæ Princeps gessit per contractum correspectivum, & ad limites justitiæ commutativæ magis, quàm distributivæ, cùm tunc jure privati potius, quàm Principis censeri debeat, unde etiam in casu, quo id agat ex justa causa publicæ utilitatis, vel necessitatis teneatur reintegrare illum, qui fovet causam onerosam, *ut d. disc.* 148.

Si enim hoc medio tempore contigisset bona cessa, in to-
to, vel in parte evinci, seu gravius æs alienum detegi, ipsius cessionariæ periculum fuisset, dum expresè fiscus caverat nolle teneri de evictione, ejusque pariter periculum cum jactura dotium, ac ejus quod de proprio solutum erat fisco, & creditoribus fuisset, si bona in toto, vel in parte periissent, neque restitutus cogi potuisset bona accipere, & damna reficere; Ideòque nulla justitiæ, vel æquitatis ratio suader, ut restitutus solùm commodum absque incommodo, vel periculo habere debeat, & econtrà fisci cessionarius debeat subjacere dictis periculis absque commodo; Et quoad decisionem Cavaletti, talem 39
resolutionem probabiliter suadere potuerunt facti circumstantiæ; Tum quia fiscus ibi nullum gessit contractum venditionis, vel cessionis, sed solùm se opponentibus uxore & filia banniti, ac prætendentibus omnia bona à dotibus, aliisque earum juribus absorberi, declaratum fuit nihil pro fisco extare, unde fiscus habuit se meré negativè, quod nullum jus oppositoribus tribuere potuit; Tum etiam ob contrariam observantiam, dum restitutus per notabile tempus bona possederat, & administraverat, eòque defuncto contra ipsius hæredes bona possidentes agebat hæres dictarum mulierum, & sic casus erat conversus, seu oppositus.

Et ulteriùs in hac facti specie, neque verificabatur requisitum omnimodæ, & plenariæ restitutionis, cùm aliqua essent exceptuata, atque restitutio non contineret solitam amplitudinem verborum, ut ponderatur apud Franc. *d. dec.* 213. *n.* 42. & 50.

Ac etiam, quia constabat evidenter fiscum, seu Princi- 40
pem nunquam in animo habuisse istam restitutionem concedendi cum ejus damno, & præjudicio, dum ultra ea, quæ habuerat, voluit etiam alios scut. 1600. *sub tit. compositionis pro dicta restitut. concedenda*; Et tamen ita sine dubio teneretur erga cessionariam ad evictionem, seu interesse, etiam si expresè protestatus esset nolle teneri, quia hæc protestatio non suffragatur quoad ea, quæ ab ipsius cedentis facto voluntario pendet, juxta deducta apud Merlin. *dec.* 874. *n.* 4. *cum seqq.* & conferunt quæ habentur apud Celsum *dec.* 78. *n.* 5. & *per tot.*

ANNOT. AD DISC. CLX.

AD materiam confiscationis conferunt ea, quæ habentur infrà in Romana Incamerationis *disc.* 161. & suprà *disc.* 123.

ROMANA INCAMERATIONIS PRO CORNELIO FRANGIPANIO CUM CAMERA APOSTOLICA.

Casus resolutus, ut infrà.

An confiscatio intret in bonis fideicommissi, & quando.

Et de propositione, quod quilibet confiscet in suo territorio, quando, & quomodo procedat.

Et de probatione delicti ad hunc effectum confiscationis, an sufficiat sententia sine aliis.

Cùm

tamen libera decreti ad favorem domini pecuniæ, ad cujus commodum, & incommodum illorum emptio facta erat, juxta distinctionem, de qua suprà *disc.* 1. & in aliis *hoc eodem tit.* frequenter, unde propterea dictus hæres gravatus
21 curando decretum alias reservatum ad favorem defuncti transferri in ejus personam, nihil gessit illicitum, sed potius fecit actum necessarium, ut ita quando opus esset, dictum decretum exercere posset, aliàs non exercibile; Eo modo quo citrà aliquem alienationis actum, loca montium hæreditaria, aliaque jura transferuntur à persona defuncti ad illam hæredis, atque novæ litteræ parentes pro exactione fructuum aliisque effectibus expediuntur.

Demùm quoad tertium objectum incapacitatis, seu in-
22 habilitationis filiorum, per text. *in l. quisquis, C. ad Julian Majestatis*, ultrà motivum, quod dicta lex non esset in usu, unde propterea etiam legitima filiis debita esset; ex deductis per Menoch. *cons.* 805. & 808. Farinacc. *qu.* 116. *n.* 92. *cum seqq.* Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *q.* 30 qui alios cumulat, Seraphin. *dec.* 802. duobus aliis fundamentis illud de plano ceffabat; Primò quia ut apud allegatos, dicta lex non capit filios ante delictum procreatos; Et secundò quia procedit, ubi de crimine læsæ Majestatis constat per veras, & legitimas probationes, ex quibus fer. fer. ad condemnationem processum est, secus autem ubi ex æquivocis indiciis cum solo processu contumaciali, ut in
23 præsenti processum est. In proposito item hujus Regaliæ confiscationis bonorum, in Romana nullitatis executionis pro Josepho Toscano hebræo cum fisco, circa professionis initia disputata coram Gubernatore Urbis, cùm fiscus prætenderet scuta 12. im. ad quæ Elias dicti Josephi filius pro quodam delicto condemnatus fuerat, atque de facto processisset ad executionem super pignoribus, & nominibus debitorum spectantibus ad bancum dicti Josephi, isto petente revocari dictam executionem utpotè in bonis alterius quàm debitoris, assumpta fuit disputatio potius facti quàm juris; An filius ex eo quod jure domini promiscuè cum patre dictum bancum exercebat, & administrabat dicendus esset condominus, dictoque condominio posito fiscales inferebant, quod etiam pro pœnis pecuniariis per judicem criminalem arbitratis fiscus habeat tacitam seu legalem hypothecam
24 in bonis rei damnati saltem à die latæ sententiæ, cùm ex tunc reus quasi contrahere dicatur cum fisco, ex deductis per Farinac. *quæst.* 25. *num.* 193. Peregrin. *de jur. fisci lib.* 5. *tit.* 1. *n.* 182. & *lib.* 6. *tit.* 6. *num.* 12. Conslan. *in l. prima num.* 107. *Cod. de pœnis fiscal. lib.* 10. Alphas. *de jure fisci gl.* 34. §. 5. *n.* 133. *cum seqq.* Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 3. *q.* 88. *n.* 17. & *seqq.*
25 Et exindè inferebant licitè posse exequi bona communia, eaque vendere ex privilegio de quo *in leg. unic. Cod. de vendit. bonorum cum privato commun. lib.* 10. licèt enim textus loquatur de communione in dominio, attamen idem ex rationis identitate dicendum esset, ubi jus in re communi competit fisco ex sola ratione hypothecæ ex Bal. *in eadem leg. unic. num.* 7. & aliis de quibus Duenn. *regul.* 375. *n.* 3. & Constant. *in eadem leg. unic. n.* 52. cujus contrarium licèt parum digellè dicit Merlin. *de pign. lib.* 2. *q.* 36 *n.* 18.
26 Verum quidquid sit de prædictorum assumptorum veritate, noluimus ego, & cæteri in ista causa in effectu civili quamvis in criminalibus tractata scribentes pro parte assumere hujusmodi quæstionum disputationem, principaliter ac solum insistendo super negatione in facto dicti præsupposito condominii filii in bonis patris, cum semper imprudens consilium sit Advocatorum, & patrocinantium, generaliter in quibuscumque causis, fortius verò cum fisco ubique duro, & potenti adversario se trahi facere per fiscales ad disputandos articulos juris ut plurimùm dubios, & periculosos, ob tantam scribentium, & opinionum varietatem, dum quæstio removeri potest ex facto, ut in præsenti sequutum fuit, dum cum solo facto dicta prætensio superata fuit, quamvis juxta frequentiorem hujusmodi causarum exitum oportuerit, ex aliis etiam motivis mediante quadam concordia seu compositione, controversiam terminare.

Convolavit proindè fiscus ad allam prætensionem, quod in omnem eventum potuisset pro dicta pœna exequutionem facere contra patrem, & in ejus bonis pro legitima filio debita; Licèt enim in puncto juris communis, quicquid aliqui dixerint, omninò verius sit, filium in bonis patris viventis nullum jus formale habere, etiam ratione legitimæ, cujus jus quoque incertum ac eventuale est, quia ipse filius præmori potest, vel quia ob ipsius patris indigentias, aliaque infortunia, cogi potest omnia ejus bona consumere, & alienare, itaut de tempore mortis nihil 27
superfit, ut generaliter de non jure filii in bonis patris viventis ad alios effectus ex text. *in leg. pr. §. si impubes, ff. de collat. bon. & l. post emancipationem, §. 2. ff. de legat.* firmant DD. de quibus Mantic. *dec.* 289. *n.* 1. Rot. *dec.* 355. *p.* 6. *recen. n.* 3. *cum seqq. dec.* 176. *n.* 6. & 7. *par.* 7. & *sequit.* Et in specie de non jure fisci pro pœnis vel mulctis filii delin- 28
quentis in bonis patris viventis plures colligunt Merlin. *de legitima lib.* 3. *tit.* 1. *qu.* 33. *par.* 1. & *seqq.* & Giurba *ad consuet. Messanen. par.* 1. *cap.* 4. *glos.* 5. *n.* 18. & 19.

Attamen dicebant fiscales, quod in Urbe, & Statu Ecclesiastico, hæc difficultas cessabat, dum contrarium ex- 29
presè statutum est per jus municipale contentum in Constitutionibus Sixti IV. & Pii V. ad compescenda delicta, ita disponentibus, ut fiscus pro delictis filii capere possit legitimam etiam à patre vivente.

Pro hujusmodi objectio evitando, adducebatur Constitu- 30
tio 2. Innoc. IX. dictarum Constitutionum Sixti, & Pii moderatoria quoad Cives Romanos; Quodque leges editæ pro civibus, & populo suffragentur etiam Judæis, probatur cum Constitut. 48. Pii IV. §. 5. ubi expresè disponitur judæos comprehendi sub statutis, & decretis generalibus Urbis.

Et quamvis per fiscales replicaretur de Constitutione 31
Pii V. moderatoria dict. Constitutionis Pii IV. Attamen facilis erat responsio, quod dicta Constitutio quamvis moderata adhuc attendenda veniret tanquam doctrina magistralis in articulo juris dubio, cùm Constitutio moderatoria tolleret solùm exorbitantias, & privilegia, non autem hunc effectum declarandi, seu interpretandi id quod est de jure, ut in specie de lege, vel Constitutione moderata ad hunc effectum attendenda, Aldoren. Mascard. *de statutorum interpret. concl.* 2. Salgad. *In labyrint. p.* 2. *cap.* 29. *nu.* 44. & *seqq.* apud quos cæteri, ac etiam quia moderatio restringitur ad ea, quæ adversantur Constitutionibus Pauli IV. non in aliis.

De jure autem, quicquid pluries dixerint, distinguendo 32
inter leges, & statuta continentia rigorem, vel æquitatem, verius est, exceptis iis, quæ concernunt forum spirituale, seu internum, hebræos dici in omnibus cives, tam in odiosis, & onerosis, quàm etiam in favorabilibus, & privilegiativis, ideoque sub legibus, statutis, & consuetudinibus, aut indultis comprehendi, ut plenè Alex. *cons.* 75. *lib.* 5. *n.* 5. & *seqq.* & *cons.* 99. *n.* 3. & *seqq. lib.* 6. & cæteri collecti per Rotam *dec.* 269. *p.* 4. *recent. tom.* 2. ubi in specie, quod judæi comprehenduntur sub legibus, vel statutis ex æquitate cogentibus creditorem ad subministranda alimenta debitori carcerato, atque occasione juris congrui, seu prothomiseos fundati in æquitate habetur deductum in Senen. juris congrui *sub tit. de servitutibus ad materiam retrallus disc.* 70. Et in specialibus terminis confiscationis bonorum, quod judæi gaudeant beneficio authenticæ, bona damnatorum Marquard. de Judæis *par.* 2. *cap.* 1. *n.* 6. ubi ex *n.* 1. de dicta regula generali, Farinac. *in fragmen. verbo judæi n.* 635. ubi pariter ex *n.* 21. de dicta regula, seu conclusione generali; Quod fortiùs procedere dicebam, etiam cum sensu veritatis, in hac facti specie, dum non agebatur ad effectum gaudendi aliquo privilegio, seu favore alteri præjudiciali, atque à juris communis dispositione exorbitanti, quo etiam casus verius est judæos sub legibus comprehendi, ut occasione juris congrui habetur in dicta Senen. sed ad effectum moderandi dictas rigorosas, & exorbitantes leges tribuentes in fisco pro delicto filii in bonis patris, unde dicta lex moderatoria continere non dicitur privilegium, vel exorbitantiam, sed reversionem ad jus commune, ut in specie advertitur per Alexan. *dict. cons.* 75. *n.* 5. & *seqq. lib.* 5. & est generalis recepta propositio, ut statuta, seu leges municipales non veniant sub consueta regula strictæ interpretationis, & odibilitatis, quando per eam moderatis aliis legibus exorbitantibus fit reversio ad juris communis dispositionem.

Et ulteriùs dicebam omnem quæstionem cessare etiam 33
attentis dictis Constitutionibus Sixti, & Pii, ac seclusa Constitutione moderatione Innocentii, cum verius magisque communiter receptum sit, hujusmodi leges intelligendas esse, quando filius delinquens non habeat filios, quibus extantibus, istis potius quam fisco legitima debita est; Tum quia rationabilius est, filios potius quàm fiscum succedere; Tum etiam quia talis lex triplicem contineret exorbitantiam; Unam generalem dandi jus legitimæ in

in bonis patris viventis, Alteram privandi filios propter fiscum; Et tertiam ita cogendi partem ad duplicatam legitimam, dum alteram nepotibus date cogi posset, ut firmant Bald. *in l. si qua pœna nu.* 5 *ff. de his qui sunt sui, vel alieni juris*, & alii communiter, de quibus Tobias Nonius *cons.* 93. *n.* 2 & 10. Farinac. *in præx crim. q.* 24. *n.* 172. & *cons.* 52. *n.* 1. *lib.* 1. Merlin. *de legit lib.* 3. *tit.* 1. *q.* 36. Surd. *dec.* 167. ubi Hodiern. in addit. & *dec.* 324. ubi refert ita decisum; Atque hanc opinionem habuit pro absoluto Rota in Spoletana legitimæ ultima Maii 1596. coram Blanchetto *impress. post d. cons.* 52. Farinac.

In eadem quoque materia confiscationis bonorum in
34 una Firmana pro Francisca Brancadora cum hæredibus Petri Montani consultus fui pro veritate super articulo; An hannitus, qui bonorum confiscationem passus est, restitutus in gratiam recuperet bona, & jura in tertium translata, & quando cum istius præjudicio hujusmodi gratiæ restitutoriæ factæ censeantur; Cùm enim ob excidium cum morte Gubernatoris in Civitate Firmana sequutum de anno 1648. Petrus Montanus, qui unà cum pluribus aliis civibus, prudentius quàm Paccaronus, & alii se absentavit, ac posuit, in turo in contumaciam ad formam Constitutionis 7. Sixti V. condemnatus esset in pœnam ultimi supplicii, & confiscationis bonorum, istorum verò executioni, & venditioni se opponeret Francisca Brancadora uxor creditrix pro ejus dotibus, & lucris, ac etiam interessata, ut dissolverentur alia debita in quorum aliquibus ipsa quoque obligata erat; Hinc deventum est ad compositionem dicti banniti conjunctis prius à fisco oblatam, atque ab eis neglectam, ut retentio per fiscum pretio retracto ex venditione mobilium, atque eidem solutis aliis scut. 200. Francisca obineret omnia stabilia, ita sibi vendita, vel cessa cum onere dissolvendi totum æs alienum, etiam illud suarum dotium; Cumque de anno 1666. idem Petrus mediante compositione scut. 1600. cum fisco, restituros fuisset in gratiam, atque brevi tempore ejus mors sequuta esset; Hinc inter ipsius hæredes, ac dictam Franciscam orta est controversia super dictorum bonorum stabilium vendicatione, seu pertinentia; Quare desuper ex
35 parte dictæ Franciscæ pro veritate consulteus.

Respondi primo aspectu contra ipsam pro hæredibus re- 36
spondendum videri ex punctualiter firmatis per Rotam apud Caraler. *dec.* 255. *reperit. dec.* 465. *p.* 2. *recent.* ubi in individuo resolvitur pro hæredibus banniti restituti contra uxorem fisci cessionariam assignata ratione, quod restitutus recuperat omnia, sive in fiscum, sive in tertium translata, cùm per quandam speciem postliminii ita reponatur in eo statu, in quo erat præambula hora banni, cùm hic sit effectus restitutionis, ita differentis à simplici gratia, seu indulgentia tollente solùm pœnas corporales, non autem caulantem dictam restitutionem, ut sequendo *dec.* Seraph. 965. & 998. & *dec.* 714. & 715. *p.* 4 *rec. tom.* 2. plenè habetur apud Merlin. *dec.* 125. *nu.* 1. & *seqq. repetita dec.* 449. *p.* 5. *rec.* & de qua distinctione inter verbum *restituere*, & verbum *indulgere*, habetur apud Franch. *decis.* 213. Rovit. *decis.* 77. Capyc Latr. *consult.* 21. *n.* 27. *cum seqq.* apud quos cæteri.

His tamen non obstantibus, contrarium in hac facti specie ex ejus circumstantiis credidi probabilius; Quicquid enim sit de quæstione in genere, seu in abstracto, an restitutus in gratiam recuperet bona, & jura in tertium translata, super qua scribentes nimis variatum ex deductis per Odd. *de restitut. in integr. p.* 2. *q.* 99. *art.* 6. *nu.* 40. *cum seqq.* & *art.* 10. *n.* 74. *cum seqq.* Farinac. *q.* 6. *n.* 37. *cum seq.* & Mastrill. *in comment. in dulit. cap.* 20. Vera, & rationabilis, atque in
37 praxi recepta videtur distinctio, quod aut agitur de bonorum, vel jurium obventione ex delicto, vel banno resultante ad favorem tertii ex legis ministerio, seu ex dispositione hominis, ut frequenter contingit in fideicommissis, quæ in casu delicti ordinantur, & tunc ubi agitur de restitutione plenaria, verius est illam suffragari, etiam quoad bona, & jura in tertium translata, & in his terminis loquuntur Seraph. *in d. dec.* 965. & 998. Gregor. *dec.* 114. *n.* 7. *d. dec.* 714. & 715. *par.* 4. *recent. tom.* 3. Franch. *dec.* 213. *nu.* 40. *cum seqq.*

Aut verò agitur de bonis, quæ tanquam fisco incorporata, seu delata, per istum tertio conceduntur, & tunc, aut agitur de alienatione, seu concessione facta per viam gratiæ, itaut tertius contendat magis de lucro, quàm de damno, & pariter probabilior videtur opinio, quæ restituto assistit, cum hujusmodi gratiæ, seu concessiones istam conditionem implicitè continere videantur, pro jure scilicet fisci, eoque durante, & nisi Princeps restituat, ex deductis apud Farinac. & Odd. ubi suprà.

Aut verò, ut in præsenti bona, & jura in tertium translata sunt per contractum onerosum, & correspectivum, & tanquam per speciem emptionis, & venditionis hujus hæ- 38
reditatis, seu universitatis bonorum, in cujus pretii partem fiscus recepit pretium mobilium, & scut. 200. per emptricem solutos, reliquum verò pretium assignatum est æris alieni dissolutioni, & tunc secus, ubi restitutio est meré voluntaria, & absque causa concernente publicam necessitatem, vel utilitatem, secus autem ubi esset ex dicta causa, ut ponderatur apud Farinac. *d. q.* 6. *n.* 33. & habetur in Nullius Baren. meliorum entorum *sub tit. de feudis disc.* 27 ubi de restitutione concessa in capitulis pacis, & pro publica pace, & quiete, de quo etiam apud Menoch. *cons.* 103. ubi latè cum similibus; Ubi enim agitur de gratia meré voluntaria, & sine causa, tunc intrare videntur, ea quæ deducta habentur supra *disc.* 148. de defectu potestatis, vel saltem non præsumendæ voluntatis Principis tollendi jus tertii foventis causam onerosam, atque violandi jus gentium super iis, quæ Princeps gessit per contractum correspectivum, & ad limites justitiæ commutativæ magis, quàm distributivæ, cùm tunc jure privati potius, quàm Principis censeri debeat, unde etiam in casu, quo id agat ex justa causa publicæ utilitatis, vel necessitatis teneatur reintegrare illum, qui fovet causam onerosam, *ut d. disc.* 148.

Si enim hoc medio tempore contigisset bona cessa, in toto, vel in parte evinci, seu gravius æs alienum detegi, ipsius cessionariæ periculum fuisset, dum expresè fiscus caverat nolle teneri de evictione, ejusque pariter periculum cum jactura dotium, ac ejus quod de proprio solutum erat fisco, & creditoribus fuisset, si bona in toto, vel in parte periissent, neque restitutus cogi potuisset bona accipere, & damna reficere; Ideòque nulla justitiæ, vel æquitatis ratio suader, ut restitutus solùm commodum absque incommodo, vel periculo habere debeat, & econtrà fisci cessionarius debeat subjacere dictis periculis absque commodo; Et quod decisionem Cavaletti, talem 39
resolutionem probabiliter suadere potuerunt facti circumstantiæ; Tum quia fiscus ibi nullum gessit contractum venditionis, vel cessionis, sed solùm se opponentibus uxore & filia banniti, ac prætendentibus omnia bona à dotibus, aliisque earum juribus absorberi, declaratum fuit nihil pro fisco extare, unde fiscus habuit se meré negativè, quod nullum jus oppositoribus tribuere potuit; Tum etiam ob contrariam observantiam, dum restitutus per notabile tempus bona possederat, & administraverat, eòque defuncto contra ipsius hæredes bona possidentes agebat hæres dictarum mulierum, & sic casus erat conversus, seu oppositus.

Et ulteriùs in hac facti specie, neque verificabatur requisitum omnimodæ, & plenariæ restitutionis, cùm aliqua essent exceptuata, atque restitutio non contineret solitam amplitudinem verborum, ut ponderatur apud Franc. *d. dec.* 213. *n.* 42. & 50.

Ac etiam, quia constabat evidenter fiscum, seu Princi- 40
pem nunquam in animo habuisse istam restitutionem concedendi cum ejus damno, & præjudicio, dum ultra ea, quæ habuerat, voluit etiam alios scut. 1600. *sub tit. compositionis pro dicta restitut. concedenda*; Et tamen ita sine dubio teneretur erga cessionariam ad evictionem, seu interesse, etiam si expresè protestatus esset nolle teneri, quia hæc protestatio non suffragatur quoad ea, quæ ab ipsius cedentis facto voluntario pendet, juxta deducta apud Merlin. *dec.* 874. *n.* 4. *cum seqq.* & conferunt quæ habentur apud Celsum *dec.* 78. *n.* 5. & *per tot.*

ANNOT. AD DISC. CLX.

AD materiam confiscationis conferunt ea, quæ habentur infrà in Romana Incamerationis *disc.* 161. & suprà *disc.* 123.

ROMANA INCAMERATIONIS PRO CORNELIO FRANGIPANIO CUM CAMERA APOSTOLICA.

Casus resolutus, ut infrà.

An confiscatio intret in bonis fideicommissi, & quando.

Et de propositione, quod quilibet confiscet in suo territorio, quando, & quomodo procedat.

Et de probatione delicti ad hunc effectum confiscationis, an sufficiat sententia sine aliis.

Cùm

Cùm discursus ob motivorum pluralitatem, plurimumque articulorum examen sit prolixus, ideircò post facti seriem, pro maiori commoditate dividitur in tres articulos.

Primò nempè, An & quando quilibet confiscare possit bona in ejus territorio existentia, pro delicto extra idem territorium patrato, à n.5. ad 41.

Secundò, An stante fideicommisso intret, necne confiscatio, à n.42. ad 63.

Tertiò, An sola sententia sine actis probet ad hunc effectum confiscationis, à n.64. ad finem.

SUMMARIUM.

1 *Actis servet.*
2 *De resolutionibus, & statu causæ.*
3 *De factis, vel inspectionibus causæ.*
4 *Quod sit inspiciendi prius in facto, quam in articulis juris.*

ARTICULUS I.

5 *De conclusione, quod quilibet confiscat in suo, & de theorica, seu distinctione Bartoli.*
6 *Damnatur stylus cumulandi doctrinas in confuso, non distinguendo diversos casus, in quibus loquuntur.*
7 *De confiscatione, quæ contingat in una Provincia, seu Civitate, an acquirat bona in alia Provincia, vel Civitate ejusdem Principatus.*
8 *De distinctione fiscorum in Statu Ecclesiastico.*
9 *Quare ipso facto confiscantur bona extra territorium.*
10 *De divisione fisci inter plures Civitates.*
11 *De historia introductionis regalium.*
12 *De distinctione juris communis, & particularis in eodem Principatu.*
13 *Doctores sunt intelligendi juxta auctoritates, quas allegant.*
14 *De pluribus bursis fiscalibus minoribus Baronum, & Domicelletum in eodem Provincia, an adsit bursa Principis.*
15 *De fisco feudorum regalium, seu Principatuum subordinatorum alteri Principi majori Domino directo.*
16 *De pluribus Principatibus, & Regnis cum fiscis distinctis, possessis ab eodem Principe.*
17 *De confiscatione hæreditaria, vel successoria sine delicto, ob defectum legitimi hæredis.*
18 *De confiscatione ob læsam Majestatem divinam.*
19 *De casu præcisa quæstionis super confiscatione ex crimine læsæ Majestatis humanæ in bonis ex Principatu.*
20 *De distinctione Peregrini, & illius Doctoris laudibus.*
21 *De eodem distinctione, & de Auctoribus illam reprehendentibus.*
22 *De illis, qui adducuntur in contrarium, qui declarantur.*
23 *De bono considerationis, vel monitione circa modum attendendi declarat, eisque defendi.*
24 *De aliquibus animadversionibus modernorum, ad quas antiquiores cogitarunt.*
25 *De rationibus comprobantibus idem, de quo suprà n.20. & 21.*
26 *Quod jus civile dicatur impropriè commune, sed in quolibet Principatu sit illius jus particulare respectivè, & de historia legali.*
27 *De Extravaganti Friderici II. Imperatoris super punitione rebellium, & criminis læsæ Majestatis.*
28 *Quare jus civile dicatur jus commune.*
29 *De distinctione inter condemnationem contumacialem contra absentem, & veram contra præsentem effectum sortitam.*
30 *An hodie dentur servi pœnæ, & quando.*
31 *An, & quando unus, & idem sit eodem tempore servus, & liber, vel testabilis, & intestabilis.*
32 *Quilibet Princeps est Imperator in suo Principatu, & quot sunt Principatus, tot sunt Imperia, vel tot sunt Mundi.*
33 *De rationibus, ob quas ad hunc effectum reputetur, tanquam unus, & idem Principatus, sive quod interet confiscatio in bonis alterius Principatus.*
34 *Imperium, & Regnum Hungariæ sunt inter se diversa.*
35 *Qui propriè dicantur confœderati, & an confœderatio attendatur ad hunc effectum.*
36 *An Regnum Hungariæ sit de juribus Sedis Apostolicæ.*
37 *De amicitia, & confœderatione cum infidelibus, quando sapiat hæresim, vel apostasiam.*
38 *De causis fidei, ad quem pertinet cognoscere.*
39 *Concluditur super assumpto, quod quilibet confiscat in suo.*
40 *De observantia super eodem.*
41 *De absurdis, & inconvenientibus, quæ aliàs resultarent.*

ARTICULUS II.

42 *Confiscatio etiam ex crimine læsæ Majestatis, non intrat in fideicommissis.*
43 *De limitatione in Majoratibus Hispaniæ.*
44 *De motivo resolutionis pro confiscatione, non obstante fideicommisso, & examinatur resolutio.*
45 *In Hispania non habetur usus feudorum, sed majoratum.*
46 *De diversis speciebus dictorum majoratuum, & nu. 51.*
47 *De prohibitione alienationis magis ducta, ac etiam confiscationis inest.*
48 *De origine, vel causa introductionis confiscationis in eis.*
49 *De ratione dictæ introductionis.*
50 *In qua specie majoratuum ista introductio procedit.*
51 *De alia distinctione plurium specierum majoratuum.*
52 *In quibus speciebus dicta introductio procedat, & de rationibus differentiæ.*
53 *Datur similis in fundationibus beneficiorum de jurepatronatus.*
54 *De rationibus, ob quas assumptum, de quo nu. 43. non applicatur.*
55 *Quando leges locales attendi debeant in alio loco.*
56 *Clausula præservativa sine præjudicio, nihil dat, nec tollit, sed solum conservat id, quod jam inest.*
57 *De eadem clausula solùm præservante, & conservante id, quod obtinetur.*
58 *De interpretatione voluntatis adhibenda clausulam præservativam confiscationis quomodo intelligi debeat.*
59 *De simili in materia licentiæ concessæ super alienatione jurepatronatus.*
60 *Consideratur an clausula adjecta sit in illa gratia specialis, vel sit generalis.*
61 *De conclusione, quod licentia, vel assensus habet vim novæ investituræ, & de effectibus præjudicialibus concedenti, quando purè concedatur.*
62 *De declaratione ejusdem præservativæ confiscationis ex causa de futuro, & quando verificetur.*
63 *An præservativa importet conditionem resolutivam.*

ARTICULUS III.

64 *Sententia non probat, neque executionem meretur, si non justificatur ex actis.*
65 *De distinctione diversarum specierum exequatorum.*
66 *De eadem conclusione, de qua n.64. in criminalibus.*
67 *Declaratur eadem conclusio ad effectum exequendi, non autem ad effectum probandi, ut ad hunc effectum sufficiat.*
68 *De alia declaratione dictæ conclusionis, ubi alia haberi non possunt.*
69 *De declaratione, de qua num.67. quomodo, & quando procedat.*
70 *De ponderatione circa præjudicium principalis condemnati, vel tertii.*
71 *De aliis ponderationibus, ut sententia sine justificationibus non probet, neque attendatur.*
72 *De alia declaratione, de qua n.68.*
73 *De consi.27. Spadæ.*
74 *De differentia inter casum criminis læsæ Majestatis humanæ, vel divinæ.*
75 *Conclusio in causa.*
76 *De aliis punctis disputatis remissivè.*

DISC. CLXI.

1 CUpiens Marius, ultimus de antiqua, & præclara Frangipanorum Romana familia, istam conservare in eadem urbe per veritatem, seu per fictionem respectivè; Hinc in testamento condito de anno 1638. in Castro Nemi, & aliquibus Tenutis, seu Casalibus notabilis valoris, ac etiam in Palatio Urbis, aliisque bonis, per pectum ordinavit primogenituram masculinam, ad quam primò vocavit Marchiones Frangipanios de Croatia; Secundò Comites Frangipanios de Provincia fori Julii; Tertiò familiam Fischiam Januensem, & demum, cum quodam ordine inter eas Romanas familias nobiles de Astallis, & Maximis; Cumque morti proximus de anno 1654. ob Constitutionem medio tempore magis rigorosam editam ab Innocentio X. super incapacitate forensium, suspicaretur de præd. dispositionis invaliditate respectu dictarum familiarum forensium, hinc alterum condidit testamentum, in quo instituto hærede liberè Cardinali Antonio Barberino, istum rogavit, ut quatenus ei placeret, de bonis disponeret eodem modo, quo ipse fecerat in dicto priori testamento; Quare Cardinalis, ut fidem ab amico in eo habitam, exactissimè impleret, indultum obtinuit ab Alexandro VII. super prædictorum forensium habilitatione, & capacitate, non obstantibus Apostolicis Constitutionibus, pro quarum tamen remotione, tantùm illud concedere Pontifex professus est, adjecta clausula præservativa, quæ generaliter apponi solet, in omnibus hujusmodi indultis, & licentiis alienandi, præsertim Castra, & bona jurisdictionalia, ut scilicet concessum intelligatur sine aliquo præjudicio jurium Cameræ, in casu devolutionis, caducitatis, vel confiscatio is, & aliis quibusvis tam de præsenti, quàm de præterito, & de futuro, & absque aliqua alteratione investiturarum, & concessionum, adeòut ad præfatum solum effectum remotionis obstaculi Constitutionum, hujusmodi licentia concessa censeretur, juxta verba plenius registrata in voto desuper edito per Judicem primæ instantiæ, jam impresso inter decisiones Rotæ *par. 14. dec. ultima*, dictæque licentiæ vigore, donationem fecit eisdem familiis, cum eisdem vinculis, dispositionibus, & ordinationibus contentis in præfato testamento Marii ejus auctoris de anno 1638. absque aliqua immutatione, præterquam illa contenta in posteriori testamento anni 1654. ordinis per priùs, & per posteriùs inter dictas familias Romanas de Astallis, & de Maximis.

Cùmque pro consueta punitione eorum, qui ex spiritu ambitionis, vel avaritiæ, post mortem vivere volunt, atque hujus Mundi bona caduca, efficere cupiunt perpetua, cum infelici electione ab initio, successionem obtinuisse Marchio Franciscus Frangipanius de Croatia, qui spreto Tefiatoris dedicto, ac præcepto, cum licentia Apostolica sub variis prætextibus obtenta, in illis partibus moram trahendo de crimine læsæ Majestatis, in persona Regis Hungariæ proprii Domini naturalis, qui etiam ex electione est Imperator, capite plexus fuisset, unde propterea nullo alio de illa familia superstite, successio aperta fuit ad favorem Comitis Cornelii de alia familia Frangipania fori Julii; Hinc contra istum Cameræ Commissarius coram Thesaurario Generali cum speciali commissione, seu delegatione Clementis X. judicium instituit super prædictorum bonorum confiscatione, atq; admissis ad causam illis de Astallis pariter vocatis, ut suprà, ac etiam illis de Mattheiis prætendentibus se vocatos ad quodam antiquum fideicommissum ordinatum à Majoribus dicti Marii, prodiit sententia 2 ad favorem ejusdem Comitis Frangipani in Palatio Urbis, cum omnibus mobilibus, aliisque bonis, etiam stabilibus existentibus intra ambitum 4. milliarium, quorum forenses sunt capaces ad præscriptum d. Constitutionis Innocentii, ad favorem autem Cameræ, pro confiscatione in præfato Castro Nemi, aliisque bonis ultra dictum ambitum 4. milliarium, atque doctus quidem, & ingeniosus Judex, qui ad purpuram post modum evectus fuit pro ejus consuetudine, de qua etiam suprà *disc. 71.* cujus causæ votum est regiistratum inter decisiones Rotæ *p. 12. dec. 414.* copiosum, & elaboratum, multisq; auctoritatibus refectum, edidit votum, ut suprà regiistratum *dec. fin p. 15. rec.* in quo etiam verba præcisa testamentorum, & donationum regiistrantur, in gradu verò appellationis deputata fuit sub eodem Clemente Congregatio particularis octo Prælatorum, qui pro majori parte fuerunt in voto pro infirmatione sententiæ, sed non prodiit resolutio, eo quia ad formam commissionis, illa dici non poterat conclusa, peneque dissoluta dicta Congregatione, ob promotionem, ac respectivè mortem aliquorum, visum est Innocentio XI. successori, observari debere ordinem benè regulatum, ut causæ appellationis à Thesaurario cognoscantur in Tribunali Cameræ, cui proindè causa commissa fuit, atque in hoc statu pendet adhuc indecisa, dum hæc sunt sub Prælato.

Ultra igitur prætensiones, & motiva prædictorum de 3 Astallis, & de Mattheiis, super quibus Ego non scripsi; Quatenus pertinet ad controversiam cum Camera super confiscatione, an illa intraret, necne, Tres erant puncti; Primò nempè, in quo consistebat judicii fundamentum, an scilicet sufficienter constaret de dicto præsuppositio crimine læsæ Majestatis, ob quod confiscatio prætendebatur juxta dispositione text. *in l. quisquis, Cod ad leg. Jul. Majestat. & in Auth. bona damnatorum, Cod. de bon. præscript.* dum ex parte Cameralium dabatur solùm quædam copia impressa, sed non authentica sententiæ, cum aliquibus justificationibus, super illius exequutione in persona dicti Marchionis, cum ejus capitis obtruncatione; Secundò, posita sufficienti justificatione delicti patrati in Regno Hungariæ, an locus esset præfatæ confiscationi hujusmodi bonorum existentium in hoc diverso Principatu Status Ecclesiastici, quamvis essent libera, nullique fideicommissi vinculo obnoxia; Et tertiò posito etiam, quod in bonis liberis delinquentis confiscatio intraret, quid dicendum esset stante arctissimo fideicommisso ordinario, non solùm in casu mortis, sed etiam expresè in casu delicti, etiam utriusque læsæ Majestatis divinæ, & humanæ.

Quamvis autem bonus ordo exigeret, ut de primo punc- 4
to esset prius agendum cum in eo consistat judicii fundamentum, quoniam non constituto sufficienter de delicto, inanes remanent labores, super aliorum duorum disputatione; Isteque ordo adhiberetur in causæ defensione præsertim coram dicta Congregatione deputata, dum semper erronem est, assumere in spectiones juris, quoties ex solo facto, quæstio dirimi potest; Nihilominus in hujusmodi adnotationibus, quæ ad publicam utilitatem, pro aliorum casuum decisionibus æternitati dicantur, diversus adhibetur ordo, examinando scilicet prius secundum, & tertium punctum, utpotè magis generales, ac altioris indaginis, de primo autem breviori in fine agitur.

ARTICULUS I.

An intret confiscatio in bonis extra territorium, ut quilibet confiscare possit in suo.

QUatenus itaque pertinet ad secundum punctum super 5
assumpto, quod per ora forensium communiter volitare solet, atque à me quoque, incidenter tamen, & articulo non discusso, insinuatur suprà *hoc eodem tit. disc. 148. nu. 46. & disc. 149. n. 21.* ut etiam advertitur *in d. vot. nu. 11. & seqq.* Communis est traditio illorum, qui scripserunt post Bartolum, qui plenè deducuntur in eodem voto, quos propterea superfluum est transcribere, cùm ibi commodè videri valeant, insequendo traditionem, seu distinctionem ejusdem Bart. *in l. 1. C. de Summa Trinit. n. 50. & 51.* ubi explicando, seu conciliando dicta antiquiorum, super hoc articulo, distinctionem adhibet, quod aut confiscat io à Judice diversi territorii provenit ex illius loci, vel territorii lege particulari, & tunc Judex, vel Dominus alterius territorii non confiscat bona in suo existentia; Aut provenit ex dispositione juris, quod in utroque loco, vel territorio vigeat, & sit commune, & tunc intret; Et per consequens, cùm pro crimine læsæ Majestatis intret confiscatio, ex dispositione juris communis, ut in supra allegatis juribus; Hinc scribentes pro Camera inferebant planum esse, quod huic confiscationi locus esset, ut advertitur *in eodem voto d. nu. 11. & seqq.* ubi recensentur ea, quæ per multos scribentes in Curia, & extra, pro Camera deducebantur, inter quos fuit Pratus, qui responsum desuper editum regiistravit *in 3. tomo sunrum discept. cap. finali*, atque cum hac distinctione pertranseunt omnes cumulativè in eodem Voto, & latè præcæteris prosequitur Bellon. jun. *de jur. accresc. c. 10. q. 3.* & inter quos moderniores Criminalistæ in Magistro agnoscere solent, & meritò doctum Bossium *in praxi tit. de bonorum publicatione n. 62.* qui dictam Theoricam reassumit.

Quia verò per scribentes in contrarium, auctoritates de- 6
super pro consueto vero damnabili pragmaticorum more in confuso cumulabantur, quasi quod tanquam per speciem electionis, vel præsentationis, aut alterius actus Comitialis tota vis esset in numero majori arithmetico Scriptorum, multaque etiam inculcabantur adversus distinctionem Peregrini, & sequacium, in qua ego etiam in sensu veritatis insistebam, ut patet ex relatis in eodem Voto *n. 16. & seqq.* Hinc ad eruendam veritatem, & æquivoca tollenda, adhibebam consuetum stylum, qui ex frequenter insinuatis, mihi videtur sacra anchora, seu saluberrima medicina omnium controversiarum forensium, distinguendi scilicet plures casus, inter se diversos, de quibus agunt DD. ut ita eorum auctoritates congruè applicari valeant, atque evitentur æquivoca.

Distinguendo itaque plures casus; Primus est, proprius, 7
ac præcisus, quem ponit Bart. hujus Theoricæ auctor, & Magister, ubi scilicet agatur de uno, eodem Principatu diviso in Provincias, vel gubernia, in quorum quolibet adsit particularis, ac separata bursa fiscalis, ut ex quadam antiqua consuetudine, praxis docet in hoc Principatu Status Ecclesiastici, quod scilicet, quamvis universus status immedia-

diatus, ideſt non infeudatus, cum feudo verè regali, redolente Principatum abſolutum, ſit unus tantùm Principatus ſub uno Principe, qualis eſt Papa, qui in hac parte temporali unam tantùm perſonam repræſentat, quamvis diverſam ab aliis perſonis ſpiritualibus Papæ, ut Epiſcopi urbis, juxta diſtinctiones *ſub tit. de præemin. diſc. 1. ſub tit. de regular. diſc. 32.* & in relatione Curiæ *diſc. 2. & alibi*, & quamvis in Curia habeat Magiſtratus, & Officiales fiſcales generales, qui fiſcum adminiſtrant, ut (ex. gr.) ſunt Camerarius, & Theſaurarius, ipſumque Tribunal Cameræ, cum Advocato, & Commiſſario Cameræ, ac Ratiocinatoribus;

8 Attamen burſæ, vel exactiones ſunt ſeparatæ, etiam quoad pœnas, & confiſcationes, quæ annectuntur appaltibus, vel Theſaurariis diverſarum Provinciarum, ut docet praxis Theſaurariæ Marchiæ, contradiſtinctæ à Theſaurariis, Umbriæ, Patrimonii Æmiliæ, Status Urbini, Ferrariæ, Bononiæ, Status Avenionen. & Urbis, adeòut frequenter audiantur quæſtiones ſuper pertinentia ejuſdem pœnæ, vel incameerationis inter Theſaurarios, vel fiſcos hujuſmodi diverſarum Provinciarum, quia nempè delictum ſit commiſſum in una Provincia, condemnatio verò ſequatur in Urbe, vel in altera Provincia, ut patet ex caſu, de quo ſuprà in Perufina *diſc. 114.* Atque de iſto caſu propriè agit Bart. ubi ſuprà, dum ponit exemplum in ſententia confiſcationis lata per Præſidem, ſeu Judicem Marchiæ Anconitanæ, an capiat bona delinquentis exiſtentia in Ducatu Romano, & ſic de duabus Provinciis, ejuſdem Pontificii Principatus, ſeu Status Eccleſiaſtici.

Quamvis etenim ſub Gothorum, & Longobardorum, vel reſpectivè Gregorum dominiis, Ducatus Romanus, juxta temporum contingentias eſſet diverſus à Ducatu Spoletano, & à Marchia Anconitana; Attamen de temporibus Bartoli non aderat hæc diſtinctio, ſed ambæ iſtæ Provinciæ, vel partes erant de eodem Statu Eccleſiaſtico, ac propterea iſto caſu Bartolus rectè, ac fundatè loquitur, motus ex diſpoſitione textus *in l. 3. Cod. de bon. vacant. l. 10.*

9 cum quo omnes tranſeunt, quoniam ut benè advertit Alberic. de Roſat. *de ſtatut. p. 3. q. 2. n. 9.* quemadmodum tempore Imperii Romani, de quo præfatus Textus loquitur, diverſæ erant Provinciæ ſub Præſidibus, vel Proconſulibus, quarum quælibet habebat proprium fiſcum diſtinctum, adeòut unus cum altero non connecteret, neque ſe ingeneret in bonis exiſtentibus in proprio territorio, vel in propria Provincia; Nihilominus unum, & idem erat Imperium, ac Territorium, atque unus, & idem erat Imperator, vel Princeps, & per conſequens erat unus, & idem fiſcus habitualis, quamvis ejus exercitium, vel adminiſtratio, ſeu fruitio, ex conceſſione explicita, vel implicita Imperatoris, pertineret ad diverſos Præſides, vel ad diverſas Civitates.

10 Juxta exemplum poſitum quoque ab Alberico de Roſatis, ubi ſuprà, & de quo diſputant antiqui Scriptores ante Bart. relati per eundem Albericum, & per Jo. Andr. *in addit. ad Speculat. p. 3. de accuſat. §. 6. in addit. magn. verſ. Nicolaus de Matterellis, &c.* & Ancharan. *in cap. cum ſecundùm leges de hæretic. n. 6.* quos referunt Barbat. *conſ. 70. nu. 41. lib. 4.* Nell. *de bannit. par. 1. ſecundi tempor. n. 17.* exemplificando ſcilicet in Civitatibus Italiæ, & præſertim Lom-

11 bardiæ, pro illo jure fiſci, aliorumque Regalium, quod diverſis Civitatibus, ex conceſſione Imperatoris in pace Conſtantiæ, competebat juxta regalium hiſtoriam recenſitam, ſuprà in Annot. *ad diſc. 1.*

Ita namque re vera unus eſt fiſcus habitualis, quamvis plures ſint ejuſdem fiſci burſæ, & adminiſtrationes, juxta exemplum ab eodem Alberico, aliiſque Doctoribus tradi ſolitum de uno pupillo habente plura, ac diverſa patrimonia, in diverſis Civitatibus, vel Provinciis, ſub diverſis tutoribus, quoniam licèt adminiſtrationes ſunt inter ſe diſtinctæ, attamen re vera, una eſt perſona pupilli, Unumque eſt patrimonium habituale; Iſtumque caſum propriè percutiunt omnes illi DD. qui ſimpliciter ſequuntur prædictam diſtinctionem Bartoli.

12 Iſtoque caſu, quod agatur de uno, eodemque Principatu, verificatur etiam diſtinctio juris particularis, & juris communis, quamvis iſtud poſterius eſſet quoque particulare; Putà (exemplificando etiam in hoc Principatu Status Eccleſiaſtici,) quod Legatio Bononiæ, Ferrariæ, Æmiliæ, & Status Urbini, ac Provinciæ Marchiæ habebant ſuas Conſtitutiones particulares, quæ non vigent in urbe, vel in aliis Provinciis, adſit verò jus particulare iſtius Principatus, quod dicitur omnibus ejus Provinciis commune, ut ſunt Conſtitutiones Apoſtolicæ editæ ſuper hoc Principatu temporali, ſive ſunt bannimenta generalia Status Eccleſiaſtici, pro iis Provinciis, & Partibus, quæ non ſint exceptuatæ; Quoniam ſi confiſcatio provenit (ex gr.) in Provincia Marchiæ, in vim Conſtitutionis Ægidianæ, vel Carpenſis, vel in Civitate Bononiæ, ex vi Conſtitutionis Juſtinianæ, ſive ex decretis Ducalibus Ferrariæ, vel Urbini, tunc non capiet bona aliarum Provinciarum ejuſdem Status Eccleſiaſtici, ſecus autem ſi in vim alicujus Conſtitutionis Apoſtolicæ, ſive in vim bannimentorum generalium, quæ locum delicti, & condemnationis æquè complectantur, præſcindendo etiam à jure magis communi civili, & Canonico, iſtoque caſu queſtio verè, & propriè non cadit ſuper exiſtentia confiſcationis in genere reſpectu delinquentis, qui in univerſo Principatu reputatur unus, & idem delinquens, & ſervus pœnæ, ac ſi eſſet unum, & idem territorium, ſed cadit inter ipſas diverſas burſas fiſcales, eo quia adminiſtrator, vel utilitarius burſæ fiſcalis, loci patrati delicti, vel condemnationis, prætenderet confiſcare omnia bona, etiam exiſtentia in aliis Provinciis, & territoriis, atque iſto caſu recepta eſt d. propoſitio, quod quilibet 13
confiſcat in ſuo, cùm ſit propriè ille, de quo loquitur Bart. atque loquuntur omnes alii, qui illum ſimpliciter referunt, & ſequuntur, qui ita ſunt intelligendi, & applicandi, ex receptiſſima propoſitione, quod DD. ſunt intelligendi, juxta auctoritates, quas allegat, ex relatis *diſc. 35. de jud.* & alibi.

Alter caſus eſt præcedenti nimium ſimilis (cum modica 14
differentia,) ubi ſcilicet quæſtio antè fit in eodem Principatu, quinimò in eadem Provincia, in qua tunica tantùm ſit burſa fiſcalis ipſius Principis, adſint tamen de conſuetudine, vel privilegio aliæ burſæ fiſcales inferiores, & ſubordinatæ, nempè quia in eodem Principatu, ſeu in eadem unius parte, vel Provincia adſit fiſcus Principis, & adſint Barones, vel Domicelli, qui ex privilegio, vel conſuetudine, habeant quoque in eorum feudo, vel dominio jura fiſci, & confiſcationis, unde propterea intret eadem queſtio, an unus confiſcare valeat in alieno, vel potius quilibet confiſcare debeat in ſuo, & de iſto caſu late agitur per Rotam apud Merlin. *dec. 125. repetit. dec. 449. par. 5. recent.* & de Marin. *reſol. 35. lib. 1.* & cum cujus Rotalis Deciſionis auctoritate; Ego obiter aliud agendo, & non guſtato articulo pertranſi *locis citatis*, ſuper dicta propoſitione, quod quilibet confiſcat in ſuo, unde propterea ſemper, ac in dies magis edocemur, ac monemur, quam magnus error ſit in ſola littera, cæcave fide deferre Doctoribus obiter loquentibus, articulo non diſcuſſo, eoſque in calculo ponere.

Tertius eſt caſus, quando Principatus ſint quidem diſtinCti, adeòut quilibet habeat ſuum fiſcum habitualem, & ge- 15
ner alem, ſed unus Principatus habeat ab alio dependentiam, ut ſunt illi principatus ſæpiùs enunciati *ſub tit. de feudis*, & alibi, qui conſtituuntur ex feudis regalibus, & vere dignitatis, ut (ex gr.) ſunt in Italia feuda Eccleſiæ Romanæ, Regni Neapolitani, & Ducatuum Parmæ, & Placentiæ, & feuda Imperialia Ducatuum Mediolani, Mantuæ, Rhegii, Mutinæ, et Senarum, et alia plura inferioris Sphe-
ræ, atque eſt feudum Inſulæ Meleviranæ, quia eſt membrum Regni Siciliæ citrà, cum ſimilibus, Iſtoque caſu dignoſcitur confuſa varietas opinionum, ut patet ex relatis per Bellon. jun. *d. cap. 10. part. 3.* Atque caſus decidendus videtur cum diſtinctione, an læſio Majeſtatis unius, ſit talis qualitatis, quod influat in præjudicium, ac læſionem Majeſtatis alterius, ut iſto caſu intret opinio affirmativa, ſecus autem ubi id non verificetur, cùm tunc verius ſit oppoſitum, juxta eam obſervantiam, quæ ponderatur infrà *n.* 40. & 41. idque maturè examinare neglectum fuit, utpotè extra caſum quæſtionis, ſolùmque inſinuatur ad eundem effectum, de quo ſuprà in aliis, ſegregandi ſcilicet auctoritates, quæ iſtum caſum percutiant.

Quartus caſus eſt, ubi agatur de diverſis Regnis, vel 16
Principatibus, quæ tamen ex diverſis titulis poſſideantur ab uno, eodemque Principe, cujus unica perſona materialis repræſentet plures diverſas perſonas formales, juxta illam fictionem, de qua in his terminis Regnorum, & Principatuum habetur *tit. de præemin. diſc. 29. & alibi pluries*; Ut (ex gr.) docet praxis, de qua eodem *diſc 29.* in Rege Hiſpaniarum poſſidente ibi enunciata Regna, & Principatus, inter ſe diverſa, cum omnimoda independentia; Et tunc ſi confiſcatio proveniat ab aliquo crimine privato indifferenti, dicendum venit idem, quod infrà in ultimo caſu, ut confiſcatio non cadat, in bonis extra territorium; Si verò proveniat ex iſto crimine læſæ Majeſtatis humanæ, & tunc intra diſtinctio, an ea ſit circa ipſam individuam perſonam materialem Principis, adeòut quoad ipſam omnia Regna, & dominia ita conſtituant unum, & idem corpus, ut iſto caſu intret confiſcatio in univerſa ejus ditione; Ad inſtar eorum, quæ habemus in pluribus Eccleſiis, vel Diœceſibus, æquè principaliter unitis, quod licet ad alios effectus habeantur pro omninò diſtinctis, ac diverſis, ex deductis *ſub tit. de præeminen. diſc. 7. & ſub tit. de benefic. diſc. 15. & alibi pluries*; attamen quoad perſonam Epiſcopi, omnes habentur pro unica; Si verò idem crimen non percutiat directè, & immediatè perſonam Principis, percutiat autem illum ſtatum, ſive illud dominium tantùm pro illius amiſſione, ſeu mutatione, & licèt in hujuſmodi cauſis, nullam, vel modicam partem habere videantur legales propoſitiones, vel auctoritates, cum alia lex politica, vel ratio ſtatus, illas regulet, ex inſinuatis *ſub tit. de dote diſc. 146. & alibi*; Attamen adhuc juridicè dici poſſe videtur idem, quod proximè ſuprà, dum læſi dicitur ipſa Corona, ſive ipſa Monarchia, de cujus ſciſſura, vel deturpatione agitur; Secus autem, ubi idem crimen proveniat, ob offenſionem perſonæ alicujus ſupremi Magiſtratus, ex odio, & cauſa privata, non autem ex cauſa ſtatus, juxta caſum, qui de recenti contigit in homicidio Proregis Regni Sardineæ, cum ſimilibus, cùm tunc de ſtricta juris cenſura, dicendum videatur idem, quod infrà in ultimo caſu; Adhuc tamen ex eadem lege, vel ratione ſtatus de facto ſervari conſuevit contrarium, quaſi quod ita dicatur læſa, vel ſaltem ſpreta eadem Majeſtas ipſius Principis, vel ipſius Coronæ.

17 Quintus eſt caſus, ubi agatur de Regnis, & dominiis tam formaliter, quàm materialiter diviſis, & independentibus, cum proprio, ac diſcreto Principe; Agatur tamen de altera ſpecie confiſcationis minus odibilis, & non pœnalis, ſed hereditariæ, vel ſucceſſoriæ, honorum ſcilicet vacantium, ob defectum legitimi hæredis, juxta quæſtionem diſputatam ſuprà *diſc. 149.* & tunc rectè intrat dicta propoſitio, quod quilibet confiſcat in ſuo, juxta terminos dicti textus *in l. 3. Cod. de bon. vacant. lib. 10.* dum iſto caſu, quæſtio non eſt inter fiſcum, & legitimum, vel teſtamentarium hæredem morientis, ſuper ſubſtantia confiſcationis, & an illa intret, necne, ſed ea ubique intrante, ob defectum hæredis, quæſtio ſolùm eſt inter plures fiſcos de pertinentia, quia nempè ille fiſcus, in cujus territorio vivebat, ac obiit perſona, prætendat gerere figuram, vel perſonam hæredis univerſalis, repræſentantis ipſam perſonam defuncti, quam bona ſequi debent, atque adhiberi ſolet diſtinctio inter bona, quæ circumſcribantur, vel non circumſcribantur loco, ex deductis *d. diſc. 149. hoc eod. tit.* Sed quidquid ſit de iſto caſu, ille extraneus erat à noſtra quæſtione, & per conſequens intrat idem, quod in aliis præcedentibus, quod ſcilicet auctoritates illum percutientes, extraneæ remaneant, atque ſegregari mereantur.

18 Sextus eſt caſus, illius confiſcationis, quæ ex utroque jure civili, & canonico, proveniat ob crimen læſæ Majeſtatis divinæ, ratione hæreſis, vel Apoſtaſiæ à fide; Et tunc pariter intrat idem, quod in caſu proximè præcedenti, quod ſcilicet in Univerſo Orbe Catholico, nulla cadit quæſtio ſuper ſubſtantia confiſcationis omnium bonorum, ubicumque ſita ſint, dum ubique idem delinquens eſt æqualiter criminoſus, atque ubicumque reperiatur abſque diſtinctione principatuum, & territoriorum, eſt pariformiter punibilis, dum quoad Deum, cujus Majeſtas læſa eſt, totus Mundus eſt unus principatus, unumque territorium, unde propterea cadit ſolùm eadem quæſtio pertinentiæ, inter plures fiſcos in eodem territorio, vel principatus exiſtentes, & præſertim inter fiſcum Eccleſiaſticum, & ſæcularem, juxta quæſtionem diſputatam per Fagnan. *in cap. vergente de hæretic. n. 3. & ſeqq. & nu. 16.* ſuper quo locus relinquitur veritati, ſeu obſervantiæ, utpotè extra opportunitatem quæſtionis; Et per conſequens intrat idem, quod ſuprà dictum eſt, ut ſcilicet omnes auctoritates, quæ percutiunt iſtam ſpeciem confiſcationis, ſegregari quoque mereantur, tanquam penitùs extraneæ, diverſamque rationem habentes.

19 Septimus demùm eſt caſus præciſus noſtræ quæſtionis, ubi ſcilicet agatur de confiſcatione ex crimine læſæ Majeſtatis humanæ unius Principis, bona verò ſint in alio principatu diverſo, & independenti, ut in præſenti, quod læſa fuiſſet Majeſtas Regis Hungariæ, naturalis, ſeu originarii Domini delinquentis, bona verò eſſent in Urbe, ejuſque diſtrictu de dominio Papæ.

20 Ad hanc autem diſtinctionem nemo deſcendit ex antiquioribus ſcribentibus poſt Bart. dum omnes proceſſerunt pro conſueto Legiſtarum more, cum dicta theorica, ſeu diſtinctione in genere, non deſcendendo ad hanc ſpeciem; Ad eam verò omnium primus deſcendit Peregrinus *de jure fiſci lib. 5. tit. 2. nu. 138. verſ. ſed hic ſubſiſtendum*; Hic etenim magnus, & profundus Juriſconſultus in omnibus materiis, exceptis beneficialibus, aliiſq; ſpiritualibus (quarum conjunctio cum prophanis, periculis, ac ſingularis eſt profeſſorum Romanæ Curiæ, ex rationibus inſinuatis in relatione Curiæ *diſc. 146.*) ut oſtendunt ejus opera in conſiliis, & in deciſionibus, ac etiam in toc aliis tractatibus, illo præſertim fideicommiſſorum, ex peculiari munere Advocati fiſcalis illius Provinciæ, erat in his materiis fiſcalibus verſatiſſimus, ut docet dictus ejus tractatus *de jure fiſci*, qui apud omnes fiſcales adhibendo illum modum loquendi, qui adhiberi ſolet per Legiſtas, habetur tanquam liber Euangelii, ac propterea eſt miniſter fiſcalis, qui loquitur contra fiſcum, quod eſt nimium claræ veritatis argumentum, ipſeque firmat, quod confiſcatio non intrat in bonis extra territorium, vel principatum, non ſolùm ob defectum juriſdictionis, ſed etiam ex alia magis convincenti ratione, quod ſcilicet extra principatum illius, cujus Majeſtas læſa eſt, ille delinquens eſt homo integer, ſuum habens hęredem, cum aliis motivis, & conſiderationibus apud eum de facili videndis.

Eandem diſtinctionem latiùs reaſſumit ac more fundatiſſimi Doctoris expendit Bellon. jun. *d. cap. 10. q. 3. n. 69. & ſeqq.* & ſequuntur quotquot DD. poſtmodum ſcripſerunt uiq; ad hęc tempora nemine contradicente; Quamvis enim in dicto voto deducatur Modernus Antonell. de Loc. Legal. 21
lib. 3. cap. fin. q. 1. nu. 1. & ſeqq. Nihilominus commendando quidem labores iſtius ſcriptoris, qui in ſua inferiori collectoria Sphera, Reſpublicę quoq; proficuus eſt recenſendus, ut etiam ſunt alii Collectores; Attamen in hoc propoſito recenſeri non meretur inter DD. dum articulum non examinat, ſed collectorio more ita incidenter loquitur, procedendo cum antiquorum traditionibus, atque ad has diſtinctiones non reflectendo, eodem modo, quo dici poteſt de me ipſo ſupra *diſc. 148. n. 46. & 149. n. 21.* quod ſcilicet incidenter aliud agendo, non diſcuſſo particulariter articulo, id inſinuatur, procedendo cum *d. dec. 125.* Merlin. *repetit. dec. 149. par. 5. recent.* quę benè examinata percutit ſecundum caſum ſupra diſtinctum, omninò diverſum.

Præfatam verò Peregrini magiſtralem diſtinctionem, ac theoricam, ultra Bellonum, qui latè, & ex profeſſo illam examinat, & firmat, ſequuntur etiam Alfar. *de offic. fiſcal. glo. 20. n. 119.* Montan. *de Regal. tit. bona contrahent. incert. nupt. n. 16.* Guazin. *de confiſcat. limit. 13 concluſ. 16 n. 13.* ubi etiam amicus meus doctus hujus Curię Advocatus Maſſinius *in addit. q. 43. n. 19.* Bottiglier. *de ſucceſſ. ab inteſt. thęorem. 110. n. 3. verſ. alii tamen*, Noguerol. *allegat. 12. n. 53. & ſeqq.* & alii abſque contradicente, qui more Doctoris, iſtam diſtinctionem, ejuſque rationes, & fundamenta expendat. Undè propterea, loquendo etiam pro abhorrito, parumque commendabili ſtylo merè pragmatico, procedendi cum ſolis auctoritatibus, duę intrant propoſitiones, quę per ora pragmaticorum volitare ſolent; Primò nempè, quod Doctoribus diſtinguentibus magis deferendum eſt, illique majoris recenſentur auctoritatis, quam ſimpliciter, & in abſtracto loquentes, iſtudque eſt aſſumptum veriſſimum à Judicibus pręoculis ſemper habendum; Et ſecundò, quod auctoritates punctuales ſine contradictore, ubi præſertim ſint plures gravium Doctorum, & quod magis eſt, bonis rationibus munitę, haberi debent, tanquam pro caſu legis, ex relatis ſuper utroque aſſumpto *diſc. 35. de judic.* & alibi pluries.

Adverſus hanc diſtinctionem ſcribentes in contrarium prætendebant adeſſe ſpecialem auctoritatem, recenſitam 22
quoque in eodem voto, quæ percutiat caſum præciſum confiſcationis factæ in terris Imperii, ut capiant etiam bona in terris Eccleſiæ, iſtaque eſt doctrina Burtii *in cap poſtulaſti n. 9. de foro competent.* eamque nimium magnificabant, atque magnum apud aliquos plauſum habuiſſe (quoniam ea, quæ ſperamus, & cupimus facilè credimus;) Verùm dicebam, quod iſta doctrina (ut aliqui ex noſtris, pro eorum loquendi uſu dicere ſolent) ad rem noſtram non valet, nec quidem unum obulum; Tum quia, ubi doctrinam pragmatico more attendere velimus ad literam, ſtante quod loquitur de ſententia confiſcationis in terris Imperii, non adaptatur ad rem, quoniam licèt caſus accidentaliter præbeat, quod iſte Rex Hungariæ reperiretur etiam ex electione Imperator eo modo, quo Imperium habere conſueverunt Carolus Magnus, & Ludovicus Pius, qui erant etiam Reges Francorum, ac etiam Duces Bavariæ, & Reges utriuſque Siciliæ, aliique Principes, attamen nil commune habet Imperium cum Regno prædicto, juxta eam-

eamdem distinctionem, de qua *d. disc. 29. de præeminent. disc. 90. de jurisdict. & alibi*.

Tum etiam quia Butr. more repetentis, loquentis in scholis, ad instruendos scholares, atque more Scholasticorum in abstracto examinat eandem theoricam, seu distinctionem Bartol. promiscuè loquendo de utraque læsa Majestate, non reflectit ad notabilem differentiam, inter unam, & alteram speciem, quod una scilicet est universalis in toto Orbe, absque distinctione principatuum, & territoriorum. Altera verò est particularis unius Principis, seu principatus, sed pertransit cum eadem theorica, seu distinctione, quam tamen cum æquivoco, & malè exemplificat diverso modo ab illo, quem, ut supra exemplificavit Bartol. qui re vera loquitur de diversis bursis unius fisci, vel unius principatus, Undè meritò Bellon. & Montan. & tot alii, qui ut supra post Peregrin. scripserunt, illumque sequuntur, nullam de hac auctoritate mentionem, vel rationem habent.

Deducebant quoq; iidem scribentes plures alias auctoritates in idem, nempè Imol. *cons. 35. n. 23. & seqq.* Ubi de confiscatione in Civitate Venetiarum, pro crimine in Marchionatu Ferrarien. Alexandr. *cons. 31. nu. 2. & seqq. lib. 1.* ubi de Mutina, & Bononia, Iternia *tit. quæ sint Regalia num. 45.* cum quo tanquam relatore aliud agendo pertransit obiter, Capyc. Latr. *consult. 131. n. 21. & seqq.* ubi de confiscatione bonorum in Gallia, pro crimine patrato in Insula Siciliæ, Chassan. *ad consuet. Burgund. in rubr. 2.* ubi pariter de diversis principatibus; Et mihi objiciebant proprios locos, de quibus supra nempè *disc. 148. & 160.* ubi de confiscatione bonorum in Urbe pro condemnatione sequuta in Civitate Januen.

Sed pariter istas auctoritates nil ad rem facere dicebam, quoniam in casu Imolæ, juxta facti seriem ab eo enarratam, agitur de prætensione, quam Marchio Ferrariæ deducebat in Senatu Veneto contra reum, qui ad eam Civitatem confugerat, pro traditione personæ in vim capitulationum, principaliter verò inflabat pro confignatione pecuniarum, aliorumque mobilium, ibi existentium, penes eandem personam, quam sequi deberent, dum supponebatur, quod essent bona propria ejusdem Marchionis sibi furto ablata per delinquentem; Et sic erat quæstio privata, de cujus decisione non constat, neque fiscus Venetus hanc prætensionem habebat, undè propterea hæc auctoritas potiùs retorquetur: Alexander *cons. 31.* loquitur de casu supra exemplificato successionis in bonis vacantibus, habente diversam rationem, dum non agebatur de confiscatione odibili, & pœnali, sed de altera favorabili, & successoria, in qua longè diversa ratio viget, ut supra; Et ulteriùs, attentis temporibus Alexandri, quando adhuc non prodierat apud Historicos celebre laudum Caroli Quinti, quod prodiit sub Clemente Septimo, apud DD. subditos Papæ, qualis erat Alexander, pro constanti supponebatur, quod Mutina esset de eodem Statu Ecclesiastico, de quo erat Bononia, ideòque intraret etiam doctrina Bart.

Iternia loquitur de confiscatione, ex crimine hæresis, atque optimè de more, tanquam profundus Doctor ponderat rationem superiùs assignatam, quod scilicet illud est crimen universale in toto Mundo, absque distinctione territoriorum, & principatuum, ideòque delinquens potest ubique puniri in persona; Deinde verò agit de prætensione Regis Galliarum, ex quadam consuetudine, vel lege particulari Regionis, confiscandi bona in ejus dominio existentia homicidarum, ubicumque homicidium commissum esset, & sic extra casum quæstionis, neque Capyc. Lat. istam quæstionem discutit, sed aliud agendo, obiter dictam Iternæ auctoritatem refert; & Cassan. loquitur de pluribus principatibus, vel dominiis in eadem Gallia, & ejusdem Regis.

De me ipso jam dixi, quod obiter, non examinato articulo, loquutus fui, transeundo cum *decis. 125.* Merlini, quæ ut supra percutit casum longè diversum; Et quatenus pertinet ad confiscationem sequutam in Civitate Januæ, per quam Officiales Datariæ prætendebant effecta esse propria quædam officia venalia, possessa per condemnatum: Ultra peculiarem rationem, quod ageretur de officiis ejusdem Datariæ, quæ vacationem ob mortem criminosam prætendebat, tanquam per speciem expirationis concessionis, revera de hoc articulo nullo pacto disputatum fuit, sed solùm de altero fideicommissi, & legitimæ respectivè, ex deductis præsertim supra *disc. 160. num. 1. cum pluribus seqq.*

Cùm etenim de Curiæ stylo enunciato in ejusdem Curiæ relatione *disc. 146.* & alibi, causarum Patroni inci- 23
piant, & prosequantur judicia, deindèque in limine recurrant ad operam Advocatorum, super illis punctis, ad quos eis videatur difficultatem à Judice restringi, ac propterea in informatione facti, ageretur solùm de dicto puncto fideicommissi, & legitimæ respectivè, non advertendo ad hunc articulum, an intraret, nec ne confiscatio; Hinc proindè scripsi super iis, super quibus fui requisitus, atque neque Ego ad id adverti, cum materia tanquam nimium rara, tunc mihi re vera esset nova; Istaque experientia, quam frequenter in meis laboribus agnosco, magis me docuit, sive confirmavit in sensu geniali, parum deferendi DD. auctoritatibus in sola litera, non expendendo, an ex professo, & maturè examinato articulo, vel potiùs incidenter, seu collectorio more loquantur; Ac etiam non ponderando, eorum rationes, & fundamenta, aliasvè facti circumstantias; Et cum altera ponderatione, an essent doctrinæ venales, ad causæ opportunitatem, cum aliis ponderationibus, de quibus *disc. 35. de iudic.* ubi de modo attendendi auctoritates.

Quamplures verò aliæ auctoritates Citramontanorum, & Ultramontanorum, quæ collectorio more deducebantur per scribentes, relatæ etiam *in d. voto n. 12.* vel percutiunt dictum diversum casum, ex causa hæresis, ut præsertim est casus, de quo agit Spada *cons. 27. lib. 1.* vel quod sunt Doctores generaliter loquentes, juxta theoricam, seu distinctionem Bartoli, non reflectendo ad dictam distinctionem, ad quam re vera primus omnium cogitavit Peregr. ubi supra.

Ac propterea, cum deindè per sæculum, & ultra postquam hic Auctor scripsit, alii scribentes etiam graves concorditer hanc sententiam, utpotè benè fundatam sequuti sint, absque eo, quod antiquiores ad id cogitaverint, juxta 24
plures consimiles modernorum distinctiones, & observationes, ad quas antiquiores non cogitarunt, ut præsertim in quæstione, de qua *sub tit. de Credito disc. 31. & sub tit. de Testament. disc. 42 & 43. & tit. de Dote disc. 95. & 96.* cum plerisque aliis similibus; Idcircò examinando punctum per auctoritates, pro non confiscatione, veritas omninò assistere videtur.

Clarius verò, eandem veritatem, huic opinioni in exclusionem confiscationis bonorum extra illum principatum assistare dicebam, ponderatis rationibus. Illa præ- 25
sertim, quod si iste reus, postquam jam inquisitus, & condemnatus erat, in ipso actu, quo ducebatur ad supplicium, amicorum ope, è manibus Justitiæ aufugisset, atque ad Urbem acceissiset, utique hic capite plecti non potuisset, neque alias puniri. Et per consequens non videtur, quomodo ejus bona possent confiscari, dum ipse integer, ac ingenuus homo, in hoc principatu dominii, & possessionis, & commercii capax erat, atque liberam testandi, & disponendi facultatem habebat, cum aliis rationibus latè expensis per Bellon. jun. *ubi supra*.

Advertebam quoque, quod neque verificaretur distinctio Bartoli, super condemnatione, quæ sequatur ex jure 26
communi, vel jure particulari respectivè, dum earum æquivocum est dicere, quod idem jus civile contentum *in d. l. quisquis*, & *in Authent. bona damnatorum*, æquè vigeat in Urbe, & Statu Ecclesiastico, ac in dicto Regno Hungariæ, ex ejusdem Legislatoris auctoritate, eo modo, quo de tempore, quo dictæ leges conditæ fuerunt, ex Imperiali auctoritate vigebant in toto illo Mundo, qui tunc subjacebat Imperio Romano. Id enim pro meo judicio, continet unam ex consuetis nostrorum legulеicis simplicitatibus, dum etiam jus civile Romanorum contentum in Digestis, & in Codice, & quod ad differentiam statutorum, aliarumque legum, & pragmaticorum, merè localium, dicimus commune, re vera est particulare cujuslibet principatus, ex proprii Principis, vel Domini particulari, & discreta auctoritate, non autem ex illa auctoritate antiqui Legislatoris, quæ utrique Principatui, vel Provinciæ communis esset, ut erat de tempore Imperii Romani. Atque in hoc versatur æquivocum.

Ad id autem comprobandum, reassumebam toties insinuatam, & inculcatam historiam legalem, quam tamen semper oportunè, ac utiliter repetere congruit, & de qua plenius, magisque distinctè *sub tit. de servitutibus* 27
disc. 1. & in ejus annotationibus, ubi de pluribus æquivocis Germanorum, à quibus, cum eisdem æquivocis totum mutuabant aliqui ex scribentibus pro Camera. Ex ibi etenim deductis, quorum repetitio omittitur, dum commodè

modè citato loco videri possunt, patet quod leges Romanorum, quæ continentur in corpore juris civilis, nempè, in Digestis, in Codice, in Authenticis, & in Institutionibus, in quolibet principatu, in quo receptæ sint, ac serventur, habent vim legum, non ex auctoritate Justiniani, sed ex implicita, vel explicita ordinatione illius Principis, & ex usu populorum, dum aliqui Principes, vel Populi illas non acceperunt, neque servant, ut præsertim in Italia docet praxis in Civitate Venetiarum, & sic ad instar eorum, quæ habentur *sub tit. de dote disc. 102. cum pluribus seqq. & sub tit. de Credito disc. 116.* de paciscentibus, ut servari cum eis debeat aliqua lex, vel consuetudo, à qua sint exempti, sive juxta ea, quæ habentur *sub tit. de Testam.* & sub altero de Fideicommissis, de ordinante fideicommissum, vel aliam dispositionem relativè ad testamentum alicujus ejus majoris, vel alterius, cum similibus; Quamvis etenim Germani id referant auctoritati Imperiali, non quidem illi Justiniani Imperatoris Constantinopolitani, qui dictas leges compilavit, in prædicta, quam habemus forma, easque ubique servari mandavit, sed alterius Imperatoris Germaniæ, nempè Lotharii; Attamen ut eodem *disc. 1. de servitut.* advertitur, id rectè procedit in illis partibus, quæ præfato Imperio subjacent immediatè, vel saltem mediatè; In illis autem, quæ Imperatorem non recognoscunt, id manifestè fabulæ speciem redolet.

Atque ad id clarius, ac ad evidentiam probandum in individuo *d. l. quisquis ad leg. Jul. Majest. & Authent. bona damnatorum, sive in corpore unde sumitur*; Ponderabam, quod idem Fridericus Imperator, qui occasione pacis Constantiæ, cum Civitatibus Lombardiæ, introduxit usum regalium, juxta historiam recensitam *d. disc. 2. de feudis*, & reassumptam supra *in annotatione ad disc. 1. sive ad hujus tit. de Regalibus subjicam*; Et quæ conventio dedit ansam quæstioni inter antiquiores disputatæ, cum nimia varietate opinionum relatarum per Anchar. & Jo. Andr. & alios, de quibus supra, quas conciliare curavit Bartol. cum superius examinata distinctione, quæ hodie recepta videtur pro lege; Dictus inquam Imperator Fridericus legem, seu Constitutionem particularem edidit in specie super isto crimine læsæ Majestatis humanæ, ut patet *in Extravag. qui sint rebelles* inserta in aliquibus voluminibus Authenticorum, in quibus etiam sunt insertæ leges feudales, aliæque extravagantes similes, præscribendo modum punitionis istius criminis, nulla prædictarum legum civilium habita mentione, quam facere coeperunt postèà Doctores, & præsertim Baldus *in Commentariis ejusdem extravagantis*; Ergo fabulosum est dicere, quod jus contentum *in d. l. quisquis*, & *in auth. bona damnatorum*, dicatur jus omnibus populis, & principatibus commune, perindè ac si esset divinum, vel naturale; Quoniam, ut præmissum est, to- 28
tum prædictum jus civile dicimus commune per modum loquendi, ad differentiam statutorum localium, sive etiam ad differentiam Constitutionum, & Pragmaticarum particularium cujuslibet principatus, ex eo quod dictarum legum usus, esset pluribus Regnis, & principatibus communis, idest, quod in eo convenirent, atque uniformem haberent usum, sed in quolibet ex proprii Principis auctoritate, vel permissione.

Ad evitandum autem fortissimum, ac insolubile argumentum Peregrin. latiùs reassumptum per Bellon. jun. ubi supra, cum quibus aliis communiter pertranseunt, quod sci- 29
licet hodiè non dentur servi pœnæ, ex dispositione textus in *Auth. sed hodie, C. de donat. inter vir. & uxor.* quodque iste reus extra illum principatum esset homo ingenuus, & integer, retinens tam libertatem in persona, quàm etiam capacitatem dominii, & possessionis bonorum, cum eorum libera dispositione: Scribentes pro Camera insistebant super distinctione originaliter tradita per Bald. *in eadem l. 1. Cod. de Summa Trinit. n. 100.* ut scilicet id procedat in illa confiscatione, quæ sequatur per condemnationem fictam, seu contumacialem, contra bannitum, cum tunc intret defectus jurisdictionis, vel juris territorialis, quodque sententia suum territorium non egrediatur, juxta primam rationem Peregrini. Secus autem ubi agatur de condemnatione vera, contra præsentem, contra quem de facto executioni demandata sit per capitis truncationem, seu aliam speciem mortis, cum tunc confiscatio bonorum existentium extra principatum, vel territorium, non proveniat ex ratione jurisdictionis ejus, qui sententiam condemnatoriam protulit, ejusdemque sententiæ vigore, sed in ratione bonorum vacantium, ob incapacitatem Domini, & possessoris, qui ita effectus est servus pœnæ, ubique ob ratione consideratam à Bartolo, & aliis, quod una, & eadem persona individua non potest eodem tempore esse diversæ naturæ, ut sit libera, & serva, ut de prædicta distinctione habetur in eodem *voto n. 14.*

Et hinc plerique inferunt, quod dispositio *d. auth. sed hodiè*, intelligenda veniat in iis damnatis, qui naturaliter 39
non moriuntur, sed adhuc vivunt, ut sunt damnati in metallum, vel deportati in Insulam, sive damnati ad triremes, &c. secus autem ubi agitur de damnatis ad mortem, dum istorum respectu, jura antiqua remanent incorrecta, multas in id allegando auctoritates, quæ habentur etiam relatæ *in d. voto n. 27. & seqq.*

Verùm, & id continet æquivocum, quod aliis de quibus supra, est clarius; Siquidem ista quæstio super dispositione *d. auth. sed hodiè*, & an hodiè verificetur antiqua vera servitus pœnæ, nec ne, procedebat intra limites Romani Imperii; Et nihilominus, etiam intra eos verius est, magisque communiter receptum, ut etiam in damnatis ad mortem, cum subsequuta exequutione, non detur hæc servitus, dum intestabilitas, ubi intrat confiscatio bonorum, provenit potiùs à defectu materiæ, quoniam stante generali confiscatione, nil remanet, de quo restari, & disponere; secus autem extra dictum Imperium, extra quod Romani, illas partes appellabant partes hostium, quo- 31
niam juxta ea, quæ habemus in eisdem legibus in materia servorum, & ingenuorum, sive in materia legis Corneliæ, & posthuminii, passim datur iste concursus libertatis, & servitutis in eadem persona, pro diversitate respectuum, seu locorum, quod scilicet ille, qui revera apud hostes erat in servitute, apud nos habebatur pro libero, & è converso, cum illis tamen fictionibus quæ quandam superstitionem redolebant; Atque etiam hodiè docet notoria praxis inter Christianos, & Turcas, inter quos, utpotè sequaces diversæ fidei, & Religionis, datur usus veræ servitutis, quoniam illi infideles, qui apud nos sunt servi, in Imperio Turcarum sunt ingenui, & liberi, & è converso, nostri qui sunt infidelium servi, apud nos habentur pro ingenuis, & liberis, ut benè in specie id advertit Alberic. de Rosat. *de statut. d. part. 3. q. 2. n. 9.*

Hinc meritò dicta confideratio Bartol. in specie reprobatur, & quodammodo irrideatur apud Paul. de Castr. *cons. 319. n. 4. lib. 1.* quem sequuntur alii plenè reassumpti per Bellon. jun. ubi supra, quoniam concursus incompatibilis diversarum personarum, vel qualitatum, intelligitur eodem respectu, sive ad eumdem effectum, & in eodem loco respectivè, ut passim videmus in casibus, de quibus *sub tit. de Dote, disc. 102. cum seqq. & præsertim 106. & in decisionibus ibi relatis*, quod eadem persona in uno loco, ac respectu bonorum in eo existentium, esset testabilis, & in altero est intestabilis; Atque de facto etiam docet praxis in Religiosis professis, qui in partibus Catholicorum assimilantur servis, eorumque jure censentur, ideòque sunt omninò intestabiles, & incapaces dominii, & possessionis, ex deductis *sub tit. de test. disc. 9. & 35. & seq.* & tamen si apostatentur, atque transeant ad partes hæreticorum, vel infidelium, sive schismaticorum, apud eos habentur, tanquam liberi, & testabiles, tanquam in Orbe, vel in Imperio.

Hic autem hodiè est generaliter casus in singulis quibusq; Principatus diversis, ac independentibus, quoniam cum theoricè, & practicè receptissimum, atque absolutum sit, 32
quod quilibet Princeps supremus dicitur Imperator, & Monarcha in suo Principatu, ibiq; tanta sit ejus potestas, quanta erat illa Imperatoris in Imperio Romano; Hinc proindè sequitur, quod tot sunt Imperia, vel tot sunt mundi inter se diversi, quot sunt Principatus; Et per consequès non datur verificatio distinctionis Bartoli super jure communi.

Deducebant iidem scribentes pro Camera, ad evitandum hoc verè insolubile argumentum, quod resultat à di- 33
versitate Principatuum, tres, pro meo judicio, claras levitates, quas mirandum videtur, quod judiciosus, ac nimium perspicacis ingenii Judex primæ instantiæ deduxerit in præfato voto *in n. 33. ad 38.* Primò nempè quod Papa, & Imperator sunt inter se confœderati; Secundò, quod hoc Regnum Hungariæ dicatur de juribus Beati Petri, & Ecclesiæ Romanæ, ut potè ab ea receptum à S. Stephano, qui ut ejus S. Legenda testatur, Regium, & Christianum nomen invexit; Et tertiò, quod cum illud crimen læsæ majestatis proprii Regis complicaret confœderationem cum Imperatore, seu Tyranno Turcarum, ita adesse diceretur alterum crimen læsæ majestatis divinæ, quod indubitanter ex jam admissis supra, est ubique punibile, ideòque complectitur omnia bona ubicumque existentia.

Super

Super istis motivis dicebam (etiam in sensu veritatis) quod essent levia, discursu indigna, illa etenim singulariter examinando; Quatenus pertinet ad primum motivum confœderationis, duas dabam responliones; Primò nempè, quòd Imperium nil commune habet cum Regno
34 Hungariæ, undè propterea acta Concilii Tridentini docent, quod Ferdinandus Primus Caroli V. germanus frater, & hodierni Imperatoris atavus, diversos ad Concilium misit Oratores, alios scilicet nomine Imperii, & tanquam Imperator, & alios tanquam Rex Hungariæ, cum diversis locis, & tractatibus, undè propterea inter hunc Oratorem Regis Hungariæ, & Oratorem Regni Lusitaniæ, habitæ fuerant controversiæ præcedentiæ, de quibus apud Card. Pallavicin. *in histor. Concil. tom. 2. lib. 15. cap. 20. & 21.* Ideòque posita etiam confœderatione cum Imperatore, nihil ad rem.

Et secundò, quoniam, ut sæpiùs advertitur, præsertim *subtit. de præeminen. disc. 1. & in miscellan. Eccles. disc. 1. & in relat. Curiæ disc. 2. & alibi*; in Papa plures ac discretæ personæ materiales considerantur, & præsertim duę in ratione magis publica; Una scilicet Papæ, ideſt Episcopi Ecclesiæ universalis, & Vicarii Christi, & altera Principis temporalis Status Ecclesiastici, tam mediati, quàm immediati in Italia, & in Gallia, ideòque duplicem habet fiscum, unum scilicet Pontificium, ad quem pertinent spolia Clericorum, decimæ papales, emolumenta Datariæ, & Cancellariæ Apostolicæ, aliaque jura pertinentia ad Pontificatum seu ad Principatum spiritualem, inter quæ juxta unam opinionem supra recensitam, pertinent etiam confiscationes, quæ ubique Ecorum fiant de bonis hæreticorum, seu aliàs ex causa criminis læsæ majestatis divinæ, ubi contraria consuetudo aliud non suadeat; Et alterum fiscum laicalem in spectantibus ad dictum Principatum temporalem.

35 Illa itaque consideratio, quę generaliter supponenda est, & essedebet inter Papam, & omnes Reges, ac Principes Catholicos, magis verò, ac peculiariter cum Imperatore, ob juramentum, quod ipse præstat, quando recipit à Papa coronam, vel confirmationem suæ electionis, respicit primam personam Papæ uti Papæ, pro conservatione, defensione, & propagatione Catholicæ fidei, & Ecclesiæ Romanæ adversus infideles, & hæreticos, aut schismaticos, aliosque ejusdem Ecclesiæ, & Sedis Apostolicę infensos, juxta illam speciem confœderationis, & defensionis, quę legitur inter Imperatorem Henricum Primum, cognomento Pium, quem Ecclesia in Catalogo Sanctorum describitur habet adversus Græcos, in Apulia molestias inferentes Benedicto, cum similibus; Et quę confœderatio, ut præmissum est, præsupponenda quoque venit, atque adesse debet inter Papam, & omnes alios Principes Catholicos; Verùm id nil commune habet, cum cujuslibet istorum Principatibus, & finibus temporalibus, quorum respectu, ex præmissis, tot sunt mundi diversi, quot sunt Principatus; Neque ex illa generica, & remota confœderatione, quę inesse dicitur in amicitia inter Principes, resultare dicitur communio, vel confusio principatuum, sive quod ille, qui ledit majestatem unius, efficiatur quoque reus majestatis alterius.

In ea etenim quæstione, an amicus inimici Domini, ipsum Dominum offendat, atque ob id felloniam, seu rebellionem contrahat; Et è converso, an idem effectus sequatur ob inimicitiam, seu offensionem illius, qui sit amicus, & confœderatus Domini, procedit in feudatariis, ob formam juramenti fidelitatis, quando tamen amicitia, vel confœderatio influit ad conservationem principatus ipsius Domini, ex iis, quę obiter insinuantur supra *disc. 118. & tit. de feud. disc. 58.* sive generaliter, respectu quorumcumque subditorum, in illa confœderatione omnimoda, quæ per speciem unionis, vel societatis, fiat inter plures Respublicas, vel Civitates, quę ita collegiativo quodam more, tanquam tot membra, æqualiter concurrant ad efformandum unum corpus politicum, sive unum principatum, cujus unus, & idem sit fiscus habitualis, diviso solùm exercitio, seu commoditate, juxta insinuatum exemplum, quo Jurisę uti solent, confœderationis Civitatum Lombardię adversus dictum Imperatorem Fridericum pro conservatione pacis Constantię, ex insinuatis *d. disc. 2. de feud.* ac etiam supra *hoc tit. disc. 51. & in annotat. ad disc. 1.* Atque nostris temporibus docet praxis in Civitatibus, vel Provinciis confœderatis Hollandię, sive in Civitatibus, & Provinciis, vulgò Cantoni, constituentibus unam Rempublicam, cum similibus; Ac propterea, cùm ista confiscatio prętenderetur per fiscum sęcularem principatus temporalis, in quo Papa non consideratur, tanquam Papa, sed tanquam Princeps temporalis, non videtur ad quod propositum ista confœderatio remaneat considerabilis.

Quo verò ad alterum fundamentum, quod Regnum 36
Hungariæ sit de juribus Sancti Petri, & Sedis Apostolicæ, à qua Sanctus Stephanus primus Rex Christianus titulum regium accepit, seque, & regnum Sanctæ Sedi submisit; Advertebam, quod inanis videbatur labor leguleicus aliquorum ex dictis scribentibus pro Camera, qui curarunt id expiscari à quibusdam ultramontanis Scriptoribus, relatis etiam *in toto n. 35.* dum id legitur in Breviario Romano in lectionibus, in die commemorationis ejusdem Sancti, ideòque magis authenticum testimonium desiderari non poterat.

Dicebam tamen, quod ista est quædam dependentia, quam omnia Regna habere debent à Summo Pontifice, tanquam Christi Vicario, juxta illam Pontificis potestatem habitualem in toto Orbe, de qua *in Relatione Curiæ disc. 2.* magis particulariter agnita per illos, qui Regnum, vel Principatum assequuti sunt ex concessione Sedis Apostolicæ, & Papæ uti Papæ, & Christi Vicarii, ex motivo fidei, & Religionis, ad reprimendos infideles, vel hæreticos, aut schismaticos, juxta tot concessiones, & recognitiones respectivè, quæ leguntur in annalibus, & historiis Ecclesiasticis, & quarum aliquæ referuntur *d. disc. 2. in Relatione Curiæ*; sed quoties non est formalis recognitio in feudum per omnes successores continuata, atque per tot sæcula intermissa, ut est illa Regni Neapolitani; tunc nullatenus inferri potest, quod tale Regnum dici valeat membrum status temporalis immediati, vel mediati, ad hunc effectum confiscationis, quo prætendatur, non in ratione pontificia, sed in ratione Principatus merè temporalis, ut supra, potissimè quia Stephanus non obtinuit à Papa Regni dominium, quod jam cum inferiori titulo obtinuerat, sed titulum, & nomen regium.

Ponderabam quoque in idem, ea, quæ apud Chronistas habentur de gestis sub Pontificatu Pauli Quarti, circa receptionem juramenti, & obedientiæ à Ferdinando Primo Imperatore electo per celebrem dimissionem Imperii, aliorumque Regnorum, factam per Carolum V. ejus germanum fratrem, quod scilicet, cum Ferdinandus potiùs ad effugiendum odium, & inimicitiam Principum, & Civitatum protestantium Germaniæ, quàm ex defectu suæ magnæ pietatis, & religionis, aliquam haberet repugnantiam præstandi juramentum, & obedientiam in forma consueta, idcircò cogitatum fuit, an hujusmodi actus ab eodem Ferdinando gerendus esset, tanquam à Rege Hungariæ, ratione dictæ subjectionis Sancti Stephani, Atque ex utraque parte, Pontificis, & Imperatoris, agnitum fuit, quod id contineret quandam impropriationem, ideòque practicatum non fuit; sed quidquid sit de hoc, atq; integrum locum veritati desuper reliquendo, firmum remanet, quod ista est subjectio Papæ uti Papæ, ratione pontificiæ dignitatis, non autem ratione principatus temporalis Status Ecclesiastici, ut etiam legitur de Regnis Angliæ, & Lusitaniæ, aliisque similibus; Atque hinc patet, quàm magnæ sint simplicitates eorum, qui puro leguleico pragmatico more, auctoritates attendunt in sola litera, non reflectendo ad debitas distinctiones, ideòque omnia involvunt, atque mundum replent confusionibus.

Demùm quoad tertium motivum confœderationis cum hostibus fidei, tres dabam responsiones; Prima scilicet in 37
facto ex defectu probationis, cum de hoc nulla daretur justificatio ex deductis infra in ultimo puncto.

Secundò, quia hæresis speciem redolet illa confœderatio, vel amicitia infidelium, ob quam opes, & auxilium eis præstentur cum militibus, vel cum navibus, sive cum pecuniis, & victualibus, armis, & instrumentis bellicis, & aliis, ut ita infideles potentiores efficiantur adversus fideles, eosque opprimere valeant; secus autem (sicuti in præsenti) intendant Barones, & Magnates alicujus principatus, se subtrahere à dominio, & ab obedientia proprii principis, atque vindicare libertatem, seu altum dominium, ac se efficere supremos, ex hoc solo fine dominii temporalis, absque aliqua alteratione, vel præjudicio fidei, & Religionis; Sed quia timent majorem potentiam proprii principis, cui cum eorum solis juribus resistere non possint, confugiant ad protectionem alterius principis magis potentis, pro defensione, ac protectione sine alteratione aliqua religionis, juxta illas confœderationes, quas Judas, & Jonata Machabæi fecerunt cum Gentilibus Romanis, ut tueri possent excussionem à jugo servitutis Græcorum, cum similibus; Atque docet hodierna praxis plurium Catholicorum Principum, & Catholicarum Republicarum, quod curant obtinere, & conservare amicitiam hujus Imperii Turcarum; Quinimò respectivè, aliquod tributum ei solvunt, tanquam Principi magnæ potentiæ temporalis, tam ad evitandam ejus oppressionem, quàm etiam ad protectionem, & defensionem adversus alios, qui eos opprimere vellent; Et hic est casus.

38 Et tertiò clarius, quoniam si confiscatio prætendebatur ex diverso crimine læsæ majestatis Divinæ, ita duplex manifestus error dignoscebatur, nullo modo in ipsamet Curia, in faciem Papæ, & Sacræ Congregationis universalis Inquisitionis præsupponendus; Primò nempè, quod confiscatio fieret vigore sententiæ laicalis Consilii status Imperialis, & sic Judicis laici, qui est omninò incompetens in causis fidei; Et secundò, quòd confiscatio fieret per Thesaurarium Judicem primæ instantiæ, potiùs sæcularem, quàm puré Ecclesiasticum, & in causis prophanis ad Cameram, seu fiscum spectantibus, vel etiam in illis, quæ spectant ad fiscum Ecclesiasticum, sed ex causa prophana, ut sunt spolia Clericorum, & similia; secus autem in causis fidei, quarum cognitionem, & competentiam privativam habet dicta Sacra Congreg. Universalis, ex deductis *disc. 14. in Relatione Curiæ*, adeòut sint incompetentes etiam illi Judices, & Magistratus, qui sine meré spirituales, & Ecclesiastici, ut sunt Tribunalia, Rotæ, & Vicarii Urbis, ac etiam ipsæmet aliæ Sac. Congregationes Cardinalitiæ.

Ex his omnibus itaque, etiam reflectendo ad solam ve-
39 ritatem, concludendo, firmum, & constans remanere videtur, quod dicta propositio, quæ per ora vulgi tam legalis, quàm non legalis volitat, quod quilibet confiscat in suo, est vera in suis respectivè casibus, superius distinctis, non autem in isto, quodque ista est erronea opinatio, seu traditio vulgi, non distinguentis casus, & circumstantias, ad instar plurium aliorum consimilium vulgarium traditionum, & opinionum, quæ ad trutinam deductæ, nullum penitus habent fundamentum, ut præsertim est illa communis opinatio, quæ ubique per fiscales, sive per publicanos, & gabellarios habetur de gabella solvenda pro cadaveribus, ut advertitur *hoc tit. disc. 166.*

Atque hinc manat alter error præsupposito observan-
40 tiæ, quoniam stante dicta traditione, seu opinatione vulgi, ac etiam stante, quod hujusmodi casus sunt minimum rari in praxi, quando illi contingunt; Hinc proindè fiscales, huic traditioni innixi, id attentare solent, & quandoque de facto assequuntur, quando boni defensores non inveniantur, eodem modo, quo ubique, ac in dies faciunt publicani, ac Dohanerii, & gabellarii, quamvis illicitè agant, ut habetur *in d. alio voto impresso p. 12. rec. dec. 414. & supr. disc. 71.*

Ex deductis autem apud Spadam *dict. conf. 27. lib. 1.* in quo Camerales magnum constituebant fundamentum) ad aliquam observantiam inferri non potest ex pluribus; Primò nempè, quoniam in eo casu agitur quoque de crimine læsæ majestatis divinæ, pro quo, firmum est intrare confiscationem ubique; Secundò quia est auctoritas Advocati fiscalis scribentis pro Camera ad causæ opportunitatem, eodem modo, quo in ista causa faciebant scribentes pro eadem camera, ideòque est auctoritas suspecta, non docto de decisione, *ut in disc. 35. de judiciis nu. 76.* & alibi pluries. Tertiò quia, ubi etiam de decisione doceretur, adhuc esset casus unicus, qui non facit solitum; Et quartò fortius, quoniam ille erat casus diversus, in quo non disputabatur inter fiscum & hæredes delinquentes, super bonis stabilibus, quæ loco circumscribantur, undè propterea intraret præsens quæstio (ad quam ne quidem cogitatum fuit) sed erat quæstio inter duos fiscos super pertinentia potiùs, quàm super existentia, vel substantia confiscationis, quæ non erat in controversia; Cùmque tunc adhuc decisus non esset articulus, an loca montium circumscribantur loco, vel potius tanquam jura incorporalia, haberent speciem nominum debitorum, ut sequerentur personam; Idcircò juxtà hanc secundam partem prætendebatur per fiscum Regis Galliæ, quod sequerentur personam; Idemque erat casus, qui in Curia circumfertur sub eodem Paulo IV. & circa eadem tempora (etiam per traditionem, absque eo, quod constet de sententia) in locis montium, & juribus, quæ in Urbe possidebat alter Gallus Marescialius Conginus.

E converso historiæ, in tot motibus Italiæ, aliarumque provinciarum, docent contrarium, & præsertim in tot notoriis motibus rebellionum, & factionum cum proscriptionibus bonorum, in antiquis Republicis, Januensi, Florentina, Senensi, Pisana, &c. quod rebelles se confovebant in Statu Ecclesiastico, in quo bona habebant, & in aliis principatibus adjacentibus, absque eo quod id unquam practicatum legatur; Quinimò in casu fortiori Baronum Statur Ecclesiastici possidentium feuda, & bona in Regno Neapelitano, qui Papæ rebelles in eo Regno se conferebant; Et è converso Barones Regni in Urbe, & Statu Ecclesiastico; Et tamen isto casu aliqua cadit major dubitandi ratio, juxtà tertium casum supra distinctum.

Prout omnium sensatorum, & politicorum judicio, pru- 41
dens consilium reputatur id, quod in praxi frequenter servatum habetur, ut nobiles, & magnates, vel divites unius principatus, bona acquirere curent in aliis principatibus, ad hoc, ut hujusmodi infortunlis contingentibus, habeant ubi se confovere valeant, quod utique ita practicabile non esset, undè prosequutio proprii principis quandoque injusta, causaret omnimodam denudationem bonorum per totum mundum, quodque persona in aliis principatibus esset tuta, & impunibilis, & tamen quod pati deberet confiscationem bonorum, quo nil absurdius.

Quare id, quod ex omnium sensatorum judicio reputatur prudens consilium habendi bona sparsa in diversis principatibus, ita remaneret consilium imprudens, & perniciosum, præsertim verò in Baronibus Romanis, in quibus, juxta hodiernum rerum statum, cessatis jam Dei gratia, antiquis factionariis divisionibus Gulforum, & Gibellinorum, utpotè in principatu electivo, & pacifico, non de facili datur casus hujus criminis rebellionis formalis, ac læsæ majestatis veræ, quæ per Doctores dicitur in primo capite, quoniam cùm eorum plerique, feuda aliaque bona possideant in diversis aliis principatibus adjacentibus, ita de facili, (quod Deus avertat) dari posset casus, quod contingente aliquo bello in eo principatu inter duos de ejus pertinentia contendentes, ipsique sequentibus illas partes, quas ratio exigat, cùm sinistro fortunæ eventu, undè propterea ab altera parte victrice rebelles declarentur, & tanquam tales, eorum feuda, & bona confiscarentur, & pluries in Italia contigisse testantur historiæ, ita possent etiam spoliari Castris, & bonis, quæ possident in Urbe, & Statu Ecclesiastico, & in aliis principatibus; Idemque in Januensibus, & aliis industribus nationibus, quæ coguntur habere feuda, & bona allodialia in diversis regionibus, & principatibus, quoniam aliquam contingentiam, de quo supra in uno principatu, remanerent omninò denudati, quod utique repugnat usui communi, cuidam humano discursui, ac etiam libertati commercii, adeòut istud assumptum videatur in Republica perniciosum, & præjudiciale; Ideòque consulendum veniret dictis Baronibus Romanis, nimium divitibus in hoc principatu, ut omninò se spoliarent feudis, & bonis, quæ possident in illis principatibus, in quibus periculum hujusmodi contingentiarum subesse posset, multæque aliæ resultarent inconvenientiæ, & absurda contraria rationi naturali, ac etiam legis dispositioni, & intentioni.

De secundo Articulo.

An posito quod intraret confiscatio in bonis liberis delinquentis, illa intrare possit in bonis subjectis fideicommisso.

STantibus jam firmatis in articulo præcedenti, ut etiam in bonis liberis ipsius Marchionis delinquentis, existentibus in hoc principatu, non intraret confiscatio, inanis utique labor videtur agere de hoc secundo; Verùm ubi in antecedenti aliqua subesset ratio dubitandi (quod revera non creditur;) Adhuc tamen eandem sententiam, & votum respectivè agnoscunt certum, hodièque extra controversiam receptum est, ut in bonis fideicommisso subjectis, non intret confiscatio, etiam ex
his majoribus criminibus utriusque læsæ majestatis divi- 42
næ, & humanæ, quamvis ad speciem deducta non essent, multò verò magis, ubi specialis, ac individua dispositio desuper adest, ex relatis suprà *disc. 160. & in aliis*, ultra quos ibi relatos plura cumulant Vermiglioli *cons. 51. & 57.* Spada *cons. 32. 46. & 57. lib. 1.* latè Royas *de incompatibilit. p. 3. cap. 2. n. 8. & seqq.* apud quos, & alios id firmatur etiam respectu bonorum existentium in ipsomet principatu ejus, cujus majestas læsa fuit.

Clarius verò, ac extra omnem difficultatem in fideicommisso extranei, quod per delictum, & mortem posses-

foris apertum sit ad favorem alterius substituti, etiam extranei, qui non sit de liberis, & descendentibus ipsius delinquentis, dum in eis intrare non potest illa incapacitas, quæ respectu filiorum, & descendentium resultat ab eadem *l. quisquis, C. ad l. Jul. majest.* de qua *d. disc. 160. hoc tod. tit.* quidquid enim sit de ista incapacitate, cessat hæc difficultas in radice, ubi substitutus est extraneus.

Non negabantur hęc per scribentes pro Cantera, & admittuntur in voto, sed insistebatur in eo, quod Castrum jurisdictionale Nemi, ac etiam Casalia, aliave bona existentia extra ambitum quatuor millium Urbis ad præscriptum Constitutionum Apostolicarum, essent prohibita transferri, inferentes, qualis erat dictus Marchio Frangipanius Croatia, ac etiam isti Frangipani, & Flisci, unde propterea sine Apostolica licentia non poterat super eis ipsorum favore ordinarii per Cardinalem istud fideicommissum; Cùmque licentia desuper concessa contineret expressam præservationem confiscationum, etiam ex causa de futuro, Hinc inferebant, quod fideicommisso non obstante de consensu ipsius ordinatoris adjecta fuisset ista lex, sive conditio, subjacerent bona confiscationi, totum fundamen-
43 tum constituendo ex auctoritatibus Hispanorum, loquentium de illis Majoratibus, nempe Molinæ *de primogen. lib. 2 cap. 12. n. 56. & seqq. & lib. 4 cap. fin. n. 63.* Gomez *ad l. 4. Tauri num. 61. vers. pulchrum*, Lopez *lib. 6. verb. quæ non potuisse queſi. 2. tit. 11. p. 6.* Miersz *de mejorat. p. 4. q. 23.* Sanchez *ad præcept. decalog. lib. 2. cap. 18. num. 41. & seqq.* Molin. Jesuita *de justit. & jur. tom. 3. disp. 657. n. 2. & disp. 582. n. 1.* Castropalao *oper. moral. tom. 1. tract. 4. disp. 4 punct. 5. numer. 12.* Guttier. *lib. 2. pract. q. 66.* Angel. *de meliorat. ad l. 11. glos. 2. à num. 7. ad 13.* Royas *de incompatib. p. 10. num. 3. 2. a. n. 14.*
44 atque ex hoc motivo, Judex protulit sententiam pro Camera super confiscatione scilicet prædictorum bonorum prohibitorum, pro quibus necessaria erat licentia Apostolica ultra ambitum quatuor milliarium, non autem pro aliis infrà eundem ambitum.

Verùm, retento eodem sensu veritatis resolutio non placuit, eaque parum probabilis, atque revocatione digna visa est, ex fallacia d. motivi in applicatione; Siquidem auctoritates loquuntur in majoratibus Hispaniarum, ex illis legibus, & stylis particularibus, ex quibus non benè infertur ad determinationem causarum in Italia, ubi vivimus cum regulis juris communis, ut etiam advertitur *tit. de fideicomm. disc. 7.* & in aliis.

Ad id autem probandum, reassumendo (ut decet) materiam per ejus principia; Advertebam, quod in Hispania non habetur usus illorum feudorum, quæ juxtà leges, vel
45 consuetudines feudales regulanda sunt, & quorum usum habemus in Italia, & in Germania, juxtà illas diversas species, de quibus pluries in sua sede *sub tit. de feud.* Sed etiam illa publica, baronalia, & magnatitia dominia, quæ per illos nobiles, & divites titulatos, & Barones, etiam magnæ potentiæ obtinentur, Civitatum, Oppidorum, & Villarum, ac etiam jurium regalium, quinimò etiam spiritualium, ex concessionibus Apostolicis scilicet participandi de decimis spiritualibus, ut in fede *sub tit. de decimis*, etiam cum titulis, & dignitatibus Ducum, Marchionum, & Comitum, non autem Principum (cum iste sit titulus singularis filiis primogeniti Regis, qui futurus est Regnorum successor) obtinentur in natura allodii sub legibus illorum majoratuum, quorum mentio pluries habetur *d. tit. de fideicomm. præsertim disc. 1. 7. 13. 16. & 170. & alibi.*

Isti verò majoratus sunt de duplici specie; Una scilicet qualificatorum, qualia sunt præmissa redolentia barona-
46 lem, seu magnatitiam qualitatem, ad instar nostrorum feudorum, cùm titulis, & dignitatibus, aliisque præeminentiis, ex concessionibus, & privilegiis Regis, & qui faciunt ibi illam figuram, quàm apud nos faciunt feuda nobilia dignitatis veræ, vel abusivæ in forma individua juris Francorum; Et altera majoratuum simplicium, seu non qualificatorum, quales sunt illi, qui sine privilegio regio, ex sola privata dispositione domini, & possessoris bonorum indifferentium, ac juris privati eriguntur, eodem modo, quo in Italia primogenituras, & majoratus ordinamus, ut etiam advertitur *d. tit. de fideicomm. disc. 201. & seqq.* Cùm itaque illa bona, tam publica, quàm privata, quæ hujusmodi majoratibus obnoxia sunt, strictiorem habeant alienandi prohibitionem, quam habeant illa subjecta
47 nostris fideicommissis, & majoratibus, imò magis, quàm ipsamet feuda, ex iis, quæ habentur *tit. de feud. disc. 49. d. disc. 7. de fideicom.* & alibi pluries, præsertim *disc. 77. & seqq. tod. tit. de fidei.* occasione agendi de transactione facta per gravatum, an præjudicet successoribus vocatis, ac etiam *disc. 145. de Dote*, occasione agendi de dispositione *Auth. res quæ*, & alibi pluries; Ac propterea eo minus, juxtà antiquas leges, & stylos, qui etiam hodiè in viridi observantia respectivè existunt, ut infrà, ob possessorum crimina etiam majora utriusque læsæ majestatis divinæ, & humanæ, non subjacebant confiscationibus; Hinc proinde, il- 48
li præsertim magnates primi ordinis, qui de sanguine regio essent, atque jus in aliquibus ex illis Regnis, vel Provinciis habere prætendunt, ipsamque prætensionem cum protestationibus, & supplicibus libellis, aliisque actibus vivam conservant, de facili contra Regem caput erigebant, dum ita cessabat ille timor confiscationis omnium bonorum, & honorum, qui magis coercere solet ab isto crimine perduellionis, seu læsæ majestatis humanæ, quod magnatibus, & potentibus magis connaturale, ubique esse solet, tanquam effectus spirituum elatorum.

Quare, ut huic malo occurreretur, occasione illorum motuum Baronum, & Magnatum Coronæ Castellæ, & Legionis, de qua *dict. disc. 29. de præemin.* qui adversus dominationem Caroli V. & Joanne ejus matris sequuti fuerunt; & in quorum compositione tantò felix, & celeber fuit Adrianus Sextus ejusdem Caroli magister in statu Cardinalitio, quanto infelix fuit in regimine summi Pontificatus: ad hanc licentiam in futurum reprimendam, seu coercendam, edita fuit pragmatica per extensum registrata apud Molin. *de primogen. loco supra cit.* per quam statuitur, ut hujusmodi majoratibus non obstantibus, ex prædictis criminibus utriusque majestatis divinę, & humanæ, & ex quibusdam aliis delictis ibi expressis, bona quæ subjacerent majoratibus qualificatis, cum regia scilicet auctoritate erectis, confiscationi subjacerent; Atque exindè stylus in dicta Corona Castellæ, & Legionis inolevit, forsan ad aliam Coronam Aragoniæ extensus, quod in regiis privilegiis, & concessionibus, quæ in futurum in novis erectionibus conceduntur ad formam ejusdem pragmaticæ, id adjiciatur pro lege, & conditione dispositiva, ut scilicet ea bona in casu præmissorum criminum, confiscationi subjacere deberent, ipsoque jure confiscata intelligerentur.

Rationem hujus novæ legis assignant supra allegati, 49
alii Hispani auctores, ob quam contra juris dispositionem, ille majoratus possessor, qui successoribus independentibus per expressam alienationem, vel dispositionem præjudicare non potest, ita per delictum præjudicet, quodque innocens successor luat pœnas ex crimine prædecessoris, quem in auctorem non agnoscit; Quod scilicet, id provenire dicitur ex voluntate ipsius primi domini, & ordinatoris majoratus, qui per quandam implicitam donationem, ex tunc sub ista conditione criminis per aliquem successorem patrandi, ea bona Regi, vel ejus fisco donare voluit ex quadam donatione causativa, seu correspectiva ad concessionem dignitatum, & honorum, aliarumque præeminentiarum, exindè resultantium; Ad instar illius implicitæ donationis, quæ inesse dicitur, quando quis rem suam liberam, & allodialem ab alio recognoscit in feudum, ad effectum obtinendi dignitatem, vel jurisdictionem, aut protectionem, juxta casus, de quibus *sub tit. de feud. disc. 54. & 56. & 63.* & in aliis.

Hinc ipsimet Doctores Hispani superiùs recensiti, 50
qui dictam propositionem super confiscatione firmant, benè advertunt, ut id solùm procedat in dictis majoratibus qualificatis, in quibus urgeat præfata ratio correspectivæ concessionis Regiæ, habentis in ventre istam legem, seu conditionem, sub qua quidam quasi contractus inter Regem concedentem, & inter erectorem concessionarium initus videtur; Secus autem ubi agatur de simplicibus, & non qualificatis majoratibus, qui sine hoc regio privilegio, ex sola privata dispositione domini bonorum ordinetur, juxtà nostros majoratus, & primogenituras Italiæ; sive quod si regium privilegium accedat, illud sit ad alium finem, seu effectum, tollendi scilicet illarum legum obstaculum, & præsertim *l. 27. tauri* super prohibitione, quam parentes habent servandi inter liberos notabilem inæqualitatem, atque (ut Hispani dicent) inter eos meliorandi, adeòut sit privilegium habilitativum personæ inhabilis, tollendo solùm obstaculum, quod aliàs super potestate habebatur, absque eo, quod Rex det aliquid de suo.

Hinc, ut præ cæteris supra recensitis, benè præsertim 51
advertit Sanchez *ad præcept. decalog. loc. cit.* Quatuor ibi con-

constituuntur majoratuum species; Primò eorum, qui sunt verè, ac directè Regii, consistentes in illis Civitatibus, Oppidis, Villis, & bonis, quæ in remunerationem serviciorum, vel ex benevolentiæ motivo per Regem in forma nostrorum feudorum, pacti, & providentiæ juris francorum, concedantur alicui, ejusque descendentibus, in natura majoratus. Secundò, eorum, qui constituunt in illis Civitatibus, Oppidis, Villis, & bonis, quæ per aliquem jure liberi allodii possideantur, in eis verò cum regio privilegio erigatur majoratus qualificatus, ut supra, cum dignitate, & jurisdictione majoris, aliisque honoribus, & præeminentiis; Tertiò in illis majoratibus, quæ sine aliquo privilegio, ex sola privata dispositione ordinentur in dictis bonis qualificatis, vel non qualificatis; Et quartò in illis, qui etiam non qualificati, sed simplices, sine dignitate, aliisque præeminentiis, quibus potiuntur duæ primæ species, pariter eriguntur ex privata dispositione, cum mixtura tamen privilegii regii, super habilitatione illius, qui aliàs ex illis legibus inhabilis esset, propter obstaculum, seu prohibitionem dictarum legum de non meliorando, ita eis dispensando.

Istaque distinctione sic firmata, concorditer statuunt, 52
ut tam confiscatio, quæ resultat à præfata regia pragmatica, quàm altera, quæ oritur à dicta clausula, seu conditione, adjici solita in regio privilegio, procedant in prima, & secunda specie, non autem in tertia, & quarta; In prima scilicet, quoniam dum agatur de directa concessione facta per Regem de bonis suis, quæ poterat non concedere, hinc sequitur, ut justum, & rationabile sit, servari debere illam legem, quam concedens rei suæ adjecit, atque concessionarius acceptavit; Eodem modo, quo habemus in concessionibus feudorum, etiam in forma pacti, & providentiæ, ut per felloniam, vel deficientiam à præstatione servitii personalis, vel realis possessoris, fiat locus devolutioni, vel caducitati in præjudicium successorum, quamvis independentium, ex deductis *disc. 5. de feud. & alibi*; Eandemque rationem habeat secunda species ob dictam scilicet implicitam, præambulam bonorum donationem factam per erectorem Regi, à quo denuò eadem bona correspectivè ad præeminentias, & dignitates sub tali lege obtineri dicuntur, juxta dictum exemplum agnationis vel suæ in feudum ab alio, ut supra.

Atque ad id comprobandum aliud exemplum dari po-
53 test erectionis beneficiorum de jure patronatus laicali, quoniam si (ex. gr.) aliquis privatus suo ære, de explicito, vel implicito consensu ordinarii, ex integro fundat, & dotat Ecclesiam, in ea, ejusque rectoriæ, quæ remaneat in terminis simplicis, & non qualificati beneficii, acquirit jus patronatus, & præsentandi, etiam cum exemptione à reservationibus, & affectionibus Apostolicis, ex deductis in sua materia *sub tit. de jurepatron. disc. 10. & 65.* Sed si idem fundator cupiat erigere beneficium qualificatum cum aliqua dignitate, & prælatura jurisdictionali, aliisque præeminentiis juxta casum (ex. gr.) de quo *sub tit. de jurisdict. disc. 8.* unde propterea desuper obtineat Apostolicum privilegium, sine quo id sequi non potest; Tunc si in tali privilegio Papa adjiciat legem, seu clausulam, ut illud beneficium in certis casibus subjacere debeat Apostolicis reservationibus, sive quod ex aliquo facto culposo possessoris beneficii, vel jurispatronatus, Ecclesia fiat libera, tali casu, id sequi dicitur jure contractus correspectivi, & ex voluntate ipsius fundatoris, ideòque successores cunqueri non possunt; secus autem in aliis duabus posterioribus speciebus, in quibus dicta lex, seu correspectiva conventio non concurrit, minusque ratio urget, quia Rex nil concedit.

His itaque sic stantibus, atque applicando ad rem nostram, omnes prædictæ rationes, vel circumstantiæ, quæ considerantur in duabus primis speciebus, in hac facti specie cessabant, ideòque præfatum Hispanorum assumptum omninò extraneum erat à casu, quantum distat nox à die, vel Cœlum à terra, sive oriens ab occidente, ex multis diveritatibus, quarum una sufficeret, multò magis, ad evidentiam eis simul junctis.

54 Primò nempè, quod in majoratibus Hispaniæ, de quibus solùm, ac limitatè loquuntur præfati auctores Hispani, id procedit ex prædicta regia pragmatica, & sic ex lege particulari illorum Regnorum, quorum fines non egreditur; Eatenus etenim leges particulares alicujus Civitatis, vel principatus in alia Civitate, vel principatu attenduntur, quatenus deserviant pro interpretatione legis communis, vel particularis nimium dubiæ, vel quod sit casus omninò novus à lege communi, vel particulari regionis non decisus, unde propterea congruat recurrere ad legem proximæ Provinciæ, vel principatus, ex iis, quæ habentur *sub tit. de Servit. disc. 2. n. 19. & d. disc. 35. de judic.* & alibi pluries; & Sed ubi habemus legem claram, ut in præsenti, quod scilicet ex delicto possessoris fideicommissi, vel primogenituræ confiscari non possunt bona eidem fideicommisso, vel primogenituræ subjecta, tunc prorsus improprium est, ut ad correctionem hujus regulæ legalis, attendere debeamus leges, & stylos particulares & exorbitantes à jure communi.

Ideòque meus intellectus percipere non poterat, quare in Italia in antecedenti articulo sperni deberet distinctio, seu consideratio gravissimi Doctoris Itali Peregrini, & quæ à tot gravibus Doctoribus etiam Italis, per sæculum absque contradictore admissa est, solidisque juris communis rationibus, & fundamentis innixa, ut supra; Et quod adhærendum esset in materia correctoria odiosa, & exorbitanti traditionibus modernorum Hispanorum, qui pro magna parte sunt morales potiùs, quàm justitiæ, atque loquuntur circa leges particulares, & stylos Hispaniæ.

Secundò clarius ob aliam majorem diversitatem, tam rationis, quàm etiam circumstantiarum facti quoniam in casu, de quo loquuntur Hispani, facultas confiscandi, quinimò confiscatio, ipso jure sequenda in regio privilegio adjicitur per viam expressæ, & dispositivæ conventionis, tanquam per speciem pacti; In præsenti autem adjecta fuit solùm clausula *sine præjudicio*, quæ nihil dat, vel tollit, sed solùm conservat, seu præservat id, quod jam existat, 56
vel competat, ex deductis per Apont. *cons. 3. à n. 1. ad 14. lib. 1.* cum aliis *sub tit. feud. disc. 1.* & frequenter; Ideòque magna differentia est, inter dispositivam conventionem, & simplicem præservativam.

Tertiò in idem, quoniam (ut dictum est) in casu dicti privilegii super erectione dicti majoratus qualificati, Rex
57 dat de suo, idest, juxta primam speciem dat ipsimet Castra, & loca, aliaque bona directè, & immediatè; Et juxta secundam dat etiam de suo, idest dignitatem, nobilitatem prærogativas, & præeminentias, aliavè privilegia; In præsenti autem Papa nihil penitus dat de suo, sed solum removet quoddam impedimentum accidentale; Undè propterea, procedendo etiam cum eisdem auctoritatibus Hispanorum, verè, & propriè intrat quarta species supra distincta, ubi scilicet fiat erectio majoratus non qualificati in bonis liberis, ex privata dispositione, absque privilegio qualificante, accedat autem licentia dispositiva, seu removiva obstaculi accidentalis, quod resultat ex legibus particularibus prohibentibus inæqualitatem, seu melioritionem inter liberos; Et hic videtur casus precisus quoniam nil dando de novo, solùm occurrit penalibus, ac præjudicialibus effectibus, qui resultare possent à lege impeditiva, seu prohibitiva, quatenus ei non occurratur, ejusque dispensatio non obtineatur, & sic potius per speciem præservativæ juris proprii, ne amittatur, quàm per assequutionem novis juris; Ad instar illorum indultorum, quę obtinentur pro retentione pensionis Ecclesiastice non obstante assumptione status incompatibilis, puta matrimonii, vel professionis in Religione, vel Episcopatus, seu aliàs incompatibilis, ex deductis pluries *sub tit. de pensionibus*, cum similibus.

Et quartò quia, retentis etiam dictis fortioribus termi-
58 nis conditionis, vel clausulæ dispositivæ adjici solitæ in privilegiis majoratuum qualificatorum Hispaniæ, adeòut inesse dicatur dictus contractus, vel quasi, inter Principem concedentem, & subditum recipientem; Adhuc tamen, ex verisimili utriusque voluntate, ita conventum videtur, pro eo casu considerato, & volito per concedentem, & laudato per concessionarium, spectato fine, seu ratione, ob quam ista introductio sequuta fuit, pro fide scilicet servanda erga ipsummet Principem benefactorem, ne alias ingratitudo mixta cum perduellione committatur, & sic pro casu illius criminis, quod committatur, lædendo majestatem ipsiusmet Principis, vel Regis proprii, qui gratiam, seu privilegium concedit, & qui propterea, acquirere, vel præservare sibi voluit jus confiscandi bona in suo territorio existentia, super quibus ipse privilegium, & præeminentias concedat; Non autem, ut solicitus esse voluerit de fidelitate servanda diverso Principi, qui dum ipso concedente considerato tanquam Principe sæculari, ut suprà, nullam connexionem habeat; Ideòque clausula apposita in privilegiis concedi solitis super his majoratibus Hispaniæ, percutit læsionem majestatis ipsiusmet

Regis concedentis, non autem læsionem Regis Galliæ, vel Poloniæ &c. ut est clarus sensus omnium Hispanorum, de quibus supra, ac aliorum; Ac propterea ad rem conferre videntur ea, quæ circa verisimilem voluntatem, utriusque contrahentis, seu renunciantis, & renunciatarii ad theoricam Bartholi *in l. Qui Romæ, §. duo fratres, ff. de verborum obligat. & in l. Gallus, ff. de liber. & posthum.* habentur *subtit. de renunc. disc.* 5. & 6. cum similibus.

Item circa dictam tertiam differentiam, ad rem adaptabile videtur idem practicum exemplum superius traditum in materia Jurispatronatus, quod scilicet, si ob aliquam
59 prærogativam, & dignitatem, quæ alias de jure fundatori non competeret, Papa in privilegio desuper concesso, dispositivè aliquid sibi reservat sub certa conditione, tunc verificari videtur, etiam ex parte Papæ concedentis acquisitio ejus, quod aliàs sibi non competebat correspectivè ad id; quod de suo concedit, ut superius dictum est; Sed si ille, qui jam habet jurispatronatus, ex fundatione, & dotatione legitimè quæsitum, velit illud, cum aliquo titulo particulari transferre in alterum, tunc patronum, quod tamen facere non potest sine consensu Ordinarii, vel Papæ ex deductis in sua materia *sub tit. de Jurepatr.* undè propterea Satronus pro validitate dispositionis, & ad evitanda præjudicia aliàs resultantia, ab uno, vel ab altero, obtineat consensum, seu licentiam, in qua adjiciarur clausula præservativa amplissimè extensa quorumcumque jurium, tam Ecclesiæ, quam ipsiusmet concedentis, etiam reservationum, & affectionum, tunc utique ista præservativa nihil dat de novo, neque tollit, vel minuit jus patroni, sed solùm conservat ea jura, quæ competerent, & quatenus competant, ne per hujusmodi licentias, seu consensus præstationem præjudicatum censeatur, & per consequens prætendi non poterit, quod per hujusmodi præservativam intret reservatio, vel affectio, quæ aliàs non intraret.

Considerando potissimè, quod ista clausula non est particularis in ista licentia, sive in isto licentiarum genere
60 tantùm, juxta dictum casum privilegiorum Hispaniæ, in maioratuum qualificatorum erectionibus, sed generaliter adjici solet in omnibus indultis, & licentiis, quæ conceduntur super alienationibus, vel hypothecis, ac censuum impositionibus, aliisque actibus, super bonis jurisdictionalibus, aliisque prohibitis, ad solum effectum præservandi præjudicia, quæ aliàs resultarent cum tertio, ex licentia, vel assensu simpliciter concesso, ideòque inferri non potest ad hanc specialitatem, vel ad hunc effectum exorbitantem, cum alios producat effectus, in quibus verificatur.

Cum etenim, ex communi sensu feudistarum, propositionem habeamus receptam, de qua *sub tit. de feudis* plu-
61 ries, quod scilicet assensus habet vim novæ investituræ, quodque tertius, cujus favore fit alienatio, vel alter actus principaliter sequi dicitur fidem ipsius Principis, vel Domini concedentis assensum, à quo suum jus metiri dicitur per occultam extinctionem primævi juris alienantis, & efformationem novi juris in eo, cui alienatio fiat; Quod etiam frequentius habetur deductum hoc eodem titulo in materia resignationis officiorum, & locorum Montium; Hinc sequitur, quod hujusmodi assensu accedente favore creditoris, istius jus, & hypotheca durant, etiam post devolutionem feudi, contra ipsummet Dominum, undè propterea non intrat regula textus *in l. lex vectigali, ff. de pignor.* quod resoluto jure datoris, resolvitur jus acceptoris, ex deductis *disc.* 1. *de feud.* & alibi pluries; Vel si de tempore concessionis assensus, jus devolutionis, vel caducitatis jam competeret, non posset illam Dominus opponere tertio, cujus favore actus sequutus est, cum iste dicere valeat se fuisse sequutum, potius, fidem ipsius Domini, qui assensum præstitit, quam illam alterius contrahentis, cum quo alias non contraxisset.

Ad hunc igitur effectum, evitandi scil. hujusmodi præjudiciales effectus, qui resultare solent ex assensu, vel licentia simpliciter concessa, prodiit ista cautela adiciendi hujusmodi clausulam præservativam, ex deductis *d. disc.* 1. *de feudis*, & alibi pluries, & in voto *n.* 167. & per consequens ad hunc alium exorbitantem, & inverisimilem effectum non est trahenda.

62 Magna vis constituebatur per scribentes in contrarium, ac etiam per Judicem, ut patet ex deductis in voto, in eo quod præfata clausula præservativa, non solum contineret casum devolutionis, vel caducitatis, qui sequi solet de natura rei, in feudis, & bonis jurisdictionalibus, quæ per Apostolicas Constitutiones, feudali servituti in aliquibus subjugata videntur, sed deducta etiam fuit ad speciem ipsa confiscatio, tam ex causa de præterito, & de præsenti, quod verificari posset in crimine ipsius Cardinalis donatoris, vel Matii ejus auctoris, aliorumque majorum; quam etiam ex causa de futuro, quæ non est verificabilis, nisi in successoribus, juxta istum casum præsium; Verùm istud pariter videbatur leve fundamentum, ex eadem ponderatione, de qua supra, quod scil. motivum esset considerabile, quando ista clausula esset specialis, adjecta huic gratiæ, seu licentiæ vel huic generi licentiarum tantùm; Secus autem dum est formularium generale, adjici solitum in omnibus, & quibuscumque licentiis, etiam occasione contrahendi debita, & hypothecandi bona jurisdictionalia, & alia prohibita, dum isto casu, rectè verificabilis est præservativa confiscationis, etiam de futuro, scilicet illa contingente, Camera prætendere posset obtinere bona libera, perindè ac si licentia concessa non esset, ita singula singulis congruè referendo, pro illis scilicet casibus, in quibus præservativæ sint verificabiles? Ac etiam dicebam, quod verificabilis esset casus confiscationis, ex causa de futuro, & ex delicto successorum pro tempore, juxta illam scilicet confiscationem, quæ fideicommisso non obstante inerat durante vita, vel jure possessoris, ex causa receptionis bannitorum ad præscriptum Constitutionis Sixti V. cum similibus, de quibus supra *disc.* 160. non autem, ut destruatur etiam fideicommissum restitutorium in casu mortis.

Atque ad hunc effectum observabam cadere punctum, 63
super quo *in voto n.* 101. magnus fit allegationum cumulus, an scilicet hujusmodi clausula præservativa, conditionem resoluti vam, quoad omnes, vel quoad illum tantùm, qui contraveniat, juxta quæstionem disputatam à Rovito *consil.* 1. *lib.* 1. quod etiam expenditur *in d. voto n.* 126. quod scil. ista licentia habeatur pro non concessa, ne concedenti resultent præjudicia, quæ aliàs resultarent in juribus sibi competentibus, non autem, ut exindè acquiratur novum jus, quod aliàs non haberetur, atque in hoc consistit punctus.

Ita etenim sequeretur, quod cum nimia facilitate introduci posset confiscatio in omnibus bonis jurisdictionalibus, & aliis, non obstantibus fideicommissis, aliisque prohibitionibus, quoniam in dies contingit, ut concedantur hujusmodi licentiæ qualificatæ à prædicta clausula, occasione imponendi census, & contrahendi debita, seu faciendi alias allienationes, & contractus, dum generaliter in omnibus eadem præservativa ab annis circiter quadraginta citra apponitur pro formulario: confiscationes autem in hoc principatu sunt frequentes pene pro omnibus delictis, etiam privatis, ideòque in vim alicujus ex hujusmodi licentiis, omnia fideicommissa destructa remanerent.

De tertio Articulo.

An sola sententia super condemnatione delinquentis, & confiscatione bonorum, probet delictum sine actis, ad effectum faciendi confiscationem in alio territorio, vel principatu.

SUper isto demùm tertio puncto, seu articulo, qui juxta ordinem initio præmissum, quoad hujus particularis causæ defensionem, deberet esse primus, utpotè eradicativus occasionis assumendi aliorum articulorum disputationes; Dicebam, quod certa juris regula est, ut sola sententia, quæ non justificetur ex actis nil probet, neque exequutio- 64
nem mereatur, ut aliis relatis *dec.* 336. *post* 2. *vol. conf.* Farin. apud Burat. *dec.* 76. *n.* 2. & 3. & *dec.* 94. *n.* 1. cum aliis, de quibus *tit. de jud. disc.* 36. & non negant alii, qui in oppositum deducebantur, de quibus infra.

Multò verò magis, ubi non agitur de exequutione sententiæ facienda ab eodem Judice, vel Tribunali, à quo lata est, ut est casus, de quo agit Grammatic. *dec.* 24. sive de exequutione facienda per exequutores nudi facti, ut sunt Bar celli, birrurarii, & lictores, aliive similes inferiores Ministri; ad quos non pertinet inquirere de validi- 65
tate, & justitia sententiæ exequendæ, sed juxta distinctionem, de qua *in tit. de jud. disc.* 40. & *tit. de feud. disc.* 77. agitur de exequutore juris, idest de alio Judice, vel Tribunali, præsertim, diversi territorii, vel principatus; Tunc etenim Judex unius principatus, vel territorii, nunquam exequi debet sententiam alterius Judicis diversi territorii, vel principatus absque causæ cognitione, & non visis actis, & justificationibus; Quinimò id teneatur inter Judices ejusdem Civitatis, vel territorii ex deductis *d. disc.* 77. *de feud.* & *disc.* 40. *de jud.* & *disc.* 22. *Miscell. Eccl. lib.* 14.

Et

Et in specie in criminalibus, etiam si adsit explicita con-
66 fessione, vel acceptatione condemnati, adhuc sine justificatione sententiæ, vel delicti, ad exequutionem non est procedendum Farinac. *q* 11. *post n.* 61. *vers. limita rursus*, ubi concordantes.

Non negabant Camerales conclusionem, insistebant verò in pluribus ejus limitationibus, totum in his terminis
67 defumentes ex Advocato fiscali: Spada *d. cons.* 27. *lib.* 1. ubi procedit in multis *cum d. dec.* 24. Grammatici; Primò scilicet, ac principaliter, quod ista conclusio procedit, ubi agitur ad effectum exequendi sententiam, in iis, quæ in ipsa continentur, de quo in præsenti non agebatur, secus autem ad effectum probandi: Siquidem sententia nullam facit mentionem confiscationis illorum bonorum, quæ essent extra territorum, seu principatum ejus, cujus Majestas læsa supponitur, ideòque ea deducebatur ad alium diversum effectum probationis criminis, quo posito non ex ipsa sententia, sed ex dispositione juris intret confiscatio: Potissimè ubi sententia transitum fecit in judicatum; Ac etiam quia factum erat notorium.

68 Et secundò, ut necessaria non sit productio illorum actorum, quæ haberi non possunt, neque dari solent, totum desumendo *ex d. consil.* 27. Spadæ *lib.* 1. aliàs auctoritates magis remotas pro ornatu deducendo, inter quas specialis vel proxima esse videtur *dec.* 223. *n.* 10. *post* 2. *vol. cons.* Farinac. *ut in eod. voto n.* 40. *cum segq.*

Verùm, eodem sensu veritatis quoque retento, dicebam, quod neque istæ responsiones subsistentiam habebant: Illas etenim expendendo, quatenus pertinet ad primum,
69 advertebam, quod ita non est arguere à majori ad minus, sed potius à minori ad majus, quod utique non datur; Minus etenim est exequi, id, quod jam est judicatum, quàm probare factum, pro quo alter Judex prius judicare, & postea judicatum exequi debeat, quoniam primo casu sententia operatur unum tantùm effectum, exequutionis ejus, quod jam est judicatum, in altero autem operatur duos effectus; Unum scilicet probationis adeò concludentis delicti, ut Judex alterius Territorii, cum hac sola probatione ad condemnationem procedere valeat; Et alterum exequutionis ejusdem condemnationis, ideòque in isto secundo casu agitur quoque de exequutione, ut in primo; Sed accedit aliud multò majus, idest, quod sententia fiet loco processus ita omnino legitimati, & completi, in novo, ac diverso judicio, ita compilato, antequam incipiat fine citationibus, & fine actis, sed solum præsuppositivè, quo nil absurdius.

Conclusio etenim, de qua supra, ut sententia sufficiat ad probationem, fraternizat cum altera, de qua *d. disc.* 36. *de jud. & alibi*, ut scilicet sufficiat etiam excipiendo, cum eadem tamen limitatione, seu declaratione, quæ in hac secunda intrat, nisi scilicet exceptio esset talis, quod redoleret exequutionem implicitam, ac determinationem negotii principalis; Ideòque conclusio circa probationem, intelligenda venit super aliquo incidenti, puta quod percutiat legitimationem personæ, vel statum personæ, super filiatione, vel descendentia, aut nobilitate, vel civica qualitate, sive puritate sanguinis, cum similibus, ad effectum excipiendi aliquod jus in diverso judicio, in quo alias obstare posset defectus illius qualitatis, quæ ita per sententiam, quæ transitum fecit in rem judicatam, canonizata fuit; Dummodo tamen in ea non consistat substantia vel principale fundamentum actionis, vel judicii, quoniam isto casu id continet assumptum omnino falsum.

Ubi enim quis vellet adversus alium in diverso loco experiri aliquam chimericam prætensionem, ita posset in alio loco, coram Judice nimium benevolo, vel iniquo, colludendo cum aliquo figurato oppositore, reportatore sententiam, atque cum ea tantùm, nullatenus justificata, suam chimeram, exindè resultantem, actionem probare, atque probatione posita experiri, quod repugnat omnibus principiis.

Ut puta, vult aliquis tanquam hæres creditoris pulsare debitorem hæreditarium in alio foro, vel territorio existentem, in vim obligationis justificatæ cum publico instrumento, sibi verò obstet exceptio legitimationis personæ, an scilicet sit hæres, necne, & tunc sententia Judicis, quem, innotescat in altero loco, esse competentem, per quam ille declaratur hæres, & legitimus successor, admitti solet ad probationem hujus qualitatis, absque alia justificatione actorum, quoties suspicio, vel adminiculum contrarium non deducatur.

Sed si coram Judice alterius territorii, vel principatus,

agatur principaliter de canonizatione, ac pertinentia tituli hæreditarii, ad effectum obtinendi bona defuncti, in eo territorio existentia adversus possessorem, qui de directo neget illam qualitatem, qua non justificata, bona ad ipsum possessorem pertineant, puta, quia ille sit legitimus hæres ab intestato; Actor autem, qui se fundat in sententia, veniat ex asserto testamento; Et tunc prorsus vanum esset asseterе, quod sola sententia sine actis probaret testamentum contra tertium in diverso judicio, quod agatur in diverso territorio, vel principatu, vel quod probaret totum id, quod est fundamentum intentionis actoris, & hic est casus.

Multò verò magis, ac citra principium dubitandi, quo- 70
ties hoc diversum judicium non sit contra eundem principalem condemnatum, qui faciendo transitum in rem judicatam condemnationem, acceptasse videatur, sive contra ejus hæredem, cui obstet factum proprii auctoris, juxta vulgarem regulam text. *in l. cum à matre, C. de rei vendic.* cum quibus terminis, vel cum quo præsuppositio procedit Spada *d. cons.* 27. Sed agitur contra tertium omnino independentem, cui expressum, & quantumvis positivum factum prædecessoris præjudicare non potuit, ob duplicem legis, & hominis strictissimam prohibitionem, dum isto casu regula est, quod sententia inter alios lata, aliis non præjudicat, ad vulgarem text. *in l. sæpè, ff. de re jud. & passim, ut d. disc.* 36. *de judic.* & alibi frequenter.

Ac propterea dicebam, quod punctus non consistebat in eo, an dictus Marchio Francilcus hujusmodi bonorum, & fideicommissi possessor, fuerit nec ne inquisitus de crimine læsæ Majestatis, ob præsuppositam conjurationem contra 71
personam, vel statum proprii Principis naturalis, & an pro tali inquisitione passus fuerit condemnationem, in sententia contentam, etiam cum ejus exequutione, dum istud factum, ut nudi facti est, non controvertebatur, utpotè certum, & notorium, atque ad hunc effectum sufragatur notorietas, quæ relevet ab onere formalis justificationis; Sed dicebam, quod punctus erat, an esset verum id, de
69 quo idem marchio imputatus, & condemnatus fuit, dum condemnatio provenire potuit ex injuria, vel Iniquitate Judicis, sive ex impostoris, machinationibus, ipso negligente se bene defendere, ac impostoras, & machinationes justificare, & testes repulsare, quod ibi fieri non potuerit ob indignationem proprii Principis, vel ob adulationem, seu malitiam Consiliariorum, & Judicum, etiam ubi Princeps optimam habeat intentionem, quod in alio principatu, vel in eodem sub diverso Principe, vel sub eodem non irato, mutatis ministris, sequi potest, ac solet, ut in tot casibus antiquis, & modernis docent historiæ.

Sive quod (excludendo iniquitatem in Judicibus, vel oppressionem in piissimo Pincipe) id provenire potuerit ex falsis testibus, qui postea detegantur tales; Aut quod, non existentibus concludentibus probationibus; sed solùm indiciis sufficientibus, ad constituendum reum, & ad tormenta, ipse, vel metu tormentorum communitatorum, vel ex levitate, & imprudentia, aut ex imperfectione judicii (cui notorium est in Urbe illum subjectum esse, adeour pro penè sulto reputaretur) aliquam fecerit confessionem illius criminis, de quo innocens esset, vel saltem non ita culposus, ut hujusmodi pœnis locus fieret; Et per consequens, si contra ipsummet reum confessum, & condemnatum non attenditur coram alio Judice, præsertim diversi principatus, sola sententia sine actis, ex deductis apud Farinac. *d. q.* 11. *n.* 61. multò minus contra tertium, cui confessiones, vel negligentia in se defendendo, sine dubio præjudicare non possunt, neque tollere jus defensionis.

Quo verò ad alteram limitationem, quod scil. ob qua- 72
litatem delicti, acta haberi non valeant; Ponderabam in primis, quod in casu Spadæ *d. cons.* 27. supponitur, quod impedimentum actorum proveniret ab ipsamet parte, quodque propterea in odium impedientis, habenda essent pro extantibus, ex iis, quæ habentur *sub tit. de judic. disc.* 37. in his terminis transportationis actorum, ac etiam *eod. tit. disc.* 9. in proposito impedientis, ne citari valeat, ut haberi deleat pro citato, cum similibus; Secus autem in præsenti quod nullum penitus accedebat impedimentum, ex parte rei conventi; Et quod magis est, non legebatur, quod Camera actrix debitas feciisse diligentias, ad quas saltem sine dubio tenebatur, ut dici posset in actis justificatum, quod acta justificativa haberi non possent.

Et nihilominus, quando etiam id justificatum esset, adhuc tamen, cessante culposo, & affectato impedimento alterius Partis, id referendum veniret casui, de quo Camera

Regis concedentis, non autem læsionem Regis Galliæ, vel Poloniæ &c. ut est clarus sensus omnium Hispanorum, de quibus supra, ac aliorum; Ac propterea ad rem conferre videntur ea, quæ circa verisimilem voluntatem, utriusque contrahentis, seu renunciantis, & renunciatarii ad theoricam Bartholi *in l. Qui Romæ, §. duo fratres, ff. de verborum obligat. & in l. Gallus, ff. de liber. & posthum.* habentur *subtit. de renunc. disc.* 5. & 6. cum similibus.

Item circa dictam tertiam differentiam, ad rem adaptabile videtur idem practicum exemplum superius traditum in materia Jurispatronatus, quod scilicet, si ob aliquam
59 prærogativam, & dignitatem, quæ alias de jure fundatori non competeret, Papa in privilegio desuper concesso, dispositivè aliquid sibi reservat sub certa conditione, tunc verificari videtur, etiam ex parte Papæ concedentis acquisitio ejus, quod aliàs sibi non competebat correspectivè ad id; quod de suo concedit, ut superius dictum est; Sed si ille, qui jam habet jurispatronatus, ex fundatione, & dotatione legitimè quæsitum, velit illud, cum aliquo titulo particulari transferre in alterum, tunc patronum, quod tamen facere non potest sine consensu Ordinarii, vel Papæ ex deductis in sua materia *sub tit. de Jurepatr.* undè propterea Satronus pro validitate dispositionis, & ad evitanda præjudicia aliàs resultantia, ab uno, vel ab altero, obtineat consensum, seu licentiam, in qua adjiciarur clausula præservativa amplissimè extensa quorumcumque jurium, tam Ecclesiæ, quam ipsiusmet concedentis, etiam reservationum, & affectionum, tunc utique ista præservativa nihil dat de novo, neque tollit, vel minuit jus patroni, sed solùm conservat ea jura, quæ competerent, & quatenus competant, ne per hujusmodi licentias, seu consensus præstationem præjudicatum censeatur, & per consequens prætendi non poterit, quod per hujusmodi præservativam intret reservatio, vel affectio, quæ aliàs non intraret.

Considerando potissimè, quod ista clausula non est particularis in ista licentia, sive in isto licentiarum genere
60 tantùm, juxta dictum casum privilegiorum Hispaniæ, in maioratuum qualificatorum erectionibus, sed generaliter adjici solet in omnibus indultis, & licentiis, quæ conceduntur super alienationibus, vel hypothecis, ac censuum impositionibus, aliisque actibus, super bonis jurisdictionalibus, aliisque prohibitis, ad solum effectum præservandi præjudicia, quæ aliàs resultarent cum tertio, ex licentia, vel assensu simpliciter concesso, ideòque inferri non potest ad hanc specialitatem, vel ad hunc effectum exorbitantem, cum alios producat effectus, in quibus verificatur.

Cum etenim, ex communi sensu feudistarum, propositionem habeamus receptam, de qua *sub tit. de feudis* plu-
61 ries, quod scilicet assensus habet vim novæ investituræ, quodque tertius, cujus favore fit alienatio, vel alter actus principaliter sequi dicitur fidem ipsius Principis, vel Domini concedentis assensum, à quo suum jus metiri dicitur per occultam extinctionem primævi juris alienantis, & efformationem novi juris in eo, cui alienatio fiat; Quod etiam frequentius habetur deductum hoc eodem titulo in materia resignationis officiorum, & locorum Montium; Hinc sequitur, quod hujusmodi assensu accedente favore creditoris, istius jus, & hypotheca durant, etiam post devolutionem feudi, contra ipsummet Dominum, undè propterea non intrat regula textus *in l. lex vectigali, ff. de pignor.* quod resoluto jure datoris, resolvitur jus acceptoris, ex deductis *disc.* 1. *de feud.* & alibi pluries; Vel si de tempore concessionis assensus, jus devolutionis, vel caducitatis jam competeret, non posset illam Dominus opponere tertio, cujus favore actus sequutus est, cum iste dicere valeat se fuisse sequutum, potius, fidem ipsius Domini, qui assensum præstitit, quam illam alterius contrahentis, cum quo alias non contraxisset.

Ad hunc igitur effectum, evitandi scil. hujusmodi præjudiciales effectus, qui resultare solent ex assensu, vel licentia simpliciter concessa, prodiit ista cautela adiciendi hujusmodi clausulam præservativam, ex deductis *d. disc.* 1. *de feudis*, & alibi pluries, & in voto *n.* 167. & per consequens ad hunc alium exorbitantem, & inverisimilem effectum non est trahenda.

62 Magna vis constituebatur per scribentes in contrarium, ac etiam per Judicem, ut patet ex deductis in voto, in eo quod præfata clausula præservativa, non solum contineret casum devolutionis, vel caducitatis, qui sequi solet de natura rei, in feudis, & bonis jurisdictionalibus, quæ per Apostolicas Constitutiones, feudali servituti in aliquibus subjugata videntur, sed deducta etiam fuit ad speciem ipsa confiscatio, tam ex causa de præterito, & de præsenti, quod verificari posset in crimine ipsius Cardinalis donatoris, vel Matii ejus auctoris, aliorumque majorum; quam etiam ex causa de futuro, quæ non est verificabilis, nisi in successoribus, juxta istum casum præsium; Verùm istud pariter videbatur leve fundamentum, ex eadem ponderatione, de qua supra, quod scil. motivum esset considerabile, quando ista clausula esset specialis, adjecta huic gratiæ, seu licentiæ vel huic generi licentiarum tantùm; Secus autem dum est formularium generale, adjici solitum in omnibus, & quibuscumque licentiis, etiam occasione contrahendi debita, & hypothecandi bona jurisdictionalia, & alia prohibita, dum isto casu, rectè verificabilis est præservativa confiscationis, etiam de futuro, scilicet illa contingente, Camera prætendere posset obtinere bona libera, perindè ac si licentia concessa non esset, ita singula singulis congruè referendo, pro illis scilicet casibus, in quibus præservativæ sint verificabiles? Ac etiam dicebam, quod verificabilis esset casus confiscationis, ex causa de futuro, & ex delicto successorum pro tempore, juxta illam scilicet confiscationem, quæ fideicommisso non obstante inerat durante vita, vel jure possessoris, ex causa receptionis bannitorum ad præscriptum Constitutionis Sixti V. cum similibus, de quibus supra *disc.* 160. non autem, ut destruatur etiam fideicommissum restitutorium in casu mortis.

Atque ad hunc effectum observabam cadere punctum, 63
super quo *in voto n.* 101. magnus fit allegationum cumulus, an scilicet hujusmodi clausula præservativa, conditionem resoluti vam, quoad omnes, vel quoad illum tantùm, qui contraveniat, juxta quæstionem disputatam à Rovito *consil.* 1. *lib.* 1. quod etiam expenditur *in d. voto n.* 126. quod scil. ista licentia habeatur pro non concessa, ne concedenti resultent præjudicia, quæ aliàs resultarent in juribus sibi competentibus, non autem, ut exindè acquiratur novum jus, quod aliàs non haberetur, atque in hoc consistit punctus.

Ita etenim sequeretur, quod cum nimia facilitate introduci posset confiscatio in omnibus bonis jurisdictionalibus, & aliis, non obstantibus fideicommissis, aliisque prohibitionibus, quoniam in dies contingit, ut concedantur hujusmodi licentiæ qualificatæ à prædicta clausula, occasione imponendi census, & contrahendi debita, seu faciendi alias allienationes, & contractus, dum generaliter in omnibus eadem præservativa ab annis circiter quadraginta citra apponitur pro formulario: confiscationes autem in hoc principatu sunt frequentes pene pro omnibus delictis, etiam privatis, ideòque in vim alicujus ex hujusmodi licentiis, omnia fideicommissa destructa remanerent.

De tertio Articulo.

An sola sententia super condemnatione delinquentis, & confiscatione bonorum, probet delictum sine actis, ad effectum faciendi confiscationem in alio territorio, vel principatu.

SUper isto demùm tertio puncto, seu articulo, qui juxta ordinem initio præmissum, quoad hujus particularis causæ defensionem, deberet esse primus, utpotè eradicativus occasionis assumendi aliorum articulorum disputationes; Dicebam, quod certa juris regula est, ut sola sententia, quæ non justificetur ex actis nil probet, neque exequutio- 64
nem mereatur, ut aliis relatis *dec.* 336. *post* 2. *vol. conf.* Farin. apud Burat. *dec.* 76. *n.* 2. & 3. & *dec.* 94. *n.* 1. cum aliis, de quibus *tit. de jud. disc.* 36. & non negant alii, qui in oppositum deducebantur, de quibus infra.

Multò verò magis, ubi non agitur de exequutione sententiæ facienda ab eodem Judice, vel Tribunali, à quo lata est, ut est casus, de quo agit Grammatic. *dec.* 24. sive de exequutione facienda per exequutores nudi facti, ut sunt Bar celli, birrurarii, & lictores, aliive similes inferiores Ministri; ad quos non pertinet inquirere de validi- 65
tate, & justitia sententiæ exequendæ, sed juxta distinctionem, de qua *in tit. de jud. disc.* 40. & *tit. de feud. disc.* 77. agitur de exequutore juris, idest de alio Judice, vel Tribunali, præsertim, diversi territorii, vel principatus; Tunc etenim Judex unius principatus, vel territorii, nunquam exequi debet sententiam alterius Judicis diversi territorii, vel principatus absque causæ cognitione, & non visis actis, & justificationibus; Quinimò id teneatur inter Judices ejusdem Civitatis, vel territorii ex deductis *d. disc.* 77. *de feud.* & *disc.* 40. *de jud.* & *disc.* 22. *Miscell. Eccl. lib.* 14.

Et

Et in specie in criminalibus, etiam si adsit explicita con-
66 fessione, vel acceptatione condemnati, adhuc sine justificatione sententiæ, vel delicti, ad exequutionem non est procedendum Farinac. *q* 11. *post n.* 61. *vers. limita rursus*, ubi concordantes.

Non negabant Camerales conclusionem, insistebant verò in pluribus ejus limitationibus, totum in his terminis
67 defumentes ex Advocato fiscali: Spada *d. cons.* 27. *lib.* 1. ubi procedit in multis *cum d. dec.* 24. Grammatici; Primò scilicet, ac principaliter, quod ista conclusio procedit, ubi agitur ad effectum exequendi sententiam, in iis, quæ in ipsa continentur, de quo in præsenti non agebatur, secus autem ad effectum probandi: Siquidem sententia nullam facit mentionem confiscationis illorum bonorum, quæ essent extra territorum, seu principatum ejus, cujus Majestas læsa supponitur, ideòque ea deducebatur ad alium diversum effectum probationis criminis, quo posito non ex ipsa sententia, sed ex dispositione juris intret confiscatio: Potissimè ubi sententia transitum fecit in judicatum; Ac etiam quia factum erat notorium.

68 Et secundò, ut necessaria non sit productio illorum actorum, quæ haberi non possunt, neque dari solent, totum desumendo *ex d. consil.* 27. Spadæ *lib.* 1. aliàs auctoritates magis remotas pro ornatu deducendo, inter quas specialis vel proxima esse videtur *dec.* 223. *n.* 10. *post* 2. *vol. cons.* Farinac. *ut in eod. voto n.* 40. *cum segq.*

Verùm, eodem sensu veritatis quoque retento, dicebam, quod neque istæ responsiones subsistentiam habebant: Illas etenim expendendo, quatenus pertinet ad primum,
69 advertebam, quod ita non est arguere à majori ad minus, sed potius à minori ad majus, quod utique non datur; Minus etenim est exequi, id, quod jam est judicatum, quàm probare factum, pro quo alter Judex prius judicare, & postea judicatum exequi debeat, quoniam primo casu sententia operatur unum tantùm effectum, exequutionis ejus, quod jam est judicatum, in altero autem operatur duos effectus; Unum scilicet probationis adeò concludentis delicti, ut Judex alterius Territorii, cum hac sola probatione ad condemnationem procedere valeat; Et alterum exequutionis ejusdem condemnationis, ideòque in isto secundo casu agitur quoque de exequutione, ut in primo; Sed accedit aliud multò majus, idest, quod sententia fiet loco processus ita omnino legitimati, & completi, in novo, ac diverso judicio, ita compilato, antequam incipiat fine citationibus, & fine actis, sed solum præsuppositivè, quo nil absurdius.

Conclusio etenim, de qua supra, ut sententia sufficiat ad probationem, fraternizat cum altera, de qua *d. disc.* 36. *de jud. & alibi*, ut scilicet sufficiat etiam excipiendo, cum eadem tamen limitatione, seu declaratione, quæ in hac secunda intrat, nisi scilicet exceptio esset talis, quod redoleret exequutionem implicitam, ac determinationem negotii principalis; Ideòque conclusio circa probationem, intelligenda venit super aliquo incidenti, puta quod percutiat legitimationem personæ, vel statum personæ, super filiatione, vel descendentia, aut nobilitate, vel civica qualitate, sive puritate sanguinis, cum similibus, ad effectum excipiendi aliquod jus in diverso judicio, in quo alias obstare posset defectus illius qualitatis, quæ ita per sententiam, quæ transitum fecit in rem judicatam, canonizata fuit; Dummodo tamen in ea non consistat substantia vel principale fundamentum actionis, vel judicii, quoniam isto casu id continet assumptum omnino falsum.

Ubi enim quis vellet adversus alium in diverso loco experiri aliquam chimericam prætensionem, ita posset in alio loco, coram Judice nimium benevolo, vel iniquo, colludendo cum aliquo figurato oppositore, reportatore sententiam, atque cum ea tantùm, nullatenus justificata, suam chimeram, exindè resultantem, actionem probare, atque probatione posita experiri, quod repugnat omnibus principiis.

Ut puta, vult aliquis tanquam hæres creditoris pulsare debitorem hæreditarium in alio foro, vel territorio existentem, in vim obligationis justificatæ cum publico instrumento, sibi verò obstet exceptio legitimationis personæ, an scilicet sit hæres, necne, & tunc sententia Judicis, quem, innotescat in altero loco, esse competentem, per quam ille declaratur hæres, & legitimus successor, admitti solet ad probationem hujus qualitatis, absque alia justificatione actorum, quoties suspicio, vel adminiculum contrarium non deducatur.

Sed si coram Judice alterius territorii, vel principatus,

agatur principaliter de canonizatione, ac pertinentia tituli hæreditarii, ad effectum obtinendi bona defuncti, in eo territorio existentia adversus possessorem, qui de directo neget illam qualitatem, qua non justificata, bona ad ipsum possessorem pertineant, puta, quia ille sit legitimus hæres ab intestato; Actor autem, qui se fundat in sententia, veniat ex asserto testamento; Et tunc prorsus vanum esset asseterе, quod sola sententia sine actis probaret testamentum contra tertium in diverso judicio, quod agatur in diverso territorio, vel principatu, vel quod probaret totum id, quod est fundamentum intentionis actoris, & hic est casus.

Multò verò magis, ac citra principium dubitandi, quo- 70
ties hoc diversum judicium non sit contra eundem principalem condemnatum, qui faciendo transitum in rem judicatam condemnationem, acceptasse videatur, sive contra ejus hæredem, cui obstet factum proprii auctoris, juxta vulgarem regulam text. *in l. cum à matre, C. de rei vendic.* cum quibus terminis, vel cum quo præsuppositio procedit Spada *d. cons.* 27. Sed agitur contra tertium omnino independentem, cui expressum, & quantumvis positivum factum prædecessoris præjudicare non potuit, ob duplicem legis, & hominis strictissimam prohibitionem, dum isto casu regula est, quod sententia inter alios lata, aliis non præjudicat, ad vulgarem text. *in l. sæpè, ff. de re jud. & passim, ut d. disc.* 36. *de judic.* & alibi frequenter.

Ac propterea dicebam, quod punctus non consistebat in eo, an dictus Marchio Francilcus hujusmodi bonorum, & fideicommissi possessor, fuerit nec ne inquisitus de crimine læsæ Majestatis, ob præsuppositam conjurationem contra 71
personam, vel statum proprii Principis naturalis, & an pro tali inquisitione passus fuerit condemnationem, in sententia contentam, etiam cum ejus exequutione, dum istud factum, ut nudi facti est, non controvertebatur, utpotè certum, & notorium, atque ad hunc effectum sufragatur notorietas, quæ relevet ab onere formalis justificationis; Sed dicebam, quod punctus erat, an esset verum id, de
69 quo idem marchio imputatus, & condemnatus fuit, dum condemnatio provenire potuit ex injuria, vel Iniquitate Judicis, sive ex impostoris, machinationibus, ipso negligente se bene defendere, ac impostoras, & machinationes justificare, & testes repulsare, quod ibi fieri non potuerit ob indignationem proprii Principis, vel ob adulationem, seu malitiam Consiliariorum, & Judicum, etiam ubi Princeps optimam habeat intentionem, quod in alio principatu, vel in eodem sub diverso Principe, vel sub eodem non irato, mutatis ministris, sequi potest, ac solet, ut in tot casibus antiquis, & modernis docent historiæ.

Sive quod (excludendo iniquitatem in Judicibus, vel oppressionem in piissimo Pincipe) id provenire potuerit ex falsis testibus, qui postea detegantur tales; Aut quod, non existentibus concludentibus probationibus; sed solùm indiciis sufficientibus, ad constituendum reum, & ad tormenta, ipse, vel metu tormentorum communitatorum, vel ex levitate, & imprudentia, aut ex imperfectione judicii (cui notorium est in Urbe illum subjectum esse, adeour pro penè sulto reputaretur) aliquam fecerit confessionem illius criminis, de quo innocens esset, vel saltem non ita culposus, ut hujusmodi pœnis locus fieret; Et per consequens, si contra ipsummet reum confessum, & condemnatum non attenditur coram alio Judice, præsertim diversi principatus, sola sententia sine actis, ex deductis apud Farinac. *d. q.* 11. *n.* 61. multò minus contra tertium, cui confessiones, vel negligentia in se defendendo, sine dubio præjudicare non possunt, neque tollere jus defensionis.

Quo verò ad alteram limitationem, quod scil. ob qua- 72
litatem delicti, acta haberi non valeant; Ponderabam in primis, quod in casu Spadæ *d. cons.* 27. supponitur, quod impedimentum actorum proveniret ab ipsamet parte, quodque propterea in odium impedientis, habenda essent pro extantibus, ex iis, quæ habentur *sub tit. de judic. disc.* 37. in his terminis transportationis actorum, ac etiam *eod. tit. disc.* 9. in proposito impedientis, ne citari valeat, ut haberi deleat pro citato, cum similibus; Secus autem in præsenti quod nullum penitus accedebat impedimentum, ex parte rei conventi; Et quod magis est, non legebatur, quod Camera actrix debitas feciisse diligentias, ad quas saltem sine dubio tenebatur, ut dici posset in actis justificatum, quod acta justificativa haberi non possent.

Et nihilominus, quando etiam id justificatum esset, adhuc tamen, cessante culposo, & affectato impedimento alterius Partis, id referendum veniret casui, de quo Camera

actrix conqueratur, dum reo sufficit vincere per non jus actoris, eumque repellere, ex defectu probationis suæ intentionis, non curando, an à casu, vel ab alio accidenti proveniat probationum impotentia, ex deductis *disc.* 2. & 22. *de judiciis*.

73 Præterea, circa dictam auctoritatem Spadæ *cons.* 27. Ultra responsionem superius datam, quod scilic. est scriptura Advocati fiscalis, ex officio scribentis ad capiæ opportunitatem, quodque non constat quid decisum sit, unde propterea remanet auctoritas minus legitima, cui deferendum non venit; Potissimè dum more scribentis, pro Cliente, non antem ad veritatem, admittit omnino reprobum assumptum, ut sententia Judicis laici attendenda veniret in causa hæresis.

Advertebam quod, quando agatur de causa fidei, in qua 74 prodierit sententia condemnatoria alicujus Inquisitoris, vel alterius Ecclesiastici Judicis competentis, tunc ad effectum exequutionis, in altero loco contra eumdem condemnatum, vel ejus hæredem, non adeò necessaria reputatur actorum justificatio, non solùm ex dicta ratione, quæ non adeò urget in isto crimine prophano, ob stylum scilicet Inquisitionis non publicandi acta; Sed etiam ob magnam præsumptionem, quæ assistit, quoniam inquisitores Ecclesiastici, procedunt cum magna circumspectione, ac præsupponendi sunt viri religiosi, & probatissimi; Ac etiam frequentius, prævia participatione negotii Sacræ Congregationis, ejusque oraculo expectato; Et (quod magis est) quoniam, ut supra dictum est, in isto crimine non datur discretio Judicum, & territoriorum, vel principatuum, sed unus est forus Ecclesiasticus in toto mundo; Locales autem Inquisitores sunt tot Judices, & ministri ejusdem Tribunalis.

Concludendo itaque; Ad convincendum, quod ista prætensa confiscatio non intraret, sufficeret, quod unum ex his tribus fundamentis, vel punctis, juxta præmissa subsisteret, vel quia sententia sine actis non probaret crimen, 75 vel quia non detur confiscatio bonorum diversi principatus indifferentis, vel quia obstaret fideicommissum, dum unum solum etiam motivorum sufficit; Multò magis, dum omnia firma esse videntur.

Super aliis autem in eodem voto contentis, concernentibus jus familiæ Astalliæ, in exclusionem hujus familiæ Frangipaniæ, sive jus illorum de Matrheiis, ex fideicom 76 misso; Ego, ex aliquibus justis motivis, non scripsi; Potissimè quia, quoad jura familiæ Astalliæ, judicabam non necessarium, dum constanter credebam, quod ista confiscatio non intraret.

ROMANA QUINDENNIORUM

PRO CAPITULO S. EUSTACHII, ET HOSPITALE S. SPIRITUS, ALIISQUE LOCIS PIIS,

CUM DATARIA.

Casus pendet.

An pro officiis venalibus, quæ ex concessionibus Apostolicis possident ur per Ecclesias, & pia loca, aliasque similes manus mortuas, debeantur quindennia, eo modo, quo debentur pro beneficiis unitis:

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De introductione quindenniorum in beneficis unitis.*
3 *De ratione, ob quam non procedant in officiis venalibus.*
4 *Quando, neque in beneficiis quindennia debeantur.*
5 *De aliis quindenniis in materia emphyteotica.*
6 *An benè isti termini parificentur.*
7 *Quando paritas intret.*
8 *De alia diversitate inter beneficia, & officia.*
9 *An temporis lapsus obstet in hac materia quindenniorum.*
10 *De observantia interpretativa.*

DISC. CLXII.

1 A B antiquo tempore ann. 134. & 112. respectivè, prælatis Capitulo, & Hospitali, ex concessionibus Apostolicis possidentibus duos secretariatus Apostolicos, aliisque piis locis pariter ab antiquo supra centesimum possidentibus consimilia, vel alia officia venalia; Per Dataria officiales excitata fuit prætensio super solutione quindenniorum, ad instar beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ penes Ecclesias, vel Monasteria, & Collegia, aliasve manus mortuas unita sint; Quare ex parte piorum locorum desuper consultus, cum præsupposito observantiæ, quod scil. nunquam hujusmodi quindennia soluta fuerint, etiam cum aliquo sensu veritatis, non tamen omnino maturo, ob non visa jura, seu fundamenta dictorum officialium; Respondi, improbabilem videri hujusmodi prætensionem.

Introductio etenim quindenniorum, juxta ea, quæ in hac materia habentur deducta *sub tit. de benef. disc.* 89. il- 2 lam habet rationem, quod cum annatistæ, aliique Officiales Cancellariæ, annatarum, aliorumque emolumentorum, quæ per noviter provisos de beneficiis solvuntur pro expeditione literarum, participationem habeant ex causa duplicitet onerosa; Et secundò, quod pretio mediante, hujusmodi officia obtinentur, juxta ea, quæ habentur supra *disc.* 2. Hinc proindè injustum esset, quod per gratias unionum, quæ fiunt de beneficiis penes manus mortuas, ita hujusmodi officialibus præjudicetur.

Illa quoque consideratione accedente, quæ habetur in eodem *disc.* 89. *de benef.* circa solutionem ipsarum annatarum, quod scil. cum provisi de beneficiis, vel commendis, totum obtineant ex gratia, & liberalitate Papæ, causam merè lucrativam idcircò soventes, conquæri non possunt, quod eorum benefactori, & elargitori, aliquam præbeant participationem illorum fructuum, quos ex gratia obtinent & quæ concedens poterat eis non concedere.

Hujusmodi verò rationes non intrant in hac facti specie dum hæc officia per istas Ecclesias, vel pia loca obtinentur, ex causa merè onerosa, & correspectiva, loco quorumdam casalium, & bonorum; Et per consequens nulla justi- 3 tiæ ratio exigit, quod cum ipsemet Papa, non tanquam Princeps benefactor, sed tanquam privatus venditor ex privato contractu correspectivo, hujusmodi concessionem fecerit, atque rem tanquam liberam pleno jure vendiderit possit servitutem ad sui, vel suorum officialium favorem imponere, vel prætendere, dum ita esset obtinere duplex ejusdem rei pretium; seu emolumentum.

Atque si etiam in beneficiis unitis Hospitalibus, quæ actu hospitalitatem exerceant, vel aliis locis piis, quæ in opera pietatis integrum redditum erogent, adeòut non aga- 4 tur de commodo, & utilitate possessorum, quindennia non debentur, ex deductis apud Vermigliol *cons.* 476. *& seqq.* (Quod tamen respectu unionum, quæ factæ sint, puerorum & Adolescentum Collegiis, moderno tempore per Congregationem particulariter deputatam sub Clemente X. in exequutionem suæ Constitutionis, vel Motus proprii admissum non fuit, ut in annot. *ad d. disc.* 89. *de benef.*) Multò magis non est solvendum in isto casu, in quo agitur de causa verè onerosa, & correspectiva cum ipsomet Principe, qui istud onus, vel emolumentum in effectu exigit mediantibus ejus officialibus, adeout transitus ad manum mortuam, non proveniat à facto tertii, quo casu dicere posset, quod id sibi præjudicare non debeat, sed agitur de directa, & immediata concessione facta illi manui, quàm ipse concedens rectè sciebat esse mortuam.

Ad quod comprobandum deducebam ea quæ, haberur *sub tit. de Emphyt. disc.* 50. Super illis quindenniis, quæ ad instar præsentium, solvi debent Domino directo, qui patiatur, ut bona emphiteotica remanent penes manum mortuam, quoniam id locum habere debet, quando Dominus directus emphyteoticam concessionem fecit privatæ personæ, bona verè, ex facto emphyteutæ transierint ad manum mortuam, unde propterea Dominus pati non debet hoc damnum ex facto alieno, sive quia potest aliàs id prohibere: Secus autem ubi ab initio directè, ac immediatè ipse talem concessionem faciat, ut scribendo in eodem casu, de quo *d. disc.* 50. comprobat etiam Caponius *controv.* 31.

Est benè verum, quod *ut eod. tit. de Emphyt. d. disc.* 50. *in fine* advertitur, non benè isti termini emphyteotici verificentur in istis beneficialibus, ob nimium diversam rationem, circa regulationem temporis, quoniam beneficia Ecclesiastica sunt personalia, & vitalitia, unde perneces- sè faciendæ sunt novæ provisiones, pro quibus solvi debent annatæ, aliaque emolumenta, ideòque meritò, ad tollendam confusionem, quæ oriri posset, ex illa verisimili taxa vitæ hominis, quam facit textus *in l. hæreditatum, ff. ad l. falcid.* inducta est hæc taxa uniformis, compensando vitam brevem, cum longæva beneficatorum. Id autem adaptabile non est ad rem, quoniam dari potest, ut bona emphyteotica nunquam vendantur, seu aliàs transferantur ad extraneos obligatos ad solutionem laudemii, sed per sæcula continuent in concessionarii posterioritate, & descendentia; ideòque ratio non est æqualis.

Hinc proindè sequitur, quod ista moderna introductio, quæ in materia emphyteotica facta est ad instar, benè procedat in subsistantia, sive in genere, malè autem in modo, sive in taxa temporis, ut advertitur *d. disc.* 50. *de emphyt. in fine*.

Tunc autem similitudo rectè intraret, quando ageretur de illo laudemio, quod per quemlibet novum successorem, 7 etiam si esset de filiis, & descendentibus, in investitura comprehensis solvendum esset, juxta ponderationes, quæ in materia feudali habentur *sub tit. de feud. disc.* 59. Non autem in eo laudemio, quod solum solvendum est per emptorem, vel alium extraneum successorem, in investitura non comprehensum; Id etenim continere videtur clarum æquivocum, atque unum ex consuetis leguleicis simplicitatibus, quæ à ratione penitus aberrant.

Ponderal am quoque in hoc proposito, aliam diversitatem rationis inter officia, & beneficia, quod scil. in istis Papa egerit personam Papæ, & Principis spiritualis; In illis verò potius diversam personam Principis temporalis, contractantis tem merè temporalem, juxta ponderationes, de quibus supra *disc.* 2. unde propterea non benè de uno ad aliud infertur, ob rationis diversitatem, quæ etiam ponderatur supra *disc.* 6. in proposito regulæ de viginti, sive de infirmis resignantibus.

9 Nimium quoque considerabilem esse dicebam diuturnam observantiam supra centesimum; Quamvis etenim per dictam Congregationem particularem, diuturna observantia attenta non fuerit, ob decretum irritans, contentum in Apostolicis Constitutionibus, & ob aliam rationem, quod negligentia illorum officialium, qui hujusmodi quindenniorum exactioni, & administrationi præpositi sunt, præjudicium inferri non debet; Attamen id provenit, quia in illis casibus, non accedebat centenaria completa, locus autem ista accedente; Non quidem in ratione præscriptionis, sed in altera meliori, ratione facultatis allegandi quæcunque titulum meliorem, ex iis, quæ in hoc proposito habentur deducta *sub tit. de alien. & contr. prohib. disc.* 3. ideoque allegari posse dicebam speciale m conventionem correspectivam, & sic non cadentem sub generalibus derogatoriis contentis in Constitutionibus Apostolicis, juxta ea, quæ habentur supra *disc.* 47. & in aliis circa Constitutiones revocatorias franchitiarum, & exemptionum non capientes illas exemptiones, quæ concessæ sunt ex causa onerosa, & correspectiva.

Ac demum quia, cum ex præmissis saltem dubitabile sit an Apostolicæ Constitutiones, quæ de hujusmodi quin- 10 dennis agunt, atque sunt editæ super unionibus beneficiorum, complectantur nec ne hujusmodi officia, juxta ea, quæ habentur supra *d. disc.* 6. ad materiam regulæ de viginti, sive de infirmis resignantibus. Ita hæc diuturna observantia attendenda veniret, potius in ratione interpretativa, cui non obstant decretum irritans, nec clausulæ derogatoriæ, procedentes in illa observantia, quæ deducerentur tanquam præscriptiva, qualis datur in casu claro in quo non intrant termini interpretationis. Ideòque ex his omnibus credebam, probabilitatem huic parti assistere. Casus autem adhuc pendet indecisus.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE JUSTINIANIS.

PRO HÆREDIBUS LUCÆ JUSTINIANI, CUM BARONE PATRIARCHA, ET ALIIS.

Casus variè decisus per Rotam.

De libertate locorum Montium penes novum emptorem, an procedat etiam à dominio tertii, qui indebitè fuerit eis spoliatus per subhastationem, seu aliàs cum Judicis auctoritate, vel potius libertas intelligatur de libertate ab hypothecis, aliisque vinculis adjectis per eorum Dominum, & possessorem.

SUMMARIUM.

1 *Facti series cum resolutionibus.*
2 *Montium super auctoritate consulentium, & quæ propriè dicantur consilia.*
3 *De errore procedendi cum generalitatibus, non benè distinguendo.*
4 *De possessore ex directo Judicis facto.*

5 *De possessore sequente principaliter fidem venditoris.*
6 *De libertate locorum Montium ab hypotheca venditoris, qui esset Dominus.*
7 *De acquirente loca Montium ex causa lucrativa.*
8 *De casu præciso quæstionis emptionis locorum Montium per organum Secretarii à non Domino.*
9 *Ubi non habetur decisio particularis, oportet procedere cum similibus.*
10 *Loca Montium exequata sunt officiis venalibus.*
11 *De exteris loquentibus de materia.*
12 *De ratione liberatis locorum Montium.*
13 *De praxi aliorum locorum in materia.*
14 *Assimilantur territorii feudales.*
15 *Quod sit in hac re stetendum ad bonam, vel malam fidem, & quomodo ista probetur.*
16 *Quod sit procedendum rigoroè cum Secretario.*
17 *De alio casu simili.*
18 *De inconvenientium ratione.*
19 *An in resignatione, vel alia alienatione locorum Montium per minores, vel mulieres, requirantur solemnitates statutariæ.*

DISC. CLXIII.

CUm Alcides, Scrinium, seu Armarium (ut supponebatur) per ipsum emptum pretio scut. 1700. cum jure redimendi vendidisset pro scut. 400. Vincentio Justiniano, in Curia prælato, atque hujus defuncti hæres Lucas, illud transtulerit ad Civitatem Jannæ patriam; Eodem Lucæ quoque defuncto, ad plures annos post mortem, contra ipsum tanquam adhuc viventem, Alcides judicium instituit coram A. C. cum citationibus per edicta in confinibus Status Ecclesiastici, juxta stylum enunciatum *sub tit. de jud. disc.* 8. contra eos, qui morantur in locis, in quibus non fit liber, & tutus accessus, pro citationum exequutione, obtentaque condemnatione, ac successivè mandato executivo contra hæreditatem Vincentii, pro scut. 1300. pro residuali pretio dict. scut. 1700. ac etiam exequatur in persona, & bonis propriis Lucæ hæredis, processum fuit ad subhastationem tredecim locorum Montium hæreditariorum ejusdem Lucæ, de quo etiam habetur *sub tit. de fideic. disc.* 153. Eisque deliberatis Ludovico majori oblatori, iste una, vel pluribus diebus proximè sequentibus, in cujus faciem, vel personam de mandato Judicis dicta loca translata fuerunt, ea resignavit Baroni Patriarchæ, & aliis; Quare de his habita notitia per hæredes Lucæ, occasione eis denegatæ consuetæ solutionis fructuum, judicium instituerunt contra possessores pro dictorum locorum recuperatione, introductaque causa in Rota coram Ottalora, & dato dubio, an subhastatio subsisteantur sub die 14. Decemb. 1665. negativa prodiit resolutio, quæ habetur impressa *p. 14. rec. dec.* 381. in cujus fine respondendo privilegio libertatis locorum Montium, de quo agitur etiam *supra disc.* 26. *cum pluribus seqq.* firmatur id procedere in venditionibus, vel resignationibus privatis, & conventionalibus, non autem in alienationibus sequutis judiciali auctoritate, ut etiam advertitur supra locis citatis; Obrenta verò per tertios possessores nova audientia, & reproposita causa coram Taja, subrogato in locum Ottaloræ ad præsidatum Granaten. interim assumpti: Aliis pro hac parte in causa scribentibus, dilata fuit resolutio, ob difficultates adversus decisionem habitas; Cùmque in hoc statu prefatis aliis defensoribus Ego adjunctus essem, atque difficultates promovissem, hinc juxta laudabilem Curiæ stylum habitus fuit congressus, in quo mea sententia fuit, quod resolutio, respectu possessorum, non esset subsistentabilis, nisi quatenus in facto eorum mala fides justificaretur, quodque probabilius competeret aliqua actio contra Secretarium, qui adeò celeriter, non absque aliqua suspicione dictam resignationem admisit, ideòque etam in voto, ut idem Secretarius, vel ejus hæres ad causam quoque evocandus esset, edito desuper discursu super promotis difficultatibus; Sed quoniam antiquis defensoribus, concorditer visum est disputationem in eo statu prosequi, quodque decisionis supradictum fundamentum esset subsistentabile, utpotè munitum tot decisionibus, & auctoritatibus, in eadem decisione recensitis, idcircò cedendo, (ut decet) voto majoris partis, scripsi quoque ad causæ opportunitatem tanquam Advocatus, sed resolutio prodiit 22. Junii 1671. juxta vorum, confiscando scilicet decisionem contra Ludovicum deliberatarium, cùm nullitas judicii esset indubitata; Illam autem revocando quoad emptores, ac tertios possessores,

ob libertatem locorum Montium, & ex eisdem fundamentis jam à me prævisis, & excitatis, unde propterea, mihi quamvis in contrarium forsan acrius, magisque elaborate scribenti, resolutio probabilis, benèque fundata visa est.

Atque hic moneri debemus, de eo, quod adeò frequenter insinuatum est, quantum scilicet deferendum veniat illis consulentibus, (qui damnabiliter quidem) publicæ lu-
2 ci proferunt sub nomine consiliorum, illas reformationes, quas more Advocati, conductitio more occasio dedit facere ad causæ, & clientis opportunitatem, cùm verè, & propriè illa dici debeant consilia, quorum auctoritati deferendum est, quæ data sint ad veritatem, illam scire cupienti, sive in figura Assessoris data illiterato Judici, per modum voti consultivi, ad effectum sententiandi, non autem more simplicis Advocati frequenter scribendo, etiam contra proprium sensum.

Quatenus itaque pertinet ad hunc punctum libertatis locorum Montium penes tertios emptores; Reassumendo a
3 me scripta super hujusmodi materia in hoc volumine jam edito, & cum quibus, penè in omnibus processerunt scribentes in contrarium, ac etiam Rota, ut patet ex ultima decisione desuper edita coram Taja, dicebam id, quod frequens mea est consuetudo dicendi, clarum scilicet esse errorem, in hac materia procedere cum solis generalitatibus sive auctoritates, & decisiones editas occasione aliorum casuum, quibuscumque aliis indefinitè applicare, cùm vera, & germana, benè judicandi, & consulendi forma sit, reflectere ad distinctiones casuum, eorumque singularium particulares, ac individuas circumstantias, ex quibus metienda est congrua doctrinarum, & legum applicatio, dum applicandum non est factum legi, sed lex applicanda est facto; Isteque adeò clarus, sed nimium frequens, & communis error donec corrigatur, magis, ac magis semper replebit mundum æquivocis, & confusionibus.

Quare plus casus desuper distinguendo; Primus est, ubi agitur de illo possessore, qui directè, ac immediatè obtinuit loca Montium sibi deliberari à Judice, seu aliàs ab eo in possessionem immitti, nulliter, vel injustè, adeout con-
4 troversia sit inter primum possessorem spoliatum, & secundum possessorem à Judice immissum; Et tunc, si actus est nullus, vel injustus, priori possessori competit manutentio, vel reintegratio, sive aliud remedium rei persequutorium, quoniam admixta non est auctoritas publica, neque intrat ratio peculiaris, quæ resultat ex hujusmodi jurium natura; Et in his terminis loquuntur *dec.* 284. *part.* 3. *rec. decis.* 70. *part.* 7. coram Dunozetto *decis.* 642. repetit. apud Posthum. *de subhast. decis.* 221. & *decis.* 407. *in fine par.* 12. *rec.*

Secundus casus est, ubi quis ex privata conventione, emit loca Montium ab intrusivo possessore, qui verè Dominus non esset, atque venditio, seu resignatio admitti-
5 tur per Secretarium, sed id provenit ex privata conventione, inter emptorem, & venditorem, adeòut emptor sequatur principaliter fidem privatam possessoris, & de isto casu loquitur *dec.* 650. Cavalerii, in cujus casu aderat mala fides positiva, ob inhibitionem factam emptori, ac denunciatam litem, unde scire debuit, ac potuit, eum non esse Dominum; neque pariter adaptatur ratio hujus libertatis, de qua infra.

Tertius casus est, ubi quis emit ex privata etiam conventione à vero Domino, admissa per Secretarium, qui emptorem liberè describat in libris publicis, quæstio autem
6 sit cum creditoribus venditoris, prætendentibus loca Montium esse eis hypothecata; Et cùm resignatarius est tutus ab hypothecis, aliisque vinculis, præterquam descriptis in litteris patentibus, vel ex natura hujusmodi jurium, ut verius est, vel ratione commercii, ut firmant Gratian. *discept.* 730. *numer.* 48. Cenc. *de cens. quæst.* 29. *nu.* 13. Merlin. *de pign. lib.* 2. *qu.* 14. *num.* 28. & 29. *num.* 13. Rota *dec.* 14. *in fin.* post Fenzon. apud Merlin. *dec.* 533 *repetit. dec.* 77. *num.* 20. *par.* 6. *recent.* Romana locorum Montium 29. Novembr. 1660. coram Bevilacqua, adita in casu, de quo suprà *disc.* 27. Et sic cum præsupposito, quod emptor sciat à quo emat, unde dici valeat, quod ejus fidem privatam sequatur, dum acquisitio provenit à privata conventione inter eos, licet à publico officiali ad id per Papam deputato (qualis est Secretarius) auctorizata sit, atque de hoc etiam loquitur Constitutio 154. Urbani Octavi, cujus mentionem facit in dicta decisione coram Bevilacqua; Illaque non continet rem novam, dum etiam antea idem procedebat, sed prodiit ad majorem declarationem, ac etiam ad probationem, de qua infra.

Quartus est casus, quando tertius, ex causa lucrativa, puta legati, obtinet loca Montium à defuncto possessa, sive obtinet pecuniam, quàm directè investit in loca Mon- 7
tium, quæ uno, vel altero modo in sui faciem intestentur, deindeque detegantur creditores hæreditarii, quibus in subsidium de jure competat avocatio pecuniæ solutæ, & tunc istud privilegium non suffragatur, sed datur etiam actio subsidiaria, & de hoc agitur in Romana lucri Dotis coram DD. Ghislerio, & Albergato *dec.* 43. *nu.* 40. *p.* 10. & *dec.* 25. *numer.* 5. & *seqq. par.* 11. *rec.* in casu, de quo agitur à me *in tit. de Dote disc.* 129. & juxta casum, de quo supra *discurs.* 29.

Quintus demum casus est noster, ubi juxta communem 8
frequentiorem usum quis, sive Civis, sive exterus, ac sive præsens, sive ablens, sed ignarus quisnam habeat loca Montium venalia, confignet proxenetæ ordinem directum publico Banco, ut solvat pecunia in genere ei, quem Secretarius eidem Bancherio testetur liberè ad sui favorem resignasset loca Montium, adeòut emptor sit omninò incertus de persona vendentis, sed sequatur principaliter, ac omninò solam fidem Secretarii, tanquam publici officialis, per Papam ad id deputati, talemque resignationem faciat ille, qui nulliter, vel injustè à manu Judicis obtinuerit, atque de Judicis mandato, Secretarius eum descripserit in libro publico.

In isto casu individuo, ac præciso nullam habemus auctoritatem, vel decisionem, quæ loquatur de locis Montium Urbis, ideoque oportet examinare casum, cum doctrinis Doctorum, agentium de consimilibus juribus, quæ habentur cum Principe, seu Republica, ut sunt jura Regia His- 9
paniarum, fiscalia, vel jura super arrendamentis Regnorum utriusque Siciliæ, & loca Montium Venetiarum, Januæ, & Florentiæ, aliarumque Civitatum Italiæ, sive juxta terminos officiorum vacabilium, cum quibus, ac etiam cum terminis resignationis beneficiorum, procedunt inferius allegandi loquentes de præfatis aliarum Civitatum locis Montium, ac juribus hujusmodi.

Quodque ista loca Montium, vel jura exæquata sint of- 10
ficiis venalibus, eorumque jure regulanda veniant, expresè, ac literaliter disponitur per dictam Constitutionem 154. Urbani VIII. sæpius enunciatam.

Agit verò præcæteris de his locis Montium, vel juribus 11
Larrea *alleg.* 22. *ex n.* 19. & *seqq.* occasione tractandi de resolutione hypothecarum à possessore contractarum, atque adhibet eoldem terminos officiorum venalium, quæ tractantur cum terminis beneficialibus, vel cum terminis feudorum, & de eisdem juribus Salgad. *in labyr. p.* 2. *c.* 27. *n.* 39. *ubi per tot.* agit de officiis, ac etiam *part.* 1. *cap.* 35. *per tot.* ubi cæteri.

Ex deductis autem per dictos Auctores, constat de vera ratione libertatis hujusmodi jurium penes tertium, in quem cum publica Principis, vel ejus officialis auctoritate transferuntur, quod scilicet istud dicitur quoddam debitum, 12
cum Principe, tanquam species census redimibilis, unde quando quis refignat officium, vel jus suum in manu officialis repræsentantis ipsum Principem, tunc dictum jus, vel officium extinguitur, & annichilatur, deindeque Princeps per actum occultum, novum jus ex integro efformat, & concedit resignatario, qui sequitur fidem publicam ipsius Principis, quem in ejus directum, ac immediatum auctorem agnoscit, ut pluries advertitur supra *discurs.* 26. & *sequentibus*.

Igitur ille, qui cum bona fide, ignarus, an resignatarius sit Gallus, Hispanus, vel Germanus, seu Indus, cum aliquo privato non contrahit, neque privatam fidem vult sequi, sed directè sequitur solam fidem publicam Principis, non potest, nec debet remanere elusus, sed habet in debitorem ipsum Principem, cùm verè, ac propriè loca Montium aliud non sint, nisi debitum Principis super ejus redditibus, tanquam per speciem census, ut supra.

An autem Princeps, vel officialis, benè, vel malè agat in extinguendo, vel supprimendo jus antiqui creditoris, & an suum debitum extinguat cum legitimo, vel cum illegitimo creditore, ipsi videant, hoc unum est tamen, quod nouus acquirens rectè dicere potest, se contraxisse cum Principe, eumque habere in suum debitorem, quem rectè scit habere potestatem id, quod uni concessit, ei auferre, ac alteri dare, dum etiam bona alienare, vel concedere potest, atque Domino non remanet aliud jus, nisi agendi contra ipsum Principem, pro reintegratione

tione valoris, ad textum *in l. benè à Zenone, C. de quadrien. præscrip.* cum ibi communiter notatis, de quibus *tit. de Donat. disc.* 43. & *suprà hoc tit. disc.* 148.

Igitur, aut priori possessori injustè spoliato competit actio contra spoliatorem, vel contra Judicem, vel contra Principem, ejusque Cameram; aut contra officialem, suum officium malè explentem, & utatur jure suo: Aut hoc etiam remedio est destitutus, & erit casus fortuitus, qui est sequela dominii.

Talis est praxis inconcussa totius Europæ, in hujusmodi juribus publicis, seu regalibus super gabellis, vel juribus cum Principe, vel Republica; Ideòque dum in Cu-
13 ria non haberemus in his terminis casum decisum, recurrendum est ad observantiam generalem adjacentium aliorum principatuum, ex deductis *de servit. disc.* 2. *num.* 19. & *seqq.*

Sed verè habemus illum decisum per dictam Constitutionem 154. Urbani VIII. quę expresè exequat loca Montium officiis, non quidem in ratione privilegiativa, seu declarativa, quia verè eadem est ratio.

Multa enim in hujusmodi juribus differentibus, atque in libero commercio non existentibus habentur peculiaria, quæ exorbitant à regulis generalibus juris communis, ut videtur in feudis, & juribus regalibus, quod ex veriori
14 sententia, ubi Principis auctoritas non accedat, in eis non intrat titulus de separatione bonorum, unde creditores hæredis cum assensu, vincunt creditores defuncti sine assensu, ut *titul. de feud. disc.* 78. & *tit. de credito disc.* 13. & 251. Ac etiam non intrat titulus *plus valere, quod agitur, &c. & tit. de feud. disc.* 24. & *in aliis*; Unde propterea si hæc bona emantur de pecunia aliena, cum pactu expresso, ut acquirantur dominio pecuniæ, quodque nomen acquirentis sit simulacrum; Attamen si super hoc pacto non adsit assensus Principis, id non attenditur, sed dicitur officialis, vel feudatarius, sive possessor jurium regalium, ille in cujus faciem in libris cantat, ut *dec.* 100. *par.* 9. *rec.* cum similibus, de quibus *d. disc.* 24. & *in aliis de feud.* ideòque regulæ generales, quas habemus indifferentibus, ac existentibus in commercio, nullatenus congruunt hujusmodi bonis, ac juribus.

Hinc proindè advertebam, quod causæ defensio consisteret potius in facto, quàm in jure, an scilicet ex facti cir-
15 cumstantiis desumi posset collusio, vel mala fides emptorum, qui rectè scientes, quomodo in resignantem loca montium obvenissent, ita resignantis potius fidem sequuti essent, juxtà secundum casum, de quo suprà *numer.* 5. sed si cessante hujusmodi circumstantia, processum per eos esset cum bona fide, juxtà modum recentium suprà in quinto casu *numer.* 8. & tunc omninò probabilius pro emptoribus responderi deberet, dum aliàs esset mundum revolvere, atque istud commercium impedire, ad quod considerabam etiam à simili ponderationes, de quibus suprà *disc.* 129. Ad id autem arguendum advertebam inspiciendum esse, præsertim ad pretium, pro quo emptio facta esset, quoniam si fuisset, in summa justa, & communiter currenti, & tunc magnum resultabat bonæ fidei argumentum, sicuti econversò malæ, in casu pretii diminuti, & insoliti, quod reputatur pars periculi ex deductis suprà *disc.* 30. & *seqq.* Et per consequens est quæstio potius facti, quàm juris ex singulorum casuum circumstantiis decidenda.

16 Putabam tamen de collusione, & mala fide nimium suspectum videri Secretarium, qui erat in hoc munere vir nimium peritus, & diligens, verisimiliter non admissurus adeò de recenti in ignoto, vel parum idoneo deliberatario, talem resignationem liberam, absque ejus corruptela, & notabili emolumento; experientia docente in hujusmodi Secretariis, & officialibus illa miracula, quæ alibi cernuntur in Judicibus, & Magistratibus, quod scilicet officio vix præbente emolumentum sufficiens ad substentationem, intra breve tempus, notabiles parantur divitiæ, ideòque cum eis nimium rigorosè procedendum videtur, adiiciendo præsertim legem, ne hujusmodi deliberatoriorum, vel hæredum, & successorum resignationes admitti debeant, nisi post notabile temporis intervallum unius, vel plurium annorum, cùm ita etiam posset quis falsis probationibus se probare hæredem alicujus, qui adhuc vivat, vel etiam defuncti, qui alium hæredem revera reliquerit, atque sequuta intestatione, posset hujusmodi resignationem facere, absque eo quod dominio consultum remaneat.

Idem consultus pro veritate, respondi, in alio casu, in quo loca montium habebat in corpore litterarum, vinculum fructuum ad commodum alterius, ejus vita durante, dum 17
proprietarius cum falsis testibus deponentibus de morte reservatarii, obtinuit cum decreto Thesaurarii, vel ejus Auditoris deleri vinculum, atque ita resignationem liberam fecit, absque eo, quod reservatario consultum remaneret ob absentiam, vel inopiam resignantis, & ob assecurationem resignatarii bonæ fidei, ut suprà; Isteque est unus ex perniciosis effectibus, qui resultant ab usu propinarum, de quo *tit. de Judic. disc.* 39. quoniam aviditas proprii emolumenti pronos, ac faciles reddit Judices ad faciendum id, quod aliàs non faceremt, vel nonnisi cum majori circumspectione, & maturitate.

Et quamvis ob hujusmodi libertatem, & emptorum assecurationem, plura resultare possint inconvenientia, & 18
fraudes, præsertim in supplantationem absentium, vel hæreditatum jacentium, seu fideicommissariarum; Nihilominus ex duobus malis, vel inconvenientibus, oportet eligere minus, dum magis præjudicialia Reipublicæ, & libero commercio essent alia inconvenientia contra resignatarios bonæ fidei, ac propterea, ut primis inconvenientibus occurratur, dandæ videntur opportunæ provisiones, & ordines secretariis, atque cum eis rigorosè procedendum ad reficiendum de proprio, quando eorum officium non benè exercent.

Ex eadem verò superiùs insinuata distinctione inter illam venditionem, vel aliam alienationem, quæ fiat inter partes ex privata conventione, vel etiam subhasta ex auctoritate judicis, cujus factum dicitur etiam factum partis, 19
& illam quæ fiat mediante resignatione in manibus secretarii, frequenter consultus etiam pro veritate respondere consueví, resultare decisionem quæstionis, de qua habetur actum *sub tit. de alien. & contracti prohib. disc.* 12. an scilicet in alienationibus locorum montium, quæ fiant per minores, vel mulieres, requirantur solemnitates statutorum 113. & 151. Urbis, ut primo casu requiratur, non autem posteriori, quodque in hoc sensu, vel cum dicta distinctione, & cum præsupposito, quod agererur de prima parte, intelligenda est *decis.* 679. Seraph. & *dec.* 30. *p.* 13. *rec.* in quibus id firmatur, cùm aliæ desuper allegari solitæ, loquatur ob iter, vel ad alios effectus.

Ubi etiam agitur de secunda parte, intrat ratio superiùs assignata, quod scilicet primus possessor, qui alienat, verè non transfert suum jus in eum, cui fit alienatio, sed potius illud refutat, & extinguit in manu Principis, qui novum jus ex integro efformat favore resignatarii agnoscentis in ejus auctorem ipsius Principem, cujus publicam fidem, non autem privatam primi possessoris sequi dicitur.

Ita etiam suadente ratione libertatis commercii, ob cujus conservationem multa permittuntur, quæ alias permittenda non sunt, ut ex. gr. non egrediendo hos terminos solemnitatum statutariarum, habetur, *cod. tit. de alien. & contract. prohib. disc.* 34. in muliere, vel minore exercere mercaturam; Ac etiam receptam praxis docet in locationibus, & conductionibus domorum, vel in emptionibus, & venditionibus victualium, & rerum observientium ad usum vestium, vel domus cum similibus, quoniam licet agatur de contractibus, absque dubio cadentibus sub statuto 151. attamen ratione subjectæ materiæ, & libertatis commercii non sunt in usu.

Omnemque difficultatem tollit observantia, quæ in omnibus dicitur optima interpres, quoniam cùm ab anno 1580. prodierit *d. dec.* 679. Seraph. Attamen in hoc intermedio spatio penè integri sæculi, observantia docuit, & docet contrarium, quoniam Secretarius, & Thesaurarius respectivè passim admittunt resignationes sine his solemnitatibus; quinimò ubi partes vellent eas servare, dicti officiales id non admitterent, respondendo, quod eorum sufficere debet auctoritas, non indigens illam alterius Judicis in hoc inferioris, & incompetentis, in aliis Civitatibus, vel Principatibus, præsertim in Veneta, & Januensi, adeò exactè id servatur, ut etiam Capuccini, aliique professi incapaces in communi, & in particulari continuant descripti, & reputantur domini cum libera dispositione, ut insinuantur incidenter *sub tit. de testam. disc.* 36. & *alibi*.

ROMANA EVICTIONIS LOCORUM MONTIUM.

PRO MARCO PAULO TYERI, CUM GASPARE ALVERO.

Casus disputatus coram A. C. resolutus pro Tyeri.

Vendens loca montium vinculata, an, & quando teneatur ad evictionem, vel ad pretii restitutionem ad factum casum vinculi, si ex facto ipsius venditoris id processit.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *Sciens vitium vel non agit de evictione, neque ad restitutionem pretii.*
3 *Declaratur quando id procedat, & quando etiam praestetur evictio de natura rei.*
4 *In omni conventione nunquam venit dolus, vel factum proprium culposum.*
5 *Venditor tenetur de vitiis sibi cognitis.*
6 *Quando cessionarius pensionis praestet evictionem, vel restituat pretium acceptum.*
7 *Datio restitutio principaliter spectat ad virum, & fideicommissum est species fidejussoris.*
8 *Declaratur quando idem venditor locorum montium vinculatorum exerceat casum vinculi.*
9 *De differentia inter dotem constituendam, & restituendam.*

DISC. CLXIV.

RETenta facti serie, de qua suprà *disc.* 37. super venditione locorum montium provenientium ex pretio Catalis subjecti fideicommisso, cum ejusdem fideicommissi 2 vinculo translato in pretium; Cùm uxor Gasparis venditoris, pro assecuratione suarum dotium, & lucri, ob vergentiam viri ad inopiam, ex beneficio *Auth. res quæ, C. com. de legat.* loca montium ab emptoribus vendicasset, ut infinuatur *in eodem disc.* 37. *in fine*: Hinc ad aliquod tempus, exorta spe, quod molestiæ inferendæ videm Gaspari, inopia non obstante, parare possent emptoribus aliquam recuperationem pretii, saltem in parte, præsertim prælatus Tyeri utriusque Signaturæ Prælatus, unus ex emptoribus, judicium contra venditorem instituit pro evictione, seu restitutione pretii, atque post aliquas disputationes, obtinuit mandatum à Signatura quoque canonizatum.

In disputationibus desuper habitis, scribentes pro Gaspare reo convento, vim constituebant in disputatione textus *in l. fundum scieni, C. de evict.* cum concordantibus plenè deductis per Rot. *dec.* 433. 457. & 469. *par.* 9. *rec.* Ac etiam habetur *sub tit. de feud. disc.* 44. & *sub tit. de empt. & vend. disc.* 10. 11. & 17. & sepiùs in his terminis *sup.* 2 *disc.* 31. quod scilicet cum venditor expressè denuncia verit emptori hoc vinculum fideicommissi, expressum quoque in literis patentibus, adeóut emptor illius certam habuerit scientiam, ipseque venditor processus sit vendere eadem loca, talia, qualia, & pro jure sibi competente, cum declaratione nolle teneri nisi de facto proprio, ita de plano intrare debebant præfati textus regulatem, eximentem non solùm à præstatione evictionis, sed etiam à deductione pretii; Quamvis etenim plurium sententia sit, ut præfati textus dispositio procedat solùm respectu evictionis, non autem respectu restitutionis pretii, à qua venditor excusari non debeat, ob inconveniens locupletationis de alieno; Contrarium tamen, præsertim in Rota, & Curiis est receptum, quando diversa conventio explicata non accedat, vel facti circumstantiæ eam implicitè non inducant, juxtà considerationes, de quibus suprà in his terminis *d. disc.* 31. Et meritò quidem, quoniam ita in contractum censetur deducta illa spes, vel incerta alea, seu eventualitas; Eodem modo, quo docet quotidiana praxis in venditione, seu cessione commoditatis; Idque argui dicebant ex quantitate pretii, quoniam cùm pretium intrinsecum locorum montium esset scutorum centum ultrà consuetum augmentum extrinsecum, ista venditio facta erat ad rationem scutorum 25. quodque propterèà intraret alia juris regula, de qua etiam locis citatis, & præsertim *d. disc.* 44. *de feud.* super exemptione venditoris à præstatione illius evictionis, quę sequatur de naturà rei.

His tamen non obstantibus (etiam cum sensu veritatis) contrarium dicebam verius, scribendo pro actore, pro quo justè prodiit resolutio; Admittebam siquidem dictas theoricas, tanquam veras in genere; Dicebam tamen, eas procedere, quando à casu, seu alias citrà factum, & culpam ipsius venditoris, bona vendita avocarentur ab emptore, puta quia per ipsius venditoris mortem, factus esset locus fideicommisso ad favorem alterius vocati, vel quod ex ignotis juribus, quæ alias quàm ex facto proprio ipsius venditoris, tertio competant super casali vendito, daretur eidem tertio actio super locis montium, tanquam in pretio subrogato; Secus autem, dum molestiæ veniebant ex ejus facto proprio, quod nunquam censetur exceptuatum, dum id ab omni justitia, & æqualitate prorsus est alienum, ut cæteris relatis plenè habetur apud Merlin. *dec.* 874. *nu.* 5. 4 & *seq. dec.* 18. *n. fin. par.* 11. *recent. & passim*; semper enim in omni contractu, omnique conventione, quantumvis ampla, exceptus censetur dolus, sive aliud factum proprium in quo dolus inesse potest, ut in proximè allegatis, & apud Celsf. *dec.* 78. *n.* 6. *cum seqq.* Greg. & add. *dec.* 119. Unde propterèà licèt venditor, quando protestatus est vendere rem pro tali quali, &c. atque ut vulgò dicitur *come un facco d' ossa*, ad aliud non teneatur, adhuc tamen tenetur pro vitiis, & defectibus latentibus sibi cognitis, quæ non 5 sufficit exprimere sub involucro generali verborum ex deductis apud Surd. *decis.* 146. *n.* 4 Gregor. & adden. *d. decis.* 119. & *sub tit. decmpt. & vendit. disc.* 8.

Atque ad id benè conferre dicebam, ea, quæ habetur *d.* 6 *disc.* 69. *de Penfionibus*, quod scilicet cessa commoditate pensionis, si ista cesset per mortem naturalem cedentis, vel per insufficientium beneficii, aut per alium casum, tunc cedens ad nihil tenetur; sed si cessat ob delictum ipsius cedentis, aut ob alium ejus factum voluntarium, puta quia per matrimonium, vel per militiam, vel per professionem in Religione; aut per dimissionem Clericatus, diversum statum assumat, tunc intrat evictio, cum similibus.

In his autem terminis verfari dicebam, quoniam licet emptoribus innotesceret vinculum fideicommissi, quo posito de consequenti intrabat actio prædicta uxoris in vim *Auth. res quæ*; Attamen id principaliter provenit ex debito, & 7 facto ipsius venditoris, quoniam ulsi dotem uxoris, aliaque ejus bona dissipasset, utique iste casus non daretur; Ubi enim agitur de dote restituenda per ipsum virum, tunc id referri non potest casui, sed totum provenit ex facto, & culpa ipsius viri, dum ipse est principalis debitor, fideicommissum autem dicitur quidam legalis fidejussor ejusdem viri, adeóut etiam sine cessione subintret in jus mulieris, cui dos restituta est, ejusque actiones exercere valeat pro reintegratione, juxta firmata apud Coccin. *decis.* 1681. cum aliis, de quibus *sub tit. de dote disc.* 145. *n.* 56.

Neque ad rem facere dicebam *dec.* 7. & 57. coram Ninot 8 in hoc proposito expensas etiam suprà *dict. disc.* 31. quoniam earum casus est diversus, quod scilicet idem venditor, tanquam tertius, vendicabat loca montium cadentia sub portione alterius venditor ejus fratris, per cujus mortem jus emptoris expirabat ideóque evictio proveniebat de natura rei, & à casu, non autem à facto culposo, seu aliàs voluntario ipsius venditoris, quale dicitur illud, quod ejus creditoribus provenit, dum ita hæc venditio redoleret speciem furti, vel fraudis, si ille venditor, qui scit se obæratum esse, bonaque vendita obnoxia ejus creditoribus, à quibus ad horam illa vendicari possunt, etiam à pretii restitutione excusaretur, ac propterèà excusatio restringenda est ad solum casum.

Ex causa autem provenire diceretur, quod filiæ, & 9 descendentes ipsius venditoris ex edem beneficio *Auth. res quæ*, peterent dotem sibi constitui ex bonis fideicommissi, quoniam dici non potest culposum, quod natura ei foecunditatem dederit procreando filios, minusque dici potest culpa directa ad causam, quod ipse pariter se inopem fecerit, unde propterà ejus filiabus apertum sit præfatum subordinarium beneficium; Ideóque ut advertitur *eod. disc.* 145. *& in aliis pluries eod. tit.* magna dignoscitur differentia inter casum dotis restituendæ, & illum dotis constituendæ.

INTERAMNEN. JURIS COLLECTANDI, PRO CIVITATE INTRAMNÆ, CUM CASTRO PAPINIÆ.

Casus pendet in Camera.

An, & quando Castra subjecta Civitati, dicantur de ejus Comitatu, vel territorio, ut propterèà constituant unum corpus, atque participare debeant de juri-

juribus, & proventibus Civitatis pro supportatione onerum, vel econversò an debeant Castra contribuere in oneribus majoribus, quæ supportentur per ipsam Civitatem.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *Comitatenses dicuntur Cives in omnibus.*
3 *De eodem, & qualis dicatur propriè Districtus, vel Comitatus.*
4 *De unico territorio constituto ex tota Diœcesi.*
5 *Dismembratio jurisdictionis non tollit unitatem territorii.*
6 *De distinctione inter districtum, agrum.*
7 *De alia distinctione inter Comitatum, vel Districtum improprium, & generalem, & proprium, & particularem.*
8 *An Civitas possit acquirere id, quod sit de ejus Comitatu.*
9 *Stant simul, quod Civitas sit de dominio unius, & Castra sint de dominio alterius.*
10 *De eodem de quo nu.* 5.
11 *De monito, quod causarum decisiones pendet à circumstantiis facti.*

DISC. CLXV.

1 DE anno 1525. Civitas Interamnæ emit à quibusdam Domicellis Castrum ibi proximum Papiniæ; cumque postmodum sub Paulo III. & Paulo IV. impositum esset subsidium triennale, à quo proveniunt onera Cameralia, atque pro istius rigorosa exactione Civitas cavalcatas ad præfactum Castrum transmisisset, adeóut Pius V. jurisdictionem illi abstulerit, quam Gregòr. XIII. successor reintegravit, hinc penes continuæ sequutæ fuerunt controversiæ inter Civitatem, & Castrum, & præsertim super modo contribuendi in solutione dictorum onerum Cameralium, atque per Sacr. Congregationem boni Regiminis resolutum fuit, Castrum teneri contribuere pro octava parte, sed reassumpta causa in Camera, ubi prius introducta erat, excitata fuit per idem Castrum prætensio, quod onera prius impleri deberent cum proventibus gabellarum respicientium totum Comitatum, quodque propterèà ad id, quod opus esset pro suppletione, concurrere deberet in dicta octava parte; Datoque desuper dubio coram Bichio, *An, & qui proventus proveniant ex gabellis respicientibus totum Comitatum*, sub die 19. Junii 1673. prodiit resolutio utrique parti respectivè favorabilis, quod scilicet Castro prætendente, omnes gabellas in notula deductas venire, Civitate autem nullas, dictum fuit venire quasdam, & non aliàs.

In disputatione autem desuper habita, scribentes pro Castro, ejusque Communitate, cum præsupposito, quod 2 illud esset de Comitatu, dicebant ejus intentionem fundatam esse in juris regula, quod Comitatenses dicuntur cives, omnibusque privilegiis, & favoribus civium potiti debent, eodem modo, quod subjacent oneribus, dum Civitas, & Comitatus formant unum, & idem corpus, ut definit Bald. *cons.* 419. *n.* 11. 1. Aret. *cons.* 67. *n.* 4. Hieron. de Ment. *de finib. c.* 7. *numer.* 3. & 5. Cravett. *in terminis onerum cons.* 972. Galeot. *l.* 2. *controv.* 20. *cum concord.* relatis per modern. de Luc. ad Franch. *dec.* 316. *nu.* 7. Rot. *dec.* 400. *par.* 9. *rec.* & *dec.* 199. *p.* 12. atque super hoc assumpto immorabantur, illud exornando de more scriptorum cum aliis generalitatibus; Reliqua enim consistebant potius in facto, super natura, seu qualitate gabellarum, dum scribentes pro Civitate nimium insistebant in dicta qualitate, & quænam esset illæ gabellæ, quæ in Civitate solvebantur ab antiquo, priusquam istius Castri acquisitio sequuta esset, & quænam posteriores, quasi quod de antiquis priusquam idem Castrum acquireretur, atque efficeretur de hoc corpore, non deberet participare, sed solùm de aliis posteà impositis: scribens ego pro Civitate, in hac ultima disputatione, adhibendo stylum Advocatorum Urbis, curabam exornare, sive in jure probare ea, quæ in facto deducebantur cum solitis generalitatibus.

Reflectendo autem ad veritatem, mihi videretur, quod revera quæstio esset potius facti, & applicationis, quàm juris; Admittebam siquidem, tanquam veram dictam juris propositionem pluries suprà insinuatam, & præsertim *disc.* 72. & 94. *& sub tit. de præmin.* agendo de civilitate, 3 quod scilicet Civitas, & Comitatus constituunt unum territorium, atque unum, & idem corpus politicum, seu communitativum, eodem modo, quo plura membra unum constituunt corpus humanum, quasi quod Civitas sit caput, & venter, seu reliqua majori pars corporis, Castra verò, seu Villæ sint brachia, & manus, & crura, & pedes; Sive juxtà exemplum finium spiritualium unius Diœ- 4 cesis, quoniam licet intra ejus fines, ultra locum residentiæ Episcopi, & situationis materialis Ecclesiæ Cathedralis, quamplura existunt Oppida, Castra, & loca inter se omninò distincta, ac etiam sub diversis Provinciis, vel dominis temporalibus, omnia tamen constituunt unum, & idem corpus, sive unum, & idem territorium spirituale; Vel eo modo, quo sequitur, quando Civitas, vel alter locus divisus sit per quarteria, aut per pagos, & Villas, juxtà aliquarum Regionum usum insinuatum *sub tit. de Jurisd. disc.* 24.

Idque verùm non obstante, quod singula Castra, seu Villæ, & loca intra ambitum districtus, seu Comitatus, habeant inter se fines destitutos, & quandam speciem territorii contradistincti, etiam ab illo Civitatis, & cum Con- 5 stitutione propriarum subalternarum communitatum, quoniam id non tollit unitatem territorii, seu corporis in universum, sed solùm continet quandam divisionem subalternam respectu usus, & commoditatis, ad tollendas confusiones, pro pasquis, & pro cultura prædiorum, & pro aliis effectibus, eo modo quo si pro aliquo magno Ovili diviso in plures turmas, vel greges, destinatum sit prædium, seu tenuta, ut ad tollendas contentiones inter Pastores, singulis turmis, vel gregibus, aut branchis distribuantur partes, vel fines ejusdem tenutæ, seu prædii, quoniam id non tollit unitatem, tam ovilis, quàm prædii; Undè propterèà, ut in eisdem *disc.* 72. & 94. advertitur, pro ista contradistinctione, recinctus proprius Civitatis, contra- 6 distinctus à finibus singulorum locorum Comitatus, appellari solet, sub vocabulo agri, potius quàm territorii, ac etiam advertitur infrà in Fanen. Molendini *disc.* 167.

His itaque constitutis, adeóut in iis, quæ juris sunt, nulla adesse discordantia inter scribentes hinc indè in genere, sive in abstracto; Disputatio restringebatur ad factum, sive ad applicationem, juxtà pene generalem hodiernam naturam omnium quæstionum forensium, an scilicet illud Castrum, dicendum esset de illa specie Comitatu, de qua superiùs allegati, & alii DD loquuntur, quod scilicet importet idem territorium constitutivum ejusdem corporis, vel potius esset de illo Comitatu improprio, qui redolet solùm jurisdictionem vel superioritatem, aut 7 dominium accidentale, aut quodam jus metropolyticum, juxta exemplum antiquæ Romæ, quæ juxtà seriem, de qua *disc.* 32. *de præsum. in fi.* & alibi plurics, vi bellica effecta est domina magnæ partis Orbis, adeóut diceretur caput, & Metropolis Mundi, ideóque omnes Civitates, & Provinciæ dicerentur de ejus imperio, & territorio, seu Comitatu in universum, ratione scilicet jurisdictionis, vel juris terrendi; Et tamen non indè interri poterat ad verum Comitatum, vel territorium, dum habebat suum districtum particularem centum milliarium, qui nunc est quadraginta.

Sive quod, juxtà hodiernam praxim, Præfectura, vel Præsidatus Civitatis, complectatur sub se gubernium, & administrationem quamplurium Civitatum, Oppidorum, vel locorum adjacentium, quæ ita quandam speciem Comitatus præseferre videantur, sed iste est Comitatus improprius ratione jurisdictionis, & juris Metropolitici, non autem verè constitutivus unius corporis, & territorii, ut (ex. gr.) docet praxis Civitatis Perusii, cum similibus, quod scil. alia sunt Castra Comitatus, idest districtus, vel territorii particularis ipsius Civitatis, & alia sunt Castra, & loca existentia sub eo gubernio.

Applicando itaque ad rem, punctus videtur, an istud Castrum esset de una, vel altera specie, atque scribendo more Advocati, dicebam, quod esset solùm de Comitatu improprio, idest jurisdictionali, quoniam cum ante prædictum annum 1525. esset de diverso dominio, diversumque corpus 8 constitueret, dum ex titulo particulari emptionis obvenit in hanc Civitatem, tanquam penes extraneum, ac privatum emptorem, hinc proindè dicebam, ita claram resultare probationem, quod non esset de ejus territorio, & pertinentiis, sed quod esset quid distinctum, ex juris certo principio, quod nemo emit, vel acquirit rem suam, quodque res mea non potest denuò essici mea, undè propterèà nova acquisitio probat, quod prius res non esset sua.

Verùm id non videbatur argumentum, quod concludere- 9 ret, quoniam, aliud est jus territoriale pro civis prærogativis, ac oneribus respectivè, & aliud est jus territoriale, pro exercitio jurisdictionis, ut docet nimium frequens, ac notoria praxis, præsertim in Regno Neapolitano, pro

cujus

cujus misera conditione, omnia penè loca sunt infœdata, ut insinuatur *d. disc.* 32. *de præmiss. & alibi pluries*, quoniam frequenter datur casus, quod Civitas sit unius Domini, vel sit demanialis, & Castra, quæ ibi Casalia dicuntur, sint diversorum Baronum, ut de aliquibus Casalibus ipsiusmet Regiæ Civitatis Neapolis, habetur apud Franc. *decis.* 129. Gizzar. *decis.* 24. ubi add. Galeott. *lib.* 2. *controv.* 20. Rovit. *dec.* 11. & alios, apud quos disputatur quæstio, an concessio alicujus Castri, seu Casalis in feudum, importet quandam implicitam dismembrationem territorii ad alios effectus jurisdictionales, illum præsertim, an prohibitio, quæ fit bannitis, quibus conceditur salvusconductus sub lege de non conversando in loco delicti, neq; in dicta Regia Civitate residentiali Principis, ejusq; territorio, complectatur hujusmodi Casalia infeudata, sed hoc non tollit alios effectus civicos, neque unitatem territorii communitativos, tam favorabile, quàm onerosos, ideòq; possunt simul stare; quod istud Castrum esset de eodem Comitatu, & territorio, sed quod ex Apostolica concessione, sive ex antiqua usurpatione, aliquis Domicellus haberet ejus dominium jurisdictionale, seu Baronale, quod Civitas acquirere potuit, tanquam per restitutionem antiqui status, atque per quandam speciem recuperationis; Secùs autem ubi ista circumstantia cessante, fuisset omninò nova acquisitio, quodque illud esset extrà suum ambitum, seu comitatum propium, quoniam tunc Civitas consideratur potius in ratione Baronis, vel domicelli, ita administrantis hanc subditam communitatem, atque pro meliori administratione, jure cujusdam communionis exigendo, & respectivè solvendo ejus onera, dum isto casu contributio sine dubio facienda esse ad limites ejus jurium, & bonorum absque participatione jurium Civitatis.

Hinc itaque edocemur, quod causæ decisio non pendet à generalitatibus juris, vel à formalitate verborum, sed semper à circumstantiis facti, ex quibus pendet applicatio legum, & conclusionum, quoniam ista verba, *Comitatus*, *Districtus*, *Territorium*, & similia, sunt æquivoca, eaque promiscuè, sive impropriè adhiberi solent, ut præsertim adverritur suprà *disc.* 72. & infrà in Fanen. *disc.* 167. & alibi plures; Ideòque tota vis est in applicatione desumenda ex circumstantiis facti, sive ex effectibus, ad quos de hoc agitur, semperque error est immorari in solis generalitatibus, vel in formalitate verborum, & sic quod videndum esset, an revera ab antiquo istud Castrum esset de hujus Civitatis Comitatu, seu territorio proprio, ut cum ipsa Civitate, aliisque Castris, unum constitueret corpus, nec ne.

ROMANA GABELLÆ CADAVERIS.

Discursus pro veritate.

An debeatur Gabella, seu aliud vectigal pro extractione, vel introductione, sive transitu cadaveris.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Reprobatur traditio super solutione gabellæ pro cadavere.*
3 *De auctoritatibus id reprobantibus.*
4 *De errore aliquorum, super legibus, quæ in id allegantur.*
5 *An, & quando juxta leges civiles cadaveris translatio fieri possit.*
6 *Quod cadaveribus impedimenta præstari non debeant.*
7 *De rationibus, ob quas gabella solvi non debeat pro cadaveribus.*
8 *An gabella pro animalibus debeatur, si ea sunt mortua.*
9 *De rationibus, ob quas fiant funera, & exequiæ.*
10 *Quare apud Gentiles aliquid solvebatur pro sepulchro.*
11 *Et quare hodie Parochis, & Clericis solvuntur emolumenta, pro sepultura, & funeribus.*
12 *Damnatur quidam abusus circa hoc.*
13 *Unde proveniat opinio, vel traditio, de qua n. 2.*
14 *De exitu controversiæ, aliaque decisione.*

DISC. CLXVI.

SEquuta immutata morte, nunquam satis laudati Cardinalis Giberti Borromei, in Oppido Neptuni, ad quod pro maritimi aeris salubritate, opportuno tempore se contulerat, ita expertus lyrici Poetæ dictum, quod in medio Tyberi, quandoque Sardinia est, Ejusque cadavere diligenter ad Urbem translato, duplex excitata fuit pretensio super ejusdem cadaveris vectigali, vel dohana; Appaltatoris scilicet dohanæ, aliorumque jurium Cameralium Neptuni, pro extractione, & Dohanerii Urbis pro ejus introductione in Urbem; Cùmque id pene totius Curiæ excitasset curiositatem, ac etiam ejusdem Cardinalis hæredes, veritatem inquirere curaverint, Hinc proinde, quæstione ad forum adhuc non deducta à pluribus meum judicium pro veritate desuper expetitum fuit.

Respondi itaque, quod licet ferè per universum Orbem nostri commercii, ista vigere videatur opinio, sive publicarum prætensio, ut pro cadaveribus de loco ad locum evehendis, quod in illis Principum, & magnatum, aliorumque potentium, frequentius, quàm hominum privatæ fortunæ contingere solet, vectigal, seu passaggium debeatur; Nihilominus, vana est opinio, nulli juris, vel rationis fundamento innixa, sive auctoritates legales, sive rationes attentamus.

Auctoritatibus etenim attentis, ita inter alios firmant Florian. *in l. ne corpora, ff. de Relig. & sumpt. fun.* Ferret. *de Gabell. numer.* 96. Cujac. *lib.* 2. *observ. c.* 21. Faber. *in l. funeris* 37. *ff. eod. tit. in fin.* Lara *de Anniversf. & Capell. lib.* 1. *c.* 25. *præsertim numer.* 44. Moles *in dec.* §. 14. *qu.* 4. *in princ.* Irandins *de protest. in apparat. nu.* 100. *cum seqq.* apud quos concordantes.

Omnes autem in id allegare solent text. *in l. fin. C. de Relig. & sumpt. funer.* per quem asserunt correctam juris antiqui dispositionem; Verùm iste videtur quidam communis error, qui derivat à consueto legistarum vitio, quod scilicet unus alterum inconsideratè transcribat, tum quia ille text. de hoc non agit, tum etiam quia nulla adest antiquior lex, quæ ita disponat.

Ad rem potius facere videntur text. *in l. 1. & l. si nec dum* 10. *& l. penul. Cod. eod. tit.* dum in earum prima disponitur ex justa, vel necessaria causa, permittendam esse translationem cadaveris de loco ad locum, quæ permittitur etiam *in l. si nec dum*, ubi econversò prohibetur; quoties perpetuæ sepulturæ corpus traditum est; Unde propterea mos inolevit, quando in animo habeatur corpus sepeliendi provisionaliter, atque ut vulgò dicitur in forma depositi, text. autem *in l. penul.* hanc translationem quodammodò de Regalibus constituit, dum eam sine Augusti licentia fieri prohibet, nulla facta mentione alicujus solutionis vectigalis, vel alterius oneris.

Magis verò id probare videtur tex. *in d. l. ne corpora, ff. eod. tit. de Relig. & sumpt. fun.* per quod generaliter disponitur, ne ossa, aut corpora mortuorum detineantur, aut vexarentur, nevè prohiberentur, quo minus via publica transferrentur, quod proprié quæstionem decidere videtur, dum ita præsupponitur impedimentum, quod à vectigalium, & pedaliorum exactoribus fortè in viis publicis præstabatur; Atque hinc Doctores communiter inferunt, ut corpora mortuorum, pro ære alieno, sive ex alia causa detineri non valeant, vel sequestrari, aut aliàs impediri, quo minus sepulturæ tradantur.

Idem dicendum venit, attenta ratione, cui pro genio semper dignior locus tribuitur; Ex duplici etenim causa, vectigal, sed aliud onus solvi debet, vel respectivè exigi potest. Primò, scilicet, ratione oneris merè personalis, vel tributi, quod juxtà frequentiorem Jurisfarum loquendi usum, capitationem dicimus, plures *hoc tit. insinuatam*, & præsertim suprà *disc.* 102. & hæc species utique convenire non potest homini mortuo, qui non est amplius homo; Adeò ut nostri consuetis frigiditatibus, inferre soleant, quod gabella imposita pro quolibet animali, intelligitur de animali vivente, non autem de mortuo Moles *dec. d.* §. 14. *qu.* 4. *num.* 4. *cum aliis sup. disc.* 62. & 71. *num.* 13. ubi tamen advertitur, quod in hoc attendi magis debet substantia veritatis, quàm formalitas verborum, quibus ita inhærere, semper est error.

Aut verò vectigal, seu dohana exigi prætenditur ratione mercimonii, sive introductionis, vel extractionis mercium, & bonorum, juxtà ea, quæ de isto onere vectigalis, seu dohanæ, aut portorii, habentur supra *disc.* 65. 67. 68. & in aliis: Et tunc pariter nulla ratio suadet hanc solutionem, cum cadaver sit res omninò inutilis, nulliusque existimationis, unde propterea ex motivo Religionis, & pietatis, vel ex altero honorificentiæ, ut consuetudini satisfierer, sive ob viventium consolationem, aut demum pro illa majori pietate, qua Christiana Religio suggerit pro aliquo animæ defuncti suffragio, fiant ea, quæ cum tanto sumptu, & quandoque cum excessivo, ac damnabili solito luxu, pro Regionum moribus practicantur in defunctorum cadaveribus tumulandis, non autem, quod illi jam annihilato vitro id congruat, & per consequens nulla subest ratio, ob quam pro sepultura aliquid solvi debeat.

Eatenus etenim, apud antiquos Gentiles aliquam solutionem fieri scriptum inventur, quatenus juxta gentilitatis leges, ac mores, ille ager, vel locus, in quem cadaver illatum esset, ex puro, seu prophano, fieret religiosus, undè propterea in commercio esse prohibebatur ex deductis per Frances *de Ecclesia Cathedrali c.* 26. *nu.* 136. & 153. Ideòque invito, vel ignorante domino in alieno prædio cadaver inferri prohibebatur, per text. *in l.* 2. *C. eod. tit. de Relig. & sumpt. fun.* & sic ob istud præjudicium, rectè de ejusdem possessionis pretio, vel de æstimatione illius diminutionis, quam ita patiebatur, conveniri poterat.

Et quamvis hodiè apud Catholicos, sepulchrorum, vel funerum emolumenta habeantur, etiam necessaria, favore Parochorum, aliorumque Clericorum sæcularium, vel Regularium, ex iis, quæ in materia juris sepeliendi, & habentur pluries *sub titul. de Parochis*, & præsertim *discurs.* 22. *cum plurib. seq. disc.* 27. *cum seq. & disc.* 38. ac alibi; Attamen id provenit, non ex directa ratione funerum, vel sepulturæ, sed ex indirecta subrogatione istorum emolumentorum loco decimarum, quæ in loco ex consuetudine non solvantur, vel si solvantur, non sufficiant ad congruam substentationem eorum, qui curæ animarum, aliisque divinis, pro populi servitio, ac salute sunt addicti, ex ea ratione, ut qui altari servit, de altare vivat, & ne bovi trituranti os claudatur, Et ob quam rationem in aliquorum etiam Sacramentorum, aliorumque divinorum administratione, aliqua persolvi emolumenta, moribus probabiliter est inductum, dummodò tamen moderatè, atque ad limites dictæ rationis id sequatur.

Atque hinc liquet, quàm detestabiles, quinimò se vera punitione digni sint illi abusus, qui recensentur *lib.* 9. *tit. de testam. disc.* 24. & alibi, præsertim in aliquibus Apuliæ, aliarumque Provinciarum Regni Neapolitani partibus, quod scilicet moriente aliquo externo, vel etiam cive divite, sub hoc prætextu decimarum personalium, vel industrialium, per parochos, & fortan etiam per Episcopos, & per Capitula, magnæ fiunt extortiones, repretalias, faciendo circa ipsa cadavera, iisque alias sepulturam retardando, vel denegando, quo nil turpius, magisque scandalosum, dum etiam Gentilium, ac Ethnicorum legibus adversum est, ut de pietate Gentilium in sepeliendo, & late Franc. *ubi supr. c.* 26. *ex n.* 110. & generaliter *c.* 17. & 26. *per tot.* ubi de materia cadaverum, & sepulturæ, meritòque S. Cong. pluries improbavit.

Prædictæ autem traditionis, vel communis opinionis rationem, vel originem, diversam scriptores allegant; Puri etenim Jurisfæ id referunt errori, Gl. *in l. funeris* 37. *ff. de Relig & sumpt. fun. verbo Vestiaria*, quod explicat pro vectigalibus, sed malè, ut advertit præsertim Cujac. cum quo pertranfit Fab. ubi suprà; Alii verò historicè, seu eruditè id referunt antiquorum Romanorum moribus, ut per Betold. Petr. Greg. Guid. Pancirol. Cujac. & alios relatos per Irand. *in d. tr. de protest. in præl. seu Appar. n.* 98.

Quidquid autem sit, atque, sive una, sive altera opinio teneatur, nil ad præsim id refert, cum neutra concludat super hujusmodi prætensionis subsistentia, ut etiam iidem gabellarii agnoverunt, qui à prætensionis fomento, seu prosequutione abstinerunt, eamque amplius prosequi non fuerunt; Idemque ex Alexandro VII. vivæ vocis oraculo, nostra ætate decisum fuit, occasione consimilis prætensionis, quæ habebatur per plurimum locorum gabellarios, & dohanerios, pro translatione cadaveris Infantis Margheritæ de Sabaudia, nimium exemplaris vitæ, quæ in Urbe decedens, Assisii sepulturam elegit.

FANEN. MOLENDINI, PRO CIVITATE, CUM CORBELLIS.

Casus pendet coram A. C.

De eadem materia, de qua suprà disc. 144 & 145. juris prohibendi constructionem novi Molendini; Et incidenter de iisdem, de quibus disc. 165. An scilicet Castra existentia in districtu, veniant sub nomine territorii.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Quilibet potest construere Molendina, neque alter, qui jam habeat, id prohibet, & quando competat prohibitio.*
3 *De verbo terri torium, an complectatur solum territorium particulare Civitatis, vel etiam totum districtum.*
4 *In flumine publico non possunt constitui Molendina sine licentia Principis.*
5 *Quod decisiones causarum hodie pendeant ex facto, & de probatione situationis Castrorum in territorio, seu Comitatu.*
6 *Jus privativum, seu prohibendi est de regalibus.*
7 *De eodem, de quo n. 5. an Castra sint de Comitatu.*
8 *Observantia est interpres.*
9 *An aliqua divisio tollat unitatem territorii.*
10 *De ratione, ob quam gabellæ, & collectæ diversimodè exiguntur in Civitate, & in Castris, seu Villis.*
11 *Declaratur conclusio, de qua n. 2.*
12 *De eodem, & in qui bus territoriis loquantur auctoritates, de quibus eodem n. 2.*
13 *Declaratur conclusio, de qua n. 4. circa usum fluminum, quæ sint de regalibus.*
14 *Flumina non navigabilia, an sint Civitatis, vel Baronis.*

DISC. CLXVII.

POssidente Civitate Fani quædam Molendina ad usum triturationis tritici, aliarumque frugum redigendarum ad farinam in fluminibus Metauri, & Arsiliæ, impositoque quodam onere super frumento molendo, in universum; Cùm id produxisset controversiam, cum aliquibus particularibus possidentibus tria molendina in iisdem fluminibus, hinc Civitas, ista molendina emit, ac propterea obtinuit à Clemente VIII circa finem decursi sæculi, approbationem dicti oneris imposiri super frumento, donec solveretur pretium dictorum trium molendinorum, necnon concessionem juris prohibendi constructionem novorum molendinorum, tam in dictis fluminibus, quàm alibi in toto territorio, sine tamen præjudicio refectionis jam existentium, approbando quoque in eisdem literis quasdam capitulationes initas inter Civitatem, & Comitatenses, atque ad præsens, spatio circiter annorum octuaginta servatum fuit, quod scilic. alia molendinorm constructio sequuta non est; Cùm autem Corbelli habentes aquas in prædio privato existente in Castro Cartoceti, molendinum construere vellent; hinc Civitas obtinuit ab A. C. inhibitionem, pro observantia dictarum litterarum Apostolicarum Clementis, super cujus moderatione assumpta desuper disputatione.

Scribentes pro construere volentibus, totum penè desumendo, ex jam deductis suprà *disc.* 144. & 145. ex Capyc. Lat. *cons.* 106. *aliisque ibi relatis*, insistebant super naturali libertate construendi in suo, non obstante præscriptione, vel possessione prohibendi prætensa per Civitatem, ex vulgari regula desumpta, ex dispositione tex. *in l. alterius, C. de serv. & aqu.* de qua in hisce terminis locis citatis, & generaliter *sub tit. de serv. disc.* 1. *cum plur. seqq.* & de molendinis *eod. tit. de serv. disc.* 30. quod scil. in facultativis non datur præscriptio, neque possessio manutenibilis, non præcedente prohibitione, cum subsequuta acquiescentia.

Respondendo autem ad prædictam Apostolicam concessionem dicebant; Primò, quod illa intelligenda esse de territorio in stricta significatione, idest proprio, & particulari ipsius Civitatis, contradistincto ab illo Castrorum, non autem de toto Comitatu complexivo territorii Castrorum; Potissimè dum adest formalis contradistinctio inter Civitatem, & Castra, cum distinctis finibus, inde propterea pro bonis existentibus intra eorum limites contradistinctos ab illis Civitatis, solvuntur onera Cameralia, & alia cum quadam diversa forma collectandi, & cum formali communitate diversa; Atque exinde inferebant, quod Castra dicerentur de Comitatu, seu districtu Civitatis impropriè, ac remotè in sola ratione jurisdictionali, ob subjectionem eidem Gubernatori, non autem de Comitatu proprio, denotante unum, & idem territorium, atque unum, & idem corpus juxta distinctiones, de quibus supra in Interamn. juris collectandi *disc.* 165.

Et secundò, quod concessio intelligenda de constructionibus in dictis fluminibus, tanquam publicis, à quibus non licet divertere aquam sine licentia Principis, cum sint de

de Regalibus, in id allegando Mandell. *conf.* 505. *num.* 2. Capyc. Lat. *d. conf.* 116. *nu.* 17. Buccier. *de Reg. c.* 2. *nu.* 163. *cum seqq.* Armil. *de jure Majest. l.* 3. *c.* 3. *n.* 5. *& seqq.* non autem ubi agitur de aqua existente in prædio privato, quæ dicitur de dominio privato Domini prædii, qui pro libito illa uti potest, ex iis, quæ ad istam materiam aquæ nascentis, vel existentis in fundis privatis, plures habentur *eodem tit. de servit. disc.* 25. *cum plur. seqq.*

His tamen non obstantibus, scribens pro Civitate (etiam cum sensu veritatis) contrarium dicebam videri probabilius; Non negabam siquidem dictas propositiones, seu regulas in suis casibus, sed negabam earum applicationem, juxtà hodiernam frequentiorem contingentiam in omnibus penè forensibus controversiis; Imprimis autem insistebam in facti præsuppositio, quod videbatur base, & fundamentum totius causæ, quod scil. istud Castrum, prout plenaque alia adjacentia, essent sine dubio de vero districtu, & Comitatu Civitatis, ex pluribus claris demonstrationibus, & præsertim ex publico instrumento, per quod, mediante opera Commissarii Apostolici, ista Castra, quæ se rebellaverant à Civitate, denuò, illam agnoscunt in superiorem, & matrem, cum expressa declaratione, quod essent de ejus territorio, & Comitatu, ac etiam ex alio instrumento transactionis super modo distributionis onerum, & collectandi, atque capitularibus approbatis in iisdem literis; Accidentibus etiam, allibratione omnium bonorum existentium intra fines istorum Castrorum in catastro Civitatis, & aliis probationibus, & enunciativis; & præsertim, quod Civitas specialiter in isto Castro Cartoceti deputat potestatem, cum sola confirmatione Gubernatoris Apostolici, ex quibus imò minoribus probari istam qualitatem, aliis relatis firmatur in Cesenat. seu Sarcinat. Emphyteusis 10. Junii 1642. Ghislerio, approbata in eadem causa *dec.* 400. *p.* 9. *&* 199. *p.* 12. *rec.*

Isto igitur verè certo, & incontrovertibili præsupposito sic stante, quod scilic. ista Castra essent de vero, & proprio Comitatu, non ex sola ratione jurisdictionis, & subjectionis eidem gubernio, sed in ratione unitatis territorii, & constitutionis unius corporis juxtà distinctiones, de quibus suprà *disc.* 72. 94. & 165. adeòut Papa loquente de universo territorio, de jure veniant etiam Castra, ex deductis in proximè citatis locis; Ita dicebam fundatam esse intentionem Civitatis in predicta concessione Apostolica quæ tamquam expressa, & literalis, non admittebat quæstiones, & argumenta ad vulgarem regulam textus *in l. ille*, *aut ille*, *ff. de legat.* 3.

Quamvis enim verum sit, juxtà deducta *disc.* 144. & 145. & alibi plurics *hoc tod. tit. & tit. de feud. disc.* 3. ubi etiam in specie molendinorum, quod istud jus privativum, seu prohibendi sit de regalibus, non obtinendum, nisi ex concessione Principis supremi, adeòut Civitas subdita id statuere non valeat, nisi cum propriis subditis de illorum consensu, tamquam per speciem voluntariæ collectæ, ex deductis *d. disc.* 144. Attamen ista difficultas de plano sublata remanebat ex facto, ob existentiam privilegii Apostolici, quod omnem dubitandi occasionem tollit, quoties, non obstet defectus comprehensionis.

Quatenus itaque pertinet ad punctum comprehensionis, ad quem re vera causa restringebatur, an scil. illa verba, *in toto territorio*, intelligenda veniret de territorio particulari Civitatis, vel de illo totius Comitatus complexivo Castrorum, quorum territorium esset unum indivisibile; Dicebam probabilius videri hanc secundam partem, pro comprehensione totius Comitatus, tum ex regula juris, de qua in *d. disc.* 72. 94. & 165. tunc etiam, & clarius ob duplicem facti circumstantiam; Primò, nempè ob amplitudinem, & universalitatem huius verbi, *territorii*, dum dicitur in toto; Et secundò, quoniam occasione enunciandi situationem molendinorum emptorum, ut suprà, fit mentio de agro Civitatis, sub cujus vocabulo explicari solet recinctus Civitatis, contradistinctus à finibus particularibus Castrorum, unde propterea adest clara discretiva, inter agrum, & territorium, & per consequens dici non potest, quod sub nomine territorii, juncto cum dicto verbo denotante universitatem seu totalitatem, veniret solum ager, juxtà ea, quæ circa hanc discretivam loquutionem in jure habemus in omni penè materia, & præsertim sub *tit. de fideic.* in ea quæstione an sub nomine Eorum veniant descendentes, cum similibus.

Omnemq; difficultatem in hoc proposito tolli dicebam, ob sequutam observantiam, quæ dicitur optima interpres, ubi præsertim habeat verisimilitudinis fomentum, ex iis, quæ in terminis interpretationis Indulti Apostolici habentur *dec.* 59. *n.* 12. *p.* 10. *rec. & frequenter*; Improbabile etenim est, quod tam diuturno tempore, alteriùs molendini constructio neglecta fuisset, nisi istud privilegium coercuisset, ut ponderatur quoque suprà *disc.* 145.

Neque hanc territorii unitatem tollit diversitas communitatis, seu modi collectandi, & solvendi onera, quoniam ut advertitur quoque suprà in Interamn. *disc.* 165. hujusmodi accidentales divisiones ad certos effectus, non tollunt substantiam unitatis; Adinstar eorum, quæ habentur in materia juris patronatus, seu feudi individui *sub tit. de feud. disc.* 8. *& alibi*, ac etiam *sub tit. de præem. disc.* 3. *cum duob. seqq* in uno corpore formaliter individuo Capituli, quod sit materialiter divisum, seu distributum in pluries Ecclesias, cum diversis juribus, diversoque modo vivendi, atque passim exemplificant DD. in una, eademque Civitate divisa per contractas, vel quarteria, quod una pars supportet aliqua onera, quæ non supportentur per alteram, puta pro constructione, vel refectione pontis, pro usu, & commoditate unius partis, quæ solum contribuat, non autem altera, quæ tali ponte non indigeat, cum similibus.

Atque frequens videtur iste usus, quod Civitas supportet onera uno modo, & Castra supportent altero; Ut præsertim occasione gabellæ carnis, & exemptionis religiosorum, pro ea carne, quam extra Civitatem in ejus Castris, & Villis eleemosynaliter obtineant, de Reatina Civitate habetur suprà *disc.* 37. ob congruam rationem, quod in Civitate, quæ muris recincta est, atque cum portis, speciem clausuræ habet, unde propterea fraudibus magis occurri potest, atq; personæ nobiles, & civiles vivunt, publica onera commodius supportantur, mediantibus gabellis super pane, vino, carnibus, aliisque victualibus, dum ita eum majori facilitate, mediante victualium usu, à sponte dantibus insensibiliter exiguntur, nimium verò incommodum, & difficilè est practicare collectas & contributiones; E converso autem, in Castris, & Villis, seu rusticanis domibus sparsis per Comitatum, vel territorium, ideò penè impracticabile, Tum ob locorum aperturam, ob quam fraudibus occurri non potest; Tum etiam quia, ob qualitatem Incolarum, magis practicabile, & oportunum est vivere per collectas, seu taxas, & contributiones; Non per hoc tamen cessat unitas corporis, & territorii; Quinimò in eadem Civitate dignoscitur iste discretivus modus supportandi publica onera, inter nobiles, & plebeos, ut illi ea supportent per collectas super bonis per æs, & libram, isti autem per collectam personalem, quæ capitatio dicitur, cum similibus.

His autem sic stantibus, atque respondendo ad assumptum, de quo supra, quod scilicet in facultativis non detur præscriptio, vel possessio, sine prohibitione, cum subsequuta patientia; Dicebam id rectè procedere, quando possessor, soli possessioni, vel temporis beneficio innitatur; Secus autem, dum accedit titulus explicitus, qui solus, & de per se sufficit, ilque evitari prætendatur ratione non comprehensionis, quoniam tunc possessio temporis considerabilis, attendenda venit in ratione interpretationis magis, quàm in ratione possessionis, atque alias esset de facto eludere, vel circumscribere omnia hujusmodi privilegia, sub hoc prætextu, & consequenter, quando ex observantia, vel possessione, ita constat de privilegii effectuatione, tunc accedere debet res judicata in petitorio, quæ illud declaret, atque interim habens privilegium conservari debet in eo statu, qui sit uniformis privilegio.

Hinc proinde resultat, extraneas remanere auctoritates, quæ in hac materia habentur, de quibus præsertim apud Capyc. Latr. *d conf.* 116. cum aliis *d. disc.* 144. & 145. cum procedant in dicto altero casu longè diverso, quod scil. ille, qui prætendit istud jus privativum, seu prohibendi, innitatur soli possessioni, & observantiæ, potius præscriptivæ, quàm interpretativæ; Secus autem ubi titulus explicitus ad id habilis accedat, possessio autem deducatur, tanquam effectuatio, & observantia interpretativa, ad elidendam exceptionem non comprehensionis.

Nullius quoque momenti videbatur differentia constituta inter aquas privatas, & illas fluminum; Tum quia concessio Apostolica in verbis dirimit quæstionem, dum facta mentione fluminum, Metauri, & Arsillæ, existentium in hoc territorio, subjungitur verbum universale, & alibi, complexivum omnium aliarum aquarum; Tum etiam quia, ut patet ex eodem textu *in c. unic. quæ sint regalia*, ea flumina, verè, & propriè dicuntur publica, ex illa publicitate, quæ redolet regaliam, unde propterea construi non possunt molendina, & alia ædificia, quæ caulent

causent diversionem aquæ, vel impedimentum navigationis, quando sint navigabilia, sive sint etiam parva, sed quod eis constituatur flumen navigabile, ratione publicæ utilitatis, ob quam, etiam extra navigationem, pro aliis publicis usibus cessat illa facultas, quæ de jure, dominis prædiorum conceditur, divertendi aquas privatas in eis existentes, ex deductis *sub tit. de servit. disc.* 31. Secus autem ubi agitur de fluminibus non navigabilibus, quæ dicuntur etiam publica impropria, vel scilicet ad denotandum usum publicum Civium, & incolarum, tam pro irrigationibus, quàm etiam pro usu molendinorum, aliorumque ædificiorum, juxta casus, de quibus *d. tit. de serv. disc.* 28. & 30. Sive dicuntur publica ad excludendum dominium meré privatum, atq; ad denotandum dominium publicum habituale, quod sine præjudicio usus Civium, & Incolarum, residere dicitur, vel penes Communitates locorum, vel penes Barones, & Domicellos, juxtà quæstionem infinitam, occasione Montium, & foresta rum *sub tit. de feud. disc.* 2. & alibi; Et super quo puncto certa regula statui non potest, ac propterea dignoscitur consuetus error procedendi cum generalitatibus, vel cum traditionibus DD. in sola litera, non destinguendo regiones, quoniam in aliquibus regionibus, vel principatibus, ex consuetudine regula assistit Baronibus, ut ipsorum sint flumina, ut apud Franch. & add. *dec.* 183. & aliis plenè apud Prat. *disc. p.* 47. *lib.* 1. E converso autem in aliis regionibus, vel principatibus esse solent Communitatis, ut præsertim patet *d. disc.* 30. *de serv.*

Clarius verò in hac facti specie id comprobari dicebam, ex eisdem literis, ipsaque facti serie, dum plures particulares actu possident molendina antiquiora, quæ per privilegium prærerrata fuerunt, ac etiam possidebantur per tres alios, à quibus ipsa Civitas emit, unde propterea concessio Apostolica non fuit pro facultate construendi molendina, quæ requiritur in illis fluminibus publicis, quæ sint de regalibus, sed solum pro jure privativo, & prohibendi.

PLACENTINA INTRODUCTIONIS SALIS PRO MARCHIONE MALVICINO FONTANA CUM FISCO, SEU CAMERA DUCALI.

Responsum.

De facultate introducendi salem, illumque vendendi privativè, An sit de Regalibus, adeout competere non valeat feudatariis, & Domicellis inferioribus; Et quatenus competat, an concessio istius juris in appaltum sub aliqua pensione, vel mercede, importet novam impositionem gabellæ, vel abusum ejusdem juris.

SUMMARIUM.

1 *Alii fertes.*
2 *Salaria est de regalibus, & non competit Baronibus, & Domicellis subditis.*
3 *De distinctione inter salinas, & salarias, & de jure privativo earumdem, & molendinorum.*
4 *Quod in hoc jure privativo inesse dicatur vectigal, seu gabella, & quomodo.*
5 *Quando id procedat, vel potius jus privativum importet bonam administrationem.*
6 *Quando possessio alicujus regaliæ importet potius passivam exemptionem, seu franchitiam ab onere.*
7 *Quod regalia minora, seu media quandoque obtineantur per Barones, & Domicellos.*
8 *De eodem, & quando hæc jura congruant etiam Domicellis.*
9 *Quod importet jus introducendi, & distribuendi salem, pro certo pretio inalterabili, & non nimium alterato.*
10 *Quod officia, vel appaltus portarum, vel nivis sint de regalibus.*
11 *Unde proveniant emolumenta, quæ resultare solent à dictis juribus privativis, absque eo, quod importent vectigal.*
12 *An Dominus teneatur de fraudibus, & culpis appaltatorum, & quando.*

DISC. CLXVIII.

EXistente ab immemorabili tempore Dominio Castri Nibiani in possessione privativa, introducendi in Castrum, pro usu Civium, & Incolarum, ac aliorum in territorio existentium, saltem, ut ibi dicitur, grossum. Cum modernus Marchio tale ejus concessisset in appaltum quibusdam negotiatoribus, sub annua pensione librarum 300. sub lege non alterandi consuetum pretium. Hinc fiscales prætendere cœperunt; quod Marchio dicta facultate abusus fuerit, atque ita quod jura regalia Principis usurpaverit, implicitè imponendo novum datium, vel gabellam subditis, sive ita dando præfatis appaltatoribus occasionem fraudandi Cameram Ducalem in datio salis, ob distributionem, quæ fieri posset extra territorium. Ac propterea desuper ex parte ejusdem Marchionis responsum petitum fuit. Sed quia communicata non fuerunt jura, seu fundamenta, quibus fiscales innitebantur, idcirco maturum judicium pro veritate non defacili efformare potui. Cum præsuppositis autem contentis in notula transmissa, loquendo potius in abstracto, quam in concreto, tres efformabam inspectiones. Primò nempe super ipso jure, seu ipsa facultate hujus introductionis, & privativæ distributionis, pro certo pretio ab antiqua consuetudine taxato. Secundò super adhuc non practicato modo, concedendi in appaltum istud jus producendi, & distribuendi pro annua recognitione, an importaret, necne dictæ facultatis abusum, vel implicitam impositionem novi oneris, & gabellæ. Et tertiò, quatenus aliqua exindè innovatio subditis, ac Incolis non sequeretur, sed quod Appaltatores ista occasione fraudes committerent, distribuendo salem extra Castri territorium in præjudicium appaltus generalis Cameræ Ducalis, an id importaret aliquod ipsius Marchionis delictum punibile.

Quatenus itaque pertinet ad primum punctum, dicebam, quod licet istud jus introducendi salem in loco, illumque vendendi, vel distribuendi privativè ad alios, ex quodam communi omnium principatuum usu, sit de regalibus, atque regiffretur *in c. unic. quæ sint regalia*, ideòque denegetur Baronibus, vel Domicellis subditis, ut docet notoria praxis fortè omnium principatuum nostri Orbis communicabilis, ut patet ex deductis *supra à disc.* 105. *cum plur. seqq. ad* 125. *& disc.* 158. *&* 159. in quibus de ista materia salis, & salinarum agitur, ibique allegantur concordantes, & præsertim Decius *cons.* 291. *alias* 293. quod in hac materia circumferri solet.

Attamen juxta ibi recensitas distinctiones, inter salinas, & salarias, regalia propriè non consistat in salinis materialibus, in quibus sal fabricatur, nisi istæ quoque ex legibus, vel consuetudine principatus effectæ sint juris regalis, seu privativè Principis, dum pro regula magis generali, regalia consistit in salaria, idest in jure privativo introducendi, aut distribuendi salem, pro pretio alterato, ex eo quod ista alteratio in effectu continet sub se vectigal, seu collectam, quæ ita à subditis insensibiliter mediante usu hujus victualis exigitur, eodem modo quo sequi dicitur in quocumque alio jure privativo vendendi victualia, vel alia humano usui necessaria, ut occasione juris privativi aperiendi furnos, seu vendendi panem, & similia, habetur supra in Veliterna *disc.* 61. *& alibi*.

Et per consequens id procedit, quando verificatur dicta ratio alterationis pretii intrinseci materiæ, quoniam in illo extrinseco pretio altero, vectigal seu onus consistere dicitur, exindeque inferri dicebam, quod ubi in hac facti specie, consuetum antiquum pretium, pro quo distributio fieri consuevit, dicendum veniret solum intrinsecum, & naturale, idest proportionatum expensis, quæ fiant in fabricatione, vel emptione materiæ, ejusque vectura, & conservatione, aliisque expensis, tunc verè, & propriè nulla adesse dicitur regalia, cum id solum importet quamdam provida æconomicam administrationem, & curam favore subditorum.

Neque qualitas juris privativi, sola, & de per se redoleret per necessè regulam (ut aliqui malè opinantur) quoniam, ut præmissum est, eatenus illa id importat, quatenus sub se continuat dictum implicitum vectigal, quod inest in pretio extrinseco, & alterato, cum in his, vel in similibus materiis, cessante ista circumstantia, jus privativum referendum veniat potius rectæ administrationi, quod congruit fieri per unam manum, seu unam personam ad tollendas confusiones, sive quod ita non posset benè consuli publicæ necessitati, vel commoditati, juxta ponderationes de quibus occasione curfitationum, seu portus literarum, ac etiam occasione provisionis, vel appaltus nivis, habentur supra *disc.* 46. Ac etiam occasione refectionis agerum, vel expurgationis locustarum, & similium, habetur pariter infra *disc.* 59. *& sub tit. de serv. disc.* 46. cum similibus.

Sive quod isto casu, verè, & propriè, non esset exercere jus

jus regale, sed potius cum prudenti, & œconomica administratione consulere indemnitati subditorum eo modo, quo supra *disc.* 44. & 45. & 125. habetur de annona.

Aut quod ista facultas non importaret jus regale activum, sed potius quandam franchitiam, seu passivam exemptionem ab eadem regalia, sive ab illo onere, quod sub ea inesse dicitur, quod longè differt à jure activo, dum istud sine privilegio explicito supremi Principis, vel illo implicito, quod in vim immemorabilis, vel centenariæ est allegabile obtineri non potest, & tamen de jure, præscriptio exemptionis per solam longissimam possessionem acquiritur, ut supra, hoc eodem titulo advertitur.

Et nihilominus, ubi etiam jus regale activum ineffet, ratione impliciti vectigalis, vel gabellæ, quæ ineft in pretio extrinseco alterato. Adhuc tamen istud non de illis regalibus majoribus quæ perneccsse insunt supremo principatui, à quo divelli non possint, sed videtur potius jus regale medium, seu inferioris ordinis, quod non implicat obtineri etiam per Barones, & Domicellos, juxta *dec.* 56. Franch. cum aliis relatis *sub tit. de feud. disc.* 63. *& seqq.* ubi de jure collectandi competente Baronibus, & Domicellis inferioribus. Verum non videbatur opus assumere hanc provinciam, quoniam dum ex hac innovatione pro adeò modico emolumento Camerales id motivaverant, signum est, quod prius nullum exinde reportaretur lucrum, seu emolumentum extrinsecum, sed verè, & propriè id redoletur dictam prudentem œconomicam administrationem, cum implicita exemptione, vel franchitia à vectigali, seu gabella generali principatus, ita obtinendo quodammodo francum, & pro solo pretio intrinseco illud victuale, quod alii subditi emere coguntur, pro pretio alterato, in quo inest vectigal.

Ad istius autem juris, vel facultatis comprobationem ponderabam adamussim conferre ea, quæ habentur *d. disc.* 63. *de feud.* quod scil. talis facultas non proveniret à nova concessione Principis, sed à retentione facultatis antiquæ, non obstante deditione, dum istud dominium præsupponebatur antiquius, quam effet erectio Ducatus Placentini, eodem modo, quo ponderatur per scribentes in celebri causa Itarus Palavicini relatos *eod. tit. de feud. disc.* 74. *in prin.* Unde propterea quoad dictum jus, seu facultatem introducendi, & distribuendi videbatur, quod nulla caderet ratio dubitandi, quæ (ut supponebatur) tota consistebat in secundo puncto innovationis, dandi scilicet hoc jus in appaltum negotiationibus, pro dicta annua recognitione, seu responsione librarum 300.

Quatenus itaque ad hunc secundum punctum pertinet, dicebam (etiam in sensu veritatis) quod cum ista concessio in appaltum, non importaret alterationem pretii consueti, nullum exinde resultare subditorum gravamen, sive alieni juris usurpatio, hinc proinde non videbatur, ubi nam fundari posset declictum usurpationis, vel exercitii juris regalis. Cum etenim id potius importaret prudentem œconomicam administrationem, ex quo etiam implicito quasi contractu inter dominum, & subditos, ita eos providendi de hoc victuali cum uniformi, & non alterato pretio, ita intrare dicebam ea, quæ habentur in eisdem terminis pretii salis supra *disc* 110. quod scilicet ista esset quædam species partiti, quod fieri solet cum illis negotiationibus, qui vivanderii appellari solent, manutenendi exercitium, vel milites præsidiarios, aut classem maritimam, de victualibus, aliisque necessariis, pro certo uniformi inalterabili pretio. Sive, juxta illam speciem appaltum, furnoram, qui fieri solent in aliquibus Civitatibus, cum obligatione manutenendi in toto anno pretium uniforme panis venalis, sive juxta casum, *de quo sub tit. de Canonic & Cap. disc.* 7. cum similibus, dum ita emi, ac respectivè vendi dicitur incerta alea, quæ potest hinc inde se habere ad lucrum, & ad damnum, quoniam dari potest bona occasio emptionis salis in magna quantitate, ut vulgo dicitur *all' ingrosso*, quodque nullum in eo contingat infortunium, unde propterea iste provisor vendendo ad minutum in aliquibus annis, possit esse in lucro. Et è converso in aliis annis in damno, quia ob sterilitatem salinarum, aliave accidentia supra in hujus materiæ discursibus pluries enunciata, compellatur carioti pretio salem emere, vel quia ille ex aliquo accidenti pereat, vel aliud patiatur infortunium, ac propterea nil prohibet, quin ista administratio, quæ habet hujusmodi incertam aleam, & quam viro nobili non expediat facere per se ipsum, committatur negotiatoribus in materia magis peritis, qui hujusmodi aleam, seu eventualitatem in se assumant, dando, vel respectivè recipiendo aliquam recognitionem. Adamussim juxta introductionem cursitationum, & postarum, sive appaltus nivis, & similium, ex ponderatis supra *discurs.* 46. & alibi.

Et quamvis, ex planè disputatis in Romana census coram Bich. *inter suas dec.* 571. & 606. pateat, quod officia vel appaltus sint de regalibus, supremo Principi reservatis, idque procedere etiam in appaltu nivis, latè comprobare conetur Ganav. *dec* 16. cujus contrarium probabilius videri in hoc ultimo præsertim casu appaltus nivis ostenditur *d. disc.* 46. Attamen quidquid sit de hoc puncto in genere, sive in abstracto, admissaque etiam opinione, quod concessiones hujusmodi officiorum, vel appaltuum sint de regalibus, ista regalia consistere dicitur in ipso jure privativo, quod scil. dum Princeps supremus, ex originario motivo publicæ commoditatis, vel utilitatis, rectæque administrationis Reipublicæ, istam curam, administrationem in se suscepit, exercendam per eos, quibus ipse committat, non possint alii in hoc se ingerere. Ac propterea admittebam, quod in hoc jure privativo, seu prohibendi consisteret regalia, sed istam in præsenti casu hic Domicellus jam habebat, ut supra in prima inspectione. Et per consequens, an illam exercere per famulos, & ministros, vel per appaltatores id non facit differre speciem, neque aliquam innovationem, seu alterius juris regalis usurpationem continet, ut contineret quando exinde resultaret aliqua alteratio illius pretii intrinseci, & naturalis, quod antiqua consuetudo, per supra enunciatum implicitum contractum, vel quasi inter Dominum, & subditos, taxavit, dum illud extrinsecum, seu accidentale pretium alteratum, quod ab hoc jure privativo oritur, redolet aliam regaliam implicitæ collectæ, seu gabellæ, ut supra.

Neque vim facere videtur, quod exinde notabile emolumentum Princeps, ejusque fiscum, vel Camera penè in omnibus principatibus hodie reportare soleat, ut docet praxis postarum, seu cursitationum, ac etiam appaltus nivis, vel appaltus Impressoris, cum similibus, quoniam id provenit potius à casu, quod scil. illa introductio, quæ de ejus tempore, vel initio, potius damnosa erat, ob excretum hominum luxum sive ob industriam administratorum pro tempore, effecta sit lucrosa, sed non per hoc ineffe dicitur vectigal, seu gabella, dum alias, si ita esset, sequeretur, quod pretium portus litterarum, vel pretium nivis, vel impressionis illarum scripturarum, quæ per alium imprimi non possunt, non deberet esse uniforme in exemptis, & immunibus, sicuti est in subditis, & tamen praxis penè universalis docet contrarium, ex præmissa ratione, quod revera est potius lucrum industriæ, vel excrescentiæ hujus usus, quod ita effecta sit lucrosa illa introductio, quæ in ejus initio erat damnosa, ut ponderatur *d. disc.* 46. Quoties (ut præmissum est, non adsit innovatio alterativa pretii majoris, quod subditi, & alii, quamvis initi, solvere cogantur, ex sola ratione juris privativi, seu prohibendi.

Demum quoad tertiam inspectionem suspicatæ, vel possibilis fraudis, quæ resultaret appaltui Ducali, ob distributionem, quæ ita fieri posset, ex industria appaltatorum in aliis locis convicinis. Observabam adamussim congruere ea ex celebri *cons.* 136. Socc. *l.* 2. *& ex cons.* 414. Anchar. & aliis, in specie salis habentur superius ponderata *discurs.* 159. quod scil. ista possibilitas apta esse potest parere in appaltatoribus actionem, vel exceptionem defalchi, quoties immutatio proveniat à facto ipsius Locatoris, vel etiam terrii, quem ipse prohibere potest, & non prohibet. Non autem, quod exercente aliquo jus suum, eo modo, quo exercere potest, atque concedente solam hanc administrationem in proprio territorio, si ille, cui administratio datur, male agat, atque sibi præfinitos fines egrediatur, ut ad aliquid teneri debeat ipse dominus, dum iste solum cogi potest prohibere ejus conductori, vel ministro, ne id agat, ejusque culpa adesse dignoscitur, quando possit prohibere, & non prohibeat, juxta dictas autoritates Socc. & Anchar. cum aliis *d. disc.* 159.

Ad quod comprobandum, congruit practicum exemplum illius, qui sit solitus colere, & administrare propriam vineam per se ipsum, ejusque famulos, & operarios, quoniam si mutato consilio, illam concedat alteri, sub nomine locationis, vel colonitæ, isteve conductor, vel colonus, quia sit fur, damnum inferat in vineis vicinis, huic furto commoditatem sibi præbente vinea, quam habeat conductam, non exinde inferri poterit, quod locator in aliquo delinquerit, sed solum poterit ipse cogi, ut puniat, & prohi

prohibeat, & quatenus cum prohibitione, vel punitione non consulatur cogi potest, ut illum removeat, non autem, ut exinde ipse dicendus veniat criminosus, & punibilis, per solum actum locationis, isteque videbatur casus præcisus. Et per consequens concludendo, nisi aliæ adessent ignotæ sacti circumstantiæ, mihi videbatur, quod molestiæ essent indebitæ. Incertum tamen est, quid sequutum sit.

ROMANA PORTÆ SANCTI PAULI PRO JULIANO, CUM CAROLO, ET IGNATIO DE CAPRANICA.

Casus decisus per Rotam pro Juliano.

De eadem materia, de qua supra discurs. 5. an officia sint ad vitam, vel transmissibilia ad successores. Et quando omissa mentio litis obstet gratiæ, & aliqua de Constitutionibus revocatoriis.

SUMMARIUM.

1 *Solent in Urbe nobiles habere officia mechanica ad utilitatem.*
2 *Super officiis solent etiam imponi census.*
3 *Facti series.*
4 *Resolutio.*
5 *De generalitatibus super exequutione litterarum Apostolicarum, & quod debeant præsupponi.*
6 *De filio interlinearndi in supplicationibus ea, quæ concedi nolunt.*
7 *Officia de eorum natura sunt personalia, & ad vitam.*
8 *Habens pro se regulam, dicitur habere intentionem fundatam.*
9 *De adminiculis facti, quod concessio esset personalis.*
10 *Quando omissa mentio litis non præjudicet gratiæ.*
11 *De Constitutionibus revocatoriis concessionum officiorum.*
12 *Quando concessio dicatur ex causa onerosa.*

DISC. CLXIX.

1 CUm ex Urbis consuetudine enunciata supra *disc.* 2. & *disc* 21. *& in aliis*, etiam viri nobiles quædam officia mechanica acquirere, ac retinere soleant ad solum emolumentum, exercitio penes famulos, vel conductores residente, illaque soleant etiam esse perpetua, ut propterea super eis imponantur census, *ut disc.* 10. *de Cens.* Hinc Angelus nobilis Romanus de familia Capranica, de qua agitur *disc.* 106. *de fideic.* de anno 1563. ex causa resignationis onerosæ ad favorem à possessoribus, tanquam per speciem illius emptionis, de qua in præcedentibus pluries obtinuit à Pio IV. concessionem officii Custodis Portæ S. Pauli ad ejus vitam, ut concedi in præteritum consueverat, deindeque de anno 1565. in gratiam familiaris ejusdem Papæ, intuitu cujusdam summæ eidem familiari solutæ, obtinuit prorogationem ad vitam Dominici, sed in supplicatione signata per concessum, pro quodam stylo tunc currente, adjecta fuerunt verba denotatoria perpetuitatem pro omnibus ejus filiis, & descendentibus.

Defuncto verò Angelo, Dominicus officii possessor à Greg. XIII. de anno 1577. obtinuit aliam prorogationem ad vitam Andreæ filii, contra quem post mortem patris, alii filii, & nepotes respectivè, prætendentes in vim dictæ secundæ concessionis Pii, coæquale jus habere, litem de super introduxerunt in Camera, qua pendente, Andreas de mense Maii 1621. facta litis mentione obtinuit à Greg. XV. prorogationem in persona Hyacinti filii primogeniti, cum facultate, ut emolumentorum participationem alii filiis concedere posset, ut in testamento fecit, atque de mense Junii sequentis ejusdem anni proposita causa in Camera, prodiit resolutio, ut dicta concessio Pii effet ad vitam non autem perpetua, neque ulteriorem progressum habuit. Sed de anno 1653. Hyacintus prole carens obtinuit ab Innoc. X. aliam prorogationem in persona Juliani filii Bartholomæi unius ex dictis collitigant bus. Quare sequuto ejus obitu, dicto Juliano petenti coram Vicegerente literarum Apostolicarum exequutionem, pro adeptione possessionis officii, Carolus, & Ignatius Hyacinti fratres, ægrè ferentes amissionem dictæ participationis, se opposuerunt excitando dictam prætensionem perpetuitatis, eorum tamen prætensione non obstante, prodiit 4 sententia super exequutione. Commissaque per Signaturam Justitiæ causa in Rota coram Taja, cum clausula translativa exequutionis, *pariter litteris arbitrio*, sub die 15. Martii 1675. Juliano favorabilis prodiit resolutio, pro exclusione arbitrii.

Præsuppositis itaq; consueris generalitatibus, super quibus, pro corrupto, inepto quidem stylo moderno, fieri solet inanis chartarum repletio, quod scil. litteræ Apostolicæ justificatæ, habeant exequutionem paratam, non retardandam, per exceptiones dubias, & altioris indaginis, quodque arbitrium reguletur à jure, ideòque non interponendum, nisi quando incontinenti constet de vitio gratiæ, cum similibus cautionibus, quas, ut potè notorias, & quotidiè decantari solitas, sufficere deberet breviter indicare, ac præsupponere, nulla penitus allegationum dote eis attributa. Punctus erat in objectis, quæ duo erant. Unum scil. dictæ prætensæ perpetuitatis, & concessionis æqualis favore omnium, & alterum invaliditatis ob non factam mentionem litis pendentis in Camera. Neutrum tamen in utraque instantia scribens pro Juliano, subsistentiam aliquam habere dicebam.

Quatenus enim pertinet ad primum. Quamvis inter causæ patronos, aliosque scribentes hinc inde, nimium certaretur super formalitate verborum supplicationis, quod scilicet in aliquibus partibus diceretur pro Dominico ad ejus vitam tantum, in aliis verò diceretur generaliter pro filiis, & descendentibus, an scilicet ista posterio- 6
ra verba censerentur delata per quædam signa in forma crucis, cum nolita cassari, seu interlineari, aut alias signari soleant, juxta stylum, de quo fit mentio *disc.* 65. *de teslament. & disc.* 36. *de benefic. ac etiam discurs.* 9. *in relat. Cur. & alibi*, ut probabilius videbatur.

Dicebam tamen, opus non esse in hoc principaliter insistere, cum negari non posset, quin ex hujusmodi contrarietate, dubietas resultaret, id que sufficiens esset, ut pro consueta vitalitia qualitate, ac restrictione ad vitam Dominici, respondendum esset, tam ex jure, quam ex facto, ejusque adminiculis, & argumentis.

Ex jure scilicet, quoniam regulariter officia illa præsertim, quæ aliquod industriæ, vel fiduciæ personalis mi- 7
nisterium annexum habent, sunt personalia, & ad summum, ad vitam, cum quandoque etiam manualia esse soleant, ex plenè deductis per Barbos. *in l. quidam tale n.* 78. *ff. solut. matrim.* Cyriac. *controv* 298. *n.* 1. & 2. cum aliis, de quibus supra *disc.* 5. *in princ.* ubi ampliatur, id procedere quamvis adesset dictio, *in perpetuum*, super quo pro consueto collectorio more multa colliguntur per ibidem allegatum Prat. *discept.* 18. *n* 72. *vol* 2. Et in individuo hujus casus Spad. *cons.* 146. *lib.* 1. qui tanquam Advocatus Cameræ scripsit in dicta causa de anno 1621.

Illa verò est regulæ legalis frequenter enunciata operatio, præsertim *disc.* 22. *de jud.* ut fundet intentionem ejus, cui assistit donec probetur limitatio, atque non præsu- 8
mitur, sed per allegantem probanda est. Multò igitur magis, ubi eadem regula comprobata remaneat à praxi, vel observantia generali Curiæ, de qua supra *disc.* 1 *cum plur. seqq* ac etiam à particularibus hujus officii, quod de præterito ita conferri consuevit, ita quoque ejus qualitate, seu ministerio exigente, cum quamdam administrationis speciem habeat, ut distinguendo advertitur *d. disc.* 5.

Ex facto quoque idem comprobari observabam. Primò nempè, quoniam in mandato de observando, quod illicò de anno 1565. expeditum fuit per Camerarium, cum 9
prorogatione ad solam vitam Dominici, ideòque ranquam observantia valdè proxima, nimium attendenda est.

Secundò in idem, quoniam in annotatione libris Cameræ pariter ad solam personam Dominici fit restrictio. Tertiò, quia de tempore recenti intra spatium scilicet duo decim annorum, & minus idem Dominicus rectè conscius qualis esset gratia sibi concessa, prorogationem ad vitam Andreæ obtinuit à Gregorio Decimotertio contra omnem verisimilitudinem, præjudicando aliis filiis, & defendentibus propriis.

Quartò, ob dictam resolutionem hujus Tribunalis, & Cameræ, cum subsequuta acquiescentia. Quintò in idem, quia idem Bartholomæus, qui cum aliis litem in Camera substinebat, ut supra, curavit obtinere dictam prorogationem ad favorem ejus filii tunc infantis, quibus omnibus simul junctis, tam in facto, quàm in jure ita res videbatur omninò plana. Adeout sufficeret hæc observantia, quamvis non esset temporis valdè considerabilis, utpotè interpretativa, ex deductis *discurs.* 21. *de jud.* multò magis, dum erat per sæculum, & ultra, adeout intrarent etiam termini observantiæ præscriptivæ, atque ad hunc effectum sufficiebat ultimus status, juxta de-

ducta *disc.104. de feud. disc.15. de jurepatr. & sæpius sub tit. de benef.*

Quo verò ad alterum objectum non factæ mentionis litis, tres adhibebam responsiones. Primò nempè, quod ipsi non essent legitimi contradictores, utpotè nullum interesse habentes, dum eorum jus non aderat ex dicta concessione, ut supra, minusque aliquod jus prætendi poterat ex dicta participatione emolumentorum, cum illa non tangat substantiam officii, neque aliquod jus in re, vel ad rem tribuat, aut liberam vacationem impediat, sed solum contineat gravamen ipsius officialis, ut emolumentorum participationem alteri tribuere debeat, ex iis, quæ pluries habentur in præcedentibus, respectu eorum, qui pecunias tribuant ad emptionem officii in personæ alterius pro commodo emolumentorum, ac etiam in proposito participationis appaltuum, habetur *disc.27. de locato*, & alibi pluries.

Secundò, quod lis per silentium triginta annorum, & ultra, stante præsertim malo jure, tanquam habita pro derelicta de tempore hujus gratiæ, dici poterat deserta, ideòque illius mentio facienda non erat, ex iis, quæ habentur *disc.92. de benef.* & alibi.

Et tertiò, quoniam juxta plenè firmata apud Bich. *dec.* 286. & 301. & *discurs.66. de feud.* & alibi pluries, tunc omissa litis mentio subreptionem causat, quando per illam, aliquod jus alteri quæsitum sit cui gratia præjudicet, secus autem ubi per novam gratiam in nihilo colligitanti præjudicetur.

Fortius verò, pro exclusione oppositorum procedere dicebatur stante superventa de anno 1624. Constit. 30. Urb. VIII. revocatoria hujusmodi concessionem officiorum in perpetuum. Et quamvis in contrarium nimium insisteretur in eo, quod Constitutio revocat concessiones, ex gratia, non autem illas, quæ sint ex causa onerosa, & correspectiva, cum tunc justitiam potiùs redoleant, ex iis, quæ in proposito continentur Constitutionum revocatoriarum habentur *discurs.4. de feud. & supra hoc tit. disc.*47. & 56. & alibi. Ac etiam *sub tit. de jurepatr. disc.10.* & 65. & alibi. Attamen eratieve fundamentum, quoniam id rectè procedit, quando onus, vel correspectivitas sit ad favorem ipsius Cameræ, juxta casum, de quo *d. disc.4. de feud.* ac etiam supra *disc.*47. & 56. cum similibus, cum ita esset violare justitiam, & æquitatem, obtinendo rem, & pretium. Secus autem, ubi ex parte Cameræ concessio sit gratuita, quamvis ex parte concessionarii sit onerosa, ob pretium solutum privato, cui Pontifex gratificari voluerit, cum tunc dicatur etiam pura gratia facta per personam Pontificis, ad cujus commodum re vera cedit, & à quo potius gratiarum obtinere dicitur. Ad instar eorum, quæ *sub tit. de dote disc.30.* & 154. & alibi, habentur de dote, quæ uni contemplatione alterius detur, ut dotata non à dotante, sed à contemplato potiùs obtinere dicatur, cum similibus.

MELEVITANA DEPREDATIONIS.

Responsum pro veritate ad petitionem incerti recurrentis.

De repræsaliis, vel depredatione bonorum, quæ jure belli fiant contra subditos infidelium, vel inimicorum, quamvis ipsi bonorum Domini sint fideles, vel respectivè bellum non exerceant. Et quod inter subditos Principum Christianorum, inter quos vigeat bellum.

SUMMARIUM.

1 CAsus controversiæ.
2 De materia text. in c.6. *de Judæis, super Christianis, qui opem ferunt infidelibus.*
3 De dominio bonorum, quæ occupentur jure belli.
4 Quod istæ non sint quæstiones Juris tantum.
5 In hac materia non attenditur diversitas Religionis, sed alia ratio.
6 De publica, & generali inimicitia cum Turcis, & prohibitio cum eis commercio.
7 Quare eorum commercium habeatur in portibus, & emporiis, & quomodo permittendum.
8 Quod quandoque inimicorum subditis prohibeatur commercium, & quare.
9 An liceat depredari personas, & bona subditorum Principis inimici.
10 De modo intelligendi dubia Doctorum, vel leges.
11 De eodem, de quo nu.9. & quid si non sit subditus, sed adhærens.
12 Quod in hac materia non debeat procedi cum legibus civilibus Digestorum, & Codicis, & de ratione.
13 Et cum quibus legibus procedi debeat.
14 De legibus Maris, vel navigationis.
15 Distinguuntur species inimicitiæ.
16 De depredationibus inter Christianos inimicos jure publico.
17 De eisdem jure privato.
18 De depredationibus infidelium, vel eorum subditorum.
19 Quid de Christianis subditis Turcarum.
20 Quod etiam in pugna inter singulas naves intrat ratio belli.
21 An depredatione, vel repræsaliis in Mari obstet ratio violationis libertatis naturalis.
22 Quando laicis concedatur cognoscere de statu personarum an sint fideles, vel infideles, vel Schismatici.

DISC. CLXX.

CUm, ultra Sac. Religionis Hierosolymitanæ trire- 1
mium classem, quæ contra, infideles, ad eos coercendum, ne fideles infestent, atque in servitutem rediganr, mare cursitare solet, quamplures adsint in eadem Insula Melevitana belligeræ naves, quæ ad differentiam aliarum, quæ gratia mercium vehendarum tenentur, piraticæ dicuntur, eandem facientes cursitationem, incertæ belli aleæ expositæ, quod scilicet cum Turcarum navibus maritimum ineuntes bellum, capiant, vel capiantur. Contingat autem, aliquas, ex Græciæ, & Armeniæ, aliarumque partium, Turcarum imperio subjectarum, naves Schismaticorum, vel Catholicorum Christianorum Mercatorum reperiri, cum quibus, utpotè fidelium amicorum non ferentibus vexillum, sive ob vexilli suspicatam simulationem, pati nolentibus illam visitationem, seu recognitionem, quam leges, vel consuetudines navigationis permittunt ad effectum recognoscendi, an verè fidelium, vel infidelium sit. Et quatenus etiam sit fidelium, an in eis infidelium hostium personæ, vel bona adsint pro eorum depredatione, ac respectivè servitute, ideòque contingat haberi pugnam, dictaque naves in propriam reduci potestatem, ac depredationem, atque ad eam impediendam objici soleat de ipsorum fideli qualitate, quodque tanquam Christiani subjacere non debeant illis depredationis legibus, quibus infideles hostes subjacent. Hinc proinde ad eas dirimendas quæstiones, quæ desuper oriri solent, plurium Curiæ Advocatorum consilium pro veritate expetitum fuit super quatuor dubiis, per hæc præcisa verba conceptis.

Primò, an depredari possint per triremes, vel pyraticas naves Insulæ Melevitanæ personæ, & bona Christianorum Schismaticorum, quæ reperiuntur in triremibus, vel navibus Turcarum, quorum sint subditi, vel etiam in navibus ipsorum Christianorum subditorum. Tyranni Turcarum.

Secundò, ad quem Judicem pertineat cognoscere de Schismate.

Tertiò, an Christiani, etiam Catholici, Turcarum subditi, qui voluntariè arma sumunt contra Christianos, possint in persona, & bonis deprædari.

Et quartò super modo probandi dict. voluntariam assumptionem armorum.

Cumque in eadem notula in dubiis data, insinuaretur Textus *in c. ita quorumdam 6. de Judæis*, quasi quod ab 2
ejus dispositione, vel intelligentia penderet dubiorum resolutio. Hinc inter alios Ego consultus, prius quam ad dubiorum examen descenderem, præmittebam, extraneos esse à casu quæstionis terminos dictæ decretalis, ac propterea, superfluum, inanemque laborem remanere illum aliquorum desuper respondentium, qui cum perpetuò damnanda, & contemptibili chartarum inutili repletione, deducebant ea quæ ad ejusdem Textus materiam plenè colligit, elaboratus modernus Gonz. in repet. ejusdem Textus, recensendo decreta quamplurium generalium, vel nationalium conciliorum, pluresque Summorum Pontificum antiquas, medias, ac etiam modernas Constitutiones.

Omnes etenim percutiunt casum longè diversum, ubi scilicet illi Christiani, qui sub Principum Christianorum dominio vivant, ab avaritia excæcati, turpis lucri gratia, mercando, sive ex odio, vel æmulatione, cum altero Christiano Principe, communibus hostibus infidelibus, opem præstent cum armis, vel navibus, aut victualibus, adeout actus sit ex sui natura criminosus, ideòque subjectus tot pœnis, quæ in conciliaribus, vel Pontificiis decretis, & legibus continentur, inter quas ista est, ut in servitutem redigi valeant, atque naves, & bona depredati. Ad praxim deduci non solita dicta pœna personali servitutis. Non quidem ratione consuetudinis, ut Christianus Christianum servum non faciat, ut aliqui putant, sed potius ratione pœnæ majoris, cui per dictas leges, ac etiam per illas Principum sæcularium subjacent etiam capitali. Verum id nil commune habet cum casu quæstionis, dum hujusmodi orientales Catholici, vel Schismatici Christiani. Turcarum imperio, vel Tyrannidi subditi, cum eis necessarium habent commercium, atque non gratia præstandi opem infidelibus; sed gratia negotiationis, & mercaturæ, in propriis, vel in illis infidelium navibus navigationem ineunt.

His autem, pro æquivocis tollendis, ita prænotatis. Quatenus ad præmissa pertinet dubia, ut oportunè in casu præciso quæstionis resolvenda essent, observabam, ea quoque malè concepta videri, sive quod tria posteriora essent superflua, & præsertim, tertium, & quartum, cum
3 tunc respectu bonorum, etiam inter nostri pacifici commercii Catholicos, jus, vel ratio belli, id concedat ex iis, quæ in hac materia dominii, vel acquisitionis bonorum in conflictu belli, habentur deducta *sub tit. de feud. disc.* 58. quoties ejusdem belli justitia verificetur, adeòut justa adsit causa pugnæ. Secus autem, ubi potentioris navis pugna, contra aliam excitata, injusta, & illicita sit, adeout pyraticum potius crimen redoleat, ut in iis contingit navibus, quæ sint subditorum ejusdem Principis, vel alterius ejus amici, adeout, liberum inter Provincias, vel nationes adsint commercium, dum ad effectum, ut jus, vel præmissa belli ratio intret, istius requiritur justitia, cujus illud est principale requisitum, ut sit publicum, ab eo indictum, qui hoc regale jus habeat publicum indicendi bellum.

Et quamvis istud solum requisitum non sufficiat, nisi etiam alterum justæ causæ accedat, ne alias tyrannidis potius motivum habeat. Attamen, ut advertitur *d. disc.* 58. *de feudis*, ista inspectio cadit respectu ipsiusmet Principis, vel alterius belli auctoris. Et nihilominus etiam isto casu nulla, vel nimium rara est praxis, ut in iis, quæ
4 ad externum pertinent forum, juridicæ regulæ, vel propositiones hujusmodi quæstiones decidant, cum ea, quæ ultima dicitur ratio rerum, earum potius Judex, ac decisor sit, ut alibi quoque advertitur præsertim *sub tit. de dote disc.146. n.17.*

Prout incongruum advertebam esse secundum dubium, vel quæsitum super competentia cognoscendi de qualitate
5 Schismatis, sive de ejusdem justificatione, quoniam in hac materia sola diversitas religionis absque publicæ inimicitiæ qualitate, non attendatur, nihilque operetur, & per consequens ubi etiam notoriè Schismatici, quin mò Hæretici sint, & quod magis est etiam infideles, qui sub Christiani Principis amici dominio vivant, atque pacificum habeant commercium. Quinimò, & ipsimet Turcæ, seu alii Mahometanæ Sectæ sequaces ad pacificum admissi commercium, hujusmodi non subjacent licitis depræda tionibus, adeout illæ, quæ sequantur illicitæ, & pyraticæ potius censendæ sint, ex iis, quæ apud inferius allegandos communiter firmantur, & per consequens non videbatur ad quid hujusmodi jurisdictionis, vel competentiæ assumeretur quæstio, quam unicè ad primum mihi videbatur quæsitum restringi.

Quatenus itaque ad illud pertinet, cum publici pertractandum esse inispectione, observabam. Primò nempe pragmatico, seu leguleico stylo per doctrinas, & auctoritates. Et secundò, cum altero magis genialt, longèque meliori ratiocinativo.

Primò itaque pragmatico, seu doctrinali stylo attento, tanquam absoluta, & notoria præsupponenda est publica inimicitia, quæ generaliter viget inter Christianos, &
6 Turcas, magis verò quoad istam Religionem, cujus peculiare institutum est, militandi contra hujusmodi infideles, cum quibus, eorum, Principe generaliter omnibus Christianis prohibitum est commercium, juxta decreta conciliaria, & canones, ac pontificias Constitutiones, de quibus supra, & plenè habetur apud Borell. *de præstantia Regis Catholici cap.32. n.178. & seqq.* ubi generaliter de justitia belli cum Turcis.

Et quamvis in aliquibus portubus, vel emporiis hujusmodi infidelium commercium habeatur, non tamen id præmissam tollit genericam inimicitiam, seu hostilitatem. Tum quia commercii libertas non provenit ab amicitia, vel qualitate personarum, quoties specialis conventio non accedat, sed provenit à qualitate loci, ut scilicet tanquam in quodam asilo omnes tuti sint, juxta ea, quæ 7
de publicis portubus, eorumque securitate habentur supra *disc.129.* Tum etiam quia interdictio commercii est, ne Christiani infidelibus opem ferant, atq; fruges, vel merces, & arma eis tribuant, & ne ita potentiores fiant, non autem, ut ipsi infideles pro nostro servitio, & commoditate ad nostras deferunt regiones ea, quibus caremus, juxta ea, quæ habentur *sub tit. de dote disc.23. & 143. nu.31. & 38. cum seqq.* Quoties tamen personale commercium aliquam in fide, vel moribus labem inferre non possit, sive quod politica ratio status non prohibita, etiam in portibus commercium ratione explorationis propriarum virium, & status rerum, vel ratione exhauriendi à principatu pecunias, cum venditionibus mercium, juxta ea, quæ generaliter etiam inter ipsosmet Christianos Catholicos de prohibitione commercii in propriis portubus, vel emporiis, aliisque lo- 8
cis subditorum Principis inimici, habentur apud Latr. *allegz. disc.17. & seqq.* & alios pluries in præcedentibus recensitos, *hoc eod tit. & præsertim disc.159.* ubi de dictis allegationibus Larreæ, occasione agendi de materia defalchi, quod per dohanarum & vectigalium Appaltatores prætendi solet, hujusmodi commercii interdictionem.

Posito itaque inimicitia, seu hostilitate inter Principes, absque distinctione fidelium, vel infidelium, disputant DD. an liceat repræsaliare, seu deprædari personas, 9
& bona subditorum Principis inimici, etiam extra aciem Castrorum, vel conflictum belli. Atque in hoc omnes agnoscere videntur in primum auctorem, seu antesignanum Innoc. *in c olim el primo n.9. de restit. spol.* ubi proposita quæstione, affirmativam ponit, deindeque subjungit, quod aliqui dubitant, seu negant, quoties id sequatur extra Castrorum aciem, & belli conflictum. Atque exinde nostri, pro consueta leguleica, verèque contemptibili inepta dispurant, quam ex his hujusmodi opinionibus ipse Innocentius teneat. Aliqui etenim opinantur, ut teneat posteriorem, ex magis communiter receepta propositione pluries infinuata, quod Doctor censetur tenere eam opinionem, quam ultimo loco refert. Alii verò volunt, quod ipse pro suo sensu in prima parte id affirmet, solumque deinde referat dubitantes absque eo, quod ad adhæsionem inferri possit, quasi quod agerecur de lege inducente auctoritatem necessariam, quodque ab uno, vel altero dicto, vel sensu unius Doctoris, pendere debeat veritas, 10
& justitia rerum, quo nil ineptius. Unde propterea, juxta dictum Concivis Horatii, risum, ac bilem, eodem tempore promovent hujusmodi simplicitates, quæ nimium frequentes dignoscuntur in magnis quæstionibus, quas nostri assumere solent super interpretatione ambigui dicti alicujus Doctoris, qui suboseure loquutus fuerit, ut præsertim apud Regnicolas feudistas dignoscitur super doctrinis, vel traditionibus Andr. de Isern. de quo dici solet, quod non disputatur, an benè, vel malè dixerint, sed an dixerit.

Ut enim advertitur *sub tit. de judic. disc.35. & alibi*, in authenticis, & obligatoris legibus, quæ necessariam faciunt auctoritatem, ubi ambiguæ sint, atque plurium intellectuum sint capaces, tunc tolerabiles videntur hujusmodi quæstiones, non tamen commendabiles, quoniam stante quæstione adeò controversa, præsertim inter interni fori professores, an lex sit solus effectus potestatis legislatoris, non curata ratione, vel potius sit effectus mixtus, potestatis, & rationis, ut propterea utriusque requisiti copulativus accedere debeat concursus. Quando etiam ea tenenda sit opinio, quam meritò externus forus magis recepit, ut sit effectus potestatis, quodque propterea legis virtus, vel operatio sit, ut quamvis dura servari debeat, cum subditis tribuenda non veniat licentia, inquirendi de rationabilitate, vel irrationabilitate legum proprii Principis, vel Superioris, atque ita Judices se constituendo, sub prætextu irrationabilitatis, eas spernere, vel non servare. Attamen in Doctorum non necessariis, sed probabilibus traditionibus, stultitiæ, vel bestialitatis species videretur, adeò mordicus in littera, vel in una, sive altera eorum dicti interpretatione ad limites verborum, vel ordinis scribendi insistere, & an ex duabus relatis opinionibus unam, vel alteram teneat, dum isto casu, in quo necessaria deficiat legis auctoritas, rationes, & principia juris potius attendit debeant, *ut d. disc.45. de judic.* advertitur.

Et nihilominus, ubi etiam cum ista ineptia procedendum esset, advertebam, quod magis communiter receptum est, ut sensus Innocentii sit juxta primam partem affir-

actrix conqueratur, dum reo sufficit vincere per non jus actoris, eumque repellere, ex defectu probationis suæ intentionis, non curando, an à casu, vel ab alio accidenti proveniat probationum impotentia, ex deductis *disc.* 2. & 22. *de judiciis*.

73 Præterea, circa dictam auctoritatem Spadæ *cons.* 27. Ultra responsionem superius datam, quod scilic. est scriptura Advocati fiscalis, ex officio scribentis ad capiæ opportunitatem, quodque non constat quid decisum sit, unde propterea remanet auctoritas minus legitima, cui deferendum non venit; Potissimè dum more scribentis, pro Cliente, non antem ad veritatem, admittit omnino reprobum assumptum, ut sententia Judicis laici attendenda veniret in causa hæresis.

Advertebam quod, quando agatur de causa fidei, in qua 74 prodierit sententia condemnatoria alicujus Inquisitoris, vel alterius Ecclesiastici Judicis competentis, tunc ad effectum exequutionis, in altero loco contra eumdem condemnatum, vel ejus hæredem, non adeò necessaria reputatur actorum justificatio, non solùm ex dicta ratione, quæ non adeò urget in isto crimine prophano, ob stylum scilicet Inquisitionis non publicandi acta; Sed etiam ob magnam præsumptionem, quæ assistit, quoniam inquisitores Ecclesiastici, procedunt cum magna circumspectione, ac præsupponendi sunt viri religiosi, & probatissimi; Ac etiam frequentius, prævia participatione negotii Sacræ Congregationis, ejusque oraculo expectato; Et (quod magis est) quoniam, ut supra dictum est, in isto crimine non datur discretio Judicum, & territoriorum, vel principatuum, sed unus est forus Ecclesiasticus in toto mundo; Locales autem Inquisitores sunt tot Judices, & ministri ejusdem Tribunalis.

Concludendo itaque; Ad convincendum, quod ista prætensa confiscatio non intraret, sufficeret, quod unum ex his tribus fundamentis, vel punctis, juxta præmissa subsisteret, vel quia sententia sine actis non probaret crimen, 75 vel quia non detur confiscatio bonorum diversi principatus indifferentis, vel quia obstaret fideicommissum, dum unum solum etiam motivorum sufficit; Multò magis, dum omnia firma esse videntur.

Super aliis autem in eodem voto contentis, concernentibus jus familiæ Astalliæ, in exclusionem hujus familiæ Frangipaniæ, sive jus illorum de Matrheiis, ex fideicom 76 misso; Ego, ex aliquibus justis motivis, non scripsi; Potissimè quia, quoad jura familiæ Astalliæ, judicabam non necessarium, dum constanter credebam, quod ista confiscatio non intraret.

ROMANA QUINDENNIORUM

PRO CAPITULO S. EUSTACHII, ET HOSPITALE S. SPIRITUS, ALIISQUE LOCIS PIIS,

CUM DATARIA.

Casus pendet.

An pro officiis venalibus, quæ ex concessionibus Apostolicis possident ur per Ecclesias, & pia loca, aliasque similes manus mortuas, debeantur quindennia, eo modo, quo debentur pro beneficiis unitis:

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De introductione quindenniorum in beneficis unitis.*
3 *De ratione, ob quam non procedant in officiis venalibus.*
4 *Quando, neque in beneficiis quindennia debeantur.*
5 *De aliis quindenniis in materia emphyteotica.*
6 *An benè isti termini parificentur.*
7 *Quando paritas intret.*
8 *De alia diversitate inter beneficia, & officia.*
9 *An temporis lapsus obstet in hac materia quindenniorum.*
10 *De observantia interpretativa.*

DISC. CLXII.

1 A B antiquo tempore ann. 134. & 112. respectivè, prælatis Capitulo, & Hospitali, ex concessionibus Apostolicis possidentibus duos secretariatus Apostolicos, aliisque piis locis pariter ab antiquo supra centesimum possidentibus consimilia, vel alia officia venalia; Per Dataria officiales excitata fuit prætensio super solutione quindenniorum, ad instar beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ penes Ecclesias, vel Monasteria, & Collegia, aliasve manus mortuas unita sint; Quare ex parte piorum locorum desuper consultus, cum præsupposito observantiæ, quod scil. nunquam hujusmodi quindennia soluta fuerint, etiam cum aliquo sensu veritatis, non tamen omnino maturo, ob non visa jura, seu fundamenta dictorum officialium; Respondi, improbabilem videri hujusmodi prætensionem.

Introductio etenim quindenniorum, juxta ea, quæ in hac materia habentur deducta *sub tit. de benef. disc.* 89. il- 2 lam habet rationem, quod cum annatistæ, aliique Officiales Cancellariæ, annatarum, aliorumque emolumentorum, quæ per noviter provisos de beneficiis solvuntur pro expeditione literarum, participationem habeant ex causa duplicitet onerosa; Et secundò, quod pretio mediante, hujusmodi officia obtinentur, juxta ea, quæ habentur supra *disc.* 2. Hinc proindè injustum esset, quod per gratias unionum, quæ fiunt de beneficiis penes manus mortuas, ita hujusmodi officialibus præjudicetur.

Illa quoque consideratione accedente, quæ habetur in eodem *disc.* 89. *de benef.* circa solutionem ipsarum annatarum, quod scil. cum provisi de beneficiis, vel commendis, totum obtineant ex gratia, & liberalitate Papæ, causam merè lucrativam idcircò soventes, conquæri non possunt, quod eorum benefactori, & elargitori, aliquam præbeant participationem illorum fructuum, quos ex gratia obtinent & quæ concedens poterat eis non concedere.

Hujusmodi verò rationes non intrant in hac facti specie dum hæc officia per istas Ecclesias, vel pia loca obtinentur, ex causa merè onerosa, & correspectiva, loco quorumdam casalium, & bonorum; Et per consequens nulla justi- 3 tiæ ratio exigit, quod cum ipsemet Papa, non tanquam Princeps benefactor, sed tanquam privatus venditor ex privato contractu correspectivo, hujusmodi concessionem fecerit, atque rem tanquam liberam pleno jure vendiderit possit servitutem ad sui, vel suorum officialium favorem imponere, vel prætendere, dum ita esset obtinere duplex ejusdem rei pretium; seu emolumentum.

Atque si etiam in beneficiis unitis Hospitalibus, quæ actu hospitalitatem exerceant, vel aliis locis piis, quæ in opera pietatis integrum redditum erogent, adeòut non aga- 4 tur de commodo, & utilitate possessorum, quindennia non debentur, ex deductis apud Vermigliol *cons.* 476. *& seqq.* (Quod tamen respectu unionum, quæ factæ sint, puerorum & Adolescentum Collegiis, moderno tempore per Congregationem particulariter deputatam sub Clemente X. in exequutionem suæ Constitutionis, vel Motus proprii admissum non fuit, ut in annot. *ad d. disc.* 89. *de benef.*) Multò magis non est solvendum in isto casu, in quo agitur de causa verè onerosa, & correspectiva cum ipsomet Principe, qui istud onus, vel emolumentum in effectu exigit mediantibus ejus officialibus, adeout transitus ad manum mortuam, non proveniat à facto tertii, quo casu dicere posset, quod id sibi præjudicare non debeat, sed agitur de directa, & immediata concessione facta illi manui, quàm ipse concedens rectè sciebat esse mortuam.

Ad quod comprobandum deducebam ea quæ, haberur *sub tit. de Emphyt. disc.* 50. Super illis quindenniis, quæ ad instar præsentium, solvi debent Domino directo, qui patiatur, ut bona emphiteotica remanent penes manum mortuam, quoniam id locum habere debet, quando Dominus directus emphyteoticam concessionem fecit privatæ personæ, bona verè, ex facto emphyteutæ transierint ad manum mortuam, unde propterea Dominus pati non debet hoc damnum ex facto alieno, sive quia potest aliàs id prohibere: Secus autem ubi ab initio directè, ac immediatè ipse talem concessionem faciat, ut scribendo in eodem casu, de quo *d. disc.* 50. comprobat etiam Caponius *controv.* 31.

Est benè verum, quod *ut eod. tit. de Emphyt. d. disc.* 50. *in fine* advertitur, non benè isti termini emphyteotici verificentur in istis beneficialibus, ob nimium diversam rationem, circa regulationem temporis, quoniam beneficia Ecclesiastica sunt personalia, & vitalitia, unde perneces- sè faciendæ sunt novæ provisiones, pro quibus solvi debent annatæ, aliaque emolumenta, ideòque meritò, ad tollendam confusionem, quæ oriri posset, ex illa verisimili taxa vitæ hominis, quam facit textus *in l. hæreditatum, ff. ad l. falcid.* inducta est hæc taxa uniformis, compensando vitam brevem, cum longæva beneficatorum. Id autem adaptabile non est ad rem, quoniam dari potest, ut bona emphyteotica nunquam vendantur, seu aliàs transferantur ad extraneos obligatos ad solutionem laudemii, sed per sæcula continuent in concessionarii posterioritate, & descendentia; ideòque ratio non est æqualis.

Hinc proindè sequitur, quod ista moderna introductio, quæ in materia emphyteotica facta est ad instar, benè procedat in subsistantia, sive in genere, malè autem in modo, sive in taxa temporis, ut advertitur *d. disc.* 50. *de emphyt. in fine*.

Tunc autem similitudo rectè intraret, quando ageretur de illo laudemio, quod per quemlibet novum successorem, 7 etiam si esset de filiis, & descendentibus, in investitura comprehensis solvendum esset, juxta ponderationes, quæ in materia feudali habentur *sub tit. de feud. disc.* 59. Non autem in eo laudemio, quod solum solvendum est per emptorem, vel alium extraneum successorem, in investitura non comprehensum; Id etenim continere videtur clarum æquivocum, atque unum ex consuetis leguleicis simplicitatibus, quæ à ratione penitus aberrant.

Ponderal am quoque in hoc proposito, aliam diversitatem rationis inter officia, & beneficia, quod scil. in istis Papa egerit personam Papæ, & Principis spiritualis; In illis verò potius diversam personam Principis temporalis, contractantis tem merè temporalem, juxta ponderationes, de quibus supra *disc.* 2. unde propterea non benè de uno ad aliud infertur, ob rationis diversitatem, quæ etiam ponderatur supra *disc.* 6. in proposito regulæ de viginti, sive de infirmis resignantibus.

9 Nimium quoque considerabilem esse dicebam diuturnam observantiam supra centesimum; Quamvis etenim per dictam Congregationem particularem, diuturna observantia attenta non fuerit, ob decretum irritans, contentum in Apostolicis Constitutionibus, & ob aliam rationem, quod negligentia illorum officialium, qui hujusmodi quindenniorum exactioni, & administrationi præpositi sunt, præjudicium inferri non debet; Attamen id provenit, quia in illis casibus, non accedebat centenaria completa, locus autem ista accedente; Non quidem in ratione præscriptionis, sed in altera meliori, ratione facultatis allegandi quæcunque titulum meliorem, ex iis, quæ in hoc proposito habentur deducta *sub tit. de alien. & contr. prohib. disc.* 3. ideoque allegari posse dicebam speciale m conventionem correspectivam, & sic non cadentem sub generalibus derogatoriis contentis in Constitutionibus Apostolicis, juxta ea, quæ habentur supra *disc.* 47. & in aliis circa Constitutiones revocatorias franchitiarum, & exemptionum non capientes illas exemptiones, quæ concessæ sunt ex causa onerosa, & correspectiva.

Ac demum quia, cum ex præmissis saltem dubitabile sit an Apostolicæ Constitutiones, quæ de hujusmodi quin- 10 dennis agunt, atque sunt editæ super unionibus beneficiorum, complectantur nec ne hujusmodi officia, juxta ea, quæ habentur supra *d. disc.* 6. ad materiam regulæ de viginti, sive de infirmis resignantibus. Ita hæc diuturna observantia attendenda veniret, potius in ratione interpretativa, cui non obstant decretum irritans, nec clausulæ derogatoriæ, procedentes in illa observantia, quæ deducerentur tanquam præscriptiva, qualis datur in casu claro in quo non intrant termini interpretationis. Ideòque ex his omnibus credebam, probabilitatem huic parti assistere. Casus autem adhuc pendet indecisus.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE JUSTINIANIS.

PRO HÆREDIBUS LUCÆ JUSTINIANI, CUM BARONE PATRIARCHA, ET ALIIS.

Casus variè decisus per Rotam.

De libertate locorum Montium penes novum emptorem, an procedat etiam à dominio tertii, qui indebitè fuerit eis spoliatus per subhastationem, seu aliàs cum Judicis auctoritate, vel potius libertas intelligatur de libertate ab hypothecis, aliisque vinculis adjectis per eorum Dominum, & possessorem.

SUMMARIUM.

1 *Facti series cum resolutionibus.*
2 *Montium super auctoritate consulentium, & quæ propriè dicantur consilia.*
3 *De errore procedendi cum generalitatibus, non benè distinguendo.*
4 *De possessore ex directo Judicis facto.*

5 *De possessore sequente principaliter fidem venditoris.*
6 *De libertate locorum Montium ab hypotheca venditoris, qui esset Dominus.*
7 *De acquirente loca Montium ex causa lucrativa.*
8 *De casu præciso quæstionis emptionis locorum Montium per organum Secretarii à non Domino.*
9 *Ubi non habetur decisio particularis, oportet procedere cum similibus.*
10 *Loca Montium exequata sunt officiis venalibus.*
11 *De exteris loquentibus de materia.*
12 *De ratione liberatis locorum Montium.*
13 *De praxi aliorum locorum in materia.*
14 *Assimilantur territorii feudales.*
15 *Quod sit in hac re stetendum ad bonam, vel malam fidem, & quomodo ista probetur.*
16 *Quod sit procedendum rigoroè cum Secretario.*
17 *De alio casu simili.*
18 *De inconvenientium ratione.*
19 *An in resignatione, vel alia alienatione locorum Montium per minores, vel mulieres, requirantur solemnitates statutariæ.*

DISC. CLXIII.

CUm Alcides, Scrinium, seu Armarium (ut supponebatur) per ipsum emptum pretio scut. 1700. cum jure redimendi vendidisset pro scut. 400. Vincentio Justiniano, in Curia prælato, atque hujus defuncti hæres Lucas, illud transtulerit ad Civitatem Jannæ patriam; Eodem Lucæ quoque defuncto, ad plures annos post mortem, contra ipsum tanquam adhuc viventem, Alcides judicium instituit coram A. C. cum citationibus per edicta in confinibus Status Ecclesiastici, juxta stylum enunciatum *sub tit. de jud. disc.* 8. contra eos, qui morantur in locis, in quibus non fit liber, & tutus accessus, pro citationum exequutione, obtentaque condemnatione, ac successivè mandato executivo contra hæreditatem Vincentii, pro scut. 1300. pro residuali pretio dict. scut. 1700. ac etiam exequatur in persona, & bonis propriis Lucæ hæredis, processum fuit ad subhastationem tredecim locorum Montium hæreditariorum ejusdem Lucæ, de quo etiam habetur *sub tit. de fideic. disc.* 153. Eisque deliberatis Ludovico majori oblatori, iste una, vel pluribus diebus proximè sequentibus, in cujus faciem, vel personam de mandato Judicis dicta loca translata fuerunt, ea resignavit Baroni Patriarchæ, & aliis; Quare de his habita notitia per hæredes Lucæ, occasione eis denegatæ consuetæ solutionis fructuum, judicium instituerunt contra possessores pro dictorum locorum recuperatione, introductaque causa in Rota coram Ottalora, & dato dubio, an subhastatio subsisteantur sub die 14. Decemb. 1665. negativa prodiit resolutio, quæ habetur impressa *p. 14. rec. dec.* 381. in cujus fine respondendo privilegio libertatis locorum Montium, de quo agitur etiam *supra disc.* 26. *cum pluribus seqq.* firmatur id procedere in venditionibus, vel resignationibus privatis, & conventionalibus, non autem in alienationibus sequutis judiciali auctoritate, ut etiam advertitur supra locis citatis; Obrenta verò per tertios possessores nova audientia, & reproposita causa coram Taja, subrogato in locum Ottaloræ ad præsidatum Granaten. interim assumpti: Aliis pro hac parte in causa scribentibus, dilata fuit resolutio, ob difficultates adversus decisionem habitas; Cùmque in hoc statu prefatis aliis defensoribus Ego adjunctus essem, atque difficultates promovissem, hinc juxta laudabilem Curiæ stylum habitus fuit congressus, in quo mea sententia fuit, quod resolutio, respectu possessorum, non esset subsistentabilis, nisi quatenus in facto eorum mala fides justificaretur, quodque probabilius competeret aliqua actio contra Secretarium, qui adeò celeriter, non absque aliqua suspicione dictam resignationem admisit, ideòque etam in voto, ut idem Secretarius, vel ejus hæres ad causam quoque evocandus esset, edito desuper discursu super promotis difficultatibus; Sed quoniam antiquis defensoribus, concorditer visum est disputationem in eo statu prosequi, quodque decisionis supradictum fundamentum esset subsistentabile, utpotè munitum tot decisionibus, & auctoritatibus, in eadem decisione recensitis, idcircò cedendo, (ut decet) voto majoris partis, scripsi quoque ad causæ opportunitatem tanquam Advocatus, sed resolutio prodiit 22. Junii 1671. juxta vorum, confiscando scilicet decisionem contra Ludovicum deliberatarium, cùm nullitas judicii esset indubitata; Illam autem revocando quoad emptores, ac tertios possessores,

ob libertatem locorum Montium, & ex eisdem fundamentis jam à me prævisis, & excitatis, unde propterea, mihi quamvis in contrarium forsan acrius, magisque elaborate scribenti, resolutio probabilis, benèque fundata visa est.

Atque hic moneri debemus, de eo, quod adeò frequenter insinuatum est, quantum scilicet deferendum veniat illis consulentibus, (qui damnabiliter quidem) publicæ lu-
2 ci proferunt sub nomine consiliorum, illas reformationes, quas more Advocati, conductitio more occasio dedit facere ad causæ, & clientis opportunitatem, cùm verè, & propriè illa dici debeant consilia, quorum auctoritati deferendum est, quæ data sint ad veritatem, illam scire cupienti, sive in figura Assessoris data illiterato Judici, per modum voti consultivi, ad effectum sententiandi, non autem more simplicis Advocati frequenter scribendo, etiam contra proprium sensum.

Quatenus itaque pertinet ad hunc punctum libertatis locorum Montium penes tertios emptores; Reassumendo a
3 me scripta super hujusmodi materia in hoc volumine jam edito, & cum quibus, penè in omnibus processerunt scribentes in contrarium, ac etiam Rota, ut patet ex ultima decisione desuper edita coram Taja, dicebam id, quod frequens mea est consuetudo dicendi, clarum scilicet esse errorem, in hac materia procedere cum solis generalitatibus sive auctoritates, & decisiones editas occasione aliorum casuum, quibuscumque aliis indefinitè applicare, cùm vera, & germana, benè judicandi, & consulendi forma sit, reflectere ad distinctiones casuum, eorumque singularium particulares, ac individuas circumstantias, ex quibus metienda est congrua doctrinarum, & legum applicatio, dum applicandum non est factum legi, sed lex applicanda est facto; Isteque adeò clarus, sed nimium frequens, & communis error donec corrigatur, magis, ac magis semper replebit mundum æquivocis, & confusionibus.

Quare plus casus desuper distinguendo; Primus est, ubi agitur de illo possessore, qui directè, ac immediatè obtinuit loca Montium sibi deliberari à Judice, seu aliàs ab eo in possessionem immitti, nulliter, vel injustè, adeout con-
4 troversia sit inter primum possessorem spoliatum, & secundum possessorem à Judice immissum; Et tunc, si actus est nullus, vel injustus, priori possessori competit manutentio, vel reintegratio, sive aliud remedium rei persequutorium, quoniam admixta non est auctoritas publica, neque intrat ratio peculiaris, quæ resultat ex hujusmodi jurium natura; Et in his terminis loquuntur *dec.* 284. *part.* 3. *rec. decis.* 70. *part.* 7. coram Dunozetto *decis.* 642. repetit. apud Posthum. *de subhast. decis.* 221. & *decis.* 407. *in fine par.* 12. *rec.*

Secundus casus est, ubi quis ex privata conventione, emit loca Montium ab intrusivo possessore, qui verè Dominus non esset, atque venditio, seu resignatio admitti-
5 tur per Secretarium, sed id provenit ex privata conventione, inter emptorem, & venditorem, adeòut emptor sequatur principaliter fidem privatam possessoris, & de isto casu loquitur *dec.* 650. Cavalerii, in cujus casu aderat mala fides positiva, ob inhibitionem factam emptori, ac denunciatam litem, unde scire debuit, ac potuit, eum non esse Dominum; neque pariter adaptatur ratio hujus libertatis, de qua infra.

Tertius casus est, ubi quis emit ex privata etiam conventione à vero Domino, admissa per Secretarium, qui emptorem liberè describat in libris publicis, quæstio autem
6 sit cum creditoribus venditoris, prætendentibus loca Montium esse eis hypothecata; Et cùm resignatarius est tutus ab hypothecis, aliisque vinculis, præterquam descriptis in litteris patentibus, vel ex natura hujusmodi jurium, ut verius est, vel ratione commercii, ut firmant Gratian. *discept.* 730. *numer.* 48. Cenc. *de cens. quæst.* 29. *nu.* 13. Merlin. *de pign. lib.* 2. *qu.* 14. *num.* 28. & 29. *num.* 13. Rota *dec.* 14. *in fin.* post Fenzon. apud Merlin. *dec.* 533 *repetit. dec.* 77. *num.* 20. *par.* 6. *recent.* Romana locorum Montium 29. Novembr. 1660. coram Bevilacqua, adita in casu, de quo suprà *disc.* 27. Et sic cum præsupposito, quod emptor sciat à quo emat, unde dici valeat, quod ejus fidem privatam sequatur, dum acquisitio provenit à privata conventione inter eos, licet à publico officiali ad id per Papam deputato (qualis est Secretarius) auctorizata sit, atque de hoc etiam loquitur Constitutio 154. Urbani Octavi, cujus mentionem facit in dicta decisione coram Bevilacqua; Illaque non continet rem novam, dum etiam antea idem procedebat, sed prodiit ad majorem declarationem, ac etiam ad probationem, de qua infra.

Quartus est casus, quando tertius, ex causa lucrativa, puta legati, obtinet loca Montium à defuncto possessa, sive obtinet pecuniam, quàm directè investit in loca Mon- 7
tium, quæ uno, vel altero modo in sui faciem intestentur, deindeque detegantur creditores hæreditarii, quibus in subsidium de jure competat avocatio pecuniæ solutæ, & tunc istud privilegium non suffragatur, sed datur etiam actio subsidiaria, & de hoc agitur in Romana lucri Dotis coram DD. Ghislerio, & Albergato *dec.* 43. *nu.* 40. *p.* 10. & *dec.* 25. *numer.* 5. & *seqq. par.* 11. *rec.* in casu, de quo agitur à me *in tit. de Dote disc.* 129. & juxta casum, de quo supra *discurs.* 29.

Quintus demum casus est noster, ubi juxta communem 8
frequentiorem usum quis, sive Civis, sive exterus, ac sive præsens, sive ablens, sed ignarus quisnam habeat loca Montium venalia, confignet proxenetæ ordinem directum publico Banco, ut solvat pecunia in genere ei, quem Secretarius eidem Bancherio testetur liberè ad sui favorem resignasset loca Montium, adeòut emptor sit omninò incertus de persona vendentis, sed sequatur principaliter, ac omninò solam fidem Secretarii, tanquam publici officialis, per Papam ad id deputati, talemque resignationem faciat ille, qui nulliter, vel injustè à manu Judicis obtinuerit, atque de Judicis mandato, Secretarius eum descripserit in libro publico.

In isto casu individuo, ac præciso nullam habemus auctoritatem, vel decisionem, quæ loquatur de locis Montium Urbis, ideoque oportet examinare casum, cum doctrinis Doctorum, agentium de consimilibus juribus, quæ habentur cum Principe, seu Republica, ut sunt jura Regia His- 9
paniarum, fiscalia, vel jura super arrendamentis Regnorum utriusque Siciliæ, & loca Montium Venetiarum, Januæ, & Florentiæ, aliarumque Civitatum Italiæ, sive juxta terminos officiorum vacabilium, cum quibus, ac etiam cum terminis resignationis beneficiorum, procedunt inferius allegandi loquentes de præfatis aliarum Civitatum locis Montium, ac juribus hujusmodi.

Quodque ista loca Montium, vel jura exæquata sint of- 10
ficiis venalibus, eorumque jure regulanda veniant, expresè, ac literaliter disponitur per dictam Constitutionem 154. Urbani VIII. sæpius enunciatam.

Agit verò præcæteris de his locis Montium, vel juribus 11
Larrea *alleg.* 22. *ex n.* 19. & *seqq.* occasione tractandi de resolutione hypothecarum à possessore contractarum, atque adhibet eoldem terminos officiorum venalium, quæ tractantur cum terminis beneficialibus, vel cum terminis feudorum, & de eisdem juribus Salgad. *in labyr. p.* 2. *c.* 27. *n.* 39. *ubi per tot.* agit de officiis, ac etiam *part.* 1. *cap.* 35. *per tot.* ubi cæteri.

Ex deductis autem per dictos Auctores, constat de vera ratione libertatis hujusmodi jurium penes tertium, in quem cum publica Principis, vel ejus officialis auctoritate transferuntur, quod scilicet istud dicitur quoddam debitum, 12
cum Principe, tanquam species census redimibilis, unde quando quis refignat officium, vel jus suum in manu officialis repræsentantis ipsum Principem, tunc dictum jus, vel officium extinguitur, & annichilatur, deindeque Princeps per actum occultum, novum jus ex integro efformat, & concedit resignatario, qui sequitur fidem publicam ipsius Principis, quem in ejus directum, ac immediatum auctorem agnoscit, ut pluries advertitur supra *discurs.* 26. & *sequentibus*.

Igitur ille, qui cum bona fide, ignarus, an resignatarius sit Gallus, Hispanus, vel Germanus, seu Indus, cum aliquo privato non contrahit, neque privatam fidem vult sequi, sed directè sequitur solam fidem publicam Principis, non potest, nec debet remanere elusus, sed habet in debitorem ipsum Principem, cùm verè, ac propriè loca Montium aliud non sint, nisi debitum Principis super ejus redditibus, tanquam per speciem census, ut supra.

An autem Princeps, vel officialis, benè, vel malè agat in extinguendo, vel supprimendo jus antiqui creditoris, & an suum debitum extinguat cum legitimo, vel cum illegitimo creditore, ipsi videant, hoc unum est tamen, quod nouus acquirens rectè dicere potest, se contraxisse cum Principe, eumque habere in suum debitorem, quem rectè scit habere potestatem id, quod uni concessit, ei auferre, ac alteri dare, dum etiam bona alienare, vel concedere potest, atque Domino non remanet aliud jus, nisi agendi contra ipsum Principem, pro reintegratione

tione valoris, ad textum *in l. benè à Zenone, C. de quadrien. præscrip.* cum ibi communiter notatis, de quibus *tit. de Donat. disc.* 43. & *suprà hoc tit. disc.* 148.

Igitur, aut priori possessori injustè spoliato competit actio contra spoliatorem, vel contra Judicem, vel contra Principem, ejusque Cameram; aut contra officialem, suum officium malè explentem, & utatur jure suo: Aut hoc etiam remedio est destitutus, & erit casus fortuitus, qui est sequela dominii.

Talis est praxis inconcussa totius Europæ, in hujusmodi juribus publicis, seu regalibus super gabellis, vel juribus cum Principe, vel Republica; Ideòque dum in Cu-
13 ria non haberemus in his terminis casum decisum, recurrendum est ad observantiam generalem adjacentium aliorum principatuum, ex deductis *de servit. disc.* 2. *num.* 19. & *seqq.*

Sed verè habemus illum decisum per dictam Constitutionem 154. Urbani VIII. quę expresè exequat loca Montium officiis, non quidem in ratione privilegiativa, seu declarativa, quia verè eadem est ratio.

Multa enim in hujusmodi juribus differentibus, atque in libero commercio non existentibus habentur peculiaria, quæ exorbitant à regulis generalibus juris communis, ut videtur in feudis, & juribus regalibus, quod ex veriori
14 sententia, ubi Principis auctoritas non accedat, in eis non intrat titulus de separatione bonorum, unde creditores hæredis cum assensu, vincunt creditores defuncti sine assensu, ut *titul. de feud. disc.* 78. & *tit. de credito disc.* 13. & 251. Ac etiam non intrat titulus *plus valere, quod agitur, &c. & tit. de feud. disc.* 24. & *in aliis*; Unde propterea si hæc bona emantur de pecunia aliena, cum pactu expresso, ut acquirantur dominio pecuniæ, quodque nomen acquirentis sit simulacrum; Attamen si super hoc pacto non adsit assensus Principis, id non attenditur, sed dicitur officialis, vel feudatarius, sive possessor jurium regalium, ille in cujus faciem in libris cantat, ut *dec.* 100. *par.* 9. *rec.* cum similibus, de quibus *d. disc.* 24. & *in aliis de feud.* ideòque regulæ generales, quas habemus indifferentibus, ac existentibus in commercio, nullatenus congruunt hujusmodi bonis, ac juribus.

Hinc proindè advertebam, quod causæ defensio consisteret potius in facto, quàm in jure, an scilicet ex facti cir-
15 cumstantiis desumi posset collusio, vel mala fides emptorum, qui rectè scientes, quomodo in resignantem loca montium obvenissent, ita resignantis potius fidem sequuti essent, juxtà secundum casum, de quo suprà *numer.* 5. sed si cessante hujusmodi circumstantia, processum per eos esset cum bona fide, juxtà modum recentium suprà in quinto casu *numer.* 8. & tunc omninò probabilius pro emptoribus responderi deberet, dum aliàs esset mundum revolvere, atque istud commercium impedire, ad quod considerabam etiam à simili ponderationes, de quibus suprà *disc.* 129. Ad id autem arguendum advertebam inspiciendum esse, præsertim ad pretium, pro quo emptio facta esset, quoniam si fuisset, in summa justa, & communiter currenti, & tunc magnum resultabat bonæ fidei argumentum, sicuti econversò malæ, in casu pretii diminuti, & insoliti, quod reputatur pars periculi ex deductis suprà *disc.* 30. & *seqq.* Et per consequens est quæstio potius facti, quàm juris ex singulorum casuum circumstantiis decidenda.

16 Putabam tamen de collusione, & mala fide nimium suspectum videri Secretarium, qui erat in hoc munere vir nimium peritus, & diligens, verisimiliter non admissurus adeò de recenti in ignoto, vel parum idoneo deliberatario, talem resignationem liberam, absque ejus corruptela, & notabili emolumento; experientia docente in hujusmodi Secretariis, & officialibus illa miracula, quæ alibi cernuntur in Judicibus, & Magistratibus, quod scilicet officio vix præbente emolumentum sufficiens ad substentationem, intra breve tempus, notabiles parantur divitiæ, ideòque cum eis nimium rigorosè procedendum videtur, adiiciendo præsertim legem, ne hujusmodi deliberatoriorum, vel hæredum, & successorum resignationes admitti debeant, nisi post notabile temporis intervallum unius, vel plurium annorum, cùm ita etiam posset quis falsis probationibus se probare hæredem alicujus, qui adhuc vivat, vel etiam defuncti, qui alium hæredem revera reliquerit, atque sequuta intestatione, posset hujusmodi resignationem facere, absque eo quod dominio consultum remaneat.

Idem consultus pro veritate, respondi, in alio casu, in quo loca montium habebat in corpore litterarum, vinculum fructuum ad commodum alterius, ejus vita durante, dum 17
proprietarius cum falsis testibus deponentibus de morte reservatarii, obtinuit cum decreto Thesaurarii, vel ejus Auditoris deleri vinculum, atque ita resignationem liberam fecit, absque eo, quod reservatario consultum remaneret ob absentiam, vel inopiam resignantis, & ob assecurationem resignatarii bonæ fidei, ut suprà; Isteque est unus ex perniciosis effectibus, qui resultant ab usu propinarum, de quo *tit. de Judic. disc.* 39. quoniam aviditas proprii emolumenti pronos, ac faciles reddit Judices ad faciendum id, quod aliàs non faceremt, vel nonnisi cum majori circumspectione, & maturitate.

Et quamvis ob hujusmodi libertatem, & emptorum assecurationem, plura resultare possint inconvenientia, & 18
fraudes, præsertim in supplantationem absentium, vel hæreditatum jacentium, seu fideicommissariarum; Nihilominus ex duobus malis, vel inconvenientibus, oportet eligere minus, dum magis præjudicialia Reipublicæ, & libero commercio essent alia inconvenientia contra resignatarios bonæ fidei, ac propterea, ut primis inconvenientibus occurratur, dandæ videntur opportunæ provisiones, & ordines secretariis, atque cum eis rigorosè procedendum ad reficiendum de proprio, quando eorum officium non benè exercent.

Ex eadem verò superiùs insinuata distinctione inter illam venditionem, vel aliam alienationem, quæ fiat inter partes ex privata conventione, vel etiam subhasta ex auctoritate judicis, cujus factum dicitur etiam factum partis, 19
& illam quæ fiat mediante resignatione in manibus secretarii, frequenter consultus etiam pro veritate respondere consueví, resultare decisionem quæstionis, de qua habetur actum *sub tit. de alien. & contracti prohib. disc.* 12. an scilicet in alienationibus locorum montium, quæ fiant per minores, vel mulieres, requirantur solemnitates statutorum 113. & 151. Urbis, ut primo casu requiratur, non autem posteriori, quodque in hoc sensu, vel cum dicta distinctione, & cum præsupposito, quod agererur de prima parte, intelligenda est *decis.* 679. Seraph. & *dec.* 30. *p.* 13. *rec.* in quibus id firmatur, cùm aliæ desuper allegari solitæ, loquatur ob iter, vel ad alios effectus.

Ubi etiam agitur de secunda parte, intrat ratio superiùs assignata, quod scilicet primus possessor, qui alienat, verè non transfert suum jus in eum, cui fit alienatio, sed potius illud refutat, & extinguit in manu Principis, qui novum jus ex integro efformat favore resignatarii agnoscentis in ejus auctorem ipsius Principem, cujus publicam fidem, non autem privatam primi possessoris sequi dicitur.

Ita etiam suadente ratione libertatis commercii, ob cujus conservationem multa permittuntur, quæ alias permittenda non sunt, ut ex. gr. non egrediendo hos terminos solemnitatum statutariarum, habetur, *cod. tit. de alien. & contract. prohib. disc.* 34. in muliere, vel minore exercere mercaturam; Ac etiam receptam praxis docet in locationibus, & conductionibus domorum, vel in emptionibus, & venditionibus victualium, & rerum observientium ad usum vestium, vel domus cum similibus, quoniam licet agatur de contractibus, absque dubio cadentibus sub statuto 151. attamen ratione subjectæ materiæ, & libertatis commercii non sunt in usu.

Omnemque difficultatem tollit observantia, quæ in omnibus dicitur optima interpres, quoniam cùm ab anno 1580. prodierit *d. dec.* 679. Seraph. Attamen in hoc intermedio spatio penè integri sæculi, observantia docuit, & docet contrarium, quoniam Secretarius, & Thesaurarius respectivè passim admittunt resignationes sine his solemnitatibus; quinimò ubi partes vellent eas servare, dicti officiales id non admitterent, respondendo, quod eorum sufficere debet auctoritas, non indigens illam alterius Judicis in hoc inferioris, & incompetentis, in aliis Civitatibus, vel Principatibus, præsertim in Veneta, & Januensi, adeò exactè id servatur, ut etiam Capuccini, aliique professi incapaces in communi, & in particulari continuant descripti, & reputantur domini cum libera dispositione, ut insinuantur incidenter *sub tit. de testam. disc.* 36. & *alibi*.

ROMANA EVICTIONIS LOCORUM MONTIUM.

PRO MARCO PAULO TYERI, CUM GASPARE ALVERO.

Casus disputatus coram A. C. resolutus pro Tyeri.

Vendens loca montium vinculata, an, & quando teneatur ad evictionem, vel ad pretii restitutionem ad factum casum vinculi, si ex facto ipsius venditoris id processit.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *Sciens vitium vel non agit de evictione, neque ad restitutionem pretii.*
3 *Declaratur quando id procedat, & quando etiam praestetur evictio de natura rei.*
4 *In omni conventione nunquam venit dolus, vel factum proprium culposum.*
5 *Venditor tenetur de vitiis sibi cognitis.*
6 *Quando cessionarius pensionis praestet evictionem, vel restituat pretium acceptum.*
7 *Datio restitutio principaliter spectat ad virum, & fideicommissum est species fidejussoris.*
8 *Declaratur quando idem venditor locorum montium vinculatorum exerceat casum vinculi.*
9 *De differentia inter dotem constituendam, & restituendam.*

DISC. CLXIV.

RETenta facti serie, de qua suprà *disc.* 37. super venditione locorum montium provenientium ex pretio Catalis subjecti fideicommisso, cum ejusdem fideicommissi 2 vinculo translato in pretium; Cùm uxor Gasparis venditoris, pro assecuratione suarum dotium, & lucri, ob vergentiam viri ad inopiam, ex beneficio *Auth. res quæ, C. com. de legat.* loca montium ab emptoribus vendicasset, ut infinuatur *in eodem disc.* 37. *in fine*: Hinc ad aliquod tempus, exorta spe, quod molestiæ inferendæ videm Gaspari, inopia non obstante, parare possent emptoribus aliquam recuperationem pretii, saltem in parte, præsertim prælatus Tyeri utriusque Signaturæ Prælatus, unus ex emptoribus, judicium contra venditorem instituit pro evictione, seu restitutione pretii, atque post aliquas disputationes, obtinuit mandatum à Signatura quoque canonizatum.

In disputationibus desuper habitis, scribentes pro Gaspare reo convento, vim constituebant in disputatione textus *in l. fundum scieni, C. de evict.* cum concordantibus plenè deductis per Rot. *dec.* 433. 457. & 469. *par.* 9. *rec.* Ac etiam habetur *sub tit. de feud. disc.* 44. & *sub tit. de empt. & vend. disc.* 10. 11. & 17. & sepiùs in his terminis *sup.* 2 *disc.* 31. quod scilicet cum venditor expressè denuncia verit emptori hoc vinculum fideicommissi, expressum quoque in literis patentibus, adeóut emptor illius certam habuerit scientiam, ipseque venditor processus sit vendere eadem loca, talia, qualia, & pro jure sibi competente, cum declaratione nolle teneri nisi de facto proprio, ita de plano intrare debebant præfati textus regulatem, eximentem non solùm à præstatione evictionis, sed etiam à deductione pretii; Quamvis etenim plurium sententia sit, ut præfati textus dispositio procedat solùm respectu evictionis, non autem respectu restitutionis pretii, à qua venditor excusari non debeat, ob inconveniens locupletationis de alieno; Contrarium tamen, præsertim in Rota, & Curiis est receptum, quando diversa conventio explicata non accedat, vel facti circumstantiæ eam implicitè non inducant, juxtà considerationes, de quibus suprà in his terminis *d. disc.* 31. Et meritò quidem, quoniam ita in contractum censetur deducta illa spes, vel incerta alea, seu eventualitas; Eodem modo, quo docet quotidiana praxis in venditione, seu cessione commoditatis; Idque argui dicebant ex quantitate pretii, quoniam cùm pretium intrinsecum locorum montium esset scutorum centum ultrà consuetum augmentum extrinsecum, ista venditio facta erat ad rationem scutorum 25. quodque propterèà intraret alia juris regula, de qua etiam locis citatis, & præsertim *d. disc.* 44. *de feud.* super exemptione venditoris à præstatione illius evictionis, quę sequatur de naturà rei.

His tamen non obstantibus (etiam cum sensu veritatis) contrarium dicebam verius, scribendo pro actore, pro quo justè prodiit resolutio; Admittebam siquidem dictas theoricas, tanquam veras in genere; Dicebam tamen, eas procedere, quando à casu, seu alias citrà factum, & culpam ipsius venditoris, bona vendita avocarentur ab emptore, puta quia per ipsius venditoris mortem, factus esset locus fideicommisso ad favorem alterius vocati, vel quod ex ignotis juribus, quæ alias quàm ex facto proprio ipsius venditoris, tertio competant super casali vendito, daretur eidem tertio actio super locis montium, tanquam in pretio subrogato; Secus autem, dum molestiæ veniebant ex ejus facto proprio, quod nunquam censetur exceptuatum, dum id ab omni justitia, & æqualitate prorsus est alienum, ut cæteris relatis plenè habetur apud Merlin. *dec.* 874. *nu.* 5. 4 & *seq. dec.* 18. *n. fin. par.* 11. *recent. & passim*; semper enim in omni contractu, omnique conventione, quantumvis ampla, exceptus censetur dolus, sive aliud factum proprium in quo dolus inesse potest, ut in proximè allegatis, & apud Celsf. *dec.* 78. *n.* 6. *cum seqq.* Greg. & add. *dec.* 119. Unde propterèà licèt venditor, quando protestatus est vendere rem pro tali quali, &c. atque ut vulgò dicitur *come un facco d' ossa*, ad aliud non teneatur, adhuc tamen tenetur pro vitiis, & defectibus latentibus sibi cognitis, quæ non 5 sufficit exprimere sub involucro generali verborum ex deductis apud Surd. *decis.* 146. *n.* 4 Gregor. & adden. *d. decis.* 119. & *sub tit. decmpt. & vendit. disc.* 8.

Atque ad id benè conferre dicebam, ea, quæ habetur *d.* 6 *disc.* 69. *de Penfionibus*, quod scilicet cessa commoditate pensionis, si ista cesset per mortem naturalem cedentis, vel per insufficientium beneficii, aut per alium casum, tunc cedens ad nihil tenetur; sed si cessat ob delictum ipsius cedentis, aut ob alium ejus factum voluntarium, puta quia per matrimonium, vel per militiam, vel per professionem in Religione; aut per dimissionem Clericatus, diversum statum assumat, tunc intrat evictio, cum similibus.

In his autem terminis verfari dicebam, quoniam licet emptoribus innotesceret vinculum fideicommissi, quo posito de consequenti intrabat actio prædicta uxoris in vim *Auth. res quæ*; Attamen id principaliter provenit ex debito, & 7 facto ipsius venditoris, quoniam ulsi dotem uxoris, aliaque ejus bona dissipasset, utique iste casus non daretur; Ubi enim agitur de dote restituenda per ipsum virum, tunc id referri non potest casui, sed totum provenit ex facto, & culpa ipsius viri, dum ipse est principalis debitor, fideicommissum autem dicitur quidam legalis fidejussor ejusdem viri, adeóut etiam sine cessione subintret in jus mulieris, cui dos restituta est, ejusque actiones exercere valeat pro reintegratione, juxta firmata apud Coccin. *decis.* 1681. cum aliis, de quibus *sub tit. de dote disc.* 145. *n.* 56.

Neque ad rem facere dicebam *dec.* 7. & 57. coram Ninot 8 in hoc proposito expensas etiam suprà *dict. disc.* 31. quoniam earum casus est diversus, quod scilicet idem venditor, tanquam tertius, vendicabat loca montium cadentia sub portione alterius venditor ejus fratris, per cujus mortem jus emptoris expirabat ideóque evictio proveniebat de natura rei, & à casu, non autem à facto culposo, seu aliàs voluntario ipsius venditoris, quale dicitur illud, quod ejus creditoribus provenit, dum ita hæc venditio redoleret speciem furti, vel fraudis, si ille venditor, qui scit se obæratum esse, bonaque vendita obnoxia ejus creditoribus, à quibus ad horam illa vendicari possunt, etiam à pretii restitutione excusaretur, ac propterèà excusatio restringenda est ad solum casum.

Ex causa autem provenire diceretur, quod filiæ, & 9 descendentes ipsius venditoris ex edem beneficio *Auth. res quæ*, peterent dotem sibi constitui ex bonis fideicommissi, quoniam dici non potest culposum, quod natura ei foecunditatem dederit procreando filios, minusque dici potest culpa directa ad causam, quod ipse pariter se inopem fecerit, unde propterà ejus filiabus apertum sit præfatum subordinarium beneficium; Ideóque ut advertitur *eod. disc.* 145. *& in aliis pluries eod. tit.* magna dignoscitur differentia inter casum dotis restituendæ, & illum dotis constituendæ.

INTERAMNEN. JURIS COLLECTANDI, PRO CIVITATE INTRAMNÆ, CUM CASTRO PAPINIÆ.

Casus pendet in Camera.

An, & quando Castra subjecta Civitati, dicantur de ejus Comitatu, vel territorio, ut propterèà constituant unum corpus, atque participare debeant de juri-

juribus, & proventibus Civitatis pro supportatione onerum, vel econversò an debeant Castra contribuere in oneribus majoribus, quæ supportentur per ipsam Civitatem.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *Comitatenses dicuntur Cives in omnibus.*
3 *De eodem, & qualis dicatur propriè Districtus, vel Comitatus.*
4 *De unico territorio constituto ex tota Diœcesi.*
5 *Dismembratio jurisdictionis non tollit unitatem territorii.*
6 *De distinctione inter districtum, agrum.*
7 *De alia distinctione inter Comitatum, vel Districtum improprium, & generalem, & proprium, & particularem.*
8 *An Civitas possit acquirere id, quod sit de ejus Comitatu.*
9 *Stant simul, quod Civitas sit de dominio unius, & Castra sint de dominio alterius.*
10 *De eodem de quo nu.* 5.
11 *De monito, quod causarum decisiones pendet à circumstantiis facti.*

DISC. CLXV.

1 DE anno 1525. Civitas Interamnæ emit à quibusdam Domicellis Castrum ibi proximum Papiniæ; cumque postmodum sub Paulo III. & Paulo IV. impositum esset subsidium triennale, à quo proveniunt onera Cameralia, atque pro istius rigorosa exactione Civitas cavalcatas ad præfactum Castrum transmisisset, adeóut Pius V. jurisdictionem illi abstulerit, quam Gregòr. XIII. successor reintegravit, hinc penes continuæ sequutæ fuerunt controversiæ inter Civitatem, & Castrum, & præsertim super modo contribuendi in solutione dictorum onerum Cameralium, atque per Sacr. Congregationem boni Regiminis resolutum fuit, Castrum teneri contribuere pro octava parte, sed reassumpta causa in Camera, ubi prius introducta erat, excitata fuit per idem Castrum prætensio, quod onera prius impleri deberent cum proventibus gabellarum respicientium totum Comitatum, quodque propterèà ad id, quod opus esset pro suppletione, concurrere deberet in dicta octava parte; Datoque desuper dubio coram Bichio, *An, & qui proventus proveniant ex gabellis respicientibus totum Comitatum*, sub die 19. Junii 1673. prodiit resolutio utrique parti respectivè favorabilis, quod scilicet Castro prætendente, omnes gabellas in notula deductas venire, Civitate autem nullas, dictum fuit venire quasdam, & non aliàs.

In disputatione autem desuper habita, scribentes pro Castro, ejusque Communitate, cum præsupposito, quod 2 illud esset de Comitatu, dicebant ejus intentionem fundatam esse in juris regula, quod Comitatenses dicuntur cives, omnibusque privilegiis, & favoribus civium potiti debent, eodem modo, quod subjacent oneribus, dum Civitas, & Comitatus formant unum, & idem corpus, ut definit Bald. *cons.* 419. *n.* 11. 1. Aret. *cons.* 67. *n.* 4. Hieron. de Ment. *de finib. c.* 7. *numer.* 3. & 5. Cravett. *in terminis onerum cons.* 972. Galeot. *l.* 2. *controv.* 20. *cum concord.* relatis per modern. de Luc. ad Franch. *dec.* 316. *nu.* 7. Rot. *dec.* 400. *par.* 9. *rec.* & *dec.* 199. *p.* 12. atque super hoc assumpto immorabantur, illud exornando de more scriptorum cum aliis generalitatibus; Reliqua enim consistebant potius in facto, super natura, seu qualitate gabellarum, dum scribentes pro Civitate nimium insistebant in dicta qualitate, & quænam esset illæ gabellæ, quæ in Civitate solvebantur ab antiquo, priusquam istius Castri acquisitio sequuta esset, & quænam posteriores, quasi quod de antiquis priusquam idem Castrum acquireretur, atque efficeretur de hoc corpore, non deberet participare, sed solùm de aliis posteà impositis: scribens ego pro Civitate, in hac ultima disputatione, adhibendo stylum Advocatorum Urbis, curabam exornare, sive in jure probare ea, quæ in facto deducebantur cum solitis generalitatibus.

Reflectendo autem ad veritatem, mihi videretur, quod revera quæstio esset potius facti, & applicationis, quàm juris; Admittebam siquidem, tanquam veram dictam juris propositionem pluries suprà insinuatam, & præsertim *disc.* 72. & 94. *& sub tit. de præmin.* agendo de civilitate, 3 quod scilicet Civitas, & Comitatus constituunt unum territorium, atque unum, & idem corpus politicum, seu communitativum, eodem modo, quo plura membra unum constituunt corpus humanum, quasi quod Civitas sit caput, & venter, seu reliqua majori pars corporis, Castra verò, seu Villæ sint brachia, & manus, & crura, & pedes; Sive juxtà exemplum finium spiritualium unius Diœ- 4 cesis, quoniam licet intra ejus fines, ultra locum residentiæ Episcopi, & situationis materialis Ecclesiæ Cathedralis, quamplura existunt Oppida, Castra, & loca inter se omninò distincta, ac etiam sub diversis Provinciis, vel dominis temporalibus, omnia tamen constituunt unum, & idem corpus, sive unum, & idem territorium spirituale; Vel eo modo, quo sequitur, quando Civitas, vel alter locus divisus sit per quarteria, aut per pagos, & Villas, juxtà aliquarum Regionum usum insinuatum *sub tit. de Jurisd. disc.* 24.

Idque verùm non obstante, quod singula Castra, seu Villæ, & loca intra ambitum districtus, seu Comitatus, habeant inter se fines destitutos, & quandam speciem territorii contradistincti, etiam ab illo Civitatis, & cum Con- 5 stitutione propriarum subalternarum communitatum, quoniam id non tollit unitatem territorii, seu corporis in universum, sed solùm continet quandam divisionem subalternam respectu usus, & commoditatis, ad tollendas confusiones, pro pasquis, & pro cultura prædiorum, & pro aliis effectibus, eo modo quo si pro aliquo magno Ovili diviso in plures turmas, vel greges, destinatum sit prædium, seu tenuta, ut ad tollendas contentiones inter Pastores, singulis turmis, vel gregibus, aut branchis distribuantur partes, vel fines ejusdem tenutæ, seu prædii, quoniam id non tollit unitatem, tam ovilis, quàm prædii; Undè propterèà, ut in eisdem *disc.* 72. & 94. advertitur, pro ista contradistinctione, recinctus proprius Civitatis, contra- 6 distinctus à finibus singulorum locorum Comitatus, appellari solet, sub vocabulo agri, potius quàm territorii, ac etiam advertitur infrà in Fanen. Molendini *disc.* 167.

His itaque constitutis, adeóut in iis, quæ juris sunt, nulla adesse discordantia inter scribentes hinc indè in genere, sive in abstracto; Disputatio restringebatur ad factum, sive ad applicationem, juxtà pene generalem hodiernam naturam omnium quæstionum forensium, an scilicet illud Castrum, dicendum esset de illa specie Comitatu, de qua superiùs allegati, & alii DD loquuntur, quod scilicet importet idem territorium constitutivum ejusdem corporis, vel potius esset de illo Comitatu improprio, qui redolet solùm jurisdictionem vel superioritatem, aut 7 dominium accidentale, aut quodam jus metropolyticum, juxta exemplum antiquæ Romæ, quæ juxtà seriem, de qua *disc.* 32. *de præsum. in fi.* & alibi plurics, vi bellica effecta est domina magnæ partis Orbis, adeóut diceretur caput, & Metropolis Mundi, ideóque omnes Civitates, & Provinciæ dicerentur de ejus imperio, & territorio, seu Comitatu in universum, ratione scilicet jurisdictionis, vel juris terrendi; Et tamen non indè interri poterat ad verum Comitatum, vel territorium, dum habebat suum districtum particularem centum milliarium, qui nunc est quadraginta.

Sive quod, juxtà hodiernam praxim, Præfectura, vel Præsidatus Civitatis, complectatur sub se gubernium, & administrationem quamplurium Civitatum, Oppidorum, vel locorum adjacentium, quæ ita quandam speciem Comitatus præseferre videantur, sed iste est Comitatus improprius ratione jurisdictionis, & juris Metropolitici, non autem verè constitutivus unius corporis, & territorii, ut (ex. gr.) docet praxis Civitatis Perusii, cum similibus, quod scil. alia sunt Castra Comitatus, idest districtus, vel territorii particularis ipsius Civitatis, & alia sunt Castra, & loca existentia sub eo gubernio.

Applicando itaque ad rem, punctus videtur, an istud Castrum esset de una, vel altera specie, atque scribendo more Advocati, dicebam, quod esset solùm de Comitatu improprio, idest jurisdictionali, quoniam cum ante prædictum annum 1525. esset de diverso dominio, diversumque corpus 8 constitueret, dum ex titulo particulari emptionis obvenit in hanc Civitatem, tanquam penes extraneum, ac privatum emptorem, hinc proindè dicebam, ita claram resultare probationem, quod non esset de ejus territorio, & pertinentiis, sed quod esset quid distinctum, ex juris certo principio, quod nemo emit, vel acquirit rem suam, quodque res mea non potest denuò essici mea, undè propterèà nova acquisitio probat, quod prius res non esset sua.

Verùm id non videbatur argumentum, quod concludere- 9 ret, quoniam, aliud est jus territoriale pro civis prærogativis, ac oneribus respectivè, & aliud est jus territoriale, pro exercitio jurisdictionis, ut docet nimium frequens, ac notoria praxis, præsertim in Regno Neapolitano, pro

cujus

cujus misera conditione, omnia penè loca sunt infœdata, ut insinuatur *d. disc.* 32. *de præmiss. & alibi pluries*, quoniam frequenter datur casus, quod Civitas sit unius Domini, vel sit demanialis, & Castra, quæ ibi Casalia dicuntur, sint diversorum Baronum, ut de aliquibus Casalibus ipsiusmet Regiæ Civitatis Neapolis, habetur apud Franc. *decis.* 129. Gizzar. *decis.* 24. ubi add. Galeott. *lib.* 2. *controv.* 20. Rovit. *dec.* 11. & alios, apud quos disputatur quæstio, an concessio alicujus Castri, seu Casalis in feudum, importet quandam implicitam dismembrationem territorii ad alios effectus jurisdictionales, illum præsertim, an prohibitio, quæ fit bannitis, quibus conceditur salvusconductus sub lege de non conversando in loco delicti, neq; in dicta Regia Civitate residentiali Principis, ejusq; territorio, complectatur hujusmodi Casalia infeudata, sed hoc non tollit alios effectus civicos, neque unitatem territorii communitativos, tam favorabile, quàm onerosos, ideòq; possunt simul stare; quod istud Castrum esset de eodem Comitatu, & territorio, sed quod ex Apostolica concessione, sive ex antiqua usurpatione, aliquis Domicellus haberet ejus dominium jurisdictionale, seu Baronale, quod Civitas acquirere potuit, tanquam per restitutionem antiqui status, atque per quandam speciem recuperationis; Secùs autem ubi ista circumstantia cessante, fuisset omninò nova acquisitio, quodque illud esset extrà suum ambitum, seu comitatum propium, quoniam tunc Civitas consideratur potius in ratione Baronis, vel domicelli, ita administrantis hanc subditam communitatem, atque pro meliori administratione, jure cujusdam communionis exigendo, & respectivè solvendo ejus onera, dum isto casu contributio sine dubio facienda esse ad limites ejus jurium, & bonorum absque participatione jurium Civitatis.

Hinc itaque edocemur, quod causæ decisio non pendet à generalitatibus juris, vel à formalitate verborum, sed semper à circumstantiis facti, ex quibus pendet applicatio legum, & conclusionum, quoniam ista verba, *Comitatus*, *Districtus*, *Territorium*, & similia, sunt æquivoca, eaque promiscuè, sive impropriè adhiberi solent, ut præsertim adverritur suprà *disc.* 72. & infrà in Fanen. *disc.* 167. & alibi plures; Ideòque tota vis est in applicatione desumenda ex circumstantiis facti, sive ex effectibus, ad quos de hoc agitur, semperque error est immorari in solis generalitatibus, vel in formalitate verborum, & sic quod videndum esset, an revera ab antiquo istud Castrum esset de hujus Civitatis Comitatu, seu territorio proprio, ut cum ipsa Civitate, aliisque Castris, unum constitueret corpus, nec ne.

ROMANA GABELLÆ CADAVERIS.

Discursus pro veritate.

An debeatur Gabella, seu aliud vectigal pro extractione, vel introductione, sive transitu cadaveris.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Reprobatur traditio super solutione gabellæ pro cadavere.*
3 *De auctoritatibus id reprobantibus.*
4 *De errore aliquorum, super legibus, quæ in id allegantur.*
5 *An, & quando juxta leges civiles cadaveris translatio fieri possit.*
6 *Quod cadaveribus impedimenta præstari non debeant.*
7 *De rationibus, ob quas gabella solvi non debeat pro cadaveribus.*
8 *An gabella pro animalibus debeatur, si ea sunt mortua.*
9 *De rationibus, ob quas fiant funera, & exequiæ.*
10 *Quare apud Gentiles aliquid solvebatur pro sepulchro.*
11 *Et quare hodie Parochis, & Clericis solvuntur emolumenta, pro sepultura, & funeribus.*
12 *Damnatur quidam abusus circa hoc.*
13 *Unde proveniat opinio, vel traditio, de qua n. 2.*
14 *De exitu controversiæ, aliaque decisione.*

DISC. CLXVI.

SEquuta immutata morte, nunquam satis laudati Cardinalis Giberti Borromei, in Oppido Neptuni, ad quod pro maritimi aeris salubritate, opportuno tempore se contulerat, ita expertus lyrici Poetæ dictum, quod in medio Tyberi, quandoque Sardinia est, Ejusque cadavere diligenter ad Urbem translato, duplex excitata fuit pretensio super ejusdem cadaveris vectigali, vel dohana; Appaltatoris scilicet dohanæ, aliorumque jurium Cameralium Neptuni, pro extractione, & Dohanerii Urbis pro ejus introductione in Urbem; Cùmque id pene totius Curiæ excitasset curiositatem, ac etiam ejusdem Cardinalis hæredes, veritatem inquirere curaverint, Hinc proinde, quæstione ad forum adhuc non deducta à pluribus meum judicium pro veritate desuper expetitum fuit.

Respondi itaque, quod licet ferè per universum Orbem nostri commercii, ista vigere videatur opinio, sive publicarum prætensio, ut pro cadaveribus de loco ad locum evehendis, quod in illis Principum, & magnatum, aliorumque potentium, frequentius, quàm hominum privatæ fortunæ contingere solet, vectigal, seu passaggium debeatur; Nihilominus, vana est opinio, nulli juris, vel rationis fundamento innixa, sive auctoritates legales, sive rationes attentamus.

Auctoritatibus etenim attentis, ita inter alios firmant Florian. *in l. ne corpora, ff. de Relig. & sumpt. fun.* Ferret. *de Gabell. numer.* 96. Cujac. *lib.* 2. *observ. c.* 21. Faber. *in l. funeris* 37. *ff. eod. tit. in fin.* Lara *de Anniversf. & Capell. lib.* 1. *c.* 25. *præsertim numer.* 44. Moles *in dec.* §. 14. *qu.* 4. *in princ.* Irandins *de protest. in apparat. nu.* 100. *cum seqq.* apud quos concordantes.

Omnes autem in id allegare solent text. *in l. fin. C. de Relig. & sumpt. funer.* per quem asserunt correctam juris antiqui dispositionem; Verùm iste videtur quidam communis error, qui derivat à consueto legistarum vitio, quod scilicet unus alterum inconsideratè transcribat, tum quia ille text. de hoc non agit, tum etiam quia nulla adest antiquior lex, quæ ita disponat.

Ad rem potius facere videntur text. *in l. 1. & l. si nec dum* 10. *& l. penul. Cod. eod. tit.* dum in earum prima disponitur ex justa, vel necessaria causa, permittendam esse translationem cadaveris de loco ad locum, quæ permittitur etiam *in l. si nec dum*, ubi econversò prohibetur; quoties perpetuæ sepulturæ corpus traditum est; Unde propterea mos inolevit, quando in animo habeatur corpus sepeliendi provisionaliter, atque ut vulgò dicitur in forma depositi, text. autem *in l. penul.* hanc translationem quodammodò de Regalibus constituit, dum eam sine Augusti licentia fieri prohibet, nulla facta mentione alicujus solutionis vectigalis, vel alterius oneris.

Magis verò id probare videtur tex. *in d. l. ne corpora, ff. eod. tit. de Relig. & sumpt. fun.* per quod generaliter disponitur, ne ossa, aut corpora mortuorum detineantur, aut vexarentur, nevè prohiberentur, quo minus via publica transferrentur, quod proprié quæstionem decidere videtur, dum ita præsupponitur impedimentum, quod à vectigalium, & pedaliorum exactoribus fortè in viis publicis præstabatur; Atque hinc Doctores communiter inferunt, ut corpora mortuorum, pro ære alieno, sive ex alia causa detineri non valeant, vel sequestrari, aut aliàs impediri, quo minus sepulturæ tradantur.

Idem dicendum venit, attenta ratione, cui pro genio semper dignior locus tribuitur; Ex duplici etenim causa, vectigal, sed aliud onus solvi debet, vel respectivè exigi potest. Primò, scilicet, ratione oneris merè personalis, vel tributi, quod juxtà frequentiorem Jurisfarum loquendi usum, capitationem dicimus, plures *hoc tit. insinuatam*, & præsertim suprà *disc.* 102. & hæc species utique convenire non potest homini mortuo, qui non est amplius homo; Adeò ut nostri consuetis frigiditatibus, inferre soleant, quod gabella imposita pro quolibet animali, intelligitur de animali vivente, non autem de mortuo Moles *dec. d.* §. 14. *qu.* 4. *num.* 4. *cum aliis sup. disc.* 62. & 71. *num.* 13. ubi tamen advertitur, quod in hoc attendi magis debet substantia veritatis, quàm formalitas verborum, quibus ita inhærere, semper est error.

Aut verò vectigal, seu dohana exigi prætenditur ratione mercimonii, sive introductionis, vel extractionis mercium, & bonorum, juxtà ea, quæ de isto onere vectigalis, seu dohanæ, aut portorii, habentur supra *disc.* 65. 67. 68. & in aliis: Et tunc pariter nulla ratio suadet hanc solutionem, cum cadaver sit res omninò inutilis, nulliusque existimationis, unde propterea ex motivo Religionis, & pietatis, vel ex altero honorificentiæ, ut consuetudini satisfierer, sive ob viventium consolationem, aut demum pro illa majori pietate, qua Christiana Religio suggerit pro aliquo animæ defuncti suffragio, fiant ea, quæ cum tanto sumptu, & quandoque cum excessivo, ac damnabili solito luxu, pro Regionum moribus practicantur in defunctorum cadaveribus tumulandis, non autem, quod illi jam annihilato vitro id congruat, & per consequens nulla subest ratio, ob quam pro sepultura aliquid solvi debeat.

Eatenus etenim, apud antiquos Gentiles aliquam solutionem fieri scriptum inventur, quatenus juxta gentilitatis leges, ac mores, ille ager, vel locus, in quem cadaver illatum esset, ex puro, seu prophano, fieret religiosus, undè propterea in commercio esse prohibebatur ex deductis per Frances *de Ecclesia Cathedrali c.* 26. *nu.* 136. & 153. Ideòque invito, vel ignorante domino in alieno prædio cadaver inferri prohibebatur, per text. *in l.* 2. *C. eod. tit. de Relig. & sumpt. fun.* & sic ob istud præjudicium, rectè de ejusdem possessionis pretio, vel de æstimatione illius diminutionis, quam ita patiebatur, conveniri poterat.

Et quamvis hodiè apud Catholicos, sepulchrorum, vel funerum emolumenta habeantur, etiam necessaria, favore Parochorum, aliorumque Clericorum sæcularium, vel Regularium, ex iis, quæ in materia juris sepeliendi, & habentur pluries *sub titul. de Parochis*, & præsertim *discurs.* 22. *cum plurib. seq. disc.* 27. *cum seq. & disc.* 38. ac alibi; Attamen id provenit, non ex directa ratione funerum, vel sepulturæ, sed ex indirecta subrogatione istorum emolumentorum loco decimarum, quæ in loco ex consuetudine non solvantur, vel si solvantur, non sufficiant ad congruam substentationem eorum, qui curæ animarum, aliisque divinis, pro populi servitio, ac salute sunt addicti, ex ea ratione, ut qui altari servit, de altare vivat, & ne bovi trituranti os claudatur, Et ob quam rationem in aliquorum etiam Sacramentorum, aliorumque divinorum administratione, aliqua persolvi emolumenta, moribus probabiliter est inductum, dummodò tamen moderatè, atque ad limites dictæ rationis id sequatur.

Atque hinc liquet, quàm detestabiles, quinimò se vera punitione digni sint illi abusus, qui recensentur *lib.* 9. *tit. de testam. disc.* 24. & alibi, præsertim in aliquibus Apuliæ, aliarumque Provinciarum Regni Neapolitani partibus, quod scilicet moriente aliquo externo, vel etiam cive divite, sub hoc prætextu decimarum personalium, vel industrialium, per parochos, & fortan etiam per Episcopos, & per Capitula, magnæ fiunt extortiones, repretalias, faciendo circa ipsa cadavera, iisque alias sepulturam retardando, vel denegando, quo nil turpius, magisque scandalosum, dum etiam Gentilium, ac Ethnicorum legibus adversum est, ut de pietate Gentilium in sepeliendo, & late Franc. *ubi supr. c.* 26. *ex n.* 110. & generaliter *c.* 17. & 26. *per tot.* ubi de materia cadaverum, & sepulturæ, meritòque S. Cong. pluries improbavit.

Prædictæ autem traditionis, vel communis opinionis rationem, vel originem, diversam scriptores allegant; Puri etenim Jurisfæ id referunt errori, Gl. *in l. funeris* 37. *ff. de Relig & sumpt. fun. verbo Vestiaria*, quod explicat pro vectigalibus, sed malè, ut advertit præsertim Cujac. cum quo pertranfit Fab. ubi suprà; Alii verò historicè, seu eruditè id referunt antiquorum Romanorum moribus, ut per Betold. Petr. Greg. Guid. Pancirol. Cujac. & alios relatos per Irand. *in d. tr. de protest. in præl. seu Appar. n.* 98.

Quidquid autem sit, atque, sive una, sive altera opinio teneatur, nil ad præsim id refert, cum neutra concludat super hujusmodi prætensionis subsistentia, ut etiam iidem gabellarii agnoverunt, qui à prætensionis fomento, seu prosequutione abstinerunt, eamque amplius prosequi non fuerunt; Idemque ex Alexandro VII. vivæ vocis oraculo, nostra ætate decisum fuit, occasione consimilis prætensionis, quæ habebatur per plurimum locorum gabellarios, & dohanerios, pro translatione cadaveris Infantis Margheritæ de Sabaudia, nimium exemplaris vitæ, quæ in Urbe decedens, Assisii sepulturam elegit.

FANEN. MOLENDINI, PRO CIVITATE, CUM CORBELLIS.

Casus pendet coram A. C.

De eadem materia, de qua suprà disc. 144 & 145. juris prohibendi constructionem novi Molendini; Et incidenter de iisdem, de quibus disc. 165. An scilicet Castra existentia in districtu, veniant sub nomine territorii.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Quilibet potest construere Molendina, neque alter, qui jam habeat, id prohibet, & quando competat prohibitio.*
3 *De verbo terri torium, an complectatur solum territorium particulare Civitatis, vel etiam totum districtum.*
4 *In flumine publico non possunt constitui Molendina sine licentia Principis.*
5 *Quod decisiones causarum hodie pendeant ex facto, & de probatione situationis Castrorum in territorio, seu Comitatu.*
6 *Jus privativum, seu prohibendi est de regalibus.*
7 *De eodem, de quo n. 5. an Castra sint de Comitatu.*
8 *Observantia est interpres.*
9 *An aliqua divisio tollat unitatem territorii.*
10 *De ratione, ob quam gabellæ, & collectæ diversimodè exiguntur in Civitate, & in Castris, seu Villis.*
11 *Declaratur conclusio, de qua n. 2.*
12 *De eodem, & in qui bus territoriis loquantur auctoritates, de quibus eodem n. 2.*
13 *Declaratur conclusio, de qua n. 4. circa usum fluminum, quæ sint de regalibus.*
14 *Flumina non navigabilia, an sint Civitatis, vel Baronis.*

DISC. CLXVII.

POssidente Civitate Fani quædam Molendina ad usum triturationis tritici, aliarumque frugum redigendarum ad farinam in fluminibus Metauri, & Arsiliæ, impositoque quodam onere super frumento molendo, in universum; Cùm id produxisset controversiam, cum aliquibus particularibus possidentibus tria molendina in iisdem fluminibus, hinc Civitas, ista molendina emit, ac propterea obtinuit à Clemente VIII circa finem decursi sæculi, approbationem dicti oneris imposiri super frumento, donec solveretur pretium dictorum trium molendinorum, necnon concessionem juris prohibendi constructionem novorum molendinorum, tam in dictis fluminibus, quàm alibi in toto territorio, sine tamen præjudicio refectionis jam existentium, approbando quoque in eisdem literis quasdam capitulationes initas inter Civitatem, & Comitatenses, atque ad præsens, spatio circiter annorum octuaginta servatum fuit, quod scilic. alia molendinorm constructio sequuta non est; Cùm autem Corbelli habentes aquas in prædio privato existente in Castro Cartoceti, molendinum construere vellent; hinc Civitas obtinuit ab A. C. inhibitionem, pro observantia dictarum litterarum Apostolicarum Clementis, super cujus moderatione assumpta desuper disputatione.

Scribentes pro construere volentibus, totum penè desumendo, ex jam deductis suprà *disc.* 144. & 145. ex Capyc. Lat. *cons.* 106. *aliisque ibi relatis*, insistebant super naturali libertate construendi in suo, non obstante præscriptione, vel possessione prohibendi prætensa per Civitatem, ex vulgari regula desumpta, ex dispositione tex. *in l. alterius, C. de serv. & aqu.* de qua in hisce terminis locis citatis, & generaliter *sub tit. de serv. disc.* 1. *cum plur. seqq.* & de molendinis *eod. tit. de serv. disc.* 30. quod scil. in facultativis non datur præscriptio, neque possessio manutenibilis, non præcedente prohibitione, cum subsequuta acquiescentia.

Respondendo autem ad prædictam Apostolicam concessionem dicebant; Primò, quod illa intelligenda esse de territorio in stricta significatione, idest proprio, & particulari ipsius Civitatis, contradistincto ab illo Castrorum, non autem de toto Comitatu complexivo territorii Castrorum; Potissimè dum adest formalis contradistinctio inter Civitatem, & Castra, cum distinctis finibus, inde propterea pro bonis existentibus intra eorum limites contradistinctos ab illis Civitatis, solvuntur onera Cameralia, & alia cum quadam diversa forma collectandi, & cum formali communitate diversa; Atque exinde inferebant, quod Castra dicerentur de Comitatu, seu districtu Civitatis impropriè, ac remotè in sola ratione jurisdictionali, ob subjectionem eidem Gubernatori, non autem de Comitatu proprio, denotante unum, & idem territorium, atque unum, & idem corpus juxta distinctiones, de quibus supra in Interamn. juris collectandi *disc.* 165.

Et secundò, quod concessio intelligenda de constructionibus in dictis fluminibus, tanquam publicis, à quibus non licet divertere aquam sine licentia Principis, cum sint de

de Regalibus, in id allegando Mandell. *conf.* 505. *num.* 2. Capyc. Lat. *d. conf.* 116. *nu.* 17. Buccier. *de Reg. c.* 2. *nu.* 163. *cum seqq.* Armil. *de jure Majest. l.* 3. *c.* 3. *n.* 5. *& seqq.* non autem ubi agitur de aqua existente in prædio privato, quæ dicitur de dominio privato Domini prædii, qui pro libito illa uti potest, ex iis, quæ ad istam materiam aquæ nascentis, vel existentis in fundis privatis, plures habentur *eodem tit. de servit. disc.* 25. *cum plur. seqq.*

His tamen non obstantibus, scribens pro Civitate (etiam cum sensu veritatis) contrarium dicebam videri probabilius; Non negabam siquidem dictas propositiones, seu regulas in suis casibus, sed negabam earum applicationem, juxtà hodiernam frequentiorem contingentiam in omnibus penè forensibus controversiis; Imprimis autem insistebam in facti præsuppositio, quod videbatur base, & fundamentum totius causæ, quod scil. istud Castrum, prout plenaque alia adjacentia, essent sine dubio de vero districtu, & Comitatu Civitatis, ex pluribus claris demonstrationibus, & præsertim ex publico instrumento, per quod, mediante opera Commissarii Apostolici, ista Castra, quæ se rebellaverant à Civitate, denuò, illam agnoscunt in superiorem, & matrem, cum expressa declaratione, quod essent de ejus territorio, & Comitatu, ac etiam ex alio instrumento transactionis super modo distributionis onerum, & collectandi, atque capitularibus approbatis in iisdem literis; Accidentibus etiam, allibratione omnium bonorum existentium intra fines istorum Castrorum in catastro Civitatis, & aliis probationibus, & enunciativis; & præsertim, quod Civitas specialiter in isto Castro Cartoceti deputat potestatem, cum sola confirmatione Gubernatoris Apostolici, ex quibus imò minoribus probari istam qualitatem, aliis relatis firmatur in Cesenat. seu Sarcinat. Emphyteusis 10. Junii 1642. Ghislerio, approbata in eadem causa *dec.* 400. *p.* 9. *&* 199. *p.* 12. *rec.*

Isto igitur verè certo, & incontrovertibili præsupposito sic stante, quod scilic. ista Castra essent de vero, & proprio Comitatu, non ex sola ratione jurisdictionis, & subjectionis eidem gubernio, sed in ratione unitatis territorii, & constitutionis unius corporis juxtà distinctiones, de quibus suprà *disc.* 72. 94. & 165. adeòut Papa loquente de universo territorio, de jure veniant etiam Castra, ex deductis in proximè citatis locis; Ita dicebam fundatam esse intentionem Civitatis in predicta concessione Apostolica quæ tamquam expressa, & literalis, non admittebat quæstiones, & argumenta ad vulgarem regulam textus *in l. ille*, *aut ille*, *ff. de legat.* 3.

Quamvis enim verum sit, juxtà deducta *disc.* 144. & 145. & alibi plurics *hoc tod. tit. & tit. de feud. disc.* 3. ubi etiam in specie molendinorum, quod istud jus privativum, seu prohibendi sit de regalibus, non obtinendum, nisi ex concessione Principis supremi, adeòut Civitas subdita id statuere non valeat, nisi cum propriis subditis de illorum consensu, tamquam per speciem voluntariæ collectæ, ex deductis *d. disc.* 144. Attamen ista difficultas de plano sublata remanebat ex facto, ob existentiam privilegii Apostolici, quod omnem dubitandi occasionem tollit, quoties, non obstet defectus comprehensionis.

Quatenus itaque pertinet ad punctum comprehensionis, ad quem re vera causa restringebatur, an scil. illa verba, *in toto territorio*, intelligenda veniret de territorio particulari Civitatis, vel de illo totius Comitatus complexivo Castrorum, quorum territorium esset unum indivisibile; Dicebam probabilius videri hanc secundam partem, pro comprehensione totius Comitatus, tum ex regula juris, de qua in *d. disc.* 72. 94. & 165. tunc etiam, & clarius ob duplicem facti circumstantiam; Primò, nempè ob amplitudinem, & universalitatem huius verbi, *territorii*, dum dicitur in toto; Et secundò, quoniam occasione enunciandi situationem molendinorum emptorum, ut suprà, fit mentio de agro Civitatis, sub cujus vocabulo explicari solet recinctus Civitatis, contradistinctus à finibus particularibus Castrorum, unde propterea adest clara discretiva, inter agrum, & territorium, & per consequens dici non potest, quod sub nomine territorii, juncto cum dicto verbo denotante universitatem seu totalitatem, veniret solum ager, juxtà ea, quæ circa hanc discretivam loquutionem in jure habemus in omni penè materia, & præsertim sub *tit. de fideic.* in ea quæstione an sub nomine Eorum veniant descendentes, cum similibus.

Omnemq; difficultatem in hoc proposito tolli dicebam, ob sequutam observantiam, quæ dicitur optima interpres, ubi præsertim habeat verisimilitudinis fomentum, ex iis, quæ in terminis interpretationis Indulti Apostolici habentur *dec.* 59. *n.* 12. *p.* 10. *rec. & frequenter*; Improbabile etenim est, quod tam diuturno tempore, alteriùs molendini constructio neglecta fuisset, nisi istud privilegium coercuisset, ut ponderatur quoque suprà *disc.* 145.

Neque hanc territorii unitatem tollit diversitas communitatis, seu modi collectandi, & solvendi onera, quoniam ut advertitur quoque suprà in Interamn. *disc.* 165. hujusmodi accidentales divisiones ad certos effectus, non tollunt substantiam unitatis; Adinstar eorum, quæ habentur in materia juris patronatus, seu feudi individui *sub tit. de feud. disc.* 8. *& alibi*, ac etiam *sub tit. de præem. disc.* 3. *cum duob. seqq* in uno corpore formaliter individuo Capituli, quod sit materialiter divisum, seu distributum in pluries Ecclesias, cum diversis juribus, diversoque modo vivendi, atque passim exemplificant DD. in una, eademque Civitate divisa per contractas, vel quarteria, quod una pars supportet aliqua onera, quæ non supportentur per alteram, puta pro constructione, vel refectione pontis, pro usu, & commoditate unius partis, quæ solum contribuat, non autem altera, quæ tali ponte non indigeat, cum similibus.

Atque frequens videtur iste usus, quod Civitas supportet onera uno modo, & Castra supportent altero; Ut præsertim occasione gabellæ carnis, & exemptionis religiosorum, pro ea carne, quam extra Civitatem in ejus Castris, & Villis eleemosynaliter obtineant, de Reatina Civitate habetur suprà *disc.* 37. ob congruam rationem, quod in Civitate, quæ muris recincta est, atque cum portis, speciem clausuræ habet, unde propterea fraudibus magis occurri potest, atq; personæ nobiles, & civiles vivunt, publica onera commodius supportantur, mediantibus gabellis super pane, vino, carnibus, aliisque victualibus, dum ita eum majori facilitate, mediante victualium usu, à sponte dantibus insensibiliter exiguntur, nimium verò incommodum, & difficilè est practicare collectas & contributiones; E converso autem, in Castris, & Villis, seu rusticanis domibus sparsis per Comitatum, vel territorium, ideò penè impracticabile, Tum ob locorum aperturam, ob quam fraudibus occurri non potest; Tum etiam quia, ob qualitatem Incolarum, magis practicabile, & oportunum est vivere per collectas, seu taxas, & contributiones; Non per hoc tamen cessat unitas corporis, & territorii; Quinimò in eadem Civitate dignoscitur iste discretivus modus supportandi publica onera, inter nobiles, & plebeos, ut illi ea supportent per collectas super bonis per æs, & libram, isti autem per collectam personalem, quæ capitatio dicitur, cum similibus.

His autem sic stantibus, atque respondendo ad assumptum, de quo supra, quod scilicet in facultativis non detur præscriptio, vel possessio, sine prohibitione, cum subsequuta patientia; Dicebam id rectè procedere, quando possessor, soli possessioni, vel temporis beneficio innitatur; Secus autem, dum accedit titulus explicitus, qui solus, & de per se sufficit, ilque evitari prætendatur ratione non comprehensionis, quoniam tunc possessio temporis considerabilis, attendenda venit in ratione interpretationis magis, quàm in ratione possessionis, atque alias esset de facto eludere, vel circumscribere omnia hujusmodi privilegia, sub hoc prætextu, & consequenter, quando ex observantia, vel possessione, ita constat de privilegii effectuatione, tunc accedere debet res judicata in petitorio, quæ illud declaret, atque interim habens privilegium conservari debet in eo statu, qui sit uniformis privilegio.

Hinc proinde resultat, extraneas remanere auctoritates, quæ in hac materia habentur, de quibus præsertim apud Capyc. Latr. *d conf.* 116. cum aliis *d. disc.* 144. & 145. cum procedant in dicto altero casu longè diverso, quod scil. ille, qui prætendit istud jus privativum, seu prohibendi, innitatur soli possessioni, & observantiæ, potius præscriptivæ, quàm interpretativæ; Secus autem ubi titulus explicitus ad id habilis accedat, possessio autem deducatur, tanquam effectuatio, & observantia interpretativa, ad elidendam exceptionem non comprehensionis.

Nullius quoque momenti videbatur differentia constituta inter aquas privatas, & illas fluminum; Tum quia concessio Apostolica in verbis dirimit quæstionem, dum facta mentione fluminum, Metauri, & Arsillæ, existentium in hoc territorio, subjungitur verbum universale, & alibi, complexivum omnium aliarum aquarum; Tum etiam quia, ut patet ex eodem textu *in c. unic. quæ sint regalia*, ea flumina, verè, & propriè dicuntur publica, ex illa publicitate, quæ redolet regaliam, unde propterea construi non possunt molendina, & alia ædificia, quæ caulent

causent diversionem aquæ, vel impedimentum navigationis, quando sint navigabilia, sive sint etiam parva, sed quod eis constituatur flumen navigabile, ratione publicæ utilitatis, ob quam, etiam extra navigationem, pro aliis publicis usibus cessat illa facultas, quæ de jure, dominis prædiorum conceditur, divertendi aquas privatas in eis existentes, ex deductis *sub tit. de servit. disc.* 31. Secus autem ubi agitur de fluminibus non navigabilibus, quæ dicuntur etiam publica impropria, vel scilicet ad denotandum usum publicum Civium, & incolarum, tam pro irrigationibus, quàm etiam pro usu molendinorum, aliorumque ædificiorum, juxta casus, de quibus *d. tit. de serv. disc.* 28. & 30. Sive dicuntur publica ad excludendum dominium meré privatum, atq; ad denotandum dominium publicum habituale, quod sine præjudicio usus Civium, & Incolarum, residere dicitur, vel penes Communitates locorum, vel penes Barones, & Domicellos, juxtà quæstionem infinitam, occasione Montium, & foresta rum *sub tit. de feud. disc.* 2. & alibi; Et super quo puncto certa regula statui non potest, ac propterea dignoscitur consuetus error procedendi cum generalitatibus, vel cum traditionibus DD. in sola litera, non destinguendo regiones, quoniam in aliquibus regionibus, vel principatibus, ex consuetudine regula assistit Baronibus, ut ipsorum sint flumina, ut apud Franch. & add. *dec.* 183. & aliis plenè apud Prat. *disc. p.* 47. *lib.* 1. E converso autem in aliis regionibus, vel principatibus esse solent Communitatis, ut præsertim patet *d. disc.* 30. *de serv.*

Clarius verò in hac facti specie id comprobari dicebam, ex eisdem literis, ipsaque facti serie, dum plures particulares actu possident molendina antiquiora, quæ per privilegium prærerrata fuerunt, ac etiam possidebantur per tres alios, à quibus ipsa Civitas emit, unde propterea concessio Apostolica non fuit pro facultate construendi molendina, quæ requiritur in illis fluminibus publicis, quæ sint de regalibus, sed solum pro jure privativo, & prohibendi.

PLACENTINA INTRODUCTIONIS SALIS PRO MARCHIONE MALVICINO FONTANA CUM FISCO, SEU CAMERA DUCALI.

Responsum.

De facultate introducendi salem, illumque vendendi privativè, An sit de Regalibus, adeout competere non valeat feudatariis, & Domicellis inferioribus; Et quatenus competat, an concessio istius juris in appaltum sub aliqua pensione, vel mercede, importet novam impositionem gabellæ, vel abusum ejusdem juris.

SUMMARIUM.

1 *Alii fertes.*
2 *Salaria est de regalibus, & non competit Baronibus, & Domicellis subditis.*
3 *De distinctione inter salinas, & salarias, & de jure privativo earumdem, & molendinorum.*
4 *Quod in hoc jure privativo inesse dicatur vectigal, seu gabella, & quomodo.*
5 *Quando id procedat, vel potius jus privativum importet bonam administrationem.*
6 *Quando possessio alicujus regaliæ importet potius passivam exemptionem, seu franchitiam ab onere.*
7 *Quod regalia minora, seu media quandoque obtineantur per Barones, & Domicellos.*
8 *De eodem, & quando hæc jura congruant etiam Domicellis.*
9 *Quod importet jus introducendi, & distribuendi salem, pro certo pretio inalterabili, & non nimium alterato.*
10 *Quod officia, vel appaltus portarum, vel nivis sint de regalibus.*
11 *Unde proveniant emolumenta, quæ resultare solent à dictis juribus privativis, absque eo, quod importent vectigal.*
12 *An Dominus teneatur de fraudibus, & culpis appaltatorum, & quando.*

DISC. CLXVIII.

EXistente ab immemorabili tempore Dominio Castri Nibiani in possessione privativa, introducendi in Castrum, pro usu Civium, & Incolarum, ac aliorum in territorio existentium, saltem, ut ibi dicitur, grossum. Cum modernus Marchio tale ejus concessisset in appaltum quibusdam negotiatoribus, sub annua pensione librarum 300. sub lege non alterandi consuetum pretium. Hinc fiscales prætendere cœperunt; quod Marchio dicta facultate abusus fuerit, atque ita quod jura regalia Principis usurpaverit, implicitè imponendo novum datium, vel gabellam subditis, sive ita dando præfatis appaltatoribus occasionem fraudandi Cameram Ducalem in datio salis, ob distributionem, quæ fieri posset extra territorium. Ac propterea desuper ex parte ejusdem Marchionis responsum petitum fuit. Sed quia communicata non fuerunt jura, seu fundamenta, quibus fiscales innitebantur, idcirco maturum judicium pro veritate non defacili efformare potui. Cum præsuppositis autem contentis in notula transmissa, loquendo potius in abstracto, quam in concreto, tres efformabam inspectiones. Primò nempe super ipso jure, seu ipsa facultate hujus introductionis, & privativæ distributionis, pro certo pretio ab antiqua consuetudine taxato. Secundò super adhuc non practicato modo, concedendi in appaltum istud jus producendi, & distribuendi pro annua recognitione, an importaret, necne dictæ facultatis abusum, vel implicitam impositionem novi oneris, & gabellæ. Et tertiò, quatenus aliqua exindè innovatio subditis, ac Incolis non sequeretur, sed quod Appaltatores ista occasione fraudes committerent, distribuendo salem extra Castri territorium in præjudicium appaltus generalis Cameræ Ducalis, an id importaret aliquod ipsius Marchionis delictum punibile.

Quatenus itaque pertinet ad primum punctum, dicebam, quod licet istud jus introducendi salem in loco, illumque vendendi, vel distribuendi privativè ad alios, ex quodam communi omnium principatuum usu, sit de regalibus, atque regiffretur *in c. unic. quæ sint regalia*, ideòque denegetur Baronibus, vel Domicellis subditis, ut docet notoria praxis fortè omnium principatuum nostri Orbis communicabilis, ut patet ex deductis *supra à disc.* 105. *cum plur. seqq. ad* 125. *& disc.* 158. *&* 159. in quibus de ista materia salis, & salinarum agitur, ibique allegantur concordantes, & præsertim Decius *cons.* 291. *alias* 293. quod in hac materia circumferri solet.

Attamen juxta ibi recensitas distinctiones, inter salinas, & salarias, regalia propriè non consistat in salinis materialibus, in quibus sal fabricatur, nisi istæ quoque ex legibus, vel consuetudine principatus effectæ sint juris regalis, seu privativè Principis, dum pro regula magis generali, regalia consistit in salaria, idest in jure privativo introducendi, aut distribuendi salem, pro pretio alterato, ex eo quod ista alteratio in effectu continet sub se vectigal, seu collectam, quæ ita à subditis insensibiliter mediante usu hujus victualis exigitur, eodem modo quo sequi dicitur in quocumque alio jure privativo vendendi victualia, vel alia humano usui necessaria, ut occasione juris privativi aperiendi furnos, seu vendendi panem, & similia, habetur supra in Veliterna *disc.* 61. *& alibi*.

Et per consequens id procedit, quando verificatur dicta ratio alterationis pretii intrinseci materiæ, quoniam in illo extrinseco pretio altero, vectigal seu onus consistere dicitur, exindeque inferri dicebam, quod ubi in hac facti specie, consuetum antiquum pretium, pro quo distributio fieri consuevit, dicendum veniret solum intrinsecum, & naturale, idest proportionatum expensis, quæ fiant in fabricatione, vel emptione materiæ, ejusque vectura, & conservatione, aliisque expensis, tunc verè, & propriè nulla adesse dicitur regalia, cum id solum importet quamdam provida æconomicam administrationem, & curam favore subditorum.

Neque qualitas juris privativi, sola, & de per se redoleret per necessè regulam (ut aliqui malè opinantur) quoniam, ut præmissum est, eatenus illa id importat, quatenus sub se continuat dictum implicitum vectigal, quod inest in pretio extrinseco, & alterato, cum in his, vel in similibus materiis, cessante ista circumstantia, jus privativum referendum veniat potius rectæ administrationi, quod congruit fieri per unam manum, seu unam personam ad tollendas confusiones, sive quod ita non posset benè consuli publicæ necessitati, vel commoditati, juxta ponderationes de quibus occasione curfitationum, seu portus literarum, ac etiam occasione provisionis, vel appaltus nivis, habentur supra *disc.* 46. Ac etiam occasione refectionis agerum, vel expurgationis locustarum, & similium, habetur pariter infra *disc.* 59. *& sub tit. de serv. disc.* 46. cum similibus.

Sive quod isto casu, verè, & propriè, non esset exercere jus

jus regale, sed potius cum prudenti, & œconomica administratione consulere indemnitati subditorum eo modo, quo supra *disc.* 44. & 45. & 125. habetur de annona.

Aut quod ista facultas non importaret jus regale activum, sed potius quandam franchitiam, seu passivam exemptionem ab eadem regalia, sive ab illo onere, quod sub ea inesse dicitur, quod longè differt à jure activo, dum istud sine privilegio explicito supremi Principis, vel illo implicito, quod in vim immemorabilis, vel centenariæ est allegabile obtineri non potest, & tamen de jure, præscriptio exemptionis per solam longissimam possessionem acquiritur, ut supra, hoc eodem titulo advertitur.

Et nihilominus, ubi etiam jus regale activum ineffet, ratione impliciti vectigalis, vel gabellæ, quæ ineft in pretio extrinseco alterato. Adhuc tamen istud non de illis regalibus majoribus quæ perneccsse insunt supremo principatui, à quo divelli non possint, sed videtur potius jus regale medium, seu inferioris ordinis, quod non implicat obtineri etiam per Barones, & Domicellos, juxta *dec.* 56. Franch. cum aliis relatis *sub tit. de feud. disc.* 63. *& seqq.* ubi de jure collectandi competente Baronibus, & Domicellis inferioribus. Verum non videbatur opus assumere hanc provinciam, quoniam dum ex hac innovatione pro adeò modico emolumento Camerales id motivaverant, signum est, quod prius nullum exinde reportaretur lucrum, seu emolumentum extrinsecum, sed verè, & propriè id redoletur dictam prudentem œconomicam administrationem, cum implicita exemptione, vel franchitia à vectigali, seu gabella generali principatus, ita obtinendo quodammodo francum, & pro solo pretio intrinseco illud victuale, quod alii subditi emere coguntur, pro pretio alterato, in quo inest vectigal.

Ad istius autem juris, vel facultatis comprobationem ponderabam adamussim conferre ea, quæ habentur *d. disc.* 63. *de feud.* quod scil. talis facultas non proveniret à nova concessione Principis, sed à retentione facultatis antiquæ, non obstante deditione, dum istud dominium præsupponebatur antiquius, quam effet erectio Ducatus Placentini, eodem modo, quo ponderatur per scribentes in celebri causa Itarus Palavicini relatos *eod. tit. de feud. disc.* 74. *in prin.* Unde propterea quoad dictum jus, seu facultatem introducendi, & distribuendi videbatur, quod nulla caderet ratio dubitandi, quæ (ut supponebatur) tota consistebat in secundo puncto innovationis, dandi scilicet hoc jus in appaltum negotiationibus, pro dicta annua recognitione, seu responsione librarum 300.

Quatenus itaque ad hunc secundum punctum pertinet, dicebam (etiam in sensu veritatis) quod cum ista concessio in appaltum, non importaret alterationem pretii consueti, nullum exinde resultare subditorum gravamen, sive alieni juris usurpatio, hinc proinde non videbatur, ubi nam fundari posset declictum usurpationis, vel exercitii juris regalis. Cum etenim id potius importaret prudentem œconomicam administrationem, ex quo etiam implicito quasi contractu inter dominum, & subditos, ita eos providendi de hoc victuali cum uniformi, & non alterato pretio, ita intrare dicebam ea, quæ habentur in eisdem terminis pretii salis supra *disc* 110. quod scilicet ista esset quædam species partiti, quod fieri solet cum illis negotiationibus, qui vivanderii appellari solent, manutenendi exercitium, vel milites præsidiarios, aut classem maritimam, de victualibus, aliisque necessariis, pro certo uniformi inalterabili pretio. Sive, juxta illam speciem appaltum, furnoram, qui fieri solent in aliquibus Civitatibus, cum obligatione manutenendi in toto anno pretium uniforme panis venalis, sive juxta casum, *de quo sub tit. de Canonic & Cap. disc.* 7. cum similibus, dum ita emi, ac respectivè vendi dicitur incerta alea, quæ potest hinc inde se habere ad lucrum, & ad damnum, quoniam dari potest bona occasio emptionis salis in magna quantitate, ut vulgo dicitur *all' ingrosso*, quodque nullum in eo contingat infortunium, unde propterea iste provisor vendendo ad minutum in aliquibus annis, possit esse in lucro. Et è converso in aliis annis in damno, quia ob sterilitatem salinarum, aliave accidentia supra in hujus materiæ discursibus pluries enunciata, compellatur carioti pretio salem emere, vel quia ille ex aliquo accidenti pereat, vel aliud patiatur infortunium, ac propterea nil prohibet, quin ista administratio, quæ habet hujusmodi incertam aleam, & quam viro nobili non expediat facere per se ipsum, committatur negotiatoribus in materia magis peritis, qui hujusmodi aleam, seu eventualitatem in se assumant, dando, vel respectivè recipiendo aliquam recognitionem. Adamussim juxta introductionem cursitationum, & postarum, sive appaltus nivis, & similium, ex ponderatis supra *discurs.* 46. & alibi.

Et quamvis, ex planè disputatis in Romana census coram Bich. *inter suas dec.* 571. & 606. pateat, quod officia vel appaltus sint de regalibus, supremo Principi reservatis, idque procedere etiam in appaltu nivis, latè comprobare conetur Ganav. *dec* 16. cujus contrarium probabilius videri in hoc ultimo præsertim casu appaltus nivis ostenditur *d. disc.* 46. Attamen quidquid sit de hoc puncto in genere, sive in abstracto, admissaque etiam opinione, quod concessiones hujusmodi officiorum, vel appaltuum sint de regalibus, ista regalia consistere dicitur in ipso jure privativo, quod scil. dum Princeps supremus, ex originario motivo publicæ commoditatis, vel utilitatis, rectæque administrationis Reipublicæ, istam curam, administrationem in se suscepit, exercendam per eos, quibus ipse committat, non possint alii in hoc se ingerere. Ac propterea admittebam, quod in hoc jure privativo, seu prohibendi consisteret regalia, sed istam in præsenti casu hic Domicellus jam habebat, ut supra in prima inspectione. Et per consequens, an illam exercere per famulos, & ministros, vel per appaltatores id non facit differre speciem, neque aliquam innovationem, seu alterius juris regalis usurpationem continet, ut contineret quando exinde resultaret aliqua alteratio illius pretii intrinseci, & naturalis, quod antiqua consuetudo, per supra enunciatum implicitum contractum, vel quasi inter Dominum, & subditos, taxavit, dum illud extrinsecum, seu accidentale pretium alteratum, quod ab hoc jure privativo oritur, redolet aliam regaliam implicitæ collectæ, seu gabellæ, ut supra.

Neque vim facere videtur, quod exinde notabile emolumentum Princeps, ejusque fiscum, vel Camera penè in omnibus principatibus hodie reportare soleat, ut docet praxis postarum, seu cursitationum, ac etiam appaltus nivis, vel appaltus Impressoris, cum similibus, quoniam id provenit potius à casu, quod scil. illa introductio, quæ de ejus tempore, vel initio, potius damnosa erat, ob excretum hominum luxum sive ob industriam administratorum pro tempore, effecta sit lucrosa, sed non per hoc ineffe dicitur vectigal, seu gabella, dum alias, si ita esset, sequeretur, quod pretium portus litterarum, vel pretium nivis, vel impressionis illarum scripturarum, quæ per alium imprimi non possunt, non deberet esse uniforme in exemptis, & immunibus, sicuti est in subditis, & tamen praxis penè universalis docet contrarium, ex præmissa ratione, quod revera est potius lucrum industriæ, vel excrescentiæ hujus usus, quod ita effecta sit lucrosa illa introductio, quæ in ejus initio erat damnosa, ut ponderatur *d. disc.* 46. Quoties (ut præmissum est, non adsit innovatio alterativa pretii majoris, quod subditi, & alii, quamvis initi, solvere cogantur, ex sola ratione juris privativi, seu prohibendi.

Demum quoad tertiam inspectionem suspicatæ, vel possibilis fraudis, quæ resultaret appaltui Ducali, ob distributionem, quæ ita fieri posset, ex industria appaltatorum in aliis locis convicinis. Observabam adamussim congruere ea ex celebri *cons.* 136. Socc. *l.* 2. *& ex cons.* 414. Anchar. & aliis, in specie salis habentur superius ponderata *discurs.* 159. quod scil. ista possibilitas apta esse potest parere in appaltatoribus actionem, vel exceptionem defalchi, quoties immutatio proveniat à facto ipsius Locatoris, vel etiam terrii, quem ipse prohibere potest, & non prohibet. Non autem, quod exercente aliquo jus suum, eo modo, quo exercere potest, atque concedente solam hanc administrationem in proprio territorio, si ille, cui administratio datur, male agat, atque sibi præfinitos fines egrediatur, ut ad aliquid teneri debeat ipse dominus, dum iste solum cogi potest prohibere ejus conductori, vel ministro, ne id agat, ejusque culpa adesse dignoscitur, quando possit prohibere, & non prohibeat, juxta dictas autoritates Socc. & Anchar. cum aliis *d. disc.* 159.

Ad quod comprobandum, congruit practicum exemplum illius, qui sit solitus colere, & administrare propriam vineam per se ipsum, ejusque famulos, & operarios, quoniam si mutato consilio, illam concedat alteri, sub nomine locationis, vel colonitæ, isteve conductor, vel colonus, quia sit fur, damnum inferat in vineis vicinis, huic furto commoditatem sibi præbente vinea, quam habeat conductam, non exinde inferri poterit, quod locator in aliquo delinquerit, sed solum poterit ipse cogi, ut puniat, & prohi

prohibeat, & quatenus cum prohibitione, vel punitione non consulatur cogi potest, ut illum removeat, non autem, ut exinde ipse dicendus veniat criminosus, & punibilis, per solum actum locationis, isteque videbatur casus præcisus. Et per consequens concludendo, nisi aliæ adessent ignotæ sacti circumstantiæ, mihi videbatur, quod molestiæ essent indebitæ. Incertum tamen est, quid sequutum sit.

ROMANA PORTÆ SANCTI PAULI PRO JULIANO, CUM CAROLO, ET IGNATIO DE CAPRANICA.

Casus decisus per Rotam pro Juliano.

De eadem materia, de qua supra discurs. 5. an officia sint ad vitam, vel transmissibilia ad successores. Et quando omissa mentio litis obstet gratiæ, & aliqua de Constitutionibus revocatoriis.

SUMMARIUM.

1 *Solent in Urbe nobiles habere officia mechanica ad utilitatem.*
2 *Super officiis solent etiam imponi census.*
3 *Facti series.*
4 *Resolutio.*
5 *De generalitatibus super exequutione litterarum Apostolicarum, & quod debeant præsupponi.*
6 *De filio interlinearndi in supplicationibus ea, quæ concedi nolunt.*
7 *Officia de eorum natura sunt personalia, & ad vitam.*
8 *Habens pro se regulam, dicitur habere intentionem fundatam.*
9 *De adminiculis facti, quod concessio esset personalis.*
10 *Quando omissa mentio litis non præjudicet gratiæ.*
11 *De Constitutionibus revocatoriis concessionum officiorum.*
12 *Quando concessio dicatur ex causa onerosa.*

DISC. CLXIX.

1 CUm ex Urbis consuetudine enunciata supra *disc.* 2. & *disc* 21. *& in aliis*, etiam viri nobiles quædam officia mechanica acquirere, ac retinere soleant ad solum emolumentum, exercitio penes famulos, vel conductores residente, illaque soleant etiam esse perpetua, ut propterea super eis imponantur census, *ut disc.* 10. *de Cens.* Hinc Angelus nobilis Romanus de familia Capranica, de qua agitur *disc.* 106. *de fideic.* de anno 1563. ex causa resignationis onerosæ ad favorem à possessoribus, tanquam per speciem illius emptionis, de qua in præcedentibus pluries obtinuit à Pio IV. concessionem officii Custodis Portæ S. Pauli ad ejus vitam, ut concedi in præteritum consueverat, deindeque de anno 1565. in gratiam familiaris ejusdem Papæ, intuitu cujusdam summæ eidem familiari solutæ, obtinuit prorogationem ad vitam Dominici, sed in supplicatione signata per concessum, pro quodam stylo tunc currente, adjecta fuerunt verba denotatoria perpetuitatem pro omnibus ejus filiis, & descendentibus.

Defuncto verò Angelo, Dominicus officii possessor à Greg. XIII. de anno 1577. obtinuit aliam prorogationem ad vitam Andreæ filii, contra quem post mortem patris, alii filii, & nepotes respectivè, prætendentes in vim dictæ secundæ concessionis Pii, coæquale jus habere, litem de super introduxerunt in Camera, qua pendente, Andreas de mense Maii 1621. facta litis mentione obtinuit à Greg. XV. prorogationem in persona Hyacinti filii primogeniti, cum facultate, ut emolumentorum participationem alii filiis concedere posset, ut in testamento fecit, atque de mense Junii sequentis ejusdem anni proposita causa in Camera, prodiit resolutio, ut dicta concessio Pii effet ad vitam non autem perpetua, neque ulteriorem progressum habuit. Sed de anno 1653. Hyacintus prole carens obtinuit ab Innoc. X. aliam prorogationem in persona Juliani filii Bartholomæi unius ex dictis collitigant bus. Quare sequuto ejus obitu, dicto Juliano petenti coram Vicegerente literarum Apostolicarum exequutionem, pro adeptione possessionis officii, Carolus, & Ignatius Hyacinti fratres, ægrè ferentes amissionem dictæ participationis, se opposuerunt excitando dictam prætensionem perpetuitatis, eorum tamen prætensione non obstante, prodiit 4 sententia super exequutione. Commissaque per Signaturam Justitiæ causa in Rota coram Taja, cum clausula translativa exequutionis, *pariter litteris arbitrio*, sub die 15. Martii 1675. Juliano favorabilis prodiit resolutio, pro exclusione arbitrii.

Præsuppositis itaq; consueris generalitatibus, super quibus, pro corrupto, inepto quidem stylo moderno, fieri solet inanis chartarum repletio, quod scil. litteræ Apostolicæ justificatæ, habeant exequutionem paratam, non retardandam, per exceptiones dubias, & altioris indaginis, quodque arbitrium reguletur à jure, ideòque non interponendum, nisi quando incontinenti constet de vitio gratiæ, cum similibus cautionibus, quas, ut potè notorias, & quotidiè decantari solitas, sufficere deberet breviter indicare, ac præsupponere, nulla penitus allegationum dote eis attributa. Punctus erat in objectis, quæ duo erant. Unum scil. dictæ prætensæ perpetuitatis, & concessionis æqualis favore omnium, & alterum invaliditatis ob non factam mentionem litis pendentis in Camera. Neutrum tamen in utraque instantia scribens pro Juliano, subsistentiam aliquam habere dicebam.

Quatenus enim pertinet ad primum. Quamvis inter causæ patronos, aliosque scribentes hinc inde, nimium certaretur super formalitate verborum supplicationis, quod scilicet in aliquibus partibus diceretur pro Dominico ad ejus vitam tantum, in aliis verò diceretur generaliter pro filiis, & descendentibus, an scilicet ista posterio- 6
ra verba censerentur delata per quædam signa in forma crucis, cum nolita cassari, seu interlineari, aut alias signari soleant, juxta stylum, de quo fit mentio *disc.* 65. *de teslament. & disc.* 36. *de benefic. ac etiam discurs.* 9. *in relat. Cur. & alibi*, ut probabilius videbatur.

Dicebam tamen, opus non esse in hoc principaliter insistere, cum negari non posset, quin ex hujusmodi contrarietate, dubietas resultaret, id que sufficiens esset, ut pro consueta vitalitia qualitate, ac restrictione ad vitam Dominici, respondendum esset, tam ex jure, quam ex facto, ejusque adminiculis, & argumentis.

Ex jure scilicet, quoniam regulariter officia illa præsertim, quæ aliquod industriæ, vel fiduciæ personalis mi- 7
nisterium annexum habent, sunt personalia, & ad summum, ad vitam, cum quandoque etiam manualia esse soleant, ex plenè deductis per Barbos. *in l. quidam tale n.* 78. *ff. solut. matrim.* Cyriac. *controv* 298. *n.* 1. & 2. cum aliis, de quibus supra *disc.* 5. *in princ.* ubi ampliatur, id procedere quamvis adesset dictio, *in perpetuum*, super quo pro consueto collectorio more multa colliguntur per ibidem allegatum Prat. *discept.* 18. *n* 72. *vol* 2. Et in individuo hujus casus Spad. *cons.* 146. *lib.* 1. qui tanquam Advocatus Cameræ scripsit in dicta causa de anno 1621.

Illa verò est regulæ legalis frequenter enunciata operatio, præsertim *disc.* 22. *de jud.* ut fundet intentionem ejus, cui assistit donec probetur limitatio, atque non præsu- 8
mitur, sed per allegantem probanda est. Multò igitur magis, ubi eadem regula comprobata remaneat à praxi, vel observantia generali Curiæ, de qua supra *disc.* 1 *cum plur. seqq* ac etiam à particularibus hujus officii, quod de præterito ita conferri consuevit, ita quoque ejus qualitate, seu ministerio exigente, cum quamdam administrationis speciem habeat, ut distinguendo advertitur *d. disc.* 5.

Ex facto quoque idem comprobari observabam. Primò nempè, quoniam in mandato de observando, quod illicò de anno 1565. expeditum fuit per Camerarium, cum 9
prorogatione ad solam vitam Dominici, ideòque ranquam observantia valdè proxima, nimium attendenda est.

Secundò in idem, quoniam in annotatione libris Cameræ pariter ad solam personam Dominici fit restrictio. Tertiò, quia de tempore recenti intra spatium scilicet duo decim annorum, & minus idem Dominicus rectè conscius qualis esset gratia sibi concessa, prorogationem ad vitam Andreæ obtinuit à Gregorio Decimotertio contra omnem verisimilitudinem, præjudicando aliis filiis, & defendentibus propriis.

Quartò, ob dictam resolutionem hujus Tribunalis, & Cameræ, cum subsequuta acquiescentia. Quintò in idem, quia idem Bartholomæus, qui cum aliis litem in Camera substinebat, ut supra, curavit obtinere dictam prorogationem ad favorem ejus filii tunc infantis, quibus omnibus simul junctis, tam in facto, quàm in jure ita res videbatur omninò plana. Adeout sufficeret hæc observantia, quamvis non esset temporis valdè considerabilis, utpotè interpretativa, ex deductis *discurs.* 21. *de jud.* multò magis, dum erat per sæculum, & ultra, adeout intrarent etiam termini observantiæ præscriptivæ, atque ad hunc effectum sufficiebat ultimus status, juxta de-

ducta *disc.104. de feud. disc.15. de jurepatr. & sæpius sub tit. de benef.*

Quo verò ad alterum objectum non factæ mentionis litis, tres adhibebam responsiones. Primò nempè, quod ipsi non essent legitimi contradictores, utpotè nullum interesse habentes, dum eorum jus non aderat ex dicta concessione, ut supra, minusque aliquod jus prætendi poterat ex dicta participatione emolumentorum, cum illa non tangat substantiam officii, neque aliquod jus in re, vel ad rem tribuat, aut liberam vacationem impediat, sed solum contineat gravamen ipsius officialis, ut emolumentorum participationem alteri tribuere debeat, ex iis, quæ pluries habentur in præcedentibus, respectu eorum, qui pecunias tribuant ad emptionem officii in personæ alterius pro commodo emolumentorum, ac etiam in proposito participationis appaltuum, habetur *disc.27. de locato*, & alibi pluries.

Secundò, quod lis per silentium triginta annorum, & ultra, stante præsertim malo jure, tanquam habita pro derelicta de tempore hujus gratiæ, dici poterat deserta, ideòque illius mentio facienda non erat, ex iis, quæ habentur *disc.92. de benef.* & alibi.

Et tertiò, quoniam juxta plenè firmata apud Bich. *dec.* 286. & 301. & *discurs.66. de feud.* & alibi pluries, tunc omissa litis mentio subreptionem causat, quando per illam, aliquod jus alteri quæsitum sit cui gratia præjudicet, secus autem ubi per novam gratiam in nihilo colligitanti præjudicetur.

Fortius verò, pro exclusione oppositorum procedere dicebatur stante superventa de anno 1624. Constit. 30. Urb. VIII. revocatoria hujusmodi concessionem officiorum in perpetuum. Et quamvis in contrarium nimium insisteretur in eo, quod Constitutio revocat concessiones, ex gratia, non autem illas, quæ sint ex causa onerosa, & correspectiva, cum tunc justitiam potiùs redoleant, ex iis, quæ in proposito continentur Constitutionum revocatoriarum habentur *discurs.4. de feud. & supra hoc tit. disc.*47. & 56. & alibi. Ac etiam *sub tit. de jurepatr. disc.10.* & 65. & alibi. Attamen eratieve fundamentum, quoniam id rectè procedit, quando onus, vel correspectivitas sit ad favorem ipsius Cameræ, juxta casum, de quo *d. disc.4. de feud.* ac etiam supra *disc.*47. & 56. cum similibus, cum ita esset violare justitiam, & æquitatem, obtinendo rem, & pretium. Secus autem, ubi ex parte Cameræ concessio sit gratuita, quamvis ex parte concessionarii sit onerosa, ob pretium solutum privato, cui Pontifex gratificari voluerit, cum tunc dicatur etiam pura gratia facta per personam Pontificis, ad cujus commodum re vera cedit, & à quo potius gratiarum obtinere dicitur. Ad instar eorum, quæ *sub tit. de dote disc.30.* & 154. & alibi, habentur de dote, quæ uni contemplatione alterius detur, ut dotata non à dotante, sed à contemplato potiùs obtinere dicatur, cum similibus.

MELEVITANA DEPREDATIONIS.

Responsum pro veritate ad petitionem incerti recurrentis.

De repræsaliis, vel depredatione bonorum, quæ jure belli fiant contra subditos infidelium, vel inimicorum, quamvis ipsi bonorum Domini sint fideles, vel respectivè bellum non exerceant. Et quod inter subditos Principum Christianorum, inter quos vigeat bellum.

SUMMARIUM.

1 CAsus controversiæ.
2 De materia text. in c.6. *de Judæis, super Christianis, qui opem ferunt infidelibus.*
3 De dominio bonorum, quæ occupentur jure belli.
4 Quod istæ non sint quæstiones Juris tantum.
5 In hac materia non attenditur diversitas Religionis, sed alia ratio.
6 De publica, & generali inimicitia cum Turcis, & prohibitio cum eis commercio.
7 Quare eorum commercium habeatur in portibus, & emporiis, & quomodo permittendum.
8 Quod quandoque inimicorum subditis prohibeatur commercium, & quare.
9 An liceat depredari personas, & bona subditorum Principis inimici.
10 De modo intelligendi dubia Doctorum, vel leges.
11 De eodem, de quo nu.9. & quid si non sit subditus, sed adhærens.
12 Quod in hac materia non debeat procedi cum legibus civilibus Digestorum, & Codicis, & de ratione.
13 Et cum quibus legibus procedi debeat.
14 De legibus Maris, vel navigationis.
15 Distinguuntur species inimicitiæ.
16 De depredationibus inter Christianos inimicos jure publico.
17 De eisdem jure privato.
18 De depredationibus infidelium, vel eorum subditorum.
19 Quid de Christianis subditis Turcarum.
20 Quod etiam in pugna inter singulas naves intrat ratio belli.
21 An depredatione, vel repræsaliis in Mari obstet ratio violationis libertatis naturalis.
22 Quando laicis concedatur cognoscere de statu personarum an sint fideles, vel infideles, vel Schismatici.

DISC. CLXX.

CUm, ultra Sac. Religionis Hierosolymitanæ trire- 1
mium classem, quæ contra, infideles, ad eos coercendum, ne fideles infestent, atque in servitutem rediganr, mare cursitare solet, quamplures adsint in eadem Insula Melevitana belligeræ naves, quæ ad differentiam aliarum, quæ gratia mercium vehendarum tenentur, piraticæ dicuntur, eandem facientes cursitationem, incertæ belli aleæ expositæ, quod scilicet cum Turcarum navibus maritimum ineuntes bellum, capiant, vel capiantur. Contingat autem, aliquas, ex Græciæ, & Armeniæ, aliarumque partium, Turcarum imperio subjectarum, naves Schismaticorum, vel Catholicorum Christianorum Mercatorum reperiri, cum quibus, utpotè fidelium amicorum non ferentibus vexillum, sive ob vexilli suspicatam simulationem, pati nolentibus illam visitationem, seu recognitionem, quam leges, vel consuetudines navigationis permittunt ad effectum recognoscendi, an verè fidelium, vel infidelium sit. Et quatenus etiam sit fidelium, an in eis infidelium hostium personæ, vel bona adsint pro eorum depredatione, ac respectivè servitute, ideòque contingat haberi pugnam, dictaque naves in propriam reduci potestatem, ac depredationem, atque ad eam impediendam objici soleat de ipsorum fideli qualitate, quodque tanquam Christiani subjacere non debeant illis depredationis legibus, quibus infideles hostes subjacent. Hinc proinde ad eas dirimendas quæstiones, quæ desuper oriri solent, plurium Curiæ Advocatorum consilium pro veritate expetitum fuit super quatuor dubiis, per hæc præcisa verba conceptis.

Primò, an depredari possint per triremes, vel pyraticas naves Insulæ Melevitanæ personæ, & bona Christianorum Schismaticorum, quæ reperiuntur in triremibus, vel navibus Turcarum, quorum sint subditi, vel etiam in navibus ipsorum Christianorum subditorum. Tyranni Turcarum.

Secundò, ad quem Judicem pertineat cognoscere de Schismate.

Tertiò, an Christiani, etiam Catholici, Turcarum subditi, qui voluntariè arma sumunt contra Christianos, possint in persona, & bonis deprædari.

Et quartò super modo probandi dict. voluntariam assumptionem armorum.

Cumque in eadem notula in dubiis data, insinuaretur Textus *in c. ita quorumdam 6. de Judæis*, quasi quod ab 2
ejus dispositione, vel intelligentia penderet dubiorum resolutio. Hinc inter alios Ego consultus, prius quam ad dubiorum examen descenderem, præmittebam, extraneos esse à casu quæstionis terminos dictæ decretalis, ac propterea, superfluum, inanemque laborem remanere illum aliquorum desuper respondentium, qui cum perpetuò damnanda, & contemptibili chartarum inutili repletione, deducebant ea quæ ad ejusdem Textus materiam plenè colligit, elaboratus modernus Gonz. in repet. ejusdem Textus, recensendo decreta quamplurium generalium, vel nationalium conciliorum, pluresque Summorum Pontificum antiquas, medias, ac etiam modernas Constitutiones.

Omnes etenim percutiunt casum longè diversum, ubi scilicet illi Christiani, qui sub Principum Christianorum dominio vivant, ab avaritia excæcati, turpis lucri gratia, mercando, sive ex odio, vel æmulatione, cum altero Christiano Principe, communibus hostibus infidelibus, opem præstent cum armis, vel navibus, aut victualibus, adeout actus sit ex sui natura criminosus, ideòque subjectus tot pœnis, quæ in conciliaribus, vel Pontificiis decretis, & legibus continentur, inter quas ista est, ut in servitutem redigi valeant, atque naves, & bona depredati. Ad praxim deduci non solita dicta pœna personali servitutis. Non quidem ratione consuetudinis, ut Christianus Christianum servum non faciat, ut aliqui putant, sed potius ratione pœnæ majoris, cui per dictas leges, ac etiam per illas Principum sæcularium subjacent etiam capitali. Verum id nil commune habet cum casu quæstionis, dum hujusmodi orientales Catholici, vel Schismatici Christiani. Turcarum imperio, vel Tyrannidi subditi, cum eis necessarium habent commercium, atque non gratia præstandi opem infidelibus; sed gratia negotiationis, & mercaturæ, in propriis, vel in illis infidelium navibus navigationem ineunt.

His autem, pro æquivocis tollendis, ita prænotatis. Quatenus ad præmissa pertinet dubia, ut oportunè in casu præciso quæstionis resolvenda essent, observabam, ea quoque malè concepta videri, sive quod tria posteriora essent superflua, & præsertim, tertium, & quartum, cum
3 tunc respectu bonorum, etiam inter nostri pacifici commercii Catholicos, jus, vel ratio belli, id concedat ex iis, quæ in hac materia dominii, vel acquisitionis bonorum in conflictu belli, habentur deducta *sub tit. de feud. disc.* 58. quoties ejusdem belli justitia verificetur, adeòut justa adsit causa pugnæ. Secus autem, ubi potentioris navis pugna, contra aliam excitata, injusta, & illicita sit, adeout pyraticum potius crimen redoleat, ut in iis contingit navibus, quæ sint subditorum ejusdem Principis, vel alterius ejus amici, adeout, liberum inter Provincias, vel nationes adsint commercium, dum ad effectum, ut jus, vel præmissa belli ratio intret, istius requiritur justitia, cujus illud est principale requisitum, ut sit publicum, ab eo indictum, qui hoc regale jus habeat publicum indicendi bellum.

Et quamvis istud solum requisitum non sufficiat, nisi etiam alterum justæ causæ accedat, ne alias tyrannidis potius motivum habeat. Attamen, ut advertitur *d. disc.* 58. *de feudis*, ista inspectio cadit respectu ipsiusmet Principis, vel alterius belli auctoris. Et nihilominus etiam isto casu nulla, vel nimium rara est praxis, ut in iis, quæ
4 ad externum pertinent forum, juridicæ regulæ, vel propositiones hujusmodi quæstiones decidant, cum ea, quæ ultima dicitur ratio rerum, earum potius Judex, ac decisor sit, ut alibi quoque advertitur præsertim *sub tit. de dote disc.146. n.17.*

Prout incongruum advertebam esse secundum dubium, vel quæsitum super competentia cognoscendi de qualitate
5 Schismatis, sive de ejusdem justificatione, quoniam in hac materia sola diversitas religionis absque publicæ inimicitiæ qualitate, non attendatur, nihilque operetur, & per consequens ubi etiam notoriè Schismatici, quin mò Hæretici sint, & quod magis est etiam infideles, qui sub Christiani Principis amici dominio vivant, atque pacificum habeant commercium. Quinimò, & ipsimet Turcæ, seu alii Mahometanæ Sectæ sequaces ad pacificum admissi commercium, hujusmodi non subjacent licitis depræda tionibus, adeout illæ, quæ sequantur illicitæ, & pyraticæ potius censendæ sint, ex iis, quæ apud inferius allegandos communiter firmantur, & per consequens non videbatur ad quid hujusmodi jurisdictionis, vel competentiæ assumeretur quæstio, quam unicè ad primum mihi videbatur quæsitum restringi.

Quatenus itaque ad illud pertinet, cum publici pertractandum esse inispectione, observabam. Primò nempe pragmatico, seu leguleico stylo per doctrinas, & auctoritates. Et secundò, cum altero magis genialt, longèque meliori ratiocinativo.

Primò itaque pragmatico, seu doctrinali stylo attento, tanquam absoluta, & notoria præsupponenda est publica inimicitia, quæ generaliter viget inter Christianos, &
6 Turcas, magis verò quoad istam Religionem, cujus peculiare institutum est, militandi contra hujusmodi infideles, cum quibus, eorum, Principe generaliter omnibus Christianis prohibitum est commercium, juxta decreta conciliaria, & canones, ac pontificias Constitutiones, de quibus supra, & plenè habetur apud Borell. *de præstantia Regis Catholici cap.32. n.178. & seqq.* ubi generaliter de justitia belli cum Turcis.

Et quamvis in aliquibus portubus, vel emporiis hujusmodi infidelium commercium habeatur, non tamen id præmissam tollit genericam inimicitiam, seu hostilitatem. Tum quia commercii libertas non provenit ab amicitia, vel qualitate personarum, quoties specialis conventio non accedat, sed provenit à qualitate loci, ut scilicet tanquam in quodam asilo omnes tuti sint, juxta ea, quæ 7
de publicis portubus, eorumque securitate habentur supra *disc.129.* Tum etiam quia interdictio commercii est, ne Christiani infidelibus opem ferant, atq; fruges, vel merces, & arma eis tribuant, & ne ita potentiores fiant, non autem, ut ipsi infideles pro nostro servitio, & commoditate ad nostras deferunt regiones ea, quibus caremus, juxta ea, quæ habentur *sub tit. de dote disc.23. & 143. nu.31. & 38. cum seqq.* Quoties tamen personale commercium aliquam in fide, vel moribus labem inferre non possit, sive quod politica ratio status non prohibita, etiam in portibus commercium ratione explorationis propriarum virium, & status rerum, vel ratione exhauriendi à principatu pecunias, cum venditionibus mercium, juxta ea, quæ generaliter etiam inter ipsosmet Christianos Catholicos de prohibitione commercii in propriis portubus, vel emporiis, aliisque lo- 8
cis subditorum Principis inimici, habentur apud Latr. *allegz. disc.17. & seqq.* & alios pluries in præcedentibus recensitos, *hoc eod tit. & præsertim disc.159.* ubi de dictis allegationibus Larreæ, occasione agendi de materia defalchi, quod per dohanarum & vectigalium Appaltatores prætendi solet, hujusmodi commercii interdictionem.

Posito itaque inimicitia, seu hostilitate inter Principes, absque distinctione fidelium, vel infidelium, disputant DD. an liceat repræsaliare, seu deprædari personas, 9
& bona subditorum Principis inimici, etiam extra aciem Castrorum, vel conflictum belli. Atque in hoc omnes agnoscere videntur in primum auctorem, seu antesignanum Innoc. *in c olim el primo n.9. de restit. spol.* ubi proposita quæstione, affirmativam ponit, deindeque subjungit, quod aliqui dubitant, seu negant, quoties id sequatur extra Castrorum aciem, & belli conflictum. Atque exinde nostri, pro consueta leguleica, verèque contemptibili inepta dispurant, quam ex his hujusmodi opinionibus ipse Innocentius teneat. Aliqui etenim opinantur, ut teneat posteriorem, ex magis communiter receepta propositione pluries insinuata, quod Doctor censetur tenere eam opinionem, quam ultimo loco refert. Alii verò volunt, quod ipse pro suo sensu in prima parte id affirmet, solumque deinde referat dubitantes absque eo, quod ad adhæsionem inferri possit, quasi quod agerecur de lege inducente auctoritatem necessariam, quodque ab uno, vel altero dicto, vel sensu unius Doctoris, pendere debeat veritas, 10
& justitia rerum, quo nil ineptius. Unde propterea, juxta dictum Concivis Horatii, risum, ac bilem, eodem tempore promovent hujusmodi simplicitates, quæ nimium frequentes dignoscuntur in magnis quæstionibus, quas nostri assumere solent super interpretatione ambigui dicti alicujus Doctoris, qui suboseure loquutus fuerit, ut præsertim apud Regnicolas feudistas dignoscitur super doctrinis, vel traditionibus Andr. de Isern. de quo dici solet, quod non disputatur, an benè, vel malè dixerint, sed an dixerit.

Ut enim advertitur *sub tit. de judic. disc.35. & alibi*, in authenticis, & obligatoris legibus, quæ necessariam faciunt auctoritatem, ubi ambiguæ sint, atque plurium intellectuum sint capaces, tunc tolerabiles videntur hujusmodi quæstiones, non tamen commendabiles, quoniam stante quæstione adeò controversa, præsertim inter interni fori professores, an lex sit solus effectus potestatis legislatoris, non curata ratione, vel potius sit effectus mixtus, potestatis, & rationis, ut propterea utriusque requisiti copulativus accedere debeat concursus. Quando etiam ea tenenda sit opinio, quam meritò externus forus magis recepit, ut sit effectus potestatis, quodque propterea legis virtus, vel operatio sit, ut quamvis dura servari debeat, cum subditis tribuenda non veniat licentia, inquirendi de rationabilitate, vel irrationabilitate legum proprii Principis, vel Superioris, atque ita Judices se constituendo, sub prætextu irrationabilitatis, eas spernere, vel non servare. Attamen in Doctorum non necessariis, sed probabilibus traditionibus, stultitiæ, vel bestialitatis species videretur, adeò mordicus in littera, vel in una, sive altera eorum dicti interpretatione ad limites verborum, vel ordinis scribendi insistere, & an ex duabus relatis opinionibus unam, vel alteram teneat, dum isto casu, in quo necessaria deficiat legis auctoritas, rationes, & principia juris potius attendit debeant, *ut d. disc.45. de judic.* advertitur.

Et nihilominus, ubi etiam cum ista ineptia procedendum esset, advertebam, quod magis communiter receptum est, ut sensus Innocentii sit juxta primam partem affir-

Regis concedentis, non autem læsionem Regis Galliæ, vel Poloniæ &c. ut est clarus sensus omnium Hispanorum, de quibus supra, ac aliorum; Ac propterea ad rem conferre videntur ea, quæ circa verisimilem voluntatem, utriusque contrahentis, seu renunciantis, & renunciatarii ad theoricam Bartholi *in l. Qui Romæ, §. duo fratres, ff. de verborum obligat. & in l. Gallus, ff. de liber. & posthum.* habentur *subtit. de renunc. disc.* 5. & 6. cum similibus.

Item circa dictam tertiam differentiam, ad rem adaptabile videtur idem practicum exemplum superius traditum in materia Jurispatronatus, quod scilicet, si ob aliquam
59 prærogativam, & dignitatem, quæ alias de jure fundatori non competeret, Papa in privilegio desuper concesso, dispositivè aliquid sibi reservat sub certa conditione, tunc verificari videtur, etiam ex parte Papæ concedentis acquisitio ejus, quod aliàs sibi non competebat correspectivè ad id; quod de suo concedit, ut superius dictum est; Sed si ille, qui jam habet jurispatronatus, ex fundatione, & dotatione legitimè quæsitum, velit illud, cum aliquo titulo particulari transferre in alterum, tunc patronum, quod tamen facere non potest sine consensu Ordinarii, vel Papæ ex deductis in sua materia *sub tit. de Jurepatr.* undè propterea Satronus pro validitate dispositionis, & ad evitanda præjudicia aliàs resultantia, ab uno, vel ab altero, obtineat consensum, seu licentiam, in qua adjiciarur clausula præservativa amplissimè extensa quorumcumque jurium, tam Ecclesiæ, quam ipsiusmet concedentis, etiam reservationum, & affectionum, tunc utique ista præservativa nihil dat de novo, neque tollit, vel minuit jus patroni, sed solùm conservat ea jura, quæ competerent, & quatenus competant, ne per hujusmodi licentias, seu consensus præstationem præjudicatum censeatur, & per consequens prætendi non poterit, quod per hujusmodi præservativam intret reservatio, vel affectio, quæ aliàs non intraret.

Considerando potissimè, quod ista clausula non est particularis in ista licentia, sive in isto licentiarum genere
60 tantùm, juxta dictum casum privilegiorum Hispaniæ, in maioratuum qualificatorum erectionibus, sed generaliter adjici solet in omnibus indultis, & licentiis, quæ conceduntur super alienationibus, vel hypothecis, ac censuum impositionibus, aliisque actibus, super bonis jurisdictionalibus, aliisque prohibitis, ad solum effectum præservandi præjudicia, quæ aliàs resultarent cum tertio, ex licentia, vel assensu simpliciter concesso, ideòque inferri non potest ad hanc specialitatem, vel ad hunc effectum exorbitantem, cum alios producat effectus, in quibus verificatur.

Cum etenim, ex communi sensu feudistarum, propositionem habeamus receptam, de qua *sub tit. de feudis* plu-
61 ries, quod scilicet assensus habet vim novæ investituræ, quodque tertius, cujus favore fit alienatio, vel alter actus principaliter sequi dicitur fidem ipsius Principis, vel Domini concedentis assensum, à quo suum jus metiri dicitur per occultam extinctionem primævi juris alienantis, & efformationem novi juris in eo, cui alienatio fiat; Quod etiam frequentius habetur deductum hoc eodem titulo in materia resignationis officiorum, & locorum Montium; Hinc sequitur, quod hujusmodi assensu accedente favore creditoris, istius jus, & hypotheca durant, etiam post devolutionem feudi, contra ipsummet Dominum, undè propterea non intrat regula textus *in l. lex vectigali, ff. de pignor.* quod resoluto jure datoris, resolvitur jus acceptoris, ex deductis *disc.* 1. *de feud.* & alibi pluries; Vel si de tempore concessionis assensus, jus devolutionis, vel caducitatis jam competeret, non posset illam Dominus opponere tertio, cujus favore actus sequutus est, cum iste dicere valeat se fuisse sequutum, potius, fidem ipsius Domini, qui assensum præstitit, quam illam alterius contrahentis, cum quo alias non contraxisset.

Ad hunc igitur effectum, evitandi scil. hujusmodi præjudiciales effectus, qui resultare solent ex assensu, vel licentia simpliciter concessa, prodiit ista cautela adiciendi hujusmodi clausulam præservativam, ex deductis *d. disc.* 1. *de feudis*, & alibi pluries, & in voto *n.* 167. & per consequens ad hunc alium exorbitantem, & inverisimilem effectum non est trahenda.

62 Magna vis constituebatur per scribentes in contrarium, ac etiam per Judicem, ut patet ex deductis in voto, in eo quod præfata clausula præservativa, non solum contineret casum devolutionis, vel caducitatis, qui sequi solet de natura rei, in feudis, & bonis jurisdictionalibus, quæ per Apostolicas Constitutiones, feudali servituti in aliquibus subjugata videntur, sed deducta etiam fuit ad speciem ipsa confiscatio, tam ex causa de præterito, & de præsenti, quod verificari posset in crimine ipsius Cardinalis donatoris, vel Matii ejus auctoris, aliorumque majorum; quam etiam ex causa de futuro, quæ non est verificabilis, nisi in successoribus, juxta istum casum præsium; Verùm istud pariter videbatur leve fundamentum, ex eadem ponderatione, de qua supra, quod scil. motivum esset considerabile, quando ista clausula esset specialis, adjecta huic gratiæ, seu licentiæ vel huic generi licentiarum tantùm; Secus autem dum est formularium generale, adjici solitum in omnibus, & quibuscumque licentiis, etiam occasione contrahendi debita, & hypothecandi bona jurisdictionalia, & alia prohibita, dum isto casu, rectè verificabilis est præservativa confiscationis, etiam de futuro, scilicet illa contingente, Camera prætendere posset obtinere bona libera, perindè ac si licentia concessa non esset, ita singula singulis congruè referendo, pro illis scilicet casibus, in quibus præservativæ sint verificabiles? Ac etiam dicebam, quod verificabilis esset casus confiscationis, ex causa de futuro, & ex delicto successorum pro tempore, juxta illam scilicet confiscationem, quæ fideicommisso non obstante inerat durante vita, vel jure possessoris, ex causa receptionis bannitorum ad præscriptum Constitutionis Sixti V. cum similibus, de quibus supra *disc.* 160. non autem, ut destruatur etiam fideicommissum restitutorium in casu mortis.

Atque ad hunc effectum observabam cadere punctum, 63
super quo *in voto n.* 101. magnus fit allegationum cumulus, an scilicet hujusmodi clausula præservativa, conditionem resoluti vam, quoad omnes, vel quoad illum tantùm, qui contraveniat, juxta quæstionem disputatam à Rovito *consil.* 1. *lib.* 1. quod etiam expenditur *in d. voto n.* 126. quod scil. ista licentia habeatur pro non concessa, ne concedenti resultent præjudicia, quæ aliàs resultarent in juribus sibi competentibus, non autem, ut exindè acquiratur novum jus, quod aliàs non haberetur, atque in hoc consistit punctus.

Ita etenim sequeretur, quod cum nimia facilitate introduci posset confiscatio in omnibus bonis jurisdictionalibus, & aliis, non obstantibus fideicommissis, aliisque prohibitionibus, quoniam in dies contingit, ut concedantur hujusmodi licentiæ qualificatæ à prædicta clausula, occasione imponendi census, & contrahendi debita, seu faciendi alias allienationes, & contractus, dum generaliter in omnibus eadem præservativa ab annis circiter quadraginta citra apponitur pro formulario: confiscationes autem in hoc principatu sunt frequentes pene pro omnibus delictis, etiam privatis, ideòque in vim alicujus ex hujusmodi licentiis, omnia fideicommissa destructa remanerent.

De tertio Articulo.

An sola sententia super condemnatione delinquentis, & confiscatione bonorum, probet delictum sine actis, ad effectum faciendi confiscationem in alio territorio, vel principatu.

SUper isto demùm tertio puncto, seu articulo, qui juxta ordinem initio præmissum, quoad hujus particularis causæ defensionem, deberet esse primus, utpotè eradicativus occasionis assumendi aliorum articulorum disputationes; Dicebam, quod certa juris regula est, ut sola sententia, quæ non justificetur ex actis nil probet, neque exequutio- 64
nem mereatur, ut aliis relatis *dec.* 336. *post* 2. *vol. conf.* Farin. apud Burat. *dec.* 76. *n.* 2. & 3. & *dec.* 94. *n.* 1. cum aliis, de quibus *tit. de jud. disc.* 36. & non negant alii, qui in oppositum deducebantur, de quibus infra.

Multò verò magis, ubi non agitur de exequutione sententiæ facienda ab eodem Judice, vel Tribunali, à quo lata est, ut est casus, de quo agit Grammatic. *dec.* 24. sive de exequutione facienda per exequutores nudi facti, ut sunt Bar celli, birrurarii, & lictores, aliive similes inferiores Ministri; ad quos non pertinet inquirere de validi- 65
tate, & justitia sententiæ exequendæ, sed juxta distinctionem, de qua *in tit. de jud. disc.* 40. & *tit. de feud. disc.* 77. agitur de exequutore juris, idest de alio Judice, vel Tribunali, præsertim, diversi territorii, vel principatus; Tunc etenim Judex unius principatus, vel territorii, nunquam exequi debet sententiam alterius Judicis diversi territorii, vel principatus absque causæ cognitione, & non visis actis, & justificationibus; Quinimò id teneatur inter Judices ejusdem Civitatis, vel territorii ex deductis *d. disc.* 77. *de feud.* & *disc.* 40. *de jud.* & *disc.* 22. *Miscell. Eccl. lib.* 14.

Et

Et in specie in criminalibus, etiam si adsit explicita con-
66 fessione, vel acceptatione condemnati, adhuc sine justificatione sententiæ, vel delicti, ad exequutionem non est procedendum Farinac. *q* 11. *post n.* 61. *vers. limita rursus*, ubi concordantes.

Non negabant Camerales conclusionem, insistebant verò in pluribus ejus limitationibus, totum in his terminis
67 defumentes ex Advocato fiscali: Spada *d. cons.* 27. *lib.* 1. ubi procedit in multis *cum d. dec.* 24. Grammatici; Primò scilicet, ac principaliter, quod ista conclusio procedit, ubi agitur ad effectum exequendi sententiam, in iis, quæ in ipsa continentur, de quo in præsenti non agebatur, secus autem ad effectum probandi: Siquidem sententia nullam facit mentionem confiscationis illorum bonorum, quæ essent extra territorum, seu principatum ejus, cujus Majestas læsa supponitur, ideòque ea deducebatur ad alium diversum effectum probationis criminis, quo posito non ex ipsa sententia, sed ex dispositione juris intret confiscatio: Potissimè ubi sententia transitum fecit in judicatum; Ac etiam quia factum erat notorium.

68 Et secundò, ut necessaria non sit productio illorum actorum, quæ haberi non possunt, neque dari solent, totum desumendo *ex d. consil.* 27. Spadæ *lib.* 1. aliàs auctoritates magis remotas pro ornatu deducendo, inter quas specialis vel proxima esse videtur *dec.* 223. *n.* 10. *post* 2. *vol. cons.* Farinac. *ut in eod. voto n.* 40. *cum segq.*

Verùm, eodem sensu veritatis quoque retento, dicebam, quod neque istæ responsiones subsistentiam habebant: Illas etenim expendendo, quatenus pertinet ad primum,
69 advertebam, quod ita non est arguere à majori ad minus, sed potius à minori ad majus, quod utique non datur; Minus etenim est exequi, id, quod jam est judicatum, quàm probare factum, pro quo alter Judex prius judicare, & postea judicatum exequi debeat, quoniam primo casu sententia operatur unum tantùm effectum, exequutionis ejus, quod jam est judicatum, in altero autem operatur duos effectus; Unum scilicet probationis adeò concludentis delicti, ut Judex alterius Territorii, cum hac sola probatione ad condemnationem procedere valeat; Et alterum exequutionis ejusdem condemnationis, ideòque in isto secundo casu agitur quoque de exequutione, ut in primo; Sed accedit aliud multò majus, idest, quod sententia fiet loco processus ita omnino legitimati, & completi, in novo, ac diverso judicio, ita compilato, antequam incipiat fine citationibus, & fine actis, sed solum præsuppositivè, quo nil absurdius.

Conclusio etenim, de qua supra, ut sententia sufficiat ad probationem, fraternizat cum altera, de qua *d. disc.* 36. *de jud. & alibi*, ut scilicet sufficiat etiam excipiendo, cum eadem tamen limitatione, seu declaratione, quæ in hac secunda intrat, nisi scilicet exceptio esset talis, quod redoleret exequutionem implicitam, ac determinationem negotii principalis; Ideòque conclusio circa probationem, intelligenda venit super aliquo incidenti, puta quod percutiat legitimationem personæ, vel statum personæ, super filiatione, vel descendentia, aut nobilitate, vel civica qualitate, sive puritate sanguinis, cum similibus, ad effectum excipiendi aliquod jus in diverso judicio, in quo alias obstare posset defectus illius qualitatis, quæ ita per sententiam, quæ transitum fecit in rem judicatam, canonizata fuit; Dummodo tamen in ea non consistat substantia vel principale fundamentum actionis, vel judicii, quoniam isto casu id continet assumptum omnino falsum.

Ubi enim quis vellet adversus alium in diverso loco experiri aliquam chimericam prætensionem, ita posset in alio loco, coram Judice nimium benevolo, vel iniquo, colludendo cum aliquo figurato oppositore, reportatore sententiam, atque cum ea tantùm, nullatenus justificata, suam chimeram, exindè resultantem, actionem probare, atque probatione posita experiri, quod repugnat omnibus principiis.

Ut puta, vult aliquis tanquam hæres creditoris pulsare debitorem hæreditarium in alio foro, vel territorio existentem, in vim obligationis justificatæ cum publico instrumento, sibi verò obstet exceptio legitimationis personæ, an scilicet sit hæres, necne, & tunc sententia Judicis, quem, innotescat in altero loco, esse competentem, per quam ille declaratur hæres, & legitimus successor, admitti solet ad probationem hujus qualitatis, absque alia justificatione actorum, quoties suspicio, vel adminiculum contrarium non deducatur.

Sed si coram Judice alterius territorii, vel principatus,

agatur principaliter de canonizatione, ac pertinentia tituli hæreditarii, ad effectum obtinendi bona defuncti, in eo territorio existentia adversus possessorem, qui de directo neget illam qualitatem, qua non justificata, bona ad ipsum possessorem pertineant, puta, quia ille sit legitimus hæres ab intestato; Actor autem, qui se fundat in sententia, veniat ex asserto testamento; Et tunc prorsus vanum esset asseterе, quod sola sententia sine actis probaret testamentum contra tertium in diverso judicio, quod agatur in diverso territorio, vel principatu, vel quod probaret totum id, quod est fundamentum intentionis actoris, & hic est casus.

Multò verò magis, ac citra principium dubitandi, quo- 70
ties hoc diversum judicium non sit contra eundem principalem condemnatum, qui faciendo transitum in rem judicatam condemnationem, acceptasse videatur, sive contra ejus hæredem, cui obstet factum proprii auctoris, juxta vulgarem regulam text. *in l. cum à matre, C. de rei vendic.* cum quibus terminis, vel cum quo præsuppositio procedit Spada *d. cons.* 27. Sed agitur contra tertium omnino independentem, cui expressum, & quantumvis positivum factum prædecessoris præjudicare non potuit, ob duplicem legis, & hominis strictissimam prohibitionem, dum isto casu regula est, quod sententia inter alios lata, aliis non præjudicat, ad vulgarem text. *in l. sæpè, ff. de re jud. & passim, ut d. disc.* 36. *de judic.* & alibi frequenter.

Ac propterea dicebam, quod punctus non consistebat in eo, an dictus Marchio Francilcus hujusmodi bonorum, & fideicommissi possessor, fuerit nec ne inquisitus de crimine læsæ Majestatis, ob præsuppositam conjurationem contra 71
personam, vel statum proprii Principis naturalis, & an pro tali inquisitione passus fuerit condemnationem, in sententia contentam, etiam cum ejus exequutione, dum istud factum, ut nudi facti est, non controvertebatur, utpotè certum, & notorium, atque ad hunc effectum sufragatur notorietas, quæ relevet ab onere formalis justificationis; Sed dicebam, quod punctus erat, an esset verum id, de
69 quo idem marchio imputatus, & condemnatus fuit, dum condemnatio provenire potuit ex injuria, vel Iniquitate Judicis, sive ex impostoris, machinationibus, ipso negligente se bene defendere, ac impostoras, & machinationes justificare, & testes repulsare, quod ibi fieri non potuerit ob indignationem proprii Principis, vel ob adulationem, seu malitiam Consiliariorum, & Judicum, etiam ubi Princeps optimam habeat intentionem, quod in alio principatu, vel in eodem sub diverso Principe, vel sub eodem non irato, mutatis ministris, sequi potest, ac solet, ut in tot casibus antiquis, & modernis docent historiæ.

Sive quod (excludendo iniquitatem in Judicibus, vel oppressionem in piissimo Pincipe) id provenire potuerit ex falsis testibus, qui postea detegantur tales; Aut quod, non existentibus concludentibus probationibus; sed solùm indiciis sufficientibus, ad constituendum reum, & ad tormenta, ipse, vel metu tormentorum communitatorum, vel ex levitate, & imprudentia, aut ex imperfectione judicii (cui notorium est in Urbe illum subjectum esse, adeour pro penè sulto reputaretur) aliquam fecerit confessionem illius criminis, de quo innocens esset, vel saltem non ita culposus, ut hujusmodi pœnis locus fieret; Et per consequens, si contra ipsummet reum confessum, & condemnatum non attenditur coram alio Judice, præsertim diversi principatus, sola sententia sine actis, ex deductis apud Farinac. *d. q.* 11. *n.* 61. multò minus contra tertium, cui confessiones, vel negligentia in se defendendo, sine dubio præjudicare non possunt, neque tollere jus defensionis.

Quo verò ad alteram limitationem, quod scil. ob qua- 72
litatem delicti, acta haberi non valeant; Ponderabam in primis, quod in casu Spadæ *d. cons.* 27. supponitur, quod impedimentum actorum proveniret ab ipsamet parte, quodque propterea in odium impedientis, habenda essent pro extantibus, ex iis, quæ habentur *sub tit. de judic. disc.* 37. in his terminis transportationis actorum, ac etiam *eod. tit. disc.* 9. in proposito impedientis, ne citari valeat, ut haberi deleat pro citato, cum similibus; Secus autem in præsenti quod nullum penitus accedebat impedimentum, ex parte rei conventi; Et quod magis est, non legebatur, quod Camera actrix debitas feciisse diligentias, ad quas saltem sine dubio tenebatur, ut dici posset in actis justificatum, quod acta justificativa haberi non possent.

Et nihilominus, quando etiam id justificatum esset, adhuc tamen, cessante culposo, & affectato impedimento alterius Partis, id referendum veniret casui, de quo Camera

actrix conqueratur, dum reo sufficit vincere per non jus actoris, eumque repellere, ex defectu probationis suæ intentionis, non curando, an à casu, vel ab alio accidenti proveniat probationum impotentia, ex deductis *disc.* 2. & 22. *de judiciis*.

73 Præterea, circa dictam auctoritatem Spadæ *cons.* 27. Ultra responsionem superius datam, quod scilic. est scriptura Advocati fiscalis, ex officio scribentis ad capiæ opportunitatem, quodque non constat quid decisum sit, unde propterea remanet auctoritas minus legitima, cui deferendum non venit; Potissimè dum more scribentis, pro Cliente, non antem ad veritatem, admittit omnino reprobum assumptum, ut sententia Judicis laici attendenda veniret in causa hæresis.

Advertebam quod, quando agatur de causa fidei, in qua 74 prodierit sententia condemnatoria alicujus Inquisitoris, vel alterius Ecclesiastici Judicis competentis, tunc ad effectum exequutionis, in altero loco contra eumdem condemnatum, vel ejus hæredem, non adeò necessaria reputatur actorum justificatio, non solùm ex dicta ratione, quæ non adeò urget in isto crimine prophano, ob stylum scilicet Inquisitionis non publicandi acta; Sed etiam ob magnam præsumptionem, quæ assistit, quoniam inquisitores Ecclesiastici, procedunt cum magna circumspectione, ac præsupponendi sunt viri religiosi, & probatissimi; Ac etiam frequentius, prævia participatione negotii Sacræ Congregationis, ejusque oraculo expectato; Et (quod magis est) quoniam, ut supra dictum est, in isto crimine non datur discretio Judicum, & territoriorum, vel principatuum, sed unus est forus Ecclesiasticus in toto mundo; Locales autem Inquisitores sunt tot Judices, & ministri ejusdem Tribunalis.

Concludendo itaque; Ad convincendum, quod ista prætensa confiscatio non intraret, sufficeret, quod unum ex his tribus fundamentis, vel punctis, juxta præmissa subsisteret, vel quia sententia sine actis non probaret crimen, 75 vel quia non detur confiscatio bonorum diversi principatus indifferentis, vel quia obstaret fideicommissum, dum unum solum etiam motivorum sufficit; Multò magis, dum omnia firma esse videntur.

Super aliis autem in eodem voto contentis, concernentibus jus familiæ Astalliæ, in exclusionem hujus familiæ Frangipaniæ, sive jus illorum de Matrheiis, ex fideicom 76 misso; Ego, ex aliquibus justis motivis, non scripsi; Potissimè quia, quoad jura familiæ Astalliæ, judicabam non necessarium, dum constanter credebam, quod ista confiscatio non intraret.

ROMANA QUINDENNIORUM

PRO CAPITULO S. EUSTACHII, ET HOSPITALE S. SPIRITUS, ALIISQUE LOCIS PIIS,

CUM DATARIA.

Casus pendet.

An pro officiis venalibus, quæ ex concessionibus Apostolicis possident ur per Ecclesias, & pia loca, aliasque similes manus mortuas, debeantur quindennia, eo modo, quo debentur pro beneficiis unitis:

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De introductione quindenniorum in beneficis unitis.*
3 *De ratione, ob quam non procedant in officiis venalibus.*
4 *Quando, neque in beneficiis quindennia debeantur.*
5 *De aliis quindenniis in materia emphyteotica.*
6 *An benè isti termini parificentur.*
7 *Quando paritas intret.*
8 *De alia diversitate inter beneficia, & officia.*
9 *An temporis lapsus obstet in hac materia quindenniorum.*
10 *De observantia interpretativa.*

DISC. CLXII.

1 A B antiquo tempore ann. 134. & 112. respectivè, prælatis Capitulo, & Hospitali, ex concessionibus Apostolicis possidentibus duos secretariatus Apostolicos, aliisque piis locis pariter ab antiquo supra centesimum possidentibus consimilia, vel alia officia venalia; Per Dataria officiales excitata fuit prætensio super solutione quindenniorum, ad instar beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ penes Ecclesias, vel Monasteria, & Collegia, aliasve manus mortuas unita sint; Quare ex parte piorum locorum desuper consultus, cum præsupposito observantiæ, quod scil. nunquam hujusmodi quindennia soluta fuerint, etiam cum aliquo sensu veritatis, non tamen omnino maturo, ob non visa jura, seu fundamenta dictorum officialium; Respondi, improbabilem videri hujusmodi prætensionem.

Introductio etenim quindenniorum, juxta ea, quæ in hac materia habentur deducta *sub tit. de benef. disc.* 89. il- 2 lam habet rationem, quod cum annatistæ, aliique Officiales Cancellariæ, annatarum, aliorumque emolumentorum, quæ per noviter provisos de beneficiis solvuntur pro expeditione literarum, participationem habeant ex causa duplicitet onerosa; Et secundò, quod pretio mediante, hujusmodi officia obtinentur, juxta ea, quæ habentur supra *disc.* 2. Hinc proindè injustum esset, quod per gratias unionum, quæ fiunt de beneficiis penes manus mortuas, ita hujusmodi officialibus præjudicetur.

Illa quoque consideratione accedente, quæ habetur in eodem *disc.* 89. *de benef.* circa solutionem ipsarum annatarum, quod scil. cum provisi de beneficiis, vel commendis, totum obtineant ex gratia, & liberalitate Papæ, causam merè lucrativam idcircò soventes, conquæri non possunt, quod eorum benefactori, & elargitori, aliquam præbeant participationem illorum fructuum, quos ex gratia obtinent & quæ concedens poterat eis non concedere.

Hujusmodi verò rationes non intrant in hac facti specie dum hæc officia per istas Ecclesias, vel pia loca obtinentur, ex causa merè onerosa, & correspectiva, loco quorumdam casalium, & bonorum; Et per consequens nulla justi- 3 tiæ ratio exigit, quod cum ipsemet Papa, non tanquam Princeps benefactor, sed tanquam privatus venditor ex privato contractu correspectivo, hujusmodi concessionem fecerit, atque rem tanquam liberam pleno jure vendiderit possit servitutem ad sui, vel suorum officialium favorem imponere, vel prætendere, dum ita esset obtinere duplex ejusdem rei pretium; seu emolumentum.

Atque si etiam in beneficiis unitis Hospitalibus, quæ actu hospitalitatem exerceant, vel aliis locis piis, quæ in opera pietatis integrum redditum erogent, adeòut non aga- 4 tur de commodo, & utilitate possessorum, quindennia non debentur, ex deductis apud Vermigliol *cons.* 476. *& seqq.* (Quod tamen respectu unionum, quæ factæ sint, puerorum & Adolescentum Collegiis, moderno tempore per Congregationem particulariter deputatam sub Clemente X. in exequutionem suæ Constitutionis, vel Motus proprii admissum non fuit, ut in annot. *ad d. disc.* 89. *de benef.*) Multò magis non est solvendum in isto casu, in quo agitur de causa verè onerosa, & correspectiva cum ipsomet Principe, qui istud onus, vel emolumentum in effectu exigit mediantibus ejus officialibus, adeout transitus ad manum mortuam, non proveniat à facto tertii, quo casu dicere posset, quod id sibi præjudicare non debeat, sed agitur de directa, & immediata concessione facta illi manui, quàm ipse concedens rectè sciebat esse mortuam.

Ad quod comprobandum deducebam ea quæ, haberur *sub tit. de Emphyt. disc.* 50. Super illis quindenniis, quæ ad instar præsentium, solvi debent Domino directo, qui patiatur, ut bona emphiteotica remanent penes manum mortuam, quoniam id locum habere debet, quando Dominus directus emphyteoticam concessionem fecit privatæ personæ, bona verè, ex facto emphyteutæ transierint ad manum mortuam, unde propterea Dominus pati non debet hoc damnum ex facto alieno, sive quia potest aliàs id prohibere: Secus autem ubi ab initio directè, ac immediatè ipse talem concessionem faciat, ut scribendo in eodem casu, de quo *d. disc.* 50. comprobat etiam Caponius *controv.* 31.

Est benè verum, quod *ut eod. tit. de Emphyt. d. disc.* 50. *in fine* advertitur, non benè isti termini emphyteotici verificentur in istis beneficialibus, ob nimium diversam rationem, circa regulationem temporis, quoniam beneficia Ecclesiastica sunt personalia, & vitalitia, unde perneces- sè faciendæ sunt novæ provisiones, pro quibus solvi debent annatæ, aliaque emolumenta, ideòque meritò, ad tollendam confusionem, quæ oriri posset, ex illa verisimili taxa vitæ hominis, quam facit textus *in l. hæreditatum, ff. ad l. falcid.* inducta est hæc taxa uniformis, compensando vitam brevem, cum longæva beneficatorum. Id autem adaptabile non est ad rem, quoniam dari potest, ut bona emphyteotica nunquam vendantur, seu aliàs transferantur ad extraneos obligatos ad solutionem laudemii, sed per sæcula continuent in concessionarii posterioritate, & descendentia; ideòque ratio non est æqualis.

Hinc proindè sequitur, quod ista moderna introductio, quæ in materia emphyteotica facta est ad instar, benè procedat in subsistantia, sive in genere, malè autem in modo, sive in taxa temporis, ut advertitur *d. disc.* 50. *de emphyt. in fine*.

Tunc autem similitudo rectè intraret, quando ageretur de illo laudemio, quod per quemlibet novum successorem, 7 etiam si esset de filiis, & descendentibus, in investitura comprehensis solvendum esset, juxta ponderationes, quæ in materia feudali habentur *sub tit. de feud. disc.* 59. Non autem in eo laudemio, quod solum solvendum est per emptorem, vel alium extraneum successorem, in investitura non comprehensum; Id etenim continere videtur clarum æquivocum, atque unum ex consuetis leguleicis simplicitatibus, quæ à ratione penitus aberrant.

Ponderal am quoque in hoc proposito, aliam diversitatem rationis inter officia, & beneficia, quod scil. in istis Papa egerit personam Papæ, & Principis spiritualis; In illis verò potius diversam personam Principis temporalis, contractantis tem merè temporalem, juxta ponderationes, de quibus supra *disc.* 2. unde propterea non benè de uno ad aliud infertur, ob rationis diversitatem, quæ etiam ponderatur supra *disc.* 6. in proposito regulæ de viginti, sive de infirmis resignantibus.

9 Nimium quoque considerabilem esse dicebam diuturnam observantiam supra centesimum; Quamvis etenim per dictam Congregationem particularem, diuturna observantia attenta non fuerit, ob decretum irritans, contentum in Apostolicis Constitutionibus, & ob aliam rationem, quod negligentia illorum officialium, qui hujusmodi quindenniorum exactioni, & administrationi præpositi sunt, præjudicium inferri non debet; Attamen id provenit, quia in illis casibus, non accedebat centenaria completa, locus autem ista accedente; Non quidem in ratione præscriptionis, sed in altera meliori, ratione facultatis allegandi quæcunque titulum meliorem, ex iis, quæ in hoc proposito habentur deducta *sub tit. de alien. & contr. prohib. disc.* 3. ideoque allegari posse dicebam speciale m conventionem correspectivam, & sic non cadentem sub generalibus derogatoriis contentis in Constitutionibus Apostolicis, juxta ea, quæ habentur supra *disc.* 47. & in aliis circa Constitutiones revocatorias franchitiarum, & exemptionum non capientes illas exemptiones, quæ concessæ sunt ex causa onerosa, & correspectiva.

Ac demum quia, cum ex præmissis saltem dubitabile sit an Apostolicæ Constitutiones, quæ de hujusmodi quin- 10 dennis agunt, atque sunt editæ super unionibus beneficiorum, complectantur nec ne hujusmodi officia, juxta ea, quæ habentur supra *d. disc.* 6. ad materiam regulæ de viginti, sive de infirmis resignantibus. Ita hæc diuturna observantia attendenda veniret, potius in ratione interpretativa, cui non obstant decretum irritans, nec clausulæ derogatoriæ, procedentes in illa observantia, quæ deducerentur tanquam præscriptiva, qualis datur in casu claro in quo non intrant termini interpretationis. Ideòque ex his omnibus credebam, probabilitatem huic parti assistere. Casus autem adhuc pendet indecisus.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE JUSTINIANIS.

PRO HÆREDIBUS LUCÆ JUSTINIANI, CUM BARONE PATRIARCHA, ET ALIIS.

Casus variè decisus per Rotam.

De libertate locorum Montium penes novum emptorem, an procedat etiam à dominio tertii, qui indebitè fuerit eis spoliatus per subhastationem, seu aliàs cum Judicis auctoritate, vel potius libertas intelligatur de libertate ab hypothecis, aliisque vinculis adjectis per eorum Dominum, & possessorem.

SUMMARIUM.

1 *Facti series cum resolutionibus.*
2 *Montium super auctoritate consulentium, & quæ propriè dicantur consilia.*
3 *De errore procedendi cum generalitatibus, non benè distinguendo.*
4 *De possessore ex directo Judicis facto.*

5 *De possessore sequente principaliter fidem venditoris.*
6 *De libertate locorum Montium ab hypotheca venditoris, qui esset Dominus.*
7 *De acquirente loca Montium ex causa lucrativa.*
8 *De casu præciso quæstionis emptionis locorum Montium per organum Secretarii à non Domino.*
9 *Ubi non habetur decisio particularis, oportet procedere cum similibus.*
10 *Loca Montium exequata sunt officiis venalibus.*
11 *De exteris loquentibus de materia.*
12 *De ratione liberatis locorum Montium.*
13 *De praxi aliorum locorum in materia.*
14 *Assimilantur territorii feudales.*
15 *Quod sit in hac re stetendum ad bonam, vel malam fidem, & quomodo ista probetur.*
16 *Quod sit procedendum rigoroè cum Secretario.*
17 *De alio casu simili.*
18 *De inconvenientium ratione.*
19 *An in resignatione, vel alia alienatione locorum Montium per minores, vel mulieres, requirantur solemnitates statutariæ.*

DISC. CLXIII.

CUm Alcides, Scrinium, seu Armarium (ut supponebatur) per ipsum emptum pretio scut. 1700. cum jure redimendi vendidisset pro scut. 400. Vincentio Justiniano, in Curia prælato, atque hujus defuncti hæres Lucas, illud transtulerit ad Civitatem Jannæ patriam; Eodem Lucæ quoque defuncto, ad plures annos post mortem, contra ipsum tanquam adhuc viventem, Alcides judicium instituit coram A. C. cum citationibus per edicta in confinibus Status Ecclesiastici, juxta stylum enunciatum *sub tit. de jud. disc.* 8. contra eos, qui morantur in locis, in quibus non fit liber, & tutus accessus, pro citationum exequutione, obtentaque condemnatione, ac successivè mandato executivo contra hæreditatem Vincentii, pro scut. 1300. pro residuali pretio dict. scut. 1700. ac etiam exequatur in persona, & bonis propriis Lucæ hæredis, processum fuit ad subhastationem tredecim locorum Montium hæreditariorum ejusdem Lucæ, de quo etiam habetur *sub tit. de fideic. disc.* 153. Eisque deliberatis Ludovico majori oblatori, iste una, vel pluribus diebus proximè sequentibus, in cujus faciem, vel personam de mandato Judicis dicta loca translata fuerunt, ea resignavit Baroni Patriarchæ, & aliis; Quare de his habita notitia per hæredes Lucæ, occasione eis denegatæ consuetæ solutionis fructuum, judicium instituerunt contra possessores pro dictorum locorum recuperatione, introductaque causa in Rota coram Ottalora, & dato dubio, an subhastatio subsisteantur sub die 14. Decemb. 1665. negativa prodiit resolutio, quæ habetur impressa *p. 14. rec. dec.* 381. in cujus fine respondendo privilegio libertatis locorum Montium, de quo agitur etiam *supra disc.* 26. *cum pluribus seqq.* firmatur id procedere in venditionibus, vel resignationibus privatis, & conventionalibus, non autem in alienationibus sequutis judiciali auctoritate, ut etiam advertitur supra locis citatis; Obrenta verò per tertios possessores nova audientia, & reproposita causa coram Taja, subrogato in locum Ottaloræ ad præsidatum Granaten. interim assumpti: Aliis pro hac parte in causa scribentibus, dilata fuit resolutio, ob difficultates adversus decisionem habitas; Cùmque in hoc statu prefatis aliis defensoribus Ego adjunctus essem, atque difficultates promovissem, hinc juxta laudabilem Curiæ stylum habitus fuit congressus, in quo mea sententia fuit, quod resolutio, respectu possessorum, non esset subsistentabilis, nisi quatenus in facto eorum mala fides justificaretur, quodque probabilius competeret aliqua actio contra Secretarium, qui adeò celeriter, non absque aliqua suspicione dictam resignationem admisit, ideòque etam in voto, ut idem Secretarius, vel ejus hæres ad causam quoque evocandus esset, edito desuper discursu super promotis difficultatibus; Sed quoniam antiquis defensoribus, concorditer visum est disputationem in eo statu prosequi, quodque decisionis supradictum fundamentum esset subsistentabile, utpotè munitum tot decisionibus, & auctoritatibus, in eadem decisione recensitis, idcircò cedendo, (ut decet) voto majoris partis, scripsi quoque ad causæ opportunitatem tanquam Advocatus, sed resolutio prodiit 22. Junii 1671. juxta vorum, confiscando scilicet decisionem contra Ludovicum deliberatarium, cùm nullitas judicii esset indubitata; Illam autem revocando quoad emptores, ac tertios possessores,

ob libertatem locorum Montium, & ex eisdem fundamentis jam à me prævisis, & excitatis, unde propterea, mihi quamvis in contrarium forsan acrius, magisque elaborate scribenti, resolutio probabilis, benèque fundata visa est.

Atque hic moneri debemus, de eo, quod adeò frequenter insinuatum est, quantum scilicet deferendum veniat illis consulentibus, (qui damnabiliter quidem) publicæ lu-
2 ci proferunt sub nomine consiliorum, illas reformationes, quas more Advocati, conductitio more occasio dedit facere ad causæ, & clientis opportunitatem, cùm verè, & propriè illa dici debeant consilia, quorum auctoritati deferendum est, quæ data sint ad veritatem, illam scire cupienti, sive in figura Assessoris data illiterato Judici, per modum voti consultivi, ad effectum sententiandi, non autem more simplicis Advocati frequenter scribendo, etiam contra proprium sensum.

Quatenus itaque pertinet ad hunc punctum libertatis locorum Montium penes tertios emptores; Reassumendo a
3 me scripta super hujusmodi materia in hoc volumine jam edito, & cum quibus, penè in omnibus processerunt scribentes in contrarium, ac etiam Rota, ut patet ex ultima decisione desuper edita coram Taja, dicebam id, quod frequens mea est consuetudo dicendi, clarum scilicet esse errorem, in hac materia procedere cum solis generalitatibus sive auctoritates, & decisiones editas occasione aliorum casuum, quibuscumque aliis indefinitè applicare, cùm vera, & germana, benè judicandi, & consulendi forma sit, reflectere ad distinctiones casuum, eorumque singularium particulares, ac individuas circumstantias, ex quibus metienda est congrua doctrinarum, & legum applicatio, dum applicandum non est factum legi, sed lex applicanda est facto; Isteque adeò clarus, sed nimium frequens, & communis error donec corrigatur, magis, ac magis semper replebit mundum æquivocis, & confusionibus.

Quare plus casus desuper distinguendo; Primus est, ubi agitur de illo possessore, qui directè, ac immediatè obtinuit loca Montium sibi deliberari à Judice, seu aliàs ab eo in possessionem immitti, nulliter, vel injustè, adeout con-
4 troversia sit inter primum possessorem spoliatum, & secundum possessorem à Judice immissum; Et tunc, si actus est nullus, vel injustus, priori possessori competit manutentio, vel reintegratio, sive aliud remedium rei persequutorium, quoniam admixta non est auctoritas publica, neque intrat ratio peculiaris, quæ resultat ex hujusmodi jurium natura; Et in his terminis loquuntur *dec.* 284. *part.* 3. *rec. decis.* 70. *part.* 7. coram Dunozetto *decis.* 642. repetit. apud Posthum. *de subhast. decis.* 221. & *decis.* 407. *in fine par.* 12. *rec.*

Secundus casus est, ubi quis ex privata conventione, emit loca Montium ab intrusivo possessore, qui verè Dominus non esset, atque venditio, seu resignatio admitti-
5 tur per Secretarium, sed id provenit ex privata conventione, inter emptorem, & venditorem, adeòut emptor sequatur principaliter fidem privatam possessoris, & de isto casu loquitur *dec.* 650. Cavalerii, in cujus casu aderat mala fides positiva, ob inhibitionem factam emptori, ac denunciatam litem, unde scire debuit, ac potuit, eum non esse Dominum; neque pariter adaptatur ratio hujus libertatis, de qua infra.

Tertius casus est, ubi quis emit ex privata etiam conventione à vero Domino, admissa per Secretarium, qui emptorem liberè describat in libris publicis, quæstio autem
6 sit cum creditoribus venditoris, prætendentibus loca Montium esse eis hypothecata; Et cùm resignatarius est tutus ab hypothecis, aliisque vinculis, præterquam descriptis in litteris patentibus, vel ex natura hujusmodi jurium, ut verius est, vel ratione commercii, ut firmant Gratian. *discept.* 730. *numer.* 48. Cenc. *de cens. quæst.* 29. *nu.* 13. Merlin. *de pign. lib.* 2. *qu.* 14. *num.* 28. & 29. *num.* 13. Rota *dec.* 14. *in fin.* post Fenzon. apud Merlin. *dec.* 533 *repetit. dec.* 77. *num.* 20. *par.* 6. *recent.* Romana locorum Montium 29. Novembr. 1660. coram Bevilacqua, adita in casu, de quo suprà *disc.* 27. Et sic cum præsupposito, quod emptor sciat à quo emat, unde dici valeat, quod ejus fidem privatam sequatur, dum acquisitio provenit à privata conventione inter eos, licet à publico officiali ad id per Papam deputato (qualis est Secretarius) auctorizata sit, atque de hoc etiam loquitur Constitutio 154. Urbani Octavi, cujus mentionem facit in dicta decisione coram Bevilacqua; Illaque non continet rem novam, dum etiam antea idem procedebat, sed prodiit ad majorem declarationem, ac etiam ad probationem, de qua infra.

Quartus est casus, quando tertius, ex causa lucrativa, puta legati, obtinet loca Montium à defuncto possessa, sive obtinet pecuniam, quàm directè investit in loca Mon- 7
tium, quæ uno, vel altero modo in sui faciem intestentur, deindeque detegantur creditores hæreditarii, quibus in subsidium de jure competat avocatio pecuniæ solutæ, & tunc istud privilegium non suffragatur, sed datur etiam actio subsidiaria, & de hoc agitur in Romana lucri Dotis coram DD. Ghislerio, & Albergato *dec.* 43. *nu.* 40. *p.* 10. & *dec.* 25. *numer.* 5. & *seqq. par.* 11. *rec.* in casu, de quo agitur à me *in tit. de Dote disc.* 129. & juxta casum, de quo supra *discurs.* 29.

Quintus demum casus est noster, ubi juxta communem 8
frequentiorem usum quis, sive Civis, sive exterus, ac sive præsens, sive ablens, sed ignarus quisnam habeat loca Montium venalia, confignet proxenetæ ordinem directum publico Banco, ut solvat pecunia in genere ei, quem Secretarius eidem Bancherio testetur liberè ad sui favorem resignasset loca Montium, adeòut emptor sit omninò incertus de persona vendentis, sed sequatur principaliter, ac omninò solam fidem Secretarii, tanquam publici officialis, per Papam ad id deputati, talemque resignationem faciat ille, qui nulliter, vel injustè à manu Judicis obtinuerit, atque de Judicis mandato, Secretarius eum descripserit in libro publico.

In isto casu individuo, ac præciso nullam habemus auctoritatem, vel decisionem, quæ loquatur de locis Montium Urbis, ideoque oportet examinare casum, cum doctrinis Doctorum, agentium de consimilibus juribus, quæ habentur cum Principe, seu Republica, ut sunt jura Regia His- 9
paniarum, fiscalia, vel jura super arrendamentis Regnorum utriusque Siciliæ, & loca Montium Venetiarum, Januæ, & Florentiæ, aliarumque Civitatum Italiæ, sive juxta terminos officiorum vacabilium, cum quibus, ac etiam cum terminis resignationis beneficiorum, procedunt inferius allegandi loquentes de præfatis aliarum Civitatum locis Montium, ac juribus hujusmodi.

Quodque ista loca Montium, vel jura exæquata sint of- 10
ficiis venalibus, eorumque jure regulanda veniant, expresè, ac literaliter disponitur per dictam Constitutionem 154. Urbani VIII. sæpius enunciatam.

Agit verò præcæteris de his locis Montium, vel juribus 11
Larrea *alleg.* 22. *ex n.* 19. & *seqq.* occasione tractandi de resolutione hypothecarum à possessore contractarum, atque adhibet eoldem terminos officiorum venalium, quæ tractantur cum terminis beneficialibus, vel cum terminis feudorum, & de eisdem juribus Salgad. *in labyr. p.* 2. *c.* 27. *n.* 39. *ubi per tot.* agit de officiis, ac etiam *part.* 1. *cap.* 35. *per tot.* ubi cæteri.

Ex deductis autem per dictos Auctores, constat de vera ratione libertatis hujusmodi jurium penes tertium, in quem cum publica Principis, vel ejus officialis auctoritate transferuntur, quod scilicet istud dicitur quoddam debitum, 12
cum Principe, tanquam species census redimibilis, unde quando quis refignat officium, vel jus suum in manu officialis repræsentantis ipsum Principem, tunc dictum jus, vel officium extinguitur, & annichilatur, deindeque Princeps per actum occultum, novum jus ex integro efformat, & concedit resignatario, qui sequitur fidem publicam ipsius Principis, quem in ejus directum, ac immediatum auctorem agnoscit, ut pluries advertitur supra *discurs.* 26. & *sequentibus*.

Igitur ille, qui cum bona fide, ignarus, an resignatarius sit Gallus, Hispanus, vel Germanus, seu Indus, cum aliquo privato non contrahit, neque privatam fidem vult sequi, sed directè sequitur solam fidem publicam Principis, non potest, nec debet remanere elusus, sed habet in debitorem ipsum Principem, cùm verè, ac propriè loca Montium aliud non sint, nisi debitum Principis super ejus redditibus, tanquam per speciem census, ut supra.

An autem Princeps, vel officialis, benè, vel malè agat in extinguendo, vel supprimendo jus antiqui creditoris, & an suum debitum extinguat cum legitimo, vel cum illegitimo creditore, ipsi videant, hoc unum est tamen, quod nouus acquirens rectè dicere potest, se contraxisse cum Principe, eumque habere in suum debitorem, quem rectè scit habere potestatem id, quod uni concessit, ei auferre, ac alteri dare, dum etiam bona alienare, vel concedere potest, atque Domino non remanet aliud jus, nisi agendi contra ipsum Principem, pro reintegratione

tione valoris, ad textum *in l. benè à Zenone, C. de quadrien. præscrip.* cum ibi communiter notatis, de quibus *tit. de Donat. disc.* 43. & *suprà hoc tit. disc.* 148.

Igitur, aut priori possessori injustè spoliato competit actio contra spoliatorem, vel contra Judicem, vel contra Principem, ejusque Cameram; aut contra officialem, suum officium malè explentem, & utatur jure suo: Aut hoc etiam remedio est destitutus, & erit casus fortuitus, qui est sequela dominii.

Talis est praxis inconcussa totius Europæ, in hujusmodi juribus publicis, seu regalibus super gabellis, vel juribus cum Principe, vel Republica; Ideòque dum in Cu-
13 ria non haberemus in his terminis casum decisum, recurrendum est ad observantiam generalem adjacentium aliorum principatuum, ex deductis *de servit. disc.* 2. *num.* 19. & *seqq.*

Sed verè habemus illum decisum per dictam Constitutionem 154. Urbani VIII. quę expresè exequat loca Montium officiis, non quidem in ratione privilegiativa, seu declarativa, quia verè eadem est ratio.

Multa enim in hujusmodi juribus differentibus, atque in libero commercio non existentibus habentur peculiaria, quæ exorbitant à regulis generalibus juris communis, ut videtur in feudis, & juribus regalibus, quod ex veriori
14 sententia, ubi Principis auctoritas non accedat, in eis non intrat titulus de separatione bonorum, unde creditores hæredis cum assensu, vincunt creditores defuncti sine assensu, ut *titul. de feud. disc.* 78. & *tit. de credito disc.* 13. & 251. Ac etiam non intrat titulus *plus valere, quod agitur, &c. & tit. de feud. disc.* 24. & *in aliis*; Unde propterea si hæc bona emantur de pecunia aliena, cum pactu expresso, ut acquirantur dominio pecuniæ, quodque nomen acquirentis sit simulacrum; Attamen si super hoc pacto non adsit assensus Principis, id non attenditur, sed dicitur officialis, vel feudatarius, sive possessor jurium regalium, ille in cujus faciem in libris cantat, ut *dec.* 100. *par.* 9. *rec.* cum similibus, de quibus *d. disc.* 24. & *in aliis de feud.* ideòque regulæ generales, quas habemus indifferentibus, ac existentibus in commercio, nullatenus congruunt hujusmodi bonis, ac juribus.

Hinc proindè advertebam, quod causæ defensio consisteret potius in facto, quàm in jure, an scilicet ex facti cir-
15 cumstantiis desumi posset collusio, vel mala fides emptorum, qui rectè scientes, quomodo in resignantem loca montium obvenissent, ita resignantis potius fidem sequuti essent, juxtà secundum casum, de quo suprà *numer.* 5. sed si cessante hujusmodi circumstantia, processum per eos esset cum bona fide, juxtà modum recentium suprà in quinto casu *numer.* 8. & tunc omninò probabilius pro emptoribus responderi deberet, dum aliàs esset mundum revolvere, atque istud commercium impedire, ad quod considerabam etiam à simili ponderationes, de quibus suprà *disc.* 129. Ad id autem arguendum advertebam inspiciendum esse, præsertim ad pretium, pro quo emptio facta esset, quoniam si fuisset, in summa justa, & communiter currenti, & tunc magnum resultabat bonæ fidei argumentum, sicuti econversò malæ, in casu pretii diminuti, & insoliti, quod reputatur pars periculi ex deductis suprà *disc.* 30. & *seqq.* Et per consequens est quæstio potius facti, quàm juris ex singulorum casuum circumstantiis decidenda.

16 Putabam tamen de collusione, & mala fide nimium suspectum videri Secretarium, qui erat in hoc munere vir nimium peritus, & diligens, verisimiliter non admissurus adeò de recenti in ignoto, vel parum idoneo deliberatario, talem resignationem liberam, absque ejus corruptela, & notabili emolumento; experientia docente in hujusmodi Secretariis, & officialibus illa miracula, quæ alibi cernuntur in Judicibus, & Magistratibus, quod scilicet officio vix præbente emolumentum sufficiens ad substentationem, intra breve tempus, notabiles parantur divitiæ, ideòque cum eis nimium rigorosè procedendum videtur, adiiciendo præsertim legem, ne hujusmodi deliberatoriorum, vel hæredum, & successorum resignationes admitti debeant, nisi post notabile temporis intervallum unius, vel plurium annorum, cùm ita etiam posset quis falsis probationibus se probare hæredem alicujus, qui adhuc vivat, vel etiam defuncti, qui alium hæredem revera reliquerit, atque sequuta intestatione, posset hujusmodi resignationem facere, absque eo quod dominio consultum remaneat.

Idem consultus pro veritate, respondi, in alio casu, in quo loca montium habebat in corpore litterarum, vinculum fructuum ad commodum alterius, ejus vita durante, dum 17
proprietarius cum falsis testibus deponentibus de morte reservatarii, obtinuit cum decreto Thesaurarii, vel ejus Auditoris deleri vinculum, atque ita resignationem liberam fecit, absque eo, quod reservatario consultum remaneret ob absentiam, vel inopiam resignantis, & ob assecurationem resignatarii bonæ fidei, ut suprà; Isteque est unus ex perniciosis effectibus, qui resultant ab usu propinarum, de quo *tit. de Judic. disc.* 39. quoniam aviditas proprii emolumenti pronos, ac faciles reddit Judices ad faciendum id, quod aliàs non faceremt, vel nonnisi cum majori circumspectione, & maturitate.

Et quamvis ob hujusmodi libertatem, & emptorum assecurationem, plura resultare possint inconvenientia, & 18
fraudes, præsertim in supplantationem absentium, vel hæreditatum jacentium, seu fideicommissariarum; Nihilominus ex duobus malis, vel inconvenientibus, oportet eligere minus, dum magis præjudicialia Reipublicæ, & libero commercio essent alia inconvenientia contra resignatarios bonæ fidei, ac propterea, ut primis inconvenientibus occurratur, dandæ videntur opportunæ provisiones, & ordines secretariis, atque cum eis rigorosè procedendum ad reficiendum de proprio, quando eorum officium non benè exercent.

Ex eadem verò superiùs insinuata distinctione inter illam venditionem, vel aliam alienationem, quæ fiat inter partes ex privata conventione, vel etiam subhasta ex auctoritate judicis, cujus factum dicitur etiam factum partis, 19
& illam quæ fiat mediante resignatione in manibus secretarii, frequenter consultus etiam pro veritate respondere consueví, resultare decisionem quæstionis, de qua habetur actum *sub tit. de alien. & contracti prohib. disc.* 12. an scilicet in alienationibus locorum montium, quæ fiant per minores, vel mulieres, requirantur solemnitates statutorum 113. & 151. Urbis, ut primo casu requiratur, non autem posteriori, quodque in hoc sensu, vel cum dicta distinctione, & cum præsupposito, quod agererur de prima parte, intelligenda est *decis.* 679. Seraph. & *dec.* 30. *p.* 13. *rec.* in quibus id firmatur, cùm aliæ desuper allegari solitæ, loquatur ob iter, vel ad alios effectus.

Ubi etiam agitur de secunda parte, intrat ratio superiùs assignata, quod scilicet primus possessor, qui alienat, verè non transfert suum jus in eum, cui fit alienatio, sed potius illud refutat, & extinguit in manu Principis, qui novum jus ex integro efformat favore resignatarii agnoscentis in ejus auctorem ipsius Principem, cujus publicam fidem, non autem privatam primi possessoris sequi dicitur.

Ita etiam suadente ratione libertatis commercii, ob cujus conservationem multa permittuntur, quæ alias permittenda non sunt, ut ex. gr. non egrediendo hos terminos solemnitatum statutariarum, habetur, *cod. tit. de alien. & contract. prohib. disc.* 34. in muliere, vel minore exercere mercaturam; Ac etiam receptam praxis docet in locationibus, & conductionibus domorum, vel in emptionibus, & venditionibus victualium, & rerum observientium ad usum vestium, vel domus cum similibus, quoniam licet agatur de contractibus, absque dubio cadentibus sub statuto 151. attamen ratione subjectæ materiæ, & libertatis commercii non sunt in usu.

Omnemque difficultatem tollit observantia, quæ in omnibus dicitur optima interpres, quoniam cùm ab anno 1580. prodierit *d. dec.* 679. Seraph. Attamen in hoc intermedio spatio penè integri sæculi, observantia docuit, & docet contrarium, quoniam Secretarius, & Thesaurarius respectivè passim admittunt resignationes sine his solemnitatibus; quinimò ubi partes vellent eas servare, dicti officiales id non admitterent, respondendo, quod eorum sufficere debet auctoritas, non indigens illam alterius Judicis in hoc inferioris, & incompetentis, in aliis Civitatibus, vel Principatibus, præsertim in Veneta, & Januensi, adeò exactè id servatur, ut etiam Capuccini, aliique professi incapaces in communi, & in particulari continuant descripti, & reputantur domini cum libera dispositione, ut insinuantur incidenter *sub tit. de testam. disc.* 36. & *alibi*.

ROMANA EVICTIONIS LOCORUM MONTIUM.

PRO MARCO PAULO TYERI, CUM GASPARE ALVERO.

Casus disputatus coram A. C. resolutus pro Tyeri.

Vendens loca montium vinculata, an, & quando teneatur ad evictionem, vel ad pretii restitutionem ad factum casum vinculi, si ex facto ipsius venditoris id processit.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *Sciens vitium vel non agit de evictione, neque ad restitutionem pretii.*
3 *Declaratur quando id procedat, & quando etiam praestetur evictio de natura rei.*
4 *In omni conventione nunquam venit dolus, vel factum proprium culposum.*
5 *Venditor tenetur de vitiis sibi cognitis.*
6 *Quando cessionarius pensionis praestet evictionem, vel restituat pretium acceptum.*
7 *Datio restitutio principaliter spectat ad virum, & fideicommissum est species fidejussoris.*
8 *Declaratur quando idem venditor locorum montium vinculatorum exerceat casum vinculi.*
9 *De differentia inter dotem constituendam, & restituendam.*

DISC. CLXIV.

RETenta facti serie, de qua suprà *disc.* 37. super venditione locorum montium provenientium ex pretio Catalis subjecti fideicommisso, cum ejusdem fideicommissi 2 vinculo translato in pretium; Cùm uxor Gasparis venditoris, pro assecuratione suarum dotium, & lucri, ob vergentiam viri ad inopiam, ex beneficio *Auth. res quæ, C. com. de legat.* loca montium ab emptoribus vendicasset, ut infinuatur *in eodem disc.* 37. *in fine*: Hinc ad aliquod tempus, exorta spe, quod molestiæ inferendæ videm Gaspari, inopia non obstante, parare possent emptoribus aliquam recuperationem pretii, saltem in parte, præsertim prælatus Tyeri utriusque Signaturæ Prælatus, unus ex emptoribus, judicium contra venditorem instituit pro evictione, seu restitutione pretii, atque post aliquas disputationes, obtinuit mandatum à Signatura quoque canonizatum.

In disputationibus desuper habitis, scribentes pro Gaspare reo convento, vim constituebant in disputatione textus *in l. fundum scieni, C. de evict.* cum concordantibus plenè deductis per Rot. *dec.* 433. 457. & 469. *par.* 9. *rec.* Ac etiam habetur *sub tit. de feud. disc.* 44. & *sub tit. de empt. & vend. disc.* 10. 11. & 17. & sepiùs in his terminis *sup.* 2 *disc.* 31. quod scilicet cum venditor expressè denuncia verit emptori hoc vinculum fideicommissi, expressum quoque in literis patentibus, adeóut emptor illius certam habuerit scientiam, ipseque venditor processus sit vendere eadem loca, talia, qualia, & pro jure sibi competente, cum declaratione nolle teneri nisi de facto proprio, ita de plano intrare debebant præfati textus regulatem, eximentem non solùm à præstatione evictionis, sed etiam à deductione pretii; Quamvis etenim plurium sententia sit, ut præfati textus dispositio procedat solùm respectu evictionis, non autem respectu restitutionis pretii, à qua venditor excusari non debeat, ob inconveniens locupletationis de alieno; Contrarium tamen, præsertim in Rota, & Curiis est receptum, quando diversa conventio explicata non accedat, vel facti circumstantiæ eam implicitè non inducant, juxtà considerationes, de quibus suprà in his terminis *d. disc.* 31. Et meritò quidem, quoniam ita in contractum censetur deducta illa spes, vel incerta alea, seu eventualitas; Eodem modo, quo docet quotidiana praxis in venditione, seu cessione commoditatis; Idque argui dicebant ex quantitate pretii, quoniam cùm pretium intrinsecum locorum montium esset scutorum centum ultrà consuetum augmentum extrinsecum, ista venditio facta erat ad rationem scutorum 25. quodque propterèà intraret alia juris regula, de qua etiam locis citatis, & præsertim *d. disc.* 44. *de feud.* super exemptione venditoris à præstatione illius evictionis, quę sequatur de naturà rei.

His tamen non obstantibus (etiam cum sensu veritatis) contrarium dicebam verius, scribendo pro actore, pro quo justè prodiit resolutio; Admittebam siquidem dictas theoricas, tanquam veras in genere; Dicebam tamen, eas procedere, quando à casu, seu alias citrà factum, & culpam ipsius venditoris, bona vendita avocarentur ab emptore, puta quia per ipsius venditoris mortem, factus esset locus fideicommisso ad favorem alterius vocati, vel quod ex ignotis juribus, quæ alias quàm ex facto proprio ipsius venditoris, tertio competant super casali vendito, daretur eidem tertio actio super locis montium, tanquam in pretio subrogato; Secus autem, dum molestiæ veniebant ex ejus facto proprio, quod nunquam censetur exceptuatum, dum id ab omni justitia, & æqualitate prorsus est alienum, ut cæteris relatis plenè habetur apud Merlin. *dec.* 874. *nu.* 5. 4 & *seq. dec.* 18. *n. fin. par.* 11. *recent. & passim*; semper enim in omni contractu, omnique conventione, quantumvis ampla, exceptus censetur dolus, sive aliud factum proprium in quo dolus inesse potest, ut in proximè allegatis, & apud Celsf. *dec.* 78. *n.* 6. *cum seqq.* Greg. & add. *dec.* 119. Unde propterèà licèt venditor, quando protestatus est vendere rem pro tali quali, &c. atque ut vulgò dicitur *come un facco d' ossa*, ad aliud non teneatur, adhuc tamen tenetur pro vitiis, & defectibus latentibus sibi cognitis, quæ non 5 sufficit exprimere sub involucro generali verborum ex deductis apud Surd. *decis.* 146. *n.* 4 Gregor. & adden. *d. decis.* 119. & *sub tit. decmpt. & vendit. disc.* 8.

Atque ad id benè conferre dicebam, ea, quæ habetur *d.* 6 *disc.* 69. *de Penfionibus*, quod scilicet cessa commoditate pensionis, si ista cesset per mortem naturalem cedentis, vel per insufficientium beneficii, aut per alium casum, tunc cedens ad nihil tenetur; sed si cessat ob delictum ipsius cedentis, aut ob alium ejus factum voluntarium, puta quia per matrimonium, vel per militiam, vel per professionem in Religione; aut per dimissionem Clericatus, diversum statum assumat, tunc intrat evictio, cum similibus.

In his autem terminis verfari dicebam, quoniam licet emptoribus innotesceret vinculum fideicommissi, quo posito de consequenti intrabat actio prædicta uxoris in vim *Auth. res quæ*; Attamen id principaliter provenit ex debito, & 7 facto ipsius venditoris, quoniam ulsi dotem uxoris, aliaque ejus bona dissipasset, utique iste casus non daretur; Ubi enim agitur de dote restituenda per ipsum virum, tunc id referri non potest casui, sed totum provenit ex facto, & culpa ipsius viri, dum ipse est principalis debitor, fideicommissum autem dicitur quidam legalis fidejussor ejusdem viri, adeóut etiam sine cessione subintret in jus mulieris, cui dos restituta est, ejusque actiones exercere valeat pro reintegratione, juxta firmata apud Coccin. *decis.* 1681. cum aliis, de quibus *sub tit. de dote disc.* 145. *n.* 56.

Neque ad rem facere dicebam *dec.* 7. & 57. coram Ninot 8 in hoc proposito expensas etiam suprà *dict. disc.* 31. quoniam earum casus est diversus, quod scilicet idem venditor, tanquam tertius, vendicabat loca montium cadentia sub portione alterius venditor ejus fratris, per cujus mortem jus emptoris expirabat ideóque evictio proveniebat de natura rei, & à casu, non autem à facto culposo, seu aliàs voluntario ipsius venditoris, quale dicitur illud, quod ejus creditoribus provenit, dum ita hæc venditio redoleret speciem furti, vel fraudis, si ille venditor, qui scit se obæratum esse, bonaque vendita obnoxia ejus creditoribus, à quibus ad horam illa vendicari possunt, etiam à pretii restitutione excusaretur, ac propterèà excusatio restringenda est ad solum casum.

Ex causa autem provenire diceretur, quod filiæ, & 9 descendentes ipsius venditoris ex edem beneficio *Auth. res quæ*, peterent dotem sibi constitui ex bonis fideicommissi, quoniam dici non potest culposum, quod natura ei foecunditatem dederit procreando filios, minusque dici potest culpa directa ad causam, quod ipse pariter se inopem fecerit, unde propterà ejus filiabus apertum sit præfatum subordinarium beneficium; Ideóque ut advertitur *eod. disc.* 145. *& in aliis pluries eod. tit.* magna dignoscitur differentia inter casum dotis restituendæ, & illum dotis constituendæ.

INTERAMNEN. JURIS COLLECTANDI, PRO CIVITATE INTRAMNÆ, CUM CASTRO PAPINIÆ.

Casus pendet in Camera.

An, & quando Castra subjecta Civitati, dicantur de ejus Comitatu, vel territorio, ut propterèà constituant unum corpus, atque participare debeant de juri-

juribus, & proventibus Civitatis pro supportatione onerum, vel econversò an debeant Castra contribuere in oneribus majoribus, quæ supportentur per ipsam Civitatem.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *Comitatenses dicuntur Cives in omnibus.*
3 *De eodem, & qualis dicatur propriè Districtus, vel Comitatus.*
4 *De unico territorio constituto ex tota Diœcesi.*
5 *Dismembratio jurisdictionis non tollit unitatem territorii.*
6 *De distinctione inter districtum, agrum.*
7 *De alia distinctione inter Comitatum, vel Districtum improprium, & generalem, & proprium, & particularem.*
8 *An Civitas possit acquirere id, quod sit de ejus Comitatu.*
9 *Stant simul, quod Civitas sit de dominio unius, & Castra sint de dominio alterius.*
10 *De eodem de quo nu.* 5.
11 *De monito, quod causarum decisiones pendet à circumstantiis facti.*

DISC. CLXV.

1 DE anno 1525. Civitas Interamnæ emit à quibusdam Domicellis Castrum ibi proximum Papiniæ; cumque postmodum sub Paulo III. & Paulo IV. impositum esset subsidium triennale, à quo proveniunt onera Cameralia, atque pro istius rigorosa exactione Civitas cavalcatas ad præfactum Castrum transmisisset, adeóut Pius V. jurisdictionem illi abstulerit, quam Gregòr. XIII. successor reintegravit, hinc penes continuæ sequutæ fuerunt controversiæ inter Civitatem, & Castrum, & præsertim super modo contribuendi in solutione dictorum onerum Cameralium, atque per Sacr. Congregationem boni Regiminis resolutum fuit, Castrum teneri contribuere pro octava parte, sed reassumpta causa in Camera, ubi prius introducta erat, excitata fuit per idem Castrum prætensio, quod onera prius impleri deberent cum proventibus gabellarum respicientium totum Comitatum, quodque propterèà ad id, quod opus esset pro suppletione, concurrere deberet in dicta octava parte; Datoque desuper dubio coram Bichio, *An, & qui proventus proveniant ex gabellis respicientibus totum Comitatum*, sub die 19. Junii 1673. prodiit resolutio utrique parti respectivè favorabilis, quod scilicet Castro prætendente, omnes gabellas in notula deductas venire, Civitate autem nullas, dictum fuit venire quasdam, & non aliàs.

In disputatione autem desuper habita, scribentes pro Castro, ejusque Communitate, cum præsupposito, quod 2 illud esset de Comitatu, dicebant ejus intentionem fundatam esse in juris regula, quod Comitatenses dicuntur cives, omnibusque privilegiis, & favoribus civium potiti debent, eodem modo, quod subjacent oneribus, dum Civitas, & Comitatus formant unum, & idem corpus, ut definit Bald. *cons.* 419. *n.* 11. 1. Aret. *cons.* 67. *n.* 4. Hieron. de Ment. *de finib. c.* 7. *numer.* 3. & 5. Cravett. *in terminis onerum cons.* 972. Galeot. *l.* 2. *controv.* 20. *cum concord.* relatis per modern. de Luc. ad Franch. *dec.* 316. *nu.* 7. Rot. *dec.* 400. *par.* 9. *rec.* & *dec.* 199. *p.* 12. atque super hoc assumpto immorabantur, illud exornando de more scriptorum cum aliis generalitatibus; Reliqua enim consistebant potius in facto, super natura, seu qualitate gabellarum, dum scribentes pro Civitate nimium insistebant in dicta qualitate, & quænam esset illæ gabellæ, quæ in Civitate solvebantur ab antiquo, priusquam istius Castri acquisitio sequuta esset, & quænam posteriores, quasi quod de antiquis priusquam idem Castrum acquireretur, atque efficeretur de hoc corpore, non deberet participare, sed solùm de aliis posteà impositis: scribens ego pro Civitate, in hac ultima disputatione, adhibendo stylum Advocatorum Urbis, curabam exornare, sive in jure probare ea, quæ in facto deducebantur cum solitis generalitatibus.

Reflectendo autem ad veritatem, mihi videretur, quod revera quæstio esset potius facti, & applicationis, quàm juris; Admittebam siquidem, tanquam veram dictam juris propositionem pluries suprà insinuatam, & præsertim *disc.* 72. & 94. *& sub tit. de præmin.* agendo de civilitate, 3 quod scilicet Civitas, & Comitatus constituunt unum territorium, atque unum, & idem corpus politicum, seu communitativum, eodem modo, quo plura membra unum constituunt corpus humanum, quasi quod Civitas sit caput, & venter, seu reliqua majori pars corporis, Castra verò, seu Villæ sint brachia, & manus, & crura, & pedes; Sive juxtà exemplum finium spiritualium unius Diœ- 4 cesis, quoniam licet intra ejus fines, ultra locum residentiæ Episcopi, & situationis materialis Ecclesiæ Cathedralis, quamplura existunt Oppida, Castra, & loca inter se omninò distincta, ac etiam sub diversis Provinciis, vel dominis temporalibus, omnia tamen constituunt unum, & idem corpus, sive unum, & idem territorium spirituale; Vel eo modo, quo sequitur, quando Civitas, vel alter locus divisus sit per quarteria, aut per pagos, & Villas, juxtà aliquarum Regionum usum insinuatum *sub tit. de Jurisd. disc.* 24.

Idque verùm non obstante, quod singula Castra, seu Villæ, & loca intra ambitum districtus, seu Comitatus, habeant inter se fines destitutos, & quandam speciem territorii contradistincti, etiam ab illo Civitatis, & cum Con- 5 stitutione propriarum subalternarum communitatum, quoniam id non tollit unitatem territorii, seu corporis in universum, sed solùm continet quandam divisionem subalternam respectu usus, & commoditatis, ad tollendas confusiones, pro pasquis, & pro cultura prædiorum, & pro aliis effectibus, eo modo quo si pro aliquo magno Ovili diviso in plures turmas, vel greges, destinatum sit prædium, seu tenuta, ut ad tollendas contentiones inter Pastores, singulis turmis, vel gregibus, aut branchis distribuantur partes, vel fines ejusdem tenutæ, seu prædii, quoniam id non tollit unitatem, tam ovilis, quàm prædii; Undè propterèà, ut in eisdem *disc.* 72. & 94. advertitur, pro ista contradistinctione, recinctus proprius Civitatis, contra- 6 distinctus à finibus singulorum locorum Comitatus, appellari solet, sub vocabulo agri, potius quàm territorii, ac etiam advertitur infrà in Fanen. Molendini *disc.* 167.

His itaque constitutis, adeóut in iis, quæ juris sunt, nulla adesse discordantia inter scribentes hinc indè in genere, sive in abstracto; Disputatio restringebatur ad factum, sive ad applicationem, juxtà pene generalem hodiernam naturam omnium quæstionum forensium, an scilicet illud Castrum, dicendum esset de illa specie Comitatu, de qua superiùs allegati, & alii DD loquuntur, quod scilicet importet idem territorium constitutivum ejusdem corporis, vel potius esset de illo Comitatu improprio, qui redolet solùm jurisdictionem vel superioritatem, aut 7 dominium accidentale, aut quodam jus metropolyticum, juxta exemplum antiquæ Romæ, quæ juxtà seriem, de qua *disc.* 32. *de præsum. in fi.* & alibi plurics, vi bellica effecta est domina magnæ partis Orbis, adeóut diceretur caput, & Metropolis Mundi, ideóque omnes Civitates, & Provinciæ dicerentur de ejus imperio, & territorio, seu Comitatu in universum, ratione scilicet jurisdictionis, vel juris terrendi; Et tamen non indè interri poterat ad verum Comitatum, vel territorium, dum habebat suum districtum particularem centum milliarium, qui nunc est quadraginta.

Sive quod, juxtà hodiernam praxim, Præfectura, vel Præsidatus Civitatis, complectatur sub se gubernium, & administrationem quamplurium Civitatum, Oppidorum, vel locorum adjacentium, quæ ita quandam speciem Comitatus præseferre videantur, sed iste est Comitatus improprius ratione jurisdictionis, & juris Metropolitici, non autem verè constitutivus unius corporis, & territorii, ut (ex. gr.) docet praxis Civitatis Perusii, cum similibus, quod scil. alia sunt Castra Comitatus, idest districtus, vel territorii particularis ipsius Civitatis, & alia sunt Castra, & loca existentia sub eo gubernio.

Applicando itaque ad rem, punctus videtur, an istud Castrum esset de una, vel altera specie, atque scribendo more Advocati, dicebam, quod esset solùm de Comitatu improprio, idest jurisdictionali, quoniam cum ante prædictum annum 1525. esset de diverso dominio, diversumque corpus 8 constitueret, dum ex titulo particulari emptionis obvenit in hanc Civitatem, tanquam penes extraneum, ac privatum emptorem, hinc proindè dicebam, ita claram resultare probationem, quod non esset de ejus territorio, & pertinentiis, sed quod esset quid distinctum, ex juris certo principio, quod nemo emit, vel acquirit rem suam, quodque res mea non potest denuò essici mea, undè propterèà nova acquisitio probat, quod prius res non esset sua.

Verùm id non videbatur argumentum, quod concludere- 9 ret, quoniam, aliud est jus territoriale pro civis prærogativis, ac oneribus respectivè, & aliud est jus territoriale, pro exercitio jurisdictionis, ut docet nimium frequens, ac notoria praxis, præsertim in Regno Neapolitano, pro

cujus

cujus misera conditione, omnia penè loca sunt infœdata, ut insinuatur *d. disc.* 32. *de præmiss. & alibi pluries*, quoniam frequenter datur casus, quod Civitas sit unius Domini, vel sit demanialis, & Castra, quæ ibi Casalia dicuntur, sint diversorum Baronum, ut de aliquibus Casalibus ipsiusmet Regiæ Civitatis Neapolis, habetur apud Franc. *decis.* 129. Gizzar. *decis.* 24. ubi add. Galeott. *lib.* 2. *controv.* 20. Rovit. *dec.* 11. & alios, apud quos disputatur quæstio, an concessio alicujus Castri, seu Casalis in feudum, importet quandam implicitam dismembrationem territorii ad alios effectus jurisdictionales, illum præsertim, an prohibitio, quæ fit bannitis, quibus conceditur salvusconductus sub lege de non conversando in loco delicti, neq; in dicta Regia Civitate residentiali Principis, ejusq; territorio, complectatur hujusmodi Casalia infeudata, sed hoc non tollit alios effectus civicos, neque unitatem territorii communitativos, tam favorabile, quàm onerosos, ideòq; possunt simul stare; quod istud Castrum esset de eodem Comitatu, & territorio, sed quod ex Apostolica concessione, sive ex antiqua usurpatione, aliquis Domicellus haberet ejus dominium jurisdictionale, seu Baronale, quod Civitas acquirere potuit, tanquam per restitutionem antiqui status, atque per quandam speciem recuperationis; Secùs autem ubi ista circumstantia cessante, fuisset omninò nova acquisitio, quodque illud esset extrà suum ambitum, seu comitatum propium, quoniam tunc Civitas consideratur potius in ratione Baronis, vel domicelli, ita administrantis hanc subditam communitatem, atque pro meliori administratione, jure cujusdam communionis exigendo, & respectivè solvendo ejus onera, dum isto casu contributio sine dubio facienda esse ad limites ejus jurium, & bonorum absque participatione jurium Civitatis.

Hinc itaque edocemur, quod causæ decisio non pendet à generalitatibus juris, vel à formalitate verborum, sed semper à circumstantiis facti, ex quibus pendet applicatio legum, & conclusionum, quoniam ista verba, *Comitatus*, *Districtus*, *Territorium*, & similia, sunt æquivoca, eaque promiscuè, sive impropriè adhiberi solent, ut præsertim adverritur suprà *disc.* 72. & infrà in Fanen. *disc.* 167. & alibi plures; Ideòque tota vis est in applicatione desumenda ex circumstantiis facti, sive ex effectibus, ad quos de hoc agitur, semperque error est immorari in solis generalitatibus, vel in formalitate verborum, & sic quod videndum esset, an revera ab antiquo istud Castrum esset de hujus Civitatis Comitatu, seu territorio proprio, ut cum ipsa Civitate, aliisque Castris, unum constitueret corpus, nec ne.

ROMANA GABELLÆ CADAVERIS.

Discursus pro veritate.

An debeatur Gabella, seu aliud vectigal pro extractione, vel introductione, sive transitu cadaveris.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Reprobatur traditio super solutione gabellæ pro cadavere.*
3 *De auctoritatibus id reprobantibus.*
4 *De errore aliquorum, super legibus, quæ in id allegantur.*
5 *An, & quando juxta leges civiles cadaveris translatio fieri possit.*
6 *Quod cadaveribus impedimenta præstari non debeant.*
7 *De rationibus, ob quas gabella solvi non debeat pro cadaveribus.*
8 *An gabella pro animalibus debeatur, si ea sunt mortua.*
9 *De rationibus, ob quas fiant funera, & exequiæ.*
10 *Quare apud Gentiles aliquid solvebatur pro sepulchro.*
11 *Et quare hodie Parochis, & Clericis solvuntur emolumenta, pro sepultura, & funeribus.*
12 *Damnatur quidam abusus circa hoc.*
13 *Unde proveniat opinio, vel traditio, de qua n. 2.*
14 *De exitu controversiæ, aliaque decisione.*

DISC. CLXVI.

SEquuta immutata morte, nunquam satis laudati Cardinalis Giberti Borromei, in Oppido Neptuni, ad quod pro maritimi aeris salubritate, opportuno tempore se contulerat, ita expertus lyrici Poetæ dictum, quod in medio Tyberi, quandoque Sardinia est, Ejusque cadavere diligenter ad Urbem translato, duplex excitata fuit pretensio super ejusdem cadaveris vectigali, vel dohana; Appaltatoris scilicet dohanæ, aliorumque jurium Cameralium Neptuni, pro extractione, & Dohanerii Urbis pro ejus introductione in Urbem; Cùmque id pene totius Curiæ excitasset curiositatem, ac etiam ejusdem Cardinalis hæredes, veritatem inquirere curaverint, Hinc proinde, quæstione ad forum adhuc non deducta à pluribus meum judicium pro veritate desuper expetitum fuit.

Respondi itaque, quod licet ferè per universum Orbem nostri commercii, ista vigere videatur opinio, sive publicarum prætensio, ut pro cadaveribus de loco ad locum evehendis, quod in illis Principum, & magnatum, aliorumque potentium, frequentius, quàm hominum privatæ fortunæ contingere solet, vectigal, seu passaggium debeatur; Nihilominus, vana est opinio, nulli juris, vel rationis fundamento innixa, sive auctoritates legales, sive rationes attentamus.

Auctoritatibus etenim attentis, ita inter alios firmant Florian. *in l. ne corpora, ff. de Relig. & sumpt. fun.* Ferret. *de Gabell. numer.* 96. Cujac. *lib.* 2. *observ. c.* 21. Faber. *in l. funeris* 37. *ff. eod. tit. in fin.* Lara *de Anniversf. & Capell. lib.* 1. *c.* 25. *præsertim numer.* 44. Moles *in dec.* §. 14. *qu.* 4. *in princ.* Irandins *de protest. in apparat. nu.* 100. *cum seqq.* apud quos concordantes.

Omnes autem in id allegare solent text. *in l. fin. C. de Relig. & sumpt. funer.* per quem asserunt correctam juris antiqui dispositionem; Verùm iste videtur quidam communis error, qui derivat à consueto legistarum vitio, quod scilicet unus alterum inconsideratè transcribat, tum quia ille text. de hoc non agit, tum etiam quia nulla adest antiquior lex, quæ ita disponat.

Ad rem potius facere videntur text. *in l. 1. & l. si nec dum* 10. *& l. penul. Cod. eod. tit.* dum in earum prima disponitur ex justa, vel necessaria causa, permittendam esse translationem cadaveris de loco ad locum, quæ permittitur etiam *in l. si nec dum*, ubi econversò prohibetur; quoties perpetuæ sepulturæ corpus traditum est; Unde propterea mos inolevit, quando in animo habeatur corpus sepeliendi provisionaliter, atque ut vulgò dicitur in forma depositi, text. autem *in l. penul.* hanc translationem quodammodò de Regalibus constituit, dum eam sine Augusti licentia fieri prohibet, nulla facta mentione alicujus solutionis vectigalis, vel alterius oneris.

Magis verò id probare videtur tex. *in d. l. ne corpora, ff. eod. tit. de Relig. & sumpt. fun.* per quod generaliter disponitur, ne ossa, aut corpora mortuorum detineantur, aut vexarentur, nevè prohiberentur, quo minus via publica transferrentur, quod proprié quæstionem decidere videtur, dum ita præsupponitur impedimentum, quod à vectigalium, & pedaliorum exactoribus fortè in viis publicis præstabatur; Atque hinc Doctores communiter inferunt, ut corpora mortuorum, pro ære alieno, sive ex alia causa detineri non valeant, vel sequestrari, aut aliàs impediri, quo minus sepulturæ tradantur.

Idem dicendum venit, attenta ratione, cui pro genio semper dignior locus tribuitur; Ex duplici etenim causa, vectigal, sed aliud onus solvi debet, vel respectivè exigi potest. Primò, scilicet, ratione oneris merè personalis, vel tributi, quod juxtà frequentiorem Jurisfarum loquendi usum, capitationem dicimus, plures *hoc tit. insinuatam*, & præsertim suprà *disc.* 102. & hæc species utique convenire non potest homini mortuo, qui non est amplius homo; Adeò ut nostri consuetis frigiditatibus, inferre soleant, quod gabella imposita pro quolibet animali, intelligitur de animali vivente, non autem de mortuo Moles *dec. d.* §. 14. *qu.* 4. *num.* 4. *cum aliis sup. disc.* 62. & 71. *num.* 13. ubi tamen advertitur, quod in hoc attendi magis debet substantia veritatis, quàm formalitas verborum, quibus ita inhærere, semper est error.

Aut verò vectigal, seu dohana exigi prætenditur ratione mercimonii, sive introductionis, vel extractionis mercium, & bonorum, juxtà ea, quæ de isto onere vectigalis, seu dohanæ, aut portorii, habentur supra *disc.* 65. 67. 68. & in aliis: Et tunc pariter nulla ratio suadet hanc solutionem, cum cadaver sit res omninò inutilis, nulliusque existimationis, unde propterea ex motivo Religionis, & pietatis, vel ex altero honorificentiæ, ut consuetudini satisfierer, sive ob viventium consolationem, aut demum pro illa majori pietate, qua Christiana Religio suggerit pro aliquo animæ defuncti suffragio, fiant ea, quæ cum tanto sumptu, & quandoque cum excessivo, ac damnabili solito luxu, pro Regionum moribus practicantur in defunctorum cadaveribus tumulandis, non autem, quod illi jam annihilato vitro id congruat, & per consequens nulla subest ratio, ob quam pro sepultura aliquid solvi debeat.

Eatenus etenim, apud antiquos Gentiles aliquam solutionem fieri scriptum inventur, quatenus juxta gentilitatis leges, ac mores, ille ager, vel locus, in quem cadaver illatum esset, ex puro, seu prophano, fieret religiosus, undè propterea in commercio esse prohibebatur ex deductis per Frances *de Ecclesia Cathedrali c.* 26. *nu.* 136. & 153. Ideòque invito, vel ignorante domino in alieno prædio cadaver inferri prohibebatur, per text. *in l.* 2. *C. eod. tit. de Relig. & sumpt. fun.* & sic ob istud præjudicium, rectè de ejusdem possessionis pretio, vel de æstimatione illius diminutionis, quam ita patiebatur, conveniri poterat.

Et quamvis hodiè apud Catholicos, sepulchrorum, vel funerum emolumenta habeantur, etiam necessaria, favore Parochorum, aliorumque Clericorum sæcularium, vel Regularium, ex iis, quæ in materia juris sepeliendi, & habentur pluries *sub titul. de Parochis*, & præsertim *discurs.* 22. *cum plurib. seq. disc.* 27. *cum seq. & disc.* 38. ac alibi; Attamen id provenit, non ex directa ratione funerum, vel sepulturæ, sed ex indirecta subrogatione istorum emolumentorum loco decimarum, quæ in loco ex consuetudine non solvantur, vel si solvantur, non sufficiant ad congruam substentationem eorum, qui curæ animarum, aliisque divinis, pro populi servitio, ac salute sunt addicti, ex ea ratione, ut qui altari servit, de altare vivat, & ne bovi trituranti os claudatur, Et ob quam rationem in aliquorum etiam Sacramentorum, aliorumque divinorum administratione, aliqua persolvi emolumenta, moribus probabiliter est inductum, dummodò tamen moderatè, atque ad limites dictæ rationis id sequatur.

Atque hinc liquet, quàm detestabiles, quinimò se vera punitione digni sint illi abusus, qui recensentur *lib.* 9. *tit. de testam. disc.* 24. & alibi, præsertim in aliquibus Apuliæ, aliarumque Provinciarum Regni Neapolitani partibus, quod scilicet moriente aliquo externo, vel etiam cive divite, sub hoc prætextu decimarum personalium, vel industrialium, per parochos, & fortan etiam per Episcopos, & per Capitula, magnæ fiunt extortiones, repretalias, faciendo circa ipsa cadavera, iisque alias sepulturam retardando, vel denegando, quo nil turpius, magisque scandalosum, dum etiam Gentilium, ac Ethnicorum legibus adversum est, ut de pietate Gentilium in sepeliendo, & late Franc. *ubi supr. c.* 26. *ex n.* 110. & generaliter *c.* 17. & 26. *per tot.* ubi de materia cadaverum, & sepulturæ, meritòque S. Cong. pluries improbavit.

Prædictæ autem traditionis, vel communis opinionis rationem, vel originem, diversam scriptores allegant; Puri etenim Jurisfæ id referunt errori, Gl. *in l. funeris* 37. *ff. de Relig & sumpt. fun. verbo Vestiaria*, quod explicat pro vectigalibus, sed malè, ut advertit præsertim Cujac. cum quo pertranfit Fab. ubi suprà; Alii verò historicè, seu eruditè id referunt antiquorum Romanorum moribus, ut per Betold. Petr. Greg. Guid. Pancirol. Cujac. & alios relatos per Irand. *in d. tr. de protest. in præl. seu Appar. n.* 98.

Quidquid autem sit, atque, sive una, sive altera opinio teneatur, nil ad præsim id refert, cum neutra concludat super hujusmodi prætensionis subsistentia, ut etiam iidem gabellarii agnoverunt, qui à prætensionis fomento, seu prosequutione abstinerunt, eamque amplius prosequi non fuerunt; Idemque ex Alexandro VII. vivæ vocis oraculo, nostra ætate decisum fuit, occasione consimilis prætensionis, quæ habebatur per plurimum locorum gabellarios, & dohanerios, pro translatione cadaveris Infantis Margheritæ de Sabaudia, nimium exemplaris vitæ, quæ in Urbe decedens, Assisii sepulturam elegit.

FANEN. MOLENDINI, PRO CIVITATE, CUM CORBELLIS.

Casus pendet coram A. C.

De eadem materia, de qua suprà disc. 144 & 145. juris prohibendi constructionem novi Molendini; Et incidenter de iisdem, de quibus disc. 165. An scilicet Castra existentia in districtu, veniant sub nomine territorii.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Quilibet potest construere Molendina, neque alter, qui jam habeat, id prohibet, & quando competat prohibitio.*
3 *De verbo terri torium, an complectatur solum territorium particulare Civitatis, vel etiam totum districtum.*
4 *In flumine publico non possunt constitui Molendina sine licentia Principis.*
5 *Quod decisiones causarum hodie pendeant ex facto, & de probatione situationis Castrorum in territorio, seu Comitatu.*
6 *Jus privativum, seu prohibendi est de regalibus.*
7 *De eodem, de quo n. 5. an Castra sint de Comitatu.*
8 *Observantia est interpres.*
9 *An aliqua divisio tollat unitatem territorii.*
10 *De ratione, ob quam gabellæ, & collectæ diversimodè exiguntur in Civitate, & in Castris, seu Villis.*
11 *Declaratur conclusio, de qua n. 2.*
12 *De eodem, & in qui bus territoriis loquantur auctoritates, de quibus eodem n. 2.*
13 *Declaratur conclusio, de qua n. 4. circa usum fluminum, quæ sint de regalibus.*
14 *Flumina non navigabilia, an sint Civitatis, vel Baronis.*

DISC. CLXVII.

POssidente Civitate Fani quædam Molendina ad usum triturationis tritici, aliarumque frugum redigendarum ad farinam in fluminibus Metauri, & Arsiliæ, impositoque quodam onere super frumento molendo, in universum; Cùm id produxisset controversiam, cum aliquibus particularibus possidentibus tria molendina in iisdem fluminibus, hinc Civitas, ista molendina emit, ac propterea obtinuit à Clemente VIII circa finem decursi sæculi, approbationem dicti oneris imposiri super frumento, donec solveretur pretium dictorum trium molendinorum, necnon concessionem juris prohibendi constructionem novorum molendinorum, tam in dictis fluminibus, quàm alibi in toto territorio, sine tamen præjudicio refectionis jam existentium, approbando quoque in eisdem literis quasdam capitulationes initas inter Civitatem, & Comitatenses, atque ad præsens, spatio circiter annorum octuaginta servatum fuit, quod scilic. alia molendinorm constructio sequuta non est; Cùm autem Corbelli habentes aquas in prædio privato existente in Castro Cartoceti, molendinum construere vellent; hinc Civitas obtinuit ab A. C. inhibitionem, pro observantia dictarum litterarum Apostolicarum Clementis, super cujus moderatione assumpta desuper disputatione.

Scribentes pro construere volentibus, totum penè desumendo, ex jam deductis suprà *disc.* 144. & 145. ex Capyc. Lat. *cons.* 106. *aliisque ibi relatis*, insistebant super naturali libertate construendi in suo, non obstante præscriptione, vel possessione prohibendi prætensa per Civitatem, ex vulgari regula desumpta, ex dispositione tex. *in l. alterius, C. de serv. & aqu.* de qua in hisce terminis locis citatis, & generaliter *sub tit. de serv. disc.* 1. *cum plur. seqq.* & de molendinis *eod. tit. de serv. disc.* 30. quod scil. in facultativis non datur præscriptio, neque possessio manutenibilis, non præcedente prohibitione, cum subsequuta acquiescentia.

Respondendo autem ad prædictam Apostolicam concessionem dicebant; Primò, quod illa intelligenda esse de territorio in stricta significatione, idest proprio, & particulari ipsius Civitatis, contradistincto ab illo Castrorum, non autem de toto Comitatu complexivo territorii Castrorum; Potissimè dum adest formalis contradistinctio inter Civitatem, & Castra, cum distinctis finibus, inde propterea pro bonis existentibus intra eorum limites contradistinctos ab illis Civitatis, solvuntur onera Cameralia, & alia cum quadam diversa forma collectandi, & cum formali communitate diversa; Atque exinde inferebant, quod Castra dicerentur de Comitatu, seu districtu Civitatis impropriè, ac remotè in sola ratione jurisdictionali, ob subjectionem eidem Gubernatori, non autem de Comitatu proprio, denotante unum, & idem territorium, atque unum, & idem corpus juxta distinctiones, de quibus supra in Interamn. juris collectandi *disc.* 165.

Et secundò, quod concessio intelligenda de constructionibus in dictis fluminibus, tanquam publicis, à quibus non licet divertere aquam sine licentia Principis, cum sint de

de Regalibus, in id allegando Mandell. *conf.* 505. *num.* 2. Capyc. Lat. *d. conf.* 116. *nu.* 17. Buccier. *de Reg. c.* 2. *nu.* 163. *cum seqq.* Armil. *de jure Majest. l.* 3. *c.* 3. *n.* 5. *& seqq.* non autem ubi agitur de aqua existente in prædio privato, quæ dicitur de dominio privato Domini prædii, qui pro libito illa uti potest, ex iis, quæ ad istam materiam aquæ nascentis, vel existentis in fundis privatis, plures habentur *eodem tit. de servit. disc.* 25. *cum plur. seqq.*

His tamen non obstantibus, scribens pro Civitate (etiam cum sensu veritatis) contrarium dicebam videri probabilius; Non negabam siquidem dictas propositiones, seu regulas in suis casibus, sed negabam earum applicationem, juxtà hodiernam frequentiorem contingentiam in omnibus penè forensibus controversiis; Imprimis autem insistebam in facti præsuppositio, quod videbatur base, & fundamentum totius causæ, quod scil. istud Castrum, prout plenaque alia adjacentia, essent sine dubio de vero districtu, & Comitatu Civitatis, ex pluribus claris demonstrationibus, & præsertim ex publico instrumento, per quod, mediante opera Commissarii Apostolici, ista Castra, quæ se rebellaverant à Civitate, denuò, illam agnoscunt in superiorem, & matrem, cum expressa declaratione, quod essent de ejus territorio, & Comitatu, ac etiam ex alio instrumento transactionis super modo distributionis onerum, & collectandi, atque capitularibus approbatis in iisdem literis; Accidentibus etiam, allibratione omnium bonorum existentium intra fines istorum Castrorum in catastro Civitatis, & aliis probationibus, & enunciativis; & præsertim, quod Civitas specialiter in isto Castro Cartoceti deputat potestatem, cum sola confirmatione Gubernatoris Apostolici, ex quibus imò minoribus probari istam qualitatem, aliis relatis firmatur in Cesenat. seu Sarcinat. Emphyteusis 10. Junii 1642. Ghislerio, approbata in eadem causa *dec.* 400. *p.* 9. *&* 199. *p.* 12. *rec.*

Isto igitur verè certo, & incontrovertibili præsupposito sic stante, quod scilic. ista Castra essent de vero, & proprio Comitatu, non ex sola ratione jurisdictionis, & subjectionis eidem gubernio, sed in ratione unitatis territorii, & constitutionis unius corporis juxtà distinctiones, de quibus suprà *disc.* 72. 94. & 165. adeòut Papa loquente de universo territorio, de jure veniant etiam Castra, ex deductis in proximè citatis locis; Ita dicebam fundatam esse intentionem Civitatis in predicta concessione Apostolica quæ tamquam expressa, & literalis, non admittebat quæstiones, & argumenta ad vulgarem regulam textus *in l. ille*, *aut ille*, *ff. de legat.* 3.

Quamvis enim verum sit, juxtà deducta *disc.* 144. & 145. & alibi plurics *hoc tod. tit. & tit. de feud. disc.* 3. ubi etiam in specie molendinorum, quod istud jus privativum, seu prohibendi sit de regalibus, non obtinendum, nisi ex concessione Principis supremi, adeòut Civitas subdita id statuere non valeat, nisi cum propriis subditis de illorum consensu, tamquam per speciem voluntariæ collectæ, ex deductis *d. disc.* 144. Attamen ista difficultas de plano sublata remanebat ex facto, ob existentiam privilegii Apostolici, quod omnem dubitandi occasionem tollit, quoties, non obstet defectus comprehensionis.

Quatenus itaque pertinet ad punctum comprehensionis, ad quem re vera causa restringebatur, an scil. illa verba, *in toto territorio*, intelligenda veniret de territorio particulari Civitatis, vel de illo totius Comitatus complexivo Castrorum, quorum territorium esset unum indivisibile; Dicebam probabilius videri hanc secundam partem, pro comprehensione totius Comitatus, tum ex regula juris, de qua in *d. disc.* 72. 94. & 165. tunc etiam, & clarius ob duplicem facti circumstantiam; Primò, nempè ob amplitudinem, & universalitatem huius verbi, *territorii*, dum dicitur in toto; Et secundò, quoniam occasione enunciandi situationem molendinorum emptorum, ut suprà, fit mentio de agro Civitatis, sub cujus vocabulo explicari solet recinctus Civitatis, contradistinctus à finibus particularibus Castrorum, unde propterea adest clara discretiva, inter agrum, & territorium, & per consequens dici non potest, quod sub nomine territorii, juncto cum dicto verbo denotante universitatem seu totalitatem, veniret solum ager, juxtà ea, quæ circa hanc discretivam loquutionem in jure habemus in omni penè materia, & præsertim sub *tit. de fideic.* in ea quæstione an sub nomine Eorum veniant descendentes, cum similibus.

Omnemq; difficultatem in hoc proposito tolli dicebam, ob sequutam observantiam, quæ dicitur optima interpres, ubi præsertim habeat verisimilitudinis fomentum, ex iis, quæ in terminis interpretationis Indulti Apostolici habentur *dec.* 59. *n.* 12. *p.* 10. *rec. & frequenter*; Improbabile etenim est, quod tam diuturno tempore, alteriùs molendini constructio neglecta fuisset, nisi istud privilegium coercuisset, ut ponderatur quoque suprà *disc.* 145.

Neque hanc territorii unitatem tollit diversitas communitatis, seu modi collectandi, & solvendi onera, quoniam ut advertitur quoque suprà in Interamn. *disc.* 165. hujusmodi accidentales divisiones ad certos effectus, non tollunt substantiam unitatis; Adinstar eorum, quæ habentur in materia juris patronatus, seu feudi individui *sub tit. de feud. disc.* 8. *& alibi*, ac etiam *sub tit. de præem. disc.* 3. *cum duob. seqq* in uno corpore formaliter individuo Capituli, quod sit materialiter divisum, seu distributum in pluries Ecclesias, cum diversis juribus, diversoque modo vivendi, atque passim exemplificant DD. in una, eademque Civitate divisa per contractas, vel quarteria, quod una pars supportet aliqua onera, quæ non supportentur per alteram, puta pro constructione, vel refectione pontis, pro usu, & commoditate unius partis, quæ solum contribuat, non autem altera, quæ tali ponte non indigeat, cum similibus.

Atque frequens videtur iste usus, quod Civitas supportet onera uno modo, & Castra supportent altero; Ut præsertim occasione gabellæ carnis, & exemptionis religiosorum, pro ea carne, quam extra Civitatem in ejus Castris, & Villis eleemosynaliter obtineant, de Reatina Civitate habetur suprà *disc.* 37. ob congruam rationem, quod in Civitate, quæ muris recincta est, atque cum portis, speciem clausuræ habet, unde propterea fraudibus magis occurri potest, atq; personæ nobiles, & civiles vivunt, publica onera commodius supportantur, mediantibus gabellis super pane, vino, carnibus, aliisque victualibus, dum ita eum majori facilitate, mediante victualium usu, à sponte dantibus insensibiliter exiguntur, nimium verò incommodum, & difficilè est practicare collectas & contributiones; E converso autem, in Castris, & Villis, seu rusticanis domibus sparsis per Comitatum, vel territorium, ideò penè impracticabile, Tum ob locorum aperturam, ob quam fraudibus occurri non potest; Tum etiam quia, ob qualitatem Incolarum, magis practicabile, & oportunum est vivere per collectas, seu taxas, & contributiones; Non per hoc tamen cessat unitas corporis, & territorii; Quinimò in eadem Civitate dignoscitur iste discretivus modus supportandi publica onera, inter nobiles, & plebeos, ut illi ea supportent per collectas super bonis per æs, & libram, isti autem per collectam personalem, quæ capitatio dicitur, cum similibus.

His autem sic stantibus, atque respondendo ad assumptum, de quo supra, quod scilicet in facultativis non detur præscriptio, vel possessio, sine prohibitione, cum subsequuta patientia; Dicebam id rectè procedere, quando possessor, soli possessioni, vel temporis beneficio innitatur; Secus autem, dum accedit titulus explicitus, qui solus, & de per se sufficit, ilque evitari prætendatur ratione non comprehensionis, quoniam tunc possessio temporis considerabilis, attendenda venit in ratione interpretationis magis, quàm in ratione possessionis, atque alias esset de facto eludere, vel circumscribere omnia hujusmodi privilegia, sub hoc prætextu, & consequenter, quando ex observantia, vel possessione, ita constat de privilegii effectuatione, tunc accedere debet res judicata in petitorio, quæ illud declaret, atque interim habens privilegium conservari debet in eo statu, qui sit uniformis privilegio.

Hinc proinde resultat, extraneas remanere auctoritates, quæ in hac materia habentur, de quibus præsertim apud Capyc. Latr. *d conf.* 116. cum aliis *d. disc.* 144. & 145. cum procedant in dicto altero casu longè diverso, quod scil. ille, qui prætendit istud jus privativum, seu prohibendi, innitatur soli possessioni, & observantiæ, potius præscriptivæ, quàm interpretativæ; Secus autem ubi titulus explicitus ad id habilis accedat, possessio autem deducatur, tanquam effectuatio, & observantia interpretativa, ad elidendam exceptionem non comprehensionis.

Nullius quoque momenti videbatur differentia constituta inter aquas privatas, & illas fluminum; Tum quia concessio Apostolica in verbis dirimit quæstionem, dum facta mentione fluminum, Metauri, & Arsillæ, existentium in hoc territorio, subjungitur verbum universale, & alibi, complexivum omnium aliarum aquarum; Tum etiam quia, ut patet ex eodem textu *in c. unic. quæ sint regalia*, ea flumina, verè, & propriè dicuntur publica, ex illa publicitate, quæ redolet regaliam, unde propterea construi non possunt molendina, & alia ædificia, quæ caulent

causent diversionem aquæ, vel impedimentum navigationis, quando sint navigabilia, sive sint etiam parva, sed quod eis constituatur flumen navigabile, ratione publicæ utilitatis, ob quam, etiam extra navigationem, pro aliis publicis usibus cessat illa facultas, quæ de jure, dominis prædiorum conceditur, divertendi aquas privatas in eis existentes, ex deductis *sub tit. de servit. disc.* 31. Secus autem ubi agitur de fluminibus non navigabilibus, quæ dicuntur etiam publica impropria, vel scilicet ad denotandum usum publicum Civium, & incolarum, tam pro irrigationibus, quàm etiam pro usu molendinorum, aliorumque ædificiorum, juxta casus, de quibus *d. tit. de serv. disc.* 28. & 30. Sive dicuntur publica ad excludendum dominium meré privatum, atq; ad denotandum dominium publicum habituale, quod sine præjudicio usus Civium, & Incolarum, residere dicitur, vel penes Communitates locorum, vel penes Barones, & Domicellos, juxtà quæstionem infinitam, occasione Montium, & foresta rum *sub tit. de feud. disc.* 2. & alibi; Et super quo puncto certa regula statui non potest, ac propterea dignoscitur consuetus error procedendi cum generalitatibus, vel cum traditionibus DD. in sola litera, non destinguendo regiones, quoniam in aliquibus regionibus, vel principatibus, ex consuetudine regula assistit Baronibus, ut ipsorum sint flumina, ut apud Franch. & add. *dec.* 183. & aliis plenè apud Prat. *disc. p.* 47. *lib.* 1. E converso autem in aliis regionibus, vel principatibus esse solent Communitatis, ut præsertim patet *d. disc.* 30. *de serv.*

Clarius verò in hac facti specie id comprobari dicebam, ex eisdem literis, ipsaque facti serie, dum plures particulares actu possident molendina antiquiora, quæ per privilegium prærerrata fuerunt, ac etiam possidebantur per tres alios, à quibus ipsa Civitas emit, unde propterea concessio Apostolica non fuit pro facultate construendi molendina, quæ requiritur in illis fluminibus publicis, quæ sint de regalibus, sed solum pro jure privativo, & prohibendi.

PLACENTINA INTRODUCTIONIS SALIS PRO MARCHIONE MALVICINO FONTANA CUM FISCO, SEU CAMERA DUCALI.

Responsum.

De facultate introducendi salem, illumque vendendi privativè, An sit de Regalibus, adeout competere non valeat feudatariis, & Domicellis inferioribus; Et quatenus competat, an concessio istius juris in appaltum sub aliqua pensione, vel mercede, importet novam impositionem gabellæ, vel abusum ejusdem juris.

SUMMARIUM.

1 *Alii fertes.*
2 *Salaria est de regalibus, & non competit Baronibus, & Domicellis subditis.*
3 *De distinctione inter salinas, & salarias, & de jure privativo earumdem, & molendinorum.*
4 *Quod in hoc jure privativo inesse dicatur vectigal, seu gabella, & quomodo.*
5 *Quando id procedat, vel potius jus privativum importet bonam administrationem.*
6 *Quando possessio alicujus regaliæ importet potius passivam exemptionem, seu franchitiam ab onere.*
7 *Quod regalia minora, seu media quandoque obtineantur per Barones, & Domicellos.*
8 *De eodem, & quando hæc jura congruant etiam Domicellis.*
9 *Quod importet jus introducendi, & distribuendi salem, pro certo pretio inalterabili, & non nimium alterato.*
10 *Quod officia, vel appaltus portarum, vel nivis sint de regalibus.*
11 *Unde proveniant emolumenta, quæ resultare solent à dictis juribus privativis, absque eo, quod importent vectigal.*
12 *An Dominus teneatur de fraudibus, & culpis appaltatorum, & quando.*

DISC. CLXVIII.

EXistente ab immemorabili tempore Dominio Castri Nibiani in possessione privativa, introducendi in Castrum, pro usu Civium, & Incolarum, ac aliorum in territorio existentium, saltem, ut ibi dicitur, grossum. Cum modernus Marchio tale ejus concessisset in appaltum quibusdam negotiatoribus, sub annua pensione librarum 300. sub lege non alterandi consuetum pretium. Hinc fiscales prætendere cœperunt; quod Marchio dicta facultate abusus fuerit, atque ita quod jura regalia Principis usurpaverit, implicitè imponendo novum datium, vel gabellam subditis, sive ita dando præfatis appaltatoribus occasionem fraudandi Cameram Ducalem in datio salis, ob distributionem, quæ fieri posset extra territorium. Ac propterea desuper ex parte ejusdem Marchionis responsum petitum fuit. Sed quia communicata non fuerunt jura, seu fundamenta, quibus fiscales innitebantur, idcirco maturum judicium pro veritate non defacili efformare potui. Cum præsuppositis autem contentis in notula transmissa, loquendo potius in abstracto, quam in concreto, tres efformabam inspectiones. Primò nempe super ipso jure, seu ipsa facultate hujus introductionis, & privativæ distributionis, pro certo pretio ab antiqua consuetudine taxato. Secundò super adhuc non practicato modo, concedendi in appaltum istud jus producendi, & distribuendi pro annua recognitione, an importaret, necne dictæ facultatis abusum, vel implicitam impositionem novi oneris, & gabellæ. Et tertiò, quatenus aliqua exindè innovatio subditis, ac Incolis non sequeretur, sed quod Appaltatores ista occasione fraudes committerent, distribuendo salem extra Castri territorium in præjudicium appaltus generalis Cameræ Ducalis, an id importaret aliquod ipsius Marchionis delictum punibile.

Quatenus itaque pertinet ad primum punctum, dicebam, quod licet istud jus introducendi salem in loco, illumque vendendi, vel distribuendi privativè ad alios, ex quodam communi omnium principatuum usu, sit de regalibus, atque regiffretur *in c. unic. quæ sint regalia*, ideòque denegetur Baronibus, vel Domicellis subditis, ut docet notoria praxis fortè omnium principatuum nostri Orbis communicabilis, ut patet ex deductis *supra à disc.* 105. *cum plur. seqq. ad* 125. *& disc.* 158. *&* 159. in quibus de ista materia salis, & salinarum agitur, ibique allegantur concordantes, & præsertim Decius *cons.* 291. *alias* 293. quod in hac materia circumferri solet.

Attamen juxta ibi recensitas distinctiones, inter salinas, & salarias, regalia propriè non consistat in salinis materialibus, in quibus sal fabricatur, nisi istæ quoque ex legibus, vel consuetudine principatus effectæ sint juris regalis, seu privativè Principis, dum pro regula magis generali, regalia consistit in salaria, idest in jure privativo introducendi, aut distribuendi salem, pro pretio alterato, ex eo quod ista alteratio in effectu continet sub se vectigal, seu collectam, quæ ita à subditis insensibiliter mediante usu hujus victualis exigitur, eodem modo quo sequi dicitur in quocumque alio jure privativo vendendi victualia, vel alia humano usui necessaria, ut occasione juris privativi aperiendi furnos, seu vendendi panem, & similia, habetur supra in Veliterna *disc.* 61. *& alibi*.

Et per consequens id procedit, quando verificatur dicta ratio alterationis pretii intrinseci materiæ, quoniam in illo extrinseco pretio altero, vectigal seu onus consistere dicitur, exindeque inferri dicebam, quod ubi in hac facti specie, consuetum antiquum pretium, pro quo distributio fieri consuevit, dicendum veniret solum intrinsecum, & naturale, idest proportionatum expensis, quæ fiant in fabricatione, vel emptione materiæ, ejusque vectura, & conservatione, aliisque expensis, tunc verè, & propriè nulla adesse dicitur regalia, cum id solum importet quamdam provida m œconomicam administrationem, & curam favore subditorum.

Neque qualitas juris privativi, sola, & de per se redoleret necessè regulam (ut aliqui malè opinantur) quoniam, ut præmissum est, eatenus illa id importat, quatenus sub se continuat dictum implicitum vectigal, quod inest in pretio extrinseco, & alterato, cum in his, vel in similibus materiis, cessante ista circumstantia, jus privativum referendum veniat potius rectæ administrationi, quod congruit fieri per unam manum, seu unam personam ad tollendas confusiones, sive quod ita non posset benè consuli publicæ necessitati, vel commoditati, juxta ponderationes de quibus occasione curfitationum, seu portus literarum, ac etiam occasione provisionis, vel appaltus nivis, habentur supra *disc.* 46. Ac etiam occasione refectionis agerum, vel expurgationis locustarum, & similium, habetur pariter infra *disc.* 59. *& sub tit. de serv. disc.* 46. cum similibus.

Sive quod isto casu, verè, & propriè, non esset exercere jus

jus regale, sed potius cum prudenti, & œconomica administratione consulere indemnitati subditorum eo modo, quo supra *disc.* 44. & 45. & 125. habetur de annona.

Aut quod ista facultas non importaret jus regale activum, sed potius quandam franchitiam, seu passivam exemptionem ab eadem regalia, sive ab illo onere, quod sub ea inesse dicitur, quod longè differt à jure activo, dum istud sine privilegio explicito supremi Principis, vel illo implicito, quod in vim immemorabilis, vel centenariæ est allegabile obtineri non potest, & tamen de jure, præscriptio exemptionis per solam longissimam possessionem acquiritur, ut supra, hoc eodem titulo advertitur.

Et nihilominus, ubi etiam jus regale activum ineffet, ratione impliciti vectigalis, vel gabellæ, quæ ineft in pretio extrinseco alterato. Adhuc tamen istud non de illis regalibus majoribus quæ perneccsse insunt supremo principatui, à quo divelli non possint, sed videtur potius jus regale medium, seu inferioris ordinis, quod non implicat obtineri etiam per Barones, & Domicellos, juxta *dec.* 56. Franch. cum aliis relatis *sub tit. de feud. disc.* 63. *& seqq.* ubi de jure collectandi competente Baronibus, & Domicellis inferioribus. Verum non videbatur opus assumere hanc provinciam, quoniam dum ex hac innovatione pro adeò modico emolumento Camerales id motivaverant, signum est, quod prius nullum exinde reportaretur lucrum, seu emolumentum extrinsecum, sed verè, & propriè id redoletur dictam prudentem œconomicam administrationem, cum implicita exemptione, vel franchitia à vectigali, seu gabella generali principatus, ita obtinendo quodammodo francum, & pro solo pretio intrinseco illud victuale, quod alii subditi emere coguntur, pro pretio alterato, in quo inest vectigal.

Ad istius autem juris, vel facultatis comprobationem ponderabam adamussim conferre ea, quæ habentur *d. disc.* 63. *de feud.* quod scil. talis facultas non proveniret à nova concessione Principis, sed à retentione facultatis antiquæ, non obstante deditione, dum istud dominium præsupponebatur antiquius, quam effet erectio Ducatus Placentini, eodem modo, quo ponderatur per scribentes in celebri causa Tiarus Palavicini relatos *eod. tit. de feud. disc.* 74. *in prin.* Unde propterea quoad dictum jus, seu facultatem introducendi, & distribuendi videbatur, quod nulla caderet ratio dubitandi, quæ (ut supponebatur) tota consistebat in secundo puncto innovationis, dandi scilicet hoc jus in appaltum negotiationibus, pro dicta annua recognitione, seu responsione librarum 300.

Quatenus itaque ad hunc secundum punctum pertinet, dicebam (etiam in sensu veritatis) quod cum ista concessio in appaltum, non importaret alterationem pretii consueti, nullum exinde resultare subditorum gravamen, sive alieni juris usurpatio, hinc proinde non videbatur, ubi nam fundari posset declictum usurpationis, vel exercitii juris regalis. Cum etenim id potius importaret prudentem œconomicam administrationem, ex quo etiam implicito quasi contractu inter dominum, & subditos, ita eos providendi de hoc victuali cum uniformi, & non alterato pretio, ita intrare dicebam ea, quæ habentur in eisdem terminis pretii salis supra *disc* 110. quod scilicet ista esset quædam species partiti, quod fieri solet cum illis negotiationibus, qui vivanderii appellari solent, manutenendi exercitium, vel milites præsidiarios, aut classem maritimam, de victualibus, aliisque necessariis, pro certo uniformi inalterabili pretio. Sive, juxta illam speciem appaltum, furnoram, qui fieri solent in aliquibus Civitatibus, cum obligatione manutenendi in toto anno pretium uniforme panis venalis, sive juxta casum, *de quo sub tit. de Canonic & Cap. disc.* 7. cum similibus, dum ita emi, ac respectivè vendi dicitur incerta alea, quæ potest hinc inde se habere ad lucrum, & ad damnum, quoniam dari potest bona occasio emptionis salis in magna quantitate, ut vulgo dicitur *all' ingrosso*, quodque nullum in eo contingat infortunium, unde propterea iste provisor vendendo ad minutum in aliquibus annis, possit esse in lucro. Et è converso in aliis annis in damno, quia ob sterilitatem salinarum, aliave accidentia supra in hujus materiæ discursibus pluries enunciata, compellatur carioti pretio salem emere, vel quia ille ex aliquo accidenti pereat, vel aliud patiatur infortunium, ac propterea nil prohibet, quin ista administratio, quæ habet hujusmodi incertam aleam, & quam viro nobili non expediat facere per se ipsum, committatur negotiatoribus in materia magis peritis, qui hujusmodi aleam, seu eventualitatem in se assumant, dando, vel respectivè recipiendo aliquam recognitionem. Adamussim juxta introductionem cursitationum, & postarum, sive appaltus nivis, & similium, ex ponderatis supra *discurs.* 46. & alibi.

Et quamvis, ex planè disputatis in Romana census coram Bich. *inter suas dec.* 571. & 606. pateat, quod officia vel appaltus sint de regalibus, supremo Principi reservatis, idque procedere etiam in appaltu nivis, latè comprobare conetur Ganav. *dec* 16. cujus contrarium probabilius videri in hoc ultimo præsertim casu appaltus nivis ostenditur *d. disc.* 46. Attamen quidquid sit de hoc puncto in genere, sive in abstracto, admissaque etiam opinione, quod concessiones hujusmodi officiorum, vel appaltuum sint de regalibus, ista regalia consistere dicitur in ipso jure privativo, quod scil. dum Princeps supremus, ex originario motivo publicæ commoditatis, vel utilitatis, rectæque administrationis Reipublicæ, istam curam, administrationem in se suscepit, exercendam per eos, quibus ipse committat, non possint alii in hoc se ingerere. Ac propterea admittebam, quod in hoc jure privativo, seu prohibendi consisteret regalia, sed istam in præsenti casu hic Domicellus jam habebat, ut supra in prima inspectione. Et per consequens, an illam exercere per famulos, & ministros, vel per appaltatores id non facit differre speciem, neque aliquam innovationem, seu alterius juris regalis usurpationem continet, ut contineret quando exinde resultaret aliqua alteratio illius pretii intrinseci, & naturalis, quod antiqua consuetudo, per supra enunciatum implicitum contractum, vel quasi inter Dominum, & subditos, taxavit, dum illud extrinsecum, seu accidentale pretium alteratum, quod ab hoc jure privativo oritur, redolet aliam regaliam implicitæ collectæ, seu gabellæ, ut supra.

Neque vim facere videtur, quod exinde notabile emolumentum Princeps, ejusque fiscum, vel Camera penè in omnibus principatibus hodie reportare soleat, ut docet praxis postarum, seu cursitationum, ac etiam appaltus nivis, vel appaltus Impressoris, cum similibus, quoniam id provenit potius à casu, quod scil. illa introductio, quæ de ejus tempore, vel initio, potius damnosa erat, ob excretum hominum luxum sive ob industriam administratorum pro tempore, effecta sit lucrosa, sed non per hoc ineffe dicitur vectigal, seu gabella, dum alias, si ita esset, sequeretur, quod pretium portus litterarum, vel pretium nivis, vel impressionis illarum scripturarum, quæ per alium imprimi non possunt, non deberet esse uniforme in exemptis, & immunibus, sicuti est in subditis, & tamen praxis penè universalis docet contrarium, ex præmissa ratione, quod revera est potius lucrum industriæ, vel excrescentiæ hujus usus, quod ita effecta sit lucrosa illa introductio, quæ in ejus initio erat damnosa, ut ponderatur *d. disc.* 46. Quoties (ut præmissum est, non adsit innovatio alterativa pretii majoris, quod subditi, & alii, quamvis initi, solvere cogantur, ex sola ratione juris privativi, seu prohibendi.

Demum quoad tertiam inspectionem suspicatæ, vel possibilis fraudis, quæ resultaret appaltui Ducali, ob distributionem, quæ ita fieri posset, ex industria appaltatorum in aliis locis convicinis. Observabam adamussim congruere ea ex celebri *cons.* 136. Socc. *l.* 2. *& ex cons.* 414. Anchar. & aliis, in specie salis habentur superius ponderata *discurs.* 159. quod scil. ista possibilitas apta esse potest parere in appaltatoribus actionem, vel exceptionem defalchi, quoties immutatio proveniat à facto ipsius Locatoris, vel etiam terrii, quem ipse prohibere potest, & non prohibet. Non autem, quod exercente aliquo jus suum, eo modo, quo exercere potest, atque concedente solam hanc administrationem in proprio territorio, si ille, cui administratio datur, male agat, atque sibi præfinitos fines egrediatur, ut ad aliquid teneri debeat ipse dominus, dum iste solum cogi potest prohibere ejus conductori, vel ministro, ne id agat, ejusque culpa adesse dignoscitur, quando possit prohibere, & non prohibeat, juxta dictas autoritates Socc. & Anchar. cum aliis *d. disc.* 159.

Ad quod comprobandum, congruit practicum exemplum illius, qui sit solitus colere, & administrare propriam vineam per se ipsum, ejusque famulos, & operarios, quoniam si mutato consilio, illam concedat alteri, sub nomine locationis, vel colonitæ, isteve conductor, vel colonus, quia sit fur, damnum inferat in vineis vicinis, huic furto commoditatem sibi præbente vinea, quam habeat conductam, non exinde inferri poterit, quod locator in aliquo delinquerit, sed solum poterit ipse cogi, ut puniat, & prohi

prohibeat, & quatenus cum prohibitione, vel punitione non consulatur cogi potest, ut illum removeat, non autem, ut exinde ipse dicendus veniat criminosus, & punibilis, per solum actum locationis, isteque videbatur casus præcisus. Et per consequens concludendo, nisi aliæ adessent ignotæ sacti circumstantiæ, mihi videbatur, quod molestiæ essent indebitæ. Incertum tamen est, quid sequutum sit.

ROMANA PORTÆ SANCTI PAULI PRO JULIANO, CUM CAROLO, ET IGNATIO DE CAPRANICA.

Casus decisus per Rotam pro Juliano.

De eadem materia, de qua supra discurs. 5. an officia sint ad vitam, vel transmissibilia ad successores. Et quando omissa mentio litis obstet gratiæ, & aliqua de Constitutionibus revocatoriis.

SUMMARIUM.

1 *Solent in Urbe nobiles habere officia mechanica ad utilitatem.*
2 *Super officiis solent etiam imponi census.*
3 *Facti series.*
4 *Resolutio.*
5 *De generalitatibus super exequutione litterarum Apostolicarum, & quod debeant præsupponi.*
6 *De filio interlineandi in supplicationibus ea, quæ concedi nolunt.*
7 *Officia de eorum natura sunt personalia, & ad vitam.*
8 *Habens pro se regulam, dicitur habere intentionem fundatam.*
9 *De adminiculis facti, quod concessio esset personalis.*
10 *Quando omissa mentio litis non præjudicet gratiæ.*
11 *De Constitutionibus revocatoriis concessionum officiorum.*
12 *Quando concessio dicatur ex causa onerosa.*

DISC. CLXIX.

1 CUm ex Urbis consuetudine enunciata supra *disc.* 2. & *disc* 21. *& in aliis*, etiam viri nobiles quædam officia mechanica acquirere, ac retinere soleant ad solum emolumentum, exercitio penes famulos, vel conductores residente, illaque soleant etiam esse perpetua, ut propterea super eis imponantur census, *ut disc.* 10. *de Cens.* Hinc Angelus nobilis Romanus de familia Capranica, de qua agitur *disc.* 106. *de fideic.* de anno 1563. ex causa resignationis onerosæ ad favorem à possessoribus, tanquam per speciem illius emptionis, de qua in præcedentibus pluries obtinuit à Pio IV. concessionem officii Custodis Portæ S. Pauli ad ejus vitam, ut concedi in præteritum consueverat, deindeque de anno 1565. in gratiam familiaris ejusdem Papæ, intuitu cujusdam summæ eidem familiari solutæ, obtinuit prorogationem ad vitam Dominici, sed in supplicatione signata per concessum, pro quodam stylo tunc currente, adjecta fuerunt verba denotatoria perpetuitatem pro omnibus ejus filiis, & descendentibus.

Defuncto verò Angelo, Dominicus officii possessor à Greg. XIII. de anno 1577. obtinuit aliam prorogationem ad vitam Andreæ filii, contra quem post mortem patris, alii filii, & nepotes respectivè, prætendentes in vim dictæ secundæ concessionis Pii, coæquale jus habere, litem desuper introduxerunt in Camera, qua pendente, Andreas de mense Maii 1621. facta litis mentione obtinuit à Greg. XV. prorogationem in persona Hyacinti filii primogeniti, cum facultate, ut emolumentorum participationem alii filiis concedere posset, ut in testamento fecit, atque de mense Junii sequentis ejusdem anni proposita causa in Camera, prodiit resolutio, ut dicta concessio Pii effet ad vitam non autem perpetua, neque ulteriorem progressum habuit. Sed de anno 1653. Hyacintus prole carens obtinuit ab Innoc. X. aliam prorogationem in persona Juliani filii Bartholomæi unius ex dictis collitigant bus. Quare sequuto ejus obitu, dicto Juliano petenti coram Vicegerente literarum Apostolicarum exequutionem, pro adeptione possessionis officii, Carolus, & Ignatius Hyacinti fratres, ægrè ferentes amissionem dictæ participationis, se opposuerunt excitando dictam prætensionem perpetuitatis, eorum tamen prætensione non obstante, prodiit 4 sententia super exequutione. Commissaque per Signaturam Justitiæ causa in Rota coram Taja, cum clausula translativa exequutionis, *pariter litteris arbitrio*, sub die 15. Martii 1675. Juliano favorabilis prodiit resolutio, pro exclusione arbitrii.

Præsuppositis itaq; consueris generalitatibus, super quibus, pro corrupto, inepto quidem stylo moderno, fieri solet inanis chartarum repletio, quod scil. litteræ Apostolicæ justificatæ, habeant exequutionem paratam, non retardandam, per exceptiones dubias, & altioris indaginis, quodque arbitrium reguletur à jure, ideòque non interponendum, nisi quando incontinenti constet de vitio gratiæ, cum similibus cautionibus, quas, ut potè notorias, & quotidiè decantari solitas, sufficere deberet breviter indicare, ac præsupponere, nulla penitus allegationum dote eis attributa. Punctus erat in objectis, quæ duo erant. Unum scil. dictæ prætensæ perpetuitatis, & concessionis æqualis favore omnium, & alterum invaliditatis ob non factam mentionem litis pendentis in Camera. Neutrum tamen in utraque instantia scribens pro Juliano, subsistentiam aliquam habere dicebam.

Quatenus enim pertinet ad primum. Quamvis inter causæ patronos, aliosque scribentes hinc inde, nimium certaretur super formalitate verborum supplicationis, quod scilicet in aliquibus partibus diceretur pro Dominico ad ejus vitam tantum, in aliis verò diceretur generaliter pro filiis, & descendentibus, an scilicet ista posterio- 6
ra verba censerentur delata per quædam signa in forma crucis, cum nolita cassari, seu interlineari, aut alias signari soleant, juxta stylum, de quo fit mentio *disc.* 65. *de teslament. & disc.* 36. *de benefic. ac etiam discurs.* 9. *in relat. Cur. & alibi*, ut probabilius videbatur.

Dicebam tamen, opus non esse in hoc principaliter insistere, cum negari non posset, quin ex hujusmodi contrarietate, dubietas resultaret, id que sufficiens esset, ut pro consueta vitalitia qualitate, ac restrictione ad vitam Dominici, respondendum esset, tam ex jure, quam ex facto, ejusque adminiculis, & argumentis.

Ex jure scilicet, quoniam regulariter officia illa præsertim, quæ aliquod industriæ, vel fiduciæ personalis mi- 7
nisterium annexum habent, sunt personalia, & ad summum, ad vitam, cum quandoque etiam manualia esse soleant, ex plenè deductis per Barbos. *in l. quidam tale n.* 78. *ff. solut. matrim.* Cyriac. *controv* 298. *n.* 1. & 2. cum aliis, de quibus supra *disc.* 5. *in princ.* ubi ampliatur, id procedere quamvis adesset dictio, *in perpetuum*, super quo pro consueto collectorio more multa colliguntur per ibidem allegatum Prat. *discept.* 18. *n* 72. *vol* 2. Et in individuo hujus casus Spad. *cons.* 146. *lib.* 1. qui tanquam Advocatus Cameræ scripsit in dicta causa de anno 1621.

Illa verò est regulæ legalis frequenter enunciata operatio, præsertim *disc.* 22. *de jud.* ut fundet intentionem ejus, cui assistit donec probetur limitatio, atque non præsu- 8
mitur, sed per allegantem probanda est. Multò igitur magis, ubi eadem regula comprobata remaneat à praxi, vel observantia generali Curiæ, de qua supra *disc.* 1 *cum plur. seqq* ac etiam à particularibus hujus officii, quod de præterito ita conferri consuevit, ita quoque ejus qualitate, seu ministerio exigente, cum quamdam administrationis speciem habeat, ut distinguendo advertitur *d. disc.* 5.

Ex facto quoque idem comprobari observabam. Primò nempè, quoniam in mandato de observando, quod illicò de anno 1565. expeditum fuit per Camerarium, cum 9
prorogatione ad solam vitam Dominici, ideòque ranquam observantia valdè proxima, nimium attendenda est.

Secundò in idem, quoniam in annotatione libris Cameræ pariter ad solam personam Dominici fit restrictio. Tertiò, quia de tempore recenti intra spatium scilicet duo decim annorum, & minus idem Dominicus rectè conscius qualis esset gratia sibi concessa, prorogationem ad vitam Andreæ obtinuit à Gregorio Decimotertio contra omnem verisimilitudinem, præjudicando aliis filiis, & descendentibus propriis.

Quartò, ob dictam resolutionem hujus Tribunalis, & Cameræ, cum subsequuta acquiescentia. Quintò in idem, quia idem Bartholomæus, qui cum aliis litem in Camera substinebat, ut supra, curavit obtinere dictam prorogationem ad favorem ejus filii tunc infantis, quibus omnibus simul junctis, tam in facto, quàm in jure ita res videbatur omninò plana. Adeout sufficeret hæc observantia, quamvis non esset temporis valdè considerabilis, utpotè interpretativa, ex deductis *discurs.* 21. *de jud.* multò magis, dum erat per sæculum, & ultra, adeout intrarent etiam termini observantiæ præscriptivæ, atque ad hunc effectum sufficiebat ultimus status, juxta de-

ducta *disc.104. de feud. disc.15. de jurepatr. & sæpius sub tit. de benef.*

Quo verò ad alterum objectum non factæ mentionis litis, tres adhibebam responsiones. Primò nempè, quod ipsi non essent legitimi contradictores, utpotè nullum interesse habentes, dum eorum jus non aderat ex dicta concessione, ut supra, minusque aliquod jus prætendi poterat ex dicta participatione emolumentorum, cum illa non tangat substantiam officii, neque aliquod jus in re, vel ad rem tribuat, aut liberam vacationem impediat, sed solum contineat gravamen ipsius officialis, ut emolumentorum participationem alteri tribuere debeat, ex iis, quæ pluries habentur in præcedentibus, respectu eorum, qui pecunias tribuant ad emptionem officii in personæ alterius pro commodo emolumentorum, ac etiam in proposito participationis appaltuum, habetur *disc.27. de locato*, & alibi pluries.

Secundò, quod lis per silentium triginta annorum, & ultra, stante præsertim malo jure, tanquam habita pro derelicta de tempore hujus gratiæ, dici poterat deserta, ideòque illius mentio facienda non erat, ex iis, quæ habentur *disc.92. de benef.* & alibi.

Et tertiò, quoniam juxta plenè firmata apud Bich. *dec.* 286. & 301. & *discurs.66. de feud.* & alibi pluries, tunc omissa litis mentio subreptionem causat, quando per illam, aliquod jus alteri quæsitum sit cui gratia præjudicet, secus autem ubi per novam gratiam in nihilo colligitanti præjudicetur.

Fortius verò, pro exclusione oppositorum procedere dicebatur stante superventa de anno 1624. Constit. 30. Urb. VIII. revocatoria hujusmodi concessionem officiorum in perpetuum. Et quamvis in contrarium nimium insisteretur in eo, quod Constitutio revocat concessiones, ex gratia, non autem illas, quæ sint ex causa onerosa, & correspectiva, cum tunc justitiam potiùs redoleant, ex iis, quæ in proposito continentur Constitutionum revocatoriarum habentur *discurs.4. de feud. & supra hoc tit. disc.*47. & 56. & alibi. Ac etiam *sub tit. de jurepatr. disc.10.* & 65. & alibi. Attamen eratieve fundamentum, quoniam id rectè procedit, quando onus, vel correspectivitas sit ad favorem ipsius Cameræ, juxta casum, de quo *d. disc.4. de feud.* ac etiam supra *disc.*47. & 56. cum similibus, cum ita esset violare justitiam, & æquitatem, obtinendo rem, & pretium. Secus autem, ubi ex parte Cameræ concessio sit gratuita, quamvis ex parte concessionarii sit onerosa, ob pretium solutum privato, cui Pontifex gratificari voluerit, cum tunc dicatur etiam pura gratia facta per personam Pontificis, ad cujus commodum re vera cedit, & à quo potius gratiarum obtinere dicitur. Ad instar eorum, quæ *sub tit. de dote disc.30.* & 154. & alibi, habentur de dote, quæ uni contemplatione alterius detur, ut dotata non à dotante, sed à contemplato potiùs obtinere dicatur, cum similibus.

MELEVITANA DEPREDATIONIS.

Responsum pro veritate ad petitionem incerti recurrentis.

De repræsaliis, vel depredatione bonorum, quæ jure belli fiant contra subditos infidelium, vel inimicorum, quamvis ipsi bonorum Domini sint fideles, vel respectivè bellum non exerceant. Et quod inter subditos Principum Christianorum, inter quos vigeat bellum.

SUMMARIUM.

1 CAsus controversiæ.
2 De materia text. in c.6. *de Judæis, super Christianis, qui opem ferunt infidelibus.*
3 De dominio bonorum, quæ occupentur jure belli.
4 Quod istæ non sint quæstiones Juris tantum.
5 In hac materia non attenditur diversitas Religionis, sed alia ratio.
6 De publica, & generali inimicitia cum Turcis, & prohibitio cum eis commercio.
7 Quare eorum commercium habeatur in portibus, & emporiis, & quomodo permittendum.
8 Quod quandoque inimicorum subditis prohibeatur commercium, & quare.
9 An liceat depredari personas, & bona subditorum Principis inimici.
10 De modo intelligendi dubia Doctorum, vel leges.
11 De eodem, de quo nu.9. & quid si non sit subditus, sed adhærens.
12 Quod in hac materia non debeat procedi cum legibus civilibus Digestorum, & Codicis, & de ratione.
13 Et cum quibus legibus procedi debeat.
14 De legibus Maris, vel navigationis.
15 Distinguuntur species inimicitiæ.
16 De depredationibus inter Christianos inimicos jure publico.
17 De eisdem jure privato.
18 De depredationibus infidelium, vel eorum subditorum.
19 Quid de Christianis subditis Turcarum.
20 Quod etiam in pugna inter singulas naves intrat ratio belli.
21 An depredatione, vel repræsaliis in Mari obstet ratio violationis libertatis naturalis.
22 Quando laicis concedatur cognoscere de statu personarum an sint fideles, vel infideles, vel Schismatici.

DISC. CLXX.

CUm, ultra Sac. Religionis Hierosolymitanæ trire- 1
mium classem, quæ contra, infideles, ad eos coercendum, ne fideles infestent, atque in servitutem rediganr, mare cursitare solet, quamplures adsint in eadem Insula Melevitana belligeræ naves, quæ ad differentiam aliarum, quæ gratia mercium vehendarum tenentur, piraticæ dicuntur, eandem facientes cursitationem, incertæ belli aleæ expositæ, quod scilicet cum Turcarum navibus maritimum ineuntes bellum, capiant, vel capiantur. Contingat autem, aliquas, ex Græciæ, & Armeniæ, aliarumque partium, Turcarum imperio subjectarum, naves Schismaticorum, vel Catholicorum Christianorum Mercatorum reperiri, cum quibus, utpotè fidelium amicorum non ferentibus vexillum, sive ob vexilli suspicatam simulationem, pati nolentibus illam visitationem, seu recognitionem, quam leges, vel consuetudines navigationis permittunt ad effectum recognoscendi, an verè fidelium, vel infidelium sit. Et quatenus etiam sit fidelium, an in eis infidelium hostium personæ, vel bona adsint pro eorum depredatione, ac respectivè servitute, ideòque contingat haberi pugnam, dictaque naves in propriam reduci potestatem, ac depredationem, atque ad eam impediendam objici soleat de ipsorum fideli qualitate, quodque tanquam Christiani subjacere non debeant illis depredationis legibus, quibus infideles hostes subjacent. Hinc proinde ad eas dirimendas quæstiones, quæ desuper oriri solent, plurium Curiæ Advocatorum consilium pro veritate expetitum fuit super quatuor dubiis, per hæc præcisa verba conceptis.

Primò, an depredari possint per triremes, vel pyraticas naves Insulæ Melevitanæ personæ, & bona Christianorum Schismaticorum, quæ reperiuntur in triremibus, vel navibus Turcarum, quorum sint subditi, vel etiam in navibus ipsorum Christianorum subditorum. Tyranni Turcarum.

Secundò, ad quem Judicem pertineat cognoscere de Schismate.

Tertiò, an Christiani, etiam Catholici, Turcarum subditi, qui voluntariè arma sumunt contra Christianos, possint in persona, & bonis deprædari.

Et quartò super modo probandi dict. voluntariam assumptionem armorum.

Cumque in eadem notula in dubiis data, insinuaretur Textus *in c. ita quorumdam 6. de Judæis*, quasi quod ab 2
ejus dispositione, vel intelligentia penderet dubiorum resolutio. Hinc inter alios Ego consultus, prius quam ad dubiorum examen descenderem, præmittebam, extraneos esse à casu quæstionis terminos dictæ decretalis, ac propterea, superfluum, inanemque laborem remanere illum aliquorum desuper respondentium, qui cum perpetuò damnanda, & contemptibili chartarum inutili repletione, deducebant ea quæ ad ejusdem Textus materiam plenè colligit, elaboratus modernus Gonz. in repet. ejusdem Textus, recensendo decreta quamplurium generalium, vel nationalium conciliorum, pluresque Summorum Pontificum antiquas, medias, ac etiam modernas Constitutiones.

Omnes etenim percutiunt casum longè diversum, ubi scilicet illi Christiani, qui sub Principum Christianorum dominio vivant, ab avaritia excæcati, turpis lucri gratia, mercando, sive ex odio, vel æmulatione, cum altero Christiano Principe, communibus hostibus infidelibus, opem præstent cum armis, vel navibus, aut victualibus, adeout actus sit ex sui natura criminosus, ideòque subjectus tot pœnis, quæ in conciliaribus, vel Pontificiis decretis, & legibus continentur, inter quas ista est, ut in servitutem redigi valeant, atque naves, & bona depredati. Ad praxim deduci non solita dicta pœna personali servitutis. Non quidem ratione consuetudinis, ut Christianus Christianum servum non faciat, ut aliqui putant, sed potius ratione pœnæ majoris, cui per dictas leges, ac etiam per illas Principum sæcularium subjacent etiam capitali. Verum id nil commune habet cum casu quæstionis, dum hujusmodi orientales Catholici, vel Schismatici Christiani. Turcarum imperio, vel Tyrannidi subditi, cum eis necessarium habent commercium, atque non gratia præstandi opem infidelibus; sed gratia negotiationis, & mercaturæ, in propriis, vel in illis infidelium navibus navigationem ineunt.

His autem, pro æquivocis tollendis, ita prænotatis. Quatenus ad præmissa pertinet dubia, ut oportunè in casu præciso quæstionis resolvenda essent, observabam, ea quoque malè concepta videri, sive quod tria posteriora essent superflua, & præsertim, tertium, & quartum, cum
3 tunc respectu bonorum, etiam inter nostri pacifici commercii Catholicos, jus, vel ratio belli, id concedat ex iis, quæ in hac materia dominii, vel acquisitionis bonorum in conflictu belli, habentur deducta *sub tit. de feud. disc.* 58. quoties ejusdem belli justitia verificetur, adeòut justa adsit causa pugnæ. Secus autem, ubi potentioris navis pugna, contra aliam excitata, injusta, & illicita sit, adeout pyraticum potius crimen redoleat, ut in iis contingit navibus, quæ sint subditorum ejusdem Principis, vel alterius ejus amici, adeout, liberum inter Provincias, vel nationes adsint commercium, dum ad effectum, ut jus, vel præmissa belli ratio intret, istius requiritur justitia, cujus illud est principale requisitum, ut sit publicum, ab eo indictum, qui hoc regale jus habeat publicum indicendi bellum.

Et quamvis istud solum requisitum non sufficiat, nisi etiam alterum justæ causæ accedat, ne alias tyrannidis potius motivum habeat. Attamen, ut advertitur *d. disc.* 58. *de feudis*, ista inspectio cadit respectu ipsiusmet Principis, vel alterius belli auctoris. Et nihilominus etiam isto casu nulla, vel nimium rara est praxis, ut in iis, quæ
4 ad externum pertinent forum, juridicæ regulæ, vel propositiones hujusmodi quæstiones decidant, cum ea, quæ ultima dicitur ratio rerum, earum potius Judex, ac decisor sit, ut alibi quoque advertitur præsertim *sub tit. de dote disc.146. n.17.*

Prout incongruum advertebam esse secundum dubium, vel quæsitum super competentia cognoscendi de qualitate
5 Schismatis, sive de ejusdem justificatione, quoniam in hac materia sola diversitas religionis absque publicæ inimicitiæ qualitate, non attendatur, nihilque operetur, & per consequens ubi etiam notoriè Schismatici, quin mò Hæretici sint, & quod magis est etiam infideles, qui sub Christiani Principis amici dominio vivant, atque pacificum habeant commercium. Quinimò, & ipsimet Turcæ, seu alii Mahometanæ Sectæ sequaces ad pacificum admissi commercium, hujusmodi non subjacent licitis depræda tionibus, adeout illæ, quæ sequantur illicitæ, & pyraticæ potius censendæ sint, ex iis, quæ apud inferius allegandos communiter firmantur, & per consequens non videbatur ad quid hujusmodi jurisdictionis, vel competentiæ assumeretur quæstio, quam unicè ad primum mihi videbatur quæsitum restringi.

Quatenus itaque ad illud pertinet, cum publici pertractandum esse inispectione, observabam. Primò nempe pragmatico, seu leguleico stylo per doctrinas, & auctoritates. Et secundò, cum altero magis genialt, longèque meliori ratiocinativo.

Primò itaque pragmatico, seu doctrinali stylo attento, tanquam absoluta, & notoria præsupponenda est publica inimicitia, quæ generaliter viget inter Christianos, &
6 Turcas, magis verò quoad istam Religionem, cujus peculiare institutum est, militandi contra hujusmodi infideles, cum quibus, eorum, Principe generaliter omnibus Christianis prohibitum est commercium, juxta decreta conciliaria, & canones, ac pontificias Constitutiones, de quibus supra, & plenè habetur apud Borell. *de præstantia Regis Catholici cap.32. n.178. & seqq.* ubi generaliter de justitia belli cum Turcis.

Et quamvis in aliquibus portubus, vel emporiis hujusmodi infidelium commercium habeatur, non tamen id præmissam tollit genericam inimicitiam, seu hostilitatem. Tum quia commercii libertas non provenit ab amicitia, vel qualitate personarum, quoties specialis conventio non accedat, sed provenit à qualitate loci, ut scilicet tanquam in quodam asilo omnes tuti sint, juxta ea, quæ 7
de publicis portubus, eorumque securitate habentur supra *disc.129.* Tum etiam quia interdictio commercii est, ne Christiani infidelibus opem ferant, atq; fruges, vel merces, & arma eis tribuant, & ne ita potentiores fiant, non autem, ut ipsi infideles pro nostro servitio, & commoditate ad nostras deferunt regiones ea, quibus caremus, juxta ea, quæ habentur *sub tit. de dote disc.23. & 143. nu.31. & 38. cum seqq.* Quoties tamen personale commercium aliquam in fide, vel moribus labem inferre non possit, sive quod politica ratio status non prohibita, etiam in portibus commercium ratione explorationis propriarum virium, & status rerum, vel ratione exhauriendi à principatu pecunias, cum venditionibus mercium, juxta ea, quæ generaliter etiam inter ipsosmet Christianos Catholicos de prohibitione commercii in propriis portubus, vel emporiis, aliisque lo- 8
cis subditorum Principis inimici, habentur apud Latr. *allegz. disc.17. & seqq.* & alios pluries in præcedentibus recensitos, *hoc eod tit. & præsertim disc.159.* ubi de dictis allegationibus Larreæ, occasione agendi de materia defalchi, quod per dohanarum & vectigalium Appaltatores prætendi solet, hujusmodi commercii interdictionem.

Posito itaque inimicitia, seu hostilitate inter Principes, absque distinctione fidelium, vel infidelium, disputant DD. an liceat repræsaliare, seu deprædari personas, 9
& bona subditorum Principis inimici, etiam extra aciem Castrorum, vel conflictum belli. Atque in hoc omnes agnoscere videntur in primum auctorem, seu antesignanum Innoc. *in c olim el primo n.9. de restit. spol.* ubi proposita quæstione, affirmativam ponit, deindeque subjungit, quod aliqui dubitant, seu negant, quoties id sequatur extra Castrorum aciem, & belli conflictum. Atque exinde nostri, pro consueta leguleica, verèque contemptibili inepta dispurant, quam ex his hujusmodi opinionibus ipse Innocentius teneat. Aliqui etenim opinantur, ut teneat posteriorem, ex magis communiter receepta propositione pluries insinuata, quod Doctor censetur tenere eam opinionem, quam ultimo loco refert. Alii verò volunt, quod ipse pro suo sensu in prima parte id affirmet, solumque deinde referat dubitantes absque eo, quod ad adhæsionem inferri possit, quasi quod agerecur de lege inducente auctoritatem necessariam, quodque ab uno, vel altero dicto, vel sensu unius Doctoris, pendere debeat veritas, 10
& justitia rerum, quo nil ineptius. Unde propterea, juxta dictum Concivis Horatii, risum, ac bilem, eodem tempore promovent hujusmodi simplicitates, quæ nimium frequentes dignoscuntur in magnis quæstionibus, quas nostri assumere solent super interpretatione ambigui dicti alicujus Doctoris, qui suboseure loquutus fuerit, ut præsertim apud Regnicolas feudistas dignoscitur super doctrinis, vel traditionibus Andr. de Isern. de quo dici solet, quod non disputatur, an benè, vel malè dixerint, sed an dixerit.

Ut enim advertitur *sub tit. de judic. disc.35. & alibi*, in authenticis, & obligatoris legibus, quæ necessariam faciunt auctoritatem, ubi ambiguæ sint, atque plurium intellectuum sint capaces, tunc tolerabiles videntur hujusmodi quæstiones, non tamen commendabiles, quoniam stante quæstione adeò controversa, præsertim inter interni fori professores, an lex sit solus effectus potestatis legislatoris, non curata ratione, vel potius sit effectus mixtus, potestatis, & rationis, ut propterea utriusque requisiti copulativus accedere debeat concursus. Quando etiam ea tenenda sit opinio, quam meritò externus forus magis recepit, ut sit effectus potestatis, quodque propterea legis virtus, vel operatio sit, ut quamvis dura servari debeat, cum subditis tribuenda non veniat licentia, inquirendi de rationabilitate, vel irrationabilitate legum proprii Principis, vel Superioris, atque ita Judices se constituendo, sub prætextu irrationabilitatis, eas spernere, vel non servare. Attamen in Doctorum non necessariis, sed probabilibus traditionibus, stultitiæ, vel bestialitatis species videretur, adeò mordicus in littera, vel in una, sive altera eorum dicti interpretatione ad limites verborum, vel ordinis scribendi insistere, & an ex duabus relatis opinionibus unam, vel alteram teneat, dum isto casu, in quo necessaria deficiat legis auctoritas, rationes, & principia juris potius attendit debeant, *ut d. disc.45. de judic.* advertitur.

Et nihilominus, ubi etiam cum ista ineptia procedendum esset, advertebam, quod magis communiter receptum est, ut sensus Innocentii sit juxta primam partem affir-

actrix conqueratur, dum reo sufficit vincere per non jus actoris, eumque repellere, ex defectu probationis suæ intentionis, non curando, an à casu, vel ab alio accidenti proveniat probationum impotentia, ex deductis *disc.* 2. & 22. *de judiciis*.

73 Præterea, circa dictam auctoritatem Spadæ *cons.* 27. Ultra responsionem superius datam, quod scilic. est scriptura Advocati fiscalis, ex officio scribentis ad capiæ opportunitatem, quodque non constat quid decisum sit, unde propterea remanet auctoritas minus legitima, cui deferendum non venit; Potissimè dum more scribentis, pro Cliente, non antem ad veritatem, admittit omnino reprobum assumptum, ut sententia Judicis laici attendenda veniret in causa hæresis.

Advertebam quod, quando agatur de causa fidei, in qua 74 prodierit sententia condemnatoria alicujus Inquisitoris, vel alterius Ecclesiastici Judicis competentis, tunc ad effectum exequutionis, in altero loco contra eumdem condemnatum, vel ejus hæredem, non adeò necessaria reputatur actorum justificatio, non solùm ex dicta ratione, quæ non adeò urget in isto crimine prophano, ob stylum scilicet Inquisitionis non publicandi acta; Sed etiam ob magnam præsumptionem, quæ assistit, quoniam inquisitores Ecclesiastici, procedunt cum magna circumspectione, ac præsupponendi sunt viri religiosi, & probatissimi; Ac etiam frequentius, prævia participatione negotii Sacræ Congregationis, ejusque oraculo expectato; Et (quod magis est) quoniam, ut supra dictum est, in isto crimine non datur discretio Judicum, & territoriorum, vel principatuum, sed unus est forus Ecclesiasticus in toto mundo; Locales autem Inquisitores sunt tot Judices, & ministri ejusdem Tribunalis.

Concludendo itaque; Ad convincendum, quod ista prætensa confiscatio non intraret, sufficeret, quod unum ex his tribus fundamentis, vel punctis, juxta præmissa subsisteret, vel quia sententia sine actis non probaret crimen, 75 vel quia non detur confiscatio bonorum diversi principatus indifferentis, vel quia obstaret fideicommissum, dum unum solum etiam motivorum sufficit; Multò magis, dum omnia firma esse videntur.

Super aliis autem in eodem voto contentis, concernentibus jus familiæ Astalliæ, in exclusionem hujus familiæ Frangipaniæ, sive jus illorum de Matrheiis, ex fideicom 76 misso; Ego, ex aliquibus justis motivis, non scripsi; Potissimè quia, quoad jura familiæ Astalliæ, judicabam non necessarium, dum constanter credebam, quod ista confiscatio non intraret.

ROMANA QUINDENNIORUM

PRO CAPITULO S. EUSTACHII, ET HOSPITALE S. SPIRITUS, ALIISQUE LOCIS PIIS,

CUM DATARIA.

Casus pendet.

An pro officiis venalibus, quæ ex concessionibus Apostolicis possident ur per Ecclesias, & pia loca, aliasque similes manus mortuas, debeantur quindennia, eo modo, quo debentur pro beneficiis unitis:

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De introductione quindenniorum in beneficis unitis.*
3 *De ratione, ob quam non procedant in officiis venalibus.*
4 *Quando, neque in beneficiis quindennia debeantur.*
5 *De aliis quindenniis in materia emphyteotica.*
6 *An benè isti termini parificentur.*
7 *Quando paritas intret.*
8 *De alia diversitate inter beneficia, & officia.*
9 *An temporis lapsus obstet in hac materia quindenniorum.*
10 *De observantia interpretativa.*

DISC. CLXII.

1 A B antiquo tempore ann. 134. & 112. respectivè, prælatis Capitulo, & Hospitali, ex concessionibus Apostolicis possidentibus duos secretariatus Apostolicos, aliisque piis locis pariter ab antiquo supra centesimum possidentibus consimilia, vel alia officia venalia; Per Dataria officiales excitata fuit prætensio super solutione quindenniorum, ad instar beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ penes Ecclesias, vel Monasteria, & Collegia, aliasve manus mortuas unita sint; Quare ex parte piorum locorum desuper consultus, cum præsupposito observantiæ, quod scil. nunquam hujusmodi quindennia soluta fuerint, etiam cum aliquo sensu veritatis, non tamen omnino maturo, ob non visa jura, seu fundamenta dictorum officialium; Respondi, improbabilem videri hujusmodi prætensionem.

Introductio etenim quindenniorum, juxta ea, quæ in hac materia habentur deducta *sub tit. de benef. disc.* 89. il- 2 lam habet rationem, quod cum annatistæ, aliique Officiales Cancellariæ, annatarum, aliorumque emolumentorum, quæ per noviter provisos de beneficiis solvuntur pro expeditione literarum, participationem habeant ex causa duplicitet onerosa; Et secundò, quod pretio mediante, hujusmodi officia obtinentur, juxta ea, quæ habentur supra *disc.* 2. Hinc proindè injustum esset, quod per gratias unionum, quæ fiunt de beneficiis penes manus mortuas, ita hujusmodi officialibus præjudicetur.

Illa quoque consideratione accedente, quæ habetur in eodem *disc.* 89. *de benef.* circa solutionem ipsarum annatarum, quod scil. cum provisi de beneficiis, vel commendis, totum obtineant ex gratia, & liberalitate Papæ, causam merè lucrativam idcircò soventes, conquæri non possunt, quod eorum benefactori, & elargitori, aliquam præbeant participationem illorum fructuum, quos ex gratia obtinent & quæ concedens poterat eis non concedere.

Hujusmodi verò rationes non intrant in hac facti specie dum hæc officia per istas Ecclesias, vel pia loca obtinentur, ex causa merè onerosa, & correspectiva, loco quorumdam casalium, & bonorum; Et per consequens nulla justi- 3 tiæ ratio exigit, quod cum ipsemet Papa, non tanquam Princeps benefactor, sed tanquam privatus venditor ex privato contractu correspectivo, hujusmodi concessionem fecerit, atque rem tanquam liberam pleno jure vendiderit possit servitutem ad sui, vel suorum officialium favorem imponere, vel prætendere, dum ita esset obtinere duplex ejusdem rei pretium; seu emolumentum.

Atque si etiam in beneficiis unitis Hospitalibus, quæ actu hospitalitatem exerceant, vel aliis locis piis, quæ in opera pietatis integrum redditum erogent, adeòut non aga- 4 tur de commodo, & utilitate possessorum, quindennia non debentur, ex deductis apud Vermigliol *cons.* 476. *& seqq.* (Quod tamen respectu unionum, quæ factæ sint, puerorum & Adolescentum Collegiis, moderno tempore per Congregationem particulariter deputatam sub Clemente X. in exequutionem suæ Constitutionis, vel Motus proprii admissum non fuit, ut in annot. *ad d. disc.* 89. *de benef.*) Multò magis non est solvendum in isto casu, in quo agitur de causa verè onerosa, & correspectiva cum ipsomet Principe, qui istud onus, vel emolumentum in effectu exigit mediantibus ejus officialibus, adeout transitus ad manum mortuam, non proveniat à facto tertii, quo casu dicere posset, quod id sibi præjudicare non debeat, sed agitur de directa, & immediata concessione facta illi manui, quàm ipse concedens rectè sciebat esse mortuam.

Ad quod comprobandum deducebam ea quæ, haberur *sub tit. de Emphyt. disc.* 50. Super illis quindenniis, quæ ad instar præsentium, solvi debent Domino directo, qui patiatur, ut bona emphiteotica remanent penes manum mortuam, quoniam id locum habere debet, quando Dominus directus emphyteoticam concessionem fecit privatæ personæ, bona verè, ex facto emphyteutæ transierint ad manum mortuam, unde propterea Dominus pati non debet hoc damnum ex facto alieno, sive quia potest aliàs id prohibere: Secus autem ubi ab initio directè, ac immediatè ipse talem concessionem faciat, ut scribendo in eodem casu, de quo *d. disc.* 50. comprobat etiam Caponius *controv.* 31.

Est benè verum, quod *ut eod. tit. de Emphyt. d. disc.* 50. *in fine* advertitur, non benè isti termini emphyteotici verificentur in istis beneficialibus, ob nimium diversam rationem, circa regulationem temporis, quoniam beneficia Ecclesiastica sunt personalia, & vitalitia, unde perneces- sè faciendæ sunt novæ provisiones, pro quibus solvi debent annatæ, aliaque emolumenta, ideòque meritò, ad tollendam confusionem, quæ oriri posset, ex illa verisimili taxa vitæ hominis, quam facit textus *in l. hæreditatum, ff. ad l. falcid.* inducta est hæc taxa uniformis, compensando vitam brevem, cum longæva beneficatorum. Id autem adaptabile non est ad rem, quoniam dari potest, ut bona emphyteotica nunquam vendantur, seu aliàs transferantur ad extraneos obligatos ad solutionem laudemii, sed per sæcula continuent in concessionarii posterioritate, & descendentia; ideòque ratio non est æqualis.

Hinc proindè sequitur, quod ista moderna introductio, quæ in materia emphyteotica facta est ad instar, benè procedat in subsistantia, sive in genere, malè autem in modo, sive in taxa temporis, ut advertitur *d. disc.* 50. *de emphyt. in fine*.

Tunc autem similitudo rectè intraret, quando ageretur de illo laudemio, quod per quemlibet novum successorem, 7 etiam si esset de filiis, & descendentibus, in investitura comprehensis solvendum esset, juxta ponderationes, quæ in materia feudali habentur *sub tit. de feud. disc.* 59. Non autem in eo laudemio, quod solum solvendum est per emptorem, vel alium extraneum successorem, in investitura non comprehensum; Id etenim continere videtur clarum æquivocum, atque unum ex consuetis leguleicis simplicitatibus, quæ à ratione penitus aberrant.

Ponderal am quoque in hoc proposito, aliam diversitatem rationis inter officia, & beneficia, quod scil. in istis Papa egerit personam Papæ, & Principis spiritualis; In illis verò potius diversam personam Principis temporalis, contractantis tem merè temporalem, juxta ponderationes, de quibus supra *disc.* 2. unde propterea non benè de uno ad aliud infertur, ob rationis diversitatem, quæ etiam ponderatur supra *disc.* 6. in proposito regulæ de viginti, sive de infirmis resignantibus.

9 Nimium quoque considerabilem esse dicebam diuturnam observantiam supra centesimum; Quamvis etenim per dictam Congregationem particularem, diuturna observantia attenta non fuerit, ob decretum irritans, contentum in Apostolicis Constitutionibus, & ob aliam rationem, quod negligentia illorum officialium, qui hujusmodi quindenniorum exactioni, & administrationi præpositi sunt, præjudicium inferri non debet; Attamen id provenit, quia in illis casibus, non accedebat centenaria completa, locus autem ista accedente; Non quidem in ratione præscriptionis, sed in altera meliori, ratione facultatis allegandi quæcunque titulum meliorem, ex iis, quæ in hoc proposito habentur deducta *sub tit. de alien. & contr. prohib. disc.* 3. ideoque allegari posse dicebam speciale m conventionem correspectivam, & sic non cadentem sub generalibus derogatoriis contentis in Constitutionibus Apostolicis, juxta ea, quæ habentur supra *disc.* 47. & in aliis circa Constitutiones revocatorias franchitiarum, & exemptionum non capientes illas exemptiones, quæ concessæ sunt ex causa onerosa, & correspectiva.

Ac demum quia, cum ex præmissis saltem dubitabile sit an Apostolicæ Constitutiones, quæ de hujusmodi quin- 10 dennis agunt, atque sunt editæ super unionibus beneficiorum, complectantur nec ne hujusmodi officia, juxta ea, quæ habentur supra *d. disc.* 6. ad materiam regulæ de viginti, sive de infirmis resignantibus. Ita hæc diuturna observantia attendenda veniret, potius in ratione interpretativa, cui non obstant decretum irritans, nec clausulæ derogatoriæ, procedentes in illa observantia, quæ deducerentur tanquam præscriptiva, qualis datur in casu claro in quo non intrant termini interpretationis. Ideòque ex his omnibus credebam, probabilitatem huic parti assistere. Casus autem adhuc pendet indecisus.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE JUSTINIANIS.

PRO HÆREDIBUS LUCÆ JUSTINIANI, CUM BARONE PATRIARCHA, ET ALIIS.

Casus variè decisus per Rotam.

De libertate locorum Montium penes novum emptorem, an procedat etiam à dominio tertii, qui indebitè fuerit eis spoliatus per subhastationem, seu aliàs cum Judicis auctoritate, vel potius libertas intelligatur de libertate ab hypothecis, aliisque vinculis adjectis per eorum Dominum, & possessorem.

SUMMARIUM.

1 *Facti series cum resolutionibus.*
2 *Montium super auctoritate consulentium, & quæ propriè dicantur consilia.*
3 *De errore procedendi cum generalitatibus, non benè distinguendo.*
4 *De possessore ex directo Judicis facto.*

5 *De possessore sequente principaliter fidem venditoris.*
6 *De libertate locorum Montium ab hypotheca venditoris, qui esset Dominus.*
7 *De acquirente loca Montium ex causa lucrativa.*
8 *De casu præciso quæstionis emptionis locorum Montium per organum Secretarii à non Domino.*
9 *Ubi non habetur decisio particularis, oportet procedere cum similibus.*
10 *Loca Montium exequata sunt officiis venalibus.*
11 *De exteris loquentibus de materia.*
12 *De ratione liberatis locorum Montium.*
13 *De praxi aliorum locorum in materia.*
14 *Assimilantur territorii feudales.*
15 *Quod sit in hac re stetendum ad bonam, vel malam fidem, & quomodo ista probetur.*
16 *Quod sit procedendum rigoroè cum Secretario.*
17 *De alio casu simili.*
18 *De inconvenientium ratione.*
19 *An in resignatione, vel alia alienatione locorum Montium per minores, vel mulieres, requirantur solemnitates statutariæ.*

DISC. CLXIII.

CUm Alcides, Scrinium, seu Armarium (ut supponebatur) per ipsum emptum pretio scut. 1700. cum jure redimendi vendidisset pro scut. 400. Vincentio Justiniano, in Curia prælato, atque hujus defuncti hæres Lucas, illud transtulerit ad Civitatem Jannæ patriam; Eodem Lucæ quoque defuncto, ad plures annos post mortem, contra ipsum tanquam adhuc viventem, Alcides judicium instituit coram A. C. cum citationibus per edicta in confinibus Status Ecclesiastici, juxta stylum enunciatum *sub tit. de jud. disc.* 8. contra eos, qui morantur in locis, in quibus non fit liber, & tutus accessus, pro citationum exequutione, obtentaque condemnatione, ac successivè mandato executivo contra hæreditatem Vincentii, pro scut. 1300. pro residuali pretio dict. scut. 1700. ac etiam exequatur in persona, & bonis propriis Lucæ hæredis, processum fuit ad subhastationem tredecim locorum Montium hæreditariorum ejusdem Lucæ, de quo etiam habetur *sub tit. de fideic. disc.* 153. Eisque deliberatis Ludovico majori oblatori, iste una, vel pluribus diebus proximè sequentibus, in cujus faciem, vel personam de mandato Judicis dicta loca translata fuerunt, ea resignavit Baroni Patriarchæ, & aliis; Quare de his habita notitia per hæredes Lucæ, occasione eis denegatæ consuetæ solutionis fructuum, judicium instituerunt contra possessores pro dictorum locorum recuperatione, introductaque causa in Rota coram Ottalora, & dato dubio, an subhastatio subsisteantur sub die 14. Decemb. 1665. negativa prodiit resolutio, quæ habetur impressa *p. 14. rec. dec.* 381. in cujus fine respondendo privilegio libertatis locorum Montium, de quo agitur etiam *supra disc.* 26. *cum pluribus seqq.* firmatur id procedere in venditionibus, vel resignationibus privatis, & conventionalibus, non autem in alienationibus sequutis judiciali auctoritate, ut etiam advertitur supra locis citatis; Obrenta verò per tertios possessores nova audientia, & reproposita causa coram Taja, subrogato in locum Ottaloræ ad præsidatum Granaten. interim assumpti: Aliis pro hac parte in causa scribentibus, dilata fuit resolutio, ob difficultates adversus decisionem habitas; Cùmque in hoc statu prefatis aliis defensoribus Ego adjunctus essem, atque difficultates promovissem, hinc juxta laudabilem Curiæ stylum habitus fuit congressus, in quo mea sententia fuit, quod resolutio, respectu possessorum, non esset subsistentabilis, nisi quatenus in facto eorum mala fides justificaretur, quodque probabilius competeret aliqua actio contra Secretarium, qui adeò celeriter, non absque aliqua suspicione dictam resignationem admisit, ideòque etam in voto, ut idem Secretarius, vel ejus hæres ad causam quoque evocandus esset, edito desuper discursu super promotis difficultatibus; Sed quoniam antiquis defensoribus, concorditer visum est disputationem in eo statu prosequi, quodque decisionis supradictum fundamentum esset subsistentabile, utpotè munitum tot decisionibus, & auctoritatibus, in eadem decisione recensitis, idcircò cedendo, (ut decet) voto majoris partis, scripsi quoque ad causæ opportunitatem tanquam Advocatus, sed resolutio prodiit 22. Junii 1671. juxta vorum, confiscando scilicet decisionem contra Ludovicum deliberatarium, cùm nullitas judicii esset indubitata; Illam autem revocando quoad emptores, ac tertios possessores,

ob libertatem locorum Montium, & ex eisdem fundamentis jam à me prævisis, & excitatis, unde propterea, mihi quamvis in contrarium forsan acrius, magisque elaborate scribenti, resolutio probabilis, benèque fundata visa est.

Atque hic moneri debemus, de eo, quod adeò frequenter insinuatum est, quantum scilicet deferendum veniat illis consulentibus, (qui damnabiliter quidem) publicæ lu-
2 ci proferunt sub nomine consiliorum, illas reformationes, quas more Advocati, conductitio more occasio dedit facere ad causæ, & clientis opportunitatem, cùm verè, & propriè illa dici debeant consilia, quorum auctoritati deferendum est, quæ data sint ad veritatem, illam scire cupienti, sive in figura Assessoris data illiterato Judici, per modum voti consultivi, ad effectum sententiandi, non autem more simplicis Advocati frequenter scribendo, etiam contra proprium sensum.

Quatenus itaque pertinet ad hunc punctum libertatis locorum Montium penes tertios emptores; Reassumendo a
3 me scripta super hujusmodi materia in hoc volumine jam edito, & cum quibus, penè in omnibus processerunt scribentes in contrarium, ac etiam Rota, ut patet ex ultima decisione desuper edita coram Taja, dicebam id, quod frequens mea est consuetudo dicendi, clarum scilicet esse errorem, in hac materia procedere cum solis generalitatibus sive auctoritates, & decisiones editas occasione aliorum casuum, quibuscumque aliis indefinitè applicare, cùm vera, & germana, benè judicandi, & consulendi forma sit, reflectere ad distinctiones casuum, eorumque singularium particulares, ac individuas circumstantias, ex quibus metienda est congrua doctrinarum, & legum applicatio, dum applicandum non est factum legi, sed lex applicanda est facto; Isteque adeò clarus, sed nimium frequens, & communis error donec corrigatur, magis, ac magis semper replebit mundum æquivocis, & confusionibus.

Quare plus casus desuper distinguendo; Primus est, ubi agitur de illo possessore, qui directè, ac immediatè obtinuit loca Montium sibi deliberari à Judice, seu aliàs ab eo in possessionem immitti, nulliter, vel injustè, adeout con-
4 troversia sit inter primum possessorem spoliatum, & secundum possessorem à Judice immissum; Et tunc, si actus est nullus, vel injustus, priori possessori competit manutentio, vel reintegratio, sive aliud remedium rei persequutorium, quoniam admixta non est auctoritas publica, neque intrat ratio peculiaris, quæ resultat ex hujusmodi jurium natura; Et in his terminis loquuntur *dec.* 284. *part.* 3. *rec. decis.* 70. *part.* 7. coram Dunozetto *decis.* 642. repetit. apud Posthum. *de subhast. decis.* 221. & *decis.* 407. *in fine par.* 12. *rec.*

Secundus casus est, ubi quis ex privata conventione, emit loca Montium ab intrusivo possessore, qui verè Dominus non esset, atque venditio, seu resignatio admitti-
5 tur per Secretarium, sed id provenit ex privata conventione, inter emptorem, & venditorem, adeòut emptor sequatur principaliter fidem privatam possessoris, & de isto casu loquitur *dec.* 650. Cavalerii, in cujus casu aderat mala fides positiva, ob inhibitionem factam emptori, ac denunciatam litem, unde scire debuit, ac potuit, eum non esse Dominum; neque pariter adaptatur ratio hujus libertatis, de qua infra.

Tertius casus est, ubi quis emit ex privata etiam conventione à vero Domino, admissa per Secretarium, qui emptorem liberè describat in libris publicis, quæstio autem
6 sit cum creditoribus venditoris, prætendentibus loca Montium esse eis hypothecata; Et cùm resignatarius est tutus ab hypothecis, aliisque vinculis, præterquam descriptis in litteris patentibus, vel ex natura hujusmodi jurium, ut verius est, vel ratione commercii, ut firmant Gratian. *discept.* 730. *numer.* 48. Cenc. *de cens. quæst.* 29. *nu.* 13. Merlin. *de pign. lib.* 2. *qu.* 14. *num.* 28. & 29. *num.* 13. Rota *dec.* 14. *in fin.* post Fenzon. apud Merlin. *dec.* 533 *repetit. dec.* 77. *num.* 20. *par.* 6. *recent.* Romana locorum Montium 29. Novembr. 1660. coram Bevilacqua, adita in casu, de quo suprà *disc.* 27. Et sic cum præsupposito, quod emptor sciat à quo emat, unde dici valeat, quod ejus fidem privatam sequatur, dum acquisitio provenit à privata conventione inter eos, licet à publico officiali ad id per Papam deputato (qualis est Secretarius) auctorizata sit, atque de hoc etiam loquitur Constitutio 154. Urbani Octavi, cujus mentionem facit in dicta decisione coram Bevilacqua; Illaque non continet rem novam, dum etiam antea idem procedebat, sed prodiit ad majorem declarationem, ac etiam ad probationem, de qua infra.

Quartus est casus, quando tertius, ex causa lucrativa, puta legati, obtinet loca Montium à defuncto possessa, sive obtinet pecuniam, quàm directè investit in loca Mon- 7
tium, quæ uno, vel altero modo in sui faciem intestentur, deindeque detegantur creditores hæreditarii, quibus in subsidium de jure competat avocatio pecuniæ solutæ, & tunc istud privilegium non suffragatur, sed datur etiam actio subsidiaria, & de hoc agitur in Romana lucri Dotis coram DD. Ghislerio, & Albergato *dec.* 43. *nu.* 40. *p.* 10. & *dec.* 25. *numer.* 5. & *seqq. par.* 11. *rec.* in casu, de quo agitur à me *in tit. de Dote disc.* 129. & juxta casum, de quo supra *discurs.* 29.

Quintus demum casus est noster, ubi juxta communem 8
frequentiorem usum quis, sive Civis, sive exterus, ac sive præsens, sive ablens, sed ignarus quisnam habeat loca Montium venalia, confignet proxenetæ ordinem directum publico Banco, ut solvat pecunia in genere ei, quem Secretarius eidem Bancherio testetur liberè ad sui favorem resignasset loca Montium, adeòut emptor sit omninò incertus de persona vendentis, sed sequatur principaliter, ac omninò solam fidem Secretarii, tanquam publici officialis, per Papam ad id deputati, talemque resignationem faciat ille, qui nulliter, vel injustè à manu Judicis obtinuerit, atque de Judicis mandato, Secretarius eum descripserit in libro publico.

In isto casu individuo, ac præciso nullam habemus auctoritatem, vel decisionem, quæ loquatur de locis Montium Urbis, ideoque oportet examinare casum, cum doctrinis Doctorum, agentium de consimilibus juribus, quæ habentur cum Principe, seu Republica, ut sunt jura Regia His- 9
paniarum, fiscalia, vel jura super arrendamentis Regnorum utriusque Siciliæ, & loca Montium Venetiarum, Januæ, & Florentiæ, aliarumque Civitatum Italiæ, sive juxta terminos officiorum vacabilium, cum quibus, ac etiam cum terminis resignationis beneficiorum, procedunt inferius allegandi loquentes de præfatis aliarum Civitatum locis Montium, ac juribus hujusmodi.

Quodque ista loca Montium, vel jura exæquata sint of- 10
ficiis venalibus, eorumque jure regulanda veniant, expresè, ac literaliter disponitur per dictam Constitutionem 154. Urbani VIII. sæpius enunciatam.

Agit verò præcæteris de his locis Montium, vel juribus 11
Larrea *alleg.* 22. *ex n.* 19. & *seqq.* occasione tractandi de resolutione hypothecarum à possessore contractarum, atque adhibet eoldem terminos officiorum venalium, quæ tractantur cum terminis beneficialibus, vel cum terminis feudorum, & de eisdem juribus Salgad. *in labyr. p.* 2. *c.* 27. *n.* 39. *ubi per tot.* agit de officiis, ac etiam *part.* 1. *cap.* 35. *per tot.* ubi cæteri.

Ex deductis autem per dictos Auctores, constat de vera ratione libertatis hujusmodi jurium penes tertium, in quem cum publica Principis, vel ejus officialis auctoritate transferuntur, quod scilicet istud dicitur quoddam debitum, 12
cum Principe, tanquam species census redimibilis, unde quando quis refignat officium, vel jus suum in manu officialis repræsentantis ipsum Principem, tunc dictum jus, vel officium extinguitur, & annichilatur, deindeque Princeps per actum occultum, novum jus ex integro efformat, & concedit resignatario, qui sequitur fidem publicam ipsius Principis, quem in ejus directum, ac immediatum auctorem agnoscit, ut pluries advertitur supra *discurs.* 26. & *sequentibus*.

Igitur ille, qui cum bona fide, ignarus, an resignatarius sit Gallus, Hispanus, vel Germanus, seu Indus, cum aliquo privato non contrahit, neque privatam fidem vult sequi, sed directè sequitur solam fidem publicam Principis, non potest, nec debet remanere elusus, sed habet in debitorem ipsum Principem, cùm verè, ac propriè loca Montium aliud non sint, nisi debitum Principis super ejus redditibus, tanquam per speciem census, ut supra.

An autem Princeps, vel officialis, benè, vel malè agat in extinguendo, vel supprimendo jus antiqui creditoris, & an suum debitum extinguat cum legitimo, vel cum illegitimo creditore, ipsi videant, hoc unum est tamen, quod nouus acquirens rectè dicere potest, se contraxisse cum Principe, eumque habere in suum debitorem, quem rectè scit habere potestatem id, quod uni concessit, ei auferre, ac alteri dare, dum etiam bona alienare, vel concedere potest, atque Domino non remanet aliud jus, nisi agendi contra ipsum Principem, pro reintegratione

tione valoris, ad textum *in l. benè à Zenone, C. de quadrien. præscrip.* cum ibi communiter notatis, de quibus *tit. de Donat. disc.* 43. & *suprà hoc tit. disc.* 148.

Igitur, aut priori possessori injustè spoliato competit actio contra spoliatorem, vel contra Judicem, vel contra Principem, ejusque Cameram; aut contra officialem, suum officium malè explentem, & utatur jure suo: Aut hoc etiam remedio est destitutus, & erit casus fortuitus, qui est sequela dominii.

Talis est praxis inconcussa totius Europæ, in hujusmodi juribus publicis, seu regalibus super gabellis, vel juribus cum Principe, vel Republica; Ideòque dum in Cu-
13 ria non haberemus in his terminis casum decisum, recurrendum est ad observantiam generalem adjacentium aliorum principatuum, ex deductis *de servit. disc.* 2. *num.* 19. & *seqq.*

Sed verè habemus illum decisum per dictam Constitutionem 154. Urbani VIII. quę expresè exequat loca Montium officiis, non quidem in ratione privilegiativa, seu declarativa, quia verè eadem est ratio.

Multa enim in hujusmodi juribus differentibus, atque in libero commercio non existentibus habentur peculiaria, quæ exorbitant à regulis generalibus juris communis, ut videtur in feudis, & juribus regalibus, quod ex veriori
14 sententia, ubi Principis auctoritas non accedat, in eis non intrat titulus de separatione bonorum, unde creditores hæredis cum assensu, vincunt creditores defuncti sine assensu, ut *titul. de feud. disc.* 78. & *tit. de credito disc.* 13. & 251. Ac etiam non intrat titulus *plus valere, quod agitur, &c. & tit. de feud. disc.* 24. & *in aliis*; Unde propterea si hæc bona emantur de pecunia aliena, cum pactu expresso, ut acquirantur dominio pecuniæ, quodque nomen acquirentis sit simulacrum; Attamen si super hoc pacto non adsit assensus Principis, id non attenditur, sed dicitur officialis, vel feudatarius, sive possessor jurium regalium, ille in cujus faciem in libris cantat, ut *dec.* 100. *par.* 9. *rec.* cum similibus, de quibus *d. disc.* 24. & *in aliis de feud.* ideòque regulæ generales, quas habemus indifferentibus, ac existentibus in commercio, nullatenus congruunt hujusmodi bonis, ac juribus.

Hinc proindè advertebam, quod causæ defensio consisteret potius in facto, quàm in jure, an scilicet ex facti cir-
15 cumstantiis desumi posset collusio, vel mala fides emptorum, qui rectè scientes, quomodo in resignantem loca montium obvenissent, ita resignantis potius fidem sequuti essent, juxtà secundum casum, de quo suprà *numer.* 5. sed si cessante hujusmodi circumstantia, processum per eos esset cum bona fide, juxtà modum recentium suprà in quinto casu *numer.* 8. & tunc omninò probabilius pro emptoribus responderi deberet, dum aliàs esset mundum revolvere, atque istud commercium impedire, ad quod considerabam etiam à simili ponderationes, de quibus suprà *disc.* 129. Ad id autem arguendum advertebam inspiciendum esse, præsertim ad pretium, pro quo emptio facta esset, quoniam si fuisset, in summa justa, & communiter currenti, & tunc magnum resultabat bonæ fidei argumentum, sicuti econversò malæ, in casu pretii diminuti, & insoliti, quod reputatur pars periculi ex deductis suprà *disc.* 30. & *seqq.* Et per consequens est quæstio potius facti, quàm juris ex singulorum casuum circumstantiis decidenda.

16 Putabam tamen de collusione, & mala fide nimium suspectum videri Secretarium, qui erat in hoc munere vir nimium peritus, & diligens, verisimiliter non admissurus adeò de recenti in ignoto, vel parum idoneo deliberatario, talem resignationem liberam, absque ejus corruptela, & notabili emolumento; experientia docente in hujusmodi Secretariis, & officialibus illa miracula, quæ alibi cernuntur in Judicibus, & Magistratibus, quod scilicet officio vix præbente emolumentum sufficiens ad substentationem, intra breve tempus, notabiles parantur divitiæ, ideòque cum eis nimium rigorosè procedendum videtur, adiiciendo præsertim legem, ne hujusmodi deliberatoriorum, vel hæredum, & successorum resignationes admitti debeant, nisi post notabile temporis intervallum unius, vel plurium annorum, cùm ita etiam posset quis falsis probationibus se probare hæredem alicujus, qui adhuc vivat, vel etiam defuncti, qui alium hæredem revera reliquerit, atque sequuta intestatione, posset hujusmodi resignationem facere, absque eo quod dominio consultum remaneat.

Idem consultus pro veritate, respondi, in alio casu, in quo loca montium habebat in corpore litterarum, vinculum fructuum ad commodum alterius, ejus vita durante, dum 17
proprietarius cum falsis testibus deponentibus de morte reservatarii, obtinuit cum decreto Thesaurarii, vel ejus Auditoris deleri vinculum, atque ita resignationem liberam fecit, absque eo, quod reservatario consultum remaneret ob absentiam, vel inopiam resignantis, & ob assecurationem resignatarii bonæ fidei, ut suprà; Isteque est unus ex perniciosis effectibus, qui resultant ab usu propinarum, de quo *tit. de Judic. disc.* 39. quoniam aviditas proprii emolumenti pronos, ac faciles reddit Judices ad faciendum id, quod aliàs non faceremt, vel nonnisi cum majori circumspectione, & maturitate.

Et quamvis ob hujusmodi libertatem, & emptorum assecurationem, plura resultare possint inconvenientia, & 18
fraudes, præsertim in supplantationem absentium, vel hæreditatum jacentium, seu fideicommissariarum; Nihilominus ex duobus malis, vel inconvenientibus, oportet eligere minus, dum magis præjudicialia Reipublicæ, & libero commercio essent alia inconvenientia contra resignatarios bonæ fidei, ac propterea, ut primis inconvenientibus occurratur, dandæ videntur opportunæ provisiones, & ordines secretariis, atque cum eis rigorosè procedendum ad reficiendum de proprio, quando eorum officium non benè exercent.

Ex eadem verò superiùs insinuata distinctione inter illam venditionem, vel aliam alienationem, quæ fiat inter partes ex privata conventione, vel etiam subhasta ex auctoritate judicis, cujus factum dicitur etiam factum partis, 19
& illam quæ fiat mediante resignatione in manibus secretarii, frequenter consultus etiam pro veritate respondere consueví, resultare decisionem quæstionis, de qua habetur actum *sub tit. de alien. & contracti prohib. disc.* 12. an scilicet in alienationibus locorum montium, quæ fiant per minores, vel mulieres, requirantur solemnitates statutorum 113. & 151. Urbis, ut primo casu requiratur, non autem posteriori, quodque in hoc sensu, vel cum dicta distinctione, & cum præsupposito, quod agererur de prima parte, intelligenda est *decis.* 679. Seraph. & *dec.* 30. *p.* 13. *rec.* in quibus id firmatur, cùm aliæ desuper allegari solitæ, loquatur ob iter, vel ad alios effectus.

Ubi etiam agitur de secunda parte, intrat ratio superiùs assignata, quod scilicet primus possessor, qui alienat, verè non transfert suum jus in eum, cui fit alienatio, sed potius illud refutat, & extinguit in manu Principis, qui novum jus ex integro efformat favore resignatarii agnoscentis in ejus auctorem ipsius Principem, cujus publicam fidem, non autem privatam primi possessoris sequi dicitur.

Ita etiam suadente ratione libertatis commercii, ob cujus conservationem multa permittuntur, quæ alias permittenda non sunt, ut ex. gr. non egrediendo hos terminos solemnitatum statutariarum, habetur, *cod. tit. de alien. & contract. prohib. disc.* 34. in muliere, vel minore exercere mercaturam; Ac etiam receptam praxis docet in locationibus, & conductionibus domorum, vel in emptionibus, & venditionibus victualium, & rerum observientium ad usum vestium, vel domus cum similibus, quoniam licet agatur de contractibus, absque dubio cadentibus sub statuto 151. attamen ratione subjectæ materiæ, & libertatis commercii non sunt in usu.

Omnemque difficultatem tollit observantia, quæ in omnibus dicitur optima interpres, quoniam cùm ab anno 1580. prodierit *d. dec.* 679. Seraph. Attamen in hoc intermedio spatio penè integri sæculi, observantia docuit, & docet contrarium, quoniam Secretarius, & Thesaurarius respectivè passim admittunt resignationes sine his solemnitatibus; quinimò ubi partes vellent eas servare, dicti officiales id non admitterent, respondendo, quod eorum sufficere debet auctoritas, non indigens illam alterius Judicis in hoc inferioris, & incompetentis, in aliis Civitatibus, vel Principatibus, præsertim in Veneta, & Januensi, adeò exactè id servatur, ut etiam Capuccini, aliique professi incapaces in communi, & in particulari continuant descripti, & reputantur domini cum libera dispositione, ut insinuantur incidenter *sub tit. de testam. disc.* 36. & *alibi*.

ROMANA EVICTIONIS LOCORUM MONTIUM.

PRO MARCO PAULO TYERI, CUM GASPARE ALVERO.

Casus disputatus coram A. C. resolutus pro Tyeri.

Vendens loca montium vinculata, an, & quando teneatur ad evictionem, vel ad pretii restitutionem ad factum casum vinculi, si ex facto ipsius venditoris id processit.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *Sciens vitium vel non agit de evictione, neque ad restitutionem pretii.*
3 *Declaratur quando id procedat, & quando etiam praestetur evictio de natura rei.*
4 *In omni conventione nunquam venit dolus, vel factum proprium culposum.*
5 *Venditor tenetur de vitiis sibi cognitis.*
6 *Quando cessionarius pensionis praestet evictionem, vel restituat pretium acceptum.*
7 *Datio restitutio principaliter spectat ad virum, & fideicommissum est species fidejussoris.*
8 *Declaratur quando idem venditor locorum montium vinculatorum exerceat casum vinculi.*
9 *De differentia inter dotem constituendam, & restituendam.*

DISC. CLXIV.

RETenta facti serie, de qua suprà *disc.* 37. super venditione locorum montium provenientium ex pretio Catalis subjecti fideicommisso, cum ejusdem fideicommissi 2 vinculo translato in pretium; Cùm uxor Gasparis venditoris, pro assecuratione suarum dotium, & lucri, ob vergentiam viri ad inopiam, ex beneficio *Auth. res quæ, C. com. de legat.* loca montium ab emptoribus vendicasset, ut infinuatur *in eodem disc.* 37. *in fine*: Hinc ad aliquod tempus, exorta spe, quod molestiæ inferendæ videm Gaspari, inopia non obstante, parare possent emptoribus aliquam recuperationem pretii, saltem in parte, præsertim prælatus Tyeri utriusque Signaturæ Prælatus, unus ex emptoribus, judicium contra venditorem instituit pro evictione, seu restitutione pretii, atque post aliquas disputationes, obtinuit mandatum à Signatura quoque canonizatum.

In disputationibus desuper habitis, scribentes pro Gaspare reo convento, vim constituebant in disputatione textus *in l. fundum scieni, C. de evict.* cum concordantibus plenè deductis per Rot. *dec.* 433. 457. & 469. *par.* 9. *rec.* Ac etiam habetur *sub tit. de feud. disc.* 44. & *sub tit. de empt. & vend. disc.* 10. 11. & 17. & sepiùs in his terminis *sup.* 2 *disc.* 31. quod scilicet cum venditor expressè denuncia verit emptori hoc vinculum fideicommissi, expressum quoque in literis patentibus, adeóut emptor illius certam habuerit scientiam, ipseque venditor processus sit vendere eadem loca, talia, qualia, & pro jure sibi competente, cum declaratione nolle teneri nisi de facto proprio, ita de plano intrare debebant præfati textus regulatem, eximentem non solùm à præstatione evictionis, sed etiam à deductione pretii; Quamvis etenim plurium sententia sit, ut præfati textus dispositio procedat solùm respectu evictionis, non autem respectu restitutionis pretii, à qua venditor excusari non debeat, ob inconveniens locupletationis de alieno; Contrarium tamen, præsertim in Rota, & Curiis est receptum, quando diversa conventio explicata non accedat, vel facti circumstantiæ eam implicitè non inducant, juxtà considerationes, de quibus suprà in his terminis *d. disc.* 31. Et meritò quidem, quoniam ita in contractum censetur deducta illa spes, vel incerta alea, seu eventualitas; Eodem modo, quo docet quotidiana praxis in venditione, seu cessione commoditatis; Idque argui dicebant ex quantitate pretii, quoniam cùm pretium intrinsecum locorum montium esset scutorum centum ultrà consuetum augmentum extrinsecum, ista venditio facta erat ad rationem scutorum 25. quodque propterèà intraret alia juris regula, de qua etiam locis citatis, & præsertim *d. disc.* 44. *de feud.* super exemptione venditoris à præstatione illius evictionis, quę sequatur de naturà rei.

His tamen non obstantibus (etiam cum sensu veritatis) contrarium dicebam verius, scribendo pro actore, pro quo justè prodiit resolutio; Admittebam siquidem dictas theoricas, tanquam veras in genere; Dicebam tamen, eas procedere, quando à casu, seu alias citrà factum, & culpam ipsius venditoris, bona vendita avocarentur ab emptore, puta quia per ipsius venditoris mortem, factus esset locus fideicommisso ad favorem alterius vocati, vel quod ex ignotis juribus, quæ alias quàm ex facto proprio ipsius venditoris, tertio competant super casali vendito, daretur eidem tertio actio super locis montium, tanquam in pretio subrogato; Secus autem, dum molestiæ veniebant ex ejus facto proprio, quod nunquam censetur exceptuatum, dum id ab omni justitia, & æqualitate prorsus est alienum, ut cæteris relatis plenè habetur apud Merlin. *dec.* 874. *nu.* 5. 4 & *seq. dec.* 18. *n. fin. par.* 11. *recent. & passim*; semper enim in omni contractu, omnique conventione, quantumvis ampla, exceptus censetur dolus, sive aliud factum proprium in quo dolus inesse potest, ut in proximè allegatis, & apud Celsf. *dec.* 78. *n.* 6. *cum seqq.* Greg. & add. *dec.* 119. Unde propterèà licèt venditor, quando protestatus est vendere rem pro tali quali, &c. atque ut vulgò dicitur *come un facco d' ossa*, ad aliud non teneatur, adhuc tamen tenetur pro vitiis, & defectibus latentibus sibi cognitis, quæ non 5 sufficit exprimere sub involucro generali verborum ex deductis apud Surd. *decis.* 146. *n.* 4 Gregor. & adden. *d. decis.* 119. & *sub tit. decmpt. & vendit. disc.* 8.

Atque ad id benè conferre dicebam, ea, quæ habetur *d.* 6 *disc.* 69. *de Penfionibus*, quod scilicet cessa commoditate pensionis, si ista cesset per mortem naturalem cedentis, vel per insufficientium beneficii, aut per alium casum, tunc cedens ad nihil tenetur; sed si cessat ob delictum ipsius cedentis, aut ob alium ejus factum voluntarium, puta quia per matrimonium, vel per militiam, vel per professionem in Religione; aut per dimissionem Clericatus, diversum statum assumat, tunc intrat evictio, cum similibus.

In his autem terminis verfari dicebam, quoniam licet emptoribus innotesceret vinculum fideicommissi, quo posito de consequenti intrabat actio prædicta uxoris in vim *Auth. res quæ*; Attamen id principaliter provenit ex debito, & 7 facto ipsius venditoris, quoniam ulsi dotem uxoris, aliaque ejus bona dissipasset, utique iste casus non daretur; Ubi enim agitur de dote restituenda per ipsum virum, tunc id referri non potest casui, sed totum provenit ex facto, & culpa ipsius viri, dum ipse est principalis debitor, fideicommissum autem dicitur quidam legalis fidejussor ejusdem viri, adeóut etiam sine cessione subintret in jus mulieris, cui dos restituta est, ejusque actiones exercere valeat pro reintegratione, juxta firmata apud Coccin. *decis.* 1681. cum aliis, de quibus *sub tit. de dote disc.* 145. *n.* 56.

Neque ad rem facere dicebam *dec.* 7. & 57. coram Ninot 8 in hoc proposito expensas etiam suprà *dict. disc.* 31. quoniam earum casus est diversus, quod scilicet idem venditor, tanquam tertius, vendicabat loca montium cadentia sub portione alterius venditor ejus fratris, per cujus mortem jus emptoris expirabat ideóque evictio proveniebat de natura rei, & à casu, non autem à facto culposo, seu aliàs voluntario ipsius venditoris, quale dicitur illud, quod ejus creditoribus provenit, dum ita hæc venditio redoleret speciem furti, vel fraudis, si ille venditor, qui scit se obæratum esse, bonaque vendita obnoxia ejus creditoribus, à quibus ad horam illa vendicari possunt, etiam à pretii restitutione excusaretur, ac propterèà excusatio restringenda est ad solum casum.

Ex causa autem provenire diceretur, quod filiæ, & 9 descendentes ipsius venditoris ex edem beneficio *Auth. res quæ*, peterent dotem sibi constitui ex bonis fideicommissi, quoniam dici non potest culposum, quod natura ei foecunditatem dederit procreando filios, minusque dici potest culpa directa ad causam, quod ipse pariter se inopem fecerit, unde propterà ejus filiabus apertum sit præfatum subordinarium beneficium; Ideóque ut advertitur *eod. disc.* 145. *& in aliis pluries eod. tit.* magna dignoscitur differentia inter casum dotis restituendæ, & illum dotis constituendæ.

INTERAMNEN. JURIS COLLECTANDI, PRO CIVITATE INTRAMNÆ, CUM CASTRO PAPINIÆ.

Casus pendet in Camera.

An, & quando Castra subjecta Civitati, dicantur de ejus Comitatu, vel territorio, ut propterèà constituant unum corpus, atque participare debeant de juri-

juribus, & proventibus Civitatis pro supportatione onerum, vel econversò an debeant Castra contribuere in oneribus majoribus, quæ supportentur per ipsam Civitatem.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *Comitatenses dicuntur Cives in omnibus.*
3 *De eodem, & qualis dicatur propriè Districtus, vel Comitatus.*
4 *De unico territorio constituto ex tota Diœcesi.*
5 *Dismembratio jurisdictionis non tollit unitatem territorii.*
6 *De distinctione inter districtum, agrum.*
7 *De alia distinctione inter Comitatum, vel Districtum improprium, & generalem, & proprium, & particularem.*
8 *An Civitas possit acquirere id, quod sit de ejus Comitatu.*
9 *Stant simul, quod Civitas sit de dominio unius, & Castra sint de dominio alterius.*
10 *De eodem de quo nu.* 5.
11 *De monito, quod causarum decisiones pendet à circumstantiis facti.*

DISC. CLXV.

1 DE anno 1525. Civitas Interamnæ emit à quibusdam Domicellis Castrum ibi proximum Papiniæ; cumque postmodum sub Paulo III. & Paulo IV. impositum esset subsidium triennale, à quo proveniunt onera Cameralia, atque pro istius rigorosa exactione Civitas cavalcatas ad præfactum Castrum transmisisset, adeóut Pius V. jurisdictionem illi abstulerit, quam Gregòr. XIII. successor reintegravit, hinc penes continuæ sequutæ fuerunt controversiæ inter Civitatem, & Castrum, & præsertim super modo contribuendi in solutione dictorum onerum Cameralium, atque per Sacr. Congregationem boni Regiminis resolutum fuit, Castrum teneri contribuere pro octava parte, sed reassumpta causa in Camera, ubi prius introducta erat, excitata fuit per idem Castrum prætensio, quod onera prius impleri deberent cum proventibus gabellarum respicientium totum Comitatum, quodque propterèà ad id, quod opus esset pro suppletione, concurrere deberet in dicta octava parte; Datoque desuper dubio coram Bichio, *An, & qui proventus proveniant ex gabellis respicientibus totum Comitatum*, sub die 19. Junii 1673. prodiit resolutio utrique parti respectivè favorabilis, quod scilicet Castro prætendente, omnes gabellas in notula deductas venire, Civitate autem nullas, dictum fuit venire quasdam, & non aliàs.

In disputatione autem desuper habita, scribentes pro Castro, ejusque Communitate, cum præsupposito, quod 2 illud esset de Comitatu, dicebant ejus intentionem fundatam esse in juris regula, quod Comitatenses dicuntur cives, omnibusque privilegiis, & favoribus civium potiti debent, eodem modo, quod subjacent oneribus, dum Civitas, & Comitatus formant unum, & idem corpus, ut definit Bald. *cons.* 419. *n.* 11. 1. Aret. *cons.* 67. *n.* 4. Hieron. de Ment. *de finib. c.* 7. *numer.* 3. & 5. Cravett. *in terminis onerum cons.* 972. Galeot. *l.* 2. *controv.* 20. *cum concord.* relatis per modern. de Luc. ad Franch. *dec.* 316. *nu.* 7. Rot. *dec.* 400. *par.* 9. *rec.* & *dec.* 199. *p.* 12. atque super hoc assumpto immorabantur, illud exornando de more scriptorum cum aliis generalitatibus; Reliqua enim consistebant potius in facto, super natura, seu qualitate gabellarum, dum scribentes pro Civitate nimium insistebant in dicta qualitate, & quænam esset illæ gabellæ, quæ in Civitate solvebantur ab antiquo, priusquam istius Castri acquisitio sequuta esset, & quænam posteriores, quasi quod de antiquis priusquam idem Castrum acquireretur, atque efficeretur de hoc corpore, non deberet participare, sed solùm de aliis posteà impositis: scribens ego pro Civitate, in hac ultima disputatione, adhibendo stylum Advocatorum Urbis, curabam exornare, sive in jure probare ea, quæ in facto deducebantur cum solitis generalitatibus.

Reflectendo autem ad veritatem, mihi videretur, quod revera quæstio esset potius facti, & applicationis, quàm juris; Admittebam siquidem, tanquam veram dictam juris propositionem pluries suprà insinuatam, & præsertim *disc.* 72. & 94. *& sub tit. de præmin.* agendo de civilitate, 3 quod scilicet Civitas, & Comitatus constituunt unum territorium, atque unum, & idem corpus politicum, seu communitativum, eodem modo, quo plura membra unum constituunt corpus humanum, quasi quod Civitas sit caput, & venter, seu reliqua majori pars corporis, Castra verò, seu Villæ sint brachia, & manus, & crura, & pedes; Sive juxtà exemplum finium spiritualium unius Diœ- 4 cesis, quoniam licet intra ejus fines, ultra locum residentiæ Episcopi, & situationis materialis Ecclesiæ Cathedralis, quamplura existunt Oppida, Castra, & loca inter se omninò distincta, ac etiam sub diversis Provinciis, vel dominis temporalibus, omnia tamen constituunt unum, & idem corpus, sive unum, & idem territorium spirituale; Vel eo modo, quo sequitur, quando Civitas, vel alter locus divisus sit per quarteria, aut per pagos, & Villas, juxtà aliquarum Regionum usum insinuatum *sub tit. de Jurisd. disc.* 24.

Idque verùm non obstante, quod singula Castra, seu Villæ, & loca intra ambitum districtus, seu Comitatus, habeant inter se fines destitutos, & quandam speciem territorii contradistincti, etiam ab illo Civitatis, & cum Con- 5 stitutione propriarum subalternarum communitatum, quoniam id non tollit unitatem territorii, seu corporis in universum, sed solùm continet quandam divisionem subalternam respectu usus, & commoditatis, ad tollendas confusiones, pro pasquis, & pro cultura prædiorum, & pro aliis effectibus, eo modo quo si pro aliquo magno Ovili diviso in plures turmas, vel greges, destinatum sit prædium, seu tenuta, ut ad tollendas contentiones inter Pastores, singulis turmis, vel gregibus, aut branchis distribuantur partes, vel fines ejusdem tenutæ, seu prædii, quoniam id non tollit unitatem, tam ovilis, quàm prædii; Undè propterèà, ut in eisdem *disc.* 72. & 94. advertitur, pro ista contradistinctione, recinctus proprius Civitatis, contra- 6 distinctus à finibus singulorum locorum Comitatus, appellari solet, sub vocabulo agri, potius quàm territorii, ac etiam advertitur infrà in Fanen. Molendini *disc.* 167.

His itaque constitutis, adeóut in iis, quæ juris sunt, nulla adesse discordantia inter scribentes hinc indè in genere, sive in abstracto; Disputatio restringebatur ad factum, sive ad applicationem, juxtà pene generalem hodiernam naturam omnium quæstionum forensium, an scilicet illud Castrum, dicendum esset de illa specie Comitatu, de qua superiùs allegati, & alii DD loquuntur, quod scilicet importet idem territorium constitutivum ejusdem corporis, vel potius esset de illo Comitatu improprio, qui redolet solùm jurisdictionem vel superioritatem, aut 7 dominium accidentale, aut quodam jus metropolyticum, juxta exemplum antiquæ Romæ, quæ juxtà seriem, de qua *disc.* 32. *de præsum. in fi.* & alibi plurics, vi bellica effecta est domina magnæ partis Orbis, adeóut diceretur caput, & Metropolis Mundi, ideóque omnes Civitates, & Provinciæ dicerentur de ejus imperio, & territorio, seu Comitatu in universum, ratione scilicet jurisdictionis, vel juris terrendi; Et tamen non indè interri poterat ad verum Comitatum, vel territorium, dum habebat suum districtum particularem centum milliarium, qui nunc est quadraginta.

Sive quod, juxtà hodiernam praxim, Præfectura, vel Præsidatus Civitatis, complectatur sub se gubernium, & administrationem quamplurium Civitatum, Oppidorum, vel locorum adjacentium, quæ ita quandam speciem Comitatus præseferre videantur, sed iste est Comitatus improprius ratione jurisdictionis, & juris Metropolitici, non autem verè constitutivus unius corporis, & territorii, ut (ex. gr.) docet praxis Civitatis Perusii, cum similibus, quod scil. alia sunt Castra Comitatus, idest districtus, vel territorii particularis ipsius Civitatis, & alia sunt Castra, & loca existentia sub eo gubernio.

Applicando itaque ad rem, punctus videtur, an istud Castrum esset de una, vel altera specie, atque scribendo more Advocati, dicebam, quod esset solùm de Comitatu improprio, idest jurisdictionali, quoniam cum ante prædictum annum 1525. esset de diverso dominio, diversumque corpus 8 constitueret, dum ex titulo particulari emptionis obvenit in hanc Civitatem, tanquam penes extraneum, ac privatum emptorem, hinc proindè dicebam, ita claram resultare probationem, quod non esset de ejus territorio, & pertinentiis, sed quod esset quid distinctum, ex juris certo principio, quod nemo emit, vel acquirit rem suam, quodque res mea non potest denuò essici mea, undè propterèà nova acquisitio probat, quod prius res non esset sua.

Verùm id non videbatur argumentum, quod concludere- 9 ret, quoniam, aliud est jus territoriale pro civis prærogativis, ac oneribus respectivè, & aliud est jus territoriale, pro exercitio jurisdictionis, ut docet nimium frequens, ac notoria praxis, præsertim in Regno Neapolitano, pro

cujus

cujus misera conditione, omnia penè loca sunt infœdata, ut insinuatur *d. disc.* 32. *de præmiss. & alibi pluries*, quoniam frequenter datur casus, quod Civitas sit unius Domini, vel sit demanialis, & Castra, quæ ibi Casalia dicuntur, sint diversorum Baronum, ut de aliquibus Casalibus ipsiusmet Regiæ Civitatis Neapolis, habetur apud Franc. *decis.* 129. Gizzar. *decis.* 24. ubi add. Galeott. *lib.* 2. *controv.* 20. Rovit. *dec.* 11. & alios, apud quos disputatur quæstio, an concessio alicujus Castri, seu Casalis in feudum, importet quandam implicitam dismembrationem territorii ad alios effectus jurisdictionales, illum præsertim, an prohibitio, quæ fit bannitis, quibus conceditur salvusconductus sub lege de non conversando in loco delicti, neq; in dicta Regia Civitate residentiali Principis, ejusq; territorio, complectatur hujusmodi Casalia infeudata, sed hoc non tollit alios effectus civicos, neque unitatem territorii communitativos, tam favorabile, quàm onerosos, ideòq; possunt simul stare; quod istud Castrum esset de eodem Comitatu, & territorio, sed quod ex Apostolica concessione, sive ex antiqua usurpatione, aliquis Domicellus haberet ejus dominium jurisdictionale, seu Baronale, quod Civitas acquirere potuit, tanquam per restitutionem antiqui status, atque per quandam speciem recuperationis; Secùs autem ubi ista circumstantia cessante, fuisset omninò nova acquisitio, quodque illud esset extrà suum ambitum, seu comitatum propium, quoniam tunc Civitas consideratur potius in ratione Baronis, vel domicelli, ita administrantis hanc subditam communitatem, atque pro meliori administratione, jure cujusdam communionis exigendo, & respectivè solvendo ejus onera, dum isto casu contributio sine dubio facienda esse ad limites ejus jurium, & bonorum absque participatione jurium Civitatis.

Hinc itaque edocemur, quod causæ decisio non pendet à generalitatibus juris, vel à formalitate verborum, sed semper à circumstantiis facti, ex quibus pendet applicatio legum, & conclusionum, quoniam ista verba, *Comitatus*, *Districtus*, *Territorium*, & similia, sunt æquivoca, eaque promiscuè, sive impropriè adhiberi solent, ut præsertim adverritur suprà *disc.* 72. & infrà in Fanen. *disc.* 167. & alibi plures; Ideòque tota vis est in applicatione desumenda ex circumstantiis facti, sive ex effectibus, ad quos de hoc agitur, semperque error est immorari in solis generalitatibus, vel in formalitate verborum, & sic quod videndum esset, an revera ab antiquo istud Castrum esset de hujus Civitatis Comitatu, seu territorio proprio, ut cum ipsa Civitate, aliisque Castris, unum constitueret corpus, nec ne.

ROMANA GABELLÆ CADAVERIS.

Discursus pro veritate.

An debeatur Gabella, seu aliud vectigal pro extractione, vel introductione, sive transitu cadaveris.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Reprobatur traditio super solutione gabellæ pro cadavere.*
3 *De auctoritatibus id reprobantibus.*
4 *De errore aliquorum, super legibus, quæ in id allegantur.*
5 *An, & quando juxta leges civiles cadaveris translatio fieri possit.*
6 *Quod cadaveribus impedimenta præstari non debeant.*
7 *De rationibus, ob quas gabella solvi non debeat pro cadaveribus.*
8 *An gabella pro animalibus debeatur, si ea sunt mortua.*
9 *De rationibus, ob quas fiant funera, & exequiæ.*
10 *Quare apud Gentiles aliquid solvebatur pro sepulchro.*
11 *Et quare hodie Parochis, & Clericis solvuntur emolumenta, pro sepultura, & funeribus.*
12 *Damnatur quidam abusus circa hoc.*
13 *Unde proveniat opinio, vel traditio, de qua n. 2.*
14 *De exitu controversiæ, aliaque decisione.*

DISC. CLXVI.

SEquuta immutata morte, nunquam satis laudati Cardinalis Giberti Borromei, in Oppido Neptuni, ad quod pro maritimi aeris salubritate, opportuno tempore se contulerat, ita expertus lyrici Poetæ dictum, quod in medio Tyberi, quandoque Sardinia est, Ejusque cadavere diligenter ad Urbem translato, duplex excitata fuit pretensio super ejusdem cadaveris vectigali, vel dohana; Appaltatoris scilicet dohanæ, aliorumque jurium Cameralium Neptuni, pro extractione, & Dohanerii Urbis pro ejus introductione in Urbem; Cùmque id pene totius Curiæ excitasset curiositatem, ac etiam ejusdem Cardinalis hæredes, veritatem inquirere curaverint, Hinc proinde, quæstione ad forum adhuc non deducta à pluribus meum judicium pro veritate desuper expetitum fuit.

Respondi itaque, quod licet ferè per universum Orbem nostri commercii, ista vigere videatur opinio, sive publicarum prætensio, ut pro cadaveribus de loco ad locum evehendis, quod in illis Principum, & magnatum, aliorumque potentium, frequentius, quàm hominum privatæ fortunæ contingere solet, vectigal, seu passaggium debeatur; Nihilominus, vana est opinio, nulli juris, vel rationis fundamento innixa, sive auctoritates legales, sive rationes attentamus.

Auctoritatibus etenim attentis, ita inter alios firmant Florian. *in l. ne corpora, ff. de Relig. & sumpt. fun.* Ferret. *de Gabell. numer.* 96. Cujac. *lib.* 2. *observ. c.* 21. Faber. *in l. funeris* 37. *ff. eod. tit. in fin.* Lara *de Anniversf. & Capell. lib.* 1. *c.* 25. *præsertim numer.* 44. Moles *in dec.* §. 14. *qu.* 4. *in princ.* Irandins *de protest. in apparat. nu.* 100. *cum seqq.* apud quos concordantes.

Omnes autem in id allegare solent text. *in l. fin. C. de Relig. & sumpt. funer.* per quem asserunt correctam juris antiqui dispositionem; Verùm iste videtur quidam communis error, qui derivat à consueto legistarum vitio, quod scilicet unus alterum inconsideratè transcribat, tum quia ille text. de hoc non agit, tum etiam quia nulla adest antiquior lex, quæ ita disponat.

Ad rem potius facere videntur text. *in l. 1. & l. si nec dum* 10. *& l. penul. Cod. eod. tit.* dum in earum prima disponitur ex justa, vel necessaria causa, permittendam esse translationem cadaveris de loco ad locum, quæ permittitur etiam *in l. si nec dum*, ubi econversò prohibetur; quoties perpetuæ sepulturæ corpus traditum est; Unde propterea mos inolevit, quando in animo habeatur corpus sepeliendi provisionaliter, atque ut vulgò dicitur in forma depositi, text. autem *in l. penul.* hanc translationem quodammodò de Regalibus constituit, dum eam sine Augusti licentia fieri prohibet, nulla facta mentione alicujus solutionis vectigalis, vel alterius oneris.

Magis verò id probare videtur tex. *in d. l. ne corpora, ff. eod. tit. de Relig. & sumpt. fun.* per quod generaliter disponitur, ne ossa, aut corpora mortuorum detineantur, aut vexarentur, nevè prohiberentur, quo minus via publica transferrentur, quod proprié quæstionem decidere videtur, dum ita præsupponitur impedimentum, quod à vectigalium, & pedaliorum exactoribus fortè in viis publicis præstabatur; Atque hinc Doctores communiter inferunt, ut corpora mortuorum, pro ære alieno, sive ex alia causa detineri non valeant, vel sequestrari, aut aliàs impediri, quo minus sepulturæ tradantur.

Idem dicendum venit, attenta ratione, cui pro genio semper dignior locus tribuitur; Ex duplici etenim causa, vectigal, sed aliud onus solvi debet, vel respectivè exigi potest. Primò, scilicet, ratione oneris merè personalis, vel tributi, quod juxtà frequentiorem Jurisfarum loquendi usum, capitationem dicimus, plures *hoc tit. insinuatam*, & præsertim suprà *disc.* 102. & hæc species utique convenire non potest homini mortuo, qui non est amplius homo; Adeò ut nostri consuetis frigiditatibus, inferre soleant, quod gabella imposita pro quolibet animali, intelligitur de animali vivente, non autem de mortuo Moles *dec. d.* §. 14. *qu.* 4. *num.* 4. *cum aliis sup. disc.* 62. & 71. *num.* 13. ubi tamen advertitur, quod in hoc attendi magis debet substantia veritatis, quàm formalitas verborum, quibus ita inhærere, semper est error.

Aut verò vectigal, seu dohana exigi prætenditur ratione mercimonii, sive introductionis, vel extractionis mercium, & bonorum, juxtà ea, quæ de isto onere vectigalis, seu dohanæ, aut portorii, habentur supra *disc.* 65. 67. 68. & in aliis: Et tunc pariter nulla ratio suadet hanc solutionem, cum cadaver sit res omninò inutilis, nulliusque existimationis, unde propterea ex motivo Religionis, & pietatis, vel ex altero honorificentiæ, ut consuetudini satisfierer, sive ob viventium consolationem, aut demum pro illa majori pietate, qua Christiana Religio suggerit pro aliquo animæ defuncti suffragio, fiant ea, quæ cum tanto sumptu, & quandoque cum excessivo, ac damnabili solito luxu, pro Regionum moribus practicantur in defunctorum cadaveribus tumulandis, non autem, quod illi jam annihilato vitro id congruat, & per consequens nulla subest ratio, ob quam pro sepultura aliquid solvi debeat.

Eatenus etenim, apud antiquos Gentiles aliquam solutionem fieri scriptum inventur, quatenus juxta gentilitatis leges, ac mores, ille ager, vel locus, in quem cadaver illatum esset, ex puro, seu prophano, fieret religiosus, undè propterea in commercio esse prohibebatur ex deductis per Frances *de Ecclesia Cathedrali c.* 26. *nu.* 136. & 153. Ideòque invito, vel ignorante domino in alieno prædio cadaver inferri prohibebatur, per text. *in l.* 2. *C. eod. tit. de Relig. & sumpt. fun.* & sic ob istud præjudicium, rectè de ejusdem possessionis pretio, vel de æstimatione illius diminutionis, quam ita patiebatur, conveniri poterat.

Et quamvis hodiè apud Catholicos, sepulchrorum, vel funerum emolumenta habeantur, etiam necessaria, favore Parochorum, aliorumque Clericorum sæcularium, vel Regularium, ex iis, quæ in materia juris sepeliendi, & habentur pluries *sub titul. de Parochis*, & præsertim *discurs.* 22. *cum plurib. seq. disc.* 27. *cum seq. & disc.* 38. ac alibi; Attamen id provenit, non ex directa ratione funerum, vel sepulturæ, sed ex indirecta subrogatione istorum emolumentorum loco decimarum, quæ in loco ex consuetudine non solvantur, vel si solvantur, non sufficiant ad congruam substentationem eorum, qui curæ animarum, aliisque divinis, pro populi servitio, ac salute sunt addicti, ex ea ratione, ut qui altari servit, de altare vivat, & ne bovi trituranti os claudatur, Et ob quam rationem in aliquorum etiam Sacramentorum, aliorumque divinorum administratione, aliqua persolvi emolumenta, moribus probabiliter est inductum, dummodò tamen moderatè, atque ad limites dictæ rationis id sequatur.

Atque hinc liquet, quàm detestabiles, quinimò se vera punitione digni sint illi abusus, qui recensentur *lib.* 9. *tit. de testam. disc.* 24. & alibi, præsertim in aliquibus Apuliæ, aliarumque Provinciarum Regni Neapolitani partibus, quod scilicet moriente aliquo externo, vel etiam cive divite, sub hoc prætextu decimarum personalium, vel industrialium, per parochos, & fortan etiam per Episcopos, & per Capitula, magnæ fiunt extortiones, repretalias, faciendo circa ipsa cadavera, iisque alias sepulturam retardando, vel denegando, quo nil turpius, magisque scandalosum, dum etiam Gentilium, ac Ethnicorum legibus adversum est, ut de pietate Gentilium in sepeliendo, & late Franc. *ubi supr. c.* 26. *ex n.* 110. & generaliter *c.* 17. & 26. *per tot.* ubi de materia cadaverum, & sepulturæ, meritòque S. Cong. pluries improbavit.

Prædictæ autem traditionis, vel communis opinionis rationem, vel originem, diversam scriptores allegant; Puri etenim Jurisfæ id referunt errori, Gl. *in l. funeris* 37. *ff. de Relig & sumpt. fun. verbo Vestiaria*, quod explicat pro vectigalibus, sed malè, ut advertit præsertim Cujac. cum quo pertranfit Fab. ubi suprà; Alii verò historicè, seu eruditè id referunt antiquorum Romanorum moribus, ut per Betold. Petr. Greg. Guid. Pancirol. Cujac. & alios relatos per Irand. *in d. tr. de protest. in præl. seu Appar. n.* 98.

Quidquid autem sit, atque, sive una, sive altera opinio teneatur, nil ad præsim id refert, cum neutra concludat super hujusmodi prætensionis subsistentia, ut etiam iidem gabellarii agnoverunt, qui à prætensionis fomento, seu prosequutione abstinerunt, eamque amplius prosequi non fuerunt; Idemque ex Alexandro VII. vivæ vocis oraculo, nostra ætate decisum fuit, occasione consimilis prætensionis, quæ habebatur per plurimum locorum gabellarios, & dohanerios, pro translatione cadaveris Infantis Margheritæ de Sabaudia, nimium exemplaris vitæ, quæ in Urbe decedens, Assisii sepulturam elegit.

FANEN. MOLENDINI, PRO CIVITATE, CUM CORBELLIS.

Casus pendet coram A. C.

De eadem materia, de qua suprà disc. 144 & 145. juris prohibendi constructionem novi Molendini; Et incidenter de iisdem, de quibus disc. 165. An scilicet Castra existentia in districtu, veniant sub nomine territorii.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Quilibet potest construere Molendina, neque alter, qui jam habeat, id prohibet, & quando competat prohibitio.*
3 *De verbo terri torium, an complectatur solum territorium particulare Civitatis, vel etiam totum districtum.*
4 *In flumine publico non possunt constitui Molendina sine licentia Principis.*
5 *Quod decisiones causarum hodie pendeant ex facto, & de probatione situationis Castrorum in territorio, seu Comitatu.*
6 *Jus privativum, seu prohibendi est de regalibus.*
7 *De eodem, de quo n. 5. an Castra sint de Comitatu.*
8 *Observantia est interpres.*
9 *An aliqua divisio tollat unitatem territorii.*
10 *De ratione, ob quam gabellæ, & collectæ diversimodè exiguntur in Civitate, & in Castris, seu Villis.*
11 *Declaratur conclusio, de qua n. 2.*
12 *De eodem, & in qui bus territoriis loquantur auctoritates, de quibus eodem n. 2.*
13 *Declaratur conclusio, de qua n. 4. circa usum fluminum, quæ sint de regalibus.*
14 *Flumina non navigabilia, an sint Civitatis, vel Baronis.*

DISC. CLXVII.

POssidente Civitate Fani quædam Molendina ad usum triturationis tritici, aliarumque frugum redigendarum ad farinam in fluminibus Metauri, & Arsiliæ, impositoque quodam onere super frumento molendo, in universum; Cùm id produxisset controversiam, cum aliquibus particularibus possidentibus tria molendina in iisdem fluminibus, hinc Civitas, ista molendina emit, ac propterea obtinuit à Clemente VIII circa finem decursi sæculi, approbationem dicti oneris imposiri super frumento, donec solveretur pretium dictorum trium molendinorum, necnon concessionem juris prohibendi constructionem novorum molendinorum, tam in dictis fluminibus, quàm alibi in toto territorio, sine tamen præjudicio refectionis jam existentium, approbando quoque in eisdem literis quasdam capitulationes initas inter Civitatem, & Comitatenses, atque ad præsens, spatio circiter annorum octuaginta servatum fuit, quod scilic. alia molendinorm constructio sequuta non est; Cùm autem Corbelli habentes aquas in prædio privato existente in Castro Cartoceti, molendinum construere vellent; hinc Civitas obtinuit ab A. C. inhibitionem, pro observantia dictarum litterarum Apostolicarum Clementis, super cujus moderatione assumpta desuper disputatione.

Scribentes pro construere volentibus, totum penè desumendo, ex jam deductis suprà *disc.* 144. & 145. ex Capyc. Lat. *cons.* 106. *aliisque ibi relatis*, insistebant super naturali libertate construendi in suo, non obstante præscriptione, vel possessione prohibendi prætensa per Civitatem, ex vulgari regula desumpta, ex dispositione tex. *in l. alterius, C. de serv. & aqu.* de qua in hisce terminis locis citatis, & generaliter *sub tit. de serv. disc.* 1. *cum plur. seqq.* & de molendinis *eod. tit. de serv. disc.* 30. quod scil. in facultativis non datur præscriptio, neque possessio manutenibilis, non præcedente prohibitione, cum subsequuta acquiescentia.

Respondendo autem ad prædictam Apostolicam concessionem dicebant; Primò, quod illa intelligenda esse de territorio in stricta significatione, idest proprio, & particulari ipsius Civitatis, contradistincto ab illo Castrorum, non autem de toto Comitatu complexivo territorii Castrorum; Potissimè dum adest formalis contradistinctio inter Civitatem, & Castra, cum distinctis finibus, inde propterea pro bonis existentibus intra eorum limites contradistinctos ab illis Civitatis, solvuntur onera Cameralia, & alia cum quadam diversa forma collectandi, & cum formali communitate diversa; Atque exinde inferebant, quod Castra dicerentur de Comitatu, seu districtu Civitatis impropriè, ac remotè in sola ratione jurisdictionali, ob subjectionem eidem Gubernatori, non autem de Comitatu proprio, denotante unum, & idem territorium, atque unum, & idem corpus juxta distinctiones, de quibus supra in Interamn. juris collectandi *disc.* 165.

Et secundò, quod concessio intelligenda de constructionibus in dictis fluminibus, tanquam publicis, à quibus non licet divertere aquam sine licentia Principis, cum sint de

de Regalibus, in id allegando Mandell. *conf.* 505. *num.* 2. Capyc. Lat. *d. conf.* 116. *nu.* 17. Buccier. *de Reg. c.* 2. *nu.* 163. *cum seqq.* Armil. *de jure Majest. l.* 3. *c.* 3. *n.* 5. *& seqq.* non autem ubi agitur de aqua existente in prædio privato, quæ dicitur de dominio privato Domini prædii, qui pro libito illa uti potest, ex iis, quæ ad istam materiam aquæ nascentis, vel existentis in fundis privatis, plures habentur *eodem tit. de servit. disc.* 25. *cum plur. seqq.*

His tamen non obstantibus, scribens pro Civitate (etiam cum sensu veritatis) contrarium dicebam videri probabilius; Non negabam siquidem dictas propositiones, seu regulas in suis casibus, sed negabam earum applicationem, juxtà hodiernam frequentiorem contingentiam in omnibus penè forensibus controversiis; Imprimis autem insistebam in facti præsuppositio, quod videbatur base, & fundamentum totius causæ, quod scil. istud Castrum, prout plenaque alia adjacentia, essent sine dubio de vero districtu, & Comitatu Civitatis, ex pluribus claris demonstrationibus, & præsertim ex publico instrumento, per quod, mediante opera Commissarii Apostolici, ista Castra, quæ se rebellaverant à Civitate, denuò, illam agnoscunt in superiorem, & matrem, cum expressa declaratione, quod essent de ejus territorio, & Comitatu, ac etiam ex alio instrumento transactionis super modo distributionis onerum, & collectandi, atque capitularibus approbatis in iisdem literis; Accidentibus etiam, allibratione omnium bonorum existentium intra fines istorum Castrorum in catastro Civitatis, & aliis probationibus, & enunciativis; & præsertim, quod Civitas specialiter in isto Castro Cartoceti deputat potestatem, cum sola confirmatione Gubernatoris Apostolici, ex quibus imò minoribus probari istam qualitatem, aliis relatis firmatur in Cesenat. seu Sarcinat. Emphyteusis 10. Junii 1642. Ghislerio, approbata in eadem causa *dec.* 400. *p.* 9. *&* 199. *p.* 12. *rec.*

Isto igitur verè certo, & incontrovertibili præsupposito sic stante, quod scilic. ista Castra essent de vero, & proprio Comitatu, non ex sola ratione jurisdictionis, & subjectionis eidem gubernio, sed in ratione unitatis territorii, & constitutionis unius corporis juxtà distinctiones, de quibus suprà *disc.* 72. 94. & 165. adeòut Papa loquente de universo territorio, de jure veniant etiam Castra, ex deductis in proximè citatis locis; Ita dicebam fundatam esse intentionem Civitatis in predicta concessione Apostolica quæ tamquam expressa, & literalis, non admittebat quæstiones, & argumenta ad vulgarem regulam textus *in l. ille*, *aut ille*, *ff. de legat.* 3.

Quamvis enim verum sit, juxtà deducta *disc.* 144. & 145. & alibi plurics *hoc tod. tit. & tit. de feud. disc.* 3. ubi etiam in specie molendinorum, quod istud jus privativum, seu prohibendi sit de regalibus, non obtinendum, nisi ex concessione Principis supremi, adeòut Civitas subdita id statuere non valeat, nisi cum propriis subditis de illorum consensu, tamquam per speciem voluntariæ collectæ, ex deductis *d. disc.* 144. Attamen ista difficultas de plano sublata remanebat ex facto, ob existentiam privilegii Apostolici, quod omnem dubitandi occasionem tollit, quoties, non obstet defectus comprehensionis.

Quatenus itaque pertinet ad punctum comprehensionis, ad quem re vera causa restringebatur, an scil. illa verba, *in toto territorio*, intelligenda veniret de territorio particulari Civitatis, vel de illo totius Comitatus complexivo Castrorum, quorum territorium esset unum indivisibile; Dicebam probabilius videri hanc secundam partem, pro comprehensione totius Comitatus, tum ex regula juris, de qua in *d. disc.* 72. 94. & 165. tunc etiam, & clarius ob duplicem facti circumstantiam; Primò, nempè ob amplitudinem, & universalitatem huius verbi, *territorii*, dum dicitur in toto; Et secundò, quoniam occasione enunciandi situationem molendinorum emptorum, ut suprà, fit mentio de agro Civitatis, sub cujus vocabulo explicari solet recinctus Civitatis, contradistinctus à finibus particularibus Castrorum, unde propterea adest clara discretiva, inter agrum, & territorium, & per consequens dici non potest, quod sub nomine territorii, juncto cum dicto verbo denotante universitatem seu totalitatem, veniret solum ager, juxtà ea, quæ circa hanc discretivam loquutionem in jure habemus in omni penè materia, & præsertim sub *tit. de fideic.* in ea quæstione an sub nomine Eorum veniant descendentes, cum similibus.

Omnemq; difficultatem in hoc proposito tolli dicebam, ob sequutam observantiam, quæ dicitur optima interpres, ubi præsertim habeat verisimilitudinis fomentum, ex iis, quæ in terminis interpretationis Indulti Apostolici habentur *dec.* 59. *n.* 12. *p.* 10. *rec. & frequenter*; Improbabile etenim est, quod tam diuturno tempore, alteriùs molendini constructio neglecta fuisset, nisi istud privilegium coercuisset, ut ponderatur quoque suprà *disc.* 145.

Neque hanc territorii unitatem tollit diversitas communitatis, seu modi collectandi, & solvendi onera, quoniam ut advertitur quoque suprà in Interamn. *disc.* 165. hujusmodi accidentales divisiones ad certos effectus, non tollunt substantiam unitatis; Adinstar eorum, quæ habentur in materia juris patronatus, seu feudi individui *sub tit. de feud. disc.* 8. *& alibi*, ac etiam *sub tit. de præem. disc.* 3. *cum duob. seqq* in uno corpore formaliter individuo Capituli, quod sit materialiter divisum, seu distributum in pluries Ecclesias, cum diversis juribus, diversoque modo vivendi, atque passim exemplificant DD. in una, eademque Civitate divisa per contractas, vel quarteria, quod una pars supportet aliqua onera, quæ non supportentur per alteram, puta pro constructione, vel refectione pontis, pro usu, & commoditate unius partis, quæ solum contribuat, non autem altera, quæ tali ponte non indigeat, cum similibus.

Atque frequens videtur iste usus, quod Civitas supportet onera uno modo, & Castra supportent altero; Ut præsertim occasione gabellæ carnis, & exemptionis religiosorum, pro ea carne, quam extra Civitatem in ejus Castris, & Villis eleemosynaliter obtineant, de Reatina Civitate habetur suprà *disc.* 37. ob congruam rationem, quod in Civitate, quæ muris recincta est, atque cum portis, speciem clausuræ habet, unde propterea fraudibus magis occurri potest, atq; personæ nobiles, & civiles vivunt, publica onera commodius supportantur, mediantibus gabellis super pane, vino, carnibus, aliisque victualibus, dum ita eum majori facilitate, mediante victualium usu, à sponte dantibus insensibiliter exiguntur, nimium verò incommodum, & difficilè est practicare collectas & contributiones; E converso autem, in Castris, & Villis, seu rusticanis domibus sparsis per Comitatum, vel territorium, ideò penè impracticabile, Tum ob locorum aperturam, ob quam fraudibus occurri non potest; Tum etiam quia, ob qualitatem Incolarum, magis practicabile, & oportunum est vivere per collectas, seu taxas, & contributiones; Non per hoc tamen cessat unitas corporis, & territorii; Quinimò in eadem Civitate dignoscitur iste discretivus modus supportandi publica onera, inter nobiles, & plebeos, ut illi ea supportent per collectas super bonis per æs, & libram, isti autem per collectam personalem, quæ capitatio dicitur, cum similibus.

His autem sic stantibus, atque respondendo ad assumptum, de quo supra, quod scilicet in facultativis non detur præscriptio, vel possessio, sine prohibitione, cum subsequuta patientia; Dicebam id rectè procedere, quando possessor, soli possessioni, vel temporis beneficio innitatur; Secus autem, dum accedit titulus explicitus, qui solus, & de per se sufficit, ilque evitari prætendatur ratione non comprehensionis, quoniam tunc possessio temporis considerabilis, attendenda venit in ratione interpretationis magis, quàm in ratione possessionis, atque alias esset de facto eludere, vel circumscribere omnia hujusmodi privilegia, sub hoc prætextu, & consequenter, quando ex observantia, vel possessione, ita constat de privilegii effectuatione, tunc accedere debet res judicata in petitorio, quæ illud declaret, atque interim habens privilegium conservari debet in eo statu, qui sit uniformis privilegio.

Hinc proinde resultat, extraneas remanere auctoritates, quæ in hac materia habentur, de quibus præsertim apud Capyc. Latr. *d conf.* 116. cum aliis *d. disc.* 144. & 145. cum procedant in dicto altero casu longè diverso, quod scil. ille, qui prætendit istud jus privativum, seu prohibendi, innitatur soli possessioni, & observantiæ, potius præscriptivæ, quàm interpretativæ; Secus autem ubi titulus explicitus ad id habilis accedat, possessio autem deducatur, tanquam effectuatio, & observantia interpretativa, ad elidendam exceptionem non comprehensionis.

Nullius quoque momenti videbatur differentia constituta inter aquas privatas, & illas fluminum; Tum quia concessio Apostolica in verbis dirimit quæstionem, dum facta mentione fluminum, Metauri, & Arsillæ, existentium in hoc territorio, subjungitur verbum universale, & alibi, complexivum omnium aliarum aquarum; Tum etiam quia, ut patet ex eodem textu *in c. unic. quæ sint regalia*, ea flumina, verè, & propriè dicuntur publica, ex illa publicitate, quæ redolet regaliam, unde propterea construi non possunt molendina, & alia ædificia, quæ caulent

causent diversionem aquæ, vel impedimentum navigationis, quando sint navigabilia, sive sint etiam parva, sed quod eis constituatur flumen navigabile, ratione publicæ utilitatis, ob quam, etiam extra navigationem, pro aliis publicis usibus cessat illa facultas, quæ de jure, dominis prædiorum conceditur, divertendi aquas privatas in eis existentes, ex deductis *sub tit. de servit. disc.* 31. Secus autem ubi agitur de fluminibus non navigabilibus, quæ dicuntur etiam publica impropria, vel scilicet ad denotandum usum publicum Civium, & incolarum, tam pro irrigationibus, quàm etiam pro usu molendinorum, aliorumque ædificiorum, juxta casus, de quibus *d. tit. de serv. disc.* 28. & 30. Sive dicuntur publica ad excludendum dominium meré privatum, atq; ad denotandum dominium publicum habituale, quod sine præjudicio usus Civium, & Incolarum, residere dicitur, vel penes Communitates locorum, vel penes Barones, & Domicellos, juxtà quæstionem infinitam, occasione Montium, & foresta rum *sub tit. de feud. disc.* 2. & alibi; Et super quo puncto certa regula statui non potest, ac propterea dignoscitur consuetus error procedendi cum generalitatibus, vel cum traditionibus DD. in sola litera, non destinguendo regiones, quoniam in aliquibus regionibus, vel principatibus, ex consuetudine regula assistit Baronibus, ut ipsorum sint flumina, ut apud Franch. & add. *dec.* 183. & aliis plenè apud Prat. *disc. p.* 47. *lib.* 1. E converso autem in aliis regionibus, vel principatibus esse solent Communitatis, ut præsertim patet *d. disc.* 30. *de serv.*

Clarius verò in hac facti specie id comprobari dicebam, ex eisdem literis, ipsaque facti serie, dum plures particulares actu possident molendina antiquiora, quæ per privilegium prærerrata fuerunt, ac etiam possidebantur per tres alios, à quibus ipsa Civitas emit, unde propterea concessio Apostolica non fuit pro facultate construendi molendina, quæ requiritur in illis fluminibus publicis, quæ sint de regalibus, sed solum pro jure privativo, & prohibendi.

PLACENTINA INTRODUCTIONIS SALIS PRO MARCHIONE MALVICINO FONTANA CUM FISCO, SEU CAMERA DUCALI.

Responsum.

De facultate introducendi salem, illumque vendendi privativè, An sit de Regalibus, adeout competere non valeat feudatariis, & Domicellis inferioribus; Et quatenus competat, an concessio istius juris in appaltum sub aliqua pensione, vel mercede, importet novam impositionem gabellæ, vel abusum ejusdem juris.

SUMMARIUM.

1 *Alii fertes.*
2 *Salaria est de regalibus, & non competit Baronibus, & Domicellis subditis.*
3 *De distinctione inter salinas, & salarias, & de jure privativo earumdem, & molendinorum.*
4 *Quod in hoc jure privativo inesse dicatur vectigal, seu gabella, & quomodo.*
5 *Quando id procedat, vel potius jus privativum importet bonam administrationem.*
6 *Quando possessio alicujus regaliæ importet potius passivam exemptionem, seu franchitiam ab onere.*
7 *Quod regalia minora, seu media quandoque obtineantur per Barones, & Domicellos.*
8 *De eodem, & quando hæc jura congruant etiam Domicellis.*
9 *Quod importet jus introducendi, & distribuendi salem, pro certo pretio inalterabili, & non nimium alterato.*
10 *Quod officia, vel appaltus portarum, vel nivis sint de regalibus.*
11 *Unde proveniant emolumenta, quæ resultare solent à dictis juribus privativis, absque eo, quod importent vectigal.*
12 *An Dominus teneatur de fraudibus, & culpis appaltatorum, & quando.*

DISC. CLXVIII.

EXistente ab immemorabili tempore Dominio Castri Nibiani in possessione privativa, introducendi in Castrum, pro usu Civium, & Incolarum, ac aliorum in territorio existentium, saltem, ut ibi dicitur, grossum. Cum modernus Marchio tale ejus concessisset in appaltum quibusdam negotiatoribus, sub annua pensione librarum 300. sub lege non alterandi consuetum pretium. Hinc fiscales prætendere cœperunt; quod Marchio dicta facultate abusus fuerit, atque ita quod jura regalia Principis usurpaverit, implicitè imponendo novum datium, vel gabellam subditis, sive ita dando præfatis appaltatoribus occasionem fraudandi Cameram Ducalem in datio salis, ob distributionem, quæ fieri posset extra territorium. Ac propterea desuper ex parte ejusdem Marchionis responsum petitum fuit. Sed quia communicata non fuerunt jura, seu fundamenta, quibus fiscales innitebantur, idcirco maturum judicium pro veritate non defacili efformare potui. Cum præsuppositis autem contentis in notula transmissa, loquendo potius in abstracto, quam in concreto, tres efformabam inspectiones. Primò nempe super ipso jure, seu ipsa facultate hujus introductionis, & privativæ distributionis, pro certo pretio ab antiqua consuetudine taxato. Secundò super adhuc non practicato modo, concedendi in appaltum istud jus producendi, & distribuendi pro annua recognitione, an importaret, necne dictæ facultatis abusum, vel implicitam impositionem novi oneris, & gabellæ. Et tertiò, quatenus aliqua exindè innovatio subditis, ac Incolis non sequeretur, sed quod Appaltatores ista occasione fraudes committerent, distribuendo salem extra Castri territorium in præjudicium appaltus generalis Cameræ Ducalis, an id importaret aliquod ipsius Marchionis delictum punibile.

Quatenus itaque pertinet ad primum punctum, dicebam, quod licet istud jus introducendi salem in loco, illumque vendendi, vel distribuendi privativè ad alios, ex quodam communi omnium principatuum usu, sit de regalibus, atque regiffretur *in c. unic. quæ sint regalia*, ideòque denegetur Baronibus, vel Domicellis subditis, ut docet notoria praxis fortè omnium principatuum nostri Orbis communicabilis, ut patet ex deductis *supra à disc.* 105. *cum plur. seqq. ad* 125. *& disc.* 158. *&* 159. in quibus de ista materia salis, & salinarum agitur, ibique allegantur concordantes, & præsertim Decius *cons.* 291. *alias* 293. quod in hac materia circumferri solet.

Attamen juxta ibi recensitas distinctiones, inter salinas, & salarias, regalia propriè non consistat in salinis materialibus, in quibus sal fabricatur, nisi istæ quoque ex legibus, vel consuetudine principatus effectæ sint juris regalis, seu privativè Principis, dum pro regula magis generali, regalia consistit in salaria, idest in jure privativo introducendi, aut distribuendi salem, pro pretio alterato, ex eo quod ista alteratio in effectu continet sub se vectigal, seu collectam, quæ ita à subditis insensibiliter mediante usu hujus victualis exigitur, eodem modo quo sequi dicitur in quocumque alio jure privativo vendendi victualia, vel alia humano usui necessaria, ut occasione juris privativi aperiendi furnos, seu vendendi panem, & similia, habetur supra in Veliterna *disc.* 61. *& alibi*.

Et per consequens id procedit, quando verificatur dicta ratio alterationis pretii intrinseci materiæ, quoniam in illo extrinseco pretio altero, vectigal seu onus consistere dicitur, exindeque inferri dicebam, quod ubi in hac facti specie, consuetum antiquum pretium, pro quo distributio fieri consuevit, dicendum veniret solum intrinsecum, & naturale, idest proportionatum expensis, quæ fiant in fabricatione, vel emptione materiæ, ejusque vectura, & conservatione, aliisque expensis, tunc verè, & propriè nulla adesse dicitur regalia, cum id solum importet quamdam provida m œconomicam administrationem, & curam favore subditorum.

Neque qualitas juris privativi, sola, & de per se redoleret necessè regulam (ut aliqui malè opinantur) quoniam, ut præmissum est, eatenus illa id importat, quatenus sub se continuat dictum implicitum vectigal, quod inest in pretio extrinseco, & alterato, cum in his, vel in similibus materiis, cessante ista circumstantia, jus privativum referendum veniat potius rectæ administrationi, quod congruit fieri per unam manum, seu unam personam ad tollendas confusiones, sive quod ita non posset benè consuli publicæ necessitati, vel commoditati, juxta ponderationes de quibus occasione curfitationum, seu portus literarum, ac etiam occasione provisionis, vel appaltus nivis, habentur supra *disc.* 46. Ac etiam occasione refectionis agerum, vel expurgationis locustarum, & similium, habetur pariter infra *disc.* 59. *& sub tit. de serv. disc.* 46. cum similibus.

Sive quod isto casu, verè, & propriè, non esset exercere jus

jus regale, sed potius cum prudenti, & œconomica administratione consulere indemnitati subditorum eo modo, quo supra *disc.* 44. & 45. & 125. habetur de annona.

Aut quod ista facultas non importaret jus regale activum, sed potius quandam franchitiam, seu passivam exemptionem ab eadem regalia, sive ab illo onere, quod sub ea inesse dicitur, quod longè differt à jure activo, dum istud sine privilegio explicito supremi Principis, vel illo implicito, quod in vim immemorabilis, vel centenariæ est allegabile obtineri non potest, & tamen de jure, præscriptio exemptionis per solam longissimam possessionem acquiritur, ut supra, hoc eodem titulo advertitur.

Et nihilominus, ubi etiam jus regale activum ineffet, ratione impliciti vectigalis, vel gabellæ, quæ ineft in pretio extrinseco alterato. Adhuc tamen istud non de illis regalibus majoribus quæ perneccsse insunt supremo principatui, à quo divelli non possint, sed videtur potius jus regale medium, seu inferioris ordinis, quod non implicat obtineri etiam per Barones, & Domicellos, juxta *dec.* 56. Franch. cum aliis relatis *sub tit. de feud. disc.* 63. *& seqq.* ubi de jure collectandi competente Baronibus, & Domicellis inferioribus. Verum non videbatur opus assumere hanc provinciam, quoniam dum ex hac innovatione pro adeò modico emolumento Camerales id motivaverant, signum est, quod prius nullum exinde reportaretur lucrum, seu emolumentum extrinsecum, sed verè, & propriè id redoletur dictam prudentem œconomicam administrationem, cum implicita exemptione, vel franchitia à vectigali, seu gabella generali principatus, ita obtinendo quodammodo francum, & pro solo pretio intrinseco illud victuale, quod alii subditi emere coguntur, pro pretio alterato, in quo inest vectigal.

Ad istius autem juris, vel facultatis comprobationem ponderabam adamussim conferre ea, quæ habentur *d. disc.* 63. *de feud.* quod scil. talis facultas non proveniret à nova concessione Principis, sed à retentione facultatis antiquæ, non obstante deditione, dum istud dominium præsupponebatur antiquius, quam effet erectio Ducatus Placentini, eodem modo, quo ponderatur per scribentes in celebri causa Tiarus Palavicini relatos *eod. tit. de feud. disc.* 74. *in prin.* Unde propterea quoad dictum jus, seu facultatem introducendi, & distribuendi videbatur, quod nulla caderet ratio dubitandi, quæ (ut supponebatur) tota consistebat in secundo puncto innovationis, dandi scilicet hoc jus in appaltum negotiationibus, pro dicta annua recognitione, seu responsione librarum 300.

Quatenus itaque ad hunc secundum punctum pertinet, dicebam (etiam in sensu veritatis) quod cum ista concessio in appaltum, non importaret alterationem pretii consueti, nullum exinde resultare subditorum gravamen, sive alieni juris usurpatio, hinc proinde non videbatur, ubi nam fundari posset declictum usurpationis, vel exercitii juris regalis. Cum etenim id potius importaret prudentem œconomicam administrationem, ex quo etiam implicito quasi contractu inter dominum, & subditos, ita eos providendi de hoc victuali cum uniformi, & non alterato pretio, ita intrare dicebam ea, quæ habentur in eisdem terminis pretii salis supra *disc* 110. quod scilicet ista esset quædam species partiti, quod fieri solet cum illis negotiationibus, qui vivanderii appellari solent, manutenendi exercitium, vel milites præsidiarios, aut classem maritimam, de victualibus, aliisque necessariis, pro certo uniformi inalterabili pretio. Sive, juxta illam speciem appaltum, furnoram, qui fieri solent in aliquibus Civitatibus, cum obligatione manutenendi in toto anno pretium uniforme panis venalis, sive juxta casum, *de quo sub tit. de Canonic & Cap. disc.* 7. cum similibus, dum ita emi, ac respectivè vendi dicitur incerta alea, quæ potest hinc inde se habere ad lucrum, & ad damnum, quoniam dari potest bona occasio emptionis salis in magna quantitate, ut vulgo dicitur *all' ingrosso*, quodque nullum in eo contingat infortunium, unde propterea iste provisor vendendo ad minutum in aliquibus annis, possit esse in lucro. Et è converso in aliis annis in damno, quia ob sterilitatem salinarum, aliave accidentia supra in hujus materiæ discursibus pluries enunciata, compellatur carioti pretio salem emere, vel quia ille ex aliquo accidenti pereat, vel aliud patiatur infortunium, ac propterea nil prohibet, quin ista administratio, quæ habet hujusmodi incertam aleam, & quam viro nobili non expediat facere per se ipsum, committatur negotiatoribus in materia magis peritis, qui hujusmodi aleam, seu eventualitatem in se assumant, dando, vel respectivè recipiendo aliquam recognitionem. Adamussim juxta introductionem cursitationum, & postarum, sive appaltus nivis, & similium, ex ponderatis supra *discurs.* 46. & alibi.

Et quamvis, ex planè disputatis in Romana census coram Bich. *inter suas dec.* 571. & 606. pateat, quod officia vel appaltus sint de regalibus, supremo Principi reservatis, idque procedere etiam in appaltu nivis, latè comprobare conetur Ganav. *dec* 16. cujus contrarium probabilius videri in hoc ultimo præsertim casu appaltus nivis ostenditur *d. disc.* 46. Attamen quidquid sit de hoc puncto in genere, sive in abstracto, admissaque etiam opinione, quod concessiones hujusmodi officiorum, vel appaltuum sint de regalibus, ista regalia consistere dicitur in ipso jure privativo, quod scil. dum Princeps supremus, ex originario motivo publicæ commoditatis, vel utilitatis, rectæque administrationis Reipublicæ, istam curam, administrationem in se suscepit, exercendam per eos, quibus ipse committat, non possint alii in hoc se ingerere. Ac propterea admittebam, quod in hoc jure privativo, seu prohibendi consisteret regalia, sed istam in præsenti casu hic Domicellus jam habebat, ut supra in prima inspectione. Et per consequens, an illam exercere per famulos, & ministros, vel per appaltatores id non facit differre speciem, neque aliquam innovationem, seu alterius juris regalis usurpationem continet, ut contineret quando exinde resultaret aliqua alteratio illius pretii intrinseci, & naturalis, quod antiqua consuetudo, per supra enunciatum implicitum contractum, vel quasi inter Dominum, & subditos, taxavit, dum illud extrinsecum, seu accidentale pretium alteratum, quod ab hoc jure privativo oritur, redolet aliam regaliam implicitæ collectæ, seu gabellæ, ut supra.

Neque vim facere videtur, quod exinde notabile emolumentum Princeps, ejusque fiscum, vel Camera penè in omnibus principatibus hodie reportare soleat, ut docet praxis postarum, seu cursitationum, ac etiam appaltus nivis, vel appaltus Impressoris, cum similibus, quoniam id provenit potius à casu, quod scil. illa introductio, quæ de ejus tempore, vel initio, potius damnosa erat, ob excretum hominum luxum sive ob industriam administratorum pro tempore, effecta sit lucrosa, sed non per hoc ineffe dicitur vectigal, seu gabella, dum alias, si ita esset, sequeretur, quod pretium portus litterarum, vel pretium nivis, vel impressionis illarum scripturarum, quæ per alium imprimi non possunt, non deberet esse uniforme in exemptis, & immunibus, sicuti est in subditis, & tamen praxis penè universalis docet contrarium, ex præmissa ratione, quod revera est potius lucrum industriæ, vel excrescentiæ hujus usus, quod ita effecta sit lucrosa illa introductio, quæ in ejus initio erat damnosa, ut ponderatur *d. disc.* 46. Quoties (ut præmissum est, non adsit innovatio alterativa pretii majoris, quod subditi, & alii, quamvis initi, solvere cogantur, ex sola ratione juris privativi, seu prohibendi.

Demum quoad tertiam inspectionem suspicatæ, vel possibilis fraudis, quæ resultaret appaltui Ducali, ob distributionem, quæ ita fieri posset, ex industria appaltatorum in aliis locis convicinis. Observabam adamussim congruere ea ex celebri *cons.* 136. Socc. *l.* 2. *& ex cons.* 414. Anchar. & aliis, in specie salis habentur superius ponderata *discurs.* 159. quod scil. ista possibilitas apta esse potest parere in appaltatoribus actionem, vel exceptionem defalchi, quoties immutatio proveniat à facto ipsius Locatoris, vel etiam terrii, quem ipse prohibere potest, & non prohibet. Non autem, quod exercente aliquo jus suum, eo modo, quo exercere potest, atque concedente solam hanc administrationem in proprio territorio, si ille, cui administratio datur, male agat, atque sibi præfinitos fines egrediatur, ut ad aliquid teneri debeat ipse dominus, dum iste solum cogi potest prohibere ejus conductori, vel ministro, ne id agat, ejusque culpa adesse dignoscitur, quando possit prohibere, & non prohibeat, juxta dictas autoritates Socc. & Anchar. cum aliis *d. disc.* 159.

Ad quod comprobandum, congruit practicum exemplum illius, qui sit solitus colere, & administrare propriam vineam per se ipsum, ejusque famulos, & operarios, quoniam si mutato consilio, illam concedat alteri, sub nomine locationis, vel colonitæ, isteve conductor, vel colonus, quia sit fur, damnum inferat in vineis vicinis, huic furto commoditatem sibi præbente vinea, quam habeat conductam, non exinde inferri poterit, quod locator in aliquo delinquerit, sed solum poterit ipse cogi, ut puniat, & prohi

prohibeat, & quatenus cum prohibitione, vel punitione non consulatur cogi potest, ut illum removeat, non autem, ut exinde ipse dicendus veniat criminosus, & punibilis, per solum actum locationis, isteque videbatur casus præcisus. Et per consequens concludendo, nisi aliæ adessent ignotæ sacti circumstantiæ, mihi videbatur, quod molestiæ essent indebitæ. Incertum tamen est, quid sequutum sit.

ROMANA PORTÆ SANCTI PAULI PRO JULIANO, CUM CAROLO, ET IGNATIO DE CAPRANICA.

Casus decisus per Rotam pro Juliano.

De eadem materia, de qua supra discurs. 5. an officia sint ad vitam, vel transmissibilia ad successores. Et quando omissa mentio litis obstet gratiæ, & aliqua de Constitutionibus revocatoriis.

SUMMARIUM.

1 *Solent in Urbe nobiles habere officia mechanica ad utilitatem.*
2 *Super officiis solent etiam imponi census.*
3 *Facti series.*
4 *Resolutio.*
5 *De generalitatibus super exequutione litterarum Apostolicarum, & quod debeant præsupponi.*
6 *De filio interlineandi in supplicationibus ea, quæ concedi nolunt.*
7 *Officia de eorum natura sunt personalia, & ad vitam.*
8 *Habens pro se regulam, dicitur habere intentionem fundatam.*
9 *De adminiculis facti, quod concessio esset personalis.*
10 *Quando omissa mentio litis non præjudicet gratiæ.*
11 *De Constitutionibus revocatoriis concessionum officiorum.*
12 *Quando concessio dicatur ex causa onerosa.*

DISC. CLXIX.

1 CUm ex Urbis consuetudine enunciata supra *disc.* 2. & *disc* 21. *& in aliis*, etiam viri nobiles quædam officia mechanica acquirere, ac retinere soleant ad solum emolumentum, exercitio penes famulos, vel conductores residente, illaque soleant etiam esse perpetua, ut propterea super eis imponantur census, *ut disc.* 10. *de Cens.* Hinc Angelus nobilis Romanus de familia Capranica, de qua agitur *disc.* 106. *de fideic.* de anno 1563. ex causa resignationis onerosæ ad favorem à possessoribus, tanquam per speciem illius emptionis, de qua in præcedentibus pluries obtinuit à Pio IV. concessionem officii Custodis Portæ S. Pauli ad ejus vitam, ut concedi in præteritum consueverat, deindeque de anno 1565. in gratiam familiaris ejusdem Papæ, intuitu cujusdam summæ eidem familiari solutæ, obtinuit prorogationem ad vitam Dominici, sed in supplicatione signata per concessum, pro quodam stylo tunc currente, adjecta fuerunt verba denotatoria perpetuitatem pro omnibus ejus filiis, & descendentibus.

Defuncto verò Angelo, Dominicus officii possessor à Greg. XIII. de anno 1577. obtinuit aliam prorogationem ad vitam Andreæ filii, contra quem post mortem patris, alii filii, & nepotes respectivè, prætendentes in vim dictæ secundæ concessionis Pii, coæquale jus habere, litem desuper introduxerunt in Camera, qua pendente, Andreas de mense Maii 1621. facta litis mentione obtinuit à Greg. XV. prorogationem in persona Hyacinti filii primogeniti, cum facultate, ut emolumentorum participationem alii filiis concedere posset, ut in testamento fecit, atque de mense Junii sequentis ejusdem anni proposita causa in Camera, prodiit resolutio, ut dicta concessio Pii effet ad vitam non autem perpetua, neque ulteriorem progressum habuit. Sed de anno 1653. Hyacintus prole carens obtinuit ab Innoc. X. aliam prorogationem in persona Juliani filii Bartholomæi unius ex dictis collitigant bus. Quare sequuto ejus obitu, dicto Juliano petenti coram Vicegerente literarum Apostolicarum exequutionem, pro adeptione possessionis officii, Carolus, & Ignatius Hyacinti fratres, ægrè ferentes amissionem dictæ participationis, se opposuerunt excitando dictam prætensionem perpetuitatis, eorum tamen prætensione non obstante, prodiit 4 sententia super exequutione. Commissaque per Signaturam Justitiæ causa in Rota coram Taja, cum clausula translativa exequutionis, *pariter litteris arbitrio*, sub die 15. Martii 1675. Juliano favorabilis prodiit resolutio, pro exclusione arbitrii.

Præsuppositis itaq; consueris generalitatibus, super quibus, pro corrupto, inepto quidem stylo moderno, fieri solet inanis chartarum repletio, quod scil. litteræ Apostolicæ justificatæ, habeant exequutionem paratam, non retardandam, per exceptiones dubias, & altioris indaginis, quodque arbitrium reguletur à jure, ideòque non interponendum, nisi quando incontinenti constet de vitio gratiæ, cum similibus cautionibus, quas, ut potè notorias, & quotidiè decantari solitas, sufficere deberet breviter indicare, ac præsupponere, nulla penitus allegationum dote eis attributa. Punctus erat in objectis, quæ duo erant. Unum scil. dictæ prætensæ perpetuitatis, & concessionis æqualis favore omnium, & alterum invaliditatis ob non factam mentionem litis pendentis in Camera. Neutrum tamen in utraque instantia scribens pro Juliano, subsistentiam aliquam habere dicebam.

Quatenus enim pertinet ad primum. Quamvis inter causæ patronos, aliosque scribentes hinc inde, nimium certaretur super formalitate verborum supplicationis, quod scilicet in aliquibus partibus diceretur pro Dominico ad ejus vitam tantum, in aliis verò diceretur generaliter pro filiis, & descendentibus, an scilicet ista posterio- 6
ra verba censerentur delata per quædam signa in forma crucis, cum nolita cassari, seu interlineari, aut alias signari soleant, juxta stylum, de quo fit mentio *disc.* 65. *de teslament. & disc.* 36. *de benefic. ac etiam discurs.* 9. *in relat. Cur. & alibi*, ut probabilius videbatur.

Dicebam tamen, opus non esse in hoc principaliter insistere, cum negari non posset, quin ex hujusmodi contrarietate, dubietas resultaret, id que sufficiens esset, ut pro consueta vitalitia qualitate, ac restrictione ad vitam Dominici, respondendum esset, tam ex jure, quam ex facto, ejusque adminiculis, & argumentis.

Ex jure scilicet, quoniam regulariter officia illa præsertim, quæ aliquod industriæ, vel fiduciæ personalis mi- 7
nisterium annexum habent, sunt personalia, & ad summum, ad vitam, cum quandoque etiam manualia esse soleant, ex plenè deductis per Barbos. *in l. quidam tale n.* 78. *ff. solut. matrim.* Cyriac. *controv* 298. *n.* 1. & 2. cum aliis, de quibus supra *disc.* 5. *in princ.* ubi ampliatur, id procedere quamvis adesset dictio, *in perpetuum*, super quo pro consueto collectorio more multa colliguntur per ibidem allegatum Prat. *discept.* 18. *n* 72. *vol* 2. Et in individuo hujus casus Spad. *cons.* 146. *lib.* 1. qui tanquam Advocatus Cameræ scripsit in dicta causa de anno 1621.

Illa verò est regulæ legalis frequenter enunciata operatio, præsertim *disc.* 22. *de jud.* ut fundet intentionem ejus, cui assistit donec probetur limitatio, atque non præsu- 8
mitur, sed per allegantem probanda est. Multò igitur magis, ubi eadem regula comprobata remaneat à praxi, vel observantia generali Curiæ, de qua supra *disc.* 1 *cum plur. seqq* ac etiam à particularibus hujus officii, quod de præterito ita conferri consuevit, ita quoque ejus qualitate, seu ministerio exigente, cum quamdam administrationis speciem habeat, ut distinguendo advertitur *d. disc.* 5.

Ex facto quoque idem comprobari observabam. Primò nempè, quoniam in mandato de observando, quod illicò de anno 1565. expeditum fuit per Camerarium, cum 9
prorogatione ad solam vitam Dominici, ideòque ranquam observantia valdè proxima, nimium attendenda est.

Secundò in idem, quoniam in annotatione libris Cameræ pariter ad solam personam Dominici fit restrictio. Tertiò, quia de tempore recenti intra spatium scilicet duo decim annorum, & minus idem Dominicus rectè conscius qualis esset gratia sibi concessa, prorogationem ad vitam Andreæ obtinuit à Gregorio Decimotertio contra omnem verisimilitudinem, præjudicando aliis filiis, & descendentibus propriis.

Quartò, ob dictam resolutionem hujus Tribunalis, & Cameræ, cum subsequuta acquiescentia. Quintò in idem, quia idem Bartholomæus, qui cum aliis litem in Camera substinebat, ut supra, curavit obtinere dictam prorogationem ad favorem ejus filii tunc infantis, quibus omnibus simul junctis, tam in facto, quàm in jure ita res videbatur omninò plana. Adeout sufficeret hæc observantia, quamvis non esset temporis valdè considerabilis, utpotè interpretativa, ex deductis *discurs.* 21. *de jud.* multò magis, dum erat per sæculum, & ultra, adeout intrarent etiam termini observantiæ præscriptivæ, atque ad hunc effectum sufficiebat ultimus status, juxta de-

ducta *disc.104. de feud. disc.15. de jurepatr. & sæpius sub tit. de benef.*

Quo verò ad alterum objectum non factæ mentionis litis, tres adhibebam responsiones. Primò nempè, quod ipsi non essent legitimi contradictores, utpotè nullum interesse habentes, dum eorum jus non aderat ex dicta concessione, ut supra, minusque aliquod jus prætendi poterat ex dicta participatione emolumentorum, cum illa non tangat substantiam officii, neque aliquod jus in re, vel ad rem tribuat, aut liberam vacationem impediat, sed solum contineat gravamen ipsius officialis, ut emolumentorum participationem alteri tribuere debeat, ex iis, quæ pluries habentur in præcedentibus, respectu eorum, qui pecunias tribuant ad emptionem officii in personæ alterius pro commodo emolumentorum, ac etiam in proposito participationis appaltuum, habetur *disc.27. de locato*, & alibi pluries.

Secundò, quod lis per silentium triginta annorum, & ultra, stante præsertim malo jure, tanquam habita pro derelicta de tempore hujus gratiæ, dici poterat deserta, ideòque illius mentio facienda non erat, ex iis, quæ habentur *disc.92. de benef.* & alibi.

Et tertiò, quoniam juxta plenè firmata apud Bich. *dec.* 286. & 301. & *discurs.66. de feud.* & alibi pluries, tunc omissa litis mentio subreptionem causat, quando per illam, aliquod jus alteri quæsitum sit cui gratia præjudicet, secus autem ubi per novam gratiam in nihilo colligitanti præjudicetur.

Fortius verò, pro exclusione oppositorum procedere dicebatur stante superventa de anno 1624. Constit. 30. Urb. VIII. revocatoria hujusmodi concessionem officiorum in perpetuum. Et quamvis in contrarium nimium insisteretur in eo, quod Constitutio revocat concessiones, ex gratia, non autem illas, quæ sint ex causa onerosa, & correspectiva, cum tunc justitiam potiùs redoleant, ex iis, quæ in proposito continentur Constitutionum revocatoriarum habentur *discurs.4. de feud. & supra hoc tit. disc.*47. & 56. & alibi. Ac etiam *sub tit. de jurepatr. disc.10.* & 65. & alibi. Attamen eratieve fundamentum, quoniam id rectè procedit, quando onus, vel correspectivitas sit ad favorem ipsius Cameræ, juxta casum, de quo *d. disc.4. de feud.* ac etiam supra *disc.*47. & 56. cum similibus, cum ita esset violare justitiam, & æquitatem, obtinendo rem, & pretium. Secus autem, ubi ex parte Cameræ concessio sit gratuita, quamvis ex parte concessionarii sit onerosa, ob pretium solutum privato, cui Pontifex gratificari voluerit, cum tunc dicatur etiam pura gratia facta per personam Pontificis, ad cujus commodum re vera cedit, & à quo potius gratiarum obtinere dicitur. Ad instar eorum, quæ *sub tit. de dote disc.30.* & 154. & alibi, habentur de dote, quæ uni contemplatione alterius detur, ut dotata non à dotante, sed à contemplato potiùs obtinere dicatur, cum similibus.

MELEVITANA DEPREDATIONIS.

Responsum pro veritate ad petitionem incerti recurrentis.

De repræsaliis, vel depredatione bonorum, quæ jure belli fiant contra subditos infidelium, vel inimicorum, quamvis ipsi bonorum Domini sint fideles, vel respectivè bellum non exerceant. Et quod inter subditos Principum Christianorum, inter quos vigeat bellum.

SUMMARIUM.

1 CAsus controversiæ.
2 De materia text. in c.6. *de Judæis, super Christianis, qui opem ferunt infidelibus.*
3 De dominio bonorum, quæ occupentur jure belli.
4 Quod istæ non sint quæstiones Juris tantum.
5 In hac materia non attenditur diversitas Religionis, sed alia ratio.
6 De publica, & generali inimicitia cum Turcis, & prohibitio cum eis commercio.
7 Quare eorum commercium habeatur in portibus, & emporiis, & quomodo permittendum.
8 Quod quandoque inimicorum subditis prohibeatur commercium, & quare.
9 An liceat depredari personas, & bona subditorum Principis inimici.
10 De modo intelligendi dubia Doctorum, vel leges.
11 De eodem, de quo nu.9. & quid si non sit subditus, sed adhærens.
12 Quod in hac materia non debeat procedi cum legibus civilibus Digestorum, & Codicis, & de ratione.
13 Et cum quibus legibus procedi debeat.
14 De legibus Maris, vel navigationis.
15 Distinguuntur species inimicitiæ.
16 De depredationibus inter Christianos inimicos jure publico.
17 De eisdem jure privato.
18 De depredationibus infidelium, vel eorum subditorum.
19 Quid de Christianis subditis Turcarum.
20 Quod etiam in pugna inter singulas naves intrat ratio belli.
21 An depredatione, vel repræsaliis in Mari obstet ratio violationis libertatis naturalis.
22 Quando laicis concedatur cognoscere de statu personarum an sint fideles, vel infideles, vel Schismatici.

DISC. CLXX.

CUm, ultra Sac. Religionis Hierosolymitanæ trire- 1
mium classem, quæ contra, infideles, ad eos coercendum, ne fideles infestent, atque in servitutem rediganr, mare cursitare solet, quamplures adsint in eadem Insula Melevitana belligeræ naves, quæ ad differentiam aliarum, quæ gratia mercium vehendarum tenentur, piraticæ dicuntur, eandem facientes cursitationem, incertæ belli aleæ expositæ, quod scilicet cum Turcarum navibus maritimum ineuntes bellum, capiant, vel capiantur. Contingat autem, aliquas, ex Græciæ, & Armeniæ, aliarumque partium, Turcarum imperio subjectarum, naves Schismaticorum, vel Catholicorum Christianorum Mercatorum reperiri, cum quibus, utpotè fidelium amicorum non ferentibus vexillum, sive ob vexilli suspicatam simulationem, pati nolentibus illam visitationem, seu recognitionem, quam leges, vel consuetudines navigationis permittunt ad effectum recognoscendi, an verè fidelium, vel infidelium sit. Et quatenus etiam sit fidelium, an in eis infidelium hostium personæ, vel bona adsint pro eorum depredatione, ac respectivè servitute, ideòque contingat haberi pugnam, dictaque naves in propriam reduci potestatem, ac depredationem, atque ad eam impediendam objici soleat de ipsorum fideli qualitate, quodque tanquam Christiani subjacere non debeant illis depredationis legibus, quibus infideles hostes subjacent. Hinc proinde ad eas dirimendas quæstiones, quæ desuper oriri solent, plurium Curiæ Advocatorum consilium pro veritate expetitum fuit super quatuor dubiis, per hæc præcisa verba conceptis.

Primò, an depredari possint per triremes, vel pyraticas naves Insulæ Melevitanæ personæ, & bona Christianorum Schismaticorum, quæ reperiuntur in triremibus, vel navibus Turcarum, quorum sint subditi, vel etiam in navibus ipsorum Christianorum subditorum. Tyranni Turcarum.

Secundò, ad quem Judicem pertineat cognoscere de Schismate.

Tertiò, an Christiani, etiam Catholici, Turcarum subditi, qui voluntariè arma sumunt contra Christianos, possint in persona, & bonis deprædari.

Et quartò super modo probandi dict. voluntariam assumptionem armorum.

Cumque in eadem notula in dubiis data, insinuaretur Textus *in c. ita quorumdam 6. de Judæis*, quasi quod ab 2
ejus dispositione, vel intelligentia penderet dubiorum resolutio. Hinc inter alios Ego consultus, prius quam ad dubiorum examen descenderem, præmittebam, extraneos esse à casu quæstionis terminos dictæ decretalis, ac propterea, superfluum, inanemque laborem remanere illum aliquorum desuper respondentium, qui cum perpetuò damnanda, & contemptibili chartarum inutili repletione, deducebant ea quæ ad ejusdem Textus materiam plenè colligit, elaboratus modernus Gonz. in repet. ejusdem Textus, recensendo decreta quamplurium generalium, vel nationalium conciliorum, pluresque Summorum Pontificum antiquas, medias, ac etiam modernas Constitutiones.

Omnes etenim percutiunt casum longè diversum, ubi scilicet illi Christiani, qui sub Principum Christianorum dominio vivant, ab avaritia excæcati, turpis lucri gratia, mercando, sive ex odio, vel æmulatione, cum altero Christiano Principe, communibus hostibus infidelibus, opem præstent cum armis, vel navibus, aut victualibus, adeout actus sit ex sui natura criminosus, ideòque subjectus tot pœnis, quæ in conciliaribus, vel Pontificiis decretis, & legibus continentur, inter quas ista est, ut in servitutem redigi valeant, atque naves, & bona depredati. Ad praxim deduci non solita dicta pœna personali servitutis. Non quidem ratione consuetudinis, ut Christianus Christianum servum non faciat, ut aliqui putant, sed potius ratione pœnæ majoris, cui per dictas leges, ac etiam per illas Principum sæcularium subjacent etiam capitali. Verum id nil commune habet cum casu quæstionis, dum hujusmodi orientales Catholici, vel Schismatici Christiani. Turcarum imperio, vel Tyrannidi subditi, cum eis necessarium habent commercium, atque non gratia præstandi opem infidelibus; sed gratia negotiationis, & mercaturæ, in propriis, vel in illis infidelium navibus navigationem ineunt.

His autem, pro æquivocis tollendis, ita prænotatis. Quatenus ad præmissa pertinet dubia, ut oportunè in casu præciso quæstionis resolvenda essent, observabam, ea quoque malè concepta videri, sive quod tria posteriora essent superflua, & præsertim, tertium, & quartum, cum
3 tunc respectu bonorum, etiam inter nostri pacifici commercii Catholicos, jus, vel ratio belli, id concedat ex iis, quæ in hac materia dominii, vel acquisitionis bonorum in conflictu belli, habentur deducta *sub tit. de feud. disc.* 58. quoties ejusdem belli justitia verificetur, adeòut justa adsit causa pugnæ. Secus autem, ubi potentioris navis pugna, contra aliam excitata, injusta, & illicita sit, adeout pyraticum potius crimen redoleat, ut in iis contingit navibus, quæ sint subditorum ejusdem Principis, vel alterius ejus amici, adeout, liberum inter Provincias, vel nationes adsint commercium, dum ad effectum, ut jus, vel præmissa belli ratio intret, istius requiritur justitia, cujus illud est principale requisitum, ut sit publicum, ab eo indictum, qui hoc regale jus habeat publicum indicendi bellum.

Et quamvis istud solum requisitum non sufficiat, nisi etiam alterum justæ causæ accedat, ne alias tyrannidis potius motivum habeat. Attamen, ut advertitur *d. disc.* 58. *de feudis*, ista inspectio cadit respectu ipsiusmet Principis, vel alterius belli auctoris. Et nihilominus etiam isto casu nulla, vel nimium rara est praxis, ut in iis, quæ
4 ad externum pertinent forum, juridicæ regulæ, vel propositiones hujusmodi quæstiones decidant, cum ea, quæ ultima dicitur ratio rerum, earum potius Judex, ac decisor sit, ut alibi quoque advertitur præsertim *sub tit. de dote disc.146. n.17.*

Prout incongruum advertebam esse secundum dubium, vel quæsitum super competentia cognoscendi de qualitate
5 Schismatis, sive de ejusdem justificatione, quoniam in hac materia sola diversitas religionis absque publicæ inimicitiæ qualitate, non attendatur, nihilque operetur, & per consequens ubi etiam notoriè Schismatici, quin mò Hæretici sint, & quod magis est etiam infideles, qui sub Christiani Principis amici dominio vivant, atque pacificum habeant commercium. Quinimò, & ipsimet Turcæ, seu alii Mahometanæ Sectæ sequaces ad pacificum admissi commercium, hujusmodi non subjacent licitis depræda tionibus, adeout illæ, quæ sequantur illicitæ, & pyraticæ potius censendæ sint, ex iis, quæ apud inferius allegandos communiter firmantur, & per consequens non videbatur ad quid hujusmodi jurisdictionis, vel competentiæ assumeretur quæstio, quam unicè ad primum mihi videbatur quæsitum restringi.

Quatenus itaque ad illud pertinet, cum publici pertractandum esse inispectione, observabam. Primò nempe pragmatico, seu leguleico stylo per doctrinas, & auctoritates. Et secundò, cum altero magis genialt, longèque meliori ratiocinativo.

Primò itaque pragmatico, seu doctrinali stylo attento, tanquam absoluta, & notoria præsupponenda est publica inimicitia, quæ generaliter viget inter Christianos, &
6 Turcas, magis verò quoad istam Religionem, cujus peculiare institutum est, militandi contra hujusmodi infideles, cum quibus, eorum, Principe generaliter omnibus Christianis prohibitum est commercium, juxta decreta conciliaria, & canones, ac pontificias Constitutiones, de quibus supra, & plenè habetur apud Borell. *de præstantia Regis Catholici cap.32. n.178. & seqq.* ubi generaliter de justitia belli cum Turcis.

Et quamvis in aliquibus portubus, vel emporiis hujusmodi infidelium commercium habeatur, non tamen id præmissam tollit genericam inimicitiam, seu hostilitatem. Tum quia commercii libertas non provenit ab amicitia, vel qualitate personarum, quoties specialis conventio non accedat, sed provenit à qualitate loci, ut scilicet tanquam in quodam asilo omnes tuti sint, juxta ea, quæ 7
de publicis portubus, eorumque securitate habentur supra *disc.129.* Tum etiam quia interdictio commercii est, ne Christiani infidelibus opem ferant, atq; fruges, vel merces, & arma eis tribuant, & ne ita potentiores fiant, non autem, ut ipsi infideles pro nostro servitio, & commoditate ad nostras deferunt regiones ea, quibus caremus, juxta ea, quæ habentur *sub tit. de dote disc.23. & 143. nu.31. & 38. cum seqq.* Quoties tamen personale commercium aliquam in fide, vel moribus labem inferre non possit, sive quod politica ratio status non prohibita, etiam in portibus commercium ratione explorationis propriarum virium, & status rerum, vel ratione exhauriendi à principatu pecunias, cum venditionibus mercium, juxta ea, quæ generaliter etiam inter ipsosmet Christianos Catholicos de prohibitione commercii in propriis portubus, vel emporiis, aliisque lo- 8
cis subditorum Principis inimici, habentur apud Latr. *allegz. disc.17. & seqq.* & alios pluries in præcedentibus recensitos, *hoc eod tit. & præsertim disc.159.* ubi de dictis allegationibus Larreæ, occasione agendi de materia defalchi, quod per dohanarum & vectigalium Appaltatores prætendi solet, hujusmodi commercii interdictionem.

Posito itaque inimicitia, seu hostilitate inter Principes, absque distinctione fidelium, vel infidelium, disputant DD. an liceat repræsaliare, seu deprædari personas, 9
& bona subditorum Principis inimici, etiam extra aciem Castrorum, vel conflictum belli. Atque in hoc omnes agnoscere videntur in primum auctorem, seu antesignanum Innoc. *in c olim el primo n.9. de restit. spol.* ubi proposita quæstione, affirmativam ponit, deindeque subjungit, quod aliqui dubitant, seu negant, quoties id sequatur extra Castrorum aciem, & belli conflictum. Atque exinde nostri, pro consueta leguleica, verèque contemptibili inepta dispurant, quam ex his hujusmodi opinionibus ipse Innocentius teneat. Aliqui etenim opinantur, ut teneat posteriorem, ex magis communiter receepta propositione pluries infinuata, quod Doctor censetur tenere eam opinionem, quam ultimo loco refert. Alii verò volunt, quod ipse pro suo sensu in prima parte id affirmet, solumque deinde referat dubitantes absque eo, quod ad adhæsionem inferri possit, quasi quod agerecur de lege inducente auctoritatem necessariam, quodque ab uno, vel altero dicto, vel sensu unius Doctoris, pendere debeat veritas, 10
& justitia rerum, quo nil ineptius. Unde propterea, juxta dictum Concivis Horatii, risum, ac bilem, eodem tempore promovent hujusmodi simplicitates, quæ nimium frequentes dignoscuntur in magnis quæstionibus, quas nostri assumere solent super interpretatione ambigui dicti alicujus Doctoris, qui suboseure loquutus fuerit, ut præsertim apud Regnicolas feudistas dignoscitur super doctrinis, vel traditionibus Andr. de Isern. de quo dici solet, quod non disputatur, an benè, vel malè dixerint, sed an dixerit.

Ut enim advertitur *sub tit. de judic. disc.35. & alibi*, in authenticis, & obligatoris legibus, quæ necessariam faciunt auctoritatem, ubi ambiguæ sint, atque plurium intellectuum sint capaces, tunc tolerabiles videntur hujusmodi quæstiones, non tamen commendabiles, quoniam stante quæstione adeò controversa, præsertim inter interni fori professores, an lex sit solus effectus potestatis legislatoris, non curata ratione, vel potius sit effectus mixtus, potestatis, & rationis, ut propterea utriusque requisiti copulativus accedere debeat concursus. Quando etiam ea tenenda sit opinio, quam meritò externus forus magis recepit, ut sit effectus potestatis, quodque propterea legis virtus, vel operatio sit, ut quamvis dura servari debeat, cum subditis tribuenda non veniat licentia, inquirendi de rationabilitate, vel irrationabilitate legum proprii Principis, vel Superioris, atque ita Judices se constituendo, sub prætextu irrationabilitatis, eas spernere, vel non servare. Attamen in Doctorum non necessariis, sed probabilibus traditionibus, stultitiæ, vel bestialitatis species videretur, adeò mordicus in littera, vel in una, sive altera eorum dicti interpretatione ad limites verborum, vel ordinis scribendi insistere, & an ex duabus relatis opinionibus unam, vel alteram teneat, dum isto casu, in quo necessaria deficiat legis auctoritas, rationes, & principia juris potius attendit debeant, *ut d. disc.45. de judic.* advertitur.

Et nihilominus, ubi etiam cum ista ineptia procedendum esset, advertebam, quod magis communiter receptum est, ut sensus Innocentii sit juxta primam partem affir-

mativam sui dicti, ex iis, quæ aliis relatis plenè firmant in eodem casu scribentes Lanar. *consil.* 84. & Aponi. *consil.* 93. *lib.* 1. idem Aponi. *in tract. de potest. Proregis*, (ubi magis quam in consiliis attendi debet) *tit. de triremib. nu.* 12. Loffred. *cons.* 54. *n.* 4. Covarr. *in regul. peccatum. part.* 2. §. 9. *sub n.* 4. *vers. hinc denique*, & §. 10. *num.* 2. & *seqq.* qui per modernos, & præsertim morales reputari videtur in materia magistrali, atque latè prosequuntur, & comprobant Mastrill. *dec.* 254. *ex nu.* 41. & Castill. pro more penè transcribendo *dec* 107. *lib.* 2. Reverter. *dec.* 76. ibique de Marin. in add. Rocch. *de officiis*, *seu Magistrat. tit. de præda bonorum* § 2. & plenè Magister meus Arias de Mesa *lib.* 2. *var. cap.* 23. *ubi n.* 11. *cum seqq.* benè assumit materiam repræsaliarum, juxta earum diversas species, ac potestatem eas faciendi, vel indicendi, atque cum iis procedere videntur Castropal. & alii morales, quorum unum dixisse sufficit, ut reliqui de more transcribendo sequantur. In iis tamen, quæ externum percutiunt forum, non multum eorum curata auctoritate, ubi illam forensium habemus. Eam pro interno foro, ut decet venerando, inter quos Diana *part.* 11. *tract.* 3. *resol.* 1. multa colligit in ista materia, præsertim circa capturam personarum.

Quinimò quod magis est, non desunt volentes, ut etiam id procedat in personis, vel bonis eorum, qui non sint subditi Principis inimici, ei tamen adhæreant, atque secum habeant commercium, ut in specie bonorum cujusdam Januensis existentium in triremibus, vel navibus Regis Gallorum deprædatis, vel milites Regis Aragonensis, ex eadem auctoritate Innocentii, & sequacium, Grammatic. *cons. civil.* 24. *nu.* 6. cum quo petransit Constant. *in l. unic. Cod. de Class. lib.* 1. *n.* 134.

Hactenus agendo de articulo cum solo pragmatico stylo, juxta primam inspectionem, in parte scilicet doctrinali, & cum solis auctoritatibus, & traditionibus in litera. Assumendo verò alteram longè meliorem inspectionem ratiocinativam, quam cessante lege clara, & expressa, omninò attendi debere, observabam, Prorsus improbabile videtur in hac materia procedere, cum iis, quæ disposita leguntur in legibus civilibus Digestorum, vel
12 Codicis, ut plerique faciunt in illarum legum littera, vel interpretatione, aut inductione principaliter immorando, sive in iis primorum glossatorum, & interpretum traditionibus, quæ excusabiliter ab eis datæ fuerunt in scholis, & Cathedris, ut scholares instruerent.

In illo siquidem septem circiter sæculorum spatio, quod intercessit inter prædictarum legum compilationem, quæ de mandato Justiniani Imperatoris facta fuit in Græcia, & earundem legum causalem inventionem pluries recensitâ, & præsertim *tit. de servit. disc.* 1. Magna in hac præsertim nostra occidentali Europa sequuta fuit, legum, & morum immutatio. Magnaque etiam viget differentiæ ratio inter ea tempora, in quibus leges Digestorum, præsertim, ac etiam aliquæ Codicis, Romæ conditæ fuerunt, quando Romanum Imperium, juxta Romanorum prætensionem, in toto Orbe unum constituebat Principatum, adeout omnes illi, qui alios in Navibus deferrent vexillos, quam illos Populi, vel Imperii Romani, pro hostibus, vel rebellibus haberentur, & tempora nostra, in quibus habetur tanta divisio Principatuum independentium, adeout quilibet Princeps prætendat esse Imperator in suo principatu, in quo tantam habet potestatem, quantam Imperator in suo imperio, unde propterea, ut etiam advertitur supra *disc.* 161. & alibi pluries, tot sunt Mundi diversi, quot sunt principatus.

Isto etenim rerum statu attento, procedendum est cum scriptis, vel non scriptis legibus cujuslibet Principatus, quæ sine dubio prævalent dictis legibus civilibus, quæ
13 apud nos, potius ex populorum usu, ipsorumque Principum tacito consensu, quam ex auctoritate per Justinianum Imperatorem illis attributa, vim legum habent, ac propterea in subsidium attendendæ sunt, quando propriæ deficiunt leges.

Potissimè verò, & clarius in hac materia navigationis, de qua præfatæ leges non multum agunt, eaque magis regulatur à quadam recepta consuetudine navigantium, sive ab illis conventionibus, quæ per aliquas nationes habitæ
14 fuerunt, & ab aliis postmodum acceptatæ vulgò nuncupatæ, *il Consolato del Mare* de tempore, quo vivebatur sine dictis legibus, dum earum inventio adhuc sequta non erat, atque respectivè adhuc non erant communiter receptæ, ut occasione agendi de Consulatu in materia assecurationis, advertitur *sub tit. de Credito disc.* 106 & *seqq.*

Quare pertractando materiam, ut decet juxta currentium temporum leges, vel mores, advertebam, distinguendum esse inter illam inimicitiam accidentalem, quæ ratione belli habeatur inter Principes Christianos Catholicos, & respectivè hæreticos, ut (ex. gr.) in eodem genere catholicorum, juxta præsentes contingentias contingit inter Reges, Catholicum, & Christianissimum. Et 15
in eodem genere hæreticorum inter Anglos, & Olandeses, cum similibus. Et alteram inimicitiam naturalem, ac fixam, communem, & generalem inter Christianos, & Turcas, ut supra.

Quatenus enim pertinet ad primam speciem, distinguendum videtur inter casum, in quo repræsaliæ, vel deprædationes personarum, & bonorum subditorum Principis inimici, fiant à Navibus, & militibus ejusdem Principis, in ratione publica, & illas, quæ è converso fiant ab ejusdem subditis privatis, qui privato jure hanc piraticam artem exerceant, per quandam speciem mercaturæ, & negotiationis.

Primò etenim casu, ex quadam communi consuetudine, quam asserit, vel præsupponit Aponte *d. cons.* 63. *n.* 18. 16
receptum videtur, ut quilibet ex Principibus, inter se inimicis, subditos proprii inimici insequatur, eisque commercium prohibere, vel impedire curet, ex ejusdem belli, vel publicæ inimicitiæ, aut status ratione, ad enervandum scilicet, debilitandum vires ipsius Principis inimici, dum Principum potentia à subditorum divitiis, ac industriis, in magna parte provenit. Adeout, juxta notoriam praxim impeditur etiam terrestre commercium, gratia simplicis itinerationis, pro qua oportet obtinere assecurationes, & salvos conductus. Multò verò magis ubi deprædatio sequatur in parte maris, quæ sit sub ipsius Principis jurisdictione, cum tunc intret altera ratio violationis commercii, quæ juxta solitum sequela sit.

Ubi verò casus contingat inter privatos, qui ad privatam utilitatem, ex præmissa industriæ, & mercaturæ ra- 17
tione, istam exerceant piraticam artem. Et tunc altera intrat distinctio, an id hat, de ejusdem proprii Principis licentia, & auctoritate sub ejus vexillo, juxta frequentiorem praxim, cum obligatione contribuendi publico ærario aliquam deprædationum portionem, juxta diversas locorum consuetudines. Vel potiùs, omninò privato jure id fiat. Ut scilicet primo casu procedat idem, quod supra in ipsomet Principe dictum est, ex vulgato legali axiomate, quod omnia nostra facimus, quibus nostram impartimur auctoritatem. In altero autem, actus dicendus veniat illicitus, & criminosus, quoniam sicuti, si aliqui Galli privato jure distrobarent, atque grassationem committerent in personis, & bonis Hispanorum, aliorumque subditorum Regis Hispaniarum, dicendi essent latrones, & grassatores, neque inimicitia, vel bellum inter eorum Principes, crimen excusaret. Ita pariter in ista grassatione, quæ piratico more in mari sequatur, dum gravius potius delictum ex quodam communi usu reputari videtur. Nisi ubique necessitate obtinendi particulare licentiam, & facultatem à proprio Principe, illius generica licentia, vel permissio accedat, cum tunc idem importet.

In altero verò casu inimicitiæ naturalis, ac generalis, non solum inter Principes, sed etiam inter privatos, qualis est illa inter Christianos, & Turcas; Et tunc, ab ique dicta distinctione inter jus publicum, & privatum, de- 18
prædatio licita est, ob licentiam generalem, quæ ab omnibus Principibus Christianis attributa videtur persequendi, & deprædandi infideles, tam ratione hostilitatis, quam etiam ex altera servandi æqualitatem, dum ipsi infideles magis huic piraticæ arti incumbunt, ut Christianorum personas, ac bona deprædentur, & per consequens ad rem nostram magis de plano intrat præfata theorica Innocentii, quam superius allegati Auctores, & alii indefinitè recipiunt etiam inter ipsosmet Christianos.

Neque hanc facultatem adimere debet qualitas personarum, quæ sint communis hostis subditæ, quia nempe esset etiam Christiani, quoniam, ut initio insinuatum 19
est, vis non consistit in diversitate Religionis, sed consistit in publica inimicitia dominantium, & in interdictione commercii. Qualitas autem Religionis operatur exemptionem à formali captivitate, quodque solum capti detineri valeant in ratione carcerum, donec redimantur.

Item quia magna exinde resultaret inæqualitas, inter Christianos, & Turcas, in Christianorum præjudicium, & fraudem; Siquidem ita iidem Turcæ, qui hanc piraticam artem exercere velint, subditos Christianos in navibus secum habere affectarent, illos fingendo mercium alio-

aliorumq; bonorum dominos, ut contingente succumbentia, bonorum jacturam, ac deprædationem non paterentur; Sive quod iidem mali Christiani Schismatici Turcarum subditi, qui æque, & fortè magis, inimici sunt Catholicorum, eandem piraticam artem, Turcarum ad instar, & cum eorum auctoritate licite, ac impunè exercerent, & per consequens eo ipso, quod Christiani Turcarum subditi in propriis navibus, magis verò in illis eorundem Turcarum, navigationem assumunt, scire debent, huic periculo expositos esse.

In hujusmodi item deprædationibus, quas private naves faciant, ex beneficio victoriæ, quam pugna præbeat, in-
20 trare quoque videtur illa acquisitionis dominii ratio, quam jus belli tribuat, juxta deducta *dicto disc.* 58. *de feud.* cum eadem videatur ratio, seu proportio, inter illum belli conflictum, qui habeatur inter terrestres exercitus, vel maritimas classes, speciem exercitus maritimi constituentes, & inter pugnas, quæ habentur inter hujusmodi piraticas naves; Quoties tamen pugnæ initium, seu occasio, justa, & licita sit, ex præmissa ratione inimicitiæ Principum, vel Nationum, & diversitate vexillorum; Seu ex justo motivo se opponendi illis recognitionibus, quas leges, vel consuetudines navigationis fieri posse concedunt; Hujusmodi etenim justa causa cessante; pugna ex parte initianti, dicenda potius esset injusta oppressio, & ex parte agressi, dicenda veniret justa defensio, Sed data pugnæ justa causa, intrat ratio illius quasi contractus, super incerta alea, qui inter invicem pugnantes iniri videtur, ut scilicet, quemadmodum navis victa, succumbentiam, ac deprædatione passa est, ita victoriam quoque habere poterat, atque deprædationem facere; Ideòque inter Christianos consideratione digna videtur illa circumstantia, an deprædatio, cum ista æquali incerta alea sequuta sit, vel potius cum navi nimium potentiori, & sine pugna, vel oppositione, ut vulgo dicitur manu salva, cum tunc intret dicta alteratio publicæ inimicitiæ, non autem ista, quæ resultat à dicto quasi contractu inter invicem pugnantes.

Et quamvis super præmissa interdictione commercii, &
21 navigationis cum jure repræsaliarum, ac deprædationum, aliqui Historicorum, vel eruditorum, Academicorum more potius quam forensium Jurisconsultorum more, de jure, vel ratione belli scribentes, ut præsertim est *Hugo Grotius*, hanc Principum denegent potestatem, quasi quod navigationis, libertas manet à jure naturæ, cui Principes derogare non possunt; Attamen commendatione quidem dignæ sunt hujusmodi ponderationes, ratione acuminis ingenii, atque scholis, & Academiis congruæ ad ingeniorum exercitationem, & exercitium, praxi verò sunt penitus incongruæ; Subditorum siquidem, ut occasione derogandi ultimis voluntatibus, & fideicommissis, aut legitimæ filiorum, & similibus, quæ per aliquos juris naturæ dicuntur, vel gentium, iste est quidam loquendi usus, ut ita distinguantur ea, quæ per jus civile Romanorum omninò de novo introducta fuerunt, non autem, ut à natura, vel gentibus omnibus ordinatas habeamus eas leges, quas violare non liceat, cum nullibi istæ leges habeantur scriptæ, illudque solum jus naturæ præcisè obligatorium inter nos Christianos dicitur, cui derogari non potest per humanam potestatem, quod in sacra novi, seu veteris testamenti scriptum legitur, quod divinum appellatur, promiscuè appellari quoque solitum naturale.

Illud namque dicendum esset jus naturæ, vel gentium, quod absque Religionum, & sectarum, vel Nationum differentia, omnes ita afficiat, quod ubique ejus violatio illicita reputetur; Et per consequens, cum Turcæ, Persæ, Scythæ, Indi, & aliæ similes Nationes nostras irrideant, ac spernant leges, atq; non cognoscant legitimam, vel testamenta, & fideicommissa, aliasque ultimas voluntates, nisi prout eorum mores concedant, idcircò istæ considerationes inter fabulas collocari merentur, atque consuetas legistarum continent simplicitates.

Hinc proinde opus non erat respondere super secundo quæsito, ad quem scilicet spectaret cognoscere de Schis-
22 matica qualitate, dum ista in proposito, in nulla est consideratione, ut supra; Verùm, ubi de hoc puncto agendum esset, observabam cadere easdem distinctiones, quæ habentur in materia cognitionis clericatus *sub tit. de jurisdict. disc.* 64. ac etiam in materia cognitionis usurarum, vel sacrilegii, cum similibus; Quod scilicet, aut agitur de ista cognitione de jure, ac principaliter, ad effectum declarandi illam personam ream læsæ Majestatis divinæ, ac punibilem, & tunc id privativè pertineat ad Episcopos, & Inquisitores fidei, nullatenus autem laicalis potestas in

hoc se ingerere valeat, utpotè in materia merè spirituali, & ecclesiastica; Aut verò incidenter, & de facto ad propriam instructionem pro aliis effectibus, & tunc secus, præsertim verò in hujusmodi contingentiis, in quibus more militari procedi solet; Ac propterea in præmissis omnibus concludendum videtur, ut magis communiter navigationis receptæ consuetudines attendi debeat.

CRACOVIEN. NAVIGII, PRO COLLEGIO SOCIETATIS JESU, CUM PP. TYNECENSIBUS ORDINIS S. BENEDICTI.

Casus dispputatus in Rota, resolutus pro Collegio.

An, & quando in juribus regalibus competant remedia possessoria sine titulo habito à Principe supremo, vel potiùs iste sit necessarius; Et ad quos effectus flumina navigabilia dicantur de regalibus.

SUMMARIUM.

1 FACTI series.
2 Resolutio.
3 De extremis spolii, & *n.* 6.
4 *Flumina navigabilia sunt de regalibus.*
5 *In regalibus, quæ obtineri non possunt sine titulo non suffragatur sola possessio, ideòque non intrant remedia possessoria.*
6 *De eodem, de quo n.* 3.
7 *De errore scribentium insmorandi in rebus certis, & non controversis.*
8 *Declaratur conclusio, de qua num.* 3. *ubi possessio est temporis considerabilis.*
9 *De virtute centenariæ allegandi quemcumque titulum de mundo meliorem.*
10 *De alia declaratione conclusionis, de qua nu.* 5. *ubi agatur cum privato.*
11 *Quando juris assistentia, & resistentia in his obstet.*
12 *An jura regalia penes privatum sint talia.*
13 *Quando in judicio reintegrationis obstet exceptio dominii, seu proprietatis.*
14 *Ad quos effectus flumina navigabilia dicantur de regalibus.*
15 *Quod aquæ non possint diverti à flumine sine concessione Principis.*
16 *De differentia inter usum, & dominium in viis, & fluminibus.*
17 *De regulis tenendis per Advocatos, & Consulentes.*
18 *De editione cap. unic. quæ sint regalia, qua occasione processerit, & ex qua ratione, vel auctoritate attendatur.*
19 *Regalia ignota in jure communi, & quomodo ab eo explicentur, & de nomine, vel titulo Imperatoris.*
20 *De nomine, seu vocabulo Principis, & Principatus.*
21 *De Regno Poloniæ, quod non subjaceat Imperatori.*
22 *De errore pragmaticorum super applicatione doctrinarum.*

DISC. CLXXI.

POssidente Collegio Societatis JESU Cracoviæ, ex donatione cujusdam Nobilis Viri tenimentum in Oppido Opatovieck; propè flumen Vvistlæ, unà cum navigio in eodem flumine; Cum Patres Tynecenses Ordinis S. Benedicti, ex consimili donationis, vel alio titulo habito, ab alio nobili, forsan fratre, vel conjuncto auctoris Collegii possiderent in eadem contrata, & propè idem flumen aliud tenimentum, ad quod potius dictum navigium, sive jus illud retinendi, spectare prætenderent, atque de facto, ab ejus possessione Collegii ministros, vel Conductores expulissent; Hinc introducta causa coram Ordinario, per istum in possessorio retinendæ fuit pronunciatum pro dd. PP. Tynecensibus; In gradu verò appellationis, Nuncius Apostolicus, in altero possessorio reintegrandæ pronunciavit favore Collegii; Itaque sententia confirmata fuit in altera instantia in Curia per Auditorem Cameræ; Introducta- 2
que causa per appellationem in Rota coram Rondanino, atque pro hujus Tribunalis stylo dato dubio ex integro, *An eidem Collegio concedenda sit reintegratio*, sub die 26. Januarii 1674. affirmativa prodiit resolutio, atque in hoc statu causa pendet.

In hac itaque dispputatione habita in Rota, in qua solum pro Collegio scripsi, duæ erant inspectiones; Una scilicet

facti super justificatione hujus judicii , & præsertim primi , quod perfectam , & concludentem exigit probationem , dum alterum leviori probatione est contentum , ex deductis *sub tit. de judic. disc.* 44.

Et altera juris super puncto in quo alterius Partis defensores insistebat, quod scilicet cum ageretur de flumine navigabili , quod est de regalibus , juxta expressam dispositionem *cap. unic. quæ sint regalia* , cum concord. per Peregr. *de jur. fisc. lib.* 1. *tit.* 1. *n.* 19. & 20. Rosenthal. *de feud. cap.* 20. *concluſ.* 23. Montan. *de Regal. verb. flumina, & alii communit.* Idcirco inferebant ad regulam , quod jura regalia , quæ sine Principis concessione , vel titulo possideri non possunt , sola possessio non suffragatur , sed necessaria est tituli justificatio , juxta auctoritates relatas supra *disc.* 14. *n.* 2. & 8. unde scribentes , tacito Auctore, totum detumebant.

Super prima inspectione, scribens pro Collegio, præsuppositivè pro stylo , habebam me relativè ad deducta per causæ Patronum in informatione facti , cujus revera potius , quam juris erat quæstio , cum in jure non dubitetur de necessitate justificationis duorum extremorum ; Primi scilicet antecedentis possessionis illius , qui dicit se spoliatum ; Et alterius actualis possessionis illius , contra quam petitur reintegratio cum superius insinuata distinctione , quod scilicet , primum extremum perfectam , concludentem exigit probationem , Alterum verò leviori contenta est , etiam illa præsumpta , quæ ex litis sustentatione resultat , ex insinuatis , *disc.* 44 *de judic.*

Ac propterea contemptibilis , & nauseativus , perpetuoque damnandus est stylus illorum Consulentium , vel Scribentium in jure , qui cum inani chartarum repletione , desuper immorari solent , atque allegationum cumulus faciunt , cum sint prince pia certa , & præsupponenda, totaque vis consistat in facto , sive in applicatione , an scilicet ex testibus , vel documentis resultet , nec ne , sufficiens probatio , quæ certam juris regulam non habet, sed remissa est Judicis arbitrio ex facti circumstantiis regulando , ex insinuatis *d. tit. de judic. disc.* 44.

Quatenus itaque pertinet ad alteram inspectionem juris , Pro causæ necessitate , vel opportunitate , etiam disjunctivè , seu alternativè , quo dicebam sufficere fundamenta , multò magis ea simul juncta considerando; Primò nempè , quod admisso etiam præsupposito , ut ageretur de jure regali , quodque contentio esset cum ipsius supremi Principis Camera , vel Fisco , adhuc tamen dicta conclusio procedit in possessione recenti , seu brevi , quæ ita vitiosa , & intrusiva præsumitur , secus autem , ubi ea sit diuturna, & temporis valdè considerabilis , quoniam tunc, licet quando sit minor centenaria, vel latissimè quadragenaria , cum titulo colorato , & cum fama privilegii , in petitorio reputari non soleat sufficiens ; Attamen in possessorio reintegrandæ , vel retinendæ , receptum est , eam esse sufficientem, ut aliis relatis Capyc. *decis* 209. *num.* 18. Capyc. Latr. *consult.* 68 *n.* 21. Rota in celebri Hostien. litoris maris *decis* 27. *cum seqq. & decis.* 39. *cum seqq. part.* 1. *divers. cum concordan. dec.* 85 *p.* 7. *rec.* Add. ad Gregor. *dec.* 370. Add. ad Burat. *decis.* 131. *& frequenter* .

Multò verò magis ubi adesset centenaria, & ultra, ut in præsenti in facto supponebatur , conjungendo etiam possessionem Auctoris , quam ad hunc effectum conjungi debere absolutum , ac receptum est , dum ita etiam in petitorio cessat necessitas justificationis tituli ex recepta , nimiumque frequenter in omni ferè materia insinuata conclusione , præsertim *sub tit. de feud. disc.* 3. *& hoc eod. tit. disc* 47. *& in aliis, & sub tit. de alienat. & contract. prohib. disc.* 3. quod scilicet centenarius possessor allegare potest quemcumque titulum de magis meliorem , ut etiam eadem conclusio expenditur *sub tit. de jurisdict. disc.* 96. & 97. illamque in proposito hujusmodi jurium regalium latè prætæris expendit Capoblanch. de Baron. *pragm.* 1. *nu.* 213. *& seqq.*

Cavente solum difficultate examinata *d. disc.* 47. *hoc eod. tit. & disc.* 3. *de alienat. & contract.* ac etiam *d. disc.* 96. & 97. *de jurisdict. & alibi*, quando scilicet constaret de initio infecto , vel resoluto , cum quantitate tamen restrictiva , & exclusiva possibilitatis alterius tituli melioris , ex iis, quæ locis citatis deducta habentur .

Et secundò , quod eadem conclusio , ut juribus regalibus, sola possessio sine titulo non sufficiat , procedit , ubi quæstio sit cum ipso supremo Principe , vel Republica habente juris assistentiam super privativa competentia jurium regalium , undè propterea verificetur copulativus concursus duorum requisitorum de quibus *in c. ad decimas de restitut. spol. in* 6. ubi videtur sedes materiæ cum ibi notatis juxta collectaneas Barbosæ, & aliorum modernorum Collectorum ibidem; Assistentiæ scilicet juris in eo, contra quem reintegratio petatur , & resistentiæ in eo , qui illam petat juxta ejusdem textus exemplum, in laico prætendente possidere decimas spirituales contra Parochum particularem , sive universalem , qualis in plerisque partibus , & præsertim in Hispania solet esse Episcopus, ex deductis in sua materia *sub tit. de decim. disc.* 1. *cum seqq.* & sic quod adsit assistentia in Parocho , & resistentia in laico possessore hujusmodi spiritualium jurium incapace sine privilegio Apostolico , quoties tamen certum sit agi de decimis, vel juribus spiritualibus , secus autem ubi possibilitas vigeat , quod illæ possint esse decimæ temporales , cum tunc ista possibilitas sufficiat in possessorio , ut advertitur *eod. tit. de decim. disc.* 6. Idemque ad instar, & ex paritate rationis , procedit etiam in illis juribus prophanis quorum privati regulariter sunt incapaces , absque supremi Principis concessione .

Secus autem ubi contentio sit cum altero privato ex triplici ratione ; Primò nempè ex conclusione , de qua plenè supra *disc.* 81. ubi de ejus declarationibus , quod scilicet jura regalia , eatenus sunt talia , eorumque naturam , & privilegia habent , quatenus sint penes supremum Principem , vel Rempublicam , secus autem , ubi penes privatum , penes quem desinunt esse talia .

Secundò, quod ita in privato cessat supradictus copulativus concursus assistentiæ & resistentiæ respectivè, ut concurrat quando sit quæstio inter Principem , & privatum .

Et tertiò , quod ita patet hujusmodi jura esse solita concedi personis privatis, atque ab eis possideri; Quemadmodum enim obtineri possunt ab ipsis collitigantibus ita à nostris , prælertim dum agitur in solo possessorio .

Quamvis autem præmissa sufficerent ; Ac etiam , quod in hoc privilegiato judicio spolii , seu reintegrationis non admittitur exceptio dominii , vel boni juris in petitorio , nisi de illo constet incontinenti per confessionem partis , vel rem judicatam , aut publicum instrumentum clarum, adeòut nulla cadat dubietas, vel contraria possibilitas, quæ sola superfit ex deductis apud Bich. *decis.* 179. *nu.* 18. *cum seqq. dec.* 73. *n. fin. part.* 10 *recent. & frequenter* , ac etiam habetur *d. disc.* 44. *de judic.*

Attamen ad superabundantiam dicebam, quod admisso etiam, ut dispositio *d. c. unic. quæ sint regalia*, recepta sit, atque locum habeat in Regno Poloniæ; Adhuc tamen clarè videbatur æquivocum recensere inter jura regalia illud navigium, de quo erat quæstio; Siquidem dicuntur de regalibus ipsa flumina navigabilia, ad excludendum in Baronibus, vel Communitatibus , aut privatis illud privatum jus, vel dominium , quod datur in aquis , & rivulis, aut parvis fluminibus, ex iis, quæ habentur *sub tit. de servitut.* ad materiam aquarum , ac etiam apud Ann. *singul.* 35. Franch. & add. *dec.* 183. Capoblan. de Baron. *pragm 8. part.* 2.

Secus verò ad effectum usus navigationis, quoniam iste dicitur publicus, & communis omnibus ex illo jure, quod impropriè , & per quandam contradistinctionem à mero jure civili dicitur naturæ, ut idem Peregrin. *de jur. fisci lib.* 1. *tit.* 1. *n.* 19. Montan. *ubi supra n.* 5. Capoblanc. *dict. pragm.* 8. *p.* 2. *n.* 25. *& passim* .

Atque tunc in hoc proposito intraret jus regale, quando in hac retentione navigii prærenderetur jus privativum , ut alter in eodem flumine, illud habere non posset , juxta ea, quæ ad materiam juris prohibendi habetur supra *disc.* 142 *& seq. & in aliis*, & de jure privativo piscandi in flumine *sub tit. de feud. disc.* 40.

Et quamvis text. *in l.* 1. *§ ait Prætor. ff. de aqua quotid. & æstiva* disponat , ut é flumine publico aquæ diverti non valeant sine concessione Principis, Attamen id respicit diversum effectum, ne scilicet privatis licitum reddatur divertere aquam à flumine publico in præjudicium navigationis, quæ ita impedita remanere , vel magis incommoda redderetur, vel quod alias publico usui prejudicaretur ; Ac etiam quia est de sui natura illicitum, & intrinsecè malum, ut ea quæ sunt pluribus communia, sibi appropriare liceat, atque facere sua; Hujusmodi etenim jura publica, omnibus communia, in dominio, sive in protectione respectivè, sunt Principis, vel Civitatis, Ad instar eorum quæ habentur supra *disc.* 136. de viis publicis , quæ sunt omnibus communes , quoad usum , ideòque nullius quoad dominium privatum. Principis autem , vel Civitatis , quoad dominium vel protectionem; Ideòque stant simul, quod privata libera pateat facultas utendi illa via ad usum destinatum, & tamen quod ea in parte occupari non possit , minusque in eadem

eadem fieri id , quod eidem publico usui aliquod præstat impedimentum , cum similibus .

Item ad superabundantiam , ita cumulando motiva , 17 seu motivando totum id , quod motivari potest , ex pluries insinuatis Advocatorum, & Consulentium regulis deducendi scilicet omnia deducibilia stricto tamen , & quo breviori fieri potest stylo ob ingeniorum varietatem, juxta dapiferi parabolam ; Considerabam , quod non benè supponebatur , in hoc Regno , seu Regione pro certo istud jus regale , quasi quod *d. cap. unic. quæ sint regalia* , esset lex talis naturæ , quod ad instar aliarum legum in corpore digestorum, & Codicis omnibus communis esset , atque ubique eandem haberet viam , non constito de non usu , qui non præsumitur ex insinuatis *sub tit. de servit. disc.* 1. *& alibi* .

Siquidem, ut avertitur *sub tit. de feud. disc.* 2. *& supra in annotat. ad hanc rubric. vel disc.* 1. Istud *cap. unic.* continet solum quandam conventionem initam inter Fridericum 18 II. Imperatorem , & Civitates confœderatas Longobardiæ , ob quandam Italiæ , illarumquæ præsertium ejus partium cõsuetudinem, ut advertit Montan. *de Reg. d. verb. flumina navigabilia n.* 2. *vers. eadem consuetudine* 1; Idq; potius in exclusionem jurium regalium ipsius supremi Principis, ita scil. explicando ea regalia minora, quæ competerent deberent Civitatibus , per quamdam speciem limitationum , per quas firmata fuit in reliquis regula generali favore Imperatoris, tanquam Principis supremi, cujus respectu considerantur alia regalia majoris sphæræ , quorum omninò incapaces sunt privati, imò etiam dictæ Civitates subditæ , adeout neqne ab ipso Principe concedi possint , utpotè perniceſſe annexa imperio , vel supremo Principatui, ejusque Coronæ, à qua avelli non possunt, ut etiam insinuatur *sub tit. de dote disc.* 146. *circa princ. & alibi*; Tractu verò temporis apud Italos , ac etiam apud Germanos, ex illa eadem consuetudine , ex qua receptæ sunt consuetudines feudales , utpotè insertæ in aliquibus Authenticorum voluminibus , ista quoque conventio transiit in quandam speciem legis , potissimè in Germania , & in aliquibus Italiæ partibus , in quibus vigeret auctoritas Imperatoris Germaniæ , qualis præfatus Fridericus erat .

In corpore siquidem juris civilis , iste regalium termi- 19 nus non legitur ob abhorrescentiam apud Romanos , post expulsionem Tarquinii Superbi septimi , & ultimi Regis ; vindicatamque libertatem nominis regii , adeout quando Romana Respublica denuo in servitutem recidit , cum mutatione regiminis , ex Aristocratico , in Monarchicum, Princeps supremus , quamvis factis, ac reipsa regiam haberet jurisdictionem , ac potestatem , inferiorem tamen potius assumpsit nomen , vel titulum Imperatoris , dum congruebat supremo Duci militum , qui Regis potius est subditus ac minister , deindeque ob Romani Imperii magnam potentiam , & amplitudinem , iste titulus adeò magnam sortitus sit fortunam , & majestatem , ut Regum superioritatem , atque creationem redoleret ; Ita eo tempore explicando hæc jura publica , in quibus Reipublicæ , vel Principatus dos consistit sub nomine , vel termino jurium fisci .

Quinimò , neque cognitus erat terminus Principis , vel Principatus , eo modo quo nunc in usu est, denotando scil. supremam , ac absolutam Regiam potestatem , cum tunc iste Principis terminus, aliud non denotaret, nisi quandam 20 prioritatem ordinis , quod scilicet inter Reipublicæ Senatores esset primus , ut etiam hodie Grammatici , seu puræ linguæ latinæ professores , in eodem sensu , atque in eadem significatione istud adhibent terminum , explicando illum , qui inter alios sit primus , quamvis non dominus, neque superior; Puta (ex. gr.) in Collegio Cardinalium, juxta eorum diversos ordines, explicando antiquiorem, seu primum Presbyterum, vel primum Diaconum , & sic pariter in aliis Collegiis, vel Universitatibus, quod nosse Juristis congruit, ac etiam ipsismet Gramaticis ad evitanda, vel tollenda æquivoca super hujus termini , seu vocabuli intelligentia , vel significatione , cum ea varia sit , juxta subjectam materiam, de qua agatur, vel spectato effectu , ad quem iste terminus , vel vocabulum adhibeatur.

Cùm itaque istud Poloniæ Regnum , quod revera Reipublicæ liberæ prærogativa potitur, sibi eligendo primum Magistratum, vel regulatorem ad vitam, absque jure successorio, eo modo quo etiam ad vitam , eumdem primum 21 Magistratum , vel Regulatorem , sibi eligit nostra Itala Veneta Respublica; in qua Italicæ libertatis , & antiquæ majestatis adhuc aliqua conservatur species , vel imago , cum sola differentia tituli , quod iste est Ducalis , ille verò Regius; Istaque Respublica plenam , ac omnimodam profiteatur prælcripsisse libertatem , ac exemptionem ab antiquo Romano Imperio , nullatenus verò agnoscat Imperatorem Occidentis vel Germaniæ .

Hinc proinde ad rem, ad hoc ut intrent termini *d. cap. unic. quæ sint regalia* , probandum esse dicebam , quod ex consuetudine in ea Regione , vel Republica , id quoque 22 receptum esset ; Ac propterea consueta leguleica dignoscitur simplicitas Bartoli , aliorumque antiquorum Italorum Scriptorum tradiones proditas pro nostræ Italiæ moribus , aliis Provinciis , & Regionibus indefinitè applicare, non constito , quod ibi quoque in moribus receptum sit ; Quemadmodum è converso eundem dignosci errorem , eandemque simplicitatem legaleicam advertitur , *sub tit. de fideicomm. disc.* 1. & 7. *& in aliis pluries*, applicando scilicet Italiæ primogeniis , & majoratibus auctoritates , ac traditione Hispanorum loquentium de illis majoratibus ; Ac etiam *sub tit. de feud.* pluries super consimili errore illorum, qui traditiones (ex. gr.) feudistarum Regnorum utriusque Siciliæ indefinitè applicant omnibus feudis regulandis juxta leges vel consuetudines feudales communes , non reflectendo ad circumstantiam , quod illæ proveniant à legibus, vel consuetudinibus particularibus,cum similibus ; Atque quod pejus est , eadem inepta non solùm operatur , ut ad id non applicetur , sed ut potiùs hujusmodi ponderationes damnentur tanquam ratiocinia ex ingenii acumine , quo nil ineptius , & contemptibilius.

ROMANA PROXENETICI, PRO MERCATORIBUS RIPARUM, CUM COLLEGIO PROXENETARUM.

Casus disputatus in Camera , & pendet , ut infrà.

Dejure privativo concesso aliquibus personis exercendi in Civitate, vel in Emporio , artem proxeneticam super contractatione mercium , an importet etiam jus coactivum , ut propterea mercatores, aliique contractare volentes , teneantur eorundem Proxenetarum operam adhibere.

SUMMARIUM.

1 Facti series .
2 *Quando confirmatio sit in forma specifica , vel communi .*
3 *Jus privativum , vel coactivum est de regalibus, & non conceditur nisi à Principe .*
4 *De clausula sublata , & decreto irritanti .*
5 *Princeps non potest , vel debet tollere , vel minuere concessiones ex causa onerosa .*
6 *De commendabili usu proxenetarum .*
7 *De abusu modernorum in scribendo .*
8 *Ad quid disservit , confirmationem esse in forma specifica , vel communi .*
9 *Quando confirmatio importet ampliationem , vel novam concessionem .*
10 *De argumento discretivæ .*
11 *Quando non obstent clausulæ , de quibus n.* 4.
12 *De bannimentis Camerarii , ad quid attendantur .*
13 *Quæ jura regalia concedi possint , vel soleant .*
14 *Ex stylo arguitur voluntas .*
15 *De puncto in quo consistat causa .*
16 *Servitus non præsumitur , ideoque pro libertate sufficit eam negare .*
17 *Non debent extendi onera , & servitute , & quod jus condjuvandi sit majus , quam privativum .*
18 *Quando jus privativum habeat annexum jus coactivum.*
19 *An Proxenetæ tententur de approbatione .*
20 *De fide præstanda proxenetis .*
21 *De his officiis proxenetarum .*

DISC. CLXXII.

VAriis proditis privilegiis , & provisionibus Apostolicis ad favorem Proxenetarum Ripalium , sub 1 Pio Quarto , Gregorio Decimo tertio , Sixto V. & demum Paulo V. de anno 1609. Postmodum idem Pontifex Paulus de anno 1611. novas statuit reformationes , præsertim circa numerum à quadraginta ad viginti-quinque reducendo, ac etiam quod essent officia venalia vacabilia , habentia jus privativum in proxeneticæ artis exercitio cum quadam massa communi emolumentorum, aliisque provisionibus ad rem non facientibus . Nuper

autem obtenta per istud Collegium præfatæ ultimæ concessionis Pauli V. confirmatæ à Clemente X. cum novâ concessione, vel declaratione, quod eorum jus privativum restrictum non esset ad illam Ripam magnam, propè Portam Portuensem, quæ pro maritimo mercimonio deserviit, sed etiam alteram complecteretur Ripam minorem, quæ vulgo Ripetta nuncupatur, propè portam Populi, & conspectu Ecclesiæ S. Rocchi, pro mercibus, quæ ex parte superiori fluminis evehuntur; Istius confirmationis vigore, prætensionem excitarunt Proxenetæ super jure coactivo contra mercatores, & negotiantes, quod scilicet in omni negotiatione, eos evocare tenerentur, atque consuetam mercedem solvere; quamvis invicem contractantes, directè, ac per se ipsos paciscendo, concordes essent, curando desuper pro litterarum Apostolicarum exequutione expedirî consueta Cardinalis Camerarii bannimenta, in quibus id contineretur; Quare desuper exorta lite in Camera coram Cavalerio, datoque dubio, an hæc privilegia comprehensa essent in præfata moderna Clementis confirmatione, de mense Martii 1674. prodiit resolutio, juxta istius Partis votum, comprehensa, scilicet, esse sola privilegia contenta in præfata ultima cedula Pauli V. reservato videre, an, & quæ ista privilegia sint, Atque in hoc statu causa pendet.

In disputatione itaque desuper habita, scribentes pro Collegio Proxenetarum magnum faciebant, verè inutilem, ac superfluum conclusionum cumulum, cum copioso allegationum apparatu, in plerisque à casu quæstionis extraneis; Primò nempè, quod dicta moderna confirmatio Clementis, esset ex certa scientia, & in forma specifica, dum habebat insertam tenorem dictarum literarum Pauli de verbo ad verbum, qui est verus modus dignoscendi, quod confirmatio esset in forma specifica, & ex certa scientia, ut etiam pluries sub diversis materiis advertitur, cum sit conclusio vera, & recepta.

Secundò nimium insistebatur in potestate Pontificis, tanquam supremi Principis, concedendi hoc jus tam privativum, quam coactivum, quoniam ambo sunt de regalibus, ideòque nonnisi per supremum Principem concedi possunt, sed de istius potestate non est dubitandum, ubi constet de voluntate, super qua solum quæstiones cadunt, ut etiam in hac materia juris privativi, vel coactivi advertitur supra *disc.* 44. *& seqq. & in allis*, ac etiam *disc.* 148. ubi generaliter de materia potestatis Principis tollendi jus certi.

Fortius verò id procedere dicebant ex eo, quod istæ postremæ litteræ Clementis, ac etiam præcedentis Pauli erant munitæ consuetis clausulis præjudicialibus, nempe decreto irritanti, & clausula sublata, & quod de obreptione, vel subreptione dari non posset, dum istæ claudunt os, & ligant manus Judici, & Parti, ut quidquam in contrarium deduci non possit, ut pariter sub pluribus materiis advertitur, & præsertim *sub tit. de judic. disc.* 20. Potissimè verò favore illorum, qui hujusmodi officium obtinebant ex causa onerosa, ideòque Princeps non possit, vel non debeat eis præjudicare, deducendo desuper cumulare per Noguerol. *alleg. 5. ex n.* 28. & Grat. *discept.* 891. *ex n.* 32. *per tot. & supra d. disc.* 148.

Et demum nimium insistebatur in probando, quod introductio, atq; usus proxenetarum esset res nimium commendabilis, atque Reipublicæ proficua, pro commercii facilitate, ac libertate, atque ut ita exteri negotiatores, qui merces vehunt, non decipiantur, neque oppressantur à mercatorum monopoliis ex collect. per Braech. *de proxenet. par.* 2. *n.* 11. *cum seqq.* Hartman. Pistor. *quæst. jur. lib.* 2. *qu.* 2. *n.* 24. Marquard. *de jur. mercat. lib.* 1. *c.* 8. *n.* 51. *& seqq.* Zacch. *de Salar. quæst.* 83. *n.* 3. *& seqq.*

Scribens è converso pro mercatoribus contendentibus de eorum libertate, & ne cogi deberent pati hanc servitutem necessariæ evocationis proxenetarum, etiam quando concordes essent; Dicebam quod omnia præmissa inanem, ac superfluum continerent laborem, utpotè extranea vel inutilia à casu quæstionis, ideòque pro academicis discursibus, vel Tyronum instructionibus essent congrua, forensi autem disputationi omninò incongrua, & nihilominus, adeo ille irrepsit abusus damnabilis, ignaro vulgo placitus, quod per scribentes magni fiunt conclusionum, & auctoritatum apparatus, in ils, quæ sint extranea à precisо quæstionis puncto, iste autem intactus, vel nimium leviter actos remaneat, ita abundando in superfluis, & deficiendo in necessariis.

Nil etenim referre dicebam ad effectum quæstionis, an confirmatio esset in forma communi, vel specifica, quoniam ista inspectio cadit ad effectum majoris, vel minoris operationis, ut scilicet quando est in forma communi non sit operativa in iis, quæ sint juri contraria, eo modo, quo operativa est, quando sit in forma specifica, ut sub diversis materiis pluries advertitur, præsertim verò *sub tit. de succeff. abintestat.* ubi est magis peculiaris statutorum sedes; sed sive uno, sive altero modo, id non alterat cõfirmationis naturam, quæ est, ut ad limites confirmati restringatur, ac intelligenda sit, neque plus de novo concedat, sed solum operetur effectum revalidativum, sive quod confirmato majus robur tribuat, ad instar juramenti, vel pacti, seu clausulæ exequutivæ cum similibus.

In hoc enim propositо majoris operationis confirmationis, quæstio cadere solet, quando accedat amplitudo verborum, vel nullitas actus, ut propterea confirmatio redolere valeat novam concessionem ex integro, juxta insinuata *sub tit. de feud. disc.* 45. & 60. & allis pluries, & præsertim *sub tit. de judic. disc.* 37. occasione agendi de confirmatione Ægidianæ, cum similibus.

Id autem in hac facti specie prætendi non poterat, ideòque ista non cadebat quæstio, quoniam non solum nulla aderant verba, vel clausulæ, quæ id suaderent, sed potius constabat de contraria voluntate, cujus claram probationem, seu demonstrationem refutare observabam, ex diferetivo modo loquendi, respectu Ripettæ, ut supra, dum in hac parte non contentus Pontifex, verbis confirmativis, & approbativis adjecit etiam alia verba denotantia declarationem, novamque concessionem, ideòque dicebam, quod clarè intraret argumentum discretivæ, quod scilicet, ubi voluit dixit, &c. ad vulgatem text. *in l. unic. §. fin autem, C. de caduc. tollen.*

Nullatenus item ex hac parte impugnabatur potestas concedendi utrumque jus privativum, & coactivum, minusque ipsa confirmatio dicebatur infecta; Et per consequens extranea, & inutilia erant, quæ deducebantur super potestate, ac etiam super virtute, & operatione dictarum clausularum præjudicialium, dum istæ solum obstant, quando directè impugnetur gratia, vel concessio, secus autem quando allegetur non comprehensio, cum impugnare, vel contravenire non dicatur, qui non comprehensionem allegat ex deductis *decis.* 247. *p.* 11. *recent. & passim*, atque advertitur *d. disc.* 20. *de judic.*

Impugnationem autem potestatis deducebam, circa bannimenta Camerarii, quoniam, ut advertitur etiam *disc.* 174. *& alibi*, ista bannimenta, ubi præsertim sint plura, & continuata per tempus notabile, suumq; effectum, & observantiam habuerint, nimium considerabilia sunt pro interpretatione pontificiæ concessionis, quæ ambigua sit, sive pro uno ex admiculis, & præsumptionibus probationis præsumptivæ ejusdem concessionis, de qua non pateat, non autem pro ampliatione, vel extensione ad casus in concessione non comprehensos, quoniam Camerarius est solum exequutor hujusmodi Pontificiarum concessionum, quarum observantiam cum ejus bannimentis mandat; Præsertim verò ubi agitur de gabellis, vel de hujusmodi juribus privativis, ac similibus, quæ utpotè regalia supremo tantùm Principi reservata sunt.

Et magis ubi agatur de illorum concessione alicui privato, quoniam tunc longè major incompatibilitatis, ac potestatis defectus intrat in hujusmodi magistratibus, vel in Baronibus, & Domicellis, ac similibus.

Longa siquidem dignoscitur differentia, inter capacitatem obtinendi, & exercendi hæc jura regalia ad propriam utilitatem; Puta habendi jus privativum in molendinis, furnis, ac macellis, & similibus; Aut imponendi, & exigendi vectigalia, & pedagia; Et potestatem ea concedendi aliis; Primò etenim casu, facilius eorum praxis datur in Baronibus, & Domicellis, vel Magistratibus, quamvis Principe inferioribus, ex ejusdem Principis explicito, vel implicito privilegio, quod concedi solet; In altero autem videtur, quod sit de magis annexis Coronæ, & quæ non possunt concedi, vel quod non solent; Et per consequens, quod ubi etiam non intret ille defectus potestatis, qui considerari solet in iis, quæ important formalem scisuram, vel deturpationem Coronæ, juxta deducta *sub tit. de dote disc.* 146. *& alibi*; Attamen ex insolito resultat probatio voluntatis, quæ ex consuetudine, vel stylo in Principe regulari solet, ex deductis apud Greg. *& add. decis.* 150. atque frequenter insinuatur sub diversis materiis, occasione agendi de obreptione, & subreptione, vel defectu intentionis.

Evagatoria quoque atque extranea à casu quæstionis, dicebam esse ea, quæ cum inutili chartarum repletione copiosè deducebantur super commendabili usu proxenetarum;

rum; Siquidem quæstio non erat super hoc usu, etiam privativo, dum iste non impugnabatur, stantibus Apostolicis concessionibus, ac propterea admittebatur, quod quando mercatores, aliique negotiantes adhibere velint in mercium contractationibus, aliisque negotiis operam proxenetarum, teneantur evocare, istosque habere in officium, neque alii, quamvis in arte periti, adhiberi possint; sed punctus controversiæ erat, an exinde inferri posset ad prætensum jus coactivum, ut scilicet etiam nolentes mercatores, & negotiantes, atque sine proxenetarum mediatione inter se concordes, tenerentur inviti, proxenetas adhibere, sive consuetam mercedem absque ministerio eis solvere atque super hoc puncto stricte, & precisè immorari debere dicebam, & tamen ille remanebat penè intactus, juxta insinuatam modernorum frequentem consuetudinem.

In hoc autem dicebam, quod nulla cadebat juris quæstio, sed illa erat nudi facti, ideòque decidenda cum sola lectura prædictarum litterarum Pauli, absque librorum apertura, dum totum pendebat à voluntate Papæ, an concedere voluerit; Donec autem per alteram id expresè non probatetur, claré, & concludenter fundata erat hujus partis intentio, quoniam cum id redoleat formale exorbitantem servitutem; Hinc proinde ille, qui allegat libertatem, cui jus assistit, obtinere debet cum sola propositione actionis vel exceptionis negatoriæ, eo ipso, quod altera Pars concludenter non probat servitutem, ex plenè deductis *dec.* 101. *par.* 4. *rec.* 1. *dec.* 398 *p.* 14. & frequenter de sua materia *sub tit. de serv.*

Non debent etenim multiplicari onera, & servitutes, neque eorum extensio admitrenda est, quamvis rationis identitas accedat, juxta nimium vulgaria, & frequentia axiomata quotidie per ora forensium volitare solita; Multò verò magis, ubi majoritas rationis, vel exorbitantia accedat, quoniam quando alicujus professoris opera, vel ministerium jam adhibendum est, tunc necessitas adhibendi potius unas, quam alias personas, est quidem exorbitans, utpotè redolens restrictionem naturalis libertatis, ac etiam quia sub se continere solet quandam implicitam gabellam, quam secum ferre solet jus privativum, ex pluries insinuatis in præcedentibus, sed adeò magnam non continet exorbitantiam, cum solum importet quandam prælationem, juxta ponderationes, de quibus supra *disc.* 43. & 45. *& alibi*, sed cedere ad id, quod alias nullo modo faciendũ esset, est multò magis exorbitans, longèque majorem importat servitutem.

Quamvis etenim jus privativum, quandoque annexum, seu consequutivum habeat jus coactivum; Attamen id procedit in iis, quæ perneccsse facienda sunt, juxta exemplum, de quo supra *d. disc.* 44. & 45. quod scilicet jus privativum molendinorum, & furnorum, ac similium, habeat annexum, seu consequutivum jus coactivum, in necessariam consequentiam, ob necessitatem istius usus; Secus verò ubi ista necessitas non urgeat, ut in præsenti, dum etiam sine opera proxenetarum, directè inter se concorditer negotiatores perficere possunt negotia.

Ad quod comprobandum, deducebam practicum exemplum Notariarum Cameræ, vel alterius Tribunalis, habentium Notariatum in officium, quod scilicet si Partes acta contentiosa, vel voluntaria, publica facere volunt, adhibendo auctoritatem publici Notarii, tunc adhibere debent unum ex hujusmodi Notariis, neque possunt assumere alios benè visos ratione juris privativi, quod importat solum quandam prælationem, quoniam licet id, aliquod importet damnum, vel onus, ob gratuitam operam, sive cum minori mercede, quæ à benevolo Notario ad libitum elidendo obtineretur; Attamen non videtur magna exorbitantia, sicuti esset illa juris coactivi, quod scilicet concordantibus partibus super conventione, instrumentum per unum ex his Notariis, cum similibus; Et hic erat casus ad quem controversia restringebatur, atque super eo stricte, & precisè scribendum erat, reliqua verò continebant inutiles, ac damnabiles evagationes.

De hujusmodi proxenetarum materia, an scilicet ipsi teneantur tanquam fidejussores, vel assecuratores eorum, quibus eorum mediatione accedente, mercatores credunt merces, habetur *sub tit. de credit. disc.* 87.

Et de side præstanda eorum attestationibus, vel libris, & de differentia inter proxenetam, & mediatorem, habetur *sub tit. de dote disc.* 27. *& alibi*; Atque de hujusmodi officiis, quæ dicuntur, portiones Ripæ, quod eorum sint capaces etiam mulieres, vel infantes in habitu, pro emolumentis, injuncto exercitio aliis ejusdem Collegii, sive ab eo approbandis, habetur supra *disc.* 6.

FARFEN. GABELLÆ MACINATUS PRO MONASTERIO FARFEN. CUM APPALTATORE GABELLÆ.

Casus disputatus coram Thesaurario, resolutus ut infrà, & pendet in Camera.

An, & quando pro eadem re duplex gabella solvi debeat; Et in specie, an debeatur pro illo frumento, quod solvitur pro molitura gabellæ macinatus, quæ per accedentes ad molendum jam soluta sit.

SUMMARIUM.

1 *Affi sertes.*
2 *De exemptione Congregationum S. Benedicti.*
3 *De eadem re non debet solvi duplex gabella.*
4 *Declaratur, quando id procedat.*
5 *Non debet solvi redecima.*
6 *De ratione, ob quam moderni nesciunt ratiocinari.*
7 *De eadem conclusione, de qua n.* 3. *&* 4.
8 *Quando immunitas sit realis.*
9 *Et quando pro eadem re pluries exigatur gabella.*
10 *Qualis propriè sit gabella macinatus.*
11 *An à molitura Ecclesiasticis sint exempti.*
12 *De qua vata frumenti solvi non debeat ista gabella.*
13 *De rationibus, ob quas solvi non debeat gabella pro frumento molituræ.*
14 *Quod Ecclesiasticis possint laicis concedere eorum franchitiæ.*
15 *Quando in hac materia deferendum sit observantiæ.*

DISC. CLXXIII.

POssidente Monasterio molendinum ad usum frumenti, quædam parva portio ejusdem frumenti, quod ad illud molendum asportatur, solvi solet pro mercede molituræ, cumque aliqua hujusmodi parvarum portionum notabili cumulata massa, vel quantitate, eam idem Monasterium pro ejus, vel servientium, & laboratorum usu moleret in eodem molendino; Hinc appaltator gabellæ macinatus prætensionem excitavit super solutione gabellæ pro istius frumenti molitura, quare super hoc, & super alia gabella secundi julii in alio frumento: introducta lite coram Thesaurario, prodiit sententia utrique parti favorabilis, appaltatori scilicet pro solutione gabellæ alterius frumenti, Monasterio verò, ne teneatur pro dicto frumento retracto ex molendino, dum pro eo jam soluta fuit, sed revera partium acquiescentia, pendet causa in gradu appellationis in Camera. 1

Ille punctus in quo Monasterium succubuit, erat potius facti, quàm juris super inclusione scilicet hujus gabellæ in quadam concordia, seu compositione inita cum eodem Urbano Octavo imposítore per omnes Congregationes Benedictinas, mediante solutione scutorum centum millе, & quatenus dicta compositio illam non comprehenderet, an suffragarentur privilegia concessa ex causa onerosa per B. Pium Quintum; aliosque Pontifices, de quibus agitur supra *disc.* 56. adeòut non obstarent pluries enunciatæ Constitutiones revocatoriæ, utpotè excipientes exemptiones concessas ex causa onerosa meré correspectiva, examinanda in plena Camera. 2

Quo verò ad alium punctum, scribendo tanquam Advocatus pro Monasterio, deducebam regulam, de qua supra *disc.* 68. *n.* 12. *& disc.* 97. *n.* 11. in quibus concordantes allegantur, quod scilicet pro una, & eadem re, duplex onus, vel duplex gabella præstari non debet, ac propterea ubi semel pro isto frumento soluta est, illud in quamcumque speciem convertatur, alteri non debeat oneri subjacere; Potissimè verò ubi agatur de eadem gabella, quæ respiciat unum, eundemque finem, usus scilicet panis, ut agendo de ista gabella molituræ, advertitur supra *disc.* 54. & 155. ac etiam in Miscellan. Ecclesiastic. *lib.* 14. *disc.* 5. 3

Tunc etenim non implicat, ut pro eadem re, duplicata gabella solvi debeat, quando ambæ essent diversæ, diversoque haberent fines, vel diversos respicerent effectus, ut ponderantur supra *d. disc.* 68. & magis *disc.* 74. Puta (ad rem) si in loco adesset gabella imposita frumento introducendo in Civitatem, in ipso actu introductionis, in portu, vel ponte, vel in alio loco, non curato quid de frumento deinde agatur, & an ad usum panis reducatur in eodem loco, vel extrahatur à Civitate, vel Provincia, seu Principatu, sive an corrumpatur, & pereat, vel detur 4

tur pullis, &c. Alia verò sit ista gabella macinatus pro ejusdem frumenti molitura, quoniam tunc solutio unius, nil commune habet cum altera, & per consequens verè, & propriè dici non potest illud prohibitum ejusdem rei duplex onus, quod percutit casum, in quo idem onus duplicet ex eadem causa, vel pro eodem fine, seu effectu.

Atque ad idem ponderabam receptam regulam, de qua
5 *sub tit. de decim. disc.* 18. ubi concordando super prohibita solutione redecimæ, ut scilicet de illis, pro quibus decima jam accepta sit, alteram decimam Parochus, vel alter decimator exigere non valeat.

Quamvis autem scribentes in contrarium pro gabellario, super hoc puncto nimium leviter pertransirent cum
6 aliquibus generalitatibus, idque ex ratione insinuata in Relat. Curiæ *lib.* 15. *disc.* 47. *& alibi*, quod scilicet tota modernorum eruditio, vel scientia, pro frequentiori usu, reducitur ad traditiones, & doctrinas in repertoriis adnotatas, absque parte scientifica principiorum, unde propterea, quando casus non præbeat invenire decisiones vel doctrinas punctuales, aliud dicere nesciunt.

Attamen de tempore, quo causa disputabatur, ea mihi aliquam difficultatem inferebat, ex eadem ratione,
7 seu consideratione, de qua in his similibus, nimiumque proximis terminis habetur *d. disc.* 18. *de decim.* quod scilicet, quamvis pro frumento de tempore recollectæ per dominum, vel colonum in area soluta sit decima, adhuc tamen pro eodem frumento decimator posset alteram decimam exigere à domino molendini, quoniam ita ex exigere deci mam de fructibus, & emolumentis molendini, accidentaliter consistentibus in frumento, quod solvatur loco pecuniæ pro mercede molturæ.

Siquidem, ut etiam advertitur suprà *d. disc.* 54. & 155. *hoc tit. & disc.* 5. Miscellan. Eccles. ista non est gabella
8 meré realis imposita ipsi merci, adeòut ista semel ingabellata, per quascumque manus transeat, atque plures ejus contractationes fiant, sint immunes, per immunitatem realem eis impressam, ut (ex. gr.) contingit in dohana, quæ pro mercibus ferici, vel lanæ, aut similibus, vel pro vino, & aliis solvitur, in introductione in portum, vel in Civitatem, juxta deducta suprà *disc.* 63. *cum plur. seqq.* quoniam tunc si post introductionem, & solutionem dohanæ, pluries earum contractationes sequantur in Civitate, atque per plures manus transeant, alia dohana solvenda non est; secùs autem si gabella non respiceret ipsam rem, ejusque introductionem, sed respiciat contractum, quoniam si pro contractu inito super una
9 re, soluta sit gabella, prohibitum est, eam pluries exigere pro diversis contractibus, qui deinde super eadem re fiant, ex iis, quæ in materia gabellæ contractuum habentur supra *disc.* 49. atque in Urbe, in qua ista gabella generalis contractuum non habetur, docet etiam praxis in gabella pani, seu equorum, de qua suprà *disc.* 72. quoniam pro eodem equo solvitur gabella toties quoties illum vendi contingat; ad instrumentum quæ habemus in materia emphyteotica super resolutione laudemii, dum isti termini passim pacificantur.

Applicando itaque ad rem, ut advertitur in superiùs allegatis *disc.* 54. & 155. *hoc tit. & disc.* 5. in Miscell. Eccles. ista gabella molturæ, seu farinæ, dici non potest
10 realis, imposita ipsi frumento, (ut malè opinatum fuit quando prodiit resolutio S. Congregationis, quod etiam absentes illius franchitiæ gaudere deberent) sed est imposita personis, ratione, vel occasione usus panis, & per consequens non solvitur ratione frumenti, vel aliarum frugum, minusque ratione ipsius molturæ, pro qua so-
11 lùm solvitur merx molendinario, & à qua neque Ecclesiastici sunt exempti, nisi in ea majori extrinseca, seu accidentali mercede, quæ solvatur ratione juris privativi, cui Ecclesiastici non subjaceant, *ex insinuatis d. disc.* 5. in Miscellan. sed solvitur pro fine, seu effectu conversionis in usum panis, & sic pro actu diverso, in quo Dominus molendini consideratur tanquam diversa persona, dum illud frumentum ex molendino perceptum, poterat non molere, sed aliis vendere, sive in alio usum convertere.

Et quamvis ita gabellarius duplicatam obtineat gabellam, unam scilicet à molitoribus, & alteram à molendinario; Attamen quoad istum, videtur exceptio de jure
12 tertii, qui sibi imputet cur solvit gabellam pro ista portione, pro qua de jure non teneretur ex dicta ratione, quod ista gabella respicit effectum usus; Unde propterea si molere volentes triticum pro eorum usu, adducerent ad molendinum in uno sacculo justam mensuram tritici molendi, & in alio parvo sacculo, illam portionem, quæ danda est molendinario, videretur, quod de ista portione, cujus usum molentes habituri non sunt, gabella solvenda non esset, sed solùm gabellarius exigere posset à molendinario redditionem rationis, ne moleret in fraudem, propterea si molentes eam indebitè solvunt, ac remittere volunt gabellario, de hoc ad molendinarium non pertinet.

E converso autem favore hujus partis urgere videbatur consideratio, quod si molendinarius loco accipiendi suam mercedem in aliqua modica portione frumenti, priusquam molatur, illam percipiat in farina, posset istam ad usum panis convertere absque alia gabella, dum farina est jam ingabellata, ideòque usus percipiendi in frumento gratia majoris commoditatis causare non debeat præjudicium duplicati oneris. 13

Retorqueri etiam videtur supradicta ratio, vel consideratio, quod scilicet ista gabella imposita non est tritico materiali, neque actui molturæ, sed imposita est personis ratione usus hujus victualis, & per consequens ita ab omnibus personis loci pro rata usus obtinetur gabella integra, quoniam illi de populo, qui accedunt ad molendinum, si solverent mercedem molturæ in pecunia, atque ad domum asportarent integram quantitatem frumenti redacti ad farinam, haberent illum majorem usum, unde propterea ob hanc diminutionem coguntur denuò molere illud plus, atque denuò gabellam solvere, juxta ponderationes, de quibus *d. disc.* 5. Miscell. Eccles. occasione agendi de facultate Ecclesiasticorum vendendi, vel concedendi laicis, eorum bullettas, seu franchitias, dum
14 ita nil gabellario deperit, ex quo Ecclesiastici coguntur emere panem ingabellatum sic à pari.

Ex his autem negari non posse, ponderabam, quin casus esset dubius, & per consequens, ut nimium deferen-
15 dum esset observantiæ; Potissimè dum illa erat longissima annorum triginta, quæ in hac materia gabellarum regulariter sufficit, etiam præscriptiva pro exemptione gabellæ, aliàs debitæ, *ex deductis pluries in præcedentibus*; Quamvis enim in hoc Principatu non sit practicabilis ista species præscriptionis, ob tot Constitutiones revocatorias continentes decretum irritans, quod impedit quamcumque præscriptionem, ejusque initio se opponit, ex adeò frequenter insinuatis in omni materia; Attamen saltem attendenda venit, tanquam interpretativa, quæ licèt non indigeat temporis decursu, ut præscriptiva, majoris tamen ponderis est, quando sit longissima, ideòque probabilis visa est resolutio.

ROMANA GABELLÆ LIGNORUM, PRO HOSPITALI MENDICANTIUM SANCTI SIXTI CUM MERCATORIBUS LIGNORUM.

Causa pendet in Camera.

An, & quando regalia penes privatos retineant suam naturam, ut possideri non possint sine titulo, quodque sola possessio non sufficiat; Et de interpretatione concessionis gabellæ, quid comprehendat; Et de bannimentis Camerarii in Urbe.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *In regalibus non suffragatur possessio sine titulo.*
3 *Possessio non suffragatur ubi constat de titulo infecto.*
4 *An sit deferendum bannimentis Camerarii.*
5 *Gabellæ edibiles, ideòque non extendendæ.*
6 *Quod quæstio esset in applicatione.*
7 *Quando locus pius non habeatur jure privati.*
8 *Princeps tenetur subvenire pauperibus.*
9 *Quando possessio sit manutenibilis etiam in regalibus, aliisque prohibitis.*
10 *An, & quando bannimenta Camerarii attendi debeant.*
11 *In quo proprie gabella, de qua agitur, consistat.*
12 *Quod solvatur etiam pro lignis, quæ introducuntur per terram.*
13 *De differentia in solutione dohanæ inter introductionem per navigationem, vel per terram.*

DISC. CLXXIV.

Retenta facti serie, de qua supra *disc.* 81. super erectione istius Hospitalis facta per Sixtum Quintum, & concessione sibi ab eodem Pontifice facta de gabella lignorum; Cùm à moderno tempore inoleverit usus quarumdam cymbarum, sive instrumentorum navigationis pro vehendis lignis per flumen, quæ *Chiovæ*, seu *Mediæ Chiovæ* nuncupantur, de quibus privilegium, seu bulla concessionis non loquitur, curatum verò esset per Hospitalis administratores, in bannimentis à Camerario pro tempore renovatis, ut ista nova instrumenta quoque describerentur, atque consuetum esset pro gabella exigi julios quinque pro qualibet Chiova, & duos cum dimidio pro media Chiova; Hinc prætensionem excitarunt mercatores lignorum, ad hujusmodi solutionem non teneri; Introductaque causa coram Præside dohanarum, decreta fuit hospitali manutentio in quasi possessione exigendi, interpositaque appellatione ad Cameram, atque dato solito dubio, An, & quomodo esset inhibendum, prodiit resolutio hospitali favorabilis, super exclusione appellationis suspensivæ, cum consueto hujus Tribunalis rescripto *ad devolutivum tantum*; Concessa verò appellanti nova audientia, in repropositione ob votorum discordantiam, dilata fuit resolutio, quæ pendet.

Dubitandi rationem aliquibus præbebat sæpius insinua-
2 ta conclusio, quod in iis, quæ sunt de regalibus, ut præsertim est sine dubio istud jus imponendi, & exigendi gabellas, non intrat solita hujus interdicti possessorii propositio, quod quærendum non sit de titulo, vel de bono jure, sed sufficiat sola possessio de facto, ex insinuatis, præsertim *disc.* 44. *de judic. & alibi pluries*, sed doceri debeat de titulo, ob vehementem juris resistentiam in privatis possidendi hæc jura sine privilegio Principis.

Potissimè verò ubi possessio non sit diuturna, & temporis valdè considerabilis, quo casu solet ipsa propositio limitari, ex insinuatis supra *disc.* 138. & 146.

Et fortius ubi in continenti constat de malo jure, atque
3 de infecta, seu intrusiva possessione, contra, vel præter titulum, ad quem possessio restricta sit, cum tunc possessio, quantumvis antiqua non suffragetur, ex deductis supra *disc.* 47. *& in tit. de alien. & contract. prohib. disc.* 1. & 3. *& alibi pluries*, quoniam illa præsumptio quæ à temporis antiquitate resultat excluditur per contrariam probationem.

Cùm etenim eadem bannimenta Camerarii, quorum vigore aliquæ exceptiones ortæ fuerant, relationem haberent ad dictam bullam Sixti V. cujus vigore in omnibus appaltibus, aliisque actibus semper hospitalis administratores istam gabellam possidere professi sunt, adeout incontrovertibilis esset restrictio ad hunc titulum, tanquam unicum, absque eo, quod intrare posset sæpiùs insinuata possibilitas, vel facultas allegandi alium titulum meliorem, ita de plano præmissa procedere dicebant scribentes pro mercatoribus, ac etiam illi Judices, qui dubitabant, dum ex ejusdem bullæ, seu privilegii tenore incontinenti constabat de incompetentia juris exigendi gabellam, ex hujusmodi specie cymbarum, vel instrumentorum, quorum nulla mentio habebatur, sed ea solum fiebat de quibusdam aliis cymbarum speciebus, ad quas proinde concessio restricta dicebatur.

Cumque aliqui scribentes pro hospitali, & præsertim causæ Patronus insisterent in bannimentis Camerarii, in
4 quibus pro continuatione antiqui styli adjici solet clausula, *habito Sanctissimi vivæ vocis oraculo*, quodque propterea ita adesset Pontificis concessio; Hinc proinde iidem scribentes pro appellantibus, cum consueto moderno superfluo allegationum cumulo, nimium in hoc se diffundebant ad probandum, quod hujusmodi clausula, *super vivæ vocis oraculo*, quæ antiquitus in Cardinalibus, aliisque Magistratibus latius parebat, per modernas Constitutiones nimium moderata fuerit, atque restricta ad ea negotia particularia, in quibus pro qualitate officii, & ipsorum negotiorum solet fieri verbum cum Papa, atque ab eo particulare vivæ vocis oraculum haberi, secus autem in hujusmodi bannimentis, aliisque generalibus provisionibus, in quibus id ex quodam stylo Notariorum adjici solet; Et per consequens cùm iste Magistratus, quamvis sit nimium qualificatus, atque de majoribus, & primariis, in hoc tamen gerat partes exequutoris pro observantia concessionum, & provisionum pontificiarum; Idcircò facere non potest concessionem illorum jurium, quæ sunt de regalibus, & solo Principi reservatis.

Ac ulterius, non solùm adesse dicebatur defectus potestatis, sed etiam ille voluntaris, dum bannimentorum tenor ostendebat, quod voluntas non erat aliquid de novo concedendi, sed tantum demandandi exequutionem, & observantiam eorum, quæ jam concessa sint, & competant.

Nimium quoque iidem scribentes cum eodem consueto magno allegationum cumulo superfluo, vel inutili, in iis, quæ certa sunt, ac præsupponenda veniunt, juxta scribentium præcepta insinuata *in Relatione Curiæ disc.* 46. se diffundebant in odibilitate gabellarum, & onerum, quodque propterea earum concessiones extensionem, seu favo abilem interpretationem non admittant, sed ad præcisos verborum limites restrictionem habere debeant, juxta generalem omnium odibilium, & exorbitantium naturam. 5

His tamen non obstantibus, scribens pro hospitali, etiam cum aliquo sensu veritatis, contrarium dicebam probabilius esse, quod que justè, ac fundatè dicta manutentio concessa fuisset, ideòque merito rejecta appellatio suspensiva, juxta istius judicii privilegium, de quo *disc.* 6
44. *& alibi pluries*; Non qu dem negando, vel impugnando omnes præmissas conclusiones quas admittebam tanquam veras, quodque propterea inanis labor esset, eas cum tot allegationibus comprobare, adhibendo consuetam ineptiam inducendi multos testes ad probandam lucem Solis meridiani æstivi; sed quod pro frequenti usu, peneque generali forensium quæstionum consuetudine, fallacia consisteret in applicatione, tam de jure, quàm de facto.

De facto scilicet, super minus vero præsupposito, quod ageretur de privata persona contendente de possessione, ac pertinentia jurium regalium, cum potius ista exactio fieri, & continuari dicatur per ipsummet supremum Prin- 7
cipem, cujus vice, & nomine hujus hospitalis administratores, tanquam ejus ministri applicant emolumenta huic pio operi, quod Principi ex debito officii incumbit, eodem modo, quo ministri Camerales, vel militares, aliarum gabellarum, aliorumque publicorum onerum redditus, & emolumenta erogantin stipendia militum, & officialium, aliasque publicas impensas, dum Princeps dicitur pater pauperum, eorumque indigentiæ in subsi- 8
dium consulere tenetur, ut agendo in specie de isto hospitali, istaque gabella, larius advertitur in supra *alleg. disc.* 81. Et generaliter de ista Principis obligatione erga pauperes, occasione agendi de publica annona, advertitur supra *disc.* 44. *& seq. &* 125. Et consequenter, quod æquivocum dignoscererur in facti præsuppositio, quo corruente, mole sua corruerent omnes præfatæ juris conclusiones, dum procedunt cum hoc præsuppositio, quod ageretur de persona privata, quæ ad privatam utilitatem hujusmodi jura publica, & regalia obtinere prætendat.

In jure quoque, applicationis fallaciam adesse dicebam, quoniam præmissa omnia rectè procedunt, quando in privato (quatenus admitteretur, quod ejus jure, hoc hospitale censendum esset) nullus adesset titulus, adeout 9
in sola possessione se fundaret, vel adesset titulus, de cujus infectione incontinenti constaret, aut quod eo valido, legitimo existente, attamen id, quod possideatur clarè sit contra, vel præter illum; secus autem ubi vel clarum sit, vel saltem probabiliter dubium, quod idem legitimus titulus comprehendat illam speciem exactionis, de qua fit quæstio, tunc etenim possessio non habet illam jur s resistentiam, vel malam præsumptionem, quam habet deficiente titulo, & quando ex il la tantum jus possessoris deducatur; sed potius attendenda venit tanquam observantia interpretativa tituli, seu privilegii dubii; Et per consequens, pendente quæstione super tali interpretatione, vel comprehensione, possessio juxta ejus regularem naturam est manutenenda, cùm tunc cesset illa ratio, cui regulæ generalis limitatio specialis, de qua supra, innixa est, dum potius possessio ipsius tituli fomentum habet.

Ad instar eorum, quæ habemus in materia decreti irritantis, quod scilicet quamv.s, ubi illud obster, non comperat hoc remedium possessorium, ex ea ratione, quod possessio est infecta, & habenda pro non extante; Attamen ubi aliquod cadat dubium super dicti decreti observantia, vel comprehensione, interim possessori deneganda non est manutentio, ex insinuatis *d. disc.* 81. & 44. *de judic. & alibi*; Ita pariter non competunt remedia possessoria illi, qui possedit ex titulo, vel causa jam resoluta, ut habetur in possidente causa feudi, vel emphyteusis, & simili, & tamen si id non sit omnino clarum, sed aliquam recipiat dubitationem, quæ examen, vel discussionem exigat, interim manuteneri debet, ut pluries *sub tit. de emphyt. cum similibus*; Et in specie possessionis hujusmodi jurium, quæ obtineri non possunt sine privilegio, quod si de illo per possessorem doceatur, è converso autem doceatur de revocatione, tunc ubi ista aliquam dubitationem habere potest, interim possessor est manutenendus, ex de-

deductis *disc. 2. de præmin. & alibi*; Ex ea congrua ratione, quod in possessorio sufficit color tituli, de cujus viribus videndum est in petitorio.

Fortius verò ubi interpretatio, quæ ab observantia, vel possessione resultat referri non valeat ad potentialem usurpationem, cujus præsumptio ex qualitate personæ, vel regionis cadat, juxta ponderationes, de quibus *sub tit. de feud. disc.* 65. Multòque magis, ubi non sit possessio merè privata, quæ intrusiva dici valeat, sed fomentum habeat auctoritatis superioris, qui titulo, vel privilegio eandem dederit interpretationem, ut in præsenti ob superius enunciata hannimenta Camerarii, circa quæ dicebam idem, quod habetur supra *disc.* 172. quod scilicet quamvis non habeat potestatem incidendi, vel augendi gabellas, aliaque jura regalia concedendi, illis exceptis, quæ in ejus facultatibus leguntur, sive in quorum possessione existat, ut (ex gr.) sunt concessiones aliquorum locorum publicorum ad usum, vel ad ædificium, ex insinuatis supra *disc.* 142. *& sub tit. de servit. disc.* 5. *& alibi*; Attamen negari non potest, quin tanquam huiusmodi privilegiorum, & concessionum exequutor, dicendus veniat legitimus interpres, quodque possessio, quæ cum ejus auctoritate sequuta est, bonam, non autem malam habeat præsumptionem.

Præterea advertebam, quod etiam in bono jure, justitia hospitali assisteret, quoniam licet pontificia concessio loqueretur de quibusdam speciebus cymbarum, & instrumentorum, cum quibus ligna per flumen ad Urbem evehuntur; Attamen gabella non est imposita ratione navigationis, adeout dici valeat, quod dispositio loquens de una specie, non conveniat alteri, ob prohibitam extensionem, & ad instar eorum, quæ circa hanc distinctionem specierum navium, vel cymbarum in proposito assecurationum habentur *sub tit. de credit. disc.* 106. *& seqq.* sed imposita est lignis, seu verius personis occasione usus lignorum juxta ea, quæ de dohana, vel alia gabella introductionis habentur supra *disc.* 63. *cum plurib. seq.* Ac etiam in proposito gabellæ macinatus, vel aliorum victualium insinuatur *disc. præc.* ubi alii referuntur, & per consequens attendatur qualitas mercis gabellabilis, quomodocumque introducatur; unde propterea cymbarum species, de quibus pontificia concessio loquitur, stant demonstrativè, non autem taxativè, ex eo, quod illæ tunc solum in usu essent, dum inventio, vel introductio hujusmodi instrumentorum est recens; Alias etenim esset dare inconveniens, quod lex diceretur imposita potius verbis, quam rebus, nimiumque lata, & facilis aperiretur via fraudandi istam gabellam, eamque inanem reddendi, dum posset fieri introductio in longè majori quantitate cum triremibus, aliisque magnis navibus belligeris, vel mercantilibus, quando ob inundationes, vel aquarum copias, flumen esset earum capax, dum de istis concessio non loquitur, tanquam de specie impropria, & insolita, quod utique absonum est dicere.

Quodque dicta gabella imposita non esset cymbis, vel instrumentis, cum quibus ligna vehuntur, ac in Urbem introducuntur, sed ipsi mercimonio, pro quo etiam solvitur dohana, tanquam de merce; Claré comprobari dicebam ex antiqua, & inconcussa observantia, quod eadem gabella exigatur in portis Civitatis ad proportionem quantitatis lignorum, pro illis quæ introducuntur super dorso jumentorum, vel in curribus, & plaustris, iis exceptis, quæ in propriis vineis, vel prædiis incisa introducantur pro usu proprio domestico; Idque rationabiliter, quoniam alias ad fraudandum gabellam possent ligna in cymbis, aliisque instrumentis navigationis introduci ad loca proxima extra Urbem, ibique exonerari, atque fieri introductio per terram animalibus, & plaustris, vel curribus.

Ad instar ejus, quod praxis docet circa solutionem dohanæ, quoniam major quota solvitur in dohana Ripæ, pro illis quæ cum maritima navigatione introducuntur, quam in dohana terrestri, ex probabili forte motivo majoris sumptus, qui in hac specie introductionis fieri debet per introductores, quoniam si merces, quæ per mare vehuntur, exonerentur in proximis litoribus, ex quibus cum jumentis, vel curribus, & plaustribus per terram introducuntur in dohana existente in Civitate, non autem in Ripa, adhuc tamen exigitur dohana ripalis, quoniam jus est in effectu, vel substantia, non autem in formalitate verborum, semper in omni materia damnabili.

ROMANA APPALTUS VEL DEFALCHI, PRO BARBARINIS, CUM CAMERA POPULI ROMANI.

Casus disputatus coram Camerario.

De eadem materia, de qua supra disc. 159. An scilicet, & quando Appaltatoribus gabellarum, & vectigalium competat defalcum, ob fraudes, & contrabanna, ex eo, quod Locator, vel ejus Officiales illis aliquam dederit causam, sive negligant ea impedire, atque opportunas tradere provisiones.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Non petitur defalcum pro causa jam præteriente, & cognita, & n. 15.*
3 *De eodem, ut non competat pro casu, qui possit prævideri.*
4 *Quod pro fraudibus, & contrabandis non competat defalcum.*
5 *Exceptuatis aliquorum casuum, in quibus competere debeat defalcum, statuit regulam in contrarium in aliis casibus.*
6 *Quando dicatur damnum intolerabile remissione dignum, & de compensatione anni sterilis cum fertili.*
7 *Quomodo ista materia regulari debeat, & quod sit error procedere cum generalitatibus.*
8 *De distinctione casuum, vel specierum quæstionum in hac materia.*
9 *De interesse, ac damnorum refectione facienda per conductorem locatori.*
10 *De casu converso refectionis damnorum, & interesse, ad quam locator teneatur ex ejus facto voluntario erga conductorem cum distinctione inter factum culposum, & non culposum.*
11 *De damno proveniente à culpa, vel facto tertii, quando locator de illo teneatur, necne.*
12 *Quando perit, vel deficit rei substantia indefinitè sit defalcum, non curata qualitate damni.*
13 *Quando dicatur perire, vel deficere substantia rei.*
14 *De deficientia voluntatis, vel præsupposti, quæ æquipolleat deficientiæ substantiæ.*
15 *De eadem conclusione, de qua n. 2.*
16 *Quando non obstante scientia, seu prævisione casus, debeatur defalcum.*
17 *In damno casuali, quando illud dicatur magnum, & intolerabile, remissione dignum.*
18 *Posito damno intolerabili, an defalcum competat pro toto, vel solum in eo, quod excedat ratam, ex qua resultat intolerabilitas.*
19 *De compensatione anni sterilis, cum fertili, ejusque modo.*
20 *De conventione, per quam conductor suscipiat in se casus & renunciet defalco, & quando etiam hoc non obstante debeatur.*
21 *Quando istud pactum censendum sit pro adjecto.*
22 *De casu converso, quod fiat pactum super defalco in aliquibus casibus, quomodo tale pactum intelligi debeat.*
23 *Quomodo in hujusmodi quæstionibus procedi debeat.*
24 *De casu præciso controversiæ, & qui in termini in eo intrent.*

DISC. CLXXV.

Suscepto per Barbarinos negotiatores Januenses de anno 1660. appaltu gabellæ vini, quæ gabella studii nuncupatur, juxta seriem ad aliud propositum enarratam *sub tit. de locat. disc.* 26. Inter alia capitula desuper pro stylo confecta, fuit illud, quod ubi per milites in Urbe morari solitos, pro custodia Papæ, vel Civitatis, aut per familiares, & ministros Oratorum, Regum, & Principum, aliosque exemptos, & privilegiatos, fraudes, vel præjudicia committerentur, tunc tenerentur Conservatores Populi, aliique Officiales Camerales de hoc certiorati hujusmodi fraudibus, & præjudiciis occurrere, atque opportunas capere provisiones, quodque alias defalcum de eo, quod interesti fieri deberet, sola denunciationis obligatione ipsis Appaltatoribus injuncta; Cumque familiares, & ministri aliquorum Oratorum Principum, ac etiam aliquorum Cardinalium, nec non milites, in diversis temporibus, de facto vinum sine bulletta, vel gabella vendidissent, absque eo, quod manu, vel potestate sua id impedire potuissent Ap-

Appaltatores, qui tamen ad Capitulorum præscriptum suo tempore præmissas fecerunt denunciationes, ac interpellationes; Hinc proinde finito appaltu, occasione solutionis residualis summæ census, vel pensionis orta est consueta, penèque connaturalis quæstio defalchi cor. Camerario.

2 In disputationibus itaque desuper habitis, majus, præcipuumque fundamentum scribentium pro Camera Populi, consistebat in individualis *dec.* 60. Cavaler. ubi agendo in specie de ista gabella, & de consimili petitione defalchi pecita per Appaltatores, ex consimili causa quarundam franchitiarum, deciditur, quod cum de tempore suscepti appaltus, illæ franchitiæ jam adessent, atque verisimiliter innotescerent, non poterat ex earum causa defalcum prætendi; Potissimè stante retroacta observantia, dum appaltus censentur facti juxta solitum, ut etiam pluries in præcedentibus advertitur; Atque ad idem faciunt ea, quæ ad materiam text. *in l. si fundum sciens, C. de evict.* habentur *in tit. de empt. & vend. disc.* 10. 11. & 17. in emptore non agente ad evictionem pro sibi jam cognitis defectibus ac juribus alienis.

3 Deducendo quoque conclusionem firmatam apud Coccin. *dec.* 422. ut scilicet non competat defalcum pro eo damno, quod prævideatur, vel prævideri debuerit; In idem ducendo resolutionem Congregationis Computorum in Ferrarien. de qua supra *disc.* 159. quoniam fraudes, & contrabanna, sunt connaturalia gabellarum, ideòque Appaltatores id rectè sciunt, vel scire, ac prævidere debent, eaque videntur pars prætii.

5 Fortius verò, ob aliquorum casuum expressionem, quibus exceptis conventum est, ut defalcum prætendi non valeat, ex causa scilicet belli divini, vel humani, vel absentiæ Papæ, ejusque Curiæ ab Urbe, ideòque omnes alios in se susceperint, ex iis, quæ apud fiscalem Larream *alleg.* 17. *& seqq.* habentur, ac alios deductos *d. disc.* 159. *& in aliis, hoc tit. & disc.* 1. *de locat.*

6 In eo quoque insistendo, quod non justificaretur damnum intollerabile, quale solum dicitur, quando adsit læsio ultra dimidiam, quod scilicet fructus, qui percipiantur, non sufficiant ad medietatem pensionis, juxta opinionem, quam inter plures, Romana Curia sequitur dictam *decisionem receptam* 422. Coccini, & supra *disc.* 65. Et nihilominus, data etiam in uno, vel aliquibus annis ista damni specie; adhuc tamen neque id sufficiat, ut in illis aliorum præcedentium vel subsequentium uberiorum, ac utilium annorum compensatio, seu peræquatio fiat juxta pluries in præcedentibus insinuata *hoc cod. tit.* & præsertim *disc.* 65. *ac etiam sub tit. de locat. disc.* 1. *& in aliis.*

7 Scribens è converso pro Appaltatoribus dicebam, idem, quod dicitur *disc. præcedenti*, nimiumque frequenter, in omni penè materia, semper tamen utiliter, & opportunè, mea est dicendi consuetudo, manifestum scilicet errorem esse in hujusmodi quæstionibus decidendis, cum præmissis, vel similibus conclusionibus indefinitè in omni casu procedere, dum illæ, pro singulorum respectivè casuum qualitate, omnes quidem verè sunt, sed non omnibus casibus congruunt, ac propterea totum consistit in applicatione, ex singulorum casuum qualitate, & circumstantiis regulanda, ideòque reassumendo alias deducta *disc.* 63. *& seqq. & 159. hoc tit. & dict. disc.* 1. *de locat.* & alibi, advertebam, quod generaliter quatuor distinguendi sunt casus, vel species; Primò nempè, quando damnum proveniat ex facto ipsiusmet Conductoris, vel illorum famulorum, sive ministrorum, & officialium, quos ipse operi præposuerit, adeòut de jure, factum istorum, habendum sit pro proprio, juxta deducta *d. tit. de locat. disc.* 7. *& seqq.* Secundò, ubi proveniat facto Locatoris, vel suorum officialium, seu ministrorum, ut supra: Tertiò, ubi facto certi, Et quartò, ubi à casu fortuito.

9 In primo casu, certum est, quod defalcum non competat, eodem modo, quo habemus in emptione, & venditione, ut præstanda non sit evictio, quæ sequatur ex facto emptoris; Distinctione cadente inter factum culposum, & excusabile, pro excusatione aliorum damnorum, & interesse, ad quæ Locator actione locati, & conducti, vel ex altera legis Aquiliciis contra ipsum agere valeat, ex deductis in præfata sua sede *sub tit. de loc. & conduct. disc.* 7. *& seqq.* Cum præsupposito tamen, quod factum sit tale, ut dici mereatur voluntarium, secus autem, ubi ita necessarium sit, ut potius cadat sub quarta specie casus fortuiti, ut frequentius contigit in facto locatoris, ut infra.

10 In secundo autem casu, in quo agatur de facto ipsius locatoris, vel eorum, quorum factum habendum est etiam pro proprio, ut supra, juxta toties insinuatam receptam theoricam Bartol. *in l. si uno §. item cum quidam, ff. de locat. & in q. 4. quæ incipit publicanus*, distinctio est, an factum sit ita voluntarium, quod dici valeat culposum, ob violationem fidei, super observantia, & implemento contractus, ac præstatione debitæ patientiæ, quia nempè, nulla accedente necessitate præcisa, vel causativa ad emulationem, sive ad lucrum, aut ad alterius complacentiam &c. aliqua fiat innovatio præjudicialis; Et tunc dicatur factum merè voluntarium, ex quo resultat, non solum remissio pensionis, sed etiam refectio omnimoda ejus, quod intereit conductoris, etiam ratione lucri amissi, ut in individuo istius gabellæ firmatur in *dec.* 285 post Pacif. de Salv. quamvis in eo casu incongrua videatur applicatio.

Aut verò damnum, sive innovatio proveniat à facto voluntario locatoris, qui volens, potuisset illud non facere, vel differre, sive alias necessitati consulere; Attamen justa accedat causa, quæ si non præcisam, saltem inter privativam necessitatem redoleat; Ut (ex gr.) contingit in ipsius gabellæ suppressione, vel diminutione, aut alia alteratione, juxta casum de quo *in dict. dec.* 285 post Pacif. & supra in Romana redditionis rationis *disc.* 76 sive casum, de quo supra *dict. dec.* 159. quando motivum diversitatis Provinciæ non obstaret; Vel è converso quia eadem gabella augeretur, vel fierent novæ impositiones aliarum gabellarum præjudicialium; Aut quod fieret mutatio monetarum, cum similibus, juxta *cons.* 50. Eugen. *lib.* 1. Ann. *allegat* 21. Marcian. sen. *cons.* 7. *cum aliis relatis supra disc.* 107. *& dict. disc.* 159. *& in aliis*; Et tunc excusabitur quidem locator ab illa refectione damnorum, & interesse, etiam lucri amissi, quæ intrat in casu facti merè voluntarii, & culposi, sed tamen locus est remissioni pensionis, pro rata damni, tale quale illud sit, neglecta distinctione intolerabilitatis, vel compensationis cum anno ubere, cum tunc congruat potius praxis tenta *in d. disc.* 86. quod scilicet conductor induat pro eo anno, vel tempore personam administratoris, ne sit in lucro de alieno, non autem, ut sit in damno.

Aut verò factum locatoris, vel ejus officialium, & ministrorum proveniat à tali causa, quæ dici mereatur potius necessaria, pro recta Reipublicæ, vel Principatus administratione, ut formidatis damnis, & præjudiciis occuratur, ut (ex. gr.) contingit in casibus, de quibus agunt Camill. de Medic. *cons.* 23. & 141. Menoch. *cons.* 671. Larrea *d. alleg.* 17. *& seqq. & alii*; Quia nempè, ob timorem pestis prohibeantur aliquæ nundinæ, sive prohibeatur commercium maritimum, vel terrestre aliquarum Civitatum vel nationum, vel quod eadem prohibitio sequatur ex causa belli, vel inimicitiæ cum alio Principe, vel populo, cum similibus; Et tunc cessante pacto, de quo infra, quidquid dicant Camill. de Medic. *d. cons.* 23. & 141. *& alii*, probabilius videtur, ut sub quarta specie potius hujusmodi casus cadat; Circumspectè tamen tractando cum aliqua majori æquitate, quam ubi agatur de sterilitatibus, aliisque naturalibus accidentibus.

In tertio verò casu, in quo damnum proveniat à facto 11
tertii, intrat quoque distinctio, an sit tertius, quem ipse locator opportunè coercere, seu prohibere valeat, necnè; Si etenim non possit, tunc pariter subsequenti quarta specie collocandus venit, ut sunt (ex. gr.) irruentiæ hostium, vel bannitorum, & piratarum, cum similibus; Sive factum alicujus tertii ita potentis, qui de facto prohiberi non possit; Si autem locator prohibere potest, & negligit; Et tunc in sensu aliquorum Doctorum, & præsertim Socc. *in celebri tot ies enuntiato cons.* 156. & Ancharan. *cons.* 414. & aliorum de quibus *d. dec.* 159. videtur, quod sit idem, ac factum proprium culposum, quasi quod paria sint impedimenta præstari à se ipso, ac à tertio, quem ipse prohiberi possit; Verum erroneum videtur ita indefinitè id firmare, cum potius eadem intret distinctio, de qua supra, an scilicet negligentia habeat, necne aliquod justum motivum, vel è converso dici valeat culposa, cum ita culpa intret in omittendo, ac in committendo; Isto etenim posteriori casu rectè intrant ea, quæ allegari volunt, secus autem in primo, in quo justum motivum, quod à congruentiæ ratione, vel à prudentialibus motivis proveniat, excusabit quidem à culpa, ut propterea contra locatorem non intret rigor, de quo supra in casu facti culposi, pro omnimoda refectione ejus, quod interest, sed non per hoc è converso intrabunt ea, quæ habentur in defalco, ex damno casuali, de quo infra, & sic, ut juxta secundam partem casus præcedentis fiat locus remissioni pensionis ad ratam damni, quale quale illud sit, quamvis ad metam intolerabilitatis non ascen-

ascendat; Puta (ad rem) quod damnum proveniat à ministris, & familiaribus Oratorum Principum, sive Magnatuum, & potentium personarum, qui de stricta juris censura, justitia mediante, coerceri, ac prohiberi possent, sed ex prudentialibus motivis non expediat.

Demum in quarto casu, quod scilicet damnum, absque alicujus facto proveniat à mero casu fortuito; Et tunc eodem retento præsuppositо, quod nullum accedat pactum, 12 Ideòque in solo puncto juris quæstio sit; Ea imprimis distinctio cadit, an rei substantia in toto, vel in parte perierit, vel potius ea salva adhuc existente, damnum sit in fructibus, vel proventibus; In primo etenim casu peremptionis substantiæ, absque distinctione, an damnum sit magnum, & intolerabile, necne, & an ubertas compenset sterilitatem, cum aliis distinctionibus, de quibus infra, locus est defalco pro rata, vel proportione deficientiæ, qualis qualis illa sit, juxta pluries in præcedentibus insinuata, & præsertim *disc.* 64. & *seqq.* & 105. & *seqq.* & 159. & *dict. tit. de locat. & conduct. disc.* 1. & *seqq.* & 42. dum in hoc scribentes sunt concordes.

13 Adhuc tamen magna inter ipsos discordantia dignoscitur, unde propterea punctus involutus esse videtur super applicatione, seu verificatione istius primæ partis, quando scilicet substantia deficere dicatur, necne; Siquidem plerique volunt, quod quamvis in ipsa proprietate, sive in ipso habituali jure, aut in ipsa causa fructuum, & emolumentorum productiva, nullum accidens contingat, illud verò sequatur in ea occasione, qua mediante fructus, alioquin inutiles, efficiantur utiles, adhuc substantia deficere dicatur; Puta (ex gr.) juxta assumptum, de quo apud Surd. *cons.* 567. & *supra disc.* 105. & *seqq.* quod scilicet in salaria, vel in salinis deficere dicatur substantia appaltus, ob mortalitatem hominum, & animalium, in quorum usu consistit valor, seu pretium salis, alias inutilis; Vel juxta casum, de quo *disc.* 134. super impedimento commercii, sine quo inutiles pisces lacus, vel fimiles fructus, aut super impedimento curfitationum, sive super impedimento Tribunalium, in appaltu Cancellariæ, vel Notariatus, *ut tit. de locat. disc.* 2. & 3. cum similibus; Verius tamen est oppositum, quoniam in istis, vel similibus casibus, damnum dicitur potius esse in fructibus, quorum perfectio, vel exitatio impedita vel diminuta sit, cum damnum in re ipsa substantia, propriè dicatur illud, per quod tollatur, vel impediatur ipsa causa productiva; Puta, quia in rebus soli, fundus, vel rei proprietas perierit, vel infructuosus redditus sit, ob aquarum inundationes, habentes causam permanentem, puta, juxta casum, de quo supra *disc.* 108. in devastatione ipsarum salinarum, vel in urbanis ex ruina, cum similibus accidentibus: Et in incorporalibus, quia sublatum, vel impeditum sit ipsum jus percipiendi, puta, quia concesso appaltu salariæ, seu vectigalium, aut postarum, aliorumve similium jurium aliquarum Provinciarum, vel Civitatum, aliqua Provincia, vel Civitas dismembretur, vel alias occupata sit, dum in ea parte deficit causa productiva, sive ipsum jus habituale; Vel quod illud officium, quod exerceatur, vel exerceri possit per totam Civitatem, sive in universo causarum genere, restringatur ad certam contratam, vel ad certum genus causarum, vel personarum, cum in partibus dismembratis, vel prohibitis, deficiat substantia, ideò jus habituale, seu causa productiva, non autem effectus; Secus autem, ubi ipso jure habituali adhuc competente, & non alterato, impedimentum commercii, vel aliud accidens impediat exercitium, quod redundat in diminutionem fructuum, & emolumentorum, juxta casus, de quibus *tit. de locat. disc.* 1. & 3.

14 Et licet quandoque illud accidens, quod importat quandam mutationem status rerum, atque revera percutit potius diminutionem fructuum, vel proventuum, haberi soleat pro cessatione, vel diminutione substantiæ, juxta celebre, nimiumque frequenter insinuatum casum Ancharani *cons.* 402. de appaltatore vectigalium Civitatis Pistorii, de tempore, quo Pontifex Alexander Tertius, cum ejus Curia ibi residebat, ob ejusdem Papæ, & Curiæ discessum; Atta men id ita dicitur per quandam improprietatem, dum idem jus habituale exigendi victualia in ea Civitate, salvum remanebat, atque per hanc immutationem, solum effectum fuit minus fructiferum, accidentaliter, adeòut si Curia rediisset, illud suum majorem effectum produxisset; Ad hibetur tamen isse terminus, ad denotandum defectum voluntatis appaltatoris, tanquam ex cessante præsupposito; eodem modo, quo (ex gr.) appaltus dohanarum suscipiuntur pro majori emptione, intuitu aliquarum nundinarum, quæ prohibeantur, juxta casum, de quo agit dictus Camill. de Medic. *dict. cons.* 23. Sive in Urbe intuitu anni sancti, vel Jubilei juxta ponderationes, de quibus supra *disc.* 65. Si contingat ex aliquo accidenti portam sanctam non aperiri, atque jubileum non indici, quoniam jus habituale exigendi dohanas mercium, est idem, atque ad diminutio exinde potius resultet in fructibus, & proventibus, sed cessat illud præsuppositum, quod fuit causa majoris pensionis, & sine quo, ea tanti conventa non esset, unde substantiæ defectus potius sit in voluntate, quam in ipsa re, vel jure; Et per consequens clarus dignoscitur nostrorum error, qui ad præmissas casuum, vel terminorum distinctiones non reflectendo, materiam in hoc adeo involvunt cum generalitatibus, vel cum confusione doctrinarum, & decisionum, quæ diversos casus percutiunt.

Ubi verò damnum non sit in substantia, vel in fructi- 15
bus, tunc consideratur in primis, an casus existeret, vel immineret, seu alias prævideri potuerit, ac debuerit, cum tunc etiamsi damnum esset intolerabile, locus non fit defalco, ut supra *n.* 2. Idque ex ea congrua ratione, quod illud periculum imminens, vel prævisum, sit pars pretii ita diminuti; Unde propterea appaltator, seu conductor incertam aleam emisse videatur, ad instar censuum, aliorumque contractuum vitalitiorum, de quibus præsertim *sub tit. de donat. disc.* 54. & *sub tit. de empt. & vend. disc.* 1. Sive ad instar emptionis locorum montium vinculatorum, ex deductis sup. *disc.* 50. & *seqq. cum similibus*; Juxta exemplum positum apud Coccin. *d. disc.* 422. de conducente casale, vel prædium propè flumen, cujus inundationibus de sui natura subjaceat, unde propterea locari soleat minus, quam locentur similia casalia, huic periculo non subjecta; Idemque in appaltibus vectigalium, vel dohanarum de tempore, quo bellum jam vigeat, vel indictum sit, aut quod jam rupta sit pax, sive quando pestis grassetur, vel incœperit, in eodem loco, vel in aliis, cum quibus haberi solet commercium, cujus prohibitio prævideri potuerit, ac debuerit, cum similibus.

Et nihilominus etiam in istis, vel similibus casibus, er- 16
roneum videtur procedere, cum hac generalitate, non reflectendo ad circumstantias facti, & præsertim ad pretium, seu pensionem, an scilicet casus, vel periculi imminentia, seu prævisio fuerit causa diminutionis pretii intrinseci, vel consueti, quod alias secluso hoc accidenti, vel ejus timore, conveniri debuisset, dum tunc intrat dicta ratio susceptionis aleæ, & quod casus sit pars pretii; Secus autem si imprudens conductor à locatore deceptus, vel alias ex ejus imprudentia, non prævidendo id, quod prævidere debebat, susciplat appaltum pro pretio consueto temporis pacifici, & non accidentalis, quoniam tunc, si non intrant veré, & propriè termini remissionis pensionis, juxta dispositionem regalium jurium *in l. licet, & in c. potuit, & c. propter sterilitates*, intrant tamen termini læsionis, vel alii doli veri, vel præsumpti; Praxis etenim frequenter docet, quod ministri, & officiales fiscales, vel Camerales, ad captandam gratiam Principis, vel supremi Magistratus, quod etiam in malis, & accidentalibus temporibus, cum eorum diligentiis fecerint consuetos appaltus absque diminutione, cum vanis, minusque veris assertionibus, vel promissionibus, & quandoque etiam cum minis, aliisque malis actibus, personas imprudentes, vel inexpertas, aut ambitiosas ad id inducere solent, ideòque rei veritas attendenda est, cum dicta conclusio fundata sit in præsumptione juris, quæ per contrariam probationem, vel veritatem cessare debet; Atque pretium sit magnum voluntatis argumentum, ex frequenter in omni materia insinuatis.

Secluſa verò dicta circumstantia, præexistentiæ, vel præ- 17
visionis casus, undè propterea casus sit verè improvisus, vel fortuitus, tunc intrat inspectio super qualitate damni, an illud sit intolerabile necne, atque super hoc variæ habentur opiniones; In Curia tamen, (ut supra insinuatum est) inter privatos, & non privilegiatos illa recepta videtur, ut esse debeat ultra dimidiam, juxta terminos textus *in l.* 2. *Cod. de rescind. vendit.* qui in hoc proposito adhiberi solent; Ac propterea eis retentis in Urbe ad præscriptum statuti, sufficere deberet, quod sit ultra tertiam; In fisco autem, vel in Civitate, aliisque privilegiatis, in quibus attenditur solùm sexta, debeat ista sufficere, ex deductis supra *disc.* 64. & *seq.*

Atque posito, quod damnum ad hanc respectivè metam 18
ascendat, unde propterea intolerabile, atque remissione dignum dici mereatur, adhuc duæ aliæ intrant inspectiones; Una scilicet, an remissio, vel defalcus fieri debeat so-

lùm in ea parte, quæ desit ad supplendam medietatem, vel tertiam, aut ex tam respectivè, vel potiùs in toto, adeòut illa deficientia locum aperiat ad defalcum, vel ad refectionem totius damni, ut verius esse firmatur sup. *disc.* 66.

19 Et altera super compensatione annorum utilium, & ube- 19
riorum, cum sterilibus, vel accidentalibus, quæ ad hunc effectum plures cadunt quæstiones, an attendantur solùm anni proximi, vel omnium annorum totius appaltus, fieri debeat peræquatio, juxta ea, quæ habentur supra *d. disc.* 65. 105. 107. 134 & 159. & *in aliis*; Ubi etiam advertitur ad æquivocum nostrorum, non distinguendi illos casus damni, vel infructuositatis, qui proveniant à vitio Cœli, vel Naturæ, quæ unus anni infœcunditatem, cum alterius anni fœcunditate compensare solet, & illos, qui proveniant à peste, vel bello, vel alio accidenti, cui dicta ratio suppletionis, vel compensationis non congruat, ex ibi deductis.

Hactenus quoad illas defalchi, vel restauri quæstiones, quas agi contingat, ex sola dispositione juris, nullo pacto, vel partium conventione accedente: Ubi verò conventio accedat, & tunc duplex intrat inspectio, Una scilicet, quando pactum sit defalchi exclusivum, quia nempè conductor, sive appaltator promittat conventæ pensionis solutionem absque ulla exceptionis defalchi, cui expresè renunciaverit, aut quod super illo se remittat voluntati, vel arbitrio locatoris, aut quod illo conveniat in certis casibus, puta (ex gr.) juxta frequentiorem Urbis consuetudinem, ex causa belli divini, vel humani, vel absentiæ Papæ, ejusq; Curiæ, cum tunc istorum, aliorumq; civilium casuum exceptio firmet regulam generalem in contrariù; Et altera inspectio est è converso, quando generaliter in omni casu infortunii, sive in iis, qui jam cõtigerint, adsit pactũ affirmativũ defalchi.

20 In prima specie conventionis, plana est regula negativa, 20
tum ex generali axiomate, quod quilibet potest proprio favori renunciare; Tum fortiùs ob superiùs insinuatam rationem, quod scilicet casuum, vel periculi susceptio, speciem conventionis aleæ continet, quæ utrique damnum, & commodum æquè inferre potest, cum intrinseci, & majoris pretii diminutione, tanquam per speciem assecurationis, juxta ea, quæ de contractu trino, vel similibus assecurationibus habentur *sub tit. de usur. disc.* 1. & *seq.* vel juxta illam refectionum, aliarumque expensarum susceptionem, quam in se faciat conductor, cum similibus.

Adhuc tamen, ista regula exempta non est ab aliquibus limitationibus, illa præsertim, quæ *ex dec.* 139. & 145. Millin. & aliis habetur suprà *d. disc.* 159. quando scilicet contingat casus omninò insolitus, vel in magno excessu, & præter solitum, adeòut sit verisimiliter incogitatus; Sive ubi facti circumstantiæ ita suadeant observantiam hujus pacti præseferre magnam injustitiam, magnamque læsionem, juxta generalem conclusionem frequenter sub pluribus materiis insinuatam, & præsertim *sub. tit. de decim. disc.* 3 & infrà *sub tit. de emphyt. disc.* 54. quod scilicet contractus, quamvis ab initio, & in sua ordinatione licito, si tractu temporis efficiatur nimium injustus, & inæqualis, reduci debeat ad justitiam, & æqualitatem.

Clariùs verò, ubi facti circumstantiæ suadeant, quod hujusmodi pactum studiosè adjectum non sit, ex particulari conventione inter contrahentes sub dicto requisito diminutionis pretii, eique sit congrua assecurationis merces, seu præmium; Seu potiùs ex formulario Notarii, aut ex quodam stylo locatoris, absque eo, quod conductor specialiter ad id advertat; Potissimè ubi dignoscatur aliqua mutatio temporum, & circumstantiarum, inter antiquos contractus, in quibus hujusmodi pactum adjici consuevit, & illum, de quo agitur; Maximè verò, ob veré detestabilem usum conficiendi instrumenta, & hunc modi contractus latino idiomate, & quod Notario oretenus, & in compendio stipulante contractum in partibus substantialibus, circa quas revera contrahentium tractatus, & conclusio fuit, postmodum domi tranicribendo à formulariis, vel ab aliis instrumentis longas desuper extendat verborum, & clausularum cantilenas, super iis, quæ nunquam à contrahentibus cogitata fuerunt, immò, quod neque ipsemet Notarius intelligat quid scribat, ac propterea Judices ad id præsertim reflectere debent, an scilicet instrumentum ita confectum sit, quod ejus minuta, prout acet tranfierit per manus contrahentium, eorumque Advocatorum, vel Sapientum, adeòut pactum ex matura, & studiosa conventione, & præordinatione adjectum sit, vel potiùs eo modo, quo suprà: fortiùs verò hujusmodi considerationes habendæ sunt, quando istud pactum negativum non sit purè, ac indefinitè conceptum, sed aliquâ habeat annexam qualitatem moderativam; Putà, juxta casum, de quo *sub tit. de locato disc.* 4. quod scilicet conductor se remiserit arbitrio, & discretioni locatoris, cum similibus.

Atque ita intelligenda videtur Constit. Clementis VIII. 21
nuncupata boni regiminis, super appaltibus, qui fiunt per Communitates, ut adjici debeat, vel pro adjecto habeatur istud pactum negativum, ex deductis per Cobell. *ad dictam Bullam boni regiminis c.* 48. *cum aliis in tit. de locato, & conducto disc.* 6. quoniam rationabiliter, ac prudenter ita statutum est, ad occurrendum fraudibus, & cavillationibus committi solitis, quod scilicet potentes Cives, & negotiatores solebant suscipere appaltus Communitatum, atque in fine retinendo notabilem partem pensionis in manibus, excitare hujusmodi lites, cum quarum colore, colludendo cum administratoribus, ipsæ Communitates supplantari solebant; Quod etiam congruit fisco, & Ecclesiis, aliisq; locis piis, & omnibus, qui per se ipsos propria negotia tractare non possunt, sed sub aliena administratione per necesse vivunt; Ac propterea discretè id intelligendum est ad istius rationis limites, non autem indefinitè in omni casu, cum solis generalitatibus est procedendum, ad instar eorum, quæ habemus circa clausulam *appellatione remota*, ut intelligenda sit de frivola, & quæ non habeat omninò justum motivum, cũ similibus.

E converso autem, in casu pacti affirmativi; Quamvis 22
aliqui opinentur, ut illud intelligendum sit, prout de jure, atque in illis casibus, in quibus debeatur, quasi quod sit expressio ejus, quod ineſt; Contrarium tamen probabilius, magisque receptum est, juxta opinionem, cujus antefignanus reputatur Angel. *cons.* 312. cum pacta reputari non debeant otiosa, sed aliquid addant juris dispositioni, ita tamen, ut eorum operationum extensio, vel multiplicatio admittenda non sit, vel sufficiat, quod unam faciant operationem, per quam tollatur fatuitas, ex insinuatis suprà *disc.* 65 & *seq.* & 105 & 159. & *disc.* 1. & *seqq sub tit. de locat.* unde propterea si aliud non adsit obstaculum, tunc tale pactum istam faciat operationem, ut desiderandum non sit requisitum intolerabilitatis damni, sed illud tale, quale sit, cum defalco refici debeat, Sed si accedat pactum, de quo suprà, quod scilicet causa periculi, vel casus jam præexisteret, vel quod prævideri potuerit, ac debuerit, tunc pactum circa istius obstaculi remotionem, suam facit operationem, ut hoc non obstante, defalcum debeatur, juxta ea, quæ *in d. tit. de empt. & vend. disc.* 10. & 11. & 17. & *alibi*; habentur ad materiam text. *in l. si fundum scient. C. de evict.* ut non obstante scientia juris alieni, vel imminentis evictionis, ita debita fit, quoties ita conventionem deducta est, quoniam ex eo, quod emptor, vel conductor sciebat, idcircò voluit sibi consulere, sed non faciat aliam operationem, circa requisitum intolerabilitatis, vel circa compensationem sterilitatis cum ubertate, juxta dictam *dec.* 422. Coccini, & suprà *d. disc.* 64. & *seqq. hoc tit. & d. disc.* 1. & *seqq de locat.*

Atque hinc semper magis, magisque edocemur, quàm 23
clarus, ac damnabilis, sit error in procedendo in hujusmodi quæstionibus, cum solis generalitatibus, vel cum auctoritatibus, ac decisionibus, quæ diversos percutiant casus, cum revera dicendę veniant quæstiones potiùs facti, quàm juris, ex singulorum casuum particularibus circumstantiis decidendæ, reflectendo quoque ad præmissas, aliasque similes distinctiones, non autem cum consueta ineptia procedendo cum sola litera auctoritatum.

Applicando itaq; ad rem, retorqueri dicebam penè omnia 24
suprà dicta, quod scilicet quò magis jam notæ essent licitę, quas desuper de facto sibi assumere solent milites, ac etiam Oratorum Principum, vel Card. aliorumq; Magnatum familiares, & Ministri, ablq; eo, quod de facili occurri valeat, eo magis appaltatores voluerunt sibi consulere de hoc pacto, ideòq, sibi imputet locator, cur illi se subjacerit; Ac propterea ex facti circumstantiis cessabat applicatio omnium conclusionum, quæ, ut suprà in contrarium deducebantur, dum ita, ob majorem licentiam, quæ circa hujus appaltus tempora irrepserat, semper in dies excretam, appaltatores edocti, ob casus forte sequutos de tempore appaltus antecedentis, suæ indemnitati consulere voluerunt, cum hoc pacto, per quod habendum est hoc impedimentũ, ac si præstitum esset ab ipsomet locatore, qui neglexit ad formam susceptí oneris, illud non tollere, opportunaq; remedia non adhibere; Et per consequens, quod verè, & propriè non versaretur in terminis remissionis pensionis ratione sterilitatis, vel alterius accidentis, juxta dispositionem juris civilis *in l. licet, C. loc & jur. Canon. in c. potuit, & c. propter sterilit. ext. eod.* sed verè, & propriè in terminis non implementi, vel non præstitæ patientiæ, juxta superiùs enunciatam theor. Bart.

Quam-

ascendat; Puta (ad rem) quod damnum proveniat à ministris, & familiaribus Oratorum Principum, sive Magnatuum, & potentium personarum, qui de stricta juris censura, justitia mediante, coerceri, ac prohiberi possent, sed ex prudentialibus motivis non expediat.

Demum in quarto casu, quod scilicet damnum, absque alicujus facto proveniat à mero casu fortuito; Et tunc eodem retento præsuppositо, quod nullum accedat pactum, 12 Ideòque in solo puncto juris quæstio sit; Ea imprimis distinctio cadit, an rei substantia in toto, vel in parte perierit, vel potius ea salva adhuc existente, damnum sit in fructibus, vel proventibus; In primo etenim casu peremptionis substantiæ, absque distinctione, an damnum sit magnum, & intolerabile, necne, & an ubertas compenset sterilitatem, cum aliis distinctionibus, de quibus infra, locus est defalco pro rata, vel proportione deficientiæ, qualis qualis illa sit, juxta pluries in præcedentibus insinuata, & præsertim *disc.* 64. & *seqq.* & 105. & *seqq.* & 159. & *dict. tit. de locat. & conduct. disc.* 1. & *seqq.* & 42. dum in hoc scribentes sunt concordes.

13 Adhuc tamen magna inter ipsos discordantia dignoscitur, unde propterea punctus involutus esse videtur super applicatione, seu verificatione istius primæ partis, quando scilicet substantia deficere dicatur, necne; Siquidem plerique volunt, quod quamvis in ipsa proprietate, sive in ipso habituali jure, aut in ipsa causa fructuum, & emolumentorum productiva, nullum accidens contingat, illud verò sequatur in ea occasione, qua mediante fructus, alioquin inutiles, efficiantur utiles, adhuc substantia deficere dicatur; Puta (ex gr.) juxta assumptum, de quo apud Surd. *cons.* 567. & *supra disc.* 105. & *seqq.* quod scilicet in salaria, vel in salinis deficere dicatur substantia appaltus, ob mortalitatem hominum, & animalium, in quorum usu consistit valor, seu pretium salis, alias inutilis; Vel juxta casum, de quo *disc.* 134. super impedimento commercii, sine quo inutiles pisces lacus, vel fimiles fructus, aut super impedimento curfitationum, sive super impedimento Tribunalium, in appaltu Cancellariæ, vel Notariatus, *ut tit. de locat. disc.* 2. & 3. cum similibus; Verius tamen est oppositum, quoniam in istis, vel similibus casibus, damnum dicitur potius esse in fructibus, quorum perfectio, vel exitatio impedita vel diminuta sit, cum damnum in re ipsa substantia, propriè dicatur illud, per quod tollatur, vel impediatur ipsa causa productiva; Puta, quia in rebus soli, fundus, vel rei proprietas perierit, vel infructuosus redditus sit, ob aquarum inundationes, habentes causam permanentem, puta, juxta casum, de quo supra *disc.* 108. in devastatione ipsarum salinarum, vel in urbanis ex ruina, cum similibus accidentibus: Et in incorporalibus, quia sublatum, vel impeditum sit ipsum jus percipiendi, puta, quia concesso appaltu salariæ, seu vectigalium, aut postarum, aliorumve similium jurium aliquarum Provinciarum, vel Civitatum, aliqua Provincia, vel Civitas dismembretur, vel alias occupata sit, dum in ea parte deficit causa productiva, sive ipsum jus habituale; Vel quod illud officium, quod exerceatur, vel exerceri possit per totam Civitatem, sive in universo causarum genere, restringatur ad certam contratam, vel ad certum genus causarum, vel personarum, cum in partibus dismembratis, vel prohibitis, deficiat substantia, ideò jus habituale, seu causa productiva, non autem effectus; Secus autem, ubi ipso jure habituali adhuc competente, & non alterato, impedimentum commercii, vel aliud accidens impediat exercitium, quod redundat in diminutionem fructuum, & emolumentorum, juxta casus, de quibus *tit. de locat. disc.* 1. & 3.

14 Et licet quandoque illud accidens, quod importat quandam mutationem status rerum, atque revera percutit potius diminutionem fructuum, vel proventuum, haberi soleat pro cessatione, vel diminutione substantiæ, juxta celebre, nimiumque frequenter insinuatum casum Ancharani *cons.* 402. de appaltatore vectigalium Civitatis Pistorii, de tempore, quo Pontifex Alexander Tertius, cum ejus Curia ibi residebat, ob ejusdem Papæ, & Curiæ discessum; Atta men id ita dicitur per quandam improprietatem, dum idem jus habituale exigendi victualia in ea Civitate, salvum remanebat, atque per hanc immutationem, solum effectum fuit minus fructiferum, accidentaliter, adeòut si Curia rediisset, illud suum majorem effectum produxisset; Ad hibetur tamen isse terminus, ad denotandum defectum voluntatis appaltatoris, tanquam ex cessante præsupposito; eodem modo, quo (ex gr.) appaltus dohanarum suscipiuntur pro majori emptione, intuitu aliquarum nundinarum, quæ prohibeantur, juxta casum, de quo agit dictus Camill. de Medic. *dict. cons.* 23. Sive in Urbe intuitu anni sancti, vel Jubilei juxta ponderationes, de quibus supra *disc.* 65. Si contingat ex aliquo accidenti portam sanctam non aperiri, atque jubileum non indici, quoniam jus habituale exigendi dohanas mercium, est idem, atque ad diminutio exinde potius resultet in fructibus, & proventibus, sed cessat illud præsuppositum, quod fuit causa majoris pensionis, & sine quo, ea tanti conventa non esset, unde substantiæ defectus potius sit in voluntate, quam in ipsa re, vel jure; Et per consequens clarus dignoscitur nostrorum error, qui ad præmissas casuum, vel terminorum distinctiones non reflectendo, materiam in hoc adeo involvunt cum generalitatibus, vel cum confusione doctrinarum, & decisionum, quæ diversos casus percutiunt.

Ubi verò damnum non sit in substantia, vel in fructi- 15
bus, tunc consideratur in primis, an casus existeret, vel immineret, seu alias prævideri potuerit, ac debuerit, cum tunc etiamsi damnum esset intolerabile, locus non fit defalco, ut supra *n.* 2. Idque ex ea congrua ratione, quod illud periculum imminens, vel prævisum, sit pars pretii ita diminuti; Unde propterea appaltator, seu conductor incertam aleam emisse videatur, ad instar censuum, aliorumque contractuum vitalitiorum, de quibus præsertim *sub tit. de donat. disc.* 54. & *sub tit. de empt. & vend. disc.* 1. Sive ad instar emptionis locorum montium vinculatorum, ex deductis sup. *disc.* 50. & *seqq. cum similibus*; Juxta exemplum positum apud Coccin. *d. disc.* 422. de conducente casale, vel prædium propè flumen, cujus inundationibus de sui natura subjaceat, unde propterea locari soleat minus, quam locentur similia casalia, huic periculo non subjecta; Idemque in appaltibus vectigalium, vel dohanarum de tempore, quo bellum jam vigeat, vel indictum sit, aut quod jam rupta sit pax, sive quando pestis grassetur, vel incœperit, in eodem loco, vel in aliis, cum quibus haberi solet commercium, cujus prohibitio prævideri potuerit, ac debuerit, cum similibus.

Et nihilominus etiam in istis, vel similibus casibus, er- 16
roneum videtur procedere, cum hac generalitate, non reflectendo ad circumstantias facti, & præsertim ad pretium, seu pensionem, an scilicet casus, vel periculi imminentia, seu prævisio fuerit causa diminutionis pretii intrinseci, vel consueti, quod alias secluso hoc accidenti, vel ejus timore, conveniri debuisset, dum tunc intrat dicta ratio susceptionis aleæ, & quod casus sit pars pretii; Secus autem si imprudens conductor à locatore deceptus, vel alias ex ejus imprudentia, non prævidendo id, quod prævidere debebat, susciplat appaltum pro pretio consueto temporis pacifici, & non accidentalis, quoniam tunc, si non intrant veré, & propriè termini remissionis pensionis, juxta dispositionem regalium jurium *in l. licet, & in c. potuit, & c. propter sterilitates*, intrant tamen termini læsionis, vel alii doli veri, vel præsumpti; Praxis etenim frequenter docet, quod ministri, & officiales fiscales, vel Camerales, ad captandam gratiam Principis, vel supremi Magistratus, quod etiam in malis, & accidentalibus temporibus, cum eorum diligentiis fecerint consuetos appaltus absque diminutione, cum vanis, minusque veris assertionibus, vel promissionibus, & quandoque etiam cum minis, aliisque malis actibus, personas imprudentes, vel inexpertas, aut ambitiosas ad id inducere solent, ideòque rei veritas attendenda est, cum dicta conclusio fundata sit in præsumptione juris, quæ per contrariam probationem, vel veritatem cessare debet; Atque pretium sit magnum voluntatis argumentum, ex frequenter in omni materia insinuatis.

Secluſa verò dicta circumstantia, præexistentiæ, vel præ- 17
visionis casus, undè propterea casus sit verè improvisus, vel fortuitus, tunc intrat inspectio super qualitate damni, an illud sit intolerabile necne, atque super hoc variæ habentur opiniones; In Curia tamen, (ut supra insinuatum est) inter privatos, & non privilegiatos illa recepta videtur, ut esse debeat ultra dimidiam, juxta terminos textus *in l.* 2. *Cod. de rescind. vendit.* qui in hoc proposito adhiberi solent; Ac propterea eis retentis in Urbe ad præscriptum statuti, sufficere deberet, quod sit ultra tertiam; In fisco autem, vel in Civitate, aliisque privilegiatis, in quibus attenditur solùm sexta, debeat ista sufficere, ex deductis supra *disc.* 64. & *seq.*

Atque posito, quod damnum ad hanc respectivè metam 18
ascendat, unde propterea intolerabile, atque remissione dignum dici mereatur, adhuc duæ aliæ intrant inspectiones; Una scilicet, an remissio, vel defalcus fieri debeat so-

lùm in ea parte, quæ desit ad supplendam medietatem, vel tertiam, aut ex tam respectivè, vel potiùs in toto, adeòut illa deficientia locum aperiat ad defalcum, vel ad refectionem totius damni, ut verius esse firmatur sup. *disc.* 66.

19 Et altera super compensatione annorum utilium, & ube- 19
riorum, cum sterilibus, vel accidentalibus, quæ ad hunc effectum plures cadunt quæstiones, an attendantur solùm anni proximi, vel omnium annorum totius appaltus, fieri debeat peræquatio, juxta ea, quæ habentur supra *d. disc.* 65. 105. 107. 134 & 159. & *in aliis*; Ubi etiam advertitur ad æquivocum nostrorum, non distinguendi illos casus damni, vel infructuositatis, qui proveniant à vitio Cœli, vel Naturæ, quæ unus anni infœcunditatem, cum alterius anni fœcunditate compensare solet, & illos, qui proveniant à peste, vel bello, vel alio accidenti, cui dicta ratio suppletionis, vel compensationis non congruat, ex ibi deductis.

Hactenus quoad illas defalchi, vel restauri quæstiones, quas agi contingat, ex sola dispositione juris, nullo pacto, vel partium conventione accedente: Ubi verò conventio accedat, & tunc duplex intrat inspectio, Una scilicet, quando pactum sit defalchi exclusivum, quia nempè conductor, sive appaltator promittat conventæ pensionis solutionem absque ulla exceptionis defalchi, cui expresè renunciaverit, aut quod super illo se remittat voluntati, vel arbitrio locatoris, aut quod illo conveniat in certis casibus, puta (ex gr.) juxta frequentiorem Urbis consuetudinem, ex causa belli divini, vel humani, vel absentiæ Papæ, ejusq; Curiæ, cum tunc istorum, aliorumq; civilium casuum exceptio firmet regulam generalem in contrariù; Et altera inspectio est è converso, quando generaliter in omni casu infortunii, sive in iis, qui jam cõtigerint, adsit pactũ affirmativũ defalchi.

20 In prima specie conventionis, plana est regula negativa, 20
tum ex generali axiomate, quod quilibet potest proprio favori renunciare; Tum fortiùs ob superiùs insinuatam rationem, quod scilicet casuum, vel periculi susceptio, speciem conventionis aleæ continet, quæ utrique damnum, & commodum æquè inferre potest, cum intrinseci, & majoris pretii diminutione, tanquam per speciem assecurationis, juxta ea, quæ de contractu trino, vel similibus assecurationibus habentur *sub tit. de usur. disc.* 1. & *seq.* vel juxta illam refectionum, aliarumque expensarum susceptionem, quam in se faciat conductor, cum similibus.

Adhuc tamen, ista regula exempta non est ab aliquibus limitationibus, illa præsertim, quæ *ex dec.* 139. & 145. Millin. & aliis habetur suprà *d. disc.* 159. quando scilicet contingat casus omninò insolitus, vel in magno excessu, & præter solitum, adeòut sit verisimiliter incogitatus; Sive ubi facti circumstantiæ ita suadeant observantiam hujus pacti præseferre magnam injustitiam, magnamque læsionem, juxta generalem conclusionem frequenter sub pluribus materiis insinuatam, & præsertim *sub. tit. de decim. disc.* 3 & infrà *sub tit. de emphyt. disc.* 54. quod scilicet contractus, quamvis ab initio, & in sua ordinatione licito, si tractu temporis efficiatur nimium injustus, & inæqualis, reduci debeat ad justitiam, & æqualitatem.

Clariùs verò, ubi facti circumstantiæ suadeant, quod hujusmodi pactum studiosè adjectum non sit, ex particulari conventione inter contrahentes sub dicto requisito diminutionis pretii, eique sit congrua assecurationis merces, seu præmium; Seu potiùs ex formulario Notarii, aut ex quodam stylo locatoris, absque eo, quod conductor specialiter ad id advertat; Potissimè ubi dignoscatur aliqua mutatio temporum, & circumstantiarum, inter antiquos contractus, in quibus hujusmodi pactum adjici consuevit, & illum, de quo agitur; Maximè verò, ob veré detestabilem usum conficiendi instrumenta, & hunc modi contractus latino idiomate, & quod Notario oretenus, & in compendio stipulante contractum in partibus substantialibus, circa quas revera contrahentium tractatus, & conclusio fuit, postmodum domi tranicribendo à formulariis, vel ab aliis instrumentis longas desuper extendat verborum, & clausularum cantilenas, super iis, quæ nunquam à contrahentibus cogitata fuerunt, immò, quod neque ipsemet Notarius intelligat quid scribat, ac propterea Judices ad id præsertim reflectere debent, an scilicet instrumentum ita confectum sit, quod ejus minuta, prout acet tranfierit per manus contrahentium, eorumque Advocatorum, vel Sapientum, adeòut pactum ex matura, & studiosa conventione, & præordinatione adjectum sit, vel potiùs eo modo, quo suprà: fortiùs verò hujusmodi considerationes habendæ sunt, quando istud pactum negativum non sit purè, ac indefinitè conceptum, sed aliquâ habeat annexam qualitatem moderativam; Putà, juxta casum, de quo *sub tit. de locato disc.* 4. quod scilicet conductor se remiserit arbitrio, & discretioni locatoris, cum similibus.

Atque ita intelligenda videtur Constit. Clementis VIII. 21
nuncupata boni regiminis, super appaltibus, qui fiunt per Communitates, ut adjici debeat, vel pro adjecto habeatur istud pactum negativum, ex deductis per Cobell. *ad dictam Bullam boni regiminis c.* 48. *cum aliis in tit. de locato, & conducto disc.* 6. quoniam rationabiliter, ac prudenter ita statutum est, ad occurrendum fraudibus, & cavillationibus committi solitis, quod scilicet potentes Cives, & negotiatores solebant suscipere appaltus Communitatum, atque in fine retinendo notabilem partem pensionis in manibus, excitare hujusmodi lites, cum quarum colore, colludendo cum administratoribus, ipsæ Communitates supplantari solebant; Quod etiam congruit fisco, & Ecclesiis, aliisq; locis piis, & omnibus, qui per se ipsos propria negotia tractare non possunt, sed sub aliena administratione per necesse vivunt; Ac propterea discretè id intelligendum est ad istius rationis limites, non autem indefinitè in omni casu, cum solis generalitatibus est procedendum, ad instar eorum, quæ habemus circa clausulam *appellatione remota*, ut intelligenda sit de frivola, & quæ non habeat omninò justum motivum, cũ similibus.

E converso autem, in casu pacti affirmativi; Quamvis 22
aliqui opinentur, ut illud intelligendum sit, prout de jure, atque in illis casibus, in quibus debeatur, quasi quod sit expressio ejus, quod ineſt; Contrarium tamen probabilius, magisque receptum est, juxta opinionem, cujus antefignanus reputatur Angel. *cons.* 312. cum pacta reputari non debeant otiosa, sed aliquid addant juris dispositioni, ita tamen, ut eorum operationum extensio, vel multiplicatio admittenda non sit, vel sufficiat, quod unam faciant operationem, per quam tollatur fatuitas, ex insinuatis suprà *disc.* 65 & *seq.* & 105 & 159. & *disc.* 1. & *seqq sub tit. de locat.* unde propterea si aliud non adsit obstaculum, tunc tale pactum istam faciat operationem, ut desiderandum non sit requisitum intolerabilitatis damni, sed illud tale, quale sit, cum defalco refici debeat, Sed si accedat pactum, de quo suprà, quod scilicet causa periculi, vel casus jam præexisteret, vel quod prævideri potuerit, ac debuerit, tunc pactum circa istius obstaculi remotionem, suam facit operationem, ut hoc non obstante, defalcum debeatur, juxta ea, quæ *in d. tit. de empt. & vend. disc.* 10. & 11. & 17. & *alibi*; habentur ad materiam text. *in l. si fundum scient. C. de evict.* ut non obstante scientia juris alieni, vel imminentis evictionis, ita debita fit, quoties ita conventionem deducta est, quoniam ex eo, quod emptor, vel conductor sciebat, idcircò voluit sibi consulere, sed non faciat aliam operationem, circa requisitum intolerabilitatis, vel circa compensationem sterilitatis cum ubertate, juxta dictam *dec.* 422. Coccini, & suprà *d. disc.* 64. & *seqq. hoc tit. & d. disc.* 1. & *seqq de locat.*

Atque hinc semper magis, magisque edocemur, quàm 23
clarus, ac damnabilis, sit error in procedendo in hujusmodi quæstionibus, cum solis generalitatibus, vel cum auctoritatibus, ac decisionibus, quæ diversos percutiant casus, cum revera dicendę veniant quæstiones potiùs facti, quàm juris, ex singulorum casuum particularibus circumstantiis decidendæ, reflectendo quoque ad præmissas, aliasque similes distinctiones, non autem cum consueta ineptia procedendo cum sola litera auctoritatum.

Applicando itaq; ad rem, retorqueri dicebam penè omnia 24
suprà dicta, quod scilicet quò magis jam notæ essent licitę, quas desuper de facto sibi assumere solent milites, ac etiam Oratorum Principum, vel Card. aliorumq; Magnatum familiares, & Ministri, ablq; eo, quod de facili occurri valeat, eo magis appaltatores voluerunt sibi consulere de hoc pacto, ideòq, sibi imputet locator, cur illi se subjacerit; Ac propterea ex facti circumstantiis cessabat applicatio omnium conclusionum, quæ, ut suprà in contrarium deducebantur, dum ita, ob majorem licentiam, quæ circa hujus appaltus tempora irrepserat, semper in dies excretam, appaltatores edocti, ob casus forte sequutos de tempore appaltus antecedentis, suæ indemnitati consulere voluerunt, cum hoc pacto, per quod habendum est hoc impedimentũ, ac si præstitum esset ab ipsomet locatore, qui neglexit ad formam susceptí oneris, illud non tollere, opportunaq; remedia non adhibere; Et per consequens, quod verè, & propriè non versaretur in terminis remissionis pensionis ratione sterilitatis, vel alterius accidentis, juxta dispositionem juris civilis *in l. licet, C. loc & jur. Canon. in c. potuit, & c. propter sterilit. ext. eod.* sed verè, & propriè in terminis non implementi, vel non præstitæ patientiæ, juxta superiùs enunciatam theor. Bart.

Quam-

Quamvis autem ista materia cadat potiùs sub fede locationis, & conductionis; Attamen quia hujusmodi quæstiones frequentius cadunt in appalibus gabellarum, & vectigalium, hinc non est incongruum hoc titulo agi, inhærendo jam actis.

NULLIUS FORTIFICATIONUM, VEL CONCESSIONIS.

Consilium pro veritate, suppressis nominibus.

De eadem materia, de qua suprà disc. 148. potestatis Principi tollendi jus tertii, vel disponendi de bonis alienis, & præsertim occupandi bona privatorum pro mœniis, vel fortificationibus; Et quatenus id de facto sequatur, deindeque fortificationes demoliantur, vel earum necessitas cesset, an bona occupata prioribus Dominis restitui debeant, sive ab eis vendicari possint.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De donatione facta per Principem de bonis alienis.*
3 *De amissione dominii bonorum, quæ capta sint ab hostibus.*
4 *Destinata ad usum publicum desinunt esse de privata facultate.*
5 *Quando Princeps tollat bona privatorum.*
6 *De situ occupato à flumine, qui deinde mutet cursum, & num. 16.*
7 *Quod bona occupata pro fortificationibus vel aliis publicis usibus, cessante usu, restitui debeant dominis.*
8 *De auctoritatibus individualibus.*
9 *Quod bonorum dominis, reflci debeat pretium bonorum, quæ occupentur ex causa publica.*
10 *De ratione, ob quam dicta refectio fieri debeat.*
11 *Quare de facto id non servetur, & quid faciendum sit.*
12 *Quod usus publicus non tollat dominium, sed solum impediat usum, ac utilitatem.*
13 *Etiam in viis publicis datur dominium privatum.*
14 *Declaratur conclusio, de qua n. 2.*
15 *De conclusione, de qua n. 3.*
16 *De altera, de qua n. 4. ac etiam n. 6.*
17 *De refectione expensarum, pro recuperatione bonorum occupatorum, vel eorum reductione ad priorem statum.*

DISC. CLXXVI.

1 CUm quidam ex illis Italiæ Principibus, qui principatum non omninò independentem jure veri allodii, sed jure feudi regalis, & dignitatis obtinent, juxta illas species, de quibus agitur *sub tit. de feud. disc. 1. cum plurib. seqq.* pro sui principatus defensione, in illis extremitatibus, in quibus major habebatur suspicio, juxta bellicæ, seu militaris artis regulas, aliquas construxisset fortificationes, pro quibus de facto, nullo soluto pretio, nonnullorum privatorum, tam sæcularium, quàm Ecclesiasticorum, ac etiam piorum locorum prædia, & bona, in toto vel in parte occupasset; Postmodum verò post aliquem temporis decursum, ea cessata causa, ab eodem, vel successore præfatæ fortificationes demolitæ essent, earumque situm ita sterilem, ac de facto à nemine possessum idem Princeps, cuidam emerito familiari, vel ministro concessisset; priores verò domini, vel eorum aliqui proprios respective situs peterent, ac vendicare vellent, sive quod idem concessionarius ex conscientiæ stimulo id inquirere voller; Hinc desuper meum pro veritate consilium petiit, ad effectum deliberandi, an deberet cum antiquis dominis aliquam honestam parare concordiam, sive cessionem jurium procurare.

2 Respondi, quod ejus favore plura ponderari possent argumenta; Primò nempè, ob dispositionem text. *in l omnes, & l. benè à Zenone C. de quadrien. præscript.* dum agebatur de donatione facta per supremum Principem, ex iis, quæ ad prædictorum jurium materiam habentur *sub tit. de donat. disc. 43.* ac propterea, si quæ actio antiquis dominis competeret, ea exercibilis esset in pretio, seu valore contra fiscum, quatenus non adesset quadriennium, non autem contra donatarium.

3 Secundò, quod adaptarentur ea, quæ habentur *sub tit. de feud. disc. 58.* in materia amissionis dominii, ob casum belli, quoniam licet bona capta ab hostibus non in eodem, sed in alio belli conflictu, recuperentur, non per hoc tamen ad priores dominos redeunt.

4 Tertiò, quod adaptari possent ea, quæ habentur *sub tit. de servit. disc. 21.* ut destinatio jam sequuta ad publicum usum tollat privatis dominis, illud dominium, vel illam facultatem, quæ aliàs competeret.

5 Et quartò, quod quæstio, de qua habetur *sup. d. disc. 148.* super Principis potestate disponendi de bonis privatorum, illorumque dominium uni tollendi, atque alteri concedendi, percutiat casum, in quo cessat causa publicæ necessitatis, vel utilitatis, & tamen etiam in eo casu, saltem in foro externo, magis recepta est opinio affirmativa; Sed ubi accedit causa publica, tunc remanet res extra controversiam, cum tali casu dici possit potius peremptio casualis, dum facta Principum inter casus fortuitos recensentur; Ideòque ita omninò amissum fuisset dominium, quod amplius non redit, ex regula, quod à privatione ad habitum non datur regressus; Ad instar illius situs, quem occupet alveus fluminis, cursum immutantis, quoniam si deinde tractu temporis ad antiquum alveum redeat, sive aliàs diversum assumat cursum, non per hoc iste derelictus alveus reincidit in antiquum dominium, sed, vel ad terminos juris civilis acquiritur, pro viis illi dominis prædiorum adjacentium, ex plenè deductis per Mart. *conf. 5.* & per Rot. *dec. 39.* post Pacichell. *de distant.* apud eum, vel juxta frequentiorem principatuum usum, remanet de regalibus, & sub genere bonorum vacantium, ex relatis per Mart. ubi suprà. 6

Idemque de situ, qui cum subsequuto effectu, destinatus fuerit pro via publica, quam postmodum immutari contingat, cum similibus.

His tamen non obstantibus, contrarium dixi probabilius videri; tùm in parte doctrinali, vel auctoritativa; ex iis, quæ generaliter, & in abstracto desuper Doctores tradunt, tum etiam in parte ratiocinativa, & potissimè ob istius casus particulares circumstantias ita duas efformando inspectiones, unam scilicet super conclusione, seu theorica generali, & altera super circumstantiis particularibus casus, de quo agebatur desuper ratiocinando.

Quatenus pertinet ad primam, dixi communem esse traditionem *Innocentii, aliorumque Canonistarum in c. quia plerique de immunit. Eccles. & c. quæ in Ecclesiarum de constitutionibus*, ac aliorum, quos referunt Tiraqu. *in tract. cessant. caus. in princ. n. 20. verbo oblationis causa cessante*, & uterque Anna sen. & jun. *singul. 84.* ut bona privatorum per Principem, vel Civitatem occupata pro mœniis, vel fortificationibus, istarum demolitione sequuta, seu aliàs rerum statu statu mutato, tanquam ex cessante causa, ad priores redeant dominos, à quibus vendicari possint; Ideòque dicebam intrare illam propositionem, quæ hodie modernorum pragmaticorum est sacra anchora, atque in dies per ipsorum ora volitat, sæpiùs insinuata, & præsertim *disc. 35. de judic.* quod scilicet ubi decisiones, & auctoritates individuales habentur, cum istis procedendum est, neglectis generalitatibus, vel ratiociniis. 7 8

Assumendo verò alteram magis genialem inspectionem ratiocinativam; Dicebam, quod generaliter respectu omnis; multò verò magis respectu Ecclesiarum, & piorum locorum, ac personarum Ecclesiasticarum, ab ipsius Principis sæcularis potestate, & jurisdictione exemptarum, in puncto juris verius est, quod licet Princeps, vel Civitas, ex ista publica causa munitionum, etiam invitis dominis bona occupare possit, eisque uti, tanquam per speciem illius necessariæ servitutis, de qua sup. *hoc tit. disc. 136. & seqq.* vel illius retractus coactivi, de quo *sub tit. de servit. disc. 1. & 83. cum seqq.* cum similibus; Attamen id intelligitur soluto valore, seu pretio, juxta firmata in specie per Rotam in Barchinonen. murorum, de qua suprà *dict. disc. 148. n. 38. & seqq.* 9

Idque ex ea nimium probabili, & congrua ratione deducta eodem *disc. 148. n. 33.* occasione venditionis, vel concessionis illorum locorum, quæ se redemerint, unde libertatem à servitute baronali habeant ex contractu onerosio, & correspectivo, quod scilicet publicis necessitatibus occurrendum est, cum omnium subditorum æquali collecta, & contributione, quando cum consueta Reipublicæ dote occurri non possit, non autem cum bonis unius, vel al quorum tantùm; Idemque, ubi ex eadem causa belli, & fortificationum, aut pro via publica sternenda, aliisque similibus contingat devastari arbores, & vineas, vel domos, aliaque damna privatis inferri. 10

Et quamvis, ut eodem *disc. 148.* insinuatur, observantia communis de facto contrarium doceat; Attamen id referendum videtur eidem causæ, vel rationi publicæ necessitatis, quod scilicet in bellicoso, vel alias calamitoso tempore, in quoad hujusmodi actus devenire oporter aliæ plures urgèt indi- 11

gentiæ, & occasiones, quibus occurrere oportet, cum collectis, & contributionibus subditorum, sive cum bonis, & redditibus spectantibus ad dotem Reipublicæ, ideòque tunc non est practicabilis ista refectio, cujus tamen obligatio remanet, postquam cessatis calamitatibus, Respublica ad meliorem devenerit fortunam, ex iis, quæ in proposito monetarum inferioris materiæ in casu calamitatum advertuntur suprà *disc. 126.* cum similibus, dum aliàs injustitiam, ac tyrannidem potiùs id redoleret; Et licet pariter praxis de facto istam refectionem non doceat effectivam, idest solvendo in pecunia, vel in alio æquipollenti id, quod importet bonorum valor, eo quia pro eadem communi nostrorum temporum praxi non de facili verificatur istius melioris fortunæ casus; Attamen omnis justitiæ, & æquitatis ratio exigit, ut cessata necessitate, ipsamet bona, quæ amplius publico usui non deserviunt, prioribus dominis restituantur potiùs, quàm (ut in præsenti) aliis ex liberalitate concedantur, cum ita esset dare locupletionem cum aliena jactura, atque exercere liberalitatem de alieno, directè offendendo justitiam, quæ est virtus major, & in Republica necessaria, ut exerceatur altera virtus non necessaria, sed solùm commendabilis, quando sine justitiæ detrimento fiat de proprio.

12 Considerabam præterea, quod quando hujusmodi fortificationes, ob tunc contingentes necessitates fiant potiùs occasionaliter, vel temporaliter, tunc revera non fit hujusmodi bonorum dominium, & proprietatem tollere eorum dominis, atque eb eis abdicare, atque in alterum transferre, sed solum sit impedire usum solitum, vel culturam, & fruitionem, antiquo habituali dominio adhuc retento, & continuante, quodque propterea cessata publica necessitate, tanquam per remotionem obstaculi, ejus dominus reassumat antiquum usum, atque continuet, non jure novi dominii, vel novæ recuperationis, sed jure primævo, juxta ponderationes, de quibus suprà *hoc tit. disc. 125. & sub dict. de feud. disc. 57. & 58.* cum consueto exemplo deducto locis citatis, ac etiam *sub tit. de benefic. disc. 1.* & in aliis pluries. occasione indultorum conferendi beneficia reservata, illius scilicet, qui habens membra naturaliter valida, & operativa, recipiat in eorum operatione accidentalia impedimenta resultantia à vinculis, & compedibus, quoniam istis solutis, vel remotis ille ambulat, ac operatur non ex nova facultate, sed jure suo naturali, & primævo.

Quodque istud privatum habituale dominium, quamvis 13 sine utilitate, retineatur etiam in iis, quæ publico deserviant usui, comprobari observabam ex illa plurium dominiorum distinctione, quæ in viis publicis ponderatur suprà *hoc tit. d. disc. 136.* dum datur etiam dominium privatum soli viæ publicæ utile.

14 Neque obstare, dicebam, præmissa in contrarium ponderata; Non quidem primum deductum, ex textu *in l. omnes; & l. benè à Zenone*, quoniam inter plures limitationes, vel declarationes, quam dictæ leges patiuntur, adeòut nimium raro earum dispositio ad praxim reducatur, ex insinuatis *d. disc. 43. de donat.* illa præsertim ad rem faciebat, quod id intelligitur, quando Princeps sciens rem esse alienam, adhuc tamen eam concedat, secus autem ubi credat concedere id, quod non sit suum, vel nullius.

15 Alterum motivum bonorum captorum in bello, remanebat omninò extraneum, tam ex facto, dum non agebatur de occupatione facta ab hostibus, quàm etiam ex jure, dum id procedit in bonis mobilibus, non autem in iis, quæ postliminio redeunt, ex insinuatis *eodem disc. 58. de feudis.*

16 Cessat quoque applicatio regulæ, de qua *d. disc. 31. de serv.* dum intelligitur favore causæ publicæ, quatenus ista dutet; Idemque respectu quarti objecti, in quo eatenus procedunt ea, quæ insinuata sunt de alveo fluminis, vel de via publica quatenus casus, vel destinatio esset de sui natura perpetua, adeòut intraret amissio dominii ex altera ratione, quod illud habitum fuit pro derelicto, vel quod priorum dominorum amissa fuerit memoria, dum illa dominii amissio, quæ resultat ab alluvione procedit, quando illa est perpetua, secus autem ubi accidentalis, ac temporalis, vel causativa, ex collectis per Ursel. *concl. 94.* Harprech. & Oinot. *in § quod si naturali inst. de rer. divis. apud quos cæteri*: in præsenti ob temporis qualitatem, aliasq; circumstantias dici poterat, præsertim respectu Ecclesiarum, ac piorum locorum, pupillorum, minorum, & similium, quibus eadem congruebat ratio, ideòque petentem consilium monui, ut curaret cum honesta cordia ab antiquis dominis jurium cessionem reportare.

17 Ratio etenim dubitandi, quando bona occupata redeunt ad priorem statum, est illa, de qua *d. disc. 57. de feud.* super refectione scilicet expensarum, quas erogare oportuerit pro recuperatione, sive pro reductione bonorum ad priorem statum, sed hæc ratio non intrabat, quoniam sibi etiam aliqua impensa erogata fuisset in demolitione fortificationum; Attamen id sequutum non fuerat in gratia dominorum, & pro reductione bonorum ad primævum statum, adeòut intraret æquitativa actio de in rem verso, vel utilis negotiorum gestorum, sed principaliter, ac omninò in causam propriam tollendi scilicet necessitatem custodiendi tales fortificationes cum militibus præsidiariis, ac etiam tollendi occasionem inimicis, ne illas occuparent; & retorquerent contra earum constructorem.

PISAUREN. INDULTI, PRO FRANCISCA LAPIS, CUM EJUS FRATRIBUS, ET PATRE.

Casus variè decisus per Rotam.

De eadem materia, de qua disc. 148. super potestate Principis tollendi jus tertii, ac de regulatione voluntatis, ac aliis ad hanc materiam; Et de alia materia concessionis, & revocationis gratiarum, vel earum nullitatis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series cum resolutionibus.*
2 *De auctoritatibus in hoc articulo potestatis Principis tollendi jus tertii remissivè.*
3 *De distinctione specierum causæ publicæ.*
4 *De æquivocis, & erroribus procedendi cum generalitatibus, quodque procedi debeat cum distinctionibus.*
5 *De differentiæ rationibus inter forum internum, & externum.*
6 *Quibus auctoritatibus in hoc proposito deferri non debeat.*
7 *Quod sit reflectendum ad varios stylos regionum, quodque sit error confundere auctoritates diversarum regionum ad id non reflectendo.*
8 *De differentia inter Papam, & alios Principes sæculares.*
9 *Quod antiqua observantia inducat in Principe restrictionem potestatis.*
10 *Quod stylus Papæ, & Curiæ Romanæ soleat esse varius, & de ratione.*
11 *De distinctione inter potestatem ordinariam, & absolutam, vel plenitudinem.*
12 *De alia distinctione inter Principem dependentem, & independentem.*
13 *De alia distinctione defectus potestatis positivi, & interpretativi.*
14 *Quando tollantur bona privatorum, jam possessa jure dominii, & quæ causa publica requiratur.*
15 *Quod isto casu debeat reflci pretium.*
16 *Sed quod etiam sine causa, & sine refectione pretii tollere posse, & de ratione.*
17 *Quale sit jus divinum, vel naturale, aut gentium cui Princeps derogare non potest.*
18 *Quomodo occurrat Principis tyrannidi.*
19 *Quod Princeps tollat hypothecas, & credita, & liberet debitores, vel moratorias concedat.*
20 *An posse facere gratiam de delictis, & injuriis, sine remissione partis offensæ.*
21 *An derogat contractibus, & concessionibus propriis ex causa onerosa ideoque tollat officia vendita, & similia.*
22 *An tollat pecunias, & bona à privato, tanquam malè parta sine justificatione.*
23 *De jure jam altero quæsito per dispensationem, vel habilitationem incapacis.*
24 *De Bulla Baronum.*
25 *De habilitatione incapacis, vel inhabilis ad impediendam novam acquisitionem alteri capaci.*
26 *De derogationibus fideicommissorum pro facultate alienandi, vel obligandi bona.*
27 *De rationibus, ob quas iste derogationes concedantur, & an reputentur præjudiciales.*
28 *De derogationibus patronatum in beneficiis Ecclesiasticis.*
29 *De rationibus, ob quas de omnibus dictis casibus agitur, & quando derogationes non sint damnabiles.*
30 *De gratia dispensativa super retentione incompatibilium, vel non incursu caducitatis, & quod in eo non requiratur causa.*
31 *De infectione conditionis, vel præcepti inducentis viduitatem.*

32 *Ut non procedat in vidua, quod declaratur.*
33 *Non dicitur exorbitans, & odiosum id, per quod fiat reversio ad jus antiquum.*
34 *De differentia in hoc proposito inter Papam, & alios Principes sæculares.*
35 *Quomodo conciliatur dubium, an consset de causæ publicæ.*
36 *De ratione, ob quam in præsenti disputatum sit de causa publica.*
37 *De mulliere quinquagenaria, an parere possit.*
38 *De æmulatione substitutorum se opponentium gratiæ.*
39 *De distinctione an substitutus sit de sanguine testatoris, vel potius de illo ipsius mulieris contravenientis.*
40 *De usufructu legali debito patri.*
41 *Quod soleat Papa concedere hujusmodi gratias, in specie derogandi gr æcepto vidualitatis.*

DISC. CLXXVII.

1 SCripta in pingui asse hæres Francisca à Ludovico viro, sub lege viduitatis, in cujus violationis casu, propria dote, & quibusdam prædiis tantum eam contentam esse voluit, nulla tamen isto casu facta substitutione, ac etiam ut moribus, de bonis disponere deberet ad favorem ejusdem hæredis fratrum, vel nepotum masculorum, qui in casu non factæ dispositionis, substituti censerentur; Cupiens ad alia convolare vota in ætate annorum quadraginta sex, Apostolicum obtinuit indultum, dictæ prohibitionis dispensativum, ut contraventione non obstante, integram jam adeptam hæreditatem obtinere posset, atque sponsalia de futuro cum N. N. contraxit; Habito vero per ejus patrem, & fratres recursu ad eundem Pontificem pro hujus gratiæ ipsis præjudicialis revocatione, remissoque negotio consulendo pro currenti stylo Congregationi particulari, ex Papæ Auditore, & ex quatuor, vel quinque aliis Prælatis constituræ, prodiit votum, atque ad ejus normam postilionis rescriptum remissionis causæ ad Rotam, præscripto tamen (præter stylum) dubio, in ea disputando, an constarer de causa publica, & de præjudicio patris, cui Papam noluisse, vel non cogitasse præjudicare, declaratum est.

Quare assumpta disputatione coram Albergato Decano, solitique Correspondentibus votantibus, nulla capta resolutione, mandatum fuit, quod in repropositione, omnes viderent, eaque sequuta sub die 4. Julii 1674. affirmativa prodiit resolutio in prima parte, constare scilicet de causa publica; & negativa in altera super patris præjudicio, Reproposita sub die 10. Decembris sequentis, recessum est à decisis, præsertim in prima parte causæ publicæ, cui postremæ resolutioni, præsupponitur, quod idemmet Pontifex annuerit, atque in hoc statu causa pendet.

2 Quatenus itaque pertinet ad dictam primam partem, in qua principaliter disputationes fuerunt; Quamvis in Rota multa hinc inde cumularentur super puncto, de quo supra *disc.* 148. *n.* 11. An scilicet possit Princeps tollere jus tertii, sive gratias tertio præjudiciales facere absque requisito causæ publicæ, ita cum consueto inepto transcriptorio moderno stylo, chartas inutiliter replendo cum copiosis allegationibus desumptis ex modernis relatis *in d. jam edito disc.* 148. Attamen dicebam, quod in hoc Tribunali incongrua erat hæc disputatio, quæ potius congrua fuit in dicta Congregatione, in cujus resolutione super dicti dubii præfinitione, potius æquivocum, & forte aliqua ineptia consistebat, supponendo scilicet in hujusmodi gratia, requisitum causæ publicæ, quod revera non est desiderandum, quoniam cum Rota haberet legem scriptam dubii disputandi, eam præterire non poterat; Adhuc tamen scribens pro Francisca, pro gratiæ firmitate, dicebam hanc disputationem neque omnino incongruam, vel superfluam esse in Rota, quoniam cognito, quod hujus causæ requisitum necessarium
3 non esset; tunc quamvis illud omnino negligi non posset, Attamen ita resultare deberet ejus benigna interpretatio pro illa scilicet, quæ largè, & secundarie publica in jure dicitur, quamvis principaliter privata esset, ut est ista matrimonii, & dotis, ratione procreationis filiorum, & honestatis seminarum ad textus *in l. 1. ff. solut. matrim.* ubi Doctores, & præsertim omnium latius Barbos. *p. 7. sub nu.* 12. *vers. tertia utilitas*, ubi in specie publicitatis hujus causæ latè, & doctè disserit; non autem pro magis stricta, & rigorosa interpretatione illius causæ, quæ principaliter publica fit, quia publicum, & communem Reipublicæ bonum principaliter respiciat, quamvis accessoriè privatum quoque resultet, juxta distinctionē, de qua supra *disc.* 58. & in Miscell. Ecclesiast. *disc.* 3. & *sub tit. de servit. disc.* 80. & *alibi pluries*.

Agendo itaque de hoc puncto ham occasione scribendi in Rota, quam in dicta Congregatione, videnscq; cum consueto stomacho magnas, ac superfluas allegationum, & equivocorum congeries, quæ cum inutili chartarum repletione, improboque labore per omnes hinc inde scribentes fiebant, tractando articulum in genere, sive in abstracto; Adverte- 4
bam (sed inutiliter tanquam singularis) idem quod frequenter quidem, semper tamen pro meo judicio utiliter, & opportune insinuare soleo, quod ista sit unica, & totalis, vel magna scaturigo, & causa productiva tot frequentium equivocorum, justitiæ, & veritati, ejusdemque legalis facultatis existimationi adeo præjudicialium, examinandi scilicet hujusmodi quæstiones in abstracto, & cum solis generalitatibus, non reflectendo, ut omninò decet, quinimò ut præcisè necessarium est, ad distinctiones casuum, eorumque particulares circumstantias, sive ad effectus, ad quos disputatio fiat, dum his distinctionibus mediantibus, facile est, tam propositiones, quàm auctoritates, quę invicem pugnantes videntur, conciliare, illasque ad concordiam reducere.

Assumendo itaque articulum per hanc distinctionum 5
viam, eodem modo, quo *d. disc.* 148. sequutum est; Ad illam in primis genericam distinctionem reflectendum esse, advertebam, inter forum internum, & externum, ob magnam differentiæ rationem inter unum, & alterum forum militantem, ut *d. disc.* 148. *n.* 11. frequentius autem *sub tit. de usur.* infinuatam; In primo siquidem interno, Princeps dici non potest solutus legibus, sed neque supremus arbiter, ac dispositor, sed habetur jure privati, rei habentis in eo judicio Deum in Judicem, ac judicandi cum Dei legibus, eo pariformi jure, qui omnes alii, cum apud Deum acceptio personarum non detur, neque in eo foro intrant illæ præsumptiones, quæ intrant in externo, in quo ob humanam imbecillitatem veritas occulta, vel ambigua est, eaque ex humana malitia alterari potest, mendacio frequenter illam suffocante, cum in hoc foro non judicetur de internis, vel occultis, quinimo neque de iis, quæ apud judicantem naturaliter, & in conscientia ex particulari notitia certa sint, sed juxta extrinsecas positivas probationes, sive juxta illas, quas legis præsumptio inducit, vel supponit, ex deductis *disc.* 18. & 35. *de judic. & alibi pluries*, sed apud Deum omnia sunt plana, ipsaque veritas necessaria, & sincera patet, legis civilis formalitatibus non subjecta.

Ac propterea clarum est æquivocum in quæstionibus fo- 6
ri externi, & judicialis cumulare auctoritates illorum moralium, ac etiam Canonistarum, qui de foro interno agere principaliter professi sunt, cum isti utpotè à quæstione extranei, segregari, atque ad partes poni mereantur; Atque cum eis etiam illi Canonistæ, vel Legistæ, qui potius collectores, vel transcriptores, quam Doctores, ad id non reflectendo, cum istorum auctoritate procedant, cum ejs congrat id, quod advertitur *d. disc.* 35. *de judic. & alibi*, quod scilicet dicantur testes de audito à non informatis, sel ab iis, qui de diverso casu agant, ideòque nulla fide sunt digni.

Et quoad forum externum, adhuc ad aliam genericam 7
dicebam, reflectendum esse distinctionem, omnibus casibus, vel gratiarum, & provisionum speciebus, de quibus infra, respectivè, & proportionabiliter applicabilem, super principatuum scil. legibus, vel receptis stylis, pro quorum varietate in uno, derogationes, & dispensationes, aliæq; gratiæ, vel provisiones tertio præjudiciales de facili concedi solent ex solo benevolentię, & gratificationis motivo, publica non desiderata causa; In altero autem nonnisi raro, & cum magna difficultate, & non nisi ex causa publica, Et per consequens idem intrat error, vel æquivocum confundendi doctrinas, & auctoritates Hispanorum, Gallorum, Germanorum, & Italorum, aliorumq; Regionum, non reflectendo ad singulorum Principatuum, vel Regionum leges, vel stylos diversos, ut etiā advertitur supra *disc.* 161. & *alibi pluries*.

Quinimò in ipsamet citramontana regione, quæ in tot principatus divisa est, magna dignoscitur stylorum in hoc proposito diversitas, ideòque stricte procedendum est cum illis decisionibus, & auctoritatibus, quæ præcisè percutiant illum principatum, in quo quæstio cadat, ex recepto axiomate pluries infinuato, quod scilicet stylus Cancellariæ, & Principis dicitur organum sive indicatio ejus voluntatis, & cum quo, non autem cum illis diversorum principatuum procedendum est, ad regulandam illius Principis voluntatem, quinimo etiam potestatem, quam per Rempublicam sibi attributam fuisse, observantia comprobet, ut infra.

Ad alteram quoque advertebam, reflectendum esse distin- 8
ctionem inter Papam, & alios Principes sæculares, & de qua etiam in proposito legum, quæ ab eis edantur, habetur

d. disc. 35. *de judic. & alibi*; Alii namque Principes eorum potestatem metiuntur à populo, vel à Republica, penes quam habitualis potestas residere dicitur, in dominio directo, & proprio, penes Principem verò residet ejusdem dominii effectum, & usum fructum, juxta vulgare exemplum desuper dari solitum in bonis dotalibus inter virum, cujus figuram, vel personam Princeps gerit, seu repræsentat, & mulierem dotis dominam, qualis est Respublica; Atque ex hoc, quo manat illud legis requisitum, ut à populis acceptari debeat saltem per actum negativum non reclamationis intra certum terminum post publicationem; Ac etiam quod eadem lex per contrarium usum tolli possit, quando consuetudinis notoria requisita verificentur.

9 Et per consequens quemadmodum populus, vel Respublica sibi eligit Principem, suamque in eum transfert potestatem, si expresse istam in aliquibus restringit, in iis Princeps ea carere dicitur, ita ejusdem restrictionis probatio ab antiqua consuetudine, vel stylo desumi posse videtur, ad instar eorum, quę habentur infra *disc.* 181. & *sub tit. de emphyteus. disc.* 1. & *alibi*, super interpretatione potestatis, quam Princeps, vel Episcopus ejus Vicario, vel alteri officiali præbuerit, quoniam solitum, vel observantia, istam regulat interpretationem, sive probat restrictionem, cum similibus.

10 Omnia verò hęc cessant in Papa ex peculiari ratione *eod. disc.* 35. *de judic.* & alibi sæpiùs infinuata quod scilicet ipse non metitur potestatem à populo, vel à Republica, sed immediatè à Deo; Ac propterea non ligatur legibus, & stylis ipsius Principatus, sed stylus dependet ab ejusdem in Pontificis libero arbitrio, & voluntate, unde propterea in hac præsertim specie derogationum, & dispensationum, nimium varius esse solet Curiæ Romanæ stylus, prout generaliter in aliis, ut nostra etate praxis docuit, quod aliqui Pontifices in derogationibus, & dispensationibus, ac aliis, tertio prejudicialibus nimium duri, ac difficiles esse consueverunt, adeò ut nullas dederint, vel nimium ratas, & nonnisi ex magna causa; Alii verò nimium faciles, & benigni, frequenter eas concedere soliti sint, in solam gratiam, & opportunitatem petentium, alia non desiderata causa; Ideoque ubi de gratia, vel alterius provisionis regulatione agendum est, evidens quoq; remanet error procedendi cum generalitatibus, & in abstracto, sive etiam cum decisionibus Rotæ, vel aliorum Tribunalium, proditis de tępore Pontificis duri, & difficilis, quando diversus vigebat stylus pro regulatione gratię facta per Pontificē facilem, & benignū, alium habentem stylum.

Addita quoque alia distinctione particulari, de qua infra in casu præcisè dispensationis præcepti viduitatis, vel alterius conditionis inficientis matrimonium inter Papam, & alios Principes sæculares.

Ex eadem distinctione, vel consideratione stylī, resultat
11 quoque inspectio, an congruat, & recipienda sit ea distinctio, quam antiquiores, pro illorum temporum usu tradiderunt, & cum quibus moderni, cum infinuato transcriptorio stylo antiquiorum, ad aliud non reflectendo, procedere solent, an scilicet gratia, vel provisio prodierit de potestate ordinaria, vel potius Principes, uti voluerit plenitudine potestatis quam aliqui ex Juristis, & Moralibus cum solitis frigiditatibus, dicunt plenitudinem tempestatis, quoniam ista reflexio benè procedit, quando de stylo adsit hęc diferetiva, quia nempè in aliquibus gratiis, vel provisionibus raro id adjici soleat, non autem generaliter in aliis; secus autem ubi pro quodam communi formulario ista clausula de plenitudine potestatis adjiciatur, ut in gratiis, & provisionibus Apostolicis praxis docet, ut advertitur etiam *d. disc.* 148. *n.* 12.

12 Dari quoque solet, tam per Juristas, quam per Morales altera distinctio inter Principes omnino supremi, & independentes, quales exemplificant in Papa, & in Imperatore, illisque magnis Regibus, qui omnimodam exemptionem, & libertatem, à Romani Imperii jurisdictione, & superioritate præscripserunt, puta Hispaniarum, & Galliarum, & similibus, de quibus præsertim agitur per Borrell. *de præstant. Regis Catholici c.* 47. & illos, qui aliquam dependentiam habeant, quia nempè Principatum, quamvis supremum ab alio in feudum recognoscant, exemplificantes in Italia in feudis Ecclesiæ Regni Neapolitani, & Ducatuum Parmæ, & Placentiæ, & in feudis Imperialibus Ducatum Mediolani, Mutini, Rhegii, Mantuæ, Montis ferrati, Senarum, & similibus; Verum pariter ista distinctio in praxi forensi remanet idealis, ut etiam advertitur *d. disc.* 184. *nu.* 14.

His itaque ita generaliter pro omnium sequentium casuum regulatione, cum omnibus respectivè cum sua proportione adaptentur; Atque descendendo ad diversas gratiarum, vel concessionum, & dispensationum, aliarumque provisionum specie, cum ordine casuum, *in eod. disc.* 148. tento-

Antequam ad singulorum casuum distinctionem, ac exa- 13
men deveniatur illa quoque generica præmotanda est distinctio, singulis casibus respectivè pariter applicabilis, circa defectum potestatis, quod scilicet alias est ille defectum, qui dicitur positivus, & præcisus, adeòut irritet actus, quamvis ipse Princeps neglectis congruentiæ motivis in eadem voluntate persisteret; & alius est defectus interpretativus, ac directivus, & improprius, qui pendeat à lege congruentiæ, & honestatis, vel à motivo justitiæ, & æquitatis, ut scilicet non cogat præcisè Principem ad annullandum, vel retractandum actum, neque istum irritet, sed ex quadam vi directiva illium impellat ad revocandum, vel moderandum id, quod à se ipso, vel ab ejus prędecessore gestum sit, tertio prejudiciale, ut etiam *disc. disc.* 148. *n.* 13. advertitur.

Primus itaque casus ex majoris est, magisque positivi 14
præjudicii tertii, quando scilicet Princips tollat privato bona libera indifferentia quæ allodialia dici solent, in quibus ipse Princeps nullum jus habeat, nisi illud protectionis, ac defensionis, & jurisdictionis, & quæ per possessorem obtineantur ex vera justitia commutativa, utpotè à se ipso, vel ejus majoribus quæsita ex titulo onerolo, & correspectivo, sive alias ex industria, & providentia, vel etiam ex liberalitate eorum, qui dicto jure illa obtinerent, puta, quia possessori tolleret domum, vel vineam, aut olivetum, vel aliud prædium, quod alteri concederet, sive sibi applicaret, aut devastaret, aliisque usibus applicaret; Istoque casu (qui, ut præmissum est, omnium fortior, magisque præjudicialis videtur) adhuc certa in jure supponitur Principis potestas ad tex. *in l. Lucius Titius ff. de evict. & in l. omnes & l. beni à Zenone C. de quadrienn. præscript.* dè quorum jurium intelligentia, & praxi habetur *sub tit. de donat. disc.* 43. ubi de donatione, quam Princeps uni faciat de bonis alterius.

Desideratur autem isto casu, ex communi sensu Doctorum, causa publica principaliter, puta quod bona dare congruat benemeritis militibus, juxta casum d. text. *in l. Lucius Titius, ff. de evict.* Aut quia bona devastaret pro fortalitiis, & pro munitione, seu pro defensione, aut pro constructione mœnium juxta decisiones Rotæ in Barchionen. Murorum allegatas *d. disc.* 148. *n.* 38. Vel quod calamitoso tempore belli divini, vel humani, aut pecuniæ, tollat frumenta, aliaque victualia, vel argenta, & pecunia, vel animalia privatorum pro publico servitio, juxta infinuata suprà *disc.* 44. & 45. & infrà *d. disc.* 181. *cum similibus*.

Vel saltem quod si causa publica non sit necessaria, si tamen utilis, vel decora, puta dejiciendo domos, vel prædia privatorū in toto, vel in parte pro constructione, vel aptatione viarum, seu platearum; Aut saltem quod causa publica sit accessoria, vel mixta cum privata, ut contingit in illo retractu conventivo, qui in Urbe ex Constitutione Gregorii XIII. practicatur ex relatis *disc.* 79. & *seqq. de servit.* quod etiam ubique ex dispositione, vel intentione juris communis pro constructione, vel ornatu Ecclesiæ, aut egregii palatii, ut advertitur *d. tit. de servit. disc.* 2. & 83. *cum similibus*.

Addito etiam, ultra dictum requisitum causæ publicæ, 15
alio requisito, vel præsupposito refectionis pretii, vel æquivalentiæ faciendæ per ipsum Principem, vel Concessionarium, aut per collectam, vel contributionem omnium civium, vel subditorum, juxta regularem naturam publicorum onerum.

Verum ultra ea, quæ concernunt forum internum, ut 16
premissum est ab isto discursu extraneum, quatenus pertinet ad externum, de quo agitur, omnia hęc percutiant secundū defectum impropriū, & interpretativum potestatis, regulatum scilicet à lege convenientiæ, & honestatis, sive à vi directiva legis, & justitiæ, quæ Principem quoque afficit ad text. *in l. digna vox C. de leg.* quod scilicet quamvis Princeps sit solutus legibus, attamen secundum illas vivere debet, ut propterea laude dignus, si hoc se abstineat, vel si facta retractet, & è converso damnandus veniat, si alias se gerat; Non per hoc tamen inferri potest ad alterum defectum positivum, & præcisum ex quo resultet irritati actus, quod quę Judex possit gesta per Principem retractare, vel invalida declarare, si absque ista, eam tollat, atque pretium non reficiat, ex vulgari dicterio, quod nemo Regi, vel supremo Principi dicere potest, cur ita facis, dum alium in suo principatu superiorem non cognoscit nisi Deum, ex relatis per Gal. *vesp Flsc.* 23. & *alios*, de quibus *d. disc.* 48. *n.* 20. & *per tot.* atque comprobat divinum oraculum *l.* 1. *Regum c.* 8. in Samuele insinuante populo jus Regis, quod privatorum prædia, aliaque optima tolleret; Assignat ratione, quod privata dominia, illorumque tituli, vel modi acquirendi, non

proveniunt à lege divina expressa, sed proveniunt à lege civili, seu positiva cui Princeps, qui dicitur lex animata, & potestatem habet faciendi, & destruendi leges, derogare, vel dispensare potest, ita tollendo illud beneficium, vel jus, quod ipse concessit.

17 Et quamvis multi ex illis scriptoribus, qui capiendo leges, vel antiquiorum sapientum traditiones in sola littera, cum solita leguleica simplicitate procedendo, dicant, quod id sit violare jus naturæ, vel gentium, cui Princeps derogare, vel dispensare non potest; Attamen ut *eodem disc. 148.* & alibi sæpiùs advertitur apud nos Christianos fræno fidei, & religionis, excepta jurisdivini prohibitione in utraque pagina novi, vel veteris testamenti contenta, aut in illis Apostolorum, & discipulorum, aliorumque Sanctorum Patrum traditionibus, quas Ecclesia excepit, & declaravit, esse etiam juris divini, utpotè provenientes ex ore Christi, & quod jus sub se complicat jus divinum, & naturale, quod cum divino, accipitur tandquam synonymum, in reliquis non videtur in quibus Codicibus, & à quibus personis conscripta sint ista naturæ, vel gentium jura, quæ Juristæ, & Morales, ac etiam Politici figurant, vel præsupponunt; Dicitur namque impropriè, & per quendam modum, ac usum loquendi jus naturæ, vel gentium illud, quod est quidem humanum, vel positivum scriptum, vel non scriptum, innixum tamen cuidam naturali instinctui, vel rationi, ac humano discursui, sive cuidam magis gentium, ac nationum communi usui, inducto à fræno religionis, vel à legibus congruentiæ, & honestatis pro conservatione vitæ civilis, & humani commercii, ac differentiâ illius juris meræ civilis, seu meræ positivi, quod sit principalis effectus potestatis cum propriis subditis, & intra limites proprii principatus, vel territorii, in quo etiam exemptos ab ejus jurisdictione, & superioritate nõ afficiat, juxta infinuata *disc. 143. de dote, & alleg. disc. 35. de judic. & alibi pluries*, præsertim *sub tit. de succeff. ab intest. & sub tit. de alien. & contract. prohib.* in quibus locis frequentius agitur de statutis, & legibus positivis municipalibus, ac etiã *disc. 141. de fid. & alibi.*

Prout quamvis aliqui ad probandum, quod iste defectus potestatis proveniat à jure divino, deducere soleant auctoritatem sacræ paginæ Veteris Testamenti *lib. 4. Regum c. 9.* & 10. de casu Jezabelis super vinea, quam abstulit Nabat, & qui casus per ora Scriptorum, & Concionatorum adversus facta Principum, & potentium in dies circumferri solet; Attamen id respicit alteram ab isto discursu extraneam inspectionem fori interni apud Deum, non autem istam fori externi, & judicialis pro irritatione, seu retractatione actus per tramites Justitiæ, & cum vi coactiva, quam utique nemo judex exercet.

18 Ponderant quoque aliqui, quod ita Principum fimbrias nimium dilatando, latam viam, vel januam sit aperire tyrannidi, ac subditorum oppressionibus; Attamen plana est responsio, quod quando Princeps sua abutatur potestate, atque tyrannidem exerceat, tunc subinstrat potestas Reipublicæ dominæ directæ, & habitualis, quæ illum coercere, vel deponere potest, juxta idem infinuatum exemplum, vel similitudinem mulieris facientis divortium cum viro male se gerente, juxta tot exempla antiqua, & moderna, quæ in historiis legimus, etiam in magnis ac potentissimis Imperiis, ut nostra ætate vidimus, & practicavimus de recenti in magno Imperatore, vel Tyranno Turcarum, & in Rege Angliæ, quorum filii actu regnant, cum similibus, sed istud dicitur judicium publicum, & politicum cum vi bellica, & potentiali exerceri solitum, ideòque non congruit forensibus tractantibus de judiciis privatis contentiosis, concernentibus administrationem justitiæ commutativæ; Atque in hoc pariter magna dignoscitur aliquorum scriptorum simplicitas, vel ineptia, confundendo scilicet istos terminos, vel judiciorum species.

19 Sub isto casu cadit etiam ablatio jurium incorporalium, quę pariter ex propria providẽtia, & privato jure obtineantur, & competant ad eosdem limites justitię, commutativę, puta tollere, vel suspendere hypothecas in aliquibus bonis aut liberare debitores, privãdo creditores eorum juribus, & creditis, sive dilationes, & moratorias concedere, aliasque similes prejudiciales provisiones facere, quoniam licet procedendo cum legibus congruentiæ, & honestatis, id solum permittatur, quando causa publica id exigat, puta pro sedandis popularibus seditionibus, ac motibus; Aut quia sic exigat ratio publicarum calamitatum belli, & excidii, aut pestis, vel magnæ famis, cum similibus; Attamen id percurit quoque dictum improprium de sectum interpraetativum, non autem precisum, ad effectum, ut idem Princeps, vel successor revocet, vel moderetur, sed si nolit id facere; Aut quod ex magis publica, magisque congruenti ratione non expediat, juxta casum, de quo infrà in Romana locorum montium *disc. 163.* Tunc nemo Principi in proprio principatu objicere poterit; cur ita facis, nullusque invenietur Judex, qui actum annullet, vel retractet; Eadem intrante superiùs insinuata ratione, quod scilicet hypotheca, vel actio personalis, aliaque remedia, quæ creditoribus adversus debitores competunt, prodierunt à jure civili, seu positivo, & per consequens ab eodem tolli possunt, ut etiam advertitur *tit. de dote disc. 166. & tit. de cred.* pluries occasione agendi de potioritatibus, aliisque privilegiis, quæ per legem positivam concedantur posterioribus adversus anteriores.

Alter casus est, in quo absque mixtura juris, vel interesse 20
bursali ipsius Principis per ejus gratias, & provisiones tollatur quoq; illud jus tertii, quod à delictis, vel injuriis oriatur, faciendo scilicet gratiam delinquentibus de delictis, & injuriis absque consensu, vel remissione partis offensæ, non solùm in prædjudicium ejus vindictæ, sed etiam in prædjudicium juris petendi refectionem damnorum, & interesse ab offenso, vel injuriato passorum; Et tunc pariter distinguunt Doctores inter causam publicam, & privatam, ut ex priori id agi possit, ut contingit in illis abolitionibus, & indultis generalibus, quæ concedi solent ex causa pacis, vel pro sedandis tumultibus, & rebellionibus, aut etiam pro extirpandis bannitis, aut ad summum ita fuadentibus moribus regionis, occasione alicujus magnæ lætitiæ, præsertim ingressus novi Regis, vel Principis, non autem sine hujusmodi causa ad solam gratificationem, vel pecuniam; Distinguendo etiam inter remissionem pœnę criminalis, & remissionem obligationis reficiendi damna, & interesse, ex deductis *eod. disc. 148. n. 62.* Sed pariter id intelligendum venit cum eadem distinctione defectus interpretativi, & secundum quid, non autem alterius veri, & positivi potestatis.

Tertius est casus in quo agatur de tollendo illud jus, quod ex causa etiam onerosa, & ad limites ejusdem justitiæ commutativæ habeat tertius cum ipsomet Principe, vel Republica, seu Civitate, puta, quia juxtà casum principaliter 21
actum *d. disc. 148. in princ.* aliqua Civitas, vel Oppidum in vim illius prælationis, de qua *sub tit. de feud. disc. 37. & 110.* provocaverit ad demanium, atque se redemerit, solvendo pretium, deindeque contra legem conventionis, denuò alteri concedatur in feudum; Sive quia Princeps tollat privato illa officia, quæ concesserit ex causa verè onerosa, & correspectiva, pretio mediante, juxta ea, quæ habentur supra *hoc tit. disc. 2. cum plurib. seqq.* Aut quod deneget solvere sortem, vel fructus locorum montium, seu aliorum jurium ipsius Cameræ Principis, vel Civitatis; Aut quod fructus reducat, seu sbasset, vel sortem diminutam restituat, juxtà casum disputatum apud Capyc. Latr. *dec. 188.* Vel appaltum intra tempus adimat, juxtà casum, de quo supra *d. 86. cum similib.* quibus eadem congruat ratio, quia nempè princeps, vel ejus fiscus tanquam privatus, contractum inierit correspectivum ad limites justitię commutativæ potiùs, quàm distributivæ; Atque in his, vel similibus casibus, regulariter intrat eadem distinctio inter defectum positivum, & interpretativum, ut iste posterior adesse dicatur inductus à lege convenientiæ, & honestatis, juxtà ea, quæ de observantia pactorum, quod scilicet fingitur tanquam privatus, insinuatur *sub tit. de feud. disc. 3.* & suprà *disc. 148. & alibi.*

Verùm est defectus cõsiderandus ab ipsomet, ut abstineat à faciendo, vel revocet factum, quatenus velit, & ex vi directiva, non autem coactiva, ut Judex, vel Magistratus retractet, eodem modo quo suprà, atque in istis pariter casibus adhiberi solent termini violationis juris naturę, vel gentiũ, sed impropriè, & per modum loquendi, ut supra, dum praxis nimium frequenter, & quotidiè contrarium docet; Et ulteriùs in aliquibus Regionibus non servatur illud dictum Senecæ Tragici, quod pietas, & fides privata bona sunt.

Quartus casus est, ubi Princeps, vel ejus Vicarius, cui concessum sit omnimodæ ejus potestatis exercitium, revocet concessiones factas jure Principis potiùs, quàm privati, atque ad limites justitiæ distributivæ potiùs, quàm commutativæ, de officiis nempè, & muneribus publicis, vel etiam de beneficiis, vel dignitatibus Ecclesiasticis, aut de feudis, non emptitiis, sed gratuitis; Et tunc licèt scribentes adhibeant quoque distinctionem, an concessio, sit meræ gratuita, vel potius remuneratoria servitiorum, vel aliorum meritorum, ac etiam, an adimere illam concessionem, parere debeat grave prædjudicium in fama, & honore, sive in interesse, & mutatione status, ut præsertim omnium fortè latiùs sequitur Fagn. *in c. consultationib. de Cleric. egred.* cum aliis relatis *eod. disc. 148. nu. 20. & seqq. & 27.*

Atta-

Attamen, ut ibidem advertitur, ista sunt motiva regulandi voluntatem potiùs, quàm inducendi verum defectum potestatis, quæ negari solet impropriè eodem modo, quo in præcedentibus, istiusque casu frequens esse solet praxis.

Quintus est magis rarus, quandoque tamen practicari
22 solitus, ut nostra ætate tam in ipsamet Urbe quàm in aliis principatibus per Italial, vel extra vidimus, & qui fraternizat cum primo casu tollendi de facto bona, vel pecunias à tertio possessas, atque sibi, ejusque Cameræ applicando cum ea differentia, quod non consiet de expresso legitimo titulo acquisitionis, unde propterea Princeps adimat, quia supponat occasione publici muneris, vel aliàs, esse pecunias, vel bona malè parta, ideòque auferri posse tanquam ab indigno, nulla tamen accedente judiciali, vel aliàs positiva justificatione extrinseca, sed cum sola ejus assertione notitiæ, & informationis extrajudicialis, quæ dici solet in præsentiæ; Et tunc quamvis multa per scribentes desuper dicantur ex relatis *dict. disc. 148.* ubi etiam de isto casu præciso; Attamen pariter intrat eadem responsio, ut id percutiat forum internum, vel legem congruentiæ, & honestatis pro regulatione voluntatis, ut supra, ideòque in externo judicio contentioso leguleicæ simplicitatis est constanter negare potestatem.

Sextus est casus, quando per gratiam, vel dispensationem, quæ uni concedatur tollantur alteri bona non solùm
23 delata, sed etiam actu acquisita, & possessa, quamvis obventa titulo lucrativo, adeòut importet fùrmalem privationem ejus, quod jam obtineatur, ac depauperationem, attento statu, in quo ille tertius jam sit constitutus; Puta quia ob bannum, vel aliud delictum possessoris fideicommissaria ex dispositine testatoris in alterum proximiorem obvenerint; sive quod eadem obventio sequuta fuerit ex ejusdem Principis, vel ejus fisci onerosa, vel gratuita concessione, juxta casum de quo *disc. 27. de feud.* Aut quod aperta successione feudi, vel fideicommissi per mortem possessoris ob incapacitatem proximioris, qui aliàs succedere debuisset, nisi incapacitas obstaret, bona obvenerint in alterum in gradu proximè sequenti capacem; Deindè verò post acquisitionem, Princeps per quandam fictionem postliminii bannitum restituat, vel incapacem dispenset, ut in fœminis, & Clericis sequi solet, magis verò frequenter in restitutione natalium, & legitimatione bastardorum, dum iste casus sit duriot, quam sequens, in quo dispensatio, vel habilitatio concedatur reintegra, adeòut non tollat alteri jus jam quæsitum, & possessum, sed solùm impediat acquisitionem juris delati, vel sperati, & pariter apud scribentes leguntur eædem simplicitates, de quibus in precedentibus, eædemque tamen intrant responsiones, sed facilius hoc prædjudicium reputatur minùs, cum tollatur id, quod obvenit titulo lucrativo ex providentia aliena, non autem ex industria, & providentia propria; Atque de hoc ultra infinuata *d. disc. 148.* agitur quoque *sub tit. de fideic. disc. 68. & 69.* ejusque supplemento, occasione agendi de legitimatione bastardi.

24 Sub hoc autem casu cadit dispositio bullæ Baronum, de qua *sub tit. de feud. disc. 73. cum plur. seqq.* quod scilic. post jam sequutam mortem possessoris feudi, vel fideicommissi, suumque jus expiratum, vel annihilatum, & postquam successor jure suo independenti ex fideicommisso, vel investitura effectus est dominus, vel possessor bonorum, eis per Congreg. Baronum privatur per subhastationem, quæ fiat in gratiam creditorum defuncti, & tamen non dubitatur de potestate; Et quamvis ignarum vulgus, qui nonnisi superficiem videt, scandalum de hac bulla concipiat; Attamen est potiùs effectus ignorantiæ, ut *ut d. disc. de feud.* pluries habetur præsertim *disc. 74.*

Septimus est casus supra infinuatus, quia nempè per gratiam habilitativam, vel dispensativam ejus, qui ob defec-
25 tum natalium, vel alterius desideratæ qualitatis, esset aliàs incapax, prædjudicetur alteri remotiori capaci, qui aliàs fuisset successurus, eique propterea tollatur jus speratum, vel etiam delatum, sed non acquisitum, adeòut sibi impediatur acquisitio, sed nihil tollatur, quod jam obtineat, juxtà deducta *d. disc. 68. & 69. de fideic.* ac etiam *sub tit. de feud. disc. 16. 17. & alibi.* Et tunc quidquid aliqui dicant super requisito causæ publicæ, quatenus pertinet ad forum externum, de quo agitur verè inter fabulas, id reponendum esse docet quotidiana praxis, solùmque considerari solet, ac benè cadit distinctio inter prejudicium proximum, & remotum, inter prædjudicium certum, & incertum, ac eventuale, quia nempè dispensatio, vel habilitatio concedatur post jam factum casum successionis, unde certificatum sit jus successoris; Vel è converso antequam ille fiat, unde propterea incertum sit, an ille capax, qui sperat, sit superviturus, necne; Attamen ista distinctio duos percutit effectus; Vel scilicet illum potestatis illorum, qui Principe inferiores legitimandi, seu aliàs habilitandi potestatem habeant, vel regulationem voluntatis, ut facilius in uno, quàm in altero casu, dispensatio, vel habilitatio concedi debeat, sed passim ex mero arbitrio in privatam gratiam concessionarii id sequitur, ideòque fabulosum pariter remanet assumptum eorum, qui causę publicę requisitum desiderant.

Octavus est casus, qui cum præcedenti fraternizat super 26
derogationibus fideicommissorum, aliarumque ultimarum voluntatum, vel etiam investiturarum, & pactorum, ad effectum ut possessor fideicommissi, vel majoratus, aut feudi pacti, & providentiæ, contra legis, vel hominis prohibitionem bona vendere, vel hypothecare valeat, seu aliàs de eis disponere; Et tunc quamvis non desint plerique in ista specie gratiarum, & dispensationum, publicam causam desiderantes, ut in specie habetur, præsertim apud Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 8. num. 31. & lib. 3. cap. 3. nu. 11. & seqq.* Bost. *de Principe num. 97. & seqq.* & alii plenè collecti per Antunez *de donation. regiis lib. 1. part. 2. cap. 11.* à quo scribentes in contrarium cum consueto tranſcriptorio stylo alias plenè relatas auctoritates mutuabantur; Attamen pene generalis, & quotidiana praxis docet, ut inter fabulas revera, id reponi mereatur, dum passim in solam gratiam privatam possessoris, vel ejus creditorum hujusmodi gratiæ, & dispensationes concedantur pro Principatuum, vel ipsorummet Principum diversis stylis, ex quibus major, vel minor facilitas resultat, ut supra; Atque in ipsamet Hispania, de cujus majoratibus loquuntur Molina, & alii, ut supra patet ex iis, quæ circa derogationes habentur apud Salgad. *In Labyrint. credit.* aliosque modernos Hispanos; Præsertim verò in hoc Principatu Pontificio, id est nimium frequens, ac facilè, adeòut istius facilitatis aliqua moderatio desideranda veniat, ut patet ex tot casibus, qui recenſentur *sub tit. de fideic.* ac etiam ex universa tractatione Bullæ Baronum.

Censenda etenim non venit ista species gratiæ nimium 27
exorbitans, & prædjudicialis, quoniam, aut consideratur prædjudicium successorum, & istis nullum jus proprium tollitur, sed solùm adimitur illud speratum jus, quod ipsit lex positiva concessit, faciendo obligatorias defunctorum dispositiones, quæ aliàs non erant tales, & sic adimendo beneficium ab ipsa lege positiva concessum, ex infinuatis *d. tit. de feud. disc. 74. & 89. & de fideicom. disc. 141. & alibi sæpius*; Aut verò consideratur interesse, vel prędjudicium defuncti, qui illam legem in illis bonis, tanquam à se possessis adjecit; & pariter illud prædjudicium dicitur minus considerabile, dum ille jam annihilatus est, nullumque dominium, vel jus ampliùs retinet.

Nonus est casus, cum præcedenti quoque fraternizans illarum derogationum, quas in beneficiis Ecclesiasticis in 28
toto, vel in parte practicant Papa, & Curia Romana, & de quibus in sua sede *sub tit. de jurepatron. pluries*; Quamvis in hac specie cadere soleat distinctio inter jusparronatus Ecclesiasticum, vel laicale, sive in genere laicalis, inter illud ex gratia, & privilegio, & alterum ex justitia, ratione fundationis, & dotationis, istoque posteriori casu ignarum vulgus scandalizari, atque obloqui soleat de defectu potestatis; Attamen pariter effectus ignorantiæ est, dictaque distinctio inter gratiosum, & onerosum, ac inter regium, & privatum, rectè intrat, & considerabilis est pro eadem regulatione voluntatis, ad cujus effectum inspicitur, an necessaria sit mentio specialis, nec ne, ex deductis in dicta peculiari sede, cum semper dicatur gratia ejusdem Sedis Apostolicæ.

Quamvis autem præmissi, vel alii, si qui sunt simile casus, extranei sint ab illo præsentis causæ, adeòut primo aspectu illos recenſuisse redolere videatur illud superfluarum evagationum vitium, quod à me pluries damna- 29
ri, & exagerari consuevit, benè tamen reflectendo, id suum habet mysterium, seu finem rationabilem, ut ita scilicet dignoscatur, quod si in præmissis casibus longè magis prædjudicialibus, magisque exorbitantibus, non est potestate dubitandum, quodque in eorum aliquibus causæ publicæ requisitum desiderandum non est, multò minùs in sequenti casu, in quo longè minus est prædjudicium, longeque minor exorbitantia.

Decimus itaque ad rem nostram est casus, in quo illi, qui jam legitimè bona, vel jura obtinuit, & possidet aliquod

onus, vel vinculum incumbat, adeòut illum statum, in
30 quo obtinuit murare, prohibeatur sub pœna caducitatis, & privationis, vel amissionis, puta quia feudum, vel majoratus non possit retineri in statu clericali, aut quod non possit retineri cum alio majoratu, vel fideicommisso, sive, ut in beneficiis Ecclesiasticis, quod non possint retineri cum Episcopatu, vel cum alio beneficio incompatibili, aut cum statu regulari, vel quod Ecclesiasticæ pensiones non possint retineri in statu uxorato, vel militari, aut regulari adeòut permutationem status amittantur bona, & jura jam obtenta, & possessa, qualis erat proprius, ac præcisus casus hujus quæstionis, quod scilicet hæreditas non poterat retineri in statu uxorato, ideòque ob alias nuptias amittebantur.

Isteque casus tam theoricè, quàm practicè reputatur omnium præcedentium facilior, minusque præjudicialis, quoniam ille, cui concreditur dispensatio, ut non obstante statu incompatibili continuare possit in dominio, & possessione, ac fruitione bonorum, & jurium, quæ jam obtinet, nihil cum alterius præjudicio, vel jactura acquirit, nilque de novo sibi conceditur, sed solùm per quandam speciem remedii præservativi, potiùs quàm curativi, occurritur futuro malo, ne incurratur, sive claudatur fovea, ne in illam incidatur, continuando in obtentione jure proprio, & primævo. Ille verò, qui in casu contraventionis, vel mutationis status possessoris commodum speraret, nihil amittit, neque certum præjudicium pati dicitur, quoniam nisi possessor dispensaretur super assequutione novi status, quem assumere intendat, illum assequi, vel mutare abstineret; Ideòque impediretur casus amissionis, vel privationis, dum totum pendet ab ejus electione, & libera voluntate, non autem ab incapacitate, vel alio obstaculo inducto à lege, vel ab homine, juxtà casus præcedentes, & per consequens multò minus desiderandum venit requisitum causæ publicæ, quod revera benè pensatis Doctoribus illam desiderantibus, isto casu non intrat, quoniam fieri solum dicitur aliquod præjudicium voluntati illius defuncti, qui hanc legem, vel conditionem adjecit, & tanquam jam annihilatus, incapax est damni, & præjudicii, ut suprà.

Hinc videmus, quod in provisione beneficii de jurepatronatus quæ fiat isto neglecto requiritur, ut sit laicale, & expressa ejus derogatio, vel saltem mentio specifica cum ejus qualitate, undè implicita derogatio resultare dicitur, idemque in resignatione, vel promotione, aut in impositione pensionis; Sive quando gravantur Ecclesiæ Metropolitanæ, & Cathedrales, requiritur derogatio Concilii Lateranensis, & aliorum similium; Atque ubi derogetur fideicommissis pro bonorum alienatione, vel obligatione, juxta aliquorum principatuum, vel Principum stylos, desiderari solet consensus proximè successuri, & interessati unius, vel plurium, vel solent evocari; Prout etiam in legitimatione bastardorum plerique Doctores volunt citandos esse interessatos, quod pro eadem stylorum varietate, quandoque servari solet, cum similibus; Et tamen in hujusmodi gratiis, & dispensationibus super incompatibilium retentione, vel super mutatione status, ut ea non pariat illud damnum, quòd aliàs paritura esset, nihil ex his desideratur, cum interesse sit remotum, ob dictam rationem, quod à libera voluntate, liberoque arbitrio possessoris dispensandi totum pendet, atque si non dispensetur, statum non mutabit, ex relatis *d. disc. 148. magis verò ad rem disc. 1. de pension. & disc. 65. & 66. de jurepatron.* & alibi pluries; Undè propterea se opponere denegationi hujus gratiæ, vel ejus jam concessæ, effectuationem impedire, atque revocationem, vel moderationem obtinere; æmulationem, vel malignitatem obtinere videtur, impediendi scilicet, absque propria auctoritate, alterius commodum, quod ex mutatione status, vel assequutione incompatibilis obtineret, & à quo abstinere cogitur.

Si ergo ista procedunt in præmissis casibus, vel exemplis, in quibus incompatibilitas, vel prohibitio mutationis status sit in jure certa, nullamque habeat infectionis
31 dubietatem; Multò magis, atque circa omnem dubitandi rationem ea procedere dicebam in hac specie conditionis, vel præcepti viduitatis regulariter à jure civili damnatæ, ac habendæ pro non scriptæ, adeòut neglecto testatoris præcepto, commodum præsertim sit modale, & à parte posteà obtineatur ex juribus, & auctoritatibus recensitis *disc. 73. de testament. & disc. 44. de fideic.* & alibi.

Et quamvis ista regula limitationem recipiat in vidua, cui præsertim à viro ejus favore disponente, onus viduitatis injunctum sit per jus novissimum authenticorum reassumptum in *Auth. cui relictum, C. de indicta viduitate tollend.* cujus dispositionem hodie vigere, atque usu in foro receptam esse magis communiter Doctores firmant; Dicebam tamen reflectendum esse, quod ista esset novissima lex *Justiniani* præcedentium jurium antiqui, medii, ac novi Digestorum, & Codicis contradictionem habens, dum antiquum jus Digestorum indefinitæ viduitatis conditionem damnat in plerisque jucibus, quæ à locis citatis referuntur, latiùs verò cum consueto modernorum collectorio superfluo nauseatorio stylo per Altogr. *cons. 77. lib. 2.* edito in eodem casu, de quo *d. disc. 44. de fideic.* 32

Jus autem magis novum Codicis post Imperii translationem editum, juxta mores Græcorum, potiùs quàm juxtà illos Romanorum, juxtà quos dictum antiquum jus prodiit, illam induxit distinctionem motivi, ex quo mulier vidua ad alias cupiat convolare nuptias, an scil. ex illo libidinis, vel potiùs ex altero desiderandi filios, ut primo casu, præceptum sit obligatorium, in altero autem non, unde propterea desuper exigi solebat ipsius mulieris juramentum, en ex uno, vel altero motivo nuptias contrahere vellet; Sed quoniam experientia docebat magnam perjuriorum frequentiam, hinc proindè Justinianus ultimus in jure civili legislator, ipsam juris jurandi obligationem remisit, ut de his patet in *l. 2. cum seqq. C. de indicto viduit. tollend.* & ex eodem novissimo jure *Auth. in §. quæ verò nunc sequitur Auth. de nupt.* cujus summa continetur *in d. Auth. qui relictum*, & sic quod magna illius Imperatoris volubilitate, & inconstantia, ut tot leges ostendunt, aut verius ex authoritate Theodoræ, vel Tribonianæ, qui totum faciebant, ipso Imperatore, ut aliqui Historici volunt, tanquam indocto, parumque capaci, deservienteto pro signo ad tabernam, conditum est dictum jus novissimum, per quod indefinitè in viduis istud virorum præsertim præceptum effectum est obligatorium.

Id autem nimia consideratione in proposito dignum esse advertebam, ut ita dispensatio dicenda non veniat exorbitans ab omni jure claro, dum potiùs importat restitutionem juris antiqui, juxtà probabilem, ac receptam distinctionem, quam habemus in materia statutorum, ut 33
scil. odiosa, & exorbitans censenda non sint, quando per ea corrigatur jus novum, quia reintegretur antiquum, ex pluries relatis in peculiari statutorum sede *sub tit. de succ. ab intest.* & alibi.

Et nihilominus advertebam, quod prædicta juris novissimi dispositione quoque retenta, magis communiter receptum est, quod ea procedat in muliere vidua, ex matrimonio consumato secus autem ubi de consumatione non 34
constet, ex firmatis per Bald. Ang. Dec. & alios *in cod. Auth. cui relictum*, Sanch. *de matr. l. 1. disp. 34. num. 30. in fine, & l. 7. disp. 91. nu. 5.* Capyc. Latr. *cons. 127. nu. 55.* Atque ubi consumatio requiritur, ut illa probanda sit per eum, qui in se fundet occasione dotalis lucri statutarii assequendi, matrimonio consumato, & non aliàs, cæteris relatis habetur *dec. 237. & 307. p. 6. rec. & in aliis*, cum ob nullam filiarum procreationem, incerta esset matrimonii consumatio.

Nimium quoque considerabilem esse advertebam, superius initio insinuatam distinctionem inter hujusmodi dispensationes, quæ concedantur per alios Principes sæculares, & illam, quæ concedatur per Papam in statu Ecclesiastico, in quo utrumque gladium, sive utramque exercet spi- 35
ritualem, & temporalem potestatem Principis, & Papæ.

In Principe siquidem sæculari aliud non urget motivum, nisi illud voluntatis gratificandi dispensato, eique legis prohibitionem remittendi, quod motivum, cessante ista causa publica, parum commendabile videtur; in Papa verò eandem habendam potestatem in sua Ditione, alterum probabile, & commendabile concurrere potest motivum libertatis matrimonii cujus ipse est protector, & defensor, ac etiam, ut tanquam medicus spiritualis ita occurrat, incontinentiæ, & periculo peccandi, ut etiam ponderatur per Ruin. *cons. 189. l. 2.* Ac etiam ob regulam, quod omnes secundò nubentium pœnæ, illis exceptis, quæ favorem liberorum primi matrimonii concernunt, per jus canonicum correctæ sint; Quamvis enim magis receptum sit, ut sub ista correctione non cadat hoc præceptum, eo quia non est pœna legis, sed potiùs cessatio voluntatis disponentis, adhuc tamen id videtur consideratione dignum, ut gratia aliquod justum habeat motivum, neque adeò exorbitans dici valeat.

Ad salvandum autem ineptiam, vel incongruentiam dubii, ut supra, per Congr. à Papa deputatam præscripti, advertebam, quod haberi potuerit consideratio ad prædictam distinctionem, de qua in *l. 2. C. de indict. viduit. toll.* capiendo causam publicam pro illa, quæ adesse dicatur in procreatione liberorum, cujus possibilitas in præsenti aderat in muliere adhuc non quinquagenaria, in qua hanc possibilitatem adesse clarè decidit text. *in l. si major quinquagenaria, ff. de legit. hered.* 36

Et quamvis desuper, cum consuetis frigiditatibus multa per scribentes hinc indè cumularentur, cum auctoritatibus etiam Medicorum, & Philosophorum, super aptitudine mulieris ad filiorum procreationem post annum quadragesimum quintum, & an casus insoliti, tanquam portentosi habendi veniant in consideratione, ex deductis, in utraque decisione, & prius *dec. 119.* post Turr. *de pact. fut. succ.* Attamen ad rem non facere credebam, quoniam sola possibilitas ad hunc effectum sufficere videtur. 37

Æmulatoriam quoque, peneque malignam dicebam, hujusmodi oppositionem videri ex duplici consideratione.

Primò nempè, quod ista oppositio nullam oppositoribus inferebat utilitatem, dum in casu revocationis gratiæ mulier abstineret à nuptiis, ideòque continuando in statu viduitatis, impediret casum substitutioni, sed potiùs adesset ipsorum oppositorum damnum; tum in existimatione ob illud dedecus, quod ita mulieri resultare posset, ob jam contracta sponsalia, juxta ponderationes, de quibus *sub tit. de dote disc. 79. & seq. & 166.* tum etiam, quoniam ita potiùs impediri dicitur eorum magis proximum, ac speratum emolumentum per ipsius hæredis mortem, quæ facilius contingere posset ex matrimonio, quatenus in ea ætate juncta cum aliqua obæsitate conciperet, dum nunquam pepererat, ut frequentior praxis docere solet, ideòque verificari dicebam veram, & propriam æmulationem inferendi damnum sibi ipsi, ut alteri damnum inferatur, dum ita magis expediret, ut nuberet. 38

Ponderando, quòd omnes quæstiones, quas in corpore juris actas hucusque habemus, respiciunt casus, in quibus annullatio, vel revocatio gratiæ tribuat oppositori jus, quod non habeat, vel conservet illud, quod aliàs per gratiam assisteret, juxtà casus, de quibus suprà *disc. 148.* & & tot alios *sub tit. de fideic. & sub tit. de pens.* & alibi, quod in præsenti ut supra non verificabatur.

Et secundò fortius, quoniam hujusmodi præcepta tunc rigorosè servari debent, adeout repugnet æquitas illis dispensandi, quando substitutio concepta sit in casu contra- 39
ventionis ad favorem conjunctorum, & de sanguine ipsius testatoris, quibus uxorem præferre voluerit, cum præsupposito, quod permanendo in viduitate, matrimonii reliquias retineret, atque ejus uxoris figuram adhuc faceret, aliàs non relicturus; Secus autem in præsenti, quod testator nullam sanguinis, vel affectionis personalis rationem habuit erga substitutos, dum eos vocavit sub nomine collectivo, ac per alternativam, adeout substitutio, vel mulieris dispositio in nemine, ex jam natis, & testatori cognitis, verificari posset, ipsaque mulier fuit medium, seu organum, per quod erga eos dispositio per extraneum facta est, potiùs ex quodam provido consilio erga ipsammet mulierem, ne alias seductionibus extraneorum subjaceret, prudentem disponendi modum sibi præscribendo, ideòque non intrat illa ratio, quæ intraret, quando substituti essent de sanguine testatoris.

Hinc de consequenti cessare dicebam interesse Patris, 40
ratione ususfructus legalis sibi competentis, quatenus alii filii jure substitutionis hæc bona obtinerent, dum ita cessabat obtentio proprietatis, in altero enim usufructu legali, præsertim per patrem in bonis ipsius filiæ, quæ illum non intrare ex voluntate testatoris, & ex natura gravaminis, ex deductis in materia usus fructus *sub tit. de serv. disc. 64.* non cadebat sub inspectione gratiæ, dum salvum jus patris remanebat, & per consequens non cadebat in disputatione.

Et quod Papa soleat concedere hujusmodi dispensationem in specie super conditione, vel onere viduitatis, patet ex *decis. 1576.* Cocc. in qua disputatur, an in ista spe- 41
cie gratiæ requiratur derogatio regulæ de jure tertii, & deciditur affirmativè, quia ob matrimonium jam contractum de tempore primæ gratiæ, ista non suffragabatur, & de tempore secundæ erat jam quæsitum jus tertio, quod non facit ad rem, ac etiam habentur alia exempla posteriora.

ROMANA JURIS DOCTORANDI PRO COLLEGIO PROTONOTARIORUM PARTICIPANTIUM CUM COLLEGIUM MEDICORUM.

Casus disputatus coram Cardinali Camerario.

De facultate, vel jure doctorandi, cui competat; Et an, & quando secunda concessio desuper facta, priori præjudicet; Et præsertim de differentia inter doctoratum in utroque jure, & illum in aliis scientiis, vel facultatibus.

Et incidenter de administratione Universitatis divisa inter plurium facultatum Collegia, an Medici, & Philosophi diversa constituant Collegia, vel unum tantùm, quod sit utriusque facultatis complexivum.

SUMMARIUM.

1 *Acti series.*
2 *Possessorium est prius terminandum.*
3 *Per hanc determinationem causæ corporum universallium finem habent.*
4 *Jus doctorandi est de regalibus.*
5 *In regalibus non sufficit sola possessio per manutentionem sine titulo.*
6 *Declaratur concluso cum pluribus limitationibus.*
7 *Etiam in possessorio solet guttari de bono jure.*
8 *Non est immorandum in receptis principiis, quæ sunt supponenda.*
9 *De auctoritate decisionum Rotæ.*
10 *De differentiis inter istum casum, & alterum, de quo agitur in dec. Seraphini.*
11 *De differentia inter doctoratum in utroque jure, & in medicina.*
12 *Quod introductio doctoratus sit moderna, & de moribus diversis.*
13 *De licentiatura, & quando hæc æquipolleat doctoratui pro dignitatibus, & officiis Ecclesiasticis.*
14 *An possit exerceri medicina sine licentia.*
15 *Quando doctoratus sit exmero privilegio, necne.*
16 *Observantiæ est deferendum, & n. 20.*
17 *De regula de jure tertii quæsito non tollendo.*
18 *Quod non sit insistendum in formalitatibus verborum, sed in substantia rerum.*
19 *De alio casu controversiæ inter Collegia Medicorum, & Philosophorum Bononiæ.*
20 *De eadem conclusione, & de qua num. 6.*

DISC. CLXXXVIII.

AUcto per Sixtum V. à septenario ad duodenarium numero Protonotariorum participantium eo modo, quo in plerisque aliis Curiæ Romanæ Collegiis sub diversis temporibus sequutum fuit, ut in relatione Curiæ advertitur; Hinc, ut compensaretur damnum antiquorum septem, quod ex ista accretione in emolumentorum participatione, per necessarium consequens resultabat, huic Collegio quamplura concessit privilegia, inter quæ fuit illud facultatis doctorandi in quacumque facultate, certam desuper præscribendo formam; Adversus quam concessionem, dicto Pontifice defuncto, Collegium Advocatorum Consistorialium, quod ex concessionibus Julii III. & ejusdem Sixti hanc facultatem habet doctorandi in utroque jure, litem instituit in Rota coram Seraph. coram quo sub die 3. Aprilis 1598. Collegio Advocatorum favorabilis prodiit resolutio, registrata inter *dec.* ejusdem Seraphini *dec. 1271.* in qua firmatur hujus concessionis Protonotariorum inefficacia, & ne alteræ antiquiori concessioni dicti Collegii Advocatorum præjudicare posset, ad cujus decisionis normam expeditus desuper fuit Motus proprius Clementis Octavi; Postmodum verò Urbanus VIII. huic Protonotariorum Collegio indulsit, ut quatuor singulis annis Doctores in utroque jure creare posset, eo tamè pacificè continuante in prædictæ facultatis exercitio, quod aliàs facultates usque ad annum 1620. in quo Protomedicus, & Collegium Medicorum, quod ex ejusdem Julii III. concessione hanc doctorandi facultatem in Philosophia, & Medicina habebat, eamdem promovit litem, atque sententiam favorabilem à Commissario reportavit, sed quia judicium nulliter actum fuerat, utpotè non legitimè citato

corpore Collegij, sed aliquibus Protonotariis jure singulari, idcircò introducta causa per appellationem in Camera, Collegium Medicorum agnoscendo dictam nullitatem renunciavit omnibus factis, ad hoc, ut novum judicium ex integro validè instituere posset, sed ulterior prosequtio non adfuit, ideòque Collegium Protonotariorum in sua possessione continuavit usque ad annum 1674. in quo denuò hæc prætensio excitata fuit coram Cancellario per dictum Collegium à quo, & à scribentibus pro eo, totum fundamentum constituebatur in allegata *dec.* 1271. Seraphini, illam mutato cortice verborum in substantia; pene ad literam transcribendo, quasi quod idem esset casus, ideòque eædem intrarent rationes.

Scribens itaque pro Collegio reo convento, advertebam in primis ad distinctionem possessorii, & petitorii, quod-
2 que pro nunc absque necessitate assumendi inspectionem negotii principalis in petitorio sufficeret possessorium, quod tanquam privilegiatum prius terminandum est, juxta notorias, & quotidianas propositiones, de quibus *sub tit. de jud. disc.* 44. & in his præcisis terminis consimilis controversiæ inter Collegium Medicorum Neapolis, & alterum Salerni super jure doctorandi, cum consueta superfluitate ad satietatem colligit Pratus *disc. cept.* 42. *l.* 3. *n.* 35. *cum seqq.* ubi super hoc notorio, atque præsupponendo principio, pro consueto modernorum detestabili vitio, adeò magnum cumulum facit allegationum.

Praxis etenim docet, quod in hujusmodi controversiis inter corpora politica, sive universalia, in quibus agitur
3 de iis juribus, quæ pluribus communia sunt, totus punctus est in possessorio, quo terminato ad favorem unius, ut plurimum, causæ insensibiliter pereunt, ut vulgò dicitur, ex febri ethica, cùm negligi soleat id quod pluribus commune est, potissimè ubi agitur de incommoda, ac dispendiosa prosequutione petitorii, per tres conformes, ob varietatem morum, & ingeniorum illorum, qui succedunt iis, qui erant magis zelantes jurium universalium.

Et quamvis in hac materia non procedat illa propositio, quæ in privatis indifferentibus bonis habetur, ut in hoc
4 possessorio retinendæ, quod vulgò manutentionis dicitur, non quæratur de justitia, vel injustitia, neque admittatur exceptio dominii, seu boni juris, sed attendatur nudum factum possessionis, cùm agatur de jure doctorandi, quod est de regalibus, spectantibus ad supremum Principem, vel ad eum, cui ipse concesserit, ex relatis per Borell. *de præst. Reg. Cathol. c.* 34. Ripoll. *de Reg. c.* 48. Prat. *cod. disc ept.* 42. Mulcat. *de præstan. doctor. p.* 2. *n.* 46. *& passim*, cum solius Principis sit conferre hanc dignitatem, atque alios Magistros declarare.

Vera enim, & recepta est propositio, de qua *cod. disc.*
5 44. *de jud. & alibi*, quod in iis, quæ possideri non possunt sine privilegio Principis, atque sint de Regalibus, quorum regulariter incapaces sunt privati, non datur manutentio sine titulo, ideòque sola possessio non sufficit, neque attenditur illud vulgare practicorum dicterium, quod inter privatos, atque in rebus indifferentibus admittatur, nempè possideo, quia possideo.

Verùm in hac facti specie advertebam, huic objectioni tres congruere responsiones, quarum una sufficeret, multò igitur magis eis simul junctis; Primò nempè, quoniam id rigorosè procedit cum ipso Principe, ejusque fisco con-
6 tendente cum privato, secus autem inter duos privatos invicem contendentes de pertinentia; Secundò, ut procedat in possessione recenti, non autem diuturna, & temporis valdè considerabilis, cum tunc ex illa resultet præsumptio privilegii, vel alterius tituli, cujus ob antiquitatem non sint conscii moderni possessores, ideòque ista præsumptio, insufficiens in petitorio, sufficiens tamen esse debeat in possessorio, ex relatis *cod. disc.* 44. *de judic.* & alibi pluries.

Et tertiò clariùs, dum aderat explicitus titulus concessionis factæ per Sixtum V. ut supra, unde propterea quæstio non erat super ejus existentia, sed solùm super validitate, & efficacia inter duos contendentes de ejusdem juris, & privilegii potioritate, quo casu absolutum est dictam propositionem non intrare, sed possessionem interim sufficere.

Neque his adversari dicebam præfatam *decis.* Seraphini tum quia, ut ejus contextus probat, de hæc desceniditi tum etiam quia in eo casu nimium recenter lis mota fuit, adeout inter tempus privilegii, & illud dictæ decisionis, intermediat solum spatium annorum duodecim, cum tamen decisio supponat, juxta notum, & regularem cursum causarum in magnis Civitatibus, & Tribunalibus, initium litis per aliquod antecedens tempus considerabile.

Adhuc tamen oportunum judicatum fuit, incidenter, & pro gustu deducere concernentia merita negotii principa-
7 lis, etiam in petitorio, pro commendabili Curiæ stylo pluries insinuato, præsertim *In d. tit. de jud. disc.* 37. & 44. & in relatione Curiæ *disc.* 31. agendo de Tribunali Signaturæ, tum ex prudentiali directione causæ, ne insistendo mordicus in solo possessorio, imprimeretur mala causæ opinio super diffidentia bonis juris, ac etiam, quia cum Cardinalis Camerarius, coram quo denuò causa excitata fuit, & qui aliàs de facili fuisset recusabilis, ob consumptionem jurisdictionis Tribunalis, & introductionem causæ in Camera, ut supra gereret illam personam primi ministri Papæ, de qua habetur *in dict. Relat. Cur. disc.* 6. Ita more Principis potiùs, quàm Judicis, istius causæ cognitio assumpta videbatur.

Quatenus itaque ad bonum jus, vel petitorium pertinet, cùm privilegium esset expressum, ac litterale, neque ali-
8 qua caderet ratio dubitandi super potestate concedentis, minusque super assumpto, quod posteriora derogent, ac prævaleant prioribus, cùm istæ sint generalitates notoriæ, ac præsupponendæ, ideòque manifestam ineptiam meritò contemptibilem continet stylus Juristarum super eis se diffundere, atque inanem cartarum repletionem facere; Hinc proindè punctus erat in objectis, quæ ut præmissum est, desumebantur, ex prædicta individuali *dec.* Seraphini, ita strictè occurrendo puncto difficultatis, juxtà verum scribendi modum.

Potuisset autem evitari dicta decisio, ex assumpto insinuato etiam *disc.* 32. *in rel. n. Cur. & disc.* 35. *de jud.* agendo de efficacia, sive auctoritate decisionum Rotæ, quod scil. illæ præsupponi debent, & quamdam speciem neces-
9 sariæ auctoritatis faciunt in eadem causa, & inter easdem Partes, quando firmato uno puncto, vel dubio, assumatur disputatio super altero, secus autem in tertio non audito, & in causa diversa; Sed pariter ista erat vaga generalitas nimia cultura parum digna, quoniam punctus non erat in auctoritate decisionis de per se, sed in ejus motivis, & fundamentis, aliquod non leve recipientibus fomentum, ex eo, quod aliàs super eodem præciso puncto per Rot. antiquam canonizata fuerint, ob reverentiam, quæ erga antiquitatem haberi solet, dum omne antiquum, vel ignotum pro magnifico.

Assumendo itaque rationes differentiæ inter prædictam aliam controversiam, & istam, ita de plano dicebam cessare illorum motivorum applicationem, in qua hodiè tota
10 est judicandi, vel consulendi vis.

Primò, namque in eo casu accedebat circumstantia, quæ probabiliter, ut ejusdem decisionis tenor quoque comprobat potissima causa fuit resolutionis, quod scil. Pontifex Sixtus V. qui concessionem nostro Collegio fecerat infrà breve tempus biennii, ex causa onerosa venditionis officii Rectoratus, factæ eidem Collegio Advocatorum, privativam facultatem doctorandi in utroque jure aliàs competentem impovavit, & confirmavit; Unde propterea intrabat eadem propositio huic pacti favorabilis, quando posteriora derogant prioribus, potissimè ob brevitatem temporis, intra quod memoria recens supponenda est.

Secundò, pro meo judicio magis stringenter, ob notabilem differentiæ rationem inter unam, & alteram concessionem ejusdem Julii III. utrique Advocatorum, & Medicorum Collegio factam; Illa siquidem prior Advocatorum est Motu proprio, ut patet ex dicti Pontificis Const. 16. altera verò posterior Medicorum est ad suppositionem, ut patet ex Constit. 19. Et quod magis est, prior est per quamdam speciem legis, adjecta ratione favoris publici, posterior verò per viam gratiæ, & privilegii, ob notabilem differentem rationem inter unam facultatem, & alteram.

Doctoratus etenim in utroque jure, vel in Canonico tantùm in hoc Pontificio Principatu, magis quàm alibi magnas secum trahit consequentias, non solùm ob publicos Magistratus securiores eo modo, quo in aliis Principa-
11 tibus, sed magis, ac principaliter pro Episcopatibus, & Archiepiscopatibus, ac etiam pro primis dignitatibus Cathedralium, & Collegiatarum, aliisque Prælaturis, & officiis Ecclesiasticis, dum ista dicitur administratio necessaria, quam subditi, licèt nolentes, ac scientes, illum nomine, non autem redoctorem esse, juxtà distinctionem inter Doctores, & nomine, de qua *disc.* 35. *de præem.* evitare non possunt.

E con-

E conversò autem in alia facultate medicinæ, prout etiam in legali, respectu Advocatorum, & Procuratorum, aliorumque causidicorum, ac etiam illorum Assessorum, seu Consiliariorum, qui voluntariè assumentur ex electione populi, sive illorum particularium Civium, qui eorum opera, seu ministerio indigeant, doctoratus malè collatus, est quidem alicujus, sed non adeò magni, & gravis præjudicii, cùm in istis potiùs communis existimatio, ac fama doctrinæ, & idoneitatis, quam doctoratus attendatur, & operetur, ut evocentur, eorumque opera adhibeatur, dum videmus in una, vel altera facultate solemnissimè doctoratum in publicis, & famosis Universitatibus omninò otiosum, Et è conversò alium doctoratus gradum non habentem magni nominis, magnique exercitii, ideòque magna differentia est inter primum casum administrationis necessariæ, & istum administrationis, vel exercitii voluntarii ad liberam electionem eorum, qui ipsorum opera uti velint.

Ponderando etiam eadem, quæ habentur deducta *dict. disc.* 35. *de præemin.* quod scilicèt in jure civili, ex quo ad antiquos Romanorum mores arguitur, non videtur cognita ista solemnitas doctoratus, modernis temporibus in-
12 troducta, postquam à quinque sæculis citra omnes scientiæ redactæ fuerunt ad formam facultatum, cum his formalitatibus magisteriorum, & doctoratuum, sed adhibetur terminus professorum, ideòst illorum, qui non ex privilegio, vel simplici solemnitate, sed ex Cathedra, vel alio exercitio actuali, re potiùs quàm nomine professores, necessitas autem, seu requisitum doctoratus in dignitatibus, vel Magistratibus, ut supra, & præsertim Ecclesiasticis, emanare dideturex Concilio Tridentino, aliisque hujus Ecclesiastici, vel aliorum sæcularium principatuum Italiæ, aliarumque Regionum legibus, vel moribus, qui sunt inter se diversi, dum videmus, quod in Italia etiam in magnis, & probatis Universitatibus illicò post completas scholas, quinimò, neque illis vis, & initiatis, adolescentes, aliique nullatenus versati, istum gradum, cum nimia facilitate obtinent; pro quadam ceremonia cum sola recitatione cujusdam cantilenæ; E converso autem in Hispania gradus doctoratus non confertur, præsertim in Salamanticensi Universitate non nisi cum magna causæ cognitione, ac personis provectis, & quæ diù se exercuerint, ideòque illi, qui studiis completis cupiunt habilitari ad publicorum munerum exercitium, conceditur solùm licentiatura, quæ æquipollet doctoratui Italiæ, ut advertitur in proposito Vicarii capitularis *sub tit. de canonic. & Capitul. disc.* 24. *& in annot.* ad Conc. Trid. *disc.* 31. atque docet praxis illarum Reli-
13 gionum, quæ habent hunc usum Doctorum, seu Magistrorum, quoniam in aliquibus, magisterium idem est, ac inter laicos doctoratus, qui cum majori facilitate, & frequentia illicò obtinetur; in aliis verò cum magna difficultate, & nonnisi post plurium munerum exercitium, sed in istis, Baccalaureatus æquipollet doctoratui, juxta dictam distinctionem inter doctoratum, & licentiaturam; Et per consequens doctoratus non videtur in exercitio professionis medicinæ necessarius, pro requisito, eodem modo, quo neque in facultate legali, pro muneribus voluntariis, sed solùm pro necessariis, & auctoritativis, ut supra.

Et quamvis in utraque facultate, præsertim verò in ista medicinæ, cum agatur de re gravi, nempè de vita hominum, concedenda non sit cuique libera facultas illam exercendi, undè propterea ubique usu introductum est officium Protomedici, qui per se ipsum, vel per ejus
14 Substitutum, & Commissarius inhibere potest illos, qui per publicam Universitatem Magistri, & habiles declarati non fuerint, ne illam facultatem exerceant; Attamen id operatur solùm, ut possit eos pro libito, examini subjicere, & ne aliàs imperiti non professores se intrudant in hoc exercitio, juxta illam distinctionem de qua inter Parochos approbatos in concursu, & simplices confessarios, habetur *sub tit. de paroch. disc.* 16. & alibi, atque deducitur apud Prat. *d. disc ept.* 42. *lib.* 3. sed non per hoc resultat, ut doctoratus sit præcisè necessarius in publica Universitate, non autem per privilegium.

Potissimè verò, quia ista species Doctoratus, neque dici potest omninò per privilegium, juxta illas species, quæ recensentur *d. disc.* 35. *de præeminen.* non solùm quia tractatus etiam de Collegio in eodem duodenario nu-
15 mero, adhuc tamen non sufficeret, cum non sint professores hujus facultatis, qui ad præscriptum Sixtinæ concessionis, idem Collegium adhibere debet tres peritos, ac probatos professores, qui cum diligenti examine doctorandi inquirant, & sic interveniunt tres Medici, qui Collegium, & Universitatem constituunt.

Et demum in præmissorum quoque corroborationem magni faciendam esse differentiam inter unum casum, & alterum resultantem ab observantia, quæ ex frequenter insinuatis in omni materia dicitur optima interpres. Po- 16
tissimè verò ob discretivam, quod facultas doctorandi in utroque jure illicò contradicta fuit, ista verò habuit pacificam observantiam per annos quadraginta circiter, usque ad dictam contradictionem anni 1628. quæ tamen neque effectum habuit, ut supra, undè propterea continuavit per annos circiter nonaginta.

Ex his autem motivis, solidius videbatur illud primo loco recensitum recentis implicitæ revocationis, per concessionem ab eodem Sixto factam Collegio Advocatorum; Alterum etenim motivum de facultate doctorandi in utroque jure, non adaptatur, dum istud Collegium Protonotariorum constitutum est ex duodecim Prælatis, qui sunt Doctores in utroque jure, ideòque constituunt æqualem, vel fortem magis qualificatam universalitatem, & per consequens congruit eadem ratio.

Objiciebatur quoque, quod non esset derogatum regulæ de jure tertii quæsito non tollendo, ut in gratiis tertio præjudicialibus, quæ per Papam fiant, derogare debere 17
statuitur per regulam Cancellariæ, unde propterea in gratiis, quæ ab hoc Principe hanc longè magis procedit vulgaris, & frequens regula juris communis desumpta, ex text. *in l.* 2. *§. fi quis Principe, ff. ne quid in loc. public.* quod gratia, vel concessio Principis intelligenda venit, cum præsupposito, quod non præjudicet tertio, cujus jus tollere voluisse non præsumitur, ex relatis ad hanc materiam istius regulæ supra *disc.* 148. ubi latè, & ex professo de hac materia potestatis Principis tollendi jus tertii, ac etiam *sub titul. de serv. disc.* 5. & alibi pluries; Verùm istud videbatur leve objectum ob aliam pariter receptam, ac vulgarem propositionem, de qua eodem *disc.* 148. ac etiam *sub tit. de præem. disc.* 9. & alibi pluries, quod scilicèt id non procedat, quando agatur de gratiis pernecessè, ac de sui natura alteri præjudicialibus, qualis absque dubio ista decidenda venit, non solùm respectu hujus Collegii Medicorum Urbis, sed etiam tot aliorum Collegiorum, & Universitatum in Statu Ecclesiastico existentium istam facultatem doctorandi quoque habentium, & quorum ignorantia in Papa supponi non potest, utpotè in re notoria.

Ponderando etiam circumstantiam, de qua supra, quod scilicèt concessio facta per Julium Collegio Medico-
rum esset ad supplicationem, ex mera gratia privata, ideòque non intrent illæ majores difficultates, quæ intrare solent, quando agatur de gratia præjudiciali tertio fo-
venti causam onerosam, & correspectivam, unde propterea resistat æquitas, ac etiam quidam improprius defectus potestatis in ratione directiva, si non coactiva, sive morali, si non physica, adeòut lædi videatur justitia commutativa, unde propterea magis intrat præsumptio exclusiva voluntatis, super qua ad satietatem plura colliguntur *per addd. ad dec.* 666. *p.* 4. *rec. tom.* 3. atque advertitur locis citatis, & alibi pluries; Ideòque re vera ista remanet quæstio, potiùs facti, quàm juris, utpotè voluntatis, ac propterea intrat consuetus error procedendi in ejus decisione, cum solis generalitatibus, cùm verius id pendeat à singulorum casuum qualitate, & circumstantiis.

Accedente quoque dicto efficaci motivo observantiæ, etiam altero discretivæ, quoniam, cùm utrumque Collegium Advocatorum, & Medicorum, pro hujusmodi facultatis doctorandi exercitio, conveniant in eodem loco, qui Sapientiæ dicitur, atque in concessione essent quodammodò gemelli, altera verò facta per Sixtum V. huic Collegio Protonotariorum, occasione adeò notabilis immutationis ejus status, quod ex septenario numero, constitutus esset duodenario, utique tam concessio, quàm subsequuta lis acta per Collegium Advocatorum habuerunt speciem notorii.

Et ex his advertebam, tolli quoque applicationem quarumdam verè levium considerationum, quæ continentur in principio *d. dec. Seraph.* circa majorem prægnantiam verborum, & clausularum prioris concessionis, cum illa 18
motiva, quæ desumuntur ex hujusmodi formalitatibus verborum, vel clausularum, resultantibus à majori,

vel

vel minori diligentia, seu advertentia Notariorum, sive expeditorum, aut Officialium pro meo sensu contemptibilia videantur sola, & de per se, solumque consideratione digna sint famulativè, vel corroborativè, quando alia accedant circa substantiam principaliter attendendam.

In hoc item proposito Collegiorum, sive Universitatum, & specialiter Collegii Medicorum, cùm Eugenius IV. concessisset Doctoribus legentibus in studio, seu Universitate Bononiæ in jure Canonico, & civili, & artibus, ac medicina, pro eorum stipendiis, emolumenta cujusdam gabellæ grasciæ, & mercantiarum, conquærerentur autem Doctores, quod in his emolumentis à Thesaurariis ac depositariis, ac Ministris fraudarentur; hinc Julius II. eorumdem professorum Collegiis, dictæ gabellæ administrationem concessit faciendam per duos Juris Canonici, duos Juris civilis, & duos artium, & medicinæ Doctores collegiatos, singulis annis à propriis respectivè Collegiis eligendos; Cumque in eadem Universitate distincta sint Collegia Medicorum, & philosophorum, in quorum utroque pro majori parte adscripti sunt illi, qui sint principales medicinæ scientiæ professores, dum huic facultati parte necesse annexa videtur altera artium, seu philosophiæ, in illo tamen philosophorum, illi præsertim nobiles viri, qui medicinæ vacare nolunt, antiqua tamen observantia dederit, quod Collegium Medicorum hanc administrationem habuerit: excitavit prætensionem alterum Collegium physicorum super participatione hujus administrationis; Quare introducta per appellationem causa in Rota coram Calatajù, datoque dubio; *De cujus bono jure constet, sub die 13. Junii 1674.* pro bono jure Collegii Medicorum, me pro eo scribente, responsum fuit, ex præsato potissimè motivo observantiæ diuturnæ, ex relatis *disc. 21. de jud.* & alibi, quando est antiqua, & excedit metam annorum quadraginta tanquam præscriptiva apta est tollere jus clarum uni, illudque alteri tribuere; Multò igitur magis ad effectum interpretationis, ad quem effectum sufficit etiam minoris temporis.

Certum autem videri dicebam, quod concessio Julii esset ambigua, & interpretationis capax, quinimò quod ista interpretatio, quam observantia dedit, esset probabilis, quoniam pro magis communi, ac penè universali usu Italiæ eadem unio duarum facultatum artium, & medicinæ, quæ consideratur in Medicis, consideratur quoque in Juristis, quod scilicèt sint professores, & Doctores utriusque Juris civilis, & canonici; Et tamen Pontifex distinguit Collegia, eorumque singulis concedit administrationem coæqualem; Illud verò considerat tanquam unum cum unica voce coæquali aliis, juxta regulam desumptam ex *Clement. plures de jurepatr. de qua sub tit. de jurepatr. disc. 34. & 61.* ideòque illud solum Collegium honorare voluit quod esset utriusque facultatis complexivum, & sic penes illos, qui utramque haberent qualitatem, atque sedentes in illo Collegio, haberent etiam jus ledendi in altero cùm ad utrumque admitti soleant in Civitate professores medicinæ, habentes requisita necessaria, ut patet *ex dec. 797. & 832. Merl. & dec. 280. p. 9. rec.* quasi quod ita absque necessitate distinguendi Collegia, in isto alterum saltem in parte comprehenderetur; Ac propterea probabilis visa est resolutio.

ROMANA DATIORUM

PRO UNIVERSITATE HÆBREORUM

CUM FRATRIBUS DE VELLETRIS.

Votum Arbitramentale.

De eadem materia, de qua supra disc. 100. An scilicèt & quando durante quinquennio juramenti præstiti inter Hebræos pro regulatione Datiorum, locus sit defalco, ob superventa infortunia, ex quibus bona notabilem diminutionem passa sint.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *An ob augmentum, vel diminutionem bonorum durante quinquennio æstimi, seu debeat augmentum, vel diminutionem datiorum.*
3 *Quod intrent similes termini defalchi pendentis in locatione.*
4 *Leges particulares, & capitula prævalere debent juri communi.*
5 *Ad quid recurrendum etiam sit ad regulas juris communis.*
6 *Quando evagationes sint laudabiles vel vitiosæ.*
7 *De applicatione ad rem, & quare non intraret defalcum.*
8 *Culpa ministri imputanda domino, vel præponenti.*

DISC. CLXXIX.

PRæsupposita consuetudine Universitatis Judæorum Urbis, de qua supra *disc. 100. & seqq.* conficiendi quolibet quinquennio æstimum mediante possessorum juramento, pro regulatione datiorum; Cùm in Capitulo decimosexto enunciato in eodem *disc. 100. in fin.* disponatur, quod contingentibus infortuniis, vel accidentibus evidentibus furti, incendii, & similibus, ita, & taliter, quod sequatur deterioratio status in quarta parte illius quantitatis, quæ jurata fuerit, fieri possit per factores Universitatis, & alios quatuor deputandos à consilio, quod inter eos Congrega nuncupatur, defalcatum etiam infra quinquennium, quatenus eis visum fuerit, illud admitti debere, & quod extra istos casus, ex quocumque alio casu defalcum non admittatur, ne aliàs confusio inducatur; Atque fratres de Velletro bancum pignorum exercentes, in secundo, vel tertio anno currentis quinquenni; recognito comperiissent ob fraudes, & dissipationes institorum, & ministrorum, notabilem adesse diminutionem, excedentem quartam partem quantitatis juratæ; Hinc oretenus, & concorditer in me ipsi, & Universitas compromiserunt, ut declararem, an intraret, necne dictum Capitulum 16. adeòut locus esset defalco.

Negativè respondendum censui, quoniam in hujusmodi allibrationibus, quæ in singula quinquennia, seu aliàs ex regionis more, statuta tempora fieri solent, firmari dicitur pro eo tempore quidam status firmus, & invariabilis per quandam speciem conventionis correspectivæ, quæ tam ad Universitatis, quàm singulorum commodum, & incommodum potest se æqualiter habere, quoniam si hoc medio tempore singulas facultates augeantur; non per hoc Universitas, vel alter, cui jus collectandi competat, augmentum collectarum, vel datiorum prætendere poterit, ita è converso si minuantur, competere non debet singulis diminutio, vel defalchum; tum ex regula secundùm naturam, &c. ut quem sequuntur commoda, ac etiam ex alia regula text. *in l. Præses, C. de fidei.* ut læsivus, & præjudicialis non dicatur ille actus, qui æque se habere potest ad commodum, & incommodum, quamvis eventus respectu unius sit malus, dum poterat esse bonus; tum etiam ob nimiam congruam rationem in præsito capitulo 16. in fine rectè consideratam, quod scilicèt ita sequerentur confusiones, & quotidianæ lites, & per text. *in l. fin. C. de alluvion.* firmant Bald. & alii ibid. Incertus apud Petr. de Ubal. *de gabel. cons. 1. numer. 1. & 8.* Menoch. *cons. 2194. numer. 89. & seq.* Cyriac. *contr. 136. num. 5. & seq.* Atque advertitur etiam supra *disc. 100.* ubi *& disc. seq.* agitur in specie de istis datiis Hebræorum.

Sed quoniam æquitati nimium adversari videtur, ut contingente infortunio, quod notabilem affis, & fortunæ deteriorationem causet, addenda sit afflictio, istum cogendo ad solvendum datia pro bonis, quæ non habet, dum ita dari posset casus, ut cogendus veniret quis pati jacturam omnium fructuum bonorum, quæ remanserunt, vel majoris partis eorum pro solvendis datiis bonorum peremptorum; Hinc proinde, quando damnum, quod contigit, ut notabile, juridicè intrare debet defalchum, ad similes terminos text. *in l. licèt, C. locat. &c. potuit, c. propter sterilitatem extra eodem*, de quibus frequenter supra *hoc eod. tit. disc. 65. & seqq. & disc. 159. & in hoc supplem. disc. 175.* ac etiam in ejus peculiari sede *sub tit. de locat. disc. 1. cum seqq.*

Quamvis autem inanis evagatio videatur præmissa deducere in terminis generalibus juris communis, dum habetur lex particularis capitulorum, quæ juri communi semper prævalere debet, quoties turpia, & illicita non contineat, adeòut obstet defectus potestatis, ex relatis *disc. 35. de jud.* & alibi, & in specie capitulorum appaltuum, seu vectigalium, ut pro lege haberi debeant, pluries in

in præcedentibus *hoc eod. tit.* advertitur; Attamen oportunum imò necessarium potius quàm evagatorium censui hæc prænotare pro congrua, & germana intelligentia, sive interpretatione hujus legis particularis passivam interpretationem de sui natura recipientis à jure communi, ut in materia statutorum, aliarumque legum municipalium, quotidianum habemus.

Atque hinc edocemur, quando evagationes, vel prænotationes vitiosæ censeri debeant, necne, spectato scilicèt fine ad quem fiant, quoniam, ubi non influant ad causæ decisionem, vel examen, sed pro inani propriæ eruditionis substentatione, aut insequendo ab usum regionis fiant, adeòut revera inutiles, ac superfluæ sint pro decisione causæ, vitiosæ censendæ sint, ac damnabiles; Secus autem ubi honestum, ac rationabilem habeant fidem dilucidandi æquivoca, sive interpretandi legem, vel conventionem particularem, vel alium finem proficuum, & in casu præciso.

Descendendo itaque ad speciem, dum capitulum loquitur de casibus, vel accidentibus evidentibus, ac provenientibus citra culpam possessoris, & qui illud notabile damnum salvum in quarta parte producant, exemplificando incendium, vel furtum, & similia, & sic ubi adaptabiles essent termini defalchi, de quibus supra; Hinc dicebam non intrare in casu illius damni, quod minutatim, & in dies ex mala administratione, vel negligentia, seu alia culpa contingat, quamvis illud in dies crescendo tractu temporis detegatur notabile, ut in præsenti supponebatur, quod scilicèt ob fraudes, & dissipationes Institorum, & ministrorum banci, ac etiam ob deceptionem aliquorum negotiatorum, istud negotium detectum esset notabiliter diminutum, ex pluribus modicis diminutionibus, quæ factis calculis, seu bilanciis simul junctæ, reddebant damnum notabile excedens quartam partem, qui casus mihi non videbatur comprehensus in capitulo.

Ponderando, quod culpæ potiùs quàm casui ista deterioratio referenda veniebat; tum ex eo, quod mala electio est in culpa, unde propterea habemus, quod Dominus tenetur de facto famuli, vel præponens de facto præpositi quoties delictum versetur circa illud opus, cui præpositus fuerit, ex deductis *sub tit. de locat. disc. 9.* & alibi; tum etiam quia de culpa redarguendi videbantur ipsi principales, cur neglexerint singulis annis, vel temporibus facere bilancia, & revidere rationes ad effectum dignoscendi, an Institores, & ministri fideliter, ac benè agerent, dum non agebatur de administratoribus legalibus, & necessariis, sed de meré voluntariis; Et quemadmodum iisdem administratoribus benè agentibus, ac propterea negotio, notabile recipiente augmentum, ultrà quartam partem in capitulis taxatam non posset universitas prætendere augmentum datiorum infrà quinquennium ita visum est dicendum fore in casu converso, ex regula, seu natura correlativorum, adhibendo quoque eosdem terminos defalchi in materia locationis, & conductionis, ut scilicèt illud intret, ubi damnum proveniat à casu, non autem à culpa, aut mala administratione famulorum, & præpositorum, cum isti termini videantur congruè ad rem adaptabiles.

PISANA, SEU FLORENTINA DEPRÆDATIONIS

PRO JOANNE FRANCISCO CARDO

CUM MICHAELE ANGELO VACCARIO.

Responsum pro veritate.

De materia deprædationis indebitè factæ per navem piraticam, ejusque Magistrum seu Capitaneum; An de illa teneatur Dominus navis, qui talem magistrum præposuit; Et quid ubi culposus non fuerit præpositus ab ipso Domino, sed ab altero per eum præposito.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De probatione mandati præsumpti.*
3 *Dominus navis tenetur de facto præpositi mediati, idest præpositi ab eo, quem ipse præposuit.*
4 *Quod dominus navis non teneatur de robbaria, & delicto magistri navis.*
5 *Contrarium quod teneatur.*
6 *Quomodo iste contrarietates concilientur.*
7 *Quando dominus teneatur de facto famuli, vel præpositi.*
8 *De casu in quo dominus non teneatur, ut tamen affecta sit ipsa navis.*
9 *De exclusione culpæ deprædatoris.*
10 *Ad quod teneatur deprædatoris.*
11 *Quomodo in causis decidendis procedendum sit.*
12 *Resolutio casus.*

DISC. CLXXX.

PYraticam navem pro deprædationibus contra infideles in portu Liburniensis instruxit Jo: Franciscus, atque servatis iis, quæ ex legibus, ac stylis loci servari solent, ac debent, magistrum vulgò Capitaneum præposuit Joannem Baptistam, qui in partibus orientalibus decedens, ex vulnere habito pugnando cum navi infidelium; ejus loco præposuit Paulum, jam habentem munus ejus Locumtenentis, Joannis Francisci conjunctum, qui inita societate, cum duabus consimilibus pyraticis navibus Melitensibus vulgò *di conserva*, quibus præerant duo milites Hierosolymitani, relatione habita, quod frumentum, aliæque merces repertæ in quadam cymba, seu minori nave oneratoria vulgò *Tartana*, cui præerat Michael Angelus Christianus, spectarent ad Magistratum Niciæ vulgò *Aga* Turcam, istas merces tantùm deprædatus est, navem verò alias merces, quas præsuppositum fuit esse Christianorum dimittendo, atque prædam cum dictis navibus sociis, juxta stylum divisit; Quare præfatus Michael Angelus datis justificationibus, quod etiam merces deprædatæ essent propriæ, non autem infidelium, eundem Liburniensem portum adiens, coram ejus magistratu, tam Paulum, quàm Joannem Franciscum navis dominum, convenit pro restitutione pretii, ac restitutionem damnorum, & interesse, favorabilemque reportavit sententiam contra Paulum, cum istius condemnatione in petiis 1300. pro mercium pretio, ac in damnis, & interesse liquidandis, reservato videri, an contra navis dominum actio competeret, atque in hoc statu ex parte Joannis Francisci domini, pro veritate consultus fui, an & quale jus foveret, ad effectum deliberandi, an litem substinere deberet, vel potiùs honestam procurare concordiam, transmissa pro-Advocati in partibus informatione, quæ in effectu aliud non continebat, nisi reassumptionem eorum, quæ habentur apud Magon. *dec. Florent. 111.* deducendo quoque auctoritatem Sanfel. *dec. 179.*

Respondens itaque, duas efformabam inspectiones; unam facti, an scilicèt Paulus, qui deprædationem fecerat, dicendus esset præpositus ab ipso Joanne Francisco; Et quatenus non, quia præpositus à præposito, quid id relevaret; Et alteram, an præponens in casu quæstionis, de facto præpositi teneatur, sive sit mediatus, sive immediatus.

Quatenus pertinet ad primum; Quamvis in notula transmissa supponeretur, quod scribentes pro actore prætenderent, nimiumque insisterent, ut Paulus dicendus esse præpositus immediatus, tanquam conjunctus, ac nepos Joannis Francisci; Dicebam tamen, quod istud (quatenus id interesset) videbatur contemptibile fundamentum, quoniam conjunctio sanguinis inter mandantem, & mandatarium, inducit quidem unam ex præsumptionibus ad probationem mandati præsumpti, ex deductis *disc. 6. de jud. nu. 3. & seqq.* Sed est simplex præsumptio, quæ sola absque aliis non sufficit, & multò minùs dum exclusa remanebat à contraria probatione expressa, quod fuisset præpositus Joannes Baptista, qui moriens in remota regione, istum præposuerat per viam subrogationis.

Difficultatem tamen, ob quam ista inspectio inanis remanebat, consistere dicebam in puncto juris, cujus dispositione attenta dominus navis tenetur de facto magistri, vel præpositi etiam mediati, quia scilicèt ab eo, quem ipse præposuerit, deputatus esset, ad text. expressum *in l. 1. §. Magistrum autem secundo, ff. de exercitor. act.* ubi Bald. & alii, cum quo pertranseunt Afflict. *decis. 89. num. 9. in fin.* Stracc. Joannes de Evia, & alii relati per Rocch. *in ejus notab. de navibus poss secundum volumen cons. notab. 5. num. 9.* Et quamvis durum videatur, ut esse dicit Faber. *in rational. in cod. text.* Attamen dicebam, quod è converso

vel minori diligentia, seu advertentia Notariorum, sive expeditorum, aut Officialium pro meo sensu contemptibilia videantur sola, & de per se, solumque consideratione digna sint famulativè, vel corroborativè, quando alia accedant circa substantiam principaliter attendendam.

In hoc item proposito Collegiorum, sive Universitatum, & specialiter Collegii Medicorum, cùm Eugenius IV. concessisset Doctoribus legentibus in studio, seu Universitate Bononiæ in jure Canonico, & civili, & artibus, ac medicina, pro eorum stipendiis, emolumenta cujusdam gabellæ grasciæ, & mercantiarum, conquærerentur autem Doctores, quod in his emolumentis à Thesaurariis ac depositariis, ac Ministris fraudarentur; hinc Julius II. eorumdem professorum Collegiis, dictæ gabellæ administrationem concessit faciendam per duos Juris Canonici, duos Juris civilis, & duos artium, & medicinæ Doctores collegiatos, singulis annis à propriis respectivè Collegiis eligendos; Cumque in eadem Universitate distincta sint Collegia Medicorum, & philosophorum, in quorum utroque pro majori parte adscripti sunt illi, qui sint principales medicinæ scientiæ professores, dum huic facultati parte necesse annexa videtur altera artium, seu philosophiæ, in illo tamen philosophorum, illi præsertim nobiles viri, qui medicinæ vacare nolunt, antiqua tamen observantia dederit, quod Collegium Medicorum hanc administrationem habuerit: excitavit prætensionem alterum Collegium physicorum super participatione hujus administrationis; Quare introducta per appellationem causa in Rota coram Calatajù, datoque dubio; *De cujus bono jure constet, sub die 13. Junii 1674.* pro bono jure Collegii Medicorum, me pro eo scribente, responsum fuit, ex præsato potissimè motivo observantiæ diuturnæ, ex relatis *disc. 21. de jud.* & alibi, quando est antiqua, & excedit metam annorum quadraginta tanquam præscriptiva apta est tollere jus clarum uni, illudque alteri tribuere; Multò igitur magis ad effectum interpretationis, ad quem effectum sufficit etiam minoris temporis.

Certum autem videri dicebam, quod concessio Julii esset ambigua, & interpretationis capax, quinimò quod ista interpretatio, quam observantia dedit, esset probabilis, quoniam pro magis communi, ac penè universali usu Italiæ eadem unio duarum facultatum artium, & medicinæ, quæ consideratur in Medicis, consideratur quoque in Juristis, quod scilicèt sint professores, & Doctores utriusque Juris civilis, & canonici; Et tamen Pontifex distinguit Collegia, eorumque singulis concedit administrationem coæqualem; Illud verò considerat tanquam unum cum unica voce coæquali aliis, juxta regulam desumptam ex *Clement. plures de jurepatr. de qua sub tit. de jurepatr. disc. 34. & 61.* ideòque illud solum Collegium honorare voluit quod esset utriusque facultatis complexivum, & sic penes illos, qui utramque haberent qualitatem, atque sedentes in illo Collegio, haberent etiam jus ledendi in altero cùm ad utrumque admitti soleant in Civitate professores medicinæ, habentes requisita necessaria, ut patet *ex dec. 797. & 832. Merl. & dec. 280. p. 9. rec.* quasi quod ita absque necessitate distinguendi Collegia, in isto alterum saltem in parte comprehenderetur; Ac propterea probabilis visa est resolutio.

ROMANA DATIORUM

PRO UNIVERSITATE HÆBREORUM

CUM FRATRIBUS DE VELLETRIS.

Votum Arbitramentale.

De eadem materia, de qua supra disc. 100. An scilicèt & quando durante quinquennio juramenti præstiti inter Hebræos pro regulatione Datiorum, locus sit defalco, ob superventa infortunia, ex quibus bona notabilem diminutionem passa sint.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *An ob augmentum, vel diminutionem bonorum durante quinquennio æstimi, seu debeat augmentum, vel diminutionem datiorum.*
3 *Quod intrent similes termini defalchi pendentis in locatione.*
4 *Leges particulares, & capitula prævalere debent juri communi.*
5 *Ad quid recurrendum etiam sit ad regulas juris communis.*
6 *Quando evagationes sint laudabiles vel vitiosæ.*
7 *De applicatione ad rem, & quare non intraret defalcum.*
8 *Culpa ministri imputanda domino, vel præponenti.*

DISC. CLXXIX.

PRæsupposita consuetudine Universitatis Judæorum Urbis, de qua supra *disc. 100. & seqq.* conficiendi quolibet quinquennio æstimum mediante possessorum juramento, pro regulatione datiorum; Cùm in Capitulo decimosexto enunciato in eodem *disc. 100. in fin.* disponatur, quod contingentibus infortuniis, vel accidentibus evidentibus furti, incendii, & similibus, ita, & taliter, quod sequatur deterioratio status in quarta parte illius quantitatis, quæ jurata fuerit, fieri possit per factores Universitatis, & alios quatuor deputandos à consilio, quod inter eos Congrega nuncupatur, defalcatum etiam infra quinquennium, quatenus eis visum fuerit, illud admitti debere, & quod extra istos casus, ex quocumque alio casu defalcum non admittatur, ne aliàs confusio inducatur; Atque fratres de Velletro bancum pignorum exercentes, in secundo, vel tertio anno currentis quinquenni; recognito comperiissent ob fraudes, & dissipationes institorum, & ministrorum, notabilem adesse diminutionem, excedentem quartam partem quantitatis juratæ; Hinc oretenus, & concorditer in me ipsi, & Universitas compromiserunt, ut declararem, an intraret, necne dictum Capitulum 16. adeòut locus esset defalco.

Negativè respondendum censui, quoniam in hujusmodi allibrationibus, quæ in singula quinquennia, seu aliàs ex regionis more, statuta tempora fieri solent, firmari dicitur pro eo tempore quidam status firmus, & invariabilis per quandam speciem conventionis correspectivæ, quæ tam ad Universitatis, quàm singulorum commodum, & incommodum potest se æqualiter habere, quoniam si hoc medio tempore singulas facultates augeantur; non per hoc Universitas, vel alter, cui jus collectandi competat, augmentum collectarum, vel datiorum prætendere poterit, ita è converso si minuantur, competere non debet singulis diminutio, vel defalchum; tum ex regula secundùm naturam, &c. ut quem sequuntur commoda, ac etiam ex alia regula text. *in l. Præses, C. de fidei.* ut læsivus, & præjudicialis non dicatur ille actus, qui æque se habere potest ad commodum, & incommodum, quamvis eventus respectu unius sit malus, dum poterat esse bonus; tum etiam ob nimiam congruam rationem in præsito capitulo 16. in fine rectè consideratam, quod scilicèt ita sequerentur confusiones, & quotidianæ lites, & per text. *in l. fin. C. de alluvion.* firmant Bald. & alii ibid. Incertus apud Petr. de Ubal. *de gabel. cons. 1. numer. 1. & 8.* Menoch. *cons. 2194. numer. 89. & seq.* Cyriac. *contr. 136. num. 5. & seq.* Atque advertitur etiam supra *disc. 100.* ubi *& disc. seq.* agitur in specie de istis datiis Hebræorum.

Sed quoniam æquitati nimium adversari videtur, ut contingente infortunio, quod notabilem affis, & fortunæ deteriorationem causet, addenda sit afflictio, istum cogendo ad solvendum datia pro bonis, quæ non habet, dum ita dari posset casus, ut cogendus veniret quis pati jacturam omnium fructuum bonorum, quæ remanserunt, vel majoris partis eorum pro solvendis datiis bonorum peremptorum; Hinc proinde, quando damnum, quod contigit, ut notabile, juridicè intrare debet defalchum, ad similes terminos text. *in l. licèt, C. locat. &c. potuit, c. propter sterilitatem extra eodem*, de quibus frequenter supra *hoc eod. tit. disc. 65. & seqq. & disc. 159. & in hoc supplem. disc. 175.* ac etiam in ejus peculiari sede *sub tit. de locat. disc. 1. cum seqq.*

Quamvis autem inanis evagatio videatur præmissa deducere in terminis generalibus juris communis, dum habetur lex particularis capitulorum, quæ juri communi semper prævalere debet, quoties turpia, & illicita non contineat, adeòut obstet defectus potestatis, ex relatis *disc. 35. de jud.* & alibi, & in specie capitulorum appaltuum, seu vectigalium, ut pro lege haberi debeant, pluries in

in præcedentibus *hoc eod. tit.* advertitur; Attamen oportunum imò necessarium potius quàm evagatorium censui hæc prænotare pro congrua, & germana intelligentia, sive interpretatione hujus legis particularis passivam interpretationem de sui natura recipientis à jure communi, ut in materia statutorum, aliarumque legum municipalium, quotidianum habemus.

Atque hinc edocemur, quando evagationes, vel prænotationes vitiosæ censeri debeant, necne, spectato scilicèt fine ad quem fiant, quoniam, ubi non influant ad causæ decisionem, vel examen, sed pro inani propriæ eruditionis substentatione, aut insequendo ab usum regionis fiant, adeòut revera inutiles, ac superfluæ sint pro decisione causæ, vitiosæ censendæ sint, ac damnabiles; Secus autem ubi honestum, ac rationabilem habeant fidem dilucidandi æquivoca, sive interpretandi legem, vel conventionem particularem, vel alium finem proficuum, & in casu præciso.

Descendendo itaque ad speciem, dum capitulum loquitur de casibus, vel accidentibus evidentibus, ac provenientibus citra culpam possessoris, & qui illud notabile damnum salvum in quarta parte producant, exemplificando incendium, vel furtum, & similia, & sic ubi adaptabiles essent termini defalchi, de quibus supra; Hinc dicebam non intrare in casu illius damni, quod minutatim, & in dies ex mala administratione, vel negligentia, seu alia culpa contingat, quamvis illud in dies crescendo tractu temporis detegatur notabile, ut in præsenti supponebatur, quod scilicèt ob fraudes, & dissipationes Institorum, & ministrorum banci, ac etiam ob deceptionem aliquorum negotiatorum, istud negotium detectum esset notabiliter diminutum, ex pluribus modicis diminutionibus, quæ factis calculis, seu bilanciis simul junctæ, reddebant damnum notabile excedens quartam partem, qui casus mihi non videbatur comprehensus in capitulo.

Ponderando, quod culpæ potiùs quàm casui ista deterioratio referenda veniebat; tum ex eo, quod mala electio est in culpa, unde propterea habemus, quod Dominus tenetur de facto famuli, vel præponens de facto præpositi quoties delictum versetur circa illud opus, cui præpositus fuerit, ex deductis *sub tit. de locat. disc. 9.* & alibi; tum etiam quia de culpa redarguendi videbantur ipsi principales, cur neglexerint singulis annis, vel temporibus facere bilancia, & revidere rationes ad effectum dignoscendi, an Institores, & ministri fideliter, ac benè agerent, dum non agebatur de administratoribus legalibus, & necessariis, sed de meré voluntariis; Et quemadmodum iisdem administratoribus benè agentibus, ac propterea negotio, notabile recipiente augmentum, ultrà quartam partem in capitulis taxatam non posset universitas prætendere augmentum datiorum infrà quinquennium ita visum est dicendum fore in casu converso, ex regula, seu natura correlativorum, adhibendo quoque eosdem terminos defalchi in materia locationis, & conductionis, ut scilicèt illud intret, ubi damnum proveniat à casu, non autem à culpa, aut mala administratione famulorum, & præpositorum, cum isti termini videantur congruè ad rem adaptabiles.

PISANA, SEU FLORENTINA DEPRÆDATIONIS

PRO JOANNE FRANCISCO CARDO

CUM MICHAELE ANGELO VACCARIO.

Responsum pro veritate.

De materia deprædationis indebitè factæ per navem piraticam, ejusque Magistrum seu Capitaneum; An de illa teneatur Dominus navis, qui talem magistrum præposuit; Et quid ubi culposus non fuerit præpositus ab ipso Domino, sed ab altero per eum præposito.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De probatione mandati præsumpti.*
3 *Dominus navis tenetur de facto præpositi mediati, idest præpositi ab eo, quem ipse præposuit.*
4 *Quod dominus navis non teneatur de robbaria, & delicto magistri navis.*
5 *Contrarium quod teneatur.*
6 *Quomodo iste contrarietates concilientur.*
7 *Quando dominus teneatur de facto famuli, vel præpositi.*
8 *De casu in quo dominus non teneatur, ut tamen affecta sit ipsa navis.*
9 *De exclusione culpæ deprædatoris.*
10 *Ad quod teneatur deprædatoris.*
11 *Quomodo in causis decidendis procedendum sit.*
12 *Resolutio casus.*

DISC. CLXXX.

PYraticam navem pro deprædationibus contra infideles in portu Liburniensis instruxit Jo: Franciscus, atque servatis iis, quæ ex legibus, ac stylis loci servari solent, ac debent, magistrum vulgò Capitaneum præposuit Joannem Baptistam, qui in partibus orientalibus decedens, ex vulnere habito pugnando cum navi infidelium; ejus loco præposuit Paulum, jam habentem munus ejus Locumtenentis, Joannis Francisci conjunctum, qui inita societate, cum duabus consimilibus pyraticis navibus Melitensibus vulgò *di conserva*, quibus præerant duo milites Hierosolymitani, relatione habita, quod frumentum, aliæque merces repertæ in quadam cymba, seu minori nave oneratoria vulgò *Tartana*, cui præerat Michael Angelus Christianus, spectarent ad Magistratum Niciæ vulgò *Aga* Turcam, istas merces tantùm deprædatus est, navem verò alias merces, quas præsuppositum fuit esse Christianorum dimittendo, atque prædam cum dictis navibus sociis, juxta stylum divisit; Quare præfatus Michael Angelus datis justificationibus, quod etiam merces deprædatæ essent propriæ, non autem infidelium, eundem Liburniensem portum adiens, coram ejus magistratu, tam Paulum, quàm Joannem Franciscum navis dominum, convenit pro restitutione pretii, ac restitutionem damnorum, & interesse, favorabilemque reportavit sententiam contra Paulum, cum istius condemnatione in petiis 1300. pro mercium pretio, ac in damnis, & interesse liquidandis, reservato videri, an contra navis dominum actio competeret, atque in hoc statu ex parte Joannis Francisci domini, pro veritate consultus fui, an & quale jus foveret, ad effectum deliberandi, an litem substinere deberet, vel potiùs honestam procurare concordiam, transmissa pro-Advocati in partibus informatione, quæ in effectu aliud non continebat, nisi reassumptionem eorum, quæ habentur apud Magon. *dec. Florent. 111.* deducendo quoque auctoritatem Sanfel. *dec. 179.*

Respondens itaque, duas efformabam inspectiones; unam facti, an scilicèt Paulus, qui deprædationem fecerat, dicendus esset præpositus ab ipso Joanne Francisco; Et quatenus non, quia præpositus à præposito, quid id relevaret; Et alteram, an præponens in casu quæstionis, de facto præpositi teneatur, sive sit mediatus, sive immediatus.

Quatenus pertinet ad primum; Quamvis in notula transmissa supponeretur, quod scribentes pro actore prætenderent, nimiumque insisterent, ut Paulus dicendus esse præpositus immediatus, tanquam conjunctus, ac nepos Joannis Francisci; Dicebam tamen, quod istud (quatenus id interesset) videbatur contemptibile fundamentum, quoniam conjunctio sanguinis inter mandantem, & mandatarium, inducit quidem unam ex præsumptionibus ad probationem mandati præsumpti, ex deductis *disc. 6. de jud. nu. 3. & seqq.* Sed est simplex præsumptio, quæ sola absque aliis non sufficit, & multò minùs dum exclusa remanebat à contraria probatione expressa, quod fuisset præpositus Joannes Baptista, qui moriens in remota regione, istum præposuerat per viam subrogationis.

Difficultatem tamen, ob quam ista inspectio inanis remanebat, consistere dicebam in puncto juris, cujus dispositione attenta dominus navis tenetur de facto magistri, vel præpositi etiam mediati, quia scilicèt ab eo, quem ipse præposuerit, deputatus esset, ad text. expressum *in l. 1. §. Magistrum autem secundo, ff. de exercitor. act.* ubi Bald. & alii, cum quo pertranseunt Afflict. *decis. 89. num. 9. in fin.* Stracc. Joannes de Evia, & alii relati per Rocch. *in ejus notab. de navibus poss secundum volumen cons. notab. 5. num. 9.* Et quamvis durum videatur, ut esse dicit Faber. *in rational. in cod. text.* Attamen dicebam, quod è converso

versò magis durum esset in foro ex sola repugnantia naturalis discursus obtinere contra id, quod expressè in jure decisum habetur, atque per Doctores communiter receptum.

Ac ulterius quidquid sit de hoc puncto in genere, & pro aliis casibus, quibus diversa congruat ratio; In hac tamen facti specie ob ejus particulares circumstantias, dicebam rationabiliter adaptabilem esse hanc legis decisionem, quoniam Paulus, qui à Magistro, seu Capitaneo, necessitate ita impellente, præpositus fuit, erat jam in munere ejus locumtenentis, seu Vicarii, qui proindè, ubi etiam præpositus non fuisset, de natura officii in locum defecti capitanei succedere debuisset, ideòque ita ejus substitutio jam prævisa, & præordinata fuerat ab eodem domino, additis etiam ratihabitione, & conjunctione sanguinis ita considerabili.

Hinc proinde restringi dicebam causam ad alteram inspectionem, an scilicèt posita dicti Pauli culpa in faciendo illicitam depræd ationem, pro ista adversus navis dominum, & præponentem, actio competeret ei, qui depræd ationem passus est.

In hoc autem discurrendo, advertebam, domino navis assistere specialem auctoritatem Roman. *consil.* 74. ubi deciditur, quod dominus navis non teneatur pro rubbaria facta per magistrum, seu præpositum, istamque auctoritatem, quæ reputatur in materia magistralis, sequuntur Ursill. ad Afflictum *dectf.* 82. *nu.* 1. Stracca *de navibus part.* 3. *verficul. secio altenum*, Rocc. *de navib. ut supra notab.* 11. *in fine*, & *notab.* 23. ex generali vera propositione, quod 4
mandatum non censetur datum ad delinquendum; Potissimè verò, ubi mandatarii persona non sit diffamata, vel suspecta, sed potiùs bonæ opinionis, adeòut imputare non possit mala electio.

E converso contra dominum observabam facere doctrinam Bart. *in l.* 1. *§. familia*, *ff. de public.* per illum text. 5
ut dominus teneatur de rubbaria magistri, seu præfecti navis, atque firmant etiam Afflict. & Ursill. *dict. dec.* 82. Boer. *dec.* 56. Rocc. *ubi sup. notab.* 18.

Stantibus itaque præmissis hinc inde, dicebam pro declaratione idem, quod adeò frequens est mea dicendi con- 6
suetudo, ut scilicèt perpetuò erroneum censendum sit, cum hujusmodi generalitatibus, vel cum doctrinarum littera, & in sola earum fide indistinctè procedere, cum vera, & methodica forensium controversiarum decisio pendeat à casuum distinctione, ac singulorum qualitate, & circumstantiis; Illa tamen attenta generali propositione vel distinctione pro facti regulatione, de qua *sub tit. de locat. disc.* 9. *nu.* 5. & *seqq.* & alibi pluries; quod scilicèt aut præpo- 7
situs delinquit circa opus cui præpositus est, & tunc dominus teneatur, aut extra illud, & tunc secus.

At propterea applicando ad rem, dictasque in oppositum doctrinas conciliando, advertebam, quod si exempli gratia agatur de navi oneratoriæ, & tunc si præpositus, seu magister rubbariam committat, seù aliàs in culpa sit in mercibus in ea oneratis, sive etiam in viatorum personis, teneatur de ista culpa dominus, quoniam dicitur delictum præpositi, circa opus, cui præpositus est, unde propterea si idem deviando ab eo munere, cui præpositus fuit, artem piraticam exerceat, atque in aliis navibus rubbarias, & illicitas faciat depræd ationes, sive aliàs culposè agat extra illud genus, cui navis destinata est, tunc dominus teneri non debeat, atque in his terminis procedat prima propositio, quæ antesignanum habet Roman. *d. cons.* 74. In aliis autem procedat altera, quæ antesignanum habet Bart. *d. l.* 1. *de publican.* Nisi in casu, in quo delictum famuli, vel præpositi sit extra opus, intret aliqua ex limitationibus latè recensitis per Farin. *sua tit. de var. crim. q.* 110. puta quia domino innotesceret mala qualitas præpositi, sive quod sciens non provideat, aut quod ratum habeat, vel depræd atum sit in ejus auctoritate.

Et per consequens è converso ad rem si agatur de nave piratica principaliter destinata depræd ationibus contra infideles, vulgò *per andar in corso*, tunc si magister, vel præpositus, deviando à munere suscipiat merces vehendas, atque in eis rubbarias, vel fraudes committat, dominus teneri non debet, utpotè extra opus, cui est præpositus; atque ultrà fines mandati, juxta *d. decis.* 82. Afflict. ubi de prohibitione accipi merces mercatorum, circa quas casus contingit. Sed si delictum, vel culpa versetur circa ipsum munus, vel officium depræd ationis, & exercitii artis piraticæ, quia nempè exercenda solum in bonis, & personis infidelium, ex deductis supra *in Melevitana depræd ationis disc.* 150. & infra in alia *Pisana*, *seu Liburnen. disc.* 195. cum illis regulis, & justificationibus, quas præbeat usus communis navigationis, ista verò aut illicitè exerceatur cum fidelibus, & amicis; Et tunc dicitur delinqui circa opus, cui præpositus est, & per consequens dominus tenetur; Et hic videbatur casus quæstionis.

Alia etiam ponderata ratione, ob quam posita culpa, 8
nimiam sentiebam difficultatem contra requirentem, quod scilicèt delictum non esset personale Capitanei, seu magistri, sed esset ipsius navis repræsentantis personam formalem, & intellectualem constitutam tam ex Capitaneo, quàm ex militibus, & nautis, ac etiam ex tormentis bellicis, aliisque armis, seu instrumentis, adeòut navis capta, vim, & depræd ationem passa sit, non à fraude, & machinatione solius Pauli magistri, seu Capitanei, sed ab ipso corpore navis, ejusque potentia; Et per consequens, ubi etiam contra ipsum dominum, & proponentem in ejus persona, & in aliis bonis non competeret actio, adhuc tamen ista competeret contra ipsam navem damnificantem ex noxali actione, sive ex illa legis Aquiliæ, ad instar illius damni, quod inferat absque domini mandato, vel præpositione servus, quoniam non tenebitur quidem dominus de proprio ad emendam damni, sed tenebitur pati amissione servi damnificantis, ut noxia pro noxia remaneat affecta.

Concludebam itaque, quod præfati Joannis Francisci requirentis defensio non consisteret in jure, sed in facto, curando scilicèt excludere crimen, vel culpam præfati Pauli Præpositi, quasi quod in bona fide versatus fuerit, justamque asseverationibus nautarum ipsiusmet cymbæ depræd atæ, credendi causam habuerit, quod ille mer- 9
ces spectarent ad infidelem inimicum; Atque istius bonæ fidei justæque credulitatis nimium probabile argumentum desumi videbatur ex tribus circumstantiis. Primò nempè ex qualitate loci, in mari scilicèt sub dominio Turcarum & propè illum locum, ad cujus officialem, vulgò *Agà*, merces pertinere præsuppositum fuit; secundò ob divisionem aliarum mercium, ipsiusque navis, vel cymbæ, ac ejus instrumentorum notabilis valoris, quoniam ubi in dolo versatus esset committendi rubbariam, & illicitam depræd ationem, ista in omnibus sequuta fuisset; Et tertiò ob participationem publicè, & palam, & candidè cum duabus aliis navibus focliis, seu *di conserva*, quas regebant duo milites Hierosolymitani, viri nobiles, & religiosi, in hac arte benè periti, ob caravanas, quas super ejusdem Religionis maritima classe in hoc munere persequutionis infidelium faciunt, adeòut inter Christianos, Insula Melevitana videatur hujus ministerii metropolitica sedes, ac major universitas, vel schola; Ac propterea, quod ipsi navis domino expediret pro ejus jure, & interesse assumere defensionem fortè neglectam, vel non benè factam ejusdem Pauli præpositi cum præfatæ sententiæ ejus condemnatoriæ revisione.

Posita etenim exclusione delicti, & culpæ positivæ, 10
adeòut casui potiùs, actus referendus esset, tunc alia non intraret actio, nisi de utili in rem verso, juxta ea, quæ in materia ejus actionis competentis contra eum, qui nullam habeat obligationem ex contractu, vel quasi, aut ex delicto, vel quasi, habentur *sub tit. de credito disc.* 72. Ideòque desuper ex defectu notitiæ, & circumstantiarum facti omninò maturum judicium efformare non potui.

Insinuavi tamen, quod quando istud motivum ex facti circumstantiis non assisteret, tunc causa videretur periculosa, ideòque consului, quod magis expediret cum aliqua honesta concordia illi finem dare; Non potest etenim ejusdem administratoris in concernentibus ejusdem administrationem factum dividi, sed æqualis esse debet causa commodi, & incommodi, ut passim habemus in complimentariis, aliisque negotiorum administratoribus, unde quemadmodum præponens reportavit, vel reportasset commodum licitarum depræd ationum factarum cum opera hujus ministri, ita è converso huic incommodo subjacere debet.

Ac propterea concluditur, quod juxta penè genericam 11
hodiernam forensium controversiarum naturam, punctus non est juris, sed potiùs facti, ex cujus particularibus circumstantiis singulorum casuum decisio pendet, non autem ex generalibus propositionibus, vel ex doctrinis, quæ in diversis casibus prodierint, cum quibus perpetuò erroneum est procedere absque his distinctionibus, & reflexionibus.

Juxta præmissa ad favorem Cardi prodiit resolutio Rotæ Florentinæ de mense Julii; vel Augusti 1675. nulla 12
tamen dictorum articulorum facta discussione, vel examine, sed ex solo motivo limitationis dari solitæ ad regulam obligantem dominum de facto famuli, vel præponentem de facto Præpositi, de qua Farin. *d. q.* 110. *& alii recensiti d. disc.* 9. *de loc. & alibi*, quod scilicet excusetur dominus, vel præponens si eligat, vel præponat personam bonæ famæ, inhærendo auctoritati Varesi. *cons.* 96. *in civil.* ubi rejicitur *d. dec.* Afflict. sed id videtur ex adverso propositum; talis est frequens eventus causarum, ut eorum resolutio sequatur ex minus considerabilibus, vel neglectis motivis ob ingeniorum varietatem.

PERUSINA REPRÆSALIARUM

PRO CAPITULO CATHEDRALI, ET TOTO CLERO

CUM CIVITATE, ET THESAURARIIS.

Casus disputatus in Sacra Congregatione Immunitatis, & resolutus pro Capitulo, & Clero.

De repræsaliis, à quibus, & contra quos exerceri possint, & de earum diversis speciebus.

SUMMARIUM.

1 *Alii sortes.*
2 *De Sacra Congregatione Immunitatis, & de quibus causis ad ipsam cognoscere pertineat.*
3 *Non attenditur qualitas personæ materialis, sed qualitas officii, ideoque si Prælatus exerceat officium sæculare, habetur tanquam judex laicus.*
4 *De ratione ob quam Clerici, & Ecclesiastici solvunt onera, & gabellas in Statu Ecclesiastico.*
5 *Thesaurarius generalis Papæ est etiam Magistratus Ecclesiasticus.*
6 *An Episcopi, & alii inferiores Papæ possint committere causas Clericorum Magistratibus sæcularibus.*
7 *De repræsaliis non concedendis contra Clericos.*
8 *Quod insolita non veniant sub mandato, seu delegatione generali.*
9 *Quænam sint veræ, & propriæ repræsaliæ.*
10 *De quadam repræsalia judiciali etiam in causis privatorum.*
11 *De repræsaliis contra cives pro debito Civitatis, & de illarum ratione.*
12 *Ad quod cives cogi possunt pro occurrentibus, & debitis Civitatis, vel Communitatis.*
13 *De ratione resolutionis, & quare cum Clerici non debeant praticari repræsaliæ, de quibus n.* 11.

DISC. CLXXXI.

1 CUm in Statu Ecclesiastico inmediato ex rationibus infinuatis suprà *disc.* 55. & 56. modica, penèque nulla fit Ecclesiasticæ immunitatis realis praxis, dum Ecclesiæ, & Clerici, aliæque Ecclesiasticæ personæ plerisque oneribus, & gabellis subjacent, præsertim illis, qui Cameralia dicuntur, ut etiam patet ex deductis *disc.* 26. *de Regalib. & alibi*; Hinc inter singulorum locorum Communitatem laicalem, & Clerum controversiæ haberi solent super hujusmodi onerum repartitione, ac supportationis modo, prout contingit in hac Perusina Civitate, in qua ex Arbitrorum laudo emologato, quædam annis decursis prodiit concordia, ad cujus limites prætendentibus tam Civitate, quàm Appaltatoribus Cameralibus, sub Thesaurariorum vocabulo explicari solitis, Clerum, & Capitulum in cujusdam notabilis summæ solutione morosum esse, obtenta à Thesaurario generalis Urbis, generali communicatione ejus facultatum, ejusdem Civitatis, ac Provinciæ Umbriæ Gubernatori, qui pro istius Principatus stylo in Præfaturæ statu, quinimò etiam in Episcopali dignitate constitutus erat, de istius mandato repræsalia commissa fuit in persona cujusdam qualificati Canonici Cathedralis, qui supponebatur Syndicus, & Administrator, vel superintendens negotiorum Cleri, illum indecenter retrudendo in carcerem à quo, ut se liberaret, coactus fuit summam prætensam deponere; Quare adversus hunc actum habito recursu per ipsum Capitulum, ac universum Clerum ad Sacram Congregationem Immunitatis post trinam propositionem sub die 18. Decembris 1674. prodiit resolutio in præcedentibus propositionibus, ex Cameralium oppositionibus, & subterfugiis dilata ad favorem Cleri, & Ecclesiasticorum tam pro isto actu particulari, quàm generaliter in futurum, hujusmodi scilicet repræsalias, quamvis cum sæcularibus practicari solitas, illicitas esse cum Clericis, cum quibus practicari non possent, nec deberent.

In disputationibus itaque desuper habitis, me pro Capitulo, & Clero scribente, duæ fuerunt inspectiones; Una scilicet ordinis, vel jurisdictionis, & competentiæ hujus Congregationis Immunitatis; & altera meritorum negotii principalis super licita, vel illicita repræsalia contra aliquos Clericos particulares pro universali, vel communitativo debito Cleri, seu Capituli.

Quatenus pertinet ad primum; Dicebam Camerales scribentes pro Thesaurariis, & Civitate, incongruum esse recursum ad hanc Sac. Congregationem Immunitatis, 2
ipsamque proindè incompetentem censendam fore, quodq; causa remitti deberet ad suos Judices ordinarios, prout de jure, qui judicarent, an benè, vel malè dictus Gubernator à Thesaurario generali desuper delegatus, in hoc se gesserit; Ista namque Sacra Congregatio Immunitatis, ex insinuatis in Relat. Curiæ *disc.* 17. ac etiam in Miscell. Eccles. *disc.* 2. & 4. *cum seqq.* sub Urbano VIII. erecta fuit pro jurisdictionis, & immunitatis Ecclesiæ conservatione, & defensione adversus laicorum magistratuum perturbationes, & præjudicia; secus autem, ubi contra Clericos, vel Ecclesiasticas personas processum fuerit cum auctoritate Judicis Ecclesiastici, generalem, seu habitualem cum eis competentiam habentis, quoniam si actualis incompetentia allegetur, sive unius ex pluribus æ juè competentis major competentia, juxta tot quæstiones, de quibus in sua sede *sub tit. de jurisd. disc.* 1. & *seqq.* & *per tot.* ac etiam in d. Miscellan. Eccl. *disc.* 16. & 22. & *seqq.* ad Sacras Congregationes Episcoporum, & Concilii, sive ad unam, vel alteram Signaturam Gratiæ, vel Justitiæ cognitio pertinet, non autem ad istam Congregationem Immunitatis, quæ super prædicto solum causarum genere erecta est, atque ita instando pro remissione causæ ad Thesaurarium generalem, quod idem importabat, ac succumbentiam omnimodam hujus partis in negotio principali, dum ex pluries infinuatis *d. tit. de jurisd.* & *alibi*, frequenter contingit, quod ex qualitate Judicis, vel Tribunalis pendet decisio.

Scribens è converso pro competentia jurisdictionis hujus Congregationis, quæ in prima causæ propositione se talem declaravit, dicebam præmissa rectè procedere, quando nulla laicalis potestatis quæstio, vel mixtura desuper caderet, quia nempè repræsalia facta esset per Episcopum, vel alium Magistratum merè Ecclesiasticum, secus autem in casu, dum illa facta erat de mandato ejus, qui personam, seu figuram gerebat Gubernatoris, vel Præsidis sæcularis, unde manat violatio jurisdictionis, & immunitatis Ecclesiasticæ.

Neque obstare advertebam, quod persona materialis, 3
quæ hunc Magistratum exercebat, esset in Prælatura, & in Ecclesiastica dignitate constituta, quoniam non qualitas personæ materialis, sed illa personæ formalis, & muneris in hoc proposito attendenda venit, juxta casum, de quo *sub tit. de jurisd. disc.* 65. quod scilicet ille Prorex Regni Neapolitani, de quo ibi agitur, constitutus erat, in dignitate Cardinalitia, ac etiam Archiepiscopali, & tamen consideratur, tanquam Princeps, seu Magistratus sæcularis; idemque in casu, de quo *disc.* 4. Miscellan. Eccles. & *cod. tit. de jurisdict. disc.* 1. & *seqq.* de Magno Magistro Religionis Sancti Joannis Hierosolymitani in Insula Melevitana, & de ejusdem Religionis Prioribus, & Commendatariis, quamplura dominia temporalia possidentibus, quoniam licèt sint personæ Ecclesiasticæ, & capaces Ecclesiasticæ jurisdictionis, quam actu exercent, etiam cum Clericis, & cum aliis Religiosis professis, vel servientibus, habentibus requisita, de quibus *disc.* 4. *de jurisdict.* Attamen in iis, quæ concernunt dominium, vel Magistratum sæcularem, considerantur tanquam sæculares violatores Ecclesiasticæ jurisdictionis, & immunitatis.

Atque in fortioribus terminis habemus in ipsamet Urbe, & Statu Ecclesiastico, & in persona ejusdem Pontificis, ejusque Tribunalibus, & Magistratibus, quod in iis, quæ concernunt dominium, & regimen temporale, pro merè sæcularibus habentur, quoties non accedat vo-

lun-

luntas Papæ conjungendi utrumque gladium, & utramque potestatem, ex pluries insinuatis sub diversis locis, & præsertim *disc. 37. de judic.* occasione agendi de Ægidiana, & in Relat. Curiæ *disc. 4. 25. & 36. & in aliis*, agendo de ipso Papa, & de Gubernatore Urbis, ac etiam de Congregatione Consultæ, & similibus.

Et quamvis emolumenta hujusmodi onerum cedant ad
4 commodum ejusdem Cameræ Apostolicæ, sive solvantur per sæculares, sive per Ecclesiasticos; Attamen diversa est causa debendi, atque in hac parte Papa duplicem respectivè gerit personam, ipsaque Camera duplicem diversam habet speciem, ex infinuatis sup. *dict. disc. 55.* ubi etiam insinuatur, id verificari quoque in aliquibus Principibus sæcularibus, & præsertim in Rege Catholico ex Apostolicis concessionibus exigente, pleraque subsidia, & contributiones ab Ecclesiasticis, ac etiam gerente personam Prælati, ac magni magistri plurium militarum Religionum, sed non per hoc exercet hujusmodi jura Ecclesiastica, vel spiritualia per Magistratus, & Tribunalia Principatus sæcularis, dum adsunt proprii Magistratus Ecclesiastici.

Quo verò ad aliam inspectionem, dicebam, quod ex
5 præmissis constabat de inefficacia delegationis, vel communicationis facultatum factæ per Thesaurarium generalem, qui absque dubio dicendus venit Magistratus mixtus, habens sibi à Papa communicatam utramque potestatem, cùm sit collector generalis spoliorum ecclesiasticorum, aliorumque jurium Cameræ Papæ, uti Papæ, præscindendo à Principatu temporali etiam extra dominium temporale Ecclesiæ, dum est Judex appellationum, & recursuum à Nunciis, & Collectoribus Apostolicis, aliisque Cameralibus officialibus, & ministris per universum Orbem Catholicum, ex deductis in Relat. Curiæ *disc. 35.*

Verùm hanc potestatem committere non potuit dicto
6 Magistratui sæculari cum Clericis, cùm soli Papæ id concedatur, quoties agatur de judicando, & exequendo judicatum proprium, secus autem, ubi de exequutione nudi facti mandatorum, & judicati Magistratus Ecclesiastici competentis, unde propterea receptum habemus, quod Episcopus, vel alter Prælatus, Papa inferior non potest deputare laicum in Vicarium generalem, & foraneum, sive causas contra Clericos præsertim criminales, vel civiles circa coercitionem personarum, quidquid sit de judiciis meré realibus in bonis, ex relatis frequenter per modernos collectores, præsertim Barbos. *de Episcop. alleg. 59. n. 4.* Peregr. *de Vicar. in princ. pag. 2. n. 4. & passim*.

Quinimò ad rem dicebam, quod probabilius respectu Clericorum, & Ecclesiasticorum, neque in ipsomet The-
7 saurario adesset ista facultas repræsaliandi, quamvis illam absque dubio habeat, & exerceat cum laicis, cum quibus etiam conceditur appaltatoribus in appaltibus Cameralibus, eo quia cum laicis pro debitis, & contributionibus fiscalibus, id videtur ex communi consuetudine, præsertim Italiæ, passim receptum, & connaturale pro debitis scilicet Communitatum exequendi in bonis, & personis aliquorum civium, ut infrà; In Clericis autem, & personis Ecclesiasticis repræsaliæ sunt expressè prohibitæ per decretum Concilii Lugdunen. *registrat. in c. unic. de pen. 6.* ubi Doctores relati per Carol. de Grass. *effect. Cler. 23. nu. 1. & 2.* Barbos. *in Collectan. ad idem c. unic.* Cohell. *ad Bull. bon. regim. c. 12. nu. 32. & n. 72. & seq.*

Quamvis enim revera ista prohibitio percutiat casum diversum, ubi scilicet agatur de faciendo repræsalias in persona, vel bonis Clericorum pro delicto, vel debito laicorum, unde propterea non videtur, quod capiat casum, in quo agatur de debito ipsorum Clericorum, eorumque communitatis, ut pro absoluto habuit eadem
8 Congregatio, Attamen quia id est insolitum, & nunquam practicari consuevit, ideircò dicebam, & hæc Sac. Congregatio admisit intrare conclusionem, de qua *disc. 1. de emphyteus. & alibi*, quod scilicet in generali concessione jurisdictionis, & facultatum facta Vicario, vel alteri Magistratui, non veniant insolita, ut etiam occasione agendi de alia specie repræsaliarum, ut infrà, quando non obstet consuetudo, aliis relatis plenè firmatur apud Arias de Mesa *resolut. 22. lib. 2.* dum in hoc totum facere videtur consuetudo.

Ad id autem comprobandum, occasione quoque respondendi multis auctoritatibus, quas desumptas, vel transcriptas ab Arias de Mesa *d. lib. 2. cap. 11. cum pluribus seqq.*
9 deducebant scribentes in contrarium; Advertebam, quod illæ repræsaliæ, de quibus antiqui Doctores loquuntur, & præsertim Bart. qui particularem desuper edidit tractatum, & quarum facultas connumeratur inter regalia majora Principi reservata, longè diversam habent speciem, dum propriè dicuntur illæ, quæ fiunt in personis, vel bonis subditorum alterius Principis, vel Civitatis in proprio Principatu, vel Civitate, ad effectum cogendi dictum Principem, vel Civitatem, ut abstineat ab aliquibus actibus præjudicialibus ipsi repræsalianti, vel ejus subditis, ut nostra ætate frequens praxis docuit in dominiis Regis Catholici, quod repræsaliæ positæ fuerunt in bonis, & juribus Januensium, aliarumque Nationum ob gesta Reipublicæ, vel alterius Principis, istarumque repræsaliarum occasione, Arias de Mesa utpotè desuper consultus, disputat quæstionem, an Vicarius Regis, qualis est Prorex Regni Neapolitani, hanc habeat potestatem, concludendo affirmativè potiùs, ratione consuetudinis, & observantiæ, & ob nimiam amplitudinem mandati, & facultatum istius Magistratus.

Istarumque repræsaliarum ad instar, per quandam ea- 10
rum speciem, vel imaginem inolevit etiam in Magistratibus, & Tribunalibus usus exequendi judicatum in una re, loco alterius, juxta *dec. 149.* Bichii, cum aliis relatis *disc. 40. n. 47. de judic.* ac etiam insinuatur *sub tit. de feud. disc. 56. & alibi*.

Diversa est species hujusmodi repræsaliarum, de quibus agebatur, dum istæ tales impropriè dicuntur ex quodam usu loquendi, istæque non habent illam exorbitantiam, quam habent præcedentes, neque revera dicendæ veniunt 11
de regalibus majoribus supremo Principi, præcisè reservatis, quoniam licèt non habeant juris assistentiam, non tamen habere dicuntur omnimodam resistentiam, ex ea ratione, quod omnes cives dicuntur debitores erga Principem, vel Rempublicam pro tributis, & collectis, aliisque publicis oneribus, & contributionibus, atque communitates, tanquam corpora ficta, & inanimata de per se, aliud non sunt, nisi quædam arca, seu bursa omnium Civium, qui cum singulorum collectis, & contributionibus, aut cum assignatione illorum jurium, & emolumentorum, quibus seipsos privant, juxta insinuata suprà *discurs. 94. & seqq.* ac etiam *disc. 35. & seqq. de servit. & disc. 2. de feud. & alibi*, illam arcam, seu bursam implent, ut ita commodè promptam Principis, vel Reipublicæ Quæstores pro publicis urgentiis habeant, & per consequens quando iidem cives id negligunt; ex quadam generali consuetudine introductum est ex boni publici motivo, atque ut promptè publicis urgentiis occurri valeat, cogendi aliquos cives divites, magisque idoneos ad promptam solutionem, ut deindè ipsi ex singulorum collectis, & contributionibus reintegrentur; Ita inferendo stimulum, ac timorem ditioribus, & potentioribus, penès quos communitatum regimen, & directio esse solet, alicujus majoris solicitudinis super singulorum collectis, & contributionibus.

Ad instar eorum, quæ insinuantur etiam suprà *disc. 44.*
& 45. ut calamitoso tempore belli, penuriæ, aut pestis 12
coti possint divites, ac idonei cives exhibere, & vendere triticum, aliaque victualia, sive pecuniam pro illorum emptione mutuare, aut se obligare de proprio erga creditores communitatis, qui nolentes communitatis hdem sequi, exigere solent obligationem aliquorum civium particularium, juxta casus relatos *sub tit. de alien. & contract. prohib. & alibi*, in propositio obligationis particularium pro communitate.

Et itaque ista repræsalia impropria, ita nuncupata ad instar, totaque provenit à consuetudine, de qua testantur Bart. & alii relati per Cohell. *ad Bull. bon. regim. dict. c. 12.* Et per consequens cum in hoc totum faciat consuetudo, istaque non adsit in Clericis, aliisque personis Ec- 13
clesiasticis, ita resultat, quod ea indebitè practicata fuerit, non benè arguendo à praxi, quæ habeatur cum laicis, dum ex insinuati *dict. discurs. 56.* ex diverso jure, diversaque persona collectæ, & contributiones, aliaque onera exiguntur ab Ecclesiasticis, quam exigantur à laicis, quamvis de facto eadem videatur Camera, seu bursa, atque ex isto motivo deficientis consuetudinis potissimè, prodiit resolutio, quæ justa, benèque fundata visa est.

RO-

ROMANA LIBERTATIS
PRO ISAAC AROVAS HEBRÆO ORIENTALI
CUM N.N.

Casus disputatus coram Vicegerente.

An Hebræi Orientales domicilium habentes in locis de dominio Turcarum, efficiantur servi Christianorum, à quibus vi bellica in terra, vel mari capiantur; Et quid de ipsismet Christianis subditis infidelium; Et de Christianis apostatis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De potestate Magni Magistri Hierosolymitani in Insula Melevitana.*
3 *Princeps potest servos libertatem donare.*
4 *Quando id procedat, & an attendi debeant litteræ testimoniales libertatis.*
5 *De privilegio Apostolico concesso Judæis ne possint effici servi.*
6 *Quomodo istud privilegium veniat intelligendum.*
7 *De eodem Magistro, de quo num. 2. & quo subjaceat Sedi Apostolicæ.*
8 *De depredationibus bonorum subditorum Principis inimicis, & quid quoad personas.*
9 *De statu Judæorum, & quorum sint capaces, eorumque materia.*
10 *De differentia inter Judæos, & Turcas, & an Judæi efficiantur servi.*
11 *Declaratur propositio, quoad Christianos non habet servum Christianum.*
12 *Christiani apostatæ vulgò rinegati capti, si dicant velle redire ad fidem, an dicentur libertati.*

DISC. CLXXXII.

1 TRaducto ad oras Portuenses vulgò Fiumicino, sive ad ripam Urbis in quadam Navi, vel Cymba Melevitana in forma servi à pluribus annis capto in navi Turcarum Isaac hebræo Orientali, curavit Universitas Hebræorum Urbis, de hoc certiorata, illum arrestari, ne alio duceretur, assumendo illius libertatis opus ex duplici motivo coram Vicesgerente Cardinalis Vicarii; Primò nempè ob litteras Magni Magistri Religionis Hierosolymitanæ, in qua ille enunciatur olim servus, nunc manumissus, & liber, hortando omnes, ut eum, tanquam liberum tractent, neque tanquam servum tractari, seu molestari permittant, juxta hujusmodi litterarum patentium, seu testimonialium consuetam formam; Et secundò, quod tam de jure, quàm ex Apostolico privilegio Sixti V. hebræi libertatem commercii habeant cum Orientalibus subditis Imperatoris, vel Tyranni Turcarum, quodque propterea non possint per Christianos effici servi, ex eo quod in Turcarum navibus inveniantur.

In disputatione itaque desuper habita, in qua pro hebræi libertate ad Universitatis instantiam scribebam; quatenus pertinet ad primum punctum, quod subsistentes, inanis labor erat agere de altero, ille videbatur potiùs facti, quàm juris; Non negabant etenim scribentes pro eo, qui se dominum prætendebat, atque servitutem allegabat, ea, quæ à me dicebantur super fide præstanda dictis litteris Magni Magistri, qui Insulæ Melevitanæ est Princeps cum supremo Imperio, & regalibus majoribus, ex deductis *hoc tit. sup. disc. 126. & disc. 69. de juris-*
2 *dict. & disc. 4.* Miscellan. Eccles. & per consequens cum ipse aliquem in sua ditione liberum declarat, tali declarationi deferendum est, ob facultatem, quàm Princeps habet donandis servis libertatem, ad text. *in l. fin. & tot.*
3 *tit. ff. de natal. restit. cum concord.* apud Rovit. *super pragmat. in vub. de serv. manumiss.*

Dicebant tamen id rectè procedere, quando litteræ non essent fiduciariæ, & in gratiam ipsius domini, cujus interesset, ut iste servus redimeretur, ideòque admonitus, quod illum traducendo ad Urbem, Universitas hebræorum Urbis, vel probabilius altera hebræorum Orientalium Anconæ, de qua contradistincta ab hebræis Occi-
4 dentalibus, habetur suprà *disc. 104.* redimeret; hinc proindè ipsemet dominus de hujusmodi litteris in discessu solicitus fuit, ut contingente casu redemptionis, illa promptè practicabilis esset, juxta stylum hujusmodi attestationes dari solent, ac propterea, ut præmissum est, dicenda erat quæstio potiùs facti, quàm juris; Idque reflectendo ad veritatem, mihi quamvis in contrarium scribenti, probabile videbatur, non solùm ob aliquas justificationes, quæ desuper dabantur, de quarum efficacia in stricta juris censura, nimium dubitari potuisset, sed potissimè ex argumento resultante ab eo, quod istæ litteræ non essent penes ipsum hebræum, qui se liberum contendebat, sed penes illum, qui tanquam dominus, illum ducebat vinctum in statu servitutis; Additta etiam probabilitate, seu bona fide resultante ab accessu ad Urbem, vel ejus portum liberè, & publicè, cùm tamen notorium sit in eadem Urbe adesse Universitatem adeò numerosam, & considerabilem hujus sectæ, ideòque insimul consideratis omnibus circumstantiis, cum regula, ut singula, quæ non prosunt, &c. videbatur quod ita se haberet, rei veritas.

Quo verò ad alium punctum, illum distinguebam in duas inspectiones, unam scilicèt particularem resultantem à privilegio Sixti V. Et alteram in terminis generalibus juris communis.

Super prima, scribendo more Advocati ad causæ opportunitatem, dicebam, quod ita intraret vulgaris regula sæpius enunciata, text. *in l. ille, ut ille, ff. de leg.* 3. quod in claris, & expressis non intrant quæstiones, & argumenta, cum privilegium sit litterale, atque descendat ad speciem illorum hebræorum, qui in partibus Orientalibus sub dominio Turcarum cum navigatione 5
commercium habeant; Neque dicebam dubitandum esse de potestate, quoniam absque necessitate assumendi altiorem inspectionem super potestate Papæ in temporalibus, in toto mundo; & in alienis Regnis, & Principatibus, & super quam aliquid insinuatur in Relat. Curiæ *disc. 2.* cessabat difficultas ex facto, dum persona erat in Urbe sub dominio temporali Pap.., ac etiam ille, qui de servitute contendebat, subditus dici poterat, utpotè de Insula Melevitana sub dominio Magni Magistri Hierosolymitanæ Religionis, qui est subditus Papæ, adeòut ab ejus sententiis ad Papam, ejusque Curiam appelletur.

Multòque magis dicebam, dicto privilegio deferendum esse, dum constabat de ejus praxi, vel observantia sub Clemente VIII. quod in consimili casu per sententiam particularem Congregationis trium Cardinalium, alter hebræus liber declaratus fuit.

Verùm reflectendo ad veritatem, dubitabam de motivi relevantia, ut juxta stylum ab initio requirentibus insinuavi, quoniam ex præfati indulti, seu privilegii tenore liquet, illum concessum fuisse per Papam, tanquam suę temporalis ditionis Principem, non autem tanquam Pa- 6
pam pro regimine Ecclesiæ Universalis, eodem modo, quo sunt aliæ provisiones, de quibus *sub tit. de Usur. disc. 6. & alibi pluries*; Cùm etenim ex insinuatis suprà *d. disc.* 104. in Anconitana prælectim Civitate magis apta navigationi, & commercio partium Orientalium, vivant hujusmodi hebræi Orientales, adeòut particularem constituant Universitatem contradistinctam ab Occidentalibus, ita congruum fuit concedere libertatem commercii cum illis regionibus activè, & passivè, ut scilicèt illi, qui in dicta Civitate Status Ecclesiastici, aliisque partibus morantes, ad illas partes infidelium accederent, causa negotiationis, ac etiam ii, qui in illis partibus domicilium habentes, ad nostras venire possint, tanquam per communicationem commercii, ob quam ab uno Principe concessam ex quadam communi lege congruentiæ, quæ gentium dici solet, omnes alii Christiani Principes, per quorum territoria transiri contingat, non permittant eos deprædari ac servos effici; Secus autem, ubi de his agatur hebræis, qui non ex causa hujus negotiationis, vel commercii jam concessi, sed in Turcarum navibus militent, aut itinerentur, dum etiam ipsorummet Turcarum, & infidelium negotiatorum, cùm nostris Regionibus idem commercium quandoque haberi solet, eisque ista conceditur assecuratio.

Et quoad superioritatem Insulæ Melevitanæ ponderabam obstare posse ea, quæ habentur *d. disc. 69. de jurisd.* ut scilicèt superioritas sit in iis, quæ concernant ipsam Religionem, ejusque regimen, & in quibus ipse Magnus Magister consideratur tanquam ejusdem Religionis Prælatus; Secus autem in temporalibus, in quibus gerit personam diversam feudatarii Regni Siciliæ.

Quo verò ad alteram inspectionem in terminis generalibus juris communis; Præsuppositio assumpto, ex communi

consue-

consuetudine recepto, ut ea, quæ in jure statuta sunt, tam super deprædatione bonorum hostium, quàm super
2 servitute personarum, hodie inter Christianos, quamvis inimicos, procedunt solùm quoad bona, non autem quoad personas, quæ fiunt quidem victæ ratione carceris, non autem in ratione servitutis, eo quia Christianus non habet servum Christianum, quamvis hæreticum, vel schismaticum, ideòque jus veræ servitutis intret solùm cum Turcis, aliisque Mahumetanæ sectæ sequacibus, qui propriè dicuntur nostri hostes, ex deductis apud Mastrill. *dec. 254. repetit.* apud Castill. *dec. 107. cum aliis*, de quibus in Melevitana deprædationis in hoc eodem Supplem. *disc. 170.* idcircò stante hoc præsuppositò, advertebam, punctum esse, quid dicendum veniret in isto casu mixto, quod scilicèt non ageretur neque de Christianis, neque de infidelibus Mahumetanis, sed de tertia specie professorum sectæ Judaicæ, an scilicèt potius sub Christianorum, vel sub infidelium genere in hoc proposito venire deberent.

In hoc autem, retento eodem themate scribendi more Advocati ad causæ opportunitatem, deducebam ea, quæ cum consueto illius, alioquin docti Auctoris prolixo nauseativo stylo habentur apud Paril. *cons. 2. lib. 4. in princ.* quod scilicèt, quamvis apud Deum Judæi criminosi, &
9 & delinquentes, censendi sint, utpotè in eorum perfidia perseverantes, atque veritatem redemptionis agnoscere nolentes, ac propterea servi reputentur; Attamen id impropriè procedit ad prædictum, scilicèt effectum fori interni apud Deum, & Ecclesiam, sed in foro externo habentur tanquam liberi, & cives, eodem modo, quo Christiani, adeòque gaudeant omnibus favoribus, & privilegiis, ac statutis, & legibus, quibus alii cives, etiam in iis, quæ feudata sint in æquitate, & contra ipsosmet Christianos ex iis, quæ habentur deducta *sub tit. de servit. disc. 70.* occasione competentiæ retractus, & generaliter occasione privilegiorum minoris, vel occasione inerti dotalis *sub tit. de dote*, & occasione facultatis faciendi fideicommissum *sub tit. de fideic. & alibi*.

Atque discurrendo etiam per rationes, dicebam, quod quamvis Judæi sint infideles, non tamen sunt publici hos-
10 tes generaliter, & in generica prohibitione commercii, ut sunt Turcæ, dum Ecclesia in ipsamet Urbe ejus Metropoli, & in multis locis permittit eorum commercium, adeòut habeantur potiùs tanquam cives, vel pacifici amici; Ponderata etiam alia notabili ratione differentiæ inter Mahometanos, & Judæos, quod scilicèt illa secta in ejus introductione habet formalem apostasiam à fide Christiana jam introducta, & dilatata, unde prodiit in ejus injuriam, & destructionem, vel diminutionem, cui sectarii quotidiè studentmalè scilicèt, ac tyrannicè tractando Christianos, eosque incapaces reputando omnium munerum, & honorum, quorum capaces reputantur, quando apostatando à fide, eorum amplectantur sectam, & sic est continua pugna contra Christianos, tam cum vi bellica, quàm cum ista vi interpretativa; È converso autem secta Judæorum, antequam compleretur mysterium redemptionis, erat religio sancta, & à Deo probata, ipsoque populus electus, ex quo Verbum æternum carnem sumere voluit, atque ex ea habemus Apostolos, aliaque magna Christianæ fidei luminaria, ut advertitur *in disc. 34. Miscell. Eccles.* occasione agendi de puncto, an esse de sanguine Judæorum inducat irregularitatem pro assequtione ordinum, & beneficiorum; Continuare autem in eadem, non redolet apostasiam, seu novum crimen, sed solùm continet errorem, ac perfidiam, non recipiendi, & credendi adventum Christi, & implementum mysterii, per quod eorum legis mystica, & cærimonialia evacuata fuerunt, unde propterea exindè immutata natura ex religione, effecta est secta, & sic est simplex perseverantia in antiquo statu, quem credunt adhuc esse licitum, ut anteà, ideòque valdè notabilis dignoscitur differentia inter unam & alteram sectam.

His tamen non obstantibus, reflectendo ad veritatem, contrarium credebam probabilius ex defectu applicationis præmissiorum ad casum; Præmissa etenim rectè procedunt, ac vera sunt in illis Judæis, qui more civium, & subditorum vivunt in proprio Principatu, vel in altero etiam Christiano amico, sive indifferenti, & non inimi-
11 co, sed ubi vivunt in Principatu inimico, adeòut intret ratio publicæ hostilitatis, tunc etiam hodie inter Christianos viget ratio belli, & deprædationis respectu bonorum, quæ jure belli fiunt deprædantium, ex deductis, suprà in hoc Supplem. in d. Melevitana deprædationis *disc. 170.* & *sub tit. de feud. disc. 25. & alibi*.

Eatenus autem non practicatur deprædatio personarum in forma antiqua veræ captivitatis, & servitutis, sed solùm in forma carcerationis, quatenus ita induxerit consuetudo ratione identitatis religionis, quod Christianus Christianum non habeat servum, & de quo latè aliorum collector, Diana *tom. 11. resol. tract. 3. miscellan. resolut. 1.* Et sic tanquam per speciem limitationis regulæ introductæ à consuetudine; Ideòque duplex intrat recepta propositio, una scilicèt prohibitiæ extensionis limitationis, quæ in jure reputatur stricta, & odiosa; Et altera prohibitæ extensionis consuetudinis, attendendo in casu individuo, & præciso, ex deductis *sub tit. de judic. disc. 35. & sub tit. de benefic. disc. 30. & alibi*; Ideòque Judæi subditi Principis hostis remanent sub regula.

Prætereà occasione istius causæ, per modum tamen simplicis discursus, maturo non effornato judicio, cum causæ necessitas, vel opportunitas non exigeret; Cogitabam quod dicta propositio, ut inter Christianos non detur jus captivitatis, quamvis inter eos rationes hæresis, vel schismatis circa articulos fidei, quam omnes pariformiter profitentur, aliqua dignoscatur diversitas, & de quo in specie Diana *dict. resol. 1.* ubi concordantes, ut scilicèt id procedat, ubi bellum esset inter Principes Christianos, inter quos regulariter non obstante diversitate Religionis circa speciem, non autem circa genus, esse solet pax, & amicitia, & commercium, & quandoque etiam confœderatio, adeòut bellum sit accidentale, ut docet quotidiana praxis Regnorum Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ, & Sveciæ, ac Danimarchæ, & similium, ac tot Principatuum Germaniæ superioris, & inferioris, quoniam licèt bellum sit inter Catholicos, & Hæreticos, attamen omnes sunt de eodem Orbe Christiano cum inimicitia accidentali, adeòut schisma, vel hæresis non tollat unitatem fidei in genere inter Principatus, & Principe.

Secus autem in illis Christianis schismaticis subditis Imperio Turcarum, & qui in ejus exercitu militarent, vel aliàs in Turcarum navibus existentes jure belli, & deprædationis, deveniant in posse christianorum, quoniam quoniam sicuti non implicat, ut servi Mahometani, si deindè Christianam fidem amplectantur, adhuc tamen in servitute perseverent, unde propterea christianus habeat servum christianum schismaticum, & subditum ejus, qui est perpetuus, ac naturalis inimicus nominis christiani in universum.

Ac propterea dicta propositio, ut christianus non habeat servum christianum, recipienda videtur, ubi agatur de bello inter christianos accidentali, non fixo, & naturali, adeòut inter eos dari valeat reconciliatio, & amicitia sive practicari valeat permutatio carceratorum belli; seu autem ubi cum isto hoste perpetuo, & irreconciliabili, quoniam isto casu, cessante dicta ratione, duo dari possent inconvenientia christianis præjudicialia, Primò nempè, quoniam ita libentiùs possent, & currarent Turcæ habere milites christianos eorum subditos, illosque in navibus piraticis adhibere in militem, & nautas, dum ita verti sunt, quod non efficientur servi, ex quo resultaret nostris præjudicialis inæqualitas, & claudicatio christianis cum è converso nostri, quatenus ab eis vincantur, indifferenter servi efficiuntur.

Et secundò, quia potius damnosa, & præjudicialis victoribus, & capientibus esset victoria, dum oportet alere tot carceratos inutiles, adeòut expediret potiùs in conflictu belli, vel post obtentam victoriam, eos trucidare, quod esset magis inconveniens, magisque inhumanum, ac præjudiciale ipsimet captis, cùm in eis non vigeat illa ratio æqualitatis, quæ consideratur in bello inter christianos super permutatione, & reciproca restitutione carceratorum, etiam durante bello, & multò magis in casu pacis, vel treguæ.

Tunc autem dictam propositionem de christiano non faciente servum christianum, etiam schismaticum, procedere advertebam, quando agatur de illis christianis, qui more civium vivant in Civitatibus, & locis, quæ antiquitùs erant de dominio christianorum, & per Turcas tyrannicè occupati sint, & à quorum manibus, vi bellica recuperentur, sive etiam, ubi non sequatur formalis recuperatio cum perseverantia, sed solùm fiat deprædatio, vulgò *Sacco*, quasi quod ipsi christiani potiùs id desiderent, atque nostris opem ferre curent, ut eorum obtineant libertatem à tyrannide, & servitute, eodem modo

modo, quo juxtà frequentem praxim, contingit in illis Christianis, qui in Turcarum captivitate existentes, tanquam servi remigent in eorum triremibus, aliisque navibus, quoniam inviti in pugna cooperari coguntur, & per consequens gaudens potius de succumbentiam, quam de victoria eorum, pro quibus operantur; Secus autem ubi veniant sub deprædatione, eodem modo, quo bona; Adhuc maturiori judicio hæc reservata sint.

12 Prout frequenter contingente casu, quod in navibus, & in triremibus Turcarum inveniuntur Christiani apostatæ, vulgò *Rinegati*, dubitari contingit, quomodo cum eis sit procedendum, & an efficiantur servi, vel potiùs donari debeant libertati, si dicant, id egisse per vim, & metum, atque sint prompti abjurare apostasiam, & reverti ad fidem; Et in hoc me remittendo judicio Sac. Congregationis Universalis Inquisitionis, ut etiam in aliis, de quibus suprà; Quatenus pertinet ad hunc punctum prophanum libertatis, videtur quod eadem Congregatio procedat cum distinctione, quod si apostasia sequuta est de tempore infantiæ, vel aliàs in statu imperfecti judicii absque eo, quod esset instructus in fide, restituatur libertati; Si verò in ætate adulta inspiciendum, an sit captus pugnando more hostis, & tunc remaneat servus in pœnam apostasiæ, sub ea tamen restrictione, ut non possit vendi, vel dari in excambium infidelibus, ad quos redire possit, sed si sponte pœnitens compareat, aut quod navim ascendisset, ut faciliùs ad partes Christianorum confugeret, animo redeundi ad fidem, vel consimilem justificet excusationem, donetur libertati, ita tamen, ut eam baptismatis ab eo asserti, quàm aliarum excusationum, adsit sufficiens justificatio, quoniam quando agitur de præjudicio tertii non admittitur illa probatio baptismatis ex ejus assertione, & unico teste, juxta distinctionem, de qua apud Mascard. *de probat. concl. 163.*

JANUEN. SEU MEDIOLANEN. LOCORUM MONTIUM.

Responsum pro veritate, suppressis nominibus.

Augmentum, vel diminutio locorum Montium sequuta intermedio tempore inter venditorem, & translatorem, cujus commodo, vel incommodo cedat, an emptoris, vel venditoris.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Cujus sit periculum, an emptoris, vel venditoris.*
3 *De peculiari natura venditionis locorum montium, & de effectibus exindè resultantibus circa eorum commercium.*
4 *Promissio de vendendo producit actionem ad interesse.*
5 *An adimplementi defectus resolvat contractum.*
6 *Adimplementum post terminum conventum, an sufficiat.*
7 *Quandoque negligi solet translatio in emptorem, & de ratione.*
8 *Quando interest actio ad damna, & interesse.*
9 *An incertitudo impediat perfectionem emptionis, & venditionis.*
10 *Conclusio responsi, seu resolutio casus.*

DISC. CLXXXIII.

1 POssessor quorumdam locorum Montium Mediolani, de quibus agitur suprà *disc. 26.* vendidit alteri conci vi Januensi tantùm eorum ratam, quæ cederet sub summa scutor. 80. pro quolibet loco, atque numerata accepit scuta 500. cum conventione solutionis reliquorum quingentum post sequutam translationem in personam emptoris, quam venditor intra duos menses facere promisit; Cùm autem eadem translatio, nonnisi septimo, vel octavo mense sequuta fuisset, hoc autem medio tempore eadem loca deteriorationem, sive aliquam valoris diminutionem passa essent; Hinc venditore petente residuum pretii, emptor de dicta deterioratione excipiebat; Quare desuper suppressis nominibus, incertum est ex cujus parte, consultus fui.

Respondi juxtà terminos generales, quo in jure habemus *tot. tit. Digestorum, & Cod. de pericul. & commod. rei vendit.* de quibus suprà *hoc eod. tit. disc. 118. & sub tit. de empt. & vend. disc. 24. & seqq. & alibi*, quod scilicet excepto illis rebus manualibus, quæ consistunt in pondere, numero, & mensura, in aliis post jam perfectam 2
venditionem, etiam ante traditionem, tam periculum, quàm commodum sit emptoris, quoniam licèt dominium ante traditionem non transferatur, ex relatis *disc. 160. de doce, & alibi*, attamen receptum est, quod diversa est periculi ratio.

Neque præmissis obstare dicebam ea, quæ ex pecu- 3
liari natura hujusmodi locorum montium, aliorumque similium jurium in specie habentur suprà *disc. 41.* quod scilicet privata conventio Partium super eorum emptione, & venditione, illam verè, & propriè non importet perfectam, sed solùm promissionem, vel tractatum de vendendo ex ea ratione, quod non sint in privato commercio sine assensu, & auctoritate officialis ad id deputati, eodem modo, quo in officiis, aliisque juribus regalibus pluries supra insinuatis; Quoniam advertebam id esse quidem verùm ad alios effectus; Primò nempè ad illum probationis perfectæ venditionis non de facili præsumendæ, cùm dicta particularis natura, ex magis communi usu, præsumptionem inducat, ut hujusmodi conventiones potiùs redoleant simplicem tractatum, sive conclusionem conditionalem, quatenus scilicet sequatur religatio, ex insinuatis suprà *d. disc. 41.* Secundò pro jure tertii, cui post hujusmodi conventionem illa validè cum dicta auctoritate officialis resignentur, vel obligentur; Et tertiò pro jure ipsius Reipublicæ, vel Principis, ut creditorem habere dicatur illum, quem in ejus libris descripcum habeat, cui benè fructus solvat, ac etiam ubi montis extinctionem sequi contingat, forsem restituat cum similibus effectibus.

Sed ubi ex factis circumstantiis tollatur præsumptio, de qua suprà in primo effectu, adeòut constet de perfecta venditione inter ipsas Partes, adeòut futura relignatio, vel translatio, ita exequutionem importet, quamvis quoad alios effectus resolvatur in promissionem de 4
vendendo, & de emendo, attamen inter ipsos contrahentes, absque mixtura interesse, vel præjudicii tertii, intranti iidem termini generales, sive alii refectionis ejus, quod interest, quam perfecta promissio de emendo, & vendendo producit, ex relatis apud Coccin. *decis. 1615. repetit. dec. 58. par. 6. rec.* & pluries insinuatur sub diversis materiis.

Defectus autem implementi intra conventum termi- 5
num, hunc effectum non tollit, nisi quando constat de præcisa voluntate ejus, cui adimplendum erat, ut non-
nisi cum hoc præsuppositò contrahere voluerit, aliàs non contracturus, cum in reliquis, quidquid aliqui velint, de quibus latè apud Becc. *cons. 45.* quod pro ea opinione tanquam magistrale circumferri solet, in contractibus nominatis, verùs est non implementum non inducere resolutionem, sed solùm actionem ad id, quod interest, ex relatis apud Greg. & Adden. *decis. 130. & sub tit. de locat. disc. 18. & alibi*.

Et in proximis terminis adimplementi post tempus præ- 6
finitum super resignatione officii, vel similis juris, ut attendatur, aliaque ratio non habeatur, nisi ejus quod interest, aliis relatis apud Rovit. *dec. 53.* Mant. *dec. 270.* cum aliis per Add. ad Buratt. *dec. 571.*

Hinc proindè cum in hac facti specie contractus inter 7
ipsas partes esset in omnibus perfectus, soluta etiam, ac respectivè recepta parte pretii, adeòut conventa translatio respiceret solam exequutionem ad præfatos alios effectus, & quæ quandoque negligi etiam solet, adeòut loca montium, & alia jura, vel officia in conventionem deducta ad evitandam solutionem emolumentorum translationis, sive ad alios effectus emptori proficuos, negligi solet, ita juribus continuantibus in persona venditoris ad commodum tamen, & incommodum emptoris, ex deductis suprà *hoc eod. tit. disc. 16. & alibi*; exindè resultat, ut intrent ea, quæ generaliter in isto contractu emptionis, & venditionis habentur.

Aliam propterea dixi, non intrare actionem empto- 8
ris contra venditorem morosum in adimplemento in tempore, nisi illam ad id, quod interesset, & super quo ob defectum melioris notitiæ circumstantiarum facti, judicium dari non potuit, quod scilicet casus deteriorationis contigisset post contractam moram, adeòut emptor dicere valeat, quod si translato statuto tempore sequtus fuisset, ipse antequam casus evenitet, pro antiquo consueto

pretio illa vendidisset; Verùm ubi etiam ista circumstantia verificaretur, quod scilicet casus contigisset post contractam moram, adhuc tamen nisi doceretur de isto animo, & alterius contrahentis voluntate, difficiliter dixi, hanc actionem intrare ex iis, quæ ad materiam refectionis damnorum, & interesse in fidejussore, aut in alio habentur *sub tit. de usur. & sub tit. de Camb. & sub altero de credito, & alibi*.

Quatenus verò venditor majorem hujusmodi locorum montium quantitatem possideret, quod in facti notula non exprimebatur; tunc ponderabam, an intraret consideratio imperfectionis contractus ratione incertitudinis rei in illum deductæ, ex iis, quæ aliisi plenè relatis habentur apud Merlin. *dec.* 567. & 605. *reperit. decis.* 172. 9 & 248. *p.* 6. *rec. & sub tit. de empt. & vendit. disc.* 4. & *seqq.* Verùm advertebam, neque istam dubitandi rationem cadere, quoniam tunc id procederet, quando essent loca montium diveriarum, vel erectionum, adeòut casus contigisset, vel contigibilis fuisset potius in una, quam in altera specie, eo modo, quo exemplificari solet, ubi fiat incerta venditio tot jugerum, vel modiorum terræ alicujus prædii non deducendo ad speciem, in qua parte, & quænam essent cum similibus, in quibus intraret eadem ratio possibilis contingentiæ magis in una, quam in altera parte; Secus autem ubi agatur de genere bonorum, quod in omnibus ejus speciebus, & partibus eandem habeat naturam, eandemque sortiatur fortunam, adeòut non intret dicta ratio possibilis contingentiæ magis in una, quam in altera parte, vel specie, cum tunc cesset ratio, ob quam incertitudo impediat contractus perfectionem, ex qua commodi, & periculi effectus resultat.

19 Quemadmodum itaque si hoc intermedio tempore casus præbuisset alterationem valoris, non potuisset venditor prætendere suppletionem pretii ultra conventum ex iisdem rationibus, de quibus suprà, ita quoque in casu converso, ex regula *secundum naturam*; Ac propterea contra emptorem concludebam, ut ad conventui pretii suppletionem teneri deberet, nisi facti circumstantiæ aperirent prædictam actionem refectionis damnorum, & interesse ratione moræ, ut suprà.

FIRMANA BULLETTÆ PRO ARCHIEPISCOPO CUM THESAURARIIS MARCHIÆ.

Casus resolutus per Sacr. Congregationem Immunitatis, pro Archiepiscopo.

In qua specie onerum suffragetur possessio exemptionis, etiam in Statu Ecclesiastico absque eo, quod obstent Constitutiones revocatoriæ exemptionum.

SUMMARIUM.

1 2 FACTI series.
2 *De stylo quandoque tenendo in Sacris Congregationibus, & generaliter per Advocatos.*
3 *De circumstantiis facti in casu.*
4 *Privatæ, & informes attestationes, quando attendantur.*
5 *An & quando molestiæ, & interruptiones obstent immemorabili.*
6 *Quod possessio, vel observantia æquivoca non suffragetur.*
7 *De constitutionibus revocatoriis franchitiarum.*
8 *Quare in Statu Ecclesiastico non sit practicabilis præscriptio franchitiarum ob possessionem triginta annorum.*
9 *Quando, & quare immemorabilis sit necessaria in præscriptione collectarum, & gabellarum, & quid verè dicit. præscriptio importet.*
10 *Negligentia conductorum, & appaltatorum an præjudicet.*
11 *De operatione immemorabilis, vel centenariæ.*
12 *De rationibus, ob quas non intrarent constitutiones revocatoriæ.*
13 *De differentia inter exemptionem laicorum, & Ecclesiasticorum circa præscriptionem, vel observantiam.*

DISC. CLXXXIV.

EX antiqua consuetudine, quæ certum non habet suæ 1 introductionis titulum, & causam, in Provincia Marchiæ Anconitanæ, frumentum extrahi, atque asportari de loco ad locum etiam intra Provinciam non potest absque illius Thesaurarii, vel ejus ad id deputatorum licentia, seu bulletta, pro qua solvuntur quatuor julii pro quolibet rubro, unde propterea in ejusdem Thesaurariæ apparatus capitulis, istud inter alia emolumenta, vel membra recensetur cum expressione, ut ab omnibus etiam Ecclesiasticis, qui essent soliti exigi posset, exceptuando Cardinales pro eorum, non autem colonorum portiones, & quosdam alios, & generaliter omnes alios, quorum exemptio in viridi esset observantia.

Cùm autem ab antiquo tempore Archiepiscopus Firmanus esset in possessione hujus exemptionis tam pro frumento suæ dominicalis portionis, quàm pro illa colonorum, quibus ipse, vel ejus officiales bullettam concederent, istaque Ecclesia, quandoque per Cardinales, quandoque verò per Prælatos obtineri solita sit; Hinc eam possidente Archiepiscopo Gualterio ex Cardinalis patrui, qui eam plurium annorum spatio obtinuerat, resignatione opinantes moderni Thesaurarii retroactam exemptionem Cardinalitiæ qualitati referendam esse, prætensionem excitarunt post mortem Cardinalis, ut Archiepiscopus, ejusque Coloni huic oneri subjacerent, molestias de facto, ac manu Regia, juxta publicanorum stylos, ac privilegia inferendo; Quare Archiepiscopo recurrente ad Sacram Congregationem Immunitatis, Thesaurario audito, dilata fuit resolutio, ac rescriptum, quod Archiepiscopus melius ejus exemptionem justificaret; Ab isto propterea factis justificationibus, de quibus infrà, & reproposita causa de Mense Decembris 1674. prodiit resolutio Archiepiscopo in omnibus favorabilis, tam scilicet pro seipso, quàm pro Colonis, quorum exemptio in ejus quoque utilitatem tendere implicitè dicitur, dum ex hoc respectu, facilius prædia coluntur, atque melior efficitur Ecclesiæ conditio, juxta ea, quæ in his terminis communicationis exemptionis, seu franchitiæ etiam Colonis, habentur suprà *hoc eodem tit. disc.* 53. ubi plures distinguntur casus.

Cùmque in prima propositione processum fuisset pro frequenti stylo hinc inde cum simplicibus memorialibus in lingua materna, atque post dictum rescriptum pro directione repropositionis, ex parte Archiepiscopi, habitus esset pro commendabili Curiæ stylo Advocatorum congressus, quamvis in hoc omnia Ecclesiæ fundamenta, & respective Thesaurarii objecta per tramites juris discussa fuerint; Attamen Ego senior, sui in sensu, cui etiam alii adhæserunt, ut cum eadem primæva simplicitate procedendum esset, per viam scilicet memorialis in lingua materna, strictè parendo restrictivæ super enarratione justificationis, non autem formiter scribendo in jure, juxta stylum Advocatorum, benè tamen se præparando, ut altera parte id agente, promptè responderi posset, breviter solùm insinuando solidiora Ecclesiæ fundamenta, & responsiones jam excitatis objectis, alia non excitando, cùm sæpiùs Advocati, & defensores, qui debitam non adhibentes prudentiam, proprium ingenium, propriasque eruditionem ostentare volunt, objecta excitando, aliasque superfluas faciendo evagationes, non modicum causis præjudicium parare soleant, *ut disc.* 35. *de judic. & disc.* 46. *in Relatione Curiæ*, ac etiam in opusculo stylì advertitur, Præsertim verò in Sacris Cardinalitiis Congregationibus, in quibus stylum facilem, ac planum, quo magis fieri potest adhibere congruit.

In isto itaque congressu, cum causæ Patronus, juxta stylum recensuisset justificationes, quæ in facto habebantur quales erant; Primò nempè antiqua instrumenta locationum, & concessionum in Coloniam prædiorum Ecclesiæ usque ab anno 1573. quando erat in statu Cathedralis priusquam per Sixtum V. erigeretur in Metropolitanam, in quibus ista exemptio colonis promittitur; Secundò decreta, & litteræ Cardinalis Legati Provinciæ, qui tunc aderat de anno 1608. aliisque successivis temporibus, pro istius exemptionis observantia adversus consimiles molestias Thesaurarii illius temporis.

Tertiò privatæ depositiones informes, tamen ob defe-

defectum citationis Partis aliquorum testium, qui fuerant Cancellarii, & ministri Curiæ, vel mensæ Episcopalis de anno 1630. deponentium de hac observantia, cum requisitis immemorabilis, de quibus *discurs.* 21. *de judic.* Et quartò, quamplures attestationes de præsenti factæ à septuagenariis, & octogenariis super eadem observantia, & cum eisdem requisitis immemorabilis.

Ista facti serie sic enarrata, de duobus punctis actum fuit; Primò nempè, an adesset benè probata immemorabilis; Et secundò, quatenus non, an adesset benè probata quadragenaria, vel trigenaria, istaque sufferageretur necne.

Quatenus itaque pertinet ad primum; Quamvis tam antiquæ attestationes de anno 1630. quàm modernæ, immemorabilis requisita concluderent; Attamen dicebam, eam dici non posse benè probatam, adeòut quando necessaria esset dicta conventio, potius timendum veniret, non solùm ex eo, quod ageretur de extrajudicialibus, ac respectivè informibus attestationibus, dum iste defectus 4 fuisset superabilis ob antiquorum testium mortem, & ob adminicula resultantia à dictis antiquis instrumentis, & à decretis, & litteris Cardinalis Legati, cùm etiam privatæ, & informes attestationes habent vim adminiculorum, & perfectam probationem concludere possunt, ex deductis *disc.* 22. *de judic.* licet fortiùs ob interruptiones, tam de dicto anno 1608. quàm de annis 1630. & 1631. in quibus ministri Archiepiscopi Rinuccini injuries hujusmo- 5 di emolumenta deponere coacti fuerunt, cùm ita cessaret præcipuum immemorabilis requisitum, ut nunquam aliquid in contrarium dictum, vel productum fuerit, ex deductis *d. disc.* 21. *de judic.* pariter dicebam istum defectum videri superabilem, quoniam illæ perturbationes, & molestiæ, quæ non habuerunt effectum, atque in eis possessor victor potius remansit in ejus possessione, postmodum pacificè continuando, non causant interruptionem, neque nocent, sed potius prosunt, magisque possessionem confirmant, & canonizant, ex deductis *eod. disc.* 21. *de judic. & alibi*.

Magis verò apud me urgebat, atque difficultatem inferebat alia consideratio, quod ista observantia, tanquam 6 æquivoca non concluderet, utpotè referibilis ad accidentalem exemptionem illorum Archiepiscoporum, qui Cardinalitia fulgebant dignitate, & quorum erat major pars, potissimè de illo antiquo, ac primævo tempore, in quo dicta instrumenta habebantur; Ac etiam de tempore, in quo prodierunt dicta decreta, & Epistolæ Cardinalis Legati, unde propterea quando fuisset necessaria immemorabilis, magnam dubitandi rationem supereresse advertebam, ea tamen cessante ex hujus necessitatis cessatione, ut infrà.

Atque hinc resultare observabam, neque adesse benè conclusam quadragenariam, ex eadem ratione, quod observantia remaneret æquivoca; Et nihilominus, quando adesset, & in qua junior Advocatus totam vim constituebat, advertebam non relevare ex duobus objectis, 7 in quibus Thesaurarii fundamenta consistebant; Primò nempè illo Constitutionum revocatoriarum omnium exemptionum, & franchitiarum Pauli Quinti aliorumque successorum Pontificum, de quibus plures in præcedentibus, & præsertim *discurs.* 47. & *discurs.* 148. Unde propterea ibi, & alibi infertur, quod illa tricennalis præscriptio exemptionis à gabellis, aliisque publicis oneribus, quæ in jure datur, non de facili practicabilis 8 est in hoc Principatu, ob istas Constitutiones revocatorias, ac etiam ob decretum irritans adjici solitum in Constitutionibus, vel Chirographis impositionum gabellarum, & onerum, ob vim hujus decreti, & clausulæ *sublatæ*, &c. ex quibus quæcunque contraria possessio inficitur, adeòut perfici, quinimò nasci impediatur consuetudo, vel præscriptio, ex plenè relatis *dec.* 400. *p.* 9. *recen.* & *dec.* 199. *part.* 12. cum aliis *d. disc.* 21. *de judic.* & alibi pluries.

Ideòque ex hac ratione in hoc Principatu ad exemptionem necessaria est immemorabilis, vel illa centenaria, quæ non ducto de initio infecto, immemorabili æquivaleat, non quidem ex privilegio, & natura regalium, inter quæ gabellæ, & publica onera recensentur, ut aliqui malè putant, cùm regalia ita privilegiata consistat in jure activo, quod inferior prætendat, juxta casum *dec.* 57. Franch. cum aliis relatis *disc.* 43. *de feud.* & alibi. Vel in exemptione passiva universali, quia nempè Civitas, vel populus prætendat præscripsisse libertatem adversus Principem, & collectis, & gabellis, aliisque oneribus gravari non possit, dum ita est præscribere ipsum jus habituale in universum; Secus autem ubi aliquis privatus per longissimum triennale tempus in pacifica exemptionis possessione fuerit, quoniam tunc ista verè, & propriè non est præscriptio, adversus Principem, vel Civitatem, ut aliqui malè putant, terminos non benè distinguentes, sive conclusionum rationem, aut medullam non penetrantes, sed est potius præsumpta probatio privilegiativæ exemptionis, ex aliqua justa causa ab ipso Principe, vel Civitate concessa, juxta ea, quæ generaliter in materia hujus præsumptæ probationis resultantis à longissimi temporis observantia, habentur *eod. disc.* 21. *de judic.* ac etiam *disc.* 143. *de dote, & disc.* 1. & 3. *de alienat. & contract. prohib. & alibi*.

Ista itaque longissimi temporis operatio inutilis in hoc Principatu remanet ob dictas Constitutiones revocantes omnes privilegiativas exemptionum concessiones, quamvis certas, & expressas, ideòque multò magis hanc fictam, & præsumptam, ne alias detur absurdum, ut majoris virtutis, ac operationis remaneat fictum, ac præsumptum, quam verum.

Alia quoque consideratione accedente, quod in hujusmodi gabellis, aliisque oneribus, quæ directè non exi- 10 gantur per ipsum Principem, vel officiales, aut Civitatem, sed per arrendatarios, & conductores, quos in hoc Principatu Appaltatores dicimus, undè propterea non de facili verificari potest illa pacifica observantia hujus præjudicialis effectus productiva, ex regula, de qua pluries in præcedentibus, quod conductorum, sive arrendatariorum negligentia præjudicare non potest, ex deductis pluries in præcedentibus, præsertim *disc* 68. *n.* 4. per text. *in l. locatio, §. earum, ff. de publican.* istaque est ratio, ob quam etiam in aliis Principatibus, in quibus non intret dicta ratio Constitutionum revocatoriarum, non de facili ad praxim reducitur ista præscriptio tricennalis super exemptione gabellarum, aliorumque publicorum onerum.

Meritò autem istis, & consimilibus difficultatibus non subjacet immemorabilis, vel centenaria, quæ non ha- 11 beat certum initium vitiosum, quoniam cum ejus vigore allegari possit quicunque titulus de mundo melior, ita allegari potest contractus onerosus, & correspectivus in eisdem Constitutionibus revocatoriis præservatus, ex deductis *d. disc.* 21. *de judic. & disc.* 3. *de alien. & contract. prohib.* & sic non in ratione præscriptionis, quæ ut locis citatis advertitur, ferè unquam ad praxim, seu perfectionem reducitur, sed in ratione probationis.

Verùm in hac facti specie præmissa omnia extranea remanere, dicebam: Tum quia non constito de hujusmodi oneris impositione per aliquam Constitutionem, vel provisionem habentem decretum irritans, & clausulam *sublata*, ira cessabat unum, ex dictis objectis; Tum etiam 12 quia revera non versabamur in aliqua gabella, vel alio onere Camerali, pariformiter supportando per omnes subditos pro publicis necessitatis, loco antiquorum tributorum, & collectarum, aut superindictorum, sed potius in exactione cujusdam emolumenti præstari soliti pro dicta licentia asportationis frugum de loco ad locum, cujus necessitate consuetudo introduxit, adeòut ista species nullatenus cadere videatur sub præfatis Constitutionibus revocatoriis, loquentibus de collectis, & gabellis, aliisque ordinariis, vel extraordinariis oneribus communibus Principatus.

Clarius verò, ac extra omne dubium, quoniam in capitulis appaltus, in quibus consistit lex contractus, Camera non concessit Appaltatori jus exigendi hoc emolumentum ab omnibus, sed solum ab illis, qui essent soliti illud solvere, expresse mandando, ut esse deberent exempti omnes illi, qui reperiuntur in ista possessionis exemptionis, ideòque dicebam attendi debere dictas antiquas probationes simul junctas ad ostendendum, quod non esset nova introductio, vel usurpatio, minusque ex accidentali dignitate Cardinalitia id provenisset, sed esset inconcussa observantia antiqua, ad effectum docendi, quod versabamur in casu exceptuato; Et meritò, quoniam cum sit onus, quod resultat solùm à consuetudine, & observantia, idcircò non nisi ad ejus limites attendi debet, & non ultra.

Nimia quoque ponderatione dignum esse observa-

bam, quod quæstio non erat cum laicis, & de populo sæculari regulariter subjecto publicis oneribus Principatus sæcularis, sed de Ecclesia de jure ab eis exempta; Et quamvis in hoc Principatu contrarium in plerisque oneribus doceat praxis; Attamen id provenit ex illis considerationibus, de quibus habetur supra *hoc eodem titulo discurs. 55.* adeòut requiratur enixa, & exempta voluntas Papæ, uti Papæ, & per consequens, cum ista potius esset in oppositum, quia noluit ad hanc solu-
13 tionem teneri eos, qui ratione consuetudinis ei non subjacerent, injusta remanebat prætensio, ex ea differentiæ ratione inter Ecclesiasticos, & sæculares, quod scilicet contra sæculares urget regula generalis illorum obligatoria ad onera Civitatis, vel Principatus, unde propterea, quando allegatur contrariæ observantia, ista dicitur formiter præscriptiva, & per consequens odibilis, & rigorosa, tanquam inducens juris correctionem, & regulæ generalis limitationem, quæ non præsumitur, ideòque non mirum si desiderantur requisita præscriptionis, eique obstent ea, quæ præscriptioni obstare solent; In altero autem casu Ecclesiasticorum, res est in oppositum, quoniam eis assistit regula exemptiva, unde propterea ille, qui allegat limitationem ob voluntatem Papæ, illius probationis onere gravatur, atque de consequenti possessio, vel observantia exemptionis non continet exorbitantem, & odiosam limitationem regulæ, & correctionem juris, sed potius favorabilem conservationem ejusdem regulæ, ac dispositionis juris, removendo obstaculum odibilis, & correctoriæ limitationis, atque capiendo talem observantiam, non tanquam præscriptivam, sed potiùs tanquam interpretativam voluntatis Papæ, quod noluerit eos huic oneri supponere, eorumque regulatem exemptionem tollere; Et hic maxima differentia est inter unum casum, & alterum; & per consequens manifestus est error, eos pariformiter cum eisdem generalibus propositionibus regulare; Atque ex his reflectendo etiam ad solam veritatem, justa, benèque fundata visa est resolutio.

ROMANA MONTIS CERÆ.

INTER MONTISTAS, ET ALIOS CREDITORES.

Casus disputatus in Congregatione particulari, & resolutus, ut infrà.

De eadem materia, de qua suprà *disc.* 148. & 177. de potestate Principis tollendi jus tertii, & præsertim de suspensione, vel remotione hypothecarum, aliorumque vinculorum à bonis assignatis, pro erectione Montis baronalis.

SUMMARIUM.

1 *Casi series.*
2 *Dos non est generaliter privilegiata.*
3 *Creditores cum assensu posteriores, in prohibitis præferuntur anterioribus sine assensu.*
4 *Cessio super bonis jurisdictionalibus, sine assensu non obtinetur.*
5 *De errore assumendi quæstiones juris in abstracto, negletto facto.*
6 *De potestate Principis tollendi jus tertii.*
7 *Facilius subsistitur factum, quamcoac edatur faciendum.*
8 *De libertate, aliisque privilegiis locorum Montium.*
9 *De interesse Principis conservandi libertatem locorum Montium.*
10 *Cum quo stylo in his materiis procedi debeat.*
11 *De distinctione, an gratia sit motu proprio, & quomodo.*
12 *An emptor teneatur esse sollicitus de versione.*
13 *Quo jure competat hypotheca, & an eam tollere, lædat jus naturæ, vel gentium.*

DISC. CLXXXV.

1 CUpiens Cardinalis Federicus possessor Ducatus Ceræ extinguere antiquum Montem, aliaque debita, quibus iste Ducatus erat obnoxius, obtinuit à Clemente Decimo cujus erat Secretarius status, cum Motu proprio erigi novum Montem, Ceræ nuncupatum locorum trium millium, quorum pretium in dicta extinctionem cederet, atque pro dicti Montis dote, assignata fuerunt idem Castrum Ceræ, aliaque bona partim jurisdictionalia, & partim allodialia, quæ liberata, & exempta fuerunt amplissimè ab omnibus nexibus, vinculis, & hypothecis quantumvis anterioribus, & potioribus, ut propterea essent libera, & exempta pro Montistis, sequuta verò morte Cardinalis, orta est controversia inter Montistas, qui pro maiori parte erant exteri, præsertim Januenses, & dicti patrimonii creditores, inter quos primam figuram, ac majores oppositiones faciebat Maria Aldobrandina Uxor Ducis Andreæ, per cujus obitum iste Ducatus, cum aliis bonis transitum fecit in Borromæo, juxta seriem, de qua *discurs. 89. de feud.* tanquam creditrix dotis, & fructuum, juxta seriem, de qua in Romana dotis, & fructuum *sub titulo de Dote discurs.* 183. & 196. prætendentibus dicta Maria, aliisque creditoribus tempore anterioribus vincere Montistas posteriores, non obstante dicto Motu proprio, cujus reductio ab eodem Pontifice petita fuit, quare desuper ab eodem Pontifice deputata fuit Congregatio particularis, cui per Innocentium Undecimum successorem, ego tanquam ejus Auditor adjunctus fui.

In dispotationibus itaque desuper habitis, de pluribus actum fuit, cum præsuppositio facti, quod per dictum Motum proprium essent sublatæ hypothecæ anteriores creditorum, quoniam licèt negaretur, quasi quod Pontifex intellexerit solùm de hypothecis, ex causa fideicommissorum, attamen littera videbatur clara in contrarium. Primò nempè, an sub hac generalitate veniret dictum creditum dotale. Secundò, an Papa potuerit id facere. Tertiò, quatenus potuerit, an adesset voluntas, stante quod non omnes pecuniæ erant erogatæ in extinctionem æris alieni. Et quartò quatenus potuerit, & voluerit, an dictus Motus proprius, tanquam nimium exorbitans, ac præjudicialis tertio, mereretur moderationem, ac reductionem ad viam juris.

Quatenus pertinet ad primum, modica, penèque nulla habita fuit difficultas super comprehensione etiam crediti dotalis, quoniam licet Scribentes pro muliere insisterent in assumpto, quod dos non venit sub generali dispositione, sed indiget expressa, & speciali mentione, juxta opinionem Saliceti, & sequacium, quos cum consueto improbo transcriptorio labore cumulabant, attamen observatum fuit, hanc opinionem esse magis communiter reprobatam, ex deductis *disc.* 83. *de dote num.* 3. & alibi, quod scilicet dicitur solum privilegiata in casibus, qui habentur in jure expressi, potissimè quia verba Motus proprii erant nimium ampla, quamvis essent credita ex causa pia, & privilegiata. 2

Quò verò ad alias quæstiones, cum Scribentes hinc inde nimium elaborassent, penèque volumina confecissent, dicebam ego motivando, quod respectu Castri, aliorumque bonorum jurisdictionalium, quorum valor Montistis sufficiebat, & exuberabat, labores adhibiti videbantur inanes, quoniam tunc istæ inspectiones intrarent, quando alii creditores haberent hypothecas anteriores, vel potiores, quæ ita dicerentur sublatæ, secus autem his deficientibus, ut sequi dicitur quod bona jurisdictionalia in debitis contractis absque beneplacito Apostolico, propter obstaculum Constitutionum Apostolicarum, dum ita Montistæ, tanquam habentes assensum; licet posteriores tempore, censendi sunt anteriores, ideòque non indigent beneficio Motus proprii, qui resolvatur ita in assensum, secluså dicta exorbitantia tollendi jus tertii, juxta frequenter deducta *sub tit. de feud.* ac etiam *sub tit. de credito disc.* 13. & 151. & alibi sæpius, super assumpto, quod in prohibitis posteriores cum assensu, vincunt anteriores, qui illo careant. 3

Et quamvis ex parte mulieris prætenderetur, quod cum ejus pecunia data in dotem extincta fuissent cum cessione jurium quædam antiqua debita, pro quibus absque dicto assensu, validè obligata erant bona jurisdictionalia, utpotè contracta priusquam ederentur Constitutiones Apostolicæ prohibitoriæ. Attamen adhuc obstare dicebatur eundem defectum, cum per easdem Constitutiones expresse 4

presse prohibitum etiam sit reportari cessionem jurium, quæ absque assensu remaneat ineffeax, vel in ea subtrahere, & per consequens dictæ quæstiones cadebant solùm super bonis allodialibus, quando etiam super istis Montistæ prætenderent potioritatem, quod non videbatur opus examinare ob sufficientiam, quinimò exuberantiam jurisdictionalium, ideòque verificabatur id, quod *id disc. 35. de judic.* & in opusculo *stylis*, ac alibi sæpiùs insinuatur, quod hodierni professores negligendo factum, sive ejus applicationem, magnas assumunt cum improbo, ac superfluo labore quæstiones juris, extra causæ necessitatem, vel opportunitatem. 5

Quatenus verò de concursu in allodialibus indifferentibus ageretur, vel quod ratione assensus, etiam super jurisdictionalibus aliis creditoribus, qui erant in tempore anteriores competeret hypotheca, quæ per dictum Motum proprium sublata fuit. Assumendo secundam quæstionem potestatis, deducebam eadem, quæ habentur supra *disc.* 148. & 177. & in aliis, super potestate Principis supremi tollendi ea, quæ tertio quæsita sint, & competant ex provisione, vel beneficio leg's positivæ, ut est præsertim anterioritas, vel potioritas, quæ proveniat ratione hypothecæ, vel alterius qualitatis per legem positivam inductæ, seu privilegiatæ, cum ita tollat, quæ sua sunt eo modo, quo favore dotis, & fidei, cum similibus factum est, ut etiam pluries advertitur *sub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum*. Distinctio autem causæ percutit potiùs forum internum, sive etiam externum, ad effectum regulandi voluntatem, sive dictæ potestatis usum, ne similes gratiæ tertio præjudiciales concedantur, vel quod concessæ per eundem, aut per successorem revocentur, aut moderentur, & ad hunc secundum effectum hæc inspectio remanebat opportuna, atq; ubi non urgeret favor causæ publicæ, de quo proximè infra, intrater quarta inspectio, seu quæstio, in qua pro moderatione, dicebam responderi debere. 6

Secus autem in hac facti specie, ob ejus particulares circumstantias, ob quas advertebam urgere favorem publicum, privato semper anteponendum, etiam ubi res esset in fieri, quodque ageretur de gratia facienda, multò verò magis, ubi agatur de substinendo gratiam jam factam, cui innixi tertii contraxerunt, aliàs non contracturi; tum ex vulgari axiomate per Juristas etiam passim recepto, quod turpius ejicitur, quam non admittitur hospes, & ex altero, quod multa facta tenent, quæ fieri prohibentur. Tum clarius ratione subjectæ materiæ, quæ de sui natura secum ferit libertatem, ac securitatem, neglectis quibuscumque præjudiciis privatorum, dum agitur de locis Montium, quæ ex nimium frequenter insinuatis hoc eodem titulo, de eorum natura, ob publicam fidem eis insitam, sunt de libero, utroque commercio, 7
atque non subjacent illis nexibus, quibus ex quadam juris civilis forte parum rationabili, parumque commendabili subtilitate, vel superstitione, subjacent alia bona, quorum dominium, & commercium in incerto semper esse dicuntur, dum in aliis contrahentes sequuntur fidem privatam possessorum, in hac verò specie sequuntur fidem publicam, ut præsertim advertitur supra *disc.* 163. cujus casum ad rem particulari consideratione dignum esse advertebam, dum ibi habetur, quod loca Montium cadunt sub hypotheca, aliisque vinculis, quibus alia bona indifferentia subjacent, ut propterea super eis competant salvianum, aliaque remedia, illaque possunt exequi, & subhastari, & tamen, quando resignantur, transeunt libera in resignatarium bonæ fidei, tollendo hypothecas, aliaque jura, & vincula jam impressa, & creditoribus possessori quæsita, ita suadente publico favore, qui privato commodo prævalere debet. Atque si id procedit generaliter subjectæ materiæ ratione, multò magis, ubi altera fortior accedit conservationis fidei, quàm supremus Princeps particulariter, & expresse interposuit, & quam fidem publicam exteri negotiatores, potius quam privatam erectoris Montis sequuti fuerunt. Idque influit etiam ad Reipublicæ bonum, quando fides inconcussa re- 9
maneat, & malum, quando violetur, ut in Principatus indigentiis alliciantur, non autem arceantur, cum hodie majus, penèque totum Principum peculium in bona fidei opinione vel existimatione consistere videatur, ideòque intrat ratio publici favoris, & justæ causæ concernentis publicam utilitatem, ac propterea in hujusmodi concessionibus nimium circumspecte, & parcè procedi debet, atque facilitas laudabilis non est, sed posquam sunt factæ cum subsequuto effectu in tertii ignaris, à quibus abest omnis suspicio collusionis, & fraudis, adeòut si revocarentur, isti remanerent à publica, & inviolabili fide Principis decepti, tunc tenaciter observari debent.

Atque in hoc præsertim dignoscitur toties exagera- 10
tus error pragmaticorum procedentium cum littera, vel generalitate conclusionum, & doctrinarum, non distinguendo, ut decet casus, eorumque particulares circumstantias, ex quibus diversimodè super eodem puncto judicari debet, quoniam aliud est agere de casu, in quo emptor principaliter sequatur fidem venditoris, atque cum eo directè contrahat more privatorum indifferentium contractuum; curetur autem ad uberiorem cautelam adhiberi auctoritatem Pontificis cum Chirographo, vel cum Motu proprio, juxtà tot casus recensitos *sub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum, & d disc. 13. & 151. de credito, & alibi frequenter*. Et aliud est agere de erectione montis, cujus loca ad instar aliorum Montium emantur per negotiatores exteros, vel incolas, sequendo principaliter fidem publicam, ipsiusque subjectæ materiæ naturam.

Ex hac autem distinctione resultare quoque observa- 11
bam responsionem ad objectum subreptionis, vel non adimpleti finis, ob quem Pontifex gratiam concessit, dissolutionis nempè integri æris alieni, juxtà tertiam inspectionem, quando etenim gratia, inspecta naturali veritate, de facto dici meretur concessa ad privatorum contrahentium supplicationem, vel instantiam, quamvis dicatur Motu proprio, cum aliquo rigore procedendum est, ut quominus fieri possit lædat jus tertii, habeatque potius naturam gratiæ concessæ ad postulationem, sed quando in gratiam quidem privatam obtinentis proditam, respicit universitatem contrahentium, qui publicam fidem concedentis principaliter sequantur, tunc secus. Ponamus etenim, quod quis cum malis artibus, falsisque suggestionibus extorqueat à Principe privilegium in forma Motus proprii, super porta, vel emporio franco, cum assecuratione negotiatorum illuc confluentium, atque ementium merces, quantumvis alienas, & furatas, juxtà ea, quæ habentur *sup. hoc tit. d.* 129. & alibi, utiq; tale privilegium, suffragari non debebit impetranti in præjudicium tertii, ejusq; respectu moderatione, vel annullatione dignum erit, nunquam tamen dicendum erit, ut moderari debeat in præjudicium negotiatorum, qui ignari quenam esset conditio, vel status ejus, qui obtinuit privilegium, sub istius publica fide contraxerunt, & hic est casus.

Clarius verò, quoniam in ea quæstione, de qui 12
sub titul. de alienat. & contract. prohib. & alibi sæpius, an emptor teneatur esse sollicitus de versione, difficultas cadit, quando expresse non disponitur, adeòut recurrendum sit ad dispositionem juris, & quo casu proceditur cum vera, & recepta distinctione, an implementum adjiciatur pro forma adimplendà à parte antea, itaut constet, quod Pontifex noluit sequi fidem venditoris, vel pro modo à parte posteà sequendo fidem venditoris cui concessa est facultas faciendi aliàs prohibitam alienationem. Sed quando expresse disponitur, quod emptor non teneatur de hoc sollicitus, quodque ab hoc onere sit exemptus, tunc nulla cadit ratio dubitandi ad vulgarem regulam tex. *in l. ille, ff. de legat. 3.* Et hic erat casus, dum in dicto proprio ita expresse disponitur.

Exagerabatur nimium non solùm per Scribentes pro 13
creditoribus, & aliquos ex Judicibus deputatis, sed etiam penè per omnes Curiæ professores superficiales, & alios, hujus motus proprii nimia exorbitantia, cui iniquitatis titulus tribuebatur, quasi quod læderetur ipsum jus naturæ, seu gentium, tollendo hypothecas anterioribus quæsitas. Advertebam verò, id continere unum ex adeò frequentibus erroribus popularibus resultantibus à consueto superficialium, seu pragmaticorum vitio procedendi in littera, vel superficie, non perscrutando rerum quiddiratem, & originem cum hypotheca, sive conventionalis, sive legalis, juxtà effectus, quos producit, nullum habeat legis, vel rationis naturalis fundamentum, sed potius contineat quoddam pignus fictum, vel intellectuale, seu quoddam figmentum juris civilis Romanorum, juxtà deducta *disc. 22. de cred. & alibi*, adeòut nisi sequuta esset istius juris civilis casualis inventio post tot sæculorum sepulturam, & oblivionem, juxtà sæpius enunciatam historiam legalem, præsertim *disc. 1. de serv. & in ejus adnotatione*, nesciremus quidnà esset ista hypotheca, quousq; effectus produceret, qui nimò, ut præfatum jus in hac parte potius legi, vel rationi, seu discursus naturali adversari videatur quoniã

ipsa ratio, vel discursus naturalis suadere videtur, ut absque distinctione chirographariorum, & hypothecariorum, seu privilegiatorum, & non privilegiatorum ille, qui attenta veritate naturali pecuniam, vel merces alteri credidit, primum locum occupare debeat, atque præferri aliis, qui postea crediderunt, ex ea clara ratione, quod tunc sciebat debitorem idoneum, aliisque debitis non implicitum, ideoque credidit alias non crediturus. Et per consequens irrationabilis videtur legis civilis dispositio, super coæquali concursu omnium creditorum, & chirographorum, tam antiquorum, quàm modernorum, cum prælatione inter eos aliquorum privilegiatorum, sive eorum, qui possideant, & præoccupaverint. Magisque irrationabilis altera dispositio, ut illi ultimi, & posteriores, qui sagaciores fuerint, fortèque in majori mala fide, vel minus bona, servando hanc formalitatem hypothecæ, vel illi, quibus ipsa lex civilis beneficium ejusdem privilegii legalis dare voluit, aliis præferantur, eosque excludant, quodque creditores ex causa dotis, vel fiscali, sive primipilarii præferantur, istorumque respectu ab eadem lege tollantur, atque inefficaces reddantur hypothecæ anteriores, cum similibus. Igitur si lex civilis, meræque positiva potuit id inducere, non videtur, cur id negandum sit Principi supremo, qui dicitur Lex viva, & animata longè majoris potentiæ, & efficaciæ, quam sit ista lex civilis mortua, & quæ legis vim habet, potius ex auctoritate, & permissione ejusdem Principis, quam ex ejus inerinseca natura, & qualitate, juxta ponderationes, de quibus *tod. disc. 1. de servit. & disc. 35. de judic.* & alibi frequenter, dum etiam statutis inferiorum id quandoque concedatur, juxta casum, de quo *discurs. 10. de Credito*, & alibi pluries. Non quidem, ut in hoc Princeps facilis esse debeat, sed potius nimium parcus, & circumspectus, adeout si res esset in fieri, ego non consuluissem, neque de facili consulerem, quoties justa, & rationabili causa non accederet, sed quando sumus in facto esse, quodque retractatio majus inconveniens, majusque præjudicium publico bono, ut supra produceret, tunc revera hujusmodi leguleiæ considerationes fabulosæ censendæ sunt, atque irrisione dignæ, quæ in earum littera, & superficie se fundant, & ambulant.

ROMANA SUPPLEMENTI PRO MONASTERIO CONVERTITARUM CUM HÆREDE AGATHÆ.

Casus disputatus coram judice dicti Monasterii, & concordatus.

An officia vacabilia in prohibitoriis, veniant sub genere contractuum vitalitiorum, quos illa persona prohibita sit facere, ob præjudicium tertii.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *In odiosis danda non est extensio.*
3 *Officia sunt de regalibus, & obtinentur immediatè à Summo Pontifice.*
4 *De præjudicio Cameræ, seu Principis ex restricta libertate.*
5 *Quando istud præjudicium adesse dicatur.*
6 *In calculo legitimæ quænam bona veniant.*
7 *Quod istud Monasterium sit loco filii, ut ei debeatur legitima.*
8 *Ubi lex habet rationem, tunc ista attenditur, & admittitur æquipollens.*
9 *Quid operetur, provisionem esse de maturo consilio.*
10 *Declaratur conclusio, de qua n. 3.*
11 *De inconvenientibus ex hac prohibitione resultantibus.*
12 *De qualitate hujus prohibitionis, & quando intret.*
13 *De rationibus differentiæ inter officia vacabilia, & census vitalitios.*
14 *De differentia inter investimentum privatum, & publicum in loca Montium.*

DISC. CLXXXVI.

CUm super casu examinato *sub titul. de testament. discurs. 37.* isto jam impresso, & edito, ex voto particularis Congregationis desuper deputatæ, prodierit diploma Clementis Decimi ad favorem Monasterii, ut inhonestæ mulieres non possint inire census, aliosque contractus vitalitios sine consensu Administratorum dicti Monasterii, ob rationes, vel ponderationes, de quibus *dict. discurs. 37.* ut ita scilicet occurri possit fraudibus, & collusionibus, ac etiam, ut ipsum Monasterium in hujusmodi contractibus prælationem habeat. Prædicta verò inhonesta mulier, seu alias de comprehensis sub Constitutionibus Apostolicis, emisset quædam officia vacabilia, quæ portiones Ripæ nuncupantur, quorum etiam mulieres sunt capaces, unde per ejus obitum sequuta est vacatio, producens eundem præjudicialem effectum, qui ex censibus, aliisque contractibus vitalitiis resultat. Hinc Administratores prætensionem excitarunt, ut tertia pars hæreditatis defunctæ testatæ Monasterio debita, ex reliquis aliis bonis remansis integra suppleri deberet, dictorum officiorum valore quoque collato, seu calculato. Introductaque desuper causa coram ejusdem Monasterii Judice particulari, post aliquas disputationes, me consulente, & cooperante, & concordia liti finem dedit.

Dupliciter itaque de hoc puncto actum fuit, more scilicet Advocati scribendo pro Monasterio, & in congressu pro meliori, & œconomica directione.

Juxta igitur primam speciem. Scribentes pro hæredibus, immorabantur in regulis generalibus, quod scilicet in hac materia exorbitanti, & odiosa impeditiva libertatis disponendi de rebus suis, danda non sit extensio de casu ad casum, sed dispositio intelligi debeat de eo, quod litteraliter, ac in verbis continetur, juxta ea, quæ in proposito statutorum, & consuetudinum habentur *sub titulo de successionibus ab intest. discurs. 15. & in altis, & sub titulo de benefic. discurs. 30. ac etiam discurs. 35. de judic. & alibi.* Ideòque cum Motus proprius loquatur de censibus, & contractibus vitalitiis, complecti non debeat casum officiorum, cum ista sint de regalibus Principis, atque non obstineantur ex privato contractu, sed potius ex ejusdem Principis privilegio, & concessione, quamvis etiam per alterius privati possessoris resignationem, id sequatur, pretio mediante, ex ratione pluries in præcedentibus insinuata, quod scilicet ille, qui pro nostro usu, vel intelligentia, venditoris personam gerere dicitur, nullum jus directè transfert in emptorem ex privato contractu, sed suum jus extinguit per reservationem in manu ipsius Principis, ut ita sequatur vacatio officii, quod tanquam vacans directè, & immediatè per Principem confertur alteri, ut etiam in locis Montium sequi dicitur. Et qua ratione manat hujusmodi officiorum, & locorum Montium, aliorumque regalium jurium libertas, ut propterea hypothecis, aliisque vinculis per priorem possessorem injectis, non subjaceat.

Alia quoque addita regula generali, ut in qualiber dispositione non veniat persona loquentis, vel disponentis. Potissimè verò, ubi agatur de ejus præjudicio, quale ita adesse dicebatur, dum ob restrictam libertatem in hujusmodi mulieribus acquirendi officia, difficilior redderetur illorum venditio, quæ per Datariam fieri solet in casu vacationis, ex insinuatis supra *disc. 2. & alibi*, vel quod ita diminueretur numerus emptorum, quorum copia, & concursus, pretii augmentum producere solet, & è converso diminutio sequitur ob raros emptores. Ita immorando in istis, ac similibus generalitatibus, easque cum consueto moderno parum commendabili stylo nimium exornando, cum copiosiis auctoritatum allegationibus, ac inutili chartarum repletione, super jam certis, ac notis principiis præsupponendis.

Scribens itaque pro Monasterio dicebam, istas esse nimium vagas generalitates, veras quidem in suis casibus, malè tamen ad rem applicatas, quoniam tunc ultimum motivum impeditæ libertatis, ipsi Papæ, seu Datariæ præjudiciale, consideratione dignum esset, quando ipsa acquisitio directè prohibita esset, sive quod Monasterio in casu vacationis aliquod jus super ipsis officiis vacatis, vel super eorum pretio competeret, quorum neutrum in præsenti sequi dicitur, non solum contra Principem, ejusque Cameram in hujusmodi officiis, sed etiam contra illos privatos, cum quibus census, vel alii contractus vitalitii initi sint, quoniam contingente casu lucri debitoris per mortem mulieris creditricis, non per hoc contra debitorem aliqua reservatur actio. Quinimò in eodem Motu proprio expressè disponitur, quod nulla competat, ita dirimendo illud dubium, quod resultat ex decisione 508. Bichii, super censu vitalitio inito per Religiosum professum habentem ex Apostolico indulto aliquorum bonorum administrationem, sed solum præservatur Monasterio jus petendi suppletionem, ex aliis bonis, quæ erunt in hæreditate, ideòque nullum illi resultat Camoræ, vel Datariæ damnum, seu præjudicium.

Quare descendendo ad specialia, vel proxima, quæ magis in judicando attendi debent, quam hujusmodi generalitates. Dicebam ad rem rectè adaptari ea, quæ pluries habentur *sub titul. de legitim. præsertim discurs. 9. 19. & 27.* ut scilicet in calculo illius assis, vel patrimonii, ex quo liberorum, vel ascendentium legitima detrahenda est, veniant omnia ea, quæ legitimè debentur ex causa donationis, vel etiam dotis, aliove titulo lucrativo, sive illa, quæ in fraudem distraxit, ac dissipavit, ita tamen, ut ex aliis extantibus bonis, illa juxta talem calculum detrahatur.

Istos autem terminos ad rem adaptabiles esse dicebam, ut scilicet Monasterium ita esset loco filii, vel parentis, cui legitima de necessitate debita sit. Quinimò cum aliqua majori prærogativa, ut nullitatem testamenti ab ejus præteritione resultantem, non salvet clausula codicillaris, ut in liberis, vel parentibus contingit, quodque juxta non improbabilem opinionem, de qua agendo de hoc eodem Monasterio *sub titul. de legitima*, occasione alterius legitimæ, ex bonis inhonestæ mulieris, per ejus matrem detrahendæ, ut sit species æris alieni.

Præterea ad rem quoque proximè adaptari dicebam propositionem, de qua *sub titul. de feud. discurs. 87. & sub titul. de testament. discurs. 18.* & alibi pluries, quod scilicet, quando lex, vel alia dispositio expressam habet rationem, quæ majorem contineat amplitudinem, quam verba, tunc ratio debet esse regulatrix, ac propterea non præcisa, sed æquipollens forma, attenditur ad limites rationis, non autem verborum. Ideòque cum idem Motus proprius expressam habeat rationem fraudis, & præjudicii hujus Monasterii. Idcircò omnes casus complecti debere dicebam, quibus eadem congruat ratio.

Potissimè verò, & fortius, dum non agebatur de gratia, vel provisione ad solam supplicationem, vel suggestionem partis interessatæ emanata, ut propterea ejus tenor, citra Principis voluntatem, affectationis habeat suspicionem, sed causa cognita, prævioque maturo consilio, & examine in particulari Congregatione peritorum, quæ circumstantia nimium attendenda est, ut propterea reddat confirmationem in forma specifica, quamvis insertio tenoris desit, ut pluries in suis locis advertitur. Ac etiam, quod id non concernat favorem privatum, sed potius publicum, ideòque latior, ac benigna cadat interpretatio, juxta sæpius insinuatas, hodièque notorias propositiones.

Ponderando quoque, quod licet juridicum, ac verum sit præfatum assumptum in contrarium ponderatum, ut scilicet huiusmodi officia, utpotè de regalibus non sint in libero privatorum commercio, neque privatis subjaceant conventionibus, cum totum pendeat à Principis facto, & potestate. Attamen id percutit substantiam officiorum pro effectibus publicis inter ipsum Principem, & Rempublicam. Secus autem quoad pretium, sive quoad privatum commodum, vel interesse bursale, ut in præcedentibus frequenter advertitur.

In congressu verò, in quo Deputati, potius, quam Advocati more loquebar, ad effectum deliberandi quid magis expediret. Dicebam, aliquam superesse dubitandi rationem, non solum ob inconvenientia ex huiusmodi prohibitione resultantia, quæ licet negligenda veniant, quando aliter clarè, & expressè dilponat Princeps, vel alter, qui potestatem habeat. Attamen in ambiguo, & pro interpretatione debent nimium attendi, ex pluries insinuatis *sub titul. de fideicommiss.* præsertim *discurs. 30.* & alibi, sed etiam fortius ob rationis diversitatem.

Siquidem etiam in censibus, aliisque contractibus vitalitiis, juxta præsertim illam speciem, *de qua sub titul. de emption. & vendit. discurs. 1. & titul. de donat. discurs. 33.* Pontifex non simpliciter, & indefinitè id prohibuit, sed solum qualificatè, ne scilicet fieri valeant sine scientia, & consensu Administratorum, pro effectibus consideratis *eodem discurs. 37. de testamentis.* Primò nempè, ut ita occurratur fraudibus, & collusionibus, & secundò, ut volens, possit ipsum Monasterium in isto contractu præferri, quod bene remanet practicabile, quamvis ille, qui ejus pecuniam huic contractui exponere vult, dicat, quod non propriæ, sed alienæ vitæ aleam experiri velit, cum id rectè practicabile sit eodem modo, quo in officiis, & locis Montium vacabilibus frequens praxis docet, atque in præcedentibus pluries advertitur. Ut scilicet in faciem unius, ad commodum alterius fiat contractus.

Unde quando, una, vel altera cessante ratione, quia nempè contractus vitalitius fiat sincerè, ac citra omnem fraudem, atque Monasterium præferri negligat, adeòut desit justa causa denegationis hujusmodi consensus, ille valeat per Judicem suppleri, juxta quotidianam receptam praxim frequenter sub diversis materiis insinuatam.

Plures itaque differentiæ rationes inter istam investimenti speciem, & alteram in censibus, aliisque privatis contractibus valitiis dignosci videntur, ex quibus dicebam, nimium dubitari posse, an sub genere aliorum contractuum, qui ampliativè ad census in hoc diplomate enunciantur, veniat ista species investimenti.

Primò nempè, quia in ea non cadit illa suspicio, vel possibilitas fraudis, vel collusionis considerata *d. disc. 37. de testam.* dum investimentum fit publicè, & palam cum auctoritate Principis, & per adeò publicum, & authenticum organum Officialium Datariæ.

Secundò, quia longa dignoscitur differentia inter istud investimentum, & illud, quod fiat cum privatis; tum ob majorem securitatem, & exemptionem à periculo evictionis, vel insufficientiæ debitoris; tum etiam ob magis promptam, facilem, & commodam exactionem fructuum, sive emolumentorum. Et fortius ob libertatem extra statum infirmitatis, vel nimium gravis ætatis, hujusmodi officia vendendi, & se liberandi à periculo amissionis pretii, ut supra *disc. 6.* & in aliis pluries, quod in censibus vitalitiis non est practicabile omnimodam irrepetibilitatem, ac mortem sortis principalis, & ob quam rationem praxis docet, quod fructus censuum vitalitiorum sint majores, quam illi hujusmodi officiorum.

Et tertiò in idem, quia in hac specie practicabilis non est ipsius Monasterii prælatio, & per consequens ob adeò diversas rationes, nimium dubitari posse, advertebam, de illatione ab una specie ad alteram, quodque iste consensus in hac specie desiderandus non veniat.

Ad quod proximè ponderari posse videtur id, quod in praxi habemus circa conventionalia investimenta, sive illa, quæ per Principem demandentur pro cautela, & interesse tertii, quoniam quando agitur de investimento privato in bona stabilia, vel in census ob fraudis, & collusionis, vel etiam imprudentiæ suspicionem, & possibilitatem, demandari, vel respectivè convenirì solet, ut fiat non solum cum scientia, sed cum consensu interessati, secus autem, ubi agatur de investimento in loca montium Cameralia libera ob eorum securitatem, & libertatem ab omnibus vinculis, & nexibus, ac propterea cessat illa ratio, ob quam interessati consensus desideretur.

Ac demum ubi etiam superius ponderata ratio alicujus præjudicii Cameræ, seu Datariæ in ita restricta commercii officiorum libertate, sola, & de per se non adeò considerabilis, adhuc tamen cum præmissis aliis conjuncta, aliquam meretur considerationem. Ideòque censui casum honesta concordia dignum.

ROMANA PALATII

PRO MARCHIONE DE PERNE

CUM PRINCIPE SABELLO.

Casus variè decisus.

De Fiscalibus Regni Neapolitani, eorumque natura, & qualitate, & quomodo transeant de uno in altero, sive quomodo amittantur. Et incidenter de pacto resolutivo, an sit transmissibile ad hæredes, vel potius personale.

SUMMARIUM.

1 *Facti species.*
2 *Resolutiones.*
3 *Quod pactum rescissorium sit transmissibile.*
4 *Quando sit personale.*
5 *Quomodo pacta debeant interpretari.*
6 *Quomodo attendi debeant clausulæ, & distinctiones*
7 *De casu speciali, & quomodo pactum attendi debeat.*
8 *De dominio dotis in viro.*
9 *De pacto, ut importet declarationem animi.*
10 *De abusu modernorum circa auctoritates.*
11 *Qui vult rescindere permutationem, vel alium contractum, debet restituere, quod accepit.*
12 *De fiscalibus Regni Neapolitani, eorumque natura.*
13 *De aliis regalibus.*
14 *De hujusmodi reddituum venditione privatis.*
15 *De libertate, aliaque natura hujusmodi redditiuum, & juribus.*
16 *In quibus differant fiscalia, & alia jura Regis Regni Neapolitani à locis montium Urbis.*
17 *Quid operetur Regia pragmatica à fiscalibus.*
18 *Factum privatorum, vel administratorum Communitatum in hoc nullum jus tribuit.*

DISC. CLXXXVII.

1 POssidens Latinus Ursinus regia fiscalia ejusdem proprii Oppidi Amatricis, quod jure feudi antiqui possidebat pro rata annui redditus ducatorum trium millium, ex eis cessit ratam scutorum septingentorum circiter Duci Joanni Sabello in satisfactionem cujusdam crediti dotalis. Cumque defuncto Joanne, superstite unica filia, & hærede Camilla fundatrice Monasterii, de quo agitur *sub tit. de Regular. in hoc Supplemento*, ac etiam habetur mentio *sub tit. de servit. disc. 39.* Ipsaque, vel forte etiam ipsemet Joannes neglexisset obtinere hujusmodi ratæ fiscalium descriptionem in ejus personam in illis publicis libris sub vocabulo intestationis explicari solitam, eodem modo, quo de locis montium Urbis habetur pluries in præcedentibus, & de ipsismet similibus juribus in hoc Regno habetur supra *hoc titul. disc. 40.* Idcirco in ea hujusmodi fiscalium, aliorumque jurium generali recognitione, quæ in quædam tempora pro illius Regni stylo fieri solet, sequutum est, quod de anno 1612. ob ipsius intestationis defectum, ipsa Regia Curia, seu Camera, hanc ratam sibi applicavit, impediendo propterea exactionem Joannæ, quæ ob promissam à Latino evictionem, & exigibilitatem, litem instituit contra Alexandrum Latini filium, & hæredem, ejusdem Oppidi pro moderno frequenti titulorum usu, vel abusu, sub titulo, seu dignitate Principis dominum, ac possessorem. Cumque ista, lite pendente circa finem anni 1636. Alexander in Urbe matrimonium contraxerit cum Anna Maria Caffarellia sorore illius Ducis, hujus cognominis, cujus adeò frequens mentio habetur *sub titul. de feud. disc. 77. & seqq.* ac etiam *sub titul. de credit. & alibi pluries*, cum dote scutorum triginta millium, in quorum computum, pro rata decem millium circiter, tanquam species tamen, & fundus dotalis, assignatum fuit palatium, in eadem Urbe, situm propè Ecclesiam S. Andreæ à Valle. Idcircò initio anni 1637. ad quatuor circiter menses post matrimonium ad prædictam litem componendam per viam concordiæ, inter Alexandrum, & Annam Mariam conjugem ex una, dictamque Camillam ex altera, inita est permutatio prædictorum fiscalium, aliorumque jurium Joannæ competentium cum præfato palatio, eo tamen pacto ex parte Annæ Mariæ adjecto, ut in casu soluti matrimonii, vel quocúmque alio, ob quem ejus dotis restitutioni, vel assecurationi locus fieret, contractus resolutus remaneret, sibique licitum esset ad proprium fundum dotalem regredi.

Dissoluto itaque matrimonio per mortem mulieris, superstite N. N. unico filio, in pupillari ætate, hic factus major, parte adhuc vivente, tanquam hæres matris, in vim dicti pacti resolutivi, atque in eo adjectæ facultatis capiendi propria auctoritate, obtinuit ab A. C. contra Principem Sabellum dictæ Joannæ hæredem ad palatium assóciari. Introductaque causa in Rota coram Priolo sub die 27. Februarii 1673. pro ejusdem immissionis competentia favore actoris, responsum fuit. Repropósita verò causa coram eodem sub die 9. Aprilis 1674. recessum fuit à decisis, istaque posterior resolutio confirmata sub diebus 27. Junii sequentis, & 1. Februarii 1675. coram Taja, subrogato in locum Prioli interim defuncti, atque in hoc statu causa pendet.

Cum autem de extremis, atque de personæ legitimatione non dubitaretur, hinc ad duos punctos restringebatur quæstio. Primò nempè ad prædicti pacti personalitatem ex parte Rei conventi prætensam, ideòque illud per hæredem exerceri non posset. Et secundò, quod ubi etiam pactum esset exercibile per hæredem, adhuc tamen restitui deberent dicta fiscalia accepta, quorum restitutio sequi non posset, ex eo, quod per superventam Regiam pragmaticam de anno 1648. illa essent amissa, & Regiæ Curiæ applicata ob neglectam comparitionem, & justificationem, ut ita sequeretur intestatio, ideòque ejusdem Annæ Mariæ, vel ejus hæredis culpæ, id adscribendum esset.

Prior punctus personalitatis in prima decisione rejectus fuit, neque in posterioribus dictum est contrarium, quinimò in ultima disputatione sub die 1. Februarii 1675. potius Rota inclinabat in hac parte, in confirmationem prioris resolutionis. Et meritò, quoniam regulariter hujusmodi pacta resolutiva, ac etiam prælativa, & similia quoties verba, vel facti circumstantiæ limitationem non suadeant, sunt transmissibilia, & cessibilia, ut advertitur *sub titulo de servit. ad materiam retractuum disc. 85. & 88. ac etiam sub titul. de feud. occasione bullæ Baronum disc. 96. & alibi pluries.*

Et quamvis aliquando super hujusmodi pactorum stricta, et rigorosa intelligentia procedi soleat, et propterea censenda sint personalia, et non transmissibilia, juxta ea, quæ præfertim habentur aliis relatis *disc. 330. & 371. part. 11. recent. & sub tit. de usur. disc. 8. ac etiam sub tit. de alienat. & contract. disc. 46. & alibi.* Attamen id procedit ratione subjectæ materiæ odibilis, ob suspicionem usuræ, ut ex. gr. contingit in pactis commissoriis, juxta casum, de quo *d. disc. 330. & 371. part. 11. recent. & d. disc. 8. de usuris, cum similibus.*

Ideòque in hujusmodi pactorum regulatione, attenda quoque venit adeò frequenter, sed semper opportunè insinuata propositio in ambiguarum voluntatum, tàm defunctorum, quàm viventium interpretatione omninò attendenda, ut scilicet immorandum non sit in cortice, et formalitate verborum, vel clausularum, et dictionum, sed principaliter attendi debet substantia verisimilis voluntatis, deducenda ex natura, seu qualitate conventionis, et ex aliis circumstantiis, ut locis citatis advertitur.

Clausulæ siquidem, ac dictiones attendi debent formulativè, et concomitanter, non autem principaliter, ac solè, et de per se, quoniam, ut sæpius advertitur, stante præsertim abusu Notariorum extendendi contrahentium, vel disponentium mentem in lingua latina, Partibus ignota (ut in præsenti inter mulieres) et juxta eorum formularium. Hinc resultat, quod casualiter aliquæ clausulæ, vel dictiones adjiciuntur, absque eo quod, non solum Partes, sed neque ipsimet Notarii ad eas advertant, earumque vim, et operationem sciant. Ideòque irrisione digni semper censendi sunt illi, qui in judicando, vel consulendo, in hujusmodi verborum formulis, eorumque grammaticali intelligentia, vel significatione vim constituunt, nisi quando deferiant famulativè, vel pro interpretatione ejus, quod pro facti qualitate ambiguum sit; sive quod clausulæ, vel dictiones respiciant validitatem actus, illumque juxta agentium voluntatem, ob

ob rigorem juris præservent à nullitate, ita lege rationabiliter præsumente, quod Partes quamvis illas clausulas ignorent, atque ad illas non advertant. Attamen generaliter in animo habuerint adhibendi Notarium, tanquam peritum, ut adjiceret omnes clausulas, et cautelas pro actus meliori firmitate, juxta ea, quæ occasione clausulæ codicillaris, & similium habentur *sub tit. de testam. disc. 57. & alibi.*

Iste verò discursus de plano, peneque ad litteram cadebat in hac facti specie, in qua propterea (etiam in sensu veritatis) scribendo pro Actore, dicebam omninò contemptibilia censenda esse ea, quæ cum magno allegationum cumulo, solitoque improbo, ac superfluo labore, juxta ineptum pragmaticorum stylum, deducebantur circa quasdam dictiones, & verba, personalitatem denotantia, ut præsertim sunt dictiones *ipsi*, vel *illi*, & similes, stante subjecta materia, ejusdemque conventionis contextura.

7 Cum etenim diceretur, quod ad eam deventum esset per concordiam pro superius enarrata lite componenda, in qua mulier palatii domina, & quæ de pacto resolutivo sibi consuluerat, nullum penitus interesse, vel participationem habebat, ac propterea sibi nullatenus congruebat iste terminus concordiæ, vel transactionis, qui non cadit nisi, ubi adsit lis, vel ejus probabilis timor, & inter ipsos collitigantes, ut in sua fede *sub tit. de empt. & vendit.* & alibi passim. Hinc propterea advertebam, quod verus germanusque hujus pacti sensus erat, quod contractus permutationis, vel concordiæ principaliter initus est inter Alexandrum, & Camillam collitigantes, ejusdem verò Alexandri mulier, pro quadam Camillæ cautela
8 exuberanti interveniisset, præstando illum consensum, qui neque necessarius erat, dum constante matrimonio etiam in fundis dotalibus, vir habet illud dominium utile, vel subalternum, de quo in sua fede *sub tit. de dote disc. 138.* ac propterea mulieris nil intererat, constante matrimonio, atque viro ejus onera supportante, & in consueto bono statu continuante, adeout nec restitutionis, nec assecurationis locus fieret, an bona dotalia essent penes ipsum virum, vel tertium ejusdem viri cessionarium; sed penes eum noluit perseverare, postquam ipsius viri jus cessasset, ac resolutum esset.

9 Et sic non in ratione illius veri, ac proprii pacti resolutivi, per quod destruatur, & annihiletur substantia contractus jam perfecti quoad ipsos contrahentes, juxta casus, de quibus agitur *in decisionibus, & auctoritatibus supra recensitis*, sed in ratione declarationis animi; seu limitationis consensus ad certum casum, ultra quem consensus habendus esset pro non præstito, atque actus pro infecto, juxta illam speciem pacti, de qua *sub titul. de feud. disturs. 57.* Unde potius remanet conventio in terminis conditionis impletæ in casu convento, vel specificato, perfectionem, vel essentiam actus, & ne incipiat, quam destructio actus jam perfecti, & juris quæsiti ablationem, juxta distinctiones, de quibus *sub tit. de testam. disc. 73. & sub tit. de fideicomm. disc. 154. & alibi.*

10 In hoc autem præsertim dignoscitur verè intollerabilis, & nauseativa modernorum pragmaticorum ineptia, quod scilicet conventione continente explicitum, vel implicitum pactum resolutivum super ejus interpretatione, vel praxi, in confuso cumulentur omnia, quæ cum improbo labore revolvendo, repertoria decisionum, aliorumque librorum, in eis inveniantur sub verbo *pactum resolutivum*, ad litteram attendendo omnes decisiones, & auctoritates, quæ de materia pacti resolutivi agant, non reflectendo ad diversas species, & an faciant ad casum, necne, ratiocinia, & subtilitates reputando hujusmodi discursus, & distinctiones, quo nil ineptius.

12 Tota itaque difficultas hujus causæ residebat in alio motivo, quod de jure, & in abstracto erat verum, sed malè ad rem applicabatur, quod scilicet ille, qui in vim hujusmodi pacti ad rem suam vult regredi, restituere debet alteri contrahenti rem propriam ejus facto, & culpa non deterioratam, vel ab alio occupatam, juxta auctoritates in causæ decisionibus recensitas, quarum testimonium neque necessarium erat, dum ego scribens in contrarium, non negabam, immò expressè admittebam veritatem assumpti in puncto juris, quodque propterea cumulus allegationum pro frequentiori contingentia redoleret inanem chartarum repletionem. Dicebam tamen etiam in sensu veritatis apertam fallaciam consistere in applicatione ad casum.

Ad id autem probandum, opportunum censui explicare hujusmodi fiscalium naturam, quoniam licet id sit notorium in ea regione; attamen tale dici non potest in Urbe, & præsertim in hoc Tribunali, quod constitutum est in notabili parte ex Ultramontanis, ex insinuatis *disc. 32. in Relat. Curiæ.*

Dicebam itaque, quod ut advertitur *disc. 5. Miscellan. Eccles.* ex antiquis illius Regni moribus, & concordatis respectivè inter ipsum Regnum, & Reges pro tempore, Rex non imponit collectas neque gabellas, ut facit Papa in Statu Ecclesiastico, & faciunt quidam alii Italiæ Principes, sed pro ordinariis antiquis oneribus, Rex exigit à quolibet loco, seu Communitate annuam uniformem summam ad rationem foculariorum, ducatorum scilicet quatuor circiter pro quolibet foculari, & anno, istaque præstatio explicatur sub isto nomine fiscalium. Pro aliis verò extraordinariis expensis, vel subventionibus Regis, solet idem Regnum in generali Parlamento facere Regi in tempora aliquod donativum, atque pro illis, aliisque oneribus communitativis quælibet Communitas sibi ipsi, ejusque Civibus indicit gabellas, vel collectas varié, prout provinciarum, vel regionum, sive locorum qualitas exigit, dum alicubi omnia ferè onera supportantur per gabellas super pane, & vino, aliisque victualibus, juxta ea, quæ habentur supra *disc. 54. & in Miscell. Ecclesiast. d. disc. 5. & 6.* Alicubi verò super bonis per collectam per æs, & libram, & alicubi per collectam personalem, quæ capitatio dicitur vulgò *la testa*, sive prout alias loci, vel populi qualitas exigat, regia licentia solum requisita, ubi de novis collectis, vel gabellis indicendis agatur.

Hujusmodi itaque fiscalia, prout etiam pleraque alia 13
jura Regalia, ad Regem pertinentia, ex quibus magni redditus, & emolumenta percipiuntur, ut sunt Dohanæ, juxta illam speciem, de qua occasione agendi de Dohanis Urbis, habetur supra *disturs. 65. & 67.* & alia dohana pecudum, & pascuorum, de qua pariter supra *disturs. 94. & 95.* necnon salinæ, & salariæ, de quibus pluries in præcedentibus, ac mineralia, & jura privativa, & alia, sub hoc genere Regalium cadentia, juxta penè omnium Principatuum Europæ introductionem, ex eo quod annui redditus eo modo, quo in singula tempora percipiantur, pro urgentibus indigentiis belli non sufficiant, consueverunt vendi personis privatis in proprietate, non quidem vendendo ipsam Regaliam, sed so- 14
lum ipsos redditus, vel emolumenta ad rationem tot pro centenario, tanquam per implicitam impositionem census consignativi, quem Princeps, vel Respublica super hujusmodi juribus faciat, ut recipiendo centum in sorte, promittat solvere quatuor, vel quinque pro centenario, eodem modo, quo pluries in præcedentibus dictum est de locis montium Urbis, cum in effectu, ubique hujusmodi venditiones idem importent, quamvis pro diversitate regionum diversa fortiantur vocabula, quod scilicet alicubi loca montium, alicubi fiscalia, vel respectivè jura super arrendamentis, alicubi jura cum Rege, ut in Hispania, & alicubi Comperæ, sive cum aliis vocabulis nuncupantur.

Omnia verò ubique pariformiter eandem fortiuntur naturam ob rationis identitatem, quod scilicet quoad 15
ipsum Principem, vel Rempublicam ille reputatur dominus, & possessor, qui in libris publicis ad id destinatis per manus officialium, ad hoc munus deputatorum, describuntur, absque eo, quod sint in privato commercio abdicativo, & respectivè translativo dominii, & possessionis ex sola privata conventione absque facto, & auctoritate officialis, sine qua etiam in hæredes, vel successores quoscumque non datur transitus dominii, vel possessionis, nisi eorum descriptio in præfatis libris sequatur, sub intestationis vocabulo explicari solita, eodem modo, *quo sub tit. de feud. disc. 7. & in aliis*, dictum est de descriptione feudatariorum in libris, vel quinternionibus feodorum, cum pariformiter hujusmodi jura Regalia, sub quorum genere veniunt quoque officia venalia, regulari videantur, adeout intret quoque eadem propositio, de qua *d. tit. de feud. disc. 24. & in aliis*, ut in eis non intret rubrica, *plus valere, quod agitur, quam quod simulate concipitur*, sed verus dominus, ac possessor dicatur ille, qui in illis libris sit descriptus, absque eo quod alteri jus in re, vel ad rem queratur, nisi ejusdem Principis, vel Reipublicæ, seu officialis

ROMANA PALATII

PRO MARCHIONE DE PERNE

CUM PRINCIPE SABELLO.

Casus variè decisus.

De Fiscalibus Regni Neapolitani, eorumque natura, & qualitate, & quomodo transeant de uno in altero, sive quomodo amittantur. Et incidenter de pacto resolutivo, an sit transmissibile ad hæredes, vel potius personale.

SUMMARIUM.

1 *Facti species.*
2 *Resolutiones.*
3 *Quod pactum rescissorium sit transmissibile.*
4 *Quando sit personale.*
5 *Quomodo pacta debeant interpretari.*
6 *Quomodo attendi debeant clausulæ, & distinctiones*
7 *De casu speciali, & quomodo pactum attendi debeat.*
8 *De dominio dotis in viro.*
9 *De pacto, ut importet declarationem animi.*
10 *De abusu modernorum circa auctoritates.*
11 *Qui vult rescindere permutationem, vel alium contractum, debet restituere, quod accepit.*
12 *De fiscalibus Regni Neapolitani, eorumque natura.*
13 *De aliis regalibus.*
14 *De hujusmodi reddituum venditione privatis.*
15 *De libertate, aliaque natura hujusmodi redditiuum, & juribus.*
16 *In quibus differant fiscalia, & alia jura Regis Regni Neapolitani à locis montium Urbis.*
17 *Quid operetur Regia pragmatica à fiscalibus.*
18 *Factum privatorum, vel administratorum Communitatum in hoc nullum jus tribuit.*

DISC. CLXXXVII.

1 POssidens Latinus Ursinus regia fiscalia ejusdem proprii Oppidi Amatricis, quod jure feudi antiqui possidebat pro rata annui redditus ducatorum trium millium, ex eis cessit ratam scutorum septingentorum circiter Duci Joanni Sabello in satisfactionem cujusdam crediti dotalis. Cumque defuncto Joanne, superstite unica filia, & hærede Camilla fundatrice Monasterii, de quo agitur *sub tit. de Regular. in hoc Supplemento*, ac etiam habetur mentio *sub tit. de servit. disc. 39.* Ipsaque, vel forte etiam ipsemet Joannes neglexisset obtinere hujusmodi ratæ fiscalium descriptionem in ejus personam in illis publicis libris sub vocabulo intestationis explicari solitam, eodem modo, quo de locis montium Urbis habetur pluries in præcedentibus, & de ipsismet similibus juribus in hoc Regno habetur supra *hoc titul. disc. 40.* Idcirco in ea hujusmodi fiscalium, aliorumque jurium generali recognitione, quæ in quædam tempora pro illius Regni stylo fieri solet, sequutum est, quod de anno 1612. ob ipsius intestationis defectum, ipsa Regia Curia, seu Camera, hanc ratam sibi applicavit, impediendo propterea exactionem Joannæ, quæ ob promissam à Latino evictionem, & exigibilitatem, litem instituit contra Alexandrum Latini filium, & hæredem, ejusdem Oppidi pro moderno frequenti titulorum usu, vel abusu, sub titulo, seu dignitate Principis dominum, ac possessorem. Cumque ista, lite pendente circa finem anni 1636. Alexander in Urbe matrimonium contraxerit cum Anna Maria Caffarellia sorore illius Ducis, hujus cognominis, cujus adeò frequens mentio habetur *sub titul. de feud. disc. 77. & seqq.* ac etiam *sub titul. de credit. & alibi pluries*, cum dote scutorum triginta millium, in quorum computum, pro rata decem millium circiter, tanquam species tamen, & fundus dotalis, assignatum fuit palatium, in eadem Urbe, situm propè Ecclesiam S. Andreæ à Valle. Idcircò initio anni 1637. ad quatuor circiter menses post matrimonium ad prædictam litem componendam per viam concordiæ, inter Alexandrum, & Annam Mariam conjugem ex una, dictamque Camillam ex altera, inita est permutatio prædictorum fiscalium, aliorumque jurium Joannæ competentium cum præfato palatio, eo tamen pacto ex parte Annæ Mariæ adjecto, ut in casu soluti matrimonii, vel quocúmque alio, ob quem ejus dotis restitutioni, vel assecurationi locus fieret, contractus resolutus remaneret, sibique licitum esset ad proprium fundum dotalem regredi.

Dissoluto itaque matrimonio per mortem mulieris, superstite N. N. unico filio, in pupillari ætate, hic factus major, parte adhuc vivente, tanquam hæres matris, in vim dicti pacti resolutivi, atque in eo adjectæ facultatis capiendi propria auctoritate, obtinuit ab A. C. contra Principem Sabellum dictæ Joannæ hæredem ad palatium assóciari. Introductaque causa in Rota coram Priolo sub die 27. Februarii 1673. pro ejusdem immissionis competentia favore actoris, responsum fuit. Repropósita verò causa coram eodem sub die 9. Aprilis 1674. recessum fuit à decisis, istaque posterior resolutio confirmata sub diebus 27. Junii sequentis, & 1. Februarii 1675. coram Taja, subrogato in locum Prioli interim defuncti, atque in hoc statu causa pendet.

Cum autem de extremis, atque de personæ legitimatione non dubitaretur, hinc ad duos punctos restringebatur quæstio. Primò nempè ad prædicti pacti personalitatem ex parte Rei conventi prætensam, ideòque illud per hæredem exerceri non posset. Et secundò, quod ubi etiam pactum esset exercibile per hæredem, adhuc tamen restitui deberent dicta fiscalia accepta, quorum restitutio sequi non posset, ex eo, quod per superventam Regiam pragmaticam de anno 1648. illa essent amissa, & Regiæ Curiæ applicata ob neglectam comparitionem, & justificationem, ut ita sequeretur intestatio, ideòque ejusdem Annæ Mariæ, vel ejus hæredis culpæ, id adscribendum esset.

Prior punctus personalitatis in prima decisione rejectus fuit, neque in posterioribus dictum est contrarium, quinimò in ultima disputatione sub die 1. Februarii 1675. potius Rota inclinabat in hac parte, in confirmationem prioris resolutionis. Et meritò, quoniam regulariter hujusmodi pacta resolutiva, ac etiam prælativa, & similia quoties verba, vel facti circumstantiæ limitationem non suadeant, sunt transmissibilia, & cessibilia, ut advertitur *sub titulo de servit. ad materiam retractuum disc. 85. & 88. ac etiam sub titul. de feud. occasione bullæ Baronum disc. 96. & alibi pluries.*

Et quamvis aliquando super hujusmodi pactorum stricta, et rigorosa intelligentia procedi soleat, et propterea censenda sint personalia, et non transmissibilia, juxta ea, quæ præfertim habentur aliis relatis *disc. 330. & 371. part. 11. recent. & sub tit. de usur. disc. 8. ac etiam sub tit. de alienat. & contract. disc. 46. & alibi.* Attamen id procedit ratione subjectæ materiæ odibilis, ob suspicionem usuræ, ut ex. gr. contingit in pactis commissoriis, juxta casum, de quo *d. disc. 330. & 371. part. 11. recent. & d. disc. 8. de usuris, cum similibus.*

Ideòque in hujusmodi pactorum regulatione, attenda quoque venit adeò frequenter, sed semper opportunè insinuata propositio in ambiguarum voluntatum, tàm defunctorum, quàm viventium interpretatione omninò attendenda, ut scilicet immorandum non sit in cortice, et formalitate verborum, vel clausularum, et dictionum, sed principaliter attendi debet substantia verisimilis voluntatis, deducenda ex natura, seu qualitate conventionis, et ex aliis circumstantiis, ut locis citatis advertitur.

Clausulæ siquidem, ac dictiones attendi debent formulativè, et concomitanter, non autem principaliter, ac solè, et de per se, quoniam, ut sæpius advertitur, stante præsertim abusu Notariorum extendendi contrahentium, vel disponentium mentem in lingua latina, Partibus ignota (ut in præsenti inter mulieres) et juxta eorum formularium. Hinc resultat, quod casualiter aliquæ clausulæ, vel dictiones adjiciuntur, absque eo quod, non solum Partes, sed neque ipsimet Notarii ad eas advertant, earumque vim, et operationem sciant. Ideòque irrisione digni semper censendi sunt illi, qui in judicando, vel consulendo, in hujusmodi verborum formulis, eorumque grammaticali intelligentia, vel significatione vim constituunt, nisi quando deferiant famulativè, vel pro interpretatione ejus, quod pro facti qualitate ambiguum sit; sive quod clausulæ, vel dictiones respiciant validitatem actus, illumque juxta agentium voluntatem, ob

ob rigorem juris præservent à nullitate, ita lege rationabiliter præsumente, quod Partes quamvis illas clausulas ignorent, atque ad illas non advertant. Attamen generaliter in animo habuerint adhibendi Notarium, tanquam peritum, ut adjiceret omnes clausulas, et cautelas pro actus meliori firmitate, juxta ea, quæ occasione clausulæ codicillaris, & similium habentur *sub tit. de testam. disc. 57. & alibi.*

Iste verò discursus de plano, peneque ad litteram cadebat in hac facti specie, in qua propterea (etiam in sensu veritatis) scribendo pro Actore, dicebam omninò contemptibilia censenda esse ea, quæ cum magno allegationum cumulo, solitoque improbo, ac superfluo labore, juxta ineptum pragmaticorum stylum, deducebantur circa quasdam dictiones, & verba, personalitatem denotantia, ut præsertim sunt dictiones *ipsi*, vel *illi*, & similes, stante subjecta materia, ejusdemque conventionis contextura.

7 Cum etenim diceretur, quod ad eam deventum esset per concordiam pro superius enarrata lite componenda, in qua mulier palatii domina, & quæ de pacto resolutivo sibi consuluerat, nullum penitus interesse, vel participationem habebat, ac propterea sibi nullatenus congruebat iste terminus concordiæ, vel transactionis, qui non cadit nisi, ubi adsit lis, vel ejus probabilis timor, & inter ipsos collitigantes, ut in sua fede *sub tit. de empt. & vendit.* & alibi passim. Hinc propterea advertebam, quod verus germanusque hujus pacti sensus erat, quod contractus permutationis, vel concordiæ principaliter initus est inter Alexandrum, & Camillam collitigantes, ejusdem verò Alexandri mulier, pro quadam Camillæ cautela
8 exuberanti interveniisset, præstando illum consensum, qui neque necessarius erat, dum constante matrimonio etiam in fundis dotalibus, vir habet illud dominium utile, vel subalternum, de quo in sua fede *sub tit. de dote disc. 138.* ac propterea mulieris nil intererat, constante matrimonio, atque viro ejus onera supportante, & in consueto bono statu continuante, adeout nec restitutionis, nec assecurationis locus fieret, an bona dotalia essent penes ipsum virum, vel tertium ejusdem viri cessionarium; sed penes eum noluit perseverare, postquam ipsius viri jus cessasset, ac resolutum esset.

9 Et sic non in ratione illius veri, ac proprii pacti resolutivi, per quod destruatur, & annihiletur substantia contractus jam perfecti quoad ipsos contrahentes, juxta casus, de quibus agitur *in decisionibus, & auctoritatibus supra recensitis*, sed in ratione declarationis animi; seu limitationis consensus ad certum casum, ultra quem consensus habendus esset pro non præstito, atque actus pro infecto, juxta illam speciem pacti, de qua *sub titul. de feud. disturs. 57.* Unde potius remanet conventio in terminis conditionis impletæ in casu convento, vel specificato, perfectionem, vel essentiam actus, & ne incipiat, quam destructio actus jam perfecti, & juris quæsiti ablationem, juxta distinctiones, de quibus *sub tit. de testam. disc. 73. & sub tit. de fideicomm. disc. 154. & alibi.*

10 In hoc autem præsertim dignoscitur verè intollerabilis, & nauseativa modernorum pragmaticorum ineptia, quod scilicet conventione continente explicitum, vel implicitum pactum resolutivum super ejus interpretatione, vel praxi, in confuso cumulentur omnia, quæ cum improbo labore revolvendo, repertoria decisionum, aliorumque librorum, in eis inveniantur sub verbo *pactum resolutivum*, ad litteram attendendo omnes decisiones, & auctoritates, quæ de materia pacti resolutivi agant, non reflectendo ad diversas species, & an faciant ad casum, necne, ratiocinia, & subtilitates reputando hujusmodi discursus, & distinctiones, quo nil ineptius.

12 Tota itaque difficultas hujus causæ residebat in alio motivo, quod de jure, & in abstracto erat verum, sed malè ad rem applicabatur, quod scilicet ille, qui in vim hujusmodi pacti ad rem suam vult regredi, restituere debet alteri contrahenti rem propriam ejus facto, & culpa non deterioratam, vel ab alio occupatam, juxta auctoritates in causæ decisionibus recensitas, quarum testimonium neque necessarium erat, dum ego scribens in contrarium, non negabam, immò expressè admittebam veritatem assumpti in puncto juris, quodque propterea cumulus allegationum pro frequentiori contingentia redoleret inanem chartarum repletionem. Dicebam tamen etiam in sensu veritatis apertam fallaciam consistere in applicatione ad casum.

Ad id autem probandum, opportunum censui explicare hujusmodi fiscalium naturam, quoniam licet id sit notorium in ea regione; attamen tale dici non potest in Urbe, & præsertim in hoc Tribunali, quod constitutum est in notabili parte ex Ultramontanis, ex insinuatis *disc. 32. in Relat. Curiæ.*

Dicebam itaque, quod ut advertitur *disc. 5. Miscellan. Eccles.* ex antiquis illius Regni moribus, & concordatis respectivè inter ipsum Regnum, & Reges pro tempore, Rex non imponit collectas neque gabellas, ut facit Papa in Statu Ecclesiastico, & faciunt quidam alii Italiæ Principes, sed pro ordinariis antiquis oneribus, Rex exigit à quolibet loco, seu Communitate annuam uniformem summam ad rationem foculariorum, ducatorum scilicet quatuor circiter pro quolibet foculari, & anno, istaque præstatio explicatur sub isto nomine fiscalium. Pro aliis verò extraordinariis expensis, vel subventionibus Regis, solet idem Regnum in generali Parlamento facere Regi in tempora aliquod donativum, atque pro illis, aliisque oneribus communitativis quælibet Communitas sibi ipsi, ejusque Civibus indicit gabellas, vel collectas varié, prout provinciarum, vel regionum, sive locorum qualitas exigit, dum alicubi omnia ferè onera supportantur per gabellas super pane, & vino, aliisque victualibus, juxta ea, quæ habentur supra *disc. 54. & in Miscell. Ecclesiast. d. disc. 5. & 6.* Alicubi verò super bonis per collectam per æs, & libram, & alicubi per collectam personalem, quæ capitatio dicitur vulgò *la testa*, sive prout alias loci, vel populi qualitas exigat, regia licentia solum requisita, ubi de novis collectis, vel gabellis indicendis agatur.

Hujusmodi itaque fiscalia, prout etiam pleraque alia 13
jura Regalia, ad Regem pertinentia, ex quibus magni redditus, & emolumenta percipiuntur, ut sunt Dohanæ, juxta illam speciem, de qua occasione agendi de Dohanis Urbis, habetur supra *disturs. 65. & 67.* & alia dohana pecudum, & pascuorum, de qua pariter supra *disturs. 94. & 95.* necnon salinæ, & salariæ, de quibus pluries in præcedentibus, ac mineralia, & jura privativa, & alia, sub hoc genere Regalium cadentia, juxta penè omnium Principatuum Europæ introductionem, ex eo quod annui redditus eo modo, quo in singula tempora percipiantur, pro urgentibus indigentiis belli non sufficiant, consueverunt vendi personis privatis in proprietate, non quidem vendendo ipsam Regaliam, sed so- 14
lum ipsos redditus, vel emolumenta ad rationem tot pro centenario, tanquam per implicitam impositionem census consignativi, quem Princeps, vel Respublica super hujusmodi juribus faciat, ut recipiendo centum in sorte, promittat solvere quatuor, vel quinque pro centenario, eodem modo, quo pluries in præcedentibus dictum est de locis montium Urbis, cum in effectu, ubique hujusmodi venditiones idem importent, quamvis pro diversitate regionum diversa fortiantur vocabula, quod scilicet alicubi loca montium, alicubi fiscalia, vel respectivè jura super arrendamentis, alicubi jura cum Rege, ut in Hispania, & alicubi Comperæ, sive cum aliis vocabulis nuncupantur.

Omnia verò ubique pariformiter eandem fortiuntur naturam ob rationis identitatem, quod scilicet quoad 15
ipsum Principem, vel Rempublicam ille reputatur dominus, & possessor, qui in libris publicis ad id destinatis per manus officialium, ad hoc munus deputatorum, describuntur, absque eo, quod sint in privato commercio abdicativo, & respectivè translativo dominii, & possessionis ex sola privata conventione absque facto, & auctoritate officialis, sine qua etiam in hæredes, vel successores quoscumque non datur transitus dominii, vel possessionis, nisi eorum descriptio in præfatis libris sequatur, sub intestationis vocabulo explicari solita, eodem modo, *quo sub tit. de feud. disc. 7. & in aliis*, dictum est de descriptione feudatariorum in libris, vel quinternionibus feodorum, cum pariformiter hujusmodi jura Regalia, sub quorum genere veniunt quoque officia venalia, regulari videantur, adeout intret quoque eadem propositio, de qua *d. tit. de feud. disc. 24. & in aliis*, ut in eis non intret rubrica, *plus valere, quod agitur, quam quod simulate concipitur*, sed verus dominus, ac possessor dicatur ille, qui in illis libris sit descriptus, absque eo quod alteri jus in re, vel ad rem queratur, nisi ejusdem Principis, vel Reipublicæ, seu officialis

cialis ad id deputati auctoritas, ad instar assensus domini super feudis, accedat.

Atque hinc, potius ratione subjectæ materiæ, ipsorumque jurium natura, quam ex privilegio, ut aliqui erroneè credunt, manat hujusmodi jurium liberum commercium, de quo supra *disc. 26. cum pluribus seqq.* ut in alterum in quem transferri contingat, transeant libera, & exempta ab omnibus hypothecis, vinculis, & nexibus, quibus penes priorem possessorem obnoxia essent, ex pluries assignata congrua ratione, ut scilicet cessio, vel resignatio, quam possessor faciat, redoleat speciem refutationis jurium in manu ipsius Principis extinctivam potius, quam translativam, adeout extinctio, vel corruptio priori jure, idem Princeps, vel Respublica per organum officialis ad id deputati, jure novæ creationis, vel effformationis, idem jus alteri concedat, qui id directè, ac immediatè ab eo recipere dicitur, ipsumque in ejus auctorem agnoscit, alteri non subjectus vinculo, nisi illi, quod in ipsismet libris, ac litteris desuper expediri solitis, exprimatur, juxta regulas beneficiales in resignationibus beneficiorum ad favorem in manu Papæ.

16 In plerisque autem hujusmodi fiscalia, vel consimilia jura Regia illius Regni à nostris Locis Montium Orbis differre videntur. Primò nempè, quod quandoque præsertim, ea quæ antiquis temporibus, tam ex causa onerosa, & correspectiva, quam etiam ex Regum munificentia, concedi consueverunt, concedantur in feudum, non autem in allodium, ut propterea regulis, ac oneribus feudalibus, & præsertim illi Adohæ subjaceant; quod in Urbe non est in usu, nisi quando annuus redditus pecuniarius super hujusmodi juribus Cameralibus, esset subrogatus loco alicujus feudi sub eadem natura.

Secundò quod in Urbe affignamentum, sive dos Locorum Montium præsertim Cameralium non est sub administratione ipsorum privatorum, qui directè, ac manu sua ad proprium commodum, vel incommodum fructus, & emolumenta exigant, sed est penes illos publicos officiales, qui Depositarii nuncupantur à quorum manibus privati Montistæ singulo quoque bimestri fructus exigunt, adeòut assignamentorum augmentum, vel diminutio ipsius Cameræ Apostolicæ, vel respectivè alterius debitoris Montis, damno vel commodo cedat. In prædicto autem Regno dicta Fiscalia, aliaque consimilia jura assignantur privatis, qui directè, ac manu sua exigant ab illis Communitatibus, vel aliis, ad quos solvere pertineat, eorumque sit idoneitatis, vel deficientiæ Communitatum, vel debitorum commodum vel incommodum.

Et tertiò ad rem nostram (neglectis aliis differentiis ad eam non facientibus) quod in Urbe si Montistarum hæredes, & successores, sive cessionarii translationem in eorum faciem, sive intestinationem negligant, id cedere solet ad commodum depositariorum, non quidem in substantia, sed in dilatione, ac usu fructuum intermedii temporis, quoniam detecto domino, huic omnes decursi fructus solvi debent, eoque non detecto, adeout habeantur pro vacantibus, subintrat Camera, ex jure Fisci in hujusmodi bonis, sed & quandoque etiam in substantia quando, id negligatur. In dicto autem Regno in tempora fieri solet revisio, seu regulatio generalis, & præsertim pro jure Adohæ, vel devolutionis, in illis Fiscalibus, quæ possideantur in feudum, atque ubi comperiatur non adesse legitimum possessorem in dictis Libris descriptum, sibi ipsi applicat, non quidem jure omnimodi, ac irretractabilis dominii, quoniam id iniustitiam, ac tyrannidem redoleret, sed jure illius possessionis, & renuæ, quæ ubique consueta, & connaturalis est in Fisco non litigante manibus vacuis in iis bonis, quæ ex causa devolutionis, vel alias ad se spectare prætendat, juxta insinuata pluries *sub tit. de feud.* & alibi. Idque sequutum fuit in his Fiscalibus in situatione, vel revisione anni 1612. ex quo tempore Regia Curia illa possedit, atque de eis disposuit.

His itaque sic stantibus, dicebam scribens pro actore contra posteriores refolutiones, cum eodem insinuato sensu veritatis, quod duo resultarentur. Primò nempè, quod de anno 1637. in quo initus fuit contractus, Camilla non habebat nec dominium, nec possessionem, quorum neutrum, neque prius habuerat, & per consequens, vel in dictam Annam Mariam transferre potuit, ex vulgari axiomate, *quod nemo plus juris &c.* Minusque Anna, quæ nihil receperit, ad aliquam teneretur restitutionem, quoniam dum sola verba accepit, sufficiebat, eadem verba restituere.

Et secundò quod ita in hujusmodi Fiscalibus dicta Regia pragmatica, nil novi induxerat, dum jam per annos 36. antecedentes, Regia Curia obtinebat. Unde propterea opus non erat examinatore; punctum, an dicta pragmatica disponat solum id, quod supra insinuatur circa pos- 17
sessionem, & tenutam donec legitimè justificetur titulus illius, qui prætendat jus habere, vel potiùs pœnalem amissionem ob contumaciam non justificationis factæ in tempore, juxta casum de quo supra *disc.* 14.

Ultimæ præsertim resolutionis de anno 1675. fundamentum unicum, fuerunt quædam modicæ exactiones fructuum, quæ supponebantur, factas esse à Sindico dictæ Communitatis per Camillam de annis 1625. & 1627. & per Annam post dictum contractum. Verum ultra, ea quæ in facto deducebantur circa hujusmodi exactionum veritatem, quæ ex hac parte impugnabatur. Ubi etiam ita res esset, adhuc tamen cum eodem sensu veritatis dicebam, id continere æquivocum manifestum, quoniam 18
non ex eo, quod Sindicus, vel alter administrator Communitatis solvat aliquam partem hujusmodi fructuum, resultat dominium, & possessio, vel aliud jus in eo, cui solutio fiat, cum non ab illius administratoris facto, & voluntate, sed ab illo Principis, vel officialis ad id deputati, juxta consuetam formam id pendeat.

Ut exemplificando in illis Locis Montium Urbis, quæ Communitatum dicuntur, quia scilicet, ipsæ Communitates sunt verè, & propriè debitrices, solumque Papa, vel ejus Camera fidem accommodet cum erectione Montis, vel aggregatione alteri Montis, quoniam si hæres, vel cessionarius Montistæ absque eo quod sit descriptus in libris, & quod per Secretarium Montis, loca ad defunctum, vel ad cedentem spectantia in ejus faciem intestentur ab aliquarum Communitatum administratoribus exigat fructus, non per hoc dici poterit dominus, vel possessor, sed erit simplex intrusus, nullum habens dominium, nullamque possessionem, eodem modo quo esset ille, quia colonis, vel debitoribus, seu vendentibus alicujus beneficii, aliquos exigeret fructus, absque aliquo titulo sibi collato per Papam, vel per ordinarium, qui alteri idem beneficium contulisset, sive posuisset sub sequestro tanquam vacans, vel alias de eo disposuisset, quoniam non per hoc dici potest, ut ille esset Beneficiatus ita, & taliter, ut illud beneficium cum altero permutare posset, istosque dicebam esse veros, & proprios præsentis causæ terminos.

ROMANA OFFICII CURSORATUS
PRO ALEXANDRO ALBRITIO
CUM HÆREDE SEBASTIANI BERTARELLII.

Casus decisus per Rotam pro hærede.

An, & quando reservatarius officii dicendus sit dominus, vel potius creditor. Et de effectibus exinde resultantibus pro augmento, vel diminutione valoris, cujus commodo, vel incommodo cedat.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De formula decreti reservationis, ut sit uniformis tam favore domini, quàm creditoris.*
3 *Quod ab hac distinctione pendeat inspectio commodi, vel incommodi.*
4 *Quomodo dignoscatur, an reservatarius, sit dominus, vel creditor.*
5 *De applicatione ad casum, ejusque circumstantiis.*
6 *Observantia est optima interpres, eique deferendum est.*
7 *Quando dicatur adesse fraus usurarum.*
8 *Actus spectantes ad officium sunt per officialem, non autem per reservatarium, quia in eo residet substantia officii.*
9 *Augmentum causatum ab industria officialis fiduciarii, an sit suum, vel reservatarii.*

DISC. CLXXXVIII.

1 OFficium Cursoratus, quod vacabat per obitum possessoris, de anno 1622. Datariæ concessit Alexandro Albritio pro pretio scutorum 1400. quos solvit Sebastianus Berrarellus, ad cujus favorem facta fuit illa reservatio decreti, de qua pluries agitur supra, præsertim *disc.* 1. 4. 7. 10. 11. & 12. Attento verò eo tempore, modicum erat juniorum, seu noviter admissorum lucrum, quoniam negotia, ex quibus majora emolumenta resultant, ex quodam jure accrescendi seniorum pro majori parte esse solebant; hic autem status de anno 1665. immutatus fuit, quoniam ex omnium Cursorum conventionali lege per Papam approbata, constituta fuit massa communis, ideòque tractu temporis produxit hujusmodi officiorum valoris notabile augmentum, super quo exorta controversia inter dictum Alexandrum officialem, & hæredem Sebastiani interim defuncti coram Datario, atque ab isto remissa controversia consultationi Rotæ coram Ubago, datoque dubio, cujus temporis prætium attendendum esset, sub die 15. Februarii 1675. reservatario favorabilis prodiit resolutio; ad ipsum scilicet spectare officii dominium, & per consequens pretium, eique commodo de præsenti attendendum fore. Atque mihi, licet in contrarium scribenti pro officiali; probabilis visa est resolutio, & juxta proprium sensum jam ab inito pro stylo requirenti sinceré insinuato.

2 Punctus itaque pro meo judicio facti potius, quam juris erat super partium voluntate; quoniam cum uniformis hujusmodi decreti sit formula, eaque ita congruat illi, qui pecuniam præbeat ad officium emendum jure dominii ad proprium commodum, & incommodum, ac illi, qui eandem pecuniam mutuet jure creditoris, ita obtinendo illud decretum, tanquam per speciem illius assensus, de quo *disc.* 13. & 151. *de credito, & pluries sub tit. de feud.* Et advertitur supra *hoc eodem tit. in disc. supracit.*

3 Hinc, ut præmissum est, punctus non erat in jure, sed in facto, sive in applicatione, & qualis fuerit voluntas partium, reservatarii scilicet, & officialis, cum ab hoc revera decisio pendeat, adeout evidens videatur error procedendi cum generalitatis in abstracto; sive constituendi vim in formalitate verborum decreti Apostolici, cum illa æquè benè uni, ac alteri reservatario congruant.

Atque ex hac distinctione pendet resolutio, cujus nam esse debeat augmentum, vel decrementum cum unum, vel alterum, tanquam sequela dominii, ad illum spectare dicatur, qui dominus est, non autem ad creditorem, ut de augmento Locorum Montium, Carill. *decis.* 148. *& alibi pluries.* Et quamvis aliquando creditor, non de jure, sed de facto decrementi damnum sentire soleat, quia nempè ita resultat insufficientia debitoris, ut advertitur pluries supra, *ac etiam disc. 7. de Societ. Officii*, occasione agendi de illius Societatibus, quæ præter communem usum fiant super periculo vitæ eiusdem officialis debitoris, attamen id provenit ex accidenti, non autem ex juris dispositione.

4 Ad dignoscendum autem an uno, vel altero modo pecunia data sit, certa, & generalis regula cuicumque casui applicabilis, non de facili statui potest, dum ex præmissis non est punctus juris, sed facti ex singulorum earum particulari qualitate, ac individuis circumstantiis regulandus, vel decidendus. Unde pariter intrat idem insinuatus error, qui pragmaticis, vel Collectoribus connaturalis esse soler, procedendi absque alio ratiocinio, vel discursu cum propositionibus generalibus, vel cum illis decisionibus, & auctoritatibus, quæ diversos percutiant casus.

Ex illis verò generalitatibus, quæ in ambiguis, & conjecturalibus materiis attendi solent. Tres in proposito attendendæ videntur, non quidem ad certam probationem, sed ad præsumptionem, in ambiguo suffragantem, nimiumque attendendam, quoties alia in contrarium magis non urgeant. Primò nempè inspici debet summa, seu quantitas pecuniæ, an sit pro toto pretio, vel potius pro parte, quoniam quando sit pro toto, magnum argumentum est dominii. Quando verò è converso pro parte, argumentum est crediti, ut conjicitur ex combinatione casuum, de quibus supra *disc. 1. cum multis sequentibus*, in quorum plerisque de una, & in aliis respectivè, de altera specie agitur.

Secundò in idem, & magis stringenter inspici debet modus solvendi pecuniam, an scilicet illa directè, & immediatè per Datorem solvatur Datariæ, vel resignatori, aut è converso solvatur ipsi, emere volenti officium, ut in primo casu intret præsumptio pro dominio, in altero autem pro credito, juxta casum *dec.* 34. Aponte, & alios, de quibus supra *disc. 12. & in alliis.*

Et tertiò magnum argumentum resultare videtur ex magis communi usu, qui, ut praxis docet, regulam recipere solet à natura, seu qualitate officiorum. Siquidem, ubi agitur de illis officiis, ex quorum intrinseca natura, & qualitate magis, quam ab industria, & exercitio officialis, emolumenta resultant, adeout etiam absentibus, vel idiomatis, aut infantibus, & respectivè etiam mulieribus congruant; aliquod verò ministerium illis annexum, comparativè ad emolumenta sit modicum, illudque cum modico pariter stipendio explicari valeat, & soleat per substitutum, ut sunt pro majori parte officia Cancellariæ, & Secretariatus Apostolici, & tot militiæ, vulgò, Cavalleratus, nec non portiones Ripæ, & similia, & tunc præsumptio magis assistit dominio. Aut verò è converso sunt officia, in quibus principaliter requirarur industria personæ, atque majora emolumenta ex eadem industria, & peritia, ac labore personali manent, ut ex. gr. sunt ista officia Cursorum, ac etiam illa Notariorum Auditoris Cameræ, & Tribunalis Cameræ, nec non Vicarii, & Capitolii, & similia, & tunc secus, ut scilicet, potius crediti, quam dominii urgeat præsumptio, ut præsertim in officiis Notariorum generalis praxis docere videtur.

Applicando autem ad rem. Quamvis scribendo pro 5
officiali conductitio, seu venali more Advocati; ad evitandas decisiones, & auctoritates insinuatas, in allegatis discursibus, de quibus supra, ex quibus perscribentes, hinc inde totum deduxerat principaliter, ac omninò insistere in hac distinctione, seu circumstantia naturæ, vel qualitatis officii, quodque ita omnes auctoritates, hinc inde assistentes conciliarentur. Attamen, reflectendo ad veritatem, advertebam, istam esse circumstantiam nimium quidem considerabilem ad inducendam, potius unam, quam alteram præsumptionem, quæ tamen, juxta naturam simplicis præsumptionis juris, per contrarium probationem, & fortiores præsumptiones eliditur, ut in hac facti specie sequi videbatur, ob alias duas priores præsumptiones, quod scilicet, Sebastianus integrum pretium directè, ac immediatè solvisset Datariæ vendi-
tricì, non autem tradidisset ipsi futuro officiali ad emendum.

Fortius verò ob subsequutam observantiam, quæ, ut 6
insinuatur *disc. 21. de judiciis*, & alibi frequenter omnium ambiguorum est optima interpres, atque dicitur interpretationum Regina, quoniam per alteram partem docebatur de conventione, ex qua ad evidentiam dominii, probatio resultabat, quod scilicet, ipse Alexander officialis conduxit officium pro certa pensione correspectiva ad illa emolumenta, quæ detracta mercede operis, ac laboris personalis referenda veniunt ad officium, unde propterea non videbantur intrare termini interpretationis, de quibus, *iul. fi de interpretatione, ff. de legib.* sed potius alii vulgaris textus *in l. ille, aut ille, ff. de legat. 3.*

Et quamvis alii pro hac parte scribentes, præsertim 7
verò acutus causæ Patronus replicarent hujusmodi conventionem, ita initam esse in fraudem usurarum, ut ita non servata forma in societatibus officiorum per Apostolicas Constitutiones demandata obtineatur pinguis pecuniæ fructus. Attamen observabam, eidem causæ Patrono, ac principali insinuando, id rectè procedere, quando alia datori pecuniæ non assisterent argumenta, quæ potius urgerent in contrarium, ut in crediti, potius quam dominii, vel tituli causam, pecunia data esset, & per consequens intraret præsumptio usurarum, atque pro earum pallio talis conventio inita esset. Secus autem, ubi eadem conventio veritatis habeat adminicula, seu argumenta.

Magnum item per alios Scribentes, quibus ego quo- 8
que more Advocati adhærebam, constituebatur fundamentum in illis actibus, qui fieri solent in nova admissione officialis, ac etiam successivè in progressu, & præsertim, ac magis in dicta conventione facta per totum Collegium super immutatione consueti status, ac reductione emolumentorum ad massam communem, unde supponebatur valoris argumentum prodiisse, dum omnia gesta erant per Alexandrum officialem, absque eo, quod refer-

reservatarius se ingereret, vel aliquam haberet participationem.

Sed pariter id mihi videbatur leve argumentum, quoniam, ut pluries in præcedentibus habetur, quoad Principem, & Rempublicam, ac negotia, vel jura officiis, vel officialium Collegio, seu Universitati incumbentia, verus officialis dicitur ille in cujus persona officium cantat, & cui Princeps non curata, quamvis clara, & expressa fiducia, vel simulatione, officium contulit, cum in hujusmodi officiis, & juribus regalibus eodem modo, quo in feudis non intret rubrica *plus valere quod agitur &c.* ut frequenter infinuatum est, adeout dominium reservatarii sit improprium, illudque non redideat in substantia ipsius officii, sed potius in commoditate, seu emolumentis. Et per consequens ad ipsum officialem spectabat facere actus officio incumbentes, tam singulares percutientes exercitium, quàm etiam communitativos, seu universales pro ejusdem Collegii administratione ad majorem utilitatem ordinata, & ad quem effectum reservatarius implicitum mandatum ipsi officiali, tanquam ejus Institori, seu Complementario dedisse dicitur, adeout si ex hujusmodi nova conventione immutativa antiqui status, quemadmodum prodiit eventus bonus, prodiisset malus; valoris diminutionem causasset; reservatarii tanquam domini fuisset damnum, dum non poterat ipse ita objicere culpæ malæ administrationi officialis, ea quo fecit cum bona fide actum, quem tot aliis officiales magis provecti, & qui tanquam domini officiorum, proprium gerebant negotium, fecerunt, ideòque ejusdem debet esse commodum ex regula *secundum naturam &c.*

9 Quinimò etiam si augmentum valoris hujus officii particularis prodiisset, ab ipsius officialis majori diligentia, industria, & applicatione, ut sequi solet in officiis Notariorum, quod scilicet, penes unum Notariorum magis peritum, & industrium, officii valor notabiliter crescit, & penes alterum minus industrium minusque diligentem decrescit, adeut pretium non sit uniforme, attamen cum jure administrationis, potius id sequutum sit, dicendum est, quod ita administrator proprio muneri satisfecerit, suumque munus benè impleverit ad commodum tamen domini, cujus alias fuisset damnum, ut aliis relatis in proposito advertitur, *dec. 45. num. 3. in fin. part. 2. recent.* ex deductis per Butr. *in cap. cum M. Ferrarien. de Const. num. 56.* & Felin. *num. 22. & conferunt deducta disc. 27. de feud. num. 11.*

Dicebat idem principalis, quod ex dicta nova conventione creverat ejus labor, sed id ad rem facere non videbatur, quoniam id solum illi justum præbere potuisset motivum petendi à reservatario majus salarium, seu majorem sui laboris mercedem, non inde tamen inferri posset, ut suum esse deberet pretii augmentum, quemadmodum suum non fuisset decrementum, ut supra.

SPOLETANA, SEU REATINA COLLECTÆ

PRO CIVIBUS, ET INCOLIS OPPIDI LEONISSÆ,

CUM COMMUNITATE OPPIDI MONTIS LEONIS.

Responsum pro Veritate.

An, & ad quæ onera teneantur Forenses pro bonis, quæ in territorio possident.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *An forenses possint Collectari.*
3 *Consuetudo specialis prævalet generali.*
4 *Observantia attenditur in materia gabellarum, & onerum.*
5 *Quare Advocati, & consulentes deducant motiva parum tuta.*
6 *De ratione, ob quam observantia, non de facili inducit exemptionem.*
7 *De constitutionibus revocatoriis exemptionum, quando procedant.*
8 *De exemptione in vim reciprocæ transactionis.*
9 *Collectæ reales quales sint, & quare à forensibus solvantur.*
10 *Gabellæ super victualibus sunt merè personales, ideòque non solvendæ per absentes, qui in loco non vivunt.*

DISC. CLXXXIX.

PRomiscuè possidentibus Civibus, & Incolis adjacentium Oppidorum, Montis Leonis de pertinentiis status Ecclesiastici, & Leonissæ de pertinentiis Regni Neapolitani terrena, & prædia in utroque respectivè territorio. De anno 1608. inter eosdem, seu eorum Communitates deventum est ad concordiam, usque ad præsens observatam, quod pro bonis in quolibet territorio possessis, respectivè solvi deberent solum Collectæ ordinariæ, quales in statu Ecclesiastico dicuntur impositæ pro illis oneribus antiquis, & ordinariis, quæ Cameralia dicuntur. Et in Regno Neapolitano pro illis pariter antiquis, & ordinariis, quæ dicuntur Fiscalia, dum reliqua sub extraordinariorum, & Communitativorum generalibus, & vocabulis veniunt. Cùm autem circa annum 1642. sub Urbano Octavo in statu Ecclesiastico immediato imposita esset gabella carnis, seu antiquæ gabellæ factum esset augmentum, cujus mentio pluries in præcedentibus habetur præsertim *disc. 57. 62. & 71.* Illaque diversimodè per singulas Communitates ab earum Civibus, & Incolis exigi solent, pro solutionis repartimento, Thesaurario, vel Appaltatoribus Cameralibus faciendæ, quoniam in aliquibus locis exigitur, juxta ejus propriam, & regularem naturam, in extrinseco, scilicet, augmento pretii carnis, quæ in macellis vendatur in frustra, & alicubi per Collectam super bonis per æs, & libram, ut de hac distinctione in eadem Civitate ejusque Castris, seu locis comitatus, & districtus, habetur supra d. *disc. 57.* Illaque Communitas Montis Leonis, usque ab anno 1651. de licentia Congregationis Boni Regiminis, consueverit eam exigere in posteriori forma pro modo facultatum, seu per æs & libram, à solis tamen ejus Civibus, & Incolis, non autem ab illis dicti alterius Oppidi bona in eo territorio possidentibus. Post vicennalem autem observantiam, & ultra, præsentionem excitaverit, ista quoque bona, & prædia collectare; hinc desuper ex parte dictorum Civium Leonissæ pro veritate consultus fui, an collectari possent.

Negativè visum est respondere. Primò ex generali juris regula pluries in præcedentibus insinuata, & præsertim *disc. 73. 77. 83. & 92.* ut Forenses, qui bona in territorio possideant collectari non possint, utpotè Communitati collectanti non subjecti dum juxta magis communiter receptam opinionem, de qua præsertim occasione statutorum habetur in sua magis peculiari Sede *sub tit. de success. ab intest.* requiritur copulativè utraque subjectio, personarum, & bonorum.

Et quamvis de antiqua consuetudine Italiæ attestata etiam per Bart. aliosque primos Magistros, id non procedat in hac materia collectarum, ad quarum effectum sola bonorum subjectio sufficit, ex relatis *dec. 3. post Cenc. de Cens.* & per alios de quibus locis citatis; Attamen, ut specialiter advertitur in his terminis suprà *disc. 73.* & generaliter in omni ferè materia incidenter, principaliter autem super ipsa materia legum, & consuetudinum *disc. 35. de judic.* consuetudo generalis cedit particulari, quæ prævalet, magisque attendenda venit. Accedente etiam natura subjectæ materiæ gabellarum, & onerum, quod in ea totum facit observantia, quæ ubi sit longissima excedens metam 30. annorum, attendenda venit etiam ad effectum omnimodæ exemptionis, ut ex Bart. & aliis antiquioribus, apud Euger. *cons. 92. n. 25. & seqq. lib. 1. Cobell. ad Bull. cap. 50. num. 23. & seqq.* Copyc. Latr. *consult. 68. n. 24. & seqq. cum aliis relatis supra d. disc. 48. & 52. & in aliis pluries.*

Verùm istæ generalitates, quamvis eas deducerem ad satisfaciendum Juristarum stylo scribendi, aliquod habenti fomentum rationis insinuatæ, præsertim *disc. 46. in relat. Cur. & alibi*, quod scilicet, ob ingeniorum varietatem sæpiùs levia parumque congrua placent, meliusque capiuntur, solida verò, ac specialia, ex defectu capacitatis, displicent, sive reputantur subtilitates, & ratiocinia; Non placebant; neque sufficientes videbantur, & quatenus perstiendum esset in solis terminis observantiæ, vel consuetudinis inducentis quandam gratuitam exemptionum; Tum ex facto, dum ab anno 1651. in quo ista gabella per collectam exigi consuevit usque ad tempus motæ controversiæ non aderat spatium 30. annorum, sed solum viginti, & parum plus, ideòque ex solo facto cessabat applicatio.

Tum etiam quia, ut pluries in præcedentibus advertitur, nimium rarum, nimiumque difficile est, istam propositionem ad praxim deducere, cum de facili, administratorum, sive appaltatorum, aut exactorum negligentiæ, id referri soleat, non aptæ præjudicari ipsi Communitati; Præsertim verò in statu Ecclesiastico ob Constitutiones Apostolicas, sæpiùs enunciatas, revocatorias omnium exemptionum, & franchitiarum, illis exceptis, quas explicitè constet concessas esse ex causa veré onerosa, & correspectiva, sive quod idem titulus in vim immemorabilis, vel centenariæ, quæ non habeat principium infectum, juxta casum de quo suprà *disc. 47.* allegari valeat.

Et quamvis dictæ Constitutiones verè, & propriè percutiant gabellas Camerales, ac prodierint ad tollenda præjudicia Cameræ Apostolicæ; Attamen cum onera Communitativa frequentius, ut in specie hujus casus tendant ad commodum ejusdem Cameræ, vel solent ad ea extendi, vel nimium attendi ad facilius admittendam restitutionem adversus Administratorum, vel Appaltatorum negligentias.

Istas autem dubitandi rationes in hac facti specie non cadere observabam, quoniam non versabamur in simplici observantia, vel consuetudine inducente quandam speciem gratuitæ, & privilegiativæ exemptionis, sed potius erat ad titulum meré onerosum, & correspectivum, tendentem ad utriusque Communitatis coæquale commodum, & incommodum, adeòut neque intrarent illæ rationes dubitandi, quæ super consimili concordia habentur suprà *d. disc. 73.* quando scilicet, excrescentia onerum illam deregat, seu efficiat læsivam, dum in hac specie reciprocæ, & omninò coæqualis exemptionis, illi termini non cadunt.

Fortiùs verò, atque (pro meo sensu,) citra omnem dubitandi rationem præmissa locum habere dicebam, ex natura oneris, ob quàm secluso etiam dicta concordia, ejusque observantia idem dicendum veniret; Ubi etenim agitur de Collectis pro illis oneribus, quæ erga Principem, vel Rempublicam præstanda sunt intrat consideratio de qua in proposito onerum Cameralium habetur suprà *disc. 92.* ac etiam *disc. 35. de servitut.* & alibi, quod scilicet, tanquam subrogata loco antiqui, vel superindicti, ad instar decimarum Spiritualium, quibus exæquari solent habent affecta ipsa bona, adeòut videatur species onerum realium, non curata qualitate possessorii, an sint Cives, & Subditi, vel Forenses, & exempti; Ideòque meritò dicta contributio generalis Italiæ inolevit, ut etiam Forenses pro modo facultatum & bonorum, quæ in eo territorio possideant, collectentur.

Id autem nullatenus adaptari posse dicebam ad rem; Quoniam hujusmodi gabellæ, quæ imponuntur super victualibus verè, & propriè sunt personales, & exiguntur à personis, quæ in eo loco vivant cum isto commodiori modo, occasione usus eorumdem victualium, ut pluries advertitur in præcedentibus, & præsertim *disc. 52. cum plurib. seqq. & disc. 61. 65. & 67. & in aliis*, ideòque solvi debent solum ab illis, qui in loco vivant eademque victualia consumant, non autem ab exteris alibi viventibus; Quinimò, neque ab ipsismet, Civibus & Incolis, qui alibi vivant, ut occasione franchitiarum advertitur suprà *disc. 54. & alibi*; Esset etenim aliàs dare magnum inconveniens, ut eorumdem victualium duplicata solveretur gabella in loco scilicet domicilii, & in loco, in quo habeantur bona; Fortius verò ob diversitatem principatuum, dum in istis personis in diverso principatu, non verificantur illæ rationes, de quibus suprà *disc. 55. & alibi.* Ideòque concludendo, pro meo judicio res videbatur plana pro hac Parte.

ASSISIEN. COLLECTARUM,

PRO CIVITATE ASSISII

CUM COMITIBUS DE UBALDIS.

Casus disputatus in Congregatione Boni Regiminis.

An & quando castrum, quod alias sit de districtu Civitatis, alteri concedatur in feudum proprium, vel improprium, sive in baroniam cum jurisdictione, & Civitate omninò dismembratum, etiam ad effectum collectarum, aliorumque publicorum onerum.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De dismembratione Castri, vel loci ab aliquo territorio.*
3 *A finibus spiritualibus non infertur ad temporales, & è contra.*
4 *De probatione situationis in territorio.*
5 *De eadem dismembratione, de qua n. 2.*
6 *Quod ista, facta quoad jurisdictionem, non intelligatur ad alios effectus.*
7 *Quando habens titulum Comitis, vel similem non sit Baro, & bona non sint feudalia, vel jurisdictionalia.*
8 *Districtuales, vel Communitatenses dicuntur Cives, & gaudent honoribus Civium.*
9 *De ponderatione, an Castrum constituat Communitatem separatam, & supportet onera.*

DISC. CXC.

CUm quoddam Castrum Blasani nuncupatum, situm in districtu, seu territorio Civitatis Assisii, occasione cujusdam belli, ibi peracti dirutum, ac depopulatum fuerit, atque Jo: Baptista de Ubaldis Perusinus, Leoni Decimo obtulerit, illud reædificare, si illi in titulum Comitatus concederetur, cum mero, & mixto Imperio, ac baronali jurisdictione prout sequutum fuit; Ejus autem successore ob non solutum canonem, juxta rigorosam Constitutionem Gregorii Decimitertii, de qua *disc. 5. de feud.* in commissum ceciderint: Urbanus verò Octavus gratiosè caducitatem remiserit, quoad dominium privatum bonorum, & prædiorum, ac etiam quoad honorificum titulum Comitatus, non autem quoad jurisdictionem, & imperium, adeout id antiquum statum in hac parte restitutum fuerit, ut esset sub eadem jurisdictione Gubernatoris Civitatis; Adhuc tamen hoc non obstante dicti Comites pro prædiis, & bonis in dicto Castro possessis prætenderent non subjacere collectis, aliisque oneribus Civitatis, quibus alia Castra, vel pagi territorii, vel districtus subjacent; Hinc introducta causa in Congregatione Boni Regiminis, restrictum fuit, ut videretur strictè, an Castrum, & bona essent de territorio Civitatis, ex cujus parte in hoc statu evocatus fui.

In disputatione, itaque desuper habita; Scribentes pro dictis Comitibus, transcribendo latè deducta super hoc puncto dismembrationis alicujus loci à Civitate, ea quæ latè deducuntur per verbosissimum Venturin. *consil. 4. in* sistebant, in omnimoda dismembratione hujus Castri à territorio, seu districtu Civitatis, dum illud per Principem alteri concessum fuit, ex eo, quod dandi non essent ejusdem rei duo Domini in solidum; In idem quoque cumulando, ea quæ habentur in plerisque Rotæ decisionibus per eos allegatis, nempè in Sancti Angeli Lombardorum, & in Montis Cassinen. & in Asticen. jurisdictionis, de quibus frequenter in sua Sede *sub tit. de jurisdict. disc. 1. cum pluribus seqq. & præsertim disc. 7.* ubi de dicta Asticen. *& disc. 18.* ubi de dicta Cassinen. seu Marsicana.

Scribens itaque pro Civitate dicebam, prorsus à casu quæstionis extraneas esse præfatas Rotæ decisiones, aliasque similes editas super controversiis jurisdictionalibus inter Episcopos Diœcesanos, & Prælatos inferiores super jurisdictione Spirituali, & quasi Episcopali, & respectivè, super territorio separato, vel dismembrato, à Diœcesi,

cessi, quoniam, ut in eisdem locis citatis advertitur, & præsertim *disc.* 1. & 3. longè diversi sunt fines Spirituales à temporalibus, neque ab unis, ad alios arguere licet, ob longè diversam rationem: Idcòque omnia, quæ percutere fines spirituales, ac territorium diœcesanum, utpotè omninò extranea, superfluam evagationem, ac inutilem chartarum repletionem redolebant.

4 Benè tamen à simili conferre dicebam ea, quæ præsertim *d. disc.* 1. *de jurisdict.* ac etiam *in aliis seqq.* habentur super probatione situationis hujus Castri in districtu, seu territorio Civitatis, non solum ob nimiam adjacentiam, sed etiam ob circumdationem, undique ab eodem territorio, adeòut non intrent illæ considerationes, quæ desuper cadere solent, quando locus esset in aliqua extremitate.

Et quidem antiqua, & connaturalis situatio in territorio erat incontrovertibilis, dum non solùm assistebat dicta præsumptio juris, quæ resultat ab omnimoda circumdatione, ut supra, sed etiam clarius, ob prætensam dismembrationem desumptam à dicta concessione Leonis, quæ perneceßè supponit præcedentem unitatem cum illo corpore, à quo fiat dismembratio, ac etiam ob subsequutam praxim, & observantiam super reversione jurisdictionis ad suam antiquam unitatem, quod scilicet, cessata per incursum caducitatem Baronali, vel domicellaria jurisdictione, ista, utpotè in remissione caducitatis non comprehensa, reversa fuit ad suum primævum statum, in quo adhuc continuat.

Hinc proindè reservatis tanquam superfluis, & inutilibus omnibus, quæ ut supra, cum magno allegationum cumulo deducebantur, advertebam, quod causa restringebatur ad punctum, an per hujusmodi concessionem Leonis inducta esset omnimoda, & formalis dismembratio hujus Castri ab aliquo Civitatis territorio, etiam ad effectum constituendi diversam Communitatem pro exemptione collectarum, aliorumque onerum, juxta quæstionem de qua apud Venturin. *d. cons.* 4. Ac etiam ad effectum exemptionis à statutis Civitatis, & ne cum illis procedendum sit, ut apud Honded. *rat.* 13. *lib.* 2. allegatum ab eodem Venturino, & in qua auctoritate pro consueta ineptia, magnum constituebatur fundamentum, tanquam in auctoritate individuali, ex eo, quod ageretur de consimili concessione facta per eundem Leonem X.

In hoc autem, ubi etiam res esset in eodem statu, in quo constituta fuit per dictam Leonis concessionem, adeòut dicti Comites baronalem, seu domicellariam retinerent qualitatem, atque continuarent antiquam jurisdictionem; Adhuc tamen, cum sensu etiam veritatis, dicebam: hunc effectum non resultare dismembrationis omnimodæ à territorio, etiam pro collectis, & oneribus, vel è converso pro favoribus, & privilegiis Civitatis, ipsorum districtualium, seu Comitatensium, quoniam hujusmodi concessiones in feudum, vel in Baroniam cum mero, & mixto imperio, & jurisdictione important solum dismembrationem gubernii jurisdictionalis, sive ipsius jurisdictionis, & territorii considerati, tanquam jus terrendi, non autem territorii civici ad alios effectus, tam favorabiles, & utiles, quàm præjudiciales, & onerosos, juxta ea, quæ in terminis individualibus alicujus Castri, seu Villæ, aut pagi, & apud Regnicolas pro illo usu loquendi alicujus casalis Civitatis habentur, apud Franch. *dec.* 316. *num.* 4. & 5. Rovit. *dec.* 11. *num.* 12. Sanfelic. *dec.* 327. Galleot. *lib.* 2. *controv.* 20. *num.* 34. Prat. *observ.* 28. de Luc. ad Franch. *d. dec.* 316.

Fortiùs verò in hac facti specie, in qua etiam jurisdictio ad suam antiquam redijt unitatem, adeòut hujusmodi Comites revera, & de facto, spectata substantia veritati, domicellariam, seu baronalem qualitatem, seu prærogativam amiserint, eorumque dominium non amplius publicum, ut antea cum Civibus, & Incolis loci ad fidelitatem erga eos obligatis adesse dicatur, sed solum privatum prædiorum, & bonorum decoratum titulo comitatus abusivo, & honorifico.

Adeòut probabilius dicendum veniat, quod quando Castra, vel bona, in vera qualitate baronali, vel domicellaria non habeant jurisdictiones, possessores dicendi non sint comprehensi in Bulla Baronum, non obstante titulo, & possessione, cum vis consistat in jurisdictione ex pluries insinuatis in sua Sede *sub tit. de feudis*.

Prout etiam, quod hujusmodi prædia, & bona, dicenda non veniant comprehensa sub Bulla Piana de non infeudando, ut praxis docuit sub Urbano Octavo, ob incorporationem, dum facta est, de bonis, eorumque privata utilitate, juxta ponderationes, de quibus *disc.* 61. *de feud. & in aliis*.

Et de consequenti, neque cadant sub Constitutionibus Sixti V. & Clementis VIII. aliorumque successorum super prohibita alienatione jurisdictionalium, de qua *eodem tit. disc.* 66. *& alibi*.

Ponderabam quoque, quod, ubi de facto istud Castrum esset inhabitatum, adeòut adesset populus, tum ad duo reflectendum veniret, ex quibus principaliter hujus controversiæ decisio penderet; Primò nempè, an isti Incolæ, seu Vicani gauderent, nec ne privilegiis, & favoribus Civitatis, juxta ea, quæ in hoc proposito favorum, & privilegiorum competentium Vicanis, seu Comitatensibus, habentur plenè collecta apud Pratum *dicta observ.* 28. & alios supra allegatos, ac etiam advertitur in sua Sede civilitatis *sub titulo de præeminen.* cum tali casu ex regula *secundum naturam, &c.* eadem Civica qualitas dividi non possit, quoad onera, ut apud suprà allegatos.

Et Secundò, an iste locus constitueret formalem Communitatem, cum propriis administratoribus, & cum separato Æstimo, seu Catastro, adeòut supportaret more aliarum Communitatum erga Principem, seu Rempublicam omnia onera publica ordinaria, & extraordinaria, ac etiam privata communitativa, quæ exceptis Sariis Medicorum, & Chirurgorum, & expensis horologii, aliisque similibus, non magnæ considerationis, sub publicorum extraordinariorum genere potius cadere videntur; Quoniam ubi id verificaretur, tunc intrare posset ratio prohibens duplex gravamen, ac eorumdem onerum multiplicationem, rectèque inferri posset ad prætensam dismembrationem; secus autem è converso, dum ita esset facere istos incolas Acephalos, & exemptos ab oneribus publicis.

TAURINEN.

Suppressis nominibus.

De eadem materia confiscationis de qua disc. 160. & 161. An scilicet, per delinquentem in Fisci præjudicium, bona donari, vel aliàs alienari possint; Et an donatarius, vel alter possessor bonorum, sive delinquentis creditores, aliique interessati admittendi veniant ad exculpationem, vel defensionem Inquisiti absentis, & contumacis; Et quid cessante interesse.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Distinguuntur inspectiones.*
3 *Creditor non admittitur ad defensionem contumacis, cum sua, nil interfit, quia etiamsi reus, Fiscus tenetur.*
4 *De Fisco hærede anomalo, & in quo differat à vero hærede.*
5 *Sed quod creditor admittatur, quando sua interfit.*
6 *De confiscatione ex causa criminis læsæ majestatis.*
7 *In casu istius delicti feuda veniunt potius jure devolutionis, quam confiscationis.*
8 *De differentia inter confiscationem, & devolutionem.*
9 *In casu devolutionis, Fiscus non tenetur ad debita sine assensu.*
10 *Et quomodo teneatur ad illa cum assensu.*
11 *De alia differentia ad effectus Bullæ B. Pii V. de non infeudando, &c.*
12 *De eodem de quo, num.* 5. *pro admissione creditorum.*
13 *De regula, ut contumax non audiatur, nisi per se ipsum, & de legibus particularibus in hoc.*
14 *De donatione facta post delictum, an & quando valeat, & præjudicet Fisco.*
15 *An sub confiscatione veniant feudalia, & emphyteutica, remissivè.*
16 *Quando, & quomodo posset conjunctius, vel tertius comparere pro contumace, illumque defendere, vel excusare.*

DISC. CXCI.

1 IN eodem casu, de quo agitur *disc.* 130. *de feud.* suppressis pariter nominibus personæ, & loci, consultus fui super puncto, an idem ibi præsuppositus Cajus filius, cui Titius pater feudum, & quædam alia bona assignaverat in casum æris alieni, de quo ibi, & cum aliis oneribus, de tempore, quo à patria profugus in aliena ditione vivebat, suspicans jam detectam inquisitionem, pro quibusdam criminibus capitalibus, etiam illo læsæ Majestatis, pro patre contumace defensionem suscipere posset, ejusque innocentiam, cum testibus, & scripturis justificare, ut ita contumacialem impediret sententiam capitalem, cum publicatione bonorum, quam etiam attenta dispositione juris communis intrare, in transmissa notula supponebatur, quod dictum suppositi crimen.

2 Respondi itaque, tres efformando inspectiones; Unam nempè, considerando ipsum filium, tanquam creditorem patris, vel assignatarium bonorum ex causa onerosa, & correspectiva; Alteram considerando eundem, tanquam donatarium in ea parte in qua bona excederent onus; Et tertiam eundem considerando tanquam filium, qui patris innocentiam alleget, ejusque personam excusare velit, ac impedire, ne condemnetur.

Quoad primam inspectionem, sub ea dixi non cadere quæstionem, de qua propriè agunt Doctores, de quibus 3 infrà, super excusatione, vel defensione personæ absentis contumacis; Ideòque in præsenti agi de facultate verificandi credita, quatenus per Fiscum prætenderentur, minus vera sive minus legitima, ita præventivè occurrendo propriæ indemnitati, ad quem effectum extranea est defensione personæ à crimine, quoniam posita veritate debitorum, tam de jure, quàm de facto, idest, quod sint vera, & legitima, seu non impugnabilia ab eodem debitore, vel ab ejus hærede vero, sive anomalo, qualis est fiscus, nil refert, an debitor de aliquo crimine in- 4 quisitus declaretur reus, & condemnetur ad publicationem bonorum, dum fiscus tanquam hæres anomalus, tenetur ad omnia debita, & onera, eodem modo quo hæres verus, juxta firmata suprà *disc.* 123. *num.* 5. Ubi habetur, quod fiscus est potius deterioris conditionis, quam sit hæres verus, quamvis extraneus circa transmissionem fideicommissorum aliorumque jurium delatorum non agnitorum, istaque justificatio nullatenus, negari posset.

Uno autem casu, advertebam, quod idem filius, tanquam creditor, ac etiam alii creditores, & interessati, non quidem pro excusatione, vel defensione personæ delin- 5 quentis, sed pro interesse, vel indemnitate proprie, & juridicè possent assumere defensorem debitoris absentis, & contumacis, ejusque innocentiam justificare, seù aliàs qualitatem excusantem à graviori pœna ordinaria deducere, & probare; Quando scilicet, in casu condemnationis creditores non possent adversus fiscum agere, quatenus non possideant, vel excipere quatenus possideant; Puta in feudo, super quo totus forte quæstionis effectus circumferri videbatur.

Siquidem stante præsupposito in notula transmissa contento, quod pro criminibus, pro quibus transmissa fuerat inquisitio, intrare posset bonorum publicatio de jure 6 communi, quod idem est, ac dicere, quod ageretur de crimine læsæ Majestatis divinæ, vel humanæ, pro quo solùm de jure communi intrat ista pœna ex relatis suprà *d. disc.* 161.

Hinc proindè hoc posito, cum id in feudatario, ubi præsertim agatur de læsa Majestate humana, im- 7 portet felloniam, stante quod idem Princeps, vel Dominus directus feudi, ita crimen redoleret speciem mortis, atque intraret devolutio, etiam in præjudicium successorum; Et per consequens, idem feudum non caderet sub confiscatione ad commodum fisci pœnalis, sed potiùs ex devolutione, & jure consolidationis pertineret ad Cameram Domini directi, quæ sub fisci vocabulo quoque explicari solet, quando ipse sit Princeps supremus.

Magna verò est differentia intra unam, & alteram fi- 8 sci speciem; Tum ob diversitatem bursarum, ad quarum respectivè commodum bona cedant, dum etiam sub eodem Principe diversæ solent esse confiscationum, & pœnarum bursæ ex deductis, suprà *eodem disc.* 161. Quinimò, ubi etiam non adsit hæc distinctio, ratione diversitatis provinciarum, vel Civitatum, seu principatuum, adhuc ista differentia solet esse considerabilis pro jure, vel interesse tertii; Puta quia emolumenta confiscationum, & pœnarum concedantur in appaltum, ut in specie habetur, suprà *disc.* 124. aut ipsi officium venale; Unde propterea, quando feudum, vel Castrum non devolveretur, sed quod pro delicto privato indifferenti caderet sub confiscatione, tunc ad istam bursam spectaret, non autem si unicæ devolutionis.

Tum etiam, quia in casu confiscationis, fiscus illud obtineret tanquam hæres obligatus ad debita, ut supra, 9 eodem modo, quo successor feudi habens qualitatem hæreditariam, secus autem in casu devolutionis, dum tunc ex regula, textus *in l. vectigali, ff. de pignor.* ut resoluto jure datoris, resolvatur jus acceptoris, feudum redit liberum ad Dominum, qui ad alia onera, & debita non tenetur, nisi ad illa, quæ imposita sint cum ejus assensu, dum hic sit liber, & purus, secus autem si qualificatus à clausula *sine præjudicio*, vel alia æquipollenti, ut advertitur *disc.* 1. *de feudis & alibi*. Atque debet frequens, & quotidiana praxis feudorum Regni Neapolitani, in quibus etiam inolevit stylus, à Fiscalibus introductus, quod 10 in casu devolutionis; neque admittuntur creditores super feudo, quamvis assensu libero, & puro muniti sint, nisi facta excussione patrimonii allodialis, quod ibi burgensaticum dicitur, ut insinuatur *discurs.* 30. *de creditu, & alibi*.

Et de ista differentia inter pertinentiam Castri ad Fiscum jure confiscationis pro crimine privato, & indifferenti, vel è converso, jure devolutionis ex capite linææ 11 finitæ, vel criminis feudalis habetur, apud Spadam *consil.* 116. *lib.* 1. ubi de hoc agit, ad effectum comprehensionis sub Bulla de non infeudando, quamvis ad hunc effectum, distinctio non intret, ejusque opinionem videatur tuta, ut advertitur *disc.* 128. *de feud.*

Et per consequens (applicando ad rem,) cum credito- 12 ribus isto casu felloniæ consultum non remaneat, rectè ipsi reorum indemnitati comparere possunt, exaudiri debent ad excusandum, & tuendum eorum debitorem, quamvis absentem, & contumacem, ex ea ratione, quod id agere non dicuntur in gratiam ipsius delinquentis, ut ipsum excusent, & defendunt, & principaliter pro eorum interesse, & in eorum gratiam, ita proprium gerendo negotium, ut impediatur devolutio illorum feudorum, ac bonorum differentium, ex quorum pretio, vel saltem commoditate, durante vita naturali debitoris, possent satisfieri; Ut cæteris relatis habetur, apud Farinac. *q.* 99. *n.* 154. *cum seqq.* Cyriac. *controv.* 429. *n.* 21. & 22. *ubi concordantes*.

Et quatenus fiscus criminalis replicaret, quod id esset per indirectum facere defensiones contumacis non au- 13 diendi extra Carceres, potissimè verò, ubi ultra ea, quæ desuper de jure communi disposita sint, adsit etiam statutum, vel lex particularis, quæ id disponat, ut in principatu, in quo erat quæstio, adesse supponebatur, prout pene generaliter præsertim in Italia verificari videtur.

Siquidem in statu Ecclesiastico, ita disponitur per Constitutionem 24. Julii Secundi registratam quoque in Constitutione Ægidiana *lib.* 4. *cap.* 15. Et in Regno Neapolitano adest, ritus M. Curiæ Vicariæ, de quo Campana *observat. crim.* 11. Et de Ducato Mantuano agit Cyriac. *controv.* 488. & sic similiter alii de aliis principatibus; Attamen rectè creditores, aliique interessati onerosam causam veram, & non fraudulentam fruentes, allegare potuerunt regulam desumptam ex vulgari, textu *in l. altius, Cod. de servit. & aqua*, quod scilicet, ille, qui alleget, vel exercet jus suum, ut sibi profit, curare non debet consequutivum præjudicium, quod alteri resultet; Ideòque Fiscalibus tali casu replicari potest, quod si credunt, id eis præjudicare in toto processu, & causa principali, habent remedium promptum, declarandi, scilicet, non uti condemnatione in ipsorum creditorum, vel interessatorum præjudicium.

Quo verò ad secundam inspectionem, quod scilicet filius idem gereret tanquam donatarius, in ea bonorum parte, quæ debita, & onera excederet; Dicebam, quod quando ageretur de privatis, ac indifferentibus criminibus, pro quibus non ipso jure, sed ex Judicis condemnatione, bonorum publicationi locus esset, tunc intraret idem, quod in præcedenti inspectione, quod scilicet fiscus oppositori objicere posset sua non interesse, an inquisitus

declararetur Innocens, vel reus, dum etiam in casu, in quo reus declararetur, adhuc tamen non probata per fiscum fraude, quæ in dubio non præsumitur, sed per allegantem est probanda, donatio valida est, potissimè ante citationem, seu transmissam inhibitionem, ad text. *literalem in l. post contractum, ff. de donat.* ubi Bart. & alii, de quibus apud Peregrin. *de jur. fisci lib. 5. tit. 1. n. 178. & seq. & lib. 6. art. 7. n. 12.* Guttier. *lib. 2. Canon. qu. cap. 5. n. 63. & seq.* Castrill. *tom. 8. cap. 57. nu. 15. & seq.* Vermiglol. *cons. 8.* Rovit. *pragm. 1. prodit. n. 1. & seq. & dec 91. n. 21. & seq. & alii.*

14 Verùm quia supponebatur, quod ut suprà ageretur de crimine, pro quo intraret bonorum publicatio ipso jure ex legis communis dispositione; Hinc proindè cum tali casu donatio, vel alia alienatio non obstet fisco, utpotè jus acquirenti ab initio patrati delicti, juxta distinctionem, de qua apud eosdem mox allegatos; Idcirco admussim advertebam intrare eadem, quæ in præcedenti inspectione dicta sunt, ut donatarius pro ejus jure potius, quàm pro defensione contumacis audiri debeat; licet creditoribus aliisque oneratam, & correspectivam causam soventibus, quædam major assistat æquitas, quàm fovento causam lucrativam, quæ inter patrem, & filium, aliosque à recta sanguinis conjunctione attinentes, aliquam præferre videtur fraudis suspicionem, quæ tamen sola non sufficit, nisi aliis munita sit adminiculis, ex ea congrua ratione, quod debitor, vel respectivè donator non potest cum ejus contumacia præjudicare creditori, vel donatario, cui expressè, & directè præjudicare non posset.

15 Hisque sic stantibus, non videbatur opus assumere questionem, super qua, respectu bonorum feudalium, & emphyteoticorum plura cumulantur per Cyriac. *controv. 401. n. 8.* Rovit. *d pragm. 1. de bon. proditor. n. 14. & seq.* Rota *dec 261. p. 10. rec.* an veniat sub confiscatione saltem commoditas durante jure, seu vita delinquentis, cùm ita ob criminis qualitatem, secundum jure devolutionis potius, quàm confiscationis ad Principem dominum directum redirer.

Demum quoad tertiam inspectionem, considerando 16 scilicet ipsum filium tanquam defensorem patris, dicebam, quod multa cumulantur in materia per Farinac. *d. quæst. 99.* & per Scribentes apud eum *cons. 35. nu. 3. & seq.* ibique latiùs add. litt. E, ubi de Patre; Cyriac. *contr. 488.* Conciol. *tom. crim. verb legitima resol. 2.* Jo: Maria Campana Neapolitanus *resol. crim. 11. nu. 1. & seq.* & plenius Carolus Orilla in hac Romana Curia Advocatus adhuc vivens *in observ. ad tractatum resol. 11. n. 1. & seq.* apud quos habetur, quod judices debent generaliter, aliquo petente, recipere saltem in forma extrajudiciali scripturas, & testes, qui in promptu adducerentur per tertium, tanquam instructorem, & defensorem innocentiæ, quoniam aliud est proponere exceptiones ex parte ipsius inquisiti, & aliud est audire instructorem super innocentia absentis, & ne ex ratione contumaciæ cum malis probationibus contentis in processu informativo, ad injustam procedat condemnationem.

Atque si id procedit in quolibet tertio comparente, planius, multòque magis dicendum est, ubi compareat pater pro filio, vel filius pro patre, & uxor pro marito, vel è contra, dominus pro servo, & similes; Quamvis in hoc, in casibus, super quibus, suppressis nominibus personarum, & locorum, consilium petebatur, istud non de facili maturum dari potuerit, cùm magnam desuper partem habeant locorum, & Tribunalium styli.

FOROSEMPRONIEN. APPALTUS, PRO APPALTATORIBUS, CUM ALIQUIBUS PRIVATIS.

Casus resolutus per Congregationem boni Regiminis pro Appaltatoribus.

Casus obligatione, quam habeat Appaltator juris privativi vendendi victualia minutatim, emendi eadem victualia à possessoribus prædiorum illa producentium, quomodo, & quando procedat.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Capitula appaltus habent vim legis.*
3 *Declaratur quomodo intelligendum sit.*
4 *De provisionibus super annona, & grascia.*
5 *Quomodo istæ provisiones intelligi debeant.*
6 *In quibus jus civitum non procedat.*
7 *An exemptiones, & privilegia suffragentur Colonis.*
8 *De eodem, & quando conductor potiatur privilegio locatoris.*
9 *De eisdem provisionibus, de quibus n. 4.*
10 *Monitum in judicando, & consulendo.*

DISC. CXCII.

OBtinente Communitate Civitatis Forisempronii jus 1 privativum vendendi dictim oleum minutatim, taleque jus concedente in appaltum, eodem modo, quo de furnis pro pane venali, ac similibus practicari solet, juxta casus, de quibus suprà *hoc tit. disc. 61. & disc. 46. de locat.* & alibi. Inter alia capitula appaltus, vel onera est illud, ut appaltatores teneantur emere oleum, quod cives in eorum prædiis colligant, ejus injuncta lege, ut ad diem Cinerum, teneantur eisdem appaltatoribus denunciare quantitatem, quæ detracto usu proprio, venditionis destinata esset; Cùm autem aliqui ex dictis civibus aliquam notabilem cumulassent quantitatem olei, partim in pluribus annis in eorum prædiis recollecti, partim verò ex aliquorum exterorum prædiis conductis, ac etiam ex responsionibus cujusdam molendini pariter conducti, prætendere autem quod appaltatores in vim capitulorum emere tenerentur; Hinc introducta causa in Congregatione boni Regiminis, ob assistentiam, quam Communitas per eius interesse præstabat appaltatoribus, istorum favore prodiit resolutio, nempè non teneri emere, atque mihi pro eis scribenti, reflectendo etiam ad solam veritatem, justa, benèque fundata visa est resolutio.

Non negabam etenim veritatem conclusionis in præcedentibus pluries infinuatæ, quod scilicet capitula appaltuum pro lege servanda sunt, & in qua conclusione totum erat fundamentum scribentium pro illis particularibus, qui prætendebant cogere appaltatores ad emptio- 2 nem, reliquum etenim continebat solitam, ac inutilem chartarum repletionem cum regulis generalibus, quæ licet notoriæ, & incontrovertibiles, ac etiam extra causæ opportunitatem cum magno allegationum cumulo exornari solent.

Dicebam tamen, quod ista alioquin vera conclusio intelligi, & practicari non debet in solo sensu litterali, ac indefinitè in omni casu, sed cum illa propositione, quæ licet frequenter deducta, & inculcata forte in 3 omni casu repeti meretur, ut scilicet non cortex, & formula verborum attendi debeat, sed substantia veritatis, vel finis, & effectus, ad quem actus, vel dispositio dirigatur.

Iste siquidem appaltus cum jure privativo illum respicit finem, vel effectum, ob quem annona frumentaria, aliæ- 4 que provisiones prudenter in Civitatibus, & locis introductæ fuerunt, & de quibus suprà *hoc eodem tit. disc. 44. & 45. 125. & 134.* ut scilicet ita occurratur monopoliis, ac dardanariorum oppressionibus, & suffocationibus, quibus in victualibus pauperes subjacent, qui earum colligunt in propriis prædiis, minusque valent provisiones debito tempore facere.

Sed quoniam è converso justum est, ut illi cives, qui oleum in eorum prædiis colligunt, è converso non subjaceant illis suffocationibus appaltatoris, quæ ex jure privativo resultare solent ob prohibitionem vendendi; idcircò prudenter statuum est, ut appaltator teneatur emere à civibus illud oleum, quod ipsi, dicto tempore determinato denunciarent collegisse in eorum bonis, atque ultrà proprium usum, destinatum esse venditioni.

Ex his autem de consequenti resultare dicebam, istud jus coactivum non competere pro oleo conflato ex plurium annorum recollectis, præsertim verò ex molendi- 5 no, aliisque exterorum bonis conductis; Primò, nempè respectu olei provenientis ex molendinis, quia ut illud nullatenus aptum esset dicto usui, vel fini, cum inter appal-

paltus capitula, illud præsertim legeretur, ut oleum esse deberet lucidum, ac bonæ, & perfectæ qualitatis, utpotè victui principali destinatum, & consequenter id non erat verisimile in hac specie olei conflati ex mixtura plurium diversarum specierum in ea modica summa, quæ pro molitura solvi solet.

6 Secundò, respectu olei recollecti ex prædiis exterorum, quoniam isti per capitula appaltus contemplati non fuerunt, ideòque statuta favore civium attendi non debent in iis, quæ iidem cives ex causa negotiationis cum exteris agunt, ex deductis in proposito juris pascendi, competentis jure civico, habentur *disc. 40. de servit.*

Quinimò ubi etiam ageretur de prædiis conductis ab 7 aliis civibus, scribendo more Advocati, dicebam idem procedere debere ex regula, de qua suprà *discurs. 53.* & alibi, ut scilicet privilegia exemptionis non suffragentur pro industriis, & negotiationibus, neque extendantur ad colonos.

8 Verùm reflectendo ad veritatem de hac distinctione dubitabam ex eadem ratione spectandi finem, vel effectum, ac substantiam veritatis, quoniam ex tenore capitulorum appaltus, liquet, finem hujus introductionis fuisse, providere civibus indigentibus dictim hac specie victualis, tam circa taxam justi pretii, & indeficientiam, seu congruam provisionem, juxtà frequentiorem praxim annonæ frumentariæ, ut suprà, quam etiam circa ejusdem victualis qualitatem, ut scilicet sit de illo, quod colligitur in prædiis ipsius Civitatis, quod supponitur melioris conditionis, quam sit illud adjacentium locorum in planitie, vulgò *di sotto*, dum in uno ex capitulis disponitur, ut appaltator ab his civibus teneatur emere ad rationem unius grossi pluri pro qualibet amphora vulgò *fiolo*, quàm communiter vendatur aliud oleum *di sotto*, ita prudenter consulendo quoque civibus habentibus prædia in ipsius Civitatis territorio, ut eorum culturæ, & ampliationi vacare possint; Et per consequens nil refert spectato fine, vel effectu, an per unum, vel alterum ex civibus jure dominico, vel jure colonico fructus colligatur, quoniam sicuti appaltator teneretur emere oleum à locatore, si non locasset, sive ipse coluisset proprium prædium, ita quoque à conductore, qui in hoc proposito censendus venit locatoris colonus, & minister; Neque urget congrua ratio disparitatis.

Ad quod conferunt ea, quæ habentur suprà *hoc eod.* 9 *titul. discurs. 155.* & alibi, quod scilicet Ecclesia, vel persona Ecclesiastica pro ejus prædiis, & bonis, quæ sua manu colit, si aliqua potiatur immunitate, vel exemptione, eadem gaudere debet conductor, præsertim, ubi sit etiam persona Ecclesiastica, vel aliàs exempta, neque isto casu intrant ea, quæ habentur de Clerico negotiatore.

Tertiò, demum etiam respectu olei recollecti per cives in propriis prædiis, dicebam cum eodem sensu veritatis, id intelligi debere de oleo recenti cujuslibet anni non autem pro illo annorum præcedentium, dum obligatio emendi non est indefinita, sed qualificata, in illo scilicet oleo, quod dicto statuto tempore denunciabitur, quasi quod non denunciando, faciat quis se extraneum ab hoc privilegio ponderando eandem rationem finis, vel effectus, ob quam hæc denunciatio frequentius in tritico demandari solet, ut scilicet ita initio anni regulandi à complemento recollectæ, fieri posset calculus, vel pereæquatio tam ad effectum regulandi pretium metiendum à majori, vel minori ubertate, & copia, quam etiam ad effectum, an quantitas in territorio recollecta sufficiat, nec ne, pro usu populi minuti, ad hoc, ut in casu insufficientiæ ob illius anni sterilitatem fieri valeant opportunæ provisiones abundæ, & in casu exuberantiæ ratione ubertatis, appaltator providere possit excitationi quantitatis exuberantis extra locum.

Atque hinc edocemur idem, quod adeò frequenter, sed semper opportunè inculcatur, ut in judicando, & consulendo punctus non sit in regulis, & propositionibus juris 10 in abstracto, minusque in auctoritatum cumulo, & consarcinatione, sed principaliter consistat in facto, aliisque circumstantiis spectata substantia voluntatis, seu fine, vel effectu dispositionis, non autem formalitate verborum in sensu grammaticali.

MUTINEN. LEGITIMATIONIS PRO MARIA CATHARINA GHERARDINA, CUM JO. ANDREA, ET ALIIS DE GHERARDINIS.

Responsum pro veritate in causa vertente in Consilio Mutinæ.

De eadem materia de qua supra disc. 148. & 177. supe[r] potestate Principi tollendi jus tertii cum ejus gratiis[3] & habilitationibus nobilium, ipsoque declarante, non habuisse animum præjudicandi tertio, quomodo declaratio intelligenda veniat.

Et in specie de legitimatione illegitimorum, & attendatur, & operativa sit extra territorium, & legitimantis jurisdictionem.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De operatione rei judicatæ.*
3 *De præscriptione.*
4 *In specie, quod defectus legitimationis præscribatur per decennium.*
5 *De quæstione, an legitimatio operetur extra ditionem legitimantis, & de opinionum diversitate.*
6 *De erroribus, & simplicitatibus scriptorum in materia.*
7 *De distinctionibus, cum quibus dicta quæstio veniat decidenda, ut primo deferri debeat legibus, & statis locorum.*
8 *Quid in successione feudi, & emphyteusis.*
9 *De successione in fideicommissis.*
10 *Quid de successione in bonis liberis, & indifferentibus, & quando unica legitimatio sufficiat.*
11 *De ratione ob quam unica legitimatio sufficere debeat.*
12 *De operatione statutorum extra territorium.*
13 *Conderantur inconvenientia, si unica legitimatio non sufficeret.*
14 *De casu particulari.*
15 *De ratione ob quam Dominus mediatus non exerceat jurisdictionem in feudo majoris dignitatis.*
16 *Quid operetur declaratio Principis, quod per ejus gratiam non intellexit præjudicare tertio.*
17 *De operatione rei judicatæ, & præscriptionis, de quibus num. 2.*

DISC. CXCIII.

MOram trahens in Civitate Neapolitana pro ser- vitio Ducis Mutinæ ejus Domini Jo. Jacobus 1 Gherardinus uxoratus, absente uxore, quam in patria reliquit, ex muliere soluta filiam suscepit Mariam Catharinam, quam jam adultam propriæ domi educatam, & retentam, cum assertione, quod ipse esset jam senex destitutus non solùm propria prole, sed etiam fratribus, & sororibus, vel nepotibus ex eis, obtinuit à quodam comite Imperiali habente ab Imperatore facultatem legitimandi, dictæ ejus filiæ amplissimam legitimationem: factoque postmodum casu ejus mortis ab intestato, dicta filia obtinuit à Duce prædicto proprio Principe ejus confirmationem, ac etiam per sententiam Consilii Mutinæ sibi decerni patris successionem, quam spatio annorum circiter viginti possedit; & quamvis remoti agnati dicti Jo. Jacobi ad biennium circiter post dictam confirmationem moniti forsan de cautela, de qua apud Thesaur. *decis.* 69. obtinuerint ab eodem Duce declarationem, quod non intellexit juribus alterius præjudicare, profitendo ad suppositionem facere hanc declarationem juxtà dispositionem juris, Attamen ea tunc usi non sunt, sed post diuturnum silentium à moderno Duce mediato successore obtinuerunt revisionem dictæ sententiæ in eodem Consilio, ista revisionis causa pendente, ex parte dictæ Mariæ Catharinæ reæ conventæ requisitus.

Respondi, antequam assumerem inspectionem meritorum negotii principalis, quod pro ejusdem reæ conventæ 2 absolutoria, sufficiebant duo fundamenta ordinis; Primò, nempè illud rei judicatæ, quæ firmat statum, atque facit ens de non ente, sive de nigro album, vel è contra relatis *disc. 40. de judic. in principio cum notis*; Et alterum pro-

scriptionis dupliciter intrantis; Primò, nempè juxtà terminos generales præscriptiones bonorum mobilium per triennium, & stabilium per decennium inter præsentes, in casu cum sententia prædicta habeat speciem tituli, *ut decis. 120. num. 9. part. 3. recent.* Et secundò, ex terminis specialibus, ut per decennium legitimatio præscribatur adeòut post istud tempus adversus illam objici non valeat, ex relatis per Lup. *de illegitim. comment. 2. §. 3. num. 55.* ubi allegatur Dec. Surd. & alii.

Ista motiva erant extra quæsitum à me insinuata ad effectum parandi majores reæ conventæ defensiones, quodque ejus defensores præsentes, ita quoque colerent; non tamen super eis judicium pro veritate efformavi, cùm id sequi non valeat absque bene distincta facti, ejusque circumstantiarum notitia, potissimè verò quia refugium præscriptionis fragile, ac periculosum frequentius esse solet ob tot subdistinctiones, vel exclusiones aut refectiones ex relatis *disc. 22. de judic.* quando solùm, & de per se deducatur: bene tamen illud, ac alterum rei judicatæ consideratione digna sunt coadjuvativè ad merita negotii principalis, ut infrà.

Quatenus itaque pertinet ad dicta merita negotii principalis, super quibus requisitus fui; Duas efformabam inspectiones; Unam nempè super efficacia, vel inefficacia legitimationis obtentæ à Commissario Imperiali, & an esset necessaria, necnè confirmatio obtenta à proprio Principe; Et alteram, posito, quod ista confirmatio esset necessaria, itaut confirmantis, potiùs quam confirmati sit operatio, quid relevaret dicta declaratio postmodum ab eodem Principe facta, Inanis etenim labor esset agere de hoc secundo puncto si confirmatio non esset necessaria, adeòut ea etiam secluſa, legitimatio esset operativa, atque decisio verò istius puncti pendet à quæstione in qua nostri nimium se involuisse videntur, an scilicet legitimatio facta per eum, qui hanc habeat potestatem, suffragetur, atque operativa sit extra territorium, vel ditionem legitimantis, vel illius Principis ex cujus auctoritate, & privilegio alter inferior, tanquam ejus Vicarius, vel Commissarius hanc exerceat facultatem.

In hoc autem DD. de more in varias scinduntur sententias; Aliqui etenim generaliter, ac indefinitè sequuntur affirmativam, ut legitimatio facta per habentem potestatem, utpotè imprimens qualitatem in persona, quæ est individua, ubique eundem operetur effectum, Alii è converso generaliter, & indefinitè sentiunt oppositum; ut nonnisi intra præcisos limites actualis, & immediatæ ditionis legitimantis; Alii distinguunt, an agatur de legitimatione facta cum auctoritate immediata, vel mediata illius regis, vel principis, qui restrictam habeat potestatem ad proprium regnum vel principatum, vel cum auctoritate illius, qui habeat potestatem, & jurisdictionem universalem saltem habitualem in toto mundo, quales exemplicantur in Papa pro illa potestate de qua agitur *disc. 2.* in relatione Curiæ, & alibi; & in Imperatore ratione antiqui dominii Imperii Romani, quasi, quòd prior species non egrediatur propriam ditionem, secus autem posterior; alii verò hanc secundam partem omninò negantes in illis Regibus, & Principibus, qui de facto omnimodam libertatem, & independentiam præscripserint, & possideant, id solùm admittunt in principatibus veré dependentibus, quia nempè per possessores recognoscantur à Papa, vel Imperatore; aut ab alio jure feudi quamvis majoris, & veræ dignitatis cum regalibus etiam majoribus, adeòut importent, seu redoleant principatum absolutum juxtà illas species feudorum, quæ enunciantur in sua sede sub *titul. de feud. discurs. 1. cum seqq. & discurs. 63. & alibi*, quod tamen alii aliter negant etiam isto casu; Et alii considerant qualitatem personæ legitimatæ, an sit sæcularis, vel Ecclesiastica, ut respectu personarum Ecclesiasticarum, attendenda non sit legitimatio Principis sæcularis, etiam in proprio principatu, vel ditione, quasi quod ita esset dare exercitium potestatis laicalis cum clericis, & personis Ecclesiasticis, & super quo magna dignoscitur discrepantia, quam aliqui conciliare fatagunt cum distinctionibus effectuum spiritualium, vel temporalium respectivè; Et demum alii cum eadem nimia discrepantia distinguunt effectus, seu casus, de quibus infrà, & an legitimatio importare dicatur actum jurisdictionis contentiosæ, vel voluntariæ, ut posteriori casu operetur etiam extra territorium, secus autem in priori, ut de his omnibus præsertim patet, alii antiquioribus relatis, apud Giovanon. *conf. 16. lib. 2.* Lup. *de illegitim. comment. 3. §. 3.* & omnium latiùs Bellon. jun. *de jur. accresc. in tertio opere posthumo cap. 10. quæst. 9.* & obiter *disc. 45. de præeminent. & disc. 54. de restain.*

Atque in hoc ultimo præsertim admiranda videtur nimia patientia in adeò magna collectione adhibita, sive commiseratione dignus censendus est ille legitimarum improbus labor, qui apud aliarum literarum professores, adeò contemptibilis, & damnabilis reputatur, quem iste alioquin doctus, & existimatione dignus auctor passus est; Prout multæ irrisione quidem dignæ apud allegatos, & alios per eos relatos dignoscuntur leguleicæ simplicitates circa potestatem Imperatoris, ac respectivè Papæ in temporalibus in toto mundo, præsertim verò illa, de qua apud Giovannon. *d. conf. 16.* super jure Imperatoris in Urbe, & statu Ecclesiastico ex concessione Constantini aliisque Imperialibus concessionibus.

Nolui autem hanc provinciam assumere ex professo in singulis casibus, vel distinctionibus, examinando adeò varias opiniones, & quænam esset, tàm inspectis auctoritatibus, quàm rationibus probabilior, tam genio, quàm aliis occupationibus, magis verò connaturali impatientia id prohibentibus, ac etiam verè commendabili stylo effuglendi inanes digressiones, quando qualitas causæ non exigat.

Incidenter tamen priusquam ad examen casus præcisi descenderem, insinuabam, quod pro meo judicio illa videbatur probabilis distinctio, ut in primis reflectendum esset ad leges, vel stylos particulares illius Regni, vel principatus, quibus exstantibus, ut contingit in casu de quo *in d. decis. 69.* Thesauri, eis deferri debeat.

Hujusmodi autem legibus, vel stylis deficientibus, reflectendum veniat ad distinctionem, seu qualitatem effectuum, & præjudiciorum respectivè; Aut etenim agitur ad effectum habilitandi illegitimum ad successionem bonorum feudalium, vel emphyteoticorum, adeòut hæc habilitatio non solùm præjudicet legitimis agnatis, & aliis per legem investituræ vocatis cum præjudicio merè privato, sed etiam præjudicet Domino directo contra cujus voluntatem implicitè, vel explicitè, & à lege subintellectum admittantur personæ incapaces, & abhorritæ, & tunc indistinctè intret opinio negativa, ut legitimatio non sit operativa, nisi in iis ad quæ extendatur potestas legitimantis copulativè in persona, & bonis, dum aliàs esset dare exercitium jurisdictionis cum non subdito, ac propterea etiam in proprio principatu, vel territorio, intrat defectus potestatis, ratione diversitatis fori, puta, quia agatur de feudo, vel emphyteusi Ecclesiæ in cujus præjudicium potestas laicalis habilitare non possit inhabilem, dummodo tamen tale præjudicium personæ exemptæ adsit, quia nempè Ecclesiæ dominæ directæ interfit non admitti hoc genus personarum, per quorum devolutionimis in longum protrahatur, sive ex quorum alio respectu sibi præjudicetur, seus autem, ubi ipsa Ecclesia non existente in causa, nullumque revera patiente præjudicium, vel habente interesse, sit sola quæstio pertinentiæ inter laicos, quoniam tunc licèt Curia Romana credat etiam isto casu, quod bona cenferi debeant Ecclesiastica, ratione habitualis, & directi dominii Ecclesiæ, quamvis sola contentio sit inter laicos, ex iis, quæ ad effectum Ægidianæ, aliosque similes effectus habentur *disc. 37. de judic. & alibi*; Attamen ista opinio videtur Curiæ singularis, alibi non recepta, *ut eodem disc. 37.* advertitur.

Istoque casu probabilior, magisque recepta in praxi circa punctum territorii etiam inter laicos est opinio, quæ negat operationem legitimationis concessæ per Dominum directum, seu mediatum, quoties agatur de dicta specie feudi majoris, & dignitatis cum omnibus regalibus, redolente verum, & absolutum principatum, cum in hac specie feudorum, dominus, iis exceptis, quæ jus feudi, & alti dominii respiciunt, omnem aliam jurisdictionem à se abdicasse videatur, illamque in feudatarium transtulisse, nisi contraria consuetudo aliàs declaret, secus autem, ubi agatur de feudatariis, vel domicellis, & subordinatis sub Baronum potius, quàm Principum genere venientibus, juraque regalia regulariter non habentibus.

Aut verò agitur de illis bonis differentibus in quibus ex privato judicio privatum interesse, vel præjudicium adsit eorum, qui ex eodem judicio vocati sint, ut contingit in bonis subjectis fideicommisso ex privata dispositione ordinato

tato ad quod solùm legitimi vocati sint; Et tunc aut ipsius fideicommittentis ordinatio, seu voluntas legitimationi assistit, talique casu videatur, ut quoties præsertim agatur de legitimatione obtenta reintegra per illegitimi patrem fideicommissi possessorem, ad effectum, ut ad eius posteros magis, quam ad alios remotos transversales, vel extraneos subsitutos bona transeant, adeòut utraque voluntas gravantis, & gravati assistat, dicendum veniat idem, quod in casu sequenti dicitur in bonis liberis, & indifferentibus; Aut voluntas fideicommittentis resistit, vel non assistit, & tunc procedat idem, quod in casu præcedenti, quamvis non utraque ratio, sed una earum assistat simplicis nempè, non autem duplici præjudicii, quoniam ita esset quoque exercere jurisdictionem contentiosam cum non subditis, atque istis jus tollere si non in re, & de præsenti, suam in ipe trahente causam de præterito, in qua radices jam habeat natas, & fixas; Multò magis, & absque dubio post jus quæsitum, quo casu etiam in eo, qui legitimet ex auctoritate proprii Principis intret ratio potestatis ex iis, quæ habentur supra *disc. 148.* & in casu de quo *disc. 68. de fid. scomm.*

Aut demùm agitur de bonis indifferentibus liberæ dispositionis, & tunc si legitimatio non est obtenta per ipsum patrem, vel de ejus mandato, sed eo inscio, vel invito, seu defuncto, planum est legitimationem non suffragari, quamvis obtentam à proprio Principe, vel domino, nisi constet de ejusdem legitimantis certa voluntate, in dubio non præsumenda, habilitandi usque ab initio cum retrotractione, quodque accedat ejusdem legitimantis potestas tollendi jus tertii, juxtà ea, quæ habentur suprà *d. disc. 148. & 177* quod verificabile non est in hujusmodi legitimationibus mediatis, quæ per inferiores ex privilegio supremi concedantur, ut ita distinguendo, advertitur *d. disc. 68. de fideicomm. & alibi.*

Sed si legitimatio obtineatur ab ipso patre, vel de ejusdem voluntate, seu præordinatione libera, & simplici, per quam ipse se constituit in necessitate agnoscendi illum legitimatum in fusi, adeòut decedendo intestatus, teneatur illum saltem in legitima instituere, & decedendo testatus illum habeat legitimum hæredem, & successorem, juxtà receptam distinctionem inter legitimationem simplicem, & puram, & alteram qualificatam à clausula fine præjudicio venientium ab intestato, de qua apud Gregor. & add. *dec. 135. & 201. dec. 200. part. 7. rec. decis. 35. part. 8.* & frequenter advertitur in plerisque locis.

Et tunc quidquid in scholastico, mereque leguleico rigore irrationabili teneant Bellon. *d. q. 4. n. 140. & seqq. & alii ibid. vel.* omninò probabilior videtur altera opinio relata per eundem *n. 127. & seqq.* benè subsistentata per Giovagn. *d. conf. 16.* in Curia per Rotam aliaque Tribunalia recepta etiam in fideicommissariis successionibus, quando fideicommittentis assistat voluntas, ut suprà, ex relatis *dict. disc. 38. de fideic.* & alibi pluries, ut unica legitimatio facta per habentem potestatem, abluat maculam, & qualificet personam individuam ubique, nisi repugnet lex loci, quæ expressè contrarium disponat.

Idque non solùm ex ratione assignari solita, quod sit actus voluntariæ jurisdictionis, quæ prorogari potest cum ista sola ratione attenta, non improbabiles essent considerationes tenentium contrarium, ut non possit subditus in præjudicium proprii Judicis, seu Superioris alienæ potestati, & jurisdictioni se subjicere, sed ex altera, quod ita in bonis liberis legitimantis, qui poterat illa dispare, atque, ut nostri dicunt, projicere in mare, seu relinquere extraneis, quinimò relinquere ipsimet illegitimo, quamvis non legitimato, quoc es, ut in hac facti specie nullus obstet defectus potestatis, quia nempè non adsint filii legitimi, & non agatur de legitimo suscepto ex damnato, & punibili coitu, legitimatus bona obtinere dicitur ex voluntate ipsius patris, quæ est unica, & individua, ubique operativa, potiùs, quàm ex potestate, & jurisdictione legitimantis.

Ad instar eorum, quæ habemus in materia statutorum exigentium copulativam subjectionem personarum, & bonorum, adeòut non operentur in bonis extra territorium, ex pluries relatis in sua sede *sub tit. de succeff. & alibi*, & secus ubi statuti operatio fomentum recipiat à voluntate disponentis, ubique operativa, etiam in bonis extra territorium, ex deductis apud Merlin. *dec. 447. septit. dec. 355. p. 5. recent.* & sæpiùs advertitur *eod. tit. de succeff.* & præsertim *disc. 9. & disc. 109. de jurisd.*

Alia quoque ratione accedente impracticabilitatis, & absurdi, quoniam statuc adlerna divisione mundi in tot principatus, & dominia, si quis haberet ejus patrimonium sparsum in plerisque dominis, & territoriis, ut præsertim docet praxis Italiæ in Januensibus, Florentinis, Lucensibus, Bergomensibus, & Comensibus, & aliis similibus industribus nationibus, cuperet autem habere successorem ejus filium illegitimum per legitimationem habilitatu, vel etiam extraneum jure adoptionis, cogretur obtinere multas, & multas legitimationes, vel facere multas adoptiones, quot sint dominia, vel territoria, in quibus bona fixa sint, idemque in casu successionis fideicommissariæ ob assistentiam voluntatis fideicommittentis, quod ut que absurdum, & irrationabile, penèque impracticabile censendum est communi usui quoque contrarium.

His itaque obiter prænotatis; Atque descendendo ad speciem, seu applicationem; Certè videbatur voluntas patris liberè, ac pleno jure hanc filiam legitimandi, ut illam tanquam legitimam haberet in unicam succeditricem non solùm, quia curavit obtinere legitimationem puram, & liberam, ac in forma amplissima, sed clarius ob rationem ab ipso expressè assignatam in ejus impetratione, quod scilicet esset jam senex, ac destitutus non solum legitima prole propria, sed etiam proximis attinentibus transversalibus, quales reputantur fratres, & sorores, ac nepotes ex eis, nullusque obstabat defectus potestatis, cum dici non posset filia suscepta ex coitu damnato, & punibili, utpotè ex muliere soluta, non obstante, quod ipse esset uxoratus, cum de consuetudine adulterium in viro non sit punibile.

Et per consequens confirmatio obtenta à proprio Principe, non erat necessaria, sed fuit ad exorbitantem cautelam, & ad bene esse.

Pot ssimè verò, & fortius, dum legitimatio sequuta fuerat auctoritate Imperatoris Domini directi, quam una opinio credit sufficere etiam in casibus, in quibus necessaria sit jurisdictio, & potestas contentiosa, quoniam licet, ut supra contraria opinio probabilior videatur, magisque recepta, ut potestas Domini mediati non sufficiat, attamen ideft in quæstione cum veritate opinionum; Idenque minus exorbitans, majorque dubitandi ratio videtur illa injuriæ, & præjudicii ipsius domini immediati, quando iste, ejusque nomine vicemagistratus, & officiales contradicant; secus autem, ubi assentiatur, cum volenti, & assentienti non fiat injuria, ut in specie in hoc eodem principatu, advertitur *d. disc. 54. de iest.* Ideòque dicta confirmatio non legitimationis ex integro, sed prædicti consensus, & approbationis speciem potius habere dicitur.

Hinc de consequenti resultare dicebam resolutionem alterius inspectionis circa declarationem ab eodem Principe factam non præjudicandi tertio, quoniam ubi etiam ista declaratio præseferret omnimodam revocationem, & annihilationem dictæ confirmationis, adhuc nil referret, dum confirmatio non requirebatur, ut supra, sed obtenta fuit ad uberiorem cautelam, quæ propterea nocere non debet, nec potest; Multò igitur magis ex duplici confideratione; Primò nempe, quod Princeps non processit per viam revocationis, sed per viam declarationis, quæ non importat dispositionem, sed solum explicationem ejus, quod inest de jure, cujus dispositione attenta gratiæ Principum ita etiam fine dicta declaratione in dubio veniunt interprætandæ ex relatis *d. disc. 148. de Regal.* & alibi sæpiùs; Et secundò, quia idem Princeps professus fuit dictam declarationem facere secundum juris dispositionem, qua attenta nullum jus considerabile, ut supra agnatis actoribus quæsitum fuerat, ideòque gratia non importabat præjudicium considerabile.

Ac demum advertebam, quod in omnem eventum, negari non posset, quin casus esset probabiliter dubius, ut propterea dicta res judicata jamdiu exequuta, & observata, dici non posset nulla, vel injusta, ut in isto gradu revisionis retractari mereretur; Quodque interim fuerit posseditrix in statu bonæ fidei, ac propterea inter dictum motivum præscriptionis, atque ad hunc effectum considerationedigna esse dicebam duo motiva initio insinuata, rei judicatæ, & præscriptionis.

TAURINEN. RENUNCIATIONIS, PRO COMITE AURELIO DE ASINARIIS, CUM MONASTERIO MONIALIUM JESU.

Responsum pro veritate extra Curiam.

De eadem materia potestatis Principis præjudicandi tertio: Et incidenter, quando Princeps judex laicus sit competens in causis Ecclesiasticorum, sive istorum jus tollat: Et aliqua ad materiam renunciationis factæ per ingressuros in Monasterium.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De restitutione in integrum adversus duas, vel tres conformes.*
3 *An promissio de faciendo, habeatur pro facto.*
4 *De solemnitatibus in renunciationibus, quæ fiunt per ingressuros Monasterium vel Religionem.*
5 *Quæ renunciationes puellarum sint solitæ, & favorabiles.*
6 *De distinctione inter Signaturam gratiæ, & justitiæ, & de alia distinctione inter diversas species restitutionis in integrum.*
7 *Quando non intret quæstio potestatis Principis tollendi jus tertii.*
8 *An Princeps possit facere gratiam proprio subdito in præjudicium subditi.*
9 *De restitutione in integrum facilius concedenda venienti independenter jure proprio.*
10 *De errore jurisdictum assumendi quæstiones extraneas, & superfluas.*
11 *An, & quando Judex laicus sit competens in causa cum persona Ecclesiastica.*

DISC. CXCIV.

1 VOlentes duæ filiæ Comitis Aurelii seniorii de Asinariis habitum Monasterium suscipere in Monasterio sub invocatione JESUS Ordinis S. Claræ, in quo jam educationis gratia morabantur, in instrumento inito super constitutione dotis præstandæ Monasterio, & confectæ vitalitiæ præstationis facte per patris procuratorem, promiserunt suo tempore ad formam mandati procuræ amplam, facere renunciationem bonis paternis, & maternis, & forsan aliis, sed sequuta professione renunciatio neglecta fuit: Defunctaque postmodum matre ab intestato, pater deinde decedens, hæredem in testamento scripsit Octaviam alteram filiam nuptam, cum gravamine perpetuæ primogenituræ in linea filii, vel filiorum ejusdem; Quæ sequuto testatoris obitu, Monasterium ex persona dictarum monialium coram dicium Octaviam, sententiam à Senatu Pedemontano de anno 1623. reportavit super duabus exteribus partibus intestatæ maternæ hæreditatis, nec non super supplemento legitimæ in paternis bonis, confirmatam ab eodem Senatu de anno 1627. adversus quas de anno 1672. Comes Aurelius junior dictæ Octaviæ nepos ex filio, ad brevem temporis elongatio, factus major obtinuit rescriptum Principis super restitutione in integrum adversus dictas duas conformes, & lapsum temporis cum clausula, *quatenus suprema auctoritas extenderatur, absque lesione justitiæ*,

2 Ius hoc itaque statuit ex parte ejusdem Comitis Aurelii causam excitantis contra Monasterium, super multis pro veritate consultus fuit, & præsertim, an suprema potestas Principis extenderetur ad hujusmodi restitutionis concessionem contra Monasterium personam Ecclesiasticam ab ejus potestate exemptam, ex quo de consequenti maneret jurisdictio, vel competentia dicti Senatus; Et an dicti posset adesse in dicta concessione lesionem justitiæ, cum alia pleraque quæsita non viderentur nimio discursu digna, vel de illis incidenter instà mentio fiat, occasione agendi de dictarum sententiarum injustitia.

Respondi itaque opus non videri assumere hanc altiorem inspectionem super suprema Principis potestate præjudicandi tertio non subditi, cum gratiis, & habilitationibus, quæ proprio subdito concedatur; Et an hujusmodi gratia contineret lesionem justitiæ, vel indigeret suprema Principis potestate; Cùm dictum rescriptum restitutionis in integrum directum eidem Judici, & Tribunali cum dicta clausula, *absque lesione justitiæ*, nullam contineat exorbitantiam, sed in substantia sit illa commissionis species, quam in Curia quotidiè practicat Signaturæ Justitiæ Præfectus super restitutione in integrum, prout de jure, 2
quæ deneganda non est, etiamsi adsint duas, vel tres conformes, quando prætendatur injustitiæ, quoniam leges, quæ duabus, vel tribus conformibus disponunt, amplius sub disputationis trutina non ponendis, intelligendæ veniant de justis, non autem de injustis, ex relatis *disc. 38. de jud.* atque videtur hodiè nimium vulgare, ac species notorii quotidiè decantati, & practicati.

Injustitia verò dictarum sententiarum videbatur clara, decernendo successionem puellis, quæ receptæ dote, ei renunciaverat; Nil obstante, quod ad actum renunciationis promissæ, deventum non esset, quoniam licet apud nostros majores, magna sit quæstio, in qua cum solita scissura, nimium se involuisse videntur, an promissio de faciendo habeatur pro facto, ex relatis apud Coccin. *decis.* 1895. & 3
1951. quæ sunt repetitæ *decis.* 393. *part.* 5. *recent. & decis.* 58. *part.* 6. solitæ reputari magistrales, atque habetur *disc.* 48. *de donat. & disc.* 138. *de fideicomm. & alibi.*

Attamen id producit diversos effectus translationis, nempè dominii bonorum, quæ in promissione deducta sunt, ac juris tertii, cui medio tempore bona fuerint quæsita ex titulo singulari translativo dominii, quoties promissio munica non sit hypotheca, cum aliis considerationibus, quæ pro consuetis nostrorum formalitatibus, vel superfetationibus fieri solent, secus autem quoad ipsam promittentem, ac alios, ex ejus jure venientes, ejusque personam repræsentantes, ne liceat pœnitere, propriamque promissionem impugnare, ut generaliter locis relatis, & in specie consimilis promissionis de renunciando factæ per puellam, volens suscipere habitum in monasterio apud Merlin. *controv.* 4. *lib.* 1.

Supponebatur dictas sententias principaliter fundatas esse in ejusdem promissionis invaliditate, ob non adhibitas solemnitates ex illis decretis Ducalibus, vel Constitutionibus præscriptas in contractibus minorem, sive alias solemnitates statutas à Concilio Tridentino, sed desuper insinuabam ea, quæ in hoc proposito habentur *disc.* 15. *de donat. disc.* 59. *de regular.* ac etiam *disc.* 40. *& in annot. ad ad Concil. Trident.* Insinuando quoque ea, quæ habentur *disc.* 13. *& 14. de renunciat.* super consuetudine Italiæ, ut puellæ occasione carnalium, vel spiritualium nuptiarum, 5
hujusmodi faciant renunciationes, quæ propterea justæ, ac rationabiles reputantur, quoniam sufficit eas esse contractus provisas; Atque ex hoc manat responsum ad objectum lesionis, quod regulando rem ab exteris pro eisdem legulicis formalitatibus, frequenter adversus hujusmodi renunciationes deduci solet, ut ipsa eadem renunciationum sede, & alibi.

Sed quidquid esset de præmissis, & aliis circa efficaciam, vel inefficaciam dictæ promissionis, advertebam id respicere merita negotii principalis, & an de restitutione in integrum, adversus duas conformes respondendum esse, nec ne, non autem circa ipsam promissionem, ad effectum, ut Tribunal, non obstante obstaculo duarum conformium, de hoc cognoscere posset.

Atque stante dicto rescripto non lædendi justitiam, advertebam in proposito, reflectendum esse ad distinctiones, quæ habentur *disc.* 30. *& 32. de Relat. Curiæ*, inter Signaturam Gratiæ, & Signaturam Justitiæ, & inter illam restitutionem in integrum, quæ conceditur per Signaturam 6
Justitiæ, prout de jure in hujusmodi judicialibus, an læsa sit justitia, de qua propriè agitur *disc.* 38. *de jud.* & illam restitutionem, quæ per viam veræ gratiæ adversus aliquod factum, vel non factum, concedatur in præjudicium tertii, cui jus quæsitum esset, & de quo supra *d. disc.* 149. & 177. *& alibi.*

Ac propterea in hac facti specie advertebam, opus non 7
esse assumere hanc inspectionem supremæ potestatis Principis super gratiis tertio præjudicialibus, cùm difficultas cessaret ex facto deficientis voluntatis, dum Princeps noluit rescribere in forma Signaturæ Gratiæ, sed potius in forma Signaturæ Justitiæ, ideòque extra propositum remanere dicebam ea, quæ in notulis transmissis, nimium ab alto reassumpta erant super jure naturali, vel gentium, ac super iis, quæ super potestate supremi Principis tam Juristæ, quam morales disputare solent circa requisitum causæ publicæ, ex relatis *d. disc.* 148. & 177. ad quos remissivè me habeo, utpotè in puncto superfluo.

Prout superfluum, ac extra punctum quæstionis, adverte- 8
bam

bam esse alteram in eisdem notulis excitatam quæstionem, an scilicet posita etiam potestate Principis præjudicandi tertio ei subdito, id agere possit cum tertio non subdito, & super quo remissivè quoque me habui, ad deducta *disc.* 143. *de dote, & disc.* 8. *in Miscellan. Ecclesiast.* ubi de distinctione jurisdictionis, quæ exerceantur cum proprio subdito, quamvis indirectè, & per consequentiam redundet in præjudicium non subditi, dum ut suprà nullus actus gratiæ, sed actus justitiæ factus fuit.

Potissimè verò, & clariùs, quoniam etiam sine dicto rescripto in eodem Senatu potuisset ad limites justitiæ intentare idem remedium, dum iste modernus Comes veniebat independenter ab ejus avia, tanquam vocatus ad primogenituram.

9 Quamvis etenim verius sit, ut sententia lata cum hærede gravato, vel cum alio legitimo possessore fideicommissi, seu primogenituræ, ubi servatis servandis causa defensa, & citrà suspicionem collusionis lata sit, afficiat etiam successore jure suo veniente, quamvis sufficit, eam latam esse cum legitimo contradictore ex relatis *disc.* 40. *de judic. & alibi*; Attamen longè faciliùs beneficium restitutionis in integrum impartiendum est successori independenti, cui prædecessoris culpa, vel negligentia præjudicare non potuit, quam hæredi, vel alteri successori dependenti, cui auctoris negligentia præjudicet.

10 Atque hinc monemur de continuo errore Professorum hujus facultatis assumendi inutiles, & extraneas quæstiones, ac involvendis materias ex deficiente omninò necessaria reflexione ad distinctiones casuum, ad effectus, de quibus agatur.

11 Demùm quoad punctum jurisdictionis, & competentiæ Principis, vel Judicis sæcularis cum loco Ecclesiastico, & exempto, insinuabam ea, quæ habentur *disc.* 58. *& 94. de jurisdict.* dum ista non erat causa nova, & integra, sed continuatio causæ antiquæ in eodem Senatu pendentis, & introductæ ab ipso Monasterio tanquam actore.

PISANA, SEU LIBURNIEN. DEPRÆDATIONIS PRO CAROLO LONGLAND CUM HÆREDITATE MARTINI.

Responsum pro veritate extra Curiam.

An, & quando pyratica deprædatio sit licita, necne; Et quatenus illicita detegatur, an deprædator teneatur erga deprædatum ad damna, & interesse; Et de modo justificandi casum deprædationis, & liquidandi valorem rerum deprædatarum.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Quod in his, quæ sunt facti, & probationum, non de facili judicium pro veritate effermetur.*
3 *In quo consistat pondus judicandi, & consulendi.*
4 *De differentia circa probationes ad effectum assecurationis, & ad effectum deprædationis.*
5 *Probato delicto, contra delinquentem leviores probationes admittuntur super liquidatione.*
6 *De ratione differentiæ, de qua n. 4.*
7 *Quomodo procedat lex decernens justificationem deprædationis in fra annum.*
8 *De juramento in litem, vel suppletivo.*
9 *Transactio per carceratum invalida.*
10 *An Procurator, vel insitor possit transigere.*
11 *Etium in transactione intrat lesio.*
12 *Dominus vendicat bona sua furata, vel deprædata à possessore, quamvis bonæ fidei.*
13 *Delinquens tentur ad damna, & interesse.*
14 *Stigmata, vel signa probant dominium.*
15 *Deprædantur bona inimicorum, & bona amicorum.*
16 *De causis inducentibus bonam fidem.*
17 *E converso inducentibus malam fidem.*
18 *In casualibus attenditur initium actus.*
19 *Quando redimens rem alienam à furibus, vel ostibus, recuperet pretium.*
20 *Deferens vexillum inimicum, se supponit deprædationi.*

DISC. CXCV.

1 CUm Carolo Longland Anglus navem haberet, cui præfecit Petrum Vittingh pariter Anglum causa mercimonii sub vexillo proprii Regis, supponitur quod olim Martinus cum ejus navi piratica, illam aggressus sub prætextu, quod in ea invenisset quasdam mercium arcas, vel carcinas, turcico stigmate obsignatas, non solùm dictas arcas, vel sarcinas mercium deprædatus fuit, sed ipsammet navim, ejusque instrumenta, aliasque merces, & pecunias, apponendo etiam Petrum insitorem, & nautas sub vinculis, eo modo, quo cum hostibus infidelibus, vel cum publicis inimicis practicari solet, atque ita spatio quatuor circiter mensium detinuerit, deindeque per concordiam cum mediatione cujusdam personæ qualificatæ initam cum eodem Petro, navem, & quandam partem mercium restituerit, ac personas libertati donaverit.

Quæstio autem hodie fit super restitutione reliquarum mercium, & pecuniarum, aliorumque bonorum, necnon super damnis, & interesse per eundem Carolum ex dicta causa passis.

Quatuor constituendæ videntur inspectiones. Primò nempè super probatione quantitatis, & qualitatis mercium, & bonorum, quæ supponuntur esse in navi per Martinum deprædata, & non restituta; Secundò posita probatione, an obstet concordia; Tertiò posito, quod non obstet, super obligatione restituendi bona deprædata, sive eorum valorem; Et quartò super damnis, & interesse. 2

Quatenus pertinet ad primam inspectionem cùm probationum relevantia pendeat à dicto, & fide testium, hinc inde inductorum, ac etiam ab aliis admiculis, & circumstantiis, ac propterea sit quæstio potius facti, & arbitrii, juxta celebrem, verèque magistralem textum *in l. 3. ff. de testib. cum concordantibus relatis disc.* 32. *de judic.* Hinc proindè per absentem, atque non omninò informatum de omnibus circumstantiis facti, non de facili maturum judicium pro veritate potest efformari.

Ad sequentia tamen reflectendum venit, ut ex eis pro facti qualitate, benè judicium efformetur, atque evitentur illa æquivoca, quæ in hac facultate nimium frequentia esse solent, confundendo unum cum altero, atque auctoritates, quæ unum casum percutiant, alteri applicando, cum in hac reflexione, seu distinctione, totum judicandi, & consulendi pondus consistat. 3

In hac namque materia probationis naufragii, aliorumque accidentium, quæ in mari contingunt, magna constituenda est differentia inter illam probationem, quæ facienda sit ad effectum probandi casum assecurationis pro cogendo in actione meræ civili assecuratores ad solvendum pretium mercium assecuratarum; Et illam probationem, quæ facienda sit per eum, qui indebitam, & criminosam passus est deprædationem, ad effectum cogendi delinquentem deprædatorem ad refectionem rei deprædatæ, ejusque quod interest. 4

Priori etenim casu nullum in assecuratoribus concurrit delictum, ob quod in eorum odium probationes, quamvis leves, & imperfectæ admitti debeant, nullaque subest præsumptio, vel suspicio, quinimò res est in oppositum, quod scilicet, potius urget suspicio, vel possibilitas fraudis in securato, qui pretiosiorum mercium revera non onerarum, neque periculo expositarum, assecurationem callidè procurare potuit, deindeque navis naufragium affectare ad hoc, ut pretium ab assecuratoribus per quandam speciem furti ob modicum præmium solutum consequatur; Ideòque meritò circa probationem, ac liquidationem respectivè proceditur cum aliquo rigore, & circumspectione ex iis, quæ habentur in his terminis assecurationis deducta *in tit. de credit. disc.* 106. *cum pluribus seqq.* ac etiam postea per Rotam in Romana assecurationis 26. Junii 1673. coram Matthæjo, in quo tacito auctore reassumuntur à me locis citatis deducta.

In altero autem casu deprædationis qualis est ille, de quo agitur, res est in oppositum, quoniam in deprædato nullum concurrit delictum, nullaque considerari potest fraudis, & collusionis præordinatio, & affectatio, sed è converso delictum, & culpa concurrunt in iniusto, & illicito deprædatore, cui in casu illicito latronis, & violenti spoliatoris, ac perturbatoris commercii nomen congruit. 5

Et per consequens intrat vera, & recepta conclusio, quod in odium deliquentis, confitto de delicto in genere, vel in substantia quoad quantitatem, & qualitatem rerum deprædatarum, admittantur leves, & imperfectæ probationes, adeout aliqui velint, ut juramento ejus, deprædationem passus est, deferatur ex iis, quæ antiquioribus relatis habentur apud Farinacc. *de furt. quæst. 196. nu. 19. & seqq. & in frag. part. 2. verbo juramentum numer. 1005.*

Bellon. jun. *consil. 93. n. 9.* & 10. Vermigliol. *cons. 27. n. 19.* Rub. *de testam. ad pias causas cap. 98. num. 353.* & *seqq.* atque pluries advertitur præsertim *disc. 32. de judic. num. 16.* Et specialiter de casu naufragii, vel deprædationis, quamvis in confuso non distinguendo casu, juxta solitum styl-
6 lum collectorum, Mascard. *de probat. concl. 273.*

Ubi etenim versaremur in priori casu assecurationis rectè dici potest, quod sibi imputet assecuratus, cur non benè sibi præcaverit super justificationibus onerationis mercium assecuratarum, ut adveniente casu naufragii, vel periculi ejus actiones prosequi valeat contra assecuratores, dum est casus jam prævisus, & formidatus ab initio, ac etiam imputari potest, cur in primo loco post passum naufragium, vel alium casum, suas non fecerit probationes, juxta formam præscriptam à consulatu, sive in ordinationibus ibi registratis, sed hæc omnia cessent in isto alio casu injustæ deprædationis; quoniam dici non potest casus prævisus, & cogitatus, ob quem sibi præcavere debuerit, neque habet illam suspicionem fraudis, & affectionis, quam habet dictus casus assecurationis, minusque deprædatio objici potest, cur illico suas non fecerit justificationes, dum idem deprædator Ducem navis ejusque nautas, & ministros vinctos ad formam servorum per tempus adeò notabile detinuit; Ideòque ad has distinctiones, & differentias omninò reflectendum venit, cùm alias manifestum sit æquivocum, hujusmodi terminos, vel casus confundere.

7 Atque hinc resultat non solùm æquivocum, sed evidenter fabulosum esse applicare textum *in l. neminem, C. de susceptor. præpos. lib.* 10. quoniam ut patet ex tenore textus ex iis, quæ Bartolus, & alii ibidem observant, id procedit in iis, qui juxta illorum temporum mores suscipiebant, tanquam per speciem muneris publici vehere merces, & pecunias de loco ad locum cum obligatione reddendi rationes, in quarum dispunctionibus pro eorum exoneratione finistros casus allegare solebant disperstonis, vel furti, aut alterius deprædationis; cùm tunc in eisdem susceptoribus intrare posset eadem ratio fraudis, & affectationis, quæ suprà consideratur in illis, qui sunt soliciti de assecuratione, ut suprà; An propterea, in textu litteraliter assignatur ratio certa notitiæ, & justificationis, ut inquiri possint fures, vel deprædatores; Et per consequens manifestæ fabulæ speciem habet considerare istum textum adductum per Mascard. *dicta conclus. 273. n. 11.* & *seqq.* ad favorem ipsius juris, & deprædatoris, adeòut istud motivum omni penitùs discursu indignum censendum veniat.

8 Præterea circa istam primam inspectionem probationis, quatenus pro suppletione exceptionum, quæ dantur adversus testes, exhibeatur juramentum, ponderandum est, quod æquivocum quoque videtur procedere, cum puris, & simplicibus terminis juramenti in litem, quod solùm, & de per se deducatur pro fundamento intentionis; Unde intrent ea, quæ in hac materia juramenti in litem habentur deducta *disc. 25. de Judic.* ac etiam *disc. 8. de Tutor.* aliisque administrator. & alibi, quoniam potius dicendum est, ut sit species juramenti suppletivi, de quo eodem *disc. 25. de Judic.* cum aliis, de quibus suprà pro removendi scilicet exceptionibus, quæ in dicto, vel in persona dantur ad testes illos criticando perindè, ac si ageretur de probatione contractus, vel alterius actus voluntarii initi in statu, & tempore pacifico, adeòut actori imputari valeat cur meliores probationes sibi non paraverint, sibique melius non caverit; Ac propterea, circa istam primam inspectionem cum hujusmodi considerationibus, & distinctionibus benè concludere videtur probationes magis distinctæ, ac diligenter expressæ per Advocatos pro parte dicti Caroli scribentes.

Quo verò ad secundam inspectionem, an scilicet, obstet transactio inita inter Martinum deprædatorem, & Petrum deprædatæ navis capitaneum, seu præpositum, omninò plana videtur pars negativa ex pluribus fundamentis, quorum singula sufficerent, multò magis simul juncta.

9 Primò nempè quoniam, ubi etiam Petrus, cum quo inita est concordia, esset principalis, ac dominus, qui de mercibus deprædatis, liberam haberet disponendi facultatem, adhuc tamen concordia invalida, nulliusque efficaciæ censenda esset, utpotè facta cum illo, qui injustæ, & tyranicè vinctus detinebatur, juxta celebrem nimiumque vulgarem textum *in l. qui in carcere, ff. de eo, qui metus causa*, cum concordan. plenè deductis per Rot. apud Merlin. *decis. 306. repetit. decis. 26. part. 6. recent.* atque pluries advertitur præsertim *sub tit. de alienat. & contract. disc. 41.* cum aliis collectis per modernum Valeron. *de transact. tit. 6. quæst. 3. num. 11. & per tot.*

Secundò fortiùs, quia dictus Petrus, non erat Dominus, ideòque absque speciali mandato super rebus alienis 10
transfigere non poterat ex notoriis, non obstante, quod esset navis Præpositus, quoniam id rectè consideratione dignum esset, quando ageretur de illis concordiis, aliisque conventionibus, quæ initæ essent circa opus, vel ministerium, cui præpositus esset, quia nempè quemadmodum præpositus fuit emptioni, & venditioni mercium, aliisque actibus mercimonii, & navigii, regimen concernentibus, ita potuerit super casibus dubiis desuper contingentibus transigere, nullatenus verò in casu, de quo agitur, utpotè extra officium.

Et tertiò ratione enormissimæ læsionis, quam hodie ma- 11
gis receptum est, etiam in isto contractu transactionis locum habere, ex relatis *sub tit. de empt. & vendit. disc. 27. & sub tit. de alienat. & contract. disc. 50. n. 13.*

Super tertia inspectione nulla cadere videtur ratio du- 12
bitandi, quoniam ubi etiam deprædator ob stigmata hostilia aliqua excusatione dignus esset, (quod neque subsistit, ut in inspectione sequenti) adhuc tamen detecta veritate, id non excusat à restitutione bonorum, quæ deprædationi verè non subjacebant, sed solùm excusat à pœna ex iis, quæ aliis relatis habentur apud Caball. *consil. 136.* Vermigliol. *dicto consil. 271. & consil. 275.* atque advertitur pluries præsertim *suprà hoc eod. titul. disc. 129. de regal. & disc. 5. de usur. & sæpius.*

Major itaque fortèque unica dubitandi ratio ad quartam, 13
& ultimam inspectionem restringi videtur, an scilicet, deprædator tenearur etiam ad damna, & interesse, idque pendet à puncto, an intret, necne justa excusatio à dolo, & delicto; Ubi etiam excusatio non intraret, planum est venire quoque damna, & interesse contra prædonem, vel furem aliosque similes delinquentes, secus autem à conversio ex relatis per Farinacc. *de furt. quæst. 167. num. 18.* Vermigliol. *consil. 275. in princip.* & passim cum sint principia notoria, & in foro quotidiana occasione spolii, vel attentatorum, & similium.

Quando itaque Martinus, qui piraticam artem exercebat, contentus fuisset sola deprædatione Arearum, & 14
Sarcinarum habentium stigmata turcica, tunc probabilius dicendum esset, excusatione dignum reputari debere, quoniam cum regulariter stigmata probent dominium, & pertinentiam *l. stigmata, C. de fab. lib. 11.* ubi Luc. de Penn. Bart. & alii de quibus Maran. *cons. 129. n. 3.* Grat. *discept. 300. n. 5.* & *seqq.* Penia *dec. 6. nu. 17. juxta Venetiam impressionem*; Ita justè credere potuit esse mercedes, & bona hostium, nil obstante, quod navis esset amicorum, quoniam non implicat, ut in una eademque navi amica, vel neutrali, adsint mercedes, & bona amicorum, & inimicorum; Ideòque tam lex, quàm usus belli concedunt de- 15
prædari bona inimicorum, & reliqui bona amicorum, juxta casum relatum *disc. 6. ex n. 3. de empt. & vendit.* ac etiam comprobatur ex deductis per Dian. *p. 11. tract. 3. resol. 1. in fin. vers. confirmatur hæc veritas, &c.*

Et quamvis ex parte Longlandi ingeniosè, ac laboratè probarum sit per Scribentes, quod stigmata sint æquivoca, quandoque adhiberi, vel reliqui solita pro evitandis hostium molestis, vel aliquibus gravaminibus, quodque propterea Martinus depredator teneresur inquirere veritatem ex 16
apocis oneratoriis vulgò *di carico*, ejusque justificationibus; Attamè, quando aliud non concurreret, nimium dubitarem, quoniam Nauta exercens artem piraticam, non tenetur esse peritus Jurisconsultus, atque cum juris subtilitatibus, se Judicem constituere, ac hujusmodi exactas diligentias adhibere, sed potius sibi imputet Rector navis, qui signa inimicorum adhibuit, ut in specie amici adhibentis vexillum Regis inimici, quamvis ex justo motivo, id quandoque fieri soleat, ad effectum excusationis à dolo, & consequenter à damnis, & interesse advertitur Stracca *de naut. p. 3. num. 23. fol. 133.*

Verùm ex aliis factì circumstantiis, nempè deprædatio- 17
nis totius navis unà cum ejus instrumentis aliisque bonis, & mercibus, dicta stigmata non habentibus ejusque retentionis continuatæ per notabile spatium quatuor mensium cum intentione continuandi in futurum, nisi auctoritativus mediator se interposuisset, necnon appositionis sub vinculis Præpositi navis, & nautarum, more hostium, contrarium dicendum videtur, quod scilicet ita convincatur de dolo, & delicto inexcusabili, dum more hostis, deprædatus est navem amicam, ejusque personas, & bo-

na, in quibus stigmatum excusatio non intrabat, & per consequens ex regula *semel malus, sive ab uno crimine, &c.* convicitur dolosus, & culposus deprædator amicorum, quodque merces, de quibus agitur, quamvis dicta stigmata non haberent, deprædatus esset.

Ad quod conferunt ea, quæ habentur de criminibus cau- 18
salibus, vel aliàs excusatione dignis, ut excusatio non intret in eo, qui dabat operam rei illicitæ, adeòut initium actus fuerit illicitum, & criminosum, ex relatis per Farinac. *q. 126. p. 2. n. 60. cum plurib. seqq.* Fagnan. *in c. quidam de homicid. num. 3.*

Et magis proximè conferunt ea, quæ ex Spada *cons 149.* 19
num. 5. & seqq. lib. 1 habentur deducta *d. disc. 5. de usuris n. 16. & 17.* ac etiam suprà *d. disc. 129.* ad materiam textus *in l. incivile, C. de furt.* quando scilicet ille, qui rem furtivam emit, adversus dominum illam vendicantem excipere valeat de restitutione pretii saltem ex æquitativa actione negotiorum gestorum, vel de utili in rem verso, quoniam distinctio est, quod si actus gestus fuerit cum bona fide, bonoque animo recuperandi rem pro Domino, intrat æquitas, & justa excusatio, secus autem si convincatur de malo animo, quoniam tunc potius præsumitur in dolo, emendo bona viliori pretio, quod nonnisi in furtivis pro frequentiori contingentia sequi solet, cum similibus, quæ fieri possunt.

Tunc enim depredatio universalis etiam navis, ejusque 20
instrumentorum, & personarum, aliarumque bonorum turcico stigmate non obsignatorum esset excusabilis ad excludendum delitum, quando ipsa navis deferret vexillum Turcicum, vel alterius inimici, cum tunc justè credere potuerit esse navim inimicam, ut in specie Gram. *cons. civil. 24. n. 5. & 6.* & de eodem vexillo loquitur Stracca *ubi sup.* Constant. *in l. unica, Cod. de Class lib 11. n. 134.* sed cum deferret vexillum Regis Christianissimi, & amici, non poterat illam aggredi jure hostili, sed solùm juxta leges, vel usum navigationis poterat illam visitare, & recognoscere ad effectum inspiciendi, an adesset bona inimicorum, illaque solùm deprædandi, non autem generalem deprædationem facere potuit, dum ita delictum remanet inexcusabile.

Ideòque concludendo, nisi ex parte Martini deprædatoris, vel ejus hæredis doceatur de aliqua justa causa, ob quam etiam navim, & personas, aliaque bona dicti stigmatibus non defignata deprædatus est, dum deferebat vexillum Regis Christianissimi, & amici, de manifesto, & inexcusabili dolo convinci videtur; Ideòque de consequenti pro obligatione refectionis damnorum, & interesse veniat respondendum.

SENEN. GABELLÆ, SEU CONTRACTUS

PRO GALLICHIS CUM MANCINELLO.

Responsum ad causam cum sensu veritatis.

De gabella solvenda pro contractibus, quando debeatur, necne, & de annullatione contractuum in casu non denunciatæ, & non solutæ gabellæ, quomodo, & quando procedat.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 Plures contractus diversi esse possunt in una scriptura.
3 *Gabella contractuum non debetur pro pignore.*
4 *Quando debeatur de contractu emptionis, & venditionis.*
5 *Pactum commissorium, vel resolutivum procedit creditore volente.*
6 *Quid operetur clausula* ex nunc, prout ex tunc.
7 *Emptio est perfecta non obstante reservatione dominii, pendente solutione pretii.*
8 *De differentia inter conditionem suspensivam, & resolutivam.*
9 *Augmentum, & decrementum pignoris est debitoris.*
10 *De invaliditate pacti commissorii, quando procedat.*
11 *Denunciatio facienda est etiam per exemptos à gabella.*
12 *Adimplementum post terminum sufficit.*
13 *Nemo opponit defectum, quo ipse laboravit.*
14 *Quid operetur lex adimens fidem scripturæ.*

DISC. CXCVI.

EXistens debitor Franciscus Pampurinius Salvatoris 1
Gallichi in quadam summa, pro ea de anno 1658. per apocam privatam dedit in pignus domum, cujus pensiones cederent loco interfuriorum crediti, ea lege adjecta, quod debitore infrà novennium non solvente sortem, ex nunc pro tunc domus censeretur vendita pro eodem pretio, dictæque obligationi accessit Mancinellus; Cùmque defuncto creditore infrà novennium, quidam creditor anterior Francisci domum evicisset, hinc hæredes obtinuerunt condemnari Mancinellum fidejussorem ad dictæ summæ debitæ solutionem, pro qua obtinuerunt in concursu creditorum sibi deliberari pecuniam ex ejus bonis retractam; Sed in hoc statu idem Mancinellus, vel ejus creditores se opposuerunt, se fundando in nullitate dictæ scripturæ resultante à bannimentis gabellæ annullantibus omnes scripturas non denunciatas infrà mensem, non obstante, quod denunciatio, & respective solutio gabellæ essent jam sequutæ, utpotè extra dictum terminum, unde desuper ex parte hæreditariorum creditorum consultus.

Respondi prænotandum esse in primis, quod scriptura 2
de cujus efficacia, vel inefficacia agebatur, duplicem continet contractum, unum nempè motui sub pignore, & alterum emptionis, & venditionis, cum de jure non impliceat, ut in una, & eadem scriptura, sive publica, sive privata, duo vel plures diversi contractus continuantur, quoties omnimoda, & positiva implicantia non prohibeat, 3
ex relatis apud Dunozet *dec. 343. n. 102.* & apud Bich. *dec 314. num 5.* & melùs *dec. 406 num 29. & seqq.* ac in specie illorum contractum pignoris, & venditionis, ratione pacti commissorii, patet ex deductis *disc. 8. & 9. de usur. & in decisionibus ibi recentibus.*

Pro antecedenti autem contractu pignoris, gabella non 3
debebatur, cùm receptum sit apud DD. ut hujusmodi gabellæ contractuum jure communi ignotæ, non debeantur pro contractu pignoris, ut antiquioribus relatis habetur apud Gutt er. *de gabell. q. 69.* Grat. *discept. 777 num. 13. & seqq.* Merl *de pign. lib. 4 tit. 9 168. num. 1.*

Prout etiam de contractu emptionis, & venditionis 4
tunc debetur gabella, quando ipse sit jam purus, & perfectus in substantia, quamvis exequutio ad aliquod tempus, vel aliquem casum dilata sit, secus autem, ubi sit conditionalis conditione suspensiva, à cujus purificatione pendeat perfectio in substantia, cum tunc non debeatur ex iis, quæ aliis relatis habetur apud Surd. *dec 305. num. 16. & seqq.* Nigr. *de laudem. q. 7. art. 1. num. 37. & seqq.* Contr. *discept. 96. n. 1.*

His itaque prænotatis dicebam, quod creditori, qui 4
intra novennium vixit, imputari non debebat cur denunciam non fecerit, atque gabellam non solverit, dum in eo tempore videbat solùm contractus non gabellabilis pignoris, atque incertum erat, an alter contractus sequuturus esset, necnè dum termino durante, poterat debitor solvendo debitum, impedire ne alter contractus venditionis ad perfectionem reduceretur, elapso verò termino cum ob mortem interim sequutam creditoris superesset ejus filii, & hæredes in pupillari ætate, intrabat absque dubio justa excusatio.

Ac ulterius, cùm hujusmodi pacta commissoria adjici 5
soleant in gratiam creditoris, & ad solecitandum debitorem eique incutiendum timorem, ut infrà, statutum impleat id, quod implere tenetur, hinc sequitur, ut nonnisi creditore volente, locum habeant, adeòut debitor contra invitum creditorem illa exercere non valeat, quoties verba conventionis non sint talia, ut obligationem ex parte creditoris quoque inducant, ut apud Merlin. *de pign. lib. 5. q. 7.* Leotat. *de usur. q. 8. n. 26* Ole. *de cess. jur. tit. 5. q. 13. n. 23.* Rot. *dec. 330. n. 25. & seqq. p. 11. rec.* & advertitur suprà *sub tit. de feud. disc. 57. n. 3. disc. 33. de empt. & vend. & sæpius alibi*, & per consequens ob non factam hanc declarationem, quam neque volentes facere poterant creditores, rationi pupillaris ætatis, contractus perfectæ emptionis, & venditionis adesse non dicitur.

Motivabatur per Scribentes in contrarium, sive per 6
judicem juxta commendabilem quidem stylum loci, quod stante clausula *ex nunc prout ex tunc*, contractus emptionis, & venditionis censeretur usque ab initio perfectus dilata exequutione post novennium ex auctoritate

Bellon. jun. *consil. 93. n. 9.* & 10. Vermigliol. *cons. 27. n. 19.* Rub. *de testam. ad pias causas cap. 98. num. 353.* & *seqq.* atque pluries advertitur præsertim *disc. 32. de judic. num. 16.* Et specialiter de casu naufragii, vel deprædationis, quamvis in confuso non distinguendo casu, juxta solitum styl-
6 lum collectorum, Mascard. *de probat. concl. 273.*

Ubi etenim versaremur in priori casu assecurationis rectè dici potest, quod sibi imputet assecuratus, cur non benè sibi præcaverit super justificationibus onerationis mercium assecuratarum, ut adveniente casu naufragii, vel periculi ejus actiones prosequi valeat contra assecuratores, dum est casus jam prævisus, & formidatus ab initio, ac etiam imputari potest, cur in primo loco post passum naufragium, vel alium casum, suas non fecerit probationes, juxta formam præscriptam à consulatu, sive in ordinationibus ibi registratis, sed hæc omnia cessent in isto alio casu injustæ deprædationis; quoniam dici non potest casus prævisus, & cogitatus, ob quem sibi præcavere debuerit, neque habet illam suspicionem fraudis, & affectionis, quam habet dictus casus assecurationis, minusque deprædatio objici potest, cur illico suas non fecerit justificationes, dum idem deprædator Ducem navis ejusque nautas, & ministros vinctos ad formam servorum per tempus adeò notabile detinuit; Ideòque ad has distinctiones, & differentias omninò reflectendum venit, cùm alias manifestum sit æquivocum, hujusmodi terminos, vel casus confundere.

7 Atque hinc resultat non solùm æquivocum, sed evidenter fabulosum esse applicare textum *in l. neminem, C. de susceptor. præpos. lib.* 10. quoniam ut patet ex tenore textus ex iis, quæ Bartolus, & alii ibidem observant, id procedit in iis, qui juxta illorum temporum mores suscipiebant, tanquam per speciem muneris publici vehere merces, & pecunias de loco ad locum cum obligatione reddendi rationes, in quarum dispunctionibus pro eorum exoneratione finistros casus allegare solebant disperstonis, vel furti, aut alterius deprædationis; cùm tunc in eisdem susceptoribus intrare posset eadem ratio fraudis, & affectationis, quæ suprà consideratur in illis, qui sunt soliciti de assecuratione, ut suprà; An propterea, in textu litteraliter assignatur ratio certa notitiæ, & justificationis, ut inquiri possint fures, vel deprædatores; Et per consequens manifestæ fabulæ speciem habet considerare istum textum adductum per Mascard. *dicta conclus. 273. n. 11.* & *seqq.* ad favorem ipsius juris, & deprædatoris, adeòut istud motivum omni penitùs discursu indignum censendum veniat.

8 Præterea circa istam primam inspectionem probationis, quatenus pro suppletione exceptionum, quæ dantur adversus testes, exhibeatur juramentum, ponderandum est, quod æquivocum quoque videtur procedere, cum puris, & simplicibus terminis juramenti in litem, quod solùm, & de per se deducatur pro fundamento intentionis; Unde intrent ea, quæ in hac materia juramenti in litem habentur deducta *disc. 25. de Judic.* ac etiam *disc. 8. de Tutor.* aliisque administrator. & alibi, quoniam potius dicendum est, ut sit species juramenti suppletivi, de quo eodem *disc. 25. de Judic.* cum aliis, de quibus suprà pro removendi scilicet exceptionibus, quæ in dicto, vel in persona dantur ad testes illos criticando perindè, ac si ageretur de probatione contractus, vel alterius actus voluntarii initi in statu, & tempore pacifico, adeòut actori imputari valeat cur meliores probationes sibi non paraverint, sibique melius non caverit; Ac propterea, circa istam primam inspectionem cum hujusmodi considerationibus, & distinctionibus benè concludere videtur probationes magis distinctæ, ac diligenter expressæ per Advocatos pro parte dicti Caroli scribentes.

Quo verò ad secundam inspectionem, an scilicet, obstet transactio inita inter Martinum deprædatorem, & Petrum deprædatæ navis capitaneum, seu præpositum, omninò plana videtur pars negativa ex pluribus fundamentis, quorum singula sufficerent, multò magis simul juncta.

9 Primò nempè quoniam, ubi etiam Petrus, cum quo inita est concordia, esset principalis, ac dominus, qui de mercibus deprædatis, liberam haberet disponendi facultatem, adhuc tamen concordia invalida, nulliusque efficaciæ censenda esset, utpotè facta cum illo, qui injustæ, & tyranicè vinctus detinebatur, juxta celebrem nimiumque vulgarem textum *in l. qui in carcere, ff. de eo, qui metus causa*, cum concordan. plenè deductis per Rot. apud Merlin. *decis. 306. repetit. decis. 26. part. 6. recent.* atque pluries advertitur præsertim *sub tit. de alienat. & contract. disc. 41.* cum aliis collectis per modernum Valeron. *de transact. tit. 6. quæst. 3. num. 11. & per tot.*

Secundò fortiùs, quia dictus Petrus, non erat Dominus, ideòque absque speciali mandato super rebus alienis 10
transfigere non poterat ex notoriis, non obstante, quod esset navis Præpositus, quoniam id rectè consideratione dignum esset, quando ageretur de illis concordiis, aliisque conventionibus, quæ initæ essent circa opus, vel ministerium, cui præpositus esset, quia nempè quemadmodum præpositus fuit emptioni, & venditioni mercium, aliisque actibus mercimonii, & navigii, regimen concernentibus, ita potuerit super casibus dubiis desuper contingentibus transigere, nullatenus verò in casu, de quo agitur, utpotè extra officium.

Et tertiò ratione enormissimæ læsionis, quam hodie ma- 11
gis receptum est, etiam in isto contractu transactionis locum habere, ex relatis *sub tit. de empt. & vendit. disc. 27. & sub tit. de alienat. & contract. disc. 50. n. 13.*

Super tertia inspectione nulla cadere videtur ratio du- 12
bitandi, quoniam ubi etiam deprædator ob stigmata hostilia aliqua excusatione dignus esset, (quod neque subsistit, ut in inspectione sequenti) adhuc tamen detecta veritate, id non excusat à restitutione bonorum, quæ deprædationi verè non subjacebant, sed solùm excusat à pœna ex iis, quæ aliis relatis habentur apud Caball. *consil. 136.* Vermigliol. *dicto consil. 271. & consil. 275.* atque advertitur pluries præsertim *suprà hoc eod. titul. disc. 129. de regal. & disc. 5. de usur. & sæpius.*

Major itaque fortèque unica dubitandi ratio ad quartam, 13
& ultimam inspectionem restringi videtur, an scilicet, deprædator tenearur etiam ad damna, & interesse, idque pendet à puncto, an intret, necne justa excusatio à dolo, & delicto; Ubi etiam excusatio non intraret, planum est venire quoque damna, & interesse contra prædonem, vel furem aliosque similes delinquentes, secus autem à conversio ex relatis per Farinacc. *de furt. quæst. 167. num. 18.* Vermigliol. *consil. 275. in princip.* & passim cum sint principia notoria, & in foro quotidiana occasione spolii, vel attentatorum, & similium.

Quando itaque Martinus, qui piraticam artem exercebat, contentus fuisset sola deprædatione Arearum, & 14
Sarcinarum habentium stigmata turcica, tunc probabilius dicendum esset, excusatione dignum reputari debere, quoniam cum regulariter stigmata probent dominium, & pertinentiam *l. stigmata, C. de fab. lib. 11.* ubi Luc. de Penn. Bart. & alii de quibus Maran. *cons. 129. n. 3.* Grat. *discept. 300. n. 5.* & *seqq.* Penia *dec. 6. nu. 17. juxta Venetiam impressionem*; Ita justè credere potuit esse mercedes, & bona hostium, nil obstante, quod navis esset amicorum, quoniam non implicat, ut in una eademque navi amica, vel neutrali, adsint mercedes, & bona amicorum, & inimicorum; Ideòque tam lex, quàm usus belli concedunt de- 15
prædari bona inimicorum, & reliqui bona amicorum, juxta casum relatum *disc. 6. ex n. 3. de empt. & vendit.* ac etiam comprobatur ex deductis per Dian. *p. 11. tract. 3. resol. 1. in fin. vers. confirmatur hæc veritas, &c.*

Et quamvis ex parte Longlandi ingeniosè, ac laboratè probarum sit per Scribentes, quod stigmata sint æquivoca, quandoque adhiberi, vel reliqui solita pro evitandis hostium molestis, vel aliquibus gravaminibus, quodque propterea Martinus depredator teneresur inquirere veritatem ex 16
apocis oneratoriis vulgò *di carico*, ejusque justificationibus; Attamè, quando aliud non concurreret, nimium dubitarem, quoniam Nauta exercens artem piraticam, non tenetur esse peritus Jurisconsultus, atque cum juris subtilitatibus, se Judicem constituere, ac hujusmodi exactas diligentias adhibere, sed potius sibi imputet Rector navis, qui signa inimicorum adhibuit, ut in specie amici adhibentis vexillum Regis inimici, quamvis ex justo motivo, id quandoque fieri soleat, ad effectum excusationis à dolo, & consequenter à damnis, & interesse advertitur Stracca *de naut. p. 3. num. 23. fol. 133.*

Verùm ex aliis factì circumstantiis, nempè deprædatio- 17
nis totius navis unà cum ejus instrumentis aliisque bonis, & mercibus, dicta stigmata non habentibus ejusque retentionis continuatæ per notabile spatium quatuor mensium cum intentione continuandi in futurum, nisi auctoritativus mediator se interposuisset, necnon appositionis sub vinculis Præpositi navis, & nautarum, more hostium, contrarium dicendum videtur, quod scilicet ita convincatur de dolo, & delicto inexcusabili, dum more hostis, deprædatus est navem amicam, ejusque personas, & bo-

na, in quibus stigmatum excusatio non intrabat, & per consequens ex regula *semel malus, sive ab uno crimine, &c.* convicitur dolosus, & culposus deprædator amicorum, quodque merces, de quibus agitur, quamvis dicta stigmata non haberent, deprædatus esset.

Ad quod conferunt ea, quæ habentur de criminibus cau- 18
salibus, vel aliàs excusatione dignis, ut excusatio non intret in eo, qui dabat operam rei illicitæ, adeòut initium actus fuerit illicitum, & criminosum, ex relatis per Farinac. *q. 126. p. 2. n. 60. cum plurib. seqq.* Fagnan. *in c. quidam de homicid. num. 3.*

Et magis proximè conferunt ea, quæ ex Spada *cons 149.* 19
num. 5. & seqq. lib. 1 habentur deducta *d. disc. 5. de usuris n. 16. & 17.* ac etiam suprà *d. disc. 129.* ad materiam textus *in l. incivile, C. de furt.* quando scilicet ille, qui rem furtivam emit, adversus dominum illam vendicantem excipere valeat de restitutione pretii saltem ex æquitativa actione negotiorum gestorum, vel de utili in rem verso, quoniam distinctio est, quod si actus gestus fuerit cum bona fide, bonoque animo recuperandi rem pro Domino, intrat æquitas, & justa excusatio, secus autem si convincatur de malo animo, quoniam tunc potius præsumitur in dolo, emendo bona viliori pretio, quod nonnisi in furtivis pro frequentiori contingentia sequi solet, cum similibus, quæ fieri possunt.

Tunc enim depredatio universalis etiam navis, ejusque 20
instrumentorum, & personarum, aliarumque bonorum turcico stigmate non obsignatorum esset excusabilis ad excludendum delitum, quando ipsa navis deferret vexillum Turcicum, vel alterius inimici, cum tunc justè credere potuerit esse navim inimicam, ut in specie Gram. *cons. civil. 24. n. 5. & 6.* & de eodem vexillo loquitur Stracca *ubi sup.* Constant. *in l. unica, Cod. de Class lib 11. n. 134.* sed cum deferret vexillum Regis Christianissimi, & amici, non poterat illam aggredi jure hostili, sed solùm juxta leges, vel usum navigationis poterat illam visitare, & recognoscere ad effectum inspiciendi, an adesset bona inimicorum, illaque solùm deprædandi, non autem generalem deprædationem facere potuit, dum ita delictum remanet inexcusabile.

Ideòque concludendo, nisi ex parte Martini deprædatoris, vel ejus hæredis doceatur de aliqua justa causa, ob quam etiam navim, & personas, aliaque bona dicti stigmatibus non defignata deprædatus est, dum deferebat vexillum Regis Christianissimi, & amici, de manifesto, & inexcusabili dolo convinci videtur; Ideòque de consequenti pro obligatione refectionis damnorum, & interesse veniat respondendum.

SENEN. GABELLÆ, SEU CONTRACTUS

PRO GALLICHIS CUM MANCINELLO.

Responsum ad causam cum sensu veritatis.

De gabella solvenda pro contractibus, quando debeatur, necne, & de annullatione contractuum in casu non denunciatæ, & non solutæ gabellæ, quomodo, & quando procedat.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 Plures contractus diversi esse possunt in una scriptura.
3 *Gabella contractuum non debetur pro pignore.*
4 *Quando debeatur de contractu emptionis, & venditionis.*
5 *Pactum commissorium, vel resolutivum procedit creditore volente.*
6 *Quid operetur clausula* ex nunc, prout ex tunc.
7 *Emptio est perfecta non obstante reservatione dominii, pendente solutione pretii.*
8 *De differentia inter conditionem suspensivam, & resolutivam.*
9 *Augmentum, & decrementum pignoris est debitoris.*
10 *De invaliditate pacti commissorii, quando procedat.*
11 *Denunciatio facienda est etiam per exemptos à gabella.*
12 *Adimplementum post terminum sufficit.*
13 *Nemo opponit defectum, quo ipse laboravit.*
14 *Quid operetur lex adimens fidem scripturæ.*

DISC. CXCVI.

EXistens debitor Franciscus Pampurinius Salvatoris 1
Gallichi in quadam summa, pro ea de anno 1658. per apocam privatam dedit in pignus domum, cujus pensiones cederent loco interfuriorum crediti, ea lege adjecta, quod debitore infrà novennium non solvente sortem, ex nunc pro tunc domus censeretur vendita pro eodem pretio, dictæque obligationi accessit Mancinellus; Cùmque defuncto creditore infrà novennium, quidam creditor anterior Francisci domum evicisset, hinc hæredes obtinuerunt condemnari Mancinellum fidejussorem ad dictæ summæ debitæ solutionem, pro qua obtinuerunt in concursu creditorum sibi deliberari pecuniam ex ejus bonis retractam; Sed in hoc statu idem Mancinellus, vel ejus creditores se opposuerunt, se fundando in nullitate dictæ scripturæ resultante à bannimentis gabellæ annullantibus omnes scripturas non denunciatas infrà mensem, non obstante, quod denunciatio, & respective solutio gabellæ essent jam sequutæ, utpotè extra dictum terminum, unde desuper ex parte hæreditariorum creditorum consultus.

Respondi prænotandum esse in primis, quod scriptura 2
de cujus efficacia, vel inefficacia agebatur, duplicem continet contractum, unum nempè motui sub pignore, & alterum emptionis, & venditionis, cum de jure non impliceat, ut in una, & eadem scriptura, sive publica, sive privata, duo vel plures diversi contractus continuantur, quoties omnimoda, & positiva implicantia non prohibeat, 3
ex relatis apud Dunozet *dec. 343. n. 102.* & apud Bich. *dec 314. num 5.* & melùs *dec. 406 num 29. & seqq.* ac in specie illorum contractum pignoris, & venditionis, ratione pacti commissorii, patet ex deductis *disc. 8. & 9. de usur. & in decisionibus ibi recentibus.*

Pro antecedenti autem contractu pignoris, gabella non 3
debebatur, cùm receptum sit apud DD. ut hujusmodi gabellæ contractuum jure communi ignotæ, non debeantur pro contractu pignoris, ut antiquioribus relatis habetur apud Gutt er. *de gabell. q. 69.* Grat. *discept. 777 num. 13. & seqq.* Merl *de pign. lib. 4 tit. 9 168. num. 1.*

Prout etiam de contractu emptionis, & venditionis 4
tunc debetur gabella, quando ipse sit jam purus, & perfectus in substantia, quamvis exequutio ad aliquod tempus, vel aliquem casum dilata sit, secus autem, ubi sit conditionalis conditione suspensiva, à cujus purificatione pendeat perfectio in substantia, cum tunc non debeatur ex iis, quæ aliis relatis habetur apud Surd. *dec 305. num. 16. & seqq.* Nigr. *de laudem. q. 7. art. 1. num. 37. & seqq.* Contr. *discept. 96. n. 1.*

His itaque prænotatis dicebam, quod creditori, qui 4
intra novennium vixit, imputari non debebat cur denunciam non fecerit, atque gabellam non solverit, dum in eo tempore videbat solùm contractus non gabellabilis pignoris, atque incertum erat, an alter contractus sequuturus esset, necnè dum termino durante, poterat debitor solvendo debitum, impedire ne alter contractus venditionis ad perfectionem reduceretur, elapso verò termino cum ob mortem interim sequutam creditoris superesset ejus filii, & hæredes in pupillari ætate, intrabat absque dubio justa excusatio.

Ac ulterius, cùm hujusmodi pacta commissoria adjici 5
soleant in gratiam creditoris, & ad solecitandum debitorem eique incutiendum timorem, ut infrà, statutum impleat id, quod implere tenetur, hinc sequitur, ut nonnisi creditore volente, locum habeant, adeòut debitor contra invitum creditorem illa exercere non valeat, quoties verba conventionis non sint talia, ut obligationem ex parte creditoris quoque inducant, ut apud Merlin. *de pign. lib. 5. q. 7.* Leotat. *de usur. q. 8. n. 26* Ole. *de cess. jur. tit. 5. q. 13. n. 23.* Rot. *dec. 330. n. 25. & seqq. p. 11. rec.* & advertitur suprà *sub tit. de feud. disc. 57. n. 3. disc. 33. de empt. & vend. & sæpius alibi*, & per consequens ob non factam hanc declarationem, quam neque volentes facere poterant creditores, rationi pupillaris ætatis, contractus perfectæ emptionis, & venditionis adesse non dicitur.

Motivabatur per Scribentes in contrarium, sive per 6
judicem juxta commendabilem quidem stylum loci, quod stante clausula *ex nunc prout ex tunc*, contractus emptionis, & venditionis censeretur usque ab initio perfectus dilata exequutione post novennium ex auctoritate

Manent. *cons.* 130. *num.* 20. & *seqq.* deducendo etiam ea, quæ habentur apud Burat. & Adden. *dec.* 179. *num.* 8. & Contr. *d. discept.* 96.

Verùm advertebam in hoc procedi cum æquivoco, quoniam dictæ auctoritates, & aliæ apud eas, percutiunt casus diversos, vel scilicet, ubi venditio sit ab initio pura, & perfecta, habita tamen fide de pretio, pro quo venditor dominium sibi reservat, de quo casu agitur præsertim apud Contr. *d. discept.* 96. In his etenim terminis quidquid aliqui Doctores, vel potius collectores, & præsertim morales, æquivocando dicatur, opinando quod interim non sit verus, & perfectus contractus emptionis, & venditionis, neque in emptorem transferatur dominium, sed remaneat in terminis locationis, & conductionis; Attamen id continet errorem, cùm verius sit, contractum esse perfectum, atque dominium in emptorem transferri, tam ad effectum periculi, quàm omnes alios effectus, dictamque dominii reservationem in substantia aliud non importare, nisi cautelam potioritatis adversùs alios emptores, & creditores ad effectum tollendi illum verè irrationabilem, ad judaicum rigorem legalem, per quem aliàs anteriores creditores emptoris vincerent venditorem etiam in re propria, ut advertitur in sua sede *sub tit. de empt. & vend. & sub tit. de credito*, & alibi pluries, idcòque nteritò ab initio debita est gabella.

Vel ubi sit pariter purus, & perfectus contractus in substantia, adeòut ab initio transferatur dominium in emptorem, adjiciatur tamen in casu alicujus non implementi, seu aliàs, pactum resolutivum, quod de sui natura præsupponit actum jam perfectum, qui deindè resolvatur, tanquam per speciem privationis, quæ præsupponit habitum, ut advertitur alibi frequenter, & præsertim *disc.* 73. *de testam. & disc.* 154. *de fidei.* ubi de distinctione inter conditionem suspensivam, & resolutivam, & in his terminis loquitur Manent. *ubi supra*.

Sive demum, ubi (ut in contractu donationis frequentiùs, rariùs autem in isto emptionis, & venditionis, in quo tamen adhuc quandoque datur casus) ad certum tempus, vel ad certum casum puta mortis venditoris, differatur solùm exequutio, non autem substantia, in quibus terminis procedunt ea, quæ habentur apud Burat. & Adden. *ubi sup.* & habetur *sub tit. de donat. disc.* 30. *& alibi*.

In nullo autem hujusmodi, vel similium casuum dici poterat, quod versaremur, dum emptio, & venditio concepta erat sub conditione suspensiva, quæ ut suprà poterat deficere, ideòque ab ejus purificatione pendebat perfectio in substantia, adeòut revera interim domus continuaret in natura pignoris, & consequenter in dominio debitoris; Et si interim periisset, vel aliàs detiorationem passa esset, periculum subisset debitoris, tanquam Domini, & é converso suum fuisset augmentum, non obstante conventione emendi pro eadem summa debiti, quoniam intelligenda venit rebus in eo statu permanentibus, & ratione æquitatis, de qua *disc.* 32. *de empt. & vendit. & alibi pluries*, quoties non constaret de conventione, tanquam super quadam incerta alea hinc inde ab initio.

Ad excludendum item contractum emptionis, & venditionis, ponderabam invaliditatem hujus pacti commissorii, juxtà deducta *d. disc.* 8. & 9. *de usuris*, sed in hoc solidum fundamentum constitui non poterat, cùm incertus esset verus rei valor, ex quo pendet validitas, vel invaliditas, tanquam ex justitia, vel injustitia ex deductis locis citatis.

Difficultatè autem mihi inferebant verba edicti annullantis scripturam, eique fidem adimentis, non quidem ob defectum solutionis gabellæ, quo casu rectè intrarent dictæ inspectiones, an actus esset gabellabilis, necne, sed ex defectu denunciationis non factæ intra terminum faciendæ de omnibus scripturis, & conventionibus, rales quales illæ sint, & quamvis essent super contractu non gabellabili, ut innotescant gabellaria, ad quem pertinet potiùs, quam ad ipsos contrahentes inquirere, an actus sit gabellabilis, necne, unde habemus, quod etiam exempti à gabella, pro introductione mercium teneantur tamen denunciationem facere, ut suprà *disc.* 57. & *alibi*.

Verùm, in sensu etiam veritatis, dicebam hanc difficultatem rectè procedere, quando nunquam denunciatio, & respectivè solutio gabellæ facta esset, secus autem, dum uterque actus jam sequutus fuerat re integra, gabellario acceptante, & non allegante commissum, vel aliam pœnam, minuíque altera parte allegante nullitatem, dum ita quoties interim tertio jus quæsitum non sit, implementum etiam post tempus attenditur, ut apud Rovit. *dec.* 53. *nu.* 10. Mant. *dec.* 270. Adden. ad Burat. *dec.* 571. *n.* 6. & pluries alibi advertitur. 12

Potissimè verò, & clariùs, quoniam hoc onus denunciationis incumbebat, utrique Parti, & per consequens dicendum veniebat delinquens æquè unus, ac alter contrahens, unde sequitur, quod non admittatur quis ad objiciendum ad proprium commodum, & lucrum de illo crimine, quod ipse laboret, præsertim contra foventem causam onerosam, cujus in pari causa melior est conditio, ut ...asione defectus iuventarii advertitur *sub tit. de benef. cum similib.* Ac etiam, quia hujusmodi leges, vel ordinationes annullant quidem actum, & adimunt fidem scripturæ, sed non tollunt substantiam veritatis debiti, de quo allundè constet, neque faciunt, ut debitor ita liberationem obtineat, & locupletetur, cùm aliena jactura juxta ea; quæ à simili habentur, *disc.* 29. *de feud. & disc.* 143. *de dote cum similib.* 13

AVENIONEN. REDDITIONIS RATIONUM PRO N. CUM CAMERA.

Consilium pro directione.

An, & quando Officialis cum pecunia Fiscali possit ad sui commodum facere lucrum cum negotiationibus, vel cum agiis, & permutationibus monetarum, vel aliàs, &c.

SUMMARIUM.

1 *Alii series.*
2 *De Auctoritatibus hinc inde super articulo.*
3 *Expenditur dec.* 285. Sanfelic.
4 *De errore circa allegationes auctoritatum, sive modum eis deferendi.*
5 *Quomodo legibus sit deferendum, & cum quibus considerationibus.*
6 *Ut rectè debeat ad historiam legalem, & diversitatem temporum.*
7 *De eodem circa doctrinas.*
8 *De diversis effectibus civili, & criminali, & illorum differentia.*
9 *De diversitate casuum, & circumstantiarum.*
10 *Nimium in hoc defertur judicis arbitrio, & quomodo illud interponi debeat.*
11 *Distinguuntur plures casus, cum diversis decisionibus.*
12 *De diversis speciebus monetarum.*
13 *Quando præjudicium privatum redundet etiam in præjudicium publicum.*
14 *De differentia inter puros officiales, & administratores ex officio, & habentes illam administrationem in appaltum.*
15 *Quando lucrum alias debitum domino, pertineat ad administratorem.*

DISC. CXCVII.

IN redditione, vel solidatione computorum, quam in Congregatione Camerali fecit N. pro administratione illius muneris, quod in hoc Principatu Collateralis nuncupatur, distributoris scilicet, seu pagatoris stipendiorum, seu pagarum, quæ singulo quoque mense præstantur militibus præsidiariis, aliisque stipendiatis in statu Avenionensi, & fortè etiam in Comitatu Venaissino, pluries juxta solitum per Cameræ Commissarium, & Rationatores excitatæ fuerunt difficultates, inter quas ad rem fuit illa, quod cùm Cameræ officiales ad quos pertinet, illi dedissent pecunias argenteas, & bona in tanta quantitate, quantam juxta calculum arithmeticum, importarent militum stipendia; Attamen ista soluta non essent in eadem moneta integrè, sed solum in duabus ex tribus partibus, alia verò tertia pars juxta solitum esset soluta in quadam moneta inferiori nuncupata *patacche*, habente minorem valorem, adeòut illud aggium, quod importat valor major monetæ argenteæ, vel aureæ bonæ, attenta quantitate stipendiorum, ob tempus notabile decursum, importaret lucrum valdè considerabile, quod ad favorem Cameræ, non autem officialis cedere debere, resolutum fuit, ideòque ex computis deducendum; Aliæ siquidem partitæ potius facti, quàm juris inspectionem habebant. 1

Sequuta itaque ista resolutione, aliis Scribentibus quod officiali succumbente, iste meum petiit consilium, ad effectum deliberandi, an expediret quatenus bonum jus foveret, in revisione in eadem Congregatione, vel cum tela judiciaria in tribunali Cameræ illud experiri, vel é converso magis expediret honestam procurare concordiam; Atque de hac secunda parte, mihi visum est respondere.

Visis itaque Scribentium hinc indè informationibus, in eis consetos hujus facultatis errores adesse comperii, tractandi scilicet articulum cum auctoritatibus in abstracto, earumque congerie, quasi quod tota vis consisteret in majori numero arithmetico, qui uni, vel alteri opinioni assisteret.

Siquidem Scribentes pro officiali, deducendo in materia magistralem auctoritatem Cumani *cons.* 178. *n.* 2. *in* 2. *libr.* quem sequaces hujus opinionis officiali favorabilis, agnoscunt in Antesignanum, quod scilicet, ejus sit lucrum, allegabant Dec. *cons.* 6. Alciat. *cons.* 12. *n.* 14. *lib.* 5. Peregr. *de jur. Fisc. lib.* 6. *tit.* 3. *n.* 10. Tondut. *resol. civil. p.* 1. *c.* 16. *n.* 2. Latr. *alleg.* 33. *n.* 17. Noguer. *alleg.* 5. *n.* 19. & *dec.* Sanfelic. *dec.* 285. *nu.* 78. Burlat. *cons.* 325. *n.* 12. & *seqq.* apud quos alli habentur. 2

Econverso autem ex parte Cameræ dicebatur stare originalem auctoritatem Bartoli, eamque contra Cumanum esse veriorem, firmari dicebant apud Franc. Marc. *decis.* 201. & 202. Farin. *q.* 171. *per tot.* ibique allegatum Jodoc. *in prax.* & Boss. quorum auctoritas magnificabatur, Munoz. *de ratiocin. c.* 14. *num* 27. & *seqq.* & alios relatos apud Surd. *cons.* 391. Berlich. *p.* 4. *concl.* 37. *n.* 82. & *seqq.* Flores de Mena *variar. lib.* 2. *q.* 21. *num.* 163. & *seqq.* Pro hac opinione quoque deducendo *d. dec.* 285. Sanfel. *à princ. usque ad n.* 68. ubi latè de juribus Fisci contra officialem.

Considerando igitur hujusmodi auctoritates, plures tam in ipsismet, quàm in scribentibus, qui eas hinc indè transcribebant, animadverti errores, & æquivoca; Primò nempe, quod Scribentes circa *d. dec.* 285. Sanfel. ita illam præsupponendo alicujus magni Tribunalis decisionem, proindèque majoris auctoritatis, juxta ordinem recensitum *disc.* 35. *de Judic. & in opusculo flyli, ac alibi pluries*, non reflectebant, quod decisio propriè continetur in altera antecedenti 284. Super puncto, an publicani, seu Appaltatores jurium Fiscalium de hujusmodi lucris criminaliter inquisiti, audiendi essent extra Carceres per Procuratorem, vel é converso nonnisi in carceribus, quod pendet à qualitate criminis ejusque pœnæ; Alia verò subsequens *sub num.* 285. nil penitus continet, quod percutiat causæ decisionem nullumque verbum habetur iplarum decisionum Auctoris, sed solum registrantur duæ informationes, hinc indè; Una scilicet, Advocati Fisci scribentis ex officio contra Inquisitos, qui tunc erat Capyc. Galeot. *auctor responsorum Fiscalium, & controversiarum ex num.* 1. *ad* 68. & altera *à num.* 69. *ad finem*, Advocati, & defensoris Inquisitorum; Unde quælibet informatio continebat solita, & connaturalia extrema vitiosa, pro opportunitate clientis; Et per consequens neutra merebatur pro auctoritate considerari multòque minus allegari, tanquam decisio, nec pro una, nec pro altera parte, & tamen in dies istas experimur ineptias, quod quando auctoritates allegantur inspicitur solum in illis numeris, qui indicantur, ac de hoc loquantur, atque in cæca fidelitate desuper efformatur judicium, non reflectendo ad illius Auctoris qualitatem, minusvè ad finem, vel effectum, ad quem ita ibi loquatur, quo nil ineptius, juxtà monita de quibus *d. disc.* 35. *de Judic. & disc.* 46. *in relat. Curiæ & in d. opusculo flyli*, & *alibi*. 3 4

Alterum advertebam errorem, ipsorummet Auctorum, qui hinc inde allegabantur ut supra, & præsertim dictorum Scribentium, hinc inde, apud Surd. *d. dec.* 285. procedendi scilicet in sola litera antiquarum legum civilium de crimine peculatus, & de administratione, ac usu pecuniæ Fiscalis loquentium, quas præsertim, & diligenter more expendunt dictus Fiscalis Galeora, & Farinac. *d. q.* 171. non reflectendo ad id, ad quod reflecti debere sæpius advertitur, an scilicet, sint leges *Digestorum, vel Codicis* æditæ in Urbe de tempore, quo in ea, Sedes Imperialis aderat, vel in Urbe Constantinopolitana, postquam ad eam dicta Sedes translata fuit ob mores, ac modum gubernii nimium immutatos ex mutatione Cœli, & ex aliis intermediis contingentiis. 5

Et quod magis est, non reflectendo, ad id, ad quod reflecti debere, advertitur nimium frequenter, sed semper opportunè præsertim supra *disc.* 161. & *disc.* 1. *de Servit.* Super historia scilicet legali, ac super differentia temporum, quod nempè, tunc unum erat Imperium, unaque Regiminis forma, adeòut ubique cum eisdem viveretur legibus, nunc verò tot sunt diversi principatus nimium diversas habentes leges, ac flylos, ac regiminis formas, præsertim circa administrationem rerum Fiscalium, ut præcipuè occasione pœnæ fraudatorum advertitur supra *disc.* 119. & *alibi*; Et per consequens nimium evidens videtur error, ita indefinitè cum litera dictarum legum procedere. 6

Idemque error influit quoque in auctoritates, quarum aliæ sunt Italorum, aliæ Hispanorum, aliæ Gallorum, & aliæ Germanorum, cum tamen hujusmodi, ac aliarum provinciarum mores ac flyli nimium diversi, penèque oppositi videantur, Quinimò in singulis Provinciis præsertim verò in Italia, & Germania, utpotè majorem principatuum scissuram patientibus, diversi ac sæpiùs oppositi sunt Singulorum principatuum mores, & flyli, seu leges; Igitur ineptia manifesta, qua nulla major, videtur ista consarcinandi in confuso auctoritates, ad hujusmodi reflexiones non advertendo. 7

Tertiò confundendo inspectionem criminalem ad effectum pœnarum, an scilicet, intret crimen peculatus, vel furtum, sive illud genericum, quod explicari solet, cum nomine stellionatus, & ad quem effectum aut solet de natura pecuniæ administratæ, an sit verè, & propriè Fiscalis, vel potius impropriè, & remotè, & an agatur de Fisco vero, idest Principis Supremi, vel de administratore Civitatum subditarum, aut Baronum, & Dominorum inferiorum, cum aliis ponderationibus, de quibus apud allegatos, ut plurimum de isto effectu agentes, ut præsertim apud Farinac. *d. quæst.* 283. & Sanfelic. *d. decis.* 284. & 285. Et inspectionem civilem faciendi, nec ne proprium illud lucrum, quod ex pecunia administrata factum sit, & ad quem effectum loquuntur Cuman. Decius, Noguerol. & alii, ob magnam differentiam, quæ dignoscitur inter unam, & alteram inspectionem, quoniam respectu primæ, requiritur dolus, & malitia positiva, sine quibus non datur delictum considerabili pœna criminali digum, atque de facili intrant excusationes ponderari solitæ, præsertim verò illa usus, vel justæ credulitatis; Secus autem ad alterum effectum civilem, se locupletandi de alieno, faciendi proprium illud lucrum, quod ad alterum pertineat, juxta distinctionem, quam præsertim habemus in materia usuraria, ac etiam conferunt ea, quæ in materia indebitæ, vel excessivæ exactionis gabellarum habentur supra *disc.* 71. Sive ea, quæ in materia alterationis, vel erroris computorum habentur supra *disc.* 111. & *seqq.* cum plerisque similibus. 8

Ideòque manifestus error est auctoritates, ita consarcinare, non distinguendo, an ad unum, vel ad alterum effectum loquantur, ob adeò magnam diversitatem inter unum, & alterum, dum ad posteriorem civilem restitutionis, vel non bonificationis ulciti lucri, nil refert, an agatur de administratione publica, vel privata, sive in genere administrationis publicæ, an illa sit Fisci veri Principis Supremi, vel sit Baronis, aut alterius Domini inferioris, aut Communitatis subditæ, cum similibus.

Quartus demum error (neglectis aliis minùs considerabilibus, qui ponderari possent) est in idem ille confundendi prædictas, & aliàs auctoritates, etiam cum præsupposito, quod non urgerent alii errores, vel animadversiones de quibus supra, quia nempè omnes loquerentur, ad eundem effectum criminalem, sive ad eundem effectum civilem (ad quem in præsenti casu erat quæstio) omnesque loquerentur cum præsuppositio ejusdem communis, adeòut nulla legum, vel stylorum diversitas dignoscerentur quoniam adhuc magna inter eos viget diversitas in figuratione casus, vel etiam ratione circumstantiarum, ex quibus longè alteratur dispositio juris; Et sic pariter error est clarius in cumulo, & numero arithmetico auctoritatum vim constituere, cum principaliter oporteat reflectere ad distinctionem casuum; Quinimò in eadem specie casus ad diversitatem circumstantiarum, super quibus tamen impossibile est certas statuere regulas; Ideòque ad hunc effectum lex introduxit Judicis arbitrium, non quidem ex voluntate, vel cervice, aut ex affectione, vel odio regulandum, sed ex dispositione, vel intentione juris cum rectitudine boni, & judicioli viri, ut frequenter sub diversis materiis advertitur. 9 10

Pro aliquali tamen cognitione, seu lumine ad effectum regulandi præsentem controversiam, ac dignoscendi, in

quo casu versaremur, sequentes casus distinguendi, & considerandi videntur, aliis tamen non exclusis, de quibus in rei contingentia apud allegatos, cum majori otio videri poterit.

11 Primus itaque casus est illius Thesaurarii, Vel Capserii, sive officialis, quocumque vocabulo nuncupetur, qui nullum habens ministerium juris, vel facti in exactione, habet solum ministerium facti in custodia, & conservatione pecuniæ fiscalis, seu aliàs publicæ, potius tanquam speciem, quam tanquam genus, & quantitatem, adeòut ejus officium, & administratio, redoleat speciem depositarii irregularis, ut (exempli gratia) in Urbe est Capserius Montis Pietatis, vel Banchi Sancti Spiritus, aliorumque barchorum, adeòut dici non valeat, quod pecunia confundatur cum ejus patrimonio, & efficiatur de ejus dominio; Istoque casu quidquid sit de una, vel altera specie criminis magis, vel minus gravis, quod pendet à qualitate pecuniæ, & administrationis, ut supra, ad effectum tamen lucri, quod reportetur ex agio, vel commutatione pecuniæ de una specie meliori in alteram deteriorem, semper ac indefinitè lucrum est illicitum, utpotè redolens contractum rei alienæ, invito Domino.

Alter casus est officialis, & administratoris pariter potius facti, quam juris, ut propriè est ille præsentis, controversiæ, & de quo præcisè loquuntur Jodoc. & Bosf. relati per Farinac. *d. q. 171. n. 43.* quia nempè nullam habeat administrationem circa ipsam pecuniam, cujus exactio, vel alia administratio sibi incumbat, sed solùm habeat Ministerium facti, quod scilicet, illam statutis temporibus recipiat à Thesaurariis, aliisque officialibus, vel ministris, ad quos pertinet, ut eam solvat, & distribuat, militibus, aliisque stipendiatis, vel assignatariis; Istoque casu non intrat consideratio, de qua in casu præcedenti super omnimoda prohibitione usus pecuniæ, ejusque commutationis in deterius ad proprium lucrum, quoniam recipiuntur in quantitate cum oblatione distribuendi etiam in quantitate, adeòut periculum furti, vel alterius casus esset ipsius officialis, qui ita acquirit ejusdem dominum in forma depositarii irregularis; Et per consequens isto casu cum ejus industria non videtur prohibendus facere illud lucrum, quod absque aliquo damno, vel præjudicio ejus, qui dat pecuniam, & eorum, quibus est solvenda, facere posset.

12 Puta (exemplificando in Urbe) quod per depositarium aliosque officiales, vel appaltatores, & debitores Cameræ, sibi detur ad hunc effectum pecunia in notabili quantitate in scutis auri novatum stamparum habentibus inter negotiatores pro cursu cambiorum, sive pro expeditionibus Datariæ, & Cancellariæ Apostolicæ quemdam extrinsecum majorem valorem sub agii vocabulo explicari solitum frequenter infinuatum *sub titul. de cambiis*, & sub alio *de Regalib. & de pensionibus, & de beneficiis, & alibi*; Inter privatos autem, pro acquisitione victualium, aliarumque rerum usualium, & præsertim in modica quantitate, id non habeatur in consideratione, adeòut ejusdem usus, & commoditatis sint hujusmodi scuti, ac illi stamparum veterum, si sit æquivalentia in moneta argentea juliorum, & grossorum, ac similium specierum; Quinimò majoris commoditatis ista sit pro quotidiano, & minuto usu, pro quo frequentius hujusmodi stipendia deserviunt; Et tunc prohibendus non videatur iste officialis hanc adhibere industriam, commutandi acceptam pecuniam, quæ sibi data fuerit in specie meliori, in alteram inferiorem, respectu tamen usus ejusdem æquivalentiæ, cùm tunc nulli fiat injuriam, vel præjudicium, dum tam Cameræ debitrici, quam stipendiariis creditoribus, id nil præjudicat; Quod etiam in inferiori moneta ærea, quæ tamen quoad dictum usum æqualem, atque eundem habeat valorem, licèt inter negotiatores, vel ubi agatur de magna quantitate ob majorem commoditatem transportationis de loco ad locum, aliquem habeat majorem extrinsecum valorem agii, ut (ex. gr.) contingit in Regno Neapolitano ob magnam copiam monetæ æreæ, & aliquam penuriam argenteæ, & aureæ, quoniam si officialis recipit monetam argenteam, vel auream, atque cum ejus diligentia, & dexteritate, absque tamen aliqua concussione, & violentia curet, ut milites aliique stipendiarii libenter suscipiant pagas in moneta ærea, ita faciendo aliquod lucrum ex agio, pariter id prohibitum non videtur.

Sive quod sibi anticipatè data sit pecunia distribuenda pro pluribus mensibus, vel in fine cujuslibet, ipse autem curet, eo intermedio tempore, pecuniam traficare, atque ex illa aliquod reportare lucrum; Et tunc pariter ex eadem ratione prohibitum non videtur, cum pariter interim suum sit periculum, nullumque dignoscatur tertii damnum, vel præjudicium, quoties particularis prohibitio non accedat.

Sed si recipiendo pecuniam argenteam, vel auream, distribuat monetam inferioris valoris, adeòut ad omnes effectus illa minus valeat, ut est in casu, de quo supra *disc. 126.* & contingit præsertim in Hispania in illa moneta nuncupata *de Velon*, ac etiam in hac facti specie verificari supponebatur in dicta moneta pataccarum; Et tunc aut debitum ipsius Cameræ, vel respectivè Communitatis, & alterius, cujus vice solutio fiat, in hac specie monetæ consistat, adeòut in illa solvenda debitum satisfiat, neque creditor illam recusare valeat (ut in facti specie in tertia parte ex consuetudine verificari supponebatur;) Et tali casu lucrum Cameræ, vel Communitatis, sive alterius, cujus nomine solutio fiat, esse debet, non autem officialis, vel ministri, qui nullum habere dicitur titulum, vel prætextum, ex quo tale lucrum faciat suum, ut in hac specie contingit, ideòque justam dixi resolutionem.

Quatenus verò debitum sit in pecunia bona, stipendiatil verò, vel assignatarii expressè nolint, & eis invitis solvatur mala, & inferior, tunc non dicitur, quod intereſſe bursale fraudari ipsa Camera, vel alter cujus vice, & nomine fiat solutio, sed dicitur fieri præjudicium, & fraus stipendiariis, vel assignatariis, quibus solvitur minus debito, unde quodammodo inviti hanc minorem solutionem recipere cogantur; Ideoque intrare videntur ea, quæ de solventibus minus debito habentur apud Sanfelic. *decis. 284. & 275.* atque ita fraus, & præjudicium committi quoque dicuntur cum Principe, ejusque Camera, aut communitate, cujus vice, & nomine fiat solutio, adeòut crimen publicum quoque adesse videatur, quoniam quoad milites, aliosque inservientes, & stipendiarios, ita minus recipiendo, non adeò bene, servitium præstare possunt; Et quoad creditores, & assignatarios, 13 nimium diminuitur existimatio, quæ è converso integrè, & punctualiter solvendo, augetur pro majori, ac facilliori concursu negotiatorum, ut in valore, & existimatione locorum Montium, aliorumque publicorum jurium praxis docet, ut propterea lucrum in officiali remaneat illicitum.

Tertius demum est casus illorum officialium, & ministrorum, in quibus admixta sit aliqua administratio juris, quia nempè onus exactionis ejus periculo subeant; Et tunc quoties Cameræ, vel Domini nil intereſt, dum tam exactio, quam exactæ pecuniæ periculum interim ejus damno cedit aliqua industria citra subditorum concessionem, 14 & justitiam prohibita non videtur, juxta casum de quo agit Decius *cons. 6.* quoties lex, vel consuetudo non prohibeat, cum in hac materia totum faciant leges, vel consuetudines, & styli.

Aliqua tamen differentia constituendo venit inter simplices officiales habentes illam administrationem in officio, & appaltatores, seu arrendatores principaliter agentes causam propriam ad industriam, & negotiationem, ut prior casu magis strictè, & rigorosè contra officialem procedendum sit, ex ea differentiæ ratione, quod isto casu habetur ad instar tutoris, qui utilia gerere debet ad commodum pupilli, vel alterius cujus tutelam gerit, in altero autem appaltatoris iste dicitur procurator in rem, & utilitatem propriam, ut advertitur *dict. discur. 71. hoc eod. titul.* Ideòque non placent ea, quæ habentur per Scribentes apud Sanfel. *dict. dec. 285.* parificando appaltatores officialibus.

Eatenus verò in hac facti specie (applicando ad rem) istum officialem excusabilem fore dicebam, ut propterea 15 suum deberet esse lucrum, quatenus id ex antiqua consuetudine à superioribus tolerata proveniret, atque lucrum referendum esset ad quandam speciem salarii, vel mercedis, quod ex facto pendebat.

RO-

ROMANA OFFICII PRO MARCELLINIS CUM CAMERA POPULI.

Casus disputatus coram Judicibus deputatis, & resolutus, ut infra.

De eadem materia, & puncto de quo supra *disc. 3.* pro rogationis officii ad vitam alterius; Et vendens officium non vacarum, ad quid officialiteneatur, an ad pretium, vel ad fructus donec vixit.

Et incidenter ad quid teneatur ille, qui concessionem à Principe obtinuit de re alterius.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Quando confiscatio Apostolica revalidet actum aliàs invalidum.*
3 *Quomodo applicari debeant distinctiones super tradi solitæ.*
4 *Ad quid potissimè in hoc reflecti debeat.*
5 *De applicatione ad casum controversiæ.*
6 *An contra donatarium Principis rei alienæ detur actio ad restitutionem.*
7 *Si vendatur officium alienum, quid restitui debeat.*
8 *De eodem, & de æstimatione vitæ hominis.*

DISC. CXCVIII.

1 DE eodem anno 1636 in quo per Conservatores, Populi Urbis, concessa fuit prorogatio superiùs peracta *disc. 3.* concessa quoque fuit ista de officio possesso per Attilium, prorogata ad Joan. Franciscum fratrem natu minorem, eadem adamussim accedente Apostolica confirmatione Urban. VIII. Defuncto verò Attilio, continuante Camera populi, in ibi enunciata pretensione invaliditatis, hujusmodi prorogationum, quodque propterea sequuta fuerit vacatio officii istud prævio mandato Pontificio ad præscriptum Chirographi Innoc. X. enunciati etiam supra *disc. 14.* venditum fuit, atque pretium de licentia Clem. IX. erogatum in extinctionem æris alieni per eandem Cameram contracti pro expensis solemnis æquitationis ejusdem Pontificis, adeptione possessionis in Basilica Lateranensi, juxta stylum; Quare Joan. Franciscus Superstes, ejusque pendente lite, defuncti hæredes, judicium contra dictam Cameram instituerunt, coram Prælato judice deputato, pro restitutione dicti pretii, atque sententiam favorabilem reportarunt; Commissaque causa appellationis alteri Prælato; Cum ex parte actorum tam in præcedenti, quam in ista instantia præcipuum fundamentum constitueretur in deductis in specie *d. disc. 3.* jam publicæ luci edito, Scribentes verò pro Camera impugnarent responsiones ibi datas ad impugnationem confirmationis Apostolicæ, ac etiam insisterent in eo, ut contra ipsos, tanquam donatarios Principis, dicti pretii jam consumpti, nulla competeret actio; Vel quod, ubi competeret, illa restringeretur, ad quanti intereſt, & sic ad fructus pro tempore superviventiè dicti Jo. Franciſci, per cujus obitum sequuta quoque fuisset vacatio; Hinc judice quoque exoptante desuper, ex parte actorum requisitus fui ad scribendum, meumque pro veritate sensum proferendum.

Tres itaque erant puncti; Primò nempe de quo *d. disc. 3.* super dictæ prorogationis validitate; Secundò quatenus illa valida esset, an contra ipsam Cameram competeret actio, necnè; Et tertiò quatenus competeret, an esset ad totum pretium, vel etiam ad fructus, quos dictus Joan. Franciscus percepisset.

Quatenus pertinet ad primum; Non controvertebam inefficaciam prorogationis ex sola potestate Cõservatorum ut etiam admittitur *d. disc. 3.* ideòque disputatio restringe- 2 batur ad efficaciam confirmationis Apostolicæ, in qua ibidem pro validitate actus constituitur fundamentum; In hoc etenim Scribentes pro Camera dicebant, quod Dec. *cons. 341.* in cujus auctoritate fundamentum constituitur, loquitur cum præsuppositio, quod accedens quoque clausula *& nihilominus de novo concedimus, &c.* quæ operatur, ut confirmatio transeat in speciem novæ concessionis ex integro, juxta ea, quæ habentur *disc. 2. & 3. de feud. & alibi*, quodque cum eodem præsuppositio loquantur ibidem allegatæ *dec 432.* Seraph. *dec. 157. part 6. rec* unde propterea cum in dicta confirmatione præfata clausula non adesset, minusque altera *ex certa scientia*, quam solùm, & de per se neque sufficere, quoties aliundè non constaret, quod confirmatio revera esset, ex certa scientia, & in forma specifica, verius, magisque receptum est in Rota, & Curia, idcircò dicebant non suffragari, sed remanere in terminos simplicis confirmationis in forma communi, quæ nullum jus, vel robur tribuit actui confirmato, sed juxta ejus naturam regulatur, quasi quod Pontifex præsupposuerit, seu crediderit, quod conservatores istam haberent facultatem.

His non obstantibus persistebam in eodem sensu, de quo *d. disc. 3.* quod scilicet, ista confirmatio Apostolica robur, ac validitatem actui tribueret, omnemque suppleret defectum, tanquam per speciem novæ concessionis, juxta firmata in ibidem deductis auctoritatibus, ac etiam *d. disc 2. & 3. de feud. ex alibi plurib.*, cùm aliis plenè deductis per Barbos. *in collect. ad c. cum dilecta ex n. 12. de confirmat. util. vel inutil.* qui fortè omnium latius hanc materiam Apostolicæ confirmationis pertractat, omnes recensendo opiniones, pluresque distinguendo casus, ac etiam cum eadem distinctione procedit Fagn. *in c. si quis cod. tit. de confirm. utili, vel inutili*, idemque est sensus Rotæ in supra allegatis decisionibus, ac etiam *decis. 145. p. 7. rec. reperit.* apud Carill. *dec. 24.* apud Burat. *dec. 93.* apud Coccin. *dec. 1763.* & in aliis moderniorib. pluries, quod scilicet; Aut agitur de simplici confirmatione in forma communi, sive certa scientia defectus, vel præjudicii, quod alteri inferretur & tunc rectè procederent ea, quæ per dictos Scribentes in contrarium deducebantur, aut verò de confirmatione in forma specifica, ex certa scientia, & tunc secus, sed procederent ea, quæ dicebantur ex hac parte; Ideoque punctus erat potius facti, & applicationis, quam juris, an scilicet in una, vel in altera distinctionis parte versaretur.

In hujusmodi autem applicationis regulatione dignoscitur idem consuetus, adeò frequenter damnatus, & inculcatus error procedendi cum generalitatibus, vel in sola lit- 3 tera auctoritatum, & decisionum, quæ diversos percutiant casus, & præsertim procedendi cum distinctione, cùm qua turba Scriptorum in superficie procedere solet, an sit incerto tenore, necne, quasi quod ex hac incertioti affirmatione, vel negativa resultet natura confirmationis, vel an adsint, necne clausulæ prægnantes, & præsertim illa *ex certa scientia*, sive altera *supplentes*, aut altera, *Et nihilominus de novo &c.* cum similibus formalitatibus, quoniam revera cum avatur de voluntatis quæstione, & facti principaliter inspicienda est consubstantia, voluntatem ex illius facti particularibus circumstantiis desumendo, non autem ex simplici formalitate clausularum, & verborum, ipsis deservientibus ad ejusdem voluntatis probationem, vel adminiculum, unde propterea insertio tenoris est quidem una species probationis, quod confirmatio fuerit ex certa scientia specifica, sed non est unica, & præcisa, cum aliæ species quoque admittantur, putà, quia compendiosè narretur actus confirmatus in rebus, & partibus substantialibus, vel quia constet confirmationem emanasse, causa cognita, & prævio voto, seu consultatione alicujus Congregationis, aut peritorum ad id deputatorum, juxta ea, quæ habentur *decis. 193. & 201. p. r. rec.* vel quod agatur de defectu claro juris, qui pateat in continenti, & cujus ignorantia danda non est in Papa, ejusque officialibus, sive quod aliàs confirmatio evidenter inutilis remaneret, ejusque impetratio claram redoleret fatuitatem, cum similibus probationum speciebus, etiam per testes, ut advertitur per Barbos. *ubi supra*, per quem præsertim expenditur *d. dec 193. p. 1. rec.* & advertitur supra *hoc eod. tit. disc 93. n. 7. & disc. 35. de Judic. n. 63. vers. adhuc tamen, & alibi.*

Principaliter autem, ac potissimè advertebam reflectendum esse ad circumstantias particulares casus, de quo agatur, an scilicet, gratia confirmationis sit singularis, & 4 insolita super aliquo actu, de partibus, cujus verisimiliter Papa plenam, & exactam cognitionem non habeat, vel è converso sit gratia solita concedi, & super re, cujus verisimilis habeatur notitia, reflectendo quoque ad qualitatem præjudicii exindè resultantis, adeòut resultet verisimile, vel inverisimile, à quo verè, ac principaliter materia ambiguæ, & conjecturatæ voluntatis normam recipere debet, ut frequenter jam in ultimis voluntatibus, quam in actibus inter vivos in hoc proposito ambiguæ, & conjecturatæ voluntatis advertitur, istique videntur veri, ac proprii termini, seu veræ reflectiones, cum quibus materia regulanda videtur, non autem procedendo cum regulis,

gulis, & præpositionibus generalibus in abstracto, sive cum litera auctoritatum, & decisionum, quæ diversos percutiunt casus, diversas habentes circumstantias.

Applicando autem ad rem cum non agatur de gratia singulari, & insolita, sed consueta, & frequenter concessa, minusque agatur, de negotio existente in remotis regionibus, sed in Urbe, & in negotio publico, & notorio spectante ad Cameram Populi, de cujus statu Papa informationes recipere solet à Senatore, & à Fiscali Capitolino, qui frequenter ad ejus audientiam admitti solent, ac etiam sint benè cognita Papæ officialibus, sitque defectus, qui consistit in mero puncto juris jam noto utpotè discusso, & decisо, ut in decisionibus in eodem *disc.* 3. relatis; Hinc de consequenti, unum clarum, ac firmum esse dicebam, ut dicenda esset confirmatio ex certa scientia, atque principaliter obtenta ad revalidationem, ac firmitatem actus, quem jam notum erat non esse validum.

Fortiùs verò attenta qualitate præjudicii, quod modicum, atque potius privatum, quam publicum erat; Siquidem attento eo tempore, quando adhuc sequuta non erat dicta provisio Innocentii X. emolumenta hujusmodi vacationum cedebant in utilitatem conservatorum pro tempore, vel erant ad eorum dispositionem, adeout in his prorogationibus consideraretur sola ratio supplantationis successoris, non intrante altera ratione voti captandæ mortis, ob consensum possessoris officii, dicta verò ratio stante usu, adhuc cessat, quoniam illud damnum, quod Conservatores præsentes, & actuales, ita sentiunt à gestis per prædecessores, compensatum remanet ab illo damno, quod cum eorum lucro per consimiles concessiones faciunt successoribus, & sic successivè, ut in appellibus considerari solet.

Ista etenim consuetudo non est nova, sed antiquissima, ut patet ex eisdem decisionibus, quæ illam non sufficienter probaram, ex quodam stricto juris rigore declarant, relatis eodem *disc.* 3. ideòque stante dicta declaratione, pro ejus continuatione adjuventa fuit ista cautela ex actuum multiplicitate, ac subjectæ materiæ qualitate probabili, apud Pontifices eorumque officiales notoria.

Ad quod satis proximè conferre videntur ea, quæ habentur *sub tit. de dote disc.* 22. *seqq.* & *disc.* 143. Super Apostolicis gratiis, quæ concedunrur pro revalidatione dotium excessivarum contra formam Sixtinæ Constitutionis, quod in eis non intrant ea, quæ adversus gratias objici solent ex defectu subreptionis, vel obreptionis, aut defectu intentionis, quoniam sunt gratiæ notoriæ, consuetæ, & frequentes, non solitæ negari, & quæ allum non habent finem, aliamque non faciunt operationem, nisi revalidandi, id quod jam notorium est, esse aliàs invalidum.

Quo verò ad secundum punctum, an scilicet, pro repetitione pretii competeret actio contra Cameram; Dicebam etiam, cum eodem sensu veritatis, quod quando illa non fecisset aliàs dictas impensas, neque debitum contra- 6
ctus fuisset adeò ut liberalitas Papæ, ad id eam impulisset, aliàs non factura; Et tali casu pro ea probabilius respondendum fore mihi videretur, ex iis, quæ magis in specie habentur *disc.* 43. *de donat.* & magis generaliter circa actionem, de in rem verso *disc.* 72. *de credito*, & *disc.* 56. *de dote*, & *alibi*; Sed quoniam expensa erat ex lege consuetudinis, & congruentiæ necessaria, illaque erat jam facta, atque debitum jam contractum, adeò ut, nisi istud pretium erogarum fuisset in ejus dissolutionem, istam aliundè facere oportuisset, hinc sequitur, ut adsit verbum illud quæ duret, ideòque aliàs intraret locupletatio de alieno, juxta deducta in eisdem locis mox citatis; Adeò ut concessio Papæ non redoleret gratiosam concessionem de suo, sed potius licentiam erogandi hanc speciem pecuniæ in istum usum ad tollendum obstaculum, quod resultabat à dicta provisione Innocentii X.

Demum quoad tertium punctum, pro restitutione totius accepti respondendum fore dixi, non obstante subsequuto eventu ob possibilitatem, quod possessor officii, utpotè in statu valido, & in ætate congrua, potuisset illud vendere 7
cum licentia Papæ, quæ cessante infirmitate, vel gravi ætate, negari non solet, neque de justitia potest, vel debet, ex pluries deductis in præcedentibus, & præsertim *disc.* 6.

Ad quod conferre observabam ea, quæ habemus de bonis mobilibus datis in dotem ad usum, adeòut soluto matrimonio, restituere sufficiat usu consumpta, & talia, qua lia sunt, & à quorum restitutione excusat lapsus longi vel respectivè longissimi temporis, ob præsumptionem consumptionis, juxta eorumdem speciem, seu qualitatem; Et tamen si vir ea vendat, atque pretium obtineat, tenetur ad istius restitutionem, neque excusatur ex eo, quod nisi vendidisset fuissent consumpta, ut per Castr. *in l. si æstimatis*, *ff. solut. matrim.* Ursill. ad Afflict. *dec.* 270. *in fine*. Sive in hærede gravato excusato à restitutione illorum mobilium, quæ usu consumuntur, ut nihilominus teneatur, si ea vendidit, & pretium obtinuit, *ut disc.* 30. *de fidei.* & forte *disc.* 25. *de legit.* & *detract. alibi cum similibus*.

Verùm omnem difficultatem cessare advertebam ex eo quod præfatus Jo. Franciscus Superstes de tempore mortis 8
Attilii erat in ætate annorum 45. Ac properea, quando procedendum esset cum computatione, text. *in l. ad hæreditatum*, *ff. ad l. Falcid.* superessent anni quatuordim, quorum fructus in hujusmodi vacabilibus longè majores, quàm in perpetuis valorem æquant, & superant; Et quando, ut verius mihi videtur procedendum esset cum illius confiderationibus, de quibus suprà *disc.* 30. & latius *disc.* 54. *de donat.* & *alibi*, majus tempus æstimari debuisset, ob validum statum, ac fortem complexionem, ideòque attendi non debet eventus, qui sicuti fuit brevis, ita poterat esse longissimus, usque ad centum annos ob possibilem durationem vitę hominis ad dictam ætatem, ex relatis *sub tit. de emphyt.* & *alibi plures*.

TAURINEN. BONORUM

Pro eodem, de quo supra *disc.* CXCI.

Responsum ad casum cum sensu veritatis.

An Fisco competant remedia possessoria, & præsertim illud adipiscendæ ad bona, & jura delata delinquenti, vel indigno. Et de donatione facta per patrem filio, quando sit revocabilis, vel onerari possit fideicommisso in exclusionem confiscationis bonorum filii donatarii.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *An, & quando Fisco penali competat remedium possessorium adipiscendæ ex remedio*, l. fin.
3 *In Fiscum non transit jus cognoscendi jura delata, & non agnita.*
4 *Remedium possessorium adipiscendæ non competit ei, qui semel possederit.*
5 *An Fisco competant alia remedia possessoria retinendæ, & reintegrandæ.*
6 *De differentia inter Fiscum hæredem anomalum, & hæredem verum.*
7 *An & quando unus sit alteri legitimus contradictor ad impediendum remedium possessorium adipiscendæ.*
8 *Juramentum validat donationem inter patrem, & filium.*
9 *Quando id procedat, & quomodo intelligatur.*
10 *In vim reservationis adjici possunt ex intervallo conditiones, & onera.*
11 *Declarationi donationis, an & quando sit deferendum.*

CISC. CXCIX.

IN eodem casu, de quo agitur supra *disc.* 191. ac etiam *disc.* 130. *de feud.* diversas præter stylum, facti series narare oportet, ob veritatem articulorum, ac etiam quia super singulis, super quibus distincta responsa petita fuerunt; illa tantùm series transmissa fuit, quæ punctum præcisum percuteret, & quandoque manca, & imperfecta, ut præsertim liquet *ex d. disc.* 131. *de feud.* 1

Quatenus, itaque pertinet ad præsentem casum, præsupponebatur in transmissa notula, id quod, respectu bonorum allodialium neglectum fuerat in aliis, utpotè percutientibus articulos feudales, quod scil. cupiens Marchio Planezzæ, qui primi Ministri illius Principatus celebrem apud Historicos, personam gessit, atque pleraque alia exercebat majora munera, istis omnibus aliisque mundanis abdicatis, solitariam, ac pauperem vitam ducere, ut ita cœlestibus magis vacaret, de anno 1667. post munerum dimissionem, Marchioni loci, quod nuncupatur Polonia, filio jam adulto, & uxorato oretenus, & de facto omnium bonorum feudalium, & allodialium possessorem, ac administratorem dimiserit; Deindeque de anno 1671. ultra illam assignationem fendi, de qua agitur in dictis *disc.* 130. & 131. *de feud.* per publicum instrumentum juratum, eidem refutaverit feudum Montafiæ extra illum Principatum, de directo dominio Ecclesiæ, atque in hoc instrumento narratum fuerit, quod usque ab anno prædicto 1697. oretenus de omnibus bonis donationem filio fecisset, cum reservatione unius prædii sufficientis ad ejus subsistentationem in statu paupertatis, & cum aliis reservationibus exprimendis in instrumento desuper conficiendo ob aliqua impedimenta adhuc non facto, quodque propterea, tunc ad refutationem dicti feudi puram, & absque alia conditione deveniebatur, reservato super aliis magis oportune, aliud instrumentum facere.

Postquam igitur dictus Marchio filius, præfato alio instrumento non confecto, inquisitus fuit de crimine, locis supra citatis, enunciato, Marchio pater, antequam transmitteretur inquisitio, per aliud instrumentum declaravit revocare, quantum ejus extenderetur potestas, quamcunque assignamentum, vel donationem filio factam, ac etiam ad præscriptum ejus, quod jam in testamento à pluribus annis ante præfati Status mutationem condito, ordinaverat habuisse in animo judiciendi perpetuum, ac descendentium fideicommissum cum ordine primogenituræ, nec non privationem deliquentium, juxta vulgarem passimque practicatam cautelam per plures dies anteà, cum substitutione alterius proximè venientis, atque hoc stante, eadem bona cum dicto onere assignavit, ac dedit traditione quoque subsequuta ejus ex dicto Marchione filio, nepoti primogenito, contra quem jam possessorem, stante pluries enunciata sententia contumaciali in pœnam capitis, & confiscationum omnium bonorum, Fiscus vigore præfati instrumenti anni 1671. judicium immissionis ad eadem bona instituit, ex remedio *l. fin. C. de ædic. D. Adrian.* Quare desuper quoque sicuti super aliis punctis, de quibus locis citatis peractum est, ex parte dicti Marchionis senioris, juxta nepotis, ut decet tuentes, consultus.

Duplicem, respondendo, efformabam inspectionem; Unam nempè ordinis super dicti intentati judicii possessorii competentia, vel incompetentia, & alterum justitiæ seu meritorum in negotio principali; Atque in utroque ad favorem requirentis contra Fiscum, ad solum veritatem reflectendo, visum est respondere.

Quatenus itaque pertinet ad primum punctum ordinis, vel competentiæ judicii, dicebam quod ex veriori, ac recepta sententia agnoscente in auctorem Bald. cum quo alii 2
perransunt, ex relatis per Menoc. *de adipisc. remed.* 4. *n.* 299. & *seq.* & Arguel. *de acqu. poss. q.* 10. *art.* 8. *n.* 131. & *seq.* Fisco eatenus istud remedium possessorium competit, quatenus competeret etiam ipsi delinquenti, vel indigno, ex cujus persona, tanquam hæres anomalus venire dicitur, illud peteret, Secus autem si veniat ex persona propria independenter ab ejus auctore, & contra istius judicium, ut contingit, quando veniat ex persona alienationes, aliosque actus in ejus fraudem factos, cum tunc sibi competat actio rescissoria ex *Edicto de his, quæ in fraud.* in judicio ordinario petitorii peragendo; Atque eatenus ex persona auctoris, istud remedium ad bona, & jura sibi delata competit, quatenus etiam agnitio sequuta sit ab ip- 3
so principali, cui in Fiscum pœnalem, ex veriori, magisque recepta sententia, non transeant, ea quæ latent in animo, ac præsertim istud jus adeundi, vel agnoscendi, ex deductis supra *disc.* 122. ac etiam *disc.* 160.

Dupliciter autem ipsi Marchioni primo donatario, ex cujus persona, & jure Fiscus veniebat, istud remedium non competere, advertebam; Primò nempe, quoniam 4
cum supponeretur, quod ipse possessionem bonorum jam obtinuerit, ac retinuerit usque à dicto anno 1667. per spatium annorum circiter septem, ita plana remanebat incompetentia hujus intendicti, quod solum conceditur, ei qui nunquam possederit, ad novam possessionem obtinendam, non autem, ei, qui semel possederit, cum tunc alia interdicta reintegrandæ, vel retinendæ concedantur, non autem istud; ex plenè firmatis *dec.* 34. post Turr. *de pact. fut. succ. ubi concord.* & *habetur disc.* 44. *n.* 10. & 63. *de Judic.*

Cogitabam pro ratione dubitandi, an istud motivum posset esse potius Fisco proficuum, atque reo convento præjudiciale, adeòut loco evitandi istud judicium adipi- 5
scendæ, ita excitaretur Fiscus ad prætendendum aliud magis proficuum, magisque privilegiatum remedium recuperandæ, vel retinendæ in vim dictæ possessionis interioris sui auctoris,

Sed quamvis illud in responso edito non excitaverim, ne adeò duro adversario, qualis est Fiscus, novæ aperirentur prætensiones; Attamen credebam, quod quando etiam motivum excitaretur, nullam haberet subsistentiam, dum etiam in hærede testato, vel intestato favorabili non conceditur ex persona propria remedium retinendæ, eo quia possessio defuncti in ipsum non transit absque actuali apprehensione, minusque illud reintegrandæ, nisi quatenus auctor, illud intentavit, vel spoliatum se dixerit, ex deductis *d. disc.* 44. *de Jud.* & *alibi*.

Multò igitur minùs in Fisco hærede anomalo, & odioso in quem, juxta deducta *d. disc.* 160. & 123. non tran- 6
seunt ea, quæ in privatum hæredem favorabilem transeunt, dum ab eo potius alienus prætumitur animus principalis, cui succeditur, juxta ponderationes de quibus *d. disc.* 160. ac etiam *sub titul. de legit. disc.* 13. adeout potius præsumendus sit animus, eo modo, quo proprio filio magis expediat, atque Fisco odibili noceat, & præjudicet, habendi se pro spoliato, ac habendi possessionem pro derelicta, ut propterea utrumque interdictum non intret.

Et alterum erat fundamentum super ejusdem intentati remedii possessorii incompetentia, ex eo, quod ageretur cum altero donatario habente partem titulum, & posses- 7
sionem ab eodem auctore in vita, quo casu dicitur legitimus contradictor, cum quo agendum est in judicio ordinario, & petitorio in quo diffiniendum est, an intret, eadem bona cum dicto onere assignavit, ac dedit traditione quoque subsequuta ejus ex dicto Marchione filio, nepoti primogenito, contra quem jam possessorem, stante pluries enunciata sententia contumaciali in pœnam capitis, & confiscationum omnium bonorum, Fiscus vigore præfati instrumenti anni 1671. judicium immissionis ad eadem bona instituit, ex remedio *l. fin. C. de ædic. D. Adrian.* Quare desuper quoque sicuti super aliis punctis, de quibus locis citatis peractum est, ex parte dicti Marchionis senioris, juxta nepotis, ut decet tuentes, consultus.

Duplicem, respondendo, efformabam inspectionem; Unam nempè ordinis super dicti intentati judicii possessorii competentia, vel incompetentia, & alterum justitiæ seu meritorum in negotio principali; Atque in utroque ad favorem requirentis contra Fiscum, ad solum veritatem reflectendo, visum est respondere.

Quatenus itaque pertinet ad primum punctum ordinis, vel competentiæ judicii, dicebam quod ex veriori, ac recepta sententia agnoscente in auctorem Bald. cum quo alii 2
perransunt, ex relatis per Menoc. *de adipisc. remed.* 4. *n.* 299. & *seq.* & Arguel. *de acqu. poss. q.* 10. *art.* 8. *n.* 131. & *seq.* Fisco eatenus istud remedium possessorium competit, quatenus competeret etiam ipsi delinquenti, vel indigno, ex cujus persona, tanquam hæres anomalus venire dicitur, illud peteret, Secus autem si veniat ex persona propria independenter ab ejus auctore, & contra istius judicium, ut contingit, quando veniat ex persona alienationes, aliosque actus in ejus fraudem factos, cum tunc sibi competat actio rescissoria ex *Edicto de his, quæ in fraud.* in judicio ordinario petitorii peragendo; Atque eatenus ex persona auctoris, istud remedium ad bona, & jura sibi delata competit, quatenus etiam agnitio sequuta sit ab ip- 3
so principali, cui in Fiscum pœnalem, ex veriori, magisque recepta sententia, non transeant, ea quæ latent in animo, ac præsertim istud jus adeundi, vel agnoscendi, ex deductis supra *disc.* 122. ac etiam *disc.* 160.

Dupliciter autem ipsi Marchioni primo donatario, ex cujus persona, & jure Fiscus veniebat, istud remedium non competere, advertebam; Primò nempe, quoniam 4
cum supponeretur, quod ipse possessionem bonorum jam obtinuerit, ac retinuerit usque à dicto anno 1667. per spatium annorum circiter septem, ita plana remanebat incompetentia hujus intendicti, quod solum conceditur, ei qui nunquam possederit, ad novam possessionem obtinendam, non autem, ei, qui semel possederit, cum tunc alia interdicta reintegrandæ, vel retinendæ concedantur, non autem istud; ex plenè firmatis *dec.* 34. post Turr. *de pact. fut. succ. ubi concord.* & *habetur disc.* 44. *n.* 10. & 63. *de Judic.*

Cogitabam pro ratione dubitandi, an istud motivum posset esse potius Fisco proficuum, atque reo convento præjudiciale, adeòut loco evitandi istud judicium adipi- 5
scendæ, ita excitaretur Fiscus ad prætendendum aliud magis proficuum, magisque privilegiatum remedium recuperandæ, vel retinendæ in vim dictæ possessionis interioris sui auctoris,

Sed quamvis illud in responso edito non excitaverim, ne adeò duro adversario, qualis est Fiscus, novæ aperirentur prætensiones; Attamen credebam, quod quando etiam motivum excitaretur, nullam haberet subsistentiam, dum etiam in hærede testato, vel intestato favorabili non conceditur ex persona propria remedium retinendæ, eo quia possessio defuncti in ipsum non transit absque actuali apprehensione, minusque illud reintegrandæ, nisi quatenus auctor, illud intentavit, vel spoliatum se dixerit, ex deductis *d. disc.* 44. *de Jud.* & *alibi*.

Multò igitur minùs in Fisco hærede anomalo, & odioso in quem, juxta deducta *d. disc.* 160. & 123. non tran- 6
seunt ea, quæ in privatum hæredem favorabilem transeunt, dum ab eo potius alienus prætumitur animus principalis, cui succeditur, juxta ponderationes de quibus *d. disc.* 160. ac etiam *sub titul. de legit. disc.* 13. adeout potius præsumendus sit animus, eo modo, quo proprio filio magis expediat, atque Fisco odibili noceat, & præjudicet, habendi se pro spoliato, ac habendi possessionem pro derelicta, ut propterea utrumque interdictum non intret.

Et alterum erat fundamentum super ejusdem intentati remedii possessorii incompetentia, ex eo, quod ageretur cum altero donatario habente partem titulum, & posses- 7
sionem ab eodem auctore in vita, quo casu dicitur legitimus contradictor, cum quo agendum est in judicio ordinario, & petitorio in quo diffiniendum est, an intret, eadem bona cum dicto onere assignavit, ac dedit traditione quoque subsequuta ejus ex dicto Marchione filio, nepoti primogenito, contra quem jam possessorem, stante pluries enunciata sententia contumaciali in pœnam capitis, & confiscationum omnium bonorum, Fiscus vigore præfati instrumenti anni 1671. judicium immissionis ad eadem bona instituit, ex remedio *l. fin. C. de ædic. D. Adrian.* Quare desuper quoque sicuti super aliis punctis, de quibus locis citatis peractum est, ex parte dicti Marchionis senioris, juxta nepotis, ut decet tuentes, consultus.

Duplicem, respondendo, efformabam inspectionem; Unam nempè ordinis super dicti intentati judicii possessorii competentia, vel incompetentia, & alterum justitiæ seu meritorum in negotio principali; Atque in utroque ad favorem requirentis contra Fiscum, ad solum veritatem reflectendo, visum est respondere.

Quatenus itaque pertinet ad primum punctum ordinis, vel competentiæ judicii, dicebam quod ex veriori, ac recepta sententia agnoscente in auctorem Bald. cum quo alii 2
perransunt, ex relatis per Menoc. *de adipisc. remed.* 4. *n.* 299. & *seq.* & Arguel. *de acqu. poss. q.* 10. *art.* 8. *n.* 131. & *seq.* Fisco eatenus istud remedium possessorium competit, quatenus competeret etiam ipsi delinquenti, vel indigno, ex cujus persona, tanquam hæres anomalus venire dicitur, illud peteret, Secus autem si veniat ex persona propria independenter ab ejus auctore, & contra istius judicium, ut contingit, quando veniat ex persona alienationes, aliosque actus in ejus fraudem factos, cum tunc sibi competat actio rescissoria ex *Edicto de his, quæ in fraud.* in judicio ordinario petitorii peragendo; Atque eatenus ex persona auctoris, istud remedium ad bona, & jura sibi delata competit, quatenus etiam agnitio sequuta sit ab ip- 3
so principali, cui in Fiscum pœnalem, ex veriori, magisque recepta sententia, non transeant, ea quæ latent in animo, ac præsertim istud jus adeundi, vel agnoscendi, ex deductis supra *disc.* 122. ac etiam *disc.* 160.

Dupliciter autem ipsi Marchioni primo donatario, ex cujus persona, & jure Fiscus veniebat, istud remedium non competere, advertebam; Primò nempe, quoniam 4
cum supponeretur, quod ipse possessionem bonorum jam obtinuerit, ac retinuerit usque à dicto anno 1667. per spatium annorum circiter septem, ita plana remanebat incompetentia hujus intendicti, quod solum conceditur, ei qui nunquam possederit, ad novam possessionem obtinendam, non autem, ei, qui semel possederit, cum tunc alia interdicta reintegrandæ, vel retinendæ concedantur, non autem istud; ex plenè firmatis *dec.* 34. post Turr. *de pact. fut. succ. ubi concord.* & *habetur disc.* 44. *n.* 10. & 63. *de Judic.*

Cogitabam pro ratione dubitandi, an istud motivum posset esse potius Fisco proficuum, atque reo convento præjudiciale, adeòut loco evitandi istud judicium adipi- 5
scendæ, ita excitaretur Fiscus ad prætendendum aliud magis proficuum, magisque privilegiatum remedium recuperandæ, vel retinendæ in vim dictæ possessionis interioris sui auctoris,

juramentum affertorium, quando donator negaret assertionem, asserendo nunquam donasse contra juratam narrativam in instrumento factam, sed si donator affirmet de præsenti, id quod nudi facti est, quod scilicet, dictam dimissionem bonorum in animo facere habuerit, non jure simplicis peculii, & administrationis, sed titulo donationis, non per hoc inferri posset, quod ista donatio simplicitèr, & orecenus facta sine aliquo juramento, dici valeat jurata, adeòut intret limitatio regulæ, ob juratam assertionem ex intervallo super ejus facto, quoniam ita esset dare retrotractionem hujus simplicis juramenti assertorii ad actum gestum per quatuor annos, antecedentes, quod nullo jure, nullaque ratione dici potest.

Omnem tamen dubitandi rationem cessare advertebam, etiam ubi ageretur de donatione ab initio valida, & perfecta ob reservatam facultatem adiiciendi conditiones, & onera, seu faciendi reservationes, ut exprimitur in eadem prædicta narrativa, in qua Fiscus totum fundamentum constituebat, quæ dividi non poterat, tum ex regula, quod confessio in civilibus dividi non potest, *ut disc. 23 de Judic. n.26.* Tum ex altero axiomate, ut unus, & idem actus non possit in parte approbari, & in parte reprobari, potissimè, ubi non impugnatus, sed acceptatus fuit ab eo ex cujus persona, & jure veniatur, atque hoc stante, absolutum remanet, ut conditiones, & onera ex intervallo adjici valeant, cum illæ censeantur in esse ab initio ex iis, quæ habentur *sub tit. de fideicomm. disc. 134. cum plur. seqq. præsertim disc. 138 & 140.*

Alia quoque in idem suffragante conclusione, de qua Jucis citatis, ac etiam in sua sede *sub tit. de donat. pluries, præsertim disc. 36. & disc. 83. de feud.* quod donator etiam ex intervallo illam etiam juratam, & perfectam donationem, quæ absque dubio sit irrevocabilis, atque pœnitentiam excludat, declarare possit in iis, in quibus ob aliquam dubietatem cadat terminus declarationis, vel interpretationis, cui declarationi est deferendum.

Potissimè verò, ac extra omne dubium, quando declaratio non tendat ad privatum commodum, & interesse ipsius declarantis, illaque sit verisimilis, magis verò, si fomentum, vel adminiculum, aut primordium veritatis habeat; Hæc autem omnia insimul concurrere videbantur, quoniam ut patet ex deductis suprà *dict. disc. 160. de secretissima.* & pluries *sub tit. de fideicomm.* cautela exclusiva confiscationis, videtur hodiè generalis, & ordinaria etiam in personis privatæ fortunæ, multò magis in viro ordinis magnatitii, adeò prudente, atque rerum mundi experto, & in patrimonio adeò pingui, & qualificato; Magis verò ob primordium veritatis comprobatum à testamento condito tempore ob omni penitus suspicione remoto, utpotè per plures annos ante dictam terminationem, in quo idem continetur, ac in ultimo instrumento de anno 1674. ad favorem nepotis, quod potius præventivam testamenti executivum continere dicitur, ideòque concludebam casum videri clarum, ac omnis disputationis dote indignum.

ROMANA EXTINCTIONIS MONTIS.

Discursus in ratione motivandi.

Quomodo fieri debeat depositum pecuniæ restituendæ pro extinctione locorum montium cum illis Montistis, qui citati, non curant in termino comparere, & recipere pecuniam.

SUMMARIUM.

1 Facti series.
2 *Quomodo fieri debeat depositum pecuniæ pro extinctione locorum montium, & per totum.*
3 *Deposita pupillorum, viduarum, & similium fieri debent penes publicam ædem.*
4 *Quando debiteri liceat deponere in contumaciam creditoris.*
5 *Depositarius montis, an sit idoneus pro recipiendo deposito dictarum pecuniarum.*
6 *Cedulæ bancariæ inter negotiantes habent vim pecuniæ numeratæ.*
7 *De modo servando in casu, supra, n.2.*

DISC. CC.

OBtenta per Ducem Hieronymum Matthæum à Clemente X. erectione montis pro extinguendis debitis sub gravioribus usuris, cùm Tutores ejusdem defuncti unici filii, & hæredis agnoscerent, non expedire, quoniam licèt apparenter fructus montis essent minores, attamen de facto comperiebantur graviores, stante consueto pacto cum capsore, quem idem Dux elegerat in depositarium, ut pro fructibus quolibet semestre solvendis ei liceret illum ponere sub cambiis, & recambiis; Hinc deliberarunt vendere quædam Castra Duci Lantes ad effectum erogandi pretium scutorum quinque mille circiter ad effectum extinguendi dictum montem in parte; cumque ad hunc effectum desuper necessaria est licentia Apostolica stantibus Constitutionibus pluries enunciatis *sub titul. de feud.* quæ prohibent alienationes bonorum jurisdictionalium, atque in Chirographo super hac licentia juxta stylum extensio pro consueto formulario contineretur, quod pecuniæ deponi deberent in banco ejusdem depositarii risico, & periculo Ducis debitoris infra terminum quindecim dierum assignati solitum montistis extractis ad eandem pecuniam recipiendam, ab inde verò citra risico, & periculo creditorum; dictus autem Pontifex Innoc. XI. Pontificatus initio, expertus dum esset Cardinalis aliqua inconvenientia ex ea resultari solita, quod inconsideratè per Pontifices subscribi solent Chirographa, quæ per ministros, & officiales subrescribenda proponuntur, cum ea sola notitia, quæ haberur ex quodam brevi summario in eorumdem Chirographorum pede apponi solito, determinasset illa non subscribere, nisi prius reviderentur à me, tanquam ejus Auditore, hinc in isto chirographo, quod fuit primum, adverti, quod injustum, ac irrationabile esset præfatum depositum penes privatum capsorem per montis debitorem electum pro eo tempore, quo non ipsius eligentis, seu montistarum risico, ex periculo illud stare deberet, sed quod elapso præfato termino pecunia deberet asportari ad montem Pietatis, cum ob Apostolicas provisiones Clem. VIII. & Pauli V. & aliorum Pontificum registratas in volumine statutorum ejusdem montis, ut deposita judicialia, vel aliàs necessaria in præfato monte fieri deberent, & quibus provisionibus in isto chirographo de more derogabatur; tum etiam quia ita dispositum videtur de jure communi, ut deposita pecuniarum pupillorum, & mulierum, ac assentium fieri deberent penes publicam ædem sacram juxta ea, quæ asserendo de isto monte Pietatis Urbis insinuantur *sub tit. de cred. disc. 68.* idque non solùm dicto depositario, sed omnibus aliis capsoribus, & mercatoribus novum, & exorbitans visum esset, stante quod de præterito in plerisque similibus casibus ita servatum fuisse dicebam, ut abusus, & corruptelæ potius nomen, hæc observantia dici mereretur. Siquidem quando creditor pulsatus ad recipiendam pecuniam sit contumax, unde propterea debitori liceat illam deponere juxta frequentem praxim, quæ habetur in materia extinctionis censuum ex pluries insinuatis in sua sede *sub titul. de cens. ac etiam disc. 51. de dote*, & alibi, tunc lex fingit in odium contumacis, quod ipse verè à debitore pecuniam receperit, eamque receptam incontinenti denuò in illo banco deposuerit ad proprium creditum juxtà naturam novationis pluries infinuatam *eod. tit. de cred.* in quo est ejus peculiaris sedes; unde propterea iste capsor non dicitur amplius depositarius ex electione, & judicio debitoris montis, sed ipsorum montistarum, quorum ficta voluntas non esset præsumenda, tanquam continens actum imprudentem deponendi pecuniam penes privatum capsorem de facili subjectum decoctioni, ut quotidiana praxis docet, dum haberi potest publica ædes sacra tuta, & in qua dictum periculum verisimiliter non cadit; Aliàs etenim esset dare cumulum plurium exorbitantium, & fictionum contra omnia principia; Primò nempè super derogatione privilegiorum montis, ut supra; Secundò per contumaciam non veram, sed fictam cum intimationibus, quæ prædicta fieri solent fingendo solutionem. Et tertiò fingendo dictam voluntatem, sed electionem inverisimilem, ac propterea dicendo, quod si de præterito id servatum quandoque fuerit, error, & abusus potius dici meretur.

Et quamvis replicaretur, quod dum in erectione montis, Pontifex approbaverat tunc depositarium, tam super solutione fructuum, quam etiam super deposito sortis in casu extractionis, ita hæc persona videbatur approbata, nedum à Principe, sed etiam ab ipsismet montistis, qui emendo hæc loca montium, rectè sciebant, vel scire debebant qualitatem depositarii, non tamen istud videbatur motivum considerabile, utpotè procedens, donec perseveraret natura montis, quæ post lapsum dicti termini omninò extingui, ac cessari dicitur, dum ex natura novationis fingitur solutio, ut supra, adeout penitus extinctio, & cessato isto termino fingatur pecunia indifferens ex voluntate ejus domini deposita penes istum capsorem, tanquam diversum à depositario montis. Et quidem nimium dolum, ac irrationabile videri dicebam, quod montistæ absentes, vel etiam præsentes infantes, pupilli, vel aliàs sub aliena administratione viventes, aut etiam majores non curantes advertere ad hujusmodi edicta, quæ affigi solent, ita montibus, & pretio privati remanere deberent, quodque de facili fraudibus, & collusionibus locus esse posset, erigendo montem, & eligendo depositarium parum idoneum, ut ita supplantarentur montistæ, quo nil absurdius.

Sed quoniam pro frequentiori praxi, quando fiunt hujusmodi emptiones, non habetur intra pecunia numerata, sed per ipsosmet capsores habita fide fiunt cedulæ bancariæ, quæ inter negotiatores habent vim pecuniæ numeratæ, & sic magnum incommodum producebat ista praxis asportandi post quindecim dies pecuniam ab isto banco ad montem Pietatis, hinc egomet insinuavi, consuli posse, decernendo in eodem Chirographo, quod pecunia etiam post lapsum terminum prædictum usque ad veram, & effectivam solutionè continuaret in eodem banco, risico tamen, & periculo ejusdem Ducis debitoris, qui illum capsorem eligerat, prout practicatum fuit, quamvis Tutores Ducis pupilli ita in se assumpserint periculum decoctionis istius capsoris, quæ tractu temporis contingeret, sed eorum indemnitati consuluerunt cum obligatione alterius nimium idonei negotiatoris, qui in tali casu promisit ipsos tutores indemnes relevare.

ROMANA APPALTUUM PROCAMERA APOSTOLICA CUM ALIQUIBUS APPALTATORIBUS.

Discursus in congressu.

De eadem materia de qua supra disc. 81. super privilegio Fisci addictionis in diem, vel rescissionis ex capite læsionis. Et incidenter, an Princeps successor obligetur facto prædecessoris.

SUMMARIUM.

1 Facti series, *sive casus controversiæ.*
2 *Quæ lis sit sufficiat in Fisco.*
3 *Dolus annullat actum.*
4 *De privilegio Fisci circa additionem in diem.*
5 *An successor in prælatura, vel beneficio teneatur stare locationi prædecessoris.*
6 *Quando Princeps successor obligetur facto prædecessoris, & de gratiis prærentivis.*
7 *De eadem materia additionis in diem de qua n.4.*
8 *Non intrat, ubi adhibitæ sint solemnitates, & quid ubi remissæ sint solemnitates.*
9 *Gratiæ exorbitantes, & præjudiciales debent strictè intelligi, & sufficit, ut aliquam faciant operationem.*
10 *In Chirographis aliisque gratiis attenditur solùm id, quod continetur in summario.*
11 *Quales clausulæ debeant attendi.*
12 *Resolutio, &c.*

DISC. CCI.

PRætendentibus Ministris Cameralibus initio Pontificatus Innoc. XI. non teneri ad observantiam quampluriun appaltuum concessorum per Clem. X. prædecessorem stantibus majoribus oblationibus, quæ cum notabili Cameræ utilitate fiebant, hinc de mandato ejusdem Papæ, tanquam ejus Auditor interveni in eorumdem Cameralium solita Congregatione, ut inquireretur veritas, eaque à me referretur eidem Pontifici nolenti tollere jus tertii, atque à justitiæ tramitibus deviare. Quare non in congressu desuper habito cum essem primus in discurrendo, tanquam ultimus, vel novissimus Prælatus, distinguebam duas species appaltuum, unam etiam super deposito sortis in casu extractionis, ita hæc persona videbatur approbata, nedum à Principe, sed etiam ab ipsismet montistis, qui emendo hæc loca montium, rectè sciebant, vel scire debebant qualitatem depositarii, non tamen istud videbatur motivum considerabile, utpotè procedens, donec perseveraret natura montis, quæ post lapsum dicti termini omninò extingui, ac cessari dicitur, dum ex natura novationis fingitur solutio, ut supra, adeout penitus extinctio, & cessato isto termino fingatur pecunia indifferens ex voluntate ejus domini deposita penes istum capsorem, tanquam diversum à depositario montis. Et quidem nimium dolum, ac irrationabile videri dicebam, quod montistæ absentes, vel etiam præsentes infantes, pupilli, vel aliàs sub aliena administratione viventes, aut etiam majores non curantes advertere ad hujusmodi edicta, quæ affigi solent, ita montibus, & pretio privati remanere deberent, quodque de facili fraudibus, & collusionibus locus esse posset, erigendo montem, & eligendo depositarium parum idoneum, ut ita supplantarentur montistæ, quo nil absurdius.

Sed quoniam pro frequentiori praxi, quando fiunt hujusmodi emptiones, non habetur intra pecunia numerata, sed per ipsosmet capsores habita fide fiunt cedulæ bancariæ, quæ inter negotiatores habent vim pecuniæ numeratæ, & sic magnum incommodum producebat ista praxis asportandi post quindecim dies pecuniam ab isto banco ad montem Pietatis, hinc egomet insinuavi, consuli posse, decernendo in eodem Chirographo, quod pecunia etiam post lapsum terminum prædictum usque ad veram, & effectivam solutionè continuaret in eodem banco, risico tamen, & periculo ejusdem Ducis debitoris, qui illum capsorem eligerat, prout practicatum fuit, quamvis Tutores Ducis pupilli ita in se assumpserint periculum decoctionis istius capsoris, quæ tractu temporis contingeret, sed eorum indemnitati consuluerunt cum obligatione alterius nimium idonei negotiatoris, qui in tali casu promisit ipsos tutores indemnes relevare.

ROMANA APPALTUUM PROCAMERA APOSTOLICA CUM ALIQUIBUS APPALTATORIBUS.

Discursus in congressu.

De eadem materia de qua supra disc. 81. super privilegio Fisci addictionis in diem, vel rescissionis ex capite læsionis. Et incidenter, an Princeps successor obligetur facto prædecessoris.

SUMMARIUM.

1 Facti series, *sive casus controversiæ.*
2 *Quæ lis sit sufficiat in Fisco.*
3 *Dolus annullat actum.*
4 *De privilegio Fisci circa additionem in diem.*
5 *An successor in prælatura, vel beneficio teneatur stare locationi prædecessoris.*
6 *Quando Princeps successor obligetur facto prædecessoris, & de gratiis prærentivis.*
7 *De eadem materia additionis in diem de qua n.4.*
8 *Non intrat, ubi adhibitæ sint solemnitates, & quid ubi remissæ sint solemnitates.*
9 *Gratiæ exorbitantes, & præjudiciales debent strictè intelligi, & sufficit, ut aliquam faciant operationem.*
10 *In Chirographis aliisque gratiis attenditur solùm id, quod continetur in summario.*
11 *Quales clausulæ debeant attendi.*
12 *Resolutio, &c.*

DISC. CCI.

PRætendentibus Ministris Cameralibus initio Pontificatus Innoc. XI. non teneri ad observantiam quampluriun appaltuum concessorum per Clem. X. prædecessorem stantibus majoribus oblationibus, quæ cum notabili Cameræ utilitate fiebant, hinc de mandato ejusdem Papæ, tanquam ejus Auditor interveni in eorumdem Cameralium solita Congregatione, ut inquireretur veritas, eaque à me referretur eidem Pontifici nolenti tollere jus tertii, atque à justitiæ tramitibus deviare. Quare non in congressu desuper habito cum essem primus in discurrendo, tanquam ultimus, vel novissimus Prælatus, distinguebam duas species appaltuum, unam etiam super deposito sortis in casu extractionis, ita hæc persona videbatur approbata, nedum à Principe, sed etiam ab ipsismet montistis, qui emendo hæc loca montium, rectè sciebant, vel scire debebant qualitatem depositarii, non tamen istud videbatur motivum considerabile, utpotè procedens, donec perseveraret natura montis, quæ post lapsum dicti termini omninò extingui, ac cessari dicitur, dum ex natura novationis fingitur solutio, ut supra, adeout penitus extinctio, & cessato isto termino fingatur pecunia indifferens ex voluntate ejus domini deposita penes istum capsorem, tanquam diversum à depositario montis. Et quidem nimium dolum, ac irrationabile videri dicebam, quod montistæ absentes, vel etiam præsentes infantes, pupilli, vel aliàs sub aliena administratione viventes, aut etiam majores non curantes advertere ad hujusmodi edicta, quæ affigi solent, ita montibus, & pretio privati remanere deberent, quodque de facili fraudibus, & collusionibus locus esse posset, erigendo montem, & eligendo depositarium parum idoneum, ut ita supplantarentur montistæ, quo nil absurdius.

Sed quoniam pro frequentiori praxi, quando fiunt hujusmodi emptiones, non habetur intra pecunia numerata, sed per ipsosmet capsores habita fide fiunt cedulæ bancariæ, quæ inter negotiatores habent vim pecuniæ numeratæ, & sic magnum incommodum producebat ista praxis asportandi post quindecim dies pecuniam ab isto banco ad montem Pietatis, hinc egomet insinuavi, consuli posse, decernendo in eodem Chirographo, quod pecunia etiam post lapsum terminum prædictum usque ad veram, & effectivam solutionè continuaret in eodem banco, risico tamen, & periculo ejusdem Ducis debitoris, qui illum capsorem eligerat, prout practicatum fuit, quamvis Tutores Ducis pupilli ita in se assumpserint periculum decoctionis istius capsoris, quæ tractu temporis contingeret, sed eorum indemnitati consuluerunt cum obligatione alterius nimium idonei negotiatoris, qui in tali casu promisit ipsos tutores indemnes relevare.

teram illorum, qui per annos, ac respectivè menses præventivè facti erant, adhuc durantibus antiquis appaltibus adeout non essent incepti, ideòque res esset integra.

Quatenus pertinet ad primam speciem respondi pro appaltatoribus contra Cameram, quoties non constaret de læsione, quæ in rebus fiscalibus sufficit in sexta parte juxtà firmata superius *hoc eod. tit. disc. 65.* & alibi pluries, vel ubi non constaret sufficienter de illo dolo, de quo aliqua habebatur suspicio, ac diffamatio, quia nempè ex collusione inter aliquos ministros, & appaltatores facti essent appaltus cum dolo, & mala fide pro ministri censu, vel pensione, incuitu utilitatis, vel participationis dictorum ministrorum, vel aliorum, quibus iidem ministri obsequi, vel gratificari cupiebant, cum tunc adesse diceretur dolus, qui etiam in privatis sub aliena administratione legali viventibus, causat absque dubio nullitatem actus, multò magis, ac extra omnem dubitandi rationem in Fisco, multò magis, ac extra omnem dubitandi rationem in Fisco, tam attenta dispositione juris communis, quàm clarius in hoc Principatu illa constitutionum Apostolicarum.

Seclusis namque præfatis remediis nullitatis, vel rescissionis respectivè, aliud non suppetere dicebam remedium, nisi illud addictionis in diem, quod non intrat re non integra, & post jam ceptum appaltum ex deductis supra *disc. 81. & disc. 46. de locato*, & alibi, ubi concordantes, atque in hanc sententiam omnes devenerunt, adeout donec super dicto suspicato dolo haberentur probationes, quæ deerant etiam in læsione; conclusum fuerit abstinendum fore ab appaltatorum molestiis.

Quo verò ad alteram speciem appaltuum, in quibus res erat adhuc integra; Quamvis aliqui motivassent, quod Pontifex successor non ligaretur facto prædecessoris, attamen istud motivum respuendum fore censui, quoniam ea, quæ in jure habentur de successore in Prælatura, vel beneficio, ut stare non teneatur locationi factæ per prædecessorem ex deductis *disc. 25. & 51. de locat.* & alibi percutiunt Prælatos inferiores, non autem Principem supremum non ligatum à regulis juris positivi, eodem modo, quo in eodem Principe non procedunt ea quæ de impedita supplantatione successoris cum præventivis concessionibus prædecessoris habentur *sup. eod. tit. disc. 3. & disc. 1. de emphyt. ex deduct. disc. 1. de pens. & disc. 146. de dote*, & alibi pluries, potissimè verò in actibus correspectivis, & oneriosis gestis bona fide, & cum justa speratque credulitate, quod Princeps, qui fecit actum, deberet supervivere, dum ratio dubitandi cadit, quando ob malum statum, in quo faciens reperiatur, intrat illa fraus præsumpta de qua *disc. 1. de feud. & in ejus annot.* sive quando agatur de concessionibus lucrativis, & gratiosis, in quibus intrare valeant Constit. Urb. VIII. & aliorum Pontificum revocativè hujusmodi concessionum, vel aliæ considerationes, de quibus *d. discurs. 146. de dote, & alibi*, de quibus inanem dicebam esse laborem agere, utpotè extra casum.

Neglecto itaque isto motivo, cum novæ oblationes essent duplicis qualitatis, quia nempè aliquæ erant adeò notabiles, quod sextam, imò quintam partem, & plures excederent, aliæ verò ad istam non ascenderent metam, idcircò eas distinguendo, quoad primam speciem dicebam, quod nulla caderet ratio dubitandi per argumentum à fortiori, dum etiam in jam ceptis, atque re adhuc non integra poterat actus rescindi ex isto capite læsionis, ideòque restringebatur difficultas ad aliam speciem, in qua intrabat solùm præfatum remedium, seu privilegium addictionibus in diem, quod receptum est competere Fisco, dum rationes dubitandi, de quibus supra *dict. disc. 81.* percutiunt Ecclesias, & loca pia, vel Communitates, aut minores, ex ibi deductis.

Motivabatur tamen in contrarium de duobus. Primò nempè, quod in Chirographis Pontificiis, quorum vigore Ministri Camerales dictos appaltus fecerant, remissæ fuerunt omnes illæ solemnitates, quæ ex Apostolicis Constitutionibus, vel de jure communi essent necessariæ; adeout eis non obstantibus firmi, ac validi esse deberent, tsumque effectum fortiri, ideòque sicuti juxtà unam opinionem relatam *eod. disc. 81.* quæ magis communis videtur, non intrat hæc addictio in diem, quando solemnitates essent adhibitæ, si à pari, cum suprema Principis potestas fictum reddat verùm ex infinuatis frequenter sub diversis materiis.

Et secundò fortiùs, quod licèt non in omnibus, sed in aliquibus Chirographis, expressè disponitur, ut appaltus validi, ac firmi esse deberent, tsumque fortiri effectum, quamvis aliæ superveniret majores oblationes.

His

His tamen non obstantibus adhuc in eodem persistebam sensu, ut huic Fiscali remedio, seu privilegio locus esse deberet, siquidem circa primum motivum, advertebam, quod cum ista Chirographa dicenda essent absque dubio à jure exorbitantia, & continentia rem Fisco præjudiciabilem, sufficiebat eis dare aliquam operationem, ne aliàs fatua, & inania remanerent, non autem, ut exorbitantiarum, vel specialium cumulus admitti deberet juxtà valdè nota sæpiusque firmata axiomata, ideòque cum hæc remissio solemnitatum suum, & quidem magnum operaretur effectum validitatis actus, qui aliàs irritus, ac invalidus esset, trahenda non erat ad hunc alium effectum. Accedente potissimum nimium rationis disparitate inter veritatem, & fictionem in hoc proposito, unde propterea non intraret exæquatio. Ubi namque revera solemnitates adhibentur illa præsertim edictorum, & publicationum adhactam, tunc de animositate, vel æmulatione suspectæ videntur novæ oblationes, quæ ab initio fieri poterant, dum ignorantia non valet allegari, istaque est ratio, cui innixa est dicta opinio denegans hoc fiscale privilegium, quando solemnitates adhibeantur, quæ ratio non est adaptabilis ad casum in quo illæ omittantur, licèt ex Principis remissione illarum omissio non causet nullitatem actus.

Alicujus majoris ponderis, vel difficultatis videbatur alterum pro cujus remotione tres ponderabam responsiones, quæ simul junctæ, una alteram coadjuvante, videbantur pro meo sensu efficaces. Primò nempe ex eodem superius insinuato axiomate, quod gratiis, ac dispositionibus exortantibus sufficiat, aliquam dari operationem, ne fatuæ remaneant, in reliquis verò attendi debere intellectum minus præjudicialem, ac propterea, ut intelligi deberent, vel de illis oblationibus, quæ non essent notabiles, sed modicæ, vel de illis, quæ re non integra supervenirent, ita desuper tollendo quæstiones, de quibus in eodem *disc.* 81. *hoc sit ac etiam d. disc.* 46. *de locato*.

Secundò, quod rectè allegari posset defectus intentionis Principis ex defectu scientiæ, sine qua voluntas, vel intentio præjudicandi tertio, ac tollendi jus Fisci danda non est, ex insinuatis supra *disc.* 148. & 177. & frequenter; Siquidem hujusmodi chirographa non leguntur per exteusum per Papam; sicuti, neque leguntur supplicationes, vel cedulæ motus proprii, sed per Datarium, vel Thesaurarium, aliosque officiales, qui offerunt ea signando, in calce sit breve summarium continens substantialia gratiæ, ad quæ Papæ reipicit, an concedi debeant nec ne, alia verò in corpore sibi non innotescunt, & quæ propterea subsistineri debent, quando sint adjici solita de stylo, tanquam consequutiva, vel connaturalia pro validitate gratiæ, non autem insolita, & exorbitantia ad instar eorum, quæ recepta habentur de imbreviatura Notarii, ut possit eam ampliori forma extendere in protocollo, ut hæc facultas concernat ea, quæ de stylo apponi solent, vel debent non alterata substantia, non autem ea, quæ concernant substantiam voluntatis partium, cum similibus, ideòque meritò in Dataria inolevit stylus, quod gratiæ, sive sint ad supplicationem, sive motu proprio, non attendantur, nisi ad limites summarii ad quod revisores gratiam restringunt cassando ea, quæ in corpore adjecta essent à summario deviantia, vel in eo non expressa, atque ad hunc effectum indiciosè, ac prudenter idem Pontifex Innocentius decrevit non subscribere Chirographa, nisi prius essent à me revisa, & obsignata.

Et tertiò, quod in omnem eventum ista esset gratiosa concessio, quæ caderet sub dictis Constitutionibus revocatoriis, vel quod revocari mereretur eodem modo, quo revocari solent gratuitæ concessiones Cameræ præjudiciales franchitiarum, & exemptionum cum similibus.

Quia verò in uno ex dictis appaltibus qui erant multi, adhuc non incœpti in numero viginti circiter, ultra consuetum præcedens Chirographum, eo modo, quo in aliis, post instrumentum desuper ad formam Chirographi stipulatum, accesserat etiam amplissimus motus proprius confirmatorius, in quo dicebatur, ut actus validus, ac firmus esse deberet, suumque plenarium sortiri effectum, neque posset impugnari, etiam ex capite enormis, vel enormissimæ læsionis, hinc super isto appaltu, in quo intrabat motivum lesionis, dum oblatio excedebat nedum sextam, sed etiam quintam partem, aliqua major habebatur difficultas, quam tamen non obstare adhuc censui ex eisdem responsionibus, de quibus proximè supra, præsertim ex secunda, & tertia, quas ad rem adaptari dicebam; Et ulterius, quoniam in eodem Motu Proprio Papa expressè profitetur, illum concedere pro confirmatione gestorum relativè ad Chirographum, & instrumentum inde propterea intraret receptum, sepiusque insinuatum axioma, quod confirmatio non alterat naturam confirmati in substantialibus, sed ad ejus limites intelligi, & operari debet, Potissimè verò, quia tam in parte præmiali, ex qua reguletur voluntas, quam etiam in dispositiva, ad limites Chirographi, & instrumenti totum legitur restrictum, reliquum verò super non obstantiis etiam ex capite læsionis continetur in clausulis executivis, quæ potius ex officialium formularijs adjectæ censentur citra præcisam Principis voluntatem non præsumendam, ut in sui Fisci præjudicium læsionem quantumvis enormem, imo enormissimam canonizare voluerit, dum etiam in actibus privatorum hujusmodi clausulæ, cautelæ super renunciatione beneficio læsionis, ac remissione, & condemnatione ejus, quod res plus valeret negligi solent.

In meum votum alii concorditer devenerunt, atque desuper capta resolutio, approbata etiam fuit per pleniorem Congregationem Cameralem nuper ab eodem Innocentio erectam, & constitutam ex omnibus illis Cardinalibus, qui fuerunt Thesaurarii, ac etiam ex tribus Cameræ Clericis, & ex solitis ministris Cameralibus nempe Thesaurario, Advocato Fiscali, & Commissario Cameræ, quibus etiam ego de mandato ejusdem Papæ adjunctus fui.

Cùm præsens decisio sacræ Rotæ spectet ad materiam disc. 7. hujus Libri, & non potuerimus suo loco eam adjungere, idcirco hic ponendam censuimus.

R. P. D. URSINO.

Romana Pecuniaria.

Lunæ 14. Junii 1668.

PRætendentes Notarii A. C. temporibus hîsce ærumnosis tantam negotiorum, & causarum factam esse diminutionem, ut emolumenta propriorum officiorum oneribus Cameralibus, ac expensis pro eorum manutentione necessariis vix satisfaciant fructus Societatum super eisdem officiis initarum nedum solvere recusarunt Creditoribus Reservatariis, sed insuper istos uti Dominos officiorum damnari obtinuerunt à diversis Judicibus Urbis ad exsolutionem onerum præfatis officiis annexorum. Quare refervatarii ex Creditoribus in debitores conversi, ut propriæ consulerent indemnitati in Jus vocare coacti sunt Notarios tam pro restitutione sortis, quam pro solutione fructuum; Cùmque nonnulli eorum diversis in Tribunalibus diversa reportaverint mandata adversus personas, & bona propria Notariorum supervenit hinc specialis commissio manu Sanctissimi signata, in qua prævia avocatione omnium causarum coram diversis Judicibus pendentium, hæ in statu, & terminis, ac cum facultatibus A. C. unitim ad Rotam remissæ fuerunt, mihique directæ verum de consensu Partium Dubio congruo, & generali efformato inquirendum hodie proposui. An mandata sint exequenda, vel potius de novo relaxan. & an, & ad quæ teneantur Reservatarii? Et Domini suspensa resolutione quoad fructus Societatum officiorum respectu quorum dixerunt expectandam esse peritiam, quoad sortem illarum censuerunt mandata esse exequen. aliaque de novo relaxanda; Ita suasi à clara, & litterali lege conventionis contenta in Instrumentis dd. Societatum, in quibus Notarii favore creditorum sese adstrinxerunt, nedum eos participes facere de fructibus eorum officiorum ad certam quantitatem inter ipsos conventam, & præfinitam, sed etiam facta dissidcta sortem principalem restituere; Quamobrem cùm modo agatur de Societatibus jam dissidctis factus est locus restitutioni sortis sub obligatione Camerali promissæ, pro qua denegari subinde non potest, quin mandata justè per Judices relaxata exequantur, & quin alia per me relaxentur vigore facultatum A. C. quæ Sac. Rotæ communicatæ fuerunt juxta firmata per Rot. *in dec.* 900. *num.* 1. coram Dun. Jun. & *dec.* 263. *num.* 3. *p.* 19. *recent.*

Nec obstare visum fuit, quod actores non sint simplices Creditores, sed cum reservatione decreti ad eorum favorem per Papam adjecta in supplicationibus exemptionum dd. officiorum cujus vigore, cum effecti eidem dicantur veri, & absoluti Domini officiorum Notarii autem meri, & simplices Administratores ex firmatis per Rot. *decis.* 151. *nu.* 1. apud Pacif. de Salv. *dec.* 863. *n.* 1. coram Buratt. *dec.*

dec. 603. *n.* 1. coram Cavaler. *dec.* 986. & 1005. *n.* 1. coram Dun. Jun. *dec.* 337. *num.* 1. coram Celf. *dec.* 3 *per tot.* coram Ubag. *dec.* 206. *in princ. & n.* 1. *& p.* 11. *& dec.* 411. *n.* 24. *& seqq. p.* 10. *rec.* Illi non autem isti periculum currere debeant diminutionis pretii, & emolumentorum officiorumque onera, & expensas subire in sequelam dominii, & consequenter etiam nec modo possint consequi satisfactionem sortis, & fructuum, nisi super dictis eorum officiis, non autem contra personas, & bona propria Notariorum, sive Administratorum. Etenim, & si reservatio Decreti in emptionibus similium officiorum vacabilium aliquando importet verum dominium favore Reservatariorum secundùm auctoritates in objecto relatas, multoties tamen resolvitur in specialem, & privilegiatam hypothecam, juxtà subjectam materiam, & Partium intentionem, ut observant Tondut. *de prævent. p.* 1. *c.* 31. *n.* 34. Merlin. *de pign. lib.* 4. *q.* 105. *n.* 2. & Card. de Luc. *de Reg. disc.* 7. *n.* 8. & decisum per Rot. *dec.* 2. post Cent. *de cens. dec.* 138. *p.* 3. *& decis.* 135. *p.* 7. *rec.* & alibi palum.

Hic autem reservationem Decreti non importare verum dominium Officiorum, sed specialem hypothecam Domini pro comperto habuere, tum ex generali natura contractus, tum ex antiqua origine reservationis Decreti, tum denique ex qualitate Actuum, qui circa dicta Officia geruntur tam ex parte Principis concedentis, quàm ex parte Notariorum, ac etiam Creditorum.

Ex natura quidem contractus. Nam Societas Officii valdè in Romana Curia usitata tam de sui natura, quàm de communi praxi non exigit, nec efficit, ut socius dans pecunias Officiali admittatur ad condominium Officii, sed solùm ad participationem fructuum, in quibus verè, & propriè perficitur, & substantiatur dictus contractus, ex latè adductis per Castrac. *de Soc. Offic. cap.* 42. *per tot.* Zacch. *cod. tract. q.* 1. *n.* 35. *& seq.* & dixit Rot. *dec.* 69. *n.* 22. penes eundem, & *dec.* 42. *n.* 3. & 4. coram Pen.

Ex origine autem reservationis Decreti, quia antiquitus Notarii, aliique Officiales, ut pecunias pro emendis Officiis facilè adinvenirent, pro securitate dantium præstabant cautiones, & fidejussiones, ut testatur Castrac. *de Societ. Offic. c.* 64. *n.* 41. Cumque tractu temporis istas de facili reperire non possent, invaluit usus, seu praxis reservandi in actu emptionis Officiorum speciale Decretum favore Creditorum pecunias dantium per quam isti tam pro sortis restitutione, quàm pro solutione fructuum essent cæteris aliis Creditoribus potiores, & omninò securi, ut refert Card. de Luc. *de Regal. disc.* 7, *per tot.* & suadet pactum, quod apponi semper solet in Instrumentis dictarum Societatum, quod scil. impetrari debeat per Notarios reservatio Decreti ad majorem cautelam Creditoribus Jura Juribus addendo, & cumulando cautelas cautelis, ut sunt verba præcisa Instrumentorum data in *Sum. Actor. n.* 1. Atque hinc cùm reservatio Decreti in substantia adinventa, & subrogata fuerit in locum cautionis, seu fidejussionis, ficuti ista non impediebat translationem Domini Officiorum in Notarios, sive Officiales, & adhibebatur pro simplici Creditorum securitate, ita non nisi simplicem hypothecam pro Reservatariorum indemnitate, & cautela importare dicitur reservationem Decreti in locum dictæ fidejussionis, seu cautionis subrogatam per text. *in l. si cum, ff. qui injurarum, ff. si quis caution.*

Ex qualitate verò actuum qui circa officia geruntur ex parte Principis concedentis, nam ubi Summi Pontifices Officia subjicere voluerunt certis aliquibus oneribus, vel imposita tollere, semper ipsos Notarios considerarunt uti Dominos Officiorum nulla habita ratione Creditorum cum reservatione Decreti, dictaque Officia tam in supplicationibus, quàm alibi semper supposuerunt, & denominarunt propria Notariorum, ut benè docetur ex pluribus actibus datis *in d. Sum. n.* 3. & præcipuè ex motu proprio Pii IV. impresso apud Zacc. *de Soc. Offic.*

Ex actibus pariter, qui ex parte Notariorum geruntur hoc idem quàm maximè resultare DD. opinabantur animadvertentes primò quod Notarii non pro Reservatariis, vel ad illorum commodum, sed pro se ipsis tam quoad titulum, quàm quoad exercitium directè à Camera acquirunt officia cum clausulis translativis dominii, & possessionis, ut constat ex *d. Sum. n.* 1. Ipsi solvunt pretium in Camera nomine proprio, stipulantur Instrumentum emptionis officiorum, possessionem capiunt absq; interventu, & consensu Creditorum ad quorum favorem tit solùm reservatio Decreti ad instantiam eorundem Notariorum, & quando resignabile officia ipsi non autem reservatarii illud transferunt in alium Officialem, cum omnibus honoribus, oneribus, salariis, & aliis emolumentis *d. Sum. n.* 1. & 2.

Secundò quia Notarii tam in Societatibus initis pro emendis officiis, quàm in aliis etiam contractibus post reservationem Decreti, ac in pluribus supplicationibus, sive gratiis Summis Pontificibus porrectis semper enunciarunt, ac pro constanti præsupposuerunt officia ad eos spectare, ea denominando propria, ut ostenditur *in Summ. num.*

Tertiò pariter quia dicti Notarii non obstante reservatione Decreti habent facultatem extinguendi ad libitum Societates super officiis contractas, & retinendi pro se officium liberum absque novo assensu Papæ, vel translatione dominii, nec mediante novo Decreto, atque si vendunt, aut resignant officia pro pretio excedente pecunias habitas à reservatariis, non tenentur eisdem restituere, nisi pecunias ab ipsis acceptas retento sibi, & superlucrato augmento, quæ utique facere non valerent si Reservatarii essent Domini; Nam inviti isti compelli non possent ab officio discedere obstante text. *in l. dudum, C. de contrab. empt.* & oporteret, ut novo actu, ac traditione ioem dominium existens penes Reservatarios transiret retur in Notarios, & mediante novo Decreto Principis sine quo officia, tanquam de Regalibus Principis de uno in t alium transferri prohibentur, & demum augmentum pretii ad reservatarios in sequelam Dominii, non autem ad Notarios administratores spectaret.

Quartò denique quia Notarii semper se gesserunt tanquam Domini cuncta ad libitum disponendo, & fructus officiorum percipiendo, nulla unquam reddita ratione, quam utique reddidissent, si revera ipsi essent prout asserunt simplices administratores, cum de Jure quilibet administrator rei alienæ ex quacumque causa administraverit rationem reddere teneatur ex text. *in l.* 1. §. *Officio, ff. de tutel. & ratioc. distrab. l.* 2. §. *Sanè, ff. de neg. gest.*

Consonant denique actus, qui geruntur ex parte Creditorum, quia illi dantes pecunias pro emendis officiis simpliciter à Notariis admittuntur ad participationem fructuum officii, non autem ad Condominium ipsius officii, quod est quid distinctum à fructibus ibi -- *promisit eum participem facere de omnibus dicti officii fructibus* -- quod meritò ostendit dominium verum, & proprium officiorum esse penes Notarios. Nam aliàs si essent penes Reservatarios, isti ad participationem admitterent Notarios, non autem à Notariis admitteretur; nec fructus officiorum perciperent vigore pacti, & ut participes, sed jure dominii, quod fructus sequuntur ad text. *in l. ex diverso, §. ubi autem, ff. de rei vend.*

Insuper Reservatarii Societates continent, ut plurimum ad sex menses, & deinde ad beneplacitum duraturas pacto adjecto, quod finito semestre, & facta præcedenti dissidcta, Notarii teneantur ad restitutionem sortis, ad quam se fuaque bona propria obligant in forma Cameræ. Hæc autem non benè conveniunt acquisitioni Dominii respectu Reservatariorum. Implicat enim quod reservatarii uno eodemque temporis contextu cum pecunia quam dant ad Societatem pro emendis officiis, illorum dominium acquirant, quodque remaneant creditores ejusdem pecuniæ ad eorum beneplacitum exigendæ, & recuperandæ.

Et demum reservationem Decreti iidem pacisceuntur in d. Instrumentis Societatum non principaliter, & primario, ut officiorum dominium acquirant, sed ad majorem ipsorum cautelam jura juribus addendo, & cumulando cautelas cautelis, ut habetur *in Sum. n.* 1. quæ proinde resolvitur in simplicem dumtaxat hypothecam privilegiatam, & specialem.

Quibus sic stantibus non adversantur ampliſſimæ clausulæ appositæ in reservatione Decreti; Nam illæ importantes facultatem percipiendi fructus propria authoritate, & vendendi officia etiam Notariis non requisitis, vel reluctantibus, non tantum non implicant cum hypotheca specialis, & improprio dominio, sed passim apponuntur ad favorem creditorum jure pignoris possidentium juxta firmata per Rot. in *Sabin. fideic.* 27. *Januarii* 1687. §. *Suppositis enim cum seqq.* coram R. P. D. meo Caccia.

Et in præsenti adjectæ intelligi debent pro majori cautela, & securitate Creditorum in solo casu moræ ipsorum notariorum facta illarum dissidcta, dum præter d. casum more habere non possint creditores usum d. Decreti, ut optimè advertit Card. de Luc. *de reg. disc.* 7. *n.* 2. & 5. *n.* 7. *usq. in fin.*

Minus autem concludit dominium altera clausula, quod scil. reservatarii teneantur proportionabiliter pro eorum ratis ad solutionem montium, aliorumque onerum dd. officiis incumbentium; nam quidquid sit an hujusmodi onus fuerit reservatariis injunctum in solo casu assumptæ ab ipsis administrationis officiorum quemadmodum informantes pro iisdem reservatariis subtinere contendebant, objectum nihilominus cessat ex quo cum onera sint solvenda ex fructibus dicta obligatio necessariò non refertur ad jus dominii, sed ad jus participationis fructuum, ad quam illi fuerunt admissi, quoniam omnes participes tenentur proportionabiliter, ac pro rata effectivè participationis fructuum ad onera Societatis, quamvis bona socialia non communicentur participi quoad dominium ad tradita per Card. de Luca *de credit. disc.* 89. *n.* 6. Rota Januen. *dec.* 14. *n.* 50. Ubald. *dec.* 213. *n.* 7. *vers. ultrà quod*, & *invec. dec* 68. *n.* 6. *par.* 8. & *in Romana Cambii* 19. *Januar.* 1685. §. *Confirmat denique cor. me*.

Denique non adversatur alia obligatio, qua in eodem decreto adstringuntur reservatarii, pro dolo scilicet fraude, & delictis Notariorum, quia cum dicta clausula adjecta legatur immediatè post attributam facultatem reservatariis percipiendi fructus, ac disponendi de officiis propria auctoritate prædicta pœna reservatariis injuncta censetur non ratione dominii, cui tot superius relata argumenta repugnant, sed ut illi solleiti essent in utendo dicta facultate ad vitandam malam administrationem, & præjudicium interesse habentium in fructibus, vel etiam uti fidejussores officiorum cum verba, & pacta semper intelligenda veniant juxtà subjectam materiam, & ad limites contractus cui adhærent Rot. *dec.* 234. *num.* 2. *in fin.* coram Emin. Cerr. *in rec. dec.* 380. *num.* 11. *pariter in fine*, & *n. seq. p.* 11. *dec.* 129. *n.* 14. & *seq. p.* 12. & *in Romana donationis* 30. *Martii* 1687. §. *quo enim ad* 1. *cor. R. P. Dom. nto Caccia*.

Neque huic intellectui oblectantur plures S. Rotæ decisiones relatæ per Card. de Luca *de Reg. disc.* 7. *num.* 1. *atque plures congestæ*, *in* §. *obstare visum fuit hujusmet decisionis*, in quibus firmatum fuit dominium officiorum obreservationem Decreti spectare ad Reservatarios, non autem ad officiales, & Notarios. Etenim Domini inhærentes distinctioni, in hac materia receptæ, de qua Card. de Luc. *de reg. d. disc.* 7. *per tot.* & *disc.* 11. *numer.* 14. & *disc.* 13. *num.* 2. & *seq.* advertebant dd. authoritates tectè quidem procedere in casu, quo is ad cujus favorem fuit reservatum decretum solvit pecunias de proprio, & officium primario acquisivit ad sui utilitatem, & commodum, & pro periculo vitæ, illud posuit sub nomine alterius eidemque etiam dedit administrationem, tunc enim cum intentio ementis sit acquirendi officium pro se, reservatio decreti dominii translationem importat juxtà terminos dictarum decisionum. At secus est, quoties prout in præsenti casu, quis non habens pecunias pro emendo officio, in quo suam industriam valeat exercere, contrahit Societates officii, & pecunias à Creditoribus acceptas, erogat in emptionem dicti officii nomine proprio impetrata pro majori cautela, & securitate creditroum pecunias solventium, reservatione Decreti ad illorum favorem. Hoc enim casu talis reservatio non importat, nisi simplicem quamdam, & specialem hypotheeam sive dominium improprium ad favorem creditorum pro percepcione fructuum conventorum, & restitutione sortis, non autem veram, & liberam translationem dominii ad libitum exercibilis à Reservatariis super officii proprietate, ut articulo ex professo discusso, examinatis casibus, & conciliatis authoritatibus, quæ inter se videntur contrariæ firmat, & pro sensu veritatis tenet Card. de Luc. *disc.* 7. *n.* 1. & *per tot. de Regal.*

Et ita utraque parte informante omnibusque D.D de ordine Sanctissimi suffragantibus decisum fuit.

SUM-

SUMMA, SIVE COMPENDIUM

Eorum, quæ continentur in hoc Lib. II. De Regalibus.

INDEX RUBRICARUM.

I.

Proœmialia.

DE Regalium origine, ac introductione, eorumque divisione, & de aliquibus generalitatibus. *à num.* 1. *ad* 12.

II.

De officiis venalibus. *à num.* 13. *ad* 31.

III.

De locis montium, aliisque juribus cum Principe, vel Republica. *à num.* 32. *ad num.* 51.

IV.

De Vectigalibus, Dohanis, Gabellis, Pedagiis, Collectis, Datiis, Fidis, Taxis, Contributionibus, aliisque publicis oneribus. *à num.* 53. *ad num.* 50.

V.

De Salinis, & Salariis, aliisque salis materiam concernentibus. *à num.* 71. *ad* 89.

VI.

De mineralibus, & mineriis, aliisque fodinis, & excavationibus eorum, quæ sint posi superficiem, & de thesauris. *à num.* 81. *ad num.* 88.

VII.

De Fisco, ac juribus Fiscalibus pœnalibus, ac successoriis, in bonis scilicet proscriptorum, aliorumve delinquentium, sive in vacantibus, vel naufragatis aut aliàs derelictis, certum non habentibus dominum, ac possessorem. *à num.* 89. *ad num.* 110.

VIII.

De monetis earumque cussione, & usu. *à num.* 111. *ad num.* 118.

IX.

De pluribus Regalium speciebus, nempè; De nundinis, & mercatis; De ponderibus, & mensuris; De juribus privatis, & prohibendi; De tractis, & extractionibus, & Represaliis. *à num.* 119. *ad num.* 124.

X.

De Mari, Fuminibus, Lacubus, Portubus, Ripis, Silvis, Montibus, Forestis, Piscationibus, vel piscationum juribus; Venationibus, Pascuis, aliisque usibus, & eorum prohibitionibus. *à num.* 125. *ad num.* 134.

XI.

De Locis, & Viis publicis, & de Angariis, & perangariis, aliisque servitiis. Ac etiam de jure publici belli, ac de armamentis, & fortificationibus.

Et de jure creandi Titulatos, & Barones, concedendi nobilitatem, creandi Doctores, & Notarios, & erigendi Universitates, & Academias. *à num.* 134. *ad num.* 146.

XII.

De potestate condendi leges, eisque derogandi.

De jure concedendi gratias tertio præjudiciales, vel tollendi jure tertii, ac revocandi concessiones, seu aliàs inhabiles reddendi habiles, remittendique delicta, & pœnas, aliave simillia faciendi, quæ in jure prohibita sint. *à num.* 147. *ad num. finalem*, &c.

SUMMARIUM.

I.

1 DEbent peti verum principia, & quare.
2 Regalium usus est antiquus, & de ratione.
3 In quibus dos principatuum, & Republicarum consistere soleat.
4 Quare antiquitus non appellarentur regalia.
5 De causa ordinationis text. in c. unic. quæ sint regalia.
6 Recensentur regalia contenta in dicto textu.
7 Quod non omnia in eo recenseantur.
8 Alia pertinent ad principem magis, quam recensita, & quæ sint.
9 Pertinent ad Principem, non autem ad Barones, & subditas Civitates.
10 Regalia penes privatum desinunt esse regalia.
11 An, & quando sola possessio, sine titulo in his sufficiat.
12 Qualis ordo in hoc teneatur, &c.

II.

13 De differentia inter officia venalia, & officia ad justitiam ministrandam.
14 Officiorum venalium sunt capaces etiam infantes, & mulieres, & quando secus.
15 Quod ista officia sint antiqua in jure explicata sub nomine militiarum.
16 In hac materia officiorum non datur certa regula, & quare, quodque agatur solum de illis Cameræ Romanæ.
17 Officia sunt de regalibus, & non possunt obtineri nisi ex concessione Papæ.
18 Sunt regulariter vacabilia per mortem naturalem, vel civilem, & præsertim per Cardinalitiam dignitatem.
19 Non sunt in commercio, sine assensu Papæ.
20 Est in commercio commoditas emolumentorum, & quid hæc importet.
21 Habentes assensum Papæ, vel reservationem decreti, vincunt eos, qui non habeant.
22 Hic assensus denegari non solet, nec debet, & quando denegari possit.
23 An in resignatione officiorum habeat locum regula de infirmis resignantibus.
24 Assensus, vel licentia in obligatione non præjudicat pro casu vacationis.
25 De diversis speciebus reservationis decreti, earumque diversis effectibus.
26 Quale jus habeant super officiis creditores non habentis reservationem decreti.
27 De pluribus quæstionibus inter creditores officialis super validitate, vel operatione reservationis decreti.
28 De imputatione erogati in emptionem officii in legitimam.
29 De donatione pretii ut supra erogati.
30 De præsumptiva, vel abusiva concessione officii adhuc non vocati.
31 De oneribus, quæ officio incumbunt, &c.

III.

32 De origine, vel introductione locorum montium in quo consistant.
33 De aliis rerum vocabulis.
34 De qua specie locorum montium agatur.
35 Sunt jura regalia.
36 Dantur etiam loca montium non Cameralia, & non regalia.
37 De duplici eorum pretio intrinseco, & extrinseco.
38 Non sunt in privato commercio, sine auctoritate officialis ad id deputati.

Minus autem concludit dominium altera clausula, quod scil. reservatarii teneantur proportionabiliter pro eorum ratis ad solutionem montium, aliorumque onerum dd. officiis incumbentium; nam quidquid sit an hujusmodi onus fuerit reservatariis injunctum in solo casu assumptæ ab ipsis administrationis officiorum quemadmodum informantes pro iisdem reservatariis subtinere contendebant, objectum nihilominus cessat ex quo cum onera sint solvenda ex fructibus dicta obligatio necessariò non refertur ad jus dominii, sed ad jus participationis fructuum, ad quam illi fuerunt admissi, quoniam omnes participes tenentur proportionabiliter, ac pro rata effectivè participationis fructuum ad onera Societatis, quamvis bona socialia non communicentur participi quoad dominium ad tradita per Card. de Luca *de credit. disc.* 89. *n.* 6. Rota Januen. *dec.* 14. *n.* 50. Ubald. *dec.* 213. *n.* 7. *vers. ultrà quod*, & *invec. dec* 68. *n.* 6. *par.* 8. & *in Romana Cambii* 19. *Januar.* 1685. §. *Confirmat denique cor. me*.

Denique non adversatur alia obligatio, qua in eodem decreto adstringuntur reservatarii, pro dolo scilicet fraude, & delictis Notariorum, quia cum dicta clausula adjecta legatur immediatè post attributam facultatem reservatariis percipiendi fructus, ac disponendi de officiis propria auctoritate prædicta pœna reservatariis injuncta censetur non ratione dominii, cui tot superius relata argumenta repugnant, sed ut illi solleiti essent in utendo dicta facultate ad vitandam malam administrationem, & præjudicium interesse habentium in fructibus, vel etiam uti fidejussores officiorum cum verba, & pacta semper intelligenda veniant juxtà subjectam materiam, & ad limites contractus cui adhærent Rot. *dec.* 234. *num.* 2. *in fin.* coram Emin. Cerr. *in rec. dec.* 380. *num.* 11. *pariter in fine*, & *n. seq. p.* 11. *dec.* 129. *n.* 14. & *seq. p.* 12. & *in Romana donationis* 30. *Martii* 1687. §. *quo enim ad* 1. *cor. R. P. Dom. nto Caccia*.

Neque huic intellectui oblectantur plures S. Rotæ decisiones relatæ per Card. de Luca *de Reg. disc.* 7. *num.* 1. *atque plures congestæ*, *in* §. *obstare visum fuit hujusmet decisionis*, in quibus firmatum fuit dominium officiorum obreservationem Decreti spectare ad Reservatarios, non autem ad officiales, & Notarios. Etenim Domini inhærentes distinctioni, in hac materia receptæ, de qua Card. de Luc. *de reg. d. disc.* 7. *per tot.* & *disc.* 11. *numer.* 14. & *disc.* 13. *num.* 2. & *seq.* advertebant dd. authoritates tectè quidem procedere in casu, quo is ad cujus favorem fuit reservatum decretum solvit pecunias de proprio, & officium primario acquisivit ad sui utilitatem, & commodum, & pro periculo vitæ, illud posuit sub nomine alterius eidemque etiam dedit administrationem, tunc enim cum intentio ementis sit acquirendi officium pro se, reservatio decreti dominii translationem importat juxtà terminos dictarum decisionum. At secus est, quoties prout in præsenti casu, quis non habens pecunias pro emendo officio, in quo suam industriam valeat exercere, contrahit Societates officii, & pecunias à Creditoribus acceptas, erogat in emptionem dicti officii nomine proprio impetrata pro majori cautela, & securitate creditroum pecunias solventium, reservatione Decreti ad illorum favorem. Hoc enim casu talis reservatio non importat, nisi simplicem quamdam, & specialem hypotheeam sive dominium improprium ad favorem creditorum pro percepcione fructuum conventorum, & restitutione sortis, non autem veram, & liberam translationem dominii ad libitum exercibilis à Reservatariis super officii proprietate, ut articulo ex professo discusso, examinatis casibus, & conciliatis authoritatibus, quæ inter se videntur contrariæ firmat, & pro sensu veritatis tenet Card. de Luc. *disc.* 7. *n.* 1. & *per tot. de Regal.*

Et ita utraque parte informante omnibusque D.D de ordine Sanctissimi suffragantibus decisum fuit.

SUM-

SUMMA, SIVE COMPENDIUM

Eorum, quæ continentur in hoc Lib. II. De Regalibus.

INDEX RUBRICARUM.

I.

Proœmialia.

DE Regalium origine, ac introductione, eorumque divisione, & de aliquibus generalitatibus. *à num.* 1. *ad* 12.

II.

De officiis venalibus. *à num.* 13. *ad* 31.

III.

De locis montium, aliisque juribus cum Principe, vel Republica. *à num.* 32. *ad num.* 51.

IV.

De Vectigalibus, Dohanis, Gabellis, Pedagiis, Collectis, Datiis, Fidis, Taxis, Contributionibus, aliisque publicis oneribus. *à num.* 53. *ad num.* 50.

V.

De Salinis, & Salariis, aliisque salis materiam concernentibus. *à num.* 71. *ad* 89.

VI.

De mineralibus, & mineriis, aliisque fodinis, & excavationibus eorum, quæ sint posi superficiem, & de thesauris. *à num.* 81. *ad num.* 88.

VII.

De Fisco, ac juribus Fiscalibus pœnalibus, ac successoriis, in bonis scilicet proscriptorum, aliorumve delinquentium, sive in vacantibus, vel naufragatis aut aliàs derelictis, certum non habentibus dominum, ac possessorem. *à num.* 89. *ad num.* 110.

VIII.

De monetis earumque cussione, & usu. *à num.* 111. *ad num.* 118.

IX.

De pluribus Regalium speciebus, nempè; De nundinis, & mercatis; De ponderibus, & mensuris; De juribus privatis, & prohibendi; De tractis, & extractionibus, & Represaliis. *à num.* 119. *ad num.* 124.

X.

De Mari, Fuminibus, Lacubus, Portubus, Ripis, Silvis, Montibus, Forestis, Piscationibus, vel piscationum juribus; Venationibus, Pascuis, aliisque usibus, & eorum prohibitionibus. *à num.* 125. *ad num.* 134.

XI.

De Locis, & Viis publicis, & de Angariis, & perangariis, aliisque servitiis. Ac etiam de jure publici belli, ac de armamentis, & fortificationibus.

Et de jure creandi Titulatos, & Barones, concedendi nobilitatem, creandi Doctores, & Notarios, & erigendi Universitates, & Academias. *à num.* 134. *ad num.* 146.

XII.

De potestate condendi leges, eisque derogandi.

De jure concedendi gratias tertio præjudiciales, vel tollendi jure tertii, ac revocandi concessiones, seu aliàs inhabiles reddendi habiles, remittendique delicta, & pœnas, aliave simillia faciendi, quæ in jure prohibita sint. *à num.* 147. *ad num. finalem*, &c.

SUMMARIUM.

I.

1 DEbent peti verum principia, & quare.
2 Regalium usus est antiquus, & de ratione.
3 In quibus dos principatuum, & Republicarum consistere soleat.
4 Quare antiquitus non appellarentur regalia.
5 De causa ordinationis text. in c. unic. quæ sint regalia.
6 Recensentur regalia contenta in dicto textu.
7 Quod non omnia in eo recenseantur.
8 Alia pertinent ad principem magis, quam recensita, & quæ sint.
9 Pertinent ad Principem, non autem ad Barones, & subditas Civitates.
10 Regalia penes privatum desinunt esse regalia.
11 An, & quando sola possessio, sine titulo in his sufficiat.
12 Qualis ordo in hoc teneatur, &c.

II.

13 De differentia inter officia venalia, & officia ad justitiam ministrandam.
14 Officiorum venalium sunt capaces etiam infantes, & mulieres, & quando secus.
15 Quod ista officia sint antiqua in jure explicata sub nomine militiarum.
16 In hac materia officiorum non datur certa regula, & quare, quodque agatur solum de illis Cameræ Romanæ.
17 Officia sunt de regalibus, & non possunt obtineri nisi ex concessione Papæ.
18 Sunt regulariter vacabilia per mortem naturalem, vel civilem, & præsertim per Cardinalitiam dignitatem.
19 Non sunt in commercio, sine assensu Papæ.
20 Est in commercio commoditas emolumentorum, & quid hæc importet.
21 Habentes assensum Papæ, vel reservationem decreti, vincunt eos, qui non habeant.
22 Hic assensus denegari non solet, nec debet, & quando denegari possit.
23 An in resignatione officiorum habeat locum regula de infirmis resignantibus.
24 Assensus, vel licentia in obligatione non præjudicat pro casu vacationis.
25 De diversis speciebus reservationis decreti, earumque diversis effectibus.
26 Quale jus habeant super officiis creditores non habentis reservationem decreti.
27 De pluribus quæstionibus inter creditores officialis super validitate, vel operatione reservationis decreti.
28 De imputatione erogati in emptionem officii in legitimam.
29 De donatione pretii ut supra erogati.
30 De præsumptiva, vel abusiva concessione officii adhuc non vocati.
31 De oneribus, quæ officio incumbunt, &c.

III.

32 De origine, vel introductione locorum montium in quo consistant.
33 De aliis rerum vocabulis.
34 De qua specie locorum montium agatur.
35 Sunt jura regalia.
36 Dantur etiam loca montium non Cameralia, & non regalia.
37 De duplici eorum pretio intrinseco, & extrinseco.
38 Non sunt in privato commercio, sine auctoritate officialis ad id deputati.

39 *De obligatione Secretarii.*
40 *Venditio sine auctoritate officialis, non tangit substantiam, neque jus transfert, idèoque potior conditio secundi emptoris cum assensu.*
41 *Transeunt libera in tertium vestigiatarium ab omnibus vinculis, & quænam retineant.*
42 *De ratione dictæ libertatis.*
43 *Quando ista ratio cesset, idèoque cesset etiam libertas.*
44 *De motu proprio Urbani VIII. super eadem libertate.*
45 *De attergatione, an inducat eamdem libertatem, & securitatem.*
46 *De vendizione commoditatis, vel vendendæ substantiæ cum ipsissimet vinculis.*
47 *De evictione, an & quid intret factoza su vinculi.*
48 *Vincula minuunt de pretio, & quomodo in hoc detur lesio.*
49 *An libertas prosit fraudulentis, vel foventibus causam lucrativam.*
50 *De implicita donatione pretii si unus de sua pecunia emit commodo alterius.*
51 *De reservatione dispositionis locorum montium, vel fructuum.*
52 *An sint stabilia, & circumscribantur loco, necne.*

IV.

53 *De vectigali, quod dohana vulgò dicitur pro introductione mercium, & in qua quota solvatur.*
54 *Sub quibus aliis vocabulis explicetur.*
55 *Non debetur pro mercibus per transitum.*
56 *A quibus solvatur.*
57 *Alicubi solvitur pro extractione.*
58 *De alia dohana pro pascuis, ac de fida, & diffida.*
59 *De pedagiis, quænam sint.*
60 *Gabellarum nomine, quæ onera veniant, quidve importent, & à quibus solvi dicantur.*
61 *Quomodo exempti, & immunes in hoc se geraut.*
62 *De gabellæ contractuum.*
63 *De collectis earum; variis speciebus, & distinctionibus.*
64 *Quando immunes, & exempti ad eas teneatur, & præsertim de Fisco, vel alio gabellæ domino.*
65 *Quibus competat jus indicendi Gabellas, & collectas, aliasve onera.*
66 *Denegatur Civitatibus, & Baronibus subditis, & quomodo concedendæ.*
67 *De aliis collectis, taxis, & contributionibus privatis, vel communitativis.*
68 *De pœnis fraudat æ gabellæ, vel dohanæ.*
69 *Quod prædicta vocabula soleant confundi.*
70 *De gabella non solvenda de cadaveribus.*

V.

71 *De salinis & de salariis, & de differentia inter eas.*
72 *Salariæ sunt ubique de Regalibus, & de ratione.*
73 *Quid de Salinis.*
74 *De salinis terrestribus, & de aliis maritimis.*
75 *In quo consistant appaltus salariarum, & salinarum.*
76 *Pretium in distributione salis quæ fit populis non alteratur.*
77 *De defalcbis in his appaltibus ex aliqua casu fortuito.*
78 *De mutatione qualitatis salis consueti.*
79 *De majori extitatione prohibita in fine appaltus.*
80 *De ratione ob quam magnæ salinæ sunt de regalibus.*

VI.

81 *De Minerilis auri, & argenti, quod sint de regalibus.*
82 *Quid de aliis mineralibus, & fodinis.*
83 *Et quid in rebus laboratis, & manufactis.*
84 *De Thesauris, & de pecunia absconditis.*
85 *De generali prohibitione effossionum, & excavationum, sine licentia, & de ratione.*
86 *Quid in excavationibus, & thesauris in locis sacris, vel Ecclesiasticis.*
87 *An emolumenta fodinarum, & excavationum sint fructus, vel fors.*
88 *De appaltibus minerarium, & fodinarum.*

VII.

89 *Fiscus sacularis est de regalibus idèoque ad solum Principem pertinet, non autem ad Barones, & subditas Civitates.*
90 *Quid de Episcopis, & Prælatis Ecclesiasticis.*
91 *De duplici fisco successore, & pœnali.*
92 *De fisco succedere in bonis vacantibus.*
93 *In bonis vacantibus Clericorum an fiscus sacularis, vel Ecclesia succedat.*
94 *In bonis de directo dominio alterius non intrat ffisci successio.*
95 *De aliis, qui fiscum excludunt, eique in successione præferuntur.*
96 *In bonis Ecclesiasticis, vel Ecclesiæ intuitu quæsitis quæstio non cadit.*
97 *An iste fiscus succedat in iurepatronatu.*
98 *De confiscatione omnium bonorum ejusque diversis speciebus.*
99 *De conclusione, quod quilibet confiscat in suo.*
100 *De jure fisci in bonis, quæ auferuntur ab indigno.*
101 *De pœnis, & mulctis particularibus.*
102 *De pluribus quæstionibus in materia fisci pœnalis.*
103 *An confiscatio possit prohiberi.*
104 *An prohibitio capiat legitimam.*
105 *De filiorum numero confiscationem, vel aliam pœnam impediente.*
106 *An fiscus agat contra parentem pro legitima filii delinquentis.*
107 *De restitutione delinquentis, vel condemnati an sufragetur pro bonis confiscatis.*
108 *De fisco favorabili, & privilegiato, & in qua bonorum, vel jurium specie fisci favores, & privilegia procedant.*
109 *Quando etiam jura pœnalia, & odiosa fisci privilegiis potiuntur.*
110 *De pœna decupli, aliisque pœnis contra fraudantes fiscum.*

VIII.

111 *Jus cudendi monetas est de regalibus soli Principi competentibus.*
112 *Princeps tenetur cudere monetam bonæ materiæ, & justi valoris.*
113 *Facere monetam malam est species collectæ, vel gabellæ.*
114 *Quod in hac materia non cadat regula generalis.*
115 *Monetæ valoris alterati cujus commodo, vel damnò cedat, & cujus temporis valor attendi debeat.*
116 *De crimine falsæ, vel tonsæ monetæ.*
117 *An liceat impendere mantiam, quam sciatur esse prohibendam.*
118 *An, & quando debitor admittatur ad solvendum monetam reprobam.*

IX.

119 *De mundinis, & mercatis, diversisque speciebus, & quando sint de regalibus, & de ratione.*
120 *De ponderibus, & mensuris, quando sint de regalibus.*
121 *De juribus prohibendi, & cogendi, &c. in fumis, molendinis, macellis, tabernis, & aliis hujusmodi.*
122 *De prohibitis tostis, vel extractionibus, quando ea eum concessio non prosit, atque impedisi possit.*
123 *De annona, ejusque regimine, & privilegiis.*
124 *De represaliis.*

X.

125 *De jure maris, fluminum, lacuum, & utriorum, vel forestarum pro navigatione, piscatione, vel venatione cujus est usus.*
126 *Quænam ex his juris regalis sint, ut prohibitio cadat.*
127 *An, & quando Baronibus, & aliis liceat prohibere venationem, & piscationem, aliosve naturales usus.*
128 *De prohibitione, vel restrictione pascuorum cum defensis, & bannitis.*
129 *Quando liceat, necne, uti aquis fluminum, vel fontium pro molendinis, vel hortis, & pratis.*
130 *De mari ejusque dominio, & jurisdictione.*
131 *De portubus, & de ripa maris.*
132 *De ripis fluminum, & de arboribus, quæ in eis sint.*
133 *De libertate portuum, & mercium in eis mercez, ut etiam de mundinis.*

XI.

134 *De theatris, plateis, pontibus, & viis publicis, cujus sit attenta dispositione juris communis.*
135 *Quid hodierno tempore, & de quæstione inter Communitatem, & Baronem.*
136 *In quibus consistit jus regale in viis, & plateis.*
137 *Distinguuntur diversæ species quæstionum in hac materia pontium, & viarum.*

138 *Quæ*

138 *Quale, verè, & propriè sint viæ publicæ, & de earum diversis speciebus.*
139 *Ad quos pertineat refectio viarum, & pontium.*
140 *De angariis, per angarios, & servitiis.*
141 *De jure publici belli, ut sit de regalibus.*
142 *Idem de armamentis.*
143 *Jus concedendi feuda nobilia, vel titulos, & dignitates est de Regalibus.*
144 *Creare Doctores, & Notarios, vel erigere Collegia est de regalibus.*
145 *Nobilitatem conferre solius Principis est.*
146 *Declaratur magistratuum creatio, quando sit de regalibus.*

XII.

147 *Jus condendi leges solius Principis est, & negatur inferioribus.*
148 *Quibus magistratibus concedatur, & quibus non, & præsertim an Legatis.*
149 *Communitatibus subditis, & Baronibus quas leges condere liceat.*
150 *Et de diversis speciebus confirmationis.*
151 *Quibus competat jus faciendi gratias delinquentibus, vel legitimandi bastardos.*
152 *De gratiis tertio præjudicialibus, quæ alterius jus tollant, minuant, vel impediant.*
153 *Ad quem effectum attendatur in Principe justa causa.*
154 *De facultate revocandi concessiones, & tollendi officia, & beneficia.*
155 *De distinctione potestatis ordinariæ, & absolutæ.*
156 *De potestate commutandi defunctorum voluntates, & derogandi fideicommissis.*

I.

PROEMIALIA.

De regalium origine, ac introductione eorumque divisione, & de aliquibus generalitatibus.

1 RErum principia, & quidditatem, in legalibus quoque exquiri, congruæ applicationis, rectæque justitiæ administrationis ratio exigit, ut ita quod suum est, cuique adaptare tribuatur, & ne legum provisio, quæ uni casui oportuna sit, alteri incongruè applicetur.

Quamvis itaque omni ævo, omnique Reipublicæ, vel dominationis generi, publici ærarii provisio, ut publici, belli, & pacis occurratur indigentiis, oportuna, quinimò
2 necessaria in usu fuerit, tanquam per illam dotem, quam omnes pene gentes, omni tempore, mulieri tribuerunt, cui Respublica, sive soluta sit, sive sub viro (qualis est Princeps) assimilatur, ut ita politici matrimonii onera decentem habeant subsistentationem.
3 Istaque dos, ex subditorum tributis, & oneribus, vel ex illa bonorum specie constituì pro frequentiori usu consuevit, in quibus natura insolitam, & excedentem exercuerit libertatem, ut ita hoc ingens naturæ beneficium, omnium commodo pariformiter cedat, non autem ut aliquorum privatorum dominio, ac utilitati solum subjaceat; Adeòut si non omnia, quæ sub regalium genere, pro nostrorum temporum usu cadunt, eorum tamen pars notabilior, apud antiquitatem quoque eandem sortita sint fortunam, vel naturam.
4 Diversa tamen apud Romanos, aliasque antiquas dominantes Nationes, ac Imperia, fortita sunt nomina; isto regalium vocabulo Romanorum legibus, atque linguæ latinæ professoribus ignoto, ob Regii nominis apud Romanos, post vindicatam libertatem, nimia ordibilitatem, ac perhorrescentiam.

Cùm igitur post tot, Hunnorum, Gothorum, Vandalorum, aliorumque barbarorum incursiones, quas Italia, post
5 Sedis Imperialis translationem in Græciam passa fuerat, sub Longobardorum jugo, ac dominatione cum eorumdem legibus, illis Romanorum penè in oblivionem abitis, viveret, iique Arrianæ hæresis sequaces, Catholicæ Religioni, Romanoque Pontifici molestias, magnaque præjudicia inferrent; Romanus verò Imperator, vel ejusdem Arrianæ hæresis pice contaminatus, vel Græci schismatis fautor; Ecclesiæ Romanæ ejusque Pontificis defensionem adversus Longobardos indebitè negligeret, cum Catholicæ fidei præjudicio; Hinc Pontifex, prævia Imperii dismembratione, Carolum Magnum, occidenti Imperatorem præfecit, cujus ope ab hujusmodi molestiis exemptionem reportavit;

Exindeque ejusdem, aliorumque successorum potestas in aliquibus Italiæ partibus enituit; Ejudem verò Imperatoris, ob dominationum scissuram, diminuta potentia, Cesarei nominis, ac potestatis in Italia penè oblivio inducta est, donec illorum aliquam præbente renovationem accessus Henrici primi, quem cognomento Pium, Ecclesia Catholica Sanctorum Catalogo adscriptum veneratur, illeetenim à Romano Pontifice evocatus adversus Græcorum molestias in Apuliam se contulit.

At sequuta per matrimonium cum ultima Normandorum prole, accidentali unione Imperii, cum utriusque Siciliæ Regnis, quæ tunc unum solum Regnum constituebant. Exortisque adeò Italiæ perniciosis Guelfa, & Ghibellina factionibus; cum Imperator Fridericus II. Siciliæ Rex Ghibellinæ factionis tutela, & protectione susceptâ, Romanoque Pontifici nimium esset infensus, Imperialemque auctoritatem, in plerisque Italiæ partibus restituere satageret; Hinc inter ipsum, & aliquas Lombardiæ confœdaratas Civitates, alsperum sequntum est bellum, cum ea pace, quæ apud Juristas Constantiæ dicitur, sopitum.

Inter alias itaque desuper habitas conventiones, ea fuit, ut firmum esse deberet, quænam jura regalia hujusmodi confœderatis Civitatibus remanerent, ac per eas exerceri possent; Cumque eorum enumeratio atque registratio inter feudales consuetudines sequuta esset; Hinc illud Regalium nomen, seu vocabulum prodiit, istaque conventio in hac Regalium materia, pro communi lege haberi cepit, usuque deinceps recepta est; Ea autem juxta ibi tentum ordinem sunt.

Armandiæ; Viæ publicæ; Flumina navigabilia, & illa 6
ex quibus fiant navigabilia; Portus, Ripatica, Vectigalia, quæ dicuntur etiam Tellonia, monetæ, mulctarum pœnarumque compendia, Bona vacantia, Bona quæ ab indignis auferuntur, Bona contrahentium incestuosas nuptias, Bona condemnatorum, & proscriptorum, Angariæ, Peraangariæ & plaustrorum, ac navium præstationes, extraordinaria collatio, Potestas constituendorum Magistratuum ad justitiam expediendam, Argentariæ, Palatia in Civitatibus consuetis Piscationum redditus, & salinariæ, Bona committentium crimen majestatis, & Thesaurari juxta certas portiones, &c.

Non omnia tamen, ista conventio continet jura, quæ 7
hodie pro comuni Principum, & Republicarum praxi juris regalis existant, quinimo desunt ea, qu æ majoris primivè ordinis, regiæque coronæ magis annexa censentur, non omnium etenim concessio pro regula facta est, sed aliquorum pro limitatione; firma in reliquis remanente regula apud Imperatorem, cujus imaginem quilibet Princeps 8
hodie in sua ditione præfefert, qui jura supremi Imperii habeat.

Eamdem regalium naturam, seu qualitatem, ex temporum, ac morum varietate pleraque alia in hac lege non recensita, sortita sunt, qualia præsertim sunt, armamenta, sive jus publici belli, & pacis, ac officia venalia, eaque jura super vectigalibus, aliisque juribus Principis, quæ Romana Curia sub locorum montium vocabulo explicat, aliave pro locorum moribus, vel legibus.

Omnium itaque præmissorum, aliorumque similium jurium regalium, sola pertinentia est suprremi Principis, vel Reipublicæ, quæ jura Imperii obtineat, Privatis autem quinimò Baronibus, & domicellis, subditisque Civi- 9
tatibus eadem pertinentia pro generali regula denegata est ejusdem Principis explicito non accedente privilegio, vel eo implicito, quod legitima immemorabilis, vel centenaria non vitiola possessio allegari posse concedat. *a*

Adeòque jura regalia privato dominio incongrua esse, apud Juristas est receptum, ut eis, de privatorum jure, vel dominio, ex Principis concessione effecti, antiqua rega- 10
lium corrupta natura, novam privatorum, ac indifferentium bonorum sortiantur, & obtineant; Nisi concessio solam commoditatem, vel fruitionem percutiat, pœnes ipsum Principem, vel Rempublicam eorumdem jurium substantia adhuc remanente. *b*

Solam itaque hujusmodi jurium possessionem, quantumvis longam, nisi immemorabilis, vel centenariæ non vitiosæ, qualitatem habeat, privatis, aliisque Principe 11
inferioribus non suffragari sine titulo magis receptum est, ideòque ad ejusdem tituli justificationem possessorem cogi posse sub amissionis pœna, *c* in solo retinendæ possessorio diuturni, nimiumque considerabilis temporis possessione suffragante, *d* firma, & generali regula desuper non cadente, ob nimiam morum, ac stylorum diversitatem, quibus est deferendum.

Diversus autem ordo in singulorum jurium examine adhibetur, quam in eorum enunciata lege sit adhibitus, ut pro Romanæ Curiæ forensi praxi, de iis agatur, quæ ma-
12 gis usus receperit, cum ob nimiam regionum, ditionumque varietatem, ad unam Curiam, vel Ditionem, se restringere necessitas cogat, ut ad illationes exindè, vel consequentias, pro rationis, vel circumstantiarum identitate, congruè deveniri valeat.

a *Hoc tit. disc.14. & 81. & in Supplemento.*
b *Dicto disc.81. & alibi.* c *Dicto disc.14.*
d *De judic. disc.44.*

II.

De officiis venalibus.

Diversa est venalium officiorum hujusmodi qualitas, ab iis magistratibus, qui in Regalium textu feudali superius insinuato regitrantur, cum de illis, quæ ad
13 justitiæ administrationem deputentur, textus agat, de eis autem inferiùs agitur; *e* Ista verò officia, quæ pro frequentiori praxi venalia sunt, justitiæ administrationem pro eorum natura non habent, nisi quatenus, pro alicujus principatus moribus, aliqua accidentalis mixtura insit, eorum substantia in burralibus emolumentis consistente, ob idque venalitatem licitè admittunt.

Hinc pleraque, infantibus, ac rusticis quinimò mulieribus congrua sunt, quoties personalem administrationem,
14 vel industriam præcisè annexam non habeant, sive quod per substitutum eadem administratio fieri valeat, *f*

Antiqua est hæc Regalium species, ab ipsorum Roma-
15 norum moribus, ac legibus derivata, latifque in Romana Republica, vel Imperio frequens, sub diverso tamen militiarum vocabulo appellata; Ideòque quod in Romanorum legibus in militiis statutum legitur, hodiernis venalibus officiis pro generali regula congruit, iis exceptis, in quibus diversorum locorum leges, vel mores limitatio-
16 nem inducant, Cumque ex jam prænotatis, non de facili istius, omniumq; aliorum jurium regalium materia uniformem ubique applicabilem recipiat regulam, exindeque resultet consuetus connaturalis Juristarum error, cum generalitatibus procedendi, sive unius Regionis, vel principatus res judicatas. Scriptorumque traditiones aliis generaliter applicandi, non distinguendo loca, & tempora, seu legum, ac morum diversitatem, Hinc ut pro regula in omnibus jam statutum est, de Romanæ Curiæ officiis pro norma, seu idea agitur, ut exindè ducto argumento, juxtà singulorum regionum leges, ac mores, congrua fiat illatio, seu applicatio.

Stat itaque regula, ut hujusmodi officia, tanquam jura regalia, nonnisi ex Principis privilegio, vel conces-
17 sione per scripturam obtineri valeant, sive ex concessione illius inferioris magistratus, vel subditæ Civitatis, cui idem Princeps facultatem concesserit, adeòut possessor ad tituli justificationem cogi valeat, sin minus officii privationem pati meritò debeat. *g*

Ex regulari natura quoque eorum personalia, seu vacabilia sunt, atque per duplicem mortis speciem in Curia
18 eorum vacatio sequitur, naturalis scilicet, & civilis; sub istius genere cadente tum illa, quæ ex banno capitali, vel caducitate, seu privatione ob crimen in ipsius officii exercitio resultet, tum etiam illa, quæ ex Cardinalitiæ dignitatis assequutione procedit. *h* Nisi de iis agatur, quæ ex privilegio, vel erectionis lege pro regulæ limitatione perpetua sint, ad hæredes transmissibilia, quæ tamen nimium rara sunt, præsertim ex Cameralium genere, aliquibus Romani Populi, seu Capitolii Notariatus officiis ista m fortientibus naturam, cum concessionis tamen renovatione in qualibet persona, feudorum ad instar. *i*

Eadem regalis qualitas, privati commercii libertatem excludit, ideòque de uno in alium transferri, sive alteri obligari, aliudvè jus reale quovis modo imprimi sine Papæ assensu, seu licentia, veritum est, in obligatio-
19 ne, vel alio reali jure decreti reservationem loco licentiæ per Curiæ stylo adhibendo, *l*

Privati commercii libertate solum admissa in ea fructuum, seu emolumentorum commoditate, quæ rei substantiam non feriat, nullumque jus reale imprimat, feu-
20 dorum, aliorumque prohibitorum, & ecclesiasticarum pensionum ad instar, ideòque in vendente, vel cedente officium adhuc residet, ejusque persona vacationem regulat. *m*

Hinc in officiis manat, usque receptum est, quod in feudis aliisque prohibitis habetur, ut il, quibus ex Principis licentia, vel decreto, officii translatio facta sit, sive hypotheca, aliudvè jus quæsitum, potiora habeant jura, 21
omnesque alios vincant quantumvis temporis majorem antiquitatem ex sola privata conventione habentes; Ex ea congrua ratione, quod ille, qui cum Principis auctoritate jus obtinet, prior esse dicitur, aliis omnibus neglectis, qui eadem legitima auctoritate sint destituti. *n*

Hanc autem auctoritatem, vel assensum, pro officii formali translatione; sive pro ejus obligatione, quæ sub reservationis decreti nomine, ut suprà explicari solet, 22
Pontifex denegare non solet, nec debet, nisi gravis ætatis, infirmæque valetudinis, aliavè similis ratio, quæ ob imminentem vacationem, fraudem redoleat, justam denegandi causam præbeat; Ideòque stylus est hujusmodi licentiam, nonnisi prævia officialis visitatione, cum aliquo competenti spatio concedendi. *o*

Quæstio cadente, an resignatione admissa ad breve autem tempus morte sequuta resignantis eadem intret infir- 23
morum, vel de viginti Cancellariæ regula, beneficiali, probabiliori existente negativa cum diversa vigeat ratio. *p*

Licet item in distrahi, vel obligari prohibitis, domini licentia, vel assensus, quoties clausula præjudicii præserva- 24
tiva munita non sit, illum operetur domino assentienti præjudicialem effectum, ut facto devolutionis, vel vacationis casu, adhuc duret hypotheca, aliudvè jus tertio quæsitum, ut in feudali Sede advertitur; Diversum tamen est in officiis, pro Romanæ Curiæ praxi, ut assensus, vel decreti reservatio suas quidem faciat operationes, contra ipsum officialem, ejusque creditores, aliosvè ab eo causam habentes, atque ut in ipsomet officio exercibile sit jus obtinentis decretum, donec jus durat officiali, non autem eo expirato per vacationem officii, quod liberum ad Cameram Papæ redit. *q*

Hujus autem reservationis decreti, vel assensus variæ sunt species; Alia etenim est, quæ pro frequentiori usu, 25
plenaria, & omnimoda sit, atque in reservatario officii dominium præseferre videatur, ubi nempè officium, de alicujus pecunia in alterius persona ematur, non ut aliqua liberalitas cum eo exerceatur, vel beneficium aliquod conferatur, sed pro sola demonstratione personæ, ex cujus mortis naturalis, vel civilis periculo vacatio sequuta sit, ita domino pecuniæ omnimoda fructuum, ac officii facta sit reservatio, ut reservatarius omnia percipiat officii emolumenta, atque jus habeat (nova tamen accedente licentia, sine causa denegari non solita) officium vendendi, sive officialem cogendi,

Ipsius autem reservatarii mors naturalis, vel civilis, nullum causar præjudicium, atque Titularis vita, vel jure durante, omne jus ad hæredem transmittitur, sive in hæreditate remanet, Titulari nudum nomen desuper habente, quamvis quoad Papam, pro casu vacationi, vel administrationis, hæc persona demonstrata, attendenda veniat; Ejusdemque reservatariis creditoribus jus conceditur, eo modo quoad reliqua debitoris bona, & jura, officii natura non immutata, respectu vacationis. *r*

Altera est consimilis reservationis decreti species, quæ dominium pariter redolet, magis tamen limitata sit, ad ipsius reservatarii vitam, seu dispositionem, ut propterea, eo defuncto absque facultatis disponendi exercitio, officium liberè pertineat ad officialem, ex occulta, vel implicita præsti donatione, ut propterea transmissio ad hæredem, ut in præcedenti specie, non intret. *s*

Tertia est species reservationis, quæ dominium non redolet, sed potius speciem assensus, super hypotheca, vel affectione, jure crediti, favore illius, qui pro officii emptione pecuniam officiali credit, sive pro alio indifferenti debito, ita obligetur illud officium, quod jam obtineretur, tanquam per superiùs insinuatam speciem illius assensus, qui super feudorum, aliorumq; prohibitorum obligatione concedatur, toto exindè periculo officialis damno cedente, ut officii vacatione sequuta, jus creditoris salvum sit, in reliquis bonis experibile; Ideòque malè huic reservationi, idem dominii tribuitur effectus, quem aliæ superius recensitæ species producunt, cum istius ille sit effectus potioritatis supra alios officialis creditores, quantumvis tempore anteriores, juxtà eam speciem concursus, quæ inter creditores assensum habentes, & alios, qui eo careant in feudis, aliisque prohibitis cadit; Ac etiam pro competentia, vel exercitio juris realis, vel facultatis cogendi ad vendendum officium. *t*

Cessante verò jure, vel interesse reservatarii, & Pa- 26
pæ, aliis quoque creditoribus hanc decreti reservationem

nam non habentibus, in actione prrsonali, vel Judicis officio deneganda non est facultas debitorem cogendi ad vendendum officium, ut ex pretio sibi satisfiat, eodem modo, quo in feudis est dispositum. *u*

Ista verò decreti reservatio, juxtà præmissas species, ad effectum facultatis vendendi, sive cogendi officialem ad 27
venditionem; concedi non solet in iis officiis, quæ Præfaturam cum aliqua administrationem annexam habeant, ut sunt Clericatus Cameræ, aliavè officia Prælatitia in suis sedibus recensita, *x* cum in privatorum libito repositum esse non debeat hujusmodi officiales in statu Prælaturæ constitutos deponere; Eadem reservatione ad alios effectus concedi solita reliquos operante, super concursu scilicet, vel jure ad ejusdem officii fructus, & emolumenta, ac etiam ad pretium quatenus de Papæ placito, ipsiusque officialis consensu, venditio sequatur.

Quæstio item in tertia reservationis specie cadit, quæ creditum potiùs, quàm dominium redolet, super ejusdem reservationis valida, vel invalida concessione, in aliorum creditorum officialis præjudicium, idque à facti circumstantiis pendet, subreptionis, vel obreptionis vitium redolentibus.

Altera quoque super æquali, vel inæquali plurium reservatariorum concursu, qui in ipsius reservationis con- 28
cessione tempore inæquales existant, si causæ æqualitas accédat, *z* Et altera, an concessa pro sorte, suffragetur pro fructibus, idque pariter à facti circumstantiis decisionem expectat; An solicet, Judicis officio, vel jure actionis, & ex stipulato debeantur. *a*

Donationis item quæstiones in ista officiorum materia eadunt; Ac etiam imputationis in legitimam, aliavè ju- 29
ra, ubi absque decreti reservatione, vel cum ea limitata, de pecunia unius officium in persona alterius quæratur; Verùm pariter id certam non recipit regulam, cum facti, & voluntatis potius, quàm juris dicenda veniat quæstio, pro facti qualitate, & circumstantiis decidenda, cum à voluntate erogantis pecuniam, totum pendeat; Imputationi tamen in legitima regula assistere videtur. *b*

Licèt aliquando etiam ad donationem referatur. Ces- 30
sante præsertim causa necessaria, videtur assistere regula, ex diversa tamen etiam tacita voluntate limitationem recipien. Istaque donatio, causa mortis, potius quàm inter vivos censenda venit. *c*

Super præventiva, vel abusiva adhuc non vacantium 31
officiorum concessione, vel translatione, eadem habetur dubitatio, quæ in feudo, vel emphyteusi oriri solet, & propterea sub eisdem terminis decidenda videtur, an scilicet, qui concessionem facit, jus habeat supplantandi successorem, eique præjudicium inferendi. *d*

Onera, quæ officiis incumbunt, occasionalia sunt, 32
ideòque cessato officio, cessant, nisi ex officialis facto, privatoque commodo, officium onere gravatum sit, vel ubi de illis agatur oneribus, quæ durante officii possessione impleta non essent, cum aliis in sua sede. *e*

e *Inf. n.* 146. f *Hoc tit. disc.* 2. 6. 15. & *in aliis.*
g *Dicto disc.* 14. h *Dicto disc.* 2. & 5. i *Disc.* 5. & 17.
l *Dicto disc.* 7. 10. & *seq.* m *Dicto disc.* 7. 10. & *seq.* & *disc.* 26. & *seqq.* n *Dicto disc.*10. & *seqq.* o *Disc.*6.
p *Ibid.* q *Dicto disc.*10. & *seqq.* r *Dicto disc.*10. & *seqq.*
s *Disc.* 1. & 24. t *Disc.* 10. & *seqq.* u *Ibidem.*
x *Hoc tit. disc.*2. & *in relat Curiæ disc.* 31. y *Dicto disc.* 10. & *seqq.* z *Ibid.* a *Ibid.* b *Disc.*150.
c *Dict. disc.*1.24. & 150. d *Disc.*3. & *in suppl.* e *Disc.*8. & *seq.*

III.

De locis montium, aliisque juribus, cum Principe, vel cum Republica.

PRincipe, vel Republica, prompta pecunia in ingenti 33
summa, ex belli præsertim occasione, aliisque publicis causis indigente; Cùm per illa emolumenta, quæ ex vectigalibus, & gabellis, vel subditorum collectis, aliisve contributionibus, & oneribus, sive ex consuetis principatus jurium regalium proventibus percipiuntur, opportunitati, vel indigentiæ prompté occurri non possit; Hinc per implicitam, sortis, vel proprietatis venditionem, cujus pretium oportunum sit necessitatis remedium, sive per quandam impositionis census speciem, ab eodem Papa, vel Republica privatis conceditur hujusmodi jurium, seu emolumentorum in singulos annos participatio, quantitativa potius, quàm quotitativa, ut in singula centena, quæ Principi, vel Reipublicæ præstita sint, perpetuus super eisdem juribus assignetur redditus, ad instar census, cum ejusdem acceptæ sortis restitutione redimibilis. *f*

Hoc itaque jus participandi de illis proventibus, qui juris publici, ac regalis existunt, sub locorum montium nomine in Romana Curia explicatur, ut quælibet scuta centum in sorte, juxtà præsentem statum, annuorum 34
scutorum quatuor productivum, unum locum constituant; Aliis verò principatibus, vel Republicis diversa adhibentibus vocabula, nempè jurium cum Rege, sive Fiscalium, sive comperarum, & similium in idem, spectato effectu conveniunt, idemque sonant.

Sed quia non omnium regionum, ac principatuum ea- 34
dem est lex vel forma; Hinc officiorum ad instar, de illis Romanæ Curiæ sermo erit, à quibus, cum sua proportione, ad illa aliorum locorum, illationes fieri, vel consequentiæ trahi valeant.

Regalia quoque pro eorum regulari natura, hæc jura reputantur, utpotè per Papam, vel Rempublicam concessa, super iis emolumentis, quæ juris regalis sint; Eo- 35
rum tamen ad instar, aliquando ejusdem Principis indulto, erectiones conceduntur super aliquibus bonis, quæ pro dote assignentur, per Communitates, ac per Barones, & quandoque etiam per privatos fiunt, ideòque discretio datur montium Cameralium, & non Cameralium, quamvis eadem sit omnium regula, idemque privilegium.

Duplex in eis pretium datur, intrinsecum, scilicet, & 37
naturale, primæ erectionis, vel concessionis, inter Cameram, & privatum emptorem scut. centum pro quolibet loco, extrinsecum verò, vel accidentale illud est, quod ex privata contractatione, seu privato commercio, quandoque majus, quandoque verò minus ratione bonæ, vel deterioris conditionis in commercio sit; Istud autem accidentale, sive extrinsecum pretium, non alterat, ideòque solum primævum erectionis pretium intrinsecum pro extinctione restituendum est, sive pluris, sive minoris privatus possessor ab altero privato ex resignatione quæsierit. *g*

Inter alios autem hujus juris regalis effectus, ille major, 38
ac præcipuus dignoscitur, ut in privato commercio, privativè contractatione non sit, sine Principis assensu, qui per illum officialem præstari solet, qui Thesaurarius dicitur, per rogitum alterius officialis, qui Notarii vices in hoc gerendo, Secretarius appellatur, cujusvè attestationibus, super resignatione, ipsorumque locorum montium libertate defertur; Ipsi Secretario obligatione incumbente de 39
proprio reficere totum id quod emptoris interest assertionem esse minus veram. *b*

Hinc officiorum venalium ad instar, sola privata contractatio, absque officialium hujusmodi interventu, & assensu, commoditatis concessionem redolet, quæ ipsorum locorum non tangit substantiam, penes priorem possessorem, venditione non obstante, adhuc remanente, exin- 40
deque resultat, quod venditore alteri cum præsaro assensu, eadem loca resignante, posterioris resignatarii, cum assensu, potior erit conditio, eodem modo, quo in officiis dictum est. *i*

Atque hinc, hujusmodi jurium, seu locorum libertas manat, quæ eorum commercio, ac facili contractationi 41
magnum præbet fomentum, ut scilicet, ab omnibus hypothecis, aliisque nexibus, & vinculis, quibus alia bona, & jura possessoris subjaceant, libera in emptorem, seu resignatarium transeunt, aliaque non retineant vincula, vel nexum, nisi ea, quæ in ipsa Secretarii assertione, vel fide, sive in Thesaurarii litteris desuper concedi solitis, quæ patentes dicuntur, exprimantur.

Id autem illi nimium probabili rationi innixum est, quod novus emptor, vel acquisitor, non privati possessoris, ac venditoris fidem sequatur, minuique ejus conditionem inquirere satagat, sed publicam fidem Principis, 42
ejusque officialium sequatur; Ita duplici actu occultato; In priori scilicet possessore resignante, illo refutationis proprii juris in manibus Principis, à quo obtinuit; Et altero efformationis novi juris, quod idem Princeps per ejus officialium organum concedit resignatario, qui directè, ac immediatè à Principe obtinere dicitur, ad instar resignationum, quæ in Papæ manibus fiant ad certæ personæ favorem de beneficiis Ecclesiasticis, quibus in hoc proposito hujusmodi jura assimilata sunt. *l*

Ista verò publica auctoritate non accedente, hæc loca montium donec penes priorem possessorem, vel alterum ab eo ex privata conventione causam habentem existant,

quoad hypothecas, aliavè vincula, vel jura tertii, eamdem sortiuntur naturam, ac alia privata bona indifferentia, ut etiam penes tertium emptorem eadem retineant vincula, & affectiones; etiamsi cum Judicis auctoritate, ac per hastam publicam, vel per adjudicationem, acquisitio sequuta fit, dum cessante præmissa solemnitate auctoritatis magistratuum, seu officialium, quos desuper Princeps deputavit, ita cessat hujusmodi libertatis præmissa congrua ratio. *m*

Quam etsi de jure sufficientem pontificia lex ad majorē firmitatem, omneque dub um dirimendum roboravit. *n*

Quæstione cadente, an eadem libertas, vel omnimoda securitas tertii, qui cum hac publica auctoritate contrahat, in eo actu cadat, per quem, non ipsorum locorum substantia, vel proprietas, per formalem resignationem de uno in alterum transferatur, sed per quandam obligationis, vel pignoris, & hypothecæ speciem, per ejusdem Secretarii organum, in ipsis litteris parentibus, fiat attergatio; Idque varias habet opiniones in sua sede recensitas, firmamque adhuc habere non videtur regulam, vel decisionem, quæ ab ipsius attergationis forma, vel specie probabiliter pendere videtur, an scilicet in ipso Secretarii libro quandam protocolli Notarii speciem redolente resignationis ad instar, id adnotatum sit, adeòut creditor eamdem publicam fidem sequutus dicatur, ipseque officialis ex propriis actis factus certior de alienis vinculis, à liberæ resignationis admissione abstineat, proprio periculo sin minus expositus. *o*

In privato itaque commercio, feudorum, & officiorum, ac pensionum Ecclesiasticarum, aliorumque prohibitorum ad instar, sola commoditas est, quæ rei substantiam non tangat; sub eadem verò conventione; quæ cum præmissa publica auctoritate fiat, cadit quoque substantia, vinculi stamen, quæ in litteris contineantur, obnoxia, ut propterea emptor, vel resignatarius, ipsorum vinculorum, eorumque casus periculum per alæa speciem in se suscipiat; Eoque casu contingente, nullum adversus venditorem evictionis, vel restitutionis pretii regressum habet, dum evictio de natura rei, dicitur, si non à casu, & connaturali periculo per emptorem suscepto, sed ex ipsius venditoris dolo, vel fraude, aliove facto culposo proveniat, ut in pensionum Ecclesiasticarum sede quoque advertitur. *p*

Sed hujusmodi periculi, seu vinculorum susceptio, notabilem causat pretii diminutionem, super qua lasionis quæstiones in foro audiri solent, certam tamen non recipientes regulam, cum ex vinculorum numero, & qualitate, susceptique periculi magis proximo, vel remoto timore, id pendeat, ideòque Judicis arbitrio id remissum est, ex facti qualitate, & circumstantiis regulando. *q*

Præmissa libertate, novique emptoris omnimoda securitate, illos potiri congruum est, qui onerosum titulum foventes, cum bonæ fidei fomento obtineant; Foventes verò causam lucrativam, quamvis malæ fidei nota digni non sint, subsidiariæ vendicationi, ex æquitate locupletationem de alieno prohibente, subjacent; Ubi verò ea mala fides accedat, quæ fraudem, seu collusionem positivam, cum tertii supplantatione redoleat, etiam onerosus titulus à subsidiaria refectione ejus, quod tertii interest, excusare non debet. *r*

In his quoque juribus, idem quod præcedenti rubrica in officiis venalibus insinuatum est, sub quæstione cadere solet, super præsumpta scilicet donatione pretii, quod per unum de proprio erogari contingat in hujusmodi jurium emptione, vel acquisitione ad alterius favorem; Idque frequentius praxis dabat in illa hujusmodi locorum montium specie, quæ vacabilia sunt, quorum usus antiquiori tempore nimium frequens, pro præsenti rerum statu penè aboletus est. In omnibus autem procedit, idem quod in officiis insinuatum habetur; Idemque adamussim circa eamdem officiorum occasione insinuatam decreti reservationem, favore erogantis, vel credentis pecuniam, dum in hac jurium specie, prædictæ reservationis decreti ad instar, in ipsius Secretarii libro, ipsique patentibus litteris, dispositionis reservatio tam pro sorte, quàm pro fructibus sive pro sorte, & non pro fructibus, vel è converso fieri solet. *s*

Apud Majores sub quæstione fuit, an hæc loca montium, aliave similia jura sub nomine jurium, & actionum, ac nominum debitorum veniant, ut personam possessoris sequantur, vel potius sub nomine stabilium, ut loco circumscribantur, ac etiam sub bonorum stabilium nomine veniant; Ista verò posterior pars hodiè jam recepta est, ut eo loco Metropoliticæ Civitatis circumscribantur in qua erectio facta est, ac destinata fructuum solutio; Adeòque sub stabilium nomine veniant, ut sub eisdem alienandi prohibitionibus cadant, nisi erectionis lex aliter suadeat, ac etiam super eis census constituì valeant aliive similes effectus exindè resultent, cum aliis in sua sede.

f *Disc.26. cum plurib. seqq. & in disc. 163. tu supplem.*
g *Disc.* 33. h *Disc.* 27. *& seqq. & in supplem. disc.* 163.
i *Disc.*41. l *Dicto disc.*27. *cum seqq. & disc.*163. *in suppl.*
m *Ibidem.* n *Ibidem.* o *Disc.* 30. *& 31. & in proximis.*
p *De pension. disc.* 69. q *Dicto disc.* 30. *& 31. hoc tit.*
r *Disc.* 29. *& 164. in supplem.* s *Disc.* 24. *& 25.*
t *Tit. de feud. disc.* 92. *& hoc tit. disc.* 92.

IV.

De Vectigalibus, Dohanis, Gabellis, pedaggiis, collectis, Datiis, fidis, taxis, contributionibus, aliisque publicis oneribus.

SIngula hæc vocabula, de stricta Juris censura, inter se diversa sunt, diversamque significationem habent, ac naturam; Vectigal etenim; utpotè à vehendo derivatum, illud onus importat, quod Principi, vel Reipublicæ solvitur; in quadam mercium, quæ ad Civitatem, vel portum evehuntur, quota, quæ de jure communi octava est portio, pro Ditionum autem, vel principatuum diversis legibus diversa est; Urbis praxi docente, ut in illis mercibus, quæ ex Maritimæ navigationis majori commoditate, ac beneficio advehantur, sit in septima, in illis autem, quæ per terram, sive per flumen Tyberis à montibus, in nona, eaque frequentius in pecunia pro majori evehentium commoditate solvitur, ad valoris mensuram, in eorumdem tamen evehentium libito existente solutione in ipsarum mercium quota, si commodum tamen id sit, & practicari valeat. *u*

Ista verò species oneris publici, quæ in legibus Romanorum, sub hoc vectigalis vocabulo explicari solet, pro quarundam aliarum legum particularium loquendi magis barbaro usu, sub diversis, *telonia, portorii, & scaricaturæ* vocabulis explicatur; In praxi verò, pro Italiæ præsertim frequentiori usu, barbaro vocabulo *Dohanæ*, quod antiquis Jurisconsultis, ac linguæ latinæ professoribus ignotum est. *x*

Introductionis formalis mercium vectigal est, ubi nempè, ita in portum, vel Civitatem merces introducantur, ut ibi remaneant, & contractentur; Secus autem ubi transitus gratia, ut alio evehantur. *y*

Quamvis autem à mercium Domino, ac introductore solvatur, re tamen, vel effectu spectato, ab earum emptoribus, ejusque loci, vel Ditionis populo, illas contractaturo, fit solutio, ob pretii alterationem exindè resultantem, ideòque immunibus ex consueto pretio hujus ratæ fit deductio, ut ita solùm intrinsecum, ac naturale persolvant. *z*

Pro hujus vectigalis grammaticali significatione, magisque frequenti usu, mercium evectionis, vel introductionis onus est, quod alicubi tamen pro extractione magis, quàm pro introductione persolvitur, juxtà varios locorum, ac ditionum mores, ita præsertim in Italia Neapolitanæ Civitatis praxi docente.

Idem barbarum *Dohanæ* vocabulum, promiscuè, pro illo quoque onere adhibetur, quod Principi, vel Reipublicæ, pro publicis animalium pascuis, hibernis præsertim, & alicubi etiam æstivis, quæ sint de Principi reservatis, atque de juribus Regalibus, ex quadam introductione effecta sint, præsertim verò pro ovibus; Isto pascuorum pretio, alicubi sub nomine *fidæ* quoque explicari solito, *difidæ* vocabulum adhibendo pro quadam majori, ac pœnali solutione; ob pascuorum fracturam, seu violationem, extra tempus, vel modum permissum, Idque inter publica onera recensetur, ob necessitatem, quæ sumendi pascua animalium Dominis quamvis invitis incumbat, cum pretii aliàs reperibilis alterationē, in qua vectigal, seu onus publicum consistit. *a*

Pedagiorum nomine, in stricta, legalique significatione, illa veniunt onera, quæ pro mercibus, vel pro onustis animalibus, sive pro gregalibus animalibus, ad industriam, & alicubi etiam pro hominibus persolvantur, ratione transitus per portam, pontem, schalam, viam, aliumve locum, & alicubi per naves, per aliquam maris partem transeuntes, sive portum aliquem intrantes; Istaque frequentius onera uniformia, & materialia sunt, non tatione valoris mercium, sed capita transeuntium, vel pro qualitate navium, aliorumque instrumentorum pro diversis quoque moribus. *b*

Gabellarum nomine, in stricta, & propria significatione, illa veniunt onera, quæ insensibiliter, occasione usus victualium, aliorumque usualium, cum aliqua, intrinseci, & naturalis pretii alteratione, ab emptoribus supportantur; Quamvis etenim ad instar vectigalis, seu dohanæ, per venditorum manus, materialis solutio fiat, revera, tamen spectato affectu, ab emptoribus fieri dicitur, ita quandam exactorum, seu administratorum ipsis venditoribus personam, seu figuram gerentibus, ut illud scilicet, extrinsecum, alteratumque pretium, quod pro gabella exigunt ab emptoribus, ipsius gabellæ domino, ac impositori restituant, naturali, ac intrinseco suarum mercium, & rerum, se victualium pretio contenti, ne alias publica, & regalia jura, in privatam cedant utilitatem, illicitaque de alieno locupletatio resultet; Ideòque non venditorum, sed emptorum immunitas, vel exemptio spectanda est, ut isti vilius emant, non autem, ut illi carius vendant; Ut pro frequentiori usu illæ sunt gabellæ, quæ super pane, vel farina, vino, oleo, carnibus, piscibus, fructibus, aliisque similibus imponuntur; *c.* Istaque onerum species omnibus, Principi scilicet, vel Reipublicæ imponenti, populoque persolventi (quando debitæ moderationis meram non excedat) omnium commodior reputatur; Gabellarum etiam vocabulo contractibus congruente, quæ pro diversis regionum moribus diversam habent regulam. *d*

Collectarum vocabulum triplicem habet significationem, meré realium scilicet, meré personalium, & mixtarum; Reales etenim illæ sunt, quæ pro modo facultatum, atque ut vulgò dicitur *per æs & libram*, persolvuntur, possessoris qualitate non curata; Personales, quæ à personis subditis præstentur, certam habentibus qualitatem, ac propterea personæ qualitas attenditur, nulla bonorum, seu virium ratione habita, vel constituta differentia; Mixtæ verò, quæ à personis quidem subditis præstandæ sunt, bonorum tamen ratione, ac pro modo facultatum.

Istaque species præsertim duæ priores, meré reales, ac meré personales, suas quoque habent subdistinctiones, inter ordinarias scilicet, & fixas, ac extraordinarias, seu accidentales, ac variabiles; Ordinariæ siquidem reales illæ sunt quæ perpetuæ, ac invariabiles, in uniformi quota, vel quantitate in singula tempora Principi, vel Reipublicæ præstentur, tanquam per speciem decimæ spiritualis, quæ parocho persolvitur, sive tanquam per speciem canonis, vel census, aut tributi; Personales autem, in singulis quibusque annis, aliisve certis statutis temporibus, in uniformi, ac invariabili summa, per capita personarum persolvuntur, ideòque capitationis nomen, seu vocabulum habent; Extraordinariæ verò, sive accidentales, in stricta significatione sub contributionum, & taxarum, seu datiorum, vel impositionum nominibus veniunt. *e*

Atque hinc immunium, vel exemptorum obligatio pendet, pro iis bonis, quæ à subditis in eo obvenerunt, & quæ prius laicalibus oneribus penes subdito priores dominos subjecta erant, ut scilicet, prima species meré realium, ordinariorum, ac fixorum tanquam speciei decimæ, ipsa bona principaliter afficiat, personæ qualitate, vel immunitate neglecta; secus autem, ubi de aliis agatur speciebus, ideòque non juris, sed facti, & applicationis desuper quæstiones eadunt, quando scilicet, unam vel alteram speciem collectæ, sive onerum redoleant. *f*

Aliæ verò gabellarum, & onerum personalium, vel mixtorum species plures habent quæstiones, super Sæcularium quoque privilegiativa exemptione, illa præsertim Fisci, vel Civitatis, quæ gabellæ domina fit, de quibus in sua sede videndum, cum pluries habeant distinctiones compendio non facilè congruas. *g*

Super imponendi faculatæ quæstiones etiam eadunt, quàm solis Papæ, & Imperatori nonnulli in legali simplicitate aubuliantes, tribuunt, aliis Principibus licet supremis, & absolutus denegando; Contraria verò usu recepta est regula generalis, quæ omnibus assistit Principibus, ac Dominis, vel Civitatibus, jura regalia, atque supremi Principatus potestatem, ac Imperium in propria Ditione habentibus, quamvis jure feudi regalis, & dignitatis Principatum ab alio obtineant, illumque in sola alti dominii ratione superiorem agnoscant; Nisi lex investituræ, seu altera scripta vel non scripta lex, aliter disponat. *h*

Eadem è converso regula generalis subditis, Baronibus, & domicellis, ac Civitatibus resistit, nisi Principis explicita licentia, vel concessio accedat, sive illa implicita, quæ, ex immemorabili, vel centenaria vitiosum initium non habente, manat, cum jus indicendi publica onera, inter regalia numeretur, ideòque Principi competat; *i* Regionum moribus tamen magnam desuper partem habentibus, dum alicubi Principes publica onera, Communitatibus, vel in certa quantitate pro personarum, vel fumantium domorum numero indicunt, ipsarumque Communitatum partes remaneant exactionis modum indicere, qui pro locorum moribus, vel qualitate varius est, adhuc tamen Principis, vel supremi Magistratus assensu, seu licentia desiderata. *k*

Aliæ quoque dantur extraordinariæ collectæ, seu contributiones, & taxæ, quæ comparativè ad præcedentes, privatæ magis, quàm publicæ dicuntur, pro privatis scilicet locorum, & populorum indigentiis, vel commoditatibus, & quæ comparativè ad singulos privatos, publicarum nomen, seu vocabulum quoque habent, Communitativæ nuncupatæ, sive ubi pro singulorum in aliqua territorii parte, bona habentium, necessitate, vel commoditate, per Communitatis speciem, collectæ, vel contributiones indicantur, ideòque super immunium, & exemptorum obligatione frequentes cadunt quæstiones, certam non de facili regulam recipientes, utpotè à diversis decisionem expectantes distinctionibus, in sua sede videndis. *l*

Super gabellarum, & dohanarum fraudibus, earumque pœnis, & commissis, frequentes praxis quæstiones producit, certam pariter non habentes regulam, cum ab ipsarum gabellarum, vel onerum legibus, vel à locorum moribus, ac stylis decisio nimium pendeat, ut in propria sede advertitur. *m*

Quamvis autem præmissę sint singulorum vocabulorum legales, ac propriæ significationes, adhuc tamen certa desuper non cadit regula, cum pro vario loquendi usu, eadem vocabula confundi soleant, eorumque promiscuus usus adhibeti, illo præsertim vectigalium, omne genus onerum aliquando complectente, Ideòque non in rerum vocabulis, sed in rei veritate, ac substantia immorandum venit.

Vulgi quædam communis opinio, vel traditio penè generalis est, ut pro cadaveribus de loco ad locum vehendis gabella, vel dohana solvi debeat, Quod tamen omni caret juris, ac rationis fundamento, ideòque erronea est opinatio. *n*

u *Disc.*65. *& 67. hoc tit.* x *Proximè supra.* y *Disc.*63.
z *Dicto disc.*67. a *Disc.*94. *& 95.* b *Disc.*131. *& 156.*
c *Disc.*52. *& seqq & 155 hoc tit. & disc.*5. *& 6. Miscellan. Eccles.*
d *Disc.*19. e *Disc.*96. *& seqq.*
f *Disc.*30. *& 51. & disc.*2. *Miscellan. Ecclesiast.*
g *Disc.*44. *& 45.*
h *Disc.* 63. *& 64. de feud.*
i *Proximè supra.*
k *Disc.*34. *hoc tit. & disc.*5. *Miscellan. Eccles.*
l *Disc.*98. *& seqq.*
m *Disc.*69. 87. 88. *& 152.*
n *Disc.*166. *in supplemento.*

V

De Salinis, & Salariis, aliisque salis materiam concernentibus.

DIversa est Salina à Salaria; Salina etenim est ille locus terreus, vel aqueus in quo salis materia effoditur, vel fabricatur; Salaria verò denotat privatum jus vendendi, seu distribuendi salem in principatu, seu loco, aut in provincia, juxtà distributos fines, pro alterato pretio, quod excedat intrinsecum, seu naturale pretium materiæ. *o*

Juris regalis ubique est hæc posterior species, ideòque nonnisi Principi, vel cui ipse concesserit, ea competit, nedum ratione juris privativi, seu prohibendi, quod naturali libertati contrarium, de supremo Principi competentibus dicitur, dum privatis, vel subditis incongruum est, sed etiam, ob complicantiam gabellæ, quæ ita inest,

atque

atque à subditis insensibiliter exigitur, in ea alterati, & extrinseci pretii parte, quæ ab invitis solvitur, aliàs non solvenda, si libertas emendi suppeteret. p

Super prima verò Salinarum specie, quæstio cadit, an publici, ac regalis juris de earum regulari natura censeri debeant; Aliis communi cuidam usui innixis affirmantibus; Aliis verò negantibus, ex legum civilium dispositione, quæ privatis aliorum prædiorum more, eas decernunt, atque de eorum dominio, & utilitate supponunt; q Ea verò apud Juristas recepta videtur distinctio, inter magnas, sulque natura publicas salinas terrestres, quæ mineralium, magnarumque fodinarum speciem habent, ut in ea Italiæ parte, quæ Calabriæ dicitur, ac etiam in ea Poloniæ regione, quæ Velista nuncupatur, praxi docet; Sive in maritimis, ut in Italia in ea parte, quæ Apulia nuncupatur, inter Garganicum montem, & Japigios, seu Baroplem provinciam, magnæ habentur, minores verò sunt in Emilia, quæ Cervienses dicuntur; Aliæve propè Urbem ad ostia Tyberina; r Privatæ verò, quæ modicæ sint, in privatis fundis, vel puteis, seu fontibus, salitas aquas habentibus. Moderno verò, tempore de facto, saltim pro Italiæ moribus, ut fraudibus occurratur, quibus salariæ Principis subjacebant, privatæ sunt prohibitæ, vel suffocatæ, earumque usus aboletus, ideòque ambæ species, inter regalia meritò recenseri debent.

Majores itaque forus desuper audit quæstiones, cum hujusmodi salariarum, vel salinarum appaltatoribus, vel conductoribus, quandam aleæ speciem imentibus, juris scilicet, privativi vendendi, vel distribuendi, intra præfinitos fines præfinitumque tempus, certam, ac statutam salis quantitatem ab eis, pro convento pretio solvendam, sive illam integram percipiant, ac vendant, sive non, ut proindè periculo se exponant, solvendi nimis alteratum pretium materiæ, non habitæ, vel quæ habita, finito statuto tempore inutilis remaneat, atque post determinatum tempus, in commercio sit prohibita, adeout in ipso jure vendendi, majorique venditione, ipsius appaltus substantia, Appaltatoris que utilitas consistere dicatur; Ito periculo ab eo lucro compensato, quod reportatur ex facultate revendendi, seu distribuendi pro longè majori pretio, quàm ipsi solvant. s

Pretium verò à legibus appaltus, vel à consuetudine statutum, in ea distributione, quæ populis subditis fiat, est inalterabile, nedum augmento, sed etiam diminutione prohibitis; Augmento scilicet, dum novam redoleret gabellam; Et diminutione, cum id Principi locatori, vel futuro appaltui præjudiciale dicatur, ut in sua sede latiùs advertitur. t

Casuum belli, vel pestis, seu ipsarum salinarum sterilitatis contingentia, frequentes parere solet quæstiones defalchi seu restauri, in sua sede in notabili parte recensitas; Ex eo præsertim decisionem recipientes, an casus rei subsistantiam, vel potius fructus perceptionem feriat; Ita etenim subsistantia in privativo jure vendendi consistit, major autem, vel minor fructus, in minoris, vel majoris quantitatis venditione esse dicitur; Causa verò diminutionis, vel sterilitatis attenditur; Ubi etenim ea, ex locatoris, ejusque officialium, vel ministrorum parte culposa sit, actionem conductori præbet ad totalem interesse refectionem etiam lucri amissi, si verò voluntaria, sed non culposa, utpotè justæ causæ fomentum habens, pensionis remissionem ad raram producit, absque illis intolerabilis damni requisitis, quæ in casu considerantur, Ubi verò meræ casualis, distinctio, est an causam productivam, seu substantiam, vel potius fructus percutiat, ut primo casu, damnum quale quale sit, refici debeat, in altero autem intolerabilitatis requisitum desideratur, juxtà omnium locationum generales regulas. u

Illa præsertim consuetæ speciei, seu qualitatis salis mutatio, quæ à salinarum sterilitate, aliovè impedimento resultat, salinatori præjudicialis, ac remissionis quandoque productiva reputatur; Ubi ex maritimo terrestre, sive ex Cervienfi, vel Hostiensi, magis humido, minusque salito, alterum pariter maritimum, magis verò durum, & salitum Apuliæ, distribuere oporteat, cum deterior qualitas in salinatore melior reputetur. x

Eadem salinatori, vel appaltatori prohibitione incumbente, quæ in publicanis, seu gabellarum, & dohanarum conductoribus præcedenti, rubrica insinuata est, circa appaltus extrema tempora consueta majorem affectandi venditionem, vel distributionem, quæ salariæ dominio, vel sequenti appaltui præjudicialis censetur. y

In magnis autem nimiumque secundis salinis, ea congrua ratio cadit, aliis mineriis, ac fodinis, seu magnarum piscationum, & venationum locis quoque congrua, ut juris regalis censendæ sint, meritòque Principes, vel Respublicæ, juris publici effecerint, ut ita scilicet ingens, ac insolita naturæ fœcunditas, ac liberalitas, omnium loci incolarum commodo, ac beneficio pariformiter cedat, cum penes Principem, vel Rempublicam, pro ejusdem Reipublicę dote politicique matrimonii supportatione deferviant, ita illa ferendo publica onera, quæ aliàs ex incolarum collectis, & contributionibus ferre oporteret. z

o *Disc.*105. *& seqq.* p *Ibidem.* q *Vt supra.* r *Ibidem.* s *Ibid.* t *Ibid.* u *ibid.& disc.*159. x *Disc.*107. *& seqq.* y *Ibidem.* z *De feud. disc.*2. *& in supplemento.*

VI.

De minerijs, ac mineralibus, aliisque fodinis, & excavationibus, ac Thesauris.

EXeadem proximè superius insinuata ratione, ut ingens, ac insolitum naturæ beneficium, non aliquorum privato, sed omnium publico commodo cedere debeat, ubique usu receptum est, ut auri, & argenti fodinæ, quas vulgò minieras dicimus, publici, ac regalis juris esse dignoscantur, ut propterea privato dominio incongruant, quamvis in privatis fundis, vel prædiis existant.

Sub quæstione verò est, an idem, in ferri, æris, & lapidum, aliorumque mineralium fodinis, dicendum sit. Idque ex legum civilium sensu ab ea distinctione decisionem recipit, an in solo publico, vel privato existant, ut primo casu juris publici, ac regalis esse censeantur. In altero autem privati, ita tamen, ut metallorum aliorumque similium effossoribus, ob publicam utilitatem, ipsis privatis dominis effodere negligentibus, eis invitis, effossionem facere liceat, decima domino, aliaque decima Principi, vel Reipublicæ persolvenda. Adhuc tamen, certam, ac generalem id non recipit regulam, cum à singularum Ditionum, vel principatuum variis legibus, vel stylis id pendeat, normamque recipiat, pro frequentiori usu, in metallis præcipuè ferri, vel æris, utpotè bellicis instrumentis ipsiusque Principis, vel Reipublicæ usui magis adaptaris, ejusque hostibus, vel emulis denegandis, ut juris regalis, ac publici adhuc existant, ad lapidum usualium, non autem valdè pretiosorum, quæ gemmarum speciem habeant, sive ad sulphuris, sive vitrioli, vel terræ aliquibus usibus opportunæ, privatorum jure restricto, in illis fodinis, quæ in eorum prædiis existant.

In rebus verò manufactis, sive hominis industriam habentibus, quas ab antiquo, sub terræ superficie, citra aliquam hominum memoriam existentes, ex casu, vel fortunæ beneficio, sive ex effossoris industria, & diligentia reperiri contingat, quæstio item cadit, an publici, & regalis, vel privati juris esse censeantur, eaque juris communis dispositione attenta, neutro casu illam habent naturam, dum in privatis fundis ad privatos Dominos pertinere dignoscuntur, eodem modo, quo exceptis illis auri, argenti, in aliis fodinis statutum est. In locis verò publicis, utpotè nullius, occupantis fierent.

Posterior autem distinctionis pars, ex generali usu, naturæ mutationem sortita est, ut quæ in locis publicis existant, juris publici, & regalis esse censeantur, abolito usu facultatis, quam leges civiles præoccupatoribus concedunt. Prior autem pro ditionum, vel principatuum diversis legibus, vel moribus, diversas habeat regulas, frequentius autem etiam manufacta opera, auri, & argenti, sive illius nimium pretiosi lapidis, qui sub gemmarum genere veniat, publici, ac regalis juris censeantur. Reliqua verò privatum sequantur dominium. Quæstione cadente inter directum, & utile, quoties hæc divisa sint, probabilitas verò major, magisq; receptus usus utili assistit. A.

In thesauris quoque, legum civilium dispositione attenta, illa in primis adhibetur distinctio, inter thesaurum, & pecuniam absconditam, ut thesauri nomine solum veniat, auri & argenti, ac gemmarum, aliarumque nimis pretiosarum rerum congeries, quæ supra hominum memoriam, omninò incertum, ac ignotum habeat dominum, ac possessorem. Talique posita qualitate plures cadunt distinctiones inter loca publica & prophana, & loca sacra, & fundos privatos, ut primo, & secundo casu publici, ac regalis juris censeantur, certa portione Inventori assignata. In altero

altero autem totum domino, qui etiam inventor sit, deferatur. Ubi verò diversus à domino sit inventor, certa inter eos distributione statuta, quotics ex casu, vel ex licita industria, sine aliquo forti legii crimine sequatur, cum tunc Fiscus, tanquam turpiter quæsitum totum occupet; diversa tamen est penè ubique praxis, pro ditionum, seu principatuum diversis legibus, ac stylis, ex quibus etiam in fundis privatis certa portio, quamvis nullum admixtum sit crimen, Fiscalis, seu regalis juris esse censetur, ideoque ubi casus, vel fortunæ beneficium, nimium diligens, beneque custoditum annexum non habeat arcanum magnum etiam in re propria, quininò in persona redolet maleficium, ob Fiscalium consuetos rigores, & molestiss. Pecunia verò abscondita juris est privati. B

Hinc generalis ubique inolevit usus, effossionum, seu excavationum etiam in privato fundo prohibitivus, absque Fiscalium scientia, & licentia, quæ pro diversis Regionum, seu principatuum stylis, diversas habet leges, ac formulas, quas exactè servare expedit, ne beneficium in maleficium, ut supra convertatur. Duplici hujusmodi prohibitionis assignari solita ratione. Una scilicet, ne ea, quæ juris regalis sint, atque ad Principis Fiscum pertinent, à privato occupentur effossore. Et altera, ne effossione extrinsecè in privato solo initium affectatè habente, in publico tamen sequatur effectus.

Sub Judice verò, adhuc indecisa pendet quæstio super iis thesauris, aliisque pretiosis rebus, quæ in sacris, vel Ecclesiasticis locis, & fundis existant, an ad prophanum Fiscum quoque pertineant, vel ad pontificium, sive ad ipsam Ecclesiam, utpotè à temporali imperio, ac jurisdictione exemptam, quod varias de more opiniones habet, à locorum tamen stylis, vel moribus saltim de facto decisionem, id recipere solet, ideoque certam non habet regulam. C

Effossionum autem, seu fodinarum emolumenta, quę in dies, & tempora percipiuntur, an sortis, vel fructuum speciem redoleant, sub dotis, ac usufructus, & fideicommissi sedibus agitur, cum id regalium peculiarem non percutiat materiam. D

Atque ubi verum, vel interpretativum ex Principis edicto, vel naturæ beneficio, jus privativum in hujusmodi mineralium usu, & venditione accedat, eadem, quæ in salinarum, & salariarum appaltibus dicta sunt, hujusmodi fodinarum, sive excavationum appaltibus, vel concessionibus ad certum tempus, penè in omnibus congruere videntur, dum non in ipsius materiæ intrinseco, ac naturali valore, sed in jure vendendi intra statutum tempus, locatio, & conductio, aliave fruitio consistere videtur, ut in sua sede latius. E

A *Disc.*147. *hoc tit. & disc.*160. *de dote.*
B *Eod. disc.*147. *& tit. de servit. disc.*47.
C *Eodem disc.*147. D *Disc.*160. *de dote.*
E *Disc.*117. *hoc tit.*

VII.

De Fisco, ac juribus Fiscalibus pœnalibus, ac successivis, in bonis scilicet, proscriptorum, aliorumve delinquentium sive in vacantibus, vel naufragatis, aut aliàs derelictis, certum non habentibus dominum, ac possessorem.

IPsius Fisci pertinentia in genere, ex magis communi, receptaque sententia, juris regalis censetur, ut propterea, quatenus ad prophanum, vel sæcularem pertinet, ad solum Principem, vel ad Rempublicam, quæ jura Principis habeat, non autem ad subditos, ac subordinatos Barones, seu domicellos, minusq; ad subditas Civitates pertinere dignoscatur, nisi Principis accedat explicitum privilegium, sive illud implicitum, quod ex immemorabili, vel centenaria possessione, quæ vitiosum non habeat initium, resulter. Aliqua in Baronibus, vel domicellis, aut subditis Civitatibus, Fiscali exigere remanente, pro delinquentium punitione, ac pro privatis mulctis, & pœnis, non autem omnium ferè regalium ad instar, certam, ac generalem non recipit regulam ob nimium regionum, ac principatuum diversam praxim, diversasque leges, ac stylos, quibus deferendum venit. F

In Episcopis verò, aliisque locorum Ordinariis, ac Prælatis, Ecclesiasticis quæstio est, consuetam habens non modicam opinionum scissuram, an Fiscum habeant, juraque Fiscalia, vel potius unicus sit Romani Pontificis, vel universæ Catholicæ Ecclesiæ Fiscus, idque pariter, pro regionum, & principatuum diversis moribus, vel stylis, diversam habet praxim.

Fisci verò, unius, vel alterius posita pertinentia, triplicem ille naturam, seu speciem habet, successoriam scilicet, favorabilem, pœnalem odibilem. Et alteram magis favorabilem, & privilegiatam, quæ in publicis Reipublicæ, vel principatus bonis, ac juribus consistit.

Successoria ea est, quæ in bonis vacantibus, nullum habentibus privatum dominum, ac possessorem cadit. Qualia censentur bona naufragata, seu alias habita pro derelictis, & quæ ex legum civilium placito, nullius dicuntur, ideòque primo occupantis fiunt, cum hæc ex generali Principum, vel Republicarum usu publici, ac regalis juris esse censeantur, ideòque de juribus Fisci sint.

Frequentius verò, in iis contingit bonis, quæ vacantia dicuntur, quia nullum habeant legitimum, testatum, vel intestatum, defuncti Domini, ac possessoris hæredem, quia nempè non extante testamentario, nullus intra decimum civilem gradum per agnationem, vel cognationem conjunctus, minusque conjux superfit, cum post istos fiscus, hæredis, ac successoris locum occupet, veri ac favorabilis in universo activo, ac passivo jure successoris, & hæredis personam gerendo, si defuncti us ejusdem Principis subditus existat. Ubi verò non sit subditus, vel respectu alterius Ecclesiasticæ qualitatis, ab ejus jurisdictione, ac imperio exemptus, non modica est quæstio, consuetam habens opinionum scissuram, an fiscum laicalem, vel potius Ecclesiam particularem cujus servitio defunctus addictus esset, vel formalem Ecclesiam diœcesanam, hæredem habeat. Id autem à legitima consuetudine primam decisionem recipit, eaque cessante, una opinio distinguit inter ea bona, quæ soli sint, sive loco circumscribantur, atque sub territoriali jure cadant. Et alia, quæ personæ inhæreant, illamq; sequantur, ut hæc posterior species personæ naturam, seu exemptionem sortiatur, ideòque Ecclesiam habeat hæredem. Prima verò sub vacantium genere veniat, atque ad sæcularem fiscum pertineat. Alia verò probabilior magisque recepta opinio, in sæcularis fisci exclusionem, totum Ecclesiæ defert, iis exceptis bonis, quæ de ipsius Principis, vel Domini, Reipublicæ directo sint dominio, cum quo utile, vel subalternum ob legitimi successoris defectum, excluso fisco consolidetur. G Id autem non ex fiscali, vel regali jure provenit, sed ex natura, seu operatione dominii directi, quamvis illud privatum sit, ut utile, & subalternum, defecto legitimo hæredę, (fisco excluso) ad se attrahat. H

Plures verò pro diversis locorum moribus ultra decimi gradus conjunctos, & conjugem, dantur successores, qui fisci successionem quoque excludant, eique præferantur. Hospitalia scilicet, Collegia, Congregationes, & adunantiæ, sive monasteria in bonis novitiorum, ita tamen, ut in hospitalibus, & Collegiis, aliisque adunantiis, fixa, & perpetua verificetur vitæ addictio. Id autem neque certam ac generalem recipit regulam, quam in singulis regionibus, vel ditionibus consuetudo præbet. I

Præfata in Clericis, & Ecclesiasticis personis quæstione cadente laicalium bonorum respectu, quę ex majorum successionibus, vel ex personali industria aliove fortunæ beneficio, ac alias quam Ecclesiæ, vel clericatus occasione parta sint, ut prophani patrimonii censeantur, ideòque prophanum legitimum habeant hæredem. In aliis etenim, quæ sub Ecclesiastico cadunt patrimonio, dubitandi occasio abest, dum in eis clericus Ecclesiam habet hæredem necessarium aliter disponendi interdicta facultate, quam peculiare indultum Apostolicum non tribuat, eaque accedente, illam habet conditionem, ut ad exercitium deducatur, quo cessante, vel effectum non sortiente, subintrat regula, quæ Ecclesiæ assistit, cum dispensativum indultum, fisco prodesse non debeat. L

In iis quoque juribus, quæ spiritualia sint, vel annexam habeant spiritualitatem, ista fiscalis successio non admittitur, ut in Ecclesiastico jurepatronatus, ex magis probabili sententia, praxis docet. Nisi de illo agatur, quod reale sit, ipsis bonis annexum, eorumque accessorium, cum tunc bonorum dominum, ac possessorem sequatur. M

Altera verò pœnalis, ac odibilis est fisci successio, quæ anomalæ hæreditatis speciem redolet, in proscriptorum bonis generaliter cadens, sub universali omnium bonorum confiscatione pro forensi loquendi usu, explicari solita.

Duplicem verò speciem ista successio apud Juristas habet; unam scilicet ex juris communis dispositione manantem,

tem, qualis est ea, quæ pro utriusque divinæ, ac humanæ majestatis læsione resultat. Alteram verò, quæ ex locorum, vel ditionum, seu principatuum legibus particularibus, pro aliquibus manat criminibus, quibus jus commune hanc non indixit pœnam, ut temporalis Ecclesiæ Ditionis, vel principatus frequentior fortè praxis docet, ut ea crimina, quæ capitis pœnam habent, hanc alteram publicationis bonorum, pro regula penè generali, annexam habere videantur.

Hinc manat quæstio, an in uno territorio, vel principatu, sequuta confiscatio, omnia complectatur bona, 99
quæ in aliis territoriis, vel principatibus quoque existant, ad singulorum Principum, vel dominorum favorem, ita quolibet in suo confiscante. Idque nimiam habet opinionum scissuram, pluresq; recipit distinctiones, ac declarationes compendio incongruas, ideòque in sua sede videndas. N

Regalis juris quoq; illud est, ut fiscus ea bona capiat, quę 100
ab indignis, auferri, atq; fisco applicari lex disponit. O Ubi verò de veris, vel contumacialibus pœnis, vel mulctis particularibus à lege, vel ab homine indictis agitur, id juris regalis non est, sed cuilibet Judici, vel magistratui 101
congruit. Certa & generali regula neque desuper cadente, ob diversam ditionum, ac principatuum praxim, diversasque leges, vel stylos.

Plura vero in hoc jurium fiscalium pœnali genere cadere solent, quæ applicationem, vel pertinentiam percutiunt, sive an, quæ in vita delinquentis declarata non sunt, 102
post mortem, declarationem, vel prosequutionem habent. Vel an fiscus illo transmissionis beneficio potiatur, quo alter hæres potiri deberet, ac similia non ipsum jus regale in habito, vel subsistantia, sed ejusdem modum, vel exercitium respicientia, quæ proinde in sua sede videnda sunt. P

Præcipua cadente quæstione super hominis privata fa- 103
cultate, istud fiscale jus, in aliquibus bonis tollendi, vel prohibendi, ut in iis præsertim praxis docet, quæ ex alterius ultima voluntate, vel dispositione ob obvenientia, hanc habeant legem, ut fisco non quærantur. Aliquibus hanc potestatem negantibus. Affirmantium verò magis communis receptaque opinio est, ubi positivæ fraudis in dubio non præsumendæ probatio non accedat. Q
Adeò favorabili hac dispositione reputata, ut etiam, ea complectatur bona, quæ necessariam habeant successionis, vel dispositionis speciem, gravamen eis adiiciendi 104
interdicta facultate, qualis præsertim ea est liberorum, vel parentum necessaria portio, quæ legitima dicitur. R

Filiorum quoque numerus ex legum civilium placito hoc fisci pœnale jus impedit, vel minuit. Quod tamen 105
certam non recipit regulam pro diversa ditionum, ac principatuum praxi ex legum, vel morum diversitate ma- 106
nantem. S Eaquè diversa quoque est in eo fiscali jure, quod pro filiorum crimine à parentibus legitimam quoque auferri eis debitam. T

Restitutiones criminosi in gratiam Principis varia quoque producunt quæstiones super publicatorum bonorum 107
récuperatione diversam pariter habentes praxim; vel decisionem, pro diversis legibus, vel moribus, sive pro diversa restitutionis formula, vel tenore, ideòque pariter certæ, ac generalis regulæ incapacitatem id habeat, cum similibus in sua sede recensitis. V

Altera demum illa est fisci species, quæ publicorum jurium, sive dotis recipublicæ, vel principatus administra- 108
tionem percutit. Istaque omnium favorabilior, magisque privilegiata est fisci species, præsertim verò, pro tacita hypotheca, vel potioritate adversus anteriores creditores, in bonis postea quæsitis, aliisque pluribus privilegiis, & favoribus, quæ fisco adversus debitores, & administatores conceduntur. Ea etenim pœnali fisco denegantur, ac etiam alteri successorio, quamvis magis favorabilis censeatur, dum jure privati utitur. Ideòque illa juris regula, quæ in dubio pro fisco judicari debere decernit, tertiam hanc fisci speciem percutit, non autem alias priores, præsertim vero secundam pœnalem, quæ oppositam potius habet regulam, ut contra fiscum in dubio sit judicandum, quodq; sub bono Principe fisci causa semper mala sit. X

Ea tamen, quæ à prima, vel secunda specie obveniunt, tertiæ favorabilis, ac privilegiativæ speciem fortiuntur, 109
illorum scilicet bonorum, vel jurium respectu, quæ fisco jam quæsita sint, quodque tanquam fiscalia bona, vel jura sub generica fiscalis patrimonii administratione sint posita, ut aduersus administratores, vel occupatores idem, ac generale sit privilegium, ad instar eorum, quæ de obdibili usurarum, vel fructuum specie in jure statuta sunt, quod licet ad superfætationem, vel anatocismum inhabiles penes debitorem sint, penes tamen administraorem, vel tertium indifferentium bonorum, ac fortis naturam sortiantur, ideoque novos fructus, vel usuras producere prohibitionem non habeant.

Fiscalium bonorum, vel jurium administratoribus, ac etiam Appaltatoribus pro diversis regionum, ac principa- 110
tuum legibus, vel stylis minus fideles reddentibus rationes, seu alias jura fisci fraudantibus, graves indictæ sunt pœnæ, in Ecclesiæ præsertim temporali ditione, ultra censuras aliasve personales pœnas decupli, quæ diversas producunt quæstiones non de facili sub compendio cadentes, ut in aliis plerisque contingit, ideoque in sua latiori sede videndas. Y

F *Disc.* 160. & 161. *hoc tit.*
G *Disc.*149. *hoc tit. & tit. de feud. disc.*52. H *Ibid.*
I *Dicto disc* 149. *& in supplemento.* L *Dicto disc.*146.
M *Tit de jur.patron.disc.*38. N *Hoc tit.disc.*161.*in supplem.*
O *Dicto disc.*160. P *Dicto disc.* 160. Q *Dicto disc.*160.
R *Ibidem.* S *Dicto disc.*160. T *Ibidem.*
V *Disc.*148. *&* 160. X *Dicto disc.*160.
Y *Disc* 119. *& seqq.*

VIII.

De Monetis.

REgalis juris esse facultatem cudendi monetas non ambigitur; ideòque Baronibus, ac Domicellis, vel subditis civitatibus jura supremi principatus non habenti- 111
bus denegari non dubitatur, nisi supremi Principis indultum accedat.

Quamvis autem ille, qui supremi Imperii, ac principatus jura in sua ditione obtinet, positiva, vel humana lege, cui dispensare, vel derogare potest, solutus sit. Illam 112
tamen directivam vim, quam etiam ex humana lege Princeps patitur, in hoc monetarum jure, magis forte, quam in aliis sentire videtur, ut bonæ ligæ, seu materiæ ad ejus intrinseci valoris normam monetā cudere debeat. Ita quoque publici boni principatus, ac Reipublicæ politicis exigentibus rationibus, ob ingentia damna, & præjudicia, quæ subjectis populis, ipsique Reipublicæ, vel principatui 113
deteriori monetæ qualitas producit. Z Ideòque in ea, cui major, & accidentalis immeritus valor ex Principis auctoritate tribuitur, gabellæ, seu collectæ speciem in esse videtur eodem modo, quo in sale aliisque juris privativum habentibus, ut superius adnotatur. A

Adhuc tamen istius quoque regalis juris species certæ, ac generalis regulę incapacitatem patitur, ob consuetam ditionum ac principatuum legum, ac praxis diversitatem, 114
ideòq; fatuitatem redolet, cum antiquis Romanorum legibus, vel cum iis Interpretum traditionibus, quæ ab eis derivant, ubiq; procedere, cum tunc diversa esset ratio, quod unum esset Imperium cum unica lege, & Principe.

Privati verò potiùs, quam publici juris sunt illæ, quas frequenter forus audit, quæstiones, super monetarum alte- 115
rato valore, an creditorum, vel debitorum commodo, vel respectivè incommodo cedere debeat, sive an obligationis, vel solutionis tempus inspici debeat, ideòque sub crediti, & debiti, & Ecclesiasticarum pensionum sedibus id potius cadit, ibique videndum. B

Criminum quoque sedem, seu materiam potius, quam, Regalium percutit monetæ fabricatio, vel falsificatio, seu 116
tonsio. Illa juris regalis inspectione cadente, quę fori competentiam, super hujusmodi causarum cognitione, vel criminis punitione percutiat, an scilicet privativa ad Baro- nes aliosve inferiores magistratus ipsius Principis, ejusque magistratuum cognitione, & competentia sit ob ejus majestatis, vel regalis juris læsionem.

Internum verò magis, quam externum forum illæ percutiunt quæstiones, quæ de facultate contractandi pecu- 117
niam, reprobationi destinatam habentur, quando imminentis prohibitionis habeatur notitia.

Privati quoque juris altera est quæstio, an vectigalium, aliorumque publicorum jurium, vel privatorum etiam bo- 118
norum conductori, vel administratori, eam liceat solvere jam reprobatam pecuniam, quæ ante prohibitionem exacta sit, quam respuendi facultas non erat. C

Z *Hoc tit. disc.*126. *& seqq.*
A *Ibidem & in Miscellan. Eccles. disc.*4.
B *Dicto disc.*126. *& seqq. hoc tit. tit. de cred. disc.*139. *&* 140. *& de pension. disc.*34. *&* 35.
C *Disc.* 68. *de credit.*

De

IX.

De pluribus Regalium speciebus, nempè, De nundinis, & mercatis. De ponderibus, & mensuris. De juribus privatis, & prohibendi. De tractis, extractionibus, & Represaliis.

PUblicas, ac solemnes nundinas celebrandi facultas ex magis recepto jurisfarum sensu, regalis juris est, 119
ideòque nonnisi ex Principis privilegio explicito, vel eo implicito, quod ex immemorabili, vel centenaria resultat, ea competit. Triplici id suadente ratione. Ea nempè ob præjudicium, quod publicis vectigalibus & dohanis resultat. Altera jurisdictionis magistri nundinarum, quæ ordinariis Judicibus & magistratibus, cum extraordinariis insolitis processibus summariis, ac inordinatis more eastrorum potius, quam Civitatis præjudicat. Et tertia, politica vel status, ob magnam populorum etiam exterorum, & non subditorum affluentiam, ac adunantiam, quæ Principi suspecta esse debet.

Ubi erga præmissæ non urgeant rationes, quia scilicet de illis minoribus, ac privatis nundinis agatur, quæ ex alicujus solemnitatis causa, sive pro victualium meliori usu, ut monopoliis revenditorum occurratur ad privati populi commoditatem, ac absque his exemptionum, & jurisdictionis circumstantiis fiant, & quæ ad differentiam, sub mercati vocabulo explicari solent, jus regale non intrat, Benè tamen localis magistratus licentia, seu facultas desideratur, ob genericam adunantiarum prohibitionem; ut conventiculis, & tumultibus occurratur. Quæstione disputari solita, super privilegiativa facultate, publicas, ac solemnes nundinas celebrandi, an per diurni temporis non usum amittatur. Sive an obtenta facultas revocatione, vel annullatione digna sit ob præjudicium, quod alterius loci nundinis inferatur. Vel an liceat consuetum locum immutare, cum similibus, D.

Pondera, & mensuras, juris communis dispositione at- 120
tenta, cujuslibet loci Magistratus statuere potest, ut vendidorum fraudibus, ac deceptionibus occurratur. Ex quodam tamen penè generico principatuum, vel respectivè Civitatum, vel provinciarum usu, de juribus regalibus ad Principem pertinentibus, reputari solent, vel ex ratione, ut in universo principatu pro majori subditorum commoditate unica sit, ac uniformis ponderum, & mensurarum taxa, vel quia jus prohibendi usum aliorum ponderum, & mensurarum, quæ publicum stygma, vel signum non habeant, sub zecchæ vocabulo explicari solitū, vectigal, seu gabellam implicitam, seu occultam habeat. E

Eadem implicitæ gabellæ publicivè oneris ratio magis, quam altera, impeditæ, vel ademptæ naturalis libertatis, 121
frequentius inter jura regalia recensere facit privativa, seu prohibendi, ac respectivè cogendi jus, in illis usibus, qui humano victui, vel commercio necessarii sint juxta ea, quæ de sale infinuata habentur, ut in molendinis, furnis, macellis, aliisque tabernis, & apothecis victualium, habetur. Ubi etenim non extrinseci, ac alterati pretii utilitatem id percutiat, sed solum, ut monopoliis occurratur, sub cujuslibet Magistratus potestate cadit. Regulariter autem jus privativum, extrinsecum ac alteratum rerum pretium producit, atque vectigalis, vel gabellæ speciem redolet, ideoque non nisi ex Principis privilegio explicito, vel ex eo implicito, quod ab immemorabili, seu non vitiosa centenaria resultat, Baronibus, & Domicellis, subditisque Civitatibus, multò magis privatis, id non conceditur nisi justa causa, quæ ob aliquod accidens ex juris communis dispositione, vel ratione aliquam desuper provisionem per locorum magistratus adhiberi posse suadeat, ut in penuriosō, vel alias calamitoso tempore praxis docere solet, F.

Frugum, ac victualium aliarumque mercium, & rerum 122
extractionibus prohibitio extra Ditionis, vel principatus fines, ubique meritò viget. Duplici congrua ratione impellente. Ea nempè, ut publicæ occurratur annonæ, & ne mercatorum, ac dardanariorum avaritia, penuriam in eo loco introducat, in quo natura, benefica, & liberalis fuit. Et altera, ut Principis, ac Reipublicæ interfit, inquire, ac scire, ad quæ loca, per quasve personas ex propria Ditione, fruges, ac merces aliave bona evehantur, ne cum hostibus, vel suspectis id sequatur. Ideoque juris regalis est tractarum, seu extractionum, concessio, quæ ex communi usu loci, temporis, ac modi, taxam, seu regulam habere solet. Certa tamen ac generali desuper non cadente regula, cum à singulorum principatuum legibus, vel stylis, vel à singularum concessionum formulis decisionem recipiat.

Ejusdem verò concessæ facultatis exercitium, accidentalis superventa penuria, sive publicæ annonæ necessitas, vel oportunitas, justè impedit, quamvis onerosam, & correlpectivam causam concessio foveat cum debita resectione, vel deductione ejus, quod interest. G.

Annona verò, privati juris cujuslibet Civitatis legi civilium dispositione attenta, reputatur, sub Principis tamen 123
protectione, quæ magis proxima illius Civitatis est, in qua sit sua sedes. Ideoque calamitosi tēporis qualitate, vel dardanariorū malitia, aliave simili justa causa impellente, Ordinariis, ac inferioribus magistratibus, facultas est cogēdi, ad victualium, ac rerum venditionē, vel respectivē emptionem, aliquo justo quoque pretio taxato, quod juris tertii positivā lætionē non redoleat. Illa verò juris regalis, ac fiscalis annonaria provisio reputatur, quæ Principis, vel Reipublicæ peculiare munus concernat, pro gratuita scilicet in toto, vel in parte panis, aliorumque victualiū distributione populis facienda, idque illum præsertim percutit effectum fiscalis exemptionis à vectigalibus, & gabellis. H.

Represaliarum concessio juris regalis censetur, cum il- 124
læ legum prohibitionem habeant, ideoque ad alium non pertinent, nisi ad illum, qui legibus derogandi, vel dispensandi potestatem habeat, quod tamen à locorum, vel principatuum stylis, vel moribus recipit regulam. I.

D. *Disc.*131. *&* 132. *hoc tit.* E. *Disc.*130. *hoc tit.*
F. *Disc.*144. *&* 145. *hoc tit. & in supplemento.*
G. *Disc.*132. *& in annot.*
H *Disc.*44. *&* 45. *&* 125. *& in supplemento.*
I. *Disc.*148. *hoc tit.*

X.

De Mari, Fluminibus, Lacubus, Portubus, Ripis, Silvis, Montibus, Foresiis, Piscationibus, vel piscationum juribus. Venationibus, pascuis aliisque usibus, & eorum prohibitionibus.

LEgum Civilium dispositione attenta omnia hæc publici juris esse censentur, ut sub Principis quidem, vel 125
Reipublicæ protectione, ac dominio habituali esse censeantur. Quoad usum verò, ac fruitionem, omnium sunt, cum cuilibet in mari, vel lacubus aut fluminibus piscationis, vel navigationis usum, atque in Silvis, montibus & foresiis illum venationis natura concedere videatur.

Communis verò quædam introductio, juris regalis effecit illas maris, seu lacuum, & fluminum, seu fontium, ac etiā nemorum, & foresiarum partes, in quibus natura, præter communē consuetudinem, magnam, ac extraordinariam exercuerit liberalitatem, cum magna piscium, vel avium, aliorumque animalium, vel pascuorum aliorumque fructuū copia, ut propterea piscatio, seu venatio, illam non habeat incertam, ac laboriosam aleam, quam pro magis communi usu habere solet, sed potius magnum redoleat proventum.

Ea etenim nimium probabilis ratio, quæ magnarum fo- 126
diarum occasione superius infinuata est, juris regalis hæc effecit, ut ea liberalitas, quam in loco natura exercuit, non in aliquorum potentium, & præoccupantium privatam, sed in omnium incolarum publicam, & coæqualem cædat utilitatem, quæ inesse dicitur, ubi ad Principis, vel Reipublicæ ærarium, hujusmodi naturalis beneficii emolumenta pertineant, ita iis consulendo publicis onеribus, quæ alias cum ipsorum incolarum collectis, vel contributionibus, & gabellis ferre oportet. L.

Eadem quoque ratio publici juris effecit nimium com- 126
moda, & insolita pascua in vectigalium, & dohanarum rubrica superius infinuata, occasione explicandi onus fidæ, ac diffidæ. M.

Piscationis igitur, seu venationis prohibitionem facere Baronibus, & domicellis, vel subditis Civitatibus non conceditur, sed de Principi reservatis est, ideòque ejus privilegium exigitur, explicitum, vel saltem enunciatum implicitum. Nisi ratio privati dominii aliter exigat. Ec- 127
clesiasticæ Immunitatis desuper cadente quæstione, quæ à distinctionibus in suis sedibus latius recensitis decisionem recipit, an scilicet hujusmodi prohibitiones, quæ ex Principis auctoritate, vel privilegio fiant sive per Barones, vel domicellos, vel subditas Communitates, in quibus eas facere liceat, Clericos, & Ecclesiasticos afficiant. N.

In illis præsertim pascuorum prohibitionibus hujusmo-

di

di quæstione cadente, quæ ex concordi Civium consensu
128 in aliquibus territorii partibus per Communitates fiant, sub bannitarum, seu defensarum vocabulo explicari solitis, ut ita cum illarum pascuorum pretio, ac emolumentis, publicis occurratur oneribus, ac indigentiis, quod ab aliis distinctionibus recipit decisionem. O

Quamvis item cuilibet privato communis sit, fluminum, seu lacuum, aliarumque aquarum in publico solo existen-
129 tium usus pro molendinis, sive ædificiis, vel pro hortorum, ac pratorum irrigationibus, ut præoccupantis potior conditio sit, alterius tamen usu, vel industria non impeditis juxta varios locorum, ac Regionum mores. In navigabilibus tamen, vel quæ alteri in navigabili deserviant, sive aliam habeant publicæ causæ rationem, id non conceditur, ideòque juris regalis censentur, cum hæc publica causa, vel commoditas privatarum aquarum, fundorum, ac prædiorum dominis usum, ac libertatem impediat. P

Illa autem impedimenta, quæ navigationis maris naturali libertati præstantur, pro vectigalium, seu pedagio-
130 rum solutionibus, vectigalium, ac pedagiorum, seu gabellarum materiam concernunt, ut in eorum rubrica superius insinuatum est. Alia verò quæ maris jurisdictionem, vel dominium, aliamve superioritatem concernunt sub politicis potius, quam legalibus cadunt regulis, ac rationibus.

Portuum maris jus publicum, ac regale in habituali do-
131 minio, ac protectione dicitur, omnium verò commune quoad usum, eodem modo quo de ipsius maris navigatione habetur, ut propterea, hostibus, vel suspectis prohibeatur ingressus. Q Vectigalium, & pedagiorum potius concernentibus illis oneribus, quæ pro ipsorum ingressu, ac mora ferrè pro diversis locorum moribus congruit. Idemque in mari ripa statutum est, ut in nullius dominio, in omnium verò usu sit. R

Diversa verò est Fluminum, & lacuum ratio, ut ripa-
132 rum, & portuum, ac adjacentium arborum privatum sit dominium adjacentium prædiorum, ita tamen, ut navigationis usus, & commoditas non impediatur, nisi aliud suadeat consuetudo. Quamvis etenim in hac regalium lege, ripatica inter jura regalia censeantur. Vectigalium tamen, seu pedagiorum speciem id potius redolet. S

Super portuum libertate quæstiones forus audire solet,
133 tam pro publicorum onerum, & vectigalium exemptione, quam pro confluentium securitate, quæ sub salviconductus vocabulo ex communi loquendi usu explicari solet. Ac etiam pro mentium, & contractantium assecuratione quodque aliena bona, & merces à dominis molestias non recipiant, ubi citra fraudem id sequatur, quod tamen certa ac generalem non recipit regulâ, cum à regionum, vel principatuum legibus, vel stylis decisionem expectet. Idque nundinis, aliisque publicis emporiis commune esse solet. T

L *De feud. disc. 2. hoc tit. disc. 147. & 134.*
M *Disc. 94. & 95.*
N *Disc. 134. & Miscellan. Eccles. disc. 40.*
O *Tit. de servitut. disc. 35. & seqq.*
P *Tit. de serv. disc. 31. & hoc tit. in supplemento disc. 171.*
Q *Disc. 129.* R *Disc. 138.*
S *Ibidem.* T *Dicto disc. 129.*

XI.

De locis, & Viis publicis. Et de Angariis, & perangariis, aliisque servitiis.

Ac etiam de jure publici belli, ac de armamentis, & fortificationibus.

Et de jure creandi titulatos, & Barones, concedendi nobilitatem, creandi Doctores, & Notarios, & erigendi Universitates, & Academias.

THeatra, aliave publica Civitatum loca, & viæ publicæ ac fluminum pontes juris communis dispositio-
134 ne attenta, sub Principis protectione, & sub Civitatum, intra quarum fines, & territoria existant, dominio habituali. In actuali autem, ac prohibitivo dominio sunt nullius, dum sub omnium publico, & communi usu esse dicuntur. Nulla Baronum, vel domicellorum habita mentione, cum Romanorum legibus isti non innotescant. V

Ob illam verò status mutationem, quam penè in omnibus aliis rebus, Romani Imperii scissura, totque princi-
135 patuum, ac dominiorum divisio induxerunt, certa, ac generalis desuper statuta non est regula, ob ditionum, ac principatuum diversas leges, ac stylos, præsertim verò super secunda dominii specie, an potius penes locorum Communitates, vel penes Barones, & domicellos existant. Quod etiam de fluminibus, foreſtis, aliisque publicis, & communalibus bonis, sub quæstione est, quæ pariter à locorum diversa praxi decisionem recipit. X

Ubique tamen, ex Jurisfarum communi sensu receptam videtur, ut hæc & similia, juris regalis esse censeantur, ad aliquos effectus diversam pariter habentes praxim, pro eisdem Ditionum, ac principatuum diversis legibus, ac moribus. Primò nempè ad illum juris prohibendi liberum usum, sive aliquibus privativam facultatem concedendi, ut in eis faciant, vel aliis facienda concedant, quæ alias omnibus communia esse debent, ut in Civitatum plateis frequens praxis docet. Y

Secundò ad effectum indicendi pedagia, aliaque onera pro illo transitu vel usu, qui alias liber, & publicus est.

Tertiò pro privativa competentia, seu cognitione criminum, quæ in viis publicis, aliisque locis hujusmodi patrari contingat, quasi quod ita lædi quodammodo dicatur majestas Principis, sub cujus custodia, & protectione existant.

Et quartò super cura, & refectione, jureque indicendi collectas, & contributiones, pro constructione, & refectione, seu custodia, cum similibus, certam tamen, ut præmissum est non recipientibus regulam, ob legum, ac morum insinuatam diversitatem. Z

Viarum autem, ac pontium, aut similium locorum, publico usui deservientium, duplicis generis, forus quæstio-
136 nes audit. Primò nempè inter privatos prædiorum dominos, intra quorum fines viæ existant, aliosque privatos, vel populos, super libertate, ac jure transitus, viæque publicæ subsistantia, seu qualitate, cum illæ quæstiones, quæ privatam transitus, vel usus facultatem jure servitutis percutiunt, sub diversa servitutum sede cadant. A

Et altera inter Principem, ejusve magistratus, & Ba-
137 rones, seu Domicellos, vel Communitates, super viarum, & pontium, aliorumve locorum hujusmodi qualitate, an juris regalis, magisque publici totius principatus ad præmissos aliosve similes effectus existant, vel potius publici quidem juris, comparativè ad privatum dominium singulorum dicantur, privati autem, seu localis, comparative ad præmissam majorem publicitatem.

Illæ siquidem viæ veræ publicæ, atque juris regalis, sub immediata supremi Principis cura, & protectione esse di-
138 cuntur, quæ juxta regionum, varios loquendi usus, Consularium, seu Militarium, aut Basilicarum, vel Regiarum, seu Romanarum stratarum, nuncupationem habentes, ab una Civitate ad alteram, sive à Civitate ad Mare, vel ad publicum navigabile flumen, initium ac finem habeant, seu alias inter duas veræ publicas existant extremitates, adeout, non unius, vel aliquorum adjacentium populorum, pro eorum privata communicatione, usum concernant, sed pro universo humano commercio totiusque orbis habituali commoditate deserviant.

Istæque viæ, quas discretè Urbis loquendi usus Romanas appellat, sunt illæ quas leges civiles publicas reputant, aliæ verò privatarum, ac respectivè vicinalium vocabula sortiuntur, quamvis comparativè ad illas meræ privatas vias, quarum usus jure simplicis servitutis competat, publicæ quoque sint. Ideòque super una vel altera specie, seu qualitate, facti potius quam juris cadunt quæstiones certam proinde, ac uniformem non recipientes regulam, utpotè à singulorum casuum qualitate, & circumstantiis decisionem expectantes. B

Quamvis autem veræ publicarum, ac militarium, vel
139 consularium refectio Reipublicæ sumptu, vel ex omnium populorum æquali onere, & contributione facienda sit inæqualitas tamen aliquando dignoscitur pro majori, vel minori populorum usu. Idemque de fluminum pontibus, aliisque hujusmodi. Privatarum autem ad Communitates, vel populos, quibus principaliter deserviant. C

Regalis quoque juris censentur angariæ, & perangariæ,
140 quæ certi servitii necessitatè præseferunt à mercedis præstatione, vel exemptione distinctionem recipientes. Ea etenim, quæ naturali libertati adversantur, atque invitos ad alieni servitium cogunt, utpotè legibus contraria, nonnisi ex privilegio Principis, qui legibus derogare potest, obtinetur. Nisi diuturna immemorabilis, vel centenaria possessio, privilegii præscriptionem inducat. Adhuc tamè omninò certâ, ac generalem id non recipit regulam, ob diversas Ditionum, ac principatuum leges, vel mores, ex quibus etiam major, vel minor usurpationis, vel concessionis mala præsumptio, vel juris resistentia manat, ideòque pro locorum qualitate, factique circumstantiis decisio regulanda est. D

Publi-

Publici belli jus (quisquis antiquiorum temporum fue-
141 rit stylus) ex communi ubique recepto sensu, de Regalibus est majoribus, ac primi ordinis. Supremo Principi privativè competentibus, ut inferioribus non facilè concedatur ex eo privilegio, quod in aliis regalium generibus manare solet. E

Sub hoc autem belli jure, pro magis communi, ac recepto usu, terrestria, ac maritima armamenta, arcium-
142 que munitiones, aliæve fortificationes eadunt, illa fortium domorum, seu palatiorum munitione, seu fortificatione subditis, ac inferioribus concedi solita, quæ pyratarum, seu bannitorum, & latronum, vel privatarum inimicitiarum tutelam concernant, quod pariter certam, ac generalem non recipit regulam pro diversis ditionum ac principatuum legibus, ac moribus.

Dignitates Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, & Baronum conferre solius supremi Principis est,
143 ideòque primarii regalis juris censetur. Idemque in nobilium ac ructorum feudorum concessione hodierna praxis docet, quidquid servaret, antiquitas. Ideòque ut in propria feudorum sede habetur, ea quæ per subditos, ac inferiores conceduntur, impropria feuda potius censenda sunt, ex præfato publici belli privativo jure, cum verum feudum primi ordinis militiam redoleat, ideoque nonnisi habenti jus publici belli, hos milites constituere conceditur. F

144 Doctoratus gradum, vel Notariatus officium concedendi facultas, juris quoque regalis est. Cujus etiam censentur, publicarum Universitatum vel Studiorum, seu Academiarum erectio.

Nobilitatis item concessio est de Regalibus, quoniam reddere nobilem illum, qui ex natura, vel legis dispo-
145 tione sit ignobilis, atque ita verum reddere id quod verum non sit, soliusest Principis, qui legibus derogandi facultatem habet. Civitatibus, vel Collegiis aut nobilium adunantiis facultatem competente, eorum gremio adscribendi eos, qui nobilitatem juridicam jam habentes, tanquam tales agnoscantur, ut proinde, non collationem nobilitatis, vel status mutationem, sed veritatis agnitionem, ejusque declarationem, quod jam inest, id redoleat, sive pro ipsorum recipientium privato præjudicio, eodem modo, quo subditis Civitatibus civilitatem concedere fas est, ut in præeminentiarum magis peculiari sede advertitur. G

Magistratuum creatio ad justitiam ministrandam in
146 Regalium lege inter hæc jura recensetur. Contrarium verò praxis docet, ut Barones, & domicelli, ac etiam subditæ Civitates hanc habeant facultatem. Ideòque illis videtur Magistratibus referendum, qui universalem in tota ditione, vel principatu habeant potestatem.

V *Disc. 135. & seqq.* X *Tit. de feud. disc. 2. & in annot.*
Y *Dicto disc. 135. & 142. & in annot.*
Z *Disc. 130. cum pluribus seqq.*
A *Disc. 136. & seq. & tit. de servit. disc. 23.*
B *Disc. 136. & seq.* C *Ibidem.*
D *Tit. de feud. disc. 51. & 65. & hoc tit. disc. 141.*
E *Tit. de feud. disc. 52. & 58.* F *Dicto disc. 52. de feud.*
G *Tit. de Præeminent. disc. 30. & 35. & in aliis.*

XII.

De potestate condendi leges, eisque derogandi, de jure concedendi gratias tertio præjudiciales, vel tollendi jus tertii, ac revocandi concessiones, seu alias inhabiles reddendi habiles, remittendique delicta, & pœnas; aliave similia faciendi, quæ in jure prohibita sunt.

NOvas leges condendi, atque antiquas corrigendi, seu
147 moderandi, aut eis dispensandi facultas, juris regalis, supremique Imperii est, ideoque soli Principi conceditur, non autem subditis Civitatibus, vel Baronibus, & domicellis, aliisve Magistratibus, nisi ipse Princeps concedat. Vel nisi de eo majori Magistratu agatur, qui ob absentiam Principis ejus vicariam potestatem in omnibus exerceat, ut (ex. gr.) in Italia in Proregibus Regnorum utriusque Siciliæ. Status Mediolani Gubernatoribus praxis docet. Quamvis etenim alii in eadem Italia supremi,
148 ac primi ordinis habeantur Magistratus, omnium penè jurium regalium, supremivè Imperii exercitium habentes, cum aliqua etiam potestate in casibus particularibus dispensandi legibus, vel aliqua eis adversantia demandandi, ut (ex. gr.) in Ecclesiæ Romanæ temporali ditione Italica plures sunt Apostolicæ Sedis Legati, qui aliquarum Provinciarum vel Civitatum regimini præficiuntur, adeout Principis vicarias partes, ac figuram gerant, non tamen absque pontificia specifica auctoritate, vel confirmatione, ista conceditur facultas, ordinandi leges, antiquis contrarias, jurisque communis directè correctorias constitutiones, aliquas legum species condendo in iis, quæ secundum, vel præter commune jus esse dignoscantur, sive ejusdem juris interpretationem contineant, cum pleraque juri contraria specialibus indultis, & facultatibus referenda veniant.

Aliis verò inferioribus Magistratibus, vel subditis, mereque subordinatis Civitatibus, ac domicellis, & Baroni- 149
bus, generaliter statuta, & leges condendi absque Principis prævia licentia, vel subsequuta confirmatione, facultas denegatur. Et eo magis in enunciata Ecclesiæ temporali ditione, ob Egidianæ Constitutionis præceptum, iis excepris, quæ ipsius juris communis observantiam, vel declarationem, ubi dubium sit, concernant. Sive ubi de illis agatur legibus, quas in rei propriæ concessiones Baro, vel Civitas adiciat, cum eam speciem redoleant illarum conventionalium legum, quas in contractibus cuilibet privato adicere licet.

Non omnis tamen ejusdem Principis confirmatio, ad id sufficiens reputatur, sed in iis, quæ juri communi, seu 150
seu etiam particulari, ab ipso Principe specificè confirmato, contraria sint, illa confirmationis species desideratur, quæ in forma specifica dicitur, inserto scilicet ipsius legis tenore. Sive quod alias de certa ejusdem Principis scientia constet, ut in iis confirmationibus praxis docere solet, quæ prævia alicujus Magistratus, vel Congregationis examine, ac voto, concedantur.

Altera verò species confirmationis, quæ præfata circumstantia non accedente, in forma communi dicitur, in iis, quæ juri contraria sint, insufficiens reputatur, solumque prohibitionis obstaculum tollit, in iis, quæ juxta, vel præter leges statuantur.

Istam verò speciem, vel naturam, habet illa confirmatio, quæ præsumpta dicitur, quia nempè ex sola longissimi temporis observantia præsumatur, nisi de iis agatur, quæ favorabilia potius quam odiosa dicenda sint, utpotè restitutiva antiquarum legum, quas moderniores abolverint, ut in statutis fœminarum, & cognatorum exclusivis, atque agnationis favorem concernentibus pro nostris Italiæ moribus receptum habemus vel nisi immemorabilis, aut centenaria observantia sit à vitioso initio non infecta, ex cujus consuetu virtute, ac operatione, meliorem titulum specificæ confirmationis allegare liceat. Aut quod de illius Civitatis, vel Domicelli lege agatur, quæ in statu libero legislatoris, condita sit, quamvis subsequens ejusdem status immutatio subjectionem produxerit, si novus superior cum consuetis legibus continuari concesserit, vel permiserit. H

Gratias tertio non præjudiciales, à jure tamen exorbitantes atque legum correctionem, vel dispensationem im- 151
plicitè continentes, concedendi facultas pariter juris regalis, supremique Imperii est, illegitimos nempè legitimis natalibus restituendi pro honoribus aliisque effectibus, qui tertii jus non tollant, neque lædant. Sivè delinquentibus, & criminosis præsertim verò condemnatis indulgendi, quando Partis offensæ præjudicium cesset, ob ejus pacem, seu consensum, cum similibus, quæ licet meræ gratiosa sint, quia tamen legum correctionem implicitam habent, jus Reipublicæ in universum lædere videntur. Ideòque subditis Baronibus, & Domicellis, vel Magistratibus, id pro regula non conceditur, nisi ejusdem Principis privilegium, vel generalis, aut particularis legitima consuetudo hujus regulæ suadeat limitationem.

Magis verò extra quæstionem, negativa regula locum obtinet, ubi de concessionibus, & gratiis tertio præjudi- 152
cialibus, quæ alienum jus tollant, minuant, vel impediant, agatur. Istam etenim potestatem, ipsimet Principi, qui supremi Imperii jura habeat, absque publicæ necessitatis, vel utilitatis justa causa, quamplures denegant. Magis verò communis, usuque recepta opinio, pro externo judiciario foro concedit, in iis omnibus, quæ, divinum, vel naturale jus non lædant, sed ab humana, seu positiva lege manent. Justæ causæ deficientiam in id con- 153
siderando, ut idem Princeps suam regulet voluntatem, sive quod eamdem non benè regulatam ipse, vel successor revocet, seu moderetur. Aut quod, ubi ea dubia sit, & interpretatione digna, Judices, & Magistratus ex hujusmodi

di

di quæstione cadente, quæ ex concordi Civium consensu
128 in aliquibus territorii partibus per Communitates fiant, sub bannitarum, seu defensarum vocabulo explicari solitis, ut ita cum illarum pascuorum pretio, ac emolumentis, publicis occurratur oneribus, ac indigentiis, quod ab aliis distinctionibus recipit decisionem. O

Quamvis item cuilibet privato communis sit, fluminum, seu lacuum, aliarumque aquarum in publico solo existen-
129 tium usus pro molendinis, sive ædificiis, vel pro hortorum, ac pratorum irrigationibus, ut præoccupantis potior conditio sit, alterius tamen usu, vel industria non impeditis juxta varios locorum, ac Regionum mores. In navigabilibus tamen, vel quæ alteri in navigabili deserviant, sive aliam habeant publicæ causæ rationem, id non conceditur, ideòque juris regalis censentur, cum hæc publica causa, vel commoditas privatarum aquarum, fundorum, ac prædiorum dominis usum, ac libertatem impediat. P

Illa autem impedimenta, quæ navigationis maris naturali libertati præstantur, pro vectigalium, seu pedagio-
130 rum solutionibus, vectigalium, ac pedagiorum, seu gabellarum materiam concernunt, ut in eorum rubrica superius insinuatum est. Alia verò quæ maris jurisdictionem, vel dominium, aliamve superioritatem concernunt sub politicis potius, quam legalibus cadunt regulis, ac rationibus.

Portuum maris jus publicum, ac regale in habituali do-
131 minio, ac protectione dicitur, omnium verò commune quoad usum, eodem modo quo de ipsius maris navigatione habetur, ut propterea, hostibus, vel suspectis prohibeatur ingressus. Q Vectigalium, & pedagiorum potius concernentibus illis oneribus, quæ pro ipsorum ingressu, ac mora ferrè pro diversis locorum moribus congruit. Idemque in mari ripa statutum est, ut in nullius dominio, in omnium verò usu sit. R

Diversa verò est Fluminum, & lacuum ratio, ut ripa-
132 rum, & portuum, ac adjacentium arborum privatum sit dominium adjacentium prædiorum, ita tamen, ut navigationis usus, & commoditas non impediatur, nisi aliud suadeat consuetudo. Quamvis etenim in hac regalium lege, ripatica inter jura regalia censeantur. Vectigalium tamen, seu pedagiorum speciem id potius redolet. S

Super portuum libertate quæstiones forus audire solet,
133 tam pro publicorum onerum, & vectigalium exemptione, quam pro confluentium securitate, quæ sub salviconductus vocabulo ex communi loquendi usu explicari solet. Ac etiam pro mentium, & contractantium assecuratione quodque aliena bona, & merces à dominis molestias non recipiant, ubi citra fraudem id sequatur, quod tamen certa ac generalem non recipit regulâ, cum à regionum, vel principatuum legibus, vel stylis decisionem expectet. Idque nundinis, aliisque publicis emporiis commune esse solet. T

L *De feud. disc. 2. hoc tit. disc. 147. & 134.*
M *Disc. 94. & 95.*
N *Disc. 134. & Miscellan. Eccles. disc. 40.*
O *Tit. de servitut. disc. 35. & seqq.*
P *Tit. de serv. disc. 31. & hoc tit. in supplemento disc. 171.*
Q *Disc. 129.* R *Disc. 138.*
S *Ibidem.* T *Dicto disc. 129.*

XI.

De locis, & Viis publicis. Et de Angariis, & perangariis, aliisque servitiis.

Ac etiam de jure publici belli, ac de armamentis, & fortificationibus.

Et de jure creandi titulatos, & Barones, concedendi nobilitatem, creandi Doctores, & Notarios, & erigendi Universitates, & Academias.

THeatra, aliave publica Civitatum loca, & viæ publicæ ac fluminum pontes juris communis dispositio-
134 ne attenta, sub Principis protectione, & sub Civitatum, intra quarum fines, & territoria existant, dominio habituali. In actuali autem, ac prohibitivo dominio sunt nullius, dum sub omnium publico, & communi usu esse dicuntur. Nulla Baronum, vel domicellorum habita mentione, cum Romanorum legibus isti non innotescant. V

Ob illam verò status mutationem, quam penè in omnibus aliis rebus, Romani Imperii scissura, totque princi-
135 patuum, ac dominiorum divisio induxerunt, certa, ac generalis desuper statuta non est regula, ob ditionum, ac principatuum diversas leges, ac stylos, præsertim verò super secunda dominii specie, an potius penes locorum Communitates, vel penes Barones, & domicellos existant. Quod etiam de fluminibus, foreſtis, aliisque publicis, & communalibus bonis, sub quæstione est, quæ pariter à locorum diversa praxi decisionem recipit. X

Ubique tamen, ex Jurisfarum communi sensu receptam videtur, ut hæc & similia, juris regalis esse censeantur, ad aliquos effectus diversam pariter habentes praxim, pro eisdem Ditionum, ac principatuum diversis legibus, ac moribus. Primò nempè ad illum juris prohibendi liberum usum, sive aliquibus privativam facultatem concedendi, ut in eis faciant, vel aliis facienda concedant, quæ alias omnibus communia esse debent, ut in Civitatum plateis frequens praxis docet. Y

Secundò ad effectum indicendi pedagia, aliaque onera pro illo transitu vel usu, qui alias liber, & publicus est.

Tertiò pro privativa competentia, seu cognitione criminum, quæ in viis publicis, aliisque locis hujusmodi patrari contingat, quasi quod ita lædi quodammodo dicatur majestas Principis, sub cujus custodia, & protectione existant.

Et quartò super cura, & refectione, jureque indicendi collectas, & contributiones, pro constructione, & refectione, seu custodia, cum similibus, certam tamen, ut præmissum est non recipientibus regulam, ob legum, ac morum insinuatam diversitatem. Z

Viarum autem, ac pontium, aut similium locorum, publico usui deservientium, duplicis generis, forus quæstio-
136 nes audit. Primò nempè inter privatos prædiorum dominos, intra quorum fines viæ existant, aliosque privatos, vel populos, super libertate, ac jure transitus, viæque publicæ subsistantia, seu qualitate, cum illæ quæstiones, quæ privatam transitus, vel usus facultatem jure servitutis percutiunt, sub diversa servitutum sede cadant. A

Et altera inter Principem, ejusve magistratus, & Ba-
137 rones, seu Domicellos, vel Communitates, super viarum, & pontium, aliorumve locorum hujusmodi qualitate, an juris regalis, magisque publici totius principatus ad præmissos aliosve similes effectus existant, vel potius publici quidem juris, comparativè ad privatum dominium singulorum dicantur, privati autem, seu localis, comparative ad præmissam majorem publicitatem.

Illæ siquidem viæ veræ publicæ, atque juris regalis, sub immediata supremi Principis cura, & protectione esse di-
138 cuntur, quæ juxta regionum, varios loquendi usus, Consularium, seu Militarium, aut Basilicarum, vel Regiarum, seu Romanarum stratarum, nuncupationem habentes, ab una Civitate ad alteram, sive à Civitate ad Mare, vel ad publicum navigabile flumen, initium ac finem habeant, seu alias inter duas veræ publicas existant extremitates, adeout, non unius, vel aliquorum adjacentium populorum, pro eorum privata communicatione, usum concernant, sed pro universo humano commercio totiusque orbis habituali commoditate deserviant.

Istæque viæ, quas discretè Urbis loquendi usus Romanas appellat, sunt illæ quas leges civiles publicas reputant, aliæ verò privatarum, ac respectivè vicinalium vocabula sortiuntur, quamvis comparativè ad illas meræ privatas vias, quarum usus jure simplicis servitutis competat, publicæ quoque sint. Ideòque super una vel altera specie, seu qualitate, facti potius quam juris cadunt quæstiones certam proinde, ac uniformem non recipientes regulam, utpotè à singulorum casuum qualitate, & circumstantiis decisionem expectantes. B

Quamvis autem veræ publicarum, ac militarium, vel
139 consularium refectio Reipublicæ sumptu, vel ex omnium populorum æquali onere, & contributione facienda sit inæqualitas tamen aliquando dignoscitur pro majori, vel minori populorum usu. Idemque de fluminum pontibus, aliisque hujusmodi. Privatarum autem ad Communitates, vel populos, quibus principaliter deserviant. C

Regalis quoque juris censentur angariæ, & perangariæ,
140 quæ certi servitii necessitatè præseferunt à mercedis præstatione, vel exemptione distinctionem recipientes. Ea etenim, quæ naturali libertati adversantur, atque invitos ad alieni servitium cogunt, utpotè legibus contraria, nonnisi ex privilegio Principis, qui legibus derogare potest, obtinetur. Nisi diuturna immemorabilis, vel centenaria possessio, privilegii præscriptionem inducat. Adhuc tamè omninò certâ, ac generalem id non recipit regulam, ob diversas Ditionum, ac principatuum leges, vel mores, ex quibus etiam major, vel minor usurpationis, vel concessionis mala præsumptio, vel juris resistentia manat, ideòque pro locorum qualitate, factique circumstantiis decisio regulanda est. D

Publi-

Publici belli jus (quisquis antiquiorum temporum fue-
141 rit stylus) ex communi ubique recepto sensu, de Regalibus est majoribus, ac primi ordinis. Supremo Principi privativè competentibus, ut inferioribus non facilè concedatur ex eo privilegio, quod in aliis regalium generibus manare solet. E

Sub hoc autem belli jure, pro magis communi, ac recepto usu, terrestria, ac maritima armamenta, arcium-
142 que munitiones, aliæve fortificationes eadunt, illa fortium domorum, seu palatiorum munitione, seu fortificatione subditis, ac inferioribus concedi solita, quæ pyratarum, seu bannitorum, & latronum, vel privatarum inimicitiarum tutelam concernant, quod pariter certam, ac generalem non recipit regulam pro diversis ditionum ac principatuum legibus, ac moribus.

Dignitates Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, & Baronum conferre solius supremi Principis est,
143 ideòque primarii regalis juris censetur. Idemque in nobilium ac ructorum feudorum concessione hodierna praxis docet, quidquid servaret, antiquitas. Ideòque ut in propria feudorum sede habetur, ea quæ per subditos, ac inferiores conceduntur, impropria feuda potius censenda sunt, ex præfato publici belli privativo jure, cum verum feudum primi ordinis militiam redoleat, ideoque nonnisi habenti jus publici belli, hos milites constituere conceditur. F

144 Doctoratus gradum, vel Notariatus officium concedendi facultas, juris quoque regalis est. Cujus etiam censentur, publicarum Universitatum vel Studiorum, seu Academiarum erectio.

Nobilitatis item concessio est de Regalibus, quoniam reddere nobilem illum, qui ex natura, vel legis dispo-
145 tione sit ignobilis, atque ita verum reddere id quod verum non sit, soliusest Principis, qui legibus derogandi facultatem habet. Civitatibus, vel Collegiis aut nobilium adunantiis facultatem competente, eorum gremio adscribendi eos, qui nobilitatem juridicam jam habentes, tanquam tales agnoscantur, ut proinde, non collationem nobilitatis, vel status mutationem, sed veritatis agnitionem, ejusque declarationem, quod jam inest, id redoleat, sive pro ipsorum recipientium privato præjudicio, eodem modo, quo subditis Civitatibus civilitatem concedere fas est, ut in præeminentiarum magis peculiari sede advertitur. G

Magistratuum creatio ad justitiam ministrandam in
146 Regalium lege inter hæc jura recensetur. Contrarium verò praxis docet, ut Barones, & domicelli, ac etiam subditæ Civitates hanc habeant facultatem. Ideòque illis videtur Magistratibus referendum, qui universalem in tota ditione, vel principatu habeant potestatem.

V *Disc. 135. & seqq.* X *Tit. de feud. disc. 2. & in annot.*
Y *Dicto disc. 135. & 142. & in annot.*
Z *Disc. 130. cum pluribus seqq.*
A *Disc. 136. & seq. & tit. de servit. disc. 23.*
B *Disc. 136. & seq.* C *Ibidem.*
D *Tit. de feud. disc. 51. & 65. & hoc tit. disc. 141.*
E *Tit. de feud. disc. 52. & 58.* F *Dicto disc. 52. de feud.*
G *Tit. de Præeminent. disc. 30. & 35. & in aliis.*

XII.

De potestate condendi leges, eisque derogandi, de jure concedendi gratias tertio præjudiciales, vel tollendi jus tertii, ac revocandi concessiones, seu alias inhabiles reddendi habiles, remittendique delicta, & pœnas; aliave similia faciendi, quæ in jure prohibita sunt.

NOvas leges condendi, atque antiquas corrigendi, seu
147 moderandi, aut eis dispensandi facultas, juris regalis, supremique Imperii est, ideoque soli Principi conceditur, non autem subditis Civitatibus, vel Baronibus, & domicellis, aliisve Magistratibus, nisi ipse Princeps concedat. Vel nisi de eo majori Magistratu agatur, qui ob absentiam Principis ejus vicariam potestatem in omnibus exerceat, ut (ex. gr.) in Italia in Proregibus Regnorum utriusque Siciliæ. Status Mediolani Gubernatoribus praxis docet. Quamvis etenim alii in eadem Italia supremi,
148 ac primi ordinis habeantur Magistratus, omnium penè jurium regalium, supremivè Imperii exercitium habentes, cum aliqua etiam potestate in casibus particularibus dispensandi legibus, vel aliqua eis adversantia demandandi, ut (ex. gr.) in Ecclesiæ Romanæ temporali ditione Italica plures sunt Apostolicæ Sedis Legati, qui aliquarum Provinciarum vel Civitatum regimini præficiuntur, adeout Principis vicarias partes, ac figuram gerant, non tamen absque pontificia specifica auctoritate, vel confirmatione, ista conceditur facultas, ordinandi leges, antiquis contrarias, jurisque communis directè correctorias constitutiones, aliquas legum species condendo in iis, quæ secundum, vel præter commune jus esse dignoscantur, sive ejusdem juris interpretationem contineant, cum pleraque juri contraria specialibus indultis, & facultatibus referenda veniant.

Aliis verò inferioribus Magistratibus, vel subditis, mereque subordinatis Civitatibus, ac domicellis, & Baroni- 149
bus, generaliter statuta, & leges condendi absque Principis prævia licentia, vel subsequuta confirmatione, facultas denegatur. Et eo magis in enunciata Ecclesiæ temporali ditione, ob Egidianæ Constitutionis præceptum, iis excepris, quæ ipsius juris communis observantiam, vel declarationem, ubi dubium sit, concernant. Sive ubi de illis agatur legibus, quas in rei propriæ concessiones Baro, vel Civitas adiciat, cum eam speciem redoleant illarum conventionalium legum, quas in contractibus cuilibet privato adicere licet.

Non omnis tamen ejusdem Principis confirmatio, ad id sufficiens reputatur, sed in iis, quæ juri communi, seu 150
seu etiam particulari, ab ipso Principe specificè confirmato, contraria sint, illa confirmationis species desideratur, quæ in forma specifica dicitur, inserto scilicet ipsius legis tenore. Sive quod alias de certa ejusdem Principis scientia constet, ut in iis confirmationibus praxis docere solet, quæ prævia alicujus Magistratus, vel Congregationis examine, ac voto, concedantur.

Altera verò species confirmationis, quæ præfata circumstantia non accedente, in forma communi dicitur, in iis, quæ juri contraria sint, insufficiens reputatur, solumque prohibitionis obstaculum tollit, in iis, quæ juxta, vel præter leges statuantur.

Istam verò speciem, vel naturam, habet illa confirmatio, quæ præsumpta dicitur, quia nempè ex sola longissimi temporis observantia præsumatur, nisi de iis agatur, quæ favorabilia potius quam odiosa dicenda sint, utpotè restitutiva antiquarum legum, quas moderniores abolverint, ut in statutis fœminarum, & cognatorum exclusivis, atque agnationis favorem concernentibus pro nostris Italiæ moribus receptum habemus vel nisi immemorabilis, aut centenaria observantia sit à vitioso initio non infecta, ex cujus consuetu virtute, ac operatione, meliorem titulum specificæ confirmationis allegare liceat. Aut quod de illius Civitatis, vel Domicelli lege agatur, quæ in statu libero legislatoris, condita sit, quamvis subsequens ejusdem status immutatio subjectionem produxerit, si novus superior cum consuetis legibus continuari concesserit, vel permiserit. H

Gratias tertio non præjudiciales, à jure tamen exorbitantes atque legum correctionem, vel dispensationem im- 151
plicitè continentes, concedendi facultas pariter juris regalis, supremique Imperii est, illegitimos nempè legitimis natalibus restituendi pro honoribus aliisque effectibus, qui tertii jus non tollant, neque lædant. Sivè delinquentibus, & criminosis præsertim verò condemnatis indulgendi, quando Partis offensæ præjudicium cesset, ob ejus pacem, seu consensum, cum similibus, quæ licet meræ gratiosa sint, quia tamen legum correctionem implicitam habent, jus Reipublicæ in universum lædere videntur. Ideòque subditis Baronibus, & Domicellis, vel Magistratibus, id pro regula non conceditur, nisi ejusdem Principis privilegium, vel generalis, aut particularis legitima consuetudo hujus regulæ suadeat limitationem.

Magis verò extra quæstionem, negativa regula locum obtinet, ubi de concessionibus, & gratiis tertio præjudi- 152
cialibus, quæ alienum jus tollant, minuant, vel impediant, agatur. Istam etenim potestatem, ipsimet Principi, qui supremi Imperii jura habeat, absque publicæ necessitatis, vel utilitatis justa causa, quamplures denegant. Magis verò communis, usuque recepta opinio, pro externo judiciario foro concedit, in iis omnibus, quæ, divinum, vel naturale jus non lædant, sed ab humana, seu positiva lege manent. Justæ causæ deficientiam in id con- 153
siderando, ut idem Princeps suam regulet voluntatem, sive quod eamdem non benè regulatam ipse, vel successor revocet, seu moderetur. Aut quod, ubi ea dubia sit, & interpretatione digna, Judices, & Magistratus ex hujusmodi

di

di justæ causæ affirmativo, vel negativo interventu, arbitrium regulent, benignam, vel latam, aut respectivè strictam, & rigorosam adhibendo interpretationem. I

Concessiones item factas, & gratias revocandi, sive in
154 beneficiis, vel officiis institutos destituendi facultas, juris regalis, ac supremi Imperii est, nonnisi supremo Principi competens, cujus potestas eadem habet quæstiones, cum eisdem insinuatis distinctionibus, quatenus ad externum pertinet forum decidendas, iis, ad quos magis pertinet pro foro interno decisione reservata. Ea potissimum distinctione attendenda, an concessio de cujus revocatione, vel destitutione agitur, gratiæ; & causæ lucrativæ speciem habeat, vel potius è converso justitiæ, & onerosæ, vel correspectivæ causæ. L.

Quamvis etenim majores Nostri, in altera ordinariæ,
155 & absolutæ potestatis distinctione, magnam vim constituere soleant. Moderno tamen tempore pro forensi praxi fabulæ speciem id redolere videtur, dum pro communi stylo, vel formulario, potestatis plenitudo semper interponi solet, ubi accedat voluntas, ad quam propterea omnes rediguntur quæstiones, quoties ea clara, & expressa non sit, ubi præsertim justæ causæ fomes non desit, vel justitiæ ratio resistat, si alias jus tertii saltim in fama, vel existimatione lædat, ut præsumi non debet, ut in sua sede latius. M

Supremas defunctorum voluntates, commutandi, vel destruendi, fideicommissis præsertim, & majoratibus derogandi, juris Regalis pariter, supremique Imperii est, ut soli Principi, vel iis, quibus ipse concesserit, ad quoscumque subditos privativè competat. Illa tamen in ipso supremo Principe à foro pariter exulante antiquiorum potestatis quæstione, ex eo quod juris naturæ præceptum sit, supremas morientium voluntates exequi, ac servari, cum verius à positivæ legis benignitate id pendeat. Solumque in piarum dispositionum, vel earum, quæ juris jurandi religionem habeant, ista potestatis in Principe sæculari quæstio cadit, ut soli Pontificiæ potestati id reservatum sit. N

H *De hac materia legum, & statutorum tit. de judiciis disc.* 25. *& tit. de succes. ab intest. pluries.*

I. *Disc.* 148. *hoc tit.* L. *Eodem disc.* 148. M *eod. disc.* 148. N *Tit. de fideicommiss. in summa tit. n.* 2. *& 295. & seqq.*

Finis Libri Secundi.
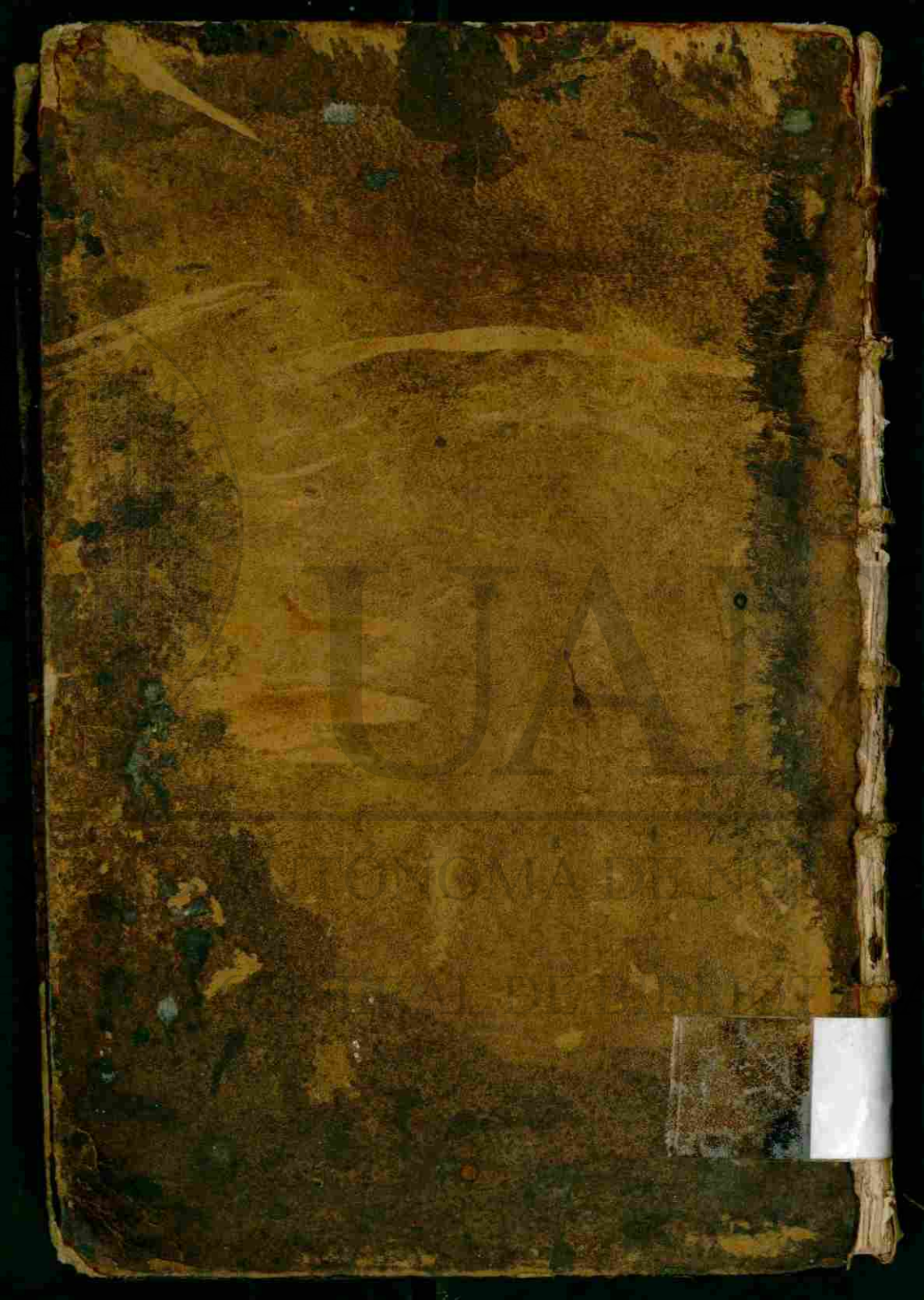
UANL
UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS